

THE GREEK NEW TESTAMENT
According to Family 35

THE GREEK NEW TESTAMENT

According to Family 35

The only significant line of transmission, both ancient and independent, that has a demonstrable archetypal form in all 27 books; plus a totally new critical apparatus that gives a percentage of manuscript attestation to the variant readings, and that includes six competing published editions.

Second Edition

Greek Text and Apparatus
Wilbur N. Pickering, ThM PhD

Typesetting and Accenting
Dwayne Green

Copyright © 2015 Wilbur N. Pickering

Cover Photo: A rural scene in Goias, Brazil, courtesy of Dan Jore

Second Edition

ISBN: 978-0-9898273-7-9

Table of Contents

PREFACE	i
The Gospels	
ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ	1
ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ	89
ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ	163
ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ	275
Acts of the Apostles	
ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ	353
Pauline Epistles	
ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ	459
ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Α'	493
ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Β'	529
ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ	553
ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ	567
ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ	579
ΠΡΟΣ ΚΟΛΟΣΣΑΕΙΣ	589
ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ Α'	599
ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ Β'	609
ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ Α'	615
ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ Β'	627
ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ	635
ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ	639
ΠΡΟΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ	643
General Epistles	
ΙΑΚΩΒΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ	669
ΠΕΤΡΟΥ Α'	681
ΠΕΤΡΟΥ Β'	695

IΩANNOY A'	703
IΩANNOY B'	715
IΩANNOY Γ'	717
ΙΟΥΔΑ	719

The Apocalypse

ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ	725
------------	-----

Appendices

Appendix I - MSS of Revelation	787
--------------------------------	-----

Appendix II - Where to Place a 'Comma' - Acts 12:25	791
---	-----

PREFACE

Once upon a time I was led to believe that Hermann von Soden's¹ work was basically reliable. This was important because his work underlies both the Hodges-Farstad and Robinson-Pierpont editions of the Majority (Byzantine) Text. However, the *Text und Textwert (TuT)*² collations demonstrate objectively that not infrequently Soden is seriously off the mark. Maurice Robinson's collations of the *Pericope Adulterae*³ demonstrate objectively that Soden is very seriously wrong there. With reference to Soden's treatment of codex 223 K.W. Clark stated, "Furthermore, our collation has revealed sixty-two errors in 229 readings treated by von Soden."⁴ 27% in error ($62 \div 229$) is altogether too much, and what is true of MS 223 may be true of other MSS as well. Hoskier was not entirely mistaken in his evaluation. For myself, I had to reconsider the evidence for the whole New Testament, and that exercise led me to the conclusion that the most important segment of the relevant evidence had been overlooked (more precisely, it had been despised, and therefore ignored).

Herewith a new Greek Text, and critical apparatus, for the entire New Testament, based on that important segment. I call that segment Family 35, because cursive 35 is the complete New Testament, faithful to the family archetype, with the smallest number. (Cursive 18, also a complete NT, defects from the family in Revelation.) For a thorough explanation of why I prefer Family 35,⁵ please see my book, *The Identity of the New Testament Text IV*.⁶ I there argue that God has pre-

¹ *Die Schriften des Neuen Testaments in ihrer ältesten erreichbaren Textgestalt* (Göttingen: Vanderhoek und Ruprecht, 4 vols., 1911-1913).

² *Text und Textwert der Griechischen Handschriften des Neuen Testaments* (Ed. Kurt Aland, Berlin: Walter de Gruyter). The series contains over a dozen volumes, covering the entire New Testament except for Revelation and the second half of John.

³ So far as I know, this material has not yet been published; Robinson gave me the opportunity of working with a private copy of his collation pages.

⁴ *Eight American Praxapostoloi* (Kenneth W. Clark, Chicago: The University of Chicago Press, 1941, p. 12).

⁵ As explained elsewhere, I now use **f^s** instead of **K^r**. I further insist that **f^s** should be factored out of the broad Byzantine tradition and be presented separately, because I now believe that **f^s** is earlier than **K^x**, etc., being the base from which the others departed.

⁶ The book is available from Amazon.com. A free PDF download is available at www.walkinhiscommandments.com.

served the precise original wording of the NT, and that we can, and do, know what it is, based on an empirical procedure. I claim to have demonstrated the superiority of Family 35 based on size, independence, age, distribution, profile and care. I challenge any and all to do the same for any other line of transmission.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant within either () or [].¹ I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I used a variety of sources, which vary from book to book (please see the final footnote for each book for that information)—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of those sources. I have determined the reading of **f³⁵** on the basis of at least twenty minuscule manuscripts (usually over thirty, or even forty) for each book, all of which I collated myself.² Since the MSS come from all over the Mediterranean world (including most monasteries on the Mt. Athos peninsula), the chances that they do not represent the main line of transmission are, quite frankly, nil. So here you have the archetypal Text of **f³⁵**, beyond reasonable question.

I have included six published editions in the apparatus—RP, HF, OC, TR, CP, NU.³ So how do I justify this new text and apparatus? Well, just the critical apparatus justifies the edition, being by far the most informative with reference to the large Byzantine majority and to **f³⁵**, which is both ancient and independent of the rest of the tradition. Also, my Text is sufficiently distinct from the rest to justify its existence (over a thousand differences from either HF or RP). For those who believe in an inerrant Text, as I do, each word is important (and even the spelling may prove to be significant).⁴

¹ So far as I know, mine is the first apparatus to offer this information.

² I hold a copy of a perfect representative of the **f³⁵** archetype for 22 of the 27 NT books, and my best copy is perfect for 17 of them. Quite apart from these, most of the scribes who copied **f³⁵** exemplars did very careful work. The care with which **f³⁵** exemplars were copied contrasts sharply with that afforded to exemplars of all other lines of transmission.

³ RP = Robinson-Pierpont (2005), HF = Hodges-Farstad, OC = the text of the Orthodox Churches, TR = *Textus Receptus*, CP = Complutensian Polyglot, NU = N-A²⁶/UBS³ (N-A²⁷/UBS⁴ offer changes in the critical apparatus, not in the text; the text is still that of N-A²⁶/UBS³).

⁴ I venture to affirm to the reader that all original wording of the NT is preserved in this edition, if not in the Text, at least in the apparatus. “Diminish not a word” Jeremiah 26:2 (see Deuteronomy 4:2 and Luke 4:4, “every word” [as in 99.6% of the MSS]).

I here give a word of explanation about my use of punctuation: all punctuation marks are as in English,¹ except that in place of the semi-colon I use the raised dot (so as not to confuse those who would take it as a question mark). Where all six printed editions are in agreement, I arbitrarily limit inclusion in the apparatus to variants with at least [10%] attestation. Also, I have arbitrarily included the movable-*nu* in the Text, as well as the full form of οὔτως, at all points.²

As an arbitrary decision, I have limited the citation of individual MSS to those dated to the 5th century or earlier. I use *rell* to indicate that the reading is supported by all other witnesses (continuous text MSS, although until all of them have been collated this is obviously inexact), and printed editions (of the six included in the apparatus), compared to the other reading.³

It is the aim of the editors of this volume to produce a text which exactly represents Family 35 with an apparatus that faithfully reproduces the evidence for the variants from the manuscripts and published editions cited in the footnotes. If you come across any errors in the text or apparatus, please contact:

Wilbur Pickering
wilbur.pickering@gmail.com

or

Dwayne Green
dgreen@cspmt.org

¹ I have prepared this Text to be ‘user friendly’ to speakers of English. For those who prefer Greek punctuation, this same Text (but without the apparatus) is available in that format from www.BGNT.net

² Anyone who wishes to apply a numeric code to this Text should keep that in mind.

³ My apparatus does not include lectionaries, patristic citations or ancient versions. I can explain why to anyone who is interested.

**THE
NEW TESTAMENT**

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ

Abraham to Christ—1997 BC to 5 BC

1 Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ Δαυὶδ,¹ υἱοῦ Ἀβραάμ:²

2 Ἀβραὰμ ἐγέννησεν τὸν Ἰσαάκ, Ἰσαὰκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ, Ἰακὼβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς ὀδελφοὺς αὐτοῦ. 3 Ἰούδας δὲ ἐγέννησεν τὸν Φαρὲς καὶ τὸν Ζαρὰ ἐκ τῆς Θάμαρ, Φαρὲς δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐσρόμ, Ἐσρὼμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀράμ. 4 Ἀρὰμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμιναδᾶβ,³ Ἀμιναδᾶβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ναασσών, Ναασσών δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαλμών. 5 Σαλμὼν δὲ ἐγέννησεν τὸν Βοὸς⁴ ἐκ τῆς Ραχάβ, Βοὸς δὲ ἐγέννησεν τὸν Ὡβὴδ⁵ ἐκ τῆς Ρούθ, Ὡβὴδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεσσαί, 6 Ἰεσσαὶ δὲ ἐγέννησεν τὸν Δαυὶδ τὸν βασιλέα.

Δαυὶδ δὲ ὁ βασιλεὺς⁶ ἐγέννησεν τὸν Σολομῶνα⁷ ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου, 7 Σολομὼν δὲ ἐγέννησεν τὸν Ροβοάμ, Ροβοὰμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Αβιά, Αβιὰ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀσά.⁸ 8 Ἀσὰ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσαφάτ, Ἰωσαφάτ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωράμ, Ἰωρὰμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ὁζίαν. 9 Ὁζίας δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωάθαμ, Ἰωάθαμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχαζ, Ἀχαζ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐζεκίαν. 10 Ἐζεκίας δὲ ἐγέννησεν τὸν Μανασσῆν,⁹ Μανασσῆς δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμών,¹⁰ Ἀμὼν δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσίαν. 11 Ἰωσίας δὲ

¹ Since most minuscules have the abbreviation δαδ, the choice between δαβιδ and δαυιδ becomes difficult, if not arbitrary.

² ἀβραὰμ $\mathbf{f}^{\text{s}}\text{s}$ [60%] || ἀβρααμ [40%] RP,HF,OC,CP,TR,NU [When Jehovah changed Abram's name to Abraham (Genesis 17:5) the intervocalic aspiration in Hebrew is adequately represented in English by 'h'; but so far as I know, there is no way in Greek to indicate intervocalic aspiration within a word—the only alternative to losing the aspiration altogether would be to place it at the beginning of the word.]

³ αμιναδαβ *reli* || αμιναδαμ [30%] (In the minuscule manuscripts β is often written like an μ, only without the 'tail'—if the scribe was the least bit careless, they could easily be confused.)

⁴ βοὸς \mathbf{f}^{s} W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || βοες P¹NB [0.5%] NU || βοος C [0.5%]

⁵ ὥβηδ \mathbf{f}^{s} W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || τωβηδ NNB,C [2%] NU || two other spellings

⁶ ο βασιλεὺς \mathbf{f}^{s} C,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || --- P¹NB [2%] NU

⁷ σολομωνα \mathbf{f}^{s} P¹B,C [90%] RP,HF,OC,CP,NU || σολομωντα W [9%] TR || σολομων Ν [0.5%] || σολομων [0.5%]

⁸ ασα \mathbf{f}^{s} W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || ασαφ P¹NB,C [2%] NU (twice)

⁹ μανασσην \mathbf{f}^{s} [25%] || μαναση ΝB,C,W [73%] RP,HF,OC,CP,TR,NU || μανασην [2%]

¹⁰ αμων \mathbf{f}^{s} W [96%] RP,HF,OC,CP,TR || αμμων [2%] || αμως ΝC [2%] NU || αμνων B || one other spelling

έγέννησεν¹ τὸν Ἰεχονίαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐπὶ τῆς μετοικεσίας² Βαβυλώνος.

12 Μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν³ Βαβυλώνος Ἰεχονίας ἔγέννησεν τὸν Σαλαθίηλ, Σαλαθιὴλ δὲ ἔγέννησεν τὸν Ζοροβάβελ· 13 Ζοροβάβελ δὲ ἔγέννησεν τὸν Ἀβιούδ, Ἀβιούδ δὲ ἔγέννησεν τὸν Ἐλιακείμ,⁴ Ἐλιακεὶμ δὲ ἔγέννησεν τὸν Ἀζώρ· 14 Ἀζώρ δὲ ἔγέννησεν τὸν Σαδώκ, Σαδὼκ δὲ ἔγέννησεν τὸν Ἀχείμ,⁵ Ἀχεὶμ δὲ ἔγέννησεν τὸν Ἐλιούδ· 15 Ἐλιούδ δὲ ἔγέννησεν τὸν Ἐλεάζαρ, Ἐλεάζαρ δὲ ἔγέννησεν τὸν Ματθάν, Ματθὰν⁶ δὲ ἔγέννησεν τὸν Ἰακὼβ· 16 Ἰακὼβ δὲ ἔγέννησεν τὸν Ἰωσὴφ τὸν ἄνδρα Μαρίας, ἐξ ἣς ἔγεννήθη Ἰησοῦς, ὁ λεγόμενος Χριστός.

17 Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ Ἀβραὰμ ἕως Δαυὶδ γενεαὶ δεκατέσσαρες, καὶ ἀπὸ Δαυὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας Βαβυλώνος γενεαὶ δεκατέσσαρες, καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας Βαβυλώνος ἕως τοῦ Χριστοῦ γενεαὶ δεκατέσσαρες.

Conception of Jesus—5 BC

18 Τοῦ δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ γέννησις⁷ οὕτως ἦν: Μνηστευθείσης γὰρ⁸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσὴφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς, εὐρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου. 19 Ἰωσὴφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὃν καὶ μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι,⁹ ἐβουλήθη λάθρα ἀπολῦσαι αὐτήν. 20 Ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος, ίδοù, ἄγγελος Κυρίου κατ’ ὅναρ ἐφάνη αὐτῷ λέγων: “Ἰωσὴφ, νιὸς Δαυὶδ, μὴ φοβηθῆς παραλαβεῖν Μαριὰμ¹⁰ τὴν γυναῖκά σου, τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ Πνεύματός ἐστιν Ἁγίου. 21 Τέξεται δὲ νιὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν, αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν.” 22 Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν ἵνα πληρωθῆ τὸ ρῆθὲν ὑπὸ τοῦ¹¹ Κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος: 23 “Ιδοὺ, ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει καὶ τέξεται νιόν, καὶ καλέσουσιν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουὴλ”, ὃ ἐστιν μεθερμηνεύμενον, ‘μεθ’ ἡμῶν

¹ εγέννησεν *reI* || 1 τὸν ιωακεὶμ ιωακεὶμ δε 1 (11.6%)

² μετοικεσίας *reI* || μετοικησίας [10%] (also in verse 17, twice)

³ μετοικεσίαν *reI* || μετοικησίαν [10%]

⁴ ελιακεὶμ *reI* || ελιακεὶμ W [10%] NU

⁵ αχεὶμ P¹*reI* || αχὶμ [10%] NU || αχεὶν W || two other spellings

⁶ ματθὰν *reI* || ματθατ [2%] || ματθαμ CP (twice) || μαθθαν P¹B

⁷ γεννησίς F⁵ [96.5%] RP,HF,OC,CP,TR || γενεσίς P¹NB [3%] NU || γενεσεῖς C,W || two other spellings

⁸ γαρ F⁵ W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || --- P¹NB,C [2%] NU

⁹ παραδειγματίσαι F⁵ NC,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || δειγματίσαι P¹B [1%] NU

¹⁰ μαριαμ F⁵ NC,D,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || μαριαν B [1%] NU

¹¹ τοῦ F⁵ [97%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,C,D,W [3%] NU

ό Θεός'. **24** Διεγερθεὶς¹ δὲ ὁ Ἰωσὴφ ἀπὸ τοῦ ὑπνου, ἐποίησεν ώς προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος Κυρίου καὶ παρέλαβεν τὴν γυναικαν αὐτοῦ, **25** καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν ἔως οὗ ἔτεκεν τὸν υἱὸν αὐτῆς, τὸν πρωτότοκον.² Καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ΙΗΣΟΥΝ.

Jesus is born—4 BC

The 'wise men'

2 Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας, ἐν ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως, ἵδον, μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν παρεγένοντο εἰς Ἱεροσόλυμα³ **2** λέγοντες: “Ποῦ ἐστιν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων? Εἴδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα⁴ ἐν τῇ ἀνατολῇ καὶ ἥλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ.” **3** Ἀκούσας δὲ Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς⁵ ἐταράχθη, καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ. **4** Καὶ συναγαγόντες πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, ἐπινθάνετο παρ' αὐτῶν ποῦ ὁ Χριστὸς γεννᾶται. **5** Οἱ δὲ εἶπον⁶ αὐτῷ: “Ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας, οὗτος γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου: **6** ‘Καὶ σὺ, Βηθλεέμ, γῆ Ἰούδα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἰ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰούδᾳ, ἐκ σοῦ γὰρ ἔξελεύσεται ἡγούμενος, ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ’.” **7** Τότε Ἡρώδης, λάθρα καλέσας τοὺς μάγους, ἡκρίβωσεν παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου ἀστέρος. **8** Καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς Βηθλεὲμ εἶπεν, “Πορευθέντες ἀκριβῶς ἔξετάσατε⁷ περὶ τοῦ παιδίου· ἐπὰν δὲ εὕρητε, ἀπαγγείλατέ μοι, ὅπως κἀγὼ ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτῷ.”

The Star!

9 Οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως ἐπορεύθησαν, καὶ ἴδον, ὁ ἀστὴρ ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνατολῇ προῆγεν αὐτούς ἔως ἐλθὼν ἔστη⁸ ἐπάνω οὗ ἦν τὸ παιδίον. **10** Ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα, ἔχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα. **11** Καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν εἶδον⁹ τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ· καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυ-

¹ διεγερθεὶς **f⁵** D,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || εγερθεὶς ΝB,C [1%] NU

² τὸν υιὸν αὐτῆς τὸν πρωτοτοκὸν **f⁵** C,D,N,W (99.5%) RP,HF,OC,CP,TR || υιὸν ΝB (0.5%) NU
(1454 vs 8 manuscripts)

³ ιεροσολυμα *rell* || ιερουσαλημ C,N,W [10%]

⁴ αὐτοὺς τὸν αστέρα *rell* || ~ 231 [1%] CP

⁵ Ἡρώδης ο βασιλεὺς **f⁵** C,N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 231 ΝB,D [2%] NU

⁶ ειπον *rell* || ειπαν ΝB,NU

⁷ ακριβῶς εξετασατε **f⁵** W [96%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 21 Ν(B)C(D) [4%] NU

⁸ εστη **f⁵** W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || εσταθη ΝB,C,D [2%] NU

⁹ ειδον *rell* || ιδον ΝC,W [5%] || ευρον [5%] TR || ειδαν B

ροὺς αὐτῶν προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα: χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ σμύρναν.
12 Καὶ χρηματισθέντες κατ’ ὅναρ μὴ ἀνακάμψαι πρὸς Ἡρόδην, δι’ ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν.

The flight to Egypt

13 Ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν, ἵδον, ἄγγελος Κυρίου φαίνεται κατ’ ὅναρ τῷ Ἰωσῆφ λέγων: “Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ φεῦγε εἰς Αἴγυπτον καὶ ἴσθι ἐκεῖ ἕως ὃν εἴπω σοι, μέλλει γὰρ Ἡρόδης ζητεῖν τὸ παιδίον τοῦ ἀπολέσαι αὐτό.” **14** Ο δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβεν τὸ Παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ νυκτὸς καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον. **15** Καὶ ἦν ἐκεῖ ἔως τῆς τελευτῆς Ἡρόδου, ἵνα πληρωθῇ τὸ ρῆθὲν ὑπὸ τοῦ¹ Κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος: “Ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν Υἱόν μου.”

The massacre

16 Τότε Ἡρόδης, ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων, ἐθυμώθη λίαν, καὶ ἀποστείλας ἀνεῖλεν πάντας τοὺς παιδίας τοὺς ἐν Βηθλεὲμ καὶ ἐν πᾶσιν τοῖς ὄροις αὐτῆς, ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω, κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἡκρίβωσεν παρὰ τῶν μάγων. **17** Τότε ἐπληρώθη τὸ ρῆθὲν ὑπὸ² Ιερεμίου³ τοῦ προφήτου λέγοντος: **18** “Φωνὴ ἐν Ραμᾶ ἡκούσθη, θρῆνος καὶ⁴ κλαυθμὸς καὶ ὀδυρμὸς πολύς· Ραχὴλ κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς καὶ οὐκ ἥθελεν παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσίν.”

The return to Natsareth

19 Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἡρόδου, ἵδον, ἄγγελος Κυρίου κατ’ ὅναρ φαίνεται⁵ τῷ Ἰωσῆφ ἐν Αἰγύπτῳ **20** λέγων: “Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ Παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ πορεύου εἰς γῆν Ἰσραήλ, τεθνήκασιν γὰρ οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν τοῦ Παιδίου.” **21** Ο δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβεν τὸ Παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἥλθεν⁶ εἰς γῆν Ἰσραήλ. **22** Άκούσας δὲ ὅτι Ἀρχέλαος βασιλεύει ἐπὶ⁷ τῆς Ἰουδαίας ἀντὶ Ἡρόδου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ,⁸ ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν. Χρηματισθεὶς δὲ κατ’ ὅναρ, ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας, **23** καὶ ἐλθὼν κατώκησεν εἰς πόλιν λεγομένην

¹ τοῦ **f^s** [97%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,C,D,W [3%] NU

² υπὸ **f^s** [98%] RP,HF,OC,CP,TR || δια NB,C,D,W [2%] NU

³ ιερεμίου **f^s** OC,CP,TR || ιερεμίου RP,HF,NU

⁴ θρῆνος καὶ **f^s** C,D,W (99.2%) RP,HF,OC,CP,TR || --- NB (0.7%) NU

⁵ κατ οναρ φαινεται **f^s** C,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 312 NB,D [2%] NU

⁶ ἥλθεν **f^s** D,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || εισηλθεν NB,C [1%] NU

⁷ επι **f^s** C,D,W [95%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,N [5%] NU

⁸ ηρωδου του πατρος αυτου **f^s** D,N [99.7%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 2341 NB,C,W [0.3%] NU

Ναζαρέτ, ὅπως πληρωθῆ τὸ ρήθεν διὰ τῶν προφητῶν, ὅτι Ναζωραῖος κληθήσεται.

Ministry of John the Baptizer—26 AD

3 Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις παραγίνεται Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς κηρύσσων ἐν τῇ ἑρήμῳ τῆς Ἰουδαίας **2** καὶ² λέγων, “Μετανοεῖτε, ἥγγικεν γάρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν!” **3** Οὗτος γάρ ἐστιν ὁ ρήθεὶς ὑπὸ³ Ἡσαΐου⁴ τοῦ προφήτου λέγοντος: “Φωνὴ βιῶντος, ‘Ἐν τῇ ἑρήμῳ ἔτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ’.” **4** Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶχεν τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ ἀπὸ τριχῶν καμήλου καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὁσφὺν αὐτοῦ· ἡ δὲ τροφὴ αὐτοῦ ἦν⁵ ἀκρίδες καὶ μέλι ἄγριον. **5** Τότε ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν Ἱεροσόλυμα καὶ πᾶσα ἡ⁶ Ἰουδαία καὶ πᾶσα ἡ περίχωρος τοῦ Ἰορδάνου, **6** καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ Ἰορδάνῃ⁷ ὑπ’ αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν.

A bunch of snakes

7 Ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων ἐρχομένους ἐπὶ τὸ βάπτισμα αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς: “Γεννήματα ἔχιδνῶν! Τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὄργης? **8** Ποιήσατε οὖν καρπὸν ἄξιον⁸ τῆς μετανοίας, **9** καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, ‘Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ’, λέγω γάρ ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ Θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. **10** Ἡδη δὲ καὶ⁹ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ρίζαν τῶν δένδρων κεῖται. Πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.

11 “Ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς¹⁰ ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν, ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἰσχυρότερός μου ἐστίν, οὗ οὐκ εἴμι ἵκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι. Αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι Ἅγιῳ.¹¹ **12** οὖν τὸ πτύον ἐν τῇ

¹ δε *reI* || --- D,N [10%]

² καὶ **F⁵C,D,N,W** [99.8%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- NB [0.2%] N²⁴

³ υπὸ **F⁵N** [98%] RP,HF,OC,CP,TR || δια NB,C,D,W [2%] NU

⁴ ἡσαίου **F⁵OC,CP,TR** || ησαίου RP,HF,NU

⁵ αὐτοῦ ην **F⁵N** [99%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 21 NB,C,D,W [1%] NU

⁶ η *reI* || --- [5%] CP

⁷ ιορδανή **F⁵D** [85%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 ποταμῷ NB,C,W [15%] NU

⁸ καρπὸν αξιον *reI* || καρπονς αξιους [5%] TR

⁹ καὶ **F⁵[98%]** RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,C,W [2%] NU

¹⁰ βαπτίζω νμας **F⁵C** [98%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 21 NB,W [2%] NU

¹¹ αγιω **F⁵[80%]** RP,HF,CP || 1 και πνρι NB,C,W [20%] OC,TR,NU

χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἄλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην·¹ τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ.”

Baptism of Jesus

13 Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ² τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην τοῦ βαπτισθῆναι ύπ’ αὐτοῦ. **14** Ο δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν αὐτὸν λέγων, “Ἐγὼ χρείαν ἔχω ύπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με?” **15** Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν, “Ἄφες ἄρτι, οὕτως γὰρ πρέπον ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην”. Τότε ἀφίησιν αὐτόν. **16** Καὶ βαπτισθεὶς³ ὁ Ἰησοῦς ἀνέβη εὐθὺς⁴ ἀπὸ τοῦ ὕδατος, καὶ ἴδου, ἀνεῳχθησαν⁵ αὐτῷ⁶ οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδεν τὸ⁷ Πνεύμα τοῦ⁸ Θεοῦ καταβαῖνον ὥσει περιστερὰν καὶ⁹ ἐρχόμενον ἐπ’ αὐτόν. **17** Καὶ ἴδου, φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγουσα, “Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου, ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα.”

Jesus tested by Satan

4 Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνήκθη εἰς τὴν ἔρημον ύπὸ τοῦ Πνεύματος πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου. **2** Καὶ νηστεύσας ἡμέρας τεσσαράκοντα¹⁰ καὶ νύκτας τεσσαράκοντα,¹¹ ὕστερον ἐπείνασεν. **3** Καὶ προσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων εἶπεν,¹² “Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, εἰπὲ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ὅρτοι γένωνται”. **4** Ο δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, “Γέγραπται: ‘Οὐκ ἐπ’ ὅρτῳ μόνῳ ζήσεται¹³ ἄνθρωπος, ἀλλ’ ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος Θεοῦ’.” **5** Τότε παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς τὴν ὄγιαν πόλιν καὶ ἵστησιν¹⁴ αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, **6** καὶ λέγει αὐτῷ, “Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, βάλε σε αυτὸν κάτω. Γέγραπται γὰρ ὅτι ‘Τοῖς ὀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσίν σε, μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα

¹ αὐτοῦ εἰς τὴν αποθηκὴν **f⁵** ΝC (76.1%) RP,HF,OC,CP,TR,NU || ~ 2341 (13.9%) || 234 (7.4%) || 12341 B,W (2.6%)

² επι rell || εἰς CP

³ καὶ βαπτισθεὶς **f⁵** W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 2 δε ΝB,C [1%] NU

⁴ ανεβῇ ευθὺς **f⁵** C [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 21 ΝB,W [1.5%] NU

⁵ ανεῳχθησαν **f⁵** ΝC,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || ηνεῳχθησαν B [1%] NU

⁶ αυτῷ **f⁵** C,W (99.5%) RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- ΝB (0.3%) || long omission (0.2%)

⁷ το **f⁵** C,W (99.9%) RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- ΝB (alone)

⁸ τον **f⁵** C,W (99.6%) RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- ΝB (alone) || omit phrase (0.3%)

⁹ καὶ **f⁵** C,D,W [99.9%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- ΝB

¹⁰ τεσσαρακοντα **f⁵** W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || τεσσερακοντα ΝB(C) [1%] NU || μ D

¹¹ τεσσαρακοντα **f⁵** (D)W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || τεσσερακοντα (Ν)B,C [1%] NU

¹² αυτῷ ο πειράζων εἰπεν **f⁵** C [98%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 2341 ΝB,W [2%] NU || 123 και 41 D

¹³ ζησεται **f⁵** [90%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 ο ΝB,C,D,W [10%] NU

¹⁴ ιστησιν **f⁵** W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || εστησεν ΝB,C,D [1%] NU

σου’.” 7 Ἐφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, “Πάλιν γέγραπται: ‘Οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου!’” 8 Πάλιν παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὅρος ὑψηλὸν λίαν καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν. 9 Καὶ λέγει¹ αὐτῷ, “Ταῦτα πάντα σοι² δώσω ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι.” 10 Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς: ““Υπαγε ὀπίσω μου,³ Σατανᾶ! Γέγραπται γάρ: ‘Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις’.” 11 Τότε ἀφίσιν αὐτὸν ὁ διάβολος καὶ ἴδον, ἄγγελοι προσῆλθον καὶ διηκόνουν αὐτῷ.

Jesus chooses Capernaum as His base of operations—27 AD

12 Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς⁴ ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη,⁵ ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. 13 Καὶ καταλιπὼν τὴν Ναζαρὲτ,⁶ ἐλθὼν κατώκησεν εἰς Καπερναοῦμ⁷ τὴν παραθαλασσίαν, ἐν ὄριοις Ζαβουλῶν καὶ Νεφθαλείμ.⁸ 14 Ὅταν πληρωθῇ τὸ ρῆθὲν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος: 15 “Γῆ Ζαβουλῶν καὶ γῆ Νεφθαλείμ, ὁδὸν θαλάσσης, πέραν τοῦ Ἰορδάνου, Γαλιλαία τῶν ἔθνων! 16 Ο λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει εἶδεν φῶς⁹ μέγα, καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς.”

Peter, Andrew, James and John

17 Ἀπὸ τότε ἥρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν, “Μετανοεῖτε, ἥγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν”. 18 Περιπατῶν δὲ¹⁰ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν δύο ἀδελφούς, Σίμωνα (τὸν λεγόμενον Πέτρον) καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρον εἰς τὴν θάλασσαν, ἥσαν γὰρ ἀλιεῖς. 19 Καὶ λέγει αὐτοῖς, “Δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἀλιεῖς ἀνθρώπων”. 20 Οἱ δὲ εὐθέως ὀφέντες τὰ δίκτυα ἡκολούθησαν αὐτῷ. 21 Καὶ προβὰς ἐκεῖθεν, εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελφούς, Ἰάκωβον (τὸν τοῦ Ζεβεδαίου) καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ Ζεβεδαίου τοῦ πατρὸς αὐτῶν, καταρτίζοντας τὰ δίκτυα

¹ λέγει **f⁵** W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ειπεν ΝB,C,D [1.5%] NU

² παντα σοι **f⁵** D [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 21 ΝB,C,W [1.5%] NU

³ οπισω μου **f⁵** D (88.1%) RP,HF,OC,CP || --- ΝB,C,W (11.8%) TR,NU || two other variants (0.1%)

⁴ ο ιησους **f⁵** W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB,C,D [1%] NU

⁵ παρεδοθη **reII** || παρεδωθη CP

⁶ ναζαρετ **f⁵** [89%] RP,HF,OC,CP,TR || ναζαρεθ ΝD,W [10%] || ναζαρα B [0.5%] NU || ναζαραθ C [0.5%] || one other spelling

⁷ καπερναουμ **f⁵** C [99%] RP,HF,OC,CP,TR || καφαρναουμ ΝB,D,W [1%] NU

⁸ νεφθαλειμ **f⁵** ΝB,C,D [89%] RP,HF,OC,CP,TR || νεφθαλημ W [10%] NU || νεφθαλημ [1%]

⁹ ειδεν φως **f⁵** (D) [97%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 21 ΝB,C,W [3%] NU

¹⁰ δε **reII** || 1 ο ιησους [5%] TR

αὐτῶν· καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς. 22 Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν ἤκολούθησαν αὐτῷ.

A tour of Galilee

23 Καὶ περιῆγεν ὅλην τὴν Γαλιλαίαν ὁ Ἰησοῦς,¹ διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. 24 Καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν· καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας—ποικίλαις νόσοις καὶ βασάνοις συνεχομένους, καὶ² δαιμονιζομένους καὶ σεληνιαζομένους καὶ παραλυτικούς—καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. 25 Καὶ ἤκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ, ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ Δεκαπόλεως καὶ Ἱεροσολύμων καὶ Ἰουδαίας καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου.

The Sermon on the Mount

5 Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος καὶ, καθίσαντος αὐτοῦ, προσῆλθον³ αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

The Beatitudes

2 Καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς λέγων: 3 “Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. 4 Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. 5 Μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσιν τὴν γῆν. 6 Μακάριοι οἱ πεινῶντες⁴ καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται. 7 Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. 8 Μακάριοι οἱ καθαροί τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται. 9 Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, ὅτι αὐτοὶ νιοὶ Θεοῦ κληθήσονται. 10 Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἐνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

For disciples

11 “Μακάριοι ἐστε ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσιν, καὶ εἴπωσιν πᾶν πονηρὸν ῥῆμα⁵ καθ' ὑμῶν, ψευδόμενοι,⁶ ἔνεκεν ἐμοῦ. 12 Χαίρετε καὶ ἀγαλλιάσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς, οὗτος γὰρ ἐδίω-

¹ ολην την γαλιλαιαν ο ιησους **F⁵** W (90.8%) RP,HF,OC,CP,TR || ~ 45123 D (7.6%) || 2345 (0.3%)
|| 123 (0.5%) || 45 (0.2%) || ~ 45 εν ολη τη γαλιλαια C (0.1%) || ~ 45 εν τη γαλιλαια N || εν ολη τη γαλιλαια B (alone) NU || καθ ολης της γαλιλαιας 45 (0.3%) || three other variants (0.2%)

² καὶ **F⁵** ND,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- B,C [2%]

³ προσηλθον *reI* || προσηλθαν ΝB,NU

⁴ πεινωντες *reI* || πινωντες CP

⁵ ρημα **F⁵** C,W (99.8%) RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB(D)NU

⁶ ψευδομενοι **F⁵** ΝB,C [99.9%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- D

ξαν τοὺς προφήτας τοὺς πρὸ ὑμῶν. 13 Ὅμεις ἐστε τὸ ἄλας τῆς γῆς· ἐὰν δὲ τὸ ἄλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀλισθήσεται? Εἰς οὐδὲν ἴσχύει ἔτι εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω καὶ¹ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. 14 Ὅμεις ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὅρους κειμένη. 15 Οὐδὲ καίουσιν λύχνον καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ᾽ ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. 16 Οὔτως λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσιν τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Jesus interpretes the Law

17 “Μὴ νομίσητε² ὅτι ἡλθον καταλῦσαι τὸν Νόμον ἢ τοὺς Προφήτας· οὐκ ἡλθον καταλῦσαι ἀλλὰ πληρώσαι. 18 Αμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἔως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα ἐν ᾧ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ Νόμου ἔως ἂν πάντα γένηται. 19 Ὅς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων καὶ διδάξῃ³ οὔτως τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· ὃς δ' ἀν ποιήσῃ κοὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν! 20 Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν⁴ πλεῖστον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθῃτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

About respecting others

21 “Ἑκουσατε ὅτι ἐρρέθη⁵ τοῖς ἀρχαίοις, ‘Οὐ φονεύσεις, ὃς δ’ ἀν φονεύσῃ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει’. 22 Εγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ὄργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ⁶ ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει. ‘Ος δ’ ἀν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, ‘Ρακά’, ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ. ‘Ος δ’ ἀν εἴπῃ, ‘Μωρέ’, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν Γέενναν⁷ τοῦ πυρός. 23 Εὰν οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον καὶ ἐκεῖ⁸ μνησθῆς ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σου, 24 ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὑπαγε· πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν

¹ βληθῆναι ἔξω καὶ **f⁵D,W [99%]** RP,HF,OC,CP,TR || βληθεν 2 ΝB,C [1%] NU

² νομίσητε *reI* || νομησητε [5%] CP

³ διδάξῃ *reI* || διδαξει CP

⁴ η δικαιοσύνη υμῶν **f⁵[70%]** RP,HF,OC,CP,TR || ~ 312 ΝB,W [30%] NU || one other variant (D omits verse 20; C is missing)

⁵ ερρεθη *reI* || ερρηθη B,D [15%] (Wherever the word occurs a number of MSS will have the variant, but never more than 15%).)

⁶ εικη **f⁵D,W [96.2%]** RP,HF,OC,CP,TR || --- P⁶⁴ΝB (1.9%) NU || a long omission [homoioteleuton] (1.9%)

⁷ γεενναν *reI* || γεεναν [5%] CP

⁸ καὶ εκει **f⁵D [80%]** RP,HF,CP || κακει ΝB,W [20%] OC,TR,NU

πρόσφερε τὸ δῶρόν σου. 25 Ἰσθι εύνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχὺ, ἔως ὅτου εἶ ἐν τῇ ὁδῷ μετ' αὐτοῦ,¹ μήποτέ σε παραδῷ ὁ ἀντιδίκος τῷ κριτῇ, καὶ ὁ κριτής σε παραδῷ² τῷ ὑπηρέτῃ, καὶ εἰς φυλακὴν βληθήσῃ. 26 Ἄμην λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν ἔως ἂν³ ἀποδῷς τὸν ἔσχατον κοδράντην!

About sexual sin

27 “Ἡκούσατε ὅτι ἐρρέθη,⁴ ‘Οὐ μοιχεύσεις’. 28 Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτὴν⁵ ἥδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. 29 Εἰ δὲ ὁ ὄφθαλμός σου ὁ δεξῖος σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρει γάρ σοι ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν σου καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς Γέενναν. 30 Καὶ εἰ ἡ δεξιά σου χεὶρ σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτὴν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρει γάρ σοι ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν σου καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς Γέενναν.⁶ 31 Ἐρρέθη⁷ ὅτι⁸ ‘ὅς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, δότω αὐτῇ ἀποστάσιον’. 32 Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ⁹ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτὸς λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχασθαι,¹⁰ καὶ ὃς ἂν ἀπολελυμένην γαμήσῃ μοιχάται.

About swearing

33 “Πάλιν ἡκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, ‘Οὐκ ἐπιορκήσεις, ἀποδώσεις δὲ τῷ Κυρίῳ τοὺς ὄρκους σου’. 34 Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὀμόσαι ὅλως: μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶν τοῦ Θεοῦ· 35 μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν ἐστιν τῶν ποδῶν αὐτοῦ· μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶν τοῦ μεγάλου Βασιλέως· 36 μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὀμόσῃς, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα λευκὴν ἥ μελαιναν ποιῆσαι.¹¹ 37 Ἐστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν ‘ναι ναι’, ‘οὐ οὐ’· τὸ δὲ περισσὸν τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστιν.

¹ εν τη οδω μετ αυτου **f^{s5}** [97%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 45123 NB,D,W [3%] NU

² σε παραδω **f^{s5}** (D)W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || --- P^{64v}NB [3%] NU

³ αν rell || ου W [3%] OC || --- [2%]

⁴ ερρεθη **f^{s5}** NB,D,W [90%] RP,HF,CP,NU || 1 τοις αρχαιοις [10%] OC,TR

⁵ αυτην **f^{s5}** B,D,W [90%] RP,HF,OC,CP,NU || αυτης [10%] TR || --- N

⁶ βληθη εις γεενναν **f^{s5}** W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 23 απελθη NB [2%] NU (D omits verse 30)

⁷ ερρεθη **f^{s5}** N [30%] || 1 δε B,D,W [70%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

⁸ οτι **f^{s5}** W [97%] RP,HF,CP,TR || --- NB,D [3%] OC,NU

⁹ ος αν απολυση **f^{s5}** D [90%] RP,HF,OC,CP,TR || πας ο απολυων NB,W [10%] NU

¹⁰ μοιχασθαι **f^{s5}** [97%] RP,HF,OC,CP,TR || μοιχευθηναι NB,D,W [3%] NU

¹¹ μιαν τριχα λευκηνη μελαιναν ποιησαι **f^{s5}** [98%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 123645 (N)B(W) [1%] NU
|| ~ 612345 [0.5%] || ~ 126345 [0.5%] || two other variants D

About retaliation

38 “Ηκούσατε ὅτι ἐρρέθη, ‘Οφθαλμὸν ἀντὶ ὁφθαλμοῦ καὶ ὁδόντα ἀντὶ ὁδόντος’.

39 Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ· ἀλλ’ ὅστις σε ῥαπίσει¹ ἐπὶ² τὴν δεξιὰν σιαγόνα,³ στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην.

40 Καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἴμάτιον.

41 Καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει μίλιον ἔν, ὑπαγε μετ’ αὐτοῦ δύο.

42 Τῷ αἰτοῦντί σε δίδου,⁴ καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι⁵ μὴ ἀποστραφῆς.

How to treat enemies

43 “Ηκούσατε ὅτι ἐρρέθη, ‘Ἄγαπήσεις τὸν πλησίον σου καὶ μισήσεις τὸν ἔχθρόν σου’.

44 Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν: ἀγαπᾶτε τοὺς ἔχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς,⁶ καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ⁷ διωκόντων ὑμᾶς,

45 ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς⁸ οὐρανοῖς· ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους.

46 Εὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν ἔχετε? Οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸν ποιοῦσιν?

47 Καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς φίλους⁹ ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε? Οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι¹⁰ οὕτως¹¹ ποιοῦσιν?

48 Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι ὥσπερ¹² ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς¹³ τέλειός ἐστιν.

¹ ραπισει **f⁵D** [98%] RP,HF,OC,CP,TR || ραπιζει ΝΒ,W [2%] NU

² επι **f⁵D** [96%] RP,HF,OC,CP,TR || εις ΝΒ,W [4%] NU

³ δεξιαν σιαγονα **f⁵NW** [65%] RP,OC || 1 σου 2 [35%] HF,CP,TR || 12 σου B[NU] || 2 σου D

⁴ διδου **f⁵** [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || δος ΝΒ,D,W [1.5%] NU

⁵ δανεισασθαι **f⁵** [97.5%] RP,HF,OC,CP,TR || δανισασθαι ΝΒ,D,W [1.5%] NU || δανησασθαι [1%]
|| one other variant

⁶ ευλογεῖτε τοὺς καταρωμενους υμας καλως ποιειτε τοις μισουσιν (τους μισουντας 1.1% TR) υμας
f⁵W (91.2%) RP,HF,OC,CP(TR) || ten minor variations on this D (1.9%) || 1234 (4.2%) ||

56789 (0.9%) || ~ 5-9,1-4 (0.6%) || five further partial variants (0.3%) || --- ΝΒ (0.8%) NU

⁷ επηρεαζοντων υμας και **f⁵W** (94.3%) RP,HF,OC,CP,TR || 12 (2.8%) || 13 (D) (1.8%) || --- ΝΒ (0.8%) NU || longer omission (0.3%)

⁸ τοις **f⁵** [80%] RP,HF,CP || --- ΝΒ,D,W [20%] OC,TR,NU

⁹ φιλους **f⁵W** [96%] RP,HF,OC,CP || αδελφους ΝΒ,D [3.5%] TR,NU || two other variants [0.5%]

¹⁰ τελωναι **f⁵W** (91.4%) RP,HF,OC,CP,TR || εθνικοι ΝΒ,D (7.3%) NU || long omissions (1.3%)

¹¹ ουτως **f⁵** (80.2%) RP,HF,OC,CP,TR || το αυτο ΝΒ,D,W (17%) NU || τουτο (1.5%) || long omissions (1.3%)

¹² ωσπερ **f⁵D,W** [97%] RP,HF,OC,CP,TR || ως ΝΒ [3%] NU

¹³ εν τοις ουρανοις **f⁵** [85%] RP,HF,OC,CP,TR || ουρανιος ΝΒ,W [15%] NU || 13 D

Jesus warns against religious ostentation

6 “Προσέχετε¹ τὴν ἐλεημοσύνην² ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς. Εἰ δὲ μή γε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ Πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. 2 Ὁταν οὖν ποιῆς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς ἔμπροσθέν σου, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς ρύμαις, ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσιν τὸν μισθὸν αὐτῶν. 3 Σοῦ δὲ ποιοῦντος ἐλεημοσύνην, μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου, 4 ὅπως ἢ σου ἡ ἐλεημοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ Πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ αὐτὸς³ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.⁴ 5 Καὶ ὅταν προσεύχῃ,⁵ οὐκ ἔσῃ⁶ ὥσπερ⁷ οἱ ὑποκριταί, ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν ἐστῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως ἀν⁸ φανῶσιν τοῖς ἀνθρώποις. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι⁹ ἀπέχουσιν τὸν μισθὸν αὐτῶν. 6 Σὺ δὲ, ὅταν προσεύχῃ, εἰσελθε εἰς τὸ ταμεῖόν¹⁰ σου, καὶ κλείσας τὴν θύραν σου, πρόσευξαι τῷ Πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ Πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.¹¹

How to pray

7 “Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε¹² ὥσπερ οἱ ἔθνικοί· δοκοῦσιν γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται. 8 Μὴ οὖν ὄμοιωθῆτε αὐτοῖς, οἵδεν γὰρ ὁ Πατήρ ὑμῶν ὃν χρείαν ἔχετε πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτήσαι αὐτόν. 9 Οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς: ‘Πάτερ ἡμῶν ὃ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά σου· 10 ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς¹³ γῆς. 11 Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον· 12 καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὄφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφί-

¹ προσεχετε **f⁵** B,D,W [96%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 δε **N** [4%] [NU]

² ελεημοσυνην **f⁵** W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || δικαιοσυνην **N**B,D [1%] NU

³ αυτος **f⁵** D,W (75.2%) HF,CP,TR || αυτος RP || --- **N**B (24.1%) OC,NU || long omissions (0.7%)

⁴ εν τῳ φανερῳ **f⁵** W (93.7%) RP,HF,OC,CP,TR || --- **N**B,D (5.7%) NU || long omissions (0.7%)

⁵ προσευχη **f⁵** **N**D,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || προσευχησθε B [1.5%] NU

⁶ εση **f⁵** D,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || εσεσθε **N**B [1.5%] NU

⁷ ωσπερ **f⁵** W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || ως **N**B,D [1%] NU

⁸ αν **f⁵** W [90%] RP,HF,OC,CP,TR || --- **N**B,D [10%] NU

⁹ οτι **f⁵** W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || --- **N**B,D [3%] NU

¹⁰ ταμειον **f⁵** B [30%] NU [ταμιον **N**D,W] || ταμειον [70%] RP,HF,OC,CP,TR

¹¹ εν τῳ φανερῳ **f⁵** W (97.2%) RP,HF,OC,CP,TR || --- **N**B,D (1.9%) NU || long omissions (0.9%)

¹² βαττολογησητε **f⁵** [99%] RP,HF,OC,CP,TR || βατταλογησητε **N**B,NU || βλαττολογησηται D || βατταλογειται W [0.5%] || two other spellings

¹³ της **f⁵** D [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- **N**B,W [1%] NU

μεν¹ τοῖς ὄφειλέταις ἡμῶν. 13 Καὶ μὴ εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ· ὅτι σοῦ ἔστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.² 14 Ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος. 15 Ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν,³ οὐδὲ ὁ Πατὴρ ὑμῶν⁴ ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.

How to fast

16 “Οταν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε ὡσπερ⁵ οἱ ὑποκριταὶ σκυθρωποί, ἀφανίζουσιν γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν ὅπως φανῶσιν τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες. Αμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι⁶ ἀπέχουσιν τὸν μισθὸν αὐτῶν. 17 Σὺ δὲ νηστεύων ἄλειψαι σου τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι, 18 ὅπως μὴ φανῆς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων, ἀλλὰ τῷ Πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ⁷ καὶ ὁ Πατὴρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι.⁸

The right attitude toward material supply

19 “Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσιν καὶ κλέπτουσιν. 20 θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὔτε σὴς οὔτε βρῶσις ἀφανίζει καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν οὐδὲ κλέπτουσιν. 21 ὅπου γάρ ἔστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν⁹ ἔκει ἔσται καὶ ἡ καρδία ὑμῶν.

About world-view

22 “Ο λύχνος τοῦ σώματός ἔστιν ὁ ὄφθαλμός. Ἐὰν οὖν ὁ ὄφθαλμός σου ἀπλοῦς ἦ,¹⁰ ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται. 23 Ἐὰν δὲ ὁ ὄφθαλμός σου πονηρὸς ἦ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται. Εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἔστιν, τὸ σκότος πόσον!

¹ αφιεμεν **f^s** [98%] RP,HF,OC,CP,TR || αφηκαμεν NB [1%] NU || αφιομεν D,W [1%]

² οτι σου εστιν η βασιλεια και η δυναμις και η δοξα εις τους αιωνας αμην **f^s** W (97.6%--with variations) RP,HF,OC,TR || 1-11 (1.1%) || αμην (0.2%) || --- NB,D (1.1%) (CP)NU

³ τα παραπτωματα αυτων **f^s** B,W (97.7%) RP,HF,OC,CP,TR || 12 υμων (0.5%) || --- ND (1.1%) NU || long omission (0.5%) || two other variants (0.2%)

⁴ υμων **reII** || 1 ουρανιος [5%] CP

⁵ ωσπερ **f^s** W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ως NB,D [1.5%] NU

⁶ οτι **f^s** W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D [3%] NU

⁷ κρυπτω **f^s** W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || κρυφαιτ NB(D) [1%] NU (twice)

⁸ σοι **f^s** NB,D,W [90%] RP,HF,CP,NU || 1 εν τω φανερω [10%] OC,TR (OC in small print)

⁹ υμων **f^s** W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || σου NB [1%] NU (D missing) (twice)

¹⁰ ο οφθαλμος σου απλους η **f^s** [99%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 51234 NB,W [1%] NU

“You cannot serve God and money”

24 “Οὐδεὶς δύναται δυσὶν κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἔνα μισήσει καὶ τὸν ἔτερον ἀγαπήσει, ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. Οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾶ.¹ **25** Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνάτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε καὶ τί πίητε² μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν, τί ἐνδύσεσθε.³ Οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλείων⁴ ἐστιν τῆς τροφῆς καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος? **26** Εμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά. Οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν? **27** Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθέναι ἐπὶ τὴν ἥλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἔνα? **28** Καὶ περὶ ἐνδύματος τί μεριμνάτε; Καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ, πῶς αὐξάνει⁵ οὐ κοπιὰ οὐδὲ νήθει,⁶ **29** λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐδὲ⁷ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἐν τούτων. **30** Εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ, σήμερον ὄντα καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον, ὁ Θεὸς οὗτως ἀμφιέννυσιν, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι? **31** Μὴ οὖν μεριμνήσητε λέγοντες, ‘Τί φάγωμεν?’ ἢ ‘Τί πίωμεν?’ ἢ ‘Τί περιβαλώμεθα?’ **32** Πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ⁸ οἶδεν γὰρ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ὅτι χρήζετε τούτων ἀπάντων. **33** Ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ⁹ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. **34** Μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον, ἢ γὰρ αὔριον μεριμνήσει τὰ¹⁰ ἑαυτῆς. Άρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς.

The right attitude toward others

7 “Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε. 2 Ἐν φῷ γὰρ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε· καὶ ἐν φῷ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται¹¹ ὑμῖν. 3 Τί δὲ βλέπεις τὸ

¹ μαμωνα *reI* || μαμμωνα [5%] TR

² καὶ τι πιητε **f⁵N** [97%] RP,HF,OC,CP,TR || η 23 B,W [2%] [NU] || --- Ν [1%]

³ ενδύσεσθε **f⁵** [20%] || ενδύσησθε ΝΒ,N,W [80%] RP,HF,OC,CP,TR,NU [The future indicative was unexpected.]

⁴ πλειων **f⁵** [20%] || πλειον ΝΒ,N,W [80%] RP,HF,OC,CP,TR,NU ['Life' and 'food' are feminine, not neuter.]

⁵ αυξάνει **f⁵N,W** [99%] RP,HF,OC,CP,TR || αυξανουσιν B [1%] NU || ου ξενουσιν Ν

⁶ ου κοπια ουδε νηθει **f⁵N,W** [99%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 κοπιωσιν (κοπιουσιν B) 3 νηθουσιν (B) [1%] NU || 3 νηθουσιν 3 κοπιωσιν Ν

⁷ ουδε *reI* || 1 ο CP

⁸ επιζητει **f⁵N,W** [97%] RP,HF,OC,CP,TR || επιζητουσιν ΝΒ [3%] NU

⁹ του θεου **f⁵N,W** (99%) RP,HF,OC,CP,TR[NU] || των ουρανων (0.4%) || αυτου (0.3%) || --- Ν(B) (0.2%)

¹⁰ τα **f⁵N** [80%] RP,HF,OC,CP,TR || --- Ν(B)W [20%] NU || long omission [0.5%] || three other variants

¹¹ μετρηθησεται *reI* || αντιμετρηθησεται Ν [10%] TR

κάρφος τὸ ἐν τῷ ὄφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὄφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς? 4 Ἡ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, “Ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος ἀπὸ¹ τοῦ ὄφθαλμοῦ σου”, καὶ ἴδοὺ, ἡ δοκὸς ἐν τῷ ὄφθαλμῷ σου? 5 Υποκριτά! ”Ἐκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὄφθαλμοῦ σου,² καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὄφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου.

Analyze your audience

6 “Μὴ δῶτε³ τὸ ἄγιον τοῖς κυσὶν, μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων· μήποτε καταπατήσωσιν⁴ αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν, καὶ στραφέντες ρήξωσιν ὑμᾶς.

Be persistent, yet considerate

7 “Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν.⁵ 8 Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. 9 Ἡ τίς ἐστιν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν⁶ αἰτήσῃ⁷ ὁ νιὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ? 10 Καὶ⁸ ἐὰν⁹ ιχθὺν αἰτήσῃ,¹⁰ μὴ ὅφιν ἐπιδώσει αὐτῷ? 11 Εἰ οὖν ὑμεῖς, πονηροὶ ὅντες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν? 12 Πάντα οὖν ὅσα ἀν¹¹ θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς· οὗτος¹² γάρ ἐστιν ὁ Νόμος καὶ οἱ Προφῆται.

Eternal destiny

13 “Εἰσέλθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης· ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοί εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι’ αὐτῆς. 14 Τί¹³ στενὴ ἡ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωήν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν!

¹ απὸ F⁵ W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || εκ ΝB,N [3%] NU

² τὴν δοκὸν εκ τοῦ οφθαλμοῦ σου F⁵ N,W [99.7%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 345612 ΝB,C^v [0.3%] NU

³ δωτε rell || δοτε [5%] CP

⁴ καταπατησωσιν F⁵ Η [97%] RP,HF,OC,CP,TR || καταπατησουσιν B,C,N,W [3%] NU

⁵ υμιν rell || ημιν OC

⁶ εαν F⁵ N,W [97.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB,C [0.5%] NU || αν [2%]

⁷ αιτηση F⁵ N,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || αιτησει ΝB [1.5%] NU || αιτησεις C

⁸ και F⁵ N,W [85%] RP,HF,OC,TR || η 1 ΝB,C [15%] CP,NU

⁹ εαν F⁵ N,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB,C [3%] NU

¹⁰ αιτηση F⁵ [97%] RP,HF,OC,CP,TR || αιτησει ΝB,C,N,W [3%] NU

¹¹ αν F⁵ B [98%] RP,HF,OC,CP,TR || εαν ΝC,N,W [2%] NU

¹² ουτος rell || ουτως [10%] CP

¹³ τι F⁵ C,N,W (99%) RP,HF,OC,CP,NU || οτι Ν,TR || οτι δε B

A tree is known by its fruit

15 “Προσέχετε δὲ¹ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασιν προβάτων, ἔσωθεν δέ εἰσιν λύκοι ἄρπαγες. 16 Ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. Μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλὴν² ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκα? 17 Οὕτως πᾶν δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖ, τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. 18 Οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. 19 Πᾶν οὖν³ δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. 20 Ἄρα γε, ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς.

We have to do the Father's will

21 “Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, ‘Κύριε, Κύριε’, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ’ ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν⁴ οὐρανοῖς. 22 Πολλοὶ ἐροῦσίν μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ‘Κύριε, Κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι προεφητεύσαμεν,⁵ καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν?’ 23 Καὶ τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς ὅτι ‘Οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς ἀποχωρεῖτε ἀπ’ ἐμοῦ οἱ ἐργάζομενοι τὴν ἀνομίαν!’

All face adversity—foundation determines outcome

24 “Πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους τούτους καὶ ποιεῖ αὐτούς, ὁμοιώσω αὐτὸν⁶ ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὅστις φοιδόμησεν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ⁷ ἐπὶ τὴν πέτραν. 25 Καὶ κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἥλθον οἱ ποταμοὶ καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι καὶ προσέπεσον⁸ τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ· καὶ οὐκ ἔπεσεν, τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. 26 Καὶ πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους καὶ μὴ ποιῶν αὐτοὺς ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ, ὅστις φοιδόμησεν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ⁹ ἐπὶ τὴν ἄμμον. 27 Καὶ κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἥλθον οἱ ποταμοὶ καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι καὶ προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔπεσεν· καὶ ἦν ἡ πτῶσις αὐτῆς μεγάλη!”

¹ δε F⁵C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB [1%] NU (N missing)

² σταφυλὴν F⁵W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || σταφυλας NB [1%] NU || σταφυληνας C

³ ουν F⁵C^v [25%] || --- NB,C^v,W [75%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

⁴ εν F⁵W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 τοις NB,C [3%] NU

⁵ προεφητευσαμεν F⁵ [98%] RP,HF,OC,CP,TR || επροφητευσαμεν NB,C,W [2%] NU

⁶ ομοιωσω αυτον F⁵C,W [96%] RP,HF,OC,CP,TR || ομοιωθησεται NB [4%] NU

⁷ την οικιαν αυτου F⁵ [98%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 312 NB,C,W [2%] NU

⁸ προσεπεσον F⁵ [93%] RP,HF,OC,CP,TR || προσεπεσαν B,C [6%] NU || προσεπεσεν N || προσεκρουσαν W || two other variants [1%]

⁹ την οικιαν αυτου F⁵C [98%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 312 NB,W [2%] NU

Editorial comment

28 Καὶ ἐγένετο ὅτε συνετέλεσεν¹ ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, ἐξεπλήσσοντο οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, **29** ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἔξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.²

The Messiah demonstrates His power

Jesus heals a leper

8 Καταβάντι δὲ αὐτῷ³ ἀπὸ τοῦ ὅρους, ἡκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί. **2** Καὶ ίδού, λεπρὸς ἐλθὼν⁴ προσεκύνει αὐτῷ, λέγων, “Κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαι με καθαρίσαι”. **3** Καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἤψατο αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς,⁵ λέγων, “Θέλω, καθαρίσθητι”. Καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη αὐτοῦ ἡ λέπρα. **4** Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς: “Ορα μηδενὶ εἴπῃς· ἀλλ’⁶ ὑπαγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἵερεῖ καὶ προσένεγκαί⁷ τὸ δῶρον ὃ προσέταξεν Μωσῆς,⁸ εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.”

Jesus heals at a distance

5 Εἰσελθόντι⁹ δὲ αὐτῷ¹⁰ εἰς Καπερναοὺμ,¹¹ προσῆλθεν αὐτῷ ἐκατόνταρχος, παρακαλῶν αὐτὸν καὶ λέγων, **6** “Κύριε, ὁ παῖς μου βέβληται ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικός, δεινῶς βασανιζόμενος”. **7** Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,¹² “Ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύσω αὐτόν”. **8** Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἐκατόνταρχος ἔφη: “Κύριε, οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς ἴνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς· ἀλλὰ μόνον εἰπὲ λόγῳ,¹³ καὶ ιαθήσεται ὁ παῖς μου. **9** Καὶ γὰρ ἐγὼ ἀνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἔξουσίαν, ἔχων ὑπ’ ἐμαυτὸν στρατιώτας. Καὶ λέγω τούτῳ, ‘Πορεύθητι’, καὶ πορεύεται· καὶ ἄλλῳ, “Ἐρχου”, καὶ ἔρχεται· καὶ τῷ δούλῳ μου, ‘Ποίησον τοῦτο’, καὶ ποιεῖ.” **10** Άκουσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν,

¹ συνετελεσεν F^{s5} [94%] RP,HF,OC,CP,TR || ετελεσεν NB,C,W [6%] NU

² γραμματεις F^{s5} C [95%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 αυτων NB,W [5%] NU

³ καταβαντι δε αυτω F^{s5} [97.5%] RP,HF,OC,CP,TR || 12 αυτου N || καταβαντος 2 αυτου B,C,W [1%] NU || καταβαινοντος 2 αυτου [1%]

⁴ ελθων F^{s5} C,W [75%] RP,HF,OC,CP,TR || προσελθων NB,N [24%] NU || --- [1%]

⁵ ο ιησους F^{s5} N,W [96%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,C [4%] NU

⁶ αλλ Φ^{s5} [50%] TR || αλλα NB,C,N,W [50%] RP,HF,OC,CP,NU

⁷ προσενεγκαι F^{s5} [25%] || προσενεγκε NN,W [75%] RP,HF,OC,CP,TR || προσενεγκον B,C [0.5%]

NU [The imperative use of the infinitive is very normal Koine, being a continuation of classical usage.]

⁸ μωσης F^{s5} C [90%] RP,HF,OC,CP || μωσης NB,N,W [10%] TR,NU

⁹ εισελθοντι F^{s5} N,W [96%] RP,HF,OC,CP,TR || εισελθοντος NB,C [4%] NU

¹⁰ αυτω F^{s5} N,W [91%] RP,HF,OC,CP || αυτου NB,C [4%] NU || τω ιησου [5%] TR

¹¹ καπερναουμ F^{s5} C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || καφαρναουμ NB [1%] NU

¹² ο ιησους F^{s5} C,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- (N)B [0.5%] NU

¹³ λογω rell || λογον [5%] TR

καὶ εἶπεν τοῖς ἀκολουθοῦσιν: “Ἄμην λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν¹ εὗρον! 11 Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ἤξουσιν καὶ ἀνακλιθήσονται² μετὰ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· 12 οἱ δὲ νιοὶ τῆς βασιλείας ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἔξωτερον. Ἐκεῖ ἔσται ὁ³ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.” 13 Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τῷ ἐκατοντάρχῳ,⁴ “Ὕπαγε, καὶ⁵ ὡς ἐπίστευσας γενηθήτω σοι”. Καὶ ἵθη ὁ παῖς αὐτοῦ⁶ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ.

Peter's moth-en-law

14 Καὶ ἐλθὼν⁷ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου, εἶδεν τὴν πενθερὰν αὐτοῦ βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν. 15 Καὶ ἤψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετὸς· καὶ ἡγέρθη καὶ διηκόνει αὐτῷ.⁸ 16 Ὁψίας δὲ γενομένης, προσήνεγκαν αὐτῷ δαιμονιζομένους πολλούς. Καὶ ἐξέβαλεν τὰ πνεύματα λόγῳ, καὶ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας ἐθεράπευσεν, 17 ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥῆθεν διὰ Ἡσαίου τοῦ προφήτου, λέγοντος, “Αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβεν⁹ καὶ τὰς νόσους ἐβάστασεν.”

18 Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους¹⁰ περὶ αὐτὸν, ἐκέλευσεν ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέραν. 19 Καὶ προσελθὼν εἷς γραμματεὺς εἶπεν αὐτῷ, “Διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἔδω ἀπέρχῃ”. 20 Λέγει¹¹ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, “Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσιν καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ”. 21 “Ἐτερος δὲ τῶν μαθητῶν¹² εἶπεν αὐτῷ, “Κύριε, ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ θάψαι τὸν πατέρα μου”. 22 Ο δὲ Ἰησοῦς εἶπεν¹³ αὐτῷ, “Ἀκολούθει μοι, καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς.”

¹ ουδε εν τω ισραηλ τοσαυτην πιστιν **f^s** NC,N (95.1%) RP,HF,OC,CP,TR || οτι 1-6 (3.4%) || 1 παρ ουδενι 2-6 (0.2%) || παρ ουδενι 56 (0.3%) || ~ παρ ουδενι 56234 B,W (0.7%) NU || long omission (0.3%)

² ανακλιθησονται *re//* || ανακληθησονται [10%] CP

³ ο *re//* || --- CP

⁴ εκατονταρχω **f^s** [30%] OC,TR || εκατονταρχη NB,C,N,W [70%] RP,HF,CP,NU

⁵ και **f^s** C,N [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,W [1%] NU

⁶ αυτου **f^s** C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- NB [1%]

⁷ ελθων *re//* || εισελθων [5%] CP

⁸ αυτω **f^s** NB,C,W [90%] RP,HF,OC,CP,NU || αυτοις [10%] TR || αυτων N

⁹ ελαβεν *re//* || ανελαβεν [5%] CP

¹⁰ πολλοὺς οχλοὺς **f^s** C,N [97%] RP,HF,OC,CP,TR || πολλον οχλον [2%] || 2 Ν [1%] || οχλον B,NU || οχλον πολλον W || one other variant

¹¹ λεγει **f^s** [20%] || και 1 NB,C,N,W [80%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

¹² μαθητων **f^s** NB [20%] || 1 αυτου C,N,W [80%] RP,HF,OC,CP,TR[NU]

¹³ ειπεν **f^s** N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || λεγει NB,C [2%] NU

Jesus controls wind and wave

23 Καὶ ἐμβάντι αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον, ἡκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. 24 Καὶ ἴδοὺ, σεισμὸς μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσσῃ, ὥστε τὸ πλοῖον καλύπτεσθαι ὑπὸ τῶν κυμάτων. Αὐτὸς δὲ ἐκάθευδεν. 25 Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ¹ ἤγειραν αὐτὸν λέγοντες, “Κύριε, σῶσον ἡμᾶς² Ἀπολλύμεθα!” 26 Καὶ λέγει αὐτοῖς, “Τί δειλοί ἐστε, ὀλιγόπιστοι?” Τότε ἐγερθεὶς ἐπετίμησεν τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσσῃ, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη. 27 Οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν, λέγοντες, “Ποταπός ἐστιν οὗτος ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ?”³

Jesus controls any number of demons

28 Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ⁴ εἰς τὸ πέραν, εἰς τὴν χώραν τῶν Γεργεσηνῶν,⁵ ὑπήντησαν αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι, ἐκ τῶν μνημείων ἐξερχόμενοι, χαλεποὶ λίαν, ὥστε μὴ ἰσχύειν τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης. 29 Καὶ ἴδοὺ, ἔκραξαν λέγοντες: “Τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ,⁶ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ; Ἡλθες ὁδε⁷ πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς?” 30 Ἡν δὲ μακρὰν ἀπ’ αὐτῶν ἀγέλη χοίρων πολλῶν βοσκομένη. 31 Οἱ δὲ δαιμονες παρεκάλουν αὐτὸν, λέγοντες, “Εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς, ἐπίτρεψον ἡμῖν ὀπελθεῖν⁸ εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων”. 32 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, “Ὑπάγετε!” Οἱ δὲ ἐξελθόντες ἀπῆλθον εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων.⁹ Καὶ ἴδοὺ, ὥρμησεν πᾶσα ἡ ἀγέλη τῶν χοίρων¹⁰ κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασιν! 33 Οἱ δὲ βόσκοντες ἔφυγον, καὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν πόλιν ἀπήγγειλαν πάντα, καὶ τὰ τῶν δαιμονιζομένων. 34 Καὶ ἴδοὺ, πᾶσα ἡ πόλις ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν¹¹ τῷ Ἰησοῦ· καὶ ἴδοντες αὐτὸν παρεκάλεσαν ὅπως μεταβῇ ἀπὸ τῶν ὄριων αὐτῶν.

¹ οἱ μαθηταὶ **F^s** (80%) RP,HF,CP || 12 αυτοῦ W (19%) OC,TR || αυτῷ 12 αυτοῦ C (0.5%) || --- NB (0.5%) NU

² ημας **F^s** W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,C [3%] NU

³ υπακούουσιν αυτῷ **F^s** C [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 21 NB,W [1.5%] NU

⁴ ελθοντι αυτῳ **F^s** W [96%] RP,HF,OC,CP,TR || ελθοντος αυτου B,C [4%] NU || ελθοντων αυτων N

⁵ γεργεσηνων **F^s** W [96%] RP,HF,OC,CP,TR || γεργεσινων [2%] || γαδαρηνων B,C [2%] NU || γαζαρηνων N

⁶ ιησου **F^s** W [96%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,C [4%] NU

⁷ **F^s** generally has ὁδε, presumably to distinguish it from ὁ δε.

⁸ επιτρεψον ημιν απελθειν **F^s** C,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || αποστειλον ημας NB [2%] NU

⁹ την αγελην των χοιρων **F^s** N,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || τους χοιρους NB,C [3%] NU

¹⁰ των χοιρων **F^s** [95%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB(C)N,W [5%] NU

¹¹ συναντησιν **F^s** C,N,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || υπαντησιν NB [1.5%] NU

Jesus forgives sins

9 Καὶ ἐμβὰς εἰς τὸ¹ πλοῖον διεπέρασεν καὶ ἥλθεν εἰς τὴν ιδίαν πόλιν.
2 Καὶ ίδοὺ, προσέφερον αὐτῷ παραλυτικὸν ἐπὶ κλίνης βεβλημένον. Καὶ ίδων ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν ἐπεν τῷ παραλυτικῷ, “Θάρσει, τέκνον· ἀφέωνται² σοι αἱ ἀμαρτίαι σου!”³ **3** Καὶ ίδοὺ, τινες τῶν γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, “Οὗτος βλασφημεῖ!” **4** Καὶ εἰδὼς⁴ ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν εἶπεν: “Ινατί ὑμεῖς⁵ ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν? **5** Τί γάρ ἔστιν εὐκοπώτερον, εἰπεῖν, ‘Ἀφέωνται⁶ σου’ αἱ ἀμαρτίαι’, ἢ εἰπεῖν, ‘Ἐγειραὶ⁷ καὶ περιπάτει?’ **6** “Ινα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἔξουσίαν ἔχει ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἀμαρτίας”—τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ, “Ἐγερθεὶς, ἀρόν σου τὴν κλίνην καὶ ὑπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου!” **7** Καὶ ἐγερθεὶς ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. **8** Ιδόντες δὲ οἱ ὄχλοι ἐθαύμασαν⁹ καὶ ἐδόξασαν τὸν Θεὸν, τὸν δόντα ἔξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις.

Matthew called

9 Καὶ παράγων ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖθεν εἶδεν ὄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, Ματθαῖον¹⁰ λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ, “Ἄκολούθει μοι”. Καὶ ἀναστὰς ἤκολούθησεν αὐτῷ. **10** Καὶ ἐγένετο αὐτοῦ ἀνακειμένου ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ίδοὺ, πολλοὶ τελῶναι καὶ ἀμαρτωλοὶ ἐλθόντες συνανέκειντο τῷ Ἰησοῦν καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. **11** Καὶ ίδόντες οἱ Φαρισαῖοι εἶπον¹¹ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, “Διὰ τί μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἀμαρτωλῶν ἐσθίει καὶ πίνει¹² ὁ διδάσκαλος ὑμῶν?” **12** Ο δὲ Ἰησοῦς¹³ ἀκούσας εἶπεν

¹ το **f⁵C,N,W** [90%] RP,HF,CP,TR || --- NB [10%] OC,NU

² αφεωνται **f⁵C,W** [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || αφεονται [1%] || αφιενται NB,NU || αφεοντε N || αφιοντε D

³ σοι αι αμαρτιαι σου **f⁵** [96.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 423 NB,C,W [2%] NU || ~ 4234 N [1%] || 123 D [0.5%]

⁴ ειδως **f⁵B** (33.2%) || ειδων (1%) || ιδων NC,D(N)W (65.7%) RP,HF,OC,CP,TR,NU ['knowing' is better than 'seeing']

⁵ νμεις **f⁵N,W** [98%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,C,D [2%] NU

⁶ αφεωνται **f⁵C,W** [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || αφεονται [1%] || αφιονται ND || αφιενται B,NU || αφεοντε N

⁷ σου **f⁵** NB,C,D,W [65%] RP,HF,OC,CP,NU || σοι N [35%] TR

⁸ εγειραι **f⁵B** [80%] RP,HF,CP,TR || εγειρε N,C,D,N,W [20%] OC,NU

⁹ εθαυμασαν **f⁵C,N** (97.5%) RP,HF,OC,CP,TR || εθαυμαζον (0.3%) || εφοβηθησαν NB,D,W (2%) NU || two other variants (0.2%)

¹⁰ μαθαιον **f⁵C** [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || μαθθαιον NB,D,NU || μαθθεον N || μαθθεον W

¹¹ ειπον **f⁵D,N** [97%] RP,HF,OC,CP,TR || ελεγον NB,C,W [3%] NU

¹² και πινει **f⁵** [30%] || --- NB(C)(D)N,W [70%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

¹³ ιησους **f⁵C,N,W** [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D [1%] NU

αὐτοῖς:¹ “Οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἱατροῦ, ἀλλ’ οἱ κακῶς ἔχοντες. 13 Πορευθέντες δὲ μάθετε τί ἐστιν, “Ἐλεον² θέλω καὶ οὐ θυσίαν”. Οὐ γὰρ ἥλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ³ ἀμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.”⁴

Fasting

14 Τότε προσέρχονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου, λέγοντες, “Διὰ τί ἡμεῖς κοὶ οἱ Φαρισαῖοι νηστεύομεν πολλά,⁵ οἱ δὲ μαθηταί σου οὐ νηστεύουσιν?” 15 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: “Μὴ δύνανται οἱ νιὸι τοῦ νυμφῶν πενθεῖν ἐφ’ ὅσον χρόνον⁶ μετ’ αὐτῶν ἐστιν ὁ νυμφίος? Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ’ αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν.

Old wineskins

16 “Οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλλει ἐπίβλημα ῥάκους ἀγνάφου ἐπὶ ἴματίῳ παλαιῷ· αἴρει γὰρ τὸ πλήρωμα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἴματίου, καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται. 17 Οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μή γε, ῥήγνυνται οἱ ἀσκοί, καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολούνται.⁷ Ἀλλὰ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς⁸ καινούς, καὶ ἀμφότεροι⁹ συντηρούνται.”

Jesus raises the dead

18 Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ιδοὺ, ἄρχων τίς ἐλθὼν¹⁰ προσεκύνει αὐτῷ, λέγων ὅτι “Ἡ θυγάτηρ μου ἄρτι ἐτελεύτησεν, ἀλλὰ ἐλθὼν ἐπίθεει τὴν χεῖρά σου ἐπ’ αὐτὴν καὶ ζήσεται”. 19 Καὶ ἐγερθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἡκολούθησεν αὐτῷ, καὶ οἱ μαθηταί αὐτοῦ. 20 Καὶ ιδοὺ, γυνή αἵμορροισα δώδεκα ἔτη προσελθοῦσα ὅπισθεν ἤψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἴματίου αὐτοῦ. 21 “Ἐλεγεν γὰρ ἐν ἑαυτῇ, “Ἐὰν μόνον ἄψωμαι τοῦ ἴματίου αὐτοῦ σωθήσομαι”. 22 Ο δὲ Ἰησοῦς ἐπιστραφεὶς¹¹ κοὶ ιδὼν αὐτὴν εἶπεν, “Θάρσει, θύγατερ· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε”. Καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς

¹ αὐτοῖς **f⁵** N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,C [1%] NU

² ελεον **f⁵** W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ελεος NB,C,D,N [1.5%] NU

³ αλλα *rell* || αλλ [5%] TR

⁴ εις μετανοιαν **f⁵** C [96%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D,N,W [4%] NU

⁵ πολλα **f⁵** C,D,N,W (98.6%) RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- NB (1.4%)

⁶ χρονον **f⁵** [20%] OC || --- NB,C,D,N,W [80%] RP,HF,CP,TR.NU

⁷ απολουνται **f⁵** C,N,W [80%] RP,HF,OC,CP,TR || απολλυνται **f⁵pt** NB [20%] NU || απολλυται D

⁸ βαλλουσιν οινον νεον εις ασκους *rell* || ~23451 C [3%] OC

⁹ αμφοτεροι *rell* || αμφοτερα [5%] TR

¹⁰ τις ελθων **f⁵** [30%] || εις 2 [62%] RP,HF,CP,NU [C,D,N,W etc. have ΕΙΣΕΛΘΩΝ, which could be taken as one word, the verb] || 2 [5%] TR || προσελθων Ν || εις προσελθων B [2%] OC

¹¹ επιστραφεις **f⁵** C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || στραφεις NB(D)N [3%] NU

ώρας ἐκείνης. 23 Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος καὶ ἵδων τοὺς αὐλητὰς καὶ τὸν ὄχλον θορυβούμενον, λέγει αὐτοῖς,¹ 24 “Ἀναχωρεῖτε, οὐ γάρ ἀπέθανεν τὸ κοράσιον ἀλλὰ καθεύδει”. Καὶ κατεγέλων αὐτὸν. 25 Ὁτε δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν ἐκράτησεν τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἤγέρθη τὸ κοράσιον. 26 Καὶ ἐξῆλθεν ἡ φήμη αὕτη εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην.

Jesus restores sight and speech

27 Καὶ παράγοντι ἐκεῖθεν τῷ Ἰησοῦ, ἡκολούθησαν αὐτῷ² δύο τυφλοί, κράζοντες καὶ λέγοντες, “Ἐλέησον ἡμᾶς, Υἱὸς³ Δανὶδ!” 28 Ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ τυφλοί· καὶ λέγει αὐτοῖς,⁴ “Πιστεύετε ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι;” Λέγουσιν αὐτῷ, “Ναί, Κύριε”. 29 Τότε ἤψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, λέγων, “Κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑμῖν”. 30 Καὶ ἀνεῳχθησαν⁵ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί. Καὶ ἐνεβριμήσατο⁶ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, “Οράτε μηδεὶς γινωσκέτω!” 31 Οἱ δὲ ἐξελθόντες διεφήμισαν αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ.

32 Αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, ἴδου, προσήνεγκαν αὐτῷ ἄνθρωπον κωφὸν, δαιμονιζόμενον. 33 Καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου, ἐλάλησεν ὁ κωφός. Καὶ ἔθαύμασαν οἱ ὄχλοι, λέγοντες ὅτι,⁷ “Οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ Ἱεραλὶ!” 34 Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἔλεγον, “Ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.”

The harvest needs workers

35 Καὶ περιῆγεν ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ.⁸ 36 Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους ἐσπλαγχνίσθη περὶ αὐτῶν, ὅτι ἡσαν ἐσκυλμένοι⁹ καὶ ἐρριμένοι, ως¹⁰ πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα. 37 Τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς

¹ λεγει αυτοις **f^{s5}** C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 N || ελεγεν **N**B,D [3%] NU || two other variants

² αυτω **f^{s5}** **N**C,N,W [99.8%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- B,D [0.2%]

³ νιος **f^{s5}** B,W [70%] HF,NU || νιε **N**C,D,N [30%] RP,OC,CP,TR

⁴ αυτοις **f^{s5}** [20%] || 1 ιησους **N** || 1 ο ιησους B,C,D,N,W [80%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

⁵ ανεῳχθησαν **f^{s5}** **N**W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ηνεῳχθησαν B,D,N [0.5%] NU || ηνοιχθησαν C

⁶ ενεβριμησατο **f^{s5}** C,D,N,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ενεβριμηθη **N**(B) [1.5%] NU

⁷ οτι **f^{s5}** [25%] OC || --- **N**B,C,D,N,W [75%] RP,HF,CP,TR,NU

⁸ εν τω λαω **f^{s5}** **N** [90%] RP,HF,OC,TR || --- B,C,D,N,W [10%] CP,NU

⁹ εσκυλμενοι **f^{s5}** **N**B,C,D,W [90%] RP,HF,CP,NU || εκλελυμενοι [10%] OC,TR || --- N

¹⁰ ως **f^{s5}** C,D,N [50%] OC || ωσει **N**B,W [50%] RP,HF,CP,TR,NU

αὐτοῦ: “Ο μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι. 38 Δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμόν αὐτοῦ.”

Jesus commissions and orients the twelve disciples—28 AD

10 Καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς ἔξουσίαν¹ πνευμάτων ἀκαθάρτων ὃστε ἐκβάλλειν αὐτὰ, καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν. 2 Τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὄνόματά εἰσιν² ταῦτα: πρῶτος Σίμων (ὁ λεγόμενος Πέτρος) καὶ Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ,³ Ἰάκωβος (ὁ τοῦ Ζεβεδαίου) καὶ Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, 3 Φίλιππος καὶ Βαρθολομαῖος, Θωμᾶς καὶ Ματθαῖος⁴ (ὁ τελώνης), Ἰάκωβος (ὁ τοῦ Ἀλφαίου) καὶ Λεββαῖος (ὁ ἐπικληθεὶς⁵ Θαδδαῖος), 4 Σίμων (ὁ Κανανίτης)⁶ καὶ Ἰούδας⁷ Ἰσκαριώτης (ὁ καὶ παραδοὺς αὐτόν).

Orientation with immediate effect

5 Τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς, παραγγείλας αὐτοῖς λέγων: “Εἰς ὅδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν⁸ μὴ εἰσέλθητε. 6 Πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ. 7 Πορεύομενοι δὲ κηρύσσετε, λέγοντες ὅτι “Ἡγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν”. 8 Ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, λεπροὺς καθαρίζετε,⁹ δαιμόνια ἐκβάλλετε. Δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε. 9 Μὴ κτήσησθε χρυσὸν μηδὲ ἄργυρον μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν, 10 μὴ πήραν εἰς ὅδὸν, μηδὲ δύο χιτῶνας, μηδὲ ὑποδήματα, μηδὲ ῥάβδους.¹⁰ ἄξιος γάρ¹¹ ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ εστιν.¹²

11 “Εἰς ἣν δ’ ἀν πόλιν ἡ κώμην εἰσέλθητε, ἐξετάσατε τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός ἐστιν, κάκει μείνατε ἕως ἂν ἐξέλθητε. 12 Εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, ἀσπάσασθε αὐτὴν.¹³ 13 καὶ ἐὰν μὲν ἡ ἡ οἰκία ἄξια, ἐλθέτω¹ ἡ

¹ εξουσιαν *reI* || 1 κατο [25%]

² εἰσιν *f^s* [30%] OC,CP || εστιν NB,C,D,N,W [70%] RP,HF,TR,NU

³ αυτον *f^s* N,C,D,N,W [99.8%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 και B [0.2%] NU

⁴ μαθαιος *f^s* C,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || μαθθαιος B,D,NU || μαθθεος N || one other spelling

⁵ λεββαιος ο επικληθεις *f^s* N,W (99.4%) RP,HF,OC,CP,TR || 1 (C)(D) || --- NB (0.4%) NU

⁶ κανανιτης *f^s* NW [98%] RP,HF,OC,CP,TR || καναναιος B,C,N [2%] NU || χαναναιοις D

⁷ ιουδας *f^s* (C),N,W [90%] RP,HF,CP,TR || 1 ο NB(D) [10%] OC,NU

⁸ σαμαρειτων *f^s* B [95%] RP,HF,OC,CP,TR || σαμαριτων NC,N,W [5%] NU || σαμαριτων D

⁹ λεπρους καθαριζετε *f^s* [94%] RP,HF,CP || 12 νεκρους εγειρετε [2%] OC,TR || νεκρους εγειρετε 12 NB,C(D)N [3%] NU || ~ εκβαλλετε νεκρους εγειρετε W [1%] (OC in small print)

¹⁰ ραβδους *f^s* C,N,W [95%] RP,HF,CP || ραβδον NB,D [5%] OC,TR,NU

¹¹ γαρ *reI* || 1 εστιν D [3%] OC

¹² εστιν *f^s* N,W [96%] RP,HF,CP,TR || --- NB,C [3%] OC,NU || ~ γαρ 1 D [1%]

¹³ αυτην *reI* || 1 λεγοντες ειρηνη τω οικω τουτω ND,W [10%] OC,CP

ειρήνη ύμων ἐπ' αὐτήν· ἐὰν δὲ μὴ ἦ ἀξία, ἢ εἰρήνη ύμων πρὸς ύμᾶς ἐπιστραφήτω. **14** Καὶ ὃς ἐὸν² μὴ δέξηται ύμᾶς μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ύμῶν, ἔξερχόμενοι³ τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐκτινάξατε τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν ύμῶν. **15** Ἄμην λέγω ύμÎν, ἀνεκτότερον ἔσται γῆ Σοδόμων καὶ Γομόρρων⁴ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ!

Orientation with prophetic effect

16 “Ιδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω ύμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων. Γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ως οἱ ὄφεις καὶ ἀκέραιοι ως οἱ περιστεραί. **17** Προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, παραδώσουσιν γὰρ ύμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ύμᾶς. **18** Καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἔνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν. **19** Ὅταν δὲ παραδιδώσιν⁵ ύμᾶς, μὴ μεριμνήσητε πῶς ἢ τί λαλήσετε,⁶ δοθήσεται γὰρ ύμÎν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσετε.⁷ **20** Οὐ γὰρ ύμεῖς ἔστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς ύμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ύμÎν.

Like master, like slave

21 “Παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ὁδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. **22** Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου· ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. **23** Ὅταν δὲ διώκωσιν ύμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην.⁸ Ἄμην λέγω ύμÎν, οὐ μὴ τελέσητε τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραὴλ ἔως ὅταν ἔλθῃ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου. **24** Οὐκ ἔστιν μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ. **25** Αρκετὸν τῷ μαθητῇ ἵνα γένηται ως ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, καὶ ὁ δοῦλος⁹ ως ὁ κύριος αὐτοῦ. Εἴ τὸν οἰκοδεσπότην Βεελζεβούλ¹⁰ ἀπεκάλεσαν,¹¹ πόσῳ μᾶλλον

¹ ελθετω F⁵B [94%] RP,HF,OC,TR || ελθατω NC,N,W [2%] NU || εισελθετω [4%] CP || εστε D

² εαν F⁵C [97%] RP,HF,OC,CP,TR || αν NB,D,N,W [3%] NU

³ εξερχομενοι F⁵C,N,W [97%] RP,HF,CP,TR || 1 εξω NB,D [2%] OC,NU || 1 εκ [1%]

⁴ γομορρων rell || γομορρας C [10%] OC || γομορων W [1%] || γομορας D || γομμορας N [1%]

⁵ παραδιδωσιν F⁵C [94%] RP,HF,CP,TR || παραδωσιν NB [2%] NU || παραδωσουσιν D,N,W [3%] OC || παραδωσωσιν [1%]

⁶ λαλησετε F⁵ [30%] OC,CP || λαλησητε NB,C,D,N,W [70%] RP,HF,TR,NU || two other variants

⁷ λαλησετε F⁵N [90%] RP,HF,OC,CP,TR || λαλησητε NB,C,W [9%] NU || --- D || two other variants

⁸ αλλην F⁵C(D)N (97%) RP,HF,OC,CP,TR || ετερων NB,W (2.9%) NU || one other variant

⁹ ο δουλος rell || τω δουλω [2%] OC

¹⁰ βεελζεβουλ rell || βεελζεβουβ CP [Latin] || βεεζεβουλ NB || βελζεβουλ D [0.5%]

¹¹ απεκαλεσαν F⁵[30%] CP || επεκαλεσαν B,C,W [20%] HF,NU || εκαλεσαν [49%] RP,OC,TR || επεκαλεσαντο NN [1%] || καλουσιν D || one other variant ['to stigmatize' is the appropriate verb here]

τοὺς οἰκειακοὺς¹ αὐτοῦ! 26 Μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς· οὐδὲν γάρ ἐστιν κεκαλυμμένον ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται.

"Do not be afraid"

27 “Ο λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἴπατε ἐν τῷ φωτί· καὶ ὃ εἰς τὸ οὖς ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωμάτων. 28 Καὶ μὴ φοβεῖσθε² ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων³ τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι. Φοβήθητε⁴ δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ⁵ ψυχὴν καὶ⁶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν Γεέννῃ. 29 Οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσαρίου πωλεῖται? Καὶ ἐν ἐξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν ἄνευ τοῦ Πατρὸς ὑμῶν. 30 Ὦμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἡριθμημέναι εἰσίν! 31 Μὴ οὖν φοβηθῆτε.⁷ πολλῶ⁸ στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς.

Jesus demands total commitment

32 “Πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω κἀγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν⁹ οὐρανοῖς. 33 “Οστις δ’ ἀν ἀρνήσηται με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι αὐτὸν κἀγὼ¹⁰ ἔμπροσθεν τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν¹¹ οὐρανοῖς.

34 “Μὴ νομίσητε ὅτι ἥλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν. Οὐκ ἥλθον βαλεῖν εἰρήνην ἀλλὰ μάχαιραν. 35 Ἡλθον γὰρ διχάσαι ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς. 36 καὶ ἔχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκειακοὶ¹² αὐτοῦ.

37 “Ο φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἐστιν μου ἄξιος, καὶ ὁ φιλῶν νιὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἐστιν μου ἄξιος. 38 καὶ δὲς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου οὐκ ἐστιν μου ἄξιος.

¹ οἰκειακοὺς **f⁵C,D,W** [85%] RP,HF,CP // οἰκειακοὺς **NN** [15%] OC,TR,NU || οἰκειακοὶ B

² φοβεῖσθε **f⁵NC** [95%] RP,HF,CP,NU || φοβηθῆτε B,D,N,W [5%] OC,TR || one other variant

³ αποκτενόντων **f⁵N** [95%] RP,HF,CP || αποκτενόντων NC,D,W [3%] OC,NU || αποκτεινόντων B [2%] TR

⁴ φοβηθῆτε **f⁵D,N** [99%] RP,HF,OC,CP,TR || φοβεῖσθε NB,C,W [1%] NU

⁵ καὶ **f⁵NB,C,D,N** [50%] OC,CP,TR,NU || 1 τὴν W [50%] RP,HF

⁶ καὶ **f⁵B,C,D** [50%] OC,CP,TR,NU || 1 τὸ **NW** [50%] RP,HF

⁷ φοβηθῆτε **f⁵C** [97%] RP,HF,OC,CP,TR || φοβεῖσθε NB,D,W [3%] NU

⁸ πολλῶ **f⁵[20%]** CP || πολλῶν NB,C,D,W [80%] RP,HF,OC,TR,NU

⁹ εν **f⁵P¹⁹NN**,D,W [95%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 τοις B,C [5%] [NU]

¹⁰ αυτὸν καγῶ **f⁵C** [95%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 21 P^{19v} NB,D,W [5%] NU

¹¹ εν **f⁵P¹⁹NN**,C,D,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 τοις B [2%] [NU]

¹² οἰκειακοὶ **f⁵B** [85%] RP,HF,CP || οἰκειακοὶ **NN** [15%] OC,TR,NU

39 Ὁ εὐρών τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν, καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔνεκεν ἐμοῦ εὐρήσει αὐτήν.

40 “Ο δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται, καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν ἀποστείλαντα με. **41** Ο δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου μισθὸν προφήτου λήψεται,¹ καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου μισθὸν δικαίου λήψεται. **42** Καὶ ὃς ἐὰν² ποτίσῃ ἔνα τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ μόνον, εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ.”

The Pharisees reject Jesus as Messiah

11 Καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς διατάσσων τοῖς δώδεκα μαθηταῖς αὐτοῦ, μετέβη ἐκεῖθεν τοῦ διδάσκειν καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν.

John needs reassuring

2 Ο δὲ Ἰωάννης, ἀκούσας ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ, πέμψας δύο³ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ **3** εἶπεν αὐτῷ, “Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος ἢ ἔτερον προισδικῶμεν?” **4** Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς: “Πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ ἡ ἀκούετε καὶ βλέπετε: **5** τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν καὶ χωλοὶ περιπατοῦσιν, λεπροὶ καθαρίζονται καὶ κωφοὶ ἀκούουσιν,⁴ νεκροὶ ἐγείρονται καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται. **6** Καὶ, μακάριος ἐστιν ὃς ἐὸν μὴ σκανδαλισθῆ ἐν ἐμοί!”

Jesus eulogizes John the Baptizer

7 Τούτων δὲ πορευομένων, ἥρξατο ὁ Ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάννου: “Τί ἐξήλθετε⁵ εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι, κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον? **8** Άλλὰ τί ἐξήλθετε ἵδεῖν, ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἴματοις⁶ ἡμφιεσμένον? Ἰδοὺ, οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλείων⁷ εἰσίν. **9** Άλλὰ τί ἐξήλθετε⁸ ἵδεῖν, προφήτην? Ναὶ, λέγω ὑμῖν, καὶ

¹ ληψεται **F⁵** [99%] RP,HF,OC,CP,TR || λημψεται **P¹⁹** NB,C(D)W [1%] NU(twice)

² εαν **F⁵** N,C,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || αν B,D [2%] NU

³ δυο **F⁵** [97%] RP,HF,OC,CP,TR || δια NB,C,D,W [3%] NU

⁴ ακουουσιν **F⁵** C,N (95.2%) RP,HF,OC,CP,TR || 1 καὶ NB,D,W (4.1%) NU || long omissions (0.7%)

⁵ εξηλθετε **F⁵** [96%] RP,HF,OC,CP,TR || εξηλθατε NB,C,D,N,W [3.5%] NU || εξεληλυθατε [0.5%] (also verse 8)

⁶ ματιοις **F⁵** C,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D [0.5%] NU

⁷ βασιλειων **F⁵** N (63.1%) RP,HF,CP || βασιλεων (NB)C,D,W (36.5%) OC,TR,NU || long omission (0.3%)

⁸ εξηλθете **F⁵** [97%] RP,HF,OC,CP,TR || εξηλθατε NB,C,D,N [2.5%] NU || εξεληλυθατε W [0.5%]

περισσότερον προφήτου. 10 Οὗτος γάρ¹ ἐστιν περὶ οὗ γέγραπται: “Ιδού, ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ὄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου.” 11 Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μείζων Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ· ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μείζων αὐτοῦ ἐστιν. 12 Ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ ἔως ἅρτι ἡ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιασταὶ ἀρπάζουσιν αὐτήν. 13 Πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος ἔως Ἰωάννου προεφήτευσαν.² 14 καὶ εἰ θέλετε δέξασθαι, αὐτός ἐστιν Ἡλίας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι. 15 Οἱ ἔχων ὥτα ἀκούειν³ ἀκούετω.

16 “Τίνι δὲ ὄμοιώσω τὴν γενεὰν ταύτην? Ὁμοία ἐστὶν παιδίοις⁴ ἐν ἀγορᾷ καθημένοις,⁵ καὶ προσφωνούσιν⁶ τοῖς ἑταίροις⁷ αὐτῶν⁸ 17 καὶ⁹ λέγουσιν, ‘Ηὐλήσαμεν ὑμῖν καὶ οὐκ ὠρχήσασθε.¹⁰ ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν¹¹ καὶ οὐκ ἐκόψασθε’. 18 Ἡλθεν γὰρ Ἰωάννης μήτε ἐσθίων μήτε πίνων, καὶ λέγουσιν, ‘Δαιμόνιον ἔχει’. 19 ἦλθεν ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγουσιν, ‘Ἴδοὺ, ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν φίλος καὶ ἀμαρτωλῶν!’ Καὶ, ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων¹² αὐτῆς.”

Jesus denounces three cities

20 Τότε ἥρξατο ὁ Ἰησοῦς¹³ ὄνειδίζειν τὰς πόλεις ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ πλεισται δυνάμεις αὐτοῦ, ὅτι οὐ μετενόησαν. 21 “Οὐαί σοι, Χωραζίν!¹⁴ οὐαί σοι, Βηθσαΐδά!¹⁵ ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἐγένοντο¹⁶ αἱ δυνάμεις αἱ

¹ γαρ **f^s** C,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D [0.5%] NU

² προεφητευσαν **f^s** N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || επροφητευσαν NB,C,D [2%] NU

³ ακουειν **f^s** N,C,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- B,D [0.5%] NU

⁴ παιδιοις *re//* παιδιαριοις [5%] TR

⁵ εν αγορα καθημενοις **f^s** [50%] CP || 1 αγοραις 3 [45%] RP,HF,TR || ~ 31 αγοραις C,N,W [4%] OC || ~ 31 ταις αγοραις NB [1%] NU || ~ 31 τη αγορα D

⁶ και προσφωνουσιν **f^s** N,W [97%] RP,HF,CP,TR || α 2 C || α προσφωνουντα NB,D [3%] OC,NU

⁷ εταιροις **f^s** [65%] RP,OC,CP,TR || ετεροις NB,C,D,N,W [35%] HF,NU

⁸ αυτων **f^s** C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D [1%] NU

⁹ και **f^s** C,N,W [98%] RP,HF,CP,TR || --- NB,D [2%] OC,NU

¹⁰ ωρχησασθε *re//* ορχησασθε [2%] CP

¹¹ υμιν **f^s** C,N,W (97.4%) RP,HF,OC,CP,TR || ημιν (0.5%) || --- NB,D (1.4%) NU || long omissions (0.7%)

¹² τεκνων **f^s** C,D,N (99.4%) RP,HF,OC,CP,TR || εργων NB,W (0.5%) NU || long omission (0.1%)

¹³ ο ιησους **f^s** C,N,W [35%] || --- NB,D [65%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

¹⁴ χωραζιν **f^s** [20%] CP || χωραζιν N [65%] RP,HF,OC,TR,NU || χωραζειν NB,C,W [5%] || χωραζειν [5%] || χωραζην [2%] || χωροζαιν D || three other variants

¹⁵ βηθσαιδα **f^s** C(D)N [85%] RP,HF,OC,CP,NU || βηθσαιδαν B,W [14%] TR || βηδσαιδαν N [1%] || two other spellings

¹⁶ εγενοντο *re//* εγενηθησαν [2%] OC

γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἀν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ¹ μετενόησαν. **22** Πλὴν λέγω ὑμῖν, Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἡ ὑμῖν. **23** Καὶ σὺ, Καπερναούμ,² ἦ³ ‘ἔως τοῦ⁴ οὐρανοῦ ὑψώθης’,⁵ ἔως Ἄδου⁶ καταβιβασθήσῃ!⁷ ‘Οτι εἰ ἐν Σοδόμοις ἐγένοντο⁸ αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν σοί, ἔμειναν⁹ ἀν μέχρι τῆς σήμερον. **24** Πλὴν λέγω ὑμῖν ὅτι γῇ Σοδόμων ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἡ σοί.’”

“I praise you, Father”

25 Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν: ““Ἐξομολογοῦμαί σοι, Πάτερ, Κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας¹⁰ ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις. **26** Ναί, ὁ Πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία¹¹ ἔμπροσθέν σου.”

27 “Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Πατρός μου, καὶ οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν Υἱὸν εἰ μὴ ὁ Πατήρ· οὐδὲ τὸν Πατέρα τις ἐπιγινώσκει εἰ μὴ ὁ Υἱὸς, καὶ φῶς ἀν μέχρι τοῦ ημέρας τοῦ ημάτιου. **28** Δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κάγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. **29** Ἀρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ’ ὑμᾶς καὶ μάθετε ἀπ’ ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός¹² εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. **30** ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστὸς καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἔστιν.”

Jesus is Lord of the Sabbath

12 Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐπορεύθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς σάββασιν διὰ τῶν σπορίμων. Οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπείνασαν, καὶ ἤρξαντο τίλλειν στάχυας καὶ ἐσθίειν. **2** Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἴδοντες εἶπον¹³ αὐτῷ, “‘Ιδοὺ, οἱ μαθηταὶ σου ποιοῦσιν ὃ οὐκ ἔξεστιν ποιεῖν ἐν σαββάτῳ!’ **3** Ο δὲ εἶπεν αὐτοῖς:

¹ σποδῷ *re/l* || 1 καθημεναι [10%] OC || 1 καθημενοι NC [3%]

² καπερναούμ **f⁵** C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || καφαρναούμ NB,D [1%] NU

³ ἦ **f⁵** [35%] || ἦ N [64%] RP,HF,OC,CP,TR || μη NB,C,D,W [1%] NU

⁴ τοῦ **f⁵** C,N [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D,W [1%] NU

⁵ υψωθῆς **f⁵** [35%] || υψωθεισα N [63%] RP,HF,OC,CP,TR || υψωθηση NB,C,D,W [1%] NU || two other spellings

⁶ αδον *re/l* || αιδον HF (And so wherever the word occurs.)

⁷ καταβιβασθηση **f⁵** N,C,N (98.5%) RP,HF,OC,CP,TR || καταβηση B,D,W (0.4%) NU || καταβληθηση (0.6%) || κατενεχθηση (0.3%) || long omissions (0.2%)

⁸ εγενοντο **f⁵** N,W [99%] RP,HF,CP,TR || εγενηθησαν NB,C,D [1%] OC,NU

⁹ εμειναν **f⁵** D [97.5%] RP,HF,OC,CP,TR || εμεινεν NB,C [1%] NU || εμεινον W [1%] || εμενεν N || one other variant

¹⁰ απεκρυψας **f⁵** C,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || εκρυψας NB,D [0.5%] NU || εγρυψας P⁶²

¹¹ εγενετο ευδοκια **f⁵** C,D,N [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 21 P⁶² NB,W [1.5%] NU

¹² πραος **f⁵** N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || πραυς P⁶² NB,C,D [0.5%] NU

¹³ ειπον **f⁵** D,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ειπαν NB,C [0.5%] NU

“Οὐκ ἀνέγνωτε τί ἐποίησεν Δαυὶδ ὅτε ἐπείνασεν, αὐτὸς¹ καὶ οἱ μετ’ αὐτοῦ, **4** πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν,² οὐδὲ³ οὐκ ἔξὸν ἦν αὐτῷ φαγεῖν, οὐδὲ τοῖς μετ’ αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ιερεῦσιν μόνοις?⁴ **5** Ἡ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ ὅτι τοῖς σάββασιν οἱ ιερεῖς ἐν τῷ ιερῷ τὸ σάββατον βεβήλοῦσιν καὶ ἀναίτιοί εἰσιν? **6** Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι τοῦ ιεροῦ μεῖζόν⁵ ἔστιν ὁδε. **7** Εἰ δὲ ἐγνώκειτε τί ἔστιν, “Ἐλεον⁶ θέλω καὶ οὐ θυσίαν”, οὐκ ἀν κατεδικάσατε τοὺς ἀναιτίους. **8** Κύριος γάρ ἔστιν⁷ τοῦ σαββάτου ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου!”⁸

Jesus heals on the Sabbath

9 Καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν. **10** Καὶ ἴδοὺ, ἄνθρωπος ἦν⁹ τὴν¹⁰ χεῖρα ἔχων ἤνηραν. Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες, “Εἰ ἔξεστιν τοῖς σάββασιν θεραπεύειν?”¹¹—ἴνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. **11** Ο δὲ εἶπεν αὐτοῖς: “Τίς ἔσται ἔξι ὑμῶν ἄνθρωπος ὃς ἔξει πρόβατον ἔν, καὶ ἐὰν ἐμπέσῃ τοῦτο τοῖς σάββασιν εἰς βόθυνον, οὐχὶ κρατήσει αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ? **12** Πόσῳ οὖν διαφέρει ἄνθρωπος προβάτου! “Ωστε ἔξεστιν τοῖς σάββασιν καλῶς ποιεῖν.” **13** Τότε λέγει τῷ ἀνθρώπῳ,¹² “Ἐκτεινον τὴν χεῖρα σου!”¹³ Καὶ ἔξετεινεν, καὶ ἀποκατεστάθη¹⁴ ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη. **14** Οἱ δὲ Φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον κατ’ αὐτοῦ ἔξελθοντες,¹⁵ ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν.¹⁶

¹ αυτος F^{s5} [90%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,C,D,N,W [10%] NU

² εφαγεν F^{s5} C,D,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || εφαγον NB [0.5%] NU

³ ους F^{s5} NC,N [99%] RP,HF,OC,CP,TR || ο B,D,W [1%] NU

⁴ τοις ιερευσιν μονοις rell || ~ 312 [1%] OC

⁵ μειζον rell || μειζων N [10%] TR || μειζων C

⁶ ελεον F^{s5} W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ελεος NB,C,D,N [1.5%] NU

⁷ εστιν rell || 1 και [10%] TR

⁸ του σαββατου ο νιος του ανθρωπου rell || ~ 3456 και 12 OC

⁹ ην F^{s5} [80%] RP,HF,CP,TR || --- NB,C,W [0.5%] NU || 1 εκει D,N [20%] OC

¹⁰ την F^{s5} D [97%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ εχων 1 N [2%] || --- NB,C,W [1%] NU

¹¹ θεραπευειν F^{s5} B,C,N [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || θεραπευσαι ND,W [0.5%] NU

¹² ανθρωπω rell || 1 τω εξηραμμενην εχοντι την χειρα [5%] CP

¹³ την χειρα σου F^{s5} C,D,W [96%] RP,HF,CP,TR || ~ 312 NB,N [4%] OC.NU

¹⁴ αποκατεσταθη F^{s5} D [78%] RP,HF,OC,TR || απεκατεσταθη NB,C,N,W [20%] CP,NU ||

απεκατεστη [1%] || one other variant

¹⁵ οι δε φαρισαιοι συμβουλιον ελαβον κατ αυτου εξελθοντες F^{s5} N,W [95%] RP,HF,CP,TR ||

~ 12384567 [3%] || ~ 82134567 (N)B,C [1.5%] OC.NU || ~ 8 και 134567 D [0.5%]

¹⁶ απολεσωσιν rell || απωλεσωσιν CP

A tactical withdrawl

15 Ο δὲ Ἰησοῦς γνοὺς ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν. Καὶ ἡκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί,¹ καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς ἀπάντας.² **16** Καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς ἵνα μὴ φανερὸν αὐτὸν ποιήσωσιν,³ **17** ὅπως⁴ πληρωθῇ τὸ ρῆθεν διὰ Ἡσαίου τοῦ προφήτου, λέγοντος: **18** “Ιδοὺ, ὁ παῖς μου ὃν ἤρετισα, ὁ ἀγαπητός μου εἰς ὃν εὐδόκησεν ἡ ψυχή μου! Θήσω τὸ Πνεῦμα μου ἐπ’ αὐτόν, καὶ κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ. **19** Οὐκ ἐρίσει οὐδὲ κραυγάσει, οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλατείαις τὴν φωνήν αὐτοῦ. **20** Κάλαμον συντετριμένον οὐ κατεάξει, καὶ λίνον τυφόμενον οὐ σβέσει, ἕως ὃν ἐκβάλῃ εἰς νίκος τὴν κρίσιν. **21** Καὶ⁵ τῷ ὄνόματι αὐτοῦ ἔθνη ἐλπιοῦσιν.”

The Pharisees blaspheme the Holy Spirit

22 Τότε προσηνέχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος, τυφλὸς καὶ κωφός, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτόν, ὥστε τὸν τυφλὸν καὶ κωφὸν^{6,7} λαλεῖν καὶ βλέπειν. **23** Καὶ ἐξίσταντο πάντες οἱ ὄχλοι καὶ ἔλεγον, “Μήτι οὗτος ἐστιν ὁ Χριστὸς,⁸ ὁ Υἱὸς Δαυὶδ;” **24** Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες εἶπον, “Οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια εἰ μὴ ἐν⁹ Βεελζεβούλ, ἀρχοντι τῶν δαιμονίων.” **25** Εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς¹⁰ τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν εἶπεν αὐτοῖς: “Πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα καθ’ ἑαυτῆς¹¹ ἐρημοῦται, καὶ πᾶσα πόλις ἣ οἰκία μερισθεῖσα καθ’ ἑαυτῆς οὐ σταθήσεται. **26** Καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς τὸν Σατανᾶν ἐκβάλλει, ἐφ’ ἑαυτὸν ἐμερίσθη. Πῶς οὖν σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ? **27** Καὶ εἰ ἐγὼ ἐν Βεελζεβούλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβαλλοῦσιν?¹² Διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν ἐσονται κριταί.¹³ **28** Εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Πνεύματι Θεοῦ¹⁴ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἀρα ἔφθασεν ἐφ’ ὑμᾶς ἡ βασι-

¹ οχλοι πολλοι F⁵ C,D,W (97.3%) RP,HF,OC,CP,TR[NU] || ~ 21 (1.9%) || 1 N (0.5%) || 2 NB (0.3%)

² απαντας F⁵ [20%] || παντας NB,C,N(D,W) [80%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

³ αυτον ποιησωσιν rell || ~ 21 OC

⁴ οπως F⁵ N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || ινα NB,C,D [2%] NU

⁵ και rell || 1 ev D [5%] TR || 1 επι W

⁶ τον τυφλον και κωφον F⁵ C,N [96%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 1432 W [3%] || 14 NB,D [1%] NU

⁷ κωφον F⁵ NB,D,W [25%] NU || 1 και C,N [75%] RP,HF,OC,CP,TR

⁸ ο χριστος F⁵ [20%] OC,CP || --- NB,C,D,N,W [80%] RP,HF,TR,NU

⁹ εν F⁵ [25%] || 1 τα NB,C,D,N,W [75%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

¹⁰ ο ιησους F⁵ C,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D [0.5%] NU

¹¹ εαυτης rell || εαυτην D [5%] OC (2x)

¹² εκβαλλουσιν rell || εκβαλουσιν N [3%] OC

¹³ υμων εσονται κριται F⁵ C,N [97%] RP,HF,CP,TR || ~ 321 NB,D [1%] OC,NU || ~ 312 [1%] || ~ 32 αυτοι 1 W || three other variants

¹⁴ εγω εν πνευματι θεου F⁵ [28%] OC,TR || ~ 2341 NB,C,D,W [70%] RP,HF,CP,NU || 234 [2%] || ~ 2 δακτυλω 41 N

λεία τοῦ Θεοῦ. 29 Ἡ πῶς δύναται τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσαι,¹ ἐὰν μὴ πρῶτον δήσῃ τὸν ἰσχυρόν? Καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσῃ.²

The unforgivable sin

30 “Ο μὴ ὧν μετ’ ἐμοῦ κατ’ ἐμοῦ ἐστιν, καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ’ ἐμοῦ σκορπίζει. 31 Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, πᾶσα ἀμαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις, ἡ δὲ τοῦ Πνεύματος βλασφημία οὐκ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις.³ 32 Καὶ ὃς ἐὰν⁴ εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ ὃς δ’ ἀν εἴπῃ κατὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Αγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ, οὕτε ἐν τῷ νῦν⁵ αἰώνι οὕτε ἐν τῷ μέλλοντι.

Jesus denounces the Pharisees

33 “Ἡ ποιήσατε τὸ δένδρον καλόν καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν, ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον σαπρόν καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν· ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται. 34 Γεννήματα ἔχιδνῶν! Πῶς δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν, πονηροὶ ὅντες? Ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ. 35 Ο ἀγαθὸς ἀνθρωπὸς ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ⁶ ἐκβάλλει⁷ ἀγαθά, καὶ ὁ πονηρὸς ἀνθρωπὸς ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ ἐκβάλλει⁸ πονηρά. 36 Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πᾶν ρήμα ἀργὸν ὃ ἐὰν⁹ λαλήσωσιν¹⁰ οἱ ἀνθρώποι, ἀποδώσουσιν περὶ¹¹ αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. 37 Ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν λόγων σου καταδικασθήσῃ.”

The sign of the prophet Jonah

38 Τότε ἀπεκρίθησάν¹² τινες τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, λέγοντες, “Διδάσκαλε, θέλομεν¹³ ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν”. 39 Ο δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς: “Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. 40 Ὡσπερ γὰρ

¹ διαρπασαι **f^s** ND [98%] RP,HF,CP,TR || αρπασαι B,C,N,W [2%] OC,NU

² διαρπαση **f^s** ND,W [40%] || διαρπασει B,C,N [60%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

³ τοις ανθρωποις **f^s** C,D,N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB [2%] NU

⁴ εαν *reI* || αν P²¹D [10%] TR

⁵ τω νυν **f^s** [90%] RP,HF,OC,CP || τουτω 1 NB,C,D,N,W [5%] TR,NU || ~ 1 αιωνι τουτω [5%]

⁶ θησαυρου *reI* || 1 της καρδίας [5%] TR

⁷ εκβαλλει **f^s** B,D,W [85%] RP,HF,OC,CP,NU || 1 τα NC,N [14%] TR || 1 το [1%]

⁸ εκβαλλει *reI* || 1 τα N [10%] CP

⁹ εαν **f^s** C,N,W (99.2%) RP,HF,OC,CP,TR || αν (0.4%) || --- NB,D (0.4%) NU

¹⁰ λαλησωσιν **f^s** N,W (97.3%) RP,HF,OC,CP,TR || λαλησουσιν NB,C (2.2%) NU || seven other variants D (0.4%)

¹¹ περι *reI* || υπερ CP

¹² απεκριθησαν **f^s** N,W [95%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 αυτω NB,C,D [5%] NU

¹³ θελομεν *reI* || θελωμεν [2%] CP

ἡν¹ Ἰωνᾶς² ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται³ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. **41** Ἀνδρες Νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινοῦσιν αὐτήν, ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ, καὶ ἴδοὺ, πλεῖον Ἰωνᾶ ὁδε. **42** Βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινεῖ αὐτήν, ὅτι ἥλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος,⁴ καὶ ἴδοὺ, πλεῖον Σολομῶνος ὁδε.

An empty 'house' is bad

43 “Οταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἔξελθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι’ ἀνύδρων τόπων ζητοῦν ἀνάπταυσιν, καὶ οὐχ εὑρίσκει. **44** Τότε λέγει, “Ἐπιστρέψω⁵ εἰς τὸν οἶκόν μου⁶ ὅθεν ἔξῆλθον”. Καὶ ἐλθὼν εὑρίσκει σχολάζοντα,⁷ σεσαρωμένον, καὶ κεκοσμημένον. **45** Τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει μεθ’ ἑαυτοῦ ἐπτὰ ἔτερα πνεύματα, πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ· καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων. Οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ.”⁸

New relationships

46 “Ετι δὲ⁹ αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς ὄχλοις, ἴδοὺ, ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ είστηκεισαν ἔξω, ζητοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι.¹⁰ **47** Εἶπεν δέ τις αὐτῷ, “Ιδοὺ, ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ἐστήκασιν,¹¹ ζητοῦντές σοι λαλῆσαι”.^{12,13} **48** Ο δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ εἰπόντι¹⁴ αὐτῷ, “Τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου, καὶ τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου;” **49** Καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν:¹⁵ “Ιδοὺ, ἡ μήτηρ μου καὶ

¹ ην *rell* || εγενετο [2%] OC || --- D

² ιωνας *rell* || 1 ο προφητης [1%] OC

³ εσται **f⁵** ΝΒ, C [65%] RP,HF,CP,TR,NU || 1 καὶ D,W [35%] OC

⁴ σολομωνος *rell* || σολομωντος C [10%] TR (both times; C only the first)

⁵ επιστρεψω *rell* || υποστρεψω [10%] CP

⁶ επιστρεψω εις τὸν οἰκον μου **f⁵** C,W [99%] RP,HF,CP,TR || ~ 23451 ΝΒ,D [1%] OC,NU

⁷ σχολαζοντα *rell* || 1 και ΝC [4%] OC

⁸ ταντη τη πονηρα *rell* || ~ 231 [2%] OC

⁹ δε **f⁵** CD)W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB [1%] NU

¹⁰ αντω λαλησαι *rell* || ~ 21 D [5%] OC

¹¹ εξω εστηκασιν *rell* || ~ 21 OC

¹² σοι λαλησαι *rell* || σε ιδειν OC

¹³ the whole verse **f⁵** C(D)W [99%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- ΝB [1%]

¹⁴ ειποντι **f⁵** C [98.5%] RP,HF,CP,TR || λεγοντι ΝΒ,D [1.5%] OC,NU || --- W

¹⁵ ειπεν *rell* || εφη [1%] OC

οἱ ἀδελφοί μου! 50 Ὅστις γὰρ ὃν ποιήσῃ¹ τὸ θέλημα τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, αὐτός μου ἀδελφός καὶ ἀδελφὴ καὶ μήτηρ ἔστιν.”

Parables of the Kingdom

13 Ἐν δὲ² τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ³ τῆς οἰκίας ἐκάθητο παρὰ τὴν θάλασσαν. 2 Καὶ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, ὡστε αὐτὸν εἰς⁴ πλοῖον ἐμβάντα καθῆσθαι, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν εἰστήκει.

Parable of the soils

3 Καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς πολλά⁵ λέγων: “Ιδοὺ, ἔξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι.⁶ 4 Καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν, ἢ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὸν ὄδον· καὶ ἥλθεν τὰ πετεινὰ καὶ⁷ κατέφαγεν αὐτά. 5 Ἀλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη, ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν· καὶ εὐθέως ἔξανέτειλεν διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς. 6 Ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος, ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ρίζαν ἔξηράνθη. 7 Ἀλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι καὶ ἀπέπνιξαν⁸ αὐτά. 8 Ἀλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν καὶ ἐδίδουν καρπόν: ὃ μὲν ἐκατόν, ὃ δὲ ἔξηκοντα, ὃ δὲ τριάκοντα. 9 Οἱ ἔχων ὧτα ἀκούειν,⁹ ἀκουέτω!”

The reason for parables

10 Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ εἶπον¹⁰ αὐτῷ, “Διὰ τί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς?” 11 Οἱ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὅτι “Ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται. 12 Ὅστις γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ καὶ περισσευθήσεται· ὅστις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ’ αὐτοῦ. 13 Διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λαλῶ, ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσιν καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν οὐδὲ

¹ ποιηση *reI* || ποιησει [5%] CP || ποιη C [0.5%] || ποιει D

² δε *f⁵* C,D,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB [1.5%] NU

³ απο *f⁵* C,W (97.7%) RP,HF,CP,TR || εκ Ν (0.5%) || --- B (1.5%) OC,NU || three other variants D (0.3%)

⁴ εις *f⁵* ΝB,C,W [30%] OC,NU || 1 το D [70%] RP,HF,CP,TR

⁵ εν παραβολαις πολλα *f⁵* C [25%] || ~ 312 ΝB,D,W [75%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

⁶ σπειραι *f⁵* ΝD,W [60%] OC,CP || σπειρειν B,C [40%] RP,HF,TR,NU

⁷ ηλθεν τα πετεινα και *f⁵* Ν,C(D)W [98%] RP,HF,CP,TR || ελθοντα 23 B [2%] OC,NU

⁸ απεπνιξαν *f⁵* B,C,N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || επνιξαν ΝD [2%] NU || one other variant

⁹ ακουειν *f⁵* C,D,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB [0.5%] NU

¹⁰ ειπον *reI* || ειπαν ΝB [0.5%] NU

συνιούσιν. **14** Καὶ ἀναπληροῦται¹ αὐτοῖς² ἡ προφητεία Ἡσαίου ἡ λέγουσα: ‘Ἄκοι ἀκούσετε³ καὶ οὐ μὴ συνήτε, καὶ βλέποντες βλέψετε⁴ καὶ οὐ μὴ ἴδητε. **15** Ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὥστιν βαρέως ἥκουσαν, καὶ τοὺς ὄφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν· μήποτε ἴδωσιν τοῖς ὄφθαλμοῖς καὶ τοῖς ὥστιν ἀκούσωσιν καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσιν, καὶ ἐπιστρέψωσιν.⁵ καὶ ἵάσωμαι⁶ αὐτούς.’ **16** Ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὄφθαλμοί ὅτι βλέπουσιν, καὶ τὰ ὥτα ὑμῶν ὅτι ἀκούει.⁷ **17** ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἴδειν ἢ βλέπετε καὶ οὐκ εἶδον,⁸ καὶ ἀκοῦσαι ἢ ἀκούετε καὶ οὐκ ἥκουσαν.

Parable of the soils explained

18 “Ὑμεῖς οὖν ἀκούσατε τὴν παραβολὴν τοῦ σπείροντος:⁹ **19** Παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς βασιλείας καὶ μὴ συνιέντος, ἔρχεται ὁ πονηρὸς καὶ αρπάζει¹⁰ τὸ ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ—οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρείς. **20** Ο δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπαρείς—οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ εὐθὺς¹¹ μετὰ χαρᾶς¹² λαμβάνων αὐτὸν· **21** οὐκ ἔχει δὲ ρίζαν ἐν ἐαυτῷ ἀλλὰ πρόσκαιρός ἐστιν. Γενομένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον, εὐθὺς σκανδαλίζεται. **22** Ο δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας σπαρείς—οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ ἡ μέριμνα τοῦ αἰδονος τούτου¹³ καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου συμπνίγει τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται. **23** Ο δὲ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν¹⁴ σπαρείς—οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ συνιῶν,¹⁵ ὃς δὴ καρποφορεῖ καὶ ποιεῖ: ὁ μὲν ἑκατόν, ὁ δὲ ἑξήκοντα, ὁ δὲ τριάκοντα.”

¹ οτι βλεποντες ου βλεπουσιν και ακουοντες ουκ ακουουσιν ουδε συνιουσιν και αναπληρουται *reI* // ινα βλεποντες μη βλεπωσιν και ακουοντες μη ακουωσι μηδε συνωσι μηποτε επιστρεψωσι και τοτε πληρωθησetai OC

² αυτοις *reI* // επ 1 D [5%] TR

³ ακουσετε **f⁵** NC [80%] RP,HF,OC,CP,TR,NU // ακουσητε N,W [20%] // ακουσατε B // ακουσεται D

⁴ βλεψετε **f⁵** B,C [90%] RP,HF,OC,CP,TR,NU // βλεψητε NN [10%] // βλεψεται D // βλεψηται W

⁵ επιστρεψωσιν *reI* // επιστρεψουσιν N,W [10%]

⁶ ιασωμαι **f⁵** [50%] TR // ιασομαι NBC,D,N,W [50%] RP,HF,OC,CP,NU

⁷ ακουει **f⁵** W [93%] RP,HF,CP,TR // ακουουσιν NBC,D,N [7%] OC,NU

⁸ ειδον **f⁵** C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR // ιδον [0.5%] // ιδαν NN [0.5%] // ειδαν B,NU // ηδυνηθησαν ειδειν D

⁹ σπειροντος **f⁵** C,D,N [98%] RP,HF,CP,TR // σπειραντος NB,W [2%] OC,NU

¹⁰ αρπαζει *reI* // αιρει [2%] OC

¹¹ ευθυς *reI* // ευθεως [4%] OC

¹² χαρας *reI* // 1 δεχομενος και OC (small print)

¹³ τουτου **f⁵** C,N,W [99.8%] RP,HF,OC,CP,TR // --- NB,D,NU

¹⁴ γην την καλην **f⁵** D,W [95%] RP,HF,OC,CP,TR // ~ 31 NBC,N [5%] NU // two other variants

¹⁵ συνιων **f⁵** C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR // συνιεις NB,D [1%] NU

Wheat and tares

24 Ἀλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων: “Ομοιώθῃ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ σπείραντι¹ καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ· 25 ἐν δὲ τῷ καθεύδειν τοὺς ἀνθρώπους, ἥλθεν αὐτοῦ ὁ ἔχθρος καὶ ἔσπειρεν² ζιζάνια ἀνὰ μέσον τοῦ σίτου καὶ ἀπῆλθεν. 26 Ὁτε δὲ ἐβλάστησεν ὁ χόρτος καὶ καρπὸν ἐποίησεν, τότε ἐφάνη καὶ τὰ ζιζάνια. 27 Προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότου εἶπον αὐτῷ, ‘Κύριε, οὐχὶ καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ σῷ ἀγρῷ? Πόθεν οὖν ἔχει³ ζιζάνια?’ 28 Ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς, ‘Ἐχθρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησεν’. Οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον αὐτῷ,⁴ ‘Θέλεις οὖν ἀπελθόντες συλλέξομεν⁵ αὐτά?’ 29 Ὁ δὲ ἔφη:⁶ ‘Οὔ, μήποτε συλλέγοντες τὰ ζιζάνια ἐκριζώσητε ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον. 30 Ἀφετε συναυξάνεσθαι ἀμφότερα μέχρι⁷ τοῦ θερισμοῦ, καὶ ἐν⁸ καιρῷ τοῦ θερισμοῦ ἐρῶ τοῖς θερισταῖς, “Συλλέξατε πρῶτον τὰ ζιζάνια καὶ δήσατε αὐτὰ εἰς δέσμας πρὸς τὸ κατακαῦσαι αὐτά, τὸν δὲ σῖτον συναγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην μου”’.”

Mustard seed

31 Ἀλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων: “Ομοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ· 32 ὃ μικρότερον μέν ἐστιν πάντων τῶν σπερμάτων, ὅταν δὲ αὐξηθῇ μεῖζον πάντων⁹ τῶν λαχάνων ἐστὶν καὶ γίνεται δένδρον, ὥστε ἐλθεῖν¹⁰ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ κατασκηνοῦν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.”

Yeast

33 Ἀλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς: “Ομοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἔκρυψεν¹¹ εἰς ἀλεύρου σάτα τρία ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον.”

¹ σπειραντι **f⁵** NB,N,W [30%] OC,CP,NU || σπειροντι C,D [70%] RP,HF,TR

² εσπειρεν **f⁵** C,D,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || επεσπειρεν B,N [2%] NU || επεσπαρκεν N

³ εχει **f⁵** B,C,D,N,W [95%] RP,HF,OC,CP,NU || 1 τα N [5%] TR

⁴ ειπον αυτω **f⁵** (N)W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || λεγουσιν 2 N(D) [1%] NU || ~ 2 λεγουσιν B,C [0.5%]

⁵ συλλεξομεν **f⁵** [80%] RP,HF,CP || συλλεξωμεν NB,C,N [20%] OC,TR,NU || συνλεξωμεν D,W

⁶ εφη **f⁵** N,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || φησιν NB,C [1%] NU || λεγει D [0.5%]

⁷ μεχρι **f⁵** C,N [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || αχρι N || εως B,D [1%] NU || μεχρις W

⁸ εν **f⁵** B,D,N,W [95%] RP,HF,OC,CP,NU || 1 τω N,C [5%] TR

⁹ παντων **f⁵** [30%] OC,CP || --- NB,C,D,N,W [70%] RP,HF,TR,NU

¹⁰ ελθειν *τεττην* || κατελθειν CP

¹¹ εκρυψεν **f⁵** N [85%] RP,HF || ενεκρυψεν NB,C,D,W [15%] OC,CP,TR,NU

34 Ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ χωρὶς παραβολῆς οὐκ¹ ἐλάλει αὐτοῖς, **35** ὅπως πληρωθῇ τὸ ὅνθεν διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος: “Ἄνοιξο ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου· ἐρεύξομαι κεκρυμμένα ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.”²

“Wheat and tares” explained

36 Τότε ἀφεὶς τοὺς ὄχλους ἥλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ὁ Ἰησοῦς.³ Καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, “Φράσον⁴ ἡμῖν τὴν παραβολὴν τῶν ζιζανίων τοῦ ἀγροῦ”. **37** Ο δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς:⁵ “Ο σπείρων τὸ καλὸν σπέρμα ἔστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου. **38** Ο δὲ ἀγρός ἔστιν ὁ κόσμος· τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, οὗτοί εἰσιν οἱ νιὸι τῆς βασιλείας· τὰ δὲ ζιζανία εἰσιν οἱ νιὸι τοῦ πονηροῦ. **39** Ο δὲ ἔχθρος ὁ σπείρας αὐτά ἔστιν ὁ διάβολος· ὁ δὲ θερισμὸς συντέλεια τοῦ⁶ αἰῶνος ἔστιν, οἱ δὲ θερισταὶ ἄγγελοι εἰσιν. **40** Ωσπερ οὖν συλλέγεται τὰ ζιζανία καὶ πυρὶ καίεται,⁷ οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος τούτου.⁸ **41** Αποστελεῖ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα, καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν. **42** καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός. Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. **43** Τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρὸς αὐτῶν. Οἱ ἔχων ὅτα ἀκούειν⁹ ἀκούετω.

Treasure and pearl

44 “Πάλιν¹⁰ ὁμοία ἔστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ κεκρυμμένῳ ἐν ἀγρῷ,¹¹ ὃν εὑρὼν ἀνθρωπος ἔκρυψεν, καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ ὑπάγει καὶ πάντα ὅσα ἔχει πωλεῖ¹² καὶ ἀγοράζει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον.

¹ οὐκ **f⁵D** [95%] RP,HF,CP,TR || οὐδεν **NB,C,W** [5%] OC,NU

² κοσμου **f⁵NC,D,W** (99.4%) RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- B (0.5%) || long omission (0.1%)

³ ο ιησους **f⁵C,W** [98%] RP,HF,CP,TR || αυτον [1%] OC || --- NB,D [1%] NU

⁴ φρασον **f⁵C,D,W** [99%] RP,HF,OC,CP,TR || διασαφησον NB [1%] NU

⁵ αυτοις **f⁵C,W** [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D [1.5%] NU

⁶ τον **f⁵C,W** [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- B,D [1.5%] NU || Ν omits most of the verse

⁷ καιεται **f⁵C,W** [90%] RP,HF,OC,CP || κατακαιεται NB [10%] TR[NU] || κατακαιονται D

⁸ τοντου **f⁵C,W** [99%] RP,HF,OC,TR || --- NB,D [1%] CP,NU

⁹ ακουειν **f⁵C,D,N,W** [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB [0.5%] NU

¹⁰ παλιν **f⁵C,N,W** [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D [0.5%] NU

¹¹ εν αγρῳ **f⁵D,N** [30%] || 1 τω 2 B,C,W [70%] RP,HF,OC,CP,TR,NU || --- Ν

¹² παντα οσα εχει πωλει **f⁵C,N,W** (91.3%) RP,HF,OC,CP,TR || ~ 4123 ΝD (4.1%) NU || ~ 423 B (1.1%) || 234 (2.3%) || six other variants (0.7%) || long omissions (0.6%)

45 “Πάλιν ὄμοια ἔστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας, **46** ὃς εὑρὼν¹ ἔνα πολύτιμον μαργαρίτην, ἀπελθὼν πέπρακεν πάντα ὅσα εἶχεν καὶ ἤγόρασεν αὐτόν.

A fishing net

47 “Πάλιν ὄμοια ἔστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ βληθείσῃ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐκ παντὸς γένους συναγαγούσῃ, **48** ἥν ὅτε ἐπληρώθη, ἀναβιβάσαντες² ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν· καὶ καθίσαντες συνέλεξαν τὰ καλὰ εἰς ἀγγεῖα,³ τὰ δὲ σαπρὰ ἔξω ἔβαλον. **49** Οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος. Ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι καὶ ἀφοριοῦσιν τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαίων, **50** καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός. Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὁδόντων.”

51 Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,⁴ “Συνήκατε ταῦτα πάντα?” Λέγουσιν αὐτῷ, “Ναί, Κύριε”.⁵ **52** Ό δε εἶπεν αὐτοῖς, “Διὰ τοῦτο πᾶς γραμματεὺς μαθητεὺς εἰς τὴν βασιλείαν⁶ τῶν οὐρανῶν ὄμοιός ἔστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ καὶ παλαιά.”

A visit to Natsareth

53 Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, μετῆρεν ἐκεῖθεν. **54** Καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν, ὥστε ἐκπλήττεσθαι⁷ αὐτοὺς καὶ λέγειν: “Πόθεν τούτῳ ἡ σοφία αὕτη καὶ αἱ δυνάμεις? **55** Οὐχὶ οὐτός ἔστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός? Οὐχὶ⁸ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαριὰμ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωσῆς⁹ καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας? **56** Καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ, οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσιν? Πόθεν τούτῳ ταῦτα πάντα?”¹⁰ **57** Καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. Ό δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, “Οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος εἰ

¹ ος ευρων **f^{s5}** C,N,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 2 δε NB(D) [1.5%] NU

² αναβιβασαντες **reI** || 1 αυτην (D) [10%] OC || 1 και C [2%]

³ αγγεια **f^{s5}** (D)W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || αγγη NB,C,N [1.5%] NU

⁴ λεγει αυτοις ο ιησους **f^{s5}** C,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D [0.5%] NU

⁵ κυριε **f^{s5}** C,N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D [2%] NU

⁶ εις την βασιλειαν **f^{s5}** [90%] RP,HF,OC,CP,TR || τη βασιλεια NB,C,N,W [9%] NU || εν τη βασιλεια D [1%]

⁷ εκπληττεσθαι **f^{s5}** [90%] RP,HF,OC,TR || εκπλησσεσθαι NB,C,D,N,W [10%] CP,NU || two other variants

⁸ ουχι **f^{s5}** D [95%] RP,HF,OC,CP,TR || ουχ NB,C,N,W [5%] NU

⁹ ιωσης **f^{s5}** W [90%] RP,HF,OC,CP,TR || ιωση [2%] || ιωαννης ND [7%] || ιωσηφ B,C,N [1%] NU

¹⁰ ταυτα παντα **reI** || ~ 21 D,N,W [10%]

μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ¹ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ”. **58** Καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλὰς διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.

The death of John the Baptizer

14 Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν Ἡρόδης ὁ τετράρχης² τὴν ὄκοὴν Ἰησοῦ,
2 καὶ εἶπεν τοῖς παισὶν αὐτοῦ, “Οὗτός ἐστιν Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής· αὐτὸς ἡγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν ἐν αὐτῷ”.
3 Οὐ γάρ Ἡρόδης κρατήσας τὸν Ἰωάννην ἔδησεν αὐτὸν³ καὶ ἔθετο ἐν φυλακῇ⁴ διὰ Ἡρωδιάδα, τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ.
4 Ἐλεγεν γὰρ αὐτῷ ὁ Ἰωάννης,⁵ “Οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν αὐτήν”. **5** Καὶ θέλων αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἐφοβεῖτο⁶ τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον.
6 Γενεσίων⁷ δὲ ἀγομένων⁸ τοῦ Ἡρόδου, ὡρχήσατο ἡ θυγάτηρ τῆς Ἡρωδιάδος ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἤρεσεν τῷ Ἡρόδῃ. **7** Ἡ δέ, προβιβασθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς, “Δός μοι”, φησίν, “ῳδε ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ!” **9** Καὶ ἐλυπήθη⁹ ὁ βασιλεὺς· διὰ δὲ¹⁰ τοὺς ὄρκους καὶ τοὺς συνανακειμένους, ἐκέλευσεν δοθῆναι. **10** Καὶ πέμψας ἀπεκεφάλισεν τὸν¹¹ Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ. **11** Καὶ ἤνεγκεν τῇ μητρὶ αὐτῆς. **12** Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἤραν τὸ σῶμα¹³ καὶ ἔθαψαν αὐτό,¹⁴ καὶ ἐλθόντες¹⁵ ἀπήγγειλαν τῷ Ἰησοῦ.

¹ πατριδί αυτοῦ **f⁵** N,W [97.5%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 B,D [0.5%] NU || ιδια 1 Ν [2%] || ιδια 12 C

² τετραρχης **f⁵** B,D,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || τετραρχης NC [0.5%] NU

³ αυτον **f⁵** NC,D,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- B [0.5%]

⁴ εθετο εν φυλακη **f⁵** C,N,W [97.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 23 απεθετο NB [1%] NU || 2 τη 3 D || ~ 2 τη 3 απεθετο [0.5%] || 12 τη 3 [0.5%] || three other variants

⁵ αυτω ο ιωαννης **f⁵** C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 231 (B) [0.5%] NU || 3 Ν || 13 D [0.5%]

⁶ εφοβειτο **f⁵** [20%] || εφοβηθη NB,C,D,N,W [80%] RP,HF,OC,CP,TR,NU [the imperfect is correct]

⁷ γενεσιων **f⁵** C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || γενεσιοις NB,D [1%] NU

⁸ αγομενων **f⁵** W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || αγομενοις [0.5%] || γενομενων C,N [2%] || γενομενοις NB,D [0.5%] NU

⁹ ελυπηθη **f⁵** NC,W (98.7%) RP,HF,OC,CP,TR || λυπηθεις B,D (1.2%) NU || two other variants (0.1%)

¹⁰ δε **f⁵** NC,W (98%) RP,HF,OC,CP,TR || και (0.2%) || --- B,D (1.7%) NU

¹¹ τον **f⁵** C,D,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- NB [1%]

¹² ηνεγκη η κεφαλη αυτου *reI* || ~ 2341 CP

¹³ σωμα **f⁵** W [95%] RP,HF,OC,CP,TR || πτωμα (Ν)B,C(D) [5%] NU

¹⁴ αυτο **f⁵** C,D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || αυτον NB [0.5%] [NU]

¹⁵ ελθοντες *reI* || εξελθοντες CP

Food for 15,000

13 Καὶ ἀκούσας¹ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον κατ' ἵδιαν. Καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἡκολούθησαν αὐτῷ πεζῇ ἀπὸ τῶν πόλεων. 14 Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς² εἶδεν πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοῖς³ καὶ ἐθεράπευσεν τοὺς ἀρρώστους αὐτῶν.

15 Οὐαὶς δὲ γενομένης, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,⁴ λέγοντες: “Ἐρημός ἐστιν ὁ τόπος καὶ ἡ ὥρα ἡδη παρῆλθεν. Ἀπόλυτον τοὺς ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κώμας ἀγοράσωσιν ἐαυτοῖς βρώματα.” 16 Ο δὲ Ἰησοῦς⁵ εἶπεν αὐτοῖς: “Οὐ χρείαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν. Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν.” 17 Οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ, “Οὐκ ἔχομεν ὅδε εἰ μὴ πέντε ἄρτους καὶ δύο ἰχθύας”. 18 Ο δὲ εἶπεν, “Φέρετέ μοι αὐτοὺς ὅδε”.⁶ 19 Καὶ κελεύσας τοὺς ὄχλους ἀνακλιθῆναι⁷ ἐπὶ τοὺς χόρτους,⁸ λαβὼν⁹ τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εὐλόγησεν· καὶ κλάσας ἔδωκεν τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. 20 Καὶ ἐφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν· καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων, δώδεκα κοφίνους πλήρεις. 21 Οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν ἄνδρες ὡσεὶ πεντακισχίλιοι, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων.

Peter walks on water

22 Καὶ εὐθέως ἡνάγκασεν ὁ Ἰησοῦς¹⁰ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ¹¹ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον καὶ προάγειν αὐτὸν εἰς τὸ πέραν, ἔως οὗ ἀπολύσῃ τοὺς ὄχλους. 23 Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ ὅρος κατ' ἵδιαν προσεύξασθαι. Όψίας δὲ γενομένης, μόνος ἦν ἐκεῖ. 24 Τὸ δὲ πλοῖον ἦδη μέσον τῆς θαλάσσης ἦν,¹² βασανιζόμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων, ἦν γὰρ ἐναντίος ὁ ἄνεμος. 25 Τετάρτῃ δὲ φυλακῇ τῆς νυκτὸς ἀπῆλθεν¹³ πρὸς αὐτοὺς

¹ καὶ ακούσας **f⁵** C,W [95%] RP,HF,CP,TR || ~ 2 δε **NB,D** [5%] OC,NU

² οἱ ιησους **f⁵** C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || --- **NB,D** [3%] NU

³ αυτοις **reII** || αυτους W [5%] TR || περι αυτων D

⁴ αυτον **f⁵** C,D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- **NB** [0.5%] NU

⁵ ιησους **f⁵** B,C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- **ND** [1%]

⁶ αυτους ωδε **f⁵** C,W (98.8%) RP,HF,OC,CP,TR || ~ 21 **NB** (0.2%) NU || 1 D (0.6%) || long omissions (0.4%)

⁷ ανακλιθηναι **reII** || ανακληθηναι CP

⁸ τους χορτους **f⁵** [96%] RP,HF,OC,CP,TR || του χορτου **NB,C,W** [3%] NU || του χορτου D [1%]

⁹ λαβων **f⁵** B [96%] RP,HF,OC,CP,NU || και 1 **NC,W** [4%] TR || ελαβεν D

¹⁰ ο ιησους **f⁵** [95%] RP,HF,OC,CP,TR || --- **NB,C,D,W** [5%] NU

¹¹ αυτου **f⁵** B [30%] OC,TR || --- **NC,D,W** [70%] RP,HF,CP,NU

¹² μεσον της θαλασσης ην **f⁵** **NC,W** [98%] RP,HF,OC,CP,TR || σταδιους πολλους απο της γης απειχεν B [2%] NU || ~ 4 εις 123 D || two other variants

¹³ απηλθεν **f⁵** C,D,W [96%] RP,HF,OC,CP,TR || ηλθεν **NB** [4%] NU

ό Ἰησοῦς,¹ περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης.² 26 Καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ³ ἐπὶ τὴν θάλασσαν⁴ περιπατοῦντα ἐταράχθησαν, λέγοντες ὅτι “Φάντασμά ἔστιν!” Καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραξαν. 27 Εὐθέως⁵ δὲ ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,⁶ λέγων: “Θαρσεῖτε! Ἐγώ εἰμι, μή φοβεῖσθε!” 28 Αποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν,⁷ “Κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν με πρός σε ἐλθεῖν⁸ ἐπὶ τὰ ὄντα”. 29 Ο δὲ εἶπεν, “Ἐλθέ!” Καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ⁹ Πέτρος περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὄντα ἐλθεῖν¹⁰ πρὸς τὸν Ἰησοῦν. 30 Βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον ἵσχυρὸν¹¹ ἐφοβήθη, καὶ ἀρξάμενος καταποντίζεσθαι ἔκραξεν, λέγων, “Κύριε, σῶσόν με!” 31 Καὶ εὐθέως¹² ὁ Ἰησοῦς ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἐπελάβετο αὐτοῦ καὶ λέγει αὐτῷ: “Ολιγόπιστε! εἰς τί ἐδίστασας?” 32 Καὶ ἐμβάντων¹³ αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον, ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος. 33 Οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ ἐλθόντες¹⁴ προσεκύνησαν αὐτῷ, λέγοντες, “Ἄληθῶς Θεοῦ Υἱὸς εῖ!”

At Genesaret

34 Καὶ διαπεράσαντες ἦλθον εἰς¹⁵ τὴν γῆν¹⁶ Γενησαρέτ.¹⁷ 35 Καὶ ἐπιγνόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην, καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας· 36 καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα κἀν¹⁸ μόνον ἄψωνται τοῦ κρασπέδου τοῦ ἴματίου αὐτοῦ· καὶ ὅσοι ἤψαντο διεσώθησαν.

¹ οἱ ιησους **f^s** [97%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,C,D,W [3%] NU

² τῆς θαλασσῆς **f^s** C,D [97%] RP,HF,OC,CP,TR || την θαλασσαν NB,W [3%] NU

³ καὶ ιδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ **f^s** C,W (94.4%) RP,HF,OC,CP,TR || 12345 αὐτού (0.9%) ||

123 (1.3%) || 2 δε 345 (1.3%) || ~ 4 δε 523 B,D (0.9%) NU || 2 δε 3 Ν (0.2%) || three other variants (0.3%)

⁴ την θαλασσαν **f^s** W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || την θαλασσης NB,C,D [3%] NU

⁵ ευθεως **f^s** C,W [97.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ευθυνης NB,D [2.5%] NU

⁶ ουτοις οι ιησους **f^s** C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 231 B [0.5%] [NU] || 1 ΝD [0.5%]

⁷ ο πετρος ειπεν **f^s** [25%] || 123 αντω B [1%] || αντω 123 NC,W [73%] RP,HF,OC,CP,TR,NU || αντω 23 D || one other variant

⁸ προς σε ελθειν **f^s** [95%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 312 NB,C,D,W [5%] NU

⁹ ο **f^s** C,W [99.8%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- NB,D

¹⁰ ελθειν **f^s** D,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || καὶ ηλθεν B,C [1%] NU || ελθιν ηλθεν ουν Ν

¹¹ ισχυρον **f^s** C,D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- NB [0.5%]

¹² καὶ ευθεως **f^s** [20%] CP || ~ 2 δε (Ν)B,C,D,W [80%] RP,HF,OC,TR,NU

¹³ εμβαντων **f^s** C,N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || αναβαντων NB,D [2%] NU

¹⁴ ελθοντες **f^s** C,D,W [96%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,N [2%] NU || προσελθοντες [2%]

¹⁵ εις **f^s** [95%] RP,HF,OC,CP,TR || επι NB,C,D,N,W [5%] NU

¹⁶ γην **f^s** C,N [98%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 εις NB,D,W [2%] NU

¹⁷ γενησαρετ **f^s** N [30%] || γενησαρετ NB,C,W [55%] RP,HF,OC,CP,TR,NU || γεννησαρεθ [14%] || γενησαρεθ [0.5%] || γεννησαρ D (According to the Targum, the name is spelled with one ‘n’, according to the LXX it is with two.)

¹⁸ καν **f^s** [35%] OC,CP || --- NB,C,D,N,W [65%] RP,HF,TR,NU

Jesus antagonizes the Pharisees—29 AD

15

Τότε προσέρχονται τῷ Ἰησοῦν οἱ¹ ἀπὸ Ἱεροσολύμων γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι² λέγοντες: 2 “Διὰ τί οἱ μαθηταί σου παραβαίνουσιν τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων? Οὐ γὰρ νίπτονται τὰς χεῖρας αὐτῶν³ ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν.” 3 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς: “Διὰ τί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν? 4 Ὁ γὰρ Θεὸς ἐνετείλατο, λέγων,⁴ ‘Τίμα τὸν πατέρα⁵ καὶ τὴν μητέρα’, καὶ “Ο κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτῳ”. 5 Ὅμεις δὲ λέγετε: “Ος ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ, ‘Δῶρον, ὃ ἔὰν ἔξ ἐμοῦ ὠφεληθῆς’”—6 καὶ⁶ οὐ μὴ τιμήσῃ⁷ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα.⁸ 7 Υποκριταί! Καλῶς προεφήτευσεν¹⁰ περὶ ὑμῶν Ἡσαΐας, λέγων: 8 “Ἐγγίζει μοι¹¹ ὁ λαὸς οὗτος τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ¹² τοῖς χείλεσίν με τιμᾶ, ἢ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ’ ἐμοῦ. 9 Μάτην δὲ σέβονταί με, διδάσκοντες διδασκαλίας ἐντάλματα ἀνθρώπων’.”

That which defiles

10 Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον εἶπεν αὐτοῖς: “Ἄκουετε καὶ συνίετε. 11 Οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῦ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος—τοῦτο κοινοῦ τὸν ἄνθρωπον.” 12 Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ¹³ εἶπον¹⁴ αὐτῷ, “Οἶδας ὅτι οἱ Φαρισαῖοι¹⁵ ἀκούσαντες τὸν λόγον ἐσκανδαλίσθησαν?”¹⁶ 13 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν: “Πᾶσα φυτεία ἣν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ Πατήρ μου ὁ οὐράνιος ἐκριζωθήσεται.

¹ οἱ **f⁵** C,N,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D [3%] NU

² γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι **f⁵** C,N,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 321 NB,D [3%] NU

³ αυτῶν **f⁵** C,D,N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- NB [2%]

⁴ ενετείλατο λεγων **f⁵** N,C,N,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || εἰπεν B,D [1.5%] NU

⁵ πατέρα *re//* || 1 σου N,W [10%] TR

⁶ καὶ **f⁵** N,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,C,D [3%] NU

⁷ τιμηση **f⁵** N [95%] RP,HF,OC,CP,TR || τιμησει B,C,D,N,W [5%] NU

⁸ ἡ την μητερα **f⁵** [25%] || 123 αυτου C,N,W [75%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D [0.5%] NU

⁹ την εντολην **f⁵** N,W (98.5%) RP,HF,OC,CP,TR || τον νομον NC (1.1%) || τον λογον B,D (0.4%) NU

¹⁰ προεφήτευσεν **f⁵** N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || επροφητευσεν NB,C,D [1%] NU

¹¹ εγγίζει μοι **f⁵** C,N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D [2%] NU

¹² το στοματι αυτων και **f⁵** C,N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D [2%] NU

¹³ αυτου **f⁵** C,N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D [2%] NU

¹⁴ ειπον **f⁵** (N)C,N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || λεγουσιν B,D [2%] NU

¹⁵ φαρισαιοι *re//* || 1 οι CP

¹⁶ ακουσαντες τον λογον εσκανδαλισθησαν *re//* || ~ 4123 OC

14 Ἀφετε αὐτούς. Ὁδηγοί εἰσιν τυφλοὶ¹ τυφλῶν² τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον ἐμπεσοῦνται.”³

15 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, “Φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν ταύτην”.⁴ **16** Ο δὲ Ἰησοῦς⁵ εἶπεν: “Ἄκμὴν καὶ ύμεις ἀσύνετοί ἐστε? **17** Οὕπω⁶ νοεῖτε ὅτι πᾶν τὸ εἰσπορευόμενον εἰς τὸ στόμα εἰς τὴν κοιλίαν χωρεῖ καὶ εἰς ἀφεδρῶνα ἐκβάλλεται? **18** Τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος ἐκ τῆς καρδίας ἔξερχεται· κἀκεῖνα κοινοὶ τὸν ἄνθρωπον. **19** Εκ γὰρ τῆς καρδίας ἔξερχονται διαλογισμοὶ πονηροί, φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλοπαί, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι. **20** Ταῦτα ἐστιν τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον, τὸ δὲ ἀνίπτοις χερσὶν φαγεῖν οὐ κοινοὶ τὸν ἄνθρωπον.”

A crumb for a little dog

21 Καὶ ἔξελθὼν ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη Τύρου καὶ Σιδῶνος. **22** Καὶ ἴδοὺ, γυνὴ⁷ Χαναναία ἀπὸ τῶν ὄριων ἐκείνων ἔξελθοῦσα ἐκραύγασεν⁸ αὐτῷ,⁹ λέγουσα: “Ἐλέησόν με, Κύριε, Υἱὲ¹⁰ Δαυὶδ! Ἡ θυγάτηρ μου κακῶς δαιμονίζεται.” **23** Ο δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον. Καὶ προσελθόντες¹¹ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἡρώτων¹² αὐτὸν, λέγοντες, “Ἀπόλυσον αὐτήν, ὅτι κράζει ὅπισθεν ἡμῶν”. **24** Ο δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, “Οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ισραὴλ”. **25** Η δὲ ἐλθοῦσα προσεκύνησεν¹³ αὐτῷ λέγουσα, “Κύριε, βοήθει μοι!” **26** Ο δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, “Οὐκ ἔστιν καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις”. **27** Η δὲ εἶπεν, “Ναί, Κύριε, καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ἔσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν”. **28** Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ: “¹⁴Ω γύναι,

¹ οδηγοί εισιν τυφλοὶ **f⁵** N,C,N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 321 B(D) [2%] NU

² τυφλῶν **f⁵** C,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- NB,D [0.5%]

³ εμπεσοῦνται **f⁵** (D)W [30%] CP || πεσοῦνται NB,C [70%] RP,HF,OC,TR,NU

⁴ ταυτην **f⁵** C,D,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- NB [1%]

⁵ ιησους **f⁵** C,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D [1.5%] NU

⁶ ουπω **f⁵** N,C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || ου B,D [1%] NU

⁷ γυνη **re//** || 1 τις CP

⁸ εκραυγασεν **f⁵** C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || εκραζεν B,D [1%] NU || εκραξεν Ν [1%] || εκραυγαζεν [1%]

⁹ αυτω **f⁵** W [95%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,C [5%] NU || οπισω αυτου D

¹⁰ νιε **f⁵** N,C [99%] RP,HF,OC,CP,TR || νιος B,D,W [1%] NU

¹¹ προσελθοντες **re//** || 1 αυτω CP

¹² ηρωτων **f⁵** W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ηρωτουν NB,C,D [0.5%] NU || ηρωτησαν [1%]

¹³ προσεκυνησεν **f⁵** C,W [90%] RP,HF,OC,CP || προσεκυνει NB,D [10%] TR,NU

μεγάλη σου ἡ πίστις! Γενηθήτω σοι ώς θέλεις.” Καὶ ιάθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.

Food for 4,000 men

29 Καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς ἦλθεν παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος ἐκάθητο ἐκεῖ. **30** Καὶ προσῆλθον αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν χωλούς, τυφλούς, κωφούς, κυλλούς,¹ καὶ ἑτέρους πολλούς, καὶ ἔρριψαν αὐτοὺς παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ,² καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς· **31** ὥστε τοὺς ὄχλους³ θαυμάσαι—βλέποντας κωφούς⁴ λαλοῦντας, κυλλοὺς ὑγιεῖς,⁵ χωλοὺς περιπατοῦντας, καὶ τυφλοὺς βλέποντας—καὶ ἐδόξαζον⁶ τὸν Θεὸν⁷ Ἰσραὴλ.

32 Ο δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν: “Σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἥδη ἡμέρας⁸ τρεῖς προσμένουσίν μοι καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν· καὶ ἀπολῦσαι αὐτοὺς νήστις⁹ οὐ θέλω, μήποτε ἐκλυθῶσιν ἐν τῇ ὁδῷ.” **33** Καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,¹⁰ “Πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ ἄρτοι τοσοῦτοι, ὥστε χορτάσαι ὄχλον τοσοῦτον?” **34** Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, “Πόσους ἄρτους ἔχετε?” Οἱ δὲ εἶπον,¹¹ “Ἐπτά, καὶ ὄλιγα ἰχθύδια”. **35** Καὶ ἐκέλευσεν¹² τοῖς ὄχλοις¹³ ἀναπεσεῖν ἐπὶ τὴν γῆν. **36** Καὶ λαβὼν¹⁴ τοὺς ἐπτὰ ἄρτους καὶ τοὺς ἰχθύας,¹⁵ εὐχαριστήσας ἐκλασεν, καὶ ἐδωκεν¹⁶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,¹⁷ οἱ δὲ μαθηταὶ τῷ ὄχλῳ.¹⁸ **37** Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν. Καὶ ἤραν τὸ περισσεῦον

¹ τυφλούς κωφούς κυλλούς **f⁵** [94%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 213 C(W) [5%] || ~ 132 N [0.5%] NU || ~ 312 B || 13 D

² τοὺς ηπους **f⁵** C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || αυτους NB,D [3%] NU

³ τους οχλους **f⁵** B,W [95%] RP,HF,OC,CP,TR || τον οχλον NC,D [5%] NU

⁴ κωφους *re//* || 1 ακουοντας αλαλους OC (small print)

⁵ υγιεις **f⁵** [92%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 και NB,C,D,W [8%] NU

⁶ εδοξαζον **f⁵** N [30%] CP || εδοξασαν B,C,D,N,W [70%] RP,HF,OC,TR,NU

⁷ θεον *re//* || 1 του [2%] CP

⁸ ημερας **f⁵** NN [30%] CP,TR || ημεραι B,C,D,W [70%] RP,HF,OC,NU

⁹ νηστις **f⁵** NN [25%] || νηστεις B,C,D,W [75%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

¹⁰ αυτου **f⁵** C,D,N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB [2%] NU

¹¹ ειπον *re//* || ειπαν N [2%] NU || 1 αυτω D [1%] CP

¹² εκελευσεν **f⁵** C,N,W (97%) RP,HF,OC,CP,TR || κελευσας (1.7%) || παραγγειλας NB,D (1.3%) NU || one other variant

¹³ τοις οχλοις **f⁵** N,W (78.8%) RP,HF,OC,CP,TR || τους οχλους C (19.2%) || τω οχλω NB,D (1.4%) NU || τον οχλον (0.3%) || three other variants (0.2%)

¹⁴ και λαβων **f⁵** C,N,W (97.2%) RP,HF,OC,CP,TR || ελαβεν NB,D (2.8%) NU

¹⁵ ιχθυας **f⁵** C,N,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 και NB,D [3%] NU

¹⁶ εδωκεν **f⁵** C,N,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || εδιδου NB,D [3%] NU

¹⁷ αυτου **f⁵** C,N,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D [3%] NU

¹⁸ τω οχλω **f⁵** C,D,N,W [96%] RP,HF,CP,TR || τοις οχλοις NB [4%] OC,NU

τῶν κλασμάτων,¹ ἐπτὰ σπυρίδας πλήρεις. 38 Οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισχίλιοι ἄνδρες, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων. 39 Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὅχλους ἐνέβη² εἰς τὸ πλοῖον καὶ ἤλθεν εἰς τὰ ὅρια Μαγδαλά.³

The sign of the prophet Jonah

16 Καὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι πειράζοντες ἐπηρώτησαν αὐτὸν σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπιδεῖξαι⁴ αὐτοῖς. 2 Ο δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς: “Οψίας γενομένης λέγετε, ‘Εὐδία, πυρράζει γὰρ ὁ οὐρανός’. 3 καὶ πρωΐ, ‘Σήμερον χειμών, πυρράζει γὰρ στυγνάζων ὁ οὐρανός’. ‘Υποκριταί!⁵ Τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ γινώσκετε διακρίνειν, τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ δύνασθε.⁶ 4 Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου.”⁷ Καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς ἀπῆλθεν.

“Beware of the leaven of the Pharisees”

5 Καὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ⁸ εἰς τὸ πέραν ἐπελάθοντο ἄρτους λαβεῖν. 6 Ο δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, “Οράτε καὶ προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων”. 7 Οἱ δὲ διελογίζοντο ἐν ἑαυτοῖς, λέγοντες ὅτι “Ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν”. 8 Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς:⁹ “Τί διαλογίζεσθε ἐν ἑαυτοῖς, ὀλιγόπιστοι, ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβετε?¹⁰ 9 Οὕπω νοεῖτε, οὐδὲ μνημονεύετε τοὺς πέντε ἄρτους τῶν πεντακισχιλίων καὶ πόσους κοφίνους ἐλάβετε? 10 Οὐδὲ τοὺς ἐπτὰ ἄρτους τῶν τετρακισχιλίων καὶ πόσας σπυρίδας ἐλάβετε? 11 Πῶς οὐ νοεῖτε ὅτι οὐ περὶ ἄρτου¹¹ εἶπον ὑμῖν προσέχειν¹² ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδου-

¹ ηραν το περισσευον των κλασματων **F⁵** N,C,N,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 23451 B,D [1.5%]
NU

² ενεβη **F⁵** NB [30%] RP,OC,TR,NU || ανεβη C,N,W [70%] HF,CP || ενβαινει D

³ μαγδαλα **F⁵** [98%] RP,HF,OC,CP,TR || μαγδαλαν C,N,W [2%] || μαγδαν NB(D)NU

⁴ επιδειξαι **reII** || υποδειξαι CP

⁵ υποκριται **F⁵** [94%] RP,HF,OC,CP,TR || --- C,D,W [3%] || (omit verses 2^b-3 NB [3%] [NU])

⁶ from οψίας, verse 2, to δυνασθε, end of verse 3 **F⁵** C,D,N,W [97%] RP,HF,CP,TR[NU] [OC adds γνωναι] || --- NB [3%]

⁷ του προφητου **F⁵** C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D [1%] NU

⁸ αυτου **F⁵** N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,C,D [2%] NU

⁹ αυτοις **F⁵** C [90%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D,W [10%] NU

¹⁰ ελαβετε **F⁵** C,W (97.4%) RP,HF,OC,CP,TR || ελαβομεν (0.6%) || εχετε NB,D (1.7%) NU || long omissions (0.2%)

¹¹ αρτου **F⁵** D,W [90%] RP,HF,OC,CP,TR || αρτων NB,C [10%] NU || αρτους [0.5%]

¹² προσεχειν **F⁵** W [95.5%] RP,HF,OC,CP,TR || προσεχετε D [1%] || προσεχετε δε NB,C [1.5%] NU
|| αλλα προσεχετε [1%] || two other variants [1%]

καίων?” 12 Τότε συνῆκαν ὅτι οὐκ εἶπεν προσέχειν ἀπὸ τῆς ζύμης τοῦ ἄρτου,¹ ἀλλὰ² ἀπὸ τῆς διδαχῆς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.

Jesus openly declares His death and ministers on that basis

13 Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη Καισαρείας τῆς Φιλίππου ἡρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων, “Τίνα με λέγουσιν οἱ ἀνθρωποι εἶναι,³ τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου;” 14 Οἱ δὲ εἶπον,⁴ “Οἱ μὲν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστήν, ἄλλοι δὲ Ἡλίαν, ἔτεροι δὲ Τερεμίαν ἢ ἔνα τῶν προφητῶν”. 15 Λέγει αὐτοῖς, “Υμεῖς δὲ, τίνα με λέγετε εἶναι;” 16 Ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων Πέτρος εἶπεν, “Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος!” 17 Καὶ ἀποκριθεὶς⁵ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ: “Μακάριος εἶ, Σίμων Βαριωνᾶ, ὅτι σάρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέν σοι, ἀλλ’ ὁ Πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. 18 Κάγὼ δέ σοι λέγω ὅτι σὺ εἶ πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι Ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. 19 Καὶ⁶ δώσω σοι τὰς κλεῖς⁷ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ ὃ ἐὰν δῆσῃς ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ὃ ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς.” 20 Τότε διεστείλατο τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ⁸ ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν ὅτι αὐτός ἔστιν⁹ ὁ Χριστός. 21 Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα¹⁰ καὶ πολλὰ παθεῖν ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι. 22 Καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ Πέτρος ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ, λέγων, “Τλεώς σοι, Κύριε! Οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο!” 23 Ὁ δὲ στραφεὶς εἶπεν τῷ Πέτρῳ: “Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ! Σκάνδαλόν μου εἶ,¹¹ ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων.”

¹ του αρτου **f⁵**C,W (94.2%) RP,HF,OC,CP,TR || των αρτων B (1.3%) NU || --- D (0.7%) || των φαρισαιων και σαδδουκαιων N (0.4%) || three other variants (0.4%) || long omissions (3%)

² αλλα **f⁵**NB,C,D,W [75%] RP,HF,CP,NU || αλλ [25%] OC,TR

³ με λεγουσιν οι ανθρωποι ειναι **f⁵** [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || 2345 B [0.5%] NU || ~ 21345 C,W [0.5%] || ~ 3452 N || ~ 13425 D || one other variant

⁴ ειπον **reII** || ειπαν B [0.5%] NU

⁵ και αποκριθεις **f⁵**C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 2 δε NB,D [3%] NU

⁶ και **f⁵**C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D [1%] NU

⁷ κλεις **f⁵**C,D [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || κλειδας NB,W [0.5%] NU

⁸ αυτου **f⁵**W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,C,D [1%] NU

⁹ εστιν **f⁵**NB [35%] NU || 1 ιησους C(D)W [65%] RP,HF,OC,CP,TR

¹⁰ απελθειν εις ιεροσολυμα **f⁵**C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 231 NB,D [3%] NU

¹¹ μου ει **f⁵**W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 21 C [0.5%] || ~ 2 εμου NB [2%] NU || ~ 2 εμοι D [0.5%] || one other variant

How to save your life

24 Τότε ὁ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ: “Εἴ τις θέλει ὄπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἔαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖτω¹ μοι. 25 Ὡς γὰρ ἂν² θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι ἀπολέσει αὐτήν, δὲς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔνεκεν ἐμοῦ εύρήσει αὐτήν. 26 Τί γὰρ ὡφελεῖται³ ἀνθρωπος ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιώθῃ? Ἡ τί δώσει ἀνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ? 27 Μέλλει γὰρ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, καὶ τότε ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ. 28 Ἄμην λέγω ὑμῖν,⁴ εἰσίν τινες⁵ ὧδε ἐστῶτες⁶ οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται⁷ θανάτου ἔως ἂν ἴδωσιν τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου ἔρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.”

Jesus meets with Moses and Elijah

17 Καὶ μεθ' ἡμέρας ἔξ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὅρος ὑψηλὸν κατ' ἵδιαν. 2 Καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ ἔλαμψεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο⁸ λευκὰ ὡς τὸ φῶς. 3 Καὶ ἴδού, ὥφθησαν⁹ αὐτοῖς Μωσῆς¹⁰ καὶ Ἡλίας¹¹ μετ' αὐτοῦ συλλαλοῦντες.¹² 4 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν τῷ Ἰησοῦν, “Κύριε, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι· εἰ θέλεις, ποιήσωμεν¹³ ὧδε τρεῖς σκηνάς: σοὶ μίαν καὶ Μωσεῖ¹⁴ μίαν καὶ μίαν Ἡλία.”¹⁵ 5 Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἴδού, νεφέλη φωτεινὴ ἐπεσκίασεν αὐτούς· καὶ ἴδού, φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα: “Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα. Αὐτοῦ ἀκούετε!”¹⁶

¹ ακολουθεῖτω *re//* || ακολουθητω CP

² αν **f⁵**D,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || εαν N,B,C [1%] NU

³ ωφελεῖται **f⁵**C,D,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || ωφεληθηται N,B [3%] NU

⁴ υμιν **f⁵**C,D,W [96%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 οτι N,B [4%] NU

⁵ τινες **f⁵**W [85%] RP,HF || 1 των N,B,C,D [15%] OC,CP,TR,NU

⁶ εστωτες **f⁵**W [85%] RP,HF || εστηκοτων [10%] OC,CP,TR || εστωτων N,B,C,D [5%] NU

⁷ γευσονται *re//* || γευσονται [5%] CP

⁸ εγενετο **f⁵**N,B,C,D,W [40%] OC,CP,TR,NU || εγενοντο [60%] RP,HF || --- [0.5%]

⁹ ωφθησαν **f⁵**C,W [96%] RP,HF,OC,CP,TR || ωφθη N,B,D [4%] NU

¹⁰ μωσης **f⁵**C [90%] RP,HF,OC,CP,TR || μωσης N,B,D,W [10%] NU

¹¹ ηλιας *re//* || ηλιας TR

¹² μετ αυτου συλλαλουντες **f⁵**C(D) [99%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 312 (N,B,W) [1%] NU

¹³ ποιησωμεν **f⁵**D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ποιησω N,B,C [0.5%] NU

¹⁴ μωσει **f⁵**[50%] OC || μωση C [47%] RP,HF,CP,TR || μωσει N,B,D [2%] NU || μωση [1%] || μωσι W

¹⁵ μιαν ηλια **f⁵**(B) [90%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 21 (N)C(D)(W) [10%] NU

¹⁶ αυτου ακουντε **f⁵**C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 21 N,B,D [1%] NU

6 Καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ ἐπεσον¹ ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα. 7 Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἤψατο αὐτῶν καὶ² εἶπεν, “Ἐγέρθητε καὶ μὴ φοβεῖσθε”. 8 Ἐπάραντες δὲ τοὺς ὄφθαλμοὺς αὐτῶν, οὐδένα εἶδον εἰ μὴ τὸν Ἰησοῦν³ μόνον.

Elijah and 'Elijah'

9 Καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἐκ⁴ τοῦ ὄρους, ἐνετείλατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, “Μηδενὶ εἴπητε τὸ ὄραμα ἔως οὗ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῆ”.⁵ 10 Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,⁶ λέγοντες, “Τί οὖν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν ὅτι Ἡλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον?” 11 Ο δὲ Ἰησοῦς⁷ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς:⁸ “Ἡλίας μὲν ἔρχεται πρῶτον,⁹ καὶ ἀποκαταστήσει πάντα. 12 Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι ‘Ἡλίας’ ἥδη ἥλθεν, καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν αὐτόν, ἀλλ᾽¹⁰ ἐποίησαν ἐν αὐτῷ ὅσα ἥθελησαν. Οὕτως καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ’ αὐτῶν.” 13 Τότε συνήκαν οἱ μαθηταὶ ὅτι περὶ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ εἶπεν αὐτοῖς.

A tough kind of demon

14 Καὶ ἐλθόντων αὐτῶν¹¹ πρὸς τὸν ὄχλον, προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπος γονυπετῶν αὐτὸν,¹² καὶ λέγων: 15 “Κύριε, ἐλέησόν μου τὸν νίόν, ὅτι σεληνιάζεται καὶ κακῶς πάσχει! Πολλάκις γὰρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ καὶ πολλάκις εἰς τὸ ὕδωρ. 16 Καὶ προσήνεγκα αὐτὸν τοῖς μαθηταῖς σου, καὶ οὐκ ἡδυνήθησαν αὐτὸν θεραπεῦσαι.” 17 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν: “Ω γενεὰ ἀπίστος καὶ διεστραμμένη, ἔως πότε ἔσομαι μεθ’ ὑμῶν?¹³ “Εως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν? Φέρετέ μοι αὐτὸν ὥδε.” 18 Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐξῆλθεν ἀπ’ αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον· καὶ ιάθη¹⁴ ὁ παῖς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.

¹ επεσον *reII* || επεσαν ΝΒ, C, D, W [2%] NU

² προσελθων ο ιησους ηψατο αυτων και **f⁵** C, W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 1236 αψαμενος

5 [1%] || ~ προσηλθεν 236 αψαμενος 5 ΝΒ [0.5%] NU || ~ προσηλθεν 236 ηψατο 56 D

³ τον ιησουν **f⁵** C(D) [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR || αυτον 2 B [0.5%] NU || ~ 2 αυτον Ν [1%] || 2 W

⁴ εκ *reII* || απο [5%] OC, TR

⁵ αναστη **f⁵** ΝC(W) [99.8%] RP, HF, OC, CP, TR || εγερθη B, D [0.2%] NU

⁶ αυτον **f⁵** B, C, D [99%] RP, HF, OC, CP, TR || --- ΝW [1%] NU

⁷ ιησους **f⁵** C [97%] RP, HF, OC, CP, TR || --- ΝB, D, W [3%] NU

⁸ αυτοις **f⁵** ΝC [99%] RP, HF, OC, CP, TR || --- B, D, W [1%] NU

⁹ πρωτον **f⁵** C [97%] RP, HF, OC, CP, TR || --- ΝB, D, W [3%] NU

¹⁰ αλλ **f⁵** ΝB [50%] OC, CP, TR || αλλα C, D, W [50%] RP, HF, NU

¹¹ αυτων **f⁵** C, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || --- ΝB, D [1%] NU

¹² αυτον *reII* || αυτω [5%] TR || εμπροσθεν αυτον D || αυτων [0.5%] || --- [0.5%]

¹³ εσομαι μεθ υμων **f⁵** W [97%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 231 ΝB, C, D [3%] NU

¹⁴ ιαθη **f⁵** [20%] || εθεραπευθη ΝB, C, D, W [80%] RP, HF, OC, CP, TR, NU

19 Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ κατ’ ἴδιαν εἶπον, “Διὰ τί ἡμεῖς οὐκ ἡδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό?” **20** Ο δὲ Ἰησοῦς εἶπεν¹ αὐτοῖς: “Διὰ τὴν ἀπιστίαν² ὑμῶν. Αμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὅρει τούτῳ, ‘Μετάβηθι³ ἐντεῦθεν⁴ ἐκεῖ’, καὶ μεταβῆσεται· καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσει ὑμῖν. **21** Τοῦτο δὲ τὸ γένος οὐκ ἐκπορεύεται εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.”⁵

22 Ἀναστρεφομένων⁶ δὲ αὐτῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ,⁷ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, “Μέλλει ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, **23** καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται”. Καὶ ἐλυπήθησαν σφόδρα.

Money from a fish

24 Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς Καπερναοὺμ,⁸ προσῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα λαμβάνοντες τῷ Πέτρῳ καὶ εἶπον,⁹ “Ο διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ τὰ¹⁰ δίδραχμα?” **25** Λέγει, “Ναί”. Καὶ ὅτε εἰσῆλθον¹¹ εἰς τὴν οἰκίαν, προέφθασεν αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων: “Τί σοι δοκεῖ, Σίμων; Οι βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσιν τέλη ἢ κῆνσον, ἀπὸ τῶν οὐτῶν ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων?” **26** Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος,¹² “Ἄπὸ τῶν ἀλλοτρίων”. Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς: “Ἄρα γε ἐλεύθεροί εἰσιν οἱ νιοί. **27** Ἰνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν αὐτούς, πορευθεὶς εἰς τὴν¹³ θάλασσαν βάλε ἄγκιστρον, καὶ τὸν ἀναβάντα¹⁴ πρῶτον ἰχθὺν ἄρον. Καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ εὑρήσεις στατῆρα· ἐκεῖνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ.”

¹ ιησους ειπεν f^{s5} C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || λεγει ΝB,D [3%] NU

² απιστιαν f^{s5} C,D,W [98.3%] RP,HF,OC,CP,TR || ολιγοπιστιαν ΝB (1.5%) NU || --- (0.1%)

³ μεταβηθι f^{s5} C,D,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || μεταβα ΝB [3%] NU

⁴ εντευθεν f^{s5} C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || ενθεν ΝB,D [1%] NU

⁵ whole verse f^{s5} C,D,W (99.4%) RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB (0.6%) NU

⁶ αναστρεφομενων f^{s5} C(D)W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || συστρεφομενων ΝB [1%] NU

⁷ εν τη γαλιλαι rell || εις την γαλιλαιαν OC

⁸ καπερναουμ f^{s5} C [99%] RP,HF,OC,CP,TR || καφαρναουμ ΝB,D,W [1%] NU

⁹ ειπον rell || ειπαν B(D)NU

¹⁰ το f^{s5} B,C [99%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- ΝD || το W [0.5%]

¹¹ οτε εισηλθον f^{s5} [25%] || 1 εισηλθεν (W) [72%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 ηλθον C [1%] || ελθοντα B [1%] NU || εισελθοντα Ν || εισελθοντων [1%] || εισελθοντι D || one other variant [the reference is to the group, including Jesus.]

¹² λεγει αυτω ο πετρος f^{s5} (C)W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || ειποντες δε B [1%] NU || ο δε εφη απο των αλλοτριων ειποντες δε Ν || 12 D

¹³ την f^{s5} D [90%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB,W [10%] NU

¹⁴ αναβαντα f^{s5} ΝB,D [40%] OC,TR,NU || αναβαινοντα W [60%] RP,HF,CP

How to be 'big' in the Kingdom

18

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες, “Τίς ἄρα μείζων ἔστιν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν?” 2 Καὶ προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς¹ παιδίον ἔστησεν αὐτὸν ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ εἶπεν: 3 “Ἄμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ως τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. 4 Ὁστις οὖν ταπεινώσει² ἐαυτὸν ως τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός ἔστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

About offenses

5 “Καὶ ὅς ἐὰν δέξηται παιδίον τοιοῦτον ἐν³ ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται. 6 Ὅς δ’ ἀν σκανδαλίσῃ ἔνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, συμφέρει αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὄνικὸς εἰς⁴ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης! 7 Οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων! Ανάγκη γάρ ἔστιν⁵ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα, πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ⁶ δι’ οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται!

8 “Εἰ δὲ ἡ χείρ σου ἢ ὁ πούς σου σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτὰ⁷ καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ! Καλόν σοί ἔστιν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν ἢ κυλλόν,⁸ ἢ δύο χειρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. 9 Καὶ εἰ ὁ ὄφθαλμός σου σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ! Καλόν σοί ἔστιν μονόφθαλμον εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὄφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν Γέενναν τοῦ πυρός.

God loves children

10 “Ορᾶτε μὴ καταφρονήσητε ἐνὸς τῶν μικρῶν τούτων, λέγω γάρ ύμῖν ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διὰ παντὸς βλέπουσιν τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. 11 Ἡλθεν γάρ οἱ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου σῶσαι⁹ τὸ ἀπολωλός.¹⁰ 12 Τί ύμῖν δοκεῖ? Ἐὰν γένηται τινι ἀνθρώπῳ ἐκατὸν

¹ ο ιησους F⁵ D,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB [3%] NU

² ταπεινωσει refl || ταπεινωση [5%] TR

³ παιδίον τοιούτον εν F⁵ [95%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 312 D [1%] || ~ 31 τοιούτο B [2%] NU || ~ 132 [0.5%] || ~ 13 τοιούτο N || 1 τοιούτο 3 W || two other variants

⁴ εις F⁵ W [95%] RP,HF,OC || επι D,N [3%] CP,TR || περι NB [2%] NU || one other variant

⁵ εστιν F⁵ ND,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || --- B,N [3%] NU

⁶ εκεινω F⁵ B,N(W) [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ND [1%] NU

⁷ αυτα F⁵ N,W [95%] RP,HF,OC,CP,TR || αυτον NB,D [5%] NU || one other variant

⁸ χωλον η κυλλον F⁵ D,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 321 NB [0.5%] NU

⁹ σωσαι F⁵ D,N,W (83.7%) RP,HF,OC,CP,TR || ζητησαι και 1 (14.8%) || [NB (1.5%) NU omit the whole verse]

¹⁰ the whole verse F⁵ D,N,W (98.5%) RP,HF,OC,CP,TR || --- NB (1.5%) NU

πρόβατα, καὶ πλανηθῆ ἐν ἐξ αὐτῶν, οὐχὶ ἀφεὶς¹ τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα ἐπὶ τὰ ὄρη² πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον? 13 Καὶ ἐὰν γένηται εὑρεῖν αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι χαίρει ἐπ’ αὐτῷ μᾶλλον ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενήκοντα ἐννέα τοῖς μὴ πεπλανημένοις. 14 Οὕτως οὐκ ἔστιν θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς ἵνα ἀπόληται εἰς³ τῶν μικρῶν τούτων.

Handling a recalcitrant brother

15 “Ἐὰν δὲ ἀμάρτη⁴ εἰς σὲ⁵ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε,⁶ ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. Ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου. 16 Ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἔτι ἔνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ρῆμα. 17 Ἐὰν δὲ παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ. Ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὕσπερ ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης.

Agreeing in prayer

18 “Ἄμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δῆσητε ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ,⁷ καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται λελυμένα ἐν τῷ⁸ οὐρανῷ. 19 Πάλιν ἀμὴν⁹ λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν¹⁰ ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντὸς πράγματος οὐ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. 20 Οὖν γάρ εἰσιν δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν!”

About forgiveness

21 Τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπεν,¹¹ “Κύριε, ποσάκις ἀμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ ἔως ἐπτάκις?” 22 Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς: “Οὐ, λέγω σοι, ἔως ἐπτάκις, ἀλλ᾽¹² ἔως ἐβδομηκοντάκις ἐπτά!

¹ αφεὶς **f⁵** ΝΝ, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR || αφησεὶ B [2%] NU || αφιησὶ D

² ορη **f⁵** ΝΝ, W [98%] RP, HF, OC, CP, TR || 1 καὶ B, D [2%] NU

³ εἰς **f⁵** W [98%] RP, HF, OC, CP, TR || εν ΝB, D, N [2%] NU

⁴ αμαρτη **f⁵** W [25%] CP || αμαρτηση ΝB, D, N [74%] RP, HF, OC, TR, NU || αμαρτει [0.5%] || αμαρτησει [0.5%] [2nd or 1st aorist?]

⁵ εις σε **f⁵** D, N, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR[NU] || --- ΝB [1%]

⁶ υπαγε **f⁵** ΝB, D [30%] NU || 1 καὶ N, W [70%] RP, HF, OC, CP, TR

⁷ τω ουρανω **f⁵** N, W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR || 2 B [0.5%] NU || τοις ουρανοις ΝD [1%]

⁸ τω ουρανω **f⁵** N, W [98.5%] RP, HF, OC, CP, TR || 2 ΝB [0.5%] NU || τοις ουρανοις D [1%]

⁹ αμην **f⁵** B [95%] RP, HF, OC, CP[NU] || --- ΝD [4%] TR || δε N, W [1%]

¹⁰ υμων συμφωνησωσιν **f⁵** W [96%] RP, HF, OC, CP, TR || εξ 12 [1.5%] || 1 συμφωνησουσιν N [0.5%] || ~ 2 εξ 1 B [1%] NU || ~ συμφωνησουσιν εξ 1 ΝD [0.5%] || two other variants

¹¹ αυτω ο πετρος ειπεν **f⁵** N, W [99%] RP, HF, OC, CP, TR || ~ 2341 B [1%] NU || 234 Ν || ~ 341 D

¹² αλλ rell || αλλα B, D [0.5%] NU

23 “Διὰ τοῦτο ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ ὃς ἡθέλησεν συνάραι λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. 24 Ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ συναίρειν, προσηνέχθη αὐτῷ εἷς ὁφειλέτης μυρίων ταλάντων. 25 Μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ¹ ἀποδούναι, ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ² πραθῆναι, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ³ καὶ τὰ τέκνα καὶ πάντα ὅσα εἶχεν,⁴ καὶ ἀποδοθῆναι. 26 Πεσὼν οὖν ὁ δοῦλος προσεκύνει αὐτῷ λέγων, ‘Κύριε,⁵ μακροθύμησον ἐπ’ ἐμοὶ, καὶ πάντα σοι ἀποδώσω’.⁶ 27 Σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἀπέλυσεν αὐτὸν, καὶ τὸ δάνειον ἀφῆκεν αὐτῷ.

28 “Ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος εὗρεν ἔνα τῶν συνδούλων αὐτοῦ ὃς ὥφειλεν αὐτῷ ἐκατὸν δηνάρια. Καὶ κρατήσας αὐτὸν ἐπνιγεν, λέγων, ‘Ἀπόδος μοι⁷ εἰ⁸ τι ὁφείλεις!’ 29 Πεσὼν οὖν ὁ σύνδουλος αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ⁹ παρεκάλει αὐτὸν, λέγων, ‘Μακροθύμησον ἐπ’ ἐμοὶ, καὶ¹⁰ ἀποδώσω σοι’. 30 Ο δὲ οὐκ ἤθελεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν ἔβαλεν αὐτὸν εἰς φυλακὴν ἔως οὗ¹¹ ἀποδῷ τὸ ὄφειλόμενον. 31 Ιδόντες δὲ¹² οἱ σύνδουλοι αὐτοῦ τὰ γενόμενα ἐλυπήθησαν σφόδρα, καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν τῷ κυρίῳ ἐαυτῶν¹³ πάντα τὰ γενόμενα. 32 Τότε προσκαλεσάμενος αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ λέγει αὐτῷ: ‘Δοῦλε πονηρέ! πᾶσαν τὴν ὄφειλὴν ἐκείνην ἀφῆκά σοι, ἐπεὶ παρεκάλεσάς με. 33 Οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν σου, ὡς καὶ ἐγ¹⁴ σε ἡλέησα?’ 34 Καὶ ὀργισθεὶς ὁ κύριος αὐτοῦ παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς ἔως οὗ ἀποδῷ πᾶν τὸ ὄφειλόμενον αὐτῷ.¹⁵

¹ αυτοῦ *rell* || αυτῷ CP

² αυτοῦ **F^{s5}**N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D [0.5%] NU

³ αυτοῦ **F^{s5}**D,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB [1%] NU

⁴ εἶχεν **F^{s5}**ND,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || εχει B [1%] NU

⁵ κυριε **F^{s5}**NW [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- B,D [1%] NU

⁶ σοι αποδωσω **F^{s5}**W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || ~21 NB [3%] NU || 2 D

⁷ μοι **F^{s5}**C [97%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D,W [3%] NU

⁸ ει *rell* || ο [5%] TR

⁹ εἰς τοὺς ποδας αυτοῦ **F^{s5}**W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,C,D [3%] NU (easy homoioteleuton)

¹⁰ καὶ *rell* || 1 παντα W [10%] TR

¹¹ ου **F^{s5}**D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,C [0.5%] NU

¹² δε **F^{s5}**C,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ουν NB,D [0.5%] NU

¹³ εαυτων *rell* || αυτων D [10%] TR

¹⁴ και εγω **F^{s5}**C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || καιγω P²⁵NB,D [1%] NU

¹⁵ αυτω **F^{s5}**N,C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- B,D [1%] NU

35 “Ούτως καὶ ὁ Πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος¹ ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἔκαστος τῷ ὀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παραπτώματα αὐτῶν.”²

Jesus ministers in Perea—29/30 AD

19 Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, μετῆρεν ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἰουδαίας πέραν τοῦ Ἰορδάνου.

2 Καὶ ἤκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς ἐκεῖ.

Jesus denies divorce

3 Καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ³ Φαρισαῖοι πειράζοντες αὐτὸν, καὶ λέγοντες αὐτῷ,⁴ “Εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν?” 4 Ο δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς:⁵ “Οὐκ ἀνέγνωτε ὅτι ὁ ποιῆσας⁶ ἀπ’ ἀρχῆς ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς? 5 Καὶ εἶπεν, “Ἐνεκεν⁷ τούτου καταλείψει ἀνθρωπὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ⁸ καὶ τὴν μητέρα καὶ προσκολληθήσεται⁹ πρὸς τὴν γυναῖκα¹⁰ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν’. 6 “Ωστε οὐκέτι εἰσὶν δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. ‘Ο οὖν ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἀνθρωπὸς μὴ χωριζέτω!’ 7 Λέγουσιν αὐτῷ, “Τί οὖν Μωσῆς¹¹ ἐνετείλατο δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου καὶ ἀπολῦσαι αὐτήν?”¹² 8 Λέγει αὐτοῖς ὅτι “Μωσῆς¹³ πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἐπέτρεψεν ὑμῖν ἀπολῦσαι τὰς γυναῖκας ὑμῶν, ἀπ’ ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτως. 9 Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, μὴ ἐπὶ πορνείᾳ,¹⁴ καὶ γαμήσῃ¹⁵ ἄλλην μοιχάται· καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας μοιχάται.”¹⁶

¹ επουρανιος F⁵C,W [95%] RP,HF,OC,CP,TR || ουρανιος ΝB,D [5%] NU

² τα παραπτωματα αυτων F⁵C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB,D [1%] NU (possible homoioteleuton)

³ οι F⁵ ΝD [95%] RP,HF,OC,CP,TR || --- P²⁵B,C,W [5%] NU

⁴ αυτω F⁵W [95%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB,C(D) [5%] NU

⁵ αυτοις F⁵C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB,D [1%] NU

⁶ ποιησας F⁵ Ν,C,D,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || κτισας B [1%] NU

⁷ ενεκεν F⁵C,D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ενεκα ΝB [0.5%] NU

⁸ αυτουν F⁵C [50%] OC,CP || --- ΝB,D,W [50%] RP,HF,TR,NU

⁹ προσκολληθησεται F⁵ ΝC [90%] RP,HF,CP,TR || κολληθησεται B,D,W [10%] OC,NU

¹⁰ προς την γυναικα F⁵ [20%] || τη γυναικι ΝB,C,D,W [80%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

¹¹ μωσης rell || μωσης B(D)N,W [5%] NU

¹² αυτην F⁵B,C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- ΝD [1%]

¹³ μωσης rell || μωσης B(D)N,W [5%] NU

¹⁴ μη επι πορνεια F⁵ Ν,C,N,W [95%] RP,HF,OC,CP,NU || ει 123 [3%] TR || παρεκτος λογου πορνειας B,D [2%]

¹⁵ γαμηση rell || γαμησει [5%] CP

¹⁶ και ο απολελυμενην γαμησας μοιχαται F⁵B [95%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝD [0.5%] NU ||

123 γαμων 5 C,N,W [4.5%] || ωσαυτως 12 γαμων 35 P²⁵

10 Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,¹ “Εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἵτια τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικός, οὐ συμφέρει γαμήσαι!” **11** Ο δὲ εἶπεν αὐτοῖς: “Οὐ πάντες χωροῦσιν τὸν λόγον τοῦτον,² ἀλλ’ οὓς δέδοται. **12** Εἰσὶν γὰρ εὐνοῦχοι οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεννήθησαν³ οὕτως, καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι οἵτινες εὐνουχίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ο δυνάμενος χωρεῖν χωρείτω.”

Jesus blesses children

13 Τότε προσηνέχθη⁴ αὐτῷ παιδία, ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῆ αὐτοῖς⁵ καὶ προσεύξηται· οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. **14** Ο δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, “Ἄφετε τὰ παιδία, καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ ἐλθεῖν πρός με, τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν”. **15** Καὶ ἐπιθεὶς αὐτοῖς τὰς χεῖρας⁶ ἐπορεύθη ἐκεῖθεν.

It is difficult for a rich person to enter the Kingdom

16 Καὶ ᾧδοὺ, εἷς τίς⁷ προσελθὼν εἶπεν αὐτῷ,⁸ “Διδάσκαλε ἀγαθέ,⁹ τί ἀγαθὸν ποιήσω ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον?”¹⁰ **17** Ο δὲ εἶπεν αὐτῷ: “Τί με λέγεις ἀγαθόν?¹¹ Οὐδεὶς ἀγαθός εἰ μὴ εῖς, ὁ Θεός.¹² Εἰ δὲ θέλεις εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωήν,¹³ τήρησον τὰς ἐντολάς.” **18** Λέγει αὐτῷ, “Ποίας?” Ο δὲ Ἰησοῦς εἶπεν: “Τὸ ‘Οὐ φονεύσεις, Οὐ μοιχεύσεις, Οὐ κλέψεις, Οὐ ψευδομαρτυρήσεις, **19** Τίμα τὸν πατέρα¹⁴ καὶ τὴν μητέρα,¹⁵ καὶ Ἄγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν’.” **20** Λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος: “Πάντα ταῦτα

¹ αυτούς **f^{s5}**P²⁵D,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- NB [0.5%]

² τούτον **f^{s5}**N,C,D,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- B [1%]

³ εγεννηθησαν *rell* || εγενηθησαν [1%] CP

⁴ προσηνεχθη **f^{s5}**W [97%] RP,HF,OC,TR || προσηνεχθησαν NB,C,D [3%] CP,NU

⁵ τὰς χειρας επιθη αυτοις *rell* || ~3412 [1%] OC

⁶ αυτοις τὰς χειρας **f^{s5}**C,W [96%] RP,HF,CP,TR || ~231 B,D [3%] OC,NU || ~23 επ αυτους N || 23 [1%]

⁷ τις **f^{s5}**[25%] || --- NB,C,D,W [75%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

⁸ ειπεν αυτω **f^{s5}**C,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || ~21 NB [2%] NU || λεγει 2 D

⁹ αγαθε **f^{s5}**C,W (99%) RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D (1%) NU

¹⁰ ποιησω ινα εχω ζωην αιωνιον **f^{s5}**(W) [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || 12 σχω 45 B,C,D [0.5%] NU || ποιησας 45 κληρονομησω N [1%]

¹¹ λεγεις αγαθον **f^{s5}**C,W (99%) RP,HF,OC,CP,TR || ερωτας περι του αγαθου NB(D) (0.9%) NU || --- (0.2%)

¹² ουδεις αγαθος ει μη εις ο θεος **f^{s5}**C,W (99.1%) RP,HF,OC,CP,TR || εις (-ε. B) εστιν ο αγαθος N(B) (0.3%) NU || εις εστιν αγαθος D (0.6%)

¹³ εισελθειν εις την ζωην **f^{s5}**W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || ~2341 NB,C(D) [3%] NU

¹⁴ πατερα *rell* || 1 σου W [35%] TR

¹⁵ μητερα *rell* || 1 σου [5%] CP

έφυλαξάμην¹ ἐκ νεότητός μου.² Τί ἔτι ὑστερῶ?” 21 Ἐφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, “Εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὕπαγε πώλησόν σου τὸ ὑπάρχοντα καὶ δὸς³ πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ.⁴ καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι.” 22 Ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος τὸν λόγον ἀπῆλθεν λυπούμενος, ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά.

23 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ: “Ἄμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι δυσκόλως πλούσιος⁵ εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. 24 Πάλιν δὲ λέγω ὑμῖν, εὐκοπώτερόν ἐστιν κάμηλον διὰ τρυπήματος ράφιδος διελθεῖν⁶ ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν.”⁷ 25 Ἀκούσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ⁸ ἔξεπλήσσοντο σφόδρα, λέγοντες, “Τίς ἄρα δύναται σωθῆναι?” 26 Ἐμβλέψας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, “Παρὰ ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύνατόν ἐστιν, παρὰ δὲ Θεῷ πάντα δυνατά”.⁹

27 Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ: “Ιδοὺ, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἥκολουθήσαμέν σοι. Τί ἄρα ἔσται ἡμῖν?” 28 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς: “Ἄμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὑμεῖς, οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ Παλιγγενεσίᾳ, ὅταν καθίσῃ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε¹⁰ καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους,¹¹ κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ. 29 Καὶ, πᾶς δὲ¹² ἀφῆκεν οἰκίας ἢ ἀδελφοὺς ἢ ἀδελφὰς ἢ πατέρα ἢ μητέρα ἢ γυναῖκα ἢ τέκνα ἢ ἀγροὺς¹³ ἔνεκεν τοῦ ὄνοματός μου, ἔκατοντα πλασίονα λήψεται,¹⁴ καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει. 30 Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ¹⁵ ἔσχατοι πρῶτοι.

¹ εφυλαξαμην **F^sC,W** [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || εφυλαξα **NB,D** [1.5%] NU

² εκ νεοτητος μου **F^sC,W** (99%) RP,HF,OC,CP,TR || --- NB (1%) NU || 12 D

³ δος **F^sN,C,W** [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 τοις B,D [0.5%] [NU]

⁴ ουρανω **F^sNW** [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ουρανοις B,C,D [0.5%] NU

⁵ δυσκολως πλουσιος **F^sW** [97%] RP,HF,OC,CP,TR || ~21 **NB,C,D** [3%] NU

⁶ διελθειν **F^sB,D** [90%] RP,HF,OC,CP,TR,NU || εισελθειν **N,C,W** [10%]

⁷ εις την βασιλειαν του θεου εισελθειν **F^sC,W** [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ~612345 B,D [0.5%]

NU || 12345 Ν [0.5%] || 123 των ουρανων [0.5%]

⁸ αυτου **F^sW** [90%] RP,HF,OC,CP,TR || --- **NB,C,D** [10%] NU

⁹ παντα δυνατα **F^sB,C,W** [70%] RP,HF,CP,NU || ~21 Ν [0.5%] || 12 εστιν D [30%] OC,TR

¹⁰ καθισεσθε **F^sC,D** [94%] RP,HF,OC,CP,TR || καθησεσθε **NB,W** [5%] NU || καθεσθησεσθε [1%]

|| two other readings

¹¹ θρονους **reII** || θρονων CP

¹² ος **F^s** [90%] RP,HF,OC,CP,TR || οστις **NB,C,D,W** [10%] NU

¹³ οικιας η αδελφους η αδελφας η πατερα η μητερα η γυναικα η τεκνα η αγρους **F^sW** [66%]

RP,HF,OC,TR || οικιαν 2-15 **F^spt** [30%] CP || 1-9,12-15 B [0.5%] NU || 3-15 Ν [0.5%] || ~3-

15,21 C [1%] || 1-5,8-9,12-15 D || ~3-6 γονεις 12-15,21 [1%] || at least three further variations

¹⁴ ληψεται **reII** || λημψεται **NB,C,D,W** [1%] NU

¹⁵ και **reII** || 1 οι C [5%] CP

The desperate landowner

20

“Ομοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ ὅστις ἔξηλθεν ἄμα πρωὶ μισθώσασθαι ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ.

2 Καὶ συμφωνήσας¹ μετὰ τῶν ἐργατῶν ἐκ δηναρίου τὴν ἡμέραν, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. 3 Καὶ ἔξελθὼν περὶ² τρίτην ὥραν εἶδεν ἄλλους ἐστῶτας ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀργούς. 4 Καὶ ἐκείνοις³ εἶπεν, “Υπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἔὰν ἦ δίκαιον δώσω ὑμῖν”. Οἱ δὲ ἀπῆλθον. 5 Πάλιν⁴ ἔξελθὼν περὶ ἕκτην καὶ ἐνάτην⁵ ὥραν ἐποίησεν ὠσαύτως. 6 Περὶ δὲ τὴν ἐνδεκάτην ὥραν⁶ ἔξελθὼν εὑρεν ἄλλους ἐστῶτας ἀργούς,⁷ καὶ λέγει αὐτοῖς, ‘Τί ὅδε ἐστήκατε ὅλην τὴν ἡμέραν ἀργού;’ 7 Λέγουσιν αὐτῷ, “Οτι οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσατο”. Λέγει αὐτοῖς, “Υπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἔὰν ἦ δίκαιον λήψεσθε”.⁸ 8 Όψιας δὲ γενομένης, λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος τῷ ἐπιτρόπῳ αὐτοῦ, ‘Κάλεσον τοὺς ἐργάτας καὶ ἀπόδος αὐτοῖς τὸν μισθόν, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν πρώτων’. 9 Καὶ ἐλθόντες οἱ περὶ τὴν ἐνδεκάτην ὥραν ἔλαβον ἀνὰ δηνάριον. 10 Ἐλθόντες δὲ⁹ οἱ πρῶτοι ἐνόμισαν ὅτι πλείονα¹⁰ λήψονται.¹¹ καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ δηνάριον.¹² 11 Λαβόντες δὲ ἐγόγγυζον κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου, 12 λέγοντες ὅτι¹³ ‘Οὗτοι οἱ ἐσχατοί μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἵσους ἡμῖν αὐτοὺς ἐποίησας τοῖς βαστάσασιν τὸ βάρος τῆς ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα!’ 13 Ο δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν ἐνὶ αὐτῶν:¹⁴ “Εταῖρε, οὐκ ἀδικῶ σε. Οὐχὶ δηναρίου συνεφάνησάς μοι? 14 Ἀρον τὸ σὸν καὶ ὑπαγε. Θέλω δὲ τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ως καὶ σοί. 15”¹⁵ οὐκ ἔξεστίν μοι

¹ καὶ συμφωνήσας **f⁸⁵** [85%] RP,HF,OC,CP || ~ 2 δε ΝB,C,D,W [15%] TR,NU

² περὶ **reII** || 1 την C [5%] TR

³ καὶ εκείνοις **f⁸⁵** ΝB,W [90%] RP,HF,OC,CP,NU || κακείνοις C,D [10%] TR

⁴ παλιν **f⁸⁵** B,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 δε Ν,C,D [1%] [NU]

⁵ ενατην **f⁸⁵** ΝB,C,W [90%] RP,HF,OC,CP,NU || εννατην (D) [10%] TR

⁶ ωραν **f⁸⁵** C,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB,D [0.5%] NU

⁷ αργούς **f⁸⁵** C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB,D [1%] NU

⁸ καὶ ο εαν ἡ δικαιον ληψεσθε **f⁸⁵** (C,N,W) [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB,D [1%] NU

⁹ ελθοντες δε **f⁸⁵** Ν,W [97.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ καὶ 1 B,C,D [2%] NU || 12 καὶ N [0.5%]

¹⁰ πλειονα **f⁸⁵** Ν [97%] RP,HF,OC,CP,TR || πλειον B,C,N,W [3%] NU || πλειω D

¹¹ ληψονται **reII** || λημψονται ΝB,C,D,W [1%] NU || λημψοντε N

¹² καὶ αυτοι ανα δηναριον **f⁸⁵** D,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 3412 B || ~ το 3412 Ν [0.5%] [NU]
|| ~ 34 το 12 C || 12 το 34 N

¹³ οτι **f⁸⁵** C,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB,D [0.5%] NU

¹⁴ ειπεν ενι αυτων **f⁸⁵** C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 231 ΝD [0.5%] NU || ~ 321 B || one other variant

¹⁵ η **f⁸⁵** Ν,C,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- B,D [0.5%]

ποιησαι ὁ θέλω¹ ἐν τοῖς ἔμοις? Εἰ² ὁ ὄφθαλμός σου πονηρός ἐστιν ὅτι ἐγώ ἀγαθός εἰμι?³ 16 Οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι, καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι. Πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.”⁴

Jesus alerts the disciples, again

17 Καὶ ἀναβαίνων ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα παρέλαβεν τὸν δώδεκα μαθητὰς⁵ κατ’ ἴδιαν ἐν τῇ ὁδῷ καὶ⁶ εἶπεν αὐτοῖς: 18 “Ιδοὺ, ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ γραμματεῦσιν, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ, 19 καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι καὶ μαστιγώσαι καὶ σταυρώσαι. Καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ὀναστήσεται.”⁷

Selfish ambition rebuked

20 Τότε προσῆλθεν αὐτῷ ἡ μῆτρα τῶν νιῶν Ζεβεδαίου μετὰ τῶν νιῶν αὐτῆς, προσκυνοῦσα καὶ αἴτοῦσά τι παρ⁸ αὐτοῦ. 21 Ό δὲ εἶπεν αὐτῇ, “Τί θέλεις?” Λέγει αὐτῷ, “Εἰπὲ ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο νιοί μου εἰς ἐκ δεξιῶν σου καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων⁹ σου¹⁰ ἐν τῇ βασιλείᾳ σου”. 22 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν: “Οὐκ οἴδατε τί αἴτεῖσθε. Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν, ἢ¹¹ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι?”¹² Λέγουσιν αὐτῷ, “Δυνάμεθα”. 23 Καὶ¹³ λέγει αὐτοῖς: “Τὸ μὲν ποτήριόν μου πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆσθε,¹⁴ τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων μου¹⁵ οὐκ ἐστιν ἐμὸν¹⁶ δούναι, ἀλλ’ οἵς ἡτοίμασται ὑπὸ τοῦ Πατρός μου.”

¹ ποιησαι ο θελω **f⁵C,N** [97%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 231 ΝB,D [3%] NU || 1 ως 3 W

² ει **f⁵** [85%] RP,HF,OC,CP,TR || η ΝB,C,D,N,W [15%] NU

³ πολλοὶ γαρ εἰσιν κλητοὶ ολιγοὶ δε εκλεκτοὶ **f⁵C,D,N,W** (98.5%) RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB (1.5%) NU

⁴ μαθητας **f⁵B,C,N,W** [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- ΝD [1.5%]

⁵ εν τη οδω και **f⁵C,D,N,W** [97%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 4123 ΝB [3%] NU

⁶ αναστησetai **f⁵B,D,W** [99%] RP,HF,OC,CP,TR || εγερθησetai ΝC,N [1%] NU

⁷ παρ **f⁵NC,N,W** [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || απ B,D [0.5%] NU

⁸ ευωνυμων **rell** || ευωνυμων CP

⁹ σου **rell** || --- D [5%] TR

¹⁰ η **f⁵C,N,W** [90%] RP,HF,OC,CP || και [9%] TR || --- ΝB,D [1%] NU

¹¹ το βαπτισμα ο εγω βαπτιζομαι βαπτισθηαι **f⁵C,N,W** [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB,D [1%] NU

¹² και **f⁵C,N,W** [98%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB,D [2%] NU

¹³ και το βαπτισμα ο εγω βαπτιζομαι βαπτισθησθε **f⁵C,N,W** [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB,D [1%] NU

¹⁴ μου **f⁵N,W** [85%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB,C,D [15%] NU

¹⁵ εμον **f⁵ ΝB,N** [97%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 τουτο C,D,W [3%] [NU]

24 Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα ἡγανάκτησαν περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν. **25** Οὐδὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτὸὺς εἶπεν: “Οἴδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἔθνων κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. **26** οὐχ οὕτως δὲ¹ ἔσται² ὑμῖν. Άλλος δὲ³ ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι ἔσται³ ὑμῶν διάκονος, **27** καὶ δὲ⁴ ἐὰν⁴ θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρώτος ἔσται⁵ ὑμῶν δοῦλος· **28** ὥσπερ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου—οὐκ ἥλθεν διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν.”

Two blind men

29 Καὶ ἐκπορευομένων αὐτῶν ἀπὸ Ἱεριχὼ, ἡκολούθησεν αὐτῷ ὅχλος πολὺς. **30** Καὶ ἴδον, δύο τυφλοὶ καθήμενοι παρὰ τὴν ὁδόν, ἀκούσαντες ὅτι Ἰησοῦς παράγει, ἔκραξαν, λέγοντες, “Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε,⁶ Υἱὸς Δαυὶδ!” **31** Οὐ δὲ ὅχλος ἐπετίμησεν αὐτοῖς ἵνα σιωπήσωσιν, οἱ δὲ μεῖζον ἔκραζον,⁷ λέγοντες, “Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε, Υἱὸς Δαυὶδ!” **32** Καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς ἐφώνησεν αὐτὸὺς καὶ εἶπεν, “Τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν;” **33** Λέγοντες αὐτῷ, “Κύριε, ἵνα ἀνοιχθῶσιν⁸ ὑμῶν οἱ ὄφθαλμοί!”⁹ **34** Σπλαγχνισθεὶς¹⁰ δὲ ὁ Ἰησοῦς ἤψατο τῶν ὄφθαλμῶν αὐτῶν,¹¹ καὶ εὐθέως ἀνέβλεψαν αὐτῶν οἱ ὄφθαλμοί,¹² καὶ ἡκολούθησαν αὐτῷ.

¹ δε **F⁵C** [85%] RP,HF,CP,TR || --- NB,D,W [15%] OC,NU

² εσται **F⁵** [20%] || 1 εν NB,C,D,N,W [80%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

³ εσται *reI* || εστω [10%] TR

⁴ εαν **F⁵C,N** [99%] RP,HF,OC,CP,TR || αν NB,D,W [0.5%] NU || --- [0.5%]

⁵ εσται **F⁵P⁴⁵C,N,W** [35%] OC,CP,NU || εστω B [65%] RP,HF,TR || εστε ND

⁶ ελεησον ημας κυριε **F⁵P⁴⁵C,W** [98%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || ~ 312 B [0.5%] || 12 ιησου Ν [1%]
|| 123 ιησου N || 12 D [0.5%]

⁷ εκραζον **F⁵C,N,W** [98%] RP,HF,OC,CP,TR || εκαρξαν NB,D [1%] NU || εκραυγασαν P⁴⁵ ||
εκραυγαζον [1%]

⁸ ανοιχθωσιν **F⁵C,N** [97%] RP,HF,OC,CP,TR || ανοιγωσιν B [3%] NU || ανυγωσιν ND ||
ανεωχθωσιν W

⁹ ημων οι οφθαλμοι **F⁵C,N,W** [99%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 231 (υμων Ν) (Ν)B,D [1%] NU

¹⁰ σπλαγχνισθεις *reI* || σπλαχνισθεις CP

¹¹ των οφθαλμων αυτων **F⁵C,N,W** [99%] RP,HF,OC,CP,TR || 12 αυτου Ν || 1 ομματων 3 D [1%] NU
|| ~ 31 ομματων B

¹² αυτων οι οφθαλμοι **F⁵C,N,W** [98%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D [2%] NU

The last week

The triumphal entry—Sunday, 03/31/30 AD

21 Καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ἥλθον εἰς Βηθσφαγῆ,¹ πρὸς² τὸ Ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, τότε δὲ³ Ἰησοῦς ἀπέστειλεν δύο μαθητὰς, 2 λέγων αὐτοῖς: “Πορεύθητε⁴ εἰς τὴν κώμην τὴν ἀπέναντι⁵ ὑμῶν, καὶ εὐθέως εὑρήσετε ὅνον δεδεμένην,⁶ καὶ πῶλον μετ’ αὐτῆς. Λύσαντες ἀγάγετε μοι. 3 Καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ τι, ἐρεῖτε ὅτι ‘Ο Κύριος αὐτῶν χρείαν ἔχει’. εὐθέως⁷ δὲ ἀποστέλλει⁸ αὐτούς.” 4 Τοῦτο δὲ ὄλον⁹ γέγονεν ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥῆθὲν διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος: 5 “Εἴπατε τῇ θυγατρὶ Σιών, ‘Ιδοὺ, ὁ βασιλεὺς σου ἔρχεται σοι, πραῦς καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὅνον, καὶ¹⁰ πῶλον, νιὸν ὑποζυγίου.’” 6 Πορευθέντες δὲ οἱ μαθηταὶ καὶ ποιήσαντες καθὼς προσέταξεν¹¹ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 7 ἤγαγον τὴν ὅνον καὶ τὸν πῶλον. Καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω¹² αὐτῶν τὰ ἴματια αὐτῶν,¹³ καὶ ἐπεκάθισεν ἐπάνω αὐτῶν. 8 Ο δὲ πλειστος ὄχλος ἔστρωσαν αὐτῶν¹⁴ τὰ ἴματια ἐν τῇ ὁδῷ, ἄλλοι δὲ ἔκοπτον κλάδους ἀπὸ τῶν δένδρων καὶ ἔστρωννυνον ἐν τῇ ὁδῷ. 9 Οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες¹⁵ καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες: “Ωσαννὰ τῷ Υἱῷ Δαυὶδ!” “Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου!” “Ωσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις!” 10 Καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις, λέγουσα, “Τίς ἐστιν οὗτος?” 11 Οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον, “Οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς, ὁ προφήτης¹⁶ ὁ ἀπὸ Ναζαρὲτ¹⁷ τῆς Γαλιλαίας.”

¹ βηθσφαγη **f⁵**N,W [85%] RP,HF,OC,CP || βηθφαγη NB,C,D [15%] TR,NU || three other spellings

² προς **f⁵**NC,D,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || εις B [0.5%] NU

³ ο **f⁵**N(N)W [93%] RP,HF,OC,CP,TR || --- B,C,D [7%] NU

⁴ πορευθῆτε **f⁵**C,N,W [96%] RP,HF,OC,CP,TR || πορευεσθε NB,D [4%] NU || one other variant

⁵ απεναντι **f⁵**N,W [95%] RP,HF,OC,TR || κατεναντι NB,C,D [5%] CP,NU

⁶ δεδεμενην *rell* || δεδεμενον CP

⁷ ευθεως **f⁵**C(D)N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || ευθυς NB [1%] NU

⁸ αποστελλει **f⁵**C,N,W [96%] RP,HF,OC,CP || αποστελει NB,D [4%] TR,NU || one other variant

⁹ ολον **f⁵**B,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NC,D [1%] NU

¹⁰ και **f⁵**C,D,W (98%) RP,HF,OC,CP,TR || 1 επι NB,N (2%) NU

¹¹ προσεταξεν **f⁵**NN,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || συνεταξεν B,C,D [0.5%] NU

¹² επανω **f⁵**C,N,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || επ NB,D [2%] NU || --- [1%]

¹³ αυτων **f⁵**C,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D [0.5%] NU

¹⁴ αυτων **f⁵**D,W [30%] || εαυτων NB,C,N [70%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

¹⁵ προαγοντες **f⁵**N,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 αυτον NB,C,D [2%] NU

¹⁶ ιησους ο προφητης **f⁵**C,N,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 231 NB,D [0.5%] NU || 23 [1%]

¹⁷ ναζαρετ **f⁵**N,W [90%] RP,HF,OC,CP,TR || ναζαρεθ NB,C,D [10%] NU

The second cleansing of the temple

12 Καὶ εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Θεοῦ² καὶ ἐξέβαλεν πάντας τοὺς πωλούντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν κατέστρεψεν καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστεράς. 13 Καὶ λέγει αὐτοῖς, “Γέγραπται, ‘Ο οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται’, ύμεις δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε³ ‘σπήλαιον ληστῶν’.” 14 Καὶ προσῆλθον αὐτῷ χωλοὶ καὶ τυφλοὶ⁴ ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς.

15 Ἰδόντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ θαυμάσια ὡς ἐποίησεν καὶ τοὺς παιδας⁵ κράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ καὶ λέγοντας, “Ωσαννὰ τῷ Υἱῷ Δαυὶδ!” ἤγανάκτησαν 16 καὶ εἶπον⁶ αὐτῷ, “Ἄκούεις τί οὗτοι λέγουσιν?” Ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς: “Ναί. Οὐδέποτε ἀνέγνωτε ὅτι ‘Ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον?’” 17 Καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς ἔξηλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς Βηθανίαν καὶ ηὐλίσθη ἐκεῖ.

“If you have faith”—Monday, 04/01/30 AD

18 Πρωΐας⁷ δὲ, ἐπανάγων εἰς τὴν πόλιν, ἐπείνασεν. 19 Καὶ ἴδων συκῆν μίαν ἐπὶ τῆς ὄδοιν, ἥλθεν ἐπ’ αὐτήν καὶ οὐδὲν εὑρεν ἐν αὐτῇ εἰ μὴ φύλλα μόνον. Καὶ λέγει αὐτῇ, “Μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα!” Καὶ ἔξηράνθη παραχρῆμα ἡ συκῆ. 20 Καὶ ἴδόντες οἱ μαθηταὶ ἐθαύμασαν, λέγοντες, “Πῶς παραχρῆμα ἔξηράνθη ἡ συκῆ!” 21 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς: “Ἄμην λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν καὶ μὴ διακριθῆτε, οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς ποιήσετε, ἀλλὰ καὶ τῷ ὄρει τούτῳ εἴπητε, ‘Ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν’, γενήσεται. 22 Καὶ πάντα ὄσα ἐὰν⁸ αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ πιστεύοντες λήψεσθε.”⁹

About John's baptism—Tuesday, 04/02/30 AD

23 Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ¹⁰ εἰς τὸ ἱερὸν, προσῆλθον αὐτῷ διδάσκοντι οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ, λέγοντες, “Ἐν ποίᾳ ἔξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς?” καὶ “Τίς σοι ἔδωκεν τὴν ἔξουσίαν ταύτην?” 24 Ἀποκριθεὶς

¹ ο **f⁵**D,N [92%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,C,W [8%] NU

² τοῦ θεοῦ **f⁵**C,D,N,W (96.6%) RP,HF,OC,CP,TR || 2 (0.2%) || --- NB (3.2%) NU

³ εποιησατε **f⁵**C,D(N)W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ποιείτε NB [0.5%] NU

⁴ χωλοὶ καὶ τυφλοὶ **f⁵**C,N,W [96%] RP,HF,OC,CP || ~ 321 NB,D [4%] TR,NU

⁵ παιδας **f⁵**C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 τοὺς NB,D,N [1%] NU

⁶ ειπον P⁴⁵re|| ειπαν NB,D [0.5%] NU

⁷ πρωΐας **f⁵**C,N,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || πρωι NB,D [0.5%] NU

⁸ εσαν **f⁵**C,W [70%] RP,HF,OC,CP || αν NB [30%] TR,NU || --- D

⁹ ληψεσθε re|| λημψεσθε NB,NU || λημψεσθαι D,W [0.5%] || ληψεσθαι [0.5%]

¹⁰ ελθόντι αυτῷ **f⁵**W [96%] RP,HF,OC,CP,TR || ελθοντος αυτου NB,C,D [3%] NU || εισελθοντι 2 [0.5%]

δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς: “Ἐρωτήσω ὑμᾶς κάγὼ λόγον ἔνα, ὃν ἐὰν εἴπητέ μοι, κάγὼ ὑμῖν ἐρῶ ἐν ποίᾳ ἔξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ: 25 Τὸν βάπτισμα¹ Ἰωάννου—πόθεν ἦν· ἐξ οὐρανοῦ ἢ ἐξ ἀνθρώπων?” Οἱ δὲ διελογίζοντο παρ² ἑαυτοῖς, λέγοντες: “Ἐὰν εἴπωμεν, ‘Ἐξ οὐρανοῦ’, ἐρεῖ ἡμῖν, ‘Διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ?’ 26 Ἐὰν δὲ εἴπωμεν, ‘Ἐξ ἀνθρώπων’, φοβούμεθα τὸν ὄχλον, πάντες γὰρ ἔχουσιν τὸν Ἰωάννην ὡς προφήτην.”³ 27 Καὶ ἀποκριθέντες τῷ Ἰησοῦ εἶπον,⁴ “Οὐκ οἴδαμεν”. Ἐφη αὐτοῖς καὶ αὐτός, “Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἔξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

Two parables against the Pharisees

28 “Τί δὲ ὑμῖν δοκεῖ; Ἀνθρωπός τις⁵ εἶχεν τέκνα δύο· καὶ προσελθὼν τῷ πρώτῳ εἶπεν, ‘Τέκνον, ὕπαγε σήμερον ἐργάζου ἐν τῷ ἀμπελῶνι μου’.⁶ 29 Οἱ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, ‘Οὐ θέλω’ (ὕστερον δὲ μεταμεληθεὶς ἀπῆλθεν). 30 Καὶ προσελθὼν⁷ τῷ ετέρῳ⁸ εἶπεν ὡσαύτως. Οἱ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, “Ἐγώ, κύριε”· καὶ οὐκ ἀπῆλθεν. 31 Τίς ἐκ τῶν δύο ἐποίησεν τὸ θέλημα τοῦ πατρός;” Λέγουσιν αὐτῷ,⁹ “Ο πρῶτος”. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: “Ἄμην λέγω ὑμῖν ὅτι οἱ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. 32 Ἡλθεν γὰρ πρὸς ὑμᾶς Ἰωάννης¹⁰ ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ· οἱ δὲ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι ἐπίστευσαν αὐτῷ· ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐ¹¹ μετεμελήθητε ὕστερον τοῦ πιστεύσαι αὐτῷ.

33 “Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε: Ἀνθρωπός τις¹² ἦν οἰκοδεσπότης ὅστις ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα καὶ φραγμὸν αὐτῷ περιέθηκεν, καὶ ὤρυξεν ἐν αὐτῷ ληνὸν καὶ ὥκοδόμησεν πύργον. Καὶ ἐξέδοτο¹³ αὐτὸν γεωργοῖς καὶ ἀπεδῆμησεν. 34 Ὁτε δὲ ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργοὺς λαβεῖν τοὺς καρποὺς αὐτοῦ. 35 Καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ τοὺς δούλους αὐτοῦ—ὅν μὲν ἔδηραν,¹⁴ ὃν δὲ

¹ βαπτισμα f⁵ D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 το ΝΒ,С [0.5%] NU

² παρ f⁵ ΝC,D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || εν B [0.5%] NU

³ εχουσιν τον ιωαννην ως προφητην f⁵ D,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 45123 ΝB,C [1.5%] NU

⁴ ειπον reII || ειπαν ΝD [0.5%] NU

⁵ τις f⁵ C [50%] OC,CP || --- ΝB,D,W [50%] RP,HF,TR,NU

⁶ μου f⁵ B,W [92%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝC,D [8%] NU

⁷ και προσελθων f⁵ C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 2 δε ΝB,D [3%] NU

⁸ ετερω f⁵ ΝC,D,W [70%] HF,NU || δευτερω B [30%] RP,OC,CP,TR

⁹ αυτω f⁵ C,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB,D [2%] NU

¹⁰ προς υμας ιωαννης f⁵ D,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 312 ΝB,C [2%] NU

¹¹ ου f⁵ ΝC,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || ουδε B [3%] NU || --- D

¹² τις f⁵ [90%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB,C,D,W [10%] NU

¹³ εξεδοτο f⁵ D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || εξεδετο ΝC [0.5%] NU || εξεδετε B

¹⁴ εδηραν f⁵ [25%] || εδειραν ΝB,C,D,W [75%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

ἀπέκτειναν, ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν. **36** Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους, πλειόνας τῶν πρώτων, καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ώσαύτως. **37** "Υστερον δὲ ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, λέγων, "Ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου". **38** Οἱ δὲ γεωργοὶ ἴδοντες τὸν υἱὸν εἶπον ἐν ἔαυτοῖς: 'Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος. Δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτὸν καὶ κατάσχωμεν¹ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ.' **39** Καὶ λαβόντες αὐτὸν ἐξέβαλον² ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος καὶ ἀπέκτειναν. **40** "Οταν οὖν ἔλθῃ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσει τοῖς γεωργοῖς ἑκείνοις?" **41** Λέγουσιν αὐτῷ: "Κακοὺς κακῶς ἀπολέσει αὐτούς! Καὶ τὸν ἀμπελῶνα ἐκδώσεται³ ἄλλοις γεωργοῖς, οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ τοὺς καρποὺς ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν." **42** Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: "Οὐδέποτε ἀνέγνωτε ἐν τοῖς Γραφαῖς: 'Λίθον δὲν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας· παρὰ Κυρίου ἐγένετο αὕτη καὶ ἔστιν θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν?'" **43** Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν ὅτι ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς. **44** Καὶ, ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον συνθλασθήσεται· ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν."⁴

45 Καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς αὐτοῦ ἔγνωσαν ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει. **46** Καὶ ζητοῦντες αὐτὸν κρατῆσαι, ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους, ἐπειδὴ ὡς⁵ προφήτην αὐτὸν εἶχον.

Parable of the wedding feast

22 **1** Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς,⁶ λέγων: **2** "Ωμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ ὅστις ἐποίησεν γάμους τῷ υἱῷ αὐτοῦ. **3** Καὶ ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους, καὶ οὐκ ἥθελον ἐλθεῖν. **4** Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους, λέγων, 'Εἴπατε τοῖς κεκλημένοις: "Ιδοὺ, τὸ ἄριστόν μου ἡτοίμασα·⁷ οἱ ταῦροί μου καὶ τὰ σιτιστὰ τεθυμένα, καὶ πάντα ἔτοιμα. Δεῦτε εἰς τοὺς γάμους!"' **5** Οἱ δὲ ἀμελήσαντες ἀπῆλθον—ο⁸

¹ κατασχωμεν **f⁵** C,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || σχωμεν NB,D [1,5%] NU

² αυτον εξεβαλον **rell** || ~ 21 CP

³ εκδωσεται **rell** || εκδοσεται [10%] TR || εκδωσει C [0.5%]

⁴ the whole verse **f⁵** NB,C,W [99.9%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- D

⁵ επειδη ως **f⁵** C,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || επει εις B [1%] NU || επι εις N || επι 2 D || one other variant

⁶ αυτοις εν παραβολαις **f⁵** C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 231 B,D [2%] NU || ~ 31 N || 23 [0.5%]

⁷ ητοιμασα **f⁵** W [96%] RP,HF,OC,CP,TR || ητοιμακα NB,C,D [4%] NU

⁸ ο **f⁵** NC [95%] RP,HF,OC,CP,TR || ος B,W [5%] NU || οι D

μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρόν, ὁ¹ δὲ εἰς² τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ. 6 Οἱ δὲ λοιποὶ, κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ ὕβρισαν καὶ ἀπέκτειναν! 7 Καὶ ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος³ ὡργίσθη, καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα αὐτοῦ ἀπώλεσεν τοὺς φονεῖς ἐκείνους καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησεν.

8 “Τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ: “Ο μὲν γάμος ἔτοιμός ἐστιν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἥσαν ἄξιοι. 9 Πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἀν⁴ εὕρητε καλέσατε εἰς τοὺς γάμους.’ 10 Καὶ ἔξελθόντες οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὁδοὺς συνήγαγον πάντας ὅσους⁵ εὗρον, πονηρούς τε καὶ ἀγαθούς· καὶ ἐπλήσθη ὁ γάμος ἀνακειμένων. 11 Εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι τοὺς ἀνακειμένους, εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον ἔνδυμα γάμου. 12 Καὶ λέγει αὐτῷ, “Ἐταῖρε, πῶς εἰσῆλθες ὡδε μὴ ἔχων ἔνδυμα γάμου?” Ο δὲ ἐφιμώθη. 13 Τότε εἶπεν ὁ βασιλεὺς⁶ τοῖς διακόνοις, ‘Δήσαντες αὐτὸν χειρας καὶ πόδας,⁷ ἄρατε αὐτὸν καὶ⁸ ἐκβάλετε⁹ εἰς τὸ σκότος τὸ ἔξωτερον’. Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὁδόντων. 14 Πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί, δλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.”

Jesus bests the Herodians

15 Τότε πορευθέντες οἱ Φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον ὅπως αὐτὸν παγιδεύσωσιν ἐν λόγῳ. 16 Καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτῷ τοὺς μαθητὰς αὐτῶν, μετὰ τῶν Ἡρῳδιανῶν, λέγοντες: “Διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ὀληθής εἶ καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις· καὶ οὐ μέλει¹⁰ σοι περὶ οὐδενός, οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων. 17 Εἰπὲ οὖν ἡμῖν τί σοι δοκεῖ: ἔξεστιν δοῦναι κῆνσον Καίσαρι, ἢ οὔ?” 18 Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πονηρίαν αὐτῶν εἶπεν: “Τί με πειράζετε, ὑποκριταί? 19 Ἐπιδείξατέ μοι τὸ νόμισμα τοῦ κήνσου.” Οἱ δὲ προσήνεγκαν¹¹ αὐτῷ δηνάριον. 20 Καὶ λέγει αὐτοῖς, “Τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή?” 21 Λέγουσιν αὐτῷ, “Καίσαρος”. Τότε λέγει αὐτοῖς, “Ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ

¹ ο F⁵ [95%] RP,HF,OC,CP,TR || ος NB,C,W [5%] NU || οι D

² εις F⁵ W [96%] RP,HF,OC,CP,TR || επι ΝΒ,C,D [4%] NU

³ καὶ ακούσας ο βασιλεὺς εκείνος F⁵ C,W [95%] RP,HF,CP || ~ 5342 D || ~ 2 δε 345 [1%] OC || ~ 2 δε 34 TR || ~ 3 δε 42 [1%] || ~ 3 δε 4 NB [2%] NU || ~ 3 δε 42 [1%] || one other variant

⁴ αν F⁵ D,W [60%] RP,HF,TR || εαν ΝΒ,C [40%] OC,CP,NU || --- [0.5%]

⁵ οσους F⁵ C,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ους ΝΒ,D [0.5%] NU

⁶ ειπεν ο βασιλευς F⁵ C,D,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 231 NB [2%] NU

⁷ χειρας και ποδας F⁵ [60%] CP || ~ 321 ΝΒ,C,W [40%] RP,HF,OC,TR,NU || ποδων 2 χειρων D

⁸ αρατε αυτον και F⁵ C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB [3%] NU || 3 D

⁹ εκβαλετε F⁵ C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 αυτον ΝB(D) [3%] NU

¹⁰ μελει rell || μελλει [10%]

¹¹ προσηνεγκαν rell || προνηνεγκαν CP

τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ!” 22 Καὶ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν, καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον.¹

Jesus bests the Sadducees

23 Ἐν ἑκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθον αὐτῷ Σαδδουκαῖοι, οἵ² λέγοντες μὴ εἶναι ἀνάστασιν, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, 24 λέγοντες: “Διδάσκαλε, Μωσῆς³ εἶπεν, ἐάν τις ἀποθάνῃ μὴ ἔχων τέκνα, ἐπιγαμβρεύσει ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ ἀναστήσει σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. 25 Ἡσαν δὲ παρ’ ἡμῖν ἐπτὰ ἀδελφοί. Καὶ ὁ πρῶτος γαμήσας⁴ ἐτελεύτησεν, καὶ μὴ ἔχων σπέρμα ἀφῆκεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. 26 Ὄμοιώς καὶ ὁ δεύτερος, καὶ ὁ τρίτος, ὡς τῶν ἐπτά. 27 Ὅτερον δὲ πάντων ἀπέθανεν καὶ⁵ ἡ γυνή. 28 Ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει⁶ τίνος τῶν ἐπτὰ ἔσται⁷ γυνή? Πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν.” 29 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς: “Πλανάσθε, μὴ εἰδότες τὰς Γραφὰς μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ! 30 Ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὕτε γαμοῦσιν οὕτε ἐκγαμίζονται,⁸ ἀλλ’ ὡς ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ⁹ ἐν¹⁰ οὐρανῷ εἰσιν. 31 Περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ῥῆθεν ὑμῖν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, λέγοντος, 32 “Ἐγώ εἰμι ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰακὼβ?” Οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς¹¹ Θεὸς νεκρῶν ἀλλὰ ζῶντων.” 33 Καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.

Jesus bests the Pharisees

34 Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες ὅτι ἐφίμωσεν τοὺς Σαδδουκαίους, συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό. 35 Καὶ ἐπηρώτησεν εἷς ἐξ αὐτῶν, νομικός,¹² πειράζων αὐτὸν, καὶ λέγων,¹³ 36 “Διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν τῷ

¹ απηλθον *re//* || απηλθων B,D,W [0.5%] NU

² οἱ **f^s** [65%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D,W [35%] NU

³ μωσῆς **f^s** η [95%] RP,HF,OC,CP,TR || μωσῆς B,D,W [5%] NU

⁴ γαμήσας **f^s** D,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || γημας ηB [3%] NU

⁵ καὶ **f^s** D [97%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,W [3%] NU

⁶ οὖν αναστάσει **f^s** W [95%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 21 NB,D [5%] NU

⁷ εσται *re//* || 1 η [1%] OC

⁸ εκγαμιζονται **f^s** [93%] RP,HF,OC,CP,TR || γαμιζονται ηB,D [5%] NU || γαμισκονται W [1%] || three other variants [1%]

⁹ τοι θεου **f^s** W [95%] RP,HF,CP,TR || 2 η [4%] OC || --- B,D [1%] NU

¹⁰ εν **f^s** D,W [95%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 τω ηB [5%] NU

¹¹ ο θεος **f^s** [97.5%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 B [2%] [NU] || --- ηD,W [0.5%] (An easy case of homoioteleuton, or -arcton, or both.)

¹² νομικος *re//*[NU] || --- [1%]

¹³ και λεγων **f^s** D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB [0.5%] NU

νόμῳ?” 37 Ὁ δὲ Ἰησοῦς¹ ἔφη² αὐτῷ: ““Ἄγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐν ὅλῃ τῇ³ καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ⁴ ψυχῇ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου.” 38 Αὕτη ἐστὶν πρώτη καὶ μεγάλη⁵ ἐντολή. 39 Δευτέρα δὲ ὄμοιά αὕτη,⁶ ‘Ἄγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν’. 40 Ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ Νόμος καὶ οἱ Προφῆται κρέμανται.”⁷

David's Son and Lord

41 Συνηγμένων δὲ τῶν Φαρισαίων, ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, 42 λέγων, “Τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ Χριστοῦ· τίνος νιός ἐστιν?” Λέγουσιν αὐτῷ, “Τοῦ Δαυὶδ”. 43 Λέγει αὐτοῖς: “Πῶς οὖν Δαυὶδ ἐν Πνεύματι Κύριον αὐτὸν καλεῖ,⁸ λέγων, 44 ‘Ἐπειν ὁ⁹ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, “Κάθου ἐκ δεξιῶν μου ἵνα ἔως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον¹⁰ τῶν ποδῶν σου”’? 45 Εἰ οὖν Δαυὶδ καλεῖ αὐτὸν ‘Κύριον’, πῶς νιός αὐτοῦ ἐστιν?” 46 Καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο¹¹ ἀποκριθῆναι αὐτῷ¹² λόγον, οὐδὲ ἐτόλμησέν τις ἀπ’ ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐπερωτῆσαι¹³ αὐτὸν οὐκέτι.

Jesus excoriates the scribes and Pharisees

23 Τότε ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, 2 λέγων: “Ἐπὶ τῆς Μωσέως¹⁴ καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι· 3 πάντα οὖν ὅσα ἐὰν¹⁵ εἴπωσιν ὑμῖν τηρεῖν,¹⁶ τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε.¹⁷ κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε, λέγουσιν γάρ καὶ οὐ ποιοῦ-

¹ ιησους f⁵(D)W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB [1%] NU

² εφη rel || ειπεν W [5%] TR

³ τῇ f⁵D [40%] OC,TR,NU || --- NB,W [60%] RP,HF,CP

⁴ τῇ f⁵ΝD [60%] OC,TR,NU || --- B,W [40%] RP,HF,CP

⁵ πρωτη και μεγαλη f⁵[95%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 321 D || ~ η 321 ΝB [3.5%] NU || η 123 [1%]
|| η 12 η 3 W

⁶ αὐτη f⁵[50%] || αυτη [50%] RP,HF,OC,CP,TR,NU || ταυτη D || --- B (some uncials can be ambiguous)

⁷ και οι προφηται κρεμανται f⁵W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ κρεμαται 123 ΝB,D [1%] NU

⁸ κυριον αυτον καλει f⁵W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 321 D [0.5%] NU [~ 3221 B] || ~ 312 Ν [0.5%] || two other variants

⁹ ο f⁵W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D [0.5%] NU

¹⁰ υποποδιον f⁵W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || υποκατω ΝB,D [3%] NU

¹¹ εδυνατο rel || ηδυνατο [5%] CP

¹² αποκριθηναι αυτω f⁵ ΝB,D [30%] NU || ~ 21 W [69%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 [1%]

¹³ επερωτησαι rel || επερωτων CP

¹⁴ μωσεως f⁵[95%] RP,HF,OC,CP,TR || μωσεως ΝB(D)W [5%] NU

¹⁵ εαν f⁵ ΝW [90%] RP,HF,OC,CP,NU || αν B,D [9%] TR || --- [1%]

¹⁶ τηρειν f⁵W (97.4%) RP,HF,OC,CP,TR || ποιειν (1.2%) || --- ΝB,D (1.4%) NU

¹⁷ τηρειτε και ποιειτε f⁵W (96.3%) RP,HF,OC,CP,TR || ~ ποιησατε 21 B (0.4%) NU || ποιησατε Ν || ~ 321 D (0.7%) || 3 (0.7%) || 1 (1.2%) || 12 φυλασσετε (0.5%) || one other variant

σιν. 4 Δεσμεύουσιν γὰρ¹ φορτία βαρέα καὶ δυσβάστακτα,² καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τὸν ὄψιν τῶν ἀνθρώπων· τῷ δὲ³ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέλουσιν κινῆσαι αὐτά.

5 “Πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν ποιοῦσιν πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις. Πλατύνουσιν δὲ⁴ τὰ φυλακτήρια αὐτῶν καὶ μεγαλύνουσιν τὰ κράσπεδα τῶν ἴματίων αὐτῶν.⁵ 6 φιλοῦσιν τε⁶ τὴν πρωτοκλισίαν ἐν τοῖς δείπνοις καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, 7 καὶ τὸν ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, “Ραββί, Ραββί”.⁷

We have only one Teacher and one Father

8 “Ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε “Ραββί”· εἰς γὰρ ἐστιν ὑμῶν⁸ ὁ διδάσκαλος,⁹ ὁ Χριστός,¹⁰ πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε. 9 Καὶ ‘πατέρα’ μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς· εἰς γάρ ἐστιν ὁ Πατήρ ὑμῶν,¹¹ ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.¹² 10 Μηδὲ κληθῆτε καθηγηταί· εἰς γὰρ ἐστιν ὑμῶν ὁ καθηγητής,¹³ ὁ Χριστός. 11 Ο δὲ μείζων ὑμῶν ἔστω¹⁴ ὑμῶν διάκονος. 12 Οστις δὲ ὑψώσει ἐαυτὸν ταπεινωθήσεται, καὶ ὅστις ταπεινώσει ἐαυτὸν ὑψωθήσεται.

A series of ‘Woes’

13 “Οὐαὶ δὲ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί! “Οτι κατεσθίετε τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι. Διὰ τοῦτο λήψεσθε περισσότερον κρῖμα.¹⁵ 14 Οὐαὶ¹⁶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί! “Οτι κλείετε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν

¹ γαρ ^{F⁵}D,W [90%] RP,HF,OC,CP,TR || δε ^{NB} [9%] NU || --- [1%]

² καὶ δυσβάστακτα ^{F⁵}B(D)W [99%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- Ν [1%]

³ τω δε ^{F⁵}W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ αυτοι 21 ^{NB,D} [1%] NU

⁴ δε ^{F⁵}W [95%] RP,HF,CP,TR || γαρ ^{NB,D} [5%] OC,NU

⁵ των ἴματιων αυτων ^{F⁵}W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ^{NB,D} [1.5%] NU

⁶ τε ^{F⁵}W [90%] RP,HF,CP,TR || δε ^{NB,D} [10%] OC,NU || --- [0.5%] || two other variants

⁷ ραββι ^{F⁵}D,W [95%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ^{NB} [5%] NU

⁸ εστιν υμων *rell* || ~ 21 [2%] OC

⁹ διδασκαλος ^{F⁵}B [30%] OC,NU || καθηγητης ^{ND(W)} [70%] RP,HF,CP,TR

¹⁰ ο χριστος ^{F⁵} [96%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ^{NB,D,W} [4%] NU

¹¹ ο πατηρ υμων ^{F⁵}D,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 312 ^{NB} [1%] NU

¹² εν τοις ουρανοις ^{F⁵} [96%] RP,HF,OC,CP,TR || ουρανιος ^{NB} [2%] NU || 13 D,W [2%]

¹³ εις γαρ εστιν υμων ο καθηγητης ^{F⁵} Ν [30%] || 12356 W [2%] || ~ 123564 [1%] || 12456 [0.5%] || ~ 124356 [65%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ οτι 6431 B [0.5%] NU || ~ οτι 643 [0.5%] || ~ οτι 64 [0.5%] || ~ οτι 6413 D

¹⁴ εστω ^{F⁵}[25%] || εσται (Ν)B,D,W [75%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

¹⁵ the whole verse ^{F⁵}W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ^{NB,D} [2%] NU (An easy case of homoiotexton.) [NU calls this verse ‘14’ and prints our ‘14’ as ‘13.’]

¹⁶ ουαὶ ^{F⁵}ΝW [97%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 δε B,D [3%] NU

τῶν ἀνθρώπων· ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν.¹ 15 Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί! "Οτι περιάγετε τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν ποιῆσαι ἐνα προσήλυτον, καὶ ὅταν γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν Γεέννης διπλότερον ὑμῶν.

16 "Οὐαὶ ὑμῖν, ὁδηγοὶ τυφλοί, οἱ λέγοντες, "Ος ὁν ὄμόσῃ ἐν τῷ ναῷ, οὐδέν ἔστιν· ὃς δ' ὁν ὄμόσῃ ἐν τῷ χρυσῷ τοῦ ναοῦ, ὄφείλει." 17 Μωροὶ καὶ τυφλοί! Τίς γὰρ μείζων ἔστιν, ὁ χρυσός ἢ ὁ ναὸς ὁ ἀγιάζων² τὸν χρυσόν? 18 Καί, "Ος ἐὰν³ ὄμόσῃ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, οὐδέν ἔστιν· ὃς δ' ὁν ὄμόσῃ ἐν τῷ δώρῳ τῷ ἐπάνω αὐτοῦ, ὄφείλει". 19 Μωροὶ καὶ⁴ τυφλοί! Τί γὰρ μεῖζον, τὸ δῶρον ἢ τὸ θυσιαστήριον τὸ ἀγιάζον τὸ δῶρον? 20 Ο οὗν ὄμόσας ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, ὄμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν πᾶσιν τοῖς ἐπάνω αὐτοῦ. 21 Καὶ ὁ ὄμόσας ἐν τῷ ναῷ, ὄμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ κατοικήσαντι⁵ αὐτόν. 22 Καὶ ὁ ὄμόσας ἐν τῷ οὐρανῷ, ὄμνύει ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν τῷ καθημένῳ ἐπάνω αὐτοῦ.

23 "Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί! "Οτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ ἄνηθον καὶ τὸ κύμινον, καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου: τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον⁶ καὶ τὴν πίστιν. Ταῦτα⁷ ἔδει ποιῆσαι, κάκεῖνα μὴ ἀφίεναι. 24 Οδηγοὶ τυφλοί, οἱ διϋλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον καταπίνοντες!

25 "Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί! "Οτι καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ἔξ ἀρπαγῆς καὶ ἀδικίας.⁸ 26 Φαρισαῖε τυφλέ! Καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος,⁹ ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς αὐτῶν¹⁰ καθαρόν.

27 "Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί! "Οτι παρομοιάζετε τάφοις κεκονιαμένοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὥραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὄστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας. 28 Οὕτως καὶ

¹ Some TRs and [1%] invert the order of verses 13 and 14.

² αγιαζων F⁵C,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || αγιασας NB,D [0.5%] NU

³ εαν F⁵W [90%] RP,HF,CP,TR || αν NB,C,D [10%] OC,NU

⁴ μωροι και F⁵B,C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ND [1%] NU

⁵ κατοικησαντι F⁵C,D,W [90%] RP,HF,OC,CP || κατοικουντι NB [10%] TR,NU

⁶ τον ελεον F⁵C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || το ελεος NB,D [2%] NU || το 2 [1%]

⁷ ταυτα F⁵ ND [95%] RP,HF,CP,TR || 1 δε B,C,W [5%] OC[NU]

⁸ αδικιας F⁵C [93%] RP,HF,OC,CP || ακρασιας NB,D [5%] TR,NU || ακαθαρσιας [1%] || ακρασιας αδικειας W || two other variants

⁹ και της παροψιδος F⁵ NB,C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- D [1%] NU

¹⁰ αυτων F⁵ NC,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || αυτου B(D) [3%] NU

νῦμεῖς ἔξωθεν μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις δίκαιοι, ἔσωθεν δὲ μεστοί ἐστε¹ ὑποκρίσεως καὶ ἀνομίας.

29 “Οὐαὶ νῦν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί! Ὅτι οἰκοδομεῖτε τὸν τάφους τῶν προφητῶν καὶ κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων· 30 καὶ λέγετε,² ‘Ἐὶ ἥμεν³ ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἥμεν κοινωνοὶ αὐτῶν⁴ ἐν τῷ αἴματι τῶν προφητῶν’. 31 Ὡστε μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς ὅτι υἱοί ἐστε τῶν φονευσάντων τοὺς προφήτας. 32 Καὶ ὑμεῖς πληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν!

Snakes!

33 “Οφεις! Γεννήματα ἐχιδνῶν! Πῶς φύγητε ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς Γεέννης? 34 Διὰ τοῦτο, ἴδον: ἐγὼ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας καὶ σοφοὺς καὶ γραμματεῖς· καὶ⁵ ἔξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε, καὶ σταυρώσετε· καὶ ἔξ αὐτῶν μαστιγώσετε ἐν ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν 35—ὅπως ἔλθῃ ἐφ’ ὑμᾶς πᾶν αἷμα δίκαιον ἐκχυνόμενον⁶ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἀβελ⁷ τοῦ δικαίου ἔως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου υἱοῦ Βαραχίου, ὃν ἐφονεύσατε μεταξὺ τοῦ νοοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου. 36 Άμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι⁸ ἥξει πάντα ταῦτα⁹ ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην.

Jesus laments over Jerusalem

37 “Ιερουσαλήμ, Ιερουσαλήμ, ἡ ἀποκτένουσα¹⁰ τοὺς προφήτας καὶ λιθοβιολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν! Ποσάκις ἡθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ἐπισυνάγει ὄρνις¹¹ τὰ νοσσία ἑαυτῆς¹² ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἡθελήσατε. 38 Ίδον, ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος! 39 Λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ μή με ἰδητε¹³ ἀπ’ ἄρτι ἔως ἂν εἴπητε, ‘Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου!’”

¹ μεστοί εστε **f^s** W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 21 ΝB,C,D [2%] NU

² λεγετε **reI** || 1 οτι [1%] CP

³ ημεν **f^s** W [90%] RP,HF,OC,TR || ημεθα ΝB,C,D [10%] CP,NU (twice)

⁴ κοινωνοι αυτων **f^s** ΝC,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 21 B,D [3%] NU

⁵ και **f^s** C,D [94%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB,W [6%] NU

⁶ εκχυνομενον **f^s** [95%] RP,HF,OC,CP,TR || εκχυνομενον ΝB,C(D)W [5%] NU

⁷ αβελ **f^s** [90%] RP,OC,CP,TR || ἀβελ [10%] HF,NU

⁸ οτι **f^s** C,W [96%] RP,HF,OC,CP || --- ΝB,D [4%] TR,NU

⁹ παντα ταυτα **f^s** B,W [65%] RP,HF,CP || ~ 21 ΝC,D [35%] OC,TR,NU

¹⁰ αποκτενουσα **f^s** (Ν) [87%] RP,HF,CP || αποκτενουσα B,D,W [10%] TR,NU || αποκτεννουσα C [2%] OC || αποκτεινοσα [1%]

¹¹ επισυναγει ορνις **f^s** C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 21 ΝB,D [3%] NU

¹² εαυτης **f^s** C [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || αυτης ΝD,W [1.5%] NU || --- B

¹³ ιδητε **reI** || ιδετε [1%] OC

The Olivet Discourse

24 Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ ῥεοῦ,¹ καὶ προσῆλθον αὐτῷ² οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπιδεῖξαι αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς τοῦ ῥεοῦ. 2 Ο δὲ Ἰησοῦς³ εἶπεν αὐτοῖς: “Οὐ βλέπετε πάντα ταῦτα;⁴ Ἄμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀφεθῇ ὅδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ⁵ καταλυθήσεται.”

“A beginning of birth pains”

3 Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ Ὁρους τῶν Ἐλαιῶν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ κατ’ ἴδιαν, λέγοντες, “Εἰπὲ ἡμῖν,⁶ πότε ταῦτα ἔσται, καὶ τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας καὶ τῆς⁷ συντελείας τοῦ αἰῶνος”. 4 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς: “Βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ. 5 Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὄνόματί μου, λέγοντες, ‘Ἐγώ εἰμι ὁ Χριστός’, καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. 6 Μελήσετε⁸ δὲ ἀκούειν πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων· ὄρατε μὴ θροεῖσθε· δεῖ γὰρ πάντα⁹ γενέσθαι, ἀλλ’ οὕπω ἔστιν τὸ τέλος. 7 Ἔγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν, καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ λοιμοὶ¹⁰ καὶ σεισμοὶ κατὰ τόπους: 8 πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὡδίνων.

The increase of lawlessness

9 “Τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλῖψιν καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν διὰ τὸ ὄνομά μου. 10 Καὶ τότε σκανδαλισθήσονται πολλοὶ, καὶ ἀλλήλους παραδώσουσιν καὶ μισήσουσιν ἀλλήλους. 11 Καὶ πολλοὶ ψευδοπροφῆται ἐγερθήσονται καὶ πλανήσουσιν πολλούς. 12 Καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν, ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν. 13 Ο δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. 14 Καὶ κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ εἰς μαρτύριον πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν, καὶ τότε ἥξει τὸ τέλος.

¹ επορευετο απο του οερου **f⁵C,W** [95%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 2341 Ν [5%] NU || ~ εκ 341 B [0.5%]

² αυτω **f⁵** [25%] || --- ΝB,C,D,W [75%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

³ ιησους **f⁵C,W** [96.5%] RP,HF,OC,CP,TR || αποκριθεις ΝB,D [3%] NU || three other variants

⁴ παντα ταυτα **f⁵D,W** [75%] RP,HF,TR || ~ 21 B,C [25%] OC,CP,NU || 2 Ν^v

⁵ ου *reI* || 1 μη [10%] TR

⁶ ημιν *reI* || νμιν CP

⁷ της **f⁵D,W** [97%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB,C [3%] NU

⁸ μελησετε **f⁵** [25%] || μελλησετε ΝC [72%] RP,HF,OC,CP,TR,NU || μελλησεται B,W [1%] || μελλετε D [0.5%] || three other spellings [1%] [Is the verb μελλω or μελω? The latter is a good classical verb, and fits the context well.]

⁹ παντα **f⁵C,W** (94.2%) RP,HF,OC,CP,TR || ταυτα (2.2%) || 1 ταυτα (1.6%) || ταυτα 1 (0.7%) || --- ΝB,D (1%) NU || two other variants (0.2%)

¹⁰ και λοιμοι **f⁵C,W** [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- (Ν)B,D [0.5%] NU (easy homoioteleuton)

The Great Tribulation

15 “Οταν οὖν ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, τὸ ρήθὲν διὰ Δανιὴλ τοῦ προφήτου, ἔστως¹ ἐν τόπῳ ἀγίῳ” (ὁ ἀναγινώσκων νοεῖτω), 16 “τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν ἐπὶ² τὰ ὅρη· 17 ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος μὴ καταβαινέτω³ ἄραι τὰ⁴ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, 18 καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ μὴ ἐπιστρεψάτω ὡπίσω ἄραι τὸ ιμάτιον⁵ αὐτοῦ. 19 Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἔχουσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις! 20 Προσένχεσθε δὲ ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν χειμῶνος μηδὲ⁶ σαββάτῳ. 21 Ἐσται γὰρ τότε θλῖψις μεγάλῃ οἴα οὐ γέγονεν ἀπ’ ἀρχῆς κόσμου ἔως τοῦ νῦν, οὐδὲ⁷ οὐ μὴ γένηται. 22 Καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, οὐκ ἀν ἐσώθῃ πᾶσα σάρξ· διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς κολοβωθήσονται αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι. 23 Τότε ἔαν τις ὑμῖν εἶπῃ, “Ιδοὺ, ὥδε ὁ Χριστὸς!” ἢ “Ωδε!” μὴ πιστεύσῃτε. 24 Ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται, καὶ δώσουσιν σημεῖα μεγάλα καὶ τέρατα ὥστε πλανῆσαι, εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. 25 Ἰδοὺ, προείρηκα ὑμῖν. 26 Ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν, “Ιδοὺ, ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστίν!” μὴ ἐξέλθητε· “Ιδοὺ, ἐν τοῖς ταμείοις!” μὴ πιστεύσῃτε. 27 Ὡσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ φαίνεται ἔως δυσμῶν, οὕτως ἐσται καὶ⁸ ἡ παρουσία τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου· 28 ὅπου γὰρ⁹ ἐὰν ἦτο πτῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἀετοί.

The King's return to earth

29 Ἔνθέως δὲ μετὰ τὴν θλῖψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται. 30 Καὶ τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου ἐν τῷ¹⁰ οὐρανῷ, καὶ τότε κόψονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς καὶ ὄψονται τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. 31 Καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος¹⁰

¹ εστως **f^sD** [80%] RP,HF,OC || εστος NB,W [20%] CP,TR,NU

² επι **f^sNW** [95%] RP,HF,OC,CP,TR || εις B,D [5%] NU

³ καταβαινετω **f^sW** [96%] RP,HF,OC,CP,TR || καταβατω NB,D [4%] NU

⁴ τα *rell* || τι D [5%] TR || το Ν

⁵ το ιματιον **f^sNB,D** [30%] CP,NU || τα ιματια W [70%] RP,HF,OC,TR

⁶ μηδε *rell* || 1 ev [10%] TR

⁷ και **f^sW** [50%] RP,OC,CP,TR || --- NB,D [50%] HF,NU

⁸ γαρ **f^sW** [97%] RP,HF,OC,CP,TR || --- (Ν)B,D [3%] NU

⁹ τω **f^sW** [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB(D) [0.5%] NU

¹⁰ σαλπιγγος *rell* || 1 και D [5%] CP

φωνῆς¹ μεγάλης καὶ ἐπισυνάξουσιν τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρων οὐρανῶν ἔως² ἄκρων αὐτῶν.

Learn from the fig tree

32 Ἄπο δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν: ὅταν ἥδη ὁ κλάδος αὐτῆς γένηται ἀπαλὸς καὶ τὰ φύλλα ἐκφύῃ, γινώσκεται³ ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος. 33 Οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἤδη ταῦτα πάντα,⁴ γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἔστιν, ἐπὶ θύραις! 34 Ἄμὴν λέγω ὑμῖν,⁵ οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη ἔως ἂν πάντα ταῦτα γένηται. 35 Ο οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται,⁶ οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν.

The Rapture

36 “Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ⁷ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν,⁸ εἰ μὴ ὁ Πατήρ μου⁹ μόνος. 37 Ὡσπερ δὲ¹⁰ αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε, οὕτως ἔσται καὶ¹¹ ἡ παρουσία τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου. 38 Ὡσπερ¹² γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις¹³ ταῖς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ τρώγοντες καὶ πίνοντες, γαμοῦντες καὶ ἐκγαμίζοντες,¹⁴ ὅχρι ἣς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν, 39 καὶ οὐκ ἔγνωσαν ἔως ἥλθεν ὁ κατακλυσμὸς καὶ ἥρεν ἄπαντας, οὕτως ἔσται καὶ¹⁵ ἡ παρουσία τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου. 40 Τότε δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ· ὅ¹⁶ εἰς παραλαμβάνεται καὶ ὁ εἰς ἀφίεται. 41 Δύο ἀλήθουσαι ἐν τῷ μυλῶνι.¹⁷ μία παραλαμβάνεται καὶ μία ἀφίεται. 42 Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποίᾳ ὥρᾳ¹⁸ ὁ Κύριος ὑμῶν ἔρχεται. 43 Ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ἥδει ὁ οἰκοδεσπότης ποίᾳ φυλακῇ ὁ

¹ φωνῆς **f⁵** B,D [97%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝW [3%] NU

² εως **f⁵** ΝD,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 των B [3%] [NU]

³ γινώσκεται **f⁵** D,W [25%] || γινώσκετε ΝB [75%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

⁴ ταῦτα πάντα **f⁵** ΝD,W [65%] RP,HF,OC,CP || ~21 B [35%] TR,NU

⁵ υμῖν **f⁵** ΝW [95%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 οτι B,D [5%] NU

⁶ παρελευσονται **f⁵** W [90%] RP,HF,OC,CP,TR || παρελευσεται B,D [10%] NU || Ν omits verse

⁷ καὶ **reI** || 1 της [5%] TR

⁸ ουρανῶν **f⁵** W (94.2%) RP,HF,OC,CP,TR || 1 ουδε ο νιος ΝB,D (5.8%) NU

⁹ μου **f⁵** W [92%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB,D [8%] NU

¹⁰ δε **f⁵** ΝW [99.7%] RP,HF,OC,CP,TR || γαρ B,D [0.3%] NU

¹¹ καὶ **f⁵** D,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB [1%] NU

¹² ωσπερ **f⁵** D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ως ΝB [0.5%] NU

¹³ ημεραις **f⁵** ΝW [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 εκειναις B,D [0.5%] [NU]

¹⁴ εκγαμιζοντες **f⁵** [97%] RP,HF,OC,CP,TR || εγγαμιζοντες [2%] || γαμιζοντες ΝD [0.5%] NU || γαμισκοντες B || εκγαμισκοντες W

¹⁵ καὶ **f⁵** ΝW [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- B,D [0.5%]

¹⁶ ο **f⁵** W [96%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB,D [4%] NU (twice)

¹⁷ μυλωνι **f⁵** D [90%] RP,HF,OC,CP,TR || μυλω ΝB,W [10%] NU

¹⁸ ωρα **f⁵** [95%] RP,HF,OC,CP,TR || ημερα ΝB,D,W [5%] NU

κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἂν καὶ οὐκ ἂν εἴασεν διορυγῆναι¹ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. **44** Διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἔτοιμοι, ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε² ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἔρχεται.

45 “Τίς ἄρα ἔστιν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος ὃν κατέστησεν ὁ κύριος αὐτοῦ³ ἐπὶ τῆς θεραπείας⁴ αὐτοῦ τοῦ διδόναι⁵ αὐτοῖς τὴν τροφὴν ἐν καιρῷ? **46** Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως.⁶ **47** Ἄμην λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστῆσει αὐτόν. **48** Ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ‘Χρονίζει ὁ κύριος μου⁷ ἐλθεῖν’,⁸ **49** καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς συνδούλους,⁹ ἐσθίειν¹⁰ τε¹¹ καὶ πίνειν¹² μετὰ τῶν μεθυόντων, **50** ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ἡ ὥρα οὐ προσδοκᾷ καὶ ἐν ᾧ ἡ ὥρα οὐ γινώσκει, **51** καὶ διχοτομήσει αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσει. Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὁδόντων.

Parable of the ten virgins

25 “Τότε ὁμοιωθήσεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις, αἵτινες λαβοῦνται τὰς λαμπάδας αὐτῶν¹³ ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν¹⁴ τοῦ νυμφίουν. **2** Πέντε δὲ ἥσαν ἐξ αὐτῶν¹⁵ φρόνιμοι καὶ αἱ πέντε μωραί.¹⁶ **3** Αἵτινες¹⁷ μωραὶ, λαβοῦνται τὰς λαμπάδας αὐτῶν,¹⁸ οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον. **4** αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις αὐτῶν¹⁹

¹ διορυγῆναι **f⁵** B,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || διορυχθῆναι **N**D [1.5%] NU

² ωρα ου δοκειτε **f⁵** W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 231 **N**B,D [1%] NU

³ αυτου **f⁵** W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- **N**B,D [1.5%] NU

⁴ θεραπειας **f⁵** D [94.5%] RP,HF,OC,CP,TR || οικετειας B,W [4%] NU || οικιας **N** [1.5%]

⁵ διδοναι **f⁵** W [92%] RP,HF,OC,CP,TR || δουναι **N**B,C(D) [8%] NU

⁶ ποιουντα ουτως **f⁵** W [96%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 21 **N**B,C,D [4%] NU

⁷ ο κυριος μου **f⁵** W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 312 **N**B,C,D [3%] NU

⁸ ελθειν **f⁵** C,D,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- **N**B [0.5%] NU || ερχεσθαι [1%]

⁹ συνδουλους **f⁵** W [90%] RP,HF,CP,TR || 1 αυτου (εαυτου **N**% (**N**)B,C,D [10%]) OC,NU

¹⁰ εσθιειν **f⁵** W [90%] RP,HF,CP,TR || εσθιη **N**B,C,D [10%] OC,NU

¹¹ te **f⁵** C,W [30%] || δε **N**B,D [70%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

¹² πινειν **f⁵** W [90%] RP,HF,CP,TR || πινη **N**B,C,D [10%] OC,NU

¹³ αυτων **f⁵** N,C,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || εαυτων B,D [0.5%] NU

¹⁴ απαντησιν **f⁵** D,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || υπαντησιν **N**B,C [1%] NU

¹⁵ ησαν εξ αυτων **f⁵** W [95%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 231 **N**B,C,D [5%] NU

¹⁶ φρονιμοι και αι πεντε μωραι **f⁵** [90%] RP,HF,OC,CP,TR || 1245 W [8%] || ~ 5241 **N**B,C,D [2%] NU

¹⁷ αιτινες **f⁵** W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || αι γαρ **N**B,C [0.5%] NU || δε αι [1%] || οι ουν D || two other variants

¹⁸ αυτων **f⁵** B,C,D,W [95%] RP,HF,CP,NU || εαυτων [5%] OC,TR || --- **N** [0.5%]

¹⁹ αυτων **f⁵** C,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || --- **N**B,D [2%] NU

μετὰ τῶν λαμπάδων αὐτῶν.¹ 5 Χρονίζοντος δὲ τοῦ νυμφίου, ἐνύσταξαν πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον· 6 μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ γέγονεν: “Ιδοὺ, ὁ νυμφίος ἔρχεται!² Εξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ.”³ 7 Τότε ἡγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι ἐκεῖναι καὶ ἐκόσμησαν τὰς λαμπάδας αὐτῶν.⁴ 8 Αἱ δὲ μωραὶ ταῖς φρονίμοις εἶπον,⁵ ‘Δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες ἡμῶν σβέννυνται’. 9 Ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι, λέγουσαι, ‘Μήποτε οὐκ⁶ ἀρκέσῃ⁷ ἡμῖν καὶ ὑμῖν· πορεύεσθε δὲ⁸ μᾶλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς’. 10 Ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι, ἦλθεν ὁ νυμφίος, καὶ αἱ ἔτοιμοι εἰσῆλθον μετ’ αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους—καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα! 11 “Υστερον δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι, λέγουσαι, ‘Κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν!’ 12 Ο δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, ‘Ἄμην λέγω ὑμῖν, οὐκ οἴδα ὑμᾶς’. 13 Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν ἐν ᾧ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἔρχεται.⁹

Parable of the talents

14 ““Ωσπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν ἐκάλεσεν τοὺς ιδίους δούλους καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. 15 Κοὶ ω̄ μὲν ἔδωκεν πέντε τάλαντα, ω̄ δὲ δύο, ω̄ δὲ ἓν, ἐκάστῳ κατὰ τὴν ιδίαν δύναμιν, καὶ ἀπεδήμησεν εὐθέως. 16 Πορευθεὶς δὲ¹⁰ ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν εἰργάσατο¹¹ ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐποίησεν¹² ἄλλα πέντε τάλαντα.¹³ 17 Ωσαύτως καὶ¹⁴ ὁ τὰ δύο ἐκέρδησεν καὶ αὐτὸς¹⁵ ἄλλα δύο. 18 Ο δὲ τὸ ἐν λαβὼν ἀπελθὼν ὥρυξεν ἐν τῇ γῇ¹⁶ καὶ ἀπέκρυψεν¹⁷ τὸ ἀργύριον τοῦ κυρίου αὐτοῦ.

¹ αυτῶν **f^{s5}**D,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || εαυτῶν NB [0.5%] NU || --- C [1%]

² ερχεται **f^{s5}**W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,C [1%] NU || εξερχεται D

³ αυτου **f^{s5}**A,D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || αυτω C || --- NB [0.5%]

⁴ αυτων **f^{s5}**C,D,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || εαυτων NA,B [1%] NU

⁵ ειπον *reII* || ειπαν B,C [0.5%] NU

⁶ ουκ **f^{s5}**NA [85%] RP,HF,OC,CP,TR || ου μη B,C,D,W [15%] NU

⁷ αρκεση *reII* || αρκεσει D [5%] OC,CP

⁸ δε **f^{s5}**C,W [90%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NA,B,D [10%] NU

⁹ εν η ο υιος του ανθρωπου ερχεται **f^{s5}**(89.3%) RP,HF,OC,CP,TR || --- P³⁵NA,B,C,D,W (10.7%) NU

¹⁰ δε **f^{s5}**A,C,D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB [0.5%] NU

¹¹ ειργασατο **f^{s5}**A,C [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ηργασατο NB,D,W [1.5%] NU

¹² εποιησεν **f^{s5}**NA,W [95%] RP,HF,OC,CP,TR || εκερδησεν B,C,D [5%] NU

¹³ ταλαντα **f^{s5}**NA,C,D,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- B [1%] NU

¹⁴ και **f^{s5}**B(D)W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || δε 1 A [1%] || --- NC [1%] NU

¹⁵ και αυτος **f^{s5}**A(D)W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,C [1%] NU

¹⁶ εν τη γη **f^{s5}**A,D,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || την γην C || γην NB [0.5%] NU

¹⁷ απεκρυψεν **f^{s5}**W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || εκρυψεν NA,B,C,D [1.5%] NU

19 “Μετὰ δὲ χρόνον πολὺν,¹ ἔρχεται ὁ κύριος τῶν δούλων ἐκείνων καὶ συναίρει μετ’ αὐτῶν λόγον.² 20 Καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν προσήνεγκεν ἄλλα πέντε τάλαντα, λέγων, ‘Κύριε, πέντε τάλαντά μοι παρέδωκας· ἵδε, ἄλλα πέντε τάλαντα ἐκέρδησα ἐπ’ αὐτοῖς.’³ 21 ”Ἐφη δὲ⁴ αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ· ‘Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ! Ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω. Εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου.’ 22 Προσελθὼν δὲ⁵ καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα λαβὼν⁶ εἶπεν, ‘Κύριε, δύο τάλαντά μοι παρέδωκας· ἵδε, ἄλλα δύο τάλαντα ἐκέρδησα ἐπ’ αὐτοῖς.’⁷ 23 ”Ἐφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ· ‘Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ! Ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω. Εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου.’

24 “Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἐν τάλαντον εἰληφὼς εἶπεν· ‘Κύριε, ἔγνων σε ὅτι σκληρὸς εἶ ἄνθρωπος, θερίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρας καὶ συνάγων ὅθεν οὐ διεσκόρπισας. 25 Καὶ φοβηθεὶς ἀπελθὼν ἔκρυψα τὸ τάλαντόν σου ἐν τῇ γῇ· ἵδε, ἔχεις τὸ σόν.’ 26 Αποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ· ‘Πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρέ! Ἡδεις ὅτι θερίζω ὅπου οὐκ ἔσπειρα καὶ συνάγω ὅθεν οὐ διεσκόρπισα. 27 ”Εδει οὖν σε⁸ βαλεῖν τὸ ἀργύριον⁹ μου τοῖς τραπεζίταις, καὶ ἐλθὼν ἐγὼ ἐκομισάμην ἀν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ. 28 Ἄρατε οὖν ἀπ’ αὐτοῦ τὸ τάλαντον καὶ δότε τῷ ἔχοντι τὰ δέκα τάλαντα. 29 Τῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ δοθήσεται, καὶ περισσευθήσεται· ἀπὸ δὲ τοῦ¹⁰ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν¹¹ ἀρθήσεται ἀπ’ αὐτοῦ. 30 Καὶ τὸν ἀχρεῖον δούλον ἐκβάλετε¹² εἰς τὸ σκότος τὸ ἔξωτερον! ’ Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

¹ χρονον πολυν F⁵ A [96%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 21 ΝB,C,D [4%] NU || 1 τινα W

² μετ αυτων λογον F⁵ A,W [90%] RP,HF,OC,TR || ~ 312 ΝB,C,D [10%] CP,NU

³ επ αυτοις F⁵ A,C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || ev 2 [2%] || --- P³⁵ΝB(D) [1%] NU

⁴ δε F⁵ A,W [93%] RP,HF,CP,TR || --- P³⁵ΝB,C,D [7%] OC,NU

⁵ δε F⁵ A,C,D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- P³⁵ΝB [0.5%]

⁶ λαβων F⁵ ΝD [95%] RP,HF,OC,CP,TR || --- P³⁵A,B,C,W [5%] NU || one other variant

⁷ επ αυτοις F⁵ A,C,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || ev 2 [1%] || --- P³⁵ΝB,D [1%] NU

⁸ ουν σε F⁵ A,D,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 21 ΝB,C [1%] NU

⁹ το αργυριον F⁵ A,C,D [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || τα αργυρια ΝB,W [0.5%] NU

¹⁰ απο δε του F⁵ A,C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 32 ΝB,D [1%] NU

¹¹ δοκει εχειν F⁵ [30%] CP || εχει ΝA,B,C,D,W [70%] RP,HF,TR,OC,NU

¹² εκβαλετε F⁵ ΝA,B,W [88%] RP,HF,OC,CP,NU || εκβαλλετε [10%] TR || εκβαλεται C [1%] || βαλεται εξω D || four other variants

Judgment in preparation for the Millennium

31 “Οταν δὲ ἔλθῃ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἄγιοι¹ ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ. 32 Καὶ συναχθήσονται² ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφοριεῖ³ αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὡσπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων. 33 Καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων. 34 Τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ: ‘Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. 35 Επείνασα γάρ καὶ ἐδώκατε μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ ἐποτίσατέ με, ξένος ἡμην καὶ συνηγάγετέ με, 36 γυμνός καὶ περιεβάλετέ με, ἡσθένησα καὶ ἐπεσκέψασθέ με, ἐν φυλακῇ ἡμην καὶ ἤλθετε⁴ πρός με.’ 37 Τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ δίκαιοι, λέγοντες: ‘Κύριε, πότε σε εἴδομεν πεινῶντα⁵ καὶ ἐθρέψαμεν, ἢ διψῶντα καὶ ἐποτίσαμεν? 38 Πότε δέ σε εἴδομεν ξένον καὶ συνηγάγομεν, ἢ γυμνὸν καὶ περιεβάλομεν? 39 Πότε δέ σε εἴδομεν ἀσθενῆ⁶ ἢ ἐν φυλακῇ καὶ ἤλθομεν πρός σε?’ 40 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς, ‘Ἄμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε.’

41 “Τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ εὐωνύμων: ‘Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ⁷ κατηραμένοι, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. 42 Επείνασα γάρ καὶ οὐκ ἐδώκατε μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με, 43 ξένος ἡμην καὶ οὐ συνηγάγετέ με, γυμνός καὶ οὐ περιεβάλετέ με, ἀσθενῆς καὶ ἐν φυλακῇ καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ με.’ 44 Τότε ἀποκριθήσονται⁸ καὶ αὐτοὶ, λέγοντες, ‘Κύριε, πότε σε εἴδομεν πεινῶντα ἢ διψῶντα ἢ ξένον ἢ γυμνὸν ἢ ἀσθενῆ ἢ ἐν φυλακῇ καὶ οὐ διηκονήσαμέν σοι?’ 45 Τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς, λέγων, ‘Ἄμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε’. 46 Καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.”

¹ αγιοι **f⁵** A,W [96%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D [4%] NU

² συναχθήσονται **f⁵** NB,D [25%] CP,NU || συναχθησεται **f^{5pt}** A,W [75%] RP,HF,OC,TR

³ αφοριει **f⁵** A,B,D [98%] RP,HF,OC,CP,TR || αφορισει NW [2%] NU

⁴ ηλθετε **f⁵** [95%] RP,HF,OC,CP,TR || ηλθατε NA,B,D,W [5%] NU

⁵ πεινωντα *rell* || πινωντα CP

⁶ ασθενη **f⁵** NA,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ασθενουντα B,D [0.5%] NU

⁷ οι **f⁵** A,D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- NB [0.5%]

⁸ αποκριθησονται **f⁵** A,B,D,W [95%] RP,HF,CP,NU || 1 αυτω (N) [5%] OC,TR

26 Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς¹ τὸν λόγους τούτους, εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, 2 “Οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ Πάσχα γίνεται, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς τὸ σταυρωθῆναι.”

The Sanhedrin conspires—04/03/30

3 Τότε συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς² καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως, τοῦ λεγομένου Καϊάφα, 4 καὶ συνεβουλεύσαντο ἵνα τὸν Ἰησοῦν δόλῳ κρατήσωσιν³ καὶ ἀποκτείνωσιν. 5 “Ἐλεγον δέ, “Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, ἵνα μὴ θόρυβος γένηται ἐν τῷ λαῷ.”

Someone anoints Jesus' head

6 Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ, 7 προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ ἀλάβαστρον μύρου ἔχουσα⁴ βαρυτίμονι καὶ κατέχεεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν⁵ αὐτοῦ ἀνακειμένου. 8 Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ⁶ ἡγανάκτησαν λέγοντες: “Εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη? 9 Ἡδύνατο⁷ γὰρ τοῦτο τὸ μύρον⁸ πραθῆναι πολλοῦ καὶ δοθῆναι τοῖς⁹ πτωχοῖς.” 10 Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς: “Τί κόπους παρέχετε τῇ γυναικὶ? Ἐργον γὰρ καλὸν εἰργάσατο¹⁰ εἰς ἐμέ. 11 Πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς¹¹ ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. 12 Βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον τοῦτο ἐπὶ τοῦ σώματός μου, πρὸς τὸ ἐνταφιάσαι με ἐποίησεν. 13 Ἄμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἔαν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν δόλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσεται καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη εἰς μνημόσυνον αὐτῆς.”

Judas offers to betray Jesus

14 Τότε πορευθεὶς εἶς τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Ἰούδας Ἰσκαριώτης, πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, εἶπεν, 15 “Τί θέλετέ μοι δοῦναι καὶ ἐγὼ¹² ὑμῖν παραδώσω αὐτόν?” Οἱ δὲ ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια. 16 Καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν ἵνα αὐτὸν παραδῷ.

¹ ιησους F⁵ [25%] || 1 παντας ΝΑ,Β,Δ,W [75%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

² καὶ οἱ γραμματεῖς F⁵ (W) [95%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝΑ,Β,Δ [5%] NU

³ δολῳ κρατησωσιν refl || ~ 21 [5%] TR

⁴ αλαβαστρον μυρου εχουσα F⁵ A,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 312 ΝB,D [2%] NU

⁵ την κεφαλην F⁵ A,W [95%] RP,HF,OC,CP,TR || της κεφαλης ΝB,D [5%] NU

⁶ αυτου F⁵ A,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- P^{45v} ΝB,D [1.5%] NU

⁷ ηδυνατο F⁵ A,D [96%] RP,HF,OC,CP,TR || εδυνατο P^{45v} ΝB,W [4%] NU

⁸ το μυρον F⁵ [93%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝΑ,Β,Δ,W [7%] NU

⁹ τοις F⁵ A,D,W [40%] OC,CP || --- ΝB [60%] RP,HF,TR,NU (OC is in small print)

¹⁰ ειργασατο F⁵ A [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ηργασατο ΝB,D,W [1.5%] NU

¹¹ παντοτε γαρ τους πτωχους F⁵ ΝΑ,Β,Δ,W [40%] RP,CP,TR,NU || ~ 3421 [60%] HF,OC

¹² καὶ εγω F⁵ ΝD,W [40%] OC,CP || καγω Α,Β [60%] RP,HF,TR,NU

The last night—begins Thursday evening, 04/04/30, and ends the next morning

17 Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἀζύμων προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦν, λέγοντες αὐτῷ¹ “Ποῦ θέλεις ἐτοιμάσομέν² σοι φαγεῖν τὸ Πάσχα;” 18 Ο δὲ εἶπεν, “Ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν δεῖνα καὶ εἴπατε αὐτῷ, “Ο διδάσκαλος λέγει, “Ο καιρός μου ἔγγυς ἐστιν· πρὸς σὲ ποιῶ τὸ Πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου”.” 19 Καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ ὡς συνέταξεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ Πάσχα.

The traitor identified

20 Ὁψίας δὲ γενομένης, ἀνέκειτο μετὰ τῶν δώδεκα. 21 Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν εἶπεν, “Ἄμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με”. 22 Καὶ λυπούμενοι σφόδρα ἥρξαντο λέγειν αὐτῷ ἔκαστος αὐτῶν,³ “Μήτι ἐγώ εἰμι, Κύριε?” 23 Ο δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν: “Ο ἐμβάψας μετ’ ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ τὴν χειρα,⁴ οὗτός με παραδώσει. 24 Ο μὲν Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ, οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι’ οὗ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου παραδίδοται! Καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκείνος.” 25 Ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας, ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, εἶπεν, “Μήτι ἐγώ εἰμι, Ραββί?” Λέγει αὐτῷ, “Σὺ εἶπας!”

Jesus institutes the Lord's Supper

26 Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς τὸν⁵ ἄρτον καὶ εὐλογήσας,⁶ ἔκλασεν καὶ ἐδίδου⁷ τοῖς μαθηταῖς καὶ⁸ εἶπεν, “Λάβετε, φάγετε· τοῦτο ἐστιν τὸ σῶμά μου”. 27 Καὶ λαβὼν τὸ⁹ ποτήριον καὶ εὐχαριστήσας, ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων: “Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· 28 τοῦτο γάρ ἐστιν τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς¹⁰ διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον¹¹ εἰς ἄφεσιν

¹ αυτῷ F⁵A [90%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D(W) [10%] NU

² ετοιμασομεν F⁵D [85%] RP,HF || ετοιμασωμεν ΝΑ,B,W [15%] OC,CP,TR,NU

³ εκαστος αυτων F⁵P³⁷A,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || εις 12 P⁴⁵D [2%] || εις 1 NB,C [1%] NU || one other variant

⁴ μετ εμου εν τω τρυβλιω την χειρα F⁵C,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 6712345 P^{37,45}(D) [0.5%] || ~ 1267345 ΝΑ,B [1.5%] NU

⁵ τον F⁵A,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,C,D [3%] NU

⁶ ευλογησας F⁵P⁴⁵NB,C,D [30%] CP,TR,NU || ευχαριστησας A,W [70%] RP,HF,OC

⁷ εδιδουν F⁵ΝΑ,C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || δους P³⁷B,D [3%] NU

⁸ και F⁵A,C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || --- P³⁷ΝΒ,D [3%] NU

⁹ το F⁵A,C,D [96%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝΒ,W [4%] NU

¹⁰ το της καινης F⁵A,C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || 2 P³⁷ΝΒ [1%] NU || 23 D

¹¹ εκχυνομενον F⁵P³⁷W [90%] RP,HF,OC,CP,TR || εκχυννομενον ΝΑ,B,C,D [10%] NU

άμαρτιων. **29** Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι¹ οὐ μὴ πίω ἀπ' ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γενήματος² τῆς ἀμπέλου ἔως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸς πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρός μου.” **30** Καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ Ὀρος τῶν Ἐλαιῶν.

Jesus predicts Peter's denials

31 Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: “Πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, γέγραπται γάρ: ‘Ποτάξω τὸν Ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσεται³ τὰ πρόβατα τῆς ποίμνης’. **32** Μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆναι με προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν.” **33** Αποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, “Εἰ καὶ⁴ πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοί, ἐγὼ⁵ οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι”. **34** “Ἐφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, “Ἄμην λέγω σοι ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ, πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ με”. **35** Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος, “Κἀν δέῃ με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μή σε ἀπαρνήσωμαι!”⁶ Όμοιώς δὲ⁷ καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον.

Gethsemane—Jesus almost dies!

36 Τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς εἰς χωρίον λεγόμενον Γεθσημανῆ,⁸ καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς, “Καθίσατε αὐτοῦ ἔως οὗ⁹ ἀπελθὼν προσεύξωμαι ἐκεῖ”.¹⁰ **37** Καὶ παραλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ τοὺς δύο υἱοὺς Ζεβεδαίου ἥρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν. **38** Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς:¹¹ “Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου, ἔως θανάτου. Μείνατε ὅδε καὶ γρηγορεῖτε μετ' ἐμοῦ.” **39** Καὶ προελθὼν¹² μικρὸν ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ προσευχόμενος καὶ λέγων, “Πάτερ μου, εἰ δυνατόν ἐστιν, παρελθέτω¹³ ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τούτο· πλὴν οὐχ¹⁴ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ”.

¹ οτι **f⁵⁵** A,C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D [3%] NU

² γενηματος **f⁵⁵** ΝA,B,C,D [30%] OC,NU || γεννηματος **f^{55pt}** **P³⁷W** [70%] RP,HF,CP,TR

³ διασκορπισθήσεται **f⁵⁵** **P³⁷D**,W [90%] RP,HF,CP,TR || διασκορπισθήσονται **P⁵³** ΝA,B,C [10%]
OC,NU || one other variant

⁴ ει και **f⁵⁵** W [30%] CP,TR || 1 **P^{37,53}A,B,C,D** [70%] RP,HF,OC,NU || --- Ν

⁵ εγω **f⁵⁵** **P^{37,53}** ΝA,B,C,D,W [40%] CP,TR,NU || 1 δε [60%] RP,HF,OC

⁶ απαρνησωμαι **f⁵⁵** A [85%] RP,HF,CP || απαρνησομαι **P³⁷** ΝB,C,D,W [15%] OC,TR,NU

⁷ δε **f⁵⁵** A,W [95%] RP,HF,OC,CP || --- NB,C,D [5%] TR,NU

⁸ γεθσημανη **f⁵⁵** [85%] RP,HF,OC,CP,TR || γεθσημανει **P³⁷** A,B,C [5%] || γεθσημανι Ν [5%] NU || γεθσαμανει Δ || γεδσημανι W || at least eight further spellings [5%]

⁹ ου **f⁵⁵** B [94%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || αν D,W [5%] || 1 αν **P⁵³A** || --- ΝC [1%]

¹⁰ προσευξωμαι εκει **f⁵⁵** A,C,W [86%] RP,HF,OC,CP,TR || προσευξομαι 2 [10%] || ~ 21 **P^{37,53v}** ΝB(D) [4%] NU

¹¹ ο ιησους **f⁵⁵** [90%] RP,HF,OC || --- **P^{37,53}** ΝA,B,C,D,W [10%] CP,TR,NU

¹² προελθων **f⁵⁵** **P³⁷B** [35%] OC,CP,TR,NU || προσελθων **P⁵³** ΝA,C,D,W [65%] RP,HF

¹³ παρελθετω **f⁵⁵** **P⁵³B**,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || παρελθατω ΝA,C,D [2%] NU

¹⁴ ουχ **reII** || ουκ CP

40 Καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ εὐρίσκει αὐτὸὺς καθεύδοντας, καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ: “Οὕτως, οὐκ ἴσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ’ ἐμοῦ! **41** Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σάρξ ἀσθενής.” **42** Πάλιν ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν προσηγένετο λέγων, “Πάτερ μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο τὸ ποτήριον¹ παρελθεῖν ἀπ’ ἐμοῦ² ἐὰν μὴ αὐτὸ πίω, γενηθήτω τὸ θέλημά σου”. **43** Καὶ ἐλθὼν εὑρεν αὐτὸὺς πάλιν³ καθεύδοντας, ἥσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὄφθαλμοὶ βεβαρημένοι. **44** Καὶ ἀφεὶς αὐτὸὺς ἀπελθὼν πάλιν προσηγένετο⁴ ἐκ τρίτου, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών.⁵ **45** Τότε ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ⁶ καὶ λέγει αὐτῷ: “Καθεύδετε τὸ⁷ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε! Ιδοὺ, ἥγγικεν ἡ ὥρα καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀμαρτωλῶν. **46** Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν· ίδοιν,⁸ ὁ παραδιδούς με!”

Jesus is betrayed

47 Καὶ ἦτι αὐτοῦ λαλοῦντος ίδοιν, Ἰούδας, εἷς τῶν δώδεκα, ἥλθεν, καὶ μετ’ αὐτοῦ ὅχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων, ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ. **48** (Ο δὲ παραδιδοὺς⁹ αὐτὸν ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον λέγων, “Ον ἐὰν¹⁰ φιλήσω, αὐτός ἐστιν· κρατήσατε αὐτόν!”) **49** Καὶ εὐθέως προσελθὼν τῷ Ἰησοῦν εἶπεν, “Χαῖρε, Ραββί!” καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. **50** Ο δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, “Εταῖρε, ἐφ’ ϕ¹¹ πάρει?” Τότε προσελθόντες ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. **51** Καὶ ίδοιν, εἷς τῶν μετὰ Ἰησοῦν, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἀπέσπασεν τὴν μάχαιραν αὐτοῦ, καὶ πατάξας τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ωτίον! **52** Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς: “Ἀπόστρεψόν σου τὴν μάχαιραν¹² εἰς τὸν τόπον αὐτῆς, πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν ἐν μα-

¹ το ποτηριον F^s (D) [97%] RP,HF,OC,CP,TR || --- P³⁷NA,B,C,W [3%] NU

² απ εμου F^s A,C,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || --- P^{37v}NB,D [2%] NU

³ ευρεν αυτους παλιν F^s A,W [30%] || ευρισκει 23 [66%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 312 P³⁷NB,C,D [4%] NU

⁴ απελθων παλιν προσηγατο F^s [94%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 213 NB,C,D [2%] NU || ~ 132 A,W [3%] || 13 P^{37v} [1%]

⁵ ειπων F^s A,C,D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 παλιν P³⁷NB [0.5%] NU

⁶ αυτου F^s D,W [90%] RP,HF,OC,CP,TR || --- P^{37v}NA,B,C [10%] NU

⁷ το F^s P³⁷NA,D [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- B,C,W [1.5%]

⁸ ιδου F^s [20%] || 1 ηγγικεν NA,B,C,D,W [80%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

⁹ παραδιδους rel || παραδους CP

¹⁰ εαν F^s P³⁷NA,W [40%] || αν B,C,D [60%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

¹¹ ω F^s [90%] RP,HF,OC,CP,TR || ο P³⁷NA,B,C,D,W [10%] NU

¹² σου την μαχαιραν F^s A,C,W [95%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 231 NB,D [2%] NU || 23 [3%]

χαίρα¹ ὀποθανοῦνται.² 53 Ἡ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν Πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι³ πλείους⁴ ἥ⁵ δώδεκα λεγεώνας⁶ ἀγγέλων? 54 Πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ Γραφαὶ ὅτι οὔτως δεῖ γενέσθαι?” 55 Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις: “Ως ἐπὶ ληστὴν ἐξήλθετε⁷ μετὰ μαχαιρῶν καὶ ἔνδυσιν συλλαβεῖν με? Καθ’ ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς ἐκαθεζόμην ἐν τῷ ἵερῳ διδάσκων,⁸ καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. 56 Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν ἵνα πληρωθῶσιν αἱ Γραφαὶ τῶν προφητῶν.” Τότε οἱ μαθηταὶ πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον.

57 Οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήγαγον πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα, ὅπου οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι συνήχθησαν. 58 Ὁ δὲ Πέτρος ἡκολούθει αὐτῷ ἀπὸ μακρόθεν, ἔως τῆς αὐλῆς τοῦ ἀρχιερέως. Καὶ εἰσελθὼν ἔσω ἐκάθητο μετὰ τῶν ὑπηρετῶν, ἵδεν τὸ τέλος.

Jesus tried by the Council

59 Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι,⁹ καὶ τὸ συνέδριον ὅλον, ἐξήτουν ψευδομαρτυρίαν κατὰ τὸν Ἰησοῦν ὅπως θανατώσωσιν αὐτόν,¹⁰ 60 καὶ οὐχ εὗρον. Καὶ¹¹ πολλῶν ψευδομαρτύρων προσελθόντων,¹² οὐχ εὗρον.¹³ Ὅστερον δὲ προσελθόντες δύο ψευδομάρτυρες¹⁴ 61 εἶπον,¹⁵ “Οὗτος ἔφη, ‘Δύναμαι καταλῦσαι τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν οἰκοδομῆσαι αὐτόν’.”¹⁶ 62 Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ:

¹ μαχαιρα **f⁵**D,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || μαχαιρη **P³⁷**N,A,B,C [1.5%] NU

² αποθανουνται **f⁵**W [90%] RP,HF,OC,CP || απολουνται **P³⁷**N,A,B,C,D [10%] TR,NU

³ αρτι παρακαλεσαι τον πατερα μου και παραστησει μοι **f⁵**A,C,D,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR ||

12345678 ωδε [1%] || ~ 23456781 B [0.5%] NU || ~ 2345678 ωδε 1 N || 2345678 [1%] || two other variants

⁴ πλειους **f⁵**A,C,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || πλειω **N**B,D [0.5%] NU

⁵ η **f⁵**A,C,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- **N**B,D [0.5%] NU

⁶ λεγεωνας **f⁵**W [96%] RP,HF,OC,CP,TR || λεγιωνας **N**U || λεγιωνων **N** || λεγεωνων C [3%] || λεγεονων A || λεγειονης D

⁷ εξηλθετε **f⁵**[96%] RP,HF,OC,CP,TR || εξηλθατε **N**A,B,C,W [4%] NU || ηλθατε D

⁸ προς ημας εκαθεζομην εν τω τερω διδασκων **f⁵**C(D) [30%] || ~ 1237456 W [69%]

RP,HF,OC,CP,TR || ~ 3127456 A || ~ 45637 **N**B [0.5%] NU || one other variant

⁹ και οι πρεσβυτεροι **f⁵**A,C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- **N**B,D [1%] NU

¹⁰ θανατωσασιν αυτον **f⁵**[90%] RP,HF,OC,CP || θανατωσουσιν 2 A,W [5%] || ~ 21 **N**B [3%] TR,NU || ~ 2 θανατωσουσιν C,D,N [2%]

¹¹ και **f⁵**A(D)W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- **N**B,C,N [1%] NU

¹² ψευδομαρτυρων προσελθοντων **f⁵**C,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 21 **N**A,B [1%] NU || προσηλθον ψευδομαρτυρες D

¹³ ουχ ευρον **f⁵**A(D)W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- **N**B,C,N [1%] NU

¹⁴ ψευδομαρτυρες **f⁵**(A)C,D [98%] RP,HF,OC,CP,TR || --- **N**B [1%] NU || τινες 1 N,W [1%]

¹⁵ ειπον rell || ειπαν N [0.3%] NU (also in verse 66)

¹⁶ οικοδομησαι αυτον **f⁵**A,D,N,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 21 **N**C [0.5%] || 1 B [1%] NU

“Οὐδὲν ἀποκρίνῃ? Τί οὖτοί σου καταμαρτυροῦσιν?” 63 Ο δὲ Ἰησοῦς ἐσιώπα. Καὶ ἀποκριθεὶς¹ ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ, “Ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος ἵνα ἡμῖν εἴπης εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ² Θεοῦ!” 64 Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς: “Σὺ εἶπας. Πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ’ ἄρτι ὅψεσθε τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς Δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ.” 65 Τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέρρηξεν τὰ ἴματα αὐτοῦ, λέγων ὅτι³ “Ἐβλασφήμησεν! Τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων?” Ἰδε, νῦν ἡκούσατε τὴν βλασφημίαν αὐτοῦ!⁴ 66 Τί ὑμῖν δοκεῖ?” Οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον, “Ἐνοχος θανάτου ἐστίν!” 67 Τότε ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἐκολάφισαν αὐτόν· οἱ δὲ ἐρράπισαν⁵ 68 λέγοντες: “Προφήτευσον ἡμῖν, Χριστέ! Τίς ἐστιν ὁ παίσας σε?”

Peter denies Jesus

69 Ο δὲ Πέτρος ἔξω ἐκάθητο⁶ ἐν τῇ αὐλῇ. Καὶ προσῆλθεν αὐτῷ μία παιδίσκη λέγουσα, “Καὶ σὺ ἡσθα μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Γαλιλαίου”. 70 Ο δὲ ἡρνήσατο ἔμπροσθεν αὐτῶν⁷ πάντων⁸ λέγων, “Οὐκ οἶδα τί λέγεις”. 71 Ἐξελθόντα δὲ αὐτὸν⁹ εἰς τὸν πυλῶνα, εἶδεν αὐτὸν ἄλλη καὶ λέγει αὐτοῖς¹⁰ ἐκεῖ, “Καὶ¹¹ οὗτος ἦν μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου”. 72 Καὶ πάλιν ἡρνήσατο, μεθ'¹² ὄρκου, ὅτι “Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον!” 73 Μετὰ μικρὸν δὲ προσελθόντες οἱ ἐστῶτες εἶπον τῷ Πέτρῳ, “Ἄληθῶς καὶ σὺ ἔξ αὐτῶν εἶ, καὶ γὰρ ἡ λαλιά σου δῆλόν σε ποιεῖ!” 74 Τότε ἤρξατο καταθεματίζειν¹³ καὶ ὅμνύειν ὅτι “Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον!” Καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησεν. 75 Καὶ ἐμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ ρήματος¹⁴ Ἰησοῦ εἰρηκότος αὐτῷ¹⁵ ὅτι

¹ αποκριθεὶς **f^s** A,C,N,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || --- B [3%] NU || 1 οὐν D || one other variant || Ν has a long omission

² τού *re//* || --- CP

³ λεγων οτι **f^s** A,C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 B,D [1%] NU || και λεγει ιδε Ν

⁴ αυτων **f^s** A,C,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB,D [0.5%] NU

⁵ ερραπισαν **f^s** [95%] RP,HF,OC,CP,TR || εραπισαν ΝA,B,C(D)(W) [5%] NU

⁶ εξω εκαθητο **f^s** A,C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 21 ΝB,D [2.5%] NU || ~ 2 εξωθεν [0.5%]

⁷ αυτων **f^s** A,C,W [90%] RP,HF,OC,CP || --- ΝB,D [10%] TR,NU

⁸ παντων *re//* || απαντων CP || --- [2%]

⁹ αυτον **f^s** A,C,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB [1.5%] NU || αυτου D

¹⁰ αυτοις **f^s** A,C [90%] RP,HF,OC,CP || τοις ΝB,D,W [10%] TR,NU

¹¹ και **f^s** A,C,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB,D [0.5%] NU

¹² μεθ **f^s** D [97%] RP,HF,OC,CP,TR || μετα ΝA,B,C,W [3%] NU

¹³ καταθεματιζειν *re//* || κατανοθεματιζειν [5%] TR

¹⁴ ρηματος **f^s** ΝA,B,C,D [35%] OC,CP,NU || 1 του W [65%] RP,HF,TR

¹⁵ αυτω **f^s** A,C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB,D [1%] NU

“Πρὶν ἀλέκτορα¹ φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ με”. Καὶ ἔξελθὼν ἔξω ἔκλαυσεν πικρῶς.

Crucifixion Day—Friday, 04/05/30

27 Πρωίας δὲ γενομένης, συμβούλιον ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι² κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥστε θανατώσαι αὐτόν.³ 2 Καὶ δήσαντες αὐτὸν ἀπῆγαγον καὶ παρέδωκαν αὐτὸν⁴ Ποντίῳ⁵ Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι.

The end of Judas—parenthetical

(3 Τότε ἴδων Ἰούδας, ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, ὅτι κατεκρίθη, μεταμεληθεὶς ἀπέστρεψεν⁶ τὰ τριάκοντα ἀργύρια τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ τοῖς⁷ πρεσβυτέροις 4 λέγων, ““Ημαρτον, παραδοὺς αἴμα αὐτῷ”. Οἱ δὲ εἶπον:⁸ “Τί πρὸς ἡμᾶς; Σὺ δψει!”⁹ 5 Καὶ ρίψας τὰ ἀργύρια ἐν τῷ ναῷ¹⁰ ἀνεχώρησεν, καὶ ἀπέλθων ἀπῆγατο! 6 Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ ἀργύρια εἶπον, “Οὐκ ἔξεστιν βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορβανᾶν, ἐπεὶ τιμὴ αἵματός ἐστιν”. 7 Συμβούλιον δὲ λαβόντες ἡγόρασαν ἔξ αὐτῶν τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις. 8 Διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος Ἀγρὸς Αἵματος ἔως τῆς σήμερον. 9 Τότε ἐπληρώθη τὸ ρήθεν διὰ Ιερεμίου τοῦ προφήτου λέγοντος: “Καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα ἀργύρια, τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου,¹¹ ὃν ἐτιμήσαντο ἀπὸ υἱῶν Ἰσραήλ, 10 καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, καθὰ συνέταξέν μοι Κύριος.”)

Jesus before Pilate

11·Ο δὲ Ἰησοῦς ἔστη¹² ἔμπροσθεν τοῦ ἡγεμόνος. Καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ ἡγεμὼν λέγων, “Σὺ εἰ ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων;” Οἱ δὲ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ,¹³ “Σὺ λέγεις”. 12 Καὶ ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ¹⁴ πρεσβυτέρων, οὐδὲν ἀπεκρίνατο. 13 Τότε λέγει αὐτῷ ὁ

¹ αλεκτορα *reI* || αλεκτωρ [2%] CP || αλεκτωρ [0.5%] || αλεκτοροφονιας [0.5%]

² πρεσβυτεροι *f^s* [20%] || 1 του λαου ΝA,B,C,D,W [80%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

³ ωστε θανατωσαι αυτον *reI* || ~ οπως 3 θανατωσωσιν CP

⁴ αυτον *f^s* A,W [95%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB,C [5%] NU

⁵ ποντιω *f^s* A,C,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB [0.5%] NU

⁶ απεστρεψεν *f^s* A,C,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || εστρεψεν ΝB [0.5%] NU

⁷ τοις *f^s* A,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB,C [2%] NU

⁸ ειπον *reI* || ειπαν [0.5%] NU (also in verse 6 & 21)

⁹ οψει *f^s* [90%] RP,HF,OC,CP,TR || οψη ΝA,B,C,W [10%] NU

¹⁰ εν τω νω¹ *f^s* A,C,W (98.3%) RP,HF,OC,CP,TR || εις των ναον ΝB (1.3%) NU || --- (0.2%) || two other variants

¹¹ τετιμημενου *reI* || τετιμημενου OC

¹² εστη *f^s* A,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || εσταθη ΝB,C [1%] NU

¹³ αυτω *f^s* A,B,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || --- Ν [1%] NU

¹⁴ και *f^s* ΝB [30%] NU || 1 των A,W [70%] RP,HF,OC,CP,TR

Πιλάτος, “Ούκ ἀκούεις πόσα σου καταμαρτυροῦσιν?” 14 Καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ, πρὸς οὓδε ἐν ρῆμα, ὡστε θαυμάζειν τὸν ἡγεμόνα λίαν.

“We want Barabbas!”

15 Κατὰ δὲ ἑορτὴν εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπολύειν ἔνα τῷ ὄχλῳ¹ δέσμιον, ὃν ἤθελον. 16 Εἶχον δὲ τότε δέσμιον ἐπίσημον λεγόμενον² Βαραββᾶν. 17 Συνηγμένων οὖν αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, “Τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν,³ Βαραββᾶν⁴ ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν?” 18 Ἡδει γὰρ ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐτόν.

19 Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βῆματος, ἀπέστειλεν πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ λέγουσα, “Μηδὲν σοὶ καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ, πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ’ ὄναρ δι’ αὐτόν.”

20 Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν τοὺς ὄχλους ἵνα αἰτήσωνται τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν ἀπολέσωσιν. 21 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν εἶπεν αὐτοῖς, “Τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν?” Οἱ δὲ εἶπον,⁵ “Βαραββᾶν!” 22 Λέγει⁶ αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, “Τί οὖν ποιήσω Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν?” Λέγουσιν αὐτῷ⁷ πάντες, “Σταυρωθήτω!” 23 Οἱ δὲ ἡγεμὸν⁸ ἔφη, “Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν?” Οἱ δὲ περισσῶς ἔκραζον λέγοντες, “Σταυρωθήτω!” 24 Ιδὼν δὲ ὁ Πιλάτος ὅτι οὓδεν ὠφελεῖ ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος γίνεται, λαβὼν ὕδωρ ἀπενίψατο τὰς χεῖρας ἀπέναντι τοῦ ὄχλου λέγων: “Ἄθροός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου.⁹ Υμεῖς ὄψεσθε!” 25 Καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς εἶπεν, “Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ’ ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν!” 26 Τότε ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν, φραγελλώσας, παρέδωκεν ὥνα σταυρωθῆ.

Soldiers make fun of Jesus

27 Τότε οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος, παραλαβόντες τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ πραιτώριον, συνήγαγον ἐπ’ αὐτὸν ὅλην τὴν σπεῖραν. 28 Καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν περιέθηκαν αὐτῷ χλαμύδα κοκκίνην.¹⁰ 29 Καὶ πλέξαντες στέφανον

¹ ενα τω οχλω *reI* || ~ 231 [5%] CP

² λεγομενον *f⁵* ΝA,B,D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 ιησουν [0.5%] [NU] [This one is really pitiful.]

³ υμιν *f⁵* ΝA,D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 τον B || 1 ιησουν τον [0.5%] [NU]

⁴ βαραββαν *reI* || βαραβαν CP

⁵ ειπον *f⁵* A,D,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 τον ΝB [2%] NU

⁶ λεγει *reI* || 1 ουν CP

⁷ αυτω *f⁵* [92%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝA,B,D,W [8%] NU

⁸ ηγεμων *f⁵* A(D)W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB [0.5%] NU

⁹ του δικαιου τουτου *f⁵* ΝW [99%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 312 A [0.5%] || 3 B,D [0.5%] NU

¹⁰ περιεθηκαν αυτω χλαμυδα κοκκινην *f⁵* A,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 3412 ΝB(D) [1%] NU

ἔξ ἀκανθῶν ἐπέθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν¹ αὐτοῦ, καὶ κάλαμον ἐπὶ τὴν δεξιὰν² αὐτοῦ· καὶ γονυπετήσαντες ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐνέπαιζον³ αὐτῷ λέγοντες, “Χαῖρε, ὁ Βασιλεὺς⁴ τῶν Ἰουδαίων!” **30** Καὶ ἔμπτύσαντες εἰς αὐτὸν ἔλαβον τὸν κάλαμον καὶ ἔτυπτον εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. **31** Καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἔξεδυσαν αὐτὸν τὴν χλαμύδα καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ· καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ σταυρόσαι.

The Crucifixion

32 Ἐξερχόμενοι δὲ ἐνδρον οἱ θρωποί Κυρηναῖον, ὃνόματι Σίμωνα· τοῦτον ἤγγάρευσαν ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. **33** Καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον λεγόμενον Γολγοθᾶ,⁵ ὃς ἐστιν λεγόμενον Κρανίου Τόπος,⁶ **34** ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν ὄξος⁷ μετὰ χολῆς μεμιγμένον· καὶ γευσάμενος οὐκ ἥθελεν⁸ πιεῖν. **35** Σταυρώσαντες δὲ αὐτὸν διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια αὐτοῦ βαλόντες⁹ κλῆρον.¹⁰ **36** Καὶ καθήμενοι ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ. **37** Καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν αἵτιαν αὐτοῦ γεγραμμένην:

ΟΥΤΟΣ ΕΣΤΙΝ ΙΗΣΟΥΣ Ό ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ.

38 Τότε σταυροῦνται σὺν αὐτῷ δύο λησταί, εἷς ἐκ δεξιῶν καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων. **39** Οἱ δὲ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν, κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν **40** καὶ λέγοντες: “Ο καταλύων τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτόν! Εἰ νιὸς εἶ τοῦ Θεοῦ,¹¹ κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ!” **41** Όμοιώς δὲ καὶ¹² οἱ ἀρχιερεῖς, ἐμπαίζοντες μετὰ τῶν γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων καὶ Φαρισαίων,¹³ ἔλεγον: **42** “Ἄλλους ἔσωσεν· ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι! Εἰ¹⁴ βασιλεὺς Ἰσραήλ ἐστιν, κατα-

¹ την κεφαλην **f⁵** A,D,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || της κεφαλης NB [1%] NU || one other variant

² επι την δεξιαν **f⁵** W [95%] RP,HF,OC,CP,TR || εν τη δεξια NA,B,D,N [5%] NU

³ ενεπαιζον **f⁵** A,N,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || ενεπαιξαν NB,D [1%] NU

⁴ ο βασιλευς **f⁵** ΝA,N,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || βασιλευ B,D [3%] NU

⁵ ο **f⁵** NB,D,N,W [95%] RP,HF,OC,CP,NU || ος A [5%] TR

⁶ λεγομενον κρανιου τοπος **f⁵** N,W [30%] || λεγομενος 23 A [67%] RP,HF,OC,CP,TR ||

~ 23 λεγομενος NB [2%] NU || 23 D [1%]

⁷ οξος **f⁵** A,N,W [96%] RP,HF,OC,CP,TR || οινον NB,D [4%] NU

⁸ ηθελεν **f⁵** A,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || ηθελησεν NB,D [3%] NU

⁹ βαλοντες **f⁵** ΝA,D [25%] OC,CP || βαλλοντες **f⁵sp** B,W [75%] RP,HF,TR,NU

¹⁰ κληρον *reli* || 1 ινα πληρωθη το ρηθεν υπο του προφητου διεμερισαντο τα ιματια μου εαυτοις και επι τον ιματισμον μου εβαλον κληρον [5%] TR

¹¹ θεου **f⁵** B,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 και ΝA,D [0.5%] [NU]

¹² δε και **f⁵** D [95%] RP,HF,OC,CP,TR || 2 B [3%] NU || --- ΝA,W [2%]

¹³ και φαρισαιων **f⁵** (D)(W) [90%] RP,HF,OC,CP || --- (Ν)A,B [10%] TR,NU

¹⁴ ει **f⁵** A,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D [0.5%] NU

βάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ καὶ πιστεύσομεν¹ ἐπ’ αὐτῷ!² **43** Πέποιθεν ἐπὶ τὸν Θεόν· ρύσάσθω νῦν αὐτὸν,³ εἰ θέλει αὐτὸν· εἶπεν γὰρ ὅτι ‘Θεοῦ εἰμι Υἱός.’” **44** Τὸ δ’ αὐτὸν καὶ οἱ λησταὶ οἱ συσταυρωθέντες αὐτῷ⁴ ὠνείδιζον αὐτόν.⁵

Jesus takes the 'wages' for our sin

45 Άπο δὲ ἕκτης ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἔως ὥρας ἐνάτης.⁶ **46** Περὶ δὲ τὴν ἐνάτην ὥραν ἀνεβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ λέγων, “Ἡλί, Ἡλί, λιμὸς⁷ σαβαχθανί?” τοῦτο ἔστιν, “Θεέ μου, Θεέ μου, ίνα τί με ἐγκατέλιπες?” **47** Τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ ἐστώτων⁸ ἀκούσαντες ἔλεγον ὅτι “Ἡλίαν φωνεῖ οὗτος”. **48** Καὶ εὐθέως δραμὼν εἰς ἑξ αὐτῶν καὶ λαβὼν σπόγγον, πλήσας τε ὅξους καὶ περιθεὶς κολάμφῳ, ἐπότιζεν αὐτόν. **49** οἱ δὲ λοιποὶ ἔλεγον, “Ἄφες, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἡλίας σώσων αὐτόν.”

The shout of victory

50 Ο δὲ Ἰησοῦς πάλιν κράξας φωνῇ μεγάλῃ ἀφῆκεν τὸ πνεῦμα. **51** Καὶ ίδοὺ, τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν ἔως κάτω!⁹ Καὶ ἡ γῆ ἐσείσθη, καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν, **52** καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεῳχθησαν. (Καὶ πολλὰ σώματα, τῶν κεκοιμημένων ἀγίων, ἤγερθη.¹⁰ **53** καὶ ἔξελθόντες ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῦ, εἰσῆλθον εἰς τὴν ἀγίαν πόλιν καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς.) **54** Ο δὲ ἑκατόνταρχος καὶ οἱ μετ’ αὐτοῦ τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν, ίδόντες τὸν σεισμὸν καὶ τὰ γενόμενα, ἐφοβήθησαν σφόδρα, λέγοντες, “Ἄληθῶς Θεοῦ Υἱὸς ἦν οὗτος!”

55 Ἡσαν δὲ ἐκεῖ καὶ¹¹ γυναῖκες πολλαὶ ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, αἵτινες ἡκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, διακονοῦσαι αὐτῷ.

¹ πιστευσομεν *rell* || πιστευσωμεν ΝW [10%] OC || πιστευομεν A [0.5%]

² επ αυτω **f^{s5}** W [90%] RP,HF,OC,CP || 2 A,D [8%] TR || 1 αυτον ΝB [1.5%] NU || εις αυτον [0.5%]

³ αυτον **f^{s5}** A,D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB [0.5%] NU

⁴ αυτω **f^{s5}** A,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || συν 1 ΝB,D [0.5%] NU

⁵ αυτον *rell* || αυτω [5%] TR

⁶ ενατης *rell* || εννατης [10%] TR (twice)

⁷ λιμὸς **f^{s5}** A [90%] RP,HF [λιμά CP, λιμᾶ OC] || λειμα [8%] || λεμα ΝB [0.5%] NU || λαμα D [1.5%] TR || μα W

⁸ εστωτων **f^{s5}** A,D [99%] RP,HF,OC,CP,TR || εστηκοτων ΝB,C(W) [1%] NU

⁹ εις δυο απο ανωθεν εως κατω **f^{s5}** A(D)W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || 12456 Ν [1%] || ~ απ 45612 B,C [1%] NU

¹⁰ ηγερθη **f^{s5}** A,C,W [96%] RP,HF,OC,CP,TR || ηγερθησαν ΝB,D [4%] NU

¹¹ εκει και **f^{s5}** [35%] OC || κακει Ν || 1 A,B,C,W [65%] RP,HF,CP,TR,NU || 2 D || two other variants

56 ἐν αἷς ἦν Μαρία ἡ Μαγδαληνή, καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆ μῆτηρ, καὶ ἡ μῆτηρ¹ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου.

The burial

57 Όψίας δὲ γενομένης, ἥλθεν ἄνθρωπος πλούσιος ἀπὸ Ἀριμαθαίας, τούνομα Ἰωσήφ, δοὺς καὶ αὐτὸς ἐμαθήτευσεν² τῷ Ἰησοῦ. **58** Οὗτος προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ ἤτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Τότε ὁ Πιλάτος ἐκέλευσεν ἀποδοθῆναι τὸ σῶμα.³ **59** Καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ Ἰωσήφ ἐνετύλιξεν αὐτὸ⁴ σινδόνι καθαρῷ. **60** καὶ ἔθηκεν αὐτὸν ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ ὃ ἐλατόμησεν ἐν τῇ πέτρᾳ. Καὶ προσκυλίσας λίθον μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου ἀπῆλθεν. **61** Ἡν δὲ ἐκεῖ Μαρία⁵ ἡ Μαγδαληνὴ, καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, καθήμεναι ἀπέναντι τοῦ τάφου.

The tomb is guarded

62 Τῇ δὲ ἐπαύριον, ἣτις ἐστὶν μετὰ τὴν Παρασκευήν, συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς Πιλάτον **63** λέγοντες: “Κύριε, ἐμνήσθημεν ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος εἶπεν, ἔτι ζῶν, ‘Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι’. **64** Κέλευσον οὖν ἀσφαλισθῆναι τὸν τάφον ἵνα τῆς τρίτης ἡμέρας, μήποτε ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς κλεψωσιν αὐτὸν⁶ καὶ εἰπωσιν τῷ λαῷ ὅτι, ⁷ “Ἡγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν”, καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χείρων τῆς πρώτης.” **65** “Ἐφη δὲ⁸ αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, “Ἐχετε κουστωδίαν· ὑπάγετε ἀσφαλίσασθε ὡς οἴδατε!” **66** Οἱ δὲ πορευθέντες ἡσφαλίσαντο τὸν τάφον, σφραγίσαντες τὸν λίθον, μετὰ τῆς κουστωδίας.

Resurrection Day—Sunday, 04/07/30

28 Όψὲ δὲ σαββάτων, τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων, ἥλθεν Μαρία⁹ ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία θεωρῆσαι τὸν τάφον. **2** Καὶ ἴδού, σεισμὸς ἐγένετο μέγας, ἄγγελος γὰρ Κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ,¹⁰ προσελθὼν

¹ ιωση μητηρ και η μητηρ F⁵ A,B,C [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || ιωσηφ 2345 D,W [0.5%] NU || η μαρια η ιωσηφ και η μαρια η Ν

² εμαθητευσεν F⁵ A,B,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || εμαθητευθη ΝC,D [1.5%] NU || two other variants

³ το σωμα F⁵ A,C,D,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB [1.5%] NU

⁴ αυτο F⁵ ΝA,C,W [99%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 εν B,D [1%] NU

⁵ μαρια F⁵ A,D,W [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || μαριαμ ΝB,C [1.5%] NU

⁶ νυκτος κλεψωσιν αυτον F⁵ [87%] RP,HF,OC,CP,TR || ~ 231 [3%] || 23 (Ν)A,B,C,D,W [10%] NU

⁷ οτι F⁵ [25%] || --- ΝA,B,C,D,W [75%] RP,HF,OC,CP,TR,NU

⁸ δε F⁵ ΝA,C,D,W [65%] RP,HF,CP,TR || --- B [35%] OC,NU

⁹ μαρια F⁵ A,B,D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || μαριαμ ΝC [0.5%] NU

¹⁰ ουρανου F⁵ A,D [98%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 και ΝB,C,W [2%] NU

ἀπεκύλισεν τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας,¹ καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ! 3 Ἡν δὲ ἡ ἰδέα² αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ³ χιών. 4 Ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσείσθησαν οἱ τηροῦντες, καὶ ἐγένοντο⁴ ὡσεὶ⁵ νεκροί.

The angel does his duty

5 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος εἶπεν ταῖς γυναιξὶν: “Μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς! οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε. 6 Οὐκ ἔστιν ὁδε! Ἡγέρθη γὰρ, καθὼς εἶπεν. Δεῦτε, ἵδετε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο ὁ Κύριος.⁶ 7 Καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι ‘Ἡγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν· καὶ ἴδού, προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν· ἔκει αὐτὸν ὅψεσθε.’ Ἰδοὺ, εἶπον ὑμῖν!’ 8 Καὶ ἐξελθοῦσαι⁷ ταχὺ ἀπὸ τοῦ μνημείου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης, ἔδραμον ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ.

Jesus' second appearance

9 Ως δὲ ἐπορεύοντο ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,⁸ καὶ ἴδου,⁹ Ἰησοῦς ἀπήντησεν¹⁰ αὐταῖς λέγων, “Χαίρετε!” Αἱ δὲ προσελθοῦσαι, ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ. 10 Τότε λέγει αὐταῖς ὁ Ἰησοῦς: “Μὴ φοβεῖσθε! Υπάγετε ἀπαγγείλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ ἐκεῖ¹¹ με ὅψονται.”

Guards are bribed

11 Πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἴδού, τινες τῆς κουστωδίας ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν ἀπήγγειλαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἄπαντα τὰ γενόμενα. 12 Καὶ συναχθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, συμβούλιον τε λαβόντες, ἀργύρια ἵκανα ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις λέγοντες: 13 “Εἴπατε ὅτι ‘Οι μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες ἔκλεψαν αὐτὸν ἡμῶν κοιμωμένων’. 14 Καὶ ἐὰν

¹ απὸ τῆς θύρας **F⁵** A,C,W [94%] RP,HF,OC,CP,TR || 123 τοῦ μνημείου [5%] || --- ΝB,D [0.5%] NU

² ιδεα **F⁵** W [92%] RP,HF,OC,CP,TR || ειδεα A(B)C,D [8%] NU || --- (N)

³ ωσει **F⁵** A,C,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || ως ΝB,D [3%] NU

⁴ εγενοντο **F⁵** A,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || εγενηθησαν ΝB,C,D [0.5%] NU

⁵ ωσει **F⁵** C [98%] RP,HF,OC,CP,TR || ως ΝA,B,D,W [2%] NU

⁶ ο κυριος **F⁵** A,C,D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB [0.5%] NU

⁷ εξελθουσαι **F⁵** A,D,W [98%] RP,HF,OC,CP,TR || απελθουσαι ΝB,C [2%] NU

⁸ ως δε επορευοντο απαγγειλαι τοις μαθηταις αυτου **F⁵** A,C (88%--with minor variations)

RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝB,D,W (11.8%) NU || two other variants (0.2%) (Here is as crass a case of homoioteleuton as anyone could wish—the last four words are identical!)

⁹ ιδουν **reII** || 1 ο D,W [10%] TR

¹⁰ απηντησεν **F⁵** A,D,W [95%] RP,HF,OC,CP,TR || υπηντησεν ΝB,C [5%] NU

¹¹ και εκει **F⁵** ΝA,C,W [90%] RP,HF,CP || κακει B,D [10%] OC,TR,NU || εκει [0.5%]

ἀκουσθῆ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος, ἡμεῖς πείσομεν αὐτὸν¹ καὶ ὑμᾶς ἀμερίμνους ποιήσομεν.” 15 Οἱ δὲ λαβόντες τὰ ἀργύρια ἐποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν. Καὶ διεφημίσθη ὁ λόγος οὗτος παρὰ Ἰουδαίοις μέχρι τῆς σήμερον.²

The Great Commission

16 Οἱ δὲ ἔνδεκα μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν εἰς τὸ ὄρος οὐ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. 17 Καὶ ἴδοντες αὐτὸν προσεκύνησαν αὐτῷ,³ οἱ δὲ ἐδίστασαν. 18 Καὶ προσελθών ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς λέγων: “Ἐδόθη μοι πᾶσα ἔξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ⁴ γῆς. 19 Πορευθέντες⁵ μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη: βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος: 20 διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν· καὶ ἴδου, ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἔως τῆς συντελείας τοῦ αἰώνος!” Ἀμήν.^{6,7,8}

¹ αὐτὸν **f⁵** A,C,D,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR[NU] || --- NB [0.5%]

² σημερον **f⁵** ΝA,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 ημερας B,D [0.5%] [NU]

³ αυτῳ **f⁵** A,W [97%] RP,HF,OC,CP,TR || --- NB,D [0.5%] NU || αυτον [2.5%]

⁴ επι **f⁵** ΝA,W [99.5%] RP,HF,OC,CP,TR || 1 της B,D [0.5%] [NU]

⁵ πορευθεντες **f⁵** ΝA [95%] RP,HF,OC,CP || 1 ουν B,W [5%] TR,NU || vuv D

⁶ αμην **f⁵** [98.5%] RP,HF,OC,CP,TR || --- ΝA,B,D,W [1.5%] NU

⁷ In the colophons, **f⁵** [50%] have, “published eight years after the ascension of Christ”, to which all but **f⁵** add, “in Jerusalem”. For 50% of the MSS to have this information probably means that the tradition is ancient; and of course, I have demonstrated, to my own satisfaction at least, that **f⁵** goes back at least to the 3rd century. If this information is correct, then Matthew was ‘published’ in 38/39 AD. The same sources have Mark published two years later (40/41) and Luke another five years later (45/46), while John was ‘published’ thirty-two years after the ascension, or 61/62 AD. Not only were the authors eyewitnesses of the events, but many others were still alive when the Gospels appeared. They could attest to the veracity of the accounts, but could also be the source of textual variants, adding tidbits here and there, or ‘correcting’ something that they remembered differently.

⁸ The citation of **f⁵** is based on the following thirty—one representative MSS—18, 35, 55, 204, 363,386, 479, 510, 553, 586, 685,789, 824, 928, 1062, 1072, 1145, 1339, 1435, 1503, 1551, 1572, 1667, 1713, 2253, 2352, 2382, 2466, 2503, 2554 and 2765—all of which I collated myself. I also took account of two collated by Scrivener (201, 480), but did not re-collate them. 2554 is a ‘perfect’ representative of **f⁵** in Matthew, as it stands, while the exemplars of 1072 and 1713 presumably were as well. Others come very close. The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Bucharest, Constantinople, Lesbos, Aegean, Meteora, Tirana, Mt. Athos [five different monasteries], Athens, Corinth⁷, Bologna, Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

I have included six published editions in the apparatus—RP,HF,OC,CP,TR,NU. RP = Robinson-Pierpont (2005), HF = Hodges-Farstad, OC = the Greek Text of the Greek Orthodox Church (also used by other Orthodox Churches), CP = Complutensian Polyglot, TR = *Textus Receptus*, NU = N-A²⁶/UBS³ (N-A²⁷/UBS⁴ offer changes in the critical apparatus, not in the text; the text is still that of N-A²⁶/UBS³).

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be rea-

sonably precise. For the variant sets that are not covered there, I mainly depended on Legg (*Novum Testamentum Graece Secundum Textum Westcotto-Hortianum*. Evangelium Secundum Matthaeum [Ed. S.C.E. Legg, Oxonii: E. Typographeo Clarendoniano, 1940]). I occasionally supplemented from Swanson, Scrivener and von Soden—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 2\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 4\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 15\%$ —since my sources had collated a lower percentage of the extant MSS than *ECM* for the General Epistles, for example, my guesses as to percentages are more tentative than they were there, except that I guarantee the witness of ^{fs}5.

As an arbitrary decision, I have limited the citation of individual MSS to those dated to the 5th century or earlier. I use *rell* to indicate that the reading is supported by all other primary witnesses, and printed editions (of the six included in the apparatus), compared to the other reading.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ

1 Αρχὴ τοῦ εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ!¹

John the Baptizer

2 Ως² γέγραπται ἐν τοῖς προφήταις³—“Ιδοὺ, ἐγὼ⁴ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου.”⁵

3 “Φωνὴ βιώντος: “Ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ!””—4 Ἐγένετο Ἰωάννης⁶ βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν. 5 Καὶ ἐξεπορεύετο⁷ πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ Ἰουδαϊκὴ χώρα καὶ οἱ Ἱεροσολυμῖται, καὶ ἐβαπτίζοντο πάντες⁸ ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ ὑπ’ αὐτοῦ,⁹ ἐξομολογούμενοι τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν.

6 Ὡς δὲ ὁ¹⁰ Ἰωάννης ἐνδεδυμένος τρίχας καμήλου καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὁσφὺν αὐτοῦ, καὶ ἐσθίων ἀκρίδας καὶ μέλι ἄγριον.

7 Καὶ ἐκῆρυσσεν λέγων: “Ἐρχεται ὁ ἵσχυρότερος μου ὀπίσω μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς κύψας λῦσαι τὸν ἴμαντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ. 8 Ἐγὼ μὲν¹¹ ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν¹² ὕδατι, αὐτὸς δὲ βαπτίσει ὑμᾶς ἐν Πνεύματι Ἄγιῳ.”

¹ υιου του θεου **f^{s5}A** (98.4%) HF,RP,CP,TR,OC || υιου θεου B,D,W (0.4%) [NU] || --- Ν (0.8%) || two other variants (0.4%)

² ως **f^{s5}A,D,W** [97%] HF,RP,CP,TR,OC || καθως ΝB [3%] NU

³ τοις προφηταις **f^{s5}A,W** (96.7%) HF,RP,CP,TR,OC || τω ησαια τω προφητη ΝB (1.3%) NU || ησαια τω προφητη D (1.8%) || one other variant (0.2%) [The first quote is from Malachi; only the second is from Isaiah.]

⁴ εγω **f^{s5}ΝA,W** [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- B,D [1%] NU

⁵ εμπροσθεν σου **f^{s5}A** (96.7%) HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB,D,W (3.3%) NU

⁶ ιωαννης **f^{s5}A(D)W** (99.4%) HF,RP,CP,TR,OC || 1 o ΝB (0.6%) [NU]

⁷ εξεπορευετο **f^{s5}ΝA,B,D,W** [70%] HF,RP,CP,TR,OC,NU || εξεπορευοντο [30%]

⁸ και εβαπτιζοντο παντες **f^{s5}A,W** [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 132 [2%] || ~ 312 B,D [1%] NU || ~ 32 Ν || 12 [1%]

⁹ εν τω ιορδανη ποταμω υπ αυτου **f^{s5}A** [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 561234 ΝB [1%] NU || 12356 W [1%] || 1356 D

¹⁰ ην δε ο **f^{s5}** [94%] HF,RP,CP,OC || 12 A,D,W [5%] TR || ~ και 13 ΝB [1%] NU || two other variants

¹¹ μεν **f^{s5}A(D)W** [98%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB [2%] NU

¹² εν **f^{s5}A(D)W** (95.5%) HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB (4%) NU || four other variants (0.5%)

Jesus is baptized

9 Καὶ ἐγένετο ἐν ἑκείναις ταῖς ἡμέραις, ἥλθεν ὁ¹ Ἰησοῦς ἀπὸ Ναζαρὲτ² τῆς Γαλιλαίας καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ Ἰωάννου εἰς τὸν Ἰορδάνην.³ **10** Καὶ εὐθέως⁴ ἀναβαίνων ἀπὸ⁵ τοῦ ὕδατος εἶδεν σχιζομένους τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὸ Πνεῦμα, ὧσει⁶ περιστερὰν, καταβαίνον ἐπ̄⁷ αὐτόν. **11** Καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν: “Σὺ εἶ ὁ Υἱός μου, ὁ ὀγαπητός, ἐν ᾧ⁸ εὐδόκησα!”⁹

Jesus is tested

12 Καὶ εὐθέως¹⁰ τὸ Πνεῦμα αὐτὸν ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔρημον. **13** Καὶ ἦν ἐκεῖ¹¹ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἡμέρας τεσσαράκοντα¹² πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, καὶ ἦν μετὰ τῶν θηρίων· καὶ οἱ ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ.

Jesus ministers in Galilee

14 Μετὰ δὲ τὸ παραδοθῆναι τὸν¹³ Ἰωάννην, ἥλθεν ὁ¹⁴ Ἰησοῦς εἰς τὴν Γαλιλαίαν κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας¹⁵ τοῦ Θεοῦ **15** καὶ¹⁶ λέγων ὅτι “Πεπλήρωται ὁ καιρὸς καὶ ἥγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Μετανοεῖτε καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.”

¹ ο **f⁵** D [45%] CP,OC || --- ΝA,B,W [55%] HF,RP,TR,NU

² ναζαρετ **f⁵** ΝB [70%] HF,RP,CP,TR,OC,NU || ναζαρεθ D,W [29%] || ναζαρατ A [1%]

³ υπὸ ιωάννου εἰς τὸν ιορδανην **f⁵** A,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 34512 Ν(B,D) [3%] NU

⁴ ευθεως **f⁵** A,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθυς ΝB [1%] NU || --- D (In Hellenistic Greek ευθεως is the normal adverbial form for the adjective ευθυς. People with a bias toward classical Greek, both in ancient Alexandria and in more modern times, have preferred ευθυς as the adverbial form as well.)

⁵ απὸ **f⁵** A [97%] HF,RP,CP,TR,OC || εκ ΝB,D,W [3%] NU

⁶ ωσει **f⁵** (W) [70%] HF,RP,CP,TR || ως ΝA,B,D [30%] OC,NU

⁷ επ **f⁵** ΝA,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || εις B,D [2%] NU

⁸ ω **f⁵** A,W [90%] HF,RP,CP,TR || σοι ΝB,D [10%] OC,NU

⁹ ευδοκησα *rell* || ηυδοκησα W [10%] OC

¹⁰ ευθεως **f⁵** A,D [40%] OC || ευθυς ΝB,W [60%] HF,RP,CP,TR,NU (Were one to follow the majority variant here, the idea would presumably be ‘straight into the wilderness’, which makes good sense.)

¹¹ εκει **f⁵** W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝA,B,D [2%] NU

¹² ημερας τεσσαρακοντα **f⁵** [98%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 τεσσερακοντα A [1%] || ~ 21 [0.5%] || ~ τεσσερακοντα 1 B [0.5%] NU || 1 μ D || ~ μ 1 ΝW

¹³ τὸν **f⁵** ΝB,D,W [75%] HF,RP,CP,TR,NU || --- A [25%] OC

¹⁴ ο **f⁵** ΝB,D [60%] HF,RP,CP,TR,OC,NU || --- A,W [40%]

¹⁵ της βασιλειας **f⁵** A,D,W (97.9%) HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB (2.1%) NU

¹⁶ και **f⁵** B,W (79.4%) HF,RP,CP,TR,OC,NU || --- (Ν)A,D (19.9%) || long omission (0.6%)

Peter, Andrew, James, John

16 Περιπατῶν δὲ¹ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν Σίμωνα καὶ ἄνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, τοῦ Σίμωνος,² βάλλοντας ἀμφίβληστρον³ ἐν τῇ θαλάσσῃ, ἵσσαν γὰρ ἀλιεῖς. 17 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: “Δεῦτε ὡπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς γενέσθαι ἀλιεῖς ἀνθρώπων”. 18 Καὶ εὐθέως⁴ ἀφέντες τὰ δίκτυα αὐτῶν⁵ ἡκολούθησαν αὐτῷ. 19 Καὶ προβὰς ἐκεῖθεν⁶ ὀλίγον εἶδεν⁷ Ἰάκωβον, τὸν τοῦ Ζεβεδαίουν, καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ πλοίῳ καταρτίζοντας τὰ δίκτυα.⁸ 20 Καὶ εὐθέως⁹ ἐκάλεσεν αὐτούς, καὶ ἀφέντες τὸν πατέρα αὐτῶν Ζεβεδαῖον ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ τῶν μισθωτῶν ἀπῆλθον ὡπίσω αὐτοῦ.

A demonized man

21 Καὶ εἰσπορεύονται εἰς Καπερναούμ.¹⁰ Καὶ εὐθέως¹¹ τοῖς σάββασιν εἰσελθῶν εἰς τὴν¹² συναγωγὴν ἐδίδασκεν. 22 Καὶ¹³ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, ἥν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἔξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.

23 Καὶ ἦν ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ· καὶ ἀνέκραξεν 24 λέγων: “Ἐα,¹⁴ τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ Ναζαρηνέ? Ἡλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς? Οἶδά σε τίς εἰ—ό Ἀγιος τοῦ Θεοῦ!” 25 Καὶ ἐπε-

¹ περιπατῶν δε **f⁵** A,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC || καὶ παραγων ΝB,D [2%] NU || παραγων 2 [1%]

² αυτον του σιμωνος **f⁵** [90%] HF,RP,CP,OC || 1 D,W [5%] TR || 23 A [4%] || 3 ΝB [1%] NU (Is the reading of the majority a conflation of D and A? It seems more likely that all the shorter readings are simplifications of the long one, especially if it seemed to be difficult, but why should Simon not be named after his father, in the event?)

³ βαλλοντας αμφιβληστρον **f⁵** (83.1%) HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 (3%) || βαλλοντος 2 (0.4%) ||

⁴ αμφιβληστρα (0.4%) || ~ αμφιβληστρα 1 (1.2%) || αμφιβαλλοντας 2 (A)W (10.7%) ||

⁵ αμφιβαλλοντας τα δικτυα D (0.9%) || αμφιβαλλοντας ΝB (0.3%) NU (The reading of A,W could be a conflation. The reading of B was probably a stylistic retouching of that of **f⁵**, that went on to contaminate A and D, etc.)

⁶ ευθεως **f⁵** A,B,C,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθυς Ν [1%] NU

⁷ τα δικτυα αυτων **f⁵** A [97%] HF,RP,CP,TR,OC || 12 ΝB,C,W [3%] NU || παντα D

⁸ εκειθεν **f⁵** (Ν)A,C [97%] HF,RP,CP,TR,OC || --- B,D,W [3%] NU

⁹ ειδεν *rell* || ιδεν ΝA,C [10%]

¹⁰ δικτυα *rell* || 1 αυτων [15%]

¹¹ ευθεως **f⁵** A,C,D(W) [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθυς ΝB [1%] NU

¹² καπερναουμ **f⁵** A,C [98%] HF,RP,CP,TR,OC || καφαρναουμ ΝB,D,W [2%] NU

¹³ ευθεως **f⁵** A,B,C,D,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθυς Ν [2%] NU

¹⁴ την *rell* || --- [20%] some TRs

¹⁵ και **f⁵** A,C,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB,D,W [1%] NU

¹⁶ εα **f⁵** A,C [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB,D,W [1%] NU

τίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς λέγων: “Φιμώθητι καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ!”¹ 26 Καὶ σπαράξαν αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον, καὶ κράξαν² φωνῇ μεγάλῃ ἔξηλθεν ἐξ αὐτοῦ. 27 Καὶ ἐθαυμβήθησαν πάντες,³ ὅστε συζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς,⁴ λέγοντας:⁵ “Τί ἐστιν τοῦτο? Τίς ἡ διδαχὴ ἡ καινὴ αὕτη? Ὡτὶ⁶ κατ’ ἔξουσίαν καὶ τοῖς πνεύμασιν τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ!” 28 Ἐξῆλθεν δὲ⁷ ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εὐθὺς⁸ εἰς ὅλην τὴν περίχωρον τῆς Γαλιλαίας.

Peter's mother-in-law

29 Καὶ εὐθέως⁹ ἐκ τῆς συναγωγῆς ἔξελθόντες ἦλθον εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος καὶ Ἀνδρέου, μετὰ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. 30 Ἡ δὲ πενθερὰ τοῦ¹⁰ Σίμωνος κατέκειτο πυρέσσουσα, καὶ εὐθέως¹¹ λέγουσιν αὐτῷ περὶ αὐτῆς. 31 Καὶ προσελθὼν ἥγειρεν αὐτὴν, κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς,¹² καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετὸς εὐθέως¹³ καὶ διηκόνει αὐτοῖς.

Many healings

32 Ὁφίας δὲ γενομένης, ὅτε ἔδυ ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς αὐτὸν πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας καὶ τοὺς δαιμονιζομένους. 33 Καὶ ἡ πόλις ὅλη ἐπισυνηγμένη ἦν¹⁴ πρὸς τὴν θύραν, 34 καὶ ἐθεράπευσεν πολλοὺς κακῶς ἔχοντας

¹ εξ αυτοῦ **f⁵** ΝA,B,C (88.7%) HF,RP,CP,TR,OC,NU || απ 2 (10.9%) || εκ του ανθρωπου πνευμα ακαθαρτον D,W || εκ του ανθρωπου το πνευμα το ακαθαρτον (0.2%)

² κράξαν **f⁵** A,C [99%] HF,RP,CP,TR,OC || κράξας (D) || ανεκραγεν (W) || φωνησαν ΝB [1%] NU

³ παντες **f⁵** A,C,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || απαντες ΝB [1%] NU

⁴ εαυτους **f⁵** A,C,D,W (95%) HF,RP,CP,OC,NU || αυτους (ΝB) (3%) TR || αλληλους (1.7%) || five other variants (0.3%)

⁵ λεγοντας **f⁵** ΝB,D (79.8%) HF,RP,CP,TR,OC,NU || λεγοντες A,C,W (20%) || --- (0.2%)

⁶ τις η διδαχη η καινη αυτη οτι **f⁵** C [98%] HF,RP,CP,TR,OC || 123456 W || 123 εκεινη 456 η

εξουσια 7 D || ~ 125637 A [1%] || 35 ΝB [0.5%] NU (A, D and W are closer to the majority reading than to B, and presumably derive from it; B looks like typical Alexandrian editing.)

⁷ εξηλθεν δε **f⁵** A [97%] HF,RP,CP,TR || ~ και 1 ΝB,C,D,W [3%] OC,NU

⁸ ευθυς **f⁵** A,D [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθυς πανταχου B,C [1%] NU || πανταχου W || --- Ν [3%] (Observe the contrast with the next footnote. Here ευθυς is more like an adjective; not an adverb of time as in the following case.)

⁹ ευθεως **f⁵** A,C [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθυς ΝB [3%] NU || --- D,W

¹⁰ του **f⁵** [30%] CP || --- ΝA,B,C(D,W) [70%] HF,RP,TR,OC,NU

¹¹ ευθεως **f⁵** A,C [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθυς ΝB,D [2%] NU || --- W

¹² αυτης **f⁵** A,C [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB(D,W) [0.5%] NU

¹³ ευθεως **f⁵** A(D) [97%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝBC,W [3%] NU

¹⁴ η πολις ολη επισυνηγμενη ην **f⁵** A(W) [97%] HF,RP,CP,TR || ~ 53124 B,C,D [2%] NU ||

~ 12354 [1%] || ~ 51234 OC || --- Ν || four other variants

ποικίλαις νόσοις καὶ δαιμόνια πολλὰ ἔξεβαλεν· καὶ οὐκ ἥφιεν λαλεῖν τὰ δαιμόνια, ὅτι ἥδεισαν αὐτὸν Χριστὸν εἶναι.¹

Alone to pray

35 Καὶ πρωὶ ἔννυχον² λίαν ἀναστάς, ἔξῆλθεν καὶ ἀπῆλθεν³ εἰς ἔρημον τόπον, κἀκεῖ προσηγέρθη. 36 Καὶ κατεδίωξαν⁴ αὐτὸν ὁ⁵ Σύμων καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, 37 καὶ εὑρόντες⁶ αὐτὸν⁷ λέγουσιν αὐτῷ ὅτι “Πάντες σε ζητοῦνσιν”.⁸ 38 Καὶ λέγει αὐτοῖς: “Ἄγωμεν⁹ εἰς τὰς ἔχομένας κωμοπόλεις, ἵνα καὶ ἐκεῖ¹⁰ κηρύξω εἰς τοῦτο γὰρ ἐλήλυθα.”¹¹

39 Καὶ ἦν¹² κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς¹³ αὐτῶν εἰς ὄλην τὴν Γαλιλαίαν, καὶ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλων.

The hinge—proof, evaluation, rejection, blasphemy

A leper—the proof

40 Καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λεπρὸς παρακαλῶν αὐτὸν καὶ γονυπετῶν αὐτὸν¹⁴ καὶ λέγων αὐτῷ ὅτι “Ἐὰν θέλῃς, δύνασαι με καθαρίσαι”. 41 Ό δὲ Ἰησοῦς¹⁵ σπλαγχνισθείς, ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἥψατο αὐτοῦ¹⁶ καὶ λέγει αὐτῷ, “Θέλω καθαρίσθητ!” 42 Καὶ εἰπόντος αὐτοῦ,¹⁷ εὐθέως¹⁸ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ ἡ λέπρα,¹⁹ καὶ ἐκαθαρίσθη. 43 Καὶ ἐμβριμησάμενος αὐτῷ,

¹ χριστον ειναι **f^{s5}** B,W (28%) OC || τον 12 (C) (11.6%) || ~ 2 τον 1 (1.2%) || --- ΝA(D) (58.9%) HF,RP,CP,TR,NU || five other variants (0.4%)

² εννυχον **f^{s5}** A [98%] HF,RP,CP,TR || εννυχα ΝB,C,D(W) [2%] OC,NU

³ απηλθεν **f^{s5}** ΝA,C,D (71.7%) HF,RP,TR,OC,NU || 1 ο ιησους (26.5%) CP || ο ιησους (0.3%) || --- B,W (1.3%) || three other variants (0.2%)

⁴ κατεδιωξαν **f^{s5}** A,C,D,W [95%] HF,RP,CP,TR,OC || κατεδιωξεν ΝB [5%] NU

⁵ ο **f^{s5}** A,C [89%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 τε [10%] || το D || --- ΝB,W [1%] NU

⁶ ευροντες **f^{s5}** A,C [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ευρον ΝB(D) [1%] NU || --- (W)

⁷ αυτον **f^{s5}** A,C,D [99%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 και ΝB [1%] NU || --- (W)

⁸ σε ζητουσιν **f^{s5}** A [90%] HF,RP,CP,OC || ~ 21 ΝB,C,D(W) [10%] TR,NU

⁹ αγωμεν **f^{s5}** A,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 αλλαχου ΝB,C [1%] NU

¹⁰ και εκει **f^{s5}** A,B,C [85%] HF,RP,CP,OC,NU || κακει ΝD [14%] TR || 2 [1%] || --- W

¹¹ εληλυθα **f^{s5}** W [40%] || εξεληλυθα A,D [59%] HF,RP,CP,TR,OC || εξηλθον ΝB,C [1%] NU

¹² ην **f^{s5}** A,C,D,W (99.5%) HF,RP,CP,TR,OC || ηλθεν ΝB (0.5%) NU

¹³ εν ταις συναγωγαις **f^{s5}** [90%] HF,RP,CP,TR,OC || εις τας συναγωγας ΝA,B,C,D,W [10%] NU

¹⁴ και γονυπετων αυτον **f^{s5}** A,C (86.2%) HF,RP,CP,TR,OC || 12 αυτω (3.7%) || 12 Ν (6%) [NU]

¹⁵ || --- B,D,W (4.1%)

¹⁶ ο δε Ιησους **f^{s5}** A,C,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || και ΝB,D [0.5%] NU

¹⁷ ηψατο αυτον **f^{s5}** A,C,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 ΝB [1%] NU || ~ 212 D

¹⁸ ειποντος αυτον **f^{s5}** A,C (96%) HF,RP,CP,TR,OC || 1 αυτω (0.4%) || --- ΝB,D,W (2.3%) NU || long omission (1.2%)

¹⁹ ευθεως **f^{s5}** A,C,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθυν ΝB [1%] NU

¹⁹ απ αυτου η λεπρα *relic* || ~ 3412 A(C) [10%]

εὐθέως¹ ἔξέβαλεν αὐτόν, **44** καὶ λέγει αὐτῷ: ““Ορα μηδενὶ μηδὲν εἴπης· ἀλλ’² ὑπαγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ιερεῖ καὶ προσένεγκαι³ περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου ἢ προσέταξεν Μωσῆς,⁴ εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.” **45** Ο δὲ ἔξελθὼν ἤρξατο κηρύσσειν πολλὰ καὶ διαφημίζειν τὸν λόγον, ὥστε μηκέτι αὐτὸν δύνασθαι φανερῶς εἰς πόλιν εἰσελθεῖν, ἀλλ’ ἔξω ἐν⁵ ἐρήμοις τόποις ἦν· καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν πανταχόθεν.⁶

A paralitic—the evaluation

2 Καὶ εἰσῆλθεν πάλιν⁷ εἰς Καπερναοὺμ⁸ δι’ ἡμερῶν, καὶ⁹ ἡκούσθη ὅτι εἰς οἶκόν¹⁰ ἐστιν. **2** Καὶ εὐθέως¹¹ συνήχθησαν πολλοί ὥστε μηκέτι χωρεῖν, μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν, καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον. **3** Καὶ ἔρχονται πρὸς αὐτὸν παραλυτικὸν φέροντες,¹² αἱρόμενον ὑπὸ τεσσάρων. **4** Καὶ μὴ δυνάμενοι προσεγγίσαι¹³ αὐτῷ διὰ τὸν ὅχλον, ἀπεστέγασαν τὴν στέγην ὅπου ἦν· καὶ ἐξορύξαντες χαλῶσιν τὸν κράββατον¹⁴ ἐφ’ ὃ¹⁵ ὁ παραλυτικὸς κατέκειτο. **5** Ιδὼν δὲ¹⁶ ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν λέγει τῷ παραλυτικῷ, “Τέκνον, ἀφέωνταί¹⁷ σοι αἱ ἀμαρτίαι σου”.¹⁸

6 Ἡσαν δέ τινες τῶν γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι, καὶ διαλογιζόμενοι ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν: **7** “Τί οὗτος οὕτως λαλεῖ βλασφημίας?¹⁹ Τίς

¹ εὐθεως **f⁵**(A)C [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθυς **N**B,D [2%] NU || W omits verse 43

² αλλ ḍ**⁵**[85%] HF,RP,TR,OC || αλλα **N**A,B,C,D,W [15%] CP,NU

³ προσενεγκαι **f⁵**C [25%] || προσενεγκε **N**A,B,D,W [75%] HF,RP,CP,TR,OC,NU

⁴ μωσης **f⁵**A,C [85%] HF,RP,CP,TR || μωσης **N**B,D,W [15%] OC,NU

⁵ εν **f⁵**A,C,D [99%] HF,RP,CP,TR,OC || εν **N**B,W [1%] NU

⁶ πανταχοθεν **f⁵**[90%] HF,RP,CP,TR,OC || παντοθεν **N**A,B,C,D,W [10%] NU

⁷ εισηλθεν παλιν **f⁵**A,C [92%] HF,RP,CP,OC || εισηλθων 2 **N**B,D [2%] NU || ~ 21 [5%] TR || ~ 2 ερχεται W || 1 [1%]

⁸ καπερναουμ **f⁵**A,C [98%] HF,RP,CP,TR,OC || καφαρναουμ **N**B,D,W [2%] NU

⁹ και **f⁵**A,C,D,W [95%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **N**B [5%] NU

¹⁰ εις οικον **f⁵**A,C (98.7%) HF,RP,CP,TR,OC || εις οικω **P⁸⁸****N**B,D,W (1%) NU || one other variant (0.2%)

¹¹ ευθεως **f⁵**A,C,D [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **P^{88v}****N**B,W [1%] NU

¹² προς αυτον παραλυτικον φεροντες **f⁵**A [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 1243 C,D(W) [3%] || ~ 4123 **P⁸⁸****N**B [1%] NU

¹³ προσεγγισαι **f⁵**A,C(D) [99%] HF,RP,CP,TR,OC || προσενεγκαι **N**B [1%] NU || προσελθειν W

¹⁴ κραββατον **f⁵**[65%] HF,RP,CP,TR || κραββατον A,C,D,W [33%] OC,NU || κραββακτον **N** || κραββατον B [1%] || κραββατον [1%] (A similar statement obtains in verses 9, 11, 12.)

¹⁵ εφ ω **f⁵**A,C [97%] HF,RP,CP,TR,OC || εφ ου [1%] || εφ ο [1%] || οπου **N**B(D) [1%] NU || εις ον W

¹⁶ ιδων δε **f⁵**A,D,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || και ιδων **P⁸⁸****N**B,C [2%] NU

¹⁷ αφεωνται **f⁵****P⁸⁸****N**A,C,D,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || αφεονται [1%] || αφιενται B [1%] NU

¹⁸ σοι αι αμαρτιαι σου **f⁵**(A) [92%] HF,RP,CP,TR,OC || 123 C [1%] || 4234 [4%] || ~ 423 **P^{88v}****N**B,D,W [3%] NU

¹⁹ βλασφημιας **f⁵**A,C,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || βλασφημει **P⁸⁸****N**B,D [0.5%] NU

δύναται ἀφιέναι ἀμαρτίας εἰ μὴ εἶς, ὁ Θεός?” 8 Καὶ εὐθέως¹ ἐπιγνοὺς ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι αὐτοῦ ὅτι οὗτος αὐτοὶ² διαλογίζονται ἐν ἑαυτοῖς εἶπεν³ αὐτοῖς: “Τί ταῦτα διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν? 9 Τί ἔστιν εὐκοπώτερον: εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ, ‘Ἀφέωνται⁴ σου⁵ αἱ ἀμαρτίαι’, ἢ εἰπεῖν, “Ἐγειραι⁶ καὶ ἄρον τὸν κράββατον σου⁷ καὶ περιπάτει!”? 10 “Ινα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἔξουσίαν ἔχει ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἀμαρτίας”⁸—λέγει τῷ παραλυτικῷ: 11 “Σοὶ λέγω, ἔγειραι⁹ καὶ¹⁰ ἄρον τὸν κράββατόν σου καὶ ὑπαγε εἰς τὸν οἴκον σου!” 12 Καὶ ἡγέρθη εὐθέως καὶ¹¹ ὥρας τὸν κράββατον ἔξηλθεν ἐναντίον¹² πάντων· ὥστε ἔξιτασθαι πάντας καὶ δοξάζειν τὸν Θεόν, λέγοντας ὅτι “Οὐδέποτε οὕτως¹³ εἴδομεν!”

Matthew called

13 Καὶ ἔξηλθεν πάλιν παρὰ τὴν θάλασσαν· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἦρχετο πρὸς αὐτόν, καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς. 14 Καὶ παράγων,¹⁴ εἰδεν¹⁵ Λευὶν¹⁶ τὸν τοῦ Ἀλφαίου καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, καὶ λέγει αὐτῷ, “Ἀκολούθει μοι”. Καὶ ἀναστὰς ἤκολούθησεν αὐτῷ.

15 Καὶ ἐγένετο,¹⁷ ἐν τῷ¹⁸ κατακεῖσθαι αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τελῶναι καὶ ἀμαρτωλοὶ συνανέκειντο τῷ Ἰησοῦν καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ἥσαν γὰρ πολλοί καὶ ἤκολούθησαν¹⁹ αὐτῷ. 16 Καὶ οἱ γραμ-

¹ εὐθεως **f⁵** A,C [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθυς P^{88v}NB [1%] NU || --- D,W [1%]

² αυτοι **f⁵** A,C [90%] HF,RP,CP,OC || --- P^{88v}NB,D,W [10%] TR,NU

³ ειπεν **f⁵** A,C,D [99%] HF,RP,CP,TR,OC || λεγει NB(W) [1%] NU

⁴ αφεωνται **f⁵** A,C(D)W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || αφιενται NB [1%] NU || three other variants

⁵ σου **f⁵** P⁸⁸NB,W [90%] HF,RP,CP,OC,NU || σοι A,C(D) [10%] TR

⁶ εγειραι **f⁵** [65%] HF,RP,CP,TR || εγειρε ΝA,C(D)W [34%] OC,NU || εγειρου B [1%]

⁷ τον κραββατον σου **f⁵** P⁸⁸ΝA,B,C(D) [40%] CP,OC,NU || ~ 312 [59%] HF,RP,TR || --- W [1%]

⁸ επι της γης αφιεναι αμαρτιας **f⁵** P⁸⁸NC,D (47.7%) || ~ 41235 A (46.6%) HF,RP,CP,TR,OC || ~ 45123 B (3.2%) NU || 45 W (1.5%) || long omissions (0.9%) || one other variant

⁹ σοι λεγω εγειραι **f⁵** [45%] HF,RP,CP,TR || 12 εγειρε A,B,C,D [54%] OC,NU || ~ εγειρε 12 P^{88v}Ν || εγειρε W [1%] || two other variants

¹⁰ και **f⁵** A,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || --- P⁸⁸ΝB,C,D [2%] NU

¹¹ ευθεως και **f⁵** A(D) [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 C [1%] || ~ 2 ευθυς P⁸⁸NB [1%] NU || 2 W [1%]

¹² εναντιον **f⁵** A,C,D [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ενωπιον [1%] || εμπροσθεν P⁸⁸ΝB(W) [1%] NU

¹³ ουδεποτε οντως **f⁵** A,C [99%] HF,RP,CP,TR,OC || 21 P⁸⁸ΝB,D,W [1%] NU

¹⁴ παραγων *reli* || 1 ο τησους [15%]

¹⁵ ειδεν *reli* || ιδεν A,C [10%]

¹⁶ λευιν **f⁵** P⁸⁸C [70%] HF,CP,TR,OC,NU || λευι A [26.5%] RP || λευει B,W [2%] || λευει Ν || six further variations based on Levi [0.6%] || τακωβον D (0.9%) (*Tut* has garbled the evidence here.)

¹⁷ εγενετο **f⁵** A,C,D [99%] HF,RP,CP,TR,OC || γινεται P⁸⁸Ν(B,W) [1%] NU

¹⁸ εν τω **f⁵** A,C [98%] HF,RP,CP,TR,OC || --- P⁸⁸ΝB(D,W) [2%] NU

¹⁹ ηκολουθησαν **f⁵** A,C,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ηκολουθουν ΝB [1%] NU

ματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι,¹ ἴδόντες αὐτὸν ἐσθίοντα² μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἀμαρτωλῶν,³ ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, “Τί ὅτι⁴ μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἀμαρτωλῶν ἐσθίει καὶ πίνει?”⁵ 17 Καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς:⁶ “Οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ιατροῦ, ἀλλ’ οἱ κακῶς ἔχοντες. Οὐκ ἥλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἀμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.”⁷

Fasting

18 Καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων⁸ νηστεύοντες· καὶ ἔρχονται καὶ λέγουσιν αὐτῷ, “Διὰ τί οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ⁹ τῶν Φαρισαίων νηστεύουσιν, οἱ δὲ σοὶ μαθηταὶ οὐ νηστεύουσιν?” 19 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: “Μὴ δύνανται οἱ νιοὶ τοῦ νυμφῶνος, ἐν φῷ ὁ νυμφίος μετ’ αὐτῶν ἐστιν, νηστεύειν? Οσον χρόνον μεθ’ ἑαυτῶν ἔχουσιν τὸν νυμφίον¹⁰ οὐ δύνανται νηστεύειν. 20 Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ’ αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν, ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις.¹¹

Cloth and wineskins

21 “Καὶ¹² οὐδεὶς ἐπίβλημα ράκους ἀγνάφου ἐπιρράπτει¹³ ἐπὶ ἴματιώ παλαιῶ,¹⁴ εἰ δὲ μή,¹⁵ αἴρει τὸ πλήρωμα αὐτοῦ¹⁶ τὸ καινὸν τοῦ παλαιοῦ, καὶ χειρὸν σχίσμα γίνεται. 22 Καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς

¹ καὶ οἱ φαρισαῖοι **f⁵A,C(D)** (99%) HF,RP,CP,TR,OC || τῶν φαρισαίων καὶ **P^{88v}N** (0.5%) || τῶν φαρισαίων **B,W** (0.2%) NU

² αυτὸν εσθίοντα **f⁵(A)C** (97.7%) HF,RP,CP,TR,OC || οτι εσθίει **B** (0.3%) NU || οτι ησθίειν **P⁸⁸N(D)** (0.4%) || **1** (1.2%) || five other variants W (0.4%)

³ τελωνῶν καὶ ἀμαρτωλῶν **f⁵N(A)C** (98.3%) HF,RP,CP,TR,OC || ~321 (**P⁸⁸B(D)**) (0.6%) NU || **1** (0.7%) || four other variants W (0.4%)

⁴ τι οτι **f⁵A** (96%) HF,RP,CP,TR,OC || **2,B,C** (1.8%) NU || δια **1 ND**,W (0.4%) || **1** (0.2%) || long omission (1.4%) || three other variants (0.2%)

⁵ εσθίει καὶ πινει **f⁵P⁸⁸A** (93.3%) HF,RP,CP,TR,OC || εσθίετε 2 πινετε (0.9%) || 123 ο διδασκολος νυμων (C) (4.9%) || **1 B,D,W** (0.7%) NU || **1** ο διδασκολος νυμων **N** (0.2%)

⁶ αυτοις **f⁵N,A,C** [98%] HF,RP,CP,TR,OC || **1** οτι **B** [1%] NU || --- D,W [1%] || οτι **P⁸⁸**

⁷ εις μετανοιαν **f⁵C** [90%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **P⁸⁸N,A,B,D,W** [10%] NU

⁸ τῶν φαρισαίων **f⁵(W)** (93.4%) HF,RP,CP,TR,OC || φαρισαῖοι **P⁸⁸N,A,B,C,D** (6.4%) NU

⁹ οι **f⁵D** [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || **1** μαθηται **P⁸⁸N,B,C** [1%] NU || --- A,W [0.5%]

¹⁰ μεθ εαυτων εχουσιν τον νυμφιον **f⁵A** (91.4%) HF,RP,CP,TR,OC || μετ αυτων 345 (1.7%) || ~31245 (1.2%) || ~3 μετ αυτων 45 (0.5%) || ~34512 **P⁸⁸** (0.3%) || ~345 μετ αυτων **N,B,C** (0.7%) NU || 12 εστιν 45 (0.2%) || μετ αυτων 45 (0.3%) || --- D,W (3.4%) || three further variants (0.3%)

¹¹ εκαινιαις ταις ημεραις **f⁵[85%]** HF,RP,CP,TR,OC || εκεινη τη ημερα **N,A,B,C,D,W** [15%] NU

¹² και **f⁵[75%]** HF,RP,CP,TR || --- **N,A,B,C,W** [23%] OC,NU || δε **D** [2%]

¹³ επιρραπτει **f⁵[80%]** HF,RP,CP,TR,OC || επιραπτει **N,A,B,C** [20%] NU || επισυνραπτει **D(W)**

¹⁴ ματιω παλαιω **f⁵A,W** [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ματιον παλαιον **P⁸⁸N,B,C,D** [1%] NU

¹⁵ μη **reI** || μηγε [5%] OC

¹⁶ το πληρωμα αυτου **f⁵C** [93%] HF,RP,CP,TR,OC || **12 απ 3** [3%] NU || ~ απ 312 A,W [3%] ||

12 D [1%] || 2 απ 3 **N** || 12 αφ εαυτου B

παλαιούς, εἰ δὲ μή, ῥήσσει¹ ὁ οἶνος ὁ νέος² τοὺς ἀσκούς, καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται.³ ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον.”⁴

Jesus is Lord of the Sabbath

23 Καὶ ἐγένετο παραπορεύεσθαι αὐτὸν, ἐν τοῖς σάββασιν,⁵ διὰ τῶν σπορίμων, καὶ ἦρξαντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ⁶ ὄδὸν ποιεῖν, τίλλοντες τοὺς στάχυας. **24** Καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἔλεγον αὐτῷ, “Ἴδε, τί ποιοῦσιν ἐν⁷ τοῖς σάββασιν ὃ οὐκ ἔξεστιν?” **25** Καὶ αὐτὸς ἔλεγεν⁸ αὐτοῖς: “Οὐδέποτε ἀνέγνωτε τί ἐποίησεν Δαυὶδ, ὅτε χρείαν ἔσχεν καὶ ἐπείνασεν, αὐτὸς καὶ οἱ μετ’ αὐτοῦ? **26** Πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ (ἐπὶ Ἀβιάθαρ⁹ ἀρχιερέως) καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξεστιν φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσιν,¹⁰ καὶ ἔδωκεν καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσιν?” **27** Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς: “Τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο,¹¹ οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον. **28** Ὡστε Κύριος ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ ἄνθρωπου καὶ τοῦ σαββάτου.”

A Sabbath healing—the rejection

3 Καὶ εἰσῆλθεν πάλιν εἰς τὴν συναγωγήν, καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος ἔξηραμμένην ἔχων τὴν χεῖρα. **2** Καὶ παρετήρουν αὐτὸν, εἰ τοῖς σάββασιν θεραπεύεσθαι αὐτὸν, ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. **3** Καὶ λέγει τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ἔξηραμμένην ἔχοντι τὴν χεῖρα,¹² “Ἐγειραι¹³ εἰς τὸ μέσον”. **4** Καὶ λέγει

¹ ρησσει **f⁵** A [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ρηξει P⁸⁸NB,C,D [2%] NU || διαρρησσονται W

² ο νεος **f⁵** A [96%] HF,RP,CP,TR,OC || --- P⁸⁸NB,C,D(W) [4%] NU

³ εκχειται και οι ασκοι απολουνται **f⁵** ΝA,C(W) [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || 2345 D ||

~ απολυνται 234 P⁸⁸B [0.5%] NU

⁴ βλητεον **f⁵** P⁸⁸A,C (99.4%) HF,RP,CP,TR,OC || --- NB (0.3%) NU || βαλλουσιν W || long omission D (0.2%)

⁵ παραπορευεσθαι αυτον εν τοις σαββασιν **f⁵** A [90%] HF,RP,CP,TR,OC || 1245 [6%] ||

~ 23451 (διαπορευεσθαι B,D* πορευεσθαι W) P⁸⁸N(B,D,W) [3%] NU || ~ 45 διαπορευεσθαι 2 C [1%] || at least four further variations

⁶ ηρξαντο οι μαθηται αυτου **f⁵** A [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 2341 P⁸⁸NB,C(D)W [3%] NU

⁷ εν **f⁵** [95%] HF,RP,CP,TR,OC || --- Ν(A)B,C,D,W [5%] NU

⁸ αυτος ελεγεν **f⁵** A [96.5%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 λεγει [0.5%] || 2 P⁸⁸B [0.5%] || λεγει ΝC,W [2%] NU || αποκριθεις ειπεν D [0.5%]

⁹ αβιαθαρ **f⁵** P⁸⁸NB (83.7%) HF,RP,OC,NU || 1 του A,C (15.8%) CP,TR || --- D,W (0.4%)

¹⁰ τοις ιερευσιν **f⁵** A,C,(D,W) [97%] HF,RP,CP,TR,OC || 12 μονοις [2%] || 1 αρχιερευσιν [0.5%] || τους ιερεις ΝB [0.5%] NU

¹¹ εγενετο **f⁵** A (98.6%) HF,RP,CP,TR,OC || 1 και ΝB,C (0.9%) NU || εκτισθη W (0.5%) || --- D

¹² εξηραμμενην εχοντι την χειρα **f⁵** A (94.4%) HF,RP,CP,TR,OC || 1 εχων 34 (3.1%) || 1 εχοντα 34 (0.5%) || ~ 2341 D (0.3%) || ~ 3421 (0.2%) || ~ 342 ξηραν B (0.4%) || ~ 3 ξηραν 42 ΝC (0.3%) NU || ξηραν 234 (0.3%) || two other variations W (0.2%) || long omission (0.2%)

¹³ εγειραι **f⁵** [60%] HF,RP,CP,TR || εγειρε ΝA,B,C,D,W [40%] OC,NU

αὐτοῖς: ““Ἐξεστιν τοῖς σάββασιν ἀγαθοποιῆσαι¹ ἢ κακοποιῆσαι, ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀποκτεῖναι?”² Οἱ δὲ ἐσιώπων. 5 Καὶ περιβλεψάμενος αὐτοὺς μετ’ ὄργῆς, συλλυπούμενος ἐπὶ τῇ πωρώσει τῆς καρδίας αὐτῶν, λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, ““Ἐκτεινόν τὴν χεῖρά σου!”³ Καὶ ἔξετεινεν, καὶ ἀποκατεστάθη⁴ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη!⁵ 6 Καὶ ἔξελθόντες οἱ Φαρισαῖοι εὐθέως⁶ μετὰ τῶν Ἡρῳδιανῶν συμβούλιον ἐποίουν⁷ κατ’ αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν.

Healings by the Sea

7 Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ⁸ πρὸς τὴν θάλασσαν· καὶ πολὺ πλῆθος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἤκολούθησεν⁹ αὐτῷ¹⁰—καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας 8 καὶ ἀπὸ Ιερουσαλύμων καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, καὶ οἱ¹¹ περὶ Τύρου καὶ Σιδῶνα. Πλῆθος πολὺ, ἀκούσαντες¹² ὅσα ἐποίει, ἥλθον πρὸς αὐτόν. 9 Καὶ εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα πλοιάριον προσκαρτερῇ αὐτῷ, διὰ τὸν ὄχλον, ἵνα μὴ θλίβωσιν αὐτόν. 10 Πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν, ὡστε ἐπιπίτειν αὐτῷ ἵνα αὐτὸν ἄψωνται, ὅσοι εἶχον μάστιγας. 11 Καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα—ὅταν αὐτὸν ἐθεώρει,¹³ προσέπιπτεν¹⁴ αὐτῷ καὶ ἔκραζεν,¹⁵ λέγοντα¹⁶ ὅτι ““Σὺ εἰ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ!” 12 Καὶ πολλὰ ἐπετίμα αὐτοῖς ἵνα μὴ φανερὸν αὐτὸν¹⁷ ποιήσωσιν.

¹ αγαθοποιῆσαι **F⁵** A,B,C [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || αγαθον ποιησαι **N**(D)W,NU

² αποκτειναι **reI** || απολεσαι W [10%]

³ σου **F⁵** N,A,C,D,W [85%] HF,RP,CP,TR,OC || --- B [15%] NU

⁴ αποκατεσταθη **F⁵** D [65%] HF,RP,CP,TR,OC || απεκατεσταθη **N**A,B(C)W [35%] NU

⁵ υγιης ως η αλλη **F⁵** [95%] HF,RP,CP,TR,OC || --- N,A,B,C(D)W [5%] NU

⁶ ευθεως **F⁵** A [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθυς **N**B,C [1%] NU || --- D,W [1%]

⁷ εποιουν **F⁵** A (92.7%) HF,RP,CP,TR,OC || εποιησαν **N**C (5.1%) || ποιουντες D (0.1%) || εποιουντο W (0.6%) || εδιδουν B (1.3%) NU || two other variants (0.2%)

⁸ ανεχωρησεν μετα των μαθητων αυτου **F⁵** A,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 23451 N,B,C,D [3%] NU

⁹ ηκολουθησεν **F⁵** A,B (46.1%) CP[NU] || ηκολουθησαν (**N**C) (52.5%) HF,RP,TR,OC || ηκολουθουν (0.5%) || --- D,W (0.5%) || ηκολουθη (0.2%) || long omission (0.2%)

¹⁰ αυτω **F⁵** A (98.6%) HF,RP,CP,TR,OC || --- N,B,C(D,W) (1%) NU || two other variants (0.2%) || long omission (0.2%)

¹¹ οι **F⁵** A,D [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- (N)B,C,W [1%] NU

¹² ακουσαντες **F⁵** A,C,D [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ακουοντες **N**B(W) [3%] NU

¹³ εθεωρει **F⁵** A [95%] HF,RP,CP,TR || εθεωρουν N,B,C,D [5%] OC,NU || ιδον W

¹⁴ προσεπιπτεν **F⁵** [70%] HF,RP,CP,TR || προσεπιπτον N.A,C,D,W [30%] OC,NU || προσεπιπταν B

¹⁵ εκραζεν **F⁵** [70%] HF,RP,CP,TR || εκραζον N,A,B,C,D,W [29%] OC,NU || three other variants [1%]

¹⁶ λεγοντα **F⁵** A,B,C [99%] HF,RP,CP,TR,OC || λεγοντες **N**D,W [1%] NU

¹⁷ φανερον αυτον **F⁵** A [96%] HF,RP,CP,OC || ~ 21 N,B,C,D,W [4%] TR,NU

The Twelve Chosen

13 Καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὅρος καὶ προσκαλεῖται οὓς ἥθελεν αὐτός, καὶ ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν. 14 Καὶ ἐποίησεν δώδεκα,¹ ἵνα ὁσιν μετ' αὐτοῦ καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν 15—καὶ ἔχειν ἔξουσίαν θεραπεύειν τὰς νόσους καὶ² ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια. 16 Καὶ³ ἐπέθηκεν τῷ Σίμωνι ὄνομα⁴ Πέτρον, 17 καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰακώβου (καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὄνόματα⁵ ‘Βοανεργές’,⁶ ὃ ἐστιν ‘Υἱοὶ βροντῆς’). 18 καὶ Ἀνδρέαν καὶ Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον καὶ Ματθαῖον⁷ καὶ Θωμᾶν καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἀλφαίου καὶ Θαδδαῖον καὶ Σίμωνα τὸν Κανανίτην.⁸ 19 καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώτην,⁹ ὃς καὶ παρέδωκεν αὐτόν.

20 Καὶ ἔρχονται¹⁰ εἰς οἶκον· καὶ συνέρχεται πάλιν¹¹ ὥχλος, ὡστε μὴ δύνασθαι αὐτοὺς μηδὲ¹² ἄρτον φαγεῖν. 21 Καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ' αὐτοῦ ἔξῆλθον κρατῆσαι αὐτόν, ἔλεγον γὰρ ὅτι “Ἐξέστη!”

Scribes blaspheme the Holy Spirit

22 Καὶ οἱ γραμματεῖς οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καταβάντες ἔλεγον ὅτι “Βεελζεβοὺλ ἔχει”, καὶ ὅτι “Ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια”. 23 Καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς ἔλεγεν αὐτοῖς: “Πῶς δύναται Σατανᾶς Σατανᾶν ἐκβάλλειν? 24 Καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἡ βασιλεία ἐκείνη. 25 Καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται¹³ σταθῆναι ἡ οἰκία ἐκείνη.¹⁴

¹ δώδεκα **f⁵** A(D) (98%) HF,RP,CP,TR,OC || 1 ους καὶ αποστολονς ωνομασεν NB(C)(W) (1.8%) [NU] || long omissions (0.2%)

² θεραπευειν τας νοσους και **f⁵** A,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,C [1%] NU

³ και **f⁵** A,D (98.8%) HF,RP,CP,TR,OC || 1 εποιησεν τους δωδεκα 1 NB,C (0.5%) [NU] || πρωτον σιμωνι (0.5%) || W is wild

⁴ τω σιμωνι ονομα **f⁵** A(D) [98.5%] HF,RP,CP,TR || ~ 312 NB,C(W) [1%] OC,NU || ονοματα τω σιμωνι [0.5%]

⁵ ονοματα **f⁵** ΝΑ, C [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] || ονομα B,D [0.5%] || W is wild

⁶ βοανεργες **f⁵** [95%] HF,RP,CP,TR,OC || βοανηργες ΝΑ, B,C [5%] NU || βοανεργης D || βοανανηργε W

⁷ μαθθαιον **f⁵** ΝΑ, C [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || μαθθαιον B,D,NU || μαθθεος W

⁸ κανανιτην **f⁵** (A) [99%] HF,RP,CP,TR,OC || καναναιον NB,C,D [1%] NU || κανανεος W

⁹ ισκαριωτην **f⁵** A(W) (98.8%) HF,RP,CP,TR,OC || ισκαριωθ ΝΒ, C (0.9%) NU || σκαριωθ D || --- (0.2%)

¹⁰ ερχονται **f⁵** A,C [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ερχεται NB,W [0.5%] NU || εισερχονται D

¹¹ παλιν **f⁵** ΝC, W (92.4%) HF,RP,CP,TR,OC || 1 ο A,B,D (7.5%) [NU]

¹² μηδε **f⁵** A,B,W [30%] OC,NU || μητε ΝC,D [70%] HF,RP,CP,TR

¹³ δυναται **f⁵** A,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || δυνησetai ΝB,C [1%] NU

¹⁴ σταθηναι η οικια εκεινη **f⁵** A [96.5%] HF,RP,CP,TR,OC || στηναι 234 [2%] || 1 W || ~ 2341 Ν,C [0.5%] NU || ~ 234 στηνai B [1%] || ~ 234 εστανai D

26 Καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς ἀνέστη ἐφ' ἑαυτὸν καὶ μεμέρισται,¹ οὐ δύναται σταθῆναι,² ἀλλὰ τέλος ἔχει. **27** Οὐδεὶς δύναται³ τὰ σκεύη τοῦ ἵσχυροῦ, εἰσελθῶν εἰς τὴν οἰκίαν⁴ αὐτοῦ, διαρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον τὸν ἵσχυρὸν δήσῃ—καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσῃ.⁵

28 “Ἄμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι πάντα ἀφεθήσεται τὰ ὄμαρτήματα τοῖς νίοῖς τῶν ἀνθρώπων,⁶ καὶ⁷ βλασφημίᾳ ὄσας⁸ ἀν⁹ βλασφημήσωσιν. **29** ὃς δ' ἂν βλασφημήσῃ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον οὐκ ἔχει ὄφεσιν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλ¹⁰ ἔνοχός ἐστιν αἰωνίου κρίσεως”¹¹ **30**—ὅτι ἔλεγον, “Πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει”.

Jesus goes on the offensive

New relationships

31 Ἐρχονται οὖν¹² οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ,¹³ καὶ ἔξω ἐστῶτες¹⁴ ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν, φωνοῦντες¹⁵ αὐτόν. **32** Καὶ ἐκάθητο ὅχλος περὶ αὐτὸν¹⁶ εἶπον δὲ¹⁷ αὐτῷ, “Ιδοὺ, ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου καὶ αἱ

¹ καὶ μεμερισται **f⁵A** [99%] HF,RP,CP,TR,OC || 2 D || 1 εμερισθη B [0.5%] NU || ~ εμερισθη 1 Ν,C || εμερισθη W

² σταθηναι **f⁵A** [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 η βασιλεα αυτου D,W [0.5%] || στηναι Ν,B,C [1%] NU

³ ουδεις δυναται **f⁵A,D,W** [97%] HF,RP,CP,OC || αλλ 12 [2%] || ~ αλλ ου 21 ΝB,C [0.5%] NU || ~ ου 21 TR || two other variants

⁴ τα σκευη του ισχυρου εισελθων εις την οικιαν **f⁵A,D(W)** [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 67834512 B,C [1%] NU || ~ 56783412 Ν

⁵ διαρπαση **f⁵A,W** [60%] HF,RP,CP || διαρπασει ΝB,C [40%] TR,OC,NU || διαρπαζει D

⁶ τα αμαρτηματα τοις νιοις των ανθρωπων **f⁵(W)** [96%] HF,RP,CP,TR || ~ 345612 ΝA,B,C,D [3%] OC,NU || three other variants [1%]

⁷ καὶ **f⁵D** [90%] HF,RP,CP,TR || 1 αι ΝA,B,C,W [10%] OC,NU

⁸ οσας **f⁵A,C** [95%] HF,RP,CP,TR,OC || οσα ΝB,D [5%] NU || --- W

⁹ αν **f⁵ΝA,D** [97%] HF,RP,CP,TR || εαν B,C [3%] OC,NU || --- W

¹⁰ αλλ rel || αλλα ΝA,D,W [1%] NU

¹¹ κρισεως **f⁵A** (97.3%) HF,RP,CP,TR,OC || αμαρτηματος ΝB (0.7%) NU || αμαρτιας C,D,W (0.6%) || κολασεως (1%) || three other variants (0.4%)

¹² ερχονται ουν **f⁵A** [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ερχεται και ΝD,W [1.5%] NU || ~ και 1 B,C [1.5%] || two other variants

¹³ οι αδελφοι και η μητηρ αυτου **f⁵** (81.4%) HF,RP,CP,TR || 1263456 A (13.5%) || ~ 456312 (1.5%) || ~ 453126 (0.7%) || ~ 4563126 ΝB,C,D(W) (2.8%) OC,NU || three other variants (0.2%)

¹⁴ εστωτες **f⁵A,D,W** [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || στηκοντες B,C [0.5%] NU || εστηκοτες [1%] || σταντες Ν

¹⁵ φωνουντες **f⁵D** (96.9%) HF,RP,CP,TR,OC || καλουντες ΝB,C,W (1.7%) NU || ζητουντες A || --- (1.4%)

¹⁶ οχλος περι αυτου **f⁵** [85%] HF,RP,CP,TR || ~ 231 A,B,C,W [15%] OC,NU || ~ προς 31 Ν || προς τον οχλον D

¹⁷ ειπον δε **f⁵A** [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ειποντων 2 [1%] || και λεγουσιν ΝB,C,D,W [2%] NU

ἀδελφαί σου¹ ἔξω ζητοῦσίν σε”. 33 Καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς λέγων,² “Τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου ἢ³ οἱ ἀδελφοί μου?”⁴ 34 Καὶ περιβλεψάμενος κύκλῳ τοὺς περὶ αὐτὸν⁵ καθημένους λέγει: “Ιδοὺ⁶ ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου! 35 Ὅς γὰρ⁷ ἀν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, οὗτος ἀδελφός μου καὶ ἀδελφή μου⁸ καὶ μήτηρ μου⁹ ἐστίν.”

Many parables

4 Καὶ πάλιν ἥρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν. Καὶ συνήχθη¹⁰ πρὸς αὐτὸν ὄχλος πολὺς,¹¹ ὃστε αὐτὸν ἐμβάντα εἰς τὸ πλοῖον¹² καθῆσθαι, ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν θάλασσαν, ἐπὶ τῆς γῆς, ἦν.¹³ 2 Καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς πολλά, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ:

Parable of the soils

3 “Ἄκουετε! Ιδοὺ, ἔξηλθεν ὁ σπείρων τοῦ¹⁴ σπειραί. 4 Καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ σπείρειν, ὃ μὲν ἔπεσεν παρὰ¹⁵ τὴν ὁδόν, καὶ ἤλθεν¹⁶ τὰ πετεινὰ¹⁷ καὶ κατέφαγεν αὐτό. 5 Ἄλλο δὲ¹⁸ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ πετρώδες ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν, καὶ εὐθέως¹⁹ ἔξανέτειλεν διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς. 6 Ἡλίου δὲ

¹ καὶ αἱ αδελφαὶ σου **f⁵A,D** [70.9%] HF,RP,CP[NU] || --- NB,C,W (28.9%) TR,OC || long omissions (0.1%) (A not very difficult case of homoioteleuton.)

² απεκρίθη αυτοῖς λέγων **f⁵A,D** [97%] HF,RP,CP,TR,OC || 12 καὶ λεγει [2%] || αποκριθεις 2 λεγει NB(C) [1%] NU || αποκριθεις και ειπεν 2 W

³ η **f⁵A(D)** [60%] HF,RP,CP,TR,OC || και NB,C(W) [40%] NU

⁴ μου **f⁵N**A,C,W [99.8%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] || --- B,D

⁵ κυκλῳ τοὺς περὶ αυτὸν **f⁵A** [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 2341 [2%] || ~ 2341 NB,C [1%] NU || ~ 21 D || 1 αυτὸν 2 (W)

⁶ ιδου **f⁵A,D** [50%] || ιδε B,C [50%] HF,RP,CP,TR,OC,NU || ειδε NW

⁷ ος γαρ **f⁵N**A,C,D [99.4%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] || 1 B (0.3%) || ~ και 1 W || four other variants (0.2%)

⁸ μου **f⁵C** [90%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NA,B,D,W [10%] NU

⁹ μου **f⁵** [35%] || --- NA,B,C,D,W [65%] HF,RP,CP,TR,OC,NU

¹⁰ συνήχθη **f⁵D,W** [97%] HF,RP,CP,TR,OC || συναγεται NB,C [1.5%] NU || συνηχθσαν A [1%] || three other variants [0.5%]

¹¹ πολὺς **f⁵A,D** [99%] HF,RP,CP,TR,OC || πλειστος NB,C,W [1%] NU

¹² εμβανται εις το πλοιον **f⁵A** [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 2341 D,W [0.5%] || 124 [2.5%] || ~ 241 NB,C [1%] NU

¹³ ην **f⁵A,D,W** [99%] HF,RP,CP,TR || ησαν NB,C [1%] OC,NU

¹⁴ του **f⁵A,C** [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB(D)W [0.5%] NU

¹⁵ παρα *reI* || επι [1%] OC

¹⁶ ηλθεν *reII* || ηλθον [3%] OC

¹⁷ πετεινα **f⁵N**A,B,C [95%] HF,RP,CP,OC,NU || 1 του ουρανου D [5%] TR

¹⁸ αλλο δε **f⁵A** [97.5%] HF,RP,CP,TR || ~ και 1 NB,C [1%] OC,NU || και αλλα D [0.5%] || αλλα 1 W [1%]

¹⁹ ευθεως **f⁵A,W** [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθυς NB,C,D [0.5%] NU

ἀνατείλαντος¹ ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ρίζαν ἐξηράνθη. 7 Καὶ ἄλλο ἐπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι καὶ συνέπνιξαν αὐτό, καὶ καρπὸν οὐκ ἔδωκεν. 8 Καὶ ἄλλο² ἐπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν καλὴν, καὶ ἐδίδου καρπὸν ἀναβαίνοντα καὶ αὐξάνοντα³—καὶ ἔφερεν ἐν⁴ τριάκοντα καὶ ἐν⁵ ἑξήκοντα καὶ ἐν⁶ ἑκατόν.” 9 Καὶ ἔλεγεν,⁷ “Ο ἔχων⁸ ὅτα ἀκούειν, ἀκουέτω!”

The why of parables

10 Ὁτε δὲ⁹ ἐγένετο κατὰ μόνας, ἡρώτησαν¹⁰ αὐτὸν οἱ περὶ αὐτὸν, σὺν τοῖς δώδεκα, τὴν παραβολὴν.¹¹ 11 Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς: “Ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὸ μυστήριον¹² τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ· ἐκείνοις δὲ τοῖς ἔξω ἐν παραβολαῖς τὰ πάντα γίνεται, 12 ἵνα: ‘Βλέποντες βλέπωσιν, καὶ μὴ ἴδωσιν· καὶ ἀκούοντες ἀκούωσιν, καὶ μὴ συνιῶσιν· μήποτε ἐπιστρέψωσιν καὶ ἀφεθῇ αὐτοῖς τὰ ἀμαρτήματα’.”¹³

“The soils’ explained

13 Καὶ λέγει αὐτοῖς: “Οὐκ οὕδατε τὴν παραβολὴν ταύτην? Καὶ πῶς πάσας τὰς παραβολὰς γνώσεσθε? 14 Ο σπείρων τὸν λόγον σπείρει. 15 Οὗτοι δέ εἰσιν οἱ παρὰ τὴν ὁδὸν ὅπου σπείρεται ὁ λόγος: καὶ ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθέως¹⁴ ἔρχεται ὁ Σωτανᾶς καὶ αἴρει τὸν λόγον τὸν ἐσπαρμένον ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν.¹⁵ 16 Καὶ οὗτοι εἰσιν ὄμοιώς¹ οἱ ἐπὶ τὰ πε-

¹ ηλιον δε ανατειλαντος **f⁵** A,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || και οτε ανετειλεν ο ηλιος NB,C,D [1%]
NU

² αλλο **f⁵** A,D [99%] HF,RP,CP,TR,OC || αλλα NB,C,W [1%] NU

³ αυξανοντα **f⁵** C [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || αυξανομενα NB [0.5%] NU || αυξανομενον A,D,W [1%]

⁴ εν **f⁵** [97%] RP,OC || ἐν [2%] HF,CP,TR,NU || εις NB,C^v [0.5%] || το εν W (uncials without breathing are ambiguous)

⁵ εν **f⁵** [97%] RP,OC || ἐν [2%] HF,CP,TR,NU || εις NC^v [0.5%] || το εν W

⁶ *Ibid.*

⁷ ελεγεν **f⁵** ΝA,B,C,D,W [95%] HF,RP,CP,NU || 1 αυτοις [5%] TR,OC

⁸ ο εχων **f⁵** A,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ος εχει NB,C,D [0.5%] NU

⁹ οτε δε **f⁵** A [98%] HF,RP,CP,TR,OC || και οτε NB,C,D,W [2%] NU

¹⁰ ηρωτησαν **f⁵** [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ηρωτων A,B [1%] NU || ηρωτουν NC [0.5%] || επηρωτων D [0.5%] || επηρωτησαν W [2%]

¹¹ την παραβολην **f⁵** A [97%] HF,RP,CP,TR,OC || τας παραβολας NB,C [1%] NU || τις η παραβολη αυτη D,W [2%]

¹² δεδοται γνωναι το μυστηριον **f⁵** D [92%] HF,RP,CP,TR || 12 τα μυστηρια [3.5%] OC || ~ 341 NB,C^v [0.5%] NU || 134 A,W [4%]

¹³ τα αμαρτηματα **f⁵** A,D [98%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,C,W [2%] NU

¹⁴ ευθεως **f⁵** A,D [98%] HF,RP,CP,TR || ευθυς NB,C,W [1%] OC,NU || --- [1%]

¹⁵ εν ταις καρδιαις αυτων **f⁵** D [97%] HF,RP,CP,TR,OC || εις αυτους B,W [2%] NU || 1 αυτοις NC [1%] || απο της καρδιας 4 A

τρώδη σπειρόμενοι: οἵ, ὅταν ἀκούσωσιν τὸν λόγον, εὐθέως² μετὰ χαρᾶς λαμβάνουσιν αὐτόν, 17 καὶ οὐκ ἔχουσιν ρίζαν ἐν ἑαυτοῖς ἀλλὰ πρόσκαιροί εἰσιν—εἶτα γενομένης θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον, εὐθέως³ σκανδαλίζονται. 18 Καὶ οὗτοί⁴ εἰσιν οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας σπειρόμενοι:⁵ οἱ τὸν λόγον ἀκούοντες,⁶ 19 καὶ αἱ μέριμναι τοῦ αἰῶνος τούτου⁷ καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι εἰσπορευόμεναι συμπνίγουσιν τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται. 20 Καὶ οὗτοί⁸ εἰσιν οἱ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρέντες: οἵτινες ἀκούονται τὸν λόγον καὶ παραδέχονται καὶ καρποφοροῦσιν—ἐν⁹ τριάκοντα καὶ ἐν¹⁰ ἑξήκοντα καὶ ἐν¹¹ ἑκατόν.”

The candlestick

21 Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς: “Μήτι ὁ λύχνος ἔρχεται¹² ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον τεθῇ ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην? Οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν ἐπιτεθῇ?¹³ 22 Οὐ γάρ ἐστιν¹⁴ κρυπτὸν ὃ ἔὰν¹⁵ μὴ¹⁶ φανερωθῇ, οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον ἀλλ’ ἵνα εἰς φανερόν ἔλθῃ.¹⁷ 23 Εἴ τις ἔχει ὅτα ἀκούειν, ἀκουέτω!” 24 Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς: “Βλέπετε τί ἀκούετε. Ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε ἀντιμετρηθήσεται¹⁸ ὑμῖν· καὶ προστεθήσεται ὑμῖν¹⁹ τοῖς ἀκούονται.¹ 25 Ὁς γὰρ ὃν ἔχῃ,² δοθήσεται αὐτῷ, καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ’ αὐτοῦ.”

¹ εἰσιν ομοιως **f⁵** A,B (95.8%) HF,RP,CP,TR || ~ 21 ΝC (1.8%) OC || 1 D,W (2.1%) NU || one other variant (0.1%) || long omissions (0.2%)

² ευθέως **f⁵** A,W [96%] HF,RP,CP,TR || ευθυς ΝB,C [2%] OC,NU || --- D [2%]

³ ευθέως **f⁵** A,D [97%] HF,RP,TR || ευθυς ΝB,C(W) [2%] CP,OC,NU || --- [1%]

⁴ ουτοι **f⁵** A [97.5%] HF,RP,CP,TR,OC || αλλοι ΝB,C,D [0.5%] NU || --- W [2%]

⁵ σπειρομενοι **f⁵** A [90%] HF,RP,CP,OC || 1 ουτοι εισιν ΝB,C,D,W [10%] TR,NU

⁶ τον λογον ακουοντες **f⁵** A,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC || 12 ακουσαντες B,C,D [3%] NU ||

~ ακουσαντες 12 Ν

⁷ αιωνος τοντου **f⁵** A [96%] HF,RP,CP,TR,OC || αιωνος ΝB,C [2%] NU || βιου D,W [2%]

⁸ ουτοι **f⁵** A,D(W) [99%] HF,RP,CP,TR,OC || εκεινοι ΝB,C [0.5%] NU || --- [0.5%]

⁹ εν **f⁵** [99%] RP,OC || ἐν [0.5%] HF,CP,TR,NU || το εν W (uncials without breathing are ambiguous)

¹⁰ εν **f⁵** [99%] RP,OC || ἐν [0.5%] HF,CP,TR,NU || το εν W || --- B,C'

¹¹ εν **f⁵** [99%] RP,OC || ἐν [0.5%] HF,CP,TR,NU || το εν W || --- B

¹² ο λυχνος ερχεται **f⁵** A [97%] HF,RP,CP,TR || ~ 312 ΝB,C [2%] OC,NU || ο λυχνος καιεται W [1%] || απτεται ο λυχνος D

¹³ επιτεθη **f⁵** A [80%] HF,RP,CP,TR,OC || τεθη ΝB,C,D,W [20%] NU

¹⁴ εστιν **f⁵** B,D,W [50%] OC,NU || 1 τι ΝA,C [50%] HF,RP,CP,TR

¹⁵ ο εαν **f⁵** [93%] HF,RP,CP,TR,OC || 2 ΝA,B,C [1%] NU || 1 ου [1%] || ει [2%] || αλλ D,W || --- [3%] || two other variants

¹⁶ μη **f⁵** A,C [97%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 ινα ΝB [3%] NU || ινα D,W

¹⁷ εις φανερον ελθη **f⁵** A,W [99%] HF,RP,CP,TR || ~ 312 ΝC,D [1%] OC,NU || φανερωθη B

¹⁸ αντιμετρηθησetai **f⁵** [30%] || μετρηθησetai ΝA,B,C,D,W [69%] HF,RP,CP,TR,OC,NU || --- [1%]

¹⁹ και προστεθησetai νμιν **f⁵** ΝA,B,C (91.9%) HF,RP,CP,TR,OC,NU || 12 (0.8%) || --- D,W (7.1%) || long omissions (0.2%) (five variations on the verb garner 0.9%)

Spontaneous growth

26 Καὶ ἔλεγεν: “Οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ὡς ἐὰν³ ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς **27** καὶ καθεύδῃ καὶ ἐγείρηται⁴ νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ ὁ σπόρος βλαστάνῃ⁵ καὶ μηκύνηται, ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός. **28** Αὐτομάτη γὰρ⁶ ἡ γῆ καρποφορεῖ: πρῶτον χόρτον, εἶτα στάχυν, εἶτα πλήρη σῖτον⁷ ἐν τῷ στάχυϊ. **29** Ὄταν δὲ παραδῷ⁸ ὁ καρπός, εὐθέως⁹ ἀποστέλλει τὸ δρέπανον, ὅτι παρέστηκεν ὁ θερισμός.”

The mustard seed

30 Καὶ ἔλεγεν: “Τίνι¹⁰ ὁμοιώσομεν¹¹ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ἢ ἐν πόιᾳ¹² παραβολῇ παραβάλωμεν αὐτήν?¹³ **31** Ὡς κόκκον¹⁴ σινάπεως, ὃς ὅταν σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς, μικρότερος¹⁵ πάντων¹⁶ τῶν σπερμάτων ἐστὶν¹⁷ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, **32** καὶ ὅταν σπαρῇ, ἀναβαίνει καὶ γίνεται πάντων τῶν λαχανῶν μείζων¹⁸ καὶ ποιεῖ κλάδους μεγάλους, ὥστε δύνασθαι ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτοῦ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνοῦν.”

33 Καὶ τοιαύταις παραβολαῖς πολλαῖς ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον, καθὼς ἐδύναντο¹⁹ ἀκούειν. **34** Χωρὶς δὲ παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς,²⁰ κατ’ ἴδιαν δὲ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ²¹ ἐπέλυνεν πάντα.

¹ τοις ακονουστιν **f⁵**A (98.3%) HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,C,D,W (1.2%) NU || αυτοις (0.3%) || long omissions (0.2%)

² αν εχη **f⁵**A [90%] HF,RP,CP,TR,OC || εαν 2 [4%] || 1 εχει D [4%] || εχει NB,C,W [2%] NU

³ εαν **f⁵**A [96.5%] HF,RP,CP,TR || αν C,OC || --- NB,D(W) [2%] NU || ωσπερ [1%] || οταν [0.5%]

⁴ εγειρηται *reI* || εγειρεται NW [20%] || εγερθη D

⁵ βλαστανη **f⁵**NA [90%] HF,RP,CP,TR,OC || βλαστανει [9%] || βλαστα B,C,D,W [1%] NU

⁶ γαρ **f⁵**W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NA,B,C [1%] NU || οτι (D) [0.5%]

⁷ πληρη σιτον **f⁵**NA [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || πληρης σιτον [0.5%] [NU] || πληρες σιτον C || 1 τον 2 [0.5%] || πληρης ο σειτος D,W || πληρες σειτος B

⁸ παραδω **f⁵**A,C,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || παραδοι NB,D [1%] NU

⁹ ευθεως **f⁵**A,D [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθυς NB,C [0.5%] NU || τοτε [0.5%] || --- W

¹⁰ τιν **f⁵**A,D [98%] HF,RP,CP,TR || πως NB,C,W [2%] OC,NU

¹¹ ομοιωσομεν **f⁵**C [55%] HF || ομοιωσωμεν NA,B,D,W [43%] RP,CP,TR,OC,NU || ομοιωσω [2%]

¹² ποια **f⁵**A,D [97%] HF,RP,CP,TR || τιν NB,C,W [3%] OC,NU

¹³ παραβολη παραβαλωμεν αυτην **f⁵**A,D [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 31 θωμεν NB,C [3%] NU || την παραβολην δωμεν W

¹⁴ κοκκον **f⁵**A,C,W [90%] HF,RP,CP,OC || κοκκω NB,D [10%] TR,NU

¹⁵ μικροτερος **f⁵**A,C [95%] HF,RP,CP,TR,OC || μικροτερον B,D,W [5%] NU || ο μικροτερον N

¹⁶ παντων **f⁵**A,C [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ον 1 NB [1%] NU || ων 1 W || εστιν 1 D [1%]

¹⁷ εστιν **f⁵**(A)C [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,W [1%] NU || α εισιν D

¹⁸ παντων των λαχανων μειζων **f⁵**[90%] HF,RP,CP,TR || ~ 4123 D [5%] OC || ~ μειζων

123 NB,C,W [1%] NU || 123 μειζων A [4%]

¹⁹ εδυναντο **f⁵**A,D,W [80%] HF,RP,CP || ηδυναντο NB,C [20%] TR,OC,NU

²⁰ αυτοις *reI* || 1 τον λογον [1%] OC

²¹ μαθηταις αυτου **f⁵**A,D,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ ιδιοις 1 NB,C [1%] NU || 1 [0.5%]

A supernatural tempest

35 Καὶ λέγει αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὄψίας γενομένης, “Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν”. 36 Καὶ ἀφέντες τὸν ὄχλον, παραλαμβάνουσιν αὐτὸν, ὃς ἦν ἐν τῷ πλοιῷ (καὶ ἄλλα δὲ¹ πλοιάρια² ἦν μετ' αὐτοῦ). 37 Καὶ γίνεται λαῖλαψ ἀνέμου μεγάλη,³ τὰ δὲ⁴ κύματα ἐπέβαλεν⁵ εἰς τὸ πλοῖον, ὥστε αὐτὸ τῇ ἡδη γεμίζεσθαι.⁶ 38 Καὶ ἦν αὐτὸς⁷ ἐπὶ⁸ τῇ πρύμνῃ, ἐπὶ τὸ προσκεφάλαιον καθεύδων· καὶ διεγείρουσιν⁹ αὐτὸν καὶ λέγουσιν αὐτῷ, “Διδάσκαλε! Οὐ μέλει σοι ὅτι ἀπολλύμεθα?” 39 Καὶ διεγερθεὶς, ἐπετίμησεν τῷ ἀνέμῳ καὶ εἶπεν τῇ θαλάσσῃ, “Σιώπα· πεφίμωσο!” Καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη. 40 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς: “Τί δειλοί ἔστε οὕτως?¹⁰ Πῶς οὐκ¹¹ ἔχετε πίστιν?” 41 Καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν, καὶ ἔλεγον πρὸς ἄλλήλους, “Τίς ἄρα οὗτός ἔστιν, ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ!”¹²

The 'legion'

5 Καὶ ἥλθον¹³ εἰς τὸ πέραν τῆς θαλάσσης, εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν.¹⁴ 2 Καὶ ἐξελθόντι αὐτῷ¹⁵ ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως¹⁶ ἀπήντησεν¹⁷ αὐτῷ ἐκ τῶν μνημείων ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ 3—ὅς τὴν οίκη-

¹ δε **f⁵** A,D [98%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,C(W) [1%] NU || τα οντα [1%]

² πλοιαρια **f⁵** [80%] HF,RP,CP,TR || πλοια ΝA,B,C [20%] OC,NU || πλοια D || πολλοι W

³ ανεμου μεγαλη **f⁵** A [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 P^{45v}B,D [3%] NU || 1 μεγαλου C [1%] || ~ μεγας 1 Ν || ~ μεγαλου 1 W

⁴ τα δε **f⁵** A [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ και 1 NB,C,D,W [4%] NU

⁵ επεβαλεν **f⁵** Ν [70%] HF,CP || επεβαλλεν A,B,C [28%] RP,TR,OC,NU || εβαλεν D || εισεβαλλεν W || επεβαλλον [1%] || three other variants

⁶ αυτο νηδη γεμιζεσθαι **f⁵** A,W [97%] HF,RP,CP,TR || ~ 23 το πλοιον P^{45v}B,C,D [1%] NU ||

¹² βυθιζεσθαι [1%] || ~ 21 βυθιζεσθαι OC || --- Ν || four other variants [1%]

⁷ ην αυτος **f⁵** A,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 NB,C [1%] NU

⁸ επι **f⁵** [96%] HF,RP,CP,TR,OC || εν ΝA,B,C,D,W [4%] NU

⁹ διεγειρουσιν **f⁵** A [97%] HF,RP,CP,TR,OC || εγειρουσιν NB,C [1%] NU || διεγειραντες D,W [1%] || εγειραντες [1%]

¹⁰ ουτως **f⁵** (P^{45v})A,C,W (98.7%) HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,D (1.3%) NU

¹¹ πως ουκ **f⁵** A,C (97.4%) HF,RP,CP,TR,OC || 2 (0.5%) || 1 (0.1%) || ουπω P^{45v}NB,D (1.9%) NU || --- W

¹² υπακουουσιν αυτω **f⁵** A,W (97.1%) HF,RP,CP,TR,OC || 1 αυτου (1.3%) || 1 D || ~ 2 υπακουει ΝC (1.3%) || υπακουει 2 B (0.3%) NU

¹³ ηλθον *reII* || ηλθεν C [10%] || ηλθαν W

¹⁴ γαδαρηνων **f⁵** A,C (95.5%) HF,RP,CP,TR || γεργεσηνων (4.1%) OC || γερασηνων NB,D (0.3%) NU || γεργυστηνων W

¹⁵ εξελθοντι αυτω **f⁵** A [96%] HF,RP,CP,TR || εξελθοντος αυτου NB,C [4%] OC,NU || εξελθοντων αυτων D,W

¹⁶ ευθεως **f⁵** A [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθυς ΝC [1%] NU || --- B,W

¹⁷ απηντησεν **f⁵** A,W [95%] HF,RP,CP,TR,OC || υπηνησεν NB,C,D [5%] NU

σιν¹ εἶχεν ἐν τοῖς μνήμασιν.² Καὶ οὕτε³ ἀλύσεσιν⁴ οὐδεὶς ἡδύνατο⁵ αὐτὸν δῆσαι, **4** διὰ τὸ αὐτὸν πολλάκις πέδαις καὶ ἀλύσεις δεδέσθαι, καὶ διεσπάσθαι ὑπ’ αὐτοῦ τὰς ἀλύσεις, καὶ τὰς πέδας συντετρίφθαι, καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ἴσχυσεν⁶ δαμάσαι. **5** Καὶ διὰ παντὸς, νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἐν τοῖς μνήμασιν καὶ ἐν τοῖς ὅρεσιν,⁷ ἦν κράζων καὶ κατακόπτων ἑαυτὸν λίθοις. **6** Ιδὼν δὲ⁸ τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν, ἔδραμεν καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ,⁹ **7** καὶ κράξας φωνῇ μεγάλῃ εἶπεν:¹⁰ “Τί ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦν, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου? Ὁρκίζω σε τὸν Θεόν, μή με βασανίσῃς!” **8** Ἐλεγεν γὰρ αὐτῷ, “Ἐξελθε, τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον, ἐκ τοῦ ἀνθρώπου!” **9** Καὶ ἐπηρώτα αὐτὸν, “Τί σοι ὄνομά?”¹¹ Καὶ ἀπεκρίθη, λέγων,¹² “Λεγεὸν¹³ ὄνομά μοι, ὅτι πολλοί ἐσμεν”. **10** Καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλὰ ἵνα μὴ αὐτοὺς ἀποστείλῃ¹⁴ ἔξω τῆς χώρας. **11** Ἡν δὲ ἐκεῖ πρὸς τῷ ὅρει ἀγέλη χοίρων μεγάλη βοσκομένη.¹⁵ **12** Καὶ παρεκάλεσαν αὐτὸν πάντες οἱ δαίμονες,¹⁶ λέγοντες, “Πέμψον ἡμᾶς εἰς τοὺς χοίρους, ἵνα εἰς αὐτοὺς εἰσέλθωμεν”. **13** Καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς εὐθέως ὁ Ἰησοῦς.¹⁷ καὶ ἐξελθόντα τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους, καὶ ὤρμησεν ἡ ἀγέλη

¹ οικησιν **f⁵** [30%] || κατοικησιν ΝΑ,Β,С(Д,В) [70%] HF,RP,CP,TR,OC,NU

² μνημασιν **reI** || μνημειοις D,W [5%] TR

³ ουτε **f⁵** A [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ουδε ΝΒ,С,D,W [2%] NU

⁴ αλυσεσιν **f⁵** A [97%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 ουκετι ΝD [2%] || αλυσει ουκετι B,C(W) [1%] NU

⁵ ηδυνατο **f⁵** [40%] TR,OC || εδυνατο ΝΑ,Β,С(Д) [60%] HF,RP,CP,NU || εδυναντο W (Attic or Koine?)

⁶ αυτον ισχυσεν **f⁵** [25%] || 1 ισχυεν [71%] HF,RP,CP,TR || ~ ισχυεν 1 A,B,C(W) [3%] OC,NU || ~ 21 Ν [1%] || 1 ισχυν D

⁷ μνημασιν και εν τοις ορεσιν **f⁵** ΝΑ,Β,С [40%] CP,OC,NU || ~ 52341 [57%] HF,RP,TR || ~ 5234 μνημειοις D,W [1%] || μνημειοις 2345 [2%]

⁸ ιδων δε **f⁵** A,D,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ και 1 ΝΒ,С [3%] NU

⁹ αυτω **reI** || ουτον A,B,C [2%] OC

¹⁰ ειπεν **f⁵** D [90%] HF,RP,CP,TR || λεγει ΝΑ,Β,С,W [10%] OC,NU

¹¹ σοι ονομα **f⁵** (D) [90%] HF,RP,CP,TR || ~ 21 ΝΑ,Β,С,W [10%] OC,NU

¹² απεκριθη λεγων **f⁵** [90%] HF,RP,CP,TR,OC || λεγει αυτω ΝΑ,Β,С,W [10%] NU || 1 D

¹³ λεγεων **f⁵** A(C)W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || λεγιων ΝB(D) [1%] NU

¹⁴ αυτους αποστειλη **f⁵** D [90%] HF,RP,CP,TR || ~ 21 A [5%] OC || αυτα 2 B,C [0.5%] NU || αυτον 2 Ν [0.5%] || ~ 2 αυτον W [4%] || one other variant

¹⁵ προς τω ορει αγελη χοιρων μεγολη βοσκομενη **f⁵** B,C [88%] HF,RP,CP,NU || ~ 456 βοσκομενων

123 A || 124567 Ν || 1 τα ορη 4567 [3%] TR || 1 το 34567 [2%] || ~ 4561237 W [1%] ||

123457 D [1%] || 4567 [0.5%] || ~ 4567123 [3%] OC || at least three further variants

¹⁶ παντες οι δαιμονες **f⁵** A [92%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝΒ,С(W) [5%] NU || τα δαιμονια D || 23 [2%] || παντα τα δαιμονια [0.5%]

¹⁷ ευθεως ο ιησους **f⁵** A(D) [97%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝΒ,С,W [2%] NU || 23 [1%]

κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασσαν (ἥσαν δὲ¹ ὡς δισχίλιοι), καὶ ἐπνίγοντο ἐν τῇ θαλάσσῃ.

14 Οἱ δὲ² βόσκοντες τοὺς χοίρους³ ἔφυγον, καὶ ἀνήγγειλαν⁴ εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. Καὶ ἐξῆλθον⁵ ἵδεῖν τί ἐστιν τὸ γεγονός. **15** Καὶ ἔρχονται πρὸς τὸν Ἰησοῦν καὶ θεωροῦσιν τὸν δαιμονιζόμενον καθήμενον καὶ⁶ ῥιματισμένον καὶ σωφρονοῦντα, τὸν ἐσχικότα τὸν λεγεώνα.⁷ καὶ ἐφοβήθησαν. **16** Διηγήσαντο δὲ⁸ αὐτοῖς οἱ ἰδόντες πῶς ἐγένετο τῷ δαιμονιζομένῳ, καὶ περὶ τῶν χοίρων. **17** Καὶ ἤρξαντο παρακαλεῖν αὐτὸν ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν ὄριων αὐτῶν.

18 Καὶ ἐμβάντος⁹ αὐτοῦ εἰς τὸ πλοῖον, παρεκάλει αὐτὸν ὁ δαιμονισθεὶς ἵνα ἦ μετ' αὐτοῦ.¹⁰ **19** Ο δὲ Ἰησοῦς¹¹ οὐκ ἀφῆκεν αὐτόν, ἀλλὰ λέγει αὐτῷ, “Ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου πρὸς τοὺς σοὺς καὶ ἀνήγγειλον¹² αὐτοῖς ὅσα σοι ὁ Κύριος πεποίηκεν.¹³ καὶ ἥλεησέν σε”. **20** Καὶ ἀπῆλθεν καὶ ἤρξατο κηρύσσειν ἐν τῇ Δεκαπόλει ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· καὶ πάντες ἐθαύμαζον.

21 Καὶ διαπεράσαντος τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ πλοιῷ¹⁴ πάλιν εἰς τὸ πέραν, συνήχθη ὄχλος πολὺς ἐπ' αὐτόν· καὶ ἦν παρὰ τὴν θάλασσαν.

A hemorrhage and a dead girl

22 Καὶ ἴδον,¹⁵ ἔρχεται εἷς τῶν ἀρχισυναγώγων, ὃνόματι Ἰάειρος, καὶ ἴδων αὐτὸν πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ **23** καὶ παρεκάλει¹⁶ αὐτὸν πολλά, λέγων ὅτι “Τὸ θυγάτριόν μου ἐσχάτως ἔχει· ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῆς αὐτῇ

¹ ησαν δε **f⁵A** [98%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,C,D,W [2%] NU

² οι δε **f⁵D** [95%] HF,RP,CP,TR || καὶ οι **N**A,B,C,W [5%] OC,NU

³ τοὺς χοίρους **f⁵A** [97%] HF,RP,CP,TR,OC || αυτοὺς NB,C [3%] NU || αυτος D

⁴ ανηγγειλαν **f⁵W** [85%] HF,RP,CP,TR || απηγγειλαν (**N**)A,B,C,D [15%] OC,NU

⁵ εξῆλθον **f⁵N**C,D,W [90%] HF,RP,CP,TR,OC || ἥλθον A,B [10%] NU

⁶ καὶ **f⁵A,C** [95%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,D(W) [5%] NU

⁷ λεγεωνα **f⁵A,B,C,W** [99%] HF,RP,CP,TR,OC || λεγιωνα **N** [1%] NU || --- D

⁸ διηγησαντο δε **f⁵D** [85%] HF,RP,CP || ~ καὶ 1 P^{45v}**N**A,B,C,W [15%] TR,OC,NU

⁹ εμβαντος **f⁵** [95%] HF,RP,CP,TR || εμβανοντος **N**A,B,C(D,W) [5%] OC,NU

¹⁰ η μετ αυτον **f⁵D** [85%] HF,RP,CP,TR || ~ 231 **N**A,C,W [15%] OC,NU || ~ 23 ην B

¹¹ ο δε ιησους **f⁵D** [90%] HF,RP,CP,TR || καὶ **N**A,B,C,W [9%] OC,NU || ~ καὶ 13 [1%]

¹² αναγγειλον **f⁵A** [96%] HF,RP,CP,TR,OC || απαγγειλον **N**B,C [2%] NU || διαγγειλον P^{45v}D,W [2%]

¹³ σοι ο κυριος πεποιηκεν **f⁵A,W** [90%] HF,RP,CP,OC || ~ 2314 B,C [0.5%] NU || ~ 2341 **N** ||

123 εποιησεν [9%] TR || 12 θεος εποιησεν D

¹⁴ εν τω πλοιω **f⁵N**A,C,N(W) (96.9%) HF,RP,CP,TR,OC[NU] || 13 B (0.7%) || --- D (2.2%) || εις το πλοιον (0.2%)

¹⁵ ιδου **f⁵P^{45v}A,C,N,W** [99%] HF,RP,CP,TR || --- NB,D [1%] OC,NU

¹⁶ παρεκαλει **f⁵B,N,W** [98%] HF,RP,CP,TR,OC || παρακαλει **N**A,C [2%] NU || παρακαλων D

τὰς χειρας¹ ὅπως² σωθῆ, καὶ ζήσεται”.³ 24 Καὶ ἀπῆλθεν μετ’ αὐτοῦ. Καὶ ἡκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολὺς, καὶ συνέθλιβον αὐτόν.

The hemorrhage

25 Καὶ γυνὴ τις⁴ οὖσα—ἐν ρύσει αἵματος ἔτη δώδεκα,⁵ 26 καὶ πολλὰ παθοῦσα ὑπὸ πολλῶν ἰατρῶν, καὶ δαπανήσασα τὰ παρ’ αὐτῆς⁶ πάντα, καὶ μηδὲν ὠφεληθεῖσα ὅλλα μᾶλλον εἰς τὸ χεῖρον ἐλθοῦσα— 27 ἀκούσασα περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἐλθοῦσα ἐν τῷ ὄχλῳ ὅπισθεν ἤψατο τοῦ ἴματίου αὐτοῦ. 28 (“Ἐλεγεν γάρ⁷ ὅτι “Κὰν τῶν ἴματίων αὐτοῦ ἄψωμαι,⁸ σωθήσομαι”.) 29 Καὶ εὐθέως⁹ ἐξηράνθη ἡ πηγὴ τοῦ αἵματος αὐτῆς, καὶ ἔγνω τῷ σώματι ὅτι ἵαται ἀπὸ τῆς μάστιγος. 30 Καὶ εὐθέως¹⁰ ὁ Ἰησοῦς, ἐπιγνοὺς ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξελθοῦσαν, ἐπιστραφεὶς ἐν τῷ ὄχλῳ ἔλεγεν, “Τίς μου ἤψατο τῶν ἴματίων?” 31 Καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, “Βλέπεις τὸν ὄχλον συνθλίβοντά σε, καὶ λέγεις, ‘Τίς μου ἤψατο?’?” 32 Καὶ περιεβλέπετο ἵδεῖν τὴν τοῦτο ποιήσασαν. 33 Ἡ δὲ γυνὴ, φοβηθεῖσα καὶ τρέμουσα, εἰδυῖα ὃ γέγονεν ἐπ¹¹ αὐτῇ, ἥλθεν καὶ προσέπεσεν αὐτῷ καὶ εἶπεν αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. 34 Ο δὲ εἶπεν αὐτῇ: “Θύγατερ,¹² ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. “Υπαγε εἰς εἰρήνην καὶ ἵσθι ὑγιὴς ἀπὸ τῆς μάστιγός σου.”

The dead girl

35 Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχονται ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέγοντες ὅτι “Ἡ θυγάτηρ σου ἀπέθανεν. Τί ἔτι σκύλλεις τὸν διδάσκαλον?” 36 Ο δὲ Ἰησοῦς εὐθέως ἀκούσας¹³ τὸν λόγον λαλούμενον λέγει τῷ ἀρχισυναγώγῳ,

¹ αυτη τας χειρας **f^s** N [95%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 231 NB,C,W [1%] NU || αυτω 23 P^{45v}A [2%] || ~ χειρα 1 [1%] || αυτης εκ των χειρων σου D || at least three further variants

² οπως **f^s** A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ινα NB,C,D,W [3%] NU

³ ζησεται **f^s** A,N,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ζηση NB,C,D [3%] NU

⁴ τις **f^s** D,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,C,W [2%] NU

⁵ ετη δωδεκα **f^s** A,D,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 NB,C,W [3%] NU

⁶ αυτης **f^s** A,B [90%] HF,RP,CP,NU || εαυτης NC,D,N,W [10%] TR,OC

⁷ γαρ **rell** || 1 εν εαυτη (D) [10%] OC

⁸ καν των υματιων αυτου αψωμαι (~ 54 W) **f^s** A,N(W) [99%] HF,RP,CP,TR || ~ εαν 51 (-κ. B)

23 (των υματιου Ν) 4 (NB)C [1%] OC,NU || 1 του υματιου εαυτου D

⁹ ευθεως **f^s** A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθυς NB,C [1%] NU

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ επ **f^s** A,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,C,D [1%] NU

¹² θυγατερ **f^s** ΝA,N [99%] HF,RP,CP,TR,OC || θυγατηρ B,D,W [1%] NU (C illegible)

¹³ ευθεως ακουσας **f^s** A,C [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 N [1%] || 2 [2%] || παρακουσας (Ν)B,W [1%] NU || 2 τουτον D

“Μὴ φοβοῦ· μόνον πίστευε!” 37 Καὶ οὐκ ἀφῆκεν οὐδένα αὐτῷ¹ συνακολουθῆσαι, εἰ μὴ² Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, τὸν ἀδελφὸν Ἰακώβου. 38 Καὶ ἔρχεται³ εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχισυναγώγου καὶ θεωρεῖ θόρυβον⁴—κλαίοντας καὶ ἀλαλάζοντας πολλά. 39 Καὶ εἰσελθὼν λέγει αὐτοῖς: “Τί θορυβεῖσθε καὶ κλαίετε? Τὸ παιδίον οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει.” 40 Καὶ κατεγέλων αὐτὸν. Ὁ⁵ δὲ ἐκβαλὼν πάντας,⁶ παραλαμβάνει τὸν πατέρα τοῦ παιδίου καὶ τὴν μητέρα, καὶ τοὺς μετ’ αὐτοῦ, καὶ εἰσπορεύεται ὅπου ἦν τὸ παιδίον ἀνακείμενον.⁷ 41 Καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς τοῦ παιδίου λέγει αὐτῇ, “Ταλιθά, κοῦμι”,⁸ ὃ ἐστιν μεθερμηνεύομενον, “Τὸ κοράσιον, σοὶ λέγω, ἔγειρα!”.⁹ 42 Καὶ εὐθέως¹⁰ ἀνέστη τὸ κοράσιον καὶ περιεπάτει (ἥν γὰρ ἐτῶν δώδεκα). Καὶ ἐξέστησαν¹¹ ἐκστάσει μεγάλῃ. 43 Καὶ διεστείλατο αὐτοῖς πολλὰ ἵνα μηδεὶς γνῷ¹² τοῦτο, καὶ εἶπεν δοθῆναι αὐτῇ φαγεῖν.

A visit to Natsareth

6 Καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν καὶ ἦλθεν¹³ εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ,¹⁴ καὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. 2 Καὶ γενομένου σαββάτου, ἥρξατο ἐν τῇ συναγωγῇ διδάσκειν.¹⁵ Καὶ πολλοὶ ἀκούοντες ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες: “Πόθεν τούτῳ ταῦτα?” καὶ, “Τίς ἡ σοφία ἡ δοθεῖσα αὐτῷ?”¹⁶ καὶ,¹⁷ “Δυνάμεις τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γίνονται!”.¹⁸ 3 Οὐχ οὖτός ἐστιν ὁ

¹ ουδενα αυτω **f⁵** A(D)N [98%] HF,RP,CP,TR || ~ 21 W [1%] OC || 1 μετ αυτου ΝB,C [1%] NU || 1 αυτων [1%]

² μη **f⁵** A,D,N [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 τον ΝB,C [0.5%] NU || 1 μονον W

³ ερχεται **f⁵** N,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ερχονται ΝA,B,C,D [2%] NU

⁴ θορυβον **f⁵** D [90%] HF,RP,CP,TR || 1 και ΝA,B,C,N,W [10%] OC,NU (OC is in small print)

⁵ ο **f⁵** A,N,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || αυτος ΝB,C,D [2%] NU

⁶ παντας **f⁵** ΝA,B,C,N,W [95%] HF,RP,CP,OC,NU || απαντας [5%] TR || D is wild

⁷ ανακειμενον **f⁵** A,C,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || κατακειμενον W [1%] || κατακεκλιμενον [1%] || --- ΝB,D [1%] NU || two other variants

⁸ κουμι **f⁵** (A)D(N) (82.4%) HF,RP,TR,OC || κουμ ΝB,C (17.4%) CP,NU || --- W || long omissions (0.1%)

⁹ εγειραι **f⁵** [70%] HF,RP,CP,TR || εγειρε ΝA,B,C,D,N,W [30%] OC,NU

¹⁰ ευθεως **f⁵** A,C,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθυς ΝB [1%] NU

¹¹ εξεστησαν **f⁵** P⁴⁵A,N,W (96.3%) HF,RP,CP,TR,OC || 1 οι γονεις (1.2%) || 1 οι γονεις αυτης (1.3%) || 1 ευθυς ΝB,C (0.5%) [NU] || 1 παντες D (0.1%) || long omissions (0.5%)

¹² γνω **f⁵** ΝC,N [99%] HF,RP,CP,TR,OC || γνω P⁴⁵A,B,D,W [1%] NU

¹³ ηλθεν **f⁵** A(D)N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ερχεται ΝB,C [1%] NU || --- W [1%]

¹⁴ αυτου *reI* || εαυτου OC

¹⁵ εν τῃ συναγωγῃ διδασκειν **f⁵** P⁴⁵A,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 4123 ΝB,C,D [1%] NU

¹⁶ αυτω **f⁵** A,N,W [84%] HF,RP,CP,OC || 1 οτι [5%] TR || τουτω ΝB [1%] NU || τουτω ινα C || 1 ινα D [10%]

¹⁷ και **f⁵** A,C,D,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 οι ΝB,N [1%] NU || --- [1%]

¹⁸ γινονται **f⁵** (A)(C)N(W) [96%] HF,RP,CP,TR,OC || γινομεναι Ν(B) [1%] NU || γινωνται (D) [3%]

τέκτων, ὁ νιὸς¹ Μαρίας, ἀδελφὸς δὲ² Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆ³ καὶ Ἰούδα καὶ Σίμωνος? Καὶ οὐκ εἰσὶν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὥδε πρὸς ἡμᾶς?” Καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. **4** Ἐλεγεν δὲ⁴ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι “Οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος, εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ καὶ ἐν τοῖς συγγενέσιν⁵ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ”. **5** Καὶ οὐκ ἥδυνατο⁶ ἐκεὶ οὐδεμίαν δύναμιν ποιῆσαι,⁷ εἰ μὴ ὀλίγοις ἀρρώστοις ἐπιθεὶς τὰς χειράς ἐθεράπευσεν. **6** Καὶ ἐθαύμαζεν διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν. Καὶ περιῆγεν τὰς κώμας κύκλῳ, διδάσκων.

The Twelve commissioned and sent

7 Καὶ προσκαλεῖται τοὺς δώδεκα καὶ ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλλειν δύο δύο, καὶ ἐδίδουν αὐτοῖς ἔξουσίαν τῶν πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων. **8** Καὶ παρήγγειλεν⁸ αὐτοῖς ἵνα μηδὲν αἴρωσιν εἰς ὀδὸν, εἰ μὴ ῥάβδον μόνον—μὴ πήραν, μὴ ἄρτον,⁹ μὴ εἰς τὴν ζώνην χαλκόν—**9** ἀλλ’ ὑποδεδεμένους σανδάλια, καὶ μὴ ἐνδύσησθε¹⁰ δύο χιτῶνας. **10** Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς: “Οπου ἐὰν εἰσέλθητε εἰς οἰκίαν, ἐκεῖ μένετε ἕως ὃν ἐξέλθητε ἐκεῖθεν. **11** Καὶ ὅσοι¹¹ ἐὰν¹² μὴ¹³ δέξωνται¹⁴ ὑμᾶς μηδὲ ἀκούσωσιν ὑμῶν, ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν, ἐκτινάξατε τὸν χοῦν τὸν ὑποκάτω τῶν ποδῶν ὑμῶν εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται Σοδόμοις ἢ Γομόρροις ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.”¹⁵ **12** Καὶ ἐξελθόντες

¹ νιὸς **f⁵** A,D,N [98%] HF,RP,CP,TR || 1 της **N**B,C,W [2%] OC,NU

² αδελφὸς δε **f⁵** A,N,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ καὶ 1 B,C [1%] NU || ~ καὶ o 1 **N**D [0.5%] || two other variants

³ ιωσῆ **f⁵** A,C,N,W (97.7%) HF,RP,CP,TR,OC || ιωσηφ **N** (0.9%) || ιωσητος B,D (1.2%) NU || three other variants (0.2%)

⁴ ελεγεν δε **f⁵** A,N,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ καὶ 1 **N**B,C,D [2%] NU

⁵ καὶ εν τοις συγγενεσιν **f⁵** A,D,W [93%] HF,RP,CP,TR,OC || 123 συγγενευσιν [4%] || 1234 αυτου C [1%] || 123 συγγενευσιν αυτου B(N) [2%] NU || --- **N**

⁶ ηδυνατο **f⁵** **N**D,N [94%] HF,RP,CP,TR,OC || εδυνατο A,B,C,W [6%] NU

⁷ ουδεμιαν δυναμιν ποιησαι **f⁵** A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 312 **N**B,C [2%] NU || ~ 132 D [1%] || ~ 32 W

⁸ παρηγγειλεν **reI** || παρηγγελεν [2%] CP || παρηγγελλεν W [10%]

⁹ πηραν μη αρτον **f⁵** A(D)N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 321 **N**B,C [1%] NU

¹⁰ ενδυσησθε **f⁵** **N**C [91%] HF,RP,CP,TR,NU || ενδυσασθε B [0.5%] || ενδυσησθαι A,D,W [1%] || ενδυσασθαι [5%] some TRs || ενδευσθαι N [2%] OC

¹¹ οσοι **f⁵** A,D,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ος **N**B,C,W [4%] NU

¹² εαν **f⁵** A,D,N [50%] CP,OC || αν **N**B,C,W [50%] HF,RP,TR,NU

¹³ μη **f⁵** A,C,D,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || τοπος 1 **N**B,W [2%] NU

¹⁴ δεξωνται **f⁵** A,D,N [93%] HF,RP,CP,TR,OC || δεξονται [4%] || δεξηται **N**B,C,W [3%] NU

¹⁵ ομην λεγω νυιν ανεκτοτερον εσται σοδομοις η γομορροις εν ημερα κρισεως η τη πολει εκεινη

f⁵ A,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **N**B,C,D,W [2%] NU

ἐκήρυσσον¹ ἵνα μετανοήσωσιν,² 13 καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλλον,³ καὶ ἥλειφον ἐλαίῳ πολλοὺς ἀρρώστους καὶ ἐθεράπευον.

Herod had executed John the Baptizer

14 Καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς Ἡρόδης, φανερὸν γὰρ ἐγένετο τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν⁴ ὅτι “Ιωάννης ὁ βαπτίζων⁵ ἐκ νεκρῶν ἡγέρθη,⁶ καὶ διὰ τοῦτο ἐνεργοῦσιν αἱ δυνάμεις ἐν αὐτῷ”. 15 Ἀλλοι⁷ ἔλεγον ὅτι “Ἡλίας ἐστίν”. Ἀλλοι δὲ ἔλεγον ὅτι “Προφήτης ἐστὶν ὃς⁸ εἰς τῶν προφητῶν”. 16 Ἀκούσας δὲ ὁ Ἡρόδης εἶπεν¹⁰ ὅτι¹¹ “Οὐ ἐγὼ ἀπεκεφάλισα Ἰωάννην, οὗτός ἐστιν· αὐτὸς¹² ἡγέρθη ἐκ νεκρῶν!”¹³

17 Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἡρόδης ἀποστείλας ἐκράτησεν τὸν Ἰωάννην, καὶ ἔδησεν αὐτὸν ἐν φυλακῇ,¹⁴ διὰ Ἡρῳδιάδα, τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ· ὅτι αὐτὴν ἐγάμησεν 18—ἔλεγεν γὰρ ὁ Ἰωάννης τῷ Ἡρόδῃ ὅτι “Οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου”. 19 Ή δὲ Ἡρῳδίας ἐνείχεν αὐτῷ καὶ ἥθελεν αὐτὸν ἀποκτεῖναι· καὶ οὐκ ἡδύνατο, 20 ὁ γὰρ Ἡρόδης ἐφοβεῖτο τὸν Ἰωάννην, εἰδὼς αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον καὶ ὄγιον, καὶ συνετήρει αὐτόν. Καὶ ἀκούων¹⁵ αὐτοῦ πολλὰ ἐποίει,¹⁶ καὶ ἡδέως αὐτοῦ ἤκουεν.

¹ εκηρυσσον F^s A,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || εκηρυξαν (N)B,C,D [1%] NU

² μετανοησον F^s N,A,C [99%] HF,RP,CP,TR,OC || μετανοωσιν B,D,W [0.5%] NU || μετανοησουσιν N

³ εξεβαλλον refl || εξεβαλον C,D [10%] CP || εξεπεμπον W

⁴ ελεγεν F^s N,A,C,N (99%) HF,RP,CP,TR,OC || ελεγον B,W (0.7%) NU || ελεγοσαν D (0.1%) || ειπεν (0.1%)

⁵ βαπτιζων F^s N,A,B,C,N (91.9%) HF,RP,CP,TR,OC,NU || βαπτιστης D,W (8.1%)

⁶ εκ νεκρων ηγερθη F^s N,W (91.5%) HF,RP,CP,TR,OC || ~ 312 C (0.6%) || ~ 3 απο των 2 (1.3%) || 12 ανεστη A (5.7%) || ~ εγηερται 12 N,B,D (0.7%) NU || three other variants (0.2%)

⁷ αλλοι F^s [70%] HF,RP,CP,TR || 1 δε N,A,B,C,D,N,W [29%] OC,NU || --- [1%]

⁸ εστιν ως F^s A,N [94%] HF,RP,CP,OC || 2 N,B,C,W [2%] NU || 1 η 2 [2%] TR || η 2 [2%] || --- D

⁹ ο F^s N,A,B,N,W [50%] TR,OC,NU || --- C,D [50%] HF,RP,CP

¹⁰ ειπεν F^s A,D,N,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ελεγεν P^{45v} N,B,C [2%] NU

¹¹ οτι F^s P⁴⁵ A,C,N,W [96%] HF,RP,CP,TR,OC || --- N,B,D [4%] NU

¹² εστιν αυτος F^s A,C,N (98%) HF,RP,CP,TR,OC || --- (N)B(D)W (1%) NU || 1 (0.4%) || three other variants (0.2%) || long omission (0.3%)

¹³ εκ νεκρων F^s A(D) [96%] HF,RP,CP,TR,OC || απο των 2 C,N [3%] || --- N,B,W [1%] NU

¹⁴ εν φυλακῃ F^s N(A)B,C,N (93.3%) HF,RP,CP,OC,NU || εις φυλακην (0.5%) || 1 τη 2 W (5.1%) TR || και εβαλεν εις φυλακην D (0.9%) || two other variants (0.1%)

¹⁵ ακουων F^s [20%] || ακουσας N,A,B,C,D,N,W [80%] HF,RP,CP,TR,OC,NU

¹⁶ εποιει F^s A,C,D,N (98.4%) HF,RP,CP,TR,OC || α 1 (1%) || ηπορει N,B (0.4%) NU || ηπορειτο W || --- (0.2%)

21 Καὶ γενομένης ἡμέρας εὐκαίρου ὅτε Ἡρώδης τοῖς γενεσίοις αὐτοῦ δεῖπνον ἐποίει¹ τοῖς μεγιστᾶσιν αὐτοῦ καὶ τοῖς χιλιάρχοις καὶ τοῖς πρώτοις τῆς Γαλιλαίας. **22** Καὶ εἰσελθούσης τῆς θυγατρὸς αὐτῆς τῆς² Ἡρῳδίαδος καὶ ὄρχησαμένης, καὶ ἀρεσάσης³ τῷ Ἡρώδῃ καὶ τοῖς συνανακειμένοις, εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ κορασίῳ, “Ἄϊτησόν με ὃ ἔὰν θέλῃς, καὶ δῶσω σοι”. **23** Καὶ ὥμοσεν αὐτῇ⁴ ὅτι “‘Ο⁵ ἔάν με⁶ αἰτήσῃς δῶσω σοι, ἔως ἡμίσους τῆς βασιλείας μου!’”

24 Ἡ δὲ⁷ ἔξελθοῦσα εἶπεν τῇ μητρὶ αὐτῆς, “Τί αἰτήσομαι?”⁸ Ἡ δὲ εἶπεν, “Τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ!”⁹ **25** Καὶ εἰσελθοῦσα εὐθέως¹⁰ μετὰ σπουδῆς πρὸς τὸν βασιλέα ἡτήσατο, λέγουσα, “Θέλω ἵνα μοι δῷς ἔξ αυτῆς¹¹ ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ!” **26** Καὶ περίλυπος γενόμενος ὁ βασιλεὺς, διὰ τοὺς ὄρκους, καὶ τοὺς συνανακειμένους,¹² οὐκ ἡθέλησεν αὐτὴν ἀθετῆσαι.¹³ **27** Καὶ εὐθέως¹⁴ ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς σπεκουλάτωρα¹⁵ ἐπέταξεν ἐνεχθῆναι¹⁶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Ὁ δὲ¹⁷ ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ **28** καὶ ἤνεγκεν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ κορασίῳ· καὶ τὸ κοράσιον ἔδωκεν αὐτὴν τῇ μητρὶ αὐτῆς. **29** Καὶ ἀκούσαντες, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἦλθον καὶ ἤραν τὸ πτῶμα αὐτοῦ καὶ ἔθηκαν αὐτὸν ἐν¹⁸ μνημείῳ.

¹ εποιει **f⁵** A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || εποιησεν NB,C,D,W [3%] NU

² αυτης της **f⁵** A,C,N [96.5%] HF,RP,CP,TR,OC || 2 (1.3%) || αυτου 2 (0.9%) || αυτου NB,D (0.4%) NU || 1 W (0.7%) || two other variants (0.2%)

³ καὶ αρεσασης **f⁵** P⁴⁵A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ηρεσεν NB,C [1%] NU

⁴ αυτη **f⁵** ΝA,B,N [99%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 πολλα D [1%] [NU] || πολλα P⁴⁵ || long omission W [1%]

⁵ ο **f⁵** ΝA,C,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || --- P⁴⁵B(D) [1%] NU || long omission W [1%]

⁶ με *rell* || --- ΝN [2%] CP || long omission W [1%]

⁷ η δε **f⁵** A,C,D,N,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || και ΝB [0.5%] NU

⁸ αιτησομαι **f⁵** [96%] HF,RP,CP,TR,OC || αιτησωμαι ΝA,B,C,D,N,W [4%] NU

⁹ βαπτιστον **f⁵** A,C,D,N,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || βαπτιζοντος ΝB [0.5%] NU

¹⁰ ευθεως **f⁵** A [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθυς P⁴⁵ΝB,C,N,W [2%] NU || --- D [1%]

¹¹ μοι δως εξαυτης **f⁵** A [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 321 ΝB,C [1%] NU || ~ 213 N || ~ δος 1 D || 1 δωσης W || μη δος 3 [1%]

¹² συνανακειμενους **f⁵** ΝA,D,N [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ανακειμενους B,C,W [0.5%] NU

¹³ αυτην αθετησαι **f⁵** A,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 ΝB,C,N [1%] NU

¹⁴ ευθεως **f⁵** A(D)N,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθυς ΝB,C [0.5%] NU

¹⁵ σπεκουλατωρα **f⁵** [50%] CP,TR,OC || σπεκουλατωρα ΝA,B,C(D)N,W [50%] HF,RP,NU

¹⁶ ενεχθηναι **f⁵** A,D,N,W (98.7%) HF,RP,CP,TR,OC || ανεχθηναι (0.5%) || εχθηναι (0.1%) || ενεγκαι ΝB,C (0.4%) NU || long omission (0.2%)

¹⁷ ο δε **f⁵** A,D,N (97.6%) HF,RP,CP,TR,OC || και B,C,W (1.1%) NU || Ν (1.3%) omit a whole line [homoioiteleuton]

¹⁸ εν *rell* || 1 τω D [10%] TR

The Twelve return

30 Καὶ συνάγονται οἱ ἀπόστολοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάντα, καὶ¹ ὅσα ἐποίησαν καὶ ὅσα ἐδίδαξαν. **31** Καὶ εἶπεν² αὐτοῖς, “Δεῦτε ὑμένις αὐτοὶ κατ’ ἵδιαν εἰς ἔρημον τόπον καὶ ἀναπαύεσθε³ ὀλίγον”. ἦσαν γὰρ οἱ ἐρχόμενοι καὶ οἱ ὑπάγοντες πολλοί, καὶ οὐδὲ φαγεῖν εὐκαίρουν.⁴

Bread for 5,000 men

32 Καὶ ἀπῆλθον⁵ εἰς ἔρημον τόπον τῷ πλούτῳ⁶ κατ’ ἵδιαν. **33** Καὶ εἶδον αὐτοὺς ὑπάγοντας⁷ καὶ ἐπέγνωσαν αὐτοὺς⁸ πολλοί, καὶ πεζῇ ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων συνέδραμον ἐκεῖ καὶ προῆλθον αὐτούς καὶ συνῆλθον πρὸς αὐτόν.⁹ **34** Καὶ ἐξελθὼν εἶδεν ὁ Ἰησοῦς¹⁰ πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ’ αὐτοῖς,¹¹ ὅτι ἦσαν ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα, καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς πολλά.

35 Καὶ ἥδη ὕρας πολλῆς γενομένης, προσελθόντες αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγουσιν¹² ὅτι “Ἐρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἥδη ὕρα πολλή. **36** Απόλυσον αὐτούς, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὸν κύκλῳ ἀγροὺς καὶ κώμας ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς ἄρτους· τί γὰρ φάγωσιν οὐκ ἔχουσιν.”¹³ **37** Ο δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, “Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν!” Καὶ λέγουσιν αὐτῷ, “Απελθόντες ἀγοράσωμεν δηναρίων διακοσίων¹⁴ ἄρτους καὶ δῶμεν¹⁵ αὐτοῖς φαγεῖν?” **38** Ο δὲ λέγει αὐτοῖς: “Πόσους ἄρτους ἔχετε? Υπάγετε καὶ¹⁶ ἴδετε.” Καὶ γνόντες λέγουσιν, “Πέντε, καὶ δύο ἰχθύας”.

¹ καὶ **f⁵** A,W [85%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,C,D,N [15%] NU

² εἶπεν **f⁵** A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || λεγει NB,C [1%] NU

³ αναπαύεσθε **f⁵** ND,N,W [95%] HF,RP,CP,TR,OC || αναπαύσασθε A,B,C [5%] NU

⁴ ευκαιρούν **f⁵** NA,B,N [60%] HF,RP,CP,OC,NU || ηγκαιρούν C,W [40%] TR || ευκαιρος ειχον D

⁵ απῆλθον *re/l* || απηλθεν [15%]

⁶ εἰς ερημον τοπον τω πλοιω **f⁵** A,W [97%] HF,RP,CP,TR || ~ ev 4 (-τ. Ν) 5123 (Ν)B [1%] NU ||

⁷ ~ 1 το πλοιον 123 D || 123 ev 45 N [1%] || 123 ev 5 [1%] OC (C vacant)

⁷ υπαγοντας *re/l* || 1 οι οχλοι W [5%] TR

⁸ αυτους **f⁵** NA,N [50%] OC || αυτον [48%] HF,RP,CP,TR || --- B,D,W [2%] NU

⁹ καὶ συνῆλθον (ηλθον CP, συνεδραμον A) προς αυτον **f⁵** (A)N [96%] HF,RP(CP)TR,OC

|| --- NB(D)W [4%] NU

¹⁰ ειδεν ο ιησους **f⁵** (D) [80%] HF,RP,CP,TR || ~ 231 A,N [17%] OC || 1 (Ν)B,W [3%] NU

¹¹ αυτοις **f⁵** A,N [99%] HF,RP,CP,TR,OC || αυτους NB,D,W [1%] NU

¹² λεγουσιν **f⁵** A,D,W [95%] HF,RP,CP,TR,OC || ελεγον NB [1%] NU || 1 αυτω [4%] || λεγοντες N

¹³ αρτους τι γαρ φαγωσιν ουκ εχουσιν **f⁵** A,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || 23456 [1%] || 24 P⁴⁵B,W

[1%] NU || βρωματα 24 Ν || 2 φογειν D

¹⁴ δηναριων διακοσιων *re/l* || ~ 21 D,N [15%] TR

¹⁵ δωμεν **f⁵** W [97%] HF,RP,CP,TR,OC || δωσομεν P⁴⁵A,B [1%] NU || δωσωμεν ΝΝ,Ν [2%]

¹⁶ και **f⁵** A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,D,W [3%] NU

39 Καὶ ἐπέταξεν αὐτοῖς ἀνακλῖναι¹ πάντας συμπόσια συμπόσια ἐπὶ τῷ χλωρῷ χόρτῳ. **40** Καὶ ἀνέπεσον² πρασιαὶ πρασιαὶ ἀνὰ³ ἑκατὸν καὶ ἀνὰ πεντήκοντα. **41** Καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εὐλόγησεν καὶ κατέκλασεν τοὺς ἄρτους καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,⁴ ἵνα παραθῶσιν⁵ αὐτοῖς· καὶ τοὺς δύο ἰχθύας ἐμέρισεν πᾶσιν. **42** Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν. **43** Καὶ ἦραν κλασμάτων⁶ δώδεκα κοφίνους πλήρεις,⁷ καὶ ἀπὸ τῶν ἰχθύων. **44** Καὶ ἦσαν οἱ φαγόντες τοὺς ἄρτους⁸ πεντακισχίλιοι ἄνδρες.

Jesus retires to pray

45 Καὶ εὐθέως⁹ ἤναγκασεν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον καὶ προάγειν εἰς τὸ πέραν, πρὸς Βηθσαϊδάν, ἵνα αὐτὸς ἀπολύσῃ¹⁰ τὸν ὅχλον. **46** Καὶ ἀποταξάμενος αὐτοῖς ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι.

A walk on water

47 Καὶ ὄψιας γενομένης, ἦν τὸ πλοῖον ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης· καὶ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς. **48** Καὶ εἶδεν¹¹ αὐτοὺς βασανίζομένους ἐν τῷ ἐλαύνειν, ἦν γὰρ ὁ ἀνεμος ἐναντίος αὐτοῖς. Καὶ¹² περὶ τετάρτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται πρὸς αὐτοὺς περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἥθελεν παρελθεῖν αὐτούς. **49** οἱ δὲ, ἴδοντες αὐτὸν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης,¹³ ἔδοξαν φάντασμα εἶναι,¹⁴ καὶ ἀνέκραξαν! **50** Πάντες γὰρ αὐτὸν εἶδον¹⁵ καὶ ἐταράχθησαν. Καὶ εὐθέως¹⁶ ἐλάλησεν μετ' αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς: “Θαρσεῖτε! Ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε!” **51** Καὶ ὀνέβη πρὸς

¹ ανακλῖναι **f⁵** A,D,N,W (89.2%) HF,RP,CP,TR,OC,NU || ανακλιθηναι NB (10.8%)

² ανεπεσον **f⁵** A,D [85%] HF,RP,CP,TR,OC || ανεπεσαν N(B)N,W [15%] NU

³ ανα **f⁵** A,N(W) [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || κατα NB,D [0.5%] NU (twice) (P⁴⁵ omits last five words of verse)

⁴ αυτου **f⁵** P⁴⁵A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR[NU] || --- NB [1%] OC

⁵ παραθωσιν **f⁵** P⁴⁵A,D,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || παρατιθωσιν NB,W [3%] NU

⁶ κλασματων **f⁵** N,A,D,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || κλασματα P⁴⁵B [0.5%] NU || --- [1%]

⁷ κοφινους πληρεις **f⁵** A,D,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || κοφινων πληρωματα P⁴⁵NB [2%] NU || 1 πληρωματα W [1%]

⁸ τους αρτους **f⁵** A,B,N [92%] HF,RP,CP,OC[NU] || 12 ωσει [5%] TR || ως Ν [0.5%] || ωσει [1%] || --- P⁴⁵D,W (1.8%)

⁹ ευθεως **f⁵** A,D,N [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθυς NB,W [1%] NU

¹⁰ απολυσει **f⁵** [40%] CP || απολυει NB,D [1%] NU || απολυση P⁴⁵A,N,W [59%] HF,RP,TR,OC

¹¹ ειδεν **f⁵** P^{45v}A,N [99%] HF,RP,CP,TR || ιδων NB,D,W [1%] OC,NU

¹² και **f⁵** A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB [1%] NU

¹³ περιπατουντα επι της θαλασσης **f⁵** A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 2341 NB [1%] NU

¹⁴ φαντασμα ειναι **f⁵** A,D,N(W) [99%] HF,RP,CP,TR,OC || οτι 1 εστιν NB [1%] NU

¹⁵ ειδον *reīl* || ειδαν NB,NU || --- D

¹⁶ και ευθεως **f⁵** A,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ο δε ευθυς NB [0.5%] NU || 1 D || ο δε [0.5%]

αὐτοὺς εἰς τὸ πλοῖον,¹ καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος. Καὶ λίαν ἐκ περισσοῦ² ἐν ἑαυτοῖς ἔξισταντο, καὶ ἐθαύμαζον.³ 52 Οὐ γὰρ συνῆκαν ἐπὶ τοῖς ἄρτοις— ἦν γὰρ⁴ αὐτῶν ἡ καρδία⁵ πεπωρωμένη.

In Genesaret

53 Καὶ διαπεράσαντες, ἥλθον⁶ ἐπὶ τὴν γῆν⁷ Γενησαρὲτ⁸ καὶ προσωριμίσθησαν. 54 Καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως⁹ ἐπιγύνοντες αὐτὸν, 55 περιδραμόντες¹⁰ ὅλην τὴν περίχωρον¹¹ ἐκείνην¹² ἥρξαντο ἐπὶ τοῖς κραββάτοις¹³ τοὺς κακῶς ἔχοντας περιφέρειν ὅπου ἥκουν οἵτι ἐκεῖ¹⁴ ἐστιν. 56 Καὶ ὅπου ἀν εἰσεπορεύετο—εἰς κώμας ἥ¹⁵ πόλεις ἥ¹⁶ ἀγρούς—ἐν ταῖς ἀγοραῖς ἐτίθουν¹⁷ τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα κἀν τοῦ κρασπέδου τοῦ ἴματίου αὐτοῦ ἄψωνται· καὶ ὅσοι ἀν ἥπτοντο¹⁸ αὐτοῦ ἐσφέζοντο.

Jesus rebuts scribes and Pharisees

7 Καὶ συνάγονται πρὸς αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι καὶ τινες τῶν γραμματέων, ἐλθόντες ἀπὸ Ἱεροσολύμων. 2 Καὶ ἰδόντες τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ¹⁹ κοιναῖς χερσίν—τοῦτ’ ἔστιν, ἀνίπτοις—ἐσθίοντας²⁰ ἄρτους,¹ ἐμέμψαντο.²

¹ προς αυτοὺς εἰς το πλοιον *reI* || ~ 34512 D [1%] OC

² λιαν εκ περισσου *f⁵* A,N (96.9%) HF,RP,CP,TR,OC[NU] || 12 περι σου (1.7%) || 23 W (0.5%) || 1 NB (0.7%) || περισσως D (0.2%)

³ καὶ θεωμαζον *f⁵* A,D,N,W (98.7%) HF,RP,CP,TR,OC || --- NB (1.2%) NU || two other variants (0.1%)

⁴ ην γαρ *f⁵* A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR || ~ αλλ 1 NB [1%] OC,NU

⁵ αυτων η καρδια *f⁵* ΝA,B,N,W [85%] HF,RP,CP,OC,NU || ~ 231 D [15%] TR

⁶ ήλθον *reI* || απηλθον [1%] OC

⁷ ηλθον επι την γην *f⁵* A,D,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || 1234 εις (W) [0.5%] || ~ 2341 εις NB [0.5%] NU || 1 εις 34 [1%]

⁸ γενησαρετ *f⁵* [30%] TR || γεννησαρετ ΝA,W [53%] HF,RP,CP,OC,NU || γεννησαρεθ B [15%] || γενησαρεθ N [2%] || γενησαρ D

⁹ ευθεως *f⁵* A,D,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθυς ΝB,W [2%] NU

¹⁰ περιδραμοντες *f⁵* A,D,N [97%] HF,RP,CP,TR || περιεδραμον ΝB,W [3%] OC,NU

¹¹ περιχωρον *f⁵* A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || χωρων ΝB [1%] NU

¹² εκεινην *f⁵* A,D,N [97%] HF,RP,CP,TR || 1 και ΝB,W [3%] OC,NU

¹³ κραββατοις *f⁵* [70%] HF,RP,CP,TR || κραβαττοις A,B,N(W) [29%] OC,NU || κραβακτοις Ν || γραβαττοις (D) || κρεβαντοις [1%] || two other variants

¹⁴ εκει *f⁵* A,C,N(W) (98.1%) HF,RP,CP,TR,OC || --- NB (1.5%) NU || wild D (0.2%) || long omission (0.2%)

¹⁵ η *f⁵* A,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 εις ΝB,D,N [1%] NU

¹⁶ η *f⁵* A,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 εις ΝB,D [1%] NU

¹⁷ ετιθουν *f⁵* A(D)N,W [99%] HF,RP,CP,TR || ετιθεσαν ΝB [1%] OC,NU

¹⁸ ηπτοντο *f⁵* A,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ηψωντο ΝB,D,W [4%] NU

¹⁹ αυτου *f⁵* A,D,N [99%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 οτι ΝB [1%] NU || 1 τινος W

²⁰ εσθιοντας *f⁵* A,D,N,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || εσθιουσιν ΝB [0.5%] NU

3 (Οι γὰρ Φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ Ἰουδαῖοι, ἐὰν μὴ πυγμῆ νίψωνται τὰς χεῖρας, οὐκ ἐσθίουσιν, κρατοῦντες τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων.
4 Καὶ ἀπὸ³ ὄγορᾶς, ἐὰν μὴ βαπτίσωνται,⁴ οὐκ ἐσθίουσιν. Καὶ ἄλλα πολλά ἔστιν ἂ παρέλαβον κρατεῖν—βαπτισμὸὺς ποτηρίων καὶ ξεστῶν καὶ χαλκείων⁵ καὶ κλινῶν.)⁶

5 Ἐπειτα⁷ ἐπερωτῶσιν αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς, “Διὰ τί οἱ μαθηταί σου οὐ περιπατοῦσιν⁸ κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ⁹ ἀνίπτοις¹⁰ χερσὶν ἐσθίουσιν τὸν ἄρτον?” **6** Ο δὲ ἀποκριθεὶς¹¹ εἶπεν αὐτοῖς ὅτι¹² “Καλῶς προεφήτευσεν¹³ Ἡσαΐας¹⁴ περὶ ὑμῶν τῶν ὑποκριτῶν, ὡς γέγραπται:¹⁵ ‘Οὗτος ὁ λαὸς τοῖς χείλεσίν με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ’ ἐμοῦ. **7** Μάτην δὲ σέβονταί με, διδάσκοντες διδασκαλίας ἐντάλματα ἀνθρώπων.’ **8** Άφέντες γὰρ¹⁶ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, κρατεῖτε τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων—βαπτισμὸὺς ξεστῶν καὶ ποτηρίων, καὶ ἄλλα παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε.”¹⁷ **9** Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς: “Καλῶς ἀθετεῖτε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, ἵνα τὴν παράδοσιν ὑμῶν τηρήσητε.¹⁸ **10** Μωσῆς¹⁹ γὰρ εἶπεν, ‘Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου’ καί, “Ο κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτῳ”. **11** Υμεῖς δὲ λέγετε ἐὰν εἴπῃ ἄνθρωπος τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί, ‘Κορβᾶν’ (ὅ ἐστιν, δῶρον) ‘ὅ ἐὰν ἔξ ἐμοῦ ὠφεληθῆς’, **12** καὶ²⁰ οὐκέτι ἀφίετε αὐτὸν οὐδὲν

¹ αρτούς **f⁵A** [94%] HF,RP,CP,TR,OC || τοὺς 1 B,D,N,W [4%] NU || αρτον Ν [2%]

² εμεμψαντο **f⁵N,W** [85%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝA,B [15%] NU || κατεγνωσαν D

³ απο **f⁵NN** [98%] HF,RP,CP,TR,OC || απ A,B,D,W [2%] NU

⁴ βαπτισωνται **f⁵A,D** (78.7%) HF,RP,CP,TR,OC,NU || βαπτισονται (15.9%) || ραντισωνται ΝB (3.6%) || νιψονται (0.2%) || long omissions (1.5%)

⁵ χαλκειων **f⁵A** [30%] || χαλκιων ΝB,D,W [70%] HF,RP,CP,TR,OC,NU (N vacant)

⁶ και κλινων **f⁵A,D,W** (99.3%) HF,RP,CP,TR,OC[NU] || --- ΝB (0.5%) || long omission (0.2%)

⁷ επειτα **f⁵A,W** [98%] HF,RP,CP,TR,OC || και ΝB,D [2%] NU

⁸ οι μαθηται σου ου περιπατουσιν **f⁵P⁴⁵A,D,W** [99%] HF,RP,CP,TR || ~ 45123 ΝB [1%] OC,NU

⁹ αλλα *re//* αλλ OC

¹⁰ ανιπτοις **f⁵A** [96%] HF,RP,CP,TR,OC || κοιναις **P⁴⁵N(B)(D,W)** [4%] NU

¹¹ αποκριθεις **f⁵P⁴⁵A,D,W** [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB [1%] NU

¹² οτι **f⁵P⁴⁵A,D,W** [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB [1%] NU

¹³ προεφητευσεν **f⁵A,W** [97%] HF,RP,CP,TR,OC || επροφητευσεν ΝB,D [3%] NU

¹⁴ ησαιας **f⁵TR,OC** || ησαιας HF,RP,NU || ισαιας CP

¹⁵ γεγραπται **f⁵A,W** [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 οτι ΝB [0.5%] [NU] || ειπεν D [1%]

¹⁶ γαρ **f⁵A** [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **P⁴⁵ΝB,D,W** [1%] NU

¹⁷ βαπτισμους ξεστων και ποτηριων και αλλα παρομοια τοιαυτα πολλα ποιειτε **f⁵(A,D)** (98.3%) HF,RP,CP, TR,OC || --- **P⁴⁵ΝB,W** (1.7%) NU

¹⁸ τηρησητε **f⁵ΝΑ** (98%) HF,RP,CP,TR,OC || τηρητε B (0.5%) || στησητε D,W (0.7%) NU || πουησητε (0.1%) || κρατησητε (0.2%) || long omission (0.4%)

¹⁹ μωσης **f⁵A** [90%] HF,RP,CP,TR || μωσης ΝB,D,W [10%] OC,NU

²⁰ και **f⁵P⁴⁵A,W** [96%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB,D [4%] NU

ποιῆσαι τῷ πατρὶ αὐτοῦ¹ ἢ τῇ μητρὶ αὐτοῦ,² 13 ἀκυροῦντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ τῇ παραδόσει³ ὑμῶν ἢ παρεδώκατε. Καὶ παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε.”

That which really defiles

14 Καὶ προσκαλεσάμενος πάντα⁴ τὸν ὄχλον ἔλεγεν αὐτοῖς: “Ἄκούετέ⁵ μου πάντες, καὶ συνίετε:⁶ 15 Οὐδέν ἐστιν ἔξωθεν τοῦ ἀνθρώπου εἰσπορευόμενον εἰς αὐτὸν ὃ δύναται αὐτὸν κοινώσαι,⁷ ἀλλὰ τὰ ἐκπορευόμενά ἀπ’ αὐτοῦ, ἐκεῖνά⁸ ἐστιν τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. 16 Εἴ τις ἔχει ὅτα ἀκούειν, ἀκουέτω!”⁹

17 Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς οἶκον ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τῆς παραβολῆς.¹⁰ 18 Καὶ λέγει αὐτοῖς: “Οὔτως καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε? Οὐ¹¹ νοεῖτε ὅτι πᾶν τὸ ἔξωθεν εἰσπορευόμενον εἰς τὸν ἄνθρωπον οὐ δύναται αὐτὸν κοινώσαι, 19 ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται αὐτὸν εἰς τὴν καρδίαν, ἀλλ’ εἰς τὴν κοιλίαν, καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα ἐκπορεύεται, καθαρίζον¹² πάντα τὰ βρώματα?” 20 Ἔλεγεν δὲ ὅτι “Τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευόμενον, ἐκεῖνο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. 21 Ἔσωθεν γάρ, ἐκ τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, οἱ διαλογισμοὶ οἱ κακοὶ ἐκπορεύονται—μοιχεῖαι, πορνεῖαι, φόνοι, 22 κλοπαί,¹³ πλεονεξίαι, πονηρίαι· δόλος, ἀσέλγεια,¹⁴ ὄφθαλμὸς πονηρός, βλασφημία, ὑπερηφανία, ἀφροσύνη—23 πάντα ταῦτα τὰ πονηρὰ ἔσωθεν ἐκπορεύεται καὶ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.”

¹ αὐτοῦ **f⁵A** [97%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,D,W [3%] NU

² αὐτοῦ **f⁵A** [97%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,D,W [3%] NU

³ παραδοσεὶ *reI* || παροδωσεὶ [2%] CP

⁴ παντα **f⁵A,W** [99%] HF,RP,CP,TR,OC || παλιν NB,D [0.5%] NU || --- [0.5%]

⁵ ακούετε **f⁵N,A,W** [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ακουσατε B,D [1%] NU

⁶ συνιετε **f⁵N,A,W** [99%] HF,RP,CP,TR,OC || συνετε B [1%] NU || συνιτε D

⁷ αυτον κοινωσαι **f⁵P⁴⁵A,D,W** [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 N [0.5%] NU || ~ κοινουν 1 B

⁸ ἐκπορευομενα απ αυτον εκεινα **f⁵A** [99%] HF,RP,CP,TR || 1 OC || εκ του ανθρωπου 1 NB [0.5%] NU || εκ του ανθρωπου 14 D,W [0.5%]

⁹ ει τις εχει ωτα ακουειν ακουετω **f⁵A,D,W** (98.8%) HF,RP,CP,TR || --- NB (1.1%) OC,NU || two other variants (0.1%)

¹⁰ περι της παραβολης **f⁵A,W** [99%] HF,RP,CP,TR,OC || την παραβολην NB,D [1%] NU

¹¹ ου *reI* || ουπω N [2%] OC

¹² καθαριζον **f⁵[90%]** HF,RP,CP,TR,OC || καθαριζων N,A,B,W [10%] NU || καθαριζει D

¹³ μοιχειαι πορνειαι φονοι κλοπαι **f⁵A,N** [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 2431 NB [1%] NU || ~ 1243 W [1%] || ~ 2 κλεμματα 13 (D)

¹⁴ ασελγεια *reI* || ασελγειαι [1%] CP || ασελγιαι [2%] || ασελγια N,A [1%]

Unusual faith

24 Καὶ ἐκεῖθεν¹ ἀναστὰς ἀπῆλθεν εἰς τὰ μεθόρια² Τύρου καὶ Σιδῶνος.³ Καὶ εἰσελθὼν εἰς⁴ οἰκίαν οὐδένα ἥθελεν γνῶναι, καὶ οὐκ ἡδυνήθη λαθεῖν. **25** Ἀκούσασα γὰρ⁵ γυνὴ περὶ αὐτοῦ, ἦς εἶχεν τὸ θυγάτριον αὐτῆς⁶ πνεῦμα ἀκάθαρτον, ἐλθοῦσα προσέπεσεν πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ. **26** Ἡν δὲ ἡ γυνὴ⁷ Ἐλληνίς, Συρα-Φοινίκισσα⁸ τῷ γένει, καὶ ἡρώτα αὐτὸν ἵνα τὸ δαιμόνιον ἐκβάλῃ⁹ ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς. **27** Ο δὲ Ἰησοῦς εἶπεν¹⁰ αὐτῇ, “Ἄφες πρῶτον χορτασθῆναι τὰ τέκνα· οὐ γάρ καλόν ἐστιν¹¹ λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις”.¹² **28** Ἡ δὲ ἀπεκρίθη καὶ λέγει αὐτῷ, “Ναί,¹³ Κύριε, καὶ γὰρ¹⁴ τὰ κυνάρια ὑποκάτω τῆς τραπέζης ἐσθίει¹⁵ ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν παιδίων”. **29** Καὶ εἶπεν αὐτῇ, “Διὰ τοῦτον τὸν λόγον ὑπαγε· ἐξελήλυθεν τὸ δαιμόνιον ἐκ τῆς θυγατρός σου”.¹⁶ **30** Καὶ ἀπελθοῦσα εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς εὗρεν τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθός καὶ τὴν θυγατέρα βεβλημένην ἐπὶ τῆς κλίνης.¹⁷

¹ καὶ εκεῖθεν **f⁵A(D)N** [99%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 W || ~ 2 δε **N(B)** [1%] NU

² μεθόρια **f⁵A,N** [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ορια **NB,D,W** [4%] NU

³ καὶ σιδῶνος **f⁵NA,B,N** [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- D,W [1%] NU

⁴ εἰς **re//** || 1 την D,W [10%] TR

⁵ ακούσασα γαρ **f⁵A,N,W** [99%] HF,RP,CP,TR,OC || αλλ ευθυς 1 (**N**)B [1%] NU || δε ευθεως ως 1 D

⁶ αυτης **re//** || --- **P⁴⁵ND,W** [5%] CP

⁷ ην δε η γυνη **f⁵A,N** [96%] HF,RP,CP,TR || ~ 3241 **P⁴⁵NB,D,W** [4%] OC,NU

⁸ συρα-φοινικισσα **f⁵** [50%] || συραφοινικισσα B,N [38%] HF,RP,CP || συραφοινικισσα W [1%] || συροφοινικισσα **P⁴⁵NA** [10%] OC,NU || συροφοινικισσα TR || φυνισσα D || at least five further spellings

⁹ εκβαλη **f⁵P⁴⁵NA,B,D,N,W** [67%] HF,RP,CP,OC,NU || εκβαλει [2%] || εκβαλλη [30%] TR || εκβαλλει [1%]

¹⁰ ο δε ιησους ειπεν **f⁵A,N,W** [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || και ελεγεν **NB** [1%] NU || και λεγει D [0.5%]

¹¹ καλον εστιν **f⁵A,N,W** [97%] HF,RP,CP,TR || ~ 21 **NB,D** [3%] OC,NU

¹² βαλειν τοις κυναριοις **f⁵A,D,N,W** [98%] HF,RP,CP,TR || ~ 231 **P⁴⁵NB** [2%] OC,NU

¹³ ναι **f⁵NA,B,N** [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **P⁴⁵D,W** [1%] NU

¹⁴ γαρ **f⁵A,N** [98%] HF,RP,CP,TR || --- **P⁴⁵NB(D)W** [2%] OC,NU

¹⁵ υποκατω της τραπεζης εσθιει **f⁵A.N** [95%] HF,RP,CP,TR || 123 εσθιουσιν B,D,W [5%] OC,NU || ~ εσθιουσιν 123 Ν

¹⁶ το δαιμονιον εκ της θυγατρος σου **f⁵P⁴⁵A,D,N,W** [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 345612 **NB** [1%] NU || 12 απο 456 [2%]

¹⁷ το δαιμονιον εξεληλυθος και την θυγατερα βεβλημενην επι της κλινης **f⁵P⁴⁵A,N,W** [97%] HF,RP,CP,TR || ~ 5 θυγατεραν 78 την κλινην 4123 D [1%] || ~ το παιδιν βεβλημενον επι την κλινην 4123 **NB** [2%] OC,NU

Jesus heals a deaf mute

31 Καὶ πάλιν, ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς¹ ἐκ τῶν ὄρίων Τύρου καὶ Σιδῶνος, ἦλθεν² πρὸς³ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας ἀνὰ μέσον τῶν ὄρίων Δεκαπόλεως. 32 Καὶ φέρουσιν αὐτῷ κωφὸν⁴ μογγιλάλον⁵ καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα ἐπιθῇ αὐτῷ τὴν χεῖρα. 33 Καὶ ἀπολαβόμενος⁶ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου κατ’ ιδίαν, ἔβαλεν τοὺς δακτύλους αὐτοῦ εἰς τὰ ὥτα αὐτοῦ· καὶ πτύσας ἥψατο τῆς γλώσσης αὐτοῦ. 34 Καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν ἐστέναξεν, καὶ λέγει αὐτῷ, “Ἐφφαθά!” ὅ ἐστιν, “Διανοίχθητι!” 35 Καὶ εὐθέως⁷ διηνοίχθησαν⁸ αὐτοῦ αἱ ἀκοαὶ, καὶ ἐλύθη ὁ δεσμὸς τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει ὁρθῶς. 36 Καὶ διεστείλατο αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν⁹ ὅσον δὲ αὐτὸς¹⁰ αὐτοῖς διεστέλλετο,¹¹ μᾶλλον περισσότερον ἐκήρυξαν. 37 Καὶ ὑπερπερισσῶς ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες: “Καλῶς πάντα πεποίηκεν. Καὶ τοὺς κωφοὺς ποιεῖ ἀκούειν καὶ τοὺς¹² ἀλάλους λαλεῖν.”

Food for 4,000 men

8 Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, παμπόλλου¹³ ὄχλου ὄντος καὶ μὴ ἐχόντων τί φάγωσιν, προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς¹⁴ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ¹⁵ λέγει αὐτοῖς: 2 “Σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἥδη ἡμέρας τρεῖς¹⁶ προσμένουσίν μοι καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν. 3 Καὶ ἐὰν ἀπολύσω αὐτοὺς νῆστις¹⁷ εἰς οἶκον αὐτῶν, ἐκλυθήσονται ἐν τῇ ὁδῷ, τινὲς γὰρ¹ αὐτῶν² μα-

¹ ο ησους **f⁵** [50%] || --- P⁴⁵N,A,B,D,N,W [50%] HF,RP,CP,TR,OC,NU

² καὶ σιδωνος ηλθεν **f⁵** P⁴⁵A,N,W (98.9%) HF,RP,CP,TR,OC || ~ 3 δια 2 ΝB,D (0.7%) NU || three other variants (0.2%) || long omission (0.2%)

³ προς **f⁵** A,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC || εις ΝB,D,W [3.5%] NU || παρα [0.5%]

⁴ κωφον **f⁵** P⁴⁵A,N [99%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 και ΝB,D,W [1%] NU

⁵ μογγιλαλον **f⁵** N,W [70%] HF,RP,CP || μογιλαλον P⁴⁵N,A,B,D [30%] TR,OC,NU (Since the following context indicates that there was indeed a problem with the tongue, the change to the single consonant was predictable; the reverse change seems highly unlikely.)

⁶ απολαβομενος **reII** || επιλαβομενος [5%] CP || προσλαβομενος W

⁷ ευθεως **f⁵** P⁴⁵A,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] || --- ΝB,D [1%]

⁸ διηνοιχθησαν **f⁵** A,N [97.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ηνοιγησαν B [1%] NU || ηνυγησαν ΝD || διηνυγησαν W || three other variants [1%]

⁹ ειπωσιν **f⁵** A,D,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || λεγωσιν P^{45v}ΝB,W [2%] NU

¹⁰ αυτος **f⁵** P^{45v}N [95%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝA,B(D)W [5%] NU

¹¹ διεστελλετο **f⁵** A,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 αυτοι ΝB(D)N [2%] NU

¹² τους **f⁵** A,D,N [99%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] || --- ΝB(W) [1%]

¹³ παμπολλου **f⁵** A [90.7%] HF,RP,CP,TR || παμπολου [5%] || παλιν πολλου ΝB,D,N,W (3.3%) OC,NU || πολλου (0.5%) || two other variants (0.3%) || long omissions (0.2%)

¹⁴ ο ησους **f⁵** [90%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝA,B,D,N,W [10%] NU

¹⁵ αυτου **f⁵** A,B,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝD,N [2%] NU

¹⁶ ημερας τρεις **f⁵** [50%] CP,TR || ημεραι 2 ΝA(D)N,W [50%] HF,RP,OC,NU || ημεραις τρισιν B

¹⁷ νηστις **f⁵** ΝW [30%] CP || νηστεις A,B,D,N [70%] HF,RP,TR,OC,NU

κρόθεν ἥκουσιν.”³ 4 Καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,⁴ “Πόθεν τούτους δυνήσεται τις ὁδε χορτάσαι ἄρτων ἐπ’ ἑρημίας?” 5 Καὶ ἐπηρώτα⁵ αὐτούς, “Πόσους ἔχετε ἄρτους?” Οἱ δὲ εἶπον,⁶ “Ἐπτά”. 6 Καὶ παρήγγειλεν⁷ τῷ ὄχλῳ ὀναπεσεῖν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ⁸ εὐχαριστήσας, ἔκλασεν καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα παραθῶσιν,⁹ καὶ παρέθηκαν τῷ ὄχλῳ. 7 Καὶ εἶχον ἰχθύδια ὀλίγα· καὶ εὐλογήσας¹⁰ εἶπεν παραθεῖναι καὶ αὐτά.¹¹ 8 Ἐφαγον δὲ¹² καὶ ἐχορτάσθησαν· καὶ ἦραν περισσεύματα κλασμάτων ἑπτὰ σπυρίδας. 9 Ἡσαν δὲ οἱ φαγόντες¹³ ὡς τετρακισχίλιοι· καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς. 10 Καὶ εὐθέως ἐμβὰς¹⁴ εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἤλθεν εἰς τὰ μέρη Δαλμα-νούσθα.

Bad leaven

11 Καὶ ἤξηλθον οἱ Φαρισαῖοι καὶ ἤρξαντο συζητεῖν αὐτῷ, ζητοῦντες παρ’ αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, πειράζοντες αὐτόν. 12 Καὶ ἀναστενάξας τῷ πνεύματι αὐτοῦ λέγει: “Τί ἡ γενεὰ αὕτη σημεῖον ἐπιζητεῖ?¹⁵ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον!” 13 Καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς, ἐμβὰς πάλιν¹⁶ εἰς πλοῖον¹⁷ ἀπῆλθεν εἰς τὸ πέραν.¹⁸

¹ τινες γαρ **f⁸⁵** A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ καὶ 1 **NB(D)W** [3%] NU

² αυτῶν **f⁸⁵** A,N [95%] HF,RP,CP,TR || 1 απὸ **NB,D,W** [5%] OC,NU

³ ἥκουσιν **f⁸⁵** [85%] HF,RP || ηκασιν **N**A,D,N,W [15%] CP,TR,OC,NU || εισιν **B** [0.5%] (Since the present tense of ἥκω has the force of the perfect, the majority reading is correct.)

⁴ αυτοῦ **f⁸⁵** A,D,N(W) [99%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 οτὶ **B** [0.5%] NU || 1 καὶ ειπαν **N**

⁵ επηρωτα **f⁸⁵** A,D,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ηρωτα **NB** [1%] NU || ηρωτησεν **W** || two other variants

⁶ ειπον **reII** || ειπαν **NB,N,W** [1%] NU

⁷ παρηγγειλεν **f⁸⁵** A,C,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || παραγγελει **NB,D** [1%] NU || two other variants

⁸ καὶ **f⁸⁵** C,D [40%] || --- **N**A,B,N,W [60%] HF,RP,CP,TR,OC,NU

⁹ παραθωσιν **f⁸⁵** A,D,N,W [96%] HF,RP,CP,TR || παρατιθωσιν **NB,C** [4%] OC,NU

¹⁰ ευλογησας **f⁸⁵** (80%) HF,RP,CP,TR || ταντα 1 **A** (9.1%) || αντα 1 **N,W** (7.8%) OC || 1 αντα **NB,C** (2.2%) NU || ευχαριστησας **D** (0.5%) || long omissions (0.4%)

¹¹ παραθειναι καὶ αντα **f⁸⁵** [80%] HF,RP,CP,TR || παραθηναι 23 [15%] || παρατεθηναι 23 **A** || παρατιθηναι 23 OC || ~ 2 ταντα παρατιθεναι **B** [0.5%] NU || ~ 2 ταντα παραθετε **C** ||

παρεθηκεν **N** || παραθεναι **W** || 1 [1%] || 1 αντοις **N** || at least seven further variants **D** [1%]

¹² εφαγον δε **f⁸⁵** A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ καὶ 1 (**N**)B,C,D,W [3%] NU

¹³ οι φαγοντες **f⁸⁵** A,C,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR || --- (**N**)B [1%] OC,NU

¹⁴ ευθεως εμβας **f⁸⁵** [90%] HF,RP,CP,TR || ~ 21 **A,N** [7%] || ευθυς 2 **NB,C** [1%] NU || ~ 2 ευθυς **W** [2%] OC || 1 ενεβη [0.5%] || αντος ανεβη **D**

¹⁵ σημειον επιζητει **f⁸⁵** A,N,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 αιτει **P⁴⁵** || ~ ζητει 1 **NB,C,D** [2%] NU

¹⁶ εμβας παλιν **f⁸⁵** A,N [97%] HF,RP,CP,TR || ~ 21 **P⁴⁵** **NB,C,D,W** [3%] NU || --- OC

¹⁷ εις πλοιον **f⁸⁵** A (62.1%) HF,RP,CP || 1 το 2 **P⁴⁵** D,N,W (37.5%) TR,OC || --- **NB,C** (0.4%) NU

¹⁸ εις το περαν **reII** || παλιν OC

14 (Καὶ ἐπελάθοντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ¹ λαβεῖν ἄρτους· καὶ εἰ μὴ ἔνα ἄρτον οὐκ εἶχον μεθ' ἑαυτῶν ἐν τῷ πλοίῳ.) 15 Καὶ διεστέλλετο αὐτοῖς, λέγων, “Ορᾶτε· βλέπετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ τῆς ζύμης Ἡρώδου”. 16 Καὶ διελογίζοντο πρὸς ἄλλήλους, λέγοντες² ὅτι “Ἄρτους οὐκ ἔχομεν”.³ 17 Καὶ γνοὺς ὁ Ἰησοῦς⁴ λέγει αὐτοῖς: “Τί διαλογίζεσθε ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε? Οὕπω νοεῖτε οὐδὲ συνίετε? ”Ετι⁵ πεπωρωμένην ἔχετε τὴν καρδίαν ὑμῶν? 18 Οφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ βλέπετε, καὶ ὥτα ἔχοντες οὐκ ἀκούετε, καὶ οὐ μνημονεύετε? 19 “Οτε τοὺς πέντε ἄρτους ἔκλασα εἰς τοὺς πεντακισχιλίους,⁶ πόσους κοφίνους πλήρεις κλασμάτων⁷ ἤρατε?” Λέγουσιν αὐτῷ, “Δώδεκα”. 20 “Οτε δὲ⁸ τοὺς ἐπτὰ εἰς τοὺς τετρακισχιλίους, πόσων σπυρίδων πληρώματα κλασμάτων ἤρατε?” Οἱ δὲ εἶπον,⁹ “Ἐπτά”. 21 Καὶ λέγει¹⁰ αὐτοῖς, “Πῶς οὕπω¹¹ συνίετε?”

A blind man

22 Καὶ ἔρχεται¹² εἰς Βηθσαΐδάν.¹³ καὶ φέρουσιν αὐτῷ τυφλὸν καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα αὐτὸν ἄψηται. 23 Καὶ ἐπιλαβόμενος τῆς χειρὸς τοῦ τυφλοῦ ἐξήγαγεν¹⁴ αὐτὸν ἔξω τῆς κώμης, καὶ πτύσας εἰς τὰ ὅμματα αὐτοῦ, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἐπηρώτα αὐτὸν εἴ τι βλέπει.¹⁵ 24 Καὶ ἀναβλέψας ἔλεγεν, “Βλέπω τοὺς ἀνθρώπους ὅτι¹⁶ ὡς δένδρα ὁρῶ,¹⁷ περιπατοῦντας”. 25 Εἶτα πάλιν ἐπέθηκεν τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὄφθαλμοὺς

¹ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ **f⁵P⁴⁵W** [35%] || 12 D [1%] || --- ΝA,B,C,N [64%] HF,RP,CP,TR,OC, NU

² λεγοντες **f⁵A,C,N** [98%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **P⁴⁵NB,D,W** [2%] NU

³ εχομεν **f⁵N,A,C,N** [98%] HF,RP,CP,TR,OC || εχουσιν **P⁴⁵B,W** [2%] NU || ειχαν D

⁴ ο ιησους **f⁵N,A,C,D,N,W** (99.6%) HF,RP,CP,TR,OC || --- B (0.3%) NU || long omission (0.1%)

⁵ ετι **f⁵A** [95%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **P⁴⁵NB,C,D,N,W** [5%] NU

⁶ πεντακισχιλίους **re//** || 1 και ΝC,D [5%] OC

⁷ πληρεις κλασματων **f⁵P⁴⁵(A)N,W** [90%] HF,RP,TR || ~ 21 ΝB,C(D) [9%] CP,OC,NU || 2 [1%]

⁸ οτε δε **f⁵A,D,W** (95.9%) HF,RP,CP,TR,OC || 1 B (1.3%) NU || 12 και C,N (0.7%) || 1 και Ν (0.4%) || και 1 (0.4%) || long omissions (1.3%)

⁹ οι δε ειπον **f⁵P⁴⁵A,D,N,W** (98.2%) HF,RP,CP,TR,OC || 123 αυτω (0.4%) || και λεγουσιν αυτω B,C (1.1%) [NU] || λεγουσιν Ν (0.2%) || --- (0.1%)

¹⁰ λεγει **f⁵P⁴⁵D,W** [50%] || ελεγεν ΝA,B,C(N) [49%] HF,RP,CP,TR,OC,NU || ειπεν [1%]

¹¹ πως ουπω **f⁵A,D,N,W** [40%] || 1 ου B [55%] HF,RP,CP,TR || 2 ΝC [4%] OC,NU || 1 ουν 2 [1%]

¹² ερχεται **f⁵N,A,N** [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ερχονται **P⁴⁵B,C,D,W** [3%] NU

¹³ βηθσαιδων **f⁵P⁴⁵ΝΑ,B(W)** (73.6%) HF,RP,TR,NU || βηθσαιδα C,N (26.1%) CP,OC || βηθανιαν D (0.3%) || one other variant

¹⁴ εξηγαγεν **f⁵A,D,N,W** (98.8%) HF,RP,CP,TR,OC || εξηνεγκεν ΝB,C (1%) NU || three other variants (0.2%)

¹⁵ βλεπει **f⁵N,A,N(W)** (98.9%) HF,RP,CP,TR,OC || βλεπεις B,C,D (0.7%) NU || βλεπειν (0.2%) || two other variants (0.2%)

¹⁶ οτι **f⁵ΝΑ,B,C,N** [95%] HF,RP,TR,NU || --- D,W [5%] CP,OC

¹⁷ οφω **f⁵ΝΑ,B,C,N** [95%] HF,RP,TR,NU || --- D,W [5%] CP,OC

αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν αὐτὸν ἀναβλέψαι¹ καὶ ἀποκατεστάθη² καὶ ἐνέβλεψεν³ τηλαυγάως ἄπαντας.⁴ 26 Καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὸν⁵ οἶκον αὐτοῦ, λέγων, “Μηδὲ εἰς τὴν κώμην εἰσέλθης μηδὲ εἴπῃς τινὶ ἐν τῇ κώμῃ”.⁶

Jesus declares His death, and ministers on that basis

Peter is inspired

27 Καὶ ἔξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς κώμας Καισαρείας τῆς Φιλίππου· καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπηρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων αὐτοῖς, “Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι;” 28 Οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν,⁷ “Ιωάννην τὸν Βαπτιστήν, καὶ ἄλλοι Ἡλίαν, ἄλλοι δὲ ἔνα⁸ τῶν προφητῶν”. 29 Καὶ αὐτὸς λέγει αὐτοῖς,⁹ “Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι?” Ἀποκριθεὶς δὲ¹⁰ ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ, “Σὺ εἶ ὁ Χριστός!” 30 Καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ λέγωσιν περὶ αὐτοῦ.

31 Καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς ὅτι δεῖ τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ¹¹ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν¹² ἀρχιερέων καὶ τῶν¹³ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ μετὰ τρεῖς ήμέρας ἀναστῆναι. 32 Καὶ παρρησίᾳ τὸν λόγον ἐλάλει. Καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ Πέτρος¹⁴ ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ. 33 Οἱ δὲ, ἐπιστραφεὶς καὶ ἴδων τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἐπετίμησεν τῷ¹⁵ Πέτρῳ, λέγων:¹⁶ “Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ! ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων.”

¹ εποιησεν αυτον αναβλεψαι **f⁵A,N** [98%] HF,RP,CP,TR,OC || διεβλεψεν **NB,C,W** [2%] NU || ηρξατο 3 D

² αποκατεσταθη **f⁵D** [75%] HF,RP,CP,TR,OC || απεκατεσταθη **A,N,W** [24%] || απεκατεστη **NC** [1%] NU || αποκατεστη **B**

³ ενεβλεψεν **f⁵A,C,N** [53%] RP,TR,OC || ανεβλεψεν [45%] HF,CP || ενεβλεπεν **B** [1%] NU || εβλεψεν **N** [0.5%] || ανεβλεπεν **W** [0.5%] || αναβλεψαι **D**

⁴ απαντας **f⁵A,N** [95%] HF,RP,CP,TR,OC || απαντα **NB,C** [5%] NU || παντα **D(W)**

⁵ τον **f⁵W** [70%] HF,RP,CP,TR,OC || --- (**N**)A,B,C,D,N [30%] NU

⁶ μηδε ειπης τινι εν τη κωμη **f⁵A,C,N** (97.3%) HF,RP,CP,TR,OC || μηδενι 21456 (1.8%) || --- **NB,W** (0.5%) NU || μηδενι 2 εις 56 D || four other variants (0.3%)

⁷ απεκριθησαν **f⁵A,N** [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ειπαν αυτω λεγοντες οτι **NB[NU]** || ειπαν αυτω λεγοντες οι μεν **C** [1.5%] || 1 αυτω λεγοντες **D** [0.5%] || 1 λεγοντες οι μεν **W** || four other variants

⁸ ενα **f⁵A,N,W** [99%] HF,RP,CP,TR,OC || οτι εις **NB,C** [0.5%] NU || ως 1 D

⁹ λεγει αυτοις **f⁵A,N,W** [99%] HF,RP,CP,TR,OC || επηρωτα αυτους **NB,C,D** [1%] NU

¹⁰ αποκριθεις δε **f⁵NC,D,W** [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || και 1 **A,N** [1%] || 1 **B** [0.5%] NU

¹¹ απο **f⁵A** [90%] HF,RP,CP,TR,OC || υπο **NB,C,D,N,W** [10%] NU

¹² των **f⁵NB,C,D,W** [70%] HF,RP,CP,OC,NU || --- **A,N** [30%] TR

¹³ των **f⁵NB,C,D,W** [80%] HF,RP,CP,OC,NU || --- **A,N** [20%] TR

¹⁴ αυτον ο πετρος **f⁵N A,C,W** [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 231 **B** [0.5%] NU || 23 **D** (N absent)

¹⁵ τω **f⁵A,C,W** [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **NB,D** [0.5%] NU

¹⁶ λεγων **f⁵A,D,W** [99%] HF,RP,CP,TR,OC || και λεγει **NB,C** [1%] NU

The cost of discipleship

34 Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον, σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς: “Οστις¹ θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν,² ἀπαρνησάσθω ἔαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι. 35 Ὡς γὰρ ἂν³ θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι ἀπολέσει αὐτήν· ὅς δ' ἀν ἀπολέσῃ⁴ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ⁵ ἔνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος⁶ σώσει αὐτήν. 36 Τί γὰρ ὠφελήσει⁷ ἄνθρωπον ἔὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον,⁸ καὶ ζημιωθῆ⁹ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ? 37 Ἡ τί δώσει¹⁰ ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ? 38 Ὡς γὰρ ἔὰν¹¹ ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι καὶ ἀμαρτωλῷ, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται αὐτὸν ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἀγίων.

A miniature of the Kingdom

9 Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, “Ἄμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἰσίν τινες τῶν ὁδες ἐστηκότων¹² οἵτινες οὐ μὴ γενύσωνται¹³ θανάτου ἔως ἂν ἴδωσιν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει.” 2 Καὶ μεθ'¹⁴ ήμέρας ἔξ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ τὸν¹⁵ Ἰάκωβον καὶ τὸν¹⁶ Ἰωάννην καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὅρος ὑψηλὸν κατ' ιδίαν μόνους. Καὶ μετεμορφώθη ἐμπροσθεν αὐτῶν· 3 καὶ τὰ ίμάτια αὐτοῦ ἐγένετο¹⁷ στίλβοντα, λευκὰ λίαν, ὡς χιών,¹⁸

¹ οστις **f⁵A** [95%] HF,RP,CP,TR,OC || ει τις ΝB,C(D,W) [5%] NU

² ἀκολυθεῖν **f⁵P⁴⁵C,D,W** [65%] HF,RP,CP,OC,NU || ελθειν ΝA,B [35%] TR

³ αν **f⁵A,D,W** [95%] HF,RP,CP,TR,OC || εαν ΝB,C [5%] NU

⁴ απολεση **f⁵A,W** [95%] HF,RP,CP,TR,OC || απολεσει ΝB,C [5%] NU || --- D

⁵ ψυχην αυτου **f⁵P⁴⁵ΝA,B,C** [45%] TR,NU || ~ εαυτου 1 W [55%] HF,RP,CP,OC || --- D

⁶ ουτος **f⁵[90%]** HF,RP,CP,TR,OC || --- P⁴⁵ΝA,B,C,D,W [10%] NU

⁷ ωφελησει **f⁵A,C,D** [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ωφελει W [0.5%] NU || ωφελι ΝB || one other variant

⁸ εαν κερδηση τον κοσμον ολον **f⁵P⁴⁵A,D,W** [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 13452 C [0.5%] || κερδησαι 345 ΝB [0.5%] NU || three other variants

⁹ ζημιωθη **f⁵A,C,D,W** [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ζημιωθηναι ΝB [0.5%] NU

¹⁰ η τι δωσει **f⁵A,C** [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || 2 γαρ 3 P⁴⁵W [1%] || 2 γαρ δοι ΝB,NU || 12 γαρ 3 D

¹¹ εαν **f⁵P⁴⁵ΝB,C** [58%] HF,RP,OC,NU || αν (D)W [40%] TR || --- A [2%] CP

¹² των ωδε εστηκοτων **f⁵A,C,N,W** [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 213 B(D)NU || 12 εστωτων Ν [0.5%] || ~ 132 P^{45v} [0.5%]

¹³ γενυσωνται *rell* || γενυσονται N [10%]

¹⁴ μεθ **f⁵P⁴⁵A,N,W** [99%] HF,RP,CP,TR,OC || μετα ΝB,C,D [1%] NU

¹⁵ τον *rell* || --- [20%] (OC is in small print)

¹⁶ τον **f⁵P⁴⁵ΝC,D,W** [60%] TR,OC,NU || --- A,B,N [40%] HF,RP,CP (OC is in small print)

¹⁷ εγενετο **f⁵P⁴⁵ΝB,C,W** [55%] CP,TR,OC,NU || εγενοντο A(D)N [45%] HF,RP

¹⁸ ως χιων **f⁵A(D)N** (73.3%) HF,RP,CP,TR,OC || ωσει 2 (25.6%) || --- P^{45v}ΝB,C(W) (1%) NU || one other variant

οῖα κναφεὺς¹ ἐπὶ τῆς γῆς οὐ δύναται² λευκάναι. **4** Καὶ ὥφθη αὐτοῖς Ἡλίας, σὺν Μωϋσῇ,³ καὶ Ἰσαν συλλαλοῦντες τῷ Ἰησοῦν. **5** Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος λέγει τῷ Ἰησοῦν, “Ραββί, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὅδε εἶναι, καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς:⁴ σοὶ μίαν καὶ Μωσεῖ⁵ μίαν καὶ Ἡλίᾳ μίαν.” **6** (Οὐ γὰρ ἥδει τί λαλήσει,⁶ Ἰσαν γὰρ ἔκφοβοι.)⁷ **7** Καὶ ἐγένετο νεφέλη ἐπισκιάζουσα αὐτοῖς, καὶ ἥλθεν⁸ Φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης:⁹ “Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου, ὁ ἀγαπητός. Αὐτοῦ ἀκούετε!”¹⁰ **8** Καὶ ἐξάπινα περιβλεψάμενοι, οὐκέτι οὐδένα εἶδον ἀλλὰ¹¹ τὸν Ἰησοῦν μόνον μεθ’ ἑαυτῶν.

9 Καταβαίνοντων δὲ¹² αὐτῶν ἀπὸ¹³ τοῦ ὅρους, διεστείλατο αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ διηγήσωνται ἃ εἶδον,¹⁴ εἰ μὴ ὅταν ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. **10** Καὶ τὸν λόγον ἐκράτησαν πρὸς ἑαυτοὺς, συζητοῦντες τί ἐστιν τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. **11** Καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγοντες, “Οτι λέγουσιν οἱ γραμματεῖς ὅτι Ἡλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον?” **12** Ο δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν¹⁵ αὐτοῖς: “Ἡλίας μὲν ἐλθὼν πρῶτον ἀποκαθιστᾶ¹⁶ πάντα· καὶ πῶς γέγραπται ἐπὶ τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου ἵνα πολλὰ πάθῃ καὶ ἔξουδενωθῇ.¹⁷ **13** Ἀλλὰ λέγω ὑμῖν ὅτι καὶ ‘Ἡλίας’ ἐλήλυθεν, καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἤθέλησαν,¹⁸ καθὼς γέγραπται ἐπ’ αὐτόν.”

¹ κναφεὺς **f⁵** [25%] || γναφεὺς **P⁴⁵** Α,Β,C,N,W [75%] HF,RP,CP,TR,OC,NU || --- D

² δυναται **f⁵** (P⁴⁵)A(D)W [95%] HF,RP,CP,TR || 1 ουτως ΝB,C(N) [5%] OC,NU

³ μωση **f⁵** ΝB,W [45%] || μωσει D,N [5%] OC,NU || μωσει A [48%] CP,TR || μωση P⁴⁵C [2%] HF,RP

⁴ σκηνας τρεις **f⁵** A,D,N,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 P⁴⁵ΝB,C [2%] NU

⁵ μωσει **f⁵** A [65%] CP,TR || μωση C [2%] HF,RP || μωσει ΝB,D,N [5%] OC,NU || μωση W [28%]

⁶ λαλησει **f⁵** A,D,N [87%] HF,RP,CP || λαληση [10%] TR,OC || λαλει P⁴⁵W || αποκριθη B,C [3%] NU || απεκριθη Ν || two other variants

⁷ ησαν γαρ εκφοβοι (εμφοβοι CP) **f⁵** P⁴⁵V,A,N,W [98%] (CP)HF,RP,TR,OC || ~ 32 εγενοντο ΝB,C,D [2%] NU

⁸ ηλθεν **f⁵** A,D,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || εγενετο ΝB,C [2%] NU || --- W [1%]

⁹ νεφελης **f⁵** (Ν)B,C,N [70%] HF,RP,CP,NU || 1 λεγουσα A,D,W [30%] TR,OC

¹⁰ αυτου ακονετε **f⁵** A,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 ΝB,C,D,W [4%] NU

¹¹ αλλα **f⁵** A,C,W (95.6%) HF,RP,TR,OC,NU || ει μη Ν(B)D,N (4.4%) CP

¹² καταβαινοντων δε **f⁵** A,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ και 1 ΝB,C,D,N [2%] NU

¹³ απο **f⁵** ΝA,C,N,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || εκ B,D [0.5%] NU

¹⁴ διηγησωνται α ειδον **f⁵** A [92%] HF,RP,CP,TR,OC || διηγησονται 23 N [5%] || ~ 231 ΝB,C [2%] NU || ~ 23 εξηγησονται W [1%] || ~ 2 ειδωσαν 1 D

¹⁵ αποκριθεις ειπεν **f⁵** A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || εφη ΝB,C [1%] NU

¹⁶ αποκαθιστα **f⁵** N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || αποκαθιστανει A,W [2%] NU || αποκατιστανει B || αποκαταστανει (Ν)D || αποκαταστησει C [0.5%]

¹⁷ εξουδενωθη **f⁵** A,C [97.5%] HF,RP,CP,TR,OC || εξουθενωθη Ν [0.5%] || εξουδενηθη B,D [0.5%] NU || εξουθενηθη N,W [1.5%]

¹⁸ ηθελησαν **f⁵** A,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ηθελον ΝB,C,D [1%] NU

The nine couldn't do it

14 Καὶ ἐλθὼν¹ πρὸς τοὺς μαθητὰς, εἶδεν² ὄχλον πολὺν περὶ αὐτούς, καὶ γραμματεῖς συζητοῦντας αὐτοῖς.³ 15 Καὶ εὐθέως⁴ πᾶς ὁ ὄχλος ἵδων⁵ αὐτὸν ἐξεθαμβήθη,⁶ καὶ προστρέχοντες ἡσπάζοντο αὐτόν. 16 Καὶ ἐπηρώτησεν τοὺς γραμματεῖς,⁷ “Τί συζητεῖτε πρὸς αὐτούς?”⁸ 17 Καὶ ἀποκριθεὶς⁹ εἰς ἐκ τοῦ ὄχλου εἶπεν:¹⁰ “Διδάσκαλε, ἦνεγκα τὸν νιόν μου πρός σε, ἔχοντα πνεῦμα ἄλαλον. 18 Καὶ ὅπου ἀν¹¹ αὐτὸν καταλάβῃ ῥῆσσει αὐτόν, καὶ ἀφρίζει καὶ τρίζει τοὺς ὄδόντας αὐτοῦ,¹² καὶ ἔηραίνεται. Καὶ εἶπον¹³ τοῖς μαθηταῖς σου ἵνα αὐτὸν ἐκβάλωσιν, καὶ οὐκ ἴσχυσαν.” 19 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ¹⁴ λέγει:¹⁵ “Ω γενεὰ ἀπιστος, ἔως πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι, ἔως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν? Φέρετε αὐτὸν πρός με!” 20 Καὶ ἦνεγκαν αὐτὸν πρὸς αὐτόν. Καὶ ἰδὸν¹⁶ αὐτὸν, εὐθέως τὸ πνεῦμα ἐσπάραξεν¹⁷ αὐτόν, καὶ πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς ἐκυλίετο, ἀφρίζων. 21 Καὶ ἐπηρώτησεν τὸν πατέρα αὐτοῦ, “Πόσος χρόνος ἐστὶν ὡς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ?” Ὁ δὲ εἶπεν:¹⁸ “Παιδιόθεν. 22 Καὶ πολλάκις αὐτὸν καὶ εἰς πῦρ¹⁹ ἔβαλεν καὶ εἰς ὕδατα²⁰ ἵνα ἀπολέσῃ αὐτόν. Ἄλλ’ εἴ τι δύνασαι,²¹ βοήθησον ἡμῖν σπλαγχνισθεὶς ἐφ’ ἡμᾶς.” 23 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, “Τὸ εἰ δύνασαι²² πι-

¹ ελθων **f⁵** A,C,D,N [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ελθοντες **N**B,W [1%] NU

² ειδεν **f⁵** A,C,D,N [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ειδον **N**W [1%] NU || ειδαν B

³ αυτοις **f⁵** A,D,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || προς αυτους B,C,W [2%] NU || προς εαυτους **N**

⁴ ευθεως **f⁵** A,D,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθυς **N**B,C,W [3%] NU

⁵ ιδων **f⁵** A,N [96%] HF,RP,CP,TR || ιδοντες **N**B,C(D)W [4%] OC,NU

⁶ εξεθαμβηθη **f⁵** A,N [96%] HF,RP,CP,TR || εξεθαμβηθησαν **N**B,C,W [4%] OC,NU || εθαμβησαν D

⁷ τους γραμματεις **f⁵** A,C,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || αυτους **N**B,D,W [3%] NU

⁸ αυτους **f⁵** B,C,N [97%] HF,RP,TR,NU (some minuscules have aspiration) || εαυτους **N**A,W [2.5%] CP,OC || αλληλους [0.5%] || νυμειν D || two other variants

⁹ αποκριθεις **f⁵** A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 αυτω C(W) [2%] || απεκριθη αυτω **N**B,D [1%] NU

¹⁰ ειπεν **f⁵** A,C,N(W) [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **N**B,D [1%] NU

¹¹ αν **f⁵** C,D,N,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC || εαν A,B [2%] NU || --- **N** [1%]

¹² αυτου **f⁵** A,N [95%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **N**B,C,D,W [5%] NU

¹³ ειπον *re/l* || ειπα **N**B,W [3%] NU

¹⁴ αυτω **f⁵** (N) [95%] HF,RP,CP,TR,OC || αυτοις (**P⁴⁵**)A,B,D(W) [4%] NU || --- C [1%]

¹⁵ λεγει *re/l* || ειπεν **P⁴⁵** [0.5%] CP

¹⁶ ιδον **f⁵** [30%] || ιδων *re/l* (It was the demon that saw Him, so the gender is neuter.)

¹⁷ ευθεως το πνευμα εσπαραξεν **f⁵** **P⁴⁵** A,N,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ~23 ευθυς συνεσπαραξεν **N**B,C [1%] NU || 23 εταραξεν D || three other variants

¹⁸ ειπεν **f⁵** A [95%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 εκ **N**B,C,D,N,W [5%] NU

¹⁹ αυτον και εις πυρ **f⁵** N [47%] TR,OC || 123 το 4 A [50%] HF,RP,CP || ~2341 **N**B,C [1%] NU || 134 **P⁴⁵** W [1%] || ~1342 D || three other variants

²⁰ υδατα *re/l* || το υδωρ CP

²¹ δυνασαι **f⁵** A,C,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || δυνη **P⁴⁵** **N**B,D,W [3%] NU

²² δυνασαι **f⁵** A,C [97%] HF,RP,CP,TR,OC || δυνη **P⁴⁵** **N**B,D,N,W [3%] NU

στεῦσαι¹ πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι”. 24 Καὶ εὐθέως² κράξας ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου, μετὰ δακρύων,³ ἔλεγεν, “Πιστεύω, Κύριε⁴ βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ!”

25 Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐπισυντρέχει ὁ⁵ ὄχλος, ἐπετίμησεν τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, λέγων αὐτῷ, “Τὸ πνεῦμα τὸ ἄλαλον καὶ κωφόν,⁶ ἐγώ σοι ἐπιτάσσω,⁷ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ καὶ μηκέτι εἰσέλθῃς εἰς αὐτόν!” 26 Καὶ κράξαν⁸ καὶ πολλὰ σπαράξαν⁹ αὐτὸν¹⁰ ἔξῆλθεν. Καὶ ἐγένετο ὥσεὶ νεκρός· ὥστε¹¹ πολλοὺς λέγειν ὅτι ἀπέθανεν. 27 Ο δὲ Ἰησοῦς κρατήσας αὐτὸν τῆς χειρὸς¹² ἤγειρεν αὐτόν, καὶ ἀνέστη. 28 Καὶ εἰσελθόντα αὐτὸν¹³ εἰς οἶκον, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπηρώτων αὐτὸν κατ’ ιδίαν,¹⁴ “Οτι ἡμεῖς οὐκ ἡδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό?” 29 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, “Τοῦτο τὸ γένος ἐν οὐδενὶ δύναται ἔξελθεῖν εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ”.¹⁵

Jesus predicts His death again

30 Καὶ ἐκεῖθεν¹⁶ ἔξελθόντες παρεπορεύοντο διὰ τῆς Γαλιλαίας, καὶ οὐκ ἦθελεν ἵνα τις γνῷ.¹⁷ 31 ἐδίδασκεν γὰρ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι, “Ο Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενούσιν αὐτὸν· καὶ ἀποκτανθεὶς τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ¹⁸ ἀναστῆσεται”. 32 Οἱ δὲ ἡγνόουν τὸ ὅντα, καὶ ἐφοβούντο αὐτὸν ἐπερωτήσαι.

¹ πιστεύσαι **f⁵** A,D [97%] HF,RP,CP,TR,OC || --- P⁴⁵NB,C,N,W [3%] NU

² καὶ ευθέως **f⁵** P^{45v}A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 NC || ευθυς B [0.5%] NU || ευθυς δε [0.5%]

³ μετα δακρυων **f⁵** (D)N (98.9%) HF,RP,CP,TR,OC || --- (P⁴⁵)NA,B,C (1%) NU || W is wild || one other variant

⁴ κυριε **f⁵** N [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NA,B,C,D,W [1%] NU

⁵ ο **f⁵** NA,W [60%] || --- B,C,D,N [40%] HF,RP,CP,TR,OC,NU

⁶ το πνευμα το αλαλον και κωφον **f⁵** A,N [95%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 34562 P⁴⁵NB,C,D,W [5%] NU

⁷ σοι επιτασσω **f⁵** A,D,N [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 NB,C,W [1%] NU

⁸ κραξαν **f⁵** A,N [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || κραξας NB,C,D,W [1.5%] NU

⁹ σπαραξαν **f⁵** P^{45v}A,N [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || σπαραξας NB,C,D,W [1.5%] NU

¹⁰ αυτον **f⁵** NA,N [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- P^{45v}B,C,D,W [1.5%] NU

¹¹ ωστε **f⁵** C,D,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 τους NA,B [1.5%] NU

¹² αυτον της χειρος **f⁵** A,N [95%] HF,RP,TR,OC || ~ 23 αυτου P^{45v}NB,D [5%] cop,CP,NU || 123 αυτου C || 23 W

¹³ εισελθοντα αυτον **f⁵** A,N [95%] HF,RP,CP,TR,OC || εισελθοντος αυτου NB,C,D,W [5%] NU || εισελθοντι αυτω P⁴⁵

¹⁴ επηρωτων αυτον κατ ιδιαν **f⁵** A,N [95%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 3412 NB(B,C) [3%] NU || ~ 34 ηρωτων 2 D [1%] || ~ 34 και επηρωτησαν 2 W [1%] || και ηρωτησαν 2 P⁴⁵

¹⁵ και νηστεια **f⁵** A,C,D,N,W (1,651 mss) HF,RP,CP,TR,OC || --- NB (4 mss) NU

¹⁶ και εκειθεν **f⁵** A,C,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || κοκειθεν NB,D [1.5%] NU

¹⁷ γνω **f⁵** A,N,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || γνοι NB,C,D [1.5%] NU

¹⁸ τη τριτη ημερα **f⁵** A,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || μετα τρεις ημερας NB,C,D [1%] NU

About humility

33 Καὶ ἥλθεν¹ εἰς Καπερναούμ² καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος ἐπηρώτα αὐτούς, “Τί ἐν τῇ ὁδῷ πρὸς ἑαυτοὺς³ διελογίζεσθε;” 34 Οἱ δὲ ἐσιώπων, πρὸς ἄλλήλους γὰρ διελέχθησαν ἐν τῇ ὁδῷ τίς μεῖζων. 35 Καὶ καθίσας ἐφώνησεν τοὺς δώδεκα καὶ λέγει αὐτοῖς, “Εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι, ἔσται⁴ πάντων ἔσχατος καὶ πάντων διάκονος”. 36 Καὶ λαβὼν παιδίον ἔστησεν αὐτὸν μέσῳ αὐτῶν, καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὸν εἶπεν αὐτοῖς, 37 “Ος ἐὰν⁵ ἐν τῶν τοιούτων παιδίων⁶ δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὃς ἐὰν⁷ ἐμὲ δέξηται,⁸ οὐκ ἐμὲ δέχεται ἀλλὰ τὸν ἀποστέλλαντά με.”

Either for, or against

38 Ἀπεκρίθη δὲ⁹ αὐτῷ ὁ¹⁰ Ἰωάννης, λέγων,¹¹ “Διδάσκαλε, εἴδομέν τινα¹² τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια, ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν¹³ καὶ ἐκωλύσαμεν¹⁴ αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ¹⁵ ἡμῖν”.¹⁶ 39 Ο δὲ Ἰησοῦς εἶπεν: “Μὴ κωλύετε αὐτόν, οὐδεὶς γάρ ἔστιν ὃς ποιήσει δύναμιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου καὶ δυνήσεται ταχὺ κακολογῆσαι με. 40 Ος γὰρ οὐκ ἔστιν καθ’ ὑμῶν,¹⁷ ὑπὲρ ὑμῶν¹⁸ ἔστιν. 41 Ος γὰρ ἂν ποτίσῃ ὑμᾶς ποτήριον ὕδατος ἐν¹

¹ ηλθεν **f^s**A,C,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ηλθον **N**B,W [2%] NU || εισηλθεν [1%] || ηλθοσαν D

² καπερναουμ **f^s**A,C,N [99%] HF,RP,CP,TR,OC || καφαρναουμ **N**B,D,W [1%] NU

³ προς εαυτοὺς **f^s**A,N(W) [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **N**B,C,D [1%] NU

⁴ εσται **f^s**N A,B,C,N (80.6%) HF,RP,CP,TR,OC,NU || εστω (19.2%) || εστε W (0.2%) || --- D

⁵ εαν **f^s**N [95%] HF,RP,CP,TR,OC || αν **N**A,B,C,D,W [5%] NU

⁶ τοιουτων παιδιων *rell* || ~ 21 (NC) [1%] CP

⁷ εαν **f^s**A,C,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || αν B,D,W [2%] NU || --- N

⁸ δεξηται **f^s**A,C,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || δεχηται B [0.5%] NU || δεχετε N

⁹ απεκριθη δε **f^s**A,N [97%] HF,RP,CP,TR || εφη **N**B [1%] NU || και αποκριθεις W [1%] || 1 D [1%] OC || αποκριθεις 2 εφη C

¹⁰ ο **f^s****N**B,C,W [45%] CP,TR,OC,NU || --- A,D,N [55%] HF,RP

¹¹ λεγων **f^s**A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ειπεν D,W [1%] || λεγει [1%] || --- **N**B,C [1%] NU

¹² τινα **f^s**A [89%] HF,RP,CP,TR || 1 εν **N**B,C,D,N,W [10%] OC,NU || 1 επι [1%]

¹³ ος ουκ ακολουθει ημιν **f^s**A(D)N,W (98.4%) HF,RP,CP,TR,OC || --- **N**B,C (1.5%) NU || long omission (0.1%)

¹⁴ εκωλυσαμεν **f^s**A,C,N,W (90%) HF,RP,CP,TR,OC || εκωλυμεν **N**B,D (1.7%) NU || --- (8.3%) part of a larger omission

¹⁵ ακολουθει **f^s**A,C,N (85.4%) HF,RP,CP,TR,OC || ηκολουθει **N**B,D (1.7%) NU || omit four words D,W (4.6%) || --- (8.3%) part of a larger omission

¹⁶ και εκωλυσαμεν αυτον οτι ουκ ακολουθει ημιν *rell* || --- (8.3%) [Obvious homoioteleuton]

¹⁷ υμων **f^s**A,D,N [90%] HF,RP,CP,TR,OC || ημων **N**B,C,W [10%] NU,some TRs

¹⁸ υμων **f^s**A,D,N [88%] HF,RP,CP,TR,OC || ημων **N**B,C,W [12%] NU,some TRs

ἐν¹ ὄνόματί μου,² ὅτι Χριστοῦ ἐστε, ἀμὴν λέγω ὑμῖν,³ οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ.

About offenses

42 “Καὶ ὃς ἔὰν⁴ σκανδαλίσῃ ἔνα τῶν μικρῶν⁵ τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ,⁶ καλόν ἐστιν αὐτῷ μᾶλλον εἰ περίκειται λίθος μυλικὸς⁷ περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν. 43 Καὶ ἔὰν σκανδαλίζῃ σε ἡ χείρ σου, ἀπόκοψον αὐτήν· καλὸν σού ἐστιν⁸ κυλλὸν εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν⁹ ἥτις δύο χειρας ἔχοντα ἀπελθεῖν εἰς τὴν Γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον 44—ὅπου ‘ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται’.¹⁰ 45 Καὶ ἔὰν ὁ πούς σου σκανδαλίζῃ σε, ἀπόκοψον αὐτόν· καλὸν ἐστίν σοι¹¹ εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλόν ἥτις δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν Γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον 46—ὅπου ‘ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται’.¹² 47 Καὶ ἔὰν ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζῃ σε, ἔκβαλε αὐτόν· καλόν σοι¹³ ἐστιν μονόφθαλμον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἥτις δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι¹⁵ εἰς τὴν Γέενναν τοῦ πυρός¹⁶ 48—ὅπου ‘ὁ σκώληξ¹⁷ οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται’.

¹ εν **f⁵** ΝA,B,C,N,W (81.8%) HF,RP,CP,NU || 1 τω D (18%) TR,OC || --- (0.2%)

² μου **f⁵** ΝD,W (95.1%) HF,RP,CP,TR,OC || --- A,B,C,N (4.9%) NU

³ υμιν **f⁵** A,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 οτι ΝB,C,D,W [2%] NU

⁴ εαν **f⁵** A,C [90%] HF,RP,CP || αν ΝB,D,N,W [10%] TR,OC,NU

⁵ μικρων **f⁵** [85%] HF,RP,TR || 1 τουτων ΝA,B,C,D,N [15%] CP,OC,NU || 1 μου W

⁶ εις εμε **f⁵** A,B,N,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] || --- ΝC,D [0.5%]

⁷ λιθος μυλικος **f⁵** A,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC || μυλος ονικος ΝB,C,D [3%] NU || ~ μυλωνικος 1 [1%] || μυλον ονικον W

⁸ σοι εστιν **f⁵** A,N,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 2 σε ΝB,C [3%] NU || ~ 21 D

⁹ εις την ζωην εισελθειν **f⁵** N(W) [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 4123 ΝA,B,C,D [2%] NU

¹⁰ verse 44 **f⁵** A,D,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB,C,W [4%] NU

¹¹ εστιν σοι **f⁵** N [70%] HF,RP,CP,TR || 1 σε ΝA,B,C [28%] NU || ~ 21 D,W [2%] OC

¹² εις το πυρ το ασβεστον οπου ο σκωληξ αυτων ου τελευται και το πυρ ου σβεννυται **f⁵** A,D,N [96%]

HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB,C,W [4%] NU

¹³ σοι **f⁵** A,C,D,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || σε ΝB [1%] NU || --- W [1%]

¹⁴ η *reI* || 1 τους D [1%] OC

¹⁵ βληθηναι *reI* || απελθειν D [1%] OC

¹⁶ του πυρος **f⁵** A,C,N (97.3%) HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB,D,W (1.5%) NU || εις το πυρ (0.5%) || long omissions (0.7%)

¹⁷ σκωληξ **f⁵** [30%] || 1 αυτων ΝA,B,C,D,N,W [70%] HF,RP,CP,TR,OC,NU

49 “Πᾶς γὰρ πυρὶ ἀλισθήσεται, καὶ πᾶσα θυσία ἀλὶ ἀλισθήσεται.¹ **50** Καλὸν τὸ ἄλας, ἐὰν δὲ τὸ ἄλας ὄνταλον γένηται, ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύ-σετε? ”Εχετε ἐν ἑαυτοῖς ἄλας,² καὶ εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις.”

Down with divorce!

10 Κάκειθεν³ ἀναστὰς ἔρχεται εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἰουδαίας, διὰ τοῦ⁴ πέραν τοῦ Ἰορδάνου. Καὶ συμπορεύονται πάλιν ὥχλοι πρὸς αὐτόν, καὶ ὡς εἰώθει πάλιν ἐδίδασκεν αὐτούς. **2** Καὶ προσελθόντες⁵ Φαρισαῖοι ἐπηρώτησαν⁶ αὐτὸν, “Εἰ ἔξεστιν ἀνδρὶ γυναῖκα ἀπολῦσαι?” πειράζοντες αὐτόν. **3** Οἱ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, “Τί ὑμῖν ἐνετείλατο Μωσῆς?”⁷ **4** Οἱ δὲ εἶπον, “Μωσῆς ἐπέτρεψεν⁸ βιβλίον ἀποστασίου γράψαι καὶ ἀπολῦσαι”. **5** Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ⁹ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς: “Πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἔγραψεν ὑμῖν τὴν ἐντολὴν ταύτην. **6** Άπο δὲ ἀρχῆς κτίσεως, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτοὺς ὁ Θεός.^{10,11} **7** “Ἐνεκεν τούτου καταλείψει τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ,¹² καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν.” **8** “Ωστε οὐκέτι εἰσὶν δύο ἀλλὰ σὰρξ μία.¹³ **9** “Ο οὖν ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.”

10 Καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ¹⁴ πάλιν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ¹⁵ περὶ τοῦ αὐτοῦ¹⁶ ἐπηρώτησαν¹⁷ αὐτόν. **11** Καὶ λέγει αὐτοῖς, “Ος ἐὰν¹ ἀπολύσῃ τὴν γυ-

¹ καὶ πασα θυσια αλι αλισθησεται **f⁵** A,C(D)N (88.5%) HF,RP,CP,TR,OC || 1235 (4.4%)

|| --- (Ν)B(W) (7%) NU || one other variant

² αλας **f⁵** C,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || αλα ΝA,B,D,W [2%] NU

³ κακειθεν **f⁵** A,N [95%] HF,RP,TR || καὶ εκειθεν ΝB,C,D,W [5%] CP,OC,NU

⁴ δια του **f⁵** A,N (84.7%) HF,RP,CP,TR,OC || 1 το (1%) || καὶ ΝB,C (0.7%) NU || εις το (0.5%)

|| --- D,W (12.8%) || three other variants (0.2%)

⁵ προσελθοντες **f⁵** A,B (56.4%) HF,RP,CP,NU || 1 οι ΝC,N(W) (43.5%) TR,OC || --- D (0.1%)

⁶ επηρωτησαν **f⁵** A,N,W [97%] HF,RP,TR || επηρωτων ΝB,D [3%] CP,OC,NU || επηρουν C || one other variant

⁷ μωσης **f⁵** A,C [80%] HF,RP,CP,TR || μωσης ΝB,D,N,W [20%] OC,NU (twice)

⁸ μωσης επετρεψεν **f⁵** A,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR || ~ 21 ΝB,C,D [1.5%] OC,NU

⁹ καὶ αποκριθεὶς ο **f⁵** A,D,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ο δε ΝB,C [1.5%] NU

¹⁰ ο θεος **f⁵** A,N(D,W) [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB,C [1%] NU

¹¹ θεος *rell* || 1 καὶ ειπεν D,N,W [5%] CP

¹² καὶ προσκολληθῆσεται προς την γυναικα αυτου **f⁵** D,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] || 12 τη γυναικι 6 A,N [1.5%] || 12 γυγυναικι 6 C || --- ΝB [0.5%]

¹³ σαρξ μια **f⁵** ΝA,C,W [35%] || ~ 21 B,D,N [65%] HF,RP,CP,TR,OC,NU

¹⁴ εν τη οικια **f⁵** A,C,N,W [99%] HF,RP,CP,TR || εις την οικιαν ΝB,D [1%] OC,NU

¹⁵ αυτου **f⁵** A,D,N(W) [98%] HF,RP,CP,TR || --- ΝB,C [2%] OC,NU

¹⁶ του αυτου **f⁵** (D) [80%] HF,RP,CP,TR || τουτου A,B,C,N [18%] OC,NU || 2 [1%] || τουτων Ν || --- W [1%]

¹⁷ επηρωτησαν **f⁵** A,D,N(W) [98%] HF,RP,CP,TR || επηρωτων ΝB [2%] OC,NU || επηρωτουν C

ναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμήσῃ ἄλλην μοιχάται ἐπ’ αὐτήν· 12 καὶ ἐὰν γυνὴ ἀπολύσῃ² τὸν ἄνδρα αὐτῆς³ καὶ γαμηθῇ ἄλλῳ,⁴ μοιχάται.”

Jesus blesses little children

13 Καὶ προσέφερον αὐτῷ παιδία, ἵνα ἀψηται αὐτῶν.⁵ οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμων τοῖς προσφέρουσιν.⁶ 14 Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ἡγανάκτησεν καὶ εἶπεν αὐτοῖς: “Ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με⁷ μὴ κωλύετε αὐτά, τῶν γὰρ τοιούτων ἔστιν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. 15 Άμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἐὰν⁸ μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ὡς παιδίον οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν.” 16 Καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὰ, τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ’ αὐτά, εὐλόγει αὐτά.⁹

A rich young man

17 Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ εἰς ὁδὸν,¹⁰ προσδραμὼν τίς¹¹ καὶ γονυτήσας αὐτὸν ἐπηρώτα αὐτόν, “Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσω ἵνα ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω?” 18 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ: “Τί με λέγεις ἀγαθόν? Οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἶς, ὁ Θεός. 19 Τὰς ἐντολὰς οἶδας: Μὴ μοιχεύσῃς, Μὴ φονεύσῃς,¹² Μὴ κλέψῃς, Μὴ ψευδομαρτυρήσῃς, Μὴ ἀποστερήσῃς,¹³ Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα.”¹⁴ 20 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν¹⁵ αὐτῷ, “Διδάσκαλε, ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου”.¹⁶ 21 Ὁ δὲ Ἰησοῦς, ἐμβλέψας αὐτῷ, ἡγάπησεν αὐτὸν, καὶ εἶπεν αὐτῷ:¹⁷ “Ἐν

¹ εαν F⁵ A,N,W [98%] HF,RP,CP,TR || αν ΝB,C,D [2%] OC,NU

² γυνη απολυση F⁵ A,N(W) (96.3%) HF,RP,CP,TR || 1 απολυσασα (1.8%) OC || 1 εξελθη D (0.9%)
|| αυτη απολυσασα ΝB,C (0.6%) NU || two other variants (0.2%) || long omissions (0.2%)

³ αυτης refl || --- OC

⁴ καὶ γαμηθῃ αλλω F⁵ A,N (95.9%) HF,RP,CP,TR || γαμηση αλλον ΝB(D) (0.4%) NU || 23 (1%) OC
|| 12 (0.3%) || 1 γαμηση 3 (0.5%) || 1 γαμηση αλλον (D)W (1.5%) || γαμηση 3 C (0.1%) ||
1 κοιμηθη 3 (0.3%) || long omissions (0.2%)

⁵ αψηται αυτων F⁵ A,D,N,W (93.3%) HF,RP,CP,TR || ~ 21 ΝB,C (6.7%) OC,NU

⁶ επετιμων τοις προσφερουσιν F⁵ A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || επετιμησαν αυτοις ΝB,C [1%]
NU

⁷ με F⁵ B(N,W) [75%] HF,RP,CP,NU || 1 και ΝA,C,D [25%] TR,OC

⁸ εαν F⁵ A,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC || αν ΝB,C,D,W [4%] NU

⁹ τιθεις τας χειρας επ αυτα ευλογει αυτα F⁵ A(D,W) [88.5%] HF,RP || 12345 ηυλογει 7 (N) [10%]
CP,TR || ~ κατευλογει 12345 ΝB,C [1.5%] NU || ~ κατηυλογει 12345 OC (each verb has at least
five variants)

¹⁰ οδον refl || 1 ιδου τις πλουσιος A,W [10%]

¹¹ τις F⁵ [20%] CP || εις ΝB,C,D,N [70%] HF,RP,TR,OC,NU || --- A,W [10%]

¹² μοιχευσης μη φονευσης F⁵ A,N,W (93.4%) HF,RP,CP,TR,OC || ~ 321 B,C (4%) NU || 1 (1.8%) ||
3 Ν (0.3%) || 12 πορνευσης D (0.4%) || 12 πορνευσης 23 (0.2%)

¹³ μη αποστερησης F⁵ ΝA,C,D,N (83.9%) HF,RP,CP,TR,OC,NU || --- B,W (16.1%)

¹⁴ μητερα F⁵ A,B,D (87.9%) HF,RP,CP,TR,OC,NU || 1 σου ΝC,N,W (12.1%)

¹⁵ αποκριθεις ειπεν F⁵ A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 εφη C || εφη ΝB [1%] NU

¹⁶ μου refl || 1 τι ετι υστερω N(W) [10%]

¹⁷ αυτω refl || 1 ει θελεις τελειος ειναι N,W [10%]

σοι¹ ύστερει² ύπαγε, ὅσα ἔχεις πώλησον καὶ δὸς³ πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ· καὶ δεῦρο, ἀκολούθει μοι, ἄρας τὸν σταυρόν.”⁴ 22 Ὁ δὲ στυγνάσας ἐπὶ τῷ λόγῳ ἀπῆλθεν λυπούμενος, ἵν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά.

23 Καὶ περιβλεψάμενος ὁ Ἰησοῦς λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, “Πῶς δύσκολως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελεύσονται!” 24 Οἱ δὲ μαθηταὶ ἐθαμβοῦντο ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς: “Τέκνα, πῶς δύσκολόν ἐστιν τοὺς πεποιθότας ἐπὶ χρήμασιν⁵ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν. 25 Εὔκοπάτερόν γάρ⁶ ἐστιν κάμηλον διὰ⁷ τρυμαλιᾶς της⁸ ὁρφίδος εἰσελθεῖν⁹ ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν.” 26 Οἱ δὲ περισσῶς ἔξεπλήσσοντο, λέγοντες πρὸς ἑαυτούς, “Καὶ τίς δύναται σωθῆναι?” 27 Ἐμβλέψας δὲ¹⁰ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγει, “Παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατον, ἀλλ’ οὐ παρὰ¹¹ Θεῷ· πάντα γὰρ δυνατά ἐστιν¹² παρὰ τῷ Θεῷ.”

It pays to serve Jesus

28 Ἡρξατο δὲ¹³ ὁ Πέτρος λέγειν αὐτῷ,¹⁴ “Ιδοὺ, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἡκολουθήσαμεν¹⁵ σοι”. 29 Ἀποκριθεὶς δὲ¹⁶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν.¹⁷ “Ἄμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδείς ἐστιν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν ἢ ἀδελφοὺς ἢ ἀδελφὰς ἢ

¹ σοι **f⁵** A,D,N [98%] HF,RP,CP,TR || σε NB,C,W [2%] OC,NU

² ύστερει *reII* || 1 ει θελεις τελειος ειναι [1%] OC

³ δος **f⁵** A,B,N,W [80%] HF,RP,CP,OC || 1 τοις NC,D [20%] TR[NU]

⁴ αρας τον σταυρον **f⁵** A,N (96.1%) HF,RP,CP,TR || 123 σου (W) (2.5%) OC || --- NB,C,D (1.4%) NU

⁵ τοὺς πεποιθότας επι χρημασιν **f⁵** A,C,N (92.1%) HF,RP,CP,OC || 234 (1.5%) || 123 χρηματα (0.9%) || 123 τοις 4 D (4%) TR || τοις πεποιθωσιν 3 τοις 4 (0.7%) || οι τα χρηματα εχοντες (0.4%) || πλουσιον W || --- NB (5 mss) NU || long omission (0.1%) (Is the omission not obviously inferior?)

⁶ γαρ **f⁵** [20%] CP || δε A || --- NB,C(D)N,W [80%] HF,RP,TR,OC,NU

⁷ δια **f⁵** ΝA,C,D,N,W [45%] OC || 1 της B [55%] HF,RP,CP,TR[NU]

⁸ της **f⁵** B [80%] HF,RP,CP,TR[NU] || --- ΝA,C,D,N,W [20%] OC

⁹ εισελθειν **f⁵** ΝA,N,W [90%] HF,RP,CP,TR,OC || διελθειν B,C [10%] NU || διελευσεται D

¹⁰ δε **f⁵** A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR || --- NB,C [1%] OC,NU

¹¹ παρα **f⁵** ΝB,C,N [90%] HF,RP,CP,OC,NU || 1 τω A,D,W [10%] TR

¹² εστιν **f⁵** A,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,C(D)W [2%] NU

¹³ δε **f⁵** N [50%] CP || --- ΝA,B,C,W [30%] HF,RP,OC,NU || ~ και D [20%] TR || ουν [0.5%]

¹⁴ ο πετρος λεγειν αντω **f⁵** A(D)N [97.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 3124 NB,C [1%] NU || ~ 4312 W [1%] || ~ 3412 [0.5%]

¹⁵ ηκολουθησαμεν **f⁵** ΝA,N [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ηκολουθηκαμεν B,C,D,W [0.5%] NU

¹⁶ αποκριθεις δε **f⁵** D [50%] HF,CP,TR,OC || 1 A,W [20%] RP || ~ και 1 C,N [29%] || --- NB [1%] NU

¹⁷ ο ιησους ειπεν **f⁵** A,C,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ εφη 12 B [0.5%] NU || ~ εφη αντω 12 Ν || 12 D || one other variant

πατέρα ἦ μητέρα¹ ἤ γυναικα² ἤ τέκνα ἤ ἀγροὺς, ἔνεκεν ἐμοῦ καὶ ἔνεκεν³ τοῦ εὐαγγελίου, 30 ἐὰν μὴ λάβῃ ἑκατονταπλασίονα, νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ—οἰκίας καὶ ἀδελφοὺς καὶ ὀδελφὰς καὶ πατέρα καὶ μητέρα⁴ καὶ τέκνα καὶ ἀγροὺς (μετὰ διωγμῶν)—καὶ ἐν τῷ αἰώνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον. 31 Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι καὶ⁵ ἔσχατοι πρῶτοι.”

Jesus predicts His death a third time

32 Ἡσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἦν προάγων αὐτοὺς⁶ ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἐθαμβοῦντο, καὶ⁷ ἀκολουθοῦντες ἐφοβοῦντο. Καὶ παραλαβὼν πάλιν τοὺς δώδεκα ἥρξατο αὐτοῖς λέγειν τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν, 33 ὅτι “Ἴδοὺ, ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ τοῖς γραμματεῦσιν⁸ καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ καὶ παραδόσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν· 34 καὶ ἐμπαίξουσιν αὐτῷ, καὶ μαστιγώσουσιν αὐτὸν, καὶ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ,⁹ καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν.¹⁰ Καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ¹¹ ἀναστήσεται.”

Selfish ambition rebuked

35 Καὶ προσπορεύονται αὐτῷ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, οἵ¹² νιοὶ Ζεβεδαίου, λέγοντες,¹³ “Διδάσκαλε, θέλομεν ἴνα ὁ ἐὰν αἰτήσωμεν¹⁴ ποιήσῃς ἡμῖν”. 36 Ο δὲ εἶπεν αὐτοῖς, “Τί θέλετε ποιῆσαι με¹⁵ ὑμῖν;” 37 Οἱ δὲ εἶπον¹⁶ αὐτῷ, “Δὸς ἡμῖν ἴνα εἰς ἐκ δεξιῶν σου¹ καὶ εἰς ἐξ εὐωνύμων σου¹

¹ πατέρα η μητέρα **f⁸⁵** ΝA,N [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 321 B,C,W [1%] NU || 3 D

² η γυναικα **f⁸⁵** A,C,N (98.1%) HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB,D,W (1.8%) NU || two other variants (0.1%)

³ ενεκεν **f⁸⁵** C,N,W [90%] HF,RP,CP,OC,NU || --- ΝA,B [10%] TR || ενεκα D [0.5%]

⁴ πατέρα και μητέρα **f⁸⁵** [40%] OC || πατέρας 2 μητέρας N [2%] || μητέρας B [55%]
HF,RP,CP,TR,NU || 3 A,C,D,W [3%] || long omission Ν

⁵ και **f⁸⁵** ΝA,D,W [70%] HF,RP,CP,OC || 1 οι B,C,N [30%] TR[NU]

⁶ αυτονυς **reII** || αυτων CP || αυτοις [2%]

⁷ και **f⁸⁵** A,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC || οι δε ΝB,C [2%] NU || --- D,W [2%]

⁸ και τοις γραμματευσιν **f⁸⁵** A,B [40%] TR,NU || 13 C,D,N,W [60%] HF,RP,CP,OC || --- Ν [0.5%]

⁹ μαστιγωσουσιν αυτον και εμπτυσουσιν αυτω **f⁸⁵** A,W [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 45312 (Ν)B,C [2%] NU || 12 [1%] || 1345 N || ενπτυξουσιν 5 D [0.5%]

¹⁰ αυτον **f⁸⁵** A,C,N,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB(D) [2%] NU

¹¹ τη τριτη ημερα **f⁸⁵** A,N,W (99%) HF,RP,CP,TR,OC || μετα τρεις ημερας ΝB,C,D (0.7%) NU || long omission (0.3%)

¹² οι **f⁸⁵** ΝD,W (67.3%) HF,RP,CP,TR,NU || --- A,N (32.4%) OC || 1 δυο B,C (0.3%)

¹³ λεγοντες **f⁸⁵** A,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 αυτω ΝB,C(D) [1.5%] NU

¹⁴ αιτησωμεν **f⁸⁵** [93%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 σε (A)B,C [1%] NU || σε 1 N [5%] || σε ερωτησωμεν D [0.5%] || σε αιτησωμεθα W || long omission Ν

¹⁵ ποιησαι με **f⁸⁵** A,N (90.7%) HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 (0.9%) || 1 W (2.5%) || ποιησω C(D) (2.7%)
|| ποιησω 2 (0.1%) || ~ 2 ποιησω B (0.3%) [NU] || ινα ποιησω (2.1%) || long omissions Ν (0.6%)

¹⁶ ειπον **reII** || ειπαν B,C,D [0.5%] NU || long omission Ν

καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου". 38 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς: "Οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε. Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, καὶ³ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι?" 39 Οἱ δὲ εἶπον⁴ αὐτῷ, "Δυνάμεθα". Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς: "Τὸ μὲν ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε· 40 τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ⁶ ἔξ εὐωνύμων μου⁷ οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἵς ήτοιμασται."

41 Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα ἥρξαντο ἀγανακτεῖν περὶ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. 42 Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς⁸ λέγει αὐτοῖς: "Οἴδατε ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. 43 Οὐχ οὕτως δὲ ἔσται⁹ ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὃς ἐὰν¹⁰ θέλῃ γενέσθαι μέγας¹¹ ἐν ὑμῖν, ἔσται ὑμῶν διάκονος,¹² ὃς ἐὰν¹³ θέλῃ ὑμῶν γενέσθαι¹⁴ πρῶτος, ἔσται πάντων δοῦλος. 45 Καὶ γάρ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου οὐκ ἥλθεν διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν."

Blind Bartimaeus

46 Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεριχώ.¹⁵ Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ Ἱεριχώ, καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ ὄχλου ἱκανοῦ,¹⁶ υἱὸς Τιμαίου, Βαρτιμαίος ὁ¹⁷ τυφλὸς, ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν.¹⁸ 47 Καὶ ἀκούσας ὅτι Ἰησοῦς

¹ εκ δεξιῶν σου **f⁵** A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ~312 NB,C [1%] NU

² εξ ευωνύμων σου **f⁵** A,C,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || 12 D,W [1%] || ~312 Ν || 1 αριστερών B [0.5%] NU

³ καὶ **f⁵** A [95%] HF,RP,CP,TR,OC || η NB,C,D,N,W [5%] NU

⁴ ειπον *re://* ειπαν NB,D,W [1%] NU || λεγουσιν [0.5%]

⁵ μεν **f⁵** A,D,N,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,C [0.5%] NU

⁶ καὶ **f⁵** A,C,N [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || η NB,D,W [1.5%] NU

⁷ μου **f⁵** [35%] TR || --- ΝΑ,B,C,D,N,W [65%] HF,RP,CP,OC,NU

⁸ ο δε ιησους προσκαλεσαμενος αυτους **f⁵** A,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ και 4513 (Ν)B,C,D [1.5%] NU || 1234 [0.5%] || 124 W

⁹ εσται **f⁵** A,N (97.5%) HF,RP,CP,TR,OC || εστιν NB,C(D,W) (1.6%) [NU] || εστε (0.8%) || two other variants

¹⁰ εαν **f⁵** A,C [97%] HF,RP,CP,TR,OC || αν NB,D(W) [3%] NU (N vacant)

¹¹ γενεσθαι μεγας **f⁵** A [95%] HF,RP,CP,TR,OC || ~21 NB,C(W) [5%] NU || ~2 ειναι D

¹² υμων διακονος **f⁵** ΝΑ,B,C,D,W [98%] HF,RP,CP,OC,NU || ~21 [2%] TR

¹³ εαν **f⁵** A,C [85%] HF,RP,CP,OC || αν NB,D,W [15%] TR,NU

¹⁴ υμων γενεσθαι **f⁵** A [95%] HF,RP,CP,TR,OC || εν υμιν ειναι NB,C [2%] NU || ~21 [2%] || 1 ειναι D,W [1%]

¹⁵ ιεριχω **f⁵** OC || ιεριχω HF,RP,CP,TR,NU (twice)

¹⁶ ικανου **f⁵** A [90%] HF,RP,CP,TR || 1 ο NB,C,D,W [10%] OC,NU

¹⁷ ο **f⁵** A,C [98%] HF,RP,CP,TR || --- NB,D,W [2%] OC,NU

¹⁸ εκαθητο παρα την οδον προσαιτων **f⁵** A,W (99%) HF,RP,CP,TR,OC || 1234 C (0.2%) || ~ (+και Ν) προσαιτης 1234 (Ν)B (0.5%) NU || 1234 επαιτων D (0.2%) || two other variants

ό Ναζωραϊός ἐστιν,¹ ἥρξατο κράζειν καὶ λέγειν, “Ο υἱος² Δαυὶδ, Ἰησοῦν, ἐλέησόν με!” **48** Καὶ ἐπετίμων αὐτῷ πολλοὶ ἵνα σιωπήσῃ, ὁ δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν, “Υἱὲ Δαυὶδ, ἐλέησόν με!” **49** Καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτὸν φωνηθῆναι.³ Καὶ φωνοῦσιν τὸν τυφλὸν, λέγοντες αὐτῷ, “Θάρσει, ἔγειραι,⁴ φωνεῖ σε!” **50** Ο δὲ ἀποβαλὼν τὸ ἴματιον αὐτοῦ, ἀναστὰς⁵ ἤλθεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. **51** Καὶ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,⁶ “Τί θέλεις ποιήσα σοι?”⁷ Ο δὲ τυφλὸς εἶπεν αὐτῷ, “Ραβούνι,⁸ ἵνα ἀναβλέψω!” **52** Ο δὲ⁹ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, “Ὕπαγε· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε”. Καὶ εὐθέως¹⁰ ἀνέβλεψεν, καὶ ἡκολούθησεν¹¹ τῷ Ἰησοῦ¹² ἐν τῇ ὁδῷ.

The last week

The 'triumphal' entry—Sunday, 03/31/30 AD

11 Καὶ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς Ἱερουσαλήμ,¹³ εἰς Βηθσαγὴ¹⁴ καὶ Βηθανίαν, πρὸς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ **2** καὶ λέγει αὐτοῖς: “Ὑπάγετε εἰς τὴν κώμην τὴν κατέναντι ὑμῶν· καὶ εὐθέως¹⁵ εἰσπορευόμενοι εἰς αὐτὴν εὑρήσετε πῶλον δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων¹⁶ κεκάθικεν. Λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε.¹⁷ **3** Καὶ ἐάν τις ὑμῖν

¹ ο ναζωραϊος εστιν **f⁵** ΝΑ,C (98.5%) HF,RP,CP,TR,OC || 1 ναζωρηνος 3 (0.4%) || 1 ναζαρηνος 3 (D)W (1.1%) NU || ~ 31 ναζαρηνος B || one other variant

² ο υιος **f⁵** A,W [97%] HF,RP,CP,TR || 2 D [1.5%] || υιε ΝΒ,C [1.5%] OC,NU

³ αυτον φωνηθηναι **f⁵** A,D,W [96.5%] HF,RP,CP,TR || αυτω 2 [1%] || ~ 21 [1%] || ~ φωνησατε 1 ΝΒ,C [1.5%] OC,NU

⁴ εγειραι **f⁵** [70%] HF,RP,CP,TR || εγειρε ΝΑ,B,C,D,W [28%] OC,NU || εγειρου [2%]

⁵ αναστας **f⁵** A,C,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || αναπηδησας ΝΒ,D [1.5%] NU

⁶ λεγει αυτω ο ησους **f⁵** A,W [95%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 234 ειπεν ΝΒ,C,D [1.5%] NU || ~ 3412 [3%] || two other variants [0.5%]

⁷ θελεις ποιησω σοι **f⁵** A,D,W [96%] HF,RP,CP,TR || ~ 312 ΝΒ,C [4%] OC,NU

⁸ ραβουνι **f⁵** [35%] CP || ραβουνι ΝΑ,W [59%] HF,RP,OC,NU || ραββονι [5%] TR || ραββουνει Β,C [0.5%] || κυριε ραββει D || two other variants [0.5%]

⁹ ο δε **f⁵** ΝΑ,C,D(W) [99%] HF,RP,CP,TR || ~ και 1 B [1%] OC,NU

¹⁰ ευθεως **f⁵** A,C,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθυς ΝΒ [1%] NU

¹¹ ηκολουθησεν **f⁵** [30%] CP || ηκολουθει ΝΑ,B,C,D,W [69%] HF,RP,TR,OC,NU || ηκολουθη [1%]

¹² τω ησου **f⁵** [95%] HF,RP,CP,TR,OC || αυτω ΝΑ,B,C,D,W [5%] NU

¹³ ιερουσαλημ **f⁵** A [90%] HF,RP,CP,TR,OC || ιεροσαλυμ ΝΒ,C,D,W [10%] NU

¹⁴ βηθσφαη **f⁵** [70%] HF,RP,CP,OC || βηθφαη ΝΑ,C,W [30%] TR,NU || βηδφαη B || --- D

¹⁵ ευθεως **f⁵** A,C,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθυς ΝΒ [1%] NU

¹⁶ ανθρωπων **f⁵** D [95%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 ουπω ΝC [1%] || ουπω 1 B(W) [3%] NU || πωποτε 1 A [0.5%]

¹⁷ κεκαθικεν (-ηκεν 2%) λυσαντες αυτον αγαγετε **f⁵** A(D)(W) [99%] HF,RP,CP,TR,OC || εκαθισεν λυσατε αυτον και φερετε ΝΒ,C [1%] NU

εἶπῃ, ‘Τί ποιεῖτε τοῦτο?’ εἶπατε ὅτι¹ “Ο Κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει”, καὶ εὐθέως² αὐτὸν ἀποστέλλει³ ὥδε.”

4 Ἀπῆλθον δὲ⁴ καὶ εὗρον τὸν⁵ πῶλον δεδεμένον πρὸς τὴν⁶ θύραν, ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀμφόδου, καὶ λύουσιν αὐτὸν. 5 Καί τινες τῶν ἐκεī ἐστώτων⁷ ἔλεγον αὐτοῖς, “Τί ποιεῖτε, λύοντες τὸν πῶλον?” 6 Οἱ δὲ εἶπον⁸ αὐτοῖς καθὼς ἐνετείλατο⁹ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀφῆκαν αὐτούς. 7 Καὶ ἤγαγον¹⁰ τὸν πῶλον πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐπέβαλον¹¹ αὐτῷ τὰ ἴμάτια αὐτῶν, καὶ ἐκάθισεν ἐπ’ αὐτῷ.¹² 8 Πολλοὶ δὲ¹³ τὰ ἴμάτια αὐτῶν ἐστρωσαν εἰς τὴν ὁδόν, ἄλλοι δὲ στοιβάδας¹⁴ ἔκοπτον¹⁵ ἐκ τῶν δένδρων¹⁶ καὶ ἐστρώννυον εἰς τὴν ὁδόν.¹⁷ 9 Καὶ οἱ προάγοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες.¹⁸ “Ωσαννά!” “Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου!” 10 “Εὐλογημένη ἡ ἐρχομένη βασιλεία ἐν ὀνόματι Κυρίου¹⁹ τοῦ πατρός ἡμῶν Δαυΐδ!” “Ωσαννά ἐν τοῖς ὑψίστοις!”

11 Καὶ εἰσῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς, καὶ²⁰ εἰς τὸ ἱερόν. Καὶ περιβλεψάμενος πάντα, ὄψιας ἥδη οὔσης τῆς ὕρας, ἔξηλθεν εἰς Βηθανίαν μετὰ τῶν δώδεκα.

¹ οτι **f⁵** ΝA,C,D,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- B [0.5%] NU

² ευθεως **f⁵** A,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθυς ΝB,C,D [1%] NU

³ αυτον αποστελει **f⁵** A [83%] HF,RP,CP || ~ 21 [1%] || 1 αποστελει W [15%] TR || 12 παλιν ΝD [0.5%] OC,NU || ~ 2 παλιν 1 B || παλιν 12 C

⁴ απηλθον δε **f⁵** A,C,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 ουν [2%] || ~ και 1 ΝB [0.5%] NU || ~ και απελθοντες D [0.5%]

⁵ τον **f⁵** ΝC [65%] TR,OC || --- A,B,D,W [35%] HF,RP,CP,NU

⁶ την **f⁵** ΝA,C,D [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- B,W [1%] NU

⁷ εστωτων **f⁵** W [30%] CP || εστηκοτων ΝA,B,C,D [70%] HF,RP,TR,OC,NU

⁸ ειπον *re://* ειπαν Α [1%] NU

⁹ ενετειλατο **f⁵** A [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ειπεν ΝB,C,W [4%] NU || ειρηκει D

¹⁰ ηγαγον **f⁵** A,D [96.5%] HF,RP,CP,TR,OC || αγουσιν ΝC,W [3%] || φερουσιν B [0.5%] NU

¹¹ επεβαλον **f⁵** A [96%] HF,RP,CP,TR,OC || επιβαλλουσιν ΝB,C,D,W [4%] NU

¹² αυτω **f⁵** A,N,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || αυτον ΝB,C,D [2%] NU

¹³ πολλοι δε **f⁵** A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ και 1 ΝB,C [1%] NU

¹⁴ στοιβαδας **f⁵** A,C [70%] HF,RP,CP,TR,OC || στιβαδας ΝB(D) [28%] NU || στυβαδας N [1%] || one other variant || long omission W

¹⁵ εκοπτον **f⁵** A,C,D,N (97.4%) HF,RP,CP,TR,OC || κοψαντες ΝB (0.5%) NU || long omissions W (2.1%)

¹⁶ δενδρων **f⁵** A,D,N (97.2%) HF,RP,CP,TR,OC || αγρων ΝB,C (0.6%) NU || long omissions W (2.2%)

¹⁷ και εστρωνυον εις την οδον **f⁵** A(D) (79.8%) HF,RP,CP,TR,OC || 12 εν τη 5 N (17.5%) || --- ΝB,C (0.6%) NU || long omissions W (2.1%)

¹⁸ λεγοντες **f⁵** A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB,C [1%] NU

¹⁹ εν ονοματι κυριου **f⁵** A,N [95%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB,C,D,W [5%] NU

²⁰ ο ιησους και **f⁵** A,N [96%] HF,RP,TR,OC || 12 [2%] CP || --- ΝB,C,W [1%] NU || 3 D [1%]

A barren fig tree

12 Καὶ τῇ ἐπαύριον, ἔξελθόντων αὐτῶν ἀπὸ Βηθανίας, ἐπείνασεν.
 13 Καὶ ἴδων συκῆν¹ μακρόθεν ἔχουσαν φύλλα, ἥλθεν εἰ ἄρα εὐρήσει τι²
 ἐν αὐτῇ. Καὶ ἐλθὼν ἐπ’ αὐτὴν οὐδὲν εὗρεν εἰ μὴ φύλλα, οὐ γὰρ ἦν
 καιρὸς³ σύκων. 14 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς⁴ εἶπεν αὐτῇ, “Μηκέτι ἐκ σοῦ
 εἰς τὸν αἰῶνα⁵ μηδεὶς καρπὸν φάγη!”⁶ Καὶ ἤκουον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

Jesus ‘purifies’ the temple (2nd time)—Monday, 04/01/30 AD

15 Καὶ ἔρχονται⁷ εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ εἰσελθὼν ὁ Ἰησοῦς⁸ εἰς τὸ ἱερὸν
 ἥρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλούντας καὶ⁹ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς
 τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περι-
 στερὰς κατέστρεψεν. 16 Καὶ οὐκ ἤφιεν ἵνα τις διενέγκῃ σκεῦος διὰ τοῦ
 ἱεροῦ. 17 Καὶ ἐδίδασκεν λέγων¹⁰ αὐτοῖς: “Οὐ γέγραπται ὅτι “Ο οἶκός μου
 οἶκος προσευχῆς κληθήσεται πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν”? ‘Ὑμεῖς δὲ ἐποιήσατε
 αὐτὸν¹¹ σπῆλαιον ληστῶν!’”

18 Καὶ ἤκουσαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς,¹² καὶ ἐζήτουν πῶς
 αὐτὸν ἀπολέσουσιν.¹³ ἐφοβούντο γὰρ αὐτόν, ὅτι πᾶς¹⁴ ὁ ὄχλος ἔξε-
 πλήσσετο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. 19 Καὶ ὅτε¹⁵ ὀψὲ ἐγένετο, ἔξεπορεύετο¹⁶
 ἔξω τῆς πόλεως.

¹ συκῆν **f⁵** [86%] HF,RP,CP,TR || 1 απὸ A,B,C,N(D,W) [10%] OC,NU || 1 μιαν απὸ Ν [2%] ||
 1 μιαν [2%]

² ευρησει τι **f⁵** [90%] HF,RP,CP,TR || ~ 21 ΝA,B,C,N(W) [9%] OC,NU || ευρησων 2 [0.5%] || D is
 wild

³ ου γαρ την καιρος **f⁵** A [98%] HF,RP,CP,TR,OC || 124 N || ~ ο 24 ουκ 3 ΝB,C [1%] NU || 123 ο
 4 D,W [0.5%]

⁴ ο ιησους **f⁵** (W) [90%] HF,RP,CP,TR || --- ΝA,B,C,D,N [10%] OC,NU

⁵ εκ σου εις τον αιωνα **f⁵** A,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 34512 ΝB,C(D)W [4%] NU

⁶ φαγη **f⁵** D,W [35%] CP || φαγοι ΝA,B,C,N [65%] HF,RP,TR,OC,NU // φαγει [0.5%]

⁷ ερχονται **reII** || 1 παλιν N [1%] OC

⁸ ο ιησους **f⁵** A,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB,C(D)W [4%] NU

⁹ και **f⁵** D [97%] HF,RP,CP,TR || 1 τους ΝA,B,C,N [3%] OC,NU || --- W

¹⁰ λεγων **f⁵** A,D,N,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || και ελεγεν ΝB,C [2%] NU

¹¹ εποιησατε αυτον **f⁵** ΝC(D)N,W [94%] HF,RP,CP,TR || ~ 21 A [5%] OC || πεποιηκατε 2 B [1%]
 NU

¹² γραμματεις και οι αρχιερεις **f⁵** N [94%] HF,RP,CP,TR || ~ 4231 ΝA,B,C,D,W [6%] NU ||
 123 φαρισαιοι 234 OC || one other variant [0.5%]

¹³ απολεσουσιν **f⁵** [35%] TR || απολεσωσιν ΝA,B,C,D,N,W [65%] HF,RP,CP,OC,NU

¹⁴ οτι πας **f⁵** A,D,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 2 γαρ ΝB,C,W [3%] NU

¹⁵ οτε **f⁵** A,D,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC || οταν ΝB,C,W [4%] NU

¹⁶ εξεπορευετο **f⁵** ΝC,D,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || εξεπορευοντο A,B(W) [3%] NU

How to drown a mountain

20 Καὶ πρωὶ παραπορευόμενοι,¹ εἶδον τὴν συκῆν ἐξηραμμένην ἐκ ρίζῶν. 21 Καὶ ἀναμνησθεὶς ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ: “Ραββί, ἴδε! Ἡ συκῆ ἡν κατηράσω ἐξήρανται!” 22 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ² Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς: “Ἐχετε πίστιν Θεοῦ. 23 Ἄμην γὰρ³ λέγω ὑμῖν ὅτι ὃς ἀν εἰπῃ τῷ ὄρει τούτῳ, “Ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν”, καὶ μὴ διακριθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἀλλὰ πιστεύσῃ⁴ ὅτι ἂλλα λέγει⁵ γίνεται, ἔσται αὐτῷ ὃ ἐὰν εἴπῃ.⁶ 24 Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, πάντα ὅσα ἀν⁷ προσευχόμενοι⁸ αἰτήσθε,⁹ πιστεύετε ὅτι λαμβάνετε,¹⁰ καὶ ἔσται ὑμῖν.

25 “Καὶ ὅταν στήκητε¹¹ προσευχόμενοι, ἀφίετε, εἴ τι ἔχετε κατά τινος, ἵνα καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἀφῇ ὑμῖν τὰ παραπτώματα ὑμῶν. 26 Εἰ δὲ ὑμεῖς οὐκ ἀφίετε, οὐδὲ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς¹² ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.”¹³

Jesus' authority questioned—Tuesday, 04/02/30 AD

27 Καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς Ἱεροσόλυμα. Καὶ ἐν τῷ ἰερῷ περιπατοῦντος αὐτοῦ, ἔρχονται πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι. 28 Καὶ λέγουσιν¹⁴ αὐτῷ, “Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς?” καὶ¹⁵ “Τίς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἔδωκεν¹⁶ ἵνα ταῦτα ποιῆς?” 29 Ο δὲ Ἰησοῦς

¹ πρωὶ παραπορευόμενοι **f⁵** A,N [97%] HF,RP,CP,TR || ~ 21 B,C(D)W [3%] OC,NU ||

~ παρεπορευετο 1 Ν

² ο *re//* || --- [5%] TR

³ γαρ **f⁵** A,C,W [96%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB,D,N [4%] NU

⁴ πιστευση **f⁵** A,C,D,N,W [93.4%] HF,RP,TR || πιστευσει [5%] OC || πιστευη ΝB (0.7%) NU || πιστευει (0.7%) CP || four other variants (0.2%)

⁵ α λέγει **f⁵** A,C,W (98%) HF,RP,CP,TR,OC || ο 2 (0.2%) || 1 λαλει (0.3%) || 1 ειπη (0.1%) || ο λαλει ΝB,N (1.1%) NU || --- D (0.3%)

⁶ ο εαν ειπη **f⁵** A(D)N (98%) HF,RP,CP,TR,OC || οσα 23 (0.6%) || οτι 23 (0.2%) || --- ΝB,C,W (1.2%) NU

⁷ αν **f⁵** A [97%] HF,RP,CP,TR,OC || εαν N [1.5%] || --- ΝB,C,D,W [1.5%] NU

⁸ προσευχομενοι **f⁵** A,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || προσευχεσθε και ΝB,C,D [1.5%] NU

⁹ αιτησθε **f⁵** [50%] HF,RP,CP || αιτεισθε ΝA,B,C,D,N,W [48%] TR,OC,NU || αιτησησθε [0.5%] || αιτησητε [0.5%] || three other readings

¹⁰ λαμβανετε **f⁵** A,N (98.1%) HF,RP,CP,TR,OC || ελαβετε ΝB,C,W (0.7%) NU || ληψεσθε (0.5%) || λημψεσθε D (0.2%) || long omissions (0.5%)

¹¹ στηκητε **f⁵** B,N,W [90%] HF,RP,CP,TR,OC || στηκετε A,C,D [10%] NU || στητε Ν

¹² ο εν τοις ουρανοις *re//* || --- [1%] OC

¹³ whole verse 26 **f⁵** A(C)(D)(N) [96%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB,W [4%] NU (an easy case of homoioteleuton)

¹⁴ λεγουσιν **f⁵** A,D,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ελεγον P^{45v} ΝB,C,W [2%] NU

¹⁵ και **f⁵** A,N,W [98%] HF,RP,CP,TR || η ΝB [1.5%] OC,NU || --- C(D) [0.5%]

¹⁶ την εξουσιαν ταυτην εδωκεν **f⁵** A,N [93%] HF,RP,CP,TR || 123 δεδωκεν P^{45v} [2%] || ~ 4123 ΝB,C [4%] OC,NU || ~ 4312 [1%] || ~ 3124 W || --- D

ἀποκριθεὶς¹ εἶπεν αὐτοῖς: “Ἐπερωτήσω ὑμᾶς καὶ ἐγὼ² ἔνα λόγον· καὶ ἀποκρίθητε μοι, καὶ ἐρῶ ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἔξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. 30 Τὸ βάπτισμα³ Ἰωάννου: ἔξι οὐρανοῦ ἦν ἢ ἔξι ἀνθρώπων?”⁴ 31 Καὶ ἐλογίζοντο⁵ πρὸς ἑαυτοὺς, λέγοντες: “Εἳντι εἴπωμεν, ‘Ἐξ οὐρανοῦ’, ἐρεῖ, ‘Διὰ τί οὖν⁶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ?’ 32 Άλλ⁷ εἴπωμεν, ‘Ἐξ ἀνθρώπων’.”—ἐφοβούντο τὸν λαόν,⁸ ἅπαντες γάρ εἶχον τὸν Ἰωάννην ὅτι ὄντως⁹ προφήτης ἦν. 33 Καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν τῷ Ἰησοῦν,¹⁰ “Οὐκ οἴδαμεν”. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποθεὶς¹¹ λέγει αὐτοῖς, “Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἔξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ”.

Parable of wicked tenants

12 Καὶ ἥρξατο αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λέγειν:¹² “Ἄμπελῶνα ἐφύτευσεν ἀνθρωπος¹³—καὶ περιέθηκεν φραγμὸν καὶ ὕρυξεν ὑπολήνιον καὶ ὠκοδόμησεν πύργον—καὶ ἔξεδοτο¹⁴ αὐτὸν γεωργοῖς καὶ ἀπεδήμησεν. 2 Καὶ ἀπέστειλεν πρὸς τοὺς γεωργοὺς τῷ καιρῷ δοῦλον, ήντα παρὰ τῶν γεωργῶν λάβῃ ἀπὸ τοῦ καρποῦ¹⁵ τοῦ ἀμπελῶνος. 3 Οἱ δὲ¹⁶ λαβόντες αὐτὸν, ἔδηραν¹⁷ καὶ ἀπέστειλαν κενόν. 4 Καὶ πάλιν ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς ἄλλον δοῦλον, κάκείνον λιθοβολήσαντες¹⁸ ἐκεφαλαίωσαν,¹⁹ καὶ ἀπέστειλαν

¹ αποκριθεὶς **f⁵** A,D,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB,C [1.5%] NU

² υμᾶς καὶ εγὼ **f⁵** [60%] HF,RP,CP || 1 καγω ΝD,N,W [38%] TR,OC || ~ καγω 1 A [1%] || 1 B,C [1%] NU

³ βαπτισμα **f⁵** N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 το ΝA,B,C,D [1%] NU

⁴ ανθρώπων **f⁵** [20%] || 1 αποκριθητε μοι P⁴⁵ΝA,B,C,D,N,W [80%] HF,RP,CP,TR,OC,NU

⁵ ελογιζοντο **f⁵** A(N) [94%] HF,RP,CP,TR,OC || διελογιζοντο B,C,D,W [6%] NU || προσελογιζοντο Ν

⁶ ουν **f⁵** ΝB,D,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] || --- A,C,W [3%]

⁷ αλλ Ν⁵N [80%] HF,RP,CP || αλλα ΝA,B,C [1%] OC,NU || 1 εαν W [18%] TR || εαν D [1%] || one other variant

⁸ λαον **f⁵** A,D,W (95.1%) HF,RP,CP,TR,OC || οχλον ΝB,C,N (4.6%) NU || four other variants (0.2%)

⁹ οτι οντως **f⁵** A,W (93.8%) HF,RP,CP,TR || 1 Ν (3.2%) OC || ~ 21 B,C (0.9%) NU || 2 (0.1%) || ως Ν (1%) || six combinations with ως (0.7%) || 1 αληθως D || --- (0.1%)

¹⁰ λεγουσιν τω ιησου **f⁵** A,D [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 231 ΝB,C,N,W [3%] NU

¹¹ ο ιησους αποκριθεις **f⁵** W [94%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 312 A,D [4%] || 12 ΝB,C,N [2%] NU

¹² λεγειν **f⁵** A,C,D(N) [96%] HF,RP,CP,TR,OC || λαλειν ΝB,W [4%] NU || one other variant

¹³ εφυτευσεν ανθρωπος **f⁵** A,D [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 ΝB,C(N)(W) [4%] NU

¹⁴ εξεδοτο **f⁵** D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || εξεδετο ΝA,B,C [1%] NU

¹⁵ του καρπου **f⁵** A,D,W [97.5%] HF,RP,CP,TR,OC || των καρπων ΝB,C,N [2%] NU || two other variants [0.5%]

¹⁶ οι δε **f⁵** A,C,N,W [98%] HF,RP,CP,TR || και ΝB,D [2%] OC,NU

¹⁷ εδηραν **f⁵** [30%] || εδειραν ΝA,B,C,D(W) [70%] HF,RP,CP,TR,OC,NU || εδιραν Ν

¹⁸ λιθοβολησαντες **f⁵** A,C,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC || λιθοβολισαντες [1%] || --- ΝB,D,W [3%] NU

¹⁹ εκεφαλαιωσαν **f⁵** A,C,D,N [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || εκεφαλιωσαν ΝB [0.5%] NU || κεφαλαιωσαντες (W) [1%]

ἡτιμωμένον.¹ 5 Καὶ πάλιν² ἄλλον ἀπέστειλεν, κἀκεῖνον ἀπέκτειναν· καὶ πολλοὺς ἄλλους, τοὺς³ μὲν δαίροντες,⁴ τοὺς⁵ δὲ ἀποκτένοντες.⁶ 6 "Ἐτι οὖν⁷ ἔνα νιὸν ἔχων,⁸ ὁγαπητὸν αὐτοῦ,⁹ ἀπέστειλεν καὶ¹⁰ αὐτὸν πρὸς αὐτὸὺς ἐσχατὸν,¹¹ λέγων ὅτι "Ἐντραπήσονται τὸν νιόν μου". 7 Ἐκεῖνοι δὲ οἱ γεωργοὶ¹² εἶπον πρὸς ἑαυτοὺς¹³ ὅτι "Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος. Δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ ἡμῶν ἔσται ἡ κληρονομία." 8 Καὶ λαβόντες αὐτὸν ἀπέκτειναν,¹⁴ καὶ ἔξεβαλον¹⁵ ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος.

9 "Τί οὖν¹⁶ ποιήσει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος? Ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργούς,¹⁷ καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις. 10 Οὐδὲ τὴν Γραφὴν ταύτην ἀνέγνωτε: 'Λίθον δὲν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας. 11 παρὰ Κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστιν θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν'?" 12 Καὶ ἔζήτουν αὐτὸν κρατῆσαι, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν ὄχλον, ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτὸὺς τὴν παραβολὴν εἶπεν. Καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον.

Render to Caesar

13 Καὶ ἀποστέλλουσιν πρὸς αὐτόν τινας τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν¹⁸ Ἡρῳδιανῶν, ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσιν λόγῳ. 14 Οἱ δὲ¹⁹ ἐλθόντες λέγουσιν

¹ απεστειλανητιμωμενον f⁵A,C,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ητιμασαν NB,D [1%] NU || 1 ητιμασμενον W [1%]

² παλιν f⁵A,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,C,D [1.5%] NU

³ τοὺς f⁵A,C,N,W [97%] HF,RP,CP,TR || ους NB,D [3%] OC,NU

⁴ δαιροντες f⁵[30%] CP || δεροντες NA,B,C,D,N,W [70%] HF,RP,TR,OC,NU

⁵ τοὺς f⁵A,C,N,W [97%] HF,RP,CP,TR || ους NB [3%] OC,NU || αλλοις D

⁶ αποκτενοντες f⁵N [80%] HF,RP,CP || αποκτεννοντες NA,C,D [15%] OC,NU || αποκτεινοντες [4%] TR || αποκτεννυντες B || αποκτινοντες W || four other spellings

⁷ ετι ουν f⁵A,C,D,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 NB [1.5%] NU || υστερον δε W [1.5%]

⁸ νιον εχων f⁵N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 A,C,D [1%] || ~ ειχεν 1 NB [1%] NU || 12 τον [1%] || αυτον 2 τον W

⁹ αυτον f⁵P^{45v}A,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,C,D [1.5%] NU

¹⁰ και f⁵A,C,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB(D)W [2%] NU

¹¹ προς αυτους εσχατον f⁵A,N,W (89.3%) HF,RP,CP,TR || 12 (1.6%) || ~ 312 NB,C (8.5%) OC,NU
1 αυτον 3 (0.4%) || 3 D (0.2%) || one other variant

¹² γεωργοι rell || 1 θεασαμενοι αυτον ερχομενον [2%] OC

¹³ ειπον προς εαυτους f⁵A,N [96%] HF,RP,(CP)TR || ~ 231 [1%] OC || ~ 23 ειπαν NB,C,W [1%] NU
|| 1 [1%] || ειπαν 23 D

¹⁴ αυτον απεκτειναν f⁵A,D,N,W [98%] HF,RP,CP,TR || ~ 21 NB,C [1%] OC,NU || a different transposition [1%]

¹⁵ εξεβαλον f⁵NW [95%] HF,RP,CP,TR || 1 αυτον A,B,C,D,N [5%] OC,NU

¹⁶ ουν f⁵NA,C,D,N,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] || --- B [0.5%]

¹⁷ γεωργους rell || 1 τοντους [1%] OC

¹⁸ τον rell || --- CP

¹⁹ οι δε f⁵A,N,W (98.8%) HF,RP,CP,TR,OC || και NB,C(D) (1.1%) NU || --- (0.1%)

αὐτῷ: “Διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εῖ—καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός, οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων, ἀλλ᾽ ἐπ’ ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ διδάσκεις¹—ἔξεστιν κῆνσον Καίσαρι δοῦναι,² ἢ οὐ? 15 Δῶμεν, ἢ μὴ δῶμεν?” Ό δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὴν ύποσκρισιν, εἶπεν αὐτοῖς: “Τί με πειράζετε? Φέρετέ μοι δηνάριον ἵνα ἴδω.” 16 Οἱ δὲ ἤνεγκαν, καὶ λέγει αὐτοῖς, “Τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή?” Οἱ δὲ εἶπον³ αὐτῷ,⁴ “Καίσαρος”. 17 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ⁵ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, “Ἄποδοτε τὰ Καίσαρος⁶ Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ.” Καὶ ἐθαύμασαν⁷ ἐπ’ αὐτῷ.

A hypothetical situation

18 Καὶ ἔρχονται Σαδδουκαῖοι πρὸς αὐτόν—οἵτινες λέγουσιν ἀνάστασιν μὴ εἶναι—καὶ ἐπηρώτησαν⁸ αὐτὸν, λέγοντες: 19 “Διδάσκαλε, Μωσῆς⁹ ἔγραψεν ἡμῖν ὅτι ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ καὶ καταλίπῃ γυναῖκα καὶ τέκνα μὴ ἀφῇ,¹⁰ ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ¹¹ καὶ ἐξαναστῆσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. 20 Ἐπτὰ¹² ἀδελφοὶ ἦσαν. Καὶ ὁ πρῶτος ἔλαβεν γυναῖκα, καὶ ἀποθνήσκων οὐκ ἀφῆκεν σπέρμα. 21 Καὶ ὁ δεύτερος ἔλαβεν αὐτήν, καὶ ἀπέθανεν· καὶ οὐδὲ αὐτὸς ἀφῆκεν¹³ σπέρμα. Καὶ ὁ τρίτος ὠσαύτως. 22 Καὶ ἔλαβον αὐτήν οἱ ἐπτά, καὶ¹⁴ οὐκ ἀφῆκαν σπέρμα. Ἐσχάτη¹⁵ πάντων ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή.¹⁶ 23 Ἐν τῇ¹ ἀναστάσει,

¹ διδάσκεις *reII* || 1 ειπον ουν ημιν (C,D)N,W [3%] OC

² κηνσον καισαρι δουναι **f^s**A,N (91.3%) HF,RP,CP,TR || ~ 312 NB,C (4.8%) OC,NU || ~ 132 (1.6%) || ~ 213 (1.3%) || ~ 231 (0.2%) || ~ 3 επικεφαλιον 2 D (0.3%) || omit one of the three W (0.4%)

³ ειπον P⁴⁵ *reII* || ειπον NB,C(D)W [1%] NU || λεγουσιν A [0.5%]

⁴ αυτω *reII* || --- P⁴⁵W [2%] OC

⁵ και αποκριθεις ο **f^s**A,N [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || 3 δε NB,C [1%] NU || 2 δε 3 D [0.5%,] || 12 W

⁶ αποδοτε τα καισαρος **f^s**A(D)N [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 231 NB,C,W [1.5%] NU

⁷ εθαυμασαν **f^s**A,C,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || εξεθαυμαζον NB [0.5%] NU || εθαυμαζον [0.5%] || εθαυμαζοντο D

⁸ επηρωτησαν **f^s**A,N,W [98%] HF,RP,CP,TR || επηρωτων NB,D [2%] OC,NU || επηρωτουν C

⁹ μωσης **f^s**A,C [90%] HF,RP,CP,TR || μωσης NB,D,N,W [10%] OC,NU

¹⁰ τεκνα μη αφη **f^s**A,D [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 231 NC [0.5%] || τεκνον 23 W [1%] || ~ 23 τεκνον B [0.5%] NU (N vacant)

¹¹ αυτου **f^s**A,D [97%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,C,W [3%] NU

¹² επτα *reII* || 1 ουν (D) [5%] OC, some TRs

¹³ και ουδε αυτος αφηκεν **f^s**A,W (94.1%) HF,RP,CP,TR || 123 ουκ 4 D,OC || 12 ουτος 4 (2.6%) || μη καταλιπων NB,C (0.8%) NU || 1 ουκ 4 (0.6%) || long omissions (1.9%) (OC has small print)

¹⁴ και (-κ.) D ελαβον αυτην (+ωσαυτως και A 1%) οι επτα και **f^s**(A)(D) [98%] HF,RP,CP,TR,OC || 145 NB,C [1%] NU || 456 W || 1456 [1%]

¹⁵ εσχατη **f^s**A [90%] HF,RP,CP,TR,OC || εσχατον NB,C,W [10%] NU || --- D

¹⁶ απεθανεν και η γυνη **f^s**A [95%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 2341 NB,C,D(W) [5%] NU

ὅταν ἀναστῶσιν,² τίνος αὐτῶν ἔσται γυνή?—οἱ γὰρ ἐπτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα.”

24 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς:³ “Οὐ διὰ τοῦτο πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς Γραφὰς μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ? **25** Ὁταν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀναστῶσιν, οὕτε γαμοῦσιν οὕτε γαμίσκονται,⁴ ἀλλ’ εἰσὶν ὡς ὄγγελοι⁵ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. **26** Περὶ δὲ τῶν νεκρῶν, ὅτι ἐγείρονται, οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῇ βίβλῳ Μωϋσέος,⁶ ἐπὶ τοῦ⁷ βάτου, ως⁸ εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεὸς, λέγων, “Ἐγὼ ὁ Θεὸς Ἄβραὰμ, καὶ ὁ⁹ Θεὸς Ἰσαὰκ, καὶ ὁ¹⁰ Θεὸς Ἰακώβ?” **27** Οὐκ ἔστιν ὁ¹¹ Θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ Θεὸς¹² ζώντων. Ὅμερος οὖν¹³ πολὺ¹⁴ πλανᾶσθε.”

The greatest commandment

28 Καὶ προσελθὼν εἷς τῶν γραμματέων, ὀκούσας αὐτῶν συζητούντων, ἐιδὼς¹⁵ ὅτι καλῶς αὐτοῖς ἀπεκρίθη,¹⁶ ἐπηρώτησεν αὐτόν, “Ποία ἔστιν πρώτη πασῶν ἐντολή?”¹⁷ **29** Ο δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ¹⁸ ὅτι “Πρώτη πασῶν τῶν ἐντολῶν:¹⁹ Ἀκουε, Ἰσραὴλ, Κύριος ὁ Θεὸς υμῶν,¹ Κύριος εἰς

¹ τῇ **f⁵** ΝΒ, C (62.4%) HF, RP, CP, NU || 1 οὐν A (33.6%) TR, OC || ~ οὐν D, W (2.9%) || γουν (0.3%)
|| long omission (0.7%)

² οταν αναστωσιν **f⁵** A (97.2%) HF, RP, CP, TR, OC[NU] || --- ΝB, C, D, W (2.1%) || long omission (0.7%)

³ καὶ αποκριθεὶς ο ἡσους εἰπεν αυτοῖς **f⁵** A [96%] HF, RP, CP, TR, OC || ~ 2 δε 3456 D, W [3%] || ~ εφη 634 ΝB, C [1%] NU

⁴ γαμισκονται **f⁵** W [94%] HF, RP, TR || εκγαμισκονται A [2%] CP || γαμιζονται ΝB, C [3%] OC, NU
|| γαμιζουσιν D || two other variants

⁵ αγγελοι **f⁵** NC, D, W [50%] NU || 1 οι A, B [49%] HF, RP, CP, TR, OC || 1 θεου οι [1%] (OC is in small print)

⁶ μωσεος **f⁵** [20%] || μωσεως ΝB, D, W [30%] OC, NU || μωσεως A, C [50%] HF, RP, CP, TR

⁷ τον **f⁵** ΝA, B, C [70%] HF, RP, CP, OC, NU || της D, W [30%] TR

⁸ ως **f⁵** A, D, W [97%] HF, RP, CP, TR || πως ΝB, C [2%] OC, NU || --- [1%]

⁹ ο **f⁵** ΝA, C [99.5%] HF, RP, CP, TR, OC[NU] || --- B, D, W [0.5%]

¹⁰ ο **f⁵** P⁴⁵ ΝA, C [99.5%] HF, RP, CP, TR, OC[NU] || --- B, D, W [0.5%]

¹¹ ο **f⁵** ΝA, C [97%] HF, RP, CP, TR, OC || --- B, D, W [3%] NU

¹² νεκρων αλλα θεος **f⁵** [75%] HF, RP, TR || 12 ΝA, B, C, D, W [25%] OC, NU || ~ 312 CP

¹³ υμεις ουν **f⁵** A, D [98%] HF, RP, CP, TR, OC || 1 δε (1%) || 1 (0.2%) || --- ΝB, C, W (0.8%) NU

¹⁴ πολυν **f⁵** ΝA, B, C, D, W [89.6%] HF, RP, CP, TR, OC, NU || πολλοι (6.7%) || πολλα (0.8%)

|| --- (2.9%)

¹⁵ ειδως **f⁵** A, B [96%] HF, RP, CP, TR || ιδων ΝC, W [4%] OC, NU || και ειδων D

¹⁶ αυτοις απεκριθη **f⁵** A, D [95%] HF, RP, TR, OC || ~ 21 ΝB, C, W [4%] NU || 2 [1%] CP

¹⁷ πρωτη πασων εντολη **f⁵** [25%] CP, TR || 1 παντων 3 A [70%] HF, RP, OC || ~ 31 παντων ΝB, C [2%] NU || 13 W [2%] || ~ 31 D [0.5%]

¹⁸ ο δε ησους απεκριθη αυτω **f⁵** A, C [97%] HF, RP, CP, TR, OC || 123 ειπεν 5 [1%] || 12 ειπεν 5 W [1%] || ~ 413 ΝB [1%] NU || αποκριθεις 213 ειπεν 5 D

¹⁹ πασων των εντολων **f⁵** [25%] CP, TR || παντων 23 [50%] HF, RP || παντων 3 [2%] || παντων εντολη A [20%] OC || παντων (D, W) [1.5%] || εστιν ΝB [1%] NU || παντων εντολη εστιν αυτη C

ἐστιν· 30 καὶ ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἴσχύος σου.’ Αὕτη πρώτη ἐντολή.² 31 Καὶ³ δευτέρα ὁμοία⁴ αὕτη:⁵ ‘Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν’.⁶ Μείζων τούτων ἄλλη ἐντολὴ οὐκ ἔστιν.”

32 Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ γραμματεὺς: “Καλῶς, διδάσκαλε· ἐπ’ ἀληθείας εἶπας ὅτι εἶς ἔστιν,⁷ καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν αὐτοῦ. 33 Καὶ τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας καὶ ἐξ ὅλης τῆς συνέσεως καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς⁸ καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἴσχύος, καὶ τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἔαυτὸν, πλειόν⁹ ἔστιν πάντων τῶν ὄλοκαυτωμάτων καὶ¹⁰ θυσιῶν.” 34 Καὶ ὁ Ἰησοῦς, ἰδὼν αὐτὸν¹¹ ὅτι νουνεχῶς ἀπεκρίθη, εἶπεν αὐτῷ, “Οὐ μακρὰν εἰ ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Θεού”. Καὶ οὐδεὶς οὐκέτι ἐτόλμα αὐτὸν ἐπερωτῆσαι.

Is the Christ David's son?

35 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἔλεγεν, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ: “Πῶς λέγουσιν οἱ γραμματεῖς ὅτι ὁ Χριστὸς υἱὸς ἔστιν Δαυὶδ?¹² 36 Αὐτὸς γὰρ¹³ Δαυὶδ εἶπεν ἐν¹⁴ Πνεύματι¹⁵ Ἀγίῳ: ‘Λέγει¹⁶ ὁ¹⁷ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, “Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἔως ὅν θῶ τοὺς ἔχθρούς σου ὑποπόδιον¹⁸ τῶν πο-

¹ υμῶν F⁵[25%] || ημῶν ΝΑ,Β,С,D,W [74%] HF,RP,CP,TR,OC,NU || σου [1%]

² αυτῇ πρωτη ἐντολῃ F⁵A,D (85.3%) HF,RP,CP,TR,OC || 1 εστιν 23 (0.4%) || 12 παντων 3 (12.3%)
|| 12 πασων 3 (0.4%) || 12 W (0.2%) || --- ΝB (1.1%) NU || long omissions (0.3%)

³ καὶ *reīl* || δε D [1%] || --- ΝB [1%] NU

⁴ ομοια F⁵A,D(W) [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- (Ν)B [0.5%] NU

⁵ αὐτῇ F⁵RP,CP,TR,OC,NU || αυτῃ HF

⁶ σεαυτον *reīl* || εαυτον [25%] OC

⁷ εστιν F⁵ ΝΑ,Β [95%] HF,RP,CP,OC,NU || 1 θεος (W) [2%] TR || 1 ο θεος D [3%]

⁸ καὶ ἐξ ὅλης της ψυχῆς F⁵A(D) [98%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB,W [2%] NU

⁹ πλειον F⁵A,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || περισσοτερον ΝB [1%] NU

¹⁰ καὶ F⁵A,B,D,W [90%] HF,RP,CP,OC,NU || 1 των Ν [10%] TR

¹¹ αυτον F⁵A,B [97%] HF,RP,CP,TR[NU] || --- ΝD,W [3%] OC

¹² εστιν δαυιδ F⁵A,W [95%] HF,RP,CP,TR || ~ 21 ΝB,D [5%] OC,NU

¹³ γαρ F⁵ A [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB,W [1%] NU || ~ και (D)

¹⁴ εν F⁵A,W [90%] HF,RP,CP,OC || 1 τω ΝD [10%] TR,NU || τω B

¹⁵ πνευματι F⁵A,W [90%] HF,RP,CP,OC || 1 τω ΝB,D [10%] TR,NU

¹⁶ λεγει F⁵A,D [80%] HF,RP,CP,OC || ειπεν ΝB,W [20%] TR,NU

¹⁷ ο F⁵ ΝΑ,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- B,D [0.5%] NU

¹⁸ υποποδιον F⁵ ΝΑ [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || υποκατω B,D,W [0.5%] NU

δῶν σου”.¹ 37 Αὐτὸς οὖν¹ Δανὶδ λέγει αὐτὸν ‘Κύριον’· καὶ πόθεν νίὸς αὐτοῦ ἐστιν?² Καὶ ὁ³ πολὺς ὄχλος ἤκουεν αὐτοῦ ἡδέως.

Down with hypocrisy!

38 Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ:⁴ “Βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμματέων, τῶν θελόντων ἐν στολαῖς περιπατεῖν καὶ ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς, 39 καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας⁵ ἐν τοῖς δείπνοις· 40 οἱ κατεσθίοντες τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι. Οὗτοι λήψονται⁶ περισσότερον κρῆμα.”

A widow's offering

41 Καὶ καθίσας ὁ Ἰησοῦς⁷ κατέναντι⁸ τοῦ γαζοφυλακίου ἐθεώρει πῶς ὁ ὄχλος βάλλει χαλκὸν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον. Καὶ πολλοὶ πλούσιοι ἔβαλον⁹ πολλά. 42 Καὶ ἐλθοῦσα μία χήρα πτωχὴ ἔβαλεν λεπτὰ δύο, ὅ ἐστιν κοδράντης. 43 Καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγει¹⁰ αὐτοῖς: “Ἄμην λέγω ὑμῖν ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἡ πτωχὴ¹¹ πλεῖον πάντων βέβληκεν¹² βαλλόντων¹³ εἰς τὸ γαζοφυλάκιον· 44 πάντες γὰρ ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον, αὕτη δὲ, ἐκ τῆς ὑστερήσεως αὐτῆς, πάντα ὅσα εἶχεν ἔβαλεν, ὅλον τὸν βίον αὐτῆς.”

¹ οὐν **f^s** A [98%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB,D,W [2%] NU

² νιος αυτου εστιν **f^s** ΝA,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 231 B [0.5%] NU || ~ 312 D || two other variants

³ ο **f^s** A,B [99%] HF,RP,TR,OC[NU] || --- ΝD,W [1%] CP

⁴ ελεγεν αυτοις εν τῃ διδαχῃ αυτου **f^s** A [97%] HF,RP,CP,TR,OC || 13456 W [1%] || ~ 345612 [0.5%] || ~ 34561 ΝB [1%] NU || διδασκων 12 (D) [0.5%]

⁵ πρωτοκλισιας *reI* || πρωτοκλησιας A [10%] CP

⁶ ληψονται *reI* || λημψονται ΝA,D,W [1%] NU ο ιησους **f^s** A(D)W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB [1%] NU

⁷ ο ιησους **f^s** A(D)W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB [1%] NU

⁸ κατεναντι *reI* || απεναντι B (10.9%) || κατενωπιον (0.3%)

⁹ εβαλον **f^s** [35%] CP || εβαλλον A,B(D)W [65%] HF,RP,TR,OC,NU || εξεβαλλον Ν

¹⁰ λεγει **f^s** W [85%] HF,RP,TR || ειπεν ΝA,B,D [15%] CP,OC,NU

¹¹ αυτη η πτωχη *reI* || ~ 231 D [1%] OC

¹² βεβληκεν **f^s** (89.7%) HF,RP,CP,TR || εβαλεν A,B,D (10.3%) OC,NU || εβαλλεν Ν

¹³ βαλλοντων **f^s** ΝA,B,D [60%] HF,RP,CP,OC,NU || βαλοντων [39%] TR || --- W [1%]

The temple will be destroyed

13 Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ, λέγει αὐτῷ εἷς¹ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ: “Διδάσκαλε, ᾧδε! Ποταπὸι λίθοι καὶ ποταπαὶ οἰκοδομαῖ!” 2 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς² εἶπεν αὐτῷ: “Βλέπεις ταῦτας τὰς μεγάλας οἰκοδομάς? Οὐ μὴ ἀφεθῇ ὅδε³ λίθος ἐπὶ λίθῳ,⁴ ὃς οὐ μὴ καταλυθῇ.”

*The Olivet Discourse**The end of the age*

3 Καὶ καθημένου αὐτοῦ εἰς τὸ Ὀρος τῶν Ἐλαιῶν κατέναντι τοῦ ἱεροῦ, ἐπηρώτων⁵ αὐτὸν κατ’ ἵδιαν Πέτρος καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης καὶ Ἀνδρέας: 4 “Εἰπὲ⁶ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται? Καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ πάντα ταῦτα συντελεῖσθαι?”⁷ 5 Ο δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς⁸ αὐτοῖς ἤρξατο λέγειν:⁹ “Βλέπετε μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ. 6 Πολλοὶ γὰρ¹⁰ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὄνόματί μου, λέγοντες ὅτι ‘Ἐγώ εἰμι’, καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. 7 Ὁταν δὲ ἀκούσητε πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων, μὴ θροεῖσθε· δεῖ γὰρ¹¹ γενέσθαι, ἀλλ’ οὕπω τὸ τέλος. 8 Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ¹² ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν· καὶ¹³ ἔσονται σεισμοὶ κατὰ τόπους, καὶ¹⁴ λιμοὶ καὶ ταραχαί.¹⁵ Ἀρχαὶ¹⁶ ὡδίνων ταῦτα.

9 “Βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἔαυτούς, παραδώσουσιν γὰρ¹⁷ ὑμᾶς εἰς συνέδρια καὶ εἰς συναγωγὰς¹ δαρήσεσθε, καὶ ἐπὶ ἥγεμόνων καὶ βασιλέων ἀχθῆσε-

¹ εἰς *reI* || 1 εκ A,D [5%] CP

² αποκριθεὶς ο ἰησοῦς **f⁵**A(D) [30%] CP || ~ 231 [68%] HF,RP,TR,OC || 23 NB [1%] NU || 1 W [0.5%]

³ ὡδε **f⁵**NB,D,W (21.1%) OC,NU || --- A (78.9%) HF,RP,CP,TR

⁴ λιθω **f⁵**A,D [90%] HF,RP,CP,TR || λιθον NB,W [10%] OC,NU

⁵ επηρωτῶν **f⁵**D [96%] HF,RP,CP,TR,OC || επερωτων A [2%] || επηρωτα NB,W [2%] NU

⁶ ειπε **f⁵**A [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ειπον NB,D,W [4%] NU

⁷ παντα ταυτα συντελεισθαι **f⁵**D [88%] HF,RP,TR,OC || ~ 231 A [10%] CP || ~ 231 NB [0.5%] NU || 23 W [1%]

⁸ αποκριθεὶς **f⁵**A(D,W) [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB [1%] NU

⁹ αυτοῖς ηρξατο λεγειν **f⁵**A(W) [95%] HF,RP,CP,TR || ~ 231 NB [2%] OC,NU || ~ 213 [1%] || 23 [1%] || ~ ειπεν 1 D [1%]

¹⁰ γαρ **f⁵**A,D [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,W [0.5%] NU

¹¹ γαρ **f⁵**A,D [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,W [0.5%] NU

¹² επι **f⁵**A,D,W [95%] HF,RP,CP,TR,OC || επ NB [5%] NU || two other variants

¹³ και **f⁵**A [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,D,W [1%] NU

¹⁴ και **f⁵**A(D) [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- B(W) [1%] NU || Ν omits five words [homoioteleuton]

¹⁵ λιμοι και ταραχαι **f⁵**(96.8%) HF,RP,CP,TR,OC || λοιμοι 23 (1.5%) || 12 λοιμοι (0.4%) ||

12 λοιμοι 23 (0.5%) || 12 W (0.1%) || ~ 321 (0.1%) || 1 καταραχαι A || 1 B(D) (0.5%) NU ||

three other variants (0.2%) || long omission Ν

¹⁶ αρχαι **f⁵**A [90%] HF,RP,CP,TR,OC || αρχη NB,D [10%] NU || --- W

¹⁷ γαρ **f⁵**ΝA [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- B [0.5%] NU || και W [0.5%] || ειτα D [0.5%]

σεσθε² ἔνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. **10** Καὶ, εἰς πάντα τὰ ἔθνη δεῖ πρῶτον³ κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον. **11** Ὄταν δὲ⁴ ὄγωσιν⁵ ὑμᾶς παραδιδόντες, μὴ προμεριμνᾶτε⁶ τί λαλήσετε⁷ μηδὲ μελετᾶτε.⁸ Ἀλλ’ ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, τοῦτο λαλεῖτε, οὐ γάρ ἐστε ὑμεῖς⁹ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον.

12 “Παραδώσει δὲ¹⁰ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. **13** Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου· ὃ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.

The Great Tribulation

14 ““Οταν δὲ ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, τὸ ρήθεν ὑπὸ Δανιὴλ τοῦ προφήτου,¹¹ ἐστῶς¹² ὅπου οὐ δεῖ”—ό ἀναγινώσκων νοείτω—“τότε οἱ τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὅρη. **15** Ο δὲ¹³ ἐπὶ τοῦ δώματος μὴ καταβάτω εἰς τὴν οἰκίαν,¹⁴ μηδὲ εἰσελθέτω¹⁵ ἀραί τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ. ὁ εἰς τὸν ἀγρὸν ὧν¹⁶ μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὄπισθι ἀραι τὸ ίμάτιον αὐτοῦ. **17** Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἔχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις! **18** Προσεύχεσθε δὲ ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν¹⁷ χειμῶνος· **19** ἔσονται γάρ οἱ ἡμέραι ἐκεῖναι θλῖψις οὕτα οὐ γέγονεν τοιαύτη ἀπ’ ἀρχῆς κτίσεως ἡς¹⁸ ἔκτισεν ὁ Θεὸς ἔως τοῦ νῦν, καὶ οὐ μὴ γένηται. **20** Καὶ

¹ εἰς συναγωγας *re//* || εν ταις συναγωγαις αυτων OC

² αχθησεσθε **f⁵** [30%] || σταθησεσθε ΝΑ,Β,Δ,Ω [70%] HF,RP,CP,TR,OC,NU

³ δει πρωτον **f⁵** A [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 B,D [1%] NU || ~ προς τον λαον 1 Ν || ~ 2 δε 1 W [0.5%]

⁴ οταν δε **f⁵** A,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ και 1 ΝB,D [1%] NU

⁵ αγωσιν **f⁵** ΝΑ,Β,Δ,Ω [35%] NU || αγαγωσιν [65%] HF,RP,CP,TR,OC

⁶ προμεριμνατε **f⁵** ΝΑ,Β,Δ,Ω [70%] HF,RP,CP,TR,OC,NU || μεριμνατε [29%] || three other variants [1%]

⁷ λαλησετε **f⁵** [35%] || λαλησητε ΝΑ,Β,Δ,Ω [65%] HF,RP,CP,TR,OC,NU

⁸ μηδε μελετατε **f⁵** A [97%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB,D,W [3%] NU

⁹ εστε υμεις *re//* || ~ 21 [2%] OC

¹⁰ παραδωσει δε **f⁵** A,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ και 1 ΝB,D [0.5%] NU || 1 [0.5%]

¹¹ το ρηθεν υπο δανιηλ του προφητου **f⁵** A [98%] HF,RP,CP,TR,OC || 12 δια 456 [1%]
[1%] NU

¹² εστως **f⁵** [80%] HF,RP,OC || εστος A [17.5%] CP,TR || εστηκοτα ΝB [0.5%] NU || εστηκος D [0.5%] || στηκον W [1.5%]

¹³ δε **f⁵** ΝΑ,Ω [99%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] || --- B [0.5%] || ~ και D [0.5%]

¹⁴ εις την οικιαν **f⁵** A,D,Ω (96.3%) HF,RP,CP,TR,OC || επι 23 (0.2%) || 13 (0.4%) || 123 αυτου (0.6%) || --- ΝB (2.6%) NU

¹⁵ εισελθετω *re//* || εισελθατω ΝΑ,Δ [1.5%] NU

¹⁶ ον **f⁵** A,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB,D [3%] NU

¹⁷ η φυγη υμων **f⁵** A [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB(D)W [0.5%] NU || ταυτη [0.5%]

¹⁸ ης **f⁵** A,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ην ΝB,C [1%] NU || --- D [0.5%]

εἰ μὴ Κύριος ἐκολόβωσεν¹ τὰς ἡμέρας, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ· ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς, οὓς ἔξελέξατο, ἐκολόβωσεν τὰς ἡμέρας.

21 “Τότε² ἔαν τις ύμÎν εἴπῃ, ‘Ιδοὺ,³ ὥδε ὁ Χριστός!’,⁴ “Ιδοὺ,⁵ ἐκεῖ!”, μὴ πιστεύσῃτε.⁶ **22** Ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται, καὶ δώσουσιν σημεῖα καὶ τέρατα πρὸς τὸ ἀποπλανᾶν, εἰ δυνατόν, καὶ⁷ τοὺς ἐκλεκτούς. **23** Ὦμεῖς δὲ βλέπετε! Ιδοὺ,⁸ προείρηκα ύμÎν πάντα.⁹

The return of Christ

24 “Ἄλλ·¹⁰ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, μετὰ τὴν θλῖψιν ἐκείνην, ‘ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς· **25** καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔσονται ἐκπίπτοντες,¹¹ καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς σαλευθήσονται’. **26** Καὶ τότε ὄψονται τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις μετὰ δυνάμεως πολλῆς καὶ δόξης. **27** Καὶ τότε ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ¹² καὶ ἐπισυνάξει τοὺς ἐκλεκτούς αὐτοῦ¹³ ἐκ τῶν σάρων ἀνέμων, ἀπ’ ἄκρου¹⁴ γῆς ἕως ἄκρου¹⁵ οὐρανοῦ.

Parable of the fig tree

28 “Ἄπο δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν: ὅταν ἥδη ὁ κλάδος αὐτῆς¹⁶ ἀπαλὸς γένηται¹⁷ καὶ ἐκφύη τὰ φύλλα, γινώσκεται¹⁸ ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν. **29** Οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ταῦτα ἴδητε¹⁹ γινόμενα, γινώσκετε

¹ κυριος εκολοβωσεν F⁵ A,C,D [98%] HF,RP,CP,TR || ~ 21 ΝB [0.5%] OC,NU || 2 W [0.5%] || ο θεος 2 [1%]

² τοτε F⁵ [30%] RP || και 1 ΝA,B,C,D,W [70%] HF,CP,TR,OC,NU

³ ιδου F⁵ A,C,D,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ιδε (Ν)B [0.5%] NU

⁴ χριστος F⁵ Ν(W) [40%] OC,NU || 1 η A,C,D [60%] HF,RP,CP,TR || 1 και B

⁵ ιδου F⁵ A(W) [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ιδε (Ν)B(D) [1%] NU || --- C

⁶ πιστευσητε F⁵ [90%] TR || πιστευετε ΝA,B,C,D,W [10%] HF,RP,CP,OC,NU

⁷ και F⁵ A,C,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB,D [0.5%] NU

⁸ ιδου F⁵ ΝA,C,D [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- B,W [0.5%] NU

⁹ παντα rell || απαντα A [5%] OC

¹⁰ αλλ rell || αλλα ΝB,C,D,W [1%] NU

¹¹ του ουρανου εσονται εκπιπτοντες F⁵ [97%] HF,RP,CP,TR || εκ 1234 [1%] || εκ 123 πειπτοντες D || ~ 3 εκ 124 A [0.5%] || ~ 3 εκ 12 πιπτοντες ΝB,C [1%] OC,NU || three other variations W [0.5%]

¹² αυτου F⁵ ΝA,C [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- B,D,W [0.5%] NU

¹³ αυτου F⁵ ΝA,B,C [98%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] || --- D,W [2%]

¹⁴ ακρου rell || 1 της W [5%] OC

¹⁵ ακρου rell || 1 του [5%] OC

¹⁶ ηδη ο κλαδος αυτης F⁵ ΝA,B,C,D (29%) (CP)NU || ~ 4123 (50.2%) HF,RP,TR || ~ 4231 (5%) OC || ~ 1423 (2.7%) || ~ 2341 (1.2%) || ~ 423 W (8.4%) || 234 (2.6%) || 123 (0.6%) || four other variants (0.2%)

¹⁷ απολος γενηται rell || ~ 21 [2%] OC

¹⁸ γινωσκεται F⁵ (D)W [25%] || γινωσκετε Ν(A,B)C [75%] HF,RP,CP,TR,OC,NU

¹⁹ ταυτα ιδητε F⁵ (W) [95%] HF,RP,CP,TR || ~ 21 ΝA,B(C)(D) [5%] OC,NU

ὅτι ἐγγύς ἔστιν—ἐπὶ θύραις! 30 Ἄμην λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη μέχρις οὗ πάντα ταῦτα¹ γένηται. 31 Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται,² οἱ δὲ λόγοι μου³ οὐ μὴ παρέλθωσιν.⁴

Watch!

32 “Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἥ⁵ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι ὁι⁶ ἐν τῷ⁷ οὐρανῷ, οὐδὲ ὁ Υἱός, εἰ μὴ ὁ Πατήρ. 33 Βλέπετε! Αγρυπνεῖτε! Προσεύχεσθε!⁸ Οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ καιρός ἔστιν. 34 Ως ἀνθρωπος ἀπόδημος, ἀφεὶς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ καὶ δοὺς τοῖς δούλοις αὐτοῦ τὴν ἔξουσίαν, καὶ⁹ ἐκάστῳ τῷ ἔργον αὐτοῦ· καὶ τῷ θυρωρῷ ἐνετείλατο ἵνα γρηγορῇ. 35 Γρηγορεῖτε οὖν, οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται¹⁰—όψε ἦ μεσονυκτίου¹¹ ἢ ἀλεκτοροφωνίας ἢ πρωΐ—36 μὴ ἐλθὼν ἔξαίφνης εὑρῃ ὑμᾶς καθεύδοντας. 37 Ἡ¹² δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσιν λέγω: Γρηγορεῖτε!”

The Sanhedrin make plans

14

“Ἡν δὲ τὸ Πάσχα καὶ τὰ Ἀζυμα μετὰ δύο ἡμέρας. Καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς πῶς αὐτὸν ἐν δόλῳ κρατήσαντες ἀποκτείνωσιν. 2 Ἐλεγον δὲ,¹³ “Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, μήποτε θόρυβος ἔσται¹⁴ τοῦ λαοῦ”.

An anointing in Simon's house

3 Καὶ ὅντος αὐτοῦ ἐν Βηθανίᾳ ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ, κατακειμένου αὐτοῦ, ἥλθεν γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου νάρδου πιστικῆς πολυτελοῦνς. Καὶ¹⁵ συντρίψασα τὸ¹⁶ ἀλάβαστρον, κατέχεεν αὐτοῦ κατὰ¹

¹ παντα ταυτα F⁵ A,D,W [95%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 ΝB,C [5%] NU

² παρελευσεται F⁵ A,C,W [60%] HF,RP || παρελευσονται ΝB,D [40%] CP,TR,OC,NU

³ λογοι μου rell || ~ εμοι 1 OC

⁴ παρελθωσιν F⁵ A,C(D)W [99.5%] HF,RP,CP,TR || παρελευσονται Ν(B) [0.5%] OC,NU

⁵ η F⁵ A [75%] HF,RP,CP || 1 της B,C [15%] OC,NU || και της ΝD,W [8%] TR || και [2%]

⁶ οι αγγελοι οι F⁵ A,C,W [95%] HF,RP,CP,TR || 12 ΝD [5%] OC,NU || αγγελος B

⁷ τω F⁵ D [55%] CP || --- ΝA,B,C [40%] HF,RP,TR,OC,NU || των [5%]

⁸ προσευχεσθε F⁵ [20%] || και 1 Ν [77%] HF,RP,CP,TR,OC || και προσευχεσθαι A,C,W (2.3%) || προσευχεσθαι (0.2%) || --- B,D (0.6%) NU

⁹ και F⁵ A,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB,C,D [1%] NU

¹⁰ ερχεται F⁵ A,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 η ΝB,C [1%] NU

¹¹ μεσονυκτιου F⁵ A,D [98%] HF,RP,CP,TR,OC || μεσονυκτιον ΝC [1%] NU || μεσονυκτιον B,W || μεσονυκτιω [0.5%]

¹² α F⁵ A,W [96.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ο ΝB,C [3%] NU || εγω D [0.5%]

¹³ δε F⁵ A,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || γαρ ΝB,C(D) [1%] NU

¹⁴ θορυβος εσται F⁵ A,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 ΝB,C,D [1%] NU || 1 γενηται [2%] || one other variant

¹⁵ και F⁵ A,C(D)W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB [0.5%] NU

¹⁶ το F⁵ W [75%] HF,RP,CP,TR,OC || τον ΝA,D [24%] || την B,C [1%] NU

τῆς κεφαλῆς. 4 Ἡσαν δέ τινες ἀγανακτοῦντες πρὸς ἑαυτοὺς καὶ λέγοντες:² “Εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη τοῦ μύρου γέγονεν? 5 Ἡδύνατο γὰρ τοῦτο³ πραθῆναι ἐπάνω τριακοσίων δηναρίων⁴ καὶ δοθῆναι τοῖς πτωχοῖς!” Καὶ ἐνεβριμῶντο αὐτῇ. 6 Ο δὲ Ἰησοῦς εἶπεν: “Ἄφετε αὐτήν! Τί αὐτῇ κόπους παρέχετε? Καλὸν ἔργον εἰργάσατο⁵ ἐν ἐμοί.⁶ 7 Πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ’ ἑαυτῶν, καὶ ὅταν θέλητε δύνασθε αὐτοὺς⁷ εὖ ποιῆσαι· ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. 8 Ὁ ἔσχεν⁸ αὕτη⁹ ἐποίησεν. Προέλαβεν μυρίσαι μου τὸ σῶμα¹⁰ εἰς τὸν ἐνταφιασμόν. 9 Άμὴν¹¹ λέγω ὑμῖν, ὅπου κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο¹³ εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ὁ ἐποίησεν αὕτη λαληθήσεται εἰς μνημόσυνον αὐτῆς.”

Judas is hired

10 Καὶ¹⁴ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης,¹⁵ εἰς τῶν δώδεκα, ἀπῆλθεν πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς ᾧνα παραδῷ αὐτὸν¹⁶ αὐτοῖς. 11 Οἱ δὲ ἀκούσαντες ἔχάρησαν καὶ ἐπηγγείλαντο αὐτῷ ἀργύρια¹⁷ δοῦναι. Καὶ ἐζήτει πῶς εὐκοίρως αὐτὸν¹⁸ παραδῷ.¹⁹

The upper room is made ready

12 Καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων, ὅτε τὸ Πάσχα ἔθυον, λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, “Ποῦ θέλεις ἀπελθόντες ἐτοιμάσομεν,²⁰ ᾧνα

¹ κατὰ F⁵ A [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB,C,W [1.5%] NU || επι D

² καὶ λεγοντες F⁵ A,W [98.5%] HF,RP,CP,TR || 2 [0.5%] OC || --- (Ν)B,C [1%] NU || 1 ελεγον D

³ τούτῳ F⁵ [93%] HF,RP,CP,TR || 1 το μυρον A,B,C [5%] OC,NU || το μυρον 1 (D) [1.5%] || το μυρον Ν(W)

⁴ τριακοσιων δηναριων F⁵ A,B [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 ΝC,D,W [1%] NU

⁵ ειργασατο F⁵ A,C [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ηργασατο ΝB,D,W [1%] NU

⁶ εν εμοι refl || εις εμε [5%] TR

⁷ αυτοντος F⁵ A [96%] HF,RP,CP,TR,OC || αυτοις B,C,D,W [4%] NU || --- Ν

⁸ εσχεν refl || ειχεν W [10%] TR

⁹ αυτη F⁵ A,D [97%] HF,RP,CP,TR,OC || αιτη C || --- ΝB,W [3%] NU

¹⁰ μου το σωμα F⁵ A,C,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 231 ΝB,D [3%] NU

¹¹ αμην F⁵ A,C,W [70%] RP,TR,OC || 1 δε ΝB,D [30%] HF,CP,NU || 1 γαρ [0.5%]

¹² εαν refl || αν D,W [10%] TR

¹³ τούτῳ F⁵ A,C [98%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB,D,W [2%] NU

¹⁴ και F⁵ ΝA,B,C,D [50%] OC,NU || 1 ο W [50%] HF,RP,CP,TR

¹⁵ ο ισκαριωτης F⁵ A,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ ισκαριωθ 1 B,C [0.5%] NU || 2 (D) [1%] || ισκαριωθ Ν || at least three further variants

¹⁶ παραδω αυτον F⁵ A [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 Ν [2%] || ~ 2 παραδοι B,C,NU || παραδοι 2 (D)W [0.5%]

¹⁷ αργυρια F⁵ A [40%] OC || αργυριον ΝB,C,D,W [60%] HF,RP,CP,TR,NU

¹⁸ ευκαιιρως αυτον F⁵ D [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 ΝA,B,C,W [2%] NU

¹⁹ παραδω F⁵ ΝA [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || παραδοι B,C,D,W [0.5%] NU

²⁰ ετοιμασομεν F⁵ [65%] HF,CP || ετοιμασωμεν ΝA,B,C,D,W [35%] RP,TR,OC,NU

φάγης τὸ Πάσχα?” 13 Καὶ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ λέγει αὐτοῖς: “Ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀπαντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων· ἀκολουθήσατε αὐτῷ. 14 Καὶ ὅπου ἔὰν εἰσέλθῃ, εἴπατε τῷ οἰκοδεσπότῃ ὅτι “Ο διδάσκαλος λέγει, “Ποῦ ἐστιν τὸ κατάλυμά¹ ὅπου τὸ Πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω?”” 15 Καὶ αὐτὸς ὑμῖν δείξει ἀνώγεων² μέγα ἐστρωμένον ἔτοιμον· ἐκεῖ³ ἔτοιμάσατε ἡμῖν.” 16 Καὶ ἔξῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ⁴ καὶ ἥλθον εἰς τὴν πόλιν καὶ εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς· καὶ ἡτοίμασαν τὸ Πάσχα.

The last night—begins Thursday evening, 04/04/30 AD, and ends
the next morning

17 Καὶ ὄψιας γενομένης ἔρχεται μετὰ τῶν δώδεκα.

The traitor identified

18 Καὶ ἀνακειμένων αὐτῶν καὶ ἐσθιόντων, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς,⁵ “Ἄμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με, ὁ ἐσθίων μετ’ ἐμοῦ”. 19 Οἱ δὲ⁶ ἥρξαντο λυπεῖσθαι καὶ λέγειν αὐτῷ εἷς καθ’ εἷς,⁷ “Μήτι ἐγώ?” Καὶ ἄλλος, “Μήτι ἐγώ?”⁸ 20 Οἱ δὲ ἀποκριθεὶς⁹ εἶπεν αὐτοῖς: “Εἷς ἐκ¹⁰ τῶν δώδεκα, ὁ ἐμβαπτόμενος μετ’ ἐμοῦ εἰς τὸ τρυβλίον.¹¹ 21 Οἱ μὲν Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ, οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι’ οὐδὲν οὐδὲν Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου παραδίδοται! Καλὸν ἦν¹² αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἀνθρωπὸς ἐκείνος.”

Jesus institutes the Lord's Supper

22 Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς¹³ ἄρτον καὶ¹⁴ εὐλογήσας, ἔκλασεν καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς καὶ εἶπεν, “Λάβετε, φάγετε.¹ τοῦτο ἐστιν τὸ

¹ καταλυμα **f⁵** A [97%] HF,RP,CP,TR || 1 μου ΝB,C,D,W [3%] OC,NU

² ανώγεων **f⁵** [30%] || ανωγεον [39%] HF,RP,TR || ανωγαιον [25%] CP,OC || αναγαιον ΝA,B,C(D) [5%] NU || αναγιον W || at least three other variants

³ εκει **f⁵** A,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || καὶ 1 B,C [1%] NU || κακει ΝD

⁴ αυτου **f⁵** A,C,D,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB [2%] NU

⁵ ειπεν ο ιησους **f⁵** A,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ~231 ΝB,C [0.5%] NU || λεγει 23 D [0.5%]

⁶ οι δε **f⁵** A,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB [0.5%] NU || καὶ C

⁷ καθ εις **f⁵** A,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || κατα 1 ΝB [1%] NU || εκαστος C

⁸ καὶ αλλος μητι εγω **f⁵** D (88.1%) HF,RP,CP,TR,OC || ειμι 1234 (2%) || ειμι κυριε 1234 (A) (0.6%) || ειμι 1234 ειμι (0.4%) || 34 (0.3%) || --- ΝB,C,W (8.3%) NU || six other variants (0.4%)

⁹ αποκριθεις **f⁵** A,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB,C,D [1%] NU

¹⁰ εκ **f⁵** A,D [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB,C,W [1.5%] NU

¹¹ τρυβλιον **f⁵** A,C,D,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 οτι ΝB [0.5%] NU || 1 καὶ [0.5%]

¹² ην **f⁵** ΝA,C,D [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- B,W [0.5%] NU

¹³ ο ιησους **f⁵** ΝA,C [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- B,D,W [0.5%] NU

¹⁴ καὶ **f⁵** [25%] CP || --- ΝA,B,C,D,W [75%] HF,RP,TR,OC,NU

σῶμά μου”. 23 Καὶ λαβὼν τὸ² ποτήριον, εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ ἔπιον ἐξ αὐτοῦ πάντες. 24 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς: “Τοῦτό ἐστιν τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς³ διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον.⁴ 25 Ἀμὴν⁵ λέγω ὑμῖν ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ πίω ἐκ τοῦ γεννήματος⁶ τῆς ἀμπέλου ἔως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸν πίνω καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ.” 26 Καὶ ὑμνήσαντες, ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν.

Peter will deny Him

27 Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι “Πάντες σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ,⁷ ὅτι γέγραπται: ‘Πατάξω τὸν Ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσεται τὰ πρόβατα’.⁸ 28 Μετὰ δὲ⁹ τὸ ἐγερθῆναι με, προάξω ὑμᾶς¹⁰ εἰς τὴν Γαλιλαίαν.” 29 Ο δὲ Πέτρος ἔφη αὐτῷ, “Καὶ εἰ¹¹ πάντες σκανδαλισθήσονται, ἀλλ᾽¹² οὐκ ἐγώ”. 30 Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, “Ἄμὴν λέγω ὅτι σὺ,¹³ σήμερον, ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ,¹⁴ πρὸν ἦ δἰς ἀλέκτορα φωνήσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ με”.¹⁵ 31 Ο δὲ¹⁶ ἐκ περισσοῦ¹⁷ ἔλεγεν¹⁸ μᾶλλον,¹⁹ “Εάν με δέῃ²⁰ συναποθανεῖν σοι, οὐ μή σε ἀπαρνήσωμαι!”²¹ Ωσαύτως δὲ καὶ πάντες ἔλεγον.

¹ φαγετε **f⁵** [95%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝA,B,C,D,W [5%] NU (OC is in small print)

² το **f⁵** A,W [93%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB,C,D [7%] NU (OC is in small print)

³ το της καινῆς **f⁵** A (85.5%) HF,RP,CP,TR,OC || 23 (13.7%) || 2 ΝB,C (0.4%) NU || 12 D,W (0.2%) || one other variant

⁴ περι πολλῶν εκχυνομενον **f⁵** [96%] HF,RP,CP,TR,OC || 12 εκχυννομενον A [1%] || υπερ

2 εκχυννομενον (D)W [0.5%] || υπερ 23 [1%] || ~ εκχυννομενον υπερ 2 ΝB,C [1%] NU

⁵ αμην *re//* || 1 δε [30%]

⁶ γεννηματος **f⁵** ΝA,B,C,W [75%] HF,RP,CP,OC,NU || γεννηματος D,N^v [25%] TR

⁷ εν εμοι εν τη νυκτι ταυτη **f⁵** A,N,W [70%] HF,RP,CP,TR,OC || 12 [0.5%] || 3456 [0.5%]

|| --- ΝB,C,D [29%] NU

⁸ διασκορπισθήσεται τα προβατα **f⁵** [95%] HF,RP,CP,TR || διασκορπισθήσονται 23 A,N [3%] OC || ~ 23 διασκορπισθήσονται ΝB,C,D [1%] NU || ~ 231 (W) [1%]

⁹ μετα δε **f⁵** [20%] || ~ αλλα 1 ΝA,B,D,N,W [79%] HF,RP,CP,TR,OC,NU || ~ και 1 C || αλλα και 1 [1%]

¹⁰ υμας *re//* || υμων CP

¹¹ και ει **f⁵** A,N [94%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 ΝB,C,W [5%] NU || 2 εαν D || καν [0.5%]

¹² αλλ *re//* || εν σοι 1 [3%] CP

¹³ συ **f⁵** A,B,N,W [90%] HF,RP,CP,OC,NU || --- ΝC,D [10%] TR

¹⁴ εν τη νυκτι ταυτη **f⁵** A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 423 ΝB,C,D [1.5%] NU || 234 W [1.5%]

¹⁵ απαρνηση με **f⁵** A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 B,C,D [2%] NU || ~ 2 απαρνησει Ν || ~ 2 αρνηση W || 1 [0.5%]

¹⁶ δε *re//* || 1 πετρος A,C,N(W) [5%] OC

¹⁷ εκ περισσου **f⁵** A,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || εκπερισσως ΝB,C,D [1%] NU || περισσως W [1%]

¹⁸ ελεγεν **f⁵** A,C,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ελαλει ΝB,D [1%] NU

¹⁹ μαλλον **f⁵** A,N(W) [98%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB,C,D [2%] NU

²⁰ με δεη **f⁵** C,D,W [95%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 η Ν || ~ 21 A,B,N [5%] NU

²¹ απαρνησωμαι **f⁵** (Ν) [80%] HF,RP,CP || απαρνησομαι A,B,C,D,N,W [20%] TR,OC,NU

The agony in Gethsemane

32 Καὶ ἔρχονται εἰς χωρίον οὗ τὸ ὄνομα Γεθσημανῆ·¹ καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, “Καθίσατε ὧδε ἔως προσεύξομαι”.² 33 Καὶ παραλαμβάνει τὸν Πέτρον καὶ³ Ἰάκωβον καὶ⁴ Ἰωάννην μεθ’ ἐαυτοῦ,⁵ καὶ ἥρξατο ἐκθαμβεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν. 34 Καὶ λέγει⁶ αὐτοῖς: “Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου, ἔως θανάτου. Μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε.”⁷ 35 Καὶ προελθὼν⁸ μικρὸν, ἔπεσεν⁹ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ προσηύχετο ἵνα, εἰ δυνατόν ἐστιν, παρέλθῃ ἀπ’ αὐτοῦ ἡ ὥρα. 36 Καὶ ἔλεγεν: “Ἄββᾶ, ὁ Πατήρ, πάντα δυνατά σοι. Παρένεγκα¹⁰ τὸ ποτήριον ἀπ’ ἐμοῦ τοῦτο.¹¹ ἀλλ’ οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ¹² τί σύ.” 37 Καὶ ἔρχεται καὶ εύρισκει αὐτοὺς καθεύδοντας, καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ: “Σíμων, καθεύδεις? Οὐκ ἰσχύσας¹³ μίαν ὥραν γρηγορῆσαι? 38 Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε¹⁴ εἰς πειρασμόν. Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.” 39 Καὶ πάλιν ἀπελθὼν προσηύξατο, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. 40 Καὶ ὑποστρέψας εὗρεν αὐτοὺς πάλιν¹⁵ καθεύδοντας, ἥσαν γὰρ οἱ ὄφθαλμοὶ αὐτῶν¹⁶ καταβαρυνόμενοι.¹⁷ καὶ οὐκ ἥδεισαν τί αὐτῷ ἀποκριθώσιν.¹⁸ 41 Καὶ ἔρχεται τὸ

¹ γεθσημανή **f⁵** [88%] HF,RP,CP,TR,OC || γεθσημανει ΝΑ,C [5%] || γεσσημανει N [5%] || γεθσημανι [2%] NU || γετσημανει B || γησαμανει D || γεσσημανιν W || at least six further spellings

² προσευξομαι **f⁵** D [35%] CP || προσευξωμαι ΝΑ,B,C,W [65%] HF,RP,TR,OC,NU || προσευχωμαι N

³ καὶ **f⁵** ΝC,D,N [85%] HF,RP,CP,OC || 1 τον A,B,W [15%] TR[NU]

⁴ καὶ **f⁵** ΝC,D,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 τον A,B,W [4%] [NU]

⁵ μεθ εαυτον **f⁵** A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || μετ αυτου ΝB,C,D,W [3%] NU

⁶ λεγει *rell* || λεγειν [1%] OC

⁷ γρηγορειτε *rell* || 1 μετ εμου [2%] CP

⁸ προελθων **f⁵** ΝB,N,W [50%] CP,TR,OC,NU || προσελθων A,C,D [50%] HF,RP

⁹ επεσεν **f⁵** A,C,D,N,W [99.5%] HF,RP,CP,TR || επιπτεν ΝB [0.5%] NU || 1 επι προσωπον OC

¹⁰ παρενεγκαι **f⁵** ΝΑ,C [30%] || παρενεγκε B,D,N,W [70%] HF,RP,CP,TR,OC,NU || παρενεγκειν [0.5%]

¹¹ το ποτηριον απ εμου τουτο **f⁵** [92%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 12534 ΝΑ,B,C,W [5%] NU || ~ 34125 [2%] || ~ 51234 D,N [1%]

¹² αλλα *rell* || αλλ ει C [2%] OC

¹³ ισχυσας *rell* || ισχυσατε D [2%] OC

¹⁴ εισελθητε **f⁵** A,C,D,N,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ελθητε ΝB [0.5%] NU

¹⁵ υποστρεψας ευρεν αυτους παλιν **f⁵** A,C(N)W (94.9%) HF,RP,CP,TR,OC || ~ 1423 (2%) ||

~ 1243 (0.4%) || 123 (1.3%) || 1 ευρισκει 3 (0.6%) || ~ 4 ελθων 23 ΝB (0.5%) NU || ~ ελθων ευρισκει 3 (D) (0.2%) || one other variant

¹⁶ οι οφθαλμοι αυτων **f⁵** A,D,N,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 312 ΝB,C [3%] NU

¹⁷ καταβαρυνομενοι **f⁵** A,B,N [35%] OC,NU || καταβαρουμενοι D,W [0.5%] || βαρυνομενοι [0.5%] || καταβεβαρημενοι Ν || βεβαρημενοι C [64%] HF,RP,CP,TR

¹⁸ αυτω αποκριθωσιν **f⁵** Ν,W [96%] HF,RP,CP,TR || ~ 21 ΝΑ,B,C,D [3%] OC,NU || 2 [1%]

τρίτον καὶ λέγει αὐτοῖς: “Καθεύδετε¹ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε! Ἀπέχει· ἥλθεν ἡ ὥρα· ίδοù, παραδίδοται ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀμαρτωλῶν. **42**Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν. Ιδοù, ὁ παραδιδούς με ἥγγικεν.”

The betrayal and arrest

43 Καὶ εὐθέως,² ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, παραγίνεται Ἰούδας,³ εἰς ὧν⁴ τῶν δώδεκα, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς⁵ μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων,⁶ παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν⁷ γραμματέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων. **44** Δεδώκει δὲ ὁ παραδιδούς αὐτὸν σύσσημον αὐτοῖς, λέγων, “Οὐ ἀν φιλήσω, αὐτός ἐστιν· κρατήσατε αὐτὸν καὶ ἀπαγάγετε⁸ ἀσφαλῶς”. **45** Καὶ ἐλθὼν, εὐθέως⁹ προσελθὼν αὐτῷ λέγει αὐτῷ, “Ραββί, ραββί!”¹⁰ καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. **46** Οἱ δὲ ἐπέβαλον ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας αὐτῶν¹¹ καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. **47** Εἶς δέ τις¹² τῶν παρεστηκότων σπασάμενος τὴν μάχαιραν ἔπαισεν τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ώτίον.¹³ **48** Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς: “Ως ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με. **49** Καθ' ἡμέραν ἦμην πρὸς ὑμᾶς¹⁴ ἐν τῷ ἰερῷ, διδάσκων, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. Ἄλλ' ἵνα πληρωθῶσιν αἱ Γραφαί.” **50** Καὶ ἀφέντες αὐτὸν πάντες ἔφυγον.¹⁵

¹ καθευδετε **f⁵** A,C,D,W [75%] HF,RP,OC || 1 το ΝB,N [25%] CP,TR,NU

² ευθεως **f⁵** A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθυς ΝB,C [1%] NU || --- D,W [2%]

³ ιουδας **rell** || 1 ο ισκαριωτης A(D) [5%] OC

⁴ ων **f⁵** [90%] HF,RP,CP,TR || --- ΝA,B,C,D,N,W [10%] OC,NU || εκ [0.5%]

⁵ πολυς **f⁵** A,C,D,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB [1.5%] NU

⁶ ξυλων **rell** || 1 απεσταλμενοι [1%] OC

⁷ των **rell** || --- A,C,N,W [8%] OC

⁸ απαγαγετε **f⁵** A,C(N) [98%] HF,RP,CP,TR,OC || αγαγετε W [1%] || απαγετε ΝB(D) [1%] NU

⁹ ευθεως **f⁵** A,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθυς ΝB,C [1%] NU || --- D [0.5%]

¹⁰ αυτω ραββι ραββι **f⁵** [84%] HF,RP || 12 (D)(N) [1%] || 23 A [10%] TR || 2 ΝB,C [1%] NU ||

χαιρε 23 [1%] CP || χαιρε 2 W [3%] OC || at least three further variants (ΝA,B,C,D,W and perhaps [20%] have ραββει for ραββι.)

¹¹ επ αυτον τας χειρας αυτων **f⁵** [91%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 34512 A [2%] || 345 ΝC,W [0.5%] ||

34 αυτω B,D [4%] NU || 1234 [2%] || αυτω 345 N || two other variants

¹² τις **f⁵** B,C(D)N(W) [98%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] || --- ΝA [2%]

¹³ ωτιον **f⁵** A,C,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ωταιοιν ΝB,D [1.5%] NU

¹⁴ ημην προς υμας **rell** || ~ 231 OC

¹⁵ παντες εφυγον **f⁵** A,D,W [97%] HF,RP,CP,TR || ~ 21 ΝB,C [2%] OC,NU || 2 N [1%]

A curious case

51 Καὶ εἶς τις νεανίσκος¹ ἡκολούθησεν² αὐτῷ, περιβεβλημένος σινδόνα ἐπὶ γυμνοῦ. Καὶ κρατοῦσιν αὐτὸν οἱ νεανίσκοι,³ **52** ὁ δὲ καταλιπὼν τὴν σινδόνα γυμνὸς ἔφυγεν ἀπ' αὐτῶν.⁴

At Caiaphas' house

53 Καὶ ἀπήγαγον τὸν Ἰησοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα· καὶ συνέρχονται αὐτῷ⁵ πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ γραμματεῖς. **54** Καὶ ὁ Πέτρος ἀπὸ μακρόθεν ἡκολούθησεν αὐτῷ, ἔως ἔσω εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως· καὶ ἦν συγκαθήμενος μετὰ τῶν ὑπηρετῶν καὶ θερμαινόμενος πρὸς τὸ φῶς.

A farcical trial

55 Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ὄλον τὸ συνέδριον ἐζήτουν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ μαρτυρίαν εἰς τὸ θανατῶσαι αὐτὸν, καὶ οὐχ εὑρισκον.⁶ **56** Πολλοὶ γὰρ ἐψευδομαρτύρουν κατ' αὐτοῦ, καὶ ἴσαι αἱ μαρτυρίαι οὐκ ἥσαν. **57** Καί τινες ἀναστάντες ἐψευδομαρτύρουν κατ' αὐτοῦ, λέγοντες **58** ὅτι “Ἡμεῖς ἡκούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος ὅτι “Ἐγὼ καταλύσω τὸν ναὸν τοῦτον τὸν χειροποίητον, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν ἄλλον ἀχειροποίητον οἰκοδομήσω’.” **59** Καὶ οὐδὲ οὕτως ἴση ἦν ἡ μαρτυρία αὐτῶν.

60 Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἰς⁷ μέσον ἐπηρώτησεν⁸ τὸν Ἰησοῦν, λέγων: “Οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν; Τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν?” **61** Οἱ δὲ ἐσιώπα καὶ οὐδὲν ἀπεκρίνατο.⁹ Πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπηρώτα αὐτὸν καὶ λέγει αὐτῷ, “Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, ὁ Υἱὸς τοῦ Εὐλογητοῦ?” **62** Οἱ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν: “Ἐγὼ εἰμι, καὶ ὅψεσθε τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν καθήμενον¹⁰ τῆς Δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον μετὰ¹ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ.”

¹ εἰς τις νεανισκος **f^{s5}** A,N,W (99%) HF,RP,CP,TR,OC || ~ 32 ΝB,C(D) (0.6%) NU || four other variants (0.4%)

² ηκολουθησεν **f^{s5}** A,N [96%] HF,RP,CP,OC || συνηκολουθει ΝB,C [1%] NU || ηκολουθει D,W [2%] TR || συνηκολουθησεν [0.5%]

³ οι νεανισκοι **f^{s5}** A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 1 δε 2 (W) [2%] || --- ΝB,C,D [1%] NU

⁴ απ αυτων **f^{s5}** A,D,N,W (98.9%) HF,RP,CP,TR,OC || επ 2 (0.4%) || --- ΝB,C (0.5%) NU || three other variants (0.2%)

⁵ αυτω **f^{s5}** A,B [97%] HF,RP,CP,TR,OC || αυτου [0.5%] || αυτων N || προς αυτον C || --- ΝD(W) [2%] NU

⁶ ευρισκον **f^{s5}** ΝA,C,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ηνυρισκον B,D,W [2%] NU

⁷ εις rell || 1 το D [10%] TR,OC

⁸ επηρωτησεν rell || επηρωτα [1%] OC

⁹ ουδεν απεκρινατο **f^{s5}** A,N,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ ουκ 21 ΝB,C [1.5%] NU || 1 απεκριθη D

¹⁰ εκ δεξιων καθημενον **f^{s5}** ΝB,C,D,N,W [90%] HF,RP,CP,OC,NU || ~ 312 A [10%] TR

δὲ ἀρχιερεὺς διαρρήξας τοὺς χιτῶνας αὐτοῦ λέγει: “Τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων? 64 Ἡκούσατε² τῆς βλασφημίας! Τί νῦν φαίνεται?” Οἱ δὲ πάντες κατέκριναν αὐτὸν εἶναι ἔνοχον³ θανάτου. 65 Καὶ ἥρξαντό τινες ἐμπτύειν αὐτῷ καὶ περικαλύπτειν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ⁴ καὶ κολαφίζειν αὐτὸν καὶ λέγειν αὐτῷ, “Προφήτευσον!”⁵ Καὶ οἱ ὑπηρέται ραπίσμασιν αὐτὸν ἔβαλλον.⁶

Peter's denials

66 Καὶ ὅντος τοῦ Πέτρου ἐν τῇ αὐλῇ κάτω,⁷ ἔρχεται μία τῶν παιδισκῶν τοῦ ἀρχιερέως. 67 Καὶ ἴδούσα τὸν Πέτρον θερμανόμενον, ἐμβλέψασα αὐτῷ λέγει, “Καὶ σὺ μετὰ τοῦ Ναζαρηνοῦ Ἰησοῦ ἥσθα!”⁸ 68 Ο δὲ ἡρνήσατο, λέγων, “Οὐκ⁹ οἶδα οὔτε¹⁰ ἐπίσταμαι τί σὺ¹¹ λέγεις”. Καὶ ἐξῆλθεν ἔξω εἰς τὸ προαύλιον, καὶ ἀλέκτωρ ἐφώνησεν.¹² 69 Καὶ ἡ παιδίσκη ἴδούσα αὐτὸν πάλιν ἥρξατο λέγειν¹³ τοῖς παρεστηκόσιν¹⁴ ὅτι “Οὗτος ἔξ αὐτῶν ἐστιν”. 70 Ο δὲ πάλιν ἡρνεῖτο. Καὶ μετὰ μικρὸν, πάλιν οἱ παρεστῶτες ἔλεγον τῷ Πέτρῳ, “Ἀληθῶς ἔξ αὐτῶν εἶ· καὶ γὰρ Γαλιλαῖος εἶ, καὶ ἡ λαλιά σου ὁμοιάζει!”¹⁵ 71 Ο δὲ ἥρξατο ἀναθεματίζειν καὶ ὀμνύναι¹⁶ ὅτι “Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὃν λέγετε!” 72 Καὶ¹⁷ ἐκ

¹ μετα *reli* || επι [2%] OC

² ηκουσατε *reli* || 1 παντως OC || 1 παντες N,W [2%]

³ ειναι ενοχον **f⁵** A,N,W [98.5%] HF,RP,TR,OC || ~ 21 ΝB,C [1.5%] CP,NU || 2 D

⁴ το προσωπον αυτου **f⁵** A(D)N,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 312 ΝB,C [2%] NU

⁵ προφητευσον *reli* || 1 ημιν τις εστιν ο παισας σε OC || 1 ημιν χριστε τις εστιν ο παισας σε N(W) [3%]

⁶ εβαλλον **f⁵** (54.8%) HF,RP,CP,TR || εβαλον (37.4%) OC || ελαβον ΝA,B,C,N (5.8%) NU || ελαμβανον D,W (1.7%) || six other variants (0.4%)

⁷ εν τη αυλη κατω **f⁵** A,N,W [97%] HF,RP,CP,TR || ~ 4123 ΝB,C [2%] OC,NU || 123 D [1%]

⁸ ναζαρηνου ιησου ησθα **f⁵** A,N [97%] HF,RP,CP,TR || 12 ης W [0.5%] || 23 [0.5%] || ~ 13 του 2 B,C [1%] NU || ~ 23 του 1 Ν || 2 του 13 D [0.5%] OC (at least six spellings for ‘Nazarene’)

⁹ ουκ **f⁵** A,C,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ουτε ΝB,D,W [2%] NU

¹⁰ ουτε **f⁵** ΝB,C,D,W [50%] HF,CP,NU || ουδε A,N [50%] TR,OC,RP

¹¹ τι συ **f⁵** A [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 ΝB,C,N,W [4%] NU || 1 D

¹² και αλεκτωρ εφωνησεν **f⁵** A,C,D,N (98.5%) HF,RP,CP,TR,OC[NU] || 1 ευθεως 23 (0.9%) || --- ΝB,W (0.6%) (1,623 vs 9 mss.)

¹³ παλιν ηρξατο λεγειν **f⁵** A,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 213 ΝC [1%] NU || 23 W [0.5%] || ειπεν B || D is wild

¹⁴ παρεστηκοσιν **f⁵** A(D)N,W [95%] HF,RP,CP,TR,OC || παρεστωσιν ΝB,C [5%] NU

¹⁵ και η λαλια σου ομοιαζει **f⁵** A [97%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB,C,D(W) [2.5%] NU || 1234 δηλοι Ν

¹⁶ ομνυναι **f⁵** B [75%] HF,RP,CP,OC,NU || ομνυει ΝA,C,N,W [25%] TR || λεγειν D

¹⁷ και **f⁵** A,N (96.6%) HF,RP,CP,TR,OC || 1 ευθεως C,D,W (1.9%) || 1 ευθυς ΝB (0.8%) NU || --- (0.7%)

δευτέρου ἀλέκτωρ ἐφώνησεν. Καὶ ἀνεμνήσθη ὁ Πέτρος τὸ ῥῆμα¹ ὃ² εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι “Πρὶν ἀλέκτορα³ φωνῆσαι δίς, ἀπαρνήσῃ με τρίς”.⁴ Καὶ ἐπιβαλὼν ἔκλαιεν.

Crucifixion Day—Friday, 04/05/30 AD

15 Καὶ εὐθέως⁵ ἐπὶ τὸ⁶ πρωῒ, συμβούλιον ποιήσαντες, οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων, καὶ ὄλον τὸ συνέδριον, δήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήνεγκαν καὶ παρέδωκαν τῷ⁷ Πιλάτῳ.

Jesus before Pilate

2 Καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ Πιλάτος, “Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων?” Ο δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ,⁸ “Σὺ λέγεις!” 3 Καὶ κατηγόρουν αὐτοῦ οἱ ἀρχιερεῖς πολλά.⁹ 4 Ο δὲ Πιλάτος πάλιν ἐπηρώτησεν αὐτὸν,¹⁰ λέγων: “Οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν;” Ιδε πόσα σου καταμαρτυροῦσιν!¹¹ 5 Ο δὲ Ἰησοῦς οὐκέτι οὐδὲν ἀπεκρίθη, ὥστε θαυμάζειν τὸν Πιλάτον.

Barabbas

6 Κατὰ δὲ ἑορτὴν ἀπέλυνεν αὐτοῖς ἔνα δέσμιον, ὅνπερ ἦτοῦντο.¹² 7 Ἡν δὲ ὁ λεγόμενος Βαραββᾶς, μετὰ τῶν συστασιαστῶν¹³ δεδεμένος, οἵτινες τῇ στάσει φόνον πεποιήκεισαν. 8 Καὶ ἀναβοήσας¹⁴ ὁ ὄχλος ἤρξατο αἰτεῖσθαι καθὼς ἀεὶ¹⁵ ἐποίει αὐτοῖς. 9 Ο δὲ Πιλάτος ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων, “Θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων?” 10 (Ἐγίνωσκεν γὰρ ὅτι διὰ φθόνον παραδεδώκεισαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς.) 11 Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀνέσεισαν τὸν ὄχλον, ἵνα μᾶλλον τὸν Βαραββᾶν ἀπολύσῃ

¹ το ρημα *reI* || τον ρηματος W [10%]

² ο **f**⁵ D,N [96%] HF,RP,CP,OC || ος ΝA,B,C [2%] NU || ου W [1%] TR || τον ιησου [1%]

³ αλεκτορα *reI* || αλεκτωρα N [2%] CP

⁴ απαρνηση με τρις **f**⁵ A,N [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ~321 ΝB,C,W [1%] NU || long omission D

⁵ ευθεως **f**⁵ A,D,N,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || ευθυς ΝB,C [1%] NU

⁶ επι το **f**⁵ A,N,W (80%) HF,RP,CP,TR,OC || 1 τω (17.3%) || 2 (0.7%) || 1 (0.3%) || τω (0.3%)

|| --- ΝB,C,D (1.1%) NU || three other variants (0.2%)

⁷ τω **f**⁵ A,N,W [97%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB,C,D [3%] NU

⁸ ειπεν αυτω **f**⁵ A,N [97.5%] HF,RP,CP,TR,OC || λεγει 2 [1%] || ~2 λεγει ΝB,C,D [1%] NU || 1 W

⁹ πολλα **f**⁵ ΝA,B,C,D [90%] HF,RP,TR,NU || 1 αυτος δε ουδεν απεκρινατο N,W [10%] CP,OC

¹⁰ παλιν επηρωτησεν αυτον **f**⁵ ΝA [98%] HF,RP,CP,TR || ~231 C,D || 1 επηρωτα 3 B,W [1%]
OC,NU || επηρωτα 3 [1%]

¹¹ καταμαρτυρουσιν **f**⁵ A,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || κατηγορουσιν ΝB,C,D,W [2%] NU

¹² ονπερ ητουντο **f**⁵ C,N [97.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ον 2 W [1%] || ον παρητουντο ΝA,B [0.5%]

|| ον αν 2 D [1%]

¹³ συστασιαστων **f**⁵ (A) [96%] HF,RP,CP,TR,OC || στασιαστων ΝB,C,D,N,W [4%] NU

¹⁴ αναβοησας **f**⁵ A,C,N,W [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || αναβας ΝB [0.5%] NU || αναβας ολος D

¹⁵ αει **f**⁵ A,C,D,N [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB,W [1%] NU || one other variant [0.5%]

αὐτοῖς. 12 Ὁ δὲ Πιλᾶτος ἀποκριθεὶς πάλιν εἶπεν¹ αὐτοῖς, “Τί οὖν θέλετε² ποιήσω ὃν λέγετε³ βασιλέα⁴ τῶν Ἰουδαίων;” 13 Οἱ δὲ πάλιν ἔκραξαν, “Σταύρωσον αὐτόν!” 14 Ὁ δὲ Πιλᾶτος ἔλεγεν αὐτοῖς, “Τί γὰρ κακόν ἐποίησεν?”⁵ Οἱ δὲ περισσοτέρως⁶ ἔκραξαν, “Σταύρωσον αὐτόν!” 15 Ὁ δὲ Πιλᾶτος, βουλόμενος τῷ ὄχλῳ τὸ ίκανὸν ποιῆσαι, ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραβᾶν, καὶ παρέδωκεν τὸν Ἰησοῦν, φραγελλώσας, ἵνα σταυρωθῇ.

Soldiers have a little ‘fun’

16 Οἱ δὲ στρατιῶται ἀπήγαγον αὐτὸν ἔσω τῆς αὐλῆς, ὅ ἐστιν Πραιτώριον, καὶ συγκαλοῦσιν ὅλην τὴν σπεῖραν. 17 Καὶ ἐνδύουσιν⁷ αὐτὸν πορφύραν καὶ περιτιθέασιν αὐτῷ πλέξαντες ἀκάνθινον στέφανον, 18 καὶ ἥρξαντο ἀσπάζεσθαι αὐτόν καὶ λέγειν,⁸ “Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς⁹ τῶν Ἰουδαίων!” 19 Καὶ ἔτυπτον αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν καλάμῳ καὶ ἐνέπτυνον αὐτῷ, καὶ τιθέντες τὰ γόνατα προσεκύνουν αὐτῷ. 20 Καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἔξεδυσαν αὐτὸν τὴν πορφύραν καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἴματια τὰ ἴδια.¹⁰ Καὶ ἔξαγουσιν αὐτὸν ἵνα σταυρώσωσιν αὐτόν.

The Crucifixion

21 Καὶ ἀγγαρεύουσιν παράγοντά τινα, Σίμωνα Κυρηναῖον, ἐρχόμενον ἀπ’ ἀγροῦ (τὸν πατέρα Ἀλεξάνδρου καὶ Ρούφου), ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. 22 Καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ¹¹ Γολγοθᾶ¹² τόπον, ὅ ἐστιν μεθερμηνευόμενον, ‘Κρανίου Τόπος’. 23 Καὶ ἐδίδουν αὐτῷ πιεῖν¹³ ἐσμυρνισμένον οἶνον, ὁ¹⁴ δὲ οὐκ ἔλαβεν. 24 Καὶ σταυρώσαντες¹⁵ αὐτὸν,¹⁶ διαμερίζονται¹

¹ αποκριθεὶς παλιν επεν **f⁵** A,N [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 213 [0.5%] || ~ 21 ελεγεν NB,C [1%]
NU || 13 D,W [1.5%] || one other variant

² θελετε **f⁵** A,D,N [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] || --- NB,C,W [1.5%]

³ ον (-ov B) λεγετε **f⁵** N(B)C,N (98.3%) HF,RP,CP,TR,OC[NU] || --- A,D,W (1.5%) || long omissions (0.2%)

⁴ βασιλεα **f⁵**(D)N [95%] HF,RP,CP,TR || τον 1 ΝA,B,C,W [5%] OC,NU

⁵ κακον εποιησεν **f⁵** ΝA,D,N [98.5%] HF,RP,CP,TR || ~ 21 B,C [1.5%] OC,NU (W vacant)

⁶ περισσοτερως **f⁵** N [90%] HF,RP,CP,TR,OC || περισσως ΝA,B,C,D [10%] NU

⁷ ενδυουσιν **f⁵** A,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ενδιδυσκουσιν NB,C(D) [4%] NU

⁸ και λεγειν **f⁵** ΝΝ [30%] CP || λεγοντες [2%] || --- A,B,C,D [68%] HF,RP,TR,OC,NU

⁹ ο βασιλευς **f⁵** A,N [80%] HF,RP,CP,OC || βασιλευ NB,D [20%] TR,NU

¹⁰ ιματια τα ιδια **f⁵** A,N (96.3%) HF,RP,CP,TR,OC || 1 αυτου 23 (1.9%) || ~ 31 αυτου Ν (0.3%) || 1 αυτου B,C (0.8%) NU || ~ 31 (0.4%) || 1 D (0.2%) || two other variants (0.1%)

¹¹ επι **f⁵** A,C(D) [95%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 τον ΝB,N [5%] NU

¹² γολγοθα **f⁵** A,C,D [90%] HF,RP,TR,OC || γολγοθαν ΝB,N [10%] CP,NU

¹³ πιειν **f⁵** A(D) [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- NB,C [1%] NU

¹⁴ ο **f⁵** A,C [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ος ΝB [1%] NU || και D [1%]

¹⁵ σταυρωσαντες **f⁵** ΝA,C,D [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || σταυρουσιν B [0.5%] NU

¹⁶ αυτον **f⁵** ΝA,C,D [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 και B [0.5%] NU

τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον ἐπ' αὐτὰ, τίς τι ἄρῃ. 25 Ἡν δὲ ὥρα τρίτη καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. 26 Καὶ ἦν ἡ ἐπιγραφὴ τῆς αἰτίας αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένη:

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ

27 Καὶ σὺν αὐτῷ σταυροῦσιν δύο ληστάς, ἔνα ἐκ δεξιῶν καὶ ἔνα ἐξ εὐωνύμων αὐτοῦ. 28 Καὶ ἐπληρώθη ἡ Γραφὴ ἡ λέγουσα, “Καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη”.²

29 Καὶ οἱ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν, κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ λέγοντες, “Οὐά, ὁ καταλύων τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν,³ 30 σῶσον σεαυτὸν καὶ κατάβα⁴ ἀπὸ τοῦ σταυροῦ!” 31 Όμοιός⁵ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, ἐμπαίζοντες πρὸς ἀλλήλους μετὰ τῶν γραμματέων, ἔλεγον: “Ἄλλους ἔσωσεν· ἑαυτὸν οὐδὲ δύναται σῶσαι! 32 Ο Χριστὸς, ὁ βασιλεὺς τοῦ⁶ Ἰσραὴλ, καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν αὐτῷ.”⁷ Καὶ οἱ συνεσταυρωμένοι αὐτῷ⁸ ὠνείδιζον αὐτόν.

33 Γενομένης δὲ⁹ ὥρας ἔκτης, σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἔως ὥρας ἐνάτης.¹⁰ 34 Καὶ τῇ ὥρᾳ τῇ ἐνάτῃ¹¹ ἐβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων,¹² “Ἐλοι, Ἐλοι, λιμᾶ¹³ σαβαχθανί?” Ὁ ἐστιν μεθερμηνευόμενον, “Ο Θεός,¹⁴ ὁ Θεός μου, εἰς τί με ἐγκατέλιπες?”¹⁵ 35 Καί τινες τῶν παρε-

¹ διαμεριζονται F⁵ ΝA,B,C,D [95%] HF,RP,CP,OC,NU || διεμεριζοντο [3%] || διεμεριζον [2%] TR
|| three other variants

² verse 28 entire F⁵ (88.7%) HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝA,B,C,D (11.1%) NU || two other variants (0.1%) (OC is in small print)

³ εν τρισιν ημεραις οικοδομουν F⁵ ΝC [97%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 4123 B(D) [1%] NU || 234 A [2%]

⁴ καὶ καταβα⁵ A,C [96.5%] HF,RP,CP,TR,OC || καταβας NB [1.5%] NU || 1 καταβηθι [2%]

⁵ ομοιως F⁵ ΝA,B,C [90%] HF,RP,CP,NU || 1 δε [10%] TR,OC || --- D

⁶ του F⁵ A,C [95%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB,D [5%] NU

⁷ αυτω F⁵ D [80%] HF,RP,CP,OC || --- ΝA,B,C [20%] TR,NU

⁸ αυτω F⁵ A,C (96.7%) HF,RP,CP,TR,OC || συν 1 ΝB (1.2%) NU || --- D (1.9%) || long omissions (0.2%)

⁹ γενομενης δε F⁵ A,C [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ και 1 ΝB,D [4%] NU

¹⁰ ενατης F⁵ ΝA,B,C,D,N [80%] HF,RP,CP,OC,NU || εννατης [20%] TR (Also in the next verse.)

¹¹ ωρα τη ενατη F⁵ A,C,N [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 31 ΝB,D [4%] NU

¹² λεγων F⁵ A,C,N [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || --- ΝB,D [1.5%] NU

¹³ λιμα F⁵ A [85%] HF,RP,CP,OC || λεψα [10%] || λεψα NC [1%] NU || λαμψα [2%] TR || λαμψ B,D,N [1.5%]

¹⁴ ο θεος F⁵ A [45%] || 12 μου ΝC,D,N [55%] HF,RP,CP,TR,OC,NU || --- B

¹⁵ με εγκατελιπες F⁵ (A)C [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 21 (Ν)B [1.5%] NU || ~ ωνιδισας 1 D

στηκότων ἀκούσαντες ἔλεγον, “Ιδοὺ¹ Ἡλίαν φωνεῖ”. 36 Δραμὸν δὲ εἶς² καὶ³ γεμίσας σπόγγον ὅξους, περιθείς τε⁴ καλάμῳ, ἐπότιζεν αὐτὸν, λέγων, “Ἄφετε! “Ιδωμεν εἰ ἔρχεται Ἡλίας καθελεῖν αὐτὸν”!

37 Ο δὲ Ἰησοῦς, ἀφεὶς φωνὴν μεγάλην, ἔξεπνευσεν· 38 καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπὸ⁵ ἄνωθεν ἕως κάτω. 39 Ἰδὼν δὲ ὁ κεντυρίων, ὁ παρεστηκὼς ἐξ ἐναντίας αὐτοῦ, ὅτι οὕτως κράξας⁶ ἔξεπνευσεν, εἶπεν, “Ἄληθῶς ὁ ἄνθρωπος οὗτος Υἱὸς ἦν Θεοῦ!”⁷

40 Ἡσαν δὲ καὶ γυναῖκες ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, ἐν αἷς ἦν⁸ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ τοῦ⁹ Ἰακώβου τοῦ μικροῦ καὶ Ἰωσῆ¹⁰ μήτηρ καὶ Σαλώμη—41 αἱ καὶ¹¹ ὅτε ἦν ἐν τῇ Γολιλαίᾳ ἡκολούθουν αὐτῷ καὶ ηκόνουν αὐτῷ—καὶ ἄλλαι πολλαὶ αἱ συναναβάσαι αὐτῷ εἰς Ἱεροσόλυμα.

The burial

42 Καὶ ἥδη ὄψιας γενομένης, ἐπεὶ Παρασκευή ἦν,¹² ὅτιν προσάρβιατον,¹³ 43 ἐλθὼν¹⁴ Ἰωσὴφ ὁ¹⁵ ἀπὸ Ἀριμαθαίας, εὐσχήμων βουλευτής, ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προσδεχόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ,¹⁶ τολμήσας εἰσῆλθεν πρὸς¹⁷ Πιλάτον καὶ ἤτησατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. 44 Ο δὲ Πιλάτος ἐθαύμασεν εἰ ἥδη τέθηκεν· καὶ προσκαλεσάμενος τὸν κεντυρίωνα ἐπηρώτησεν αὐτὸν εἰ πάλαι ἀπέθανεν. 45 Καὶ γνοὺς ἀπὸ τοῦ κε-

¹ ιδοὺ **f⁵** A,N [90%] HF,RP,CP,TR || ιδε **NB** [4%] OC,NU || οτι C [0.5%] || οτι 1 [5%] || --- D [0.5%]

² εις **f⁵** A,C,D,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || τις **NB** [1%] NU || --- [1%]

³ και **f⁵** ΝA,C,D,N [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] || --- B [1.5%]

⁴ τε **f⁵** A,C [97%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **NB(D)N** [1.5%] NU || ~ και [1.5%]

⁵ απο **f⁵** ΝA,C,N [98%] HF,RP,CP,TR,OC || οτι B,D,W [2%] NU

⁶ κραξας **f⁵** A,C,N,W (98.6%) HF,RP,CP,TR,OC || κραξαντα D || --- **NB** (0.4%) NU || longer omissions (0.9%)

⁷ ο ανθρωπος ουτος υιος ην θεου **f⁵** A,C,N,W [97.5%] HF,RP,CP,TR,OC || ~ 312465 **NB** [2%] NU || ~ 312645 D || two other variants

⁸ ην **f⁵** D,W [55%] CP || 1 και A,C,N [45%] HF,RP,TR,OC || και **NB** [0.5%] NU

⁹ τον **f⁵** A [90%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **NB,C(D)N,W** [10%] NU

¹⁰ ιωση **f⁵** ΝA,C,N(W) [98%] HF,RP,CP,TR,OC || ιωσητος (B)D [2%] NU

¹¹ αι και **f⁵** D (88.8%) HF,RP,CP,TR,OC || 2 A,C,N,W (7.4%) || 1 **NB** (3.7%) NU || 1 δε (0.1%)

¹² παρασκευη ην **f⁵** [25%] || ~ 21 ΝA,B,C,D,W [75%] HF,RP,CP,TR,OC,NU

¹³ προσαββατον **f⁵** ΝB,C,W [70%] HF,RP,CP,TR,OC,NU || προσαββατον A [30%] || D

¹⁴ ελθων **f⁵** ΝA,B,C,W [35%] OC,NU || ηλθεν D [65%] HF,RP,CP,TR

¹⁵ ο **f⁵** ΝA,C,W [98.5%] HF,RP,CP,TR,OC[NU] || --- B,D [1.5%]

¹⁶ θεου *reII* || 1 και [2%] CP

¹⁷ προς **f⁵** A,C,D [99%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 τον **NB,W** [1%] NU

ντυρίωνος, ἐδωρήσατο τὸ σῶμα¹ τῷ Ἰωσῆφ. **46** Καὶ ὁγοράσας² σινδόνα καὶ³ καθελὼν αὐτὸν, ἐνείλησεν⁴ τῇ σινδόνι καὶ κατέθηκεν⁵ αὐτὸν ἐν μνημείῳ, ὃ ἦν λελατομημένον ἐκ πέτρας· καὶ προσεκύλισεν λίθον ἐπὶ τὴν θύραν τοῦ μνημείου. **47** Ἡ δὲ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία⁶ Ἰωσῆ⁷ ἐθεώρουν ποῦ τίθεται.⁸

16 Καὶ διαγενομένου τοῦ σαββάτου, Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία⁹ Ἰακώβου καὶ Σαλώμη ἤγραψαν¹⁰ ἀρώματα, ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν τὸν Ἰησοῦν.¹¹

Resurrection Day—Sunday, 04/07/30 AD

Women go to sepulcher

2 Καὶ λίαν πρωὶ τῆς μιᾶς¹² σαββάτων, ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον, ἀνατείλαντος τοῦ ἥλιου. **3** Καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς, “Τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου?” **4** Καὶ ἀναβλέψασαι θεωροῦσιν ὅτι ἀποκεκύλισται ὁ λίθος! (ἥν γὰρ μέγας σφόδρα). **5** Καὶ εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον εἶδον νεανίσκον καθήμενον ἐν τοῖς δεξιοῖς περιβεβλημένον στολὴν λευκήν, καὶ ἐξεθαμβήθησαν. **6** Ό δὲ λέγει οὕτως: “Μὴ ἐκθαμβεῖσθε. Ἰησοῦν ζητεῖτε, τὸν Ναζαρηνὸν, τὸν ἐσταυρωμένον. Ἦγέρθη! Οὐκ ἔστιν ὁδε!” Ιδε, ὁ τόπος ὅπου ἔθηκαν αὐτόν. **7** Ἀλλ᾽¹³ ὑπάγετε, εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ τῷ Πέτρῳ, ὅτι ‘Προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν.’” **8** Καὶ ἐξελθοῦσαι¹⁴ ἔφυγον ἀπὸ

¹ σῶμα **f⁵** A,C,W [99%] HF,RP,CP,TR,OC || πτωμα **N**B,D [1%] NU

² ὁγοράσας *rell* || ὁγωράσας CP

³ καὶ **f⁵** A,C(W) [99%] HF,RP,CP,TR,OC || --- **N**B(D) [1%] NU

⁴ ενειλησεν *rell* || ενειλισε [5%] CP

⁵ κατεθηκεν **f⁵** C (94.1%) HF,RP,CP,TR,OC || εθηκεν **N**B,D,W (4.6%) NU || τεθηκεν (0.7%) || καθηκεν A (0.3%) || long omission (0.2%) || one other variant

⁶ μαρια **f⁵** D [97%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 η A,B,C,W [3%] NU || **N** has a long omission [homoioteleuton]

⁷ ιωση **f⁵** C(W) [96%] HF,RP,CP,TR,OC || ιωσηφ A [0.5%] || ιωσητος B [3%] NU || ιακωβου D [0.5%] || --- **N**

⁸ τιθεται **f⁵** W [97%] HF,RP,CP,TR,OC || τεθειται A,B,C,D [3%] NU || --- **N**

⁹ μαρια **f⁵** [88%] HF,RP,CP || 1 η τον A,B [2%] TR,OC[NU] || 1 η **N**C,W [10%] || D has a long omission

¹⁰ ηγορασαν *rell* || ηγωρασαν CP

¹¹ τον ιησουν **f⁵** [30%] CP || αυτον **N**A,B,C(D)W [70%] HF,RP,TR,OC,NU

¹² της μιας **f⁵** A,C [97%] HF,RP,CP,TR,OC || 2 D || 12 των [1%] || τη μια των **N** [1.5%] NU || μια των B,W || μια [0.5%]

¹³ αλλα *rell* || αλλα **N**A,B,C,D,W [2%] NU

¹⁴ εξελθουσαι *rell* || 1 ταχυ [5%] TR

τοῦ μνημείου, εἶχεν δὲ¹ αὐτὰς τρόμος καὶ ἔκστασις· καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶπον, ἐφοβούντο γάρ.²

Jesus appears to the Magdalene, first

9 Ἀναστὰς δὲ ὁ Ἰησοῦς³ πρωῒ πρώτῃ σαββάτου, ἐφάνη πρῶτον Μαρίᾳ τῇ Μαγδαληνῇ, ἀφ' ἣς⁴ ἦκβεβλήκει ἐπτὰ δαιμόνια. 10 Ἐκείνη πορευθεῖσα ἀπήγγειλεν τοῖς μετ' αὐτοῦ γενομένοις, πενθούσιν καὶ κλαίουσιν. 11 Κἀκεῖνοι, ἀκούσαντες ὅτι ζῆται καὶ ἔθεάθη ὑπ' αὐτῆς, ἤπιστησαν.

Emmaus⁵

12 Μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶν ἔξ αὐτῶν περιπατοῦσιν ἐφανερώθη, ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ, πορευομένοις εἰς ἀγρόν. 13 Κἀκεῖνοι ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν τοῖς λοιποῖς· οὐδὲ ἐκείνοις ἐπίστευσαν.

Jesus appears to the 'Eleven', fifth

14 "Υστερον⁶ ἀνακειμένοις αὐτοῖς τοῖς ἔνδεκα ἐφανερώθη· καὶ ὠνείδισεν τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν καὶ σκληροκαρδίαν, ὅτι τοῖς θεασαμένοις αὐτὸν ἐγγερμένον⁸ οὐκ ἐπίστευσαν. 15 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς: "Πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἄπαντα, κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει. 16 Ο πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται· ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται. 17 Σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύσασιν ταῦτα παρακολουθήσει: ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσιν· γλώσσαις λαλήσουσιν καιναῖς.⁹ 18 Ὁφεις ἀρούσιν· καὶ θανάσιμόν τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάψῃ.¹⁰ ἐπὶ ἀρρώστους χεῖρας ἐπιθήσουσιν, καὶ καλῶς ἔξουσιν."

The Ascension

19 Ο μὲν οὖν Κύριος,¹¹ μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς, ἀνελήφθη εἰς τὸν καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ. 20 Ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες ἐκήρυξαν

¹ δε **f⁵** A,C [99.5%] HF,RP,CP,TR,OC || γαρ ΝBD(W) [0.5%] NU

² have verses 9-20 *rell* // [[NU]] || --- NB (For a full discussion of this variant, please see Appendix E in my, *The Identity of the New Testament Text IV*.)

³ ο ιησους **f⁵** [30%] CP || --- A,C,D,W [70%] HF,RP,TR,OC,NU (NB omit verses 9-20 and NU puts them in double brackets.)

⁴ αφ **f⁵** A [98%] HF,RP,CP,TR,OC || παρ C,D,W [2%] NU

⁵ ης *rell* || 1 καὶ CP

⁶ [This was either the third or the fourth appearance; the 2nd was to the women; Jesus also appeared to Peter, but the Text does not permit us to know for sure if it was before or after Emmaus.]

⁷ υστερον **f⁵** C,W [98%] HF,RP,CP,TR,OC || 1 δε A,D [2%] [NU]

⁸ εγγερμένον *rell* || 1 εκ νεκρων A,C (10.7%)

⁹ καιναις **f⁵** A,W (97.8%) HF,RP,CP,TR,OC || και εν ταις χερσιν 1 C (2.2%) [NU]

¹⁰ βλαψη **f⁵** A,C,W [95%] HF,RP,CP,NU || βλαψει [5%] TR,OC

¹¹ κυριος **f⁵** A (94.5%) HF,RP,CP,TR,OC || 1 ιησους C(W) (5.2%) NU || ιησους (0.2%) || one other variant

πανταχοῦ, τοῦ Κυρίου συνεργοῦντος καὶ τὸν λόγον βεβαιοῦντος διὰ τῶν ἐπακολουθούντων σημείων. Ἀμήν.^{1,2,3,4}

¹ αμῆν **F^{s5}** C,W (97.9%) HF,RP,CP,TR,OC || --- A (2.1%) NU

² have verses 9-20 *rell* [[NU]] || --- NB (For a full discussion of this variant, please see Appendix E in my, *The Identity of the New Testament Text IV*.)

³ In the colophons, **F^{s5}** [50%] have, “published ten years after the ascension of Christ”. For 50% of the MSS to have this information probably means that the tradition is ancient; and of course, I have demonstrated, to my own satisfaction at least, that **F^{s5}** goes back at least to the 3rd century. If this information is correct, then Mark was ‘published’ in 40/41 AD. The same sources have Matthew published two years earlier (38/39) and Luke five years later (45/46), while John was ‘published’ thirty-two years after the ascension, or 61/62 AD. Not only were the authors eyewitnesses of the events, but many others were still alive when the Gospels appeared. They could attest to the veracity of the accounts, but could also be the source of textual variants, adding tidbits here and there, or ‘correcting’ something that they remembered differently.

⁴ The citation of **F^{s5}** is based on forty-six MSS—18, 35, 128, 141, 204, 510, 547, 586, 645, 689, 789, 824, 928, 1023, 1047, 1072, 1075, 1117, 1133, 1145, 1147, 1199, 1251, 1339, 1435, 1461, 1496, 1503, 1572, 1628, 1637, 1667, 1705, 1713, 2122, 2221, 2253, 2261, 2323, 2382, 2466, 2503, 2554, 2765, Iviron 2110 and Leukosia 65—all of which I collated myself. None of them is a ‘perfect’ representative of **F^{s5}** in Mark, as it stands [an unreasonable expectation, presumably, for a book this size, besides being a Gospel]. But 586 is only off by one letter, and its exemplar, and those of 35 and 2382, probably were perfect! And several other exemplars come close—that of 1628 was off by one variant, those of 510 and 2253 were off by two variants, those of 824, 1435, 1503 and 1637 were off by three, several by four, and so on. [This refers to the MSS I have collated—there may be even better ones out there! In fact, since I have collated less than 20% of the family representatives for this book, there probably are better ones out there.] The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Cyprus, Patmos, Constantinople, Aegean, Tirana, Mt. Athos [seven different monasteries], Corinth⁷, Athens, Grottaferrata, Vatican, Bucharest, Leukosia, Kalavryta, Meteora, Lesbos, Sparta etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there, I mainly depended on Legg (*Novum Testamentum Graece Secundum Westcott-Hortianum*. Evangelium Secundum Marcum [Ed. S.C.E. Legg, Oxonii: E. Typographeo Clarendoniano, 1935]). I occasionally supplemented from Swanson, Scrivener and von Soden—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 2\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 4\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 15\%$ —since my sources had collated a lower percentage of the extant MSS than *ECM* for the General Epistles, for example, my guesses as to percentages are more tentative than they were there, except that I guarantee the witness of **F^{s5}**. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ

Dedicatory

1 Ἐπειδήπερ πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι διήγησιν περὶ τῶν πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν πραγμάτων, **2** καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου, **3** ἔδοξεν κάμοί, παρηκολουθηκότι Ἀνωθεν πᾶσιν, ἀκριβῶς καθεξῆς σοι γράψαι, κράτιστε Θεόφιλε, **4** οἵα ἐπιγνῶς περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν.

The birth of John the baptizer foretold

5 Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου, τοῦ¹ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας, ἵερεύς τις ὄνοματι Ζαχαρίας, ἐξ ἐφημερίας Ἀβιά· καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ² ἐκ τῶν θυγατέρων Ἄαρών, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς Ἐλισάβετ. **6** Ἡσαν δὲ δίκαιοι ἀμφότεροι ἐνώπιον³ τοῦ Θεοῦ, πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασιν τοῦ Κυρίου ἅμεμπτοι. **7** Καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς τέκνον, καθότι ἡ Ἐλισάβετ ἦν⁴ στεῖρα· καὶ ἀμφότεροι προβεβηκότες ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν ἦσαν.

The setting

8 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἱερατεύειν αὐτὸν ἐν τῇ τάξει τῆς ἐφημερίας αὐτοῦ ἔναντι⁵ τοῦ Θεοῦ, **9** κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἱερατείας, ἔλαχεν τοῦ θυμιάματος εἰσελθῶν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Κυρίου· **10** καὶ πᾶν τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ ἦν⁶ προσευχόμενον ἔξω τῇ ὥρᾳ τοῦ θυμιάματος. **11** Ὡφθῇ δὲ αὐτῷ ἄγγελος Κυρίου ἐστὼς ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος· **12** καὶ ἐταράχθη Ζαχαρίας ἰδών, καὶ φόβος ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτόν.

Gabriel delivers

13 Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος: “Μὴ φοβοῦ, Ζαχαρία, διότι εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου, καὶ ἡ γυνὴ σου Ἐλισάβετ γεννήσει υἱόν σοι, καὶ

¹ τοῦ **f⁸⁵** A,C,D [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- NB,W [1%] NU

² η γυνὴ αυτοῦ **f⁸⁵** A [98.6%] CP,HF,RP,TR,OC || 2 αυτῷ NB,C,D,W [1.4%] NU

³ ενώπιον **f⁸⁵** A,D,W [99.4%] CP,HF,RP,TR,OC || εναντιον NB,C [0.6%] NU

⁴ η ελισάβετ ην **f⁸⁵** A,C [92.9%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 312 ND [2.3%] NU || 23 [4.4%] || ~ 32 B,W [0.4%]

⁵ εναντι **f⁸⁵** B,D,W [80%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || εναντιον NA,C [20%]

⁶ τοι λαον ην **f⁸⁵** A,C,D [45%] CP,TR || ~ 312 NB,W [55%] HF,RP,OC,NU (The verb works with the participle in a periphrastic construction; the reading of A,C,D is the more natural, by far.)

καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάννην. 14 Καὶ ἔσται χαρά σοι καὶ ἀγαλλίασις, καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῇ γεννήσει¹ αὐτοῦ χαρήσονται· 15 ἔσται γὰρ μέγας ἐνώπιον τοῦ² Κυρίου· καὶ οἶνον καὶ σίκερα οὐ μὴ πίῃ· καὶ Πνεύματος Ἁγίου πλησθήσεται ἔτι ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ. 16 Καὶ πολλοὺς τῶν νιῶν Ἰσραὴλ ἐπιστρέψει ἐπὶ Κύριον τὸν Θεὸν αὐτῶν· 17 καὶ αὐτὸς προελεύσεται ἐνώπιον Αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἡλιού, ἐπιστρέψαι καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, καὶ ὀπειθεῖς ἐν φρονήσει δικαίων, ἐτοιμάσαι Κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον.”

Zacharias doubts

18 Καὶ εἶπεν Ζαχαρίας πρὸς τὸν ἄγγελον: “Κατὰ τί γνώσομαι τοῦτο? Ἔγὼ γάρ εἰμι πρεσβύτης, καὶ ἡ γυνὴ μου προβεβηκυῖα ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς.” 19 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῷ: “Ἐγὼ εἰμι Γαβριὴλ, ὁ παρεστηκὼς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· καὶ ἀπεστάλην λαλῆσαι πρὸς σε καὶ εὐαγγελίσασθαί σοι ταῦτα. 20 Καὶ ἴδου, ἔσῃ σιωπῶν καὶ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι ὅχρι ἃς ἡμέρας γένηται ταῦτα, ἀνθ’ ὧν οὐκ ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου, οἵτινες πληρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν.”

Zacharias punished

21 Καὶ ἦν ὁ λαὸς προσδοκῶν τὸν Ζαχαρίαν, καὶ ἐθαύμαζον ἐν τῷ χρονίζειν αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ.³ 22 Ἐξελθὼν δὲ οὐκ ἡδύνατο⁴ λαλῆσαι αὐτοῖς, καὶ ἐπέγνωσαν ὅτι ὀπτασίαν ἐώρακεν ἐν τῷ ναῷ—καὶ αὐτὸς ἦν διανεύων αὐτοῖς, καὶ διέμενεν κωφός. 23 Καὶ ἐγένετο, ὡς ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

24 Μετὰ δὲ ταύτας τὰς ἡμέρας συνέλαβεν Ἐλισάβετ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ περιέκρυβεν ἑαυτὴν μῆνας πέντε· λέγουσα 25 ὅτι “Οὕτως μοι πεποίηκεν ὁ⁵ Κύριος ἐν ἡμέραις αἷς ἐπεῖδεν ἀφελεῖν τὸ⁶ ὄνειδός μου ἐν ἀνθρώποις”

The birth of Jesus foretold—5 BC

26 Ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἔκτῳ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ ὑπὸ⁷ τοῦ Θεοῦ εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας ἥ ὄνομα Ναζαρέτ,¹ 27 πρὸς παρθένον μεμνηστευ-

¹ γεννήσει **f⁸⁵** [70%] CP,HF,RP,TR,OC || γενεσει ΝA,B,C,D,W [30%] NU

² τοῦ **f⁸⁵** B,D,W [80%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || --- ΝA,C [20%]

³ αυτὸν εν τῷ ναῷ **f⁸⁵** ΝA,C,D [96.6%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 2341 B,W [1%] NU || 1 [2.4%]

⁴ ηδύνατο **f⁸⁵** C,D,W [93%] CP,HF,RP,TR,OC || εδύνατο ΝA,B [7%] NU (Attic or Koine?)

⁵ ο **f⁸⁵** A,B [99.3%] CP,HF,RP,TR,OC || --- ΝC,D,W [0.7%] NU

⁶ το **f⁸⁵** A,C [98.8%] CP,HF,RP,TR,OC || --- ΝB,D,W [1.2%] NU

⁷ υπο **f⁸⁵** A,C,D [98.4%] CP,HF,RP,TR,OC || απο ΝB,W [1.6%] NU

μένην² ὀνδρί φῶ ὄνομα Ἰωσήφ, ἐξ οἴκου³ Δαυίδ· καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθένου Μαριάμ. **28** Καὶ εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτὴν⁴ εἶπεν, “Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ· εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν!”⁵ **29** Η δὲ ἰδούσα⁶ διεταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ⁷ αὐτοῦ,⁸ καὶ διελογίζετο ποταπὸς εἴη ὁ ἀσπασμὸς οὗτος.

Gabriel delivers

30 Καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ: “Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ, εὖρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ Θεῷ. **31** Καὶ ἰδοὺ, συλλήψῃ⁹ ἐν γαστρὶ καὶ τέξῃ Υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. **32** Οὗτος ἔσται μέγας, καὶ Υἱὸς Ὅψιστου κληθήσεται· καὶ δώσει αὐτῷ Κύριος ὁ Θεὸς τὸν θρόνον Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. **33** καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακὼβ εἰς τοὺς αἰῶνας· καὶ, τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος!”

Mary agrees

34 Εἶπεν δὲ Μαριάμ πρὸς τὸν ἄγγελον, “Πῶς ἔσται¹⁰ τοῦτο, ἐπεὶ ὄνδρα οὐ γινώσκω?” **35** Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῇ: “Πνεῦμα Ἀγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις Ὅψιστου ἐπισκιάσει σοι· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον Ἀγιον κληθήσεται Υἱὸς Θεοῦ! **36** Καὶ ἰδοὺ, Ἐλισάβετ ἡ συγγενής¹¹ σου, καὶ αὐτὴ¹² συνειληφυῖα¹³ υἱὸν ἐν γήρει¹⁴ αὐτῆς, καὶ οὗτος μὴν ἔκτος ἔστιν αὐτῇ τῇ καλούμενῃ στείρᾳ. **37** ὅτι οὐκ ἀδυνατήσει παρὰ τῷ Θεῷ¹⁵ πᾶν ρήμα.” **38** Εἶπεν δὲ Μαριάμ: “Ιδοὺ ἡ δούλη Κυρίου! Γένοιτο μοι κατὰ τὸ ρήμα σου.” Καὶ ἀπῆλθεν ἀπ’ αὐτῆς ὁ ἄγγελος.

¹ ναζαρετ **f⁵⁵** ΝB,D,W [69%] CP,HF,RP,TR,OC || ναζαρεθ (C) [29.5%] NU || ναζαραθ A [1.5%]

² μεμνηστευμένην **f⁵⁵** C [99.6%] CP,HF,RP,TR,OC || εμνηστευμένη ΝA,B,W [0.3%] NU || μεμνησμένην D [alone]

³ οικου **f⁵⁵** A,B,D,W [88%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || 1 καὶ πατριας ΝC [12%]

⁴ ο ἄγγελος προς αυτην **f⁵⁵** A,C,D [97.8%] CP,HF,RP,TR,OC || 34 B,W [1.2%] NU || ~3412 Ν [1%]

⁵ εὐλογημένη συ εν γυναιξιν **f⁵⁵** A,C,D [98.6%] CP,HF,RP,TR,OC || --- ΝB,W [1.4%] NU

⁶ ιδουσα **f⁵⁵** A,C [97.6%] CP,HF,RP,TR,OC || --- ΝB,D,W [2.4%] NU

⁷ διεταράχθη επι τω λογῳ **f⁵⁵** A [97%] CP,HF,RP,TR,OC || ~2341 ΝB(D)W [3%] NU || 1 C [alone]

⁸ αυτου **f⁵⁵** A [96.3%] CP,HF,RP,TR,OC || --- ΝB,C,D,W [3.7%] NU

⁹ συλληψη **f⁵⁵** [99.4%] CP,HF,RP,TR,OC || συλληψη ΝA,B,C(D,W) [0.6%] NU

¹⁰ εσται **f⁵⁵** ΝA,B,C,D,W [78%] CP,HF,RP,TR,NU || 1 μοι [22%] OC

¹¹ συγγενης **f⁵⁵** C [90%] CP,HF,RP,TR,OC || συγγενις ΝA,B(D) [10%] NU || συνγενεις W [alone]

¹² αὐτη **f⁵⁵** || αυτη CP,HF,RP,TR,OC,NU

¹³ συνειληφια **f⁵⁵** A,C,D [98.8%] CP,HF,RP,TR,OC || συνειληφεν ΝB,W [1.2%] NU

¹⁴ γηρει **f⁵⁵** ΝA,B,C,D,W [90%] CP,HF,RP,OC,NU || γηρα [10%] TR

¹⁵ τω θεω **f⁵⁵** A,C [99%] CP,HF,RP,TR,OC || του θεου ΝB,D,W [1%] NU

Mary visits Elizabeth

39 Ἀναστάσα δὲ¹ Μαριὰμ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐπορεύθη εἰς τὴν ὄρεινήν, μετὰ σπουδῆς, εἰς πόλιν Ἰούδα, 40 καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον Ζαχαρίου καὶ ἡσπάσατο τὴν Ἐλισάβετ. 41 Καὶ ἐγένετο ὡς ἥκουσεν ἡ Ἐλισάβετ τὸν ἀσπασμὸν τῆς Μαρίας² ἐσκίρτησεν τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς, καὶ ἐπλήσθη Πνεύματος Ἅγιου ἡ Ἐλισάβετ.

Elizabeth prophesies

42 Καὶ ἀνεφώνησεν³ φωνῇ⁴ μεγάλῃ καὶ εἶπεν: “Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξὶν, καὶ εὐλογημένος ὁ Καρπὸς τῆς κοιλίας σου! 43 Καὶ πόθεν μοι τοῦτο ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ Κυρίου μου πρός με?⁵ 44 Ἰδοὺ γὰρ, ὡς ἐγένετο ἡ φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ σου εἰς τὰ ὕτα μου ἐσκίρτησεν τὸ βρέφος ἐν ἀγαλλιάσει⁶ ἐν τῇ κοιλίᾳ μου. 45 Καὶ μακαρία ἡ πιστεύσασα, ὅτι ἔσται τελείωσις τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ Κυρίου.”

Mary worships

46 Καὶ εἶπεν Μαριάμ: “Μεγαλύνει ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον, 47 καὶ ἡγαλλίασεν τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ Σωτῆρί μου· 48 ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ. Ἰδοὺ γὰρ, ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦντος με πᾶσαι αἱ γενεαί, 49 ὅτι ἐποίησέν μοι μεγαλεῖα⁷ ὁ Δυνατὸς, καὶ Ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ. 50 Καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς γενεὰς γενεῶν⁸ τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. 51 Ἐποίησεν κράτος ἐν βραχίονι αὐτοῦ· διεσκόρπισεν ὑπερηφάνους διανοίας καρδίας αὐτῶν· 52 καθεῖλεν δυνάστας ἀπὸ θρόνων καὶ ὑψώσεν ταπεινούς· 53 πεινῶντας ἐνέπλησεν ὄγαθῶν καὶ πλουτοῦντας ἔξαπέστειλεν κενούς. 54 Ἀντελάβετο Ἰσραὴλ παιδὸς αὐτοῦ, μνησθῆναι ἐλέους, 55 καθὼς ἐλάλησεν πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, τῷ Ἀβραὰμ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ ἔως αἰώνος.”⁹

¹ αναστασα δε **f85** NB,C,D,W [90.6%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || ~ καὶ 1 A [9.4%]

² η ελισαβετ τον ασπασμον της μαριας **f85** A,W [98.3%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 345612 NB,C,D [1.7%] NU

³ ανεφωνησεν **f85** A,B,D,W [89%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || ανεβοησεν NC [11%]

⁴ φωνη **f85** NA,C,D [99.2%] CP,HF,RP,TR,OC || κραυγη B,W [0.8%] NU

⁵ με **f85** A,C,D,W [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC || εμε NB [0.3%] NU

⁶ το βρεφος εν αγαλλιασει **f85** A [97.5%] CP,HF,RP,OC || ~ 3412 NB,C,D,W [2.5%] TR,NU

⁷ μεγαλεια **f85** A,C [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC || μεγαλα NB,D,W [0.3%] NU

⁸ γενεας γενεων **f85** A [69%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 καὶ 2 [2.8%] || γενεαν 2 D [0.6%] || γενεαν και γενεαν N [25.3%] || 1 και 1 B,C,W [0.8%] NU || three other variants [1.5%]

⁹ εως αιωνος **f85** C [35%] CP || 1 αιωνας [1%] || εις τον αιωνα NA,B,D,W [64%] HF,RP,TR,OC,NU [Render “while there is an age”—I take the point to be that the things mentioned are pertinent to this world, not the next.]

56 Ἔμεινεν δὲ Μαριὰμ σὺν αὐτῇ ὡσεὶ¹ μῆνας τρεῖς, καὶ ὑπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς.

The birth of John

57 Τῇ δὲ Ἐλισάβετ ἐπλήσθη ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν αὐτήν, καὶ ἐγέννησεν οὐνόν. **58** Καὶ ἥκουσαν οἱ περίοικοι καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῆς ὅτι ἐμεγάλυνεν Κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ μετ' αὐτῆς, καὶ συνέχαιρον αὐτῇ.

John is named

59 Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ὄγδοῃ ἡμέρᾳ² ἥλθον περιτεμεῖν τὸ παιδίον, καὶ ἐκάλουν αὐτὸν ἐπὶ τῷ ὄνοματι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, Ζαχαρίαν. **60** Καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπεν, “Οὐχί, ἀλλὰ κληθήσεται Ἰωάννης”! **61** Καὶ εἶπον³ πρὸς αὐτὴν ὅτι “Οὐδείς ἐστιν ἐν τῇ συγγενείᾳ⁴ σου ὃς καλεῖται τῷ ὄνοματι τούτῳ”. **62** Ἐνένευον δὲ τῷ πατρὶ αὐτοῦ τὸ τί ἀν θέλοι καλεῖσθαι αὐτόν.⁵ **63** Καὶ αἰτήσας πινακίδιον ἔγραψεν λέγων, “Ιωάννης ἐσται⁶ τὸ⁷ ὄνομα αὐτοῦ!” Καὶ ἐθαύμασαν πάντες. **64** Ανεῳχθῇ δὲ τὸ στόμα αὐτοῦ παραχρῆμα καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει εὐλογῶν τὸν Θεόν. **65** (Καὶ ἐγένετο ἐπὶ πάντας φόβος τοὺς περιοικούντας αὐτούς· καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ὥρεινή τῆς Ἰουδαίας διελαλεῖτο πάντα τὰ ρήματα ταῦτα. **66** Καὶ ἐθεντο πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν λέγοντες, “Τί ἄρα τὸ παιδίον τοῦτο ἐσται?” Καὶ⁸ χειρὶ Κυρίου ἦν μετ' αὐτοῦ.)

Zacharias prophesies

67 Καὶ Ζαχαρίας, ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἐπλήσθη Πνεύματος Ἅγιου καὶ προεφήτευσεν⁹ λέγων: **68** “Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραήλ, ὅτι ἐπεσκέψατο καὶ ἐποίησεν λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ, **69** καὶ ἤγειρεν κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἐν τῷ¹⁰ οἴκῳ Δαυὶδ τοῦ¹¹ παιδὸς αὐτοῦ—**70** καθὼς ἐλάλησεν διὰ στόματος τῶν ἀγίων τῶν¹² ἀπ' αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ—**71** σωτηρίαν

¹ ωσει **f⁵⁵** A,C [97.8%] CP,HF,RP,TR,OC || ως **NB,W** [2%] NU || --- D [0.2%]

² ογδοη ημερα **f⁵⁵** A [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 2 τη 1 **NB,C,D,W** [2.5%] NU

³ ειπον **f⁵⁵** A,B,C [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ειπαν **ND,W** [1%] NU

⁴ εν τη συγγενεια **f⁵⁵** D [88%] CP,HF,RP,TR,OC || εκ της συγγενειας **NA,B,C,W** [12%] NU

⁵ αυτον **f⁵⁵** A,C,W [92%] CP,HF,RP,TR,OC || αυτο P⁴**NB,D** [8%] NU

⁶ εσται **f⁵⁵** C [26%] CP || εστιν **NA,B,D,W** [74%] HF,RP,TR,OC,NU

⁷ το **f⁵⁵** **NA,C,D,W** [99.4%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁴**B** [0.6%] NU

⁸ και **f⁵⁵** A [98.6%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 γαρ P⁴**NB,C,D,W** [1.4%] NU

⁹ προεφητευσεν **f⁵⁵** (D) [94%] CP,HF,RP,TR,OC || επροφητευσεν P⁴**NA,B,C,W** [3.8%] NU || επροεφητευσεν [2.2%]

¹⁰ τω **f⁵⁵** A [93%] CP,HF,RP,TR,OC || --- **NB,C,D,W** [7%] NU

¹¹ των **f⁵⁵** A,C [99.3%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁴**NB,D,W** [0.7%] NU

¹² των **f⁵⁵** A,C,D [98%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁴**NB,W** [2%] NU

έξ ἐχθρῶν ἡμῶν καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν μισούντων ἡμᾶς· 72 ποιῆσαι ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ μνησθῆναι διαθήκης ἀγίας αὐτοῦ, 73 ὅρκον δὲ ὕμοσεν πρὸς Ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν· 74 τοῦ δοῦναι ἡμῖν ἀφόβως (ἐκ χειρὸς τῶν¹ ἐχθρῶν ἡμῶν² ῥυσθέντας) λατρεύειν αὐτῷ, 75 ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας³ τῆς ζωῆς⁴ ἡμῶν.

76 “Καὶ σύ,⁵ παιδίον, προφήτης Ὅψιστου κληθήσῃ, προπορεύσῃ γὰρ πρὸ προσώπου⁶ Κυρίου ἑτοιμάσαι ὄδονς αὐτοῦ, 77 τοῦ δοῦναι γνῶσιν σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ ἐν ἀφέσει ἀμαρτιῶν αὐτῶν,⁷ 78 διὰ σπλάγχνα ἐλέονς Θεοῦ ἡμῶν, ἐν οἷς ἐπεσκέψατο⁸ ἡμᾶς ἀνατολὴ ἐξ ὕψους· 79 ἐπιφάναι τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις, τοῦ κατευθύναι τοὺς πόδας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης.”

80 Τὸ δὲ παιδίον ηὔξανεν καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι, καὶ ἦν ἐν ταῖς ἐρήμοις ἔως ἡμέρας ἀναδείξεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰσραήλ.

The birth of Jesus—4 BC

2 Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐξῆλθεν δόγμα παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. 2 Αὕτη ἡ⁹ ἀπογραφὴ πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κυρηνίου. 3 Καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι, ἔκαστος εἰς τὴν ἴδιαν¹⁰ πόλιν.

At night, in Bethlehem, the Savior is born

4 Ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσὴφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ἐκ πόλεως Ναζαρὲτ,¹¹ εἰς τὴν Ιουδαίαν, εἰς πόλιν Δαυίδ ἥτις καλεῖται Βηθλέεμ, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατριῶς Δαυίδ, 5 ἀπογράψασθαι σὺν Μαριὰμ, τῇ μεμνηστευμένῃ¹² αὐτῷ γυναικί,¹³ οὓσῃ ἐγκύῳ. 6 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς

¹ τῶν **f⁵** A,C [98.4%] CP,HF,RP,TR,OC || --- NB,D,W [1.6%] NU

² ημῶν **f⁵** A,C,D [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- NB,W [1.5%] NU

³ πασας τας ημερας **f⁵** ΝA,C,D [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || πασαις ταις ημεραις P⁴B,W [0.5%] NU

⁴ της ζωης **f⁵** [77%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁴ΝA,B,C,D,W [23%] NU

⁵ συ **f⁵** A [99.3%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 δε P⁴NB,C,D,W [0.7%] NU

⁶ προ προσωπου **f⁵** A,C,D [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC || ενωπιον (P⁴)NB,W [0.3%] NU

⁷ αυτων **f⁵** P⁴ΝB,D [85%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || ημων A,C [13%] || αυτου W [1%] || --- [1%]

⁸ επεσκεψατο **f⁵** A,C,D [99.6%] CP,HF,RP,TR,OC || επισκεψεται P⁴ΝB,W [0.4%] NU

⁹ η **f⁵** ΝA,C,W [99.4%] CP,HF,RP,TR,OC || --- B,D [0.6%] NU

¹⁰ ιδιαν **f⁵** A,C [99.3%] CP,HF,RP,TR,OC || εαντου B,D,W [0.7%] NU || εαντων Ν

¹¹ ναζαρετ **f⁵** B,W [73%] CP,HF,RP,TR,OC || ναζαρεθ ND [26.5%] NU || ναζαραθ A,C [0.5%]

¹² μεμνηστευμενη **f⁵** [99%] CP,HF,RP,TR,OC || εμνηστευμενη ΝA,B,C,D [0.6%] NU ||

εμεμνηστευμενη C || two other variants [0.4%]

¹³ γυναικι **f⁵** A [98.4%] CP,HF,RP,TR,OC || --- ΝB,C'D,W [1.6%] NU

έκει ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτήν· 7 καὶ ἔτεκεν τὸν Υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτὸν καὶ ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν τῇ¹ φάτνῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι.

Angels and shepherds

8 Καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ, ἀγραυλοῦντες καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην αὐτῶν. 9 Καὶ ἴδού,² ἄγγελος Κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς καὶ δόξα Κυρίου περιέλαμψεν αὐτούς, καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν. 10 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος: “Μὴ φοβεῖσθε, ἴδού γὰρ, εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἣτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ. 11 ὅτι ἐτέχῃ ὑμῖν σήμερον Σωτήρ, ὃς ἔστιν Χριστὸς Κύριος, ἐν πόλει Δαυίδ. 12 Καὶ τοῦτο ὑμῖν τὸ σημεῖον: εὑρήσετε³ Βρέφος ἐσπαργανωμένον, κείμενον⁴ ἐν⁵ φάτνῃ.” 13 Καὶ ἐξαίφνης ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς οὐρανίου αἰνούντων τὸν Θεὸν καὶ λεγόντων, 14 “Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνῃ, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίᾳ!”⁶

Shepherds go and report

15 Καὶ ἐγένετο ὡς ἀπῆλθον ἀπ’ αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγελοι, καὶ οἱ ἀνθρωποι,⁷ οἱ ποιμένες, εἰπον⁸ πρὸς ἀλλήλους, “Διέλθωμεν δὴ ἔως Βηθλέεμ καὶ ἴδωμεν τὸ ῥῆμα τοῦτο τὸ γεγονός, ὃ ὁ Κύριος ἐγνώρισεν ἡμῖν!” 16 Καὶ ἥλθον⁹ σπεύσαντες καὶ ἀνεῦρον¹⁰ τὴν τε Μαριὰμ καὶ τὸν Ἰωσὴφ, καὶ τὸ Βρέφος κείμενον ἐν τῇ φάτνῃ. 17 Ἰδόντες δὲ διεγνώρισαν¹¹ περὶ τοῦ ῥήματος τοῦ λαληθέντος αὐτοῖς περὶ τοῦ παιδίου τούτου. 18 Καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν περὶ τῶν λαληθέντων ὑπὸ τῶν ποιμένων πρὸς αὐτούς. 19 Ἡ δὲ Μαριὰμ πάντα συνετήρει τὰ ῥήματα ταῦτα, συμβάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. 20 Καὶ ὑπέστρεψαν¹² οἱ ποιμένες δοξάζο-

¹ τῇ F⁵ [95.3%] CP,HF,RP,TR,OC || --- ΝA,B,D,W [4.7%] NU

² ίδου F⁵ A,D [99.2%] CP,HF,RP,TR,OC || --- ΝB,W [0.8%] NU

³ ευρησετε F⁵ B,D [87%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || ευρησεται ΝA,W [13%]

⁴ κείμενον F⁵ A [94%] CP,HF,RP,TR,OC || και 1 B,W [3.5%] NU || --- ΝD [2.5%]

⁵ εν F⁵ ΝA,B,D,W [90%] CP,HF,RP,OC,NU || 1 τῇ [10%] TR

⁶ ευδοκια F⁵ [99.4%] CP,HF,RP,TR,OC || ευδοκιας ΝA,B,D,W (0.4%) NU || two other readings (0.2%) [1627 MSS x 6 MSS, according to *Text und Textwert*]

⁷ καὶ οἱ ανθρωποι F⁵ A,D (97.7%) CP,HF,RP,TR,OC || και (1.1%) || --- (Ν)B,W (1.1%) NU || one other variant (1%)

⁸ ειπον F⁵ A,D [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ελαλουν ΝB,W [0.5%] NU || ειπαν [0.5%]

⁹ ηλθον F⁵ ΝD,W [98.2%] CP,HF,RP,TR,OC || ηλθαν B [0.2%] NU || απηλθον [1.6%]

¹⁰ ανευρον F⁵ ΝA [92.2%] CP,HF,RP,TR,OC || ανευραν B,NU || ευρον D,W [6%] || ηυραν [0.7%] || ευραν [0.1%]

¹¹ διεγνωρισαν F⁵ A [97.8%] CP,HF,RP,TR,OC || εγνωρισαν ΝB,D,W [2.2%] NU

¹² υπεστρεψαν F⁵ ΝA,B,D,W [97.4%] CP,HF,RP,OC,NU || επεστρεψαν [2.6%] TR

ντες καὶ αἰνοῦντες τὸν Θεὸν ἐπὶ πᾶσιν οἵς ἥκουσαν καὶ εἶδον, καθὼς ἔλαλήθη πρὸς αὐτούς.

Jesus is named

21 Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν¹ ἡμέραι ὀκτὼ τοῦ περιτεμεῖν αὐτὸν,² καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦς, τὸ κληθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου πρὸ τοῦ συλληφθῆναι³ αὐτὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ.

Jesus is presented to God

22 Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν⁴ κατὰ τὸν νόμον Μωσέως,⁵ ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα παραστῆσαι τῷ Κυρίῳ 23 (καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ Κυρίου ὅτι “Πᾶν ἄρσεν διανοίγον”⁶ μήτραν ἄγιον τῷ Κυρίῳ κληθήσεται”), 24 καὶ τοῦ δοῦναι θυσίαν κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν⁷ νόμῳ Κυρίου, “ζεῦγος τρυγόνων ἢ δύο νεοσσοὺς⁸ περιστερών”.

Simeon

25 Καὶ ᾧδον, ἦν ἄνθρωπος⁹ ἐν Ἱερουσαλήμ¹⁰ φῶνομα Συμεών, καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος καὶ εὐλαβῆς, προσδεχόμενος παράκλησιν τοῦ Ἰσραήλ, καὶ Πνεῦμα ἦν Ἀγιον¹¹ ἐπ’ αὐτόν. 26 (Καὶ ἦν αὐτῷ κεχρηματισμένον ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου μὴ ἰδεῖν θάνατον πρὶν ἥ¹² ἴδῃ τὸν Χριστὸν Κυρίου.) 27 Καὶ ἤλθεν ἐν τῷ Πνεύματι εἰς τὸ ιερόν· καὶ ἐν τῷ εἰσαγαγεῖν τοὺς γονεῖς τὸ παιδίον Ἰησοῦν, τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς κατὰ τὸ εἰθισμένον τοῦ νόμου περὶ αὐτοῦ, 28 καὶ αὐτὸς ἐδέξατο αὐτὸν¹³ εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ¹⁴ καὶ εὐλόγησεν τὸν Θεὸν καὶ εἶπεν: 29 “Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, Δέσποτα, κατὰ τὸ ρῆμά σου, ἐν εἰρήνῃ, 30 ὅτι εἶδον οἱ ὄφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, 31 ὃ ἡτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων

¹ επλησθησαν **f⁸⁵** ΝA,B,W [82%] CP,HF,RP,TR,NU || 1 αι D [18%] OC

² αυτον **f⁸⁵** ΝA,B,W [65%] CP,HF,RP,NU || το παιδιον D [32%] TR,OC || αυτο [3%]

³ συλληφθηναι **f⁸⁵** [99.1%] CP,HF,RP,TR,OC || συλλημφθηναι ΝA,B [0.8%] NU || συνλημφθηναι D,W

⁴ αυτων **f⁸⁵** ΝA,B,W [90%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || αυτου D [10%]

⁵ μωσεως **f⁸⁵** A [62%] CP,HF,RP,TR || μωσεως ΝB,D,W [35%] OC,NU || μωσεος [3%]

⁶ διανοιγον **f⁸⁵** A,B,D,W [88%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || διανοιγων ΝN [12%]

⁷ εν **f⁸⁵** A,N [99%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 τω ΝB,D,W [1%] NU

⁸ νεοσσους **f⁸⁵** A,D,N [85%] CP,HF,RP,TR,OC || νοσσους ΝB,W [15%] NU

⁹ ην ανθρωπος **f⁸⁵** A,D,N [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 ΝB,W [1%] NU

¹⁰ ιερουσαλημ rell || ιεροσολυμοις OC

¹¹ ην αγιον **f⁸⁵** ΝA,B,W [83%] CP,HF,RP,OC,NU || ~ 21 D,N [17%] TR

¹² πριν η **f⁸⁵** A,D,N [91%] CP,HF,RP,TR,OC || 12 αν [0.5%] [NU] || 1 αν B [0.5%] || 1 W [8%] || εως αν Ν

¹³ αυτο **f⁸⁵** ΝA,B,D,N,W [70%] CP,HF,RP,TR,NU || αυτον [30%] OC

¹⁴ αυτου **f⁸⁵** A,D,N [96%] CP,HF,RP,TR,OC || --- ΝB,W [4%] NU

τῶν λαῶν: 32 φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν, καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραὴλ.”
33 Καὶ ἦν Ἰωσὴφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ¹ θαυμάζοντες ἐπὶ τοῖς λαλουμένοις περὶ αὐτοῦ.

34 Καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς Συμεὼν, καὶ εἶπεν πρὸς Μαριὰμ τὴν μητέρα αὐτοῦ: “Ιδοὺ, οὗτος κεῖται εἰς πτῶσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον 35 (καὶ σοῦ δὲ² αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ὁμοφαία), ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί.”

Anna

36 Καὶ ἦν Ἄννα προφῆτις, θυγάτηρ Φανουρήλ, ἐκ φυλῆς Ἀσήρ—αὕτη προβεβηκυῖα ἐν ἡμέραις πολλαῖς, ζήσασα ἕτη μετὰ ἀνδρὸς ἑπτα³ ἀπὸ τῆς παρθενίας αὐτῆς 37 καὶ αὐτὴ χήρα ὡς⁴ ἐτῶν ὄγδοηκοντα τεσσάρων—ἢ οὐκ ἀφίστατο ἀπὸ⁵ τοῦ ἱεροῦ, νηστείαις καὶ δεήσεσιν λατρεύουσα νύκτα καὶ ἡμέραν. 38 Καὶ αὕτη, αὐτῇ⁶ τῇ ὥρᾳ ἐπιστᾶσα, ἀνθωμολογεῖτο τῷ Κυρίῳ,⁷ καὶ ἐλάλει περὶ Αὐτοῦ πᾶσιν τοῖς προσδεχομένοις λύτρωσιν ἐν⁸ Ἱερουσαλήμ.

Back to Natsareth

39 Καὶ ὡς ἐτέλεσαν ἄπαντα⁹ τὰ¹⁰ κατὰ τὸν νόμον Κυρίου, ὑπέστρεψαν¹¹ εἰς τὴν Γαλιλαίαν, εἰς τὴν¹² πόλιν ἐαυτῶν,¹³ Ναζαρέτ.¹⁴ 40 Τὸ δὲ

¹ (ο A,N 2.2%) ιωσηφ καὶ η μητηρ αυτου (-α. N 0.5%) f⁸⁵(A)(N) (98.8%) CP,HF,RP,TR,OC || ο πατηρ 5 (-α. 0.3%) 234 (+αυτου Ν 0.4%) (Ν)B,D,W (0.9%) NU || three other variants (0.3%)

² δε f⁸⁵ ΝA,D,N [99.6%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || --- B,W [0.4%]

³ επη μετα ανδρος επτα f⁸⁵ [88%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 2314 ΝB,N,W [5.2%] NU || ~ 1423 A,D [6.8%]

⁴ ως f⁸⁵ W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || εως ΝA,B,N [1.1%] NU || --- D [0.4%]

⁵ απο f⁸⁵ A,N [98.7%] CP,HF,RP,TR,OC || --- B,D,W [1.3%] NU || εκ Ν

⁶ αὐτή αυτη f⁸⁵ [93%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 A,B,W [4.5%] || 2 ΝD,N [2.5%] NU

⁷ κυριω f⁸⁵ A [99.3%] CP,HF,RP,TR,OC || θεω ΝB,D,N,W [0.7%] NU

⁸ εν f⁸⁵ A,D,N [94.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- ΝB,W [5.5%] NU

⁹ απαντα f⁸⁵ A,D [95.8%] CP,HF,RP,TR,OC || παντα ΝB,N,W [4.2%] NU

¹⁰ τα f⁸⁵ A,B,W [87%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || --- ΝD,N [13%]

¹¹ υπεστρεψαν f⁸⁵ A,D,N [99.6%] CP,HF,RP,TR,OC || επεστρεψαν (Ν)B,W [0.4%] NU

¹² την f⁸⁵ A,N [98%] CP,HF,RP,TR,OC || --- ΝB,D,W [2%] NU

¹³ εαυτων f⁸⁵ ΝA,B,D,N,W [65%] CP,HF,RP,OC,NU || αυτων [35%] TR

¹⁴ ναζαρετ f⁸⁵ ΝN,W [63%] CP,HF,RP,TR,OC || ναζαρεθ B^v(D) [35.3%] NU || ναζαρατ A [0.3%] || ναζαραθ [1.4%]

παιδίον ηύξανεν καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι,¹ πληρούμενον σοφίας² καὶ, χάρις Θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτῷ.³

A twelve-year-old Boy

41 Καὶ ἐπορεύοντο οἱ γονεῖς αὐτοῦ κατ' ἔτος εἰς Ἱερουσαλήμ τῇ ἑορτῇ τοῦ Πάσχα· **42** καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώδεκα, ἀναβάντων αὐτῶν⁴ εἰς Ἱεροσόλυμα⁵ κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἑορτῆς. **43** Καὶ τελειωσάντων τὰς ἡμέρας, ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτοὺς, ὑπέμεινεν Ἰησοῦς ὁ Παῖς ἐν Ἱερουσαλήμ· καὶ οὐκ ἔγνω⁶ Ἰωσὴφ καὶ ἡ μήτηρ⁷ αὐτοῦ. **44** Νομίσαντες δὲ αὐτὸν ἐν τῇ συνοδίᾳ εἶναι,⁸ ἥλθον ἡμέρας ὁδὸν, καὶ ἀνεζήτουν αὐτὸν ἐν τοῖς συγγενέσιν⁹ καὶ ἐν τοῖς γνωστοῖς.¹⁰ **45** Καὶ μὴ εὐρόντες αὐτὸν,¹¹ ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλήμ ζητοῦντες¹² αὐτόν. **46** Καὶ ἐγένετο μεθ'¹³ ἡμέρας τρεῖς εὗρον αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ, καθεζόμενον ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων, καὶ ἀκούοντα αὐτῶν καὶ ἐπερωτῶντα αὐτούς. **47** (Ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ.)

48 Καὶ ἴδοντες αὐτὸν ἐξεπλάγησαν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπεν:¹⁴ “Τέκνον, τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως? Ἰδοὺ, ὁ πατήρ σου κάγω ὀδυνώμενοι ἐζητοῦμέν σε.” **49** Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς: “Τί ὅτι ἐζητεῖτε με? Οὐκ ἔδειτε ὅτι ἐν τοῖς τοῦ Πατρός μου δεῖ εἶναί με?” **50** Καὶ αὐτοὶ οὐ συνῆκαν τὸ ὅμιλα ὃ ἐλάλησεν αὐτοῖς.

¹ πνευματι **f85** A,N [99.6%] CP,HF,RP,TR,OC || --- NB,D,W [0.4%] NU

² σοφιας **f85** ΝA,D,N [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || σοφια B,W [0.5%] NU

³ αυτω **f85**(D) [41%] || αυτο ΝA,B,N,W [58%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || αυτον [1%] [The dative is better—the grace was resting on Him all the time.]

⁴ αναβαντων αυτων **f85**N [90%] CP,HF,RP,TR,OC || αναβαινοντων 2 (Ν)A,B,W [9.6%] NU || ανεβησαν (D) [0.4%]

⁵ εις ιεροσολυμα **f85** A,C,D(N) [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- NB,W [0.5%] NU

⁶ εγνω **f85** A,C,N [96.4%] CP,HF,RP,TR,OC || εγνωσαν NB,D,W [3.6%] NU

⁷ ιωσηφ και η μητηρ **f85** A,C,N [97.1%] CP,HF,RP,TR,OC || οι γονεις NB,D,W [2.9%] NU

⁸ εν τη συνοδιᾳ ειναι **f85** A,C(N) [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 4123 NB,D,W [1%] NU

⁹ συγγενεσιν **f85** ΝA,C(D) [86%] CP,HF,RP,TR,OC || συγγενευσιν B,N,W [14%] NU

¹⁰ και εν τοις γνωστοις **f85**D [85%] CP,HF,RP,TR,OC || 134 A,B,C,N,W [14.9%] NU || --- Ν [0.1%]

¹¹ αυτον **f85** A,N [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- NB,C(D)W [1.5%] NU

¹² ζητουντες **f85** ΝA,N [95%] CP,HF,RP,TR,OC || αναζητουντες B,C,D,W [4.3%] NU || επιζητουντες [0.7%]

¹³ μεθ **f85** A,C,D,N [95.8%] CP,HF,RP,TR,OC || μετα ΝB,W [4.2%] NU

¹⁴ προς αυτον η μητηρ αυτου ειπεν **f85**A,N [98.6%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 612345 NB,C,D,W [1.4%] NU

51 Καὶ κατέβη μετ' αὐτῶν καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρέτ,¹ καὶ ἦν ὑποτασ-
σόμενος αὐτοῖς. Καὶ ἡ² μήτηρ αὐτοῦ διετήρει πάντα τὰ ρήματα ταῦτα³ ἐν
τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. **52** Καὶ Ἰησοῦς προέκοπτεν⁴ σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ, καὶ χάρι-
τι παρὰ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις.

Enter John the baptizer—26 AD

3 Ἐν ἔτει δὲ⁵ πεντεκαιδεκάτῳ τῆς ἡγεμονίας Τίβερίου Καίσαρος, ἡγεμο-
νεύοντος Ποντίου Πιλάτου τῆς Ἰουδαίας καὶ τετραρχοῦντος⁶ τῆς Γαλι-
λαίας Ἡρώδου, Φιλίππου δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τετραρχοῦντος⁷ τῆς
Ἰτουραίας καὶ Τραχωνίτιδος χώρας, καὶ Λυσανίου τῆς Ἀβιληνῆς τετραρ-
χοῦντος,⁸ **2** ἐπὶ ἀρχιερέως⁹ Ἀννα (καὶ Καϊάφα), ἐγένετο ρῆμα Θεοῦ ἐπὶ
Ἰωάννην τὸν¹⁰ Ζαχαρίου νίὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ. **3** Καὶ ἦλθεν εἰς πᾶσαν τὴν¹¹
περίχωρον τοῦ Ἰορδάνου, κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν
ἀμαρτιῶν. **4** ὡς γέγραπται ἐν βίβλῳ λόγων Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, λέγο-
ντος:¹² “Φωνὴ βιώντος: ‘Ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου,
εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. **5** Πάσα πάραγξ¹³ πληρωθήσεται, καὶ
πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς ταπεινωθήσεται· καὶ ἔσται τὰ σκολιὰ εἰς εὐθεῖαν,
καὶ αἱ τραχεῖαι εἰς ὄδοὺς λείας· **6** καὶ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ
Θεοῦ.’”

“Brood of vipers!”

7 Ἔλεγεν οὖν τοῖς ἐκπορευομένοις ὄχλοις βαπτισθῆναι ὑπ’ αὐτοῦ: “Γεννήματα ἔχιδνῶν! Τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης
ὅργῆς? **8** Ποιήσατε οὖν καρπὸὺς ἀξίους τῆς μετανοίας, καὶ μὴ ἄρξησθε
λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, ‘Πατέροι ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ·’ λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι δύνα-
ται ὁ Θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ! **9** Ἡδη δὲ καὶ

¹ ναζαρετ **f⁵** ΝC,W [60%] CP,HF,RP,TR,OC || ναζαρεθ Β,D [38.5%] NU || ναζαρατ Α,N [0.3%] || ναζαραθ [1.2%]

² καὶ η **f⁵** ΝA,B,C,N,W [83.5%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || ~ 2 δε D [16.5%]

³ ταυτα **f⁵** Α,C,N [98.4%] CP,HF,RP,TR,OC || --- ΝB,D,W [1.6%] NU

⁴ προεκοπτεν **f⁵** Α,C,D,N [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 εν τῃ Ν [0.1%] [NU] || 1 τῃ Β,W [0.2%]

⁵ δε *reII* || --- [12%]

⁶ τετραρχοῦντος **f⁵** Β,D,N,W [99.8%] CP,HF,RP,TR,OC || τετραρχοῦντος ΝA,C,NU

⁷ τετραρχοῦντος **f⁵** Α,B,D,N,W [99.9%] CP,HF,RP,TR,OC || τετραρχοῦντος ΝC,NU

⁸ τετραρχοῦντος **f⁵** Α,B,D,N,W [99.9%] CP,HF,RP,TR,OC || τετραρχοῦντος ΝC,NU

⁹ επι αρχιερεως **f⁵** ΝA,B,C,D,N,W [96.5%] CP,HF,RP,NU || επ 2 [0.4%] OC || 1 αρχιερεων [2.8%] || επ αρχιερεων [0.3%] TR

¹⁰ τον **f⁵** ΝA,B,C,D,N,W [82%] CP,HF,RP,OC,NU || 1 του [18%] TR

¹¹ την **f⁵** ΝC,D [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || --- Α,B,N,W [0.5%]

¹² λεγοντος **f⁵** Α,C,N [98.2%] CP,HF,RP,TR,OC || --- ΝB,D,W [1.8%] NU

¹³ φαραγξ **f⁵** ΝB,C,D,N,W [75%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || φαραξ Α [25%]

ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ρίζαν τῶν δένδρων κεῖται· πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.”

“What shall we do?”

10 Καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ ὄχλοι λέγοντες, “Τί οὖν ποιήσομεν?”¹ 11 Ἀποκριθεὶς δὲ λέγει² αὐτοῖς, “Οἱ ἔχων δύο χιτῶνας μεταδότω τῷ μὴ ἔχοντι, καὶ ὁ ἔχων βρώματα ὅμοιώς ποιείτω”. 12 Ἡλθον δὲ καὶ τελῶναι βαπτισθῆναι υπ’ αὐτοῦ³ καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν, “Διδάσκαλε, τί ποιήσομεν?”⁴ 13 Οἱ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς, “Μηδὲν πλέον παρὰ τὸ διατεταγμένον ύμῖν πράσσετε”. 14 Ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν καὶ στρατευόμενοι λέγοντες, “Καὶ ἡμεῖς, τί ποιήσομεν?”⁵ Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς,⁶ “Μηδένα διασείσητε μηδὲ συκοφαντήσητε,⁷ καὶ ἀρκεῖσθε τοῖς ὄψωνίοις ύμῶν”.

“A greater One is coming”

15 Προσδοκῶντος δὲ τοῦ λαοῦ καὶ διαλογιζομένων πάντων ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν περὶ τοῦ Ἰωάννου, μήποτε αὐτὸς εἴη ὁ Χριστός, 16 ἀπεκρίνατο ὁ Ἰωάννης ἀπασιν⁸ λέγων:⁹ “Ἐγὼ μὲν ὕδατι βαπτίζω ύμᾶς· ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρότερός μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ίκανὸς λῦσαι τὸν ιμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ. Αὐτὸς ύμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι Ἅγιῳ καὶ πυρί· 17 οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ¹⁰ τὴν ἄλωνα αὐτοῦ καὶ συνάξει¹¹ τὸν σῖτον εἰς τὴν ἀποθήκην αὐτοῦ, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ.”

¹ ποιησομεν **f⁸⁵** [45%] CP,RP,TR,OC || ποιησωμεν ΝΑ,Β,С(Д)Ν,Ｗ [55%] HF,NU (The indicative is correct; they are committing themselves to do what he says.)

² λεγει **f⁸⁵** A,D [97.8%] CP,HF,RP,TR,OC || ελεγεν P⁴ΝB,C,N [2.2%] NU || ειπεν W

³ υπ αυτου **f⁸⁵** C [40%] CP || --- P⁴ΝΑ,B,D,N,W [60%] HF,RP,TR,OC,NU

⁴ ποιησομεν **f⁸⁵** [43%] CP,RP,TR,OC || ποιησωμεν P⁴ΝΑ,B,C(Д)Ν,Ｗ [57%] HF,NU (The indicative continues to be correct.)

⁵ καὶ ημεις τι ποιησομεν **f⁸⁵** A [45%] CP,RP,TR,OC || 123 ποιησωμεν N [53.4%] HF || ~ 3 ποιησωμεν 12 P⁴ΝB,C,W [1.6%] NU || ~ 3 ποιησωμεν D (Still indicative.)

⁶ προς αυτους **f⁸⁵** ΝΑ,Ν,Ｗ [99.1%] CP,HF,RP,TR,OC || αυτοις P⁴B,C,D [0.9%] NU

⁷ διασεισητε μηδε συκοφαντησητε *rell* || ~ 321 OC

⁸ απασιν **f⁸⁵** A,C [98.2%] CP,HF,RP,TR,OC || πασιν P⁴ΝB,N,W [1.8%] NU || --- D

⁹ ο ιωαννης απασιν λεγων **f⁸⁵** A,C,N [91.3%] CP,HF,RP,TR,OC || 234 [5.7%] || 34 [0.4%] || ~ 1243 [1.6%] || ~ 4312 P⁴ΝB,W [0.3%] NU || ~ 3124 [0.6%] || ~ 3412 [0.1%] || --- D

¹⁰ και διακαθαριει **f⁸⁵** A,C,D,N,W [97.9%] CP,HF,RP,TR,OC || διακαθαραι P⁴ΝB,NU || 1 καθαριει [1.8%] || one other reading

¹¹ συναξει **f⁸⁵** A,C(Д)Ν,Ｗ [99.8%] CP,HF,RP,TR,OC || συναγαγειν P⁴ΝB,NU

John is imprisoned—historical aside

18 (Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἔτερα παρακαλῶν εὐηγγελίζετο τῷ λαῷ.¹ 19 Ὁ δὲ Ἡρώδης ὁ τετράρχης²—έλεγχόμενος ὑπ’ αὐτοῦ περὶ Ἡρῳδιάδος, τῆς γυναικὸς³ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ περὶ πάντων ὧν ἐποίησεν πονηρῶν ὁ Ἡρώδης—20 προσέθηκεν καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσιν: καὶ⁴ κατέκλεισεν τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ⁵ φυλακῇ.)

Jesus is baptized

21 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἄπαντα τὸν λαὸν, καὶ Ἰησοῦν, βαπτισθέντος καὶ προσευχομένου, ἀνεῳχθῆναι τὸν οὐρανὸν 22 καὶ καταβῆναι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον σωματικῷ εἰδει ὡσεὶ⁶ περιστερὰν ἐπ’ αὐτόν, καὶ φωνὴν ἔξ οὐρανοῦ γενέσθαι λέγονταν,⁷ “Σὺ εἶ ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός· ἐν σοὶ εὐδόκησα.”⁸

Mary's genealogy

(23 Καὶ αὐτὸς ἦν ὁ⁹ Ἰησοῦς, ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα ἀρχόμενος,¹⁰ ὃν (ώς ἐνομίζετο) νιὸς¹¹ Ἰωσήφ, τοῦ Ἡλεὶ,¹² 24 τοῦ Ματθά,¹³ τοῦ Λευΐ,¹⁴ τοῦ Μελχί,¹⁵ τοῦ Ἰαννᾶ,¹⁶ τοῦ Ἰωσήφ, 25 τοῦ Ματταθίου, τοῦ Ἀμώς, τοῦ Ναούμ, τοῦ Ἐσλὶ,¹⁶ τοῦ Ναγγαί, 26 τοῦ Μαάθ, τοῦ Ματταθίου, τοῦ Σεμεΐ,¹ τοῦ

¹ τῷ λαῷ **f⁸⁵** [15%] || τὸν λαὸν *refl* [The verb ευαγγελίζω normally takes the dative, although the accusative does occur; evidently there is no difference in meaning.]

² τετραρχης **f⁸⁵** A,B,D,N,W [99.8%] CP,HF,RP,TR,OC || τετραρχης **N**C,NU

³ γυναικος **f⁸⁵** P^{4,75%} NB,D,N [75%] CP,HF,RP,OC,NU || 1 φιλιππου A,C,W [25%] TR

⁴ καὶ **f⁸⁵** P^{75%} A,C,N,W [98.2%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || --- NB,D [1.8%]

⁵ τῇ **f⁸⁵** A,C,N,W [86%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁴NB,D [14%] NU

⁶ ωσει **f⁸⁵** A,N [96.4%] CP,HF,RP,TR,OC || ως P⁴NB,D,W [3.6%] NU

⁷ λεγουσαν **f⁸⁵** A,N [99.2%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁴NB,D,W [0.8%] NU

⁸ ευδοκησα **f⁸⁵** P⁴NB,N [72%] CP,HF,RP,OC,NU || ηδοκησα A,W [28%] TR || --- D

⁹ ο **f⁸⁵** A,N [97%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁴NB,D,W [3%] NU

¹⁰ ωσει ετῶν τριακοντα αρχομενος **f⁸⁵** A(D)N [98.8%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 4123 P⁴NB,W [1.2%]
NU

¹¹ ως ενομιζετο νιος **f⁸⁵** A(D)N [98.7%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 312 P⁴NB,W [1.3%] NU

¹² ηλει **f⁸⁵** ΝA,B [60%] || ηλι P⁴N [40%] CP,TR,NU (ἡλι HF,RP,OC) [Codex W omits the whole genealogy, while codex D replaces it with Matthew's.]

¹³ ματθαν **f⁸⁵** N [45%] CP,OC || ματθατ A,B [52%] HF,RP,TR || μαθθαθ P⁴(**N**) [alone] || ματθα [1.9%] || ματταθ [0.9%] || three other spellings [0.2%] || μαθθατ [none!] NU (NU serves up a patchwork quilt.)

¹⁴ μελχι **f⁸⁵** N [66%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || μελχει P⁴ΝA,B [33.4%] || μελχη [0.6%]

¹⁵ ιαννα **f⁸⁵** A [87.9%] CP,HF,RP,TR || ιανναι P⁴ΝB [1.2%] NU || ιωαννα N [4.8%] OC || ιανναν [1.4%] || αννα [1.1%] || ιωαννε [0.9%] || nine other spellings [2.7%]

¹⁶ εσλι **f⁸⁵** [64%] CP,HF,RP,TR,NU || εσλει ΝA,B [28.1%] || εσλιμ N [3.5%] OC || εσλειμ [2.5%] || four other spellings P^{4v} [1.9%]

Ίωσήφ,² τοῦ Ἰούδα,³ 27 τοῦ Ἰωαννᾶν,⁴ τοῦ Ρησᾶ, τοῦ Ζοροβάβελ, τοῦ Σαλαθιήλ, τοῦ Νηρί,⁵ 28 τοῦ Μελχί,⁶ τοῦ Ἀδδί,⁷ τοῦ Κωσάμ, τοῦ Ἐλμωδάμ,⁸ τοῦ Ἡρ.,⁹ 29 τοῦ Ἰωσῆ,⁹ τοῦ Ἐλιέζερ, τοῦ Ἰωρείμ,¹⁰ τοῦ Ματθάτ,¹¹ τοῦ Λευΐ,¹² 30 τοῦ Συμεών, τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ Ἰωνᾶμ,¹³ τοῦ Ἐλιακείμ,¹⁴ 31 τοῦ Μελεᾶ, τοῦ Μαϊνάν,¹⁵ τοῦ Ματταθᾶ, τοῦ Νάθαν,¹⁶ τοῦ Δαυίδ, 32 τοῦ Ἰεσσαί, τοῦ Ὦβήδ,¹⁷ τοῦ Βοόζ,¹⁸ τοῦ Σαλμών,¹⁹ τοῦ Ναασσών, 33 τοῦ Ἀμιναδάβ,²⁰ τοῦ Ἀράμ,²¹ τοῦ Ἰωράμ,²² τοῦ Ἐσρώμ, τοῦ Φαρές,

¹ σεμει **f⁵⁵** [51%] CP,RP,TR || σεμει A,N [45.4%] HF || σαιμει [2.2%] || σεμειν P⁴NB [0.5%] || σεμεη [0.7%] || σεμευ OC || two other spellings [0.2%] || σεμειν [none!] NU (NU serves up another patchwork quilt.)

² ιωσηφ **f⁵⁵** A,N [94.2%] CP,HF,RP,TR || ιωσηχ P⁴NB [5.7%] OC,NU || two other spellings [0.1%]

³ ιουδα **f⁵⁵** A,N [94.7%] CP,HF,RP,TR || ιωδα P⁴NB [5%] OC,NU || four other spellings [0.3%]

⁴ ιωανναν **f⁵⁵** [49%] CP,OC || ιωαννα [13%] TR || ιωανναν P⁴A,B [18%] HF,RP,NU || ιωννα N [12%] || ιωννων [2%] || ιαννα [3%] || ιωννων [1.6%] || four other spellings [1.4%] || --- N (If we take the letters one by one, we get: i=100%, ω=a. 94%, α=a. 87%, ν=100%, ρ=a. 69%, ο=100%, υ=a. 72%; the plurality variant wins all around.)

⁵ νηρι **f⁵⁵** N [65%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || νηρει P⁴N,A,B [34%] || six other spellings [1%]

⁶ μελχι **f⁵⁵** N [65%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || μελχει P⁴N,A,B [35%]

⁷ αδδί **f⁵⁵** N [67.5%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || αδδει P⁴N,A,B [30%] || seven other spellings [2.5%]

⁸ ελμωδαμ **f⁵⁵** A [82%] CP,HF,RP,TR,OC || ελμαδαμ NB,N [1%] NU || ελμωδαν [7%] || ελμωδαδ [5%] || ελμασαμ P⁴ || twelve other spellings [5%]

⁹ ιωση **f⁵⁵** A,N [95.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ιησου P⁴NB [1.5%] NU || six other spellings [3%]

¹⁰ ιωρειμ A,B [72%] CP,HF,RP,TR,OC || ιωριμ ΝΝ [12%] NU || ιωρημ [10%] || eight further spellings [6%]

¹¹ ματθατ **f⁵⁵** [76%] CP,HF,RP,TR,OC || μαθθατ P⁴B [0.5%] NU || ματταθ A [11%] || μαθθαθ Ν || ματθαν N [6%] || μαθθατ [1.5%] || eleven further spellings [5%]

¹² λευι **f⁵⁵** N [80%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || λευει P⁴N,A,B [20%]

¹³ ιωναι **f⁵⁵** ΝΒ [25%] NU || ιωνων [48%] CP,HF,RP,TR || ιωνα OC || ιωανναν A [7%] || ιωαννων [12%] || ιωανα Ν || seven further spellings [8%]

¹⁴ ελιακειμ *reli* || ελιακιμ N [1%] NU || ελειακειμ [1%] || ελιακημ [1%] || three other spellings

¹⁵ μαινων **f⁵⁵** N [93.5%] CP,HF,RP,TR,OC || μεννα P⁴NB [1.5%] NU || eight other spellings [5%] || --- A

¹⁶ νοθαν **f⁵⁵** A,N [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC || ναθαιμ P⁴NB,NU

¹⁷ ωβηδ **f⁵⁵** N [83%] CP,HF,RP,TR,OC || ιωβηδ A [14%] NU || ιωβηλ ΝΒ || ωβηλ D || ιωβητ P⁴ || five other spellings [3%]

¹⁸ βοοζ **f⁵⁵** [91%] CP,HF,RP,TR,OC || βοος A,B,D [8%] NU || βαλλεις Ν || four other spellings [1%] || --- N

¹⁹ σαλμων **f⁵⁵** A,N [98%] CP,HF,RP,TR,OC || σαλα P⁴NB,NU || σαλμων [1%] || two other variants [0.5%]

²⁰ αμιναδαβ **f⁵⁵** A(D) [76%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || αμιναδαμ [15%] || αμηναδαβ [5%] || αδαμ Ν || five other readings [4%] || --- B

²¹ αραιμ **f⁵⁵** A,D [95%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 του αρνι Ν || αδμειν του αρνει B || αδμιν του αρνει Ν || αδμιν του αρνι NU [There are at least four further variations. The available statements of evidence are confusing, but it appears that αδμιν has about 1%, and αδμειν may have up to 4%.]

²² του ιωραμ **f⁵⁵** [80%] HF,OC || --- ΝΑ,Β,Ν [20%] CP,RP,TR,NU (it^b gives us overt V century attestation for 'Joram', though I have demonstrated, to my own satisfaction at least, that **f⁵⁵** must hark back at least to the III.)

τοῦ Ἰούδα, **34** τοῦ Ἰακώβ, τοῦ Ἰσαάκ, τοῦ Ἀβραάμ, τοῦ Θάρρα,¹ τοῦ Να-
χώρ, **35** τοῦ Σερούχ,² τοῦ Ῥαγὰβ,³ τοῦ Φάλεκ,⁴ τοῦ Ἐβέρ,⁵ τοῦ Σαλᾶ,
36 τοῦ Καϊνάν,⁶ τοῦ Ἀρφαξάδ, τοῦ Σήμ, τοῦ Νῶε, τοῦ Λάμεχ, **37** τοῦ Μα-
θουσάλα, τοῦ Ἐνώχ,⁷ τοῦ Ἰάρεδ,⁸ τοῦ Μαλελεήλ, τοῦ Καϊνάν,⁹ **38** τοῦ
Ἐνώς, τοῦ Σήθ, τοῦ Αδάμ, τοῦ Θεοῦ.)

Jesus tested by Satan

4 Ἰησοῦς δὲ, πλήρης Πνεύματος Ἁγίου,¹⁰ ὑπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ Ἰορδάνου καὶ
ῆγετο ἐν τῷ Πνεύματι εἰς τὴν ἔρημον,¹¹ **2** ἡμέρας τεσσαράκοντα¹² πειρα-
ζόμενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου. Καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις
ἐκείναις, καὶ συντελεσθεισῶν αὐτῶν ὕστερον¹³ ἐπείνασεν. **3** Καὶ εἶπεν¹⁴
αὐτῷ ὁ διάβολος, “Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, εἰπὲ τῷ λίθῳ τούτῳ ἵνα γένηται
ἄρτος!” **4** Καὶ ἀπεκρίθη Ἰησοῦς πρὸς αὐτὸν λέγων,¹⁵ “Γέγραπται ὅτι ‘Οὐκ
ἐπ’ ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται¹⁶ ἄνθρωπος, ἀλλ’ ἐπὶ παντὶ ρήματι Θεοῦ’.”¹⁷

5 Καὶ ἀναγαγὼν αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὅρος ὑψηλὸν,¹⁸ ἔδειξεν αὐτῷ
πάσας τὰς βασιλείας τῆς οἰκουμένης ἐν στιγμῇ χρόνου. **6** Καὶ εἶπεν αὐτῷ
ὁ διάβολος: “Σοὶ δώσω τὴν ἔξουσίαν ταύτην ἀπασαν, καὶ τὴν δόξαν
αὐτῶν, ὅτι ἐμοὶ παραδέδοται, καὶ ὡς ἐὰν θέλω δίδωμι αὐτήν. **7** Σὺ οὖν,
ἐὰν προσκυνήσῃς¹⁹ ἐνώπιόν ἐμου,²⁰ ἔσται σοὶ¹ πᾶσα.”²² **8** Καὶ ἀποκριθεὶς

¹ θαρρα **f⁸⁵** N [40%] CP,HF || θαρα ΝA,B,D [60%] RP,TR,OC,NU

² σερούχ **f⁸⁵** ΝA,B(D)N [98%] CP,HF,RP,OC,NU || σαρούχ [2%] TR

³ ραγαβ **f⁸⁵** [25%] || ραγαν ΝA,B,D,N [70%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || six other spellings [5%]

⁴ φαλεκ **f⁸⁵** ΝA,B,D,N [50%] CP,HF,TR,OC,NU || φαλεγ A [50%] RP

⁵ ἐβέρ **f⁸⁵** CP⁷,RP,someTRs || εβέρ HF,OC,someTRs,NU

⁶ καιναν **f⁸⁵** A,N [97%] CP,HF,RP,TR,OC || καιναμ ΝB [0.5%] NU || three other spellings [2%]
|| --- D

⁷ ενωχ **f⁸⁵** CP,RP,TR,OC || ἐνωχ HF,NU

⁸ ιαρεδ **f⁸⁵** D,N [90%] CP,HF,RP,TR,OC || ιαρετ P^{75v}ΝB,NU || ιαρεθ A [9.5%]

⁹ καιναν **f⁸⁵** A,B,D,N [99.8%] CP,HF,RP,TR,OC || καιναμ Ν,NU

¹⁰ πληρης πνευματος αγιου **f⁸⁵** P^{4.7.75v}ΝB,D,N,W [45%] CP,OC,NU || ~ 231 A [55%] HF,RP,TR

¹¹ εις την ερημον **f⁸⁵** A,N [99%] CP,HF,RP,TR,OC || εν τη ερημω P^{4.7}ΝB,D,W [1%] NU

¹² τεσσαρακοντα **f⁸⁵** D [99%] CP,HF,RP,TR,OC || τεσσερακοντα P⁷A,B,N [1%] NU || μ P⁷⁵ΝW

¹³ υστερον **f⁸⁵** A,N [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- ΝB,D,W [1%] NU

¹⁴ και ειπεν **f⁸⁵** A,N [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 2 δε ΝB,D,W [1%] NU

¹⁵ ιησους προς αυτον λεγων **f⁸⁵** A [81%] CP,HF,RP,TR || ο 1234 [16%] OC || ~ 23 ο 1 ΝB,W [1.5%]
NU || ~ αυτω ο 1 [1%] || ο 1 ειπεν D || two other variants

¹⁶ ζησεται **f⁸⁵** [80%] CP,HF,RP,OC || ο 1 ΝA,B,D,W [20%] TR,NU

¹⁷ αλλ επι παντι ρηματι (+του 0.4%) θεου **f⁸⁵** A(D) (90.7%) CP,HF,RP,TR || 1 εν 345 D (1.5%) ||

1234 εκπορευομενο δια στοματος 5 (7.3%) OC || --- ΝB,W (0.4%) NU || one other reading (0.1%)

¹⁸ ο διαβολος εις ορος υψηλον **f⁸⁵** A [99%] CP,HF,RP,TR,OC || 345 (D) [0.5%] || 34 W || --- ΝB
[0.2%] NU

¹⁹ προσκυνησης rell || προσκυνησις [15%]

²⁰ εμου **f⁸⁵** ΝB,D,W [65%] CP,HF,RP,NU || μου A [35%] TR,OC

αὐτῷ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς:³ ““Ὑπαγε ὅπισω μου, Σατανᾶ!⁴ Γέγραπται,⁵ ‘Προσκυνήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου,⁶ καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις’!”

9 Καὶ ἤγαγεν⁷ αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ⁸ καὶ ἔστησεν αὐτὸν⁹ ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ καὶ εἶπεν αὐτῷ: “Εἰ¹⁰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, βάλε σεαυτὸν ἐντεῦθεν¹¹ κάτω· **10** γέγραπται γὰρ ὅτι ‘Τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ τοῦ διαφυλάξαι σε’, **11** καὶ,¹² “Ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσίν σε, μῆποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου’.” **12** Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι “Εἴρηται, ‘Οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου’!”

13 Καὶ συντελέσας πάντα πειρασμὸν, ὁ διάβολος ἀπέστη ἀπ’ αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ.

Jesus begins His public ministry, in Galilee¹³

14 Καὶ ὑπέστρεψεν ὁ¹⁴ Ἰησοῦς ἐν τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ φήμη ἐξῆλθεν καθ’ ὅλης τῆς περιχώρου περὶ αὐτοῦ· **15** καὶ αὐτὸς ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, δοξαζόμενος ὑπὸ πάντων.

His home town rejects Him

16 Καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ναζαρέτ,¹⁶ οὐ ἦν τεθραμμένος· καὶ εἰσῆλθεν, κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων εἰς τὴν συναγωγήν, καὶ ἀνέστη ἀναγνῶνται. **17** Καὶ ἐπεδόθη αὐτῷ βιβλίον Ἡσαίου τοῦ προφή-

¹ σοι **f⁸⁵** [25%] || σου ΝA,B,D,W [75%] CP,HF,RP,TR,OC,NU

² πασα **f⁸⁵** ΝA,B,D [98%] CP,HF,RP,OC,NU || παντα W [2%] TR [It will be observed that this is the third variant set within the space of four words, and within these sets the attestation varies considerably. In the main, the copyists tried to reproduce faithfully what was in front of them.]

³ αυτω ειπεν ο ιησους **f⁸⁵** [68%] CP,HF,RP,TR,OC || ~3421 ΝW [12%] NU || ~2134 A [13%] || ~1342 D [7%] || 124 B || two other variants

⁴ υπαγε οπισω μου σατανα **f⁸⁵** A [96.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- ΝB,D,W [3.5%] NU

⁵ γεγραπται **f⁸⁵** ΝA,B,D,W [80%] CP,HF,RP,NU || 1 γαρ [20%] TR,OC

⁶ προσκυνησεις κυριον τον θεον σου **f⁸⁵** A [80%] CP,HF,RP,TR || ~23451 ΝB,D,W [20%] OC,NU

⁷ και ηγαγεν **f⁸⁵** A,D [97%] CP,HF,RP,TR,OC || ~2 δε ΝB,W [3%] NU

⁸ ιερουσαλημ rell || ιεροσολυμα [3%] OC

⁹ αυτον **f⁸⁵** A,D,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || αυτω [1%] || --- ΝB [0.5%] NU

¹⁰ ει rell || 1 ο [1%] TR

¹¹ εντευθεν rell || ανωθεν [13%] || ευθεν [1%] || --- [14%]

¹² και **f⁸⁵** D [75%] CP,HF,RP || 1 οτι ΝA,B,W [25%] TR,OC,NU

¹³ [A number of months elapsed between verses 13 and 14; John 1:15-4:42 records some of what transpired during that interval.]

¹⁴ ο **f⁸⁵** ΝA,B,D,W [55%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || --- [45%]

¹⁵ την **f⁸⁵** A [90%] CP,HF,RP,TR,OC || --- ΝB,D,W [10%] NU

¹⁶ ναζαρετ **f⁸⁵** [60%] CP,HF,RP,TR,OC || ναζαρεθ W [40%] || ναζαρα ΝB [0.3%] NU || ναζαρατ A [0.2%]

του·¹ καὶ ἀναπτύξας τὸ βιβλίον εὗρεν τὸν τόπον οὗ ἦν γεγραμμένον: 18 “Πνεῦμα Κυρίου ἐπ’ ἐμέ, οὗ εἴνεκεν² ἔχρισέν με εὐαγγελίσασθαι³ πτωχοῖς. Ἀπέσταλκέν με ιάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν,⁴ κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, 19 κηρύξαι ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκτόν.”

“Today this Scripture is fulfilled”

20 Καὶ πτύξας τὸ βιβλίον, ἀποδοὺς τῷ ὑπηρέτῃ, ἐκάθισεν.⁵ Καὶ πάντων ἐν τῇ συναγωγῇ οἱ ὄφθαλμοι ἥσαν⁶ ἀτενίζοντες αὐτῷ. 21 Ἡρξατο δὲ λέγειν πρὸς αὐτοὺς ὅτι “Σήμερον πεπλήρωται ἡ γραφὴ αὕτη ἐν τοῖς ὠσὶν ὑμῶν”. 22 (Καὶ πάντες ἐμαρτύρουν αὐτῷ καὶ ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ· καὶ ἔλεγον, “Οὐχ⁷ οὐτός ἐστιν ὁ νιὸς Ἰωσῆφ;”)⁸ 23 Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς: “Πάντως ἐρεῖτε μοι τὴν παραβολὴν ταύτην: Ἰατρέ, θεράπευσον σεαυτόν!—ὅσα ἡκούσαμεν γενόμενα ἐν τῇ⁹ Καπερναούμ¹⁰ ποίησον καὶ ὡδε¹¹ ἐν τῇ πατρίδι σου.”

Jesus treads on their toes

24 Εἶπεν δέ: “Ἄμὴν λέγω ὑμῖν¹² ὅτι οὐδεὶς προφήτης δεκτός ἐστιν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ. 25 Ἐπ’ ὀληθείας δὲ λέγω ὑμῖν,¹³ πολλαὶ χῆραι ἥσαν ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡλιού ἐν τῷ Ἰσραὴλ, ὅτε ἐκλείσθη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ ἔτη τρία καὶ μῆνας ἔξ, ώς ἐγένετο λιμὸς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· 26 καὶ πρὸς

¹ ησαιον τον προφητον **f⁸⁵** A [98%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 231 ΝB,W [1.5%] NU || ο προφητης ησαιας D || one other variant

² εινεκεν **f⁸⁵** ΝA,B,D,W [94%] CP,HF,RP,OC,NU || ενεκεν [6%] TR

³ ευαγγελισασθαι *reI* || ευαγγελιζεσθαι [1%] TR

⁴ ιασασθαι τους συντετριμμενους την καρδιαν **f⁸⁵** A [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- ΝB,D,W [1.5%] NU

⁵ εκαθισεν *reI* || εκαθησεν [11%]

⁶ εν τῃ συναγωγῃ οι οφθαλμοι ησαν **f⁸⁵** D,N [88%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 123645 A [6%] || ~ 451236 ΝB,W [6%] NU

⁷ ουχ **f⁸⁵** A [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ουχι ΝB,D,N,W [2.5%] NU

⁸ ουτος εστιν ο νιος ιωσηφ **f⁸⁵** A [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 4251 ΝB,W [0.5%] NU || ~ 4521 D || ~ 4125 N || two other variants

⁹ εν τῃ **f⁸⁵** [80%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 A.N [19%] || εις την ΝB,W [0.3%] NU || εις D [1%]

¹⁰ καπερναομ **f⁸⁵** A,N [99%] CP,HF,RP,TR,OC || καφαρναομ ΝB,D,W [0.8%] NU

¹¹ ὁδε [60%] || ὁδε **f⁸⁵** [40%] (I include this information for the record, and so as not to lose sight of it; since there is no contrast in meaning here, and I am not aware that the Autographs contained ‘breathing’ marks, I stay with the conventional spelling. However, it may be noted that the difference between ὁ δε (‘so to whom’) and ὁδε (‘here’) would be indistinct in most MSS; the simple expedient reflected in **f⁸⁵** resolves the ambiguity.)

¹² λεγω υμιν **f⁸⁵** ΝB,D,N,W [72%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || ~ 21 A [28%]

¹³ υμιν *reI* || 1 οτι ΝW [25%]

οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπέμφθη Ἡλίας εἰ μὴ εἰς Σάρεπτα¹ τῆς Σιδῶνος,² πρὸς γυναικα κήρων. 27 Καὶ πολλοὶ λεπροὶ ἥσαν ἐπὶ Ἐλισσαίου³ τοῦ προφήτου ἐν τῷ Ἰσραήλ.⁴ καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἐκαθαρίσθη εἰ μὴ Νεεμὰν⁵ ὁ Σύρος.”

Typical mob action

28 Καὶ ἐπλήσθησαν πάντες θυμοῦ ἐν τῇ συναγωγῇ ἀκούοντες ταῦτα, 29 καὶ ἀναστάντες ἔξεβαλον αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἔως⁶ ὁφρύος τοῦ ὅρους ἐφ' οὗ ἡ πόλις αὐτῶν ὡκοδόμητο,⁷ εἰς τὸ⁸ κατακρημνίσαι αὐτόν. 30 Αὐτὸς δὲ, διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν, ἐπορεύετο.

Capernaum becomes His base of operations—27 AD

31 Καὶ κατῆλθεν⁹ εἰς Καπερναοὺμ,¹⁰ πόλιν τῆς Γαλιλαίας· καὶ ἦν διδάσκων αὐτοὺς ἐν τοῖς σάββασιν. 32 Καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, ὅτι ἐν ἔξουσίᾳ ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ.

A demonized man

33 Καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦν ἄνθρωπος ἔχων πνεῦμα δαιμονίου ἀκαθάρτου· καὶ ἀνέκραξεν φωνῇ μεγάλῃ 34 λέγων:¹¹ “Ἐα! Τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ Ναζαρηνέ? Ἡλθες ἀπὸλέσαι ἡμᾶς; Οἶδά σε τίς εἶ, ὁ Ἅγιος τοῦ Θεοῦ!” 35 Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς λέγων, “Φιμώθητι, καὶ ἔξελθε ἔξι¹² αὐτοῦ!” Καὶ ῥύψαν αὐτὸν τὸ δαιμόνιον εἰς¹³ μέσον, ἔξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ, μηδὲν βλάψαν αὐτόν. 36 Καὶ ἐγένετο θάμβος ἐπὶ πάντας, καὶ συνελάλουν πρὸς ἀλλήλους λέγοντες: “Τίς ὁ λόγος οὗτος! ὅτι ἐν ἔξουσίᾳ καὶ δυνάμει ἐπιτάσσει τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασιν, καὶ ἐξέρχονται!” 37 Καὶ ἐξεπορεύετο ἦχος περὶ αὐτοῦ εἰς πάντα τόπον τῆς περιχώρου.

¹ σαρεπτα *reI* || σαρεφθα N [11%] || σαραπτα W [3%] OC || seven other spellings [3%]

² σιδωνος **f⁵⁵** [95%] CP,HF,RP,TR || σιδωνιας ΝA,C [3%] OC,NU || σειδωνιας B,W || σιδονιας D [1%] || two other variants [0.5%]

³ ελισσαιου **f⁵⁵** C [86%] CP,HF,RP,TR || ελισαιου ΝA(B)D [13%] OC,NU || ελεισεου W || three other readings

⁴ επι ελισσαιου του προφητου εν τω ισραηλ **f⁵⁵** A [95%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 5671234 ΝB,C,D,W [5%] NU

⁵ νεεμαν **f⁵⁵** [77%] CP,HF,RP,TR,OC || ναιμαν ΝA,B,C(D)W [8%] NU || νεεμαν [13%] || six other spellings [2%]

⁶ εως **f⁵⁵** ΝA,B,C [97.5%] CP,HF,RP,OC,NU || 1 της D [1.5%] TR || 1 του [1%]

⁷ αυτων ωκοδομητο **f⁵⁵** A,C [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 P⁴ΝB(D)W [1.5%] NU

⁸ εις το **f⁵⁵** A,C [95%] CP,HF,RP,TR,OC || ωστε P⁴ΝB,D,W [3%] NU || two other variants [2%]

⁹ κατηλθεν *reI* || 1 ο τησους [14%]

¹⁰ καπερναυμ **f⁵⁵** A,C [99.4%] CP,HF,RP,TR,OC || καφαρναυμ P⁴ΝB,D,W [0.6%] NU

¹¹ λεγων **f⁵⁵** A,C,D [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- ΝB,W [1%] NU

¹² εξ **f⁵⁵** P⁷⁵ A,C,Q [86%] CP,HF,RP,TR,OC || απ ΝB,D,W [14%] NU

¹³ εις **f⁵⁵** D [80%] CP,HF,RP || 1 to P⁷⁵ ΝA,B,C,Q,W [20%] TR,OC,NU

Peter's mother-in-law

38 Ἀναστὰς δὲ ἐκ¹ τῆς συναγωγῆς² εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος. Πενθερὰ δὲ³ τοῦ Σίμωνος ἦν συνεχομένη πυρετῷ μεγάλῳ, καὶ ἡρώτησαν αὐτὸν περὶ αὐτῆς. **39** Καὶ ἐπιστὰς ἐπάνω αὐτῆς ἐπετίμησεν τῷ πυρετῷ, καὶ ἀφῆκεν αὐτήν. Παραχρῆμα δὲ ἀναστᾶσα διηκόνει αὐτοῖς.

Healings at sunset

40 Δύνοντος⁴ δὲ τοῦ ἡλίου, πάντες⁵ ὅσοι εἶχον ἀσθενοῦντας νόσους ποικίλαις ἥγανον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν· ὁ δὲ ἐνὶ ἑκάστῳ αὐτῶν τὰς χεῖρας ἐπιθεὶς⁶ ἐθεράπευσεν⁷ αὐτούς. **41** Ἐξήρχετο δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ πολλῶν, κράζοντα⁸ καὶ λέγοντα ὅτι “Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς,⁹ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ!” Καὶ ἐπιτιμῶν οὐκ εἴᾳ αὐτὰ λαλεῖν, ὅτι ἥδεισαν τὸν Χριστὸν αὐτὸν εἶναι.

42 Γενομένης δὲ ἡμέρας ἔξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἔρημον τόπον· καὶ οἱ ὄχλοι ἐζήτουν¹⁰ αὐτόν καὶ ἥλθον ἔως αὐτοῦ, καὶ κατεῖχον αὐτὸν τοῦ μὴ πορεύεσθαι ἀπ' αὐτῶν. **43** Ο δὲ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς ὅτι “Καὶ ταῖς ἑτέραις πόλεσιν εὐαγγελίσασθαί με δεῖ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ὅτι εἰς¹¹ τοῦτο ἀπέσταλμαι”.¹² **44** Καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς¹³ τῆς Γαλιλαίας.¹⁴

¹ εκ **f⁵** A [96%] CP,HF,RP,TR,OC || απὸ P⁷⁵NB,C,D,N,Q,W [4%] NU

² συναγωγῆς *rell* || 1 ο τησους [12%]

³ πενθερα δε **f⁵** ΝA,B,D,N,Q [83%] CP,HF,RP,OC,NU || ~ η 21 C [5%] || η 12 W [12%] TR

⁴ δυνοντος *rell* || δυναντος [17%] || δυσαντος D

⁵ παντες **f⁵** ΝA,D,N,Q,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || απαντες B,C [1%] NU

⁶ επιθεις **f⁵** ΝA,C,N [94%] CP,HF,RP,TR || επιτιθεις B,D,Q,W [6%] OC,NU

⁷ εθεραπευσεν **f⁵** ΝA,C,N,Q [96%] CP,HF,RP,TR,OC || εθεραπευεν B,D,W [4%] NU

⁸ κραζοντα **f⁵** B,C,N,Q [66%] CP,HF,RP,TR || κραυγαζοντα A,D,W [34%] OC[NU] || κραζοντων Ν

⁹ ο χριστος **f⁵** A,N,Q [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB,C,D,W [1.5%] NU

¹⁰ εζητουν **f⁵** [40%] CP,TR || επεζητουν P⁷⁵ΝA,B,C,D,Q,W [60%] HF,RP,OC,NU

¹¹ εις **f⁵** A,C(D)Q [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || επι P⁷⁵NB,W [1.5%] NU

¹² απεσταλμαι **f⁵** A,Q [95%] CP,HF,RP,TR,OC || απεσταλην P⁷⁵NB,C,D,W [5%] NU

¹³ εν ταις συναγωγαις **f⁵** A,C (97.1%) CP,HF,RP,TR || 23 (0.7%) || 1 τη συναγωγη (0.2%) || εις τας συναγωγας P⁷⁵NB,D,Q,W (1.8%) OC,NU || long omissions (0.1%)

¹⁴ της γαλιλαιας **f⁵** A,D (94.7%) CP,HF,RP,TR,OC || 1 ιωδαιας P⁷⁵NB,C,Q (4.1%) NU || των ιουδαιων W (0.2%) || ουτων (0.5%) || conflations (0.2%) || long omissions (0.1%) || two other variants (0.1%) [Comparing this variant set with the prior one, there are a variety of ‘conflations’—εις τας συναγωγας της ιωδαιας is read by only 0.8%, which number includes P⁷⁵NB,Q.]

By the sea

5 Ἐγένετο δὲ, ἐν τῷ τὸν ὄχλον ἐπικεῖσθαι αὐτῷ τοῦ¹ ἀκούειν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτὸς ἦν ἐστὼς περὶ² τὴν λίμνην Γενησαρέτ,³ 2 καὶ εἶδεν⁴ δύο πλοῖα ἐστῶτα παρὰ τὴν λίμνην (οἱ δὲ ἀλιεῖς ἀποβάντες ἀπ’ αὐτῶν,⁵ ἀπέπλυναν⁶ τὰ δίκτυα). 3 Ἐμβὰς δὲ εἰς ἐν τῶν πλοίων, ὃ ἦν τοῦ⁷ Σίμωνος, ἥρωτησεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπανάγαγεν ὀλίγον. Καὶ καθίσας⁸ ἐδίδασκεν ἐκ τοῦ πλοίου⁹ τοὺς ὄχλους.

A miraculous catch

4 Ως δὲ ἐπαύσατο λαλῶν, εἶπεν πρὸς τὸν Σίμωνα, “Ἐπανάγαγε εἰς τὸ βάθος καὶ χαλάσατε τὰ δίκτυα ὑμῶν εἰς ἄγραν”. 5 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Σίμων εἶπεν αὐτῷ,¹⁰ “Ἐπιστάτα, δι’ ὅλης τῆς¹¹ νυκτὸς κοπιάσαντες οὐδὲν ἐλάβομεν, ἐπὶ δὲ τῷ ῥήματί σου χαλάσω τὸ δίκτυον”.¹² 6 Καὶ τοῦτο ποιήσαντες συνέκλεισαν πλῆθος ἰχθύων¹³ πολύ, διερρήγνυτο¹⁴ δὲ τὸ δίκτυον¹⁵ αὐτῶν. 7 Καὶ κατένευσαν τοῖς μετόχοις τοῖς¹⁶ ἐν τῷ ἐτέρῳ πλοίῳ τοῦ ἐλάθοντας συλλαβέσθαι αὐτοῖς· καὶ ἥλθον καὶ ἔπλησαν ἀμφότερα τὰ πλοῖα, ὥστε βυθίζεσθαι αὐτά. 8 Ἰδών δὲ Σίμων Πέτρος προσέπεσεν τοῖς γόνασιν¹⁷ Ἰησοῦ λέγων, “Ἐξελθε ἀπ’ ἐμοῦ, ὅτι ἀνὴρ ἀμαρτωλός εἰμι, Κύριε!”. 9 Θάμβος γὰρ περιέσχεν αὐτὸν καὶ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ ἐπὶ τῇ ἄγρᾳ τῶν ἰχθύων ἦ¹⁸ συνέλαβον· 10 ὄμοιώς δὲ καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην,

¹ τοῦ **f⁵C,D,Q** [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || καὶ P⁷⁵(N)A,B,W [2.5%] NU

² περὶ **f⁵** [18%] || παρὰ P⁷⁵N,A,B,D,Q,W [82%] CP,HF,RP,TR,OC,NU

³ γενησαρετ **f⁵** [29%] || γεννησαρετ P⁷⁵N,A,B,C,Q,W [60%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || γεννησαρεθ [9%] || γεννησαρέδ D || two other spellings [2%]

⁴ ειδὲν *re/l* || ιδε A,C,D,Q [11%] || four other variants [4%]

⁵ αναβαντες απ αυτων **f⁵A** [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 231 P⁷⁵B,C,D,Q,W [1%] NU || ~ 31 N

⁶ απεπλυναν **f⁵A** [90%] CP,HF,RP,TR,OC || επεπλυνον [7%] || επλυνων NC,Q [2%] || επλυνον B,D,W [1%] NU

⁷ τον **f⁵A,C,Q** [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB,D,W [1%] NU

⁸ καὶ καθισας **f⁵A,C,D** [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 2 δε P⁷⁵NB,Q,W [0.5%] NU

⁹ εδιδασκεν εκ του πλοιου **f⁵A,C,Q,W** [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 2341 P⁷⁵B [1%] NU || ~ εν τω πλοιω 1 ND

¹⁰ ο σιμων ειπεν αυτω **f⁵A,C,W** [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || 23 P⁷⁵B,NU || ~ 32 N || four other variants D [1%]

¹¹ της **f⁵C,D** [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵N,A,B,W [1%] NU

¹² το δικτυον **f⁵A,C** [98%] CP,HF,RP,TR,OC || τα δικτυα P⁷⁵NB,W [2%] NU || D is wild

¹³ πληθος ιχθυων *re/l* || ~ 21 D [2.5%] TR

¹⁴ διερρηγνυτο **f⁵(A)** [99%] CP,HF,RP,TR,OC || διερρησσετο P⁷⁵N(B) [0.5%] NU || διερρητο C || διερρησσοντο W || ρησσεσθαι D

¹⁵ το δικτυον **f⁵A,C** [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || τα δικτυα P^{4,75}NB(D)W [1.5%] NU

¹⁶ τοις **f⁵A,C** [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB,D,W [1%] NU

¹⁷ γονασιν **f⁵P^{4,75}NB(D)W** [85%] CP,HF,RP,OC,NU || 1 του A,C [15%] TR

¹⁸ η **f⁵N,A,C,W** [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ον P⁷⁵B,D [0.5%] NU

νίοὺς Ζεβεδαίου, οἵ ἡσαν κοινωνοὶ τῷ Σίμωνι. Καὶ εἶπεν πρὸς τὸν Σίμωνα ὁ Ἰησοῦς, “Μὴ φοβοῦ· ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἔσῃ ζωγρῶν”. 11 Καὶ καταγαγόντες τὰ πλοῖα ἐπὶ τὴν γῆν, ἀφέντες ἄπαντα¹ ἡκολούθησαν αὐτῷ.

The hinge: proof, evaluation, rejection

A leper—the proof

12 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ τῶν πόλεων, καὶ ἴδοὺ, ἀνὴρ πλήρης λέπρας! Καὶ ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν, πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον ἐδεήθη αὐτοῦ λέγων, “Κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαι με καθαρίσαι!” 13 Καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἥψατο αὐτοῦ εἰπών,³ “Θέλω· καθαρίσθητ!” Καὶ εὐθέως ἡ λέπρα ἀπῆλθεν ἀπ’ αὐτοῦ. 14 Καὶ αὐτὸς παρήγγειλεν αὐτῷ μηδενὶ εἰπεῖν, “Ἄλλα⁴ ἀπελθών δεῖξον σεαυτὸν τῷ ἵερει καὶ προσένεγκαι⁵ περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου καθὼς προσέταξεν Μωσῆς,⁶ εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.”

15 Διήρχετο δὲ μᾶλλον ὁ λόγος περὶ αὐτοῦ, καὶ συνήρχοντο ὄχλοι πολλοὶ ὀκούνειν καὶ θεραπεύεσθαι ὑπ’ αὐτοῦ⁷ ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν⁸ αὐτῶν. 16 Αὐτὸς δὲ ἦν ὑποχωρῶν ἐν ταῖς ἐρήμοις καὶ προσευχόμενος.

An examining council—the evaluation

17 Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν καὶ αὐτὸς ἦν⁹ διδάσκων, καὶ ἡσαν καθήμενοι Φαρισαῖοι καὶ νομοδιδάσκαλοι, οἵ ἡσαν ἐληλυθότες ἐκ πάσης κώμης τῆς Γαλιλαίας καὶ Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλήμ—καὶ δύναμις Κυρίου ἦν εἰς τὸ ἕασθαι αὐτούς.¹⁰

“Your sins are forgiven”

18 Καὶ ἴδοὺ, ἄνδρες φέροντες ἐπὶ κλίνης ἄνθρωπον ὃς ἦν παραλελυμένος, καὶ ἔζητον αὐτὸν εἰσενεγκεῖν καὶ θεῖναι¹¹ ἐνώπιον αὐτοῦ. 19 Καὶ μὴ εὑρόντες πῶς¹² εἰσενέγκωσιν αὐτὸν, διὰ τὸν ὄχλον, ἀναβάντες ἐπὶ τὸ

¹ απαντα **f⁸⁵** A,C,W [96%] CP,HF,RP,TR,OC || παντα NB(D) [4%] NU

² καὶ ιδων **f⁸⁵** A,C,D,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 2 δε NB [1%] NU

³ ειπων **f⁸⁵** A,N [98%] CP,HF,RP,TR,OC || λεγων NB,C,D,W [2%] NU

⁴ αλλα *reI* || αλλ [17%]

⁵ προσενεγκαι **f⁸⁵** Ν [30%] || προσενεγκε A,B,C,D,N,W [70%] CP,HF,RP,TR,OC,NU

⁶ μωσης **f⁸⁵** A [74%] CP,HF,RP,TR || μωσης NB,C(D)N,W [26%] OC,NU

⁷ υπ (απ A) αυτου **f⁸⁵** (A)N [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- NB,C,D,W [2.5%] NU

⁸ ασθενειων *reI* || ασθενιων NN,W [14%]

⁹ ην *reI* || 1 ο ησους [11%]

¹⁰ αυτους **f⁸⁵** A,C,D,N (98.4%) CP,HF,RP,TR,OC || αυτον NB,W (0.9%) NU || eight other variants (0.7%) (Why would the editors of NU choose such an inferior reading?)

¹¹ θειναι **f⁸⁵** ΝA,C,D,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 αυτον B [1%] [NU]

¹² πως **f⁸⁵** [35%] || ποιας ΝA,B,C,D,N,W [57%] CP,HF,RP,OC,NU || ποθεν [4%] || δια ποιας [2%] TR || ποιας οδου [2%]

δῶμα διὰ τῶν κεράμων καθῆκαν αὐτὸν σὺν τῷ κλινιδίῳ εἰς τὸ μέσον, ἔμπροσθεν τοῦ Ἰησοῦ. **20** Καὶ ᾧδον τὴν πίστιν αὐτῶν εἶπεν αὐτῷ,¹ “Ἄνθρωπε, ἀφέωνται σοι αἱ ἀμαρτίαι σου!”

A ‘discussion’ ensues

21 Καὶ ἥρξαντο διαλογίζεσθαι οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι λέγοντες: “Τίς ἐστιν οὗτος ὃς λαλεῖ βλασφημίας; Τίς δύναται ἀφιέναι ἀμαρτίας² εἰ μὴ μόνος ὁ Θεός;” **22** Ἐπιγνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν, ἀποκριθεὶς εἶπεν πρὸς αὐτούς: “Τί διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; **23** Τί ἐστιν εὐκοπώτερον εἰπεῖν, ‘Ἄφεωνται σοι αἱ ἀμαρτίαι σου’, ἢ εἰπεῖν, ‘Ἐγειροι³ καὶ περιπάτει!?’ **24** ”Ινα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἔξουσίαν ἔχει ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου⁴ ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἀμαρτίας”—εἶπεν τῷ παραλελυμένῳ: **5** “Σοὶ λέγω, ἐγειραι!⁶ Καὶ ἄρας τὸ κλινίδιόν σου πορεύου εἰς τὸν οἶκόν σου.”

God is glorified

25 Καὶ παραχρῆμα ἀναστὰς ἐνώπιον αὐτῶν, ἄρας ἐφ' ὁ⁷ κατέκειτο, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ δοξάζων τὸν Θεόν. **26** Καὶ ἔκστασις ἔλαβεν ἄπαντας καὶ ἐδόξαζον τὸν Θεόν· καὶ ἐπλήσθησαν φόβου λέγοντες ὅτι “Εἴδομεν παράδοξα σήμερον!”

Enter Levi (Matthew)

27 Καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλθεν καὶ ἐθεάσατο τελώνην ὄνόματι Λευΐν⁸ καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, καὶ εἶπεν αὐτῷ, “Ἀκολούθει μοι!” **28** Καὶ καταλιπὼν⁹ ἄπαντα¹⁰ ἀναστὰς ἤκολούθησεν¹¹ αὐτῷ. **29** Καὶ ἐποίησεν δοχὴν

¹ αὐτῷ **f⁵⁵** A,N,W [95.5%] CP,HF,RP,TR,OC || τῷ παραλυτικῷ C,D [3%] || τῷ ανθρωπῷ [0.5%]
|| --- NB [1%] NU

² αφιέναι αμαρτίας **f⁵⁵** ΝA,C,N(W) [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 [0.8%] || ~ 2 αφειναι B,D
[0.2%] NU

³ εγειραι **f⁵⁵** [55%] CP,HF,RP,TR || εγειρε ΝA,B,C,D,N,W [45%] OC,NU

⁴ εξουσιαν εχει ο νιος του ανθρωπου **f⁵⁵** ΝA,C,D,N [91%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 345612 B,W [9%]
NU

⁵ παραλελυμενω *reI* || παραλυτικῷ ΝC,D,N,W [11%]

⁶ εγειραι **f⁵⁵** [55%] CP,HF,RP,TR || εγειρε ΝA,B,C,D,N,W [45%] OC,NU

⁷ ω **f⁵⁵** [58%] CP,TR || ο ΝA,B,C,N,W [42%] HF,RP,OC,NU || D is wild

⁸ λευιν *reI* || λευι [10%] || λευειν ΝA,B,C,N,W [4%] || λευει (D) [1%]

⁹ καταλιπων *reI* || καταλειπων A [12%]

¹⁰ απαντα **f⁵⁵** A [93%] CP,HF,RP,TR,OC || απαντας Ν || παντας C || παντα B,D,N,W [2%] NU
|| --- [5%]

¹¹ ηκολουθησεν **f⁵⁵** ΝA,C,N [99.3%] CP,HF,RP,TR,OC || ηκολουθει B,D,W [0.7%] NU

μεγάλην¹ Λευὶς αὐτῷ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ· καὶ ἦν ὅχλος τελωνῶν πολὺς² καὶ ἄλλων οἵ ἥσαν μετ' αὐτῶν κατακείμενοι.

The Pharisees have a problem

30 Καὶ ἐγόγγυζον οἱ γραμματεῖς αὐτῶν, καὶ οἱ Φαρισαῖοι,³ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγοντες, “Διὰ τί μετὰ τῶν⁴ τελωνῶν καὶ ἀμαρτωλῶν ἐσθίετε καὶ πίνετε;!” 31 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτούς: “Οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ιατροῦ, ἀλλ̄⁵ οἱ κακῶς ἔχοντες. 32 Οὐκ ἐλήλυθα καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ὀμαρτωλούς, εἰς μετάνοιαν.”

33 Οἱ δὲ εἶπον⁶ πρὸς αὐτόν, “Διὰ τί⁷ οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου νηστεύουσιν πυκνὰ καὶ δεήσεις ποιοῦνται, ὁμοίως καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων, οἱ δὲ σοὶ ἐσθίουσιν καὶ πίνουσιν?” 34 Ο δὲ⁸ εἶπεν πρὸς αὐτούς: “Μὴ δύνασθε τοὺς οὐίους τοῦ νυμφῶνος ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστιν ποιῆσαι νηστεύειν;⁹ 35 Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι¹⁰ ὅταν ἀπαρθῆ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος· τότε νηστεύουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις.”

New wine vs old wineskins

36 Ἔλεγεν δὲ καὶ παραβολὴν πρὸς αὐτὸὺς ὅτι “Οὐδεὶς ἐπίβλημα¹¹ ιματίου καινοῦ¹² ἐπιβάλλει ἐπὶ ιμάτιον παλαιού· εἰ δὲ μή γε, καὶ τὸ καινὸν σχίζει¹³ καὶ τῷ παλαιῷ οὐ συμφωνεῖ¹⁴ τὸ ἀπὸ τοῦ καινοῦ. 37 Καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μή γε, ρήξει ὁ νέος οἶνος¹⁵ τοὺς ἀσκούς, καὶ αὐτὸς ἐκχυθήσεται καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται. 38 Ἀλλὰ¹⁶ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον, καὶ ἀμφότεροι συντη-

¹ μεγαλην *re//* || 1 ο [1.5%] TR

² τελωνῶν πολὺς **f⁸⁵** A [95%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 ΝB,C,D,N,W [5%] NU

³ γραμματεῖς αυτῶν καὶ οἱ φαρισαῖοι **f⁸⁵** A,N [98%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 53412 (B)C,W [1%] NU || 1345 [1%] || ~ 5341 Ν(D) (Render, “the scribes and Pharisees complained about them to His disciples.”)

⁴ τῶν **f⁸⁵** ΝA,B,C,D,N,W [70%] CP,HF,RP,OC,NU || --- [30%] TR

⁵ αλλ *re//* || αλλα A,B,W [0.4%] NU

⁶ ειπον *re//* || ειπαν P⁴B,C,D,N,W [0.7%] NU

⁷ δια τι **f⁸⁵** ΝA,C,D,N [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁴B,W [1%] NU

⁸ δε **f⁸⁵** A [91%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 ηπους P⁴ΝB,C,D,W [9%] NU

⁹ νηστευειν **f⁸⁵** ΝA,C,D,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || νηστευσαι B [1%] NU

¹⁰ ημεραι **f⁸⁵** ΝC [25%] || 1 και P⁴A,B,D,W [75%] CP,HF,RP,TR,OC,NU

¹¹ επιβλημα **f⁸⁵** A,C [97%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 απο P⁴ΝB,D,W [3%] NU

¹² καινου **f⁸⁵** A,C [98%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 σχισας P⁴ΝB,D,W [2%] NU

¹³ καινου **f⁸⁵** A,C [98%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 σχισας P⁴ΝB,D,W [2%] NU

¹⁴ συμφωνει **f⁸⁵** [79%] CP,HF,RP || 1 επιβλημα (D) [1%] TR || 1 το επιβλημα [18%] OC ||

συμφωνησει το επιβλημα P⁴ΝB,C,W [2%] NU || συμφωνησει A

¹⁵ ο νεος οινου **f⁸⁵** A [84%] CP,HF,RP,TR || ~ 1312 P⁴B,C,D,W [15%] OC,NU || 13 Ν [1%]

¹⁶ αλλα *re//* || αλλα B,C [40%]

ροῦνται.¹ 39 Καὶ² οὐδεὶς πιὼν παλαιὸν εὐθέως³ θέλει νέον, λέγει γάρ, “Ο παλαιὸς χρηστότερός⁴ ἐστιν’.”

Jesus is Lord of the Sabbath

6 Ἐγένετο δὲ ἐν σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ⁵ διαπορεύεσθαι αὐτὸν διὰ τῶν⁶ σπορίμων· καὶ ἔτιλλον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τοὺς στάχυας καὶ ἥσθιον,⁷ ψώχοντες ταῖς χερσίν. 2 Τινὲς δὲ τῶν Φαρισαίων εἶπον αὐτοῖς,⁸ “Τί ποιεῖτε ὃ οὐκ ἔξεστιν ποιεῖν⁹ ἐν¹⁰ τοῖς σάββασιν?” 3 Καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶπεν ὁ Ἰησοῦς:¹¹ “Οὐδὲ τοῦτο ἀνέγνωτε, ὃ ἐποίησεν Δαυὶδ ὅποτε¹² ἐπείνασεν, αὐτὸς καὶ οἱ μετ’ αὐτοῦ ὄντες;¹³ 4 ὡς¹⁴ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔλαβεν καὶ¹⁵ ἔφαγεν, καὶ ἔδωκεν καὶ¹⁶ τοῖς μετ’ αὐτοῦ—οὓς οὐκ ἔξεστιν φαγεῖν εἰ μὴ μόνους τοὺς ἰερεῖς?” 5 Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι¹⁷ “Κύριός ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου!”¹⁸

He heals on the Sabbath

6 Ἐγένετο δὲ καὶ¹⁹ ἐν ἑτέρῳ σαββάτῳ εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν συναγωγὴν καὶ διδάσκειν. Καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος,²⁰ καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἡ δεξιὰ

¹ καὶ αμφοτεροὶ συντηρουνται **f⁸⁵** A,C(D) (98.6%—of which 1.7% have minor variations)

CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁴(N)B(W) (1.2%) NU || long omissions (0.2%)

² καὶ **f⁸⁵** ΝA,C,W [99.6%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || --- P⁴B [0.4%] || D omits verse 39

³ ευθέως **f⁸⁵** A [96.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ευθύς [2%] || --- P⁴ΝB,C,W [1.5%] NU

⁴ χρηστοτερος **f⁸⁵** A,C [99%] CP,HF,RP,TR,OC || χρηστος P⁴ΝB,W [1%] NU

⁵ δευτεροπρωτο **f⁸⁵** A,C,D (92.1%) CP,HF,RP,TR,OC || δευτερο πρωτο (6%) || --- P⁴ΝB,W (1.6%)
NU || four other variants (0.2%)

⁶ τῶν **f⁸⁵** C,D [88%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁴ΝA,B,W [12%] NU

⁷ τοὺς σταχυας και ησθιον **f⁸⁵** A(D)W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 3412 P^{4,75v}B,C [2%] NU || 234 Ν

⁸ αυτοις **f⁸⁵** A [97%] CP,HF,RP,TR,OC || αυτο D [1%] || --- P⁴ΝB,C,W [1.5%] NU || two other variants

⁹ ποιειν **f⁸⁵** ΝA,C,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁴B [0.5%] NU || D is wild || three other variants

¹⁰ εν **f⁸⁵** A,C [95%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁴ΝB,W [5%] NU

¹¹ προς αυτους ειπεν ο ιησους **f⁸⁵** P^{75v}C [80%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || ~ 45312 A [12%] ||

~ 45123 ΝW [4%] || ~ 31245 [1%] || 1235 P⁴B || ~ 453 αυτους [0.5%] || ~ 45 ελεγεν 12 D ||

~ 453 [2%]

¹² οποτε **f⁸⁵** A [89%] CP,HF,RP,TR,OC || οτε P⁴ΝB,C,D,W [11%] NU

¹³ οντες **f⁸⁵** A,C [96.5%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || παντες [1%] || --- P⁴ΝB,D,W [2.5%]

¹⁴ ως **f⁸⁵** ΝA,C [93%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || πως [7%] || --- P⁴B,D

¹⁵ ελαβεν και **f⁸⁵** A [85%] CP,HF,RP,TR,OC || λαβων B,C [0.5%] NU || --- ΝD,W [14.5%]

¹⁶ και **f⁸⁵** ΝA,D [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁴B,W [2.5%] NU

¹⁷ οτι **f⁸⁵** A(D) [98%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁴ΝB,W [2%] NU

¹⁸ ο νιος του ανθρωπου και του σαββατου **f⁸⁵** A(D) [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 671234 ΝB,W [0.3%] NU

¹⁹ και **f⁸⁵** A [86%] HF,RP,TR,OC || --- P⁴ΝB,W [14%] CP,NU || D is wild

²⁰ εκει ανθρωπος **f⁸⁵** A [97%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 P⁴ΝB,W [3%] NU || 2 D

ἥν ξηρά. 7 Παρετήρουν¹ δὲ² οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, εἰ³ τῷ σαββάτῳ θεραπεύσει,⁴ ἵνα εὑρωσιν κατηγορίαν⁵ αὐτοῦ.⁶ 8 Αὐτὸς δὲ ἥδει τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν καὶ εἶπεν⁷ τῷ ἀνθρώπῳ⁸ τῷ ξηράν ἔχοντι τὴν χεῖρα, “Ἐγειραι⁹ καὶ στήθι εἰς τὸ μέσον”. Οὐ δὲ¹⁰ ἀναστὰς ἔστη. 9 Εἶπεν οὖν¹¹ ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτούς: “Ἐπερωτήσω¹² ὑμᾶς τί:¹³ ”Εξεστιν τοῖς σάββασιν¹⁴ ἀγαθοποιῆσαι ἢ κακοποιῆσαι, ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀποκτεῖναι?^{15,16} 10 Καὶ περιβλεψάμενος πάντας αὐτοὺς¹⁷ εἶπεν αὐτῷ,¹⁸ “Ἐκτεινον τὴν χεῖρά σου!” Οὐ δὲ ἐποίησεν οὔτως¹⁹ καὶ ἀποκατεστάθη²⁰ ἡ χεὶρ αὐτοῦ, υγιὴς ὡς ἡ ἄλλη.²¹

The rejection

11 Αὐτοὶ δὲ ἐπλήσθησαν ἀνοίας, καὶ διελάλουν²² πρὸς ἀλλήλους τί ἀν ποιήσειαν²³ τῷ Ἰησοῦ.

Choosing the Twelve

12 Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐξῆλθεν²⁴ εἰς τὸ ὄρος προσένξασθαι, καὶ ἦν διανυκτερεύων ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ Θεοῦ. 13 Καὶ ὅτε

¹ παρετηρουν **f⁸⁵** Ν [89%] CP,HF,RP,TR,OC || παρετηρουντο P⁴A,B,D [11%] NU

² δε **f⁸⁵** A [93%] CP,HF,RP,OC || 1 αυτον P⁴NB,D,W [7%] TR,NU

³ ει **f⁸⁵** D [25%] || 1 ev P⁴ΝΑ,B,D,W [75%] CP,HF,RP,TR,OC,NU

⁴ θεραπευσει **f⁸⁵** P⁴B [97%] CP,HF,RP,TR,OC || θεραπευει ΝΑ,D,W [3%] NU

⁵ κατηγοριαν **f⁸⁵** A,W [93%] CP,HF,RP,TR,OC || κατηγορειν P⁴NB [7%] NU || κατηγορησαι D

⁶ αυτουν *rell* || κατ 1 W [15%]

⁷ και ειπεν **f⁸⁵** A [96.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 2 δε P⁴NB,W [3%] NU || 2 [0.5%] || λεγει D

⁸ ανθρωπω **f⁸⁵** A,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC || ανδρι P⁴NB [3%] NU || --- D

⁹ εγειραι **f⁸⁵** [55%] CP,HF,RP,TR || εγειρε P⁴ΝΑ,B,W [45%] OC,NU || εγειρουν D

¹⁰ ο δε **f⁸⁵** A [96%] CP,HF,RP,TR,OC || και P⁴NB,D,W [4%] NU

¹¹ ουν **f⁸⁵** A [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || δε P⁴NB,D,W [2.5%] NU

¹² επερωτησω **f⁸⁵** A,D [99.2%] CP,HF,RP,TR,OC || επερωτω P⁴NB,W [0.4%] NU || ερωτησω [0.4%]

¹³ τι **f⁸⁵** A [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ει P⁴NB,D,W [1%] NU

¹⁴ τοις σαββασιν **f⁸⁵** A [99%] CP,HF,RP,TR,OC || τω σαββατω P⁴NB,D,W [1%] NU

¹⁵ αποκτειναι **f⁸⁵** A [90%] CP,HF,RP,OC || απολεσαι P⁴NB,D,W [10%] TR,NU

¹⁶ αποκτειναι *rell* || 1 οι δε εσιωπων D [15%]

¹⁷ αυτους *rell* || 1 ev οργη D [10%] || 1 μετ οργης [1%]

¹⁸ αυτω **f⁸⁵** P⁴A,B [90%] CP,HF,RP,OC,NU || τω ανθρωπω ΝD,W [10%] TR

¹⁹ εποιησεν ουτως **f⁸⁵** [42%] CP,TR || 1 P⁴A,B [54.5%] HF,RP,OC,NU || εξετεινεν ΝD,W [3.5%]

²⁰ αποκατεσταθη **f⁸⁵** P⁴B [55%] CP,HF,RP,TR,OC || απεκατεσταθη A,D,W [44%] NU || απεκατεστη Ν [1%]

²¹ υγιης ως η αλλη **f⁸⁵** [80%] CP,HF,RP,TR || 234 A,D,Q [18%] OC || 12 και 34 D [1.5%] || 1 W

|| --- P^{4,75}ΝB [0.5%] NU

²² διελαλουν *rell* || ελαλουν P⁴ [15%] || διαλογιζοντο D || one other variant

²³ ποιησειαν **f⁸⁵** P⁴ [91%] CP,HF,RP,TR,OC || ποιησαιν P⁷⁵B [6%] NU || ποιησειν A,W [0.5%] ||

ποιησιν Ν || five other variants D [2%]

²⁴ εξηλθεν **f⁸⁵** Q [97%] CP,HF,RP,TR,OC || εξελθειν αυτον P^{4,75}ΝΑ,B,D,W [3%] NU

έγένετο ἡμέρα προσεφώνησεν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἐκλεξάμενος ἀπ' αὐτῶν δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασεν:¹ **14** Σίμωνα (ὅν καὶ ὠνόμασεν Πέτρον) καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ,² Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην,³ Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον,⁴ **15** Ματθαῖον⁵ καὶ Θωμᾶν,⁶ Ἰάκωβον (τὸν τοῦ⁷ Ἀλφαίου) καὶ Σίμωνα (τὸν καλούμενον Ζηλωτήν),⁸ **16** Ἰούδαν Ἰακώβου καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώτην⁹ (ὅς καὶ¹⁰ ἐγένετο προδότης).

A sermon on a level place

17 Καὶ καταβὰς μετ' αὐτῶν ἔστη ἐπὶ τόπου¹¹ πεδινοῦ, καὶ ὥχλος¹² μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ πάσης τῆς Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλήμ, καὶ τῆς παραλίου Τύρου καὶ Σιδῶνος, οἵ ἥλθον ἀκοῦσαι αὐτοῦ καὶ īαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων αὐτῶν. **18** καὶ οἱ ὥχλούμενοι¹³ ὑπὸ¹⁴ πνευμάτων ἀκαθάρτων—καὶ¹⁵ ἐθεραπεύοντο! **19** Καὶ πᾶς ὁ ὥχλος ἐζήτει¹⁶ ἄπτεσθαι αὐτοῦ, ὅτι δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο καὶ īατο πάντας.

Blessings

20 Καὶ αὐτὸς ἐπάρας τοὺς ὄφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἔλεγεν: “Μακάριοι οἱ πτωχοί,¹⁷ ὅτι ὑμετέρα ἔστιν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. **21** Μακάριοι οἱ πεινῶντες νῦν, ὅτι χορτασθήσεσθε. Μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσετε. **22** Μακάριοί ἔστε ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὅταν ἀφορίσωσιν ὑμᾶς καὶ ὄνειδίσωσιν καὶ ἐκβάλωσιν τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρὸν, ἔνεκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου. **23** Χάρητε¹⁸ ἐν

¹ ωνομασεν *re//* || ονομασε [15%] || εκαλεσε D

² αυτου **f⁸⁵** A,Q [92%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 καὶ P^{4,75}NB,D,W [8%] NU

³ ιωαννην **f⁸⁵** A,Q [99%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 καὶ P⁴NB,D,W [1%] NU

⁴ βαρθολομαιον **f⁸⁵** A,Q [99%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 καὶ P⁴NB,D,W [1%] NU

⁵ μαθθαιον **f⁸⁵** A,Q [99%] CP,HF,RP,TR,OC || μαθθαιον P⁴NB,D [0.5%] NU || μαθθεον W || two other variants

⁶ θωμαν **f⁸⁵** A,B,Q,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 καὶ P⁴N(D) [2%] NU

⁷ τον του **f⁸⁵** A,D,Q [95%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁴NB,W [2%] NU || 2 [3%]

⁸ ζηλωτην **f⁸⁵** A [96%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 καὶ P^{4,75}NB,D,Q,W [4%] NU

⁹ ισκαριωτην **f⁸⁵** A,Q,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ισκαριωθ P^{4,75}NB [0.5%] NU || σκαριωθ D || four other variants

¹⁰ και **f⁸⁵** A,D,Q [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- NB,W [0.5%] NU

¹¹ τοπου *re//* || του [15%] || του 1 [1%]

¹² οχλος **f⁸⁵** A [99%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 πολυς P⁷⁵NB,W [1%] NU

¹³ οχλουμενοι **f⁸⁵** D,Q,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ενοχλουμενοι P⁷⁵NA,B,T [1%] NU

¹⁴ υπο **f⁸⁵** [60%] CP,HF,RP,TR || απο P⁷⁵NA,B,D,Q,T,W [40%] OC,NU

¹⁵ και **f⁸⁵** [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NA,B,D,Q,T,W [1.5%] NU

¹⁶ εζητει **f⁸⁵** A,D,Q [99%] CP,HF,RP,TR,OC || εζητουν P⁷⁵NB,T,W [1%] NU

¹⁷ πτωχοι *re//* || 1 τω πνευματι Q [10%]

¹⁸ χαρητε **f⁸⁵** NA,B,D [95] CP,HF,RP,OC,NU || χαιρετε [5%] TR

έκεινη τῇ ἡμέρᾳ καὶ σκιρτήσατε! Ἰδοὺ γὰρ ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τῷ οὐρανῷ· κατὰ ταῦτα¹ γὰρ ἐποίουν τοῖς προφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν.

Woes

24 “Πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις! ὅτι ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν. **25** Οὐαὶ ὑμῖν οἱ ἐμπεπλησμένοι!² ὅτι πεινάσετε. Οὐαὶ ὑμῖν³ οἱ γελῶντες νῦν! ὅτι πενθήσετε καὶ κλαύσετε. **26** Οὐαὶ⁴ ὅταν καλῶς εἴπωσιν ὑμᾶς⁵ πάντες οἱ ἄνθρωποι,⁶ κατὰ ταῦτα⁷ γὰρ ἐποίουν τοῖς ψευδοπροφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν.

Instructions

27 “Ἄλλὰ,⁸ ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούοντιν: Ἀγαπᾶτε τοὺς ἔχθροὺς ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς· **28** εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς,⁹ προσεύχεσθε ὑπὲρ¹⁰ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς. **29** Τῷ τύποντί σε ἐπὶ τὴν σιαγόνα, πάρεχε καὶ τὴν ἄλλην· καὶ ἀπὸ τοῦ αἵροντός σου τὸ ἴματιον, καὶ τὸν χιτῶνα μὴ κωλύσῃς. **30** Παντὶ δὲ τῷ¹¹ αἰτοῦντί σε δίδου, καὶ ἀπὸ τοῦ αἵροντος τὰ σὰ μὴ ἀπαίτει. **31** Καὶ καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς¹² ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. **32** Καὶ εἰ ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν? Καὶ γὰρ οἱ ἀμαρτωλοὶ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀγαπῶσιν. **33** Καὶ¹³ ἐὰν ἀγαθοποιῆτε τοὺς ἀγαθοποιούντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν? Καὶ γὰρ¹⁴ οἱ ἀμαρτωλοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν. **34** Καὶ ἐὰν δανείζητε¹⁵ παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν,¹⁶ ποία ὑμῖν

¹ ταῦτα **f⁵⁵** ΝΑ [98.5%] CP,HF,RP,TR || τα αυτα P⁷⁵B,D,Q,W [1.5%] OC,NU

² εμπεπλησμένοι **f⁵⁵** A(D) [85%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 νυν P⁷⁵ΝB,Q,T(W) [15%] NU

³ υμιν **f⁵⁵** P⁷⁵A,D,Q [97%] CP,HF,RP,TR,OC || --- ΝB,W [3%] NU

⁴ ουαὶ **f⁵⁵** P⁷⁵ΝΑ,B,Q,T [96%] CP,HF,RP,OC,NU || 1 υμιν (D)W [4%] TR

⁵ καλῶς εἰπωσιν υμας **f⁵⁵** ΝΑ (22%) CP || ~132 D,Q,T,W (76.1%) HF,RP,TR,OC || ~312 P⁷⁵B (0.2%) NU || 12 (1.2%) || long omissions (0.4%) || two other variants (0.1%)

⁶ παντες οι ανθρωποι **f⁵⁵** P⁷⁵A,B,Q,T (38.3%) TR,OC,NU || ~231 Ν (0.2%) || 23 D (60.5%) CP,HF,RP || 13 W (0.6%) || long omission (0.4%)

⁷ ταῦτα **f⁵⁵** ΝΑ,T [94%] CP,HF,RP,TR || τα αυτα P⁷⁵B,D,W [6%] OC,NU

⁸ αλλα **f⁵⁵** ΝΑ,B,D,W [73%] CP,OC || αλλ [27%] HF,RP,TR,NU

⁹ υμας **f⁵⁵** ΝΑ,B,D [45%] NU || υμιν P⁷⁵ [46%] CP,HF,RP,OC || 1 και W [1%] || υμιν και [8%] TR

¹⁰ υπερ **f⁵⁵** A,D [99%] CP,HF,RP,TR,OC || περι P⁷⁵ΝB,W [1%] NU

¹¹ δε τω **f⁵⁵** A,D [93%] CP,HF,RP,TR,OC || 2 [6.5%] || --- ΝB,W [0.5%] NU

¹² και υμεις **f⁵⁵** ΝΑ,D,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || 2 [1.5%] || --- B [0.5%] NU

¹³ και **f⁵⁵** A,D,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 γαρ P⁷⁵ΝB,NU || long omission [0.7%]

¹⁴ γαρ **f⁵⁵** A,D [98%] CP,HF,RP,TR,OC || --- ΝB,W [2%] NU

¹⁵ δανειζητε **f⁵⁵** [64%] CP,HF,RP,TR,OC || δανειζετε [26%] || δανιζετε A,D [9%] || δανισητε B [0.2%] NU || δανισηται ΝW || four further variants

¹⁶ απολαβειν **f⁵⁵** A,D [99%] CP,HF,RP,TR,OC || λαβειν P⁷⁵ΝB,W [1%] NU

χάρις ἐστίν?¹ Καὶ γὰρ² ἀμαρτωλοὶ ἀμαρτωλοῖς³ δανείζουσιν, ἵνα ἀπολάβωσιν τὰ ἴσα.

Be compassionate

35 “Πλὴν ἀγαπᾶτε τοὺς ἔχθροὺς ὑμῶν, καὶ ὀγαθοποιεῖτε, καὶ δανείζετε,⁴ μηδὲν ἀπελπίζοντες· καὶ ἔσται ὁ μισθὸς ὑμῶν πολύς, καὶ ἔσεσθε νιοὶ⁵ Ὑψίστου· ὅτι αὐτὸς χρηστός ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηρούς. 36 Γίνεσθε οὖν⁶ οἰκτίρμονες, καθὼς καὶ⁷ ὁ Πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων ἐστίν.

We get what we give

37 “Καὶ μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε.⁸ Μὴ καταδικάζετε, καὶ οὐ μὴ καταδικασθῆτε. Ἀπολύετε, καὶ ἀπολυθήσεσθε. 38 Δίδοτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν: μέτρον καλόν—πεπιεσμένον καὶ⁹ σεσαλευμένον καὶ¹⁰ ὑπερεκχυνόμενον¹¹—δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον ὑμῶν. Τῷ γὰρ αὐτῷ μέτρῳ φέρετε¹² ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν.”

39 Εἶπεν δὲ¹³ παραβολὴν αὐτοῖς: “Μήτι δύναται τυφλὸς τυφλὸν ὄδηγεῖν? Οὐχὶ ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται?¹⁴ 40 Οὐκ ἔστιν μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ,¹⁵ κατηρτισμένος δὲ πᾶς ἔσται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ. 41 Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ¹⁶ ἐν τῷ ὄφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ δοκὸν τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ ὄφθαλμῷ οὐ κατανοεῖς? 42 Ἡ πῶς¹⁷ δύνασαι λέγειν τῷ ἀδελφῷ σου, ‘Ἄδελφέ, ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὄφθαλμῷ σου’, αὐτὸς τὴν ἐν τῷ ὄφθαλμῷ σου δοκὸν οὐ βλέπων?

¹ εστιν **f⁵⁵** ΝA,D(W) [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || --- P^{45v,75}B [0.3%]

² γαρ **f⁵⁵** A,D [73%] CP,HF,RP,OC || 1 οι [25%] TR || 1 και [1.5%] || --- P⁷⁵ΝB,W [0.5%] NU

³ αμαρτωλοὶς *rell* || αμαρτωλοὺς [12%]

⁴ δανείζετε **f⁵⁵** [90%] CP,HF,RP,TR,OC || δανείζεται A,B,D,W [9%] NU || δανιζεται η [1%]

⁵ νιοι **f⁵⁵** ΝA,B,D,W [94%] CP,HF,RP,OC,NU || 1 του [6%] TR

⁶ ουν **f⁵⁵** A [96%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45,75}ΝB,D,W [4%] NU

⁷ και **f⁵⁵** A,D [96.5%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || --- ΝB,W [3.5%]

⁸ κριθητε **f⁵⁵** A,C,D [93%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 και P⁷⁵ΝB,W [7%] NU

⁹ και **f⁵⁵** A,C [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- ΝB,D,W [1%] NU

¹⁰ και **f⁵⁵** A,C [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁴⁵ΝB,D,W [1.5%] NU

¹¹ υπερεκχυνομενον **f⁵⁵** P⁷⁵ [96%] CP,HF,RP,TR,OC || υπερεκχυνομενον ΝA,B,C,D,W [4%] NU

¹² τω γαρ αυτω μετρω ω **f⁵⁵** A,C (91.4%) CP,HF,RP,TR,OC || 1245 (5.9%) || 1345 P⁴⁵ (0.7%) ||

1235 (0.4%) || 1234 (0.3%) || ~ 524 ΝB,D,W (1.1%) NU || four other variants (0.2%)

¹³ δε **f⁵⁵** P^{45v}A [95%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 και ΝB,C,D,W [5%] NU

¹⁴ πεσουνται **f⁵⁵** ΝA,C [95%] CP,HF,RP,TR,OC || εμπεσουνται B(D,W) [5%] NU

¹⁵ αυτου **f⁵⁵** A,C [95%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵ΝB,D,W [5%] NU

¹⁶ το *rell* || τω [23%]

¹⁷ η πως **f⁵⁵** A,C,D,W [99.2%] CP,HF,RP,TR,OC || 2 P⁷⁵B,NU || 2 δε η [0.2%] || και 2 [0.4%]

‘Υποκριτά! ’Εκβαλε πρώτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὄφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὄφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου.¹

A tree is known by its fruit

43 “Οὐ γάρ ἔστιν δένδρον καλὸν ποιοῦν καρπὸν σαπρόν, οὐδὲ² δένδρον σαπρὸν ποιοῦν καρπὸν καλόν 44—ἔκαστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ ἴδιου καρποῦ γινώσκεται: οὐ γὰρ ἐξ ἀκανθῶν συλλέγουσιν σῦκα, οὐδὲ ἐκ βάτου τρυγῶσιν σταφυλήν.³ 45 Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ⁴ προφέρει τὸ ἀγαθόν, καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος⁵ ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ⁶ προφέρει τὸ πονηρόν· ἐκ γὰρ τοῦ⁷ περισσεύματος τῆς⁸ καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ.

Two foundations

46 “Τί δέ με καλεῖτε, ‘Κύριε, Κύριε’, καὶ οὐ ποιεῖτε ἢ λέγω? 47 Πᾶς ὁ ἐρχόμενος πρός με καὶ ἀκούων μου τῶν λόγων καὶ ποιῶν αὐτούς— ὑποδείξω ὑμῖν τίνι ἔστιν ὅμοιος: 48 ὅμοιός ἔστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομοῦντι οἰκίαν, ὃς⁹ ἔσκαψεν καὶ ἐβάθυνεν καὶ ἔθηκεν θεμέλιον ἐπὶ τὴν πέτραν. Πλημμύρας¹⁰ δὲ γενομένης, προσέρρηξεν¹¹ ὁ ποταμὸς τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἵσχυσεν σαλεῦσαι αὐτήν, τεθμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν.¹² 49 Ὁ δὲ ἀκούσας καὶ μὴ ποιήσας ὅμοιός ἔστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομήσαντι τὴν¹³ οἰκίαν ἐπὶ τὴν γῆν χωρὶς θεμελίου, ἥ προσέρρηξεν¹⁴ ὁ ποταμός, καὶ εὐθέως¹⁵ ἐπεσεν¹⁶ καὶ ἐγένετο τὸ¹⁷ ρῆγμα τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα.”

¹ εκβαλεῖν το καρφος το εν τω οφθαλμω του αδελφου σου **f⁸⁵** ΝA,C(D) [98%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 2-10,1 P⁷⁵B,W [2%] NU

² ουδε **f⁸⁵** A,C,D [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 παλιν P⁷⁵NB,W [2.5%] NU

³ τρυγωσιν σταφυλην **f⁸⁵** A [96%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 P⁷⁵NB,C,D,W [2.5%] NU || ~ σταφυλας 1 [1%] || 2 [0.5%]

⁴ αυτου **f⁸⁵** A,C,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB,D [1%] NU

⁵ ανθρωπος **f⁸⁵** A,C,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB,D [1%] NU

⁶ θησαυρου της καρδιας αυτου **f⁸⁵** A,C [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB,D,W [1%] NU

⁷ του **f⁸⁵** C [65%] CP,HF,RP,TR,OC || --- ΝA,B,D,W [35%] NU

⁸ της **f⁸⁵** C [86%] CP,HF,RP,TR,OC || --- ΝA,B,D,W [14%] NU

⁹ ος *reII* || 1 και [0.5%] OC

¹⁰ πλημμυρας **f⁸⁵** A,C [98%] CP,HF,RP,TR,OC || πλημυρας D [1.5%] || πλημυρης P⁷⁵W || πλημμυρης ΝB [0.5%] NU

¹¹ προσερρηξεν **f⁸⁵** P⁷⁵A,C [99%] CP,HF,RP,TR,OC || προσερηξεν ΝB,D,W [1%] NU

¹² τεθμελιωτο γαρ επι την πετραν **f⁸⁵** A,C,D [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || δια το καλως οικοδομησθαι αυτην ΝB,W [1.5%] NU

¹³ την **f⁸⁵** P⁷⁵ [30%] || --- ΝA,B,C,D,W [70%] CP,HF,RP,TR,OC,NU

¹⁴ προσερρηξεν **f⁸⁵** P⁷⁵ΝA,C(W) [99%] CP,HF,RP,TR,OC || προσερηξεν B [1%] NU || συνερηξεν D

¹⁵ ευθεως **f⁸⁵** A,W [91%] CP,HF,RP,TR || ευθυς P^{45.75}NB,C [9%] OC,NU || --- D

¹⁶ επεσεν **f⁸⁵** A,C,W [96%] CP,HF,RP,TR,OC || συνεπεσεν P^{45.75}NB,D [4%] NU

¹⁷ το *reII* || --- [16%]

The faith of a centurion

7 Ἐπεὶ δὲ¹ ἐπλήρωσεν πάντα τὰ ρήματα αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ λαοῦ, εἰσῆλθεν² εἰς Καπερναούμ.³ 2 Ἐκατοντάρχου δέ τινος δοῦλος κακῶς ἔχων ἐμελλεν⁴ τελευτᾶν, ὃς ἦν αὐτῷ ἔντιμος. 3 Ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἀπέστειλεν πρὸς αὐτὸν πρεσβυτέρους τῶν Ἰουδαίων, ἐρωτῶν αὐτὸν ὅπως ἐλθὼν διασώσῃ τὸν δοῦλον αὐτοῦ. 4 Οἱ δὲ παραγενόμενοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν παρεκάλουν αὐτὸν σπουδαίως, λέγοντες⁵ ὅτι ἄξιός ἐστιν φίλος παρέξει⁶ τοῦτο, 5 “Ἄγαπᾷ γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτὸς φίλος μητρὸς τοῦ ἡμῶν”. 6 Οἱ δὲ Ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν αὐτοῖς.

“Ἡδη δὲ αὐτοῦ οὐ μακρὰν ἀπέχοντος ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἔπειμψεν πρὸς αὐτὸν⁷ ὁ ἐκατόνταρχος φίλους⁸ λέγων αὐτῷ: “Κύριε, μὴ σκύλλον, οὐ γάρ εἴμι ἱκανὸς⁹ ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην¹⁰ εἰσέλθῃς. 7 Διὸ οὐδὲ ἐμαυτὸν ἡξίωσα πρός σε ἐλθεῖν. Ἀλλ’¹¹ εἰπὲ λόγῳ καὶ ιαθήσεται¹² ὁ παῖς μου· 8 καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν τασσόμενος, ἔχων ὑπ’ ἐμαυτὸν στρατιώτας. Καὶ λέγω τούτῳ, ‘Πορεύθητι!’ καὶ πορεύεται· καὶ ἄλλω, “Ἐρχου! καὶ ἔρχεται· καὶ τῷ δούλῳ μου, ‘Ποίησον τοῦτο!’ καὶ ποιεῖ.”

9 Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν αὐτὸν, καὶ στραφεὶς τῷ ἀκολουθοῦντι αὐτῷ ὥχλῳ εἶπεν, “Λέγω ὑμῖν, οὐδὲ¹³ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὑρον!” 10 Καὶ ὑποστρέψαντες οἱ πεμφθέντες εἰς τὸν οἶκον¹⁴ εὗρον τὸν ἀσθενοῦντα¹⁵ δοῦλον ὑγιαίνοντα.

¹ επει δε **f⁵⁵** Ν [94%] CP,HF,RP,TR,OC || επειδη A,B,C,W [3%] NU || επειδη 2 [2.5%] || οτε 2 [0.5%] || D is wild

² εισηλθεν *reI/I* || 1 οησους [12%]

³ καπερναουμ **f⁵⁵** A [99%] CP,HF,RP,TR,OC || καφαρναουμ P⁷⁵ΝB,C,D,W [1%] NU

⁴ εμελλεν **f⁵⁵** [60%] CP,HF,RP || ημελλεν P⁷⁵ΝA,B,C,D,W [39.5%] TR,OC,NU || two other variants [0.5%]

⁵ λεγοντες *reI/I* || 1 αντω [16%]

⁶ παρεξει **f⁵⁵** [90%] CP,HF,RP,TR,OC || παρεξη ΝA,B,C,D,W [5%] NU || παρεξεις [5%]

⁷ προς (επ A) αυτον **f⁵⁵** (A,C,D(W) [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵ΝB [1%] NU

⁸ ο εκατονταρχος φιλους **f⁵⁵** P^{45v}A,D [96.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 312 ΝC [2%] ||

~ 31 εκατονταρχης P^{75v}B,W [0.5%] NU || three other variants [1%]

⁹ ειμι ικανος **f⁵⁵** A,C,D [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 (μι Ν) P^{75v}(Ν)B,W [0.3%] NU

¹⁰ μου υπο την στεγην **f⁵⁵** ΝC,D,W [55%] CP,HF || ~ 2341 P^{75v}A,B [45%] RP,TR,OC,NU

¹¹ αλλ οι **f⁵⁵** ΝD [90%] CP,HF,RP,OC || αλλα P⁷⁵A,B(C)W [10%] TR,NU

¹² ιαθησεται **f⁵⁵** ΝA,C,D,W [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC || ιαθητω P^{75v}B [0.3%] NU

¹³ ουδε **f⁵⁵** P⁷⁵ΝA,B,C,W [55%] TR,OC,NU || ουτε [45%] CP,HF,RP || ουδεποτε D

¹⁴ οι πεμφθεντες εις τον οικον **f⁵⁵** A,C [87%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 34512 P⁷⁵ΝB,W [10%] NU || ~ 3512 D || two other variants [3%]

¹⁵ ασθενουντα **f⁵⁵** A,C(D) [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵ΝB,W [1.5%] NU

A widow's son raised

11 Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ¹ ἔξῆς, ἐπορεύετο^{2,3} εἰς πόλιν καλουμένην Ναίν,⁴ καὶ συνεπορεύοντο αὐτῷ⁵ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἱκανοὶ,⁶ καὶ ὅχλος πολὺς. 12 Ὡς δὲ ἤγγισεν τῇ πύλῃ τῆς πόλεως, καὶ ἴδον, ἐξεκομίζετο τεθνηκάς, νίὸς μονογενῆς⁷ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτῇ⁸ χήρα· καὶ ὅχλος τῆς πόλεως ἱκανὸς⁹ σὺν αὐτῇ. 13 Καὶ ἴδων αὐτὴν ὁ Κύριος ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτῇ¹⁰ καὶ εἶπεν αὐτῇ, “Μὴ κλαῖε!” 14 Καὶ προσελθὼν ἤψατο τῆς σοροῦ, οἱ δὲ βαστάζοντες ἔστησαν. Καὶ εἶπεν, “Νεανίσκε, σοὶ λέγω, ἐγέρθητι!” 15 Καὶ ἀνεκάθισεν ὁ νεκρὸς καὶ ἤρξατο λαλεῖν! Καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τῇ μητρὶ αὐτοῦ.

16 Ἔλαβεν δὲ φόβος πάντας¹¹ καὶ ἐδόξαζον τὸν Θεόν, λέγοντες ὅτι “Προφήτης μέγας ἐγήγερται¹² ἐν ἡμῖν!” καὶ ὅτι “Ἐπεσκέψατο ὁ Θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ!”¹³ 17 Καὶ ἐξῆλθεν ὁ λόγος οὗτος ἐν ὅλῃ τῇ Ἰουδαίᾳ περὶ αὐτοῦ, καὶ ἐν¹⁴ πάσῃ τῇ περιχώρᾳ.

Messengers from John

18 Καὶ ἀπήγγειλαν Ἰωάννη οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ πάντων τούτων. 19 Καὶ προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ὁ Ἰωάννης ἐπεμψεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν¹⁵ λέγων, “Σὺ εἰ ὁ Ἐρχόμενος, ή ἄλλον¹⁶ προσδοκῶμεν;” 20 Παραγενόμενοι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες εἶπον:¹⁷ “Ιωάννης ὁ Βαπτιστὴς ἀπέσταλκεν¹⁸ ἡμᾶς πρός σε λέγων, ‘Σὺ εἰ ὁ Ἐρχόμενος, ή ἄλλον¹⁹ προσδοκῶμεν?’” 21 Ἐν αὐτῇ δὲ¹ τῇ ὥρᾳ ἐθεράπευσεν πολλοὺς

¹ τῇ **f⁵⁵** ΝC,D,W [50%] CP,TR || τῷ P⁷⁵A,B [50%] HF,RP,OC,NU

² επορεύετο **f⁵⁵** A,C,D [98%] CP,HF,RP,TR,OC || επορευθη P⁷⁵ΝB,W [1,5%] NU || two other variants

³ επορεύετο *reīl* || 1 ο τησους [10%]

⁴ ναιν *reīl* || ναιειν [20%] || five further spellings [2%]

⁵ αυτῷ **f⁵⁵** P⁷⁵ΝB,C,D,W [85%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || --- A [15%]

⁶ αυτον ικανοι **f⁵⁵** A,C (98.4%) CP,HF,RP,TR,OC || 1 P⁷⁵ΝB,D,W (1%) NU || 2 (0.5%)

⁷ νιος μονογενης **f⁵⁵** A,C,D [99.3%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 P^{75v}ΝB,W [0.7%] NU

⁸ αυτη **f⁵⁵** A,W [89%] CP,HF,RP,TR || 1 ην P⁷⁵ΝB,C [11%] OC,NU || ουση D

⁹ ικανος **f⁵⁵** A,C [94%] CP,HF,RP,TR || 1 ην P⁷⁵ΝB,W [6%] some TRs,OC,NU || D is wild

¹⁰ αυτη *reīl* || αυτην Ν [20%]

¹¹ παντας **f⁵⁵** P⁷⁵B,D [86%] CP,HF,RP,OC,NU || απαντας ΝA,C,W [14%] TR

¹² εγηγερται **f⁵⁵** W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || ηγερθη P⁷⁵ΝA,B,C [2%] NU || εξηγερθη D

¹³ αυτον *reīl* || 1 εις αγαθον [17%]

¹⁴ εν **f⁵⁵** A,D [98%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵ΝB,W [2%] NU

¹⁵ ιησουν **f⁵⁵** ΝA,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || κυριον B [1%] NU || D is wild

¹⁶ ολλον *reīl* || ετερον ΝB,W [8.5%] OC

¹⁷ ειπον *reīl* || ειπαν ΝB,D [0.5%] NU

¹⁸ απεσταλκεν **f⁵⁵** A,D [92%] CP,HF,RP,TR,OC || απεστειλεν P^{75v}ΝB,W [8%] NU

¹⁹ αλλον *reīl* || ετερον ΝD,W [3%] OC

ἀπὸ νόσων καὶ μαστίγων καὶ πνευμάτων πονηρῶν, καὶ τυφλοῖς πολλοῖς ἔχαρισατο τὸ² βλέπειν. **22** Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς³ εἶπεν αὐτοῖς: “Πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ ἡ εἰδετε⁴ καὶ ἡκούσατε: ὅτι⁵ τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν,⁶ χωλοὶ περιπατοῦσιν, λεπροὶ καθαρίζονται,⁷ κωφοὶ ἀκούουσιν, νεκροὶ ἐγείρονται, πτωχοὶ εὐαγγελίζονται. **23** Καὶ, μακάριος ἐστιν ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί!”

Jesus praises John

24 Άπελθόντων δὲ τῶν ἀγγέλων⁸ Ἰωάννου, ἥρξατο λέγειν τοῖς ὄχλοις⁹ περὶ Ἰωάννου: “Τί ἐξεληλύθατε¹⁰ εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι, κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον? **25** Ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε¹¹ ἵδειν, ἀνθρωπὸν ἐν μαλακοῖς ἴματίοις ἡμφιεσμένον? Ἰδοὺ, οἱ ἐν ἴματισμῷ ἐνδόξῳ καὶ τρυφῇ ὑπάρχοντες ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσίν. **26** Ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε¹² ἵδειν, προφήτην? Ναὶ, λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον προφήτου. **27** Οὗτός¹³ ἐστιν περὶ οὓς γέγραπται: ‘Ιδοὺ, ἐγὼ¹⁴ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὄδόν σου ἔμπροσθέν σου’. **28** Λέγω γὰρ¹⁵ ὑμῖν, μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν προφήτης¹⁶ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ¹⁷ οὐδείς ἐστιν· ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ μείζων αὐτοῦ ἐστιν.”

¹ αυτη δε **f85** A,D [94%] CP,HF,RP,TR,OC || 2 [2%] || εκεινη P^{75v}NB,W [4%] NU

² το **f85** W [55%] CP,HF,RP,TR,OC || του [3%] || --- P⁷⁵NA,B [42%] NU || D is wild

³ ο ιησους **f85** A [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- NB,D,W [1%] NU

⁴ ειδετε *rell* || ιδετε [28%]

⁵ οτι **f85** A(D) [95%] CP,HF,RP,TR || --- P^{75v}NB,W [5%] OC,NU

⁶ αναβλεπουσιν *rell* || 1 και P⁷⁵W [8%] OC

⁷ καθαριζονται **f85** A [84%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 και P⁷⁵NB,D,W [16%] NU

⁸ αγγελων *rell* || μαθητων [10%] OC

⁹ τοις οχλοις **f85** N(D) [78%] CP,HF,RP || προς τους οχλους A,B,W [22%] TR,OC,NU || προς του οχλου P⁷⁵

¹⁰ εξεληλυθατε **f85** [88%] CP,HF,RP,TR,OC || εξηλθατε P⁷⁵A,B,D,W [2.5%] NU || εξηλθετε [9.5%] || εξηλθαται N

¹¹ εξεληλυθατε **f85** [85%] CP,HF,RP,TR,OC || εξηλθατε P^{75v}A,B,D,W [4%] NU || εξηλθετε [11%] || εξηλθαται N

¹² εξεληλυθατε **f85** A,W [92%] CP,HF,RP,TR,OC || εξηλθατε P⁷⁵B,D [3%] NU || εξηλθετε [5%] || εξηλθαται N

¹³ ουτος *rell* || 1 γαρ [20%]

¹⁴ εγω **f85** A [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- NB,D,W [1.5%] NU

¹⁵ λεγω γαρ **f85** A [96%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 P⁷⁵B [2%] NU || αμην 1 N [1%] || 1 δε D,W [1%]

¹⁶ προφητης **f85** A(D) [86%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB,W [14%] NU

¹⁷ του βαπτιστου **f85** A(D) [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB,W [1.5%] NU

29 (Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας, καὶ οἱ τελῶναι, ἐδικαίωσαν τὸν Θεόν, βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα Ἰωάννου. 30 Οἱ δὲ Φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ τὴν βουλὴν τοῦ Θεοῦ ἡθέτησαν εἰς ἑαυτούς, μὴ βαπτισθέντες ὑπ' αὐτοῦ.)

Inconsistency of the Pharisees

31 “Τίνι¹ οὖν ὁμοιώσω τοὺς ἀνθρώπους τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ τίνι εἰσὶν ὄμοιοι? 32 Ὄμοιοι εἰσιν παιδίοις τοῖς ἐν ἀγορᾷ καθημένοις καὶ προσφωνοῦσιν ἀλλήλοις καὶ λέγουσιν,² ‘Ηὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε· ἔθρηνήσαμεν ὑμῖν,³ καὶ οὐκ ἐκλαύσατε’. 33 Ἐλήλυθεν γὰρ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς μήτε⁴ ἄρτον ἐσθίων⁵ μήτε οἶνον πίνων,⁶ καὶ λέγετε, ‘Δαιμόνιον ἔχει!’ 34 Ἐλήλυθεν ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγετε, ‘Ιδοὺ, ἀνθρωπος φάγος καὶ οινοπότης, φίλος τελωνῶν⁷ καὶ ἀμαρτωλῶν!’ 35 Καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς πάντων.”

A lesson in forgiveness

36 Ἡρώτα δέ τις αὐτὸν τῶν Φαρισαίων ἵνα φάγῃ μετ' αὐτοῦ, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν⁹ τοῦ Φαρισαίου ἀνεκλίθη.¹⁰ 37 Καὶ ἴδοù, γυνὴ ἐν τῇ πόλει ἥτις ἦν¹¹ ἀμαρτωλός, καὶ¹² ἐπιγνοῦσα ὅτι ἀνάκειται¹³ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Φαρισαίου, κομίσασα ἀλάβαστρον μύρου, 38 καὶ στᾶσα παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ ὀπίσω¹⁴ κλαίουσα, ἤρξατο βρέχειν τοὺς πόδας αὐτοῦ τοῖς δάκρυσιν¹⁵ καὶ ταῖς θριξὶν τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμασσεν· καὶ κατεφίλει τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ ἥλειφεν τῷ μύρῳ.

¹ τίνι *re//* || εἰπεν δε ο κυριος 1 [0.5%] TR

² καὶ λέγουσιν **f⁵⁵** A [98%] CP,HF,RP,TR,OC || α λεγει NB [0.5%] NU || λεγοντες D [1%] || λεγοντα W

³ υμιν **f⁵⁵** A [98%] CP,HF,RP,TR,OC || --- NB,D,W [2%] NU

⁴ μητε **f⁵⁵** A,D [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || μη NB,W [0.5%] NU || μηποτε [1%]

⁵ αρτον εσθιων **f⁵⁵** A [97%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 NW [1%] NU || ~ εσθων 1 B || 2 [2%] || εσθων D

⁶ οινον πινων **f⁵⁵** (A) [97%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 N(B)W [1%] NU || 2 (D) [2%]

⁷ φιλος τελωνων **f⁵⁵** ΝA,B,D,W [93%] CP,HF,RP,OC,NU || ~ 21 [7%] TR

⁸ των τεκνων αυτης παντων **f⁵⁵** A [87%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 4123 B,W [1.5%] NU || ~ 41 εργων 3 Ν || 123 D [11%]

⁹ την οικιαν **f⁵⁵** A [96.5%] CP,HF,RP,TR,OC || τον οικον ΝB,D,W [3.5%] NU

¹⁰ ανεκλιθη **f⁵⁵** A,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || κατεκλιθη B,D [2%] NU || κατεκειτο Ν

¹¹ εν τη πολει ητις ην **f⁵⁵** A [98%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 45123 Ν(B) [1%] NU || 123 D || ~ τις 5123 W [1%]

¹² καὶ **f⁵⁵** ΝA,B,W [55%] OC,NU || --- (D) [45%] CP,HF,RP,TR

¹³ ανακειται **f⁵⁵** [95%] CP,HF,RP,TR,OC || κατακειται ΝA,B(D)W [5%] NU

¹⁴ παρα τους ποδας αυτου οπισω **f⁵⁵** [81%] CP,HF,RP,TR || ~ 51234 P^{82v}ΝB,D,W [5%] OC,NU || 123 του ιησου 5 A [14%] || two other variants

¹⁵ ηρξατο βρεχειν τους ποδας αυτου τοις δακρυσιν **f⁵⁵** A [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 6712345 ΝB,W [1%] NU || three other variants D

39 Ἰδὼν δὲ ὁ Φαρισαῖος ὁ καλέσας αὐτὸν, εἶπεν ἐν ἑαυτῷ λέγων, “Οὗτος, εἰ ἦν προφήτης, ἐγίνωσκεν ἂν τίς καὶ ποταπὴ ἡ γυνὴ ἣτις ἄπτεται αὐτοῦ—ὅτι ἀμαρτωλός ἐστιν!” **40** Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν, “Σíμων, ἔχω σοί τι εἰπεῖν”. Ὁ δέ φησίν, “Διδάσκαλε, εἰπέ”.¹ **41** “Δύο χρεωφειλέται² ἥσαν δανειστῆ³ τινι. Ὁ εἰς ὥφειλεν δηνάρια πεντακόσια, ὁ δὲ ἔτερος πεντήκοντα. **42** Μὴ ἔχόντων δὲ⁴ αὐτῶν ἀποδούναι, ἀμφοτέροις ἔχαρισατο. Τίς οὖν αὐτῶν, εἰπέ,⁵ πλεῖον αὐτὸν ἀγαπήσει?”⁶ **43** Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ⁷ Σíμων εἶπεν, “Ὑπολαμβάνω ὅτι φὶ τὸ πλεῖον ἔχαρισατο”. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, “Ορθῶς ἔκρινας”.

44 Καὶ στραφεὶς πρὸς τὴν γυναῖκα τῷ Σíμωνι ἔφη: “Βλέπεις ταύτην τὴν γυναῖκα? Εἰσῆλθόν σου εἰς τὴν οἰκίαν· ὕδωρ ἐπὶ τοὺς πόδας μου⁸ οὐκ ἔδωκας, αὕτη δὲ τοῖς δάκρυσιν ἔβρεξέν μου τοὺς πόδας καὶ ταῖς θριξὶν τῆς κεφαλῆς⁹ αὐτῆς ἐξέμαξεν. **45** Φίλημά μοι οὐκ ἔδωκας, αὕτη δὲ ἀφ’ ἧς εἰσῆλθον¹⁰ οὐ διέλιπεν¹¹ καταφιλούσα μου τοὺς πόδας. **46** Ἐλαίφ τὴν κεφαλήν μου οὐκ ἤλειψας, αὕτη δὲ μύρῳ ἤλειψέν μου τοὺς πόδας.¹² **47** Οὐ χάριν, λέγω σοι, ἀφέωνται αἱ ἀμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαί, ὅτι ἡγάπησεν πολύ· φὶ δὲ ὀλίγον ἀφίεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ.”

48 Εἶπεν δὲ αὐτῇ, “Ἀφέωνται σου αἱ ἀμαρτίαι”. **49** Καὶ ἤρξαντο οἱ συνανακείμενοι λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, “Τίς οὗτός ἐστιν ὃς καὶ ἀμαρτίας ἀφίησιν?” **50** Εἶπεν δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα, “Ἡ πίστις σου σέσωκέν σε· πορεύου εἰς εἰρήνην.”

¹ φησιν διδάσκαλε ειπε **f⁸⁵** [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 231 NB [1%] NU || εφη 23 A(D) || ~ 213 W

² χρεωφειλέται **f⁸⁵** [90%] CP,HF,RP,TR,OC || χρεοφειλεται [6%] NU || χρεοφιλεται NA,B,W [4%] || χρεοφιλετε D

³ δανειστη **f⁸⁵** [90%] CP,HF,RP,TR,OC || δανιστη NA,B,D,W [10%] NU

⁴ δε **f⁸⁵** NA,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC || --- B,D [3%] NU

⁵ ειπε **f⁸⁵** [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- NBD,W [2.5%] NU || επι A

⁶ πλειον αυτον αγαπησει **f⁸⁵** A [92%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 132 P^{75v} NB(W) [1.5%] NU || ~ 213 (D) || 13 [6.5%]

⁷ δε ο **f⁸⁵** A [95.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 (W) [1%] || 1 N [3%] || 2 D || --- B [0.5%] NU

⁸ επι τους ποδας μου **f⁸⁵** A [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 4123 N [0.3%] || ~ μοι 123 [0.5%] || ~ μοι 13 B,NU || 13 μοι D || υπο 3 μοι W

⁹ της κεφαλης **f⁸⁵** [78%] CP,HF,RP,TR,OC || --- NA,B,D,W [22%] NU

¹⁰ εισηλθον *reli* || εισηλθεν [7%] OC

¹¹ διελιπεν **f⁸⁵** B,D [66%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || διελειπεν NA,W [34%]

¹² μου τους ποδας **f⁸⁵** N [60%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 231 A,B [40%] NU || --- D,W

Jesus takes the offensive

Women provide for Jesus

8 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆσι καὶ αὐτὸς διώδευεν κατὰ πόλιν καὶ κώμην κηρύσσων καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ δώδεκα σὺν αὐτῷ¹ 2 καὶ γυναῖκές τινες αἱ ἡσαν τεθεραπευμέναι ἀπὸ¹ πνευμάτων πονηρῶν καὶ ἀσθενειῶν: Μαρία (ή καλουμένη Μαγδαληνή)² ἀφ' ἣς δαιμόνια ἔπτα ἐξεληλύθει· 3 καὶ Ἰωάννα γυνὴ Χουζᾶ, ἐπιτρόπου Ἡρώδου· καὶ Σωσάννα,³ καὶ ἕτεραι πολλαί—αἵτινες διηκόνουν αὐτῷ⁴ ἀπὸ⁵ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς.

Parable of the soils

4 Συνιόντος δὲ ὄχλου πολλοῦ, καὶ τῶν κατὰ πόλιν ἐπιπορευομένων πρὸς αὐτὸν, εἶπεν διὰ παραβολῆς: 5 “Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι τὸν σπόρον αὐτοῦ⁶ καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν ὃ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ κατεπατήθη, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατέφαγεν αὐτό. 6 Καὶ ἔτερον ἔπεσεν⁷ ἐπὶ τὴν πέτραν, καὶ φυὲν ἐξηράνθη, διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἴκμαδα. 7 Καὶ ἔτερον ἔπεσεν ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν, καὶ συμφυεῖσαι αἱ ἀκανθαι ἀπέπνιξαν αὐτό. 8 Καὶ ἔτερον ἔπεσεν εἰς⁸ τὴν γῆν τὴν ἀγαθήν, καὶ φυὲν ἐποίησεν καρπὸν ἑκατονταπλασίονα.” Ταῦτα λέγων ἐφώνει, “Οἱ ἔχων ὥτα ἀκούειν, ἀκούετω!”

The purpose of parables

9 Ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες,⁹ “Τίς εἴη ἡ παραβολὴ αὕτη?”¹⁰ 10 Οἱ δὲ εἶπεν: “Ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν παραβολαῖς, ἵνα ‘βλέποντες μὴ βλέπωσιν, καὶ ἀκούοντες μὴ συνιῶσιν’.

¹ απὸ *reII* || 1 νοσῶν καὶ μαστιγῶν καὶ [3%] OC

² μαγδαληνὴ *reII* || μαγδαλινὴ [18%] || four further spellings

³ σωσάννα *f85* [35%] CP,HF || σουσάννα ΝA,B,D,W [65%] RP,TR,OC,NU || three other spellings

⁴ αὐτῶ *f85* ΝA [50%] CP,TR,OC || αὐτοῖς B,D,W [50%] HF,RP,NU

⁵ απὸ *f85* [90%] CP,HF,RP,TR,OC || εκ ΝA,B,D,W [10%] NU

⁶ αὐτοῦ *f85* ΝB,D,W [76%] HF,RP,TR,OC,NU || εαυτοῦ A [24%] CP

⁷ επεσεν *f85* ΝA,D,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || κατεπεσεν *P75B* [0.5%] NU

⁸ εἰς *f85P75* ΝA,B [90%] CP,HF,RP,OC,NU || επι D,W [10%] TR

⁹ λεγοντες *f85* A [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- *P75NB,W* [1.5%] NU || το D

¹⁰ εἰη η παραβολὴ αυτη *f85* A [98%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 4123 *P75NW* [0.5%] NU || ~ 413 B || ει 234 [0.5%] || ~ 1423 [1%]

The parable of the soils explained

11 “Ἔστιν δὲ αὕτη ἡ παραβολή: Ὁ σπόρος ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. 12 Οἱ δὲ παρὰ τὴν ὄδον εἰσιν οἱ ἀκούοντες.¹ εἴτα ἔρχεται ὁ διάβολος καὶ αἴρει τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν, ἵνα μὴ πιστεύσαντες σωθῶσιν. 13 Οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέτρας οἵ, ὅταν ἀκούσωσιν, μετὰ χαρᾶς δέχονται τὸν λόγον· καὶ οὗτοι ῥίζαν οὐκ ἔχουσιν, οἵ πρὸς καιρὸν πιστεύουσιν καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ ἀφίστανται. 14 Τὸ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας πεσόν:² οὗτοί εἰσιν οἱ ἀκούσαντες,³ καὶ ὑπὸ μεριμνῶν καὶ πλούτου καὶ ἡδονῶν τοῦ βίου πορευομένοι συμπνίγονται, καὶ οὐ τελεσφοροῦσιν. 15 Τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ γῇ: οὗτοί εἰσιν οἵτινες ἐν καρδίᾳ καλῇ καὶ ὀγαθῇ ἀκούσαντες τὸν λόγον, κατέχουσιν καὶ καρποφοροῦσιν ἐν ὑπομονῇ.”

All will be exposed

16 Ταῦτα λέγων ἐφώνει: “Ο ἔχων ὥτα ακούειν, ἀκουέτω!⁴ Οὐδεὶς δὲ λύχνον ἄψας, καλύπτει αὐτὸν σκεύει ἢ ὑποκάτω κλίνης τίθησιν, ἀλλ’ ἐπὶ λυχνίας⁵ ἐπιτίθησιν,⁶ ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι βλέπωσιν τὸ φῶς. 17 Οὐ γάρ ἐστιν κρυπτὸν ὃ οὐ φανερὸν γενήσεται, οὐδὲ ἀπόκρυφον ὃ οὐ γνωσθήσεται⁷ καὶ εἰς φανερὸν ἔλθῃ. 18 Βλέπετε οὖν πῶς ἀκούετε: ‘Ος γὰρ ἐὰν⁸ ἔχῃ,⁹ δοθήσεται αὐτῷ· καὶ ὃς ἐὰν¹⁰ μὴ ἔχῃ,¹¹ καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται ἀπ’ αὐτοῦ.’”

Relationships redefined

19 Παρεγένοντο¹² δὲ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐδύναντο¹³ συντυχεῖν αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον. 20 Καὶ ἀπηγγέλη¹ αὐτῷ

¹ ακούοντες **f⁸⁵** A,W [97.5%] CP,HF,RP,TR || ακουσαντες P⁷⁵NB [2.5%] OC,NU || ακολουθουντες D

² πεσον *rell* || πεσων [22%] || εμπεσον [4.5%] || εμπεσων [1.5%]

³ ακουσαντες *rell* || ακούοντες [20%]

⁴ ταντα λεγων εφωνει ο εχων ωτα ακουειν ακουετω **f⁸⁵** [55%] CP || --- P⁷⁵N A,B,D,W [45%]
HF,RP,TR,OC,NU

⁵ λυχνιας *rell* || την λυχνιαν ND [14%] || λυχνιαν [5%]

⁶ επιτιθησιν **f⁸⁵** A,W [86%] CP,HF,RP,TR,OC || τιθησιν P⁷⁵NB [14%] NU || τιθη D

⁷ γνωσθησει ται **f⁸⁵** A,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || μη γνωσθη P⁷⁵NB(D) [1.5%] NU

⁸ ος γαρ εαν **f⁸⁵** A [66%] CP,HF,RP,OC || 12 αν D [34%] TR || ~ 1 αν 2 NB [0.5%] NU || 12 W || οσον 2 P⁷⁵

⁹ εχη *rell* || εχει [24%]

¹⁰ εαν **f⁸⁵** W [80%] CP,HF,RP,OC || αν P⁷⁵N A,B,D [20%] TR,NU

¹¹ εχη *rell* || εχει [21%]

¹² παρεγενοτο **f⁸⁵** N A,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || παρεγενετο P⁷⁵B,D [1%] NU

¹³ εδυναντο **f⁸⁵** [48%] CP || ηδυναντο P⁷⁵N A,B,D,W [51%] HF,RP,TR,OC,NU || four other variants [1%]

λεγόντων,² “Η μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἐστήκασιν ἔξω, ἵδεῖν σε θέλοντες”.³ 21 Ο δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν πρὸς αὐτούς, “Μήτηρ μου καὶ ἀδελφοί μου οὗτοί εἰσιν, οἱ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἀκούοντες καὶ ποιοῦντες αὐτόν!”⁴

Jesus stills a storm

22 Καὶ ἐγένετο⁵ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν καὶ αὐτὸς ἐνέβη⁶ εἰς⁷ πλοῖον καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, “Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν τῆς λίμνης”. Καὶ ἀνήχθησαν. 23 Πλεόντων δὲ αὐτῶν ἀφύπνωσεν. Καὶ κατέβη λαῖλαψ ἀνέμου εἰς τὴν λίμνην, καὶ συνεπληροῦντο καὶ ἐκινδύνευον. 24 Καὶ προσελθόντες⁸ διήγειραν αὐτὸν λέγοντες, “Ἐπιστάτα, Ἐπιστάτα,⁹ ἀπολλύμεθα!” Ο δὲ ἐγερθεὶς¹⁰ ἐπετίμησεν τῷ ἀνέμῳ καὶ τῷ κλύδωνι τοῦ ὕδατος—καὶ ἐπαύσαντο,¹¹ καὶ ἐγένετο γαλήνη!¹² 25 Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, “Ποῦ ἐστιν¹³ ἡ πίστις ὑμῶν?” Φοβηθέντες δὲ ἐθαύμασαν, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους: “Τίς ὅρα οὗτός ἐστιν? ὅτι καὶ τοῖς ἀνέμοις ἐπιτάσσει καὶ τῷ ὕδατι, καὶ ὑπακούονσιν αὐτῷ!”

Jesus handles demon infestation

26 Καὶ κατέπλευσαν¹⁴ εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν,¹⁵ ἥτις ἐστὶν ἀντιπέραν¹⁶ τῆς Γαλιλαίας. 27 Ἔξελθόντι δὲ αὐτῷ ἐπὶ τὴν γῆν, ὑπήντησεν αὐτῷ¹⁷ ἀνήρ τις ἐκ τῆς πόλεως, ὃς εἶχεν¹⁸ δαιμόνια ἐκ χρόνων ἰκανῶν—

¹ καὶ απηγγελῃ **f⁸⁵** A [74%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 απηγγελλῃ [9%] || 1 απηγγελλει [4%] || 1 απηγγελει [9%] || 1 απηγγελθη W || ~ 2 δε **N**B,D [2.5%] NU || απηγγελῃ δε **P⁷⁵** [0.5%] || five other variants [1%]

² λεγοντων **f⁸⁵** A [96%] CP,HF,RP,TR,OC || --- **P⁷⁵**,B,W [0.5%] NU || οτι **N**D [2.5%] || 1 οτι [1%]

³ σε θελοντες **f⁸⁵** **N**A,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 **P⁷⁵**,B,NU || ζητουντες 1 D

⁴ αυτον **f⁸⁵** [78%] CP,HF,RP,TR,OC || --- **P⁷⁵****N**A,B,D,W [22%] NU

⁵ και εγενετο **f⁸⁵** [80%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 2 δε **P⁷⁵****N**A,B,D,W [20%] NU

⁶ ενεβη **reI** || ανεβη **P⁷⁵** [21%] || αναβηναι D

⁷ εις **reI** || 1 το W [11%]

⁸ και προσελθοντες **f⁸⁵** [32%] CP || ~ 2 δε **P⁷⁵****N**A,B,D,W [68%] HF,RP,TR,OC,NU

⁹ επιστατα **reI** || --- W [10%] || κυριε D

¹⁰ εγερθεις **f⁸⁵** A,D,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC || διεγερθεις **P⁷⁵****N**B [3%] NU

¹¹ επαυσαντο **reI** || επαυσατο **N**W [25%]

¹² γαληνη **reI** || 1 μεγαλη [23%]

¹³ εστιν **f⁸⁵** D [93%] CP,HF,RP,TR,OC || --- **P⁷⁵****N**A,B,W [7%] NU

¹⁴ κατεπλευσαν **reI** || κατεπλευσεν W [1%] OC || καταπλευσαντες [1%] || κατεπαυσαν **N** || two other variants

¹⁵ γαδαρηνων **f⁸⁵** A,W [90%] CP,HF,RP,TR,OC || γερασηνων **P⁷⁵**,B,D [0.3%] NU || γεργεσηνων **N** [2%] || γαδαρινων [7%]

¹⁶ αντιπεραν **f⁸⁵** [33%] CP,HF,RP,TR || αντιπερα **P⁷⁵****N**A,B,D,W [60%] OC,NU || περαν [7%]

¹⁷ αυτω **f⁸⁵** A,D [97%] CP,HF,RP,TR,OC || --- **P⁷⁵****N**B,W [3%] NU

¹⁸ ος ειχεν **f⁸⁵** A,D,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || εχων **P⁷⁵****N**B [1%] NU

καὶ¹ ἱμάτιον οὐκ ἐνεδιδύσκετο,² καὶ ἐν οἰκίᾳ οὐκ ἔμενεν, ἀλλ’ ἐν τοῖς μνήμασιν. 28 Ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν καὶ³ ἀνακράξας, προσέπεσεν αὐτῷ, καὶ φωνῇ μεγάλῃ εἶπεν: “Τί ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου? Δέομαί σου, μή με βασανίσῃς!” 29 Παρήγγειλεν⁴ γὰρ τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ ἔξελθεῖν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου (πολλοῖς γὰρ χρόνοις συνηρπάκει αὐτόν, καὶ ἐδεσμεῖτο⁵ ἀλύσεσιν καὶ πέδαις φυλασσόμενος· καὶ διαρρήσσων⁶ τὰ δεσμὰ ἡλαύνετο ὑπὸ τοῦ δαίμονος⁷ εἰς τὰς ἐρήμους). 30 Ἐπηρώτησεν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς λέγων,⁸ “Τί σοι ἐστιν ὄνομα?”⁹ Ο δὲ εἶπεν, “Λεγεών”¹⁰ (ὅτι δαιμόνια πολλὰ εἰσῆλθεν¹¹ εἰς αὐτόν). 31 Καὶ παρεκάλει¹² αὐτὸν ἵνα μὴ ἐπιτάξῃ αὐτοῖς εἰς τὴν Ἀβυσσον ἀπελθεῖν.

32 Ἡν δὲ ἐκεῖ ἀγέλῃ χοίρων ἰκανῶν βοσκομένων¹³ ἐν τῷ ὅρει· καὶ παρεκάλουν¹⁴ αὐτὸν ἵνα ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς εἰς ἐκείνους εἰσελθεῖν, καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς. 33 Ἐξελθόντα δὲ τὰ δαιμόνια ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου εἰσῆλθον¹⁵ εἰς τὸν χοίρους—καὶ ὤρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν λίμνην καὶ ἀπενίγη!

34 Ἰδόντες δὲ οἱ βόσκοντες τὸ γεγενημένον¹⁶ ἔφυγον καὶ¹⁷ ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τὸν ἀγρούς. 35 Ἐξῆλθον δὲ ἵδειν τὸ γεγονός, καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰησοῦν· καὶ εὑρον καθήμενον τὸν ἄνθρωπον ἀφ’ οὗ τὰ

¹ εκ χρονών τεκνών καὶ **f⁸⁵**A,W (98.6%) CP,HF,RP,TR,OC || 12 πολλών 4 (0.4%) || ~ 4 χρονών τεκνών P⁷⁵NB (0.7%) NU || ~ 4 χρονών πολλών (0.2%) || από 23 ος D

² ἱμάτιον οὐκ ενεδιδύσκετο **f⁸⁵**A(D)W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 2 ενεδυσατο 1 P⁷⁵NB [1%] NU

³ καὶ **f⁸⁵**A [98%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB(D)W [2%] NU

⁴ παρηγγειλεν **f⁸⁵**P⁷⁵B [77%] HF,RP,TR,OC,NU || παρηγγελλε ΝA,C,W [20%] CP || παρηγγειλεν [2.5%] || ελεγεν D || two other variants

⁵ εδεσμειτο **f⁸⁵**A,C(D)W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || εδεσμενετο P⁷⁵NB [1%] NU

⁶ διαρρησσον *rele* || διαρησσων P⁷⁵B,C [12%]

⁷ δαιμονος **f⁸⁵**A,W [96%] CP,HF,RP,TR,OC || δαιμονιου P⁷⁵NB,C,D [1%] NU || δαιμονων [3%]

⁸ λεγων **f⁸⁵**A,C,D,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB [1.5%] NU

⁹ σοι εστιν ονομα **f⁸⁵**A,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 132 P⁷⁵NB,D [2%] NU || ~ 31 C || two other variants

¹⁰ λεγεων **f⁸⁵**P⁷⁵A,C,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || λεγιων ΝD [0.3%] NU || λεγειων B

¹¹ δαιμονια πολλα εισηλθεν **f⁸⁵**A,W [91.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 312 P⁷⁵NB [1%] NU || ~ 213 [5%] || 12 εισηλθον C [2.5%] || 2 γαρ ησαν 1 D

¹² παρεκαλει **f⁸⁵**A [86%] CP,HF,RP,TR,OC || παρεκαλουν P⁷⁵NB,C(D) [14%] NU || --- W

¹³ βοσκομενων **f⁸⁵**A,C,W [82%] CP,HF,RP,TR,OC || βοσκομενη P⁷⁵NB,D [18%] NU

¹⁴ παρεκαλουν **f⁸⁵**ΝA(D)W [91.5%] CP,HF,RP,TR,OC || παρεκαλεσαν P⁷⁵B,C [1.5%] NU || παρεκαλει [7%]

¹⁵ εισηλθον **f⁸⁵**P⁷⁵ΝA,B,C [82%] CP,HF,RP,OC,NU || εισηλθεν W [18%] TR || ωρμησαν D

¹⁶ γεγενημενον **f⁸⁵**[82%] HF,RP,TR,OC || γενομενον [3%] CP || γεγονος P⁷⁵ΝA,B,C,D [12%] NU || γεγονως W [3%]

¹⁷ και **f⁸⁵**P⁷⁵ΝA,B,C,W [99%] HF,RP,OC,NU || 1 απελθοντες [1%] CP,TR

δαιμόνια ἔξεληλύθει,¹ ίματισμένον καὶ σωφρονοῦντα, παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ· καὶ ἐφοβήθησαν. **36** Απήγγειλαν δὲ αὐτοῖς καὶ² οἱ ἰδόντες πῶς ἐσώθη ὁ δαιμονισθείς. **37** Καὶ ἡρώτησαν³ αὐτὸν ἄπαν τὸ πλῆθος τῆς περιχώρου τῶν Γαδαρηνῶν⁴ ἀπελθεῖν ἀπ' αὐτῶν, ὅτι φόβῳ μεγάλῳ συνείχοντο. Αὐτὸς δὲ ἐμβὰς εἰς⁵ τὸ πλοῖον ὑπέστρεψεν.

38 Ἐδέετο⁶ δὲ αὐτοῦ ὁ ἀνήρ ἀφ' οὗ ἔξεληλύθει τὰ δαιμόνια εἶναι σὺν αὐτῷ. Ἀπέλυσεν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς⁷ λέγων, **39** “Ὑπόστρεφε εἰς τὸν οἶκόν σου καὶ διηγοῦ ὅσα ἐποίησεν σοι ὁ Θεός”.⁸ Καὶ ἀπῆλθεν καθ' ὅλην τὴν πόλιν κηρύσσων ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς.

A desperate father

40 Ἐγένετο δὲ ἐν⁹ τῷ ὑποστρέψαι¹⁰ τὸν Ἰησοῦν, ἀπεδέξατο αὐτὸν ὁ ὅχλος, ἥσαν γὰρ πάντες προσδοκῶντες αὐτόν. **41** Καὶ ἴδοὺ, ἥλθεν ἀνήρ ὁ ὄνομα Ἰάειρος,¹¹ καὶ αὐτὸς¹² ἄρχων τῆς συναγωγῆς ὑπῆρχεν· καὶ πεσὼν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ¹³ Ἰησοῦ παρεκάλει αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, **42** ὅτι θυγάτηρ μονογενῆς ἦν αὐτῷ, ὡς ἐτῶν δώδεκα, καὶ αὕτη¹⁴ ἀπέθνησκεν.

A desperate woman

Ἐν δὲ τῷ ὑπάγειν αὐτὸν, οἱ ὄχλοι συνέπνιγον αὐτόν. **43** Καὶ γυνὴ—οὖσα ἐν ρύσει αἵματος ἀπὸ ἐτῶν δώδεκα, ἥτις ἱατροῖς προσαναλώσασα ὅλον τὸν βίον,¹⁵ οὐκ ἵσχυσεν ὑπὸ¹⁶ οὐδενὸς θεραπευθῆναι—**44** προσελ-

¹ εξεληλυθει **f⁵⁵** A,C,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || εξηλθεν **P⁷⁵** NB [0.5%] NU || D is wild

² καὶ **f⁵⁵** A,W [94%] CP,HF,RP,TR || --- **P⁷⁵** B,C,D [6%] OC,NU

³ ηρωτησαν **f⁵⁵** (D)W [76%] CP,HF,RP,TR,OC || ηρωτησεν **N**A,B,C [23%] NU || three other variants [1%]

⁴ γαδαρηνων **f⁵⁵** A,W [96%] CP,HF,RP,TR,OC || γερασηνων **P⁷⁵** B,C,D,NU || γεργεσηνων **N** [3.5%]

⁵ το **f⁵⁵** A,W [92%] CP,HF,RP,TR,OC || --- NB,C(D) [8%] NU

⁶ εδεετο **f⁵⁵** NC [98%] CP,HF,RP,TR,OC || εδεετο B [1%] NU || εδεετο A [1%] || εδεετο **P⁷⁵** || --- (W) || ηρωτα D

⁷ ο ιησους **f⁵⁵** A,C,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- NB,D [1.5%] NU

⁸ εποιησεν σοι ο θεος **f⁵⁵** A [97%] CP,HF,RP,TR,OC || ~2134 **P⁷⁵** NB,W [3%] NU || ~2341 D || 23 κυριος πεποιηκεν C

⁹ εγενετο δε εν **f⁵⁵** ΝA,C,D,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~32 **P⁷⁵** B [1.5%] NU

¹⁰ υποστρεψαι **f⁵⁵** A,C,D,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || υποστρεφειν **P⁷⁵** NB [1%] NU || three other variants

¹¹ ιαειρος **f⁵⁵** P⁷⁵ ΝA,B,W [93%] CP,HF,RP,TR,OC || ιαιρος [2%] NU || ιαηρος [4%] || seven further spellings [1%] || --- C(D)

¹² αυτος **f⁵⁵** ΝA,W [95%] CP,HF,RP,TR,OC || οντος **P⁷⁵** B,D [5%] NU

¹³ του **f⁵⁵** A,C,D,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || --- NB [1.5%]

¹⁴ αυτη **f⁵⁵** CP,HF,RP,TR,OC || αυτη NU || --- (D)

¹⁵ ιατροις (εις εατρους TR) προσαναλωσασα ολον τον βιον **f⁵⁵** (**N**)A(C)W [99.7%] CP,HF,RP(TR)OC[NU] || --- **P⁷⁵** B(D)

Θοῦσα ὅπισθεν ἥψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἴματίου αὐτοῦ· καὶ παραχρῆμα ἔστη ἡ ρύσις τοῦ αἵματος αὐτῆς! **45** Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, “Τίς ὁ ἀψάμενός μου;” Ἀρνουμένων δὲ πάντων, εἶπεν ὁ Πέτρος καὶ οἱ μετ’ αὐτοῦ:² “Ἐπιστάτα, οἱ ὅχλοι συνέχουσίν σε καὶ ἀποθλίβουσιν, καὶ λέγεις, ‘Τίς ὁ ἀψάμενός μου?’”³ **46** Ο δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, “Ἡψατό μού τις, ἐγὼ γὰρ ἔγνων δύναμιν ἐξελθοῦσαν⁴ ἀπ’ ἐμοῦ”. **47** Ἰδοῦσα δὲ ἡ γυνὴ ὅτι οὐκ ἔλαθεν, τρέμουσα ἥλθεν καὶ προσπεσούσα αὐτῷ, δι’ ἣν αἰτίαν ἥψατο αὐτοῦ ἀπήγγειλεν αὐτῷ⁵ ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ, καὶ ὡς ιάθη παραχρῆμα. **48** Ο δὲ⁶ εἶπεν αὐτῇ: “Θάρσει⁷ θύγατερ,⁸ ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. Πορεύου εἰς εἰρήνην.”

Jesus raises a dead girl

49 Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχεται τις παρὰ τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέγων αὐτῷ⁹ ὅτι “Τέθνηκεν ἡ θυγάτηρ σου· μὴ¹⁰ σκύλλε τὸν διδάσκαλον.” **50** Ο δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας ἀπεκρίθη αὐτῷ λέγων,¹¹ “Μὴ φοβοῦ· μόνον πίστευε¹² καὶ σωθήσεται”. **51** Ἐλθὼν¹³ δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, οὐκ ἀφῆκεν εἰσελθεῖν οὐδένα¹⁴ εἰ μὴ Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον,¹⁵ καὶ τὸν πατέρα τῆς παιδὸς καὶ τὴν μητέρα. **52** Ἔκλαιον δὲ πάντες καὶ ἐκόπτοντο αὐτήν· ὁ δὲ εἶπεν, “Μὴ κλαίετε· οὐκ¹⁶ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει”. **53** Καὶ κατεγέλων αὐτοῦ, εἰδότες ὅτι ἀπέθανεν. **54** Αὐτὸς δὲ ἐκβαλὼν ἔξω πάντας, καὶ¹⁷ κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς, ἐφώνησεν λέγων, “Η παῖς,

¹ υπ **f⁵⁵** Ν(C)W [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC || απ P⁷⁵A,B [0.3%] NU || --- (D)

² καὶ οἱ μετ’ αὐτοῦ **f⁵⁵** [86%] CP,HF,RP,TR || 12 συν αὐτῷ ΝA,C,D,W [9%] OC || --- P⁷⁵B [5%] NU

³ καὶ λέγεις τις (τι C) ο αψαμενος μου **f⁵⁵** A,(C)W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB [1.5%] NU || 1236 ηψατο D [0.5%]

⁴ εξελθοῦσαν **f⁵⁵** A,C,D,W [99.3%] CP,HF,RP,TR,OC || εξεληλυθυιαν P⁷⁵NB [0.7%] NU

⁵ αυτῷ **f⁵⁵** C [93%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵ΝΑ,B,D,W [7%] NU

⁶ δε refl || 1 ιησους C [20%]

⁷ θαρσει **f⁵⁵** A,C,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵Ν(B)D [1.5%] NU

⁸ θυγατερ **f⁵⁵** ΝΑ,C,D [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || θυγατηρ B,W [1.5%] NU

⁹ αυτῷ **f⁵⁵** A,C,D,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB [3%] NU

¹⁰ μη **f⁵⁵** A,C,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || μηκετι P⁷⁵NB,D [0.5%] NU

¹¹ λεγων **f⁵⁵** A,C,D,W [91%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB [9%] NU

¹² πιστευε **f⁵⁵** ΝΑ,C,D,W [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC || πιστευσον B [0.3%] NU

¹³ ελθων **f⁵⁵** ΝΑ,B,C,W [98%] HF,RP,OC,NU || εισελθων D [2%] CP,TR

¹⁴ ουκ αφηκεν εισελθειν ουδενα **f⁵⁵** A,W [94.5%] CP,HF,RP,TR,OC || 1234 συν αυτω [2%] ||

123 τινα συν αυτω B,C [1%] NU || 123 συν αυτω τινα D [0.5%] || ~ 42 συνεισελθειν αυτω Ν || six other variants [2%]

¹⁵ ιωαννην και ιακωβον **f⁵⁵** (P⁷⁵)(B)C(D,W) [82%] CP,HF,RP,OC,NU || ~ 321 ΝΑ [18%] TR

¹⁶ ουκ **f⁵⁵** A (88.6%) CP,HF,RP,TR,OC || ου γαρ ΝB,C,D,W (11.3%) NU || ουδε γαρ (0.1%)

¹⁷ εκβαλων εξω παντας και **f⁵⁵** [78%] CP,HF,RP,TR,OC || 134 C [1%] || ~ 1324 A,W [19%]

|| --- P⁷⁵NB,D [1.5%] NU || one other reading

έγειρου?¹ **55** Καὶ ἐπέστρεψεν τὸ πνεῦμα αὐτῆς, καὶ ἀνέστη παραχρῆμα! Καὶ διέταξεν αὐτῇ δοθῆναι φαγεῖν. **56** Καὶ ἔξεστησαν οἱ γονεῖς αὐτῆς· ὁ δὲ παρήγγειλεν αὐτοῖς μηδενὶ εἰπεῖν τὸ γεγονός.

Jesus sends out the Twelve

9 Συγκαλεσάμενος δὲ τοὺς δώδεκα² ἔδωκεν αὐτοῖς δύναμιν καὶ ἔξουσίαν ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια, καὶ νόσους θεραπεύειν· **2** καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς κηρύσσειν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ ίᾶσθαι τοὺς ἀσθενοῦντας.³ **3** Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς: “Μηδὲν αἴρετε εἰς τὴν ὄδον—μήτε ράβδους⁴ μήτε πήρων μήτε ἄρτον μήτε ἀργύριον, μήτε ἀνὰ⁵ δύο χιτῶνας ἔχειν. **4** Καὶ εἰς ἥν⁶ οἰκίαν εἰσέλθητε, ἐκεῖ μένετε, καὶ ἐκεῖθεν ἔξερχεσθε. **5** Καὶ ὅσοι ἐὰν⁷ μὴ δέξωνται⁸ ὑμᾶς, ἔξερχόμενοι ἀπὸ τῆς πόλεως ἔκεινης, καὶ⁹ τὸν κονιορτὸν ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν ἀποτινάξατε¹⁰ εἰς μαρτύριον ἐπ’ αὐτούς.” **6** Ἐξερχόμενοι δὲ διήρχοντο κατὰ τὰς κώμας, εὐαγγελιζόμενοι καὶ θεραπεύοντες πανταχοῦ.

Herod is troubled

7 Ἡκουσεν δὲ Ἡρώδης ὁ τετράρχης¹¹ τὰ γινόμενα¹² ὑπ’ αὐτοῦ¹³ πάντα· καὶ διηπόρει, διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπὸ τινων ὅτι Ἰωάννης ἐγήγερται¹⁴ ἐκ¹⁵ νεκρῶν, **8** ὑπὸ τινων δὲ ὅτι Ἡλίας ἐφάνη, ἄλλων δὲ ὅτι προφήτης εῖς¹⁶ τῶν ἀρχαίων ἀνέστη. **9** Καὶ εἶπεν¹⁷ Ἡρώδης,¹⁸ “Ιωάννην ἐγὼ ἀπεκεφά-

¹ εγειρους **f⁸⁵** A,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || εγειρε **N**B,C,D [1.5%] NU || εγειραι [1%]

² δωδεκα **f⁸⁵** P⁷⁵A,B,D,W [74%] HF,RP,NU || 1 μαθητας αυτου [15%] CP,TR,OC || 1 αποστολους **N**C [11%]

³ τους ασθενουντας **f⁸⁵** C,W (97.6%) CP,HF,RP,TR,OC || 1 ασθενεις **N**A,D (1.3%) [NU] || παντας 12 (0.7%) || four other readings (0.2%) || --- B (0.1%)

⁴ ραβδους **f⁸⁵** A [85%] CP,HF,RP,TR,OC || ραβδον **N**B,C,D,W [15%] NU

⁵ ανα **f⁸⁵** A,D,W (98.9%) CP,HF,RP,TR,OC[NU] || --- **N**B,C (1%) || long omission (0.1%)

⁶ ην **f⁸⁵** [15%] || 1 αν **N**A,B,C,D,W [85%] CP,HF,RP,TR,OC,NU

⁷ εαν **f⁸⁵** P⁷⁵C [70%] CP,HF,RP,OC || αν **N**A,B,D,W [30%] TR,NU

⁸ δεξωνται **f⁸⁵** D [66%] CP,HF,RP,TR,OC || δεξονται [20%] || δεχωνται **N**A,B,C,W [15%] NU || δεχονται [1%]

⁹ και **f⁸⁵** A [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵**N**B,C,D,W [2.5%] NU

¹⁰ αποτιναξατε **f⁸⁵** A,C,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || αποτινασσεται B [1%] NU || αποτινασσεται **N** [0.5%] || εκτειναξατε (D)

¹¹ ο τετραρχης **f⁸⁵** P⁷⁵A,B,D,W [99.8%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 τετραρχης C,NU || --- **N**

¹² γινομενα *reli* || γενομενα A [14%]

¹³ υπ αυτου **f⁸⁵** A,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵**N**B,C(D) [1.5%] NU

¹⁴ εγηγερται **f⁸⁵** A,N,W [96%] CP,HF,RP,TR,OC || ηγερθη P⁷⁵**N**B,C [4%] NU || ανεστη (D)

¹⁵ εκ **f⁸⁵** P⁷⁵**N**A,B,C(D)N,W [95.5%] HF,RP,TR,NU || 1 των [2.5%] OC || απο των [2%] CP

¹⁶ εις **f⁸⁵** A,N,W [92%] CP,HF,RP,TR || τις **N**B,C [7%] OC,NU || --- D [1%]

¹⁷ και ειπεν **f⁸⁵** A,N,W [96%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 2 δε P⁷⁵**N**B,C,D [4%] NU

¹⁸ ηρωδης **f⁸⁵** P⁷⁵**N**A,C,D,W [95%] CP,HF,RP,NU || o 1 B,N [5%] TR,OC

λισα· τίς δέ ἐστιν οὗτος περὶ οὗ ἐγὼ¹ ακούω τοιαῦτα?” Καὶ ἐζήτει ἵδειν αὐτόν.

Jesus feeds about 5,000 men

10 Καὶ ὑποστρέψαντες οἱ ἀπόστολοι διηγήσαντο αὐτῷ ὅσα ἐποίησαν. Καὶ παραλαβών αὐτοὺς ὑπεχώρησεν κατ’ ἵδιαν εἰς τόπον ἔρημον πόλεως καλουμένης² Βηθσαΐδα.³ 11 Οἱ δὲ ὄχλοι, γνόντες, ἤκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ δεξάμενος⁴ αὐτοὺς ἐλάλει αὐτοῖς⁵ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, καὶ τοὺς χρείαν ἔχοντας θεραπείας ἰάτο.⁶

12 Ἡ δὲ ἡμέρα ἤρξατο κλίνειν, προσελθόντες δὲ οἱ δώδεκα εἰπον⁷ αὐτῷ, “Ἄπολύσον τὸν ὄχλον, ἵνα ἀπελθόντες⁸ εἰς τὰς κύκλῳ κώμας καὶ τοὺς⁹ ἀγροὺς, καταλύσωσιν καὶ εὔρωσιν ἐπισιτισμόν· ὅτι ὁδε ἐν ἔρημῳ τόπῳ ἐσμέν”. 13 Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς, “Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν!” Οἱ δὲ εἰπον,¹⁰ “Οὐκ εἰσὶν ἡμῖν πλεῖον ἢ πέντε ἄρτοι¹¹ καὶ ἰχθύες δύο¹²—εἰ μήτι πορευθέντες ἡμεῖς ἀγοράσομεν¹³ εἰς πάντα τὸν λαὸν τοῦτον βρώματα” 14 (ἡσαν γὰρ ὥσει ἄνδρες πεντακισχίλιοι). Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, “Κατακλίνατε αὐτοὺς κλισίας¹⁴ ἀνὰ πεντήκοντα!” 15 Καὶ ἐποίησαν οὕτως, καὶ ἀνέκλιναν¹⁵ ἄπαντας. 16 Λαβών δὲ τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εὐλόγησεν αὐτοὺς καὶ κατέκλασεν, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς παρατιθέναι¹⁶ τῷ ὄχλῳ. 17 Καὶ ἔφαγον καὶ ἐχορτάσθησαν πάντες, καὶ ἤρθη τὸ περισσεῦσαν αὐτοῖς κλασμάτων κόφινοι δώδεκα.

¹ εγω **ἦ** A,D,N,W [95%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB,C [5%] NU

² τοπον ερημον πολεως καλουμενης **ἦ** C,N,W [94%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 2134 A [4%] ||

134 [0.5%] || 12 N [0.5%] || πολιν καλουμενην P⁷⁵B [0.5%] NU || κωμην λεγομενην D || three other variants

³ βηθσαιδα **ἦ** B,C [46%] CP,TR,OC,NU || βηθσαιδαν A,W [52%] HF,RP || βηθσαιδα P⁷⁵D,N [0.5%] || five further spellings [1%] || --- N

⁴ δεξαμενος **ἦ** A,C,N(W) [93%] CP,HF,RP,TR,OC || αποδεξαμενος P⁷⁵NB,D [7%] NU

⁵ αυτοις **ῃ** || 1 τα N [19%]

⁶ ιατο **ῃ** || ιασατο C [6%] OC

⁷ ειπον **ῃ** || ειπαν NU

⁸ απελθοντες **ἦ** N,W [95%] CP,HF,RP,TR || πορευθεντες P⁷⁵N A,B,C,D [5%] OC,NU

⁹ τους **ἦ** A,C,D,N,W [95%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB [5%] NU

¹⁰ ειπον **ῃ** || ειπαν N B,C,D [1%] NU

¹¹ πεντε αρτοι **ἦ** A,D,N [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 N B [0.3%] NU || επτα 2 C || 1 αρτων W

¹² ιχθυες δυο **ἦ** N A,B,C,W [94%] CP,HF,RP,OC,NU || ~ 21 D,N [6%] TR

¹³ αγορασομεν **ἦ** [30%] CP,OC || αγορασωμεν N A,B,C,D,N,W [70%] HF,RP,TR,NU

¹⁴ κλισιας **ἦ** A,N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 ωσει N B,C,D [1.5%] [NU]

¹⁵ ανεκλιναν **ἦ** (A)C,N(W) [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || κατεκλιναν N(B) [2.5%] NU || --- D

¹⁶ παρατιθεναι **ἦ** A,D,W [94%] CP,HF,RP,TR || παραθειναι P⁷⁵N B,C,N [3%] OC,NU || παραθηναι [3%]

Jesus ministers on the basis of His impending death

"You are the Christ"

18 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν προσευχόμενον κατα μόνας, συνῆσαν αὐτῷ οἱ μαθηταί,¹ καὶ ἐπτρώτησεν αὐτοὺς λέγων, “Τίνα με λέγουσιν οἱ ὄχλοι εἶναι;” **19** Οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον,² “Ιωάννην τὸν Βαπτιστήν, ἄλλοι δὲ Ἡλίαν, ἄλλοι δὲ ὅτι προφήτης τις τῶν ἀρχαίων ἀνέστη”. **20** Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, “Υμεῖς δὲ, τίνα μὲ λέγετε εἶναι?” Ἀποκριθεὶς δὲ Πέτρος³ εἶπεν, “Τὸν Χριστὸν τοῦ Θεοῦ!” **21** Ό δὲ ἐπιτιμήσας αὐτοῖς παρήγγειλεν μηδενὶ εἰπεῖν⁴ τοῦτο, **22** εἰπὼν ὅτι “Δεῖ τὸν Υἱὸν τοῦ Ανθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι.”⁵

To gain is to lose, to lose is to gain

23 Ἔλεγεν δὲ πρὸς πάντας: “Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν,⁶ ἀπαρνησάσθω⁷ ἔαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ,⁸ καὶ ἀκολουθείτω μοι. **24** Ὁς γὰρ ἐὰν⁹ θέλῃ¹⁰ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι ἀπολέσει αὐτήν, ὃς δ’ ὁν ἀπολέσῃ¹¹ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔνεκεν ἐμοῦ, οὗτος σώσει αὐτήν. **25** Τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος κερδήσας τὸν κόσμον ὅλον, ἔαυτὸν δὲ ἀπολέσας ἢ ζημιωθείς? **26** Ὁς γὰρ ἐν¹² ἐπαισχυνθῆ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους, τοῦτον ὁ Υἱὸς τοῦ Ανθρώπου ἐπαισχυνθήσεται, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ τοῦ Πατρὸς καὶ τῶν ἀγίων ὄγγέλων. **27** Λέγω δὲ ὑμῖν ὀληθῶς:¹³ εἰσίν τινες τῶν ὥδε¹⁴ ἐστώτων¹⁵ οἵ¹⁶ οὐ μὴ γεύσωνται¹ θανάτου ἔως ἂν ἴδωσιν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ!”

¹ μαθηται *rell* || 1 αυτου N,W [13%]

² ειπον *rell* || ειπαν P⁷⁵N,B,D [0.3%] NU

³ αποκριθεις δε πετρος **f⁸⁵**W [71%] CP || 12 ο 3 A,D [27%] HF,RP,TR,OC || ~ 321 P⁷⁵N,B,C [1%]
NU || 12 σιμων 3 N || six further variants [1%]

⁴ ειπειν **f⁸⁵** [77%] CP,HF,RP,TR || λεγειν (P⁷⁵)N,A,B,C,D,W [23%] OC,NU

⁵ εγερθηναι **f⁸⁵** P⁷⁵N,B,W [85%] CP,HF,TR,OC,NU || αναστηναι A,C,D [15%] RP

⁶ ελθειν **f⁸⁵** [89%] CP,HF,RP,TR || ερχεσθαι P⁷⁵N,A,B,C,W [11%] OC,NU || ερχεσθε D

⁷ απαρνησασθω **f⁸⁵** P⁷⁵B,C,W [95.5%] CP,HF,RP,TR,OC || αρνησασθω N,A,D [4.5%] NU

⁸ αυτου **f⁸⁵** C(D) [87%] CP,HF,RP || 1 καθ ημεραν P⁷⁵N,A,B,W [13%] TR,OC,NU

⁹ εαν **f⁸⁵** NC [75%] CP,HF,RP || αν A,B,D,W [25%] TR,OC,NU

¹⁰ θελη *rell* || θελει [19%]

¹¹ απολεση *rell* || απολεσei W [18%]

¹² αν *rell* || εαν C [12%] OC

¹³ αληθως *rell* || 1 οτι P⁴⁵ [19%]

¹⁴ ωδε **f⁸⁵** A,C,D,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || αυτου P⁷⁵N,B [0.5%] NU

¹⁵ εστωτων **f⁸⁵** A,C,D,W [80%] CP,HF,RP || εστηκοτων NB [20%] TR,OC,NU

¹⁶ οι *rell* || οιτινες A [13%]

Peter, John and James see the "Kingdom"

28 Ἐγένετο δὲ μετὰ τὸν λόγους τούτους ὡσεὶ ἡμέραι ὀκτὼ, καὶ² παραλαβὼν³ Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι. 29 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ προσεύχεσθαι αὐτὸν, τὸ εἶδος τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἔτερον, καὶ ὁ ἴματισμὸς αὐτοῦ λευκὸς ἔξαστράπτων. 30 Καὶ ίδον, ἄνδρες δύο συνελάλουν αὐτῷ, οἵτινες ἦσαν Μωσῆς⁴ καὶ Ἡλίας· 31 οἵτινες ἐν δόξῃ ἔλεγον τὴν ἔξοδον αὐτοῦ, ἣν ἔμελλεν⁵ πληροῦν ἐν Ἱερουσαλήμ.

32 Ό δὲ Πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἦσαν βεβαρημένοι ὑπνῳ· διαγρηγορήσαντες δὲ εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ τὸν δύο ἄνδρας τὸν συνεστῶτας αὐτῷ. 33 Καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ διαχωρίζεσθαι αὐτοὺς ἀπ’ αὐτοῦ, εἶπεν δὲ⁶ Πέτρος πρὸς τὸν Ἰησοῦν: “Ἐπιστάτα, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὥδε εἶναι” καὶ “Ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς: μίαν σοὶ, καὶ μίαν Μωσεῖ,⁷ καὶ μίαν Ἡλίᾳ?”—μὴ εἰδὼς ὅ λέγει. 34 Ταῦτα δὲ αὐτοῦ λέγοντος ἐγένετο νεφέλη καὶ ἐπεσκίασεν⁸ αὐτούς· ἐφοβήθησαν δὲ ἐν τῷ ἐκείνους εἰσελθεῖν⁹ εἰς τὴν νεφέλην. 35 Καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῆς νεφέλης λέγουσα: “Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου, ὁ ἀγαπητός.¹⁰ Αὐτοῦ ἀκούετε!” 36 Καὶ ἐν τῷ γενέσθαι τὴν φωνὴν, εὐρέθη ὁ¹¹ Ἰησοῦς μόνος. (Καὶ αὐτοὶ ἐσίγησαν καὶ οὐδενὶ ἀπήγγειλαν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις οὐδὲν ὅν ἐωράκασιν.)¹²

¹ γενσωνται **f⁵⁵** P⁴⁵ΝΑ,B,C,D,W [60%] HF,RP,OC,NU || γενσονται [40%] CP,TR

² καὶ **f⁵⁵** A,C,D,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || --- P^{45,75}ΝB [3%]

³ παραλοβῶν **f⁵⁵** P^{45,75}ΝΑ,B,C,D,N,W [95%] CP,HF,RP,NU || 1 τον [5%] TR,OC

⁴ μωσῆς **f⁵⁵** P⁴⁵A [75%] CP,HF,RP,TR || μωσῆς ΝB,C,D,N,W [25%] OC,NU

⁵ εμελλεν **f⁵⁵** B [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ημελλεν P⁷⁵ΝΑ,C,N,W [2%] NU || εμελλον P⁴⁵ || μελλει D || two other variants

⁶ ο **f⁵⁵** P^{45,75}ΝΒ,C,D,N [40%] CP,TR,OC,NU || --- A,W [60%] HF,RP

⁷ μιαν μωσει **f⁵⁵** A,C [66%] CP,HF || 1 μωση P⁴⁵ [21%] RP || 1 μωσει B,D,N,W [6%] OC,NU || 1 μωση [4%] || ~ 21 Ν [2%] TR || ~ μωση 1 [1%] || one other variant

⁸ επεσκιασεν **f⁵⁵** P⁴⁵A,C,D,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || επεσκιαζεν P⁷⁵ΝB [1%] NU

⁹ εκείνους εισελθειν **f⁵⁵** P⁴⁵A,D,N,W [95%] CP,HF,RP,TR || ~ 21 [4%] OC || αυτους 2 C [0.3%] || ~ 2 αυτους ΝB [0.3%] NU || 2 P⁷⁵ || two other variants

¹⁰ αγαπητος **f⁵⁵** A,C,N,W [89%] CP,HF,RP,TR,OC || εκλελεγμενος P^{45,75}ΝB [0.5%] NU || εκλεκτος [1%] || 1 εν ω ευδοκησα (D) [9.5%]

¹¹ ο **f⁵⁵** W [50%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45,75}ΝΑ,B,C,D [50%] NU

¹² εωρακασιν **f⁵⁵** ΝΑ [92%] CP,HF,RP,TR,OC || εωρακαν B [3%] NU || εωρακεν P⁴⁵ || εωρακασιν C,W [4%] || εθεασαν D || two other variants

A violent demon

37 Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἔξης ἡμέρᾳ,¹ κατελθόντων αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὅρους, συνήντησεν αὐτῷ ὄχλος πολύς. 38 Καὶ ἴδοὺ, ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ὄχλου ἀνεβόησεν² λέγων: “Διδάσκαλε, δέομαί σου, ἐπίβλεψον³ ἐπὶ τὸν υἱόν μου, ὅτι μονογενῆς ἐστίν μοι.⁴ 39 Καὶ ἴδοὺ, πνεῦμα λαμβάνει αὐτὸν καὶ ἔξαιφνης κράζει, καὶ σπαράσσει αὐτὸν μετὰ ἀφροῦ, καὶ μόγις ἀποχωρεῖ ἀπ’ αὐτοῦ, συντρίβον αὐτὸν! 40 Καὶ ἐδείθην τῶν μαθητῶν σου ἵνα ἐκβάλωσιν⁵ αὐτό, καὶ οὐκ ἡδυνήθησαν.” 41 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν: “ὭΓ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἔως πότε ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς καὶ⁶ ἀνέξομαι ὑμῶν? Προσάγαγε τὸν υἱόν σου ὥδε!”⁷ 42 Ἔτι δὲ προσερχομένου αὐτοῦ ἔρρηξεν αὐτὸν τὸ δαιμόνιον καὶ συνεσπάραξεν. Ἐπετίμησεν δὲ ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ καὶ ιάσατο τὸν παῖδα καὶ ἀπέδωκεν αὐτὸν τῷ πατρὶ αὐτοῦ. 43 Ἐξεπλήσσοντο δὲ πάντες ἐπὶ τῇ μεγαλειότητι τοῦ Θεοῦ.

Jesus foretells His death, again

Πάντων δὲ θαυμαζόντων ἐπὶ πᾶσιν οἵς ἐποίησεν⁸ ὁ Ἰησοῦς,⁹ εἶπεν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, 44 “Θέσθε ὑμεῖς εἰς τὰ ὧτα ὑμῶν τοὺς λόγους τούτους, ὁ γὰρ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων”. 45 Οἱ δὲ ἡγνόουν τὸ ῥῆμα τοῦτο· καὶ ἦν παρακεκαλυμμένον ἀπ’ αὐτῶν, ἵνα μὴ αἴσθωνται αὐτό· καὶ ἐφοβούντο ἐρωτῆσαι αὐτὸν περὶ τοῦ ῥήματος τούτου.

He who is least will be great

46 Εἰσῆλθεν δὲ διαλογισμὸς ἐν αὐτοῖς, τὸ τίς ἀν εἴη μείζων αὐτῶν. 47 Ὁ δὲ Ἰησοῦς, ἰδὼν¹⁰ τὸν διαλογισμὸν τῆς καρδίας αὐτῶν, ἐπιλαβόμενος παιδίου¹¹ ἔστησεν αὐτὸν παρ’ ἑαυτῷ, 48 καὶ εἶπεν αὐτοῖς: “Ὦσ οὐαὶ δέξηται τοῦτο τὸ παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου ἐμὲ δέχεται· καὶ ὃς ἐὰν¹² ἐμὲ

¹ εν τη εξης ημερα F⁸⁵ A,C [97%] CP,HF,RP,TR,OC || 234 ΝB,W [2.5%] NU || της ημερας P⁴⁵ || δια της ηερας D

² ανεβοησεν F⁸⁵ A,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || εβοησεν P^{45,75} ΝB,C,D [2.5%] NU

³ επιβλεψον F⁸⁵ ΝD,W [55%] TR,OC || επιβλεψαι P⁴⁵ A,B,C [45%] CP,HF,RP,NU

⁴ εστιν μοι F⁸⁵ W [85%] CP,HF,RP,TR || ~ 21 P⁴⁵ ΝA,B,C,D [15%] OC,NU

⁵ εκβαλωσιν F⁸⁵ ΝA,B,C,W [96%] CP,HF,RP,OC,NU || εκβαλλωσιν [4%] TR || απαλλαξωσιν D

⁶ και reff || εως ποτε [18%]

⁷ τον υιον σου ωδε F⁸⁵ A,C,W [97%] CP,HF,RP,OC || ~ 4123 P⁷⁵ ΝB [3%] TR,NU || 123 D

⁸ εποιησεν F⁸⁵ W [89%] CP,HF,RP,TR,OC || εποιει P⁷⁵(Ν)A,B,C,D [11%] NU

⁹ ο ιησους F⁸⁵ A,C,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵(Ν)B,D [3%] NU

¹⁰ ιδων F⁸⁵ A,C,D,W [84%] CP,HF,RP,TR,OC || ειδως P⁷⁵ ΝB [15%] NU || γνους [1%]

¹¹ παιδιου F⁸⁵ ΝA,W [97.5%] HF,RP,TR,OC || παιδιον P⁷⁵ B,C,D [2.5%] CP,NU

¹² εαν F⁸⁵ A,C,W [96%] CP,HF,RP,TR,OC || αν P⁴⁵ B [3.5%] NU || --- Ν(D) || δ αν P⁷⁵

δέξηται δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. Ὁ γὰρ μικρότερος ἐν πᾶσιν ὑμῶν¹ ὑπάρχων, οὗτος ἔσται² μέγας.”

49 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ³ Ἰωάννης εἶπεν, “Ἐπιστάτα, εἴδομέν⁴ τινα ἐπὶ⁵ τῷ ὄνόματί σου ἐκβάλλοντα⁶ δαιμόνια, καὶ ἐκωλύσαμεν⁷ αὐτὸν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ μεθ’ ἡμῶν”. **50** Καὶ εἶπεν⁸ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, “Μὴ κωλύετε,⁹ ὃς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ’ ἡμῶν¹⁰ ὑπὲρ ἡμῶν¹¹ ἔστιν.”

A Samaritan village

51 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὰς ἡμέρας τῆς ἀναλήψεως¹² αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ¹³ ἐστήριξεν^{14,15} τοῦ πορεύεσθαι εἰς Ἱερουσαλήμ, **52** καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέλους πρὸ προσώπου εαυτοῦ.¹⁶ Καὶ πορευθέντες εἰσῆλθον εἰς κώμην Σαμαρειτῶν, ὧστε¹⁷ ἐτοιμάσαι αὐτῷ. **53** Καὶ οὐκ ἐδέξαντο αὐτόν, ὅτι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦν πορευόμενον εἰς Ἱερουσαλήμ. **54** Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,¹⁸ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, εἶπον, “Κύριε, θέλεις εἴπωμεν¹⁹ πῦρ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ²⁰ οὐρανοῦ καὶ ἀναλῶσαι αὐτούς, ὡς καὶ Ἡλίας ἐποίησεν?”²¹ **55** Στραφεὶς δὲ ἐπετίμησεν αὐτοῖς καὶ εἶπεν: “Οὐκ οἴδατε οἵου πνεύματός ἔστε ὑμεῖς.²² **56** Ο γὰρ Υἱὸς

¹ υμῶν **f⁸⁵** [20%] || υμιν P⁷⁵ΝA,B,C [79%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || ημιν [1%]

² εσται **f⁸⁵** A,W [95%] CP,HF,RP,TR || εστιν P⁷⁵ΝB,C [4.5%] OC,NU || εστε D || εστιν ο P⁴⁵

³ ο **f⁸⁵** ΝA [94.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45,75}B(C)D,W [5.5%] NU

⁴ ειδομεν *re//* || ιδομεν [12%] || ειδωμεν [4%] || ιδομεν [3%] || two other variants

⁵ επι **f⁸⁵** A,C,D,W [92.5%] CP,HF,RP,TR,OC || εν P^{45,75}ΝB [7.5%] NU

⁶ εκβαλλοντα *re//* || 1 τα [2%] TR

⁷ εκωλυσαμεν **f⁸⁵** A,C,D,W [99.3%] CP,HF,RP,TR,OC || εκωλυομεν P⁷⁵ΝB [0.7%] NU

⁸ και ειπεν **f⁸⁵** A,W [96.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 2 δε P^{45,75}ΝB,C,D [3.5%] NU

⁹ κωλυετε *re//* || 1 ον γαρ εστιν καθ υμων [2.5%] OC

¹⁰ ημων **f⁸⁵** [80%] CP,HF,RP,TR || υμων P⁽⁴⁵⁾⁷⁵ΝA,B,C,D,W [20%] OC,NU

¹¹ ημων **f⁸⁵** ΝA [81%] CP,HF,RP,TR || υμων P^{45,75}B,C,D,W [19%] OC,NU

¹² αναληψεως **f⁸⁵** [99%] CP,HF,RP,TR,OC || αναλημψεως P⁴⁵Ν(A)B,C,D,W [1%] NU

¹³ αυτου **f⁸⁵** ΝA,C,D(W) [98%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45,75}B [2%] NU

¹⁴ εστηριξεν **f⁸⁵** ΝA,D,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || εστηρισεν P^{45,75}B,C [1.5%] NU

¹⁵ το προσωπον αυτου εστηριξεν *re//* || ~ 4123 [3%] OC

¹⁶ εαυτου **f⁸⁵** A [40%] || αυτου P⁷⁵ΝB,C,D,W [60%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || --- P⁴⁵

¹⁷ ωστε **f⁸⁵** A,C,D,W [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC || ως P^{45,75}ΝB,NU

¹⁸ αυτου **f⁸⁵** A,C,D,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45,75}ΝB [2%] NU

¹⁹ ειπωμεν *re//* || ειπομεν [17%]

²⁰ του *re//* || --- [1.5%] OC

²¹ ως και ηλιας εποιησεν **f⁸⁵** A,C,D,W (97.3%) CP,HF,RP,TR,OC || 134 (1.8%) || --- P^{45,75}ΝB (1%) NU

²² και ειπεν (λεγων 3.7%) ουκ οιδατε οιου (ποιου D 14.2% OC) πνευματος εστε υμεις (-ν. D 13.3%)

f⁸⁵ (D) (73.2%) CP,HF,RP,TR(OC) || --- P^{45,75}ΝA,B,C,W (26.8%) NU

τοῦ Ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν ψυχὰς ἀνθρώπων ἀπολέσαι, ἀλλὰ σῶσαι.”¹
Καὶ ἐπορεύθησαν εἰς ἑτέραν κώμην.

The cost of discipleship

57 Ἐγένετο δὲ² πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ, εἶπέν τις πρὸς αὐτόν, “Ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἂν³ ἀπέρχῃ, Κύριε”.⁴ 58 Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, “Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσιν καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ”.⁵

59 Εἶπεν δὲ πρὸς ἑτερον, “Ἀκολούθει μοι!” Ὁ δὲ εἶπεν, “Κύριε,⁶ ἐπίτρεψόν μοι ἀπελθόντι πρῶτον θάψαι τὸν πατέρα μου”. 60 Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,⁷ “Ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς, σὺ δὲ ἀπελθὼν διάγγελλε⁸ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.”

61 Εἶπεν δὲ καὶ ἑτερος, “Ἀκολουθήσω σοι, Κύριε· πρῶτον δὲ ἐπίτρεψόν μοι ἀποτάξασθαι τοῖς εἰς τὸν οἶκόν μου”. 62 Εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτόν,⁹ “Οὐδεὶς ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ’ ἄροτρον,¹⁰ καὶ βλέπων εἰς τὰ ὄπίσω,¹¹ εὑθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν¹² τοῦ Θεοῦ”.

Jesus sends out the Seventy

10 Μετὰ δὲ ταῦτα, ἀνέδειξεν ὁ Κύριος καὶ¹³ ἐτέρους ἐβδομήκοντα,¹⁴ καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνὰ δύο¹⁵ πρὸ προσώπου αὐτοῦ εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ τόπον οὗ ἐμελλεν¹⁶ αὐτὸς ἔρχεσθαι. 2 Ἔλεγεν οὖν¹⁷ πρὸς αὐτούς: “Ο μὲν

¹ ο γαρ (-γ. 18.6% OC) υιος του ανθρωπου ουκ ηλθεν ψυχας ανθρωπων απολεσαι (αποκτειναι 9%)
αλλα σωσαι F⁵ (72.8%) CP,HF,RP,TR(OC) || --- P^{45,75}NA,B,C,D,W (27.2%) NU

² εγενετο δε F⁵ A,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ και 1 D [1%] || και P^{45,75}NB,C [2%] NU

³ αν F⁵P⁷⁵ND,W [57%] CP,HF,RP,TR || εαν P⁴⁵A,B,C [43%] OC,NU

⁴ κυριε F⁵ A,C,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45,75}NB(D) [1.5%] NU

⁵ κλινη rell || κλινει [32%]

⁶ κυριε F⁵P^{45,75}NA,C,N,W,0181 [99%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || --- B,D [1%]

⁷ ο ιησους F⁵ A,C,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45,75}NB,D,0181 [1%] NU

⁸ διαγγελλε F⁵P⁴⁵NA,B,C,D,N,W [85%] HF,RP,TR,OC,NU || διαγγελε P⁷⁵[15%] CP

⁹ ο ιησους προς αυτον F⁵ A,C,N,W [95%] CP,HF,RP,OC || ~ 3412 Ν [3.5%] TR[NU] || 34 [1%] || 12 αυτω (D) || 12 P^{45,75}B,0181 [0.3%]

¹⁰ αροτρον rell || αρωτρον CP

¹¹ επιβαλων (επιβαλλων A,W) την χειρα αυτου επ αροτρον και βλεπων εις τα οπισω F⁵ Ν(A)C,N(W) [99%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 (επιβαλων P⁷⁵0181) 23,5-11 P⁷⁵B,0181 [1%] NU || ~ 9-11,87 επιβαλων 2-6 F⁴⁵D

¹² εις την βασιλειαν F⁵ A,C,D,N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || τη βασιλεια ΝB,0181 [1%] NU || εν τη βασιλεια P⁷⁵ [0.3%]

¹³ και F⁵ ΝA,C,D,W [99.4%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵B,0181 [0.6%] NU

¹⁴ εβδομηκοντα F⁵ ΝA,C,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 δυο P⁷⁵B,D,0181 [1%] [NU]

¹⁵ δυο F⁵ ΝA,C,D,N,W,0181 [88%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 1 B [12%] [NU]

¹⁶ εμελλεν F⁵ D [55%] CP,HF,RP,TR || ημελλεν ΝA,B,C,N,W,0181 [45%] OC,NU

¹⁷ ουν F⁵ A,N,W,0181 [95%] CP,HF,RP,TR,OC || δε ΝB,C,D [5%] NU

θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι· δεήθητε οὖν τοῦ Κυρίου τοῦ θερισμοῦ ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας¹ εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ.

3 “Ὑπάγετε! Ἰδοὺ, ἐγὼ² ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς ἄρνας ἐν μέσῳ λύκων. 4 Μὴ βαστάζετε βαλάντιον,³ μὴ πήραν, μὴ⁴ ὑποδήματα· καὶ μηδένα κατὰ τὴν ὁδὸν ἀσπάσησθε. 5 Εἰς ἦν δ’ ἂν οἰκίαν εἰσέρχησθε,⁵ πρῶτον λέγετε, ‘Εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ’. 6 Καὶ ἐὰν μὲν⁶ ἥ ἐκεῖ⁷ υἱὸς⁸ εἰρήνης, ἐπαναπαύσεται⁹ ἐπ’ αὐτὸν ἥ εἰρήνη ὑμῶν· εἰ δὲ μή γε, ἐφ’ ὑμᾶς ἀνακάμψει.¹⁰ 7 Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ οἰκίᾳ μένετε, ἐσθίοντες καὶ πίνοντες τὰ παρ’ αὐτῶν, ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ ἔστιν.¹¹ Μὴ μεταβαίνετε ἐξ οἰκίας εἰς οἰκίαν.

8 “Καὶ εἰς ἦν δ’ ὃν¹² πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ δέχωνται¹³ ὑμᾶς, ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα ὑμῖν. 9 Καὶ θεραπεύετε τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσθενεῖς καὶ λέγετε αὐτοῖς, ‘Ηγγικεν ἐφ’ ὑμᾶς ἥ βασιλεία τοῦ Θεοῦ’. 10 Εἰς ἦν δ’ ὃν πόλιν εἰσέρχησθε,¹⁴ καὶ μὴ δέχωνται¹⁵ ὑμᾶς, ἐξελθόντες εἰς τὰς πλατείας αὐτῆς εἴπατε: 11 ‘Καὶ τὸν κονιορτὸν τὸν¹⁶ κολληθέντα ὑμῖν ἐκ¹⁷ τῆς πόλεως ὑμῶν¹⁸ ἀπομασσόμεθα ὑμῖν. Πλὴν τούτο γινώσκετε, ὅτι ἥγγικεν ἐφ’ ὑμᾶς¹⁹ ἥ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.’ 12 Λέγω¹ ὑμῖν ὅτι Σοδόμοις ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνεκτότερον ἔσται ἥ τῇ πόλει ἐκείνῃ.

¹ εκβαλη εργατας **F⁵** ΝA,C,N,W [84%] CP,HF,RP,OC || εκβαλλη 2 [14.6%] TR || εκβαλει 2 [1%] || ~ 21 (P⁷⁵)B,D,0181 [0.4%] [NU]

² εγω **F⁵**C,D,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵ΝA,B,0181 [1%] NU

³ βαλαντιον **F⁵** [70%] HF,RP,TR || βαλλαντιον P⁷⁵ΝA,B,C,D,N,W,0181 [30%] CP,OC,NU

⁴ μη **F⁵**P⁷⁵ΝB,D,0181 [26%] NU || μηδε A,C,W [74%] CP,HF,RP,TR,OC

⁵ οικιαν εισερχησθε **F⁵**A,W [94.5%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 εισερχεσθε [2.5%] || ~ εισελθητε 1 P⁷⁵(Ν)B(D)0181 [0.5%] NU || 1 εισελθητε C [1.5%] || two other variants [1%]

⁶ μεν **F⁵**0181 [25%] TR || --- P⁷⁵ΝA,B,C,D,W [75%] CP,HF,RP,OC,NU

⁷ η εκει **F⁵** ΝA,C,D,W [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 P⁷⁵B [0.3%] NU

⁸ υιος **F⁵**P⁷⁵A,B,C,D,W [97%] CP,HF,RP,OC,NU || ο 1 Ν [3%] TR

⁹ επαναπαυσεται **F⁵**A,C(W) [98%] CP,HF,RP,TR,OC || επαναπαυσετε D [1%] || επαναπαησεται P⁷⁵ΝB,0181,NU || three other variants

¹⁰ ανακαμψει rell || επανακαμψει OC

¹¹ εστιν **F⁵**A,C,D,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵ΝB [2.5%] NU

¹² δαν **F⁵**A [50%] CP,TR || αν P⁷⁵ΝB,D,W [50%] HF,RP,OC,NU

¹³ δεχωνται **F⁵** ΝA,B,C,D [55%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || δεχονται W [45%]

¹⁴ εισερχησθε **F⁵**A,W,0181 [92.5%] CP,HF,RP,TR,OC || εισερχεσθε [5%] || εισελθητε P^{45v,75}ΝB,C,D [2.5%] NU

¹⁵ δεχωνται **F⁵**P⁷⁵ΝA,B,C,D,W [60%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || δεχονται [40%]

¹⁶ τον rell || --- CP

¹⁷ εκ rell || απο [1%] OC

¹⁸ νιμων **F⁵**[79%] CP,HF,RP,TR || 1 εις τους ποδας P⁽⁴⁵⁾⁷⁵ΝB,D [1%] NU || 1 εις τους ποδας ημων A,C(W) [20%] OC

¹⁹ εφ νιμας **F⁵**A,C,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45,75}ΝB,D,0181 [2%] NU

Jesus gives the example

13 “Οὐαί σοι, Χωραζίν!² Οὐαί σοι, Βηθσαϊδά!³ “Οτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἐγένοντο⁴ αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἀν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ καθήμεναι⁵ μετενόησαν. **14** Πλὴν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν τῇ κρίσει ἡ ὑμῖν. **15** Καὶ σύ, Καπερναούμ,⁶ ἡ⁷ ἔως τοῦ⁸ οὐρανοῦ ὑψωθεῖσα,⁹ ἔως¹⁰ Ἄδου¹¹ καταβιβασθήσῃ.¹²

16 “Ο ἀκούων ὑμῶν ἐμοῦ ἀκούει, καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ· ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με!”

The Seventy return and report

17 Υπέστρεψαν δὲ οἱ ἐβδομήκοντα μετὰ χαρᾶς¹³ λέγοντες, “Κύριε, καὶ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ὑμῖν ἐν τῷ ὄνόματί σου!” **18** Εἶπεν δὲ αὐτοῖς: “Ἐθεώρουν τὸν Σατανᾶν ὃς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα. **19** Ἰδοὺ, δίδωμι¹⁴ ὑμῖν τὴν ἔξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὅφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἔχθροῦ, καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσῃ.¹⁵ **20** Πλὴν ἐν τούτῳ μὴ χαίρετε, ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν ὑποτάσσεται· χαίρετε δὲ¹⁶ ὅτι τὰ ὄνόματα ὑμῶν ἐγράφη¹⁷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.”

¹ λεγο **f⁵⁵** P^{45,75} A,B,C,W [80%] CP,HF,RP,NU || 1 δε ΝD [20%] TR,OC

² χωραζίν **f⁵⁵** N [35%] CP || χωραζειν [15%] || χωραζιν [29%] HF,RP,TR,OC,NU || χωραζειν P^{45,75} ΝA,B,C [20%] || χωραζαιν D || χορεζειν W || four other variants

³ βιθσαιδα **f⁵⁵** C(N) [81%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || βιθσαιδα P⁴⁵ ΝW [15%] || βιθσαιδα [1.5%] || βηδσαιδα P⁷⁵ A,B [0.3%] || βεδσαιδα D || nine other variants [2%]

⁴ εγενοντο **f⁵⁵** A,C,N,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || εγενηθησαν P⁴⁵ ΝB,D [2%] NU || εγεννηθησαν P⁷⁵

⁵ καθημεναι **f⁵⁵** P⁴⁵D [94%] CP,HF,RP,TR || καθημενοι P⁷⁵ ΝA,B,C,N,W [6%] OC,NU

⁶ καπερναουμ **f⁵⁵** A,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || καφαρναουμ P^{45,75} ΝB,C,D [1%] NU

⁷ η **f⁵⁵** A,C,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || μη P^{45,75} ΝB,D [1%] NU

⁸ του **f⁵⁵** A,N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45,75} ΝB,C,D [1.5%] NU

⁹ υψωθεισα **f⁵⁵** A,C,N,W [93.5%] CP,HF,RP,TR,OC || υψωθησα [5%] || υψωθηση P^{45,75} ΝB,D [1.5%] NU

¹⁰ εως **f⁵⁵** P⁴⁵ A,C,D,N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 του P⁷⁵B [1.5%] NU || 1 ο Ν

¹¹ αδουν *reI* || αιδουν HF

¹² καταβιβασθηση **f⁵⁵** P⁴⁵ ΝA,C,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || καταβηση P⁷⁵B,D [0.5%] NU

¹³ οι εβδομηκοντα μετα χαρας **f⁵⁵** ΝC,N,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC || ~3412 A [2%] || 12 δυο 34 P^{45,75} B,D [1%] [NU]

¹⁴ διδωμι **f⁵⁵** P⁴⁵ A,D,N [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || δεδωκα P⁷⁵ ΝB,C,W [2.5%] NU

¹⁵ αδικηση *reI* || αδικησει ΝA,D,W [20%]

¹⁶ δε *reI* || 1 μαλλον [3%] TR

¹⁷ εγραφη **f⁵⁵** P^{45v} A,C,D,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || εγγεγραπται P⁷⁵ ΝB [1%] NU || three other variants

Jesus worships His Father

21 Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἡγαλλιάσατο τῷ πνεύματι ὁ Ἰησοῦς¹ καὶ εἶπεν: “Ἐξομολογοῦμαί σοι, Πάτερ, Κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ τηπίοις. Ναί, ὁ Πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία² ἔμπροσθέν σου.”

22 Καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς εἶπεν:³ “Πάντα μοι παρεδόθη⁴ ὑπὸ τοῦ Πατρός μου· καὶ οὐδεὶς γινώσκει⁵ τίς ἐστιν ὁ Υἱὸς εἰ μὴ ὁ Πατήρ, καὶ τίς ἐστιν ὁ Πατήρ εἰ μὴ ὁ Υἱὸς, καὶ φῶτέληται ὁ Υἱὸς ἀποκαλύψαι.” **23** Καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς κατ’ ιδίαν εἶπεν: “Μακάριοι οἱ ὄφθαλμοὶ οἱ βλέποντες ἢ βλέπετε. **24** Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ βασιλεῖς ἡθέλησαν ιδεῖν ἢ ὑμεῖς βλέπετε καὶ οὐκ εἶδον,⁶ καὶ ἀκοῦσαι ἢ ἀκούνετε καὶ οὐκ ἤκουσαν.”

How to inherit eternal life

25 Καὶ ίδοὺ, νομικός τις ἀνέστη, ἐκπειράζων αὐτὸν καὶ⁷ λέγων, “Διδάσκαλε, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω?” **26** Ο δὲ εἶπεν πρὸς αὐτόν: “Ἐν τῷ νόμῳ τί γέγραπται? Πῶς ἀναγινώσκεις?” **27** Ο δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν: “Ἄγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς⁸ καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς⁹ σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος¹⁰ σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας¹¹ σου, καὶ, τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.”¹² **28** Εἶπεν δὲ αὐτῷ, “Ορθῶς ἀπεκρίθης· τοῦτο ποίει καὶ ζήσῃ!” **29** Ο δὲ, θέλων δικαιοῦν¹³ ἑαυτὸν, εἶπεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν, “Καὶ τίς ἐστίν μου πλησίον?”

¹ τῷ πνεύματι οἱ ιησους **f⁸⁵** A,W (92.7%) CP,HF,RP,TR,OC || εν 1234 (0.2%) || ~ 34 εν 12 (N) (2.4%)
|| 12 (0.6%) || 34 (0.5%) || εν 12 P^{45v} (0.1%) || 121 αγιω 34 C (2.8%) || 121 αγιω P⁷⁵B || εν
121 αγιω ND (0.2%) [NU] || three other readings (0.3%)

² εγενετο ευδοκια **f⁸⁵** ΝA,D,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 P^{45v,75}B,C [1%] NU

³ καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς ειπεν **f⁸⁵** A,C,N,W (77.7%) CP,HF,RP,TR,OC || 12345 αυτου

6 (11.7%) || --- P^{45,75}NB,D (9.4%) NU || longer omissions (1.2%) (The TR underlying the AV and NKJV omits the clause.)

⁴ μοι παρεδοθη **f⁸⁵** P⁷⁵ΝA,B,C,D,N,W [95%] CP,HF,RP,OC,NU || ~ 21 [1%] TR || 1 παρεδωθη [3%]
|| 1 παραδεδοται [1%]

⁵ γινωσκει *rell* || επιγινωσκει C [8%] OC

⁶ ειδον *rell* || ειδαν B [0.2%] NU || ιδαν P⁷⁵NC,N [0.5%] || ιδον [6%]

⁷ καὶ **f⁸⁵** A,C,D,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB [0.5%] NU

⁸ της **f⁸⁵** ΝA,C,N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || --- P⁷⁵B [1.5%] || τη (D)

⁹ εξ ολης της ψυχης **f⁸⁵** A,C,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || εν ολη τη ψυχη P^{45v,75}NB,D [1%] NU

¹⁰ εξ ολης της ισχυος **f⁸⁵** A,C,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || εν ολη τη ισχυ P⁷⁵NB,D [1%] NU

¹¹ εξ ολης της διανοιας **f⁸⁵** A,C,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || εν ολη τη διανοια P⁷⁵NB [1%] NU
|| --- D

¹² σεαυτον *rell* || εαυτον A,N [20%] OC

¹³ δικαιοιουν **f⁸⁵** A,N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || δικαιωσαι P^{45v,75}NB,C(D) [1.5%] NU

The good Samaritan

30 Ὑπολαβὼν δέ¹ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν: “Ἄνθρωπός τις κατέβαινεν ἀπὸ Ἱερουσαλήμ εἰς Ἱεριχώ, καὶ λῃσταῖς περιέπεσεν, οἱ καὶ ἐκδύσαντες² αὐτὸν καὶ πληγὰς ἐπιθέντες ἀπῆλθον, ἀφέντες ἡμίθανη τυγχάνοντα.³ 31 Κατὰ συγκυρίαν δὲ ιερεύς τις κατέβαινεν ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ, καὶ ἴδων αὐτὸν ἀντιπαρῆλθεν. 32 Ὁμοίως δὲ καὶ Λευίτης, γενόμενος⁴ κατὰ τὸν τόπον, ἐλθὼν καὶ ἴδων⁵ ἀντιπαρῆλθεν. 33 Σαμαρείτης⁶ δέ τις, ὁδεύων, ἦλθεν κατ’ αὐτόν, καὶ ἴδων αὐτὸν⁷ ἐσπλαγχνίσθη. 34 καὶ προσελθὼν κατέδησεν τὰ τραύματα αὐτοῦ, ἐπιχέων ἔλαιον καὶ οἶνον· ἐπιβιβάσας δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἴδιον κτῆνος, ἤγαγεν αὐτὸν⁸ εἰς πανδοχεῖον, καὶ ἐπεμελήθη αὐτοῦ. 35 Καὶ ἐπὶ τὴν αὔριον ἐξελθών,⁹ ἐκβαλὼν δύο δηνάρια, ἔδωκεν¹⁰ τῷ πανδοχεῖ, καὶ εἶπεν αὐτῷ,¹¹ “Ἐπιμελήθητι αὐτοῦ· καὶ ὅ τι ἀν προσδαπανήσῃς, ἐγὼ ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαί με ἀποδώσω σοι.” 36 Τίς οὖν¹² τούτων τῶν τριῶν πλησίον, δοκεῖ σοι,¹³ γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς λῃστάς?” 37 Οἱ δὲ εἶπεν, “Οἱ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ’ αὐτοῦ”. Εἶπεν οὖν¹⁴ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, “Πορεύου καὶ σὺ ποίει ὁμοίως!”

Martha and Mary

38 Ἐγένετο δὲ ἐν¹⁵ τῷ πορεύεσθαι αὐτὸν, καὶ¹⁶ αὐτὸς εἰσῆλθεν εἰς κώμην τινά. Γυνὴ δέ τις ὄνοματι Μάρθα ὑπεδέξατο αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς.¹⁷ 39 Καὶ τῇδε ἦν ἀδελφὴ καλουμένη Μαρία,¹⁸ ἥ¹⁹ καὶ παρακα-

¹ δε **f⁵⁵**A,D,N,W [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB,C,NU

² εκδύσαντες *reli* || εξεδυσαν [30%]

³ τυγχανοντα **f⁵⁵**A(C)N,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45.75}NB,D [2.5%] NU

⁴ γενόμενος **f⁵⁵**P⁴⁵A,C,D,N,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || --- P⁷⁵B [2.5%] (Aleph omits the whole verse.)

⁵ ιδων *reli* || 1 αυτον A,D [15%]

⁶ σαμαρείτης *reli* || σαμαριτης ΝC,D,W [3.5%] || σαμαρείτης [13%] || two other variants N [0.5%]

⁷ αυτον **f⁵⁵**A,C,D,N,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45.75}NB [2%] NU

⁸ αυτον *reli* || --- [6%] CP

⁹ εξελθων **f⁵⁵**A(C)W [96.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45.75}NB,D [3.5%] NU

¹⁰ δυο δηναρια εδωκεν **f⁵⁵**ΝA,C [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 312 P^{45.75}B,NU || ~ 213 D

¹¹ αυτω **f⁵⁵**ΝA,C,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45.75}B,D [3%] NU

¹² ουν **f⁵⁵**A,C(D)W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45.75}NB [1.5%] NU

¹³ πλησιον δοκει σοι **f⁵⁵**P⁷⁵ΝA,B,C,W [94%] CP,HF,RP,OC,NU || ~ 231 P⁴⁵D [6%] TR

¹⁴ ουν **f⁵⁵**A,W [91%] CP,HF,RP,TR,OC || δε P^{45.75}NB,C,D [9%] NU

¹⁵ εγενετο δε εν **f⁵⁵**A,C,D,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 32 P^{45.75}NB [1.5%] NU

¹⁶ και **f⁵⁵**A,C,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45.75}NB(D) [1%] NU

¹⁷ εις τον οικον αυτης **f⁵⁵**A,D,W (99.2%) CP,HF,RP,TR,OC || 1 την οικιαν ΝC (0.4%)

|| --- P^{45.75}B,UN || three other variants (0.2%)

¹⁸ μαρια **f⁵⁵**P⁴⁵A,B,D [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || μαριαμ P⁷⁵NC,W [1.5%] NU

¹⁹ η **f⁵⁵**A,B,C,D,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || --- P^{45.75}Ν [0.5%]

θίσασα¹ παρὰ² τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ³ ἥκουεν τῶν λόγων⁴ αὐτοῦ. **40** Ἡ δὲ Μάρθα περιεσπάτο περὶ πολλὴν διακονίαν· ἐπιστάσα δὲ εἶπεν: “Κύριε, οὐ μέλει σοι ὅτι ἡ ἀδελφή μου μόνην με κατέλιπεν⁵ διακονεῖν? Εἰπὲ οὖν αὐτῇ ἵνα μοι συναντιλάβηται!” **41** Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ:⁶ “Μάρθα, Μάρθα, μεριμνᾶς καὶ τυρβάζῃ⁷ περὶ πολλά, **42** ἐνὸς δέ ἐστιν χρεία. Μαρία⁸ δὲ⁹ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἔξελέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθῆσεται ἀπ’¹⁰ αὐτῆς.”

A model prayer

11 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ προσευχόμενον, ὃς ἐπαύσατο εἶπέν τις τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς αὐτόν, “Κύριε, δίδαξον ἡμᾶς προσεύχεσθαι, καθὼς καὶ Ἰωάννης ἐδίδαξεν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ”. **2** Εἶπεν δὲ αὐτοῖς: “Οταν προσεύχησθε¹¹ λέγετε: Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς,¹² ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά σου. Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ¹³ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς.¹⁴ **3** Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δίδου ἡμῖν τὸ καθ’ ἡμέραν· **4** καὶ ἄφες ἡμῖν τὰς ὀμαρτίας ἡμῶν, καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀφίεμεν¹⁵ παντὶ¹⁶ ὄφείλοντι ἡμῖν. Καὶ, μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.”¹⁷

A request at midnight

5 Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς: “Τίς ἔξ ὑμῶν ἔξει φίλον καὶ πορεύσεται πρὸς αὐτὸν μεσονυκτίου καὶ εἴπῃ¹⁸ αὐτῷ, ‘Φίλε, χρῆσόν μοι τρεῖς ἄρτους,

¹ παρακαθισσα **f⁸⁵**P⁴⁵D(W) [73%] CP,HF,RP,TR,OC || παρακαθησσα [26.5%] ||

παρακαθεσθεσα **P⁷⁵(N)**A,B,C [0.5%] NU

² παρα **f⁸⁵**P⁴⁵A,D,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || προς **P⁷⁵N**B,C [0.5%] NU

³ ιησου **f⁸⁵**P^{45.75}A,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || κυριου **N**B,C,D [1%] NU

⁴ των λογων **f⁸⁵** [37%] CP || των λογον **P^{45.75}**NA,B,C(D)W [63%] HF,RP,TR,OC,NU

⁵ κατελιπεν **f⁸⁵**P^{45.75N(D) [70%] CP,TR,OC,NU || κατελειπεν A,B,C [30%] HF,RP || ενκατελιψεν W}

⁶ ο ιησους ειπεν αυτη **f⁸⁵**D [40%] CP || ~3412 AC,W [59%] HF,RP,TR,OC || ~341 κυριος **P⁷⁵N**B [1%] NU || 1 κυριος 34 P⁴⁵

⁷ τυρβαζη **f⁸⁵**A [89%] CP,HF,RP,TR,OC || τυρβαζει [10%] || θορυβαζη **P^{45.75}**NB,C(D)W [1%] NU

⁸ μαρια **f⁸⁵**N,A,C,D,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || μαριαμ **P⁷⁵B** [0.5%] NU

⁹ δε **f⁸⁵**A,C,W [94%] CP,HF,RP,TR,OC || γαρ **P⁷⁵N**B [6%] NU || --- D

¹⁰ απ **f⁸⁵**P⁷⁵A,C,W [99.6%] CP,HF,RP,TR,OC || --- **N**B,D [0.4%] NU

¹¹ προσευχησθε *re/l* || προσευχεσθε **P⁷⁵A** [10%] || προσευχεσθαι C,W [5%]

¹² ημων ο εν τοις ουρανοις **f⁸⁵**A,C,D,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- **P⁷⁵N**B [1%] NU

¹³ γενηθητω το θελημα σου ως εν ουνανω **f⁸⁵**N,A,C,D,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- **P⁷⁵B** [1%] NU

¹⁴ και επι της γης **f⁸⁵** [92%] CP,HF,RP,TR,OC || 124 (**N**)A,C,D,W [7%] || --- **P⁷⁵B** [1%] NU

¹⁵ αφιεμεν **f⁸⁵**N [74%] CP,HF,RP,TR,OC || αφιομεν **P⁷⁵A,C** [21%] NU || αφειομεν B,D,W [0.5%] || αφιωμεν [4%] || four other variants

¹⁶ παντι *re/l* || 1 τω [8%] OC

¹⁷ αλλα ρυσαι ημας απο του πονηρου **f⁸⁵**A,C,D,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- **P⁷⁵N**B [1%] NU

¹⁸ ειπη *re/l* || ερει A,D,W [22%] OC

6 ἐπειδὴ φίλος¹ παρεγένετο ἐξ ὁδοῦ πρός με, καὶ οὐκ ἔχω ὁ παραθήσω αὐτῷ· 7 κἀκεῖνος ἔσωθεν ἀποκριθεὶς εἶπη, ‘Μή μοι κόπους πάρεχε· ἥδη ἡ θύρα κέκλεισται, καὶ τὰ παιδία μου μετ’ ἐμοῦ εἰς τὴν κοίτην εἰσίν· οὐ δύναμαι ἀναστὰς δοῦναί σοι?’ 8 Λέγω ὑμῖν, εἰ καὶ οὐ δώσει αὐτῷ ἀναστὰς διὰ τὸ εἶναι αὐτοῦ φίλον,² διά γε τὴν ἀναίδειαν αὐτοῦ ἐγερθεὶς δώσει αὐτῷ ὅσον³ χρῆζει.

9 “Κάγὼ ὑμῖν λέγω: αἱτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται⁴ ὑμῖν. 10 Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται.⁵ 11 Τίνα δὲ⁶ ὑμῶν τὸν πατέρα αἰτήσει ὁ υἱὸς ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει⁷ αὐτῷ?⁸ ”Η καὶ⁹ ἰχθύν, μὴ¹⁰ ἀντὶ ἰχθύος ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ?¹¹ 12 ”Η καὶ ἐὰν¹² αἰτήσῃ¹³ ψόν, μὴ¹⁴ ἐπιδώσει αὐτῷ σκορπίον? 13 Εἴ οὖν ὑμεῖς, πονηροί ὑπάρχοντες,^{15,16} οἴδατε δόματα ἀγαθὰ¹⁷ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ Πατὴρ ὁ ἐξ οὐρανοῦ¹⁸ δώσει Πνεῦμα Ἅγιον¹⁹ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν!”

A divided house

14 Καὶ ἦν ἐκβάλλων δαιμόνιον, καὶ αὐτὸν ἦν²⁰ κωφόν. Ἐγένετο δὲ, τοῦ δαιμονίου ἐξελθόντος, ἐλάλησεν ὁ κωφός! Καὶ ἐθαύμασαν²¹ οἱ ὄχλοι.

¹ φίλος **f⁸⁵C** [70%] CP,HF,RP || 1 μου P⁷⁵ΝΑ,B,W [30%] TR,OC,NU || μοι D

² αυτοῦ φίλον **f⁸⁵** [92.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~21 P^{45,75}ΝΒ,C [2.5%] NU || 1 φίλος W [1%] || αυτον 2 A,D [4%]

³ οσον **f⁸⁵** (D) [87%] CP,HF,RP || οσον P^{45,75}ΝΑ,B,C,W [13%] TR,OC,NU

⁴ ανοιγησεται **f⁸⁵** P⁷⁵ΝΑ,B,C [60%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || ανοιχθησεται D,W [40%]

⁵ ανοιγησεται **f⁸⁵C** [50%] CP,HF,RP,TR[NU] [ανυγησεται (Ν)P⁴⁵] || ανοιχθησεται A(W) [50%] OC || ανοιγεται P⁷⁵B,D

⁶ δε **f⁸⁵** [78%] CP,HF,RP,TR || 1 εξ P⁽⁴⁵⁾⁷⁵ΝΑ,B,C,D,W [22%] OC,NU

⁷ επιδωσει *re||* δωσει CP

⁸ αρτον μη λιθον επιδωσει αυτω **f⁸⁵** ΝΑ,C(D)W [99.8%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45,75}B [0.2%] NU

⁹ η και **f⁸⁵** A(C)D,W [88%] CP,HF,RP,OC || ει 2 [10%] TR || 1 Ν [2%] || --- P^{45,75}B [0.2%] NU

¹⁰ μη **f⁸⁵** ΝΑ,C,D,W [99.8%] CP,HF,RP,TR,OC || και P^{45,75}B,ΝU

¹¹ επιδωσει αυτω **f⁸⁵** P⁴⁵ΝΑ,C,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~21 P⁷⁵B,D [0.5%] NU

¹² εαν **f⁸⁵** P⁴⁵(C)(D) [92.5%] CP,HF,RP,TR,OC || αν A,W [6%] || --- P⁷⁵ΝB [1.5%] NU

¹³ αιτηση **f⁸⁵** (P⁴⁵)W [90%] CP,HF,RP,TR,OC || αιτησει P⁷⁵ΝΑ,B(C)(D) [10%] NU

¹⁴ μη **f⁸⁵** ΝΑ(A)(C)D,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45,75}B [1%] NU

¹⁵ υπαρχοντες *re||* οντες ΝD [15%]

¹⁶ πονηροι υπαρχοντες *re||* ~21 OC

¹⁷ δοματα αγαθα **f⁸⁵** P⁷⁵ΝΑ,B,C,D,W [97%] HF,RP,OC,NU || ~21 P⁴⁵ [3%] CP,TR

¹⁸ ο εξ ουρανου **f⁸⁵** A,B(C)D,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || 23 P⁷⁵Ν [2%] || 1 ουρανιος P⁴⁵

¹⁹ αγιον *re||* αγαθον P⁴⁵ [1.5%] OC

²⁰ και ουτο ην **f⁸⁵** C,W (93.9%) CP,HF,RP,TR,OC[NU] || 1 αυτω 3 (3.9%) || 1 αυτον 3 (0.2%)

|| --- P^{45,75}ΝΑ,B (1.6%) || six other variants D (0.4%)

²¹ εθαυμασαν *re||* εθαυμαζον [1%] OC

15 Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον, “Ἐν Βεελζεβούλ,¹ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων, ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια”.² **16** Ἐτεροι δὲ πειράζοντες, σημεῖον παρ’ αὐτοῦ ἐζήτουν ἐξ οὐρανοῦ.³

17 Αὐτὸς δὲ, εἰδὼς αὐτῶν τὰ διανοήματα,⁴ εἶπεν αὐτοῖς: “Πᾶσα βασιλεία ἐφ’ ἔαυτὴν διαμερισθεῖσα⁵ ἐρημοῦται, καὶ οἶκος ἐπὶ⁶ οἶκον πίπτει.

18 Εἰ δὲ καὶ ὁ Σατανᾶς ἐφ’ ἔαυτὸν διεμερίσθη,⁷ πῶς σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ?—ὅτι λέγετε ἐν Βεελζεβούλ ἐκβάλλειν με⁸ τὰ δαιμόνια! **19** Εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Βεελζεβούλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ νιὸι ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβαλλοῦσιν?⁹ Διὰ τοῦτο κριταὶ αὐτοὶ ὑμῶν ἔσονται.¹⁰ **20** Εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ Θεοῦ¹¹ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἅρα ἔφθασεν ἐφ’ ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

21 “Οταν ὁ ἰσχυρὸς, καθωπλισμένος, φυλάσσῃ¹² τὴν ἔαυτοῦ αὐλήν, ἐν εἰρήνῃ ἐστὶν τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. **22** Ἐπὰν δὲ ὁ¹³ ἰσχυρότερος αὐτοῦ ἐπελθῶν, νικήσῃ¹⁴ αὐτόν, τὴν πανοπλίαν αὐτοῦ αἴρει ἐφ’ ἥ ἐπεποίθει, καὶ τὰ σκῦλα αὐτοῦ διαδίωσιν.

23 “Ο μὴ ὧν μετ’ ἐμοῦ κατ’ ἐμοῦ ἐστιν, καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ’ ἐμοῦ σκορπίζει.

An empty house

24 “Οταν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι’ ἀνύδρων τόπων ζητοῦν ἀνάπτανσιν· καὶ μὴ εὐρίσκον¹⁵ λέγει, “Υποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου ὅθεν ἐξῆλθον”. **25** Καὶ ἐλθὼν¹⁶ εὐρίσκει σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. **26** Τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει ἑπτὰ

¹ βεελζεβούλ **f⁵⁵**D,N [82%] CP,HF,RP,TR || 1 τω P^{45,75}NB,C,W [18%] OC,NU || 1 των A

² δαιμονια *rell* || 1 ο δε (και 9%) αποκριθεις ειπεν (-1234 3%) πως δυναται σατανας σαταναν εκβαλλειν (εκβαλειν D 1%) A(D) [22%]

³ παρ αυτου εζητουν (επεζητουν 4%) εξ ουρανου **f⁵⁵**N,W [96%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 45312 P^{45,75}N,A,B,C,D [2.5%] NU || at least eight further variants [1.5%]

⁴ αυτων τα διανοηματα **f⁵⁵**P⁷⁵NB,C,D,N,W [92%] HF,RP,TR,OC,NU || ~ 231 P⁴⁵A [8%] CP

⁵ διαμερισθεισα **f⁵⁵**P⁷⁵(N)A(B)D [80%] HF,RP,TR,OC,NU || μερισθεισα (P⁴⁵)C,N,W [20%] CP

⁶ επι *rell* || επ C,D [17%]

⁷ διεμερισθη **f⁵⁵**P⁷⁵A,B,D,N [81%] HF,RP,TR,OC,NU || εμερισθη P⁴⁵NC,W [19%] CP

⁸ εκβαλλειν με *rell* || ~ 21 OC

⁹ εκβαλλουσιν *rell* || εκβαλλουσιν N,W [17%] OC || εκβαλλωσιν [3.5%]

¹⁰ κριται αυτοι υμων εσονται **f⁵⁵**[18%] || ~ 2134 A,C,W [30%] OC || ~ 1324 [52%] CP,HF,RP,TR || ~ 2314 P⁷⁵B,D,NU || ~ 2143 N || ~ 2341 N || ~ 2431 P⁴⁵

¹¹ θεου **f⁵⁵**P⁴⁵NA,W [94%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 εγω P⁷⁵B,C(D,N) [6%] [NU]

¹² φυλασση *rell* || φυλασσει D [20%]

¹³ ο **f⁵⁵**A,C,N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45,75}NB,D [1.5%] NU

¹⁴ νικηση *rell* || νικησει W [18%]

¹⁵ ευρισκον **f⁵⁵**NA,C,D(W) [70%] HF,RP,TR,OC || ευρισκων P⁴⁵ [27%] CP || 1 τοτε P⁷⁵B [3%] [NU]

¹⁶ ελθων **f⁵⁵**P⁷⁵N,A,B,W [62%] HF,RP,TR,OC,NU || ελθων P⁴⁵C,D [38%] CP

έτερα πνεύματα, πονηρότερα ἔαυτοῦ,¹ καὶ ἐλθόντα² κατοικεῖ ἐκεῖ· καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων.”

True blessedness

27 Ἐγένετο δὲ,³ ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν ταῦτα, ἐπάρασά τις γυνὴ φωνὴν⁴ ἐκ τοῦ ὄχλου εἶπεν αὐτῷ, “Μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστάσασά σε, καὶ μαστοὶ οὓς ἐθήλασας!” 28 Αὐτὸς δὲ εἶπεν, “Μενοῦν γε,⁵ μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ φυλάσσοντες αὐτόν!”⁶

Jonah is a sign

29 Τῶν δὲ ὄχλων ἐπαθροιζομένων, ἥρξατο λέγειν: “Ἡ γενεὰ αὕτη⁷ πονηρά ἔστιν. Σημεῖον ἐπιζητεῖ,⁸ καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου.⁹ 30 Καθὼς γὰρ ἐγένετο Ἰωνᾶς σημεῖον τοῖς Νινευίταις,¹⁰ οὗτως ἔσται καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου τῇ γενεᾷ ταύτῃ.¹¹ 31 Βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ αὐτούς, ὅτι ἥλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος,¹² καὶ ἴδοὺ, πλεῖον Σολομῶνος¹³ ὁδε.

32 Ἄνδρες Νινευί¹⁴ ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτήν, ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ, καὶ ἴδοὺ, πλεῖον Ἰωνᾶ ὁδε.

¹ επτα ετερα πνευματα πονηροτερα εαυτου **f⁵⁵** A,C(D)W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 23451 P⁷⁵NB [1.5%] NU

² ελθοντα **f⁵⁵** [70%] HF,RP || εισελθοντα P⁷⁵ΝΑ,B,C,D,W [30%] CP,TR,OC,NU

³ εγενετο δε *reI* || ~ και 1 CP

⁴ γυνη φωνην **f⁵⁵** A,C(D)W [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 P⁷⁵ΝΒ [0.3%] NU

⁵ γε **f⁵⁵** C,D [95%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵ΝΑ,B,W [5%] NU

⁶ αυτον **f⁵⁵** [82%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵A,B,C,D,W [18%] NU || τον λογον του θεου Ν

⁷ αυτη **f⁵⁵** C,W [93.5%] CP,HF,RP,TR || 1 γενεα P⁷⁵ΝΑ,B,D [6.5%] OC,NU

⁸ επιζητει **f⁵⁵** C,D,W [95%] CP,HF,RP,TR || ζητει P^{45v,75}ΝΑ,B [5%] OC,NU

⁹ του προφητου **f⁵⁵** A,C,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45,75}ΝΒ,D [1%] NU

¹⁰ σημειον τοις νινευιταις **f⁵⁵**(P^{45v})A(D)(W) [86%] CP,HF,RP,TR,OC || 12 νηνευιταις [12%] ||

~ 231 C [1.5%] NU || ~ 2 νινευειταις 1 P⁷⁵ΝΒ

¹¹ ταυτη *reI* || 1 σημειον [1.5%] OC

¹² σολομωνος **f⁵⁵**P^{45,75}ΝΑ,B,D [72%] CP,HF,RP,NU || σολομονος [8%] || σολομωντος C,W [19%] TR,OC || five other spellings [1%]

¹³ σολομωνος **f⁵⁵**P^{45,75}ΝΑ,B,D,W [70%] CP,HF,RP,NU || σολομονος [10%] || σολομωντος C [20%] TR,OC || three other spellings [0.5%]

¹⁴ νινευι **f⁵⁵** [32%] CP,RP,TR,OC || νινενη [16%] HF || νηνει [2%] || νινευιται A,C [35%] NU || νηνευιται [6%] || νινευηται [3.5%] || νινευειται P^{45,75}ΝΒ,W || seven other spellings [5%] (D omits verse)

Light inside the body

33 “Οὐδεὶς δὲ¹ λύχνον ἄψας, εἰς κρυπτὴν² τίθησιν οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον,³ ἀλλ’ ἐπὶ τὴν λυχνίαν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι τὸ φέγγος⁴ βλέπωσιν. 34 Ο λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὄφθαλμός.⁵ Ὅταν οὖν⁶ ὁ ὄφθαλμός σου ἀπλοῦς ἦ,⁷ ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινόν⁸ ἐστιν.⁹ Ἐπὰν δὲ πονηρὸς ἦ, καὶ τὸ σῶμά σου σκοτεινόν.¹⁰ 35 Σκόπει οὖν μὴ τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν. 36 Εἰ οὖν τὸ σῶμά σου ὅλον φωτεινόν, μὴ ἔχον τι μέρος¹¹ σκοτεινόν, ἔσται φωτεινὸν ὅλον, ώς ὅταν ὁ λύχνος τῇ ἀστραπῇ φωτίζῃ σε.”

Jesus derides scribes and Pharisees

37 Ἐν δὲ τῷ λαλῆσαι,¹² ἡρώτα¹³ αὐτὸν Φαρισαῖός τις¹⁴ ὅπως ἀριστήσῃ παρ’ αὐτῷ. Εἰσελθὼν δὲ ἀνέπεσεν. 38 Ο δὲ Φαρισαῖος, ἴδων, ἐθαύμασεν ὅτι οὐ πρῶτον ἐβαπτίσθη πρὸ τοῦ ἀρίστου. 39 Εἶπεν δὲ ὁ Κύριος πρὸς αὐτόν: “Νῦν ὑμεῖς οἱ Φαρισαῖοι τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τοῦ πίνακος καθαρίζετε, τὸ δὲ ἔσωθεν ὑμῶν γέμει ἀρπαγῆς καὶ πονηρίας. 40 Ἀφρονες! Οὐχ ὁ ποιήσας τὸ ἔξωθεν καὶ τὸ ἔσωθεν ἐποίησεν? 41 Πλὴν, τὰ ἐνόντα δότε ἐλεημοσύνην· καὶ ἰδοὺ, πάντα¹⁵ καθαρὰ ὑμῖν ἐστιν.¹⁶

42 “Ἄλλα¹⁷ οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις! “Οτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ πήγανον καὶ πᾶν λάχανον, καὶ παρέρχεσθε τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ. Ταῦτα¹⁸ ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι.¹⁹ 43 Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις! “Οτι ἀγαπᾶτε τὴν πρωτοκαθεδρίαν ἐν ταῖς

¹ δε **f⁵** A,W [88%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45,75}NB,C,D [12%] NU

² κρυπτὴν **f⁵**P⁷⁵NA,B,C,D,W [85%] CP,HF,RP,OC,NU || κρυπτὸν P⁴⁵ [15%] TR

³ οὐδεὶς υπὸ τὸν μόδιον **f⁵** NA,B,C,D,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || --- P^{45,75} [2.5%]

⁴ φεγγὸς **f⁵**P⁴⁵A,W [90%] CP,HF,RP,TR,OC || φῶς P⁷⁵NB,C,D [10%] NU

⁵ οφθαλμὸς **f⁵** [98%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 σου P^{45,75}NA,B,C,D,W [2%] NU

⁶ οὐν **f⁵** A,C [94%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45,75}NB,D,W [6%] NU

⁷ η **f⁵**C,D [35%] CP || 1 καὶ P^{45,75}NA,B,W [65%] HF,RP,TR,OC,NU

⁸ φωτεινὸν *reīl* || φωτινὸν P⁷⁵NA,C,D,W [18%]

⁹ εστίν *reīl* || εσταὶ P⁴⁵ [15%]

¹⁰ σκοτεινὸν *reīl* || 1 εστιν D [4.5%] || 1 εσταὶ P⁴⁵ [24%]

¹¹ τι μερος **f⁵** Ν [81%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 P⁷⁵A,B,W [17%] NU || 2 C [1.5%] || ~ μελος
1 P⁴⁵ (D omits verse)

¹² λαλησαι *reīl* || 1 αυτον ταυτα [6.5%] OC || 1 αυτον A [1%]

¹³ ηρωτα **f⁵**P⁴⁵C [93%] CP,HF,RP,TR,OC || ερωτα P⁷⁵NA,B,W [7%] NU || --- D

¹⁴ τις **f⁵** A,C(D)W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45,75}NB [2%] NU

¹⁵ παντα *reīl* || απαντα P⁷⁵ [3%] OC

¹⁶ εστιν *reīl* || εσταὶ P⁴⁵ [7.5%] OC

¹⁷ αλλ **f⁵** A,C [65%] CP,HF,RP,TR,OC || αλλα P^{45,75}NB,D,W [35%] NU

¹⁸ ταυτα **f⁵** ΝA(D)W [85%] CP,HF,RP,TR || 1 δε P^{45,75}B,C [15%] OC,NU

¹⁹ αφιεναι **f⁵**C,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC || αφειναι P⁴⁵Ν [1.5%] || παρειναι P⁷⁵B [1%] NU || παραφιεναι A || --- (D)

συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς. **44** Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί!¹ Ὄτι ἔστε ώς τὰ μνημεῖα τὰ ἄδηλα, καὶ οἱ ἄνθρωποι² περιπατοῦντες ἐπάνω οὐκ οἴδασιν.”

Jesus derides lawyers

45 Ἀποκριθεὶς δέ τις τῶν νομικῶν λέγει αὐτῷ, “Διδάσκαλε, ταῦτα λέγων καὶ ἡμᾶς ὑβρίζεις!” **46** Ο δὲ εἶπεν: “Καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς οὐαί! Ὄτι φορτίζετε τοὺς ἀνθρώπους φορτία δυσβάστακτα, καὶ αὐτοὶ ἐν τῶν δακτύλων ὑμῶν οὐ προσψαύετε τοῖς φορτίοις. **47** Οὐαὶ ὑμῖν! Ὄτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν προφητῶν, οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτούς. **48** Ἄρα μαρτυρεῖτε³ καὶ συνευδοκεῖτε τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων ὑμῶν· ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν αὐτούς, ὑμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε αὐτῶν τὰ μνημεῖα.⁴ **49** Διὰ τοῦτο καὶ ‘ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ’ εἶπεν: ‘Ἀποστελὼ εἰς αὐτοὺς προφήτας καὶ ἀποστόλους, καὶ ἔξ αὐτῶν ἀποκτενοῦσιν καὶ ἐκδιώξουσιν’,⁵ **50** ἵνα ἐκζητηθῇ τὸ αἷμα πάντων τῶν προφητῶν τὸ ἐκχυνόμενον⁶ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης, **51** ἀπὸ τοῦ⁷ αἵματος Ἀβελ⁸ ἕως τοῦ⁹ αἵματος Ζαχαρίου, τοῦ ἀπολομένου μεταξὺ τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τοῦ οἴκου. Ναί, λέγω ὑμῖν, ἐκζητηθήσεται ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης! **52** Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς! Ὄτι ἥρατε τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως: αὐτοὶ οὐκ εἰσήλθετε,¹⁰ καὶ τοὺς εἰσερχομένους ἐκωλύσατε!”

53 Λέγοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα πρὸς αὐτούς,¹¹ ἥρξαντο οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι δεινῶς συνέχειν¹² καὶ ἀποστοματίζειν¹³ αὐτὸν περὶ

¹ γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι υποκριταὶ **f⁵⁵A,W** [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45,75}NB,C [1%] NU || 123 D

² ανθρωποὶ **f⁵⁵P⁷⁵A(D)W** [95%] CP,HF,RP,OC || 1 οἱ NB,C [5%] TR[NU]

³ μαρτυρεῖτε **f⁵⁵P⁷⁵A,C,D,W** [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || μαρτυρεῖς εστε NB [0.5%] NU

⁴ αὐτῶν τα μνημεῖα **f⁵⁵A,C,W** (96.4%) CP,HF,RP,TR,OC || 12 μνηματα (0.3%) || ~ 231 (1%) || ~ 213 (0.3%) || ~ τοὺς ταφοὺς 1 (1.1%) || --- P⁷⁵NB,D (0.6%) NU || two other variants (0.2%)

⁵ εκδιώξουσιν **f⁵⁵A,D,W** [87%] CP,HF,RP,TR,OC || διωξούσιν P⁷⁵NB,C [13%] NU

⁶ εκχυνόμενον **f⁵⁵P⁷⁵** [94%] CP,HF,RP,TR,OC || εκχυννόμενον NA,C,D,W [5%] || εκκεχυμένον P^{45v}B [1%] NU

⁷ τον **f⁵⁵A,W** [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45,75}NB,C,D [1%] NU

⁸ αβελ *reI* || 1 τον δικαιου [22%]

⁹ τον **f⁵⁵A,C,W** [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB,D [2.5%] NU

¹⁰ εισηλθετε **f⁵⁵** [92%] CP,HF,RP,TR,OC || εισηλθατε P^{45,75}NA,B,C,D,W [8%] NU

¹¹ λεγοντος δε αυτοι ταυτα προς αυτους **f⁵⁵A(D)W** [98%] CP,HF,RP,TR || ~ 123564 [1%] OC || κακειθεν εξελθοντος (εξελθοντες P⁷⁵% αυτου P^{45v(75)}NB,C [1%] NU

¹² συνεχειν **f⁵⁵** [26%] CP || ενεχειν P⁷⁵NA,B,W [70%] HF,RP,TR,OC,NU || εχειν P⁴⁵D [2.5%] || επεχειν C || --- [1%]

¹³ αποστοματιζειν *reI* || αποστομιζειν [15%]

πλειόνων, 54 ἐνεδρεύοντες αὐτόν, ζητοῦντες¹ θηρεύσαί τι ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ.²

Beware of hypocrisy

12 Ἐν οἷς ἐπισυναχθεισῶν τῶν μυριάδων τοῦ ὄχλου, ὥστε³ καταπατεῖν ἀλλήλους, ἥρξατο λέγειν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ πρῶτον: “Προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων, ἡτις ἔστιν ὑπόκρισις.⁴ 2 Οὐδὲν δὲ συγκεκαλυμμένον ἔστιν ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται. 3 Ἄνθ’ ὧν ὅσα ἐν τῇ σκοτίᾳ εἴπατε ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθήσεται, καὶ ὃ πρὸς τὸ οὖς ἐλαλήσατε ἐν τοῖς ταμείοις⁵ κηρυχθήσεται ἐπὶ τῶν δωμάτων.

Don't fear assassins

4 “Λέγω δὲ ὑμῖν, τοῖς φίλοις μου: μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων⁶ τὸ σῶμα καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἔχοντων περισσότερόν⁷ τι ποιῆσαι. 5 Ὑποδείξω δὲ ὑμῖν τίνα φοβηθῆτε—φοβήθητε τὸν μετὰ τὸ ἀποκτεῖναι ἔξουσίαν ἔχοντα⁸ ἐμβαλεῖν εἰς τὴν Γέενναν· νοάι, λέγω ὑμῖν, τοῦτον φοβήθητε! 6 Οὐχὶ πέντε στρουθία πωλεῖται⁹ ἀσσαρίων δύο? Καὶ ἐν ἐξ αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἐπιλελησμένον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. 7 Ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι ἡρίθμηνται! Μὴ οὖν¹⁰ φοβεῖσθε· πολλῶ¹¹ στρουθίων διαφέρετε!¹²

You confess Christ, He'll confess you!

8 “Λέγω δὲ ὑμῖν, πᾶς ὃς ἀν ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁμολογήσει ἐν αὐτῷ¹³ ἔμπροσθεν

¹ αυτον ζητουντες **f⁵⁵** A,C,W [90%] CP,HF,RP,OC || αυτω 2 [3%] || 1 και 2 [6%] TR || 1 P^{45.75}B [1%] NU || 2 (D) || --- N

² ινα κατηγορησωσιν αυτου **f⁵⁵** C [96.5%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 κατηγορησουσιν 3 A,W [2%] || 1 ευρωσιν κατηγορσαι 3 D || --- P^{45.75}NB [1.5%] NU

³ ωστε *rell* || ως [1%] OC

⁴ των φαρισαιων ητις εστιν υποκρισις **f⁵⁵** P⁴⁵N A,C,D,W [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC || ~34512 P⁷⁵B [0.3%] NU

⁵ ταμειοις *rell* || ταμειοις [14%] CP || ταμιοις NA,W [5%]

⁶ αποκτενοντων **f⁵⁵** D,W [68%] CP,HF,RP || αποκτενοντων NA [23%] OC || αποκτεινοντων P^{45.75}B [9%] TR,NU

⁷ περισσοτερον *rell* || περισσον A,D [10%]

⁸ εξουσιαν εχοντα **f⁵⁵** P⁴⁵ [83%] CP,HF,RP,TR || ~21 P⁷⁵NA,B,D,W [17%] OC,NU

⁹ πωλειται **f⁵⁵** P⁴⁵D,W [94.5%] CP,HF,RP,TR,OC || πωλειτε A [4%] || πωλουνται P⁷⁵NB [1.5%] NU

¹⁰ ουν **f⁵⁵** NA,D,Q,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45.75}B [1%] NU

¹¹ πολλω **f⁵⁵** [15%] CP || πολλων P^{45.75}NA,B(D)Q,W [85%] HF,RP,TR,OC,NU

¹² διαφερετε **f⁵⁵** P^{45.75}NA,B,Q,W [84%] HF,RP,TR,OC,NU || 1 νμεις D [16%] CP

¹³ αυτω *rell* || εαυτω CP

τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ. 9 Ὁ δὲ ἀρνησάμενός με ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων ἀπαρνηθήσεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ. 10 Καὶ πᾶς ὃς ἔρει λόγον εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· τῷ δὲ εἰς τὸ Ἱερόν Πνεῦμα βλασφημήσαντι οὐκ ἀφεθήσεται. 11 Ὄταν δὲ προσφέρωσιν¹ ὑμᾶς ἐπὶ τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἔξουσίας, μὴ μεριμνᾶτε² πῶς ἢ τί ἀπολογήσεσθε,³ ἢ τί εἴπητε. 12 Τὸ γὰρ Ἱερόν Πνεῦμα διδάξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἢ δεῖ εἰπεῖν.”

Beware of materialism

13 Εἶπεν δέ τις αὐτῷ ἐκ τοῦ ὄχλου,⁴ “Διδάσκαλε, εἰπὲ τῷ ἀδελφῷ μου μερίσασθαι μετ’ ἐμοῦ τὴν κληρονομίαν”.⁵ 14 Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, “Ἀνθρωπε, τίς με κατέστησεν δικαστὴν ἢ μεριστὴν⁶ ἐφ’ ὑμᾶς?” 15 Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς, “Ορᾶτε καὶ φυλάσσεσθε ἀπὸ τῆς⁷ πλεονεξίας, ὅτι οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν τινὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ⁸ ἐστιν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ.”⁹

Parable of a rich fool

16 Εἶπεν δὲ παραβολὴν πρὸς αὐτοὺς λέγων: “Ἀνθρώπου τινὸς πλουσίου εὐφόρησεν ἡ χώρα. 17 Καὶ διελογίζετο ἐν ἑαυτῷ λέγων, ‘Τί ποιήσω, ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς καρπούς μου?’ 18 Καὶ εἶπεν: ‘Τοῦτο ποιήσω· καθελὼ μου τὰς ἀποθήκας καὶ μείζονας οἰκοδομήσω, καὶ συνάξω ἐκεῖ πάντα τὰ γενήματα¹⁰ μου¹¹ καὶ τὰ ἀγαθά μου. 19 Καὶ ἔρω τῇ ψυχῇ μου: Ψυχή, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη πολλά· ἀναπαύου, φάγε, πίε, εὐφραίνου!’ 20 Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Θεός: “Ἄφρον!¹² Ταύτῃ τῇ νυκτὶ

¹ προσφερωσιν **f⁸⁵** A,Q,W [92%] CP,HF,RP,TR,OC || εισφερωσιν P⁴⁵⁽⁷⁵⁾NB [3.5%] NU || προσφερουσιν [4.5%] || φερωσιν D

² μεριμνατε **f⁸⁵** A,W [94%] CP,HF,RP,TR,OC || μεριμνησητε NB,Q [6%] NU || προσμεριμνατε D || μεριμνη μη μεριμνησητε P⁷⁵

³ απολογησεσθε **f⁸⁵** [35%] CP || απολογησησθε P^{45v,75}NA,B,D,N,Q [63%] HF,RP,TR,OC,NU || απολογησασθε [1.5%] || απολογησεσθαι W

⁴ αυτω εκ του οχλου **f⁸⁵** A,D,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 2341 P⁷⁵NB,Q [1%] NU

⁵ μετ εμου την κληρονομιαν **reII** || ~ 3412 [2%] OC

⁶ δικαστην ἡ μεριστην **f⁸⁵** A,N,Q,W (93.7%) CP,HF,RP,TR,OC || ~ 321 (1.5%) || κριτην 23 P⁷⁵NB (2.1%) NU || αρχοντα και 3 (1%) || αρχοντα και 1 (0.2%) || αρχοντα και 123 (0.7%) || 1 (0.7%) || κριτην D || four other variants (0.2%)

⁷ της **f⁸⁵** [78%] CP,HF,RP,TR || πασης P⁷⁵NA,B,D,N,Q,W [22%] OC,NU

⁸ αυτων **f⁸⁵** P⁷⁵NA,B,Q [60%] CP,TR,OC,NU || αυτω [40%] HF,RP || αυτων W || --- D,N

⁹ αυτου **f⁸⁵** NA,N [88%] CP,HF,RP,TR,OC || αυτω P⁷⁵B,D,Q [12%] NU || αυτων W

¹⁰ τα γενηματα **f⁸⁵** NA,D,N,Q,W [91%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 γεννηματα [7%] some TRs || τον σιτον P⁷⁵(B) [2%] NU

¹¹ μου **f⁸⁵** P⁷⁵NA,D,N,Q,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- B [1%] NU

¹² αφρον **f⁸⁵** [70%] CP,HF,RP,OC || αφρων P⁷⁵NA,B,D,N,Q,W [30%] TR,NU

τὴν ψυχήν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ· ἢ δὲ ἡτοίμασας, τίνι ἔσται;”²¹
21 Οὕτως ὁ θησαυρίζων ἐαυτῷ καὶ μὴ εἰς Θεὸν πλουτῶν.”¹

The mentality of the Kingdom

22 Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ;² “Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν,³ μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν,⁴ τί φάγητε· μηδὲ τῷ σώματι,⁵ τί ἐνδύσεσθε.⁶ 3 Ἡ⁷ ψυχὴ πλείων⁸ ἔστιν τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος. **24** Κατανοήσατε τοὺς κόρακας: ὅτι οὐ σπείρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν, οἵς οὐκ ἔστιν ταμεῖον⁹ οὐδὲ ἀποθήκη, καὶ ὁ Θεὸς τρέφει αὐτούς. Πόσῳ μᾶλλον ὑμεῖς διαφέρετε τῶν πετεινῶν! **25** Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ¹⁰ πῆχυν ἔνα?¹¹ **26** Εἰ οὖν οὕτε¹² ἐλάχιστον δύνασθε, τί περὶ τῶν λοιπῶν μεριμνᾶτε?

27 “Κατανοήσατε τὰ κρίνα, πῶς αὐξάνει: οὐ κοπιᾷ οὐδὲ νήθει· λέγω¹³ ὑμῖν,¹⁴ οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἐν τούτων. **28** Εἰ δὲ τὸν χόρτον ἐν τῷ ἀγρῷ σήμερον ὄντα¹⁵ καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον ὁ Θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν,¹⁶ πόσῳ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι! **29** Καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε τί φάγητε ἢ¹⁷ τί πίητε, καὶ μὴ μετεωρίζεσθε. **30** Ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητεῖ,¹⁸ ὑμῶν δὲ ὁ

¹ πλούτων *reI* || 1 ταυτα λεγων εφωνει ο εχων ωτα ακουειν ακουετο [35%]

² αυτου **f⁸⁵** ΝA,D,Q,W [99.8%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || --- P⁷⁵B [0.2%]

³ λεγω νυιν **f⁸⁵** P⁷⁵ΝB,D [28%] OC,NU || ~ 21 A,Q,W [72%] CP,HF,RP,TR

⁴ νυμων **f⁸⁵** P⁴⁵(B) [94.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵ΝA,Q,W [3.5%] NU || ημων [2%]

⁵ σωματι *reI* || 1 νυιν [8.5%] OC

⁶ ενδυσεσθε **f⁸⁵** [25%] || ενδυσησθε P^{45,75}ΝA,B,D,Q [74%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || ενδυσησθαι W [1%]

⁷ η **f⁸⁵** P⁴⁵A,W [76%] CP,HF,RP,TR || 1 γαρ P⁷⁵ΝB,D,Q [17%] NU || ονχι 1 [7%] OC

⁸ πλειων **f⁸⁵** [23%] || πλειον P^{45,75}ΝA,B,Q,W [77%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || πλεον D

⁹ ταμειον *reI* || ταμειον [25%]

¹⁰ προσθειναι (προσθηναι 38%) επι την ηλικιαν αυτου **f⁸⁵** P⁴⁵ΝA,D,Q,W [99.8%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 23451 P⁷⁵B [0.2%] NU

¹¹ ενα **f⁸⁵** A,Q,W [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45,75}ΝB,D,NU

¹² ουτε **f⁸⁵** A,W [96.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ουδε P^{45,75}ΝB,Q [3.5%] NU || --- (D)

¹³ λεγω **f⁸⁵** P⁴⁵ [20%] || 1 δε P⁷⁵ΝA,B,Q,W [80%] CP,HF,RP,TR,OC,NU

¹⁴ νυιν *reI* || 1 οτι ΝA,D [19%]

¹⁵ τον χορτον εν τω αγρω σημερον οντα **f⁸⁵** [68%] CP,HF,RP,TR || ~ 126347 [11%] || ~ 126357 A,W [8%] || ~ 123576 [2%] || ~ 351276 P⁷⁵ΝB [0.5%] NU || ~ 356127 P⁴⁵ || 12 του ογρου 67 D [10%] OC || several other variants

¹⁶ αμφιεννυσιν **f⁸⁵** ΝA,Q,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || αμφιεζει P^{45,75}D [0.5%] NU || αμφιαζει B

¹⁷ η **f⁸⁵** P⁷⁵A,D,W [95%] CP,HF,RP,TR || και P⁴⁵ΝB,Q [5%] OC,NU

¹⁸ επιζητει **f⁸⁵** P⁴⁵A,N,Q [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || επιζητουσιν P⁷⁵ΝB(W) [1.5%] NU || ζητει D

Πατήρ οἶδεν ὅτι χρήζετε τούτων. 31 Πλὴν ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ,¹ καὶ ταῦτα πάντα² προστεθήσεται ὑμῖν.

32 “Μὴ φοβοῦ, τὸ μικρὸν ποίμνιον, ὅτι εὐδόκησεν ὁ Πατήρ ὑμῶν δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν. 33 Πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν καὶ δότε ἐλεημοσύνην. Ποιήσατε ἔαυτοῖς βαλάντια³ μὴ παλαιούμενα, θησαυρὸν ἀνέκλειπτον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὃπου κλέπτης οὐκ ἐγγίζει, οὐδὲ σῆς διαφθείρει. 34 Ὁπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία ὑμῶν ἔσται.

Watchfulness enjoined

35 Ὡς τωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες⁴ περιεζωσμέναι καὶ οἱ λύχνοι καιόμενοι, 36 καὶ ὑμεῖς ὄμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν κύριον ἔαυτῶν,⁵ πότε ἀναλύσει⁶ ἐκ τῶν γάμων, ἵνα ἐλθόντος καὶ κρούσαντος εὐθέως ἀνοίξωσιν αὐτῷ. 37 Μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος εὐρήσει γρηγοροῦντας. Άμην λέγω ὑμῖν ὅτι περιζώσεται καὶ ἀνακλινεῖ αὐτούς, καὶ παρελθῶν διακονήσει αὐτοῖς. 38 Καὶ ἐὰν ἔλθῃ ἐν τῇ δευτέρᾳ φυλακῇ, καὶ⁷ ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ, καὶ εὗρῃ οὔτως, μακάριοί εἰσιν οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι.⁸ 39 Τοῦτο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ἥδει⁹ ὁ οἰκοδεσπότης ποιᾷ ὥρᾳ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἄν, καὶ¹⁰ οὐκ ἄν¹¹ ἀφῆκεν διορυγήναι¹² τὸν οἶκον αὐτοῦ. 40 Καὶ ὑμεῖς οὖν¹³ γίνεσθε ἔτοιμοι, ὅτι ἡ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε ὁ Υἱὸς τοῦ Ανθρώπου ἔρχεται.”

41 Εἶπεν δὲ αὐτῷ¹⁴ ὁ Πέτρος, “Κύριε, πρὸς ἡμᾶς τὴν παραβολὴν ταύτην λέγεις, ἦ καὶ πρὸς πάντας;” 42 Εἶπεν δὲ¹⁵ ὁ Κύριος: “Τίς ἄρα ἔστιν ὁ πιστὸς οἰκονόμος καὶ¹⁶ φρόνιμος, ὃν καταστήσει ὁ κύριος ἐπὶ τῆς

¹ του θεου **f⁸⁵**P⁴⁵A,N,Q,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || αυτου ΝB,D [0.5%] NU || --- P⁷⁵

² παντα **f⁸⁵**A,D,N [72%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45,75}ΝB,Q(W) [28%] NU

³ βαλαντια **f⁸⁵**[72%] CP,HF,RP,TR || βαλλαντια P^{45,75}ΝA,B,D,N,Q,W [28%] OC,NU

⁴ υμων αι οσφυες *reII* || ~ 231 A,N,Q [16%] || 1 η 3 D

⁵ εαυτων *reII* || αυτων D,W [10%]

⁶ αναλυσει **f⁸⁵**[87%] CP,HF,TR,OC || αναλυση P⁷⁵ΝA,B,D,N,Q,W [13%] RP,NU

⁷ και εαν ελθη εν τη δευτερα φυλακη και **f⁸⁵**A,N,Q [97%] CP,HF,RP,TR,OC || 1235 εσπερινη 78 D || καν 456 καν P⁷⁵ΝB [1%] NU || 12 W || at least seven other variants

⁸ οι δουλοι εκεινοι **f⁸⁵**A,N,Q,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || 3 P⁷⁵B,D [0.3%] NU || --- Ν

⁹ ηδει *reII* || ηδη N [16%] || two other variants

¹⁰ εγρηγορησεν αν και **f⁸⁵**A,B,N,Q,W [99.8%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵Ν(D)NU

¹¹ αν *reII* || --- B,W [19%] CP

¹² διορυγηναι **f⁸⁵**A,N,Q,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || διορυχθηναι P⁷⁵ΝB [1%] NU || --- (D)

¹³ ουν **f⁸⁵**A,N,W (97.9%) CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵ΝB,Q (1.6%) NU || omit vs 40 (0.4%) || δε D

¹⁴ αυτω **f⁸⁵**ΝA,N,Q,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵B(D) [2%] NU

¹⁵ ειπεν δε **f⁸⁵**A,N,Q,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ και 1 P⁷⁵ΝB,D [2.5%] NU

¹⁶ και **f⁸⁵**ΝA [74%] CP,HF,RP,TR,OC || o P⁷⁵B,D,N,Q,W [22%] NU || --- [4%]

θεραπείας αὐτοῦ, τοῦ διδόναι ἐν καιρῷ τὸ¹ σιτομέτριον? 43 Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως.² 44 Ἀληθῶς λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν. 45 Ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ‘Χρονίζει ὁ κύριός μου ἔρχεσθαι’,³ καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς παῖδας καὶ τὰς παιδίσκας, ἐσθίειν τε καὶ πίνειν καὶ μεθύσκεσθαι, 46 ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ἣ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὧρᾳ ἣ οὐ γινώσκει, καὶ διχοτομήσει αὐτόν καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων θήσει.

47 “Ἐκεῖνος δὲ ὁ δοῦλος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου αὐτοῦ,⁴ καὶ μὴ ἐτοιμάσας μηδὲ⁵ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, δαρήσεται πολλάς. 48 Ὁ δὲ μὴ γνοὺς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν, δαρήσεται ὀλίγας. Παντὶ δὲ ὃ ἐδόθη πολύ, πολὺ ζητηθήσεται παρ’ αὐτοῦ· καὶ ὃ παρέθεντο πολύ, περισσότερον αἰτήσουσιν αὐτόν.

Christ causes division

49 “Πῦρ ἥλθον βαλεῖν είς⁶ τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἥδη ἀνήφθη! 50 Βάπτισμα δὲ ἔχω βαπτισθῆναι, καὶ πῶς συνέχομαι ἔως οὗ⁷ τελεσθῇ! 51 Δοκεῖτε ὅτι εἰρήνην παρεγενόμην δοῦναι ἐν τῇ γῇ? Οὐχί, λέγω ὑμῖν, ἀλλ’ ἡ διαμερισμόν. 52 Ἐσονται γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν πέντε ἐν ὕκῳ ἐνὶ⁸ διαμεμερισμένοι: τρεῖς ἐπὶ δυσὶν καὶ δύο ἐπὶ τρισίν. 53 Διαμερισθήσεται⁹ πατήρ ἐπὶ¹⁰ νίῳ καὶ νίδιος ἐπὶ πατρί, μῆτηρ ἐπὶ θυγατρὶ¹¹ καὶ θυγάτηρ ἐπὶ μητρί,¹² πενθερὰ ἐπὶ τὴν νύμφην αὐτῆς καὶ νύμφη ἐπὶ τὴν πενθερὰν αὐτῆς.”¹³

¹ το **f⁵⁵** ΝA,N,Q,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || --- P⁷⁵B,D [1%]

² ποιουντα ουτως *reI* || ~ 21 P^{45,75}Ν [2.5%] OC

³ ερχεσθαι *reI* || ελθειν [16%]

⁴ αυτου **f⁵⁵** P^{45,75}ΝB,D,W [47%] CP,NU || εαυτου A,N [53%] HF,RP,TR,OC

⁵ μηδε **f⁵⁵** A,N [95%] CP,HF,RP,TR,OC || η P⁷⁵ΝB [2.5%] NU || --- (P⁴⁵D)(W) [2.5%]

⁶ εις **f⁵⁵** P⁴⁵D [75%] CP,HF,RP,TR || επι P⁷⁵ΝA,B,N,W [25%] OC,NU

⁷ ου **f⁵⁵** [79%] CP,HF,RP,TR,OC || οτου P^{45,75}ΝA,B,D,N [21%] NU || --- W

⁸ οικω ενι **f⁵⁵** P⁴⁵A,N,W [98.7%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 P⁷⁵B,D [1.3%] NU || --- (Ν)

⁹ διαμερισθησεται **f⁵⁵** A,N,W [97%] CP,HF,RP,TR || διαμερισθησονται P^{45,75}ΝB,D [3%] OC,NU

¹⁰ επι *reI* || εφ A,D [20%] TR

¹¹ θυγατρι **f⁵⁵** A,N,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || την θυγατερα P^{45,75} [1.5%] NU || θυγατερα ΝB,D [0.5%]

¹² μητρι **f⁵⁵** A,N [98%] CP,HF,RP,TR,OC || την μητερα P^{45,75}B,D [1.5%] NU || μητερα Ν [0.5%]
|| --- (W)

¹³ αυτης **f⁵⁵** A,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45,75}ΝB,D [1%] NU

Discern the time

54 Ἐλεγεν δὲ καὶ τοῖς ὄχλοις: “Οταν ἴδητε τὴν¹ νεφέλην ἀνατέλλουσαν ἀπὸ² δυσμῶν, εὐθέως λέγετε,³ ‘Ομβρος ἔρχεται’, καὶ γίνεται οὕτως.

55 Καὶ ὅταν νότον πνέοντα, λέγετε ὅτι ‘Καύσων ἔσται’, καὶ γίνεται.

56 Ὑποκριταί! Τὸ πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς⁴ οἴδατε δοκιμάζειν, τὸν δὲ καιρὸν⁵ τοῦτον πῶς οὐ δοκιμάζετε?⁶ **57** Τί δὲ, καὶ ἀφ’ ἑαυτῶν, οὐ κρίνετε τὸ δίκαιον;

Pay your debts on time!

58 “Ως γὰρ ὑπάγεις μετὰ τοῦ ἀντιδίκου σου ἐπ’ ἄρχοντα, ἐν τῇ ὁδῷ δὸς ἐργασίαν ἀπηλλάχθαι ἀπ’ αὐτοῦ, μήποτε κατασύρῃ σε πρὸς τὸν κριτήν, καὶ ὁ κριτής σε παραδῷ⁷ τῷ πράκτορι, καὶ ὁ πράκτωρ βαλῇ⁸ σε⁹ εἰς φυλακήν. **59** Λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν ἕως οὗ¹⁰ καὶ τὸ¹¹ ἔσχατον λεπτὸν ἀποδῷς.”

Repent or perish

13 Παρῆσαν δέ τινες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἀπαγγέλλοντες αὐτῷ περὶ τῶν Γαλιλαίων ὃν τὸ αἷμα Πιλάτος ἔμιξεν μετὰ τῶν θυσιῶν αὐτῶν. **2** Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς¹² εἶπεν αὐτοῖς: “Δοκεῖτε ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι οὗτοι ἀμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς Γαλιλαίους ἐγένοντο, ὅτι τοιαῦτα¹³ πεπόνθασιν? **3** Οὐχί, λέγω ὑμῖν· ἀλλ’ ἐὰν μὴ μετανοήτε¹⁴ πάντες ὡσαύτως¹⁵

¹ τὴν **f⁵⁵**P⁴⁵D,W [95.5%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || --- P⁷⁵N,A,B,N [4.5%]

² απὸ **f⁵⁵**P⁴⁵A,D,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || επὶ P⁷⁵NB [0.5%] NU

³ λέγετε **f⁵⁵**D [82%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 οτὶ P^{45,75}B [12%] NU || λέγεται W [5%] || λέγεται οτι N,A,N [1%]

⁴ τον ουρανον και της γης **f⁵⁵**P^{45,75}D,N [40%] CP,OC || ~ 45312 N,A,B,W [60%] HF,RP,TR,NU

⁵ τον δε καιρον **f⁵⁵**N,A,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 132 P⁷⁵B [0.2%] NU || πλην 13 P⁴⁵D [0.2%] || one other variant

⁶ ου δοκιμαζετε **f⁵⁵**P⁴⁵A(D) (94.7%) CP,HF,RP,TR,OC || 1 δοκιμαζεται N,W (3.9%) || 2 (0.4%) || ουκ οιδατε δοκιμαζειν P⁷⁵NB (0.8%) NU || three other readings (0.2%)

⁷ παραδω **f⁵⁵**N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || παραδωσει (P⁴⁵)N,A,B(D) [1.5%] NU || παραδοσει P⁷⁵

⁸ βαλη **f⁵⁵**A,N,W [80%] CP,HF,RP || βαλλη [5%] TR || βαλει P⁷⁵NB,D [10%] OC,NU || βαλλει [5%]

⁹ βαλη σε **f⁵⁵**D [24%] CP || ~ 21 P⁷⁵N,A,B,N,W [76%] HF,RP,TR,OC,NU

¹⁰ ου **f⁵⁵**D,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || τον A || --- P⁷⁵NB [1%] NU

¹¹ το **f⁵⁵**P⁷⁵N,B,N,W [60%] TR,OC,NU || τον A(D) [40%] CP,HF,RP

¹² ο ιησους **f⁵⁵**A,D,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB [0.5%] NU

¹³ τοιαυτα **f⁵⁵**P⁷⁵A,N,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ταυτα N,B,D [2.5%] NU

¹⁴ μετανοητε **f⁵⁵**P⁷⁵N,B,N,W [63%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || μετανοησητε A,D [13%] || μετανοειτε [22%] || μετανοησετε [2%]

¹⁵ ωσαυτως **f⁵⁵**A,N,W [95%] CP,HF,RP,TR,OC || ομοιως P⁷⁵NB,D [5%] NU

ἀπολεῖσθε! 4 Ἡ ἐκεῖνοι οἱ δέκα καὶ¹ ὀκτώ ἐφ' οὓς ἔπεσεν ὁ πύργος ἐν τῷ Σιλωὰμ καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς· δοκεῖτε ὅτι οὗτοί² ὄφειλέται ἐγένοντο παρὰ πάντας³ ἀνθρώπους τοὺς κατοικοῦντας ἐν⁴ Ἱερουσαλήμ; 5 Οὐχί, λέγω ὑμῖν· ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοήτε⁵ πάντες ὁμοίως⁶ ἀπολεῖσθε!”

Parable of a barren fig tree

6 Ἐλεγεν δὲ ταύτην τὴν παραβολήν: “Συκῆν εἶχέν τις⁷ ἐν τῷ ἀμπελῶνι αὐτοῦ πεφυτευμένην,⁸ καὶ ἥλθεν ζητῶν καρπὸν⁹ ἐν αὐτῇ καὶ οὐχ εὗρεν. 7 Εἶπεν δὲ πρὸς τὸν ἀμπελουργόν: “Ιδού, τρία ἔτη¹⁰ ἔρχομαι ζητῶν καρπὸν ἐν τῇ συκῇ ταύτῃ καὶ οὐχ εὑρίσκω. ”Ἐκκοψον¹¹ αὐτήν· ἵνατί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ?¹² 8 Ό δὲ ἀποκριθεὶς λέγει¹³ αὐτῷ, ‘Κύριε, ἄφες αὐτήν καὶ τοῦτο τὸ ἔτος, ἔως ὅτου σκάψω περὶ αὐτήν καὶ βάλω κόπρια,¹⁴ 9 καὶ μὲν ποιήσῃ¹⁵ καρπόν—εἰ δὲ μήγε, εἰς τὸ μέλλον¹⁶ ἐκκόψεις¹⁷ αὐτήν.’”

Jesus heals a woman bound by Satan

10 Ἦν δὲ διδάσκων ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν ἐν τοῖς σάββασιν. 11 Καὶ ἴδου, γυνὴ ἥν¹⁸ πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας¹⁹ ἔτη δέκα καὶ²⁰ ὀκτώ—καὶ ἦν συγκύπτουσα καὶ μὴ δυναμένη ἀνακῦψαι εἰς τὸ παντελές. 12 Ιδὼν δὲ αὐτὴν ὁ Ἰησοῦς προσεφώνησεν καὶ εἶπεν αὐτῇ, “Γύναι, ἀπολέλυσαι τῆς

¹ καὶ **f⁸⁵** A,N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB,D [1.5%] NU

² οὗτοί **f⁸⁵** N [81.5%] CP,HF,RP,TR,OC || αὐτοί P⁷⁵N A,B,W [18%] NU || --- D [0.2%] || one other variant

³ παντας **f⁸⁵** (N)W [90%] CP,HF,RP,TR || 1 τοὺς P⁷⁵N A,B,D [10%] OC,NU

⁴ εν **f⁸⁵** N,A,W [92%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵B,D [8%] NU

⁵ μετανοητε **f⁸⁵** P⁷⁵B,N,W [62%] CP,HF,RP,TR,NU || μετανοειτε W [16%] || μετανοησητε N,A,D [21%] OC || μετανοησετε [1%] || μετανοηται [0.5%]

⁶ ομοιως **f⁸⁵** P⁷⁵A,D,N,W [94%] CP,HF,RP,TR,OC || ωσαντως NB [6%] NU

⁷ ειχεν τις *rell* || ~ 21 D [13%]

⁸ εν τω αμπελωνι αυτου πεφυτευμενην **f⁸⁵** A,N [94%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 51234 P⁷⁵B,D,W [6%]
NU || ~ 5134 N

⁹ ζητων καρπον *rell* || ~ 21 [0.5%] TR

¹⁰ ετη **f⁸⁵** A,N,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 αφ ου P⁷⁵NB,D [2%] NU

¹¹ εκκοψον **f⁸⁵** NB,D,N,W [92%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 ουν P⁷⁵A [8%] [NU]

¹² καταργει *rell* || καταργη [25%]

¹³ λεγει *rell* || ειπεν [3%] OC

¹⁴ κοπρια **f⁸⁵** P⁷⁵N A,B,N,W [87%] CP,HF,RP,OC,NU || κοπριαν [12%] TR || κοπρον [1%] || κοφινον κοπριων D

¹⁵ ποιηση **f⁸⁵** P^{45,75}N A,B,D,N,W [80%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || ποιησει [20%]

¹⁶ ει δε μηγε εις το μελλον **f⁸⁵** P⁴⁵A,D,N,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 456123 P⁷⁵NB [2.5%] NU

¹⁷ εκκοψεις *rell* || εκκοψης [14%]

¹⁸ ην **f⁸⁵** A(D)(W) [98%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45,75}NB,N [2%] NU

¹⁹ ασθενειας *rell* || ασθενιας CP || ασθενεια (D)

²⁰ και **f⁸⁵** A,N [98%] CP,HF,RP,TR,OC || --- NB,D,W [2%] NU || ιη P^{45,75}

ἀσθενείας σου!” 13 Καὶ ἐπέθηκεν αὐτῇ τὰς χεῖρας, καὶ παραχρῆμα ἀνωρθώθη,¹ καὶ ἐδόξαζεν τὸν Θεόν.

14 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος, ἀγανακτῶν ὅτι τῷ² σαββάτῳ ἔθεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγεν τῷ ὄχλῳ,³ “Ἐξ ἡμέραι εἰσὶν ἐν αἷς δεῖ ἐργάζεσθαι· ἐν ταύταις⁴ οὖν ἐρχόμενοι θεραπεύεσθε, καὶ μὴ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου.” 15 Ἀπεκρίθη οὖν⁵ αὐτῷ ὁ Κύριος καὶ εἶπεν: “Ὑποκριταί!⁶ Ἔκαστος ὑμῶν τῷ σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βοῦν αὐτοῦ ἢ τὸν ὅνον ἀπὸ τῆς φάτνης καὶ ἀπαγαγὼν ποτίζει? 16 Ταῦτην δέ, θυγατέρα Ἀβραὰμ οὖσαν, ἦν ἔδησεν ὁ Σατανᾶς, ἵδού δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ τούτου τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου?” 17 Καὶ ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ, κατησχύνοντο πάντες οἱ ἀντικείμενοι αὐτῷ· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἔχαιρεν ἐπὶ πάσιν τοῖς ἐνδόξοις τοῖς γινομένοις ὑπ’ αὐτοῦ.

Two parables

18 Ἔλεγεν δέ:⁷ “Τίνι ὁμοία ἔστιν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, καὶ τίνι ὁμοιώσω αὐτήν? 19 Όμοία ἔστιν κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβαλεν εἰς κῆπον ἑαυτοῦ,⁸ καὶ ηὔξησεν καὶ ἐγένετο εἰς δένδρον μέγα,⁹ καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατεσκήνωσεν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.”

20 Πάλιν¹⁰ εἶπεν: “Τίνι ὁμοιώσω τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ? 21 Όμοία ἔστιν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἔκρυψεν¹¹ εἰς ἀλεύρου σάτα τρία ἔως οὗ ἔζυμώθῃ ὅλον.”

The narrow gate

22 Καὶ διεπορεύετο κατὰ πόλεις καὶ κώμας διδάσκων, καὶ πορείαν ποιούμενος εἰς Ἱερουσαλήμ.¹² 23 Εἶπεν δέ τις αὐτῷ, “Κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ σφέζομενοι?” Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς: 24 “Ἄγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς

¹ ανωρθώθη **f⁸⁵**NN,W [59%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || ανορθώθη P⁷⁵A,B,D [40%] || ιαθη [1%]

² τῷ *re/l* || τῷ [15%]

³ οχλῷ **f⁸⁵**P⁴⁵A,D,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 οτι P⁷⁵NB [1%] NU

⁴ ταυταῖς **f⁸⁵**D [93%] CP,HF,RP,TR,OC || αυταῖς P^{45,75}N,A,B,N,W [7%] NU

⁵ οὖν **f⁸⁵**A,N,W [96%] CP,HF,RP,TR,OC || δε P^{45,75}N,B,D [2.5%] NU || --- [1.5%]

⁶ υποκριται **f⁸⁵**P⁷⁵N,A,B,N [75%] CP,HF,RP,NU || υποκριτα P⁴⁵D,W [25%] TR,OC

⁷ δε **f⁸⁵**A,D(N)W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || οὐν P^{45,75}NB [1.5%] NU

⁸ εαυτου *re/l* || αυτου P⁴⁵ND [15%]

⁹ μεγα **f⁸⁵**P⁴⁵A,N,W (97.1%) CP,HF,RP,TR,OC || μεγαν (2.1%) || --- P⁷⁵NB(D) (0.8%) NU

¹⁰ παλιν **f⁸⁵**A,N,W [95%] CP,HF,RP,OC || και 1 P^{45,75}NB [5%] TR,NU || D is wild

¹¹ εκρυψεν **f⁸⁵**P⁴⁵B,N [60%] CP,OC || ενεκρυψεν P⁷⁵N,A,D,W [40%] HF,RP,TR[NU]

¹² ιερουσαλημ **f⁸⁵**A,D,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ιεροσολυμα P⁷⁵N [0.5%] NU || εροσολυμα B

στενῆς πύλης,¹ ὅτι πολλοί, λέγω ὑμῖν, ζητήσουσιν εἰσελθεῖν καὶ οὐκ ἰσχύσουσιν. 25 Ἄφ' οὖν ἐγερθῆ ὁ οἰκοδεσπότης καὶ ἀποκλείσῃ τὴν θύραν, καὶ ἄρξησθε ἔξω ἐστάναι καὶ κρούειν τὴν θύραν λέγοντες, ‘Κύριε, Κύριε,² ἄνοιξον ἡμῖν!’ καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν, ‘Οὐκ οἶδα ὑμᾶς· πόθεν ἐστέ?’ 26 τότε ἄρξεσθε³ λέγειν, ‘Ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου καὶ ἐπίομεν, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις ἡμῶν ἐδίδαξας’. 27 Καὶ ἐρεῖ· ‘Λέγω⁴ ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς⁵ πόθεν ἐστέ. Απόστητε ἀπ' ἐμοῦ, πάντες οἵ⁶ ἐργάται τῆς⁷ ἀδικίας.’

28 “Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς, καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, ὅταν ὄψεσθε⁸ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ καὶ πάντας τοὺς προφήτας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ, ὑμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω. 29 Καὶ ἥξουσιν ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν καὶ⁹ βορρᾶ καὶ νότου, καὶ ἀνακλιθήσονται¹⁰ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ. 30 Καὶ ἴδου, εἰσὶν ἔσχατοι οἱ ἔσονται πρῶτοι, καὶ εἰσὶν πρῶτοι οἱ ἔσονται ἔσχατοι.”

A word for Herod

31 Ἔν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ¹¹ προσῆλθόν¹² τινες Φαρισαῖοι λέγοντες αὐτῷ, “Ἐξελθεν καὶ πορεύον ἐντεῦθεν, ὅτι Ἡρώδης θέλει¹³ σε ἀποκτεῖναι”. 32 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· “Πορευθέντες εἴπατε τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ· ‘Ιδοὺ, ἐκβάλλω δαιμόνια καὶ ἱάσεις ἐπιτελῶ¹⁴ σήμερον καὶ αὔριον, καὶ τῇ τρίτῃ τελειοῦμαι’. 33 Πλὴν δεῖ με σήμερον καὶ αὔριον καὶ τῇ ἐχομένῃ πορεύεσθαι, ὅτι οὐκ ἐνδέχεται προφήτην ἀπολέσθαι ἔξω Ἱερουσαλήμ!

¹ πυλης **f⁸⁵** A,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || θυρας P⁽⁴⁵⁾⁷⁵NB,D [1%] NU

² κυριε **f⁸⁵** A,D,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB [0.5%] NU

³ αρξεσθε **f⁸⁵** P⁷⁵B [70%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || αρξησθε ΝA,D,N,W [30%]

⁴ λεγω **f⁸⁵** P⁷⁵A,D,N,W (94.7%) CP,HF,RP,TR,OC || λεγων B (1.3%) NU || --- Ν (1.3%) || omit 26-27^a (2.7%)

⁵ υμας **f⁸⁵** ΝA(D)N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || --- P⁷⁵B [1%]

⁶ οι **f⁸⁵** A [75%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB,D,N,W [25%] NU

⁷ της **f⁸⁵** A,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB(D) [0.5%] NU

⁸ οψεσθε **f⁸⁵** B,D [27%] CP,UBS || οψησθε P⁷⁵A,N,W [73%] HF,RP,TR,OC,N-A || ιδητε Ν

⁹ και **f⁸⁵** ΝA,D,N,W [98%] CP,HF,RP || 1 απο B [2%] TR,OC,NU || απο P⁷⁵

¹⁰ ανακλιθησονται *rell* || ανακληθησονται N [30%]

¹¹ ημερα **f⁸⁵** N,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC || ωρα P⁷⁵ΝA,B,D [3%] NU

¹² προσηλθον *rell* || προσηλθαν P⁷⁵B,D,NU

¹³ θελει *rell* || θελη [15%]

¹⁴ επιτελω **f⁸⁵** A,N,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || αποτελω P⁷⁵NB [2%] NU || αποτελουμαι D || ποιουμαι και P⁴⁵ || two other variants

Jesus laments over Jerusalem

34 “Ιερουσαλήμ, Ιερουσαλήμ, ἡ ἀποκτένουσα¹ τοὺς προφήτας καὶ λιθοβιολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν! Ποσάκις ἡθέλησα ἐπισυνάξαι τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις² τὴν ἑαυτῆς νοσσιὰν³ ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἡθελήσατε! 35 Ἰδοὺ, ὁφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος.⁴ Λέγω δὲ⁵ ὑμῖν ὅτι⁶ οὐ μή με ἴδητε⁷ ἔως ὃν ἥξει ὅτε⁸ εἴπητε, ‘Ἐνλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου?’”

Jesus heals a man with dropsy

14 Καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς οἶκόν τινος τῶν ἀρχόντων τῶν⁹ Φαρισαίων σαββάτῳ φαγεῖν ὅρτον, καὶ αὐτοὶ ἡσαν παρατηρούμενοι αὐτόν. 2 Καὶ ἵδού, ἄνθρωπός τις ἦν ὑδρωπικὸς ἔμπροσθεν αὐτοῦ. 3 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς τοὺς νομικοὺς καὶ Φαρισαίους λέγων, “Εἰ¹⁰ ἔξεστιν τῷ σαββάτῳ θεραπεύειν?”¹¹ 4 Οἱ δὲ ἡσύχασαν. Καὶ ἐπιλαβόμενος ἱάσατο αὐτὸν καὶ ἀπέλυσεν. 5 Καὶ ἀποκριθεὶς¹² πρὸς αὐτοὺς εἶπεν,¹³ “Τίνος ὑμῶν, υἱὸς¹⁴ ἢ βοῦς εἰς φρέαρ ἐμπεσεῖται,¹⁵ καὶ οὐκ εὐθέως ἀνασπάσει αὐτὸν ἐν τῇ¹⁶ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου?” 6 Καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἀνταποκριθῆναι αὐτῷ¹⁷ πρὸς ταῦτα.

A lesson about humility

7 Ἔλεγεν δὲ πρὸς τοὺς κεκλημένους παραβολήν, ἐπέχων πῶς τὰς πρωτοκλισίας ἔξελέγοντο, λέγων πρὸς αὐτούς: 8 “‘Οταν κληθῆς ὑπό τινος

¹ αποκτενούσα **f⁸⁵**(A) [48%] HF,RP || αποκτεννούσα CP,OC || αποκτεινούσα P^{45,75}NB,D [49%]
TR,NU || αποκτεινασα [3%] || αποκτινουσα N,W

² ορνις **reII** || 1 επισυναγει CP

³ την εαυτης νοσσιαν **reII** || τα 2 νοσσια A(D) [12%]

⁴ ερημος **f⁸⁵**D,N [55%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45v,75}N,A,B,W [45%] NU

⁵ λεγο δε **f⁸⁵**P⁷⁵A,B,D,N,W [96.5%] CP,HF,RP,OC[NU] || ~ 21 [2%] || ~ αμην 21 [1%] TR || 1 P⁴⁵N
[0.4%]

⁶ οτι **f⁸⁵**A,N,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45v,75}NB,D [3%] NU

⁷ με ιδητε **f⁸⁵**P^{45,75}D,N [85%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 N,A,B,W [15%] NU

⁸ αν ηξει οτε **f⁸⁵**A,N,W [45%] RP || 1 ηξη 3 [47%] CP,HF,TR,OC || 23 D [0.2%] [NU] || 1 P⁴⁵N
[6%] || 3 [1.5%] || --- P⁷⁵B [0.3%]

⁹ των **f⁸⁵**A,D,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || --- P^{45,75}NB [1%]

¹⁰ ει **f⁸⁵**P⁴⁵A,N,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB,D [3%] NU

¹¹ εραπευειν **f⁸⁵**A,N,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || θεραπευσαι P⁴⁵ || 1 η ου [1%] || θεραπευσαι η
ου P⁷⁵NB,D [1.5%] NU

¹² αποκριθεις **f⁸⁵**(N)A,N(W) [80%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45,75}NB,D [20%] NU

¹³ προς αυτους ειπεν **reII** || ~ 312 A,D,W [13%]

¹⁴ υιος **f⁸⁵**P^{45,75}B,N,W [72.5%] HF,RP,OC,NU || ο 1 A [1.5%] || ονος N [26%] CP,TR || προβατον D

¹⁵ εμπεσειται **f⁸⁵**(D,N) [90%] CP,HF,RP,TR,OC || πεσειται P^{45,75}N,A,B,W [10%] NU

¹⁶ τη **f⁸⁵**A(D)N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45,75}NB [1%] NU

¹⁷ αυτω **f⁸⁵**A,N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45,75}NB,D [1%] NU || two other variants

εἰς γάμους, μὴ κατακλιθῆς¹ εἰς τὴν πρωτοκλισίαν, μήποτε ἐντιμότερός σου ἥ κεκλημένος ὑπ' αὐτοῦ, **9** καὶ ἐλθὼν ὁ σὲ καὶ αὐτὸν καλέσας ἔρει, ‘Σὺ,² δὸς τούτῳ τόπον!’ καὶ τότε ἄρξῃ, μετ'³ αἰσχύνης, τὸν ἔσχατον τόπον κατέχειν. **10** Ἄλλ’ ὅταν κληθῆς, πορευθεὶς ἀνάπεσε⁴ εἰς τὸν ἔσχατον τόπον, ἵνα ὅταν ἐλθῇ ὁ κεκληκὼς σε, εἴπῃ⁵ σοι, ‘Φίλε, προσανάβηθι ἀνώτερον’. Τότε ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον⁶ τῶν συνανακειμένων σοι. **11** “Οτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἐαυτὸν ταπεινωθήσεται, καὶ ὁ ταπεινῶν ἐαυτὸν ὑψωθήσεται.”

12 Ἐλεγεν δὲ καὶ τῷ κεκληκότι αὐτόν: ““Οταν ποιῆς ἄριστον ἥ δεῖπνον, μὴ φάνει τοὺς φίλους σου, μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου, μηδὲ τοὺς συγγενεῖς σου, μηδὲ γείτονας πλουσίους, μήποτε καὶ αὐτοί σε ἀντικαλέσωσιν,⁷ καὶ γένηται⁸ σοι ἀνταπόδομα.⁹ **13** Ἄλλ’ ὅταν ποιῆς δοχῆν,¹⁰ κάλει πτωχούς, ἀναπήρους,¹¹ χωλούς, τυφλούς· **14** καὶ μακάριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀνταποδούναι σοι—ἀνταποδοθήσεται γάρ σοι ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων.”

An unusual banquet

15 Ἀκούσας δέ τις τῶν συνανακειμένων ταῦτα εἶπεν αὐτῷ, “Μακάριος ὃς¹² φάγεται ἄριστον¹³ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ!” **16** Ο δὲ εἶπεν αὐτῷ: “Ἄνθρωπός τις ἐποίησεν¹⁴ δεῖπνον μέγα, καὶ ἐκάλεσεν πολλούς· **17** καὶ ἀπέστειλεν τὸν δούλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δείπνου εἰπεῖν τοῖς κεκλημένοις, “Ἐρχεσθε, ὅτι ἡδη ἔτοιμά ἔστιν πάντα”.¹⁵ **18** Καὶ ἤρξαντο

¹ κατακλιθῆς *reli* || κατακληθῆς [15%] || κατακλιθεῖς [3%] || κατακληθεῖς [5.5%] || κατακλινου *P⁴⁵* || one other variant

² συ **f⁸⁵** [20%] || σοι **P^{45.75}** ΝA,B,D,N,W [80%] CP,HF,RP,TR,OC,NU

³ μετ **f⁸⁵** *P⁴⁵* [70%] CP,HF,RP,TR,OC || μετα **P⁷⁵** ΝA,B,D,N,W [30%] NU

⁴ αναπεσε **f⁸⁵** *P^{45.75}* ΝA,B,N,W [80%] CP,HF,RP,OC,NU || αναπεσε [1%] || αναπεσον [4%] TR || αναπεσαι [15%] || αναπειπτε D

⁵ ειπη **f⁸⁵** A,D,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ερει **P⁷⁵** ΝB,N [1%] NU

⁶ ενωπιον **f⁸⁵** D,W [95%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 παντων **P⁷⁵** ΝA,B,N [5%] NU

⁷ σε αντικαλεσωσιν **f⁸⁵** A,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 **P⁷⁵** ΝB,D [2%] NU || αντικαλεσουσεν N

⁸ γενηται *reli* || γενησεται [16%] OC || one other variant

⁹ σοι ανταποδομα **f⁸⁵** A,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 **P⁷⁵** ΝB,D [1%] NU

¹⁰ ποιης δοχην **f⁸⁵** A,D,N,W [84%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 B,NU || ~ 2 ποιησης **P⁷⁵** Ν || ποιεις 2 [16%]

¹¹ αναπηρους **f⁸⁵** [90%] CP,HF,RP,TR,OC || αναπειρους **P⁷⁵** A,B,D,W [10%] NU || αναπιρους ΝΝ

¹² ος **f⁸⁵** A,D,N,W [96.5%] CP,HF,RP,TR,OC || οστις **P⁷⁵** B [3.5%] NU || omit whole line Ν

¹³ αριστον **f⁸⁵** A,W [80%] CP,HF,RP,OC || αρτον **P⁷⁵** B,D,N [20%] TR,NU

¹⁴ εποιησεν **f⁸⁵** A,D,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || εποιει **P⁷⁵** ΝB [0.5%] NU

¹⁵ παντα **f⁸⁵** A(D)N,W (99.5%) CP,HF,RP,TR,OC || --- *P⁴⁵⁽⁷⁵⁾*(Ν)B (0.5%) NU

ἀπὸ μιᾶς παραπομέσθαι πάντες.¹ Ὁ πρῶτος εἶπεν αὐτῷ: ‘Ἄγρὸν ἡγόρασα, καὶ ἔχω ἀνάγκην ἐξελθεῖν καὶ² ἰδεῖν αὐτόν. Ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον.’ **19** Καὶ ἔτερος εἶπεν: ‘Ζεύγη βιῶν ἡγόρασα πέντε, καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι αὐτά. Ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον.’ **20** Καὶ ἔτερος εἶπεν, ‘Τυνάκια ἔγημα, καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι ἐλθεῖν’. **21** Καὶ παραγενόμενος ὁ δοῦλος ἐκείνος³ ἀπήγγειλεν τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ταῦτα. Τότε ὄργισθεὶς ὁ οἰκοδεσπότης εἶπεν τῷ δούλῳ αὐτοῦ, ‘Ἐξελθε ταχέως εἰς τὰς πλατείας καὶ ρύμας τῆς πόλεως, καὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀναπήρους⁴ καὶ τυφλοὺς καὶ χωλοὺς⁵ εἰσάγαγε ὥδε’. **22** Καὶ εἶπεν ὁ δοῦλος, ‘Κύριε, γέγονεν ὡς⁶ ἐπέτοιξας, καὶ ἔτι τόπος ἐστίν’. **23** Καὶ εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τὸν δοῦλον: ‘Ἐξελθε εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ φραγμούς καὶ ἀνάγκασον εἰσελθεῖν, ἵνα γεμισθῇ ὁ οἶκος μου.⁷ **24** Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων τῶν κεκλημένων γεύσεται μου τοῦ δείπνου!’⁸

Jesus ministers (mainly) in Perea

Jesus defines discipleship

25 Συνεπορεύοντο δὲ αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ στραφεὶς εἶπεν πρὸς αὐτούς: **26** ‘Εἴ τις ἔρχεται πρός με καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ⁹ καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα, καὶ τοὺς ἀδελφούς καὶ τὰς ἀδελφάς, ἔτι δὲ¹⁰ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν,¹¹ οὐ δύναται μου εἶναι μαθητής.¹² **27** Καὶ ὅστις¹³ οὐ βαστάζει τὸν σταυρὸν αυτοῦ,¹⁴ καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου, οὐ δύναται εἶναι μου¹⁵ μαθητής.

¹ παραπομέσθαι πάντες **f⁵⁵** A,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 P⁷⁵NB,D [1%] NU

² εξελθεῖν καὶ **f⁵⁵** A,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || εξελθων P⁷⁵NB,D [0.5%] NU || three other variants

³ εκείνος **f⁵⁵** N [89%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45,75}NA,B,D,W [11%] NU

⁴ αναπτηρούς **f⁵⁵** N [97%] CP,HF,RP,TR,OC || αναπειρούς P⁷⁵NA,B,D,W [3%] NU

⁵ τυφλούς καὶ χωλούς **f⁵⁵** P^{45,75}NB,D,W [42%] CP,NU || ~ 321 N [57%] HF,RP,TR,OC || 1 A [1%]

⁶ ως **f⁵⁵** A,N,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || o P^{45v,75}NB,D [1%] NU || two other variants [1%]

⁷ ο οικος μου **f⁵⁵** P⁴⁵W [95%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 312 P⁷⁵NA,B,D,N [5%] NU

⁸ δειπνου **f⁵⁵** P^{45,75}NA,B,D,N,W [55%] CP,HF,TR,OC,NU || 1 πολλοι γαρ εισιν κλητοι οιλιγοι δε εκλεκτοι [45%] RP

⁹ αυτου **f⁵⁵** P⁴⁵NA,D,N,W [96%] CP,HF,RP || εαυτου P⁷⁵B [4%] TR,OC,NU

¹⁰ δε **f⁵⁵** P⁴⁵NA,D,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || τε B [1%] NU || --- P⁷⁵

¹¹ εαυτου ψυχην **f⁵⁵** P⁴⁵A,D,N,W [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 P⁷⁵NB,NU

¹² μου ειναι μαθητης **f⁵⁵** P^{45,75}N [36%] CP || ~ 132 A,D,W [60%] HF,RP,TR,OC || ~ 213 NB [4%] NU || one other variant

¹³ και οστις **f⁵⁵** A(D)N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || 2 P^{45,75}N [0.5%] NU || 2 ουν B || two other variants

¹⁴ αυτου **f⁵⁵** P^{45,75}ND [92%] CP,HF,RP,TR || εαυτου A,B,N,W [8%] OC,NU

¹⁵ ειναι μου **f⁵⁵** P⁷⁵NB,N,W [75%] CP,HF,RP,OC,NU || ~ 21 P⁴⁵A(D) [25%] TR

28 “Τίς γάρ ἐξ ὑμῶν, ὁ θέλων¹ πύργον οἰκοδομῆσαι, οὐχὶ πρῶτον καθίσας ψηφίζει τὴν δαπάνην, εἰ ἔχει τὰ² πρὸς³ ἀπαρτισμόν? 29 Ἰνα μήποτε θέντος αὐτοῦ θεμέλιον καὶ μὴ ἰσχύοντος⁴ ἐκτελέσαι, πάντες οἱ θεωροῦντες ἄρξωνται⁵ ἐμποίησειν αὐτῷ,⁶ 30 λέγοντες ὅτι ‘Οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν καὶ οὐκ ἴσχυσεν ἐκτελέσαι!’

31 “Ἡ τίς βασιλεύς, πορευόμενος συμβαλεῖν ἐτέρῳ βασιλεῖ⁷ εἰς πόλεμον, οὐχὶ καθίσας πρῶτον⁸ βουλεύεται⁹ εἰ δυνατός ἐστιν ἐν δέκα χιλιάσιν ἀπαντησαι¹⁰ τῷ μετὰ εἴκοσι χιλιάδων ἐρχομένῳ ἐπ’ αὐτόν? 32 Εἰ δὲ μή γε, ἔτι πόρρω αὐτοῦ¹¹ ὄντος, πρεσβείαν ἀποστείλας ἐρωτᾷ τὰ πρὸς εἰρήνην.

33 “Οὕτως οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν ὃς οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσιν τοῖς ἐαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύναται μου εἶναι¹² μαθητής. 34 Καλὸν¹³ τὸ ἄλας· ἐὰν δὲ¹⁴ τὸ ἄλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀρτυθήσεται? 35 Οὕτε εἰς γῆν οὔτε εἰς κοπρίαν εὑθετόν ἐστιν· ἔξω βάλλουσιν αὐτό. Ὁ ἔχων ὥτα ἀκούειν, ἀκούετω!”

Parable of a lost sheep

15 Ἡσαν δὲ ἐγγίζοντες αὐτῷ¹⁵ πάντες οἱ τελῶναι καὶ οἱ ἀμαρτωλοὶ ἀκούειν αὐτοῦ. 2 Καὶ διεγόγγυζον οἱ¹⁶ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς λέγοντες ὅτι “Οὗτος ἀμαρτωλοὺς προσδέχεται καὶ συνεσθίει αὐτοῖς”. 3 Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην λέγων: 4 “Τίς ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν, ἔχων ἑκατὸν πρόβατα καὶ ἀπολέσας ἐν ἐξ αὐτῶν,¹⁷ οὐ καταλείπει

¹ ο θελων **f⁵⁵**P^{45v}W [70%] CP,HF,RP || 2 ΝA,B,D,N [30%] TR,OC,NU || θελει P⁷⁵

² τα **f⁵⁵**ΝA,N [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P^{45.75}B,D,W [1.5%] NU

³ προς **f⁵⁵**[45%] CP,TR,OC || εις P^{45.75}ΝA,B,D,N,W [55%] HF,RP,NU

⁴ ισχυοντος *re//* || ισχυσαντος [8%] OC || three other spellings

⁵ αρξονται *re//* || αρξονται N [18%]

⁶ εμπαιζειν αυτω **f⁵⁵**P^{45v} [86%] CP,HF,RP,TR || ~ 21 P⁷⁵ΝA,B,N,W [13%] OC,NU || --- (D) || two other variants [1%]

⁷ συμβαλειν ετερω βασιλει **f⁵⁵**W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 231 P⁷⁵(Ν)A,B,D,N [2%] NU || two other variants

⁸ καθισας πρωτον *re//* || ~ 21 [1%] OC

⁹ βουλευεται **f⁵⁵**A,D,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || βουλευσεται P⁷⁵ΝB [1%] NU

¹⁰ απαντησαι **f⁵⁵**N,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC || υπαντησαι P^{45.75}ΝA,B(D) [3%] NU

¹¹ πορρω αυτου **f⁵⁵**A [95%] CP,HF,RP,OC || ~ 21 P⁷⁵ΝB,D,N,W [5%] TR,NU

¹² μου ειναι **f⁵⁵**A(D)N,W [99%] CP,HF,RP,TR || ~ 21 P⁷⁵ΝB [1%] OC,NU

¹³ καλον **f⁵⁵**A,D,N,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 ουν P⁷⁵ΝB [2%] NU

¹⁴ δε **f⁵⁵**P⁷⁵A,W [98.5%] CP,HF,RP,TR || 1 και ΝB,D,N [1.5%] OC,NU

¹⁵ εγγιζοντες αυτω **f⁵⁵**D,N [82%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 P⁷⁵ΝA,B,W [18%] NU

¹⁶ οι **f⁵⁵**A,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 τε P⁷⁵ΝB,D [0.5%] NU

¹⁷ εν εξ αυτων **f⁵⁵**A,N [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 231 P⁷⁵ΝB(D)W [1.5%] NU

τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ πορεύεται ἐπὶ τὸ ἀπολωλὸς ἔως¹ εὗρῃ αὐτό? 5 Καὶ εὑρὼν ἐπιτίθησιν ἐπὶ τοὺς ὥμους αὐτοῦ² χαίρων. 6 Καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον, συγκαλεῖ³ τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας, λέγων αὐτοῖς, ‘Συγχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὸ πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλός! 7 Λέγω ὑμῖν ὅτι οὕτως χαρὰ ἔσται ἐν τῷ οὐρανῷ⁴ ἐπὶ ἐνὶ ἀμαρτωλῷ μετανοοῦντι ἦ ἐπὶ ἐνενήκοντα ἐννέα δικαίοις οἵτινες οὐ χρείαν ἔχουσιν μετανοίας.

Parable of a lost coin

8 “Ἡ τίς γυνὴ δραχμὰς ἔχουσα δέκα, ἐὰν ἀπολέσῃ δραχμὴν μίαν, οὐχὶ ἄπτει λύχνον καὶ σαροῖ τὴν οἰκίαν καὶ ζητεῖ ἐπιμελῶς ἔως ὅτου⁵ εὗρῃ? 9 Καὶ εὐροῦσα, συγκαλεῖται⁶ τὰς φίλας καὶ τὰς⁷ γείτονας λέγουσα, ‘Συγχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὴν δραχμὴν ἣν ἀπώλεσα! 10 Οὕτως, λέγω ὑμῖν, χαρὰ γίνεται⁸ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ ἐπὶ ἐνὶ ἀμαρτωλῷ μετανοοῦντι.”

Parable of a lost son

11 Εἶπεν δέ: “Ἄνθρωπός τις εἶχεν δύο νιόυς. 12 Καὶ εἶπεν ὁ νεώτερος αὐτῶν τῷ πατρί, ‘Πάτερ, δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς οὐσίας’. Καὶ⁹ διεῖλεν αὐτοῖς τὸν βίον. 13 Καὶ μετ’ οὐ πολλὰς ἡμέρας, συναγαγὼν ἄπαντα,¹⁰ ὁ νεώτερος υἱὸς ἀπεδήμησεν εἰς χώραν μακράν· καὶ ἐκεῖ διεσκόρπισεν τὴν οὐσίαν αὐτοῦ ζῶν ἀσώτως. 14 Δαπανήσαντος δὲ αὐτοῦ πάντα, ἐγένετο λιμὸς ἵσχυρὸς¹¹ κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην, καὶ αὐτὸς ἤρξατο¹² ὑστερεῖσθαι. 15 Καὶ πορευθεὶς ἐκολλήθη ἐνὶ τῶν πολιτῶν τῆς χώρας ἐκείνης, καὶ ἐπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ βόσκειν χοίρους. 16 καὶ ἐπεθύμει γεμίσαι τὴν κοιλίαν αὐτοῦ ἀπὸ¹³ τῶν κερατίων ὃν ἤσθιον

¹ εως **f⁵⁵** P⁷⁵B,D,W [70%] CP,HF,RP,TR,NU || 1 ου ΝA,N [30%] OC

² αυτον **f⁵⁵** P⁷⁵NB,D,N [45%] OC,NU || εαντον A,W [55%] CP,HF,RP,TR

³ συγκαλει *reīl* || συγκαλειται D [16%] || συγκαλειτε N || one other variant

⁴ εσται εν τω ουρανω **f⁵⁵** A,D,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 2341 P⁷⁵NB [1%] NU

⁵ οτου **f⁵⁵** A,N,W [95.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ου P⁷⁵NB [3%] NU || --- D [1%] || three other variants

⁶ συγκαλειται **f⁵⁵** (A)(D)W [86%] CP,HF,RP,TR || συγκαλει P⁷⁵(N)B,N [14%] OC,NU

⁷ τας **f⁵⁵** A(D)N,W [96.5%] CP,HF,RP,TR,OC || τους [3%] || --- P⁷⁵NB [0.5%] NU

⁸ χαρα γινεται **f⁵⁵** (A)N(W) [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ γεινεται 1 P⁷⁵NB [1%] NU || 1 εσται D

⁹ και **f⁵⁵** ΝD,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ο δε A,B [1%] NU || --- P⁷⁵

¹⁰ απαντα **f⁵⁵** ΝA,N,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC || παντα P⁷⁵B,D [3%] NU

¹¹ ισχυρος **f⁵⁵** N,Q,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ισχυρα P⁷⁵ΝA,B,D [1%] NU

¹² ηρξατο *reīl* || 1 του A [20%]

¹³ γεμισαι την κοιλιαν αυτου απο **f⁵⁵** A,N,Q (96.4%) CP,HF,RP,TR,OC || 1234 εκ (0.9%) ||

χορτασθηναι εκ P⁷⁵ΝB,D (2.2%) NU || χορτασθηναι 5 (0.5%) || 123 και χορτασθηναι 5 W

οἱ χοῖροι, καὶ οὐδεὶς ἐδίδουν αὐτῷ. 17 Εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν εἶπεν:¹ ‘Πόσοι μίσθιοι τοῦ πατρός μου περισσεύουσιν² ἄρτων, ἐγὼ δὲ λιμῷ³ ἀπόλλυμαι! 18 Ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ ἐρῶ αὐτῷ: Πάτερ, ἡμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, 19 καὶ⁴ οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου. Ποίησόν με ώς ἔνα τῶν μισθίων σου.’

20 “Καὶ ἀναστὰς ἥλθεν πρὸς τὸν πατέρα ἑαυτοῦ.⁵ ”Ετι δὲ αὐτοῦ μακρὰν ἀπέχοντος, εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἐσπλαγχνίσθη· καὶ δραμῶν ἐπέπεσεν⁶ ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ κατεφύλησεν αὐτόν! 21 Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ υἱός,⁷ ‘Πάτερ, ἡμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ⁸ οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου’.⁹ 22 Εἶπεν δὲ ὁ πατὴρ πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ:¹⁰ ‘Ἐξενέγκατε τὴν¹¹ στολὴν τὴν πρώτην καὶ ἐνδύσατε αὐτόν, καὶ δότε δακτύλιον εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ κοὶ ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας.¹² 23 Καὶ ἐνέγκαντες¹³ τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν θύσατε, καὶ φαγόντες εὐφρανθῶμεν· 24 ὅτι οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν καὶ ἀνέζησεν, καὶ¹⁴ ἀπολωλῶς ἦν¹⁵ καὶ εὐρέθη!¹⁶ Καὶ ἤρξαντο εὐφραίνεσθαι.

25 “Ὕπερ δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ· καὶ ώς ἐρχόμενος ἤγγισεν τῇ οἰκίᾳ ἥκουσεν συμφωνίας καὶ χορῶν· 26 καὶ προσκαλεσάμενος ἔνα τῶν παίδων,¹⁷ ἐπυνθάνετο τί¹⁸ εἴη ταῦτα. 27 Ο δὲ εἶπεν αὐτῷ ὅτι

¹ εἰπεν **f⁵⁵** A,D,N,Q,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || εφη P⁷⁵NB [1.5%] NU

² περισσευουσιν **f⁵⁵** ND,N,Q,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || περισσευονται P⁷⁵A,B [2%] NU

³ λιμῷ **f⁵⁵** (A)Q,W [91.5%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 ωδε (P⁷⁵NB) [2.5%] NU || ωδε 1 (D)N [6%]

⁴ καὶ **f⁵⁵** N [58%] CP,HF,RP,TR || --- P⁷⁵NA,B,D,Q,W [42%] OC,NU

⁵ ειαυτου **f⁵⁵** P⁷⁵A,B,W [42%] TR,NU || αυτου ND,N,Q [58%] CP,HF,RP,OC

⁶ επεπεσεν *reI* || επεσεν W [20%] || ενεπεσεν D

⁷ αυτω ο υιος **f⁵⁵** NA,N,Q,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 231 P⁷⁵B(D) [1%] NU

⁸ και **f⁵⁵** N,Q,W [94%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NA,B,D [6%] NU

⁹ σου **f⁵⁵** P⁷⁵A,N,Q,W (87.3%) CP,HF,RP,TR,OC,NU || 1 ποιησον με ως ενα των μισθιων 1 NB,D (12.5%) || long omissions (0.2%)

¹⁰ αυτου **f⁵⁵** A,N,Q,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 ταχν (P⁷⁵N)B [1%] NU || 1 ταχεως D [2%] || one other variant

¹¹ την **f⁵⁵** P⁷⁵ [95%] CP,HF,RP,TR,OC || --- NA,B,D,N,Q,W [5%] NU

¹² ποδας *reI* || 1 αυτου D [12%]

¹³ ενεγκαντες **f⁵⁵** A,Q,W [85%] CP,HF,RP,TR,OC || ενεγκοντες N [13%] || εξενεγκαντες [1%] || ενεγκατε D [0.5%] || φερετε P⁷⁵NB [0.5%] NU

¹⁴ καὶ **f⁵⁵** N [84%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NA,B,D,Q(W) [16%] NU

¹⁵ απολωλως ην **f⁵⁵** N [45.5%] CP,HF,RP,TR,OC || απολωλος 2 [50%] || ~ 21 A,B,NU ||

¹⁶ ~ 2 απολωλος Ν || ~ 2 απολωλως P⁷⁵ || 1 D,Q [1%] || απολωλος [3%] [Though evidently a neuter participle in form, I suppose that απολωλος would be functioning as an adjective, parallel to νεκρος, should one choose that reading.]

¹⁷ παιδων *reI* || 1 αυτου [2%] TR

¹⁸ τι **f⁵⁵** NA(D)W [84%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 αν P⁷⁵B,N,Q [8%] NU || τινα [8%]

“Ο ἀδελφός σου ἡκει, καὶ ἔθυσεν ὁ πατήρ σου τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν, ὅτι ὑγιαίνοντα αὐτὸν ὀπέλαβεν”. 28 Ὡργίσθη δὲ καὶ οὐκ ἥθελεν εἰσελθεῖν. Ὁ οὖν¹ πατὴρ αὐτοῦ ἐξελθὼν παρεκάλει αὐτόν. 29 Ο δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ πατρί:² “Ιδοὺ, τοσαῦτα ἔτη δουλεύω σοι καὶ οὐδέποτε ἐντολὴν σου παρῆλθον, καὶ ἐμοὶ οὐδέποτε ἔδωκας ἔριφον ἵνα μετὰ τῶν φίλων μου εὐφρανθῶ. 30 Ὄτε δὲ ὁ νιός σου οὗτος ὁ καταφαγών σου τὸν βίον μετὰ πορνῶν ἦλθεν, ἔθυσας αὐτῷ τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν!”³ 31 Ο δὲ εἶπεν αὐτῷ: ‘Τέκνον, σὺ πάντοτε μετ’ ἐμου εἶ, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ σά ἔστιν. 32 Εὐφρανθῆναι δὲ καὶ χαρῆναι ἔδει, ὅτι ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρὸς ἦν καὶ ἀνέζησεν,⁴ καὶ⁵ ἀπολωλὼς⁶ ἦν καὶ εὑρέθη.’”⁷

Parable of a stupid steward

16 ”Ελεγεν δὲ καὶ⁸ πρὸς τὸν μαθητὰς αὐτοῦ:⁹ “Ἄνθρωπός τις ἦν πλούσιος ὃς εἶχεν οἰκονόμον, καὶ οὗτος διεβλήθη αὐτῷ ὡς διασκορπίζων τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. 2 Καὶ φωνήσας αὐτὸν εἶπεν αὐτῷ: ‘Τί τοῦτο ἀκούω περὶ σοῦ? Ἀπόδος τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας σου, οὐ γὰρ δυνήσῃ ἔτι¹⁰ οἰκονομεῖν.’ 3 Εἶπεν δὲ ἐν ἑαυτῷ ὁ οἰκονόμος: ‘Τί ποιήσω, ὅτι ὁ κύριος μου ἀφαιρεῖται τὴν οἰκονομίαν ἀπ’ ἐμοῦ? Σκάπτειν ούκ ισχύω· ἐπαιτεῖν αἰσχύνομαι—4 ἔγνων τί ποιήσω, ἵνα ὅταν μετασταθῶ¹¹ τῆς οἰκονομίας, δέξωνται με εἰς τὸν οἴκους αὐτῶν.’¹² 5 Καὶ προσκαλεσάμενος ἔνα ἔκαστον τῶν χρεωφειλετῶν¹³ τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ,¹⁴ ἔλεγεν τῷ πρώτῳ, ‘Πόσον ὀφείλεις¹⁵ τῷ κυρίῳ μου?’ 6 Ο δὲ εἶπεν, ‘Ἐκατὸν βάτους ἐλαίου’. Καὶ¹⁶

¹ οὐν **f⁸⁵**N,Q,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || δε P⁷⁵ΝA,B,D [2%] NU

² πατρὶ **f⁸⁵**NW [91%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 αυτου P⁷⁵A,B,D,N,Q [9%] NU

³ μοσχὸν τὸν σιτευτὸν **f⁸⁵**A,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~31 P⁷⁵Ν(B)(D)Q [0.5%] NU

⁴ ανεζησεν **f⁸⁵**A,D,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || εζησεν P⁷⁵ΝB [0.5%] NU

⁵ καὶ *rell* || --- ND [13%]

⁶ απολωλως **f⁸⁵**P⁷⁵ΝA,B,D,N,W [60%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || απολωλος [40%]

⁷ ην **f⁸⁵**NN [95%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵A,B,D(W) [5%] NU

⁸ καὶ *rell* || --- [14%]

⁹ αυτου **f⁸⁵**A,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵ΝB,D [1%] NU

¹⁰ δυνηση ετι **f⁸⁵**A,N [92%] CP,HF,RP,TR || δυνη 2 P⁷⁵B,D,W [8%] OC,NU || ~ 2 δυνη Ν

¹¹ μετασταθω **f⁸⁵**A,W [88.5%] HF,RP,TR || μεταστω [3.5%] CP || 1 εκ P⁷⁵ΝB,D,N [6%] OC,NU ||

1 απο [1%] || five other variants [1%]

¹² αυτων *rell* || εαυτων ΝB,N [2%] OC

¹³ χρεωφειλετων **f⁸⁵**[75%] CP,HF,RP,TR,OC || χρεοφειλετων P⁷⁵B [5%] NU || χρεοφιλετων ΝA,D,N [20%] || χρεωστων W

¹⁴ εαυτου **f⁸⁵**P⁷⁵A,B,N,W [70%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || αυτου ΝD [30%]

¹⁵ οφειλεις *rell* || 1 συ [2%] OC

¹⁶ καὶ **f⁸⁵**N,W [96.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ο δε P⁷⁵ΝA,B [3.5%] NU || δε (D)

εἶπεν αὐτῷ, ‘Δέξαι σου τὸ γράμμα¹ καὶ καθίσας ταχέως γράψον πεντήκοντα’. 7 Ἐπειτα ἐτέρῳ εἶπεν, ‘Σὺ δὲ πόσον ὄφείλεις?’ Ο δὲ εἶπεν, ‘Ἐκατὸν κόρους σίτου’. Καὶ λέγει² αὐτῷ, ‘Δέξαι σου τὸ γράμμα³ καὶ γράψον ὅγδοήκοντα’. 8 Καὶ ἐπήνεσεν ὁ κύριος τὸν οἰκονόμον τῆς ἀδικίας, ὅτι φρονίμως ἐποίησεν. Ὅτι οἱ⁴ νιὸι τοῦ αἰῶνος τούτου φρονιμώτεροι ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτὸς εἰς τὴν γενεὰν τὴν ἑαυτῶν εἰσιν.

A bit of irony

9 “Κἀγὼ⁵ ὑμῖν λέγω, ποιήσατε ἑαυτοῖς⁶ φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα ὅταν ἐκλείπητε,⁷ δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς! 10 Ο πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐστιν, καὶ ὁ ἐν ἐλαχίστῳ ἀδικος καὶ ἐν πολλῷ ἀδικός ἐστιν. 11 Εἰ οὖν ἐν τῷ ἀδίκῳ μαμωνῷ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ἀληθινὸν τίς ὑμῖν πιστεύσει? 12 Καὶ εἰ ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ὑμέτερον τίς ὑμῖν δώσει? 13 Οὐδεὶς οἰκέτης δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἔνα μισήσει καὶ τὸν ἔτερον ἀγαπήσει, ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ ἐτέρου καταφρονήσει. Οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνῷ!”

The Law will not fail

14 Ἡκούον δὲ ταῦτα πάντα καὶ⁸ οἱ Φαρισαῖοι, φιλάργυροι ὑπάρχοντες, καὶ ἔξεμυκτήριζον αὐτόν. 15 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς: “Ὑμεῖς ἔστε οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ὁ δὲ Θεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν. Ὅτι τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλὸν βδέλυγμα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.⁹ 16 Ο νόμος καὶ οἱ προφῆται ἔως¹⁰ Ἰωάννου· ἀπὸ τότε ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εὐαγγελίζεται, καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται. 17 Εὐκοπώτερον δέ ἐστιν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρελθεῖν, ἢ τοῦ νόμου μίαν κεραίαν πεσεῖν.

¹ τὸ γράμμα **f⁸⁵** A,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || τα γραμματα P⁷⁵NB,D,N [1%] NU

² καὶ λέγει **f⁸⁵** A,N,W [93%] CP,HF,RP,TR,OC || 2 P⁷⁵B [6%] NU || ~ 2 δε Ν [1%] || ο δε 2 D

³ τὸ γράμμα **f⁸⁵** A,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || τα γραμματα P⁷⁵NB,D,N [1%] NU

⁴ οι *rell* || --- [13%]

⁵ καὶ γω **f⁸⁵** A,D,N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || καὶ εγω P⁷⁵NB [1.5%] NU

⁶ ποιησατε εαυτοις **f⁸⁵** A,D,N,W [88%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 εαυτους [11.5%] || ~ 21 P⁷⁵NB [0.5%] NU

⁷ εκλειπτε **f⁸⁵** [65%] CP,HF || εκλιπητε [30%] RP,TR,OC || εκλιπη P⁷⁵NB,D,N [2.5%] NU || εκλειπτ Α [2%] || εκλειπηται W || one other variant

⁸ ταυτα παντα και **f⁸⁵** A,N,W (82.8%) CP,HF,RP,TR,OC || ~ 213 (3%) || 12 P⁷⁵(Ν)B (3.2%) NU || 13 (6.2%) || 23 (1.7%) || ~ 21 (0.4%) || 1 D (0.5%) || 2 (0.2%) || 1 παντες 3 (0.4%) || παντες 3 (0.5%) || παντες (1.3%)

⁹ του θεου **f⁸⁵** P⁷⁵ΝA,D,N,W [62%] HF,RP,OC,NU || 12 εστιν [38%] TR || 12 ην CP || κυριου B

¹⁰ εως **f⁸⁵** A,D,N,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || μεχρι P⁷⁵NB [2.5%] NU

18 “Πᾶς ὁ ἀπολύτων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμῶν ἐτέραν μοιχεύει,¹ καὶ πᾶς ὁ² ἀπολελυμένην ἀπὸ ὀνδρὸς γαμῶν μοιχεύει.

A rich man and beggar Lazarus

19 “Ἄνθρωπος δέ τις ἦν πλούσιος, καὶ ἐνεδιδύσκετο πορφύραν καὶ βύσσον, εὐφραινόμενος καθ’ ἡμέραν λαμπρῶς. **20** Πτωχὸς δέ τις ἦν³ ὀνόματι Λάζαρος, ὃς⁴ ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα αὐτοῦ, ἥλκωμένος,⁵ **21** καὶ ἐπιθυμῶν χορτασθῆναι ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων⁶ ἀπὸ τῆς τραπέζης τοῦ πλουσίου—ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες ἐρχόμενοι ἀπέλειχον⁷ τὰ ἔλκη αὐτοῦ! **22** Ἐγένετο δὲ ἀποθανεῖν τὸν πτωχὸν καὶ ἀπενεγθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον τοῦ⁸ Ἀβραάμ.

“Ἀπέθανεν δὲ καὶ ὁ πλούσιος καὶ ἐτάφη. **23** Καὶ ἐν τῷ Ἀδῃ ἐπάρας τοὺς ὄφθαλμοὺς αὐτοῦ, ὑπάρχων ἐν βασάνοις, ὥρᾳ τὸν⁹ Ἀβραάμ ἀπὸ μακρόθεν, καὶ Λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ. **24** Καὶ αὐτὸς φωνήσας εἶπεν, ‘Πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέησόν με καὶ πέμψον Λάζαρον, ἵνα βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος καὶ καταψύξῃ τὴν γλώσσάν μου· ὅτι ὁδυνῶμαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ!’ **25** Εἶπεν δὲ Ἀβραάμ: ‘Τέκνον, μνήσθητι ὅτι ἀπέλαβες σὺ τὰ ἀγαθά σου¹⁰ ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ Λάζαρος ὄμοίώς τὰ κακά· νῦν δὲ ὅδε¹¹ παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὁδυνᾶσαι. **26** Καὶ ἐπὶ¹² πᾶσι τούτοις, μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν χάσμα μέγα ἐστήρικται, ὅπως οἱ θέλοντες διαβῆναι ἐνθεν¹³ πρὸς ὑμᾶς μὴ δύνωνται, μηδὲ οἱ¹⁴ ἐκεῖθεν πρὸς ὑμᾶς διαπερῶσιν.’ **27** Εἶπεν δέ, “Ἐρωτῶ οὖν σε,¹⁵ πάτερ, ἵνα πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ

¹ μοιχεύει *reII* || μοιχαται [16%]

² πας ο **f⁵⁵** ΝA,N,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC || ο B,D [3%] NU || --- P⁷⁵

³ ην **f⁵⁵** A,N,W (95.3%) CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵ΝB,D (4.7%) NU

⁴ ος **f⁵⁵** A,N,W (98.6%) CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵ΝB,D (1.4%) NU [Note that in the space of four words in the Text the same four early uncials are ‘followed’ by a rather different array of other attestation; we have independent lines of transmission.]

⁵ ηλκωμενος **f⁵⁵** [84%] CP,HF,RP,TR,OC || ειλκωμενος P⁷⁵ΝA,B,D,N,W [16%] NU

⁶ των ψιχιων των πιπτοντων **f⁵⁵** A(D)N,W (98.7%) CP,HF,RP,TR,OC || ~ 342 (0.4%) || 34 P⁷⁵ΝB (0.3%) NU || 12 (0.1%) || --- (0.4%) || three other variants (0.2%)

⁷ απελειχον **f⁵⁵** N(W) [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || επελειχον ΝA,B [1%] NU || ελειχον D [0.5%]

⁸ του **f⁵⁵** W [26%] CP,TR || --- P⁷⁵ΝA,B(D)N [74%] HF,RP,OC,NU

⁹ τον **f⁵⁵** A,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵ΝB,D [0.5%] NU

¹⁰ συ τα αγοθα σου **f⁵⁵** W [87%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 2341 A || 234 P⁷⁵ΝB,D,N [13%] NU

¹¹ οδε **f⁵⁵** [30%] CP,TR || ωδε P⁷⁵ΝA,B,D,N,W [70%] HF,RP,OC,NU [the emphatic pronoun is better—‘he’ VS ‘here’—Abraham is contrasting the situation of the two men]

¹² επι **f⁵⁵** A,D,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || εν P⁷⁵ΝB [0.5%] NU

¹³ ενθεν **f⁵⁵** P⁷⁵ΝA,B,N [89%] CP,HF,RP,OC,NU || εντευθεν [11%] TR || --- D,W

¹⁴ οι **f⁵⁵** A,N,W [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵ΝB,D,NU

¹⁵ ουν σε **f⁵⁵** P⁷⁵ΝΝ [98%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 A,B,D [2%] NU || 2 W

πατρός μου, 28 ἔχω γὰρ πέντε ἀδελφούς, ὅπως διαμαρτύρηται αὐτοῖς, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς βασάνου'. 29 Λέγει¹ αὐτῷ² Ἀβραάμ, "Ἐχουσι Μωσέα³ καὶ τοὺς προφήτας· ἀκουσάτωσαν αὐτῶν". 30 Ο δὲ εἶπεν, 'Οὐχί, πάτερ Ἀβραάμ—ἀλλ' ἐάν τις ἀπὸ⁴ νεκρῶν πορευθῇ πρὸς αὐτούς, μετανοήσουσιν'⁵ 31 Εἶπεν δὲ αὐτῷ, 'Εἰ Μωσέως⁶ καὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ⁷ ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ πεισθήσονται'."

Don't offend, forgive

17 Εἶπεν δὲ⁸ πρὸς τοὺς μαθητάς:⁹ "Ἄνενδεκτόν ἐστιν τοῦ μὴ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα,¹⁰ οὐαὶ δὲ¹¹ δι' οὗ ἔρχεται! 2 Λυσιτελεῖ αὐτῷ εἰ μύλος ὄνικδς¹² περίκειται περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ ἔρριπται εἰς τὴν θάλασσαν, ἥ ἵνα σκανδαλίσῃ ἔνα τῶν μικρῶν τούτων.¹³ 3 Προσέχετε ἑαυτοῖς: ἐὰν δὲ¹⁴ ἀμάρτη εἰς σὲ¹⁵ ὁ ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ· καὶ ἐὰν μετανοήσῃ,¹⁶ ἄφες αὐτῷ. 4 Καὶ ἐὰν ἐπτάκις τῆς ἡμέρας ἀμάρτῃ¹⁷ εἰς σὲ, καὶ ἐπτάκις τῆς ἡμέρας¹⁸ ἐπιστρέψῃ,¹⁹ λέγων, 'Μετανοώ', ἀφήσεις αὐτῷ."

Faith like a mustard seed has

5 Καὶ εἶπον²⁰ οἱ ἀπόστολοι τῷ Κυρίῳ, "Πρόσθες ἡμῖν πίστιν". 6 Εἶπεν δὲ ὁ Κύριος: "Εἰ εἴχετε²¹ πίστιν ώς κόκκον σινάπεως, ἐλέγετε ἂν τῇ

¹ λεγει **f⁵** [67%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 δε P⁷⁵NA,B,N,W [33%] NU || ειπεν δε D

² αυτω **f⁵** A,D,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB [0.5%] NU

³ μωσεα **f⁵** NA,A,W [91%] CP,HF,RP,TR || μωσεα P⁷⁵B,D,N [9%] OC,NU || one other variant

⁴ απο *rell* || 1 των [14%] || εκ D [3%]

⁵ μετανοησουσιν *rell* || μετανοησωσιν [23%]

⁶ μωσεως **f⁵** NA,B [91%] CP,HF,RP,TR || μωσεως P⁷⁵D,N,W [8%] OC,NU || three other variants [1%]

⁷ ουδε *rell* || ουδ NU

⁸ ειπεν δε *rell* || ἐλεγεν 2 και OC

⁹ μαθητας **f⁵** N,W [84%] CP,HF,RP,TR || 1 αυτου P⁷⁵NA,B,D [16%] OC,NU

¹⁰ μη ελθειν τα σκανδαλα **f⁵** A,D,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 3412 P⁷⁵NB [0.5%] NU

¹¹ ουαι δε **f⁵** A,N(W) [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ πλην 1 P⁷⁵NB,D [2.5%] NU

¹² μυλος ονικος **f⁵** A,N [94%] CP,HF,RP,TR || λιθος μυλικος P⁷⁵NB,D [6%] OC,NU || λιθος 2 W

¹³ ενα των μικρων τουτων **f⁵** A(D),N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 2341 N(B) [0.5%] NU

¹⁴ δε **f⁵** A,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC || --- NB,D,N [3%] NU

¹⁵ εις σε **f⁵** D,N [95.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- NA,B,W [4.5%] NU

¹⁶ μετανοηση *rell* || μετανοησει [11%]

¹⁷ αμαρτη **f⁵** Η [96%] CP,HF,RP,TR,OC || αμαρτηση A,B,D,N,W [4%] NU

¹⁸ της ημερας **f⁵** A,N,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || --- NB,D [2%] NU

¹⁹ επιστρεψη **f⁵** N,W [92%] CP,HF,RP || 1 επι σε [3%] TR || 1 προς σε NA,B,D [4%] OC,NU || 1 εις σε [1%] || one other variant (15% have επιστρεψει scattered among the variants)

²⁰ ειπον *rell* || ειπαν NB,D [1%] NU

²¹ ειχετε **f⁵** D [50%] CP,TR || εχετε P⁷⁵NA,B [50%] HF,RP,OC,NU || εχεται N,W

συκαμίνῳ ταύτῃ,¹ “Ἐκριζώθητι, καὶ φυτεύθητι ἐν τῇ θαλάσσῃ”, καὶ ὑπήκουσεν ὃν ὑμῖν.

The thanks that a slave gets

7 “Τίς δὲ ἔξ ὑμῶν, δοῦλον ἔχων ἀροτριῶντα ἢ ποιμαίνοντα, ὃς εἰσελθόντι ἐκ τοῦ ἀγροῦ, ἐρεῖ² εὐθέως, ‘Παρελθὼν ὀνάπεσε?’³ 8 Άλλ’ οὐχὶ ἐρεῖ αὐτῷ, “Ετοίμασον τί δειπνήσω, καὶ περιζωσάμενος διακόνει μοι ἔως⁴ φάγω καὶ πίω, καὶ μετὰ ταῦτα φάγεσαι καὶ πίεσαι σύ?’ 9 Μὴ χάριν ἔχει⁵ τῷ δούλῳ ἐκείνῳ⁶ ὅτι ἐποίησεν τὰ διαταχθέντα? Οὐ δοκῶ!⁷ 10 Οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε ὅτι ‘Δοῦλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν, ὅτι⁸ ὃ ὠφείλομεν⁹ ποιῆσαι πεποιήκαμεν’.”

Jesus cleanses ten lepers

11 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτὸν¹⁰ εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ αὐτὸς διήρχετο διὰ μέσου¹¹ Σαμαρείας καὶ Γαλιλαίας. 12 Καὶ εἰσερχομένου αὐτοῦ εἰς τινα κώμην, ἀπήντησαν αὐτῷ¹² δέκα λεπροὶ ἄνδρες, οἵ ἔστησαν πόρρωθεν. 13 Καὶ αὐτοὶ ἥραν φωνὴν λέγοντες, “Ιησοῦ, Ἐπιστάτα, ἐλέησον ἡμᾶς!” 14 Καὶ ἴδων εἶπεν αὐτοῖς, “Πορευθέντες ἐπιδείξατε ἑαυτοὺς τοῖς ἱερεῦσιν”. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὑπάγειν αὐτοὺς ἐκαθαρίσθησαν! 15 Εἰς δὲ ἔξ αὐτῶν, ἴδων ὅτι ἵάθη, ὑπέστρεψεν μετὰ φωνῆς μεγάλης δοξάζων τὸν Θεόν· 16 καὶ ἐπεσεν ἐπὶ πρόσωπον παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, εὐχαριστῶν αὐτῷ—καὶ αὐτὸς ἦν Σαμαρείτης!¹³ 17 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν: “Οὐχὶ οἱ δέκα ἐκαθαρίσθησαν? Οἱ δὲ ἐννέα¹⁴ ποῦ; 18 Οὐχ εὐρέθησαν

¹ ταυτη **f⁸⁵** A,B,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || --- P⁷⁵N(D) [0.5%]

² ερει **f⁸⁵** A,W [93.5%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 αντω P⁷⁵NB,D,N [6.5%] NU

³ αναπεσε **f⁸⁵** P⁷⁵NB,D,W [80%] CP,HF,RP,OC,NU || αναπεσαι A,N [18%] TR || αναπεσον [2%] || three other variants

⁴ εως *reI* || 1 αν A,N [19%]

⁵ χαριν εχει **f⁸⁵** A,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 P⁷⁵NB,D [1%] NU

⁶ τω δουλω εκεινω **f⁸⁵** N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || 12 P⁷⁵A,B,D [1%] NU || --- N

⁷ ου δοκω **f⁸⁵** A,N,W [93.8%] CP,HF,RP,OC || αντω 12 D (2.8%) TR || αντω (0.2%) || παντα ...

⁸ αντω 12 (0.6%) || παντα ... 12 (0.3%) || two other readings (0.1%) || --- P⁷⁵B (1.5%) NU || long omissions N (0.6%)

⁹ οτι **f⁸⁵** N,W [95%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵N,A,B,D [5%] NU

¹⁰ μεσου **f⁸⁵** A,N,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || μεσον P⁷⁵NB(D) [0.5%] NU || ανα μεσον [1.5%] CP,RP || οφιλομεν N

¹¹ αυτον **f⁸⁵** A,D,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB [1%] NU

¹² αυτω **f⁸⁵** ΝA,N,W [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || --- P⁷⁵B(D) [0.3%]

¹³ σαμαρειτης *reI* || σαμαριτης ΝD,N,W [3.5%] NU || σαμαρειτις [4%] || one other variant

¹⁴ εννεα *reI* || εννε CP

ὑποστρέψαντες δοῦναι δόξαν τῷ Θεῷ εἰ μὴ ὁ ἀλλογενῆς οὗτος!” **19** Καὶ εἶπεν αὐτῷ, “Ἄναστὰς πορεύου· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε.”

The coming of the Kingdom

20 Ἐπερωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Φαρισαίων πότε ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἀπεκρίθη αὐτοῖς καὶ εἶπεν: “Οὐκ ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ μετὰ παρατηρήσεως· **21** οὐδὲ ἐροῦσιν, ‘Ιδοὺ ὁδε!’ ἢ¹ ‘Ιδοὺ² ἐκεῖ!’ ίδοὺ γάρ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστιν.”

22 Εἶπεν δὲ³ πρὸς τοὺς μαθητάς: “Ἐλευσονται ἡμέραι ὅτε ἐπιθυμήσετε⁴ μίαν τῶν ἡμερῶν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου ἵδειν, καὶ οὐκ ὄψεσθε. **23** Καὶ ἐροῦσιν ὑμῖν, ‘Ιδοὺ ὁδε!’ ἢ ‘Ιδοὺ ἐκεῖ!'⁵ Μὴ ἀπέλθητε μηδὲ διώξητε. **24** Ὡσπερ γάρ ἡ ἀστραπὴ ἡ⁶ ἀστράπτουσα ἐκ τῆς ὑπ⁷ οὐρανὸν εἰς τὴν ὑπ⁸ οὐρανὸν λάμπει, οὕτως ἔσται⁸ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ.⁹ **25** Πρῶτον δὲ δεῖ αὐτὸν πολλὰ παθεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. **26** Καὶ καθὼς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις¹⁰ Νῶε, οὕτως ἔσται καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου. **27** Ἡσθιον, ἔπινον, ἐγάμουν, ἔξεγαμίζοντο,¹¹ ὅχρι ἷς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν, καὶ ἥλθεν ὁ κατακλυσμὸς καὶ ἀπώλεσεν ἄπαντας.¹² **28** Ὄμοιώς καὶ ὡς¹³ ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Λώτ· Ἡσθιον, ἔπινον, ἡγόραζον, ἐπώλουν, ἐφύτευον, φύκοδόμουν—**29** ἦ δὲ ἡμέρα ἔξῆλθεν Λώτ ἀπὸ Σοδόμων, ἔβρεξεν πῦρ καὶ θεῖον ἀπ’ οὐρανοῦ καὶ ἀπώλεσεν ἄπαντας.¹⁴ **30** Κατὰ ταῦτα¹⁵ ἔσται ἡ ἡμέρα ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἀποκαλύπτεται.

¹ η *reI* || --- [13%] CP || καὶ W

² ιδου **f⁵** A,D,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB [1%] NU

³ δε *reI* || 1 καὶ CP || 1 οὐν D

⁴ επιθυμησετε *reI* || επιθυμησητε N [10%] || επιθυμησεται ΝA,W [10%] || επιθυμησηται B

⁵ ωδε η ιδου εκει **f⁵** A [52%] HF,RP,TR || 134 D,W [15%] CP,OC || 1 και 34 [5%] || 1234 ο χριστος N [15%] || 134 ο Χριστος [9%] || 124 [4%] || ~ 4231 P⁷⁵B[NU] || ~ 4 και 31 Ν

⁶ η **f⁵** A,D [88%] CP,HF,RP,TR || --- P⁷⁵NB,N,W [12%] OC,NU

⁷ υπ **f⁵** N [92%] CP,HF,RP,TR,OC || υπο τον P⁷⁵ΝA,B,D,W [7%] NU (at least 1% have των ουρανων)

⁸ εσται **f⁵** P⁷⁵ΝA,B,W [92.5%] CP,HF,RP,NU || 1 και D,N [7.5%] TR,OC

⁹ εν τη ημερα αυτου **f⁵** ΝA,N,W [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || --- P⁷⁵B,D

¹⁰ ημεραις *reI* || 1 του [3%] TR

¹¹ εξεγαμιζοντο **f⁵** A,N,W [82%] CP,HF,RP,TR,OC || εγαμιζοντο P⁷⁵NB,D [18%] NU

¹² απαντας **f⁵** ΝA,N,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || παντας P⁷⁵B,D [2%] NU

¹³ και ως **f⁵** A,D,N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || καθως P⁷⁵NB [1.5%] NU

¹⁴ απαντας **f⁵** ΝA,N,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || παντας B,D [2.5%] NU

¹⁵ ταυτα **f⁵** ΝA,W [94%] CP,HF,RP,TR || τα αυτα B,D,N [6%] OC,NU

31 Ἔν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὅς ἔσται ἐπὶ τοῦ δώματος, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ καταβάτω ἀραι αὐτά· καὶ ὁ ἐν τῷ¹ ἀγρῷ ὄμοιός μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὄπίσω. 32 Μνημονεύετε τῆς γυναικὸς Λώτ! 33 Ὁς ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι² ἀπολέσει³ αὐτήν, καὶ ὅς ἐὰν⁴ ἀπολέσῃ⁵ αὐτήν⁶ ζωογονήσει αὐτήν. 34 Λέγω ὑμῖν: ταύτη τῇ νυκτὶ δύο ἔσονται⁷ ἐπὶ κλίνης μιᾶς⁸ εἰς παραληφθήσεται⁹ καὶ ὁ ἔτερος ἀφεθήσεται. 35 Δύο ἔσονται¹⁰ ἀλήθουσαι ἐπὶ τὸ αὐτό¹¹ μία παραληφθήσεται¹² καὶ ἡ¹³ ἐτέρα ἀφεθήσεται.”¹⁴

37 Καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν αὐτῷ, “Ποῦ, Κύριε?” Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, “Οπου τὸ σῶμα,¹⁵ ἐκεῖ συναχθήσονται καὶ οἱ ἀετοί.”¹⁶

Parable of a persistent widow

18 Ἔλεγεν δὲ καὶ¹⁷ παραβολὴν αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι¹⁸ καὶ μὴ ἐκκακεῖν,¹⁹ 2 λέγων: “Κριτής τις ἦν τινι πόλει τὸν Θεὸν μὴ φοβούμενος καὶ ἄνθρωπον μὴ ἐντρεπόμενος. 3 Χήρα δὲ²⁰ ἦν ἐν τῇ πόλει

¹ τῷ **f⁸⁵** A,D,N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵ΝB [1.5%] NU

² σῶσαι **f⁸⁵** ΝA,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || περιποιησασθαι P⁷⁵B [0.3%] NU || ζωογονησαι (D)

³ ἀπολεσει *reI* || ἀπολεση W [14%] || one other variant

⁴ καὶ οἱ εαν **f⁸⁵** A,N,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || 2 δαν P⁷⁵ΝB [1%] NU || 12 αν D [1%] || three other variants

⁵ απολεση *reI* || απολεσει A,N [16%]

⁶ αυτην **f⁸⁵** A,N,W [92.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵ΝB,D [1.5%] NU || 1 ενεκεν εμου [5%] || την ψυχην αυτου [1%]

⁷ δυο εσονται **f⁸⁵** A,N,W [48%] OC || ~ 21 P⁷⁵ΝB(D) [52%] CP,HF,RP,TR,NU

⁸ μιας **f⁸⁵** A,D,N,W [97%] CP,HF,RP,OC || 1 ο P⁷⁵ΝB [3%] TR,NU

⁹ παραληφθήσεται *reI* || παραλημφθήσεται P⁷⁵ΝA,B,N,W [1.5%] NU || παραλειφθήσεται [4%] || παραλαμβανεται [7%] || παραλαμβανετε D

¹⁰ δυο εσονται **f⁸⁵** A,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 P⁷⁵B,D,Q [1%] NU || two other variants (Ν omits verse)

¹¹ αυτο **f⁸⁵** A,N,W [89%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 η P⁷⁵B,D,Q [11%] NU

¹² παραληφθήσεται *reI* || παραλημφθήσεται P⁷⁵ΝA,B,N,Q,W [1%] NU || παραλειφθήσεται [3.5%] || παραλαμβανεται [1.5%]

¹³ καὶ η **f⁸⁵** A,D,N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 1 δε P⁷⁵B,Q [1.5%] NU

¹⁴ αφεθησetai **f⁸⁵** P⁷⁵ΝA,B,N,Q,W [80%] HF,RP,TR,NU || αφεθησetai 36 δυο εσονται (-ε, OC) εν τω αγρω ο (-ο OC) εις παραληφθησetai και ο ετερος αφεθησetai (with variations) (D) [20%] CP, some TRs(OC)

¹⁵ σωμα *reI* || πτωμα [16%]

¹⁶ συναχθησontai και οι αετοι **f⁸⁵** [29%] || 134 A,D,N,W [68%] CP,HF,RP,TR ||

~ 234 επισυναχθησontai ΝB [0.5%] NU || ~ 341 [1%] || επισυναχθησontai 34 Q [1%] || επισυναχθησontai 234 OC

¹⁷ και **f⁸⁵** A,D,N,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC || --- ΝB,Q [3%] NU

¹⁸ προσευχεσθαι **f⁸⁵** D [57%] CP,HF,RP,TR || 1 αντους ΝA,B,N,Q,W [43%] OC,NU

¹⁹ εκκακein **f⁸⁵** W [88%] CP,HF,RP,TR,OC || εγκακein (ΝA,B,D,Q)N [12%] NU

²⁰ δε *reI* || 1 τις N [16%]

έκεινη, καὶ ἥρχετο πρὸς αὐτὸν, λέγουσα, “Ἐκδίκησόν με ἀπὸ τοῦ ὀντιδίκου μου”. **4** Καὶ οὐκ ἥθελεν¹ ἐπὶ χρόνον· μετὰ δὲ ταῦτα εἶπεν ἐν ἑαυτῷ, ‘Εἰ καὶ τὸν Θεὸν οὐ φοβοῦμαι καὶ ἄνθρωπον οὐκ² ἐντρέπομαι, **5** διά γε τὸ παρέχειν μοι κόπον³ τὴν κήραν⁴ ταύτην, ἐκδικήσω αὐτήν, ἵνα μὴ εἰς τέλος ἔρχομένη ὑπωπιάζῃ⁵ με!’”

6 Εἶπεν δὲ ὁ Κύριος: “Ἄκουσατε τί ὁ κριτὴς τῆς ἀδικίας λέγει. **7** Ο δὲ Θεὸς οὐ μὴ ποιῆσῃ⁶ τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ τῶν βιούντων πρὸς αὐτὸν⁷ ἡμέρας καὶ νυκτός, καὶ μακροθυμῶν⁸ ἐπ’ αὐτοῖς? **8** Λέγω⁹ ὑμῖν ὅτι ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν ἐν τάχει. Πλὴν ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἐλθὼν, ἀρα εὐρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς?”

Parable of a Pharisee and a publican

9 Εἶπεν δὲ¹⁰ πρός τινας τοὺς πεποιθότας ἐφ' ἑαυτοῖς ὅτι εἰσὶν δίκαιοι καὶ ἔξουθενοῦντας τοὺς λοιπούς τὴν παραβολὴν ταύτην: **10** “Ἄνθρωποι δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν προσεύξασθαι, ὁ εἰς Φαρισαῖος καὶ ὁ ἔτερος τελώνης. **11** Ο Φαρισαῖος σταθεὶς πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα προσηγέρθη: ‘Ο Θεός, εὐχαριστῶ σοι ὅτι οὐκ εἰμὶ ὕσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων—ἄρπαγες, ἄδικοι, μοιχοί—ἢ καὶ ως οὗτος ὁ τελώνης. **12** Νηστεύω δὶς τοῦ σαββάτου· ἀποδεκατῶ πάντα ὄσα κτῶμαι.’ **13** Καὶ ὁ¹¹ τελώνης, μακρόθεν ἐστὼς, οὐκ ἥθελεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπάραι,¹² ἀλλ’ ἔτυπτεν εἰς¹³ τὸ στῆθος αὐτοῦ λέγων, ‘Ο Θεός, ιλάσθητί μοι τῷ ἀμαρτωλῷ! **14** Λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἢ γάρ ἔκεινος.¹⁴ ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.’”

¹ ηθελεν **f⁵⁵** ΝA,B,D,N,Q,W [47%] NU || ηθελησεν [53%] CP,HF,RP,TR,OC

² καὶ ανθρωπον ουκ **f⁵⁵** A,D,N,Q,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ ουδε 2 ΝB [1%] NU

³ κοπον *reI* || κοπους ΝN [13%]

⁴ κήραν *reI* || κηρα [17%]

⁵ υπωπιαζη **f⁵⁵** ΝA,B,D,Q [45%] TR,NU || υποπιαζη (Ν) [42%] CP,HF,RP,OC || υποπιεζη [6.5%] || υποπιοζει [6%] || υποπταζη W || one other variant

⁶ ποιηση **f⁵⁵** P⁷⁵ΝB,D,N,Q [63%] CP,HF,RP,OC,NU || ποιησει A,W [37%] TR

⁷ προς αυτον **f⁵⁵** A,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || αυτω P⁷⁵ΝB,Q [1%] NU || αυτων D

⁸ μακροθυμων **f⁵⁵** N,W [94.5%] CP,HF,RP,TR,OC || μακροθυμει ΝA,B(D)Q [5.5%] NU

⁹ λεγω *reI* || ναι 1 N [12%] CP

¹⁰ δε **f⁵⁵** A,W [86%] CP,HF,RP || 1 και P⁷⁵ΝB,D,N,Q [14%] TR,OC,NU

¹¹ και ο **f⁵⁵** A,D,N,Q,W [95%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 2 δε P⁷⁵ΝB,T [5%] NU

¹² εις τὸν ουρανὸν επαραι **f⁵⁵** A,D,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 4123 ΝB,Q,T [1%] NU

¹³ εις **f⁵⁵** A,N,W [95%] CP,HF,RP,TR,OC || --- ΝB,D,Q,T [5%] NU

¹⁴ η γαρ εκεινος **f⁵⁵** A,N,Q [98%] CP,HF,RP,OC || 13 W [1%] TR || παρ εκεινον ΝB,T [1%] NU || D is wild

You enter the Kingdom like a child does

15 Προσέφερον δὲ αὐτῷ καὶ τὰ βρέφη, ἵνα αὐτῶν ἄπτηται· ιδόντες δὲ¹ οἱ μαθηταὶ,² ἐπειμησαν³ αὐτοῖς. 16 Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτὰ⁴ εἶπεν· “Ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά, τῶν γὰρ τοιούτων ἔστιν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. 17 Ἄμην λέγω ὑμῖν, ὃς ἐὰν⁵ μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ὡς παιδίον οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν.”

An upright, rich ruler

18 Καὶ ἐπηρώτησέν τις αὐτὸν ἄρχων λέγων, “Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω?” 19 Ἐἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς: “Τί με λέγεις ἀγαθόν? Οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἰς, ὁ Θεός. 20 Τὰς ἐντολὰς οἶδας: ‘Μὴ μοιχεύσῃς, Μὴ φονεύσῃς, Μὴ κλέψῃς, Μὴ ψευδομαρτυρήσῃς, Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου’.”⁶ 21 Ὁ δὲ εἶπεν, “Ταῦτα πάντα⁷ ἐφυλαξάμην⁸ ἐκ νεότητός μου”.⁹ 22 Ἀκούσας δὲ ταῦτα¹⁰ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, “Ἐτι ἔν σοι λείπει: πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον καὶ διάδοσ¹¹ πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ¹² καὶ δεῦρο, ἀκολούθει μοι.” 23 Ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα περίλυπος ἐγένετο,¹³ ἦν γὰρ πλούσιος σφόδρα.

Riches tend to keep people out of the Kingdom

24 Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς περίλυπον γενόμενον¹⁴ εἶπεν: “Πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰσελεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ!¹⁵ 25 Εὐκοπώτερον γάρ ἔστιν κάμηλον διὰ τρυμαλιᾶς ῥαφίδος¹⁶ εἰσελ-

¹ ιδόντες δε *reI* || ~ καὶ 1 [1.5%] OC

² μαθηταὶ *reI* || 1 αὐτοῦ [13%]

³ επειμησαν **f⁵⁵** (A)N,W [96%] CP,HF,RP,TR,OC || επειμιων Ν(B)(D)T [4%] NU

⁴ προσκαλεσαμενος αυτα ειπεν **f⁵⁵** A,N,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || προσεκαλεσατο 2 λεγων Ν [0.5%] NU || προσεκαλειτο 2 λεγων D [2%] || προσεκαλεσατο λεγων B

⁵ εαν **f⁵⁵** A,N [97%] CP,HF,RP,TR,OC || αν ΝB,D,W [3%] NU

⁶ σου **f⁵⁵** ΝΝ [80%] CP,HF,RP,TR,OC || --- A,B,D,W [20%] NU

⁷ ταῦτα παντα *reI* || ~ 21 A,N [11%]

⁸ εφυλαξαμην **f⁵⁵** D,N,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || εφυλαξα ΝA,B [2%] NU

⁹ μου **f⁵⁵** ΝA,N,W [99.8%] CP,HF,RP,TR,OC || --- B,D,NU

¹⁰ ταῦτα **f⁵⁵** A,N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- ΝB,D [1.5%] NU

¹¹ διαδος *reI* || δος ΝA,D,N [11%]

¹² ουρανω **f⁵⁵** N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ουρανοις ΝA [1%] || τοις ουρανοις B,D[NU] || two other variants

¹³ εγενετο **f⁵⁵** A,D,N,W [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC || εγενηθη ΝB [0.3%] NU

¹⁴ περιλυπον γενομενον **f⁵⁵** A(D)N,W (98.9%) CP,HF,RP,TR,OC[NU] || 1 (0.2%) || --- Ν(B) (0.9%)

¹⁵ εισελευσονται εις την βασιλειαν του θεου **f⁵⁵** A,N,W [88%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 234561 ΝD [1%] || ~ 23456 εισπορευονται B [0.2%] NU || 1234 των ουρανων [11%]

¹⁶ τρυμαλιας ραφιδος **f⁵⁵** A,N,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 βελονης [1%] || τρηματος βελονης ΝB,D,NU || τρυπηματος βελονης [1%]

θεῖν ἡ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν!” 26 Εἶπον δὲ οἱ ἀκούσαντες, “Καὶ τίς δύναται σωθῆναι?” 27 Ο δὲ εἶπεν, “Τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις δυνατὰ ἔστιν παρὰ τῷ Θεῷ.”¹

28 Εἶπεν δὲ² Πέτρος, “Ιδοὺ, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ³ ἥκολου-θήσαμέν σοι!” 29 Ο δὲ εἶπεν αὐτοῖς, “Ἄμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐδείς ἔστιν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν ἡ γονεῖς ἡ ἀδελφοὺς ἡ γυναικα⁴ ἡ τέκνα, ἔνεκεν τῆς βασι-λείας τοῦ Θεοῦ, 30 ὃς οὐ⁵ μὴ ἀπολάβῃ⁶ πολλαπλασίονα ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, καὶ ἐν τῷ αἰώνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον.”

Jesus declares His coming death and resurrection—third time

31 Παραλαβὼν δὲ τὸν δώδεκα εἶπεν πρὸς αὐτούς: “Ιδοὺ, ἀναβαίνο-μεν εἰς Ἱεροσόλυμα,⁷ καὶ τελεσθήσεται⁸ πάντα τὰ γεγραμμένα διὰ τῶν προφητῶν τῷ Υἱῷ τοῦ Ἀνθρώπου: 32 Παραδοθήσεται γὰρ τοῖς ἔθνεσιν, καὶ ἐμπαιχθήσεται καὶ ὑβρισθήσεται καὶ ἐμπτυσθήσεται, 33 καὶ μα-στιγώσαντες ἀποκτενοῦσιν αὐτόν. Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ⁹ ἀναστήσεται.” 34 Καὶ αὐτοὶ οὐδὲν τούτων συνῆκαν, καὶ ἦν τὸ ρῆμα τοῦτο κεκρυμμένον ἀπ’ αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα.

A blind man near Jericho

35 Ἔγένετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίζειν αὐτὸν εἰς Ἱεριχὼ, τυφλός τις ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν.¹⁰ 36 Ἀκούσας δὲ ὅχλου διαπορευομένου, ἐπυν-θάνετο τί¹¹ εἴη τοῦτο.¹² 37 Ἀπήγγειλαν δὲ αὐτῷ ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος παρέρχεται. 38 Καὶ ἐβόησεν λέγων, “Ιησοῦ, Υἱὲ Δαυίδ, ἐλέησόν με!” 39 Καὶ οἱ προάγοντες ἐπετίμων αὐτῷ ἵνα σιωπήσῃ¹³ αὐτὸς δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν, “Υἱὲ Δαυίδ, ἐλέησόν με!” 40 Σταθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς

¹ εστιν παρα τω θεω **f85** A,N [92%] CP,HF,RP,TR || ~ 2341 ΝΒ [6%] OC,NU || 124 [2%] || ~ 241 D,W

² δε **f85** A,W [85%] CP,HF,RP || 1 ο ΝΒ,D,N [15%] TR,OC,NU

³ αφήκαμεν παντα και **f85** ΝΑ,N,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || αφεντες τα ιδια B [0.2%] NU || τα ιδια αφεντες D || αφεντες 2 τα ιδια [1%] || 2 τα ιδια αφεντες [0.5%]

⁴ γονεις η αδελφους η γυναικα **f85** A,N,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 52341 ΝΒ [0.5%] NU || 123 η αδελφας 45 D [2%] || several other variants

⁵ ος ου **f85** A,N,W [95.5%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 ουχι ΝΒ [1%] NU || και 2 Q [1.5%] || 1 [2%] || εαν D

⁶ απολαβη **f85** ΝΑ,N,W [92%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || λαβη B,D [8%]

⁷ ιεροσολυμα **f85** A,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ιερουσαλημ ΝΒ,D [1%] NU

⁸ τελεσθησetai rell || τελειωθησetai [3%] OC

⁹ ημερα τη τριτη rell || ~ 32 [20%]

¹⁰ προσαιτων **f85** A,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || επαιτων ΝΒ(D)Q,T [0.5%] NU

¹¹ τι **f85** ΝΑ,B,T,W [70%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || 1 αν D,Q [30%]

¹² τουτο rell || ταντα [1%] OC

¹³ σιωπηση **f85** ΝΑ,Q [95.5%] CP,HF,RP,TR,OC || σιωπησει [2%] || σιγηση (B,D,W)T [2.5%] NU

ἐκέλευσεν αὐτὸν ὀχθῆναι πρὸς αὐτόν. Ἐγγίσαντος δὲ αὐτοῦ ἐπηρώτησεν αὐτὸν λέγων,¹ 41 “Τί σοι θέλεις ποιήσω;” Ο δὲ εἶπεν, “Κύριε, ἵνα ἀναβλέψω!” 42 Καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ: “Ἀνάβλεψον! Ἡ πίστις σου σέσωκέν σε.” 43 Καὶ παραχρῆμα ἀνέβλεψεν, καὶ ἤκολούθει αὐτῷ δοξάζων τὸν Θεόν. Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἵδων ἔδωκεν αἷνον τῷ Θεῷ.

Zacchaeus

19 Καὶ εἰσελθὼν² διήρχετο τὴν Ἱεριχώ. 2 Καὶ ἴδου, ἀνὴρ ὄνόματι καλούμενος Ζακχαῖος—καὶ αὐτὸς ἦν ἀρχιτελώνης, καὶ οὗτος ἦν³ πλούσιος! 3 Καὶ ἐζήτει ἴδεν τὸν Ἰησοῦν τίς ἐστιν, καὶ οὐκ ἤδυνατο ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ὅτι τῇ ἡλικίᾳ μικρὸς ἦν. 4 Καὶ προδραμὼν⁴ ἔμπροσθεν⁵ ἀνέβη ἐπὶ συκομοραίαν,⁶ ἵνα ἴδῃ αὐτόν, ὅτι⁷ ἐκείνης ἥμελλεν⁸ διέρχεσθαι. 5 Καὶ ὡς ἤλθεν ἐπὶ τὸν τόπον, ἀναβλέψας ὁ Ἰησοῦς ἐίδεν αὐτὸν, καὶ⁹ εἶπεν πρὸς αὐτόν, “Ζακχαῖε, σπεύσας κατάβηθι, σήμερον γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι”. 6 Καὶ σπεύσας κατέβη, καὶ ὑπεδέξατο αὐτὸν χαίρων. 7 Καὶ ἴδοντες, πάντες¹⁰ διεγόγγυζον, λέγοντες ὅτι “Παρὰ ἀμαρτωλῷ ἀνδρὶ εἰσῆλθεν καταλῦσαι!”

8 Σταθεὶς δὲ Ζακχαῖος εἶπεν πρὸς τὸν Κύριον,¹¹ “Ιδοὺ, τὰ ἡμίση¹² τῶν ὑπαρχόντων μου,¹³ Κύριε, δίδωμι τοῖς πτωχοῖς,¹⁴ καὶ εἴ τινός τι ἐσυκοφάντησα, ἀποδίδωμι τετραπλοῦν.” 9 Ἐπίπεν δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς ὅτι “Σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγένετο, καθότι καὶ αὐτὸς υἱὸς Ἀβραάμ

¹ λεγων **f⁸⁵** A,Q,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- NB,D,T [1.5%] NU

² εισελθων **reI** || 1 ο ιησους [13%] || two other variants

³ ουτος ην **f⁸⁵** A(W)Q [92%] CP,HF,RP,TR,OC || αυτος 2 [1%] || αυτος B,T [6%] NU || 2 Ν [1%] || --- D

⁴ προδραμων **f⁸⁵** ΝA,B,Q [67%] HF,RP,TR,OC,NU || προσδραμων T,W [20%] CP || δραμων [13%] || προλαβων D

⁵ εμπροσθεν **f⁸⁵** A,D,Q,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || εις το 1 NB,T [1%] NU

⁶ συκομοραιαν **f⁸⁵** [58%] || συκομωραιαν T,W [33%] HF,RP,TR || συκομωρεαν D,Q [7%] CP || συκομορεαν NB [2%] OC,NU || συκομωραιαν A

⁷ οτι **f⁸⁵** ΝA,B(D)Q,T,W [75%] CP,HF,RP,OC,NU || 1 δι [25%] TR

⁸ ημελλεν **f⁸⁵** ΝA,B,D,Q,T,W [60%] TR,OC,NU || εμελλεν [40%] CP,HF,RP

⁹ ειδεν αυτον και **f⁸⁵** A(D)Q,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- NB,T [1%] NU

¹⁰ παντες **f⁸⁵** ΝA,B,D,Q,T,W [90%] CP,HF,RP,OC,NU || απαντες [10%] TR

¹¹ κυριον **reI** || ιησουν [21%]

¹² ημιση **f⁸⁵** Q [96.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ημισια ΝB [2%] NU || ημισεια [0.5%] || ημισιν A(W) [1%] || ημυσοι D

¹³ των υπαρχοντων μου **f⁸⁵** A,Q,W [89%] CP,HF,RP,TR,OC || ~312 NB [1%] NU || 12 μοι D [10%]

¹⁴ διδωμι τοις πτωχοις **f⁸⁵** A,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC || ~231 Ν,D,Q [1%] NU || 13 [2%] || ~31 B

ἐστιν· **10** ἦλθεν γὰρ ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ζητῆσαι¹ καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός.”

Parable of the despised king

11 Ἄκουοντων δὲ αὐτῶν ταῦτα, προσθεὶς εἶπεν παραβολήν, διὰ τὸ ἔγγὺς αὐτὸν εἶναι Ἱερουσαλήμ² καὶ δοκεῖν αὐτοὺς ὅτι παραχρῆμα μέλλει ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἀναφαίνεσθαι. **12** Εἶπεν οὖν: “Ἄνθρωπός τις εὐγενὴς ἐπορεύθη εἰς χώραν μακρὰν λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν καὶ ὑποστρέψαι. **13** Καλέσας δὲ δέκα δούλους ἑαυτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς δέκα μνᾶς, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, ‘Πραγματεύσασθε³ ἔως⁴ ἔρχομαι’. **14** Οἱ δὲ πολῖται αὐτοῦ ἐμίσουν αὐτόν, καὶ ἀπέστειλαν πρεσβείαν ὅπίσω αὐτοῦ λέγοντες, ‘Οὐ θέλομεν⁵ τοῦτον βασιλεῦνσαι ἐφ’ ἡμᾶς’. **15** Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐπανελθεῖν αὐτὸν, λαβόντα τὴν βασιλείαν,⁶ εἶπεν φωνῇθηναι αὐτῷ τοὺς δούλους τούτους οἵς ἔδωκεν⁷ τὸ ἀργύριον, ἵνα γνῷ⁸ τίς τί διεπραγματεύσατο.⁹ **16** Παρεγένετο δὲ ὁ πρῶτος λέγων, ‘Κύριε, ἡ μνᾶ¹⁰ σου προσειργάσατο δέκα¹¹ μνᾶς!’. **17** Καὶ εἶπεν αὐτῷ: ‘Ἐῦ,¹² ἀγοθὲ δοῦλε! “Οτι ἐν ἐλαχίστῳ πιστὸς ἐγένουν, ἵσθι ἔξουσίαν ἔχων ἐπάνω δέκα πόλεων!” **18** Καὶ ἦλθεν ὁ δεύτερος λέγων, ‘Κύριε, ἡ μνᾶ¹³ σου¹⁴ ἐποίησεν πέντε μνᾶς’. **19** Εἶπεν δὲ καὶ τούτῳ, ‘Καὶ σὺ γίνου ἐπάνω¹⁵ πέντε πόλεων’. **20** Καὶ ἔτερος¹⁶ ἦλθεν

¹ ζητησαι *reI* || ζητεῖσαι CP

² αὐτὸν είναι iερουσαλημ F⁵A(D)W [96%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 213 Q [3%] || ~ 231 NB [0.5%]
NU || three other variants

³ πραγματευσασθε *reI* || πραγματευσασθαι ΝΑ [1%] || πραγματευεσθε [11%] || πραγματευεσθαι D,W [1.5%]

⁴ εως F⁵ [91%] CP,HF,RP,TR || εν ω ΝΑ,B,D,W [9%] OC,NU

⁵ θελομεν *reI* || θελωμεν [18%]

⁶ βασιλειαν F⁵ [37%] CP || 1 και ΝΑ,B,D,W [63%] HF,RP,TR,OC,NU

⁷ εδωκεν F⁵ A,W [93%] CP,HF,RP,TR,OC || δεδωκει ΝB,D [3%] NU || εδωθη [1%] || δεδωκε [1.5%] || εδεδωκεi [1.5%]

⁸ γνω F⁵ A,W [98%] CP,HF,RP,TR || γνοι ΝB,D [0.5%] NU || επιγνω [1.5%] OC

⁹ τις τι διεπραγματευσατο F⁵ A (93.3%) CP,HF,RP,TR,OC || 12 επραγματευσατο W (5.3%) ||

2 διεπραγματευσαντο ΝB,D (0.7%) NU || 12 διεπραξατο (0.7%) (There are a number of small variations, but all told only 0.8% omit τις and 0.7% omit τι, while there are at least eight further variations of the verb.)

¹⁰ μνα F⁵ ΝΑ,B,D,W [55%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || μνας [45%]

¹¹ προσειργασατο δεκα F⁵ W [94%] CP,HF,RP,TR,OC || προσηργασατο 2 A [2%] || ειργασατο 2 [1.5%] || εποιησε 2 [1.5%] || ~ 2 προσηργασατο (Ν)B(D) [1%] NU

¹² εν F⁵ ΝΑ,W [99.8%] CP,HF,RP,TR,OC || ενγε B,D [0.2%] NU

¹³ μνα F⁵ ΝΑ,B,D,W [55%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || μνας N [45%]

¹⁴ κυριε η μνα σου F⁵ A,D,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 2341 NB [0.3%] NU || ~ 2 μνας 41 [0.2%]

¹⁵ γινουν επανω F⁵ (A)(D)N(W) [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 (ΝB) [1%] NU

¹⁶ ετερος F⁵ A,N,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || ο 1 B,D [2%] NU || οτερος Ν

λέγων: ‘Κύριε, ἵδον ἡ μνᾶ¹ σου, ἷν εἶχον ἀποκειμένην ἐν σουδαρίῳ—
 21 ἐφοβούμην γάρ σε, ὅτι ὄνθρωπος αὐστηρὸς εἰ· αἴρεις ὁ οὐκ ἔθηκας καὶ
 θερίζεις ὁ οὐκ ἔσπειρας.² 22 Λέγει δὲ³ αὐτῷ: “Ἐκ τοῦ στόματός σου κρινῶ
 σε, πονηρὲ δοῦλε! Ἡδεις ὅτι ἐγὼ ἄνθρωπος αὐστηρός εἰμι, αἴρων⁴ ὁ οὐκ
 ἔθηκα καὶ θερίζων ὁ οὐκ ἔσπειρα.⁵ 23 Καὶ διὰ τί οὐκ ἔδωκας τὸ ἀργύριόν
 μου⁶ ἐπὶ τὴν τράπεζαν,⁷ καὶ ἐγὼ⁸ ἐλθὼν⁹ σὺν τόκῳ ἀν ἔπραξα αὐτό?¹⁰
 24 Καὶ τοῖς παρεστῶσιν εἶπεν, “Ἄρατε ἀπ’ αὐτοῦ τὴν μνᾶν καὶ δότε τῷ τὰς
 δέκα μνᾶς ἔχοντι’. 25 (Καὶ εἶπον¹¹ αὐτῷ, ‘Κύριε, ἔχει δέκα μνᾶς.’)
 26 ‘Λέγω γὰρ¹² ὑμῖν, ὅτι παντὶ τῷ ἔχοντι δοθήσεται· ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ
 ἔχοντος, καὶ ὁ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ’ αὐτοῦ.¹³ 27 Πλὴν τοὺς ἔχθρούς¹⁴ μου
 ἐκείνους, τοὺς μὴ θελήσαντάς με βασιλεῦσαι ἐπ’ αὐτούς, ἀγάγετε ὥδε
 καὶ κατασφάξατε¹⁵ ἔμπροσθέν μου!’”

The last week

The ‘Triumphal Entry’

28 Καὶ εἰπὼν ταῦτα ἐπορεύετο ἔμπροσθεν, ἀναβαίνων εἰς Ἱεροσόλυμα.
 29 Καὶ ἐγένετο ώς ἤγγισεν εἰς Βηθσφαγῆ¹⁶ καὶ Βηθανίαν,¹⁷ πρὸς τὸ ὄρος τὸ
 καλούμενον Ἐλαιῶν, ἀπέστειλεν δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ¹⁸ 30 εἰπών.¹⁹
 “Ὑπάγετε εἰς τὴν κατέναντι κώμην, ἐν ᾧ εἰσπορευόμενοι εύρήσετε πῶλον

¹ μνα **f⁵** ΝA,B,D,W [55%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || μνας N [45%]

² εσπειρας *re//* || 1 και συναγεις οθεν ου διεσκορπισας N [13%] OC

³ δε **f⁵** A,W [73%] CP,HF,RP,TR || --- ΝB,N [27%] OC,NU || ο 1 ειπεν D

⁴ εγω ανθρωπος αυστηρος ειμι *re//* || ~ 2341 OC

⁵ εσπειρα *re//* || 1 και συναγων οθεν ου διεσκορπισα N [5%] OC (with variations [3%])

⁶ το αργυριον μου **f⁵** D,N [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 312 ΝA,B,W [1.5%] NU

⁷ την τραπεζαν **f⁵** [23%] TR,OC || 2 ΝA,B,D,N,W [77%] HF,RP,NU || της τραπεζιταις CP

⁸ και εγω **f⁵** A,N,W [99%] (CP)HF,RP,TR,OC || καγω ΝB,D [1%] NU

⁹ εγω ελθων *re//* || ~ 21 [3%] CP

¹⁰ επραξα αυτο **f⁵** D,N,W [89.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 ΝB [0.5%] NU || ~ 2 ανεπραξα A || 1 αυτω [10%]

¹¹ ειπον *re//* || ειπαν ΝB [0.5%] NU || --- (D,W)

¹² γαρ **f⁵** A,D,N,W [96%] CP,HF,RP,TR,OC || --- (Ν)B [4%] NU

¹³ απ αυτου **f⁵** A,D,N,W [99.8%] CP,HF,RP,TR,OC || --- ΝB [0.2%] NU

¹⁴ εκεινους **f⁵** A(D)N,W [91%] CP,HF,RP,TR,OC || τουτους ΝB [8%] NU || --- [1%]

¹⁵ κατασφαξατε **f⁵** A,D,W [96%] CP,HF,RP,TR || 1 αυτους (Ν)B,N [4%] OC,NU

¹⁶ βηθσφαγη **f⁵** B [53%] CP,HF,RP,OC || βηθφαγη ΝA,D,N,W [43%] TR,NU || βηθσφαγην [3%] || βηθφαγην [1%] [Three consonants in a row are decidedly more difficult to pronounce than two—it is hard to imagine why anyone would add the *sigma*.]

¹⁷ βηθανιαν **f⁵** A,N,W [94%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || βιθανιαν [5.5%] || βηθανια ΝB,D [0.5%]

¹⁸ αυτου **f⁵** A,D,N,W [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC || --- ΝB [0.3%] NU

¹⁹ ειπων **f⁵** A,N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || λεγων ΝB,D [1.5%] NU

δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς πώποτε ἀνθρώπων ἐκάθισεν.¹ Λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε. 31 Καὶ ἐάν τις ὑμᾶς ἐρωτᾷ, ‘Διὰ τί λύετε?’ οὕτως ἐρεῖτε αὐτῷ² ὅτι “Ο Κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει”.

A steed for the King

32 Άπελθόντες δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς.³ 33 Λυόντων δὲ αὐτῶν τὸν πῶλον, εἰπον⁴ οἱ κύριοι αὐτοῦ πρὸς αὐτούς, “Τί λύετε τὸν πῶλον?” 34 Οἱ δὲ εἶπον,⁵ “Ο Κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει”. 35 Καὶ ἥγαγον αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν· καὶ ἐπιρρίψαντες⁶ ἑαυτῶν⁷ τὰ ἱμάτια ἐπὶ τὸν πῶλον, ἐπεβίβασαν τὸν Ἰησοῦν. 36 Πορευομένου δὲ αὐτοῦ, ὑπεστρώννυον τὰ ἱμάτια αὐτῶν⁸ ἐν τῇ ὁδῷ.

Rejoicing and praising

37 Ἐγγίζοντος δὲ αὐτοῦ ἥδη πρὸς τὴν καταβάσει τοῦ Ὁρους τῶν Ἐλαιῶν, ἦρξαντο⁹ ἄπαν τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν χαίροντες αἰνεῖν τὸν Θεὸν φωνῇ μεγάλῃ περὶ πασῶν ὧν εἶδον δυνάμεων, 38 λέγοντες: “Ἐὺλογημένος ὁ ἐρχόμενος¹⁰ Βασιλεὺς ἐν ὀνόματι Κυρίου! Εἰρήνη ἐν οὐρανῷ¹¹ καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις!”

A sour note

39 Καί τινες τῶν Φαρισαίων ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶπον¹² πρὸς αὐτόν, “Διδάσκαλε, ἐπιτίμησον τοῖς μαθηταῖς σου!” 40 Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς,¹³ “Λέγω ὑμῖν ὅτι¹⁴ ἐάν οὗτοι σιωπήσωσιν,¹⁵ οἱ λίθοι κεκράξονται!”¹⁶

¹ εκαθίσεν **f⁸⁵** ΝA,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 καὶ B [1%] NU || long omission D

² αυτω **f⁸⁵** A,N,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || αυτον [1%] || --- ΝB,D [1.5%] NU

³ αυτοῖς *re//* || 1 εστοτα τον πωλον [4%] OC

⁴ ειπον *re//* || ειπαν ΝB [0.5%] NU || one other variant (also in verse 34)

⁵ ειπον **f⁸⁵** [72%] CP,HF,RP,TR || 1 οτι ΝA,B,D,N,W [28%] OC,NU

⁶ επιρριψαντες **f⁸⁵** [90%] CP,HF,RP,TR,OC || επιρριψαντες ΝA,B,N,W [10%] NU || επεριψαν D

⁷ εαυτων **f⁸⁵** A,N,W [92%] CP,HF,RP,TR,OC || αυτων ΝB(D) [8%] NU

⁸ αυτων *re//* || εαυτων A,B,N,W [12%]

⁹ ηρξαντο **f⁸⁵** ΝA,B,N [70%] CP,HF,RP,TR,NU || ηρξατο D,W [30%] OC

¹⁰ ερχομενος **f⁸⁵** A,(N)W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 ο (Ν)B(D) [0.5%] NU

¹¹ ειρηνη εν ουρανο **f⁸⁵** D,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 231 B [0.5%] NU || 12 ουρανοις A || 232 ιρηνη Ν

¹² ειπον *re//* || ειπαν ΝA,B,D [0.5%] NU

¹³ αυτοις **f⁸⁵** A(D)(N)W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- ΝB [0.5%] NU

¹⁴ οτι **f⁸⁵** ΝA,D,N [95.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- B,W [4.5%] NU

¹⁵ σιωπησωσιν **f⁸⁵** [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || σιωπησουσιν ΝA,B,N,W [2.5%] NU || σειγησουσιν D

¹⁶ κεκραζονται **f⁸⁵** A,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || κραζουσιν ΝB [0.2%] NU || κραζονται D || one other variant

Jesus weeps over Jerusalem

41 Καὶ ὡς ἥγγισεν, ῥιδὼν τὴν πόλιν ἔκλαυσεν ἐπ’ αὐτῇ,¹ **42** λέγων ὅτι “Εἰ ἔγνως καὶ σύ, καὶ γε ἐν τῇ ἡμέρᾳ σου ταύτῃ,² τὰ πρὸς εἰρήνην σου!³ Νῦν δὲ ἐκρύβῃ ἀπὸ ὁφθαλμῶν σου. **43** Ὄτι ἥξουσιν ἡμέραι ἐπὶ σὲ καὶ περιβαλοῦσιν⁴ οἱ ἔχθροί σου χάρακά σοι· καὶ περικυκλώσουσιν σε καὶ συνέξουσιν σε πάντοθεν. **44** Καὶ ἐδαφιοῦσιν σε, καὶ τὰ τέκνα σου ἐν σοί—καὶ οὐκ ἀφῆσουσιν ἐν σοὶ λίθον ἐπὶ λίθῳ⁵—ἀνθ’ ὃν οὐκ ἔγνως τὸν καιρὸν τῆς ἐπισκοπῆς σου.”

Jesus cleanses the temple

45 Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερὸν ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας ἐν αὐτῷ καὶ ἀγοράζοντας,⁶ **46** λέγων αὐτοῖς, “Γέγραπται:⁷ “Ο οἶκός μου οἶκος προσευχῆς ἐστιν”,⁸ ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποίησατε σπήλαιον ληστῶν!”

47 Καὶ ἦν διδάσκων τὸ καθ’ ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ· οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐζήτουν αὐτὸν ἀπολέσαι, καὶ οἱ πρῶτοι τοῦ λαοῦ, **48** καὶ οὐχ εὑρισκον τὸ τί ποιήσουσιν,⁹ ὁ λαὸς γὰρ ἄπας ἐξεκρέματο αὐτοῦ ἀκούων.

Jesus' authority questioned

20 Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων,¹⁰ διδάσκοντος αὐτοῦ τὸν λαὸν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ εὐαγγελιζομένου, ἐπέστησαν οἱ ἱερεῖς¹¹ καὶ οἱ¹² γραμματεῖς σὺν τοῖς πρεσβυτέροις **2** καὶ εἶπον¹³ πρὸς αὐτὸν λέγοντες,¹⁴

¹ αυτῇ **f⁵⁵** N [78%] CP,HF,RP,TR,OC || αυτην ΝA,B,D,W [22%] NU

² καὶ συ (σοὶ 1.1%) καὶ γε εν τῃ ημερᾳ σου ταυτῃ **f⁵⁵** N,W (88.1%) CP,HF,RP,TR,OC || 1234567-9 A (9.3%) || ~ 567912 ΝB (1%) NU || 125679 D (0.2%) || 12345 ταις ημεραις ταυταις (1.1%) || three other readings (0.2%)

³ σοι **f⁵⁵** (A)N,W [93%] CP,HF,RP,TR,OC || σοι D [7%] || --- ΝB [0.3%] NU

⁴ περιβαλοῦσιν **f⁵⁵** A,B,W [95%] CP,HF,RP,TR,OC || περιβαλλουσιν [4%] || παρεμβαλουσιν ΝC [1%] NU || παραβαλουσιν N || βαλουσιν (D) || one other variant

⁵ εν σοι λιθον επι λιθῳ **f⁵⁵** A,C,N,W [90%] CP,HF,RP,TR,OC || 12343 [8%] || ~ 34312 ΝB [0.5%] NU || ~ 3431 ολη 2 D [0.5%] || eight other variants [1%]

⁶ εν αυτῳ και αγοραζοντας **f⁵⁵** A,D,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC || 34 N [2%] || 3 τους 4 C || --- ΝB [1%] NU

⁷ γεγραπται **f⁵⁵** Ν [82%] CP,HF,RP,TR || 1 οτι A,C,D,N,W [15%] OC || 1 και εσται B [2%] NU || --- [1%]

⁸ εστιν **f⁵⁵** A,C,D,N,W [93%] CP,HF,RP,TR,OC || κληθησetai [5%] || --- ΝB [2%] NU

⁹ ποιησουσιν **f⁵⁵** W [44%] CP,OC || ποιησωσιν ΝA,B,C,D,N,Q [56%] HF,RP,TR,NU

¹⁰ εκεινων **f⁵⁵** A,C,N,W [96.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- ΝB,D,Q [3.5%] NU

¹¹ ιερεις **f⁵⁵** A,W [84%] HF,RP,OC || αρχιερεις ΝB,C,D,N,Q [16%] CP,TR,NU

¹² οι rell || --- A [15%]

¹³ ειπον rell || ειπαν ΝB [1%] NU

¹⁴ προς αυτον λεγοντες **f⁵⁵** A,N,Q,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || 12 C,D [1.5%] || ~ 312 ΝB [1%] NU

“Εἰπὲ ἡμῖν¹ ἐν ποίᾳ ἔξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς· ἢ τίς ἐστιν ὁ δούς σοι τὴν ἔξουσίαν ταύτην?” 3 Ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς· “Ἐρωτήσω ὑμᾶς κάγὼ ἔνα λόγον,² καὶ εἴπατέ μοι: 4 Τὸ βάπτισμα Ἰωάννου—ἔξι οὐρανοῦ ἦν ἢ ἔξι ἀνθρώπων?” 5 Οἱ δὲ συνελογίσαντο πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντες ὅτι “Ἐὰν εἴπωμεν, ‘Ἐξ οὐρανοῦ’, ἐρεῖ, ‘Διὰ τί³ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ?’ 6 Ἐὰν δὲ εἴπωμεν, ‘Ἐξ ἀνθρώπων’, πᾶς ὁ λαὸς⁴ καταλιθάσει ἡμᾶς, πεπεισμένος γάρ ἐστιν Ἰωάννην προφήτην εἶναι.” 7 Καὶ ἀπεκρίθησαν μὴ εἰδέναι πόθεν. 8 Καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, “Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἔξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.”

Parable of some perverse tenants

9 Ἡρξατο δὲ πρὸς τὸν λαὸν λέγειν τὴν παραβολὴν ταύτην: “Ἄνθρωπός⁵ ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, καὶ ἔξεδοτο⁶ αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησεν χρόνους ἰκανούς. 10 Καὶ ἐν⁷ καιρῷ ἀπέστειλεν πρὸς τὸν γεωργοὺς δοῦλον, ἵνα ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος δῶσιν⁸ αὐτῷ. Οἱ δὲ γεωργοὶ δήραντες⁹ αὐτὸν ἔξαπέστειλαν¹⁰ κενόν. 11 Καὶ προσέθετο¹¹ πέμψαι ἔτερον¹² δοῦλον· οἱ δὲ κάκεινον δήραντες¹³ καὶ ἀτιμάσαντες ἔξαπέστειλαν κενόν. 12 Καὶ προσέθετο πέμψαι τρίτον¹⁴ οἱ δὲ καὶ τοῦτον τραυματίσαντες ἔξέβαλον. 13 Εἶπεν δὲ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος· ‘Τί ποιήσω? Πέμψω

¹ ειπε ημιν **f85** A,D,N,Q,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ειπον 2 B [1%] NU || --- NC [1.5%]

² ενα λογον **f85** C,D,N,Q [82%] CP,HF,RP,TR,OC || ~21 A [16%] || 2 NB,W [2%] NU

³ τι **f85** NB,W [83%] CP,HF,RP,NU || 1 ουν A,C,D,N,Q [17%] TR,OC

⁴ πας ο λαος **f85** A,C,N,Q,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~23 απας NB(D) [1.5%] NU

⁵ ανθρωπος **f85** NB(C,D)N,Q [87%] CP,HF,RP || 1 τις A,W [13%] TR,OC[NU]

⁶ εξεδοτο **f85** D,N,Q,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC,UBS || εξεδετο NA,B,C [0.5%] N-A (One of the rare places where UBS and N-A are not the same.)

⁷ εν **f85** A,W [93%] CP,HF,RP,TR || 1 τω C,N,Q [6%] OC || τω [0.5%] || --- NB(D) [0.5%] NU

⁸ δωσιν **f85** C,D,N,W [93%] CP,HF,RP,TR || δωσουσιν NA,B,Q [4%] OC,NU || --- [3%] || one other variant

⁹ δηραντες **f85** [20%] || δειραντες NA,B,C(D)N,Q,W [80%] CP,HF,RP,TR,OC,NU (Is the verb δαιρω or δερω? By far the more common, the literal meaning of δερω is to skin or flay a dead animal, to beat or whip being a derived meaning. Some have doubted the independent existence of δαιρω, but it occurs in Hermas, *sim.6.2.6* [2nd cent.]. The meaning is presumably ‘to beat severely’. That many copyists might change an unfamiliar form to a closely related familiar one is not hard to imagine, but who would change a familiar one to an unfamiliar one?)

¹⁰ δηραντες αυτον εξαπεστειλαν **f85** A,C(D)N,Q,W [96.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~321 NB [0.3%] NU || 12 απεστειλαν [2.5%] || 1232 W [0.5%]

¹¹ προσεθετο *re//* || 1 αυτοις Q [2%] OC

¹² πεμψαι ετερον **f85** N,Q,W [96%] CP,HF,RP,TR,OC || ~21 NA,B [4%] NU || επεμψεν 2 D || 1 αυτοις 2 C

¹³ δηραντες **f85** [20%] || δειραντες NA,B,C,D,N,Q,W [80%] CP,HF,RP,TR,OC,NU

¹⁴ πεμψαι τριτον **f85** A,C,N,Q,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ~21 NB [1%] NU || ~2 επεμψεν D

τὸν υἱόν μου τὸν ἀγαπητόν· ἵσως τοῦτον ἰδόντες¹ ἐντραπήσονται.’ 14 Ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ γεωργοὶ, διελογίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς² λέγοντες: ‘Οὗτος ἔστιν ὁ κληρονόμος. Δεῦτε,³ ἀποκτείνωμεν αὐτόν, ἵνα ἡμῶν γένηται ἡ κληρονομία.’ 15 Καὶ ἐκβαλόντες⁴ ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος, ἀπέκτειναν. Τί οὖν ποιήσει αὐτοῖς ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος? 16 Ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς τούτους, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις.” Ἀκούσαντες δὲ εἶπον,⁵ “Μὴ γένοιτο!”

17 Ὁ δὲ ἐμβλέψας αὐτοῖς εἶπεν: “Τί οὖν ἔστιν τὸ γεγραμμένον τοῦτο: ‘Λίθον δὲν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας?’ 18 Πᾶς ὁ πεσὼν ἐπ’ ἐκεῖνον τὸν λίθον συνθλασθήσεται· ἐφ’ δὲν δ’ ἀν πέσῃ—λικημήσει αὐτόν!”

19 Καὶ ἐξήτησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς⁶ ἐπιβαλεῖν ἐπ’ αὐτὸν τὰς χειρας ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ· καὶ ἐφοβήθησαν⁷—ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην εἶπεν.⁸

To Caesar, Caesar's; to God, God's

20 Καὶ παρατηρήσαντες ἀπέστειλαν ἐγκαθέτους, ὑποκρινομένους ἑαυτοὺς δικαίους εἶναι, ἵνα ἐπιλάβωνται⁹ αὐτοῦ λόγου,¹⁰ εἰς τὸ¹¹ παραδοῦναι αὐτὸν τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος. 21 Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν λέγοντες: “Διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ὁρθῶς λέγεις καὶ διδάσκεις, καὶ οὐ λαμβάνεις πρόσωπον ἀλλ’ ἐπ’ ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ διδάσκεις. 22 Ἔξεστιν ἡμῖν¹² Καίσαρι φόρον δοῦναι, ἢ οὐ?”

¹ ιδοντες **f⁸⁵** A,N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- NB,C,D,Q [1.5%] NU

² εαυτους **f⁸⁵** A,C,N,Q,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || αλληλους NB,D [1.5%] NU || two other variants [0.5%]

³ δευτε **f⁸⁵** NC,D [90%] CP,HF,RP,TR,OC || --- A,B,N,Q,W [10%] NU

⁴ εκβαλοντες **f⁸⁵** [24%] || 1 αυτον ΝΑ,B,D,N,Q,W [76%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || λαβοντες αυτον εξεβαλον C (some 7% have εκβαλοντες)

⁵ ειπον *reI* || ειπαν NB,D,Q [1.5%] NU

⁶ αρχιερεις και οι γραμματεις **f⁸⁵** ND,N [88%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 4231 A,B,W [12%] NU || ~ 423 φαρισαιοι C || three other variants

⁷ εφοβηθησαν **f⁸⁵** [65%] CP,HF,RP || 1 τον λαον ΝΑ,B,C(D) [35%] TR,OC,NU || 1 τον οχλον N,W

⁸ την παραβολην ταυτην ειπεν **f⁸⁵** A,C,N,W [93%] CP,HF,RP,TR || ~ 4123 NB [3%] NU || ~ ειρηκεν 123 D || 124 [3%] || τας παραβολας ελεγεν [1%] OC || two other variants

⁹ επιλαβωνται *reI* || επιλαβονται [21%]

¹⁰ λογου *reI* || λογον C,N [18%] || λογων D

¹¹ εις το **f⁸⁵** A,N,W [99%] (CP)HF,RP,TR,OC || ωστε NB,C,D [1%] NU

¹² ημιν **f⁸⁵** C(D)W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ημας ΝΑ,B [2.5%] NU || --- N || one other variant

23 Κατανοήσας δὲ αὐτῶν τὴν πανουργίαν εἶπεν πρὸς αὐτούς: “Τί με πειράζετε;¹ 24 Ἐπιδείξατέ² μοι δηνάριον³—τίνος ἔχει εἰκόνα καὶ ἐπιγραφήν?” Ἀποκριθέντες⁴ δὲ εἶπον,⁵ “Καίσαρος”. 25 Ό δὲ εἶπεν αὐτοῖς,⁶ “Ἄποδοτε τοίνυν⁷ τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ”. 26 Καὶ οὐκ ἵσχυσαν ἐπιλαβέσθαι αὐτοῦ ρήματος ἐναντίον τοῦ λαοῦ· καὶ θαυμάσαντες ἐπὶ τῇ ἀποκρίσει αὐτοῦ, ἐσίγησαν.

Sadducees deny resurrection

27 Προσελθόντες δέ τινες τῶν Σαδδουκαίων, οἱ ἀντιλέγοντες⁸ ἀνάστασιν μὴ εἶναι,⁹ ἐπηρώτησαν αὐτὸν 28 λέγοντες: “Διδάσκαλε, Μωσῆς¹⁰ ἔγραψεν ἡμῖν, ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ ἔχων γυναῖκα καὶ οὗτος ἄτεκνος ἀποθάνῃ,¹¹ ἵνα ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ λάβῃ¹² τὴν γυναῖκα καὶ ἔξαναστήσῃ¹³ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. 29 Ἐπτὰ οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν: καὶ ὁ πρῶτος λαβὼν γυναῖκα ἀπέθανεν ἄτεκνος. 30 καὶ ἔλαβεν¹⁴ ὁ δεύτερος τὴν γυναῖκα, καὶ οὗτος ἀπέθανεν ἄτεκνος.¹⁵ 31 καὶ ὁ τρίτος ἔλαβεν αὐτὴν:¹⁶ ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἐπτά¹⁷—οὐ κατέλιπον τέκνα,¹⁸ καὶ ἀπέθανον. 32 Ὅστερον δὲ πάντων,¹⁹ ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή.²⁰ 33 Ἐν τῇ οὖν²¹ ἀναστάσει,²² τίνος αὐτῶν γίνεται γυνή? Οἱ γὰρ ἐπτὰ ἕσχον αὐτὴν γυναῖκα.”

¹ τι με πειράζετε **f⁸⁵** A(C)D,N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- NB [1.5%] NU

² επιδείξατε **f⁸⁵** C,N [85%] CP,HF,RP,TR || δείξατε ΝA,B,D,W [15%] OC,NU

³ δηναριον *re/l* || 1 οι δε εδείξαν και ειπε (Ν)C,N [20%] (plus several minor variations)

⁴ αποκριθεντες **f⁸⁵** A,C(D,W) [97%] CP,HF,RP,TR,OC || οι NB,N [3%] NU

⁵ ειπον *re/l* || ειπαν NB,C [0.5%] NU

⁶ αυτοις **f⁸⁵** A,C,D,N,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC || προς αυτους NB [3%] NU

⁷ αποδοτε τοινυν **f⁸⁵** A,C,N,W [92%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 NB [2%] NU || 1 D || 1 ουν [6%]

⁸ αντιλεγοντες **f⁸⁵** A,W (94.3%) CP,HF,RP,TR[NU] || λεγοντες NB,C,D,N (5.4%) OC || three other variants (0.3%)

⁹ αναστασιν μη ειναι *re/l* || ~ 231 N [2.5%] OC

¹⁰ μωσης **f⁸⁵** ΝA [60%] HF,RP,TR || μωσης B,D,N,W [40%] CP,OC,NU

¹¹ αποθανη **f⁸⁵** A,N,W [96%] CP,HF,RP,TR,OC || η B [4%] NU || D is wild || three other variants || Ν omits whole line

¹² ο αδελφος αυτου λαβη **f⁸⁵** [20%] || ~ 4123 A,B,D,N,W [80%] CP,HF,RP,TR,OC,NU

¹³ εξαναστηση **f⁸⁵** ΝB,D,N [67%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || εξαναστησει A,W [33%]

¹⁴ ελαβεν **f⁸⁵** A,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- NB,D [0.5%] NU

¹⁵ την γυναικα και ουτος απεθανεν ατεκνος **f⁸⁵** A,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- NB,D [1%] NU

¹⁶ αυτην **f⁸⁵** ΝB(D)W [55%] CP,HF,TR,OC,NU || 1 ωσαυτως A [45%] RP

¹⁷ επτα **f⁸⁵** ΝA,B,D [73%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || 1 και W [27%] some TRs

¹⁸ κατελιπον *re/l* || κατελειπον A [18%] || αφηκαν D || two other variants

¹⁹ δε παντων **f⁸⁵** A,W [60%] CP,HF,RP,TR,OC || 2 [35%] || 1 [2%] || --- NB,D [0.3%] NU

²⁰ απεθανεν και η γυνη **f⁸⁵** A,W [98%] CP,HF,RP,TR || ~ 2341 ΝB,D [2%] OC,NU

²¹ εν τη ουν **f⁸⁵** A,D,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || 12 Ν || ~ η γυνη 312 B [0.5%] NU

²² ουν αναστασει *re/l* || ~ 21 [0.5%] OC

34 Καὶ ἀποκριθεὶς¹ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: “Οἱ νίοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου γαμοῦσιν καὶ ἐκγαμίσκονται.² 35 οἱ δὲ καταξιωθέντες τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τυχεῖν, καὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς ἐκ νεκρῶν, οὗτε γαμοῦσιν οὔτε ἐκγαμίζονται.³ 36 Οὕτε⁴ γὰρ ἀποθανεῖν ἔτι δύνανται, ισάγγελοι γάρ εἰσιν—καὶ νίοὶ εἰσιν τοῦ⁵ Θεοῦ, τῆς ἀναστάσεως νίοὶ ὄντες. 37 Ὄτι δὲ ἐγείρονται οἱ νεκροί, καὶ Μωϋσῆς⁶ ἐμήνυσεν ἐπὶ τῆς βάτου, ὡς λέγει: ‘Κύριον τὸν Θεὸν Ἀβραὰμ καὶ τὸν⁷ Θεὸν Ἰσαὰκ καὶ τὸν⁸ Θεὸν Ἰακώβ’. 38 Θεὸς δὲ οὐκ ἔστιν νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων—πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσιν.” 39 Ἀποκριθέντες δέ τινες τῶν γραμματέων εἶπον,⁹ “Διδάσκαλε, καλῶς εἶπας”. 40 Οὐκέτι δὲ¹⁰ ἐτόλμων ἐπερωτᾶν αὐτὸν οὐδέν.

Is the Christ David's Son?

41 Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς: “Πῶς λέγουσιν¹¹ τὸν Χριστὸν Υἱὸν Δαυὶδ εἶναι?¹² 42 Καὶ αὐτὸς¹³ Δαυὶδ λέγει ἐν Βίβλῳ¹⁴ Ψαλμῷ, ‘Εἶπεν ὁ¹⁵ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου: Κάθου ἐκ δεξιῶν μου 43 ἔως ἂν θῶ τοὺς ἔχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου’. 44 Δαυὶδ οὖν Κύριον αὐτὸν¹⁶ καλεῖ, καὶ πῶς Υἱὸς αὐτοῦ¹⁷ ἔστιν?”

Jesus denounces the scribes

45 Ἀκούοντος δὲ παντὸς τοῦ λαοῦ, εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ:¹⁸ 46 “Προσέχετε ἀπὸ τῶν γραμματέων, τῶν θελόντων περιπατεῖν ἐν στολαῖς, καὶ φιλούντων ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ πρωτοκαθεδρίας

¹ αποκριθεὶς **f⁵⁵** A,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- NB,D [1%] NU

² εκγαμίσκονται **f⁵⁵** Q [74%] CP,HF,RP,TR || εκγαμίζονται A,W [23%] OC || γαμισκονται NB [2%] NU || γαμιζονται [1%] || γαμουνται D || two other variants

³ εκγαμίζονται **f⁵⁵** A,W [84%] CP,HF,RP || εκγαμίσκονται [9%] TR || γαμιζονται ND,Q [4%] OC,NU || γαμισκονται B [3%]

⁴ οὐτε **f⁵⁵** NQ,W [94.5%] CP,HF,RP,TR,OC || οὐδε A,B,D [5.5%] NU

⁵ τον **f⁵⁵** Q,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || τω D || --- NA,B [0.3%] NU

⁶ μωσῆς **f⁵⁵** B,D,Q,W [55%] CP,OC,NU || μωσης NA [45%] HF,RP,TR

⁷ τον **f⁵⁵** A,Q,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- NB,D [1%] NU

⁸ τον **f⁵⁵** A,Q [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- NB,D [1%] NU || W omits phrase

⁹ ειπον *rell* || ειπαν NB,D [0.5%] NU

¹⁰ δε **f⁵⁵** A,D,Q,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || γαρ NB [1%] NU

¹¹ λεγουσιν *rell* || 1 τινες A [17%]

¹² νιον δαυιδ ειναι **f⁵⁵** A,Q,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 321 NB [0.3%] NU || ~ 312 [1%] ||

¹³ 12 D || νιος 2 εστιν [1%]

¹⁴ και αυτος **f⁵⁵** A,D,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 2 γαρ NB [2%] NU || 12 γαρ Q

¹⁵ βιβλω *rell* || 1 των D,W [8.5%] OC

¹⁶ ο **f⁵⁵** NA,Q,W [99.8%] CP,HF,RP,TR,OC || --- B(D)NU

¹⁷ κυριον αυτον *rell* || ~ 21 A,B,Q [17%] OC

¹⁸ νιος αυτου **f⁵⁵** ND,Q,W [92%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 A,B [8%] NU

¹⁹ αυτου **f⁵⁵** NA,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || αυτους (Q) || εαυτου [1.5%] || --- B,D [0.3%]

ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις· 47 οὖν κατεσθίουσιν τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσεύχονται. Οὗτοι λήψονται¹ περισσότερον κρῆμα.”

A lesson in giving

21 Ἀναβλέψας δὲ εἶδεν τοὺς βάλλοντας τὰ δῶρα αὐτῶν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον² πλουσίους. 2 Εἶδεν δέ τινα καὶ³ χήραν πενιχρὰν βάλλουσαν ἐκεῖ δύο λεπτά.⁴ 3 Καὶ εἶπεν: “Ἄλλθῶς λέγω ὑμῖν ὅτι ἡ χήρα ἡ πτωχὴ αὕτη⁵ πλεῖον πάντων ἔβαλεν. 4 ἀπαντες⁶ γὰρ οὗτοι ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ,⁷ αὕτη δὲ, ἐκ τοῦ ὑστερήματος αὐτῆς, ἀπαντα⁸ τὸν βίον ὃν εἶχεν ἔβαλεν.”⁹

Jerusalem will be destroyed

5 Καί τινων λεγόντων περὶ τοῦ ἱεροῦ, ὅτι λίθοις καλοῖς καὶ ἀναθήμασιν κεκόσμηται, εἶπεν, 6 “Ταῦτα ἢ θεωρεῖτε—έλευσονται ἡμέραι ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθον¹⁰ ὃς οὐ καταλυθήσεται.”

The Olivet Discourse

7 Ἐπηρώτησαν δὲ αὐτὸν λέγοντες: “Διδάσκαλε, πότε οὖν ταῦτα ἔσται;” καὶ “Τί τὸ σημεῖον ὃταν μέλλῃ¹¹ ταῦτα γίνεσθαι;” 8 Ο δὲ εἶπεν: “Βλέπετε μὴ πλανηθῆτε, πολλοὶ γὰρ ἔλευσονται ἐπὶ τῷ ὄνόματί μου λέγοντες ὅτι¹² ‘Ἐγώ εἰμι’ καὶ ‘Ο καιρὸς ἥγγικεν’. Μὴ οὖν¹³ πορευθῆτε ὀπίσω αὐτῶν. 9 “Οταν δὲ ἀκούσητε πολέμους καὶ ἀκαταστασίας, μὴ πτοηθῆτε· δεῖ γὰρ ταῦτα γενέσθαι πρῶτον, ἀλλ’ οὐκ εὐθέως τὸ τέλος.”

¹ ληψονται *re//* || ληψονται ΝΑ,Β,Δ,Ω [1%] NU

² τα δωρα αυτων εις το γαζοφυλακιον **f⁵** Α,Ω,Μ [96.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 456123 ΝΒ,Δ [3%]
NU || four other variants

³ τινα και **f⁵** (Α)Q,W [84%] CP,HF,RP || ~ 21 D [11%] TR || 1 ΝB [5%] OC,NU

⁴ δυο λεπτα **f⁵** Α(Δ)W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 ΝB,Q [1%] NU

⁵ η πτωχη αυτη **f⁵** Α,Ω,Μ [95%] HF,RP,TR,OC || ~ 312 ΝB(D) [5%] CP,NU

⁶ απαντες **f⁵** Α,Ω,Μ [99%] CP,HF,RP,TR,OC || παντες ΝB(D) [1%] NU

⁷ του θεου **f⁵** Α,Δ,Ω,Μ [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- ΝB [1.5%] NU

⁸ απαντα **f⁵** Α,Ω [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || παντα ΝΒ,Δ,Ω [1.5%] NU

⁹ εβαλεν *re//* || 1 ταυτα λεγων εφωνει ο εχων ωτα ακουειν ακουετα [20%] (there are a few minor variations)

¹⁰ λιθος επι λιθον **f⁵** W (32.2%) CP || 12 λιθω Α,Ω (65.1%) HF,RP,TR,OC,NU || 12 λιθων (0.3%) || 12 λιθω ωδε ΝB(D) (0.5%) || 123 ωδε (0.4%) || ωδε 12 λιθω (0.5%) || ωδε 32 λιθω (0.5%) || ωδε 123 (0.2%) || two other variants (0.2%)

¹¹ μελλη *re//* || μελλει W [12%]

¹² οτι **f⁵** Α,Δ,Ω [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- ΝB [1%] NU

¹³ ουν **f⁵** Α,Ω [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- (Ν)Β,Δ [1%] NU

Things are going to get bad, really bad

10 Τότε ἔλεγεν αὐτοῖς: “Ἐγερθήσεται ἔθνος ἐπὶ¹ ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν. 11 Σεισμοί τε μεγάλοι κατὰ τόπους καὶ² λιμοὶ καὶ λοιμοὶ ἔσονται, φόβητρά τε καὶ σημεῖα ἀπ' οὐρανοῦ μεγάλα ἔσται.³ 12 Πρὸ δὲ τούτων ὑπάντων,⁴ ἐπιβαλοῦσιν ἐφ' ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν καὶ διώξουσιν, παραδιδόντες εἰς⁵ συναγωγὰς καὶ φυλακάς, ἀγομένους⁶ ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας ἔνεκεν τοῦ ὄνοματός μου. 13 Ἀποβήσεται δὲ⁷ ὑμῖν εἰς μαρτύριον. 14 Θέσθε⁸ οὖν εἰς τὰς καρδίας⁹ ὑμῶν μὴ προμελετᾶν ἀπολογηθῆναι· 15 ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σοφίαν ἥτιον δυνήσονται ἀντειπεῖν ἥτιον ἀντιστῆναι¹⁰ πάντες¹¹ οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν. 16 Παραδοθήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ γονέων καὶ συγγενῶν καὶ φίλων καὶ ἀδελφῶν,¹² καὶ θανατώσουσιν ἐξ ὑμῶν. 17 Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου.¹³ 18 (Καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται—19 ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν.)

Jerusalem will be destroyed

20 “Οταν δὲ ἴδητε κυκλουμένην ὑπὸ στρατοπέδων τὴν¹⁴ Ἱερουσαλήμ, τότε γνῶτε ὅτι ἥγγικεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς. 21 Τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὅρη, καὶ οἱ ἐν μέσῳ αὐτῆς ἐκχωρείτωσαν, καὶ οἱ ἐν ταῖς χώραις μὴ εἰσερχέσθωσαν εἰς αὐτήν. 22 Ὁτι ἡμέραι ἔκδικήσεως αὗταί εἰσιν, τοῦ πληρωθῆναι¹⁵ πάντα τὰ γεγραμμένα. 23 Οὐαὶ δὲ¹⁶ ταῖς ἐν

¹ επι **f⁸⁵** B,W [91%] CP,HF,RP,TR,OC || επ ΝA,D [9%] NU

² κατὰ τοπους καὶ **f⁸⁵** A,D,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 312 NB [0.5%] NU

³ καὶ (-κ. 0.6%) σημεια (-σ. 0.4%) απ ουρανου (-ο. ο. 0.3%) μεγαλα (-μ. A 0.3%) εσται (-ε. 0.2%)

f⁸⁵ (A)W (85.9%) CP,HF,RP,TR,OC || ~ 125346 Ν (5.8%) || ~ 512346 (1.6%) || ~ 123465 (0.4%)
|| ~ 125634 (0.2%) || ~ 341256 D (0.2%) || ~ 134256 B,NU || 12345 εσωνται (4.3%) ||
~ 12534 εσωνται (1%) || five further variants (0.5%)

⁴ απαντων **f⁸⁵** [34%] CP,TR || παντων ΝA,B,D,W [66%] HF,RP,OC,NU

⁵ εις **f⁸⁵** A,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 τας ΝB,D [0.5%] NU

⁶ αγομενους **f⁸⁵** A,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || απαγομενους ΝB,D [1.5%] NU

⁷ δε **f⁸⁵** A,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- ΝB,D [0.5%] NU

⁸ θεσθε **f⁸⁵** [97%] CP,HF,RP,TR,OC || θετε ΝA,B,D,W [3%] NU

⁹ εις τας καρδιας **f⁸⁵** W [97%] CP,HF,RP,TR,OC || εν ταις καρδιαις ΝA,B,D [3%] NU

¹⁰ αντειπειν η αντιστηναι **f⁸⁵** A [30%] || ~ 321 NB [1.5%] NU || 1 ουδε 3 W [68%] CP,HF,RP,TR,OC
|| 3 D || two other variants

¹¹ παντες **f⁸⁵** ΝA,D,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || απαντες B [0.5%] NU

¹² συγγενων και φιλων και αδελφων **f⁸⁵** [75%] CP,HF,RP,OC || ~ 54123 ΝB(D) [23%] TR,NU ||

54 συγγενεων 23 A,W || at least eight further variants [2%]

¹³ υπο παντων δια το ονομα μου *reli* || ~ 345612 [20%]

¹⁴ την **f⁸⁵** A [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- ΝB(D)W [0.5%] NU

¹⁵ πληρωθηναι **f⁸⁵** C [56%] CP,TR,OC || πλησθηναι ΝA,B,D,N,W [44%] HF,RP,NU

¹⁶ δε **f⁸⁵** ΝA,C,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- B,D [1%] NU

γαστρὶ ἔχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις! ”Εσται γὰρ¹ ἀνάγκη μεγάλη ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὄργὴ ἐν² τῷ λαῷ τούτῳ. 24 Καὶ πεσοῦνται στόματι μαχαίρας,³ καὶ αἰχμαλωτισθήσονται εἰς πάντα τὰ ἔθνη.⁴ Καὶ Ἱερουσαλήμ ἔσται πατουμένη ὑπὸ ἔθνῶν, ἅχρι⁵ πληρωθῶσιν καὶ ροὶ ἔθνῶν.

Christ will return to the earth

25 “Καὶ ἔσται⁶ σημεῖα ἐν ἥλιῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἀστροῖς, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς συνοχὴ ἔθνῶν, ἐν ἀπορίᾳ, ἡχούσης⁷ θαλάσσης καὶ σάλου· 26 ἀποψυχόντων ἀνθρώπων ἀπὸ φόβου καὶ προσδοκίας τῶν ἐπερχομένων τῆς⁸ οἰκουμένης—αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται. 27 Καὶ τότε ὄψονται τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλῃ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. 28 Ἀρχομένων δὲ τούτων γίνεσθαι, ἀνακύψατε καὶ ἐπάρατε τὰς κεφαλὰς ὑμῶν, διότι ἐγγίζει ἡ ἀπολύτρωσις ὑμῶν.”

Parable of the fig tree

29 Καὶ εἶπεν παραβολὴν αὐτοῖς: “”Ιδετε τὴν συκῆν καὶ πάντα τὰ δένδρα. 30 Ὄταν προβάλλωσιν⁹ ἥδη, βλέποντες ἀφ’ ἑαυτῶν γινώσκετε ὅτι ἥδη¹⁰ ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν. 31 Οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε ταῦτα γινόμενα, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. 32 Ἄμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη ἕως ὃν πάντα γένηται. 33 Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται,¹¹ οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν.¹²

¹ γαρ *re/l* || 1 τοτε [2.5%] OC

² εν **f⁵** W [87%] CP,HF,RP,TR || --- ΝA,B,C,D,N [13%] OC,NU

³ μαχαιρας **f⁵** ΝA,C,N [99%] CP,HF,RP,TR,OC || μαχαιρης B [0.5%] NU || μαχαιραις W || ρομφαιας D [0.5%]

⁴ παντα τα εθνη **f⁵** A,C,D,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 231 ΝB [1%] NU

⁵ αχρι **f⁵** A,W [93%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 ου ΝB,N [1.5%] NU || αχρις ου C,D [4%] || 1 ουν [1%] || two other variants

⁶ εσται **f⁵** A,C,N,W [99.8%] CP,HF,RP,TR,OC || εσονται ΝB,D,NU

⁷ ηχουσης **f⁵** D,W [93%] CP,HF,RP,TR,OC || ηχους ΝA,B,C,N [7%] NU

⁸ τη *re/l* || εν 1 CP

⁹ προβαλλωσιν **f⁵** [28%] || προβαλωσιν ΝA,B,C,W [66%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || προσβαλωσιν [5%] || προβαλουσιν N || προβασωσιν D || three other variants

¹⁰ ηδη *re/l* || --- N [15%]

¹¹ παρελευσεται **f⁵** C,W [32%] || παρελευσονται ΝA,B,D,N [68%] CP,HF,RP,TR,OC,NU

¹² παρελθωσιν **f⁵** A,C,N [99%] CP,HF,RP,TR,OC || παρελευσονται ΝB,D,T,W [1%] NU

Watch and pray

34 “Προσέχετε δὲ ἑαυτοῖς, μήποτε βαρηθώσιν¹ ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ καὶ μερίμναις βιωτικαῖς, καὶ αἰφνίδιος² ἐφ’ ὑμᾶς ἐπιστῇ³ ἡ ἡμέρα ἔκείνη. 35 Ως παγὶς γὰρ ἐπελεύσεται⁴ ἐπὶ πάντας τὸνς καθημένους ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς. 36 Άγρυπνεῖτε οὖν⁵ ἐν παντὶ καιρῷ, δεόμενοι ἵνα καταξιωθῆτε⁶ ἐκφυγεῖν πάντα⁷ τὰ μέλλοντα γίνεσθαι, καὶ σταθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.”

His daily routine

37 Ἡν δὲ τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ἰερῷ διδάσκων, τὰς δὲ νύκτας ἐξερχόμενος ηὐλίζετο εἰς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Ἐλαιῶν. 38 Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὥρθιζεν πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ ἰερῷ ἀκούειν αὐτοῦ.

Judas joins the plot against Jesus

22 Ἡγιζεν δὲ ἡ ἑορτὴ τῶν ἀζύμων, ἡ λεγομένη Πάσχα. 2 Καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὸ πῶς ἀνέλωσιν αὐτὸν, ἐφοβούντο γὰρ τὸν λαόν. 3 Εἰσῆλθεν δὲ ὁ⁸ Σατανᾶς εἰς Ἰούδαν (τὸν ἐπικαλούμενον⁹ Ἰσκαριώτην), ὃντα ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δώδεκα. 4 Καὶ ἀπελθὼν συνελάλησεν τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ¹⁰ στρατηγοῖς τὸ πῶς αὐτὸν παραδῶ αὐτοῖς.¹¹ 5 Καὶ ἐχάρησαν, καὶ συνέθεντο αὐτῷ ἀργύρια¹² δοῦναι. 6 Καὶ ἐξωμολόγησεν, καὶ ἐζήτει εὐκαιρίαν τοῦ παραδούναι αὐτὸν αὐτοῖς ἄτερ ὄχλου.¹³

¹ βαρηθώσιν **f⁸⁵** ΝA,B,C,T,W [75%] CP,HF,RP,OC,NU || βαρυθώσιν D [20%] TR || βαρυθώσιν N [5%]

² αιφνίδιος *re/l* || αιφνίδιως [18%] || εφνιδιος Ν || εφνειδιον N || ενιφνιος D || one other variant

³ αιφνίδιος εφ νυμας επιστῇ **f⁸⁵** C,W [95%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 4231 (Ν)B(D)T [1%] NU || ~ 1423 A,N [3%] || four other variants [1%]

⁴ γαρ επελεύσεται **f⁸⁵** A,C,N,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 ελεύσεται [3%] || ~ επεισελευσεται 1 (Ν)B,D)NU

⁵ ουν **f⁸⁵** A,C,N,W [99.8%] CP,HF,RP,TR,OC || δε ΝB,D,NU

⁶ καταξιωθῆτε **f⁸⁵** A,C,D,N [98%] CP,HF,RP,TR,OC || κατισχυσητε ΝT(W) [1.5%] NU || κατισχυσηται B [0.2%]

⁷ παντα **f⁸⁵** Ν [85%] CP,HF,RP,OC || ταυτα 1 B,D [11%] TR,NU || 1 ταυτα A,C,N,W [4%] || two other variants

⁸ ο **f⁸⁵** [47%] TR,OC || --- ΝA,B,C,D,N,W [53%] CP,HF,RP,NU

⁹ επικαλούμενον **f⁸⁵** A,C,N [92%] CP,HF,RP,TR,OC || καλουμενον ΝB,D,W [3.5%] NU || λεγομενον [4%] || two other variants

¹⁰ καὶ **f⁸⁵** ΝA,B(D) [75%] HF,RP,NU || 1 τοις C,W [21%] CP,TR || 1 γραμματευσιν 1 N [4%] OC

¹¹ αυτον παραδω αυτοις **f⁸⁵** A,N,W [93%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 321 P^{75v}ΝB,C [7%] NU || ~ 21 (D) || one other variant

¹² αργυρια **f⁸⁵** A,C [49%] OC || αργυριον P⁷⁵ΝB,D,N,W [51%] CP,HF,RP,TR,NU

¹³ αυτοις ατερ οχλου **f⁸⁵** N,W [96%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 231 P⁷⁵ΝA,B,C [1%] NU || 23 D || 1 [3%]

The last night

Preparation for the last Passover

7 Ἡλθεν δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων, ἐν¹ ἦ ἔδει θύεσθαι τὸ Πάσχα. 8 Καὶ ἀπέστειλεν Πέτρον καὶ Ἰωάννην εἰπών, “Πορευθέντες ἐτοιμάσατε ἡμῖν τὸ Πάσχα, ἵνα φάγωμεν”. 9 Οἱ δὲ εἶπον² αὐτῷ, “Ποῦ θέλεις ἐτοιμάσομεν;”³ 10 Ό δὲ εἶπεν αὐτοῖς: “Ιδοὺ, εἰσελθόντων ὑμῶν εἰς τὴν πόλιν συναντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων· ἀκολουθήσατε αὐτῷ εἰς τὴν οἰκίαν οὐ⁴ εἰσπορεύεται. 11 Καὶ ἐρεῖτε τῷ οἰκοδεσπότῃ τῆς οἰκίας, ‘Λέγει σοι ὁ Διδάσκαλος: Ποῦ ἐστιν τὸ κατάλυμα ὅπου τὸ Πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω?’ 12 Κἀκεῖνος ὑμῖν δείξει ἀνάγαιον⁵ μέγα, ἐστρωμένον· ἐκεῖ ἐτοιμάσατε.” 13 Απελθόντες δὲ εὗρον καθὼς εἴρηκεν⁶ αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ Πάσχα.

They eat the Passover

14 Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ ὥρα, ἀνέπεσεν, καὶ οἱ δώδεκα⁷ ἀπόστολοι σὺν αὐτῷ. 15 Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς: “Ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ Πάσχα φαγεῖν μεθ’ ὑμῶν πρὸ τοῦ με παθεῖν. 16 Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐκέτι⁸ οὐ μὴ φάγω ἐξ αὐτοῦ⁹ ἔως ὅτου πληρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ.” 17 Καὶ δεξάμενος¹⁰ ποτήριον εὐχαριστήσας εἶπεν: “Λάβετε τοῦτο καὶ διαμερίσατε ἑαυτοῖς.¹¹ 18 Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι¹² οὐ μὴ πίω¹³ ἀπὸ τοῦ γενήματος¹⁴ τῆς ἀμπέλου ἔως ὅτου¹⁵ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἔλθῃ.”

¹ εν **f⁵⁵** ΝΑ,Ν,Ω [99%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || --- B,C,D [1%]

² ειπον **re//** || ειπαν **P⁷⁵**ΝΒ,С,D [1.5%] NU || ειπων [1%]

³ ετοιμασομεν **f⁵⁵** [60%] CP,HF,RP || ετοιμασωμεν **P⁷⁵**ΝΑ(B)C(D)N,W [40%] TR,OC,NU

⁴ ου **f⁵⁵** D,W [86%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 εαν Α,Ν [12%] || εις ην ΝΒ,С [1.5%] NU || three other variants [0.5%]

⁵ αναγαιον **f⁵⁵** Α,B(Д)N [45%] NU || ανωγαιον [27%] CP,OC || ανωγεον [17%] HF,RP,TR || ανωγεων [5%] || ανογαιον [4%] || αναγεον С,W [1%] || ανωγαιαν Ν || three other variants [1%]

⁶ ειρηκεν **f⁵⁵** Α,Ν,Ω [94%] CP,HF,RP,TR,OC || ειρηκει **P⁷⁵**ΝΒ,С,D [1%] NU || ειπεν [5%]

⁷ δωδεκα **f⁵⁵** Α,С,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- **P⁷⁵**ΝΒ,D [0.5%] NU

⁸ ουκετι **f⁵⁵**(D)N,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC || --- **P^{75v}**ΝΑ,С,B [3%] NU || one other variant

⁹ εξ αυτον **f⁵⁵** Α,Ν,Ω [98%] CP,HF,RP,TR,OC || απ 2 D [1%] || αυτο ΝΒ,С [1%] NU || one other variant

¹⁰ δεξαμενος **re//** || 1 το Α,Д,W [12%] OC || 1 και [3%]

¹¹ εαυτοις **f⁵⁵** Α,Д,Ν,Ω [93%] CP,HF,RP,TR,OC || εις εαυτους Β,С [6%] NU || εις αυτους [1%] || αλληλοις Ν || two other variants

¹² οτι **f⁵⁵** ΝΑ,Ν,Ω [98%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || --- B,C,D [2%]

¹³ ου μη πιω **f⁵⁵** Α,С,N [92.5%] CP,HF,RP,TR,OC || 123 απο του νν **P^{75v}**ΝΒ [6%] NU || ~ απο του νν 123 D [1.5%] || 123 νν W

¹⁴ γενηματος **f⁵⁵** **P⁷⁵**ΝΑ,Β,С,D,Ν,Ω [85%] CP,HF,RP,OC,NU || γεννηματος [15%] TR

¹⁵ οτου **f⁵⁵** Α,Д,Ν [98%] CP,HF,RP,TR,OC || ου ΝΒ,С [2%] NU || του W

Jesus institutes the Lord's Supper

19 Καὶ λαβὼν ἄρτον, εὐχαριστήσας, ἔκλασεν καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων, “Τοῦτο ἐστιν τὸ σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ὀνάμνησιν”. 20 Ωσαύτως καὶ τὸ ποτήριον,¹ μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων: “Τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καὶνὴ διαθήκη ἐν τῷ αἷματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἔκχυνόμενον.²

The betrayer is present

21 “Πλὴν ἴδού, ἡ χεὶρ τοῦ παραδιδόντος με μετ' ἐμοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης! 22 Καὶ³ ὁ μὲν Υἱὸς⁴ τοῦ Ἀνθρώπου πορεύεται κατὰ τὸ ὥρισμένον,⁵ πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι’ οὗ παραδίδοται!” 23 (Καὶ αὐτοὶ ἤρξαντο συζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς τὸ τίς ἄρα εἴη ἐξ αὐτῶν ὁ τοῦτο μέλλων πράσσειν.)

Wanting to be 'the greatest' is not a valid option

24 Ἐγένετο δὲ καὶ φιλονεικία ἐν αὐτοῖς τὸ τίς αὐτῶν δοκεῖ εἶναι μείζων. 25 Ο δὲ εἶπεν αὐτοῖς: “Οἱ βασιλεῖς τῶν ἔθνων κυριεύουσιν⁶ αὐτῶν, καὶ οἱ ἔξουσιάζοντες αὐτῶν εὐεργέται καλοῦνται. 26 Ὅμεις δὲ οὐχ⁷ οὕτως—ἀλλ’ ὁ μείζων ἐν ὑμῖν γενέσθω⁸ ὡς ὁ νεώτερος, καὶ ὁ ἥγονύμενος ὡς ὁ διακονῶν. 27 Τίς γὰρ μείζων, ὁ ἀνακείμενος ἢ ὁ διακονῶν? Οὐχ⁹ ὁ ἀνακείμενος? Ἐγὼ δέ εἰμι ἐν μέσῳ ὑμῶν¹⁰ ὡς ὁ διακονῶν. 28 Ὅμεις δέ ἐστε οἱ διαμεμενηκότες μετ’ ἐμοῦ ἐν τοῖς πειρασμοῖς μου. 29 Κἀγὼ διατίθεμαι ὑμῖν, καθὼς διέθετο μοι ὁ Πατήρ μου, βασιλείαν, 30 ἵνα ἐσθίητε¹¹ καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης μου ἐν τῇ βασιλείᾳ μου¹² καὶ καθίσεσθε¹ ἐπὶ θρόνων κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς² τοῦ Ἰσραήλ!”

¹ ωσαυτῶς καὶ τὸ ποτηριον **f⁵⁵** A,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 2341 P^{75v}NB [0.5%] NU || D has long omission

² εκχυνομενον **f⁵⁵** N(W) [96.5%] CP,HF,RP,TR,OC || εκχυνομενον **N**A,B,T [3.5%] NU

³ καὶ **f⁵⁵** A,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || οτι P⁷⁵NB,D,T [1%] NU

⁴ μεν νιος **f⁵⁵** A(D)N,W [99.6%] CP,HF,RP,TR,OC || 2 **N** || ~ 21 P^{75v}B,T [0.3%] NU

⁵ πορευεται κατα το ωρισμενον **f⁵⁵** A,N,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 2341 P^{75v}NB,D,T [3%] NU

⁶ κυριευουσιν **rell** || κυριευουσιν [3.5%] || κατακυρευουσιν **N** [13%]

⁷ ουχ **rell** || ουκ CP

⁸ γενεσθω **f⁵⁵** A,N,W [96.5%] CP,HF,RP,TR || γινεσθω (NB,D)T [3.5%] OC,NU

⁹ ουχ **f⁵⁵** (D) [33%] || ουχι P⁷⁵N,A,T [67%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || ουχει B,N,W

¹⁰ ειμι εν μεσω υμων **f⁵⁵** (A)N,Q^v,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 2341 NB,T [0.5%] NU || D is wild

¹¹ εσθιητε **f⁵⁵** A [99%] CP,HF,RP,TR,OC || εσθητε P⁷⁵B,D,T,NU || εσθηται **N**Q || εσθειηται W || εσθειεται N

¹² εν τη βασιλεια μου **f⁵⁵** P⁷⁵N,A,B,N,Q,T,W [60%] CP,HF,TR,OC,NU || 123 D || --- [40%] RP [homoioteleuton]

Peter will deny Him

31 Εἶπεν δὲ ὁ Κύριος:³ “Σίμων, Σίμων! Ἰδοὺ ὁ Σατανᾶς ἔξητήσατο ὑμᾶς τοῦ σινιάσαι⁴ ώς τὸν σῖτον. 32 Ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλίπῃ⁵ ἡ πίστις σου· καὶ σύ, ποτε ἐπιστρέψας, στήριξον⁶ τοὺς ἀδελφούς σου.” 33 Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, “Κύριε, μετὰ σοῦ ἔτοιμός εἰμι καὶ εἰς φυλακὴν καὶ εἰς θάνατον πορεύεσθαι!” 34 Ὁ δὲ εἶπεν, “Λέγω σοι, Πέτρε, οὐ μὴ⁷ φωνήσῃ⁸ σῆμερον ἀλέκτωρ πρὶν ἥ⁹ τρὶς ἀπαρνήσῃ μὴ εἰδέναι με!”¹⁰

“Buy a sword”

35 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, “Οτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ βαλαντίου¹¹ καὶ πήρας καὶ ὑποδημάτων, μή τινος ὑστερήσατε?”¹² Οἱ δὲ εἶπον,¹³ “Οὐδενός”.¹⁴ 36 Εἶπεν οὖν¹⁵ αὐτοῖς: “Ἄλλὰ νῦν, ὁ ἔχων βαλάντιον¹⁶ ἀράτω, ὁμοίως καὶ πήραν· καὶ ὁ μὴ ἔχων πωλήσει¹⁷ τὸ ἴμάτιον αὐτοῦ καὶ ἀγοράσει¹⁸ μάχαιραν. 37 Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ἔτι¹⁹ τοῦτο τὸ γεγραμμένον δεῖ τελεσθῆναι ἐν ἐμοί: τὸ ‘Καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη· καὶ γὰρ τὰ²⁰ περὶ

¹ καθισεσθε **f⁵⁵** [64%] CP,HF,RP,OC || καθησεσθε ΝΝ [23%] NU || καθισησθε [12%] TR || καθησθε B,T [0.5%] || καθησεσθαι A,Q,W || καθεξηθε D || two other variants

² κρινοντες τας δωδεκα φυλακ **f⁵⁵** ΝA,N,Q,W [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 2341 P⁷⁵(B)T [0.3%] NU || 134 D

³ ειπεν δε ο κυριος **f⁵⁵** ΝA,D,N,Q,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵B,T [0.5%] NU

⁴ σινιασαι *reI* || σινιασαι OC || σινιασαι P⁷⁵A,B,D,N,Q,T,W || ζινιασαι Ν

⁵ εκλιπη **f⁵⁵** ΝB,D,N,T [52%] HF,RP,OC,NU || εκλειπη A,Q,W [48%] CP,TR

⁶ στηριξον **f⁵⁵** D,N,W [95.5%] CP,HF,RP,TR,OC || στηρισον ΝA,B,Q,T [4.5%] NU || three other variants

⁷ μη **f⁵⁵** A,D,N,W [95.5%] CP,HF,RP,TR || --- P⁷⁵ΝB,T [4.5%] OC,NU

⁸ φωνηση **f⁵⁵** Ν,W [64%] CP,HF,RP || φωνησει ΝA,B,D,T [36%] TR,OC,NU

⁹ πριν η **f⁵⁵** A,N,W [90.5%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 Q [2%] || εως ΝB,T [1.5%] NU || εως ου [6%] || εως οτου D

¹⁰ απαρνηση μη ειδεναι με **f⁵⁵** A(D)N,W [92%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 4123 [1%] || 123 [1%] || 134 [1.5%] || ~ 413 ΝB,T [0.5%] NU || ~ 143 Q [1%] || απαρνησει 234 [3%]

¹¹ βαλαντιον **f⁵⁵** [63%] HF,RP,TR || βαλλαντιον P⁷⁵ΝA,B,D,N,Q,T,W [37%] CP,OC,NU

¹² υστερησατε *reI* || υστερηθητε [2%] OC || υστερησαται ΝΝ || three other variants

¹³ ειπον *reI* || ειπαν B,D,T [0.5%] NU || ειπεν A

¹⁴ ουδενος **f⁵⁵** ΝD [52%] CP,TR || ουθενος P⁷⁵A,B,N,Q,T,W [48%] HF,RP,OC,NU

¹⁵ ειπεν ουν **f⁵⁵** A,N,Q,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 δε P⁷⁵B,T [1.5%] NU || ο δε 1 ΝD [0.2%] || --- [0.5%]

¹⁶ βαλαντιον **f⁵⁵** [60%] HF,RP,TR || βαλλαντιον ΝA,B,D,N,Q,T,W [40%] CP,OC,NU

¹⁷ πωλησει **f⁵⁵** Ν [64%] CP,HF,RP,OC || πωλησατω P⁷⁵ΝA,B,Q,T,W [28%] TR,NU || πολησει [4%] || πωληση [4.5%] || πωλησαι D

¹⁸ αγορασει **f⁵⁵** D [77%] CP,HF,RP,OC || αγορασατω P⁷⁵ΝA,B,Q,T,W [21%] TR,NU || αγοραση Ν [2%]

¹⁹ ετι **f⁵⁵** Ν [94%] CP,HF,RP,TR,OC || --- ΝA,B,D,Q,T,W [6%] NU

²⁰ τα **f⁵⁵** A,N [99%] CP,HF,RP,TR,OC || το ΝB,D,Q(T)W [1%] NU

έμοιν τέλος ἔχει.” 38 Οἱ δὲ εἶπον,¹ “Κύριε, ἵδοὺ μάχαιραι ὅδε δύο”. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, “Ικανόν ἐστιν.”

Gethsemane

39 Καὶ ἔξελθὸν ἐπορεύθη κατὰ τὸ ἔθος εἰς τὸ Ὀρος τῶν Ἐλαιῶν· ἡκολούθησαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.² 40 Γενόμενος δὲ ἐπὶ τοῦ τόπου, εἶπεν αὐτοῖς, “Προσεύχεσθε, μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν”. 41 Καὶ αὐτὸς ἀπεσπάσθη ἀπ’ αὐτῶν ὥσει λίθου βολήν, καὶ θεὶς τὰ γόνατα προσῆγετο 42 λέγων, “Πάτερ, εἰ βούλει παρενεγκεῖν³ τὸ ποτήριον τοῦτο⁴ ἀπ’ ἔμοι—πλὴν, μὴ τὸ θέλημά μου, ἀλλὰ τὸ σὸν, γενέσθω!”⁵ 43 Ὡφθῇ δὲ αὐτῷ ἄγγελος ἀπ’ οὐρανοῦ ἐνισχύων αὐτόν. 44 Καὶ γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ ἐκτενέστερον προσηγέρετο· ἐγένετο δὲ⁶ ὁ ἰδρὼς⁷ αὐτοῦ ὥσει θρόμβοι αἷματος, καταβαίνοντες ἐπὶ τὴν γῆν.⁸ 45 Καὶ ἀναστὰς ἀπὸ τῆς προσευχῆς, ἔλθων πρὸς τοὺς μαθητὰς⁹ εὑρεν αὐτοὺς κοιμωμένους¹⁰ ἀπὸ τῆς λύπης. 46 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς: “Τί καθεύδετε? Ἀναστάντες προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν.”

Betrayal and arrest

47 Ἔτι δὲ¹¹ αὐτοῦ λαλοῦντος, ἵδοὺ ὄχλος· καὶ ὁ λεγόμενος Ἰούδας, εἰς τῶν δώδεκα, προήρχετο¹² αὐτούς!¹³ Καὶ ἤγγισεν τῷ Ἰησοῦ φιλήσαι αὐτόν (τοῦτο γάρ σημεῖον δεδώκει αὐτοῖς, “Ον ἀν φιλήσω, αὐτός ἐστιν”).¹⁴ 48 Ὁ δὲ Ἰησοῦς¹⁵ εἶπεν αὐτῷ, “Ιούδα, φιλήματι τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου παραδίδως?”

¹ εἰπον *reI* || ειπαν P⁷⁵NB,D,Q,T [1%] NU || ειπων [1%]

² αυτον **f⁸⁵**N [97%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NA,B,D,Q,T,W [3%] NU

³ παρενεγκειν **f⁸⁵**A,N,W [80%] CP,HF,RP,TR,OC || παρενεγκε P⁷⁵B(D)Q,T [13%] NU || παρενεγκαι Ν [7%]

⁴ το ποτηριον τουτο **f⁸⁵**A,N,W [99%] CP,HF,RP,TR || ~ 312 P⁷⁵B(D)Q,T [1%] OC,NU || ~ 3123 Ν

⁵ γενεσθω **f⁸⁵**P⁶⁹(D)N [77%] CP,HF,RP,TR || γινεσθω (P⁷⁵NA,B)Q,T,W [23%] OC,NU

⁶ εγενετο δε **f⁸⁵**D,Q [95%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ και 1 Ν [3.5%] NU || omit verses 43-44 P^{69,75}A,B,N,T,W (1.3%) (NU puts them in [[]])

⁷ ιδρως *reI* || υδρως CP

⁸ have verses 43-44 **f⁸⁵**(N)D,Q (98.7%) CP,HF,RP,TR,OC[[NU]] || omit verses 43-44 P^{69,75}A,B,N,T,W (0.9%) || place them after Mt. 26:39 (C) (0.4%)

⁹ μαθητας *reI* || 1 αυτον [3%] TR

¹⁰ αυτους κοιμωμενους **f⁸⁵**A,N,Q,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 P⁷⁵NB,D,T,0171 [1.5%] NU

¹¹ δε **f⁸⁵**D,0171 [83%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NA,B,N,T,W [17%] NU

¹² προηρχετο *reI* || προηγεν D [8%] OC || προσηρχετο P⁷⁵ [2%]

¹³ αυτους **f⁸⁵**P^{69,75}NA,B,D,N,T [85%] CP,HF,RP,OC,NU || αυτων [15%] TR || αυτου W

¹⁴ τουτο γαρ σημειον δεδωκει αυτοις ον αν φιλησω αυτος εστιν **f⁸⁵**D [45%] (with minor variations) CP,OC || --- P⁷⁵NA,B,N,T,W [55%] HF,RP,TR,NU

¹⁵ ο δε ιησους **f⁸⁵**A,D,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 32 P⁷⁵NB,T [1%] NU

49 Ἰδόντες δὲ οἱ περὶ αὐτὸν τὸ ἐσόμενον εἶπον¹ αὐτῷ,² “Κύριε, εἰ πατάξουμεν³ ἐν μαχαιρᾷ;”⁴ **50** Καὶ ἐπάταξεν εἷς τις ἐξ αὐτῶν τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως⁵ καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ οὖς⁶ τὸ δεξιόν! **51** Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, “Ἐᾶτε ἔως τούτου!” καὶ ἀψάμενος τοῦ ὡτίου αὐτοῦ⁷ ἰάσατο αὐτόν.

52 Εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς⁸ πρὸς τοὺς παραγενομένους πρὸς⁹ αὐτὸν ἀρχιερεῖς καὶ στρατηγοὺς τοῦ ἱεροῦ καὶ πρεσβυτέρους: “Ως ἐπὶ λῃστὴν ἐξεληλύθατε¹⁰ μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων? **53** Καθ’ ἡμέραν ὅντος μου μεθ’ ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ, οὐκ ἔξετείνατε τὰς χειρας ἐπ’ ἐμέ. Ἀλλὰ¹¹ αὕτη ὑμῶν ἐστὶν¹² ἡ ὥρα· καὶ ἡ ἔξουσία τοῦ σκότους!”¹³

Peter denies Jesus

54 Συλλαβόντες δὲ αὐτὸν, ἥγαγον καὶ εἰσήγαγον¹⁴ εἰς τὸν οἶκον¹⁵ τοῦ ἀρχιερέως· ὁ δὲ Πέτρος ἤκολούθει μακρόθεν. **55** Ἀψάντων¹⁶ δὲ πῦρ¹⁷ ἐν μέσῳ τῆς αὐλῆς καὶ συγκαθισάντων αὐτῶν,¹⁸ ἐκάθητο ὁ Πέτρος ἐν μέσῳ¹⁹ αὐτῶν. **56** Ἰδούσα δὲ αὐτὸν παιδίσκη τις καθήμενον πρὸς τὸ φῶς καὶ ἀτενίσασα αὐτῷ εἶπεν, “Καὶ οὗτος σὺν αὐτῷ ἦν”. **57** Ο δὲ ἤρνήσατο αὐτὸν²⁰ λέγων, “Γύναι, οὐκ οἶδα αὐτόν!”²¹

¹ εἰπον rell // εἰπαν P⁷⁵NB,D,T [1%] NU

² αυτω f⁵A,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC // --- P⁷⁵NB,T [1%] NU // τω κυριω D

³ παταξουμεν rell // παταξωμεν [22%]

⁴ μαχαιρα f⁵A,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC // μαχαιρη P⁷⁵NB,D,T [1%] NU

⁵ τον δουλον του αρχιερεως f⁵P⁷⁵A,D,W,0171^v [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC // ~ 3412 NB,T [1.5%] NU

⁶ αυτου το ους f⁵A,W [96%] CP,HF,RP,TR,OC // ~ 231 P⁷⁵NB,T,0171 [2%] NU // 12 ωτιον D [2%]

⁷ αυτου f⁵A [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC // --- P⁷⁵NB,T,W [2.5%] NU // D is wild

⁸ ο ιησους f⁵W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC // 2 P⁷⁵NAB,T [0.5%] NU // --- D [1%]

⁹ προς f⁵N [33%] CP // επ P⁷⁵A,B,D,T,W,0171 [67%] HF,RP,TR,OC,NU

¹⁰ εξεληλυθατε f⁵A,W [80%] CP,HF,RP,TR,OC // εξηλθατε P⁷⁵NB,D,T [4%] NU // εξηλθετε

0171 [16%]

¹¹ αλλα f⁵D,T [46%] // αλλ P⁷⁵NAB [54%] CP,HF,RP,TR,OC,NU // αλλ η W

¹² υμων εστιν f⁵A [80%] CP,HF,RP,TR // ~ 21 P⁷⁵B,D,T,W [20%] OC,NU // 2 N

¹³ εισηγαγον f⁵P⁷⁵NAB,T [37%] CP,NU // 1 αυτον [55%] HF,RP,TR,OC // συνηγαγον αυτον W
// --- (D) [8%]

¹⁴ τον οικον f⁵A,D,W [93%] CP,HF,RP,TR,OC // την οικιαν P⁷⁵NB,T [7%] NU

¹⁵ αψαντων f⁵A,D,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC // περιαψαντων P⁷⁵NB,T [0.5%] NU

¹⁶ πυρ rell // πυρων [2.5%] OC

¹⁷ αυτων f⁵A,W [95%] CP,HF,RP,TR,OC // --- P⁷⁵NB(D)T [5%] NU

¹⁸ εν μεσω f⁵N(A)W [99%] CP,HF,RP,TR,OC // μεσος P⁷⁵B,T,0171^v [1%] NU // μετ D

¹⁹ αυτον f⁵A,D,N,W [68%] CP,HF,RP,TR // --- P⁷⁵NB,T [32%] OC,NU

²⁰ γυναι ουκ οιδα αυτον f⁵A,N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC // ~ 2341 P⁷⁵NB,T [1%] NU // 234 D
[0.5%]

58 Καὶ μετὰ βραχὺ ἔτερος ἵδων αὐτὸν ἔφη, “Καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ”. Ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν,¹ “Ἄνθρωπε, οὐκ εἰμί!” **59** Καὶ διαστάσης ὥσει ὥρας μιᾶς, ἄλλος τις διῆσχυρίζετο λέγων, “Ἐπ’ ἀληθείας καὶ οὗτος μετ’ αὐτὸν ἦν, καὶ γὰρ Γαλιλαῖός ἐστιν”. **60** Εἶπεν δὲ ὁ Πέτρος, “Ἄνθρωπε, οὐκ οἶδα ὅτι λέγεις!” Καὶ παραχρῆμα, ἔτι λαλοῦντος αὐτοῦ,² ἐφώνησεν³ ἀλέκτωρ.

61 Καὶ στραφεὶς ὁ Κύριος ἐνέβλεψεν τῷ Πέτρῳ, καὶ ὑπεμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ λόγου⁴ τοῦ Κυρίου, ὡς εἶπεν αὐτῷ ὅτι “Πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι,⁵ ἀπαρνήσῃ με τρίς”. **62** Καὶ ἐξελθὼν ἔξω⁶ ἔκλαυσεν πικρῶς.

Guards mistreat Jesus

63 Καὶ οἱ ἄνδρες οἱ συνέχοντες τὸν Ἰησοῦν⁷ ἐνέπαιζον αὐτῷ, δαίροντες.⁸ **64** Καὶ περικαλύψαντες αὐτὸν, ἔτυπτον αὐτοῦ τὸ πρόσωπον καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν⁹ λέγοντες: “Προφήτευσον! Τίς ἐστιν ὁ παίσας σε?”

65 Καὶ ἔτερα πολλὰ βλασφημοῦντες ἔλεγον εἰς αὐτόν.

Crucifixion day

Jesus judged by the Council

66 Καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα, συνήχθη τὸ πρεσβυτέριον τοῦ λαοῦ, ἀρχιερεῖς τε¹⁰ καὶ γραμματεῖς, καὶ ἀπήγαγον¹¹ αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν,¹² λέγοντες, **67** “Εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστός, εἰπὲ¹³ ἡμῖν”. Εἶπεν δὲ αὐτοῖς: “Εὰν ὑμῖν εἴπω, οὐ μὴ πιστεύσητε. **68** Εἳναν δὲ καὶ¹⁴ ἐρωτήσω, οὐ μὴ ἀποκριθῆτε μοι ἢ ἀπολύσητε.¹⁵ **69** Άπο τοῦ νῦν¹⁶ ἔσται ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου καθήμενος ἐκ

¹ εἰπεν **f⁸⁵** P⁶⁹A,D,N,W [90%] CP,HF,RP,TR,OC || εφη P⁷⁵NB,T [10%] NU

² αυτουν *reI* || του πετρου [15%]

³ εφωνησεν *reI* || 1 ο [3%] TR

⁴ λογου **f⁸⁵** A,D,N,W [96.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ρηματος P^{69,75}NB,T [3.5%] NU

⁵ φωνησαι **f⁸⁵** A,D,N,W [87%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 σημερον P⁷⁵NB,T [12%] NU || σημερον 1 [1%]

⁶ εξω **f⁸⁵** P⁷⁵NB,D,T [47%] NU || 1 ο πετρος A,N,W [53%] CP,HF,RP,TR,OC

⁷ τον ιησουν **f⁸⁵** A,N,W [96.5%] CP,HF,RP,TR,OC || αυτον P⁷⁵NB,D,T,0171^v [3.5%] NU

⁸ δαιροντες **f⁸⁵** [35%] || δεροντες P⁷⁵N,A,B,N,T,W [65%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || --- D,0171

⁹ αυτον ετυπτον αυτον το προσωπον και επηρωτων αυτον **f⁸⁵** A,N,W [94%] CP,HF,RP,TR,OC ||

~ 2134578 [4%] || ~ 345216 D || ~ 87 P⁷⁵B,T [2%] NU || 78 ΙΙ

¹⁰ τε **f⁸⁵** P⁷⁵N,A,B,N,T,W [50%] CP,TR,NU || --- (D) [50%] HF,RP,OC

¹¹ απηγαγον **f⁸⁵** P⁷⁵NB,D,T [24%] CP,NU || ανηγαγον A,W [75%] HF,RP,TR,OC || ηγαγον N [1%]

¹² αυτων **f⁸⁵** P⁷⁵NB,D,T [74%] CP,HF,RP,NU || εαυτων A,N,W [23%] TR,OC || αυτον [2%] || three other variants [1%]

¹³ ειπε **f⁸⁵** A,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ειπον P⁷⁵NB,T [0.5%] NU || --- D

¹⁴ και **f⁸⁵** A,N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB(D)T [1.5%] NU

¹⁵ μοι η απολυσητε **f⁸⁵** A,D,N,W (94.3%) CP,HF,RP,TR,OC || 12 (three variations of the verb) (0.5%)

|| ~ 23 με (0.3%) || 23 (2.4%) || 1 (1.6%) || --- P⁷⁵NB,T (0.4%) NU || four other variants (0.4%)

¹⁶ νυν **f⁸⁵** N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 δε P⁷⁵N,A,B,D,T [1.5%] NU

δεξιῶν τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ.” 70 Εἶπον¹ δὲ πάντες, “Σὺ οὖν εἶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ;” Οἱ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη, “Ὑμεῖς λέγετε ὅτι ΕΓΩ ΕΙΜΙ!” 71 Οἱ δὲ εἶπον:² “Τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτυρίας;³ Αὐτοὶ γὰρ ἡκούσαμεν ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ!”

Jesus taken to Pontius Pilate

23 Καὶ ἀναστὰν ἄπαν τὸ πλῆθος αὐτῶν ἤγαγον⁴ αὐτὸν ἐπὶ τὸν Πιλᾶτον.
 2 Ἡρξαντο δὲ κατηγορεῖν αὐτοῦ λέγοντες, “Τοῦτον εὔρομεν⁵ διαστρέφοντα τὸ ἔθνος,⁶ καὶ κωλύοντα Καίσαρι φόρους⁷ διδόναι,⁸ λέγοντα ἐαυτὸν Χριστὸν βασιλέα εἶναι.” 3 Οἱ δὲ Πιλᾶτος ἐπηρώτησεν⁹ αὐτὸν λέγων, “Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων;” Οἱ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ ἔφη, “Σὺ λέγεις!” 4 Οἱ δὲ Πιλᾶτος εἶπεν πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ὄχλους,¹⁰ “Οὐδὲν εὑρίσκω αἴτιον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ”. 5 Οἱ δὲ ἐπίσχυον, λέγοντες ὅτι “Ανασείει τὸν λαὸν, διδάσκων καθ’ ὅλης τῆς Ἰουδαίας,¹¹ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἔως ὥδε.”

Jesus taken to Herod

6 Πιλᾶτος δὲ ἀκούσας ‘Γαλιλαίαν’,¹² ἐπηρώτησεν εἰ ὁ ἄνθρωπος Γαλιλαῖος ἐστιν. 7 Καὶ ἐπιγνοὺς ὅτι ἐκ τῆς ἔξουσίας Ἡρώδου ἐστίν, ἀνέπεμψεν αὐτὸν πρὸς Ἡρόδην, ὃντα καὶ αὐτὸν ἐν Ιεροσόλυμοις ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις. 8 Οἱ δὲ Ἡρώδης ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν ἐχάρη λίαν, ἦν γὰρ θέλων ἐξ ἱκανοῦ¹³ ἰδεῖν αὐτὸν, διὰ τὸ ἀκούειν¹⁴ πολλὰ¹⁵ περὶ αὐτοῦ· καὶ ἥπιζεν τι¹⁶ σημεῖον ἰδεῖν ὑπ’ αὐτοῦ γινόμενον. 9 Ἐπηρώτα δὲ αὐτὸν

¹ εἰπον *rell* || εἰπαν P⁷⁵NB,T [1%] NU || one other reading

² εἰπον *rell* || εἰπαν P⁷⁵NB,D,T [1%] NU

³ χρειαν εχομεν μαρτυριας f⁸⁵ ΝA,D,N,W [85%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 231 P⁷⁵B,T [0.5%] NU || 1 εχωμεν 3 [12%] || 12 μαρτυρων D [2.5%]

⁴ ηγαγον *rell* || ηγαγεν [1%] CP,TR

⁵ ευρομεν *rell* || ευρομεν B,T [1%] NU || ευρον D || ευρωμεν [1%] || two other variants

⁶ εθνος f⁸⁵ A,W [70%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 ημων P⁷⁵NB,D,N,T [30%] NU

⁷ καισαρι φορους f⁸⁵ (N)W [91%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 P⁷⁵NB(D)T [1%] NU || 1 φορον A [8%]

⁸ διδοναι f⁸⁵ A(D)N,W [96%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 και P⁷⁵NB,T [4%] NU

⁹ επηρωτησεν f⁸⁵ A,D,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ηρωτησεν P⁷⁵NB,T [0.5%] NU

¹⁰ οχλους *rell* || 1 οτι [1%] OC

¹¹ ιουδαιας f⁸⁵ P⁷⁵A(D)N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 και ΝB,T [0.5%] NU

¹² γαλιλαιαν f⁸⁵ A,D,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB,T [0.5%] NU || γαλιλαιας N || four other spellings

¹³ θελων εξ ικανου f⁸⁵ A [72%] CP,HF,RP,TR || ~ 231 [4%] OC || 123 χρονου N,W [20%] ||

¹⁴ 12 ικανων χρονων D || ~ 23 χρονου 1 [3.5%] || ~ 2 ικανων χρονων 1 P⁷⁵NB,T [0.5%] NU || several other variants

¹⁵ ακουειν *rell* || 1 αυτου [3%] OC

¹⁶ τι *rell* || ετι CP

ἐν λόγοις ἱκανοῖς· αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο αὐτῷ. **10** Εἰστήκεισαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς,¹ εὐτόνως κατηγοροῦντες αὐτοῦ. **11** Ἐξουθενήσας δὲ αὐτὸν² ὁ Ἡρώδης σὺν τοῖς στρατεύμασιν αὐτοῦ, καὶ ἐμπαίξας, περιβαλὼν αὐτὸν³ ἐσθῆτα λαμπρὰν, ἀνέπεμψεν αὐτὸν τῷ Πιλάτῳ. **12** (Ἐγένοντο δὲ φίλοι ὁ τε Πιλάτος καὶ ὁ Ἡρώδης⁴ ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ μετ' ἀλλήλων—προϋπήρχον γάρ ἐν ἔχθρα ὅντες πρὸς ἑαυτούς.)⁵

Pilate sentences Jesus

13 Πιλάτος δὲ συγκαλεσάμενος τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ἄρχοντας καὶ τὸν λαὸν, **14** εἶπεν πρὸς αὐτούς: “Προσηνέγκατέ μοι τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὃς ἀποστρέφοντα⁶ τὸν λαόν, καὶ ἴδού, ἐγὼ ἐνώπιον ὑμῶν ἀνακρίνας οὐδὲν⁷ εὑρούν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ αἴτιον ὃν κατηγορεῖτε κατ' αὐτοῦ. **15** Άλλ ’ οὐδὲ Ἡρώδης (ἀνέπεμψα γάρ ὑμᾶς πρὸς αὐτόν).⁸ καὶ ἴδού, οὐδὲν ἄξιον θανάτου ἐστὶν πεπραγμένον αὐτῷ. **16** Παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω.” **17** (Ἀνάγκην δὲ εἶχεν ἀπολύειν αὐτοῖς κατὰ ἔορτὴν ἔνα.)⁹

18 Ἀνέκραξαν¹⁰ δὲ παμπληθεὶ¹¹ λέγοντες: “Ἄřρε τοῦτον! Ἀπόλυσον δὲ ἡμῖν¹² Βαραββᾶν”—**19** ὅστις ἦν διὰ στάσιν τινὰ γενομένην ἐν τῇ πόλει, καὶ φόνον, βεβλημένος εἰς φυλακήν.¹³ **20** Πάλιν οὖν¹⁴ ὁ Πιλάτος προσεφώνησεν,¹⁵ θέλων ἀπολύσαι τὸν Ἰησοῦν. **21** Οἱ δὲ ἐπεφώνουν λέγοντες: “Σταύρωσον! Σταύρωσον¹⁶ αὐτόν!” **22** Ο δὲ τρίτον εἶπεν πρὸς αὐτούς: “Τί

¹ αρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς *reli* || ~ 4231 OC

² αὐτὸν **f⁸⁵** A,B,D(W) [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 καὶ P⁷⁵N,T [2.5%] [NU] || καὶ Ν

³ αὐτὸν **f⁸⁵** A(D)N,T,W [89%] CP,HF,RP,TR,OC || αυτῷ [6%] || --- P⁷⁵NB [5%] NU || one other variant

⁴ πιλάτος καὶ ο ηρώδης **f⁸⁵** A(D)N [74%] CP,HF,RP,TR || ~ 4231 P⁷⁵NB,T [1.5%] OC,NU || 124 W [24.5%]

⁵ εαυτοὺς **f⁸⁵** A,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || αυτοὺς P⁷⁵NB,T [0.5%] NU || D has long omission

⁶ αποστρεφοντα *reli* || διαστρεφοντα [14%]

⁷ οὐδεν **f⁸⁵** A,D,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || οὐθεν P⁷⁵NB,T [1%] NU

⁸ ανεπεμψα γαρ υμας προς αυτον **f⁸⁵** A,D,N,W [82%] CP,HF,RP,TR,OC || ανεπεμψεν 2345 [2%] ||

⁹ ~ 12543 [2%] || ~ ανεπεμψεν 2543 [2%] || ~ ανεπεμψεν 254 ημας P⁷⁵NB,T [12%] NU

¹⁰ have verse 17 (with a variety of minor variations) **f⁸⁵** (Ν)(D)(N)W (97.9%) CP,HF,RP,TR,OC || omit verse 17 P⁷⁵A,B,T (1.9%) NU || longer omissions (0.2%)

¹¹ ανεκραξαν **f⁸⁵** A,D,N(W) [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ανεκραγον P⁷⁵NB,T [1.5%] NU

¹² παμπληθει *reli* || παμπληθη CP

¹³ ημιν **f⁸⁵** A,D,W [88%] HF,RP,OC || 1 τον P⁷⁵NB,N,T [12%] CP,TR,NU

¹⁴ βεβλημενος εις φυλακην **f⁸⁵** A,D,N [93.5%] CP,HF,RP,TR || 12 την 3 W [6%] OC || βληθεις εν τη φυλακη P⁷⁵B,T [0.5%] NU || εν τη φυλακη Ν

¹⁵ ουν **f⁸⁵** N,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || δε P⁷⁵ΝΑ,B,D,T [1.5%] NU || one other variant

¹⁶ προσεφωνησεν **f⁸⁵** A,N,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 αυτοις P⁷⁵NB,T [2%] NU || 1 αυτους D

¹⁷ σταυρωσον σταυρωσον **f⁸⁵** A,N [95%] CP,HF,RP,TR,OC || σταυρου σταυρου P⁷⁵NB,D [0.3%] NU || 1 W [5%]

γὰρ κακὸν ἐποίησεν οὗτος? Οὐδὲν αἴτιον¹ θανάτου εὗρον ἐν αὐτῷ· παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω.” 23 Οἱ δὲ ἐπέκειντο φωναῖς μεγάλαις, αἴτούμενοι αὐτὸν σταυρωθῆναι! Καὶ κατίσχυνον αἱ φωναὶ αὐτῶν, καὶ τῶν ἀρχιερέων.² 24 Οἱ δὲ³ Πιλάτος ἐπέκρινεν γενέσθαι τὸ αἴτημα αὐτῶν. 25 Ἀπέλυσεν δὲ⁴ τὸν διὰ στάσιν καὶ φόνον βεβλημένον εἰς τὴν⁵ φυλακήν, ὃν ἦτοῦντο· τὸν δὲ Ἰησοῦν παρέδωκεν τῷ θελήματι αὐτῶν.

Jesus is crucified

26 Καὶ ως ἀπήγαγον αὐτόν, ἐπιλαβόμενοι Σίμωνός τινος Κυρηναίου (ἐρχομένου⁶ ἀπ’ ἀγροῦ), ἐπέθηκαν αὐτῷ τὸν σταυρὸν φέρειν ὅπισθεν⁷ τοῦ Ἰησοῦν. 27 Ἡκολούθει δὲ αὐτῷ πολὺ πλῆθος τοῦ λαοῦ, καὶ γυναικῶν αἱ καὶ⁸ ἐκόπτοντο καὶ ἐθρήνουν αὐτόν. 28 Στραφεὶς δὲ πρὸς αὐτὰς ὁ Ἰησοῦς⁹ εἶπεν: “Θυγατέρες Ἱερουσαλήμ, μὴ κλαίετε ἐπ’ ἐμέ· πλὴν ἐφ’ ἑαυτὰς κλαίετε καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν. 29 Ὄτι ίδού, ἔρχονται ἡμέραι ἐν αἷς ἐροῦσιν, ‘Μακάριαι αἱ στεῖραι, καὶ¹⁰ κοιλίαι αἱ οὐκ ἐγέννησαν καὶ μαστοὶ οἱ οὐκ ἐθήλασαν!’¹¹ 30 Τότε ἄρξονται λέγειν τοῖς ὄρεσιν, ‘Πέσετε ἐφ’ ἡμᾶς!’ καὶ τοῖς βουνοῖς, ‘Καλύψατε ἡμᾶς!’ 31 Ὄτι εἰ ἐν τῷ ὑγρῷ ξύλῳ ταῦτα ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῷ τί γένηται?’¹²

32 Ἡγοντο δὲ καὶ ἔτεροι δύο, κακούργοι,¹³ σὺν αὐτῷ ἀναιρεθῆναι. 33 Καὶ ὅτε ἀπῆλθον¹⁴ ἐπὶ τὸν τόπον τὸν καλούμενον Κρανίον, ἐκεῖ ἐσταύρωσαν αὐτὸν· καὶ τοὺς κακούργους, ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν, ὃν δὲ ἐξ ἀριστερῶν.

¹ αἰτιον *reI* || αξιον [2%] OC

² καὶ τῶν αρχιερεών **f⁸⁵** A(D)N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB (0.5%) NU || six other readings (0.4%)

³ ο δε **f⁸⁵** A(D)N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || καὶ P⁷⁵NB [0.5%] NU

⁴ δε **f⁸⁵** P⁷⁵NAB,D,N,W [70%] CP,HF,RP,NU || 1 αυτοις [20%] TR || 1 αυτοις τον βαραββαν [10%] OC

⁵ την **f⁸⁵** P⁷⁵A,C,N [90%] CP,HF,RP,TR,OC || --- NB,D [10%] NU || τη W

⁶ σιμωνος τινος κυρηναιου ερχομενου **f⁸⁵** (A)N,W [96%] CP,HF,RP,OC || 123 του 4 [2%] TR || σιμωνα τινα κυρηναιου ερχομενον P⁷⁵NB [2%] NU || τινα σιμωνα κυρηναιου ερχομενον C,D

⁷ οπισθεν *reI* || οπισω [3%] OC

⁸ αι και **f⁸⁵** W [95%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 P⁷⁵A,B,C(D)N [5%] NU || --- Ν

⁹ προς αυτας ο ιησους **f⁸⁵** A,N,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || ~ 3412 C(D) [1%] || 124 P⁷⁵NB [0.3%] || three other variants

¹⁰ καὶ **f⁸⁵** P⁷⁵A,D,W [90%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 αι ΝB,C,N [10%] NU

¹¹ εθηλασαν **f⁸⁵** A,N,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || εθρεψαν P⁷⁵NB,C [1%] NU || εξεθρεψαν D [1%]

¹² γενηται *reI* || γινεται [9%] || γενησetai [10%]

¹³ δυο κακουργοι **f⁸⁵** A,C,D,N,Q,W [99.8%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 P⁷⁵NB,NU

¹⁴ απηλθον **f⁸⁵** A,N,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ηλθον P⁷⁵NB,C(D)Q [2.5%] NU || three other variants

34 Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔλεγεν, “Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἴδασιν τί ποιοῦσιν”.¹ διαμεριζόμενοι δὲ τὰ ἴματα αὐτοῦ ἔβαλον² κλῆρον.³ 35 Καὶ εἰστήκει ὁ λαὸς θεωρῶν. Ἐξεμυκτήριζον δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες σὺν αὐτοῖς⁴ λέγοντες, “Ἄλλους ἔσωσεν· σωσάτω ἑαυτόν, εἰ οὗτός ἐστιν ὁ Χριστὸς, ὁ τοῦ Θεοῦ ἐκλεκτός!”⁵ 36 Ἐνέπαιζον⁶ δὲ αὐτῷ καὶ οἱ στρατιώται, προσερχόμενοι καὶ⁷ ὅξις προσφέροντες αὐτῷ, 37 καὶ λέγοντες, “Εἰ σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, σῶσον σεαυτόν!”

38 Ἡν δὲ καὶ⁸ ἐπιγραφὴ γεγραμμένη ἐπ’ αὐτῷ,⁹ γράμμασιν Ἐλληνικοῖς καὶ Ῥωμαϊκοῖς καὶ Ἐβραϊκοῖς:¹⁰

ΟΥΤΟΣ ΕΣΤΙΝ Ὅ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ¹¹

39 Εἶς δὲ τῶν κρεμασθέντων κακούργων ἐβλασφήμει αὐτὸν λέγων, “Εἰ¹² σὺ εἶ ὁ Χριστός, σῶσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς!” 40 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἔτερος ἐπετίμα¹³ αὐτῷ λέγων:¹⁴ “Οὐδὲ φοβῇ σὺ τὸν Θεόν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ? 41 Καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως, ἄξια γὰρ ὥν ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν· οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον ἐπράξεν.” 42 Καὶ ἔλεγεν τῷ¹⁵ Ἰησοῦ, “Μνήσθητί μου, Κύριε,¹⁶ ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ¹⁷ σου”. 43 Καὶ εἶπεν

¹ ο δε ιησους ελεγεν πατερ αφες αυτοις ου γαρ οιδασιν τι ποιουσιν **f85** N(A)C,N(Q) (99.2%—with a variety of minor variations) CP,HF,RP,TR,OC[[NU]] || --- P⁷⁵B,D,W (0.8%)

² εβαλον *reII* || εβαλλον N [9%] OC

³ κληρον **f85** P⁷⁵NB,C,D,Q,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC || κληρους A.N [3%] NU

⁴ συν αυτοις **f85** A,N,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB,C,Q [3%] NU || D is wild

⁵ ο του θεου εκλεκτος **f85** A,N,Q [95%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 1423 C [0.5%] || ~ 2314 B,W [1%] NU || ~ 12314 N || 1 υιος 2314 P⁷⁵ [3%] || D is wild

⁶ ενεπαιζον **f85** A,N,Q [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ενεπαιζαν P⁷⁵NB [0.5%] NU || ενεπαιζον C,D,W

⁷ και **f85** N,Q,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NAB,C [1%] NU || τε D

⁸ και **f85** P⁷⁵NAB,C,B,N,Q,W [75%] HF,RP,TR,OC,NU || 1 η C,D [22.5%] CP || η [1.5%] || --- [1%]

⁹ γεγραμμενη επ αυτω **f85** N,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 231 C [1.5%] || 23 P⁷⁵NB [0.5%] NU || επιγεγραμμενη 23 A,D,Q

¹⁰ γραμμασιν ελληνικοις και ρωμαιικοις και εβραιικοις **f85** A,N,Q,W [98%] CP,HF,RP,TR,OC || 1246 ND [1%] || --- P⁷⁵B,C [0.5%] NU || several minor variations

¹¹ ουτος εστιν ο βασιλευς των ιουδαιων **f85** A,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC || 12 ιησους 3456 N,Q [2%] || ~ 345612 D || ~ 34561 P⁷⁵NB [0.5%] NU || 3456 C

¹² ει **f85** A,N,Q,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ουχι P⁷⁵NB,C [0.5%] NU || D has long omission

¹³ επετιμα **f85** A(D)N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || επετιμων P⁷⁵NB,C [1%] NU || one other variant

¹⁴ λεγων **f85** A(D)N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || εφη P⁷⁵NB,C [1%] NU

¹⁵ τω **f85** A,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB,C [0.3%] NU || αυτω (D)

¹⁶ κυριε **f85** A,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB,C [3%] NU || D is wild

¹⁷ εν τη βασιλεια **f85** NA,C,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || εις την βασιλειαν P⁷⁵B [0.3%] NU || D is wild

αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,¹ “Ἄμὴν λέγω σοι,² σήμερον μετ’ ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ Παραδείσῳ.”

Jesus dismisses His spirit

44 Ἡν δὲ³ ὥσει ὥρα ἔκτη, καὶ σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης.⁴ **45** Καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος⁵ καὶ ἐσχίσθη⁶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ μέσον. **46** Καὶ φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ, ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, “Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι⁷ τὸ πνεῦμά μου”. Καὶ ταῦτα⁸ εἰπὼν ἔξεπνευσεν.

Various reactions

47 Ιδὼν δὲ ὁ ἑκατόνταρχος⁹ τὸ γενόμενον, ἐδόξασεν¹⁰ τὸν Θεὸν λέγων, “Οὐτως ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν!” **48** Καὶ πάντες οἱ συμπαραγενόμενοι ὅχλοι ἐπὶ τὴν θεωρίαν ταύτην, θεωροῦντες τὰ γενόμενα,¹¹ τύπτοντες ἐστῶν¹² τὰ στήθη ὑπέστρεφον. **49** Εἰστήκεισαν δὲ πάντες οἱ γνωστοὶ αὐτοῦ¹³ μακρόθεν,¹⁴ καὶ γυναῖκες αἱ συνακολουθήσασαι¹⁵ αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ὅρθωσαι ταῦτα.

Jesus' body is buried

50 Καὶ ἴδον, ἀνὴρ ὄντος τιμονίας¹⁶ ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος **51** (οὗτος οὐκ ἦν συγκατατεθειμένος τῇ βουλῇ καὶ τῇ πράξει αὐτῶν), ἀπὸ Ἀριμαθαίας,¹⁷ πόλεως τῶν Ιουδαίων, ὃς προσεδέχετο

¹ ο ιησους **f⁵**A,C(D)W [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB [0.3%] NU

² λεγω σοι **f⁵**NA,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 P⁷⁵B,C [0.5%] NU || D is wild

³ ην δε **f⁵**A,D,Q,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ και 1 N || ~ και 1 ηδη P⁷⁵B,C [0.5%] NU

⁴ ενατης **f⁵**P⁷⁵N_{A,B,C,D,Q,W} [70%] CP,HF,RP,OC,NU || εννατης [30%] TR

⁵ και εσκοτισθη ο ηλιος **f⁵**A,Q,W (96.8%) CP,HF,RP,TR || ~ 2 δε 34 D || του ηλιου εκλειποντος B (0.4%) OC || του ηλιου εκλιποντος P⁷⁵N_C (0.4%) NU || του ηλιου εσκοτισθεντος (0.7%) || conflations (1.2%) || two other variants (0.2%) || --- (0.4%)

⁶ και εσχισθη **f⁵**A(D)W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 2 δε P⁷⁵N_{B,C} [1%] NU

⁷ παραθησομαι **f⁵**[77%] CP,HF,RP,TR || παρατιθεμαι P⁷⁵NA,B,C,Q,W [11%] OC,NU || παρατιθημι (D) [12%]

⁸ και ταυτα **f⁵**A [83%] CP,HF,RP,TR,OC || τοντο δε P⁷⁵N_{B,C(D)W} [1.5%] NU || 1 τοντο Q [15.5%]

⁹ εκατονταρχος **f⁵**A,C,D,Q,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || εκατονταρχης P⁷⁵N_B [1%] NU

¹⁰ εδοξασεν **f⁵**A,C,Q,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || εδοξαζεν P⁷⁵N_{B,D} [1%] NU

¹¹ θεωρουντες τα γενομενα **f⁵**Q,W [93%] CP,HF,RP,TR,OC || 12 γινομενα [5%] || θεωρησαντες 23 P⁷⁵N_{B,C,D} [1.5%] NU || --- A [0.5%]

¹² εαυτων **f⁵**Q [90%] CP,HF,RP,TR,OC || αυτων W [8.5%] || --- P⁷⁵NA,B,C,D [1.5%] NU

¹³ αυτου **f⁵**NC,D,W [97%] CP,HF,RP,TR,OC || αυτω P⁷⁵A,B [3%] NU

¹⁴ μακροθεν **f⁵**A,C,W [95.5%] CP,HF,RP,TR || απο 1 P⁷⁵N_{B,D} [4.5%] OC,NU

¹⁵ συνακολουθησασαι **f⁵**A,D,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || συνακολουθουσαι P⁷⁵N_{B,C} [1%] NU || one other variant

¹⁶ υπαρχων **f⁵**A,B(D)W [98%] CP,HF,RP,TR || 1 και P⁷⁵NC [2%] OC[NU]

¹⁷ αριμαθαιας **f⁵**CP,HF,RP,TR,OC || ἀριμαθαιας NU

καὶ αὐτὸς¹ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ: 52 οὗτος προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ ἡτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. 53 Καὶ καθελὼν αὐτὸν² ἐνετύλιξεν αὐτὸν³ σινδόνι, καὶ ἔθηκεν αὐτὸν⁴ ἐν μνήματι λαξευτῷ, οὗ οὐκ ἦν οὐδέπω οὐδεὶς⁵ κείμενος. 54 Καὶ ἡμέρα ἦν Παρασκευή.⁶ σάββατον⁷ ἐπέφωσκεν. 55 Κατακολουθήσασαι δὲ⁸ γυναῖκες, αἵτινες ἦσαν συνεληλυθυῖαι αὐτῷ ἐκ τῆς Γαλιλαίας,⁹ ἐθεάσαντο τὸ μνημεῖον καὶ ὡς ἐτέθη τὸ σῶμα αὐτοῦ. 56 Ὅποιστρέψασαι δὲ ἡτοίμασαν ἀρώματα καὶ μύρα. Καὶ τὸ μὲν σάββατον ἡσύχασαν κατὰ τὴν ἐντολήν.

Resurrection Day

"He is not here, but is risen!"

24 Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων, ὅρθρου βαθέος,¹⁰ ἥλθον ἐπὶ τὸ μνῆμα¹¹ φέρουσαι ἄντοιμασαν ἀρώματα, καὶ τινες σὺν αὐταῖς.¹² 2 Εὗρον δὲ τὸν λίθον ἀποκεκυλισμένον ἀπὸ τοῦ μνημείου· 3 καὶ εἰσελθοῦσαι¹³ οὐχ εὑρον τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. 4 Καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ διαπορεῖσθαι¹⁴ αὐτὰς περὶ τούτου, καὶ ἴδον, ἄνδρες δύο¹⁵ ἐπέστησαν αὐταῖς ἐν ἐσθήσεσιν ἀστραπούσαις.¹⁶ 5 Ἐμφόβων δὲ γενομένων αὐτῶν καὶ κλινουσῶν τὸ πρόσωπον¹⁷ εἰς τὴν γῆν, εἶπον¹⁸ πρὸς αὐτάς: “Τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν?

¹ ος προσδεχετο και αυτος **f⁸⁵** [32%] CP,OC || 1 και 234 A,W [52%] HF,RP,TR || ~ 1 και 42 [13%] || 12 P⁷⁵NB,C,D [1%] NU || 1 και 2 [2%]

² αυτο **f⁸⁵** A,W [95.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB,C,D [3%] NU || αυτον [1.5%]

³ αυτο *reI* || --- W [3.5%] OC

⁴ αυτο **f⁸⁵** P⁷⁵A,W [94%] CP,HF,RP,TR,OC || αυτον NB,C,D [1%] NU || αυτω [2%] || --- [3%]

⁵ ουδέπω ουδεις **f⁸⁵** [74%] CP,HF,RP,TR || ~ 21 NC,W [20%] OC || ~ 2 ουπω P⁷⁵A,B [1%] NU || ουπω 2 D || ουδεποτε 2 [5%]

⁶ παρασκευη **f⁸⁵** A,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || παρασκευης P⁷⁵NB,C [1%] NU || προσσαββατου D

⁷ σαββατον **f⁸⁵** A,W [90%] CP,HF,RP,OC || και 1 P⁷⁵NB,C [10%] TR,NU || --- D

⁸ δε **f⁸⁵** ΝA,C,W [90%] CP,HF,RP || 1 και [2%] TR || 1 αι P⁷⁵B [7%] OC,NU || 1 δυο D || --- [1%]

⁹ αυτω εκ της γαλιλαιας **f⁸⁵** A,W [94%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 2341 P⁷⁵N(B) [0.5%] NU || 234 C || απο 34 (D) [5%]

¹⁰ βαθεος **f⁸⁵** W [50%] RP,TR,OC || βαθεως P⁷⁵ΝA,B,C,D [50%] CP,HF,NU

¹¹ ηλθον επι το μνημα **f⁸⁵** A,W [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 2341 (B) [0.3%] NU || 123 μνημειον C [2%] || ~ 23 μνημειον 1 P⁷⁵(N) || ηρχοντο 234 D

¹² και τινες συν αυταις **f⁸⁵** A(D)W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB,C [0.5%] NU

¹³ και εισελθουσαι **f⁸⁵** A,W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 2 δε P⁷⁵NB,C,D [1.5%] NU

¹⁴ διαπορεισθαι **f⁸⁵** A,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || απορεισθαι P⁷⁵NB,C,D [0.5%] NU || διαπορειν [0.5%]

¹⁵ ανδρες δυο **f⁸⁵** P⁷⁵ΝA,B,C,W [98%] CP,HF,RP,OC,NU || ~ 21 D [2%] TR

¹⁶ εσθησεσιν αστραπουσαις **f⁸⁵** A,C,W [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC || εσθητι αστραπουση P⁷⁵NB,D,NU

¹⁷ το προσωπον **f⁸⁵** A,W [92%] CP,HF,RP,TR,OC || τα προσωπα P⁷⁵NB,C,D [8%] NU

¹⁸ ειπον *reI* || ειπαν P⁷⁵NB,C,D [0.5%] NU || ειπεν [6%] || one other reading

6 Οὐκ ἔστιν ὁδε, ἀλλ᾽¹ ἡγέρθη! Μνήσθητε ὡς ἐλάλησεν ύμῖν ἔτι ὥν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, 7 λέγων ὅτι ‘Δεῖ τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου² παραδοθῆναι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἀμαρτωλῶν, καὶ σταυρωθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι’.” 8 Καὶ ἐμνήσθησαν τῶν ρήμάτων αὐτοῦ.

The women report

9 Καὶ ὑποστρέψασαι ἀπὸ τοῦ μνημείου, ἀπήγγειλαν ταῦτα πάντα³ τοῖς ἔνδεκα, καὶ πᾶσιν τοῖς λοιποῖς. 10 Ἡσαν δὲ⁴ ἡ Μαγδαληνὴ⁵ Μαρία καὶ Ἰωάννα καὶ Μαρία ἡ⁶ Ἰακώβου, καὶ αἱ λοιπαὶ σὺν αὐταῖς, αἵ⁷ ἔλεγον πρὸς τοὺς ἀποστόλους ταῦτα. 11 Καὶ ἐφάνησαν ἐνώπιον αὐτῶν ὡσεὶ λῆρος τὰ ρήματα αὐτῶν,⁸ καὶ ἡπίστουν αὐταῖς. 12 (Ο δὲ Πέτρος ἀναστὰς ἔδραμεν ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ παρακύψας βλέπει τὰ ὄθόνια κείμενα μόνα⁹ καὶ ἀπῆλθεν πρὸς ἑαυτὸν θαυμάζων τὸ γεγονός.)

The 'Emmaus' incident

13 Καὶ ᾧδοὺ, δύο ἔξ αὐτῶν ἦσαν πορευόμενοι ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ¹⁰ εἰς κώμην ἀπέχουσαν σταδίους ἔξηκοντα ἀπὸ Ἱερουσαλήμ, ἣ ὄνομα Ἐμμαούς. 14 Καὶ αὐτοὶ ὡμίλουν πρὸς ἀλλήλους περὶ πάντων τῶν συμβεβηκότων τούτων. 15 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὄμιλεῖν αὐτοὺς καὶ συζητεῖν, καὶ αὐτὸς ὁ¹¹ Ἰησοῦς ἐγγίσας συνεπορεύετο αὐτοῖς. 16 Οἱ δὲ ὄφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκρατοῦντο τοῦ μὴ ἐπιγνῶναι αὐτόν. 17 Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς, “Τίνες οἱ λόγοι οὗτοι οὓς ἀντιβάλλετε πρὸς ἀλλήλους περιπατοῦντες, καὶ ἐστε¹² σκυθρωποί;”

¹ αλλ **f⁵⁵** A [99%] CP,HF,RP,TR,OC || αλλα P⁷⁵NB(W) [0.6%] NU || --- C(D)

² οτι δει τον νιον του ανθρωπου **f⁵⁵** A,D,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 345612 P⁷⁵NB,C^v [0.5%]
NU

³ ταυτα παντα **f⁵⁵** P⁷⁵A,B,W [55%] CP,HF,RP,TR,OC,NU || ~ 21 ND [45%]

⁴ ησαν δε *rell* || --- A,D,W [22%]

⁵ μαγδαληνη *rell* || μαγδαλινη [13%] || five further spellings

⁶ η **f⁵⁵** P⁷⁵A,B,D,W [50%] NU || --- [50%] CP,HF,RP,TR,OC

⁷ αι **f⁵⁵** [65%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵N,A,B,D,W [35%] NU

⁸ αυτων **f⁵⁵** A,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ταυτα P⁷⁵NB,D [1%] NU

⁹ κειμενο μονα **f⁵⁵** [95%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 A [4.5%] || 2 P⁷⁵B,W [0.3%] NU || --- N(D) || one other variant

¹⁰ ησαν πορευομενοι εν αυτῃ τη ημερα (ωρα A) **f⁵⁵**(A)(D)W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 345612 P⁷⁵B,NU || ~ 35461 δε 2 N

¹¹ ο **f⁵⁵** D,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵N,A,B [0.5%] NU

¹² εστε **f⁵⁵** N [97%] CP,HF,RP,TR,OC || εσταθησαν P⁷⁵N,A,B [0.5%] NU || εσται W [2%] || --- D || two other variants

18 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ¹ εἶς φῶνομα² Κλεόπας,³ εἶπεν πρὸς αὐτόν, “Σὺ μόνος παροικεῖς⁴ Ἱερουσαλήμ, καὶ οὐκ ἔγνως τὰ γενόμενα ἐν αὐτῇ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις?” 19 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, “Ποῖα?” Οἱ δὲ εἶπον⁵ αὐτῷ: “Τὰ περὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου,⁶ ως⁷ ἐγένετο ἀνὴρ προφήτης δυνατὸς ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ, 20 ὅπως τε παρέδωκαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ἄρχοντες ἡμῶν εἰς κρῖμα θανάτου, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτὸν. 21 Ἡμεῖς δὲ ἡλπίζομεν⁸ ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ μέλλων λυτροῦσθαι τὸν Ἰσραὴλ! Ἀλλά γε⁹ σὺν πᾶσιν, τούτοις τρίτην ταύτην ἡμέραν ἄγει σήμερον¹⁰ ἀφ' οὗ ταῦτα ἐγένετο. 22 Ἀλλὰ καὶ γυναῖκες τινες ἔξι ἡμῶν ἔξεστησαν ἡμᾶς—γενόμεναι ὅρθριαι¹¹ ἐπὶ τὸ μνημεῖον, 23 καὶ μὴ εύροῦσαι τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἡλθον λέγουσαι καὶ ὀπτασίαν ἀγγέλων ἐωρακέναι, οἵ λέγουσιν αὐτὸν ζῆν. 24 Καὶ ἀπῆλθόν τινες τῶν σὺν ἡμῖν ἐπὶ τὸ μνημεῖον καὶ εὖρον οὕτως καθὼς καὶ αἱ γυναῖκες εἶπον· αὐτὸν δὲ οὐκ εἶδον.”

25 Καὶ αὐτὸς εἶπεν πρὸς αὐτούς: “Ὦ ἀνόητοι, καὶ βραδεῖς τῇ καρδίᾳ τοῦ πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν οἵς ἐλάλησαν οἱ προφῆται! 26 Οὐχὶ ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν Χριστὸν, καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ?” 27 Καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ Μωσέως,¹² καὶ ἀπὸ πάντων τῶν προφητῶν, διηρμήνευεν¹³ αὐτοῖς ἐν πάσαις ταῖς Γραφαῖς τὰ περὶ ἑαυτοῦ.¹⁴

28 Καὶ ἥγγισαν εἰς τὴν κώμην οὐκ ἐπορεύοντο, καὶ αὐτὸς προσεποιεῖτο¹⁵ πορρωτέρω¹⁶ πορεύεσθαι. 29 Καὶ παρεβιάσαντο αὐτὸν λέγοντες,

¹ ο **f⁵⁵** A,W [88%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB,D,N [12%] NU

² ω ονομα **f⁵⁵** A,D,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || ονοματι P⁷⁵NB,N [1%] NU

³ κλεόπας *re//* || κλεωπᾶς [14%]

⁴ παροικεῖς **f⁵⁵** P⁷⁵N A,B,D,N,W [80%] CP,HF,RP,NU || 1 εν [18.5%] TR,OC || 1 εις [1.5%]

⁵ ειπον *re//* || ειπαν P⁷⁵NB [0.4%] NU || ειπεν [1%] || --- D

⁶ ναζωραιου **f⁵⁵** A,D,N,W (99.1%) CP,HF,RP,TR,OC || ναζαρηνου P⁷⁵NB (0.5%) NU || ναζαραιου (0.4%)

⁷ ως **f⁵⁵** [32%] || ος P⁷⁵N A,B,D,N,W [68%] CP,HF,RP,TR,OC,NU

⁸ ηλπιζομεν *re//* || ελπιζομεν [14%] || ελπιζωμεν [1%] || ηλπισαμεν B || ηλπικαμεν P⁷⁵

⁹ γε **f⁵⁵** A,N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 και P⁷⁵NB,D [1%] NU

¹⁰ σημερον **f⁵⁵** A(D)W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB [0.5%] NU

¹¹ ορθριαι **f⁵⁵** [97%] CP,HF,RP,TR,OC || ορθριναι P⁷⁵N A,B,D,W [3%] NU

¹² μωσεως **f⁵⁵** N A,D [92%] CP,HF,RP,TR || μωσεως P⁷⁵B,T,W [8%] OC,NU

¹³ διηρμηνευεν **f⁵⁵** [82%] CP,HF,RP,TR,OC || διερμηνευεν A,T [17%] || διερμηνευειν NW || διερμηνευσεν P⁷⁵B [0.2%] NU || ερμηνευειν D || two other variants

¹⁴ εαυτον *re//* || αυτον D,W [11%]

¹⁵ προσεποιειτο **f⁵⁵** W [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || προσεποιησατο P⁷⁵N A,B,D [1.5%] NU

¹⁶ πορρωτερω **f⁵⁵** D,W [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC [πορρωτερω Ν] || πορρωτερον P⁷⁵A,B [0.3%] NU

“Μεῖνον μεθ’ ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἐσπέραν ἔστιν καὶ κέκλικεν¹ ἡ ἡμέρα”. Καὶ εἰσῆλθεν τοῦ μείναι σὺν αὐτοῖς. **30** Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακλιθῆναι αὐτὸν μετ’ αὐτῶν, λαβὼν τὸν ἄρτον εὐλόγησεν, καὶ κλάσας ἐπεδίδουν αὐτοῖς. **31** Αὐτῶν δὲ διηνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοί καὶ ἐπέγνωσαν αὐτὸν· καὶ αὐτὸς ἄφαντος ἐγένετο ἀπ’ αὐτῶν. **32** Καὶ εἶπον² πρὸς ἀλλήλους, “Οὐχὶ ἡ καρδία ἡμῶν καιομένη ἦν ἐν ἡμῖν³ ὡς ἐλάλει ἡμῖν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ⁴ ὡς διήνοιγεν ἡμῖν τὰς Γραφάς?”

The two report

33 Καὶ ἀναστάτες αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ εὖρον συνηθροισμένους⁵ τοὺς ἔνδεκα· καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, **34** λέγοντας ὅτι “Ηγέρθη ὁ Κύριος ὅντως,⁶ καὶ ὥφθη Σίμων!” **35** Καὶ αὐτοὶ ἐξηγοῦντο τὰ ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς ἐγνώσθη αὐτοῖς ἐν τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου.

Jesus appears to the disciples

36 Ταῦτα δὲ αὐτῶν λαλούντων, καὶ⁷ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς⁸ ἔστη ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς, “Εἰρήνη ὑμῖν!” **37** Πτονθέντες δὲ, καὶ ἔμφοβοι γενόμενοι, ἐδόκουν πνεῦμα θεωρεῖν. **38** Καὶ εἶπεν αὐτοῖς: “Τί τεταραγμένοι ἔστε?” καὶ “Διὰ τί διαλογισμοὶ ἀναβαίνουσιν ἐν ταῖς καρδίαις⁹ ὑμῶν? **39** Ὦτε τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας μου, ὅτι αὐτὸς ἐγώ εἰμι!¹⁰ Ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὄστα οὐκ ἔχει, κοθώς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα.” **40** Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐπέδειξεν¹¹ αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. **41** Ἐτι δὲ ἀπιστούντων αὐτῶν, ἀπὸ τῆς χαρᾶς, καὶ θαυμαζόντων, εἶπεν αὐτοῖς, “Ἐχετέ τι βρώσιμον ἐνθάδε?” **42** Οἱ δὲ ἐπέδωκαν αὐτῷ ἰχθύος ὀπτοῦ μέρος, καὶ ἀπὸ μελισσείου¹² κηρίου. **43** Καὶ λαβὼν ἐνώπιον αὐτῶν ἔφαγεν.

¹ κεκλικεν **f⁸⁵** A(D)(W) [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 ηδη P⁷⁵NB,T^γ [2.5%] NU

² ειπον *re//* || ειπαν P⁷⁵NB [0.4%] NU

³ εν ημιν **f⁸⁵** ΝA,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || --- P⁷⁵B,D [1%]

⁴ καὶ **f⁸⁵** A,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB,D [0.5%] NU

⁵ συνηθροισμενους **f⁸⁵** A,W [99.6%] CP,HF,RP,TR,OC || ηθροισμενους P⁷⁵NB,D [0.4%] NU

⁶ ηγερθη ο κυριος οντως **f⁸⁵** A [97%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 4123 P⁷⁵NB,D [2%] NU || ~ 1423 [1%] || 123 W

⁷ καὶ **f⁸⁵** [32%] CP || --- P⁷⁵ΝΑ,B,D,W [68%] HF,RP,TR,OC,NU [The καὶ is emphatic.]

⁸ ο ιησους **f⁸⁵** A,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB,D [0.5%] NU

⁹ ταις καρδιαις **f⁸⁵** ΝW [99.7%] CP,HF,RP,TR,OC || τη καρδια P⁷⁵A,B,D,NU

¹⁰ αυτος εγω ειμι **f⁸⁵** A,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 231 P⁷⁵NB [0.4%] NU || ~ 213 D

¹¹ επεδειξεν **f⁸⁵** A,W [85%] CP,HF,RP,TR,OC || εδειξεν P⁷⁵NB [15%] NU || εδιξεν N || one other variant || D omits verse

¹² μελισσειου **f⁸⁵** [30%] CP || μελισσιου *re//* [see next note]

44 Εἶπεν δὲ αὐτοῖς,² “Οὗτοι οἱ λόγοι³ οὓς ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς ἔτι ὃν σὺν ὑμῖν, ὅτι δεῖ πληρωθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ Νόμῳ Μωσέως⁴ καὶ⁵ Προφήταις καὶ Ψαλμοῖς περὶ ἐμοῦ.” **45** Τότε διήνοιξεν αὐτῶν τὸν νοῦν τοῦ συνιέναι τὰς Γραφάς. **46** Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὅτι “Οὕτως γέγραπται, καὶ οὕτως ἔδει⁶ παθεῖν τὸν Χριστὸν καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, **47** καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὄνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν καὶ⁷ ἀφεσίν ἀμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, ἀρξάμενον⁸ ἀπὸ Ἱερουσαλήμ. **48** Ὦμεις δέ⁹ ἔστε μάρτυρες¹⁰ τούτων. **49** Καὶ ἴδοὺ,¹¹ ἐγὼ ἀποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πατρός μου ἐφ' ὑμᾶς· ὥμεις δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλήμ¹² ἕως οὗ ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὑψους.”¹³

Jesus ascends to Heaven

50 Ἐξήγαγεν δὲ αὐτοὺς ἔξω¹⁴ ἔως εἰς¹⁵ Βηθανίαν, καὶ ἐπάρας τὰς χεῖρας αὐτοῦ εὐλόγησεν αὐτούς. **51** Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτοὺς, διέστη ἀπ’ αὐτῶν καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν. **52** Καὶ αὐτοὶ προσκυνήσαντες αὐτὸν, ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλήμ μετὰ χαρᾶς μεγάλης· **53** καὶ ἦσαν διὰ παντὸς ἐν τῷ ιερῷ, αἰνοῦντες καὶ¹⁶ εὐλογοῦντες τὸν Θεόν. Άμήν.^{17,18,1}

¹ καὶ απὸ μελισσειου κηριου **f⁵⁵** N [94%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NA,B,D,W [0.7%] NU || 123 κηριον (4.8%) || 123 κυριου (0.4%)

² αὐτοῖς **f⁵⁵** A(D)N,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC || πρὸς αὐτοὺς P⁷⁵NB [1%] NU

³ λογοι **f⁵⁵** NW [97%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 μον P⁷⁵A,B,D,N [3%] NU

⁴ μωσεως **f⁵⁵** NA [88%] CP,HF,RP,TR || μωσεως P⁷⁵B,D,N,W [12%] OC,NU

⁵ καὶ **f⁵⁵** A,D,N,W [99.6%] CP,HF,RP,TR,OC || 1 τοις P⁷⁵B [0.3%] NU || εν τοις N

⁶ καὶ ουτῶς εδει **f⁵⁵** A,N [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || 23 W || --- P⁷⁵NB,C,D [0.5%] NU

⁷ καὶ **f⁵⁵** A,C,D,N,W [99.4%] CP,HF,RP,TR,OC || εις P⁷⁵NB (0.5%) NU || two other variants (0.1%)

⁸ αρξαμενον **f⁵⁵** P⁷⁵A,W [94.8%] CP,HF,RP,TR,OC || αρξαμενοι NB,C,N (1.1%) NU || αρξαμενος (3.5%) || αρξαμενων D (0.4%) || two other variants (0.2%)

⁹ δε **f⁵⁵** A,D,N,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB,C [0.5%] NU

¹⁰ εστε μαρτυρες **f⁵⁵** N [98%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 21 C || εσται 2 A,N,W [2%] || 2 P⁷⁵B,D,NU

¹¹ ιδου **f⁵⁵** A,B,C,N(W) [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || --- P⁷⁵(N)D [0.5%]

¹² ιερουσαλημ **f⁵⁵** A,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB,C,D [0.5%] NU

¹³ δυναμιν εξ υψους **f⁵⁵** A,D,W [99.5%] CP,HF,RP,TR,OC || ~ 231 P⁷⁵NB,C [0.5%] NU

¹⁴ εξω **f⁵⁵** A,D,W [99%] CP,HF,RP,TR,OC[NU] || --- P⁷⁵NB,C [1%]

¹⁵ εις **f⁵⁵** A [97.5%] CP,HF,RP,TR,OC || προς P⁷⁵NB,C,D [1%] NU || --- W [1.5%]

¹⁶ αινουντες και **f⁵⁵** A(D)W [99.6%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NB,C [0.4%] NU

¹⁷ αμην **f⁵⁵** A,B [98.5%] CP,HF,RP,TR,OC || --- P⁷⁵NC,D,W [1.5%] NU

¹⁸ In the colophons, **f⁵⁵** [50%] have, “published fifteen years after the ascension of Christ”. For 50% of the MSS to have this information probably means that the tradition is ancient; and of course, I have demonstrated, to my own satisfaction at least, that **f⁵⁵** goes back at least to the 3rd century. If this information is correct, then Luke was ‘published’ in 45/46 AD. The same sources have Matthew published seven years earlier (38/39) and Mark five years earlier (40/41), while John was ‘published’ thirty-two years after the ascension, or 61/62 AD. Not only were the authors eyewitnesses of the events,

but many others were still alive when the Gospels appeared. They could attest to the veracity of the accounts, but could also be the source of textual variants, adding tidbits here and there, or ‘correcting’ something that they remembered differently.

¹ The citation of f^{s} is based on twenty-five MSS—35, 201, 204, 510, 553, 586, 691, 757, 781, 789, 824, 928, 1147, 1339, 1435, 1503, 1667, 1713, 2253, 2352, 2382, 2466, 2503, 2554 and 2765, all of which I collated myself. I also took account of 83, 480, 1247, 2322 and 2399 that were collated for the IGNTP Luke, without checking the collation (they also collated 66, a marginal family member, and 2096, out on the fringe). None of them is a ‘perfect’ representative of f^{s} in Luke, as it stands [an unreasonable expectation, presumably, for a book this size, besides being a Gospel]. But several come very close; the exemplar of 789 probably was. [This refers to the MSS I have collated—there may be even better ones out there. In fact, since I have collated scarcely 10% of the family representatives for this book, there probably are better ones out there.] The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Lesbos, Aegean, Athens, Tirana, Meteora, Mt. Athos [four different monasteries], Corinth⁷, Grottaferrata, Bucharest etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there, I mainly depended on the IGNTP Luke (*The Gospel according to St. Luke*, ed. the American and British Committees of the International Greek New Testament Project. 2 vols. Oxford: Clarendon Press, 1984 and 1987). I occasionally supplemented from Swanson, Scrivener and von Soden—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 2\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 4\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 15\%$ —since my sources had collated a lower percentage of the extant MSS than *ECM* for the General Epistles, for example, my guesses as to percentages are more tentative than they were there, except that I guarantee the witness of f^{s} . Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ

Prologue

1 Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος.
2 Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν. **3** Πάντα δι’ αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἐν ὃ γέγονεν. **4** Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων. **5** Καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸν οὐ κατέλαβεν.

John—a witness to the Light

6 Ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος παρὰ Θεοῦ, ὃνομα αὐτῷ Ἰωάννης. **7** Οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός, ἵνα πάντες πιστεύσωσιν δι’ αὐτοῦ. **8** Οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς ἀλλ’ ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός. **9** Ἡν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν ὅ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. **10** Ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι’ αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω. **11** Εἰς τὰ ἴδια ἦλθεν, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον. **12** Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ: **13** οἵ οὐκ ἔξ αἰμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ’ ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν.

Jesus—the Only-begotten

14 Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς, παρὰ Πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας. **15** Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ καὶ κέκραγεν λέγων, “Οὗτος ἦν ὁν εἶπον, ‘Ο ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν.’” **16** Καὶ¹ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος. **17** Ὅτι ὁ νόμος διὰ Μωσέως² ἐδόθη· ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο. **18** Θεὸν οὐδεὶς ἐώρακεν πώποτε. Ὁ μονογενὴς Υἱὸς,³ ὁ ὃν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρός, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο.

¹ καὶ **f⁹⁵** A,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR || οτι P^{66,75}NB,C,D [1%] NU

² μωσεως **f⁹⁵** A [95%] CP,HF,RP,TR || μωσεως P^{66,75}NB,C,W [5%] OC,NU

³ ο μονογενῆς υιος **f⁹⁵** A(W) (99%) HF,RP,OC,TR || 1 μονογεννης 3 (0.6%) CP || 12 θεος P⁷⁵ (0.1%) ||

2 θεος P⁶⁶NB,C (0.3%) NU

John the baptizer performs his office

19 Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου, ὅτε ἀπέστειλαν¹ οἱ Ἰουδαῖοι ἐξ Ἱεροσολύμων ἵερεῖς καὶ Λευΐτας ἵνα ἐρωτήσωσιν αὐτόν, “Σὺ τίς εἶ?”

20 Καὶ ὠμολόγησεν καὶ οὐκ ἦρνήσατο, καὶ ὠμολόγησεν ὅτι “Οὐκ εἰμὶ ἐγὼ² ὁ Χριστός”. **21** Καὶ ἤρωτησαν αὐτόν, “Τί οὖν, Ἡλίας εἶ σύ?”³ Καὶ λέγει, “Οὐκ εἰμί”. “Ο Προφήτης εἶ σύ?” Καὶ ἀπεκρίθη, “Οὔ”. **22** Εἶπον⁴ οὖν αὐτῷ, “Τίς εἶ?—ἵνα ἀπόκρισιν δῶμεν τοῖς πέμψασιν ἡμᾶς. Τί λέγεις περὶ σεαυτοῦ?” **23** Ἐφη, “Ἐγὼ φωνὴ βιώντος: “Ἐν τῇ ἐρήμῳ εὑθύνατε τὴν ὁδὸν Κυρίου”, καθὼς εἶπεν Ἡσαίας⁵ ὁ προφήτης.”

24 Καὶ οἱ⁶ ἀπεσταλμένοι ἦσαν ἐκ τῶν Φαρισαίων. **25** Καὶ ἤρωτησαν αὐτὸν καὶ εἶπον⁷ αὐτῷ, “Τί οὖν βαπτίζεις εἰ σὺ οὐκ εἶ ὁ Χριστὸς οὗτε⁸ Ἡλίας οὔτε ὁ Προφήτης?” **26** Απεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰωάννης λέγων, “Ἐγὼ βαπτίζω ἐν ὕδατι, μέσος δὲ⁹ ὑμῶν ἔστηκεν ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. **27** Αὐτός ἐστιν ὁ¹⁰ ὄπιστος μου ἐρχόμενος, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν,¹¹ οὐν ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἄξιος¹² ἵνα λύσω αὐτοῦ τὸν ἴμαντα τοῦ ὑποδήματος.”¹³ **28** Ταῦτα ἐν Βιθαβαρᾶ ἐγένετο,¹⁴ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ὅπου ἦν¹⁵ Ἰωάννης βαπτίζων.

¹ απεστειλαν **f⁸⁵** P^{66,75} NW [98%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 προς αυτον (A)B,C [2%] [NU] (A [1.5%]) place it after λευιτας.)

² ουκ ειμι εγω **f⁸⁵** [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 312 P^{66,75} N A,B,C,W [1%] NU

³ τι ουν ηλιας ει συ **f⁸⁵** A [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 12534 (P⁷⁵)C [0.3%] NU || ~ 52134 B || 1234 N [0.2%] || ~ τις 2534 P⁶⁶ || ~ παλιν 12543 W || three further variants

⁴ ειπον **f⁸⁵** N A,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ειπαν P^{66,75}B,C,W [0.5%] NU (A similar statement obtains in 1.25,38; 2.18,20; 3.26; 9.20; 11.46; 12.19.)

⁵ ησαιας **f⁸⁵** CP,OC,TR? || ησαιας rell (A similar statement will obtain wherever the name occurs.)

⁶ οι **f⁸⁵** N,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75} N A,B,C [1%] NU

⁷ ειπον rell || ειπαν P^{66,75}B,C,NU

⁸ ουτε **f⁸⁵** [98%] CP,HF,RP,OC,TR || ουδε P^{(5)66,75} N A,B,C,N,W [2%] NU (Both times.)

⁹ δε **f⁸⁵** P¹¹⁹A,N,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75,120}N B,C [1%] NU

¹⁰ αυτος εστιν ο **f⁸⁵** A (96.2%) CP,HF,RP,OC,TR || ουτος 23 (1.2%) || 12 (0.1%) ||

¹¹ 3 P^{66,75,119v,120}C,N,W (2.1%) NU || --- NB (0.4%)

¹² ος εμπροσθεν μου γεγονεν **f⁸⁵** A [98%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{5,66,75,119v,120}N B,C,N,W [2%] NU

¹³ εγω ουκ ειμι αξιος **f⁸⁵** A (86.4%) CP,HF,RP,OC,TR || ~ 2314 P¹¹⁹B,T,W (3%) [NU] ||

¹⁴ ~ 2341 (0.2%) || 234 P^{120v}N C,N (6.9%) || 23 ικανος P^{66,75} (2.5%) || 123 ικανος (0.8%) ||

¹⁵ ~ 231 ικανος (0.1%)

¹⁶ 1 εκεινος υμας βαπτισει εν πνευματι αγιω και πυρι (N) (8.9%)

¹⁷ εν βιθαβαρα εγενετο **f⁸⁵** [25%] || 1 βηθαβαρα 3 (N^cC^c)T^v [10%] TR || 1 βηθανια 3 P⁷⁵A,B,C,W [65%] CP,HF,RP,OC,NU || ~ 31 βηθανια P⁶⁶N || 1 βηθανια εγενοντο N

¹⁸ ην **f⁸⁵** A,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 ο P^{66,75}N B,C,W [0.5%] NU

Behold the Lamb of God!

29 Τῇ ἐπαύριον βλέπει ὁ Ἰωάννης¹ τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν καὶ λέγει: “Ἴδε, ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου!

30 Οὗτός ἐστιν περὶ² οὗ ἐγὼ εἶπον, ‘Οπίσω μου ἔρχεται ἀνὴρ ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτος μου ἦν’. **31** Κἀγὼ οὐκ ἥδειν αὐτὸν· ἀλλ’ ἵνα φανερωθῇ τῷ Ἰσραήλ, διὰ τοῦτο ἥλθον ἐγὼ ἐν τῷ³ ὕδατι βαπτίζων.”

32 Καὶ ἐμαρτύρησεν⁴ Ἰωάννης λέγων ὅτι “Τεθέαμαι τὸ Πνεῦμα καταβαῖνον ὡς⁵ περιστερὰν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔμεινεν ἐπ’ αὐτόν. **33** Κἀγὼ οὐκ ἥδειν αὐτόν, ἀλλ’ ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐν ὕδατι, ἐκεῖνός μοι εἶπεν, ‘Ἐφ’ ὃν ὃν ἰδῆς τὸ Πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μένον ἐπ’ αὐτόν—οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν Πνεύματι Ἅγιῳ.’ **34** Κἀγὼ ἐώρακα καὶ μεμαρτύρηκα ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.”

Jesus begins His public ministry

35 Τῇ ἐπαύριον πάλιν είστηκε ὁ Ἰωάννης καὶ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο.

36 Καὶ ἐμβλέψας τῷ Ἰησοῦ περιπατοῦντι λέγει, “Ἴδε, ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ!”

37 Καὶ ἤκουσαν αὐτοῦ οἱ δύο μαθηταὶ⁶ λαλοῦντος, καὶ ἤκολούθησαν τῷ Ἰησοῦν. **38** Στραφεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς καὶ θεασάμενος αὐτοὺς ἀκολουθοῦντας, λέγει αὐτοῖς, “Τί ζητεῖτε?” Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, “Ραββί” (οἱ λέγεται ἑρμηνευόμενον⁷ Διδάσκαλε), “ποῦ μένεις?” **39** Λέγει αὐτοῖς, “Ἐρχεσθε καὶ ἴδετε”.⁸ Ἡλθον⁹ καὶ εἶδον¹⁰ ποῦ μένει, καὶ παρ’ αὐτῷ ἔμειναν τὴν ἡμέραν ἐκείνην—ώρα¹¹ ἦν ὡς δεκάτη. **40** Ἡν Ἀνδρέας, ὁ ἀδελφὸς Σίμωνος Πέτρου, εἰς ἐκ τῶν δύο τῶν ἀκουσάντων παρὰ Ἰωάννου καὶ ἀκολουθησάντων αὐτῷ. **41** Εὑρίσκει οὗτος πρῶτος¹² τὸν ἀδελφὸν τὸν ἴδιον Σίμωνα

¹ οι ιωαννης **f⁵⁵** [50%] CP,OC,TR || --- P^{5,66,75}NA,B,C,N,W [50%] HF,RP,NU (OC has small print.)

² περὶ **f⁵⁵** A,N (98.9%) CP,HF,RP,OC,TR || υπερ P^{5,66,75,106}NB,C,T,W (0.6%) NU || --- (0.1%) || long omission (0.4%)

³ τῷ **f⁵⁵** A,N [95%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}NB,C,W [5%] NU

⁴ εμαρτυρησεν *reli* || 1 ο [20%]

⁵ ως **f⁵⁵** P^{75,106}(N)A,B,C,N,W [60%] OC,NU || ωσει P⁶⁶ [40%] CP,HF,RP,TR

⁶ αυτον οι δυο μαθηται **f⁵⁵** A,N (93.6%) CP,HF,RP,OC,TR || αυτω 234 (0.7%) || αυτον 234 (0.2%) || ~ 2341 NB (1.6%) NU || ~ 2314 P^{66,75}C,W (1.1%) || 12341 (1.1%) || 124 (0.5%) || 134 (0.2%) || 234 (0.4%) || five other variants (0.4%)

⁷ λεγεται ερμηνευομενον **f⁵⁵** Ν (94.5%) CP,HF,RP,OC,TR || 1 μεθερμηνευομενον P^{66,75}A,B,C,N(W) (3.1%) NU || ερμηνευεται (0.5%) || εστιν (1.3%) || εστιν μεθερμηνευομενον (0.2%) || --- (0.4%) || two other variants (0.1%)

⁸ ιδετε **f⁵⁵** ΝA [98%] CP,HF,RP,OC,TR || ιδεται N || οψεσθε P^{5,66,75}B,C [2%] NU || οψεσθαι W

⁹ ηλθον **f⁵⁵** [98%] CP,HF,RP,TR || 1 ουν ΝA,N [1.5%] OC || ηλθων ουν P^{5,66,75}B,C,W [0.5%] NU

¹⁰ ειδον **f⁵⁵** ΝA [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ειδαν P^{66,75}B,C,W [0.5%] NU || ιδον N

¹¹ ωρα **f⁵⁵** P^{66,75}NA,B,C,W [95%] CP,HF,RP,OC,NU || 1 δε [5%] TR

¹² πρωτος **f⁵⁵** ΝW [95%] CP,HF,RP,OC,TR || πρωτον P^{66,75}A,B [5%] NU

καὶ λέγει αὐτῷ, “Εύρήκαμεν τὸν Μεσίαν”¹ (ὅ ἐστιν μεθερμηνευόμενον² Χριστός). **42** Κοιλ³ ἥγαγεν αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Ἐμβλέψας⁴ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, “Σὺ εἶ Σίμων, ὁ υἱὸς Ἰωνᾶ⁵ σὺν κληθήσῃ Κηφᾶς” (ὅ ἐρμηνεύεται, πέτρος).

Nathanael

43 Τῇ ἐπαύριον ἡθέλησεν⁶ ἔξελθεῖν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ εύρισκει Φίλιππον καὶ λέγει αὐτῷ,⁷ “Ἄκολούθει μοι”. **44** (Ἡν δὲ ὁ Φίλιππος ἀπὸ Βηθσαϊδά, ἐκ τῆς πόλεως Ἀνδρέου καὶ Πέτρου.) **45** Εύρισκει Φίλιππος τὸν Ναθαναὴλ καὶ λέγει αὐτῷ, “Ον ἔγραψεν Μωσῆς⁸ ἐν τῷ Νόμῳ—καὶ οἱ Προφῆται—εὐρήκαμεν: Ἰησοῦν τὸν⁹ νιὸν¹⁰ Ἰωσὴφ, τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ.”¹¹ **46** Καὶ εἶπεν αὐτῷ Ναθαναὴλ, “Ἐκ Ναζαρὲτ δύναται τι ἀγαθὸν εἶναι?” Λέγει αὐτῷ¹² Φίλιππος, “Ἐρχου καὶ ἴδε!”

47 Εἶδεν ὁ Ἰησοῦς τὸν Ναθαναὴλ ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν καὶ λέγει περὶ αὐτοῦ, “Ιδε, ἀληθῶς Ἰσραηλίτης ἐν φῷ δόλος οὐκ ἔστιν!” **48** Λέγει αὐτῷ Ναθαναὴλ, “Πόθεν με γινώσκεις?” Ἀπεκρίθη¹³ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, “Πρὸ τοῦ σε Φίλιππον φωνῆσαι, ὅντα ὑπὸ τὴν συκῆν, εἶδόν σε.” **49** Ἀπεκρίθη Ναθαναὴλ καὶ λέγει αὐτῷ:¹⁴ “Ραββί, σὺ εἶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ! Σὺ εἶ ὁ Βασιλεὺς¹⁵ τοῦ Ἰσραήλ!” **50** Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ: “Οτι εἶπόν σοι,¹⁶ ‘Ἐίδόν σε σε ύποκάτω τῆς συκῆς’, πιστεύεις? Μείζω τούτων ὄψει.”¹⁷ **51** Καὶ λέγει αὐτῷ, “Ἄμην, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ’ ἄρτι ὄψε-

¹ μεσιαν **f⁵⁵** [95%] CP,HF,RP || μεσσιαν P^{66,75}ΝΑ,B,W [5%] OC,TR,NU

² μεθερμηνευόμενον *reI* || 1 o [5%] TR

³ καὶ **f⁵⁵** A,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75,119v}ΝΒ [0.5%] NU || ουτος [0.5%]

⁴ εμβλέψας **f⁵⁵** P^{66,106}ΝΑ,B [80%] HF,RP,OC,NU || 1 δε P⁷⁵ [20%] CP,TR || καὶ 1 W

⁵ ιωνα **f⁵⁵** A (99.2%) CP,HF,RP,OC,TR || ιωαννου P^{66,75,106}Ν(B)W (0.5%) NU || ιωανα (0.4%)

⁶ ηθελησεν **f⁵⁵** P^{66,75,120}ΝΑ,B,W [80%] CP,HF,RP,NU || 1 o ιησους [20%] OC,TR

⁷ αυτω **f⁵⁵** [50%] OC,TR || 1 o ιησους P^{66,75}(Ν)A,B,W [50%] CP,HF,RP,NU

⁸ μωσης **f⁵⁵** ΝΑ [95%] CP,HF,RP,TR || μωσης P^{66,75}B,W [5%] OC,NU

⁹ τον **f⁵⁵** A,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75,106}ΝΒ [0.5%] NU

¹⁰ νιον **f⁵⁵** A [40%] CP || 1 του P^{66,75}ΝΒ [60%] HF,RP,OC,TR,NU || τω W

¹¹ ναζαρετ **f⁵⁵** P⁶⁶ΝΑ,B [80%] CP,HF,RP,OC,TR,NU || ναζαρεθ P^{75,106}W [20%] (Both times.)

¹² αυτω **f⁵⁵** P⁶⁶ΝΑ,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 o P⁷⁵B [0.5%] [NU]

¹³ απεκριθη *reI* || 1 o Ν [10%] TR

¹⁴ ναθαναηλ και λεγει αυτω **f⁵⁵** A (93.6%) CP,HF,RP,OC,TR || ~ 41 P^{66,75}B,W (1%) NU || 12 ειπεν

4 (Ν) (5%) || ~ 412 ειπεν (0.2%) || two other variants (0.1%)

¹⁵ ει ο βασιλευς **f⁵⁵** P⁶⁶Ν [98%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 31 P⁷⁵A(B)W [2%] NU

¹⁶ σοι **f⁵⁵** [98%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 οτι P^{66,75}ΝΑ,B [2%] NU || οτι W

¹⁷ οψει **f⁵⁵** [70%] CP,HF,RP,OC,TR || οψη P^{66,75}ΝΑ,B,W [30%] NU

σθε¹ τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγότα καὶ τὸν ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν Γίὸν τοῦ Ἀνθρώπου.”

Water into wine

2 Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γάμος ἐγένετο ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦν ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ ἐκεῖ. 2 Ἐκλήθη δὲ καὶ ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸν γάμον. 3 Καὶ ὑστερήσαντος οἴνου, λέγει ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ πρὸς αὐτόν, “Οἶνον οὐκ ἔχουσιν!” 4 Λέγει² αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς: “Τί ἐμοὶ καὶ σοί, γύναι? Οὕπω ἥκει ἡ ὥρα μου.” 5 Λέγει ἡ μήτηρ αὐτοῦ τοῖς διακόνοις, “Ο τι ἀν λέγῃ³ ὑμῖν, ποιήσατε.”

6 (Ἡσαν δὲ ἐκεῖ ὑδρίαι λίθιναι ἔξι κείμεναι, κατὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν Ἰουδαίων,⁴ χωροῦσαι ἀνὰ μετρητὰς δύο ἢ τρεῖς.) 7 Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, “Γεμίσατε τὰς ὑδρίας ὕδατος”. Καὶ ἐγέμισαν αὐτὰς ἔως ἄνω. 8 Καὶ λέγει αὐτοῖς, “Ἀντλήσατε νῦν, καὶ φέρετε τῷ ἀρχιτρικλίνῳ”. Κοι⁵ ἥνεγκαν. 9 Ὡς δὲ ἐγένεσατο ὁ ἀρχιτρίκλινος τὸ ὕδωρ—οἶνον γεγενημένον, καὶ οὐκ ἥδει πόθεν ἐστίν (οἱ δὲ διάκονοι ἥδεισαν οἱ ἡντληκότες τὸ ὕδωρ)—φωνεῖ τὸν νυμφίον ὁ ἀρχιτρίκλινος 10 καὶ λέγει αὐτῷ: “Πᾶς ἄνθρωπος πρῶτον τὸν καλὸν οἶνον τίθησιν, καὶ ὅταν μεθυσθῶσιν, τότε⁶ τὸν ἐλάσσω. Σὺ τετήρηκας τὸν καλὸν οἶνον ἔως ἄρτι!”

11 Ταύτην ἐποίησεν τὴν ἀρχὴν⁷ τῶν σημείων ὁ Ἰησοῦς ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας καὶ ἐφανέρωσεν τὴν δόξαν αὐτοῦ· καὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

12 Μετὰ τοῦτο κατέβη εἰς Καπερναοὺμ⁸—αὐτὸς καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ⁹—καὶ ἐκεῖ ἔμειναν οὐ πολλὰς ἡμέρας.

¹ απ αρτι οψεσθε **f⁸⁵A** (96%) CP,HF,RP,OC,TR || 12 οψεσθαι (3%) || 3 P^{66,75}B (0.7%) NU || οψεσθαι ΝW (0.3%)

² λεγει **f⁸⁵P⁷⁵N** [98%] CP,HF,RP,OC,TR || καὶ 1 P⁶⁶A,B(W) [2%] [NU]

³ λεγη **f⁸⁵P^{66,75}N**A,B,W [70%] HF,RP,OC,TR.NU || λεγει [30%] CP

⁴ υδριαι λιθιναι εξ κειμεναι κατα τον καθαρισμον των ιουδαιων **f⁸⁵A,N^v** (95.4%) CP,HF,RP,OC,TR || 1 λιθινοι 3456789 (0.5%) || 13456789 (0.2%) || 12456789 (0.2%) || 12356789 (0.4%) || ~ 213567894 (-4 Ν) P⁶⁶⁽⁷⁵⁾(Ν)B (0.9%) NU || ~ 123567894 W (0.2%) || ~ 213456789 (1%) || ~ 132456789 (0.2%) || ~ 124356789 (0.6%) || five other variants (0.3%)

⁵ καὶ **f⁸⁵A** [95%] CP,HF,RP,OC,TR || οι δε P^{66,75}ΝB,N,W [5%] NU

⁶ τοτε **f⁸⁵A,N** [99%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}ΝB,W [1%] NU

⁷ εποιησεν την αρχην **f⁸⁵ΝW** [95%] CP,HF,RP,OC,TR || 13 P⁷⁵A,B,N [5%] NU || ~ πρωτην 31 P⁶⁶

⁸ καπερναουμ **f⁸⁵A,N** [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || καφαρναουμ P^{66,75}ΝB [0.5%] NU || --- W (omits phrase) (A similar statement obtains wherever the name occurs.)

⁹ και η μητηρ αυτου και οι αδελφοι αυτου και οι μαθηται αυτου **f⁸⁵A,N** (91%)

CP,HF,RP,OC,TR[NU] || 1-7,9-12 P^{66,75}B,0162 (0.5%) || 1-7,9-11 (0.2%) || ~ 1-4,9-12,5-7 (3.2%)

The first cleansing of the Temple—Passover, 27 AD

13 Καὶ ἐγγὺς ἦν τὸ Πάσχα τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς. 14 Καὶ εὗρεν ἐν τῷ ἵερῳ τοὺς πωλοῦντας βόας καὶ πρόβατα καὶ περιστεράς, καὶ τοὺς κερματιστὰς καθημένους. 15 Καὶ ποιήσας φραγέλλιον¹ ἐκ σχοινίων,² πάντας ἔξέβαλεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, τά τε πρόβατα καὶ τοὺς βόας· καὶ τῶν κολλυβιστῶν ἔξέχεεν τὸ κέρμα, καὶ τὰς τραπέζας ἀνέστρεψεν.³ 16 Καὶ τοῖς τὰς περιστερὰς πωλοῦσιν εἶπεν: “Ἄρατε ταῦτα ἐντεῦθεν! Μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ Πατρός μου οἶκον ἐμπορίου!” 17 Ἐμνήσθησαν δὲ⁴ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι γεγραμμένον ἐστίν, “Ο ζῆλος τοῦ οἴκου σου καταφάγεται⁵ με”.

18 Ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εἶπον αὐτῷ, “Τί σημεῖον δεικνύεις ἡμῖν, ὅτι ταῦτα ποιεῖς?” 19 Ἀπεκρίθη⁶ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, “Ἄλυσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερώ αὐτόν”. 20 Εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, “Τεσσαράκοντα⁷ καὶ ἔξ ἔτεσιν φόκοδομήθη⁸ ὁ ναὸς οὗτος, καὶ σὺ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερεῖς αὐτόν?” 21 Ἐκεῖνος δὲ ἔλεγεν περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ. 22 Ὅτε οὖν ἤγερθη ἐκ⁹ νεκρῶν, ἐμνήσθησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι τοῦτο ἔλεγεν¹⁰ καὶ ἐπίστευσαν τῇ Γραφῇ, καὶ τῷ λόγῳ ὃ¹¹ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς.

23 Ως δὲ ἦν ἐν τοῖς¹² Ἱεροσόλυμοις ἐν τῷ Πάσχα, ἐν τῇ ἑορτῇ, πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, θεωροῦντες αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἀ ἐποίει. 24 Αὐτὸς δὲ ὁ¹³ Ἰησοῦς οὐκ ἐπίστευεν ἐαυτὸν¹⁴ αὐτοῖς, διὰ τὸ αὐτὸν

|| ~ 9-12,1-3,5-8 W (0.4%) || 1-8 Ν (2%) || 1-4,9-12 (1.8%) || ~ 9-12,5-8 (0.2%) || 1-4 (0.4%) ||
four further variants (0.3%)

¹ φραγέλλιον **f⁵⁵** ΝA,B,N (82.6%) CP,HF,RP,OC,TR,NU || φραγγέλλιον (14.4%) || ως
1 P^{66,75}W,0162 (3%)

² σχοινιών *rell* || σχοινιού [1%] CP || σχυνιών N

³ ανεστρεψεν **f⁵⁵** P⁷⁵A,N,0162 (85.8%) CP,HF,RP,OC,TR || ανετρεψεν P⁶⁶B,W (9.2%) NU ||
κατεστρεψεν Ν (5%) || two other variants (0.1%)

⁴ δε **f⁵⁵** A,N [99%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}ΝB [1%] NU || ~ καὶ W

⁵ καταφαγεται *rell* || κατεφαγε [5%] TR || καταφαγετε P⁶⁶W [1%]

⁶ απεκριθη *rell* || 1 ο ΝΝ [10%] TR

⁷ τεσσαρακοντα **f⁵⁵** [95%] CP,HF,RP,OC,TR || τεσσερακοντα P⁶⁶ΝA,B [5%] NU || μ P⁷⁵W ||
τεσσερεκοντα N

⁸ ωκοδομηθη **f⁵⁵** A,N [99%] CP,HF,RP,OC,TR || οικοδομηθη P^{66,75}ΝB(W) [1%] NU

⁹ εκ *rell* || 1 των [5%] CP

¹⁰ ελεγεν **f⁵⁵** P^{66,75}ΝA,B,N,W [90%] HF,RP,OC,NU || 1 αυτοις [10%] CP,TR

¹¹ ω **f⁵⁵** A,N,W (98.2%) CP,HF,RP,OC,TR || ον P^{66,75}ΝB (1%) NU || αυτου (- ειπεν ο ιησους) (0.7%)
|| two other variants (0.1%)

¹² τοις *rell* || --- [5%] TR

¹³ ο **f⁵⁵** ΝA,N,W (99.2%) CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}B (0.5%) NU || omit phrase (0.2%)

¹⁴ εαυτον **f⁵⁵** P⁶⁶Ν(W) [99%] CP,HF,RP,OC,TR || αυτον ΝA,B [1%] NU || --- P⁷⁵

γινώσκειν πάντας, 25 καὶ ὅτι οὐ χρείαν εἶχεν ἵνα τις μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ ἀνθρώπου, αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκεν τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ.

Jesus and Nicodemus

3 Ὡν δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῶν Φαρισαίων, Νικόδημος ὄνομα αὐτῷ, ἄρχων τῶν Ἰουδαίων. 2 Οὗτος ἥλθεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν νυκτὸς¹ καὶ εἶπεν αὐτῷ, “Ραββί, οἴδαμεν ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐλήλυθας διδάσκαλος, οὐδεὶς γὰρ ταῦτα τὰ σημεῖα δύναται² ποιεῖν ἢ σὺ ποιεῖς ἐὰν μὴ ἦς ὁ Θεὸς μετ' αὐτοῦ.” 3 Ἀπεκρίθη³ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, “Ἄμὴν, ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ Ἀνωθεν, οὐ δύναται ἴδειν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.” 4 Λέγει πρὸς αὐτὸν⁴ Νικόδημος: “Πῶς δύναται ἄνθρωπος γεννηθῆναι, γέρων ὁν? Μὴ δύναται εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ δεύτερον εἰσελθεῖν καὶ γεννηθῆναι?” 5 Ἀπεκρίθη⁵ Ἰησοῦς: “Ἄμὴν, ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἔξ οὐδατος καὶ Πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. 6 Τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς σάρξ ἐστιν, καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Πνεύματος πνεῦμά ἐστιν. 7 Μὴ θαυμάσῃς ὅτι ἐπέρι τοῦ Θεοῦ. 8 Τὸ πνεῦμα ὃπου θέλει πνεῖ, καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλ’ οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται καὶ ποῦ ὑπάγει. Οὕτως ἐστὶν πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ Πνεύματος.”

9 Ἀπεκρίθη Νικόδημος καὶ εἶπεν αὐτῷ, “Πῶς δύναται ταῦτα γενέσθαι?” 10 Ἀπεκρίθη⁶ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ: “Σὺ εἶ ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ταῦτα οὐ γινώσκεις? 11 Άμὴν, ἀμὴν λέγω σοι ὅτι ὁ οἴδαμεν λαλοῦμεν καὶ ὁ ἐωράκαμεν μαρτυροῦμεν, καὶ τὴν μαρτυρίαν ἡμῶν οὐ λαμβάνετε. 12 Εἰ τὰ ἐπίγεια εἶπον ὑμῖν καὶ οὐ πιστεύετε, πῶς ἐὰν εἴπω ὑμῖν τὰ ἐπουράνια πιστεύσετε?⁷ 13 Καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς—οἱ Υἱοὶ τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁν ἐν τῷ οὐρανῷ.⁸ 14 Καὶ, καθὼς Μωσῆς⁹ ὑψώσεν τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως

¹ πρὸς τὸν ιησοῦν νυκτὸς **f⁸⁵** N [60%] CP,TR || 1 αὐτὸν 4 P^{66,75}A,B,W [40%] HF,RP,OC,NU || ~ 41 αὐτὸν N

² ταῦτα τὰ σημεῖα δύναται **f⁸⁵** [98%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 4123 P^{66,75}N A,B,N [2%] NU || ~ 4231 W || two other variants

³ απεκριθῇ **f⁸⁵** P^{66,75}B,W [50%] OC,NU || 1 o N A,N [50%] CP,HF,RP,TR

⁴ αὐτὸν **f⁸⁵** P^{66,75}B,N,W [40%] || 1 o N A [60%] CP,HF,RP,OC,TR[NU]

⁵ απεκριθῇ **f⁸⁵** P^{66,75}N A,W (86.9%) CP,HF,RP,OC,NU || 1 o B,N (13.1%) TR

⁶ απεκριθῇ *re/l* || 1 o NN [20%] TR

⁷ πιστεύσετε **f⁸⁵** P⁶⁶N A,B [70%] CP,HF,RP,OC,TR,NU || πιστευσῃτε W [29%] || πιστευετε P⁷⁵ [1%] || πιστευεται N

⁸ ο ων εν τω ουρανω **f⁸⁵** (A)N (98.4%) CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{63,66,75}N B,W (1%) NU || 12 εκ του ουρανου (0.4%) || two other variants (0.1%)

⁹ μωσῆς **f⁸⁵** A [80%] CP,HF,RP,TR || μωυσῆς P^{63,66,75}N B,N,W [20%] OC,NU

νύψωθῆναι δεῖ τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου, 15 ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν¹ μὴ ἀπόληται, ἀλλ᾽² ἔχῃ³ ζωὴν αἰώνιον. 16 Οὕτως⁴ γὰρ ἡγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ⁵ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ᾽ ἔχῃ⁶ ζωὴν αἰώνιον. 17 Οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ⁷ εἰς τὸν κόσμον ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ᾽ ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ. 18 Ο πιστεύων εἰς αὐτὸν οὐ κρίνεται, ὁ δὲ μὴ πιστεύων ἥδη κέκριται, ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

19 “Αὕτη δέ ἐστιν ἡ κρίσις, ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἡγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος ἢ τὸ φῶς, ἣν γὰρ πονηρὰ αὐτῶν⁸ τὰ ἔργα. 20 Πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα πράσσων μισεῖ τὸ φῶς καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ τὰ ἔργα αὐτοῦ.⁹ 21 Ο δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς ἵνα φανερωθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα, ὅτι ἐν Θεῷ ἐστιν εἰργασμένα.”

John the baptizer testifies again

22 Μετὰ ταῦτα ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἰς τὴν Ἰουδαίαν γῆν, καὶ ἐκεὶ διέτριβεν μετ' αὐτῶν καὶ ἐβάπτιζεν. 23 Ἡν δὲ καὶ¹⁰ Ἰωάννης βαπτίζων ἐν Αἰνὼν, ἐγγὺς τοῦ Σαλήμ,¹¹ ὅτι ὕδατα πολλὰ ἦν ἐκεῖ. Καὶ παρεγίνοντο καὶ ἐβαπτίζοντο· 24 οὕπω γὰρ ἦν βεβλημένος εἰς τὴν φυλακὴν ὁ Ἰωάννης.

25 Ἐγένετο οὖν ζήτησις ἐκ τῶν μαθητῶν Ἰωάννου μετὰ Ἰουδαίου¹² περὶ καθαρισμοῦ. 26 Καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰωάννην καὶ εἶπον αὐτῷ, “Ραβ-

¹ εἰς αυτοὺς **f⁸⁵** NT (96.8%) CP,HF,RP,OC,TR || εν αυτῳ P⁷⁵B,W (0.4%) NU || επ αυτῳ P⁶⁶(0.4%) || επ 2 A (0.1%) || two other variants (0.1%) || long omissions (2.2%) [homoioteleuton]

² μη αποληται αλλ **f⁸⁵**P⁶³A [99%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{36,66,75NB,W (1.1) NU}

³ εχῃ rell || εχει [40%]

⁴ ουτως **f^{85pt}** P^{63,66,75N,A,B,W [60%] (I include this for the record, to show that the dropping of -ς before a consonant was not automatic.)}

⁵ αυτου **f⁸⁵**P⁶³A,T (97.5%) CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75NB,W (0.4%) NU || long omissions (2.1%) [homoioteleuton]}

⁶ εχῃ rell || εχει [30%]

⁷ αυτου **f⁸⁵**P⁶³A [99%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75NB,W [1%] NU}

⁸ πονηρα αυτων **f⁸⁵** [80%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 21 P^{66,75N,A,B,W [20%] NU}

⁹ τα εργα αυτου **f⁸⁵** NB (82.3%) CP,HF,RP,OC,TR,NU || ~ 312 P⁷⁵A,W (9.6%) || 123 οτι πονηρα εστιν P⁶⁶ (7.1%) || ~ 312 οτι πονηρα εστιν (0.3%) || long omissions (0.8%) [homoioteleuton]

¹⁰ και **f⁸⁵**P^{75N [70%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 ο P⁶⁶A,B,N,W [30%] NU}

¹¹ σαλημ **f⁸⁵**[60%] CP,HF,RP, || σαλειμ P^{66,75NB,N [39%] OC,TR,NU || σαλλειμ A || σαλιμ W [1%]}

¹² ιουδαιου **f⁸⁵**P^{75A,B,N(W) (85.5%) HF,RP,OC,NU || ιουδαιων P⁶⁶N (13.5%) CP,TR || lengthy omissions (1%)}

βί, ὃς ἦν μετὰ σοῦ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, φῶ σὺ μεμαρτύρηκας—ἴδε, οὗτος βαπτίζει, καὶ πάντες ἔρχονται πρὸς αὐτόν!” 27 Ἀπεκρίθη Ἰωάννης καὶ εἶπεν: “Οὐ δύναται ἄνθρωπος λαμβάνειν οὐδέν¹ ἐὰν μὴ ἡ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. 28 Αὐτὸὶ ὑμεῖς μοι² μαρτυρεῖτε ὅτι εἰπον,³ ‘Οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ Χριστός’, ἀλλ’ ὅτι ‘Ἄπεσταλμένος εἰμὶ ἔμπροσθεν ἐκείνου’. 29 Οἱ ἔχων τὴν νυμφίην νυμφίος ἔστιν· ὁ δὲ φίλος τοῦ νυμφίου, ὁ ἔστηκὼς καὶ ἀκούων αὐτοῦ, χαρᾶ χαίρει διὰ τὴν φωνὴν τοῦ νυμφίου. Αὕτη οὖν ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ πεπλήρωται. 30 Ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι.

31 “Οἱ Ἀνωθεν ἔρχόμενος ἐπάνω πάντων ἔστιν· ὁ ὧν ἐκ τῆς γῆς ἐκ τῆς γῆς ἔστιν, καὶ ἐκ τῆς γῆς λαλεῖ. Οἱ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔρχόμενος ἐπάνω πάντων ἔστιν.⁴ 32 Καὶ⁵ ὁ ἐώρακεν καὶ ἤκουσεν, τοῦτο μαρτυρεῖ· καὶ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ οὐδεὶς λαμβάνει. 33 Οἱ λαβὼν αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν ἐσφράγισεν ὅτι ὁ Θεὸς ἀληθής ἔστιν. 34 Ὁν γὰρ ἀπέστειλεν ὁ Θεός τὰ ρήματα τοῦ Θεοῦ λαλεῖ, οὐ γὰρ ἐκ μέτρου δίδωσιν ὁ Θεὸς⁶ τὸ Πνεῦμα. 35 Οἱ Πατήρ ἀγαπᾷ τὸν Υἱὸν καὶ πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. 36 Οἱ πιστεύων εἰς τὸν Υἱὸν ἔχει ζωὴν αἰώνιον· ὁ δὲ ἀπειθῶν τῷ Υἱῷ οὐκ ὄψεται τὴν⁷ ζωήν, ἀλλ’ ἡ ὄργὴ τοῦ Θεοῦ μενεῖ⁸ ἐπ’ αὐτόν.”

Jesus and the Samaritans

4 Ως οὖν ἔγνω ὁ Ἰησοῦς⁹ ὅτι ἤκουσαν οἱ Φαρισαῖοι ὅτι Ἰησοῦς πλείονας μαθητὰς ποιεῖ καὶ βαπτίζει ἢ Ἰωάννης 2 (καίτοι γε Ἰησοῦς αὐτὸς οὐκ ἐβάπτιζεν, ἀλλ’ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ), 3 ἀφῆκεν τὴν Ἰουδαίαν καὶ ἀπῆλθεν¹⁰ εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

¹ λαμβανειν ουδεν **f⁸⁵** A,N,W (89.3%) CP,HF,RP,OC,TR || 1 ουδε εν P^{66,75}B (0.2%) NU || λαβειν 2 Ν (0.6%) || 1 αφ εαυτου 2 (4.5%) || αφ εαυτου 12 (3.3%) || 12 αφ εαυτου (1%) || αφ εαυτου λαβειν 2 (1%) || three other variants (0.2%)

² μοι **f⁸⁵** P⁶⁶A,B,D,N,W [70%] CP,OC,TR,NU || --- P⁷⁵N [30%] HF,RP

³ ειπον **f⁸⁵** ΝA,D,N,W [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 οτι P^{66,75} [0.2%] [NU] || 1 εγω B || 1 νμιν [1%]

⁴ επανω παντων εστιν **f⁸⁵** P⁶⁶A,B,W (97.1%) CP,HF,RP,OC,TR[NU] || --- P⁷⁵ΝD (0.8%) || long omissions (2.2%) [homoioteleuton]

⁵ καὶ **f⁸⁵** A [98%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}ΝB,D,W [2%] NU

⁶ ο θεος **f⁸⁵** A,D [98%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}Ν(B)C,W [2%] NU

⁷ την **f⁸⁵** [50%] CP,HF || --- P^{66,75}(Ν)A,B,C,D,W [50%] RP,OC,TR,NU

⁸ μενει **f⁸⁵** [50%] (CP) || μενει [50%] HF,RP,OC,TR,NU

⁹ ο ιησους **f⁸⁵** P⁶⁶ΝD (21.7%) CP,NU || ο κυριος P⁷⁵A,B,C,W (76.9%) HF,RP,OC,TR || --- (1.4%)

¹⁰ απηλθεν **f⁸⁵** A,B (91.1%) CP,HF,RP,OC || 1 παλιν P^{66,75}ΝC,D,W (8.6%) TR,NU || long omissions (0.3%) [homoioteleuton]

The setting

4 Ἔδει δὲ αὐτὸν διέρχεσθαι διὰ τῆς Σαμαρείας. 5 Ἐρχεται οὖν εἰς πόλιν τῆς¹ Σαμαρείας λεγομένην Συχάρ, πλησίον τοῦ χωρίου οὗ² ἔδωκεν Ἰακώβ³ Ἰωσὴφ τῷ υἱῷ αὐτοῦ. 6 Ἡν δὲ ἐκεῖ πηγὴ τοῦ Ἰακώβ. Ὁ οὖν Ἰησοῦς, κεκοπιακώς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, ἐκαθέζετο οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ. Ὡρα ἦν ὥσει⁴ ἔκτη.

The woman

7 Ἐρχεται γυνὴ ἐκ τῆς Σαμαρείας ἀντλήσαι ὕδωρ. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, “Δός μοι πιεῖν.”⁵ 8 (Οἱ γὰρ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπεληλύθεισαν εἰς τὴν πόλιν ἵνα τροφὰς ἀγοράσωσιν.) 9 Λέγει οὖν⁶ αὐτῷ ἡ γυνὴ ἡ Σαμαρείτις, “Πῶς σὺ, Ἰουδαῖος ὢν, παρ’ ἐμοῦ πιεῖν αἴτεῖς,⁷ οὔσης γυναικὸς Σαμαρείτιδος?”⁸ (οὐ γὰρ συγχρώνται Ἰουδαῖοι Σαμαρείταις).⁹ 10 Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῇ: “Εἰ ἥδεις τὴν δωρεὰν τοῦ Θεοῦ, καὶ τίς ἐστιν ὁ λέγων σοι, ‘Δός μοι πιεῖν’,¹⁰ σὺ ἀν ἥτησας αὐτὸν καὶ ἔδωκεν ἄν σοι ὕδωρ ζῶν.” 11 Λέγει αὐτῷ ἡ γυνὴ:¹¹ “Κύριε, οὕτε ἀντλημα ἔχεις, καὶ τὸ φρέαρ ἐστὶν βαθύ· πόθεν οὖν ἔχεις τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν? 12 Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἰακώβ, ὃς ἔδωκεν ἡμῖν τὸ φρέαρ καὶ αὐτὸς ἔξ αὐτοῦ ἔπιεν, καὶ οἱ υἱοί αὐτοῦ καὶ τὰ θρέμματα αὐτοῦ?” 13 Ἀπεκρίθη¹² Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῇ: “Πᾶς ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου διψήσει πάλιν, 14 ὃς δ’ ἀν πίῃ ἐκ τοῦ ὕδατος οὐ ἐγὼ δώσω αὐτῷ οὐ μὴ διψήσῃ¹³ εἰς τὸν αἰῶνα· ἀλλὰ τὸ ὕδωρ ὃ δώσω αὐτῷ γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν

¹ τῆς *reI* || --- CP

² οὐ **f⁸⁵** P⁶⁶C,D,N,W [40%] CP || ο P⁷⁵N,A,B [60%] HF,RP,OC,TR,NU

³ ιακώβ **f⁸⁵** A,C,D,N,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 τω P^{66,75}NB [0.5%] [NU]

⁴ ωσει **f⁸⁵** [98%] CP,HF,RP,OC,TR || ως P^{66,75}N,A,B,C,D,N,W [2%] NU

⁵ πιειν **f⁸⁵** A,N,W [98%] CP,HF,RP,OC,TR || πειν P^{66,75}B,C,D [1%] NU || πιν Ν || ποιειν [1%]

⁶ ουν **f⁸⁵** P^{66,75}A,B,C,D,N,W (86.7%) CP,HF,RP,OC,TR,NU || --- Ν (13.3%)

⁷ πιειν αιτεις **f⁸⁵** N [99%] CP,HF,RP,OC,TR || πειν 2 P⁷⁵B,C,D [0.5%] NU || πιν αιτις Ν || πιν 2 A [0.5%] || ~ ετεις πειν P⁶⁶ || πιν ετις W

⁸ ουσης γυναικος σαμαρειτος **f⁸⁵** [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 231 A,B,C [0.3%] || ~ 213 P⁷⁵ ||

~ 2 σαμαριτος 1 P⁶³N,W [0.3%] NU || 2 σαμαριτος D || ~ σαμαριτος 1 P⁶⁶Ν [The early uncial s do manage to spread themselves around!]

⁹ σαμαρειταις **f⁸⁵** P⁷⁵A,B,C,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || σαμαριταις P⁶⁶W [0.5%] NU || ΝD omit clause

¹⁰ πιειν **f⁸⁵** A,N [99%] CP,HF,RP,OC,TR || πειν P^{66,75}B,C [0.5%] NU || πιν ΝW || two other readings

¹¹ η γυνη **f⁸⁵** (P⁶⁶)A,C,D,N,W (99.8%) CP,HF,RP,OC,TR[NU] || εκεινη Ν || --- P⁷⁵B

¹² απεκριθη *reI* || 1 ο Ν [5%] TR

¹³ διψηση **f⁸⁵** P⁶⁶W [90%] HF,RP,OC,TR || διψησει P⁷⁵N,A,B(D)N [10%] CP,NU || C has long omission

αἰώνιον.” 15 Λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ, “Κύριε, δός μοι τοῦτο τὸ ὄδωρ! ἵνα μὴ διψῶ μηδὲ ἔρχωμαι¹ ἐνθάδε ἀντλεῖν.”

16 Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς,² ““Ὑπαγε, φώνησον τὸν ἄνδρα σου καὶ ἐλθὲ ἐνθάδε”. 17 Ἀπεκρίθη ἡ γυνὴ καὶ εἶπεν,³ “Οὐκ ἔχω ἄνδρα”. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς: “Καλῶς εἶπας ὅτι “Ἄνδρα οὐκ ἔχω· 18 πέντε γὰρ ἄνδρας ἔσχες, καὶ νῦν ὃν ἔχεις οὐκ ἔστιν σου ἀνήρ· τοῦτο ἀληθὲς εἴρηκας.” 19 Λέγει αὐτῷ ἡ γυνὴ: “Κύριε, θεωρῶ ὅτι προφήτης εἶ σύ. 20 Οἱ πατέρες ἡμῶν⁴ ἐν τῷ ὕρει τούτῳ⁵ προσεκύνησαν, καὶ ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἐν Ἱεροσολύμοις ἔστιν ὁ τόπος ὃπου δεῖ προσκυνεῖν.”⁶ 21 Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς: “Γύναι, πίστευσόν μοι⁷ ὅτι ἔρχεται ὥρα ὅτε οὕτε ἐν τῷ ὕρει τούτῳ οὕτε ἐν Ἱεροσολύμοις προσκυνήσετε τῷ Πατρί. 22 Ὑμεῖς προσκυνεῖτε ὁ οὐκ οἴδατε· ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὁ οἴδαμεν, ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἔστιν. 23 Ἄλλ⁸ ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἔστιν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνήσουσιν τῷ Πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ· καὶ γὰρ ὁ Πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν. 24 Πνεῦμα ὁ Θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν.”

25 Λέγει αὐτῷ ἡ γυνὴ: “Οἶδα ὅτι Μεσίας⁹ ἔρχεται” (ὁ λεγόμενος Χριστός). “Οταν ἔλθῃ ἐκεῖνος, ἀναγγελεῖ ἡμῖν πάντα.”¹⁰ 26 Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, “Ἐγώ εἰμι, ὁ λαλῶν σοι.”

The disciples

27 Καὶ ἐπὶ τούτῳ ἦλθον¹¹ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμασαν¹² ὅτι μετὰ γυναικὸς ἐλάλει· οὐδεὶς μέντοι εἶπεν, “Τί ζητεῖς?” ἢ “Τί λαλεῖς μετ’ αὐτῆς?” 28 Ἀφῆκεν οὖν τὴν ὑδρίαν αὐτῆς ἡ γυνὴ καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ λέγει τοῖς ἀνθρώποις: 29 “Δεῦτε, ἴδετε ἄνθρωπον ὃς εἶπέν μοι

¹ ερχωμαι **f⁸⁵** A,C,D,W [55%] OC,TR // ερχομαι N [45%] CP,HF,RP // διερχωμαι P⁶⁶N [alone] NU // διερχομαι P⁷⁵B

² ο ιησους **f⁸⁵** D,N,W [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR // 2 (N)A [1%] // --- P^{66.75}B,C [0.5%] NU

³ ειπεν **f⁸⁵** (N)A,D,W [90%] CP,HF,RP,OC,TR // 1 αυτω P⁶⁶B,C,N [10%] NU // λεγει αυτω P⁷⁵

⁴ ημων *re//* || υμων OC

⁵ τω ορει τοιτω *re//* || ~ 312 [10%] TR

⁶ δει προσκυνειν **f⁸⁵** [99%] CP,HF,RP,OC,TR // ~ 21 P^{66.75}N A,B,C,D,N,W [1%] NU

⁷ γυναι πιστευσον μοι **f⁸⁵** N [96%] CP,HF,RP,OC,TR // 1 πιστευον 3 A [1.5%] // 1 πιστευε 3 D [2%] // ~ πιστευε 31 P^{66.75}N B,C,W [0.5%] NU

⁸ αλλ ιησ **f⁸⁵** C,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR // αλλα P^{66.75}N A,B,D,W [0.5%] NU

⁹ μεσιας **f⁸⁵** [95%] CP,HF,RP // μεσιας P⁶⁶N A,B,C,N,W [5%] OC,TR,NU // μεσσειας P⁷⁵D

¹⁰ παντα **f⁸⁵** A,D,N [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR // απαντα P^{66.75}N B,C,W [1.5%] NU

¹¹ ηλθον *re//* || ηλθαν B [alone] NU // επηλθαν Ν

¹² εθαυμασαν **f⁸⁵** [80%] CP,HF,RP,OC,TR // εθαυμαζον P^{66.75}N A,B,C,D,N,W [20%] NU

πάντα ὄσα ἐποίησα! Μήτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός?” 30 Ἐξῆλθον¹ ἐκ τῆς πόλεως καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν.

31 Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ ἡρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ³ λέγοντες, “Ραββί,⁴ φάγε”. 32 Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, “Ἐγὼ βρῶσιν ἔχω φαγεῖν ἢν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε”. 33 Ἐλεγον οὖν οἱ μαθηταὶ⁵ πρὸς ἀλλήλους, “Μή τις ἤνεγκεν αὐτῷ φαγεῖν?” 34 Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: “Ἐμὸν βρῶμά ἐστιν ἵνα ποιῶ⁶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με καὶ τελειώσω αὐτοῦ τὸ ἔργον. 35 Οὐχ⁷ ὑμεῖς λέγετε ὅτι⁸ ‘Τετράμηνός⁹ ἐστιν καὶ ὁ θερισμὸς ἔρχεται?’ Ἰδού, λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε τοὺς ὄφθαλμοὺς ὑμῶν καὶ θεάσασθε τὰς χώρας, ὅτι λευκαὶ εἰσιν πρὸς θερισμὸν ἥδη! 36 Καὶ¹⁰ ὁ θερίζων μισθὸν λαμβάνει καὶ συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἵνα καὶ¹¹ ὁ σπείρων ὄμοιον χαίρῃ¹² καὶ ὁ θερίζων. 37 Ἐν γὰρ τούτῳ ὁ λόγος ἐστὶν ὁ ἀληθινός¹³ ὅτι “Ἄλλος ἐστὶν ὁ σπείρων καὶ ἄλλος ὁ θερίζων”: 38 ἐγὼ ἀπέστειλα ὑμᾶς θερίζειν ὃ οὐχ ὑμεῖς κεκοπιάκατε· ἄλλοι κεκοπιάκασιν, καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν κόπον αὐτῶν εἰσεληλύθατε.”

The Samaritans

39 Ἐκ δὲ τῆς πόλεως ἐκείνης πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν τῶν Σαμαρειτῶν¹⁴ διὰ τὸν λόγον τῆς γυναικός, μαρτυρούσης ὅτι “Εἶπέν μοι πάντα ὄσα¹⁵ ἐποίησα!” 40 Ως οὖν ἥλθον πρὸς αὐτὸν οἱ Σαμαρεῖται,¹⁶ ἡρώτων αὐτὸν μεῖναι παρ’ αὐτοῖς· καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ δύο ημέρας. 41 Καὶ πολλῷ πλείους ἐπίστευσαν¹⁷ διὰ τὸν λόγον αὐτοῦ, 42 τῇ τε γυναικὶ ἔλεγον ὅτι

¹ εξῆλθον **f⁵⁵** P⁷⁵A,B [60%] HF,RP,NU || 1 οὐν P⁶⁶N,N,W [40%] CP,OC,TR || καὶ 1 C,D || two other readings

² δε **f⁵⁵** P⁷⁵A,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁶⁶NB,C,D [0.5%] NU || ~ καὶ W

³ αυτοῦ **f⁵⁵** N,W [50%] CP || --- P^{66,75}N,A,B,C,D [50%] HF,RP,OC,TR,NU

⁴ ραββὶ **f⁵⁵** A,N [70%] CP,HF,RP,OC,TR,NU || ραββεὶ P^{66,75}NB,C,D,W [30%]

⁵ μαθηταὶ *re||* || 1 αυτοῦ [2%] CP

⁶ ποιω **f⁵⁵** N,A [95%] CP,HF,RP,OC,TR || ποιησω P^{66,75}B,C,D,N,W [5%] NU

⁷ ουχ *re||* || οὐκ CP

⁸ οτι **f⁵⁵** P⁷⁵ [35%] CP || 1 ετι P⁶⁶N,A,B,C,N,W [65%] HF,RP,OC,TR,NU

⁹ τετραμηνὸς *re||* || τετραμηνὸν W [5%] TR

¹⁰ καὶ **f⁵⁵** A,N [99%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}NB,C,D,W [1%] NU

¹¹ καὶ **f⁵⁵** N,A,D [98%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}B,C,N,W [2%] NU

¹² χαιρῃ **f⁵⁵** N,A,B,C(D)N,W [70%] CP,HF,RP,OC,TR,NU || χαιρεὶ [30%] || χαιρων P⁷⁵

¹³ ο αληθινὸς **f⁵⁵** P⁶⁶N,A,D (78.9%) CP,HF,RP,OC,TR || 2 B,C,N,W (16.5%) NU || αληθης (1.3%) || two other variants (0.2%) || long omissions P⁷⁵(3.2%) [homoioteleuton]

¹⁴ σαμαρειτῶν *re||* || σαμαριτῶν P⁶⁶N,D,W [1%] NU

¹⁵ οσα **f⁵⁵** P⁶⁶A,D,N,W (99.6%) CP,HF,RP,OC,TR || α P⁷⁵NB,C (0.4%) NU

¹⁶ σαμαρειται *re||* || σαμαριται P⁶⁶N,A,D,W [0.5%] NU

¹⁷ επιστευσαν *re||* || 1 εις αυτον N [2%] CP

“Οὐκέτι διὰ τὴν σὴν λαλιὰν πιστεύομεν, αὐτοὶ γὰρ ἀκηκόαμεν, καὶ οἴδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου, ὁ Χριστός.”¹

Jesus in Galilee

43 Μετὰ δὲ τὰς δύο ἡμέρας ἔξῆλθεν ἐκεῖθεν καὶ ἀπῆλθεν² εἰς τὴν Γαλιλαίαν. **44** (Αὐτὸς γὰρ ὁ³ Ἰησοῦς ἐμαρτύρησεν ὅτι προφήτης ἐν τῇ ἴδιᾳ πατρίδι τιμὴν οὐκ ἔχει.) **45** Ὅτε οὖν ἦλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἐδέξαντο αὐτὸν οἱ Γαλιλαῖοι, πάντα ἑωρακότες ὡς⁴ ἐποίησεν ἐν Ἱεροσολύμοις, ἐν τῇ ἑορτῇ· καὶ αὐτοὶ γὰρ ἦλθον εἰς τὴν ἑορτήν.

Jesus heals at a distance

46 Ἠλθεν οὖν πάλιν ὁ Ἰησοῦς⁵ εἰς τὴν Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας, ὅπου ἐποίησεν τὸ ὄντος οἶνον. Καὶ ἦν τις βασιλικός οὗ ὁ νιός ἡσθένει ἐν Καπερναούμ. **47** Οὗτος ἀκούσας ὅτι Ἰησοῦς ἥκει ἐκ τῆς Ιουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἀπῆλθεν πρὸς αὐτὸν καὶ ἤρώτα αὐτὸν⁶ ἵνα καταβῇ καὶ ιάσῃ ται αὐτοῦ⁷ τὸν υἱόν, ἡμελλεν⁸ γὰρ ἀποθνήσκειν. **48** Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτὸν, “Ἐὰν μὴ σημεῖα καὶ τέρατα ἴδητε, οὐ μὴ πιστεύσητε!” **49** Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλικός, “Κύριε, κατάβηθι πρὶν ἀποθανεῖν τὸ παιδίον μου!” **50** Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, “Πορεύου· ὁ νιός σου ζῇ”. Καὶ⁹ ἐπίστευσεν ὁ ἄνθρωπος τῷ λόγῳ φ¹⁰ εἰπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,¹¹ καὶ ἐπορεύετο. **51** Ἡδη δὲ αὐτοῦ καταβαίνοντος, οἱ δούλοι αὐτοῦ ἀπήντησαν¹² αὐτῷ καὶ ἀπήγγειλαν¹³ λέγοντες, ὅτι “Ο παῖς σου¹⁴ ζῇ!” **52** Ἐπύθετο

¹ ο χριστος **f⁸⁵** A,D,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66.75}NB,C,W [0.5%] NU

² εκειθεν και απηλθεν **f⁸⁵** A,N (92.6%) CP,HF,RP,OC,TR || 12 ηλθεν (2.4%) || 23 (2.3%) || 1 P^{66.75}NB,C,D,W (2.2%) NU || seven other variants (0.5%)

³ ο **f⁸⁵** N [80%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66.75}NA,B,C,D,W [20%] NU

⁴ α **f⁸⁵** ND [95%] CP,HF,RP,OC,TR || οσα P^{66.75}A,B,C(N)W [5%] NU

⁵ παλιν ο ιησους **f⁸⁵** A(N) [84%] CP,HF,RP,OC || 1 P^{66.75}NB,C,D,W [1%] NU || ~ 231 [15%] TR

⁶ αυτον **f⁸⁵** A,N [98%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66.75}NB,C,D,W [2%] NU

⁷ αυτον *rell* || αυτον [1%] CP

⁸ ημελλεν **f⁸⁵** P^{66.75}NA,B,C,D,N,W [50%] CP,OC,TR,NU || εμελλεν [50%] HF,RP

⁹ και **f⁸⁵** A,C,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66.75}NB,D,W [0.5%] NU

¹⁰ ω **f⁸⁵** P⁶⁶D,N,W [97.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ον P⁷⁵A,B [0.5%] NU || --- NC [0.5%] || ο [1%] || ων [0.5%]

¹¹ ο ιησους *rell* || 2 [5%] TR || ~ του ιησου Ν

¹² απηντησαν **f⁸⁵** (A) [90%] CP,HF,RP,OC,TR || υπηντησαν P^{66.75}(N)B,C(D)N(W) [10%] NU

¹³ και απηγγειλαν **f⁸⁵** P³⁹⁽⁶⁶⁾A,C(W) (88.9%) CP,HF,RP,OC,TR || 1 ανηγγειλαν (9%) || 1 ηγγειλαν (N)(D) (0.3%) || --- P⁷⁵B,N (1.9%) NU

¹⁴ ο παις σου **f⁸⁵** (77.8%) CP,HF,RP,OC,TR || 1 νιος 3 D,N (20.1%) || 12 αυτου P^{66.75}NA,B,W (0.9%) NU || 2 αυτου C (alone) || 1 νιος αυτου (1%) || conflation (0.2%)

οῦν παρ' αὐτῶν τὴν ὥραν¹ ἐν ᾧ κομψότερον ἔσχεν. Καὶ εἶπον² αὐτῷ ὅτι “Χθές³ ὥραν ἐβδόμην ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ πυρετός”. 53 Ἔγνω οὖν ὁ πατὴρ⁴ ὅτι ἐν⁵ ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ ἐν ᾧ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι⁶ “Ο νιός σου ζῇ”. Καὶ ἐπίστευσεν αὐτὸς καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ ὅλη. 54 Τοῦτο⁷ πάλιν δεύτερον σημεῖον ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἐλθὼν ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

Jesus returns to Jerusalem—Passover, 28 AD

5 Μετὰ ταῦτα ἦν ἡ⁸ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη ὁ⁹ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα.

The pool of Bethesda

2 Ἐστιν¹⁰ δὲ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, ἐπὶ τῇ Προβατικῇ, κολυμβήθρα ἡ ἐπιλεγομένη Ἐβραϊστὶ Βηθεσδά,¹¹ πέντε στοάς ἔχουσα. 3 Ἐν ταύταις κατέκειτο πλῆθος πολὺ¹² τῶν ἀσθενούντων—τυφλῶν, χωλῶν, ξηρῶν—ἐκδεχομένων τὴν τοῦ ὕδατος κίνησιν.¹³ 4 ἄγγελος γὰρ κατὰ καιρὸν κατέβαινεν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ καὶ ἐτάρασσεν¹⁴ τὸ ὕδωρ—ό οὖν πρώτος ἐμβὰς μετὰ τὴν ταραχὴν τοῦ ὕδατος ὑγιὴς ἐγίνετο φίδηποτε κατείχετο νοσήματι.¹⁵

¹ παρ αυτῶν την ωραν **f⁸⁵** [95%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 3412 P⁶⁶NA,C,D,N,W [5%] NU || ~ 34 εκεινην P⁷⁵B

² καὶ ειπον (ειπαν D) **f⁸⁵** NA(D) [98%] CP,HF,RP,OC,TR || 2 P⁶⁶ || ~ 2 ουν P⁷⁵B,C,N,W [2%] || ειπαν ουν [none!] NU

³ χθες **f⁸⁵** [98%] CP,HF,RP,OC,TR || εχθες P^{66,75}NA,B,C,D,N,W [2%] NU

⁴ πατηρ **f⁸⁵** P⁷⁵NA,B,D,W (90.4%) CP,HF,RP,OC,TR,NU || 1 αυτου P⁶⁶C,N,T (8.8%) || 1 του παιδος (0.5%) || long omissions (0.2%)

⁵ εν **f⁸⁵** P⁶⁶A,D,N,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] || --- P⁷⁵NB,C [1%]

⁶ οτι **f⁸⁵** D,N,W [98%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}NA,B,C [2%] NU

⁷ τουτο **f⁸⁵** NA,D,N [99%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 δε P^{66,75}B,C,W [1%] NU

⁸ η **f⁸⁵** NC [50%] CP,HF,RP,OC || --- P^{66,75}A,B,D,N,T,W [50%] TR,NU

⁹ ο **f⁸⁵** NC(N)W [98%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}A,B,D [2%] NU

¹⁰ εστιν *reīl* || εστη CP [Note the present tense; John was writing before A.D. 70—see the next to the last footnote in John.]

¹¹ βηθεσδα **f⁸⁵** A,C(N) (98%) CP,HF,RP,OC,TR || βηθεσθα (1.2%) || βηθσαιδα P⁷⁵B,T,W (0.4%) || βηδσαιδαν P⁶⁶ || βηθζαθα Ν (0.3%) NU || βελζεθα D (Is the choice of NU not curious?)

¹² πολυ **f⁸⁵** A,D [99%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}NA,C,D,W [1%] NU

¹³ εκδεχομενων (απεκδεχομενων 1.6%) την του υδατος κινησιν **f⁸⁵** (D)W (99.3%) CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}NA,B,C,T (0.7%) NU

¹⁴ εταρασσεν *reīl* || εταρασσετο [30%] CP,OC

¹⁵ The whole verse **f⁸⁵** (A) (99.2%) CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}NB,C,D,T,W (0.8%) NU

The man selected for healing

5 Ἡν δέ τις ἄνθρωπος ἐκεῖ τριάκοντα ὀκτὼ ἔτη¹ ἔχων ἐν τῇ ἀσθενείᾳ.²
 6 Τοῦτον οὐδὲν ὁ Ἰησοῦς κατακείμενον, καὶ γνοὺς ὅτι πολὺν ἥδη χρόνον
 ἔχει, λέγει αὐτῷ, “Θέλεις ὑγιῆς γενέσθαι?” 7 Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἀσθενῶν,
 “Κύριε, ἄνθρωπον οὐκ ἔχω ἴνα, ὅταν ταραχθῇ τὸ ὕδωρ, βάλῃ³ με εἰς τὴν
 κολυμβήθραν, ἐν φῷ δὲ ἔρχομαι ἐγώ, ἄλλος πρὸ ἐμοῦ καταβαίνει.” 8 Λέγει
 αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, “Ἐγειραι,⁴ ἀρον τὸν κράββατόν⁵ σου καὶ περιπάτει!”
 9 Καὶ εὐθέως ἐγένετο ὑγιῆς ὁ ἄνθρωπος καὶ ἦρεν τὸν κράββατον αὐτοῦ
 καὶ περιεπάτει. 10 Ἡν δὲ σάββατον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἔλεγον οὖν οἱ
 Ἰουδαῖοι τῷ τεθεραπευμένῳ: “Σάββατον ἔστιν!⁶ Οὐκ ἔξεστίν σοι ἀραι τὸν
 κράββατον.”⁷ 11 Ἀπεκρίθη⁸ αὐτοῖς, “Ο ποιήσας με ὑγιῆ—ἐκείνος μοι
 εἶπεν, ‘Ἄρον τὸν κράββατόν σου καὶ περιπάτει’.” 12 Ἡρώτησαν οὖν⁹
 αὐτόν, “Τίς ἔστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ εἰπών σοι, ‘Ἄρον τὸν κράββατόν σου¹⁰
 καὶ περιπάτει?’” 13 Ὁ δὲ ἱαθεὶς οὐκ ἥδει τίς ἔστιν, ὁ γὰρ Ἰησοῦς ἔξενευ-
 σεν, ὅχλου ὄντος ἐν τῷ τόπῳ.

14 Μετὰ ταῦτα εὐρίσκει αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ιερῷ καὶ εἶπεν αὐτῷ:
 “Ἴδε, ὑγιῆς γέγονας. Μηκέτι ἀμάρτανε, ἵνα μὴ χειρόν τί σοι¹¹ γένηται.”
 15 Ἀπῆλθεν ὁ ἄνθρωπος καὶ ἀνήγγειλεν τοῖς Ἰουδαίοις ὅτι Ἰησοῦς ἔστιν ὁ
 ποιήσας αὐτὸν ὑγιῆ.

The Jews want to kill Jesus

16 Καὶ διὰ τοῦτο ἐδίωκον τὸν Ἰησοῦν οἱ Ἰουδαῖοι¹² καὶ ἐζήτουν αὐτὸν
 ἀποκτεῖναι,¹ ὅτι ταῦτα ἐποίει ἐν σαββάτῳ. 17 Ὁ δὲ Ἰησοῦς¹ ἀπεκρίνατο

¹ τριακοντα ὀκτω ετη **f⁵⁵** B [50%] CP,RP,TR || 1 και 23 ΝA,C,D [50%] HF,OC[NU] || ετη λη P⁶⁶ || λη P⁷⁵ || μ και η 3 W

² ασθενεια **f⁵⁵** A [97%] CP,HF,RP,TR || 1 αυτου P^{66,75} ΝB,C,D,W [3%] OC,NU

³ βαλη **re** || βαλλη [5%] TR || βαλλει [2%] || βαλει [2%] || εμβαλη C

⁴ εγειραι **f⁵⁵** P⁶⁶ [70%] CP,HF,RP,TR || εγειρε P⁷⁵ ΝB,C,W [29%] OC,NU || εγειρε και A,D [1%]

⁵ κραββατον **f⁵⁵** P⁷⁵ [70%] CP,HF,RP,TR || κραββατον P⁶⁶A,B,C,D,W [29%] OC,NU || κραβακτον Ν || four other spellings (A similar statement obtains wherever the word occurs.)

⁶ εστιν **f⁵⁵** [95%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 και P^{66,75} ΝA,B,C,D,N,W [5%] NU

⁷ κραββατον **f⁵⁵** A,B [95%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 σου P^{66,75} ΝC,D,N,W [5%] NU

⁸ απεκριθη **f⁵⁵** D [95%] CP,HF,RP,OC,TR || ο δε 1 P⁶⁶ ΝC,N,W [4.5%] NU || ος δε 1 P⁷⁵ A,B [0.5%]

⁹ ουν **f⁵⁵** P⁷⁵ C,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁶⁶ ΝB,D [0.4%] NU || omit verse A,W [homoioteleuton]

¹⁰ τον κραββατον σου **f⁵⁵** [70%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 κραβαττον 3 D [29.5%] || 1 κραβατον 3 N || --- P^{66,75} ΝB,C [0.4%] NU || omit verse A,W

¹¹ τι σοι **f⁵⁵** ΝD,W [60%] CP,HF,RP,TR || ~ 21 P^{66,75} A,B,C,N [40%] OC,NU

¹² τον ιησουν οι ιουδαιοι **f⁵⁵** A,N (95.2%) CP,HF,RP,OC,TR || ~ 3412 P^{66,75} ΝB,C,D,W (2%) NU || 124 (1.1%) || αυτον 34 (1.4%) || three other variants (0.4%)

αὐτοῖς, “Ο Πατήρ μου ἔως ἅρτι ἐργάζεται, καὶ γὰρ ἐργάζομαι”. 18 Διὰ τοῦτο οὖν μᾶλλον ἐξῆτον αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι, ὅτι οὐ μόνον ἔλυεν τὸ σάββατον ἀλλὰ καὶ Πατέρα ἴδιον ἔλεγεν τὸν Θεόν, ἵσον ἐαυτὸν ποιῶν τῷ Θεῷ!

Jesus addresses the Jews

He affirms His equality with the Father

19 Ἀπεκρίνατο οὖν ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς:³ “Ἄμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ δύναται ὁ Υἱὸς ποιεῖν ἀφ’ ἐαυτοῦ οὐδέν, ἐὰν μή τι βλέπῃ⁴ τὸν Πατέρα ποιοῦντα· ἂν γὰρ ἐκεῖνος ποιῇ,⁵ ταῦτα καὶ ὁ Υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ· καὶ μείζονα τούτων δεῖξει αὐτῷ ἔργα, ἵνα ὑμεῖς θαυμάζητε. 20 Ὡσπερ γὰρ ὁ Πατὴρ ἐγείρει τὸν Υἱὸν νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, οὕτως καὶ ὁ Υἱὸς οὓς θέλει ζωοποιεῖ. 21 Οὐδὲ γὰρ ὁ Πατὴρ κρίνει οὐδένα ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκεν τῷ Υἱῷ, 22 ἵνα πάντες τιμῶσιν τὸν Υἱόν καθὼς τιμῶσιν τὸν Πατέρα. Ὁ μὴ τιμῶν τὸν Υἱὸν οὐ τιμᾷ τὸν Πατέρα τὸν πέμψαντα αὐτόν.

The Son is the Just Judge

24 “Ἄμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων καὶ πιστεύων τῷ πέμψαντί με ἔχει ζωὴν αἰώνιον· καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν.

25 “Ἄμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσονται⁶ τῆς φωνῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται.⁷ 26 Ὡσπερ γὰρ ὁ Πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἐαυτῷ, οὕτως ἔδωκεν καὶ τῷ Υἱῷ⁸ ζωὴν ἔχειν ἐν ἐαυτῷ· 27 καὶ ἔξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ καὶ⁹ κρίσιν ποιεῖν, ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστίν. 28 Μὴ θαυμάζετε τοῦτο, ὅτι ἔρχεται ὥρα

¹ καὶ εξῆτον αυτὸν αποκτείναι **f⁸⁵** A(N) [97.2%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75} NB,C,D,W [2.8%] NU

² ιησους **f⁸⁵** P⁶⁶ A,D,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] || --- P⁷⁵ NB,W [0.5%]

³ απεκρίνατο οὖν οἱ ιησους καὶ εἶπεν αυτοῖς **f⁸⁵** A [98%] CP,HF,RP,OC,TR || 12345 ελεγεν

7 P⁶⁶ [0.3%] NU || 12345 λεγει 7 [1%] || απεκριθη 234567 D,N,W [0.5%] || 125 ελεγεν 7 P⁷⁵B ||

~ ελεγεν 2734 Ν

⁴ βλεπῃ *reI* || βλεπει [30%]

⁵ ποιη *reI* || ποιει A [30%]

⁶ ακουσονται **f⁸⁵** A,D [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ακουσουσιν P⁷⁵B [0.5%] NU || ακουσωσιν P⁶⁶ NW [1%]

⁷ ζησονται **f⁸⁵** A [98%] CP,HF,RP,OC,TR || ζησουσιν P^{66,75} NB,D,W [2%] NU || one other reading

⁸ εδωκεν και τω υιω **f⁸⁵** A,D [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 2341 P^{66,75}B [0.4%] NU || --- Ν || ~ 234 ζωην 1 W

⁹ καὶ **f⁸⁵** D [99%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}(Ν)A,B,N,W [1%] NU

ἐν ᾧ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται¹ τῆς φωνῆς αὐτοῦ 29 καὶ ἐκπορεύσονται—οἱ τὰ ἀγοθά ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσεως. 30 Οὐ δύναμαι ἐγὼ ποιεῖν ἀπ’ ἐμαυτοῦ οὐδέν. Καθὼς ἀκούω, κρίνω, καὶ ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ δικαία ἔστιν, ὅτι οὐ ζητῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με Πατρός.²

Four witnesses to Jesus

31 “Ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής. 32 Ἀλλος ἔστιν ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ, καὶ οἶδα ὅτι ἀληθής ἔστιν ἡ μαρτυρία ἣν μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ. 33 Ὅμεις ἀπεστάλκατε πρὸς Ἰωάννην καὶ μεμαρτύρηκεν τῇ ἀληθείᾳ. 34 Ἐγὼ δὲ οὐ παρὰ ἀνθρώπου τὴν μαρτυρίαν λαμβάνω· ἀλλὰ ταῦτα λέγω ἵνα ὑμεῖς σωθῆτε. 35 Ἔκεινος ἢν ὁ λύχνος, ὁ καιόμενος καὶ φαίνων, ὑμεῖς δὲ ἥθελήσατε ἀγαλλιαθῆναι πρὸς ὅραν³ ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ. 36 Ἐγὼ δέ ἔχω τὴν μαρτυρίαν μείζω τοῦ Ἰωάννου, τὰ γὰρ ἔργα ἃ ἔδωκέν⁴ μοι ὁ Πατήρ ἵνα τελειώσω αὐτά—αὐτὰ τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ⁵ ποιῶ—μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὅτι ὁ Πατήρ με ἀπέσταλκεν.

37 “Καὶ ὁ πέμψας με Πατήρ, αὐτὸς⁶ μεμαρτύρηκεν περὶ ἐμοῦ. Οὕτε φωνὴν αὐτοῦ ἀκηκόατε πώποτε⁷ οὕτε εἶδος αὐτοῦ ἑωράκατε.⁸ 38 Καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ οὐκ ἔχετε μένοντα ἐν ὑμῖν,⁹ ὅτι δὲν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος, τούτῳ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε. 39 Ἐρευνᾶτε¹⁰ τὰς Γραφάς ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν, καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ. 40 Καὶ οὐ θέλετε ἐλθεῖν πρός με ἵνα ζωὴν ἔχητε.

The Jews are accused by Moses

41 “Δόξαν παρὰ ἀνθρώπων οὐ λαμβάνω. 42 Ἀλλ᾽¹¹ ἔγνωκα ὑμᾶς, ὅτι τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς. 43 Ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὄνομα-

¹ ακουσονται f⁸⁵ A,D [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ακουσουσιν P⁷⁵B [0.5%] NU || ακουσωσιν P⁶⁶ΝA,W [1%]

² πατρος f⁸⁵ [80%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}ΝA,B,D,N,W [20%] NU

³ αγαλλιασθηναι προς ωραν f⁸⁵ P⁶⁶ΝB,D,N [89.5%] HF,RP,OC,NU || ~ 231 A,W [0.5%] CP || αγαλλιασθηναι 23 [10%] TR

⁴ εδωκεν f⁸⁵ A,D [95%] CP,HF,RP,OC,TR || δεδωκεν P⁶⁶ΝB,N,W [5%] NU

⁵ εγω f⁸⁵ [96%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁶⁶ΝA,B,D,N,W [4%] NU

⁶ αυτος f⁸⁵ P⁶⁶A,N (98.1%) CP,HF,RP,OC,TR || εκεινος P^{75,95}ΝB,W (0.8%) NU || εκεινος 1 D (0.1%) || --- (0.1%) || long omissions (0.8%)

⁷ ακηκοατε πωποτε f⁸⁵ [95%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 21 P^{(66)75v}ΝA,B,D,N,W [5%] NU

⁸ εωρακατε rell || εωρακατε P⁷⁵N [10%] || εωρακαται P⁶⁶

⁹ μενοντα εν νηιν f⁸⁵ A,D [96%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 231 P^{66,75}ΝB,N,W [3%] NU || ~ 23 οντα [1%]

¹⁰ ερευνατε f⁸⁵ A,D,W [99.6%] CP,HF,RP,OC,TR || ερευνατε P⁶⁶ΝB [0.4%] NU || ερευναται N

¹¹ αλλα f⁸⁵ P⁶⁶ΝA,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || αλλα P⁷⁵B,D,W [0.5%] NU

τι τοῦ Πατρός μου, καὶ οὐ λαμβάνετέ με· ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἴδιῳ, ἐκεῖνον λήψεσθε.¹ **44** Πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦσαι, δόξαν παρὰ ἀνθρώπων² λαμβάνοντες καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητεῖτε?

45 “Μὴ δοκεῖτε ὅτι ἐγὼ κατηγορήσω ὑμῶν πρὸς τὸν Πατέρα· ἔστιν ὁ κατηγορῶν ὑμῶν, Μωσῆς,³ εἰς ὃν ὑμεῖς ἡλπίκατε. **46** Εἰ γὰρ ἐπιστεύετε Μωσῆν,⁴ ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί, περὶ ἐμοῦ γάρ⁵ ἐκεῖνος ἔγραψεν. **47** Εἰ δὲ τοῖς ἐκείνου γράμμασιν οὐ πιστεύετε, πῶς τοῖς ἐμοῖς ρήμασιν πιστεύσετε?”

Jesus is back in Galilee

6 Μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ Ἰησοῦς πέραν τῆς θαλάσσης τῆς Γαλιλαίας, τῆς Τιβεριάδος. **2** Καὶ ἡκολούθει⁶ αὐτῷ ὅχλος πολὺς, ὅτι ἐώρων⁷ αὐτοῦ⁸ τὰ σημεῖα ἀ ἐποίει ἐπὶ τῶν ἀσθενούντων. **3** Ἀνῆλθεν δὲ εἰς τὸ ὄρος ὃ⁹ Ἰησοῦς καὶ ἐκεῖ ἐκάθητο μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. **4** (Ὕπερ δὲ ἐγγὺς τὸ Πάσχα, ἡ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων.)

Food for 15,000

5 Ἐπάρας οὖν ὁ Ἰησοῦς τὸν ὄφθαλμον,¹⁰ καὶ θεασάμενος ὅτι πολὺς ὅχλος ἔρχεται πρὸς αὐτόν, λέγει πρὸς τὸν¹¹ Φίλιππον, “Πόθεν ἀγοράσομεν¹² ἄρτους ἵνα φάγωσιν οὗτοι?” **6** Τοῦτο δὲ ἐλεγεν πειράζων αὐτόν, αὐτὸς γὰρ ἥδει τί ἡμελλεν¹³ ποιεῖν. **7** Ἀπεκρίθη αὐτῷ¹⁴ Φίλιππος, “Διακοσίων δηναρίων ἄρτοι οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς, ἵνα ἔκαστος αὐτῶν¹⁵ βραχύ

¹ ληψεσθε **f⁵⁵** [97%] CP,HF,RP,OC,TR || ληψεσθαι [2.2%] || λημψεσθαι ΝA,D,W [0.5%] || λημψεσθε P^{66,75}B,N [0.3%] NU

² ανθρώπων **f⁵⁵** (22.6%) || αλληλων P^{66,75}ΝA,B,D,N,W (77.2%) CP,HF,RP,OC,TR,NU || long omissions (0.2%)

³ μωσῆς **f⁵⁵A** [96%] CP,HF,RP,TR || μωσῆς P^{66,75}ΝB,D,N,W [3%] OC,NU || μωσεῖς [1%]

⁴ μωσεὶ **f⁵⁵ΝA** [50%] CP,HF,TR || μωση [47%] RP || μωση [2%] || μωσεὶ P^{66,75}B,D,N,W [1%] OC,NU

⁵ εμον γαρ **f⁵⁵D** [25%] || ~ 21 P^{66,75}ΝA,B,N,W [75%] CP,HF,RP,OC,TR,NU

⁶ καὶ ηκολουθει **f⁵⁵A** [97%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 2 δε P^{66,75}ΝB,D,N,W [3%] NU

⁷ εωρων **f⁵⁵P⁶⁶N** (94%) CP,HF,RP,OC,TR || εωρουν (1.5%) || εθεωρουν B,D,N (2.6%) NU || εθεωρων P⁷⁵A (0.5%) || εωρακεν (1.1%) || θεωρουντες W (0.1%) || three other variants (0.2%)

⁸ αυτου **f⁵⁵N** [80%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁶⁶ΝA,B,D,W [20%] NU

⁹ ο **f⁵⁵A,N** [99%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁶⁶ΝB,D,W [1%] NU

¹⁰ ο ιησους τους οφθαλμους **f⁵⁵** [90%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 3412 P⁶⁶A,B,D,N,W [9%] NU || ~ 342 Ν || 34 [1%]

¹¹ τον **f⁵⁵A** [99%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁶⁶ΝB,D,N,W [1%] NU

¹² αγορασομεν **f⁵⁵** [60%] CP,HF,RP,TR || αγορασωμεν P⁶⁶ΝA,B,D,N,W [40%] OC,NU

¹³ ημελλεν **f⁵⁵P⁶⁶D** [50%] CP || εμελλεν P⁷⁵ΝA,B,N,W [50%] HF,RP,OC,TR,NU

¹⁴ αυτω **f⁵⁵P⁷⁵A,B,D** [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 ο P⁶⁶ΝN,W [0.5%] [NU]

¹⁵ αυτων **f⁵⁵D** [97%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}ΝA,B,N,W [3%] NU

τι¹ λάβῃ”. 8 Λέγει αὐτῷ εἶς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Ἀνδρέας, ὁ² ἀδελφὸς Σίμωνος Πέτρου, 9 “Ἐστιν παιδάριον ἐν³ ὅδε⁴ ὅ⁵ ἔχει πέντε ἄρτους κριθίνους καὶ δύο ὄψάρια, ἀλλὰ ταῦτα τί ἔστιν εἰς τοσούτους?”

10 Εἶπεν δὲ⁶ ὁ Ἰησοῦς, “Ποιήσατε τοὺς ἀνθρώπους ἀναπεσεῖν”. Ὡν δὲ χόρτος πολὺς ἐν τῷ τόπῳ ὀνέπεσον⁷ οὖν⁸ οἱ ἄνδρες,⁹ τὸν ἀριθμὸν ὡσεὶ¹⁰ πεντακισχίλιοι. 11 Ἐλαβεν δὲ¹¹ τοὺς ἄρτους ὁ Ἰησοῦς, καὶ εὐχαριστήσας διέδωκεν¹² τοῖς μαθηταῖς, οἵ δὲ μαθηταὶ¹³ τοῖς ἀνακειμένοις· ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν ὄψαριών, ὅσον ἥθελον. 12 Ως δέ ἐνεπλήσθησαν λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, “Συναγάγετε τὰ περισσεύσαντα τῶν κλασμάτων,¹⁴ ἵνα μή τι ἀπόληται”. 13 Συνήγαγον οὖν καὶ ἐγέμισαν δώδεκα κοφίνους κλασμάτων ἐκ τῶν πέντε ἄρτων τῶν κριθίνων ἀπέρισσευσεν¹⁵ τοῖς βεβρωκόσιν.

14 Οἱ οὖν ἄνθρωποι, ιδόντες ὃ ἐποίησεν σημεῖον ὁ Ἰησοῦς,¹⁶ ἔλεγον ὅτι “Οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ Προφήτης ὁ ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον”. 15 Ἰησοῦς οὖν, γνοὺς ὅτι μέλλουσιν ἔρχεσθαι καὶ ἀρπάζειν αὐτὸν ἵνα ποιήσωσιν αὐτὸν¹⁷ βασιλέα, ἀνεχώρησεν πάλιν¹⁸ εἰς τὸ ὅρος αὐτὸς μόνος.

¹ τι **f⁵⁵** P⁶⁶ΝΑ,Ν,Ω [99.7%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] || --- P⁷⁵B,D [0.3%]

² ο *reīl* || --- [1%] CP

³ εν **f⁵⁵** A [97%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}ΝΒ,Δ,Ν,Ω [3%] NU

⁴ ὅδε *reīl* || ὅδε **f⁵⁵** (I include this information for the record and so as not to lose sight of it, but since there is apparently no difference in meaning, I stay with the conventional pointing. However, in most manuscripts the difference between ὅδε and ὁ δε is not clear, and the expedient adopted by **f⁵⁵** removes the ambiguity. A similar statement obtains wherever the word occurs.)

⁵ ο **f⁵⁵** ΝΝ [97%] CP,HF,RP,TR || ος P⁶⁶Α,Β,Δ,Ω [3%] OC,NU || two other readings

⁶ δε **f⁵⁵** Α,Ν,Ω [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ουν P⁶⁶D [0.5%] || --- P^{75v}ΝΒ [0.5%] NU

⁷ ανεπεσον **f⁵⁵** [70%] CP,HF,RP,OC,TR || ανεπεσον P⁶⁶ΝΑ,Β,Δ,Ν,Ω [30%] NU

⁸ ουν *reīl* || --- [30%]

⁹ οι ανδρες **f⁵⁵** ΝΒ (83.5%) CP,HF,RP,OC,TR,NU || 2 P^{66,75}D,Ω (8.1%) || 1 ανθρωποι 2 Α (8.1%) || 1 ανθρωποι (0.3%) || ~ τον αριθμον 2 Ν

¹⁰ ωσει **f⁵⁵** P⁶⁶A [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ως P⁷⁵ΝΒ,Δ,Ν,Ω [1%] NU

¹¹ δε **f⁵⁵** ΝΝ [97%] CP,HF,RP,OC,TR || ουν P^{28,66}Α,Β,Δ,Ω [1%] NU || ~ και [2%]

¹² διεδωκεν **f⁵⁵** P⁷⁵Α,Β,Ω (83.4%) CP,HF,RP,OC,TR,NU || δεδωκεν (7.2%) || εδωκεν P^{28,66}(ΝΔ)Ν (8.9%) || διαδεδωκε (0.3%) || three other variants (0.2%)

¹³ τοις μαθηταις οι δε μαθηται **f⁵⁵** D [97%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75v}ΝΑ,Β,Ν,Ω [3%] NU [an easy case of homoioarcton]

¹⁴ των κλασματων **f⁵⁵** Ν [25%] || κλασματα P⁷⁵ΝΑ,Β [75%] CP,HF,RP,OC,TR,NU

¹⁵ επερισσευσεν **f⁵⁵** ΝΑ [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || επερισσευσαν P⁷⁵B,D,W [0.5%] NU || επεριεσευσεν Ν

¹⁶ ο εποιησεν σημειον ο ησους **f⁵⁵** A(Ν) (89.4%) CP,HF,RP,OC,TR || ~ 13245 (1.6%) || ~ 12453 (1%) || ~ 31245 (0.8%) || ~ το 31245 (5.7%) || 1245 (0.3%) || α 2 σημεια 45 (0.3%) || 123 ΝD,Ω (0.5%) NU || α 2 σημεια P⁷⁵B (0.3%) || two other variants (0.1%)

¹⁷ αυτον **f⁵⁵** D(Ν) [97%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁷⁵ΝΑ,Β,Ω [3%] NU

¹⁸ παλιν **f⁵⁵** P⁷⁵ΝΑ,Β,Δ,Ν [50%] OC,TR,NU || --- W [50%] HF,RP || ~ παλιν ανεχωρησεν CP

Jesus walks on water

16 Ὡς δὲ ὄψια ἐγένετο, κατέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὴν θάλασσαν, 17 καὶ ἐμβάντες εἰς τὸ¹ πλοῖον ἤρχοντο πέραν τῆς θαλάσσης εἰς Καπερναούμ.² Καὶ σκοτία ἥδη ἐγεγόνει, καὶ οὐκ³ ἐληλύθει πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς. 18 Ἡ τε θάλασσα ἀνέμου μεγάλου πνέοντος διηγείρετο.⁴ 19 Ἐληλακότες οὖν ὡς σταδίους εἴκοσι πέντε ἦ τριάκοντα, θεωρούσιν τὸν Ἰησοῦν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐγγὺς τοῦ πλοίου γινόμενον, καὶ ἐφοβήθησαν. 20 Ὁ δέ λέγει αὐτοῖς, “Ἐγώ εἰμι· μὴ φοβεῖσθε!” 21 Ἡθελον οὖν λαβεῖν αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον, καὶ εὐθέως τὸ πλοῖον ἐγένετο⁵ ἐπὶ τῆς γῆς εἰς ἥν τον υπῆργον.

22 Τῇ ἐπαύριον ὁ ὄχλος ὁ ἑστηκὼς πέραν τῆς θαλάσσης, ἵδων⁶ ὅτι πλοιάριον ἄλλο οὐκ ἦν ἔκει εἰ μὴ ἐν, ἐκεῖνο εἰς ὃ ἐνέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,⁷ καὶ ὅτι οὐ συνεισῆλθεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ πλοιάριον⁸ ἀλλὰ μόνοι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπῆλθον—23 ἄλλα δὲ⁹ ἥλθεν¹⁰ πλοιάρια¹¹ ἐκ Τιβεριάδος ἐγγὺς τοῦ τόπου ὃπου ἔφαγον τὸν ἄρτον, εὐχαριστήσαντος τοῦ Κυρίου—24 ὅτε οὖν εἶδεν ὁ ὄχλος ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ἔκει οὐδὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐνέβησαν¹² αὐτοὶ εἰς τὰ πλοῖα¹³ καὶ ἥλθον εἰς Καπερναούμ, ζητοῦντες τὸν Ἰησοῦν. 25 Καὶ εὐρόντες αὐτὸν πέραν τῆς θαλάσσης, εἶπον αὐτῷ, “Ραββί, πότε ὅδε γέγονας?”

¹ το **f⁵⁵** A,D,N,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁷⁵NB [1%] NU

² καπερναούμ **f⁵⁵** A [99%] CP,HF,RP,OC,TR || καφαρναούμ P⁷⁵NB,D,N,W [1%] NU

³ οὐκ **f⁵⁵** A [97%] CP,HF,RP,OC,TR || ουπω P⁷⁵NB,D,N,W [3%] NU

⁴ διηγειρετο **f⁵⁵** N,A,D,N,W [98%] CP,HF,RP,OC,TR || διεγειρετο P²⁸B [2%] NU

⁵ το πλοιον εγενετο **f⁵⁵** N(D) [95%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 312 P⁷⁵A,B,N,W [5%] NU

⁶ ιδων **f⁵⁵** [98%] CP,HF,RP,OC,TR || ειδον P⁷⁵A,B [1%] NU || ειδεν P²⁸ND [0.5%] || ιδον N,W [0.5%]

⁷ εκεινο εις ο ενεβησαν οι μαθηται αυτον **f⁵⁵** (77.2%) CP,HF,RP,OC,TR || 234567 D (1.9%) || 134567 (0.7%) || 12 ον 4567 (2%) || 123 ανεβησαν 567 (12.9%) || 123456 τον ιησου N (0.9%) || --- P⁷⁵A,B,N,W (4.2%) NU || long omissions (0.2%) [homoioteleuton]

⁸ πλοιαριον **f⁵⁵** [95%] CP,HF,RP,OC,TR || πλοιον P⁷⁵A,B,D,N,W [5%] NU || πλοιαν N

⁹ δε **f⁵⁵** A(N)W (98.9%) CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁷⁵B(D) (0.7%) NU || ουν N (alone) || two other readings (0.4%)

¹⁰ ηλθεν **f⁵⁵** P⁷⁵A,B,W (84.7%) CP,HF,RP,OC,TR,NU || ηλθον N (13.8%) || ην (0.4%) || --- (0.5%) || ελθοντων D (alone) || απελθοντων N (alone) || four other variants (0.5%)

¹¹ πλοιαρια **f⁵⁵** A,N (98.5%) CP,HF,RP,OC,TR[NU] || πλοια P⁷⁵B,W (1.4%) || πλοιων N (alone) || πλοιαριων D (alone)

¹² ενεβησαν **f⁵⁵** A,B,N,W (79.5%) CP,HF,RP,OC,NU || 1 και (4.9%) TR || ανεβησαν P⁷⁵N (13.1%) || ανεβησαν και (1.8%) || ελαβον D (0.6%) (N 4.3% omit αυτοι)

¹³ τα πλοια **f⁵⁵** A [98%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 πλοιαρια P⁷⁵B(D)N,W [2%] NU || το πλοιον N

The Bread of Life

26 Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν: “Ἄμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ζητεῖτε με, οὐχ ὅτι εἰδετε¹ σημεῖα, ἀλλ’ ὅτι ἐφάγετε ἐκ τῶν ἄρτων καὶ ἔχορτάσθητε. 27 Ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην ἀλλὰ τὴν βρῶσιν τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἵνα ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ὑμῖν δώσει· τοῦτον γὰρ ὁ Πατήρ ἐσφράγισεν ὁ Θεός.” 28 Εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν, “Τί ποιῶμεν² ἵνα ἐργάζωμεθα τά ἔργα τοῦ Θεοῦ?” 29 Ἀπεκρίθη³ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, “Τοῦτο ἐστιν τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, ἵνα πιστεύσητε⁴ εἰς ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος”. 30 Εἶπον οὖν αὐτῷ: “Τί οὖν ποιεῖς σὺ⁵ σημεῖον ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν σοι? Τί ἐργάζῃ? 31 Οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ μάννα ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθὼς ἐστιν γεγραμμένον: “Ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς φαγεῖν”.

32 Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: “Ἄμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ Μωσῆς⁶ δέδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλ’ ὁ Πατήρ μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν. 33 Ο γὰρ ἄρτος τοῦ Θεοῦ ἐστιν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ.” 34 Εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν, “Κύριε, πάντοτε δὸς ἡμῖν τὸν ἄρτον τοῦτον”. 35 Εἶπεν δὲ⁷ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: “Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. Ὁ ἐρχόμενος πρός με⁸ οὐ μὴ πεινάσῃ, καὶ ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ διψήσῃ⁹ πώποτε. 36 Ἀλλ’ εἶπον ὑμῖν ὅτι καὶ ἑωράκατέ με,¹⁰ καὶ οὐ πιστεύετε. 37 Πᾶν ὃ δίδωσίν μοι ὁ Πατήρ πρὸς ἐμὲ ἥξει, καὶ τὸν ἐρχόμενον πρός με¹¹ οὐ μὴ ἐκβάλω¹² ἔξω. 38 Ὄτι καταβέβηκα ἐκ¹³ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με. 39 Τοῦτο δέ ἐστιν τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με Πατρός,¹⁴ ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέν μοι μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ,

¹ εἰδετε *reI* || ιδετε A,N [25%] || ειδατε D

² ποιῶμεν *reI* || ποιουμεν [3%] some TRs || ποιησωμεν W [1%] || two other readings

³ απεκριθη f⁸⁵P⁷⁵NW [70%] CP,HF,RP,OC || 1 o A,B,D,N [30%] TR[NU]

⁴ πιστευσητε f⁸⁵[98.5%] CP,HF,RP,OC,TR || πιστευητε P⁷⁵A,B,N [1%] NU || πιστευσηται D,W || πιστευηται N

⁵ συ *reI* || --- W [10%] || σοι D

⁶ μωσης f⁸⁵A [50%] CP,RP,TR || μωσης P⁷⁵NB,W [50%] HF,OC,NU

⁷ δε f⁸⁵A [99%] CP,HF,RP,OC,TR || --- B,W [0.5%] NU || ουν ΝD [0.5%]

⁸ με f⁸⁵A,D,W [99.8%] CP,HF,RP,OC,TR || εμε P⁷⁵NB [0.2%] NU

⁹ διψηση f⁸⁵[95%] CP,HF,RP,OC,TR || διψησει P⁶⁶ΝA,B,W [5%] NU || διψασει D

¹⁰ με f⁸⁵P⁶⁶B,D,W [99.9%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] || --- ΝA [alone]

¹¹ με f⁸⁵A,B,D,W [97%] CP,HF,RP,OC,TR || εμε P^{66,75}Ν [3%] NU

¹² εκβαλω *reI* || εκβαλλω [2%] CP

¹³ εκ f⁸⁵ΝD [98%] CP,HF,RP,OC,TR || απο P⁶⁶A,B,W [2%] NU

¹⁴ πατρος f⁸⁵[98%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}(Ν)A,B(C)D,W [2%] NU

ἀλλὰ¹ ἀναστήσω αὐτὸ² ἐν³ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. **40** Τοῦτο δέ⁴ ἐστιν τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με,⁵ ἵνα πᾶς ὁ θεωρῶν τὸν Υἱὸν καὶ πιστεύων εἰς αὐτὸν ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἀναστήσω αὐτὸν ἐγὼ⁶ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.”

41 Ἐγόγγυζον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ ὅτι εἶπεν, “Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ καταβάς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ”. **42** Καὶ ἔλεγον: “Οὐχ οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ νίδος Ἰωσῆφ, οὗ ἡμεῖς οἴδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα? Πῶς οὖν⁷ λέγει οὗτος⁸ ὅτι “Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα”?”

43 Ἀπεκρίθη οὖν⁹ ὁ¹⁰ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς: “Μὴ γογγύζετε μετ’ ἀλλήλων. **44** Οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με ἐὰν μὴ ὁ Πατὴρ ὁ πέμψας με ἐλκύσῃ αὐτὸν, καὶ ἐγὼ¹¹ ἀναστήσω αὐτὸν ἐν¹² τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. **45** ”Ἐστιν γεγραμμένον ἐν τοῖς Προφήταις, ‘Καὶ ἔσονται πάντες διδακτοὶ¹³ Θεοῦ’. Πᾶς οὖν¹⁴ ὁ ἀκούων¹⁵ παρὰ τοῦ Πατρὸς καὶ μαθὼν ἔρχεται πρός με.¹⁶ **46** (Οὐχ ὅτι τὸν Πατέρα τις ἑώρακεν,¹⁷ εἰ μὴ ὁ ὥν παρὰ τοῦ Θεοῦ—οὗτος ἑώρακεν τὸν Πατέρα.) **47** Άμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν: ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ¹⁸ ἔχει ζωὴν αἰώνιον.

48 “Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. **49** Οἱ πατέρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ,¹⁹ καὶ ἀπέθανον. **50** Οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, ἵνα τις ἔξ αὐτοῦ φάγῃ καὶ μὴ ἀποθάνῃ. **51** Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς. Ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου,

¹ αλλα *rell* || αλλ D [10%] CP

² αυτο **f⁵⁵**P^{66,75}NA,B,C,D [50%] CP,HF,RP,OC,TR,NU || αυτον N,W [50%]

³ ev **f⁵⁵**NA,D,N [60%] CP,OC,TR[NU] || --- P^{66,75}B,C,W [40%] HF,RP

⁴ δε **f⁵⁵**[85%] CP,HF,RP,OC,TR || γαρ NA,B,C,D,N,W [13%] NU || --- P⁽⁶⁶⁾⁷⁵[2%]

⁵ πεμψαντος με **f⁵⁵**A [90%] CP,HF,RP,OC,TR || πατρος μου P^{66,75}NB,C,D,N,W [6%] NU || --- [2%]
|| 12 πατρος [2%]

⁶ εγω **f⁵⁵**P⁷⁵B,C,W [80%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 ev NN [18%] [NU] || ev P⁶⁶A,D [1%] || --- [1%]

⁷ ουν **f⁵⁵**P⁶⁶NA,D,N (98.9%) CP,HF,RP,OC,TR || vuv P⁷⁵B,C,T,W (0.6%) NU || --- (0.3%) || three other variants (0.2%)

⁸ λεγει ουτος **f⁵⁵**A(W) (93.1%) CP,HF,RP,OC,TR || 1 ουτως (0.9%) || 1 αυτος (0.8%) || ~ 21 NN (0.4%) || 1 P^{66,75}B,C,T (4.8%) NU || 1 εαντον D (alone)

⁹ ουν **f⁵⁵**NA,D,N,W [97%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}B,C [3%] NU

¹⁰ ο **f⁵⁵**P⁶⁶A,C,D,N,W [98%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁷⁵NB [2%] NU

¹¹ και εγω **f⁵⁵**A [97%] CP,HF,RP,OC,TR || καγω P^{66,75}NB,C,D,N(W) [3%] NU

¹² ev **f⁵⁵**P⁶⁶A,B,C,D,N,W [90%] HF,RP,NU || --- P⁷⁵N [10%] CP,OC,TR

¹³ διδακτοι *rell* || 1 του [10%] TR

¹⁴ ουν **f⁵⁵**A [98%] CP,HF,RP,TR || --- P^{66,75}NB,C,D,N,W [2%] OC,NU

¹⁵ ακουων **f⁵⁵**D [85%] CP,HF,RP,OC || ακουσας P^{66,75}NA,B,C,N,W [15%] TR,NU

¹⁶ με **f⁵⁵**P⁶⁶A,C,D,N,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || εμε P⁷⁵NB [0.5%] NU

¹⁷ τις εωρακεν **f⁵⁵**A [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 21 P⁶⁶N(B)C,D(N)(W) [1%] NU

¹⁸ εις εμε **f⁵⁵**A,C,D,N (99.5%) CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁶⁶NB,T,W (0.5%) NU

¹⁹ το μαννα ev τη ερημω **f⁵⁵**P⁶⁶NA [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 34512 B,C,D,W [0.5%] NU

ζήσεται¹ εἰς τὸν αἰώνα. Καὶ, ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δόσω ἡ σάρξ μού ἔστιν, ἢν ἐγὼ δόσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς.”²

Chew flesh, drink blood

52 Ἐμάχοντο οὖν πρὸς ἀλλήλους οἱ Ἰουδαῖοι³ λέγοντες, “Πῶς δύναται οὗτος ἡμῖν δοῦναι τὴν σάρκα⁴ φαγεῖν?” 53 Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: “Ἄμην, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου καὶ πίητε αὐτὸν τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. 54 Οἱ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἐγὼ⁵ ἀναστήσω αὐτὸν⁶ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. 55 Ή γὰρ σάρξ μου ἀληθῶς⁷ ἔστιν βρῶσις, καὶ τὸ αἷμά μου ἀληθῶς⁸ ἔστιν πόσις. 56 Οἱ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει κάγῳ ἐν αὐτῷ. 57 Καθὼς ἀπέστειλέν με ὁ ζῶν Πατὴρ κάγῳ ζῷ διὰ τὸν Πατέρα, καὶ ὁ τρώγων με, κάκεινος ζήσεται⁹ δι’ ἐμέ. 58 Οὐτός ἔστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ¹⁰ οὐρανοῦ καταβάς—οὐ καθὼς ἔφαγον οἱ πατέρες ὑμῶν¹¹ τὸ μάννα¹² καὶ ἀπέθανον· ὁ τρώγων μου¹³ τοῦτον τὸν ἄρτον ζήσεται¹⁴ εἰς τὸν αἰώνα.” 59 Ταῦτα εἶπεν ἐν συναγωγῇ διδάσκων ἐν Καπερναούμ.¹⁵

Jesus loses many followers

60 Πολλοὶ οὖν ἀκούσαντες ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπον:¹⁶ “Σκληρός ἔστιν οὗτος ὁ λόγος!¹⁷ Τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν?” 61 Εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐν ἑαυτῷ ὅτι γογγύζουσιν περὶ τούτου οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς:

¹ ζήσεται **f⁵⁵** P⁶⁶B,C [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ζησει ND,W [1%] NU

² η σαρξ μου εστιν ην εγω δωσω υπερ της του κοσμου ζωης **f⁵⁵** [99%] CP,HF,RP,OC,TR || 1-4,8-12 **P^{66,75v}B,C,D,W** [1%] NU || ~ 8-12,1-4 Η

³ προς αλλήλους οι ιουδαιοι *re/l* || ~ 3412 C,D [3%] CP

⁴ σαρκα **f⁵⁵** NC,D,W [99.7%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 αυτου P⁶⁶B [0.3%] [NU]

⁵ και εγω **f⁵⁵** [95%] CP,HF,RP,OC,TR || καγω **P^{66,75}N**A,B,C,D,W [5%] NU

⁶ αυτον **f⁵⁵** P^{66,75}N A,B,D,W [75%] CP,HF,RP,TR,NU || 1 εν C [25%] OC

⁷ αληθως **f⁵⁵** P⁶⁶(N)(D) (74.3%) CP,HF,RP,OC,TR || αληθης **P⁷⁵B,C,T,W** (24.5%) NU || long omissions (1.2%) [homoioteleuton]

⁸ αληθως **f⁵⁵** P⁶⁶ (74.7%) CP,HF,RP,OC,TR || αληθης **P⁷⁵B,C,T,W** (22.9%) NU || --- (N)(D) (1.2%) || long omissions (1.2%) [homoioteleuton]

⁹ ζήσεται **f⁵⁵** P⁶⁶ W [90%] CP,HF,RP,OC,TR || ζησει P⁷⁵NB,N [10%] NU || ζη C,D

¹⁰ εκ του **f⁵⁵** P⁶⁶ND,N,W (99.6%) CP,HF,RP,OC,TR || εξ **P⁷⁵B,C,T** (0.4%) NU

¹¹ υμων **f⁵⁵** ND,N (94%) CP,HF,RP,OC,TR || ημων (5.4%) || --- P^{66,75}B,C,T,W (0.6%) NU

¹² το μαννα **f⁵⁵** N (92.3%) CP,HF,RP,OC,TR || 12 εν τη ερημω (6.7%) || --- P^{66,75}N B,C,D,T,W (1%) NU

¹³ μου **f⁵⁵** [30%] CP || --- P^{66,75}N A,B,C,D,N,W [70%] HF,RP,OC,TR,NU

¹⁴ ζησεται **f⁵⁵** P⁶⁶D [85%] CP,HF,RP,OC,TR || ζησει P⁷⁵NB,C,N [15%] NU || ζηση (W)

¹⁵ καπερναουμ **f⁵⁵** N [99%] CP,HF,RP,OC,TR || καφαρναουμ **P^{66,75}N**A,B,C(D)W [1%] NU

¹⁶ ειπον *re/l* || ειπαν (D) NU

¹⁷ ουτος ο λογος **f⁵⁵** P⁷⁵ [95%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 231 P⁶⁶N B,C,D,N,W [5%] NU

“Τοῦτο ὑμᾶς σκανδαλίζει? 62 Ἐὸν οὖν θεωρῆτε¹ τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου ἀναβαίνοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον? 63 Τὸν πνεῦμα ἔστιν τὸ ζωοποιοῦν· ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν. Τὰ ρήματα ἂν ἐγὼ λαλῶ² ὑμῖν πνεῦμα ἔστιν, καὶ ζωὴ ἔστιν. 64 Ἄλλον εἰσὶν ἐξ ὑμῶν τινες οἵ οὐ πιστεύουσιν.” (Ἔτι δει γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὁ Ἰησοῦς τίνες εἰσὶν οἵ μὴ πιστεύοντες, καὶ τίς ἔστιν ὁ παραδώσων αὐτόν.) 65 Καὶ ἔλεγεν, “Διὰ τοῦτο εἴρηκα ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με ἐὰν μὴ ἦν δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ Πατρός μου.”³

66 Ἐκ τούτου πολλοὶ ἀπῆλθον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ⁴ εἰς τὰ ὄπίσω καὶ οὐκέτι μετ’ αὐτοῦ περιεπάτουν. 67 Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τοῖς δώδεκα, “Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν?” 68 Ἀπεκρίθη οὖν⁵ αὐτῷ Σίμων Πέτρος: “Κύριε, πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα? Ρήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις. 69 Καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκαμεν ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, ὁ Υἱὸς⁶ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος!”⁷ 70 Ἀπεκρίθη αὐτοῖς:⁸ “Οὐκ ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς δώδεκα ἐξελεξάμην? Καὶ ἐξ ὑμῶν εἷς διάβολός ἔστιν.” 71 Ἐλεγεν δὲ τὸν Ἰουδαίον Σίμωνος Ἰσκαριώτην,⁹ οὗτος γὰρ ἔμελλεν αὐτὸν παραδιδόναι,¹⁰ εἰς ὃν¹¹ ἐκ τῶν δώδεκα.

Passover, 29 AD

7 Καὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς μετὰ ταῦτα¹² ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ· οὐ γὰρ ἦθελεν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ περιπατεῖν ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι.

¹ θεωρητε *rel/* || θεωρειτε [30%] || θεωρησται P⁶⁶ || ειδηται W || θεωρηται N

² λαλω **f⁵⁵** [90%] CP,HF,RP,OC,TR || λελαληκε NB,C,D,N,W [10%] NU

³ μου **f⁵⁵** N [99%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁶⁶ NB,C,D,W [1%] NU

⁴ απῆλθον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ **f⁵⁵** [90%] CP,HF,RP,TR || 1 εκ 234 OC [4%] || ~ 2341 C,D,N,W [5%] || ~ 231 Η || ~ εκ 2341 P⁶⁶B,T [1%] [NU] (According to *Tut4.6%* have εκ, 95.4% do not, but the order of the surrounding words is not given.)

⁵ ουν **f⁵⁵** [90%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁶⁶ NB,C,N,W [10%] NU || δε D

⁶ ο χριστος ο νιος **f⁵⁵** N (99.5%) CP,HF,RP,OC,TR || 123 αγιος P⁶⁶ || 3 αγιος P^{75v} NB,C,D,W (0.5%) NU

⁷ τον θεον τοι ζωντος **f⁵⁵** N (97.7%) CP,HF,RP,OC,TR || 12 P^{66,75} NB,C,D,W (1.8%) NU || 34 (0.5%)

⁸ αυτοις **f⁵⁵** [70%] CP,HF || 1 ο ιησους P⁷⁵B,C,N [30%] RP,OC,TR,NU || 1 ιησους P⁶⁶ || ιησους και ειπεν 1 Η || ο ιησους λεγων D

⁹ ισκαριωτην **f⁵⁵** N (96.3%) CP,HF,RP,OC,TR || ισκαριωτου P^{66,75}B,C,W (2.8%) NU || απο καρυωτου Η (0.6%) || ισκαριωτ (0.2%) || σκαριωθ D

¹⁰ εμελλεν αυτον παραδιδοναι **f⁵⁵** (Η) (80.2%) CP,HF,RP,OC || ημελλεν 23 P⁶⁶ (14.8%) TR || ~ 132 P⁷⁵B,C,N,W (3%) NU || ~ 213 (0.7%) || ~ ημελλεν 32 D (0.7%) || ~ 2 ημελλεν 3 (0.4%) || two other variants (0.2%)

¹¹ ον **f⁵⁵** P⁶⁶ NN,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- B,C,D [0.5%] NU

¹² περιεπατει ο ιησους μετα ταυτα **f⁵⁵** [90%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 45123 P^{66,75} Η A,C,D,W [10%] NU || ~ 4513 B || ~ 1 μετ αυτων 23 N

Jesus and His brothers

2 Ἡν δὲ ἐγγὺς ἡ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων ἡ Σκηνοπηγία. 3 Εἶπον οὖν πρὸς αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ: “Μετάβηθι ἐντεῦθεν καὶ ὑπαγε εἰς τὴν Ἰουδαίαν, ἵνα καὶ οἱ μαθηταί σου θεωρήσωσιν¹ τὰ ἔργα² ἢ ποιεῖς. 4 Οὐδεὶς γάρ ἐν κρυπτῷ τι³ ποιεῖ καὶ ζητεῖ αὐτὸς ἐν παρρησίᾳ εἶναι. Εἰ ταῦτα ποιεῖς, φανέρωσον σεαυτὸν τῷ κόσμῳ!” 5 Οὐδὲ γάρ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐπίστευνον εἰς αὐτόν.

6 Λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: “Ο καιρὸς ὁ ἐμὸς οὕπω πάρεστιν, ὁ δὲ καιρὸς ὁ ὑμέτερος πάντοτέ ἐστιν ἔτοιμος. 7 Οὐ δύναται ὁ κόσμος μισεῖν ὑμᾶς, ἐμὲ δὲ μισεῖ ὅτι ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ αὐτοῦ ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρά ἐστιν. 8 Υμεῖς ἀνάβητε εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην.⁴ Ἐγὼ οὕπω⁵ ἀναβαίνω εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην, ὅτι ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς⁶ οὕπω πεπλήρωται.” 9 Ταῦτα δὲ εἰπὼν αὐτοῖς⁷ ἔμεινεν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ.

Jesus leaves Galilee—the last six months of His public ministry

10 Ως δὲ ἀνέβησαν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, τότε καὶ αὐτὸς ἀνέβη εἰς τὴν ἑορτὴν,⁸ οὐ φανερῶς, ἀλλ’ ως⁹ ἐν κρυπτῷ. 11 Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι ἐζήτουν αὐτὸν ἐν τῇ ἑορτῇ καὶ ἔλεγον, “Ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος?” 12 Καὶ γογγυσμὸς πολὺς περὶ αὐτοῦ ἦν¹⁰ ἐν τοῖς ὄχλοις· οἱ μὲν ἔλεγον ὅτι “Ἄγαθός ἐστιν”, ἄλλοι¹¹ ἔλεγον, “Οὐ, ἀλλὰ πλανᾷ τὸν ὄχλον”. 13 Οὐδεὶς μέντοι παρρησίᾳ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων.

¹ θεωρησωσιν **f⁸⁵** P⁶⁶ [96%] CP,HF,RP,OC,TR || θεωρησουσιν P⁷⁵B,D,N,W [4%] NU || θεωρουσιν Ν

² τα εργα **f⁸⁵** ND [30%] || 12 σου N,W [63.5%] CP,HF,RP,OC,TR || σου 12 P^{66,75}B [0.5%] NU || 12 συ [1%]

³ εν κρυπτῳ τι **f⁸⁵** P⁶⁶D,W [95%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 312 P⁷⁵NB,N [5%] NU

⁴ ταυτην **f⁸⁵** Ν [95%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}B,D,N,W [5%] NU

⁵ ουπω **f⁸⁵** P^{66,75}B,N,T,W [96.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ουκ ΝD [3%] NU || --- [0.5%]

⁶ ο καιρος ο εμος **f⁸⁵** [95%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 342 P^{66,75}B,D,N,W [4.5%] NU || ~ 42 Ν [0.5%]

⁷ αυτοις **f⁸⁵** P⁷⁵B,T (87.5%) CP,HF,RP,OC,TR || αυτος P⁶⁶ND,N,W (8.3%) NU || αυτου (0.5%)

|| --- (3.4%) || two other variants (0.2%)

⁸ τοτε και αυτος ανεβη εις την εορτην **f⁸⁵** D [95%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 5671234 P^{66,75}NB,N,W [5%] NU

⁹ αλλ ως **f⁸⁵** N,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR || αλλα 2 P^{66,75}B [0.5%] [NU] || 1 ND [0.5%]

¹⁰ πολυς περι αυτου νη **f⁸⁵** (89.3%) CP,HF,RP,OC,TR || ~ 1423 ΝN (6.5%) || ~ 2341 P⁷⁵B,T,W (1.5%)

NU || ~ 4123 (0.5%) || ~ 2314 (0.4%) || ~ 4231 (0.1%) || 123 (0.4%) || 124 (0.8%) || ~ 423 P⁶⁶D (alone) || 14 (0.3%) || two other readings (0.1%)

¹¹ αλλοι **f⁸⁵** P⁶⁶ND [95%] CP,HF,RP,OC || 1 δε P⁷⁵B,N,W [5%] TR[NU]

Jesus teaches in the Temple

14 Ἡδη δὲ τῆς ἑορτῆς μεσούσης, ἀνέβη ὁ¹ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν καὶ ἐδίδασκεν. 15 Καὶ ἐθαύμαζον² οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες, “Πῶς οὗτος γράμματα οἶδεν, μὴ μεμαθηκώς?” 16 Ἀπεκρίθη οὖν³ αὐτοῖς ὁ⁴ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν: “Ἡ ἐμὴ διδαχὴ οὐκ ἔστιν ἐμή, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με. 17 Ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν, γνώσεται περὶ τῆς διδαχῆς, πότερον ἐκ τοῦ Θεοῦ ἔστιν ἢ ἐγὼ ἀπ' ἐμαυτοῦ λαλῶ. 18 Ὁ ἀφ' ἔαυτοῦ λαλῶν τὴν δόξαν τὴν ἰδίαν ζητεῖ, ὁ δὲ ζητῶν τὴν δόξαν τοῦ πέμψαντος αὐτόν, οὗτος ἀληθῆς ἔστιν, καὶ ἀδικία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν.

Moses vs the Jews

19 “Οὐ Μωσῆς⁵ δέδωκεν ὑμῖν τὸν νόμον? Καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ποιεῖ τὸν νόμον! Τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι?” 20 Ἀπεκρίθη ὁ ὥχλος καὶ εἶπεν,⁶ “Δαιμόνιον ἔχεις! Τίς σε ζητεῖ ἀποκτεῖναι?”

21 Ἀπεκρίθη⁷ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς: “Ἐν ἔργον ἐποίησα, καὶ πάντες θαυμάζετε. 22 Διὰ τοῦτο: Μωσῆς⁸ δέδωκεν ὑμῖν τὴν περιτομήν (οὐχ ὅτι ἐκ τοῦ Μωσέως⁹ ἔστιν, ἀλλ’ ἐκ τῶν πατέρων), καὶ ἐν σαββάτῳ περιτέμνετε ἄνθρωπον. 23 Εἰ περιτομὴν λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν σαββάτῳ, ἵνα μὴ λυθῇ ὁ νόμος Μωσέως,¹⁰ ἐμοὶ χολάτε ὅτι ὅλον ἄνθρωπον ὑγιῆ ἐποίησα ἐν σαββάτῳ? 24 Μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε.”¹¹

Public opinion divided

25 Ἐλεγον οὖν τινες ἐκ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν: “Οὐχ οὗτος ἔστιν ὁν ζητοῦσιν ἀποκτεῖναι? 26 Καὶ ἴδε! Παρρησίᾳ λαλεῖ, καὶ οὐδὲν αὐτῷ λέγουσιν. Μήποτε ἀληθῶς ἔγνωσαν οἱ ἄρχοντες ὅτι οὗτος ἔστιν ἀληθῶς¹² ὁ Χριστός? 27 Ἀλλὰ τοῦτον οἴδαμεν πόθεν ἔστιν· ὁ δὲ Χριστὸς ὅταν ἔρχηται, οὐδεὶς γινώσκει πόθεν ἔστιν.”

¹ ο **f⁵⁵** D,N,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66.75} NB [0.5%] NU

² καὶ εθαύμαζον **f⁵⁵** N [98%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 2 οὐν P^{66.75} NB,D,W [2%] NU

³ οὐν *reI* || --- D [20%] TR

⁴ ο **f⁵⁵** P⁶⁶D(N)W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] || --- NB [0.5%]

⁵ μωσῆς **f⁵⁵** [90%] CP,HF,RP,TR || μωσῆς P⁶⁶NB,D,N,W [10%] OC,NU

⁶ καὶ ειπεν **f⁵⁵** D,N [95%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66.75} NB,W [1%] NU || 1 ειπον αυτω [4%]

⁷ απεκριθη *reI* || 1 ο D,N,W [20%] TR

⁸ μωσῆς **f⁵⁵** [85%] CP,HF,RP,TR || μωσῆς P^{66.75}(N)B(D)N,W [15%] OC,NU

⁹ μωσεως **f⁵⁵** NN [95%] CP,HF,RP,TR || μωσεως P⁶⁶B,D,W [5%] OC,NU

¹⁰ μωσεως **f⁵⁵** [85%] CP,HF,RP,TR || μωσεως P^{66.75} NB(D)N,W [15%] OC,NU

¹¹ κρινατε **f⁵⁵** N [99%] CP,HF,RP,OC,TR || κρινετε P^{66.75} B,N [1%] NU || κρεινετε D || κρινεται W

¹² αληθως **f⁵⁵** [90%] HF,RP,OC,TR || --- P^{66.75} NB,D,N,W [10%] CP,NU

28 Ἔκραξεν οὖν ἐν τῷ ἵερῷ διδάσκων ὁ Ἰησοῦς καὶ λέγων: “Κἀμεὶς οἴδατε, καὶ οἱδατε πόθεν εἰμί· καὶ ἀπὸ ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλήλυθα, ἀλλὰ ἔστιν ἀληθινὸς ὁ πέμψας με, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. 29 Ἐγὼ¹ οἶδα αὐτὸν ὅτι παρ’ αὐτοῦ εἰμι, κακένος με ἀπέστειλεν.” 30 Ἐζήτουν οὖν αὐτὸν πιάσαι, καὶ οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ’ αὐτὸν τὴν χεῖρα ὅτι οὕπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ.

31 Πολλοὶ δὲ ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπίστευσαν² εἰς αὐτὸν, καὶ ἔλεγον ὅτι³ “Ο Χριστὸς ὅταν ἔλθῃ, μῆτι⁴ πλείονα σημεῖα⁵ ποιήσει ὡν οὗτος ἐποίησεν?”

32 Ἡκουσαν⁶ οἱ Φαρισαῖοι τοῦ ὄχλου γογγύζοντος περὶ αὐτοῦ ταῦτα, καὶ ἀπέστειλαν ὑπηρέτας οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς⁷ ἵνα πιάσωσιν αὐτόν.

33 Εἶπεν οὖν⁸ ὁ Ἰησοῦς: “Ἐτι μικρὸν χρόνον⁹ μεθ’ ὑμῶν εἰμι, καὶ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με. 34 Ζητήσετε με καὶ οὐχ εὑρήσετε¹⁰ καὶ, ὅπου εἰμὶ ἐγώ ὑμεῖς οὐδὲνασθε ἐλθεῖν.” 35 Εἶπον οὖν οἱ Ιουδαῖοι πρὸς ἑαυτούς: “Ποῦ οὗτος μέλλει πορεύεσθαι ὅτι ἡμεῖς οὐχ εὑρήσομεν αὐτόν? Μὴ εἰς τὴν διασπορὰν τῶν Ἑλλήνων μέλλει πορεύεσθαι καὶ διδάσκειν τοὺς Ἑλληνας? 36 Τίς ἐστιν οὗτος ὁ λόγος¹¹ ὃν εἶπεν, ‘Ζητήσετε με καὶ οὐχ εὑρήσετε¹² καὶ, ὅπου εἰμὶ ἐγώ ὑμεῖς οὐδὲνασθε ἐλθεῖν?’”

The last day of the feast

37 Ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς, εἰστήκει ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔκραξεν, λέγων: “Εάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με καὶ πινέτω. 38 Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, καθὼς εἶπεν ἡ Γραφή, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδατος ζῶντος.” 39 (Τοῦτο δὲ εἶπεν περὶ τοῦ Πνεύματος, δι¹³

¹ εγω **f⁵⁵**P⁷⁵B,W [75%] CP,HF,RP,OC,NU || 1 δε P⁶⁶ND,N [25%] TR

² πολλοὶ δε εκ του ὄχλου επιστευσαν **f⁵⁵** [93%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 345216 P^{75v}B [0.5%] NU || ~ 126345 P⁶⁶ND [0.5%] || ~ 345 ουν 6 [5%] || ~ 34516 [1%] || ~ 34 ουν 516 W || ~ 345 ου 16 N

³ οτι **f⁵⁵** [95%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}NB,D,N,W [5%] NU

⁴ μητι **f⁵⁵**N [95%] CP,HF,RP,OC,TR || μη P^{66,75}NB,D,W [5%] NU

⁵ σημεια **f⁵⁵**P^{66,75}NB,D,N,W [40%] CP,NU || 1 τουτων [55%] HF,RP,OC,TR || τουτων 1 [5%]

⁶ ηκουσαν *reI* || 1 ουν N [15%] || 1 δε P⁶⁶ND || καὶ 1 [1%]

⁷ υπηρετας οι φαρισαιοι και οι αρχιερεις **f⁵⁵**[80%] CP,HF,RP,OC || ~ 234561 [10%] TR ||

⁸ ουν *reI* || 1 αυτοις [5%] TR

⁹ μικρον χρονον **f⁵⁵**(D)N [98%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 21 P^{66,75}N(B)W [2%] NU

¹⁰ ευρησετε **f⁵⁵**P⁶⁶ND,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 με P⁷⁵B,N [0.5%] [NU]

¹¹ ουτος ο λογος **f⁵⁵** Ν [90%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 231 P^{66,75}B,D,N,W [10%] NU

¹² ευρησετε **f⁵⁵**P⁶⁶ND,N,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 με P⁷⁵B [0.5%] [NU]

¹³ ο **f⁵⁵**P⁷⁵B [30%] NU || ου P⁶⁶ND,N,W [70%] CP,HF,RP,OC,TR

ῆμελλον¹ λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες² εἰς αὐτόν, οὕπω γὰρ ἦν Πνεῦμα Ἀγιον³ ὅτι⁴ Ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη.)

40 Πολλοὶ οὖν ἐκ τοῦ ὄχλου⁵ ἀκούσαντες τὸν λόγον⁶ ἔλεγον, “Οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ Προφήτης!” 41 Ἄλλοι ἔλεγον, “Οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός!” Ἄλλοι ἔλεγον:⁷ “Μὴ γὰρ ἐκ τῆς Γαλιλαίας ὁ Χριστὸς ἔρχεται? 42 Οὐχὶ⁸ ἡ Γραφὴ εἶπεν ὅτι ἐκ τοῦ σπέρματος Δαυὶδ, καὶ ἀπὸ Βηθλεὲμ, τῆς κώμης ὅπου ἦν Δαυὶδ, ὁ Χριστὸς ἔρχεται?”⁹ 43 Σχίσμα οὖν ἐν τῷ ὄχλῳ ἐγένετο¹⁰ δι’ αὐτόν. 44 Τινὲς δὲ ἥθελον ἐξ αὐτῶν πιάσαι αὐτὸν, ἀλλ’ οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ’ αὐτὸν τὰς χεῖρας.

The operatives are empty-handed

45 Ἡλθον οὖν οἱ ὑπηρέται πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ Φαρισαίους, καὶ εἴπον αὐτοῖς ἐκεῖνοι, “Διὰ τί οὐκ ἡγάγετε αὐτόν?” 46 Ἀπεκρίθησαν οἱ ὑπηρέται, “Οὐδέποτε οὕτως ἐλάλησεν ἀνθρωπος¹¹ ως οὗτος ὁ ἀνθρωπος!”¹² 47 Ἀπεκρίθησαν οὖν αὐτοῖς οἱ Φαρισαῖοι: “Μὴ καὶ ὑμεῖς πεπλάνησθε? 48 Μή τις ἐκ τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσεν εἰς αὐτὸν ἢ ἐκ τῶν Φαρισαίων? 49 Ἄλλ.¹³ ὁ ὄχλος οὗτος, ὁ μὴ γινώσκων τὸν νόμον, ἐπικατάρατοί¹⁴ εἰσιν!”

¹ ἡμελλον **f⁸⁵** N [50%] || εμελλον P^{66,75}B,D,N [50%] CP,HF,RP,OC,TR,NU || --- W

² πιστευοντες **f⁸⁵** ND,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || πιστευσαντες P⁶⁶B,W [0.5%] NU

³ αγιον **f⁸⁵** P⁶⁶N,W (97.1%) CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁷⁵NT (1.9%) NU || 1 δεδομενον B (0.7%) || 1 επ αυτοις D (alone) || four other variants (0.3%)

⁴ οτι **reII** || 1 ο [15%] TR

⁵ πολλοι ουν εκ του οχλου **f⁸⁵** N [97.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 3452 P⁷⁵NB,D,W [2%] NU || 1345 οι P⁶⁶ || four other variants

⁶ τον λογον **f⁸⁵** (53.2%) CP,HF,RP,OC,TR || των λογων (18.5%) || 12 αυτου (8.7%) || 12 τουτον (7.8%) || των λογων αυτου W (5.7%) || των λογων τουτων P⁷⁵B,N,T (5.1%) NU || αυτου των λογων τουτων P⁶⁶ND || --- (0.5%) || five further variants (0.4%)

⁷ αλλοι ελεγον **f⁸⁵** P⁶⁶N(D) [85%] CP,HF,RP,OC || 1 δε 2 [10%] TR || οι δε 2 P⁷⁵B,N,W [2%] NU || --- [3%]

⁸ ουχι **f⁸⁵** N(D,W) [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ουχ P^{66,75}[0.5%] NU || ουκ B,N

⁹ ο χριστος ερχεται **f⁸⁵** P⁶⁶N(D) (97.1%) CP,HF,RP,OC,TR || ~ 312 P⁷⁵B,T,W (0.8%) NU || 12 ερχετε N || 3 (0.5%) || long omissions (1.6%)

¹⁰ εν τω οχλω εγενετο **f⁸⁵** [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 4123 P^{66,75}NB,N,W [1%] NU || ~ 4 εις των οχλον D

¹¹ ουτως ελαλησεν ανθρωπος **f⁸⁵** [98%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 132 P⁶⁶ND || ~ 213 P⁷⁵B,N,W [1%] NU || two other readings

¹² ως ουτος ο ανθρωπος **f⁸⁵** (97.9%) CP,HF,RP,OC,TR || ~ 1342 (0.4%) || 1234 λαλει (0.4%) || 12 λαλει 34 P⁶⁶N (0.2%) || 12 λαλει D (0.2%) || --- P⁷⁵B,T,W (1%) NU

¹³ αλλ **f⁸⁵** NN,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || αλλα P⁶⁶B,D [0.5%] NU

¹⁴ επικαταρατοι **f⁸⁵** D,N [99%] CP,HF,RP,OC,TR || επαρατοι P⁶⁶NB,W [1%] NU || απαρατοι P⁷⁵

50 Λέγει Νικόδημος πρὸς αὐτούς (ό ἐλθὼν νυκτὸς πρὸς αὐτόν,^{1,2} εἰς ὃν ἔξ αὐτῶν), 51 “Μὴ ὁ νόμος ἡμῶν κρίνει τὸν ἄνθρωπον ἐὰν μὴ ἀκούσῃ παρ’ αὐτοῦ πρότερον³ καὶ γνῷ τί ποιεῖ?” 52 Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον⁴ αὐτῷ: “Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῆς Γαλιλαίας εἶ? Ἐρεύνησον⁵ καὶ ἴδε, ὅτι προφήτης ἐκ τῆς Γαλιλαίας⁶ οὐκ ἐγήγερται.”^{7,8} 53 Καὶ ἀπῆλθεν⁹ ἔκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

The Light of the world at work

8 Ιησοῦς δὲ¹⁰ ἐπορεύθη εἰς τὸ Ὄρος τῶν Ἐλαιῶν. 2 Ὁρθρον δὲ πάλιν¹¹ παρεγένετο¹² εἰς τὸ ιερόν, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἤρχετο πρὸς αὐτόν.¹³ καὶ καθίσας ἐδίδασκεν αὐτούς.

A dirty deal

3 Ἀγουσιν δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς αὐτὸν¹⁴ γυναῖκα ἐπὶ¹⁵ μοιχείᾳ κατειλημμένην¹⁶ καὶ στήσαντες αὐτὴν ἐν¹ μέσῳ 4 λέγουσιν²

¹ νυκτὸς πρὸς αὐτὸν **f⁵⁵** (89.1%) CP,HF,RP,OC,TR || ~ 231 D,N (8.2%) || 23 P^{66,75}B,T,W (0.7%) NU || 12 τὸν ησουν (1.2%) || long omissions Η (0.8%)

² αὐτὸν **f⁵⁵**N (95.8%) CP,HF,RP,OC,TR || 1 το προτερον P⁶⁶(W) (2.7%) [NU] || 1 προτερον P⁷⁵B,T (0.7%) || 1 το πρωτον D (0.3%) || omit clause Η (0.5%)

³ παρ αὐτον προτερον **f⁵⁵**[85%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ πρωτον 12 P^{66,75}B,D,N,W [10%] NU || πρωτον Η || 12 πρωτον [5%]

⁴ ειπον **f⁵⁵**Η [97%] CP,HF,RP,OC,TR || ειπαν P^{66,75}B,D,N,W [3%] NU

⁵ ερευνησον **f⁵⁵**P⁶⁶D,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || εραυνησον P⁷⁵NB,W [0.5%] NU

⁶ προφητης εκ της γαλιλαιας **f⁵⁵**ΗD,W (97.5%) CP,HF,RP,OC,TR || ~ 2341 P⁷⁵(B)N,T (2.2%) NU || ~ 234 ο 1 P⁶⁶ || two other readings (0.2%)

⁷ εγηγερται **f⁵⁵**[70%] CP,HF,RP,OC,TR || εγειρεται P^{66,75}NB,D,W [10%] NU || εγειγερται [20%] || εγιρετε N

⁸ Verses 7:53-8:11 are omitted in about 15% of the extant MSS, including all the early uncials except Codex D (Codex C has a large lacuna from 7:3 – 8:34, while Codex A has a larger one, 6:50 – 8:52). For these verses I will cite the groups posited by von Soden as used in the H-F apparatus, rather than give percentages (**M⁷** becomes **f⁵⁵**); however, Robinson's collations have demonstrated that Soden 'regularized' the data rather drastically, so the H-F apparatus may in fact be rather misleading. For all that, until Robinson's collations are fully analyzed, and the result made public, it's the best we can do, except that I personally checked all the **f⁵⁵** MSS (in Robinson's collations) and guarantee that the citation of **f⁵⁵** is correct—it represents 245 MSS in these verses. The two other large groups, **M^{1,2,3,4}**, do exist, although rather 'fuzzier' than Soden let on; if the lesser groups, **M^{1,2,3,4}**, can actually be extracted from the morass of variation, they will presumably qualify as secondary developments, based on the three main groups. NU places the whole pericope within [[]], which means that it is regarded as a later addition.

⁹ απηλθεν **f⁵⁵**M^{4pt,6}HF,OC || απηλθον **M^{4pt}** || επορευθη **M^{3,5}**CP,RP,TR || επορευθησαν **M^{1,2}**D,NU

¹⁰ ησους δε **f⁵⁵**M^{1,2,3,5}D,CP,RP,OC,TR,NU || ~ και 1 **M⁴** || ~ και ο 1 **M⁶**HF

¹¹ παλιν **f⁵⁵**M^{1,2,3,4,5}D,CP,RP,OC,TR,NU || 1 βαθεος **M⁶**HF

¹² παρεγένετο **f⁵⁵**M^{1,2,3,5}(D)CP,RP,OC,TR,NU || ηλθεν ο ησους **M⁶**HF || ηλθεν **M⁴**

¹³ προς αυτον *re/l* || --- **M⁵**RP

¹⁴ προς αυτον **f⁵⁵**M^{1pt,3pt,5,6pt}CP,HF,RP,TR || --- **M^{1pt,2,3pt,4,6pt}**D,OC,NU

¹⁵ επι **f⁵⁵**M^{1,2,3,4,6}(D)CP,HF,OC,NU || ev **M⁵**RP,TR

¹⁶ κατειλημμενην *re/l* || καταληφησαν **M⁵**RP

αὐτῷ.³ “Διδάσκαλε, ταύτην εὔρομεν⁴ ἐπ’ αὐτοφώρῳ⁵ μοιχευομένην.⁶ 5 Ἐν δὲ⁷ τῷ νόμῳ ἡμῶν Μωσῆς⁸ ἐνετείλατο τὰς τοιαύτας λιθοβολεῖσθαι.⁹ Σὺ οὖν τί λέγεις?”¹⁰ 6 Τοῦτο δὲ ἔλεγον¹¹ πειράζοντες¹² αὐτόν, ἵνα ἔχωσιν¹³ κατηγορίαν κατ’¹⁴ αὐτὸν.

‘Ο δὲ Ἰησοῦς κάτω κύψας, τῷ δακτύλῳ ἔγραφεν¹⁵ εἰς τὴν γῆν, μὴ προσποιούμενος.¹⁶ 7 Οὓς δὲ ἐπέμενον ἐρωτῶντες¹⁷ αὐτόν, ἀνακύψας¹⁸ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς,¹⁹ “Ο ἀναμάρτητος ὑμῶν πρῶτος²⁰ τὸν λίθον ἐπ’ αὐτῇ βαλέτω”.²¹ 8 Καὶ πάλιν κάτω κύψας²² ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν. 9 Οἱ δὲ ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ελεγχόμενοι,²³ ἐξήρχοντο εἰς καθ’ εῖς,²⁴ ἀρξάμενοι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων ἔως τῶν ἐσχάτων.²⁵ Καὶ κατελείφθη μόνος ὁ Ἰησοῦς,²⁶ καὶ ἡ γυνὴ ἐν μέσῳ οὖσα.²⁷

¹ εν **f⁵⁵M^{1,2,5}D,CP,RP,OC,TR,NU** || 1 τω **M^{3,4,6}HF**

² λεγουσιν **f⁵⁵M^{1,2,5}D,CP,RP,OC,TR,NU** || ειπον **M^{3,4,6}HF**

³ αυτω **f⁵⁵M^{1,2,3,4,6}CP,HF,OC,TR,NU** || 1 πειραζοντες **M⁵(D)RP**

⁴ ταυτην ευρομεν **f⁵⁵M⁶CP,HF** || αυτη η γυνη κατεληφθη **M⁵RP,TR** || αυτη η γυνη ειληπται **M^{2,3,4}** || αυτη η γυνη κατειληπται **M¹D,OC,NU**

⁵ αυτοφωρω **f⁵⁵D** [40%] HF,OC,TR,NU || αυτοφωρω [60%] CP,RP (This split cuts across party lines—33% of **f⁵⁵** reads -φωρω—and so is not diagnostic.)

⁶ μοιχευομενη **f⁵⁵M⁶CP,HF** || μοιχευομενη **M^{1,2,3,4,5}D,RP,OC,TR,NU**

⁷ εν δε **reI** || ~ και 1 OC

⁸ ημων μωσης **f⁵⁵M^{2,3pt,6}CP,HF** || 1 μωσης OC || ~ 2 ημιν **M^{1pt,5}RP,TR** || ημιν 2 **M^{3pt,4}NU** || 1 (D)

⁹ λιθοβολεισθαι **f⁵⁵M^{1pt,5}CP,RP,TR** || λιθαζειν **M^{1pt,2,3,4,6}D,HF,OC,NU**

¹⁰ λεγεις **f⁵⁵M^{1pt,5,6pt}CP,RP,OC,TR,NU** || 1 περι αυτης **M^{1pt,2,3,4,6pt}D,HF**

¹¹ ελεγον **reI** || ειπον OC

¹² πειραζοντες **reI** || εκπειραζοντες OC

¹³ εχωσιν **reI** || σχωσιν OC

¹⁴ κατηγοριαν κατ **f⁵⁵M^{2,3,4,6}CP,HF,OC** || κατηγορειν **M^{1,5}RP,TR,NU** || --- D

¹⁵ εγραφεν **reI** || κατεγραφεν **M^{2pt}D,NU**

¹⁶ μη προσποιομενος **f⁵⁵M^{1pt,5,6pt}CP,RP** || --- **M^{1pt,2,3,4,6pt}D,HF,OC,TR,NU**

¹⁷ ερωτωντες **f⁵⁵M^{1,2pt,3,4,5}D,CP,RP,OC,TR,NU** || επερωτωντες **M^{2pt,6}HF**

¹⁸ ανακυψας **f⁵⁵M^{1pt,5}CP,RP,TR** || ανεκυψεν και **M^{2,3,4}D,OC,NU** || αναβλεψας **M⁶HF**

¹⁹ προς αυτους **f⁵⁵M⁵CP,RP,TR** || αυτοις **M^{1,2,3,4,6}D,HF,OC,NU**

²⁰ πρωτος **reI** || πρωτον **M^{5pt}RP**

²¹ τον λιθον επ αυτη βαλετω **f⁵⁵CP,TR** || ~ 3 αυτην 125 **M⁵RP** || ~ 253 αυτην **M⁶HF** || ~ 3 αυτην 52 **M^{1pt,2pt,4}D,NU** || ~ 34512 **M^{1pt,3}** || ~ 34125 **M^{1pt}** || ~ 523 αυτην OC (The reading of OC is found in 90 MSS and 270 lectionaries, as collated by Robinson—it dominates the lectionaries.)

²² κατω κυψας **reI** || κατακυψας D,NU

²³ και υπο της συνειδησεως ελεγχομενοι **f⁵⁵M^{5,6pt}CP,RP,TR** || --- **M^{1,2,3,6pt}(D)HF,OC,NU** || 1 (**M⁴**)

²⁴ καθ' εις **reI** || καθεις **f⁵⁵CP** (I include this information for the record and so as not to lose sight of it, but since the *theta* indicates the presence of aspiration (rough breathing) there is no ambiguity. I stay with the conventional pointing.)

²⁵ εως των εσχατων **f⁵⁵M^{1pt,2,3,4,6}CP,HF,TR** || --- **M^{1pt,5}RP,OC,NU** || D is wild

²⁶ μονος ο ιησους **f⁵⁵M^{2,5,6pt}CP,HF,RP,TR** || ~ 231 **M^{1pt,6pt}** || 23 **M^{3,4}OC** || 1 D,NU

²⁷ ουσα **reI** || εστωσα **M^{1pt}TR**

10 Ἀνακύψας δὲ ὁ Ἰησοῦς καὶ μηδένα θεασάμενος πλὴν τῆς γυναικὸς¹ εἶπεν αὐτῇ:² “Ποῦ εἰσιν ἐκεῖνοι οἱ κατίγοροί σου;³ Οὐδείς σε κατέκρινεν?” **11** Ἡ δὲ εἶπεν, “Οὐδείς, Κύριε”. Εἶπεν δὲ αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς,⁴ “Οὐδὲ ἐγώ σε κατακρίνω⁵ πορεύου, καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν⁶ μηκέτι ἀμάρτανε.”⁷

Jesus dialogs with the Pharisees

12 Πάλιν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν⁸ λέγων: “Ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Ὁ ἀκολουθῶν ἔμοι οὐ μὴ περιπατήσῃ⁹ ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ’ ἔξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς.” **13** Εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι, “Σὺ περὶ σεαυτοῦ μαρτυρεῖς· ἡ μαρτυρία σου οὐκ ἔστιν ἀληθής”. **14** Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς: “Καὶ ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἀληθής ἔστιν ἡ μαρτυρία μου, ὅτι οἶδα πόθεν ἥλθον καὶ ποῦ ὑπάγω· ὑμεῖς δὲ οὐκ οἴδατε πόθεν ἔρχομαι ή¹⁰ ποῦ ὑπάγω. **15** Υμεῖς κατὰ τὴν σάρκα κρίνετε· ἐγὼ οὐ κρίνω οὐδένα. **16** Καὶ ἐὰν κρίνω δὲ ἐγώ, ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ ἀληθής¹¹ ἔστιν· ὅτι μόνος οὐκ εἰμί, ἀλλ’ ἐγὼ καὶ ὁ πέμψας με Πατήρ. **17** Καὶ ἐν τῷ νόμῳ δὲ τῷ ὑμετέρῳ γέγραπται ὅτι δύο ἀνθρώπων ἡ μαρτυρία ἀληθής ἔστιν: **18** Ἐγώ εἰμι ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμαυτοῦ, καὶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὁ πέμψας με Πατήρ.” **19** Ἔλεγον οὖν αὐτῷ, “Ποῦ ἔστιν ὁ Πατήρ σου?” Ἀπεκρίθη¹² Ἰησοῦς: “Οὗτε ἐμὲ οἴδατε οὕτε τὸν Πατέρα μου. Εἰ ἐμὲ ἤδειτε, καὶ τὸν Πατέρα μου ἤδειτε ἄν.”¹³ **20** Ταῦτα τὰ ρήματα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς¹⁴ ἐν τῷ γαζοφυλακίῳ, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ· καὶ οὐδεὶς ἐπίασεν αὐτόν, ὅτι οὕπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ.

¹ καὶ μηδένα θεασάμενος πλὴν τῆς γυναικος **f85** **M⁵** CP,RP,TR || ειδεν αυτην και **M^{3,4,6}** HF
|| --- **M^{1,2}** D,OC,NU

² αυτη **f85** **M⁵** CP,RP || γυναι **M^{3pt,6}** HF || 1 γυναι **M^{1pt,2,3pt,4}** OC,NU || 1 η γυνη TR || D is wild

³ εκεινοι οι κατηγοροι σου **f85** **M^{5,6pt}** CP,RP,TR || 234 **M^{1,2pt,3,4,6pt}** HF || --- **M^{2pt}** D,OC,NU

⁴ ειπεν δε αυτη ο ιησους **f85** **M^{1pt,6}** CP,HF,TR || 1245 **M^{2,5}** RP,OC || ~ 42513 **M^{3,4}** NU || ~ 421 D

⁵ κατακρινω *rell* || κρινω **M⁵** RP

⁶ και απο του νυν **f85** **M^{1,2,3,6}** CP,HF,OC[NU] || 1 **M^{4pt,5}** RP,TR || --- **M^{4pt}** || 234 D

⁷ 7:53-8:11 **f85** D (85%) CP,HF,RP<<OC>>TR[[NU]] || --- P^{66,75}NB,N,T,W (15%)

⁸ αυτοις ο ιησους ελαλησεν **f85** [87%] CP,HF,RP,OC || ~ 2314 [5%] TR || ~ 1423 P⁶⁶N(W) [5%] NU
|| ~ 143 P⁷⁵V || ~ 4123 D [2%] || ~ 2341 [1%] || 12341 N

⁹ περιπατηση *rell* || περιπατησει D [30%] TR

¹⁰ η **f85** P^{39,66,75c}B,D(N)T [40%] CP,OC,NU || και P⁷⁵NW [50%] HF,RP,TR || omit whole clause [10%]

¹¹ αληθης **f85** P⁶⁶NN (97.6%) CP,HF,RP,OC,TR || αληθινη P⁷⁵B,D,T,W (1%) NU || αληθεια (0.2%) || δικαια (1%) || various omissions (0.3%) [homoioteleuton]

¹² απεκριθη **f85** P^{66,75}B,D [85%] HF,RP,OC,NU || 1 ο ΝΝ,W [15%] CP,TR

¹³ ηδειτε αν **f85** (Ν) [98%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 21 P^{39v,66,75}B(N)W [2%] NU || 1 D

¹⁴ ο ιησους **f85** (Ν) [97%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}NB,D,W [3%] NU

"You will die in your sins"

21 Εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς:¹ “Ἐγὼ ὑπάγω, καὶ ζητήσετέ με, καὶ ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε. Ὁπου ἐγὼ ὑπάγω ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἔλθεῖν.” 22 Ἐλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, “Μήτι ἀποκτενεῖ ἑαυτόν, ὅτι λέγει, “Οπου ἐγὼ ὑπάγω ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἔλθεῖν?”” 23 Καὶ εἶπεν² αὐτοῖς: “Ὑμεῖς ἐκ τῶν κάτω ἐστέ· ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω εἰμί. Ὑμεῖς ἐκ τοῦ κόσμου τούτου³ ἐστέ· ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. 24 Εἶπον οὖν ὑμῖν ὅτι ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἀμαρτίαις ὑμῶν· ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσητε ὅτι ἐγὼ εἰμι, ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἀμαρτίαις ὑμῶν.” 25 Ἐλεγον οὖν αὐτῷ, “Σὺ τίς εἶ?” Καὶ εἶπεν⁴ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: “Τὴν ἀρχὴν ὅτι καὶ λαλῶ ὑμῖν. 26 Πολλὰ ἔχω περὶ ὑμῶν λαλεῖν καὶ κρίνειν, ἀλλ’ ὁ πέμψας με ἀληθῆς ἐστιν, κἀγώ ἂν ἥκουσα παρ’ αὐτοῦ—ταῦτα λέγω⁵ εἰς τὸν κόσμον.” 27 Οὐκ ἔγνωσαν ὅτι τὸν Πατέρα αὐτοῖς ἔλεγεν. 28 Εἶπεν οὖν αὐτοῖς⁶ ὁ Ἰησοῦς: ““Οταν ὑψώσητε τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου, τότε γνώσεσθε ὅτι ἐγὼ εἰμι καὶ ἀπ’ ἐμαυτοῦ ποιῶ οὐδέν, ἀλλὰ καθὼς ἐδίδαξέν με ὁ Πατήρ μου,⁷ ταῦτα λαλῶ. 29 Καὶ ὁ πέμψας με μετ’ ἐμοῦ ἐστιν. Οὐκ ἀφῆκέν με μόνον ὁ Πατήρ,⁸ ὅτι ἐγὼ τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ ποιῶ πάντοτε.”

"The Truth will make you free"

30 Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος, πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. 31 Ἐλεγεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τὸν πεπιστευκότας αὐτῷ Ἰουδαίους: “Ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς μαθηταί μού ἐστε. 32 καὶ γνώσεσθε τὴν Ἀλήθειαν, καὶ ἡ Ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς.” 33 Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον⁹ αὐτῷ:¹⁰ “Σπέρμα Ἀβραάμ¹¹ ἐσμεν καὶ οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν πώποτε. Πῶς σὺ λέγεις ὅτι “Ἐλεύθεροι γενήσεσθε?”” 34 Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: “Ἄμην, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἀμαρτίαν δοῦλος ἐστιν τῆς ἀμαρτίας. 35 Ο δέ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα· ὁ

¹ ο ιησους **f⁵⁵** N (98%) CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{39,66,75}N B,D,T,W (1.7%) NU || omit clause (0.3%)

² καὶ ειπεν **f⁵⁵** [97%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 ελεγεν P⁷⁵B,D,N,W [3%] NU || ελεγεν ουν P⁶⁶N

³ του κοσμου τουτου **f⁵⁵** ND,N (95.8%) CP,HF,RP,OC,TR || ~ 312 P^{66,75}B,T,W (0.7%) NU || 12 (2%)
|| various long omissions (1.5%) [homoioteleuton]

⁴ καὶ ειπεν **f⁵⁵** N [90%] CP,HF,RP,OC,TR || 2 P^{66,75}B,W [9.5%] NU || ~ 2 ουν ND [0.5%]

⁵ λεγω **f⁵⁵** [80%] CP,HF,RP,OC,TR || λαλω P^{66,75}N B,D,N,W [20%] NU

⁶ αυτοις **f⁵⁵** P⁷⁵N (97%) CP,HF,RP,OC,TR[NU] || --- P⁶⁶B,T,W (0.8%) || 1 παλιν (N)D (0.9%) ||
παλιν 1 (1%) || long omissions (0.2%)

⁷ μου **f⁵⁵** B [98%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}ND,N,W [2%] NU

⁸ ο πατηρ **f⁵⁵** N [96%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}N B,D,W [4%] NU

⁹ καὶ ειπον **f⁵⁵** [30%] || --- P^{66,75}N B,D,N,W [70%] CP,HF,RP,OC,TR,NU

¹⁰ αυτω **f⁵⁵** [99%] CP,HF,RP,OC,TR || προς αυτον P^{66,75}N B(D)W [1%] NU || 1 οι ιουδαιοι N

¹¹ ἀβρααμ **f⁵⁵** [50%] || ἀβρααμ re//

νιὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα. 36 Ἐὰν οὖν ὁ Υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ὅντως ἐλεύθεροι ἔσεσθε. 37 Οἶδα ὅτι σπέρμα Ἀβραάμ ἔστε, ἀλλὰ ζητεῖτε με ἀποκτεῖναι ὅτι ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ ἐν ὑμῖν. 38 Ἔγὼ δὲ¹ ἐώρακα παρὰ τῷ Πατρὶ μου,² λαλῶ, καὶ ὑμεῖς οὖν δὲ³ ἐωράκατε⁴ παρὰ τῷ πατρὶ⁵ ὑμῶν⁶ ποιεῖτε.”

“Your father is the devil”

39 Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον⁷ αὐτῷ, “Ο πατὴρ ἡμῶν Ἀβραάμ ἔστιν!” Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: “Εἰ τέκνα τοῦ Ἀβραὰμ ἦτε,⁸ τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραὰμ ἐποιεῖτε.⁹ 40 νῦν δὲ ζητεῖτε με ἀποκτεῖναι, ἄνθρωπον δὲς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα ἢν ἤκουσα παρὰ τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο Ἀβραὰμ οὐκ ἐποίησεν! 41 Ὅμεις ποιεῖτε τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς ὑμῶν.” Εἶπον οὖν¹⁰ αὐτῷ, “Ημεῖς ἐκ πορνείας οὐ γεγεννήμεθα· ἔνα Πατέρα ἔχομεν—τὸν Θεόν.” 42 Εἶπεν οὖν¹¹ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: “Εἰ ὁ Θεὸς Πατὴρ ὑμῶν ἦν, ἡγαπᾶτε ὅν ἐμέ, ἐγὼ γὰρ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἦκα· οὐδὲ γὰρ ἀπ’ ἐμαυτοῦ ἐλήλυθα, ἀλλ’ ἐκεῖνός με ἀπέστειλεν. 43 Διὰ τί τὴν λαλιὰν τὴν ἐμὴν οὐ γινώσκετε?—ὅτι οὐ δύνασθε ἀκούειν τὸν λόγον τὸν ἐμόν. 44 Ὅμεις ἐκ τοῦ¹² πατρὸς τοῦ διαβόλου ἔστε, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν. Ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ’ ἀρχῆς καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ¹³ ἔστηκεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ. Ὅταν λαλῇ¹⁴ τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶν ιδίων λαλεῖ, ὅτι ψεύστης ἔστιν καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ. 45 Ἔγὼ δὲ ὅτι τὴν ἀλήθειαν λέγω, οὐ

¹ εγω ο **f⁸⁵** (92.7%) CP,HF,RP,OC,TR || ~ α 1 P^{66,75}NB,C,W (0.6%) NU || 1 α D,N (4.8%) || 1 (1.4%) || 1 οσα (0.1%) || various omissions (0.4%) [homoioteleuton]

² μου **f⁸⁵** N(D)N (97.8%) CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}B,C(W) (1.1%) NU || three other variants (0.2%) || various long omissions (0.9%) [homoioteleuton]

³ ο **f⁸⁵** [90%] CP,HF,RP,OC,TR || α P^{66,75}NB,C,D,N,W [10%] NU

⁴ εωρακατε **f⁸⁵** P⁶⁶ND,N (86.8%) CP,HF,RP,OC,TR || ηκουσατε P⁷⁵B,C,W (10%) NU || εωρακατε (2.4%) || three other variants (0.2%) || long omissions (0.7%) [homoioteleuton]

⁵ τω πατρι **f⁸⁵** D,N (89.5%) CP,HF,RP,OC,TR || του πατρος P^{66,75}NB,C,W (9.8%) NU || long omissions (0.7%) [homoioteleuton]

⁶ υμων **f⁸⁵** NC(D)N (98.2%) CP,HF,RP,OC,TR || ημων (0.4%) || μου (0.2%) || --- P^{66,75}B,W (0.6%) NU || long omissions (0.7%) [homoioteleuton]

⁷ ειπον **f⁸⁵** W [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ειπαν P^{66,75}NB,C,D,N [1%] NU

⁸ ητε **f⁸⁵** C,N,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR || εστε P^{66,75}NB,D [1%] NU

⁹ εποιειτε **f⁸⁵** P⁷⁵ND,W [50%] CP,HF,RP,OC,NU || 1 αν C,N [50%] TR || ποιειτε P⁶⁶B [0.5%]

¹⁰ ουν **f⁸⁵** P^{66,75}C,D,N [99%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] || --- NB,W [1%]

¹¹ ουν **f⁸⁵** ND [70%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}B,C,N,W [30%] NU

¹² του rell || --- [20%] TR

¹³ ουχ **f⁸⁵** P⁷⁵C [90%] CP,HF,RP,OC,TR || ουκ P⁶⁶NB(D)N,W [10%] NU [In consequence, NU has the Imperfect of the verb, rather than the Perfect, and this choice is reflected in many translations.]

¹⁴ λαλη rell || λαλει N [20%]

πιστεύετέ μοι. **46** Τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἀμαρτίας; Εἰ δὲ¹ ἀλήθειαν λέγω, διὰ τί ὑμεῖς οὐ πιστεύετέ μοι? **47** Ο ὁν ἐκ τοῦ Θεοῦ τὰ ρήματα τοῦ Θεοῦ ἀκούει· διὰ τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε, ὅτι ἐκ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἐστέ.”

48 Ἀπεκρίθησαν οὖν² οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εἶπον αὐτῷ, “Οὐ καλῶς λέγομεν ἡμεῖς ὅτι Σαμαρείτης³ εἶ σὺ καὶ δαιμόνιον ἔχεις?” **49** Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς: “Ἐγὼ δαιμόνιον οὐκ ἔχω· ἀλλὰ τιμῶ τὸν Πατέρα μου, καὶ ὑμεῖς ἀτιμάζετε με. **50** Ἐγὼ δὲ οὐ ζητῶ τὴν δόξαν μου· ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ κρίνων. **51** Ἄμὴν ἄμὴν λέγω ὑμῖν, ἐάν τις τὸν λόγον τὸν ἐμὸν⁴ τηρήσῃ θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ, εἰς τὸν αἰώνα.”

“Before Abraham was, I AM”

52 Εἶπον οὖν⁵ αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι: “Νῦν ἐγνώκαμεν ὅτι δαιμόνιον ἔχεις! Ἀβραὰμ ἀπέθανεν καὶ οἱ προφῆται, καὶ σὺ λέγεις, “Ἐάν τις τὸν λόγον μου τηρήσῃ οὐ μὴ γεύσηται θανάτου⁶ εἰς τὸν αἰώνα”! **53** Μὴ σὺ μείζων εἰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ, ὅστις ἀπέθανεν? Καὶ οἱ προφῆται ἀπέθανον. Τίνα σεαυτὸν σὺ⁷ ποιεῖς?” **54** Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς: “Ἐὰν ἐγὼ δοξάζω⁸ ἐμαυτόν, ἡ δόξα μου οὐδέν ἔστιν. ”Ἐστιν ὁ Πατήρ μου ὁ δοξάζων με, ὃν ὑμεῖς λέγετε ὅτι ‘Θεὸς ἡμῶν⁹ ἔστιν’. **55** Καὶ οὐκ ἐγνώκατε αὐτόν, ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτόν. Καὶ ἐὰν¹⁰ εἴπω ὅτι οὐκ οἶδα αὐτόν, ἔσομαι ὅμοιος ὑμῶν,¹¹ ψεύστης, ἀλλ’ οἶδα αὐτὸν καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ τηρῶ. **56** Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἤγαλλιάσατο ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμήν· καὶ, εἶδεν καὶ ἐχάρη.

57 Εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς αὐτόν, “Πεντήκοντα ἔτη οὕπω ἔχεις, καὶ Ἀβραὰμ ἔώρακας?” **58** Εἶπεν¹² αὐτοῖς ὁ¹³ Ἰησοῦς, “Ἄμὴν, ἄμὴν λέγω ὑμῖν, πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι, ἐγώ εἰμι!” **59** Ἡραν οὖν λίθους ἵνα βάλωσιν

¹ δε **f⁵⁵** [95%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}NB,C,N,W [5%] NU || D omits verse 46

² οὐν **f⁵⁵** [95%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}NB,C,D,N,W [5%] NU

³ σαμαρείτης **f⁵⁵** P⁷⁵B,C,D [99%] CP,HF,RP,OC,TR || σαμαριτης P⁶⁶NN,W [1%] NU

⁴ τὸν λόγον τὸν εμον **f⁵⁵** P⁶⁶N [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 142 P⁷⁵NB,C,D,W [1%] NU

⁵ οὐν **f⁵⁵** P⁷⁵D,N [99%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] || --- P⁶⁶NB,C,W [1%]

⁶ οὐ μὴ γευσηται (γευσητε [5%]/% θανατον **f⁵⁵** P^{66,75}A,C,D,N,W [85%] CP,HF,RP,OC,NU ||

12 γευσεται 4 [15%] TR || 123 Ν || θανατον 12 θεωρηση B

⁷ συ **f⁵⁵** [75%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}NA,B,C,D,N,W [25%] NU

⁸ δοξάζω **f⁵⁵** P⁶⁶A,N [95%] CP,HF,RP,OC,TR || δοξασω P⁷⁵NB,C,D,W [5%] NU

⁹ ημων **f⁵⁵** P^{66,75}A,C,N,W [70%] HF,RP,NU || υμων NB,D [30%] CP,OC,TR

¹⁰ καὶ εαν **f⁵⁵** P⁶⁶A,C,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || καν P⁷⁵NB,D,W [0.5%] NU

¹¹ ομοιος υμων **f⁵⁵** NC,N (93.3%) CP,HF,RP,OC,TR || ομοιως 2 (1.5%) || ~ 21 P⁶⁶(0.8%) || 1 υμιν

P⁷⁵A,B(D)W (3.5%) NU || three other variants (0.2%) || long omissions (0.6%) [homoioteleuton]

¹² ειπεν rell || 1 ουν D,N [20%]

¹³ ο **f⁵⁵** P⁶⁶NA,D,N,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁷⁵B,C [0.5%] NU

επ' αὐτὸν· Ἰησοῦς δὲ ἐκρύβη καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν· καὶ παρῆγεν οὕτως¹¹

The man born blind

9 Καὶ παράγων εἶδεν ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ γενετῆς.² 2 Καὶ ἡρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες, “Ραββί, τίς ἡμαρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γεννηθῇ;” 3 Ἀπεκρίθη³ Ἰησοῦς: “Οὔτε οὗτος ἡμαρτεν οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἀλλ’ ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ. 4 Ἐμὲ⁴ δεῖ ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντός με ἔως ἡμέρα ἐστίν· ἐρχεται νὺξ ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι. 5 Ὅταν ἐν τῷ κόσμῳ ὁ, φῶς εἰμι τοῦ κόσμου.”

The man is healed

6 Ταῦτα εἰπὼν, ἔπινσεν χαμαὶ καὶ ἐποίησεν πηλὸν ἐκ τοῦ πτύσματος, καὶ ἐπέχρισεν⁵ τὸν πηλὸν ἐπὶ τοὺς ὄφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ.⁶ 7 Καὶ εἶπεν αὐτῷ, “Ὕπαγε, νίψαι εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωάμ” (ὅ ἐρμηνεύεται, Ἀπεσταλμένος). Ἀπῆλθεν οὖν καὶ ἐνίψατο, καὶ ἦλθεν βλέπων.

8 Οἱ οὖν γείτονες καὶ οἱ θεωροῦντες αὐτὸν τὸ πρότερον ὅτι τυφλὸς⁷ ἦν ἔλεγον, “Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ καθήμενος καὶ προσαιτῶν;” 9 Ἄλλοι ἔλεγον ὅτι “Οὗτός ἐστιν· ἄλλοι δὲ ὅτι⁸ “Ομοιος⁹ αὐτῷ ἐστιν”. Ἐκεῖνος ἔλεγεν ὅτι “Ἐγώ εἰμι!”

10 Ἔλεγον οὖν αὐτῷ, “Πῶς¹⁰ ἀνεῳχθησάν¹¹ σου¹² οἱ ὄφθαλμοί;” 11 Ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπεν: “Ἄνθρωπος¹³ λεγόμενος Ἰησοῦς πηλὸν

¹ (+ καὶ N 3%) διελθων (- δ) 1% δια μεσου αυτων (+ επορευετο C,N 2.4%) και (- κ) 1.3%) παρηγεν ουτως (- ο) 1%) **f⁸⁵** A(C)(N) (99%) CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66.75}NB,D,W (1%) NU

² γενετης **reII** || γεννετης [5%] || γεννητης [15%] || γενητης N [5%] || γεννητοις [10%]

³ απεκριθη **reII** || 1 o D,N [15%] TR

⁴ εμε **f⁸⁵** A,C,N (99.3%) CP,HF,RP,OC,TR || ημας P^{66.75}NB(D)(W) (0.5%) NU || long omission (0.2%) [homoioteleuton]

⁵ επεχρισεν **f⁸⁵** W [97%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 αυτου P⁶⁶⁽⁷⁵⁾N(A)(D)N [2%] NU || επεθηκεν C [1%] || επεθηκεν αυτου B

⁶ του τυφλου **f⁸⁵** A,C,W [98%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66.75}NB [2%] NU || αυτου D,N

⁷ τυφλος **f⁸⁵** [90%] CP,HF,RP,OC,TR || προσαιτης P^{66.75}NA,B,C,D,N,W [10%] NU

⁸ δε οτι **f⁸⁵** A,D [98%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 N [1%] || --- P^{66.75}B,C,W [1%] NU || 2 N

⁹ ομοιος **f⁸⁵** A,D,N [98%] CP,HF,RP,OC,TR || ελεγον ουχι αλλα 1 P⁶⁶NC,W [0.5%] NU || ελεγον ουχι αλλ 1 P⁷⁵B [0.5%] || ουχι αλλ 1 [1%]

¹⁰ πως **f⁸⁵** P⁷⁵A,B,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 ουν P⁶⁶NC,D,N [1%] [NU]

¹¹ ανεῳχθησαν **f⁸⁵** A [75%] CP,HF,RP,OC,TR || ηνεῳχθησαν P^{66.75}NB,C,D,N,W [25%] NU

¹² σου **reII** || σοι [15%] some TRs || --- P⁶⁶

¹³ και ειπεν ανθρωπος **f⁸⁵** A,N [98%] CP,HF,RP,OC,TR || ο 3 ο P⁶⁶NB [1.5%] NU || 3 ο P⁷⁵C [0.5%] || 3 D,W

έποιησεν καὶ ἐπέχρισέν μου τὸν ὄφθαλμοὺς καὶ εἶπέν μοι,¹ “Ὕπαγε εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ² Σιλωάμ καὶ νίψαι”. Ἀπελθὼν δὲ³ καὶ νιψάμενος, ἀνέβλεψα!” 12 Εἶπον οὖν⁴ αὐτῷ, “Ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος?” Λέγει, “Οὐκ οἶδα”.

The man is excommunicated

13 Ἀγουσιν αὐτὸν πρὸς τὸν ὄφθαλμον τοῦ ποτε τυφλόν. 14 (⁵Hν δὲ σάββατον ὅτε⁵ τὸν πηλὸν ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἀνέῳξεν αὐτοῦ τὸν ὄφθαλμούς.) 15 Πάλιν οὖν ἡρώτων αὐτὸν καὶ οἱ Φαρισαῖοι πῶς ἀνέβλεψεν. Ο δὲ εἶπεν αὐτοῖς, “Πηλὸν ἐπέθηκέν μου ἐπὶ τὸν ὄφθαλμούς,⁶ καὶ ἐνιψάμην, καὶ βλέπω”. 16 Ἔλεγον οὖν ἐκ τῶν Φαρισαίων τινές, “Οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστιν παρὰ τοῦ Θεοῦ,⁷ ὅτι τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ”. Ἄλλοι⁸ ἔλεγον, “Πῶς δύναται ἄνθρωπος ἀμαρτωλὸς τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν?” Καὶ σχίσμα ἦν ἐν αὐτοῖς. 17 Λέγουσιν οὖν⁹ τῷ τυφλῷ πάλιν, “Σὺ τί¹⁰ λέγεις περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἥνοιξέν¹¹ σου τὸν ὄφθαλμον;” Ο δὲ εἶπεν ὅτι “Προφήτης ἔστιν”.

18 Οὐκ ἐπίστευσαν οὖν οἱ Ιουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι τυφλὸς ἦν¹² καὶ ἀνέβλεψεν, ἔως ὅτου ἐφώνησαν τὸν γονεῖς αὐτοῦ τοῦ ἀναβλέψαντος. 19 Καὶ ἡρώτησαν αὐτοὺς λέγοντες: “Οὗτός ἔστιν ὁ υἱὸς ὑμῶν, ὃν ὑμεῖς λέγετε ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη? Πῶς οὖν ἄρτι βλέπει?”¹³ 20 Απεκρίθησαν δὲ¹⁴ αὐτοῖς¹⁵ οἱ γονεῖς αὐτοῦ καὶ εἶπον: “Οἴδαμεν ὅτι οὗτός ἔστιν ὁ υἱὸς ὑμῶν, καὶ ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη. 21 Πῶς δὲ νῦν βλέπει οὐκ οἴδαμεν, ή τίς

¹ μοι **f⁸⁵**P⁷⁵A,D,N,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 οτι P⁶⁶NB [0.5%] NU

² την κολυμβήθραν τον **f⁸⁵**A,N (97.6%) CP,HF,RP,OC,TR || τον P^{66,75}NB,D,W (2.1%) NU
|| --- (0.4%)

³ δε **f⁸⁵**A [97%] CP,HF,RP,OC,TR || ουν P^{66,75}NB,D,N,W [3%] NU

⁴ ειπον ουν **f⁸⁵**N [97.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ειπαν 2 P⁶⁶D || 1 A || ~ και 1 P⁷⁵ [2%] || ~ και ειπαν NB,W [alone] NU

⁵ οτε **f⁸⁵**A,D,N (99.1%) CP,HF,RP,OC,TR || εν η ημερα P^{66,75}NB,W (0.9%) NU

⁶ επεθηκεν μου (μοι N CP) επι τους οφθαλμους **f⁸⁵**P^{66,75}NB(N) [95%] (CP)HF,RP,OC,NU || ~ 13452 D [5%] TR || ~ 21345 A

⁷ ουτος ο ανθρωπος ουκ εστιν παρα του (-τ. A) θεου **f⁸⁵**(A) [95%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 4516823 P^{66,75}NB,D,N,W [5%] NU

⁸ αλλοι **f⁸⁵**P^{66,75}A,N [97%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 δε NB,D,W [3%] [NU]

⁹ ουν **f⁸⁵**P^{66,75}NA,B(D)N,W [30%] CP,NU || --- [70%] HF,RP,OC,TR

¹⁰ συ τι **f⁸⁵**P⁷⁵A,D,N,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 21 NB [0.5%] NU || --- P⁶⁶

¹¹ ηνοιξεν **f⁸⁵**P⁶⁶NA [88%] CP,HF,RP,OC,TR || ηνεωξεν P⁷⁵B,W [2%] NU || ανεωξεν [10%] || ηνυζεν D || ανεωξεν N

¹² τυφλος ην **f⁸⁵**A [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 21 P^{66,75}NB,N,W [1%] NU || --- D

¹³ αρτι βλεπει **f⁸⁵**P⁶⁶A(N) (98.6%) CP,HF,RP,OC,TR || ~ 21 P⁷⁵NB,D,W (1%) NU || five other variants (0.4%)

¹⁴ δε **f⁸⁵**A,N [85%] CP,HF,RP,OC || ουν P^{66,75}NB [5%] NU || --- D,W [10%] TR

¹⁵ αυτοις **f⁸⁵**A,D,N [95%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}NB,W [5%] NU

ἥνοιξεν αὐτοῦ τοὺς ὄφθαλμοὺς ἡμεῖς οὐκ οἴδαμεν. Αὐτὸς ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε.¹ Αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ² λαλήσει.” 22 Ταῦτα εἶπον³ οἱ γονεῖς αὐτοῦ ὅτι ἐφοβούντο τοὺς Ἰουδαίους, ἥδη γὰρ συνετέθειντο οἱ Ἰουδαῖοι ἵνα ἐάν τις αὐτὸν ὄμολογήσῃ Χριστόν, ἀποσυνάγωγος γένηται. 23 Διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς αὐτοῦ εἶπον ὅτι⁴ “Ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε”.⁵

24 Ἐφώνησαν οὖν ἐκ δευτέρου τὸν ἄνθρωπον⁶ ὃς ἦν τυφλός καὶ εἶπον⁷ αὐτῷ: “Δὸς δόξαν τῷ Θεῷ! Ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος⁸ ἀμαρτωλός ἐστιν.” 25 Ἀπεκρίθη οὖν⁹ ἐκεῖνος καὶ εἶπεν:¹⁰ “Εἰ ἀμαρτωλός ἐστιν, οὐκ οἶδα. Ἐν οἶδα, ὅτι τυφλὸς ὁν, ἅρτι βλέπω!” 26 Εἶπον δὲ¹¹ αὐτῷ πάλιν:¹² “Τί ἐποίησέν σοι? Πῶς ἀνέφεν¹³ σου τοὺς ὄφθαλμούς?” 27 Ἀπεκρίθη αὐτοῖς: “Εἶπον ὑμῖν ἥδη, καὶ οὐκ ἡκούσατε. Τί πάλιν θέλετε ἀκούειν? Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε αὐτοῦ μαθηταὶ¹⁴ γενέσθαι;” 28 Ἐλοιδόρησαν¹⁵ αὐτὸν καὶ εἶπον: “Σὺ εἰ μαθητής ἐκείνου,¹⁶ ἡμεῖς δὲ τοῦ Μωσέως¹⁷ ἐσμὲν μαθηταί. 29 Ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι Μωσῆ¹⁸ λελάληκεν ὁ Θεός· τοῦτον δὲ—οὐκ οἴδαμεν πόθεν ἐστίν.” 30 Ἀπεκρίθη ὁ ἄνθρωπος καὶ

¹ αυτος ηλικιαν εχει αυτον ερωτησατε **f⁵⁵** A(N) [98%] CP,HF,RP,OC,TR || 123 P⁷⁵N || ~ 4523 P⁶⁶B(D) [2%] NU || 23 W

² εαυτου *reI* || αυτου D [20%] TR

³ ειπον *reI* || ειπαν N [alone] NU

⁴ ειπον **f⁵⁵** P⁶⁶A,N,W [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ειπαν P⁷⁵N,B,D [0.5%] NU || --- [1%]

⁵ ερωτησατε **f⁵⁵** A [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || επερωτησατε P^{66,75}N,B,W [0.5%] NU || ερωτατε D || ερωτησαται N

⁶ εκ δευτερου τον ανθρωπον **f⁵⁵** A,N [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 3412 P^{66,75}N,B,W [1%] NU || ~ αυτον 12 D

⁷ ειπον **f⁵⁵** A [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ειπαν P^{66,75}N,B,D,N,W [1%] NU

⁸ ο ανθρωπος ουτος **f⁵⁵** A,D,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 312 P^{66,75}(N)B,W [0.5%] NU

⁹ ουν *reI* || --- [15%]

¹⁰ και ειπεν **f⁵⁵** N [98%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}N,A,B,D,W [2%] NU

¹¹ δε **f⁵⁵** A [95%] CP,HF,RP,OC,TR || ουν P^{66,75}B,D,N,W [5%] NU || --- N

¹² παλιν **f⁵⁵** P⁶⁶A [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁷⁵N,B,D,W [0.5%] NU

¹³ ανεωξεν **f⁵⁵** [30%] CP || ηνεωξεν P^{66,75}N,W [2%] || ηνοιξεν A,B [63%] HF,RP,OC,TR,NU || ηνυξεν ND [5%]

¹⁴ αυτον μαθηται *reI* || ~ 21 P⁶⁶ND [30%]

¹⁵ ελοιδορησαν **f⁵⁵** P⁶⁶A [92%] CP,HF,RP,OC || και 1 P⁷⁵N,B,W [0.5%] NU || 1 ουν [5%] TR || οι δε 1 D,N [2.5%]

¹⁶ ει μαθητης εκεινου **f⁵⁵** [98%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 213 P⁷⁵N,A,B(N)W [1.5%] NU || ~ 231 P⁶⁶D [0.5%]

¹⁷ μωσεως **f⁵⁵** A,B,N [98%] CP,HF,RP,TR || μωσεως P⁷⁵ND,W [2%] OC,NU

¹⁸ μωσει **f⁵⁵** A,N [50%] CP,HF || μωση [48%] RP,TR || μωσει P^{66,75}N,B,D,W [1%] OC,NU || μωση [1%]

εἶπεν αὐτοῖς: “Ἐν γὰρ τούτῳ¹ θαυμαστόν ἐστιν—ὅτι ὑμεῖς οὐκ οἴδατε πόθεν ἐστίν, καὶ ἀνέῳξέν² μου τὸν ὄφθαλμούς! 31 Οἴδαμεν δὲ³ ὅτι ἀμαρτωλῶν ὁ Θεὸς οὐκ ἀκούει· ἀλλ’ ἐάν τις θεοσεβῆς ἦ το θέλημα αὐτοῦ ποιῆι⁴, τούτου ἀκούει. 32 Ἐκ τοῦ αἰώνος οὐκ ἡκούσθη ὅτι ἤνοιξέν⁵ τις ὄφθαλμοὺς τυφλοῦ γεγεννημένου. 33 Εἰ μὴ ἦν οὕτος παρὰ Θεοῦ οὐκ ἥδυνατο ποιεῖν οὐδέν.” 34 Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον⁶ αὐτῷ, “Ἐν ἀμαρτίαις σὺ ἐγεννήθης ὅλως,⁷ καὶ σὺ διδάσκεις ἡμᾶς?” Καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω.

35 Ἦκουσεν ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω⁸ καὶ εὐρὼν αὐτὸν, εἶπεν αὐτῷ,⁹ “Σὺ πιστεύεις εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ;”¹⁰ 36 Ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπεν, “Καὶ τίς ἐστιν, Κύριε,¹¹ ἵνα πιστεύσω εἰς αὐτόν?” 37 Εἶπεν δὲ¹² αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, “Καὶ ἐώρακας¹³ αὐτὸν καὶ ὁ λαλῶν μετὰ σοῦ ἐκεῖνός ἐστιν.” 38 Ο δὲ ἔφη, “Πιστεύω, Κύριε!” Καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ. 39 Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, “Εἰς κρῆμα ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἥλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσιν, καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται.”

40 Καὶ¹⁴ ἦκουσαν ἐκ τῶν Φαρισαίων ταῦτα οἱ ὄντες μετ’ αὐτοῦ¹⁵ καὶ εἶπον αὐτῷ, “Μὴ καὶ ἡμεῖς¹⁶ τυφλοί ἐσμεν?” 41 Εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: “Εἰ τυφλοὶ ἦτε οὐκ ἂν εἴχετε ἀμαρτίαν· νῦν δὲ λέγετε ὅτι ‘Βλέπομεν’, ἡ οὖν¹⁷ ἀμαρτία ὑμῶν μένει.

¹ γαρ τουτω **f⁵⁵** A [97%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 21 το P^{66,75} NB,N,W [1%] NU || 1 τουτο [2%] || ~ 2 ουν D

² ανεῳξεν **f⁵⁵** A [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ηνοιξεν P^{66,75} NB,D [0.5%] NU || ηνεῳξεν N,W [0.5%]

³ δε **f⁵⁵** A,N,W [98%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75} NB,D [2%] NU

⁴ ποιη rell || ποιει [15%]

⁵ ηνοιξεν **f⁵⁵** P⁶⁶ NA [98%] CP,HF,RP,OC,TR || ηνεῳξεν B,N,W [0.5%] NU || ανεῳξεν P⁷⁵ [1.5%] || ηνυνξε D

⁶ ειπον **f⁵⁵** A [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ειπαν P^{66,75} NB(D)W [1%] NU

⁷ ολως **f⁵⁵** [25%] || ολος P⁷⁵ A,B,D,W [75%] CP,HF,RP,OC,TR,NU || ο λογος P⁶⁶

⁸ ήκουσεν ο ιησους οτι εξεβαλον αυτον εξω **f⁵⁵** P⁶⁶ A,D,W (88.3%) CP,HF,RP,OC,TR || 134567 P⁷⁵ NB (0.4%) NU || two other variations (0.2%) || --- (11%) [The omission is an obvious case of homoioteleuton—the last three words are identical.]

⁹ αυτω **f⁵⁵** P⁶⁶ A (99.4%) CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁷⁵ NB,D,W (0.6%) NU

¹⁰ θεου **f⁵⁵** A (99.6%) CP,HF,RP,OC,TR || ανθρωπου P^{66,75} NB,D,W (0.4%) NU

¹¹ απεκριθη εκεινος και ειπεν και τις εστιν κυριε **f⁵⁵** [97.5%] CP,HF,RP,OC,NU || 1234678 [2%] TR || 567 εφη 8 P⁷⁵ B,W || 12678 A || ~ 1234867 Ν || 12567 εφη 8 P⁶⁶

¹² δε **f⁵⁵** A [99%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75} (Ν)B(D)W [1%] NU

¹³ εωρακας **f⁵⁵** ΝA,D [80%] CP,HF,RP,OC,TR,NU || εορακας P^{66,75} B,W [20%] || two other spellings

¹⁴ και **f⁵⁵** A [98%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75} NB,W [1%] NU || ~ δε D || ~ ουν [1%]

¹⁵ οντες μετ αυτου **f⁵⁵** A [97%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 231 P^{66,75} NB,D,W [3%] NU

¹⁶ ημεις rell || υμεις CP

¹⁷ η ουν **f⁵⁵** A [95%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 ΝB [3%] NU || και 1 P⁷⁵ || 1 αι P⁶⁶ || αι D,W [1%] || 121 [1%]

Jesus the Shepherd

A true shepherd

10 “Ἄμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας εἰς τὴν αὐλὴν τῶν προβάτων, ἀλλὰ ἀναβαίνων ἀλλαχόθεν, ἐκεῖνος κλέπτης ἔστιν καὶ λῃστής. 2 Ὁ δὲ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας ποιμήν ἔστιν τῶν προβάτων. 3 Τούτῳ ὁ θυρωρὸς ἀνοίγει, καὶ τὰ πρόβατα τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούει· καὶ τὰ ἴδια πρόβατα καλεῖ¹ κατ’ ὄνομα καὶ ἔξαγει αὐτά. 4 Καὶ² ὅταν τὰ ἴδια πρόβατα ἐκβάλλῃ,³ ἔμπροσθεν αὐτῶν πορεύεται, καὶ τὰ πρόβατα αὐτῷ ἀκολουθεῖ, ὅτι οἴδασιν τὴν φωνὴν αὐτοῦ. 5 Ἀλλοτρίω δὲ οὐ μὴ ἀκολουθήσωσιν,⁴ ἀλλὰ φεύξονται ἀπ’ αὐτοῦ, ὅτι οὐκ οἴδασιν τῶν ἀλλοτρίων τὴν φωνήν.” 6 Ταύτην τὴν παροιμίαν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἐκεῖνοι δὲ οὐκ ἔγνωσαν τίνα ἦν ἢ ἐλάλει αὐτοῖς.

The Door

7 Εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς:⁵ “Ἄμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι⁶ ἐγώ εἰμι ἡ θύρα τῶν προβάτων. 8 Πάντες ὅσοι ἥλθον πρὸ ἐμοῦ⁷ κλέπται εἰσὶν καὶ λῃσταί, ἀλλ’ οὐκ ἥκουσαν αὐτῶν τὰ πρόβατα. 9 Ἐγώ εἰμι ἡ θύρα. Δι’ ἐμοῦ ἔάν τις εἰσέλθῃ, σωθήσεται, καὶ εἰσελεύσεται καὶ ἔξελεύσεται καὶ νομὴν εὑρήσει. 10 Ὁ κλέπτης οὐκ ἔρχεται εἰ μὴ ἵνα κλέψῃ, καὶ θύσῃ, καὶ ἀπολέσῃ. Ἐγὼ ἥλθον ἵνα ζωὴν ἔχωσιν, καὶ περισσὸν ἔχωσιν.

The Good Shepherd

11 “Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων. 12 Ὁ μισθωτὸς δὲ,⁸ καὶ οὐκ⁹ ὡν ποιμήν, οὐδὲ οὐσὶν¹⁰ τὰ πρόβατα ἴδια, θεωρεῖ τὸν λύκον ἐρχόμενον καὶ ἀφίσιν τὰ πρόβατα, καὶ φεύγει· καὶ ὁ λύκος ἀρπάζει αὐτὰ καὶ σκορπίζει τὰ πρόβα-

¹ καλεῖ **f⁸⁵** [98%] CP,HF,RP,OC,TR || φωνεῖ P^{66,75}NA,B,D,W [2%] NU

² καὶ **f⁸⁵** A,D [95%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ δε [3%] || --- P^{66,75}NB,W [2%] NU

³ προβατα εκβαλλη **f⁸⁵** [50%] || 1 εκβαλη A [45%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 εκβαλει [3%] || παντα εκβαλη P⁷⁵B,W [2%] NU || εκβαλη παντα P⁶⁶ || εκβαλη N [All the verbs in verses 3 and 4 are in the present tense.]

⁴ ακολουθησωσιν **f⁸⁵** P^{66,75}NA,W [97%] CP,HF,RP,OC,TR || ακολουθησουσιν A,B,D [3%] NU

⁵ παλιν αυτοις ο ιησους **f⁸⁵** D (84.4%) CP,HF,RP,OC,TR || ~ 2134 NA (9.2%) || ~ 2341 (1.6%) || 234 P^{45,66}W (3%) || 134 P⁷⁵ (0.5%) NU || 12 (0.5%) || 14 B (alone) || --- (0.2%) || long omissions (0.4%) [homoioteleuton]

⁶ οτι **f⁸⁵** P⁶⁶NA,D,W (73.2%) CP,HF,RP,OC,TR,NU || --- P⁷⁵B (26.8%)

⁷ ηλθον προ εμου **f⁸⁵** P⁶⁶A,B,D,W [45%] OC[NU] || ~ 231 [5%] TR || 1 P⁷⁵N [50%] CP,HF,RP

⁸ μισθωτος δε **f⁸⁵** A [95%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 21 P⁶⁶ND [3%] || 1 P^{45,75}B,W [2%] NU

⁹ ουκ rell || ουχ CP

¹⁰ εισιν **f⁸⁵** D [95%] CP,HF,RP,OC,TR || εστιν P^{45,66,75}NA,B,W [5%] NU

τα.¹ 13 Ὁ δέ μισθωτὸς φεύγει² ὅτι μισθωτός ἐστιν καὶ οὐ μέλει³ αὐτῷ περὶ τῶν προβάτων.

14 “Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός, καὶ γινώσκω τὰ ἔμα, καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν.⁴ 15 Καθὼς γινώσκει με ὁ Πατὴρ, κἀγὼ γινώσκω τὸν Πατέρα, καὶ τὴν ψυχήν μου τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων. 16 Καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω ἢ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς τούτης· κἀκεῖνά με δεῖ⁵ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσιν⁶ καὶ γενήσεται⁷ μίσι ποίμνη, εἷς ποιμήν.

17 “Διὰ τοῦτο ὁ Πατὴρ με⁸ ἀγαπᾷ, ὅτι ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχήν μου ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν. 18 Οὐδεὶς αἴρει αὐτὴν ἀπ’ ἐμοῦ, ἀλλ’ ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ’ ἐμαυτοῦ. Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι⁹ αὐτήν, καὶ ἔξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν. Ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔλαβον παρὰ τοῦ Πατρός μου.”

19 Σχίσμα οὖν¹⁰ πάλιν ἐγένετο ἐν τοῖς Ἰουδαίοις διὰ τοὺς λόγους τούτους. 20 Ἔλεγον δὲ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν: “Δαιμόνιον ἔχει καὶ μαίνεται. Τί αὐτοῦ ἀκούετε?” 21 Ἄλλοι ἔλεγον: “Ταῦτα τὰ ρήματα οὐκ ἔστιν δαιμονίζομένου. Μὴ δαιμόνιον δύναται τυφλῶν ὀφθαλμούς ἀνοίγειν?”¹¹

“My sheep hear my voice”

22 Ἐγένετο δὲ¹² τὰ Ἐγκαίνια ἐν¹³ Ἱεροσολύμοις, καὶ χειμῶν¹⁴ ἦν. 23 Καὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ, ἐν τῇ Στοᾷ¹⁵ Σολομῶνος.¹⁶ 24 Ἐκύκλωσαν οὖν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἔλεγον αὐτῷ: “Ἐως πότε τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴρεις? Εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστός, εἰπὲ ἡμῖν παρρησίᾳ.” 25 Απεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: “Εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε. Τὰ ἔργα ἢ ἐγὼ

¹ τα προβάτα **F⁵A** [97%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{45,66,75}NB,D,W [3%] NU

² ο δε μισθωτος φευγει **F⁵(A)** [97%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{45,66,75}NB,D,W [3%] NU

³ μελει *re/l* || μελλει [30%]

⁴ γινωσκομαι υπο των εμων **F⁵A** [99%] CP,HF,RP,OC,TR || γινωσκουσιν με τα εμα P^{(45)66(75)(NB)W} [1%] NU || γινωσιν εμε τα εμα D

⁵ με δει **F⁵A** [97%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 21 P^{45,66,75}NB,D,W [3%] NU

⁶ ακουσουσιν **F⁵P^{66,75}B,D** (60.9%) CP,HF,RP,OC,TR,NU || ακουσωσιν **N**A,W (38.1%) || ακουουσιν (0.5%) || ακουουνται (0.2%) || four other variants (0.3%)

⁷ γενησetai **F⁵P⁶⁶N**A (97.9%) CP,HF,RP,OC,TR || γενησontai P⁴⁵B,D,W (1.9%) NU || two other variants (0.2%)

⁸ ο πατηρ με **F⁵A,W** [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 312 P^{66,75}NB,D [1%] NU

⁹ θειναι *re/l* || θηναι [10%]

¹⁰ ουν **F⁵P⁶⁶A(D)** (98.7%) CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁷⁵NB,W (1.3%) NU

¹¹ ανοιγειν **F⁵A(D)** [97%] CP,HF,RP,OC,TR || ανοιξαι P⁶⁶NB,W [3%] NU

¹² δε **F⁵P⁶⁶N**A(D) [98%] CP,HF,RP,OC,TR || τοτε P⁷⁵B,W [1%] NU || --- [1%]

¹³ εν **F⁵P⁴⁵ND** [90%] CP,HF,RP || 1 τοις P⁶⁶A,B,W [10%] OC,TR,NU

¹⁴ και χειμων **F⁵A** [97%] CP,HF,RP,OC,TR || 2 P^{66,75}NB,D,W [3%] NU || 2 δε P⁴⁵

¹⁵ στοα **F⁵N**A,D [85%] CP,HF,RP || 1 του P^{66,75}B,W [15%] OC,TR,NU

¹⁶ σολομωνος **F⁵P^{45,66}N**B,D [80%] CP,HF,RP,OC,NU || σολομωντος A,W [20%] TR

ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρός μου—ταῦτα μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ. **26** Ἄλλ¹ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε, οὐ γάρ² ἔστε ἐκ τῶν προβάτων τῶν ἐμῶν, καθὼς εἶπον ὑμῖν.³ **27** Τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει,⁴ κἀγὼ γινώσκω αὐτά, καὶ ἀκολουθοῦσίν μοι. **28** Κἀγὼ ζωὴν αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς,⁵ καὶ οὐ μὴ ἀπόλωνται εἰς τὸν αἰώνα· καὶ οὐχ ἀρπάσει τις αὐτὰ ἐκ τῆς χειρός μου. **29** Ὁ Πατήρ μου, δέ⁶ δέδωκέν μοι, μείζων πάντων⁷ ἔστιν· καὶ οὐδεὶς δύναται ἀρπάζειν ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Πατρός μου.⁸ **30** Ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἐσμεν!"

31 Ἐβάστασαν οὖν⁹ πάλιν λίθους οἱ Ἰουδαῖοι ἵνα λιθάσωσιν αὐτόν. **32** Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: "Πολλὰ καλὰ ἔργα ἔδειξα ὑμῖν¹⁰ ἐκ τοῦ Πατρός μου.¹¹ Διὰ ποῖον αὐτῶν ἔργον λιθάζετε με?"¹² **33** Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες,¹³ "Περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας· καὶ ὅτι σὺ, ἄνθρωπος ὢν, ποιεῖς σεαυτὸν Θεόν!" **34** Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς:¹⁴ "Οὐκ ἔστιν γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν,¹⁵ 'Ἐγὼ εἶπα,¹⁶ Θεοί ἔστε'? **35** Εἰ ἐκείνους εἶπεν θεούς, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο—καὶ οὐ δύναται λιθήναι ἡ Γραφή—**36** ὃν ὁ Πατὴρ ἡγίασεν καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε ὅτι 'Βλασφημεῖς', ὅτι εἶπον, 'Υἱὸς τοῦ Θεοῦ είμι'? **37** Εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ Πατρός μου, μὴ πιστεύετε μοι. **38** Εἰ δὲ ποιῶ, κἄν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε,¹⁷ τοῖς

¹ αλλ **f⁵⁵** D [95%] CP,HF,RP,OC,TR || αλλα P^{66,75}NA,B,W [5%] NU

² οὐ γαρ **f⁵⁵** A [97%] CP,HF,RP,OC,TR || οτι ουκ P^{66,75}NB,D,W [3%] NU

³ καθὼς ειπον υμιν **f⁵⁵**P⁶⁶A,D (95.4%) CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁷⁵NB,W (4.6%) NU

⁴ ακουει **f⁵⁵**P⁷⁵A,D [97%] CP,HF,RP,OC,TR || ακουουσιν P⁶⁶NB,W [3%] NU

⁵ ζωὴν αιώνιον διδωμι αυτοῖς **f⁵⁵**P⁶⁶A,D (98.4%) CP,HF,RP,OC,TR || ~ 3412 P⁷⁵NB,W (1.6%) NU

⁶ ος **f⁵⁵**P^{66,75}A (97.6%) CP,HF,RP,OC,TR || ο NB,D,W (0.7%) NU || ους (1.1%) || ως (0.3%) || long omissions (0.4%) (P^{66,75} 4.8% have εδωκεν.)

⁷ μειζων παντων **f⁵⁵**(P⁶⁶) (98%) CP,HF,RP,OC,TR || ~ 21 ND,W (0.8%) || μειζον 2 A (0.5%) || ~ 2 μειζον B (0.4%) NU || long omissions (0.3%) (P⁷⁵ joins ~ 21, but the crucial vowel is missing.)

⁸ μου **f⁵⁵**A,D,W (99.1%) CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}NB (0.9%) NU

⁹ ουν **f⁵⁵**P⁶⁶A(D) (98.7%) CP,HF,RP,OC,TR || --- (P⁴⁵)NB,W (1.3%) NU

¹⁰ καλα εργα εδειξα υμιν **f⁵⁵**P⁶⁶D (87.7%) CP,HF,RP,OC,TR || 234 W (0.8%) || 134 (1.3%) || ~ 2134 P^{45v}NA (9.7%) NU || ~ 2341 B (0.2%) || ~ 1342 (0.2%) || ~ 3421 P^{75v} (alone)

¹¹ μου **f⁵⁵**P⁶⁶A,W (99.4%) CP,HF,RP,OC,TR || --- NB,D (0.4%) NU || long omissions (0.2%) (Both P⁴⁵ & 75 have lacunae, but there is enough space for the pronoun.)

¹² λιθαζετε με **f⁵⁵**(P⁶⁶A,W)D (98.9%) CP,HF,RP,OC,TR || ~ εμε 1 P⁴⁵NB (1.1%) NU

¹³ λεγοντες **f⁵⁵**D [90%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{45,66}NA,B,W [10%] NU

¹⁴ αυτοις ο ησους **f⁵⁵**P⁷⁵NA [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] || 13 P⁴⁵B,W || ~ 3 και ειπεν 1 P⁶⁶ || 123 και ειπεν D

¹⁵ υμων **f⁵⁵**A [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 οτι P^{66,75}B,W [1%] NU || οτι P⁴⁵(N)D [0.5%]

¹⁶ ειπα **f⁵⁵**P^{45,66,75}NB,W [70%] CP,HF,RP,OC,TR,NU || ειπον A,D [30%]

¹⁷ πιστευητε **f⁵⁵**P^{45,75}B [89%] CP,HF,RP,OC,TR,NU || πιστευετε A [10%] || πιστευεται NW [0.5%] || πιστευηται P⁶⁶ || θελετε πιστευειν D

ἔργοις πιστεύσατε,¹ ἵνα γνῶτε καὶ πιστεύσητε² ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ Πατὴρ, καύγω
ἐν αὐτῷ.”³

39 Ἐζήτουν οὖν⁴ πάλιν πιάσαι αὐτόν,⁵ καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς χειρὸς
αὐτῶν.

The last three months

40 Καὶ ἀπῆλθεν πάλιν⁶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, εἰς τὸν τόπον ὃπου ἦν
Ἰωάννης τὸ πρῶτον βαπτίζων· καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ. **41** Καὶ πολλοὶ ἥλθον πρὸς
αὐτὸν καὶ ἔλεγον ὅτι “Ιωάννης μὲν σημεῖον ἐποίησεν⁷ οὐδέν, πάντα δὲ
ὅσα εἶπεν Ἰωάννης περὶ τούτου ἀληθῆ ἦν”. **42** Καὶ ἐπίστευσαν πολλοὶ⁸
ἐκεῖ εἰς αὐτόν.⁹

Lazarus of Bethany

11 Ἡν δέ τις ἀσθενῶν, Λάζαρος ἀπὸ Βηθανίας, ἐκ τῆς κώμης Μαρίας
καὶ Μάρθας τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς. **2** (Ἡν δὲ Μαρία¹⁰ ἡ ἀλείψασα τὸν
Κύριον μύρῳ καὶ ἐκμάξασα τοὺς πόδας αὐτοῦ ταῖς θριξὶν ἐαυτῆς,¹¹ ἣς ὁ
ἀδελφὸς Λάζαρος ἤσθένει.) **3** Ἀπέστειλαν οὖν αἱ ἀδελφαὶ πρὸς αὐτὸν
λέγουσαι, “Κύριε, ἴδε, ὃν φιλεῖς ἀσθενεῖ!”

Jesus lets Lazarus die on purpose

4 Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, “Ἄντη ἡ ἀσθένεια οὐκ ἔστιν πρὸς
θάνατον ἀλλ’ ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ δι’
αὐτῆς.” **5** (Ὕγαπα δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν Μάρθαν καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς καὶ
τὸν Λάζαρον.) **6** Ως οὖν ἤκουσεν ὅτι ἀσθενεῖ, τότε μὲν ἔμεινεν ἐν φῷ ἦν

¹ πιστευσατε f⁵⁵P⁴⁵A [95%] CP,HF,RP,OC,TR || πιστευσαται P⁶⁶ || πιστευετε P⁷⁵B [5%] NU || πιστευεται ND,W

² πιστευσητε f⁵⁵A (94.7%) CP,HF,RP,OC,TR || πιστευητε Ν (1.3%) || γινωσκητε P⁴⁵⁽⁶⁶⁾⁷⁵B (1.4%)
NU || γινωσκετε (W) (0.4%) || --- D (0.4%) || long omissions (1.6%) [homoioleuton]

³ αυτω f⁵⁵P⁴⁵A [99%] CP,HF,RP,OC,TR || τω πατρι P⁷⁵ΝB,D,W [1%] NU || 1 πατρι P⁶⁶

⁴ ουν f⁵⁵P⁶⁶ΝA,W [75%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] || δε P⁴⁵ || --- P⁷⁵B [25%] || ~ και D

⁵ ουν παλιν πιασαι αυτον f⁵⁵ (18.9%) OC || ~ 1243 P⁶⁶ (32.8%) CP,HF,RP,TR || ~ 1423 A,W (12%)
NU || ~ 1432 (0.2%) || ~ 2143 (0.2%) || ~ 243 B (30.3%) || ~ 423 (3.4%) || ~ 143 (P⁴⁵)Ν (1.2%)
|| ~ 43 D (0.6%) || six further variants (0.4%)

⁶ παλιν f⁵⁵P⁴⁵ΝA,B,D,W (89.5%) CP,HF,RP,OC,TR,NU || --- P⁶⁶ (10.5%)

⁷ σημειον εποιησεν f⁵⁵P^{45,66,75}ΝA,B,D (88.4%) CP,HF,RP,OC,TR,NU || ~ 21 W (10.8%) || seven
other variants (0.8%)

⁸ επιστευσαν πολλοι f⁵⁵A [97%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 21 P^{45,66,75}ΝB,D(W) [3%] NU

⁹ εκει εις αυτον f⁵⁵ [90%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 231 P^{66,75}ΝA,B,D,W [10%] NU || 23 P⁴⁵

¹⁰ μαρια f⁵⁵P⁶⁶ΝA,D,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || μαριαμ B [0.5%] NU

¹¹ εαυτης f⁵⁵ [40%] || αυτης P^{45,66,75}ΝA,B,D,W [60%] CP,HF,RP,OC,TR,NU

τόπῳ δύο ἡμέρας. 7 Ἔπειτα μετὰ τοῦτο λέγει τοῖς μαθηταῖς,¹ “Ἄγωμεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν πάλιν.”

8 Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταί, “Ραββί,² νῦν ἐζήτουν σε λιθάσαι οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ πάλιν ὑπάγεις ἔκει?” 9 Ἀπεκρίθη³ Ἰησοῦς: “Οὐχὶ δώδεκά ὥραι εἰσιν⁴ τῆς ἡμέρας? Ἐάν τις περιπατῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ οὐ προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς τοῦ κόσμου τούτου βλέπει. 10 Ἐὰν δέ τις περιπατῇ ἐν τῇ νυκτὶ προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ.”

11 Ταῦτα εἶπεν, καὶ μετὰ τοῦτο λέγει αὐτοῖς, “Λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν κεκοίμηται, ἀλλὰ πορεύομαι ἵνα ἐξυπνίσω⁵ αὐτόν”. 12 Εἶπον οὖν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,⁶ “Κύριε, εἰ κεκοίμηται σωθήσεται”. 13 Εἰρήκει δὲ ὁ Ἰησοῦς περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἐκεῖνοι δὲ ἔδοξαν ὅτι περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ὑπνου λέγει. 14 Τότε οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς παρρησίᾳ: “Λάζαρος ἀπέθανεν. 15 Καὶ χαίρω δι’ ὑμᾶς, ἵνα πιστεύσητε, ὅτι οὐκ ἡμην ἔκει. Άλλα⁷ ἄγωμεν πρὸς αὐτόν.” 16 Εἶπεν οὖν Θωμᾶς (ὁ λεγόμενος Δίδυμος) τοῖς συμμαθηταῖς,⁸ “Ἄγωμεν καὶ ἡμεῖς, ἵνα ἀποθάνωμεν μετ’ αὐτοῦ”.

17 Ἐλθὼν οὖν ὁ Ἰησοῦς, εὗρεν αὐτὸν τέσσαρας ἡμέρας ἥδη⁹ ἔχοντα ἐν τῷ μνημείῳ. 18 (Ἦν δὲ ἡ Βηθανία ἐγγὺς τῶν Ἱεροσολύμων, ὡς ἀπὸ σταδίων δεκαπέντε· 19 καὶ πολλοὶ¹⁰ ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐληλύθεισαν πρὸς τὰς περὶ¹¹ Μάρθαν καὶ Μαρίαν,¹² ἵνα παραμυθήσωνται¹³ αὐτὰς περὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν.¹⁴) 20 Ἡ οὖν Μάρθα, ὡς ἤκουσεν ὅτι¹⁵ Ἰησοῦς ἔρχεται, ὑπήντησεν αὐτῷ· Μαρία¹⁶ δὲ ἐν τῷ οἴκῳ ἐκαθέζετο.

¹ μαθηταὶ *reI* || 1 αὐτοῦ A,D [20%] CP

² ραββὶ **f⁸⁵** P^{75v} [90%] CP,HF,RP,OC,TR,NU || ραββεὶ P^{45,66}ΝA,B,C,D,W [10%]

³ ἀπεκριθῇ **f⁸⁵** P^{66,75}ΝA,B,C,D,W [85%] CP,HF,RP,OC,NU || 1 o P⁴⁵ [15%] TR

⁴ ωραὶ εἰσιν **f⁸⁵** P⁶⁶ΝA,B,C,W [60%] CP,NU || ~ 21 [40%] HF,RP,OC,TR || ωραὶ εχεὶ D

⁵ εξυπνισω *reI* || εξυπνισω [15%] || εξυπνισαι D

⁶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ **f⁸⁵** [90%] CP,HF,RP,OC,TR || 12 αὐτῷ P^{66,75}B,C [8%] NU || ~ αὐτῷ 12 ΝD,W [2%] || αὐτῷ A

⁷ αλλὰ *reI* || αλλὰ B [20%] OC,TR

⁸ συμμαθηταὶ **f⁸⁵** P⁷⁵ [90%] CP,HF,RP,OC,TR,NU || συνμαθηταὶ P⁶⁶ΝA,B,C,D,W [5%] || μαθηταὶ [5%]

⁹ τέσσαρας ἡμερας ηδη **f⁸⁵** [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 132 P⁷⁵B,C [1%] NU || ~ 312 P⁶⁶ || 12 A,D || τέσσαρες 23 Ν || two other variants

¹⁰ καὶ πολλοὶ **f⁸⁵** A [98%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 2 δε P^{66,75}ΝB,C,D,W [1%] NU || ~ 2 οὐν [1%]

¹¹ ταὶς περὶ **f⁸⁵** A [99%] HF,RP,OC,TR || την P^{66,75v}ΝB,C,W [1%] CP,NU || --- D || one other variant

¹² μαριαν **f⁸⁵** P⁶⁶ΝA,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR || μαριαμ P⁷⁵B,C,D [1%] NU

¹³ παραμυθησονται *reI* || παραμυθησονται [15%]

¹⁴ αυτων **f⁸⁵** A,C [99%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{45,66,75}ΝB,D,W [1%] NU

¹⁵ οτι **f⁸⁵** P^{45,66,75}ΝA,B,C,D,W [90%] CP,HF,RP,NU || 1 o [10%] OC,TR

¹⁶ μαρια *reI* || μαριαμ [1%] NU

Martha

21 Εἶπεν οὖν¹ Μάρθα πρὸς τὸν Ἰησοῦν: “Κύριε, εἰ ἡς ὁδε ὁ ἀδελφός μου οὐκ ἀν ἐτεθνήκει.² 22 Ἀλλὰ³ καὶ νῦν οἶδα ὅτι ὅσα ἀν αἰτήσῃ τὸν Θεόν, δώσει σοι ὁ Θεός.” 23 Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, “Ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου”. 24 Λέγει αὐτῷ⁴ Μάρθα, “Οἶδα ὅτι ἀναστήσεται ἐν τῇ ἀναστάσει ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ”. 25 Εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς: “Ἐγώ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή. Ο πιστεύων εἰς ἐμέ, κἀν ἀποθάνῃ, ζήσεται· 26 καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰώνα. Πιστεύεις τοῦτο;” 27 Λέγει αὐτῷ, “Ναί, Κύριε, ἐγὼ πεπίστευκα ὅτι σὺ εἶ⁵ ὁ Χριστὸς, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος.”

Mary

28 Καὶ ταῦτα⁶ εἰπούσα, ἀπῆλθεν καὶ ἐφώνησεν Μαρίαν⁷ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς, λάθρᾳ εἰπούσα, “Ο διδάσκαλος πάρεστιν καὶ φωνεῖ σε!” 29 Ἐκείνη⁸ ὡς ἥκουσεν, ἐγείρεται⁹ ταχὺ καὶ ἔρχεται¹⁰ πρὸς αὐτόν. 30 (Οὕτω δὲ ἐληλύθει ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν κώμην, ἀλλ’ ἦν ἐν τῷ τόπῳ ὃπου ὑπήντησεν αὐτῷ ἡ Μάρθα. 31 Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι οἱ ὄντες μετ’ αὐτῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ παραμυθούμενοι αὐτήν, ἰδόντες τὴν Μαρίαν¹² ὅτι ταχέως ἀνέστη καὶ ἐξῆλθεν, ἥκολούθησαν αὐτῇ, λέγοντες¹³ ὅτι “Ὑπάγει εἰς τὸ μνημεῖον ἵνα κλαύσῃ ἐκεῖ”). 32 Ἡ οὖν Μαρία,¹⁴ ὡς ἦλθεν ὃπου ἦν ὁ¹⁵ Ἰη-

¹ οὐν **f⁵⁵** A [60%] CP,HF,RP || 1 η P^{66,75}NB,C,D,W [40%] OC,TR,NU

² ο αδελφός μου οὐκ αν ετεθνήκει **f⁵⁵**[95%] CP,HF,RP,OC,TR || ~45 απεθανεν 123 P⁷⁵NB,C,W [0.5%] NU || 12345 απεθανεν P^{45,66}[2%] || ~451236 A || ~45123 απεθανεν D || ~45 απεθανεν 312 [1%] || two other variants [1%]

³ αλλα **f⁵⁵**P^{45,66}A,D,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] || --- P⁷⁵NB,C [1%]

⁴ αυτω **f⁵⁵**P^{45,75}NA,W [85%] HF,RP,OC,TR || 1 η P⁶⁶B,C,D [15%] CP,NU

⁵ ει *rell* || --- OC

⁶ ταυτα **f⁵⁵**P⁶⁶A,D [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || τουτο P⁷⁵NB,C,W [0.5%] NU

⁷ μαριαν **f⁵⁵**P^{45,66}NW [95%] CP,HF,RP,OC,TR || μαριαμ P^{75v}A,B,C(D) [5%] NU

⁸ εκεινη **f⁵⁵**P⁶⁶A,D [98%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 δε P⁷⁵NB,C,W [2%] NU

⁹ εγειρεται **f⁵⁵**P^{45,66}A [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ηγερθη P⁷⁵NB,C,D,W [1.5%] NU

¹⁰ ερχεται **f⁵⁵**P^{45,66}A,D [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ηρχετο P⁷⁵NB,C,W [1%] NU

¹¹ ην εν **f⁵⁵**A,D [96.5%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 ετι 2 P⁷⁵NB,C,W [2%] NU || 1 ετι επι P⁶⁶[1%] || 1 επι P⁴⁵ [0.5%]

¹² μαριαν **f⁵⁵**P⁶⁶NA,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR || μαριαμ P⁷⁵B,C,D [1%] NU

¹³ λεγοντες **f⁵⁵**P⁶⁶A [98%] CP,HF,RP,OC,TR || δοξαντες NB,C,D,W [2%] NU || δοξαζοντες P^{75v}

¹⁴ μαρια **f⁵⁵**P^{45,66}NA,D,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR || μαριαμ P⁷⁵B,C [1%] NU

¹⁵ ο **f⁵⁵**P⁴⁵W [95%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁶⁶NA,B,C,D [5%] NU

σοῦς, ἵδούσα αὐτὸν, ἔπεσεν αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας,¹ λέγουσα αὐτῷ, “Κύριε, εἰ ἡς ὁδε οὐκ ὀν ἀπέθανεν μου² ὁ ἀδελφός!”

Jesus is troubled

33 Ἰησοῦς οὖν ὡς εἶδεν αὐτὴν κλαίουσαν, καὶ τοὺς συνελθόντας αὐτῇ Ἰουδαίους κλαίοντας, ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι καὶ ἐτάραξεν ἑαυτόν.
34 Καὶ εἶπεν, “Ποῦ τεθείκατε αὐτόν;” Λέγουσιν αὐτῷ, “Κύριε, ἔρχου καὶ ἴδε”. **35** Ἐδάκρυσεν ὁ Ἰησοῦς. **36** Ἐλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, ““Ιδε πῶς ἐφίλει αὐτόν!” **37** Τινὲς δὲ ἔξ αὐτῶν εἶπον,³ “Οὐκ ἡδύνατο⁴ οὗτος, ὁ ἀνοίξας τοὺς ὄφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, ποιῆσαι ἵνα καὶ οὗτος μὴ ἀποθάνῃ?” **38** Ἰησοῦς οὖν, πάλιν ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ, ἔρχεται εἰς τὸ μνημεῖον.

Jesus raises Lazarus from the dead

“Ὕν δὲ σπήλαιον, καὶ λίθος ἐπέκειτο ἐπ’ αὐτῷ. **39** Λέγει ὁ Ἰησοῦς, “Ἄρατε τὸν λίθον!” Λέγει αὐτῷ ἡ ἀδελφὴ τοῦ τεθνηκότος,⁵ Μάρθα, “Κύριε, ἥδη ὅξει τεταρταῖος γάρ ἐστιν!” **40** Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, “Οὐκ εἶπόν σοι ὅτι ἐὰν πιστεύσῃς ὅψει⁶ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ?” **41** Ἡραν οὖν τὸν λίθον οὐν ἦν ὁ τεθνηκὼς κείμενος.⁷ Ο δὲ Ἰησοῦς ἥρεν τοὺς ὄφθαλμοὺς ὅνω καὶ εἶπεν: “Πάτερ, εὐχαριστῶ σοι ὅτι ἤκουσάς μου. **42** Ἔγὼ δὲ ἥδειν ὅτι πάντοτέ μου ἀκούεις, ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον τὸν περιεστῶτα εἶπον, ἵνα πιστεύσωσιν ὅτι σύ με ἀπέστειλας.” **43** Καὶ ταῦτα εἰπὼν, φωνῇ μεγάλῃ ἐκραύγασεν, “Λάζαρε, δεῦρο ἔξω!” **44** Καὶ⁸ ἔξῆλθεν ὁ τεθνηκὼς, δεδεμένος τοὺς πόδας καὶ τὰς χειρας κειρίαις, καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ σουδαρίῳ περιεδέδετο. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, “Λύσατε αὐτὸν καὶ ἄφετε⁹ ὑπάγειν”.

The reaction

45 Πολλοὶ οὖν ἐκ τῶν Ἰουδαίων οἱ ἐλθόντες πρὸς τὴν Μαρίαν,¹⁰ καὶ θεασάμενοι ἀ¹ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς,² ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. **46** Τινὲς δὲ ἔξ

¹ αυτον εις τους ποδας **f⁵⁵**P⁶⁶A [78%] CP,HF,RP,OC || ~ 2341 [20%] TR || 1 προς 34 ΝB,C,W [2%]
NU || ~ προς 341 D

² απεθανεν μου **f⁵⁵**P^{45v}A [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 21 P^{66,75}ΝB,C(D)W [1%] NU

³ ειπον **f⁵⁵**P^{66,75v}B,C(D)W [95%] CP,HF,RP,OC,TR || ειπαν Ν [alone] NU || ελεγον A [5%]

⁴ ηδυνατο **f⁵⁵**ΝA [99%] CP,HF,RP,OC,TR || εδυνατο P⁶⁶B,C,D,W [1%] NU

⁵ τεθνηκοτος **f⁵⁵**[97%] CP,HF,RP,OC,TR || τετελευτηκοτος ΝA,B,C(D)W [1%] NU || τετελευκοτος P⁶⁶ || τελευτηκοτος [2%]

⁶ οψει **f⁵⁵**[70%] CP,HF,RP,OC,TR || οψη P⁶⁶ΝA,B,C,D,W [30%] NU

⁷ ου νη ο τεθνηκως κειμενος **f⁵⁵**[96%] CP,HF,RP,OC,TR || 12 A [2%] || --- P^{66,75}ΝB,C,D,W [2%] NU

⁸ και **f⁵⁵**P^{45v}ΝA,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}B,C [0.5%] NU || 1 ευθυς D

⁹ αφετε **f⁵⁵**(Ν)A,D(W) [99%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 αυτον P^{45(66,75)}B,C [1%] NU

¹⁰ μαριαν **f⁵⁵**P^{45,66}ΝA,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || μαριαμ P⁶B,C,D [0.5%] NU

αὐτῶν ἀπῆλθον πρὸς τοὺς Φαρισαίους καὶ εἶπον αὐτοῖς ὅσα³ ἐποίησεν ὁ⁴ Ἰησοῦς. **47** Συνήγαγον οὖν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι συνέδριον, καὶ ἔλεγον: “Τί ποιοῦμεν? Ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολλὰ σημεῖα ποιεῖ.⁵ **48** Εἳναν ἀφῶμεν αὐτὸν οὕτως,⁶ πάντες πιστεύσουσιν εἰς αὐτόν, καὶ ἔλεύσονται οἱ Τρωμαῖοι καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν καὶ τὸν τόπον καὶ τὸ ἔθνος!”

49 Εἶς δέ τις ἐξ αὐτῶν, Καϊάφας, ἀρχιερεὺς ὃν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, εἶπεν αὐτοῖς, “Υμεῖς οὐκ οἴδατε οὐδέν, **50** οὐδὲ διαλογίζεσθε⁷ ὅτι συμφέρει ἡμῖν⁸ ἵνα εἶς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται!” **51** (Τοῦτο δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ οὐκ εἶπεν, ἀλλὰ ἀρχιερεὺς ὃν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου προεφήτευσεν ὅτι ἔμελλεν⁹ ὁ¹⁰ Ἰησοῦς ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους· **52** καὶ οὐχ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα¹¹ συναγάγῃ¹² εἰς ἐν.) **53** Ἀπ' ἐκείνης οὖν τῆς ἡμέρας συνεβούλεύσαντο¹³ ἵνα ἀποκτείνωσιν αὐτόν.

A tactical withdrawal

54 Ἰησοῦς οὖν¹⁴ οὐκέτι παρρησίᾳ περιεπάτει ἐν τοῖς Ἰουδαίοις, ἀλλὰ ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν χώραν ἐγγὺς τῆς ἑρήμου, εἰς Ἐφραὶμ λεγομένην πόλιν. Κάκει διέτριβεν¹⁵ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ.¹⁶

The Passover is near

55 Ἡν δὲ ἐγγὺς τὸ Πάσχα τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβησαν πολλοὶ εἰς Ἱεροσόλυμα ἐκ τῆς χώρας πρὸ τοῦ Πάσχα ἵνα ἀγνίσωσιν ἑαυτούς. **56** Εζήτουν οὖν τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἔλεγον μετ'¹⁷ ἀλλήλων ἐν τῷ ιερῷ ἐστη-

¹ α rell // οσα CP // o P⁶⁶B,C,D [1%]

² ο ησους f⁵⁵D [98%] CP,HF,RP,OC,TR // 2 Ν // --- P^{6,45,66}A,B,C,W [2%] NU

³ οσα f⁵⁵A [29%] // o P⁶⁶NB [70%] CP,HF,RP,OC,TR,NU // o C,D [1%]

⁴ o f⁵⁵NA,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR // --- P^{6,66}B,C,D [0.5%] NU

⁵ σημεια ποιει f⁵⁵D [98%] CP,HF,RP,OC,TR // ~ 21 P^{45v,66}NA,B,W [2%] NU

⁶ ουτως f⁵⁵P^{45,66}NA,B,D,W [50%] CP,RP,NU (Just for the record, *sigma* before consonant.)

⁷ διαλογίζεσθε f⁵⁵ [98%] CP,HF,RP,OC,TR // λογιζεσθε P⁶⁶NA,B,D,W [2%] NU

⁸ ημιν f⁵⁵A,W [98%] CP,HF,RP,OC,TR // υμιν P^{45,66}B,D [2%] NU // --- Ν

⁹ προεφητευσεν f⁵⁵A,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR // επροφητευσεν P^{45,66}NB,D [1%] NU

¹⁰ o f⁵⁵ [35%] CP,OC,TR // --- P^{45,66}NA,B(D,W) [65%] HF,RP,NU

¹¹ διεσκορπισμενα rell // διασκορπισμενα CP // εσκορπισμενα P^{45,66}D

¹² συναγαγη rell // συναγαγει [1%] CP

¹³ συνεβούλευσατο f⁵⁵A [98%] CP,HF,RP,OC,TR // εβουλευσαντο P^{45,66,75}NB,D,W [2%] NU

¹⁴ ησους ουν f⁵⁵A,D [97%] CP,HF,RP,OC,TR // ~ o 21 P^{75v}NB,W [3%] NU // o δε 1 P⁶⁶

¹⁵ διετριβεν f⁵⁵(P⁴⁵)A,D [99%] CP,HF,RP,OC,TR // εμεινεν P^{66,75}NB,W [1%] NU

¹⁶ αυτου f⁵⁵A [98%] CP,HF,RP,OC,TR // --- P⁶⁶NB,D,W [2%] NU

¹⁷ μετ rell // μετα [1%] CP

κότες, “Τί ύμιν δοκεῖ¹—ὅτι οὐ μὴ ἔλθῃ εἰς τὴν ἑορτήν?” 57 Δεδώκεισαν δὲ καὶ² οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἐντολὴν,³ ἵνα ἔάν τις γνῷ ποῦ ἐστιν, μηνύσῃ, ὅπως πιάσωσιν αὐτὸν.

The last week

Mary anoints Jesus' feet

12 Ό οὖν Ἰησοῦς, πρὸ ἔξ ήμερῶν τοῦ Πάσχα, ἥλθεν εἰς Βηθανίαν, ὅπου ἦν Λάζαρος (ό τε θνητκώς,⁴ ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν).⁵ 2 Ἐποίησαν οὖν αὐτῷ δεῖπνον ἐκεῖ—καὶ ἡ Μάρθα διηκόνει, ὁ δὲ Λάζαρος εἶς ἦν τῶν ἀνακειμένων σὺν⁷ αὐτῷ. 3 Ἡ οὖν Μαρία,⁸ λαβοῦσα λίτραν μύρου νάρδου, πιστικῆς πολυτίμου, ἤλειψεν τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐξέμαξεν ταῖς θριξὶν αὐτῆς τοὺς πόδας αὐτοῦ. Ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς ὄσμῆς τοῦ μύρου.

Judas has a problem

4 Λέγει οὖν⁹ εἶς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Ἰούδας Σίμωνος Ἰσκαριώτης¹⁰ (ό μέλλων αὐτὸν παραδιδόναι), 5 “Διὰ τί τοῦτο τὸ μύρον οὐκ ἐπράθη τριακοσίων δηναρίων καὶ ἐδόθη πτωχοῖς?” 6 (Εἶπεν δὲ τοῦτο, οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν¹¹ αὐτῷ, ἀλλ’ ὅτι κλέπτης ἦν καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχεν, καὶ¹² τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν.) 7 Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς: “Ἄφες αὐτήν·¹³ εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου τετήρηκεν¹⁴ αὐτό. 8 Τοὺς πτωχοὺς γάρ πάντοτε ἔχετε μεθ’ ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε.”

¹ υμιν δοκει **f⁵⁵** [20%] || ~ 21 P^{45v,66,75v} ΝA,B,W [80%] CP,HF,RP,OC,TR,NU || δοκειτε D || two other variants

² καὶ **f⁵⁵D** [90%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75} ΝA,B,W [10%] NU

³ εντολην **f⁵⁵P⁶⁶A,D** [97%] CP,HF,RP,OC,TR || εντολας ΝB,W [3%] NU

⁴ ο τεθνητκώς **f⁵⁵P⁶⁶A,D** [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- ΝB,W [0.5%] NU

⁵ εκ νεκρων **f⁵⁵** [95%] CP,HF,RP,OC,TR || 12 ιησους P⁶⁶B [alone] NU || 12 ο ιησους A,D,W [5%] || ιησους 12 Ν

⁶ ην **f⁵⁵A,D,W** [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 εκ ΝB [0.5%] NU || εκ P⁶⁶

⁷ ανακειμενων συν **reII** || συνανακειμενων [10%] TR

⁸ μαρια **f⁵⁵P⁶⁶ΝA,D,W** [99%] CP,HF,RP,OC,TR || μαριαμ B [1%] NU

⁹ ουν **f⁵⁵A,D,Q** [99%] CP,HF,RP,OC,TR || δε P⁶⁶ΝB,W [0.5%] NU || --- [0.5%]

¹⁰ εις εκ των μαθητων αυτου ιουδας σιμωνος ισκαριωτης **f⁵⁵A** [97.5%] CP,HF,RP,OC,TR ||

¹¹ 1234567 ο 8 [1%] || ~ 6 ο 812345 Ν [0.5%] [NU] || ~ 6 ο 81345 P^{66,75v}B,W [1%] || 1345678 Q || three other variants

¹² εμελεν **f⁵⁵P^{66,75}ΝA,B,D,Q,W** [40%] HF,RP,OC,TR,NU || εμελλεν [60%] CP || one other variant

¹³ ειχεν και **f⁵⁵P⁶⁶A** [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR || εχων P⁷⁵ΝB,D,Q,W [1%] NU || εχων 2 [0.5%]

¹⁴ αυτην **f⁵⁵A** [97%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 ινα P^{66,75}ΝB,D,Q,W [2%] NU || 1 οτι [1%]

¹⁴ τετηρηκεν **f⁵⁵A** [98%] CP,HF,RP,OC,TR || τηρηση P^{66,75}ΝB(D)Q,W [2%] NU

Lazarus is a problem

9 Ἔγνω οὖν¹ ὅχλος πολὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων ὅτι ἐκεῖ ἔστιν· καὶ ἥλθον, οὐ διὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον, ἀλλ’ ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἴδωσιν, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν. **10** Ἐβούλεύσαντο δὲ οἱ ἀρχιερεῖς ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἀποκτείνωσιν, **11** ὅτι πολλοὶ δι’ αὐτὸν ὑπῆγον τῶν Ἰουδαίων καὶ ἐπίστευον εἰς τὸν Ἰησοῦν.

The 'Triumphal' Entry

12 Τῇ ἐπαύριον² ὅχλος πολὺς ὁ ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτήν, ἀκούσαντες ὅτι ἔρχεται ὁ³ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα, **13** ἔλαβον τὰ βασία τῶν φοινίκων καὶ ἔξῆλθον εἰς ἀπάντησιν⁴ αὐτῷ. Κοὶ ἔκραζον:⁵ “Ωσαννά!” “Ἐύλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὄνόματι Κυρίου!”⁶ “Βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ!” **14** Εύρων δὲ ὁ Ἰησοῦς ὄνάριον, ἐκάθισεν⁷ ἐπ’ αὐτῷ⁸ καθώς ἔστιν γεγραμμένον: **15** “Μή φοβοῦ, θύγατερ⁹ Σιών· ἰδού, ὁ Βασιλεὺς σου ἔρχεται, καθήμενος ἐπὶ πῶλον ὅνου!” **16** (Ταῦτα δὲ¹⁰ οὐκ ἔγνωσαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ¹¹ τὸ πρώτον· ἀλλ’ ὅτε ἐδοξάσθη ὁ¹² Ἰησοῦς, τότε ἐμνήσθησαν ὅτι ταῦτα ἦν ἐπ’ αὐτῷ γεγραμμένα, καὶ ταῦτα ἐποίησαν αὐτῷ.)

17 Ἐμαρτύρει οὖν ὁ ὅχλος ὁ ὧν μετ’ αὐτοῦ ὅτε τὸν Λάζαρον ἐφώνησεν ἐκ τοῦ μνημείου καὶ ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. **18** Διὰ τοῦτο καὶ ὑπήντησεν αὐτῷ¹³ ὁ ὅχλος, ὅτι ἤκουσεν¹⁴ τοῦτο αὐτὸν πεποιηκέναι τὸ σημεῖον. **19** Οἱ οὖν Φαρισαῖοι εἶπον πρὸς ἑαυτούς: “Θεωρεῖτε ὅτι οὐκ ὠφελεῖτε οὐδέν! Ἰδε, ὁ κόσμος ὀπίσω αὐτοῦ ἀπῆλθεν!”

¹ οὐν **f⁵⁵** P^{66,75}A,Q [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 o ΝB,W [0.5%] [NU] || δε (D)

² επαυριον **f⁵⁵** ΝA,D,Q,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || επαυριον ο P⁶⁶B [0.5%] NU

³ ο **f⁵⁵** P^{66,75}B [40%] CP,TR,NU || --- Ν(A)D,Q,W [60%] HF,RP,OC

⁴ απαντησιν **f⁵⁵** A [38%] || υπαντησιν P^{66,75}ΝB,Q,W [60%] CP,HF,RP,OC,TR,NU || συναντησιν D [2%] [Moulton & Milligan (p.53) opine that απαντησις “seems to have been a kind of *t.t.* for the official welcome of a newly arrived dignitary—a usage which accords excellently with its NT usage.”]

⁵ εκραζον **f⁵⁵** A [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR || εκραυγαζον P⁷⁵ΝD,W [1%] NU || εκραυγασαν P⁶⁶B,Q [0.5%]

⁶ κυριου **f⁵⁵** A [95%] CP,HF,RP,OC || 1 o P⁶⁶D [4%] TR || 1 και ο P⁷⁵ΝB,Q,W [1%] [NU]

⁷ εκαθισεν *reīl* || εκαθησεν [10%] CP

⁸ αυτω **f⁵⁵** [30%] CP || αυτο P^{66,75}ΝA,B,D,Q,W [70%] HF,RP,OC,TR,NU [The dative fits better with verse 15 than does the accusative.]

⁹ θυγατερ **f⁵⁵** Ν [97%] CP,HF,RP,OC,TR || θυγατηρ P⁶⁶A,B,D,Q,W [3%] NU

¹⁰ δε **f⁵⁵** A,D [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁶⁶ΝB,Q,W [0.5%] NU

¹¹ οι μαθηται αυτου **f⁵⁵** P⁶⁶A,D,Q,W [97.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 312 P⁷⁵ΝB [0.5%] NU || 12 [2%]

¹² ο **f⁵⁵** D,W [80%] CP,HF,OC,TR || --- P^{66,75}ΝA,B,Q [20%] RP,NU

¹³ και υπηντησεν αυτω **f⁵⁵** ΝA(D)Q,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] || 23 P^{66,75} [1%] || ~ 231 B

¹⁴ ηκουσεν **f⁵⁵** [90%] CP,HF,RP,TR || ηκουσαν P^{66,75}ΝA,B,D,Q,W [10%] OC,NU

Some Greeks

20 Ὡσαν δέ τινες Ἐλληνες¹ ἐκ τῶν ἀναβαινόντων ἵνα προσκυνήσωσιν ἐν τῇ ἑορτῇ. 21 Οὗτοι οὖν προσῆλθον Φιλίππῳ τῷ ἀπὸ Βηθσαϊδὰ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἡρώτων αὐτὸν λέγοντες, “Κύριε, θέλομεν τὸν Ἰησοῦν ἴδειν”. 22 Ἔρχεται² Φίλιππος καὶ λέγει τῷ Ἀνδρέᾳ, καὶ πάλιν³ Ἀνδρέας καὶ Φίλιππος⁴ λέγουσιν τῷ Ἰησοῦ. 23 Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο⁵ αὐτοῖς λέγων: “Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. 24 Ἄμμην, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου, πεσῶν εἰς τὴν γῆν, ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει. 25 Ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει⁶ αὐτήν, καὶ ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν. 26 Ἐὸν ἐμοὶ διακονῆ τις,⁷ ἐμοὶ ἀκολουθείτω· καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγώ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται. Καὶ,⁸ ἐάν τις ἐμοὶ διακονῇ, τιμήσει αὐτὸν ὁ Πατήρ.

A Voice out of Heaven

27 “Νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται, καὶ τί εἴπω—‘Πάτερ, σῶσον με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης?’ Ἀλλὰ διά τοῦτο ἥλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην— 28 ‘Πάτερ, δόξασόν σου τὸ ὄνομα!’” Ὁ Ηλθεν οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, “Καὶ ἐδόξασα καὶ πάλιν δοξάσω!” 29 Ο οὖν ὄχλος ὁ ἐστὼς καὶ ἀκούσας ἔλεγεν βροντὴν γεγονέναι. Ἀλλοι ἔλεγον, “Ἄγγελος αὐτῷ λελάληκεν”. 30 Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν:⁹ “Οὐ δι’ ἐμὲ αὕτη ἡ φωνὴ¹⁰ γέγονεν, ἀλλὰ δι’ ὑμᾶς. 31 Νῦν κρίσις ἐστίν τοῦ κόσμου τούτου.¹¹ νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω. 32 Καὶ γὰρ, ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἐλκύσω πρὸς ἐμαυτόν.” 33 (Τοῦτο δὲ ἔλεγεν σημαίνων ποιῶ θανάτῳ ἡμελλεν¹² ἀποθνήσκειν.) 34 Ἀπεκρίθη¹³ αὐτῷ ὁ ὄχλος: “Ημεῖς

¹ τινες ελληνες **f⁵⁵** A [97%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 21 P^{66,75}NB,Q,W [3%] NU || ~ καὶ 21 D

² ερχεται **f⁵⁵** ΝA,D,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 o P^{66,75}B [1%] NU

³ καὶ πάλιν **f⁵⁵** P⁶⁶W [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ερχεται **P⁷⁵**A,B [0.5%] NU || 12 ερχεται Ν [0.5%] || 2 D

⁴ φιλιππος **f⁵⁵** P⁶⁶D,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 καὶ **P⁷⁵**Α,B [1%] NU

⁵ απεκρινατο **f⁵⁵** A,D [98%] CP,HF,RP,OC,TR || αποκρινεται P^{66,75}Ν(B)W [1%] NU || απεκριθη [1%]

⁶ απολεσει **f⁵⁵** A,D [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR || απολλυει P^{66,75}NB,W [1%] NU || two other variants [0.5%]

⁷ διακονη τις **f⁵⁵** [90%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 21 P^{66,75}ΝA,B(D)W [9%] NU || διακονει 2 [1%]

⁸ καὶ **f⁵⁵** A [95%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}ΝB,D,W [5%] NU

⁹ ιησους και ειπεν **f⁵⁵** P⁶⁶D,W [50%] CP,RP,NU || o 123 A [50%] HF,OC,TR || ~ 231 P⁷⁵B || 1 Ν

¹⁰ αυτη η φωνη **f⁵⁵** [97%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 231 P^{66,75}ΝA,B,D,W [3%] NU

¹¹ τουτου *reII* || --- P⁶⁶D,W,CP

¹² ημελλεν **f⁵⁵** P^{66,75}A,B,D,W [60%] CP,OC,TR,NU || εμελλεν Ν [40%] HF,RP

¹³ απεκριθη **f⁵⁵** A,D [99%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 ουν P^{66,75}ΝB,W [1%] NU

ἡκούσαμεν ἐκ τοῦ νόμου ὅτι ὁ Χριστὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ πῶς σὺ λέγεις,¹ ‘Δεῖ² ὑψωθῆναι τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου?’ Τίς ἔστιν οὗτος ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου?”

35 Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: ““Ἐτι μικρὸν χρόνον τὸ φῶς μεθ’ ὑμῶν³ ἔστιν. Περιπατεῖτε ἔως⁴ τὸ φῶς ἔχετε, ἵνα μὴ σκοτίᾳ ὑμᾶς καταλάβῃ· καὶ ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ οὐκ οἶδεν ποῦ ὑπάγει. 36”Ἐως⁵ τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα νιὸι φωτὸς γένησθε.” Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ⁶ Ἰησοῦς, καὶ ἀπελθὼν ἐκρύβη ἀπ’ αὐτῶν.

An editorial comment

37 Τοσαῦτα δὲ αὐτοῦ σημεῖα πεποιηκότος ἔμπροσθεν αὐτῶν, οὐκ ἐπίστευον εἰς αὐτόν. 38 ἵνα ὁ λόγος Ἡσαίου τοῦ προφήτου πληρωθῇ, ὃν εἶπεν: “Κύριε, τίς ἐπίστευσεν τῇ ἀκοῇ ἡμῶν? Καὶ ὁ βραχίων Κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη?” 39 Διὰ τοῦτο οὐκ ἡδύναντο πιστεύειν, ὅτι πάλιν εἶπεν Ἡσαίας: 40 “Τετύφλωκεν αὐτῶν τοὺς ὄφθαλμοὺς, καὶ πεπώρωκεν⁷ αὐτῶν τὴν καρδίαν, ἵνα μὴ ἴδωσιν τοῖς ὄφθαλμοῖς, καὶ νοήσωσιν τῇ καρδίᾳ καὶ ἐπιστραφῶσιν,⁸ καὶ ίάσωμαι⁹ αὐτούς.” 41 Ταῦτα εἶπεν Ἡσαίας ὅτε¹⁰ εἶδεν τὴν δόξαν αὐτοῦ καὶ ἐλάλησεν περὶ αὐτοῦ.

42 Ὁμως μέντοι καὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ διὰ τοὺς Φαρισαίους οὐχ ὡμολόγουν, ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γένωνται. 43 ἡγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἢπερ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ.

The last public word

44 Ἰησοῦς δὲ ἔκραξεν καὶ εἶπεν: “Ο πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ πιστεύει εἰς ἐμέ ἀλλ᾽¹¹ εἰς τὸν πέμψαντά με. 45 Καὶ ὁ θεωρῶν ἐμὲ θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με. 46 Ἔγὼ, φῶς, εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς

¹ συ λεγεις **f85**P⁶⁶NA,D [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 21 P⁷⁵B,W [0.5%] NU

² δει **f85**P⁷⁵ [70%] CP,HF,RP,OC || οτι 1 P⁶⁶NA,B,D,W [30%] TR,NU

³ μεθ υμων **f85**A [90%] CP,HF,RP,OC,TR || εν ομιν P^{66,75}NB,D,W [10%] NU

⁴ εως **f85**P⁶⁶N [97%] CP,HF,RP,OC,TR || ως P⁷⁵A,B,W [3%] NU || ουν ως D

⁵ εως **f85**P⁶⁶ [98%] CP,HF,RP,OC,TR || ως P⁷⁵NA,B,D,W [2%] NU

⁶ ο **f85**P⁷⁵A,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁶⁶NB,D [0.5%] NU

⁷ πεπωρωκεν **f85**[95.5%] CP,HF,RP,OC,TR || επωρωσεν A,B [2%] NU || επηρωσεν P^{66,75}NW [2%]
|| --- D || four other variants

⁸ επιστραφωσιν **f85**A [95.5%] CP,HF,RP,OC,TR || στραφωσιν P^{66,75v}(N)B,D [0.5%] NU ||
επιστρεψωσιν W [2%] || at least four further variants [2%]

⁹ ιασωμαι **f85**[80%] CP,HF,RP,TR || ιασομαι P^{66,75}NA,B,D,W [20%] OC,NU

¹⁰ οτε **f85**D [98%] CP,HF,RP,OC,TR || οτι P^{66,75}NA,B [2%] NU || επει W

¹¹ αλλ **f85**P⁶⁶A [99%] CP,HF,RP,OC,TR || αλλα P⁷⁵NB,D,W [1%] NU

έμει ἐν τῇ σκοτίᾳ μὴ μείνῃ. **47** Καὶ, ἐάν τίς μου ἀκούσῃ τῶν ρήμάτων καὶ μὴ πιστεύσῃ,¹ ἐγὼ οὐ κρίνω αὐτόν· οὐ γὰρ ἥλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ’ ἵνα σώσω τὸν κόσμον. **48** Οἱ ἀθετῶν ἔμει καὶ μὴ λαμβάνων τὰ ρήματά μου ἔχει τὸν κρίνοντα αὐτόν—οἱ λόγοι δὲν ἐλάλησα, ἐκεῖνος κρινεῖ αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. **49** ὅτι ἐγὼ ἔξ εμαυτοῦ οὐκ ἐλάλησα, ἀλλ’ ὁ πέμψας με Πατήρ, αὐτός μοι ἐντολὴν ἔδωκεν,² τί εἴπω καὶ τί λαλήσω. **50** Καὶ οἶδα ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ αἰώνιος ἔστιν. Ἐάν οὖν λαλῶ ἐγώ,³ καθὼς εἴρηκέν μοι ὁ Πατήρ, οὕτως λαλῶ.”

The last night

13 Πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐλήλυθεν⁴ αὐτοῦ ἡ ὥρα ἵνα μεταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν Πατέρα, ἀγαπήσας τοὺς ιδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τέλος ἡγάπησεν αὐτούς.

Jesus washes the disciples' feet

2 Καὶ δείπνου γενομένου⁵ (τοῦ διαβόλου ἥδη βεβληκότος εἰς τὴν καρδίαν Ἰούδα Σίμωνος Ἰσκαριώτου ἵνα αὐτὸν παραδῷ),⁶ **3** εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς⁷ ὅτι πάντα δέδωκεν⁸ αὐτῷ ὁ Πατήρ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐξῆλθεν καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ὑπάγει, **4** ἐγείρεται ἐκ τοῦ δείπνου καὶ τίθησιν τὰ ἴματα, καὶ λαβὼν λέντιον διέζωσεν ἑαυτόν. **5** Εἶτα βάλλει ὕδωρ εἰς τὸν νιπτήρα καὶ ἡρξατο νίπτειν τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν καὶ ἐκμάσσειν τῷ λεντίῳ φῖ ἦν διεζωσμένος.

Simon Peter

6 Ἔρχεται οὖν πρὸς Σίμωνα Πέτρον· καὶ⁹ λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος,¹⁰ “Κύριε, σύ μου νίπτεις τοὺς πόδας;” **7** Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, “Ο ἐγὼ ποιῶ σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι, γνώσῃ δὲ μετὰ ταῦτα”. **8** Λέγει αὐτῷ¹¹

¹ πιστευσῃ **f⁸⁵** [90%] CP,HF,RP,OC,TR || φυλαξῃ P⁽⁶⁶⁾⁷⁵NA,B,D,W [10%] NU

² εδωκεν **f⁸⁵** D [95%] CP,HF,RP,OC,TR || δεδωκων P⁶⁶NA,B,W [5%] NU

³ λαλω εγω **f⁸⁵** [96%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 21 P^{66,75v}NA,B,W [4%] NU || 1 D

⁴ εληλυθεν **f⁸⁵** [90%] CP,HF,RP,OC,TR || ηλθεν ΝA,B,W [10%] NU || ηκει P⁶⁶ || παρην D

⁵ γενομενου **f⁸⁵** (P⁶⁶)A,D [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || γινομενου B [0.3%] NU || γεινομενου NW

⁶ ιουδα σιμωνος ισκαριωτου ινα αυτον παραδω **f⁸⁵** A [96.5%] CP,HF,RP,OC,TR || 23456 [1%] ||

~ 4 παραδοι 5 ιουδας 2 ισκαριωτης NB || ~ 465 ιουδας 23 [2%] || ~ 4 παραδοι 5 ιουδας

23 [none!] NU || ~ 465 ιουδας σιμωνος ισκαριωτης P⁶⁶ || ~ 465 ιδας 2 ισκαριωτη W || two further variants D [NU serves up a lovely patchwork quilt.]

⁷ ο ιησους **f⁸⁵** A [98%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁶⁶NB,D,W [1%] NU || δε 12 [1%]

⁸ δεδωκεν **f⁸⁵** P⁶⁶A,D [97%] CP,HF,RP,OC,TR || εδωκεν ΝB,W [3%] NU

⁹ και **f⁸⁵** NA,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁶⁶B,D [0.5%] NU

¹⁰ εκεινος **f⁸⁵** A,D,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁶⁶(N)B [0.5%] NU

¹¹ αυτω refl || 1 o [15%]

Πέτρος, “Οὐ μὴ νίψης τοὺς πόδας μου¹ εἰς τὸν αἰῶνα!” Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,² “Ἐὰν μὴ νίψω σε, οὐκ³ ἔχεις μέρος μετ’ ἐμοῦ”. **9** Λέγει αὐτῷ Σίμων Πέτρος, “Κύριε, μὴ τοὺς πόδας μου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὴν κεφαλήν!” **10** Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, “Ο λελουμένος οὐ χρείαν ἔχει⁴ ἥ τοὺς πόδας⁵ νίψασθαι, ἀλλ’ ἔστιν καθαρὸς ὅλος· καὶ ὑμεῖς καθαροί ἔστε, ἀλλ’ οὐχὶ πάντες.” **11** (Ἔδει γὰρ τὸν παραδιδόντα αὐτὸν· διὰ τοῦτο εἶπεν,⁶ “Οὐχὶ πάντες καθαροί ἔστε”.)

Jesus explains His action

12 Ὁτε οὖν ἔνιψεν τοὺς πόδας αὐτῶν⁷ καὶ⁸ ἔλαβεν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἀναπεσὼν⁹ πάλιν, εἶπεν αὐτοῖς: “Γινώσκετε τί πεποίηκα ὑμῖν? **13** Υμεῖς φωνεῖτέ με “Ο Διδάσκαλος”, καὶ “Ο Κύριος”, καὶ καλῶς λέγετε, εἰμὶ γάρ. **14** Εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πόδας, ὁ Κύριος καὶ ὁ Διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς ὄφείλετε ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας. **15** Υπόδειγμα γὰρ δέδωκα¹⁰ ὑμῖν, ἵνα καθὼς¹¹ ἐποίησα ὑμῖν καὶ ὑμεῖς ποιῆτε.¹²

16 Ἄμην, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἔστιν δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ, οὐδὲ ἀπόστολος μείζων τοῦ πέμψαντος αὐτόν. **17** Εἴ ταῦτα οἴδατε, μακάριοί ἔστε ἐὰν ποιῆτε αὐτά.

18 Ὁ “περὶ πάντων ὑμῶν λέγω—ἐγὼ¹³ οἶδα οὓς¹⁴ ἔξελεξάμην. Ἀλλ’ ἵνα ἡ Γραφὴ πληρωθῇ: “Ο τρώγων μετ’ ἐμοῦ¹⁵ τὸν ἄρτον ἐπῆρεν ἐπ’ ἐμὲ τὴν πτέρναν αὐτοῦ”. **19** Άπ’ ἄρτι λέγω ὑμῖν πρὸ τοῦ γενέσθαι, ἵνα ὅταν

¹ νιψης τους ποδος μου **f⁸⁵** ΝΑ [97%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 1423 P⁶⁶B,C,W [1%] NU || ~ 4123 D [2%]

² αυτω ο ιησους **f⁸⁵** Ν [94%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 31 A,B,C [0.5%] NU || 13 P⁶⁶W [5%] || 3 D [0.5%]

³ ουκ *reI* || ουχ CP

⁴ ου χρειαν εχει **f⁸⁵** D [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ ουκ 32 P⁶⁶ΝΑ,B,C,W [1%] NU

⁵ η τους ποδας **f⁸⁵** A [96%] CP,HF,RP,OC,TR || ει μη 23 B,C,W [3%] NU || ει μη 23 μονον P⁶⁶(D) || 23 [0.5%] || --- Ν

⁶ ειπεν **f⁸⁵** ΝΑ [99%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 οτι P⁶⁶B,C,W [1%] NU || --- D

⁷ αυτων *reI* || των μαθητων [15%]

⁸ και **f⁸⁵** B,C,D,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] || --- P⁶⁶ΝΑ [1%]

⁹ αναπεσων **f⁸⁵** D [99%] CP,HF,RP,OC,TR || και ανεπεσεν ΝB,C,W [0.5%] NU || και 1 P⁶⁶ [0.5%] || --- A

¹⁰ δεδωκα **f⁸⁵** P⁶⁶ΝΑ [35%] CP,OC || εδωκα B,C,D,W [65%] HF,RP,TR,NU

¹¹ καθως **f⁸⁵** [25%] || 1 εγω P⁶⁶ΝΑ,B,C,D,W [75%] CP,HF,RP,OC,TR,NU

¹² ποιητε *reI* || ποιειτε D [30%]

¹³ εγω *reI* || 1 γαρ ΝΑ [15%]

¹⁴ ους **f⁸⁵** P⁶⁶A,D,W [98%] CP,HF,RP,OC,TR || τινας ΝB,C [2%] NU

¹⁵ μετ εμου **f⁸⁵** P⁶⁶ΝΑ,D,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || μου B,C [0.5%] NU

γένηται πιστεύσητε¹ ὅτι ἐγώ είμι. 20 Ἄμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ λαμβάνων ἔαν² τινα πέμψω ἐμὲ λαμβάνει· ὁ δὲ ἐμὲ λαμβάνων λαμβάνει τὸν πέμψαντά με.”

The traitor is identified

21 Ταῦτα εἰπὼν ὁ³ Ἰησοῦς ἐταράχθη τῷ πνεύματι καὶ ἐμαρτύρησεν καὶ εἶπεν, “Ἄμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἰς ἔξ ὑμῶν παραδώσει με!” 22 Ἔβλεπον δὲ⁴ πρὸς ἄλλήλους οἱ μαθητοί, ἀπορούμενοι περὶ τίνος λέγει. 23 Ἡν δὲ⁶ ἀνακείμενος εἰς⁷ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Ἰησοῦν, ὃν ἥγαπα ὁ Ἰησοῦς. 24 Νεύει οὖν τούτῳ Σίμων Πέτρος πυθέσθαι τίς ἂν εἴη περὶ οὐδὲ λέγει. 25 Ἐπιπεσῶν⁸ δὲ⁹ ἐκεῖνος¹⁰ ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ Ἰησοῦν, λέγει αὐτῷ, “Κύριε, τίς ἐστιν?” 26 Ἀποκρίνεται ὁ¹¹ Ἰησοῦς, “Ἐκεῖνός ἐστιν φὶ ἐγὼ βάψας¹² τὸ ψωμίον ἐπιδώσω”.¹³ Καὶ ἐμβάψας¹⁴ τὸ ψωμίον¹⁵ δίδωσιν Ἰούδᾳ Σίμωνος Ἰσκαριώτῃ.¹⁶ 27 Καὶ μετὰ τὸ ψωμίον, τότε εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ Σατανᾶς. Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, “Οὐ ποιεῖς, ποίησον τάχιον!” 28 (Τοῦτο δὲ¹⁷ οὐδεὶς ἔγνω τῶν ἀνακειμένων πρὸς τί εἶπεν αὐτῷ. 29 Τινὲς γὰρ ἐδόκουν, ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχεν ὁ¹⁸ Ἰούδας, ὅτι λέγει αὐτῷ ὁ¹⁹ Ἰησοῦς, “Ἄγόρασον ὧν χρείαν ἔχομεν εἰς τὴν ἑορτήν”,

¹ οταν γενηται πιστευσητε **f⁸⁵A** [98%] CP,HF,RP,OC,TR || 12 πιστευσηται D,W [1%] ||

12 πιστευητε C || ~312 [0.5%] NU || ~πιστευσηται 12 P⁶⁶N || ~πιστευητε 12 B

² εαν **f⁸⁵D** [97%] CP,HF,RP,OC,TR || αν P⁶⁶N,B,C,W [3%] NU || α A

³ ο **f⁸⁵A,C,D,W** [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] || --- P⁶⁶NB [0.5%]

⁴ δε **f⁸⁵** [20%] || ουν P⁶⁶(N)A,D,W [79.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- B,C [0.5%] NU

⁵ προς **f⁸⁵** [25%] || εις P⁶⁶N,A,B,C,D,W [75%] CP,HF,RP,OC,TR,NU

⁶ δε **f⁸⁵P⁶⁶N**A,D,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- B,C [0.5%] NU

⁷ εις **f⁸⁵** [90%] CP,HF,RP,TR || 1 εκ P⁶⁶N,A,B,C,D,W [10%] OC,NU

⁸ επιπεσον **f⁸⁵** N,A,D,W [95%] CP,HF,RP,OC,TR || αναπεσων P⁶⁶B,C [5%] NU

⁹ δε **f⁸⁵A** [96%] CP,HF,RP,OC,TR || ουν P⁶⁶N,D,W [4%] NU || --- B,C

¹⁰ εκεινος **f⁸⁵N**A,D,W [50%] CP,OC,TR || 1 ουτως P⁶⁶B,C [45%] HF,RP,NU || 1 ουτος [5%]

¹¹ ο **f⁸⁵N**A,C,D [97%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] || --- P⁶⁶B,W [3%]

¹² βαψας **f⁸⁵P⁶⁶N** [95%] CP,HF,RP,OC,TR || βαψω B,C [1%] NU || εμβαψας A(D,W) [4%]

¹³ επιδωσω **f⁸⁵P⁶⁶N**A,D [98%] CP,HF,RP,OC,TR || και δωσω αυτω B,C [0.5%] NU || δωσω (W) || two other variants

¹⁴ και εμβαψας **f⁸⁵A(W)** [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ βαψας ουν N,B,C [0.5%] NU || 1 βαψας D [0.5%] || 1 ψας P⁶⁶

¹⁵ ψωμιον **f⁸⁵P⁶⁶N**A,D,W [98%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 λαμβανει και B,C [2%] [NU]

¹⁶ ισκαριωτη **f⁸⁵P⁶⁶A,W** [98%] CP,HF,RP,OC,TR || ισκαριωτου N,B,C [2%] NU || απο καρυωτου D

¹⁷ δε **f⁸⁵P⁶⁶N**A,C,D [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] || --- B,W [0.5%]

¹⁸ ο **f⁸⁵P⁶⁶C,D** [95%] CP,HF,RP,OC,TR || --- N,A,B,W [5%] NU

¹⁹ ο **f⁸⁵P⁶⁶A,C,D,W** [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] || --- NB [0.5%]

ἢ τοῖς πτωχοῖς ἵνα τι δῶ.) 30 Λαβὼν οὖν τὸ ψωμίον ἐκεῖνος, εὐθέως ἔξηλθεν.¹ Ἡν δὲ νῦν.

A new commandment

31 Ὁτε² ἔξηλθεν, λέγει ὁ³ Ἰησοῦς: “Νῦν ἐδοξάσθη ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου, καὶ ὁ Θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ. 32 Εἰ ὁ Θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ,⁴ καὶ ὁ Θεὸς δοξάσει αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ,⁵ καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν.

33 “Τεκνία, ἔτι μικρὸν μεθ’ ὑμῶν εἰμι. Ζητήσετέ με, καὶ καθὼς εἶπον τοῖς Ἰουδαίοις ὅτι “Οπου ὑπάγω ἐγώ,⁶ ὑμεῖς οὐδὲ δύνασθε ἐλθεῖν”, καὶ ὑμῖν λέγω ἄρτι.

34 “Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους καθὼς ἡγάπησα ὑμᾶς—ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. 35 Ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἔστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις.”

Jesus warns Peter

36 Λέγει αὐτῷ Σίμων Πέτρος, “Κύριε, ποῦ ὑπάγεις?” Ἀπεκρίθη αὐτῷ⁷ ὁ⁸ Ἰησοῦς, ““Οπου ἐγώ⁹ ὑπάγω οὐδὲ δύναμαι μοι¹⁰ νῦν ἀκολουθῆσαι, ὑστερον δὲ ἀκολουθήσεις μοι”.¹¹ 37 Λέγει αὐτῷ¹² Πέτρος: “Κύριε, διὰ τί οὐ δύναμαι σοι ἀκολουθῆσαι ἄρτι? Τὴν ψυχήν μου ὑπὲρ σοῦ θήσω!” 38 Ἀπεκρίθη¹³ αὐτῷ¹⁴ ὁ¹⁵ Ἰησοῦς: “Τὴν ψυχήν σου ὑπὲρ ἐμοῦ θήσεις? Άμην, ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἀλέκτωρ φωνήσῃ¹⁶ ἔως οὗ ἀπαρνήσῃ¹⁷ με τρίς!

¹ εὐθεως εξηλθεν **f⁸⁵A** [97%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 2 ευθυς P⁶⁶NB,C,D,W [1%] NU || ~ 2 ευθεως [2%]

² οτε **f⁸⁵A** [75%] CP,HF,RP,TR || 1 ουν P⁶⁶NB,C,D,W [25%] OC,NU

³ ο **f⁸⁵A,C,D,W** [95%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁶⁶NB [5%] NU

⁴ ει ο θεος εδοξασθη εν αυτω **f⁸⁵A** [98%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] || --- P⁶⁶NB,C,D,W [2%]

⁵ εαντω **f⁸⁵A,C,D,W** [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || αυτω P⁶⁶NB [0.5%] NU

⁶ υπαγω εγω **f⁸⁵** [80%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 21 ΝA,B,C,D [19.5%] NU || 1 P⁶⁶W [0.5%]

⁷ αυτω **f⁸⁵P⁶⁶ΝA,D,W** [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] || --- B,C [0.5%]

⁸ ο **f⁸⁵Ν,D,W** [99%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁶⁶A,B,C [1%] NU

⁹ εγω **f⁸⁵Ν,D** [45%] CP,OC || --- P⁶⁶A,B,C,W [55%] HF,RP,TR,NU

¹⁰ μοι *reI* || με [1%] CP

¹¹ υστερον δε ακολουθησεις μοι **f⁸⁵** [97%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 1243 D || 123 A [1%] ||

~ 321 P⁶⁶ΝB,C,W [2%] NU

¹² αυτω **f⁸⁵ΝA,C,D** [80%] CP,HF,RP || 1 ο P⁶⁶B,W [20%] OC,TR,NU

¹³ απεκριθη **f⁸⁵(D)** [97%] CP,HF,RP,OC,TR || αποκρινεται P⁶⁶ΝA(B)C,W [3%] NU

¹⁴ αυτω **f⁸⁵(D)** [90%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁶⁶ΝA,B,C,W [10%] NU

¹⁵ ο **f⁸⁵W** [98%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁶⁶ΝA,B,C,D [2%] NU

¹⁶ φωνηση **f⁸⁵P⁶⁶ΝA,B,W** [70%] CP,HF,RP,NU || φωνησει C,D [30%] OC,TR

¹⁷ απαρνηση **f⁸⁵ΝA,C(W)** [99%] CP,HF,RP,OC,TR || αρνηση P⁶⁶B,D [1%] NU

The Way, the Truth, the Life

14

“Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία· πιστεύετε εἰς τὸν Θεόν καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε. 2 Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Πατρός μου μοναὶ πολλαὶ εἰσιν (εἰ δὲ μή, εἶπον ἀν νῦν).¹ Πορεύομαι ἐτοιμάσαι τόπον νῦν. 3 Καὶ ἐὰν πορευθῶ καὶ ἐτοιμάσω² νῦν τόπον,³ πάλιν ἔρχομαι καὶ παραλήψομαι ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτόν, ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγώ καὶ ὑμεῖς ἥτε. 4 Καὶ ὅπου ἐγώ⁴ ὑπάγω οἴδατε, καὶ τὴν ὁδὸν οἴδατε.”⁵

Thomas' question

5 Λέγει αὐτῷ Θωμᾶς, “Κύριε, οὐκ οἴδαμεν ποῦ ὑπάγεις, καὶ⁶ πῶς δυνάμεθα τὴν ὁδὸν εἰδέναι?” 6 Λέγει αὐτῷ ὁ⁷ Ἰησοῦς: “Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή. Οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα εἰ μὴ δι’ ἐμοῦ. 7 Εἰ ἐγνώκειτέ⁸ με, καὶ τὸν Πατέρα μου ἐγνώκειτε ὅν·⁹ καὶ ἀπ’ ἄρτι γινώσκετε αὐτὸν καὶ ἐωράκατε αὐτόν.”

Philip's question

8 Λέγει αὐτῷ Φίλιππος, “Κύριε, δεῖξον ἡμῖν τὸν Πατέρα καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν”. 9 Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς: “Τοσοῦτον χρόνον¹⁰ μεθ’ ὑμῶν εἰμι καὶ οὐκ ἔγνωκάς με, Φίλιππε? Ό ἐωρακώς ἐμὲ ἐώρακεν τὸν Πατέρα· καὶ¹¹ πῶς σὺ λέγεις, ‘Δεῖξον ἡμῖν τὸν Πατέρα?’ 10 Οὐ πιστεύεις ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοὶ ἐστιν? Τὰ δόγματα ἂ ἐγὼ λαλῶ¹² νῦν ἀπ’ ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ· ὁ δὲ Πατὴρ ὁ¹³ ἐν ἐμοὶ μένων, αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα.¹⁴ 11 Πιστεύετε

¹ υμιν **f⁵⁵** P⁶⁶(N) [96%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 οτι ΝΑ,B,C,D,W [4%] NU

² καὶ ετοιμασω **f⁵⁵** P⁶⁶ΝB,C,N [65%] CP,HF,OC,TR,NU || 2 A,W [15%] RP || ετοιμασαι D [20%]

³ υμιν τοπον **f⁵⁵** P⁶⁶A,C,W [90%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 21 ΝB,D,N [10%] NU

⁴ εγω **f⁵⁵** ΝΑ,B,C,N,Q [97%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] || --- P⁶⁶D,W [3%]

⁵ καὶ την οδον οιδατε **f⁵⁵** P⁶⁶A,D,N [99%] CP,HF,RP,OC,TR || 23 ΝB,C,Q,W [1%] NU

⁶ καὶ **f⁵⁵** ΝΑ,D,N,Q [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁶⁶B,C,W [0.5%] NU

⁷ ο **f⁵⁵** A,B,C,D,N,Q,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] || --- P⁶⁶Ν [0.5%]

⁸ εγνωκειτε **f⁵⁵** A,B,C,N,Q [99%] CP,HF,RP,OC,TR || εγνωκαται ΝD [0.5%] NU || εγνωκαται P⁶⁶ || εγνωκεται W

⁹ εγνωκειτε αν **f⁵⁵** A,N,Q [98%] CP,HF,RP,OC,TR || αν ηδειτε B,C [1.5%] || γνωσεσθε P⁶⁶ [alone] NU || γνωσεσθαι ΝD,W [Poor NU!]

¹⁰ τοσουτον χρονον **f⁵⁵** P⁶⁶A,B,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || τοσουτω χρονω ΝD,Q,W [0.5%] NU

¹¹ καὶ **f⁵⁵** A,D,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁶⁶ΝB,Q,W [0.5%] NU

¹² λαλω **f⁵⁵** P⁶⁶ΝΑ,Q,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR || λεγω P⁷⁵N [0.5%] NU || --- B || λελαληκα D

¹³ ο **f⁵⁵** ΝΑ,D,N,Q,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁶⁶,⁷⁵B [0.5%] NU

¹⁴ αυτος ποιει τα εργα **f⁵⁵** A,Q [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 2341 P⁷⁵W [0.5%] || ~ 234 αυτου

P⁶⁶ΝB,D [0.5%] NU

μοι ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί¹ εἰ δὲ μή, διὰ τὰ ἔργα αὐτὰ πιστεύετε μοι.²

Greater works than these

12 Ἄμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, τὰ ἔργα ἡτοί ἐγὼ ποιῶ κἀκεῖνος ποιήσει· καὶ μείζονα τούτων ποιήσει, ὅτι ἐγὼ πρὸς τὸν Πατέρα μου³ πορεύομαι. 13 Καὶ, ὅ τι ἀν αἰτήσητε ἐν τῷ ὄνόματί μου, τοῦτο ποιήσω, ἵνα δοξασθῇ ὁ Πατὴρ ἐν τῷ Υἱῷ. 14 Ἐάν τι αἰτήσητε⁴ ἐν τῷ ὄνόματί μου, ἐγὼ ποιήσω! 15 Ἐάν ἀγαπᾶτε με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε.⁵ 16 Καὶ, ἐγὼ⁶ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα καὶ ἄλλον Παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μένη μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰώνα⁷ 17—τὸ Πνεῦμα τῆς Ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐδὲ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτὸ οὐδὲ γινώσκει αὐτό⁸ ὑμεῖς δε⁹ γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται.

18 Ὁὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς· ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. 19 Ἔτι μικρὸν καὶ ὁ κόσμος με οὐκέτι θεωρεῖ, ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτε με. Ὅτι ἐγὼ ζῶ, καὶ ὑμεῖς ζήσεσθε.¹⁰ 20 Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γνῶσεσθε ὑμεῖς ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρί μου, καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ¹¹ ἐν ὑμῖν. 21 Οἱ ἔχων τὰς ἐντολὰς μου καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκείνος ἔστιν ὁ ἀγαπῶν με. Οἱ δὲ ἀγαπῶν με ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ Πατρός μου, καὶ ἐγὼ¹² ἀγαπήσω αὐτὸν καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν.”

Judas' question

22 Λέγει αὐτῷ Ἰούδας (οὐχ ὁ Ἰσκαριώτης), “Κύριε, καὶ¹³ τί γέγονεν ὅτι ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν σεαυτὸν καὶ οὐχὶ τῷ κόσμῳ?” 23 Ἀπεκρίθη¹⁴ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ: “Εάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει. Καὶ ὁ

¹ εμοι *rell* || 1 εστιν CP,some TRs

² μοι **f⁵⁵** A,B,Q [99%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}ND,W [1%] NU

³ μου **f⁵⁵** [95%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}NA,B,D,Q,W [5%] NU

⁴ αιτησητε **f⁵⁵** A,D,Q [80%] CP,HF,OC,TR || 1 με P⁶⁶NB,W [19%] RP,NU || omit whole verse [1%]

⁵ τηρησατε **f⁵⁵** A,D,Q,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR || τηρησητε B [0.5%] NU || τηρησητε Ν || τηρησηται P⁶⁶

⁶ καὶ εγὼ **f⁵⁵** A,W [98%] CP,HF,RP,OC,TR || καγω P⁶⁶NB,D,Q [2%] NU

⁷ μενει μεθ' υμων εις τον αιωνα **f⁵⁵** P⁶⁶A,W [98%] CP,HF,RP,OC,TR || η 23456 Q [0.5%] || μενει 23456 [1%] || ~ 145623 D || ~ 23456 η P⁷⁵B,NU || ~ 23 η 456 Ν

⁸ αυτο **f⁵⁵** A,Q [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}NB,W [0.5%] NU || αυτον D

⁹ δε **f⁵⁵** A,D [99%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66,75}NB,Q,W [1%] NU

¹⁰ ζησεσθε **f⁵⁵** P⁶⁶D,Q [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ζησετε P⁷⁵B,NU || ζησεσθαι ΝA,W [0.5%]

¹¹ καγω **f⁵⁵** P^{66,75}NA,B,D,Q,W [80%] CP,HF,OC,TR,NU || και εγω [20%] RP

¹² και εγω **f⁵⁵** A,W [98%] CP,HF,RP,OC,TR || καγω P^{66,75}NB,D,Q [2%] NU

¹³ και **f⁵⁵** ΝQ,W [95%] CP,HF,RP,OC[NU] || --- P^{66,75}A,B,D [5%] TR

¹⁴ απεκριθη *rell* || 1 ο [15%] TR

Πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν.¹ 24 Ὁ μὴ ἀγαπῶν με, τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ· καὶ, ὁ λόγος ὃν ἀκούετε οὐκ ἔστιν ἐμός, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με Πατρός.

The Teacher, the peace; the Father, the enemy

25 “Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν παρ' ὑμῖν μένων. 26 Ὁ δὲ Παράκλητος, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ Πατὴρ ἐν τῷ ὄνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ὡς εἶπον ὑμῖν.²

27 “Εἰρήνην ὀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν. Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία, μηδὲ δειλιάτω.

28 “Ἡκούσατε ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, “Ὑπάγω καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς”. Εἰ ἡγαπᾶτε με, ἔχάρητε ἄν ὅτι εἶπον,³ ‘Πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα’, ὅτι ὁ Πατὴρ μου⁴ μείζων μού ἔστιν. 29 Καὶ νῦν εἴρηκα ὑμῖν, πρὶν γενέσθαι, ἵνα ὅταν γένηται, πιστεύσητε.

30 “Οὐκέτι πολλὰ λαλήσω μεθ' ὑμῶν, ἔρχεται γάρ ὁ τοῦ κόσμου⁵ ἄρχων· καὶ, ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν. 31 Άλλ᾽ ἵνα γνῷ ὁ κόσμος ὅτι ἀγαπῶ τὸν Πατέρα, καὶ καθὼς ἐνετείλατό μοι ὁ Πατὴρ, οὕτως ποιῶ.

“Εγείρεσθε, ὄγωμεν ἐντεῦθεν.

The true vine

15 1 “Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή, καὶ ὁ Πατὴρ μου ὁ γεωργός ἔστιν. 2 Πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπόν, αἱρεῖ αὐτό· καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον, καθαίρει αὐτό, ἵνα πλείονα καρπὸν⁶ φέρῃ. 3 Ἡδη ὑμεῖς καθαροί ἔστε διὰ τὸν λόγον ὃν λελάληκα ὑμῖν. 4 Μείνατε ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν ὑμῖν. Καθὼς τὸ κλῆμα οὐ δύναται καρπὸν φέρειν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μείνῃ⁷ ἐν τῇ ἀμπέλῳ, οὕτως⁸ οὐδὲ ὑμεῖς ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ μείνητε.⁹

5 “Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα. Ὁ μένων ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν αὐτῷ, οὗτος φέρει καρπὸν πολύν· ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν

¹ ποιησομεν **f⁸⁵A** [91.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ποιησομεθα P^{66.75}NB,W [3%] NU || ποιησωμεν [5%] || ποιησωμεθα [0.5%] || ποιησωμαι D

² υμιν **f⁸⁵NA,D** [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 εγω B [0.5%] [NU]

³ ειπον **f⁸⁵[90%]** CP,HF,RP,OC,TR || --- NA,B,D [9%] NU || εγω [1%]

⁴ μου **f⁸⁵N** [98%] CP,HF,RP,OC,TR || --- A,B,D [2%] NU

⁵ κοσμου **rell** || 1 τουτου [10%] TR

⁶ πλειονα καρπον **f⁸⁵A,D** [98%] CP,HF,RP,OC,TR || ~21 B [2%] NU || ~2 πλειω N

⁷ μεινη **f⁸⁵P⁶⁶A,D** [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || μενη NB [0.5%] NU

⁸ ουτως **rell** || ουτος CP

⁹ μεινητε **f⁸⁵D** [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || μενητε NA,B [0.5%] NU || μενων P⁶⁶

οὐδέν. 6 Ἐὰν μή τις μείνῃ¹ ἐν ἐμοί, ἐβλήθη ἔξω, ώς τὸ κλῆμα, καὶ ἔξηράνθη· καὶ συνάγουσιν αὐτὰ καὶ εἰς τὸ² πῦρ βάλλουσιν, καὶ καίεται. 7 Ἐὰν μείνητε ἐν ἐμοὶ καὶ τὰ ρήματά μου ἐν ὑμῖν μείνῃ, δὲ ἐὰν θέλητε αἰτήσεσθε,³ καὶ γενήσεται ὑμῖν. 8 Ἐν τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ Πατήρ μου: ἵνα καρπὸν πολὺν φέρητε· καὶ γενήσεσθε⁴ ἐμοὶ μαθηταί.

We love

9 “Καθὼς ἡγάπησέν με ὁ Πατήρ, κἀγὼ ἡγάπησα ὑμᾶς⁵ μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ. 10 Ἐὰν τὰς ἐντολὰς μου τηρήσητε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου, καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολὰς τοῦ Πατρός μου τετήρηκα καὶ μένω⁶ αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ. 11 Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν μείνῃ,⁷ καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ. 12 Αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμή, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους καθὼς ἡγάπησα ὑμᾶς. 13 Μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ. 14 Υμεῖς φίλοι μού ἐστε ἐὰν ποιῆτε ὄσα⁸ ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν.

15 “Οὐκέτι ὑμᾶς λέγω⁹ δούλους, ὅτι ὁ δούλος οὐκ οἶδεν τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ κύριος: ὑμᾶς δὲ εἴρηκα φίλους, ὅτι πάντα ἂν ἥκουσα παρὰ τοῦ Πατρός μου ἐγνώρισα ὑμῖν. 16 Οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ’ ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς καὶ ἔθηκα ὑμᾶς ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε καὶ καρπὸν φέρητε, καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένῃ.¹⁰ ἵνα ὅ τι ἀν αἰτήσητε τὸν Πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου δώῃ¹¹ ὑμῖν. 17 Ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους.

The world hates

18 “Εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν. 19 Εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἀν τὸ ἴδιον ἐφίλει. Ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστέ, ἀλλ’ ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. 20 Μνημονεύετε τοῦ λόγου οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, ‘Οὐκ

¹ μεινη **f⁵⁵** [99%] CP,HF,RP,OC,TR || μενη P⁶⁶NA,B,D [1%] NU

² to rell || --- D [20%] TR

³ αιτησεσθε **f⁵⁵** N [85%] CP,HF,RP,TR || αιτησασθε B [10%] OC,NU || αιτησασθαι A,D [0.5%] || αιτησεσθαι [4.5%]

⁴ γενησεσθε **f⁵⁵** [96%] CP,HF,RP,OC,TR || γενησθε B [3%] NU || γενησεσθαι NA [0.5%] || γενησθαι P⁶⁶D [0.5%]

⁵ ηγαπησα υμας **f⁵⁵** P⁶⁶NA [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 21 B,D [1.5%] NU

⁶ μένω rell || μενῶ [25%]

⁷ μεινη **f⁵⁵** N [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR || η A,B,D [1.5%] NU

⁸ οσα **f⁵⁵** A [97%] CP,HF,RP,OC,TR || α P⁶⁶ND [3%] NU || ο B

⁹ υμας λεγω **f⁵⁵** D [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 21 P⁶⁶NA,B [1%] NU

¹⁰ μενη rell || μεινη [10%] || μενει N [10%]

¹¹ δωη **f⁵⁵** N [47%] HF || δω A,B,D [50%] CP,RP,OC,TR,NU || δωσει N [0.5%] || δωση [0.5%] || δωει [1%] || one other variant [1%]

εστιν δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ'. Εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν. Εἰ τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν.

21 Άλλὰ ταῦτα πάντα ποιήσουσιν ὑμῖν¹ διὰ τὸ ὄνομά μου, ὅτι οὐκ οἴδασιν τὸν πέμψαντά με. **22** Εἰ μὴ ἥλθον καὶ ἐλαλησα αὐτοῖς, ἀμαρτίαν οὐκ εἶχον,² νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσιν περὶ τῆς ἀμαρτίας αὐτῶν. **23** Οἱ ἐμὲ μισῶν καὶ τὸν Πατέρα μου μισεῖ. **24** Εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν αὐτοῖς ἢ οὐδεὶς ἄλλος πεποίηκεν,³ ἀμαρτίαν οὐκ εἶχον.⁴ νῦν δὲ καὶ ἐωράκασιν καὶ μεμισήκασιν καὶ ἐμὲ καὶ τὸν Πατέρα μου. **25** Άλλ' ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν⁵ ὅτι "Εμίσησάν με δωρεάν".

26 "Οταν δὲ⁶ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τὸν Πατρός, τὸ Πνεῦμα τῆς Ἀληθείας ὃ παρὰ τὸν Πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκείνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ. **27** Καὶ ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς μετ' ἐμοῦ ἐστε.

16 "Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε 2—ἀποσυναγώγους ποιήσουσιν ὑμᾶς· ἀλλ' ἔρχεται ὥρα ἵνα πᾶς ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς δόξῃ λατρείαν προσφέρειν τῷ Θεῷ! **3** Καὶ ταῦτα ποιήσουσιν⁷ ὅτι οὐκ ἔγνωσαν τὸν Πατέρα οὐδὲ ἐμέ. **4** Άλλὰ ταῦτα λελάληκα ὑμῖν ἵνα ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα,⁸ μνημονεύητε αὐτῶν ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν. Ταῦτα δὲ ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς οὐκ εἶπον ὅτι μεθ' ὑμῶν ἥμην.

What the Enabler will do

5 "Νῦν δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ με, 'Ποῦ ὑπάγεις?' **6** Άλλ' ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἡ λύπη πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν. **7** Άλλ' ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν: Συμφέρει ὑμῖν ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω· ἐὰν γὰρ ἐγὼ⁹ μὴ ἀπέλθω, ὁ Παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς· ἐὰν δὲ πορευθῶ, πέμψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς.

8 "Καὶ ἐλθὼν ἐκείνος ἐλέγξει τὸν κόσμον περὶ ἀμαρτίας καὶ περὶ δικαιοσύνης καὶ περὶ κρίσεως; **9** περὶ ἀμαρτίας μέν, ὅτι οὐ πιστεύοντιν εἰς

¹ υμιν **f⁵⁵** A,N [98%] CP,HF,RP,OC,TR || εις υμας **P⁶⁶B,D** [2%] NU || --- N

² ειχον **f⁵⁵** A [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ειχοσαν **P⁶⁶NB,N** [0.5%] NU || ειχαν D

³ πεποιηκεν **f⁵⁵** [95%] CP,HF,RP,OC,TR || εποιησεν **P⁶⁶N**A,B,D [5%] NU

⁴ ειχον **f⁵⁵** A [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ειχοσαν **P⁶⁶N**B [1%] NU || ειχαν D

⁵ γεγραμμενος εν τῳ νομῳ αυτων **f⁵⁵** A [98%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 23451 B,D [2%] NU ||

~ 2341 **P⁶⁶** || ~ 23 κοσμῳ 51 N

⁶ δε **f⁵⁵** A,D [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- **P²²N**B [0.5%] NU

⁷ ποιησουσιν **f⁵⁵** A,B [85%] CP,HF,RP,OC,NU || 1 υμιν **ND** [15%] TR

⁸ ωρᾳ **f⁵⁵** ND [90%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 αυτων A,B [10%] NU

⁹ εγω **f⁵⁵** A [98%] CP,HF,RP,OC || --- **N**B,D [2%] TR,NU

έμε· 10 περὶ δικαιοσύνης δέ, ὅτι πρὸς τὸν Πατέρα μου¹ ὑπάγω καὶ οὐκέτι θεωρεῖτε με· 11 περὶ δὲ κρίσεως, ὅτι ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται.

12 “Ἐτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν,² ἀλλ’ οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι. 13 Ὁταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ Πνεῦμα τῆς Ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν³ οὐ γάρ λαλήσει ἀφ’ ἐαυτοῦ, ἀλλ’ ὅσα ἀν⁴ ἀκούσῃ⁵ λαλήσει· καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν. 14 Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται⁶ καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. 15 Πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ ἐμά ἔστιν· διὰ τοῦτο εἶπον ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λαμβάνει⁷ καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν.

Sorrow to joy

16 “Μικρὸν καὶ οὐ⁸ θεωρεῖτε με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με, ὅτι ὑπάγω πρὸς τὸν Πατέρα.”⁹ 17 Εἶπον¹⁰ οὖν ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους: “Τί ἔστιν τοῦτο ὃ λέγει ἡμῖν, ‘Μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτε με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με’, καὶ ὅτι ‘Ἐγὼ¹¹ ὑπάγω πρὸς τὸν Πατέρα?’”

18 Ἔλεγον οὖν: “Τοῦτο τί ἔστιν¹² ὃ λέγει,¹³ ‘τὸ μικρόν?’ Οὐκ οἴδαμεν τί λαλεῖ.”

19 Ἔγω οὖν¹⁴ ὃ¹⁵ Ἰησοῦς ὅτι ἥθελον αὐτὸν ἐρωτᾶν, καὶ εἶπεν αὐτοῖς: “Περὶ τούτου ζητεῖτε μετ’ ἀλλήλων ὅτι εἶπον, ‘Μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτε με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με?’ 20 Ἄμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι κλαύσετε καὶ θρηνήσετε ὑμεῖς, ὃ δὲ κόσμος χαρήσεται· ὑμεῖς δὲ¹⁶ λυπηθήσεσθε, ἀλλ’ ἡ λύπη ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσεται. 21 Ἡ γυνὴ ὅταν τίκτῃ¹⁷ λύπην ἔχει, ὅτι ἥλθεν ἡ ὥρα αὐτῆς· ὅταν δὲ γεννήσῃ τὸ παιδίον, οὐκέτι

¹ μου **f⁵⁵** A [99%] CP,HF,RP,OC,TR || --- ΝB,D,W [1%] NU

² λεγειν ουμιν **f⁵⁵** A,D,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 21 ΝB [1%] NU

³ εις πασαν την αληθειαν **f⁵⁵** [98%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 1342 A,B || εν τη αληθεια παση (-π. Ν) (Ν)D,W [2%] NU

⁴ αν **f⁵⁵** [97%] CP,HF,RP,OC,TR || εαν A [1%] || --- ΝB,D,W [2%] NU

⁵ ακουση **f⁵⁵** A [97%] CP,HF,RP,OC,TR || ακουσει B,D,W [2.5%] NU || ακουει Ν [0.5%]

⁶ ληψεται **f⁵⁵** [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || λημψεται ΝA,B,D,W [0.5%] NU

⁷ λαμβανει **f⁵⁵** B,D,N,W [80%] CP,HF,RP,NU || ληψεται (A) [20%] OC,TR || P⁶⁶Ν omit whole verse

⁸ ου **f⁵⁵** A [98%] CP,HF,RP,OC,TR || ουκετι P⁶⁶ΝB,D,N,W [2%] NU

⁹ οτι υπαγω προς τον πατερα **f⁵⁵** A,N [79.5%] CP,HF,RP || 1 εγω 2345 [20%] OC,TR

|| --- P⁶⁶ΝB,D,W [0.5%] NU

¹⁰ ειπον **f⁵⁵** ΝA,D,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ειπαν P⁶⁶B,W [0.5%] NU

¹¹ εγω **f⁵⁵** D,W [90%] CP,HF,RP,OC,TR || --- ΝA,B,N [10%] NU

¹² τουτο τι εστιν **f⁵⁵** A,N [97%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 231 P⁶⁶ΝB,D,W [3%] NU

¹³ ο λεγει **f⁵⁵** B,N [97.5%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] || το 2 A || --- P⁶⁶ΝD,W [2.5%]

¹⁴ ουν **f⁵⁵** A,N [96%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁵ΝB,D,W [1%] NU || δε [3%]

¹⁵ ο **f⁵⁵** ΝAD,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] || --- P⁵B,W [0.5%]

¹⁶ δε **f⁵⁵** A,N,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁵ΝB,D [0.5%] NU

¹⁷ τικτη re// || τικτει [10%] || τικτη N

μνημονεύει τῆς θλίψεως, διὰ τὴν χαρὰν ὅτι ἐγεννήθη ἀνθρωπος εἰς τὸν κόσμον. **22** Καὶ ὑμεῖς οὖν λύπην μὲν νῦν¹ ἔχετε· πάλιν δὲ ὄψομαι ὑμᾶς, καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία, καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἴρει ἀφ' ὑμῶν. **23** Καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέν.

“Ἄμην, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὅσα ἂν² αἰτήσητε τὸν Πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου δώσει ὑμῖν. **24** Ἔως ἅρτι οὐκ ἡτήσατε οὐδὲν ἐν τῷ ὀνόματί μου. Αἰτεῖτε καὶ λήψεσθε,³ ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ἦν πεπληρωμένη.

Figures of speech

25 “Ταῦτα ἐν παροιμίαις λελάληκα ὑμῖν, ἀλλ⁴ ἔρχεται ὥρα ὅτε οὐκέτι ἐν παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ παρρησίᾳ περὶ τοῦ Πατρὸς ἀναγγελῶ⁵ ὑμῖν. **26** Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰτήσεσθε, καὶ οὐ λέγω ὑμῖν ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα περὶ ὑμῶν· **27** αὐτὸς γάρ ὁ Πατὴρ φιλεῖ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε, καὶ πεπιστεύκατε ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ⁶ Θεοῦ ἐξῆλθον. **28** Ἐξῆλθον παρὰ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον. Πάλιν ἀφίμι τὸν κόσμον καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα.”

29 Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ:⁷ “Ἴδε, νῦν⁸ παρρησίᾳ λαλεῖς καὶ παροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις! **30** Νῦν οἶδαμεν ὅτι οἶδας πάντα καὶ οὐ χρείαν ἔχεις ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ. Ἐν τούτῳ πιστεύομεν ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐξῆλθες.”

“Take heart!”

31 Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ⁹ Ἰησοῦς: “Ἄρτι πιστεύετε? **32** Ἰδοὺ, ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν¹⁰ ἐλήλυθεν, ἵνα σκορπισθῆτε ἔκαστος εἰς τὰ ὕδια, καὶ ἐμὲ¹¹ μόνον ἀφῆτε. Καὶ οὐκ εἰμὶ μόνος, ὅτι ὁ Πατὴρ μετ' ἐμοῦ ἐστιν. **33** Ταῦτα

¹ ουν λυπην μεν νυν **f⁵⁵** A(N) [96%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 1432 P^{5v,22v,66}B,C,D,W [3%] NU || ~ 4312 Η four other variants

² οτι οσα αν **f⁵⁵** [96%] CP,HF,RP,OC,TR || 12 εαν [1%] || 13 A,W || 1 ο 3 Η || 1 ο εαν [2%] || ο εαν N || 3 τι P⁵B,C [0.5%] NU || εαν τι (P²²)D

³ ληψεσθε **f⁵⁵** C [99%] CP,HF,RP,OC,TR || λημψεσθε P⁵N,A,B,D [0.5%] NU || λημψεσθαι N,W [0.5%]

⁴ αλλ **f⁵⁵** A,N [99%] CP,HF,RP,OC,TR || --- ΗB,C,D,W [1%] NU

⁵ αναγγελω **f⁵⁵** N [98%] CP,HF,RP,OC,TR || απαγγελω P^{5v,66}A,B,C,D,W [2%] NU || απαγγελω Η

⁶ του **f⁵⁵** B,C,D,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] || --- P⁵N,A,N [0.5%]

⁷ αυτω οι μαθηται αυτου **f⁵⁵** A,D [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR || 234 B,C,N [1%] NU || ~ 231 Η || 123 W

⁸ νυν **f⁵⁵** A [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 εν ΗB,C,D,W [0.5%] NU

⁹ ο **f⁵⁵** ΗA,D,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{22,66}B,C,W [0.5%] NU

¹⁰ νυν **f⁵⁵** N [99%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁶⁶N,A,B,C,D,W [1%] NU

¹¹ και εμε **f⁵⁵** A,D,W [98%] CP,HF,RP,OC,TR || και με P^{22,66}ΗB,C,N [2%] NU

λελάληκα ύμÎν Îνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε. Ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἔχετε.¹
ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον!”

Jesus prays

17 Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ² Ἰησοῦς καὶ ἐπῆρεν³ τὸν δόφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ⁴ εἶπεν:

For Himself

“Πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα! Δόξασόν σου τὸν Υἱόν, Îνα καὶ⁵ ὁ Υἱός σου⁶ δοξάσῃ σε, 2 καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἔξουσίαν πάσης σαρκός, Îνα πᾶν ὃ δέδωκας αὐτῷ δώσει⁷ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον. 3 Αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωὴ: Îνα γινώσκωσίν σε, τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν, καὶ ὃν ἀπέστειλας—Ἴησοῦν Χριστόν. 4 Ἔγώ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸ ἔργον ἐτελείωσα⁸ ὃ δέδωκάς μοι Îνα ποιήσω. 5 Καὶ νῦν δόξασόν με σύ, Πάτερ, παρὰ σεαυτῷ τῇ δόξῃ ἥ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοὶ!

For the Apostles

6 “Ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῦ ἀνθρώποις οὓς δέδωκάς⁹ μοι ἐκ τοῦ κόσμου. Σοὶ ἡσαν, καὶ ἐμοὶ¹⁰ αὐτοὺς δέδωκας,¹¹ καὶ τὸν λόγον σου τετηρήκασιν.¹² 7 Νῦν ἔγνωκαν¹³ ὅτι πάντα ὅσα δέδωκάς μοι παρὰ σοῦ ἐστιν.¹⁴ 8 ὅτι τὰ ῥήματα ὡς δέδωκάς¹⁵ μοι δέδωκα αὐτοῖς· καὶ αὐτοὶ ἔλαβον καὶ ἔγνωσαν ἀληθῶς ὅτι παρὰ σοῦ ἐξῆλθον, καὶ ἐπίστευσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας. 9 Ἔγὼ περὶ αὐτῶν ἐρωτῶ. Οὐ περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ ἀλλὰ περὶ ὧν δέδωκάς μοι, ὅτι σοί εἰσιν. 10 Καὶ, τὰ ἐμὰ πάντα σά ἐστιν,

¹ εχετε **f⁵⁵** ΝA,B,C [90%] CP,HF,RP,NU || εξετε D [8.5%] OC,TR || εξεται [1%] || εχεται N || omit whole clause P⁶⁶ [0.5%]

² ο **f⁵⁵** A,C,D,N,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- NB [0.5%] NU

³ επηρεψ **f⁵⁵** A,N [97%] CP,HF,RP,OC,TR || επαρας P⁶⁶ ΝB,C,D,W [3%] NU

⁴ καὶ **f⁵⁵** A,N [95%] CP,HF,RP,OC,TR || --- ΝB,C,D,W [5%] NU

⁵ καὶ **f⁵⁵** N [98%] CP,HF,RP,OC,TR || --- ΝA,B,C,D,W [2%] NU

⁶ σου **f⁵⁵** A,D,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- ΝB,C,W [0.5%] NU

⁷ δωσει **f⁵⁵** B,N [90%] CP,HF,RP,OC || δωσῃ Α,C [10%] TR,NU || δωσω Ν || δως P¹⁰⁷W || εχῃ D

⁸ ετελειωσα **f⁵⁵** D [98%] CP,HF,RP,OC,TR || τελειωσας P⁶⁶ ΝA,B,C,N,W [2%] NU

⁹ δεδωκας **f⁵⁵** C [98%] CP,HF,RP,OC,TR || εδωκας ΝA,B,D,N,W [2%] NU

¹⁰ και εμοι **f⁵⁵** ΝA,C,D,N,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR || καιμοι B [1%] NU

¹¹ δεδωκας **f⁵⁵** C,N [96%] CP,HF,RP,OC,TR || εδωκας P⁶⁶ ΝA,B,D,W [4%] NU

¹² τετηρηκασιν **f⁵⁵** A,C [99%] CP,HF,RP,OC,TR || τετηρηκαν Β,D,W [0.5%] NU || ετηρησαν ΝΝ [0.5%]

¹³ εγνωκαν *rell* || εγνωσαν [15%] || εγνωκα W [0.5%] || εγνων Ν

¹⁴ εστιν **f⁵⁵** A,D [99%] CP,HF,RP,OC,TR || εισιν ΝB,C(N)W [1%] NU

¹⁵ δεδωκας **f⁵⁵** ΝΝ [99%] CP,HF,RP,OC,TR || εδωκας A,C,D,W [0.5%] NU || εδωκες B || --- [0.5%]

καὶ τὰ σὰ ἐμά, καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς. 11 Καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὐτοὶ¹ ἐν τῷ κόσμῳ εἰσίν, καὶ ἐγὼ² πρὸς σὲ ἔρχομαι.

“Πάτερ Ἄγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὄνόματί σου φ³ δέδωκάς μοι, ἵνα ὁσιν ἐν καθὼς ἡμεῖς. 12 Ὁτε ἥμην μετ’ αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ,⁴ ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ ὄνόματί σου. Οὓς⁵ δέδωκάς μοι⁶ ἐφύλαξα, καὶ οὐδεὶς ἔξ αὐτῶν ἀπώλετο εἰ μὴ ὁ νιὸς τῆς ἀπωλείας, ἵνα ἡ Γραφὴ πληρωθῇ. 13 Νῦν δὲ πρὸς σὲ ἔρχομαι, καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ ἵνα ἔχωσιν τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς.⁷

14 “Ἐγὼ δέδωκα αὐτοῖς τὸν λόγον σου· καὶ ὁ κόσμος ἐμίσησεν αὐτούς ὅτι οὐκ εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου, καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου. 15 Οὐκ ἐρωτῶ ἵνα ἄρης αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ’ ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ πονηροῦ. 16 Ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσίν, καθὼς ἐγὼ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰμί.⁸ 17 Ἀγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου.⁹ ὁ λόγος ὁ σὸς ἀληθειά ἐστιν. 18 Καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, κἀγὼ ἀπέστειλα αὐτοὺς εἰς τὸν κόσμον. 19 Καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ὄγιάζω ἐμαυτόν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὁσιν¹⁰ ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ.

For all believers

20 “Οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευόντων¹¹ διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ· 21 ἵνα πάντες ἐν ὁσιν, καθὼς σύ, Πάτερ, ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν σοί· ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἐν¹² ὁσιν, ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ¹³ ὅτι σύ με ἀπέστειλας. 22 Καὶ ἐγὼ¹⁴ τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὁσιν ἐν καθὼς ἡμεῖς ἐν ἐσμεν:¹⁵ 23 ἐγὼ ἐν αὐτοῖς καὶ

¹ ουτοὶ **f⁵⁵** A,C,D,N,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || αυτοὶ **NB** [0.5%] NU

² καὶ εγὼ **f⁵⁵** P^{66v}A,N,W [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR || καὶ γω **NB,C,D** [1.5%] NU

³ ω *reI* || ους (N) [20%] TR || ω D [1%]

⁴ εν τῷ κοσμῳ **f⁵⁵** A,N [99%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁶⁶NB,C,D,W [1%] NU

⁵ ους **f⁵⁵** A,D(N) [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ω B,C,W [0.5%] NU || --- (P⁶⁶N)

⁶ μοι **f⁵⁵** A,D,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 καὶ B,C,W [0.5%] NU || καὶ P⁶⁶N

⁷ αυτοὶς **f⁵⁵** P⁶⁶ND [99%] CP,HF,RP,OC,TR || εαυτοὶς A,B,N,W [1%] NU || ταὶς καρδιαις εαυτῶν C

⁸ εκ τοῦ κοσμοῦ οὐκ εἰμι **f⁵⁵** P⁶⁶N [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 45123 **NA,B,C,D,W** [1%] NU

⁹ σου **f⁵⁵** N [99%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁶⁶A,B,C,D,W [1%] NU || Ν omits six words [homoioteleuton]

¹⁰ καὶ αυτοὶ ωσιν **f⁵⁵** [90%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 312 **NA,B,C,D,N,W** [10%] NU || ~ 32 P^{66v}

¹¹ πιστευοντων *reI* || πιστευσοντων [5%] TR

¹² εν **f⁵⁵** **NA,N** [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P^{66v}B,C,D,W [0.5%] NU

¹³ πιστευση **f⁵⁵** A,D,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || πιστευη P⁶⁶NB,C,W [0.5%] NU

¹⁴ καὶ εγὼ **f⁵⁵** A,N [97%] CP,HF,RP,OC,TR || καὶ γω P⁶⁶NB,C,D,W [3%] NU

¹⁵ εν εσμεν **f⁵⁵** A,N [99%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 P⁶⁶B,C,D,W [1%] NU || --- Ν

σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα ὁσιν τετελειωμένοι εἰς ἐν· καὶ ἵνα¹ γινώσκῃ ὁ κόσμος ὅτι σύ με ἀπέστειλας καὶ ἡγάπησας αὐτοὺς καθὼς ἐμὲ ἡγάπησας.

24 “Πάτερ, οὓς² δέδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ κἀκεῖνοι ὁσιν μετ’ ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσιν τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν, ἥν δέδωκάς³ μοι, ὅτι ἡγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου. 25 Πάτερ δίκαιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἐγὼ δέ σε ἔγνων· καὶ οὗτοι ἔγνωσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας. 26 Καὶ, ἔγνώρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου καὶ γνωρίσω, ἵνα ἡ ἀγάπη ἥν ἡγάπησάς με ἐν αὐτοῖς ἦ, κἀγὼ ἐν αὐτοῖς.”

Betrayal and arrest

18 Ταῦτα εἰπὼν ὁ⁴ Ἰησοῦς ἐξῆλθεν σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ πέραν τοῦ χειμάρρου τῶν Κέδρων,⁵ ὅπου ἦν κῆπος εἰς ὃν εἰσῆλθεν αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. 2 Ἦδει δὲ καὶ Ἰούδας, ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, τὸν τόπον· ὅτι πολλάκις συνήχθη⁶ ὁ⁷ Ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. 3 Ο οὖν Ἰούδας, λαβὼν τὴν σπεῖραν, καὶ ἐκ τῶν ἀρχιερέων καὶ⁸ Φαρισαίων ὑπηρέτας, ἔρχεται ἐκεῖ μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων καὶ ὅπλων.

Jesus knocks the soldiers down with His word

4 Ἰησοῦς οὖν, εἰδὼς πάντα τὰ ἐρχόμενα ἐπ’ αὐτόν, ἐξελθὼν εἶπεν⁹ αὐτοῖς, “Τίνα ζητεῖτε?” 5 Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, “Ἴησοῦν τὸν Ναζωραῖον”. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, “Ἐγώ εἰμι”.¹⁰ (Εἰστήκει δὲ καὶ Ἰούδας, ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, μετ’ αὐτῶν.) 6 Ὡς οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὅτι¹¹ “Ἐγώ εἰμι”, ἀπῆλθον εἰς τὰ ὄπισω καὶ ἐπεσον¹² χαμαί. 7 Πάλιν οὖν αὐτοὺς ἐπηρώτησεν,¹³ “Τίνα ζητεῖτε?” Οἱ δὲ εἶπον,¹⁴ “Ἴησοῦν τὸν Ναζωραῖον”. 8 Ἀπεκρίθη¹⁵ Ἰησοῦς: “Εἶπον θύμην ὅτι ἐγώ εἰμι. Εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε τούτους

¹ καὶ ινα f⁸⁵ A,N [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR || 2 B,C,D [1%] NU || 1 P⁶⁶NNW [0.5%]

² οὓς f⁸⁵ A,C,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || o ΝB,D,W [0.5%] NU

³ δέδωκας f⁸⁵ ΝA,C,D,W [60%] CP,OC,NU || εδωκας P¹⁰⁸B,N [40%] HF,RP,TR

⁴ ο f⁸⁵ A,C,D,N,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- ΝB [0.5%] NU

⁵ τῶν κεδρῶν f⁸⁵ B,C,N [97%] CP,HF,RP,OC,TR || τῶν 2 A [3%] NU || τῶν κεδρῶν ΝD,W

⁶ συνηχθη f⁸⁵ ΝA,B,C,D,N,W [70%] CP,RP,TR,NU || 1 καὶ [30%] HF,OC

⁷ ο f⁸⁵ A,C(D)N,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- ΝB [0.5%] NU

⁸ καὶ f⁸⁵ P^{108v}A,C,N,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 εκ τῶν ΝD [0.5%] NU || 1 τῶν B

⁹ εξελθων ειπεν f⁸⁵ ΝA,N,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR || εξῆλθεν καὶ λεγει B,C,D [1%] NU

¹⁰ ο ιησους εγω ειμι f⁸⁵ A,C(N)W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || 234 Ν || ~ 342 B || 34 D,NU

¹¹ οτι f⁸⁵ C [97%] CP,HF,RP,OC,TR || --- ΝA,B,D,N,W [3%] NU

¹² επεσον f⁸⁵ A,N [99%] CP,HF,RP,OC,TR || επεσαν ΝB,C,D,W [1%] NU

¹³ αυτους επηρωτησεν f⁸⁵ ΝD,N,W [98%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 21 A,B,C [2%] NU

¹⁴ ειπον f⁸⁵ ΝA,B,C,N,W [99.8%] CP,HF,RP,OC,TR || ειπαν P⁶⁶D,NU

¹⁵ απεκριθη refl || 1 ο (D)N [5%] TR

ὑπάγειν” 9 (ίνα πληρωθῆ ὁ λόγος ὃν εἶπεν ὅτι “Οὓς δέδωκάς μοι οὐκ ἀπώλεσα ἔξ αὐτῶν οὐδένα”).

10 Σίμων οὖν Πέτρος, ἔχων μάχαιραν, εἴλκυσεν αὐτήν καὶ ἔπαισεν τὸν τοῦ ἀρχιερέως δοῦλον καὶ ἀπέκοψεν αὐτοῦ τὸ ὡτίον¹ τὸ δεξιόν. (Ἡν δὲ ὄνομα τῷ δούλῳ Μάλχος.) 11 Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ: “Βάλε τὴν μάχαιραν² εἰς τὴν θήκην! Τὸ ποτήριον ὃ δέδωκέν μοι ὁ Πατήρ, οὐ μὴ πίω αὐτό?”

To Annas first

12 Ἡ οὖν σπεῖρα καὶ ὁ χιλίαρχος καὶ οἱ ὑπηρέται τῶν Ἰουδαίων συνέλαβον τὸν Ἰησοῦν καὶ ἔδησαν αὐτόν. 13 Καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν³ πρὸς Ἀνναν⁴ πρῶτον, ἦν γὰρ πενθερὸς τοῦ Καϊάφα, ὃς ἦν ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου. 14 (Ἦν δὲ Καϊάφας ὁ συμβουλεύσας τοῖς Ἰουδαίοις ὅτι συμφέρει ἔνα ἀνθρωπὸν ἀπολέσθαι⁵ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ.)

Peter denies Jesus

15 Ἦκολούθει δὲ τῷ Ἰησοῦ Σίμων Πέτρος, καὶ ὁ ἄλλος μαθητής. Ό δὲ μαθητὴς ἐκεῖνος ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ συνεισῆλθεν τῷ Ἰησοῦν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως. 16 Ο δὲ Πέτρος είστηκει πρὸς τῇ θύρᾳ ἔξω. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ μαθητὴς ὁ ἄλλος, ὃς ἦν⁷ γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ,⁸ καὶ εἶπεν τῇ θυρωρῷ, καὶ εἰσήγαγεν τὸν Πέτρον. 17 Λέγει οὖν ἡ παιδίσκη, ἡ θυρωρὸς, τῷ Πέτρῳ,⁹ “Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου?” Λέγει ἐκεῖνος, “Οὐκ εἰμί!” 18 Εἰστήκεισαν δὲ οἱ δοῦλοι καὶ οἱ ὑπηρέται ἀνθρακιὰν πεποιηκότες, ὅτι ψυχος ἦν, καὶ ἐθερμαίνοντο. ሥν δὲ μετ’ αὐτῶν ὁ Πέτρος¹⁰ ἐστὼς καὶ θερμαινόμενος.

¹ ωτιον **f⁵⁵** A,D,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ωταριον **N**B,C,W [0.5%] NU

² μαχαιραν **f⁵⁵** P⁶⁶NA,B,C,D,N,W [40%] CP,OC,NU || 1 σου [60%] HF,RP,TR

³ απηγαγον αυτον **f⁵⁵** A [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 C,N [0.5%] || ηγαγον P⁶⁶NB,D,W [0.5%] NU
|| ηγαγον 2 [0.5%]

⁴ ἀνναν **f⁵⁵** CP,OC,TR || ἀνναν HF,RP,NU

⁵ απολεσθαι **f⁵⁵** A,N [97%] CP,HF,RP,OC,TR || αποθανειν P⁶⁶NB,C,W [3%] NU

⁶ ο **f⁵⁵** C,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁶⁶NA,B,W [0.5%] NU

⁷ ος ην **f⁵⁵** P⁶⁶NA(N)W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ο B,C [0.5%] NU

⁸ τω αρχιερει **f⁵⁵** NA,N,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || του αρχιερεως P⁶⁶B,C [0.5%] NU

⁹ η παιδίσκη η θυρωρος τη πετρω **f⁵⁵** P⁶⁶NA,N(W) [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 561234 B,C [0.5%]
NU

¹⁰ μετ αυτων ο πετρος **f⁵⁵** A,N [97%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ και 3412 P⁶⁶NB,C(W) [2%] NU || 12 και
34 [1%]

Caiaphas interrogates Jesus

19 Ὁ οὖν ἀρχιερεὺς ἡρώτησεν τὸν Ἰησοῦν περὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ περὶ τῆς διδαχῆς αὐτοῦ. 20 Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς:¹ “Ἐγὼ παρηρσίᾳ ἐλάλησα² τῷ κόσμῳ. Ἐγὼ πάντοτε ἐδίδαξα ἐν³ συναγωγῇ καὶ ἐν τῷ ἱερῷ, ὅπου πάντοτε⁴ οἱ Ἰουδαῖοι συνέρχονται, καὶ ἐν κρυπτῷ ἐλάλησα οὐδέν. 21 Τί με ἐπερωτᾶς;⁵ Ἐπερώτησον⁶ τοὺς ἀκηκοότας τί ἐλάλησα αὐτοῖς.” Ἰδε, οὗτοι οἴδασιν ἀ εἶπον ἐγώ.” 22 Ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος, εἰς τῶν ὑπηρετῶν παρεστηκὼς⁷ ἔδωκεν ῥάπισμα τῷ Ἰησοῦ, εἰπών, “Οὕτως ἀποκρίνῃ τῷ ἀρχιερεῖ?” 23 Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,⁸ “Εἰ κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ· εἰ δὲ καλῶς, τί με δαίρεις?”⁹ 24 (Ἀπέστειλεν¹⁰ αὐτὸν ὁ Ἄννας δεδεμένον πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα.)

Peter again

25 Ἡν δὲ Σίμων Πέτρος ἐστὼς καὶ θερμαινόμενος. Εἶπον οὖν αὐτῷ, “Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ?” Ἡρνήσατο οὖν¹¹ ἐκεῖνος καὶ εἶπεν, “Οὐκ εἰμί!” 26 Λέγει εἶς ἐκ τῶν δούλων τοῦ ἀρχιερέως, συγγενῆς ὧν οὐ ἀπέκοψεν Πέτρος τὸ ωτίον, “Οὐκ ἐγώ σε εἶδον ἐν τῷ κήπῳ μετ’ αὐτοῦ?” 27 Πάλιν οὖν ἡρνήσατο ὁ¹² Πέτρος, καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησεν.

Crucifixion day

Jesus taken to Pilate

28 Ἀγουσιν οὖν¹³ τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ Καϊάφα εἰς τὸ πραιτώριον, ἦν δὲ πρωΐ.¹⁴ Καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν,

¹ αυτῷ οἱ ιησους **f⁵⁵** A,N,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR || 13 P⁶⁶B [0.5%] NU || ~ 31 Ν || 23 C

² ελαλησα **f⁵⁵** P⁶⁶W [97%] CP,HF,RP,OC,TR || λελαληκα ΝA,B,C,N [3%] NU

³ εν **f⁵⁵** ΝA,B,C,N,W [95%] HF,RP,OC,NU || 1 τη [5%] CP,TR

⁴ παντοτε **f⁵⁵** [90%] CP,HF,RP,OC,TR || παντες ΝA,B,C,N,W [10%] NU

⁵ επερωτας **f⁵⁵** N [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ερωτας ΝA,B,C,W [1%] NU

⁶ επερωτησον **f⁵⁵** A,N [97%] CP,HF,RP,OC,TR || ερωτησον P⁶⁶ΝB,C [3%] NU

⁷ των υπηρετων παρεστηκως **f⁵⁵** A,N [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 312 ΝB,W,NU || ~ 1 παρεστωτων 2 C [0.5%] || four other variants

⁸ απεκριθη αυτῳ οἱ ιησους **f⁵⁵** A,N [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR || 124 B,C [0.5%] NU || ~ 3 δε 4 ειπεν 2 ΝW [1%]

⁹ δαιρεις **f⁵⁵** [30%] || δερεις P⁶⁶ΝA,B,C,W [70%] CP,HF,RP,OC,TR,NU || δερις Ν

¹⁰ απεστειλεν **f⁵⁵** A [90%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 ουν B,C(N)W [9%] NU,some TRs || 1 δε Ν [1%]

¹¹ ουν **f⁵⁵** [90%] CP,HF,RP,OC || --- ΝA,B,C,N,W [10%] TR,NU

¹² ο **f⁵⁵** ΝN [75%] CP,HF,RP,OC,TR || --- A,B,C,W [25%] NU

¹³ ουν *τελ* || --- [25%]

¹⁴ πρωι **f⁵⁵** ΝA,B,C,W [30%] CP,HF,RP,OC,NU || πρωια Ν [70%] TR

ἀλλ’ ἵνα¹ φάγωσιν τὸ Πάσχα. 29 Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πιλᾶτος πρὸς αὐτοὺς² καὶ εἶπεν,³ “Τίνα κατηγορίαν φέρετε κατὰ⁴ τοῦ ἀνθρώπου τούτου;” 30 Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον⁵ αὐτῷ, “Εἰ μὴ ἦν οὗτος κακοποιός,⁶ οὐκ ἂν σοι παρεδώκαμεν αὐτόν”. 31 Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος, “Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐτόν”. Εἶπον οὖν⁷ αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, “Ημῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα” 32 (ἵνα ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ πληρωθῇ, ὃν εἶπεν, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἔμελλεν⁸ ἀποθνήσκειν).

Pilate and Jesus

33 Εἰσῆλθεν οὖν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν⁹ ὁ Πιλᾶτος καὶ ἐφώνησεν τὸν Ἰησοῦν καὶ εἶπεν αὐτῷ, “Σὺ εἶ ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων;” 34 Ἀπεκρίθη αὐτῷ¹⁰ ὁ Ἰησοῦς, “Ἄφ’ ἑαυτοῦ¹¹ σὺ τοῦτο λέγεις, ἢ ἄλλοι σοι εἶπον¹² περὶ ἐμοῦ;” 35 Ἀπεκρίθη ὁ Πιλᾶτος: “Μήτι ἐγὼ Ἰουδαῖος εἰμι? Τὸ ἔθνος τὸ σὸν, καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, παρέδωκάν σε ἐμοί. Τί ἐποίησας?” 36 Ἀπεκρίθη¹³ Ἰησοῦς: “Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμή, οἱ ὑπηρέται ὅν οἱ ἐμοὶ ἥγωνίζοντο,¹⁴ ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς Ἰουδαίοις· νῦν δὲ ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν.” 37 Εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ Πιλᾶτος, “Οὐκοῦν βασιλεὺς εἶ σύ?” Ἀπεκρίθη¹⁵ Ἰησοῦς: “Σὺ λέγεις ὅτι βασιλεὺς εἰμι ἐγώ.¹⁶ ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι. Καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρ-

¹ αλλ ινα **f⁵⁵** [98%] CP,HF,RP,OC,TR || αλλα ΝA,B,C,N,W [2%] NU

² ο πιλατος προς αυτους **f⁵⁵** (A) [90%] CP,HF,RP,OC,TR || 12 εξω 34 (B,C) [9%] NU || ~ 3412 εξω Ν(W) || 1234 εξω N [1%]

³ ειπεν **f⁵⁵** A,N [98%] CP,HF,RP,OC,TR || φησιν **P⁶⁶** ΝB,C,W [2%] NU

⁴ κατα **f⁵⁵** P⁶⁶A,C,N,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] || --- ΝB [0.5%]

⁵ ειπον **f⁵⁵** A,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ειπαν ΝB,C,N [0.5%] NU

⁶ κακοποιος **f⁵⁵** A,N [99%] CP,HF,RP,OC,TR || κακοποιων C [0.5%] || κακον ποιων B,W [0.5%] NU
|| κακον ποιησας Ν

⁷ ουν **f⁵⁵** ΝW [97%] CP,HF,RP,OC,TR || δε A,N [2.5%] || --- B,C [0.5%] NU

⁸ εμελλεν **f⁵⁵** [70%] CP || ημελλεν ΝA,B,C,N,W [30%] HF,RP,OC,TR,NU

⁹ εις το πραιτωριον παλιν **f⁵⁵** ΝA(N) [97%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 4123 P⁶⁶B,C,W [3%] NU

¹⁰ αυτω **f⁵⁵** Ν [90%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁶⁶A,B,C,N,W [10%] NU

¹¹ ο **f⁵⁵** ΝA,C,N,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁶⁶B [0.5%] NU

¹² αφ εαυτου **f⁵⁵** A,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR || απο σεαυτου **P⁶⁶** ΝB,C,N [1%] NU

¹³ σοι ειπον **f⁵⁵** ΝA(N) [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 21 B,C,W [0.5%] NU || ~ ειπεν 1 P⁶⁶

¹⁴ απεκριθη *rell* || 1 ο N [5%] TR

¹⁵ αν οι εμοι ηγωνιζοντο **f⁵⁵** A,N [97%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 2341 ΝW [3%] [NU] || 234 B

¹⁶ απεκριθη **f⁵⁵** W [50%] HF,RP,OC || 1 ο ΝA,B,N [50%] CP,TR,NU

¹⁷ εγω **f⁵⁵** A,N,W^v [99%] CP,HF,RP,OC,TR || --- ΝB [1%] NU

τυρήσω τῇ Ἀληθείᾳ. Πᾶς ὁ ὃν ἐκ τῆς Ἀληθείας ἀκούει μου τῆς φωνῆς.”¹
38 Λέγει αὐτῷ ὁ Πιλάτος, “Τί ἐστιν ἀλήθεια?”²

Barabbas

Καὶ τοῦτο εἰπὼν πάλιν ἔξῆλθεν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καὶ λέγει αὐτοῖς: “Ἐγὼ οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ.³ **39**”Εστιν δὲ συνήθεια ἡμῖν³ ἵνα ἔνα ύμιν ἀπολύσω⁴ ἐν τῷ Πάσχα. Βούλεσθε οὖν ύμιν ἀπολύσω⁵ τὸν Βασιλέα τῶν Ἰουδαίων?” **40**Ἐκραύγασαν οὖν⁶ πάντες,⁷ λέγοντες, “Μὴ τοῦτον, ἀλλὰ τὸν Βαραββᾶν!” **7** Ήν δὲ ὁ Βαραββᾶς ληστής!

Soldiers mock Jesus

19 Τότε οὖν ἔλαβεν ὁ Πιλάτος τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐμαστίγωσεν. **2** Καὶ οἱ στρατιώται πλέξαντες στέφανον ἔξ ἀκανθῶν ἐπέθηκαν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ· καὶ ἴματιον πορφυροῦν περιέβαλον αὐτόν⁸ **3** καὶ ἔλεγον, “Χαῖρε, ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων!” Καὶ ἐδίδουν⁹ αὐτῷ ράπίσματα.

“Behold the Man!”

4 Ἐξῆλθεν οὖν¹⁰ πάλιν ἔξω ὁ Πιλάτος καὶ λέγει αὐτοῖς, “”Ιδε, ἄγω ύμιν αὐτὸν ἔξω ἵνα γνῶτε ὅτι ἐν αὐτῷ οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω”.¹¹ **5** Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Ἰησοῦς ἔξω, φορῶν τὸν ἀκάνθινον στέφανον καὶ τὸ πορφυροῦν ἴματιον· καὶ λέγει αὐτοῖς, “”Ιδε,¹² ὁ ἄνθρωπος!”**6** Οτε οὖν εἶδον αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ὑπηρέται, ἐκραύγασαν λέγοντες, “Σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν!”¹³ Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, “Λάβετε αὐτὸν ύμεῖς καὶ σταυρώσατε, ἐγὼ γὰρ οὐχ εὑρίσκω ἐν αὐτῷ αἰτίαν”. **7** Απεκρίθησαν αὐτῷ

¹ Comparing John with Luke 23:4-12, it appears that it was at this point that Jesus was sent to Herod.]

² αιτιαν ευρισκω εν αυτω **f⁵⁵** ΝA,N,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ~2341 B [0.5%] NU || ~2134 P⁶⁶

³ ημιν **f⁵⁵** [20%] || υμιν ΝA,B,W [80%] CP,HF,RP,OC,TR,NU || υμων N [Really now, would Rome release a prisoner based on a Jewish demand? This was evidently a bit of 'pub rel' that Rome had decided to do.]

⁴ υμιν απολυσω **f⁵⁵** A(N) [85%] CP,HF,RP,OC,TR || ~21 ΝB [2%] NU || ημιν 2 [13%] || ~ απολυω 1 W

⁵ υμιν απολυσω **f⁵⁵** [90%] CP,HF,RP,OC,TR || ~21 P⁶⁶ΝA,B,N,W [10%] NU

⁶ ουν **f⁵⁵** N [40%] CP || 1 παλιν ΝA,B,W [60%] HF,RP,OC,TR,NU

⁷ παντες **f⁵⁵** A,N [99%] CP,HF,RP,OC,TR || --- ΝB,W [1%] NU

⁸ αυτον **f⁵⁵** A [80%] CP,HF,RP,OC,TR || αυτω [10%] || 1 και ηρχοντο προς 1 P^{66,90}ΝB,N,W [10%] NU

⁹ εδιδουν **f⁵⁵** A [98%] CP,HF,RP,OC,TR || εδιδοσαν P⁶⁶ΝB,N,W [2%] NU

¹⁰ εξηλθεν ουν **f⁵⁵** N,W [96%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ και 1 A,B [2%] NU || 1 Ν [2%]

¹¹ εν αυτω ουδεμιαν αιτιαν ευρισκω **f⁵⁵** N [96.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ~34512 B [1%] NU || ~31245 A || ~412 ουχ 5 P⁶⁶W || 4 ουχ 5 Ν || at least five further variants [2%]

¹² ιδε **f⁵⁵** A,N [98%] CP,HF,RP,OC,TR || ιδου ΝB,W [2%] NU || --- (P⁶⁶)

¹³ αυτον **f⁵⁵** ΝA,N [90%] CP,HF,RP,OC || --- (P⁶⁶)B,W [10%] TR,NU

οἱ Ἰουδαῖοι, “Ἡμεῖς νόμον ἔχομεν, καὶ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν¹ ὁφείλει ἀποθανεῖν, ὅτι ἐαυτὸν Υἱὸν Θεοῦ² ἐποίησεν!”

Pilate and Jesus again

8 Ὄτε οὖν ἤκουσεν ὁ Πιλάτος τοῦτον τὸν λόγον, μᾶλλον ἐφοβήθη, 9 καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν καὶ λέγει τῷ Ἰησοῦ, “Πόθεν εἶ σύ?” Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπόκρισιν οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ. 10 Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Πιλάτος: “Ἐμοὶ οὐ λαλεῖς? Οὐκ οἶδας ὅτι ἔξουσίαν ἔχω σταυρῶσαι σε καὶ ἔξουσίαν ἔχω ἀπολῦσαι³ σε?” 11 Ἀπεκρίθη⁴ Ἰησοῦς:⁵ “Οὐκ εἰχες ἔξουσίαν οὐδεμίαν κατ’ ἐμοῦ⁶ εἰ μὴ ἦν σοι δεδομένον⁷ Ἀνωθεν. Διὰ τοῦτο ὅ παραδιδούς⁸ μέ σοι μείζονα ἀμαρτίαν ἔχει.”

The Jews best Pilate

12 Ἐκ τούτου ἐζήτει ὁ Πιλάτος⁹ ἀπολύσαι αὐτόν· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἔκραζον¹⁰ λέγοντες: “Ἐὰν τοῦτον ἀπολύσῃς, οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καίσαρος! Πᾶς ὁ βασιλέα ἑαυτὸν¹¹ ποιῶν ἀντιλέγει τῷ Καίσαρι!” 13 Ὁ οὖν Πιλάτος ἀκούσας τοῦτον τὸν λόγον¹² ἤγαγεν ἔξω τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ¹³ βήματος, εἰς τόπον λεγόμενον Λιθόστρωτον, Ἐβραϊστὶ δὲ Γαβαθᾶ¹⁴ 14 (ἥν δὲ Παρασκευὴ τοῦ Πάσχα· ὥρα ἥν¹⁵ ὥσει¹⁶ ἔκτη), καὶ λέγει τοῖς Ἰουδαίοις, ““Ιδε, ὁ Βασιλεὺς ὑμῶν!” 15 Οἱ δὲ ἐκραύγασαν,¹⁷ “Ἄρον, ἄρον!

¹ ημῶν **f⁵⁵A** [99%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁶⁶NB(N)W [1%] NU

² εαυτὸν ινιον θεου **f⁵⁵A,N** [72%] CP,RP || ~ 132 [20%] HF,OC || ~ 231 P⁶⁶NB [3%] NU || 12 του 3 [5%] TR || ~ 2 του 31 W

³ σταυρωσαι σε και εξουσιαν εχω απολυσαι **f⁵⁵W** [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 623451 ΝA,B(N) [0.5%] NU

⁴ απεκριθη **f⁵⁵A,N** [98%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 αυτω ΝB,W [2%] [NU]

⁵ ιησους **f⁵⁵B** [90%] CP,HF,RP,OC,NU || ο 1 ΝA,N,W [10%] TR

⁶ ουδεμιαν κατ εμου **f⁵⁵A,N** [96%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 231 P⁶⁶NB,W [4%] NU

⁷ σοι δεδομενον **f⁵⁵A,N** [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 21 P⁶⁶NB,W [0.5%] NU

⁸ παραδιδους **f⁵⁵A,N,W** [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || παραδους ΝB [0.5%] NU

⁹ εζητει ο πιλατος **f⁵⁵(A)N** [98%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 231 P⁶⁶N(B,W) [2%] NU

¹⁰ εκραζον **f⁵⁵** [89%] CP,HF,RP,OC,TR || εκραυγαζον Α,N,W [10%] || εκραυγασαν P⁶⁶V [1%] NU || ελεγον (Ν)

¹¹ εαυτον *reII* || αυτον [5%] TR

¹² τουτον τὸν λογον **f⁵⁵N** [50%] CP,HF,RP,OC,TR || τουτων των λογων [47%] || των λογων τουτων ΝA,B,W [2%] NU || ~ 231 [1%]

¹³ του **f⁵⁵W** [97%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁶⁶ΝΑ,B,N [3%] NU

¹⁴ γαβαθα **f⁵⁵** [50%] CP || γαββαθα Α,B,N,W [49%] HF,RP,OC,TR,NU || γολγοθα Ν || καπφαθα [1%]

¹⁵ ην **f⁵⁵** ΝΑ,B,N,W [40%] NU || δε [60%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P⁶⁶

¹⁶ ωσει **f⁵⁵N** [60%] CP,HF,RP,OC,TR || ως ΝΑ,B,W [40%] NU || --- P⁶⁶

¹⁷ οι δε εκραυγασαν **f⁵⁵** [98%] CP,HF,RP,OC,TR || 12 εκραυγασον Α || 12 εκραυγαζον [1%] ||

12 εκραυγαζον λεγοντες Ν || 12 ελεγον P⁶⁶NW [0.5%] || 3 ουν εκεινοι Β [0.5%] NU

Σταύρωσον αὐτόν!” Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, “Τὸν Βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω;” Ἀπεκρίθησαν οἱ ἀρχιερεῖς, “Οὐκ ἔχομεν βασιλέα εἰ μὴ Καίσαρα!” 16 Τότε οὖν παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς ἵνα σταυρωθῇ.

Jesus is crucified

Παρέλαβον δὲ¹ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἤγαγον.² 17 Καὶ βαστάζων τὸν σταυρὸν αὐτοῦ³ ἐξῆλθεν εἰς τὸν⁴ λεγόμενον Κρανίου τόπον, ὃς⁵ λέγεται Ἐβραϊστὶ, Γολγοθᾶ, 18 ὅπου αὐτὸν ἐσταύρωσαν, καὶ μετ’ αὐτοῦ ἄλλους δύο, ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν, μέσον δὲ τὸν Ἰησοῦν. 19 Ἔγραψεν δὲ καὶ τίτλον ὁ Πιλάτος, καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Ἡν δὲ γεγραμμένον:

ΙΗΣΟΥΣ Ὁ ΝΑΖΩΡΑΙΟΣ Ὁ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ

20 Τοῦτον οὖν τὸν τίτλον πολλοὶ ἀνέγνωσαν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν ὁ τόπος τῆς πόλεως⁶ ὅπου ἐσταυρώθη ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἦν γεγραμμένον Ἐβραϊστὶ, Ἐλληνιστὶ, Ῥωμαϊστὶ.⁷ 21 Ἐλεγον οὖν τῷ Πιλάτῳ οἱ ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων, “Μὴ γράφε, “Ο Βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων”, ἀλλ’ ὅτι ἐκεῖνος εἶπεν, ‘Βασιλεὺς εἰμι τῶν Ἰουδαίων’.” 22 Ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος, “Ο γέγραφα, γέγραφα!”

Psalm 22:18 is fulfilled

23 Οἱ οὖν στρατιώται, ὅτε ἐσταύρωσαν τὸν Ἰησοῦν, ἔλαβον τὰ ἴμάτια αὐτοῦ καὶ ἐποίησαν τέσσαρα μέρη, ἐκάστῳ στρατιώτῃ μέρος, καὶ τὸν χιτῶνα. Ἡν δὲ ὁ χιτὼν ἄρραφος,⁸ ἐκ τῶν ὄνωθεν ὑφαντὸς δι’ ὅλου. 24 Εἶπον⁹ οὖν πρὸς ἄλλήλους, “Μὴ σχίσωμεν αὐτὸν ἀλλὰ λάχωμεν περὶ αὐτοῦ, τίνος ἔσται”, ἵνα ἡ Γραφὴ πληρωθῇ ἡ λέγουσα:¹⁰ “Διεμερίσαντο τὰ ἴμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἴματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον.” Οἱ μὲν οὖν στρατιώται ταῦτα ἐποίησαν.

¹ παρέλαβον δε **f⁵⁵A** [96%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 ουν B [0.5%] NU || ~ οι 2 λαβοντες Ν || ~ οι 2 παρολαβοντες N,W [3%] || two other variants

² καὶ ηγαγον **f⁵⁵** [91.5%] CP,HF,RP,OC || 1 απηγαγον A [5%] TR || --- B [0.5%] NU || απηγαγον (Ν)N,W [2%] || 1 επεθηκαν [1%]

³ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ **f⁵⁵** [96%] CP,HF,RP,OC,TR || 12 εαυτου A,N [1.5%] || ~ αυτω 12 B [0.5%] || ~ εαυτω 12 ΝW [1%] NU || one other variant [1%] || P⁶⁶ has a long omission

⁴ τὸν **f⁵⁵** ΝA,B,N,W [50%] CP,OC,TR,NU || τοπον P⁶⁶ [50%] HF,RP

⁵ ος **f⁵⁵N** [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ο P⁶⁶ΝA,B,W [1%] NU

⁶ ο τοπος της πολεως **f⁵⁵P⁶⁶A,B,N** [90%] CP,HF,RP,NU || ~ 3412 W [10%] OC,TR || Ν omits verses 20-21

⁷ ελληνιστι ρωμαιστι **f⁵⁵A** [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 21 B,N [0.5%] NU || ~ 2 εβραιειστι W || omit whole clause [1%]

⁸ αρραφος **f⁵⁵B** [40%] CP,OC,TR,NU || αραφος ΝA,N,W [60%] HF,RP

⁹ ειπον **f⁵⁵A,B,N** [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ειπαν ΝW [0.5%] NU || ειπεν [0.5%]

¹⁰ η λεγουσα **f⁵⁵A,N,W** [99.8%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] || --- ΝB

Jesus provides for His mother

25 Είστηκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ, καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνή. 26 Ἰησοῦς οὖν, ἵδων τὴν μητέρα, καὶ τὸν μαθητὴν παρεστῶτα ὃν ἦγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ,¹ “Γύναι, ἴδε² ὁ υἱός σου!” 27 Εἶτα λέγει τῷ μαθητῇ, “Ἴδού³ ἡ μήτηρ σου!” Καὶ ἀπ’ ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν ὁ μαθητὴς αὐτὴν⁴ εἰς τὰ ἴδια.

The shout of victory

28 Μετὰ τοῦτο, εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς⁵ ὅτι ἥδη πάντα⁶ τετέλεσται, ἵνα τελειωθῇ ἡ Γραφή, λέγει, “Διψῶ!” 29 Σκεῦος οὖν⁷ ἔκειτο ὄξους μεστόν· οἱ δὲ, πλήσαντες σπόγγον ὄξους, καὶ⁸ ὑσσώπῳ περιθέντες, προσήνεγκαν αὐτοῦ τῷ στόματι. 30 Ὁτε οὖν ἔλαβεν τὸ ὄξος ὁ Ἰησοῦς,⁹ εἶπεν, “Τετέλεσται!” Καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν, παρέδωκεν τὸ πνεῦμα.

A soldier spears His side

31 Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι, ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ, ἐπεὶ Παρασκευὴ ἦν¹⁰ (ἥν γὰρ μεγάλη ἡ¹¹ ἡμέρα ἔκείνου¹² τοῦ σαββάτου), ἡρώτησαν τὸν Πιλάτον ἵνα κατεαγώσιν αὐτῶν τὰ σκέλη, καὶ ἀρθώσιν. 32 Ἡλθον οὖν οἱ στρατιῶται καὶ τοῦ μὲν πρώτου κατέαξαν τὰ σκέλη καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ συσταυρωθέντος αὐτῷ. 33 Ἐπὶ δὲ τὸν Ἰησοῦν ἐλθόντες, ὡς εἶδον αὐτὸν ἥδη¹³ τεθνηκότα, οὐ κατέαξαν αὐτοῦ τὰ σκέλη. 34 Ἄλλ ’ εἰς τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν ἔνυξεν, καὶ εὐθέως ἐξῆλθεν¹⁴ αἷμα καὶ ὕδωρ. 35 Καὶ ὁ ἐωρακώς μεμαρτύρηκεν, καὶ ἀληθινὴ

¹ αυτούς **f^{ss}** A,N [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- NB,W [1.5%] NU

² ιδε **f^{ss}** B,N [60%] CP,HF,OC,NU || ιδου ΝA,W [40%] RP,TR

³ ιδου **f^{ss}** A [98%] CP,HF,RP,OC,TR || ιδε NB,N,W [2%] NU

⁴ ο μαθητῆς αυτην **f^{ss}** P⁶⁶A,B,N [90%] HF,RP,OC,NU || ~ 312 NW [8%] TR || ~ 312 εκεινος [2%] CP

⁵ ειδως ο ιησους **f^{ss}** ΝA,W [70%] CP,OC,TR,NU || ιδως 23 N || ιδων 23 [30%] HF,RP || ~ 31 B

⁶ ἥδη παντα **f^{ss}** P⁶⁶A,B [30%] NU || ~ 21 ΝN [60%] CP,HF,RP,OC,TR || 2 W [10%]

⁷ ουν **f^{ss}** N [99%] CP,HF,RP,OC,TR || δε Ν || --- A,B,W [1%] NU

⁸ οι δε πλησαντες σπογγον οξους και **f^{ss}** A,N [99%] CP,HF,RP,OC,TR || 4 ουν μεστον του (-τ. Ν) 5 P⁶⁶(Ν)B,W [1%] NU

⁹ ο ιησους **f^{ss}** A,N [99.8%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] || 2 B,W || --- Ν

¹⁰ ινα μη μεινη επι του σταυρου τα σωματα εν τω σαββατω επει παρασκευη ην **f^{ss}** A,N [97%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 12-14,1-11 P⁶⁶NB,W [3%] NU

¹¹ η *reI* || --- ΝA,W [20%]

¹² εκεινου *reI* || εκεινη B [20%] CP,some TRs

¹³ αυτον ηδη **f^{ss}** ΝA,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 21 P⁶⁶B,W [0.5%] NU

¹⁴ ευθεως εξηλθεν **f^{ss}** [90%] CP,HF,RP,OC || ευθυς 2 A [9%] TR || ~ 2 ευθυς P⁶⁶NB,N,W [1%] NU

ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ,¹ (κάκεῦνος² οἶδεν ὅτι ἀληθῆ λέγει), ἵνα³ ὑμεῖς πιστεύσητε.⁴ 36 Ἐγένετο γὰρ ταῦτα ἵνα ἡ Γραφὴ πληρωθῇ, “Οστοῦν οὐ συντριβήσεται ἀπ’⁵ αὐτοῦ.” 37 Καὶ πάλιν ἐτέρα Γραφὴ λέγει: “Οψονται εἰς ὃν ἔξεκέντησαν.”

Jesus is buried

38 Μετὰ⁶ ταῦτα ἡρώτησεν τὸν Πιλᾶτον⁷ Ἰωσὴφ, ὁ⁸ ἀπὸ Ἀριμαθαίας (ῶν μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ, κεκρυμμένος δὲ διὰ τὸν φόβον τῶν Ιουδαίων), ἵνα ὅρῃ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ· καὶ ἐπέτρεψεν ὁ Πιλᾶτος. Ἡλθεν οὖν καὶ ἦρεν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ.⁹ 39 Ἡλθεν δὲ καὶ Νικόδημος (ὁ ἐλθὼν πρὸς τὸν Ἰησοῦν¹⁰ νυκτὸς τὸ πρῶτον), φέρων μῆγα σμύρνης καὶ ἀλόης, ὡς¹¹ λίτρας ἑκατόν. 40 Ἔλαβον οὖν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἔδησαν αὐτὸν ἐν¹² ὀθονίοις, μετὰ τῶν ἀρωμάτων, καθὼς ἔθος ἐστὶν τοῖς Ιουδαίοις ἐνταφιάζειν. 41 Ἡν δὲ ἐν τῷ τόπῳ ὃπου ἐσταυρώθη κῆπος, καὶ ἐν τῷ κῆπῳ μνημεῖον καινόν ἐν φούδεπω οὐδεὶς ἐτέθη.¹³ 42 Ἐκεῖ οὖν, διὰ τὴν Παρασκευὴν τῶν Ιουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τὸ μνημεῖον, ἔθηκαν τὸν Ἰησοῦν.

Resurrection Day

The empty tomb

20 Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἔρχεται πρωῒ, σκοτίας ἔτι οὔσης, εἰς τὸ μνημεῖον καὶ βλέπει τὸν λίθον ἡρμένον ἐκ τοῦ μνημείου. 2 Τρέχει οὖν καὶ ἔρχεται πρὸς Σίμωνα Πέτρον, καὶ πρὸς τὸν ἄλλον μαθητὴν, ὃν ἐφίλει ὁ Ἰησοῦς, καὶ λέγει αὐτοῖς, “Ἡραν τὸν Κύριον ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ οὐκ οἴδαμεν ποῦ ἔθηκαν αὐτόν!” 3 Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πέτρος καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς καὶ ἤρχοντο εἰς τὸ μνημεῖον. 4 Ἐτρεχον δὲ οἱ δύο

¹ εστιν η μαρτυρια αυτου **f⁵⁵** [30%] CP || ~ 1423 P^{66v}N [65%] HF,RP || ~ 4123 ΝA,B,W [5%]
OC,TR,NU

² κακεῖνος **f⁵⁵** ΝA(N) [99%] CP,HF,RP,OC,TR || καὶ εκεινος B,W [1%] NU

³ ινο. **f⁵⁵** [80%] CP,HF,RP,TR || 1 καὶ P⁶⁶ΝA,B,N,W [20%] OC,NU (OC has small print.)

⁴ πιστευσητε **f⁵⁵** A,N [99%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] || πιστευητε ΝB [0.5%] || πιστευσηται W [0.5%]

⁵ απ **f⁵⁵** Ν [60%] CP,RP || --- A,B,N,W [40%] HF,OC,TR,NU [The force of the preposition would be partitive.]

⁶ μετα **f⁵⁵** [90%] CP,HF,RP || 1 δε ΝA,B,N,W [10%] OC,TR,NU

⁷ πιλατον **f⁵⁵** ΝB,N,W [70%] CP,RP,OC,NU || 1 ο A [30%] HF,TR

⁸ ο **f⁵⁵** ΝN,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] || --- P⁶⁶A,B [1%]

⁹ το σωμα του ιησου **f⁵⁵** N [99%] CP,HF,RP,OC,TR || 12 αυτον P⁶⁶B [0.5%] NU || αυτον ΝW || A [0.5%] omit a whole line [homoioteleuton]

¹⁰ τον ιησουν **f⁵⁵** ΝN,W [99%] CP,HF,RP,OC,TR || αυτον P⁶⁶A,B [1%] NU

¹¹ ως **f⁵⁵** ΝB [80%] CP,HF,RP,OC,NU || ωσει P⁶⁶A,N,W [20%] TR

¹² εν **f⁵⁵** A [90%] CP,HF,RP,OC || --- P⁶⁶ΝB,N,W [10%] TR,NU

¹³ ετεθη **f⁵⁵** A(N) [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ην τεθειμενος ΝB [0.5%] NU

όμοιν, καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς προέδραμεν τάχιον τοῦ Πέτρου καὶ ἦλθεν πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον. **5** Καὶ παρακύψας βλέπει κείμενα τὰ ὄθόνια, οὐ μέντοι εἰσῆλθεν. **6** Ἐρχεται οὖν¹ Σίμων Πέτρος ἀκολουθῶν αὐτῷ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ θεωρεῖ τὰ ὄθόνια κείμενα, **7** καὶ τὸ συνδάριον ὃ ἦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, οὐ μετὰ τῶν ὄθονίων κείμενον, ἀλλὰ χωρὶς ἐντευλιγμένον εἰς ἔνα τόπον.

John sees and believes

8 Τότε οὖν εἰσῆλθεν καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς, ὁ ἔλθων πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ εἶδεν καὶ ἐπίστευσεν. **9** (Οὐδέπω γὰρ ἥδεισαν τὴν Γραφὴν, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι.) **10** Απῆλθον οὖν πάλιν πρὸς ἑαυτοὺς² οἱ μαθηταί.

Jesus appears first to Magdalene

11 Μαρία δὲ είστηκει πρὸς τῷ μνημείῳ³ κλαίουσα ἔξω.⁴ Ως οὖν ἔκλαιεν, παρέκυψεν εἰς τὸ μνημεῖον. **12** Καὶ θεωρεῖ δύο ἀγγέλους ἐν λευκοῖς καθεζομένους, ἔνα πρὸς τῇ κεφαλῇ καὶ ἔνα πρὸς τοῖς ποσίν, ὅπου ἔκειτο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. **13** Καὶ λέγουσιν αὐτῇ ἐκεῖνοι, “Γύναι, τί κλαίεις?” Λέγει αὐτοῖς, ““Οτι ἡραν τὸν Κύριόν μου, καὶ οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν αὐτόν”. **14** Καὶ⁵ ταῦτα εἰποῦσα ἐστράφη εἰς τὰ ὄπίσω καὶ θεωρεῖ τὸν Ἰησοῦν ἐστῶτα, καὶ οὐκ ἥδει ὅτι⁶ Ἰησοῦς ἐστιν. **15** Λέγει αὐτῇ ὁ⁷ Ἰησοῦς: “Γύναι, τί κλαίεις? Τίνα ζητεῖς?” Ἐκείνη, δοκοῦσα ὅτι ὁ κηπουρός ἐστιν, λέγει αὐτῷ, “Κύριε, εἰ σὺ ἐβάστασας αὐτόν, εἰπέ μοι ποῦ ἔθηκας αὐτόν,⁸ κἀγὼ αὐτὸν ἀρώ”. **16** Λέγει αὐτῇ ὁ⁹ Ἰησοῦς, “Μαρία!”¹⁰ Στραφεῖσα ἐκείνη, λέγει αὐτῷ,¹¹ “Ραβουνί!”¹² (ὅτι λέγεται, Διδάσκαλε). **17** Λέγει αὐτῇ ὁ¹³ Ἰησοῦς: “Μή μου ἄπτου· οὕπω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν Πατέρα

¹ οὖν **F⁵** A,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 καὶ **P⁶⁶**B(W) [0.5%] NU || Ν omits a whole verse

² εαυτοὺς **F⁵** A,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || αυτοὺς NB [0.5%] NU || N omits verse 10

³ τῷ μνημειῷ **F⁵** **P⁶⁶**NA,B,N,W [50%] OC,NU || τῷ μνημειῷ [50%] CP,HF,RP,TR [The dative is correct; she was ‘at’ the tomb.]

⁴ κλαίουσα εξω **F⁵** [75%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 21 B,N,W [25%] NU || 1 ΝA

⁵ καὶ **F⁵** [96%] CP,HF,RP,OC,TR || --- ΝA,B,D,N,W [4%] NU

⁶ οτι *rell* || 1 ο [5%] TR

⁷ ο **F⁵** A,D,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- **P⁶⁶**NB,W [0.5%] NU

⁸ εθηκας αυτον *rell* || ~ 21 N [20%] TR

⁹ ο **F⁵** NA,N,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- B,D [0.5%] NU

¹⁰ μαρια **F⁵** A,D [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR || μαριαμ NB,N,W [1.5%] NU

¹¹ αυτω **F⁵** A [99%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 εβραιστι NB,D,N,W [1%] NU

¹² ραβουνι **F⁵** [50%] CP || ραβουνι ΝA,B,D(N)W [50%] HF,RP,OC,TR,NU

¹³ ο **F⁵** ΝA,N,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- B,D [0.5%] NU

μου¹ πορεύου δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου καὶ εἰπὲ αὐτοῖς, ‘Ἄναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα ὑμῶν, καὶ Θεόν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν’.” 18 Ἔρχεται Μαρία² ἡ Μαγδαληνὴ ἀπαγγέλλουσα³ τοῖς μαθηταῖς ὅτι ἐώρακεν⁴ τὸν Κύριον, καὶ ταῦτα εἶπεν αὐτῇ.

Disciples commissioned

19 Οὕσης οὖν ὁψίας, τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ μιᾷ τῶν⁵ σαββάτων, καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι,⁶ διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἥλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει αὐτοῖς, “Εἰρήνη ὑμῖν!” 20 Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ.⁷ Ἐχάρησαν οὖν οἱ μαθηταὶ ἰδόντες τὸν Κύριον! 21 Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς⁸ πάλιν: “Εἰρήνη ὑμῖν! Καθὼς ἀπέσταλκέν με ὁ Πατήρ, καὶ γὰρ πέμπω ὑμᾶς.” 22 Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐνεφύσησεν καὶ λέγει αὐτοῖς: “Λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον! 23 Ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἀμαρτίας, ἀφίενται⁹ αὐτοῖς· ἂν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται.”

Thomas

24 Θωμᾶς δὲ, εἷς ἐκ τῶν δώδεκα (ό λεγόμενος Δίδυμος), οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν ὅτε ἥλθεν ὁ¹⁰ Ἰησοῦς. 25 Ἔλεγον οὖν αὐτῷ οἱ ἄλλοι μαθηταί, “Εωράκαμεν τὸν Κύριον!” Ο δὲ εἶπεν αὐτοῖς, “Εὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸν τύπον τῶν ἥλων καὶ βάλω τὸν δάκτυλόν μου εἰς τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὴν χεῖρά μου¹¹ εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω!”

26 Καὶ μεθ' ἡμέρας ὀκτὼ πάλιν ἦσαν ἔσω οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ Θωμᾶς μετ' αὐτῶν. Ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς, τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον καὶ εἶπεν, “Εἰρήνη ὑμῖν!” 27 Εἶτα λέγει τῷ Θωμᾷ: “Φέρε τὸν

¹ μου **f⁵⁵** P⁶⁶A,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- NB,D,W [0.5%] NU

² μαρια **f⁵⁵** A,D,N,W [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR || μαριαμ P⁶⁶NB [1.5%] NU

³ απαγγέλλουσα **f⁵⁵** D,N [82%] CP,HF,RP,OC,TR || απαγγελουσα [1%] || αναγγελουσα W [15%] || αναγγελουσα [1.5%] || αγγελλουσα P⁶⁶N,A,B [0.3%] N-A || αγγελουσα UBS [corrected in the 4th edition]

⁴ εωρακεν **f⁵⁵** A,D [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || εωρακα (P⁶⁶)NB,N,W [0.5%] NU

⁵ τῶν **f⁵⁵** D,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- NA,B,W [0.5%] NU

⁶ συνηγμενοι **f⁵⁵** N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- NA,B,D,W [0.5%] NU

⁷ αυτοις τας χειρας και την πλευραν αυτου **f⁵⁵** [97.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 234561 ND,W,NU || ~ 4234561 A,B || 123456 [1%] || 123 και τους ποδας 4567 [1%] || ~ 1237456 N

⁸ ο ιησους **f⁵⁵** A,B,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] || --- ND(W) [0.5%]

⁹ αφιενται **f⁵⁵** W [95%] CP,HF,RP,OC,TR || αφεονται (B) [0.5%] || αφεωνται A,D [3%] NU || αφεθησεται Ν || two other variants

¹⁰ ο **f⁵⁵** A,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- NB,D [0.5%] NU

¹¹ την χειρα μου **f⁵⁵** (A)N [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 312 Ν(B,W) [0.5%] NU || 12 [1%] || ~ 3 τον δακτυλον D

δάκτυλόν σου ὥδε καὶ ἵδε τὰς χεῖράς μου· καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν μου. Καὶ μὴ γίνου ἀπιστος ἀλλὰ πιστός!” 28 Καὶ¹ ἀπεκρίθη² Θωμᾶς καὶ εἶπεν αὐτῷ, “Ο Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου!” 29 Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς: ““Οτι ἐώρακάς με,³ πεπίστευκας. Μακάριοι οἱ μὴ ἴδοντες, καὶ πιστεύσαντες.”

Why this book

30 Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ,⁴ ἃ οὐκ ἔστιν γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. 31 ταῦτα δὲ γέγραπται ἵνα πιστεύσητε⁵ ὅτι⁶ Ἰησοῦς ἔστιν ὁ Χριστὸς, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ.

Epilogue

Breakfast on the beach

21 Μετὰ ταῦτα ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν⁷ ὁ Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,⁸ ἐγέρθεις ἐκ νεκρῶν,⁹ ἐπὶ τῆς θαλάσσης τῆς Τιβεριάδος· ἐφανέρωσεν δὲ οὕτως: 2 Ἡσαν ὄμοιού Σίμων Πέτρος, καὶ Θωμᾶς (ὁ λεγόμενος Δίδυμος), καὶ Ναθαναὴλ (ὁ ἀπὸ Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας), καὶ οἱ τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο. 3 Λέγει αὐτοῖς Σίμων Πέτρος, “Υπάγω ἀλιεύειν”. Λέγουσιν αὐτῷ, “Ἐρχομέθα καὶ ἡμεῖς σὺν σοί”. Ἐξῆλθον καὶ ἐνέβησαν¹⁰ εἰς τὸ πλοῖον εὐθύς,¹¹ καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐπίασαν οὐδέν.

4 Πρωίας δὲ ἥδη γενομένης,¹² ἔστη ὁ¹³ Ἰησοῦς εἰς τὸν αἰγιαλόν· οὐ μέντοι ἥδεισαν οἱ μαθηταὶ ὅτι Ἰησοῦς ἔστιν. 5 Λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ¹⁴ Ἰησοῦς, “Παιδία, μήτι προσφάγιον ἔχετε?” Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, “Οὐ”. 6 Ο δὲ εἶπεν αὐτοῖς, “Βάλετε εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ πλοίου τὸ δίκτυον, καὶ

¹ καὶ **f⁵⁵A** [97%] CP,HF,RP,OC,TR || --- ΝB,C,D,W [3%] NU

² ριθη **f⁵⁵P⁶⁶A,B,C,D,W** [95%] CP,HF,RP,OC,NU || 1 o Ν [5%] TR

³ με *rell* || 1 θωμα [5%] TR

⁴ αυτού **f⁵⁵P⁶⁶NC,D,N,W** [90%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] || --- A,B [10%]

⁵ πιστευσητε **f⁵⁵A,C,D** [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] || πιστευητε ΝB || πιστευσηται N,W || πιστευηται P⁶⁶

⁶ οτι *rell* || 1 o [5%] TR

⁷ εαυτον **f⁵⁵** [20%] || 1 παλιν A,B,C,N(W) [80%] CP,HF,RP,OC,TR,NU || παλιν 1 Ν(D)

⁸ αυτου **f⁵⁵D** [40%] || --- ΝA,B,C,N,W [60%] CP,HF,RP,OC,TR,NU

⁹ εγερθεις εκ νεκρων **f⁵⁵** [25%] || --- ΝA,B,C,D,N,W [75%] CP,HF,RP,OC,TR,NU

¹⁰ ενεβησαν *rell* || ανεβησαν [10%] TR

¹¹ ευθυς **f⁵⁵A** [98%] CP,HF,RP,OC,TR || --- ΝB,C,D,N,W [2%] NU

¹² γενομενης *rell* || γινομενης C [10%] || γεινομενης A,B

¹³ ο **f⁵⁵N** [98%] CP,HF,RP,OC,TR || --- ΝA,B,C,D,W [2%] NU

¹⁴ ο **f⁵⁵C,D,N** [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] || --- ΝB || A omits three words, and W two

εύρήσετε”. Ἔβαλον οὖν, καὶ οὐκέτι αὐτὸς ἐλκύσαι ἵσχυσαν¹ ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἰχθύων! 7 Λέγει οὖν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος ὃν ἤγάπα ὁ Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ, “Ο Κύριός ἐστιν!” Σίμων οὖν Πέτρος, ἀκούσας ὅτι ὁ Κύριός ἐστιν, τὸν ἐπενδύτην διεζώσατο (ἥν γὰρ γυμνός) καὶ ἔβαλεν ἑαυτὸν εἰς τὴν θύλασσαν. 8 Οἱ δὲ ἄλλοι μαθηταὶ τῷ πλοιαρίῳ ἥλθον (οὐ γὰρ ἦσαν μακρὰν ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλ’² ώς ἀπὸ πηχῶν διακοσίων), σύροντες τὸ δίκτυον τῶν ἰχθύων.

9 Ως οὖν ἀπέβησαν εἰς τὴν γῆν, βλέπουσιν ἀνθρακιὰν κειμένην καὶ ὄψαριον ἐπικείμενον, καὶ ἄρτον. 10 Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, “Ἐνέγκατε ἀπὸ τῶν ὄψαρίων ὃν ἐπιάσατε νῦν”. 11 Ἀνέβη³ Σίμων Πέτρος καὶ εἴλκυσεν τὸ δίκτυον ἐπὶ τῆς γῆς,⁴ μεστὸν ἰχθύων μεγάλων ἐκατὸν πεντήκοντατριῶν· καὶ τοσούτων ὄντων, οὐκ ἐσχίσθη τὸ δίκτυον.

12 Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, “Δεῦτε ἀριστήσατε!” Οὐδεὶς δὲ ἐτόλμα τῶν μαθητῶν ἐξετάσαι αὐτὸν, “Σὺ τίς εἶ?”—εἰδότες ὅτι ὁ Κύριός ἐστιν. 13 Ἐρχεται οὖν⁵ ὁ⁶ Ἰησοῦς καὶ λαμβάνει τὸν ἄρτον καὶ δίδωσιν αὐτοῖς, καὶ τὸ ὄψαριον ὁμοίως.

14 Τοῦτο ἥδη τρίτον ἐφανερώθη ὁ⁷ Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,⁸ ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν.

Jesus reinstates Peter

15 Ὅτε οὖν ἡρίστησαν, λέγει τῷ Σίμωνι Πέτρῳ ὁ Ἰησοῦς, “Σίμων Ἰωνᾶ,⁹ ἀγαπᾶς με πλεῖον¹⁰ τούτων?” Λέγει αὐτῷ, “Ναί, Κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε”. Λέγει αὐτῷ, “Βόσκε τὰ ἀρνία μου”. 16 Λέγει αὐτῷ πάλιν, δεύτερον, “Σίμων Ἰωνᾶ,¹¹ ἀγαπᾶς με?” Λέγει αὐτῷ, “Ναί, Κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε”. Λέγει αὐτῷ, “Ποίμαινε τὰ πρόβατά μου”. 17 Λέγει αὐτῷ τὸ

¹ ισχυσαν **f⁵⁵** A(W) [97%] CP,HF,RP,OC,TR || ισχυον **N**B,C,D,N [3%] NU

² αλλ’ **f⁵⁵** P⁶⁶D,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- **N**A,B,C,W [0.5%] NU

³ ανεβη **f⁵⁵** A,D [98%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 ουν **N**B,C,N,W [2%] NU

⁴ επι της γης **f⁵⁵** [96%] CP,HF,RP,OC,TR || εις την γην P¹²²N¹²²A,B,C,N,W [2%] NU || 1 την γην (D) [2%]

⁵ ουν **f⁵⁵** A,N [98%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P¹²²N¹²²B,C,D,W [2%] NU

⁶ ο **f⁵⁵** N¹²²A,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- P¹²²B,C,D,W [0.5%] NU

⁷ ο **f⁵⁵** N¹²²A,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- B,C,D(W) [0.5%] NU

⁸ αυτου **f⁵⁵** D [98%] CP,HF,RP,OC,TR || --- N¹²²A,B,C,N,W [2%] NU

⁹ ιωνα **f⁵⁵** A,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ιωαννου C,W,NU || ιωανου B,D || --- N

¹⁰ πλειον **f⁵⁵** A(W) [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR || πλεον **N**B,C,D [1%] NU || πλιον N || one other variant

¹¹ ιωνα **f⁵⁵** A,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ιωαννου N¹²²C,W,NU || ιωανου B,D

τρίτον, “Σίμων Ἰωνᾶ,¹ φιλεῖς με?” Ἐλυπήθη ὁ Πέτρος ὅτι εἶπεν αὐτῷ τὸ τρίτον, “Φιλεῖς με?” Καὶ εἶπεν² αὐτῷ: “Κύριε, σὺ πάντα³ οἶδας. Σὺ γινώσκεις ὅτι φιλῶ σε!” Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς:⁴ “Βόσκε τὰ πρόβατά μου. 18 Ἄμην, ἀμὴν λέγω σοι, ὅτε ἂς νεώτερος ἐξώννυες σεαυτὸν⁵ καὶ περιεπάτεις ὅπου ἥθελες· ὅταν δὲ γηράσῃς ἐκτενεῖς τὰς χειράς σου καὶ ἄλλος σε ζώσει καὶ οἴσει ὅπου οὐθέλεις.” 19 (Τοῦτο δὲ εἶπεν σημαίνων ποίῳ θανάτῳ δοξάσει τὸν Θεόν.) Καὶ τοῦτο εἰπὼν λέγει αὐτῷ, “Ἄκολουθει μοι!”

About the author

20 Ἐπιστραφεὶς δὲ⁶ ὁ Πέτρος βλέπει τὸν μαθητὴν ὃν ἤγάπα ὁ Ἰησοῦς ἀκολουθοῦντα (ὅς καὶ ἀνέπεσεν ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ στῆθος αὐτοῦ καὶ εἶπεν, “Κύριε, τίς ἔστιν ὁ παραδιδούς σε?”). 21 Τοῦτον⁷ ἴδων ὁ Πέτρος λέγει τῷ Ἰησοῦν, “Κύριε, οὗτος δὲ τί?” 22 Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς: “Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἔως ἔρχομαι, τί πρὸς σέ? Σὺ ἀκολούθει μοι.”⁸ 23 Ἐξῆλθεν οὖν ὁ λόγος οὗτος⁹ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, ὅτι ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει. Καὶ οὐκ εἶπεν¹⁰ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει, ἀλλ’, “Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἔως ἔρχομαι, τί πρὸς σέ?”¹¹

24 Οὗτος ἔστιν ὁ μαθητὴς ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων, καὶ¹² γράψας ταῦτα· καὶ οἴδαμεν ὅτι ἀληθής ἔστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ.¹³ 25 Ἔστιν δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ὄσα¹⁴ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἅτινα ἐὰν γράφηται καθ’ ἓν,¹⁵ οὐδὲ¹⁶ αὐτὸν οἴμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία! Ἄμην.^{17,18,1}

¹ ιωνα **f⁵⁵** A,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ιωαννου ΝC(W)NU || ιωανου B,D

² ειπεν **f⁵⁵** B,C [98%] CP,HF,RP,OC,TR || λεγει ΝA,D,N,W [2%] NU

³ συ παντα **f⁵⁵** A [99%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 21 ΝB,C,D(N)W [1%] NU

⁴ ο ιησους **f⁵⁵** A,N [99%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] || 2 B,C || -- ΝD,W [1%]

⁵ σεαυτον *re//* || εαυτον [20%]

⁶ δε **f⁵⁵** ΝD,N [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- A,B,C,W [0.5%] NU

⁷ τουτον **f⁵⁵** A,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 ουν ΝB,C,D [0.5%] NU

⁸ ακολυθει μοι **f⁵⁵** [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 21 P¹²²ΝA,B,C,D,W [1.5%] NU

⁹ ο λογος ουτος **f⁵⁵** A [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 312 ΝB,C,D,W [1.5%] NU

¹⁰ και ουκ ειπεν **f⁵⁵** A,D [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 23 δε P¹²²ΝB,C,W [0.5%] NU

¹¹ τι προς σε **f⁵⁵** P¹⁰⁹A,B,C,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR[NU] || --- Ν [0.5%] || 23 D

¹² και **f⁵⁵** ΝA,C,D [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || 1 ο B,W,NU || ο 1 [0.5%]

¹³ εστιν η μαρτυρια αυτου **f⁵⁵** ΝA [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ~ 4231 B,C,W,NU || ~ 1423 D

¹⁴ οσα **f⁵⁵** A,D,W [99.5%] CP,HF,RP,OC,TR || α B,C [0.5%] NU || Ν omits whole verse

¹⁵ καθ’ ἐν *re//* || καθεν **f⁵⁵** [30%] [for the record]

¹⁶ ουδε **f⁵⁵** A,C,W [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR || ουδ B,D [1.5%] NU

¹⁷ αμην **f⁵⁵** [98.5%] CP,HF,RP,OC,TR || --- A,B,C,D,W [1.5%] NU

¹⁸ In the colophons, **f⁵⁵** [50%] have “published thirty-two years after the ascension of Christ”, or 61/62 AD. For 50% of the MSS to have this information probably means that the tradition is ancient;

and of course, I have demonstrated, to my own satisfaction at least, that \mathbf{f}^{S5} goes back at least to the 3rd century. If this information is correct, then John was ‘published’ in 61/62 AD. The same sources have Matthew published eight years after the ascension, or 38/39 AD, Mark published two years later (40/41) and Luke another five years later (45/46). Not only were the authors eyewitnesses of the events, but many others were still alive when the Gospels appeared. They could attest to the veracity of the accounts, but could also be the source of textual variants, adding tidbits here and there, or ‘correcting’ something that they remembered differently.

¹ The citation of \mathbf{f}^{S5} is based on thirty-three MSS—35, 83, 141, 201, 204, 479, 480, 510, 547, 553, 586, 685, 789, 824, 928, 1072, 1145, 1147, 1339, 1435, 1572, 1617, 1637, 1686, 1713, 2253, 2322, 2382, 2466, 2503, 2554, 2765 and Iviron 2110. I collated all of them myself, except for 201 and 480 that I took from Scrivener. None of them is a ‘perfect’ representative of \mathbf{f}^{S5} in John, as it stands [an unreasonable expectation, presumably, for a book this size, besides being a Gospel], but several come very close (cursive 2382 has only one variant, corrected, so its exemplar was presumably perfect). [This refers to the MSS I have collated—there may be even better ones out there. In fact, since I have collated less than 15% of the family representatives for this book, there probably are better ones out there.] The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Aegean, Lesbos, Prinkipos, Bucharest, Athens, Tirana, Mt. Athos [four different monasteries], Grottaferrata, Corinth⁷, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant within either () or []. I have used () for the evidence taken from *Text und Textwert*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there, I referred to Swanson, Scrivener and von Soden—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 2\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 4\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 15\%$ —since my sources had collated a lower percentage of the extant MSS than *ECM* for the General Epistles, for example, my guesses as to percentages are more tentative than they were there, except that I guarantee the witness of \mathbf{f}^{S5} . Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

Opening considerations

A link to Luke

1 Τὸν μὲν πρῶτον λόγον ἐποιησάμην περὶ πάντων, ὁ Θεόφιλε, ὃν ἥρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν 2 ἄχρι ἡς ἡμέρας, ἐντειλάμενος τοῖς ἀποστόλοις διὰ Πνεύματος Ἁγίου οὓς ἔξελέξατο, ἀνελήφθη.¹ 3 οἵς καὶ παρέστησεν ἐαυτὸν ζῶντα, μετὰ τὸ παθεῖν αὐτὸν, ἐν πολλοῖς τεκμηρίοις, δι’ ἡμερῶν τεσσαράκοντα² ὅπτανόμενος αὐτοῖς καὶ λέγων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. 4 Καὶ συναλιζόμενος³ παρήγγειλεν αὐτοῖς ἀπὸ Ἱεροσολύμων μὴ χωρίζεσθαι, ἀλλὰ περιμένειν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πατρὸς, “ἢν ἡκούσατέ μου· 5 οὕτι Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι⁴ Ἀγίῳ οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας”.

Jesus returns to Heaven

6 Οἱ μὲν οὖν συνελθόντες ἐπηρώτων⁵ αὐτὸν λέγοντες, “Κύριε, εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθιστάνεις τὴν βασιλείαν τῷ Ἰσραήλ;” 7 Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς: “Οὐχ ὑμῶν ἐστιν γνῶναι χρόνους ἢ καιροὺς οὓς ὁ Πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ᾧ ἰδίᾳ ἔξουσίᾳ. 8 Ἄλλὰ λήψεσθε⁶ δύναμιν, ἐπελθόντος τοῦ Ἡγίου Πνεύματος ἐφ’ ὑμᾶς· καὶ ἔσεσθε μοι⁷ μάρτυρες—ἐν τε Ἱερουσαλήμ, καὶ⁸ πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ, καὶ ἔως ἐσχάτου τῆς γῆς.”

9 Καὶ ταῦτα εἰπὼν, βλεπόντων αὐτῶν, ἐπήρθη, καὶ νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὄφθαλμῶν αὐτῶν. 10 Καὶ ὡς ἀτενίζοντες ἦσαν εἰς τὸν οὐρανὸν, πορευομένου αὐτοῦ, καὶ ᾧδες δύο παρειστήκεισαν αὐτοῖς ἐν ἐσθῆτι λευκῇ,⁹ 11 οἵς καὶ εἶπον:¹⁰ “Ἄνδρες Γαλιλαῖοι, τί ἐστήκα-

¹ ανεληφθη *re//* || ανελημφθη ΝΑ,Β,C [1%] NU || D is wild

² τεσσαρακοντα **F^s** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || τεσσερακοντα ΝΑ,Β,С(D) [2%] NU

³ συναλιζομενος *re//* || συναναλιζομενος [15%] || συναλισκομενος D

⁴ βαπτισθησεσθε (βαπτισθησεσθαι A,C 5.6%) εν πνευματι **F^s** (A,C) (98.8%) HF,RP,OC,TR,CP ||

~ 231 B (0.5%) NU || ~ 23 βαπτισθησεσθαι Ν(D) (0.7%)

⁵ επηρωτων **F^s** D [99%] HF,RP,OC,TR,CP || ηρωτων ΝΑ,Β [1%] NU || ηρωτουν C

⁶ ληψεσθε **F^s** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || ληψεσθαι [5%] || λημψεσθαι ΝC,D || λημψεσθε A,B,NU

⁷ μοι **F^s** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || μου ΝΑ,Β,С,D [2%] NU

⁸ και **F^s** A,C,D [25%] || 1 εν ΝΒ [75%] HF,RP,OC,TR,CP[NU]

⁹ εσθητι λευκη **F^s** D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || εσθησεσι λευκαις Ν(A)(B)C [3%] NU

¹⁰ ειπον **F^s** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || ειπαν ΝΑ,Β,С,D [2%] NU

τε ἐμβλέποντες¹ εἰς τὸν οὐρανόν? Οὗτος² Ἰησοῦς ὁ ἀναληφθεὶς³ ἀφ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανόν, οὕτως ἐλεύσεται ὃν τρόπον ἔθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν.”

12 Τότε ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλήμ ἀπὸ ὅρους τοῦ καλουμένου Ἐλαιώνος, ὃ ἔστιν ἐγγὺς Ἱερουσαλήμ (σαββάτου ἔχον⁴ ὁδόν).

A replacement for Judas Iscariot

13 Καὶ ὅτε εἰσῆλθον ἀνέβησαν εἰς τὸ ὑπερφόν⁵ οὖν ἡσαν καταμένοντες: ὁ τε Πέτρος καὶ Ἰάκωβος, Ἰωάννης⁶ καὶ Ἀνδρέας, Φίλιππος καὶ Θωμᾶς, Βαρθολομαῖος καὶ Ματθαῖος,⁷ Ἰάκωβος Ἀλφαίου καὶ Σίμων ὁ Ζηλωτὴς, καὶ Ἰούδας Ἰακώβου. 14 Οὗτοι πάντες ἡσαν προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει,⁸ σὺν γυναιξὶν, καὶ Μαρίᾳ⁹ τῇ μητρὶ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ σὺν¹⁰ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ.

15 Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἀναστὰς Πέτρος ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν¹¹ εἶπεν (ἥν τε ὄχλος ὀνομάτων ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὡς¹² ἐκατὸν εἴκοσιν):¹³

16 “Ἄνδρες ἀδελφοί: ἔδει πληρωθῆναι τὴν Γραφὴν ταύτην,¹⁴ ἥν προεῖπεν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον διὰ στόματος Δαυὶδ περὶ Ἰούδα, τοῦ γενομένου ὁδηγοῦ τοῖς συλλαβοῦσιν τὸν¹⁵ Ἰησοῦν, 17 ὅτι κατηριθμημένος ἥν σὺν¹⁶ ἡμῖν καὶ ἔλαχεν τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης.” 18 (Οὗτος μὲν οὖν ἐκτήσατο χωρίον ἐκ¹⁷ μισθοῦ τῆς ἀδικίας, καὶ πρηνῆς¹⁸ γενόμενος ἐλάκισεν¹⁹ μέσος, καὶ ἐξεχύθη πάντα τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ. 19 Καὶ γνωστὸν ἐγένετο

¹ εμβλεποντες **f^{s5}** A,C,D [75%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || βλεποντες **NB** [25%]

² ουτος **f^{s5}** [30%] || 1 ο **N**A,B,C,D [70%] HF,RP,OC,TR,CP,NU (A demonstrative pronoun defines, even more than a definite article, so the article is redundant here.)

³ αναληφθεις **f^{s5}** [94%] HF,RP,OC,TR,CP || αναληφθης [4%] || αναλημφθεις **N**A,B,C,D [2%] NU

⁴ εχον **reI** || εχων **B** [15%]

⁵ ανεβησαν εις το υπερφον **f^{s5}** (D) [98%] HF,RP,OC,TR,CP || 234 **N** || ~ 2341 A,B,C [1.5%] NU

⁶ ιακωβος ιωαννης **f^{s5}** [25%] || 1 και 2 [73%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 2 και 1 **N**A,C [2%] NU ||

~ ιωανης και 1 **B** || ~ ιωανης ειωκωβος **D**

⁷ ματθαιος **f^{s5}** A,C [99%] HF,RP,OC,TR,CP || μαθθαιοις **N**B,D [1%] NU

⁸ και τη δεησει **f^{s5}** (96.1%) HF,RP,OC,TR,CP || --- **N**A,B,C,D (3.9%) NU

⁹ μαρια **f^{s5}** **N**A,C,D [96%] HF,RP,OC,TR,CP || μαριαμ **B** [4%] NU

¹⁰ συν **f^{s5}** B [94%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **N**A,C,D [6%] NU

¹¹ μαθητων **f^{s5}** D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || αδελφων **N**A,B,C [3%] NU

¹² ως **f^{s5}** B,D [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ωσει **N**A,C [5%] NU

¹³ εικοσιν **f^{s5}** [50%] HF,OC,TR || εικοσι **N**A,B,C [50%] RP,CP,NU

¹⁴ ταυτην **f^{s5}** D [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **N**A,B,C [5%] NU

¹⁵ τον **f^{s5}** D [99%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **N**A,B,C [1%] NU

¹⁶ συν **f^{s5}** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || εν **N**A,B,C,D [3%] NU

¹⁷ εκ **reI** || 1 του [5%] TR

¹⁸ πρηνης **reI** || πρινης A,C [20%]

¹⁹ ελακισεν **f^{s5}** [40%] || ελακησεν **N**A,B,C,D [60%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

πᾶσιν τοῖς κατοικοῦσιν Ἱερουσαλήμ, ὅστε κληθῆναι τὸ χωρίον ἐκεῖνο τῇ ιδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν ‘Ἄκελδαμᾶ’,¹ τουτ’ ἔστιν, ‘Χωρίον Αἴματος’.) 20 “Γέγραπται γάρ ἐν Βίβλῳ Ψαλμῶν: ‘Γενηθήτω ἡ ἔπαυλις αὐτοῦ ἔρημος, καὶ μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῇ’ καὶ, ‘Τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ λάβοι² ἔτερος’. 21 Δεῖ οὖν, τῶν συνελθόντων ἡμῖν ἀνδρῶν ἐν παντὶ χρόνῳ ἐν³ ὃ εἰσῆλθεν καὶ ἔξῆλθεν ἐφ’ ἡμᾶς ὁ Κύριος Ἰησοῦς, 22 ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος Ἰωάννου ἔως τῆς ἡμέρας ἣς ἀνελήφθη⁴ ἀφ’ ἡμῶν, μάρτυρα τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ γενέσθαι σὺν ἡμῖν⁵ ἔνα τούτων.”

23 Καὶ ἔστησαν δύο, Ἰωσὴφ τὸν καλούμενον Βαρσαβᾶν,⁶ ὃς ἐπεκλήθη Ἰοῦντος, καὶ Ματθίαν.⁷ 24 Καὶ προσευξάμενοι εἶπον: “Σὺ Κύριε, καρδιογνῶστα πάντων, ἀνάδειξον ὃν ἔξελέξω ἐκ τούτων τῶν δύο ἔνα⁸ 25 λαβεῖν τὸν κλῆρον⁹ τῆς διακονίας ταύτης καὶ ἀποστολῆς, ἔξ¹⁰ ἣς παρέβῃ Ἰούδας πορευθῆναι εἰς τὸν τόπον τὸν ἴδιον.” 26 Καὶ ἔδωκαν κλήρους αὐτῶν,¹¹ καὶ ἔπεσεν ὁ κλῆρος ἐπὶ Ματθίαν,¹² καὶ συγκατεψηφίσθη¹³ μετὰ τῶν ἔνδεκα ἀποστόλων.

Pentecost

2 Καὶ ἐν τῷ συμπληροῦνσθαι τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, ἥσαν ἄπαντες^{14,15} ὁμοθυμαδὸν¹⁶ ἐπὶ τὸ αὐτό. 2 Καὶ ἐγένετο ἄφων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἥχος, ὡσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας, καὶ ἐπλήρωσεν ὅλον τὸν οὐρανόν ἥσαν καθήμενοι. 3 Καὶ ὤφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεὶ πυρός, ἐκάθισέν τε¹⁷ ἐφ’ ἔνα ἔκαστον αὐτῶν. 4 Καὶ ἐπλήσθησαν ἄπαντες¹

¹ ακελδαμα **f⁵C** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || ακελδαμαχ B(D) [1%] NU || αχελδαμαχ NA [1%]

² λαβοι **f⁵S** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || λαβετω NA,B,C,D [2%] NU || λαβη [5%]

³ εν **f⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,C(D) [3%] NU

⁴ ανεληφθη *reI* || ανελημφθη NA,B,D [1.5%] NU

⁵ γενεσθαι συν ημιν **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 NA,B,C(D) [5%] NU

⁶ βαρσαβαν **f⁵C,D** [70%] HF,RP,TR,CP || βαρσαβαν NA,B [30%] OC,NU

⁷ ματθιαν **f⁵N(A)C** [99%] HF,RP,OC,TR,CP || μαθθιαν B,D [1%] NU

⁸ ον εξελεξω εκ τουτων των δυο ενα **f⁵** NA,B,C [95%] HF,RP,OC,CP,NU || ~ 3456712 [5%] TR

⁹ κληρον **f⁵N** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || τοπον A,B,C(D) [2%] NU

¹⁰ εξ **f⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || αφ NA,B,C,D [3%] NU

¹¹ αυτων **f⁵D** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || αυτοις NA,B,C [3%] NU

¹² ματθιαν **f⁵NA,C** [99%] HF,RP,OC,TR,CP || μαθθιαν B,D [1%] NU

¹³ συγκατεψηφισθη *reI* || συγκατεψυφισθη CP

¹⁴ απαντες **f⁵** [80%] HF,RP,OC,TR,CP || παντες A,B,C [20%] NU || --- N || παντων D

¹⁵ απαντες/παντες *reI* || 1 οι αποστολoi [20%]

¹⁶ ομοθυμαδον **f⁵** (94.3%) HF,RP,OC,TR,CP || ομοθυμαδων (2.9%) || ομου NA,B,C (2.3%) NU || two other readings D (0.5%)

¹⁷ εκαθισεν τε **f⁵A** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 δε C || ~ και 1 B [1%] NU || και εκαθισαν N || και εκαθισαν 2 D

Πνεύματος Ἅγιου καὶ ἥρξαντο λαλεῖν ἐτέραις γλώσσαις, καθὼς τὸ Πνεῦμα ἐδίδουν αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι.²

People from all over

5 Ἡσαν δὲ ἐν³ Ἱερουσαλήμ κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι, ἄνδρες εὐλαβεῖς ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν.⁴ 6 Γενομένης δὲ τῆς φωνῆς ταύτης, συνῆλθεν τὸ πλῆθος καὶ συνεχύθη, ὅτι ἥκουν εἰς ἔκαστος τῇ ἴδιᾳ διαλέκτῳ λαλούντων αὐτῶν. 7 Ἐξίσταντο δὲ⁵ καὶ ἐθαύμαζον, λέγοντες πρὸς ἄλλήλους: “Οὐκ,⁶ ἵδοù, πάντες⁷ οὗτοί εἰσιν οἱ λαλοῦντες Γαλιλαῖοι? 8 Καὶ πῶς ἡμεῖς ἀκούομεν ἔκαστος τῇ ἴδιᾳ διαλέκτῳ ἡμῶν ἐν ᾧ ἐγεννήθημεν?⁸ 9 Πάρθοι καὶ Μῆδοι καὶ Ἐλαμῖται· καὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν Μεσοποταμίαν, Ἰουδαίαν τε καὶ Καππαδοκίαν, Πόντον καὶ τὴν Ἀσίαν, 10 Φρυγίαν τε καὶ Παμφυλίαν, Αἴγυπτον καὶ τὰ μέρη τῆς Λιβύης¹⁰ τῆς κατὰ Κυρήνην· καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες Ῥωμαῖοι—Ἰουδαῖοι τε καὶ προσήλυτοι—11 Κρῆτες καὶ Ἀραβεῖς· ἀκούομεν λαλούντων αὐτῶν ταῖς ἡμετέραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ.” 12 Ἐξίσταντο δὲ πάντες καὶ διηπόρουν, ἄλλος πρὸς ἄλλον λέγοντες, “Τί ἀν¹¹ θέλοι¹² τοῦτο εἶναι?” 13 Ἐτεροι δὲ διαχλευάζοντες,¹³ ἔλεγον ὅτι “Γλεύκους μεμεστωμένοι¹⁴ εἰσίν!”

Peter's proclamation

14 Σταθεὶς δὲ¹⁵ Πέτρος, σὺν τοῖς ἁνδεκα, ἐπῆρεν τὴν φωνὴν αὐτοῦ καὶ ἐπεφθέγξατο¹⁶ αὐτοῖς: “Ἄνδρες—Ἰουδαῖοι καὶ οἱ κατοικοῦντες Ἱερουσαλήμ ἄπαντες¹⁷—τοῦτο ὑμῖν γνωστὸν ἔστω· καὶ, ἐνωτίσασθε τὰ ρήματά μου! 15 Οὐ γάρ, ως ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε, οὗτοι μεθύουσιν (ἔστιν γὰρ ὕρα

¹ απαντες F⁵ C [98%] HF,RP,OC,TR,CP || παντες ΝA,B,D [2%] NU

² αυτοις αποφθεγγεσθαι F⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 ΝA,B,C,D [3%] NU

³ εν F⁵ B,C,D [99%] HF,RP,OC,TR,CP || εις ΝA [1%] NU

⁴ τον ουρανον rell || τον ουρανον [13%]

⁵ δε F⁵ B,D [65%] HF,CP,NU || 1 παντες (Ν)A,C [35%] RP,OC,TR (*TuT* is completely off here.)

⁶ προς αλληλους F⁵ D (97.3%) HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C (2.7%) NU

⁷ ουκ F⁵ A,C [98%] HF,RP,OC,TR,CP || ουχ ΝD [2%] NU || ουχι B

⁸ παντες F⁵ B [98%] HF,RP,OC,TR,CP || απαντες ΝA,C,D [2%] NU

⁹ εγεννηθημεν F⁵ ΝB,C,D [75%] HF,RP,OC,TR,NU || εγενηθημεν A [25%] CP

¹⁰ λιβυης rell || λυβηης [15%] || λιβυας CP || λιβυοης D

¹¹ αν F⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C,D [3%] NU

¹² θελοι F⁵ Ν [93%] HF,RP,OC,TR,CP || θελει (A)B,C,D [7%] NU

¹³ διαχλευαζοντες F⁵ ΝA,B,C [25%] NU || χλευαζοντες [75%] HF,RP,OC,TR,CP || διεχλευαζον D

¹⁴ μεμεστωμενοι rell || μεμεστομενοι [7%] || μεμεσταμενοι [5%]

¹⁵ δε F⁵ C [88%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 ο ΝA,B,D [12%] NU

¹⁶ επεφθεγξατο F⁵ [25%] || απεφθεγξατο ΝA,B,C [75%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || επεν D

¹⁷ απαντες F⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || παντες ΝA,B,C [5%] NU || --- D

τρίτη τῆς ἡμέρας), 16 ἀλλὰ τοῦτο ἐστιν τὸ εἰρημένον διὰ τοῦ προφήτου Ἰωάλ:

17 ‘Καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, λέγει ὁ Θεός: Ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα· καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν καὶ αἱ θυγατέρες¹ ὑμῶν· καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν ὄράσεις ὄψονται· καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνύπνια² ἐνυπνιασθήσονται.

18 Καί γε ἐπὶ τοὺς δούλους μου καὶ ἐπὶ τὰς δούλας μου ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου, καὶ προφητεύσουσιν. 19 Καὶ δώσω τέρατα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ σημεῖα ἐπὶ τῆς γῆς κάτω: αἷμα καὶ πῦρ καὶ ἀτμίδα καπνοῦ. 20 Οἱ λίοις μεταστραφήσεται εἰς σκότος καὶ ἡ σελήνη εἰς αἷμα πρὸν ἥ³ ἐλθεῖν τὴν⁴ ἡμέραν Κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ. 21 Καὶ ἔσται: πᾶς ὃς ἂν ἐπικαλέσηται⁵ τὸ ὄνομα Κυρίου σωθήσεται!“

22 “Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, ἀκούσατε τοὺς λόγους τούτους: Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον, ἄνδρα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποδεδειγμένον⁶ εἰς ὑμᾶς δυνάμεσιν καὶ τέρασιν καὶ σημείοις, οἵς ἐποίησεν δι’ αὐτοῦ ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ ὑμῶν, καθὼς καὶ⁷ αὐτὸι οἴδατε, 23 τοῦτο—τῇ ὥρισμένῃ βουλῇ καὶ προγνώσει τοῦ Θεοῦ ἔκδοτον—λαβόντες⁸ διὰ χειρῶν⁹ ἀνόμων, προσπῆξαντες, ἀνείλετε.¹⁰ 24 ὃν ὁ Θεὸς ἀνέστησεν, λύσας τὰς ὡδῖνας τοῦ θανάτου, καθότι οὐκ ἦν δυνατὸν κρατεῖσθαι αὐτὸν ὑπ’ αὐτοῦ. 25 Δαυὶδ γὰρ λέγει εἰς αὐτόν:

‘Προωρώμην¹¹ τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μού ἐστιν ἵνα μὴ σαλευθῶ. 26 Διὰ τοῦτο εὐφράνθη¹² ἡ καρδία μου καὶ ἡ γαλλιάσατο ἡ γλῶσσά μου. ’Ετι δὲ καὶ ἡ σάρξ μου κατασκηνώσει ἐπ’ ἐλπίδι, 27 ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχήν μου εἰς

¹ θυγατερες *reI* || θυγατεραις C [20%]

² ενυπνια **f^{s5}** [85%] HF,RP,OC,TR || ενυπνιοις ΝA,B,C [15%] CP,NU || --- D

³ η **f^{s5}** B [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,C,D [5%] NU

⁴ την **f^{s5}** A,C [99%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝB,D [1%] NU

⁵ επικαλεσηται *reI* || επικαλεσεται [15%] || επικαλεσειται [3%] || επικαλεσητε A

⁶ απὸ τοῦ θεοῦ αποδεδειγμένον **f^{s5}** A [94%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 4123 (Ν)B(C) [6%] NU || 123 δεδοκιμασμένον D

⁷ καὶ **f^{s5}** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C,D [5%] NU

⁸ λαβοντες **f^{s5}** D (97.3%) HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C (2.7%) NU

⁹ χειρων **f^{s5}** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || χειρος ΝA,B,C,D [5%] NU

¹⁰ ανειλετε **f^{s5}** [70%] HF,RP,OC,TR,CP || ανειλατε ΝA,B,C,D [25%] NU || four other spellings [5%]

¹¹ πρωρωμην **f^{s5}** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || προρωμην ΝA,B,C,D [4%] NU

¹² ευφρανθη **f^{s5}** [70%] HF,RP,OC,TR,CP || ηυφρανθη ΝA,B,C,D [30%] NU

Ἄδον,¹ οὐδὲ δώσεις τὸν "Οσιόν σου ἵδειν διαφθοράν. 28 Ἔγνω-
ρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς· πληρώσεις με εὐφροσύνης μετὰ τοῦ
προσώπου σου."

29 "Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐξὸν εἰπεῖν μετὰ παρρησίας πρὸς ὑμᾶς περὶ τοῦ
πατριάρχου Δαυίδ, ὅτι καὶ ἐτελεύτησεν καὶ ἐτάφη, καὶ τὸ μνῆμα αὐτοῦ
ἐστιν ἐν ἡμῖν ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης. 30 Προφήτης οὖν ὑπάρχων, καὶ
εἰδὼς ὅτι ὄρκῳ ὅμοσεν αὐτῷ ὁ Θεὸς ἐκ καρποῦ τῆς ὁσφύος αὐτοῦ, τὸ
κατὰ σάρκα, ἀναστήσειν τὸν Χριστὸν² καθίσαι ἐπὶ τοῦ Θρόνου³ αὐτοῦ,
31 προϊδὼν ἐλάλησεν περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, ὅτι 'Οὐ⁴ κατε-
λείφθῃ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ⁵ εἰς Ἄδον,⁶ οὐδὲ⁷ ἡ σάρξ αὐτοῦ εἶδεν διαφθοράν'.

32 "Τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ Θεός, οὖν πάντες ἡμεῖς ἐσμεν μάρ-
τυρες. 33 Τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ Θεοῦ ὑψωθείς, τήν τε ἐπαγγελίαν τοῦ Ἁγίου
Πνεύματος⁸ λαβὼν παρὰ τοῦ Πατρός, ἐξέχεεν τοῦτο ὁ νῦν⁹ ὑμεῖς¹⁰ βλέπε-
τε καὶ ἀκούετε. 34 Οὐ γάρ Δαυὶδ ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανούς, λέγει δὲ
αὐτός: 'Ἐπειν ὁ¹¹ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου: Κάθου ἐκ δεξιῶν μου 35 ἕως ἂν
θῶ τοὺς ἔχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου.' 36 Άσφαλῶς οὖν γινω-
σκέτω πᾶς οἵκος Ἰσραὴλ ὅτι καὶ¹² Κύριον καὶ Χριστὸν αὐτὸν¹³ ὁ Θεὸς
ἐποίησεν,¹⁴ τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς ἔσταυρώσατε!"

¹ αδον **f⁵** [85%] RP,OC,TR,CP || αδην ΝΑ,Β,С,D [15%] NU || αιδον HF

² το κατο σαρκα αναστησειν τον χριστον **f⁵** (D) (96.1%) HF,RP,OC,TR,CP || 456 (1.6%)

|| --- ΝΑ,Β,С (2.3%) NU (There are a number of variations scattered about: αναστησει 2.3%, αναστησαι 5%, + τε 6.1%, + και 5.6%).

³ τον θρονον **f⁵** [70%] HF,RP,OC,TR,CP || τον θρονον ΝΑ,Β,С,D [10%] NU || 2 [20%]

⁴ ου **f⁵** [71%] HF,RP,OC,TR || ουκ [27%] CP || ουτε ΝΑ,Β,С,D [2%] NU (The choice ου/ουκ is governed by the following letter.)

⁵ κατελειφθη η ψυχη αυτου **f⁵** (68.7%) HF,RP,OC,TR || κατεληφθη 234 (1.8%) || εγκατελειφθη 234 (23.1%) CP || εγκατεληφθη 234 (4.1%) || εγκατελειφθη (Ν)Α(Β,С,D) (1.8%) NU || two other variants (0.5%)

⁶ αδον **f⁵** A,C,D [90%] RP,OC,TR,CP || αδην ΝB [10%] NU || αιδον HF

⁷ ουδε **f⁵** B [92%] HF,RP,OC,TR,CP || ουτε ΝΑ,С,D [8%] NU

⁸ αγιου πνευματος **f⁵** D [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 2 τον 1 ΝΑ,Β,С [5%] NU

⁹ νυν **f⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝΑ,Β,С [4%] NU

¹⁰ υμεις **f⁵** ΝΑ(C) [99.5%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 και B(D)[NU]

¹¹ ο **f⁵** A,C [95%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- ΝB(D) [5%]

¹² και *rell* || --- [2%] some TRs

¹³ και χριστον αυτον **f⁵** [94%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 ΝΑ,Β,С [4%] NU || 12 D [2%]

¹⁴ ο θεος εποιησεν **f⁵** A,C,D [99%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 ΝB [1%] NU

The reaction

37 Ἀκούσαντες δὲ κατενύγησαν τῇ καρδίᾳ,¹ εἰπόν τε πρὸς τὸν Πέτρον καὶ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους, “Τί ποιήσομεν,² ἄνδρες ἀδελφοί?”

38 Εἶπεν δὲ Πέτρος πρὸς αὐτούς: “Μετανοήσατε³ καὶ βαπτισθήτω, ἔκαστος ὑμῶν, ἐπὶ τῷ ὄνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν,⁴ καὶ λήψεσθε⁵ τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. 39 Ὅμιν γάρ ἐστιν ἡ ἐπαγγελία, καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν, καὶ πᾶσιν τοῖς εἰς μακράν—ὅσους ἀν προσκαλέσηται Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν.” 40 Ἐτέροις τε λόγοις πλείοσιν διεμαρτύρατο⁶ καὶ παρεκάλει⁷ λέγων, “Σώθητε ἀπὸ τῆς γενεᾶς τῆς σκολιᾶς ταύτη!”

The beginning of the Church

41 Οἱ μὲν οὖν ἀσμένως⁸ ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ ἐβαπτίσθησαν, καὶ προσετέθησαν⁹ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχαὶ ὥσει τρισχίλιαι. 42 Ἡσαν δὲ προσκαρτεροῦντες τῇ διδαχῇ τῶν ἀποστόλων καὶ τῇ κοινωνίᾳ, καὶ¹⁰ τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου καὶ ταῖς προσευχαῖς. 43 Ἐγένετο¹¹ δὲ πάσῃ ψυχῇ φύσις—πολλά τε τέρατα καὶ σημεῖα διὰ τῶν ἀποστόλων ἐγίνετο.¹²

All things in common

44 Πάντες δὲ οἱ πιστεύοντες¹³ ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ εἶχον ἄπαντα κοινά· 45 καὶ τὰ κτήματα καὶ τὰς ὑπάρξεις ἐπίπρασκον καὶ διεμέριζον αὐτὰ

¹ τῇ καρδίᾳ **f⁵D** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || την καρδιαν **NA,B,C** [2%] NU

² ποιησομεν **f⁵D** [60%] RP,OC,TR || ποιησωμεν **NA,B,C** [40%] HF,CP,NU

³ ειπεν δε πετρος προς αυτους μετανοησατε **f⁵** [20%] || ~ 32 ειφη 456 [72%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 32456 φησιν **NA,C** [2%] [NU] || ~ 32456 B || ~ 3245 φησιν 6 D || five further variants [5%]

⁴ αμαρτιων **f⁵D** (95.3%) HF,RP,OC,TR,CP || 1 υμων (1.4%) || των 1 υμων **NA,B(C)** (1.8%) NU || των 1 (1.6%)

⁵ ληψεσθε **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || λημψεσθε **A,B,NU** || λημψεσθαι **NC,D** [1%] || ληψεσθαι [3%]

⁶ διεμαρτυρατο **f⁵** **NA,B(C)D** [45%] NU || διεμαρτυρετο [55%] HF,RP,OC,TR,CP (Aorist or Imperfect? The immediately following verb presumably exerted pressure.)

⁷ παρεκαλει **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 αυτους **NA,B,C,D** [4%] NU || 1 αυτοις [1%]

⁸ ασμενως **f⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **NA,B,C,D** [3%] NU

⁹ προσετεθησαν **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 εν **NA,B,C,D** [5%] NU

¹⁰ και **f⁵** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **NA,B,C,D** [2%] NU

¹¹ εγενετο **f⁵** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || εγινετο **NA(B,C,D)** [2%] NU

¹² εγινετο **f⁵B,D** (88.1%) HF,RP,OC,TR,CP,NU (εγενετο [15%], εγενετο B,C,D) || 1 εν (εις 1.8%) ιερουσαλημ φοβος τε ην μεγας επι παντας (+αυτους 3.2%) **NA,C** (7.2%) || 1234567 (1.8%) || 123 (2.3%) || two other readings (0.7%)

¹³ πιστευοντες **f⁵A,C,D** [88%] HF,RP,OC,TR,NU || πιστευσαντες **NB** [12%] CP

πᾶσιν καθότι ὅν τις χρείαν εἶχεν. **46** Καθ' ἡμέραν¹ τε προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ιερῷ, κλῶντες τε κατ' οἶκον ἄρτον· μετελάμβανον τροφῆς ἐν ἀγαλλιάσει καὶ ἀφελότητι καρδίας, **47** αἰνοῦντες τὸν Θεὸν καὶ ἔχοντες χάριν πρὸς ὅλον τὸν λαόν. Ὁ δὲ Κύριος προσετίθει² τοὺς σωζόμενους καθ' ἡμέραν τῇ ἐκκλησίᾳ.³

A man lame from birth

3 Ἐπὶ τὸ αὐτὸ δὲ Πέτρος⁴ καὶ Ἰωάννης ἀνέβαινον εἰς τὸ ιερὸν ἐπὶ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς (τὴν ἐνάτην).⁵ **2** Καί τις ἀνὴρ, χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρχων, ἐβαστάζετο (ὸν ἐτίθουν καθ' ἡμέραν πρὸς τὴν θύραν τοῦ ιεροῦ, τὴν λεγομένην Ὦραίαν, τοῦ αἵτεν ἐλεημοσύνην παρὰ τῶν εἰσπορευομένων εἰς τὸ ιερόν), **3** ὃς, ιδὼν Πέτρον καὶ Ἰωάννην μέλλοντας εἰσιέναι εἰς τὸ ιερὸν, ἡρώτα ἐλεημοσύνην.⁶

Peter heals him

4 Ατενίσας δὲ Πέτρος εἰς αὐτὸν, σὺν τῷ Ἰωάννῃ, εἶπεν, “Βλέψον εἰς ἡμᾶς”. **5** Ο δὲ ἐπεῖχεν αὐτοῖς, προσδοκῶν τι παρ' αὐτῶν λαβεῖν. **6** Εἶπεν δὲ Πέτρος: “Ἄργυριον καὶ χρυσίον οὐχ ὑπάρχει μοι, ὃ δὲ ἔχω, τοῦτο σοι δίδωμι. Ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου, ἔγειραι καὶ⁷ περιπάτει!” **7** Καὶ πιάσας αὐτὸν τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἤγειρεν⁸ παραχρῆμα δὲ ἐστερεώθησαν αὐτοῦ αἱ βάσεις⁹ καὶ τὰ σφυρά.¹⁰ **8** Καὶ ἐξαλλόμενος ἔστη καὶ περιεπάτει! Καὶ εἰσῆλθεν σὺν αὐτοῖς εἰς τὸ ιερὸν, περιπατῶν καὶ ἀλλόμενος καὶ αἰνῶν τὸν Θεόν. **9** Καὶ εἶδεν αὐτὸν πᾶς ὁ λαὸς¹¹ περιπατοῦντα καὶ αἰνοῦντα τὸν Θεόν. **10** ἐπεγίνωσκόν τε¹² αὐτὸν—ὅτι οὗτος¹³ ἦν ὁ πρὸς τὴν ἐλεημοσύνην καθήμενος ἐπὶ τῇ Ὦραίᾳ Πύλῃ τοῦ ιεροῦ—καὶ ἐπλήσθησαν θάμβους καὶ ἐκστάσεως ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι αὐτῷ.

¹ Φ⁵ [40%] accent καθημεραν as one word, but since the meaning evidently remains the same I stay with the conventional spelling. This statement obtains throughout. Since the *theta* signals aspiration, there is no ambiguity; the scribes were just saving ink.

² προσετίθει *reI* || προσετίθη [20%]

³ τῇ εκκλησίᾳ Φ⁵ (D) [97.1%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C (2.9%) NU

⁴ δε πετρος Φ⁵ (D) [89.2%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 ΝA,B,C (7.6%) NU || 2 (3.1%)

⁵ ενατην Φ⁵ ΝA,B,C(D) [70%] HF,RP,OC,NU || εννατην [30%] TR,CP

⁶ ελεημοσυνην Φ⁵ (D) [94%] HF,RP,OC,CP || 1 λαβειν ΝA,B,C [6%] TR,NU

⁷ εγειραι και Φ⁵ C [70%] RP,TR,CP || εγειρε 2 A [30%] HF,OC[NU] || --- ΝB,D

⁸ ηγειρεν Φ⁵ (D) [97%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 αυτον ΝA,B,C [3%] NU

⁹ αυτου αι βασεις Φ⁵ D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 (Ν)A,B,C [3%] NU

¹⁰ σφυρα Φ⁵ D [95%] HF,RP,OC,TR,CP || σφυδρα ΝA,B,C [1%] NU || σφυρια [4%]

¹¹ αυτον πας ο λαος Φ⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 2341 ΝA,B,C,D [3%] NU

¹² τε Φ⁵ [98%] HF,RP,OC,TR,CP || δε ΝA,B,C [2%] NU || ται D

¹³ ουτος Φ⁵ B,D [98%] HF,RP,OC,TR,CP || αυτος ΝA,C [2%] NU

Peter preaches

11 Κρατοῦντος δὲ τοῦ ἱαθέντος χωλού¹ τὸν Πέτρον καὶ² Ἰωάννην, συνέδραμεν πρὸς αὐτοὺς πᾶς ὁ λαὸς³ ἐπὶ τῇ στοᾷ, τῇ καλουμένῃ Σολομῶντος,⁴ ἔκθαμβοι. 12 Ἰδὼν δὲ⁵ Πέτρος ἀπεκρίνατο πρὸς τὸν λαόν: “Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, τί θαυμάζετε ἐπὶ τούτῳ,⁶ ἢ ἡμῖν τί ἀτενίζετε ὡς ἴδιᾳ δυνάμει ἢ εὑσεβείᾳ πεποιηκόσιν τοῦ περιπατεῖν αὐτόν? 13 Ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ⁷ καὶ⁸ Ἰσαὰκ καὶ⁹ Ἰακώβ, ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, ἐδόξασεν τὸν Παῦλα αὐτοῦ Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς μὲν¹⁰ παρεδώκατε· καὶ ἡρνήσασθε αὐτὸν¹¹ κατὰ πρόσωπον Πιλάτου, κρίναντος ἐκείνου ἀπολύειν. 14 Ὅμεις δὲ τὸν Ἅγιον καὶ Δίκαιον ἡρνήσασθε, καὶ ἡτήσασθε ἄνδρα φονέα χαρισθῆναι ὑμῖν, 15 τὸν δὲ Ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ἀπεκτείνατε, ὃν ὁ Θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, οὗ ἡμεῖς μάρτυρες ἐσμεν. 16 Καὶ ἐπὶ τῇ πίστει τοῦ ὄντος αὐτοῦ, τοῦτον ὃν θεωρεῖτε καὶ οἴδατε ἐστερέωσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Καὶ ἡ πίστις ἡ δι’ αὐτοῦ ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ὄλοκληρίαν ταύτην ἀπέναντι πάντων ὑμῶν.

17 “Καὶ νῦν, ἀδελφοί, οἶδα ὅτι κατὰ ἄγνοιαν ἐπράξατε, ὕσπερ καὶ οἱ ἄρχοντες ὑμῶν. 18 Ὁ δὲ Θεὸς ἡ προκατήγγειλεν διὰ στόματος πάντων τῶν προφητῶν αὐτοῦ, παθεῖν τὸν Χριστόν,¹² ἐπλήρωσεν οὕτως. 19 Μετανοήσατε οὖν, καὶ ἐπιστρέψατε, εἰς τὸ ἔξαλειφθῆναι¹³ ὑμῶν τὰς ἀμαρτίας, ὅπως ἂν ἔλθωσιν καιροὶ ἀναψύξεως ἀπὸ προσώπου τοῦ¹⁴ Κυρίου 20 καὶ

¹ τοι ιαθέντος χωλού **f⁵** (88.8%) HF,RP,OC,TR,CP || αυτους Ν(A)B,C,057 (10.8%) NU || two other readings D (0.4%)

² καὶ **f⁵C(D)** (91.3%) HF,RP,OC,TR,CP || 1 τον ΝA,B,057 (8.7%) NU

³ προς αυτους (αυτον 2%) πας ο λαος **f⁵** (91.9%) HF,RP,OC,TR,CP || ~ 34512 ΝA,B,C (7.4%) NU || three other readings D (0.7%)

⁴ σολομωντος (A) **reII** || σολομωνος D [5%] CP

⁵ δε **f⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 ο ΝA,B,C,D,057^v [4%] NU

⁶ τουτω **reII** || τουτο [25%]

⁷ ἀβρααμ **f⁵** [50%] || ἀβρααμ [50%] RP,HF,OC,CP,TR,NU (This name is aspirated throughout the book, and the statement of evidence also obtains throughout the book.) [When Jehovah changed Abram’s name to Abraham (Genesis 17:5) the intervocalic aspiration in Hebrew is adequately represented in English by ‘h’; but so far as I know, there is no way in Greek to indicate intervocalic aspiration within a word—the only alternative to losing the aspiration altogether would be to place it at the beginning of the word.]

⁸ καὶ **f⁵B** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 ο θεος ΝC [5%] [NU] || 1 θεος A,D

⁹ καὶ **f⁵B** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 ο θεος ΝC [3%] [NU] || 1 θεος A,D

¹⁰ μεν **f⁵** ΝA,B,C [85%] HF,RP,OC,NU || --- D [15%] CP,TR

¹¹ αυτον **f⁵D** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C [3%] NU

¹² αυτου παθειν τον χριστον **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 2341 (Ν)B(C)D [4%] NU || 234 [1%] || 1 A

¹³ εξαλειφθηναι **reII** || εξαληφθηναι [12%] || εξαλιφθηναι ΝB,C [2

¹⁴ του **reII** || --- [10%]

ἀποστείλη τὸν προκεχειρισμένον¹ ὑμῖν Χριστὸν, Ἰησοῦν,² 21 ὃν δεῖ οὐρανὸν μὲν δέξασθαι ὅχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως πάντων, ὃν ἐλάλησεν ὁ Θεὸς διὰ στόματος πάντων τῶν³ ἀγίων αὐτοῦ προφητῶν ἀπ' αἰώνος.⁴

22 “Μωϋσῆς⁵ μὲν γὰρ πρὸς τοὺς πατέρας εἶπεν⁶ ὅτι ‘Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν⁷ ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὃς ἔμε. Αὐτοῦ ἀκούσεσθε,⁸ κατὰ πάντα ὅσα ἂν λαλήσῃ⁹ πρὸς ὑμᾶς. 23 Ἔσται δὲ, πᾶσα ψυχὴ ἡτις ἀν¹⁰ μὴ ἀκούσῃ τοῦ Προφήτου ἐκείνου ἐξολοθρευθῆσεται¹¹ ἐκ τοῦ λαοῦ.’

24 “Καὶ πάντες δὲ οἱ προφῆται, ἀπὸ Σαμουὴλ καὶ τῶν καθεξῆς, ὅσοι ἐλάλησαν, καὶ προκατήγειλαν¹² τὰς ἡμέρας ταύτας. 25 Ὅμεις ἐστε¹³ νίοὶ τῶν προφητῶν, καὶ τῆς διαθήκης ἡς διέθετο ὁ Θεὸς πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν,¹⁴ λέγων πρὸς Αἴβραάμ, ‘Καὶ ἐν¹⁵ τῷ σπέρματί σου ἐνευλογηθήσονται¹⁶ πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῆς γῆς’. 26 Ὅμην πρώτον ὁ Θεὸς, ἀναστήσας¹⁷ τὸν Παΐδα αὐτοῦ Ἰησοῦν,¹⁸ ἀπέστειλεν αὐτὸν εὐλογοῦντα ὑμᾶς, ἐν τῷ ἀποστρέφειν ἕκαστον ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν.”

¹ προκεχειρισμενον *re//* || προκεκηρυγμενον TR || five further spellings A,C [5%]

² χριστον ιησουν **f^s** NBD [75%] HF,RP,OC,NU || ~ 21 A,C [25%] CP,TR

³ παντων των **f^s** [85%] HF,RP,CP || 2 ΝA,B,C,D [10%] NU || 1 [5%] OC,TR

⁴ αυτον προφητων απ αιωνος **f^s** (80.8%) HF,RP,OC,TR,CP || 12 των 34 (3.8%) || ~ 2134 (3.2%) || ~ 3412 ΝA,B,C (5.4%) NU || ~ των 3412 (2.5%) || ~ 1 των 342 (2.7%) || four other variants D (1.6%)

⁵ μωυσης **f^s** A,B,C,D [70%] OC,NU || μωσης Ν [30%] HF,RP,TR,CP

⁶ γαρ προς τους πατερας ειπεν **f^s** (80.8%) HF,RP,OC,TR,CP || ~ 5234 (5.9%) || 1234 ημων 5 (4.3%) || 1234 ημων 5 (2%) || ~ 5234 ημων D (2.7%) || 1234 (0.2%) || 5 ΝA,B,C (4.1%) NU

⁷ ημων **f^s** ΝC [60%] HF,RP || ημων A,D [40%] OC,TR,CP,NU || --- B

⁸ ακουσεσθε *re//* || ακουσεσθαι C,D [10%]

⁹ λαληση *re//* || λαλησει C [10%]

¹⁰ αν **f^s** B,D [35%] TR || εαν ΝA,C [65%] HF,RP,OC,CP,NU

¹¹ εξολοθρευθησεται **f^s** Ν [99%] HF,RP,OC,TR,CP || εξολεθρευθησεται A,B,C,D [1%] NU

¹² προκατηγειλαν **f^s** [25%] TR || κατηγειλαν (Ν)A,B,C(D) [75%] HF,RP,OC,CP,NU

¹³ εστε **f^s** D [75%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 οι ΝA,B,C,0165 [25%] NU

¹⁴ ημων **f^s** ΝC,D,0165 [88%] HF,RP,OC,TR,CP || ημων A,B [12%] NU

¹⁵ εν *re//* || --- 0165 [5%] TR

¹⁶ ενευλογηθησονται **f^s** ΝD,0165 [95%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || επευλογηθησονται C || ευλογηθησονται A,B [2%]

¹⁷ ο θεος αναστησας **f^s** A,D [87%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 ΝB,C,0165 [3%] NU || 3 [10%]

¹⁸ ιησουν **f^s** A [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝB,C,D,0165 [4%] NU

Peter and John arrested

4 Λαλούντων δὲ αὐτῶν πρὸς τὸν λαὸν, ἐπέστησαν αὐτοῖς οἱ ἱερεῖς καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ καὶ οἱ Σαδδουκαῖοι, 2 διαπονούμενοι διὰ τὸ διδάσκειν αὐτοὺς τὸν λαὸν καὶ καταγγέλλειν¹ ἐν τῷ Ἰησοῦν τὴν ἀνάστασιν τῶν² νεκρῶν. 3 Καὶ ἐπέβαλον³ αὐτοῖς τὰς χειρας καὶ ἔθεντο⁴ εἰς τήρησιν εἰς τὴν αὔριον, ἥν γὰρ ἐσπέρα ἦδη. 4 (Πολλοὶ δὲ τῶν ἀκουσάντων τὸν λόγον ἐπίστευσαν, καὶ ἐγενήθη ὁ⁵ ἀριθμὸς τῶν ἀνδρῶν ὡσεὶ⁶ χιλιάδες πέντε.) 5 Ἐγένετο δὲ ἐπὶ τὴν αὔριον συναχθῆναι αὐτῶν τοὺς ἄρχοντας, καὶ⁷ πρεσβυτέρους καὶ⁸ γραμματεῖς, ἐν⁹ Ἱερουσαλήμ, 6 καὶ Ἀνναν τὸν ἀρχιερέα, καὶ Καϊάφαν καὶ Ἰωάννην καὶ Ἀλέξανδρον,¹⁰ καὶ ὅσοι ἦσαν ἐκ γένους ἀρχιερατικοῦ. 7 Καὶ στήσαντες αὐτοὺς ἐν¹¹ μέσῳ ἐπυνθάνοντο: “Ἐν ποίᾳ δυνάμει, ἥ ἐν ποίῳ ὀνόματι ἐποίησατε τοῦτο ὑμεῖς?”

Peter's defense

8 Τότε Πέτρος, πλησθεὶς Πνεύματος Ἅγιου, εἶπεν πρὸς αὐτούς: “Ἄρχοντες τοῦ λαοῦ καὶ πρεσβύτεροι τοῦ Ἰσραὴλ:¹² 9 Εἰ ὑμεῖς σήμερον ἀνακρινόμεθα ἐπὶ εὐεργεσίᾳ ἀνθρώπου ἀσθενοῦς, ἐν τίνι οὖτος σέσωσται,¹³ 10 γνωστὸν ἐστω πᾶσιν ὑμῖν, καὶ παντὶ τῷ λαῷ Ἰσραὴλ, ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε, ὃν ὁ Θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, ἐν τούτῳ οὖτος παρέστηκεν ἐνώπιον ὑμῶν ὑγίης. 11 Οὗτός ἐστιν ‘ὁ λίθος ὁ ἔξουθενηθεὶς ὑφ’ ὑμῶν, τῶν οἰκοδομούντων,¹⁴ ὁ γενόμενος εἰς κεφαλὴν γωνίας’. 12 Καὶ, οὐκ ἐστιν ἐν ἄλλῳ¹⁵

¹ καταγγέλλειν *reI* || καταγγελειν CP

² τῶν *f⁵D,0165 [90%]* HF,RP,OC,CP || την εκ ΝA,B,C [10%] TR,NU

³ επεβαλον *reI* || επεβαλλον [12%] || επειβαλοντες D

⁴ εθεντο *reI* || 1 αυτονυς A,C [10%]

⁵ ο *f⁵A [99%]* HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- ΝB(D)0165 [1%]

⁶ ωσει *f⁵[96%]* HF,RP,OC,TR,CP || ως B,D,0165 [2%] [NU] || --- ΝA [2%]

⁷ καὶ *f⁵[85%]* HF,RP,TR,CP || 1 τους ΝA,B,0165 [15%] OC,NU || 1 οι D

⁸ καὶ *f⁵D,0165 [96%]* HF,RP,OC,TR,CP || 1 τους ΝA,B [4%] NU

⁹ εν *f⁵A,B,D [30%]* NU || εις Ν0165 [70%] HF,RP,OC,TR,CP

¹⁰ ανναν τὸν ἀρχιερεα καὶ καιαφαν καὶ ιωαννην καὶ αλεξανδρον *f⁵[97%]* HF,RP,OC,TR,CP || αννας ο αρχιερευς και καιαφας και ιωαννης και αλεξανδρος ΝA,B(D)(0165) [3%] NU

¹¹ εν *f⁵D,0165 [90%]* HF,RP,CP || 1 τω ΝA,B [10%] OC,TR,NU

¹² του ισραηλ *f⁵D (97.3%)* HF,RP,OC,TR,CP || 1 λαου (0.5%) || 1 λαου 2 (0.5%)

|| --- ΝA,B,0165 (1.8%) NU

¹³ σεσωσται *f⁵B,D,0165 [98%]* HF,RP,OC,TR,CP || σεσωται ΝA [1%] NU || σεσωστε [1%]

¹⁴ οικοδομουντων *f⁵[95%]* HF,RP,OC,TR,CP || οικοδομων ΝA,B,D,0165 [5%] NU

¹⁵ αλλω *reI* || 1 ev [10%] CP

οὐδενὶ ἡ σωτηρία, οὐδὲ¹ γὰρ ὄνομά ἔτερόν ἐστιν² ὑπὸ τὸν οὐρανὸν,³ τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς.”

Rulers impressed

13 Θεωροῦντες δὲ τὴν τοῦ Πέτρου παρρησίαν καὶ Ἰωάννου, καὶ καταλαβόμενοι ὅτι ἀνθρωποι ἀγράμματοί εἰσιν καὶ ἴδιωται, ἐθαύμαζον· ἐπεγίνωσκόν τε αὐτοὺς ὅτι σὺν τῷ Ἰησοῦ ἦσαν. 14 Τὸν δὲ⁴ ἀνθρωπὸν βλέποντες σὺν αὐτοῖς ἐστῶτα⁵ τεθεραπευμένον, οὐδὲν εἶχον ἀντειπεῖν. 15 Κελεύσαντες δὲ αὐτοὺς ἔξω τοῦ συνεδρίου ἀπελθεῖν συνέβαλλον⁶ πρὸς ἀλλήλους 16 λέγοντες: “Τί ποιήσομεν⁷ τοῖς ἀνθρώποις τούτοις? Ὅτι μὲν γὰρ γνωστὸν σημεῖον γέγονεν δι’ αὐτῶν, πᾶσιν τοῖς κατοικοῦσιν Ἱερουσαλήμ φανερὸν, καὶ οὐ δυνάμεθα ἀρνήσασθαι.⁸ 17 Άλλ’ ἵνα μὴ ἐπὶ πλειον διανεμηθῇ εἰς τὸν λαόν, ἀπειλῇ⁹ ἀπειλησώμεθα¹⁰ αὐτοῖς¹¹ μηκέτι λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὄνόματι τούτῳ μηδενὶ ἀνθρώπῳ.”¹²

They are forbidden to use the name ‘Jesus’

18 Καὶ καλέσαντες αὐτοὺς, παρήγγελαν αὐτοῖς¹³ τὸ καθόλου μὴ φθέγγεσθαι μηδὲ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὄνόματι τοῦ Ἰησοῦ. 19 Ο δὲ Πέτρος καὶ Ἰωάννης ἀποκριθέντες πρὸς αὐτοὺς εἶπον:¹⁴ “Εἰ δίκαιον ἐστιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὑμῶν ἀκούειν μᾶλλον ἢ τοῦ Θεοῦ, κρίνατε. 20 Οὐ δυνάμεθα γὰρ ἡμεῖς, ἂν εἴδομεν¹⁵ καὶ ἂν¹⁶ ἡκούσαμεν, μὴ λαλεῖν.” 21 Οἱ δὲ προσαπειλησάμενοι ἀπέλυσαν αὐτούς, μηδὲν εὑρίσκοντες τὸ πῶς κολάσονται¹⁷ αὐτούς, διὰ τὸν λαόν, ὅτι πάντες ἐδόξαζον τὸν Θεόν ἐπὶ τῷ

¹ οὐδε **f^{s5}** ΝA,B,0165 [30%] OC,NU || οὐτε [70%] HF,RP,TR || οὐδεν CP || ου D

² ονομα ετερον εστιν **f^{s5}** A,0165 [20%] CP || ~ 132 B [80%] HF,RP,OC,TR,NU || ~ 213 Ν || ~ 321 D

³ υπο τὸν ουρανὸν **f^{s5}** ΝA,B,D,0165 [40%] HF,OC,TR,CP,NU || --- [60%] RP

⁴ δε **f^{s5}** [75%] HF,RP,OC,TR,CP || τε ΝA,B [25%] NU || --- D

⁵ εστωτα **f^{s5}** [20%] || 1 τον ΝA,B,D [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU [Verse 14 begins with the article, so it is superfluous here.]

⁶ συνεβαλλον **f^{s5}** ΝA,B [95%] HF,RP,OC,NU || συνεβαλον D [5%] CP,TR

⁷ ποιησομεν **f^{s5}** D [70%] RP,OC,TR,CP || ποιησωμεν ΝA,B [30%] HF,NU

⁸ αρνησασθαι **f^{s5}** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || αρνεισθαι (ΝA)B(D) [3%] NU

⁹ απειλη **f^{s5}** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,D [3%] NU

¹⁰ απειλησωμεθα **f^{s5}** ΝA,B [60%] HF,OC,TR,CP,NU || απειλησομεθα (D) [40%] RP

¹¹ αυτοις *re//* || αυτονς [12%] || ουτοις D

¹² ανθρωπω **f^{s5}** [35%] CP || ανθρωπων ΝA,B [65%] HF,RP,OC,TR,NU

¹³ αυτοις **f^{s5}** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,D,0165^v [5%] NU

¹⁴ προς αυτοις ειπον **f^{s5}** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 ΝA,D [4%] NU || ~ ειπαν 12 B [1%] || ~ ειπεν 12 0165

¹⁵ ειδομεν *re//* || ειδαμεν ΝA,B(D) [2%] NU || ειδωμεν [10%]

¹⁶ α **f^{s5}** [20%] || --- ΝA,B,D [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU [What they saw and what they heard were not the same things.]

¹⁷ κολασονται **f^{s5}** [98%] HF,RP,OC,CP || κολασωνται ΝA,D [2%] TR,NU || κολασωσιν B

γεγονότι· 22 ἐτῶν γὰρ ἦν πλειόνων τεσσαράκοντα¹ ὁ ἄνθρωπος ἐφ' ὃν ἐγεγόνει² τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ίάσεως.

The reaction of the believers

23 Ἀπολυθέντες δὲ ἥλθον πρὸς τοὺς ιδίους καὶ ἀνήγγειλαν³ ὅσα πρὸς αὐτοὺς οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι εἶπον.⁴ 24 Οἱ δὲ ἀκούσαντες ὁμοθυμαδὸν ἦραν φωνὴν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ εἶπον:⁵ “Δέσποτα, σὺ ὁ Θεὸς,⁶ ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς· 25 διὰ⁷ στόματος Δαυὶδ⁸ παιδός σου εἰπών: “Ινα τί ἐφρύαξαν ἔθνη καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά? 26 Παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸν, κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ.” 27 Συνήχθησαν γὰρ ἐπ' ἀληθείας¹⁰ ἐπὶ τὸν ἄγιον Παῦλον σου Ἰησοῦν, ὃν ἔχρισας, Ἡρῷδης τε καὶ Πόντιος Πιλάτος, σὺν ἔθνεσιν καὶ λαοῖς Ἰσραήλ, 28 ποιῆσαι ὅσα ἡ χείρ σου καὶ ἡ βουλή σου¹¹ προώρισεν γενέσθαι. 29 Καὶ τὰ νῦν, Κύριε, ἐπιδε ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν, καὶ δὸς τοῖς δούλοις σου μετὰ παρρησίας πάσης λαλεῖν τὸν λόγον σου, 30 ἐν τῷ τὴν χεῖρά σου ἐκτείνειν σε¹² εἰς ἵασιν, καὶ σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τοῦ ὄντος τοῦ ἀγίου Παιδός σου Ἰησοῦν.” 31 Καὶ δεηθέντων αὐτῶν, ἐσαλεύθη ὁ τόπος ἐν φῷ ἥσαν συνηγμένοι, καὶ ἐπλήσθησαν ἄποντες Πνεύματος Ἅγιου¹³ καὶ ἐλάλουν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ μετὰ παρρησίας.

The young Church consolidates

32 Τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ¹⁴ καρδία καὶ ἡ¹ ψυχὴ μία· καὶ οὐδὲ εἰς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ² ἔλεγεν ἴδιον εἶναι, ἀλλ’ ἦν αὐτοῖς

¹ τεσσαράκοντα **f⁵** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || τεσσεράκοντα ΝA,B [2%] NU

² εγεγονει **f⁵** ΝA [99%] HF,RP,OC,TR,CP || γεγονει B,D [1%] NU

³ ανηγγειλαν **f⁵** (Ν) [25%] || απηγγειλαν A,B [75%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁴ ειπον *rell* || ειπαν ΝB,D [2%] NU

⁵ ειπον *rell* || ειπαν ΝA,B,D [10%] NU

⁶ ο θεος **f⁵** D [98%] HF,RP,TR,CP || --- ΝA,B [2%] OC,NU

⁷ ο **f⁵** (D) (91.9%) HF,RP,OC,TR,CP || 1 του πατρος ημων ΝA,B (8.1%) NU

⁸ δια **f⁵** (91.3%) HF,RP,OC,TR,CP || 1 πνεύματος αγιου ΝA,B(D) (8.3%) NU || two other readings (0.4%)

⁹ δαυιδ **f⁵** ΝA,B,D (74.7%) HF,RP,OC,NU || 1 του (25.1%) CP(TR) || one other reading (0.2%)

¹⁰ αληθειας **f⁵** [90%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 εν τῃ πολει (+ σου Α) ταυτη (Ν)(Α)B,D [10%] NU

¹¹ σου **f⁵** ΝD [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- A,B [2%]

¹² την χειρα σου εκτεινειν σε **f⁵** (Ν) [85%] HF,RP,OC,TR[NU] || 1234 D [13%] CP || 1245 B || ~ 1254 A [1%] || ~ 4123 σου P⁴⁵

¹³ πνεύματος αγιου **f⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ του 21 P⁸ΝA,B,D [3%] NU || του 1 του 2 P⁴⁵

¹⁴ η **f⁵** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁸ΝA,B,D [2%] NU

ἄπαντα κοινά. 33 (Καὶ δυνάμει μεγάλη³ ἀπεδίδουν οἱ ἀπόστολοι τὸ μαρτύριον⁴ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ.)⁵ Χάρις τε μεγάλη ἦν ἐπὶ πάντας αὐτούς, 34 οὐδὲ γὰρ ἐνδεής τις ἦν⁶ ἐν αὐτοῖς—ὅσοι γὰρ κτήτορες χωρίων ἡ οἰκιών ύπηρχον, πωλοῦντες ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν πιπρασκομένων 35 καὶ ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων· διεδίδοτο⁷ δὲ ἐκάστῳ καθότι ἄν⁸ τις χρείαν εἶχεν.

36 Ἰωσῆς⁹ δὲ, ὁ ἐπικληθεὶς Βαρνάβας ἀπὸ¹⁰ τῶν ἀποστόλων (ὅ ἔστιν, μεθερμηνεύμενον, ‘Υἱὸς παρακλήσεως’), Λευίτης, Κύπριος τῷ γένει, 37 ύπάρχοντος αὐτῷ¹¹ ἀγροῦ, πωλήσας ἤνεγκεν τὸ χρῆμα καὶ ἔθηκεν παρὰ¹² τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων.

Ananias and Sapphira

5 Ἀνὴρ δέ τις Ἄνανιας ὄνοματι, σὺν Σαπφείρᾳ¹³ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, ἐπώλησεν κτῆμα 2 καὶ ἐνοσφίσατο ἀπὸ τῆς τιμῆς,¹⁴ συνειδυίας¹⁵ καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ.¹⁶ καὶ ἐνέγκας μέρος τι παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων ἔθηκεν. 3 Εἶπεν δὲ¹⁷ Πέτρος: “Ἄνανια, διὰ τί ἐπλήρωσεν ὁ Σατανᾶς τὴν καρδίαν σου ψεύσασθαί σε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἁγιον καὶ νοσφίσασθαι σε¹⁸ ἀπὸ τῆς τιμῆς τοῦ χωρίου? 4 Οὐχὶ μένον σοι ἔμενεν, καὶ πραθὲν ἐν τῇ σῇ ἔξουσίᾳ ύπηρχεν? Τί ὅτι ἔθου ἐν τῇ καρδίᾳ σου τὸ πρᾶγμα τοῦτο? Οὐκ

¹ η **f⁵** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁸ΝΑ,B,D [2%] NU

² αυτῷ **f⁵** ΝΑ,B [64%] HF,OC,TR,CP,NU || αυτῶν [35%] RP || αυτοῦ P⁸D [1%]

³ δυναμει μεγαλη **f⁵** P⁸(Ν)Α,B,D [20%] NU || ~ 21 P^{45v} [80%] HF,RP,OC,TR,CP

⁴ οι αποστολοι το μαρτυριον **f⁵** A [30%] || ~ 3412 P^{8,45v}ΝΒ,D [70%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁵ του κυριου ιησου **f⁵** P⁸(B) (79.9%) HF,RP,OC,TR,NU || 123 χριστου D (16.1%) CP || ~ 3 χριστου

12 ΝΑ (0.9%) || ~ 3 χριστου 12 ηνων (1.8%) || 1 χριστου (0.7%) || three other variants (0.7%)

⁶ ην **f⁵** ΝΑ(B) (24.5%) NU || υπηρχεν P⁸D (74.8%) HF,RP,OC,TR,CP || two other readings (0.7%)

⁷ διεδιδοτο **f⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || διεδιδετο P⁸ΝΑ,B,D [3%] NU

⁸ καθοτι αν **f⁵** P⁸ΝΑ,B,D [45%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || καθο [40%] || καθο αν [10%] || two other variants [5%]

⁹ ιωσης **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ιωσηφ P⁸ΝΑ,B,D [5%] NU

¹⁰ απο **f⁵** P⁸ΝΑ,B [75%] HF,RP,OC,NU || υπο D [25%] CP,TR

¹¹ αυτω rell || αυτου [20%] CP

¹² παρα **f⁵** P^{8,57}Α,B,D [98%] HF,RP,OC,TR,CP || προς Ν [2%] NU

¹³ σαπφειρα **f⁵** B [40%] || σαπφειρη A [56%] HF,RP,OC,TR,CP || σαπφιρη NU || σαμφιρη Ν || σαφφυρα D || five further spellings [3%] (One minuscule saves NU from being a patchwork quilt.)

¹⁴ τιμης rell || 1 του κτηματος [12%]

¹⁵ συνειδυιας **f⁵** D [96%] HF,RP,OC,TR,CP || συνειδυης NU || συνιδυης A,B [1%] || συνιδυης Ν || four further spellings [3%]

¹⁶ αυτου **f⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝΑ,B(D) [3%] NU

¹⁷ δε **f⁵** D [96%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 o P⁸ΝΑ,B [4%] NU

¹⁸ σε **f⁵** D [85%] HF,RP || --- P⁸ΝΑ,B [15%] OC,TR,CP,NU

έψεύσω ἀνθρώποις ἀλλὰ τῷ Θεῷ.” **5** Άκούων δὲ ὁ¹ Ανανίας τοὺς λόγους τούτους, πεσὼν ἐξέψυξεν! (Καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα.)² **6** Άναστάντες δὲ οἱ νεώτεροι συνέστειλαν αὐτὸν καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν.

7 Ἐγένετο δὲ ώς ὡρῶν τριῶν διάστημα, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, μὴ εἰδυῖα τὸ γεγονός, εἰσῆλθεν. **8** Ἀπεκρίθη δὲ αὐτῇ³ ὁ⁴ Πέτρος, “Εἰπέ μοι εἰ τοσούτου τὸ χωρίον ἀπέδοσθε”. Ἡ δὲ εἶπεν, “Ναί, τοσούτου”. **9** Ο δὲ Πέτρος εἶπεν⁵ πρὸς αὐτήν: “Τί ὅτι συνεφωνήθη ὑμῖν πειράσαι τὸ Πνεῦμα Κυρίου? Ἰδοὺ, οἱ πόδες τῶν θαψάντων τὸν ἄνδρα σου ἐπὶ τῇ θύρᾳ, καὶ ἔξοισουσίν σε.” **10** Ἔπεσεν δὲ παραχρῆμα παρὰ⁶ τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ ἐξέψυξεν! Εἰσελθόντες δὲ οἱ νεανίσκοι εὗρον αὐτὴν νεκράν, καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς. **11** Καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐφ' ὅλην τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα.

The Apostles distinguish themselves

12 Διὰ δὲ τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων ἐγένετο⁷ σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τῷ λαῷ πολλά⁸ καὶ ἥσαν ὁμοθυμαδὸν ἄπαντες ἐν τῇ Στοᾷ Σολομῶνος.⁹ **13** Τῶν δὲ λοιπῶν οὐδεὶς ἐτόλμα κολλᾶσθαι αὐτοῖς, ἀλλ’ ἐμεγάλυνεν αὐτοὺς ὁ λαός. **14** Μᾶλλον δὲ προσετίθεντο πιστεύοντες τῷ Κυρίῳ, πλήθη¹⁰ ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, **15** ὥστε κατὰ¹¹ τὰς πλατείας ἐκφέρειν τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τιθέναι ἐπὶ κλινῶν¹² καὶ κραββάτων,¹³ ἵνα ἐρχομένου τοῦ¹⁴ Πέτρου κἀντα ἡ σκιὰ ἐπισκιάσῃ¹⁵ τινὶ αὐτῶν. **16** Συνήρχετο δὲ καὶ τὸ

¹ ο *reII* || --- D [25%] TR

² ταντα **f^s** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁸ΝΑ,B,D [3%] NU

³ αυτη **f^s** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || προς αυτην P⁸ΝΑ,B,D [4%] NU || two other variants [1%]

⁴ ο **f^s** P⁸νD [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝΑ,B [3%] NU

⁵ ειπεν **f^s** A [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁸ΝB,D [3%] NU

⁶ παρα **f^s** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || προς ΝΑ,B,D [2%] NU

⁷ εγενετο **f^s** [44%] TR || εγινετο Ν [55%] HF,RP,OC,CP,NU || εγεινετο Α,B,D [1%]

⁸ εν τω λαω πολλα **f^s** [85%] HF,RP,OC,TR,CP || ~4123 P⁴⁵ΝΑ,B,D [5%] NU || ~μεγαλα 123 [10%]

⁹ σολομωνος **f^s** B,D [75%] CP || σολομωντος P⁴⁵A [25%] HF,RP,OC,TR,NU || σαλομωντος Ν

¹⁰ πληθη *reII* || πληθος [12%]

¹¹ κατα **f^s** D [96%] HF,RP,OC,TR,CP || και εις ΝΑ,B [4%] NU

¹² κλινων **f^s** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || κλιναριων ΝΑ,B,D [3%] NU

¹³ κραββατων **f^s** [80%] HF,RP,TR,CP || κραβαττων ΝΑ,B,D [5%] OC,NU || κραβατων [15%]

¹⁴ του **f^s** [30%] || --- P⁴⁵ΝΑ,B,D [70%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹⁵ επισκιαση *reII* || επισκιασει Β [15%]

πλῆθος τῶν πέριξ πόλεων εἰς¹ Ἱερουσαλήμ, φέροντες ἀσθενεῖς καὶ ὄχλους μένους ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, καὶ² ἐθεραπεύοντο ὥπαντες.

Sadducees vs Apostles

17 Ἀναστὰς δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ πάντες οἱ σὺν αὐτῷ (ἢ οὓσα αἵρεσις τῶν Σαδδουκαίων).³ ἐπλήσθησαν ζήλου 18 καὶ ἐπέβαλον τὰς χειρὰς αὐτῶν⁴ ἐπὶ τὸν ἀποστόλους καὶ ἔθεντο αὐτοὺς ἐν τηρήσει δημοσίᾳ. 19 Ἄγγελος δὲ Κυρίου διὰ τῆς⁵ νυκτὸς ἤνοιξεν⁶ τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, ἔξαγαγών τε αὐτοὺς εἶπεν, 20 “Πορεύεσθε, καὶ σταθέντες λαλεῖτε ἐν τῷ ιερῷ τῷ λαῷ πάντα τὰ ρήματα τῆς ζωῆς ταύτης”. 21 Ἀκούσαντες δὲ εἰσῆλθον ὑπὸ τὸν ὅρθρον εἰς τὸ ιερὸν καὶ ἐδίδασκον.

Παραγενόμενος δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, συνεκάλεσαν τὸ συνέδριον, καὶ πᾶσαν τὴν γερουσίαν τῶν νιῶν Ἰσραὴλ, καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀχθῆναι αὐτούς. 22 Οἱ δὲ παραγενόμενοι ὑπηρέται⁷ οὐχ εὗρον αὐτούς ἐν τῇ φυλακῇ, ἀναστρέψαντες δὲ ἀπήγγειλαν, 23 λέγοντες ὅτι “Τὸ μὲν⁸ δεσμωτήριον εὔρομεν κεκλεισμένον ἐν⁹ πάσῃ ἀσφαλείᾳ, καὶ τοὺς φύλακας¹⁰ ἐστῶτας πρὸ¹¹ τῶν θυρῶν, ἀνοίξαντες δὲ ἔσω οὐδένα εὔρομεν!”¹² 24 Ὡς δὲ ἤκουσαν τοὺς λόγους τούτους ὃ τε ίερὲνς καὶ ὁ¹³ στρατηγὸς τοῦ ιεροῦ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς,¹⁴ διηπόρουν περὶ αὐτῶν τί ἀν γένοιτο τοῦτο.

25 Παραγενόμενος δέ τις ἀπήγγειλεν αὐτοῖς¹⁵ ὅτι “Ιδοὺ, οἱ ἄνδρες οὓς ἔθεσθε ἐν τῇ φυλακῇ εἰσὶν ἐν τῷ ιερῷ ἐστῶτες καὶ διδάσκοντες τὸν λαόν!” 26 Τότε ἀπελθὼν ὁ στρατηγὸς σὺν τοῖς ὑπηρέταις ἤγαγεν¹⁶ αὐτοὺς,

¹ εἰς f^{s5}D [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B [2%] NU || εν [3%]

² καὶ f^{s5}D [20%] || οιτινες ΝA,B [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

³ σαδδουκαιων rell || σαδδουκαιον CP

⁴ αυτων f^{s5} [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁵ΝA,B,D [3%] NU

⁵ της f^{s5} [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B(D) [3%] NU

⁶ ηνοιξεν f^{s5}B [99%] HF,RP,OC,TR,CP || ανοιξας ΝA [1%] NU || ανεωξαν D

⁷ παραγενομενοι υπηρεται f^{s5} ΝA,B [20%] NU || ~21 D [80%] HF,RP,OC,TR,CP

⁸ μεν f^{s5} [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,D [5%] NU

⁹ εν rell || επι CP

¹⁰ φυλακας rell || 1 εξω TR

¹¹ προ f^{s5} [97%] HF,RP,OC,TR,CP || επι ΝA,B,D [3%] NU

¹² ευρομεν rell || ευρωμεν [12%] || two other variants

¹³ ιερευς και ο f^{s5} (85.7%) HF,RP,OC,TR || αρχιερευς 23 (4.2%) CP || --- ΝA,B,D (9.3%) NU || two other variants (0.9%)

¹⁴ αρχιερεις rell || αρχιερευς CP

¹⁵ αυτοις rell || 1 λεγων [5%] TR,CP

¹⁶ ηγαγεν f^{s5}A,D [99%] HF,RP,OC,TR,CP || ηγεν ΝB [1%] NU

οὐ μετὰ βίας, ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαόν, ἵνα¹ μὴ λιθασθῶσιν. 27 Ἀγαγόντες δὲ αὐτοὺς ἔστησαν ἐν τῷ συνεδρίῳ· καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ ἀρχιερεὺς 28 λέγων: “Οὐ² παραγγελίᾳ παρηγγείλαμεν ὑμῖν μὴ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὄνόματι τούτῳ? Καὶ ἴδον, πεπληρώκατε τὴν Ἱερουσαλήμ τῆς διδαχῆς ὑμῶν, καὶ βούλεσθε ἐπαγαγεῖν ἐφ’ ἡμᾶς τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου τούτου!”

Apostles infuriate Sadducees

29 Ἀποκριθεὶς δὲ³ Πέτρος καὶ οἱ ἀπόστολοι εἶπον:⁴ “Πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις. 30 Ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ὑμῶν ἤγειρεν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς διεχειρίσασθε⁵ κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου. 31 Τοῦτον ὁ Θεὸς Ἀρχηγὸν καὶ Σωτῆρα ὕψωσεν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ,⁶ δοῦναι μετάνοιαν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ ἄφεσιν ἀμαρτιῶν. 32 Καὶ ὑμεῖς ἐσμεν αὐτοῦ⁷ μάρτυρες τῶν ὥρημάτων τούτων, καὶ τὸ Πνεῦμα δὲ⁸ τὸ Ἅγιον ὃ ἔδωκεν ὁ Θεὸς τοῖς πειθαρχοῦσιν αὐτῷ.”

Gamaliel counsels Sadducees

33 Οἱ δὲ ἀκούοντες⁹ διεπρίοντο καὶ ἐβούλευοντο¹⁰ ἀνελεῖν αὐτούς. 34 Ἀναστὰς δέ τις ἐν τῷ συνεδρίῳ (Φαρισαῖος ὄνόματι Γαμαλίηλ, νομοδιδάσκαλος τίμιος παντὶ τῷ λαῷ), ἐκέλευσεν ἔξω βραχὺ τι¹¹ τοὺς ἀποστόλους^{12,13} ποιῆσαι. 35 Εἶπέν τε πρὸς αὐτούς: “Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, προσέχετε ἑαυτοῖς ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, τί μέλλετε πράσσειν. 36 Πρὸ γὰρ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀνέστη Θευδᾶς, λέγων εἶναι τινα ἑαυτόν·¹⁴ φὶ προσεκλίθη¹⁵ ὀριθμὸς ἀνδρῶν¹⁶ ὡς¹ τετρακοσίων· ὃς ἀνηρέθη,

¹ ινα f^{s5} A [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝB,D [3%] NU

² ου f^{s5} D [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- ΝA,B [2%]

³ δε rell || 1 ο (D) [10%] TR

⁴ ειπον rell || ειπαν ΝA,B [2%] NU || ειπεν D

⁵ διεχειρισασθε rell || διεχειρησασθε [13%] CP || six other variants ΝA,D [3%]

⁶ αυτου f^{s5} A [99.5%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 του ΝB[NU]

⁷ εσμεν αυτου f^{s5} [91%] HF,RP,OC,TR,CP || εν αυτω B || 1 Ν(A)D [7%] NU || four other variants [2%]

⁸ δε f^{s5} [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁵ΝA,B,D [4%] NU

⁹ ακούοντες f^{s5} P⁴⁵ [32%] RP || ακουσαντες ΝA,B,D [68%] HF,OC,TR,CP,NU

¹⁰ εβούλευοντο f^{s5} ΝD [80%] HF,RP,OC,TR,CP || εβουλοντο Α,B [16%] NU || two other variants [4%]

¹¹ τι f^{s5} [60%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,D [40%] NU

¹² αποστολους f^{s5} (D) (98.7%) HF,RP,OC,TR,CP || ανθρωπους (P⁴⁵)ΝA,B (1.1%) NU || conflation (0.2%)

¹³ βραχυ τι τους αποστολους rell || ~ 3412 [35%]

¹⁴ εαυτον rell || 1 μεγαν (D) [3%] CP

¹⁵ προσεκλιθη f^{s5} ΝA,B [30%] OC,NU || προσεκληθη D [54%] HF,RP,CP || προσεκληθησαν C [1%] || προσεκοληθη [15%] TR

¹⁶ αριθμος ανδρων f^{s5} D [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 ΝA,B,C [5%] NU

καὶ πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ διελύθησαν καὶ ἐγένοντο εἰς οὐδέν. **37** Μετὰ τοῦτον ἀνέστη Ἰούδας ὁ Γαλιλαῖος, ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀπογραφῆς, καὶ ἀπέστησεν λαὸν ἰκανὸν² ὄπίσω αὐτοῦ. Κάκεινος ἀπώλετο, καὶ πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ διεσκορπίσθησαν. **38** Καὶ τὰ νῦν λέγω ὑμῖν, ἀπόστητε ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τούτων καὶ ἐάσατε³ αὐτούς· ὅτι ἐὰν ἦ
ἔξ ἀνθρώπων ἡ βουλὴ⁴ ἡ τὸ ἔργον τοῦτο, καταλυθήσεται. **39** εἰ δὲ ἐκ Θεοῦ
ἐστιν, οὐ δυνήσεσθε⁵ καταλῦσαι αὐτό⁶—μήποτε καὶ θεομάχοι εύρεθῆτε!”

Sadducees beat and threaten Apostles

40 Ἐπείσθησαν δὲ αὐτῷ, καὶ προσκαλεσάμενοι τὸν ἀποστόλους, δήραντες⁷ παρήγγειλαν μὴ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὄνόματι τοῦ Ἰησοῦν, καὶ ἀπέλυσαν αὐτούς.⁸ **41** Οἱ μὲν οὖν ἐπορεύοντο χαίροντες ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου, ὅτι κατηξιώθησαν ὑπὲρ τοῦ ὄνόματος τοῦ Χριστοῦ⁹ ἀτιμασθῆναι. **42** Πᾶσαν τε ἡμέραν, ἐν τῷ ἵερῷ καὶ κατ’ οἶκον, οὐκ ἐπαύοντο¹⁰ διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν.¹¹

Enter deacons

6 Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ταύταις, πληθυνόντων τῶν μαθητῶν, ἐγένετο γογγυσμὸς τῶν Ἑλληνιστῶν πρὸς τὸν Ἐβραίον, ὅτι παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χῆραι αὐτῶν. **2** Προσκαλεσάμενοι δὲ οἱ δώδεκα τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν εἶπον:¹² “Οὐκ ἀρεστόν ἐστιν ἡμᾶς, καταλείψαντας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, διακονεῖν τραπέζαις. **3** Ἐπισκέψασθε οὖν,¹³ ἀδελφοί, ἄνδρας ἔξ ὑμῶν μαρτυρούμένους ἐπτά, πλήρεις¹⁴ Πνεύ-

¹ ως **f⁵** A,B,C,D [20%] NU || ωσει Ν [80%] HF,RP,OC,TR,CP

² λαον ικανον **f⁵** [86%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 ΝA,B [9%] NU || 1 πολυν (C)D || ~ 21 [3%] || two other variants [1%]

³ εασατε **f⁵** D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || αφετε ΝA,B,C [3%] NU

⁴ βουλη **f⁵** [85%] HF,RP || 1 αυτη ΝA,B,C,D [15%] OC,TR,CP,NU

⁵ δυνησεσθε **f⁵** B [30%] NU || δυνησεσθαι ΝC,D [2%] || δυνασθε A [58%] HF,RP,OC,TR,CP || δυνασθαι [10%]

⁶ αυτο **f⁵** C [92%] HF,RP,OC,TR,CP || αυτους ΝA,B(D) [5%] NU || αυτω [3%]

⁷ δηραντες **f⁵** [40%] CP || δειραντες ΝA,B,C,D [60%] HF,RP,OC,TR,NU

⁸ αυτους **f⁵** D [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C [2%] NU

⁹ κατηξιωθησαν υπερ του ονοματος του χριστου **f⁵** [20%] || ~ 234561 [15%] || 12345 ιησου [3%] CP || ~ 2345 ιησου 1 [8%] HF,RP || ~ 234 αυτου 1 [15%] OC,TR || 1234 αυτου [5%] || 1234 ΝA,B,C [3%] NU || ~ 2345 κυριου ιησου 1 [10%] || ~ 2341 D [18%] || ~ 234 ιησου 1 [3%]

¹⁰ επαυοντο **reII** || επαυσαντο CP

¹¹ τον χριστον ιησουν **f⁵** ΝA,B [25%] NU || ~ 312 [67%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 κυριον 3 C [2%] || 1 κυριον 32 D || ~ 32 [6%]

¹² ειπον **reII** || ειπαν A,B,C [2%] NU

¹³ ουν **f⁵** C [98%] HF,RP,OC,TR,CP || δε ΝB [1%] NU || δη A || --- D

¹⁴ πληρεις **reII** || πληρης [15%]

ματος Ἅγιου¹ καὶ σοφίας, οὓς καταστήσομεν² ἐπὶ τῆς χρείας ταύτης. 4 Ἡμεῖς δὲ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου προσκαρτερήσομεν.”³

5 Καὶ ἤρεσεν ὁ λόγος ἐνώπιον παντὸς τοῦ πλήθους· καὶ ἔξελέξαντο Στέφανον, ἄνδρα πλήρη⁴ πίστεως καὶ Πνεύματος Ἅγιου, καὶ Φίλιππον καὶ Πρόχορον⁵ καὶ Νικάνορα καὶ Τίμωνα⁶ καὶ Παρμενᾶν καὶ Νικόλαον, προσήλυτον Ἀντιοχέα, 6 οὓς ἔστησαν ἐνώπιον τῶν ἀποστόλων· καὶ προσευξάμενοι ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας.

7 Καὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ηὔξανεν, καὶ ἐπληθύνετο ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἐν Ἱερουσαλήμ σφόδρα, πολὺς τε ὅχλος τῶν ἱερέων ὑπήκουον⁷ τῇ πίστει. 8 Στέφανος δὲ, πλήρης πίστεως⁸ καὶ δυνάμεως, ἐποίει τέρατα καὶ σημεῖα μεγάλα ἐν τῷ λαῷ.

Stephen in a kangaroo court

9 Ἄνεστησαν δέ τινες τῶν ἐκ τῆς Συναγωγῆς τῆς λεγομένης Λιβερτίνων (καὶ Κυρηναίων⁹ καὶ Ἀλεξανδρέων καὶ τῶν ἀπὸ Κιλικίας καὶ Ασίας), συζητοῦντες τῷ Στεφάνῳ. 10 Καὶ οὐκ ἴσχυον ἀντιστῆναι τῇ σοφίᾳ καὶ τῷ Πνεύματι φέλαλει.

11 Τότε ὑπέβαλον ἄνδρας λέγοντας ὅτι “Ἄκηκόαμεν αὐτοῦ λαλοῦντος ρήματα βλάσφημα εἰς Μωσῆν¹⁰ καὶ τὸν Θεόν”. 12 Συνεκίνησάν τε τὸν λαὸν, καὶ τοὺς πρεσβυτέρους κοὶ τοὺς γραμματεῖς· καὶ ἐπιστάντες συνήρπασαν αὐτὸν καὶ ἤγαγον εἰς τὸ συνέδριον. 13 ἔστησάν τε μάρτυρας ψευδεῖς λέγοντας: “Οἱ ἀνθρωποι οὗτοι οὐ παύεται ρήματα βλάσφημα λαλῶν¹¹ κατὰ τὸν τόπον τοῦ ἀγίου¹² καὶ τοῦ νόμου. 14 ἀκηκόαμεν γὰρ αὐτοῦ λέγοντος ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος οὗτος καταλύσει τὸν τόπον

¹ αγιου F^sA,C [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁸(N)B,D [3%] NU

² καταστήσομεν F^sP⁸NA,B,C,D [60%] OC,TR,CP,NU || καταστησωμεν [40%] HF,RP

³ προσκαρτερησομεν rell || προσκαρτερησωμεν [50%] || προσκαρτερουντες D

⁴ πληρη F^sB [40%] OC,TR,CP || πληρης N,A,C,D [45%] HF,RP,NU || πληρις [12%] || πληρεις [3%]
(The accusative is correct.)

⁵ προχορον rell || προχωρον [12%]

⁶ τιμωνα rell || τιμονα [35%] || τειμωνα B,D

⁷ υπηκουον rell || υπηκουεν A [14%] || two other variants

⁸ πιστεως F^s (78.8%) HF,RP,OC,TR,CP || χαριτος P^{8,45v}NA,B,D,0175 (19.7%) NU || πνευματος (0.4%) || four conflations (1.1%)

⁹ κυρηναιων rell || κυριναιων [13%] || κυρυναιων A || κυρηνεων D || one other variant

¹⁰ μωσην F^s [55%] HF,RP,TR || μωσην P⁸NA,B,C,D [45%] OC,CP,NU

¹¹ ρηματα βλασphemα λαλων F^s [93%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 31 P^{8v,45v}NB,C,0175 [3%] NU || 13 A,D
|| ~ 312 [3%]

¹² αγιου F^s NA,D,0175 [90%] HF,RP,OC,CP || 1 τοντου (P⁸)B,C [10%] TR[NU]

τοῦτον καὶ ἀλλάξει τὰ ἔθη ἂ παρέδωκεν ἡμῖν Μωσῆς.”¹ 15 Καὶ ἀτενίσαντες εἰς αὐτὸν ἄποντες² οἱ καθεζόμενοι ἐν τῷ συνεδρίῳ, εἶδον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὥσει πρόσωπον ἀγγέλου.

Stephen's discourse

7 Εἶπεν δὲ ὁ ἀρχιερεύς, “Εἰ ἄρα³ ταῦτα οὕτως ἔχει;” 2 Ο δὲ ἔφη: “Ἄνδρες ὀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατε: Ὁ Θεὸς τῆς δόξης ὕφθη τῷ πατρὶ ἡμῶν Ἀβραὰμ⁴ ὅντι ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ, πρὶν ἢ κατοικῆσαι αὐτὸν ἐν Χαρράν,⁵ 3 καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν, “Ἐξελθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ⁶ τῆς συγγενείας σου, καὶ δεῦρο εἰς⁷ γῆν ἣν σοι δείξω”. 4 Τότε ἐξελθὼν ἐκ γῆς Χαλδαίων κατώκησεν ἐν⁸ Χαρράν.⁹ Κάκειθεν,¹⁰ μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν πατέρα αὐτοῦ, μετώκισεν¹¹ αὐτὸν εἰς τὴν γῆν ταύτην εἰς ἣν ὑμεῖς νῦν κατοικεῖτε. 5 καὶ οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ κληρονομίαν ἐν αὐτῇ, οὐδὲ βῆμα ποδός. Καὶ ἐπηγγείλατο δοῦναι αὐτὴν εἰς κατάσχεσιν αὐτῷ,¹² καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ' αὐτόν, οὐκ ὄντος αὐτῷ τέκνου. 6 Ἐλάλησεν δὲ οὕτως¹³ ὁ Θεός: ὅτι ἔσται τὸ σπέρμα αὐτοῦ πάροικον ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ—καὶ δουλώσουσιν αὐτὸν καὶ κακώσουσιν—ἔτη τετρακόσια. 7 ‘Καὶ τὸ ἔθνος φ¹⁴ ἐὰν δουλεύσωσιν¹⁵ κρινῶ ἐγώ’, εἶπεν ὁ Θεός,¹⁶ ‘καὶ μετὰ ταῦτα ἐξελεύσονται καὶ λατρεύσουσιν μοι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ’. 8 Καὶ ἔδωκεν αὐτῷ διαθήκην περιτομῆς· καὶ οὕτως¹⁷ ἐγέννησεν τὸν Ἰσαὰκ καὶ περιέτεμεν αὐτὸν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὄγδοῃ, καὶ ὁ¹⁸ Ἰσαὰκ τὸν Ἰακώβ, καὶ ὁ¹⁹ Ἰακώβ τοὺς δώδεκα πατριάρχας.

¹ μωσῆς f⁵ A [60%] HF,RP,TR,CP || μωυσῆς ΝB,C,D,0175 [40%] OC,NU

² απαντες f⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || παντες ΝA,B,C,D,0175 [5%] NU

³ αρα f⁵ D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C [3%] NU

⁴ ἀβραὰμ f⁵ [50%] || ἀβραὰμ ΝA,B,C [50%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁵ χαρραν rell || χαραν D [20%] || two other variants [1%]

⁶ εκ f⁵ ΝA,C [99.5%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- B,D

⁷ εις f⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 την ΝA,B,C,D [3%] NU

⁸ εν rell || εις [35%] || επι [1%]

⁹ χαρραν rell || χαραν [18%] || two other variants [1%]

¹⁰ κακειθεν f⁵ ΝA,B,C [60%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || και εκειθεν [40%] CP || κακει ην D

¹¹ μετωκισεν rell || μετωκησεν D [45%] CP || five other variants [5%]

¹² δουναι αυτην εις κατασχεσιν αυτω f⁵ ΝA [25%] || ~ 15342 B,C,D [65%] HF,RP,OC,CP,NU || ~ 512345 [5%] || ~ 51342 [5%] TR

¹³ ουτως rell || αυτω Ν [10%] || ουτος [1%]

¹⁴ ω rell || ο [10%]

¹⁵ δουλευσωσιν f⁵ ΝB [95%] HF,OC,TR,CP || δουλευσουσιν A,C,D [5%] RP,NU

¹⁶ ειπεν ο θεος f⁵ D [98%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 ΝA,B,C [2%] NU

¹⁷ ουτως rell || ουτος [18%]

¹⁸ ο f⁵ D [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C [4%] NU

¹⁹ ο f⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C,D [4%] NU

down to Egypt

9 “Καὶ οἱ πατριάρχαι, ζηλώσαντες, τὸν Ἰωσὴφ ἀπέδοντο εἰς Αἴγυπτον· καὶ ἦν ὁ Θεὸς μετ' αὐτοῦ 10 καὶ ἐξείλετο¹ αὐτὸν ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ χάριν καὶ σοφίαν ἐναντίον Φαραὼ, βασιλέως Αἰγύπτου· καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἡγούμενον ἐπ' Αἴγυπτον καὶ² ὅλον τὸν οἶκον αὐτοῦ. 11 Ἡλθεν δὲ λιμὸς ἐφ' ὅλην τὴν γῆν Αἰγύπτου³ καὶ Χαναὰν, καὶ θλῖψις μεγάλη, καὶ οὐχ⁴ εὔρισκον⁵ χορτάσματα οἱ πατέρες ήμῶν. 12 Ἀκούσας δὲ Ἰακὼβ ὄντα σῖτα⁶ ἐν Αἰγύπτῳ,⁷ ἐξαπέστειλεν τοὺς πατέρας ήμῶν πρῶτον. 13 Καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ ἀνεγνωρίσθη Ἰωσὴφ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, καὶ φανερὸν ἐγένετο τῷ⁸ Φαραὼ τὸ γένος τοῦ⁹ Ἰωσήφ. 14 Ἀποστείλας δὲ Ἰωσὴφ μετεκαλέσατο Ἰακὼβ τὸν πατέρα αὐτοῦ¹⁰ καὶ πᾶσαν τὴν συγγένειαν αὐτοῦ,¹¹ ἐν ἐβδομήκοντα πέντε ψυχαῖς.¹² 15 Κατέβη δὲ¹³ Ἰακὼβ εἰς Αἴγυπτον· καὶ ἐτελεύτησεν, αὐτὸς καὶ οἱ πατέρες ήμῶν. 16 καὶ μετετέθησαν εἰς Συχέμ καὶ ἐτέθησαν ἐν τῷ μνήματι δὲ¹⁴ ὠνήσατο Ἀβραὰμ τιμῆς ἀργυρίου παρὰ τῶν νιῶν Ἐμμώρ¹⁵ τοῦ¹⁶ Συχέμ.

enter Moses

17 “Καθὼς δὲ ἤγγιζεν ὁ χρόνος τῆς ἐπαγγελίας ἡς ὥμοσεν¹⁷ ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραὰμ, ηὔξησεν ὁ λαὸς καὶ ἐπληθύνθη ἐν Αἴγυπτῳ, 18 ὅχρις¹⁸ οὗ ἀνέστη βασιλεὺς ἔτερος¹⁹ ὃς οὐκ ἤδει²⁰ τὸν Ἰωσήφ. 19 Οὗτος κατασο-

¹ εξείλετο **f^s** [60%] HF,RP,OC,TR,CP || εξειλατο (N)A,B(C,D) [40%] NU

² καὶ **f^s** B,D [96%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 εφ N A,C [4%] [NU]

³ τὴν γῆν αιγυπτου **f^s** (91%) HF,RP,OC,TR,CP || 23 (4.6%) || 1 αιγυπτον P^{45v} N A,B,C (3.9%) NU || two other readings D (0.4%)

⁴ οὐχ *reII* || οὐκ CP

⁵ εὐρισκον **f^s** N A,C,D [87%] HF,RP,OC,TR,CP || ηυρισκον B [13%] NU

⁶ σιτα **f^s** [90%] HF,RP,OC,TR,CP || σιτια N A(B)C(D) [4%] NU || σιτον [6%]

⁷ εν αιγυπτῳ **f^s** D [98%] HF,RP,OC,TR,CP || εις αιγυπτον N A,B,C [2%] NU

⁸ τω *reII* || --- N [2%] CP || το [1%]

⁹ τον **f^s** P⁴⁵D [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- (N)A,B,C [2%]

¹⁰ ιακωβ τὸν πατέρα αυτοῦ **f^s** N A,B,C,D [20%] NU || ~ 2341 [80%] HF,RP,OC,TR,CP

¹¹ αυτον **f^s** D [30%] OC,TR,CP || --- N A,B,C [70%] HF,RP,NU

¹² εβδομήκοντα πεντε ψυχαις **f^s** [30%] CP || ~ 312 N A,B,C [63%] HF,RP,OC,TR,NU || ~ 31 και 2 [5%] || 1 και 23 D [2%]

¹³ κατεβη δε **f^s** B [94%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ και 1 N A,C [5%] NU || 1 D [1%]

¹⁴ ο **f^s** [87%] HF,RP,TR || ω N A,B,C,D [13%] OC,CP,NU

¹⁵ εμμωρ **f^s** N A,B,C,D [33%] NU || εμμωρ [60%] HF,RP,OC,TR,CP || εμωρ [7%]

¹⁶ τον **f^s** D [95%] HF,RP,OC,TR,CP || εν N B,C [4%] NU || 1 εν A [1%]

¹⁷ ωμοσεν **f^s** (96.5%) HF,RP,OC,TR,CP || ωμολογησεν (N)A,B,C (2.6%) NU || επηγγειλατο P⁴⁵D (0.9%) (A small number of MSS misspell the main variant as ωμωσεν or ομωσεν.)

¹⁸ αχρις **f^s** N A [98%] HF,OC,TR,CP || αχρι B,C,D [2%] RP,NU

¹⁹ ετερος **f^s** D [95%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 επ αιγυπτον (N)A,B,C [5%] [NU]

²⁰ ηδει *reII* || ηδη [1%] CP || ειδη [12%]

φισάμενος τὸ γένος ἡμῶν ἐκάκωσεν τοὺς πατέρας ἡμῶν,¹ τοῦ ποιεῖν ἔκθετα τὰ βρέφη² αὐτῶν εἰς τὸ μὴ ζωογονεῖσθαι. 20 Ἐν ᾧ καιρῷ ἐγεννήθη Μωϋσῆς,³ καὶ ἦν ἀστεῖος τῷ Θεῷ· ὃς ἀνετράφη μῆνας τρεῖς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός.⁴ 21 Ἐκτεθέντα δὲ αὐτὸν⁵ ἀνείλετο⁶ ἡ θυγάτηρ Φαραὼ καὶ ἀνεθρέψατο αὐτὸν ἑαυτῇ εἰς νιόν. 22 Καὶ ἐπαιδεύθη Μωϋσῆς⁷ πάσῃ⁸ σοφίᾳ Αἰγυπτίων· ἦν δὲ δυνατὸς ἐν λόγοις⁹ καὶ¹⁰ ἔργοις.¹¹ 23 Ως δὲ ἐπληρούντο αὐτῷ τεσσαρακονταετής¹² χρόνος, ἀνέβη ἐπὶ¹³ τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἐπισκέψασθαι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, τοὺς υἱοὺς Ισραήλ. 24 Καὶ ἴδων τινα ἀδικούμενον, ἡμύνατο καὶ ἐποίησεν¹⁴ ἐκδίκησιν τῷ καταπονούμενῷ, πατάξας τὸν Αἰγύπτιον. 25 Ἐνόμιζεν δὲ συνιέναι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ¹⁵ ὅτι ὁ Θεὸς διὰ χειρὸς αὐτοῦ δίδωσιν αὐτοῖς σωτηρίαν,¹⁶ οἱ δὲ οὐ συνῆκαν. 26 Τῇ τε ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ ὥφθη αὐτοῖς μαχομένοις καὶ συνήλασεν¹⁷ αὐτοὺς εἰς εἰρήνην, εἰπών, “Ἄνδρες, ἀδελφοί ἐστε ὑμεῖς·¹⁸ ίνα τί ἀδικεῖτε¹⁹ ἀλλήλους;” 27 Ο δὲ ἀδικῶν τὸν πλησίον ἀπώσατο τοῦτον²⁰ εἰπών: ‘Τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστὴν ἐφ’ ἡμᾶς?²¹ 28 Μὴ ἀνελεῖν με σὺ θέλεις ὃν τρόπον ἀνεῖλες χθὲς τὸν Αἰγύπτιον?’²² 29 Ἔφυγεν δὲ

¹ ημων **f^s** A,C [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- NB,D [2%]

² εκθετα τα βρεφη **f^s** P⁴⁵D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~231 ΝA,B,C [3%] NU

³ μωυσης **f^s** P⁴⁵NB,C,D [75%] OC,NU || μωσης A [25%] HF,RP,TR,CP

⁴ πατρος **f^s** A,B,C [92%] HF,RP,NU || 1 αυτου D [8%] OC,TR,CP || 1 μου Ν

⁵ εκτεθεντα δε αυτον **f^s** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || εκτεθεντος 2 αυτου ΝA,B,C(D) [4%] NU

⁶ ανειλετο **f^s** [25%] HF,RP || 1 αυτον [60%] OC,TR,CP || ανειλατο αυτον ΝA,B,C,D [15%] NU

⁷ μωυσης **f^s** ΝB,C,D [90%] OC,CP,NU || μωσης A [10%] HF,RP,TR

⁸ παση **f^s** B,D [98%] HF,RP,OC,TR,CP || εν 1 ΝA,C [2%] [NU]

⁹ λογοις **rell** || λογω [10%]

¹⁰ και **f^s** ΝA,B,C,D [65%] HF,RP,CP,NU || 1 εν [35%] OC,TR (OC is in small print)

¹¹ εργοις **f^s** [95%] HF,RP,OC,TR || 1 αυτου ΝA,B,C^v [5%] CP,NU

¹² τεσσαρακονταετης **f^s** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || τεσσερακονταετης ΝA,B,C [3%] NU

¹³ επι **rell** || εις [2%] OC

¹⁴ εποιησεν **rell** || εποιησατο OC

¹⁵ αυτου **f^s** A,D [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- NB,C [2%]

¹⁶ αυτοις σωτηριαν **f^s** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~21 ΝA,B,C,D [3%] NU

¹⁷ συνηλασεν **f^s** A [92%] HF,RP,OC,TR,CP || συνηλασσεν ΝB,C,D [3%] NU || συνηλασεν [5%]

¹⁸ υμεις **f^s** [92%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C,D [8%] NU

¹⁹ αδικειτε (Ν) **rell** || αδικητε [20%] || αδικειται C(D) [2%]

²⁰ τουτον **f^s** [20%] || αυτον ΝA,B,C,D [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU (The demonstrative is more emphatic, this being the crucial point of comparison Stephen will make later. It is repeated four times in verses 35-37.)

²¹ ημας **f^s** D [60%] HF,RP,TR,CP || ημων ΝA,B,C [40%] OC,NU

²² χθες τον αιγυπτιον **f^s** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~231 A [2%] || εχθες 23 ΝB,C [2%] NU || αιχθες 23 D

Μωσῆς¹ ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ, καὶ ἐγένετο πάροικος ἐν γῇ Μαδιάμ, οὐδὲ γέννησεν υἱὸν δύο.

Moses commissioned

30 “Καὶ πληρωθέντων ἐτῶν τεσσαράκοντα,² ὥφθη αὐτῷ ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ Ὀρους Σινᾶ ἄγγελος Κυρίου,³ ἐν φλογὶ πυρὸς βάτου. 31 Ο δὲ Μωσῆς⁴ ἵδων ἐθαύμασεν⁵ τὸ ὄραμα, προσερχομένου δὲ αὐτοῦ κατανοήσαι, ἐγένετο φωνὴ Κυρίου πρὸς αὐτόν.⁶ 32 Ἐγὼ ὁ Θεὸς τῶν πατέρων σου—ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ καὶ ὁ Θεὸς⁷ Ἰσαὰκ καὶ ὁ Θεὸς⁸ Ἰακώβ.’ Ἔντρομος δὲ γενόμενος Μωϋσῆς,⁹ οὐκ ἐτόλμα κατανοήσαι. 33 Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Κύριος: ‘Ἄῦσον τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν σου, ὁ γάρ τόπος ἐν¹⁰ ᾧ ἔστηκας γῆ ἀγία ἐστίν. 34 Ιδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου τοῦ ἐν Αἴγυπτῳ, καὶ τοῦ στεναγμοῦ αὐτῶν ἥκουσα· καὶ κατέβην ἐξελέσθαι αὐτοὺς. Καὶ νῦν δεῦρο, ἀποστελῶ¹¹ σε εἰς Αἴγυπτον.’

35 “Τοῦτον τὸν Μωϋσῆν¹² ὃν ἡρνήσαντο εἰπόντες, ‘Τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστήν?’¹³—τοῦτον ὁ Θεὸς¹⁴ ἄρχηγὸν¹⁵ καὶ λυτρωτὴν ἀπέστειλεν¹⁶ ἐν¹⁷ χειρὶ ἀγγέλου τοῦ ὀφθέντος αὐτῷ ἐν τῇ βάτῳ. 36 Οὗτος ἐξήγαγεν αὐτοὺς, ποιήσας τέρατα καὶ σημεῖα ἐν γῇ Αἴγυπτῳ¹⁸ καὶ ἐν Ἐρυθρᾷ Θαλάσσῃ, καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔτη τεσσαράκοντα.¹⁹

¹ μωσῆς F^s A [45%] HF,RP,TR,CP || μωυσῆς ΝB,C(D) [55%] OC,NU

² τεσσαρακοντα F^s [98%] HF,RP,OC,TR,CP || τεσσερακοντα ΝA,B,C [2%] NU

³ κυριου F^s D [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C [2%] NU

⁴ μωσῆς F^s A [38%] HF,RP,TR || μωυσῆς ΝB,C,D [62%] OC,CP,NU

⁵ εθαύμασεν F^s A,B,C [25%] TR || εθαύμαζεν ΝD [75%] HF,RP,OC,CP,NU

⁶ προς αυτον F^s C [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,D [4%] NU

⁷ ο θεος F^s [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C [5%] NU || 2 D

⁸ ο θεος F^s [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C [5%] NU || 2 D

⁹ μωυσῆς F^s ΝB,C,D [80%] OC,CP,NU || μωσῆς A [20%] HF,RP,TR

¹⁰ εν F^s [97%] HF,RP,OC,TR,CP || εφ P⁴⁵ ΝA,B,C [3%] NU || ου D [for εν ω]

¹¹ αποστελω F^s [90%] HF,RP,OC,TR,CP || αποστειλω A,B,C,D [9%] NU || αποστιλω Ν [1%]

¹² μωυσην F^s ΝB,C,D [85%] OC,TR,CP,NU || μωσην A [15%] HF,RP

¹³ δικαστην F^s P⁴⁵ A,B [87%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || 1 εφ ημας [10%] || 1 εφ ημων ΝC,D [3%]

¹⁴ θεος F^s P⁴⁵ ΝA,C [96%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 και B,D [4%] [NU]

¹⁵ αρχηγον F^s A [23%] || αρχοντα P⁴⁵ ΝB,C,D [77%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹⁶ απεστειλεν F^s (C) [90%] HF,RP,OC,TR,CP || απεσταλκεν ΝA,B,D [10%] NU

¹⁷ εν F^s Ν [96%] HF,RP,OC,TR,CP || συν A,B,C,D [4%] NU

¹⁸ αιγυπτω refl || αιγυπτου D [10%] TR

¹⁹ τεσσαρακοντα F^s [96%] HF,RP,OC,TR,CP || τεσσερακοντα ΝA,B,C [3%] NU || μ P⁴⁵D [1%]

Israel's rebellion

37 “Οὐτός ἐστιν¹ Μωϋσῆς² ὁ εἰπών³ τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ, ‘Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει Κύριος⁴ ὁ Θεὸς ὑμῶν⁵ ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὃς ἔμε’.⁶ 38 Οὗτός ἐστιν ὁ γενόμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν τῇ ἐρήμῳ, μετὰ τοῦ ἀγγέλου τοῦ λαλοῦντος αὐτῷ ἐν τῷ Ὁρει Σινᾶ καὶ τῶν πατέρων ὑμῶν, ὃς ἐδέξατο λόγια⁷ ζῶντα δοῦναι ὑμῖν· 39 Ὡς οὐκ ἡθέλησαν ὑπήκοοι γενέσθαι οἱ πατέρες ὑμῶν⁸ ἀλλ᾽⁹ ἀπώσαντο καὶ ἐστράφησαν τῇ καρδίᾳ¹⁰ αὐτῶν εἰς Αἴγυπτον, 40 εἰπόντες τῷ Ααρόν, ‘Ποίησον ὑμῖν θεοὺς οὓς προπορεύσονται ὑμῶν· ὁ γάρ Μωϋσῆς¹¹ οὗτος, ὃς ἐξήγαγεν ὑμᾶς ἐκ γῆς Αἴγυπτου—οὐκ οἴδαμεν τί γέγονεν¹² αὐτῷ’. 41 Καὶ ἐμοσχοποίησαν ἐν ταῖς ὑμέραις ἐκείναις καὶ ἀνήγαγον θυσίαν τῷ εἰδώλῳ, καὶ εὐφραίνοντο¹³ ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτῶν. 42 Ἔστρεψεν δὲ ὁ Θεὸς καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς λατρεύειν τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, καθὼς γέγραπται ἐν Βίβλῳ τῶν Προφητῶν: ‘Μὴ σφάγια καὶ θυσίας προσηνέγκατέ¹⁴ μοι ἐν τῇ ἐρήμῳ ἵτη τεσσαράκοντα,¹⁵ οἶκος Ἰσραήλ? 43 Καὶ ἀνελάβετε τὴν σκηνὴν τοῦ Μολὸχ, καὶ τὸ ἄστρον τοῦ θεοῦ ὑμῶν,¹⁶ ‘Ρεφφάν,¹⁷ τοὺς τύπους οὓς ἐποιήσατε προσκυνεῖν αὐτοῖς· καὶ μετοικιώ ὑμᾶς ἐπέκεινα Βαβυλώνος.’

a dwelling for God

44 “Η σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου ἦν¹⁸ τοῖς πατράσιν ὑμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθὼς διετάξατο ὁ λαλῶν τῷ Μωϋσῇ¹⁹ ποιῆσαι αὐτὴν κατὰ τὸν τύπον ὃν

¹ εστιν **f^s** D [65%] || 1 ο ΝA,B,C [35%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

² μωυσης **f^s** ΝB,C,D [80%] OC,TR,CP,NU || μωσης A [20%] HF,RP

³ ειπων **f^s** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || ειπας ΝA,B,C,D [2%] NU

⁴ κυριος **f^s** C [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,D [2%] NU

⁵ ημων **f^s** [40%] HF,RP,CP || ημων [55%] OC,TR || --- ΝA,B,C,D [5%] NU

⁶ εμε **f^s** ΝA,B [85%] HF,RP,CP,NU || 1 αυτον ακουσεσθε C(D) [15%] OC,TR (OC is in small print)

⁷ λογια **f^s** ΝA,B,C [80%] HF,OC,TR,CP,NU || λογον [20%] RP

⁸ ημων **re//** || ημων [12%]

⁹ αλλ **f^s** [70%] HF,RP,OC,TR,CP || αλλα ΝA,B,C,D [30%] NU

¹⁰ τη καρδια **f^s** [95%] HF,RP,OC || ταις καρδιαις D [3%] CP,TR || εν ταις καρδιαις P⁴⁵(Ν)A,B,C [2%] NU

¹¹ μωυσης **f^s** ΝB,C,D [80%] OC,CP,NU || μωσης A [20%] HF,RP,TR

¹² γεγονεν **f^s** D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || γεγενετο ΝA,B,C [3%] NU

¹³ ευφραινοντο **re//** || ηυφραινοντο D [20%]

¹⁴ προσηνεγκατε **re//** || προσενεγκατε [2%] CP

¹⁵ εν τη ερημω ετη τεσσαρακοντα **f^s** (A) [20%] || ~ 45 (τεσσερακοντα ΝC,NU) 123 (ΝC)D [80%]
HF,RP,OC,TR,CP (NU) || 4 τεσσερακοντα B

¹⁶ ημων **f^s** ΝA,C [90%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- B,D || ημων [9%]

¹⁷ ρεφφαν **f^s** [50%] || ρεφφαν C [8%] CP || ρεμφφαν (D) [25%] HF,RP,OC,TR || ραιφφαν A [7%] NU ||
ρομφφα B [3%] || ρομφφα Ν || ρεφφαν [5%] || several further spellings

¹⁸ ην **f^s** ΝA,B,C [95%] HF,RP,OC,NU || 1 εν D [5%] CP,TR

¹⁹ μωυση **f^s** ΝB,C(D) [85%] OC,CP,NU || μωση A [15%] HF,RP,TR

έωράκει¹ 45 ἦν καὶ εἰσήγαγον, διαδεξάμενοι οἱ πατέρες ἡμῶν, μετὰ Ἰησοῦν ἐν τῇ κατασχέσει τῶν ἐθνῶν, ὃν ἔξωσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ προσώπου τῶν πατέρων ἡμῶν, ἔως τῶν ἡμερῶν Δαυΐδ² 46 ὃς εὑρεν χάριν ἐνώπιον³ τοῦ Θεοῦ καὶ ἡτήσατο εύρεν σκήνωμα τῷ Θεῷ⁴ Ἰακώβ· 47 Σολομὼν δὲ φόκοδόμησεν⁵ αὐτῷ⁶ οἶκον. 48 Ἀλλ’ οὐχ ὁ “Ὑψιστος ἐν χειροποιήτοις ναοῖς⁷ κατοικεῖ, καθὼς ὁ προφήτης λέγει: 49 “Ο οὐρανός μοι θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου. Ποῖον οἶκον οἰκοδομήσετε μοι”, λέγει Κύριος, ‘ἢ τίς τόπος τῆς καταπαύσεώς μου? 50 Οὐχὶ ἡ χείρ μου ἐποίησεν ταῦτα πάντα?’⁸

Stephen attacks

51 “Σκληροτράχηλοι καὶ ἀπερίτμητοι τῇ καρδίᾳ⁹ καὶ τοῖς ὥσιν! Υμεῖς ἀεὶ τῷ Πνεύματι τῷ Ἅγιῳ ἀντιπίπτετε· ώς οἱ πατέρες ὑμῶν, καὶ ὑμεῖς. 52 Τίνα τῶν προφητῶν οὐκ ἐδίωξαν οἱ πατέρες ὑμῶν? Καὶ ἀπέκτειναν τοὺς προκαταγγείλαντας περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Δικαίου, οὐν νῦν ὑμεῖς προδόται καὶ φονεῖς γεγένησθε.¹⁰ 53 οἵτινες ἐλάβετε τὸν νόμον εἰς διαταγὰς ἀγγέλων καὶ οὐκ ἐφυλάξατε!”

Stephen is martyred

54 Άκούοντες δὲ ταῦτα διεπρίοντο ταῖς καρδίαις αὐτῶν, καὶ ἔβρυχον τοὺς ὄδόντας ἐπ’ αὐτόν. 55 Υπάρχων δὲ πλήρης Πνεύματος Ἅγιου, ἀτενίσας εἰς τὸν οὐρανὸν, εἶδεν δόξαν Θεοῦ καὶ Ἰησοῦν ἐστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ, 56 καὶ εἶπεν, “Ιδοὺ, θεωρῶ τοὺς οὐρανοὺς ἀνεῳγμένους¹¹ καὶ τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν ἐστῶτα τοῦ Θεοῦ!”¹² 57 Κράξαντες δὲ φωνῇ μεγάλῃ, συνέσχον τὰ ὅτα αὐτῶν καὶ ὥρμησαν ὁμοθυμαδὸν ἐπ’ αὐτόν, 58 καὶ ἐκβαλόντες ἔξω τῆς πόλεως, ἐλιθοβόλουν. (Καὶ οἱ μάρτυρες

¹ εωρακει **f⁵** ΝA,B,C [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || εωρακεν D [20%]

² Since most minuscules use a shortened form for ‘David’ (δαδ), the choice δαυΐδ *re//* || δαβιδ TR must be made on a different basis.

³ ενωπιον *re//* || ενωπιων CP

⁴ θεω **f⁵** A,C [95%] HF,RP,OC,TR,CP || οικω ΝB,D [5%] NU

⁵ ωκοδομησεν **f⁵** ΝA,C [99%] HF,RP,OC,TR,CP || οικοδομησεν B,D [1%] NU

⁶ αυτω *re//* || εαντω C [15%]

⁷ ναοις **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C(D) [5%] NU

⁸ ταντα παντα **f⁵** ΝB [87%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || ~ 21 A,C,D [13%]

⁹ τῃ καρδια **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || καρδιαις A,C,D [1%] NU || καρδιαις B || ταις καρδιαις Ν [3%]

¹⁰ γεγενησθε **f⁵** [88%] HF,RP,OC,TR,CP || εγενεσθε P⁴⁵A,B [5%] NU || εγενεσθαι ΝC,D [2%] || γεγενεσθαι [5%]

¹¹ ανεῳγμενους **f⁵** (D) [97%] HF,RP,OC,TR,CP || διηνοιγμενους ΝA(B)C [3%] NU

¹² εστωτα του θεου *re//* || ~ 231 OC

ἀπέθεντο τὰ ἴματια¹ παρὰ τοὺς πόδας νεανίου² καλουμένου Σαύλου.)

59 Καὶ ἐλιθοβόλουν τὸν Στέφανον ἐπικαλούμενον καὶ λέγοντα, “Κύριε Ἰησοῦ, δέξαι τὸ πνεῦμά μου”. **60** Θεὶς δὲ τὰ γόνατα, ἔκραξεν φωνῇ μεγάλῃ, “Κύριε, μὴ στήσῃς αὐτοῖς τὴν ἀμαρτίαν ταύτην!”³ Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐκοιμήθη. (Σαῦλος δὲ ἦν συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ.)

Under persecution the Church moves out

8 Ἐγένετο δὲ ἐν ἑκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ διωγμὸς μέγας ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐν Τεροσολύμοις· πάντες δὲ⁴ διεσπάρησαν κατὰ τὰς χώρας τῆς Ἰουδαίας καὶ Σαμαρείας, πλὴν τῶν ἀποστόλων. **2** (Συνεκόμισαν δὲ τὸν Στέφανον ἄνδρες εὐλαβεῖς καὶ ἐποίησαντο⁵ κοπετὸν μέγαν ἐπ’ αὐτῷ).⁶ **3** Σαῦλος δὲ ἐλυμαίνετο τὴν ἐκκλησίαν· κατὰ τοὺς οἴκους εἰσπορευόμενος, σύρων τε ἄνδρας καὶ γυναῖκας, παρεδίδουν εἰς φυλακήν. **4** Οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες διῆλθον εὐαγγελιζόμενοι τὸν λόγον.

Philip's ministry

5 Φίλιππος δὲ, κατελθὼν εἰς⁷ πόλιν τῆς Σαμαρείας, ἐκήρυξσεν αὐτοῖς τὸν Χριστόν· **6** προσεῖχον δὲ⁸ οἱ ὄχλοι τοῖς λεγομένοις ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ὁμοθυμαδὸν, ἐν τῷ ἀκούειν αὐτοὺς καὶ βλέπειν τὰ σημεῖα ἂ ἐποίει. **7** Πολλῶν⁹ γὰρ τῶν ἔχοντων πνεύματα ἀκάθαρτα βιώντα φωνῇ μεγάλῃ¹⁰ ἐξηρχετο,¹¹ πολλοὶ δὲ παραλελυμένοι καὶ χωλοὶ ἐθεραπεύθησαν. **8** Καὶ ἐγένετο¹² χαρὰ μεγάλῃ¹³ ἐν τῇ πόλει ἑκείνῃ!

Simon the sorcerer

9 Άνὴρ δέ τις ὀνόματι Σίμων προϋπήρχεν ἐν τῇ πόλει, μαγεύων καὶ ἐξιστῶν¹⁴ τὸ ἔθνος τῆς Σαμαρείας, λέγων εἶναί τινα ἐαυτὸν μέγαν, **10** φὶ προσεῖχον,¹⁵ ἀπὸ μικροῦ ἔως μεγάλου, λέγοντες, “Οὗτός ἐστιν ἡ δύναμις

¹ ἴματια **f⁵** [75%] HF,RP || 1 αυτῶν ΝA,C,D [24%] OC,TR,CP,NU || 1 εαυτῶν B

² νεανιου **reII** || 1 του [10%] CP || τινος D

³ την αμαρτιαν ταντην **f⁵** Ν [98%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 A,B,C,D [2%] NU

⁴ δε **f⁵** B,C [88%] HF,RP,OC,CP,NU || τε A [5%] TR || γαρ [5%] || και [2%] || --- Ν

⁵ εποιησαντο **f⁵** [85%] HF,RP,TR,CP || εποιησαν ΝA,B,C,D [15%] OC,NU

⁶ αυτω **reII** || αυτον [30%]

⁷ εις **f⁵** C,D [98%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 την ΝA,B [2%] [NU]

⁸ δε **f⁵** ΝA,B,C [30%] OC,NU || τε [70%] HF,RP,TR,CP

⁹ πολλων **f⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || πολλοι ΝA,B,C [3%] NU || πολλοις D

¹⁰ φωνη μεγαλη **f⁵** ΝA,B,C,D [95%] HF,RP,OC,CP,NU || ~ 21 [5%] TR

¹¹ εξηρχετο **f⁵** [85%] HF,RP,OC,TR,CP || εξηρχοντο ΝA,B,C,D [15%] NU

¹² και εγενετο **f⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 2 δε ΝA,B,C [4%] NU || τε 2 (D)

¹³ χαρα μεγαλη **f⁵** (D) [98%] HF,RP,OC,TR,CP || πολλη χαρα ΝA,B,C [2%] NU

¹⁴ εξιστων **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || εξιστανων ΝA,B(C) [5%] NU

¹⁵ προσειχον **f⁵** [93%] HF,RP || 1 παντες ΝA,B,C,D [7%] OC,TR,CP,NU

τοῦ Θεοῦ, ἡ¹ μεγάλη”. 11 Προσεῖχον δὲ αὐτῷ διὰ τὸ ἱκανῷ χρόνῳ ταῖς μαγείαις² ἐξεστακέναι³ αὐτούς. 12 Ὄτε δὲ ἐπίστευσαν τῷ Φιλίππῳ, εὐαγγελιζομένῳ τὰ⁴ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ὀνόματος,⁵ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐβαπτίζοντο, ἀνδρες τε καὶ γυναῖκες. 13 Ο δὲ Σίμων καὶ αὐτὸς ἐπίστευσεν, καὶ βαπτισθεὶς ἦν προσκαρτερῶν τῷ Φιλίππῳ· θεωρῶν τε δυνάμεις καὶ σημεῖα⁶ γινόμενα,⁷ ἐξίστατο.

14 Ἀκούσαντες δὲ οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις ἀπόστολοι ὅτι δέδεκται ἡ Σαμάρεια τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς τὸν⁸ Πέτρον καὶ Ἰωάννην, 15 οἵτινες καταβάντες προσήνεγκεν αὐτοῖς τὸν⁹ Πέτρον, ὅπως λάβωσιν Πνεῦμα Ἅγιον, 16 οὕπω¹⁰ γὰρ ἦν ἐπ’ οὐδενὶ αὐτῶν ἐπιπεπτωκός· μόνον δὲ βεβαπτισμένοι ὑπῆρχον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ,¹¹ Ἰησοῦν. 17 Τότε ἐπετίθουν¹² τὰς χεῖρας ἐπ’ αὐτούς, καὶ ἐλάμβανον Πνεῦμα Ἅγιον.

18 Θεασάμενος¹³ δὲ ὁ Σίμων ὅτι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων δίδοται τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον,¹⁴ προσήνεγκεν αὐτοῖς χρήματα, 19 λέγων, “Δότε κάμοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην, ἵνα φῶ ἀν¹⁵ ἐπιθῶ τὰς χεῖρας λαμβάνῃ¹⁶ Πνεῦμα Ἅγιον”. 20 Πέτρος δὲ εἶπεν πρὸς αὐτόν: “Τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἴη εἰς ἀπώλειαν, ὅτι τὴν δωρεὰν τοῦ Θεοῦ ἐνόμισας¹⁷ διὰ χρημάτων κτᾶσθαι! 21 Οὐκ ἔστιν σοι μερὶς οὐδὲ κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ, ἡ γὰρ καρδία σου οὐκ ἔστιν εὐθεῖα ἐναντίον¹⁸ τοῦ Θεοῦ. 22 Μετανόησον οὖν ἀπὸ τῆς κακίας σου ταύτης καὶ δεήθητι τοῦ Θεοῦ,¹⁹ εἰ

¹ η **f⁵** (90.4%) HF,RP,OC,TR,CP || 1 καλούμενη ΝΑ,B,C,D (6.6%) NU || 1 λεγομένη (1.9%) || three other readings (1.1%)

² μαγειαὶς *reI* || μαγιαὶς ΝΑ,C,D [20%]

³ εξεστακεναι *reI* || εξιστακεναι (A) [20%] || εξεστηκεναι [3%] || εξειστακεναι C

⁴ τα **f⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝΑ,B,C,D [4%] NU

⁵ ονοματος **f⁵** ΝΑ,B,C,D [95%] HF,RP,OC,CP,NU || 1 του [5%] TR

⁶ δυναμεις και σημεια **f⁵** [93%] HF,RP,OC || 123 μεγαλα [2%] CP || ~321 μεγαλας (Ν)Α,B(C,D) [5%] TR,NU

⁷ γινομενα **f⁵** [95%] HF,RP,OC,CP || γινομενας (ΝΑ,B,D) [5%] TR,NU || --- C

⁸ τον **f⁵** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝΑ,B,C,D [7%] NU

⁹ ουπω **f⁵** [94%] HF,RP,OC,TR,CP || ουδεπω ΝΑ,B,C,D [6%] NU

¹⁰ χριστου **f⁵** [70%] HF,RP || κυριου ΝΑ,B,C [30%] OC,TR,CP,NU || κυριου ιησου χριστου D

¹¹ επετιθουν **f⁵** **P⁴⁵D** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || επετιθεσαν ΝΑ [3%] NU || επετιθεισαν C || επετιθοσαν B

¹² θεασαμενος **f⁵** [85%] HF,RP,TR,CP || ιδων ΝΑ,B,C,D [15%] OC,NU

¹³ το αγιον **f⁵** **P⁴⁵A,C,D** (99.6%) HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝΒ (alone) NU

¹⁴ αν **f⁵** D [59%] TR || εαν ΝΑ,B,C [40%] HF,RP,OC,CP,NU || --- [1%]

¹⁵ λαμβανη *reI* || λαμβανει [20%]

¹⁶ ενομισας *reI* || ενομησας [15%] || two other variants

¹⁷ εναντιον **f⁵** C [20%] || ενωπιον [78%] HF,RP,OC,TR,CP || εναντι ΝΑ,B,D [2%] NU

¹⁸ θεου **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || κυριου ΝΑ,B,C,D [5%] NU

ἄρα ἀφεθήσεται σοι ἡ ἐπίνοια τῆς καρδίας σου· 23 εἰς γὰρ χολὴν πικρίας καὶ σύνδεσμον ἀδικίας ὁρῶ σε ὅντα.” 24 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Σίμων εἶπεν, “Δεήθητε ὑμεῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν Κύριον,¹ ὅπως μηδὲν ἐπέλθῃ ἐπ’ ἐμὲ ὃν εἰρήκατε!”

25 Οἱ μὲν οὖν διαμαρτυράμενοι² καὶ λαλήσαντες τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, ὑπέστρεψαν³ εἰς Ἱερουσαλήμ⁴ πολλάς τε κώμας τῶν Σαμαρειτῶν εὐηγγελίσαντο.⁵

The Ethiopian treasurer

26 Ἄγγελος δὲ Κυρίου ἐλάλησεν πρὸς Φίλιππον, λέγων, “Ἄναστηθι καὶ πορεύου κατὰ μεσημβρίαν ἐπὶ τὴν ὄδὸν τὴν καταβαίνουσαν ἀπὸ Ἱερουσαλήμ εἰς Γάζαν· αὕτη ἔστιν ἔρημος”. 27 Καὶ ἀναστὰς ἐπορεύθη· καὶ ἴδου, ἀνὴρ Αἰθίοψ, εὐνοῦχος, δυνάστης Κανδάκης τῆς⁶ βασιλίσσης Αἰθιόπων, ὃς ἦν ἐπὶ πάσης τῆς γάζης αὐτῆς, ὃς ἐληλύθει⁷ προσκυνήσων εἰς Ἱερουσαλήμ 28—ἥν τε ὑποστρέφων καὶ καθήμενος ἐπὶ τοῦ ἄρματος αὐτοῦ, καὶ ἀνεγίνωσκεν⁸ τὸν προφήτην Ἡσαΐαν. 29 Εἶπεν δὲ τὸ Πνεῦμα τῷ Φιλίππῳ, “Πρόσελθε καὶ κολλήθητι τῷ ἄρματι τούτῳ”. 30 Προσδραμὼν⁹ δὲ ὁ Φίλιππος ἤκουσεν αὐτοῦ ἀναγινώσκοντος τὸν προφήτην Ἡσαΐαν,¹⁰ καὶ εἶπεν, “Ἄρα γε γινώσκεις ἢ ἀναγινώσκεις?” 31 Ο δὲ εἶπεν, “Πῶς γὰρ ἂν δυναίμην, ἐὰν μή τις¹¹ ὁδηγήσῃ¹² με?” Παρεκάλεσέν τε τὸν Φίλιππον ἀναβάντα καθίσαι σὺν αὐτῷ.

32 Ἡ δὲ περιοχὴ τῆς Γραφῆς ἦν ἀνεγίνωσκεν ἦν αὕτη: “Ως πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἥχθη· καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος¹³ αὐτὸν ἄφωνος, οὔτως¹⁴ οὐκ ἀνοίγει¹⁵ τὸ στόμα αὐτοῦ. 33 Ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ¹ ἡ

¹ κυριον *reli* || θεον D [12%] OC

² διαμαρτυραμενοι **F⁵**A,B,C,D [75%] HF,RP,OC,TR,NU || διαμαρτυρομενοι N [25%] CP

³ υπεστρεψαν **F⁵**C [96%] HF,RP,OC,TR,CP || υπεστρεφον ΝA,B,D [4%] NU

⁴ ιερουσαλημ **F⁵**[92%] HF,RP,OC,TR,CP || ιεροσολυμα ΝA,B,C(D) [8%] NU

⁵ ευηγγελισαντο **F⁵**[95%] HF,RP,OC,TR,CP || ευηγγελιζοντο Ν(A)B,C,D [5%] NU

⁶ της **F⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C,D [3%] NU

⁷ εληλυθει (C) *reli* || εληλυθη [50%]

⁸ καὶ ανεγινωσκεν **F⁵**(B,C) [40%] HF,RP,OC,TR,NU || 2 Ν [60%] CP || ~ 2 τε A || αναγεινωσκων D

⁹ προσδραμων *reli* || προδραμων CP

¹⁰ τὸν προφητην ησαιαν **F⁵**[96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 ΝA,B,C [4%] NU

¹¹ τις *reli* || της CP

¹² οδηγηση **F⁵**A [85%] HF,RP,OC,TR,CP || οδηγησει Ν(C) [15%] NU || οδαγησει B

¹³ κειροντος **F⁵**B [66%] RP,OC,TR,CP || κειραντος A,C [25%] HF,NU || κηραντος [8%] || κιραντος Ν [1%]

¹⁴ ουτως **F⁵** ΝA,B,C [65%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || ουτος [35%]

¹⁵ ανοιγει *reli* || ανοιγη [2%] CP || ανυγει Ν [1%]

κρίσις αὐτοῦ ἥρθη, τὴν δὲ² γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; “Οτι αἱρεταὶ ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ.” 34 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εὐνοῦχος τῷ Φιλίππῳ εἶπεν, “Δέομαί σου, περὶ τίνος ὁ προφήτης λέγει τοῦτο, περὶ ἑαυτοῦ ἢ περὶ ἔτερου τινός?” 35 Ἀνοίξας δὲ ὁ Φίλιππος τὸ στόμα αὐτοῦ καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Γραφῆς ταύτης, εὐηγγελίσατο αὐτῷ τὸν Ἰησοῦν.

36 Ὡς δὲ ἐπορεύοντο κατὰ τὴν ὁδὸν ἥλθον ἐπὶ τι ὕδωρ, καὶ φησιν ὁ εὐνοῦχος: “Ιδοὺ, ὕδωρ! Τί κωλύει με βαπτισθῆναι?”³ 38 Καὶ ἐκέλευσεν στῆναι τὸ ἄρμα, καὶ κατέβησαν ἀμφότεροι εἰς τὸ ὕδωρ, ὃ τε Φίλιππος καὶ ὁ εὐνοῦχος, καὶ ἐβάπτισεν αὐτόν. 39 Ὅτε δὲ ἀνέβησαν ἐκ τοῦ ὕδατος, Πνεῦμα Κυρίου ἤρπασεν τὸν Φίλιππον, καὶ οὐκ εἶδεν αὐτὸν οὐκέτι ὁ εὐνοῦχος· ἐπορεύετο γὰρ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ χαίρων.

40 Φίλιππος δὲ εὑρέθη εἰς Ἀζωτον, καὶ διερχόμενος εὐηγγελίζετο τὰς πόλεις πάσας ἔως τοῦ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς Καισάρειαν.

Saul of Tarsus

9 Ο δὲ Σαῦλος, ἔτι ἐμπνέων ἀπειλῆς καὶ φόνου εἰς τὸν μαθητὰς τοῦ Κυρίου, προσελθὼν τῷ ἀρχιερεῖ, 2 ἤτησατο παρ’ αὐτοῦ ἐπιστολὰς εἰς Δαμασκὸν πρὸς τὰς συναγωγάς, ὅπως ἐάν τινας εὕρῃ τῆς Ὁδοῦ ὄντας, ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, δεδεμένους ἀγάγῃ εἰς Τερουσαλήμ.

Jesus chooses Saul

3 Ἐν δὲ τῷ πορεύεσθαι, ἐγένετο αὐτὸν ἐγγίζειν τῇ Δαμασκῷ, καὶ ἔξαιφνης⁴ περιήστραψεν αὐτὸν φῶς⁵ ἀπὸ⁶ τοῦ οὐρανοῦ· 4 καὶ πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν ἤκουσεν φωνὴν λέγουσαν αὐτῷ, “Σαούλ, Σαούλ, τί με διώκεις?” 5 Εἶπεν δέ, “Τίς εἶ, Κύριε?” Ο δὲ Κύριος⁷ εἶπεν, “Ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς, ὃν σὺ

¹ αυτον **f^{s5}C** [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- ΝA,B [2%]

² δε **f^s** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C [2%] NU

³ βαπτισθηναι **f^sP⁴⁵ΝA,B,C** (88%) HF,RP,CP,NU || βαπτισθηναι 37 ειπεν δε αυτω ει πιστευεις εξ ολης της καρδιας σου εξεστιν αποκριθεις δε ειπεν πιστευω τον νιον του θεου ειναι ησουν χριστον (8.4%) || βαπτισθηναι 37 ειπεν δε ο φιλιππος ει πιστευεις εξ ολης της καρδιας εξεστιν αποκριθεις δε ειπεν πιστευω τον νιον του θεου ειναι τον ησουν χριστον (0.6%) OC,TR [actually, only cursive 1883 of the 16th century is identical to OC,TR—OC is in small print] || four variations include ευνουχος and a 2nd αυτω before πιστευω (1.1%) || four further variations (1.9%) (The addition appears in eighteen slightly different forms [the name ‘Phillip’ appears in eleven MSS, or 2.3%]. Since Phillip’s house in Caesarea seems to have been something of a way-station for travelling Christians, he probably repeated the story hundreds of times; the information given in verse 37 is likely historically correct, but the Holy Spirit didn’t have Luke include it in the inspired account.)

⁴ καὶ εξαιφνης **f^{s5}** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 2 τε (Ν)A(B,C) [4%] NU

⁵ περιήστραψεν αυτον φως **f^s** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 213 ΝB,C [4%] NU || ~ 231 A

⁶ απο **f^sP⁴⁵** [92%] HF,RP,OC,TR,CP || εκ ΝA,B,C [8%] NU

⁷ κυριος ειπεν **f^{s5}** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || 2 Ν [2%] || --- P⁴⁵A,B,C [3%] NU || 2 προς αυτον [2%]

διώκεις.¹ 6 ἀλλὰ² ἀνάστηθι καὶ εἰσελθε εἰς τὴν πόλιν, καὶ λαληθήσεται σοι³ τί σε δεῖ ποιεῖν”. 7 Οἱ δὲ ἄνδρες οἱ συνοδεύοντες αὐτῷ εἰστήκεισαν ἐνεοί,⁴ ἀκούοντες μὲν τῆς φωνῆς, μηδένα δὲ θεωροῦντες. 8 Ἡγέρθη δὲ ὁ⁵ Σαῦλος ἀπὸ τῆς γῆς, ἀνεῳγμένων τε⁶ τῶν ὁφθαλμῶν αὐτοῦ, οὐδένα⁷ ἔβλεπεν· χειραγωγοῦντες δὲ αὐτὸν εἰσήγαγον εἰς Δαμασκόν. 9 Καὶ ἦν ἡμέρας τρεῖς μὴ βλέπων, καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲ ἔπιεν.

Ananias sent to Saul

10 Ἡν δέ τις μαθητὴς ἐν Δαμασκῷ ὄνόματι Ἀνανίας,⁸ καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος ἐν ὄράματι,⁹ “Ἀνανίᾳ!” Ο δὲ εἶπεν, “Ιδοὺ ἐγώ, Κύριε”. 11 Ο δὲ Κύριος πρὸς αὐτόν: “Ἀναστὰς πορεύθητι ἐπὶ τὴν ρύμην τὴν καλουμένην Εὐθείαν, καὶ ζήτησον ἐν οἰκίᾳ Ἰούδα Σαῦλον ὄνόματι, Ταρσέα· ἵδου γὰρ προσεύχεται, 12 καὶ εἶδεν ἐν ὄράματι ἄνδρα¹⁰ Ἀνανίαν ὄνόματι¹¹ εἰσελθόντα καὶ ἐπιθέντα αὐτῷ χεῖρα,¹² ὅπως ἀναβλέψῃ.” 13 Ἀπεκρίθη δὲ¹³ Ἀνανίας: “Κύριε, ἀκήκοα¹⁴ ἀπὸ πολλῶν περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅσα κακὰ ἐποίησεν τοῖς ἀγίοις σου¹⁵ ἐν Ιερουσαλήμ. 14 Καὶ ὥδε ἔχει ἔξουσίαν παρὰ τῶν ἀρχιερέων δῆσαι πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομά σου.” 15 Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος: “Πορεύου, ὅτι σκεῦος ἐκλογῆς μοί ἐστιν¹⁶ οὗτος, τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν¹⁷ καὶ βασιλέων, υἱῶν τε Ἰσραήλ· 16 ἐγὼ γὰρ ὑποδείξω αὐτῷ ὅσα δεῖ αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ ὄνόματός μου παθεῖν.” 17 Ἀπῆλθεν δὲ Ἀνανίας καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ ἐπιθεὶς ἐπ’ αὐτὸν τὰς χεῖρας εἶπεν, “Σαούλ ἀδελφέ, ὁ

¹ διώκεις **f⁵** P⁴⁵ N A,B,C [99.9%] HF,RP,OC,CP,NU || 1 σκληρον σοι προς κεντρα λακτιζειν τρεμων τε και θαμβων ειπε κυριε τι με θελεις ποιησαι και ο κυριος προς αυτον TR

² αλλα *reII* || αλλ *[8%]* || --- TR

³ σοι **f⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 ο N A,B,C [4%] NU

⁴ ενεοι **f⁵** N A,B,C [60%] HF,RP,OC,NU || εννεοι [40%] TR,CP

⁵ ο **f⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- N A,B,C [3%] NU

⁶ τε **f⁵** [88%] HF,RP,OC || δε N A,B,C [12%] TR,CP,NU

⁷ ουδενα **f⁵** C [98%] HF,RP,OC,TR,CP || ουδεν N A,B [2%] NU

⁸ ἀνανίας **f⁵** [95%] RP,OC,TR,CP || ἀνανίας [5%] HF,NU (This statement obtains for all occurrences of the name.)

⁹ ο κυριος εν οραματι **f⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 3412 N A,B,C [4%] NU

¹⁰ εν οραματι ανδρα **f⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 B,C [1%] [NU] || 3 N A [2%] || 12 [1%]

¹¹ ανανιαν ονοματι **f⁵** N A,B,C [20%] NU || ~ 21 [80%] HF,RP,OC,TR,CP

¹² χειρα **f⁵** [91%] HF,RP,OC,TR,CP || χειρας (N)A,C [3%] || τας χειρας B [1%] [NU] || χειραν [5%]

¹³ δε **f⁵** N A,B,C [95%] HF,RP,OC,CP,NU || 1 ο [5%] TR

¹⁴ ακηκοα **f⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ηκουσα N A,B,C [3%] NU

¹⁵ εποιησεν τοις αγιοις σου **f⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 2341 N(A)B,C [4%] NU

¹⁶ μοι εστιν **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 N A,B,C [5%] NU

¹⁷ εθνων **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 τε N A,B,C [5%] NU

Κύριος ὀπέσταλκέν με,¹ ὁ ὄφθείς σοι ἐν τῇ ὁδῷ ἥ ἡρχουν, ὅπως ἀναβλέψῃς καὶ πλησθῆς² Πνεύματος Ἅγιου”. 18 Καὶ εὐθέως ἀπέπεσον³ ἀπὸ τῶν ὄφθαλμῶν αὐτοῦ⁴ ώσει⁵ λεπίδες, ἀνέβλεψέν τε παραχρῆμα.⁶ καὶ ἀναστὰς ἐβαπτίσθη, 19 καὶ λαβὼν τροφὴν ἐνίσχυσεν. Ἐγένετο δὲ ὁ Σαῦλος⁷ μετὰ τῶν⁸ ἐν Δαμασκῷ μαθητῶν ἡμέρας τινάς.

Saul starts preaching

20 Καὶ εὐθέως ἐν ταῖς συναγωγαῖς ἐκήρυξεν τὸν Ἰησοῦν,⁹ ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. 21 Ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες καὶ ἔλεγον: “Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ πορθήσας, ἐν¹⁰ Ἱερουσαλήμ, τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομα τοῦτο? Καὶ ὡδε εἰς τοῦτο ἐλήλυθεν,¹¹ ἵνα δεδεμένους αὐτοὺς ἀγάγῃ¹² ἐπὶ τοὺς ἀρχιερεῖς.” 22 Σαῦλος¹³ δὲ μᾶλλον ἐνεδυναμοῦτο καὶ συνέχυνεν¹⁴ τοὺς¹⁵ Ἰουδαίους τοὺς κατοικοῦντας ἐν Δαμασκῷ, συμβιβάζων ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός.

Saul escapes death

23 Ὡς δὲ ἐπληροῦντο ἡμέραι ίκαναί, συνεβούλεύσαντο οἱ Ἰουδαῖοι ἀνελεῖν αὐτόν· 24 ἐγνώσθη δὲ τῷ Σαύλῳ ἡ ἐπιβουλὴ αὐτῶν. Παρετήρουν¹⁶ τε¹⁷ τὰς πύλας ἡμέρας τε¹⁸ καὶ νυκτὸς ὅπως αὐτὸν ἀνέλωσιν· 25 λαβόντες

¹ με **f⁵** [90%] HF,RP || 1 ιησους P⁴⁵ΝΑ,B,C [10%] OC,TR,CP,NU

² πλησθῆς *reI* || πλησθεις [20%]

³ απεπεσον **f⁵** [91%] HF,RP,OC,TR,CP || απεπεσων ΝΑ,B,C [6%] NU || απεπεσων [3%]

⁴ απὸ τῶν οφθαλμῶν αυτοῦ **f⁵** ΝC [98%] HF,RP,OC,TR,CP || ~4123 P^{45v}A,B [2%] NU

⁵ ωσει **f⁵** C [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ως P⁴⁵ΝΑ,B [3%] NU

⁶ παραχρημα **f⁵** [30%] TR,CP || --- P⁴⁵ΝΑ,B,C [70%] HF,RP,OC,NU

⁷ ο σαυλος **f⁵** [87%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝΑ,B,C [6%] NU || 2 [7%]

⁸ τῶν **f⁵** ΝΑ,B,C [35%] HF,RP,TR,CP,NU || 1 οντων [65%] OC

⁹ ιησουν **f⁵** P⁴⁵ΝΑ,B,C [20%] OC,NU || χριστον [80%] HF,RP,TR,CP [To teach that the Messiah was the Son of God would be ‘old hat’, no problem—but Saul was showing that Jesus was God’s Son. Notice the end of verse 22, “this is the Christ”—what is the antecedent of “this”? To say that the Christ is the Christ would be stupid, which neither of the authors is.]

¹⁰ εν **f⁵** B,C [99%] HF,RP,OC,TR,CP || εις ΝΑ [1%] NU

¹¹ εληλυθεν **f⁵** [96%] HF,RP,OC || εληλυθει ΝΑ,B,C [4%] TR,CP,NU

¹² αγαγη *reI* || αναγαγη P⁴⁵ [12%] || απαγαγη [1%] || αγαγει [7%]

¹³ σαυλος *reI* || παυλος [6%] CP

¹⁴ συνεχυνεν **f⁵** P⁴⁵A [97%] HF,RP,OC,TR || συνεχυνεν ΝB,C [1%] NU || συνεχεε [2%] CP

¹⁵ τους **f⁵** A,C [99%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- ΝB [1%]

¹⁶ παρετηρουν **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || παρετηρουντο ΝΑ,B,C [5%] NU

¹⁷ τε **f⁵** [94%] HF,RP,OC,TR,CP || δε και ΝΑ,B,C [4%] NU || δε [2%]

¹⁸ ε *reI* || --- (A) [24%]

δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ¹ νυκτὸς, καθῆκαν διὰ τοῦ τείχους,² χαλάσαντες ἐν σπυρίδι.

Barnabas vouches for Saul

26 Παραγενόμενος δὲ ὁ Σαῦλος³ ἐν⁴ Ἱερουσαλήμ, ἐπειρᾶτο⁵ κολλᾶσθαι τοῖς μοιθηταῖς· καὶ πάντες ἐφοβούντο αὐτόν, μὴ πιστεύοντες ὅτι ἔστιν μαθητής. 27 Βαρνάβας δὲ ἐπιλαβόμενος αὐτὸν ἤγαγεν πρὸς τοὺς ἀποστόλους, καὶ διηγήσατο αὐτοῖς πῶς ἐν τῇ ὁδῷ εἶδεν⁶ τὸν Κύριον, καὶ ὅτι ἐλάλησεν αὐτῷ, καὶ πῶς ἐν Δαμασκῷ ἐπαρρησιάσατο ἐν τῷ ὄνόματι τοῦ Κυρίου⁷ Ἰησοῦ. 28 Καὶ ἦν μετ' αὐτῶν εἰσπορευόμενος καὶ ἐκπορευόμενος⁸ ἐν⁹ Ἱερουσαλήμ, καὶ¹⁰ παρρησιαζόμενος ἐν τῷ ὄνόματι τοῦ Ἰησοῦ.¹¹ 29 Ἐλάλει¹² τε καὶ συνεζήτει πρὸς τοὺς Ἑλληνιστάς· οἱ δὲ ἐπεχείρουν ἀνελεῖν αὐτὸν.¹³ 30 Ἐπιγνόντες¹⁴ δὲ οἱ ἀδελφοί, κατήγαγον αὐτὸν εἰς Καισάρειαν καὶ ἔξαπέστειλον¹⁵ εἰς Ταρσόν.

A brief respite

31 Αἱ μὲν οὖν ἐκκλησίαι¹⁶ καθ' ὅλης τῆς Ἰουδαίας καὶ Γαλιλαίας, καὶ Σαμαρείας, εἶχον¹⁷ εἰρήνην οἰκοδομούμεναι· καὶ πορευόμεναι¹⁸ τῷ φόβῳ τοῦ Κυρίου καὶ τῇ παρακλήσει τοῦ Ἅγιου Πνεύματος ἐπληθύνοντο.¹⁹

¹ αυτὸν οἱ μαθηταὶ **f⁵** (87.1%) HF,RP,OC,TR,CP || ~231 (3%) || 123 δια τῆς (1.9%) || ~23 αυτὸν ΝΑ,Β,C (1.9%) NU || 23 (4.7%) || 123 αυτὸν (0.8%) || one other reading (0.6%)

² καθῆκαν διὰ τοῦ τείχους **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~2341 αυτὸν (Ν)Α,Β,C [5%] NU

³ ο σαυλος **f⁵** [92%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 παυλος [5%] || --- ΝΑ,Β,C [3%] NU

⁴ εν **f⁵** [86%] HF,RP,CP || εις **P⁴⁵** ΝΑ,Β,C [14%] OC,TR,NU

⁵ επειρατο **f⁵** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || επειραζεν ΝΑ,Β,C [2%] NU

⁶ ειδεν **rell** || ιδεν Α [12%]

⁷ κυριου **f⁵** (Α) [45%] || --- ΝΒ,С [55%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁸ και εκπορευομενος **f⁵** ΝΑ,Β,С [20%] OC,TR,NU || --- [80%] HF,RP,CP (An easy case of homoioteleuton.)

⁹ εν **f⁵** [30%] OC,TR || εις ΝΑ,Β,С [70%] HF,RP,CP,NU

¹⁰ και **f⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝΑ,Β,С [4%] NU

¹¹ ιησου **f⁵** (C) [24%] || κυριου 1 [67%] HF,RP,OC,TR,CP || κυριου ΝΑ,Β [8%] NU || --- [1%]

¹² ελαλει **rell** || ελαλη [25%]

¹³ ανελειν αυτὸν **f⁵** Ν(Α)Β(С) [20%] NU || ~21 [80%] HF,RP,OC,TR,CP

¹⁴ επιγνοντες **rell** || επιγνωντες [35%]

¹⁵ εξαπεστιλαν **f⁵** Α [20%] || 1 αυτὸν ΝΒ,С [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹⁶ οι μεν ουν εκκλησιαι **f⁵** (91.7%) HF,RP,OC,TR,CP || η 23 εκκλησια ΝΑ,Β,С (8.3%) NU (This set and the next three go together, singular vs plural.)

¹⁷ ειχον **f⁵** (91.9%) HF,RP,OC,TR,CP || ειχεν ΝΑ,Β,С (8.1%) NU

¹⁸ οιδοδομουμεναι και πορευομεναι **f⁵** (91.1%) HF,RP,OC,TR,CP || οιδοδομουμενοι 2 πορευομενοι (0.8%) || οικοδομουμενη 2 πορευομενη ΝΑ,Β,С (8.1%) NU

¹⁹ επληθυνοντο **f⁵** (90.7%) HF,RP,OC,TR,CP || επληθυνετο ΝΑ,Β,С (9.3%) NU

Peter's ministry

32 Ἐγένετο δὲ, Πέτρον διερχόμενον διὰ πάντων, κατελθεῖν καὶ πρὸς τοὺς ἀγίους τοὺς κατοικοῦντας Λύδδαν.¹

Peter heals Aeneas

33 Εὗρεν δὲ ἐκεῖ ἄνθρωπόν τινα Αἰνέαν ὀνόματι² ἐξ ἑτῶν ὀκτὼ κατακείμενον ἐπὶ κραββάτῳ,³ ὃς ἦν παραλελυμένος. 34 Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Πέτρος: “Αἰνέα, ἵâται σε Ἰησοῦς ὁ⁴ Χριστός. Άναστηθι καὶ στρώσον σε-αυτῷ!” Καὶ εὐθέως ἀνέστη! 35 Καὶ εἶδον⁵ αὐτὸν πάντες οἱ κατοικοῦντες Λύδδαν⁶ καὶ τὸν⁷ Ἀσσάρωνα,⁸ οἵτινες ἐπέστρεψαν ἐπὶ τὸν Κύριον.

Peter raises Dorcas

36 Ἐν Ἰόππῃ δέ τις ἦν μαθήτρια ὀνόματι Ταβηθά,⁹ ἣ διερμηνευομένη λέγεται Δορκάς· αὐτῇ ἦν πλήρης ἀγαθῶν ἔργων¹⁰ καὶ ἐλεημοσυνῶν ὡν ἐποίει. 37 Ἐγένετο δὲ ἐν τοῖς ἡμέραις ἐκείναις ἀσθενήσασαν αὐτὴν ἀποθανεῖν· λούσαντες δὲ αὐτὴν ἔθηκαν¹¹ ἐν τῷ¹² ὑπερῷῳ. 38 Ἔγγὺς δὲ οὕστης Λύδδης¹³ τῇ Ἰόππῃ, οἱ μαθηταὶ, ἀκούσαντες ὅτι Πέτρος ἐστὶν ἐν αὐτῇ, ἀπέστειλαν¹⁴ πρὸς αὐτὸν παρακαλοῦντες μὴ ὀκνῆσαι¹⁵ διελθεῖν ἔως αὐτῶν.¹⁶ 39 Ἀναστὰς δὲ Πέτρος συνῆλθεν αὐτοῖς· ὃν παραγενόμενον ἀνήγαγον εἰς τὸ ὑπερῷον, καὶ παρέστησαν αὐτῷ πᾶσαι αἱ χῆραι κλαίουσαι καὶ ἐπιδεικνύμεναι χιτῶνας καὶ ιμάτια ὅσα ἐποίει μετ' αὐτῶν οὖσα ἡ Δορκάς. 40 Ἐκβαλὼν δὲ ἔξω πάντας, ὁ Πέτρος¹⁷ θεὶς τὰ γόνατα προ-

¹ λυδδαν **f⁸⁵C** [75%] HF,RP,OC,TR || λυδδα (Ν)A,B [2%] NU || λυδαν [23%] CP

² αινεαν ονοματι **f⁸⁵**[95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 ΝA,B(C) [4%] NU || 1 [1%]

³ κραββατω **f⁸⁵**[43%] HF,RP,TR,CP || κραββατω [16%] || κραββατω [22%] OC || κραββατου ΝA,B,C [2%] NU || κραββατου [5%] || three further spellings [2%]

⁴ ο **f⁸⁵A** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝB,C [2%] NU

⁵ ειδον **reII** || ειδαν Α,Β,С [1%] NU || ιδον [9%]

⁶ λυδδαν **f⁸⁵P⁵³C** [80%] HF,RP,OC,TR || λυδδα ΝA,B [5%] NU || λυδαν [15%] CP

⁷ τον **reII** || την CP || --- P⁵³Ν

⁸ ασσαρωνα **f⁸⁵**[65%] HF,RP || σαρωνα P⁵³B,C [17%] OC,NU || σαρρωνα ΝA || σαρωναν P⁴⁵ [5%] TR,CP || ασαρωνα [12%]

⁹ ταβηθα **f⁸⁵**[54%] RP || ταβιθα ΝA [45%] HF,OC,TR,CP,NU || ταβειθα P^{45,53}B,C [1%]

¹⁰ αγαθων εργων **f⁸⁵P⁵³ΝA** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 P⁴⁵B,C [2%] NU || 1 [5%]

¹¹ αυτην εθηκαν **f⁸⁵P^{45,53}C** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 ΝA [3%] [NU] || 2 B

¹² τω **f⁸⁵P⁵³A,C** [20%] || --- P⁴⁵ΝB [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU (‘the’ upper room, of her house.)

¹³ λυδης **f⁸⁵**[87%] HF,RP,OC,TR || λυδδας P⁵³ΝB,C [2%] NU || λυδδα A || λυδαν P^{45v} || λυδης [5%] CP || λυδδη [5%]

¹⁴ απεστειλαν **f⁸⁵**[92%] HF,RP || 1 δυο ανδρας P⁴⁵ΝA,B,C [8%] OC,TR,CP,NU (OC is in small print.)

¹⁵ οκνησαι **f⁸⁵P⁴⁵**[97%] HF,RP,OC,TR,CP || οκνησης ΝA,B,C [3%] NU

¹⁶ αυτων **f⁸⁵P^{45v}**[97%] HF,RP,OC,TR,CP || ημων ΝA,B,C [3%] NU

¹⁷ πετρος **f⁸⁵**[95%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 και P⁴⁵ΝA,B,C [5%] NU

σηνύξατο, καὶ ἐπιστρέψας πρὸς τὸ σῶμα εἶπεν, “Ταβηθά,¹ ὀνάστηθι!” Ἡ δὲ ἥνοιξεν τοὺς ὄφθαλμοὺς αὐτῆς, καὶ ἴδουσα τὸν Πέτρον ὀνεκάθισεν.² **41** Δοὺς δὲ αὐτῇ χεῖρα ἀνέστησεν αὐτήν, φωνήσας δὲ τοὺς ἀγίους καὶ τὰς χήρας παρέστησεν αὐτὴν ζῶσαν. **42** Γνωστὸν δὲ ἐγένετο καθ' ὅλης τῆς Ἰόππης, καὶ πολλοὶ ἐπίστευσαν³ ἐπὶ τὸν Κύριον. **43** Ἐγένετο δὲ αὐτὸν ἡμέρας ἵκανὰς μεῖναι⁴ ἐν Ἰόππῃ παρά τινι Σίμωνι, βυρσεῖ.

The case of Cornelius

10 Ἀνὴρ δέ τις ἦν⁵ ἐν Καισαρείᾳ ὀνόματι Κορνήλιος, ἔκατοντάρχης ἐκ σπείρας⁶ τῆς καλουμένης Ἰταλικῆς, **2** εὐσεβὴς καὶ φιβούμενος τὸν Θεὸν σὺν παντὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ποιῶν τε⁷ ἐλεημοσύνας πολλὰς τῷ λαῷ καὶ δεόμενος τοῦ Θεοῦ διὰ παντός. **3** Εἶδεν ἐν ὄράματι φανερῶς, ὧσει⁸ ὥραν ἐνάτην⁹ τῆς ἡμέρας, ἄγγελον τοῦ Θεοῦ εἰσελθόντα πρὸς αὐτὸν καὶ εἰπόντα αὐτῷ, “Κορνήλιε!” **4** Ο δὲ, ἀτενίσας αὐτῷ καὶ ἔμφοβος γενόμενος, εἶπεν, “Τί ἐστιν, Κύριε?” Εἶπεν δὲ αὐτῷ: “Αἱ προσευχαί σου καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἀνέβησαν εἰς μνημόσυνον ἐνώπιον¹⁰ τοῦ Θεοῦ. **5** Καὶ νῦν πέμψον εἰς Ἰόππην ἀνδρας¹¹ καὶ μετάπεμψαι Σίμωνα,¹² ὃς ἐπικαλεῖται Πέτρος.¹³ **6** οὗτος ξενίζεται παρά τινι Σίμωνι, βυρσεῖ, φέστιν οἰκία παρὰ θάλασσαν.”¹⁴ **7** Ως δὲ ἀπῆλθεν ὁ ἄγγελος ὡς¹⁵ λαλῶν τῷ Κορνηλίῳ,¹⁶ φωνήσας δύο τῶν οἰκετῶν αὐτοῦ¹⁷ καὶ στρατιώτην εὐσεβῆ τῶν

¹ ταβηθά f^{s5} [50%] RP || ταβιθα nA,C [50%] HF,OC,TR,CP,NU || ταβειθα B

² ανεκάθισεν $reII$ || ονεκάθισεν [15%] || ανεκάθεισεν A || ανεκάθισαι [5%]

³ πολλοὶ επιστευσαν f^{s5} [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 P^{53} nA,B,C [4%] NU

⁴ αυτὸν ημερας ικανας μειναι f^{s5} A [20%] || ~ 2341 [79%] HF,RP,OC,TR,CP || 234 P^{53} NB [1%] NU
|| ~ 2 τινας 41 C

⁵ ην f^{s5} [65%] HF,RP,TR,CP || --- nA,B,C [35%] OC,NU

⁶ σπειρας f^{s5} B [45%] || σπειρης nA,C [55%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁷ τε f^{s5} [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- nA,B,C [4%] NU

⁸ ωσει f^{s5} [85%] HF,RP,OC,TR || 1 περι A,B,C [5%] NU || ως [6%] CP || ως περι N [3%] || περι [1%]

⁹ ενατην f^{s5} nA,B,C [65%] HF,RP,OC,NU || εννατην [35%] CP,TR

¹⁰ ενωπιον f^{s5} C [97%] HF,RP,OC,TR,CP || εμπροσθεν nA,B [3%] NU

¹¹ εις ιοπην ανδρας f^{s5} [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 nA,B,C [5%] NU

¹² σιμωνα f^{s5} N [97%] HF,RP,OC,TR || 1 τινα A,B,C [3%] CP,NU

¹³ ος επικαλειται πετρος f^{s5} n(A)B,C [20%] CP,TR,NU || τον επικαλουμενον πετρον [80%]
HF,RP,OC

¹⁴ θαλασσαν f^{s5} nA,B,C [95%] HF,RP,OC,CP,NU || 1 ουτος λαλησει σοι τι σε δει ποιειν [5%] TR

¹⁵ ο $reII$ || --- [30%]

¹⁶ τω κορνηλιω f^{s5} [95%] HF,RP,OC,TR,CP || αυτω nA,B,C [5%] NU

¹⁷ αυτου f^{s5} [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- nA,B,C [3%] NU

προσκαρτερούντων αὐτῷ, 8 καὶ ἐξηγησάμενος αὐτοῖς ἄπαντα¹ ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὴν² Ἰόππην.

God prepares Peter

9 Τῇ δὲ ἐπαύριον, ὁδοιπορούντων ἐκείνων καὶ τῇ πόλει ἐγγιζόντων, ἀνέβη Πέτρος ἐπὶ τὸ δῶμα προσεύξασθαι περὶ ὥραν ἕκτην. 10 Ἐγένετο δὲ πρόσπεινος καὶ ἥθελεν γεύσασθαι· παρασκευαζόντων δὲ ἐκείνων,³ ἐπέπεσεν⁴ ἐπ’ αὐτὸν ἔκστασις, 11 καὶ θεωρεῖ τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγμένον, καὶ καταβαῖνον ἐπ’ αὐτὸν⁵ σκεῦνός τι ὡς ὀθόνην μεγάλην—τέσσαρσιν ἀρχαῖς δεδεμένον, καὶ καθιέμενον⁶ ἐπὶ τῆς γῆς—12 ἐν φύπηρχεν πάντα τὰ τετράποδα τῆς γῆς (καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἐρπετὰ) καὶ τὰ πετεινὰ⁷ τοῦ οὐρανοῦ. 13 Καὶ ἐγένετο φωνὴ πρὸς αὐτόν, “Ἄναστάς, Πέτρε, θῦσον καὶ φάγε!” 14 Ο δὲ Πέτρος εἶπεν: “Μηδαμῶς, Κύριε! “Οτι οὐδέποτε ἔφαγον πᾶν κοινὸν ἢ⁸ ἀκάθαρτον!” 15 Καὶ φωνὴ πάλιν ἐκ δευτέρου πρὸς αὐτόν, “Ἄ ο Θεὸς ἐκαθάρισεν, σὺ μὴ κοίνου!” 16 Τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρίς,⁹ καὶ πάλιν¹⁰ ἀνελήφθη¹¹ τὸ σκεῦος εἰς τὸν οὐρανόν.

the messengers arrive

17 Ὡς δὲ ἐν ἑαυτῷ διηπόρει ὁ Πέτρος τί ἀν εἴῃ τὸ ὄραμα ὃ εἶδεν, καὶ¹² ιδοὺ, οἱ ἄνδρες οἱ ἀπεσταλμένοι ὑπὸ¹³ τοῦ Κορνηλίου, διερωτήσαντες¹⁴ τὴν οἰκίαν¹⁵ Σίμωνος, ἐπέστησαν ἐπὶ τὸν πυλῶνα, 18 καὶ φωνήσαντες ἐπυνθάνοντο εἰ Σίμων, ὁ¹⁶ ἐπικαλούμενος¹⁷ Πέτρος, ἐνθάδε ξενίζεται.

¹ αὐτοῖς απαντα **f⁵C** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 ΝA,B [4%] NU

² την *rell* || --- [8%] CP

³ εκείνων **f⁵** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || αὐτων **P⁴⁵ΝA,B,C** [7%] NU

⁴ επεπεσεν **f⁵** (78.4%) HF,RP,OC,TR,CP || επεσεν (10.4%) || εγενετο ΝA,B,C (11%) NU || ηλθεν **P⁴⁵**

⁵ καταβαῖνον επ αυτον **f⁵** [92%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 ΝA,B,C [7%] NU || --- **P⁴⁵** [1%]

⁶ δεδεμενον και καθιεμενον **f⁵(P⁴⁵)(C)** (92.5%) HF,RP,OC,TR,CP || 3 ΝA(B) (4.1%) NU || 1 (1.1%) || δεδεμενην 2 καθιεμενην (1.3%) || conflations (0.9%) || one other varaint (0.2%)

⁷ τετραποδα της γης και τα θηρια και τα ερπετα και τα πετεινα **f⁵** (80.9%) HF,RP,OC,TR,CP || ~ 1,4-9,2-3, 10-12 C (7.5%) || ~ 1,7-9,2-3,10-12 (4.3%) || ~ 1,7,9,2-3,10,12 **P⁴⁵ΝA,B** (1.5%) NU || 1,2-5,9-12 (0.6%) || six variations place the five nouns—quadrupeds, earth, beasts, reptiles, birds—in different sequences (3%) || two conflations (0.9%) || two other variants (1.3%)

⁸ η **f⁵C** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || και **P⁴⁵ΝA,B** [5%] NU

⁹ τρις *rell* || τρεις ΝA [25%]

¹⁰ παλιν **f⁵(D)** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ευθυς ΝA,B,C [4%] NU || --- **P⁴⁵** [1%]

¹¹ ανεληφθη **f⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ανελημφθη **P⁴⁵ΝA,B(D)** [3%] NU

¹² και **f⁵C,D** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **P⁴⁵ΝA,B** [4%] NU

¹³ υπο **f⁵ΝB** [30%] NU || απο A,C,D [70%] HF,RP,OC,TR,CP

¹⁴ διερωτησαντες **f⁵P⁴⁵ΝA,B,C,D** [95%] HF,RP,OC,TR,NU || 1 και μαθοντες [5%] CP

¹⁵ οικιαν **f⁵** [92%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 του **P⁴⁵ΝA,B,C,D** [8%] NU

¹⁶ ο *rell* || --- CP

¹⁷ επικαλουμενος *rell* || καλουμενος [12%]

19 Τοῦ δὲ Πέτρου διενθυμουμένου¹ περὶ τοῦ ὄράματος εἶπεν αὐτῷ τὸ Πνεῦμα:² “Ιδοὺ, ἄνδρες³ ζητοῦσίν⁴ σε· **20** ἀλλὰ⁵ ἀναστὰς κατάβηθι, καὶ πορεύου σὺν αὐτοῖς μηδὲν διακρινόμενος, διότι⁶ ἐγὼ ἀπέσταλκα αὐτούς.” **21** Καταβὰς δὲ⁷ Πέτρος πρὸς τοὺς ἄνδρας,⁸ εἶπεν:⁹ “Ιδοὺ, ἐγώ εἰμι ὁν ζητεῖτε. Τίς ἡ αἰτία δι' ἣν πάρεστε?” **22** Οἱ δὲ εἶπον:¹⁰ “Κορνήλιος, ἐκατοντάρχης, ἀνὴρ δίκαιος καὶ φοβούμενος τὸν Θεόν, μαρτυρούμενός τε ὑπὸ ὅλου¹¹ τοῦ ἔθνους τῶν Ἰουδαίων, ἐχρηματίσθη ὑπὸ ἀγγέλου¹² μεταπέμψασθαί σε εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ ἀκοῦσαι ρήματα παρὰ σοῦ.” **23** Εἰσκαλεσάμενος οὖν αὐτοὺς ἐξένισεν.

on to Caesarea

Τῇ δὲ ἐπαύριον¹³ ὁ Πέτρος¹⁴ ἐξῆλθεν σὺν αὐτοῖς, καί τινες τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀπὸ¹⁵ Ἰόππης συνῆλθον αὐτῷ· **24** καὶ τῇ¹⁶ ἐπαύριον εἰσῆλθον¹⁷ εἰς τὴν Καισάρειαν. Ό δὲ Κορνήλιος ἦν προσδοκῶν αὐτοὺς, συγκαλεσάμενος τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ τοὺς ἀναγκαίους φίλους. **25** Ως δὲ ἐγένετο τοῦ¹⁸ εἰσελθεῖν τὸν Πέτρον,¹⁹ συναντήσας αὐτῷ ὁ Κορνήλιος, πεσὼν ἐπὶ τοὺς πόδας προσεκύνησεν. **26** Οἱ δὲ Πέτρος ἥγειρεν αὐτὸν,²⁰ λέγων: “Ανάστηθι! Κἀγὼ αὐτὸς²¹ ἀνθρωπός εἰμι.” **27** Καὶ συνομιλῶν αὐτῷ εἰσῆλθεν, καὶ εὐρίσκει συνεληλυθότας πολλούς. **28** Ἔφη τε πρὸς αὐτούς:

¹ διενθυμουμένου *reII* || ενθυμουμένου [5%] TR || διενθυμενου Ν

² αυτῳ το πνευμα **F⁵**P⁴⁵D,0244 (95.8%) HF,RP,OC,TR,CP[NU] || ~ 231 ΝA(C) (4%) || 23 B

³ ανδρες **F⁵**D [95%] HF,RP || 1 τρεις (Ν)A(C) [5%] OC,TR,CP,NU || 1 δυο B (OC is in small print)

⁴ ζητουσιν **F⁵**P⁴⁵A,C,D [98%] HF,RP,OC,TR,CP || ζητουντες ΝB [2%] NU

⁵ αλλα *reII* || αλλ [13%]

⁶ διοτι **F⁵**[90%] HF,RP,OC,TR,CP || οτι ΝA,B,C,D [10%] NU

⁷ δε *reII* || 1 ο (D) [10%]

⁸ τους ανδρας **F⁵**P^{45v}ΝA,B [65%] HF,RP,OC,NU || αυτους C || 12 τους απεσταλμενους απο (+του [5%] TR) κορηλιου προς αυτον (αυτους [15%]) (-π.α. CP) [35%] (CP)(TR)

⁹ ειπεν *reII* || 1 προς αυτους CP

¹⁰ ειπον *reII* || ειπαν ΝA,B,C [2%] NU

¹¹ ολου *reII* || οχλου CP

¹² αγγελου **F⁵**[20%] || 1 αγιου ΝA,B,C,D [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹³ επαυριον **F⁵**[80%] HF,RP,TR,CP || 1 αναστας P⁴⁵ΝA,B,C,D [20%] OC,NU

¹⁴ ο πετρος **F⁵**C [92%] HF,RP,TR,CP || --- ΝA,B,D [8%] OC,NU

¹⁵ απο **F⁵**ΝA,B,C,D [95%] HF,RP,CP,NU || 1 της [5%] OC,TR (OC is in small print)

¹⁶ και τη **F⁵**[96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 2 δε ΝA,B,C,D [4%] NU

¹⁷ εισηλθον **F⁵**A [89%] HF,RP,OC,TR,CP || εισηλθεν B,D [10%] NU || εισηλθαν ΝC [1%]

¹⁸ τον **F⁵**ΝA,B,C (87.6%) HF,RP,OC,NU || --- (12.2%) TR,CP || a long addition D

¹⁹ εισελθειν τον πετρον **F⁵**(Ν)A,B,C (81.9%) HF,RP,OC,TR,NU || 13 (1.7%) || ελθειν 23 (15%) CP || ελθειν 3 (1.3%) || a long addition D

²⁰ ηγειρεν αυτον **F⁵**ΝA,B,C,D [25%] HF,CP,NU || ~ 21 [75%] RP,OC,TR

²¹ καγω αυτος **F⁵**A [93%] HF,RP,OC,TR,CP || και εγω 2 ΝB [1%] NU || και 2 εγω C || 1 D || και γαρ εγω 2 [4%] || και γαρ εγω [1%]

“Υμεῖς ἐπίστασθε ὡς ἀθέμιτόν¹ ἐστιν ἀνδρὶ Ἰουδαίῳ κολλᾶσθαι ἢ προσέρχεσθαι ἀλλοφύλῳ· καὶ ἐμοὶ² ὁ Θεὸς ἔδειξεν μηδένα κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον λέγειν ἄνθρωπον. **29** Διὸ καὶ ἀναντιρρήτως ἥλθον μεταπεμφθείς. Πινθάνομαι οὖν, τίνι λόγῳ μετεπέμψασθέ³ με?”

30 Καὶ ὁ Κορνήλιος ἔφη: “Ἄπὸ τετάρτης ἡμέρας μέχρι ταύτης τῆς ὥρας ἡμηνὶ νηστεύων· καὶ τὴν⁴ ἐνάτην⁵ ὥραν⁶ προσευχόμενος ἐν τῷ οἴκῳ μου, καὶ ἴδοὺ, ἀνὴρ ἔστη ἐνώπιόν μου ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ **31** καὶ φησιν: ‘Κορνήλιε, εἰσηκούσθη σου ἡ προσευχὴ καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἐμνήσθησαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. **32** Πέμψον οὖν εἰς Ἰόπην καὶ μετακάλεσαι Σίμωνα, ὃς ἐπικαλεῖται Πέτρος. Οὗτος ξενίζεται ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος, βυρσέως, παρὰ θάλασσαν· ὃς παραγενόμενος λαλήσει σοι.’⁷ **33** Ἐξαυτῆς οὖν ἐπεμψα πρός σε, σύ τε καλῶς ἐποίησας παραγενόμενος. Νῦν οὖν, πάντες ἡμεῖς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ πάρεσμεν ἀκοῦσαι πάντα τὰ προστεταγμένα σοι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.”⁸

Peter preaches

34 Ἀνοίξας δὲ Πέτρος τὸ στόμα⁹ εἶπεν: “Ἐπ’ ἀληθείας καταλαμβάνομαι ὅτι οὐκ ἐστιν προσωπολήπτης¹⁰ ὁ Θεός, **35** ἀλλ’ ἐν παντὶ ἔθνει¹¹ ὁ φοβούμενος αὐτὸν καὶ ἔργαζόμενος δικαιοσύνην δεκτὸς αὐτῷ ἐστιν. **36** Τὸν λόγον ὃν¹² ἀπέστειλεν τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, εὐαγγελιζόμενος εἰρήνην διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ—οὗτός ἐστιν πάντων Κύριος—**37** ὑμεῖς οἴδατε, τὸ γενόμενον ῥῆμα καθ’ ὅλης τῆς Ἰουδαίας, ἀρξάμενον¹³ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, μετὰ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐκήρυξεν Ἰωάννης: **38** Ἰησοῦν τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ,¹⁴ ὃς ἔχρισεν αὐτὸν ὁ Θεὸς Πνεύματι Ἅγιῳ καὶ δυνάμει, ὃς διῆλθεν εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος πάντας τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ὅτι ὁ

¹ αθέμιτον *re//* || αθέμητον [12%] || αθεμιστον D

² καὶ εμοὶ F⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || καμοι ΝA,B,C,D [4%] NU

³ μετεπεμψασθε *re//* || μετεπεμψασθαι ΝA,D [15%]

⁴ νηστευων και την F⁵P⁵⁰ [95.2%] HF,RP,OC,TR,CP || 13 D (0.4%) || 1 (1.1%) || 3 ΝA,B,C (3.4%) NU

⁵ ενατην *re//* || εννατην [35%] CP,TR

⁶ ώραν F⁵ [94.7%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁵⁰ΝA,B,C (4%) NU || και (1.1%) || τε D

⁷ ος παραγενομενος λαλησει σοι F⁵C,D (94.1%) HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁵ΝA,B (4.6%) NU || three other variants (1.3%)

⁸ θεου F⁵D [95%] HF,RP,OC,TR,CP || κυριου P⁴⁵ΝA,B,C [5%] NU

⁹ στομα *re//* || 1 αυτου A,C [5%] OC (in small print)

¹⁰ προσωποληπτης *re//* || προσωπολημπτης P⁴⁵ΝA,B,C,D [3%] NU || three further spellings

¹¹ εθνει *re//* || εθνη [25%] || εθνι ND

¹² ον F⁵ ΝC,D [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- A,B [2%]

¹³ αρξαμενον F⁵P⁴⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || αρξαμενος Ν(A)B,C(D) [7%] NU

¹⁴ ναζαρετ F⁵A [80%] HF,RP,OC,TR,CP || ναζαρεθ P⁴⁵ΝB,C,D [20%] NU

Θεὸς ἦν μετ' αὐτοῦ 39—καὶ ἡμεῖς ἐσμεν¹ μάρτυρες πάντων ὧν ἐποίησεν, ἐν τε τῇ χώρᾳ τῶν Ἰουδαίων καὶ ἐν² Ἱερουσαλήμ—οὐ καὶ³ ἀνεῖλον,⁴ κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου. 40 Τοῦτον ὁ Θεὸς ἤγειρεν⁵ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν ἐμφανῆ γενέσθαι, 41 οὐ παντὶ τῷ λαῷ, ἀλλὰ μάρτυσιν τοῖς προκεχειροτονημένοις ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἡμῖν, οἵτινες συνεφάγομεν καὶ συνεπίομεν αὐτῷ μετὰ τὸ ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. 42 Καὶ παρήγγειλεν ἡμῖν κηρῦξαι τῷ λαῷ, καὶ διαμαρτύρασθαι ὅτι αὐτός⁶ ἐστιν ὁ ὥρισμένος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Κριτὴς ζώντων καὶ νεκρῶν. 43 Τούτῳ πάντες οἱ προφῆται μαρτυροῦσιν, ἄφεσιν ὀμαρτιῶν λαβεῖν διὰ τοῦ ὄνόματος αὐτοῦ πάντα τὸν πιστεύοντα εἰς αὐτόν.”

the Holy Spirit falls

44 Ἔτι⁷ λαλούντος τοῦ Πέτρου τὰ ὥρματα ταῦτα, ἐπέπεσεν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας τὸν λόγον. 45 Καὶ ἐξέστησαν οἱ ἐκ περιτομῆς πιστοὶ ὅσοι συνηλθον⁸ τῷ Πέτρῳ, ὅτι καὶ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἡ δωρεὰ τοῦ Ἅγιον Πνεύματος ἐκκέχυται· 46 ἦκουν γὰρ αὐτῶν λαλούντων γλώσσαις καὶ μεγαλυνόντων τὸν Θεόν. Τότε ἀπεκρίθη ὁ⁹ Πέτρος: 47 “Μήτι τὸ ὕδωρ κωλύσαι δύναται τις¹⁰ τοῦ μὴ βαπτισθῆναι τούτους οἵτινες τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἔλαβον ὡς¹¹ καὶ ἡμεῖς;” 48 Προσέταξέν τε¹² αὐτὸν βαπτισθῆναι ἐν τῷ ὄνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ.¹³ Τότε ἡρώτησαν αὐτὸν ἐπιμεῖναι ἡμέρας τινάς.

¹ εσμεν F⁵[96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C,D [4%] NU

² εν F⁵ ΝA,C [95%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- B,D [5%]

³ καὶ F⁵ ΝA,B,C [95%] HF,RP,OC,CP,NU || --- [5%] TR

⁴ ανειλον rell || ανειλαν (Ν)A,B,C,D [4%] NU

⁵ ηγειρεν F⁵A,B [99%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 εν ΝC [1%] [NU] || 1 μετα (D)

⁶ αυτος F⁵ ΝA [90%] HF,RP,OC,TR,CP || ουτος B,C,D [10%] NU

⁷ ετι rell || 1 δε [15%]

⁸ συνηλθον rell || συνηλθαν ΝB,NU

⁹ ο F⁵D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B [3%] NU

¹⁰ κωλυσαι δυναται τις F⁵ (88.1%) HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 (7.4%) || ~ 213 ΝA,B (3.2%) NU ||

~ 132 (D) (0.6%) || two other readings (0.6%)

¹¹ ως F⁵ ΝA,B [25%] NU || καθως [75%] HF,RP,OC,TR,CP || ωσπερ D

¹² τε F⁵ A [95%] HF,RP,OC,TR,CP || δε ΝB [5%] NU || τοτε (D)

¹³ βαπτισθηναι εν τω ονοματι του κυριου ιησου F⁵[35%] CP || 123456 [57%] HF,RP,OC,TR ||

12347 χριστου [5%] || ~ 2347 χριστου 1 ΝA,B [2%] NU || 1234567 χριστου D [1%]

Peter has to explain

11 "Ηκουσαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀδελφοὶ οἱ ὄντες κατὰ τὴν Ἰουδαίαν ὅτι καὶ τὰ ἔθνη ἐδέξαντο τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. 2 Καὶ ὅτε¹ ἀνέβη Πέτρος εἰς Ἱεροσόλυμα,² διεκρίνοντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἐκ περιτομῆς, 3 λέγοντες ὅτι "Εἰσῆλθες πρὸς ἄνδρας ἀκροβυστίαν ἔχοντας καὶ συνέφαγες³ αὐτοῖς!"

4 Ἀρξάμενος δὲ ὁ⁴ Πέτρος ἐξετίθετο αὐτοῖς καθεξῆς λέγων: 5 "Ἐγὼ ἥμην ἐν πόλει Ἰόπηη προσευχόμενος, καὶ εἶδον ἐν ἐκστάσει ὅραμα: καταβαῖνον σκεῦός τι ὡς ὁθόνην μεγάλην, τέσσαρσιν ἀρχαῖς καθιεμένην, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἥλθεν ἄχρις⁵ ἐμοῦ. 6 εἰς ἣν ἀτενίσας κατενόουν καὶ εἶδον τὰ τετράποδα τῆς γῆς⁶—καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἑρπετὰ—καὶ τὰ πετεινὰ⁷ τοῦ οὐρανοῦ. 7 "Ηκουσα δὲ⁸ φωνῆς λεγούσης μοι, 'Ἀναστάς, Πέτρε, θύσον καὶ φάγε!' 8 Εἶπον δέ: 'Μηδαμῶς, Κύριε! 'Οτι πᾶν⁹ κοινὸν ἦ ἀκάθαρτον οὐδέποτε εἰσῆλθεν εἰς τὸ στόμα μου!' 9 Απεκρίθη δέ μοι¹⁰ ἐκ δευτέρου φωνὴ¹¹ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, "Α ὁ Θεὸς ἐκαθάρισεν σὺ μὴ κοίνου'. 10 Τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρίς, καὶ πάλιν ἀνεσπάσθη¹² ἀπαντα εἰς τὸν οὐρανόν. 11 Καὶ ἴδου, ἐξαυτῆς τρεῖς ἄνδρες ἐπέστησαν ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἐν ᾧ ἥμην,¹³ ἀπεσταλμένοι ἀπὸ Καισαρείας πρός με. 12 Εἶπεν δέ μοι τὸ Πνεῦμα¹⁴ συνελθεῖν αὐτοῖς, μηδὲν διακρινόμενον.¹⁵ Ἡλθον δὲ σὺν ἐμοὶ καὶ οἱ ἔξι ἀδελφοὶ οὗτοι, καὶ εἰσῆλθομεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἄνδρός. 13 Απίγγειλέν δὲ¹⁶ ἡμῖν πῶς εἶδεν τὸν¹⁷ ἄγγελον ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ

¹ καὶ οτε **F⁵** (90.7%) HF,RP,OC,TR,CP || 1 οτι (1.1%) || ~ 2 δε ΝA,B (7.6%) NU || conflation (0.4%)
|| a long addition D

² ιεροσόλυμα **F⁵D** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || ιερουσαλημ P⁴⁵ΝA,B [2%] NU

³ εισηλθες προς ανδρας ακροβυστιαν εχοντες και συνεφαγες **F⁵** ΝA,D [20%] NU || ~ 2345167 [71%]
HF,RP,OC, TR,CP || ~ 234516 συνεφαγεν [8%] || εισηλθεν 23456 συνεφαγεν P⁴⁵V [1%]

⁴ ο **F⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁵ΝA,B,D [5%] NU

⁵ αχρις **F⁵P⁴⁵D** [97%] HF,OC,TR,CP || αχρι ΝA,B [3%] RP,NU

⁶ της γης **re//** || --- [20%]

⁷ πετεινα **re//** || πετηνα [20%] || πετινα Ν [1%]

⁸ δε **F⁵D** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 και ΝA,B [5%] NU

⁹ παν **F⁵** [94%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁵ΝA,B,D [5%] NU || τι [1%]

¹⁰ μοι **F⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁵ΝA,B,D [3%] NU

¹¹ εκ δευτερου φωνη **F⁵B** [20%] || ~ 312 P⁴⁵ΝA [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || 3 D

¹² παλιν ανεσπασθη **F⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 ΝA,B,D [3%] NU

¹³ ημην **F⁵P⁴⁵** [90%] HF,RP,OC,TR,CP || ημεν ΝA,B,D [5%] NU || ημιν [5%]

¹⁴ μοι το πνευμα **F⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 P⁴⁵ΝA,B,D [3%] NU

¹⁵ διακρινομενον **F⁵** [90%] HF,RP,OC,TR,CP || διακριναντα A(B) [3%] NU || διακρινοντα Ν [2%] || διακρινομενος [5%] || --- D

¹⁶ δε **F⁵** ΝA,B,D [30%] NU || τε [70%] HF,RP,OC,TR,CP

¹⁷ τον **F⁵** ΝA,B [99%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- P⁴⁵D [1%]

σταθέντα καὶ εἰπόντα αὐτῷ,¹ ‘Ἄπόστειλον εἰς Ἰόππην² καὶ μετάπεμψαι Σίμωνα, τὸν ἐπικαλούμενον Πέτρον, 14 ὃς λαλήσει ρήματα πρός σε ἐν οἷς σωθήσῃ σὺ καὶ πᾶς ὁ οἶκός σου’. 15 Ἐν δὲ τῷ ἄρξασθαι με λαλεῖν, ἐπέπεσεν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐπ’ αὐτοὺς, ὥσπερ καὶ ἐφ’ ἡμᾶς ἐν ἀρχῇ. 16 Ἐμνήσθην³ δὲ τοῦ ρήματος τοῦ⁴ Κυρίου, ώς ἔλεγεν δὲι⁵ ‘Ιωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε⁶ ἐν Πνεύματι Ἅγιῳ’. 17 Εἰ οὖν τὴν ἵσην δωρεὰν ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς ὡς καὶ ἡμῖν πιστεύσασιν ἐπὶ τὸν Κύριον Ἰησοῦν,⁷ ἐγὼ⁸ τίς ἡμην δυνατὸς κωλῦσαι τὸν Θεόν?’ 18 Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα ἡσύχασαν καὶ ἐδόξαζον⁹ τὸν Θεὸν, λέγοντες, ‘Ἄραγε¹⁰ καὶ τοῖς ἔθνεσιν ὁ Θεὸς τὴν μετάνοιαν ἔδωκεν εἰς ζωὴν!’¹¹

Enter Barnabas

19 Οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες ἀπὸ τῆς θλίψεως τῆς γενομένης ἐπὶ Στεφάνῳ διῆλθον ἔως Φοινίκης καὶ Κύπρου καὶ Ἀντιοχείας, μηδενὶ λαλοῦντες τὸν λόγον εἰ μὴ μόνον Ιουδαίοις. 20 Ἡσαν δέ τινες ἐξ αὐτῶν, ἄνδρες Κύπριοι καὶ Κυρηναῖοι, οἵτινες εἰσελθόντες¹² εἰς Ἀντιόχειαν ἐλάλουν¹³ πρὸς τοὺς Ἑλληνιστάς, εὐαγγελιζόμενοι τὸν Κύριον Ἰησοῦν. 21 Καὶ ἦν χεὶρ Κυρίου μετ’ αὐτῶν,¹⁴ πολὺς τε ἀριθμὸς¹⁵ πιστεύσας ἐπέστρεψεν ἐπὶ τὸν Κύριον. 22 Ἡκούσθη δὲ ὁ λόγος εἰς τὰ ὅτα τῆς ἐκκλησίας τῆς¹⁶ ἐν Ἱεροσολύμοις¹⁷ περὶ αὐτῶν, καὶ ἐξαπέστειλαν Βαρνάβαν διελθεῖν¹⁸ ἔως Ἀντιοχείας.¹⁹ 23 ὃς παραγενόμενος καὶ ἴδων τὴν χάριν²⁰ τοῦ Θεοῦ ἐχάρη, καὶ παρεκάλει πάντας τῇ προθέσει τῆς καρδίας προσμένειν

¹ αὐτῷ F^sD [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B [2%] NU

² ιοππην F^s ΝA,B,D [20%] NU || 1 ανδρας [80%] HF,RP,OC,TR,CP

³ εμνησθην rell || εμνησθη [13%] || εμνησθημεν A

⁴ του F^s ΝA,B,D [40%] NU || --- [60%] HF,RP,OC,TR,CP

⁵ οτι F^s [25%] || --- ΝA,B,D [75%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁶ βαπτισθησεσθε rell || βαπτισθησεσθαι ΝA,D [10%]

⁷ ιησουν F^s [25%] || 1 χριστον ΝA,B,D [75%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁸ εγω F^s ΝA,B [20%] NU || 1 δε [80%] HF,RP,OC,TR,CP

⁹ εδοξαζον F^sA [70%] HF,RP,OC,TR,CP || εδοξασαν ΝB [30%] NU || εδοξαν D

¹⁰ αραγε F^s [96%] HF,RP,OC,TR,CP || αρα ΝA,B,D [4%] NU

¹¹ εδωκεν εις ζωην F^s [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 ΝA,B,D [4%] NU

¹² εισελθοντες F^s [90%] HF,RP,OC,TR,CP || ελθοντες ΝA,B,D [10%] NU

¹³ ελαλουν F^sD [97%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 και ΝA,B [3%] NU

¹⁴ αυτων rell || 1 του ιασθαι αυτους [5%] CP

¹⁵ αριθμος F^sD [98%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 ο ΝA,B [2%] NU

¹⁶ της F^s A,D [85%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 ουσης ΝB [15%] NU

¹⁷ ιεροσολυμοις F^s [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ιερουσαλημ P⁴⁵ ΝA,B,D [5%] NU

¹⁸ διελθειν F^sD [97%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- ΝA,B [3%]

¹⁹ εως αντιοχειας rell || εις αντιοχειαν CP

²⁰ χαριν F^sD [99%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 την ΝA,B [1%] [NU]

τῷ Κυρίῳ 24 (ότι ἦν ὀνὴρ ἀγαθὸς καὶ πλήρης Πνεύματος Ἅγιου καὶ πίστεως). Καὶ προσετέθη ὄχλος ἵκανὸς τῷ Κυρίῳ.

25 Ἐξῆλθεν δὲ εἰς Ταρσὸν ὁ Βαρνάβας¹ ἀναζητήσαι Σαῦλον, 26 καὶ εὐρὼν² ἥγαγεν³ εἰς Ἀντιόχειαν. Ἐγένετο δὲ αὐτοὺς⁴ ἐνιαυτὸν ὅλον συνα-χθῆναι⁵ τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ διδάξαι ὄχλον ἵκανόν. Χρηματίσαι τε πρῶτον⁶ ἐν Ἀντιοχείᾳ τοὺς μαθητὰς Χριστιανούς.

Enter Agabus

27 Ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἡμέραις, κατῆλθον ἀπὸ Ἱεροσολύμων προφῆται εἰς Ἀντιόχειαν. 28 Ἀναστὰς δὲ εἰς ἔξ αὐτῶν ὀνόματι Ἀγαβος, ἐσήμανεν διὰ τοῦ Πνεύματος λιμὸν μέγαν⁷ μέλλειν ἔσεσθαι ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην (ὅστις⁸ καὶ⁹ ἐγένετο ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος).¹⁰ 29 Τῶν δὲ μα-θητῶν, καθὼς εὐπορεῖτό¹¹ τις, ὥρισαν ἕκαστος αὐτῶν εἰς διακονίαν πέμψαι τοῖς κατοικοῦσιν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἀδελφοῖς· 30 ὃ καὶ ἐποίησαν ἀποστείλαντες πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους διὰ χειρὸς Βαρνάβα καὶ Σαύλου.

Enter Herod

12 Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν, ἐπέβαλεν Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς τὰς χεῖρας κακῶσαί τινας τῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας. 2 Ἀνεῦλεν δὲ Ἰάκωβον, τὸν ἀδελ-φὸν Ἰωάννου, μαχαίρα.¹² 3 Καὶ ᾧδὼν¹³ ὅτι ἀρεστόν ἐστιν τοῖς Ἰουδαίοις, προσέθετο συλλαβεῖν καὶ Πέτρον (ἥσαν δὲ αἱ¹⁴ ἡμέραι τῶν ἀζύμων) 4— ὃν καὶ πιάσας ἔθετο εἰς φυλακήν, παραδοὺς τέσσαρσιν τετραδίοις στρα-τιωτῶν φυλάσσειν αὐτόν, βουλόμενος μετὰ τὸ Πάσχα ἀναγαγεῖν αὐτὸν τῷ λαῷ.

¹ ο βαρναβος **f^{s5}** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁵ΝΑ,B(D) [4%] NU

² ευρων **f^{s5}** ΝΑ,B,D [25%] HF,RP,NU || 1 αυτον [75%] OC,TR,CP

³ ηγαγεν **f^{s5}** P⁴⁵ΝΑ,B,D [40%] NU || 1 αυτον [60%] HF,RP,OC,TR,CP (OC is in small print)

⁴ αυτοὺς **f^{s5}** [92%] HF,RP,OC,TR,CP || αυτοις P⁴⁵ [4%] || αυτοις και ΝΑ,B [4%] NU || οιτινες D

⁵ συναχθηναι **f^{s5}** (D) [85%] HF,RP || 1 εν P⁴⁵ΝΑ,B [15%] OC,TR,CP,NU (OC is in small print)

⁶ πρωτον **f^{s5}** A(D) [98%] HF,RP,OC,TR,CP || πρωτος P⁴⁵ΝΒ [2%] NU

⁷ μεγαν **f^{s5}** D [96%] HF,RP,OC,TR,CP || μεγαλην P⁴⁵ΝΑ,B [4%] NU

⁸ οστις **f^{s5}** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ητις ΝΑ,B,D [5%] NU

⁹ και **f^{s5}** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝΑ,B,D [5%] NU

¹⁰ καισαρος **f^{s5}** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁵ΝΑ,B,D [3%] NU

¹¹ ευπορειτο **f^{s5}** A,B [71%] HF,RP,CP,NU || ηνπορειτο [25%] OC,TR || ευπορουντο D || ευποριτο Ν || four other variants [3%]

¹² μαχαιρα **f^{s5}** D [98%] HF,RP,OC,TR,CP || μαχαιρη ΝΑ,B [2%] NU

¹³ και ιδων **f^{s5}** D [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 2 δε P⁴⁵ΝΑ,B [5%] NU

¹⁴ αι **f^{s5}** A,D [50%] HF,RP,OC[NU] || --- P^{45v}ΝΒ [50%] TR,CP

Enter angel

5 Ο μὲν οὖν Πέτρος ἐτηρεῖτο ἐν τῇ φυλακῇ, προσευχὴ δὲ ἦν ἐκτενὴς¹ γινομένη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ² αὐτοῦ. 6 Ὁτε δὲ ἔμελλεν³ προάγειν αὐτὸν⁴ ὁ Ἡρώδης, τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ἦν ὁ Πέτρος κοιμώμενος μεταξὺ δύο στρατιωτῶν, δεδεμένος ἀλύσεσιν δυσίν, φύλακές τε πρὸ τῆς θύρας ἐτήρουν τὴν φυλακήν. 7 Καὶ ἴδου, ἄγγελος Κυρίου ἐπέστη, καὶ φῶς ἔλαμψεν ἐν τῷ οἰκήματι· πατάξας δὲ τὴν πλευρὰν τοῦ Πέτρου, ἤγειρεν αὐτὸν λέγων, “Ἀνάστα ἐν τάχει!”, καὶ ἐξέπεσον⁵ αὐτοῦ αἱ ἀλύσεις ἐκ τῶν χειρῶν. 8 Εἶπέν τε⁶ ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτόν, “Περίζωσαι⁷ καὶ ὑπόδησαι τὰ σανδάλια σου”. Ἐποίησεν δὲ οὕτως. Καὶ λέγει αὐτῷ, “Περιβαλοῦ τὸ ἱμάτιόν σου καὶ ἀκολούθει μοι”. 9 Καὶ ἐξελθὼν ἡκολούθει⁸ αὐτῷ,⁹ καὶ οὐκ ἥδει¹⁰ ὅτι ἀληθές ἐστιν τὸ γινόμενον¹¹ διὰ¹² τοῦ ἀγγέλου· ἐδόκει δὲ ὅραμα βλέπειν. 10 Διελθόντες δὲ πρώτην φυλακὴν καὶ δευτέραν, ἥλθον¹³ ἐπὶ τὴν πύλην τὴν σιδηρᾶν τὴν φέρουσαν εἰς τὴν πόλιν, ἥτις αὐτομάτῃ¹⁴ ἡνοίχθη¹⁵ αὐτοῖς· καὶ ἐξελθόντες προῆλθον ῥύμην μίαν, καὶ εὐθέως ἀπέστη ὁ ἄγγελος ἀπ' αὐτοῦ.

Enter Rhoda

11 Καὶ ὁ Πέτρος, γενόμενος ἐν ἑαυτῷ,¹⁶ εἶπεν, “Νῦν οἶδα ἀληθῶς ὅτι ἐξαπέστειλεν¹⁷ Κύριος τὸν ἄγγελον αὐτοῦ καὶ ἐξείλετό¹⁸ με ἐκ χειρὸς Ἡρώδου καὶ πάσης τῆς¹⁹ προσδοκίας τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων”.

¹ εκτενῆς **f^s** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || εκτενῶς ΝΑ,Β [2%] NU || εν εκτενεια D

² υπερ **f^s** A [95%] HF,RP,OC,TR || περι ΝΒ,Δ [5%] CP,NU

³ εμελλεν **f^s** A,D [65%] HF,RP,OC,TR,CP || ημελλεν ΝB [35%] NU

⁴ προαγειν αυτον **f^s** D [25%] || ~ 21 [58%] HF,RP,OC,TR || προαγαγειν 2 A [2%] CP,NU || προσαγειν 2 Ν [8%] || προσαγαγειν 2 B [1%] || ~ 2 προαγαγειν [5%] || two other variants [1%]

⁵ εξεπεσον **re//** || εξεπεσαν ΝΑ,B,D [5%] NU || εξεπεσων [3%]

⁶ τε **f^s** ΝΑ [85%] HF,RP,OC,TR,CP || δε B,D [15%] NU

⁷ περιζωσαι **f^s** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ζωσαι ΝΑ,B,D [5%] NU

⁸ ηκολουθει **re//** || ηκολουθη [15%] || ηκολουθι Ν [1%]

⁹ αυτω **f^s** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝΑ,B,D [3%] NU

¹⁰ ηδει **re//** || ηδη [12%] || ηδι Ν || two other variants

¹¹ γινομενον **re//** || γενομενον [5%] CP || γεινομενον B,D

¹² δια **re//** || υπο A [20%]

¹³ ηλθον **re//** || ηλθαν ΝΑ,Β [1%] NU

¹⁴ αυτοματη **re//** || αυτοματι [15%]

¹⁵ ηνοιχθη **f^s** [90%] HF,RP,OC,TR,CP || ηνοιγη A [5%] NU || ηνυγη ΝB,D || ηνυχθη [4%]

¹⁶ γενομενος εν εαυτω **f^s** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 ΝΑ,Δ [5%] NU || ~ 2 αυτω 1 B

¹⁷ εξαπεστειλεν **f^s** ΝΑ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 ο B [4%] [NU]

¹⁸ εξειλετο **re//** || εξειλατο ΝΑ,Β,Δ [13%] NU || εξηλατο [7%] || εξιλατο [1%] || ερρυσατο [5%]

¹⁹ της **re//** || --- CP

12 Συνιδών τε¹ ἥλθεν ἐπὶ τὴν οἰκίαν² Μαρίας, τῆς μητρὸς Ἰωάννου (τοῦ ἐπικαλουμένου Μάρκου), οὗ ἡσαν ίκανοὶ συνηθροισμένοι³ καὶ προσευχόμενοι. 13 Κρούσαντος δὲ τοῦ Πέτρου⁴ τὴν θύραν τοῦ πυλῶνος, προσῆλθεν παιδίσκη ὑπακοῦσαι, ὀνόματι Ῥόδη. 14 Καὶ ἐπιγνούσα τὴν φωνὴν τοῦ Πέτρου, ἀπὸ τῆς χαρᾶς οὐκ ἦνοιξεν τὸν πυλῶνα, εἰσδραμούσα δὲ ἀπήγγειλεν ἐστάναι τὸν Πέτρον πρὸ τοῦ πυλῶνος! 15 Οἱ δὲ πρὸς αὐτὴν εἶπον,⁵ “Μαίνῃ!” Ἡ δὲ διισχυρίζετο οὕτως ἔχειν. Οἱ δὲ⁶ ἔλεγον, “Ο ἄγγελος αὐτοῦ ἐστιν”.⁷ 16 Ὁ δὲ Πέτρος ἐπέμενεν κρούων· ἀνοίξαντες δὲ εἶδον⁸ αὐτὸν καὶ ἔξεστησαν. 17 Κατασείσας δὲ αὐτοῖς τῇ χειρὶ σιγᾶν, διηγήσατο αὐτοῖς⁹ πῶς ὁ Κύριος αὐτὸν ἐξήγαγεν¹⁰ ἐκ τῆς φυλακῆς. Εἶπεν δέ,¹¹ “Ἀπαγγείλατε Ἱακώβῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ταῦτα”. Καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἔτερον τόπον.

Poor guards

18 Γενομένης δὲ ἡμέρας, ἣν τάραχος οὐκ ὀλίγος ἐν τοῖς στρατιώταις, τί ἄρα ὁ Πέτρος ἐγένετο! 19 Ἡρῷδης δὲ,¹² ἐπιζητήσας αὐτὸν καὶ μὴ εὑρών, ἀνακρίνας τοὺς φύλακας, ἐκέλευσεν ἀπαχθῆναι. Καὶ κατελθὼν ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν¹³ Καισάρειαν διέτριβεν.

Herod gets his ‘comeupance’

20 Ἡν δὲ ὁ Ἡρῷδης¹⁴ θυμομαχῶν Τυρίοις καὶ Σιδωνίοις· ὄμοθυμαδόν τε¹⁵ παρῆσαν πρὸς αὐτόν, καὶ πείσαντες Βλάστον, τὸν ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος τοῦ βασιλέως, ἥτοι τοῦ εἰρήνην, διὰ τὸ τρέφεσθαι αὐτῶν τὴν χώραν ἀπὸ τῆς βασιλικῆς. 21 Τακτῇ δὲ ἡμέρᾳ ὁ Ἡρῷδης, ἐνδυσάμενος ἐσθῆτα βασιλικὴν καὶ¹⁶ καθίσας¹⁷ ἐπὶ τοῦ βῆματος, ἐδημηγόρει πρὸς αὐτούς. 22 Ὁ δὲ

¹ τε *re/l* || δε A [15%] || και D || 1 ο πετρος [13%]

² οικιαν **f⁵** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 της ΝA,B,D [2%] NU

³ συνηθροισμενοι *re/l* || 1 αδελφοι [5%] CP

⁴ του πετρου **f⁵** [90%] HF,RP,TR,CP || αυτου ΝA,B,D [10%] OC,NU

⁵ ειπον *re/l* || ειπαν ΝA,B [2%] NU || ελεγον D^v || two other variants [1%]

⁶ δε *re/l* || δ TR

⁷ αυτου εστιν **f⁵** D [99%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 ΝA,B [1%] NU

⁸ ειδον *re/l* || ειδαν A,B [1%] NU || ιδον [8%] || και ιδοντες D

⁹ αυτοις **f⁵** B,D [97%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- ΝA [3%]

¹⁰ αυτον εξηγαγεν (A) *re/l* || ~ 21 [13%] OC

¹¹ δε **f⁵** D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || τε **P⁴⁵** ΝA,B [3%] NU

¹² δε *re/l* || τε A [5%] CP

¹³ την **f⁵** [90%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **P⁴⁵** ΝA,B,D [10%] NU

¹⁴ ο ηρωδης **f⁵** [85%] HF,RP,TR,CP || 2 [11%] OC || --- ΝA,B(D) [4%] NU

¹⁵ τε **f⁵** [20%] OC,CP || δε ΝA,B(D) [70%] HF,RP,TR,NU || --- [10%]

¹⁶ και **f⁵** A,D [95%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- ΝB [5%]

¹⁷ καθισας *re/l* || καθησας [20%]

δῆμος ἐπεφώνει,¹ “Θεοῦ φωνὴ² καὶ οὐκ ἀνθρώπου!” 23 Παραχρῆμα δὲ ἐπάταξεν αὐτὸν ὄγγελος Κυρίου, ἀνθ’ ὧν οὐκ ἔδωκεν³ δόξαν τῷ Θεῷ, καὶ γενόμενος σκωληκόβρωτος,⁴ ἔξέψυξεν.

24 Ο δὲ λόγος τοῦ Θεοῦ ηύξανεν καὶ ἐπληθύνετο.

The Gentile Church

25 Βαρνάβας δὲ καὶ Σαῦλος ὑπέστρεψαν εἰς Ἀντιόχειαν,⁵ πληρώσαντες τὴν διακονίαν, συμπαραλαβόντες καὶ⁶ Ἰωάννην, τὸν ἐπικληθέντα Μᾶρκον.

Missionary journey I—Barnabas and Saul→Paul

13 Ἡσαν δέ τινες⁷ ἐν Ἀντιοχείᾳ κατὰ τὴν οὖσαν ἐκκλησίαν προφήται καὶ διδάσκαλοι: ὅ τε Βαρνάβας καὶ Συμεὼν (ό καλούμενος⁸ Νίγερ) καὶ Λούκιος ὁ Κυρηναῖος,⁹ Μαναήν τε (Ἡρόδου τοῦ τετράρχου¹⁰ σύντροφος) καὶ Σαῦλος. 2 Λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ Κυρίῳ καὶ νηστευόντων, εἶπεν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, “Ἀφορίσατε¹¹ δή μοι τὸν¹² Βαρνάβαν καὶ τὸν¹³ Σαῦλον εἰς τὸ ἔργον ὃ προσκέκλημαι αὐτούς!” 3 Τότε, νηστεύσαντες καὶ προσευξάμενοι καὶ ἐπιθέντες τὰς χειρας αὐτοῖς,¹⁴ ἀπέλυσαν.

¹ επεφώνει *re/l* || επεφωνη [18%]

² θεοῦ φωνῇ **f⁵** ΝA,B(D) [20%] OC,TR,NU || ~ 21 [78%] HF,RP,CP || ~ 2 κυριου [2%]

³ εδωκεν **f⁵** D [96%] HF,RP,CP || 1 την ΝA,B [4%] OC,TR,NU

⁴ σκωληκόβρωτος *re/l* || σκωληκοβρωτος CP || σκωλικόβρωτος [9%] || σκολικοβρωτος [5%] || four further spellings D [4%]

⁵ 1)	εις αντιοχειαν	(f⁵ =27.8%) (5.1%)
2) απο iερουσαλημ		(f⁵ =8.9%) D (10.9%)
3) απο iερουσαλημ	εις αντιοχειαν	(f⁵ =12.7%) (7.3%)
4) εξ iερουσαλημ		(f⁵ =1.3%) ΝA (3.6%) OC,TR
5) εξ iερουσαλημ	εις αντιοχειαν	(f⁵ =11.4%) (12.2%) CP
6) εις iερουσαλημ		(f⁵ =36.7%) B (60%) RP,HF,NU [15 out of 29 f⁵ MSS are at M. Lavras!]
7) εις iερουσαλημ	εις αντιοχειαν	(f⁵ =1.3%) (0.6%)
(one other reading)		(0.2%)

For a discussion of this set of variants, please see ‘Appendix II’ on page 791.

⁶ καὶ **f⁵** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B [2%] NU || τον D

⁷ τινες **f⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,D [4%] NU

⁸ καλούμενος *re/l* || επικαλουμενος D [1%] OC

⁹ κυρηναιος *re/l* || κυριναιος [20%]

¹⁰ τετραρχου **f⁵** A,C,D [99%] HF,RP,OC,TR,CP || τετρααρχου Ν,NU || τραρχου B

¹¹ αφορισατε *re/l* || αφορησατε [13%] || two other spellings C [1%]

¹² τον *re/l* || 1 τε [5%] TR

¹³ τον **f⁵** Ν [93%] HF,RP,OC,TR,CP || --- A,B,C,D [7%] NU

¹⁴ τας χειρας αυτοις (ΝC) *re/l* || ~ 312 [20%] OC

1st stop—Cyprus

4 Οὗτοι¹ μὲν,² ἐκπεμφέντες ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἅγίου,³ κατῆλθον εἰς τὴν⁴ Σελεύκειαν,⁵ ἐκεῖθεν⁶ τε⁷ ἀπέπλευσαν εἰς τὴν⁸ Κύπρον. **5** Καὶ γενόμενοι ἐν Σαλαμῖνι,⁹ κατῆγγελλον¹⁰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῶν Ἰουδαίων (εἶχον δὲ καὶ Ἰωάννην ὑπηρέτην). **6** Διελθόντες δὲ¹¹ τὴν νῆσον ὅχρι Πάφου, εὑρόν¹² τινα μάγον, ψευδοπροφήτην, Ἰουδᾶιον φῶνομα Βαριησοῦν,¹³ **7** δὲς ἦν σὺν τῷ ἀνθυπάτῳ, Σεργίῳ Παύλῳ, ἀνδρὶ συνετῷ. Οὗτος προσκαλεσάμενος Βαρνάβαν καὶ Σαῦλον, ἐπεζήτησεν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. **8** Ἀνθίστατο δὲ αὐτοῖς Ἐλύμας ὁ μάγος (οὕτως γὰρ μεθερμηνεύεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ), ζητῶν διαστέψαι τὸν ἀνθύπατον ἀπὸ τῆς πίστεως.

9 Σαῦλος δέ, ὁ καὶ Παῦλος, πλησθεὶς Πνεύματος Ἅγίου καὶ¹⁴ ἀτενίσας εἰς¹⁵ αὐτὸν **10** εἶπεν: “὾Ω πλήρης παντὸς δόλου καὶ πάσης ῥαδιουργίας, νιè διαβόλου, ἔχθρὲ πάσης δικαιοσύνης! Οὐ παύσῃ¹⁶ διαστρέφων τὰς ὁδοὺς¹⁷ Κυρίου τὰς εὐθείας? **11** Καὶ νῦν ἴδού, χειρὶ¹⁸ Κυρίου ἐπὶ σέ καὶ ἔσῃ τυφλὸς, μὴ βλέπων τὸν ἥλιον ὅχρι καιροῦ!” Παραχρῆμα δὲ¹⁹ ἐπέπεσεν²⁰ ἐπ’ αὐτὸν ἀχλὺς καὶ σκότος, καὶ περιάγων ἐζήτει χειραγωγούνς. **12** Τότε ἴδων ὁ ἀνθύπατος τὸ γεγονὸς ἐπίστευσεν, ἐκπληγτόμενος²¹ ἐπὶ τῇ διδαχῇ τοῦ Κυρίου.

¹ ουτοι **f^s** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || αυτοι **N**A,C,B [4%] NU || οι D

² μεν **f^s** [20%] || 1 ουν **N**A,B,C,D [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

³ πνευματος του αγιου **f^s** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~31 **N**A,B,C [5%] NU || 13 D

⁴ την **f^s** [87%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **N**A,B,C,D [13%] NU

⁵ σελευκειαν **re//** || σελευκιαν **N**A,C,D [25%]

⁶ εκειθεν **re//** || κακειθεν [30%]

⁷ τε **f^s** **N**A,B,C [27%] OC,TR,CP,NU || δε [72%] HF,RP || --- D [1%]

⁸ την **f^s** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **N**A,B,C,D [7%] NU

⁹ σαλαμιν **re//** || σαλαμιν **N**A [15%] || σαλαμειν B,D || four further spellings [3%]

¹⁰ κατηγγελλον **re//** || κατηγγελον [7%] || κατηγειλαν D [9%]

¹¹ δε **f^s** [90%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 ολην **N**A,B,C,D [10%] NU

¹² ευρον **f^s** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 ανδρα **N**A,B,C,D [7%] NU

¹³ βαριησουν **f^s** A [79%] HF || βαριησους B,C [20%] RP,OC,TR,CP || βαριησου **N** [1%] NU || βαριησουα D

¹⁴ και **f^s** P⁴⁵D [90%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **N**A,B,C [10%] NU

¹⁵ εις **re//** || προς OC

¹⁶ παυση **re//** || παυη [10%] || παυσει [2%] || παυει [2%]

¹⁷ οδους **f^s** A,C,D [99%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 του NB[NU]

¹⁸ χειρ **f^s** P⁴⁵**N**A,B,C [95%] HF,RP,OC,CP,NU || 1 του [5%] TR

¹⁹ δε **f^s** A,B [97%] HF,RP,OC,TR,CP || τε P⁴⁵**N**C [2%] NU || --- D [1%]

²⁰ επεπεσεν **f^s** C [96%] HF,RP,TR,CP || επεσεν P^{45v}**N**(A)B [4%] OC,NU

²¹ εκπληγτομενος **f^s** B [35%] || εκπλησσομενος P^{45v}**N**(A)C,D [65%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

On to Pisidian Antioch

13 Άναχθέντες δὲ ἀπὸ τῆς Πάφου οἱ περὶ τὸν¹ Παῦλον ἥλθον εἰς Πέργην τῆς Παμφυλίας (Ίωάννης δὲ ἀποχωρήσας ἀπ’ αὐτῶν ὑπέστρεψεν εἰς Τεροσόλυμα).² 14 Αὐτοὶ δὲ διελθόντες ἀπὸ τῆς Πέργης, παρεγένοντο εἰς Ἀντιόχειαν τῆς Πισιδίας.³ καὶ εἰσελθόντες⁴ εἰς τὴν συναγωγὴν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων, ἐκάθισαν. 15 Μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Νόμου καὶ τῶν Προφητῶν, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς οἱ ἀρχισυνάγωγοι,⁵ λέγοντες, “Ἄνδρες ἀδελφοί, εἰ⁶ ἔστιν λόγος ἐν ὑμῖν⁷ παρακλήσεως πρὸς τὸν λαόν, λέγετε.”

Paul expounds the Gospel

16 Άναστας δὲ Παῦλος καὶ κατασείσας τῇ χειρὶ, εἶπεν: “Ἄνδρες Ἰσραηλῖται καὶ οἱ φοβούμενοι τὸν Θεόν, ἀκούσατε. 17 Ο Θεὸς τοῦ λαοῦ τούτου⁸ ἔξελέξατο τοὺς πατέρας ἡμῶν, καὶ τὸν λαὸν ὕψωσεν ἐν τῇ παροικίᾳ⁹ ἐν γῇ Αἴγυπτῳ,¹⁰ καὶ μετὰ βραχίονος ὑψηλοῦ ἔξήγαγεν αὐτοὺς ἔξ αὐτῆς. 18 Καὶ ὡς τεσσαρακονταετῆ¹¹ χρόνον ἐτροποφόρησεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ. 19 Καὶ καθελὼν ἔθνη ἐπτὰ ἐν γῇ Χαναὰν, κατεκληρονόμησεν¹² αὐτοῖς¹³ τὴν γῆν αὐτῶν. 20 Καὶ μετὰ ταῦτα (ώς ἔτεσιν τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα),¹⁴ ἔδωκεν κριτὰς ἔως Σαμουὴλ τοῦ¹⁵ προφήτου. 21 Κάκειθεν ἡτήσαντο βασιλέα, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς τὸν Σαοὺλ, νιὸν Κίς, ἄνδρα ἐκ φυλῆς Βενιαμίν,¹⁶ ἔτη τεσσαράκοντα.¹⁷ 22 Καὶ μεταστήσας αὐτὸν ἤγει-

¹ τὸν **f^{s5}** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- (P^{45v})NA,B,C,D [5%] NU

² ιεροσόλυμα *reII* || ιερουσαλημ CP

³ τῆς πισιδίας **f^{s5}** (D) [98%] HF,RP,OC,TR,CP || την πισιδιαν (P⁴⁵)NA,B,C [2%] NU

⁴ εισελθόντες **f^{s5}** A,D [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || ελθοντες NB,C [2%]

⁵ πρὸς αὐτοὺς οἱ αρχισυνάγωγοι **f^{s5}** [20%] || ~ 3412 NA,B,C,D [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁶ εἰ **f^{s5}** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 τις NA,B,C,D [5%] NU

⁷ λογος εν υμιν **f^{s5}** [90%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 NA,B,C [10%] NU || λογου σοφιας εν υμειν D

⁸ τοντου **f^{s5}** [95%] HF,RP || 1 ισραηλ NA,C,D [4%] OC,TR,CP,NU || του ισραηλ B [1%]

⁹ εν τῃ παροικιᾳ *reII* || --- CP

¹⁰ αιγυπτω **f^{s5}** C,D [85%] HF,RP,OC,TR,CP || αιγυπτου NA,B [15%] NU

¹¹ τεσσαρακονταετη **f^{s5}** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || τεσσερακονταετη NA,B [2%] NU || τεσσερακονταετην C || ετη μ D

¹² κατεκληρονομησεν **f^{s5}** NA,B,C [95%] HF,RP,OC,NU || κατεκληροδοτησεν [5%] TR,CP

¹³ αυτοις **f^{s5}** A,C [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NB,D [3%] NU

¹⁴ καὶ μετα ταυτα ως ετεσιν τετρακοσιοις και πεντηκοντα **f^{s5}** (91.6%) HF,RP,OC,TR,CP ||

1-5 τριακοσιοις 7-8 (1.1%) || ~ 45678123 NA,B,C (5.5%) NU || ~ 4-8,1 (0.6%) || ~ 5-8,1 (0.6%) ||

1 εως 5 ν' 7 ν' D || two other variants (0.6%)

¹⁵ τον **f^{s5}** C,D [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- NA,B [2%]

¹⁶ βενιαμιν *reII* || βενιαμειν NA,B,C [3%] || βενιαμην [13%]

¹⁷ τεσσαρακοντα **f^{s5}** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || τεσσερακοντα NA,B,C [2%] NU || μ D [1%]

ρεν αὐτοῖς τὸν Δαυὶδ¹ εἰς βασιλέα, ὁ καὶ εἶπεν μαρτυρήσας, ‘Ἐῦρον Δαυὶδ τὸν τοῦ Ἰεσσαί ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, δὲς ποιήσει πάντα τὰ θελήματά μου’. 23 Τούτου ὁ Θεὸς, ἀπὸ τοῦ σπέρματος, κατ’ ἐπαγγελίαν, ἥγαγεν² τῷ Ἰσραὴλ σωτηρίαν,³ 24 προκηρύξαντος Ἰωάννου, πρὸ προσώπου τῆς εἰσόδου αὐτοῦ, βάπτισμα μετανοίας τῷ⁴ Ἰσραὴλ. 25 Ως δὲ ἐπλήρουν ὁ⁵ Ἰωάννης τὸν δρόμον, ἔλεγεν: ‘Τίνα με⁶ ὑπονοεῖτε εἶναι?’⁷ Οὐκ εἰμὶ ἐγώ—ἀλλ’ ἰδοὺ, ἔρχεται μετ’ ἐμὲ, οὗ οὐκ εἰμὶ ἄξιος τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν λῦσαι.’

26 “Ἄνδρες ἀδελφοί, υἱοὶ γένους Ἀβραὰμ, καὶ οἱ ἐν ὑμῖν φοβούμενοι τὸν Θεόν: ὑμῖν⁸ ὁ λόγος τῆς σωτηρίας ταύτης ἔξαπεστάλη.⁹ 27 Οἱ γὰρ κατοικοῦντες¹⁰ Ἱερουσαλήμ καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτῶν, τοῦτον ἀγνοήσαντες καὶ τὰς φωνὰς τῶν προφητῶν τὰς κατὰ πᾶν σάββατον ἀναγινωσκομένας, κρίναντες ἐπλήρωσαν. 28 Καὶ μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου εύροντες, ἡτίσαντο Πιλάτον ἀναιρεθῆναι αὐτόν. 29 Ως δὲ ἐτέλεσαν πάντα¹¹ τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, καθελόντες ἀπὸ τοῦ ξύλου, ἔθηκαν εἰς μνημεῖον. 30 Ο δὲ Θεὸς ἥγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν· 31 ὃς ὥφθη ἐπὶ ἡμέρας πλείους τοῖς συναναβάσιν αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας εἰς Ἱερουσαλήμ, οἵτινές¹² εἰσιν μάρτυρες αὐτοῦ πρὸς τὸν λαόν.

32 “Καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς εὐαγγελίζομεθα: τὴν πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίαν γενομένην, 33 ὅτι ταύτην ὁ Θεὸς ἐκπεπλήρωκεν τοῖς τέκνοις αὐτῶν, ὑμῖν,¹³ ἀναστήσας Ἰησοῦν· ὡς καὶ ἐν τῷ ψαλμῷ τῷ δευτέρῳ γέγραπται:¹⁴ ‘Υἱός μου εἶ σύ, ἐγώ σήμερον γεγέννηκά¹⁵ σε’. 34 “Οτι δὲ

¹ αυτοῖς τὸν δαυὶδ **f⁵C** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 ΝA,B [2%] NU || ~ 31 D (TR, not CP, has Δαβὶδ throughout.)

² ἥγαγεν **f⁵** ΝA,B [75%] HF,RP,OC,NU || ηγειρεν C,D [25%] TR,CP

³ σωτηριαν **f⁵** [80%] HF,RP,OC || σωτηρα ιησουν ΝA,B,C(D) [15%] TR,CP,NU || σωτηρα [5%]

⁴ τω **f⁵** [80%] HF,RP || παντι 1 A [1%] || παντι 1 λαω ΝB,C,D [19%] OC,TR,NU || παντι 1 λαω του CP

⁵ ο **f⁵** [65%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C,D [35%] NU

⁶ τινα με **f⁵P⁴⁵C,D** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || τι εμε ΝA,B [2%] NU

⁷ ειναι **re||** --- [14%]

⁸ υμιν **f⁵P⁴⁵C** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ημιν ΝA,B(D) [4%] NU

⁹ εξαπεσταλη **f⁵** ΝA,B,C [30%] NU || απεσταλη **P⁴⁵D** [70%] HF,RP,OC,TR,CP

¹⁰ κατοικουντες **f⁵C** [30%] HF,CP || 1 εν ΝA,B,D [70%] RP,OC,TR,NU

¹¹ παντα **f⁵** ΝA,B,C [95%] HF,RP,OC,CP,NU || απαντα [5%] TR

¹² οιτινες **f⁵B** [94%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 vuv **P⁴⁵(Ν)A,C** [5%] [NU] || 1 αχρι vuv D [1%]

¹³ αυτων ημιν **f⁵** (96%) HF,RP,OC,TR,CP[NU] || 1 υμιν (1.1%) || 1 (1.3%) || ημιν ΝA,B,C,D (1.5%) || one other variant

¹⁴ τω δευτερω γεγραπται **f⁵** [86%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 **P⁴⁵ΝA,B,C** [4%] NU || 23 (D) [10%]

¹⁵ γεγενηκα **re||** γεγενηκα [18%]

ἀνέστησεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, μηκέτι μέλλοντα ὑποστρέφειν¹ εἰς διαφθοράν, οὕτως εἴρηκεν ὅτι ‘Δώσω ὑμῖν τὰ ὄσια Δαυὶδ τὰ πιστά’. 35 Διὸ² καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει, ‘Οὐ δώσεις τὸν Ὁσιόν σου ἵδεῖν διαφθοράν’. 36 Δαυὶδ μὲν γὰρ, ἵδια γενεᾶ ὑπηρετήσας τῇ τοῦ Θεοῦ βουλῆ, ἐκοιμήθη, καὶ προσετέθη πρὸς τὸν πατέρας αὐτοῦ, καὶ εἶδεν διαφθοράν· 37 ὃν δὲ³ ὁ Θεὸς ἤγειρεν οὐκ εἶδεν διαφθοράν. 38 Γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν, ἄνδρες ἀδελφοί, ὅτι διὰ τούτου ὑμῖν ἄφεσις ἀμαρτιῶν καταγγέλλεται· 39 καὶ⁴ ἀπὸ πάντων ὧν οὐκ ἡδυνήθητε ἐν⁵ νόμῳ Μωϋσέος⁶ δικαιιοθῆναι, ἐν τούτῳ πᾶς ὁ πιστεύων δικαιούται. 40 Βλέπετε οὖν μὴ ἐπέλθῃ⁷ ἐφ’ ὑμᾶς⁸ τὸ εἰρημένον ἐν τοῖς προφήταις: 41 “Ιδετε, οἱ καταφρονηταί, καὶ θαυμάσατε⁹ καὶ ἀφανίσθητε! Ὅτι ἔργον ἐγὼ ἐργάζομαι¹⁰ ἐν ταῖς ἡμέραις ὑμῶν¹¹ ὥ¹² οὐ μὴ πιστεύσητε, ἐάν τις ἐκδιηγήται ὑμῖν.”

the reaction

42 Ἐξιόντων δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων,¹³ παρεκάλουν τὰ ἔθνη¹ εἰς τὸ μεταξὺ σάββατον λαληθῆναι αὐτοῖς τὰ ρήματα ταῦτα.²

¹ υποστρεφειν *reI* || 1 αυτον CP

² διο **F⁵C** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || διοτι ΝA,B [2%] NU || --- D

³ ον δε *reI* || ο 2 D || --- [20%]

⁴ καὶ **F⁵B,D** [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- ΝA,C [2%]

⁵ εν **F⁵ ΝA,B,C,D** [20%] NU || 1 τω [80%] HF,RP,OC,TR,CP

⁶ μωσεος **F⁵[25%]** || μωσεως ΝB,C [35%] HF,RP,OC,CP,NU || μωσεως A,D [40%] TR

⁷ επελθη *reI* || επελθοι [2%] CP || απελθη Ν

⁸ εφ νμας **F⁵A,C** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝB,D [3%] NU

⁹ θαυμασατε **F⁵A,B,D** [91%] HF,RP,OC,TR,NU || θαυμασετε Ν [1%] || θαυμασαται C [1%] ||

1 και επιβλεψατε [3%] CP || επιβλεψατε και 1 [4%]

¹⁰ εγω εργαζομαι **F⁵C** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~21 A,B,D [3%] NU || ο 121 Ν

¹¹ νμων **F⁵D** [95%] HF,RP,CP || 1 εργον ΝA,B,C [5%] OC,TR,NU

¹² ω **F⁵[25%]** OC,TR || ο ΝA,B,C,D [70%] HF,RP,CP,NU || ος [5%]

¹³ 1) δε εκ της συναγωγης των ιουδαιων **F⁵** (60.2%) HF,RP,TR

2) δε αυτων **ΝA,B,C,D** (16.2%) NU

3) δε αυτων εκ της συναγωγης των ιουδαιων (20.8%) OC,CP

4) δε αυτων εκ της συναγωγης (2.3%)

(two other readings) (0.4%)

I believe this variant set must be considered along with the presence of τα εθνη after παρεκαλουν, but *TuT* does not include the second set. However, from UBS³ it appears that virtually the same roster of witnesses, including the three ancient versions (!), read variant 2 and omit "the Gentiles". Where then is the Subject of the main verb παρεκαλουν? Presumably for those witnesses it would be the Jews and proselytes who had just heard Paul and wanted to hear it all over again the next Sabbath. So why are they (Jews and proselytes) mentioned overtly again in verse 43? And on what basis would the whole city show up the next week (v. 44)? But to go back to verse 42, why would the first hearers want to hear the same thing (τα ρηματα ταυτα) again anyway? The really interested ones stuck with Paul and Barnabas to learn more (v. 43), just as we would expect.

The witnesses to variants 1) and 3) join in support of "the Gentiles", giving us a strong majority (over 80%). So the Subject of παρεκαλουν is τα εθνη—they want a chance to hear the Gospel too,

43 Λυθείσης δὲ τῆς συναγωγῆς, ἡκολούθησαν πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν σεβομένων προσηλύτων τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Βαρνάβᾳ, οἵτινες προσλαλοῦντες³ ἔπειθον ἐπιμένειν αὐτὸν⁴ τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ. **44** Τῷ τε⁵ ἐρχομένῳ σαββάτῳ σχεδὸν πᾶσα ἡ πόλις συνήχθη ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ.⁶ **45** Ἰδόντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι τοὺς ὄχλους, ἐπλήσθησαν ζήλου καὶ ἀντιλεγον τοῖς ὑπὸ τοῦ⁷ Παύλου λεγομένοις,⁸ ἀντιλέγοντες καὶ⁹ βλασφημοῦντες.

46 Παρρησιασάμενοι δὲ¹⁰ ὁ Παῦλος καὶ ὁ Βαρνάβας εἶπον:¹¹ “Ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ δὲ¹² ἀπωθεῖσθε¹³ αὐτὸν, καὶ οὐκ ἀξίους κρίνετε ἑαυτοὺς τῆς αἰώνιου ζωῆς, ἵδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη. **47** Οὕτως γὰρ ἐντέταλται ἡμῖν ὁ Κύριος: ‘Τέθεικά¹⁴ σε εἰς φῶς ἔθνῶν, τοῦ εἶναί σε εἰς σωτηρίαν ἔως ἐσχάτου τῆς γῆς’.” **48** Ἀκούοντα δὲ τὰ ἔθνη ἔχαιρον,¹⁵ καὶ ἐδόξαζον¹ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου² καὶ ἐπίστευσαν ὅσοι ἦσαν τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.

and the whole city turns out. It fits the context perfectly. So, variant 3) appears to be a conflation and the basic reading is variant 1). The witnesses to variant 3), because they have "the Gentiles", are really on the side of variant 1), not 2), so presumably 1) may be viewed as having 80% attestation. For the witnesses to variant 1) the antecedent or referent of εξιοντων must be Paul's group, since the Gentiles would presumably address their request to the teacher.

In variant 2) αυτοῖς presumably serves as Subject of both the participle and the main verb, but in that event the main verb should take precedence and the pronoun should be nominative, not genitive. However one might explain the motivation for such a change—from 1) to 2) and deleting "the Gentiles"—variant 2) is evidently wrong, even though attested by the three ancient versions. Perhaps someone faced with variant 1) took "of the Jews" to be the referent of the participle instead of modifying "synagogue" (like NKJV), and thought it should be Subject of the main verb as well—then, of course, "the Gentiles" were in the way and were deleted. Then 1) might have been shortened to 2) for 'clarity'.

¹ τα εθν f⁵ [85%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C,D [15%] NU

² τα ρηματα ταυτα f⁵ ΝA,B,C [50%] HF,OC,TR,NU || 12 [50%] RP || ~ 1 αυτα 2 CP || 23 D

³ προσλαλοῦντες f⁵ [95%] HF,RP || 1 αυτοις ΝA,B,C,D [5%] OC,TR,CP,NU

⁴ επιμενειν αυτοις f⁵ [20%] || ~ 21 [64%] HF,RP,TR,CP || ~ 2 προσμενειν (Ν)(A),B,C,D [15%] OC,NU || προσμενειν 2 [1%]

⁵ τε f⁵B [90%] HF,RP,OC,CP || δε ΝA,D [10%] TR,NU

⁶ θεου f⁵B,C [96%] HF,RP,OC,TR,CP || κυριου ΝA,D [4%] NU

⁷ του f⁵C,D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B [3%] NU

⁸ λεγομενοις f⁵C,D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || λαλονμενοις ΝA,B [3%] NU

⁹ αντιλεγοντες και f⁵D (80%) HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C (19.6%) NU || one other variant (0.4%)

¹⁰ δε f⁵[96%] HF,RP,OC,TR,CP || τε ΝA,B,C,D [4%] NU

¹¹ ειπον rell || ειπαν ΝA,B(D) [3%] NU

¹² δε f⁵P⁴⁵A,C [99%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝB,D [1%] NU

¹³ απωθεισθε rell || αποθεισθε [20%] || απωθεισθαι (Ν)A,C,D [5%]

¹⁴ τεθεικα rell || τεθηκα [20%] || τεθικα Ν

¹⁵ εχαιρον f⁵ ΝA,B,C,D [49%] OC,TR,NU || εχαιρεν [50%] HF,RP,CP || two other variants [1%]

49 Διεφέρετο δὲ ὁ λόγος τοῦ Κυρίου δι' ὅλης τῆς χώρας. **50** Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι παρώτρυναν τὰς σεβομένας γυναῖκας καὶ³ τὰς εὐσχήμονας καὶ τοὺς πρώτους τῆς πόλεως, καὶ ἐπήγειραν διωγμὸν ἐπὶ τὸν Παῦλον καὶ τὸν⁴ Βαρνάβαν, καὶ ἐξέβαλον αὐτὸὺς ἀπὸ τῶν ὄριων αὐτῶν.⁵ **51** Οἱ δὲ ἐκτιναξάμενοι⁵ τὸν κονιορτὸν⁶ τῶν ποδῶν αὐτῶν⁷ ἐπ' αὐτὸὺς, ἥλθον εἰς Ἰκόνιον. **52** Οἱ δὲ⁸ μαθηταὶ ἐπληρούντο χαρᾶς καὶ Πνεύματος Ἅγιου.

Iconium

14 Ἐγένετο δὲ ἐν Ἰκονίῳ κατὰ τὸ αὐτὸν εἰσελθεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων, καὶ λαλῆσαι οὕτως ὡστε πιστεῦνται Ἰουδαίων τε καὶ Ἑλλήνων πολὺ πλῆθος. **2** Οἱ δὲ ἀπειθοῦντες⁹ Ἰουδαῖοι ἐπήγειραν καὶ ἐκάκωσαν τὰς ψυχὰς τῶν ἔθνων κατὰ τῶν ἀδελφῶν. **3** Ἰκανὸν μὲν οὖν χρόνον διέτριψαν, παρρησιαζόμενοι ἐπὶ τῷ Κυρίῳ, τῷ μαρτυροῦντι¹⁰ τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ,¹¹ διδόντι σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν. **4** Ἐσχίσθη δὲ τὸ πλῆθος τῆς πόλεως· καὶ οἱ μὲν ἥσαν σὺν τοῖς Ἰουδαίοις, οἱ δὲ σὺν τοῖς ἀποστόλοις. **5** Ως δὲ ἐγένετο ὄρμὴ τῶν ἔθνων τε καὶ Ἰουδαίων, σὺν τοῖς ἄρχουσιν αὐτῶν, ὑβρίσαι καὶ λιθοβιλῆσαι¹² αὐτούς, **6** συνιδόντες κατέφυγον εἰς τὰς πόλεις τῆς Λυκαονίας—Λύστραν καὶ Δέρβην, καὶ τὴν περίχωρον—**7** κἀκεῖ ἥσαν εὐαγγελιζόμενοι.¹³

Lystra

8 Καί τις ἀνὴρ ἐν Λύστροις ἀδύνατος¹⁴ τοῖς ποσὶν ἐκάθητο (χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρχων,¹⁵ ὃς οὐδέποτε περιπεπατήκει).¹⁶ **9** Οὗτος

¹ εδοξαζον *re//* || εδοξαζεν [30%] || εδεξαντο D,OC

² κυριου *re//* || θεου B,D [15%] || θεον [6%]

³ καὶ **F^s** Ν [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- A,B,C,D [5%] NU

⁴ τον **F^s** [78%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁵ΝA,B,C,D [22%] NU

⁵ εκτιναξαμενοι *re//* || εκτειναξαμενοι [15%]

⁶ κονιορτον *re//* || 1 απο [22%]

⁷ αυτων **F^sD** [90%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C [10%] NU

⁸ δε **F^sC,D** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || τε A,B [3%] NU || γε P⁴⁵

⁹ απειθουντες **F^s** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || απειθησαντες (Ν)A,B(C) [5%] NU || D is wild

¹⁰ μαρτυρουντι *re//* || 1 επι ΝA[NU]

¹¹ αυτου **F^s** ΝA,B,D [90%] HF,RP,OC,CP,NU || 1 και C [10%] TR

¹² λιθοβιλησαι *re//* || λιθοβιλισαι [14%]

¹³ ησαν ευαγγελιζομενοι **F^sC** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 ΝA,B,D [5%] NU

¹⁴ εν λυστροις αδυνατος **F^sA,C** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 ΝB [1%] NU || εκαθητο 3 D || three other variants [2%]

¹⁵ υπαρχων **F^s** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C,D [5%] NU

¹⁶ περιπεπατηκει **F^s** [76%] HF,RP,OC,TR,CP || περιπετησεν ΝA,B,C [5%] NU || περιπατηκει [12%] || περιπεπατηκει [6%] some TRs || περειπεπατικει D || two further variants

ἡκουεν¹ τοῦ Παύλου λαλοῦντος· ὃς ἀτενίσας αὐτῷ καὶ ῥώμων ὅτι πίστιν ἔχει² τοῦ σωθῆναι, 10 εἶπεν μεγάλῃ τῇ³ φωνῇ,⁴ “Ἄναστηθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου ὄρθος!”⁵ Καὶ ἡλλατο⁶ καὶ περιεπάτει! 11 Οἱ δὲ⁷ ὄχλοι, ῥώμοντες ὁ ἐποίησεν ὁ⁸ Παῦλος, ἐπῆραν τὴν φωνὴν αὐτῶν⁹ Λυκαονιστὶ λέγοντες, “Οἱ θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις κατέβησαν πρὸς ὑμᾶς!” 12 Ἐκάλουν τε¹⁰ τὸν μὲν¹¹ Βαρνάβαν, Δία,¹² τὸν δὲ Παῦλον, Ἐρμῆν, ἐπειδὴ αὐτὸς ἦν ὁ ἡγούμενος τοῦ λόγου. 13 Οἱ δὲ¹³ ἱερεὺς τοῦ Διὸς, τοῦ ὄντος πρὸ τῆς πόλεως αὐτῶν,¹⁴ ταύρους καὶ στέμματα ἐπὶ τοὺς πυλῶνας ἐνέγκας, σὺν τοῖς ὄχλοις ἤθελεν¹⁵ θύειν.

14 Ἀκούσαντες δὲ οἱ ἀπόστολοι, Βαρνάβας καὶ Παῦλος, διαρρήξαντες τὰ ἴματα αὐτῶν, εἰσεπήδησαν¹⁶ εἰς τὸν ὄχλον, κράζοντες 15 καὶ λέγοντες: “Ἄνδρες! Τί ταῦτα ποιεῖτε? Καὶ¹⁷ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ὑμῖν ἐσμεν¹⁸ ἄνθρωποι, εὐαγγελιζόμενοι ὑμᾶς ἀπὸ τούτων τῶν ματαίων ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν¹⁹ Θεὸν τὸν²⁰ ζῶντα, ὃς ἐποίησεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς· 16 ὃς ἐν ταῖς παρωχημέναις γενεαῖς εἴασεν πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν. 17 Καίτοι γε²¹ οὐκ ἀμάρτυρον ἐσαυτὸν²² ἀφῆκεν, ἀγαθοποιῶν,¹ οὐρανόθεν ὑμῖν² ὑετοὺς

¹ ηκουεν **f⁵** B,C [75%] TR,CP || ηκουσεν ΝA,D [25%] HF,RP,OC,NU

² πιστιν εχει **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 ΝA,B,C,D [5%] NU

³ τη **f⁵** A [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝB,C,D [2%] NU

⁴ φωνη **f⁵** ΝA,B [95%] HF,RP,OC,TR,NU || 1 σοι λεγω εν τω ονοματι του κυριου ιησου χριστου C,D [5%] CP

⁵ ορθος **f⁵** ΝB,C,D [45%] HF,OC,TR,CP,NU || ορθως [50%] RP || ορθρος A [5%]

⁶ ηλλατο **f⁵** [30%] || ηλλετο [35%] HF,RP,TR,CP || ηλετο [19%] || ηλατο ΝA,B,C [15%] OC,NU || ανηλατο D || three other variants [1%] (Presumably an unusual form of the 1st aorist that some ‘corrected’ by making it imperfect, while others deleted the ‘extra’ λ.)

⁷ δε **f⁵** C,D [98%] HF,RP,OC,TR,CP || τε ΝA,B [2%] NU

⁸ ο **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C,D [5%] NU

⁹ την φωνην αυτων **reII** || ~ 312 [30%]

¹⁰ τε **reII** || δε D [11%]

¹¹ μεν **f⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C,D [4%] NU

¹² δια **reII** || διαν [20%]

¹³ ο δε **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ο τε ΝA,B [4%] NU || τοτε C [1%] || οι 2 D

¹⁴ αυτων **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C [5%] NU || αυτοις (D)

¹⁵ ηθελεν **reII** || ηθελον D [35%]

¹⁶ εισεπηδησαν **f⁵** [94%] HF,RP,OC,TR,CP || εξεπηδησαν ΝA,B,C,D [6%] NU

¹⁷ και **reII** || --- P⁴⁵D [15%]

¹⁸ υμιν εσμεν **f⁵** C [20%] || ~ 21 P^{45v} ΝA,B(D) [60%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || 2 [20%]

¹⁹ τον **f⁵** P⁴⁵D [94%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C [6%] NU

²⁰ τον **f⁵** P⁴⁵Ν [94%] HF,RP,OC,TR,CP || --- A,B,C,D [6%] NU

²¹ καιτοιγε **f⁵** Ν [95%] HF,RP,OC,TR,CP || καιτοι A,B,C [3%] NU || και γε P⁴⁵D [1%] || two other variants

²² εαυτον **f⁵** C(D) [98%] HF,RP,OC,TR,CP || αυτον P⁴⁵ΝA,B [2%] NU

διδοὺς καὶ καιροὺς καρποφόρους, ἐμπιπλῶν τροφῆς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ἡμῶν.”³ 18 Καὶ ταῦτα λέγοντες, μόλις κατέπαυσαν τοὺς ὄχλους τοῦ μὴ θύειν αὐτοῖς.⁴

Paul stoned

19 Ἐπῆλθον⁵ δὲ ἀπὸ Ἀντιοχείας καὶ Ἰκονίου Ἰουδαίοι, καὶ πείσαντες τοὺς ὄχλους καὶ λιθάσαντες τὸν Παῦλον, ἔσυραν⁶ ἔξω τῆς πόλεως, νομίσαντες⁷ αὐτὸν τεθνάναι.⁸ 20 Κυκλωσάντων δὲ τῶν μαθητῶν αὐτὸν,⁹ ἀναστὰς εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν. Καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξῆλθεν σὺν τῷ Βαρνάβᾳ εἰς Δέρβην.

The return to Antioch

21 Εὐαγγελισάμενοί¹⁰ τε τὴν πόλιν ἐκείνην καὶ μαθητεύσαντες ἱανοὺς, ὑπέστρεψαν εἰς¹¹ Λύστραν καὶ¹² Ἰκόνιον καὶ¹³ Ἀντιόχειαν, 22 ἐπιστηρίζοντες τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν, παρακαλοῦντες ἐμμένειν τῇ πίστει, καὶ ὅτι “Διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ”. 23 Χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς πρεσβυτέρους κατ’ ἐκκλησίαν,¹⁴ προσευξάμενοι μετὰ νηστειῶν, παρέθεντο αὐτοὺς τῷ Κυρίῳ εἰς ὃν πεπιστεύκεισαν.¹⁵ 24 Καὶ διελθόντες τὴν Πισιδίαν, ἦλθον εἰς¹⁶ Παμφυλίαν. 25 Καὶ λαλήσαντες ἐν Πέργῃ τὸν λόγον, κατέβησαν εἰς Ἀττάλειαν.¹⁷ 26 Κἀκεῖθεν ἀπέπλευσαν εἰς Ἀντιόχειαν, ὅθεν ἤσαν παρα-

¹ αγαθοποιῶν **f⁵D** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || αγαθουργῶν ΝA,B,C [4%] NU

² υμιν **f⁵P⁴⁵NB,C(D)** [83%] HF,RP,OC,NU || ημιν [15%] TR,CP || --- A [2%]

³ ημων **f⁵A** [75%] HF,RP,TR,CP || υμων ΝB,C,D [20%] OC,NU || --- [5%]

⁴ αυτοις **f⁵P⁴⁵ΝA,B** [90%] HF,RP,OC,TR,NU || 1 διατριβοντων δε αυτων και διδασκοντων C,D [10%] CP

⁵ επηλθον **reII** || επηλθαν ΝA,B [1%] NU || ανηλθον **P⁴⁵** [12%]

⁶ εσυραν **f⁵D** [43%] OC,CP || εσυρον ΝA,B,C [57%] HF,RP,TR,NU

⁷ νομισαντες **f⁵C** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || νομιζοντες **P⁴⁵ΝA,B,D** [4%] NU

⁸ τεθναναι **f⁵(D)** [94%] HF,RP,OC,TR,CP || τεθνηκεναι ΝA,B,C [6%] NU

⁹ των μαθητων αυτον **f⁵ΝA,B,C** [22%] NU || ~312 [55%] HF,RP,OC,TR || ~αυτων 12 [20%] CP || 12 αυτου D || 12 αυτου 3 **P⁴⁵** || three other variants [2%]

¹⁰ εναγγελισαμενοι **reII** || εναγγελιζομενοι A,D [20%]

¹¹ εις **f⁵D** [20%] || 1 την ΝA,B,C [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹² και **f⁵P⁴⁵D** [90%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 εις ΝA,B,C [5%] NU || 1 το [5%]

¹³ και **f⁵B,D** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 εις ΝA,C [5%] NU

¹⁴ πρεσβυτερους κατ εκκλησιαν **f⁵** [94%] HF,RP,TR,CP || ~231 ΝA,B,C(D) [6%] NU || 123 και OC (in small print)

¹⁵ πεπιστευκεισαν **reII** || επεπιστευκεισαν [14%] || πεπιστευκισαν ΝC || πεπιστευκασιν D [2%] OC || πεπιστευκησαν [1%] || πεπιστευκεισαν A

¹⁶ εις **f⁵A,D** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 την ΝB,C [3%] NU

¹⁷ ατταλειαν **reII** || αταλειαν [15%] || αταλιαν [10%] || ατταλιαν ΝA,B,C,D [8%] || two other spellings

δεδομένοι τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ ἔργον ὃ ἐπλήρωσαν. 27 Παραγενόμενοι δὲ καὶ συναγαγόντες τὴν ἐκκλησίαν, ἀνήγγειλαν¹ ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεὸς μετ' αὐτῶν, καὶ ὅτι ἤνοιξεν τοῖς ἔθνεσιν θύραν πίστεως. 28 Διέτριβον δὲ ἐκεῖ² χρόνον οὐκ ὀλίγον σὺν τοῖς μαθηταῖς.

The Jerusalem Council

The conflict

15 Καὶ τινες κατελθόντες ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας ἐδίδασκον τοὺς ἀδελφοὺς ὅτι “Ἐὰν μὴ περιτέμνησθε³ τῷ ἔθει⁴ Μωϋσέος,⁵ οὐ δύνασθε σωθῆναι”.

2 Γενομένης οὖν⁶ στάσεως καὶ ζητήσεως⁷ οὐκ ὀλίγης τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Βαρνάβᾳ πρὸς αὐτούς, ἔταξαν ἀναβαίνειν Παῦλον καὶ Βαρνάβαν, καὶ τινας ἄλλους ἐξ αὐτῶν, πρὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ πρεσβυτέρους εἰς Ἱερουσαλήμ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου. 3 Οἱ μὲν οὖν, προπεμφθέντες ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, διήρχοντο τὴν⁸ Φοινίκην καὶ⁹ Σαμάρειαν, ἐκδιηγούμενοι τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἔθνῶν· καὶ ἐποίουν χαρὰν μεγάλην πᾶσιν τοῖς ἀδελφοῖς. 4 Παραγενόμενοι δὲ εἰς Ἱερουσαλήμ, ἀπεδέχθησαν¹⁰ ὑπὸ¹¹ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, ἀνήγγειλάν τε ὅσα ὁ Θεὸς ἐποίησεν μετ' αὐτῶν.¹² 5 Ἐξανέστησαν δέ τινες τῶν ἀπὸ τῆς αἵρεσεως τῶν Φαρισαίων πεπιστευκότες,¹³ λέγοντες ὅτι “Δεῖ περιτέμνειν αὐτοὺς, παραγγέλλειν¹⁴ τε τηρεῖν τὸν νόμον Μωσέως.”¹⁵

The Council

6 Συνήχθησαν δὲ¹⁶ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἰδεῖν περὶ τοῦ λόγου τούτου. 7 Πολλῆς δὲ συζητήσεως¹ γενομένης, ἀναστὰς Πέτρος

¹ ανηγγειλαν **f⁵** [92%] HF,RP,OC,TR,CP || ανηγγελλον ΝA,B,C [3%] NU || ανηγγειλον D || απηγγειλαν [5%]

² εκει **f⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C,D [4%] NU

³ περιτεμνησθε **f⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || περιτμηθη ΝA,C(D) [4%] NU || περιθμητε B

⁴ εθει **f⁵** D [95%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 τω ΝA,B,C [2%] NU || 1 του [3%]

⁵ μωσεος **f⁵** [28%] CP || μωσεως ΝB,C [55%] HF,RP,OC,TR,NU || μωσεως A,D [17%]

⁶ ουν **f⁵** A [93%] HF,RP,OC,TR,CP || δε P^{45v}ΝB,C,D [7%] NU

⁷ ζητησεως **f⁵** ΝA,B,C [95%] HF,RP,OC,CP,NU || συζητησεως [5%] TR

⁸ την **f⁵** A [97%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 τε P^{45v}ΝB,C [3%] NU

⁹ και *reI* || 1 την D [20%]

¹⁰ απεδεχθησαν **f⁵** C [96%] HF,RP,OC,TR,CP || παρεδεχθησαν P^{45v}ΝA,B [3%] NU || παρεδοθησαν D || two other variants [1%]

¹¹ υπο **f⁵** ΝA [99%] HF,RP,OC,TR,CP || απο B,C [1%] NU

¹² αυτων *reI* || 1 και οτι ηνοιξεν τοις εθνεσιν θυραν πιστεως [35%] OC

¹³ πεπιστευκοτες *reI* || πεπιστευκοτων [15%]

¹⁴ παραγγελαιν *reI* || παραγγελειν [15%] || four further spellings Ν [5%]

¹⁵ μωσεως **f⁵** A,D [35%] CP || μωσεως P^{45v}ΝB,C [60%] HF,RP,OC,TR,NU || μωσεος [5%]

¹⁶ δε **f⁵** ΝA,D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || τε B,C [3%] NU

εἶπεν πρὸς αὐτούς: “Ἄνδρες ἀδελφοί, ύμεις ἐπίστασθε ὅτι ἀφ’ ἡμερῶν ἀρχαίων ὁ Θεὸς ἐν νυμῖν ἔξελέξατο,² διὰ τοῦ στόματός μου ἀκοῦσαι τὰ ἔθνη τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελίου καὶ πιστεῦσαι. 8 Καὶ ὁ καρδιογνώστης Θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς δοὺς αὐτοῖς³ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καθὼς καὶ ἡμῖν· 9 καὶ οὐδὲν⁴ διέκρινεν μεταξὺ ἡμῶν τε καὶ αὐτῶν, τῇ πίστει καθαρίσας τὰς καρδίας αὐτῶν. 10 Νῦν οὖν, τί πειράζετε τὸν Θεόν, ἐπιθεῖναι⁵ ζυγὸν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν ὃν οὔτε οἱ πατέρες ἡμῶν οὔτε ἡμεῖς ἴσχύσαμεν βαστάσαι? 11 Άλλὰ, διὰ τῆς χάριτος τοῦ⁶ Κυρίου Ἰησοῦ⁷ πιστεῦομεν σωθῆναι, καθ’ ὃν τρόπον κἀκεῖνοι.”

12 Ἐσίγησεν δὲ πᾶν τὸ πλῆθος⁸ καὶ ἥκουν Βαρνάβα καὶ Παύλου ἔξηγουμένων ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεὸς σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τοῖς ἔθνεσιν δι’ αὐτῶν. 13 Μετὰ δὲ τὸ σιγῆσαι αὐτοὺς, ἀπεκρίθη Ἰάκωβος λέγων: 14 “Ἄνδρες ἀδελφοί, ἀκούσατέ μου. Συμεὼν ἔξηγήσατο καθὼς πρῶτον ὁ Θεὸς ἐπεσκέψατο λαβεῖν ἔξι ἔθνῶν λαὸν ἐπὶ⁹ τῷ ὄνόματι αὐτοῦ. 15 Καὶ τούτῳ¹⁰ συμφωνοῦσιν οἱ λόγοι τῶν προφητῶν, καθὼς γέγραπται: 16 ‘Μετὰ ταῦτα ἀναστρέψω, καὶ ἀνοικοδομήσω τὴν σκηνὴν Δαυὶδ, τὴν πεπτωκυῖαν· καὶ τὰ κατεσκαμένα αὐτῆς ἀνοικοδομήσω καὶ ἀνορθώσω αὐτήν· 17 ὅπως ἀν ἐκζητήσωσιν οἱ κατάλοιποι τῶν ἀνθρώπων τὸν Κύριον, καὶ πάντα τὰ ἔθνη—ἐφ’ οὓς ἐπικέκληται τὸ ὄνομά μου ἐπ’ αὐτούς—λέγει Κύριος ὁ¹¹ ποιῶν ταῦτα πάντα.’¹² 18 Γνωστὰ ἀπ’ αἰῶνός ἐστιν τῷ Θεῷ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ.¹³ 19 Διὸ ἐγὼ κρίνω μὴ παρενοχλεῖν τοῖς ἀπὸ τῶν ἔθνῶν ἐπιστρέφουσιν ἐπὶ τὸν Θεόν, 20 ἀλλ’¹⁴ ἐπιστεῖλαι αὐτοῖς τοῦ

¹ συζητησεως **f⁵** (C,D) [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ζητησεως **P⁴⁵** NA,B [5%] NU

² ο θεος εν νυμιν εξελεξατο **f⁵** [30%] || 123 ημιν 5 [55%] HF,RP,OC,TR,CP || 12 ημιν 5 [5%] ||

125 (1.5%) || ~ 34512 NA,B,C [5%] NU || ~ 3 ημιν 512 [1%] || ~ 3 ημιν 125 [1%] || ~ ημιν 125 (D) [1%]

³ αυτοις **f⁵** C(D) [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B [3%] NU

⁴ ουδεν **f⁵** NA,C,D [40%] HF,RP,OC,TR,CP || ουθεν B [60%] NU

⁵ επιθειναι **rell** || επιθηναι [22%]

⁶ του **rell** || --- [5%] TR

⁷ ιησου **f⁵** NA,B [95%] HF,RP,OC,NU || 1 χριστου C,D [5%] TR,CP

⁸ παν το πληθος **rell** || ~ 23 απαν CP || απαν 23 [2%] || 23 [1%]

⁹ επι **f⁵** [87%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,C,D [13%] NU

¹⁰ τουτω **rell** || τουτο [25%] || ουτως D

¹¹ ο **f⁵** A,C [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NB,D [2%] NU

¹² ταυτα παντα **f⁵** [48%] HF,RP,OC,TR || ~ 21 [45%] CP || 1 NA,B,C,D [7%] NU

¹³ εστιν (εισιν 6%; -ε. A 1%) το θεω (κυριω A,D 2.5%) παντα (-π. A,D 2.5%) τα εργα (το εργον A,D 1%) αντου **f⁵** (A,D) [90%] HF,RP,OC,TR || --- NB,C [5%] NU || CP gives the whole verse as: α εστι γνωστα απ αιωνος αντω (5%)

¹⁴ αλλ **f⁵** P⁴⁵B,C [55%] || αλλα NA [45%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

ἀπέχεσθαι ἀπὸ¹ τῶν ἀλισγημάτων τῶν εἰδώλων² καὶ τῆς πορνείας καὶ τοῦ πνικτοῦ καὶ τοῦ αἴματος. 21 Μωσῆς³ γὰρ ἐκ γενεῶν ἀρχαίων κατὰ πόλιν τοὺς κηρύσσοντας αὐτὸν ἔχει, ἐν ταῖς συναγωγαῖς κατὰ πᾶν σάββατον ἀναγινωσκόμενος.”

The edict

22 Τότε ἔδοξεν τοῖς ἀποστόλοις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, σὺν ὅλῃ τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐκλεξαμένους ἄνδρας ἐξ αὐτῶν πέμψαι εἰς Ἀντιόχειαν σὺν⁴ Παύλῳ καὶ Βαρνάβᾳ: Ἰούδαν (τὸν ἐπικαλούμενον⁵ Βαρσαβᾶν)⁶ καὶ Σίλαν, ἄνδρας ἡγουμένους ἐν τοῖς ἀδελφοῖς· 23 γράψαντες διὰ χειρὸς αὐτῶν τάδε:⁷ “Οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ⁸ ἀδελφοὶ, τοῖς κατὰ⁹ Ἀντιόχειαν καὶ Συρίαν καὶ Κιλικίαν ἀδελφοῖς τοῖς ἐξ ἐθνῶν: Χαίρειν. 24 Ἐπειδὴ¹⁰ ἡκούσαμεν ὅτι τινὲς ἐξ ἡμῶν¹¹ ἐξελθόντες¹² ἐτάραξαν ὑμᾶς λόγοις, ἀνασκευάζοντες τὰς ψυχὰς ὑμῶν, λέγοντες περιτέμνεσθαι καὶ τηρεῖν τὸν νόμον¹³—οἵς οὐ διεστειλάμεθα—25 ἔδοξεν ἡμῖν, γενομένοις ὁμοθυμαδόν, ἐκλεξαμένοις¹⁴ ἄνδρας πέμψαι πρὸς ὑμᾶς σὺν τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν Βαρνάβᾳ καὶ Παύλῳ,¹⁵ 26 ἀνθρώποις παραδεδωκόσιν τὰς ψυχὰς αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. 27 Ἀπεστάλκαμεν οὖν Ἰούδαν καὶ Σίλαν, καὶ αὐτὸν διὰ λόγου ἀπαγγέλλοντας τὰ αὐτά. 28 Ἐδοξεν γὰρ τῷ Ἅγιῷ Πνεύματι,¹⁶ καὶ ἡμῖν, μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βάρος πλὴν τῶν ἐπάναγκες τούτων:¹⁷

¹ απὸ **f⁵** A,C [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁵NB,D [2%] NU

² ειδῶλων *reII* || ειδῶλων [20%]

³ μωσῆς **f⁵** P⁴⁵A [35%] TR || μωσῆς ΝB,C,D [65%] HF,RP,OC,CP,NU

⁴ σὺν **f⁵** D [93%] HF,RP,CP || 1 τῷ ΝA,B,C [7%] OC,TR,NU

⁵ επικαλούμενον **f⁵** [87%] HF,RP,OC,TR,CP || καλούμενον P⁴⁵ΝA,B,C,D [13%] NU

⁶ βαρσαβᾶν **f⁵** [50%] TR || βαρσαβᾶν ΝA,B,C(D) [50%] HF,RP,OC,CP,NU

⁷ ταδε **f⁵** (C,D) (97.7%) HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁵ΝA,B (1.3%) NU || ταυτα (0.8%) || one other variant

⁸ καὶ οἱ **f⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C,D [3%] NU

⁹ κατὰ **f⁵** [20%] || 1 την ΝA,B,C,D [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹⁰ επειδὴ *reII* || επιδὴ D [14%] || επι δε Ν [1%]

¹¹ εξ ημῶν **f⁵** A,B,C [95%] HF,RP,OC,TR,NU || --- [4%] CP || 1 νυμῶν Ν [1%]

¹² εξελθόντες **f⁵** A(C)D (95%) HF,RP,OC,TR,CP[NU] || ελθόντες (3.3%) || --- ΝB (1.7%)

¹³ λεγοντες περιτεμνεσθαι καὶ τηρειν τὸν νόμον **f⁵** C [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁵ΝA,B [4%] NU

¹⁴ εκλεξαμένοις **f⁵** P⁴⁵Α,B [35%] CP,NU || εκλεξαμένους ΝC,D [65%] HF,RP,OC,TR

¹⁵ παυλῷ *reII* || παυλοῦ [5%] CP

¹⁶ αγιῷ πνεύματι **f⁵** C,D [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 2 τῷ 1 ΝA,B [5%] NU

¹⁷ τῶν επαναγκες τουτων **f⁵** [63%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 B,C [30%] NU || 12 (A) [5%] ||

~ 32 (Ν)D [2%]

29 ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων καὶ αἴματος καὶ πνικτοῦ¹ καὶ πορνείας.² ἐξ ὧν διατηροῦντες ἔαυτοὺς εὐν πράξετε.³ "Ἐρρωσθε."

Good results

30 Οἱ μὲν οὖν ἀπολυθέντες ἥλθον⁴ εἰς Ἀντιόχειαν, καὶ συναγαγόντες τὸ πλῆθος ἐπέδωκαν⁵ τὴν ἐπιστολήν. **31** Ἀναγνόντες⁶ δὲ ἐχάρησαν ἐπὶ τῇ παρακλήσει. **32** Ἰούδας τε⁷ καὶ Σίλας, καὶ αὐτοὶ προφῆται ὅντες, διὰ λόγου πολλοῦ παρεκάλεσαν τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ἐπεστήριξαν. **33** Ποιήσαντες δὲ χρόνον, ἀπελύθησαν μετ' εἰρήνης ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν πρὸς τοὺς ἀποστόλους.^{8,9} **35** Παῦλος δὲ καὶ Βαρνάβας διέτριψον ἐν Ἀντιοχείᾳ, διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι, μετὰ καὶ ἐτέρων πολλῶν, τὸν λόγον τοῦ Κυρίου.

Missionary journey II—Paul and Silas

Paul and Barnabas separate

36 Μετὰ δέ τινας ἡμέρας εἶπεν Παῦλος πρὸς Βαρνάβαν,¹⁰ "Ἐπιστρέψαντες δὴ ἐπισκεψώμεθα τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν¹¹ κατὰ πᾶσαν πόλιν¹² ἐν αἷς κατηγγείλαμεν τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, πῶς ἔχουσιν". **37** Βαρνάβας δὲ ἐβούλευσατο¹³ συμπαραλαβεῖν καὶ¹⁴ Ιωάννην (τὸν καλούμενον¹ Μᾶρ-

¹ πνικτοῦ **f⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || πνικτῶν ΝΑ,Β,C [3%] NU || --- D

² πορνείας *re/l* || 1 καὶ οσα μη θέλετε εαυτοῖς γινεσθαι ετεροῖς μη ποιεῖν (ποιεῖτε CP) D [5%] (CP)

³ πράξετε *re/l* || πράξατε (D) [8%] CP || four other variants C [2%]

⁴ ἥλθον **f⁵** [90%] HF,RP,OC,TR,CP || κατηλθον ΝΑ,Β,С(D) [6%] NU || απηλθον [4%]

⁵ επεδωκαν *re/l* || εδοκον [25%] || one other variant

⁶ αναγνόντες *re/l* || αναγνώντες [15%]

⁷ τε *re/l* || δ D [5%] [some TRs]

⁸ αποστολους **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || αποστειλαντας αυτους A,B,C,D [5%] NU || αποστειλαντας εαυτους Ν

⁹ 1) (omit verse 34)

f⁵ ΝΑ,Β (70.8%) HF,RP,NU

2) εδοξεν δε τω σιλα επιμειναι αυτου

(20.3%) OC,TR (OC is in small print)

3) εδοξεν δε τω σιλα επιμειναι αυτοθι

(7.5%) CP

4) εδοξεν δε τω σιλα επιμειναι αυτους

C(D) (1%)

(two other readings)

(0.4%)

(RP,HF,NU agree that variant 1) is correct, and indeed verse 33 seems to require that Silas returned to Jerusalem; "they were sent back . . . to the apostles", and "they" refers to Judas and Silas. The 'problem' is that in verse 40 Paul chooses Silas to accompany him, so he had to be in Antioch, not Jerusalem. Accordingly the longer reading was created to solve the 'problem'. The "some days" of verse 36 could well have been a month or two. From Antioch to Jerusalem would be a trip of some 400 miles. Silas had time to go to Jerusalem and get back to Antioch.)

¹⁰ παῦλος προς βαρνοβαν **f⁵** (D) [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 ΝΑ,Β,С [2%] NU || ~ 23 o 1 [2%]

¹¹ ημων **f⁵** [90%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝΑ,Β,С [10%] NU

¹² πασαν πολιν **f⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 ΝΑ,Β,С [3%] NU

¹³ εβούλευσατο **f⁵** [92%] HF,RP,OC,TR,CP || εβούλετο ΝΑ,Β,С [5%] NU || εβούλευετο D || two other variants [2%]

¹⁴ και **f⁵** Α,С [39%] || 1 τον ΝΒ [3%] NU || τον [50%] HF,RP,OC,TR,CP || --- D [8%]

κον). 38 Παῦλος δὲ ἡξίου, τὸν ἀποστάντα ἀπ' αὐτῶν ἀπὸ Παμφυλίας καὶ μὴ συνελθόντα αὐτοῖς εἰς τὸ ἔργον μὴ συμπαραλαβεῖν² τοῦτον. 39 Ἐγένετο οὖν³ παροξυσμός ὥστε χωρισθῆναι⁴ αὐτοὺς ἀπ' ἄλλήλων. Τόν τε⁵ Βαρνάβαν παραλαβόντα τὸν Μᾶρκον ἐκπλεύσαι εἰς Κύπρον· 40 Παῦλος δὲ ἐπιλεξάμενος Σίλαν ἐξῆλθεν, παραδοθεὶς τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ⁶ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν. 41 Διήρχετο δὲ τὴν Συρίαν καὶ Κιλικίαν,⁷ ἐπιστηρίζων τὰς ἐκκλησίας.

Paul finds Timothy

16 Κατήντησεν δὲ⁸ εἰς Δέρβην καὶ⁹ Λύστραν. Καὶ ίδοὺ, μαθητής τις ἦν ἐκεῖ¹⁰ ὄνόματι Τιμόθεος, υἱὸς γυναικός τινος¹¹ Ἰουδαίας πιστῆς, πατρὸς δὲ Ἐλληνος· 2 ὃς ἐμαρτυρεῖτο ὑπὸ τῶν ἐν Λύστροις καὶ Ἰκονίῳ ἀδελφῶν. 3 Τοῦτον ἡθέλησεν ὁ Παῦλος σὺν αὐτῷ ἐξελθεῖν, καὶ λαβὼν περιέτεμεν αὐτὸν διὰ τοὺς Ἰουδαίους τοὺς ὄντας ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις, ἥδεσαν¹² γὰρ ἀπαντες τὸν πατέρα αὐτοῦ ὅτι Ἐλλην¹³ ὑπῆρχεν. 4 Ως δὲ διεπορεύοντο¹⁴ τὰς πόλεις παρεδίδοντ¹⁵ αὐτοῖς φυλάσσειν τὰ δόγματα—τὰ κεκριμένα ὑπὸ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν¹⁶ πρεσβυτέρων τῶν ἐν Ιερουσαλήμ.¹⁷ 5 Αἱ μὲν οὖν ἐκκλησίαι ἐστερεοῦντο τῇ πίστει, καὶ ἐπερίσσευνον τῷ ἀριθμῷ καθ' ἡμέραν.

¹ καλούμενον *re//* || επικαλούμενον C,D [20%] OC

² συμπαραλαβεῖν F^s [92%] HF,RP,OC,TR,CP || συμπαραλαμβανεῖν P^{45v}(NA,B,C) [8%] NU || D is wild

³ οὖν F^sC [90%] HF,RP,OC,TR,CP || δε P⁴⁵NA,B,D [10%] NU

⁴ χωρισθῆναι F^s [20%] || αποχωρισθῆναι NA,B,C,D [75%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || four other variants [5%]

⁵ τε *re//* || δε [20%] || τοτε D

⁶ θεου F^sP⁴⁵C [97%] HF,RP,OC,TR,CP || κυριου NA,B(D) [3%] NU

⁷ κιλικιαν F^s NA,C [98%] HF,RP,OC,TR,CP || την 1 B,D [2%] [NU] || της κιλικιας P⁴⁵

⁸ δε F^s NC [95%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 και P⁴⁵A,B [5%] [NU] || --- D

⁹ και F^sC,D [96%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 εις NA,B [4%] NU

¹⁰ εκει *re//* || --- CP

¹¹ τινος F^s [90%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,C,D [10%] NU (OC is in small print)

¹² ηδεσαν F^s [22%] || ηδεισαν NA,B,C,D [65%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || ηδησαν [10%] || two other variants [3%] (Imperfect or Pluperfect? The Imperfect fits the context better.)

¹³ τον πατερα αυτου οτι ελλην F^sP^{45v}D [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~45 ο πατηρ 3 NA,B,C [5%] NU

¹⁴ διεπορευοντο *re//* || επορευοντο [10%] CP || διερχομενοι D

¹⁵ παρεδιδον F^s [95%] HF,RP,OC,TR,CP || παρεδιδοσαν P^{45v}NA,B,D [4%] NU || παρεδιδουσαν C || παρεδιδωσαν [1%]

¹⁶ των F^s [90%] HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,C,D [10%] NU

¹⁷ ιερουσαλημ F^s [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ιεροσολυμοις NA,B,C [4%] NU

The 'Macedonian call'

6 Διελθόντες¹ δὲ τὴν Φρυγίαν καὶ τὴν² Γαλατικὴν χώραν, κωλυθέντες ὑπὸ τοῦ Ἅγιου Πνεύματος λαλῆσαι τὸν λόγον ἐν τῇ Ἀσίᾳ, **7** ἐλθόντες³ κατὰ τὴν Μυσίαν ἐπείραζον κατὰ⁴ τὴν Βιθυνίαν πορεύεσθαι,⁵ καὶ οὐκ εἰασεν αὐτοὺς τὸ Πνεῦμα.⁶ **8** Παρελθόντες δὲ τὴν Μυσίαν κατέβησαν εἰς Τρῳάδα.

9 Καὶ ὄραμα διὰ τῆς⁷ νυκτὸς ὕφθη τῷ Παύλῳ:⁸ ἀνήρ τις ἦν Μακεδὼν⁹ ἐστῶς,¹⁰ παρακαλῶν αὐτὸν καὶ λέγων, “Διαβάς εἰς τὴν¹¹ Μακεδονίαν,¹² βοήθησον ἡμῖν”. **10** Ὡς δὲ τὸ ὄραμα εἶδεν, εὐθέως ἐζητήσαμεν ἔξελθεῖν εἰς τὴν¹³ Μακεδονίαν, συμβιβάζοντες ὅτι προσκέκληται ἡμᾶς ὁ Κύριος¹⁴ εὐαγγελίσασθαι αὐτούς.

Philippi

11 Άναχθέντες οὖν¹⁵ ἀπὸ τῆς¹⁶ Τρῳάδος, εὐθυδρομήσαμεν εἰς τὴν¹⁷ Σαμοθράκην, τῇ τε¹⁸ ἐπιούσῃ εἰς Νεάπολιν.¹⁹ **12** ἐκεῖθεν τε²⁰ εἰς Φιλίππους, ἥτις ἐστὶν πρώτη τῆς²¹ μερίδος τῆς²² Μακεδονίας πόλις, κολωνεία.²³

¹ διελθοντες f^{s5} [80%] HF,RP,OC,TR,CP || διηλθον ΝA,B,C,D [20%] NU

² την f^{s5} [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C,D [5%] NU

³ ελθοντες f^{s5} [80%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 δε ΝA,B,C,D [20%] NU

⁴ κατα f^{s5} [90%] HF,RP,OC,TR,CP || εις ΝA,B,C,D [10%] NU

⁵ πορευεσθαι f^{s5} C,D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || πορευθηναι ΝA,B [3%] NU

⁶ πνευμα f^{s5} [94%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 ιησου ΝA,B,D [6%] NU || 1 κυριου C

⁷ της f^{s5} ΝC [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- A,B,D [2%]

⁸ ωφθη τω παντω f^{s5} A,C,D [94%] HF,RP,OC,TR,CP || ~231 ΝB [4%] NU || εφανη 23 [2%]

⁹ τις ην μακεδων f^{s5} [89%] HF,RP,OC,TR,CP || ~312 (ΝA)B(C) [4%] NU || 13 [5%] || ~31 D [1%]
|| two other variants [1%]

¹⁰ εστως f^{s5} (D) [90%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 και ΝA,B,C [10%] NU

¹¹ την f^{s5} [20%] || --- ΝA,B,C,D [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹² μακεδονιαν rell || μακεδωνιαν [6%] CP || μακαιδονιαν A [1%] (CP has the same vowel shift in verses 10 and 12.)

¹³ την f^{s5} [75%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C [25%] NU || D is wild

¹⁴ κυριος f^{s5} D [95%] HF,RP,OC,TR,CP || θεος ΝA,B,C [5%] NU

¹⁵ ουν f^{s5} B,C [95%] HF,RP,OC,TR,CP || δε ΝA [4%] NU || --- D [1%]

¹⁶ της f^{s5} [93%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C,D [7%] NU

¹⁷ την f^{s5} [20%] || --- ΝA,B,C,D [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹⁸ τε f^{s5} [90%] HF,RP,TR,CP || δε ΝA,C [10%] OC,NU || δ B || και D

¹⁹ νεαπολιν f^{s5} C,D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || νεαν πολιν ΝA,B [3%] NU

²⁰ εκειθεν τε f^{s5} [90%] HF,RP,OC,TR,CP || κακειθεν ΝA,B(C)D [5%] NU || 1 δε [5%]

²¹ πρωτη της f^{s5} ΝA,C [84%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 B [16%] || κεφαλη D || πρωτης [none!] [NU]
(NU has a conjecture)

²² μεριδος της rell || 1 ΝA,C [10%] || --- D [10%] (homoioteleuton)

²³ κολωνεια f^{s5} [82%] HF,RP,CP || κολωνια ΝB,C,D [12%] OC,TR,NU || κολωνεια [5%] ||
κολωνια A || three other variants [1%]

⁸ Ήμεν δὲ ἐν αὐτῇ¹ τῇ πόλει διατρίβοντες ἡμέρας τινάς. **13** Τῇ τε ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων ἔξήλθομεν ἔξω τῆς πόλεως² παρὰ ποταμὸν, οὗ ἐνομίζετο³ προσευχὴ⁴ εἶναι, καὶ καθίσαντες⁵ ἐλαλοῦμεν ταῖς συνελθουσαῖς γυναιξίν. **14** Καί τις γυνὴ ὄνοματι Λυδία, πορφυρόπωλις⁶ πόλεως Θυατείρων,⁷ σεβομένη τὸν Θεόν, ἥκουεν,⁸ ἡς ὁ Κύριος διήνοιξεν τὴν καρδίαν προσέχειν τοῖς λαλουμένοις ὑπὸ τοῦ Παύλου. **15** Ως δὲ ἐβαπτίσθη ἀυτῇ,⁹ καὶ ὁ οἶκος αὐτῆς, παρεκάλεσεν λέγουσα, “Εἰ κεκρίκατέ με πιστὴν τῷ Κυρίῳ εἶναι,¹⁰ εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκόν μου, μείνατε”.¹¹ Καὶ παρεβιάσατο ἡμᾶς.

prison

16 Ἐγένετο δὲ, πορευομένων ἡμῶν εἰς¹² προσευχὴν, παιδίσκην τινὰ ἔχουσαν πνεῦμα¹³ Πύθωνος ἀπαντῆσαι¹⁴ ἡμῖν, ἣτις ἐργασίαν πολλὴν παρεῖχεν τοῖς κυρίοις αὐτῆς μαντευομένη. **17** Αὕτη κατακολουθήσασα¹⁵ τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Σίλᾳ¹⁶ ἔκραζεν¹⁷ λέγουσα, “Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου εἰσίν, οἵτινες καταγγέλλουσιν¹⁸ ἡμῖν¹⁹ ὁδὸν σωτηρίας!” **18** Τοῦτο δὲ ἐποίει ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας! Διαπονηθεὶς δὲ ὁ²⁰ Παῦλος, καὶ ἐπιστρέψας τῷ πνεύματι εἶπεν, “Παραγγέλλω²¹ σοι ἐν τῷ¹ ὄνοματι Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔξελθεῖν ἀπ’ αὐτῆς!” Καὶ ἐξῆλθεν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ.

¹ αυτῇ F^s [93%] HF,RP,OC,CP || ταυτῇ ΝΑ,Β,C,D [6%] TR,NU || one other variant

² πόλεως F^s [95%] HF,RP,OC,TR,CP || πυλης ΝΑ,Β,С,D [5%] NU

³ ενομιζετο F^s A [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ενομιζομεν B [2%] NU || ενομιζαμεν C || ενομιζεν Ν [1%] || εδοκει D

⁴ προσευχη F^s A,B,D [84%] HF,RP,OC,TR,CP || προσευχην NC [2%] NU || ευχη [14%]

⁵ καθισαντες rell || καθησαντες [10%] || καθεισαντες A

⁶ πορφυροπωλις rell || πορφυροπολις [30%] || πορφυροπωλεις A || πορφυροπολεις [3%] || one other variant

⁷ θυατειρων rell || θυατηρων [25%] || three other variants [1%]

⁸ ηκουεν rell || ηκουσεν D [30%]

⁹ αυτη F^s [20%] || --- ΝΑ,Β,С,D [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹⁰ τω κυριω ειναι rell || ~ 312 [5%] CP || 3 [5%]

¹¹ μεινατε F^s [96%] HF,RP,OC,TR,CP || μενετε P⁴⁵ΝΑ,B,D [3%] NU || μινατε C || μενεται [1%]

¹² εις F^s D [95%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 την P⁴⁵ΝΑ,B,C [5%] NU

¹³ πυθωνος F^s P⁴⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || πυθωνα ΝΑ,Β,С,D [3%] NU

¹⁴ απαντησαι F^s A,D [96%] HF,RP,OC,TR,CP || υπαντησαι P⁴⁵ΝB,C [4%] NU

¹⁵ κατακολουθησασα F^s A,C [98%] HF,RP,OC,TR,CP || κατακολουθουσα ΝB,D [2%] NU || κατακολουθουσαν P⁴⁵

¹⁶ τω σιλα F^s [40%] OC || ημιν P⁴⁵ΝΑ,B,C(D) [60%] HF,RP,TR,CP,NU (Who was put in prison?)

¹⁷ εκραζεν rell || εκραξε [17%] CP || εκραζον D

¹⁸ καταγγελουσιν rell || καταγγελουσιν [30%] || ευαγγελιζοντες D

¹⁹ ημιν F^s A,C [80%] HF,RP,OC,TR,CP || υμιν ΝB(D) [20%] NU

²⁰ ο F^s C,D [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁵ΝΑ,B [2%] NU

²¹ παραγγελω rell || παραγγελω C [18%]

19 Ἰδόντες δὲ οἱ κύριοι αὐτῆς ὅτι ἐξῆλθεν ἡ ἐλπὶς τῆς ἐργασίας αὐτῶν, ἐπιλαβόμενοι τὸν Παῦλον καὶ τὸν² Σίλαν εἴλκυσαν εἰς τὴν ἀγορὰν ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας, 20 καὶ προσαγαγόντες αὐτοὺς τοῖς στρατηγοῖς εἶπον,³ “Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἐκταράσσουσιν ἡμῶν τὴν πόλιν, Ἰουδαίοις ὑπάρχοντες, 21 καὶ καταγγέλλουσιν⁴ ἔθη ἢ οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν παραδέχεσθαι οὐδὲ ποιεῖν, Ῥωμαίοις οὖσιν”. 22 Καὶ συνεπέστη ὁ ὄχλος κατ’ αὐτῶν, καὶ οἱ στρατηγοὶ περιρρήξαντες⁵ αὐτῶν τὰ ἴματα⁶ ἐκέλευον ῥαβδίζειν. 23 Πολλάς τε ἐπιθέντες αὐτοῖς πληγὰς, ἔβαλον εἰς φυλακήν, παραγγείλαντες τῷ δεσμοφύλακι ἀσφαλῶς τηρεῖν αὐτούς· 24 δὲς, παραγγελίαν τοιαύτην εἰληφόδες,⁷ ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐσωτέραν⁸ φυλακὴν καὶ τοὺς πόδας αὐτῶν ἡσφαλίσατο⁹ εἰς τὸ ξύλον.

the jailor converts

25 Κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον Παῦλος καὶ Σίλας προσευχόμενοι ὕμνουν τὸν Θεόν· ἐπηκροῶντο¹⁰ δὲ αὐτῶν οἱ δέσμιοι. 26 Ἀφνω δὲ σεισμὸς ἐγένετο μέγας, ὥστε σαλευθῆναι τὰ θεμέλια τοῦ δεσμωτηρίου·¹¹ ἀνεῳχθησάν¹² δὲ¹³ παραχρῆμα αἱ θύραι πᾶσαι καὶ πάντων τὰ δεσμὰ ἀνέθη. 27 Ἔξυπνος δὲ γενόμενος ὁ δεσμοφύλαξ καὶ ἵδων ἀνεῳχμένας τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, σπασάμενος¹⁴ μάχαιραν, ἔμελλεν¹⁵ ἀσυντὸν ἀναιρεῖν, νομίζων ἐκπεφευγέναι τοὺς δεσμίους.

28 Ἐφώνησεν δὲ φωνῇ μεγάλῃ ὁ Παῦλος¹⁶ λέγων, “Μηδὲν πράξῃς¹⁷ σεαυτῷ κακόν, ἅπαντες γάρ ἐσμεν ἐνθάδε!” 29 Αἰτήσας δὲ φῶτα εἰσεπήδησεν¹⁸ καὶ ἔντρομος γενόμενος προσέπεσεν τῷ Παύλῳ καὶ τῷ¹ Σίλᾳ.

¹ τῷ F⁵D [93%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C [7%] NU

² τὸν rell || --- C,D [5%] CP

³ εἶπον rell || εἰπαν ΝA,B [2%] NU

⁴ καταγγελλουσιν rell || καταγγελουσιν [25%] || one other variant

⁵ περιρρήξαντες F⁵[82%] HF,RP,OC,TR,CP || περιρηξαντες ΝA,B,C,D [18%] NU

⁶ αυτῶν τα ἴματα rell || ~ 231 [1%] CP

⁷ εἰληφώς F⁵[95%] HF,RP,OC,TR,CP || λαβών ΝA,B,C,D [5%] NU

⁸ εσωτεραν rell || εσοτεραν [12%] CP

⁹ αυτῶν ἡσφαλίσατο F⁵(D) [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 ΝA,B,C [3%] NU

¹⁰ επηκρωντο rell || επικρωντο [40%]

¹¹ δεσμωτηριου rell || δεσμοτηριου [14%]

¹² ανεῳχθησαν F⁵[95%] HF,RP,OC,TR,CP || ηνεῳχθησαν B,C,D [3%] NU || ηνοιχθησαν ΝA [2%]

¹³ δε F⁵ ΝA,B,D [30%] NU || τε C [70%] HF,RP,OC,TR,CP

¹⁴ σπασαμενος F⁵ ΝA [98%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 την B,C,D [2%] [NU]

¹⁵ εμελλεν F⁵D [85%] HF,RP,OC,TR,CP || ημελλεν ΝA,B,C [15%] NU

¹⁶ φωνῇ μεγάλῃ ο παῦλος F⁵D (91.3%) HF,RP,OC,TR,CP || ~ 2134 A (0.8%) [NU] || ~ 3412 (3.5%)

|| ~ 214 [1%] || 124 ΝC (3.1%) || ~ 421 B || three other variants (1%)

¹⁷ πράξης rell || πράξεις [13%] || one other variant

¹⁸ εισεπηδησεν rell || εισεπιδησεν [5%] CP

30 Καὶ προαγαγὼν αὐτὸν ἔξω ἔφη, “Κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν ἵνα σωθῶ;”
 31 Οἱ δὲ εἶπον,² “Πίστευσον ἐπὶ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν³ καὶ σωθήσῃ, σὺ καὶ ὁ οἰκός σου”. 32 Καὶ ἐλάλησαν αὐτῷ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου καὶ πᾶσιν⁴ τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. 33 Καὶ παραλαβὼν αὐτὸν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς ἔλουσεν ἀπὸ τῶν πληγῶν, καὶ ἐβαπτίσθη αὐτὸς καὶ οἱ αὐτοῦ πάντες⁵ παραχρῆμα. 34 Ἀναγαγὼν τε αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ⁶ παρέθηκεν τράπεζαν, καὶ ἡγαλλίατο,⁷ πανοικὶ⁸ πεπιστευκὼς τῷ Θεῷ.

magistrates rebuked

35 Ἡμέρας δὲ γενομένης ἀπέστειλαν οἱ στρατηγοὶ τοὺς ῥαβδούχους λέγοντες, “Ἄπόλυσον τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους”. 36 Απήγγειλεν δὲ ὁ δεσμοφύλαξ τοὺς λόγους τούτους⁹ πρὸς τὸν Παῦλον, ὅτι “Ἄπεστάλκασιν¹⁰ οἱ στρατηγοὶ ἵνα ἀπολυθῆτε· νῦν οὖν ἔξελθόντες πορεύεσθε ἐν εἰρήνῃ”. 37 Ό δὲ Παῦλος ἔφη πρὸς αὐτούς: “Δήραντες¹¹ ἡμᾶς δημοσίᾳ, ἀκατακρίτους, ἀνθρώπους Ρωμαίους ὑπάρχοντας, ἔβαλον¹² εἰς φυλακήν, καὶ νῦν λάθρᾳ ἡμᾶς ἐκβάλλουσιν? Οὐ γάρ! Άλλὰ¹³ ἐλθόντες αὐτοὶ¹⁴ ἔξαγαγέτωσαν!” 38 Ἀνήγγειλαν¹⁵ δὲ τοῖς στρατηγοῖς οἱ ῥαβδούχοι τὰ ῥήματα ταῦτα· ἐφοβήθησαν δὲ¹⁶ ἀκούσαντες ὅτι Ρωμαῖοί εἰσιν· 39 καὶ ἐλθόντες παρεκάλεσαν αὐτούς, καὶ ἔξαγαγόντες ἡρώτων ἔξελθεῖν¹⁷ τῆς¹⁸ πόλεως.

¹ τῷ **f⁸⁵** ΝΑ [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- B,C,D [2%]

² εἰπον *reI* || ειπαν ΝΑ,B,D [3%] NU

³ χριστὸν **f⁸⁵** C,D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝΑ,B [3%] NU

⁴ καὶ πασιν **f⁸⁵** [92%] HF,RP,OC,TR,CP || συν 2 A,C,D [6%] NU || συμπασιν P⁴⁵Ν [2%] || συ πασιν B

⁵ αυτον παντες **f⁸⁵** (A)C,D (89.6%) HF,RP,OC,TR,NU || 1 απαντες ΝΒ (4.1%) || 1 ολος P⁴⁵ || 1 (3.9%) CP || αυτω 2 (1.9%) || one other variant

⁶ αυτου **f⁸⁵** ΝΑ(D) [80%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁵B,C [20%] NU

⁷ ηγαλλιατο **f⁸⁵** C,D [70%] HF,RP,OC || ηγαλλιασατο ΝΑ,B [30%] TR,CP,NU

⁸ πανοικι **f⁸⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || πανοικει P⁴⁵ΝΑ,B,C [4%] NU || D is wild

⁹ τουτος **f⁸⁵** ΝΑ [99%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- B,C,D [1%]

¹⁰ απεσταλκασιν **f⁸⁵** D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || απεσταλκαν P⁴⁵ΝΑ,B [2%] NU || απεστειλαν C [1%]

¹¹ δηραντες **f⁸⁵** [32%] CP || δειραντες A,B,D [67%] HF,RP,OC,TR,NU || διραντες Ν [1%]

¹² εβαλον *reI* || εβαλαν B,D,NU

¹³ αλλα *reI* || αλλ [23%]

¹⁴ αυτοι **f⁸⁵** [75%] HF,RP || 1 ημας P⁴⁵ΝΑ,B,D [25%] OC,TR,CP,NU

¹⁵ ανηγγειλαν **f⁸⁵** [65%] HF,RP,OC,TR,CP || απηγγειλαν P⁴⁵(Ν)Α,B,D [35%] NU

¹⁶ εφοβηθησαν δε **f⁸⁵** P⁴⁵ΝΑ,B [20%] NU || ~ και 1 [80%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 (D)

¹⁷ εξελθειν **f⁸⁵** P⁴⁵(D) [96%] HF,RP,OC,TR,CP || απελθειν (Ν)Α,B [4%] NU

¹⁸ της **f⁸⁵** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || απο 1 ΝΑ,B [5%] NU || εκ 1 D [2%]

40 Ἐξελθόντες δὲ ἀπὸ¹ τῆς φυλακῆς εἰσῆλθον πρὸς² τὴν Λυδίαν, καὶ ἰδόντες τοὺς ἀδελφοὺς παρεκάλεσαν αὐτοὺς³ καὶ ἐξῆλθον.

Thessalonica

17 Διοδεύσαντες δὲ τὴν Ἀμφίπολιν καὶ⁴ Ἀπολλωνίαν, ἦλθον εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου ἦν ἡ⁵ συναγωγὴ τῶν Ἰουδαίων. 2 Κατὰ δὲ τὸ εἰωθός τῷ Παύλῳ, εἰσῆλθεν πρὸς αὐτούς καὶ ἐπὶ σάββατα τρία διελέγετο⁶ αὐτοῖς ἀπὸ τῶν Γραφῶν, 3 διανοίγων καὶ παρατιθέμενος ὅτι τὸν Χριστὸν ἔδει παθεῖν καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν, καὶ ὅτι “οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ Χριστός⁷ ὃν ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν”. 4 Καί τινες ἐξ αὐτῶν ἐπείσθησαν καὶ προσεκληρώθησαν τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Σίλᾳ, τῶν τε σεβομένων Ἑλλήνων πλῆθος πολὺ,⁸ γυναικῶν τε τῶν πρώτων οὐκ ὄλιγαι.

5 Προσλαβόμενοι δὲ οἱ Ἰουδαῖοι οἱ ἀπειθοῦντες⁹ τῶν ἀγοραίων ἄνδρας τινὰς¹⁰ πονηρούς, καὶ ὥχλοποιήσαντες ἐθορύβουν τὴν πόλιν· ἐπιστάντες τε¹¹ τῇ οἰκίᾳ Ἰάσονος,¹² ἐξήτουν αὐτοὺς ἀγαγεῖν¹³ εἰς τὸν δῆμον. 6 Μὴ εὑρόντες δὲ αὐτοὺς, ἔσυρον¹⁴ τὸν¹⁵ Ἰάσονα¹⁶ καί τινας ἀδελφοὺς ἐπὶ τοὺς πολιτάρχας, βιώντες ὅτι “Οἱ τὴν οἰκουμένην ἀναστατώσαντες, οὗτοι καὶ ἐνθάδε πάρεισιν, 7 οὓς ὑποδέδεκται Ἰάσων· καὶ οὗτοι πάντες ἀπέναντι τῶν δογμάτων Καίσαρος πράσσουσιν,¹⁷ βασιλέα ἔτερον λέγοντες¹⁸ εἶναι¹⁹—Ἰησοῦν.” 8 Ετάραξαν δὲ τὸν ὄχλον καὶ τοὺς πολιτάρχας

¹ απὸ F⁵ ΝΑΒ [20%] NU || εκ A,D [80%] HF,RP,OC,TR,CP

² πρὸς *reīl* || εἰς [5%] TR

³ τοὺς αδελφοὺς παρεκαλεσαν αυτοὺς F⁵ (D) [98%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 ΝΑ,Β [2%] NU

⁴ καὶ F⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 την ΝΑ,Β [4%] NU

⁵ η F⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝΑ,Β,Δ [4%] NU

⁶ διελεγετο F⁵ [92%] OC,TR,CP || διελεξατο ΝΑ,Β [5%] HF,RP,NU || διελεχθη D [3%]

⁷ ιησους ο χριστος F⁵ [20%] || ~ 231 [75%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 2321 B[NU] || 13 Ν [3%] || ~ 31 A,D [2%]

⁸ πληθος πολυ F⁵ ΝΑ,Β,Δ [20%] NU || ~ 21 [80%] HF,RP,OC,TR,CP

⁹ προσλαβομενοι δε οι ιουδαιοι οι απειθουντες F⁵ [75%] HF,RP,CP || ~ ζηλωσαντες 23456 και 1 [12%] || ~ ζηλωσαντες 234 και 1 ΝΑ,Β [5%] NU || ~ ζηλωσαντες 2564 και 1 [3%] TR || ~ ζηλωσαντες 234 και 156 [3%] || ~ 12364 [2%] || ~ 3264 συστρεψαντες D || ~ 12364 OC

¹⁰ ανδρας τινας F⁵ Α,Β [20%] NU || ~ 21 Ν(D) [75%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 [5%]

¹¹ επισταντες τε F⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ και 1 ΝΑ,Β(Δ) [5%] NU || 1 [5%]

¹² ιασονος *reīl* || ιασωνος A,D [30%]

¹³ αγαγειν F⁵ [89%] HF,RP,OC,TR,CP || προαγαγειν ΝΑ,Β [6%] NU || αναγαγειν [3%] || προσαγαγειν [2%] || εξαγαγειν D

¹⁴ εσυρον *reīl* || εσυραν D [13%] || ευρον Ν || one other variant

¹⁵ τον F⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝΑ,Β,Δ [5%] NU

¹⁶ ιασονα *reīl* || ιασωνα [30%] || ισωναν D

¹⁷ πρασσουσιν F⁵ ΝΑ,Β,Δ [91%] HF,RP,OC,NU || πραττουσιν [7%] TR,CP || ταρασσουσιν [2%]

¹⁸ ετερον λεγοντες F⁵ ΝΑ,Β [30%] OC,NU || ~ 21 D [70%] HF,RP,TR,CP

¹⁹ ειναι *reīl* || --- CP

ἀκούοντας ταῦτα. **9** Καὶ λαβόντες τὸ ἵκανὸν παρὰ τοῦ Ἰάσονος¹ καὶ τῶν λοιπῶν, ἀπέλυσαν αὐτούς.

Berea

10 Οἱ δὲ ἀδελφοὶ εὐθέως, διὰ τῆς νυκτὸς,² ἐξέπεμψαν τόν τε³ Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν εἰς Βέρροιαν⁴ οἵτινες παραγενόμενοι εἰς τὴν συναγωγὴν ἀπήεσαν τῶν Ἰουδαίων.⁵ **11** Οὗτοι δὲ ἦσαν εὐγενέστεροι τῶν⁶ ἐν Θεσσαλονίκῃ,⁷ οἵτινες ἐδέξαντο τὸν λόγον μετὰ πάσης προθυμίας,⁸ καθ' ἡμέραν ἀνακρίνοντες τὰς Γραφὰς εἰ ἔχοι ταῦτα οὕτως. **12** Πολλοὶ μὲν οὖν ἐξ αὐτῶν ἐπίστευσαν, καὶ τῶν Ἑλληνίδων, γυναικῶν τῶν εὐσχημόνων καὶ ἀνδρῶν, οὐκ ὀλίγοι. **13** Ως δὲ ἔγνωσαν οἱ ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης Ἰουδαῖοι ὅτι καὶ ἐν τῇ⁹ Βερροίᾳ¹⁰ κατηγέλη¹¹ ὑπὸ τοῦ Παύλου ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ἥλθον κάκει, σαλεύοντες¹² τοὺς ὄχλους. **14** Εὐθέως δὲ, τότε τὸν Παῦλον ἐξαπέστειλαν οἱ ἀδελφοὶ, πορεύεσθαι ὡς¹³ ἐπὶ τὴν θάλασσαν, ὑπέμενον¹⁴ δὲ¹⁵ ὃ τε Σίλας καὶ ὁ Τιμόθεος ἐκεῖ. **15** Οἱ δὲ καθιστώντες¹⁶ τὸν Παῦλον ἥγαγον αὐτὸν¹⁷ ὡς Ἀθηνῶν· καὶ λαβόντες ἐντολὴν πρὸς τὸν Σίλαν καὶ¹⁸ Τιμόθεον ἵνα ὡς τάχιστα ἐλθωσιν πρὸς αὐτὸν, ἐξήσαν.

Athens

16 Εν δὲ ταῖς Ἀθήναις ἐκδεχομένου αὐτοὺς τοῦ Παύλου, παρωξύνετο¹⁹ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ θεωροῦντι¹ κατείδωλον οὖσαν τὴν πόλιν.

¹ ιασονος *rell* || ιασωνος D [30%]

² δια τῆς νυκτὸς **f^s** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || 13 P⁴⁵ΝB,D [4%] NU || --- A [1%]

³ τε *rell* || --- D [2%] CP || two other variants [2%]

⁴ βερροιαν **f^s** [30%] || βεροιαν P⁴⁵ΝA,B,D [70%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁵ απηεσαν των ιουδαιων **f^s** [95%] HF,RP,OC,CP || ~231 ΝA,B,D [5%] TR,NU || 23 P⁴⁵

⁶ των *rell* || 1 αλλων CP

⁷ θεσσαλονικη *rell* || θεσσαλονικη [22%] || θεσσαλονεικη P⁴⁵B || two other spellings

⁸ προθυμιας **f^s** P⁴⁵ΝA(D) [25%] NU || 1 το B [75%] HF,RP,OC,TR,CP

⁹ τη *rell* || --- [5%] CP

¹⁰ βερροια **f^s** [30%] || βεροια ΝA,B(D) [70%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹¹ κατηγελη *rell* || κατηγελη [15%] || κατηγελει [12%] || three other variants [2%]

¹² σαλευοντες **f^s** P⁴⁵ (67.6%) HF,RP,OC,TR,CP || σαλευσοντες [10%] || 1 και ταρασσοντες

ΝA,B(D) (22.2%) NU || one other variant

¹³ ως **f^s** [89%] HF,RP,OC,TR,CP || εως ΝA,B [4%] NU || --- D [7%]

¹⁴ υπεμενον **f^s** [76%] HF,RP,OC,TR,CP || υπεμεν [10%] || υπεμειναν P⁴⁵(Ν)B [8%] NU ||

υπεμεινεν A,D [3%] || επεμειναν [2%] || two other variants [1%]

¹⁵ δε **f^s** D [93%] HF,RP,OC,TR,CP || τε P⁴⁵ΝA,B [7%] NU

¹⁶ καθιστωντες **f^s** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || καθιστανοντες A,B [1%] NU || καθισπαντες Ν ||

καταστανοντες P⁴⁵D

¹⁷ αυτον **f^s** [88%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁵ΝA,B,D [12%] NU

¹⁸ και **f^s** A,D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 τον P⁴⁵ΝB [3%] NU

¹⁹ παρωξυνετο *rell* || παροξυνετο [14%]

17 Διελέγετο μὲν οὖν ἐν τῇ συναγωγῇ τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τοῖς σεβομένοις, καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν πρὸς τὸν παρατυγχάνοντας. 18 Τινὲς δὲ καὶ² τῶν Ἐπικουρείων³ καὶ τῶν⁴ Στωϊκῶν⁵ φιλοσόφων συνέβαλον⁶ αὐτῷ. Καί τινες ἔλεγον, “Τί ἂν θέλοι ὁ σπερμολόγος οὗτος λέγειν?” Οἱ δέ, “Ξένων δαιμονίων δοκεῖ καταγγελεὺς εἶναι”—ὅτι τὸν Ἰησοῦν καὶ τὴν ἀνάστασιν εὐηγγελίζετο.⁷ 19 Ἐπιλαβόμενοί τε αὐτοῦ⁸ ἐπὶ τὸν Ἀρείου Πάγον ἥγαγον λέγοντες: “Δυνάμεθα γνῶναι τίς ἡ καινὴ αὔτη ἡ ὑπὸ σοῦ λαλουμένη διδαχή? 20 Ξενίζοντα γάρ τινα εἰσφέρεις εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν· βουλόμεθα οὖν γνῶναι τί ἂν θέλοι⁹ ταῦτα εἶναι.” 21 (Ἀθηναῖοι δὲ πάντες καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες ἔνοι εἰς οὐδὲν ἔτερον εὐκαίρουν¹⁰ ἦ λέγειν τι καὶ¹¹ ἀκούειν¹² καινότερον.)

The Areopagus

22 Σταθεὶς δὲ ὁ¹³ Παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἔφη: “Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ· 23 διερχόμενος γὰρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν, εὑρὼν καὶ βωμὸν ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο: ‘Ἄγνωστῷ Θεῷ’. Ὁν¹⁴ οὖν ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτον¹⁵ ἐγὼ καταγγέλλω¹⁶ ὑμῖν: 24 Ο Θεὸς ὁ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, οὗτος, οὐρανοῦ καὶ γῆς Κύριος ὑπάρχων,¹⁷ οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ, 25 οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων¹⁸ θεραπεύεται, προσδεόμενός τινος, αὐτὸς διδοὺς¹⁹ πᾶσιν ζωὴν καὶ πνοὴν κατὰ¹ πάντα.

¹ θεωρουντι **f⁵D** [87%] HF,RP,OC,TR,CP || θεωρουντος ΝΑ,Β [5%] NU || θεορουντος [7%] || θεωρουντες [1%]

² καὶ **f⁵** ΝΑ,Β,Δ [85%] HF,RP,CP,NU || --- [15%] OC,TR

³ επικουρειον *reI* || επικουριων ΝΑ,Β,Δ [22%]

⁴ των **f⁵D** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝΑ,Β [7%] NU

⁵ στωικων **f⁵B** [60%] TR,CP || στοικων Ν,Α,Δ [40%] HF,RP,OC,NU

⁶ συνεβαλον **f⁵** [50%] || συνεβαλον ΝΑ,Β [50%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || συνελαβον D

⁷ ευηγγελιζετο **f⁵NB** [75%] HF,RP,CP,NU || 1 αυτοις Α [20%] OC || αυτοις 1 [5%] TR || --- D

⁸ αυτον *reI* || αυτον (D) [8%] || του παυλου [5%] || αυτονς [3%]

⁹ τι αν θελοι **f⁵D** [89%] HF,RP,OC,TR,CP || τινα θελει ΝΑ,Β [4%] NU || τινα 2 [2%] || 12 θελει [5%]

¹⁰ ευκαιρουν **f⁵** [90%] HF,RP,OC,TR,CP || ηνκαιρουν (Ν)Α,Β,Δ [10%] NU

¹¹ και **f⁵** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || η ΝΑ,Β,Δ [2%] NU

¹² ακουειν **f⁵D** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 τι ΝΑ,Β [2%] NU

¹³ ο **f⁵D** [95%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- ΝΑ,Β [5%]

¹⁴ ον **f⁵** (97.5%) HF,RP,OC,TR,CP || ο ΝΑ,Β,Δ (2.3%) NU

¹⁵ τουτον **f⁵** (98.3%) HF,RP,OC,TR,CP || τουτο ΝΑ,Β,Δ (1.7%) NU

¹⁶ καταγγελλο *reI* || καταγγελω [25%] || κατεγγελλω A

¹⁷ κυριος υπαρχων **f⁵D** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 ΝΑ,Β [5%] NU

¹⁸ ανθρωπων **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ανθρωπινων (Ν)Α,Β,Δ [5%] NU

¹⁹ αυτους διδους *reI* || δους [18%]

26 Ἐποίησέν τε ἐξ ἐνὸς αἵματος² πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ πρόσωπον³ τῆς γῆς, ὁρίσας προστεταγμένους⁴ καιροὺς καὶ τὰς ὄροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν, **27** ζητεῖν τὸν Κύριον,⁵ εἰ ἄρα γε ψηλαφήσειαν αὐτὸν καὶ εὑροιεν, καὶ γε⁶ οὐ μακρὰν ἀπὸ ἐνὸς ἐκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα· **28** ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν. Ως καὶ τινες τῶν καθ' ὑμᾶς⁷ ποιητῶν εἰρήκασιν, ‘Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν’. **29** Γένος οὖν ὑπάρχοντες τοῦ Θεοῦ, οὐκ ὀφείλομεν νομίζειν χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ ἢ λίθῳ—χαράγματι τέχνης καὶ ἐνθυμήσεως ἀνθρώπου—τὸ θεῖον εἶναι ὅμοιον. **30** Τοὺς μὲν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδῶν ὁ Θεὸς, τὰ νῦν παραγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πᾶσιν⁸ πανταχοῦ μετανοεῖν, **31** διότι⁹ ἔστησεν ἡμέραν ἐν ᾧ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ ἐν ἀνδρὶ φῷτρισεν· πίστιν παρασχὼν¹⁰ πᾶσιν, ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν.’

32 Ἀκούσαντες δὲ ἀνάστασιν νεκρῶν, οἱ μὲν ἐχλεύαζον, οἱ δὲ εἶπον,¹¹ “Ἀκουσόμεθά σου πάλιν περὶ τούτου”. **33** Καὶ¹² οὕτως ὁ Παῦλος ἐξῆλθεν ἐκ μέσου αὐτῶν. **34** Τινὲς δὲ ἄνδρες κολληθέντες αὐτῷ, ἐπίστευσαν, ἐν οἷς καὶ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, καὶ γυνὴ ὀνόματι Δάμαρις, καὶ ἔτεροι σὺν αὐτοῖς.

Consolidation of the Gentile Church

Corinth

18 Μετὰ δὲ¹³ ταῦτα χωρισθεὶς ὁ Παῦλος¹⁴ ἐκ τῶν Ἀθηνῶν ἦλθεν εἰς Κόρινθον. **2** Καὶ εὐρών τινα Ἰουδαίον ὀνόματι Ἀκύλαν, Ποντικὸν τῷ γένει, προσφάτως ἐληλυθότα ἀπὸ τῆς Ἰταλίας, καὶ Πρίσκιλλαν γυναῖκα αὐτοῦ (διὰ τὸ διατεταχέναι¹⁵ Κλαύδιον χωρίζεσθαι πάντας τοὺς Ἰουδαίους ἐκ¹

¹ κατα **f⁵** [90%] HF,RP,OC,TR || καὶ τα A,B,D [8%] CP,NU || καὶ Ν [1%] || --- [1%]

² αἷματος **f⁵** D (95.2%) HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B (4.4%) NU || two other variants (0.4%)

³ παν τὸ προσωπὸν **f⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || παντος προσωπου ΝA,B,D [3%] NU

⁴ προστεταγμένους **reI** || προτεταγμένους D [5%] TR || τεταγμένους [2%]

⁵ κυριον **f⁵** [55%] HF,RP,OC,TR,CP || θεον ΝA,B [45%] NU || θειον D

⁶ καὶ γε **f⁵** B [94%] HF,RP,OC,NU || καιτοιγε Ν [5%] TR,CP || καιτοι A [1%] || και τε D

⁷ υμας **reI** || ημας B [5%] CP

⁸ πασιν **f⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || παντας ΝA,B [3%] NU || παντες D

⁹ διοτι **f⁵** [90%] HF,RP,OC,TR,CP || καθοτι ΝA,B,D [10%] NU

¹⁰ παρασχων **reI** || παρασχειν CP || παρεσχειν D || one other variant

¹¹ ειπον **reI** || ειπαν ΝB [2%] NU

¹² παλιν περι τουτου και **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 2341 ΝA,B [4%] NU || ~ 231 D [1%]

¹³ δε **f⁵** (D) [92%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B [8%] NU

¹⁴ ο παυλος **f⁵** A (98.3%) HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝB(D) (1.7%) NU

¹⁵ διατεταχεναι **f⁵** A,B [67%] OC,TR,CP,NU || τεταχεναι D [20%] HF,RP || διατεταχθεναι [3%] || προστεταχεναι [10%] || τεχεναι Ν

τῆς Ἀρμηνίας), προσῆλθεν αὐτοῖς· 3 καὶ διὰ τὸ ὄμότεχνον εἶναι, ἔμενεν² παρ' αὐτοῖς καὶ εἰργάζετο³ (ἥσαν γὰρ σκηνοποιοὶ τὴν τέχνην).⁴

4 Διελέγετο δὲ ἐν τῇ συναγωγῇ κατὰ πᾶν σάββατον, ἔπειθέν τε Ἰουδαίους καὶ Ἐλληνας. 5 Ως δὲ κατῆλθον ὀπὸ τῆς Μακεδονίας ὃ τε Σίλας καὶ ὁ Τιμόθεος, συνείχετο τῷ Πνεύματι⁵ ὁ Παῦλος, διαμαρτυρόμενος τοῖς Ἰουδαίοις:⁶ τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν. 6 Ἀντιτασσομένων δὲ αὐτῶν καὶ βλασφημούντων, ἐκτιναξάμενος⁷ τὰ ἴματα εἶπεν πρὸς αὐτούς: “Τὸ αἷμα ὑμῶν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς⁸ ὑμῶν! Καθαρὸς ἐγώ. Ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς τὰ ἔθνη πορεύσομαι.”

The house of Justus becomes the base

7 Καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ἦλθεν⁹ εἰς οἰκίαν τινὸς ὀνόματι¹⁰ Ἰούστου, σεβομένου τὸν Θεόν, οὗ ἡ οἰκία ἦν συνομοροῦσα τῇ συναγωγῇ. 8 Κρίσπος δὲ, ὁ ἀρχισυνάγωγος, ἐπίστευσεν τῷ Κυρίῳ σὺν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ· καὶ πολλοὶ τῶν Κορινθίων, ἀκούοντες,¹¹ ἐπίστευον καὶ ἐβαπτίζοντο. 9 Εἶπεν δὲ ὁ Κύριος δι' ὄράματος ἐν νυκτὶ¹² τῷ Παύλῳ: “Μὴ φοβοῦ· ἀλλὰ λάλει καὶ μὴ σιωπήσῃς, 10 διότι ἐγώ είμι μετὰ σοῦ καὶ οὐδεὶς ἐπιθήσεται σοι τοῦ κακῶσαί σε, διότι λαὸς ἐστίν μοι πολὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ.” 11 Ἐκάθισέν τε¹³ ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας ἔξι, διδάσκων ἐν αὐτοῖς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ.

Gallio

12 Γαλλίωνος δὲ ἀνθυπατεύοντος¹⁴ τῆς Ἀχαΐας, κατεπέστησαν ὄμοθυμαδὸν οἱ Ἰουδαῖοι¹⁵ τῷ Παύλῳ καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸ βῆμα,

¹ εκ F^s [90%] HF,RP,TR,CP || απο ΝA,B,D [10%] OC,NU

² εμενεν rell || εμεινεν [55%] OC || εμινεν [1%]

³ ειργαζετο F^s (91.6%) HF,RP,OC,TR,CP || ηργαζετο A,D (7.8%) NU || ηργαζοντο ΝB (alone) || one other variant

⁴ την τεχνην F^s [83%] HF,RP,TR,CP || τη τεχνη ΝA,B [17%] OC,NU || --- D

⁵ πνευματι F^s (93.9%) HF,RP,OC,TR,CP || λογω ΝA,B,D (6.1%) NU

⁶ ιουδαιοις F^s [94%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 ειναι Ν(A)B,D [6%] NU

⁷ εκτιναξαμενος rell || εκτειναξαμενος [17%] || one other variant

⁸ τας κεφαλας F^s [20%] || την κεφαλην ΝA,B [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁹ ηλθεν F^s B [95%] HF,RP,OC,TR,CP || εισηλθεν ΝA,D [5%] NU

¹⁰ ονοματι F^s A [95%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 τιτιου B [1%] NU || 1 τιτου Ν [4%]

¹¹ ακουοντες F^s ΝA,B [50%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || ακουσαντες [50%]

¹² δι οραματος εν νυκτι F^s (D) [92%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 3412 ΝB [3%] NU || εν οραματι 34 [5%] || εν οραματι A

¹³ τε F^s [94%] HF,RP,OC,TR,CP || δε ΝA,B [5%] NU || ται [1%] || και (D)

¹⁴ ανθυπατευοντος F^s [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ανθυπατου οντος ΝA,B,D [3%] NU || two other variants [2%]

¹⁵ ομοθυμαδον οι ιουδαιοι rell || ~ 231 B [14%]

13 λέγοντες ὅτι “Παρὰ τὸν νόμον ἀναπείθει οὗτος¹ τοὺς ἀνθρώπους σέβεσθαι τὸν Θεόν”. 14 Μέλλοντος δὲ τοῦ Παύλου ἀνοίγειν τὸ στόμα, εἶπεν ὁ Γαλλίων πρὸς τοὺς Ἰουδαίους: “Εἰ μὲν οὖν² ἦν ἀδίκημά τι³ ἢ ράδιούργημα πονηρόν, ὡς Ἰουδαῖοι, κατὰ λόγον ἀν ἡνεσχόμην⁴ ὑμῶν· 15 εἰ δὲ ζῆτημά⁵ ἔστιν περὶ λόγου καὶ ὄνομάτων καὶ νόμου τοῦ καθ’ ὑμᾶς, ὅψεσθε αὐτοί· κριτής γὰρ⁶ ἐγὼ τούτων οὐ βούλομαι εἶναι.” 16 Καὶ ἀπήλασεν αὐτὸὺς ἀπὸ τοῦ βήματος. 17 Ἐπιλαβόμενοι δὲ πάντες οἱ Ἐλληνες⁷ Σωσθένην, τὸν ἀρχισυνάγωγον, ἔτυπτον ἐμπροσθεν τοῦ βήματος. Καὶ οὐδὲν τούτων τῷ Γαλλίῳ ἐμελλεν.⁸

To Ephesus and Antioch

18 Ὁ δὲ Παῦλος ἔτι προσμείνας ἡμέρας ἰκανάς, τοῖς ἀδελφοῖς ἀποταξάμενος, ἐξέπλει εἰς τὴν Συρίαν, καὶ σὺν αὐτῷ Πρίσκιλλα καὶ Ἀκύλας (κειράμενος τὴν κεφαλὴν ἐν Κεγχρεαῖς,⁹ εἰχεν γὰρ εὐχήν). 19 Κατηντησεν¹⁰ δὲ εἰς Ἐφεσον κάκείνους¹¹ κατέλιπεν¹² αὐτοῦ (αὐτὸς δὲ εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν διελέχθη¹³ τοῖς Ἰουδαίοις). 20 Ἐρωτώντων δὲ αὐτῶν¹⁴ ἐπὶ πλείονα χρόνον μεῖναι παρ’ αὐτοῖς,¹⁵ οὐκ ἐπένευσεν· 21 ἀλλ¹⁶ ἀπετάξατο αὐτοῖς¹⁷ εἰπών, “Δεῖ με πάντως τὴν ἐօρτὴν τὴν ἐρχομένην

¹ αναπειθει ουτος **f^s** N(A)B [25%] NU || ~ 21 D [65%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 1 πειθει [10%]

² ουν **f^s** [85%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,D [15%] NU

³ ην αδικημα τι **rell** || ~ 231 [3%] CP || 23 [3%]

⁴ ηνεσχόμην **f^s** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ανεσχόμην ΝA,B [3%] NU

⁵ ζητημα **f^s** D [94%] HF,RP,OC,TR,CP || ζητηματα ΝA,B [6%] NU

⁶ γαρ **f^s** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,D [3%] NU

⁷ οι ελληνες **f^s** D (96.4%) HF,RP,OC,TR,CP || 1 ιουδαιοι (1.9%) || --- ΝA,B (1.7%) NU

⁸ εμελλεν **f^s** Ν [85%] HF,RP,CP || εμελεν A,B [14%] OC,TR,NU || ημελλεν [1%] || --- D (Is the verb μελλω or μελω? If the former, the meaning is not common and could easily give rise to the latter. Render: ‘None of this was a delay to Gallio’; Gallio is in the dative. Gallio presumably considered himself to be a busy man and did not appreciate the interruption; he was not about to allow himself to be further delayed. In 22:16 the same verb has the sense of ‘delay’.)

⁹ την κεφαλην εν κεγχρεαις (κεχρεαις 20%) **f^s** D [96%] HF,RP,OC,TR(CP) || ~ 3412 (Ν)(A,B) [4%] NU

¹⁰ κατηντησεν **f^s** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || κατηντησαν ΝA,B [2%] NU || καταντησας D

¹¹ κακείνους **f^s** ΝA,B [29%] OC,TR,CP,NU || και εκεινους [70%] HF,RP || κακει [1%] || εκεινους D

¹² κατελιπεν **rell** || κατελειπεν A [25%]

¹³ διελεχθη **f^s** [94%] HF,RP,OC,TR,CP || διελεξατο ΝA,B [3%] NU || διελεγχθη [2%] || διελεγετο D [1%]

¹⁴ αυτων **rell** || αυτον [15%]

¹⁵ παρ αυτοις **f^s** D (91.5%) HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B (8.5%) NU

¹⁶ αλλα **rell** || αλλα ΝA,B,D [40%] OC,CP

¹⁷ απεταξατο αυτοις **f^s** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || αποταξαμενος και ΝA,B,D [2%] NU || αποταξαμενος 2 και [2%]

ποιήσαι εἰς Ἱεροσόλυμα.¹ πάλιν δὲ² ἀνακάμψω πρὸς ὑμᾶς, τοῦ Θεοῦ
θέλοντος". Καὶ ἀνήχθη³ ἀπὸ τῆς Ἔφεσου.

22 Καὶ κατελθὼν εἰς Καισάρειαν, ἀναβὰς καὶ ἀσπασάμενος τὴν
ἐκκλησίαν, κατέβη εἰς Ἀντιόχειαν. 23 Καὶ ποιήσας χρόνον τινὰ ἔξῆλθεν,
διερχόμενος καθεξῆς τὴν Γαλατικὴν χώραν καὶ Φρυγίαν, ἐπιστηρίζων
πάντας τοὺς μαθητάς.⁴

Apollos

24 Ἰουδαῖος δέ τις Ἀπολλώς ὄνόματι,⁵ Ἀλεξανδρεὺς τῷ γένει, ἀνὴρ
λόγιος, κατήντησεν εἰς Ἔφεσον, δυνατὸς ὡν ἐν ταῖς Γραφαῖς. 25 Οὗτος ἦν
κατηχημένος τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου, καὶ ζέων τῷ Πνεύματι ἐλάλει καὶ
ἔδιδασκεν ἀκριβῶς τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ,⁶ ἐπιστάμενος μόνον τὸ βάπτισμα
Ἰωάννου. 26 Οὗτος τε ἥρξατο παρησιάζεσθαι ἐν τῇ συναγωγῇ. Ἀκούσα-
ντες δὲ αὐτοῦ Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα,⁷ προσελάβοντο αὐτὸν καὶ ἀκρι-
βέστερον αὐτῷ ἔξεθεντο⁸ τὴν τοῦ Θεοῦ ὁδόν.⁹

27 Βουλομένου δὲ αὐτοῦ διελθεῖν εἰς τὴν Ἀχαΐαν, προτρεψάμενοι οἱ
ἀδελφοὶ ἔγραψαν τοῖς μαθηταῖς ἀποδέξασθαι αὐτόν· ὃς παραγενόμενος
συνεβάλετο πολὺ τοῖς πεπιστευκόσιν διὰ τῆς χάριτος· 28 εὐτόνως γὰρ
τοῖς Ἰουδαίοις διακατηλέγχετο δημοσίᾳ, ἐπιδεικνὺς διὰ τῶν Γραφῶν
εἶναι τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν.

Back to Ephesus

19 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν Ἀπολλὼ εἶναι ἐν Κορίνθῳ, Παῦλον, διελθόντα
τὰ ἀνωτερικὰ μέρη, ἐλθεῖν¹⁰ εἰς Ἔφεσον.

¹ δει με παντως την εορτην την ερχομενην ποιησαι εις ιεροσολυμα **f⁵**(D) [97%] HF,RP,OC,TR,CP
|| --- ΝA,B [3%] NU

² δε **f⁵**[96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B(D) [4%] NU

³ και ανηχθη **f⁵**[96%] HF,OC,TR,CP || 2 A,B,D [3%] RP,NU || ~ 2 δε Ν (0.4%) (*TuTis way off here*)

⁴ παντας τους μαθητας **reI** || ~ 231 CP || 23 [2%]

⁵ ονοματι **reI** || ονομα CP

⁶ ιησου **f⁵** ΝA,B(D) [35%] NU || κυριου [65%] HF,RP,OC,TR,CP

⁷ ακυλας και πρισκιλλα **f⁵D** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 321 (Ν)A,B [2%] NU

⁸ εξεθεντο **reI** || εξεθετο [12%] || εξεθοντο D

⁹ του θεου οδον **f⁵**[86%] HF,RP,TR || ~ 312 ΝA,B [5%] OC,CP[NU] || 1 κυριου 3 [5%] ||
~ 31 κυριου [2%] || ~ λογον 1 κυριου [2%] || 3 D

¹⁰ ελθειν **f⁵B** [92%] HF,RP,OC,TR,CP || κατελθειν (Ν)A [4%] [NU] || ερχεται D || two other vari-
ants [4%]

Disciples of John

Καὶ εύρων¹ τινας μαθητὰς² 2 εἶπεν³ πρὸς αὐτούς, “Εἰ Πνεῦμα Ἅγιον ἐλάβετε πιστεύσαντες?” Οἱ δὲ εἶπον⁴ πρὸς αὐτόν, “Ἄλλ’ οὐδὲ⁵ εἰ Πνεῦμα Ἅγιον ἔστιν ἡκούσαμεν!” 3 Εἶπέν τε,⁶ “Εἰς τί οὖν ἐβαπτίσθητε?” Οἱ δὲ εἶπον,⁷ “Εἰς τὸ Ἰωάννου βάπτισμα”. 4 Εἶπεν δὲ⁸ Παῦλος, “Ιωάννης μὲν⁹ ἐβάπτισεν βάπτισμα μετανοίας, τῷ λαῷ λέγων εἰς τὸν ἐρχόμενον μετ’ αὐτὸν ἵνα πιστεύσωσιν, τοῦτον ἔστιν, εἰς τὸν Χριστὸν,¹⁰ Ἰησοῦν”.¹¹ 5 Ἀκούσαντες δὲ ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. 6 Καὶ ἐπιθέντος αὐτοῖς τοῦ Παύλου τὰς¹² χεῖρας ἥλθεν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐπ’ αὐτούς, ἐλάλουν τε γλώσσαις καὶ προεφήτευον.¹³ 7 Ἡσαν δὲ οἱ πάντες ἄνδρες ὡσεὶ δεκαδύο.¹⁴

The school of Tyrannus becomes the base

8 Εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν συναγωγὴν ἐπαρρησιάζετο, ἐπὶ μῆνας τρεῖς, διαλεγόμενος καὶ πείθων τὰ¹⁵ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. 9 Ως δέ τινες ἐσκληρύνοντο καὶ ἡπείθουν, κακολογοῦντες τὴν Ὁδὸν ἐνώπιον τοῦ πλήθους, ἀποστὰς ἀπ’ αὐτῶν ἀφώρισεν τοὺς μαθητάς, καθ’ ἡμέραν δια-

¹ ευρων **f⁵** D [85.5%] HF,RP,OC,TR,CP || ευρον [9%] || ευρειν A,B (5.5%) NU || ευριν Ν

² τινας μαθητας **reß** || ~ 21 OC

³ ειπεν **f⁵** D (94.7%) HF,RP,OC,TR,CP || 1 τε ΝA,B (3.6%) NU || 1 δε (1.7%)

⁴ ειπον **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,D [5%] NU

⁵ ουδε **f⁵** (D) [98%] HF,RP,OC,TR,CP || ουδ ΝA,B [2%] NU

⁶ 1) ειπεν τε **f⁵** B (18.3%) NU || ειπεν δε D (4.5%) || ειπεν ουν (1.7%)

2) ειπεν τε προς αυτους (61.6%) HF,RP,OC,TR,CP || ειπεν δε προς αυτους (5.1%) || ειπεν --- προς αυτους (1.1%)

3) ο δε ειπεν ΝA (3.6%) || ο δε ειπεν αυτοις (4%) || ο δε παυλος προς αυτους P³⁸

At issue is a minor question of taste or style. The second set of three gives the complete formula, the first gives a shortened form. We observe that in verse 2 there is a complete exchange between Paul and the group of disciples, and the full introductory formula is used for both. In verse 3 there is a second complete exchange, wherein the second introductory formula is short—should not the first introductory formula also be short, to match it? That would seem to make for better style. But the attestation for the long form is fairly strong, 67.8% vs 24.5%. Presumably the contenders are the first variants in 1) and 2), so τε wins over δε. I consider that the first variant in 1) really is the better reading, as well as being attested by **f⁵**.

⁷ ειπον **reß** || ειπαν ΝA,B [2%] NU

⁸ δε **reß** || τε [45%]

⁹ μεν **f⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,D [4%] NU

¹⁰ χριστον **f⁵** (D) [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B [4%] NU

¹¹ χριστον ιησουν **reß** || ~ 21 OC

¹² τας **f⁵** [55%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- ΝA,B(D) [45%]

¹³ προεφητευον **f⁵** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || επροφητευον ΝA,B,D [7%] NU

¹⁴ δεκαδυο **f⁵** [94%] HF,RP,OC,TR,CP || δωδεκα ΝA,B,D [6%] NU

¹⁵ τα **f⁵** ΝA [96%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- B,D [4%]

λεγόμενος ἐν τῇ σχολῇ Τυράννου τινός.¹ 10 Τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ ἔτη δύο, ὥστε πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ἀσίαν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ,² Ἰουδαίους τε καὶ Ἑλληνας.

11 Δυνάμεις δὲ³ οὐ τὰς τυχούσας ἐποίει ὁ Θεὸς⁴ διὰ τῶν χειρῶν Παύλου, 12 ὥστε καὶ ἐπὶ τοὺς ἀσθενοῦντας ἐπιφέρεσθαι⁵ ἀπὸ τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ σουδάρια ἢ σιμικίνθια, καὶ ἀπαλλάσσεσθαι⁶ ἀπ’ αὐτῶν τὰς νόσους τά τε πνεύματα τὰ πονηρὰ ἐξέρχεσθαι ἀπ’ αὐτῶν.⁷

Some fake exorcists

13 Ἐπεχείρησαν⁸ δέ τινες ἀπὸ⁹ τῶν περιερχομένων Ἰουδαίων ἐξορκιστῶν ὄνομάζειν ἐπὶ τοὺς ἔχοντας τὰ πνεύματα τὰ πονηρὰ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, λέγοντες, “Ορκίζομεν¹⁰ ὑμᾶς τὸν Ἰησοῦν ὃν ὁ¹¹ Παῦλος κηρύσσει”. 14 Ἡσαν δέ τινες¹² υἱοὶ Σκευᾶ Ἰουδαίου ἀρχιερέως ἐπτὰ¹³ οἱ¹⁴ τοῦτο ποιοῦντες. 15 Ἀποκριθὲν δὲ τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν εἰπεν,¹⁵ “Τὸν¹⁶ Ἰησοῦν γινώσκω, καὶ τὸν Παῦλον ἐπίσταμαι, ὑμεῖς δὲ τίνες ἐστέ?” 16 Καὶ ἐφαλλόμενος¹⁷ ἐπ’ αὐτοὺς ὁ ἀνθρωπος¹⁸ ἐν φῷ ἦν τὸ πνεῦμα τὸ πονηρόν καὶ¹⁹ κατακυριεύσαν²⁰ αὐτῶν.²¹ ἴσχυσεν κατ’ αὐτῶν, ὥστε γυμνοὺς καὶ

¹ τινος **f⁵** (D) [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B [3%] NU

² ησου **f⁵** [87%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B(D) [13%] NU

³ δε **f⁵** D [22%] || τε ΝA,B [78%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁴ εποιει ο θεος **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 ΝA,B,D [5%] NU

⁵ επιφέρεσθαι **f⁵** D [90%] HF,RP,OC,TR,CP || αποφερεσθαι ΝA,B [5%] NU || two other variants [5%]

⁶ απαλλασσεσθαι **reII** || απαλλασσεσθαι B [15%] || at least six further spellings

⁷ εξερχεσθαι απ αυτων **f⁵** [88%] HF,RP,OC,TR,CP || εκπορευεσθαι ΝA,B,D [7%] NU || 1 [5%]

⁸ επεχειρησαν **reII** || επεχειρισαν [3%] CP || επεχειρησαν Ν

⁹ απο **f⁵** [55%] HF,RP,OC,TR,CP || και ΝA,B [5%] NU || και 1 [40%] || εκ D

¹⁰ ορκιζομεν **f⁵** [90%] HF,RP,OC,TR,CP || ορκιζω ΝA,B,D [3%] NU || ορκιζωμεν [1%] || εξορκιζομεν [5%] || --- [1%]

¹¹ ο **f⁵** [35%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,D [65%] NU

¹² τινες **f⁵** ΝA (95.8%) HF,RP,OC,TR,CP || τινος [P³⁸]B[D] (4%) NU || P³⁸ and D have a long addition || one other variant

¹³ νιοι σκευα ιουδαιοιν αρχιερεως επτα **f⁵** (91%) HF,RP,OC,TR,CP || ~ 23451 Ν(A)B (8.5%) NU || P³⁸ and D are wild

¹⁴ οι **f⁵** (95%) HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B (4.7%) NU || P³⁸ and D are wild

¹⁵ ειπεν **f⁵** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 αυτοις ΝA,B,D [7%] NU

¹⁶ τον **f⁵** ΝA,D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 μεν B [3%] [NU]

¹⁷ εφαλλομενος **f⁵** [94%] HF,RP,OC,TR,CP || εφαλομενος ΝA,B [5%] NU || εναλλομενος D || two other variants [1%]

¹⁸ επ αυτους ο ανθρωπος **f⁵** (D) [93%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 3412 ΝA,B [5%] NU || 34 [2%]

¹⁹ και **f⁵** Ν [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- A,B(D) [5%] NU

²⁰ κατακυριευσαν **f⁵** A [80%] HF,RP,CP || κατακυριευσας ΝB [18%] OC,TR,NU || κυριευσας D [1%] || κατεκυριευσεν [1%]

²¹ αυτων **f⁵** [90%] HF,RP,OC,TR,CP || αμφοτερων ΝA,B,D [5%] NU || two other variants [5%]

τετραυματισμένους ἐκφυγεῖν ἐκ τοῦ οἴκου ἐκείνου. 17 Τοῦτο δὲ ἐγένετο πάσιν γνωστὸν,¹ Ἰουδαίοις τε καὶ Ἐλλησιν, τοῖς κατοικοῦσιν τὴν Ἔφεσον· καὶ ἐπέπεσεν φόβος ἐπὶ πάντας αὐτούς, καὶ ἐμεγαλύνετο τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦν. 18 Πολλοί τε τῶν πεπιστευκότων ἥρχοντο, ἔξομολογούμενοι καὶ ἀναγγέλλοντες² τὰς πράξεις αὐτῶν. 19 Ἰκανοὶ δὲ τῶν τὰ περίεργα πραξάντων συνενέγκαντες τὰς βίβλους κατέκαιον ἐνώπιον πάντων (καὶ συνεψηφίσαντο³ τὰς τιμὰς αὐτῶν καὶ εὗρον ἀργυρίου μυριάδας πέντε). 20 Οὕτως κατὰ κράτος ὁ λόγος τοῦ Κυρίου⁴ ηὔξανεν καὶ ἴσχυεν.

21 Ως δὲ ἐπληρώθη ταῦτα, ἔθετο ὁ Παῦλος ἐν τῷ πνεύματι, διελθὼν⁵ τὴν Μακεδονίαν καὶ Ἀχαίαν, πορεύεσθαι εἰς Ἱερουσαλήμ,⁶ εἰπὼν ὅτι “Μετὰ τὸ γενέσθαι με ἐκεῖ, δεῖ με καὶ Τρόμην ἰδεῖν”. 22 Ἀποστείλας δὲ εἰς τὴν Μακεδονίαν δύο τῶν διακονούντων αὐτῷ, Τιμόθεον καὶ Ἐραστον, αὐτὸς ἐπέσχεν χρόνον εἰς τὴν Ασίαν.

Demetrius

23 Ἐγένετο δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκείνον τάραχος οὐκ ὀλίγος περὶ τῆς Ὁδοῦ. 24 Δημήτριος γάρ τις ὀνόματι, ἀργυροκόπος, ποιῶν ναοὺς ἀργυροῦντος Ἀρτέμιδος, παρείχετο τοῖς τεχνίταις ἐργασίαιν οὐκ ὀλίγην.⁷ 25 οὓς συναθροίσας, καὶ τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα ἐργάτας, εἶπεν: “Ἄνδρες, ἐπίστασθε ὅτι ἐκ ταύτης τῆς ἐργασίας ἡ εὐπορία ἡμῶν⁸ ἔστιν. 26 Καὶ θεωρεῖτε καὶ ἀκούετε ὅτι οὐ μόνον Ἐφέσου ἀλλὰ σχεδὸν πάσης τῆς Ασίας ὁ Παῦλος οὗτος πείσας μετέστησεν ἵκανὸν ὄχλον, λέγων ὅτι οὐκ εἰσὶν θεοὶ οἱ διὰ χειρῶν γινόμενοι.⁹ 27 Οὐ μόνον δὲ τοῦτο κινδυνεύει ἡμῖν τὸ μέρος εἰς ἀπελεγμὸν ἐλθεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς μεγάλης θεᾶς Ἀρτέμιδος ιερὸν¹⁰ εἰς οὐδὲν¹¹ λογισθῆναι, μέλλειν δὲ¹ καὶ καθαιρεῖσθαι τὴν μεγαλειότητα² αὐτῆς, ἦν δὴ ἡ Ασία καὶ ἡ οἰκουμένη σέβεται.”

¹ εγένετο πασιν γνωστὸν **f⁵** [20%] || ~ 132 ΝΑ,Β,Δ [75%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || ~ 312 [5%]

² αναγγελλοντες *reI* || αναγγελοντες [18%] || one other variant

³ συνεψηφισαντο **f⁵** [20%] || συνεψηφισαν ΝΑ,Β(Δ) [67%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || συνεψηφισαν [12%] || two other variants [1%]

⁴ ο λόγος του κυριου **f⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 3412 ΝΑ,Β [1%] NU || 123 θεου [2%] || 3 θεου D

⁵ διελθων *reI* || διελθειν A,D [20%] || one other variant

⁶ ιερουσαλημ **f⁵** [92%] HF,RP,OC,TR,CP || ιεροσολυμα ΝΑ,Β(Δ) [8%] NU

⁷ εργασιαν ουκ ολιγην **f⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 (Ν)Α,Β,Δ [4%] NU

⁸ ημων **f⁵** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || ημιν ΝΑ,Β(Δ) [7%] NU

⁹ γινομενοι *reI* || γενομενοι D [15%] || γεινομενοι B || three other variants

¹⁰ αρτεμιδος ιερον **f⁵** ΝΑ,Β [25%] OC,TR,NU || ~ 21 D [75%] HF,RP,CP

¹¹ ουδεν **f⁵** D [40%] TR || ουθεν ΝΑ,Β [60%] HF,RP,OC,CP,NU

28 Ἀκούσαντες δὲ καὶ γενόμενοι πλήρεις³ θυμοῦ ἔκραζον λέγοντες, “Μεγάλη ἡ Ἀρτεμις Ἐφεσίων!” 29 Καὶ ἐπλήσθη ἡ πόλις ὅλη⁴ τῆς⁵ συγχύσεως, ὥρμησάν τε ὁμοθυμαδὸν εἰς τὸ θέατρον (συναρπάσαντες Γάιον καὶ Ἀρίσταρχον, Μακεδόνας, συνεκδήμους⁶ Παύλου). 30 Τοῦ δὲ Παύλου⁷ βουλομένου εἰσελθεῖν εἰς τὸν δῆμον, οὐκ εἴων αὐτὸν οἱ μαθηταί. 31 Τινὲς δὲ καὶ τῶν Ἀσιαρχῶν, ὄντες αὐτῷ φίλοι, πέμψαντες πρὸς αὐτὸν παρεκάλουν μὴ δούναι ἐσαντὸν εἰς τὸ θέατρον. 32 Ἄλλοι μὲν οὖν ἄλλο τι ἔκραζον, ἦν γὰρ ἡ ἐκκλησία συγκεχυμένη, καὶ οἱ πλείους οὐκ ἥδεισαν τίνος ἔνεκεν⁸ συνελήλυθεισαν. 33 Ἐκ δὲ τοῦ ὅχλου προεβίβασαν⁹ Ἀλέξανδρον, προβαλλόντων¹⁰ αὐτὸν τῶν Ιουδαίων. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, κατασείσας τὴν χεῖρα, ἥθελεν ἀπολογεῖσθαι τῷ δῆμῳ. 34 Ἐπιγνόντες¹¹ δὲ ὅτι Ιουδαῖος ἐστιν, φωνὴ ἐγένετο μία ἐκ πάντων ὡς ἐπὶ ὕρας δύο κραζόντων, “Μεγάλη ἡ Ἀρτεμις Ἐφεσίων!”

35 Καταστείλας δὲ ὁ γραμματεὺς τὸν ὅχλον φησίν: “Ἄνδρες Ἐφέσιοι, τίς γάρ ἐστιν ἄνθρωπος¹² ὃς οὐ γινώσκει τὴν Ἐφεσίων πόλιν νεωκόρον¹³ οὓσαν τῆς μεγάλης θεᾶς¹⁴ Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ Διοπετοῦ; 36 Ἀναντιρρήτων οὖν ὄντων τούτων, δέον ἐστὶν ὑμᾶς κατεσταλμένους ὑπάρχειν καὶ μηδὲν προπετὲς πράσσειν.¹⁵ 37 Ἡγάγετε γὰρ τοὺς ἄνδρας τούτους, οὗτε ἱεροσύλους οὕτε βλασφημοῦντας τὴν θεὸν¹⁶ ὑμῶν.¹⁷ 38 Εἰ μὲν οὖν Δημήτριος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τεχνῖται ἔχουσιν πρός τινα λόγον,¹⁸ ἀγοραῖοι ἀγονται, καὶ ἀνθύπατοί εἰσιν· ἐγκαλείτωσαν¹⁹ ἀλλήλοις. 39 Εἰ δέ τι περὶ ἑτέρων¹

¹ δε **f⁵**[88%] HF,RP,TR,CP || τε ΝΑ,Β [10%] OC,NU || --- D [2%]

² την μεγαλειοτητα **f⁵**[95%] HF,RP,OC,TR,CP || της μεγαλειοτητος (Ν)Α,Β [5%] NU || --- D

³ πληρεις *reI* || πληρης A [20%] || πληρις Ν [1%]

⁴ ολη **f⁵**(D) [92%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝΑ,Β [8%] NU

⁵ της **f⁵** ΝΑ,Β [95%] HF,RP,OC,NU || --- (D) [5%] TR,CP

⁶ συνεκδημους *reI* || 1 του [5%] TR

⁷ του δε παντων **f⁵**[95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 32 ΝΑ,Β [3%] NU || ~ 132 [1%] || ~ 213 (D)

⁸ ενεκεν **f⁵**D [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ενεκα ΝΑ,Β [3%] NU

⁹ προεβιβασαν **f⁵**[96%] HF,RP,OC,TR,CP || συνεβιβασαν ΝΑ,Β [4%] NU || κατεβιβασαν D

¹⁰ προβαλλοντων **f⁵**D [65%] OC,CP || προβαλλοντων ΝΑ,Β [35%] HF,RP,TR,NU

¹¹ επιγνοντες **f⁵** ΝΑ,Β [70%] HF,RP,OC,CP,NU || επιγνοντων [5%] TR || επιγνωντες [25%]

¹² ανθρωπος **f⁵**D [92%] HF,RP,OC,TR,CP || ανθρωπων ΝΑ,Β [8%] NU

¹³ νεωκορον *reI* || νεοκορον [25%] || ναοκορον D

¹⁴ θεας **f⁵**[94%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝΑ,Β,Δ [6%] NU

¹⁵ πρασσειν *reI* || πραττειν [10%] TR || πρασσιν Ν || two other variants

¹⁶ θεον *reI* || θεαν D [15%] OC,TR

¹⁷ υμων **f⁵**[90%] HF,RP,OC,TR,CP || ημων ΝΑ,Β,Δ [10%] NU

¹⁸ εχουσιν προς τινα λογον **f⁵** ΝΑ,Β [95%] HF,RP,OC,CP,NU || ~ 2341 [5%] TR

¹⁹ εγκαλειτωσαν *reI* || εγκαλητωσαν [20%] || εγκαλιτωσαν D [1%]

ἐπιζητεῖτε,² ἐν τῇ ἐννόμῳ ἐκκλησίᾳ ἐπιλυθήσεται. **40** Καὶ γὰρ κινδυνεύομεν ἐγκαλεῖσθαι στάσεως, περὶ τῆς σήμερον, μηδενὸς αἰτίου ὑπάρχοντος περὶ οὐ³ δυνησόμεθα ἀποδοῦναι⁴ λόγον⁵ τῆς συστροφῆς ταύτης.” **41** Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπέλυσεν τὴν ἐκκλησίαν.

Paul makes his own plans

Greece

20 Μετὰ δὲ τὸ παύσασθαι τὸν θόρυβον, προσκαλεσάμενος⁶ ὁ Παῦλος τοὺς μαθητὰς καὶ⁷ ἀσπασάμενος, ἐξῆλθεν πορευθῆναι⁸ εἰς τὴν⁹ Μακεδονίαν. **2** Διελθὼν δὲ τὰ μέρη ἐκεῖνα καὶ παρακαλέσας αὐτοὺς λόγῳ πολλῷ, ἥλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. **3** Ποιήσας τε μῆνας τρεῖς, γενομένης ἐπιβουλῆς αὐτῷ¹⁰ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, μέλλοντι ἀνάγεσθαι εἰς τὴν Συρίαν, ἐγένετο γνώμη¹¹ τοῦ ὑποστρέφειν διὰ Μακεδονίας. **4** Συνείπετο δὲ αὐτῷ ὅχρι τῆς Ασίας¹² Σώπατρος¹³ Βερροιαῖος,¹⁴ Θεσσαλονικέων¹⁵ δὲ Ἀρίσταρχος καὶ Σεκοῦνδος, καὶ Γάϊος Δερβαῖος, καὶ Τιμόθεος, Άσιανοὶ δὲ Τυχικὸς καὶ Τρόφιμος; **5** οὗτοι¹⁶ προελθόντες¹⁷ ἔμενον ἡμᾶς ἐν Τρῳάδι. **6** Ἡμεῖς δὲ ἐξεπλεύσαμεν μετὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἀζύμων ἀπὸ Φιλίππων, καὶ ἤλθομεν

¹ περὶ ετερων **f⁵** ΝΑ,Δ (92.7%) HF,RP,OC,TR,CP || περαιτερω B (4.7%) NU || περετερω (1.1%) || περετερον (0.6%) || three other variants (0.9%)

² επιζητείτε **reI** || επιζητεῖται Ν [13%] || ζητείτε [2%] || one other variant

³ οὐ **f⁵** ΝΑ,Β [90%] HF,RP,CP[NU] || --- D [10%] OC,TR

⁴ αποδουναι **f⁵** ΝΑ,Β,Δ [20%] OC,TR,NU || δουναι [80%] HF,RP,CP || two other variants

⁵ λογον **f⁵** D [93%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 περι ΝΑ,Β [7%] NU

⁶ προσκαλεσαμενος **f⁵** A,D [95%] HF,RP,OC,TR,CP || μεταπεμψαμενος ΝB [3%] NU || μεταστειλαμενος [2%]

⁷ και **f⁵** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 παρακαλεσας A,B(D) [6%] NU || 1 παρακαλεσας 1 Ν [1%] || one other variant

⁸ πορευθηναι **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || πορευεσθαι ΝΑ,Β [3%] NU || --- D [2%]

⁹ την **f⁵** A [80%] HF,RP,TR,CP || --- ΝB,D [20%] OC,NU

¹⁰ επιβουλης αυτω **f⁵** ΝΑ,Β [20%] NU || ~ 21 D [80%] HF,RP,OC,TR,CP

¹¹ γνωμη **f⁵** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || γνωμης ΝΑ,Β [7%] NU || D is wild

¹² αχρι της ασιας **f⁵** A (97%) HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝB (1.1%) NU || μεχρι 23 D (0.6%) || 12 μακεδονιας (1.3%)

¹³ σωπατρος **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR || 1 πυρρου ΝΑ,Β,Δ [5%] CP,NU

¹⁴ βερροιαῖος **f⁵** [25%] || βεροιαῖος Α,Β [35%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || βηροιαῖος [30%] || βερυαιος (D) [9%] || βεροιος Ν || two other spellings

¹⁵ θεσσαλονικεων **reI** || θεσσαλονικαιων Ν [10%] || θεσσαλονικαιων [10%] || three other variants

¹⁶ ουτοι **f⁵** D [94%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 δε ΝΑ,Β [6%] NU

¹⁷ προελθοντες **f⁵** D [45%] OC,TR,NU || προσελθοντες ΝΑ'Β [55%] HF,RP,CP

πρὸς αὐτοὺς εἰς τὴν Τρφάδα ἄχρις¹ ἡμερῶν πέντε, οὐ² διετρίψαμεν ἡμέρας ἐπτά.

Troas

7 Ἐν δὲ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, συνηγμένων τῶν μαθητῶν³ κλάσαι⁴ ἄρτον, ὁ Παῦλος διελέγετο αὐτοῖς, μέλλων⁵ ἔξιέναι τῇ ἐπαύριον παρέτεινέν τε τὸν λόγον μέχρι μεσονυκτίου. 8 Ἡσαν δὲ λαμπάδες ίκαναι ἐν τῷ ὑπερώφῳ οὖν ἡμεν⁶ συνηγμένοι. 9 Καθήμενος⁷ δέ τις νεανίας ὀνόματι Εὔτυχος ἐπὶ τῆς θυρίδος, καταφερόμενος ὑπνῳ βαθεῖ, διαλεγομένου τοῦ Παύλου ἐπὶ πλειον· κατενεχθεὶς ἀπὸ⁸ τοῦ ὑπνου ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ τριστέγου κάτω καὶ ἥρθη νεκρός. 10 Καταβὰς δὲ ὁ Παῦλος ἐπέπεσεν αὐτῷ, καὶ συμπεριλαβὼν⁹ εἶπεν, “Μὴ θορυβεῖσθε,¹⁰ ἡ γὰρ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν αὐτῷ ἔστιν!” 11 Αναβὰς δὲ καὶ κλάσαι¹¹ ἄρτον καὶ γευσάμενος, ἐφ’ ίκανόν τε ὄμιλήσας ἄχρις¹² αὐγῆς—οὕτως ἔξηλθεν! 12 (Ὕγαγον δὲ τὸν παῖδα ζῶντα, καὶ παρεκλήθησαν οὐ μετρίως.)

13 Ἡμεῖς δὲ προσελθόντες¹³ ἐπὶ τὸ πλοῖον ἀνήχθημεν εἰς¹⁴ τὴν Ἄσσον,¹⁵ ἐκεῖθεν μέλλοντες ἀναλαμβάνειν τὸν Παῦλον—οὕτως γὰρ ἦν διατεταγμένος,¹⁶ μέλλων αὐτὸς πεζεύειν. 14 Ὡς δὲ συνέβαλεν¹⁷ ἡμῖν εἰς τὴν Ἄσσον ἀναλαβόντες αὐτὸν ἥλθομεν εἰς Μιτυλήνην.¹⁸ 15 Κἀκεῖθεν ἀποπλεύσαντες, τῇ ἐπιούσῃ κατηντήσαμεν ἀντικρὺ¹⁹ Χίου, τῇ δὲ ἐτέρᾳ

¹ αχρις F⁵ [58%] HF,OC,TR || αχρι A,B [40%] RP,CP,NU || απο Ν [1%] || two other variants || D is wild

² ου F⁵ B [98%] HF,RP,OC,TR,CP || οπου ΝA [2%] NU || εν η D

³ των μαθητων F⁵ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || ημων ΝA,B,D [7%] NU

⁴ κλασαι F⁵ ΝA,B [95%] HF,RP,OC,CP,NU || του 1 D [5%] TR

⁵ μελλων rell || μελλον [12%]

⁶ ημεν F⁵ ΝA,B,D [85%] HF,RP,OC,CP,NU || ησαν [15%] TR

⁷ καθημενος F⁵ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || καθεζομενος ΝA,B,D [4%] NU

⁸ απο rell || υπο D [30%]

⁹ συμπεριλαβων rell || συνπεριλαβων ΝA,B,D [15%] || συμπαραλαβων [5%]

¹⁰ θορυβεισθε rell || θορυβησθε [5%] CP || θορυβεισθαι B,C [4%] || θορυβισθαι D [1%]

¹¹ κλασας F⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 τον ΝA,B,C,D [3%] NU

¹² αχρις F⁵ (C)D [97%] HF,OC,TR,CP || αχρι ΝA,B [3%] RP,NU || one other variant

¹³ προσελθοντες F⁵ A,B [85%] HF,RP || προελθοντες ΝC [15%] OC,TR,CP,NU || κατελθοντες D

¹⁴ εις F⁵ D [95%] HF,RP,OC,TR,CP || επι ΝA,B,C [5%] NU

¹⁵ ασσον rell || ασον [10%] || θασον [15%] || θασσον [5%] || two other spellings

¹⁶ ην διατεταγμενος F⁵ D [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 ΝA(B) [4%] NU || ~ εντεταλμενος 1 C

¹⁷ συνεβαλεν F⁵ C,D [90%] HF,RP,OC,TR,CP || συνεβαλλεν A,B [10%] NU || συνεβαλλον Ν

¹⁸ μιτυληνην rell || μιτυλινη A [11%] CP || at least six further spellings

¹⁹ αντικρυ F⁵ [82%] HF,RP,OC,TR,CP || αντικρυς ΝA,B,C,D [18%] NU

παρεβάλομεν εἰς Σάμον, καὶ μείναντες ἐν Τρωγυλίῳ^{1,2} τῇ ἔχομένῃ³ ἥλθομεν εἰς Μίλητον. **16** ("Εκρινεν⁴ γὰρ ὁ Παῦλος παραπλεῦσαι τὴν Ἐφεσον, ὅπως μὴ γένηται αὐτῷ χρονοτριβῆσαι ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ἔσπευδεν γάρ, εἰ δυνατὸν ἦν⁵ αὐτῷ, τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς γενέσθαι εἰς Ἱεροσόλυμα.)

Miletus

17 Ἀπὸ δὲ τῆς Μιλήτου πέμψας εἰς Ἐφεσον μετεκαλέσατο τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας. 18 Ως δὲ παρεγένοντο πρὸς αὐτόν, εἶπεν αὐτοῖς: "Υμεῖς ἐπίστασθε ἀπὸ πρώτης ἡμέρας⁶ ἡς ἐπέβην εἰς τὴν Ἀσίαν, πῶς μεθ' ὑμῶν τὸν πάντα χρόνον ἐγενόμην, 19 δουλεύων τῷ Κυρίῳ μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης, καὶ πολλῶν⁷ δακρύων καὶ πειρασμῶν, τῶν συμβάντων⁸ μοι ἐν ταῖς ἐπιβουλαῖς τῶν Ἰουδαίων· 20 ὡς οὐδὲν ὑπεστειλάμην τῶν συμφερόντων τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν καὶ διδάξαι ὑμᾶς δημοσίᾳ καὶ κατ' οἴκους, 21 διαμαρτυρόμενος⁹ Ἰουδαίοις τε καὶ Ἐλλησιν τὴν εἰς¹⁰ Θεὸν μετάνοιαν καὶ πίστιν τὴν¹¹ εἰς τὸν Κύριον ὑμῶν Ἰησοῦν.¹² 22 Καὶ νῦν ἰδοὺ, ἐγὼ δεδεμένος¹³ τῷ πνεύματι πορεύομαι εἰς Ἱερουσαλήμ, τὰ ἐν αὐτῇ συναντήσοντά¹⁴ μοι μὴ εἰδώς, 23 πλὴν ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον κατὰ πόλιν διαμαρτύρεται,¹⁵ λέγον¹⁶ ὅτι δεσμά με καὶ θλίψεις¹⁷ μένουσιν. 24 Άλλ' οὐδενὸς λόγον¹⁸ ποιοῦμαι, οὐδὲ ἔχω¹⁹ τὴν ψυχήν μου²⁰ τιμίαν

¹ τρωγυλιω **f⁵**[20%] OC || τρωγυλιω [30%] HF.RP.TR || τρογυλιω [13%] || τρογυλιω [18%] || τρογυλιο [13%] CP || --- ΝA,B,C (6.1%) NU || seven other spellings D [2%]

² καὶ μείναντες εν τρωγυλιω **f⁵**D (93.8%) HF.RP.OC.TR.CP || --- ΝA,B,C (6.2%) NU

³ τῇ εχομενη **f⁵** (85.4%) HF.RP.OC.TR.CP || 1 δε 2 ΝA,B,C (4%) NU || 1 ερχομενη D (9.1%) || 1 δε ερχομενη (1.3%) || two other variants

⁴ εκρινεν **f⁵**[95%] HF.RP.OC.TR.CP || κεκρικει ΝA,C [4%] NU || κεκρει B || καικικρι D

⁵ ην **f⁵**[95%] HF.RP.OC.TR.CP || ειη ΝA,B,C [4%] NU || εις D || --- [1%]

⁶ ημερας **f⁵**[20%] || 1 αφ ΝA,B,C(D) [80%] HF.RP.OC.TR.CP.NU

⁷ πολλων **f⁵**C [97%] HF.RP.OC.TR.CP || --- ΝA,B,D [3%] NU

⁸ συμβαντων (D) *rell* || συμβαινοντων C [15%] || συμβεβηκατων [1%]

⁹ διαμαρτυρομενος *rell* || διαμαρτυραμενος [30%] || διαμαρτυρομενος D [1%]

¹⁰ εις **f⁵** ΝB,C [45%] NU || 1 τον A,D [55%] HF.RP.OC.TR.CP (OC is in small print)

¹¹ την **f⁵**[96%] HF.RP.OC.TR || --- ΝA,B,C(D) [4%] CP.NU

¹² ιησουν **f⁵**B [75%] HF.RP.NU || 1 χριστον ΝA,C(D) [25%] OC,TR,CP (OC is in small print)

¹³ εγω δεδεμενος **f⁵**D [95%] HF.RP.OC.TR.CP || ~ 21 ΝA,B,C [5%] NU

¹⁴ συναντησοντα *rell* || συναντησαντα A,D [30%] || συμβησομενα C [2%]

¹⁵ διαμαρτυρεται **f⁵**[79%] HF.RP.OC.TR || 1 μοι ΝA,B,C,D [15%] CP.NU || διαμεμαρτυρηται [2%]

|| διεμαρτυρατο μοι A [2%] || three other variants [2%]

¹⁶ λεγον *rell* || λεγων D [30%]

¹⁷ με και θλιψεις **f⁵**[83%] HF.RP.OC.TR.CP || ~ 231 (Ν)A(B)C(D) [17%] NU

¹⁸ λογον **f⁵**A,D (89.9%) HF.RP.OC.TR.CP || λογου ΝB,C (2.9%) NU || τουτων 1 (6.9%) || one other variant

¹⁹ ποιουμαι ουδε εχω **f⁵** (95.6%) HF.RP.OC.TR.CP || ~ 321 A(D) (2.3%) || 1 ΝB,C (1.5%) NU

²⁰ μου **f⁵**D (87%) HF.RP.OC.TR.CP || --- ΝA,B,C (13%) NU

έμαυτῷ, ὡς¹ τελειώσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς,² καὶ τὴν διακονίαν ἦν ἔλαβον παρὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ διαμαρτύρασθαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ.

25 “Καὶ νῦν ίδοὺ, ἐγὼ οἶδα ὅτι οὐκέτι ὄψεσθε τὸ πρόσωπόν μου ὑμεῖς πάντες ἐν οἷς διῆλθον κηρύσσοντας τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.³ 26 Διὸ⁴ μαρτύρομαι ὑμῖν ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ ὅτι καθαρὸς ἐγὼ⁵ ἀπὸ τοῦ αἵματος πάντων· 27 οὐ γάρ ὑπεστειλάμην τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν πᾶσαν τὴν βουλὴν τοῦ Θεοῦ.⁶ 28 Προσέχετε⁷ οὖν⁸ ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν φῷ ὑμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους, ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ⁹ ἥν περιεποιήσατο διὰ τοῦ ίδίου αἵματος.¹⁰ 29 Ἔγὼ γάρ¹¹ οἶδα τοῦτο,¹² ὅτι εἰσελεύσονται μετὰ τὴν ἄφιξίν μου λύκοι βαρεῖς εἰς ὑμᾶς, μὴ φειδόμενοι τοῦ ποιμνίου. 30 Καὶ ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες, λαλοῦντες διεστραμένα, τοῦ ἀποσπάν τοὺς μαθητὰς ὀπίσω αὐτῶν. 31 Διὸ γρηγορεῖτε, μνημονεύοντες ὅτι τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν οὐκ ἐπαυσάμην, μετὰ δακρύων, νουθετῶν ἔνα ἔκαστον.

32 “Καὶ τὰ νῦν παρατίθεμαι ὑμᾶς, ἀδελφοί,¹³ τῷ Θεῷ καὶ τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ, τῷ δυναμένῳ ἐποικοδομῆσαι¹⁴ καὶ δοῦναι ὑμῖν¹⁵ κληρονομίαν ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πάσιν. 33 Ἀργυρίου ἢ χρυσίου ἢ ἴματισμοῦ οὐδὲν δὲ ἐπεθύμησα. 34 Αὐτοὶ¹⁶ γινώσκετε ὅτι ταῖς χρείαις μου, καὶ τοῖς οὖσιν μετ' ἐμοῦ, ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὐτοῖς. 35 Πάντα ὑπέδειξα ὑμῖν ὅτι οὕτως κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων, μνημονεύειν τε

¹ ως *rell* || ωστε [20%] || ως το C || του D

² μετα χαρας **F⁵C** (97.1%) HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,D (2.9%) NU [Observe how the attestation in () fluctuates among these four variant sets, all in one verse.]

³ του θεου **F⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C [3%] NU || 1 ιησου D

⁴ διο **F⁵C** [80%] HF,OC,TR || διοτι ΝA,B [20%] RP,NU || 1 και CP || αχρι ουν D

⁵ εγω **F⁵A** [94%] HF,RP,OC,TR,CP || ειμι ΝB,C,D [5%] NU || 1 ειμι [1%]

⁶ υμιν πασαν την βουλην του θεου **F⁵A** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~234561 ΝB,C(D) [3%] NU

⁷ προσεχετε *rell* || προσεχεται D [15%]

⁸ ουν **F⁵C** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,D [3%] NU

⁹ κυριου και θεου **F⁵** [89%] HF,RP,OC,CP || 3 ΝB [7%] TR,NU || 1 A,C,D [4%]

¹⁰ ιδιου αιματος **F⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~2 του 1 ΝA,B,C,D [5%] NU

¹¹ εγω γαρ **F⁵** (95.8%) HF,RP,OC,TR,CP || 1 ΝA,C,D (4%) NU || ~ οτι 1 B

¹² τουτο **F⁵** (92.3%) HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C,D (7.7%) NU

¹³ αδελφοι **F⁵C** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,D [4%] NU

¹⁴ εποικοδομησαι **F⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || οικοδομησαι ΝA,B,C(D) [4%] NU

¹⁵ υμιν **F⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || την ΝA,B [2%] NU || 1 την C [1%] || --- D [1%]

¹⁶ αυτοι **F⁵** ΝA,B,C [85%] HF,RP,OC,CP,NU || 1 δε [5%] TR || 1 γαρ [10%]

τοῦ λόγου¹ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ὅτι αὐτὸς εἶπεν, ‘Μακάριόν ἐστιν μᾶλλον διδόναι² ἥ λαμβάνειν’.”

36 Καὶ ταῦτα εἰπών, θεὶς τὰ γόνατα αὐτοῦ, σὺν πᾶσιν αὐτοῖς προσῆξατο. 37 Ἰκανὸς δὲ κλαυθμὸς ἐγένετο³ πάντων, καὶ ἐπιπεσόντες ἐπὶ τὸν τράχηλον τοῦ Παύλου κατεφίλουν αὐτόν, 38 ὀδυνώμενοι μάλιστα ἐπὶ τῷ λόγῳ ὃ εἰρήκει, ὅτι οὐκέτι μέλλουσιν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ θεωρεῖν. Προέπεμπον δὲ αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον.⁴

Paul is warned—again

21 Ως δὲ ἐγένετο ἀναχθῆναι ἡμᾶς ἀποσπασθέντας ἀπ’ αὐτῶν, εὐθυδρομήσαντες ἥλθομεν εἰς τὴν Κῶ,⁵ τῇ δὲ ἔξῆς εἰς τὴν Ρόδον, κἀκεῖθεν εἰς Πάταρα. 2 Καὶ εὐρόντες πλοίον διαπερῶν⁶ εἰς Φοινίκην, ἐπιβάντες ἀνήχθημεν. 3 Ἀναφανέντες⁷ δὲ τὴν Κύπρον καὶ καταλιπόντες⁸ αὐτὴν εὐώνυμον, ἐπλέομεν εἰς Συρίαν καὶ κατήχθημεν⁹ εἰς Τύρον, ἐκεῖσε γὰρ ἦν τὸ πλοῖον¹⁰ ἀποφορτιζόμενον τὸν γόμον. 4 Καὶ ἀνευρόντες¹¹ μαθητάς, ἐπεμίναμεν αὐτοῦ ἡμέρας ἐπτά· οἵτινες τῷ Παύλῳ ἔλεγον διὰ τοῦ Πνεύματος μὴ ἀναβαίνειν¹² εἰς Τερουσαλήμ.¹³ 5 Ὁτε δὲ ἐγένετο ἡμᾶς ἔξαρτίσαι τὰς ἡμέρας, ἔξελθόντες ἐπορευόμεθα, προπεμπόντων ἡμᾶς πάντων, σὺν γυναιξὶν καὶ τέκνοις, ἔως ἔξω τῆς πόλεως, καὶ θέντες τὰ γόνατα ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν προσηυξάμεθα.¹⁴ 6 Καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους,¹⁵ ἐπέβημεν¹⁶ εἰς τὸ πλοῖον, ἐκεῖνοι δὲ ὑπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια.

¹ τον λογου **F⁵** [22%] || των λογων ΝA,B,C,D [23%] HF,RP,TR,NU || τον λογον [55%] OC,CP

² μαλλον διδοναι **reI** || ~ 21 [8%] TR

³ κλαυθμος εγενετο **F⁵** ΝA,B,C,D [20%] NU || ~ 21 [80%] HF,RP,OC,TR,CP

⁴ CP omits the last sentence.

⁵ κω **F⁵** ΝA,B,C,D [50%] OC,CP,NU || κων [50%] HF,RP,TR

⁶ διαπερων **reI** || διαπερον [10%] CP || two other variants

⁷ αναφανεντες **F⁵** A,C [92%] HF,RP,OC,CP || αναφαναντες ΝB [8%] TR,NU

⁸ καταλιποντες **reI** || καταλειποντες A [15%]

⁹ κατηχθημεν **F⁵** C [87%] HF,RP,OC,TR,CP || κατηλθομεν ΝA,B [3%] NU || --- [10%]

¹⁰ ην το πλοιον **F⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 ΝA,B,C [5%] NU

¹¹ και ανευροντες **F⁵** [90%] HF,RP,CP || 12 τους [1%] OC,TR || ~ 2 δε τους ΝA,B,C [4%] NU ||

¹² 1 ευροντες [5%] (OC is in small print)

¹³ αναβαινειν **F⁵** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || επιβαινειν (Ν)A,B,C [2%] NU

¹⁴ ιερουσαλημ **F⁵** [95%] HF,RP,TR,CP || ιεροσολυμα ΝA,B,C [5%] OC,NU

¹⁵ προσηυξαμεθα **F⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || προσευξαμενοι ΝA,B,C [5%] NU

¹⁶ και ασπασαμενοι αλληλους **F⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ απησπασαμεθα 31 Ν(A)B(C) [4%] NU

¹⁶ επεβημεν **F⁵** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || ανεβημεν ΝA,C [4%] NU || ενεβημεν B [3%] || one other variant

7 Ἡμεῖς δὲ τὸν πλοῦν διανύσαντες ἀπὸ Τύρου, κατηντήσαμεν εἰς Πιτολεμαΐδα· καὶ ἀσπασάμενοι τοὺς ἀδελφοὺς ἐμείναμεν ἡμέραν μίαν παρ' αὐτοῖς. 8 Τῇ δὲ ἐπαύριον ἐξελθόντες, ἥλθομεν¹ εἰς Καισάρειαν· καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκον Φιλίππου τοῦ εὐαγγελιστοῦ² (ὅντος ἐκ τῶν ἔπτά), ἐμείναμεν παρ' αὐτῷ. 9 (Τούτῳ δὲ ἦσαν θυγατέρες παρθένοι τέσσαρες³ προφητεύουσαι.)

Agabus

10 Ἐπιμενόντων δὲ ἡμῶν⁴ ἡμέρας πλείους, κατῆλθέν τις ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας προφήτης ὀνόματι Ἀγαβος. 11 Καὶ ἐλθὼν πρὸς ἡμᾶς καὶ ἄρας τὴν ζώνην τοῦ Παύλου, δήσας τε αὐτοῦ⁵ τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας⁶ εἶπεν, “Τάδε λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον: ‘Τὸν ἄνδρα οὗ ἐστιν ἡ ζώνη αὕτη οὕτως δήσουσιν ἐν⁷ Ἱερουσαλήμ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ παραδώσουσιν εἰς χεῖρας ἔθνων’.” 12 Ως δὲ ἡκούσαμεν ταῦτα, παρεκαλούμεν, ἡμεῖς τε καὶ οἱ ἐντόπιοι, τοῦ μὴ ἀναβαίνειν αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ. 13 Ἀπεκρίθη τε⁸ ὁ Παῦλος: “Τί ποιεῖτε, κλαίοντες καὶ συνθρύπτοντές μου τὴν καρδίαν? Ἐγὼ γάρ οὐ μόνον δεθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν εἰς Ἱερουσαλήμ, ἐτοίμως ἔχω⁹ ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ.” 14 Μὴ πειθομένου δὲ αὐτοῦ, ἡσυχάσαμεν εἰπόντες, “Τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου¹⁰ γενέσθω”¹¹

¹ ήλθομεν **f⁵** ΝΑ(B)C (38.8%) OC,CP,NU || οι περι τον παυλον ηλθον (46.4%) HF,RP,TR || οι περι τον παυλον ηλθομεν (13.3%) || οι αποστολοι (απο τυρου) ηλθον (1.1%) || one other reading (0.4%)

The third variant would appear to be a not very felicitous conflation. The first variant best fits the context—since the beginning of the chapter, and before, the main participants have been presented in the first person plural. The closest finite verb on each side of the variant in question is εμειναμεν, 1st plural. The information in the second variant is unnecessary but not objectionable; if it were original there would be no need to change it. Of course, if the first variant were original there would be no need to change it either, unless some felt it was time to remind the reader who "we" was referring to. More likely it was the influence of the Lectionaries, since they have precisely the second variant (while all three ancient versions have the first one).

² ευαγγελιστου **reI** || 1 του [5%] TR

³ θυγατερες παρθενοι τεσσαρες **f⁵** [94%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 132 ΝΑ,B [5%] NU || ~ 213 C || one other variant

⁴ ημων **f⁵** (84.6%) HF,RP,OC,TR,CP || --- A,B,C (14.4%) NU || αυτων Ν (0.4%) || two other variants (0.6%)

⁵ τε αυτον **f⁵** [89%] HF,RP,OC,TR,CP || εαυτου ΝΑ,B,C,D [10%] NU || 2 [1%]

⁶ τους ποδας και τας χειρας **f⁵** ΝB,C,D [85%] HF,RP,OC,CP,NU || ~ 45312 A [15%] TR

⁷ εν **reI** || εις D [1%] OC

⁸ απεκριθη τε **f⁵** [92%] HF,RP,OC,CP || 1 δε [5%] TR || ~ τοτε 1 ΝΑ,B [2%] NU || ~ τοτε 1 δε C [1%] || D is wild

⁹ εις ιερουσαλημ ετοιμως εχω **reI** || ~ 3412 A [5%] CP

¹⁰ το θελημα του κυριου **f⁵** D [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 3412 ΝΑ,B,C [4%] NU

¹¹ γενεσθω **f⁵** [73%] HF,RP,TR,CP || γινεσθω C [25%] OC,NU || γεινεσθω ΝΑ,B,D [2%]

Jerusalem

15 Μετὰ δὲ τὰς ἡμέρας ταύτας ἐπισκευασάμενοι¹ ἀνεβαίνομεν εἰς Ἱερουσαλήμ.² 16 Συνῆλθον δὲ καὶ τῶν μαθητῶν ἀπὸ Καισαρείας σὺν ἡμῖν, ἄγοντες³ παρ' ᾧ ξενισθῶμεν, Μνάσωνί τινι Κυπρίῳ, ἀρχαίῳ μαθητῇ. 17 Γενομένων δὲ ἡμῶν εἰς Ἱεροσόλυμα, ἀσμένως ἐδέξαντο⁴ ἡμᾶς οἱ ἀδελφοί. 18 Τῇ δὲ ἐπιούσῃ εἰσήιει ὁ Παῦλος, σὺν ἡμῖν, πρὸς Ἰάκωβον, πάντες τε παρεγένοντο οἱ πρεσβύτεροι. 19 Καὶ ἀσπασάμενος αὐτοὺς, ἔξηγεῖτο καθ' ἐν ἔκαστον ὥν ἐποίησεν ὁ Θεός ἐν τοῖς ἔθνεσιν διὰ τῆς διακονίας αὐτοῦ.

Paul submits to a false agenda

20 Οἱ δὲ ἀκούσαντες⁵ ἐδόξαζον τὸν Κύριον,⁶ εἰπόντες⁷ αὐτῷ: “Θεωρεῖς, ἀδελφέ, πόσαι μυριάδες εἰσὶν Ἰουδαίων⁸ τῶν πεπιστευκότων, καὶ πάντες ζηλωταὶ τοῦ νόμου ὑπάρχουσιν. 21 κατηχήθησαν δὲ περὶ σοῦ ὅτι ἀποστασίαν διδάσκεις ἀπὸ Μωϋσέος⁹ τοὺς κατὰ τὰ ἔθνη πάντας Ἰουδαίους, λέγων μὴ περιτέμνειν αὐτοὺς τὰ τέκνα μηδὲ τοῖς ἔθεσιν¹⁰ περιπατεῖν. 22 Τί οὖν ἐστιν? Πάντως δεῖ πλῆθος συνελθεῖν·¹¹ ἀκούσονται γὰρ¹² ὅτι ἐλήλυθας. 23 Τοῦτο οὖν ποίησον ὃ σοι λέγομεν: Εἰσὶν ἡμῖν ἄνδρες τέσσαρες εὐχὴν ἔχοντες ἐφ' ἑαυτῶν. 24 Τούτους παραλαβὼν ἀγνίσθητι σὺν αὐτοῖς, καὶ δαπάνησον¹³ ἐπ' αὐτοῖς ἵνα ξυρήσωνται¹⁴ τὴν κεφαλήν, καὶ γνῶσιν¹⁵ πάντες ὅτι ὥν κατήχηνται περὶ σοῦ οὐδέν ἐστιν· ἀλλὰ στοιχεῖς καὶ αὐτὸς τὸν νόμον φυλάσσων.¹⁶ 25 Περὶ δὲ τῶν πεπιστευκότων

¹ επισκευασάμενοι **f^{s5}** A,B [90%] HF,RP,OC,CP,NU || επισκευασάμενον **N** || αποσκευασάμενοι [5%] TR || παρασκευασάμενοι C [2%] || αποτάξαμενοι D || two other variants

² ιερουσαλημ **f^{s5}** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || ιεροσολυμα **NA,B,C** [7%] NU

³ αγοντες **reII** || αγαγοντες CP

⁴ εδέξαντο **f^{s5}** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || απεδέξαντο **NA,B,C** [5%] NU

⁵ ακούσαντες **reII** || ακουοντες [23%]

⁶ κυριον **f^{s5}** D [70%] HF,RP,OC,TR || θεον **NA,B,C** [30%] CP,NU

⁷ ειποντες **f^{s5}** C,D [60%] HF,RP || ειπον τε A,B [37%] OC,TR,CP,NU || ειπαν τε **N** [2%] || two other variants

⁸ ιουδαιων **f^{s5}** (88.1%) HF,RP,OC,TR,CP || εν τοις ιουδαιοις A,B,C (6.9%) NU || --- **N** (2.1%) || των 1 (1.9%) || ιουδαιοι (0.8%) || εν τη ιουδαια D

⁹ μωσεος **f^{s5}** [25%] || μωσεως **NB,C** [45%] HF,RP,OC,NU || μωσεως A,D [30%] TR,CP

¹⁰ εθεσιν **reII** || εθνεσιν D [15%]

¹¹ δει πληθος συνελθειν **f^{s5}** D [94%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 132 **NA** [4%] || --- B,C [2%] NU

¹² γαρ **f^{s5}** A,D [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- (**N**)B,C [4%] NU

¹³ δαπανησον **reII** || δαπανισον [14%]

¹⁴ ξυρησωνται **f^{s5}** A,C [62%] HF,RP,OC,TR,CP || ξυρησονται **NB** [18%] NU || ξυρισωνται [18%] || ξυρισονται [2%] || ξυρωνται D

¹⁵ γνωσιν **f^{s5}** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || γνωσονται **NA,B,C,D** [5%] NU

¹⁶ τον νομον φυλασσων **f^{s5}** [90%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 **NA,B,C,D** [10%] NU

έθνων ἡμεῖς ἐπεστείλαμεν, κρίναντες μηδὲν τοιοῦτον τηρεῖν αὐτούς, εἰ μὴ¹ φυλάσσεσθαι αὐτοὺς τό τε εἰδωλόθυτον καὶ τὸ² αἷμα καὶ πνικτὸν καὶ πορνείαν.”

Paul arrested

26 Τότε ὁ Παῦλος παραλαβὼν³ τοὺς ἄνδρας, τῇ ἔχομένῃ ἡμέρᾳ σὺν αὐτοῖς ἀγνισθεὶς εἰσήρει εἰς τὸ ἱερόν, διαγγέλλων⁴ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἡμερῶν τοῦ ἀγνισμοῦ, ἕως οὗ προσηνέχθη ὑπὲρ ἐνὸς ἐκάστου αὐτῶν ἡ προσφορά. 27 Ως δὲ ἥμελλον⁵ αἱ ἐπτὰ ἡμέραι συντελεῖσθαι, οἱ ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰουδαῖοι, θεασάμενοι αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ, συνέχεον πάντα τὸν ὅχλον καὶ ἐπέβαλον ἐπ’ αὐτὸν τὰς χειρας,⁶ 28 κράζοντες: “Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, βοηθεῖτε! Οὗτος ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ κατὰ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ νόμου καὶ τοῦ τόπου τούτου πάντας πανταχοῦ⁷ διδάσκων. Ἔτι τε καὶ Ἐλληνας εἰσήγαγεν εἰς τὸ ἱερὸν καὶ κεκοίνωκεν⁸ τὸν ἄγιον τόπον τοῦτον!” 29 (Ἡσαν γὰρ ἐωρακότες⁹ Τρόφιμον¹⁰ τὸν Ἐφέσιον ἐν τῇ πόλει σὺν αὐτῷ, δὲν ἐνόμιζον ὅτι εἰς τὸ ἱερὸν εἰσήγαγεν ὁ Παῦλος.)

30 Ἐκινήθη τε ἡ πόλις ὅλη καὶ ἐγένετο συνδρομὴ τοῦ λαοῦ. Καὶ ἐπιλαβόμενοι τοῦ Παύλου εἶλκον αὐτὸν ἔξω τοῦ ἱεροῦ, καὶ εὐθέως ἐκλείσθησαν αἱ θύραι. 31 Ζητούντων δὲ¹¹ αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἀνέβη φάσις τῷ χιλιάρχῳ τῆς σπείρας¹² ὅτι ὅλη συγκέχυται¹³ Ἱερουσαλήμ. 32 ὃς ἐξαυτῆς παραλαβὼν στρατιώτας καὶ ἑκατοντάρχους,¹⁴ κατέδραμεν ἐπ’ αὐτούς· οἱ δὲ, ἴδόντες τὸν χιλίαρχον καὶ τοὺς στρατιώτας, ἐπαύσαντο τύπτοντες τὸν Παῦλον. 33 Ἐγγίσας δὲ¹⁵ ὁ χιλίαρχος ἐπελάβετο αὐτοῦ, καὶ

¹ μηδὲν τοιοῦτον (τοιούτο C 5.5% RP,HF) τηρεῖν αυτοὺς εἰ μη (αλλα 4.6%) F^s(C)D (97.9%)

(HF,RP)OC,TR,CP || --- ΝA,B (2.1%) NU

² το F^s[96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C,D [4%] NU

³ ο παυλὸς παραλαβὸν rell || ~ 312 [32%] || 23 D [5%]

⁴ διαγγέλλων rell || διαγγελὸν [25%] CP

⁵ ημέλλον F^s[33%] || εμέλλον ΝA,B,C [60%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || εμελλων [7%] || D is wild

⁶ επ αυτον τας χειρας F^s ΝA,B,C,D [75%] NU || ~ 3412 [25%] HF,RP,OC,TR,CP

⁷ πανταχον F^s[90%] HF,RP,OC,TR,CP || πανταχη ΝA,B,C,D [10%] NU || one other variant

⁸ κεκοινωκεν rell || κεκοινωηκεν (Ν) [20%] || εκοινωησεν D

⁹ εωρακοτες F^s[85%] HF,RP,OC,CP || προεωρακοτες ΝA,B,C,D [10%] TR,NU || εορακατες [5%]

¹⁰ τροφιμον rell || τροφημον [18%]

¹¹ δε F^s[97%] HF,RP,OC,TR,CP || τε ΝA,B [3%] NU || και D

¹² σπειρας F^s[30%] || σπειρης (Ν)A,B,D [70%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹³ συγκεχυται F^s[98%] HF,RP,OC,TR,CP || συγχυννεται (Ν)A,B(D) [2%] NU || two other variants

¹⁴ εκατονταρχους F^s[96%] HF,RP,OC,TR,CP || εκατονταρχας ΝA,B,D [3%] NU || εκατονταρχην [1%]

¹⁵ εγγισας δε F^s[92%] HF,RP,OC,CP || ~ τοτε 1 ΝA,B,D [8%] TR,NU

έκέλευσεν δεθῆναι ἀλύσεσιν δυσίν, καὶ ἐπυνθάνετο τίς ἂν¹ εἴη καὶ τί ἔστιν πεποιηκώς. 34 Ἄλλοι δὲ ἄλλο τι ἐβόων² ἐν τῷ ὅχλῳ μὴ δυνάμενος δὲ³ γνῶναι τὸ ἀσφαλές, διὰ τὸν θόρυβον, ἐκέλευσεν ἀγεσθαι αὐτὸν εἰς τὴν παρεμβολήν. 35 Ὁτε δὲ ἐγένετο ἐπὶ τοὺς ἀναβαθμούς, συνέβη βαστάζεσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, διὰ τὴν βίαν τοῦ ὅχλου. 36 Ἦκολούθει⁴ γὰρ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ κράζον,⁵ “Ἄιρε αὐτόν!”

37 Μέλλων δὲ⁶ εἰς τὴν παρεμβολὴν εἰσάγεσθαι,⁷ ὁ Παῦλος λέγει τῷ χιλιάρχῳ, “Εἰ ἔξεστίν μοι εἰπεῖν⁸ πρός σε?” Ὁ δὲ ἔφη: “Ἐλληνιστὶ γινώσκεις? 38 Οὐκ ἄρα σὺ εἶ ὁ Αἰγύπτιος ὁ πρὸ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀναστατώσας καὶ ἔξαγαγὼν εἰς τὴν ἔρημον τοὺς τετρακισχιλίους ἄνδρας τῶν Σικαρίων?” 39 Εἶπεν δὲ ὁ Παῦλος, “Ἐγὼ ἄνθρωπος μέν εἰμι Ἰουδαῖος, Ταρσεύς τῆς Κιλικίας, οὐκ ἀσήμου⁹ πόλεως πολίτης· δέομαι δέ¹⁰ σου, ἐπίτρεψόν μοι λαλῆσαι πρὸς τὸν λαόν”. 40 Ἐπιτρέψαντος δὲ αὐτοῦ, ὁ Παῦλος ἔστὼς ἐπὶ τῶν ἀναβαθμῶν κατέσεισεν τῇ χειρὶ τῷ λαῷ· πολλῆς δὲ σιγῆς γενομένης, προσεφώνει¹¹ τῇ Ἐβραΐδι διαλέκτῳ λέγων:

Paul addresses the mob

22 “Ἄνδρες ἀδελφοί καὶ πατέρες, ἀκούσατέ μου τῆς πρὸς ὑμᾶς νυνὶ¹² ἀπολογίας”. 2 Άκούσαντες δὲ ὅτι τῇ Ἐβραΐδι διαλέκτῳ προσεφώνει¹³ αὐτοῖς, μᾶλλον παρέσχον ἡσυχίαν. Καί φησιν: 3 “Ἐγὼ μέν¹⁴ εἰμι ἀνὴρ Ἰουδαῖος, γεγεννημένος¹⁵ ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας, ἀνατεθραμμένος δὲ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ παρὰ τοὺς πόδας Γαμαλίῃ, πεπαιδευμένος κατὰ¹⁶ ἀκρίβειαν τοῦ πατρόφου νόμου, ζηλωτὴς ὑπάρχων τοῦ Θεοῦ, καθὼς πάντες ὑμεῖς ἔστε σήμερον. 4 ὃς ταύτην τὴν Ὁδὸν ἐδίωξα ἄχρι θανάτου,

¹ αν **f^s** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,D [4%] NU

² εβοων **f^s** [77%] HF,RP,OC,TR,CP || εβοουν [15%] || επεφωνουν ΝA,B,D [6%] NU || επιβοων [2%]

³ δυναμενος δε **f^s** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || δυναμενου 2 αυτου ΝA,B(D) [4%] NU

⁴ ηκολουθει **reI** || ηκολουθη [30%] || ηκολουθι ΝD [1%]

⁵ κραζον **f^s** D [78%] HF,RP,OC,TR,CP || κραζοντες ΝA,B [5%] NU || κραζων [17%]

⁶ δε **f^s** [40%] || τε ΝA,B,D [58%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || --- [2%]

⁷ εις την παρεμβολην εισαγεσθαι **f^s** [20%] || ~4123 ΝA,B,D [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁸ ειπειν **f^s** [80%] HF,RP,CP || 1 τι ΝA,B [20%] OC,TR,NU || λαλησαι D

⁹ ασημουν **reI** || ασιμου [35%] || --- D

¹⁰ δε **reI** || --- [20%]

¹¹ προσεφωνει **f^s** [40%] RP || προσεφωνησεν ΝA,B,D [60%] HF,OC,TR,CP,NU

¹² νυνι **f^s** ΝA,B(D) [95%] HF,RP,OC,CP,NU || νυν [5%] TR

¹³ προσεφωνει **reI** || προσφωνει D [40%] || προσεφωνησεν [3%] || προσφωνησεν [3%]

¹⁴ μεν **f^s** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,D [4%] NU

¹⁵ γεγεννημενος (D) **reI** || γεγενημενος [25%]

¹⁶ κατα **reI** || δε 1 [40%]

δεσμεύων καὶ παραδιδοὺς εἰς φυλακὰς ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, 5 ὡς καὶ¹ ὁ ἀρχιερεὺς μαρτυρεῖ μοι² καὶ πᾶν τὸ πρεσβυτέριον.³ παρ' ὃν καὶ ἐπιστολὰς δεξάμενος πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς εἰς Δαμασκὸν ἐπορευόμην, ὅξων καὶ τοὺς ἔκεισε ὄντας δεδεμένους εἰς Ἱερουσαλήμ, ἵνα τιμωρηθῶσιν. 6 Ἔγένετο δέ μοι πορευομένῳ καὶ ἐγγίζοντι⁴ τῇ Δαμασκῷ, περὶ μεσημβρίαν, ἐξαίφνης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περιαστράψαι φῶς ἱκανὸν περὶ ἐμέ. 7 Ἔπεσόν⁵ τε εἰς τὸ ἔδαφος καὶ ἥκουσα φωνῆς λεγούσης μοι, ‘Σαοὺλ, Σαούλ, τί με διώκεις?’ 8 Ἐγὼ δὲ ὀπεκρίθην, ‘Τίς εἶ, Κύριε?’ Εἶπέν τε πρός με, ‘Ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος, ὃν σὺ διώκεις’. 9 Οἱ δὲ σὺν ἐμοὶ ὄντες τὸ μὲν φῶς ἐθεάσαντο, καὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο.⁶ τὴν δὲ φωνὴν⁷ οὐκ ἥκουσαν τοῦ λαλοῦντός μοι. 10 Εἶπον δέ, ‘Τί ποιήσω, Κύριε?’ Οἱ δὲ Κύριος εἶπεν πρός με, ‘Ἀναστὰς πορεύου εἰς Δαμασκόν, κάκεῖ σοι λαληθήσεται περὶ πάντων ὧν τέτακται⁸ σοι ποιῆσαι’. 11 Ως δὲ οὐκ ἐνέβλεπον ἀπὸ τῆς δόξης τοῦ φωτὸς ἐκείνου, χειραγωγούμενος ὑπὸ τῶν συνόντων μοι, ἥλθον εἰς Δαμασκόν. 12 Ἀνανίας δέ τις, ἀνὴρ εὐσεβὴς⁹ κατὰ τὸν νόμον, μαρτυρούμενος ὑπὸ πάντων τῶν κατοικούντων ἐν Δαμασκῷ¹⁰ Ἰουδαίων, 13 ἐλθὼν πρός με καὶ ἐπιστὰς εἶπέν μοι, ‘Σαούλ ἀδελφέ, ἀνάβλεψον!’ Κάγω αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀνέβλεψα εἰς αὐτόν. 14 Οἱ δὲ εἶπεν: ‘Ο Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν προεχειρίσατό¹¹ σε γνῶναι τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ἴδειν τὸν Δίκαιον, καὶ ἀκοῦσαι φωνὴν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ. 15 Ὁτι ἔσῃ μάρτυς αὐτῷ πρὸς πάντας ἀνθρώπους ὃν ἐώρακας καὶ ἥκουσας. 16 Καὶ νῦν τί μέλλεις? Ἀναστὰς, βάπτισαι καὶ ἀπόλουσαι τὰς ἀμαρτίας σου, ἐπικαλεσάμενος τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου.’¹²

17 “Ἐγένετο δέ μοι ὑποστρέψαντι εἰς Ἱερουσαλήμ καὶ προσευχομένου μου ἐν τῷ ἰερῷ, γενέσθαι με ἐν ἐκστάσει 18 καὶ ἴδειν αὐτὸν λέγοντά μοι, ‘Σπεῦσον καὶ ἔξελθε ἐν τάχει ἐξ Ἱερουσαλήμ, διότι οὐ παραδέξονται σου

¹ καὶ *reI* || --- CP

² μαρτυρεῖ μοι *reI* || ~ 21 CP

³ πρεσβυτεριον *reI* || πρεσβυτεριον B [25%]

⁴ εγγίζοντι *reI* || εγγίζοντι CP

⁵ επεσον **F^s** (D) [45%] OC,TR,CP || επεσα ΝA,B [50%] HF,RP,NU || three other variants [5%]

⁶ καὶ εμφοβοι εγενοντο **F^s** D (88.2%) HF,RP,OC,TR,CP || 12 γενομενοι (1.5%) || --- (Ν)A,B (10.3%) NU

⁷ δε φωνην *reI* || ~ 21 CP

⁸ περι παντων ων τετακται (B) *reI* || τι σε δει [16%] || τι σε εδει [5%] || τις σε δει [5%] || σοι δει [5%]

⁹ ευσεβης **F^s** [44%] RP,OC,TR || ευσεβεις [5%] || ευλαβης ΝB [50%] HF,CP,NU || --- A [1%]

¹⁰ εν δαμασκω **F^s** [75%] HF,OC,CP || --- ΝA,B [25%] RP,TR,NU (OC is in small print)

¹¹ προεχειρισατο *reI* || προεχειρησατο A [12%] || two other variants

¹² του κυριου **F^s** [79%] HF,RP,OC,TR,CP || αυτου ΝA,B [6%] NU || 2 [15%]

τὴν¹ μαρτυρίαν περὶ ἐμοῦ'. **19** Κἀγὼ εἶπον: 'Κύριε, αὐτοὶ ἐπίστανται ὅτι ἔγὼ ἡμην φυλακίζων καὶ δαίρων² κατὰ τὰς συναγωγὰς τοὺς πιστεύοντας ἐις³ σέ· **20** καὶ ὅτε ἐξεχεῖτο⁴ τὸ αἷμα Στεφάνου τοῦ μάρτυρός⁵ σου, καὶ αὐτὸς ἡμην ἐφεστώς καὶ συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ,⁶ καὶ⁷ φυλάσσων τὰ ἴματια τῶν ἀναιρούντων αὐτόν.' **21** Καὶ εἶπεν πρός με, 'Πορεύου, ὅτι ἔγὼ εἰς ἔθνη μακρὰν ἐξαποστελῶ σε'.'

A Roman citizen

22 Ἡκουον δὲ αὐτοῦ ἄχρι τούτου τοῦ λόγου, καὶ ἐπῆραν τὴν φωνὴν αὐτῶν λέγοντες, "Ἄτιρε ἀπὸ τῆς γῆς τὸν τοιοῦτον, οὐ γὰρ καθῆκεν⁸ αὐτὸν ζῆν!" **23** Κραυγαζόντων⁹ δὲ¹⁰ αὐτῶν καὶ ριπτούντων¹¹ τὰ ἴματια, καὶ κονιορτὸν βαλλόντων εἰς τὸν ἀέρα, **24** ἐκέλευσεν ὁ χιλιάρχος ἄγεσθαι αὐτὸν¹² εἰς τὴν παρεμβολήν, εἰπὼν¹³ μάστιξιν ἀνετάζεσθαι αὐτόν, ἵνα ἐπιγνῷ δι’ ἣν αἰτίαν οὕτως ἐπεφώνουν αὐτῷ. **25** Ως δὲ προέτειναν¹⁴ αὐτὸν τοῖς ἴμασιν, εἶπεν πρὸς τὸν ἐστῶτα ἐκατόνταρχον ὁ Παῦλος, "Εἰ ἄνθρωπον Ῥωμαῖον καὶ ἀκατάκριτον ἐξεστιν ὑμῖν μαστίζειν?" **26** Άκουσας δὲ ὁ ἐκατόνταρχος,¹⁵ προσελθὼν τῷ χιλιάρχῳ ἀπήγγειλεν¹⁶ λέγων, “Ορα¹⁷ τί μέλλεις ποιεῖν, ὁ γὰρ ἄνθρωπος οὗτος Ῥωμαῖος ἐστιν!” **27** Προσελθὼν δὲ ὁ χιλιάρχος εἶπεν αὐτῷ, "Λέγε μοι, εἰ¹⁸ σὺ Ῥωμαῖος εἶ?" Ο δὲ ἔφη, "Ναί".

¹ την **f⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B [4%] NU

² δαιρων **f⁵** [25%] CP || δερων ΝA,B [75%] HF,RP,OC,TR,NU

³ εις **f⁵** [20%] || επι ΝA,B [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁴ εξεχειτο **f⁵** [92%] HF,RP,OC,TR,CP || εξεχυννετο ΝA,B [1%] NU || εξεχυνετο [2%] || at least five further spellings [5%]

⁵ μαρτυρος **reII** || πρωτομαρτυρος [10%] CP

⁶ τη αναιρεσει αυτον **f⁵** (97.7%) HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B (2.3%) NU

⁷ και **f⁵** ΝA,B,D [25%] OC,TR,NU || --- [75%] HF,RP,CP

⁸ καθηκεν **reII** || καθηκον [20%] TR || καθηκει [2%]

⁹ κραυγαζοντων **f⁵** ΝA,B,D [82%] OC,TR,NU || κραζοντων C [16%] HF,RP,CP || three other variants [2%]

¹⁰ δε **f⁵** ΝD [99%] HF,RP,OC,TR,CP || τε A,B,C [1%] NU

¹¹ ριπτουντων (B) **reII** || ριπτοντων (D) [30%] OC || two other variants

¹² ο χιλιαρχος αγεσθαι αυτον **f⁵** [20%] || ~ 4123 [74%] HF,RP,OC,TR,CP || 12 εισαγεσθαι 4 ΝA(B)C(D) [6%] NU

¹³ ειπων **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ειπας ΝA,B,C,D [4%] NU || ειπε δε [1%]

¹⁴ προετειναν **f⁵** (Ν)B [30%] OC,CP,NU || προετεινεν [30%] HF,RP,TR || προσετινεν [27%] || προσετειναν C(D) [3%] || προετεινον A [5%] || three other variants [5%]

¹⁵ εκατονταρχος **f⁵** B [98%] HF,RP,OC,TR,CP || εκατονταρχης ΝA,C,D [2%] NU

¹⁶ τω χιλιαρχω απηγγειλεν **f⁵** (Ν)A(B)C(D) [20%] NU || ~ 312 [73%] HF,RP,OC,TR,CP || 12 ανηγγειλεν [2%] || ~ ανηγγειλεν 12 [5%]

¹⁷ ορα **f⁵** D [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C [5%] NU

¹⁸ ει **f⁵** [65%] HF,RP,OC,TR || --- ΝA,B,C,D [35%] CP,NU

28 Ἀπεκρίθη τε¹ ὁ χιλίαρχος, “Ἐγὼ πολλοῦ κεφαλαίου τὴν πολιτείαν ταύτην ἐκτησόμην”. Ὁ δὲ Παῦλος ἔφη, “Ἐγὼ δὲ καὶ γεγέννημαι”.²

29 Εὐθέως οὖν ἀπέστησαν ἀπ’ αὐτὸν οἱ μέλλοντες αὐτὸν ἀνετάζειν· καὶ ὁ χιλίαρχος δὲ³ ἐφοβήθη, ἐπιγνοὺς ὅτι Τρωμαῖος ἐστιν καὶ ὅτι ἦν αὐτὸν⁴ δεδεκώς.

The Sanhedrin

30 Τῇ δὲ ἐπαύριον, βουλόμενος γνῶναι τὸ ἀσφαλές τὸ τί κατηγορεῖται ὑπὸ⁵ τῶν Ἰουδαίων, ἔλυσεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν δεσμῶν⁶ καὶ ἐκέλευσεν ἐλθεῖν⁷ τὸν ἀρχιερεῖς καὶ πᾶν⁸ τὸ συνέδριον αὐτῶν,⁹ καὶ καταγαγὼν τὸν Παῦλον ἔστησεν εἰς αὐτούς. **1** Ἀτενίσας δὲ ὁ Παῦλος τῷ συνεδρίῳ¹⁰ εἶπεν, “Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐγὼ πάσῃ συνειδήσει ἀγαθῇ πεπολίτευμαι τῷ Θεῷ ἄχρι ταύτης τῆς ἡμέρας”. **2** Ο δὲ ἀρχιερεὺς Ἀνανίας ἐπέταξεν τοῖς παρεστῶσιν αὐτῷ τύπτειν αὐτὸν τὸ στόμα. **3** Τότε ὁ Παῦλος πρὸς αὐτὸν εἶπεν: “Τύπτειν σε μέλλει ὁ Θεός, τοῖχε κεκονιαμένε! Καὶ σὺ κάθη κρίνων¹¹ με κατὰ τὸν νόμον, καὶ παρανομῶν κελεύεις με τύπτεσθαι!” **4** Οἱ δὲ παρεστῶτες εἶπον,¹² “Τὸν ἀρχιερέα τοῦ Θεοῦ λοιδορεῖς?” **5** Ἔφη τε ὁ Παῦλος: “Οὐκ ἥδειν, ἀδελφοί, ὅτι ἐστὶν ἀρχιερεύς· γέγραπται γάρ,¹³ Ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς”.

6 Γνοὺς δὲ ὁ Παῦλος ὅτι τὸ ἐν μέρος ἐστὶν Φαρισαίων, τὸ δὲ ἔτερον Σαδδουκαίων,¹⁴ ἐκραξεν¹⁵ ἐν τῷ συνεδρίῳ, “Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐγὼ Φαρισαῖος εἰμι, νιὸς Φαρισαίου·¹⁶ περὶ ἐλπίδος καὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ¹⁷ κρίνομαι!” **7** Τοῦτο δὲ αὐτοῦ λαλήσαντος,¹⁸ ἐγένετο στάσις τῶν Φαρι-

¹ τε **f⁵** [80%] HF,RP,OC,TR,CP || δε ΝΒ,C [13%] NU || --- A [7%] || καὶ (D)

² γεγεννημαι **re//** || γεγενημαι A [18%] || γεγενημε C [2%]

³ δε **re//** || --- Ν [2%] CP

⁴ ην αυτον **f⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 ΝΑ,B,C [4%] NU

⁵ υπο **f⁵** ΝΑ,B,C [30%] NU || παρα [70%] HF,RP,OC,TR,CP

⁶ απο των δεσμων **f⁵** (90.1%) HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝΑ,B,C (9.9%) NU

⁷ ελθειν **f⁵** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || συνελθειν ΝΑ,B,C [5%] NU || συνεισελθειν [2%]

⁸ παν **f⁵** ΝΑ,B,C [20%] NU || ολον [80%] HF,RP,OC,TR,CP

⁹ αυτων **f⁵** [88%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝΑ,B,C [12%] NU

¹⁰ ο παυλος τω συνεδριω **f⁵** (85.9%) HF,RP,OC,TR,NU || 234 B (9%) CP || ~ 3412 ΝΑ,C (5%)

¹¹ κρινων **re//** || κρινον [20%]

¹² ειπον **re//** || ειπαν ΝΒ [5%] NU

¹³ γαρ **f⁵** C [95%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 οτι ΝΑ,B [5%] NU

¹⁴ φαρισαιων το δε ετερον σαδδουκαιων **f⁵** [20%] || ~ 52341 ΝΑ,B,C [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹⁵ εκραξεν **f⁵** A [98%] HF,RP,OC,TR,CP || εκραζεν ΝΒ,C [2%] NU

¹⁶ φαρισαιων **f⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || φαρισαιων ΝΑ(B)C [3%] NU

¹⁷ εγω **f⁵** ΝΑ [99%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- B,C [1%]

¹⁸ λαλησαντος **f⁵** C [86%] HF,RP,OC,TR,CP || λαλουντος B [10%] || ειποντος (Ν)A [4%] NU

σαίων καὶ τῶν Σαδδουκαίων,¹ καὶ ἐσχίσθη τὸ πλῆθος. 8 (Σαδδουκαῖοι μὲν γὰρ λέγουσιν μὴ εἶναι ἀνάστασιν, μήτε² ἄγγελον μήτε πνεῦμα, Φαρισαῖοι δὲ ὁμολογοῦσιν τὰ ἀμφότερα.) 9 Ἐγένετο δὲ κραυγὴ μεγάλη, καὶ ἀναστάντες³ οἱ γραμματεῖς⁴ τοῦ μέρους τῶν Φαρισαίων διεμάχοντο λέγοντες, “Οὐδὲν κακὸν εὑρίσκομεν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ· εἰ δὲ⁵ πνεῦμα ἔλαλησεν αὐτῷ ἢ ἄγγελος, μὴ θεομαχῶμεν!”⁶ 10 Πολλῆς δὲ γενομένης στάσεως,⁷ εὐλαβηθεὶς⁸ ὁ χιλίαρχος μὴ διασπασθῆ ὁ Παῦλος ὑπ’ αὐτῶν, ἐκέλευσεν τὸ στράτευμα καταβῆναι καὶ⁹ ἀρπάσαι αὐτὸν ἐκ μέσου αὐτῶν, ὅγειν τε εἰς τὴν παρεμβολήν.

A plot exposed

11 Τῇ δὲ ἐπιούσῃ νυκτὶ ἐπιστὰς αὐτῷ ὁ Κύριος εἶπεν, “Θάρσει Παῦλε,¹⁰ ώς γὰρ διεμαρτύρω τὰ περὶ ἐμοῦ εἰς Ἱερουσαλήμ, οὕτως σὲ δεῖ¹¹ καὶ εἰς ᾗρόν μαρτυρῆσαι”. 12 Γενομένης δὲ ἡμέρας, ποιήσαντές τινες τῶν Ἰουδαίων συστροφὴν,¹² ἀνεθεμάτισαν ἐαυτοὺς¹³ μήτε φαγεῖν μήτε πιεῖν ἔως οὗ ἀνέλωσιν¹⁴ τὸν Παῦλον. 13 Ἡσαν δὲ πλείους τεσσαράκοντα¹⁵ οἱ ταύτην τὴν συνωμοσίαν¹⁶ πεποιηκότες.¹⁷ 14 οἵτινες προσελθόντες τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ τοῖς¹⁸ πρεσβυτέροις εἶπον:¹⁹ “Ἀναθέματι ἀνεθεμάτισαμεν ἐαυτοὺς μηδενὸς γεύσασθαι ἔως οὗ ἀποκτείνωμεν τὸν Παῦλον. 15 Νῦν οὖν, οὐμεῖς ἐμφανίσατε τῷ χιλιάρχῳ, σὺν τῷ συνεδρίῳ,

¹ φαρισαῖον καὶ τῶν σαδδουκαίων **f⁵** [48%] HF,OC,TR || 1 [25%] RP || ~ 4231 [7%] || 124 A(B)C [15%] NU || ~ 421 Σ [5%] CP

² μήτε **f⁵** ΣA,B,C [25%] OC,NU || μηδε [75%] HF,RP,TR,CP

³ αναστάντες **f⁵** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 τινες ΣA,B(C) [7%] NU

⁴ οἱ γραμματεῖς **f⁵** [49%] HF,RP,OC,TR,CP || 2 [45%] || των γραμματεων ΣB(C) [4%] NU || --- A [2%]

⁵ δε *rell* || 1 και CP

⁶ μη θεομαχωμεν **f⁵** [95.6%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΣA,B,C (4.4%) NU

⁷ γενομενης στασεως **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 A,C || γινομενης 2 (Σ)(B) [5%] NU

⁸ ευλαβηθεις **f⁵** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || φοβηθεις (Σ)A,B,C [7%] NU

⁹ καταβηναι και **f⁵** [95%] HF,RP,OC,CP || καταβαν ΣA,B,C [5%] TR,NU

¹⁰ παυλε **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΣA,B,C [5%] NU

¹¹ σε δει *rell* || ~ 21 CP

¹² τινες των ιουδαιων συστροφην **f⁵** [86%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 4123 (P⁴⁸) [4%] || ~ 4 οι ιουδαιοι ΣA,B,C [10%] NU

¹³ εαυτους **f⁵** C [25%] || 1 λεγοντες P⁴⁸ΣA,B [75%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹⁴ ανελωσιν **f⁵** (A) [20%] || αποκτεινωσιν (Σ)B,C [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || απεκτεινας P⁴⁸

¹⁵ τεσσαρακοντα **f⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || τεσσερακοντα ΣA,B,C [3%] NU

¹⁶ συνωμοσιαν *rell* || συνωμοσιαν [35%] || two other variants || P⁴⁸ is wild

¹⁷ πεποιηκοτες **f⁵** [85%] HF,RP,OC,TR,CP || ποιησαμενοι ΣA,B,C [5%] NU || ποιησαντες [9%] || three other variants P⁴⁸ [1%]

¹⁸ τοις *rell* || --- CP

¹⁹ ειπον *rell* || ειπαν P⁴⁸ΣA,B,C [15%] NU

ὅπως αὐτιον¹ καταγάγη αὐτὸν² πρὸς³ ὑμᾶς, ώς μέλλοντας διαγινώσκειν ἀκριβέστερον τὰ περὶ αὐτοῦ· ἡμεῖς δὲ, πρὸ τοῦ ἐγγίσαι αὐτὸν, ἔτοιμοί ἐσμεν τοῦ ἀνελεῖν αὐτόν.”

16 Ἀκούσας δὲ ὁ υἱὸς τῆς ἀδελφῆς Παύλου τὸ ἔνεδρον,⁴ παραγενόμενος καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν παρεμβολὴν, ἀπήγγειλεν τῷ Παύλῳ. 17 Προσκαλεσάμενος δὲ ὁ Παῦλος ἔνα τῶν ἐκατοντάρχων ἔφη, “Τὸν νεανίαν⁵ τοῦτον ἀπάγαγε πρὸς τὸν χιλίαρχον, ἔχει γάρ τι ἀπαγγεῖλαι⁶ αὐτῷ”. 18 Ὁ μὲν οὖν παραλαβὼν αὐτὸν ἤγαγεν πρὸς τὸν χιλίαρχον καὶ φησιν, “Ο δέσμιος Παῦλος προσκαλεσάμενός με ἡρώτησεν τοῦτον τὸν νεανίαν⁷ ἀγαγεῖν πρός σε, ἔχοντά τι λαλῆσαι σοι”. 19 Ἐπιλαβόμενος δὲ τῆς χειρός αὐτοῦ, ὁ χιλίαρχος καὶ ἀναχωρήσας κατ’ ιδίαν ἐπυνθάνετο, “Τί ἐστιν ὃ ἔχεις ἀπαγγεῖλαι μοι?” 20 Εἶπεν δὲ ὅτι “Οι Ἰουδαῖοι συνέθεντο τοῦ ἐρωτῆσαι σε ὅπως αὐτιον εἰς τὸ συνέδριον καταγάγης τὸν Παῦλον,⁸ ώς μέλλοντές⁹ τι ἀκριβέστερον πυνθάνεσθαι περὶ αὐτοῦ. 21 Σὺ

¹ αὐτιον **f^s** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C [5%] NU

² καταγάγη αυτον **f^s** P⁴⁸ΝA,B,C [35%] CP,NU || ~ 21 [65%] HF,RP,OC,TR

³ πρὸς **f^s** C [93%] HF,RP,OC,TR,CP || εις P⁴⁸ΝA,B [7%] NU

⁴ τὸ ενεδρον **f^s** [92%] HF,RP,OC,TR,CP || πὴν ενεδρον ΝA,B,C [8%] NU

⁵ νεανιαν *rell* || νεανισκον [2%] CP || νεανια [19%] || one other variant

⁶ τι ἀπαγγεῖλαι **f^s** (Ν)C [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 A,B [3%] NU

⁷ νεανιαν **f^s** B [85%] HF,RP,OC,TR,CP || νεανισκον ΝA [15%] NU

⁸ εις τὸ συνέδριον καταγάγης τὸν παυλον **f^s** [88%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 564123 ΝA,B [7%] NU || ~ 456123 [5%]

⁹ 1) μελλοντες	f^s (33.1%) TR,CP
2) μελλοντα	(27.2%) HF,RP
3) μελλοντων	(17.4%) OC
4) μελλων	A,B (9.2%)
5) μελλον	Ν (7.5%) NU
6) μελλοντας	(5.4%)
(one other)	(0.2%)

Rather a dismaying picture—what to do? To begin, the variants are all participial forms of the same verb. The key seems to be the perceived referent or antecedent of the participle. Is it "the Jews", "the Sanhedrin" or "the commander"? The best answer from the point of view of the grammar is evidently "the Jews", which would require a masc., nom., plural form—the only candidate is variant 1). However, there were those who took the referent to be "the Sanhedrin"—the Alexandrian MSS have συνέδριον next to the participle, separated only by ως. The grammar requires a neuter, acc., sg. form—variant 5). But, the Sanhedrin was made up of men, so perhaps some decided it would be more appropriate to make it plural—variant 2); and maybe even masc. besides—variant 6) [might this be assimilation to verse 15?]. Variant 3), being genitive, is really strange, unless somehow someone thought that the commander intended to inquire of the Sanhedrin, viewed as plural. Variant 4) presumably takes "the commander" as the referent, but puts the form in the nom., sort of *ad sensum* since σε is acc. But variant 2) could also be referring to the commander, precisely masc., acc., singular.

What are the requirements of the context? "The commander" as referent does not fit. Not only was it not his idea, he sent Paul away that very night to forestall the possibility. (That the Jews should attempt to tell the commander what was in **his** mind is scarcely credible.) "The Sanhedrin" as referent

οῦν μὴ πεισθῆς αὐτοῖς· ἐνεδρεύουσιν γάρ αὐτὸν ἐξ αὐτῶν ἄνδρες πλείους¹ τεσσαράκοντα,² οἵτινες ἀνεθεμάτισαν ἔαυτοὺς μήτε φαγεῖν μήτε πιεῖν ἔως οὗ ἀνέλωσιν αὐτόν· καὶ νῦν ἔτοιμοί εἰσιν³ προσδεχόμενοι τὴν ἀπὸ σοῦ ἐπαγγελίαν.” 22 Ο μὲν οὖν χιλίαρχος ἀπέλυσεν⁴ τὸν νεανίαν⁵ παραγγείλας, “Μηδενὶ ἐκλαλῆσαι ὅτι ταῦτα ἐνεφάνισας πρός με!”

Paul sent to Felix

23 Καὶ προσκαλεσάμενος δύο τινὰς⁶ τῶν ἑκατοντάρχων εἶπεν: “Ἐτοιμάσατε στρατιώτας διακοσίους ὅπας πορευθῶσιν ἔως Καισαρείας, καὶ ίππεῖς ἐβδομήκοντα καὶ δεξιολάβους διακοσίους, ἀπὸ τρίτης ὥρας τῆς νυκτός· 24 κτήνη τε παραστήσαι, ἵνα ἐπιβιβάσαντες⁷ τὸν Παῦλον διασώσωσιν πρὸς Φήλικα⁸ τὸν ἡγεμόνα.” 25 Γράψας ἐπιστολὴν πειρέχουσαν⁹ τὸν τύπον τοῦτον:

26 “Κλαύδιος Λυσίας, τῷ κρατίστῳ ἡγεμόνι Φήλικι:¹⁰ Χαίρειν. 27 Τὸν ἄνδρα τοῦτον συλληφθέντα¹¹ ύπὸ τῶν Ἰουδαίων καὶ μέλλοντα ἀναιρεῖσθαι ὑπ’ αὐτῶν ἐπιστὰς σὺν τῷ στρατεύματι ἐξειλόμην¹² αὐτόν,¹³ μαθὼν ὅτι Ῥωμαῖός ἐστιν. 28 Βουλόμενος δὲ¹⁴ γνῶναι¹⁵ τὴν αἰτίαν δι’ ἣν ἐνεκάλουν αὐτῷ, κατήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν.¹⁶ 29 ὃν εὑρον

really doesn't fit either. το συνέδριον appears in the text as the object of a preposition, not as an initiating agent. It is "the Jews" that is the Subject of the main verb, and therefore of the two infinitives, and our participle is working with the second infinitive, "as ones intending to inquire".

Conclusion: variant 1) is the only one that really fits the context; it is also the best attested. Although it only musters 33.1% of the vote (including **f^s**), it is also attested by the three ancient versions—always weighty testimony. I conclude that the Autograph read **μελλοντες**.

¹ πλείους **reI** || --- [15%]

² τεσσαράκοντα **f^s** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || τεσσερακοντα ΝA,B [2%] NU

³ ετοιμοι εισιν **f^s** [92%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 ΝA,B [8%] NU

⁴ απέλυσεν **reI** || επελυσεν CP || απελυσαι [3%]

⁵ νεανιαν **f^s** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || νεανισκον ΝA,B [4%] NU

⁶ δυο τινας **f^s** A [97%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || ~ 21 ΝB [2%] || 2 [1%]

⁷ επιβιβασαντες **reI** || επιβιβασαντες [20%]

⁸ φηλικα **f^s** NB [35%] HF,RP,OC,TR,NU || φιληκα [25%] CP || φιλικα A [40%]

⁹ περιεχουσαν **f^s** A [94%] HF,RP,OC,TR,CP || εχουσαν NB [6%] NU || P⁴⁸ is wild

¹⁰ φηλικι **f^s** P⁴⁸NB [40%] HF,RP,OC,TR,NU || φιληκι [30%] CP || φιλικι A [17%] || φιλικη [4%] || --- [9%]

¹¹ συλληφθεντα **reI** || συλλημφθεντα P⁴⁸ΝA,B [2%] NU

¹² εξειλομην **reI** || εξειλαμην Ν(A)B [4%] NU || ερυσαμην P⁴⁸

¹³ αυτον **f^s** [87%] HF,RP,OC,TR,CP || αυτων [3%] || --- ΝA,B [10%] NU || κραζον P⁴⁸

¹⁴ δε **f^s** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || τε P⁴⁸ΝA,B [3%] NU

¹⁵ γνωναι **f^s** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || επιγνωναι ΝA,B [5%] NU

¹⁶ κατηγαγον αυτον εις το συνεδριον αυτων **f^s** P^{48v} [95%] HF,RP,OC,TR,CP || 13456 ΝA [4%] NU

|| --- B [1%]

ἐγκαλούμενον περὶ ζητημάτων τοῦ νόμου αὐτῶν, μηδὲν ἄξιον θανάτου ἢ δεσμῶν ἔγκλημα ἔχοντα.² 30 Μηνυθείσης δέ μοι ἐπιβουλῆς εἰς τὸν ὄνδρα μέλλειν³ ἔσεσθαι ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων,⁴ ἔξαυτῆς ἔπειμψα πρός σε, παραγγείλας καὶ τοῖς κατηγόροις λέγειν τὰ⁵ πρὸς αὐτὸν ἐπὶ σοῦ. "Ἐρρωσο."⁶

31 Οἱ μὲν οὖν στρατιῶται, κατὰ τὸ διατεταγμένον αὐτοῖς, ἀναλαβόντες τὸν Παῦλον, ἥγανον διὰ τῆς⁷ νυκτὸς εἰς τὴν Ἀντιπατρίδα. 32 Τῇ δὲ ἐπαύριον ἐάσαντες τοὺς ἵππους πορεύεσθαι⁸ σὺν αὐτῷ, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν παρεμβολήν. 33 Οἵτινες εἰσελθόντες εἰς τὴν Καισάρειαν καὶ ἀναδόντες τὴν ἐπιστολὴν τῷ ἡγεμόνι, παρέστησαν καὶ τὸν Παῦλον αὐτῷ. 34 Ἀναγνοὺς δὲ ὁ ἡγεμὼν⁹ καὶ ἐπερωτήσας ἐκ ποίας ἐπαρχίας¹⁰ ἐστίν καὶ πυθόμενος ὅτι ἀπὸ Κιλικίας. 35 "Διακούσομαι σου", ἔφη, "ὅταν καὶ οἱ κατήγοροί σου παραγένωνται".¹¹ Ἐκέλευσέν τε¹² αὐτὸν¹³ ἐν τῷ πραιτωρίῳ τοῦ¹⁴ Ἡρώδου φυλάσσεσθαι.¹⁵

Caesarea

Felix

24 Μετὰ δὲ πέντε ἡμέρας κατέβη ὁ ἀρχιερεὺς Ἀνανίας μετὰ τῶν πρεσβυτέρων¹⁶ καὶ ῥήτορος Τερτύλιου τινός, οἵτινες ἐνεφάνισαν¹⁷ τῷ ἡγεμόνι¹⁸ κατὰ τὸν Παῦλον. 2 Κληθέντος δὲ αὐτοῦ, ἤρξατο κατηγορεῖν ὁ Τέρτυλος λέγων: "Πολλῆς εἰρήνης τυγχάνοντες διὰ σοῦ, καὶ κατορθωμάτων¹⁹ γινομένων τῷ ἔθνει τούτῳ διὰ τῆς σῆς προνοίας, 3 πάντῃ¹ τε καὶ

¹ μηδὲν **f⁵** [75%] HF,RP || 1 δε ΝA,B [25%] OC,TR,CP,NU

² εγκλημα εχοντα **f⁵** [50%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 ΝA,B [50%] NU

³ μελλειν **f⁵** (89.4%) HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B (10.6%) NU

⁴ υπο των ιουδαιων **f⁵** (89.4%) HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B (10.6%) NU

⁵ τα **f⁵** [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- (ΝA)B [2%]

⁶ ερρωσο **f⁵** Ν [68%] HF,RP,OC,TR,CP || ερρωσθε [25%] || four further spellings [5%] || --- A,B [2%] NU

⁷ της **f⁵** [90%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B [10%] NU

⁸ πορευεσθαι **f⁵** [85%] HF,RP,OC,TR,CP || απερχεσθαι (Ν)A,B [15%] NU

⁹ ο ηγεμων **f⁵** [91%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B [9%] NU

¹⁰ επαρχιας *reI* || επαρχειας ΝA,B [2%] NU

¹¹ παραγενωνται *reI* || παραγενονται [20%] || παραγενοντε [3%]

¹² εκελευσεν τε **f⁵** [87%] HF,RP,OC,TR,CP || κελευσας A,B [10%] NU || κελευσαντος Ν || εκελευσαι δε [3%]

¹³ αυτον **f⁵** [90%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B [10%] NU

¹⁴ του **f⁵** ΝA [20%] OC,TR,NU || τω B [1%] || --- [79%] HF,RP,CP

¹⁵ φυλασσεσθαι **f⁵** [90%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 αυτον ΝA,B [10%] NU

¹⁶ των πρεσβυτερων **f⁵** (83.4%) HF,RP,OC,TR,CP || ~ 2 τινων ΝA,B (14.9%) NU || 2 (1.7%)

¹⁷ ενεφανισαν *reI* || ενεφανησαν [20%] || επεφανησαν [5%]

¹⁸ ηγεμονι *reI* || ηγεμωνι [10%] || ηγεμονη [3%]

¹⁹ κατορθωματων **f⁵** [90%] HF,RP,OC,TR,CP || διορθωματων ΝA,B [10%] NU

πανταχοῦ ἀποδεχόμεθα, κράτιστε Φῆλιξ,² μετὰ πάσης εὐχαριστίας.³ 4 Ἰνα δὲ μὴ ἐπὶ πλέον⁴ σε ἐγκόπτω, παρακαλῶ ἀκοῦσαι σε ἡμῶν συντόμως τῇ σῇ ἐπιεικείᾳ. 5 Εύροντες γὰρ τὸν ἄνδρα τοῦτον λοιμὸν καὶ κινοῦντα στάσιν⁵ πᾶσιν τοῖς Ἰουδαίοις τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην, πρωτοστάτην τε τῆς τῶν Ναζωραίων αἱρέσεως, 6 δὲς καὶ τὸ ιερὸν ἐπείρασεν βεβηλώσαι· ὃν καὶ ἐκρατήσαμεν.⁶ 8 παρ' οὖν δυνήσῃ, αὐτὸς ἀνακρίνας, περὶ πάντων τούτων ἐπιγνῶναι ὃν ἡμεῖς κατηγοροῦμεν αὐτοῦ.” 9 Συνεπέθεντο⁷ δὲ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, φάσκοντες ταῦτα οὕτως ἔχειν.

¹ παντη *rell* || παντι [35%] || one other variant

² φηλιξ **f^s** ΝΑΒ [40%] HF,RP,OC,TR,NU || φιληξ [35%] CP || φιλιξ [25%]

³ ευχαριστιας *rell* || ευχαριστιεις A [14%]

⁴ πλεον **f^s** [20%] || πλειον ΝΑ,Β [79%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || πλιον A [1%]

⁵ στασιν **f^s** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || στασεις (Ν)Α,Β [4%] NU

⁶ 1) (without the long addition) **f^s** ΝΑ,Β (58.9%) HF,RP,NU

2) - 36): 7 καὶ κατὰ τὸν ημετέρον νομὸν ηθελησαμεν κριναι παρελθων δε λυσιας ο χιλιαρχος μετα πολλης βιας εκ των χειρων ημων απηγαγεν κελευσας τους κατηγορους αντου ερχεσθαι επι σε. The five principle variations hinge on the three underlined words; they are:

2) κριναι . . . επι σε	(9.7%)	[6 variants]
8) κριναι . . . επι σου	(10.5%)	[14 variants]
22) κριναι . . . προς σε	(5.3%)	[8 variants]
30) κρινειν . . . επι σου	(4.4%)	[4 variants]
34) κρινειν . . . επι σε	(1.7%) OC,TR	[3 variants] (OC is in small print)

37) replaces απηγαγεν with five words, plus two other changes:

κριναι . . . επι σου	(3.2%)	[2 variants]
----------------------	--------	--------------

39) completely rewrites the material:

κριναι . . . προς σε	(3.4%) CP	[6 variants]
(eight further variants)	(2.9%)	[8 variants].

Variant 2) presumably has the best claim to be the standard form of the addition: κριναι clearly beats κρινειν, επι clearly beats προς, σε barely beats σου. [Although variant 8) appears to be slightly stronger than 2) numerically, the 14 internal variants, compared to 6, effectively diminish its credibility. The main variant in 2) is far stronger than that of 8).] It is also attested by syr and lat^{pl}. However, although some form of the addition commands 41.1% of the MSS, there are no less than 51 variants!

What about the context? The addition makes good sense, and it fits nicely. But, it is not really necessary; that information Felix already knew. The text reads quite well without the addition also. I conclude that the short form was judged to be abrupt or incomplete, giving rise to the addition; presumably the Autograph did not contain it. Since Tertullus was an orator he may well have actually said what is in the addition, plus a good deal more besides, but did Luke write it? (The incidents recorded in Acts were well known by many contemporaries, and there were many written accounts in circulation [Luke 1:1], so it was entirely predictable that a variety of historically correct material would be added, here and there, to Luke's account.)

The external evidence, though divided, is adequate to resolve this case: 58.9% against a severely fragmented 41.1%. The ancient versions, being divided, do not help us much this time. Although 59% is not a strong majority, by any means, still, the severe fragmentation of the 41% sort of leaves variant 1) without a worthy opponent. Variant 1) wins in "Antiquity", "Number", "Variety" and "Continuity", so I have no doubt that it is original. [The reading of the TR, variant 34), really has little to commend it.]

⁷ συνεπεθεντο *rell* || συνεθεντο [5%] TR

10 Ἀπεκρίθη δὲ¹ ὁ Παῦλος, νεύσαντος αὐτῷ τοῦ ἡγεμόνος, λέγειν: “Ἐκ πολλῶν ἐτῶν ὅντα σε κριτὴν δίκαιον² τῷ ἔθνει τούτῳ ἐπιστάμενος, εὐθυμότερον³ τὰ περὶ ἐμαυτοῦ ἀπολογοῦμαι, 11 δυναμένου σου γνῶναι⁴ ὅτι οὐ πλείους εἰσίν μοι ἡμέραι⁵ δεκαδύο, ⁶ ἀφ' ἣς ἀνέβην προσκυνήσων ἐν⁷ Ἱερουσαλήμ. 12 Καὶ οὕτε ἐν τῷ ἵερῳ εὗρόν με πρός τινα διαλεγόμενον ἢ ἐπισύστασιν⁸ ποιοῦντα ὄχλου, οὕτε ἐν ταῖς συναγωγαῖς, οὕτε κατὰ τὴν πόλιν. 13 Οὕτε⁹ παραστῆσαι¹⁰ δύνανται¹¹ περὶ ὧν νῦν¹² κατηγοροῦσίν μου. 14 Ὁμολογῶ δὲ τοῦτο σοι, ὅτι κατὰ τὴν ὁδὸν ἣν λέγουσιν αἵρεσιν, οὕτως λατρεύω τῷ πατρῷ Θεῷ, πιστεύων πᾶσιν τοῖς κατὰ τὸν Νόμον καὶ τοῖς¹³ Προφήταις γεγραμμένοις, 15 ἐλπίδα ἔχων εἰς τὸν Θεὸν, ἣν καὶ αὐτοὶ οὗτοι προσδέχονται, ἀνάστασιν μέλλειν ἔσεσθαι νεκρῶν,¹⁴ δικαίων τε καὶ ἀδίκων. 16 Ἐν τούτῳ δὲ¹⁵ αὐτὸς ἀσκῶ, ἀπρόσκοπον συνείδησιν ἔχων¹⁶ πρός τε¹⁷ τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους διὰ παντός.¹⁸ 17 Δι’ ἐτῶν δὲ πλειόνων παρεγενόμην ἐλεημοσύνας ποιήσων εἰς τὸ ἔθνος μου¹⁹ καὶ προσφοράς, 18 ἐν οἷς²⁰ εὗρόν με ἡγνισμένον ἐν τῷ ἵερῳ, οὐ μετὰ ὄχλου οὐδὲ μετὰ θορύβου, τινὲς²¹ ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰουδαῖοι. 19 οὓς ἔδει²² ἐπὶ σοῦ παρεῖναι καὶ κατηγορεῖν εἴ τι ἔχοιεν πρός με.²³ 20 Ἡ αὐτοὶ οὗτοι εἰπάτωσαν¹

¹ δε **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR || τε ΝA,B [5%] CP,NU

² δικαιον **f⁵** [25%] || --- ΝA,B [75%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

³ ευθυμοτερον **f⁵** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || ευθυμως ΝA,B [7%] NU

⁴ γνωναι **f⁵** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || επιγνωναι ΝA,B [7%] NU

⁵ ημεραι **f⁵** ΝA,B [95%] HF,RP,OC,CP,NU || 1 η [5%] TR || one other variant

⁶ δεκαδυο **f⁵** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || δωδεκα ΝA,B [7%] NU

⁷ εν **f⁵** [75%] HF,RP,TR,CP || εις ΝA,B [25%] OC,NU

⁸ επισυστασιν **f⁵** [89%] HF,RP,OC,TR,CP || επιστασιν ΝA,B [10%] NU || two other variants [1%]

⁹ ουτε **f⁵** A [98%] HF,RP,OC,TR,CP || ουδε ΝB [2%] NU

¹⁰ παραστησαι **f⁵** ΝA,B [40%] OC,NU || 1 με HF,RP,TR,CP || 1 με νυν [60%]

¹¹ δυνανται **f⁵** [88%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 σοι (σου Α) Ν(A)B [7%] NU || 1 μοι [5%]

¹² νυν **f⁵** [88%] HF,RP,OC,TR,CP || νυνι ΝA(B) [7%] NU || --- [5%]

¹³ τοις **f⁵** A (79.1%) HF,RP,TR,CP || 1 εν 1 ΝB (20.4%) OC,NU || τους [5%] (OC is in small print)

¹⁴ νεκρων **f⁵** (93.4%) HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C (6.6%) NU

¹⁵ δε **f⁵** [76%] HF,RP,TR,CP || και ΝA,B,C [10%] NU || 1 και [12%] OC || τε και [2%]

¹⁶ εχων **f⁵** [95%] HF,RP,CP || εχειν ΝA,B,C [5%] OC,TR,NU

¹⁷ τε **f⁵** [60%] || --- ΝA,B,C [40%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹⁸ δια παντος *reli* || --- CP

¹⁹ παρεγενομην ελεημοσυνας ποιησων εις το εθνος μου **f⁵** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || 234567 A || ~ 2345671 ΝB,C [7%] NU

²⁰ οις **f⁵** [90%] HF,RP,OC,TR,CP || αις ΝA,B,C [10%] NU || one other variant

²¹ τινες **f⁵** [92%] HF,RP,OC || 1 δε ΝA,B [2%] TR,CP,NU || 1 των [2%] || 1 δε των C [4%] || one other variant

²² εδει **f⁵** ΝA,B,C [30%] OC,NU || δει [70%] HF,RP,TR,CP

²³ με **f⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || εμε ΝA,B,C [3%] NU

σαν¹ τί εὗρον ἐν ἐμοὶ² ἀδίκημα, στάντος μου ἐπὶ τοῦ συνεδρίου, 21 ἢ περὶ μιᾶς ταύτης φωνῆς ἥς ἔκραξα,³ ἐστὸς ἐν αὐτοῖς,⁴ ὅτι ‘Περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι σήμερον ὑφ⁵ ὑμῶν’.”

22 Άκουσας δὲ ταῦτα ὁ Φῆλιξ ἀνεβάλετο αὐτούς,⁶ ἀκριβέστερον εἰδὼς τὰ περὶ τῆς Ὁδοῦ, εἰπών,⁷ “Οταν Λυσίας ὁ χιλίαρχος καταβῇ διαγνώσομαι τὰ καθ' ὑμᾶς”. 23 διαταξάμενός τε⁸ τῷ ἐκατοντάρχῃ τηρεῖσθαι τὸν Παῦλον,⁹ ἔχειν τε ἄνεσιν, καὶ μηδένα κωλύειν τῶν ἰδίων αὐτοῦ ὑπηρετεῖν ἢ προσέρχεσθαι¹⁰ αὐτῷ.

24 Μετὰ δὲ ἡμέρας τινὰς, παραγενόμενος ὁ Φῆλιξ¹¹ σὺν Δρουσίλλῃ τῇ γυναικὶ,¹² οὕσῃ Ἰουδαίᾳ, μετεπέμψατο τὸν Παῦλον καὶ ἤκουσεν αὐτοῦ περὶ τῆς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν¹³ πίστεως. 25 Διαλεγομένου δὲ αὐτοῦ περὶ δικαιοσύνης καὶ ἐγκρατείας καὶ τοῦ κρίματος τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι,¹⁴ ἔμφοβος γενόμενος ὁ Φῆλιξ ἀπεκρίθη, “Τὸ νῦν ἔχον¹⁵ πορεύου· καιρὸν δὲ μεταλαβὼν¹⁶ μετακαλέσομαί σε”. 26 Ἄμα¹⁷ καὶ ἐλπίζων ὅτι χρήματα δοθῆσεται αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Παύλου, ὅπως λύσῃ αὐτόν.¹⁸ διὸ καὶ πυκνότερον¹⁹ μεταπεμπόμενος ὡμίλει²⁰ αὐτῷ.

¹ εἰπατωσαν **f⁵** ΝA,B,C [95%] HF,RP,OC,CP,NU || 1 ει [5%] TR

² εν εμοι **f⁵** C [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B [3%] NU

³ εκραξα **f⁵** [80%] HF,RP,OC,TR,CP || εκεκραξα ΝA,B,C [20%] NU

⁴ εστως εν αυτοις **f⁵** [92%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 ΝA,B,C [8%] NU

⁵ υφ **f⁵** Ν [97%] HF,RP,OC,TR,CP || εφ A,B,C [3%] NU

⁶ ακουσας δε ταυτα ο φηλιξ ανεβαλετο (ανεβαλλετο 7.4% CP) αυτους **f⁵** (92.4%) HF,RP,OC,TR(CP)

|| ~ 62745 ΝA,B,C (4.9%) NU || ~ 62457 (2.7%) (For the statement of evidence on φηλιξ see the note five down.)

⁷ ειπων **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ειπας ΝA,B,C [3%] NU || --- [2%]

⁸ τε **f⁵** [75%] HF,RP,OC,TR,CP || δε [3%] || --- ΝA,B,C [22%] NU

⁹ τον παυλον **f⁵** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || αυτον ΝA,B,C [7%] NU

¹⁰ η προσερχεσθαι **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C [5%] NU

¹¹ φηλιξ **f⁵** ΝA [46%] HF,RP,OC,TR,NU || φιληξ [37%] CP || φιλιξ B [17%] (The percentages remain the same in verses 25, 27a and 27b. In the note five up, the three variants have [46%], [32%] and [22%] respectively.)

¹² γυναικι **f⁵** C [88%] HF,RP || 1 αυτου Ν [8%] OC,TR || ιδια 1 B [3%] CP,NU || ιδια 1 αυτου A [1%]

¹³ ιησουν **f⁵** Ν(B) [55%] CP,NU || --- A [45%] HF,RP,OC,TR

¹⁴ εσεσθαι **f⁵** [92%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C [8%] NU

¹⁵ εχον *reI* || εχων [14%] || one other variant

¹⁶ μεταλαβων *reI* || λαβων [10%] CP || παραλαβων A || two other variants

¹⁷ αμα **f⁵** ΝA,B,C [95%] HF,RP,CP,NU || 1 δε [10%] OC,TR

¹⁸ οπως λυση αυτον **f⁵** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C [5%] NU || two other variants [2%]

¹⁹ πυκνοτερον **f⁵** [20%] || 1 αυτον ΝA,B [75%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || 1 αυτων [5%]

²⁰ ωμιλει (B) *reI* || ομιλει [14%] || διελεγετο C || one other variant

27 Διετίας δὲ πληρωθείσης, ἔλαβεν διάδοχον ὁ Φῆλιξ Πόρκιον Φῆστον· θέλων δὲ¹ χάριτας² καταθέσθαι τοῖς Ἰουδαίοις, ὁ Φῆλιξ κατέλιπεν³ τὸν Παῦλον δεδεμένον.

Festus

25 Φῆστος οὖν ἐπιβὰς τῇ ἐπαρχίᾳ,⁴ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπὸ Καισαρείας. 2 Ἐνεφάνισαν⁵ δὲ⁶ αὐτῷ οἱ ἀρχιερεῖς⁷ καὶ οἱ πρῶτοι τῶν Ἰουδαίων κατὰ τὸν Παύλου, καὶ παρεκάλουν αὐτόν, 3 αἵτοι μενοὶ χάριν κατ’ αὐτοῦ ὅπως μεταπέμψηται αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ—ἐνέδραν ποιοῦντες ἀνελεῖν αὐτὸν κατὰ τὴν ὁδόν. 4 Ὁ μὲν οὖν Φῆστος ἀπεκρίθη τηρεῖσθαι τὸν Παῦλον ἐν Καισαρείᾳ,⁸ ἐαυτὸν δὲ μέλλειν ἐν τάχει ἐκπορεύεσθαι. 5 “Οἱ οὖν δυνατοὶ ἐν ὑμῖν”, φησίν,⁹ “συγκαταβάντες, εἴ τι ἐστιν ἐν τῷ ἀνδρὶ τούτῳ,¹⁰ κατηγορείτωσαν αὐτοῦ”. 6 Διατρίψας δὲ ἐν αὐτοῖς ἡμέρας¹¹ πλείους ἥ δέκα,¹² καταβὰς εἰς Καισάρειαν· τῇ ἐπαύριον καθίσας¹³ ἐπὶ τοῦ βήματος ἐκέλευσεν τὸν Παῦλον ἀχθῆναι. 7 Παραγενομένου δὲ αὐτοῦ, περιέστησαν¹⁴ οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καταβεβηκότες Ἰουδαῖοι, πολλὰ καὶ βαρέα αἰτιάματα¹⁵ φέροντες κατὰ τὸν Παύλου¹⁶ ἢ οὐκ ἵσχουν ἀποδεῖξαι, 8 ἀπολογουμένου αὐτοῦ¹⁷ ὅτι “Οὕτε εἰς τὸν νόμον τῶν Ἰουδαίων οὔτε εἰς τὸ ιερὸν οὔτε εἰς Καίσαρά τι¹⁸ ἥμαρτον”. 9 Ὁ Φῆστος δὲ, τοῖς Ἰουδαίοις θέλων¹⁹ χάριν καταθέσθαι,

¹ δε **f^s** [55%] OC,CP || τε ΝA,B,C [45%] HF,RP,TR,NU

² χαριτας **f^s** [81%] HF,RP,TR,CP || χαριτα ΝA,B,C [3%] NU || χαριν [16%] OC

³ κατελιπεν **reII** || κατελεπεν A [16%]

⁴ επαρχια **reII** || επαρχεια B [1%] NU || επαρχιω Ν [1%] || επαρχειω A || two other variants

⁵ ενεφανισαν **reII** || ανεφανισαν CP || ενεφανησαν [6%] || two other variants

⁶ δε **f^s** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || τε ΝA,B,C [4%] NU

⁷ οι αρχιερεις **f^s** ΝA,B,C [40%] NU || ο αρχιερευς [55%] HF,RP,OC,TR || ο τε αρχιερευς [5%] CP

⁸ εν καισαρεια **f^s** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || εις καισαρειαν (ΝA)B,C [4%] NU

⁹ δυνατοι εν νηιν φησιν **f^s** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 23 (ηηιν Ν) 41 (Ν)A,B,C [5%] NU

¹⁰ τουτω **f^s** (74.2%) HF,RP,OC,TR,CP || ατοπον ΝA,B,C (9.4%) NU || 1 ατοπον (13.3%) || ~ ατοπον 1 (3.1%)

¹¹ ημερας **f^s** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 ου (Ν)A,B,C [5%] NU

¹² η δεκα **f^s** [92%] HF,RP,OC,TR || 1 οκτω CP || οκτω 12 ΝA,B,C [8%] NU

¹³ καθισας **reII** || καθησας (A) [15%]

¹⁴ περιεστησαν **f^s** [90%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 αυτον ΝA,B,C [9%] NU || 1 αυτω [1%]

¹⁵ αιτιαματα **f^s** [70%] TR || αιτιωματα ΝA,B,C [30%] HF,RP,OC,CP,NU || two other variants

¹⁶ φεροντες κατα του παυλου **f^s** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || καταφεροντες ΝA,B,C [3%] NU || καταφεροντες 34 [1%] || two other variants [1%]

¹⁷ απολογουμενου αυτου **f^s** [90%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ του παυλου 1 ΝA,B,C [10%] NU

¹⁸ τι **reII** || --- [2%] CP

¹⁹ τοις ιουδαιοις θελων **f^s** [90%] HF,RP,TR,CP || ~ 312 ΝA,B,C [10%] OC,NU

ἀποκριθεὶς τῷ Παύλῳ εἶπεν, “Θέλεις εἰς Ἱεροσόλυμα¹ ἀναβὰς, ἐκεῖ περὶ τούτων κρίνεσθαι² υπὸ³ ἐμοῦ?” 10 Εἶπεν δὲ ὁ Παῦλος: “Ἐπὶ τοῦ βήματος Καίσαρος ἔστως εἰμι, οὗ με δεῖ κρίνεσθαι. Ἰουδαίους οὐδὲν ἡδίκησα, ὡς καὶ σὺ κάλλιον ἐπιγινώσκεις. 11 Εἰ μὲν γὰρ⁴ ἀδικῶ καὶ ἄξιον θανάτου πέπραχά τι, οὐ παραιτοῦμαι τὸ⁵ ἀποθανεῖν· εἰ δὲ οὐδέν ἐστιν ὃν οὐτοι κατηγοροῦσίν μου, οὐδείς με δύναται αὐτοῖς χαρίσασθαι. Καίσαρα ἐπικαλοῦμαι!” 12 Τότε ὁ Φῆστος, συλλαλήσας μετὰ τοῦ συμβουλίου ἀπεκρίθη: “Καίσαρα ἐπικέκλησαι. Ἐπὶ Καίσαρα πορεύσῃ!”

Agrippa

13 Ἡμερῶν δὲ διαγενομένων τινῶν, Ἀγρίππας ὁ βασιλεὺς καὶ Βερνίκη κατήντησαν εἰς Καισάρειαν ἀσπασόμενοι⁶ τὸν Φῆστον. 14 Ως δὲ πλείους ἡμέρας διέτριβον⁷ ἐκεῖ, ὁ Φῆστος τῷ βασιλεῖ ἀνέθετο τὰ κατὰ τὸν Παῦλον λέγων: “Ἄνήρ τίς ἐστιν καταλελειμένος ὑπὸ Φήλικος⁸ δέσμιος, 15 περὶ οὗ, γενομένου μου εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐνεφάνισαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τῶν Ἰουδαίων, αἵτοι μενοὶ κατ’ αὐτοῦ δίκην.⁹ 16 πρὸς οὓς ἀπεκρίθη ὅτι οὐκ ἐστιν ἔθος Ῥωμαίοις χαρίζεσθαι τινα ἄνθρωπον εἰς ἀπώλειαν¹⁰ πρὶν ἢ ὁ κατηγορούμενος κατὰ πρόσωπον ἔχοι τοὺς κατηγόρους, τόπον τε ἀπολογίας λάβοι περὶ τοῦ ἐγκλήματος. 17 Συνελθόντων οὖν αὐτῶν ἐνθάδε,¹¹ ἀναβολὴν μηδεμίαν ποιησάμενος, τῇ ἔξῆς καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέλευσα ἀχθῆναι τὸν ἄνδρα· 18 περὶ οὐ σταθέντες οἱ κατίγοροι οὐδεμίαν αἰτίαν ἐπέφερον¹² ὃν ὑπενόουν ἐγώ,¹³ 19 ζητήματα δέ τινα περὶ τῆς ἰδίας δεισιδαιμονίας¹⁴ εἶχον πρὸς αὐτὸν, καὶ περὶ τινος Ἰησοῦν τεθνηκότος ὃν ἔφασκεν ὁ Παῦλος ζῆν. 20 Απορούμενος δὲ ἐγὼ¹⁵ περὶ τὴν¹ τούτων² ζήτησιν, ἔλεγον εἰ βούλοιτο πορεύε-

¹ ιεροσόλυμα *reI* || ιερουσαλημ OC

² κρινεσθαι **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || κριθηναι NA,B,C [5%] NU

³ υπ **f⁵** [35%] || επ NA,B,C [63%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || επι [2%]

⁴ γαρ **f⁵** [90%] HF,RP,OC,TR,CP || ουν NA,B,C [10%] NU

⁵ το **f⁵** NA,B,C [65%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || τον [35%]

⁶ ασπασομενοι **f⁵** [40%] OC,TR || ασπασαμενοι NA,B [60%] HF,RP,CP,NU

⁷ διετριβον **f⁵** NA(B)C [55%] OC,TR,NU || διετριβεν [45%] HF,RP,CP

⁸ φηλικος **f⁵** NA,B,C [52%] HF,RP,OC,TR,NU || φιληκος [37%] CP || φιλικος [11%]

⁹ δικην **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || καταδικην NA,B,C [5%] NU

¹⁰ εις απωλειαν **f⁵** (92.5%) HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,C (7.5%) NU

¹¹ αυτων ενθαδε **f⁵** NA (88.8%) HF,RP,OC,TR[NU] || 2 B (7.5%) CP || ~ 21 C (3.7%)

¹² επεφερον **f⁵** [85%] HF,RP,OC,TR,CP || εφερον NA,B,C [10%] NU || υπεφερον [5%]

¹³ υπενοουν εγω **f⁵** [91%] HF,RP,OC,TR,CP || 12 πονηρων [5%] || ~ 21πονηρων B [1%] NU ||

~ 21πονηρων (N)A,C [3%]

¹⁴ δεισιδαιμονιας *reI* || δυσειδαιμονιας CP || δισιδαιμονιας NA,B [2%] || three other variants

¹⁵ εγω **f⁵** NA,B [90%] HF,RP,OC,CP,NU || 1 εις C [10%] TR

σθαι εἰς Ἱερουσαλήμ³ κάκει κρίνεσθαι περὶ τούτων. 21 Τοῦ δὲ Παύλου ἐπικαλεσαμένου τηρηθῆναι αὐτὸν εἰς τὴν τοῦ Σεβαστοῦ διάγνωσιν, ἐκέλευσα τηρεῖσθαι αὐτὸν ἔως οὗ πέμψω⁴ αὐτὸν πρὸς Καίσαρα.”

22 Ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν Φῆστον ἔφη,⁵ “Ἐβουλόμην καὶ αὐτὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀκοῦσαι”. Ὁ δέ,⁶ “Αὔριον”, φησίν, “ἀκούσῃ αὐτοῦ”. 23 Τῇ οὖν ἐπαύριον, ἐλθόντος τοῦ Ἀγρίππα καὶ τῆς Βερνίκης μετὰ πολλῆς φαντασίας καὶ εἰσελθόντων εἰς τὸ ἀκροατήριον,⁷ σύν τε τοῖς⁸ χιλιάρχοις καὶ ἀνδράσιν τοῖς κατ’ ἔξοχὴν οὖσιν⁹ τῆς πόλεως, καὶ κελεύσαντος τοῦ Φῆστου, ἥχθη ὁ Παῦλος. 24 Καί φησιν ὁ Φῆστος: “Ἀγρίππα βασιλεῦ, καὶ πάντες οἱ συμπαρόντες ἡμῖν ἄνδρες: θεωρεῖτε τούτον, περὶ οὗ πᾶν¹⁰ τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων ἐνέτυχόν μοι, ἐν τε Ἱεροσολύμοις καὶ ἐνθάδε, ἐπιβιώντες¹¹ μὴ δεῖν ζῆν αὐτὸν¹² μηκέτι. 25 Ἐγὼ δὲ καταλαβόμενος¹³ μηδὲν ἄξιον θανάτου αὐτὸν¹⁴ πεπραχέναι, καὶ¹⁵ αὐτοῦ δὲ τούτου ἐπικαλεσαμένου τὸν Σεβαστόν, ἔκρινα πέμπειν αὐτόν.¹⁶ 26 Περὶ οὗ ἀσφαλές τι γράψαι τῷ κυρίῳ οὐκ ἔχω. Διὸ προήγαγον αὐτὸν ἐφ’ ὑμῶν, καὶ μάλιστα ἐπὶ σοῦ, Βασιλεῦ Ἀγρίππα, ὅπως τῆς ἀνακρίσεως γενομένης¹⁷ σχῷ τι γράψαι.¹⁸ 27 Ἀλογον γάρ μοι δοκεῖ πέμποντα δέσμιον, μὴ καὶ τὰς κατ’ αὐτοῦ αἰτίας σημάναι.”

¹ περὶ την **f^s** [22%] || 2 [2%] || ~ 21 ΝΑ,Β,С [76%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

² τοιτων **f^s** ΝΑ,Β,С [35%] NU || τοιτου [65%] HF,RP,OC,TR,CP

³ ιερουσαλημ **f^s** [80%] HF,RP,TR,CP || ιεροσολυμα ΝΑ,Β,С [20%] OC,NU

⁴ πεμψω **f^s** [87%] HF,RP,OC,TR,CP || αναπεμψω ΝΑ,Β,С [8%] NU || πεμψας [5%]

⁵ εφη **f^s** С [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝΑ,Β [2%] NU

⁶ ο δε **f^s** С [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝΑ,Β [2%] NU

⁷ ακροατηριον *reI* || ακροτηριον (Ν) [17%] || πραιτωριον [5%]

⁸ τοις **f^s** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝΑ,Β,С [7%] NU

⁹ ουσιν **f^s** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝΑ,Β,С [4%] NU

¹⁰ παν **f^s** [89%] HF,RP,OC,TR,CP || απαν ΝΑ,Β,С [10%] NU || --- [1%]

¹¹ επιβιωντες **f^s** С [98%] HF,RP,OC,TR,CP || βιωντες ΝΑ,Β [2%] NU

¹² ζην αυτον **f^s** [85%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 ΝΑ,С [15%] NU || 2 B

¹³ καταλαβομενος **f^s** Ν [95%] HF,RP,OC,TR,CP || κατελαβομην Α,Β,С [5%] NU

¹⁴ θανατου αυτον **f^s** Ν [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 Α,Β,С [3%] NU

¹⁵ και **f^s** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝΑ,Β,С [5%] NU

¹⁶ αυτον **f^s** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝΑ,Β,С [4%] NU

¹⁷ γενομενης *reI* || γυνομενης [24%] || one other variant

¹⁸ γραψαι **f^s** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || γραψω ΝΑ,Β,С [7%] NU

Paul's defense

26 Ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν Παῦλον ἔφη, “Ἐπιτρέπεται σοι ὑπὲρ¹ σεαυτοῦ λέγειν”. Τότε ὁ Παῦλος ἀπελογεῖτο, ἐκτείνας τὴν χεῖρα:² 2 “Περὶ πάντων ὧν ἐγκαλοῦμαι ὑπὸ Ἰουδαίων, Βασιλεῦ Ἀγρίππα, ἥγημαι ἐμαυτὸν μακάριον ἐπὶ σοῦ μέλλων ἀπολογεῖσθαι σήμερον,³ 3 μάλιστα γνώστην ὅντα σε πάντων τῶν κατὰ Ἰουδαίους ἐθῶν⁴ τε καὶ ζητημάτων· διὸ δέομαί σου⁵ μακροθύμως ἀκοῦσαι μου. 4 Τὴν μὲν οὖν βίωσίν μου τὴν⁶ ἐκ νεότητος, τὴν ἀπ’ ἀρχῆς γενομένην ἐν τῷ ἐθνεῖ⁷ μου ἐν⁸ Ἱεροσολύμοις, ἵσασιν πάντες οἱ⁹ Ἰουδαῖοι, 5 προγινώσκοντές με εἰς ἄνωθεν, ἐὰν θέλωσιν μαρτυρεῖν, ὅτι κατὰ τὴν ὀκριβεστάτην αἵρεσιν τῆς ἡμετέρας θρησκείας ἔζησα Φαρισαῖος. 6 Καὶ νῦν ἐπ’ ἐλπίδι τῆς πρὸς¹⁰ τοὺς πατέρας¹¹ ἐπαγγελίας γενομένης ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἔστηκα κρινόμενος, 7 εἰς ἣν τὸ δωδεκάφυλον ἡμῶν, ἐν ἐκτενίᾳ¹² νύκτα καὶ ἡμέραν λατρεῦον,¹³ ἐλπίζει καταντῆσαι. Περὶ ἣς ἐλπίδος ἐγκαλοῦμαι, Βασιλεῦ Ἀγρίππα, ὑπὸ Ἰουδαίων.¹⁴ 8 Τί ἄπιστον κρίνεται παρ’ ὑμῖν εἰς ὁ Θεὸς νεκροὺς ἐγείρει?

how he persecuted Christians

9 “Ἐγὼ μὲν οὖν ἔδοξα ἐμαυτῷ πρὸς τὸ ὄνομα Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου δεῖν πολλὰ ἐναντία πρᾶξαι· 10 ὁ καὶ ἐποίησα ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ πολλοὺς¹⁵ τῶν ἀγίων ἐγὼ¹⁶ φυλακαῖς κατέκλεισα, τὴν παρὰ τῶν ἀρχιερέων ἔξουσίαν λαβών· ἀναιρουμένων τε¹⁷ αὐτῶν κατήνεγκα ψῆφον. 11 Καὶ κατὰ πάσας τὰς συναγωγὰς πολλάκις τιμωρῶν αὐτοὺς, ἤναγκαζον βλα-

¹ υπέρ **f⁵** B [84%] HF,RP,OC,TR,CP || περὶ ΝA,C [16%] NU

² απελογεῖτο εκτείνας τὴν χειρα **f⁵** [95%] HF,RP,TR,CP || ~ 2341 (Ν)A,B,C [5%] OC,NU

³ επὶ σου μέλλων απολογεῖσθαι σήμερον **f⁵** [85%] HF,RP,OC,CP || ~ 12354 (Ν)(A),B,C [15%] NU || ~ 34125 TR || one other variant

⁴ εθῶν **f⁵** ΝB [62%] OC,TR,NU || ηθῶν [37%] HF,RP,CP || εθνῶν A,C [1%]

⁵ σου **f⁵** C [88%] HF,RP,OC,TR,CP || --- Ν(A)B [12%] NU

⁶ την **f⁵** ΝA [82%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- B,C [18%]

⁷ εθνεῖ *reI* || εθνη [14%] || εθνι Ν [1%]

⁸ εν **f⁵** C [97%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 τε ΝA,B [3%] NU

⁹ οι **f⁵** ΝA [75%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- B,C [25%]

¹⁰ προς **f⁵** C [90%] HF,RP,OC,TR,CP || εις ΝA,B [10%] NU

¹¹ πατέρας **f⁵** [78%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 ημων ΝA,B,C [22%] NU

¹² εκτενια **f⁵** A,C [69%] || εκτενεια ΝB [31%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹³ λατρευον *reI* || λατρευων [16%]

¹⁴ βασιλευ αγριππα υπο ιουδαιων **f⁵** [87%] HF,RP(CP) || ~ 3412 [9%] || 123 των 4 OC,TR ||

¹⁵ πολλους **f⁵** B [95%] HF,RP,OC,TR,CP || πολους τε ΝA,C [5%] NU

¹⁶ εγω **f⁵** [85%] HF,RP,TR,CP || 1 εν ΝA,B,C [15%] OC,NU

¹⁷ τε *reI* || δε [25%] || one other variant

σφημεῖν· περισσῶς τε ἐμματινόμενος αὐτοῖς, ἐδίωκον ἔως καὶ εἰς τὰς ἔξω πόλεις.

how Jesus chose him

12 “Ἐν οἷς καὶ¹ πορευόμενος εἰς² Δαμασκὸν μετ’ ἔξουσίας καὶ ἐπιτροπῆς τῆς παρὰ³ τῶν ἀρχιερέων, 13 ἡμέρας μέσης κατὰ τὴν ὁδὸν εἶδον,⁴ βασιλεῦ, οὐρανόθεν ὑπὲρ τὴν λαμπρότητα τοῦ ἡλίου, περιλάμψαν με φῶς καὶ τοὺς σὺν ἐμοὶ πορευομένους. 14 Πάντων δὲ⁵ καταπεσόντων ἡμῶν εἰς τὴν γῆν, ἥκουσα φωνὴν λαλοῦσαν πρός με καὶ λέγουσαν⁶ τῇ Ἐβραϊδὶ διαλέκτῳ: ‘Σαούλ, Σαούλ, τί με διώκεις? Σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν.’ 15 Ἐγὼ δὲ εἶπον,⁷ ‘Τίς εἰ, Κύριε?’ Ο δὲ⁸ εἶπεν: ‘Ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς, ὃν σὺ διώκεις. 16 Ἀλλὰ ἀνάστηθι καὶ στῆθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου· εἰς τοῦτο γὰρ ὕφθην σοι, προχειρίσασθαί σε ὑπρέτην καὶ μάρτυρα ὃν τε εἶδες⁹ ὃν τε ὄφθήσομαι σοι, 17 ἔξαιρούμενός σε ἐκ τοῦ λαοῦ καὶ¹⁰ τῶν ἔθνων, εἰς οὓς ἐγώ¹¹ σε ἀποστέλλω:¹² 18 ἀνοῖξαι ὄφθαλμοὺς αὐτῶν, τοῦ ἐπιστρέψαι¹³ ἀπὸ σκότους εἰς φῶς καὶ¹⁴ τῆς ἔξουσίας τοῦ Σατανᾶ ἐπὶ τὸν Θεόν, τοῦ λαβεῖν αὐτοὺς ἄφεσιν ὀμαρτιῶν καὶ κλήρον ἐν τοῖς ἡγιασμένοις, πίστει τῇ εἰς ἐμέ.’ 19 Ὁθεν, Βασιλεῦ¹⁵ Ἀγρίππα, οὐκ ἐγενόμην ἀπειθῆς τῇ οὐρανῷ ὅπτασίᾳ 20—ἀλλὰ τοῖς ἐν Δαμασκῷ πρῶτον¹⁶ καὶ Ἱεροσολύμοις, εἰς¹⁷ πᾶσάν τε τὴν χώραν τῆς Ἰουδαίας καὶ τοῖς ἔθνεσιν, ἀπαγγέλλω:¹⁸

¹ καὶ **f⁵** [83%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C [17%] NU (OC is in small print)

² εἰς **f⁵** A [32%] || 1 την ΝB,C [68%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

³ παρα **f⁵** C [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B [5%] NU

⁴ ειδον *re/l* || ιδον A [16%] || ιδου C || one other variant

⁵ δε **f⁵** C [90%] HF,RP,OC,TR,CP || τε ΝA,B [10%] NU

⁶ λαλοῦσαν προς με καὶ λεγουσαν **f⁵** (74.6%) HF,RP,OC,TR,CP || λαλουσης 234 λεγουσης (1.4%) ||

123 (7.4%) || ~ 523 ΝA,B,C (8.6%) NU || ~ λεγουσης 23 (4.7%) || 5 μοι (2.5%) || three other variants (0.8%)

⁷ ειπον **f⁵** Η [65%] HF,RP,OC,TR,CP || ειπα A,B,C [35%] NU

⁸ δε **f⁵** [85%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 κυριος ΝA,B,C [15%] NU

⁹ ειδες **f⁵** Η [87%] HF,RP,OC,TR || 1 με B(C) [4%] [NU] || οιδες CP || ιδες A,C [9%]

¹⁰ καὶ **f⁵** C [94%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 εκ ΝA,B [6%] NU

¹¹ εγω *re/l* || νυν [5%] TR

¹² σε αποστελλω **f⁵** [50%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 αποστελω [35%] || ~ αποστελω 1 [9%] ||

~ 21 ΝA,B [2%] NU || ~ εξαποστελλω 1 C [2%] || ~ εξαποστελω 1 [2%]

¹³ επιστρεψαι **f⁵** ΝB,C [30%] OC,TR,CP,NU || υποστρεψαι [35%] HF,RP || αποστρεψαι A [35%]

¹⁴ καὶ *re/l* || 1 απο C [20%]

¹⁵ βασιλευ *re/l* || βασιλευς [2%] CP

¹⁶ πρωτον **f⁵** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 τε ΝA,B [2%] NU

¹⁷ εις **f⁵** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B [2%] NU

¹⁸ απαγγελλω **f⁵** [61%] OC || απαγγελων [20%] HF,RP,TR || απηγγελλον ΝA,B [9%] CP,NU || απηγγελων [8%] || three other variants [2%]

‘μετανοεῖν¹ καὶ ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν Θεόν, ἄξια τῆς μετανοίας ἔργα πράσσοντας’. 21 ὜ντες τούτων με οἱ Ἰουδαῖοι συλλαβόμενοι² ἐν³ τῷ ἵερῷ ἐπειρῶντο διαχειρίσασθαι. 22 Ἐπικουρίας οὖν τυχών τῆς παρὰ⁴ τοῦ Θεοῦ, ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης ἔστηκα μαρτυρόμενος⁵ μικρῷ τε καὶ μεγάλῳ, οὐδὲν ἐκτὸς λέγων ὃν τε οἱ προφῆται ἐλάλησαν μελλόντων γίνεσθαι⁶ καὶ Μωϋσῆς⁷ 23—εἰ παθητὸς ὁ Χριστός· εἰ πρῶτος ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν φῶς μέλλει⁸ καταγγέλλειν τῷ τε⁹ λαῷ καὶ τοῖς ἔθνεσιν.’

Festus interrupts

24 Ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἀπολογουμένου, ὁ Φῆστος μεγάλῃ τῇ φωνῇ ἔφη:¹⁰ “Μαίνῃ, Παῦλε! Τὰ πολλά σε γράμματα εἰς μανίαν περιτρέπει!” 25 Ὁ δέ:¹¹ “Οὐ μαίνομαι”, φησίν, “κράτιστε Φῆστε· ἀλλὰ¹² ἀληθείας καὶ σωφροσύνης ρήματα ἀποφθέγγομαι. 26 Ἐπίσταται γὰρ περὶ τούτων ὁ βασιλεὺς, πρὸς ὃν καὶ παρρησιαζόμενος λαλῶ· λανθάνειν γὰρ αὐτὸν τι¹³ τούτων οὐ¹⁴ πείθομαι οὐδέν,¹⁵ οὐ¹⁶ γάρ¹⁷ ἐν γωνίᾳ πεπραγμένον τοῦτο.¹⁸ 27 Πιστεύεις, Βασιλεῦ Αγρίππα, τοῖς προφήταις? Οἶδα ὅτι πιστεύεις.” 28 Ὁ δὲ Αγρίππας πρὸς τὸν Παῦλον ἔφη,¹⁹ “Ἐν ὀλίγῳ με πείθεις Χριστιανὸν γενέσθαι!”²⁰ 29 Ὁ δὲ Παῦλος εἶπεν,²¹ “Εὐξαίμην²² ἀν τῷ Θεῷ, καὶ

¹ μετανοεῖν *reII* || μετανοιαν CP

² με οἱ ιουδαῖοι συλλαβόμενοι *f^s* [84%] HF,OC,TR,CP || ~ 2314 [5%] RP || 134 B [5%] NU || ~ 314 [4%] || ~ 2341 A [1%] || 13 συλλαβόμενοι Ν || two other variants [1%]

³ εν *f^s* A,B [94%] HF,RP,OC,TR,CP || οντα 1 Ν [6%] [NU]

⁴ παρα *f^s* [93%] HF,RP,OC,TR,CP || απο ΝA,B [5%] NU || υπο [2%]

⁵ μαρτυρομενος *f^s* ΝA,B [75%] HF,RP,OC,CP,NU || μαρτυρουμενος [12%] TR || μαρτυρωμενος [13%]

⁶ γινεσθαι *reII* || γενεσθαι [1%] OC

⁷ μωυσης *reII* || μωσης A,B [13%] TR

⁸ μελλει *reII* || μελλειν [18%] || μελλιν Ν || one other variant

⁹ τε *f^s* ΝA,B [60%] NU || --- [40%] HF,RP,OC,TR,CP

¹⁰ εφη *f^s* [83%] HF,RP,OC,TR,CP || φησιν ΝA,B [15%] NU || ειπεν [2%]

¹¹ δε *f^s* [95%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 παυλος ΝA,B [5%] NU

¹² αλλα *reII* || αλλ B [12%] TR

¹³ τι *f^s* ΝA [96%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- B [4%]

¹⁴ ου *reII* || --- [12%] || ουδεν [2%]

¹⁵ ουδεν *f^s* [94%] HF,RP,OC,TR,CP || --- A [4%] || ουθεν ΝB [2%] NU

¹⁶ ου *reII* || --- CP || ουδε [15%]

¹⁷ γαρ *f^s* [75%] HF,RP,CP || 1 εστιν ΝA,B [25%] OC,TR,NU

¹⁸ τουτο *reII* || 1 εστι CP

¹⁹ εφη *f^s* [94%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B [6%] NU

²⁰ γενεσθαι *f^s* (96.5%) HF,RP,OC,TR,CP || ποιησαι ΝA,B (3.5%) NU

²¹ ειπεν *f^s* [94%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B [6%] NU

²² ευξαιμην *f^s* A,B [60%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || ευξαμην Ν [40%]

ἐν ὀλίγῳ καὶ ἐν πολλῷ,¹ οὐ μόνον σέ ἀλλὰ καὶ πάντας τὸν ἀκούοντάς μου σήμερον γενέσθαι τοιούτους ὅποιος κάγῳ² εἰμι, παρεκτὸς τῶν δεσμῶν τούτων.”

30 Καὶ ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ, ἀνέστη³ ὁ βασιλεὺς, καὶ ὁ ἡγεμὼν ἦ τε Βερνίκη, καὶ οἱ συγκαθήμενοι αὐτοῖς. **31** καὶ ἀναχωρήσαντες ἐλάλουν πρὸς ὄλλήλους, λέγοντες ὅτι “Οὐδὲν θανάτου ἄξιον ἢ δεσμῶν⁴ πράσσει⁵ ὁ ἄνθρωπος οὗτος”. **32** Ἀγρίππας δὲ τῷ Φήστῳ ἔφη, “Ἄπολελύσθαι ἐδύνατο⁶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος, εἰ μὴ ἐπεκέκλητο⁷ Καίσαρα”.

Paul sent to Rome

27

Ως δὲ ἐκρίθη τοῦ ἀποπλεῖν ἡμᾶς εἰς τὴν Ἰταλίαν, παρεδίδουν τόν τε Παῦλον καὶ τινας ἑτέρους δεσμώτας ἐκατοντάρχη ὀνόματι Ἰουλίῳ, σπείρᾳ⁸ Σεβαστῆς. **2** Ἐπιβάντες δὲ πλοίῳ Ἄτραμυτινῷ,⁹ μέλλοντες¹⁰ πλεῖν¹¹ τὸν ἄνθρωπον τούτον τὴν Ἀσίαν τόπους, ἀνήχθημεν· ὅντος σὺν ἡμῖν Ἀριστάρχου, Μακεδόνος Θεσσαλονικέως. **3** Τῇ τε¹² ἑτέρᾳ κατήχθημεν εἰς Σιδῶνα· φιλανθρώπως¹³ τε ὁ Ἰούλιος τῷ Παύλῳ χρησάμενος ἐπέτρεψεν πρὸς τὸν ἄνθρωπον τούτον τὸν οὐρανὸν¹⁴ ἐπιμελείας τυχεῖν. **4** Κάκειθεν ἀναχθέντες, ὑπεπλεύσαμεν τὴν Κύπρον, διὰ τὸ τοὺς ἀνέμους εἶναι ἐναντίους. **5** Τό τε πέλαγος τὸ κατὰ τὴν Κιλικίαν καὶ Παμφυλίαν διαπλεύσαντες, κατήχθημεν¹⁵ εἰς Μύρα τῆς Λυκίας. **6** Κάκει εύρων ὁ ἐκατόνταρχος¹⁶

¹ πολλω **f⁵** [94%] HF,RP,OC,TR,CP || μεγαλω ΝΑ,Β [6%] NU

² καγῳ **f⁵** ΝΑ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || και εγω Β [4%] NU

³ και ταῦτα ειποντος αυτου ανεστη **f⁵** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || 5 τε ΝΑ,Β [3%] NU || 5 δε [2%] || three other variants [2%]

⁴ θανατου αξιον η δεσμων **f⁵** [89%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 1342 ΝΒ [5%] NU || ~ 2134 Α [6%]

⁵ πρασσει **f⁵** Β [93%] HF,RP,OC,TR,CP || τι 1 ΝΑ [7%] [NU]

⁶ εδυνατο *reI* || ηδυνατο [20%] CP || two other variants

⁷ επεκεκλητο *reI* || επικεκλητο [20%] CP || three other variants

⁸ σπειρας **f⁵** [35%] || σπειρης ΝΑ,Β [65%] HF,RP,OC,TR,CP.NU

⁹ ατραμυτινω **f⁵** [21%] || αδραμυτινω [13%] || ατραμυττινω [6%] || αδραμυττινω [4%] || αδραμυτινω [5%] || ατραμυτηνω [12%] || αδραμυτηνω [9%] CP || αδραμυτηνω Ν [25%]
HF,RP,OC,TR,NU || αραμυτηνω [4%] || αδραμυτηνω Α,Β

¹⁰ μελλοντες **f⁵** [75%] HF,RP,OC,TR,CP || μελλοντι ΝΑ,Β [16%] NU || μελλοντα [4%] || μελλοντων [5%]

¹¹ πλειν **f⁵** [90%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 εις ΝΑ,Β [8%] NU || επι [2%]

¹² τε *reI* || --- [3%] CP || δε [5%]

¹³ φιλανθρωπως *reI* || φιλανθροπως [1%] CP || φιλανθρωπος [5%]

¹⁴ τους *reI* || --- [5%] TR (OC is in small print)

¹⁵ πορευθεντα **f⁵** [87%] HF,RP,OC,TR,CP || πορευθεντι ΝΑ,Β [4%] NU || πορευθεντας [5%] || απελθοντα [4%]

¹⁶ κατηχθημεν **f⁵** [23%] CP || κατηλθομεν Β [71%] HF,RP,OC,TR,NU || κατηλθαμεν ΝΑ [1%] || ηλθομεν [5%] || one other variant

¹⁷ εκατονταρχος **f⁵** [97%] HF,RP,TR,CP || εκατονταρχης ΝΑ,Β [3%] OC,NU

πλοίον Ἀλεξανδρίνον¹ πλέον εἰς² Ἰταλίαν, ἐνεβίβασεν³ ἡμᾶς εἰς αὐτό. 7 Ἐν ίκανοις δὲ ἡμέραις βραδυπλοούντες καὶ μόλις γενόμενοι κατὰ τὴν Κνίδον, μὴ προσεώντος ἡμᾶς τοῦ ἀνέμου, ὑπεπλεύσαμεν τὴν Κρήτην κατὰ Σαλμώνη· 8 μόλις τε παραλεγόμενοι αὐτὴν ἥλθομεν εἰς τόπον τινὰ καλούμενον Καλοὺς Λιμένας, φέρετε τὸν πόλις⁴ Λασαία.

A difference of opinion

9 Ἰκανοῦ δὲ χρόνου διαγενομένου καὶ ὅντος ἥδη ἐπισφαλοῦς τοῦ πλοὸς, διὰ τὸ καὶ τὴν Νηστείαν ἥδη παρεληλυθέναι παρήνει ὁ Παῦλος 10 λέγων αὐτοῖς, “Ἄνδρες, θεωρῶ⁵ ὅτι μετὰ ὕβρεως καὶ πολλῆς ζημίας, οὐ μόνον τοῦ φόρτου⁶ καὶ τοῦ πλοίου ἀλλὰ καὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν, μέλλειν ἔσεσθαι τὸν πλοῦν”. 11 Ὁ δὲ ἐκατοντάρχος⁷ τῷ κυβερνήτῃ καὶ τῷ ναυκλήρῳ ἐπείθετο μᾶλλον⁸ ἢ τοῖς ὑπὸ τοῦ⁹ Παύλου λεγομένοις. 12 Ἀνευθέτου δὲ τοῦ λιμένος ὑπάρχοντος πρὸς παραχειμασίαν, οἱ πλείους¹⁰ ἔθεντο βουλὴν ἀναχθῆναι¹¹ ἐκεῖθεν, εἴ πως δύναιντο καταντήσαντες εἰς Φοίνικα παραχειμάσαι, λιμένα τῆς Κρήτης βλέποντα κατὰ λίβα καὶ κατὰ χῶρον.

The storm

13 Ὑποπνεύσαντος δὲ νότου, δόξαντες τῆς προθέσεως κεκρατηκέναι, ἄραντες ἀσσον παρελέγοντο τὴν Κρήτην. 14 Μετ' οὐ πολὺ δὲ, ἔβαλεν κατ' αὐτῆς ἄνεμος τυφωνικὸς (ὁ καλούμενος Εὔροκλύδων).¹² 15 Συναρπασθέντος δὲ τοῦ πλοίου, καὶ μὴ δυναμένου ἀντοφθαλμεῖν τῷ ἀνέμῳ, ἐπιδόντες¹³ ἐφερόμεθα. 16 Νησίον δέ τι ὑποδραμόντες καλούμενον Κλαύδην,¹⁴ μόλις ισχύσαμεν¹⁵ περικρατεῖς γενέσθαι τῆς σκάφης· 17 ἡν

¹ αλεξανδρίνον *reII* || αλεξανδρηνον [22%]

² εἰς **F⁵** [30%] || 1 την ΝΑ,Β [70%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

³ ενεβίβασεν *reII* || ανεβίβασεν [25%] || ενεβηβασεν [15%] || επεβίβασεν [1%] || one other variant

⁴ ην πολις **F⁵B** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 ΝΑ [5%] NU

⁵ θεωρω *reII* || θεωρω Ν [13%]

⁶ φορτου **F⁵** [30%] OC,TR || φορτιου ΝΑ,Β [70%] HF,RP,CP,NU

⁷ εκατοντάρχος **F⁵** [50%] TR || εκατονταρχης ΝΑ,Β [50%] HF,RP,OC,CP,NU

⁸ επειθετο μαλλον **F⁵** [85%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 (ΝΑ)B [15%] NU

⁹ του **F⁵** [92%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝΑ,Β [8%] NU

¹⁰ πλειους **F⁵** [91%] HF,RP,OC,TR,CP || πλειονες ΝΑ,Β [4%] NU || πλειων [5%]

¹¹ εκειθεν **F⁵** ΝΑ,Β [80%] NU || κακειθεν [20%] HF,RP,OC,TR,CP

¹² ευροκλυδων **F⁵** (95.3%) HF,RP,OC,TR,CP || ευρυκλυδων (1.4%) || ευρωκλυδων (0.8%) || ευρακυλων ΝΑ,Β (0.8%) NU || seven other variants (1.7%)

¹³ επιδοντες *reII* || επιδιδοντες [2%] CP || one other variant

¹⁴ κλαυδην **F⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || κλαυδα ΝΑ^v [4%] || καυδα B [1%] NU

¹⁵ μολις ισχυσαμεν **F⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 ΝΑ,Β [5%] NU

ἄραντες, βοηθείαις¹ ἐχρώντο, ὑποζωννύντες τὸ πλοῖον· φοβούμενοί τε μὴ εἰς τὴν Σύρτιν² ἐκπέσωσιν, χαλάσαντες τὸ σκεῦος, οὕτως ἐφέροντο.

18 Σφοδρῶς δὲ χειμαζομένων ἡμῶν, τῇ ἔξῆς ἐκβολὴν ἐποιοῦντο, **19** καὶ τῇ τρίτῃ αὐτόχειρες τὴν σκευὴν τοῦ πλοίου ἐρρίψαμεν.³ **20** Μήτε δὲ ἡλίου μήτε ἄστρων ἐπιφαινόντων ἐπὶ πλείονας ἡμέρας, χειμῶνός τε οὐκ ὀλίγου ἐπικειμένου, λοιπὸν περιηρεῖτο πᾶσα ἐλπὶς⁴ τοῦ σῷζεσθαι ἡμᾶς.

21 Πολλῆς δε⁵ ἀσιτίας ὑπαρχούσης, τότε σταθεὶς ὁ Παῦλος ἐν μέσῳ αὐτῶν εἶπεν: “Ἐδει μέν, ὡς ἄνδρες, πειθαρχήσαντάς μοι μὴ ἀνάγεσθαι ἀπὸ τῆς Κρήτης, κερδῆσαί τε τὴν ὕβριν ταύτην καὶ τὴν ζημίαν. **22** Καὶ τὰ νῦν παραινῶ ὑμᾶς εὐθυμεῖν, ἀποβολὴ γὰρ ψυχῆς οὐδεμίᾳ ἔσται ἔξ ὑμῶν, πλὴν τοῦ πλοίου. **23** Παρέστη γάρ μοι ταύτῃ τῇ νυκτὶ⁶ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ οὗ εἰμι, φέρων τοῦ πλοίου. **24** λέγων: ‘Μὴ φοβοῦ, Παῦλε· Καίσαρί σε δεῖ παραστῆναι. Καὶ ἴδου, κεχάριστοί σοι ὁ Θεὸς πάντας τοὺς πλέοντας μετὰ σοῦ.’ **25** Διὸ εὐθυμεῖτε, ὄντες· πιστεύω γὰρ τῷ Θεῷ ὅτι οὕτως ἔσται καθ’ ὃν τρόπον λελάληται μοι. **26** Εἰς νῆσον δέ τινα δεῖ ἡμᾶς ἐκπεσεῖν.”

27 Ως δὲ τεσσαρεσκαιδεκάτη νὺξ ἐγένετο, διαφερομένων ἡμῶν ἐν τῷ Ἀδρίᾳ, κατὰ μέσον τῆς νυκτὸς ὑπενόουν οἱ ναῦται προσάγειν τινὰ αὐτοῖς χώραν. **28** Καὶ βολίσαντες εὖρον ὄργυιὰς⁷ εἴκοσι· βραχὺ δὲ διαστῆσαντες, καὶ πάλιν βολίσαντες, εὖρον ὄργυιὰς δεκαπέντε· **29** φοβούμενοί τε μὴ πῶς⁸ εἰς⁹ τραχεῖς τόπους ἐκπέσωμεν,¹⁰ ἐκ πρύμνης ρίψαντες ἀγκύρας τέσσαρας, ηὔχοντο¹¹ ἡμέραν γενέσθαι. **30** Τῶν δὲ ναυτῶν ζητούντων φυγεῖν ἐκ τοῦ πλοίου καὶ χαλασάντων τὴν σκάφην εἰς τὴν θάλασσαν, προφάσει ὡς ἐκ πρώρας¹² μελλόντων ἀγκύρας¹³ ἐκτείνειν·

¹ βοηθείαις *reI* || βοηθείας C [15%] || βοηθιαν Ν || one other variant

² συρτιν F⁵ ΝA,B,C [45%] OC,TR,NU || συρτην [55%] HF,RP,CP

³ ερριψαμεν F⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || ερριψαν (Ν)A(B)C [10%] NU

⁴ πασα ἐλπις F⁵ ΝC [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 A,B [5%] NU

⁵ δε F⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || τε ΝA,B,C [10%] NU

⁶ ταυτη τη νυκτι F⁵ A,B,C [95%] HF,RP,CP,NU || ~ 231 [5%] OC,TR || τηδε 23 Ν

⁷ αγγελος του θεου ου ειμι ο και λατρευω F⁵ [84%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 23456781 B,C [4%] ||

~ 2345 εγω 6781 ΝA [1%] [NU] || 12345 εγω 678 [10%] || three other variants [1%]

⁸ οργυιας *reI* || οργυας [5%] CP (twice in this verse) || several further spellings

⁹ μη πως F⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || μηπω Α || μη που B,C [5%] NU || μη Ν

¹⁰ εις F⁵ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || κατα ΝA,B,C [5%] NU

¹¹ εκπεσωμεν F⁵ A,B,C [76%] HF,RP,OC,CP,NU || εμπεσωμεν Ν [1%] || εκπεσωσιν [18%] TR || εκπεσομεν [5%]

¹² ηυχοντο *reI* || ευχοντο B,C [20%]

¹³ πρωρας F⁵ B,C [96%] HF,RP,OC,TR,CP || πρωρης Α [1%] NU || πλωρης Ν [1%] || three other variants [2%]

¹⁴ μελλοντων αγκυρας F⁵ Ν [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 A,B,C [5%] NU

31 εἶπεν ὁ Παῦλος τῷ ἐκαποντάρχῃ καὶ τοῖς στρατιώταις, “Ἐὰν μὴ οὗτοι ἐν τῷ πλοίῳ μείνωσιν,¹ ὑμεῖς σωθῆναι οὐ δύνασθε”. **32** Τότε οἱ στρατιώται ἀπέκοψαν² τὰ σχοινία τῆς σκάφης καὶ εἰασαν αὐτὴν ἐκπεσεῖν.

33 Ἄχρι δὲ οὗ ἔμελλεν ἡμέρα³ γίνεσθαι,⁴ παρεκάλει ὁ Παῦλος ἄπαντας μεταλαβεῖν τροφῆς, λέγων: “Τεσσαρεσκαιδεκάτην σήμερον ἡμέραν προσδοκῶντες—ἄσιτοι διατελεῖτε,⁵ μηδὲν⁶ προσλαβόμενοι. **34** Διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς μεταλαβεῖν⁷ τροφῆς, τοῦτο γὰρ πρὸς τῆς ἡμετέρας⁸ σωτηρίας ὑπάρχει: οὐδενὸς γὰρ ὑμῶν θρὶξ ἐκ⁹ τῆς κεφαλῆς πεσεῖται.”¹⁰ **35** Εἰπὼν¹¹ δὲ ταῦτα καὶ λαβὼν ἄρτον, εὐχαρίστησεν¹² τῷ Θεῷ ἐνώπιον πάντων· καὶ κλάσας ἥρξατο ἐσθίειν. **36** Εὕθυμοι δὲ γενόμενοι πάντες¹³ καὶ αὐτοὶ προσελάβοντο τροφῆς. **37** (Ἡμεν¹⁴ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ αἱ πᾶσαι ψυχαὶ,¹⁵ διακόσιαι ἐβδομήκοντα ἔξ.) **38** Κορεσθέντες δὲ¹⁶ τροφῆς, ἐκούφιζον τὸ πλοῖον ἐκβαλλόμενοι τὸν σῖτον εἰς τὴν θάλασσαν.

39 Ὅτε δὲ ἡμέρα ἐγένετο, τὴν γῆν οὐκ ἐπεγίνωσκον, κόλπον δέ τινα κατενόουν¹⁷ ἔχοντα αἰγιαλόν, εἰς δὲν ἐβούλευσαντο,¹⁸ εἰ δυνατόν,¹⁹ ἔξωσαι τὸ πλοῖον. **40** Καὶ τὰς ἀγκύρας περιελόντες εἴων εἰς τὴν θάλασσαν, ἅμα ἀνέντες τὰς ζευκτηρίας τῶν πηδαλίων· καὶ ἐπάραντες τὸν ἀρτέμονα²⁰ τῇ πνεούσῃ κατεῖχον εἰς τὸν αἰγιαλόν. **41** Περιπεσόντες δὲ εἰς

¹ εν τω πλοιω μεινωσιν **f⁵** Ν [20%] || ~ 4123 A,B,C [75%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || 123 [5%]

² οι στρατιωται απεκοψαν **f⁵** [90%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 321 ΝA,B,C [10%] NU

³ εμελλεν ημερα **f⁵** [76%] OC,TR,CP || ημελλεν 2 [21%] HF,RP || ~ 2 ημελλεν B,C [2%] NU || ~ 21 ΝA

⁴ γινεσθαι **reI** || γενεσθαι [10%] || γεινεσθαι ΝA,B

⁵ διατελειτε **reI** || διατελειται Ν [13%] || one other variant

⁶ μηδεν **f⁵** C [98%] HF,RP,OC,TR,CP || μηθεν ΝA,B [2%] NU

⁷ μεταλαβειν **f⁵** ΝA,B,C [30%] OC,NU || προσλαβειν [70%] HF,RP,TR,CP

⁸ ημετερας **f⁵** A [50%] || υμετερας ΝB,C [50%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁹ εκ **f⁵** Ν [92%] HF,RP,OC,TR,CP || απο A,B,C [6%] NU || --- [2%]

¹⁰ πεσειται **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || απολειται ΝA,B,C [5%] NU

¹¹ ειπων **f⁵** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || ειπας ΝA,B,C [2%] NU

¹² ευχαριστησεν **reI** || ηυχαριστησεν [20%] || ευχαριστησας Ν

¹³ παντες **reI** || --- CP || απαντες Ν

¹⁴ ημεν **f⁵** C [98%] HF,RP,OC,TR,CP || ημεθα ΝA,B [2%] NU

¹⁵ εν τω πλοιω αι πασαι ψυχαι **f⁵** [86%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 456123 ΝB,C [4%] NU || ~ 56123 A [5%] || 12356 [5%]

¹⁶ δε **f⁵** ΝA,B,C [30%] OC,TR,CP,NU || 1 της [70%] HF,RP

¹⁷ κατενοουν **reI** || υπενοουν [10%]

¹⁸ εβουλευσαντο **f⁵** [91%] HF,RP,OC,TR,CP || εβουλευοντο ΝB,C [4%] NU || εβουλοντο A [5%]

¹⁹ δυνατον **f⁵** C [90%] HF,RP,CP || δυναιντο ΝA,B [10%] OC,TR,NU

²⁰ αρτεμονα **f⁵** [60%] HF,RP,TR || αρτεμωνα ΝA,B,C [40%] OC,CP,NU

τόπον διθάλασσον ἐπώκειλαν¹ τὴν ναῦν² καὶ ἡ μὲν πρῷρα ἐρείσασα ἔμενεν³ ἀσάλευτος, ἡ δὲ πρύμνα ἐλύετο⁴ ὑπὸ τῆς βίας τῶν κυμάτων.⁵

42 Τῶν δὲ στρατιωτῶν βουλὴ ἐγένετο ἵνα τοὺς δεσμώτας ἀποκτείνωσιν, μή τις ἐκκολυμβήσας διαφύγῃ.⁶ 43 Ο δὲ ἐκατοντάρχος,⁷ βουλόμενος διασῶσαι τὸν Παῦλον, ἐκώλυσεν αὐτοὺς τοῦ βουλήματος⁸ ἐκέλευσέν τε τοὺς δυναμένους κολυμβᾶν ἀπορρίψαντας⁹ πρώτους ἐπὶ τὴν γῆν ἐξένει, 44 καὶ τοὺς λοιποὺς, οὓς μὲν ἐπὶ σανίσιν, οὓς δὲ ἐπὶ τινῶν τῶν ἀπὸ τοῦ πλοίου. Καὶ οὕτως ἐγένετο πάντας διασωθῆναι ἐπὶ τὴν γῆν.

Malta

28 Καὶ διασωθέντες, τότε ἐπέγνωσαν¹⁰ ὅτι Μελίτη ἡ νῆσος καλεῖται. 2 Οἱ δὲ¹¹ βάρβαροι παρεῖχον οὐ τὴν τυχοῦσαν φιλανθρωπίαν ἡμῖν, ἀνάψαντες¹² γὰρ πυρὰν, προσελάβοντο πάντας ἡμᾶς, διὰ τὸν ὑετὸν τὸν ἐφεστῶτα καὶ διὰ¹³ τὸ ψυχος. 3 Συστρέψαντος δὲ τοῦ Παύλου φρυγάνων¹⁴ πλῆθος καὶ ἐπιθέντος ἐπὶ τὴν πυράν, ἔχιδνα ἐκ¹⁵ τῆς θέρμης εξελθοῦσα¹⁶ καθῆψατο¹⁷ τῆς χειρὸς αὐτοῦ. 4 Ός δὲ εἶδον οἱ βάρβαροι κρεμάμενον¹⁸ τὸ θηρίον ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, ἔλεγον πρὸς ἄλλήλους,¹⁹ “Πάντως φονεύς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὃν διασωθέντα ἐκ τῆς θαλάσσης ἡ Δίκη ζῆν οὐκ εἴασεν”. 5 Ο μὲν οὖν, ἀποτινάξαμενος²⁰ τὸ θηρίον εἰς τὸ πῦρ, ἔπαθεν οὐδὲν κακόν. 6 Οἱ δὲ προσεδόκων αὐτὸν μέλλειν πίμπρασθαι, ἦ κατα-

¹ επωκειλαν **f⁵** [64%] HF,RP,OC,TR,CP || επεκειλαν ΝB,C [3%] NU || επωκιλαν [15%] || εποκιλαν [10%] || επεκιλαν [7%] || three other variants A [1%]

² ναυν *re//* || ναυ [23%]

³ εμενεν **f⁵** A [25%] || εμενεν ΝB,C [75%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁴ ελνετο *re//* || διελνετο [12%] || ελντο Ν

⁵ των κυματων **f⁵** C (98.8%) HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- ΝA,B (1.2%)

⁶ διαφυη **f⁵** ΝA,B,C [92%] HF,RP,CP,NU || διαφυγοι [5%] OC,TR || διαφυγει [3%]

⁷ εκατονταρχος **f⁵** [95%] HF,RP,TR,CP || εκατονταρχης ΝA,B,C [5%] OC,NU

⁸ βουληματος *re//* || βουλευματος [1%] CP

⁹ απορριψαντας **f⁵** A [95%] HF,RP,OC,TR,CP || αποριψαντας Ν(B)C [2%] NU || απορρηψαντος [3%]

¹⁰ επεγνωσαν **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || επεγνωμεν ΝA,B,C [4%] NU || two other variants

¹¹ δε **f⁵** Ν [92%] HF,RP,OC,TR,CP || τε A,B,C [8%] NU

¹² αναψαντες **f⁵** [94%] HF,RP,OC,TR,CP || αψαντες ΝA,B,C [6%] NU

¹³ δια *re//* || --- Ν [15%]

¹⁴ φρυγανων **f⁵** Ν [95%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 τι A,B,C [5%] NU

¹⁵ εκ **f⁵** [70%] HF,RP,TR,CP || απο ΝA,B,C [30%] OC,NU

¹⁶ εξελθουσα **f⁵** ΝA,B,C [35%] TR,NU || διεξελθουσα [65%] HF,RP,OC,CP

¹⁷ καθηψατο **f⁵** C [25%] || καθηψεν ΝA,B [72%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || καθεικε [3%]

¹⁸ κρεμαμενον *re//* || κρεμμαμενον [15%]

¹⁹ ελεγον προς αλληλους **f⁵** [92%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 ΝA,B,C [8%] NU

²⁰ αποτιναξαμενος **f⁵** A [55%] || αποτιναξας ΝB [45%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

πίπτειν ἄφνω νεκρόν· ἐπὶ πολὺ δὲ αὐτῶν προσδοκώντων καὶ θεωρούντων μηδὲν ὅποιον εἰς αὐτὸν γινόμενον, μεταβαλλόμενοι¹ ἔλεγον θεὸν αὐτὸν εἶναι.²

7 Ἐν δὲ τοῖς περὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον ὑπῆρχεν χωρία τῷ πρώτῳ τῆς νήσου, ὀνόματι Ποπλίφ, ὃς ἀναδεξάμενος ἡμᾶς τρεῖς ἡμέρας φιλοφρόνως ἔξενισεν. 8 Ἔγένετο δὲ τὸν πατέρα τοῦ Ποπλίου πυρετοῖς καὶ δυσεντερίᾳ³ συνεχόμενον κατακεῖθαι· πρὸς ὅν ὁ Παῦλος εἰσελθὼν καὶ προσευξάμενος,⁴ ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ιάσατο αὐτόν. 9 Τούτου οὖν⁵ γενομένου, καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἔχοντες ἀσθενείας ἐν τῇ νήσῳ⁶ προσήρχοντο καὶ ἐθεραπεύοντο· 10 οἵ τινες καὶ πολλαῖς τιμαῖς ἐτίμησαν ἡμᾶς, καὶ ἀναγομένοις ἐπέθεντο πὰ πρὸς τὴν χρείαν.⁷

Rome

11 Μετὰ δὲ τρεῖς μῆνας ἀνήχθημεν⁸ ἐν πλοίῳ παρακεχειμακότι ἐν τῇ νήσῳ, Ἀλεξανδρίνῳ,⁹ παρασήμῳ Διοσκούροις. 12 Καὶ καταχθέντες εἰς Συρακούσας ἐπεμείναμεν ἡμέρας τρεῖς· 13 ὅθεν περιελθόντες¹⁰ κατηνήσαμεν εἰς Ρήγιον. Καὶ μετὰ μίαν ἡμέραν ἐπιγενομένου νότου, δευτεραῖοι ἥλθομεν εἰς Ποτιόλους, 14 οὖν εύροντες ἀδελφοὺς, παρεκλήθημεν ἐπ'¹¹ αὐτοῖς ἐπιμεῖναι¹² ἡμέρας ἐπτά—καὶ οὕτως εἰς τὴν Ρώμην ἥλθομεν.¹³ 15 Κάκειθεν οἱ ἀδελφοὶ, ἀκούσαντες τὰ περὶ ἡμῶν, ἔξηλθον¹⁴ εἰς ἀπάντησιν ἡμῖν¹⁵ ἄχρις¹⁶ Αππίου Φόρου καὶ Τριῶν Ταβερνῶν, οὓς ἴδων ὁ Παῦλος, εὐχαριστήσας τῷ Θεῷ, ἔλαβεν θάρσος.

¹ μεταβαλλόμενοι **f⁵** Ν [87%] HF,RP,OC,TR,CP || μεταβαλομενοι A,B [13%] NU

² θεον αυτον ειναι **f⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~213 [2%] || ~231 ΝB [2%] NU || ~321 A

³ δυσεντερια **f⁵** [50%] HF,RP,TR,CP || δυσεντεριω ΝA,B [50%] OC,NU

⁴ προσευξαμενος **reII** || 1 και [2%] OC

⁵ ουν **f⁵** [92%] HF,RP,OC,TR,CP || δε ΝA,B [8%] NU

⁶ εχοντες ασθενειας εν τη νησῳ **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~34512 ΝA,B [5%] NU

⁷ την χρειαν **f⁵** [90%] HF,RP,OC,TR,CP || τας χρειας ΝA,B [10%] NU

⁸ ανηχθημεν **f⁵** ΝA,B [70%] HF,OC,TR,NU || ηχθημεν [30%] RP,CP

⁹ αλεξανδρινω **reII** || αλεξανδρηνω [12%] CP

¹⁰ περιελθοντες **f⁵** A [95%] HF,RP,OC,TR,CP || περιελοντες ΝB [5%] NU

¹¹ επ **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || παρ ΝA,B [5%] NU

¹² επιμειναι **reII** || επιμειναντες [15%]

¹³ ηλθομεν **reII** || ηλθωμεν [9%] || ηλθαμεν Ν(A)B [1%] NU || εισηλθομεν [3%]

¹⁴ εξηλθον **f⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ηλθαν ΝB,NU || ηλθον A [3%]

¹⁵ ημιν **reII** || ημων [30%] || υμιν Ν

¹⁶ αχρις **f⁵** [97%] HF,OC,TR,CP || αχρι ΝA,B [3%] RP,NU || αχριψ Ν

16 Ὅτε δὲ ἤλθομεν¹ εἰς Ἱώνην, ὁ ἑκατόνταρχος παρέδωκεν τοὺς δεσμίους² τῷ στρατοπεδάρχῃ.³ τῷ δὲ Ποιύλῳ ἐπετράπη⁴ μένειν καθ' ἑαυτὸν, σὺν τῷ φυλάσσοντι αὐτὸν⁵ στρατιώτῃ.

Paul and the Jews

17 Ἐγένετο δὲ μετὰ ἡμέρας τρεῖς συγκαλέσασθαι τὸν Παῦλον⁶ τοὺς ὄντας τῶν Ἰουδαίων πρώτους· συνελθόντων δὲ αὐτῶν, ἔλεγεν πρὸς αὐτούς: “Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐγὼ⁷ οὐδὲν ἐναντίον ποιήσας τῷ λαῷ ἢ τοῖς ἔθεσιν τοῖς πατρῷοις, δέσμιος ἐξ Ἱεροσολύμων παρεδόθην εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἱωμαίων, 18 οἵτινες ἀνακρίναντές με ἐβούλοντο⁸ ἀπολῦσαι διὰ τὸ μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου ὑπάρχειν ἐν ἐμοί. 19 Ἀντιλεγόντων δὲ τῶν Ἰουδαίων, ἡναγκάσθην ἐπικαλέσασθαι Καίσαρα· οὐχ ὡς τοῦ ἔθνους μου ἔχων τι κατηγορῆσαι.⁹ 20 Διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν παρεκάλεσα ὑμᾶς ἵδειν¹⁰ καὶ προσλαλήσαι· ἐνεκεν γὰρ τῆς ἐλπίδος τοῦ Ἰσραὴλ τὴν ἄλυσιν ταύτην περίκειμαι.” 21 Οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπον:¹¹ “Ἡμεῖς οὔτε γράμματα περὶ σοῦ ἐδεξάμεθα ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, οὔτε παραγενόμενός τις τῶν ἀδελφῶν ἀπήγγειλεν ἢ ἐλάλησέν τι πονηρὸν περὶ σοῦ.¹² 22 Ἄξιοῦμεν δὲ παρὰ σοῦ ἀκοῦσαι¹³ ἢ φρονεῖς· περὶ μὲν γὰρ τῆς αἰρέσεως ταύτης, γνωστόν ἐστιν ἡμῖν¹⁴ ὅτι πανταχοῦ ἀντιλέγεται.”

23 Ταξάμενοι δὲ αὐτῷ ἡμέραν, ἥκον¹⁵ πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν ἔσενίαν πλείονες, οἵς ἐξετίθετο διαμαρτυρόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, πείθων¹⁶ τε αὐτοὺς τὰ¹⁷ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἀπό τε τοῦ Νόμου Μωϋσέος¹⁸ καὶ

¹ ηλθομεν F^s [90%] HF,RP,OC,TR,CP || εισηλθομεν Ν(A)B [5%] NU || ηλθον [5%]

² ο εκατονταρχος (εκατονταρχης OC) παρεδωκεν τους δεσμιους F^s (95.3%) HF,RP(OC)TR,CP
|| --- ΝA,B (4.7%) NU

³ τω στρατοπεδαρχη F^s (72.2%) RP,OC,TR,CP || 1 στρατοπεδαρχω (22.9%) HF || --- ΝA,B (4.9%) NU

⁴ τω δε παυλω επετραπη F^s (95.3%) HF,RP,OC,TR,CP || ~ 413 ΝA,B (4.7%) NU

⁵ αυτον rell || αυτω [15%]

⁶ τον παυλον F^s [93%] HF,RP,OC,TR,CP || αυτον ΝA,B [7%] NU

⁷ ανδρες αδελφοι εγω F^s [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 A,B [5%] NU || λεγων 12 Ν

⁸ εβουλοντο rell || ηβουλοντο [15%]

⁹ κατηγορησαι F^s [95%] HF,RP,OC,TR,CP || κατηγορειν ΝA,B [5%] NU

¹⁰ νμας ιδειν rell || ~ 21 CP

¹¹ ειπον rell || ειπαν ΝA,B [15%] NU

¹² πονηρον περι σου F^s [20%] || ~ 231 ΝA,B [80%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹³ παρα σου ακουσαι rell || ~ 312 Ν [13%]

¹⁴ εστιν ημιν F^s [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 ΝA,B [5%] NU

¹⁵ ηκον F^s [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ηλθον Ν(A)B [5%] NU

¹⁶ πειθων rell || πειθον [15%] || πιθων Ν

¹⁷ τω F^s [90%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B [10%] NU

¹⁸ μωυσεος F^s [25%] || μωυσεως Α [35%] HF,RP,OC,TR,CP || μωυσεως ΝB [40%] NU

τῶν Προφητῶν, ἀπὸ πρωὶ ἔως ἐσπέρας. **24** Καὶ οἱ μὲν ἐπείθοντο τοῖς λεγομένοις, οἱ δὲ ἡπίστουν.

25 Άσύμφωνοι δὲ ὄντες πρὸς ἄλλήλους ἀπελύοντο, εἰπόντος τοῦ Παύλου ρῆμα ἔν, ὅτι “Καλῶς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἀγιον ἐλάλησεν διὰ Ἡσαὶου τοῦ προφήτου πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν,¹ **26** λέγον:² ‘Πορεύθητι πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον καὶ εἶπον,³ “Ἄκοη ἀκούσετε,⁴ καὶ οὐ μὴ συνῆτε⁵ καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε”· **27** ἐπαχύνθη γάρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὥσιν βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν⁶ μήποτε ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τοῖς ὥσιν ἀκούσωσιν καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσιν καὶ ἐπιστρέψωσιν, καὶ ιάσωμαι⁷ αὐτούς.’ **28** Γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν ὅτι τοῖς ἔθνεσιν ἀπεστάλη⁸ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ· αὐτοὶ καὶ ἀκούσονται!⁹ **29** Καὶ ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος, ἀπῆλθον οἱ Ἰουδαῖοι, πολλὴν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς συζήτησιν.^{9,10}

Two tranquil years

30 Ἔμεινεν¹¹ δὲ ὁ Παῦλος¹² διετίαν ὄλην ἐν ἰδίῳ μισθώματι, καὶ ἀπεδέχετο πάντας τοὺς εἰσπορευομένους πρὸς αὐτόν, **31** κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ διδάσκων τὰ περὶ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ,¹³ μετὰ πάσις παρρησίας, ἀκωλύτως.¹⁴

¹ ημων **F⁵** [78%] HF,RP,OC,TR,CP || νμων **N(A)B** [22%] NU

² λεγον **F⁵** A [55%] HF,RP,OC,TR,CP || λεγων **NB** [45%] NU

³ ειπον **rell** || ειπε [5%] TR

⁴ ακουσετε **rell** || ακουσητε A [20%] || ακουσεται [6%]

⁵ συνητε **rell** || συνειτε [20%]

⁶ εκαμμυσαν **rell** || εκαμισαν [5%] CP

⁷ ιασωμαι **F⁵** [40%] TR,CP || ιασομαι **NA,B** [60%] HF,RP,OC,NU

⁸ απεσταλη **F⁵** [95%] HF,RP,TR,CP || 1 τοντο **NA,B** [5%] OC,NU (OC is in small print)

⁹ whole verse **F⁵** (95.3%) HF,RP,OC,TR,CP || --- **NA,B** (4.7%) NU

¹⁰ συζητησιν **rell** || ζητησιν [1%] CP

¹¹ εμεινεν **F⁵** A [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ενεμεινεν B [4%] NU || ενεμειναν **N**

¹² ο παυλος **F⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **NA,B** [5%] NU

¹³ χριστου **rell** || --- **N** [12%]

¹⁴ The citation of **F⁵** is based on thirty-three MSS—18, 35, 141, 201, 204, 386, 394, 444, 824, 928, 986, 1072, 1075, 1100, 1249, 1482, 1503, 1548, 1617, 1732, 1761, 1855, 1864, 1865, 1876, 1897, 2080, 2261, 2352, 2466, 2554, 2587 and 2723—all of which I collated myself. None of them is a ‘perfect’ representative of **F⁵** in Acts, as it stands [an unreasonable expectation, presumably, for a book this size]. For all that, several come quite close! Of the MSS I have collated [there may be better ones yet to be done], 1864 deviates from the presumed family profile five times, 18 seven times and 2723 eight times. Turning to their exemplars, that of 35 was off by two, that of 18 and 1864 by three, that of 2723 by four, that of 1865 by five, and that of 824, 1503 and 1897 by six. The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Meteora, Athens, Mt. Athos [seven different monasteries],

Grottaferrata, Vatican, Kalavryta, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I used Reuben Swanson's excellent collations (*New Testament Greek Manuscripts: Acts* [Ed. Reuben Swanson, Pasadena, CA: William Carey International University Press, 1998]). For *Acts* Swanson collated 60 MSS, thirteen being fragmentary (for any given variant set there will usually be at least 45 MSS listed), and I occasionally supplemented from Scrivener and von Soden—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 2\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 4\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 15\%$ —since Swanson collated considerably fewer MSS for *Acts* than he did for Paul's epistles, and since I find *TuT* to be less trustworthy here than in other books, my guesses as to percentages are more tentative than usual, except that I guarantee the witness of ^{f⁵} For further information please see the final footnote for Matthew.

ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ

Salutation

1 Παῦλος, δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ,¹ κλητὸς ἀπόστολος, ἀφωρισμένος² εἰς εὐαγγέλιον Θεοῦ, **2** ὃ προεπηγγείλατο³ διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν Γραφαῖς Ἀγίαις: **3** περὶ τοῦ νιού αὐτοῦ, τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαυὶδ κατὰ σάρκα, **4** τοῦ ὄρισθέντος Υἱοῦ Θεοῦ ἐν δυνάμει (κατὰ Πνεῦμα ὁγιωσύνης) ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν—Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν—**5** δι’ οὗ ἐλάβομεν χάριν καὶ ἀποστολὴν εἰς ὑπακοὴν πίστεως ἐν πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν ὑπὲρ τοῦ ὄντος αὐτοῦ **6** (ἐν οἷς ἔστε καὶ ὑμεῖς κλητοὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ). **7** πᾶσιν τοῖς οὖσιν ἐν Τρόμῃ ἀγαπητοῖς Θεοῦ, κλητοῖς ἀγίοις: Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

To Gentiles

Paul has been hindered from visiting Rome

8 Πρῶτον μὲν εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ⁴ πάντων ὑμῶν, ὅτι ἡ πίστις ὑμῶν καταγγέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ. **9** Μάρτυς γάρ μου ἔστιν ὁ Θεός, ὁ λατρεύω ἐν τῷ πνεύματί μου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, ὡς ὀδιαλείπτως μνείαν ὑμῶν ποιοῦμαι, πάντοτε ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου **10** δεόμενος εἴ πως ἥδη, ποτὲ, εὐδωθήσομαι⁵ ἐν τῷ θελήματι τοῦ Θεοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. **11** Ἐπιποθῶ γάρ ιδεῖν ὑμᾶς ἵνα τι μεταδῶ χάρισμα ὑμῖν πνευματικὸν, εἰς τὸ στηριχθῆναι ὑμᾶς—**12** τοῦτο δέ ἔστιν, συμπαρακληθῆναι ἐν ὑμῖν διὰ τῆς ἐν ἀλλήλοις πίστεως, ὑμῶν τε καὶ ἐμοῦ.

13 Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν,⁶ ἀδελφοί, ὅτι πολλάκις προεθέμην ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς (καὶ ἐκωλύθην ἄχρι τοῦ δεῦρο), ἵνα τινὰ καρπὸν⁷ σχῶ καὶ⁸ ἐν ὑμῖν, καθὼς καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν. **14** Ἐλλησίν τε καὶ βαρ-

¹ ιησου χριστου **f⁵⁵** ΝΑ [99.5%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 21 P¹⁰B [0.5%] NU

² αφωρισμένος *reI* || αφωρισμένος [10%]

³ προεπηγγείλατο *reI* || προεπαγγείλατο CP || προεπηγγιλατο Ν

⁴ υπερ **f⁵⁵** [84%] OC,RP,HF,TR,CP || περὶ ΝΑ,Β,C [16%] NU

⁵ ευδωθησμαι *reI* || ευδοθησμαι [18%]

⁶ αγνοειν *reI* || αγνωειν [15%]

⁷ τινα καρπον **f⁵⁵** ΝΑ,Β,C [92%] OC,RP,HF,CP,NU || ~ 21 [8%] TR

⁸ και *reI* || --- [10%] CP

βάροις, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις ὄφειλέτης εἰμί. 15 Οὕτως, τὸ κατ' ἐμὲ, πρόθυμον καὶ ὑμῖν τοῖς ἐν Ῥώμῃ εὐαγγελίσασθαι.

Faith

16 Οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ,¹ δύναμις γὰρ Θεοῦ ἔστιν εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι (Ιουδαίῳ τε πρῶτον, καὶ Ἔλληνι). 17 δικαιοσύνη γὰρ Θεοῦ ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτεται, ἐκ πίστεως εἰς πίστιν· καθὼς γέγραπται: “Ο δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται.”

Unrighteousness

18 Ἀποκαλύπτεται γὰρ ὄργὴ Θεοῦ ἀπ’ οὐρανοῦ ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν καὶ ἀδικίαν ἀνθρώπων τῶν τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων, 19 διότι τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ φανερόν ἔστιν ἐν αὐτοῖς, ὁ γὰρ Θεὸς² αὐτοῖς ἐφανέρωσεν. 20 Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου, τοῖς ποιῆμασιν νοούμενα, καθορᾶται, ἢ τε ἀίδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης, εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ὀναπολογήτους· 21 διότι γνόντες³ τὸν Θεὸν, οὐχ ὡς Θεὸν ἐδόξασαν ἢ εὐχαρίστησαν⁴ ἀλλ’ ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία. 22 Φάσκοντες εἶναι σοφοί, ἐμωράνθησαν, 23 καὶ ἥλλαξαντο⁵ τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου—καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων καὶ ἔρπετῶν!

24 Διὸ καὶ⁶ παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς, ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν εἰς ἀκαθαρσίαν, τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὰ σώματα αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς⁷ 25—οἵτινες μετήλλαξαν τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ψεύδει, καὶ ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν Κτίσαντα, ὃς ἔστιν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. Άμην.

Depravity

26 Διὰ τοῦτο παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς πάθη ἀτιμίας· αἴ τε γὰρ θήλειαι αὐτῶν μετήλλαξαν τὴν φυσικὴν χρῆσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν· 27 ὁμοίως⁸ καὶ οἱ ἄρρενες,⁹ ἀφέντες τὴν φυσικὴν χρῆσιν τῆς θηλείας, ἐξε-

¹ τον χριστου **f^{ss}** [97%] OC,RP,HF,TR,CP || --- ΝA,B,C [3%] NU

² γαρ θεος **f^{ss}** [95%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 21 ΝA,B,C [5%] NU

³ γνοντες **rell** || γνωντες [25%]

⁴ ευχαριστησαν **f^{ss}** B [80%] OC,RP,HF,TR,CP || ηνχαριστησαν ΝA,C [20%] NU

⁵ ηλλαξαντο **f^{ss}** [26%] CP || ηλλαξαν ΝA,B,C [74%] OC,RP,HF,TR,NU

⁶ καὶ **f^{ss}** [98%] OC,RP,HF,TR,CP || --- ΝA,B,C [2%] NU

⁷ εαυτοις **f^{ss}** [92%] RP,HF,TR,CP || αυτοις **P^{40v}** ΝA,B,C [5%] OC,NU || εαυτων [3%]

⁸ ομοιως **f^{ss}** C [23%] CP || 1 τε ΝB [70%] RP,HF,TR,NU || 1 δε A [7%] OC

⁹ αρρενες **f^{ss}** ΝA,C [95.5%] RP,HF,TR,CP || αρρενες [3%] || αρσενες B [1.5%] OC,NU

καύθησαν¹ τῇ ὄρέξει αὐτῶν εἰς ἀλλήλους, ἅρσενες ἐν ἅρσεσιν τὴν ἀσχημοσύνην κατεργαζόμενοι, καὶ τὴν ὄντιμισθίαν ἥν ἔδει τῆς πλάνης αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς ἀπολαμβάνοντες.

28 Καὶ καθὼς οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν Θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα: **29** πεπληρωμένους πάσῃ ἀδικίᾳ, πορνείᾳ,² πονηρίᾳ, πλεονεξίᾳ, κακίᾳ· μεστοὺς φθόνου, φόνου, ἔριδος, δόλου, κακοηθείας: **30** ψιθυριστάς, καταλάλους, θεοστυγεῖς, ὑβριστάς, ὑπερηφάνους, ἀλαζόνας, ἐφευρέτας κακῶν, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, **31** ἀσυνέτους, ἀσυνθέτους, ἀστόργους, ἀσπόνδους,³ ἀνελεήμονας: **32** οἵτινες τὸ δικαίωμα τοῦ Θεοῦ ἐπιγνόντες, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες ἄξιοι θανάτου εἰσίν, οὐ μόνον αὐτὰ ποιοῦσιν ἀλλὰ καὶ συνευδοκοῦσιν τοῖς πράσσουσιν.

Judgment

2 Διὸ ἀναπολόγητος εἰ, ὃ ἄνθρωπε, πᾶς ὁ κρίνων, ἐν ᾧ γὰρ κρίνεις τὸν ἔτερον, σεαυτὸν κατακρίνεις, τὰ γὰρ αὐτὰ πράσσεις, ὁ κρίνων. **2** Οὕδαμεν δὲ ὅτι τὸ κρῆμα τοῦ Θεοῦ ἐστιν κατὰ ἀλήθειαν ἐπὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας. **3** Λογίζῃ δὲ τοῦτο, ὃ ἄνθρωπε, ὁ κρίνων τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας καὶ ποιῶν αὐτά, ὅτι σὺ ἐκφεύγῃ⁴ τὸ κρῆμα τοῦ Θεοῦ? **4** Ή τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος αὐτοῦ καὶ τῆς ἀνοχῆς καὶ τῆς μακροθυμίας καταφρονεῖς, ἀγνοῶν ὅτι τὸ χρηστὸν τοῦ Θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει? **5** Κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου καὶ ἀμετανόητον καρδίαν θησαυρίζεις σεαυτῷ ὄργην ἐν ἡμέρᾳ ὄργης καὶ ἀποκαλύψεως καὶ⁵ δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ, **6** δὲς ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ: **7** τοῖς μὲν, καθ' ὑπομονὴν ἔργου ἀγαθοῦ, δόξαν καὶ τιμὴν καὶ ἀφθαρσίαν ζητοῦσιν⁶—ζωὴν αἰώνιον· **8** τοῖς δὲ, ἐξ ἐριθείας, καὶ ἀπειθοῦσιν μὲν⁷ τῇ ἀληθείᾳ (πειθούμενοις δὲ τῇ ἀδικίᾳ)—θυμὸς καὶ ὄργη,⁸ **9** θλῖψις καὶ στενοχωρία, ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ κατεργαζομένου τὸ κακόν, Ἰουδαίου τε

¹ εξεκαυθησαν **f⁸⁵** [20%] CP || 1 εν ΝA,B,C [80%] OC,RP,HF,TR,NU

² πορνεια **f⁸⁵** [95%] OC,RP,HF,TR,CP || --- (ΝA)B(C) [5%] NU (An easy case of homoioteleuton, or –arcton.)

³ ασπονδους **f⁸⁵** C [98%] OC,RP,HF,TR,CP || --- ΝA,B [2%] NU (An easy case of homoioteleuton, or –arcton.)

⁴ εκφευξη **reII** || εκφευξει [15%]

⁵ και **f⁸⁵** [93.5%] OC,RP,HF,CP || --- ΝA,B [1.5%] TR,NU || της [5%] [OC is in small print]

⁶ ζητουσιν **reII** || επιζητουσι [2%] CP

⁷ μεν **f⁸⁵** A [99%] OC,RP,HF,TR,CP || --- ΝB [1%] NU

⁸ θυμος και οργη **f⁸⁵** [97.5%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 321 Ν(A)B [2.5%] NU

(πρώτον) καὶ Ἔλληνος· 10 δόξα δὲ καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθόν, Ἰουδαίῳ τε (πρώτον) καὶ Ἔλληνι.

11 Οὐ γάρ ἐστιν προσωποληψία¹ παρὰ τῷ Θεῷ. 12 Ὁσοι γὰρ ἀνόμως ἥμαρτον, ἀνόμως καὶ ἀπολοῦνται· καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ ἥμαρτον, διὰ νόμου κριθήσονται. 13 Οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ² νόμου δίκαιοι παρὰ τῷ³ Θεῷ, ἀλλ’ οἱ ποιηταὶ τοῦ⁴ νόμου δικαιοθήσονται 14 (ὅταν γὰρ ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιῆ⁵ οὖτοι, νόμον μὴ ἔχοντες, ἑαυτοῖς εἰσιν νόμος· 15 οἵτινες ἐνδείκνυνται τὸ ἔργον τοῦ νόμου γραπτὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, συμμαρτυρούσης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως, καὶ μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων ἢ καὶ ἀπολογούμένων) 16 ἐν ἡμέρᾳ ὅτε κρινεῖ ὁ Θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ.⁶

To Jews

Law

17 Ἰδε,⁷ σὺ Ἰουδαῖος ἐπονομάζῃ, καὶ ἐπαναπαύῃ τῷ⁸ νόμῳ, καὶ καυχᾶσαι⁹ ἐν Θεῷ, 18 καὶ γινώσκεις τὸ Θέλημα, καὶ δοκιμάζεις τὰ διαφέροντα, κατηχούμενος ἐκ τοῦ νόμου· 19 πέποιθάς τε σεαυτὸν ὄδηγὸν εἶναι τυφλῶν, φῶς τῶν ἐν σκότει, 20 παιδευτὴν ἀφρόνων, διδάσκαλον νηπίων, ἔχοντα τὴν μόρφωσιν τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀληθείας ἐν τῷ νόμῳ. 21 Οἱ ὅν διδάσκων ἔτερον, σεαυτὸν οὐ διδάσκεις? Οἱ κηρύσσων μὴ κλέπτειν, κλέπτεις? 22 Οἱ λέγων μὴ μοιχεύειν, μοιχεύεις? Οἱ βδελυσσόμενος τὰ εἰδωλα, ἱεροσυλεῖς? 23 Ὅς ἐν νόμῳ καυχᾶσαι, διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν Θεὸν ἀτιμάζεις? 24 “Τὸ γὰρ ὄνομα τοῦ Θεοῦ δι’ ὑμᾶς βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσιν”, καθὼς γέγραπται.

Circumcision

25 Περιτομὴ μὲν γὰρ ὠφελεῖ ἐὰν νόμον πράσσῃς,¹⁰ ἐὰν δὲ παραβάτης νόμου ἦς, ἢ περιτομή σου ἀκροβυστία γέγονεν. 26 Ἐὰν οὖν ἡ ἀκροβυστία

¹ προσωποληψία *reI* || προσωπολημψία ΝΑ,Β [1%] NU || three other spellings

² τοῦ **f^{ss}** [97%] OC,RP,HF,TR,CP || --- ΝΑ,Β [3%] NU

³ τῷ **f^{ss}** ΝΑ [98%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] || --- Β [2%]

⁴ τοῦ **f^{ss}** [95%] OC,RP,HF,TR,CP || --- ΝΑ,Β [5%] NU

⁵ ποιη **f^{ss}** [68.5%] OC,RP,HF,TR,CP || ποιει [25%] || ποιωσιν ΝΑ,Β [1.5%] NU || ποιουσιν [5%]

⁶ ιησου χριστου **f^{ss}** Α [99%] OC,RP,HF,TR,CP || ~21 ΝΒ [1%] NU

⁷ ιδε **f^{ss}** [85%] OC,RP,HF,TR || ει δε ΝΑ,Β [12%] CP,NU || η δε [3%]

⁸ τῷ **f^{ss}** [98%] OC,RP,HF,TR,CP || --- ΝΑ,Β [2%] NU

⁹ καυχασαι *reI* || καυχαση CP || καυχασε [7%]

¹⁰ πρασσης *reI* || πρασσεις [10%] || four other spellings

τὰ δικαιώματα τοῦ νόμου φυλάσσῃ,¹ οὐχὶ² ἡ ἀκροβυστία αὐτοῦ εἰς περιτομὴν λογισθήσεται? 27 Καὶ κρινεῖ ἡ ἐκ φύσεως ἀκροβυστία τὸν νόμον τελοῦσα, σὲ τὸν διὰ γράμματος καὶ περιτομῆς παραβάτην νόμου? 28 Οὐ γὰρ ὁ ἐν τῷ φανερῷ Ἰουδαῖος ἔστιν, οὐδὲ ἡ ἐν τῷ φανερῷ ἐν σαρκὶ περιτομῇ· 29 ἀλλ’ ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ Ἰουδαῖος, καὶ περιτομὴ καρδίας—ἐν πνεύματι, οὐ γράμματι—οὗ ὁ ἔπαινος οὐκ ἔξ ἀνθρώπων ἀλλ’ ἐκ τοῦ³ Θεοῦ.

Advantage

3 Τί οὖν τὸ περισσὸν τοῦ Ἰουδαίου, ἢ τίς ἡ ὠφέλεια τῆς περιτομῆς? 2 Πολὺ κατὰ πάντα τρόπον! Πρῶτον μὲν γὰρ⁴ ὅτι ἐπιστεύθησαν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ. 3 Τί γὰρ εἰ ἡπίστησάν τινες? Μὴ ἡ ἀπιστία αὐτῶν τὴν πίστιν τοῦ Θεοῦ καταργήσει?⁵ 4 Μὴ γένοιτο! Γινέσθω δὲ ὁ Θεὸς ἀληθῆς, πᾶς δὲ ἄνθρωπος ψεύστης· καθὼς γέγραπται: “Οπως ἀν δικαιωθῆσ⁶ ἐν τοῖς λόγοις σου, καὶ νικήσῃς⁷ ἐν τῷ κρίνεσθαι σε.”

A conundrum

5 Εἰ δὲ ἡ ἀδικία ἡμῶν Θεοῦ δικαιοσύνην συνίστησιν, τί ἐροῦμεν? Μὴ ἀδικος ὁ Θεὸς ὁ⁸ ἐπιφέρων τὴν ὀργήν? (Κατὰ ἄνθρωπον λέγω.) 6 Μὴ γένοιτο! Ἐπεὶ πῶς κρινεῖ ὁ Θεὸς τὸν κόσμον? 7 Εἰ γὰρ⁹ ἡ ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ἐμῷ ψεύσματι ἐπερίσσευσεν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ, τί ἔτι κάγὼ ὡς ἀμαρτωλὸς κρίνομαι? 8 Κοὶ μὴ (καθὼς βλασφημούμεθα καὶ καθὼς φασίν τινες) ἡμᾶς λέγειν ὅτι “Ποιήσωμεν τὰ κακὰ ἵνα ἔλθῃ τὰ ἀγαθά”—ῶν τὸ κρῖμα ἔνδικόν ἔστιν!

All are under sin

9 Τί οὖν? Προεχόμεθα? Οὐ πάντως! Προητιασάμεθα γὰρ Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας πάντας ὑφ' ἀμαρτίον εἶναι. 10 Καθὼς γέγραπται:¹⁰ “Οὐκ ἔστιν δίκαιος, οὐδὲ εἰς· 11 οὐκ ἔστιν ὁ συνιῶν, οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὸν

¹ φυλασση *rell* || φυλασσει [10%] || two other spellings

² ουχὶ **f⁵⁵** [97%] OC,RP,HF,TR,CP || ουχ ΝΒ [2%] NU || --- A || two other spellings and two long omissions [1%]

³ τον *rell* || --- [2%] CP

⁴ γαρ **f⁵⁵** ΝΑ [95%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] || --- B [5%]

⁵ καταργησει *rell* || καταργηση [20%] || one other spelling

⁶ δικαιωθης *rell* || δικαιωθεις [22%] || δικαιοθης [2%]

⁷ νικησης **f⁵⁵** B [88%] RP,HF,TR,CP || νικησεις ΝΑ [12%] OC,NU

⁸ ο *rell* || --- [12%]

⁹ γαρ **f⁵⁵** B [98%] OC,RP,HF,TR,CP || δε ΝΑ [2%] NU

¹⁰ γεγραπται **f⁵⁵** [45%] CP || 1 οτι ΝΑ,B [55%] OC,RP,HF,TR,NU

Θεόν. 12 Πάντες ἔξεκλιναν, ἅμα ἡχρειώθησαν.¹ οὐκ ἔστιν² ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν³ ἔως ἐνός.” 13 “Τάφος ἀνεῳγμένος ὁ λάρυγξ⁴ αὐτῶν· ταῖς γλώσσαις αὐτῶν ἐδολιοῦσαν.” “Ιὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χείλη αὐτῶν”. 14 “ῶν τὸ στόμα ἀρᾶς καὶ πικρίας γέμει.” 15 “Οξεῖς οἱ πόδες αὐτῶν ἐκχέαι αἷμα· 16 σύντριμμα καὶ ταλαιπωρία ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν, 17 καὶ ὁδὸν εἰρήνης οὐκ ἔγνωσαν.” 18 “Οὐκ ἔστιν φόβος Θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὄφθαλμῶν αὐτῶν.”

19 Οἴδαμεν δὲ ὅτι ὅσα ὁ νόμος λέγει, τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ, ἵνα πᾶν στόμα φραγῇ καὶ ὑπόδικος γένηται πᾶς ὁ κόσμος τῷ Θεῷ. 20 Διότι ἔξ ̄ργων νόμου οὐ δικαιωθήσεται πᾶσα σάρξ ἐνώπιον αὐτοῦ,⁵ διὰ γὰρ νόμου ἐπίγνωσις ἀμαρτίας.

Righteousness by faith

21 Νυνὶ δὲ, χωρὶς νόμου, δικαιοσύνη Θεοῦ πεφανέρωται, μαρτυρούμένη ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν, 22 δικαιοσύνη δὲ Θεοῦ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς πάντας καὶ ἐπὶ πάντας⁶ τοὺς πιστεύοντας. Οὐ γάρ ἔστιν διαστολή: 23 πάντες γὰρ ἡμαρτον καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, 24 δικαιούμενοι δωρεὰν τῇ αὐτοῦ χάριτι διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· 25 ὃν προέθετο ὁ Θεὸς ἱλαστήριον διὰ τῆς πίστεως⁷ ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι, εἰς ἐνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ διὰ τὴν πάρεσιν τῶν προγεγονότων ἀμαρτημάτων, ἐν τῇ ἀνοχῇ τοῦ Θεοῦ· 26 πρὸς⁸ ἐνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ ἐν τῷ νῦν καιρῷ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν δίκαιον, καὶ δικαιοῦντα τὸν ἐκ πίστεως Ἰησοῦ.⁹

27 Ποῦ οὖν ἡ καύχησις? Ἐξεκλείσθη. Διὰ ποίου νόμου, τῶν ἔργων? Οὐχί, ἀλλὰ διὰ νόμου πίστεως. 28 Λογιζόμεθα οὖν¹⁰ πίστει δικαιοῦσθαι¹¹ ἄνθρωπον χωρὶς ἔργων νόμου. 29 Ὡς Ἰουδαίων ὁ Θεὸς μόνον?¹² Οὐχὶ δὲ¹³

¹ ηχρειωθησαν **f⁸⁵** [94%] OC,RP,HF,TR,CP || ηχρεωθησαν ΝΑ,Β [1%] NU || ηχριωθησαν [5%]

² εστιν **f⁸⁵** A,B [99%] OC,RP,HF,TR,CP || 1 ο Ν [1%] NU

³ ουκ εστιν **f⁸⁵** ΝΑ (99.1%) OC,RP,HF,TR,CP[NU] || --- B (0.9%)

⁴ λαρυγξ **re//** || λαρυξ A [20%]

⁵ αυτοῦ **re//** || τοῦ θεοῦ [10%]

⁶ καὶ επι παντας **f⁸⁵** (93.4%) OC,RP,HF,TR,CP || --- P⁴⁰ΝΑ,Β,C (6.6%) NU [easy homoioteleuton]

⁷ δια της πιστεως **f⁸⁵** B [96%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] || 1 την ΝΑ,Β,C [2%] NU

⁸ προς **f⁸⁵** [98%] OC,RP,HF,TR,CP || 1 την ΝΑ,Β,C [2%] NU

⁹ ιησουν **re//** || ιησουν [35%] CP || --- [1%]

¹⁰ ουν **f⁸⁵** Β, C [93%] OC,RP,HF,TR,CP || γαρ ΝΑ [7%] NU

¹¹ πιστει δικαιουσθαι **f⁸⁵** [98%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 21 ΝΑ,Β,C [2%] NU

¹² μονον **re//** || μονων B [15%]

¹³ δε **f⁸⁵** [94%] OC,RP,HF,TR,CP || --- ΝΑ,Β,C [6%] NU

καὶ ἔθνῶν? Ναὶ, καὶ ἔθνῶν, 30 ἐπείπερ¹ εἶς ὁ Θεὸς, ὃς δικαιώσει περιτομὴν ἐκ πίστεως καὶ ἀκροβυθστίαν διὰ τῆς πίστεως. 31 Νόμον οὐν καταργοῦμεν διὰ τῆς πίστεως? Μὴ γένοιτο! Ἀλλὰ νόμον ἴστῳμεν.²

Abraham

4 Τί οὖν ἐροῦμεν Ἀβραὰμ³ τὸν πατέρα ἡμῶν εὐρηκέναι,⁴ κατὰ σάρκα? 2 Εἰ γὰρ Ἀβραὰμ ἔξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἔχει καύχημα—ἀλλ’ οὐ πρὸς τὸν⁵ Θεόν. 3 Τί γὰρ ἡ Γραφὴ λέγει? “Ἐπίστευσεν δὲ Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην.” 4 Τῷ δὲ ἐργαζομένῳ ὁ μισθὸς οὐ λογίζεται κατὰ χάριν ἀλλὰ κατὰ⁶ ὄφείλημα. 5 Τῷ δὲ μὴ ἐργαζομένῳ, πιστεύοντι δὲ ἐπὶ τὸν δικαιοῦντα τὸν ἀσεβῆ, λογίζεται ἡ πίστις αὐτοῦ εἰς δικαιοσύνην.

6 Καθάπερ καὶ Δαυὶδ λέγει τὸν μακαρισμὸν τοῦ ἀνθρώπου ὁ ὁ Θεὸς λογίζεται δικαιοσύνην χωρὶς ἔργων: 7 “Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν⁷ αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν⁸ αἱ ἀμαρτίαι. 8 Μακάριος ἀνὴρ ὁ⁹ οὐ¹⁰ μὴ λογίσηται Κύριος ἀμαρτίαν!”

Before Circumcision

9 Ο μακαρισμὸς οὖν οὗτος ἐπὶ τὴν περιτομὴν, ἥ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροβυστίαν? Λέγομεν γὰρ ὅτι¹¹ ἐλογίσθη τῷ Ἀβραὰμ ἡ πίστις εἰς δικαιοσύνην, 10 πῶς οὖν ἐλογίσθη? Ἐν περιτομῇ ὅντι ἥ ἐν ἀκροβυστίᾳ? Οὐκ ἐν περιτομῇ, ἀλλ’ ἐν ἀκροβυστίᾳ! 11 Καὶ σημεῖον ἔλαβεν περιτομῆς, σφραγίδα τῆς δικαιοσύνης τῆς πίστεως τῆς ἐν τῇ¹² ἀκροβυστίᾳ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πατέρα πάντων τῶν πιστευόντων δι’ ἀκροβυστίας, εἰς τὸ λογισθῆναι καὶ¹³ αὐτοῖς τὴν¹⁴ δικαιοσύνην, 12 καὶ πατέρα περιτομῆς—τοῖς οὐκ ἐκ πε-

¹ επειπερ **f⁸⁵** [98%] OC,RP,HF,TR,CP || ειπερ Ν(A)B,C [2%] NU

² ιστωμεν **f⁸⁵** [96%] OC,RP,HF,TR,CP || ιστανομεν ΝA,B,C [1.5%] NU || six other variants [2.5%]

³ ἀβρααμ **f⁸⁵** [50%] || ἀβρααμ [50%] OC,RP,HF,TR,CP,NU (This statement will obtain wherever the name occurs.)

⁴ αβρααμ τὸν πατέρα ημῶν ευρηκεναι **f⁸⁵** [96%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 512 προπατορα 4 ΝA,C [3.5%] NU || 12 προπατορα 4 B [0.5%]

⁵ τὸν **f⁸⁵** [98%] OC,RP,HF,TR,CP || --- ΝA,B,C [2%] NU

⁶ κατα **f⁸⁵** ΝA,B,C [97%] OC,RP,HF,CP,NU || 1 το [3%] TR

⁷ αφεθησαν *re/l* || αφειθησαν [5%] CP || αφηθησαν [3%]

⁸ επεκαλυφθησαν *re/l* || απεκαλυφθησαν [10%]

⁹ ω **f⁸⁵** A,C [97%] OC,RP,HF,TR,CP || ου ΝB [3%] NU

¹⁰ ου *re/l* || --- [1%] CP

¹¹ οτι **f⁸⁵** A,C [98.5%] OC,RP,HF,TR,CP || --- ΝB [1.5%] NU

¹² τη *re/l* || --- [15%]

¹³ και **f⁸⁵** C [95%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] || --- ΝA,B [5%]

¹⁴ την **f⁸⁵** B,C [96%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] || --- Ν [2%] || εις A [2%]

ριτομῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς στοιχοῦσιν τοῖς ἵχνεσιν τῆς πίστεως τῆς ἐν ἀκροβυστίᾳ¹ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ.

The promise

13 Οὐ γὰρ διὰ νόμου ἡ ἐπαγγελία τῷ Ἀβραὰμ, ἢ τῷ σπέρματι αὐτοῦ, τὸ κληρονόμον αὐτὸν εἶναι τοῦ² κόσμου, ἀλλὰ διὰ δικαιοσύνης πίστεως. 14 Εἰ γὰρ οἱ ἐκ νόμου κληρονόμοι, κεκένωται ἡ πίστις καὶ κατήργηται ἡ ἐπαγγελία· 15 ὁ γὰρ νόμος ὀργὴν κατεργάζεται, οὗ γὰρ³ οὐκ ἔστιν νόμος, οὐδὲ παράβασις. 16 Διὰ τοῦτο ἐκ πίστεως ἵνα κατὰ χάριν, εἰς τὸ εἶναι βεβαίαν τὴν ἐπαγγελίαν παντὶ τῷ σπέρματι—οὐ τῷ ἐκ⁴ νόμου μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐκ πίστεως Ἀβραάμ, ὃς ἔστιν πατὴρ πάντων ἡμῶν· 17 καθὼς γέγραπται ὅτι “Πατέρα πολλῶν ἐθνῶν τέθεικά⁵ σε”—κατέναντι οὐ ἐπίστευσεν: Θεοῦ, τοῦ ζωοποιούντος τοὺς νεκροὺς καὶ καλοῦντος τὰ μὴ ὄντα ως ὄντα. 18 Ὡς παρ’ ἐλπίδα, ἐπ’ ἐλπίδι ἐπίστευσεν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸν πατέρα πολλῶν ἐθνῶν, κατὰ τὸ εἰρημένον: “Οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου”. 19 Καὶ μὴ ἀσθενήσας τῇ πίστει, οὐ⁶ κατενόησεν τὸ ἑαυτοῦ σῶμα, ἥδη⁷ νενεκρωμένον (έκατονταέτης που ὑπάρχων), καὶ τὴν νέκρωσιν τῆς⁸ μήτρας Σάρρας. 20 Εἰς δὲ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Θεοῦ οὐ διεκρίθη τῇ ἀπιστίᾳ· ἀλλ’ ἐνεδυναμώθη τῇ πίστει, δοὺς δόξαν τῷ Θεῷ, 21 καὶ πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ ἐπήγγελται δυνατός ἔστιν καὶ ποιῆσαι 22—διὸ καὶ⁹ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην.

23 Οὐκ ἐγράφη δὲ δι’ αὐτὸν μόνον ὅτι ἐλογίσθη αὐτῷ, 24 ἀλλὰ καὶ δι’ ἡμᾶς, οἵς μέλλει λογίζεσθαι, τοῖς πιστεύουσιν ἐπὶ τὸν ἐγείραντα Ἰησοῦν τὸν Κύριον ἡμῶν ἐκ νεκρῶν, 25 ὃς παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν, καὶ ἡγέρθη διὰ τὴν δικαίωσιν¹⁰ ἡμῶν.

¹ πιστεως της εν ακροβυστια F⁵ [54%] || 123 τη 4 [40%] RP,HF,CP || ~ 23 τη 41 [3%] OC,TR || ~ 2341 A,B(C) [3%] NU || 234 N

² του F⁵ [97%] OC,RP,HF,TR,CP || --- NA,B,C [3%] NU

³ γαρ F⁵ [97%] OC,RP,HF,TR,CP || δε NA,B,C [3%] NU

⁴ εκ F⁵ [20%] || 1 του NA,B,C [80%] OC,RP,HF,TR,CP,NU [OC is in small print]

⁵ τεθεικα refl || τεθηκα [20%] || τεθικα N

⁶ ου F⁵ [97%] OC,RP,HF,TR,CP || --- NA,B,C [3%] NU

⁷ ηδη F⁵ A,C [99%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] || --- B [1%]

⁸ της refl || --- OC

⁹ και F⁵ NA,C [99%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] || --- B [1%]

¹⁰ δικαιωσιν refl || δικαιοσυνη [12%] || δικεωσιν N

To believers
Peace with God

5 Δικαιωθέντες οὖν ἐκ πίστεως, εἰρήνην ἔχωμεν¹ πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστοῦ, **2** δοῦνος καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν, τῇ πίστει,² εἰς τὴν χάριν ταύτην ἐν ᾧ ἐστήκαμεν, καὶ καυχώμεθα ἐπ’ ἐλπίδι τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. **3** Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν, εἰδότες ὅτι ἡ θλῖψις³ ὑπομονὴν κατεργάζεται. **4** ἡ δὲ ὑπομονὴ, δοκιμήν· ἡ δὲ δοκιμὴ, ἐλπίδα. **5** ἡ δὲ ἐλπὶς οὐ καταισχύνει,⁴ ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ Πνεύματος Ἅγιου τοῦ δοθέντος ἡμῖν.

Reconciliation

6 Ἔτι γὰρ Χριστὸς, ὅντων ἡμῶν ἀσθενῶν,⁵ κατὰ καιρὸν, ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπέθανεν. **7** Μόλις γὰρ ὑπὲρ δικαίου τις ἀποθανεῖται (ὑπὲρ γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ τάχα τις καὶ τολμᾶ ἀποθανεῖν), **8** συνίστησιν δὲ τὴν ἐαυτοῦ ἀγάπην εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός ὅτι ἔτι ὀμαρτωλῶν ὅντων ἡμῶν Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανεν! **9** Πολλῷ οὖν μᾶλλον, δικαιωθέντες νῦν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ, σωθησόμεθα δι’ αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὀργῆς! **10** Εἰ γὰρ, ἔχθροι ὅντες, κατηλλάγημεν τῷ Θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, πολλῷ μᾶλλον, καταλλαγέντες, σωθησόμεθα⁶ ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ!

11 Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα⁷ ἐν τῷ Θεῷ διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστοῦ, δι’ οὗ νῦν τὴν καταλλαγὴν ἐλάβομεν!

Death vs Life

12 Διὰ τοῦτο, ὥσπερ δι’ ἐνὸς ἀνθρώπου ἡ ὀμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθεν, καὶ διὰ τῆς ὀμαρτίας ὁ θάνατος, καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος διῆλθεν, ἐφ’ ὃ πάντες ἥμαρτον **13**—ἄχρι γὰρ νόμου ὀμαρτία ἦν ἐν⁸ κόσμῳ, ὀμαρτία δὲ οὐκέτι ἐλλογεῖται μὴ ὅντος νόμου. **14** Άλλ⁹ ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ Αδὰμ μέχρι Μωϋσέος,¹ καὶ ἐπὶ τοὺς

¹ εχωμεν **f⁵⁵** ΝA,B,C (43%) || εχομεν 0220 (57%) OC,RP,HF,TR,CP,NU

² τη πιστει **f⁵⁵** (Ν)C (95.9%) OC,RP,HF,TR,CP[NU] || εν 12 A (2.7%) || --- B,0220 (0.8%) || one other variant (0.5%)

³ η *reI* || --- CP

⁴ καταισχυνει *reI* || καταισχυνη [15%]

⁵ ασθενων **f⁵⁵** [97%] OC,RP,HF,TR,CP || 1 ετι ΝA,B,C [3%] NU

⁶ σωθησομεθα *reI* || σωθησομεθα [14%]

⁷ καυχωμεθα **f⁵⁵** [38%] CP || καυχομεθα [1%] || καυχωμενοι ΝB,C [52%] OC,RP,HF,TR,NU || καυχομενοι [9%]

⁸ εν *reI* || 1 τω [10%] CP

⁹ αλλ *reI* || αλλα B [0.5%] NU

μὴ ἀμαρτήσαντας ἐπὶ τῷ ὁμοιώματι τῆς παραβάσεως Ἀδάμ (ὅς ἐστιν τύπος τοῦ μέλλοντος).

15 Ἀλλ' οὐχ ώς τὸ παράπτωμα, οὕτως καὶ τὸ χάρισμα. Εἰ γὰρ τῷ² τοῦ ἐνὸς παραπτώματι οἱ πολλοὶ ἀπέθανον, πολλῷ μᾶλλον ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ δωρεὰ ἐν χάριτι τῇ τοῦ ἐνὸς ἀνθρώπου, Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τοὺς πολλοὺς ἐπερίσσευσεν! 16 Καὶ οὐχ ώς δι' ἐνὸς ἀμαρτήσαντος, τὸ δώρημα: τὸ μὲν γὰρ κρῖμα ἔξι ἐνὸς εἰς κατάκριμα, τὸ δὲ χάρισμα ἐκ πολλῶν παραπτωμάτων εἰς δικαιόωμα. 17 Εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἐνὸς παραπτώματι ὁ θάνατος ἐβασίλευσεν διὰ τοῦ ἐνός, πολλῷ μᾶλλον οἱ τὴν περισσείαν τῆς χάριτος καὶ τῆς δωρεᾶς τῆς δικαιοσύνης λαμβάνοντες ἐν ζωῇ βασιλεύσουσιν³ διὰ τοῦ ἐνός, Ἰησοῦ Χριστοῦ.

18 Ἄρα οὖν, ώς δι' ἐνὸς παραπτώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς κατάκριμα, οὕτως καὶ δι' ἐνὸς δικαιώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς δικαιόωσιν ζωῆς. 19 Ὡσπερ γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἐνὸς ἀνθρώπου ἀμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοί, οὕτως καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἐνὸς δίκαιοι κατασταθήσονται οἱ πολλοί. 20 Νόμος δὲ παρεισῆλθεν ἵνα πλεονάσῃ τὸ παράπτωμα· οὗ δὲ ἐπλεόνασεν ἡ ἀμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις, 21 ἵνα ὥσπερ ἐβασίλευσεν ἡ ἀμαρτία ἐν τῷ θανάτῳ, οὕτως καὶ ἡ χάρις βασιλεύσῃ⁴ διὰ δικαιοσύνης εἰς ζωὴν αἰώνιον διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν.

Newness of life

6 Τί οὖν ἐροῦμεν? Ἐπιμενοῦμεν⁵ τῇ ἀμαρτίᾳ ἵνα ἡ χάρις πλεονάσῃ? 2 Μὴ γένοιτο! Οἵτινες ἀπεθάνομεν τῇ ἀμαρτίᾳ, πῶς ἔτι ζήσομεν⁶ ἐν αὐτῇ? 3 Ἡ ἀγνοεῖτε ὅτι ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν? 4 Συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα ὥσπερ ἡγέρθη Χριστὸς ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης τοῦ Πατρός, οὕτως καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν.

5 Εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα· 6 τοῦτο γινώσκοντες, ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν⁷

¹ μωσεος **f⁵⁵** [30%] CP || μωσεως Ν [50%] OC,RP,NU || μωσεως A,B,C [20%] HF,TR

² τῷ *reI* || τῷ [15%] || --- [5%]

³ βασιλευσουσιν *reI* || βασιλευοντιν [17%]

⁴ βασιλευση **f⁵⁵** ΝA,B,C [68%] OC,RP,HF,TR,CP,NU || βασιλευσει [32%]

⁵ επιμενουμεν **f⁵⁵** [60%] OC,TR,CP || επιμενομεν Ν [19%] RP,HF || επιμενωμεν A,B,C [10%] NU || επιμεινομεν [10%] || επιμεινομεν [1%]

⁶ ζησομεν *reI* || ζησωμεν [15%]

⁷ ημων *reI* || υμων CP

ἄνθρωπος συνεσταυρώθη ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἀμαρτίας, τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἀμαρτίᾳ—7 ὁ γὰρ ἀποθανὼν δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας.

8 Εἰ δὲ ἀπεθάνομεν σὺν Χριστῷ, πιστεύομεν ὅτι καὶ συζήσομεν¹ αὐτῷ, 9 εἰδότες ὅτι Χριστὸς, ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, οὐκέτι ἀποθνήσκει· θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυριεύει 10—ὅ γὰρ ἀπέθανεν τῇ ἀμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐφάπαξ· ὃ δὲ ζῇ, ζῇ τῷ Θεῷ. 11 Οὕτως καὶ ὑμεῖς, λογίζεσθε² ἔαυτοὺς νεκροὺς μὲν εἶναι³ τῇ ἀμαρτίᾳ, ζῶντας δὲ τῷ Θεῷ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.⁴

Down with sin!

12 Μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἀμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι, εἰς τὸ ὑπακούειν αὐτῇ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ⁵ 13—μηδὲ παριστάνετε τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα ἀδικίας τῇ ἀμαρτίᾳ, ἀλλὰ παραστήσατε ἔαυτοὺς τῷ Θεῷ ὡς⁶ ἐκ νεκρῶν ζῶντας, καὶ τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα δικαιοσύνης τῷ Θεῷ. 14 Ἀμαρτία γὰρ ὑμῶν οὐ κυριεύσει, οὐ γάρ ἐστε ὑπὸ νόμον, ἀλλ⁷ ὑπὸ χάριν.

Grace, not licence

15 Τί οὖν? Ἀμαρτήσομεν⁸ ὅτι οὐκ ἐσμὲν ὑπὸ νόμον ἀλλ⁹ ὑπὸ χάριν? Μὴ γένοιτο! 16 Οὐκ οἴδατε ὅτι φὶ παριστάνετε ἔαυτοὺς δούλους εἰς ὑπακοήν, δοῦλοι ἐστε φὶ ὑπακούετε—ἥτοι ἀμαρτίας εἰς θάνατον, ἢ ὑπακοῆς εἰς δικαιοσύνην? 17 Χάρις δὲ τῷ Θεῷ ὅτι ἥτε δοῦλοι τῆς ἀμαρτίας, ὑπηκούσατε¹⁰ δὲ ἐκ καρδίας εἰς ὃν παρεδόθητε τύπον διδαχῆς. 18 Ἐλευθερωθέντες δὲ ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας, ἐδουλώθητε τῇ δικαιοσύνῃ.

19 Ἀνθρώπινον λέγω διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς ὑμῶν. “Ωσπερ γὰρ παρεστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ, καὶ τῇ ἀνομίᾳ εἰς τὴν ἀνομίαν, οὕτως νῦν παραστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ εἰς

¹ συζήσομεν *reI* || συζήσωμεν C [18%] || συνζήσομεν ΝΑ,Β [10%]

² λογίζεσθε *reI* || λογίζεσθαι Α,Β [13%]

³ νεκροὺς μεν ειναι *f⁵⁵* [96%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 312 ΝΒ,С [2%] [NU] || 12 Α [2%]

⁴ τω κυριῳ ημων *f⁵⁵* NC (96.5%) OC,RP,HF,TR,CP || --- P⁴⁶ A,B (3.5%) NU

⁵ αυτῃ εν ταις επιθυμιαις αυτου *f⁵⁵* (81.7%) OC,RP,HF,TR,CP || 52345 (2.2%) || 1234 αυτης (6.2%)

|| 1234 αυτων (0.5%) || 1234 (0.5%) || 345 ΝΑ,Β,С (7.9%) NU || 1 P⁴⁶ (1%)

⁶ ως *f⁵⁵* [97%] OC,RP,HF,TR,CP || ωσει ΝΑ,Β,С [3%] NU

⁷ αλλ *reI* || αλλα ΝΒ,С [1%] NU

⁸ αμαρτησομεν *f⁵⁵* [61%] OC,RP,HF,TR,CP || αμαρτησωμεν ΝΑ,Β,С [30%] NU || αμαρτισωμεν [4%] || long omission [5%]

⁹ αλλ *reI* || αλλα ΝΒ,С [1%] NU

¹⁰ υπηκουσατε *reI* || υπακουσετε CP

άγιασμόν. 20 Ὅτε γὰρ δοῦλοι ἦτε τῆς ἀμαρτίας, ἐλεύθεροι ἦτε τῇ δικαιοσύνῃ. 21 Τίνα οὖν καρπὸν εἴχετε τότε ἐφ' οἵς νῦν ἐπαισχύνεσθε? Τὸ γὰρ τέλος ἐκείνων θάνατος! 22 Νυνὶ δὲ, ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας, δουλωθέντες δὲ τῷ Θεῷ, ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἀγιασμόν—τὸ δὲ τέλος ζωὴν αἰώνιον! 23 Τὰ γὰρ ὄψωνα τῆς ἀμαρτίας θάνατος, τὸ δὲ χάρισμα τοῦ Θεοῦ ζωὴ αἰώνιος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

More about law

7 Ἡ ἀγνοεῖτε, ἀδελφοί (γινώσκουσιν γὰρ νόμον λαλῶ), ὅτι ὁ νόμος κυριεύει τοῦ ἀνθρώπου ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ? 2 Ἡ γὰρ ὕπανδρος γυνὴ τῷ ζῶντι ἀνδρὶ δέδεται νόμῳ, ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνήρ, κατήργηται ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ ἀνδρός. 3 Ἀρα οὖν, ζῶντος τοῦ ἀνδρὸς, μοιχαλὶς χρηματίσει¹ ἐὰν γένηται ἀνδρὶ ἐτέρῳ· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνήρ, ἐλευθέρα ἐστὶν ἀπὸ τοῦ νόμου, τοῦ μὴ εἶναι αὐτὴν μοιχαλίδα γενομένην ἀνδρὶ ἐτέρῳ.

4 Ὅστε, ἀδελφοί μου, καὶ ὑμεῖς ἐθανατώθητε τῷ νόμῳ διὰ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ γενέσθαι ὑμᾶς² ἐτέρῳ—τῷ ἐκ νεκρῶν ἐγερθέντι—ίνα καρποφορήσωμεν τῷ Θεῷ. 5 Ὅτε γὰρ ἥμεν ἐν τῇ σαρκὶ, τὰ παθήματα τῶν ἀμαρτιῶν τὰ διὰ τοῦ νόμου ἐνηργεῖτο ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν εἰς τὸ καρποφορῆσαι τῷ θανάτῳ. 6 Νυνὶ δὲ κατηργήθημεν ἀπὸ τοῦ νόμου, ἀποθανόντες ἐν ᾧ κατειχόμεθα,³ ὥστε δουλεύειν ἡμᾶς ἐν καινότητι Πνεύματος καὶ οὐ παλαιότητι γράμματος.

Law and sin

7 Τί οὖν ἐροῦμεν?⁴ Ὁ νόμος ἀμαρτία; Μὴ γένοιτο! Ἄλλὰ τὴν ἀμαρτίαν οὐκ ἔγνων εἰ μὴ διὰ νόμου: τὴν τε γὰρ ἐπιθυμίαν οὐκ ἥδειν εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν, “Οὐκ ἐπιθυμήσεις”. 8 Άφορμὴν δὲ λαβοῦνσα ἡ ἀμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς, κατειργάσατο⁵ ἐν ἐμοὶ πᾶσαν ἐπιθυμίαν.

Χωρὶς γὰρ νόμου ἀμαρτία νεκρά. 9 Ἐγὼ δὲ ἔζων, χωρὶς νόμου, ποτέ· ἐλθούσης δὲ τῆς ἐντολῆς, ἡ ἀμαρτία ἀνέζησεν,⁶ ἐγὼ δὲ ἀπέθανον. 10 Καὶ, εὐρέθη μοι ἡ ἐντολὴ ἡ⁷ εἰς ζωήν, αὕτη εἰς θάνατον. 11 Ἡ γὰρ ἀμαρτία, ἀφορμὴν λαβοῦνσα διὰ τῆς ἐντολῆς, ἐξηπάτησέν με, καὶ δι'⁸ αὐτῆς

¹ χρηματίσει *reI* || χρηματίζει [15%] || χρηματησει [8%] || three further spellings

² υμας **f5** ΝA,B,C [86%] OC,RP,HF,TR,NU || 1 ανδρι [14%] CP

³ κατειχομεθα *reI* || κατηχομεθα [15%]

⁴ ερουμεν **f5** ΝA,B,C [91%] OC,RP,HF,TR,NU || 1 οτι [9%] CP

⁵ κατειργασατο *reI* || κατηργασατο B [20%]

⁶ ανεζησεν *reI* || εζησεν CP

⁷ η *reI* || --- [25%]

⁸ δι *reI* || δια OC

ἀπέκτεινεν. 12 Ὡστε, ὁ μὲν νόμος ἄγιος, καὶ ἡ ἐντολὴ ἀγία καὶ δικαία καὶ ἀγαθή.

Indwelling sin

13 Τὸ οὖν ἀγαθὸν ἐμοὶ γέγονεν¹ θάνατος? Μὴ γένοιτο! Ἀλλὰ² ἡ ἀμαρτία, ἵνα φανῇ ἀμαρτίᾳ, διὰ τοῦ ἀγαθοῦ μοι κατεργαζομένη θάνατον, ἵνα γένηται καθ' ὑπερβολὴν ἀμαρτωλὸς ἡ ἀμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς. 14 Οἶδα μεν γὰρ ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστιν, ἐγὼ δὲ σαρκικός³ εἰμι, πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἀμαρτίαν 15—ὅ γὰρ κατεργάζομαι οὐ γινώσκω: οὐ γὰρ ὁ θέλω τοῦτο πράσσω,⁴ ἀλλ᾽ ὁ μισῶ τοῦτο ποιῶ!⁵ 16 Εἰ δὲ ὁ οὐ θέλω τοῦτο ποιῶ, σύμφημι τῷ νόμῳ ὅτι καλός. 17 Νυνὶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτό,⁶ ἀλλ᾽⁷ ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἀμαρτία. 18 Οἶδα γὰρ ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοί, τοῦτ' ἔστιν, ἐν τῇ σαρκὶ μου, ἀγαθόν· τὸ γὰρ θέλειν παράκειται μοι, τὸ δὲ κατεργάζεσθαι τὸ καλὸν οὐχ εὑρίσκω.⁸ 19 Οὐ γὰρ ὁ θέλω ποιῶ ἀγαθόν· ἀλλ᾽⁹ οὐ θέλω κακὸν τοῦτο πράσσω. 20 Εἰ δὲ ὁ οὐ θέλω ἐγὼ¹⁰ τοῦτο ποιῶ, οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτό, ἀλλ᾽¹¹ η οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἀμαρτία. 21 Εὐρίσκω ἄρα τὸν νόμον, τῷ θέλοντι ἐμοὶ ποιεῖν τὸ καλόν, ὅτι ἐμοὶ τὸ κακὸν παράκειται. 22 Συνήδομαι γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν ἄνθρωπον, 23 βλέπω δὲ ἔτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσίν μου, ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου καὶ αἰχμαλωτίζοντά με¹² τῷ νόμῳ τῆς ἀμαρτίας τῷ ὅντι ἐν τοῖς μέλεσίν μου.

24 Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος! Τίς με ρύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου? 25 Εὐχαριστῷ¹³ τῷ Θεῷ—διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν! Ἄρα οὖν, αὐτὸς ἐγὼ τῷ μὲν νοὶ δουλεύω νόμῳ Θεοῦ, τῇ δὲ σαρκὶ, νόμῳ ἀμαρτίας.

¹ γέγονεν **f85** [97%] OC,RP,HF,TR,CP || εγενέτο ΝA,B,C [3%] NU

² αλλα *rell* || αλλα C [30%]

³ σαρκικος **f85** [85%] OC,RP,HF,TR,CP || σαρκινος ΝA,B,C [15%] NU [In the context, ‘fleshy’ (not ‘physical’) is correct.]

⁴ πρασσω *rell* || ποιω [13%]

⁵ ποιω *rell* || πρασσω [13%]

⁶ αυτο *rell* || αυτω [15%]

⁷ αλλ *rell* || αλλα B [1%] NU

⁸ ουχ ευρισκω **f85** (93.6%) OC,RP,HF,TR,CP || ου γινωσκω (2.5%) || ου ΝA,B,C (2.3%) NU || long omissions (1.5%)

⁹ αλλ *rell* || αλλα ΝB [1%] NU

¹⁰ εγω **f85** ΝA [91%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] || --- B,C [9%]

¹¹ αλλ *rell* || αλλα ΝB [1%] NU

¹² με **f85** (A)C [72%] RP,TR || 1 εν ΝB [28%] OC,HF,CP,NU [OC is in small print]

¹³ ευχαριστω **f85** ΝA [97%] OC,RP,HF,TR,CP || χαρις δε [2%] NU || χαρις B || η χαρις [1%]

Deliverance

8 Οὐδὲν ἄρα νῦν κατάκριμα τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦν μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν ἀλλὰ κατὰ Πνεῦμα,¹ 2 ὁ γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἡλευθέρωσέν με² ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου. 3 Τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου, ἐν ᾧ ἡσθένει διὰ τῆς σαρκός, ὁ Θεὸς τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἀμαρτίας, καὶ περὶ ἀμαρτίας: κατέκρινεν τὴν ἀμαρτίαν ἐν τῇ σαρκὶ, 4 ἵνα τὸ δικαιόματα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν ἀλλὰ κατὰ Πνεῦμα.

Spirit vs flesh

5 Οἱ γὰρ κατὰ σάρκα ὄντες τὰ τῆς σαρκὸς φρονοῦσιν, οἱ δὲ κατὰ Πνεῦμα τὰ τοῦ Πνεύματος. 6 Τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς θάνατος, τὸ δὲ φρόνημα τοῦ Πνεύματος ζωὴ καὶ εἰρήνη· 7 διότι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς Θεόν, τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται, οὐδὲ γὰρ δύναται. 8 Οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες Θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται. 9 Ὦμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκὶ ἀλλ³ ἐν Πνεύματι, εἴπερ Πνεῦμα Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. Εἰ δέ τις Πνεῦμα Χριστοῦ⁴ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἐστιν αὐτοῦ. 10 Εἰ δὲ Χριστὸς ἐν ὑμῖν, τὸ μὲν σῶμα νεκρὸν δι⁵ ἀμαρτίαν, τὸ δὲ πνεῦμα ζωὴ διὰ δικαιοσύνην. 11 Εἰ δὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος⁶ Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐγείρας τὸν Χριστὸν⁷ ἐκ νεκρῶν ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν διὰ τὸ ἐνοικοῦν αὐτοῦ Πνεῦμα⁸ ἐν ὑμῖν.

Sonship

12 Ἄρα οὖν, ἀδελφοί, ὁφειλέται ἐσμὲν οὐ τῇ σαρκὶ, τοῦ κατὰ σάρκα ζῆν· 13 εἰ γὰρ κατὰ σάρκα ζῆτε, μέλλετε ἀποθνήσκειν· εἰ δὲ Πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦτε, ζήσεσθε. 14 Ὅσοι γὰρ Πνεύματι Θεοῦ ἄγονται, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ Θεοῦ⁹ 15—οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δου-

¹ μη κατα σαρκα περιπατουσιν αλλα κατα πνευμα **f⁸⁵** (94%) OC,RP,HF,TR,CP || variations on the long form (0.8%) || 1234 A (2.5%) || --- NB (2.3%) NU || two other readings (0.3%)

² με **f⁸⁵** A,C [98%] OC,RP,HF,TR,CP || σε NB [1%] NU || three other variants [1%]

³ αλλ *rell* || αλλα NB [1%] NU

⁴ χριστου *rell* || θεου [18%]

⁵ δι **f⁸⁵** Ν [81%] OC,TR || δια A,B,C [17%] RP,HF,CP,NU || δια την [2%]

⁶ εγειραντος **f⁸⁵** C [95%] OC,RP,HF,TR,CP || 1 τον ΝA,B [5%] NU

⁷ τον χριστον **f⁸⁵** (86.2%) OC,RP,HF,TR,CP || 1 κυριον (3.4%) || 2 B (2.2%) NU || 2 ιησουν (ΝA) (2.5%) || ιησουν 2 (C) (1.7%) || αυτον (0.8%) || four other variants (0.7%) || long omissions (2.5%)

⁸ το ενοικουν . . . πνευμα **f⁸⁵** B (81.7%) OC,RP,HF,TR(CP) || του ενοικουντος . . . πνευματος ΝA,C (17.6%) NU || two other variants (0.7%)

⁹ εισιν υιοι θεου **f⁸⁵** [98%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 231 ΝA,C [1.5%] NU || ~ 213 B [0.5%]

λείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλ᾽¹ ἐλάβετε Πνεῦμα νιοθεσίας ἐν ᾧ κράζομεν, “Ἄββᾶ, ὁ Πατήρ!” **16** Αὐτὸ τὸ Πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν ὅτι ἐσμὲν τέκνα Θεοῦ **17**—εἰ δὲ τέκνα, καὶ κληρονόμοι: κληρονόμοι μὲν Θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ (εἴπερ συμπάσχομεν ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν).

Redemption of the body

18 Λογίζομαι γὰρ ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. **19** Ἡ γὰρ ἀποκαραδοκία τῆς κτίσεως τὴν ἀποκάλυψιν τῶν νίῶν τοῦ Θεοῦ ἀπεκδέχεται. **20** τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγῃ, οὐχ ἐκοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα, ἐπ² ἐλπίδι **21** ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. **22** Οἴδαμεν γὰρ ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει καὶ συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν. **23** Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ³ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ Πνεύματος ἔχοντες, καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ⁴ ἐν ἑαυτοῖς στενάζομεν,⁵ νιοθεσίαν ἀπεκδεχόμενοι, τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν. **24** Τῇ γὰρ ἐλπίδι ἐσώθημεν, ἐλπὶς δὲ βλεπομένη οὐκ ἔστιν ἐλπίς—ὅ γὰρ βλέπει τις, τί καὶ⁶ ἐλπίζει? **25** Εἰ δὲ ὁ οὐ βλέπομεν ἐλπίζομεν, δι’ ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα.

26 Ωσαύτως δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα συναντιλαμβάνεται ταῖς ἀσθενείαις⁷ ἡμῶν, τὸ γὰρ τί προσευξόμεθα⁸ καθὸ δεῖ οὐκ οἴδαμεν. Άλλ⁹ αὐτὸ τὸ Πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν¹⁰ στεναγμοῖς ἀλαλήτοις, **27** ὁ δὲ ἐρευνῶν¹¹ τὰς καρδίας οἶδεν τί τὸ φρόνημα τοῦ Πνεύματος, ὅτι κατὰ Θεὸν ἐντυγχάνει ὑπὲρ ὄγίων.

¹ αλλ *reI* || αλλα *NA,B,C* [1%] NU

² επ **f⁵⁵** P²⁷A,C [99%] OC,RP,HF,TR,CP || εφ P⁴⁶NB [1%] NU

³ αυτοι *reI* || 1 οι [10%]

⁴ καὶ ημεις αυτοι **f⁵⁵** (90%) OC,RP,HF,TR,CP || ~213 P⁴⁶NA,C (3%) NU || ~132 (1.3%) || 13 B (2.3%) || 12 (2.5%) || 23 (0.3%) || 3 (0.5%)

⁵ στεναζομεν *reI* || συστεναζομεν [1%] CP

⁶ τι και **f⁵⁵** A,C [97%] OC,RP,HF,TR,CP || 2 (N) [0.5%] || --- P⁴⁶B,NU || 1 [2%]

⁷ αις ασθενειαις **f⁵⁵** (93.5%) OC,RP,HF,TR,CP || τη ασθενεια *NA,B,C* (5.2%) NU || της 2 (0.8%) || two other variants (0.5%)

⁸ προσευξομεθα **f⁵⁵** [97%] OC,RP,HF,CP || προσευξωμεθα *NA,B,C* [3%] TR,NU

⁹ αλλ *reI* || αλλα *N* [25%] NU

¹⁰ υπερ ημων **f⁵⁵** C [98%] OC,RP,HF,TR || --- *NA,B* [2%] NU || 1 υμων CP

¹¹ ερευνων **f⁵⁵** A(C) [99%] OC,RP,HF,TR,CP || εραυνων P⁴⁶NB [1%] NU

Glory

28 Οἴδαμεν δὲ ὅτι τοῖς ἀγαπῶσιν τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς¹ ἀγαθόν, τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν. 29 Ὄτι οὓς προέγνω καὶ προώρισεν συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς· 30 οὓς δὲ προώρισεν, τούτους καὶ ἐκάλεσεν· καὶ οὓς ἐκάλεσεν, τούτους καὶ ἐδικαίωσεν· οὓς δὲ ἐδικαίωσεν, τούτους καὶ ἐδόξασεν.

Summary to this point

31 Τί οὖν ἔροῦμεν πρὸς ταῦτα? Εἰ ὁ Θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν? 32 Ὡς γε τοῦ ἰδίου Υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ᾽² ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν, πῶς οὐχὶ καὶ σὺν αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῖν χαρίσεται? 33 Τίς ἐγκαλέσει κατὰ ἐκλεκτῶν Θεοῦ? Θεὸς ὁ δικαιῶν. 34 Τίς ὁ κατακρίνων? Χριστὸς³ ὁ ἀποθανών, μᾶλλον δὲ καὶ⁴ ἐγερθείς, ὃς καὶ⁵ ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ, ὃς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν.

35 Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ? Θλῖψις ἢ στενοχωρία ἢ διωγμὸς ἢ λιμὸς ἢ γυμνότης ἢ κίνδυνος ἢ μάχαιρα? 36 (Καθὼς γέγραπται ὅτι “Ἐνεκά⁶ σου θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν· ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς.”) 37 Ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς. 38 Πέπεισμαι γὰρ ὅτι οὔτε θάνατος οὔτε ζωὴ, οὔτε ἄγγελοι οὔτε ἀρχαὶ οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα οὔτε μέλλοντα,⁷ 39 οὔτε ὑψωμα οὔτε βάθος οὔτε τις κτίσις ἐτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

Israel

9 Ἀλήθειαν λέγω ἐν Χριστῷ—οὐ ψεύδομαι· συμμαρτυρούσης μοι τῆς συνειδήσεώς μου ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ—2 ὅτι λύπη μοί ἐστιν μεγάλη καὶ ἀδιάλειπτος⁸ ὀδύνη τῇ καρδίᾳ μου. 3 Εὐχόμην⁹ γὰρ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα

¹ εἰς **f⁸⁵** ΝA,B,C [73%] OC,RP,HF,TR,NU || 1 το [27%] CP

² αλλ ἤτοι || αλλα P⁴⁶ΝB [1%] NU

³ χριστος **f⁸⁵** B [96%] OC,RP,HF,TR,CP || 1 ιησους ΝA,C [4%] [NU]

⁴ καὶ **f⁸⁵** P⁴⁶ (87.8%) OC,RP,HF,TR,CP || --- P²⁷(ΝA)B(C) (12.2%) NU

⁵ καὶ *reli* || --- ΝA,C [25%]

⁶ ενεκα **f⁸⁵** C [70%] OC,TR || ενεκεν ΝA,B [30%] RP,HF,CP,NU

⁷ δυναμεις ουτε ενεστωτα ουτε μελλοντα **f⁸⁵** [95%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 34521 (δυναμις P⁴⁶)
(P⁴⁶)ΝA,B,C [3%] NU || 123 [2%]

⁸ αδιαλειπτος *reli* || αδιαληπτος [15%] || three further spellings P⁴⁶

⁹ ευχομην **f⁸⁵** [78%] RP,HF,CP || ηυχομην P⁴⁶ΝA,B,C [22%] OC,TR,NU (Alternate spellings of the Imperfect = same meaning.)

εἶναι¹ ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ὀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα, 4 οἵτινές εἰσιν Ἰσραηλῖται· ὃν ἡ νιοθεσία καὶ ἡ δόξα καὶ αἱ διαθῆκαι καὶ ἡ νομοθεσία καὶ ἡ λατρεία καὶ αἱ ἐπαγγελίαι· 5 ὃν οἱ πατέρες, καὶ ἔξ ὃν ὁ Χριστὸς (τὸ κατὰ σάρκα), ὁ ὃν ἐπὶ πάντων, Θεὸς εὐλογητὸς εἰς τὸν αἰώνας! Ἀμήν.

Children of promise

6 Οὐχ οἶον δὲ ὅτι ἐκπέπτωκεν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ! Οὐ γὰρ πάντες οἱ ἔξ Ἰσραὴλ, οὗτοι Ἰσραὴλ· 7 οὐδὲ ὅτι εἰσὶν σπέρμα Ἄβραάμ, πάντες τέκνα· ἀλλ', "Ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεται σοι σπέρμα". 8 Τοῦτ' ἔστιν, οὐ τὰ τέκνα τῆς σαρκὸς, ταῦτα τέκνα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐπαγγελίας λογίζεται εἰς σπέρμα. 9 Ἐπαγγελίας γὰρ ὁ λόγος οὗτος: "Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἐλεύσομαι, καὶ ἔσται τῇ Σάρρᾳ υἱός."

10 Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ Ἐρεβέκκα ἔξ ἐνὸς κοίτην ἔχουσα, Ἰσαὰκ τοῦ πατρὸς ἡμῶν 11 (μήπω γὰρ γεννηθέντων, μηδὲ πραξάντων τι ἀγαθὸν ἢ κακόν,² ἵνα ἡ κατ' ἐκλογὴν πρόθεσις τοῦ Θεοῦ³ μένῃ, οὐκ ἔξ ἔργων ἀλλ' ἐκ τοῦ καλούντος), 12 ἐρρέθη⁴ αὐτῇ ὅτι "Ο μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι". 13 Καθὼς γέγραπται: "Τὸν Ἰακὼβ ἡγάπησα, τὸν δὲ Ἡσαῦ⁵ ἐμίσησα."

It is pointless to fight God's Sovereignty!

14 Τί οὖν ἐροῦμεν, μὴ ἀδικία παρὰ τῷ Θεῷ? Μὴ γένοιτο! 15 Τῷ γὰρ Μωϋσῆ^{6,7} λέγει: "Ελεήσω ὃν ἂν ἔλεω, καὶ οἰκτειρήσω⁸ ὃν ἂν οἰκτείρω."⁹ 16 Ἄρα οὖν, οὐ τοῦ θέλοντος οὐδὲ τοῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τοῦ ἐλεούντος¹⁰ Θεοῦ. 17 Λέγει γὰρ ἡ Γραφὴ τῷ Φαραὼ ὅτι "Εἰς αὐτὸν ἐξήγειρά σε, ὅπως ἐνδείξωμαι¹¹ ἐν σοὶ τὴν δυναμίν μου, καὶ ὅπως διαγγελῇ¹² τὸ ὄνομά μου ἐν πάσῃ τῇ γῇ." 18 Ἄρα οὖν, ὃν θέλει ἐλεεῖ, ὃν δὲ θέλει σκληρύνει.

¹ αυτος εγω αναθεμα ειναι **f⁵⁵C** [98%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 3412 P⁴⁶A,B [2%] NU || ~ 4312 Ν

² κακον **f⁵⁵P⁴⁶** [97%] OC,RP,HF,TR,CP || φαυλον ΝA,B [3%] NU

³ προθεσις του θεου **f⁵⁵P⁴⁶ΝA,B** [98%] RP,HF,CP,NU || ~ 231 [2%] OC,TR

⁴ ερρεθη **f⁵⁵P⁴⁶ΝA,B** [55%] OC,HF,CP,NU || ερρηθη [45%] RP,TR (Alternate spellings = same meaning.)

⁵ ήσαν **f⁵⁵** [25%] || ήσαν [75%] OC,RP,HF,TR,CP,NU (ΝA,B,C are presumably ambiguous.)

⁶ γαρ μωση **f⁵⁵A** [98%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 21 P⁴⁶ΝB [2%] NU

⁷ μωση **f⁵⁵** [81%] OC,RP,HF || μωσει P⁴⁶Ν [16%] CP,NU || μωση A,B [1%] TR || μωσει [2%]

⁸ οικτειρησο *reII* || οικτιρησο Ν [1%] NU || three further spellings [2%]

⁹ οικτειρω *reII* || οικτιρω Ν,NU || two further spellings [1%]

¹⁰ ελεουντος **f⁵⁵** [96%] OC,RP,HF,TR,CP || ελεωντος P⁴⁶ΝA,B [2%] NU || three other variants [2%]

¹¹ ενδειξωμαι *reII* || ενδειξομαι [10%]

¹² διαγγελη *reII* || διαγγελει [15%] || three further spellings

19 Ἐρεῖς οὖν μοι,¹ “Τί² ἔτι μέμφεται? Τῷ γὰρ βουλήματι αὐτοῦ τίς ἀνθεστηκεν?” 20 Μενούνγε, ὁ ἄνθρωπε,³ σὺ τίς εἶ ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ Θεῷ? Μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι, “Τί με ἐποίησας οὔτως?” 21 Ἡ οὐκ ἔχει ἔξουσίαν ὁ κεραμεὺς τοῦ πηλοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος ποιῆσαι δὲ μὲν εἰς τιμὴν σκεῦος, δὲ εἰς ἀτιμίαν?

22 Εἰ δὲ θέλων ὁ Θεὸς ἐνδείξασθαι τὴν ὄργὴν καὶ γνωρίσαι τὸ δυνατὸν αὐτοῦ, ἥνεγκεν ἐν πολλῇ μακροθυμίᾳ σκεύην ὄργῆς κατηρτισμένα εἰς ἀπώλειαν, 23 καὶ ἵνα γνωρίσῃ⁴ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ ἐπὶ σκεύη ἐλέους, ἢ προητοίμασεν εἰς δόξαν, 24 οὓς καὶ ἐκάλεσεν ἡμᾶς, οὐ μόνον ἔξ Ἰουδαίων ἀλλὰ καὶ ἔξ ἑθνῶν? 25 Ὡς καὶ ἐν τῷ Ωση⁵ λέγει: “Καλέσω τὸν οὐλαόν μου ‘λαόν μου’, καὶ τὴν οὐκ ἡγαπημένην ‘ἡγαπημένην’.” 26 “Καὶ ἔσται ἐν τῷ τόπῳ οὐ ἐρρέθη⁶ αὐτοῖς, ‘Οὐ λαός μου ὑμεῖς’, ἐκεὶ κληθήσονται νιὸι Θεοῦ ζῶντος.” 27 Ἡσαΐας⁷ δὲ κράζει ὑπὲρ τοῦ Ἰσραὴλ: “Ἐὰν ἦ ὁ ἀριθμὸς τῶν νιῶν Ἰσραὴλ ώς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης, τὸ κατάλειμμα⁸ σωθήσεται· 28 λόγον γὰρ συντελῶν καὶ συντέμνων ἐν δικαιοσύνῃ· ὅτι λόγον συντετμημένον⁹ ποιήσει Κύριος ἐπὶ τῆς γῆς.” 29 Καὶ¹⁰ καθὼς προείρηκεν Ἡσαΐας: “Εἰ μὴ Κύριος Σαβαὼθ ἐγκατέλιπεν¹¹ ἡμῖν σπέρμα, ώς Σόδομα ἀν ἐγενήθημεν, καὶ ώς Γόμορρα ἀν ὥμοιώθημεν.”¹²

Their present condition

30 Τί οὖν ἐροῦμεν? Ὄτι ἔθνη, τὰ μὴ διώκοντα δικαιοσύνην, κατέλαβεν δικαιοσύνην, δικαιοσύνην δὲ τὴν ἐκ πίστεως· 31 Ἰσραὴλ δὲ, διώκων νόμον δικαιοσύνης, εἰς νόμον δικαιοσύνης¹³ οὐκ ἔφθασεν. 32 Διὰ τί? Ὄτι

¹ οὐν μοι **f⁸⁵** [91%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 21 P⁴⁶ΝΑ,B [9%] NU

² τι **f⁸⁵** ΝΑ [99%] OC,RP,HF,TR,CP || 1 οὐν P⁴⁶B [1%] [NU]

³ μενουνγε ω ανθρωπε **f⁸⁵** [98%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 231 ΝΑ [1%] NU || 23 P⁴⁶ [1%] || ~ 23 μενουν B

⁴ γνωριστ *reI* || γνωρισει [14%] || four further spellings

⁵ ωση **f⁸⁵** [89%] TR || ωσηε [5%] OC,RP,HF,CP,NU || ωσιε [6%]

⁶ ερρεθη **f⁸⁵** [47%] OC,HF,CP,NU || ερρηθη ΝΑ,B,C [50%] RP,TR || ερηθη [3%]

⁷ ἡσαΐας **f⁸⁵** [95%] OC,TR,CP || ἡσαϊας [5%] RP,HF,NU (This statement obtains for all subsequent occurrences of the name.)

⁸ καταλειμμα **f⁸⁵** (P⁴⁶) (98%) OC,RP,HF,TR,CP || υπολειμμα (Ν)Α(B) (1%) NU || εγκαταλειμμα (1%)

⁹ εν δικαιοσυνη οτι λογον συντετμημενον **f⁸⁵** (95.6%) OC,RP,HF,TR,CP || --- P⁴⁶ΝΑ,B (2.7%) NU || three other variants (1.7%)

¹⁰ και *reI* || --- [1%] CP

¹¹ εγκατελιπεν *reI* || εγκατελειπεν (P⁴⁶)A [14%] || one other variant

¹² ομοιωθημεν *reI* || ομοιωθημεν P⁴⁶A [14%]

¹³ δικαιοσυνης **f⁸⁵** [95%] OC,RP,HF,TR,CP || --- ΝΑ,B [5%] NU

οὐκ ἐκ πίστεως, ὀλλά' ὡς ἐξ ἔργων νόμου.¹ Προσέκοψαν γὰρ² τῷ λίθῳ τοῦ προσκόμματος· 33 καθὼς γέγραπται: “Ιδοὺ³ τίθημι ἐν Σιών λίθον προσκόμματος καὶ πέτραν σκανδάλου, καὶ πᾶς⁴ ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ οὐ καταισχυνθήσεται.”

Israel needs salvation

10 Ἀδελφοί, ἡ μὲν εὐδοκία τῆς ἐμῆς καρδίας καὶ ἡ δέησις ἡ⁵ πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ τοῦ Ἰσραὴλ ἐστιν⁶ εἰς σωτηρίαν. 2 Μαρτυρῶ γὰρ αὐτοῖς ὅτι ζῆλον Θεοῦ ἔχουσιν, ὀλλά' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν. 3 Ἄγνοούντες γὰρ τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην, καὶ τὴν ἰδίαν δικαιοσύνην⁷ ζητούντες στῆσαι, τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν.

How to be saved

4 Τέλος γὰρ νόμου Χριστὸς εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι 5— Μωσῆς⁸ γὰρ γράφει τὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ τοῦ⁹ νόμου, ὅτι “Ο ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος ζήσεται ἐν αὐτοῖς”. 6 Ἡ δὲ ἐκ πίστεως δικαιοσύνη οὕτως λέγει: “Μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ‘Τίς ἀναβήσεται εἰς τὸν οὐρανόν?’” (τοῦτ’ ἔστιν, Χριστὸν καταγαγεῖν) 7 “ἢ, ‘Τίς καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον?’” (τοῦτ’ ἔστιν, Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν). 8 Άλλὰ τί λέγει? “Ἐγγύς σου τὸ ρῆμά ἐστιν, ἐν τῷ στόματί σου καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου” (τοῦτ’ ἔστιν, τὸ ρῆμα τῆς πίστεως ὃ κηρύσσομεν): 9 ὅτι ἐὰν ὁμολογήσῃς ἐν τῷ στόματί σου, “Κύριον Ἰησούν”, καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου ὅτι ὁ Θεὸς αὐτὸν ἥγειρεν¹⁰ ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ. 10 Καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν. 11 Λέγει γὰρ ἡ Γραφή:¹¹ “Πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ οὐ καταισχυνθήσεται”. 12 οὐ γὰρ ἔστιν διαστολὴ Ἰουδαίου τε καὶ Ἐλληνος, ὁ γὰρ αὐτὸς Κύριος πάντων πλουτῶν εἰς πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτόν. 13 “Πᾶς γὰρ ὃς ἀν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα Κυρίου σωθήσεται.”

¹ νόμου **f⁸⁵** [98%] OC,RP,HF,TR,CP || --- ΝA,B [2%] NU

² γαρ **f⁸⁵** [98%] OC,RP,HF,TR,CP || --- P⁴⁶ΝA,B [2%] NU

³ ιδουν *rell* || 1 εγω CP

⁴ πᾶς **f⁸⁵** [98%] OC,RP,HF,TR,CP || --- ΝA,B [2%] NU

⁵ η **f⁸⁵** [97%] OC,RP,HF,TR,CP || --- P⁴⁶ΝA,B [3%] NU

⁶ του ισραηλ εστιν **f⁸⁵** [95%] OC,RP,HF,TR(CP) || αυτων P⁴⁶ΝA,B [3%] NU || αυτων 3 [2%]

⁷ δικαιοσύνην **f⁸⁵** P⁴⁶Ν (95.3%) OC,RP,HF,TR,CP[NU] || --- A,B (3.7%) || long omissions (1%)

⁸ μωσης **f⁸⁵** A [30%] TR || μωσης P⁴⁶ΝB [70%] OC,RP,HF,CP,NU

⁹ του **f⁸⁵** P⁴⁶ [99%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] || --- ΝA,B [1%]

¹⁰ αυτον ηγειρεν *rell* || ~ 21 [14%]

¹¹ γραφη **f⁸⁵** ΝA,B [99%] OC,RP,HF,TR,NU || 1 οτι [1%] CP

The message is necessary

14 Πῶς οὖν ἐπικαλέσονται¹ εἰς ὅν οὐκ ἐπίστευσαν? Πῶς δὲ πι- στεύσουσιν² οὐδὲ ήκουσαν? Πῶς δὲ ἀκούσουσιν³ χωρὶς κηρύσσοντος?

15 Πῶς δὲ κηρυξουσιν⁴ ἐὰν μὴ ἀποσταλῶσιν? Καθὼς γέγραπται: “Ως ὥραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην,⁵ τῶν εὐαγγελιζομένων τὰ⁶ ἀγαθά.” **16** (Ἀλλ’ οὐ πάντες ὑπήκουσαν τῷ εὐαγγελίῳ· Ἡσαΐας γὰρ λέγει: “Κύριε, τίς ἐπίστευσεν τῇ ἀκοῇ ἡμῶν?”) **17** Ἀρα⁷ ή πίστις ἐξ ἀκοῆς, ή δὲ ἀκοὴ διὰ ῥήματος Θεοῦ.⁸

A rebellious people

18 Άλλὰ λέγω, μὴ οὐκ ἤκουσαν? Μενοῦνγε: “Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἔξηλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν.” **19** Άλλὰ λέγω, μὴ οὐκ ἔγνω Ἰσραήλ?⁹ Πρῶτος Μωσῆς¹⁰ λέγει: “Ἐγὼ παραζηλώσω¹¹ ὑμᾶς ἐπ’ οὐκ ἔθνει,¹² ἐπὶ¹³ ἔθνει ἀσυνέτῳ παροργιῶ ὑμᾶς.” **20** Ἡσαΐας δὲ ἀποτολμᾷ καὶ λέγει: “Εὑρέθην¹⁴ τοῖς ἐμὲ μὴ¹⁵ ζητοῦσιν· ἐμφανῆς ἐγενόμην τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσιν.” **21** Πρὸς δὲ τὸν Ἰσραὴλ λέγει: “Ολην τὴν ἡμέραν ἔξεπέτασα τὰς χεῖράς μου πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα.”

The remnant

11 Λέγω οὖν, μὴ ἀπώσατο ὁ Θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ? Μὴ γένοιτο! Καὶ γὰρ ἐγὼ Ἰσραηλίτης εἰμί, ἐκ σπέρματος Ἀβραάμ, φυλῆς Βενιαμίν!¹⁶ **2** Οὐκ ἀπώσατο ὁ Θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ οὖν προέγνω. “Ἡ οὐκ οἴδατε ἐν Ἡλίᾳ¹⁷ τί

¹ επικαλεσονται **f⁵** P⁴⁶ [98%] OC,RP,HF,TR,CP || επικαλεσονται ΝΑ,Β [2%] NU

² πιστευσουσιν **f⁵** A [88%] OC,RP,HF,TR,CP || πιστευσωσιν P⁴⁶NB [7%] NU || πιστευουσιν [5%]

³ ακουσουσιν **f⁵** [75%] OC,RP,HF,TR,CP || ακουσωσιν Α,Β [20%] NU || ακουσονται Ν [5%] || ακουσωνται P⁴⁶

⁴ κηρυξουσιν **f⁵** [83%] OC,RP,HF,TR,CP || κηρυξωσιν P⁴⁶ΝΑ,Β [17%] NU

⁵ τῶν ευαγγελιζομένων ειρηνην **f⁵** (89.5%) OC,RP,HF,TR,CP || --- P⁴⁶ΝΑ,Β,C (10.5%) NU [easy homoioteleuton]

⁶ τα **f⁵** P⁴⁶Ν [96%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] || --- Α,Β,С [4%]

⁷ αρα *rell* || 1 ουν [10%]

⁸ θεου **f⁵** A [98%] OC,RP,HF,TR,CP || χριστου P⁴⁶NB,C [2%] NU

⁹ ουκ εγνω ισραηλ **f⁵** [96%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 312 P⁴⁶ΝΑ,Β,С [4%] NU

¹⁰ μωσης **f⁵** A [20%] TR || μωσης P⁴⁶NB,C [80%] OC,RP,HF,CP,NU

¹¹ παραζηλωσω *rell* || παραζηλω [3%] CP

¹² εθνει *rell* || εθνη [18%] || εθνι Ν

¹³ επι **f⁵** [92%] OC,RP,HF,TR,CP || επ ΝΑ,Β,С [8%] NU

¹⁴ ευρεθην **f⁵** ΝΑ,С [99%] OC,RP,HF,TR,CP || 1 εν P⁴⁶B [1%] [NU]

¹⁵ μη *rell* || --- [10%]

¹⁶ βενιαμιν *rell* || βενιαμην [15%] βενιαμειν P⁴⁶ΝΑ,С [2%]

¹⁷ ηλια **f⁵** [80%] OC,RP,HF,CP,NU || ήλια [20%] TR

λέγει ἡ Γραφή, ὡς ἐντυγχάνει τῷ Θεῷ κατὰ τοῦ Ἰσραὴλ λέγων:¹ 3 “Κύριε, τοὺς προφήτας σου ἀπέκτειναν καὶ² τὰ θυσιαστήριά σου κατέσκαψαν· καὶ γὰρ ὑπελείφθην μόνος, καὶ ζητοῦντις τὴν ψυχήν μου!” 4 Ἄλλὰ τί λέγει αὐτῷ ὁ χρηματισμός? “Κατέλιπον³ ἐμαυτῷ ἐπτακισχιλίους ἄνδρας οἵτινες οὐκ ἔκαμψαν γόνυ τῇ Βάαλ.” 5 Οὕτως οὖν καὶ ἐν τῷ νῦν καιρῷ, λεῖμα κατ’ ἐκλογὴν χάριτος γέγονεν. 6 Εἰ δὲ χάριτι, οὐκέτι ἐξ ἔργων· ἐπεὶ ἡ χάρις οὐκέτι γίνεται χάρις. Εἰ δὲ ἐξ ἔργων, οὐκέτι ἐστὶν χάρις· ἐπεὶ τὸ ἔργον οὐκέτι ἐστὶν ἔργον.⁴

7 Τί οὖν? “Ο ἐπιζητεῖ Ἰσραὴλ, τούτου⁵ οὐκ ἐπέτυχεν· ἡ δὲ ἐκλογὴ ἐπέτυχεν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπωρώθησαν. 8 Καθὼς γέγραπται: “Ἐδωκεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς πνεῦμα κατανύξεως, ὁφθαλμοὺς τοῦ μὴ βλέπειν καὶ ὅτα τοῦ μὴ ἀκούειν, ἔως τῆς σήμερον ἡμέρας.” 9 Καὶ Δαυὶδ λέγει: “Γενηθήτω ἡ τράπεζα αὐτῶν εἰς παγίδα καὶ εἰς θήραν, καὶ εἰς σκάνδαλον καὶ εἰς ἀνταπόδομα αὐτοῖς. 10 Σκοτισθήτωσαν οἱ ὁφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ τὸν νῶτον αὐτῶν διὰ παντὸς σύγκαμψον.”⁶

The restoration

11 Λέγω οὖν, μὴ ἔπταισαν ἵνα πέσωσιν? Μὴ γένοιτο! Ἄλλὰ, τῷ αὐτῷ παραπτώματι ἡ σωτηρία⁷ τοῖς ἔθνεσιν, εἰς τὸ παραζηλώσαι αὐτούς. 12 Εἰ δὲ τὸ παράπτωμα αὐτῶν πλούτος κόσμου, καὶ τὸ ἥττημα αὐτῶν πλούτος ἔθνῶν, πόσῳ μᾶλλον τὸ πλήρωμα αὐτῶν!

13 Ὦμην γὰρ⁸ λέγω τοῖς ἔθνεσιν (ἐφ' ὄσον⁹ μέν¹⁰ εἰμι ἐγὼ ἔθνῶν ἀπόστολος, τὴν διακονίαν μου δοξάζω), 14 εἴ πως¹¹ παραζηλώσω μου τὴν σάρκα καὶ σώσω τινὰς ἐξ αὐτῶν. 15 Εἰ¹² γὰρ ἡ ἀποβολὴ αὐτῶν καταλ-

¹ λέγων **f⁸⁵** Ν [97%] OC,RP,HF,TR,CP || --- A,B,C [3%] NU

² καὶ **f⁸⁵** [97%] OC,RP,HF,TR,CP || --- ΝA,B,C [3%] NU

³ κατέλιπον **f⁸⁵** ΝB [86%] OC,RP,HF,TR,CP,NU || κατελείπον **P⁴⁶**A,C [14%]

⁴ εἰ δε εξ εργων ουκει εστιν χαρις επει το εργον ουκει εστιν εργον **f⁸⁵** (91.4%) OC,RP,HF,TR,CP || 1-5,7-12, 7 B (0.7%) || 1-7 (1%) || 8-13 (2.5%) || 1-6,13 (0.5%) || --- **P⁴⁶**ΝA,C (3.5%) NU || one other variant (0.3%)

⁵ τοντο **f⁸⁵** [32%] TR || τοντο (**P⁴⁶**)ΝA,B,C [68%] OC,RP,HF,CP,NU (The verb normally takes the genitive.)

⁶ συγκαμψον *reII* || συγκαμψον [20%] CP || συνκαμψον **P⁴⁶**ΝB [2%]

⁷ σωτηρία *reII* || σωτηρία CP

⁸ γαρ **f⁸⁵** [97%] OC,RP,HF,TR,CP || δε ΝA,B [3%] NU || ουν C

⁹ Εφ' ὄσον [70%] OC,RP,HF,TR,NU || εφόσον **f⁸⁵** [30%] CP (for the record; the scribes were just saving ink.)

¹⁰ μεν **f⁸⁵** [93%] OC,RP,HF,TR,CP || 1 ουν **P⁴⁶**ΝA,B,C [2%] NU || --- [5%]

¹¹ ει πως *reII* || ειπω [3%] CP

¹² ει *reII* || η [12%]

λαγὴ κόσμου, τίς ἡ πρόσληψις¹ εἰ μὴ ζωὴ ἐκ νεκρῶν? 16 Εἰ δὲ ἡ ἀπαρχὴ ἀγία, καὶ τὸ φύραμα· καὶ εἰ² ἡ ρίζα ὄγια, καὶ οἱ κλάδοι.

Grafted olive branches

17 Εἰ δέ τινες τῶν κλάδων ἔξεκλάσθησαν, σὺ δὲ, ἀγριέλαιος ὄν, ἐνεκεντρίσθης ἐν αὐτοῖς, καὶ συγκοινωνὸς τῆς ρίζης καὶ³ τῆς πιότητος τῆς ἔλαιας ἐγένουν, 18 μὴ κατακαυχῶ τῶν κλάδων (εἰ δὲ κατακαυχᾶσαι—οὐ σὺ τὴν ρίζαν βαστάζεις, ἀλλ᾽⁴ ἡ ρίζα σέ). 19 Ἐρεῖς οὖν, “Ἐξεκλάσθησαν⁵ κλάδοι ἵνα ἐγὼ ἐγκεντρισθῶ.”⁶ 20 Καλῶς. Τῇ ἀπιστίᾳ⁷ ἔξεκλάσθησαν, σὺ δὲ τῇ πίστει ἔστηκας. Μὴ ὑψηλοφρόνει,⁸ ἀλλὰ φοβοῦ! 21 Εἰ γὰρ ὁ Θεὸς τῶν κατὰ φύσιν κλάδων οὐκ ἐφείσατο, μή πως⁹ οὐδὲ σοῦ φείσεται!¹⁰ 22 Ἰδε οὖν χρηστότητα καὶ ἀποτομίαν Θεοῦ: ἐπὶ μὲν τοὺς πεσόντας, ἀποτομίαν.¹¹ ἐπὶ δὲ σὲ, χρηστότητα,¹² ἐὰν ἐπιμείνῃς¹³ τῇ χρηστότητι· ἐπεὶ καὶ σὺ ἐκκοπήσῃ. 23 Καὶ ἐκείνοι¹⁴ δέ, ἐὰν μὴ ἐπιμείνωσιν¹⁵ τῇ ἀπιστίᾳ,¹⁶ ἐγκεντρισθήσονται, δυνατὸς γὰρ ὁ Θεός ἐστιν¹⁷ πάλιν ἐγκεντρίσαι αὐτούς. 24 Εἰ γὰρ σὺ ἐκ τῆς κατὰ φύσιν ἔξεκόπης ἀγριελαίου, καὶ παρὰ φύσιν ἐνεκεντρίσθης εἰς καλλιέλαιον, πόσῳ μᾶλλον οὗτοι, οἱ κατὰ φύσιν, ἐγκεντρισθήσονται τῇ ἴδιᾳ ἔλαιᾳ?

Hardening

25 Οὐ γὰρ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, τὸ μυστήριον τοῦτο (ἵνα μὴ ἡτε παρ'¹⁸ ἑαυτοῖς φρόνιμοι):¹⁹ ὅτι πώρωσις ἀπὸ μέρους τῷ Ἰσραὴλ γέγο-

¹ προσληψις *rell* || προσλημψις P⁴⁶ΝA,B [1%] NU || προληψις C || four further spellings

² εἰ *rell* || --- P⁴⁶ [10%]

³ τῆς ρίζης καὶ P⁵⁵A [95%] OC,RP,HF,TR,CP || 12 ΝB,C [4%] NU || --- P⁴⁶ [1%]

⁴ αλλ የ*rell* || αλλα ΝB [1%] NU

⁵ εξεκλασθησαν P⁵⁵P⁴⁶ΝA,B,C [87%] RP,HF,CP,NU || 1 οι [13%] OC,TR [OC is in small print]

⁶ εγκεντρισθω *rell* || ενεκεντρισθω P⁴⁶ΝA,B [12%]

⁷ απιστια *rell* || απιστεια A [14%]

⁸ υψηλοφρονει P⁵⁵C [99%] OC,RP,HF,TR,CP || υψηλα φρονει P⁴⁶ΝA,B [1%] NU

⁹ μη πως P⁵⁵P⁴⁶ [98%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] || --- ΝA,B,C [2%]

¹⁰ φεισεται P⁵⁵P⁴⁶(Ν)A,B,C [95%] OC,RP,HF,CP,NU || φεισηται [5%] TR

¹¹ αποτομιαν P⁵⁵[98%] OC,RP,HF,TR,CP || αποτομια P⁴⁶ΝA,B,C [2%] NU

¹² χρηστοτητα P⁵⁵[98%] OC,RP,HF,TR,CP || χρηστοτης θεου P⁴⁶(Ν)A,B,C [2%] NU

¹³ επιμεινης P⁵⁵A,C [96%] OC,RP,HF,TR,CP || επιμενης ΝB [3%] NU || επιμινης C || two other spellings [1%]

¹⁴ και εκεινοι P⁵⁵[87%] OC,RP,HF,TR,CP || κακεινοι ΝA,B,C [13%] NU

¹⁵ επιμεινωσιν P⁵⁵C [97%] OC,RP,HF,TR,CP || επιμενωσιν ΝB [2%] NU || επιμινωσιν A || two other spellings [1%]

¹⁶ απιστια *rell* || απιστεια A [10%]

¹⁷ ο θεος εστιν P⁵⁵[65%] OC,RP,CP || ~ 312 ΝA,B,C [35%] HF,TR,NU

¹⁸ παρ P⁵⁵ ΝC [98%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] || εν A,B [0.5%] || --- P⁴⁶ [1.5%]

¹⁹ φρονιμοι *rell* || φρονημοι [18%]

νεν ἄχρις οὗ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ. 26 Καὶ οὕτως πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται, καθὼς γέγραπται: “”Ηξει ἐκ Σιών ὁ Ἐυόμενος, καὶ¹ ἀποστρέψει ἀσεβείας ἀπὸ Ἰακώβ· 27 καὶ αὕτη αὐτοῖς ἡ παρ’ ἐμοῦ διαθήκη, ὅταν ἀφέλωμαι τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν.”

28 Κατὰ μὲν τὸ εὐαγγέλιον, ἔχθροὶ δι’ ὑμᾶς· κατὰ δὲ τὴν ἐκλογὴν, ἀγαπητοὶ διὰ τοὺς πατέρας. 29 Ἀμεταμέλητα γὰρ τὰ χαρίσματα καὶ ἡ κλῆσις τοῦ Θεοῦ. 30 Ὡσπερ γὰρ καὶ² ὑμεῖς ποτε³ ἤπειθήσατε τῷ Θεῷ, νῦν δὲ ἤλεήθητε τῇ τούτων ἀπειθείᾳ,⁴ 31 οὕτως καὶ οὗτοι νῦν ἤπειθησαν τῷ ὑμετέρῳ ἐλέει ἵνα καὶ αὐτοὶ⁵ ἐλεηθῶσιν. 32 Συνέκλεισεν γὰρ ὁ Θεὸς τοὺς πάντας εἰς ἀπειθειαν ἵνα τοὺς πάντας ἐλεήσῃ.

Doxology

33 Ὡ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ! Ὡς ἀνεξερεύνητα⁶ τὰ κρίματα αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὄδοι αὐτοῦ! 34 “Τίς γὰρ ἔγνω νοῦν Κυρίου? Ἡ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο?” 35 Ἡ “Τίς προέδωκεν αὐτῷ, καὶ ἀνταποδοθήσεται αὐτῷ?” 36 “Οτι ἐξ αὐτοῦ καὶ δι’ αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰώνας! Ἄμην.

The will of God

12 Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ, παραστῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἀγίαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ—τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν. 2 Καὶ μὴ συσχηματίζεσθε⁷ τῷ αἰῶνι τούτῳ· ἀλλὰ, μεταμορφοῦνσθε⁸ τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοὸς ὑμῶν⁹ εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον.

Be sensible

3 Λέγω γὰρ, διὰ τῆς χάριτος¹⁰ τῆς δοθείσης¹¹ μοι, παντὶ τῷ ὅντι ἐν ὑμῖν, μὴ ὑπερφρονεῖν παρ’ ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν, ἐκάστῳ ως ὁ Θεὸς ἐμέρισεν μέτρον πίστεως. 4 Καθάπερ γὰρ ἐν ἐνὶ σώματι

¹ καὶ **f⁵⁵** [97%] OC,RP,HF,TR,CP || --- P⁴⁶ΝA,B,C [3%] NU

² καὶ **f⁵⁵** [94%] OC,RP,HF,TR,CP || --- P⁴⁶A,B,C [6%] NU || omit whole verse Ν

³ ὑμεῖς ποτε **f⁵⁵** P⁴⁶ΝB,C [95%] OC,RP,HF,TR,NU || ~21 A || ~2 καὶ 1 [5%] CP

⁴ απειθεῖα *re//* || απειθία B [8%] CP

⁵ αὐτοὶ **f⁵⁵** P⁴⁶A [98%] OC,RP,HF,TR,CP || 1 νν ΝB [1%] [NU] || 1 υστερον [1%]

⁶ ἀνεξερευνητα **f⁵⁵** [99%] OC,RP,HF,TR,CP || ανεξεραυνητα ΝA,B [1%] NU

⁷ συσχηματίζεσθε **f⁵⁵** (P⁴⁶ΝB) [65%] HF,TR,NU || συσχηματίζεσθαι A [35%] OC,RP,CP

⁸ μεταμορφουσθε **f⁵⁵** P⁴⁶B [65%] HF,TR,NU || μεταμορφουσθαι ΝA [35%] OC,RP,CP

⁹ υμῶν **f⁵⁵** Ν [98%] OC,RP,HF,TR,CP || --- P⁴⁶A,B [2%] NU

¹⁰ χάριτος **f⁵⁵** P⁴⁶ΝA,B,C [75%] OC,RP,HF,TR,CP,NU || 1 του θεου [25%]

¹¹ δοθείσης *re//* || δοθησης [13%] || six further spellings Ν [5%]

μέλη πολλὰ¹ ἔχομεν, τὰ δὲ μέλη πάντα οὐ τὴν αὐτὴν ἔχει πρᾶξιν, 5 οὕτως οἱ πολλοὶ ἐν σῶμά ἔσμεν ἐν Χριστῷ, ὁδὲ καθ' εἰς³ ἀλλήλων μέλη. 6 Ἐχοντες δὲ χαρίσματα κατὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν⁴ ήμῖν διάφορα: εἴτε προφητείαν, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως· 7 εἴτε διακονίαν, ἐν τῇ διακονίᾳ· εἴτε ὁ διδάσκων, ἐν τῇ διδασκαλίᾳ· 8 εἴτε ὁ παρακαλῶν, ἐν τῇ παρακλήσει· ὁ μεταδιδούς, ἐν ἀπλότητι· ὁ προϊστάμενος, ἐν σπουδῇ· ὁ ἐλεων, ἐν ἴλαρότητι.

Behave!

9 Ἡ ἀγάπη ἀνυπόκριτος: ἀποστυγοῦντες τὸ πονηρόν· κολλώμενοι τῷ ἀγαθῷ. 10 τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλλήλους φιλόστοργοι· τῇ τιμῇ ἀλλήλους προιηγούμενοι· 11 τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροί· τῷ πνεύματι ζέοντες τῷ Κυρίῳ⁵ δουλεύοντες· 12 τῇ ἐλπίδι χαίροντες· τῇ θλίψει ὑπομένοντες· τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες· 13 ταῖς χρείαις τῶν ἀγίων κοινωνοῦντες· τὴν φιλοξενίαν διώκοντες.

14 Εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντας ὑμᾶς.⁶ εὐλογεῖτε καὶ μὴ καταράσθε. 15 Χαίρειν μετὰ χαιρόντων καὶ⁷ κλαίειν μετὰ κλαίοντων. 16 Τὸ αὐτὸ εἰς ἀλλήλους φρονοῦντες—μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι· μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς. 17 Μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόντες. Προνοούμενοι καλὰ ἐνώπιον πάντων ἀνθρώπων. 18 Εἰ δυνατόν, τὸ ἐξ ὑμῶν, μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες.

19 Μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες, ἀγαπητοῖ· ἀλλὰ δότε τόπον τῇ ὄργῃ· γέγραπται γάρ: “Ἐμοὶ ἐκδίκησις· ἐγὼ ἀνταποδώσω”, λέγει Κύριος. 20 “Εὸν οὖν⁸ πεινᾶ ὁ ἐχθρός σου, ψώμιζε αὐτόν· ἐὰν διψᾷ, πότιζε αὐτόν· τοῦτο γὰρ ποιῶν ἄνθρακας πυρὸς σωρεύσεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.” 21 Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν.

¹ μελη πολλα fss A [97%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 21 P⁴⁶NB [3%] NU

² ο fss [97%] OC,RP,HF,TR,CP || το P⁴⁶NA,B [3%] NU

³ καθ' εἰς [30%] OC,RP,HF,TR,NU || καθεὶς fss [70%] CP (Since there is no ambiguity, they were just saving ink.)

⁴ δοθεῖσαν *reīl* || δοθησαν [13%] || two further spellings Ν [1%]

⁵ κυριω *reīl* || καιρω [1%] TR

⁶ υμας fss ΝA [97%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] || --- P⁴⁶B [3%]

⁷ και fss A [97%] OC,RP,HF,TR,CP || --- P⁴⁶NB [3%] NU

⁸ εαν ουν fss (87.4%) OC,RP,HF,TR,CP || 1 P⁴⁶ (6.2%) || ~ αλλα 1 A,B (1%) NU || ~ αλλ 1 Ν (5.1%) || αλλ 12 (0.3%)

Submit

13

Πάσα ψυχὴ ἔξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω, οὐ γάρ ἐστιν ἔξουσία εἰ μὴ ὑπὸ¹ Θεοῦ, αἱ δὲ οὖσαι ἔξουσίαι² ὑπὸ τοῦ³ Θεοῦ τεταγμέναι εἰσίν. 2 Ὡστε ὁ ἀντιτασσόμενος τῇ ἔξουσίᾳ τῇ τοῦ Θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκεν, οἱ δὲ ἀνθεστηκότες ἐσυτοῖς κρῖμα λήψονται.⁴ 3 Οἱ γὰρ ἄρχοντες οὐκ εἰσὶν φόβος τῶν ἀγαθῶν ἔργων ἀλλὰ τῶν κακῶν.⁵ Θέλεις δὲ μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἔξουσίαν, τὸ ἀγαθὸν ποίει καὶ ἔξεις ἔπαινον ἔξι αὐτῆς: 4 Θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν σοι εἰς τὸ ἀγαθόν. Ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῆς,⁶ φοβοῦ, οὐ γὰρ εἰκῇ τὴν μάχαιραν φορεῖ· Θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν, ἔκδικος εἰς ὄργὴν⁷ τῷ τὸ κακὸν πράσσοντι. 5 Διὸ ἀνάγκη ὑποτάσσεσθαι,⁸ οὐ μόνον διὰ τὴν ὄργην, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν συνείδησιν. 6 Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ φόρους τελεῖτε, λειτουργοὶ γὰρ Θεοῦ εἰσιν, εἰς αὐτὸ τοῦτο προσκαρτεροῦντες. 7 Απόδοτε οὖν⁹ πᾶσιν τὰς ὄφειλάς: τῷ τὸν φόρον τὸν φόρον, τῷ τὸ τέλος τὸ τέλος, τῷ τὸν φόρον τὸν φόρον, τῷ τὴν τιμὴν τὴν τιμὴν.

Love

8 Μηδενὶ μηδὲν ὄφείλετε εἰ μὴ τὸ ἀγαπῶν ἀλλήλους,¹⁰ ὁ γὰρ ἀγαπῶν τὸν ἔτερον νόμον πεπλήρωκεν. 9 Τὸ γὰρ—“Οὐ μοιχεύσεις”, “Οὐ φονεύσεις”, “Οὐ κλέψεις”, “Οὐ ψευδομαρτυρήσεις”,¹¹ “Οὐκ ἐπιθυμήσεις”, καὶ εἴ τις ἐτέρα ἐντολή—ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ¹² ἀνακεφαλαιοῦται, ἐν τῷ:¹³ “Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ως σεαυτόν.”¹⁴ 10 Ἡ ἀγάπη τῷ¹⁵ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται.¹⁶ πλήρωμα οὖν νόμου ἡ ἀγάπη.

¹ υπὸ f⁵ ΝA,B [87%] OC,RP,HF,CP,NU || απὸ [13%] TR

² εξουσιαι f⁵ [97%] OC,RP,HF,TR,CP || --- ΝA,B [3%] NU

³ τον f⁵ [80%] OC,RP,HF,TR,CP || --- ΝA,B [20%] NU [OC is in small print]

⁴ λήψονται rell || λημψονται P⁴⁶ΝA,B [2%] NU

⁵ των αγαθῶν εργων αλλα των κακων f⁵ (95.6%) OC,RP,HF,TR,CP || τω αγαθω εργω 4 τω κακω P⁴⁶ΝA,B (3.5%) NU || 123 (0.8%)

⁶ ποιης rell || ποιεις [30%]

⁷ εκδικος εις οργην f⁵ (P⁴⁶)A,B [63%] RP,HF,TR,CP,NU || ~ 231 Ν [37%] OC

⁸ υποτασσεσθαι rell || υποτασσεσθε [6%] || υποτασσεσθε P⁴⁶,CP || υποτασσεσθαι [3%]

⁹ ουν f⁵ [98%] OC,RP,HF,TR,CP || --- P⁴⁶ΝA,B [2%] NU

¹⁰ αγαπαν αλληλους f⁵ [96%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 21 P⁴⁶ΝA,B [4%] NU

¹¹ ου ψευδομαρτυρησιες f⁵ (Ν) [67%] TR || --- P⁴⁶A,B [33%] OC,RP,HF,CP,NU

¹² τουτω τω λογω f⁵ A [96%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 231 P⁴⁶ΝB [4%] NU

¹³ εν τω f⁵ ΝA [99%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] || --- P⁴⁶B [1%]

¹⁴ σεαυτον f⁵ P⁴⁶ΝA,B [45%] OC,RP,HF,CP,NU || εαυτον [55%] TR

¹⁵ τω rell || του [1%] CP || το [7%]

¹⁶ ουκ εργαζεται f⁵ P⁴⁶ΝA,B,C [81%] OC,RP,HF,TR,NU || ου κατεργαζεται [14%] CP ||

¹ κατεργαζεται [5%]

Put on Christ

11 Καὶ τοῦτο, εἰδότες τὸν καιρόν, ὅτι ὥρα ἡμᾶς ἥδη¹ ἐξ ὑπνου ἐγερθῆναι, νῦν γὰρ² ἐγγύτερον ἡμῶν ἡ σωτηρία ἥτε ἐπιστεύσαμεν. 12 Ἡ νῦξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἡγγικεν· ἀποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα τοῦ σκότους, καὶ ἐνδυσώμεθα³ τὰ ὅπλα τοῦ φωτός. 13 Ὡς ἐν ἡμέρᾳ, εὐσχημόνως περιπατήσωμεν, μὴ κώμοις καὶ μέθαις, μὴ κοίταις καὶ ἀσελγείαις, μὴ ἔριδι καὶ ζήλῳ. 14 Ἀλλ⁴ ἐνδύσασθε τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε,⁵ εἰς ἐπιθυμίας.

The law of liberty

14 Τὸν δὲ ἀσθενοῦντα τῇ πίστει προσλαμβάνεσθε, μὴ εἰς διακρίσεις διαλογισμῶν.⁶ 2 Ὁς μὲν πιστεύει φαγεῖν πάντα, ὁ δὲ ἀσθενῶν λάχανα ἐσθίει. 3 Ὁ ἐσθίων τὸν μὴ ἐσθίοντα μὴ ἔξουθενείτω, καὶ ὁ μὴ⁷ ἐσθίων τὸν ἐσθίοντα μὴ κρινέτω, ὁ Θεὸς γὰρ αὐτὸν⁸ προσελάβετο. 4 Σὺ τίς εἶ ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην? Τῷ ἴδιῳ κυρίῳ στήκει ἥ πίπτει. Σταθήσεται δέ, δυνατὸς γάρ ἐστιν⁹ ὁ Θεὸς¹⁰ στῆσαι αὐτόν.

5 Ὁς μὲν¹¹ κρίνει ἡμέραν παρ’ ἡμέραν· ὃς δὲ κρίνει πᾶσαν ἡμέραν. Ἔκαστος ἐν τῷ ἴδιῳ νοὶ πληροφορείσθω. 6 Ὁ φρονῶν τὴν ἡμέραν, Κυρίῳ φρονεῖ· καὶ ὁ μὴ φρονῶν τὴν ἡμέραν, Κυρίῳ οὐ φρονεῖ.¹² Καὶ¹³ ὁ ἐσθίων, Κυρίῳ ἐσθίει, εὐχαριστεῖ γὰρ τῷ Θεῷ· καὶ ὁ μὴ ἐσθίων, Κυρίῳ οὐκ ἐσθίει, καὶ εὐχαριστεῖ τῷ Θεῷ. 7 Οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν ἐαυτῷ ζῆ, καὶ οὐδεὶς ἐαυτῷ ἀποθνήσκει. 8 Εάν τε γὰρ ζῶμεν, τῷ Κυρίῳ ζῶμεν· ἐάν τε ἀπο-

¹ ημας ηδη **f⁸⁵** [96%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 2 υμας Ν(A)B,C [2%] NU || ~ 21 P⁴⁶ [2%]

² γαρ *reI* || --- [5%] CP

³ και ενδυσωμεθα **f⁸⁵** [97%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 2 δε A,B,C [2%] [NU] || 2 Ν [0.5%] || ~ 2 ουν P⁴⁶

⁴ αλλ *reI* || αλλα P⁴⁶AB [1%] NU

⁵ ποιεισθε *reI* || ποιησθε [1%] CP || ποιεισθαι ΝA [11%] || ποιησθαι [1%]

⁶ διαλογισμων *reI* || λογισμων [15%]

⁷ και ο μη **f⁸⁵** (95.6%) OC,RP,HF,TR,CP || ~ 2 δε 3 P⁴⁶ΝA,B,C,048 (2%) NU || 12 (1.2%) || four other variants (1.2%)

⁸ αυτον *reI* || αυτων CP

⁹ δυνατος γαρ εστιν **f⁸⁵** (92.7%) OC,RP,HF,TR,CP || δυνατει 2 ΝA,B,C (1.2%) NU || 12 P⁴⁶ (5.7%) || two other variants (0.3%)

¹⁰ θεος **f⁸⁵** 048 [98%] OC,RP,HF,TR,CP || κυριος P⁴⁶ΝA,B,C [2%] NU

¹¹ μεν **f⁸⁵** P⁴⁶B [98%] OC,RP,HF,TR,CP || 1 γαρ ΝA [2%] [NU]

¹² και ο μη φρονων την ημεραν κυριω ου φρονει **f⁸⁵** (95.4%) OC,RP,HF,TR,CP

|| --- P⁴⁶ΝA,B,C,048 (4.6%) NU [an easy case of homoioteleuton]

¹³ και **f⁸⁵** ΝA,B,C [99%] OC,RP,HF,CP,NU || --- P⁴⁶ [1%] TR

θνήσκωμεν,¹ τῷ Κυρίῳ ἀποθνήσκομεν.² Ἐάν τε οὖν ζῶμεν ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν,³ τοῦ Κυρίου ἐσμέν. **9** Εἰς τοῦτο γὰρ Χριστὸς καὶ⁴ ἀπέθανεν καὶ ἀνέστη,⁵ καὶ ἔζησεν,⁶ ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ.

The judgment Seat of Christ

10 Σὺ δὲ, τί κρίνεις τὸν ἀδελφόν σου? Ἡ καὶ σὺ, τί ἔξουθενεῖς τὸν ἀδελφόν σου? Πάντες γὰρ παραστησόμεθα τῷ Βῆματι τοῦ Χριστοῦ.⁷ **11** Γέγραπται γάρ: “Ζῶ ἐγώ”, λέγει Κύριος, “ὅτι ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ,⁸ καὶ πᾶσα γλώσσα ἔξομολογήσεται τῷ Θεῷ.” **12** Ἀρα οὖν,⁹ ἔκαστος ἡμῶν περὶ ἑαυτοῦ λόγον δώσει τῷ Θεῷ.¹⁰ **13** Μηκέτι οὖν ἀλλήλους κρίνωμεν, ἀλλὰ τοῦτο κρίνατε μᾶλλον: τὸ μὴ τιθέναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ η¹¹ σκάνδαλον.

14 Οἶδα καὶ πέπεισμαι ἐν Κυρίῳ¹² Ἰησοῦ ὅτι οὐδὲν κοινὸν δι’ αὐτοῦ¹³ (εἰ μὴ τῷ λογιζομένῳ τι κοινὸν εἶναι, ἐκείνῳ κοινόν), **15** εἰ δὲ¹⁴ διὰ βρῶμα ὁ ἀδελφός σου λυπεῖται, οὐκέτι κατὰ ἀγάπην περιπατεῖς. Μὴ τῷ βρῶματί σου ἐκεῖνον ἀπόλλυε¹⁵ ὑπὲρ οὐν Χριστὸς ἀπέθανεν. **16** Μὴ βλασφημείσθω οὖν ὑμῶν τὸ ἀγαθόν· **17** οὐ γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ βρῶσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν Πνεύματι Ἅγιῳ. **18** Ο γὰρ ἐν τούτοις¹⁶ δουλεύων τῷ Χριστῷ εὐάρεστος τῷ Θεῷ καὶ δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις.

19 Ἀρα οὖν, τὰ τῆς εἰρήνης διώκωμεν καὶ τὰ τῆς οἰκοδομῆς τῆς εἰς ἀλλήλους. **20** Μὴ ἔνεκεν βρῶματος κατάλυε τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ. Πάντα μὲν καθαρά· ἀλλὰ κακὸν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ διὰ προσκόμματος ἐσθίοντι.

¹ αποθνήσκωμεν F⁸⁵ NB [67%] OC,RP,HF,TR,CP,NU || αποθανωμεν C [30%] || αποθνησκομεν A [3%]

² αποθησκομεν F⁸⁵ A,B [77%] OC,RP,HF,TR,CP,NU || αποθνησκωμεν NC [23%]

³ αποθησκωμεν F⁸⁵ NB,C [88%] OC,RP,HF,TR,CP,NU || αποθνησκομεν A [12%]

⁴ καὶ F⁸⁵ [92%] OC,RP,HF,TR,CP || --- NB,C [8%] NU

⁵ καὶ ανεστη F⁸⁵ [98%] OC,RP,HF,TR,CP || --- NA,B,C [2%] NU

⁶ εζησεν F⁸⁵ NA,B,C [98%] OC,RP,HF,CP,NU || ανεζησεν [2%] TR

⁷ χριστου F⁸⁵ 048 (96.5%) OC,RP,HF,TR,CP || θεου NA,B,C (2.4%) NU || three other variants (1.2%)

⁸ γονυ rell || 1 επουρανιων και επιγειων και καταχθονιων CP

⁹ ουν F⁸⁵ NA,C [98%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] || --- B [2%]

¹⁰ τῷ θεῷ F⁸⁵ NA,C [99%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] || --- B [1%]

¹¹ η rell || εις [24%] || ει [2%]

¹² κυριω F⁸⁵ NA,B,C [79%] OC,RP,HF,TR,NU || χριστω [21%] CP

¹³ αυτου F⁸⁵ A,C [93%] OC,RP,HF,CP || εαυτου NB [7%] TR,NU

¹⁴ δε F⁸⁵ [96%] OC,RP,HF,TR,CP || γαρ NA,B,C [4%] NU

¹⁵ απολλυε rell || απολυε [10%]

¹⁶ τουτοις F⁸⁵ [97%] OC,RP,HF,TR,CP || τουτω NA,B,C [3%] NU

21 Καλὸν τὸ μὴ φαγεῖν κρέα μηδὲ πιεῖν οἶνον μηδὲ ἐν ὁ ὁ ἀδελφός σου προσκοπτει, ἢ σκανδαλίζεται, ἢ ἀσθενεῖ.¹

22 Σὺ πίστιν² ἔχεις? Κατὰ σεαυτὸν³ ἔχει ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Μακάριος ὁ μὴ κρίνων ἑαυτὸν ἐν ὁ δοκιμάζει. **23** Ο δὲ διακρινόμενος, ἐὰν φάγῃ, κατακέκριται, ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως· πᾶν δὲ ὃ οὐκ ἐκ πίστεως ἀμαρτία ἔστιν.

Doxology

24 Τῷ δὲ δυναμένῳ ὑμᾶς στηρίξαι κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου καὶ τὸ κήρυγμα Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ ἀποκάλυψιν μυστηρίου χρόνοις αἰώνιοις σεσιγημένου, **25** φανερωθέντος δὲ νῦν, διά τε Γραφῶν προφητικῶν, κατ' ἐπιταγὴν τοῦ αἰώνιου Θεοῦ, εἰς ὑπακοὴν πίστεως εἰς πάντα τὰ ἔθνη γνωρισθέντος **26**—μόνῳ σοφῷ Θεῷ, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ—ῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.⁴

Summary

15 Όφείλομεν δὲ ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζειν, καὶ μὴ ἑαυτοῖς ἀρέσκειν. **2** Ἔκαστος⁵ ἡμῶν⁶ τῷ πλησίον ἀρεσκέτω εἰς τὸ ἀγαθὸν πρὸς οἰκοδομήν. **3** Καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτῷ ἥρεσεν· ἀλλὰ, καθὼς γέγραπται: “Οἱ ὄνειδισμοὶ τῶν ὄνειδιζόντων σε ἐπέπεσον⁷ ἐπ’ ἐμέ.” **4** Ὅσα γὰρ προεγράφη, εἰς τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν προεγράφη,⁸ ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ⁹ τῆς παρακλήσεως τῶν γραφῶν τὴν ἐλπίδα ἔχωμεν.¹⁰ **5** Ο δὲ Θεός τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως δῷη ὑμῖν τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν ἀλλήλοις κατὰ Χριστὸν Ἰησοῦν, **6** ἵνα ὁμοθυμαδὸν ἐν ἐνὶ στόματι δοξάζητε τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

¹ προσκοπτει η σκανδαλίζεται η ασθενει **f⁵⁵** P⁴⁶B (88.4%) OC,RP,HF,TR,CP || 1 A,C,048 (1.8%) NU
|| ~ 32145 (8.7%) || five other variants Ν (1%)

² πιστιν **f⁵⁵** [99%] OC,RP,HF,TR,CP || 1 ην ΝA,B,C [1%] [NU]

³ σεαυτον *rell* || σαυτον [5%] TR

⁴ verses 24-26 **f⁵⁵** A (94.8%) OC,RP,HF || --- P⁴⁶ΝB,C,048 (5.2%) TR,CP,NU (The MSS that omit here supply the verses later: P⁴⁶ after 15:33; ΝA,B,C [NU] after 16:23 [A repeats]; CP,TR after 16:24.)

⁵ εκαστος *rell* || 1 γαρ TR

⁶ ημων **f⁵⁵** ΝA,B,C [78%] OC,RP,HF,TR,NU || υμων [22%] CP

⁷ επεπεσον *rell* || επεπεσαν ΝA,B,C [12%] NU

⁸ προεγραφη **f⁵⁵** A [98%] OC,RP,HF,TR,CP || εγραφη ΝB,C [2%] NU

⁹ και **f⁵⁵** [56%] OC,TR || 1 δια ΝA,B,C [44%] RP,HF,CP,NU

¹⁰ εχωμεν *rell* || εχομεν [13%]

Glorify

7 Διὸ προσλαμβάνεσθε ἀλλήλους, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς προσελάβετο ἡμᾶς,¹ εἰς δόξαν² Θεοῦ. 8 Λέγω δὲ³ Χριστὸν Ἰησοῦν⁴ διάκονον γεγενῆσθαι περιτομῆς ὑπὲρ ἀληθείας Θεοῦ, εἰς τὸ βεβαιῶσαι τὰς ἐπαγγελίας τῶν πατέρων· 9 τὰ δὲ ἔθνη ὑπὲρ ἐλέους δοξάσαι τὸν Θεόν, καθὼς γέγραπται: “Διὰ τοῦτο ἔξομοιογήσομαί σοι ἐν ἔθνεσιν, Κύριε,⁵ καὶ τῷ ὀνόματί σου ψαλῶ.” 10 Καὶ πάλιν λέγει: “Ἐὺφράνθητε, ἔθνη, μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ!” 11 Καὶ πάλιν: “Αἴνεῖτε τὸν Κύριον, πάντα τὰ ἔθνη,⁶ καὶ ἐπαινέσατε⁷ αὐτὸν, πάντες οἱ λαοί!” 12 Καὶ πάλιν, Ἡσαΐας⁸ λέγει: “Ἐσται ἡ ρίζα τοῦ Ἰεσσαί, καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἔθνῶν· ἐπ’ αὐτῷ ἔθνη ἐλπιοῦσιν.” 13 Ο δὲ Θεὸς τῆς ἐλπίδος πληρώσαι ὑμᾶς πάσης χαρᾶς καὶ εἰρήνης ἐν τῷ πιστεύειν, εἰς τὸ περισσεύειν ὑμᾶς ἐν τῇ ἐλπίδι ἐν δυνάμει Πνεύματος Αγίου.

Paul's mission

14 Πέπεισμαι δέ, ἀδελφοί μου, καὶ αὐτὸς ἐγὼ περὶ ὑμῶν, ὅτι καὶ αὐτοὶ μεστοί ἐστε ἀγαθωσύνης,⁹ πεπληρωμένοι πάσης¹⁰ γνώσεως, δυνάμενοι καὶ ἄλλους¹¹ νουθετεῖν. 15 Τολμηρότερον δὲ ἔγραψα ὑμῖν, ἀδελφοί,¹² ἀπὸ μέρους, ὡς ἐπαναμιμνήσκων ὑμᾶς, διὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, 16 εἰς τὸ εἶναι με λειτουργὸν Ἰησοῦ Χριστοῦ¹³ εἰς τὰ ἔθνη, ἵερουργοῦντα τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ ἵνα γένηται ἡ προσφορὰ τῶν ἔθνῶν εὐπρόσδεκτος, ἡγιασμένη ἐν Πνεύματι Ἅγιῳ. 17 Ἔχω οὖν¹⁴ καυχησιν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τὰ πρὸς τὸν¹⁵ Θεόν· 18 οὐ γὰρ τολμήσω λαλεῖν τι¹⁶ ὥν οὐ κατειργάσατο Χριστὸς δι’ ἐμοῦ εἰς ὑπακοὴν ἔθνῶν¹—

¹ ημας **f⁵** B [62%] TR || υμας ΝA,C [38%] OC,RP,HF,CP,NU

² δοξαν **f⁵** [97%] OC,RP,HF,TR,CP || 1 του ΝA,B,C [3%] NU

³ δε **f⁵** [85%] OC,RP,HF,TR,CP || γαρ **P⁴⁶** ΝA,B,C [15%] NU

⁴ χριστον ιησουν **f⁵** [88%] OC,RP,HF,CP || 1 ΝA,B,C [4%] NU || ~ 21 [6%] TR || 2 [2%]

⁵ κυριε **f⁵** [27%] OC,CP || --- ΝA,B,C [73%] RP,HF,TR,NU

⁶ τον κυριον παντα τα εθνη **f⁵** C [95%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 34512 **P⁴⁶** ΝA,B [3%] NU || 12 [2%]

⁷ επαινεσατε **f⁵** [97%] OC,RP,HF,TR,CP || επαινεσατωσαν **P⁴⁶** Ν(A)B,C [3%] NU

⁸ ήσαιας **f⁵** [90%] OC,TR || ησαιας [10%] RP,HF,CP,NU

⁹ αγαθωσυνης **reI** || αγαθοσυνης [18%]

¹⁰ πασης **f⁵** **P⁴⁶** A,C [94%] OC,RP,HF,TR,CP || 1 της ΝB [6%] [NU]

¹¹ αλλους **f⁵** [93%] RP,HF,CP || αλληλους **P⁴⁶** ΝA,B,C [7%] OC,TR,NU

¹² αδελφοι **f⁵** (**P⁴⁶**) (96.3%) OC,RP,HF,TR,CP || --- ΝA,B,C (3.7%) NU

¹³ ιησου χριστου **f⁵** **P⁴⁶** [97%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 21 ΝA,B,C [3%] NU

¹⁴ ουν **f⁵** **P⁴⁶** ΝA [97%] OC,RP,HF,TR,CP || 1 την B,C [3%] [NU]

¹⁵ τον **f⁵** **P⁴⁶** ΝA,B(C^v) [95%] OC,RP,HF,CP,NU || --- [5%] TR

¹⁶ τολμησω λαλειν τι **f⁵** [95%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 132 (Ν)A [3%] NU || ~ 312 **P⁴⁶** || ~ τολμω

32 B || two other variants [1%]

λόγῳ καὶ ἔργῳ, 19 ἐν δυνάμει σημείων καὶ τεράτων, ἐν δυνάμει Πνεύματος Θεοῦ,² ὅστε με ἀπὸ Ἱερουσαλήμ³ καὶ κύκλῳ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ πεπληρωκέναι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. 20 Οὕτως δὲ φιλοτιμούμενον εὐαγγελίζεσθαι, οὐχ ὅπου ὠνομάσθη⁴ Χριστός, ἵνα μὴ ἐπ’ ἀλλότριον θεμέλιον οἰκοδομῶ. 21 ἀλλὰ, καθὼς γέγραπται: “Οἵς οὐκ ἀνηγγέλῃ⁵ περὶ αὐτοῦ ὄψονται, καὶ οἱ οὐκ ἀκηκόσιν συνήσουσιν.”

A visit to Rome

22 Διὸ καὶ ἐνεκοπτόμην τὰ πολλὰ τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. 23 Νυνὶ δὲ, μηκέτι τόπον ἔχων ἐν τοῖς κλίμασιν⁶ τούτοις, ἐπιποθίαν⁷ δὲ ἔχων τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, 24 ὡς ἐὰν⁸ πορεύωμαι⁹ εἰς τὴν Σπανίαν¹⁰ ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς.¹¹ Ἐλπίζω γὰρ διαπορευόμενος θεάσασθαι ὑμᾶς, καὶ ὑφ’ ὑμῶν προπεμφθῆναι ἐκεῖ, ἐὰν ὑμῶν πρώτον ἀπὸ μέρους ἐμπλησθῶ.

25 Νυνὶ δὲ, πορεύομαι εἰς Ἱερουσαλήμ, διακονῶν τοῖς ἀγίοις. 26 Εὐδόκησαν γὰρ Μακεδονία¹² καὶ Ἀχαΐα κοινωνίαν τινὰ ποιήσασθαι εἰς τὸν πτωχὸν τῶν ἀγίων τῶν ἐν Ἱερουσαλήμ. 27 Εὐδόκησαν γὰρ, καὶ ὀφειλέται αὐτῶν εἰσιν.¹³ Εἰ γὰρ τοῖς πνευματικοῖς αὐτῶν ἐκοινώνησαν τὰ ἔθνη, ὀφείλουσιν καὶ ἐν τοῖς σωρκικοῖς λειτουργῆσαι αὐτοῖς. 28 Τοῦτο οὖν ἐπιτελέσας καὶ σφραγισάμενος αὐτοῖς τὸν καρπόν τοῦτον, ἀπελεύσομαι δι’ ὑμῶν εἰς τὴν¹⁴ Σπανίαν.¹⁵ 29 Οἶδα δὲ ὅτι ἐρχόμενος πρὸς ὑμᾶς, ἐν πληρώματι εὐλογίας τοῦ εὐαγγελίου τοῦ¹⁶ Χριστοῦ ἐλεύσομαι.

¹ εθνῶν *re//* || 1 καὶ CP

² θεου **f⁸⁵** P⁴⁶Ν [97%] OC,RP,HF,TR,CP[NU] || αγιου A [3%] || --- B

³ Ἱερουσαλήμ **f⁸⁵** [90%] OC,RP,TR || ιερουσαλήμ [10%] HF,CP,NU

⁴ ὠνομασθη *re//* || ονομασθη [20%]

⁵ ανηγγελη *re//* || ανηγγελλη ΝA [12%] || ανηγγελει [10%]

⁶ κλιμασιν *re//* || κλημασι [14%]

⁷ επιποθιαν *re//* || επιποθειαν P⁴⁶A,B,C [4%] CP

⁸ εαν **f⁸⁵** [92%] OC,RP,HF,TR,CP || αν P⁴⁶ΝA,B [8%] NU

⁹ πορευωμαι *re//* || πορευομαι [15%] || πορευσομαι [8%]

¹⁰ σπανιαν **f⁸⁵** P⁴⁶ΝA,B,C (72.9%) OC,RP,HF,TR,NU || ισπανιαν **f⁸⁵¹⁴** (26.4%) CP || long omissions (0.7%)

¹¹ ελευσομαι προς υμας **f⁸⁵** (93.6%) OC,RP,HF,TR,CP || ελευσωμαι 23 (1.7%) || --- P⁴⁶ΝA,B,C (4.1%) NU || long omissions (0.7%)

¹² μακεδονια *re//* || μακεδωνια CP || μακαιδονια ΝA [1%] || μακεδονιαν [2%]

¹³ αυτων εισιν **f⁸⁵** [98%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 21 P⁴⁶ΝA,B,C [2%] NU

¹⁴ την **f⁸⁵** [96%] OC,RP,HF,TR,CP || --- P⁴⁶ΝA,B,C [4%] NU

¹⁵ σπανιαν **f⁸⁵** P⁴⁶ΝA,B,C [80%] OC,RP,HF,TR,NU || ισπανιαν **f⁸⁵¹⁴** [20%] CP

¹⁶ του ευαγγελιου του **f⁸⁵** (93.1%) OC,RP,HF,TR,CP || 12 (1%) || 3 (1.3%) || --- P⁴⁶ΝA,B,C (3.7%) NU || three other variants (0.8%)

30 Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί,¹ διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ Πνεύματος, συναγωνίσασθαι² μοι ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν Θεόν, 31 ἵνα ὁ συνθῶ ἀπὸ τῶν ἀπειθούντων ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, καὶ ἵνα³ ἡ διακονία μου ἡ εἰς Ἱερουσαλήμ εὐπρόσδεκτος γένηται τοῖς ἀγίοις.⁴ 32 ἵνα ἐν χαρᾷ ἔλθω⁵ πρὸς ὑμᾶς διὰ θελήματος Θεοῦ καὶ συναναπαύσωμαι⁶ ὑμῖν.⁷ 33 Ο δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν.

Closing remarks

Phoebe

16 Συνίστημι δὲ ὑμῖν Φοίβην τὴν ἀδελφὴν ἡμῶν, οὓσαν⁸ διάκονον τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Κεγχρεαῖς,⁹ 2 ἵνα αὐτὴν προσδέξησθε ἐν Κυρίῳ ἀξίως τῶν ἀγίων, καὶ παραστῆτε αὐτῇ ἐν ὅ ἄν ὑμῶν χρήζῃ πράγματι· καὶ γὰρ αὕτη¹⁰ προστάτις¹¹ πολλῶν ἐγενήθη, καὶ αὐτοῦ ἐμοῦ.¹²

Greetings

3 Ἀσπάσασθε¹³ Πρίσκαν¹⁴ καὶ Ακύλαν, τοὺς συνεργούς μου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, 4 οἵτινες ὑπὲρ τῆς ψυχῆς μου τὸν ἑαυτῶν τράχηλον ὑπέθηκαν· οἵς οὐκ ἐγὼ μόνος εὐχαριστῶ, ἀλλὰ καὶ πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι τῶν ἐθνῶν. 5 Καὶ τὴν κατ' οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίαν.

Ἄσπάσασθε Ἐπαίνετον, τὸν ἀγαπητόν μου,¹⁵ ὃς ἐστιν ἀπαρχὴ τῆς Ἀχαΐας¹⁶ εἰς Χριστόν. 6 Ασπάσασθε Μαριάμ,¹⁷ ἡτις πολλὰ ἐκοπίασεν εἰς

¹ αδελφοί **f⁵⁵** ΝΑ, C [99%] OC, RP, HF, TR, CP [NU] || --- P⁴⁶B

² συναγωνίσασθαι *rell* || συναγωνίσασθε [10%]

³ ἵνα **f⁵⁵** [97%] OC, RP, HF, TR, CP || --- P⁴⁶ ΝΑ, B, C [3%] NU

⁴ γενηται τοις αγιοις **f⁵⁵** [90%] OC, RP, HF, TR, CP || ~ 231 ΝΑ, B, C [5%] NU || δια των αγιων 1 P⁴⁶ || 23 [5%]

⁵ εν χαρα ελθω **f⁵⁵** P⁴⁶B [97%] OC, RP, HF, TR, CP || 12 ελθων A, C [3%] NU || ~ ελθων 12 Ν

⁶ συναναπαύσωμαι *rell* || συναναπαύσομαι [15%]

⁷ καὶ συναναπαύσωμαι υμιν **f⁵⁵** [97%] OC, RP, HF, TR, CP || 23 ΝΑ, C [3%] NU || --- P⁴⁶B

⁸ ουσαν **f⁵⁵** ΝΑ [99%] OC, RP, HF, TR, CP || 1 και P⁴⁶ B, C [1%] [NU]

⁹ κεγχρεαῖς *rell* || κεγχρεαῖς [15%] || five further spellings P⁴⁶ ΝΑ, B, C

¹⁰ ἀντη **f⁵⁵** [80%] OC, TR || αντη [20%] RP, HF, CP, NU || *uncials ambiguous*

¹¹ προστατις **f⁵⁵** ΝΑ, B, C [75%] OC, RP, HF, TR, CP, NU || προστατης [25%]

¹² αυτου εμου **f⁵⁵** [85%] OC, RP, HF, TR, CP || ~ 21 B [15%] NU || 1 και 2 Ν || ~ 2 τε 1 A

¹³ ασπασασθε *rell* || ασπασασθαι Ν [12%]

¹⁴ πρισκαν **f⁵⁵** (P⁴⁶) ΝΑ(B)C [70%] RP, HF, NU || πρισκιλλαν [30%] OC, TR, CP

¹⁵ μου *rell* || μοι CP

¹⁶ αχαιας **f⁵⁵** (95.6%) OC, RP, HF, TR, CP || ασιας P⁴⁶ ΝΑ, B, C (4%) NU || long omissions (0.3%)

¹⁷ μαριαμ **f⁵⁵** P⁴⁶ Ν [97%] OC, RP, HF, TR, CP || μαριαν Α, B, C [3%] NU

νῦμας.¹ 7 Ἀσπάσασθε Ἀνδρόνικον καὶ Ἰουνίαν, τοὺς συγγενεῖς μου καὶ συναιχμαλώτους μου, οἵτινές εἰσιν ἐπίσημοι ἐν τοῖς ἀποστόλοις, οἵ καὶ πρὸ ἐμοῦ γεγόνασιν² ἐν Χριστῷ. 8 Ἀσπάσασθε Ἀμπλίαν,³ τὸν ἀγαπητόν μου ἐν Κυρίῳ. 9 Ἀσπάσασθε Οὐρβανὸν, τὸν συνεργὸν ἡμῶν ἐν Χριστῷ, καὶ Στάχυν,⁴ τὸν ἀγαπητόν μου. 10 Ἀσπάσασθε Ἀπελλῆν, τὸν δόκιμον ἐν Χριστῷ. Ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν Ἀριστοβούλου. 11 Ἀσπάσασθε Ἡρῳδίωνα,⁵ τὸν συγγενῆ μου. Ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν Ναρκίσσου, τοὺς ὄντας ἐν Κυρίῳ. 12 Ἀσπάσασθε Τρύφαιναν καὶ Τρυφῶσαν, τὰς κοπιώσας ἐν Κυρίῳ. Ἀσπάσασθε Περσίδα, τὴν ἀγαπητήν, ἥτις πολλὰ ἐκοπίασεν ἐν Κυρίῳ. 13 Ἀσπάσασθε Ῥοῦφον, τὸν ἐκλεκτὸν ἐν Κυρίῳ, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ. 14 Ἀσπάσασθε Ασύγκριτον, Φλέγοντα, Ἐρμᾶν, Πατρόβαν, Ἐρμῆν,⁶ καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς ἀδελφούς. 15 Ἀσπάσασθε Φιλόλογον καὶ Ἰουλίαν, Νηρέα⁷ καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, καὶ Ὁλυμπᾶν καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς πάντας ἀγίους. 16 Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγίῳ. Ασπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι⁸ τοῦ Χριστοῦ.⁹

Warning

17 Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, σκοπεῖν τοὺς τὰς διχοστασίας καὶ τὰ σκάνδαλα παρὰ τὴν διδαχὴν ἣν ὑμεῖς ἐμάθετε ποιοῦντας, καὶ ἐκκλίνατε¹⁰ ἀπ’ αὐτῶν. 18 Οἱ γὰρ τοιοῦτοι τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ¹¹ Χριστῷ οὐ δουλεύουσιν,¹² ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ, καὶ διὰ τῆς χρηστολογίας καὶ εὐλογίας ἔξαπατῶσιν τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων. 19 Η γὰρ ὑμῶν ὑπακοὴ εἰς πάντας ἀφίκετο· χαίρω οὖν τὸ ἐφ’ ὑμῖν,¹³ θέλω δὲ ὑμᾶς σοφοὺς μὲν¹⁴ εἶναι εἰς τὸ ἀγαθόν, ἀκεραίους δὲ εἰς τὸ κακόν. 20 Ο δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης συντρίψει τὸν Σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν ἐν τάχει!

¹ νυμας **f⁹⁵** P⁴⁶ΝA,B,C (22.8%) CP,NU || ημας **f⁹⁵¹⁴** (76.4%) OC,RP,HF,TR || νμιν (0.5%) || two other variants (0.3%)

² γεγονασιν **f⁹⁵** C [98%] OC,RP,HF,TR,CP || γεγοναν ΝA,B [1%] NU || γεγονεν P⁴⁶ || --- [1%]

³ αμπλιαν **f⁹⁵** [97%] OC,RP,HF,TR,CP || αμπλιατον P⁴⁶ΝA,B [3%] NU

⁴ σταχυν **reII** || σταχην CP

⁵ ηρωδιωνα **reII** || ηροδιωνα TR || four further spellings

⁶ ερμαν πατροβαν ερμην **f⁹⁵** [97%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 321 ΝA,B,C [3%] NU || ~ 312 P⁴⁶

⁷ νηρεα **reII** || νηρεαν A [2%] CP || three further spellings P⁴⁶ [4%]

⁸ εκκλησιαι **f⁹⁵** (84.8%) OC,RP,HF,TR,CP || 1 πασαι P⁴⁶ΝA,B,C (14.3%) NU || long omissions (0.8%)

⁹ χριστου **f⁹⁵** P⁴⁶ΝA,B,C (88.9%) OC,RP,HF,TR,CP,NU || θεου (10.3%) || long omissions (0.8%)

¹⁰ εκκλινατε **f⁹⁵** (P⁴⁶A) [98%] OC,RP,HF,TR,CP || εκκλινετε Ν(B)C [2%] NU

¹¹ ησου **f⁹⁵** [87%] OC,RP,HF,TR,CP || --- P⁴⁶ΝA,B,C [13%] NU [OC is in small print]

¹² δουλευουσιν **reII** || δουλευουσιν [15%] || two other variants

¹³ χαιρω ουν το εφ νυμιν **f⁹⁵** [94%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 4521 ΝA,B,C [5%] NU || 1245 P⁴⁶ [1%]

¹⁴ μεν **f⁹⁵** ΝA,C [95%] OC,RP,HF,TR,CP || --- P⁴⁶B [5%] NU

Sign off

Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ¹ μεθ' ὑμῶν. 21 Ἀσπάζονται² ὑμᾶς Τιμόθεος, ὁ συνεργός μου, καὶ Λούκιος καὶ Ἰάσων καὶ Σωσίπατρος, οἵ συγγενεῖς μου.

22 Ἀσπάζομαι ὑμᾶς ἐγὼ, Τέρτιος, ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν ἐν Κυρίῳ.
23 Ἀσπάζεται ὑμᾶς Γάϊος, ὁ ἔνος μου καὶ τῆς ἐκκλησίας ὅλης.³ Ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἐραστος, ὁ οἰκονόμος τῆς πόλεως, καὶ Κούαρτος, ὁ ἀδελφός.

24 Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ἡμῶν!⁴
Ἄμήν.^{5,6,7}

¹ χριστοῦ **f⁵⁵** A,C (98.3%) OC,RP,HF,TR,CP || --- P⁴⁶NB (1%) NU || long omissions (0.7%)

² ασπαζονται **f⁵⁵** [95%] OC,RP,HF,TR,CP || ασπαζεται P⁴⁶NB,C [4%] NU || ασπαζετε A [1%]

³ της εκκλησιας ολης **f⁵⁵** [95%] OC,RP,HF,TR,CP || ~ 312 ΝA,B,C [5%] NU

⁴ ημων **f⁵⁵** [18%] || νημων [82%] OC,RP,HF,TR,CP,NU (If verse 24 was not dictated by Paul, the first person is especially appropriate, coming from Tertius.)

⁵ The whole verse 24 **f⁵⁵** (96.8%) OC,RP,HF,TR,CP || --- P⁴⁶ΝA,B,C (3.2%) NU

⁶ ΝA,B,C (7.2%) CP,TR[NU] place 14:24-26 here as verses 25-27 (recall that P⁴⁶ΝA,B,C (3.2%) NU omit verse 24)

⁷ The citation of **f⁵⁵** is based on twenty-one MSS—18, 35, 141, 201, 204, 386, 824, 928, 1249, 1503, 1548, 1637, 1855, 1864, 1865, 1892, 1897, 2466, 2554, 2587 and 2723—all of which I collated myself. Only 2723 is a ‘perfect’ representative of **f⁵⁵** in Romans, as it stands, as were the exemplars of another four. The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Mt. Athos [six different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I used Reuben Swanson’s excellent collations (*New Testament Greek Manuscripts: Romans* [Ed. Reuben Swanson, Wheaton: Tyndale House Publishers, 2001]). For Romans Swanson collated 81 MSS, three being fragmentary (for any given variant set there will usually be at least 75 MSS listed), and I occasionally supplemented from Scrivener and von Soden—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 2\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 10\%$ —by comparing Swanson with *TuT*, I believe one can make a fairly accurate extrapolation. However, I guarantee the witness of **f⁵⁵**. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Α'

Opening considerations

Greeting

1 Παῦλος, κλητὸς ἀπόστολος Ἰησοῦν Χριστοῦ¹ διὰ θελήματος Θεοῦ, καὶ Σωσθένης ὁ ἀδελφός, **2** τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τῇ οὖσῃ ἐν Κορίνθῳ, ἡγιασμένοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, κλητοῖς ἀγίοις, σὺν πᾶσιν τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν παντὶ τόπῳ—αὐτῶν τε² καὶ ὑμῶν:³ **3** Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

A word of thanksgiving

4 Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου πάντοτε περὶ ὑμῶν ἐπὶ τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ τῇ δοθείσῃ ὑμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. **5** ὅτι ἐν παντὶ ἐπλούτισθητε ἐν αὐτῷ, ἐν παντὶ λόγῳ καὶ πάσῃ γνώσει, **6** καθὼς τὸ μαρτύριον τοῦ Χριστοῦ ἐβεβαιώθη ἐν ὑμῖν, **7** ὥστε ὑμᾶς μὴ ὑστερεῖσθαι ἐν μηδενὶ χαρίσματι ἀπεκδεχομένους τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, **8** ὃς καὶ βεβαιώσει ὑμᾶς ἔως τέλους, ἀνεγκλήτους ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ.⁴ **9** Πιστὸς ὁ Θεὸς, δι’ οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν.⁵

A word of exhortation

10 Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τοῦ ὄνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες καὶ μὴ ἦ ἐν ὑμῖν σχίσματα, ἥτε δὲ κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοΐ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ. **11** Ἐδηλώθη γάρ μοι περὶ ὑμῶν, ἀδελφοί μου, ὑπὸ τῶν Χλόντων, ὅτι ἔριδες ἐν ὑμῖν εἰσιν. **12** Λέγω δὲ τοῦτο, ὅτι ἔκαστος ὑμῶν λέγει: “Ἐγὼ μέν εἰμι Παύλου”, “Ἐγὼ δὲ Ἀπολλώ”, “Ἐγὼ δὲ Κηφᾶ”, “Ἐγὼ δὲ Χριστοῦ”! **13** Μεμέρισται ὁ Χριστός; Μὴ Παῦλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ὑμῶν,⁶ ἢ εἰς τὸ ὄνομα Παύλου ἐβαπτίσθητε?

¹ ιησου χριστου **f⁵⁵** ΝΑ [98.5%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 P⁴⁶B [1.5%] NU

² τε **f⁵⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝΑ,B [3%] NU

³ υμων **f⁵⁵** [25%] || ημων P⁴⁶ΝΑ,B,C [75%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁴ χριστου **f⁵⁵** ΝΑ,C [99.5%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- P⁴⁶B [alone]

⁵ ιησου χριστου του κυριου ημων *reII* || ~ 34512 CP

⁶ υμων *reII* || ημων [15%]

A disclaimer about baptism

14 Εύχαριστῷ τῷ Θεῷ¹ ὅτι οὐδένα ὑμῶν ἐβάπτισα εἰ μὴ Κρίσπον καὶ Γάϊον, 15 ἵνα μή τις εἴπῃ ὅτι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα ἐβάπτισα.² 16 Ἐβάπτισα δὲ καὶ τὸν Στεφανᾶ οἶκον· λοιπὸν οὐκ οἶδα εἰ τινα ἄλλον ἐβάπτισα. 17 Οὐ γὰρ ἀπέστειλέν με Χριστὸς βαπτίζειν, ἀλλ᾽³ εὐαγγελίζεσθαι—οὐκ ἐν σοφίᾳ λόγου, ἵνα μὴ κενωθῇ ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ.

The nature of the Gospel

Foolishness to the lost

18 Ὁ⁴ λόγος γὰρ ὁ τοῦ σταυροῦ τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρίᾳ ἐστίν, τοῖς δὲ σῳζομένοις ἡμῖν δύναμις Θεοῦ ἐστιν. 19 Γέγραπται γάρ: “Ἄπολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν, καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν ἀθετήσω.” 20 Ποῦ σοφός; Ποῦ γραμματεύς? Ποῦ συζητητὴς τοῦ αἰῶνος τούτου? Οὐχὶ ἐμώρανεν ὁ Θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου?⁵ 21 Ἐπειδὴ γὰρ, ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος διὰ τῆς σοφίας τὸν Θεόν, εὐδόκησεν ὁ Θεὸς διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σῶσαι τὸν πιστεύοντας 22—ἐπειδὴ καὶ⁶ Ἰουδαῖοι σημειῶν⁷ αἰτοῦσιν καὶ Ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσιν, 23 ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον: Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, Ἕλλησιν⁸ δὲ μωρίαν. 24 Αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς, Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησιν, Χριστὸν Θεοῦ δύναμιν καὶ Θεοῦ σοφίαν, 25 ὅτι τὸ μωρὸν τοῦ Θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστίν, καὶ τὸ ἀσθενὲς τοῦ Θεοῦ ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων ἐστίν.⁹

God uses ‘nothings’

26 Βλέπετε γὰρ τὴν κλῆσιν ὑμῶν, ἀδελφοί: ὅτι οὐ πολλοὶ σοφοί, κατὰ σάρκα, οὐ πολλοὶ δυνατοί, οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς· 27 ἀλλὰ τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἔξελέξατο ὁ Θεὸς ἵνα τὸν σοφοὺς καταισχύνῃ,¹⁰ καὶ τὰ ἀσθενῆ

¹ τῷ Θεῷ **f⁵C** [97%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || 12 μον A [2%] || --- NB [1%]

² εβαπτισα **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || εβαπτισθητε **P⁴⁶N**A,B,C [3%] NU || five further readings [2%]

³ αλλ ἤ *rell* || αλλα **P⁴⁶N**B [1%] NU

⁴ ο *rell* || --- CP

⁵ τοντον **f⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **P⁴⁶N**A,B,C [4%] NU

⁶ καὶ *rell* || 1 οι [45%] [According to Swanson, but no one else mentions it.]

⁷ σημειων **f⁵** [92%] HF,RP,OC,TR,CP || σημειω **P⁴⁶(N)**A,B,C [8%] NU

⁸ ελλησιν **f⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || εθνεσιν **N**A,B,C [4%] NU

⁹ εστιν **f⁵C** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **N**A,B [4%] NU || **P⁴⁶**[3%] omit the whole clause (A likely case of homoioteleuton—three words in a row.)

¹⁰ τους σοφους καταισχυνη **f⁵** [73%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 **P⁴⁶N**B,C [12%] NU || A [15%] omit a whole line [homoioteleuton]

τοῦ κόσμου ἔξελέξατο ὁ Θεὸς ἵνα καταισχύνῃ τὰ ἴσχυρά· 28 καὶ τὰ ἀγενῆ τοῦ κόσμου καὶ τὰ ἔξουθενημένα ἔξελέξατο ὁ Θεός—καὶ¹ τὰ μὴ ὄντα—ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ· 29 ὅπως μὴ καυχήσηται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.² 30 Ἐξ αὐτοῦ δὲ ὑμεῖς ἔστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐγενήθη ἡμῖν σοφίᾳ³ ἀπὸ Θεοῦ—δικαιοσύνη τε καὶ ἀγιασμὸς καὶ ἀπολύτρωσις—31 ἵνα καθὼς γέγραπται: “Ο καυχώμενος, ἐν Κυρίῳ καυχάσθω.”

Not with human wisdom but with God's power

2 Κἀγὼ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς, ἀδελφοί, ἥλθον οὐ καθ' ὑπεροχὴν λόγου ἢ σοφίας καταγγέλλων⁴ ὑμῖν τὸ μαρτύριον⁵ τοῦ Θεοῦ. 2 Οὐ γὰρ ἔκρινα τοῦ⁶ εἰδέναι τι⁷ ἐν ὑμῖν εἰ μὴ Ἰησοῦν Χριστόν καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον. 3 Καὶ, ἐγὼ⁸ ἐν ἀσθενείᾳ καὶ ἐν φόβῳ καὶ ἐν τρόμῳ πολλῷ ἐγενόμην πρὸς ὑμᾶς. 4 Καὶ, ὁ λόγος μου καὶ τὸ κήρυγμά μου οὐκ ἐν πειθοῖς⁹ ἀνθρωπίνης¹⁰ σοφίας λόγοις,¹¹ ἀλλ’ ἐν ἀποδείξει Πνεύματος καὶ δυνάμεως, 5 ἵνα ἡ πίστις ὑμῶν¹² μὴ ἦν σοφίᾳ ἀνθρώπων, ἀλλ’ ἐν δυνάμει Θεοῦ.

Wisdom for the mature

6 Σοφίαν δὲ λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις, σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου, οὐδὲ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου, τῶν καταργουμένων· 7 ἀλλὰ λαλοῦμεν σοφίαν Θεοῦ¹³ ἐν μυστηρίῳ, τὴν ἀποκεκρυμμένην ἣν προώρισεν ὁ Θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων εἰς δόξαν ἡμῶν, 8 ἣν οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου ἔγνωκεν (εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἀν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν). 9 Ἀλλὰ καθὼς γέγραπται: “Α ὁφθαλμὸς οὐκ εἶδεν¹⁴ καὶ οὖς οὐκ ἤκουσεν, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἀ

¹ καὶ **f⁵⁵** B [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝA,C [2%] NU

² τον θεου **f⁵⁵** P⁴⁶ΝA,B [92%] HF,RP,OC,CP,NU || αυτου C [8%] TR

³ ημιν σοφια **f⁵⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 (P⁴⁶)ΝA,C [4%] NU || ~ 2 ημων B

⁴ καταγγελλων *reI* || καταγγελων [4%] CP

⁵ μαρτυριον **f⁵⁵** B (94.1%) HF,RP,OC,TR,CP || μυστηριον P⁴⁶ΝA,C (4.4%) NU || four other readings (1.5%)

⁶ τον **f⁵⁵** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C [7%] NU

⁷ ειδεναι τι **f⁵⁵** ΝA [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 B,C [3%] NU

⁸ καὶ εγω **f⁵⁵** [92%] HF,RP,OC,TR,CP || καγω ΝA,B,C [8%] NU

⁹ πειθοις **f⁵⁵** P⁴⁶B,C (83.7%) HF,RP,OC,TR,CP[NU] || πειθοι (11.9%) || πιθοις ΝA (3.2%) || six other readings (1.2%)

¹⁰ ανθρωπινης **f⁵⁵** A,C (85.2%) HF,RP,OC,TR,CP || ανθρωπινοις (9.8%) || --- P⁴⁶ΝB (5%) NU

¹¹ λογοις **f⁵⁵** A,B,C (97.5%) HF,RP,OC,TR,CP[NU] || λογος Ν (0.5%) || λογου (0.5%) || λογων (0.2%) || --- P⁴⁶ (1.3%)

¹² υμων **f⁵⁵** P⁴⁶ΝA,B,C [95%] HF,RP,OC,TR,NU || ημων [5%] CP

¹³ σοφιαν θεου **f⁵⁵** [88%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 P⁴⁶ΝA,B,C [12%] NU

¹⁴ ειδεν *reI* || οιδε [12%]

ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.” 10 Ἡμῖν δὲ ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψεν¹ διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ.² τὸ γὰρ Πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ,³ καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ.

11 Τίς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων τὰ τοῦ ἀνθρώπου εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ? Οὕτως καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς οἶδεν⁴ εἰ μὴ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. 12 Ἡμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα⁵ τοῦ κόσμου ἐλάβομεν ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἵνα εἰδῶμεν⁶ τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν. 13 ἀλλὰ καὶ λαλοῦμεν, οὐκ ἐν διδακτοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ’ ἐν διδακτοῖς Πνεύματος Ἅγίου,⁷ πνευματικοῖς πνευματικὰ συγκρίνοντες.

14 Ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ, μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστιν· καὶ, οὐ δύναται γνῶναι, ὅτι πνευματικῶς ἀνακρίνεται. 15 Οὐ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν⁸ πάντα, αὐτὸς δὲ ὑπὸ οὐδενὸς ἀνακρίνεται. 16 “Τίς γὰρ ἔγνω νοῦν Κυρίου, ὃς συμβιβάσει αὐτόν?” Ἡμεῖς δὲ νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν.

The nature of the ministry

It is not to be sectarian

3 Καὶ ἐγώ,⁹ ἀδελφοί, οὐκ ἡδυνήθην ὑμῖν λαλῆσαι¹⁰ ὡς πνευματικοῖς, ἀλλ’ ὡς σαρκικοῖς,¹¹ ὡς νηπίοις ἐν Χριστῷ. 2 Γάλα νῦν ἐπότισα καὶ¹² οὐ βρῶμα, οὕτω γὰρ ἡδύνασθε.¹³ Ἀλλ’ οὔτε¹⁴ ἔτι νῦν δύνασθε, 3 ἔτι γὰρ σαρκικοί ἔστε! Ὁπου γὰρ ἐν ὑμῖν ζῆλος καὶ ἔρις καὶ διχοστασία,¹⁵ οὐχὶ

¹ ο θεος απεκαλυψεν **f⁸⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 P⁴⁶NA,B,C [5%] NU

² αυτον **f⁸⁵** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶NA,B,C [2%] NU

³ ερευνα **f⁸⁵** [99%] HF,RP,OC,TR,CP || ερευνα P⁴⁶NA,B,C [1%] NU

⁴ οιδεν **f⁸⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || εγνωκεν P⁴⁶NA,B,C [4%] NU || three other readings [1%]

⁵ πνευμα *reI* || 1 to [20%]

⁶ ειδωμεν **f⁸⁵** NA,B,C [74%] HF,RP,OC,TR,NU || ιδωμεν P⁴⁶ [25%] || οιδωμεν CP || ιδομεν [1%]

⁷ αγιου **f⁸⁵** 0185 [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶NA,B [4%] NU

⁸ μεν **f⁸⁵** B [97%] HF,RP,OC,TR,CP || τα P⁴⁶A,C [1%] [NU] || 1 τα [2%] || one other variant || Ν omits the whole verse [homoioteleuton]

⁹ καὶ εγω **f⁸⁵** [88%] HF,RP,OC,TR,CP || καγω P⁴⁶NA,B,C [12%] NU

¹⁰ νυμιν λαλησαι **f⁸⁵** [80%] HF,RP,OC,CP || ~ 21 P⁴⁶NA,B,C [20%] TR,NU

¹¹ σαρκικοις **f⁸⁵** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || σαρκινοις P⁴⁶NA,B,C [2%] NU

¹² καὶ **f⁸⁵** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶NA,B,C [7%] NU

¹³ ηδυνασθε **f⁸⁵** [56%] OC,TR || εδυνασθε P⁴⁶NA,B,C [38%] HF,RP,CP,NU || ηδυνασθαι [3%] || εδυνασθαι [3%] (Both of the main readings are imperfect = same meaning; the majority variant being Attic is more likely correct, since why would medieval monks revert to it if the Koine were original.)

¹⁴ ουτε **f⁸⁵** [85%] HF,RP,OC,TR,CP || ουδε P⁴⁶NA,B,C,0185^v [15%] NU

¹⁵ και διχοστασιαι **f⁸⁵** P⁴⁶ (91.4%) HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,C,048 (4.8%) NU || 1 διχοστασια (3%) || three other readings (0.8%)

σαρκικοί ἔστε καὶ κατὰ ἄνθρωπον περιπατεῖτε? 4 Ὄταν γὰρ λέγῃ¹ τις, “Ἐγὼ μὲν εἰμι Παύλου”, ἔτερος δὲ, “Ἐγὼ² Ἀπολλώ”, οὐχὶ³ σαρκικοί⁴ ἔστε;

God's coworkers

5 Τίς⁵ οὖν ἔστιν Παῦλος,⁶ τίς⁷ δὲ⁸ Ἀπολλώς,⁹ ἀλλ’ ἦ¹⁰ διάκονοι δι’ ὃν ἐπιστεύσατε, καὶ ἐκάστῳ ως ὁ Κύριος ἔδωκεν? 6 Ἐγὼ ἐφύτευσα, Ἀπολλώς ἐπότισεν, ἀλλ’¹¹ ὁ Θεὸς ηὔξανεν. 7 Ὡστε οὕτε ὁ φυτεύων ἔστιν τι, οὕτε ὁ ποτίζων, ἀλλ’ ὁ αὐξάνων Θεός. 8 Ὁ φυτεύων δὲ καὶ ὁ ποτίζων ἔν εἰσιν, ἔκαστος δὲ τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται¹² κατὰ τὸν ἴδιον κόπον. 9 Θεοῦ γάρ ἐσμεν συνεργοί· Θεοῦ γεώργιον, Θεοῦ οἰκοδομή ἔστε.

There will be an accounting

10 Κατὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὴν δοθεῖσάν μοι, ως σοφὸς ἀρχιτέκτων θεμέλιον τέθεικα,¹³ ἄλλος δὲ ἐποικοδομεῖ. Ἐκαστος δὲ βλεπέτω πῶς ἐποικοδομεῖ· 11 θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι¹⁴ παρὰ τὸν κείμενον, ὃς ἔστιν Ἰησοῦς Χριστός.¹⁵ 12 Εἰ δέ τις ἐποικοδομεῖ ἐπὶ τὸν θεμέλιον τοῦτον¹⁶ χρυσόν, ἄργυρον, λίθους τιμίους, ξύλα, χόρτον, καλμῆν, 13 ἐκάστου τὸ ἔργον φανερὸν γενήσεται· ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει, ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται. Καὶ, ἐκάστου τὸ ἔργον ὅποιόν ἔστιν τὸ πῦρ¹⁷ δοκιμάσει. 14 Εἴ τινος τὸ ἔργον μενεῖ ὁ ἐπωκοδόμησεν,¹⁸ μισθὸν λήψεται.¹⁹

¹ λεγη *reI* || λεγει [30%] CP

² ετερος δε εγω **f⁵⁵** P^{46v} ΝB,C [96%] HF,RP,OC,TR,NU || 1232 [3%] CP || ~ 32 A [1%]

³ ουχι **f⁵⁵** (96.5%) HF,RP,OC,TR,CP || ουκ P⁴⁶ ΝA,B,C,048 (2.7%) NU || ου (0.8%)

⁴ σαρκικοι **f⁵⁵** (96%) HF,RP,OC,TR,CP || ανθρωποι P⁴⁶ ΝA,B,C,048 (3.3%) NU || three other readings (0.7%)

⁵ τις **f⁵⁵** C [98%] HF,RP,OC,TR,CP || τι ΝA,B [2%] NU

⁶ πανυλος **f⁵⁵** (93.8%) HF,RP,OC,TR,CP || απολλως P⁴⁶ ΝA,B,C,048 (6.2%) NU

⁷ τις **f⁵⁵** P⁴⁶ C (96.7%) HF,RP,OC,TR,CP || τι ΝA,B,048 (3.3%) NU

⁸ δε **f⁵⁵** (92.3%) HF,RP,OC,TR,CP || 1 εστιν ΝA,B,C,048 (7.2%) NU || three other readings (0.5%)

⁹ απολλως **f⁵⁵** (92%) HF,RP,OC,TR,CP || απολλω (1.8%) || πανυλος P⁴⁶ ΝA,B,C,048 (6.2%) NU

¹⁰ αλλη **f⁵⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C [2%] NU || three other variants [1%]

¹¹ αλλη *reI* || αλλα P⁴⁶ ΝA,B [1.5%] NU || ~ ο δε [2%]

¹² ληψεται *reI* || λημψεται P⁴⁶ ΝA,B [1%] NU

¹³ τεθεικα **f⁵⁵** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || εθηκα P⁴⁶ ΝA,B,C [2%] NU

¹⁴ θειναι *reI* || θηναι [15%]

¹⁵ ιησους χριστος **f⁵⁵** P⁴⁶ ΝA,B [90%] HF,RP,OC,CP,NU || 1 ο 2 [3%] TR || 2 C [7%]

¹⁶ τουτον **f⁵⁵** [99%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ ΝA,B,C [1%] NU

¹⁷ πυρ **f⁵⁵** P⁴⁶ Ν [97%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 αυτο A,B,C [3%] [NU]

¹⁸ επωκοδομησεν **f⁵⁵** C [88%] OC,TR || εποικοδομησεν P⁴⁶ ΝA,B [10%] HF,RP,CP,NU || two other variants [2%]

¹⁹ ληψεται *reI* || λημψεται P^{46v} ΝA,B,C [1.5%] NU

15 Εἴ τινος τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται· αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὗτος δὲ ώς διὰ πυρός.

We are a temple of God

16 Οὐκ οἴδατε ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; **17** Εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός· ὁ γὰρ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἄγιος ἐστιν, οἵτινές ἐστε ὑμεῖς.

18 Μηδεὶς ἔαυτὸν ἔξαπατάτω. Εἴ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι ἐν ὑμῖν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, μωρὸς γενέσθω ἵνα γένηται σοφός. **19** Ἡ γὰρ σοφία τοῦ κόσμου τούτου μωρία παρὰ τῷ Θεῷ ἐστιν. Γέγραπται γάρ: “Ο δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν”. **20** καὶ πάλιν, “Κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν σοφῶν, ὅτι εἰσὶν μάταιοι.” **21** Ὡστε, μηδεὶς καυχάσθω ἐν ἀνθρώποις, πάντα γὰρ ὑμῶν ἐστιν: **22** εἴτε Παῦλος εἴτε Ἀπόλλως εἴτε Κηφᾶς, εἴτε κόσμος εἴτε ζωὴ εἴτε θάνατος, εἴτε ἐνεστῶτα εἴτε μέλλοντα—πάντα ὑμῶν ἐστιν,¹ **23** ὑμεῖς δὲ Χριστοῦ, Χριστὸς δὲ Θεοῦ.

As stewards we must be faithful

4 Οὕτως ἡμᾶς² λογιζέσθω ἄνθρωπος: ώς ὑπηρέτας Χριστοῦ καὶ οἰκονόμους μυστηρίων Θεοῦ. **2** Ὁ δὲ³ λοιπὸν ζητεῖται⁴ ἐν τοῖς οἰκονόμοις ἵνα πιστός τις εὐρεθῇ. **3** Ἐμοὶ δὲ εἰς ἐλάχιστον ἐστιν ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἀνακριθῶ ἢ ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἡμέρας· ἀλλ' οὐδὲ ἐμαυτὸν ἀνακρίνω. **4** Οὐδὲν γὰρ ἐμαυτῷ σύνοιδα, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι· ὁ δὲ ἀνακρίνων με Κύριός ἐστιν. **5** Ὡστε μὴ πρὸ καιροῦ τι κρίνετε, ἔως ἂν ἔλθῃ ὁ Κύριος, δις καὶ φωτίσει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν· καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἐκάστῳ ἀπὸ τοῦ⁵ Θεοῦ.

No room for boasting

6 Ταῦτα δέ, ἀδελφοί, μετεσχημάτισα εἰς ἐμαυτὸν καὶ Ἀπολλὼ⁶ δι’ ὑμᾶς, ἵνα ἐν ἡμῖν μάθητε τὸ μὴ ὑπὲρ δῆτα γέγραπται φρονεῖν,⁸ ἵνα μὴ εἰς ὑπὲρ τοῦ ἐνὸς μὴ⁹ φυσιοῦσθε κατὰ τοῦ ἐτέρου. **7** Τίς γάρ σε διακρίνει? Τί δὲ ἔχεις ὃ οὐκ ἔλαβες? Εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι ώς μὴ λαβών?

¹ εστιν **f⁵⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶NA,B,C [4%] NU

² ημας *rell* || υμας [12%]

³ ο δε **f⁵⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ωδε P⁴⁶NA,B,C [4%] NU

⁴ ζητειται **f⁵⁵** B [70%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || ζητειτε P⁴⁶NA,C [29%] || four other readings [1%]

⁵ του *rell* || --- [15%]

⁶ απολλω **f⁵⁵** P⁴⁶C [99.5%] HF,RP,OC,TR,CP || απολλων NA,B [0.5%] NU

⁷ ο **f⁵⁵** [94%] HF,RP,OC,TR,CP || α P⁴⁶NA,B,C [6%] NU

⁸ φρονειν **f⁵⁵** C^v [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶NA,B [3%] NU

⁹ μη **f⁵⁵** [50%] HF || --- P⁴⁶NA,B,C [50%] RP,OC,TR,CP,NU

8 Ἡδη κεκορεσμένοι ἐστέ! Ἡδη ἐπλουτήσατε! Χωρὶς ἡμῶν ἐβασιλεύσατε! Καὶ ὅφελόν γε ἐβασιλεύσατε, ἵνα καὶ ἡμεῖς ὑμῖν συμβασιλεύσωμεν!

The cost of being an apostle

9 Δοκῶ γὰρ ὅτι¹ ὁ Θεὸς ὑμᾶς τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους ἀπέδειξεν, ώς ἐπιθανατίους· ὅτι θέατρον ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ, καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις. 10 Ἡμεῖς μωροὶ διὰ Χριστόν, ὑμεῖς δὲ φρόνιμοι ἐν Χριστῷ! Ἡμεῖς ἀσθενεῖς, ὑμεῖς δὲ ἰσχυροί! Υμεῖς ἔνδοξοι, ἡμεῖς δὲ ἄτιμοι! 11 Ἄχρι τῆς ὅρτι ὥρας καὶ πεινῶμεν καὶ διψῶμεν, καὶ γυμνιτεύομεν² καὶ κολαφιζόμεθα καὶ ἀστατοῦμεν, 12 καὶ κοπιῶμεν, ἐργαζόμενοι ταῖς ἴδιαις χερσίν. Λοιδορούμενοι εὐλογοῦμεν, διωκόμενοι ἀνεχόμεθα, 13 βλασφημούμενοι³ παρακαλοῦμεν. Ως περικαθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, πάντων περίψημα, ἔως ἅρτι.

Children imitate fathers

14 Οὐκ ἐντρέπων ὑμᾶς γράφω ταῦτα, ἀλλ’ ώς τέκνα μου ἀγαπητὰ νουθετῶ.⁴ 15 Ἐὰν γὰρ μυρίους παιδαγωγοὺς ἔχητε ἐν Χριστῷ, ἀλλ’ οὐ πολλοὺς πατέρας· ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦν, διὰ τοῦ εὐαγγελίου, ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα. 16 Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, μιμηταί μου γίνεσθε. 17 Διὰ τοῦτο ἐπεμψα ὑμῖν Τιμόθεον, ὃς ἐστιν τέκνον μου⁵ ἀγαπητὸν καὶ πιστὸν ἐν Κυρίῳ, ὃς ὑμᾶς ἀναμνήσει τὰς ὁδούς μου τὰς ἐν Χριστῷ,⁶ καθὼς πανταχοῦ ἐν πάσῃ ἐκκλησίᾳ διδάσκω.

Not in word but in power

18 Ως μὴ ἐρχομένου δέ μου πρὸς ὑμᾶς, ἐφυσιώθησάν τινες. 19 Ἐλεύσομαι δὲ ταχέως πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ Κύριος θελήσῃ,⁷ καὶ γνώσομαι, οὐ τὸν λόγον τῶν πεφυσιωμένων,⁸ ἀλλὰ τὴν δύναμιν. 20 Οὐ γὰρ ἐν λόγῳ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἀλλ’ ἐν δυνάμει. 21 Τί θέλετε? Ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐν ἀγάπῃ πνεύματί τε πραότητος?⁹

¹ οτι **f⁵⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝΑ,B,C [4%] NU

² γυμνιτεύομεν **f⁵⁵** Ν(B)C [40%] CP,NU || γυμνητεύομεν P⁴⁶ [60%] HF,RP,OC,TR || --- A

³ βλασφημούμενοι **f⁵⁵** B [98%] HF,RP,OC,TR,CP || δυσφημούμενοι P⁴⁶ΝΑ,C [2%] NU

⁴ νουθετω **f⁵⁵** B [85%] HF,RP,OC,TR,CP || νουθετων ΝΑ,C [15%] [NU] || νουθετη P⁴⁶

⁵ τεκνον μου **f⁵⁵** P⁴⁶ [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~21 ΝΑ,B,C [5%] NU

⁶ χριστω **f⁵⁵** A,B (87.8%) HF,RP,OC,TR,CP || 1 ησου P⁴⁶ΝC (11.3%) [NU] || κυριου ησου (0.5%) || two other readings

⁷ θεληση *reII* || θελησει [13%]

⁸ πεφυσιωμενων *reII* || πεφυσιωμενον [13%]

⁹ πραοτητος **f⁵⁵** Ν [99%] HF,RP,OC,TR,CP || πραυτητος P⁴⁶A,B [1%] NU

The nature of the Christian life

Immorality must be punished

5 Ὁλως ἀκούεται ἐν ὑμῖν πορνεία, καὶ τοιαύτη πορνεία ἡτις οὐδὲ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ὀνομάζεται¹—όστε γυναῖκά τινα τοῦ πατρὸς ἔχειν! 2 Καὶ ὑμεῖς πεφυσιωμένοι ἐστέ καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐπενθήσατε, ἵνα ἐξαρθῆ² ἐκ μέσου ὑμῶν ὁ τὸ ἔργον τοῦτο ποιήσας.³ 3 Ἐγὼ μὲν γὰρ, ὡς⁴ ἀπὸν τῷ σώματι, παρὼν δὲ τῷ πνεύματι, ἥδη κέκρικα, ὡς παρὼν, τὸν οὕτως τοῦτο κατεργασάμενον: 4 ἐν τῷ ὄνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν⁵ Ἰησοῦ Χριστοῦ,⁶ συναχθέντων ὑμῶν καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος, σὺν τῇ δυνάμει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,⁷ 5 παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ Σατανᾷ εἰς ὅλεθρον τῆς σαρκός, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῆ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ.⁸

Down with moral 'yeast'

6 Οὐ καλὸν τὸ καύχημα ὑμῶν. Οὐκ οἴδατε ὅτι μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ? 7 Ἐκκαθάρατε οὖν⁹ τὴν παλαιὰν ζύμην, ἵνα ἥτε νέον φύραμα, καθώς ἐστε, ἄζυμοι. Καὶ γὰρ τὸ Πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν¹⁰ ἐτύθη, Χριστός. 8 Ὡστε ἐορτάζωμεν,¹¹ μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾶ, μηδὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας, ὅλλα¹² ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας¹³ καὶ ἀληθείας.

Avoid contaminators

9 Ἔγραψα ὑμῖν ἐν τῇ ἐπιστολῇ μὴ συναναμίγνυσθαι¹⁴ πόρνοις 10—καὶ¹⁵ οὐ πάντως τοῖς πόρνοις τοῦ κόσμου τούτου, ἢ τοῖς πλεονέκταις, ἢ¹⁶ ἄρπαξιν, ἢ εἰδωλολάτραις· ἐπεὶ ὁφείλετε¹⁷ ἄρα ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελ-

¹ ονομάζεται **f⁵** [96.8%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶NA,B,C (3.2%) NU

² εξαρθῆ **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || αρθῆ P⁴⁶NA,B,C [5%] NU

³ ποιησας **f⁵** P⁴⁶B [97%] HF,RP,OC,TR,CP || πραξας NA,C [3%] NU

⁴ ως **f⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶NA,B,C [4%] NU

⁵ ημων **f⁵** P⁴⁶B [97%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- NA [3%]

⁶ χριστου **f⁵** P⁴⁶N [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- A,B [4%] NU

⁷ χριστου **f⁵** [94%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶NA,B [5%] NU || longer omissions [1%]

⁸ ιησου **f⁵** N [88%] HF,RP,OC,TR || ημων 1 χριστου A [10%] lat,syr,cop || 1 χριστου [1%] CP
|| --- P⁴⁶B [1%] NU

⁹ ουν **f⁵** C,048 [65%] OC,TR || --- P⁴⁶NA,B [35%] HF,RP,CP,NU (OC is in small print.)

¹⁰ υπερ ημων **f⁵** [91.8%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 υμων (4.3%) || --- NA,B,C,048 (3.3%) NU || two other readings (0.5%)

¹¹ εορταζωμεν *rell* || εορταζομεν A [20%]

¹² είλικρινειας **f⁵** [20%] || ειλικρινειας P⁴⁶B [55%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || ειλικρινιας NC [23%]
|| ιλικρινιας [1%] || ηλικρινιας A (Since collators have generally not recorded breathing, one can only guess at percentages.)

¹³ συναναμιγνυσθαι *rell* || συναναμιγνυσθε [10%]

¹⁴ και **f⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶NA,B,C [3%] NU

¹⁵ η **f⁵** P⁴⁶ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || και NA,B,C,048 [4%] NU

θεῖν! 11 Νυνὶ² δὲ ἔγραψα ὑμῖν μὴ συναναμίγνυσθαι ἐάν τις ἀδελφὸς ὄνομαζόμενος ἥ³ πόρνος, ἢ πλεονέκτης, ἢ εἰδωλολάτρης, ἢ λοιδορος,⁴ ἢ μέθυσος, ἢ ἄρπαξ—τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν.

12 Τί γάρ μοι καὶ⁵ τοὺς ἔξω κρίνειν? Οὐχὶ τοὺς ἔσω ὑμεῖς κρίνετε?
13 Τοὺς δὲ ἔξω ὁ Θεὸς κρινεῖ,⁶ καὶ⁷ ἔξαρεῖτε⁸ τὸν πονηρὸν ἔξ ύμῶν αὐτῶν.

Down with lawsuits!

6 Τολμᾶτε τις ύμῶν πρᾶγμα ἔχων πρὸς τὸν ἔτερον κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἀγίων? 2 Οὐκ⁹ οἴδατε ὅτι οἱ ἄγιοι τὸν κόσμον κρινοῦσιν? Καὶ εἰ ἐν ύμῖν κρίνεται ὁ κόσμος, ἀνάξιοί ἔστε κριτηρίων ἐλαχίστων? 3 Οὐκ οἴδατε ὅτι ἀγγέλους κρινοῦμεν? Μήτι γε βιωτικά! 4 Βιωτικὰ μὲν οὖν κριτήρια ἐὰν ἔχητε, τοὺς ἔξουθενημένους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τούτους καθίζετε! 5 Πρὸς ἐντροπὴν ύμῶν¹⁰ λέγω. Οὔτως οὐκ ἔνι¹¹ ἐν ύμῖν σοφὸς οὐδὲ εἰς¹² ὃς δυνήσεται διακρίναι¹³ ἀνὰ μέσον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ? 6 Άλλὰ ἀδελφὸς μετὰ ἀδελφοῦ κρίνεται, καὶ τοῦτο ἐπὶ ἀπίστων! 7 Ἡδη μὲν οὖν¹⁴ ὅλως ἡττημα¹⁵ ύμῶν ἐστιν ὅτι κρίματα ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν. Διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀδικεῖσθε? Διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀποστερεῖσθε? 8 Άλλ.¹⁶ ύμεις ἀδικεῖτε καὶ ἀποστερεῖτε, καὶ ταῦτα¹⁷ ἀδελφούς!

How to avoid inheriting the Kingdom

9 Ἡ οὐκ οἴδατε ὅτι ἄδικοι βασιλείαν Θεοῦ¹⁸ οὐ κληρονομήσουσιν? Μὴ πλανᾶσθε! Οὕτε πόρνοι, οὕτε εἰδωλολάτραι, οὕτε μοιχοί, οὕτε μαλα-

¹ οφειλετε **f⁸⁵** [82%] HF,RP,OC,TR,CP || ωφειλετε P⁴⁶(N)B,C [13%] NU || ωφειλεται (A) [3%] || οφειλεται [2%]

² νυνὶ **f⁸⁵** NC [55%] HF,TR || νυν P⁴⁶A,B [45%] RP,OC,CP,NU

³ ἥ *re//* || ἥ [50%]

⁴ η πλεονεκτης η ειδωλολατρης η λοιδορος *re//* || ~ 561234 CP || ~ 341256 [1%]

⁵ καὶ **f⁸⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶N,A,B,C [5%] NU

⁶ κρινεῖ **f⁸⁵** [80%] HF,RP,CP,NU || κρίνει [20%] OC,TR

⁷ καὶ **f⁸⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶N,A,B,C [5%] NU

⁸ εξαρειτε **f⁸⁵** [85%] HF,RP,OC,TR || εξαρατε N,A,B,C [4%] NU || εξαιρετε P⁴⁶ [1%] || εξαιρειτε [3%] CP || εξαρειται [6%] || three further spellings [1%]

⁹ οὐκ **f⁸⁵** [92%] HF,RP,OC,TR,CP || η 1 P⁴⁶N,A,B,C [8%] NU

¹⁰ υμιν *re//* || υμων [15%]

¹¹ ενι **f⁸⁵** P⁴⁶N,B,C [96%] HF,RP,OC,CP,NU || εστιν [4%] TR || A omits verses 3-6

¹² σοφος ουδε εις **f⁸⁵** [92%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ ουδεις 1 P⁴⁶N,B,C [4%] NU || ~ 231 [2%] ||

¹³ ουδεις [2%] || A omits verses 3-6

¹⁴ διακριναι *re//* || ανακριναι **f⁸⁵n** N [20%] || A omits verses 3-6

¹⁵ ουν **f⁸⁵** A,B,C [95%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- P⁴⁶N [5%]

¹⁶ ηττημα *re//* || 1 εν TR

¹⁷ αλλ **f⁸⁵** [35%] || αλλα P⁴⁶N,A,B,C [65%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

¹⁸ ταυτα **f⁸⁵** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || τουτο P⁴⁶N,A,B,C [5%] NU || τοτε [2%]

¹⁹ βασιλειαν θεου **f⁸⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 P⁴⁶N(A,B)C [3%] NU

κοὶ, οὕτε ἀρσενοκοῖται, 10 οὕτε πλεονέκται, οὕτε κλέπται,¹ οὕτε² μέθυσοι, οὐ λοιδοροί, οὐχ ὅρπαγες βασιλείαν Θεοῦ οὐ³ κληρονομήσουσιν. 11 Καὶ ταῦτά τινες ἡτε· ἀλλὰ ἀπελούσασθε, ἀλλὰ⁴ ἡγιάσθητε, ἀλλὰ⁵ ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὄνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ⁶ καὶ ἐν τῷ Πνεύματι τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

Fornication is bad!

12 Πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ’ οὐ πάντα συμφέρει. Πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ’ οὐκ ἐγὼ ἔξουσιασθήσομαι ὑπό τινος. 13 Τὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασιν, ὁ δὲ Θεὸς καὶ ταύτην καὶ ταῦτα καταργήσει. Τὸ δὲ σῶμα οὐ τῇ πορνείᾳ ἀλλὰ τῷ Κυρίῳ, καὶ ὁ Κύριος τῷ σώματι. 14 Ο δὲ Θεὸς καὶ τὸν Κύριον ἥγειρεν καὶ ἡμᾶς ἔξεγερεῖ διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. 15 Οὐκ οἴδατε ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν μέλη Χριστοῦ ἔστιν; Ἀρας⁷ οὖν τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ ποιήσω πόρνης μέλη; Μὴ γένοιτο! 16 Ἡ⁸ οὐκ οἴδατε ὅτι ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ ἐν σώμα ἔστιν? “Ἐσονται” γάρ, φησίν, “οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν.” 17 Ο δὲ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ ἐν πνεῦμα ἔστιν.

18 Φεύγετε τὴν πορνείαν! Πᾶν ἀμάρτημα δὲ ἐὰν ποιήσῃ⁹ ἄνθρωπος ἐκτὸς τοῦ σώματός ἔστιν, ὁ δὲ πορνεύων εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἀμαρτάνει. 19 Ἡ οὐκ οἴδατε ὅτι τὸ σῶμα¹⁰ ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν Αγίου Πνεύματός ἔστιν, οὗ ἔχετε ἀπὸ Θεοῦ, καὶ οὐκ ἔστε ἔαυτῶν? 20 Ἡγοράσθητε γὰρ τιμῆς· δοξάσατε δὴ τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν, ἄτινά ἔστιν τοῦ Θεοῦ.¹¹

About marriage

7 Περὶ δὲ ὧν ἐγράψατέ μοι:¹² καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἄπτεσθαι. 2 Διὰ δὲ τὰς πορνείας, ἕκαστος τὴν ἔαυτοῦ γυναῖκα ἔχετω, καὶ ἐκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα ἔχετω. 3 Τῇ γυναικὶ ὁ ἀνὴρ τὴν ὀφειλομένην εὔνοιαν¹³

¹ πλεονεκται ουτε κλεπται **f⁸⁵** [80%] HF,RP,OC,CP || ~ 32 (ουδε P⁴⁶) 1 P⁴⁶ΝΑ,B,C [15%] TR,NU || ~ 31 [5%]

² ουτε **f⁸⁵** B [94%] HF,RP,OC,TR,CP || ου ΝΑ,C [6%] NU || ουδε P⁴⁶

³ ου **f⁸⁵** (85.9%) HF,RP,OC,TR || --- P⁴⁶ΝΑ,B,C (13.6%) CP,NU || one other reading (0.5%)

⁴ αλλ **f⁸⁵** [35%] || αλλα *rell*

⁵ αλλ **f⁸⁵** C [77%] HF,RP,TR,CP || αλλα P⁴⁶ΝΑ,B [23%] OC,NU

⁶ ιησου **f⁸⁵** A [87%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 χριστου P⁴⁶Ν [3%] NU || ημων 1 χριστου B [10%]

⁷ αρας **f⁸⁵** P⁴⁶ΝΑ,B,C [70%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || αρα [30%]

⁸ η **f⁸⁵** ΝΑ,B,C [60%] OC,TR[NU] || --- P⁴⁶ [40%] HF,RP,CP

⁹ ποιηση *rell* || ποιησει [13%]

¹⁰ το σωμα **f⁸⁵** P⁴⁶ΝΒ,C [65%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || τα σωματα [35%]

¹¹ και εν τω πνευματι υμων ατινα εστιν του θεου **f⁸⁵** (96.3%) HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝΑ,B,C (3.7%) NU

¹² μοι **f⁸⁵** A [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝΒ,C [3%] NU

¹³ οφειλομενην ευνοιαν **f⁸⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || οφειλην P⁴⁶ΝΑ,B,C [4%] NU

ἀποδιδότω, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρί. 4 Ἡ γυνὴ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἔξουσιάζει, ἀλλ᾽¹ ὁ ἀνήρ· ὁμοίως² δὲ καὶ ὁ ἀνήρ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἔξουσιάζει, ἀλλ᾽³ ἡ γυνή. 5 Μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους εἰ μήτι ἂν ἐκ συμφώνου πρὸς καιρόν, ἵνα σχολάζητε⁴ τῇ νηστείᾳ καὶ τῇ⁵ προσευχῇ, καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέρχεσθε⁶ ἵνα μὴ πειράζῃ⁷ ὑμᾶς ὁ Σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν.

6 Τοῦτο δὲ λέγω κατὰ συγγνώμην, οὐ κατ' ἐπιταγήν 7 (θέλω γὰρ⁸ πάντας ἀνθρώπους εἶναι ώς καὶ ἐμαυτόν· ἀλλ᾽⁹ ἔκαστος ἕδιον χάρισμα ἔχει¹⁰ ἐκ Θεοῦ, δος μὲν οὔτως, δος¹¹ δὲ οὔτως). 8 Λέγω δὲ τοῖς¹² ἀγάμοις καὶ ταῖς χήραις: καλὸν αὐτοῖς ἐστιν¹³ ἐὰν μείνωσιν ώς κἀγώ· 9 εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεύονται, γαμησάτωσαν· κρείσσον¹⁴ γάρ ἐστιν γαμῆσαι ἢ πυροῦσθαι.

Mixed marriages

10 Τοῖς δὲ γεγαμηκόσιν παραγγέλλω¹⁵ (οὐκ ἐγώ ἀλλ᾽¹⁶ ὁ Κύριος): γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ χωρισθῆναι 11 (ἐὰν δὲ καὶ χωρισθῇ, μενέτω ἄγαμος, ἢ τῷ ἀνδρὶ καταλλαγήτῳ), καὶ ἀνδρα γυναῖκα μὴ ἀφιέναι. 12 Τοῖς δὲ λοιποῖς ἐγὼ λέγω¹⁷ (οὐχ ὁ Κύριος): εἴ τις ἀδελφὸς γυναῖκα ἔχει ἄπιστον καὶ αὐτὴ¹⁸ συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτοῦ, μὴ ἀφιέτω αὐτήν. 13 Καὶ γυνὴ ἥτις¹⁹ ἔχει ἄνδρα ἄπιστον καὶ αὐτὸς²⁰ συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτῆς, μὴ

¹ αλλ ἦ / αλλα ΝΑ,Β,C [1%] NU

² ομοιως ἦ / ομοιος CP

³ αλλ ἦ / αλλα P⁴⁶ΝΑ,Β,C [2%] NU

⁴ σχολαζητε F⁸⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP || σχολασητε P⁴⁶ΝΑ,Β,C [4%] NU || σχολασηται [1%] || σχολαζηται [1%]

⁵ νηστεια και τῃ F⁸⁵ (92.4%) HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝΑ,Β,C (6.7%) NU || ~ (0.8%) [homoioteleton]

⁶ συνερχεσθε F⁸⁵ P⁴⁶ [56%] || συνερχησθε [40%] HF,RP,OC,TR,CP || ητε ΝΑ,Β,С [4%] NU

⁷ πειραζη ἦ / πειραζει [15%]

⁸ γαρ F⁸⁵ B [95%] HF,RP,OC,TR,CP || δε P⁴⁶ΝΑ,C [5%] NU

⁹ αλλ ἦ / αλλα P⁴⁶B,C [2%] NU

¹⁰ χαρισμα εχει F⁸⁵ P⁴⁶ [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 ΝΑ,B [4%] NU || 1 C

¹¹ ος μεν ουτως ος F⁸⁵ P⁴⁶ (95.5%) HF,RP,OC,TR,CP || ο 23 ο ΝΑ,B,C (3.9%) NU || four other readings (0.7%)

¹² τοις ἦ / ταις [15%]

¹³ εστιν F⁸⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝΑ,B,C [6%] NU

¹⁴ κρεισσον F⁸⁵ A,C [97%] HF,RP,OC,TR,CP || κρειττον (P⁴⁶Ν)B [2%] NU || κρειτγον [1%]

¹⁵ παραγγελλω ἦ / παραγγελω [5%] CP

¹⁶ αλλ ἦ / αλλα ΝΑ,B [1%] NU

¹⁷ εγω λεγω F⁸⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 ΝΑ,B,C [6%] NU

¹⁸ αυτη ἦ / αυτη NU

¹⁹ ητις F⁸⁵ A,B [90%] HF,RP,TR,CP || ει τις P⁴⁶Ν [10%] OC,NU

²⁰ αυτος F⁸⁵ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ουτος P⁴⁶ΝΑ,B,C [3%] NU

ἀφιέτω αὐτόν.¹ 14 Ἡγίασται γὰρ ὁ ἀνὴρ ὁ ἄπιστος ἐν τῇ γυναικί, καὶ ἡγίασται ἡ γυνὴ ἡ ἄπιστος ἐν τῷ ἀνδρί;² ἐπεὶ ἅρα τὰ τέκνα ὑμῶν ἀκάθαρτά ἔστιν, νῦν δὲ ἄγιά ἔστιν. 15 Εἰ δὲ ὁ ἄπιστος χωρίζεται, χωριζέσθω—οὐ δεδούλωται ὁ ἀδελφὸς ἢ ἡ ἀδελφὴ ἐν τοῖς τοιούτοις, ἐν δὲ εἰρήνῃ κέκληκεν ἡμᾶς³ ὁ Θεός. 16 Τί γὰρ οἶδας, γύναι, εἰ τὸν ἄνδρα σώσεις; "Η τί οἶδας, ἄνερ, εἰ τὴν γυναῖκα σώσεις?

About other situations

17 Εἰ μὴ, ἐκάστῳ ως ἐμέρισεν ὁ Θεός,⁴ ἔκαστον ως κέκληκεν ὁ Κύριος,⁵ οὕτως περιπατείτω (καὶ οὕτως ἐν ταῖς ἐκκλησίαις πάσαις⁶ διατάσσομαι). 18 Περιτεμημένος τις ἐκλήθη; Μὴ ἐπισπάσθω. Ἐν ἀκροβυστίᾳ τις ἐκλήθη?⁷ Μὴ περιτεμένεσθω. 19 Ἡ περιτομὴ οὐδέν ἔστιν καὶ ἡ ἀκροβυστία οὐδέν ἔστιν, ἀλλὰ τήρησις ἐντολῶν Θεοῦ. 20 Ἔκαστος ἐν τῇ κλήσει ἢ ἐκλήθη, ἐν ταύτῃ μενέτω. 21 Δοῦλος ἐκλήθης? Μή σοι μελέτω, ἀλλ' εἰ καὶ δύνασαι ἐλεύθερος γενέσθαι, μᾶλλον χρῆσαι. 22 Ο γὰρ ἐν Κυρίῳ κληθεὶς δοῦλος ἀπελεύθερος Κυρίου ἔστιν. Ὄμοιώς καὶ⁸ ὁ ἐλεύθερος κληθεὶς δοῦλός ἔστιν Χριστοῦ. 23 Τιμῆς ἡγοράσθητε· μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων. 24 Ἔκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἀδελφοί, ἐν τούτῳ μενέτω παρὰ⁹ Θεῷ.

About virgins

25 Περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν Κυρίου οὐκ ἔχω, γνώμην δὲ δίδωμι ως ἡλεημένος ὑπὸ Κυρίου πιστὸς εἶναι. 26 Νομίζω οὖν τοῦτο καλὸν ὑπάρχειν διὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἀνάγκην—ὅτι καλὸν ἀνθρώπῳ τὸ οὕτως εἶναι: 27 Δέδεσαι γυναικί? Μὴ ζήτει λύσιν. Λέλυσαι ἀπὸ γυναικός? Μὴ ζήτει γυναῖκα. 28 Εὰν δὲ καὶ γήμης,¹⁰ οὐχ ἥμαρτες· καὶ ἐὰν γήμῃ ἡ παρ-

¹ αυτὸν **f⁸⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || τὸν ανδρα P⁴⁶A,B,C [3%] NU || 1 ανδρα Η

² ανδρὶ **f⁸⁵** (94.9%) HF,RP,OC,TR,CP || αδελφῷ P⁴⁶ΝΑ,B,C (3.5%) NU || 1 πιστῷ (0.8%) || two other readings (0.7%)

³ ημᾶς **f⁸⁵** P⁴⁶B [96%] HF,RP,OC,TR,CP || νμας ΝΑ,C [4%] NU

⁴ εμερισεν ο θεος **f⁸⁵** (87.6%) HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 A (4.9%) || 12 κυριος P⁴⁶C (5.1%) NU || 1 κυριος (1.2%) || μεμερικεν 2 κυριος ΗΒ (0.7%) || three other readings (0.5%)

⁵ θεος εκαστον ως κεκληκεν ο κυριος **f⁸⁵** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 623451 P⁴⁶ΝΑ,B,C [7%] NU

⁶ ταις εκκλησιαις πασαις **f⁸⁵** P⁴⁶A,B,C [95%] HF,RP,OC,TR,NU || ~ 312 Η [5%] CP

⁷ τις εκληθη **f⁸⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ κεκληται 1 P⁴⁶ΝΑ,B [4%] NU || 1 κεκληται P¹⁵ [1%]

⁸ και **f⁸⁵** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P¹⁵⁽⁴⁶⁾ΝΑ,B [3%] NU || δε [1%] || δε 1 [3%]

⁹ παρα **f⁸⁵** P⁴⁶ΝΒ [93%] HF,RP,CP,NU || 1 τω A [7%] OC,TR

¹⁰ γημης **f⁸⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || γαμησης P⁴⁶ΝΒ [3%] NU || γαμηση Α || λαβης γυναικα [1%]

θένος, οὐχ ἡμαρτεν. Θλῖψιν δὲ τῇ σαρκὶ ἔξουσιν οἱ τοιοῦτοι, ἐγὼ δὲ ὑμῶν φείδομαι.

A sense of urgency

29 Τοῦτο δέ φημι, ἀδελφοί,¹ ὁ καιρὸς συνεσταλμένος· τὸ λοιπόν ἐστιν² ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας ὡς μὴ ἔχοντες ὥσιν, **30** καὶ οἱ κλαίοντες ὡς μὴ κλαίοντες, καὶ οἱ χαίροντες ὡς μὴ χαίροντες, καὶ οἱ ἀγοράζοντες ὡς μὴ κατέχοντες, **31** καὶ οἱ χρώμενοι τῷ κόσμῳ³ τούτῳ⁴ ὡς μὴ καταχρώμενοι· παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου.

Marriage again

32 Θέλω δὲ ὑμᾶς ἀμερίμνους εἶναι. Ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου: πῶς ἀρέσει⁵ τῷ Κυρίῳ. **33** Ο δὲ⁶ γαμήσας μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου: πῶς ἀρέσει⁷ τῇ γυναικί. **34** Μεμέρισται καὶ⁸ ἡ γυνὴ καὶ ἡ παρθένος. Ἡ ἄγαμος⁹ μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου, ἵνα ἦ ἀγία καὶ¹⁰ σώματι καὶ¹¹ πνεύματι· ἡ δὲ γαμήσασα μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου: πῶς ἀρέσει¹² τῷ ἀνδρί. **35** Τοῦτο δὲ πρὸς τὸ ὑμῶν αὐτῶν συμφέρον¹³ λέγω, οὐχ ἵνα βρόχον ὑμῖν ἐπιβάλω, ἀλλὰ πρὸς τὸ εὖσχημον, καὶ εὐπρόσεδρον¹⁴ τῷ Κυρίῳ ἀπερισπάστως.

36 Εἰ δέ τις ἀσχημονεῖν ἐπὶ τὴν παρθένον αὐτοῦ νομίζει, ἐὰν ἦ ὑπέρακμος καὶ οὕτως ὄφείλει γίνεσθαι, ὅθελει ποιείτω· οὐχ ἀμαρτάνει· γαμείτωσαν. **37** Ὅς δὲ ἔστηκεν ἐδραῖος ἐν τῇ καρδίᾳ,¹⁵ μὴ ἔχων ἀνάγκην, ἔξουσίαν δὲ ἔχει περὶ τοῦ ἴδιου θελήματος, καὶ τοῦτο κέκρικεν ἐν τῇ

¹ αδελφοί *re//* || 1 οτι [12%]

² το λοιπὸν εστιν **f⁸⁵** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || ~312 P⁴⁶NA,B [5%] NU || ~32 P¹⁵ [1%] || three other readings [1%]

³ τῷ κοσμῷ **f⁸⁵** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || τὸν κοσμὸν P^{15,46}NA,B [2%] NU

⁴ τοντῷ *re//* || --- P^{15,46}NA,B [1%] NU || τοντον [1%]

⁵ αρεσει **f⁸⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || αρεση P⁴⁶NA,B [4%] NU

⁶ δε *re//* || --- [2%] CP

⁷ αρεσει **f⁸⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || αρεση P⁴⁶NA,B [4%] NU

⁸ μεμερισται καὶ **f⁸⁵** [88%] HF,RP,OC,CP || 212 P^{15,46}NA,B [7%] NU || 1 [5%] TR (OC is in small print.)

⁹ καὶ η παρθένος η αγαμος **f⁸⁵** (93.4%) HF,RP,OC,TR,CP || 4512345 P⁴⁶NA (2.4%) || ~45123 P¹⁵B (3.7%) NU || three other readings (0.5%)

¹⁰ καὶ **f⁸⁵** P⁴⁶A [95%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 τῷ ΝΒ [4%] NU || 1 το [1%]

¹¹ καὶ **f⁸⁵** [94%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 τῷ P⁴⁶NA,B [6%] NU

¹² αρεσει **f⁸⁵** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || αρεση P⁴⁶NA,B [2%] NU

¹³ συμφερον **f⁸⁵** [98.5%] HF,RP,OC,TR,CP || συμφορον P^{15,46}NA,B [1.5%] NU

¹⁴ ευπροσεδρον **f⁸⁵** [85%] HF,RP,TR || ευπαρεδρον P⁴⁶NA,B [15%] OC,CP,NU

¹⁵ εδραιος εν τῃ καρδιᾳ **f⁸⁵** [91%] HF,RP,OC,TR,CP || ~234 αυτου 1 ΝΑ,B [4%] NU || ~234 αυτου P⁴⁶ [1%] || 1234 αυτου [3%]

καρδίᾳ αὐτοῦ¹ τοῦ² τηρεῖν τὴν ἔαυτοῦ παρθένον, καλῶς ποιεῖ.³ 38 Ὡστε, καὶ ὁ ἐκγαμίζων⁴ καλῶς⁵ ποιεῖ,⁶ ὁ δὲ⁷ μὴ ἐκγαμίζων⁸ κρεῖσσον ποιεῖ.⁹

39 Γυνὴ δέδεται νόμῳ¹⁰ ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ ὁ ἀνήρ αὐτῆς, ἐὰν δὲ καὶ¹¹ κοιμηθῇ ὁ ἀνήρ,¹² ἐλευθέρα ἐστὶν ὡς θέλει γαμηθῆναι—μόνον ἐν Κυρίῳ. 40 Μακαριωτέρα δέ ἐστιν ἐὰν οὕτως μείνῃ, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην—δοκῶ δὲ κάγκω Πνεῦμα Θεοῦ ἔχειν.

About things offered to idols

8 Περὶ δὲ τῶν εἰδωλοθύτων: οἴδαμεν ὅτι πάντες γνῶσιν ἔχομεν. Ἡ γνῶσις φυσιοῖ, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ. 2 Εἰ δέ¹³ τις δοκεῖ εἰδέναι¹⁴ τι, οὐδέπω οὐδὲν ἔγνωκεν¹⁵ καθὼς δεῖ γνῶναι. 3 Εἰ δέ τις ἀγαπᾷ τὸν Θεόν, οὗτος ἔγνωσται ὑπ’ αὐτοῦ.

Idols are really nothing

4 Περὶ τῆς βρώσεως οὖν τῶν εἰδωλοθύτων, οἴδαμεν ὅτι οὐδὲν εἰδωλον ἐν κόσμῳ, καὶ ὅτι οὐδεὶς Θεὸς ἔτερος¹⁶ εἰ μὴ εἶς. 5 Καὶ γὰρ εἴπερ εἰσὶν λεγόμενοι ‘θεοί’, εἴτε ἐν οὐρανῷ εἴτε ἐπὶ τῆς¹⁷ γῆς (ώσπερ εἰσὶν ‘θεοί’ πολλοὶ καὶ ‘κύριοι’ πολλοί), 6 ὀλλά’ ἡμῖν εἶς Θεὸς, ὁ Πατήρ, ἐξ οὐ τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν, καὶ εἶς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι’ οὐ τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς δι’ αὐτοῦ.

¹ καρδια αυτου **f⁸⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ιδια 1 ΝΑ,Β [3%] NU || 1 [2%]

² του **f⁸⁵** [75%] HF,RP,OC,TR,CP || --- (Ν)Α,Β [20%] NU || το [5%]

³ ποιει **f⁸⁵** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || ποιησει **P⁴⁶** ΝΑ,Β [2%] NU

⁴ εκγαμιζων **f⁸⁵** (72.2%) HF,RP,OC,TR,CP || γαμιζων **P^{15,46}** Ν(Α)Β (12.8%) NU || εγγαμιζων (5.6%) || long omissions (9.4%)

⁵ καλως **f⁸⁵** (83.1%) HF,RP,OC,TR,CP || την εαυτου παρθενον 1 **P¹⁵** ΝΑ (6.8%) NU || την παρθενον εαυτου 1 Β (0.3%) || την παρθενον αυτου 1 **P⁴⁶** (0.3%) || long omissions (9.4%)

⁶ ποιει **rell** || ποιη CP || ποιησει **P^{15,46}** Β [1.5%]

⁷ ο δε **f⁸⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || και ο **P⁴⁶** ΝΑ,Β [5%] NU

⁸ εκγαμιζων **f⁸⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || γαμιζων **P⁴⁶** ΝΑ,Β [5%] NU

⁹ ποιει **f⁸⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ποιησει **P⁴⁶** ΝΑ,Β [3%] NU

¹⁰ νομῳ **f⁸⁵** (96.8%) HF,RP,OC,TR,CP || --- **P^{15,46}** ΝΑ,Β (2.6%) NU || γαμῳ (0.7%)

¹¹ και **f⁸⁵** [80%] HF,RP,CP || --- **P⁴⁶** ΝΑ,Β [20%] OC,TR,NU

¹² ανηρ **f⁸⁵** **P⁴⁶** ΝΑ,Β [88%] HF,RP,CP,NU || 1 αυτης [12%] OC,TR

¹³ δε **f⁸⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **P⁴⁶** ΝΑ,Β [5%] NU

¹⁴ ειδεναι **f⁸⁵** [86%] HF,RP,OC,TR,CP || εγνωκεναι **P⁴⁶** ΝΑ,Β [4%] NU || ειναι [10%]

¹⁵ ουδεπω οιδεν εγνωκεν **f⁸⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ουπω εγνω **P⁴⁶** ΝΑ,Β [3%] NU || 1 εγνω [1%] || three other readings [1%]

¹⁶ ετερος **f⁸⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **P⁴⁶** ΝΑ,Β [5%] NU

¹⁷ της **f⁸⁵** [60%] OC,TR,CP || --- **P⁴⁶** ΝΑ,Β [40%] HF,RP,NU

Respect the other's conscience

7 Ἀλλ' οὐκ ἐν πᾶσιν ἡ γνῶσις· τινὲς δὲ, τῇ συνειδήσει¹ τοῦ εἰδώλου, ἔως ἄρτι² ὡς εἰδωλόθυτον ἐσθίουσιν, καὶ ἡ συνείδησις αὐτῶν, ἀσθενῆς οὖσα, μολύνεται. 8 Βρῶμα δὲ ἡμᾶς³ οὐ παρίστησιν⁴ τῷ Θεῷ· οὔτε γὰρ⁵ ἐὰν φάγωμεν περισσεύομεν,⁶ οὔτε ἐὰν μὴ φάγωμεν ὑστερούμεθα.⁷

9 Βλέπετε δὲ μή πως ἡ ἔξουσία ὑμῶν αὕτη πρόσκομμα γένηται τοῖς ἀσθενοῦσιν.⁸ 10 Εὰν γάρ τις ἵδῃ σε τὸν ἔχοντα γνῶσιν ἐν εἰδωλείῳ⁹ κατακείμενον, οὐχὶ ἡ συνείδησις αὐτοῦ, ἀσθενοῦς ὄντος, οἰκοδομηθήσεται εἰς τὸ τὰ εἰδωλόθυτα ἐσθίειν? 11 Καὶ ἀπολεῖται¹⁰ ὁ ἀσθενῶν ἀδελφὸς ἐπὶ τῇ σῇ γνώσει,¹¹ δι’ ὃν Χριστὸς ἀπέθανεν. 12 Οὕτως δὲ ἀμαρτάνοντες εἰς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τύπτοντες αὐτῶν τὴν συνείδησιν ἀσθενοῦσαν, εἰς Χριστὸν ἀμαρτάνετε. 13 Διόπερ, εἰ βρῶμα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίσω.

The 'rights' of an apostle

9 Οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος? Οὐκ εἰμὶ ἐλεύθερος?¹² Οὐχὶ Ἰησοῦν Χριστὸν¹³ τὸν Κύριον ἡμῶν ἐώρακα?¹⁴ Οὐ τὸ ἔργον μου ὑμεῖς ἔστε ἐν Κυρίῳ? 2 Εἰ ἄλλοις οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος, ἀλλά γε ὑμῖν εἰμι, ἡ γὰρ σφραγὶς τῆς ἐμῆς¹⁵ ἀπόστολῆς ὑμεῖς ἔστε ἐν Κυρίῳ. 3 Ἡ ἐμὴ ἀπολογία τοῖς ἐμὲ ἀνακρίνουσιν

¹ συνειδήσει **f⁵⁵** (95.5%) HF,RP,OC,TR,CP || συνηθεια (N)A,B (4.5%) NU

² τοι ειδωλον εως αρτι **f⁵⁵** A [94%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 3412 NB [3%] NU || 1 ειδωλοθυτου 34 [3%]

³ ημας *rell* || υμας N [15%]

⁴ παριστησιν **f⁵⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || παραστησει **P⁴⁶** N A,B [3%] NU

⁵ γαρ **f⁵⁵** (95.4%) HF,RP,OC,TR,CP || --- **P⁴⁶** N A,B (3.9%) NU || long omission (0.7%)

⁶ περισσευομεν **f⁵⁵** **P⁴⁶** N A (90.4%) HF,RP,OC,TR,NU || περισσευωμεν (4.3%) CP || περισσευομεθα B (3.6%) || --- (1%) || long omission (0.7%)

⁷ φαγωμεν περισσευομεν ουτε εαν μη φαγωμεν υστερουμεθα **f⁵⁵** N (94.9%) HF,RP,OC,TR,CP || ~ 5673412 **P⁴⁶** B (2.6%) NU || ~ 5123467 A (0.3%) || omit various words (1.5%) || long omission (0.7%)

⁸ ασθενουσιν **f⁵⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ασθενεσιν **P⁴⁶** N A,B [4%] NU

⁹ ειδωλειω *rell* || ειδωλιω (N)A,B [15%]

¹⁰ και απολειται **f⁵⁵** (93%) HF,RP,OC,TR,CP || 1 απολλυται (4.5%) || απολλυται γαρ **P⁴⁶** N B (0.9%) NU || απολλυται ουν A (0.3%) || four conflations (1.4%)

¹¹ αδελφος επι τη ση γνωσει **f⁵⁵** (94.5%) HF,RP,OC,TR,CP || 1 εν 345 (3.9%) || ~ εν 34 (-ση) B 5 ο 1 **P⁴⁶** N A(B) (1.5%) NU

¹² αποστολος ουκ ειμι ελευθερος **f⁵⁵** (93.2%) HF,RP,OC,TR,CP || ~ 4231 **P⁴⁶** N A,B (5.8%) NU || 234 (0.5%) || ~ 231 (0.5%)

¹³ χριστον **f⁵⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **P⁴⁶** N A,B [5%] NU

¹⁴ εωρακα **f⁵⁵** **P⁴⁶** [98%] HF,RP,OC,TR,CP,UBS || εορακα NB [2%] N-A

¹⁵ της εμης **f⁵⁵** **P⁴⁶** [98.5%] HF,RP,OC,TR,CP || μον 1 NB [1.5%] NU || A omits the whole verse [homoioteleuton]

αὕτη ἐστίν:¹ 4 Μὴ οὐκ ἔχομεν ἔξουσίαν φαγεῖν καὶ πιεῖν?² 5 Μὴ οὐκ ἔχομεν ἔξουσίαν ἀδελφὴν γυναικά περιάγειν, ώς καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου, καὶ Κηφᾶς? 6 Ἡ μόνος ἐγὼ καὶ Βαρνάβας οὐκ ἔχομεν ἔξουσίαν τοῦ³ μὴ ἐργάζεσθαι? 7 Τίς στρατεύεται ἵδιοις ὄψωνίοις ποτέ? Τίς φυτεύει ἀμπελῶνα καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ⁴ αὐτοῦ οὐκ ἐσθίει? Ἡ⁵ τίς ποιμαίνει ποίμνην καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος τῆς ποίμνης οὐκ ἐσθίει? 8 Μὴ κατὰ ἄνθρωπον ταῦτα λαλῶ?⁶ Ἡ οὐχὶ⁷ καὶ ὁ νόμος ταῦτα⁸ λέγει? 9 Ἐν γὰρ τῷ Μωσέως⁹ νόμῳ¹⁰ γέγραπται: “Οὐ φιμώσεις¹¹ βοῦν ἀλοῶντα.”¹² Μὴ τῶν βοῶν μέλει¹³ τῷ Θεῷ, 10 ή δι’ ἡμᾶς πάντως λέγει? Δι’ ἡμᾶς γὰρ ἐγράφη, ὅτι ἐπ’ ἐλπίδι ὀφείλει¹⁴ ὁ¹⁵ ἀροτριῶν ἀροτριῶν, καὶ ὁ ἀλοῶν¹⁶ τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ μετέχειν ἐπ’ ἐλπίδι.¹⁷

To live from the Gospel

11 Εἰ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευματικὰ ἐσπείραμεν, μέγα εἰ ἡμεῖς ὑμῶν τὰ σαρκικὰ θερίσομεν?¹⁸ 12 Εἰ ἄλλοι τῆς ἔξουσίας ὑμῶν¹⁹ μετέχουσιν, οὐ μᾶλλον ἡμεῖς? Άλλ’ οὐκ ἐχρησάμεθα τῇ ἔξουσίᾳ ταύτῃ, ἀλλὰ πάντα στέγομεν ἴνα μὴ ἐγκοπήν τινα²⁰ δῶμεν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ. 13 Οὐκ οἴδατε ὅτι οἱ τὰ ιερὰ ἐργαζόμενοι²¹ ἐκ τοῦ ιεροῦ ἐσθίουσιν, οἱ τῷ θυσια-

¹ αυτη εστιν **f⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 ΝA,B [3%] NU

² πιειν **f⁵** A [97.5%] HF,RP,OC,TR,CP || πειν P⁴⁶B,NU || ποιειν [1%] || πιν Ν [1%]

³ τον **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝA,B [5%] NU

⁴ εκ του καρπου **f⁵** P⁴⁶ [97%] HF,RP,OC,TR,CP || τον καρπον ΝA,B,C [3%] NU

⁵ η *rell* || --- B [15%]

⁶ λαλω **f⁵** ΝA,B,C [95%] HF,RP,OC,TR,NU || λεγω P⁴⁶ [5%] CP

⁷ ουχι **f⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝA,B,C [4%] NU

⁸ ταυτα **f⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 ου P⁴⁶ΝA,B,C [4%] NU

⁹ μωσεως **f⁵** [73%] OC || μωσεως ΝB,C [20%] HF,RP,TR,CP,NU || μωσεος [5%] || μωσεος [2%]

¹⁰ μωσεως νομω **f⁵** ΝA,B,C [90%] HF,RP,OC,TR,NU || ~ 21 [10%] (CP) || 2 P⁴⁶

¹¹ φιμωσεις **f⁵** P⁴⁶ΝA,C [99%] HF,RP,OC,TR,CP || κημωσεις B [1%] NU

¹² ἀλοωντα **f⁵** [30%] || αλοωντα *rell* (The noun equivalent is everywhere spelled with rough breathing; since collators have generally not registered aspiration, it is hard to know what the witness of the mass of minuscules may be.)

¹³ μελει *rell* || μελει [22%] || μελη [3%]

¹⁴ επ ελπιδι οφελει **f⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 ΝA,B,C [5%] NU || οφειλει εφ ελπιζει P⁴⁶

¹⁵ ο *rell* || --- CP

¹⁶ ἀλοων **f⁵** [30%] || αλοων *rell*

¹⁷ της ελπιδος αυτου μετεχειν επ ελπιδι **f⁵** (93.5%) HF,RP,OC,TR,CP || 1234 (1.7%) || ~ 5 (εφ A)

¹⁸ 6 του 4 Ν(A)B,C (3.7%) NU || four other readings P⁴⁶ (1%)

¹⁹ θερισομεν *rell* || θερισωμεν [9%] CP

²⁰ εξουσιας υμων **f⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 P⁴⁶ΝA,B,C [4%] NU

²⁰ εγκοπην τινα **f⁵** [67%] HF,RP,OC,TR,CP || εκκοπην 2 [30%] || ~ 21 A(B)C [2%] NU ||

^{~ 2 εκκοπην Ν [1%]} || one other reading

²¹ εργαζομενοι **f⁵** P⁴⁶A,C [98%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 τα ΝB [2%] [NU]

στηρίφ προσεδρεύοντες¹ τῷ θυσιαστηρίῳ συμμερίζονται? 14 Οὕτως καὶ ὁ Κύριος διέταξεν τοῖς τὸ εὐαγγέλιον καταγγέλλουσιν ἐκ τοῦ εὐαγγελίου ζῆν.

To forego a right

15 Ἐγὼ δὲ οὐδενὶ ἔχρησάμην² τούτων, οὐκ ἔγραψα δὲ ταῦτα ἵνα οὕτως γένηται ἐν ἡμοί· καλὸν γάρ μοι μᾶλλον ἀποθανεῖν ἢ τὸ καύχημά μου ἵνα τις κενώσῃ³ 16—ἐὰν γὰρ εὐαγγελίζωμαι,⁴ οὐκ ἔστιν μοι καύχημα, ὀνάγκη γάρ μοι ἐπίκειται· οὐαὶ δὲ⁵ μοι ἔστιν ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι!⁶ 17 (Εἰ γὰρ ἐκῶν τούτῳ πράσσω, μισθὸν ἔχω· εἰ δὲ ἄκων, οἰκονομίαν πεπίστευμαί.) 18 Τίς οὖν μοί ἔστιν⁷ ὁ μισθός? “Ινα εὐαγγελιζόμενος ἀδάπανον θήσω τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ,⁸ εἰς τὸ μὴ καταχρήσασθαι τῇ ἐξουσίᾳ μου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.

All things to all men

19 Ἐλεύθερος γὰρ ὠν ἐκ πάντων, πᾶσιν ἐμαυτὸν ἐδούλωσα, ἵνα τοὺς πλείονας κερδήσω· 20 Καὶ ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω· τοῖς ὑπὸ νόμον ὡς ὑπὸ νόμον,⁹ ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω· 21 τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος (μὴ ὥν ἄνομος Θεῷ¹⁰ ἀλλ’ ἔννομος Χριστῷ),¹¹ ἵνα κερδήσω ἀνόμους.¹² 22 ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν ὡς¹³ ἀσθενής, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω. Τοῖς πᾶσιν γέγονα τὰ¹⁴ πάντα, ἵνα πάντως

¹ προσεδρευοντες **f⁵⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || παρεδρευοντες P⁴⁶ΝΑ,B,C [4%] NU

² ουδενὶ εχρησαμην **f⁵⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ου κεχρημαι ουδενὶ P⁴⁶ΝΑ,B,C [4%] NU

³ ινα τις κενωση **f⁵⁵** [89%] HF,RP,OC,TR,CP || 12 κενωσει C [8%] || ουδεις κενωσει P⁴⁶(Ν)B [1.5%] NU || ουθεις μη καινωσει A || 12 ου μη 3 [1%]

⁴ ευαγγελιζωμαι *re/l* || ευαγγελιζομαι [20%] || two other readings [1%]

⁵ δε **f⁵⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || γαρ P⁴⁶ΝΑ,B,C [5%] NU

⁶ ευαγγελιζωμαι **f⁵⁵** P⁴⁶ΝΑ [79%] HF,RP,OC,TR,CP || ευαγγελισωμαι B,C [1%] [NU] || ευαγγελιζομαι [20%]

⁷ μοι εστιν **f⁵⁵** P⁴⁶B (80.7%) HF,RP,OC,TR,CP || μου 2 ΝΑ,C (13.1%) NU || ~ εσται 1 (0.5%) || 2 (2.6%) || 1 (0.3%) || --- (2.7%)

⁸ του χριστου **f⁵⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝΑ,B,C [4%] NU

⁹ νομον **f⁵⁵** (92.2%) HF,RP,OC,TR,CP || 1 μη ων αυτος υπο 1 ΝΑ,B,C (6.8%) NU || long omissions (1%)

¹⁰ θεω **f⁵⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || θεου P⁴⁶ΝΑ,B,C [5%] NU

¹¹ χριστω **f⁵⁵** [90%] HF,RP,OC,TR,CP || χριστου P⁴⁶ΝΑ,B,C [10%] NU

¹² κερδησω ανομους **f⁵⁵** [94%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 [2%] || 1 τους 2 P⁴⁶ || κερδανω τους 2 ΝΑ,B,C [3%] NU || κερδανω 2 [1%]

¹³ ως **f⁵⁵** C [99%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝΑ,B [1%] NU

¹⁴ τα **f⁵⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝΑ,B,C [3%] NU

τινὰς σώσω. 23 Τοῦτο¹ δὲ ποιῶ διὰ τὸ εὐαγγέλιον, ἵνα συγκοινωνὸς² αὐτοῦ γένωμαι.

Even an apostle can be rejected

24 Οὐκ οἴδατε ὅτι οἱ ἐν σταδίῳ τρέχοντες πάντες μὲν τρέχουσιν, εἰς δὲ λαμβάνει τὸ βραβεῖον? Οὔτως τρέχετε ἵνα καταλάβητε. 25 Πᾶς δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται—ἐκεῖνοι μὲν οὖν ἵνα φθαρτὸν στέφανον λάβωσιν, ἡμεῖς δὲ ἄφθαρτον. 26 Ἐγὼ τοίνυν οὕτως τρέχω, ὡς οὐκ ἀδήλως· οὕτως πυκτεύω, ὡς οὐκ ἀέρα δαίρων.³ 27 Άλλ⁴ ὑπωπιάζω⁵ μου τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῷ, μή πως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι.

Learn from Israel

10 Οὐ θέλω δὲ⁶ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλην ἥσαν καὶ πάντες διὰ τῆς θαλάσσης διῆλθον 2—καὶ πάντες εἰς τὸν Μωϋσῆν⁷ ἐβαπτίσαντο⁸ ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ—3 καὶ πάντες τὸ αὐτὸν βρῶμα πνευματικὸν ἔφαγον⁹ 4 καὶ πάντες τὸ αὐτὸν πόμα πνευματικὸν ἔπιον.¹⁰ ἔπιον γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας, ἡ δὲ πέτρα¹¹ ἦν ὁ Χριστός. 5 Άλλ¹² οὐκ ἐν τοῖς πλείοσιν αὐτῶν εὐδόκησεν ὁ Θεός—κατεστρώθησαν γὰρ ἐν τῇ ἐρήμῳ!

Examples

6 Ταῦτα δὲ τύποι ἡμῶν ἐγενήθησαν, εἰς τὸ μὴ εἶναι ἡμᾶς ἐπιθυμητὰς κακῶν καθὼς κάκεινοι ἐπεθύμησαν. 7 Μηδὲ εἰδωλολάτραι γίνεσθε, καθὼς τινες αὐτῶν ὡσπερ¹³ γέγραπται: “Ἐκάθισεν ὁ λαός¹⁴ φαγεῖν καὶ πιεῖν,¹⁴ καὶ ἀνέστησαν παίζειν.” 8 Μηδὲ πορνεύωμεν, καθὼς τινες αὐτῶν

¹ τούτο **f⁵** (92.9%) HF,RP,OC,TR,CP || παντα P⁴⁶NA,B,C (7.1%) NU

² συγκοινωνος *reI* || συκοινωνος CP

³ δαιρων **f⁵** [35%] CP || δερων P⁴⁶NA,B,C [65%] HF,RP,OC,TR,NU

⁴ αλλ *reI* || αλλα P⁴⁶B [2%] NU

⁵ υπωπιαζω **f⁵** NA,B,C [62%] HF,RP,TR,NU || υποπιαζω P⁴⁶ [34%] OC,CP || υποπιεζω [4%]

⁶ δε **f⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || γαρ P⁴⁶NA,B,C [4%] NU

⁷ μωσην *reI* || μωσην NA [5%] TR || μωσεα P⁴⁶

⁸ εβαπτισαντο **f⁵** B [90%] HF,RP,OC,TR,CP || εβαπτιζοντο P⁴⁶ || εβαπτισθησαν NA,C [10%] NU

⁹ βρωμα πνευματικον εφαγον **f⁵** NC [94%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 213 P⁴⁶B [3%] NU || ~ 231 A [1%]

|| four other readings [2%]

¹⁰ πομα πνευματικον επιον **f⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 P⁴⁶NA,B,C [3%] NU || three other readings [1%]

¹¹ δε πετρα **f⁵** P⁴⁶A,C [98.5%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 NB [1.5%] NU

¹² ωσπερ **f⁵** P⁴⁶NA,B [90%] HF,RP,CP,NU || ος C [10%] OC,TR

¹³ λαος *reI* || 1 του [1%] CP

¹⁴ πιειν **f⁵** A,C [98%] HF,RP,OC,TR,CP || πειν P⁴⁶B [1%] NU || πιν Ν || ποιειν [1%]

ἐπόρνευσαν—καὶ ἔπεσον¹ ἐν² μιᾶς ἡμέρᾳ εἰκοσιτρεῖς χιλιάδες! 9 Μηδὲ ἐκπειράζωμεν τὸν Χριστόν,³ καθὼς καὶ⁴ τινες αὐτῶν ἐπείρασαν—καὶ ὑπὸ τῶν ὄφεων ἀπώλοντο!⁵ 10 Μηδὲ γογγύζετε, καθὼς καὶ⁶ τινες αὐτῶν ἐγόγγυσαν—καὶ ἀπώλοντο ὑπὸ τοῦ ὄλοθρευτοῦ!

11 Ταῦτα δὲ πάντα⁷ τύποι συνέβαινον⁸ ἐκείνοις, ἐγράφη δὲ πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατήντησεν.⁹ 12 Ὡστε, ὁ δοκῶν ἐστάναι βλεπέτω μὴ πέσῃ! 13 Πειρασμὸς ὑμᾶς οὐκ εἴληφεν εἰ μὴ ἀνθρώπινος, δυνατὸς¹⁰ δὲ ὁ Θεός, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὁ δύνασθε, ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν, τοῦ δύνασθαι ὑμᾶς¹¹ ὑπενεγκεῖν.

Eschew idolatry

14 Διόπερ,¹² ἀγαπητοί μου,¹³ φεύγετε ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρίας!¹⁴ 15 Ως φρονίμοις λέγω· κρίνατε ὑμεῖς ὅ φημι. 16 Τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐστιν?¹⁵ Τὸν ἄρτον δὲν κλωμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐστιν? 17 Ὅτι εἰς ἄρτος, ἐν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν, οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἐνὸς ἄρτου μετέχομεν. 18 Βλέπετε τὸν Ἰσραὴλ κατὰ σάρκα: οὐχὶ¹⁶ οἱ ἐσθίοντες τὰς θυσίας κοινωνὸὶ τοῦ θυσιαστηρίου εἰσίν?

¹ επεσον **f⁵⁵** P⁴⁶ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || επεσαν ΝA,B,C [10%] NU

² εν **f⁵⁵** A,C [98.5%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝB [1.5%] NU

³ χριστον **reII** || κυριον ΝB,C (7.3%) || θεον A (2.7%) || --- (0.9%)

⁴ καὶ **f⁵⁵** C [88%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝA,B [12%] NU

⁵ απωλοντο **f⁵⁵** C [99%] HF,RP,OC,TR,CP || απωλυντο P⁴⁶ || απωλλυντο ΝB [1%] NU

⁶ καθὼς καὶ **f⁵⁵** (79.1%) HF,RP,OC,TR,CP || 1 A,C (17.6%) || καθαπερ P⁴⁶ΝB (1%) NU || long omissions (2.2%)

⁷ ταῦτα δε παντα **f⁵⁵** C [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 321 Ν [2%] || 12 A,B [2%] NU

⁸ τυποι συνεβαινον **f⁵⁵** (86.8%) HF,RP,OC,TR,CP || τυπικως συνεβαινεν P⁴⁶ΝB,C (8.4%) NU || τυπικως 2 A (2.4%) || 1 συνεβαινεν (0.9%) || 2 (0.9%) || three other readings (0.7%)

⁹ κατηντησεν **f⁵⁵** A,C [97%] HF,RP,OC,TR,CP || κατηντηκεν P⁴⁶ΝB [2%] NU || two other readings [1%]

¹⁰ δυνατος **f⁵⁵** [30%] CP || πιστος P⁴⁶ΝA,B,C [70%] HF,RP,OC,TR,NU

¹¹ υμας **f⁵⁵** [92%] HF,RP,OC,TR,CP || ημας [3%] || --- P⁴⁶ΝA,B,C [5%] NU (OC is in small print.)

¹² διοπερ **reII** || διο [5%] CP

¹³ αγαπητοι μου **reII** || ~ αδελφοι 21 CP

¹⁴ ειδωλολατριας **f⁵⁵** P⁴⁶(Ν)B,C [64%] OC,CP || ειδωλολατρειας A [35%] HF,RP,TR,NU || ειδωλολατρεας [1%]

¹⁵ του αιματος του χριστου εστιν **f⁵⁵** ΝC [99%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 51234 P⁴⁶A,B [1%] NU

¹⁶ ουχι **f⁵⁵** P⁴⁶B [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ουχ ΝA,C [3%] NU

Idol = demon

19 Τί οὖν φημί? "Οτι εἰδωλόν τί ἔστιν, ἢ ὅτι εἰδωλόθυτόν¹ τί ἔστιν?
 20 Ἄλλ' ὅτι ἀ θύει² τὰ ἔθνη³ δαιμονίοις θύει καὶ οὐ Θεῷ.⁴ Οὐ θέλω δὲ
 ὑμᾶς κοινωνοὺς τῶν δαιμονίων γίνεσθαι. 21 Οὐ δύνασθε ποτήριον Κυρίου
 πίνειν καὶ ποτήριον δαιμονίων· οὐ δύνασθε τραπέζης Κυρίου μετέχειν
 καὶ τραπέζης δαιμονίων. 22 Ἡ παραζηλοῦμεν τὸν Κύριον? Μὴ ἵσχυρότε-
 ροι αὐτοῦ ἐσμεν?

About conscience

23 Πάντα μοι⁵ ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει. Πάντα μοι⁶ ἔξεστιν,
 ἀλλ' οὐ πάντα οἰκοδομεῖ. 24 Μηδεὶς τὸ ἔαυτοῦ ζητείτω, ἀλλὰ⁷ τὸ τοῦ
 ἑτέρου ἔκαστος.⁸ 25 Πᾶν τὸ ἐν μακέλλῳ πωλούμενον ἐσθίετε, μηδὲν ἀνα-
 κρίνοντες διὰ τὴν συνείδησιν. 26 "τοῦ γὰρ Κυρίου⁹ ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα
 αὐτῆς." 27 Εἰ δέ¹⁰ τις καλεῖ ὑμᾶς τῶν ἀπίστων καὶ θέλετε¹¹ πορεύεσθαι,
 πᾶν τὸ παρατιθέμενον ὑμῖν ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες διὰ τὴν συ-
 νείδησιν. 28 Ἐὰν δέ τις ὑμῖν εἴπῃ, "Τοῦτο εἰδωλόθυτόν¹² ἔστιν", μὴ
 ἐσθίετε δι' ἐκεῖνον τὸν μηνύσαντα καὶ τὴν συνείδησιν. "τοῦ γὰρ Κυρίου
 ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς".¹³ 29 Συνείδησιν, δὲ λέγω, οὐχὶ τὴν ἔαυτοῦ
 ἀλλὰ τὴν τοῦ ἑτέρου.

Do all to the glory of God

"Ινα τί γὰρ ἡ ἐλευθερία μου κρίνεται ὑπὸ ὄλλης συνειδήσεως? 30 Εἰ¹⁴
 ἐγὼ χάριτι μετέχω, τί βλασφημοῦμαι ὑπὲρ οὗ ἐγὼ εὐχαριστῶ? 31 Εἴτε οὖν
 ἐσθίετε εἴτε πίνετε, εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε.

¹ ειδωλον τι εστιν η οτι ειδωλοθυτον **f⁸⁵** [94%] HF,RP,OC,TR,CP || 12346 [1%] || ~ 623451 B [3%]
 NU || ~ 612 P⁴⁶NA,C [2%]

² θυει **f⁸⁵** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || θυουσιν P⁴⁶NA,B,C [7%] NU

³ τα εθνη **f⁸⁵** P⁴⁶NA,C [99%] HF,RP,OC,TR,CP || --- B [1%] NU

⁴ θυει και ου θεω **f⁸⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || θυουσιν 234 [2%] || ~ 234 θυουσιν NA,B,C [3%]
 [NU]

⁵ μοι **f⁸⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶NA,B,C [3%] NU

⁶ μοι **f⁸⁵** [87%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶NA,B,C [3%] NU || long omission [10%] [homoioteleuton]

⁷ αλλα *re//* 1 και [12%]

⁸ ετερου εκαστος **f⁸⁵** (89.5%) HF,RP,OC,TR,CP || 1 P⁴⁶NA(B)C (4.6%) NU || πλησιον 2 (5.9%)

⁹ γαρ κυριου **f⁸⁵** P⁴⁶A [90%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 NBC [3%] NU || long omission [7%]

¹⁰ δε **f⁸⁵** C [88%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶NA,B [4%] NU || long omission [8%]

¹¹ θελετε *re//* θελεται N [10%]

¹² ειδωλοθυτον **f⁸⁵** C [99%] HF,RP,OC,TR,CP || ιεροθυτον P⁴⁶NA,B [1%] NU

¹³ του γαρ κυριου η γη και το πληρωμα αυτης **f⁸⁵** (91.2%) HF,RP,OC,TR,CP || --- NA,B,C (8.4%) NU
 || P⁴⁶ has a longer omission || one other reading (0.3%)

¹⁴ ει **f⁸⁵** NA,B,C [98%] HF,RP,OC,CP,NU || ει δε P⁴⁶ [2%] TR

32 Ἀπρόσκοποι γίνεσθε καὶ Ἰουδαίοις¹ καὶ Ἔλλησιν καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ **33**—καθὼς κάγὼ πάντα πᾶσιν ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ ἐμαυτοῦ συμφέρον² ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσιν. **1** Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κάγὼ Χριστοῦ.

The nature of church life

About women

2 Ἐπαινῷ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί,³ ὅτι πάντα μου μέμνησθε, καὶ καθὼς παρέδωκα ὑμῖν, τὰς παραδόσεις⁴ κατέχετε. **3** Θέλω δὲ ὑμᾶς εἰδέναι ὅτι παντὸς ἀνδρὸς ἡ κεφαλὴ ὁ Χριστός ἐστιν, κεφαλὴ δὲ γυναικὸς ὁ ἀνήρ, κεφαλὴ δὲ⁵ Χριστοῦ ὁ Θεός. **4** Πᾶς ἀνήρ προσευχόμενος ἢ προφητεύων κατὰ κεφαλῆς ἔχων καταισχύνει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.⁶ **5** Πᾶσα δὲ γυνὴ προσευχόμενή ἢ προφητεύουσα ἀκατακαλύπτω τῇ κεφαλῇ καταισχύνει⁷ τὴν κεφαλὴν ἑαυτῆς⁸—ἐν γάρ ἐστιν καὶ τὸ αὐτὸ τῇ ἐξυρημένῃ.⁹ **6** Εἰ γὰρ οὐ κατακαλύπτεται γυνή, καὶ κειράσθω. Εἰ δὲ αἰσχρὸν γυναικὶ τὸ κείρεσθαι¹⁰ ἢ ἔντασθαι, κατακαλυπτέσθω.

7 Ἄνηρ μὲν γὰρ οὐκ ὄφείλει κατακαλύπτεσθαι τὴν κεφαλήν, εἰκὼν καὶ δόξα Θεοῦ ὑπάρχων¹¹ γυνὴ δὲ δόξα ἀνδρός ἐστιν. **8** Οὐ γάρ ἐστιν ἀνήρ ἐκ γυναικός, ἀλλὰ γυνὴ ἔξ ἀνδρός· **9** καὶ γὰρ οὐκ ἐκτίσθη¹² ἀνήρ διὰ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ γυνὴ διὰ τὸν ἄνδρα **10**—διὰ τοῦτο ὄφείλει ἡ γυνὴ ἔξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, διὰ τοὺς ἀγγέλους—**11** πλὴν, οὕτε ἀνήρ χωρὶς γυναικὸς οὕτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρὸς,¹³ ἐν Κυρίῳ. **12** Ὡσπερ γὰρ ἡ γυνὴ ἐκ τοῦ ἀνδρός, οὕτως καὶ ὁ ἀνήρ διὰ τῆς γυναικός· τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ Θεοῦ.

¹ γίνεσθε καὶ ιουδαίοις **f⁵⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 P⁴⁶ΝΑ,B,C [3%] NU

² συμφερον **f⁵⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || συμφορον P⁴⁶ΝΑ,B,C [1%] NU || συμφερων [4%]

³ αδελφοι **f⁵⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝΑ,B,C [3%] NU

⁴ παραδόσεις *rell* || παραδωσεις [9%] CP

⁵ δε **f⁵⁵** P⁴⁶C [97%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 του ΝΑ,B [3%] NU

⁶ κεφαλην αυτου *rell* || ~ εαυτου 1 CP

⁷ καταισχυνει *rell* || καταισχυνη [13%] || κατεσχυνη [2%]

⁸ εαυτης **f⁵⁵** B [75%] HF,RP,OC,TR,CP || αυτης P⁴⁶ΝΑ,C [25%] NU

⁹ εξυρημενη *rell* || ξυρημενη CP

¹⁰ κειρεσθαι **f⁵⁵** [32%] CP || κειρασθαι ΝΑ,B,C [64%] HF,RP,OC,TR,NU || κηρασθαι [3%] || three other readings [1%]

¹¹ υπαρχων **f⁵⁵** P⁴⁶NC [97%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 η A,B [3%] NU

¹² εκτισθη *rell* || εκκισθη CP

¹³ ανηρ χωρις γυναικος ουτε γυνη χωρις ανδρος **f⁵⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 5674123 P⁴⁶ΝΑ,B,C [5%] NU

13 Ἐν ὑμῖν αὐτοῖς κρίνατε: πρέπον ἐστὶν γυναῖκα ἀκατακάλυπτον τῷ Θεῷ προσεύχεσθαι? 14 Ἡ¹ οὐδὲ αὐτὴ ἡ φύσις² διδάσκει ὑμᾶς ὅτι ἀνήρ μὲν ἐὰν κομᾷ, ἀτιμία αὐτῷ ἐστιν? 15 Γυνὴ δὲ ἐὰν κομᾷ, δόξα αὐτῇ ἐστιν, ὅτι ἡ κόμη ἀντὶ περιβολαίου δέδοται.³

16 Εἰ δέ τις δοκεῖ φιλόνεικος⁴ εἶναι, ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν, οὐδὲ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ.

About the Lord's Supper

Some local abuses

17 Τοῦτο δὲ παραγγέλλων οὐκ ἐπαινῶ, ὅτι οὐκ εἰς τὸ κρείττον⁵ ἀλλ⁶ εἰς τὸ ἥττον⁷ συνέρχεσθε. 18 Πρῶτον μὲν γάρ, συνερχομένων ὑμῶν ἐν⁸ ἐκκλησίᾳ, ἀκούω σχίσματα ἐν ὑμῖν ὑπάρχειν, καὶ μέρος τι πιστεύω. 19 Δεῖ γάρ καὶ αἱρέσεις ἐν ὑμῖν⁹ εἶναι ἵνα¹⁰ οἱ δόκιμοι φανεροὶ γένωνται¹¹ ἐν ὑμῖν.

20 Συνερχομένων οὖν ὑμῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸν, οὐκ ἔστιν κυριακὸν δεῖπνον φαγεῖν. 21 Ἔκαστος γάρ τὸ ἕδιον δεῖπνον προλαμβάνει¹² ἐν τῷ φαγεῖν, καὶ ὃς μὲν πεινᾷ, ὃς δὲ μεθύει! 22 Μὴ γάρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν? Ἡ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ καταφρονεῖτε, καὶ καταισχύνετε τοὺς μὴ ἔχοντας? Τί ὑμῖν εἴπω;¹³ Ἐπαινέσω ὑμᾶς ἐν τούτῳ? Οὐκ ἐπαινῶ!

How the Lord inaugurated it

23 Ἐγὼ γὰρ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ Κυρίου ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν: ὅτι ὁ¹⁴ Κύριος Ἰησοῦς, ἐν τῇ νυκτὶ ἦ παρεδίδοτο,¹⁵ ἔλαβεν ἄρτον· 24 καὶ εὐχαρι-

¹ η **f⁸⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶NA,B,C [4%] NU

² αυτὴ η φυσις **f⁸⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~231 NA,B,C [4%] NU || η φυσις αυτης P⁴⁶

³ δεδοται **f⁸⁵** P⁴⁶ [73%] HF,RP,CP || 1 αυτη NA,B [17%] OC,TR[NU] || αυτη 1 C [5%] || δεδωται [3%] || two other readings [2%]

⁴ φιλονεικος *rell* || φιλονικος (C) [16%]

⁵ κρειττον **f⁸⁵** [85%] HF,RP,OC,TR,CP || κρεισσον (N)A,B,C [3%] NU || κρειτγον [12%]

⁶ αλλ *rell* || αλλα A,B,C [11%] NU

⁷ ηττον **f⁸⁵** [88%] HF,RP,OC,TR,CP || ησσον NA,B,C [2%] NU || ητγον [10%]

⁸ εν **f⁸⁵** NA,B,C [78%] HF,RP,OC,CP,NU || 1 τη [22%] TR

⁹ αιρεσεις εν νυμιν *rell* || ~231 [2%] CP

¹⁰ ινα **f⁸⁵** NA,C [97%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 και P⁴⁶B [3%] [NU]

¹¹ γενωνται *rell* || γενονται [13%]

¹² προλαμβανει *rell* || προσλαμβανει A [15%]

¹³ υμιν ειπω **f⁸⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~21 P⁴⁶NA,B,C [5%] NU

¹⁴ ο *rell* || --- [10%]

¹⁵ παρεδιδοτο **f⁸⁵** [90%] HF,RP,OC,TR,CP || παρεδιδετο P⁴⁶NA,B,C [5%] NU || seven other readings [5%]

στήσας ἔκλασεν καὶ εἶπεν: “Λάβετε, φάγετε¹ τοῦτό μού ἐστιν τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον.² τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.” **25** Ωσαύτως καὶ τὸ ποτήριον, μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων: “Τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐστὶν ἐν τῷ ἐμῷ αἴματι· τοῦτο ποιεῖτε, ὄσάκις ἀν³ πίνητε, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.” **26** Ὁσάκις γὰρ ἀν⁴ ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο⁵ πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγέλλετε ἄχρις οὗ ἀν⁶ ἔλθῃ.

Be careful to partake worthily

27 Ὡστε δὲ ὃν ἐσθίητ⁷ τὸν ἄρτον τοῦτον⁸ ἢ πίνῃ⁹ τὸ ποτήριον τοῦ Κυρίου ἀναξίως¹⁰ ἔνοχος ἐσται τοῦ σώματος καὶ τοῦ¹¹ αἵματος τοῦ Κυρίου. **28** Δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτόν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω. **29** Ο γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως¹² κρῆμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου.¹³ **30** Διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄρρωστοι, καὶ κοιμῶνται ἰκανοί.

31 Εἰ γὰρ¹⁴ ἑαυτοὺς διεκρίνομεν,¹⁵ οὐκ ὃν ἐκρινόμεθα. **32** Κρινόμενοι δὲ, ὑπὸ¹⁶ Κυρίου παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν.

33 Ὡστε, ἀδελφοί μοι, συνερχόμενοι εἰς τὸ φαγεῖν, ἀλλήλους ἐκδέχεσθε. **34** Εἰ δέ¹⁷ τις πεινᾷ, ἐν οἴκῳ ἐσθιέτω, ἵνα μὴ εἰς κρῆμα συνέρχησθε. Τὰ δὲ λοιπὰ ὡς ἀν ἔλθω διατάξομαι.

¹ λαβετε φαγετε **f⁵⁵** [91.4%] HF,RP,OC,TR,CP || --- (P⁴⁶)ΝΑ,B,C (8.3%) NU || two long omissions (0.3%)

² κλώμενον **f⁵⁵** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝΑ,B,C [2%] NU

³ αν **f⁵⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || εαν P⁴⁶ΝΒ,C [3%] NU || long omission A [2%]

⁴ αν **f⁵⁵** [94%] HF,RP,OC,TR,CP || εαν ΝΑ,B,C [4%] NU || --- [2%]

⁵ τουτο **f⁵⁵** P⁴⁶ [93%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝΑ,B,C [7%] NU

⁶ αν **f⁵⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || εαν [1%] || --- P⁴⁶ΝΑ,B,C [4%] NU

⁷ εσθιη **re//** || εσθιει [25%] || three other readings P⁴⁶ [1%]

⁸ τουτον **f⁵⁵** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝΑ,B,C [7%] NU

⁹ πινη **re//** || πινει [13%] || two other readings [1%]

¹⁰ αναξιως **f⁵⁵** P⁴⁶A,B,C [70%] OC,TR,CP,NU || 1 του κυριου Ν [30%] RP,HF

¹¹ του **f⁵⁵** P⁴⁶ΝΑ,B,C [85%] HF,RP,CP,NU || --- [10%] OC,TR || long omission [5%]

¹² αναξιως **f⁵⁵** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝΑ,B,C (1.5%) NU || long omission (0.5%)

¹³ του κυριου **f⁵⁵** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝΑ,B,C (2%) NU

¹⁴ γαρ **f⁵⁵** C [97%] HF,RP,OC,TR,CP || δε P⁴⁶ΝΑ,B [3%] NU

¹⁵ διεκρινομεν (P⁴⁶B) **re//** || εκρινομεν [25%]

¹⁶ υπο **f⁵⁵** P⁴⁶A [92%] HF,RP,TR || 1 του ΝΒ,C [8%] OC,CP[NU] (Some TRs have του; OC is in small print.)

¹⁷ δε **f⁵⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝΑ,B,C [3%] NU

About spiritual gifts

12 Περὶ δὲ τῶν πνευματικῶν, ἀδελφοί, οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν. 2 Οἴδατε ὅτι ὅτε¹ ἔθνη ἥτε πρὸς τὰ εἰδωλα τὰ ἄφωνα ώς ἂν ἥγεσθε, ἀπαγόμενοι. 3 Διὸ γνωρίζω ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς ἐν Πνεύματι Θεοῦ λαλῶν λέγει ἀνάθεμα Ἰησοῦν,² καὶ οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν³ εἰ μὴ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ.

4 Διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσίν, τὸ δὲ αὐτὸ Πνεῦμα. 5 Καὶ διαιρέσεις διακονιῶν εἰσιν,⁴ καὶ ὁ αὐτὸς Κύριος. 6 Καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσίν, ὁ δὲ αὐτός ἐστιν⁵ Θεός ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. 7 Ἔκαστῳ δὲ δίδοται ἡ φανέρωσις τοῦ Πνεύματος πρὸς τὸ συμφέρον.

A list of gifts

8 Ω μὲν γὰρ διὰ τοῦ Πνεύματος δίδοται λόγος σοφίας· ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως, κατὰ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα· 9 ἐτέρῳ δὲ⁶ πίστις, ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι· ἄλλῳ δὲ χαρίσματα ἴαμάτων, ἐν τῷ αὐτῷ⁷ Πνεύματι· 10 ἄλλῳ δὲ ἐνεργήματα δυνάμεων, ἄλλῳ δὲ⁸ προφητεία, ἄλλῳ δὲ⁹ διακρίσεις πνευμάτων· ἐτέρῳ δὲ¹⁰ γένη γλωσσῶν, ἄλλῳ δὲ ἐρμηνεία γλωσσῶν. 11 Πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διαιροῦν ἵδιᾳ ἐκάστῳ καθὼς βούλεται.

An analogy from the body

12 Καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἐν ἐστιν καὶ μέλη ἔχει πολλά,¹¹ πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ ἑνός,¹² πολλὰ ὄντα, ἐν ἐστιν σῶμα, οὕτως καὶ ὁ Χριστός. 13 Καὶ γὰρ ἐν ἑνὶ Πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἐν σῶμα ἐβαπτίσθημεν—εἴτε Ἰουδαῖοι εἴτε Ἑλληνες, εἴτε δοῦλοι εἴτε ἐλεύθεροι—καὶ πάντες εἰς¹³ ἐν Πνεῦμα ἐποτίσθημεν.¹ 14 Καὶ γὰρ τὸ σῶμα οὐκ ἐστιν ἐν

¹ οτε **f⁵⁵** ΝΑ,Β,С [82%] HF,RP,OC,CP,NU || --- [18%] TR

² ιησουν **f⁵⁵** P⁴⁶ (95.6%) HF,RP,OC,TR,CP || ιησους ΝΑ,Β,С (3.4%) NU || four other readings (1%)

³ κυριον ιησουν **f⁵⁵** (93.2%) HF,RP,OC,TR,CP || κυριος ιησους P⁴⁶ ΝΑ,Β,С (5.2%) NU || 12 χριστον (0.8%) || long omission (0.7%)

⁴ καὶ διαιρεσεις διακονιων εισιν *rell* || --- [14%] [homoioarcton]

⁵ εστιν **f⁵⁵** (B) (79.5%) HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ ΝΑ,С (20.5%) NU

⁶ δε **f⁵⁵** P⁴⁶ А,С [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝΒ [2%] NU

⁷ αυτω **f⁵⁵** Ν,0201 [94%] HF,RP,OC,TR,CP || ενι Α,Β [2%] NU || --- P⁴⁶ (C) [1%] || long omission [3%]

⁸ δε **f⁵⁵** Ν,Α,С [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- P⁴⁶ Β,0201 [2%]

⁹ δε **f⁵⁵** Ν,Α,С [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- P⁴⁶ Β,0201 [2%]

¹⁰ δε **f⁵⁵** Α,С [96%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ ΝΒ,0201 [4%] NU

¹¹ μελη ἔχει πολλα **f⁵⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 132 ΝΑ,Β,С [4%] NU || ~ 312 P⁴⁶

¹² του ενος **f⁵⁵** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝΑ,Β,С [7%] NU

¹³ εις **f⁵⁵** [91%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ ΝΑ,Β,С [9%] NU

μέλος ἀλλὰ πολλά. 15 Ἐὰν εἴπῃ ὁ πούς, “Οτι οὐκ εἰμὶ χείρ, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος”, οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος. 16 Καὶ ἐὰν εἴπῃ τὸ οὖς, “Οτι οὐκ εἰμὶ ὄφθαλμός, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος”, οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος. 17 Εἰ ὅλον τὸ σῶμα ὄφθαλμός, ποῦ ἡ ἀκοή? Εἰ ὅλον ἀκοή, ποῦ ἡ ὄσφρησις? 18 Νυνὶ δὲ ὁ Θεὸς ἔθετο τὰ μέλη, ἐν ἔκαστον αὐτῶν, ἐν τῷ σώματι καθὼς ἡθέλησεν. 19 (Εἰ δὲ ἦν τὰ πάντα ἐν μέλος, ποῦ τὸ σῶμα? 20 Νῦν δὲ πολλὰ μὲν μέλη ἐν δὲ σῶμα.)

21 Οὐ δύναται δὲ ὁ² ὄφθαλμὸς εἰπεῖν τῇ χειρί, “Χρείαν σου οὐκ ἔχω”. ἢ πάλιν ἡ κεφαλὴ τοῖς ποσίν, “Χρείαν ὑμῶν οὐκ ἔχω”. 22 Ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον, τὰ δοκοῦντα μέλη τοῦ σώματος ἀσθενέστερα ὑπάρχειν ἀναγκαῖ ἔστιν. 23 Καὶ ἡ δοκοῦμεν ἀτιμότερα εἶναι τοῦ σώματος, τούτοις τιμὴν περισσοτέραν περιτίθεμεν· καὶ τὰ ἀσχήμονα ἡμῶν εὐσχημοσύνην περισσοτέραν ἔχει, 24 τὰ δὲ εὐσχήμονα ἡμῶν οὐ χρείαν ἔχει. Ἀλλ³ ὁ Θεὸς συνεκέρασεν τὸ σῶμα, τῷ ὑστεροῦντι⁴ περισσοτέραν δοὺς τιμήν, 25 ἵνα μὴ ἡ σχίσμα⁵ ἐν τῷ σώματι, ἀλλὰ τὸ αὐτὸν ὑπὲρ ἀλλήλων μεριμνῶσιν τὰ μέλη· 26 καὶ εἴτε πάσχει ἐν μέλος, συμπάσχῃ⁶ πάντα τὰ μέλη· εἴτε δοξάζεται ἐν⁷ μέλος, συγχαίρῃ⁸ πάντα τὰ μέλη.

Functions in the Church

27 Ὑμεῖς δέ ἔστε σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους. 28 Καὶ οὓς μὲν ἔθετο ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ: πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους· ἔπειτα δυνάμεις, εἰτα⁹ χαρίσματα ἰαμάτων, ἀντιλήψεις,¹⁰ κυβερνήσεις, γένη γλωσσῶν. 29 Μὴ πάντες ἀπόστολοι; Μὴ πάντες προφῆται; Μὴ πάντες διδάσκαλοι; Μὴ πάντες δυνάμεις; 30 Μὴ πάντες χαρίσματα ἔχουσιν ἰαμάτων; Μὴ πάντες γλώσσαις λαλοῦσιν; Μὴ πάντες διερμηνεύουσιν? 31 Ζηλοῦτε δὲ τὰ χαρίσματα τὰ κρείττονα.¹¹

¹ πνευμα εποιειθημεν f⁸⁵P⁴⁶NB,C [72%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || πομα 2 [24%] || 1 εφωτισθημεν [4%] || σωμα εσμεν A

² δε ο f⁸⁵P⁴⁶NB [64%] HF,RP,CP,NU || 2 A,C [18%] || 1 [8%] OC,TR || --- [10%]

³ αλλ rell || αλλα NA,B,C [25%] NU

⁴ υστερουντι f⁸⁵P⁴⁶[97%] HF,RP,OC,TR,CP || υστερουμενω NA,B,C,048 [3%] NU

⁵ σχισμα f⁸⁵P⁴⁶A,B,C [58%] OC,TR,NU || σχισματα N [40%] HF,RP,CP || two other readings [2%]

⁶ συμπασχη f⁸⁵[40%] CP || συμπασχει P⁴⁶NA,B,C [60%] HF,RP,OC,TR,NU

⁷ εν f⁸⁵C [99%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- P⁴⁶NA,B [1%]

⁸ συγχαιρη f⁸⁵[40%] CP || συγχαιρει P⁴⁶(A,B,C) [60%] HF,RP,OC,TR,NU

⁹ ειτα f⁸⁵[96%] HF,RP,OC,TR,CP || επειτα P⁴⁶NA,B,C [3%] NU || --- [1%]

¹⁰ αντιληψεις rell || αντιλημψεις (P⁴⁶)NA,B [2%] NU

¹¹ κρειττονα f⁸⁵(94.2%) HF,RP,OC,TR,CP || μειζονα P⁴⁶NA,B,C (5.8%) NU

About agape love

13 Καὶ ἔτι καθ' ὑπερβολὴν ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι. 1 Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἥκων ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. 2 Καὶ ἐὰν ἔχω προφητείαν καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὡστε ὅρη μεθιστάνειν,¹ ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐθέν² εἰμι. 3 Καὶ ἐὰν³ ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου καὶ ἐὰν παραδῷ τὸ σῶμά μου ἵνα καυθήσομαι,⁴ ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι.

Love described

4 Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται· ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῦ· ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται,⁵ οὐ φυσιοῦται, 5 οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν· 6 οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ· 7 πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει· 8 ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει.⁶

Love contrasted

Εἴτε δὲ προφητεῖαι, καταργηθήσονται· εἴτε γλῶσσαι, παύσονται· εἴτε γνῶσις, καταργηθήσεται· 9 ἐκ μέρους δὲ⁷ γινώσκομεν καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν. 10 Ὁταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τότε⁸ τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. 11 (὾τε ἡμην νήπιος, ὃς νήπιος ἐλάλουν,⁹ ὃς νήπιος ἐφρόνουν,¹⁰ ὃς νήπιος ἐλογιζόμην.¹¹ ὅτε δὲ¹² γέγονα ἀνήρ, κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου.) 12 Βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς

¹ μεθιστάνειν **f⁸⁵** A,C [97%] HF,RP,OC,TR,CP || μεθιστάναι P⁴⁶B,048 [3%] NU || Ν omits a whole verse [homoioteleuton]

² οὐθέν *re/l* || οὐδεν [5%] OC

³ καὶ εαν **f⁸⁵** Ν [97%] HF,RP,OC,TR,CP || καν P⁴⁶A,B,C [3%] NU

⁴ καυθησομαι **f⁸⁵** (50.6%) OC || καυθησωμαι C (44.7%) HF,RP,TR,CP || καυθησεται (1%) || καυθη (0.8%) || καυχησωμαι P⁴⁶ΝA,B (1.5%) NU || καυχησομαι 048 (0.5%) || four further variants (0.8%) (As one of the speakers at the Perry Hall Theological Forum, January, 2005, Maurice Robinson explained that he and Pierpont chose the main minority reading here because to them it was the most difficult [!!]. But people expect the Subjunctive with *ivn*, so many scribes probably made the change virtually without thinking.)

⁵ η αγαπη ον περπερευetai **f⁸⁵** ΝC,048 (83.5%) HF,RP,OC,TR,CP[NU] || 123 περπορευetai A (2.4%) || 123 υπερπερευetai (0.5%) || 34 B (12.9%) || ~ 3412 P⁴⁶ || long omission (0.7%)

⁶ εκπιπτei **f⁸⁵** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || πιπτei P⁴⁶ΝA,B [2%] NU

⁷ δε **f⁸⁵** [92%] HF,RP,OC,CP || γαρ P⁴⁶ΝA,B [8%] TR,NU

⁸ τοτε **f⁸⁵** [94%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝA,B [6%] NU

⁹ ως νηπιος ελαλουν **f⁸⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 P⁴⁶ΝA,B [5%] NU

¹⁰ ως νηπιος εφρονουν **f⁸⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 ΝA,B [5%] NU

¹¹ ως νηπιος ελογιζομην **f⁸⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 ΝA,B [5%] NU

¹² δε **f⁸⁵** [98.5%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,048 [1.5%] NU

πρόσωπον. Ἀρτὶ γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐπιγνώσομαι καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην.

13 Νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα· μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη.

Prophecy is better than Tongues

14 Διώκετε τὴν ἀγάπην, ζηλοῦτε δὲ τὰ πνευματικά, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε. 2 Ὁ γὰρ λαλῶν γλώσσῃ οὐκ ἀνθρώποις λαλεῖ ἀλλὰ τῷ¹ Θεῷ, οὐδεὶς γὰρ ἀκούει· πνεύματι δὲ λαλεῖ μυστήρια. 3 Ὁ δὲ προφητεύων ἀνθρώποις λαλεῖ οἰκοδομὴν καὶ παράκλησιν καὶ παραμυθίαν. 4 Ὁ λαλῶν γλώσσῃ ἑαυτὸν οἰκοδομεῖ, ὁ δὲ προφητεύων ἐκκλησίαν οἰκοδομεῖ. 5 Θέλω δὲ πάντας ὑμᾶς λαλεῖν γλώσσαις, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε· μείζων γὰρ² ὁ προφητεύων ἡ ὁ λαλῶν γλώσσαις (ἐκτὸς εἰ μὴ διερμηνεύει),³ ἵνα ἡ ἐκκλησία οἰκοδομὴν λάβῃ.

Messages need to be intelligible

6 Νυνὶ⁴ δέ, ἀδελφοί, ἐὰν ἔλθω πρὸς ὑμᾶς γλώσσαις λαλῶν, τί ὑμᾶς ὠφελήσω, ἐὰν μὴ ὑμῖν λαλήσω ἡ ἐν ἀποκαλύψει, ἡ ἐν γνώσει, ἡ ἐν προφητείᾳ, ἡ ἐν⁵ διδαχῇ? 7 Ὅμως τὰ ἄψυχα φωνὴν διδόντα, εἴτε αὐλός εἴτε κιθάρα· ἐὰν διαστολὴν τοῖς φθόγγοις μὴ διδῷ,⁶ πῶς γνωσθήσεται τὸ αὐλούμενον ἡ τὸ κιθαριζόμενον? 8 Καὶ γὰρ ἐὰν ἄδηλον φωνὴν σάλπιγξ⁷ δῷ, τίς παρασκευάσεται εἰς πόλεμον? 9 Οὕτως καὶ ὑμεῖς: διὰ τῆς γλώσσης ἐὰν μὴ εὔσημον λόγον δῶτε, πῶς γνωσθήσεται τὸ λαλούμενον? "Εσεσθε γὰρ εἰς ἀέρα λαλοῦντες. 10 Τοσαῦτα εἰ τύχοι γένη φωνῶν ἐστιν⁸ ἐν κόσμῳ, καὶ οὐδὲν αὐτῶν⁹ ἄφωνον. 11 Εὰν οὖν μὴ εἰδῶ τὴν δύναμιν τῆς φωνῆς, ἔσομαι τῷ λαλοῦντι βάρβαρος, καὶ ὁ λαλῶν ἐν ἐμοὶ βάρβαρος.

12 Οὕτως καὶ ὑμεῖς: ἐπεὶ ζηλωταί ἐστε πνευμάτων, πρὸς τὴν οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας ζητεῖτε, ἵνα περισσεύητε. 13 Διόπερ¹⁰ ὁ λαλῶν γλώσσῃ

¹ τῷ F⁵A [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝB [2%] NU

² γαρ F⁵[97%] HF,RP,OC,TR,CP || δε P⁴⁶ΝA,B [3%] NU

³ διερμηνευει F⁵ [85%] HF,RP,OC,CP || διερμηνευη P⁴⁶ΝA,B,048 [14%] TR,NU || διερμηνευων [1%]

⁴ νυνὶ F⁵ [90%] HF,RP,OC,TR,CP || νυν ΝA,B [10%] NU

⁵ εν F⁵ A,B,048 [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- P⁴⁶Ν [2%]

⁶ διδῷ F⁵ P⁴⁶ [85%] HF,RP,OC,CP || δω ΝA,B [15%] TR,NU

⁷ φωνην σαλπιγξ F⁵ B [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 (P⁴⁶)Ν(A)048 [5%] NU

⁸ εστιν F⁵ [94%] HF,RP,OC,TR,CP || εισιν P⁴⁶ΝA,B [6%] NU

⁹ αυτων F⁵ (92.6%) HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝA,B,048 (7.4%) NU

¹⁰ αυτων F⁵ (92.6%) HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝA,B,048 (7.4%) NU

προσευχέσθω ἵνα διερμηνεύῃ. 14 Ἐὰν γὰρ¹ προσεύχωμαι² γλώσσῃ, τὸ πνεῦμά μου προσεύχεται, ὁ δὲ νοῦς μου ὄκαρπός ἐστιν. 15 Τί οὖν ἐστιν? Προσεύξομαι τῷ πνεύματι, προσεύξομαι δὲ καὶ τῷ νοΐ· ψαλῶ τῷ πνεύματι, ψαλῶ δὲ καὶ τῷ νοΐ. 16 Ἐπεὶ, ἐὰν εὐλογήσῃς³ τῷ⁴ πνεύματι, ὁ ἀναπληρῶν τὸν τόπον τοῦ ἰδιώτου, πῶς ἔρει τὸ “Ἄμὴν” ἐπὶ τῇ σῇ εὐχαριστίᾳ, ἐπειδὴ τί λέγεις οὐκ οἶδεν? 17 Σὺ μὲν γὰρ καλῶς εὐχαριστεῖς, ἀλλ’ ὁ ἔτερος οὐκ οἰκοδομεῖται.

Paul's example

18 Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου⁵ πάντων ὑμῶν μᾶλλον γλώσσαις λαλῶν,⁶ 19 ἀλλ’⁷ ἐν ἐκκλησίᾳ θέλω πέντε λόγους διὰ τοῦ νοός⁸ μου λαλῆσαι, ἵνα καὶ ἄλλους κατηχήσω, ἢ μυρίους λόγους⁹ ἐν γλώσσῃ.

20 Ἄδελφοί, μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσίν—ἀλλὰ, τῇ κακίᾳ νηπιάζετε, ταῖς δὲ φρεσὶν τέλειοι γίνεσθε.¹⁰ 21 Ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται ὅτι: “Ἐν ἑτερογλώσσοις καὶ ἐν χείλεσιν ἑτέροις¹¹ λαλήσω τῷ λαῷ τούτῳ, καὶ οὐδ’ οὕτως εἰσακούσονταί μου,” λέγει Κύριος. 22 “Ωστε αἱ γλώσσαι εἰς σημεῖόν εἰσιν, οὐ τοῖς πιστεύουσιν ἀλλὰ τοῖς ἀπίστοις· ἡ δὲ προφητεία οὐ τοῖς ἀπίστοις ἀλλὰ τοῖς πιστεύουσιν. 23 Ἐὰν οὖν συνέλθῃ ἡ ἐκκλησία ὅλη ἐπὶ τὸ αὐτὸν καὶ πάντες γλώσσαις λαλῶσιν,¹² εἰσέλθωσιν δὲ ἰδιῶται ἢ ἄπιστοι, οὐκ ἐροῦσιν ὅτι μαίνεσθε? 24 Ἐὰν δὲ πάντες προφητεύωσιν, εἰσέλθῃ δέ τις ἄπιστος ἢ ἰδιώτης, ἐλέγχεται ὑπὸ πάντων, ἀνακρίνεται ὑπὸ πάντων. 25 Καὶ οὕτως¹³ τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ φανερά γίνεται, καὶ οὕτως, πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον προσκυνήσει τῷ Θεῷ, ἀπαγγέλλων ὅτι, “Οντως ὁ Θεὸς ἐν ὑμῖν ἐστιν!”¹⁴

¹ γαρ **f⁸⁵** ΝΑ,048 [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- P⁴⁶B [2%]

² προσευχωμαι *reI* || προσευχομαι [15%]

³ ευλογησης **f⁸⁵** P⁴⁶048 [90%] HF,RP,OC,TR,CP || ευλογης ΝΑ,B [10%] NU

⁴ τω **f⁸⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || εν B [2%] [NU] || --- P⁴⁶ΝΑ [2%]

⁵ μου **f⁸⁵** [94%] HF,RP,OC,TR,CP || --- (P⁴⁶)ΝΑ,B [6%] NU

⁶ λαλων **f⁸⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || λαλω ΝΒ,048 [3%] NU || λαλειν P⁴⁶ [1%] || --- A

⁷ αλλ *reI* || αλλα P⁴⁶A,B [1%] NU || --- Ν

⁸ δια του νοος **f⁸⁵** 048 (89.6%) HF,RP,OC,TR,CP || 12 νους (1.9%) || τω νοι ΝΑ,B (7.7%) NU || εν τω νοι P⁴⁶(0.3%) || two other readings (0.5%)

⁹ λογους *reI* || --- P⁴⁶[14%]

¹⁰ γινεσθε *reI* || γινεσθαι (A) [30%] some TRs

¹¹ ετεροις **f⁸⁵** P⁴⁶[97%] HF,RP,OC,TR,CP || ετερων ΝΑ,B,0201 [3%] NU

¹² γλωσσαις λαλωσιν **f⁸⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 ΝΑ,B [4%] NU || ~ λαλησωσιν 1 P⁴⁶

¹³ και ουτως **f⁸⁵** (75.8%) RP || 1 ουτω (17.3%) HF,OC,TR,CP || 1 (0.8%)

|| --- P⁴⁶ΝΑ,B,048,0201 (5.5%) NU || long omission (0.5%)

¹⁴ οντως ο θεος εν νυν εστιν **f⁸⁵** Α,B [23%] CP,NU || ~ 231456 [75%] HF,RP,OC,TR || 23456 [1%] || 13456 Ν [1%] || ~ 145623 P⁴⁶

There are limits

26 Τί οὖν ἔστιν, ἀδελφοί; "Οταν συνέρχησθε, ἔκαστος ὑμῶν¹ ψαλμὸν ἔχει, διδαχὴν ἔχει, γλῶσσαν ἔχει, ἀποκάλυψιν² ἔχει, ἐρμηνείαν ἔχει. Πάντα πρὸς οἰκοδομὴν γινέσθω.³ 27 Εἴτε γλώσσῃ τις λαλεῖ, κατὰ δύο ἢ τὸ πλεῖστον τρεῖς, καὶ ἀνὰ μέρος, καὶ εἰς διερμηνεύετω. 28 Ἐὰν δὲ μὴ ἢ διερμηνευτῆς, σιγάτω ἐν ἐκκλησίᾳ· ἔαυτῷ δὲ λαλείτω καὶ τῷ Θεῷ. 29 Προφήται δὲ⁴ δύο ἢ τρεῖς λαλείτωσαν,⁵ καὶ οἱ ἄλλοι διακρινέτωσαν. 30 Ἐὰν δὲ ἄλλῳ ἀποκαλυφθῇ καθημένῳ, ὁ πρώτος σιγάτω. 31 Δύνασθε γὰρ καθ' ἔνα⁶ πάντες προφητεύειν, ἵνα πάντες μανθάνωσιν καὶ πάντες παρακαλῶνται. 32 Καὶ, πνεύματα προφητῶν προφήταις ὑποτάσσεται. 33 Οὐ γὰρ ἔστιν ἀκαταστασίας ὁ Θεός ἀλλ'⁷ εἰρήνης.

Wives are not to speak

Ως ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τῶν ὄγίων, 34 αἱ γυναῖκες ὑμῶν⁸ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν, οὐ γὰρ ἐπιτέτραπται⁹ αὐταῖς¹⁰ λαλεῖν, ἀλλ' ὑποτάσσεσθαι,¹¹ καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει. 35 Εἰ δέ τι μαθεῖν θέλουσιν,¹² ἐν οἴκῳ τοὺς ἴδιους ἄνδρας ἐπερωτάτωσαν, αἰσχρὸν γάρ ἔστιν γυναιξὶν¹³ ἐν ἐκκλησίᾳ¹⁴ λαλεῖν.¹⁵ 36 "Η ἀφ' ὑμῶν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθεν? "Η εἰς ὑμᾶς μόνους κατήντησεν?

Paul gets 'authoritative'

37 Εἴ τις δοκεῖ προφήτης εἶναι ἢ πνευματικός, ἐπιγινωσκέτω ἡ γράφω ὑμῖν ὅτι¹⁶ Κυρίου εἰσὶν ἐντολαί.¹ 38 Εἰ δέ τις ἀγνοεῖ, ἀγνοείτω.²

¹ υμῶν **f⁵⁵** (96.8%) HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝΑ,Β,0201 (3.2%) NU

² γλῶσσαν εχει αποκαλυψιν **f⁵⁵** [71%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 321 P⁴⁶ΝΑ,Β [14%] NU || 3 [5%]
|| --- [10%]

³ γινεσθω **f⁵⁵** Ν [95%] HF,RP,OC,CP,NU || γενεσθω [3%] TR || γεινεσθω P⁴⁶A,B [2%]

⁴ δε *rell* || --- P⁴⁶ [1%] CP

⁵ λαλειτωσαν *rell* || λαλητωσαν [12%]

⁶ ενα *rell* || 1 εκαστοι [1%] CP

⁷ αλλα **f⁵⁵** (P⁴⁶) [70%] TR || αλλα ΝΑ,Β,С [30%] HF,RP,OC,CP,NU

⁸ υμῶν **f⁵⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝΑ,Β [3%] NU

⁹ επιτετραπται **f⁵⁵** [94%] HF,RP,OC,TR,CP || επιτρεπεται ΝΒ [3%] NU || επιτρεπετε Α [1%] || επιτετρεπται [2%]

¹⁰ αυταις *rell* || αυτοις [2%] CP

¹¹ υποτασσεσθαι **f⁵⁵** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || υποτασσεσθωσαν Ν(Α)Β [2%] NU

¹² θελουσιν *rell* || εθελουσιν [2%] CP

¹³ γυναιξιν **f⁵⁵** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || γυναικι P⁴⁶ΝΑ,Β [7%] NU

¹⁴ γυναιξιν εν εκκλησια *rell* || ~ 231 CP

¹⁵ εν εκκλησια λαλειν **f⁵⁵** [87%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 312 P⁴⁶ΝΑ,Β [3%] NU || 1 εκκλησιαις
3 [10%]

¹⁶ οτι **f⁵⁵** P⁴⁶ΝΑ,Β [92%] HF,RP,CP,NU || 1 του [8%] OC,TR

39 Ὡστε, ἀδελφοί,³ ζηλοῦτε τὸ προφητεύειν, καὶ τὸ λαλεῖν γλώσσαις μὴ κωλύετε.⁴ **40** Πάντα⁵ εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω.

About resurrection

A review

15 Γνωρίζω δὲ ύμῖν, ἀδελφοί, τὸ εὐαγγέλιον ὃ εὐηγγελισάμην ύμῖν, ὃ καὶ παρελάβετε, ἐν ᾧ καὶ ἐστίκατε· **2** δι’ οὗ καὶ σφόζεσθε, τίνι λόγῳ εὐηγγελισάμην ύμῖν, εἰ κατέχετε—έκτὸς εἰ μὴ εἰκῇ ἐπιστεύσατε. **3** Παρέδωκα γὰρ ύμῖν ἐν πρώτοις ὃ καὶ παρέλαβον: ὅτι Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν κατὰ τὰς Γραφάς, **4** καὶ ὅτι ἐτάφη, καὶ ὅτι ἐγήγερται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ⁶ κατὰ τὰς Γραφάς, **5** καὶ ὅτι ὥφθη Κηφᾶ, εἶτα⁷ τοῖς δώδεκα. **6** Ἐπειτα ὥφθη ἐπάνω πεντακοσίοις ἀδελφοῖς ἐφάπαξ, ἐξ ὧν οἱ πλείους⁸ μένουσιν ἔως ὅρτι, τινὲς δὲ καὶ⁹ ἐκοιμήθησαν. **7** Ἐπειτα ὥφθη Ἰακώβῳ, εἶτα¹⁰ τοῖς ἀποστόλοις πᾶσιν. **8** Ἔσχατον δὲ πάντων, ὁσπερεὶ τῷ ἐκτρώματι, ὥφθη κάμοι. **9** Ἔγὼ γάρ εἰμι ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων, ὃς οὐκ εἰμὶ ίκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος, διότι ἐδίωξα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ. **10** Χάριτι δὲ Θεοῦ εἰμι ὁ εἰμι, καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ ἡ εἰς ἐμὲ οὐ κενὴ ἐγενήθη· ἀλλὰ περισσότερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα—οὐκ ἐγὼ δέ, ἀλλ’¹¹ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ¹² σὺν ἐμοί. **11** Εἴτε οὖν ἐγὼ εἴτε ἐκεῖνοι, οὕτως κηρύσσομεν καὶ οὕτως ἐπιστεύσατε.

Resurrection is a fact

12 Εἰ δὲ Χριστὸς κηρύσσεται ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται, πῶς λέγουσίν τινες ἐν ύμῖν¹³ ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν? **13** Εἰ δὲ ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται. **14** Εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται,

¹ εισιν εντολαι **f⁵⁵** [94%] HF,RP,OC,TR,CP || εστιν εντολη **P⁴⁶A,B,048** [2%] NU || ~ 21 [1%] || εστιν [1%] || 1 αι 2 [2%] || εντολη εστιν N

² αγνοειτω **f⁵⁵** **P⁴⁶B** [89.5%] HF,RP,OC,TR,CP || αγνωειτω [6%] || αγνοειται NA,048 [1.5%] NU || five more spellings [3%]

³ αδελφοι **f⁵⁵** **P⁴⁶** [80%] HF,RP,OC,TR || 1 μου NA,B,048 [20%] CP[NU]

⁴ γλωσσαις μη κωλυντε **f⁵⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 231 NA,048 [2%] NU || ~ 23 εν 1 **P⁴⁶(B)** || εν 123 [1%]

⁵ παντα **f⁵⁵** [93%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 δε **P⁴⁶NA,B** [7%] NU

⁶ τη τριτη ημερα **f⁵⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 1312 **P⁴⁶NA,B** [3%] NU

⁷ ειτα **re//** || επειτα [10%]

⁸ πλειονς **f⁵⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || πλειονες (N)A,B [5%] NU

⁹ και **f⁵⁵ 048** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- **P⁴⁶NA,B** [2%] NU

¹⁰ ειτα **f⁵⁵** B [65%] HF,RP,OC,TR,NU || επειτα **P⁴⁶NA,048** [35%] CP

¹¹ αλλα **re//** || αλλα NA,B [1%] NU

¹² η **f⁵⁵** (**P⁴⁶**)A [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- NB,0270 [2%]

¹³ τινες εν υμιν **f⁵⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 321 (**P⁴⁶**)NA,B,C [4%] NU

κενὸν ἄρα¹ τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ δὲ² καὶ ἡ πίστις ὑμῶν!³ 15 Εὐρισκόμεθα δὲ καὶ⁴ ψευδομάρτυρες τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἐμαρτυρήσαμεν κατὰ τοῦ Θεοῦ ὅτι ἤγειρεν τὸν Χριστόν, ὃν οὐκ ἤγειρεν, εἴπερ ἄρα νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται. 16 Εἰ γὰρ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται. 17 Εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ὑμῶν· ἔτι ἐστὲ ἐν ταῖς ἀμαρτίαις ὑμῶν. 18 Ἄρα καὶ οἱ κοιμηθέντες ἐν Χριστῷ ἀπώλοντο. 19 Εἰ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἡλπικότες ἐσμὲν ἐν Χριστῷ⁵ μόνον, ἐλεεινότεροι πάντων ἀνθρώπων ἐσμέν.

The sequence of events

20 Νυνὶ δὲ Χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν· ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο.⁶ 21 Ἐπειδὴ γὰρ δι’ ἀνθρώπου ὁ⁷ θάνατος, καὶ δι’ ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν. 22 Ὡσπερ γὰρ ἐν τῷ Αδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτως καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται. 23 Ἔκαστος δὲ ἐν τῷ ἴδιῳ τάγματι: ἀπαρχὴ Χριστός, ἔπειτα οἱ τοῦ⁸ Χριστοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. 24 εἶτα τὸ τέλος, ὅταν παραδῷ⁹ τὴν βασιλείαν τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, ὅταν καταργήσῃ πᾶσαν ἀρχὴν καὶ πᾶσαν ἔξουσίαν καὶ δύναμιν. 25 Δεῖ γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν ἄχρις¹⁰ οὗ ἀν¹¹ θῆ πάντας τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. 26 Ἔσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος. 27 “Πάντα γὰρ ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ.” Ὁταν δὲ εἴπη ὅτι πάντα ὑποτέτακται, δῆλον ὅτι ἐκτὸς τοῦ ὑποτάξαντος αὐτῷ τὰ πάντα. 28 Ὁταν δὲ ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα,¹² τότε καὶ¹³ αὐτὸς ὁ Υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα, ἵνα ἡ ὁ Θεὸς τὰ¹⁴ πάντα ἐν πᾶσιν.

¹ αρα **f⁵⁵** P⁴⁶B [70%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 καὶ ΝΑ [30%] [NU]

² δε **f⁵⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝΑ,B [3%] NU

³ υμῶν *reII* || ημῶν B [25%]

⁴ καὶ *reII* || 1 ημεις CP

⁵ ἡλπικοτες εσμεν εν χριστω **f⁵⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 3412 P⁴⁶ΝΑ,B [5%] NU

⁶ εγενετο **f⁵⁵** [93.7%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝΑ,B (6.3%) NU

⁷ ο **f⁵⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝΑ,B [3%] NU

⁸ του **f⁵⁵** P⁴⁶ΝΑ,B [95%] HF,RP,CP,NU || --- [5%] OC,TR

⁹ παραδω **f⁵⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || παραδιδω P⁴⁶ΝΑ,0270 [3%] NU || παραδιδοι B [1%]

¹⁰ αχρις **f⁵⁵** [98%] HF,OC,TR,CP || αχρι P⁴⁶ΝΑ,B [2%] RP,NU

¹¹ αν **f⁵⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝΑ,B [3%] NU

¹² οταν δε υποταγη αυτω τα παντα *reII* || --- Ν [15%] [homoioteleuton]

¹³ και **f⁵⁵** ΝΑ [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- B [2%]

¹⁴ τα **f⁵⁵** Ν [98%] HF,RP,OC,TR,CP[NU] || --- A,B [2%]

Consequences of denial

29 Ἐπεὶ, τί ποιήσουσιν οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν? Εἰ δὲ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, τί καὶ βαπτίζονται ὑπὲρ τῶν νεκρῶν?¹ 30 Τί καὶ ἡμεῖς κινδυνεύομεν² πᾶσαν ὄραν? 31 Καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω—νὴ τὴν ὑμετέραν³ καυχησιν⁴ ἦν ἔχω ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. 32 Εἰ κατὰ ἀνθρωπὸν ἐθηριομάχησα ἐν Ἐφέσῳ, τί μοι τὸ ὄφελος? Εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, “Φάγωμεν καὶ πίωμεν, αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν!” 33 Μὴ πλανᾶσθε: φθείρουσιν ἥθη χρηστὰ⁵ ὄμιλίαι κακαί. 34 Ἐκνήψατε δικαίως, καὶ μὴ ἀμαρτάνετε, ἀγνωσίαν γὰρ Θεοῦ τινες ἔχουσιν. Πρὸς ἐντροπὴν ὑμῖν⁶ λέγω.⁷

A philosophical objection

35 Ἀλλ᾽⁸ ἐρεῖ τις, “Πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροί? Ποίω δὲ σώματι ἔρχονται?” 36 Ἄφρον,⁹ σὺ ὁ σπείρεις οὐ ζωοποιεῖται ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ. 37 Καὶ ὁ σπείρεις, οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις, ἀλλὰ γυμνὸν κόκκον (εἰ τύχοι σίτου ἡ τινος τῶν λοιπῶν). 38 Ο δὲ Θεὸς αὐτῷ δίδωσιν¹⁰ σῶμα καθὼς ἡθέλησεν, καὶ ἐκάστῳ τῶν σπερμάτων τὸ¹¹ ἴδιον σῶμα. 39 Οὐ πᾶσα σὰρξ ἡ αὐτὴ σάρξ: ἀλλὰ ἄλλη μὲν¹² ἀνθρώπων,¹³ ἄλλη δὲ σὰρξ κτηνῶν, ἄλλη δὲ ἰχθύων, ἄλλη δὲ πτηνῶν.¹⁴ 40 Καὶ σώματα ἐπουράνια καὶ σώματα ἐπίγεια· ἀλλ᾽¹⁵ ἔτέρα μὲν ἡ τῶν ἐπουρωνίων δόξα, ἔτέρα δὲ ἡ τῶν ἐπιγείων. 41 Ἀλλη δόξα ἡλίου, καὶ ἄλλη δόξα σελήνης, καὶ ἄλλη δόξα ἀστέρων· ἀστὴρ γὰρ ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ.

42 Οὕτως καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν: σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ· 43 σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ· σπείρεται ἐν

¹ τῶν νεκρῶν **f⁸⁵** [77%] HF,RP,OC,TR,CP || αυτῶν **P⁴⁶**ΝΑ,B [9%] NU || αυτῶν 12 [5%] || omit 3 or 4 words [9%]

² κινδυνεύομεν *rell* || 1 κατα [3%] CP

³ υμετεραν *rell* || ημετεραν A [15%]

⁴ καυχησιν **f⁸⁵** **P⁴⁶** (92.1%) HF,RP,OC,TR,CP || 1 αδελφοι ΝΑ,B (7.9%) [NU]

⁵ χρηστα **f⁸⁵** **P⁴⁶**ΝΑ,B [95%] HF,RP,OC,NU || χρησθ [2%] TR || χριστα [3%] CP

⁶ υμιν *rell* || νυμων [11%] CP

⁷ λεγω **f⁸⁵** A [85%] HF,RP,OC,TR,CP || λαλω **P⁴⁶**ΝΒ [15%] NU

⁸ αλλ *rell* || αλλα B [1%] NU

⁹ αφρον **f⁸⁵** [85%] HF,RP,OC,TR,CP || αφρων **P⁴⁶**ΝΑ,B [15%] NU

¹⁰ αυτω διδωσιν **f⁸⁵** [81%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 **P⁴⁶**ΝΑ,B [9%] NU || αυτο 2 [10%]

¹¹ το **f⁸⁵** [95%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝΑ,B,I^v [5%] NU

¹² μεν *rell* || 1 σαρξ TR

¹³ [Human meat is not the same as animal meat!]

¹⁴ ιχθυων αλλη δε πτηνων (πετεινων OC) **f⁸⁵** [96%] HF,RP(OC)TR,CP || ~ 4231 A [1%] || ~ σαρξ

¹⁵ 4 (πετηνων **P⁴⁶**) 231 (**P⁴⁶**)ΝΒ [3%] NU

¹⁵ αλλ *rell* || αλλα **P⁴⁶**Α,B [1%] NU

ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει· **44** σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν.¹ Ἔστιν σῶμα ψυχικόν καὶ ἔστιν σῶμα² πνευματικόν.

45 Οὕτως καὶ γέγραπται: “Ἐγένετο ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, Ἄδαμ, εἰς ψυχὴν ζῶσαν· ὁ ἐσχατος Ἄδαμ εἰς πνεῦμα ζωοποιούν. **46** Ἀλλ’ οὐ πρῶτον τὸ πνευματικόν, ἀλλὰ τὸ ψυχικόν, ἔπειτα τὸ πνευματικόν. **47** Ο πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς, χοϊκός· ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ὁ Κύριος³ ἐξ οὐρανοῦ. **48** Οὗτος ὁ χοϊκός, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοί· καὶ οὗτος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι. **49** Καὶ καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσωμεν⁴ καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου.

Our turn is coming

50 Τοῦτο δέ φημι, ἀδελφοί, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν Θεοῦ κληρονομήσαι οὐ δύνανται⁵ οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ. **51** Ἰδοὺ, μυστήριον ὑμῖν λέγω: Πάντες μὲν οὐ κοιμηθησόμεθα,⁶ πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα **52**—ἐν ἀτόμῳ, ἐν ρίπῃ ὄφθαλμοῦ, ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι—σαλπίσει γάρ καὶ οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται ἄφθαρτοι, καὶ ἡμεῖς ἀλλαγησόμεθα. **53** Δεῖ γάρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν. **54** Ὁταν δὲ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀθανασίαν, τότε γενήσεται ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος: “Κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νῖκος”. **55** “Ποῦ σου, Θάνατε, τὸ κέντρον? Ποῦ σου, Ἄδη, τὸ νῖκος?”⁷ **56** Τὸ δὲ κέντρον τοῦ θανάτου ἡ ἀμαρτία, ἡ δὲ δύναμις τῆς ἀμαρτίας ὁ νόμος.

57 Τῷ δὲ Θεῷ χάρις τῷ διδόντι⁸ ἡμῖν τὸ νῖκος διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστοῦ! **58** Ὡστε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἐδραῖοι γίνεσθε, ἀμετακίνητοι, περισσεύοντες ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Κυρίου πάντοτε, εἰδότες ὅτι ὁ κόπος ὑμῶν οὐκ ἔστιν κενὸς ἐν Κυρίῳ.

¹ πνευματικον **f⁸⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || 1 ει P⁴⁶ΝΑ,B,C [4%] NU

² καὶ εστιν σωμα **f⁸⁵** [82%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 P⁴⁶ΝΑ,B,C [4%] NU || omit seven words [14%]
[homoioleuton]

³ ο κυριος **f⁸⁵** A (97.5%) HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝB,C (2.4%) NU || πνευματικος P⁴⁶

⁴ φορεσωμεν **f⁸⁵** (P⁴⁶)ΝΑ,C [82%] HF,RP,CP || φορεσομεν B,I [18%] OC,TR,NU

⁵ δυνανται **f⁸⁵** A,C [92%] HF,RP,OC,TR,CP || δυναται ΝB [6%] NU || δυνατε [2%]

⁶ μεν ου κοιμηθησομεθα **f⁸⁵** (96.4%) HF,RP,OC,TR,CP || 23 B (0.3%) NU || 232 P⁴⁶ || 13 (0.3%) || ~ 132 ΝA (0.7%) || ~ 32 C (0.5%) || 1 ουν 3 (0.5%) || ~ 1 ουν 32 (0.3%) || three other readings (0.5%)

⁷ κεντρον που σου αδη το νικος **f⁸⁵** (95.1%) HF,RP,OC,TR,CP || ~ 623451 (2.9%) || 123 θανατε

⁸ 56 (0.5%) || ~ 623 θανατε 51 (P⁴⁶)Ν(B)C,088 (1.2%) NU || two other readings A (0.3%)

⁸ διδοντι *reII* || δοντι P⁴⁶ [35%] || two other readings [2%]

Concluding topics

About a special collection

16 Περὶ δὲ τῆς λογίας¹ τῆς εἰς τοὺς ἀγίους, ὥσπερ διέταξα ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιήσατε. **2** Κατὰ μίαν σαββάτων,² ἔκαστος ὑμῶν παρ’ ἑαυτῷ τιθέτω, θησαυρίζων ὃ τι ἀν³ εὐοδοῦται,⁴ ἵνα μὴ ὅταν ἔλθω τότε λογίαι⁵ γίνωνται.⁶ **3** Ὁταν δὲ παραγένωμαι, οὓς ἐὰν δοκιμάσῃς δι’ ἐπιστολῶν, τούτους πέμψω ἀπενεγκεῖν τὴν χάριν ὑμῶν εἰς Ἱερουσαλήμ.⁷ **4** Εὰν δὲ ἢ ἄξιον⁸ τοῦ κάμε πορεύεσθαι, σὺν ἐμοὶ πορεύσονται.

Personal plans

5 Ἐλεύσομαι δὲ πρὸς ὑμᾶς ὅταν Μακεδονίαν⁹ διέλθω (Μακεδονίαν γὰρ διέρχομαι). **6** Πρὸς ὑμᾶς δὲ τυχὸν παραμενῶ, ἢ καὶ παραχειμάσω, ἵνα ὑμεῖς με προπέμψητε,¹⁰ οὖν ἐὰν πορεύωμαι.¹¹ **7** Οὐ θέλω γὰρ ὑμᾶς ἄρτι ἐν παρόδῳ ἰδεῖν, ἐλπίζω δὲ¹² χρόνον τινὰ ἐπιμεῖναι πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ Κύριος ἐπιτρέπῃ.¹³ **8** Ἐπιμενῶ δὲ ἐν Ἐφέσῳ ἔως τῆς Πεντηκοστῆς, **9** θύρα γάρ μοι ἀνέψην μεγάλη καὶ ἐνεργής, καὶ ἀντικείμενοι πολλοί.

This and that

10 Εὰν δὲ ἔλθῃ Τιμόθεος, βλέπετε ἵνα ἀφόβως γένηται πρὸς ὑμᾶς, τὸ γὰρ ἔργον Κυρίου ἐργάζεται ώς καὶ ἐγώ.¹⁴ **11** Μή τις οὖν αὐτὸν ἔξουθενησῃ¹⁵ προπέμψατε δὲ σὺντὸν ἐν εἰρήνῃ, ἵνα ἔλθῃ πρός με· ἐκδέχομαι γὰρ αὐτὸν μετὰ τῶν ἀδελφῶν.

¹ λογιας *reI* || λογειας NU || ευλογιας [7%]

² σαββατων **f⁸⁵** [92%] HF,RP,OC,TR,CP || σαββατω **N** || σαββατου A,B,C,I [2%] NU || σαββατον [6%]

³ αν **f⁸⁵** ΝΑ,С [99.5%] HF,RP,OC,TR || εαν B [0.5%] CP,NU

⁴ ευοδουνται **f⁸⁵** [30%] || ευοδωται ΝΒ [61%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || ευοδωθη A,C,088 [3%] || ευωδωτε [6%]

⁵ λογιαι *reI* || λογειαι P⁴⁶NU

⁶ γινωνται *reI* || γινονται (P⁴⁶) [15%] CP

⁷ ιερουσαλημ *reI* || ιερουσαλημ HF,NU

⁸ η αξιον **f⁸⁵** Ν [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ~ 21 P⁴⁶A,B,C,088 [4%] NU

⁹ μακεδονιαν *reI* || μακεδωνιαν CP (Also the next occurrence.)

¹⁰ προπεμψητε *reI* || προπεμψηται A [10%]

¹¹ πορευωμαι *reI* || πορευομαι [11%] || πορευσωμαι [4%]

¹² δε **f⁸⁵** [96%] HF,RP,OC,TR,CP || γαρ P⁴⁶ΝΑ,Β,С,088 [4%] NU

¹³ επιτρεπη **f⁸⁵** [97%] HF,RP,OC,TR,CP || επιτρεψη P⁴⁶ΝΑ,Β,С [3%] NU

¹⁴ και εγω **f⁸⁵** [79%] HF,RP,TR,CP || 2 P⁴⁶B [1%] || καγω ΝΑ,С [20%] OC,NU

¹⁵ εξουθενηση *reI* || εξουθενησει [12%] CP

12 Περὶ δὲ Ἀπολλὼ τοῦ ἀδελφοῦ: πολλὰ παρεκάλεσα αὐτὸν ἵνα ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς μετὰ τῶν ὀδελφῶν, καὶ πάντως οὐκ ἦν θέλημα ἵνα νῦν ἔλθῃ· ἐλεύσεται δὲ ὅταν εὐκαιρήσῃ.

13 Γρηγορεῖτε! Στήκετε ἐν τῇ πίστει! Ἄνδριζεσθε! Κραταιοῦσθε!
14 Πάντα ύμῶν ἐν ἀγάπῃ γινέσθω.

15 Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί (οἴδατε τὴν οἰκίαν Στεφανᾶ, ὅτι ἐστὶν ἀπαρχὴ τῆς Ἀχαΐας, καὶ εἰς διακονίαν τοῖς ἀγίοις ἔταξαν ἐαυτούς), 16 ἵνα καὶ ὑμεῖς ὑποτάσσητε τοῖς τοιούτοις,¹ καὶ παντὶ τῷ συνεργοῦντι καὶ κοπιῶντι. 17 Χαίρω δὲ ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ Στεφανᾶ καὶ Φουρτουνάτου² καὶ Ἀχαικοῦ, ὅτι τὸ ύμῶν³ ὑστέρημα οὗτοι ἀνεπλήρωσαν. 18 ἀνέπαυσαν γὰρ τὸ ἐμὸν πνεῦμα καὶ τὸ ύμῶν· ἐπιγινώσκετε οὖν τοὺς τοιούτους.

Final greetings

19 Ἀσπάζονται ύμᾶς αἱ ἐκκλησίαι τῆς Ἀσίας. Ἀσπάζονται⁴ ύμᾶς ἐν Κυρίῳ πολλὰ ἄκυλας καὶ Πρίσκιλλα,⁵ σὺν τῇ κατ' οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίᾳ. 20 Ἀσπάζονται ύμᾶς οἱ ἀδελφοὶ πάντες. Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγίῳ.

21 Ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ, Παύλου. 22 Εἴ τις οὐ φιλεῖ τὸν Κύριον ἡμῶν⁶ Ἰησοῦν Χριστόν,⁷ ἥτω ἀνάθεμα. Μαραναθά!

23 Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου⁸ Ἰησοῦν Χριστοῦ⁹ μεθ' ύμῶν. 24 Ἡ ἀγάπη μου μετὰ πάντων ύμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησού.

Ἀμήν.^{10,11}

¹ τοιούτοις *rell* || τιούτοις CP

² φουρτουνάτου **f⁵⁵** [85%] HF,RP,OC,TR,CP || φορτουνάτου P⁴⁶ ΝA,B,C [15%] NU

³ υμῶν **f⁵⁵** P⁴⁶ ΝA [98%] HF,RP,OC,TR,CP || υμετερον B,C [2%] NU

⁴ ασπαζονται **f⁵⁵** P⁴⁶ B [96%] HF,RP,OC,TR,CP || ασπαζεται ΝC [2%] NU,some TRs || four other readings [2%] || A omits the whole verse [homoioteleuton]

⁵ πρισκιλλα **f⁵⁵** C [98%] HF,RP,OC,TR,CP || πρισκα ΝB [1.5%] NU || πρεισκας P⁴⁶ || A see above

⁶ ημῶν **f⁵⁵** [58%] || --- ΝA,B,C [42%] HF,RP,OC,TR,CP,NU

⁷ ιησουν χριστον **f⁵⁵** [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C [2%] NU

⁸ κυριου **f⁵⁵** ΝB,C [70%] HF,RP,OC,TR,CP,NU || 1 ημων A [30%]

⁹ χριστον **f⁵⁵** A,C [97%] HF,RP,OC,TR,CP || --- ΝB [3%] NU

¹⁰ αμην **f⁵⁵** ΝA,C [98%] HF,RP,OC,TR,CP || --- B [2%] NU

¹¹ The citation of **f⁵⁵** is based on thirty-four MSS—18, 35, 141, 201, 204, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 986, 1072, 1075, 1100, 1249, 1503, 1548, 1637, 1761, 1855, 1864, 1865, 1892, 1897, 2080, 2352, 2431, 2466, 2554, 2587, 2723 and 2817—all of which I collated myself. 2554 is a ‘perfect’ representative of **f⁵⁵** in 1 Corinthians, as it stands. 2723 has three variations from the presumed archetype, 35 also has three (but 35’s exemplar only had one), 18 has five (but its exemplar only had two); the exemplar of 141 had one, that of 2466 had three, and so on. For a book this size the uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Aegean, Bucharest, Constantinople, Trikala, Meteora, Athens, Mt. Athos [eight different monaster-

ies], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I used Reuben Swanson's excellent collations (*New Testament Greek Manuscripts: 1 Corinthians* [Ed. Reuben Swanson, Carol Stream, IL: Tyndale House Publishers, 2005]). For 1 Corinthians Swanson collated 83 MSS, six being fragmentary (for any given variant set there will usually be at least 75 MSS listed), and I occasionally supplemented from Scrivener and von Soden—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 2\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 10\%$ —by comparing Swanson with *TuT*, I believe one can make a fairly accurate extrapolation. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Β'

Opening considerations

Greeting

1 Παῦλος, ἀπόστολος Ἰησοῦν Χριστοῦ¹ διὰ θελήματος Θεοῦ, καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφός, τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τῇ οὖσῃ ἐν Κορίνθῳ, σὺν τοῖς ἀγίοις πᾶσιν τοῖς οὖσιν ἐν ὅλῃ τῇ Ἀχαΐᾳ:² **2** Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Praise for deliverance

3 Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ Πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν καὶ Θεὸς πάσης παρακλήσεως, **4** ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐπὶ³ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν, εἰς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς παρακαλεῖν τοὺς ἐν πάσῃ θλίψει, διὰ τῆς παρακλήσεως ἡς παρακαλούμεθα αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. **5** Ὄτι καθὼς περισσεύει τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ εἰς ἡμᾶς, οὕτως διὰ τοῦ⁴ Χριστοῦ περισσεύει⁵ καὶ ἡ παράκλησις ἡμῶν. **6** Εἴτε δὲ θλιβόμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας, τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν⁶ παθημάτων ὥν καὶ ἡμεῖς πάσχομεν **7** (καὶ, ἡ ἐλπὶς ἡμῶν βεβαία ὑπὲρ ὑμῶν) εἴτε παρακαλούμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας,⁷ εἰδότες ὅτι ὠσπερ⁸ κοινωνοί ἔστε τῶν παθημάτων, οὕτως καὶ τῆς παρακλήσεως.

8 Οὐ γὰρ θέλομεν ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, ὑπὲρ τῆς θλίψεως ἡμῶν τῆς γενομένης ἡμῖν⁹ ἐν τῇ Ἀσίᾳ: ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐβαρήθημεν, ὑπὲρ δύνα-

¹ ιησου χριστου **f5** A [97%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 P⁴⁶NB [3%] NU

² [“In all Achaea”—Paul obviously intended that his letter have a wide distribution.]

³ επι *rell* || εν C [20%] OC

⁴ τον **f5** P⁴⁶NA,B,C [95%] RP,HF,CP.NU || --- [5%] OC,TR

⁵ περισσευει *rell* || περισσευη [1%] CP

⁶ αυτων *rell* || αυτου [30%] || αυτω [1%] || --- [1%]

⁷ και σωτηριας της ενεργουμενης εν υπομονη των αυτων παθηματων ων και ημεις πασχομεν και η ελπις ημων βεβαια υπερ υμων ειτε παρακαλουμεθα υπερ της υμων παρακλησεως και σωτηριας **f5** (90.6%) RP,HF,OC,CP || ~ 1-13,21-28,14-20 (1%) TR || 3-28 B (1.2%) ||

~ 1-2,21-26,3-20 NA,C (4.7%) NU || 1-20 (0.5%) || 3-20 (0.8%) || ~ 1-2,21-26,3-9 P⁴⁶(0.3%) || four further variations (0.8%)

⁸ ωσπερ **f5** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || ως NA,B,C [3.5%] NU || οι [0.5%]

⁹ ημιν **f5** (90.6%) RP,HF,OC,TR,CP || --- NA,B,C (8.8%) NU || υμιν (0.7%)

μιν,¹ ὥστε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς² καὶ τοῦ ζῆν. **9** Άλλὰ³ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐσχήκαμεν, ἵνα μὴ πεποιθότες ὅμεν ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ ἐγείροντι⁴ τοὺς νεκρούς· **10** δις ἐκ τηλικούτου θανάτου ἐρρύσατο ἡμᾶς, καὶ ὥνεται.⁵ εἰς δὲν ἡλπίκαμεν ὅτι⁶ καὶ ἔτι ὥνεται, **11** συνυπουργούντων καὶ ὑμῶν ὑπὲρ ἡμῶν τῇ δεήσει· ἵνα ἐκ πολλῶν προσώπων τὸ εἰς ἡμᾶς χάρισμα διὰ πολλῶν εὐχαριστηθῇ, ὑπὲρ ὑμῶν.⁷

A change of plans

12 Η γὰρ καύχησις ὑμῶν αὕτη ἐστίν: τὸ μαρτύριον τῆς συνειδήσεως ὑμῶν, ὅτι ἐν ἀπλότητι καὶ εἰλικρινείᾳ⁸ Θεοῦ,⁹ οὐκ ἐν σοφίᾳ σαρκικῇ ἀλλ' ἐν χάριτι Θεοῦ, ἀνεστράφημεν ἐν τῷ κόσμῳ, περισσοτέρως δὲ πρὸς ὑμᾶς. **13** Οὐ γὰρ ἄλλα γράφομεν ὑμῖν ἄλλ' ἢ ἡ ἀναγινώσκετε ἡ καὶ ἐπιγινώσκετε· ἐλπίζω δὲ ὅτι καὶ¹⁰ ἕως τέλους ἐπιγινώσεσθε **14** (καθὼς καὶ ἐπέγνωτε ἡμᾶς ἀπὸ μέρους) ὅτι καύχημα ὑμῶν ἐσμεν, καθάπερ καὶ ὑμεῖς ἡμῶν, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Κυρίου¹¹ Ἰησοῦ.¹²

15 Καὶ ταύτη τῇ πεποιθήσει ἐβούλομην πρὸς ὑμᾶς ἐλθεῖν τὸ πρότερον¹³ (ἵνα δευτέραν χάριν ἔχητε),¹⁴ **16** καὶ δι' ὑμῶν διελθεῖν¹⁵ εἰς Μακεδονίαν, καὶ πάλιν ἀπὸ Μακεδονίας ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ ὑφ'¹⁶ ὑμῶν προπεμφθῆναι εἰς τὴν Ἰουδαίαν. **17** Τοῦτο οὖν βουλευόμενος,¹⁷ μήτι ὅπα τῇ ἐλαιοφρίᾳ ἐχρησάμην; "Ἡ ἡ βουλεύομαι, κατὰ σάρκα βουλεύομαι, ἵνα ἦ παρ' ἐμοὶ τὸ 'ναι, ναι' καὶ τὸ 'οὐ, οὐ'? **18** Πιστὸς δὲ ὁ Θεὸς ὅτι ὁ λόγος

¹ εβαρηθημεν υπερ δυναμιν **f⁸⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 231 ΝA,B,C [5%] NU

² ημας *reI* || υμας [1%] CP

³ αλλα *reI* || αλλ ΝA,C [10%] CP

⁴ εγειροντι **f⁸⁵** (Ν)A,B,C [88%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || εγειραντι **P⁴⁶** [11.5%] || εγιροντα [0.5%]

⁵ και ρυεται **f⁸⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 ρυσεται **P⁴⁶** ΝB,C [3%] NU || --- A [1%]

⁶ οτι **f⁸⁵** ΝA,C [93%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- **P⁴⁶B** [7%]

⁷ υμων **f⁸⁵** **P⁴⁶B** [75%] RP,HF,CP || ημων ΝA,C [25%] OC,TR,NU

⁸ ειλικρινεια **f⁸⁵** [25%] || ειλικρινεια [60%] RP,HF,OC,TR,CP || ειλικρινια [5%] || 1 του **P⁴⁶B** [7%] NU || ειλικρινια του ΝA,C [3%]

⁹ Θεου **f⁸⁵** ΝA,C [97%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 και **P⁴⁶B** [3%] [NU]

¹⁰ και **f⁸⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || --- **P⁴⁶** ΝA,B,C [4%] NU

¹¹ κυριου **f⁸⁵** **P⁴⁶V** A,C [92%] RP,HF,OC,TR || 1 ημων ΝB [8%] CP[NU]

¹² ιησου *reI* || 1 χριστου [15%] CP

¹³ προς υμας ελθειν το προτερον **f⁸⁵** (21.6%) || 1235 (2.3%) OC,TR || 123 Ν (0.3%) ||

~ 31245 (61.1%) RP,HF,CP || ~ 3125 (4%) | ~ 45123 (1.5%) || ~ 5123 Α,B,C (7%) NU ||

~ 5312 (1.7%) || two further variations (0.3%) (The only real question here is the position of ελθειν, before or after προς υμας—note that all the early MSS agree with **f⁸⁵** about that.)

¹⁴ εχητε **f⁸⁵** A [97%] RP,HF,OC,TR,CP || σχητε ΝB,C [3%] NU

¹⁵ διελθειν **f⁸⁵** (Ν)B,C [85%] RP,HF,OC,TR,NU || ελθειν [13%] CP || απελθειν A [2%]

¹⁶ υφ *reI* || αφ **P⁴⁶** [12%]

¹⁷ βουλευομενος **f⁸⁵** [80%] RP,HF,TR,CP || βουλομενος **P⁴⁶** ΝA,B,C [20%] OC,NU

ἡμῶν ὁ πρὸς ὑμᾶς οὐκ ἐγένετο¹ ‘ναι’ καὶ ‘οὔ’, 19 ὁ γὰρ τοῦ Θεοῦ² Υἱὸς, Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ ἐν ὑμῖν δι’ ἡμῶν κηρυχθείς—δι’ ἐμοῦ καὶ Σιλουανοῦ καὶ Τιμοθέου—οὐκ ἐγένετο ‘ναι’ καὶ ‘οὔ’. Άλλὰ, ‘ναι’ ἐν αὐτῷ γέγονεν, 20 ὅσαι γὰρ ἐπαγγελίαι³ Θεοῦ, ἐν αὐτῷ τὸ⁴ ‘ναι’· καὶ ἐν αὐτῷ⁵ τὸ⁶ ‘ἀμήν’, τῷ Θεῷ πρὸς δόξαν δι⁷ ἡμῶν. 21 Ο δὲ βεβαιῶν ἡμᾶς σὺν ὑμῖν⁸ εἰς Χριστὸν, καὶ χρίσας ἡμᾶς, Θεός, 22 ὁ⁹ καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς καὶ δοὺς τὸν ἀρραβώνα¹⁰ τοῦ Πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν.

The change explained

23 Ἐγὼ δὲ, μάρτυρα τὸν Θεὸν ἐπικαλοῦμαι, ἐπὶ τὴν ἐμὴν ψυχήν, ὅτι φειδόμενος ὑμῶν οὐκέτι ἥλθον εἰς Κόρινθον. **24** (Οὐχ ὅτι κυριεύομεν ὑμῶν τῆς πίστεως, ἀλλὰ συνεργοί ἐσμεν τῆς χαρᾶς ὑμῶν, τῇ γὰρ πίστει ἐστήκατε.) 1 Ἔκρινα δὲ¹¹ ἐμαυτῷ τοῦτο, τὸ μὴ πάλιν ἐν λύπῃ πρὸς ὑμᾶς ἔλθειν.¹² 2 Εἰ γὰρ ἐγὼ λυπῶ ὑμᾶς, καὶ τίς ἐστιν¹³ ὁ εὐφραίνων με, εἰ μὴ ὁ λυπούμενος ἔξι ἐμοῦ; 3 Καὶ ἔγραψα ὑμῖν¹⁴ τοῦτο αὐτό ἵνα μὴ, ἔλθων, λύπην¹⁵ ἔχω¹⁶ ἀφ’ ὃν ἔδει με χαίρειν, πεποιθώς ἐπὶ πάντας ὑμᾶς ὅτι ἡ ἐμὴ χαρὰ πάντων ὑμῶν ἐστιν.

About the first letter

4 Ἐκ γὰρ πολλῆς θλίψεως καὶ συνοχῆς καρδίας ἔγραψα ὑμῖν, διὰ πολλῶν δακρύων, οὐχ ἵνα λυπηθῆτε, ἀλλὰ τὴν ὄγάπην ἵνα γνῶτε ἦν ἔχω περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς. 5 Εἰ δέ τις λελύπηκεν, οὐκ ἐμὲ λελύπηκεν, ἀλλά¹⁷

¹ εγένετο **f⁸⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || εστιν P⁴⁶ΝΑ,B,C [3%] NU

² γαρ τον θεον **f⁸⁵** [90%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 231 ΝΑ,B,C [4%] NU || ~ 213 P⁴⁶ || 13 [0.5%] || long omission [5%]

³ επαγγελίαι **f⁸⁵** P⁴⁶ΝΒ,C [80%] RP,HF,OC,TR,NU || 1 του A [20%] CP

⁴ το rell || τω **f^{85pt}** [10%] || --- P⁴⁶ [0.5%]

⁵ και εν αυτω **f⁸⁵** (90.8%) RP,HF,OC,TR,CP || και δι αυτου P⁴⁶ (1.3%) || διο και δι αυτου ΝΑ,B,C (6.7%) NU || three conflations (0.8%) || three other variants (0.5%)

⁶ το rell || τω **f^{85pt}** [10%] || --- Ν [0.5%]

⁷ δι rell || --- C [10%]

⁸ ημας συν νμιν rell || υμας 2 ημιν C [5%] CP || 12 ημιν [4%]

⁹ ο rell || --- ΝΑ,C [10%]

¹⁰ αρραβωνα rell || αραβωνα ΝΑ [10%] || αρραβονα [3%]

¹¹ δε **f⁸⁵** ΝΑ,C [98%] RP,HF,OC,TR,CP || γαρ P⁴⁶B [2%] NU

¹² εν λυπη προς υμας ελθειν **f⁸⁵** ΝΑ,B,C [95%] RP,HF,CP,NU || ~ 51234 [3.5%] TR || ~ 12534 P^{46v} [1.5%] OC

¹³ εστιν **f⁸⁵** [99%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΑ,B,C [1%] NU

¹⁴ υμιν **f⁸⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝΑ,B,C [3%] NU

¹⁵ λυπην **f⁸⁵** P⁴⁶ΝΑ,B,C (90.2%) RP,HF,OC,TR,NU || 1 επι 1 (5.5%) || 1 επι λυπη (3.8%) CP? || λψη (0.5%)

¹⁶ εχω **f⁸⁵** C [95%] RP,HF,OC,TR || σχω P⁴⁶ΝΑ,B [5%] CP,NU

¹⁷ αλλα rell || αλλ [15%] TR

ἀπὸ μέρους (ίνα μὴ ἐπιβαρῶ) πάντας ὑμᾶς. 6 Ἰκανὸν τῷ τοιούτῳ ἡ ἐπιτιμία αὕτη ἡ ὑπὸ τῶν πλειόνων, 7 ὃστε, τούναντίον, μᾶλλον ὑμᾶς χαρίσασθαι καὶ παρακαλέσαι, μή πως τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῆ ὁ τοιοῦτος. 8 Διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς κυρώσαι εἰς αὐτὸν ἀγάπην.

9 Εἰς τοῦτο γὰρ καὶ ἔγραψα: ίνα γνῶ τὴν δοκιμὴν ὑμῶν, εἰ εἰς πάντα ὑπῆκοοί ἔστε. 10 Ὡ δέ τι χαρίζεσθε, καὶ ἐγώ·¹ καὶ γὰρ ἐγὼ, εἴ τι κεχάρισμαι φῶ,² κεχάρισμαι δι' ὑμᾶς ἐν προσώπῳ Χριστοῦ, 11 ίνα μὴ πλεονεκτηθῶμεν ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ· οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν.

An afterthought

12 Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Τρφάδα εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, καὶ θύρας μοι ἀνεῳγμένης ἐν Κυρίῳ, 13 οὐκ ἔσχηκα ἄνεσιν τῷ πνεύματί μου, τῷ³ μὴ εὑρεῖν με Τίτον τὸν ἀδελφόν μου· ἀλλὰ ἀποταξάμενος αὐτοῖς ἐξῆλθον εἰς Μακεδονίαν.

We have a glorious ministry

A fragrance of life

14 Τῷ δὲ Θεῷ χάρις τῷ πάντοτε θριαμβεύοντι ἡμᾶς ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ τὴν ὄσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ φανεροῦντι δι' ἡμῶν ἐν παντὶ τόπῳ. 15 Ὅτι Χριστοῦ εὐαδία ἐσμὲν τῷ Θεῷ, ἐν τοῖς σωζομένοις καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις—16 οἵς μὲν ὄσμὴ⁴ θανάτου εἰς θάνατον, οἵς δὲ ὄσμὴ ζωῆς εἰς ζωήν—καὶ πρὸς ταῦτα τίς ίκανός; 17 Οὐ γάρ ἐσμεν ὡς οἱ λοιποὶ,⁵ καπηλεύοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· ἀλλ’ ὡς ἐξ εἰλικρινείας,⁶ ἀλλ’ ὡς ἐκ Θεοῦ κατενώπιον τοῦ⁷ Θεοῦ, ἐν Χριστῷ λαλοῦμεν.

¹ καὶ εγώ **f⁸⁵C** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || καγώ P⁴⁶ΝΑ,B [5%] NU

² ει τι κεχαρισμαι ω **f⁸⁵** (83.7%) RP,HF,OC,TR,CP || 123 (9.8%) [this variant also omits the following κεχαρισμαι] || ~ 4312 (1.5%) || ~ o 312 P⁴⁶ΝΒ (1.5%) NU || ~ o και χορισμαι 12 A,C (1.2%) || 12 και χαρισμαι 4 (0.8%) || three other variants (1.5%)

³ τω *rell* || το [11%] || του Ν [1%]

⁴ οσμη **f⁸⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 εκ P⁴⁶ΝΑ,B,C [3%] NU (Twice.)

⁵ λοιποι **f⁸⁵P⁴⁶** (53.5%) RP,HF,OC,CP || πολλοι ΝΑ,B,C (46.2%) TR,NU || conflation (0.3%)

⁶ ειλικρινειας **f⁸⁵** [25%] || ειλικρινειας (B) [58%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || ειλικρινιας C [15.5%] || ιλικρινιας (P⁴⁶)ΝΑ [1.5%]

⁷ κατενωπιον του **f⁸⁵** (89.6%) RP,HF,OC,TR,CP || 1 (4.7%) || κατεναντι P⁴⁶ΝΑ,B,C (3.4%) NU || κατεναντι 2 (2%) || conflation (0.3%)

An aside

3 (Αρχόμεθα πάλιν ἔαυτοὺς συνιστάνειν? Εἰ¹ μὴ χρήζομεν,² ὡς τινες, συστατικῶν ἐπιστολῶν πρὸς ὑμᾶς ἢ ἐξ ὑμῶν συστατικῶν?³ 2 Ἡ ἐπιστολὴ ἡμῶν ὑμεῖς ἔστε, ἐγγεγραμμένη ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, γινωσκομένη καὶ ἀναγινωσκομένη ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων· 3 φανερούμενοι ὅτι ἔστε ἐπιστολὴ Χριστοῦ, διακονηθεῖσα ὑφ' ἡμῶν, ἐγγεγραμμένη οὐ μέλανι ἀλλὰ Πνεύματι Θεοῦ ζῶντος, οὐκ ἐν πλαξὶν λιθίναις ἀλλ'⁴ ἐν πλαξὶν καρδίαις⁵ σαρκίναις.⁶)

Competent ministers

4 Πεποίθησιν δὲ τοιαύτην ἔχομεν διὰ τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Θεόν· 5 οὐχ ὅτι ικανοί ἐσμεν ἀφ' ἔαυτῶν λογίσασθαί τι⁷ ὡς ἐξ ἔαυτῶν, ἀλλ' ἡ ικανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ—6 ὃς καὶ ικάνωσεν ἡμᾶς διακόνους καινῆς διαθήκης· οὐ γράμματος, ἀλλὰ Πνεύματος, τὸ γὰρ γράμμα ἀποκτένει,⁸ τὸ δὲ Πνεῦμα ζωοποιεῖ.

A greater glory

7 Εἰ δὲ ἡ διακονία τοῦ θανάτου, ἐν γράμμασιν ἐντετυπωμένη ἐν⁹ λίθοις, ἐγενήθη ἐν δόξῃ—ὅστε μὴ δύνασθαι ἀτενίσαι τοὺς νίοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὸ πρόσωπον Μωϋσέος¹⁰ διὰ τὴν δόξαν τοῦ προσώπου αὐτοῦ (τὴν καταργουμένην)—8 πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἡ διακονία τοῦ Πνεύματος ἔσται ἐν δόξῃ? 9 Εἰ γὰρ ἡ¹¹ διακονία τῆς κατακρίσεως δόξα, πολλῷ μᾶλλον περισσεύει¹² ἡ διακονία τῆς δικαιοσύνης ἐν¹³ δόξῃ! 10 Καὶ γὰρ οὐ¹⁴ δεδόξασται τὸ δεδοξασμένον ἐν τούτῳ τῷ μέρει, εἴνεκεν¹⁵ τῆς ὑπερβαλλούσης

¹ εἰ **f⁵⁵** A [80%] RP,HF,OC,TR,CP || η P⁴⁶NB,C [20%] NU

² χρήζομεν *reīl* || χριζομεν [8%] || χριζομεν [3%] || χριζωμεν [2%] || two other variants [1%]

³ συστατικῶν **f⁵⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶NA,B,C [5%] NU

⁴ αλλ ብ *reīl* || αλλὰ OC,some TRs

⁵ καρδιαις **f⁵⁵** NA,B,C [80%] RP,HF,OC,CP,NU || καρδιας [20%] TR

⁶ σαρκιναις *reīl* || σαρκικαις CP

⁷ ικανοι εσμεν αφ εαυτων λογισασθαι τι **f⁵⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 125634 A [1.5%] ||

~ 341256 (P⁴⁶)N(B)(C) [3%] NU || two other variants

⁸ αποκτενει **f⁵⁵** P⁴⁶NA,C [60%] RP,HF,CP || αποκτεννει [35%] OC,NU || αποκτενει B [5%] TR

⁹ εν **f⁵⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶NA,B,C [3%] NU

¹⁰ μωσεος **f⁵⁵** [35%] CP || μωσεως P⁴⁶NB,C [55%] RP,HF,OC,NU || μωσεως A [10%] TR

¹¹ η **f⁵⁵** B [95.5%] RP,HF,OC,TR,CP || τη P⁴⁶NA,C [3%] NU || --- [1.5%]

¹² περισσευει **f⁵⁵** P⁴⁶NA,B,C [96%] RP,HF,OC,TR,NU || περισσευσει [3%] CP || two other variants [1%]

¹³ εν **f⁵⁵** [98%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶NA,B,C [2%] NU

¹⁴ ου **f⁵⁵** P⁴⁶NA,B,C [95%] RP,HF,CP,NU || ουδε [5%] OC,TR

¹⁵ εινεκεν **f⁵⁵** P⁴⁶NA,B [43%] CP,NU || εινεκεν C [57%] RP,HF,OC,TR

δόξης—11 εἰ γὰρ τὸ καταργούμενον διὰ δόξης, πολλῷ μᾶλλον τὸ μένον ἐν δόξῃ.

12 Ἔχοντες οὖν τοιαύτην ἐλπίδα, πολλῇ παρρησίᾳ χρώμεθα—13 καὶ οὐ καθάπερ Μωϋσῆς,¹ ἐτίθει κάλυμμα ἐπὶ τὸ πρόσωπον ἑαυτοῦ,² πρὸς τὸ μὴ ἀτενίσαι τοὺς νιὸντος Ἰσραὴλ εἰς τὸ τέλος τοῦ καταργουμένου. 14 Ἀλλ᾽,³ ἐπωρόθη τὰ νοήματα αὐτῶν, ἔχρι γὰρ τῆς σήμερον⁴ τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μένει μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅτι ἐν Χριστῷ καταργεῖται. 15 Ἀλλ᾽ ἔως σήμερον, ἡνίκα⁵ ἀναγνώσκεται⁶ Μωσῆς,⁷ κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται. 16 Ἡνίκα δ' ἂν⁸ ἐπιστρέψῃ⁹ πρὸς Κύριον, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα. 17 Ο δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμα ἔστιν· οὐδὲ τὸ Πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ¹⁰ ἐλευθερία. 18 Ἡμεῖς δὲ πάντες, ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ Κυρίου Πνεύματος.

But it isn't easy

4 Διὰ τοῦτο, ἔχοντες τὴν διακονίαν ταύτην, καθὼς ἡλεήθημεν, οὐκ ἐκκακοῦμεν.¹¹ 2 Ἀλλὰ,¹² ἀπειπάμεθα τὰ κρυπτὰ τῆς αἰσχύνης, μὴ περιπατοῦντες ἐν πανουργίᾳ μηδὲ δολοῦντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τῇ φανερώσει τῆς ἀληθείας συνιστῶντες¹³ ἑαυτὸν πρὸς πᾶσαν συνείδησιν ἀνθρώπων, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. 3 Εἰ δὲ καὶ ἔστιν κεκαλυμμένον τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν, ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις ἔστιν κεκαλυμμένον, 4 ἐν οἷς ὁ θεὸς τοῦ αἰώνος τούτου ἐτύφλωσεν τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων, εἰς τὸ μὴ

¹ μωσῆς **f⁸⁵** ΝB,C [88%] RP,HF,OC,CP,NU || μωσῆς A [12%] TR

² εαυτοῦ **f⁸⁵** Ν [90%] RP,HF,OC,TR,CP || αυτοῦ A,B,C [10%] NU

³ αλλ ἤτοι || αλλα B,NU || P⁴⁶ has a long lacuna

⁴ σήμερον **f⁸⁵** [90%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 ημερας P⁴⁶ ΝA,B,C [10%] NU

⁵ ἡνίκα **f⁸⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 αν ΝA,B,C [5%] NU || 1 εαν P⁴⁶

⁶ αναγινωσκεται **f⁸⁵** [88%] RP,HF,OC,TR,CP || αναγινωσκηται A,C [10%] NU || αναγεινωσκηται P⁴⁶ ΝB || αναγινωσκητε [1%]

⁷ μωσῆς **f⁸⁵** A [40%] TR || μωσῆς P⁴⁶ ΝB,C [60%] RP,HF,OC,CP,NU

⁸ δ αν **f⁸⁵** B [96%] RP,HF,OC,TR,CP || δε εαν P⁴⁶ ΝA [1%] NU || δε C [2%] || δε 2 [1%]

⁹ επιστρεψη **τεττοι** || επιστρεψει [18%]

¹⁰ εκει **f⁸⁵** [98%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ ΝA,B,C [2%] NU

¹¹ εκκακοῦμεν **f⁸⁵** C [97%] RP,HF,OC,TR,CP || εγκακοῦμεν ΝA,B [2%] NU || ενκακοῦμεν P⁴⁶ [1%]

¹² αλλα **τεττοι** || αλλ [20%] OC,TR

¹³ συνιστωντες **f⁸⁵** [94%] RP,HF,OC,TR,CP || συνιστανοντες P⁴⁶ B [2.5%] NU || συνισταντες ΝC [3%] || συνιστοντες [0.5%]

αύγάσαι αὐτοῖς¹ τὸν φωτισμὸν τοῦ εὐαγγελίου τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ, ὃς ἐστιν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ.²

5 Οὐ γὰρ ἔαυτοὺς κηρύσσομεν, ἀλλὰ Χριστὸν Ἰησοῦν³ Κύριον, ἔαυτοὺς δὲ δούλους ὑμῶν διὰ Ἰησοῦν· 6 ὅτι ὁ Θεὸς ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμψαι⁴ ὃς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώσεως τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ ἐν προσώπῳ Ἰησοῦν⁵ Χριστοῦ. 7 Ἔχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεστιν, ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ἦ τοῦ Θεοῦ καὶ μὴ ἔξ ἡμῶν—8 ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ’ οὐ στενοχωρούμενοι· ἀπορούμενοι, ἀλλ’ οὐκ ἔξαπορούμενοι· 9 διωκόμενοι, ἀλλ’ οὐκ ἐγκαταλειπόμενοι· καταβαλλόμενοι, ἀλλ’ οὐκ ἀπολλύμενοι· 10 πάντοτε τὴν νέκρωσιν τοῦ Κυρίου⁶ Ἰησοῦν ἐν τῷ σώματι περιφέροντες, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦν ἐν τῷ σώματι ἡμῶν φανερωθῇ. 11 Άει γὰρ ἡμεῖς, οἱ ζῶντες, εἰς θάνατον παραδιδόμεθα διὰ Ἰησοῦν, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦν φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν. 12 Ὡστε, ὁ μὲν⁷ θάνατος ἐν ἡμῖν ἐνεργεῖται, ἡ δὲ ζωὴ ἐν ὑμῖν.

Momentary affliction, eternal glory

13 Ἔχοντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον, “Ἐπίστευσα· διὸ ἐλάλησα”, καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν, διὸ καὶ λαλοῦμεν, 14 εἰδότες ὅτι ὁ ἐγείρας τὸν Κύριον Ἰησοῦν, καὶ ἡμᾶς διὰ⁸ Ἰησοῦν ἐγερε⁹ καὶ παραστήσει σὺν ὑμῖν.¹⁰ 15 Τὰ γὰρ πάντα δι’ ὑμᾶς, ἵνα ἡ χάρις πλεονάσασα διὰ τῶν πλειόνων τὴν εὐχαριστίαν¹¹ περισσεύσῃ¹² εἰς τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ.

16 Διὸ οὐκ ἐκκακοῦμεν¹³—ἀλλ’ εἰ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἀνθρωπος διαφθείρεται,¹⁴ ἀλλ’ ὁ ἔσωθεν¹⁵ ἀνακαινοῦται ἡμέρᾳ καὶ ἡμέρᾳ—17 τὸ γὰρ

¹ αυτοῖς **f⁵⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝΑ,B,C [3%] NU

² θεου **f⁵⁵** P⁴⁶ΝΑ,B,C [78%] RP,HF,OC,TR,NU || 1 του αορατου [22%] CP

³ χριστον ιησουν **f⁵⁵** B [97%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 P⁴⁶ΝΑ,C [3%] NU

⁴ λαμψαι **f⁵⁵** C [98.5%] RP,HF,OC,TR,CP || λαμψει P⁴⁶ΝΑ,B [1.5%] NU

⁵ ιησου **f⁵⁵** P⁴⁶NC [98.5%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- A,B [0.5%] || ~ χριστου 1 [1%]

⁶ κυριου **f⁵⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝΑ,B,C [5%] NU

⁷ μεν **f⁵⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶(Ν)A,B,C [4%] NU

⁸ δια **f⁵⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || συν P⁴⁶ΝB,C [4%] NU

⁹ εγερει **f⁵⁵** P⁴⁶ΝB,C [87%] RP,HF,OC,TR,NU || εξεγερει [13%] CP

¹⁰ υμιν *reI* || ημιν [15%]

¹¹ ευχαριστιαν *reI* || ευχαριστειαν [13%]

¹² περισσευση *reI* || περισσευη [9%] || περισσευσει [10%] || περισσευει [2%]

¹³ εκκακοῦμεν **f⁵⁵** C [98%] RP,HF,OC,TR,CP || εγκακοῦμεν (P⁴⁶)ΝB [2%] NU

¹⁴ διαφθείρεται **f⁵⁵** P⁴⁶ΝB(C) [78%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || φθειρεται [22%]

¹⁵ εσωθεν **f⁵⁵** [85%] RP,HF,OC,TR || εσω [10%] CP || εσω ημων P⁴⁶ΝB,C [4%] NU || 1 ημων [1%]

παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως ἡμῶν καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος δόξης κατεργάζεται ἡμῖν, 18 μὴ σκοπούντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα· τὰ γὰρ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα αἰώνια.

We live by faith

5 Οἵδαμεν γὰρ ὅτι ἔὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους καταλυθῇ, οἰκοδομὴν ἐκ Θεοῦ ἔχομεν (οἰκίαν ἀχειροποίητον), αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. 2 Καὶ γὰρ ἐν τούτῳ στενάζομεν, τὸ οἰκητήριον ἡμῶν τὸ ἐξ οὐρανοῦ ἐπενδύσασθαι ἐπιποθοῦντες· 3 εἴ γε καὶ ἐνδυσάμενοι¹ οὐ γυμνοὶ εὑρεθησόμεθα. 4 Καὶ γὰρ οἱ ὄντες ἐν τῷ σκήνει στενάζομεν βαρούμενοι—έφ’ ὁ² οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι, ἀλλ’ ἐπενδύσασθαι· ἵνα καταποθῇ τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς.

5 Ό δὲ κατεργασάμενος ἡμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο Θεός, ὁ καὶ³ δοὺς ἡμῖν τὸν ἀρραβώνα τοῦ Πνεύματος. 6 Θαρροῦντες οὖν πάντοτε, καὶ εἰδότες ὅτι ἐνδημοῦντες ἐν τῷ σώματι ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ Κυρίου 7—διὰ πίστεως γὰρ περιπατοῦμεν, οὐ διὰ εἴδους—8 θαρροῦμεν δὲ καὶ εὐδοκοῦμεν μᾶλλον ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν Κύριον. 9 Διὸ καὶ φιλοτιμούμεθα (εἴτε ἐνδημοῦντες εἴτε ἐκδημοῦντες) εὐάρεστοι οὐτῷ εἶναι. 10 Τοὺς γὰρ πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσηται⁴ ἔκαστος τὰ διὰ⁵ τοῦ σώματος, πρὸς ἀ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν εἴτε κακόν.⁶ 11 Εἰδότες οὖν τὸν φόβον τοῦ Κυρίου, ἀνθρώπους πείθομεν.

Why Christ died

Θεῷ δὲ πεφανερώμεθα· ἐλπίζω δὲ καὶ ἐν ταῖς συνειδήσεσιν ὑμῶν πεφανερώσθαι. 12 Οὐ γὰρ⁷ πάλιν ἔαυτοὺς συνιστάνομεν ὑμῖν, ἀλλὰ⁸ ἀφορ-

¹ ενδυσαμενοι **f⁵⁵** P⁴⁶ ΝB,C [99%] RP,HF,OC,TR,CP || εκδυσαμενοι D,NU || εκλυσαμενοι [0.5%]

² εφ ω **f⁵⁵** ΝB,C [95%] RP,HF,OC,CP,NU || επειδη [5%] TR (Just for the record, **f⁵⁵** has ω [no aspiration]—since the εφ indicates that the following vowel is aspirated, they were just saving ink, avoiding the redundancy.)

³ καὶ **f⁵⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ ΝB,C [3%] NU

⁴ κομισηται *reI* || κομισητε [7%] CP || εκομισηται Ν || κομησηται [15%]

⁵ δια *reI* || ιδια P⁴⁶ CP

⁶ κακον **f⁵⁵** P⁴⁶ B (94.2%) RP,HF,OC,TR,CP || φαυλον ΝC,048 (4.7%) NU || four other variants (1.2%)

⁷ γαρ **f⁵⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ ΝB,C [3%] NU

⁸ αλλα *reI* || αλλ [15%] CP

μὴν διδόντες ὑμῖν καυχήματος¹ ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα ἔχητε πρὸς τοὺς ἐν προσώπῳ καυχωμένους² καὶ οὐ³ καρδίᾳ.

13 Εἴτε γὰρ ἔξεστημεν, Θεῷ· εἴτε σωφρονοῦμεν, ὑμῖν. **14** Ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ συνέχει ἡμᾶς, κρίναντας τούτο: ὅτι εἰ⁴ εῖς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον· **15** καὶ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἐαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ παντών⁵ ἀπόθανόντι καὶ ἐγερθέντι.

We are Christ's ambassadors

16 Ὡστε, ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ νῦν οὐδένα οἴδαμεν κατὰ σάρκα—εἰ δὲ⁶ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χριστόν, ἀλλὰ⁷ νῦν οὐκέτι γινώσκομεν—**17** ὥστε, εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις· τὰ ὀρχαῖα παρῆλθεν· ἴδού, γέγονεν καινὰ τὰ πάντα!⁸ **18** Τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ Θεοῦ τοῦ καταλλάξαντος ἡμᾶς ἐσυτῷ διὰ Ἰησοῦ⁹ Χριστοῦ καὶ δόντος ἡμῖν τὴν διακονίαν τῆς καταλλαγῆς, **19** ως ὅτι Θεὸς ἦν ἐν Χριστῷ κόσμον καταλλάσσων¹⁰ ἐσυτῷ, μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα αὐτῶν, καὶ θέμενος¹¹ ἡμῖν τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς.

20 Υπὲρ Χριστοῦ οὖν πρεσβεύομεν, ώς τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦντος δι’ ἡμῶν. Δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ: Καταλλάγητε τῷ Θεῷ! **21** Τὸν γὰρ¹² μὴ γνόντα ἀμαρτίαν, ὑπὲρ ἡμῶν ἀμαρτίαν ἐποίησεν, ἵνα ἡμεῖς γενώμεθα¹³ δικαιοσύνη Θεοῦ¹⁴ ἐν αὐτῷ. **1** Συνεργοῦντες δὲ καὶ¹⁵ παρακαλοῦμεν μὴ εἰς κενὸν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ δέξασθαι ὑμᾶς, **2** λέγει γάρ: “Καιρῷ δεκτῷ ἐπήκουσά σου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι”. ἴδού, νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος: ἴδού, νῦν ἡμέρα σωτηρίας!

¹ καυχήματος *reI* || καυχησεως CP

² καυχωμένους *reI* || καυχομενους [17%]

³ ου **f⁵⁵** C [95%] RP,HF,OC,TR,CP || ουκ [1%] || μη εν P⁴⁶NB [4%] NU

⁴ ει **f⁵⁵** C [50%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶NB [50%] NU (OC has small print.)

⁵ παντων **f⁵⁵** [35%] || αυτων P⁴⁶NB,C [55%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || αυτων 1 [10%]

⁶ δε **f⁵⁵** [98%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶NB [2%] NU

⁷ αλλα *reI* || 1 και CP

⁸ καινα τα παντα **f⁵⁵** (56.3%) RP,HF,OC,TR || ~ 231 (40.6%) CP || 1 P⁴⁶NB,C,048 (2.3%) NU || five other readings (0.8%)

⁹ ιησου **f⁵⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶NB,C [3%] NU

¹⁰ καταλλασσων *reI* || καταλασσων η [20%] || καταλασσων [1%] || καταλλασσον [1%] || καταλασσον [1%]

¹¹ θεμενος **f⁵⁵** [45%] CP || 1 εν P⁴⁶NB,C [55%] RP,HF,OC,TR,NU

¹² γαρ **f⁵⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶NB,C [3%] NU

¹³ γενωμεθα **f⁵⁵** P⁴⁶NB,C [85%] RP,HF,OC,CP,NU || γινωμεθα [5%] TR || γενομεθα [10%]

¹⁴ δικαιοσυνη θεου *reI* || ~ 21 [11%]

¹⁵ και *reI* || --- [16%]

What it costs to be Christ's ambassadors

(3 μηδεμίαν ἐν μηδενὶ διδόντες προσκοπήν, ὥνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία· 4 ἀλλ᾽ ἐν παντὶ συνιστώντες¹ ἔαυτοὺς ὡς Θεοῦ διάκονοι ἐν ὑπομονῇ πολλῆ—ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν στενοχωρίαις, 5 ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακοῖς, ἐν ἀκαταστασίαις, ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν νηστείαις· 6 ἐν ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ, 7 ἐν λόγῳ ἀληθείᾳς, ἐν δυνάμει Θεοῦ, διὰ τῶν ὅπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν· 8 διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας, διὰ δυσφημίας καὶ εὐφημίας· ὡς πλάνοι καὶ ἀληθεῖς, 9 ὡς ἀγνοούμενοι καὶ ἐπιγινωσκόμενοι, ὡς ἀποθνήσκοντες καὶ ἴδου ἡδομένοι, ὡς παιδευόμενοι καὶ μὴ θανατούμενοι· 10 ὡς λυπούμενοι ἀεὶ δὲ χαίροντες, ὡς πτωχοὶ πολλοὺς δὲ πλούτιζοντες, ὡς μηδὲν ἔχοντες καὶ πάντα κατέχοντες!)

an aside

11 Τὸ στόμα ἡμῶν ἀνέφην πρὸς ὑμᾶς, Κορίνθιοι, ἡ καρδία ἡμῶν πεπλάτυνται. 12 Οὐ στενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν, στενοχωρεῖσθε δὲ ἐν τοῖς σπλάγχνοις ὑμῶν. 13 Τὴν δὲ αὐτὴν ἀντιμισθίαν (ώς τέκνοις λέγω), πλατύνθητε καὶ ὑμεῖς.

Separation is a 'must'

14 Μὴ γίνεσθε ἔτεροζυγοῦντες ἀπίστοις· τίς γὰρ μετοχὴ δικαιοσύνης καὶ ἀνομία? Τίς δὲ² κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος? 15 Τίς δὲ συμφώνησις Χριστῷ³ πρὸς Βελιάρ?⁴ "Ἡ τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου? 16 Τίς δὲ συγκατάθεσις ναῷ Θεοῦ μετὰ εἰδώλων? 'Ὑμεῖς⁵ γὰρ ναὸς Θεοῦ ἐστε⁶ ζῶντος, καθὼς εἶπεν ὁ Θεὸς ὅτι: "Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπειριπατήσω· καὶ ἔσομαι αὐτῶν Θεός καὶ αὐτοὶ ἔσονται μοι⁷ λαός." 17 Διὸ "Ἐξέλθετε⁸ ἐκ μέσου αὐτῶν καὶ ἀφορίσθητε", λέγει Κύριος, "καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἄπτεσθε· καγὼ εἰσδέξομαι ὑμᾶς." 18 Καὶ, "Ἐσομαι ὑμῖν εἰς Πατέρα, καὶ ὑμεῖς ἔσεσθέ⁹ μοι εἰς υἱοὺς καὶ θυγατέρας, λέγει Κύριος Παντοκράτωρ."

7

1 Ταύτας οὖν ἔχοντες τὰς ἐπαγγελίας, ἀγαπητοί, καθαρίσωμεν ἔαυτοὺς

¹ συνιστωντες **f⁸⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || συνισταντες **P⁴⁶NC** [2%] NU || συνιστανοντες **B** [2%]
|| συνιστοντες [1%]

² τις δε **f⁸⁵** [93%] RP,HF,OC,TR,CP || ~η 1 **P⁴⁶NB,C** [7%] NU

³ χριστω **f⁸⁵** [98%] RP,HF,OC,TR,CP || χριστου **P⁴⁶NB,C** [2%] NU

⁴ βελιαρ **reII** || βελιαν [15%] || βελιαλ OC,CP

⁵ υμεις **f⁸⁵P⁴⁶C** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || ημεις NB [4%] NU

⁶ εστε **f⁸⁵P⁴⁶C** [93%] RP,HF,OC,TR,CP || εσμεν NB [4%] NU || εσται [3%]

⁷ μοι **f⁸⁵** [98%] RP,HF,OC,TR,CP || μου **P⁴⁶NB,C** [2%] NU

⁸ εξελθετε **f⁸⁵** [95%] RP,HF,TR,CP || εξελθατε **P⁴⁶B,C** [5%] OC,NU || εξελθαται **N**

⁹ εσεσθε **reII** || εσεσθαι [11%]

ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐπιτελοῦντες ἀγιωσύνην¹ ἐν φόβῳ Θεοῦ.

Titus, and the first letter

Introduction

2 Χωρήσατε ἡμᾶς· οὐδένα ἡδικήσαμεν, οὐδένα ἐφθείραμεν, οὐδένα ἐπλεονεκτήσαμεν. 3 Οὐ πρὸς κατάκρισιν² λέγω, προείρηκα γὰρ ὅτι ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἔστε, εἰς τὸ συναποθανεῖν καὶ συζῆν. 4 Πολλή μοι παρησίᾳ πρὸς ὑμᾶς· πολλή μοι καύχησις ὑπὲρ ὑμῶν. Πεπλήρωμαι τῇ παρακλήσει, ὑπερπερισσεύομαι τῇ χαρᾷ ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν.

Enter Titus

5 Καὶ γὰρ, ἐλθόντων ἡμῶν εἰς Μακεδονίαν οὐδεμίαν ἔσχηκεν ἄνεσιν ἡ σάρξ ἡμῶν, ἀλλ’ ἐν παντὶ θλιβόμενοι—ἔξωθεν μάχαι, ἔσωθεν φόβοι. 6 Άλλ’ ὁ παρακαλῶν τοὺς ταπεινοὺς παρεκάλεσεν ἡμᾶς, ὁ Θεὸς,³ ἐν τῇ παρουσίᾳ Τίτου· 7 οὐ μόνον δὲ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ παρακλήσει ἢ παρεκλήθη ἐφ’ ὑμῖν, ἀναγγέλλων⁴ ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἐπιπόθησιν, τὸν ὑμῶν ὄδυρμόν, τὸν ὑμῶν ζῆλον ὑπὲρ ἐμοῦ, ὃστε με⁵ μᾶλλον χαρῆναι.

The effect of the first letter

8 Ὄτι εἰ καὶ ἐλύπησα ὑμᾶς ἐν τῇ ἐπιστολῇ, οὐ μεταμέλομαι (εἰ καὶ μετεμελόμην), βλέπω γὰρ⁶ ὅτι ἡ ἐπιστολὴ ἐκείνη, εἰ καὶ πρὸς ὥραν, ἐλύπησεν ὑμᾶς. 9 Νῦν χαίρω, οὐχ ὅτι ἐλυπήθητε, ἀλλ’ ὅτι ἐλυπήθητε εἰς μετάνοιαν. Ἐλυπήθητε γὰρ κατὰ Θεόν, ἵνα ἐν μηδενὶ ζημιωθῆτε ἐξ ἡμῶν. 10 Ἡ γὰρ κατὰ Θεὸν λύπη μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται,⁷ ἡ δὲ τοῦ κόσμου λύπη θάνατον κατεργάζεται.⁸

11 Ἰδοὺ γὰρ αὐτὸ τοῦτο, τὸ κατὰ Θεὸν λυπηθῆναι ὑμᾶς,⁹ πόσην κατειργάσατο¹⁰ ὑμῖν σπουδήν—ἀλλὰ ἀπολογίαν, ἀλλὰ ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ

¹ αγιωσυνην *reI* || αγιοσυνην [11%] || αγιωσυνης P⁴⁶

² οὐ πρὸς κατακρισιν **F⁸⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 231 P⁴⁶ NB,C [3%] NU

³ ο Θεος *reI* || --- CP

⁴ αναγγελλων *reI* || αναγγελων [6%] CP

⁵ με *reI* || --- [12%]

⁶ γαρ **F⁸⁵** NC [99.5%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- (P⁴⁶)B [0.5%]

⁷ κατεργαζεται **F⁸⁵** [98.5%] RP,HF,OC,TR,CP || εργαζεται P⁴⁶ NB,C [1.5%] NU

⁸ η δε του κοσμου λυπη θανατον κατεργαζεται *reI* || --- [14%] CP (A clear case of homoioteleuton.)

⁹ υμας **F⁸⁵** [86%] RP,HF,OC,TR,CP || ημας [12%] || --- P⁴⁶ NB,C [2%] NU

¹⁰ κατειργασατο *reI* || 1 ev C [18%] CP

φόβον, ἀλλὰ¹ ἐπιπόθησιν, ἀλλὰ ζῆλον, ἀλλὰ² ἐκδίκησιν! Ἐν παντὶ συνεστήσατε ἑαυτοὺς ἀγνοὺς εἶναι ἐν³ τῷ πράγματι. 12 Ἄρα εἰ καὶ ἔγραψα ὑμῖν, οὐχ εἴνεκεν⁴ τοῦ ἀδικήσαντος, οὐδὲ εἴνεκεν⁵ τοῦ ἀδικηθέντος, ἀλλ᾽ εἴνεκεν⁶ τοῦ φανερωθῆναι τὴν σπουδὴν ὑμῶν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν⁷ πρὸς ὑμᾶς, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. 13 Διὰ τοῦτο παρακελήμεθα.

Titus again

Ἐπὶ τῇ παρακλήσει ὑμῶν, περισσοτέρως δὲ⁸ μᾶλλον ἔχόρημεν ἐπὶ τῇ χαρᾶ Τίτου, ὅτι ἀναπέπαυται τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἀπὸ πάντων ὑμῶν. 14 Ὁτι εἴ τι αὐτῷ ὑπὲρ ὑμῶν κεκαύχημαι, οὐ κατησχύνθην, ἀλλ᾽ ὡς πάντα ἐν ἀληθείᾳ ἐλαλήσαμεν ὑμῖν, οὕτως καὶ ἡ καύχησις ἡμῶν ἡ ἐπὶ Τίτου ἀλήθεια ἐγενήθη. 15 Καὶ, τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς ἔστιν, ἀναμιμνησκομένου τὴν πάντων ὑμῶν ὑπακοήν, ὡς μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἐδέξασθε αὐτόν. 16 Χαίρω ὅτι ἐν παντὶ θαρρῷ ἐν ὑμῖν.

The collection for the church in Jerusalem

The Macedonian example

8 Γνωρίζομεν⁹ δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὴν δεδομένην ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Μακεδονίας, 2 ὅτι ἐν πολλῇ δοκιμῇ θλίψεως ἡ περισσεία τῆς χαρᾶς αὐτῶν καὶ ἡ κατὰ βάθους πτωχεία αὐτῶν ἐπερίσσευσεν εἰς τὸν πλοῦτον¹⁰ τῆς ἀπλότητος αὐτῶν. 3 Ὁτι κατὰ δύναμιν, μαρτυρῶ, καὶ ὑπὲρ¹¹ δύναμιν, αὐθαίρετοι, 4 μετὰ πολλῆς παρακλήσεως δεόμενοι ἡμῶν τὴν χάριν καὶ τὴν κοινωνίαν τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἀγίους δέξασθαι ἡμᾶς¹² 5—καὶ οὐ καθὼς ἡλπίσαμεν, ἀλλ᾽ ἑαυτοὺς ἔδωκαν πρῶτον τῷ Κυρίῳ (καὶ ἡμῖν, διὰ θελήματος Θεοῦ),

¹ αλλὰ F⁵ [27%] || αλλα P⁴⁶ΝΑ,Β,C [73%] RP,HF,OC,TR,CP,NU

² αλλὰ F⁵ [50%] TR || αλλα P⁴⁶ΝΑ,Β,C [50%] RP,HF,OC,CP,NU

³ εν F⁵ [96%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝB,C [4%] NU

⁴ εινεκεν F⁵ [65%] RP,HF,OC,TR,CP || ενεκεν ΝB,C [35%] NU

⁵ εινεκεν F⁵ [65%] RP,HF,OC,TR,CP || ενεκεν ΝB,C [35%] NU

⁶ εινεκεν F⁵ [65%] RP,HF,OC,TR || ενεκεν P⁴⁶ΝB,C [35%] CP,NU

⁷ ημων rell || υμων Ν [14%]

⁸ τη παρακλησει υμων περισσοτερως δε F⁵ [75%] TR || 1234 [2%] || ~ 12534 [2%] || ~ 51234 [17%]
RP,HF,OC,CP || ~ 512 ημων 4 ΝB(C) [3%] NU || 12 ημων 4 P⁴⁶

⁹ γνωριζομεν rell || γνωριζω [23%] OC || γνωριζωμεν [2%]

¹⁰ τον πλουτον F⁵ [98%] RP,HF,OC,TR,CP || το πλουτος P⁴⁶ΝB,C [2%] NU

¹¹ υπερ F⁵ [98%] RP,HF,OC,TR,CP || παρα ΝB,C [2%] NU

¹² δεξασθαι ημας F⁵ [30%] CP,TR || --- P⁴⁶ΝB,C [70%] RP,HF,OC,NU

6 εἰς τὸ παρακαλέσαι ἡμᾶς Τίτον, ἵνα καθὼς προενήρξατο, οὕτως καὶ ἐπιτελέσῃ¹ εἰς ὑμᾶς καὶ τὴν χάριν ταύτην. **7** Άλλ’ ὥσπερ ἐν παντὶ περισσεύετε—πίστει καὶ λόγῳ καὶ γνώσει καὶ πάσῃ σπουδῇ καὶ τῇ ἐξ ὑμῶν ἐν ἡμῖν² ἀγάπῃ—ἵνα καὶ ἐν ταύτῃ τῇ χάριτι περισσεύητε.

Christ's example

8 Οὐ κατ' ἐπιταγὴν λέγω, ἀλλὰ διὰ τῆς ἑτέρων σπουδῆς καὶ τὸ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης γνήσιον δοκιμάζων. **9** Γινώσκετε γὰρ τὴν χάριν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι δι' ἡμᾶς³ ἐπτώχευσεν, πλούσιος ὡν, ἵνα ὑμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσητε. **10** Καὶ γνώμην ἐν τούτῳ δίδωμι (τοῦτο γὰρ ὑμῖν συμφέρει, οἵτινες οὐ μόνον τὸ ποιῆσαι ἀλλὰ καὶ τὸ θέλειν προενήρξασθε ἀπὸ πέρυσι): **11** νυνὶ δὲ καὶ τὸ ποιῆσαι ἐπιτελέσατε—ὅπως καθάπερ ἡ προθυμία τοῦ θέλειν, οὕτως καὶ τὸ ἐπιτελέσαι—ἐκ τοῦ ἔχειν **12** (εἰ γὰρ ἡ προθυμία πρόκειται, καθὸ ἐὰν⁴ ἔχῃ⁵ τις,⁶ εὐπρόσδεκτος, οὐ καθὸ⁷ οὐκ ἔχει). **13** Οὐ γὰρ ἵνα ἄλλοις ἄνεσις, ὑμῖν δὲ⁸ θλῖψις, **14** ἀλλ’ ἐξ ισότητος—ἐν τῷ νῦν καιρῷ τὸ ὑμῶν περίσσευμα εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρημα, ἵνα καὶ τὸ ἐκείνων περίσσευμα γένηται εἰς τὸ ὑμῶν ὑστέρημα—ὅπως γένηται ισότης· **15** καθὼς γέγραπται: “Οὐ τὸ πολὺ οὐκ ἐπλεόνασεν, καὶ δὲ¹⁰ τὸ ὄλιγον οὐκ ἡλαττόνησεν.”

When handling money, avoid criticism

16 Χάρις δὲ τῷ Θεῷ τῷ διδόντι¹¹ τὴν αὐτὴν σπουδὴν ὑπὲρ ὑμῶν ἐν τῇ καρδίᾳ Τίτου· **17** ὅτι τὴν μὲν παράκλησιν ἐδέξατο, σπουδαιότερος δὲ ὑπάρχων, αὐθαίρετος ἐξῆλθεν πρὸς ὑμᾶς. **18** Συνεπέμψαμεν δὲ μετ' αὐτοῦ τὸν ἀδελφὸν οὐ δὲ¹² ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ διὰ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν· **19** οὐ μόνον δέ—ἀλλὰ καὶ χειροτονηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν συνέκδημος

¹ επιτελεσθη *reI* || επιτελεσει [24%]

² υμων εν ημιν **f⁵** NC [90%] RP,HF,OC,TR,CP || ημων εν υμιν (P⁴⁶)B [7%] NU || 12 υμιν [1.5%] || two other variants

³ ημας **f⁵** C [40%] || υμας P⁴⁶NB [60%] RP,HF,OC,TR,CP.NU

⁴ καθὸ εαν **f⁵** B,C [30%] RP,HF,OC,TR,CP.NU || καθὸ αν Ν [3%] || καθὸ εαν [58%] || καθὸ αν [9%]

⁵ εχῃ *reI* || εχει [13%]

⁶ τις **f⁵** [90%] RP,HF,OC,TR,CP || --- NB,C [10%] NU

⁷ καθὸ *reI* || καθὸ [58%] [The meaning would appear to be virtually the same.]

⁸ δε **f⁵** [98%] RP,HF,OC,TR,CP || --- NB,C [2%] NU

⁹ ο *reI* || ω [1%] CP

¹⁰ ο *reI* || ω [1%] CP || --- [39%]

¹¹ διδοντι **f⁵** NB(C)I [65%] RP,HF,OC,TR,CP || δοντι P⁴⁶ [34%] NU || διδουντι [1%]

¹² ο *reI* || --- [1%] CP

ἡμῶν σὺν τῇ χάριτι ταύτῃ, τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν πρὸς τὴν αὐτοῦ¹ τοῦ Κυρίου δόξαν, καὶ προθυμίαν ἡμῶν,² 20 στελλόμενοι τοῦτο, μή τις ἡμᾶς³ μωμήσηται ἐν τῇ ἀδρότητι ταύτῃ τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν· 21 προνοούμενοι⁴ καλὰ, οὐ μόνον ἐνώπιον Κυρίου ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον ἀνθρώπων. 22 Συνεπέμψαμεν δὲ αὐτοῖς τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν ὃν ἐδοκιμάσαμεν ἐν πολλοῖς πολλάκις σπουδαῖον ὅντα, νυνὶ δὲ πολὺ σπουδαιότερον, πεποιθήσει πολλῇ τῇ εἰς ὑμᾶς.⁵ 23 Εἴτε ὑπὲρ Τίτου, κοινωνὸς ἐμὸς καὶ εἰς ὑμᾶς συνεργός· εἴτε ἀδελφοὶ ἡμῶν, ἀπόστολοι ἐκκλησιῶν, δόξα Χριστοῦ. 24 Τὴν οὖν ἔνδειξιν τῆς ἀγάπης ὑμῶν (καὶ ἡμῶν καυχήσεως ὑπὲρ ὑμῶν) εἰς αὐτοὺς ἔνδειξασθε⁶ εἰς⁷ πρόσωπον τῶν ἐκκλησιῶν.

A little precaution

9 Περὶ μὲν γὰρ τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἀγίους, περισσὸν μοί ἐστιν τὸ γράφειν ὑμῖν· 2 οἶδα γὰρ τὴν προθυμίαν ὑμῶν, ἥν ὑπὲρ ὑμῶν καυχῶμαι Μακεδόσιν, ὅτι Ἀχαΐα παρεσκεύασται ἀπὸ πέρυσι, καὶ ὁ⁸ ἔξ⁹ ὑμῶν ζῆλος ἡρέθισεν τοὺς πλείονας. 3 Ἐπεμψα δὲ τοὺς ἀδελφούς ἵνα μὴ τὸ καύχημα ἡμῶν τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κενωθῇ ἐν τῷ μέρει τούτῳ, ἵνα καθὼς ἔλεγον, παρεσκευασμένοι¹⁰ ἦτε 4—μή πως, ἐὰν ἔλθωσιν σὺν ἐμοὶ Μακεδόνες καὶ εὗρωσιν ὑμᾶς ἀπαρασκευάστους, καταισχυνθῶμεν ἡμεῖς (ἵνα μὴ λέγω μεν¹¹ ὑμεῖς!) ἐν τῇ ὑποστάσει ταύτῃ τῆς καυχήσεως.¹² 5 Ἀναγκαῖον οὖν ἡγησάμην παρακαλέσαι τοὺς ἀδελφοὺς, ἵνα προέλθωσιν εἰς ὑμᾶς καὶ προκαταρτίσωσιν τὴν προκατηγγελμένην¹³ εὐλογίαν ὑμῶν, ταύτην ἔτοιμην εἶναι, οὕτως ὡς εὐλογίαν καὶ μὴ ὡς¹⁴ πλεονεξίαν.

¹ αυτους **f⁸⁵** Ν [92%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- B,C [5%] || αυτην [3%] || P⁴⁶ has a long omission

² ημων **f⁸⁵** ΝB,C [94%] RP,HF,OC,NU || νυμων [6%] CP,TR || P⁴⁶ has a long omission

³ ημας *reI/I* || νημας [15%]

⁴ προνοούμενοι **f⁸⁵** (85.1%) RP,HF,OC,TR,CP || 1 γαρ C (5.5%) || προνοούμεν γαρ P⁴⁶ΝB (8.7%) NU
|| προνοούμεν (0.7%)

⁵ νημας *reI/I* || ημας [14%]

⁶ ενδειξασθε **f⁸⁵** C [97.5%] RP,HF,OC,TR,CP || ενδεικνυμενοι B [1%] NU || ενδειξασθαι (Ν) [1.5%]

⁷ εις **f⁸⁵** ΝB,C [95%] RP,HF,OC,CP,NU || και 1 [5%] TR

⁸ ο **f⁸⁵** C [99%] RP,HF,OC,TR,CP || το P⁴⁶ΝB [1%] NU

⁹ εξ **f⁸⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝB,C [3%] NU

¹⁰ παρεσκευασμενοι *reI/I* || παρασκευασμενοι [20%] || παρασκευασμενοι [3%]

¹¹ λεγωμεν **f⁸⁵** ΝB [93%] RP,HF,OC,TR,CP || λεγω P⁴⁶C [1%] NU || λεγομεν [2%] || omit whole clause [4%] [homoioiteleuton]

¹² της καυχησεως **f⁸⁵** (96.3%) RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝB,C (3.7%) NU

¹³ προκατηγγελμενην **f⁸⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || προεπηγγελμενην P⁴⁶ΝB,C [3%] NU || κατηγγελμενην [1%]

¹⁴ ως **f⁸⁵** P⁴⁶ΝB,C [95%] RP,HF,OC,CP,NU || ωσπερ [4%] TR || --- [1%]

Kingdom economics

6 Τοῦτο δέ, ὁ σπείρων φειδομένως φειδομένως καὶ θερίσει, καὶ ὁ σπείρων ἐπ' εὐλογίαις ἐπ' εὐλογίαις καὶ θερίσει. 7 Ἐκαστος καθὼς προαιρεῖται¹ τῇ καρδίᾳ, μὴ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης, ἵλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾶ ὁ Θεός. 8 Δυνατὸς² δὲ ὁ Θεὸς πᾶσαν χάριν περισσεῦσαι εἰς ὑμᾶς, ἵνα ἐν παντὶ πάντοτε πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες περισσεύητε εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν· 9 καθὼς γέγραπται: “Ἐσκόρπισεν, ἔδωκεν τοῖς πένησιν· ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰώνα.”

10 Ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν σπέρμα³ τῷ σπείροντι καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν χορηγήσαι,⁴ καὶ πληθύναι⁵ τὸν σπόρον ὑμῶν καὶ αὐξῆσαι⁶ τὰ γενήματα⁷ τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν· 11 ἐν παντὶ πλουτιζόμενοι εἰς πᾶσαν ἀπλότητα, ἥτις κατεργάζεται δι’ ἡμῶν εὐχαριστίαν τῷ Θεῷ. 12 Ὄτι ἡ διακονία τῆς λειτουργίας⁸ ταύτης οὐ μόνον ἐστὶν προσαναπληρούσα τὰ ὑστερήματα τῶν ἀγίων, ἀλλὰ καὶ περισσεύουσα διὰ πολλῶν εὐχαριστιῶν τῷ Θεῷ 13—διὰ τῆς δοκιμῆς τῆς διακονίας ταύτης, δοξάζοντες τὸν Θεὸν ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς ὁμολογίας ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀπλότητι τῆς κοινωνίας εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς πάντας—14 καὶ αὐτῶν δεήσει ὑπὲρ ὑμῶν, ἐπιποθούντων ὑμᾶς διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν τοῦ Θεοῦ ἐφ' ὑμῖν.

15 Χάρις δὲ⁹ τῷ Θεῷ ἐπὶ τῇ ἀνεκδιηγήτῳ αὐτοῦ δωρεᾶ!

Paul's defense of his apostolic authority

Weapons of spiritual warfare

10 Αὐτὸς δὲ ἐγὼ, Παῦλος, παρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τῆς πραότητος¹⁰ καὶ ἐπιεικείας τοῦ Χριστοῦ (ὅς κατὰ πρόσωπον μὲν ταπεινὸς ἐν ὑμῖν, ἀπὸν δὲ θαρρῶ εἰς ὑμᾶς). 2 Δέομαι δὲ, τὸ μὴ παρὼν θαρρῆσαι τῇ πεποιθήσει ἥ λογίζομαι τολμῆσαι ἐπὶ τινας τοὺς λογιζομένους ἡμᾶς ὡς κατὰ σάρκα

¹ προαιρεῖται **f⁵⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || προηρηται NB,C [1%] NU || προειρηται [2%] || four other variants [2%]

² δυνατὸς **f⁵⁵** [98%] RP,HF,OC,TR,CP || δυνατει P⁴⁶NB,C [2%] NU

³ σπερμα **f⁵⁵** NC [99%] RP,HF,OC,TR,CP || σπορον P⁴⁶B [1%] NU

⁴ χορηγησαι **f⁵⁵** (95%) RP,HF,OC,TR,CP || χορηγησει P⁴⁶NB,C,048 (5%) NU

⁵ πληθυναι **f⁵⁵** (95.5%) RP,HF,OC,TR,CP || πληθυνει P⁴⁶NB,048 (4.5%) NU || πληθυνη C

⁶ αυξησαι **f⁵⁵** P⁴⁶ (95.8%) RP,HF,OC,TR,CP || αυξησει NB,C,048 (4.2%) NU

⁷ γενηματα **f⁵⁵** P⁴⁶NB,C [94%] RP,HF,OC,CP.NU || γεννηματα [6%] TR

⁸ λειτουργιας **reII** || λειτουργειας C [2%] CP

⁹ δε **f⁵⁵** [98%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶NB,C [2%] NU

¹⁰ πραοτητος **f⁵⁵** C [98%] RP,HF,OC,TR,CP || πραυτητος NB [2%] NU

περιπατούντας. 3 Ἐν σαρκὶ γὰρ περιπατοῦντες, οὐ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα, 4 τὰ γὰρ ὅπλα τῆς στρατείας¹ ἡμῶν οὐ σαρκικά, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ Θεῷ πρὸς καθαίρεσιν ὄχυρωμάτων: 5 λογισμοὺς καθαιροῦντες καὶ πᾶν ὑψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ· καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ· 6 καὶ ἐν ἑτοίμῳ ἔχοντες ἐκδικῆσαι πᾶσαν παρακοήν, ὅταν πληρωθῇ ὑμῶν ἡ ὑπακοή.

Paul is criticized

7 Τὰ κατὰ πρόσωπον βλέπετε? Εἴ τις πέποιθεν ἔαυτῷ Χριστοῦ εἶναι, τοῦτο λογιζέσθω πάλιν ἀφ² ἔαυτοῦ, ὅτι καθὼς αὐτὸς Χριστοῦ, οὕτως καὶ ἡμεῖς Χριστοῦ.³ 8 Ἐάν τε⁴ γὰρ καὶ⁵ περισσότερόν τι καυχήσωμαι⁶ περὶ τῆς ἔξουσίας ἡμῶν (ἥς ἔδωκεν ὁ Κύριος ἡμῖν⁷ εἰς οἰκοδομὴν, καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν ὑμῶν), οὐκ αἰσχυνθήσομαι, 9 ἵνα⁸ μὴ δόξω ως ἀν ἐκφοβεῖν ὑμᾶς διὰ τῶν ἐπιστολῶν. 10 Ὄτι, “Αἱ μὲν ἐπιστολαί”,⁹ φησίν, “βαρεῖαι καὶ ἴσχυραί, ἡ δὲ παρουσία¹⁰ τοῦ σώματος ἀσθενής, καὶ ὁ λόγος ἔξουθενημένος.” 11 Τοῦτο λογιζέσθω ὁ τοιοῦτος, ὅτι οἵοι ἐσμεν τῷ λόγῳ δι’ ἐπιστολῶν ἀπόντες, τοιοῦτοι καὶ παρόντες τῷ ἔργῳ.

Proper limits for boasting

12 Οὐ γὰρ τολμῶμεν ἐγκρῖναι ἢ συγκρῖναι ἔαυτούς τισιν τῶν ἔαυτοὺς συνιστανόντων ἀλλὰ¹¹ αὐτοὶ, ἐν ἔαυτοῖς ἔαυτοὺς μετροῦντες καὶ συγκρίνοντες ἔαυτοὺς ἔαυτοῖς, οὐ συνιοῦσιν.¹² 13 Ἡμεῖς δὲ οὐχὶ¹³ εἰς τὰ ἄμετρα καυχησόμεθα, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τοῦ κανόνος οὐ ἐμέρισεν ἡμῖν ὁ Θεὸς μέτρου, ἐφικέσθαι ἄχρι καὶ ὑμῶν. 14 Οὐ γὰρ ως μὴ ἐφικνούμενοι εἰς ὑμᾶς ὑπερεκτείνομεν ἔαυτούς, ἄχρι γὰρ καὶ ὑμῶν ἐφθάσαμεν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ· 15 οὐκ εἰς τὰ ἄμετρα καυχώμενοι ἐν

¹ στρατειας **f⁵⁵** P⁴⁶ [77%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || στρατιας NB,C [23%]

² αφ **f⁵⁵** C [93%] RP,HF,OC,TR,CP || εφ P⁴⁶ NB [7%] NU

³ χριστου **f⁵⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶(N)B,C [5%] NU

⁴ τε **f⁵⁵** N [96%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- P⁴⁶B,C [4%]

⁵ καὶ **f⁵⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶NB,C [4%] NU

⁶ καυχησωματ **rell** || καυχησομαι [15%]

⁷ ημιν **f⁵⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || ημων [2%] || --- P⁴⁶NB,C [2%] NU

⁸ ινα **rell** || 1 δε [7%] CP

⁹ μεν επιστολαι **f⁵⁵** [98%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 P^{46v} NB [2%] NU

¹⁰ παρουσια **rell** || παρρησια CP

¹¹ αλλα **rell** || αλλ [17%]

¹² συνιουσιν **f⁵⁵** (92.3%) RP,HF,OC,TR,CP || συνιωσιν (1.8%) || συνιασιν P⁴⁶ (4.7%) NU ||

συνισασιν N (0.5%) || συνειασιν B || --- (0.5%)

¹³ ουχι **f⁵⁵** [85%] RP,HF,OC,TR,CP || ουκ P⁴⁶ NB [15%] NU

ἀλλοτρίοις κόποις, ἐλπίδα δὲ¹ ἔχοντες, αὐξανομένης τῆς πίστεως ὑμῶν, ἐν ὑμῖν μεγαλυνθῆναι κατὰ τὸν κανόνα ἡμῶν εἰς περισσείαν, 16 εἰς τὰ ὑπερέκεινα² ὑμῶν εὐαγγελίσασθαι (οὐκ ἐν ἀλλοτρίῳ κανόνι εἰς τὰ ἔτοιμα καυχήσασθαι).

17 “Ο δὲ καυχώμενος, ἐν Κυρίῳ καυχάσθω.” 18 Οὐ γὰρ ὁ ἑαυτὸν συνιστῶν,³ ἐκεῖνός ἐστιν δόκιμος, ἀλλ’⁴ ὃν ὁ Κύριος συνίστησιν.

A godly jealousy

11 ”Οφελον⁵ ἀνείχεσθέ μου μικρὸν τῇ ἀφροσύνῃ⁶ ἀλλὰ καὶ ἀνέχεσθέ μου. 2 Ζηλῷ γὰρ ὑμᾶς Θεοῦ ζήλῳ,⁷ ἥρμοσάμην γὰρ ὑμᾶς ἐνὶ ἀνδρὶ παρθένον ἀγνὴν παραστῆσαι τῷ Χριστῷ. 3 Φοβοῦμαι δὲ μή πως, ὡς ὁ ὄφις Εὕαν ἐξηπάτησεν⁸ ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ, οὗτος φθαρῇ⁹ τὰ νοήματα ὑμῶν ἀπὸ τῆς ἀπλότητος¹⁰ τῆς εἰς τὸν Χριστόν. 4 Εἰ μὲν γὰρ ὁ ἐρχόμενος ἄλλον Ἰησοῦν κηρύσσει ὃν οὐκ ἐκηρύξαμεν, ἢ πνεῦμα ἔτερον λαμβάνετε ὃ οὐκ ἐλάβετε, ἢ εὐαγγέλιον ἔτερον ὃ οὐκ ἐδέξασθε, καλῶς ἡνείχεσθε.¹¹

Paul ministered without charge

5 Λογίζομαι γὰρ μηδὲν ὑστερηκέναι τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων. 6 Εἰ δὲ καὶ ἴδιώτης τῷ λόγῳ, ἀλλ’ οὐ τῇ γνώσει—ἀλλ’ ἐν παντὶ φανερωθέντες¹² ἐν πᾶσιν εἰς ὑμᾶς. 7 Ἡ ἀμαρτίαν ἐποίησα ἑαυτὸν¹³ ταπεινῶν ἵνα ὑμεῖς ὑψωθῆτε, ὅτι δωρεὰν τὸ τοῦ Θεοῦ εὐαγγέλιον εὐηγγελισάμην ὑμῖν? 8 Ἄλλας ἐκκλησίας ἐσύλησα, λαβὼν ὄψώνιον πρὸς τὴν ὑμῶν διακονίαν, 9 καὶ παρὼν πρὸς ὑμᾶς καὶ ὑστερηθεὶς, οὐ κατενάρκησα οὐδενός.¹⁴ τὸ

¹ δε *re//* || --- [25%]

² υπερεκεινα *re//* || υπερεπεκεινα [5%] CP

³ συνιστων **f⁵⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || συνιστανων P⁴⁶NB [5%] NU

⁴ αλλ *re//* || αλλα P⁴⁶B,NU

⁵ οφελον *re//* || ωφελον [25%]

⁶ τη αφροσυνη **f⁵⁵** [94%] RP,HF,OC,TR,CP || τι αφροσυνης P⁴⁶NB [2%] NU || τι 2 [3%] || three other variants [1%]

⁷ θεου ζηλω **f⁵⁵** NB [95%] RP,HF,OC,TR,NU || ~ 21 [5%] CP

⁸ ευαν εξηπατησεν **f⁵⁵** [94%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 (N)B [6%] NU

⁹ ουτως φθαρη **f^{55pt}** (62.8%) RP,CP || ουτω 2 **f^{55pt}** (24.2%) HF,OC,TR || 1 φθαρει (8.9%) || ουτω φθαρει (2.2%) || 2 P⁴⁶NB (2%) NU (Note that the final *sigma* was by no means always dropped before a consonant.)

¹⁰ απλοτητος **f⁵⁵** (95%) RP,HF,OC,TR,CP || 1 και της αγνοτητος P⁴⁶NB (5%) [NU]

¹¹ ηνειχεσθε **f⁵⁵** [53%] RP,TR || ανειχεσθε Ν [41%] HF,OC,CP || ανεχεσθε P⁴⁶B [1%] NU || ανειχεσθαι [4%] || five other variants [1%]

¹² φανερωθεντες **f⁵⁵** (95.5%) RP,HF,OC,TR,CP || φανερωσαντες ΝΒ (3.9%) NU || two other variants (0.5%) || part of a longer omission P⁴⁶

¹³ εαυτον **f⁵⁵** [22%] CP || εμαυτον P⁴⁶NB,C [78%] RP,HF,OC,TR,NU

¹⁴ ουδενος **f⁵⁵** P⁴⁶ [97%] RP,HF,OC,TR,CP || ουθενος ΝΒ [3%] NU

γὰρ ὑστέρημά μου προσανεπλήρωσαν¹ οἱ ἀδελφοὶ, ἐλθόντες ἀπὸ Μακεδονίας. Καὶ ἐν παντὶ ὀβαρῇ ὑμῖν ἐμαυτὸν² ἐτήρησα, καὶ τηρήσω.

Exposing deceivers

10 Ἐστιν ἀλήθεια Χριστοῦ ἐν ἐμοὶ: ὅτι ἡ καύχησις αὕτη οὐ φραγῆσεται εἰς ἐμὲ ἐν τοῖς κλίμασιν τῆς Ἀχαΐας. 11 Διὰ τί; Ὁτι οὐκ ἀγαπῶ ὑμᾶς? Ὁ Θεὸς οἶδεν! 12 Ὁ δὲ ποιῶ, καὶ ποιήσω, ἵνα ἐκκόψω τὴν ἀφορμὴν τῶν θελόντων ἀφορμήν, ἵνα ἐν φαντασίᾳ εὑρεθῶσιν καθὼς καὶ ἡμεῖς. 13 Οἱ γὰρ τοιοῦτοι ψευδαπόστολοι, ἐργάται δόλιοι, μετασχηματιζόμενοι εἰς ἀποστόλους Χριστοῦ. 14 Καὶ οὐ θαυμαστόν,³ αὐτὸς γὰρ ὁ Σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός. 15 Οὐ μέγα οὖν εἰ καὶ οἱ διάκονοι αὐτοῦ μετασχηματίζονται ώς διάκονοι δικαιοσύνης, ὥν τὸ τέλος ἔσται κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν.

A little ‘necessary’ boasting

16 Πάλιν λέγω, μὴ τίς με δόξῃ ἀφρονα εἶναι. Εἰ δὲ μή γε, κἄν ώς ἀφρονα δέξασθέ με, ἵνα κάγῳ μικρὸν τι⁴ καυχήσωμαι. 17 Ὁ λαλῶ, οὐ λαλῶ κατὰ Κύριον,⁵ ἀλλ’ ώς ἐν ἀφροσύνῃ, ἐν ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τῆς καυχήσεως. 18 Ἐπεὶ πολλοὶ καυχῶνται κατὰ τὴν⁶ σάρκα, κάγῳ καυχήσομαι 19 (ἡδέως γὰρ ἀνέχεσθε τῶν ἀφρόνων, φρόνιμοι ὅντες!). 20 Ἀνέχεσθε γὰρ εἴ τις οὐμᾶς καταδουλοῦ, εἴ τις κατεσθίει, εἴ τις λαμβάνει, εἴ τις ἐπαίρεται, εἴ τις οὐμᾶς εἰς πρόσωπον⁷ δαίρει!⁸ 21 Κατὰ ἀτιμίαν λέγω, ώς ὅτι ήμεῖς ἡσθενήσαμεν.⁹

Ἐν φῷ δ’ ἂν τις τολμᾷ (ἐν ἀφροσύνῃ λέγω), τολμῶ κάγώ. 22 Ἐβραῖοί εἰσιν? Κάγώ. Ἰσραηλῖται εἰσιν? Κάγώ. Σπέρμα Ἀβραάμ¹⁰ εἰσιν? Κάγώ. 23 Διάκονοι Χριστοῦ εἰσιν? (παραφρονῶν λαλῶ) Ὅπερ ἐγώ: ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως,¹¹ ἐν

¹ προσανεπληρωσαν *reīl* || πρωσανεπληρωσαν CP

² υμῖν εμαυτὸν **f⁵⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 (P⁴⁶)NB [3%] NU || 2 [1%]

³ θαυμαστὸν **f⁵⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || θαυμα P⁴⁶NB [4%] NU

⁴ καγῷ μικρὸν τι **f⁵⁵** P⁴⁶NB [90%] RP,HF,OC,CP,NU || ~ 231 [7%] TR || ~ 132 [3%]

⁵ λαλῶ κατὰ κυριον **f⁵⁵** [94%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 231 P⁴⁶NB [6%] NU

⁶ την **f⁵⁵**B [82%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶N [18%] NU

⁷ υμας εις προσωπον **f⁵⁵** [94%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 231 P⁴⁶NB,I [6%] NU

⁸ δαιρει **f⁵⁵** [40%] CP || δερει P⁴⁶(N)B [60%] RP,HF,OC,TR,NU

⁹ ησθενησαμεν **f⁵⁵** [98%] RP,HF,OC,TR,CP || ησθενηκαμεν P⁴⁶NB [2%] NU

¹⁰ ἀβρααμ **f⁵⁵** [40%] || ἀβρααμ [60%] RP,HF,OC,TR,CP,NU

¹¹ εν πληγαις υπερβαλλοντως εν φυλακαις περισσοτερως **f⁵⁵** (95.7%) RP,HF,OC,TR,CP ||

~ 456123 P⁴⁶B (2.2%) NU || ~ 126453 N (0.5%) || long omissions (1.5%) || one other variant

θανάτοις πολλάκις 24—ύπὸ Ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα¹ παρὰ μίαν ἔλαβον· 25 τρὶς ἐρραβδίσθην·² ἄπαξ ἐλιθάσθην· τρὶς ἐναυάγησα (νυχθημερὸν ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα)—26 ὁδοιπορίαις πολλάκις, κινδύνοις ποταμῶν, κινδύνοις ληστῶν, κινδύνοις ἐκ γένους, κινδύνοις ἐξ ἑθνῶν, κινδύνοις ἐν πόλει, κινδύνοις ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνοις ἐν θαλάσσῃ, κινδύνοις ἐν ψευδαδέλφοις· 27 ἐν³ κόπῳ καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψῃ, ἐν νηστείαις πολλάκις, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι—28 χωρὶς τῶν παρεκτὸς, ἡ ἐπισύστασίς⁴ μου⁵ ἡ καθ'⁶ ἡμέραν,⁶ ἡ μέριμνα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. 29 Τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ? Τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι?

When I am weak, then I am strong

30 Εἰ καυχᾶσθαι δεῖ, τὰ τῆς ἀσθενείας μου καυχήσομαι. 31 Ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου⁷ Ἰησοῦ Χριστοῦ⁸ οἶδεν, ὃ ὣν εὐλογητὸς εἰς τὸν αἰώνας, ὅτι οὐ ψεύδομαι. 32 Ἐν Δαμασκῷ ὁ ἐθνάρχης Ἀρέτα⁹ τοῦ βασιλέως ἐφορύρει τὴν Δαμασκηνῶν πόλιν,¹⁰ πιάσαι με θέλων.¹¹ 33 καὶ διὰ θυρίδος ἐν σαργάνῃ ἐχαλάσθην διὰ τοῦ τείχους καὶ ἐξέφυγον τὰς χεῖρας αὐτοῦ.

A visit to the third heaven

12 Καυχᾶσθαι δὴ¹² οὐ συμφέρει μοι.¹³ Ἐλεύσομαι γὰρ¹⁴ εἰς ὄπτασίας καὶ ἀποκαλύψεις Κυρίου. 2 Οἶδα ἄνθρωπον ἐν Χριστῷ πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων—εἴτε ἐν σώματι οὐκ οἶδα, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος οὐκ οἶδα, ὁ Θεὸς οἶδεν—ἀρπαγέντα τὸν τοιοῦτον ἔως τρίτου οὐρανοῦ. 3 Καὶ οἶδα τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον—εἴτε ἐν σώματι, εἴτε ἐκτὸς¹⁵ τοῦ σώματος οὐκ οἶδα, ὁ

¹ τεσσαρακοντα **f⁵⁵** [99%] RP,HF,OC,TR,CP || τεσσερακοντα P⁴⁶NB [1%] NU

² ερραβδισθην **f⁵⁵** [45%] OC || εραβδισθην [55%] RP,HF,TR,CP,NU

³ εν **f⁵⁵** [98%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶NB [2%] NU

⁴ επισύστασις **f⁵⁵** [87%] RP,HF,OC,TR,CP || επιστασις P⁴⁶NB [3%] NU || υποστασις [10%]

⁵ μου **f⁵⁵** [98%] RP,HF,OC,TR,CP || μοι P⁴⁶NB [2%] NU

⁶ καθ' ἡμέραν *rell* || καθημέραν **f⁵⁵** [20%] (I include this for the record, and so as not to lose sight of it, but since there is evidently no difference in meaning, I stay with the conventional pointing.)

⁷ κυριου **f⁵⁵** P⁴⁶NB [60%] RP,HF,CP,NU || 1ημων [40%] OC,TR

⁸ χριστου **f⁵⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || --- NB [4%] NU

⁹ αρετα *rell* || ἀρετα NU

¹⁰ δαμασκηνων πολιν **f⁵⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || ~21 NB [3%] NU

¹¹ θελων **f⁵⁵** Ν [99.5%] RP,HF,OC,TR,CP || --- B [0.5%] NU

¹² δη **f⁵⁵** [62%] RP,HF,OC,TR,CP || δει P⁴⁶B [37%] NU || δε Ν [1%]

¹³ συμφερει μοι **f⁵⁵** (96.5%) RP,HF,OC,TR,CP || συμφερον μεν P⁴⁶NB (2.3%) NU || συμφερον

2 (0.5%) || three other variants (0.7%)

¹⁴ γαρ **f⁵⁵** [98%] RP,HF,OC,TR,CP || δε P⁴⁶Ν [2%] NU || δε και B

¹⁵ εκτος **f⁵⁵** Ν [99.5%] RP,HF,OC,TR,CP || χωρις P⁴⁶B [0.5%] NU

Θεὸς οἶδεν—**4** ὅτι ἡρπάγη εἰς τὸν Παράδεισον καὶ ἤκουσεν ὄρρητα ρήματα, ὃ οὐκ ἔξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι. **5** Ὑπὲρ τοῦ τοιούτου καυχήσομαι, ὑπὲρ δὲ ἐμαυτοῦ οὐ καυχήσομαι, εἰ μὴ ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου.¹ **6** Εἳνα γὰρ θελήσω καυχήσασθαι, οὐκ ἔσομαι ἄφρων, ἀλήθειαν γὰρ ἐρῶ· φείδομαι δὲ, μή τις εἰς ἐμὲ λογίσηται ὑπὲρ ὃ βλέπει με ἢ ἀκούει τι² ἔξ εἶμον.

The ‘thorn in the flesh’

7 Καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων,³ ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι,⁴ ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκὶ, ἄγγελος Σατᾶν⁵ ἵνα με κολαφίζῃ—ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι. **8** Ὑπὲρ τούτου τρὶς τὸν Κύριον παρεκάλεσα ἵνα ἀποστῇ ἀπ’ ἐμοῦ. **9** Καὶ εἴρηκέν μοι, “Ἄρκεῖ σοι ἡ χάρις μου, ἡ γὰρ δύναμίς μου⁶ ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται.”⁷ Ἡδιστα οὖν μᾶλλον καυχήσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου, ἵνα ἐπισκηνώσῃ⁸ ἐπ’ ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ. **10** Διὸ, εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὑβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν διωγμοῖς, ἐν⁹ στενοχωρίαις, ὑπὲρ Χριστοῦ. “Οταν γὰρ ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι.

Apostolic signs were produced

11 Γέγονα ἄφρων καυχώμενος.¹⁰ ὑμεῖς με ἡναγκάσατε! Ἐγὼ γὰρ ὥφειλον ὑφ’ ὑμῶν συνίστασθαι, οὐδὲν γὰρ ὑστέρησα τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων, εἰ καὶ οὐδέν εἰμι. **12** Τὰ μὲν σημεῖα τοῦ ἀποστόλου κατειργάσθη¹¹ ἐν ὑμῖν ἐν πάσῃ ὑπομονῇ, ἐν σημείοις¹² καὶ τέρασιν καὶ δυνάμεσιν. **13** Τί γάρ ἐστιν ὃ ἡττήθητε,¹³ ὑπὲρ τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας, εἰ μὴ ὅτι αὐτὸς ἐγὼ οὐ κατενάρκησα ὑμῶν? Χαρίσασθέ μοι τὴν ἀδικίαν ταύτην.

¹ μου **f⁵⁵** Ν [98.5%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶B [1.5%] NU

² τι **f⁵⁵** P⁴⁶ [98%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- NB,I [2%]

³ αποκαλύψεων **f⁵⁵** P⁴⁶ [98%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 διο ΝΑ,B [2%] NU

⁴ υπεραίρωμαι **f⁵⁵** Ν [50%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || υπεραίρομεν P⁴⁶ [44%] || υπερερωμαι A,B [2%] || two other variants

⁵ σαταν **f⁵⁵** [98%] RP,HF,OC,TR,CP || σατανα P⁴⁶ ΝΑ,B [2%] NU

⁶ μου **f⁵⁵** [98.5%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ ΝΑ,B [1.5%] NU

⁷ τελειούται **f⁵⁵** [98.5%] RP,HF,OC,TR,CP || τελειται ΝΒ [1%] NU || τελειτε Α [0.5%]

⁸ επισκηνωση *reI* || επισκηνωσει [18%] || two other variants

⁹ εν **f⁵⁵** Α [98%] RP,HF,OC,TR,CP || και P⁴⁶ ΝΒ [1.5%] NU || και 1 [0.5%]

¹⁰ καυχωμενος **f⁵⁵** (83.9%) RP,HF,OC,TR,CP || καυχομενος (5.7%) || --- P⁴⁶ ΝΑ,B (10.4%) NU

¹¹ κατειργασθη *reI* || κατειργασται CP

¹² εν σημειοις **f⁵⁵** (92%) RP,HF,OC,TR,CP || 2 τε P⁴⁶ Ν(B) (4.5%) NU || 2 Α (2.3%) || και 12 (0.5%) || και 2 (0.5%) || one other variant

¹³ ηττηθητε **f⁵⁵** Α [85%] RP,HF,OC,TR,CP || ητηγηθητε [13%] || ησσωθητε P⁴⁶ ΝΒ [1%] NU || four other variants [1%]

Still not burdening

14 Ἰδοὺ, τρίτον¹ ἔτοιμως ἔχω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ οὐ καταναρκήσω² ὑμῶν.³ Οὐ γὰρ ζητῶ τὰ ὑμῶν, ἀλλ᾽⁴ ὑμᾶς—οὐ γὰρ ὁφείλει τὰ τέκνα τοῖς γονεῦσιν θησαυρίζειν, ἀλλ᾽⁵ οἱ γονεῖς τοῖς τέκνοις. 15 Ἐγὼ δὲ ἡδιστα δαπανήσω καὶ ἐκδαπανηθήσομαι ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, εἰ καὶ⁶ περισσοτέρως ὑμᾶς ἀγαπῶν,⁷ ἥττον⁸ ἀγαπῶμαι. 16 “Ἐστω δέ, ἐγὼ οὐ κατεβάρησα ὑμᾶς, ἀλλ᾽⁹ ὑπάρχων πανοῦργος, δόλῳ ὑμᾶς ἔλαβον.” 17 Μή τινα ὅν ἀπέσταλκα πρὸς ὑμᾶς, δι’ αὐτοῦ ἐπλεονέκτησα ὑμᾶς? 18 Παρεκάλεσα Τίτον καὶ συναπέστειλα τὸν ἀδελφόν—μήτι ἐπλεονέκτησεν ὑμᾶς Τίτος? Οὐ τῷ αὐτῷ πνεύματι περιεπατήσαμεν, οὐ τοῖς αὐτοῖς ἵχνεσιν?

A little veiled threatening

19 Πάλιν¹⁰ δοκεῖτε ὅτι ὑμῖν ἀπολογούμεθα? Κατενώπιον τοῦ¹¹ Θεοῦ, ἐν Χριστῷ, λαλούμεν· τὰ δὲ πάντα, ἀγαπητοί, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν οἰκοδομῆς. 20 Φοβούμαι γὰρ μή πως ἐλθὼν οὐχ οἴους θέλω εὔρω ὑμᾶς, κἀγὼ εὐρεθῶ ὑμῖν οἶον οὐ θέλετε—μή πως ἔριξ,¹² ζῆλοι,¹³ θυμοί, ἔριθεῖαι, καταλαλιαί, ψιθυρισμοί, φυσιώσεις, ἀκαταστασίαι—21 μὴ πάλιν ἐλθόντα με¹⁴ ταπεινώσῃ¹⁵ ὁ Θεός μου πρὸς ὑμᾶς, καὶ πενθήσω πολλοὺς τῶν προημαρτηκότων καὶ μὴ μετανοησάντων ἐπὶ τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ πορνείᾳ καὶ ἀσελγείᾳ ἢ ἔπραξαν.

¹ τρίτον **f⁸⁵** [75%] RP,HF,OC,TR || 1 τοντού **P⁴⁶** ΝΑ,B [25%] CP,NU

² καταναρκήσω *reīl* || κατεναρκησα CP

³ υμῶν **f⁸⁵** [87%] RP,HF,OC,TR,CP || υμιν [7%] || υμας [3.5%] || --- **P⁴⁶** ΝΑ,B [2.5%] NU

⁴ αλλ ḍ⁸⁵ [45%] TR || αλλα **P⁴⁶** ΝΑ,B,C [55%] RP,HF,OC,CP,NU

⁵ αλλ *reīl* || αλλα **P⁴⁶** ΝΑ [3%] NU

⁶ καὶ **f⁸⁵** [98%] RP,HF,OC,TR,CP || --- **P⁴⁶** ΝΑ,B [1.5%] NU || two other variants

⁷ αγαπων **f⁸⁵** **P⁴⁶** Β [95%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || αγαπω **ΝΑ** [5%]

⁸ ηττον **f⁸⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || ησσον **P⁴⁶** ΝΑ,B [3%] NU

⁹ αλλ *reīl* || αλλα **P⁴⁶** ΝΑ,B [10%] NU

¹⁰ παλιν **f⁸⁵** (96%) RP,HF,OC,TR,CP || παλαι **Ν(A)B** (3.8%) NU || ου παλαι **P⁴⁶** (alone)

¹¹ κατενώπιον του **f⁸⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || κατεναντι **P⁴⁶** ΝΑ,B [3%] NU

¹² ερις **f⁸⁵** **P⁴⁶** ΝΑ [45%] CP,NU || ερεις **Β** [55%] RP,HF,OC,TR

¹³ ζῆλοι **f⁸⁵** **Ν** [98%] RP,HF,OC,TR,CP || ζῆλος **P⁴⁶** Α,B [2%] NU

¹⁴ ἐλθοντα με **f⁸⁵** (97.8%) RP,HF,OC,TR,CP || ελθοντος μου **P⁴⁶** ΝΑ,B (2.2%) NU

¹⁵ ταπεινωση **f⁸⁵** (46.5%) OC,TR || ταπεινωσει (49.2%) RP,HF,CP || 1 με **ΝΑ** (0.5%) || ταπεινωσει με **P⁴⁶** Β (3.8%) NU

I will not spare

13 Τρίτον¹ τοῦτο ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. “Ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων καὶ τριῶν σταθήσεται πᾶν ῥῆμα.” 2 Προείρηκα καὶ προλέγω, ώς παρὸν τὸ δεύτερον, καὶ ἀπὸν νῦν γράφω² τοῖς προημαρτηκόσιν καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσιν: ὅτι ἐὰν ἔλθω εἰς τὸ πάλιν, οὐ φείσομαι, 3 ἐπεὶ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ—ὅς εἰς ὑμᾶς οὐκ ἀσθενεῖ, ἀλλὰ δυνατεῖ³ ἐν ὑμῖν 4 (καὶ γὰρ εἰ⁴ ἐσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῇ ἐκ δυνάμεως Θεοῦ). Καὶ γὰρ ἡμεῖς ἀσθενοῦμεν ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ ζησόμεθα⁵ σὺν αὐτῷ ἐκ δυνάμεως Θεοῦ εἰς ὑμᾶς.

Examine yourselves

5 Ἔαυτοὺς πειράζετε εἰ ἐστὲ ἐν τῇ πίστει· ἔαυτοὺς δοκιμάζετε. “Ἡ οὐκ ἐπιγινώσκετε ἔαυτοὺς ὅτι Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν ὑμῖν ἐστιν?”⁶—εἰ μήτι⁷ ἀδόκιμοι ἐστε. 6 Ἐλπίζω δὲ ὅτι γνώσεσθε ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἐσμὲν ἀδόκιμοι.

7 Εὔχομαι⁸ δὲ πρὸς τὸν Θεὸν μὴ ποιῆσαι ὑμᾶς κακὸν μηδέν.⁹ οὐχ ἵνα ἡμεῖς δόκιμοι φανῶμεν, ἀλλ’ ἵνα ὑμεῖς τὸ καλὸν ποιῆτε¹⁰ (ἡμεῖς δὲ ώς ἀδόκιμοι ὅμεν). 8 Οὐ γὰρ δυνάμεθά τι κατὰ τῆς ἀληθείας, ἀλλ’¹¹ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. 9 Χαίρομεν γὰρ¹² ὅταν ἡμεῖς ἀσθενῶμεν, ὑμεῖς δὲ δυνατοὶ ἦτε. Τοῦτο δὲ¹³ καὶ εὐχόμεθα, τὴν ὑμῶν κατάρτισιν.¹⁴ 10 Διὰ τοῦτο τοῦτα ἀπὸν γράφω, ἵνα παρὸν μὴ ἀποτόμως χρήσωμαι,¹⁵ κατὰ τὴν ἐξουσίαν ἦν ἔδωκέν μοι ὁ Κύριος,¹⁶ εἰς οἰκοδομὴν καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν.

¹ τρίτον **f⁸⁵** P⁴⁶ΝΒ [85%] RP,HF,OC,TR,NU || ιδου 1 A [15%] CP

² γραφω **f⁸⁵**[97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝΑ,B,I [3%] NU

³ δυνατει *reI* || δυναται [1%] CP || αδυνατει [5%] || δυνατοι [2%] || two other variants

⁴ ει **f⁸⁵** A [92%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΒ [8%] NU

⁵ ζησομεθα **f⁸⁵**[92%] RP,HF,OC,TR,CP || ζησομεν ΝΑ,B [4%] NU || ζησωμεν [2%] || ζησωμεθα [2%] || ζων P⁴⁶

⁶ εστιν **f⁸⁵** ΝΑ [99%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶B [1%] NU

⁷ μητι **f⁸⁵**P⁴⁶ΝΑ,B [95%] RP,HF,OC,TR,NU || 1 αρα [5%] CP

⁸ ευχομαι **f⁸⁵**[91%] RP,HF,OC,TR,CP || ευχωμεθα P⁴⁶ΝΑ,B [9%] NU

⁹ κακον μηδεν *reI* || ~ 21 [18%]

¹⁰ ποιητε *reI* || ποιειτε Ν [11%] || ποιειται [2%] || ποιηται [1%]

¹¹ αλλ reI || αλλα P⁴⁶Ν [1%] NU || omit clause [8%]

¹² γαρ *reI* || --- [15%]

¹³ δε **f⁸⁵**[94%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝΑ,B [6%] NU

¹⁴ καταρτισιν *reI* || καταρτησιν [30%] CP

¹⁵ χρησωμαι *reI* || χρησομαι [15%]

¹⁶ εδωκεν μοι ο κυριος **f⁸⁵**[94%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 3412 P⁴⁶ΝΑ,B [6%] NU

Conclusion

11 Λοιπόν, ἀδελφοί, χαίρετε· καταρτίζεσθε· παρακαλεῖσθε· τὸ αὐτὸ φρονεῖτε· εἰρηνεύετε· καὶ ὁ Θεὸς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς¹ εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν. **12** Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν ἀγίῳ φιλήματι.² **13** Ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ὄγιοι πάντες. **14** Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν³ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ Ἅγιου Πνεύματος μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἄμην.^{4,5}

¹ τῆς **f⁵⁵** [30%] CP || --- P⁴⁶ΝA,B [70%] RP,HF,OC,TR,NU

² ἀγιω φιληματι **f⁵⁵** ΝB [80%] RP,HF,OC,TR,NU || ~ 21 P⁴⁶A [20%] CP

³ ημων **f⁵⁵** [40%] || --- P⁴⁶ΝA,B [60%] RP,HF,OC,TR,CP,NU

⁴ ομην **f⁵⁵** [92%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝA,B [8%] NU

⁵ The citation of **f⁵⁵** is based on twenty-seven MSS—18, 35, 141, 201, 204, 386, 444, 824, 928, 986, 1072, 1075, 1249, 1548, 1637, 1725, 1740, 1855, 1864, 1865, 1892, 1897, 2352, 2466, 2554,

2587 and 2723—all of which I collated myself. 2554 is a ‘perfect’ representative of **f⁵⁵** in

2 Corinthians, as it stands, as were the exemplars of 1865 and 2723. For a book this size the uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Aegean, Patmos, Constantinople, Bucharest, Trikala, Meteora, Mt. Athos [seven different monasteries], Grottaferrata, Rome, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I used Reuben Swanson’s excellent collations (*New Testament Greek Manuscripts: 2 Corinthians* [Ed. Reuben Swanson, Carol Stream, IL: Tyndale House Publishers, 2005]). For 2 Corinthians Swanson collated 83 MSS, five being fragmentary (for any given variant set there will usually be at least 75 MSS listed), and I occasionally supplemented from Scrivener and von Soden—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 2\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 10\%$ —by comparing Swanson with *TuT*, I believe one can make a fairly accurate extrapolation. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ

Introduction

Salutation

1 Παῦλος, ἀπόστολος—οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων οὐδὲ δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ Πατρὸς, τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν—**2** καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἀδελφοί, ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας: **3** Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς καὶ Κυρίου ἡμῶν¹ Ἰησοῦ Χριστοῦ, **4** τοῦ δόντος ἑαυτὸν περὶ² τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν, ὅπως ἔξέληται ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος αἰώνος³ πονηροῦ, κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἡμῶν, **5** ὃ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Paul is disappointed

6 Θαυμάζω ὅτι οὕτως⁴ ταχέως μετατίθεσθε ἀπὸ τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι Χριστοῦ,⁵ εἰς ἔτερον εὐαγγέλιον **7**—ὅ οὐκ ἔστιν ἄλλο, εἰ μὴ τινές εἰσιν οἱ ταράσσοντες ὑμᾶς καὶ θέλοντες μεταστρέψαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. **8** Άλλὰ καὶ ἐὰν ἡμεῖς, ἡ Ἀγγελος ἐξ οὐρανοῦ, εὐαγγελίζηται ὑμῖν⁶ παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω! **9** Ως προειρήκαμεν,⁷ καὶ ἄρτι πάλιν λέγω: Εἴ τις ὑμᾶς⁸ εὐαγγελίζεται παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω!!

10 Ἄρτι γὰρ ἀνθρώπους πείθω, ἢ τὸν Θεόν? Ἡ ζητῶ ἀνθρώποις ἀρέσκειν? Εἰ γὰρ⁹ ἔτι ἀνθρώποις ἥρεσκον, Χριστοῦ δούλος οὐκ ἀν ἡμην.

¹ καὶ κυρίου ημῶν **f⁸⁵** P^{46,51}B [75%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 312 ΝΑ [9%] NU || 12 [16%]

² περὶ **f⁸⁵** P⁴⁶ΝΑ [55%] RP,HF,CP || υπερ **P⁵¹B** [45%] OC,TR,NU

³ ενεστῶτος αιωνος **f⁸⁵** [98%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 2 τοῦ 1 P^{46,51}ΝΑ,B [2%] NU

⁴ ουτος **f^{85,13}** P⁵¹ΝΑ,B [65%] RP,HF,CP,NU || ουτῷ **f^{85,23}** P⁴⁶ [34%] OC,TR || --- [1%] (I include this for the record, to show that the dropping of final *sigma* before a consonant was by no means automatic, and thus to ‘justify’ my use of the full form at all points. The percentage at 4:3 and 4:29 is even higher.)

⁵ χριστοῦ **f⁸⁵** P⁵¹ΝΑ,B [97%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- P⁴⁶ [0.5%] || three other variants [2.5%]

⁶ ευαγγελιζηται υμιν **f⁸⁵(A)** (53.7%) RP,OC,TR,CP[NU] || ~ 21 P⁵¹B (1.5%) || ευαγγελιζεται

⁷ 2 (43.7%) HF || 1 Ν (1.2%) (Scattered among the variants, 1.5% of the MSS have ημιν, 4.4% have υμας, 1.3% and A have ευαγγελισηται, 0.3% have ευαγγελισεται, 1% have ευαγγελιζητε, 0.5% have ευαγγελιζετε.)

⁸ προειρηκαμεν *re||* προειρηκα Ν [8%] || --- [4%]

⁹ γαρ **f⁸⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝΑ,B [4%] NU

Paul's credentials

11 Γνωρίζω δὲ¹ ύμῖν, ἀδελφοί, τὸ εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ’ ἐμοῦ ὅτι οὐκ ἔστιν κατὰ ἀνθρώπου· 12 οὐδὲ γάρ ἐγὼ παρὰ² ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτὸν, οὕτε ἐδιδάχθην· ἀλλὰ δι’ ἀποκαλύψεως³ Χριστοῦ.

How he was before

13 Ἡκούσατε γάρ τὴν ἐμὴν ὀναστροφήν ποτε ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ, ὅτι καθ’ ὑπερβολὴν ἐδίωκον τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπόρθουν αὐτήν· 14 καὶ προέκοπτον ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ ὑπὲρ πολλοὺς συνηλικιώτας⁴ ἐν τῷ γένει μου, περισσοτέρως ζηλωτὴς ὑπάρχων τῶν πατρικῶν μου παραδόσεων.

Then he was re-cycled

15 Ὁτε δὲ εὐδόκησεν ὁ Θεὸς⁵—ὅ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός μου καὶ καλέσας διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ—16 ἀποκαλύψαι τὸν Υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοί ἵνα εὐαγγελίζωμαι⁶ αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, εὐθέως οὐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἷματι, 17 οὐδὲ ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἀποστόλους· ἀλλὰ⁷ ἀπῆλθον εἰς Ἀραβίαν, καὶ πάλιν ὑπέστρεψα εἰς Δαμασκόν.

A new life and ministry

18 Ἔπειτα, μετὰ ἔτη τρία,⁸ ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα ἱστορῆσαι Πέτρον,⁹ καὶ ἐπέμεινα πρὸς αὐτὸν ἡμέρας δεκαπέντε. 19 (Ἐτερον δὲ τῶν ἀποστόλων οὐκ εἶδον, εἰ μὴ Ἰάκωβον, τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου. 20 Ἄ δὲ γράφω ύμῖν, ἴδου ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὅτι οὐ ψεύδομαι.) 21 Ἔπειτα ἦλθον εἰς τὰ κλίματα¹⁰ τῆς Συρίας καὶ τῆς Κιλικίας. 22 Ἡμην δὲ ἀγνοούμενος τῷ προσώπῳ ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Ἰουδαίας (ταῖς ἐν Χριστῷ) 23—μόνον δὲ ἀκούοντες ἤσαν ὅτι “Ο διώκων ἡμᾶς ποτε νῦν εὐαγγελίζεται τὴν πίστιν ἣν ποτε ἐπόρθει.” 24 Καὶ ἐδόξαζον ἐν ἐμοὶ τὸν Θεόν.

¹ δε **f⁵⁵** P⁴⁶NA [97%] RP,HF,OC,TR,CP || γαρ B [1%] NU || --- [2%] || one other variant

² παρα *re//* || παρ P⁴⁶CP

³ αποκαλυψεως **f⁵⁵** [30%] || 1 ιησου P⁴⁶0261NA,B [70%] RP,HF,OC,TR,CP,NU

⁴ συνηλικιώτας *re//* || 1 μου CP

⁵ ο θεος **f⁵⁵** NA [98.5%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- P⁴⁶B [1.5%]

⁶ ευαγγελιζωμαι **f⁵⁵** NA,B [73%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || ευαγγελιζομαι [25%] || ευαγγελισωμαι P⁴⁶ [1%] || two other variants [1%]

⁷ αλλα *re//* || αλλ [8%] TR

⁸ ετη τρια *re//* || ~ 21 NA [10%]

⁹ πετρον **f⁵⁵** (97.8%) RP,HF,OC,TR,CP || κηφαν P^{46,51}NA,B (2.2%) NU

¹⁰ κλιματα *re//* || κληματα A [14%]

How he was recognized by the apostolate

2 Ἐπειτα διὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν πάλιν ἀνέβην εἰς Ἱεροσόλυμα, μετὰ Βαρνάβα, συμπαραλαβὼν καὶ Τίτον. 2 Ἀνέβην δὲ κατὰ ἀποκάλυψιν καὶ ἀνεθέμην αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον ὃ κηρύσσω ἐν τοῖς ἔθνεσιν.—Κατ' ἵδιον δὲ τοῖς δοκοῦσιν, μή πως εἰς κενὸν τρέχω, ἢ ἔδραμον. 3 Ἄλλ' οὐδὲ Τίτος, ὁ σὺν ἐμοί, Ἐλλην ὥν, ἡναγκάσθη περιτμηθῆναι· 4 διὰ δὲ τοὺς παρεισάκτους ψευδαδέλφους (οἵτινες παρεισῆλθον κατασκοπῆσαι τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν, ἦν ἔχομεν¹ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα ἡμᾶς καταδουλώσωνται²), 5 οἵς οὐδὲ πρὸς ὅραν εἰζαμεν³ τῇ ὑποταγῇ, ἵνα ἡ ἀλήθεια τοῦ εὐαγγελίου διαμείνῃ πρὸς ὑμᾶς.—6 Ἄπο δὲ τῶν δοκούντων εἶναι τι (όποιοί ποτε⁴ ἥσαν οὐδέν μοι διαφέρει· πρόσωπον⁵ Θεὸς ἀνθρώπου οὐ λαμβάνει⁶)—ἐμοὶ γὰρ οἱ δοκοῦντες οὐδὲν προσανέθεντο, 7 ἀλλὰ τούναντίον, ιδόντες ὅτι πεπίστευμαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀκροβυστίας, καθὼς Πέτρος τῆς περιτομῆς 8 (ό γὰρ ἐνεργήσας Πέτρῳ εἰς ἀποστολὴν τῆς περιτομῆς ἐνήργησεν καὶ ἐμοὶ⁷ εἰς τὰ ἔθνη), 9 καὶ γνόντες⁸ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν⁹ μοι, Ἰάκωβος καὶ Κηφας καὶ Ἰωάννης, οἱ δοκοῦντες στῦλοι εἶναι, δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ Βαρνάβᾳ κοινωνίας, ἵνα ἡμεῖς μὲν¹⁰ εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομήν· 10 μόνον¹¹ τῶν πτωχῶν ἵνα μνημονεύωμεν,¹² ὃ καὶ ἐσπούδασα αὐτὸ τοῦτο ποιῆσαι.

Paul has to rebuke Peter

11 Ὁτε δὲ ἦλθεν Πέτρος¹³ εἰς Ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην, ὅτι κατεγνωσμένος ἦν. 12 Πρὸ τοῦ γὰρ ἐλθεῖν τινας ἀπὸ Ἰακώβου, μετὰ τῶν ἔθνῶν συνήσθιεν.¹⁴ ὅτε δὲ ἦλθον ὑπέστελλεν καὶ ἀφώριζεν¹⁵ ἑαυτόν, φοβούμενος τοὺς ἐκ περιτομῆς. 13 Καὶ συνυπεκρίθη-

¹ εχομεν *reII* || εχωμεν [12%]

² καταδουλωσωνται **F5** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || καταδουλωσουσιν **N**A,B,C [1.5%] NU || καταδουλωσωσιν **P46** [1%] || three other variants

³ ειζαμεν *reII* || ηξαμεν [12%]

⁴ ποτε *reII* || τε [1%] CP

⁵ προσωπον **F5** B,C [92%] RP,HF,OC,TR || 1 o **P46** **N**A [8%] CP[NU]

⁶ λαμβανει *reII* || συλλαμβανει CP

⁷ καὶ εμοι **F5** **N**A,B [90%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || καμοι **P46** A,C [8%] || 1 εν 2 [2%]

⁸ γνοντες *reII* || γνωντες [15%]

⁹ δοθεισαν *reII* || δοθησαν [11%]

¹⁰ μεν **F5** A,C [45%] RP || --- **N**B [55%] HF,OC,TR,CP,NU

¹¹ μονον *reII* || 1 δε [3%] CP

¹² μνημονευωμεν *reII* || μνημονευομεν [15%]

¹³ πετρος **F5** (92.8%) RP,HF,OC,TR,CP || κηφας **N**A,B,C (6.2%) NU || a long omission (1%)

¹⁴ συνησθιεν *reII* || συνισθιεν [4.5%] CP || συνησθειον **P46** [0.5%] || two other variants

¹⁵ αφωριζεν *reII* || αφοριζεν [17%]

σαν¹ αὐτῷ καὶ² οἱ λοιποὶ Ἰουδαῖοι, ὥστε καὶ³ Βαρνάβας συναπήχθη αὐτῶν τῇ ὑποκρίσει.⁴ 14 Ἄλλ᾽ ὅτε εἶδον⁵ ὅτι οὐκ ὄρθοποδοῦσιν πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου, εἶπον τῷ Πέτρῳ⁶ ἔμπροσθεν πάντων: “Εἰ σὺ, Ἰουδαῖος ὑπάρχων, ἐθνικῶς ζῆς καὶ οὐκ Ἰουδαϊκῶς,⁷ τί⁸ τὰ ἔθνη ἀναγκάζεις Ἰουδαῖος; 15 Ἡμεῖς φύσει Ἰουδαῖοι (καὶ οὐκ ἐξ ἔθνῶν ἀμαρτωλοί), 16 εἰδότες⁹ ὅτι οὐ δικαιοῦται ἀνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου ἐὰν μὴ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡμεῖς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν ἐπιστεύσαμεν, ἵνα δικαιωθῶμεν ἐκ πίστεως Χριστοῦ καὶ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου· διότι¹⁰ οὐ δικαιωθήσεται ἐξ ἔργων νόμου¹¹ πᾶσα σάρξ. 17 Εἰ δὲ ζητοῦντες δικαιωθῆναι ἐν Χριστῷ εὐρέθημεν καὶ αὐτοὶ ἀμαρτωλοί, ὅρα Χριστὸς ἀμαρτίας διάκονος? Μή γένοιτο!

18 “Εἰ γὰρ ἂ κατέλυσα ταῦτα πάλιν οἰκοδομῶ, παραβάτην ἐμαυτὸν συνίστημι.¹² 19 Ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου νόμῳ ἀπέθανον ἵνα Θεῷ ζήσω. 20 Χριστῷ συνεσταύρωμαι, ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός· ὃ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκὶ ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἀγαπήσαντός με καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ. 21 Οὐκ ἀθετῶ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ· εἰ γὰρ διὰ νόμου δικαιοσύνη, ὅρα Χριστὸς δωρεὰν ἀπέθανεν!”

¹ συνυπεκριθησαν *rell* || συνυποκριθησαν CP || two other spellings [3%]

² καὶ **f85** ΝA,C [99%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- P⁴⁶B [1%]

³ καὶ *rell* || --- CP

⁴ αυτῶν τη υποκρισει *rell* || ~ 312 [10%]

⁵ ειδον *rell* || ιδον A [13%]

⁶ πετρῳ **f85** (94.5%) RP,HF,OC,TR,CP || κηφα P⁴⁶ΝA,B,C (4.6%) NU || a long omission (0.8%)

⁷ ζης και ουκ (ουχ 4.3%, ουχι 4.3%) ιουδαιικως **f85** (86.9%) RP,HF,OC,TR(CP) || 124 (5%) || ~ 2 ουχι

41 B (1.7%) NU || ~ 2 ουχ (ουκ 1.7%) 41 ΝA,C (3.7%) || 1 P⁴⁶ (0.7%) || ~ 341 (0.7%) ||

~ 241 (0.3%) || 134 (0.3%) || a long omission (0.8%)

⁸ τι **f85** [93.5%] RP,HF,OC,TR,CP || πως P⁴⁶ΝA,B,C [6.5%] NU

⁹ ειδοτες **f85** P⁴⁶A [80%] RP,HF,TR,CP || 1 δε ΝB,C [10%] OC[NU] || 1 ουν [10%] (OC has small print.)

¹⁰ διοτι **f85** C [88%] RP,HF,OC,TR,CP || οτι P⁴⁶ΝA,B,I [4%] NU || --- [8%]

¹¹ ου δικαιωθησεται εξ εργων νομου **f85** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 34512 P⁴⁶ΝA,C,I [4%] NU || ~ 3452 B || three other variants

¹² συνιστημι **f85** [90%] RP,HF,OC,TR,CP || συνιστανω P⁴⁶ΝA,B,C [3%] NU || seven other variants, based on the two main ones [7%]

Law or faith

3 Ὡς ἀνόητοι Γαλάται! Τίς ὑμᾶς ἐβάσκηνεν¹ τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι,² οἵς κατ' ὄφθαλμοὺς Ἰησοῦς Χριστὸς προεγράφη ἐν ὑμῖν³ ἐσταυρωμένος? 2 Τούτῳ μόνον θέλω μαθεῖν ἀφ' ὑμῶν: ἔξ ̄έργων νόμου τὸ Πνεῦμα ἐλάβετε, ἢ ἔξ ἀκοῆς πίστεως? 3 Οὕτως ἀνόητοί ἔστε? Ἐναρξάμενοι πνεύματι, νῦν σαρκὶ ἐπιτελεῖσθε? 4 Τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῇ—εἴ γε καὶ⁴ εἰκῇ? 5 Οὐν ἐπιχορηγῶν ὑμῖν τὸ Πνεῦμα καὶ ἐνεργῶν δυνάμεις ἐν ὑμῖν, ἔξ ̄έργων νόμου, ἢ ἔξ ἀκοῆς πίστεως?—6 καθὼς Ἀβραὰμ⁵ ‘ἐπίστευσεν τῷ Θεῷ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην’.

7 Γινώσκετε ἄρα ὅτι οἱ ἐκ πίστεως, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ⁶ Ἀβραάμ. 8 Προϊδοῦσα δὲ ἡ Γραφὴ ὅτι ἐκ πίστεως δικαιοῖ τὰ ἔθνη ὁ Θεός, προευηγ- γελίσατο τῷ Ἀβραὰμ ὅτι “Ἐνευλογηθήσονται⁷ ἐν σοὶ πάντα τὰ ἔθνη”. 9 “Ωστε, οἱ ἐκ πίστεως εὐλογοῦνται σὺν τῷ πιστῷ Ἀβραάμ.

The curse of the law

10 “Οσοι γὰρ ἔξ ̄έργων νόμου εἰσίν, ὑπὸ κατάραν εἰσίν· γέγραπται γάρ,⁸ “Ἐπικατάρατος πᾶς ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν⁹ πᾶσιν τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου, τοῦ ποιῆσαι αὐτά”. 11 “Οτι δὲ ἐν¹⁰ νόμῳ οὐδεὶς δι- καιοῦται παρὰ τῷ Θεῷ δῆλον, ὅτι “Ο δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται”. 12 Ο δὲ νόμος οὐκ ἔστιν ἐκ πίστεως, ἀλλ’ “Ο ποιήσας αὐτὰ ἀνθρωπος¹¹ ζήσε- ται ἐν αὐτοῖς”.

¹ εβάσκηνεν **f⁸⁵** [50%] CP || εβασκανεν ΝA,B,C [50%] RP,HF,OC,TR,NU (Why would medieval monks revive a classical spelling?)

² τῇ (-τη CP) αληθεια μη πειθεσθαι (πειθεσθε 3.6%) **f⁸⁵** C (97%) RP,HF,OC,TR(CP) || --- ΝA,B (3%) NU

³ εν υμιν (ημιν 1%) **f⁸⁵** (90.5%) RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C (9.5%) NU

⁴ καὶ *reI* || --- P⁴⁶ CP

⁵ ἀβρααμ **f⁸⁵** [40%] || ἀβρααμ [60%] RP,HF,OC,TR,CP,NU (Since collators down through the years have generally not bothered to record breathing marks, the percentages are guesses, but the testimony of **f⁸⁵** is guaranteed. Unless an uncial consistently marks breathing, the absence of a mark cannot be trusted.) [When Jehovah changed Abram's name to Abraham (Genesis 17:5) the intervocalic aspiration in Hebrew is adequately represented in English by 'h'; but so far as I know, there is no way in Greek to indicate intervocalic aspiration within a word—the only alternative to losing the aspiration altogether would be to place it at the beginning of the word, as **f⁸⁵** does.]

⁶ εισιν υιοι **f⁸⁵** A,C [90%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 P⁴⁶ ΝB [1.5%] NU || 1 οι 2 [8.5%]

⁷ ενευλογηθησονται **f⁸⁵** P⁴⁶ ΝA,B,C [90%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || ευλογηθησονται [10%] some TRs

⁸ γαρ **f⁸⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 οτι ΝA,B,C [4%] NU || 1 τι P⁴⁶

⁹ εν **f⁸⁵** A,C [93%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ ΝB [4%] NU || επι [3%]

¹⁰ εν *reI* || 1 τω [1%] CP

¹¹ ανθρωπος **f⁸⁵** (93.1%) RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ ΝA,B,C (6.6%) NU || long omissions (0.3%)

13 Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος¹ ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα—γέγραπται γάρ,² “Ἐπικατάρατος πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου”—14 ἵνα εἰς τὰ ἔθνη ἡ εὐλογία τοῦ Ἀβραὰμ γένηται³ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· ἵνα τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πνεύματος λάβωμεν διὰ τῆς πίστεως.

The covenant with Abraham

15 Ἄδελφοί:⁴ κατὰ ἄνθρωπον λέγω· ὅμως ἀνθρώπου, κεκυρωμένην διαθήκην οὐδεὶς ἀθετεῖ ἢ ἐπιδιατάσσεται. 16 Τῷ δὲ Ἀβραὰμ ἐρρέθησαν⁵ αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ. Οὐ λέγει “καὶ⁶ τοῖς σπέρμασιν”, ώς ἐπὶ πολλῶν, ἀλλ’ ὡς ἐφ’ ἐνός, “καὶ τῷ σπέρματί σου”,⁷ ὃς ἐστιν Χριστός. 17 Τοῦτο δὲ λέγω: διαθήκην προκεκυρωμένην ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς Χριστὸν⁸ ὁ μετὰ ἔτη τετρακόσια καὶ τριάκοντα⁹ γεγονὼς νόμος οὐκ ἀκυροῖ, εἰς τὸ καταργῆσαι τὴν ἐπαγγελίαν. 18 Εἰ γὰρ ἐκ νόμου ἡ κληρονομία, οὐκέτι ἐξ ἐπαγγελίας, τῷ δὲ Ἀβραὰμ δι’ ἐπαγγελίας κεχάρισται ὁ Θεός.

The law was a guardian

19 Τί οὖν ὁ νόμος? Τῶν παραβάσεων χάριν προσετέθη, ὃχρις οὖν ἔλθῃ τὸ σπέρμα φ¹⁰ ἐπήγγελτοι· διαταγεὶς¹¹ δι’ ἀγγέλων ἐν χειρὶ μεσίτου. 20 (Ο δὲ μεσίτης ἐνός οὐκ ἔστιν, ὁ δὲ Θεὸς εἶς ἔστιν.) 21 Ό οὖν νόμος κατὰ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ Θεοῦ;¹² Μὴ γένοιτο! Εἰ γὰρ ἐδόθη νόμος ὁ δυνάμενος ζωοποιῆσαι, ὄντως ἀν ἐκ νόμου ἦν¹³ ἡ δικαιοσύνη. 22 Άλλὰ συνέκλεισεν ἡ Γραφὴ τὰ¹⁴ πάντα ὑπὸ ἀμαρτίαν, ἵνα ἡ ἐπαγγελία ἐκ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ δοθῇ τοῖς πιστεύουσιν.

¹ γενομένος *rell* || γινομένος CP

² γεγραπται γαρ **f⁵** Ν [98%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ οτι 1 P⁴⁶A,B,C [2%] NU

³ γενηται *rell* || γενησεται C [10%] || γενητε [2%]

⁴ αδελφοι *rell* || --- [1%] CP

⁵ ερρέθησαν **f⁵** ΝA,B,C,I [40%] OC,CP,NU || ερεθησαν [4%] || ερρηθησαν [55%] RP,HF,TR || ερηθησαν [1%]

⁶ και *rell* || --- [6%] CP

⁷ σου *rell* || --- CP

⁸ εις χριστον **f⁵**I,0176 [97.5%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝA,B,C [2.5%] NU

⁹ ετη τετρακοσια και τριακοντα **f⁵**0176 [93%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 2341 P⁴⁶ΝA,B,C [7%] NU

¹⁰ ω **f⁵**P⁴⁶ΝA,B,C [75%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || ο [25%]

¹¹ διαταγεις *rell* || διαταγεσα CP || διαταγης [8%] || διαταγις [0.5%]

¹² του θεου **f⁵** ΝA,C [99%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- P⁴⁶B [alone] || 2 [0.5%]

¹³ αν εκ νομου ην **f⁵**0176' (86.4%) RP,HF,OC,TR || 12 του 34 (1.5%) || ~ 2314 A,C (1.5%) NU ||

~ 2341 Ν (4%) || 234 (3.1%) CP || 123 (0.7%) || ~ 231 (1.5%) || ~ ev 314 B (alone) || ~ ev

341 P⁴⁶(alone) || four other readings (1%)

¹⁴ τα *rell* || --- [3%] CP

23 Πρὸ τοῦ δὲ¹ ἐλθεῖν τὴν πίστιν, ὑπὸ νόμου ἐφρουρούμεθα, συγκεκλεισμένοι² εἰς τὴν μέλλουσαν πίστιν ἀποκαλυφθῆναι. 24 Ὁστε, ὁ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς Χριστόν, ἵνα ἐκ πίστεως δικαιωθῶμεν. 25 Ἐλθούσης δὲ τῆς πίστεως, οὐκέτι ὑπὸ παιδαγωγόν ἐσμεν.

26 Πάντες γὰρ³ υἱοὶ Θεοῦ ἐστε διὰ τῆς πίστεως ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. 27 Ὅσοι γὰρ εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε Χριστὸν ἐνεδύσασθε 28—οὐκ ἔνι Ιουδαῖος οὐδὲ Ἕλλην, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ⁴ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ‘ἄρσεν καὶ θῆλυ· πάντες γὰρ ὑμεῖς εἰς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ—29 εἰ δὲ ὑμεῖς⁵ Χριστοῦ, ἄρα τοῦ Ἀβραὰμ σπέρμα ἐστὲ καὶ⁶ κατ’ ἐπαγγελίαν κληρονόμοι.

Sons or slaves

4 Λέγω δέ, ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ κληρονόμος νήπιος ἐστιν, οὐδὲν διαφέρει δούλου, κύριος πάντων ὁν, 2 ἀλλ᾽⁷ ὑπὸ ἐπιτρόπους ἐστὶν καὶ οἰκονόμους ἄχρι τῆς προθεσμίας τοῦ πατρός. 3 Οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅτε ἡμεν νήπιοι ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου ἥμεν⁸ δεδουλωμένοι. 4 Ὁτε δὲ ἦλθεν τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον⁹ ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμου,¹⁰ 5 ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν υἱοθεσίαν ἀπολάβωμεν. 6 Ὁτι¹¹ δέ ἐστε υἱοί, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν¹² κράζον,¹³ “Ἄββᾶ, ὁ Πατήρ”. 7 Ὁστε οὐκέτι εἶ δοῦλος ἀλλ᾽¹⁴ υἱός, εἰ δὲ υἱός, καὶ κληρονόμος Θεοῦ διὰ Χριστοῦ.¹⁵

¹ δε *reII* || --- [9%] CP || γαρ [3%] || ~ δε του OC

² συγκεκλεισμενοι **f85** C,0176 [97%] RP,HF,OC,TR,CP || συνκλειομενοι P⁴⁶A,B [1%] || συνκλιομενοι Ν [1%] || συγκλειομενοι [1%] NU

³ γαρ *reII* || --- [1%] CP

⁴ ουδε *reII* || ουδ CP || ουτε [7%]

⁵ υμεις *reII* || του CP

⁶ και **f85** [94%] RP,HF,OC,TR || --- ΝA,B,C [6%] CP,NU

⁷ αλλ **f85** [40%] || αλλα ΝA,B,C [60%] RP,HF,OC,TR,CP,NU

⁸ ημεν **f85** A,B,C [98.5%] RP,HF,OC,TR,CP || ημεθα P⁴⁶Ν [1.5%] NU

⁹ γενομενον **f85** P⁴⁶ΝA,B,C [71%] RP,HF,OC,TR,NU || γεννωμενον [12%] CP || γεννομενον [16%] || γενωμενον [1%]

¹⁰ νομον *reII* || νομου [1%] CP

¹¹ οτι *reII* || οτε [4%] CP

¹² νμων **f85** [94%] RP,HF,OC,TR,CP || ημων P⁴⁶ΝA,B,C [6%] NU || one other variant

¹³ κραζον *reII* || κραζων [15%]

¹⁴ αλλ **f85** [60%] RP,HF,OC,TR || αλλα P⁴⁶ΝA,B,C [40%] CP,NU

¹⁵ θεου δια χριστου **f85** (74%) RP,HF,OC,TR,CP || 23 (1.3%) || 12 ιησου 3 (14.4%) || 2 ιησου

3 (0.7%) || ~ 21 P⁴⁶ΝA,B,C (1.5%) NU || --- (0.7%) || μεν 1 συγκληρονομος δε 3 (6.4%) || four other readings (1%)

Paul's concern

8 Ἀλλὰ τότε μὲν, οὐκ εἰδότες Θεὸν, ἐδουλεύσατε τοῖς μὴ φύσει¹ οὖσιν θεοῖς. 9 Νῦν δὲ γνόντες² Θεόν—μᾶλλον δὲ γνωσθέντες ὑπὸ Θεοῦ—πῶς ἐπιστρέφετε πάλιν ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ, καὶ πτωχὰ, στοιχεῖα, οἵς πάλιν ἄνωθεν δουλεύειν θέλετε? 10 Ἡμέρας παρατηρεῖσθε καὶ μῆνας καὶ καιροὺς καὶ ἐνιαυτούς. 11 Φοβοῦμαι οὐμᾶς, μή πως εἰκῇ κεκοπίακα εἰς οὐμᾶς.

12 Γίνεσθε ώς ἐγώ, ὅτι κάγὼ ώς οὐμᾶς, ἀδελφοί, δέομαι οὐμῶν. Οὐδέν με ἡδικήσατε. 13 Οἴδατε δὲ ὅτι δι' ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς εὐηγγελισάμην οὐμῖν τὸ πρότερον. 14 Καὶ τὸν πειρασμόν μου³ τὸν⁴ ἐν τῇ σαρκὶ μου οὐκ ἔξουθενήσατε οὐδὲ ἔξεπτύσατε, ἀλλ'⁵ ώς ἄγγελον Θεοῦ ἐδέξασθέ με, ώς Χριστὸν Ἰησοῦν. 15 Τίς⁶ οὖν ἦν⁷ ὁ μακαρισμὸς οὐμῶν? Μαρτυρῶ γὰρ οὐμῖν ὅτι εἰ δυνατὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς οὐμῶν ἔξορύξαντες ἀν⁸ ἐδώκατέ μοι. 16 Ὡστε ἔχθρὸς οὐμῶν γέγονα ἀληθεύων οὐμῖν?

17 Ζηλοῦσιν οὐμᾶς—οὐ καλῶς ἀλλὰ⁹ ἐκκλείσαι¹⁰ οὐμᾶς θέλουσιν, ἵνα αὐτοὺς ζηλοῦτε.¹¹ 18 Καλὸν δὲ τὸ¹² ζηλοῦσθαι ἐν καλῷ πάντοτε, καὶ μὴ μόνον ἐν τῷ παρεῖναί με πρὸς οὐμᾶς.

19 Τεκνία¹³ μου, οὓς πάλιν ὡδίνῳ ἄχρις¹⁴ οὐ μορφωθῆ Χριστὸς ἐν οὐμῖν 20—ἥθελον δὲ παρεῖναι πρὸς οὐμᾶς ἄρτι καὶ ἀλλάξαι τὴν φωνήν μου· ὅτι ἀποροῦμαι ἐν οὐμῖν.

'Hagar' vs 'Sarah'

21 Λέγετέ μοι, οἱ ὑπὸ νόμου θέλοντες εἶναι, τὸν νόμον οὐκ ἀκούετε? 22 Γέγραπται γὰρ ὅτι Ἀβραὰμ δύο νιόὺς ἔσχεν: ἕνα ἐκ τῆς παιδίσκης καὶ ἕνα ἐκ τῆς ἐλευθέρας. 23 Ἀλλ'¹⁵ ὁ μὲν ἐκ τῆς παιδίσκης κατὰ σάρκα

¹ μη φυσει **f⁸⁵** [93%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 P⁴⁶N(A,B)C [5%] NU || 2 [2%]

² γνοντες *rell* || γνωντες [10%]

³ μου **f⁸⁵**P⁴⁶C (86.9%) RP,HF,OC,TR,CP || --- (11.4%) || ουμων ΝA,B (1.7%) NU

⁴ τὸν **f⁸⁵**C (97.8%) RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝA,B (2.2%) NU

⁵ αλλ *rell* || αλλα P⁴⁶B [1%] NU

⁶ τις **f⁸⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || που P⁴⁶ΝA,B,C [4%] NU

⁷ ην **f⁸⁵** [86%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝA,B,C [14%] NU

⁸ αν **f⁸⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝA,B,C [2%] NU || two other variants [1%]

⁹ αλλα *rell* || αλλ C [18%]

¹⁰ εκκλεισαι *rell* || εκκλησαι [13%] || four other spellings ΝA [3%]

¹¹ ζηλουτε **f⁸⁵** ΝA,B,C (85.5%) RP,HF,OC,TR,NU || ζηλουται (8.3%) || ζηλωτε (4.5%) || ζηλωται (0.7%) || five other readings (1.2%) || ζηλουσθε CP

¹² το **f⁸⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C [3%] NU

¹³ τεκνια **f⁸⁵**(A)C [99%] RP,HF,OC,TR,CP || τεκνα ΝB [1%] NU

¹⁴ αχρις **f⁸⁵**A,C [97.5%] HF,OC,TR,CP || μεχρις ΝB [1.5%] NU || αχρι [1%] RP

¹⁵ αλλ *rell* || και CP || αλλα B

γεγέννηται, ὁ δὲ ἐκ τῆς ἐλευθέρας διὰ τῆς¹ ἐπαγγελίας, 24 ὅτινά ἔστιν ἀλληγορούμενα. Αὗται γάρ εἰσιν² δύο διαθῆκαι: μία μὲν ἀπὸ ὄρους Σινᾶ, εἰς δουλείαν γεννῶσα, ἡτις ἔστιν Ἀγαρ³ 25 (τὸ γὰρ Ἀγαρ⁴ Σινᾶ ὅρος ἔστιν ἐν τῇ Ἀραβίᾳ, συστοιχεῖ⁵ δὲ τῇ νῦν Ἱερουσαλήμ,⁶ δουλεύει δὲ⁷ μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς). 26 ἡ δὲ ἄνω Ἱερουσαλήμ ἐλευθέρα ἔστιν, ἡτις ἔστιν μήτηρ πάντων⁸ ἡμῶν. 27 Γέγραπται γάρ: “Εὐφράνθητι, στεῖρα, ἡ οὐ τίκτουσα· ρῆξον καὶ βόησον, ἡ οὐκ ὠδίνουσα· ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον ἢ τῆς ἔχουσης τὸν ἄνδρα.” 28 Ἡμεῖς⁹ δέ, ἀδελφοί, κατὰ Ἰσαὰκ, ἐπαγγελίας τέκνα ἔσμεν.¹⁰ 29 Ἄλλ᾽ ὥσπερ τότε ὁ κατὰ σάρκα γεννηθεὶς ἐδίωκεν τὸν κατὰ Πνεῦμα, οὕτως καὶ νῦν. 30 Ἄλλὰ τί λέγει ἡ Γραφή? “Ἐκβαλε¹¹ τὴν παιδίσκην καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς, οὐ γὰρ μὴ¹² κληρονομήσῃ¹³ ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς ἐλευθέρας!” 31 Ἀρα,¹⁴ ἀδελφοί, οὐκ ἔσμεν παιδίσκης τέκνα, ἀλλὰ τῆς ἐλευθέρας.

Freedom in Christ

5 Τῇ ἐλευθερίᾳ οὖν ἦ¹⁵ Χριστὸς ἡμᾶς¹⁶ ἡλευθέρωσεν στήκετε,¹⁷ καὶ μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε.¹⁸ 2 Ἰδε, ἐγὼ, Παῦλος, λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν περιτέμνησθε, Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει.¹⁹ 3 Μαρτύρομαι²⁰ δὲ πάλιν

¹ δια τῆς f⁵B [88%] RP,HF,OC,TR,CP || δι P⁴⁶ΝΑ,C [6%] NU || κατ [6%]

² εἰσιν f⁵P⁴⁶A,B,C [92%] RP,HF,OC,CP,NU || 1 αι Ν [8%] TR

³ αγαρ f⁵OC,TR,CP || ἀγαρ RP,HF,NU

⁴ γαρ αγαρ f⁵ (90.4%) RP,HF,OC,TR,CP || 1 ΝC (2.5%) || 2 (0.3%) || δε 2 A,B (5%) NU || δε P⁴⁶(alone) || three long omissions [homoioteleuton] (1.7%)

⁵ συστοιχει rell || συστυχει [20%] || συνστοιχει P⁴⁶B [0.5%] || six further spellings [3%]

⁶ ιερουσαλημ f⁵ [80%] RP,OC,TR,CP || ιερουσαλημ [20%] HF,NU (Unless an uncial consistently marks breathing, the absence of a mark cannot be trusted.)

⁷ δε f⁵ [61%] RP,HF,OC,TR,CP || γαρ P⁴⁶ΝΑ,B,C [4%] NU || ννν [35%]

⁸ παντων f⁵A [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝB,C [3%] NU

⁹ ημεις f⁵ΝΑ,C [92%] RP,HF,OC,TR,CP || υμεις P⁴⁶B [8%] NU

¹⁰ εσμεν f⁵ΝΑ,C [94%] RP,HF,OC,TR,CP || εστε P⁴⁶B [6%] NU

¹¹ εκβαλε rell || εκβαλλε [1%] CP || εκβαλαι [1%]

¹² γαρ μη rell || ~ 21 [2%] OC || 1 P⁴⁶ [2%]

¹³ κληρονομηση f⁵A,C [80%] RP,HF,TR || κληρονομησει P⁴⁶ΝB [20%] OC,CP,NU

¹⁴ αρα f⁵P⁴⁶ [95%] RP,HF,OC,TR,CP || διο ΝB [2%] NU || ημεις δε A,C [1%] || --- [1%] || one other variant

¹⁵ ουν η f⁵ (80%) RP,HF,OC,TR || 1 (5.4%) || 2 (3.5%) || --- ΝΑ,B,C (6.3%) NU || 12 ὁ (2.3%) CP || 1 ὁ (2.1%) || 2 ὁ (0.3%)

¹⁶ χριστος ημας f⁵C (89.6%) RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 ΝΑ,B,C (2.3%) NU || 1 υμας (7.6%) || 1 (0.5%)

¹⁷ στηκετε f⁵ (91.9%) RP,HF,OC,TR,CP || 1 ουν ΝΑ,B,C (6.9%) NU || στητε (0.2%) || στητε ουν (0.3%) || στηκεται ουν (0.7%)

¹⁸ ενεχεσθε rell || ανεχεσθε [10%] || ενεχεσθαι A [4.5%] || ανεχεσθαι [0.3%]

¹⁹ ωφελησει rell || οφελησει [4%] CP || ωφεληση [4%]

²⁰ μαρτυρομαι rell || μαρτυρωμαι [11%]

παντὶ ἀνθρώπῳ περιτεμνομένῳ ὅτι ὁφειλέτης ἐστὶν ὅλον τὸν νόμον ποιῆσαι.¹ 4 Κατηγήθητε ἀπὸ τοῦ² Χριστοῦ, οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε· τῆς χάριτος ἔξεπέσετε.³ 5 Ἡμεῖς γὰρ Πνεύματι ἐκ πίστεως ἐλπίδα δικαιούσῃς ἀπεκδεχόμεθα. 6 Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὕτε περιτομή τι ἰσχύει οὕτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ πίστις δι’ ἀγάπης ἐνεργουμένη.

7 Ἐτρέχετε καλῶς· τίς ὑμᾶς ἐνέκοψεν⁴ τῇ⁵ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι? 8 Ἡ πεισμονὴ οὐκέτι εἴκει τὸν καλοῦντος ὑμᾶς. 9 Μικρὰ ζύμη⁶ ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ. 10 Ἐγὼ πέποιθα εἰς ὑμᾶς ἐν Κυρίῳ ὅτι οὐδὲν ἄλλο φρονήσετε· ὃ δὲ ταράσσων ὑμᾶς βαστάσει τὸ κρῖμα, ὅστις ἀν⁷ ἦ.

11 Ἐγὼ δέ, ἀδελφοί, εἰ περιτομὴν ἔτι κηρύσσω, τί ἔτι διώκομαι? Ἀρά κατήργηται τὸ σκάνδαλον τοῦ σταυροῦ. 12 Ὁφελον⁸ καὶ ἀποκόψονται⁹ οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς!

13 Ὅμεις γὰρ ἐπ’ ἐλευθερίᾳ ἐκλήθητε, ἀδελφοί· μόνον μὴ τὴν ἐλευθερίαν εἰς ἀφορμὴν τῇ σαρκὶ, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγάπης δουλεύετε ἀλλήλοις. 14 Ο γὰρ πᾶς νόμος¹⁰ ἐν ἐνὶ λόγῳ πληροῦται,¹¹ ἐν τῷ “ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν”.¹² 15 Εἰ δὲ ἀλλήλους δάκνετε καὶ κατεσθίετε, βλέπετε μὴ¹³ ὑπὸ¹⁴ ἀλλήλων ἀναλωθῆτε!

Spirit vs flesh

16 Λέγω δέ: Πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε. 17 Ἡ γὰρ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ Πνεύματος, τὸ δὲ Πνεύμα κατὰ τῆς σαρκός· ταῦτα δὲ¹⁵ ἀντίκειται¹⁶ ἀλλήλοις,¹ ἵνα μὴ ἀν² θέλητε, ταῦτα ποιῆτε. 18 Εἰ δὲ Πνεύματι ἄγεσθε οὐκ ἐστὲ ὑπὸ νόμον.³

¹ ποιησαι *reīl* || ποιησας CP || πληρωσαι [5%]

² τον **f⁵⁵A** [97.5%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶NB,C [2.5%] NU

³ εξεπεσετε **f⁵⁵** [45%] HF || εξεπεσατε P⁴⁶NA,B,C [54%] RP,OC,TR,CP,NU || two other variants [1%]

⁴ ενεκψεν *reīl* || ανεκψεν TR

⁵ τη **f⁵⁵P⁴⁶C** [99.5%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- NA,B [alone]

⁶ ζυμη *reīl* || ζημοι CP

⁷ αν **f⁵⁵C** [94%] RP,HF,OC,TR,CP || εαν P⁴⁶NA,B [6%] NU

⁸ οφελον *reīl* || ωφελον [20%] || αρα P⁴⁶

⁹ αποκοψονται *reīl* || αποκοψωνται P⁴⁶ [1%] CP

¹⁰ νομος **f⁵⁵P⁴⁶NA,B,C** [82%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || λογος [18%]

¹¹ πληρουται **f⁵⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || πεπληρωται P⁴⁶NA,B,C [2.5%] NU || three other readings [0.5%]

¹² σεαυτον **f⁵⁵NA,B,C** [55%] HF,OC,NU || εαυτον P⁴⁶ [45%] RP,TR,CP (It would be easy to drop a C—ΩCCEAUTON.)

¹³ μη *reīl* || μηπα CP

¹⁴ υπο **f⁵⁵A,C** [84%] RP,HF,TR || υπ P⁴⁶NB [16%] OC,CP,NU

¹⁵ δε **f⁵⁵A,C** [98.5%] RP,HF,OC,TR,CP || γαρ P⁴⁶NB [1.5%] NU

¹⁶ αντικειται *reīl* || αντικειται [28%] CP

19 Φανερὰ δέ ἐστιν τὰ ἔργα τῆς σαρκός, ἄτινά ἐστιν: μοιχεία, πορνεία,⁴ ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια, **20** εἰδωλολατρία,⁵ φαρμακεία,⁶ ἔχθραι,⁷ ἔρις,⁸ ζῆλοι,⁹ θυμοί, ἐριθεῖαι, διχοστασίαι, αἱρέσεις, **21** φθόνοι, φόνοι,¹⁰ μέθαι, κῶμοι, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις· ἂ προλέγω¹¹ ὑμῖν, καθὼς καὶ¹² προεῖπον, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες βασιλείαν Θεού οὐ κληρονομήσουσιν.

22 Ο δὲ καρπὸς τοῦ Πνεύματός ἐστιν ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη,¹³ πίστις, **23** προότης,¹⁴ ἐγκράτεια—κατὰ τῶν τοιούτων οὐκ ἐστιν νόμος. **24** Οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ¹⁵ τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασιν καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις.

25 Εἰ ζῶμεν Πνεύματι, Πνεύματι καὶ στοιχῶμεν.¹⁶ **26** Μὴ γινώμεθα¹⁷ κενόδοξοι, ἀλλήλους προκαλούμενοι,¹⁸ ἀλλήλοις¹⁹ φθονοῦντες.

Practical instructions

6 Άδελφοι, ἐὰν καὶ προληφθῆ²⁰ ἄνθρωπος ἐν τινι παραπτώματι, ὑμεῖς, οἱ πνευματικοὶ, καταρτίζετε τὸν τοιούτον ἐν πνεύματι πραότητος,²¹ σκοπῶν σεαυτόν μὴ καὶ σὺ πειρασθῆς.²² **2** Άλλήλων τὰ βόρη βαστάζετε, καὶ

¹ αντικείται αλλήλοις **f⁵⁵** P^{46v}Ν [97%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 (A)B,C [3%] NU

² αν **f⁵⁵** B [96%] RP,HF,OC,TR,CP || εαν ΝΑ [3.5%] NU || --- C [0.5%]

³ υπὸ νομον *reI* || απὸ νομον CP

⁴ μοιχεία πορνεία **f⁵⁵** [92%] RP,HF,OC,TR(CP) || ~ 21 [3%] || 2 (N)A,B,C [2%] NU || --- [3%]

⁵ ειδωλολατρία **f⁵⁵** C [70%] OC,CP,NU || ειδωλολατρεία ΝΑ,B [27%] RP,HF,TR || ειδωλολατρια [2%] || three other spellings [1%]

⁶ φαρμακεία *reI* || φαρμακία ΝΑ [15%] CP

⁷ εχθραι *reI* || εχθρα [10%]

⁸ ερις **f⁵⁵** ΝΑ,B [60%] NU || ερεις C [40%] RP,HF,OC,TR,CP

⁹ ζῆλοι **f⁵⁵** NC [98.5%] RP,HF,OC,TR,CP || ζῆλος B [1%] NU || two other readings [0.5%]

¹⁰ φονοι **f⁵⁵** A,C [95%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝB [5%] NU (An easy case of homoioteleuton.)

¹¹ α προλέγω *reI* || απερ λεγω CP

¹² και **f⁵⁵** A,C [98.5%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝB [1.5%] NU

¹³ αγαθωσυνη *reI* || αγαθοσυνη [25%]

¹⁴ πραοτης **f⁵⁵** [98.5%] RP,HF,OC,TR,CP || πραυτης P⁴⁶ΝA,B,C [1.5%] NU

¹⁵ χριστον **f⁵⁵** P⁴⁶ [97.5%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 τησου ΝΑ,B,C [2.5%] [NU]

¹⁶ στοιχωμεν *reI* || στιχωμεν [13%] CP

¹⁷ γινωμεθα **f⁵⁵** ΝΑ,C [61%] RP,HF,OC,TR,NU || γινομεθα [9%] || γενωμεθα [20%] CP || γενομεθα [9%] || γεινωμεθα P⁴⁶B [1%]

¹⁸ προκαλουμενοι **f⁵⁵** P⁴⁶ΝΑ,B,C [75%] RP,HF,OC,TR,NU || προσκαλουμενοι [25%] CP

¹⁹ αλληλοις **f⁵⁵** ΝΑ,C [60%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || αλληλους P⁴⁶B [40%]

²⁰ προληφθη **f⁵⁵** C [91.5%] RP,HF,OC,TR || προσληφθη [5%] CP || προλημφη P⁴⁶ΝΑ,B [1.5%] NU || three other spellings [2%]

²¹ πραοτης **f⁵⁵** A,C [98.5%] RP,HF,OC,TR,CP || πραυτης P⁴⁶ΝB [1.5%] NU

²² πειρασθης *reI* || πειρασθεις [18%]

οὗτος ὀναπληρώσατε¹ τὸν νόμον τοῦ² Χριστοῦ. 3 Εἰ γὰρ δοκεῖ τις εἶναι τι, μηδὲν ὥν, ἔαυτὸν φρεναπατᾶ.³ 4 Τὸ δὲ ἔργον ἔαυτοῦ⁴ δοκιμαζέτω ἔκαστος, καὶ τότε εἰς ἔαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἔξει, καὶ οὐκ εἰς τὸν ἔτερον. 5 Ἔκαστος γὰρ τὸ ἴδιον φορτίον βαστάσει.

6 Κοινωνείτω δὲ ὁ κατηχούμενος τὸν λόγον τῷ κατηχοῦντι ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς. 7 Μὴ πλανᾶσθε, Θεὸς οὐ μυκτηρίζεται· ὃ γὰρ ἐὰν σπείρῃ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θερίσει 8—ὅτι ὁ σπείρων εἰς τὴν σάρκα ἔαυτοῦ ἐκ τῆς σαρκὸς θερίσει φθοράν· ὃ δὲ σπείρων εἰς τὸ Πνεῦμα ἐκ τοῦ Πνεύματος θερίσει ζωὴν αἰώνιον.

9 Τὸ δὲ καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐκκακῶμεν,⁵ καιρῷ γὰρ ἵδιῳ θερίσομεν,⁶ μὴ ἐκλυόμενοι. 10 Ἄρα οὖν, ως καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζώμεθα⁷ τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως.

Boast in the cross

11 Ἰδετε πηλίκοις ὑμῖν γράμμασιν ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί. 12 Ὅσοι θέλουσιν εὐπροσωπῆσαι ἐν σαρκὶ, οὗτοι ἀναγκάζουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, μόνον ἵνα μὴ τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ⁸ διώκωνται.⁹ 13 Οὐδὲ γὰρ οἱ περιτετμημένοι¹⁰ αὐτοὶ νόμον φυλάσσουσιν, ἀλλὰ θέλουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι ἵνα ἐν τῇ ὑμετέρᾳ¹¹ σαρκὶ καυχήσωνται.¹² 14 Ἐμοὶ δὲ, μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι’ οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται, κἀγὼ τῷ¹³ κόσμῳ. 15 Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὕτε¹⁴ περιτομή τι ἰσχύει¹⁵ οὕτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καινὴ κτίσις.

¹ αναπληρωσατε **f⁸⁵** ΝA,C [97.5%] RP,HF,OC,TR,CP || αναπληρωσετε B [2%] NU || αποπληρωσετε P⁴⁶ || one other variant

² τον *rell* || --- CP

³ εαντον φρεναπατα **f⁸⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 P⁴⁶ ΝA,B,C [3%] NU

⁴ εαντον *rell* || αυτον [10%]

⁵ εκκακῶμεν **f⁸⁵** C [98.5%] RP,HF,OC,TR,CP || εγκακῶμεν ΝA(B) [1.5%] NU

⁶ θερισομεν **f⁸⁵** A,B [71%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || θερισωμεν ΝC [29%]

⁷ εργαζωμεθα **f⁸⁵** ΝB,C [65%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || εργαζομεθα A [28%] || εργασωμεθα P⁴⁶ [6%] || εργασομεθα [1%]

⁸ μη τω σταυρῳ του χριστου **f⁸⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 23451 ΝA,C [1.5%] NU || ~ 2345 ιησου 1 P⁴⁶B [0.5%] || three other variants [1%]

⁹ διωκονται **f⁸⁵** ΝB [65%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || διωκονται P⁴⁶A,C [32%] || διωκοντε [3%]

¹⁰ περιτετμημενοι **f⁸⁵** P⁴⁶B [66%] RP,HF,OC,CP || περιτεμνομενοι ΝA,C [32%] TR,NU || four other spellings [2%]

¹¹ υμετερα *rell* || ημετερα [13%]

¹² καυχησωνται *rell* || καυχησονται [18%]

¹³ τω **f⁸⁵** [98%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ ΝA,B,C [2%] NU

¹⁴ εν γαρ χριστου ιησου ουτε **f⁸⁵** ΝA,C (96.5%) RP,HF,OC,TR,CP || ουτε γαρ P⁴⁶B (3%) NU || two other readings (0.5%)

¹⁵ ισχυει **f⁸⁵** [97.5%] RP,HF,OC,TR,CP || εστιν P⁴⁶ ΝA,B,C [2.5%] NU

16 Καὶ ὅσοι τῷ κανόνι¹ τούτῳ στοιχήσουσιν, εἰρήνη ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἔλεος, καὶ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ τοῦ Θεοῦ.

17 Τοῦ λοιποῦ, κόπους μοι μηδεὶς παρεχέτω, ἐγὼ γὰρ τὰ στίγματα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ² ἐν τῷ σώματί μου βαστάζω.

Sign off

18 Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν, ἀδελφοί. Ἀμήν.³

¹ κανονι *reli* || κανωνι [10%]

² κυριου ιησου **f⁸⁵**[95.5%] RP,HF,OC,TR,CP || 2 P⁴⁶A,B,C [1%] NU || 12 χριστου **N** [1%] || χριστου [1.5%] || 1 ημων 2 χριστου [0.5%] || three other variants [0.5%]

³ The citation of **f⁸⁵** is based on thirty-seven MSS—18, 35, 201, 204, 328, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 986, 1072, 1075, 1100, 1248, 1249, 1503, 1548, 1617, 1637, 1725, 1732, 1761, 1855, 1864, 1865, 1892, 2080, 2352, 2431, 2466, 2554, 2587, 2723 and 2817—all of which I collated myself. 204, 1100, 1637, 1865, 2554 and 2587 are ‘perfect’ representatives of **f⁸⁵** in Galatians, as they stand, as were the exemplars of another five. The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Meteora, Athens, Mt. Athos [eight different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I used Reuben Swanson’s excellent collations (*New Testament Greek Manuscripts: Galatians* [Ed. Reuben Swanson, Wheaton: Tyndale House Publishers, 1999]). For Galatians Swanson collated 78 MSS, six being fragmentary (for any given variant set there will usually be at least 70 MSS listed), and I occasionally supplemented from Scrivener and von Soden—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 2\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 10\%$ —by comparing Swanson with *TuT*, I believe one can make a fairly accurate extrapolation. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ

Salutation

1 Παῦλος, ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ¹ διὰ θελήματος Θεοῦ, τοῖς ἀγίοις τοῖς οὖσιν ἐν Ἐφέσῳ,² καὶ πιστοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ: **2** Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ὑμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Some concentrated theology

A paean of doctrinal praise

3 Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ὑμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ εὐλογήσας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ. **4** καθὼς³ ἔξελέξατο ἡμᾶς ἐν αὐτῷ πρὸ καταβολῆς κόσμου, εἶναι ἡμᾶς ἀγίους καὶ ἀμώμους κατενώπιον αὐτοῦ, ἐν ἀγάπῃ, **5** προορίσας ἡμᾶς εἰς γένοθεσίαν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς αὐτόν, κατὰ τὴν εὐδοκίαν τοῦ θελήματος αὐτοῦ, **6** εἰς ἐπαινὸν δόξης τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἐν ἥ⁴ ἔχαριτωσεν ἡμᾶς ἐν τῷ ἡγαπημένῳ. **7** ἐν φῶ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν παραπτωμάτων, κατὰ τὸν πλοῦτον⁵ τῆς χάριτος αὐτοῦ, **8** ἥς ἐπερίσσευσεν εἰς ἡμᾶς ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρονήσει, **9** γνωρίσας ἡμῖν τὸ μυστήριον τοῦ θελήματος αὐτοῦ, κατὰ τὴν εὐδοκίαν αὐτοῦ ἥν προέθετο ἐν αὐτῷ, **10** εἰς οἰκονομίαν τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν, ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ—τὰ ἐπὶ⁶ τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς—ἐν αὐτῷ, **11** ἐν φῶ καὶ ἐκληρώθημεν, προορισθέντες κατὰ πρόθεσιν τοῦ τὰ πάντα ἐνεργοῦντος κατὰ τὴν βουλὴν τοῦ θελήματος αὐτοῦ, **12** εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς εἰς ἐπαινὸν τῆς⁷ δόξης αὐτοῦ, τὸν προηλπικότας ἐν τῷ Χριστῷ. **13** ἐν φῶ καὶ, ἡμεῖς⁸ ἀκούσαντες τὸν λόγον τῆς ἀληθείας—τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας ὑμῶν· ἐν φῶ, καὶ πιστεύσαντες, ἐσφραγίσθητε τῷ Πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας τῷ Ἁγίῳ, **14** ὃς⁹ ἐστιν ἀρραβὼν

¹ ιησου χριστου F⁸⁵ ΝΑ [98%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 P⁴⁶B [2%] NU

² εν εφεσω F⁸⁵(A) [99.2%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- (P⁴⁶)ΝΒ (0.8%)

³ καθὼς *reI* || 1 καὶ OC

⁴ εν η F⁸⁵ [97%] RP,HF,OC,TR,CP || ης P⁴⁶ΝΑ,B [3%] NU

⁵ τὸν πλοῦτον F⁸⁵ [97%] RP,HF,OC,TR,CP || τὸ πλοῦτος P⁴⁶ΝΑ,B [3%] NU || one other reading

⁶ επι F⁸⁵ P⁴⁶ΝΒ [70%] RP,HF,OC,NU || εν A [28%] CP || τε εν [2%] TR

⁷ της F⁸⁵ A [30%] TR || --- ΝΒ [70%] RP,HF,OC,CP,NU

⁸ ημεις F⁸⁵ A [60%] || υμεις P⁴⁶ΝΒ [40%] RP,HF,OC,TR,CP,NU

⁹ ος F⁸⁵ Ν [90%] RP,HF,OC,TR,CP || ο P⁴⁶A,B [10%] NU

τῆς κληρονομίας ἡμῶν εἰς ἀπολύτρωσιν τῆς περιποίησεως, εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ.

Some doctrinal praying

15 Διὰ τοῦτο κάγω, ἀκούσας τὴν καθ' ὑμᾶς πίστιν ἐν τῷ Κυρίῳ Ἰησοῦν καὶ τὴν ἀγάπην τὴν εἰς πάντας τοὺς ἀγίους,¹ 16 οὐ παύομαι εὐχαριστῶν ὑπὲρ ὑμῶν, μνείαν ὑμῶν² ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου: 17 ἴνα ὁ Θεὸς τοῦ Κυρίου ἡμῶν, Ἰησοῦν Χριστοῦν, ὁ Πατὴρ τῆς δόξης, δόῃ υἱὸν πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκαλύψεως ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ, 18 πεφωτισμένους τοὺς ὄφθαλμοὺς τῆς καρδίας³ ὑμῶν,⁴ εἰς τὸ εἰδέναι ὑμᾶς τίς ἐστιν ἡ ἐλπὶς τῆς κλήσεως αὐτοῦ, καὶ⁵ τίς ὁ πλοῦτος τῆς δόξης τῆς κληρονομίας αὐτοῦ ἐν τοῖς ἀγίοις, 19 καὶ τί τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ εἰς ὑμᾶς τοὺς πιστεύοντας, κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ κράτους τῆς ἰσχύος αὐτοῦ 20 ἢν ἐνήργησεν ἐν τῷ Χριστῷ ἐγείρας αὐτὸν ἐκ τῶν⁶ νεκρῶν καὶ ἐκάθισεν⁷ ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ, ἐν τοῖς ἐπουρανίοις, 21 ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἔξουσίας καὶ δυνάμεως καὶ κυριότητος—καὶ παντὸς ὄνοματος ὄνομαζομένου, οὐ μόνον ἐν τῷ αἰώνι τούτῳ ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. 22 Καὶ πάντα ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ αὐτὸν ἔδωκεν κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῇ Ἑκκλησίᾳ, 23 ἥτις ἐστὶν τὸ σῶμα αὐτοῦ, τὸ πλήρωμα τοῦ τὰ⁸ πάντα ἐν πᾶσιν πληρουμένου.

Our position in Christ

2 Καὶ ὑμᾶς,⁹ ὅντας νεκροὺς τοῖς παραπτώμασιν καὶ τοῖς ἀμαρτίαις,¹⁰ 2 ἐν αἷς ποτε περιεπατήσατε, κατὰ τὸν Αἰώνα τοῦ κόσμου τούτου, κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἔξουσίας τοῦ ἀέρος, τοῦ πνεύματος τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας· 3 ἐν οἷς καὶ ἡμεῖς πάντες ἀνεστράφημέν ποτε ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς σαρκὸς ἡμῶν, ποιοῦντες τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς

¹ αγαπην την εις παντας τους αγιους **f⁸⁵** (94.4%) RP,HF,OC,TR,CP,NU || 3456 P⁴⁶NA,B (1.3%) || ~ 34561 (3.8%) || three other variants (0.5%) (The ‘Alexandrian’ variant is an easy case of homoioteleuton.)

² υμων **f⁸⁵** (94%) RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶NA,B (5%) NU || two other readings (1%)

³ καρδίας *rell* || διανοιας [5%] TR

⁴ υμων **f⁸⁵** NA [98%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- P⁴⁶B [2%]

⁵ καὶ **f⁸⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶NA,B [3%] NU

⁶ των **f⁸⁵** P⁴⁶ [80%] RP,HF,CP || --- NA,B [20%] OC,TR,NU

⁷ εκαθισεν **f⁸⁵** (86%) RP,HF,OC,TR,CP || εκαθησεν (4.3%) || καθισας P⁹²B (5.1%) NU || καθησας (1.3%) || καθισας αυτον NA (2.5%) || two other variants (0.6%)

⁸ τα *rell* || --- [5%] TR

⁹ υμας *rell* || ημας [10%]

¹⁰ αμαρτιαις **f⁸⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 υμων P⁴⁶NB [5%] NU || 1 εαυτων A

καὶ τῶν διανοιῶν, καὶ ἥμεν¹ τέκνα φύσει² ὄργῆς, ὡς καὶ οἱ λοιποί. 4 Ο δὲ Θεὸς—πλούσιος ὃν ἐν ἐλέει, διὰ τὴν πολλὴν ὀγάπην αὐτοῦ ἦν ἡγάπησεν ἡμᾶς, 5 καὶ ὅντας ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμασιν—συνεζωοποίησεν τῷ Χριστῷ (χάριτί ἐστε σεσωσμένοι) 6 καὶ συνήγειρεν καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, 7 ἵνα ἐνδείξηται ἐν τοῖς αἰώσιν τοῖς ἐπερχομένοις τὸν ὑπερβάλλοντα πλοῦτον³ τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἐν χρηστότητι ἐφ' ἡμᾶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. 8 Τῇ γὰρ χάριτί ἐστε σεσωσμένοι, διὰ τῆς⁴ πίστεως—καὶ τοῦτο οὐκ ἔξ ύμῶν, Θεοῦ τὸ δῶρον—9 οὐκ ἔξ ἔργων, ἵνα μὴ τις καυχήσηται. 10 Αὐτοῦ γάρ ἐσμεν ποίημα, κτισθέντες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐπὶ⁵ ἔργοις ἀγαθοῖς, οἵς προτιούμασεν ὁ Θεὸς ἵνα ἐν αὐτοῖς περιπατήσωμεν.

Once far, now near in Christ

11 Διὸ, μνημονεύετε ὅτι ὑμεῖς ποτε⁶ τὰ ἔθνη ἐν σαρκὶ—οἱ λεγόμενοι ἀκροβυστία ὑπὸ τῆς λεγομένης περιτομῆς (ἐν σαρκὶ χειροποιήτου)—12 ὅτι ἦτε ἐν⁷ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ χωρὶς Χριστοῦ, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ἔνοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ. 13 Νυνὶ δὲ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ὑμεῖς οἱ ποτὲ ὄντες μακρὰν ἐγγὺς ἐγενήθητε⁸ ἐν τῷ αἷματι τοῦ Χριστοῦ.

Two into one

14 Αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἐν καὶ τὸ μεσότοιχον⁹ τοῦ φραγμοῦ λύσας, 15 τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασιν καταργήσας, ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ ἐν ἑαυτῷ¹⁰ εἰς ἔνα καινὸν ἄνθρωπον (ποιῶν εἰρήνην), 16 καὶ ἀποκαταλλάξῃ¹¹ τοὺς ἀμφοτέρους ἐν ἐνὶ σώματι τῷ Θεῷ διὰ τοῦ σταυροῦ (ἀποκτείνας τὴν ἔχθραν ἐν αὐτῷ). 17 Καὶ ἐλθὼν εὐηγγελίσατο εἰρήνην ἡμῖν,¹² τοῖς μακρὰν

¹ ημεν **f⁸⁵A** [98%] RP,HF,OC,TR,CP || ημεθα P⁴⁶NB [2%] NU || one other reading

² τεκνα φυσει *rell* || ~21 A [9%] || 1 [1%]

³ τὸν υπερβαλλοντα πλουτον **f⁸⁵** (95.8%) RP,HF,OC,TR,CP || το υπερβαλλον πλουτος P⁴⁶A,B (2.7%) NU || omit whole verse or more N (1.5%)

⁴ της **f⁸⁵A** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || --- NB [4%] NU

⁵ επι *rell* || επ [30%]

⁶ υμεις ποτε **f⁸⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 P⁴⁶N,A,B [4%] NU || two other readings

⁷ εν **f⁸⁵P⁴⁶** [98%] RP,HF,OC,TR,CP || --- N,A,B [2%] NU

⁸ εγγυς εγενηθητε **f⁸⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 (P⁴⁶)N,A,B [4%] NU

⁹ μεσοτοιχον *rell* || μεσοτυχον [10%]

¹⁰ εαυτω **f⁸⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || αυτω P⁴⁶N,A,B [4%] NU

¹¹ αποκαταλλαξη *rell* || αποκαταλλαξει [10%]

¹² ημιν **f⁸⁵** [40%] || υμιν P⁴⁶N,A,B [60%] RP,HF,OC,TR,CP,NU

καὶ¹ τοῖς ἐγγύς, 18 ὅτι δι’ αὐτοῦ ἔχομεν τὴν προσαγωγὴν οἱ ἀμφότεροι ἐν ἐνὶ Πνεύματι πρὸς τὸν Πατέρα.

19 Ἐάρα οὖν, οὐκέτι ἐστὲ ξένοι καὶ πάροικοι, ἀλλὰ² συμπολῖται τῶν ἀγίων καὶ οἰκεῖοι τοῦ Θεοῦ, 20 ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, ὅντος³ ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.⁴ 21 ἐν ᾧ πᾶσα⁵ οἰκοδομὴ, συναρμολογουμένη, αὐξεῖ εἰς ναὸν ἄγιον ἐν Κυρίῳ· 22 ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς συνοικοδομεῖσθε εἰς κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ ἐν πνεύματι.

The ‘secret’ revealed to Paul

3 Τούτου χάριν ἐγὼ, Παῦλος, ὁ δέσμιος τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ⁶ ὑπὲρ ὑμῶν τῶν ἔθνῶν⁷—2 εἴ γε⁸ ἡκούσατε τὴν οἰκονομίαν τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ τῆς δοθείσης μοι εἰς ὑμᾶς, 3 ὅτι⁹ κατὰ ἀποκάλυψιν ἐγνώρισέν¹⁰ μοι τὸ μυστήριον (καθὼς προέγραψα ἐν ὀλίγῳ, 4 πρὸς ὃ δύνασθε, ἀναγινώσκοντες, νοῆσαι τὴν σύνεσίν μου ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ Χριστοῦ), 5 ὃ¹¹ ἐτέραις γενεαῖς οὐκ ἐγνώρισθη τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις αὐτοῦ καὶ προφήταις ἐν¹² Πνεύματι:¹³ 6 εἶναι τὰ ἔθνη συγκληρονόμα καὶ σύσσωμα καὶ συμμέτοχα τῆς ἐπαγγελίας αὐτοῦ¹⁴ ἐν τῷ Χριστῷ¹⁵ διὰ τοῦ εὐαγγελίου, 7 οὐ ἐγενόμην¹⁶ διάκονος κατὰ τὴν δωρεὰν τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, τὴν δοθεῖσάν¹⁷ μοι κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.

8 Ἐμοὶ, τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων¹⁸ ἀγίων, ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη, ἐν¹ τοῖς ἔθνεσιν εὐαγγελίσασθαι τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον² τοῦ Χριστοῦ, 9 καὶ

¹ καὶ **f⁵** (93.4%) RP,HF,OC,TR,CP || 1 ειρηνην P⁴⁶ΝΑ,B (6.3%) NU || --- (0.3%)

² αλλα **f⁵**[95%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 εστε ΝΒ [1%] NU || αλλ εστε Α,C [3%] || 1 και [1%]

³ οντος *reII* || οντως [10%]

⁴ αυτον ησου χριστου **f⁵C** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || ~132 A,B [3%] NU || του 3 Ν [1%]

⁵ πασα **f⁵**ΝΒ [95%] RP,HF,OC,CP,NU || 1 η Α,C [5%] TR

⁶ ησου **f⁵P⁴⁶A,B(C)** [97%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- Ν [3%]

⁷ των εθνων *reII* || --- CP

⁸ ειγε *reII* || 1 και CP

⁹ οτι **f⁵**ΝΑ,C [99%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- P⁴⁶B [1%]

¹⁰ εγνωρισεν **f⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || εγνωρισθη P⁴⁶ΝΑ,B,C [5%] NU

¹¹ ο **f⁵P⁴⁶ΝΑ,B,C** [95%] RP,HF,OC,NU || 1 εν [5%] TR,CP

¹² εν *reII* || --- CP

¹³ πνευματι **f⁵P⁴⁶ΝΑ,B,C** [85%] RP,HF,OC,TR,NU || 1 αγιω [15%] CP

¹⁴ αυτον **f⁵**[97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝΑ,B,C [3%] NU

¹⁵ τω χριστω **f⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || 2 ησου P⁴⁶ΝΑ,B,C [4%] NU

¹⁶ εγενομην **f⁵C** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || εγενηθην P⁴⁶ΝΑ,B [4%] NU

¹⁷ την δοθεισαν **f⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || της δοθεισης P⁴⁶ΝΑ,B,C,I [5%] NU

¹⁸ παντων **f⁵P⁴⁶ΝΑ,B,C** [95%] RP,HF(CP)NU || 1 των [5%] OC,TR (CP omits αγιων.)

φωτίσαι πάντας³ τίς ἡ οἰκονομία⁴ τοῦ μυστηρίου τοῦ ἀποκεκρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ Θεῷ τῷ τὰ πάντα κτίσαντι διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ.⁵ 10 ἴνα γνωρισθῇ νῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἔξουσίαις ἐν τοῖς ἐπουρανίοις, διὰ τῆς Ἑκκλησίας, ἡ πολυποίκιλος σοφία τοῦ Θεοῦ, 11 κατὰ πρόθεσιν τῶν αἰώνων ἦν ἐποίησεν ἐν⁶ Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ὑμῶν, 12 ἐν φῶ ἔχομεν τὴν παρηγορήν καὶ τὴν⁷ προσαγωγὴν ἐν πεποιθήσει διὰ τῆς πίστεως αὐτοῦ. 13 Διὸ αἴτοῦμαὶ μὴ ἐκκακεῖν⁸ ἐν ταῖς θλίψεσίν μου ὑπὲρ ὑμῶν, ἥτις ἔστιν δόξα ὑμῶν.

Prayer

14 Τούτου χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν Πατέρα τοῦ Κυρίου ὑμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,⁹ 15 ἐξ οὐ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται, 16 ἴνα δῷῃ¹⁰ ὑμῖν, κατὰ τὸν πλοῦτον¹¹ τῆς δόξης αὐτοῦ: δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον· 17 κατοικῆσαι τὸν Χριστὸν διὰ τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐν ἀγάπῃ ἐρριζωμένοι καὶ τεθεμελιωμένοι 18 ἴνα ἔξισχύσητε καταλαβέσθαι (σὺν πᾶσιν τοῖς ἀγίοις) τί τὸ πλάτος καὶ μῆκος καὶ βάθος καὶ ὑψος.¹² 19 γνῶναί τε τὴν ὑπερβάλλουσαν τῆς γνώσεως ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ—ἴνα πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ Πλήρωμα τοῦ Θεοῦ.

20 Τῷ δὲ δυναμένῳ ὑπὲρ πάντα ποιῆσαι ὑπερεκπερισσοῦ ὥν αἴτούμεθα ἡ νοοῦμεν, κατὰ τὴν δύναμιν τὴν ἐνεργούμενην ἐν ὑμῖν, 21 αὐτῷ ἡ δόξα ἐν τῇ Ἑκκλησίᾳ¹³ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, εἰς πάσας τὰς γενεάς τοῦ αἰώνος τῶν αἰώνων. Άμήν.

¹ εν **f⁸⁵** [98%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶NA,B,C [2%] NU

² τὸν ανεξιχνιαστὸν πλοῦτον **f⁸⁵** [98%] RP,HF,OC,TR,CP || τὸ ανεξιχνιαστὸν πλοῦτος P⁴⁶NA,B,C [2%] NU

³ παντας **f⁸⁵** P⁴⁶B,C [99%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- NA [1%]

⁴ οἰκονομία **f⁸⁵** P⁴⁶NA,B,C [90%] RP,HF,OC,TR,CP || κοινωνία [10%] TR

⁵ δια ιησου χριστου **f⁸⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶NA,B,C [4%] NU

⁶ εν **f⁸⁵** Ν [98%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 τω P⁴⁶A,B,C [2%] NU

⁷ την **f⁸⁵** C [98%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶NA,B [2%] NU

⁸ εκκακειν **f⁸⁵** C [98%] RP,HF,OC,TR,CP || εγκακειν (P⁴⁶)Ν(A,B) [2%] NU

⁹ του κυριου ημων ιησου χριστου **f⁸⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶NA,B,C [3%] NU

¹⁰ δω φ **f⁸⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || δω P⁴⁶NA,B,C [3%] NU

¹¹ τον πλοῦτον **f⁸⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || το πλοῦτος P⁴⁶NA,B,C [3%] NU

¹² βαθος και υψος **f⁸⁵** ΝΑ (93.9%) RP,HF,OC,TR,CP || ~ 321 P⁴⁶B,C,I (5.8%) NU || two other variants (0.3%)

¹³ εκκλησια **f⁸⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 και P⁴⁶NA,B,C [5%] NU

Putting the theology into practice

Unity

4 Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἐγὼ, ὁ δέσμιος ἐν Κυρίῳ, ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλήσεως ἥς ἐκλήθητε, 2 μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ πραότητος,¹ μετὰ μακροθυμίας, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ, 3 σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἐνότητα τοῦ Πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης. 4 Ἐν σώμα καὶ ἐν Πνεύμα (καθὼς καὶ ἐκλήθητε ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν),² 5 εἰς Κύριος, μία πίστις, ἐν βάπτισμα, 6 εἰς Θεὸς καὶ Πατὴρ πάντων, ὁ ἐπὶ πάντων καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν ἡμῖν.³

Building up the body

7 Ἔνι δὲ ἔκάστῳ ἡμῶν ἐδόθη ἡ χάρις κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ. 8 Διὸ λέγει, “Ἄναβάς εἰς ὕψος ἡχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν, καὶ⁴ ἔδωκεν δόματα τοῖς ἀνθρώποις.” 9 (Τὸ δὲ ‘ἀνέβη’ τί ἐστιν εἰ μὴ ὅτι καὶ κατέβη πρῶτον⁵ εἰς τὰ κατώτερα μέρη⁶ τῆς γῆς? 10 Ο καταβὰς αὐτός ἐστιν καὶ ὁ ἀναβὰς ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα.) 11 Καὶ αὐτὸς ἔδωκεν τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφήτας, τοὺς δὲ εὐαγγελιστάς, τοὺς δὲ ποιμένας καὶ διδασκάλους, 12 πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἀγίων εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, 13 μέχρι καταντήσομεν⁷ οἱ πάντες εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ· 14 ἵνα μηκέτι ὅμεν νήπιοι, κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας, ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδείαν⁸ τῆς πλάνης· 15 ἀληθεύοντες δὲ ἐν ἀγάπῃ, αὐξήσωμεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα ὃς ἐστιν ἡ κεφαλή, ὁ Χριστός.⁹ 16 ἐξ οὗ πᾶν τὸ σώμα, συναρμολογούμενον καὶ συμβιβαζόμενον διὰ πάσης ἀφῆς τῆς ἐπιχορηγίας, κατ’ ἐνέργειαν ἐν μέτρῳ

¹ πραοτητος **f⁸⁵** A [98%] RP,HF,OC,TR,CP || πραυτητος ΝB,C [2%] NU

² νμων **re//** || νμων CP

³ ημιν **f⁸⁵** [90%] RP,HF,OC,CP || ημιν [5%] TR || --- P⁴⁶ΝA,B,C [5%] NU

⁴ καὶ **f⁸⁵** B,C [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝA [3%] NU

⁵ πρωτον **f⁸⁵** B (96.3%) RP,HF,OC,TR,CP || πρωτερον (0.7%) || --- (P⁴⁶)ΝA,C,I (3%) NU

⁶ μερη **f⁸⁵** ΝA,B,C [99%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- P⁴⁶ [1%]

⁷ καταντησομεν **f⁸⁵** [50%] CP || καταντησωμεν P⁴⁶ΝA,B,C [50%] RP,HF,OC,TR,NU

⁸ μεθοδειαν **f⁸⁵** C [80%] RP,HF,OC,TR,NU || μεθοδιαν ΝB [20%] CP || μεθοδιας A || one other reading

⁹ ο χριστος **f⁸⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || 2 ΝA,B,C [3%] NU || του χριστου P⁴⁶

ένὸς ἑκάστου μέρους, τὴν αὐξησιν τοῦ σώματος ποιεῖται¹ εἰς οἰκοδομὴν ἐαυτοῦ ἐν ἀγάπῃ.

Put away the old, put on the new

17 Τοῦτο οὖν, λέγω καὶ μαρτύρομαι ἐν Κυρίῳ: μηκέτι ὑμᾶς περιπατεῖν καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ² ἔθνη περιπατεῖ, ἐν ματαιότητι τοῦ νοὸς αὐτῶν, 18 ἐσκοτισμένοι³ τῇ διανοίᾳ, ὅντες ἀπηλλοτριωμένοι τῆς ζωῆς τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν ἄγνοιαν τὴν οὖσαν ἐν αὐτοῖς διὰ τὴν πώρωσιν τῆς καρδίας αὐτῶν, 19 οἵτινες, ἀπηλγηκότες, ἐαυτοὺς παρέδωκαν τῇ ἀσελγείᾳ, εἰς ἐργασίαν ἀκαθαρσίας πάσης ἐν πλεονεξίᾳ. 20 Ὦμεῖς δὲ οὐχ οὕτως ἐμάθετε τὸν Χριστόν—21 εἴγε αὐτὸν ἡκούσατε καὶ ἐν αὐτῷ ἐδιδάχθητε (καθὼς ἔστιν ἀλήθεια ἐν τῷ Ἰησού): 22 ἀποθέσθαι ὑμᾶς, κατὰ τὴν προτέραν ἀναστροφὴν, τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον (τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης), 23 ἀνανεούσθαι δὲ τῷ πνεύματι τοῦ νοὸς ὑμῶν, 24 καὶ ἐνδύσασθαι τὸν καινὸν ἄνθρωπον, τὸν κατὰ Θεὸν κτισθέντα, ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀλήθειας.

Practical instruction

25 Διὸ, ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος, λαλεῖτε⁴ ἀλήθειαν ἔκαστος μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ, ὅτι ἐσμὲν ἀλλήλων μέλη. 26 Ὁργίζεσθε καὶ μὴ ἀμαρτάνετε· ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ⁵ παροργισμῷ ὑμῶν, 27 μηδὲ⁶ δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ. 28 Οἱ κλέπτων μηκέτι κλεπτέω, μᾶλλον δὲ κοπιάτω, ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθὸν τοῖς χερσίν,⁷ ἵνα ἔχῃ μεταδιδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι. 29 Πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν μὴ ἐκπορευέσθω, ἀλλ᾽⁸ εἴ τις ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομὴν, τῆς χρείας, ἵνα δῷ χάριν τοῖς ἀκούουσιν. 30 Καὶ μὴ λυπεῖτε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον τοῦ Θεοῦ, ἐν φῷ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως. 31 Πᾶσα πικρία καὶ θυμὸς καὶ ὄργὴ καὶ κραυγὴ καὶ βλασφημία ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν, σὺν πάσῃ κακίᾳ. 32 Γίνεσθε δὲ⁹ εἰς ἀλλήλους

¹ ποιεῖται *reI* || ποιηται CP

² λοιπα **f⁵** [91.8%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝΑ,B,I (5.3%) NU || part of a long omission (2.8%)

³ εσκοτισμενοι **f⁵** [98%] RP,HF,OC,TR,CP || εσκοτωμενοι P^{46,49}ΝΑ,B,I [2%] NU

⁴ λαλεῖτε *reI* || 1 την [10%]

⁵ τῷ **f⁵** [99%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- P⁴⁹ΝΑ,B [1%]

⁶ μηδε **f⁵** P⁴⁶ΝΑ,B [85%] RP,HF,OC,CP,NU || μητε [15%] TR

⁷ το αγαθον ταις χερσιν **f⁵** (71.7%) RP,HF,OC,TR || 123 ιδιαις 4 (16%) CP || 12 εν 34 (2%) || ~ 3412 P^{46,49}B,I (1.5%) || ~ 3 ιδιαις 412 ΝΑ (7%) [NU] || 12 (0.8%) || four other variants (1%)

⁸ αλλ *reI* || αλλα B [1%] NU

⁹ δε **f⁵** P⁴⁹ΝΑ [96%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- P⁴⁶B [3%] || ουν [1%]

χρηστοί, εὔσπλαγχνοι, χαριζόμενοι ἐαυτοῖς, καθὼς καὶ ὁ Θεὸς ἐν Χριστῷ¹ ἔχαρισατο ὑμῖν.²

Walk in love

5 Γίνεσθε οὖν μιμηταὶ τοῦ Θεοῦ ὡς τέκνα ἀγαπητά, 2 καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἡγάπησεν ἡμᾶς καὶ παρέδωκεν ἐαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ Θεῷ εἰς ὄσμήν εὐωδίας. 3 Πορνεία δὲ καὶ πάσα ἀκαθαρσία³ ἥ⁴ πλεονεξία μηδὲ ὄνομαζέσθω ἐν ὑμῖν (καθὼς πρέπει ἀγίοις). 4 καὶ αἰσχρότης καὶ μωρολογία ἥ εὐτραπελία (τὰ οὐκ ἀνήκοντα),⁵ ἀλλὰ μᾶλλον εὐχαριστία. 5 Τοῦτο γάρ ιστε⁶ γινώσκοντες ὅτι: πᾶς πόρνος ἥ ἀκάθαρτος ἥ πλεονέκτης (ὅς⁷ ἐστιν εἰδωλολάτρης), οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ. 6 Μηδεὶς ὑμᾶς ἀπατάτω κενοῖς λόγοις, διὰ ταῦτα γὰρ ἔρχεται ἡ ὄργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς νιοὺς τῆς ἀπειθείας. 7 Μὴ οὖν γίνεσθε συμμέτοχοι αὐτῶν 8—ἥτε γάρ ποτε σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν Κυρίῳ.

Walk in light

Ως τέκνα φωτὸς περιπατεῖτε 9 (ό γὰρ καρπὸς τοῦ Πνεύματος⁸ ἐν πάσῃ ἀγαθωσύνῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ), 10 δοκιμάζοντες τί ἐστιν εὐάρεστον τῷ Κυρίῳ. 11 Καὶ μὴ συγκοινωνεῖτε τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάρποις τοῦ σκότους, μᾶλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε. 12 (Τὰ γὰρ κρυφῆ γινόμενα ὑπ’ αὐτῶν αἰσχρόν ἐστιν καὶ λέγειν.) 13 Τὰ δὲ πάντα, ἐλεγχόμενα, ὑπὸ τοῦ φωτὸς φανεροῦται, πᾶν γὰρ τὸ φανερούμενον φῶς ἐστιν. 14 Διὸ λέγει: “Ἐγειραι,⁹ ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ Χριστός.”

Walk in wisdom

15 Βλέπετε οὖν πῶς ἀκριβῶς¹⁰ περιπατεῖτε, μὴ ὡς ἄσοφοι ἀλλ’ ὡς σοφοί, 16 ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρόν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραί εἰσιν. 17 Διὰ

¹ θεος εν χριστω *reI* || χριστος [2%] CP

² νυιν **f⁸⁵** P⁴⁶ΝΑ [35%] TR,NU || ημιν P⁴⁹Β [65%] RP,HF,OC,CP

³ πασα ακαθαρσια **f⁸⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || ~21 P⁴⁶ΝΑ,B [3%] NU || 1 [1%]

⁴ η *reI* || και [10%]

⁵ τα ουκ ανηκοντα **f⁸⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || α 2 ανηκεν P⁴⁶ΝΑ,B [3%] NU

⁶ ιστε **f⁸⁵** P⁴⁶ΝΑ,B [30%] NU || εστε [70%] RP,HF,OC,TR,CP

⁷ ος **f⁸⁵** A [96%] RP,HF,OC,TR,CP || ο P⁴⁶ΝΒ [4%] NU

⁸ πνευματος **f⁸⁵** P⁴⁶ (94.2%) RP,HF,OC,TR,CP || φωτος P⁴⁹ΝΑ,B,I (5.3%) NU || three other variants (0.5%)

⁹ εγειραι **f⁸⁵** [80%] TR,CP || εγειρε P⁴⁶ΝΑ,B [20%] RP,HF,OC,NU

¹⁰ πως ακριβως **f⁸⁵** (A) [97%] RP,HF,OC,TR,CP || ~21 P⁴⁶ΝΒ [3%] NU

τοῦτο μὴ γίνεσθε ὄφρονες, ἀλλὰ συνιέντες¹ τί τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου. **18** Καὶ μὴ μεθύσκεσθε οὕνω, ἐν ᾧ ἔστιν ἀσωτία· ὀλλὰ πληροῦσθε ἐν Πνεύματι, **19** λαλοῦντες ἑαυτοῖς² ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ὡδαῖς πνευματικαῖς, ἔδοντες καὶ φάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ³ ὑμῶν τῷ Κυρίῳ. **20** εὐχαριστοῦντες πάντοτε ὑπὲρ πάντων, ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, **21** ὑποτασσόμενοι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ Θεοῦ.⁴

Relationships within the home

About wives

22 Αἱ γυναῖκες, τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε,⁵ ὡς τῷ Κυρίῳ, **23** ὅτι⁶ ἀνήρ ἔστιν κεφαλὴ τῆς γυναικός ὡς καὶ ὁ Χριστὸς Κεφαλὴ τῆς Ἑκκλησίας—καὶ αὐτός ἔστιν⁷ Σωτὴρ τοῦ σώματος. **24** Ἄλλ⁸ ὥσπερ⁹ ἡ Ἑκκλησία ὑποτάσσεται τῷ Χριστῷ, οὕτως καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις¹⁰ ἀνδράσιν ἐν παντί.

About husbands

25 Οἱ ἄνδρες, ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν¹¹ καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἡγάπησεν τὴν Ἑκκλησίαν καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, **26** ἵνα αὐτὴν ἀγιάσῃ, καθαρίσας τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος ἐν ρήματι, **27** ἵνα παραστήσῃ αὐτὴν¹² ἑαυτῷ—ἔνδοξον τὴν Ἑκκλησίαν—μὴ ἔχουσαν σπίλον ἢ ῥυτίδα ἢ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ’ ἵνα ἦ ἀγία καὶ ἀμωμος. **28** Οὕτως ὁφείλουσιν οἱ ἄνδρες¹³ ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα· ὁ ἀγαπῶν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἑαυτὸν ἀγαπᾷ. **29** Οὐδεὶς γάρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν· ἀλλα¹⁴ ἐκτρέφει καὶ θάλπει αὐτήν, καθὼς

¹ συνιεντες **f⁵⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || συνιετε **P⁴⁶** ΝΑ,Β [3%] NU || συνιοντες [1%]

² εαυτοις **f⁵⁵** ΝΑ [98%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 εν **P⁴⁶** Β [2%] [NU]

³ ψαλλοντες εν τῃ καρδιᾳ **f⁵⁵** (86.5%) RP,HF,OC,TR,CP || 234 (7.8%) || 134 **P⁴⁶** ΝΒ (0.8%) NU || 12 ταις καρδιαις Α (4.5%) || two other variants (0.3%)

⁴ θεου **f⁵⁵** [70%] TR || χριστου **P⁴⁶** ΝΑ,Β [30%] RP,HF,OC,CP,NU || ιησου χριστου [0.5%] || one other reading

⁵ υποτασσεσθε **f⁵⁵** (86.2%) RP,HF,OC,TR,CP || υποτασσεσθαι (3.5%) || υποτασσεσθωσαν ΝΑ,Ι (9.1%) || υποτασσεσθω (0.7%) || --- **P⁴⁶** Β (alone) NU || one other variant (0.2%)

⁶ οτι **f⁵⁵** **P⁴⁶** ΝΑ,Β [85%] RP,HF,CP,NU || 1 ο [15%] OC,TR (OC is in small print.)

⁷ και αυτος εστιν **f⁵⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || 2 **P⁴⁶** ΝΑ,Β,Ι,048 [3%] NU

⁸ αλλα *reII* || αλλα Β [1%] NU

⁹ ωσπερ **f⁵⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || ως ΝΑ [3%] NU || οτι **P⁴⁶** [1%] || --- Β [1%]

¹⁰ ιδιοις **f⁵⁵** Α [98%] RP,HF,OC,TR,CP || --- **P⁴⁶** ΝΒ [2%] NU

¹¹ εαυτων **f⁵⁵** [98%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΑ,Β,048 [2%] NU || one other reading

¹² αυτην **f⁵⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || αυτος **P⁴⁶** ΝΑ,Β [3%] NU

¹³ οφειλουσιν οι ανδρες **f⁵⁵** Η [95%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 και 23 **P⁴⁶** Β [3%] [NU] || ~ και 231 Α,048^v [2%]

¹⁴ αλλα **f⁵⁵** Α,Β [60%] CP,NU || αλλα Η [40%] RP,HF,OC,TR

καὶ ὁ Κύριος¹ τὴν Ἐκκλησίαν 30—ὅτι μέλη ἐσμὲν τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ὄστεών αὐτοῦ.² 31 “Ἄντι τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν³ πατέρα αὐτοῦ⁴ καὶ τὴν⁵ μητέρα καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν.” 32 Τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν, ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς⁶ τὴν Ἐκκλησίαν.

33 Πλὴν καὶ ὑμεῖς οἱ καθ'⁷ ἔνα:⁷ ἔκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα οὕτως ἀγαπάτω ώς ἑαυτόν, ἡ δὲ γυνὴ ἵνα φοβήται τὸν ἄνδρα.

About children

6 Τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν ἐν Κυρίῳ,⁸ τοῦτο γάρ ἐστιν δίκαιον. 2 “Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα”—ἥτις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτῃ⁹ ἐν ἐπαγγελίᾳ—3 “ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς”. 4 Καὶ οἱ πατέρες, μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἀλλ’¹⁰ ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου.

About slaves and masters

5 Οἱ δοῦλοι, ὑπακούετε τοῖς κυρίοις κατὰ σάρκα¹¹ μετὰ φόβου καὶ τρόμου, ἐν ἀπλότητι τῆς¹² καρδίας ὑμῶν, ώς τῷ Χριστῷ. 6 μὴ κατ' ὄφθαλμοδουλίαν,¹³ ώς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ώς δοῦλοι τοῦ¹⁴ Χριστοῦ, ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐκ ψυχῆς, 7 μετ' εὐνοίας δουλεύοντες,¹⁵ τῷ

¹ κυριος **f⁵⁵** [80%] RP,HF,OC,TR,CP || χριστος **P⁴⁶**ΝΑ,B,048 [20%] NU

² εκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ εκ τῶν ὄστεών αὐτοῦ **f⁵⁵** (93.3%) RP,HF,OC,TR,CP || 12345789 (2.5%) || 56789 (0.5%) || --- **P⁴⁶**ΝΑ,B,048 (2.3%) NU || six other variants (1.3%) (The omission is a not very difficult case of homoioteleuton.)

³ τὸν **f⁵⁵** **P⁴⁶**ΝΑ,048 [99%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- B [1%]

⁴ αὐτοῦ **f⁵⁵** A [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- **P⁴⁶**ΝΒ [3%] NU

⁵ τὴν **f⁵⁵** **P⁴⁶**ΝΑ,048 [99%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- B [1%]

⁶ εἰς **f⁵⁵** **P⁴⁶**ΝΑ [85%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || --- B [15%]

⁷ καθ'⁷ ἔνα *re/l* || καθένα **f⁵⁵** (I include this for the record and so as not to lose sight of it, but since there is evidently no difference in meaning I stay with the conventional spelling. Since the shift from τ to θ is caused by aspiration, there is no ambiguity).

⁸ εν κυριῳ **f⁵⁵** **P⁴⁶**ΝΑ,I^r [99%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- B [1%]

⁹ εντολὴ πρωτη *re/l* || ~ 21 CP

¹⁰ αλλ̄ *re/l* || αλλα **ΝΑ,B** [2%] NU

¹¹ κυριοις κατα σαρκα **f⁵⁵** **P⁴⁶** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 231 **ΝΑ,B** [5%] NU

¹² τῆς **f⁵⁵** **P⁴⁶**Α,B [80%] RP,HF,OC,TR,NU || --- **Ν** [20%] CP

¹³ οφθαλμοδουλιαν **f⁵⁵** [40%] OC,NU || οφθαλμοδουλειαν **ΝΑ,B** [60%] RP,HF,TR,CP

¹⁴ τον **f⁵⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || --- **ΝΑ,B** [5%] NU

¹⁵ δουλευοντες **f⁵⁵** [70%] TR || 1 ως **ΝΑ,B** [30%] RP,HF,OC,CP,NU

Κυρίως καὶ οὐκ ἀνθρώποις, 8 εἰδότες ὅτι ὁ ἐάν τι ἔκαστος¹ ποιήσῃ ἀγαθόν, τοῦτο κομιεῖται² παρὰ τοῦ³ Κυρίου, εἴτε δοῦλος εἴτε ἐλεύθερος.

9 Καὶ οἱ κύριοι, τὰ αὐτὰ ποιεῖτε πρὸς αὐτούς, ἀνιέντες τὴν ἀπειλήν, εἰδότες ὅτι καὶ ὑμῶν αὐτῶν⁴ ὁ Κύριος ἐστιν ἐν οὐρανοῖς, καὶ προσωποληψία⁵ οὐκ ἔστιν παρ'⁶ αὐτῷ.

Spiritual warfare

10 Τὸ λοιπόν,⁷ ἀδελφοί μου,⁸ ἐνδυναμοῦσθε ἐν Κυρίῳ καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ. 11 Ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στῆναι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου. 12 Ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἔξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος⁹ τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. 13 Διὰ τοῦτο ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ, ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ, καὶ ἀπαντα κατεργασάμενοι, στῆναι.

14 Στήτε οὖν, περιζωσάμενοι τὴν ὄσφυν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, 15 καὶ ὑποδησάμενοι¹⁰ τοὺς πόδας ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης· 16 ἐπὶ¹¹ πᾶσιν, ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ¹² πεπυρωμένα σβέσαι· 17 καὶ, τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου δέξασθαι¹³ καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ Πνεύματος, ὃ ἐστιν ρήμα Θεοῦ· 18 διὰ πάσης προσευχῆς καὶ δεήσεως προσευχόμενοι ἐν παντὶ καιρῷ ἐν Πνεύματι, καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο¹⁴ ἀγρυπνοῦντες ἐν πάσῃ προσκαρτερήσει καὶ

¹ ο εαν τι εκαστος **f⁸⁵** [91%] RP,OC,TR,CP || 234 [4%] HF || ~ 412 A [4%] || ~ 423 B,NU || two other readings N

² κομιεῖται **f⁸⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || κομισεται P⁴⁶ΝΑ,B [3%] NU

³ τον **f⁸⁵** [90%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝΑ,B [10%] NU

⁴ υμων αυτων **f⁸⁵** [95%] RP,HF,OC,TR || ~ 2 και 1 P⁴⁶A,B [4%] NU || ~ εαυτων και 1 N [1%] || 1 και 2 CP

⁵ προσωποληψια *reI* || προσωπολημψια ΝΑ,B [2%] NU

⁶ παρ *reI* || εν [10%]

⁷ το λοιπον **f⁸⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || τον λοιπον P⁴⁶ΝΑ,B,I [3%] NU

⁸ αδελφοι μου **f⁸⁵** (88.8%) RP,HF,OC,TR,CP || 1 (A) (7.9%) || --- P⁴⁶ΝΒ,I (3.3%) NU

⁹ του αιωνος **f⁸⁵** (97.2%) RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝΑ,B (2.8%) NU

¹⁰ υποδησαμενοι *reI* || υποδυσαμενοι [25%]

¹¹ επι **f⁸⁵** A [97%] RP,HF,OC,TR,CP || εν P⁴⁶ΝΒ [3%] NU

¹² τα **f⁸⁵** ΝΑ [99%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- P⁴⁶B [1%]

¹³ δεξασθαι **f⁸⁵** A [94%] RP,HF || δεξασθε P⁴⁶ΝΒ [5%] OC,TR,CP,NU || --- [1%]

¹⁴ τουτο **f⁸⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΑ,B [3%] NU

δεήσει περὶ πάντων τῶν ὄγίων—**19** καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα μοι δοθῇ¹ λόγος, ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματός μου, ἐν παρρησίᾳ γνωρίσαι τὸ μυστήριον τοῦ εὐαγγελίου, **20** ὑπὲρ οὗ πρεσβεύω ἐν ὅλύσει· ἵνα ἐν αὐτῷ παρησιάσωμαι, ὡς δεῖ με λαλῆσαι.

Closing greetings

21 Ἰνα δὲ εἰδῆτε καὶ ὑμεῖς² τὰ κατ’ ἐμέ, τί πράσσω, πάντα ὑμῖν γνωρίσει³ Τυχικὸς, ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ πιστὸς διάκονος ἐν Κυρίῳ. **22** ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο: ἵνα γνῶτε τὰ περὶ ἡμῶν καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν.

23 Εἰρήνη τοῖς ἀδελφοῖς, καὶ ἀγάπη μετὰ πίστεως, ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

24 Η χάρις μετὰ πάντων τῶν ἀγαπώντων τὸν Κύριον ἡμῶν, Ἰησοῦν Χριστὸν, ἐν ἀφθαρσίᾳ. Ἀμήν.^{4,5}

¹ μοι δοθῃ **f⁸⁵** A,B [95%] RP,HF,OC,CP,NU || ~ 21 Ν || 1 δοθειη [5%] TR

² ειδῆτε καὶ υμεῖς **f⁸⁵** B (83.4%) RP,HF,OC,TR,CP,NU || ιδητε 23 (4%) || ~ 231 I (9.3%) ||

~ 23 ιδητε ΝΑ (1.7%) || 1 P⁴⁶(0.8%) || five variants with ημεις (0.8%)

³ υμιν γνωρισει **f⁸⁵** A [95%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 P⁴⁶ΝΒ [5%] NU

⁴ αμην **f⁸⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝΑ,B [3%] NU

⁵ The citation of **f⁸⁵** is based on thirty-seven MSS—18, 35, 201, 204, 328, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 986, 1072, 1075, 1100, 1248, 1249, 1503, 1548, 1617, 1637, 1725, 1732, 1761, 1855, 1864, 1865, 1892, 1897, 2080, 2352, 2431, 2466, 2554, 2587 and 2723—all of which I collated myself. 928, 1864, 2554 and 2723 are ‘perfect’ representatives of **f⁸⁵** in Ephesians, as they stand, as were the exemplars of another ten. The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Meteora, Athens, Mt. Athos [eight different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant, within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I had to revert to von Soden and the apparatus of N-A²⁷, supplementing from other sources where possible (Scrivener and Tischendorf)—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 3\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 15\%$. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ

Salutation

1 Παῦλος καὶ Τιμόθεος, δοῦλοι Ἰησοῦ Χριστοῦ,¹ πᾶσιν τοῖς ἀγίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τοῖς οὖσιν ἐν Φιλίπποις, σὺν ἐπισκόποις καὶ διακόνοις:
2 Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

How Paul prays for them

3 Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου ἐπὶ πάσῃ τῇ μνείᾳ ὑμῶν· 4 πάντοτε ἐν πάσῃ δεήσει μου ὑπὲρ πάντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς τὴν δέησιν ποιούμενος, 5 ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον ἀπὸ² πρώτης ἡμέρας ἄχρι τοῦ νῦν, 6 πεποιθὼς αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ὁ ἐναρξάμενος ἐν ὑμῖν ἔργον ἀγαθὸν ἐπιτελέσει ἄχρις³ ἡμέρας Ἰησοῦ Χριστοῦ.⁴ 7 καθὼς ἐστιν δίκαιον ἐμοὶ τοῦτο φρονεῖν ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, διὰ τὸ ἔχειν με ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμᾶς, ἐν τε τοῖς δεσμοῖς μου καὶ ἐν τῇ ἀπολογίᾳ καὶ βεβαιώσει τοῦ εὐαγγελίου συγκοινωνούς μου τῆς χάριτος πάντας ὑμᾶς ὅντας. 8 Μάρτυς γάρ μού ἐστιν⁶ ὁ Θεός ὃς ἐπιποθῶ πάντας ὑμᾶς ἐν σπλάγχνοις Ἰησοῦ Χριστοῦ.⁷

9 Καὶ τοῦτο προσεύχομαι: ἵνα ἡ ἀγάπη ὑμῶν ἔτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον περισσεύῃ ἐν ἐπιγνώσει καὶ πάσῃ αἰσθήσει, 10 εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τὰ διαφέροντα, ἵνα ἥτε εἰλικρινεῖς⁸ καὶ ἀπρόσκοποι εἰς ἡμέραν Χριστοῦ, 11 πεπληρωμένοι καρπῶν⁹ δικαιοσύνης τῶν¹⁰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον Θεοῦ.

¹ ιησου χριστου **f³⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 ΝΒ [3%] NU

² απὸ **f³⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 της **P⁴⁶ΝΑ,B** [3%] NU

³ αχρις **f³⁵** [97%] HF,OC,TR,CP || αχρι **Ν(A)B** [3%] RP,NU

⁴ ιησου χριστου **f³⁵** ΝΑ [65%] OC,TR || ~ 21 **P⁴⁶B** [35%] RP,HF,CP,NU

⁵ εν **f³⁵** **P⁴⁶ΝΒ** [95%] RP,HF,OC,CP,NU || --- A [5%] TR

⁶ εστιν **f³⁵** A [98%] RP,HF,OC,TR,CP || --- **P⁴⁶ΝΒ** [2%] NU

⁷ ιησου χριστου **f³⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 **P⁴⁶ΝΑ,B** [4%] NU

⁸ εἰλικρινεῖς **f³⁵** [30%] || ειλικρινεῖς *re//* (If the first half of the word is presumed to derive from ‘sun-light’ or ‘sun’, the aspiration follows naturally.)

⁹ καρπῶν **f³⁵** (66%) RP,HF,OC,TR,CP || καρπῶν **P⁴⁶ΝΑ,B,I,048** (33.2%) NU || part of a large omission (0.8%) [homoioteleuton]

¹⁰ τῶν **f³⁵** (70%) RP,HF,OC,TR,CP || τῶν **P⁴⁶ΝΑ,I,048** (28%) NU || --- B (0.8%) || two other readings (0.3%) || part of a large omission (0.8%) [homoioteleuton]

News and instructions

By whatever means, Christ is preached

12 Γινώσκειν δὲ ύμᾶς βούλομαι, ἀδελφοί, ὅτι τὰ κατ’ ἐμὲ μᾶλλον εἰς προκοπὴν τοῦ εὐαγγελίου, ἐλήλυθεν: **13** ὕστε τοὺς δεσμούς μου φανεροὺς ἐν Χριστῷ γενέσθαι ἐν ὅλῳ τῷ πραιτωρίῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσιν· **14** καὶ, τοὺς πλείονας τῶν ἀδελφῶν ἐν Κυρίῳ πεποιθότας τοῖς δεσμοῖς μου περισσοτέρως τολμᾶν, ἀφόβως τὸν λόγον λαλεῖν.¹ **15** Τινὲς μὲν καὶ διὰ φθόνον καὶ ἔριν, τινὲς δὲ καὶ δι’ εὐδοκίαν τὸν Χριστὸν κηρύσσουσιν· **16** οἱ μὲν ἐξ ἐριθείας τὸν Χριστὸν καταγγέλλουσιν, οὐχ ἀγνῶς, οἰόμενοι θλῖψιν ἐπιφέρειν² τοῖς δεσμοῖς μου, **17** οἱ δὲ ἐξ ἀγάπης, εἰδότες ὅτι εἰς ἀπολογίαν τοῦ εὐαγγελίου κείμαι.³ **18** Τί γάρ? Πλὴν⁴ παντὶ τρόπῳ, εἴτε προφάσει εἴτε ἀληθείᾳ, Χριστὸς καταγγέλλεται, καὶ ἐν τούτῳ χαίρω—ἀλλὰ καὶ χαρήσομαι.

To live is Christ, to die is gain

19 Οἶδα γὰρ ὅτι τοῦτο μοι ἀποβήσεται εἰς σωτηρίαν (διὰ τῆς ὑμῶν δεήσεως καὶ ἐπιχορηγίας τοῦ Πνεύματος Ἰησοῦ Χριστοῦ) **20** κατὰ τὴν καραδοκίαν⁵ καὶ ἐλπίδα μου ὅτι ἐν οὐδενὶ αἰσχυνθήσομαι ἀλλ’ ἐν πάσῃ παρρησίᾳ, ὡς πάντοτε καὶ νῦν μεγαλυνθήσεται Χριστὸς ἐν τῷ σώματί μου, εἴτε διὰ ζωῆς εἴτε διὰ θανάτου **21**—ἔμοι γὰρ τὸ ζῆν Χριστὸς καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος. **22** Εἰ δὲ τὸ ζῆν ἐν σαρκὶ τοῦτο μοι καρπὸς ἔργου, καὶ τί αἰρήσομαι οὐ γνωρίζω. **23** Συνέχομαι δέ⁶ ἐκ τῶν δύο: τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι (πολλῷ⁷ μᾶλλον κρείσσον) **24** τὸ δὲ ἐπιμένειν ἐν⁸ τῇ σαρκὶ ἀναγκαιότερον, δι’ ὑμᾶς. **25** Καὶ τοῦτο πε-

¹ τὸν λόγον λαλεῖν **f⁸⁵** P⁴⁶ (73.7%) RP,HF,OC,TR,NU || ~ 312 (5%) || 12 τοῦ θεου 3 ΝΑ,Β (15.8%) || 1 τοῦ θεου 23 (4%) CP || 123 τοῦ θεου (0.3%) || 12 κυριου 3 (0.3%) || four other readings (0.8%)

² επιφερεῖν **f⁸⁵** (92.7%) RP,HF,OC,TR,CP || εγειρεῖν ΝΑ,Β (4.8%) NU || επεγειρεῖν (1.5%) || three other readings (0.5%) || part of a large omission (0.5%) [homoioteleuton]

³ εξ εριθείας τὸν χριστὸν καταγγέλλουσιν οὐχ ἀγνῶς οἰόμενοι θλῖψιν επιφερεῖν τοῖς δεσμοῖς μου οι δε εξ ογαπῆς ειδοτες οτι εις απολογιαν του ευαγγελιου κειμαι **f⁸⁵** (88.9%) RP,HF,OC,TR,CP || ~ 16-24,14-15,1-13 P⁴⁶ ΝΑ,Β,048 (9.6%) NU || two other readings (0.3%) || part of a large omission (1.2%) [homoioteleuton]

⁴ πλὴν **f⁸⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 οτι P⁴⁶ ΝΑ,048 [4%] NU || οτι B

⁵ καραδοκιον **f⁸⁵** [25%] || αποκαραδοκιαν ΝΑ,Β [74%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || παραδοσιν [1%] (The longer form is so far found only in Romans 8:19, not in pre-NT literature, whereas the shorter form occurs in earlier Greek. If the longer form were original, would medieval monks [Soden’s hypothesis] be likely to introduce an earlier form?)

⁶ δε **f⁸⁵** P⁴⁶ ΝΑ,Β [95%] RP,HF,OC,CP,NU || γαρ [5%] TR

⁷ πολλω **f⁸⁵** Ν [95%] RP,HF,TR,CP || 1 γαρ (P⁴⁶)Α,Β,C [4%] OC[NU] || ποσω [1%] (OC is in small print.)

⁸ εν **f⁸⁵** P⁴⁶ B [90%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- ΝΑ,С [10%]

ποιθώς, οἶδα ὅτι μενῶ καὶ συμπαραμενῶ¹ πᾶσιν ὑμῖν εἰς τὴν ὑμῶν προκοπὴν καὶ χαρὰν τῆς πίστεως, **26** ἵνα τὸ καύχημα ὑμῶν περισσεύῃ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐν ἐμοὶ, διὰ τῆς ἐμῆς παρουσίας πάλιν πρὸς ὑμᾶς.

27 Μόνον ἀξίως τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ πολιτεύεσθε, ἵνα εἴτε ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ὑμᾶς εἴτε ἀπὸν ἀκούσω² τὰ περὶ ὑμῶν ὅτι στήκετε ἐν ἐνὶ πνεύματι, μιᾶς ψυχῆς συναθλοῦντες τῇ πίστει τοῦ εὐαγγελίου, **28** καὶ μὴ πτυρόμενοι ἐν μηδενὶ ὑπὸ τῶν ἀντικειμένων: ἥτις αὐτοῖς μέν ἐστιν³ ἔνδειξις ἀπωλείας, ὑμῖν⁴ δὲ σωτηρίας, καὶ τοῦτο ἀπὸ Θεοῦ. **29** Ὡτὶ ὑμῖν ἔχαρισθι τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ, οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν, **30** τὸν αὐτὸν ὄγδονα ἔχοντες οἶον εἰδετε⁵ ἐν ἐμοὶ καὶ νῦν ἀκούετε ἐν ἐμοί.

About having the mind of Christ

2 Εἴ τις οὖν παράκλησις ἐν Χριστῷ, εἴ τι παραμύθιον ἀγάπης, εἴ τις κοινωνία Πνεύματος, εἴ τι⁶ σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοί, **2** πληρώσατέ μου τὴν χαράν ἵνα τὸ αὐτὸν φρονῆτε,⁷ τὴν αὐτὴν ἀγάπην ἔχοντες, σύμψυχοι, τὸ ἐν φρονοῦντες. **3** Μηδὲν κατὰ⁸ ἐριθείαν ἢ⁹ κενοδοξίαν, ἀλλὰ τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας ἔαυτῶν. **4** Μὴ τὰ ἔαυτῶν ἔκαστος σκοπεῖτε,¹⁰ ἀλλὰ καὶ¹¹ τὸ¹² ἐτέρων ἔκαστος.¹³

5 Τοῦτο γὰρ¹⁴ φρονείσθω¹⁵ ἐν ὑμῖν ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, **6** ὃς, ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἀρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, **7** ἀλλ’ ἔαυτὸν ἐκένωσεν, μορφὴν δούλου λαβών, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος. **8** Καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, ἐταπείνωσεν ἔαυτὸν,

¹ συμπαραμενω **f⁸⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || παραμενω **P⁴⁶**NA,B,C [3%] NU

² ακούσω **f⁸⁵** A,C [97%] RP,HF,OC,TR,CP || ακουω **P⁴⁶**(N)B [3%] NU

³ αυτοῖς μεν εστιν **f⁸⁵** (82.8%) RP,HF,OC,TR,CP || ~ 312 (9.6%) || ~ 31 NA,B,C (6.8%) NU || ~ 213 (0.3%) || two other readings (0.5%)

⁴ υμιν **f⁸⁵** [90%] RP,HF,OC,TR,CP || υμων NA,B [5%] NU || ημιν C [5%]

⁵ ειδετε **f⁸⁵** **P⁴⁶**NA,B,C [90%] RP,HF,OC,CP,NU || ιδετε [10%] TR

⁶ τι **f⁸⁵** [35%] || τις **P⁴⁶**NA,B,C [60%] RP,HF,OC,CP,NU || τινα [5%] TR

⁷ φρονητε *rell* || φρονειτε [10%]

⁸ κατα **f⁸⁵** **P⁴⁶**A [90%] RP,HF,OC,TR,CP || κατ NB,C [10%] NU

⁹ η **f⁸⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || μηδε κατα NA,B,C [3%] NU || μηδε **P⁴⁶**[1%] || 1 κατα [1%] || one other reading

¹⁰ σκοπειτε **f⁸⁵** [93%] RP,HF,OC,TR,CP || σκοπουντες **P⁴⁶**NA,B,C [5%] NU || σκοπειτω [2%]

¹¹ και **f⁸⁵** **P⁴⁶**NA,B,C [99%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- D [1%]

¹² το **f⁸⁵** [40%] CP || τα **P⁴⁶**NA,B,C [45%] RP,HF,OC,TR,NU || των [15%]

¹³ εκαστος **f⁸⁵** C [95%] RP,HF,OC,TR,CP || εκαστοι **P⁴⁶**NA,B [4%] NU || --- [1%]

¹⁴ γαρ **f⁸⁵** **P⁴⁶** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- NA,B,C [2%] NU || ουν [1%]

¹⁵ φρονεισθω **f⁸⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || φρονειτε **P⁴⁶**NA,B,C [3%] NU

γενόμενος ύπήκοος μέχρι θανάτου—θανάτου δὲ σταυροῦ! 9 Διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσεν καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ¹ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, 10 ἵνα ἐν τῷ ὄνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ—ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων—11 καὶ πᾶσα γλῶσσα ἔξομολογήσηται² ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός.

Act like children of God

12 Ὡστε, ἀγαπητοί μου, καθὼς πάντοτε ὑπηκούσατε³ (μὴ ὡς⁴ ἐν τῇ παρουσίᾳ μου μόνον ἀλλὰ⁵ νῦν πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ ἀπουσίᾳ μου), μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν κατεργάζεσθε, 13 ὁ⁶ Θεὸς γάρ ἐστιν ὁ ἐνεργῶν ἐν ὑμῖν, καὶ τὸ θέλειν καὶ τὸ ἐνεργεῖν, ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας.

14 Πάντα ποιεῖτε χωρὶς γογγυσμῶν⁷ καὶ διαλογισμῶν, 15 ἵνα γένησθε ἄμεμπτοι καὶ ὀκέραιοι, τέκνα Θεοῦ ἀμώμητα⁸ ἐν μέσῳ γενεᾶς σκολιάς καὶ διεστραμμένης, ἐν οἷς φαίνεσθε ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ, 16 λόγον ζωῆς ἐπέχοντες, εἰς καύχημα ἐμοὶ εἰς ἡμέραν Χριστοῦ ὅτι οὐκ εἰς κενὸν ἔδραμον οὐδὲ εἰς κενὸν ἐκοπίασα. 17 Ἀλλ᾽¹⁰ εἰ καὶ σπένδομαι ἐπὶ τῇ θυσίᾳ καὶ λειτουργίᾳ τῆς πίστεως ὑμῶν, χαίρω καὶ συγχαίρω πᾶσιν ὑμῖν. 18 Τὸ δ'¹¹ αὐτὸν καὶ ὑμεῖς χαίρετε καὶ συγχαίρετέ μοι.

About Timothy

19 Ἐλπίζω δὲ ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ Τιμόθεον ταχέως πέμψαι ὑμῖν, ἵνα κάγὼ εὐψυχῶ γνοὺς τὰ περὶ ὑμῶν. 20 Οὐδένα γὰρ ἔχω ἴσοψυχον, ὅστις γνησίως τὰ περὶ ὑμῶν μεριμνήσει 21 (οἱ πάντες γὰρ τὰ ἑαυτῶν ζητοῦντιν, οὐ τὰ¹² Χριστοῦ Ἰησοῦ).¹³ 22 Τὴν δὲ δοκιμὴν αὐτοῦ γινώσκετε, ὅτι ὡς πατρὶ τέκνον σὺν ἐμοὶ ἐδούλευσεν εἰς τὸ εὐαγγέλιον. 23 Τοῦτον μὲν οὖν

¹ αυτῷ **f⁵⁵** [98%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 το P⁴⁶ΝΑ,B,C [2%] NU

² εξομολογησται **f⁵⁵** P⁴⁶ΝΒ [80%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || εξομολογησεται A,C [20%]

³ υπηκουσατε *rell* || 1 μου CP

⁴ ως **f⁵⁵** P⁴⁶ΝΑ,C [90%] RP,HF,OC,TR,NU || --- B [10%] CP

⁵ αλλα *rell* || 1 και CP

⁶ ο **f⁵⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΑ,B,C [5%] NU

⁷ γογγυσμων **f⁵⁵** P⁴⁶ΝΑ,B,C [90%] RP,HF,OC,TR,NU || οργης [10%] CP

⁸ αμωμητα **f⁵⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || αμωμα P⁴⁶ΝΑ,B,C [3%] NU

⁹ εν μεσω **f⁵⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || μεσον P⁴⁶ΝΑ,B,C [4%] NU

¹⁰ αλλ *rell* || αλλα A^v,B [1%] NU

¹¹ δ **f⁵⁵** A,C [97%] RP,HF,OC,TR || δε P⁴⁶ΝΒ [3%] CP,NU

¹² τα **f⁵⁵** P⁴⁶ΝΑ,B,C [60%] RP,HF,OC,CP,NU || 1 του [40%] TR

¹³ χριστου ιησου **f⁵⁵** B [97%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 P⁴⁶ΝΑ,C [3%] NU

έλπιζω πέμψαι, ώς ἀν ἀπίδω¹ τὰ περὶ ἐμὲ ἔξαυτῆς. 24 Πέποιθα δὲ ἐν Κυρίῳ ὅτι καὶ αὐτὸς ταχέως ἐλεύσομαι.

About Epaphroditus

25 Ἀναγκαῖον δὲ ἡγησάμην Ἐπαφρόδιτον, τὸν ἀδελφὸν καὶ συνεργὸν καὶ συστρατιώτην μου, ὃνδων δὲ ἀπόστολον καὶ λειτουργὸν τῆς χρείας μου, πέμψαι πρὸς ὑμᾶς· 26 ἐπειδὴ ἐπιποθῶν ἦν πάντας ὑμᾶς,² καὶ ἀδημονῶν διότι ἡκούσατε ὅτι ἡσθένησεν. 27 Καὶ γὰρ ἡσθένησεν, παραπλήσιον θανάτῳ,³ ἀλλ᾽⁴ οὐ Θεὸς αὐτὸν ἡλέησεν,⁵ οὐκ αὐτὸν δὲ μόνον ἀλλὰ καὶ ἐμέ, ἵνα μὴ λύπην ἐπὶ λύπην⁶ σχῶ. 28 Σπουδαιοτέρως οὖν ἐπεμψα αὐτόν, ἵνα ιδόντες αὐτὸν πάλιν χαρῆτε, κἀγὼ ἀλυπότερος⁷ ᾖ. 29 Προσδέχεσθε οὖν αὐτὸν ἐν Κυρίῳ μετὰ πάσης χαρᾶς, καὶ τοὺς τοιούτους ἐντίμους ἔχετε, 30 ὅτι διὰ τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ⁸ μέχρι θανάτου ἥγγισεν, παραβούλευσάμενος⁹ τῇ ψυχῇ, ἵνα πληρώσῃ¹⁰ τὸ ὄμῶν ὑστέρημα τῆς πρός με¹¹ λειτουργίας.

Paul's example

3 Τὸ λοιπόν, ἀδελφοί μου, χαίρετε ἐν Κυρίῳ. Τὰ αὐτὰ γράφειν ὑμῖν ἐμοὶ μὲν οὐκ ὀκνηρόν, ὑμῖν δὲ το¹² ἀσφαλές. 2 Βλέπετε τοὺς κύνας, βλέπετε τοὺς κακοὺς ἐργάτας, βλέπετε τὴν κατατομήν! 3 Ἡμεῖς γάρ ἔσμεν ἡ περιτομή, οἱ Πνεύματι Θεοῦ¹³ λατρεύοντες καὶ καυχώμενοι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ οὐκ ἐν σαρκὶ πεποιθότες 4 (καίπερ ἐγὼ ἔχων πεποίθησιν καὶ¹⁴ ἐν σαρκί).

¹ απίδω **f⁸⁵C** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || αφιδω P⁴⁶NA,B [3%] NU

² υμᾶς **f⁸⁵(P⁴⁶)(B)** [75%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || 1 ιδειν NA,C,I^v [25%]

³ θανατω *reI* || θανατου B [10%] OC

⁴ αλλ **f⁸⁵** [80%] HF,OC,TR || αλλα NA,B,C [20%] RP,CP,NU

⁵ αυτον ηλεησεν **f⁸⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 NA,B,C [5%] NU

⁶ λυπην **f⁸⁵** NA,B,C [90%] RP,HF,OC,CP,NU || λυπη [10%] TR

⁷ αλυποτερος *reI* || αλυπωτερος [15%]

⁸ του χριστου **f⁸⁵** [90%] RP,HF,OC,TR,CP || 2 P⁴⁶B [5%] NU || κυριου NA [4%] || --- C [1%] || one other reading

⁹ παραβούλευσάμενος **f⁸⁵C** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || παραβολευσαμενος P⁴⁶NA,B [3%] NU

¹⁰ πληρωση **f⁸⁵B** [40%] CP || αναπληρωση P⁴⁶A,C [55%] RP,HF,OC,TR,NU || αναπληρωσει Ν [5%]

¹¹ με *reI* || εμε Ν [10%]

¹² το **f⁸⁵A^v** [40%] HF || --- P⁴⁶NB,C [60%] RP,OC,TR,CP,NU

¹³ θεου **f⁸⁵** NA,B,C [95%] RP,HF,OC,CP,NU || θεω [5%] TR || --- P⁴⁶

¹⁴ και *reI* || --- [10%]

About Paul

Εἴ τις δοκεῖ ἄλλος πεποιθέναι ἐν σαρκί, ἐγὼ μᾶλλον: **5** περιτομῇ ὀκταήμερος, ἐκ γένους Ἰσραὴλ, φυλῆς Βενιαμίν,¹ Ἐβραῖος ἐξ Ἐβραίων· κατὰ νόμον, Φαρισαῖος: **6** κατὰ ζῆτον,² διώκων τὴν ἐκκλησίαν· κατὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν νόμῳ γενόμενος, ὅμεμπτος.

7 Ἀλλ᾽³ ἄτινα ἦν μοι⁴ κέρδη, ταῦτα ἥγημαι διὰ τὸν Χριστὸν ζημίαν. **8** Ἀλλὰ μὲν οὖν⁵ καὶ ἥγοῦμαι πάντα ζημίαν εἶναι διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως Χριστοῦ Ἰησοῦ⁶ τοῦ Κυρίου μου—δι’ ὃν τὰ πάντα έζημιώθην (καὶ ἥγοῦμαι σκύβαλα εἶναι),⁷ ἵνα Χριστὸν κερδήσω **9** καὶ εὐρεθῶ ἐν αὐτῷ, μὴ ἔχων ἐμὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ νόμου ὅλλα τὴν διὰ πίστεως Χριστοῦ, τὴν ἐκ Θεοῦ δικαιοσύνην ἐπὶ τῇ πίστει. **10** τοῦ γνῶναι αὐτὸν καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, καὶ τὴν⁸ κοινωνίαν τῶν⁹ παθημάτων αὐτοῦ, συμμορφούμενος¹⁰ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ, **11** εἰ πως κατανήσω εἰς τὴν ἔξανάστασιν τῶν¹¹ νεκρῶν **12**—οὐχ ὅτι ἡδη ἔλαβον ἡ ἡδη τετελείωμαι· διώκω δὲ εἰ καὶ καταλάβω ἐφ' ὁ καὶ κατελήφθην¹² ὑπὸ τοῦ¹³ Χριστοῦ Ἰησοῦ.¹⁴

13 Ἄδελφοί, ἐγὼ ἐμαυτὸν οὕπω¹⁵ λογίζομαι κατειληφέναι, ἐν δέ: τὰ μὲν ὄπίσω¹⁶ ἐπιλανθανόμενος τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, **14** κατὰ σκοπὸν διώκω ἐπὶ¹⁷ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

¹ βενιαμιν *reI* || βενιαμην C [10%] || βενιαμειν ΝΑ,Β [5%]

² ζηλον **F⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || ζηλος P⁴⁶ΝΑ,B,I [3%] NU

³ αλλ Φ⁵ [95%] RP,HF,OC,TR,CP || αλλα B [2%] [NU] || --- P⁴⁶ΝΑ [3%]

⁴ ην μοι *reI* || ~ 21 B [10%]

⁵ ουν Φ⁵Β [90%] RP,HF,CP || ουνγε P⁴⁶ΝΑ [10%] OC,TR,NU

⁶ χριστον ιησου Φ⁵P⁴⁶Ν(B) [80%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || ~ 21 A [20%]

⁷ ειναι Φ⁵A [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΒ [3%] NU

⁸ την Φ⁵ [98%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- P⁴⁶ΝΑ,B [2%]

⁹ των Φ⁵ A [99%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- P⁴⁶ΝΒ [1%]

¹⁰ συμμορφουμενος Φ⁵ [97%] RP,HF,OC,TR,CP || συμμορφιζομενος (Ν)Α [2%] NU ||

συμμορφιζομενος B || συνφορτειζομενος [1%] || P⁴⁶ omits whole phrase

¹¹ των Φ⁵ [96%] RP,HF,OC,TR,CP || την εκ P⁴⁶ΝΑ,B [3%] NU || 1 εκ [1%]

¹² κατεληηφθην *reI* || κατελημφθην ΝΑ,B [2%] NU

¹³ του Φ⁵ [80%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝΑ,B,C [20%] NU

¹⁴ χριστον ιησου Φ⁵ P⁴⁶ΝΑ [97%] RP,HF,OC,TR[NU] || ~ 21 [1%] || 1 B [2%] || ~ κυριου 21 CP

¹⁵ ουπω Φ⁵P¹⁶ΝΑ [40%] OC,CP || ου P⁴⁶B [60%] RP,HF,TR,NU

¹⁶ οπισω *reI* || οπισθεν [10%]

¹⁷ επι Φ⁵ [96%] RP,HF,OC,TR,CP || εις P^{16,46}ΝΑ,B,I [4%] NU

Our citizenship is in Heaven

15 Ὅσοι οὖν τέλειοι τοῦτο φρονῶμεν, καὶ εἴ τι ἐτέρως φρονεῖτε, καὶ τοῦτο ὁ Θεὸς ὑμῖν ἀποκαλύψει. 16 Πλὴν, εἰς ὃ ἐφθάσαμεν, τῷ αὐτῷ στοιχεῖν κανόνι, τὸ αὐτὸ φρονεῖν.¹

17 Συμμιμηταί μου γίνεσθε, ἀδελφοί, καὶ σκοπεῖτε τοὺς οὗτος περιπατοῦντας καθὼς ἔχετε τύπον ἡμᾶς. 18 Πολλοὶ γὰρ περιπατοῦσιν—οὓς πολλάκις ἔλεγον ὑμῖν, νῦν δὲ καὶ κλαίων λέγω—τοὺς ἔχθροὺς τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, 19 ὥν τὸ τέλος ἀπώλεια, ὥν ὁ² θεὸς ἡ κοιλία, καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν· οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες. 20 Ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα, Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν· 21 ὃς μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ³ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ δύνασθαι αὐτὸν καὶ ὑποτάξαι ἐαυτῷ⁴ τὰ πάντα. 1 Ὁστε,
4 ἀδελφοί μου, ἀγαπητοὶ καὶ ἐπιπόθητοι, χαρὰ καὶ στέφανός μου, οὗτος στήκετε ἐν Κυρίῳ, ἀγαπητοί.

Concluding considerations

To individuals

2 Εὔοδίαν⁵ παρακαλῶ καὶ Συντύχην παρακαλῶ τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν Κυρίῳ. 3 Ναι,⁶ ἐρωτῶ καὶ σέ, σύζυγε γνήσιε,⁷ συλλαμβάνου αὐταῖς, αἴτινες ἐν τῷ εὐαγγελίῳ συνήθλησάν μοι, μετὰ καὶ Κλήμεντος καὶ τῶν λοιπῶν συνεργῶν μου, ὥν τὰ ὄνόματα ἐν Βίβλῳ Ζωῆς.

Filling the mind with good things

4 Χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε· πάλιν ἐρῶ, χαίρετε! 5 Τὸ ἐπιεικὲς ὑμῶν γνωσθήτω πᾶσιν ἀνθρώποις· ὁ Κύριος ἐγγύς. 6 Μηδὲν μεριμνᾶτε, ἀλλ’ ἐν παντὶ, τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει μετὰ εὐχαριστίας,⁸ τὰ αἰτήματα ὑμῶν γνωριζέσθω πρὸς τὸν Θεόν· 7 καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ, ἡ ὑπερέχουσα πάντα

¹ κανονι το αυτο φρονειν **f⁸⁵** (91%) RP,HF,OC,TR,CP || ~ 2314 (6.3%) || 234 (1%)

|| --- P^{16,46}ΝΑ,B,I^v (1.7%) NU (Some 7% invert the order of στοιχειν and φρονειν.)

² ο *reI* || --- CP

³ εις το γενεσθαι αυτο **f⁸⁵** (90.2%) RP,HF,OC,TR,CP || 123 αυτω (3.2%) || 123 αυτον (3.2%) || 123 (0.8%) || --- ΝΑ,B (2.5%) NU || one other reading (0.2%)

⁴ εαυτω **f⁸⁵** [80%] RP,HF,TR,CP || αυτω ΝΑ,B [20%] OC,NU

⁵ ενυδιαν **f⁸⁵** ΝΑ,B [90%] RP,HF,OC,CP,NU || ενυδιαν [10%] TR

⁶ ναι **f⁸⁵** P⁴⁶ΝΑ,B [95%] RP,HF,OC,CP,NU || και [5%] TR

⁷ συζυγε γνησιε **f⁸⁵** [90%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 (P⁴⁶)Ν(A)B [10%] NU

⁸ ευχαριστιας *reI* || ευχαριστειας [20%]

νοῦν, φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν καὶ τὰ νοήματα ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

8 Τὸ λοιπόν, ἀδελφοί, ὅσα ἔστιν ἀληθῆ, ὅσα σεμνά, ὅσα δίκαια, ὅσα ἀγνά, ὅσα προσφιλῆ, ὅσα εὔφημα—εἴ τις ὀρετὴ καὶ εἴ τις ἐπαινος—ταῦτα λογίζεσθε. 9 Ἄ καὶ ἐμάθετε καὶ παρελάβετε καὶ ἡκούσατε καὶ εἰδετε¹ ἐν ἐμοί, ταῦτα πράσσετε, καὶ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν.

Thanks for material support

10 Ἐχάρην δὲ ἐν Κυρίῳ μεγάλως ὅτι ἥδη ποτὲ ἀνεθάλετε τὸ ὑπέρ ἐμοῦ φρονεῖν· ἐφ' ὃ καὶ ἐφρονεῖτε,² ἡκαιρεῖσθε δέ. 11 Οὐχ ὅτι καθ' ὑστέρησιν λέγω, ἐγὼ γὰρ ἔμαθον ἐν οἷς εἰμι αὐτάρκης εἶναι. 12 Οἶδα καὶ³ ταπεινοῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν· ἐν παντὶ καὶ ἐν πᾶσιν μεμύημαι καὶ χορτάζεσθαι καὶ πεινᾶν, καὶ περισσεύειν καὶ ὑστερεῖσθαι. 13 Πάντα ἴσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ.⁴ 14 Πλὴν⁵ καλῶς ἐποιήσατε συγκοινωνήσαντές μου τῇ θλίψει.

15 Οἴδατε δὲ⁶ καὶ ὑμεῖς, Φιλιππήσιοι, ὅτι ἐν ἀρχῇ τοῦ εὐαγγελίου, ὅτε ἐξῆλθον ἀπὸ Μακεδονίας, οὐδεμίᾳ μοι ἐκκλησία ἐκοινώνησεν εἰς λόγον δόσεως καὶ λήψεως⁷ εἰ μὴ ὑμεῖς μόνοι. 16 Ὅτι καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ, καὶ ἄπαξ καὶ δὶς, εἰς τὴν χρείαν μοι ἐπέμψατε. 17 Οὐχ ὅτι ἐπιζητῶ τὸ δόμα, ἀλλ᾽⁸ ἐπιζητῶ τὸν καρπὸν τὸν πλεονάζοντα εἰς λόγον ὑμῶν. 18 Απέχω δὲ πάντα καὶ περισσεύω· πεπλήρωμαι, δεξάμενος παρὰ Ἐπαφροδίτου τὰ παρ'⁹ ὑμῶν, ὀσμὴν εὐωδίας, θυσίαν δεκτήν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ. 19 Ο δὲ Θεός μου πληρώσει⁹ πᾶσαν χρείαν ὑμῶν κατὰ τὸν πλοῦτον¹⁰ αὐτοῦ ἐν δόξῃ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦν.

20 Τῷ δὲ Θεῷ καὶ Πατρὶ ἡμῶν ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Άμήν.

¹ ειδετε **f³⁵** ΝΑ,Β [70%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || ιδετε [30%]

² εφρονείτε *reI* || φρονείτε CP

³ καὶ **f³⁵** P⁴⁶ ΝΑ,Β [85%] RP,HF,OC,CP,NU || δε [15%] TR

⁴ χριστῷ **f³⁵** [98%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΑ,Β,Ι [2%] NU

⁵ πλην **f³⁵** ΝΑ,Β [90%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || 1 καὶ υμεις [10%]

⁶ δε *reI* || --- P⁴⁶ [2%] CP

⁷ ληψεως *reI* || λημψεως ΝΑ,Β [2%] NU

⁸ αλλ ባI || αλλα Α,Β [1%] NU

⁹ πληρωσει *reI* || πληρωσαι [15%]

¹⁰ τον πλουτον **f³⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || το πλουτος P⁴⁶ ΝΑ,Β [2%] NU || του πλουτος [1%]

Sign off

21 Ἀσπάσασθε πάντα ἄγιον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοί. 22 Ἀσπάζονται ὑμᾶς πάντες οἱ ἄγιοι, μάλιστα δὲ οἱ ἐκ τῆς Καίσαρος οἰκίας.

23 Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου,¹ Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ πάντων² ὑμῶν. Ἄμήν.^{3,4}

¹ κυρίου **f⁵⁵** ΝΑ,Β [85%] RP,HF,OC,CP,NU || 1 ημων P⁴⁶ [15%] TR

² παντῶν **f⁵⁵** (90.9%) RP,HF,OC,TR,CP || του πνευματος P⁴⁶ ΝΑ,Β (9.1%) NU

³ αμην **f⁵⁵** P⁴⁶ ΝΑ [98%] RP,HF,OC,TR,CP || --- B [2%] NU

⁴ The citation of **f⁵⁵** is based on thirty-seven MSS—18, 35, 201, 204, 328, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 986, 1072, 1075, 1100, 1248, 1249, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1876, 1892, 1897, 2080, 2352, 2466, 2554, 2587 and 2723—all of which I collated myself. 35, 1072, 1864, 1865 and 2554 are ‘perfect’ representatives of **f⁵⁵** in Philippians, as they stand, as were the exemplars of another ten. The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Meteora, Athens, Mt. Athos [seven different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant, within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I had to revert to von Soden and the apparatus of N-A²⁷, supplementing from other sources where possible (Scrivener and Tischendorf)—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 3\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 15\%$. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΡΟΣ ΚΟΛΟΣΣΑΕΙΣ

Salutation

1 Παῦλος, ἀπόστολος Ἰησοῦν Χριστοῦ¹ διὰ Θελήματος Θεοῦ, καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφός, 2 τοῖς ἐν Κολοσσαῖς² ἀγίοις καὶ πιστοῖς ἀδελφοῖς ἐν Χριστῷ: χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.³

Building rapport

3 Εὐχαριστοῦμεν τῷ Θεῷ καὶ⁴ Πατρὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πάντοτε περὶ ὑμῶν προσευχόμενοι 4 (ἀκούσαντες τὴν πίστιν ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ καὶ τὴν ἀγάπην τὴν⁵ εἰς πάντας τοὺς ἀγίους), 5 διὰ τὴν ἔλπιδα τὴν ἀποκειμένην ὑμῖν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἣν προηκούσατε ἐν τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας 6 (τοῦ εὐαγγελίου τοῦ παρόντος εἰς ὑμᾶς καθὼς καὶ ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ, καὶ⁶ ἔστιν καρποφορούμενον καὶ αὐξανόμενον⁷ καθὼς καὶ ἐν ὑμῖν, ἀφ' ἣς ἡμέρας ἡκούσατε καὶ ἐπέγνωτε τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ), 7 καθὼς καὶ⁸ ἐμάθετε ἀπὸ Ἐπαφρᾶ, τοῦ ἀγαπητοῦ συνδούλου ἡμῶν, ὃς ἔστιν πιστὸς ὑπὲρ ὑμῶν⁹ διάκονος τοῦ Χριστοῦ, 8 ὁ καὶ δηλώσας ὑμῖν τὴν ὑμῶν ἀγάπην ἐν πνεύματι.

Christ preeminent

Walk worthily of the Lord

9 Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς, ἀφ' ἣς ἡμέρας ἡκούσαμεν, οὐ πανόμεθα ὑπὲρ ὑμῶν προσευχόμενοι καὶ αἰτούμενοι ἵνα πληρωθῆτε τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ Θελήματος αὐτοῦ ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ συνέσει πνευματικῇ, 10 περιπατήσαι ὑμᾶς¹⁰

¹ ιησου χριστου F⁵ [95%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 P⁴⁶ΝΑ,B [5%] NU

² κολοσσαις F⁵ ΝΒ [60%] CP,NU || κολασσαις (P⁴⁶Α)Ι [40%] RP,HF,OC,TR

³ και κυριου ιησου χριστου F⁵ ΝΑ,C,I [80%] RP,HF,OC,TR,CP || --- B [20%] NU

⁴ και F⁵ ΝΑ,Ι [98%] RP,HF,OC,TR,CP || --- B,C [2%] NU

⁵ την F⁵ (86.7%) RP,HF,OC,TR,CP || ην εχετε ΝΑ,C (11.4%) NU || ην εχεται (1.2%) || --- B (0.7%)

⁶ και F⁵ [95%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝΑ,B,C [5%] NU

⁷ και αυξανομενον F⁵ ΝΑ,B,C (48%) RP,HF,OC,CP,NU || --- (52%) TR (The omission could be an easy case of homoioteleuton.)

⁸ και F⁵ [95%] RP,HF,OC,TR || --- P⁴⁶ΝΑ,B,C [5%] CP,NU

⁹ υμων F⁵ C [90%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || ημων P⁴⁶ΝΑ,B [10%]

¹⁰ υμας F⁵ [95%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝΑ,B,C [5%] NU

ἀξίως τοῦ Κυρίου εἰς πᾶσαν ἀρέσκειαν,¹ ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ καρποφοροῦντες καὶ αὐξανόμενοι εἰς τὴν ἐπίγνωσιν² τοῦ Θεοῦ· 11 ἐν πάσῃ δυνάμει δυναμούμενοι κατὰ τὸ κράτος τῆς δόξης αὐτοῦ, εἰς πᾶσαν ὑπομονὴν καὶ μακροθυμίαν.

12 μετὰ χαρᾶς εὐχαριστοῦντες τῷ³ Πατρὶ τῷ ἰκανώσαντι ἡμᾶς⁴ εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τῶν ἀγίων ἐν τῷ φωτὶ· 13 ὃς ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἔξουσίας τοῦ σκότους καὶ μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ, 14 ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ,⁵ τὴν ἄφεσιν τῶν ἀμαρτιῶν·

The supremacy of Christ described

15 ὃς ἐστιν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου, πρωτότοκος πάσης⁶ κτίσεως, 16 ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα—τὰ⁷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ⁸ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὄρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε θρόνοι εἴτε κυριότητες εἴτε ἀρχαὶ εἴτε ἔξουσίαι—τὰ πάντα δι’ αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται· 17 καὶ αὐτός ἐστιν πρὸ πάντων, καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκεν. 18 Καὶ, αὐτός ἐστιν ἡ⁹ κεφαλὴ τοῦ σώματος, τῆς ἐκκλησίας·

ὅς ἐστιν ἀρχή, πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα γένηται ἐν πᾶσιν αὐτὸς πρωτεύων, 19 ὅτι ἐν αὐτῷ εὑδόκησεν¹⁰ πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι 20 καὶ δι’ αὐτοῦ ἀποκαταλλάξαι τὰ¹¹ πάντα εἰς αὐτόν, εἰρηνοποιήσας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ—δι’ αὐτοῦ,¹² εἴτε τὰ ἐπὶ τῆς γῆς εἴτε τὰ ἐπὶ¹³ τοῖς οὐρανοῖς.

¹ αρεσκειαν *reI* || αρεσκιαν ΝA,C [15%]

² εἰς τὴν επιγνώσιν **F⁵** [90.5%] RP,HF,OC,TR,CP || τη επιγνωσι P⁴⁶ΝA,B,C,I (4.6%) NU || εν τη επιγνωσει (4.1%) || three other readings (0.7%)

³ τω **F⁵** P⁴⁶A,B,C [65%] RP,HF,TR,NU || 1 θεω και [30%] OC,CP || 1 θεω Ν [5%] (OC has small print.)

⁴ ημας **F⁵** A,C [97%] RP,HF,OC,TR,CP || νμας ΝB [3%] NU (The context is inclusive—first person.)

⁵ δια του αιματος αντον **F⁵** [60%] TR || --- ΝA,B,C [40%] RP,HF,OC,CP,NU (The omission was presumably deliberate—one wonders why.)

⁶ πασης *reI* || 1 της [10%]

⁷ τα **F⁵** A,C [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝB [3%] NU

⁸ τα **F⁵** A,C [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝB [3%] NU

⁹ η *reI* || --- [2%] CP

¹⁰ ευδοκησεν *reI* || ηυδοκησεν A [15%]

¹¹ τα *reI* || --- CP

¹² δι αντον **F⁵** P⁴⁶ΝA,C,048 [80%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- B,I [20%] (The omission of the emphatic repetition is surely inferior.)

¹³ επι **F⁵** [50%] RP,HF,CP || εν ΝA,B,C [50%] OC,TR,NU (The change to ‘in’ may have been unthinking, but is clearly inferior—beings and things that are an inherent part of Heaven don’t need ‘reconciling’.)

The truth applied

21 Καὶ ὑμᾶς (ποτε ὄντας ἀπηλλοτριωμένους καὶ ἐχθροὺς τῇ διανοίᾳ ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς πονηροῖς) 22 νυνὶ δὲ ἀποκατήλλαξεν ἐν τῷ σώματι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ διὰ τοῦ θανάτου ἀντοῦ,¹ παραστῆσαι ὑμᾶς ἀγίους καὶ ὄμώμους καὶ ἀνεγκλήτους κατενώπιον αὐτοῦ—23 εἴ γε ἐπιμένετε τῇ πίστει τεθεμελιωμένοι καὶ ἐδραῖοι, καὶ μὴ μετακινούμενοι ἀπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ εὐαγγελίου, οὗ ἡκούσατε τοῦ κηρυχθέντος ἐν πάσῃ τῇ² κτίσει τῇ ὑπὸ τὸν οὐρανόν, οὗ ἐγενόμην ἐγὼ, Παῦλος, διάκονος.

What Paul does and why he does it

Present everyone perfect in Christ

24 Νῦν χαίρω ἐν τοῖς παθήμασίν μου³ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ ἀνταναπληρῶ τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ σαρκὶ μου, ὑπὲρ τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὅ⁴ ἐστιν ἡ ἐκκλησία, 25 ἥς ἐγενόμην ἐγὼ διάκονος κατὰ τὴν οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ τὴν δοθεῖσάν μοι εἰς ὑμᾶς, πληρῶσαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, 26 τὸ μυστήριον τὸ ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων καὶ ἀπὸ τῶν γενεῶν, νυνὶ⁵ δὲ ἐφανερώθη τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ· 27 οἵς ἡθέλησεν ὁ Θεὸς γνωρίσαι τίς ὁ⁶ πλοῦτος τῆς δόξης τοῦ⁷ μυστηρίου τούτου ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὃς⁸ ἐστιν Χριστὸς ἐν ὑμῖν, ἡ ἐλπὶς τῆς δόξης· 28 ὃν ἡμεῖς καταγγέλλομεν, νουθετοῦντες πάντα ἄνθρωπον καὶ διδάσκοντες πάντα ἄνθρωπον⁹ ἐν πάσῃ σοφίᾳ, ἵνα παραστήσωμεν πάντα ἄνθρωπον¹⁰ τέλειον¹¹ ἐν Χριστῷ.¹² 29 εἰς ὅ καὶ κοπιῶ, ἀγωνιζόμενος κατὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ τὴν ἐνεργούμενην ἐν ἐμοὶ ἐν δυνάμει.

¹ αυτοῦ **f⁸⁵** ΝΑ [40%] || --- P^{46v}Β, C, I^v [60%] RP, HF, OC, TR, CP, NU

² τῇ **f⁸⁵** [95%] RP, HF, OC, TR, CP || --- P⁴⁶ΝΑ, B, C [5%] NU

³ μου **f⁸⁵** [55%] OC, TR || --- ΝΑ, B, C [45%] RP, HF, CP, NU (OC has small print.)

⁴ ο *reīl* || ος C [10%]

⁵ νυνὶ **f⁸⁵** A [90%] RP, HF, OC, TR, CP || νυν ΝΒ, C [10%] NU

⁶ τις ο **f⁸⁵** ΝC [40%] OC, TR || τι το P⁴⁶A, B [60%] RP, HF, CP, NU (In the context the masculine gender is correct—P⁴⁶A, B [4%] NU are consistent in that they go on to read ὁ εστιν Χριστος, but not the [56%] RP, HF, CP.)

⁷ τον *reīl* || --- CP

⁸ ος **f⁸⁵** ΝC, I [96%] RP, HF, OC, TR, CP || ο P⁴⁶A, B [4%] NU

⁹ παντα ανθρωπον *reīl* || --- [10%] CP

¹⁰ παντα ανθρωπον **f⁸⁵** ΝΑ, B, C [90%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || --- [10%]

¹¹ τελειον *reīl* || --- CP

¹² χριστω **f⁸⁵** P⁴⁶ΝΑ, B, C [40%] NU || 1 ιησου [60%] RP, HF, OC, TR, CP

A wealth of confident understanding

2 Θέλω γὰρ ὑμᾶς εἰδέναι ήλίκον ἀγῶνα ἔχω περὶ¹ ὑμῶν καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ,² καὶ ὅσοι οὐχ ἐωράκασιν³ τὸ πρόσωπόν μου ἐν σαρκὶ, **2** ἵνα παρακληθῶσιν αἱ καρδίαι αὐτῶν, συμβιβασθέντων⁴ ἐν ἀγάπῃ καὶ εἰς πάντα πλοῦτον⁵ τῆς πληροφορίας τῆς συνέσεως, εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ μυστηρίου τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ τοῦ⁶ Χριστοῦ, **3** ἐν ᾧ εἰσιν πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς⁷ γνώσεως ἀπόκρυφοι.

4 Τοῦτο δὲ⁸ λέγω ἵνα μή τις⁹ ὑμᾶς παραλογίζηται ἐν πιθανολογίᾳ.¹⁰ **5** Εἰ γὰρ καὶ τῇ σαρκὶ ὄπειμι, ἀλλὰ τῷ πνεύματι σὺν ὑμῖν εἰμι, χάριν καὶ βλέπων ὑμῶν τὴν τάξιν καὶ τὸ στερέωμα τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως ὑμῶν.

Christian responsibility

6 Ως οὖν παρελάβετε τὸν Χριστὸν, Ἰησοῦν τὸν Κύριον, ἐν αὐτῷ περιπατεῖτε, **7** ἐρριζωμένοι καὶ ἐποικοδομούμενοι ἐν αὐτῷ καὶ βεβαιούμενοι ἐν τῇ¹¹ πίστει, καθὼς ἐδιδάχθητε, περισσεύοντες ἐν αὐτῇ¹² ἐν εὐχαριστίᾳ.

Christ vs ‘the world’

8 Βλέπετε μή τις ὑμᾶς ἔσται ὁ συλλαγωγῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης, κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου καὶ οὐ κατὰ Χριστόν. **9** Ὄτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ Πλήρωμα τῆς Θεότητος σωματικῶς, **10** καὶ ἔστε ἐν αὐτῷ πεπληρωμένοι ὅς ἔστιν ἡ κεφαλὴ πάσης ἀρχῆς καὶ ἔξουσίας· **11** ἐν ᾧ καὶ περιετμήθητε, περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ, ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ σώματος τῶν ἀμαρτιῶν¹³ τῆς σαρκός,

¹ περὶ **f⁵** [93%] RP,HF,OC,TR,CP || υπερ P⁴⁶ΝA,B,C [7%] NU

² λαοδικεια *re//* || λαοδικια ΝA,B,C [10%]

³ εωρακασιν **f⁵** [85%] RP,HF,OC,TR,CP || εωρακασιν [10%] || εωρακαν A,B [2%] || εωρακαν P⁴⁶NC [3%] NU

⁴ συμβιβασθεντων **f⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || συμβιβασθεντες (P⁴⁶)ΝA,B(C) [4%] NU || συμβιβασθωσιν [1%]

⁵ παντα πλουτον **f⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || παν πλουτος P⁴⁶ΝB [3%] NU || παν το πλουτος A,C [2%]

⁶ καὶ πατρος και του **f⁵** (79.6%) RP,HF,OC,TR,CP || 124 (12.9%) || 234 (1.8%) || 123 (0.7%) || 24 A,C (0.7%) || 23 (0.2%) || 2 Ν,048 (0.3%) || --- P⁴⁶B (3%) NU || five other readings (0.8%)

⁷ της **f⁵** A [95%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝB,C [5%] NU

⁸ δε **f⁵** C,048 [95%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝA,B [5%] NU

⁹ μη τις **f⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || μηδεις ΝA,B,C,048 [5%] NU

¹⁰ πιθανολογια *re//* || πειθανολογια [2%] CP

¹¹ εν τη **f⁵** Ν [95%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 A,C,I [2%] || 2 B [3%] NU

¹² εν αυτη **f⁵** B,048^v [95%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝA,C,I' [4%] NU || 1 αυτω D [1%]

¹³ των αμαρτιων **f⁵** (92.5%) RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝA,B,C (7%) NU || omit longer stretches (0.5%) (Would not ‘the body of the flesh’, the reading of NU, be something of a tautology?)

ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ Χριστοῦ, 12 συνταφέντες αὐτῷ ἐν τῷ βαπτίσματι·¹ ἐν ᾧ καὶ συνηγέρθητε διὰ τῆς πίστεως τῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ τῶν² νεκρῶν.

13 Καὶ ὑμᾶς, νεκροὺς ὄντας³ τοῖς παραπτώμασιν καὶ τῇ ἀκροβυστίᾳ τῆς σαρκὸς ὑμῶν—συνεζωοποίησεν ὑμᾶς⁴ σὺν αὐτῷ· χαρισάμενος ἡμῖν⁵ πάντα τὰ παραπτώματα· 14 ἔξαλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον (τοῖς δόγμασιν) ὃ ἦν ὑπεναντίον ἡμῖν, καὶ αὐτὸν ἤρκεν⁶ ἐκ τοῦ μέσου, προσηλώσας αὐτὸν τῷ σταυρῷ· 15 ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἔξουσίας, ἐδειγμάτισεν ἐν παρρησίᾳ, θριαμβεύσας αὐτοὺς ἐν αὐτῷ.

Don't be disqualified!

16 Μὴ οὖν τις ὑμᾶς κρινέτω ἐν βρώσει ἢ⁷ ἐν πόσει, ἢ ἐν μέρει ἑορτῆς ἢ νομηνίας⁸ ἢ σαββάτων, 17 ἢ ἐστιν σκιὰ τῶν μελλόντων, τὸ δὲ σῶμα⁹ Χριστοῦ. 18 Μηδεὶς ὑμᾶς καταβραβευέτω, θέλων ἐν ταπεινοφροσύνῃ καὶ θρησκείᾳ τῶν ἀγγέλων, ἂ μὴ ἐώρακεν¹⁰ ἐμβατεύων, εἰκῇ φυσιούμενος ὑπὸ τοῦ νοὸς τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, 19 καὶ οὐ κρατῶν τὴν κεφαλήν, ἐξ οὐ πᾶν τὸ σῶμα, διὰ τῶν ἀφῶν¹¹ καὶ συνδέσμων ἐπιχορηγούμενον καὶ συμβιβαζόμενον, αὔξει τὴν αὔξησιν τοῦ Θεοῦ.

20 Εἰ οὖν ἀπεθάνετε¹² σὺν¹³ Χριστῷ ἀπὸ τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου, τί, ὡς ζῶντες ἐν κόσμῳ, δογματίζεσθε 21—“Μὴ ἄψῃ, μηδὲ¹⁴ γεύσῃ, μηδὲ θίγῃς!”—22 (ἄ ἐστιν πάντα εἰς φθορὰν τῇ ἀποχρήσει) κατὰ τὰ ἐντάλματα καὶ διδασκαλίας τῶν ἀνθρώπων? 23 Ἀτινά ἐστιν λόγον μὲν ἔχοντα

¹ βαπτισματι **f⁵** ΝΑ, C [95%] RP, HF, OC, TR, CP || βαπτισμῷ **P⁴⁶B** [2%] NU

² τῶν **f⁵** B [70%] RP, HF, OC, TR || --- **P⁴⁶ΝΑ, C** [30%] CP, NU

³ οντας **f⁵** NB [45%] || 1 εν **P⁴⁶A, C, 048** [55%] RP, HF, OC, TR, CP[NU] (OC is in small print.)

⁴ υμας **f⁵** ΝΑ, C [65%] RP, HF, OC, CP, NU || ημας **P⁴⁶B** [20%] || --- [15%] TR

⁵ ημιν **f⁵** ΝΑ, B, C [70%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || υμιν [30%] (some TRs)

⁶ ηρκεν **f⁵ P⁴⁶ΝΑ, B, C** [60%] RP, HF, TR, NU || ηρεν [40%] OC, CP

⁷ η **f⁵** ΝΑ, C, I [98%] RP, HF, OC, TR, CP || καὶ **P⁴⁶B** [2%] NU

⁸ νομηνιας *reI* || νεομηνιας B [2%] NU

⁹ σωμα **f⁵ P⁴⁶** [95%] RP, HF, OC, CP || 1 του ΝΑ, B, C [5%] TR, NU

¹⁰ μη εωρακεν **f⁵** (83.5%) RP, HF, OC, TR, CP || 1 εωρακεν C (12.3%) || 1 εωρακαμεν (1.7%) ||

¹¹ 1 εωρακως (0.5%) || 1 εωρακατε (0.2%) || ουκ 2 (0.3%) || 2 **P⁴⁶A** (0.5%) || εωρακεν ΝΒ, I (1%) NU

¹² ὀφων *reI* || αφων [25%]

¹³ ουν απεθανετε **f⁵** [80%] OC, TR || ~ 21 (Ν) [5%] || 2 Α, B, C [15%] RP, HF, CP, NU

¹⁴ μηδε **f⁵** ΝΑ, B, C [90%] RP, HF, OC, TR, NU || μη [10%] CP (Twice.)

σοφίας ἐν ἐθελοθρησκείᾳ¹ καὶ ταπεινοφροσύνῃ καὶ² ἀφειδίᾳ³ σώματος, οὐκ ἐν τιμῇ τινὶ πρὸς πλησμονὴν τῆς σαρκός.

Things above vs things below

3 Εἰ οὖν συνηγέρθητε τῷ Χριστῷ, τὰ ἄνω ζητεῖτε, οὐδὲ ὁ Χριστός ἔστιν, ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καθήμενος· 2 τὰ ἄνω φρονεῖτε, μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, 3 ἀπεθάνετε γάρ καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ⁴ Θεῷ. 4 Ὄταν ὁ Χριστὸς φανερωθῇ, ἡ ζωὴ ἡμῶν,⁵ τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ.

5 Νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν⁶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς: πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακήν, καὶ τὴν πλεονεξίαν ἥτις ἔστιν εἰδωλολατρία.⁷ 6 δι’ ἂν ἔρχεται ἡ ὄργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας,⁸ 7 ἐν οἷς καὶ ὑμεῖς περιεπατήσατέ ποτε ὅτε ἐζήτετε ἐν αὐτοῖς.⁹ 8 Νυνὶ δὲ ἀπόθεσθε καὶ ὑμεῖς τὰ πάντα—ὄργήν, θυμόν, κακίαν, βλασφημίαν, αἰσχρολογίαν—ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν. 9 Μὴ ψεύδεσθε εἰς ἀλλήλους, ἀπεκδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ 10 καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν νέον, τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ’ εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν, 11 ὅπου οὐκ ἔνι “Ἐλλην καὶ Ἰουδαῖος, περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία, βάρβαρος, Σκύθης, δοῦλος, ἐλεύθερος· ὀλλὰ τὰ¹⁰ πάντα καὶ ἐν πᾶσιν Χριστός.

Relationships among believers

12 Ἐνδύσασθε οὖν, ώς ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ, ἄγιοι καὶ ἡγαπημένοι, σπλάγχνα οἰκτιρμοῦ,¹¹ χρηστότητα, ταπεινοφροσύνην, πραότητα,¹² μακροθυμίαν· 13 ὀνεχόμενοι ἀλλήλων καὶ χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, ἐάν τις πρός τινα ἔχῃ¹³ μομφήν—καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς¹⁴ ἔχαρισατο ὑμῖν,¹⁵ οὕτως καὶ

¹ εθελοθρησκεια *reII* || εθελοθρησκια *NC* [10%] OC,NU

² καὶ *F⁵ NA,C* [98%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- *P⁴⁶B* [2%]

³ αφειδία *reII* || αφειδεια [10%]

⁴ τῷ *F⁵ P⁴⁶NA,B,C* [80%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || --- [20%]

⁵ ημων *F⁵B* [90%] RP,HF,OC,TR,CP || υμων *P⁴⁶NC* [10%] NU

⁶ υμων *F⁵A* [95%] RP,HF,OC,TR,CP || --- *P⁴⁶NB,C* [5%] NU

⁷ ειδωλολατρια *F⁵(C)* [55%] OC,NU || ειδωλολατρεια *NA,B* [45%] RP,HF,TR,CP

⁸ επι τους νιους της απειθειας *F⁵ NA(C)I* [99%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- *P⁴⁶B* [1%]

⁹ αυτοις *F⁵ 048* [97%] RP,HF,OC,TR,CP || τουτοις *P⁴⁶NA,B,C,I* [3%] NU

¹⁰ τῷ *F⁵B* [98%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- *NA,C* [2%]

¹¹ οικτιρμον *F⁵ NA,B,C* [80%] RP,HF,OC,CP,NU || οικτιρμων [20%] TR

¹² πραοτητα *F⁵* [97%] RP,HF,OC,TR,CP || πραυτητα *NA,B,C* [3%] NU

¹³ εχῃ *reII* || εχει [10%] CP || εχητε [2%]

¹⁴ χριστος *F⁵C* [97%] RP,HF,OC,TR,CP || κυριος *P⁴⁶A,B,I* [2%] NU || θεος *N* [1%]

¹⁵ υμιν *F⁵ NA,B* [90%] RP,HF,OC,TR,NU || ημιν [10%] CP || ημας C

νῦμεις· 14 ἐπὶ πᾶσιν δὲ τούτοις τὴν ἀγάπην, ἥτις¹ ἐστὶν σύνδεσμος τῆς τελειότητος.

15 Καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ² βραβευέτω ἐν ταῖς καρδίαις νῦμῶν, εἰς ἣν καὶ ἐκλήθητε ἐν ἐνὶ σώματι· καὶ εὐχάριστοι γίνεσθε.

16 Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ³ ἐνοικείτω ἐν νῦμῖν πλουσίως ἐν πάσῃ σοφίᾳ διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες ἑαυτοὺς, ψαλμοῖς καὶ⁴ ὕμνοις καὶ⁵ φῶταις πνευματικαῖς ἐν⁶ χάριτι ἔδοντες ἐν τῇ καρδίᾳ⁷ νῦμῶν τῷ Κυρίῳ.⁸

17 Καὶ πᾶν ὃ τι⁹ ἀν¹⁰ ποιῆτε ἐν λόγῳ ἢ ἐν¹¹ ἔργῳ, πάντα ἐν ὄνόματι¹² Κυρίου Ἰησοῦ, εὐχαριστοῦντες τῷ Θεῷ καὶ¹³ Πατρὶ δι' αὐτοῦ.

Household relationships

18 Αἱ γυναῖκες, ὑποτάσσεσθε τοῖς ἰδίοις¹⁴ ἀνδράσιν, ώς ἀνῆκεν ἐν Κυρίῳ.

19 Οἱ ἄνδρες, ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας καὶ μὴ πικραίνεσθε πρὸς αὐτάς.

20 Τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν κατὰ πάντα, τοῦτο γάρ ἐστιν εὐάρεστον¹⁵ ἐν¹⁶ Κυρίῳ.

21 Οἱ πατέρες, μὴ ἐρεθίζετε¹⁷ τὰ τέκνα ὑμῶν, ἵνα μὴ ἀθυμῶσιν.

22 Οἱ δοῦλοι, ὑπακούετε κατὰ πάντα τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις, μὴ ἐν ὁφθαλμοδουλίαις¹⁸ ώς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ᾽ ἐν ἀπλότητι καρδίας, φοβούμενοι τὸν Θεόν.¹⁹ 23 Καὶ πᾶν ὃ τι¹ ἐὰν² ποιῆτε, ἐκ ψυχῆς ἐργάζεσθε, ώς

¹ ήτις **f⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || ο Α,Β,С,048 [2%] NU || ος Ν [1%]

² θεου **f⁵** (95.2%) RP,HF,OC,TR,CP || χριστου ΝΑ,Β,С,Ι (4.8%) NU

³ χριστου *rell* || θεου Α,С [9%] || κυριου Ν,Ι [1%]

⁴ καὶ **f⁵A,I^v** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΒ,С [3%] NU

⁵ καὶ **f⁵A,I^v** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΒ,С [3%] NU

⁶ εν **f⁵** ΝΑ,С [95%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 τη **P⁴⁶B** [3%] [NU] || --- [2%]

⁷ τη καρδια **f⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || ταις καρδιαις **P⁴⁶ΝΑ,Β,С** [5%] NU

⁸ κυριω **f⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || θεω **P⁴⁶ΝΑ,Β,С** [4%] NU

⁹ ὃ τι **f⁵** ΝΑ,Β,С [80%] RP,HF,OC,TR,NU || ὅτι [20%] CP

¹⁰ αν **f⁵** ΝΑ,С [97%] RP,HF,OC,TR,CP || εαν **P⁴⁶B** [3%] NU

¹¹ εν *rell* || --- [10%]

¹² ονοματι *rell* || 1 του [10%]

¹³ και **f⁵** [98%] RP,HF,OC,TR,CP || --- **P^{46v}ΝΑ,Β,С** [2%] NU

¹⁴ ιδίοις **f⁵** [80%] RP,HF,TR || --- ΝΑ,Β,С [19%] OC,CP,NU || νυμων after ανδρασιν [1%]

¹⁵ εστιν ευαρεστον **f⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 ΝΑ,Β,С [5%] NU

¹⁶ εν **f⁵** ΝΑ,Β,С [79%] RP,HF,CP,NU || τω [20%] OC,TR || --- [1%]

¹⁷ ερεθιζετε **f⁵P⁴⁶B** (79.5%) RP,HF,OC,TR,CP,NU || παροργιζετε (Ν)Α(С) (19.8%) || four other readings (0.7%)

¹⁸ οφθαλμοδουλιαις **f⁵** ΝС [40%] OC || οφθαλμοδουλειαις [43%] RP,HF,TR,CP || οφθαλμοδουλια [10%] NU || οφθαλμοδουλεια **P⁴⁶Α,Β** [5%] || οφθαλμοδουλειαι [2%]

¹⁹ θεον **f⁵P⁴⁶** [90%] RP,HF,OC,TR,CP || κυριον ΝΑ,Β,С,048 [10%] NU

τῷ Κυρίῳ καὶ οὐκ ἀνθρώποις, 24 εἰδότες ὅτι³ ἀπὸ Κυρίου λήψεσθε⁴ τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς κληρονομίας· τῷ γὰρ⁵ Κυρίῳ Χριστῷ δουλεύετε. 25 (Ο δὲ⁶ ἀδικῶν κομιεῖται⁷ ὃ ἡδίκησεν, καὶ οὐκ ἔστιν προσωποληψία.)⁸

4 Οἱ κύριοι, τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἰσότητα τοῖς δούλοις παρέχεσθε,⁹ εἰδότες ὅτι καὶ ὑμεῖς ἔχετε Κύριον ἐν οὐρανοῖς.¹⁰

Redeem the time

2 Τῇ προσευχῇ προσκαρτερήτε, γρηγοροῦντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ, 3 προσευχόμενοι ἄμα καὶ περὶ ὑμῶν, ἵνα ὁ Θεὸς ἀνοίξῃ¹¹ ἡμῖν θύραν τοῦ λόγου, λαλῆσαι τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ (δι’ ὅ¹² καὶ δέδεμαι), 4 ἵνα φανερώσω αὐτὸν, ὡς δεῖ με λαλῆσαι. 5 Ἐν σοφίᾳ περιπατεῖτε πρὸς τοὺς ἔξω, τὸν καιρὸν ἔξαγοραζόμενοι. 6 Ο λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν χάριτι, ἄλλατι ἡρτυμένος, εἰδέναι πῶς δεῖ ὑμᾶς ἐνὶ ἐκάστῳ ἀποκρίνεσθαι.

Concluding remarks

7 Τὰ κατ’ ἐμὲ πάντα γνωρίσει ὑμῖν Τυχικὸς, ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ πιστὸς διάκονος καὶ σύνδουλος ἐν Κυρίῳ, 8 ὃν ἔπειμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῷ¹³ τὰ περὶ ὑμῶν¹⁴ καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν, 9 σὺν Ὄνησίμῳ, τῷ πιστῷ καὶ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ, ὃς ἔστιν ἐξ ὑμῶν πάντα ὑμῖν γνωριοῦσιν¹⁵ τὰ ὁδε.¹⁶

¹ καὶ παν ὃ τι **f⁵** (79.3%) RP,HF,OC,TR,CP || 123 (10.4%) || 234 (1.3%) || 134 (0.5%) || 23 (2.2%) || 12 οτε (0.8%) || 3 P⁴⁶NA,B,C (4.7%) NU || four other readings (0.8%) (Perhaps some 20% evidently have ὅτι instead of ὃ τι.)

² εαν **f⁵** NA,B,C (79.9%) RP,HF,OC,TR,CP,NU || αν P⁴⁶(19.1%) || --- (1%)

³ οτι *rell* || --- CP

⁴ ληψεσθε **f⁵** P⁴⁶(A) [80%] RP,HF || αποληψεσθε (NB,C^v) [20%] OC,TR(NU) || αποληψεσθαι CP || one other variant

⁵ γαρ **f⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶NA,B,C [5%] NU

⁶ δε **f⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || γαρ NA,B,C [5%] NU

⁷ κομιειται **f⁵** NA,C [95%] RP,HF,OC,TR,CP || κομισεται B [5%] NU

⁸ προσωποληψια *rell* || προσωπολημψια NA,B,C [5%] NU

⁹ παρεχεσθε **f⁵** NA,B [80%] RP,HF,OC,TR,NU || παρεχετε C [18%] CP || παρεσχεσθε [2%]

¹⁰ ουρανοις **f⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || ουρανω NA,B,C,I [3%] NU

¹¹ ανοιξη *rell* || 1 και CP

¹² δι ὃ *rell* || διο [20%]

¹³ γνω **f⁵** P⁴⁶C (87.6%) RP,HF,OC,TR,CP || γνωτε NA,B,048 (10.9%) NU || γνωται (1%) || --- (0.5%)

¹⁴ υμων **f⁵** P⁴⁶NC (88.1%) RP,HF,OC,TR,CP || ημων A,B,048 (11.4%) NU || --- (0.5%)

¹⁵ γνωριουσιν **f⁵** NA,C [97%] RP,HF,OC,TR,CP || γνωρισουσιν P⁴⁶B [3%] NU

¹⁶ ὁδε *rell* || ὁδε **f⁵** [40%] (I include this information for the record, and so as not to lose sight of it; since there is no contrast in meaning here, and I am not aware that the Autographs contained ‘breathing’ marks, I stay with the conventional spelling. However, it may be noted that the difference be-

10 Ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἀρίσταρχος, ὁ συναιχμάλωτός μου, καὶ Μᾶρκος ὁ ἀνεψιὸς Βαρνάβα (περὶ οὐ ἐλάβετε ἐντολάς· ἐὰν ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς δέξασθε αὐτόν), 11 καὶ Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος Ἰοῦστος, οἱ δόντες ἐκ περιτομῆς οὗτοι μόνοι συνεργοὶ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· οἵτινες ἐγενήθησάν μοι παρηγορία.

12 Ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἐπαφρᾶς, ὁ ἐξ ὑμῶν, δοῦλος Χριστοῦ,¹ πάντοτε ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ ὑμῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς, ἵνα στῆτε² τέλειοι καὶ πεπληρωμένοι³ ἐν παντὶ θελήματι τοῦ Θεοῦ. 13 Μαρτυρῶ γὰρ αὐτῷ ὅτι ἔχει ζῆλον πολὺν⁴ ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ καὶ τῶν ἐν Ιεραπόλει.

14 Ἀσπάζεται ὑμᾶς Λουκᾶς, ὁ ιατρὸς ὁ ἀγαπητὸς, καὶ Δημᾶς.
15 Ἀσπάσασθε τοὺς ἐν Λαοδικείᾳ⁵ ἀδελφοὺς, καὶ Νυμφᾶν καὶ τὴν κατ' οἶκον αὐτοῦ⁶ ἐκκλησίαν.

16 Καὶ ὅταν ἀναγνωσθῇ παρ' ὑμῖν ἡ ἐπιστολή, ποιήσατε ἵνα καὶ ἐν τῇ Λαοδικέων⁷ ἐκκλησίᾳ ἀναγνωσθῇ, καὶ τὴν ἐκ Λαοδικείας ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀναγνῶτε.

17 Καὶ εἴπατε Ἀρχίππῳ, “Βλέπε τὴν διακονίαν ἣν παρέλαβες ἐν Κυρίῳ, ἵνα αὐτὴν πληροῖς.”

Sign-off

18 Ο ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ: Παύλου. Μνημονεύετε μου τῶν δεσμῶν. Ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν. Αμήν.^{8,9}

tween ὁ δε and ὁδε would be indistinct in most MSS; the simple expedient reflected in ⁸s resolves the ambiguity.)

¹ χριστοῦ ⁸s P⁴⁶ [95%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 ιησου ΝΑ,B,I [4%] [NU] || ιησου 1 C [1%]

² στῆτε ⁸s A,C [97%] RP,HF,OC,TR,CP || στοθῆτε ΝB [1%] NU || ητε I [2%]

³ πεπληρωμένοι ⁸s P⁴⁶ [97%] RP,HF,OC,TR,CP || πεπληροφορημένοι ΝΑ,B,C [3%] NU

⁴ ζῆλον πολὺν ⁸s [95%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 2 πονον ΝΑ,B,C [4%] NU || four other readings [1%]

⁵ λαοδικεια rell || λαοδικια ΝΑ,C [10%]

⁶ αυτον ⁸s [92%] RP,HF,OC,TR,CP || αυτων ΝΑ,C [6%] || αυτης B [1%] NU || --- [1%]

⁷ λαοδικεων ⁸s B [85%] HF,OC,TR,NU || λαοδικιων ΝΑ,C [15%] RP,CP

⁸ αμην ⁸s [95%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΑ,B,C,048 [5%] NU

⁹ The citation of ⁸s is based on thirty-seven MSS—18, 35, 201, 204, 328, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 986, 1072, 1075, 1100, 1248, 1249, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1876, 1892, 1897, 2080, 2352, 2466, 2554, 2587 and 2723—all of which I collated myself. 18, 444, 1732, 1864, 2554 and 2723 are ‘perfect’ representatives of ⁸s in Colossians, as they stand, as were the exemplars of another eight. The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Meteora, Athens, Mt. Athos [seven different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant, within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I had to revert to von Soden and the apparatus of N-A²⁷, supplementing from other sources where possible (Scrivener and Tischendorf)—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 3\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 15\%$. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ Α'

Opening considerations

Greeting

1 Παῦλος καὶ Σιλουανὸς καὶ Τιμόθεος τῇ ἐκκλησίᾳ Θεσσαλονικέων ἐν Θεῷ Πατρὶ καὶ Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ: Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ὑμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.¹

The Thessalonians are praised

2 Εὐχαριστοῦμεν τῷ Θεῷ πάντοτε περὶ πάντων ὑμῶν, μνείαν ὑμῶν² πιούμενοι ἐπὶ τῶν προσευχῶν ὑμῶν, 3 ἀδιαλείπτως μνημονεύοντες ὑμῶν τοῦ ἔργου τῆς πίστεως καὶ τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ὑπομονῆς τῆς ἐλπίδος, τοῦ Κυρίου ὑμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὑμῶν, 4 εἰδότες, ἀδελφοὶ ἡγαπημένοι ὑπὸ³ Θεοῦ, τὴν ἐκλογὴν ὑμῶν.

They became examples

5 Ὁτι τὸ εὐαγγέλιον ὑμῶν οὐκ ἐγενήθη εἰς ὑμᾶς ἐν λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν δυνάμει καὶ ἐν⁴ Πνεύματι Ἅγιῳ καὶ ἐν⁵ πληροφορίᾳ πολλῇ (καθὼς οἴδατε οἵοι ἐγενήθημεν ἐν⁶ ὑμῖν δι’ ὑμᾶς). 6 Καὶ ὑμεῖς μιμηταὶ ὑμῶν ἐγενήθητε καὶ τοῦ Κυρίου, δεξάμενοι τὸν λόγον ἐν θλίψει πολλῇ μετὰ χαρᾶς Πνεύματος Ἅγιου, 7 ὥστε γενέσθαι ὑμᾶς τύπους⁷ πᾶσιν τοῖς πιστεύοντιν ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ⁸ Ἀχαΐᾳ. 8 Άφ’ ὑμῶν γὰρ ἐξήχηται ὁ λόγος τοῦ Κυρίου, οὐ μόνον ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ ἐν τῇ⁹ Ἀχαΐᾳ ἀλλὰ καὶ¹⁰ ἐν

¹ απὸ θεου πατρος ημων και κυριου ιησου χριστου **f⁵⁵** ΝΑ,Ι (85.6%) RP,HF,OC,TR,CP ||

1235678 (3.9%) || 123 υμων 5678 (1.3%) || ~ 12356478 (1.2%) || --- B (7.5%) NU || two other readings (0.5%)

² υμων **f⁵⁵** C [95%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΑ,Β,Ι [5%] NU

³ υπὸ **f⁵⁵** B [80%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 του ΝΑ,Α [20%] [NU]

⁴ ev *rell* || --- [20%] CP

⁵ ev **f⁵⁵** Α,Α [98%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- ΝB [2%]

⁶ ev **f⁵⁵** B [95%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- ΝΑ,Α,048 [5%]

⁷ τυπους **f⁵⁵** ΝΑ,Α [95%] RP,HF,OC,TR,CP || τυπον B [5%] NU

⁸ και **f⁵⁵** [40%] CP || 1 τη [30%] RP,HF,TR || 1 ev τη ΝΑ,Β,Α [30%] OC,NU (OC has ev in small print.)

⁹ ev τη **f⁵⁵** ΝC [80%] RP,HF,OC,CP[NU] || 2 [5%] || --- B [15%] TR || A omits whole clause

¹⁰ αλλα και **f⁵⁵** [90%] RP,HF,OC,TR,CP || αλλ (Ν)Α,Β,Α [10%] NU

παντὶ τόπῳ—ή πίστις ὑμῶν ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἐξελήλυθεν, ὥστε μὴ χρείαν ἡμᾶς ἔχειν¹ λαλεῖν τι.

Their hope

9 Αὐτοὶ γὰρ περὶ ὑμῶν² ἀπαγγέλλουσιν³ ὅποίαν εἴσοδον ἔσχομεν⁴ πρὸς ὑμᾶς, καὶ πῶς ἐπεστρέψατε πρὸς τὸν Θεὸν ἀπὸ τῶν εἰδώλων δουλεύειν Θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ, 10 καὶ ἀναμένειν τὸν Υἱὸν αὐτοῦ ἐκ τῶν οὐρανῶν (ὸν ἥγειρεν ἐκ τῶν⁵ νεκρῶν)—Ιησοῦν, τὸν ρύμενον ἡμᾶς ἀπὸ⁶ τῆς ὄργῆς τῆς ἐρχομένης.

Paul's ministry in Thessalonica

2 Αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, ἀδελφοί, τὴν εἴσοδον ἡμῶν τὴν πρὸς ὑμᾶς ὅτι οὐ κενὴ γέγονεν. 2 Άλλὰ,⁷ προπαθόντες καὶ ὑβρισθέντες, καθὼς οἴδατε, ἐν Φιλίπποις, ἐπαρρησιασάμεθα ἐν τῷ Θεῷ ὑμῶν λαλῆσαι πρὸς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ, ἐν πολλῷ ἀγῶνι. 3 Ἡ γὰρ παράκλησις ὑμῶν οὐκ ἐκ πλάνης οὐδὲ ἐξ ἀκαθαρσίας, οὕτε⁸ ἐν δόλῳ, 4 ἀλλὰ καθὼς δεδοκιμάσμεθα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πιστευθῆναι τὸ εὐαγγέλιον οὕτως λαλοῦμεν, οὐχ ὡς ἀνθρώποις ἀρέσκοντες ἀλλὰ τῷ⁹ Θεῷ τῷ δοκιμάζοντι τὰς καρδίας ὑμῶν. 5 Οὕτε γάρ ποτε ἐν λόγῳ κολακείας ἐγενήθημεν καθὼς οἴδατε, οὕτε ἐν προφάσει πλεονεξίας (Θεὸς μάρτυς), 6 οὕτε ζητοῦντες ἐξ ἀνθρώπων δόξαν (οὕτε ἀφ' ὑμῶν οὕτε ἀπὸ¹⁰ ἄλλων)—δυνάμενοι ἐν βάρει εἶναι ὡς Χριστοῦ ἀπόστολοι, 7 ἀλλ'¹¹ ἐγενήθημεν ἡπιοι¹² ἐν μέσῳ ὑμῶν, ὡς ὅν¹³ τροφὸς θάλπη¹⁴ τὰ ἑαυτῆς τέκνα.

¹ ημας εχειν **f⁵⁵** [85%] RP,HF,OC,TR || ~ 21 ΝA,C [15%] CP,NU || ~ 2 νμας B

² υμων **f⁵⁵B** [40%] || ημων ΝA,C [60%] RP,HF,OC,TR,CP,NU

³ απαγγελλουσιν **rell** || απαγγελουσιν [15%]

⁴ εσχομεν **f⁵⁵** ΝA,B,C [95%] RP,HF,OC,CP,NU || εχομεν [5%] TR

⁵ των **f⁵⁵** ΝB,I [95%] RP,HF,OC[NU] || --- P^{46v}A,C [5%] TR,CP

⁶ απο **f⁵⁵C** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || εκ ΝA,B [4%] NU

⁷ αλλα **f⁵⁵** ΝA,B,C [95%] RP,HF,OC,CP,NU || 1 και [5%] TR

⁸ ουτε **f⁵⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || ουδε ΝA,B,C [5%] NU

⁹ τω **f⁵⁵** A [96%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝB,C [4%] NU

¹⁰ απο **f⁵⁵** [95%] RP,HF,OC,CP || απ ΝA,B,C [5%] TR,NU

¹¹ αλλ **rell** || αλλα ΝB [1%] NU || --- [4%]

¹² ηπιοι **f⁵⁵** A (87.5%) RP,HF,OC,TR,CP || ως 1 (1%) || νηπιοι P⁶⁵ΝB,C,I (10.8%) NU || four other readings (0.7%)

¹³ αν **f⁵⁵** ΝA [90%] RP,HF,OC,TR,CP || εαν B,C [10%] NU

¹⁴ θαλπη **rell** || θαλπει [15%]

Paul's devotion to them

8 Οὗτως ἴμειρόμενοι¹ ὑμῶν, εὐδοκοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν οὐ μόνον τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ ἀλλὰ καὶ τὰς ἐαυτῶν ψυχάς, διότι ἀγαπητοὶ ἡμῖν² γεγένησθε.³ 9 Μνημονεύετε γάρ, ἀδελφοί, τὸν κόπον⁴ ἡμῶν καὶ τὸν μόχθον,⁵ νυκτὸς γὰρ⁶ καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι, πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν, ἐκηρύξαμεν εἰς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ.

10 Ὦμεῖς μάρτυρες, καὶ ὁ Θεὸς, ὡς ὄσιος καὶ δικαίως καὶ ἀμέμπτως ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν ἐγενήθημεν. 11 καθάπερ οἴδατε ὡς ἔνα ἔκαστον ὑμῶν ὡς πατήρ τέκνα ἐαυτοῦ, παρακαλοῦντες ὑμᾶς καὶ παραμυθούμενοι, 12 καὶ μαρτυρόμενοι⁷ εἰς τὸ περιπατῆσαι⁸ ὑμᾶς ἀξίως τοῦ Θεοῦ τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς εἰς τὴν ἐαυτοῦ βασιλείαν καὶ δόξαν.

Their conversion

13 Διὰ⁹ τοῦτο καὶ ἡμεῖς εὐχαριστοῦμεν τῷ Θεῷ ἀδιαλείπτως ὅτι παραλαβόντες λόγον ἀκοῆς παρ' ἡμῶν τοῦ Θεοῦ, ἐδέξασθε οὐ λόγον ἀνθρώπων ἀλλὰ, καθὼς ἐστιν ἀληθῶς, λόγον Θεοῦ, ὃς καὶ ἐνεργεῖται ἐν ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν. 14 Ὦμεῖς γὰρ μιμηταὶ ἐγενήθητε, ἀδελφοί, τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ τῶν οὐσῶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦν, ὅτι τὰ αὐτὰ¹⁰ ἐπάθετε καὶ ὑμεῖς ὑπὸ τῶν ιδίων συμφυλετῶν καθὼς καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων 15 (τῶν καὶ τὸν Κύριον ἀποκτεινάντων Ἰησοῦν καὶ τοὺς ιδίους¹¹ προφήτας, καὶ ἡμᾶς¹² ἐκδιωξάντων, καὶ Θεῷ μὴ ὀρεσκόντων καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐναντίων, 16 κωλυόντων ἡμᾶς τοῖς ἔθνεσιν λαλῆσαι ἵνα σωθῶσιν—εἰς τὸ ἀναπληρώσαι αὐτῶν τὰς ἀμαρτίας πάντοτε. "Ἐφθασεν δὲ ἐπ' αὐτοὺς ἡ οργὴ εἰς τέλος").

¹ ἴμειρομενοι **f85** [60%] TR,CP || ομειρομενοι ΝA,B,C [30%] RP,HF,OC,NU || ομηρομενοι [5%] || ομηρωμενοι [5%] (ιμειρω was apparently much more widely used in classical times than ὑμειρομαι; why would medieval monks revert to a classical form?)

² ἡμῖν **reII** || ημῶν [10%] CP

³ γεγενησθε **f85** [70%] RP,HF,OC,TR,CP || εγενηθητε ΝA,B,C,I' [25%] NU || εγενεσθε [5%]

⁴ τὸν κόπον **reII** || τῶν κοπῶν [10%]

⁵ τὸν μοχθὸν **reII** || τῶν μοχθῶν [10%]

⁶ γαρ **f85** [90%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝA,B [10%] NU

⁷ καὶ μαρτυρομενοι **f85** ΝB [70%] RP,HF,OC,CP,NU || 1 μαρτυρομενοι [30%] TR || --- A

⁸ περιπατησαι **f85** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || περιπατειν ΝA,B [5%] NU

⁹ δια **f85** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || καὶ 1 ΝA,B [4%] NU

¹⁰ τα αυτα **f85** ΝB [97%] RP,HF,OC,CP,NU || ταυτα A [3%] TR

¹¹ ιδιους **f85** (94.3%) RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝA,B,I (5.2%) NU || three other variants (0.5%)

¹² ημας **f85** ΝA,B [95%] RP,HF,OC,CP,NU || νμας [5%] TR (Not all TRs have the 2nd person.)

Paul's concern for the Thessalonians

A sense of bereavement

17 Ἡμεῖς δέ, ἀδελφοί, ἀπορφανισθέντες ἀφ' ὑμῶν πρὸς καιρὸν ὕρας (προσώπῳ, οὐ καρδίᾳ) περισσοτέρως ἐσπουδάσαμεν τὸ πρόσωπον ὑμῶν ἵδεῖν, ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ. 18 (Διὸ¹ ἡθελήσαμεν ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς—ἐγὼ μὲν, Παῦλος, καὶ ἄπαξ καὶ δίς—καὶ ἐνέκοψεν ὑμᾶς ὁ Σατανᾶς.) 19 Τίς γάρ ὑμῶν ἐλπίς ἡ χαρὰ ἡ στέφανος καυχήσεως; "Η οὐχὶ καὶ ὑμεῖς, ἔμπροσθεν τοῦ Κυρίου ὑμῶν Ἰησοῦ² ἐν τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ? 20 Ὅμεῖς γάρ ἐστε ἡ δόξα ὑμῶν καὶ ἡ³ χαρά.

Concern leads to action

3 Διὸ μηκέτι στέγοντες, εὐδοκήσαμεν καταλειφθῆναι ἐν Ἀθήναις μόνοι 2 καὶ ἐπέμψαμεν Τιμόθεον, τὸν ἀδελφὸν ὑμῶν καὶ διάκονον τοῦ Θεοῦ, καὶ συνεργὸν ὑμῶν⁴ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸ στηρίξαι ὑμᾶς καὶ παρακαλέσαι ὑμᾶς⁵ περὶ⁶ τῆς πίστεως ὑμῶν, 3 τὸ⁷ μηδένα σαίνεσθαι ἐν τοῖς θλίψεσιν ταύταις· αὐτοὶ γάρ οἴδατε ὅτι εἰς τοῦτο κείμεθα. 4 Καὶ γάρ ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἦμεν προελέγομεν ὑμῖν ὅτι μέλλομεν θλίβεσθαι· καθὼς καὶ ἐγένετο, καὶ οἴδατε. 5 Διὰ τοῦτο κάγῳ, μηκέτι στέγων, ἐπεμψα εἰς τὸ γνῶναι τὴν πίστιν ὑμῶν, μή πως ἐπείρασεν ὑμᾶς ὁ πειράζων καὶ εἰς κενὸν γένηται ὁ κόπος ὑμῶν.

6 Ἄρτι δὲ ἐλθόντος Τιμοθέου πρὸς ὑμᾶς ἀφ' ὑμῶν καὶ εὐαγγελισμένου ἡμῖν τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην ὑμῶν, καὶ ὅτι ἔχετε μνείαν ὑμῶν ἀγαθήν πάντοτε, ἐπιποθοῦντες ὑμᾶς ἵδεῖν, καθάπερ καὶ ὑμεῖς ὑμᾶς 7— διὰ τοῦτο παρεκλήθημεν, ἀδελφοί, ἐφ' ὑμῖν ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει καὶ ἀνάγκῃ⁸ ὑμῶν διὰ τῆς ὑμῶν⁹ πίστεως· 8 ὅτι νῦν ζῶμεν, ἐὰν ὑμεῖς στήκητε¹⁰ ἐν Κυρίῳ.

¹ διο **f⁸⁵** [93%] RP,HF,OC,TR,CP || διοτι ΝA,B [7%] NU

² ιησου **f⁸⁵** ΝA,B [50%] RP,HF,NU || 1 χριστου [50%] OC,TR,CP (OC has small print.)

³ η *reI* || --- Ν [10%] OC,CP

⁴ διακονον του θεου και συνεργον ημων **f⁸⁵** (94.6%) RP,HF,OC,TR,CP || 12345 ημων (0.7%) ||

123 ΝA (3.1%) || ~ 523 (0.3%) NU || 5 B (0.3%) || five other readings (1%)

⁵ υμας **f⁸⁵** [90%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝA,B,I [10%] NU

⁶ περι **f⁸⁵** [90%] RP,HF,OC,TR,CP || υπερ ΝA,B [10%] NU

⁷ το **f⁸⁵** ΝA,B [85%] RP,HF,OC,CP,NU || τω [10%] TR || του [5%]

⁸ θλιψει και αναγκη **f⁸⁵** [92%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 321 ΝA,B [8%] NU

⁹ ημων *reI* || ημων CP

¹⁰ στηκητε **f⁸⁵** Ν [40%] OC,TR,CP || στηκετε A,B [60%] RP,HF,NU

Paul's desire to go to them

9 Τίνα γὰρ εὐχαριστίαν δυνάμεθα τῷ Θεῷ ἀνταποδοῦναι περὶ ὑμῶν, ἐπὶ πάσῃ τῇ χαρᾷ ἢ χαίρομεν δι’ ὑμᾶς ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν· 10 νυκτὸς καὶ ἡμέρας ὑπερεκπερισσοῦ δεόμενοι, εἰς τὸ ἰδεῖν ὑμῶν τὸ πρόσωπον καὶ καταρτίσαι τὰ ὑστερήματα τῆς πίστεως ὑμῶν?

11 Αὐτὸς δὲ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἡμῶν καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς¹ κατευθύναι τὴν ὄδὸν ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς. 12 Ὑμᾶς δὲ ὁ Κύριος πλεονάσαι καὶ περισσεύσαι τῇ ἀγάπῃ εἰς ἀλλήλους καὶ εἰς πάντας, καθάπερ καὶ ἡμεῖς εἰς ὑμᾶς, 13 εἰς τὸ στηρίξαι ὑμῶν τὰς καρδίας ἀμέμπτους² ἐν ἀγιωσύνῃ ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἡμῶν ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ³ μετὰ πάντων τῶν ἀγίων αὐτοῦ.⁴

Holiness pleases God

4 Τὸ⁵ λοιπὸν οὖν,⁶ ἀδελφοί, ἐρωτῶμεν ὑμᾶς καὶ παρακαλοῦμεν ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ:⁷ καθὼς παρελάβετε παρ’ ἡμῶν τὸ πῶς δεῖ ὑμᾶς περιπατεῖν καὶ ἀρέσκειν Θεῷ,⁸ ἵνα περισσεύητε μᾶλλον 2—οἴδατε γὰρ τίνας παραγγελίας ἐδώκαμεν ὑμῖν διὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ.

Sanctified sex

3 Τοῦτο γάρ ἔστιν θέλημα τοῦ⁹ Θεοῦ, ὁ ἀγιασμὸς ὑμῶν: ἀπέχεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ τῆς πορνείας· 4 εἰδέναι ἕκαστον ὑμῶν τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτᾶσθαι ἐν ἀγιασμῷ καὶ τιμῇ, 5 μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμίας (καθάπερ καὶ τὰ ἔθνη τὰ μὴ εἰδότα τὸν Θεόν)· 6 τὸ μὴ ὑπερβαίνειν καὶ πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, διότι ἔκδικος ὁ¹⁰ Κύριος περὶ πάντων τούτων, καθὼς καὶ προείπομεν¹¹ ὑμῖν¹² καὶ διεμαρτυράμεθα.¹³ 7 Οὐ γὰρ ἐκάλεσεν ὑμᾶς¹⁴ ὁ Θεὸς ἐπὶ ἀκαθαρσίᾳ, ἀλλ’ ἐν ἀγιασμῷ. 8 Τοιγαροῦν, ὁ

¹ χριστος **f⁸⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΑ,Β [4%] NU

² αμεμπτους *rell* || αμεμπτως Β [10%]

³ χριστου **f⁸⁵** [80%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΑ,Β [20%] NU (Soden lists **K^r** for the omission, but is in error.)

⁴ αυτου **f⁸⁵** B [96%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 αμην ΝΑ [4%] [NU]

⁵ το **f⁸⁵** [50%] OC,TR,CP || --- ΝΑ,Β [50%] RP,HF,NU

⁶ ουν *rell* || --- B [20%]

⁷ ηησου **f⁸⁵** ΝΑ [94%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 ινα B [6%] NU

⁸ θεω **f⁸⁵** [90%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 καθως και περιπατειτε ΝΑ,Β [10%] NU

⁹ του *rell* || --- [10%]

¹⁰ ο **f⁸⁵** [98%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΑ,Β [2%] NU

¹¹ προειπομεν **f⁸⁵** [75%] RP,OC,CP || προειπαμεν ΝΑ,Β [25%] HF,TR,NU

¹² υμιν *rell* || ημιν CP

¹³ διεμαρτυραμεθα *rell* || διεμαρτυρομεθα [40%]

¹⁴ ημας **f⁸⁵** ΝΑ,Β [90%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || υμας [10%]

ἀθετῶν οὐκ ἄνθρωπον ἀθετεῖ ἀλλὰ τὸν Θεὸν, τὸν καὶ¹ δόντα² τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ τὸ Ἅγιον εἰς ὑμᾶς.³

An impressive life style

9 Περὶ δὲ τῆς φιλαδελφίας οὐ χρείαν ἔχετε⁴ γράφειν ὑμῖν, αὐτοὶ γὰρ⁵ θεοδίδακτοί ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους, 10 καὶ γὰρ ποιεῖτε αὐτὸς εἰς πάντας τοὺς ἀδελφοὺς τοὺς⁶ ἐν ὅλῃ τῇ Μακεδονίᾳ. Παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, περισσεύειν μᾶλλον, 11 καὶ φιλοτιμεῖσθαι ἡσυχάζειν καὶ πράσσειν τὰ ἴδια, καὶ ἐργάζεσθαι ταῖς ἴδιαις⁷ χερσὶν ὑμῶν (καθὼς ὑμῖν παρηγγείλαμεν), 12 ἵνα περιπατήτε⁸ εὐσχημόνως πρὸς τοὺς ἔξω, καὶ μηδενὸς χρείαν ἔχητε.

Christ's second coming

The Rapture

13 Οὐ θέλομεν⁹ δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, περὶ τῶν κεκοιμημένων,¹⁰ ἵνα μὴ λυπήσθε καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ, οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα. 14 Εἰ γὰρ πιστεύομεν ὅτι Ἰησοῦς ἀπέθανεν καὶ ἀνέστη, οὕτως καὶ ὁ Θεὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἄξει σὺν αὐτῷ. 15 Τοῦτο γὰρ ὑμῖν λέγομεν ἐν λόγῳ Κυρίου, ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες, οἱ περιλειπόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου, οὐ μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας· 16 ὅτι αὐτὸς ὁ Κύριος—ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου καὶ ἐν σάλπιγgi Θεοῦ—καταβήσεται ἀπ’ οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἀναστήσονται πρῶτον· 17 ἐπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες, οἱ περιλειπόμενοι, ἅμα σὺν αὐτοῖς ἀρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα. Καὶ οὕτως πάντοτε σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα. 18 Ὡστε παρακαλεῖτε ἀλλήλους ἐν τοῖς λόγοις τούτοις.

¹ καὶ **𝔓5** Ν [85%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- A,B,I [15%]

² δοντα **𝔓5** A [97%] RP,HF,OC,TR,CP || διδοντα ΝB,I [3%] NU

³ υμας **𝔓5** ΝB [96%] RP,HF,OC,NU || ημας A [4%] TR,CP

⁴ εχετε **𝔓5** ΝA [90%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || εχομεν [10%] || ειχομεν B,I

⁵ γαρ **𝔓5** [30%] || 1 υμεις ΝA,B [70%] RP,HF,OC,TR,CP,NU

⁶ τοὺς **𝔓5** B [97%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- ΝA [3%]

⁷ ιδιαις **𝔓5** ΝA [93%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- B [7%]

⁸ περιπατητε *reI* || περιπατειτε [10%] CP

⁹ θελομεν **𝔓5** ΝA,B [95%] RP,HF,OC,CP,NU || θελω [5%] TR

¹⁰ κεκοιμημενων **𝔓5** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || κοιμωμενων ΝA,B [3%] NU

The Day of the Lord

5 Περὶ δὲ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν, ἀδελφοί, οὐ χρείαν ἔχετε ὑμῖν γράφεσθαι· 2 αὐτοὶ γὰρ ἀκριβῶς οἴδατε ὅτι ἡ¹ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτης ἐν νυκτὶ οὕτως ἔρχεται. 3 “Οταν γὰρ² λέγωσιν, “Εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια!” τότε αἱφνίδιος αὐτοῖς ἐφίσταται ὅλεθρος, ὥσπερ ἡ ὡδὶν τῆς ἐν γαστρὶ ἔχουσῃ, καὶ οὐ μὴ ἐκφύγωσιν.

Live as sons of light

4 Ὑμεῖς δέ, ἀδελφοί, οὐκ ἔστε ἐν σκότει ἵνα ἡ ἡμέρα ὑμᾶς ὡς κλέπτης καταλάβῃ. 5 Πάντες³ ὑμεῖς νίοὶ φωτός ἔστε καὶ νίοὶ ἡμέρας· οὐκ ἐσμὲν νυκτὸς, οὐδὲ σκότους. 6 Ἀρα οὖν, μὴ καθεύδωμεν,⁴ ὡς καὶ⁵ οἱ λοιποί, ἀλλὰ γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν· 7 οἱ γὰρ καθεύδοντες νυκτὸς καθεύδουσιν, καὶ οἱ μεθυσκόμενοι νυκτὸς μεθύουσιν· 8 ἡμεῖς⁶ δὲ ἡμέρας ὄντες⁷ νήφωμεν, ἐνδυσάμενοι θώρακα πίστεως καὶ ἀγάπης, καὶ περικεφαλαίαν ἐλπίδα σωτηρίας. 9 Ὁτι οὐκ ἔθετο ἡμᾶς ὁ Θεὸς εἰς ὄργην ἀλλ᾽⁸ εἰς περιποίησιν σωτηρίας διὰ τοῦ Κυρίου ὑμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, 10 τοῦ ἀποθανόντος ὑπὲρ ἡμῶν ἵνα εἴτε γρηγοροῦμεν⁹ εἴτε καθεύδομεν¹⁰ ἅμα σὺν αὐτῷ ζήσωμεν. 11 Διὸ παρακαλεῖτε ἀλλήλους καὶ οἰκοδομεῖτε εἰς τὸν ἕνα, καθὼς καὶ ποιεῖτε.

Concluding instructions

Esteem spiritual leaders

12 Ἔρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, εἰδέναι τοὺς κοπιῶντας ἐν ὑμῖν καὶ προϊσταμένους ὑμῶν ἐν Κυρίῳ καὶ νουθετοῦντας ὑμᾶς, 13 καὶ ἡγεισθαι¹¹ αὐτοὺς ὑπερεκπερισσοῦ ἐν ἀγάπῃ διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν. Εἰρηνεύετε ἐν ἑαυτοῖς.¹²

¹ η **f⁵** A [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- NB [3%] NU

² γαρ **f⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || --- NA [2%] NU || δε B [3%]

³ παντες **f⁵** [70%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 γαρ NA,B [30%] NU

⁴ καθευδωμεν *reI* || καθευδομεν [10%]

⁵ και **f⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- NA,B [3%] NU

⁶ ημεις *reI* || ημεις [1%] OC

⁷ οντες **f⁵** NA,B [88%] RP,HF,OC,TR,NU || 1 νιοι [12%] CP

⁸ αλλ *reI* || αλλα NA [3%] NU

⁹ γρηγορουμεν **f⁵** [55%] || γρηγορωμεν NA,B [45%] RP,HF,OC,TR,CP,NU

¹⁰ καθευδομεν **f⁵** [70%] || καθευδωμεν NA,B [30%] RP,HF,OC,TR,CP,NU

¹¹ ηγεισθαι **f⁵** NA [65%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || ηγεισθε B [35%]

¹² εαυτοις **f⁵** A,B [70%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || αυτοις P³⁰NA [30%]

A variety of instructions

14 Παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί: νοοθετεῖτε τοὺς ἀτάκτους, παραμυθεῖσθε τοὺς ὄλιγοψύχους, ἀντέχεσθε τῶν ἀσθενῶν, μακροθυμεῖτε πρὸς πάντας. 15 Ὁράτε μή τις κακὸν ἀντὶ κακοῦ τινι ἀποδῷ, ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἀγαθὸν διώκετε, καὶ¹ εἰς ἀλλήλους καὶ εἰς πάντας. 16 Πάντοτε χαίρετε! 17 Αδιαλείπτως προσεύχεσθε! 18 Ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε, τοῦτο γάρ θέλημα Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ εἰς ὑμᾶς. 19 Τὸ Πνεῦμα μὴ σβέννυτε! 20 Προφητείας μὴ ἔξουθενεῖτε, 21 πάντα δὲ² δοκιμάζετε.³ τὸ καλὸν κατέχετε. 22 Ἀπὸ παντὸς εἴδους πονηροῦ ἀπέχεσθε!

Complete sanctification

23 Αὐτὸς δὲ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης ἀγιάσαι ὑμᾶς ὄλοτελεῖς, καὶ ὄλόκληρον ὑμῶν τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα ἀμέμπτως ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τηρηθείη. 24 Πιστὸς ὁ καλῶν ὑμᾶς, ὃς καὶ ποιήσει.⁴

Farewell

25 Ἀδελφοί, προσεύχεσθε⁵ περὶ ἡμῶν. 26 Ἄσπασασθε τοὺς ἀδελφοὺς πάντας ἐν φιλήματι ἀγίῳ. 27 Ὁρκίζω⁶ ὑμᾶς τὸν Κύριον ἀναγνωσθῆναι τὴν ἐπιστολὴν πᾶσιν τοῖς ἀγίοις ἀδελφοῖς.⁷ 28 Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. Ἀμήν.^{8,9}

¹ καὶ **f⁵⁵** P³⁰B [95%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- ΝΑ [5%]

² δε **f⁵⁵** B [70%] RP,HF,OC,NU || --- ΝΑ [30%] TR,CP

³ δοκιμάζετε **f⁵⁵** ΝΑ,B [60%] RP,HF,OC,TR,NU || δοκιμάζοντες [40%] CP

⁴ ποιησει **f⁵⁵** ΝΑ,B [85%] RP,HF,OC,TR,NU || 1 την ελπίδα υμων βεβαιαν [15%] CP

⁵ προσευχεσθε **f⁵⁵** ΝΑ,I,^v [95%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 και P³⁰B [5%] [NU]

⁶ ὥρκιζω **f⁵⁵** Ν [85%] RP,HF,OC,TR,CP || ὥρκιζω [10%] || ενορκιζω P⁴⁶A,B [5%] NU

⁷ αγιοις αδελφοις **f⁵⁵** P⁴⁶A (89.6%) RP,HF,OC,TR,CP || 1 (4.9%) || 2 ΝΒ (5.5%) NU (One variant could be an easy case of homoioteleuton, and the other a not very difficult case of homoioarcton.)

⁸ αμην **f⁵⁵** ΝΑ [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- B [3%] NU

⁹ The citation of **f⁵⁵** is based on thirty-nine MSS—18, 35, 149, 201, 204, 328, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 959, 986, 1072, 1075, 1100, 1248, 1249, 1250, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1876, 1892, 1897, 2080, 2466, 2554, 2587 and 2723—all of which I collated myself. 18, 824, 928, 1855, 1864 and 2723 are ‘perfect’ representatives of **f⁵⁵** in 1 Thessalonians, as they stand, as were the exemplars of another eleven. The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Athens, Mt. Athos [seven different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant, within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I had to revert to von Soden and the apparatus of N-A²⁷, supplementing from other sources where possible (Scrivener and Tischendorf)—

the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 3\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 15\%$. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ Β'

Opening Considerations

Greeting

1 Παῦλος καὶ Σιλουανὸς καὶ Τιμόθεος τῇ ἐκκλησίᾳ Θεσσαλονικέων ἐν Θεῷ Πατρὶ ἡμῶν καὶ Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ: **2** Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν¹ καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Commendation and encouragement

3 Εὐχαριστεῖν ὁφείλομεν τῷ Θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἀδελφοί, καθὼς ᾔξιόν ἐστιν, ὅτι ὑπεραυξάνει ἡ πίστις ὑμῶν, καὶ πλεονάζει ἡ ἀγάπη ἐνὸς ἐκάστου πάντων ὑμῶν εἰς ἀλλήλουν: **4** ὕστε ἡμᾶς αὐτοὺς² ἐν ὑμῖν καυχᾶσθαι³ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ Θεοῦ, ὑπὲρ τῆς ὑπομονῆς ὑμῶν καὶ πίστεως ἐν πᾶσιν τοῖς διωγμοῖς ὑμῶν, καὶ ταῖς θλίψεσιν αἵς ἀνέχεσθε **5**— ἔνδειγμα τῆς δικαίας κρίσεως τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸ καταξιωθῆναι ὑμᾶς τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ὑπὲρ ἦς καὶ πάσχετε: **6** εἴπερ δίκαιον παρὰ Θεῷ ἀνταποδούναι τοῖς θλίβουσιν ὑμᾶς θλῖψιν, **7** καὶ ὑμῖν τοῖς θλιβομένοις, ὄντεσιν (μεθ' ἡμῶν) ἐν τῇ ἀποκαλύψει τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ⁴ ἀπ' οὐρανοῦ μετ' ἀγγέλων δυνάμεως αὐτοῦ ἐν πυρὶ φλογός, **8** διδόντος ἐκδίκησιν τοῖς μὴ εἰδόσιν⁵ Θεὸν καὶ τοῖς μὴ ὑπακούοντιν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Κυρίου ὑμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,⁶ **9** οἵτινες δίκην τίσουσιν: ὅλεθρον αἰώνιον, ἀπὸ προσώπου τοῦ⁷ Κυρίου καὶ ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἴσχύος αὐτοῦ, **10** ὅταν ἔλθῃ ἐνδοξασθῆναι ἐν τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ, καὶ θαυμασθῆναι ἐν πᾶσιν τοῖς πιστεύσασιν⁸ (ὅτι ἐπιστεύθη τὸ μαρτύριον ἡμῶν ἐφ' ὑμᾶς): ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ.

¹ ημῶν **f⁸⁵** ΝΑ,Ι [98%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- B [2%]

² ημᾶς αυτοὺς **f⁸⁵** A [96%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 ΝB [3%] NU || 1 [1%]

³ καυχᾶσθαι **f⁸⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || εγκαυχᾶσθαι Ν(Α,Β) [3%] NU

⁴ ιησουν *reI* || 1 χριστου [10%] CP

⁵ ειδοσιν **f⁸⁵** ΝΑ,Β [70%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || 1 τον [30%]

⁶ χριστου **f⁸⁵** ΝΑ [60%] HF,OC,TR,CP || --- B [40%] RP,NU (OC uses small print.)

⁷ τον *reI* || --- [10%] CP

⁸ πιστευσασιν **f⁸⁵** ΝΑ,Β [93%] RP,HF,OC,CP,NU || πιστευουσιν [7%] TR

A model prayer

11 Εἰς ὁ καὶ προσευχόμεθα πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἵνα ὑμᾶς ἀξιώσῃ τῆς κλήσεως ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ πληρώσῃ πᾶσαν εὐδοκίαν ἀγαθωσύνης¹ καὶ ἔργον πίστεως ἐν δυνάμει, 12 ὅπως ἐνδοξασθῇ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ² ἐν ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ἐν αὐτῷ, κατὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν καὶ Κυρίου, Ἰησοῦ Χριστοῦ.

The Day of Christ

2 Ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ὑπὲρ τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡμῶν ἐπισυναγωγῆς ἐπ’ αὐτόν, 2 εἰς τὸ μὴ ταχέως σαλευθῆναι ὑμᾶς ἀπὸ τοῦ νοὸς μήτε³ θροεῖσθαι,⁴ μήτε διὰ⁵ πνεύματος μήτε διὰ λόγου μήτε δι’ ἐπιστολῆς ὡς δι’ ἡμῶν, ὡς ὅτι ἐνέστηκεν ἡ ἡμέρα τοῦ Χριστοῦ.⁶

The man of sin

3 Μή τις ὑμᾶς ἔξαπατήσῃ κατὰ μηδένα τρόπον· ὅτι ἐὰν μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποστασία πρῶτον καὶ ἀποκαλυφθῇ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀμαρτίας,⁷ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, 4 ὁ ἀντικείμενος καὶ ὑπεραιρόμενος ἐπὶ πάντα λεγόμενον θεὸν ἡ σέβασμα, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ ὡς Θεὸν καθίσαι,⁸ ἀποδεικνύντα⁹ ἐαυτὸν ὅτι ἐστὶν Θεός. 5 (Οὐ μνημονεύετε ὅτι ἔτι ὃν πρὸς ὑμᾶς ταῦτα ἔλεγον ὑμῖν?)

The Restrainer

6 Καὶ νῦν τὸ κατέχον οἴδατε, εἰς τὸ ἀποκαλυφθῆναι αὐτὸν ἐν τῷ ἑαυτῷ¹⁰ καιρῷ. 7 Τὸ γὰρ μυστήριον ἡδη ἐνεργεῖται τῆς ἀνομίας· μόνον ὁ κατέχων ἄρτι ἔως ἐκ μέσου γένηται. 8 Καὶ τότε ἀποκαλυφθήσεται ὁ ἄνομος, ὃν ὁ Κύριος¹¹ ἀναλώσει¹ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ καὶ κα-

¹ αγαθωσύνης *re//* || αγαθοσύνης [30%]

² χριστοῦ **f⁵⁵** A [45%] OC,TR,CP || --- NB [55%] RP,HF,NU (OC uses small print.)

³ μήτε **f⁵⁵** [94%] RP,HF,OC,TR,CP || μήδε NA,B [5%] NU || μηποτε [1%]

⁴ θροεῖσθαι *re//* || θροεισθε [10%]

⁵ δια *re//* || 1 τοῦ [10%] OC (The addition of the article presumably makes the reference be to the Holy Spirit, which is clearly wrong here.)

⁶ χριστοῦ **f⁵⁵** [85%] RP,HF,OC,TR,CP || κυριοῦ NA,B [15%] NU (Might this be a doctrinally motivated variant?)

⁷ αμαρτίας **f⁵⁵** A (93.8%) RP,HF,OC,TR,CP || ανομίας NB (5.4%) NU || long omissions (0.8%)

⁸ ως θεον καθισαι **f⁵⁵** (82.3%) RP,HF,OC,TR,CP || ~ 312 (8.2%) || 3 NA,B (9.2%) NU || two other variants (0.3%) (Scattered around the variants, 4.9% have καθησαι.)

⁹ αποδεικνυντα **f⁵⁵** NB [88%] RP,HF,OC,TR,NU || αποδεικνυντα (A) [12%] CP

¹⁰ εαυτου **f⁵⁵** B [80%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || αυτου NA,I [20%]

¹¹ κυριος **f⁵⁵** B (86.6%) RP,HF,OC,TR,CP || 1 ιησους NA (13.4%) [NU]

ταργήσει τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας αὐτοῦ· 9 οὗ ἐστιν ἡ παρουσία κατ' ἐνέργειαν τοῦ Σατανᾶ ἐν πάσῃ δυνάμει καὶ σημείοις καὶ τέρασιν ψεύδους, 10 καὶ ἐν πάσῃ ἀπάτῃ τῆς ἀδικίας ἐν³ τοῖς ἀπολλυμένοις, ἀνθ' ὧν τὴν ἀγάπην τῆς ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο εἰς τὸ σωθῆναι αὐτούς.

Believing 'the lie'

11 Καὶ, διὰ τοῦτο πέμψει⁴ αὐτοῖς ὁ Θεὸς ἐνέργειαν πλάνης εἰς τὸ πι- στεῦσαι αὐτοὺς τῷ ψεύδει, 12 ἵνα κριθῶσιν πάντες οἱ μὴ πιστεύσαντες τῇ ἀληθείᾳ ἀλλ' εὐδοκήσαντες ἐν⁵ τῇ ἀδικίᾳ.

To be Saved is Different

13 Ἡμεῖς δὲ ὀφείλομεν εὐχαριστεῖν τῷ Θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἀδελφοὶ ἡγαπημένοι ὑπὸ Κυρίου, ὅτι εἴλετο⁶ ὑμᾶς ὁ Θεὸς ἀπ' ἀρχῆς,⁷ εἰς σω- τηρίαν, ἐν ἀγιασμῷ πνεύματος καὶ πίστει ἀληθείας, 14 εἰς δὲ⁸ ἐκάλεσεν ὑμᾶς διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἡμῶν, εἰς περιποίησιν δόξης τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

15 Ἄρα οὖν, ἀδελφοί, στήκετε καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις ἀς ἐδι- δάχθητε, εἴτε διὰ λόγου εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν.

Another model prayer

16 Αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, καὶ ὁ⁹ Θεὸς καὶ¹⁰ Πατὴρ ἡμῶν, ὁ ἀγαπήσας ἡμᾶς¹¹ καὶ δοὺς¹² παράκλησιν αἰώνιαν καὶ ἐλπίδα ἀγαθὴν, ἐν χάριτι, 17 παρακαλέσαι ὑμῶν τὰς καρδίας καὶ στηρίξαι ὑμᾶς¹³ ἐν παντὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ¹⁴ ἀγαθῷ.

¹ αναλωσει **f⁸⁵** (92.9%) RP,HF,OC,TR,CP || ανελει B (6.1%) NU || ανελοι (0.7%) || αναλοι Ν || αναιλει Α

² της **f⁸⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝA,B [5%] NU

³ εν **f⁸⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝA,B [4%] NU

⁴ πεμψει **f⁸⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || πεμπει ΝA,B [3%] NU

⁵ εν **f⁸⁵** A [90%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝB [10%] NU

⁶ ειλετο **f⁸⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || ειλατο ΝA,B [5%] NU

⁷ απ αρχης **f⁸⁵** Ν [94%] RP,HF,OC,TR,CP || απαρχην B [6%] NU ('Firstfruits' when and where? Is not the reading of NU inferior?)

⁸ ο **f⁸⁵** A,B [94%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 και Ν [6%] [NU]

⁹ ο **f⁸⁵** ΝA,I [94%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- B [6%]

¹⁰ και **f⁸⁵** A,I [97%] RP,HF,OC,TR,CP || ο ΝB [2%] NU || και ο [1%]

¹¹ ημας *rell* || υμας [5%] CP

¹² δους **f⁸⁵** ΝA,B [90%] RP,HF,OC,TR,NU || διδους [10%] CP

¹³ υμας **f⁸⁵** [92%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝA,B [8%] NU

¹⁴ λογω και εργω **f⁸⁵** [89%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 321 ΝA,B [10%] NU || two other readings [1%]

A request for prayer

3 Τὸ λοιπόν προσεύχεσθε, ἀδελφοί, περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ λόγος τοῦ Κυρίου τρέχῃ καὶ δοξάζηται, καθὼς καὶ πρὸς ὑμᾶς, **2** καὶ ἵνα ῥυσθῶμεν ἀπὸ τῶν ἀτόπων καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων· οὐ γὰρ πάντων ἡ πίστις.

3 Πιστὸς δέ ἐστιν ὁ Κύριος, δος στηρίξει ὑμᾶς καὶ φυλάξει ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. **4** Πεποίθαμεν δὲ ἐν Κυρίῳ ἐφ' ὑμᾶς, ὅτι ἡ παραγγέλλομεν¹ ὑμῖν² καὶ³ ποιεῖτε καὶ ποιήσετε. **5** Ο δὲ Κύριος κατευθύναι ὑμῶν τὰς καρδίας εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὴν⁴ ὑπομονὴν τοῦ Χριστοῦ.

*Instructions**Don't be irresponsible or lazy*

6 Παραγγέλλομεν δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν⁵ Ἰησοῦ Χριστοῦ, στέλλεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπατοῦντος καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν ἦν παρέλαβον⁶ παρ' ἡμῶν. **7** Αὐτοὶ γὰρ οἴδατε πῶς δεῖ μιμεῖσθαι ἡμᾶς, ὅτι οὐκ ἡτακτήσαμεν ἐν ὑμῖν· **8** οὐδὲ δωρεὰν ἄρτον ἐφάγομεν⁷ παρά τινος· ἀλλ' ἐν κόπω φειδεῖσθαι μόχθῳ, νύκτα καὶ ἡμέραν,⁸ ἐργαζόμενοι πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαι τινα ὑμῶν· **9** οὐχ ὅτι οὐκ ἔχομεν ἔξουσίαν, ἀλλ' ἵνα ἑαυτοὺς τύπον δῶμεν ὑμῖν εἰς τὸ μιμεῖσθαι ἡμᾶς. **10** Καὶ γὰρ, ὅτε ἡμεν πρὸς ὑμᾶς τοῦτο παρηγγέλλομεν ὑμῖν: ὅτι εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι μηδὲ ἐσθιέτω! **11** Ακούομεν γάρ τινας περιπατοῦντας ἐν ὑμῖν ἀτάκτως· μηδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους. **12** Τοῖς δὲ τοιούτοις παραγγέλλομεν καὶ παρακαλοῦμεν διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ⁹ ἵνα μετὰ ἡσυχίας ἐργαζόμενοι τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίωσιν.

Isolate the disobedient

13 Ύμεῖς δέ, ἀδελφοί, μὴ ἐκκακήσητε¹⁰ καλοποιοῦντες. **14** Εἰ δέ τις οὐχ ὑπακούει τῷ λόγῳ ἡμῶν διὰ τῆς ἐπιστολῆς, τοῦτον σημειοῦσθε καὶ¹¹

¹ παραγγελλομεν *rell* || παραγγελομεν CP

² υμιν **f⁵⁵** A [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- NB [3%] NU

³ καὶ **f⁵⁵** B (96.2%) RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- NA (3.8%) (There are four variations on ποιεῖτε that together garner (8.2%); codex B conflates.)

⁴ τὴν *rell* || --- [5%] TR

⁵ ημων **f⁵⁵** NA [99%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- B [1%]

⁶ παρελαβον **f⁵⁵** A,I [92%] RP,HF,OC,CP || παρελαβοσαν NA [2%] NU || παρελαβετε B [3%] || παρελαβεν [3%] TR

⁷ εφαγομεν **f⁵⁵** NA,B [80%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || ελαβομεν [20%]

⁸ νυκτα και ημεραν **f⁵⁵** A,I [96%] RP,HF,OC,TR,CP || νυκτος 2 ημερας NB [4%] NU

⁹ δια του κυριου ημων ιησου χριστου **f⁵⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || εν κυριω 56 NA,B [4%] NU

¹⁰ εκκακησητε **f⁵⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || εγκακησητε NA(B) [2%] NU || two other variants [1%]

μὴ συναναμίγνυσθε² αὐτῷ, ἵνα ἐντραπῇ· 15 καὶ μὴ ὡς ἐχθρὸν ἡγεῖσθε, ἀλλὰ νουθετεῖτε ὡς ἀδελφόν.

Conclusion

Benediction

16 Αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος³ τῆς εἰρήνης δῷῃ ὑμῖν τὴν εἰρήνην διὰ παντὸς ἐν παντὶ τρόπῳ. Ὁ Κύριος μετὰ πάντων ὑμῶν.

Sign-off

17 Ὁ ἀσπασμός τῇ ἐμῇ χειρὶ, Παύλου, ὃ ἔστιν σημεῖον ἐν πάσῃ ἐπιστολῇ, οὕτως γράφω. 18 Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ὑμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν.^{4,5}

¹ καὶ **f⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝA,B [3%] NU

² συναναμίγνυσθε **f⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || συναναμίγνυσθαι ΝA,B [4%] NU

³ κυριος **f⁵** ΝA,B [90%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || θεος [10%]

⁴ αμην **f⁵** A [98%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝB [2%] NU

⁵ The citation of **f⁵** is based on thirty-eight MSS—18, 35, 201, 204, 328, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 959, 986, 1072, 1075, 1100, 1248, 1249, 1250, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1876, 1892, 1897, 2080, 2466, 2554, 2587 and 2723—all of which I collated myself. 18, 35, 204, 394, 928, 1072, 1075, 1249, 1503, 1637, 1768, 1864, 1865, 2554 and 2723 are ‘perfect’ representatives of **f⁵** in 2 Thessalonians, as they stand, as were the exemplars of another fifteen. The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Athens, Mt. Athos [seven different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant, within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I had to revert to von Soden and the apparatus of N-A²⁷, supplementing from other sources where possible (Scrivener and Tischendorf)—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 3\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 15\%$. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ Α'

Greeting

1 Παῦλος, ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ¹ κατ' ἐπιταγὴν Θεοῦ² Σωτῆρος ἡμῶν καὶ³ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ⁴ τῆς ἐλπίδος ἡμῶν, **2** Τιμοθέῳ, γνησίῳ τέκνῳ ἐν πίστει: Χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν⁵ καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν.

Opening considerations

Paul refers to their last conversation

3 Καθὼς παρεκάλεσά σε προσμεῖναι ἐν Ἐφέσῳ, πορευόμενος εἰς Μακεδονίαν, ἵνα παραγγείλῃς τισὸν μὴ ἐτεροδιδασκαλεῖν **4** μηδὲ προσέχειν μύθοις καὶ γενεαλογίαις ἀπεράντοις, αἴτινες ζητήσεις⁶ παρέχουσιν μᾶλλον ἢ οἰκονομίαν⁷ Θεοῦ τὴν ἐν πίστει. **5** Τὸ δὲ τέλος τῆς παραγγελίας ἐστὶν ἀγάπη, ἐκ καθαρᾶς καρδίας καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου· **6** ὃν τινες ἀστοχήσαντες ἐξετράπησαν εἰς ματαιολογίαν, **7** θέλοντες εἶναι νομοδιδάσκαλοι, μὴ νοοῦντες μήτε ἡ λέγουσιν μήτε περὶ τίνων διαβεβαιούνται.

What law is for

8 Οἴδαμεν δὲ ὅτι καλὸς ὁ νόμος ἐάν τις αὐτῷ νομίμως χρῆται, **9** εἰδὼς⁸ τοῦτο, ὅτι δικαίῳ νόμος οὐ κεῖται, ἀνόμοις δὲ καὶ ἀνυποτάκτοις, ἀσεβέστι⁹ καὶ ἀμαρτωλοῖς, ἀνοσίοις καὶ βεβήλοις, πατραλοίαις¹⁰ καὶ μη-

¹ ιησου χριστου **f⁵⁵** A [97%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 Ν [2%] NU || --- [1%]

² θεου **f⁵⁵** ΝΑ [90%] RP,HF,OC,TR,NU || 1 πατρος και [10%] CP

³ και **f⁵⁵** ΝΑ [90%] RP,HF,OC,TR,NU || --- [10%] CP

⁴ κυριου ιησου χριστου **f⁵⁵** Ν [90%] RP,HF,OC,TR || 23 [2%] CP || ~ 32 A [8%] NU

⁵ ημων **f⁵⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΑ,Ι [4%] NU

⁶ ζητησεις **f⁵⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || εκζητησεις ΝΑ [3%] NU

⁷ οικονομιαν *re/l* || οικοδομιαν [1%] TBS

⁸ ειδως *re/l* || οιδως CP

⁹ ασεβεσι **f⁵⁵** ΝΑ [80%] HF,OC,CP,NU || ασεβεσιν [20%] RP,TR (Some TRs have the shorter form.)

¹⁰ πατραλοιαις **f⁵⁵** [45%] || πατραλωαις [10%] TR || πατραλοιας [5%] || πατρολωαις ΝΑ [34%]

RP,HF,OC,CP,NU || πατρολοαις [5%] || πατριλοιαις [1%] (Liddell & Scott give πατραλοιαις and μητραλοιαις as the basic forms. But there may be a significant difference in meaning—the basic form would properly be a ‘striker’, not a ‘killer’, which makes better sense, since the very next crime listed is ‘murder’.)

τραλοιαίς,¹ ἀνδροφόνοις, 10 πόρνοις, ἀρσενοκοίταις, ἀνδραποδισταῖς, ψεύσταις, ἐπιόρκοις, καὶ εἴ τι ἔτερον τῇ ύγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ ἀντίκειται 11 κατὰ τὸ εὐαγγέλιον τῆς δόξης τοῦ μακαρίου Θεοῦ, ὃ ἐπιστεύθην ἐγώ.

The grace of God

12 Καὶ² χάριν ἔχω τῷ ἐνδυναμώσαντί³ με Χριστῷ Ἰησοῦ,⁴ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ὅτι πιστόν με ἤγήσατο, θέμενος εἰς διακονίαν· 13 τὸν⁵ πρότερον ὅντα βλάσφημον καὶ διώκτην καὶ ύβριστήν· ἀλλὰ⁶ ἥλεήθην, ὅτι ἀγνοῶν ἐποίησα ἐν ἀπιστίᾳ· 14 ὑπερεπλεόνασεν δὲ ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν, μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. 15 Πιστὸς ὁ λόγος καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος: ὅτι Χριστὸς Ἰησοῦς ἥλθεν εἰς τὸν κόσμον ἀμαρτωλοὺς σῶσαι—ὅν πρῶτός εἰμι ἐγώ· 16 ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἥλεήθην, ἵνα ἐν ἐμοὶ, πρώτῳ,⁷ ἐνδείξηται Ἰησοῦς Χριστὸς⁸ τὴν πᾶσαν⁹ μακροθυμίαν, πρὸς ὑποτύπωσιν τῶν μελλόντων πιστεύειν ἐπ’ αὐτῷ εἰς ζωὴν αἰώνιον. 17 Τῷ δὲ Βασιλεῖ τῶν αἰώνων, ἀφθάρτῳ, ἀօράτῳ, μόνῳ σοφῷ¹⁰ Θεῷ, τιμὴ καὶ¹¹ δόξα εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων. Ἄμην.

A charge to Timothy

Wage the good warefare

18 Ταύτην τὴν παραγγελίαν παρατίθεμαί σοι, τέκνον Τιμόθεε, κατὰ τὰς προαγούσας ἐπὶ σὲ προφητείας, ἵνα στρατεύῃ ἐν αὐταῖς τὴν καλὴν στρατείαν, 19 ἔχων πίστιν καὶ ἀγαθὴν συνείδησιν (ἥν τινες ἀπωσάμενοι περὶ τὴν πίστιν ἐναυάγησαν· 20 ὃν ἐστιν Ὑμέναιος¹² καὶ Ἀλέξανδρος—οὓς παρέδωκα τῷ Σατανᾷ ἵνα παιδευθῶσιν μὴ βλασφημεῖν).

¹ μητραλοιαὶ **f⁸⁵** [45%] || μητραλωαὶς [5%] TR || μητρολωαῖς ΝΑ [40%] RP,HF,OC,CP,NU || μητρολοιαῖς [5%] || μητρολοιαῖς [5%]

² καὶ **f⁸⁵** [92%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΑ,Ι [8%] NU

³ ενδυναμωσαντί **f⁸⁵** Α,Ι [90%] RP,HF,OC,TR,NU || ενδυναμουντί Ν [10%] CP

⁴ ιησουν *rell* || --- CP

⁵ τον **f⁸⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || το ΝΑ,Ι [5%] NU

⁶ αλλα *rell* || αλλ [5%] OC,TR

⁷ πρωτω *rell* || πρωτον [15%] CP

⁸ ιησους χριστος **f⁸⁵** Ν [93%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 Α [5%] NU || 1 [1%] || 2 [0.5%] || 1 ο 2 [0.5%]

⁹ πασαν **f⁸⁵** [94%] RP,HF,OC,TR,CP || απασαν ΝΑ [5%] NU || --- [1%]

¹⁰ σοφω **f⁸⁵** (98%) RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΑ (1.7%) NU || part of a larger omission (0.3%) (The omission is unfortunate.)

¹¹ καὶ **f⁸⁵** ΝΑ [50%] RP,HF,OC,TR,NU || --- [50%] CP

¹² νμεναιος *rell* || νμενεος Α [10%]

About prayer

2 Παρακαλῶ οὖν πρῶτον πάντων ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχάς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας,¹ ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων 2—ὑπὲρ βασιλέων καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων, ἵνα ἡρεμον² καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὔσεβείᾳ καὶ σεμνότητι. 3 Τοῦτο γὰρ³ καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ, 4 ὃς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἔλθειν. 5 Εἰς γὰρ Θεός, εἰς καὶ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων—ἄνθρωπος!—Χριστὸς Ἰησοῦς,⁴ 6 ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων (τὸ μαρτύριον καιροῖς ἰδίοις), 7 εἰς ὁ ἐτέθην ἐγὼ κῆρυξ καὶ ἀπόστολος—ἀλήθειαν λέγω ἐν Χριστῷ,⁵ οὐ ψεύδομαι—διδάσκαλος ἐθνῶν ἐν πίστει καὶ ἀληθείᾳ.

8 Βούλομαι οὖν προσεύχεσθαι τοὺς ἄνδρας ἐν παντὶ τόπῳ, ἐπαίροντας ὁσίους χεῖρας χωρὶς ὄργης καὶ διαλογισμοῦ.⁶ 9 Ωσαύτως καὶ τὰς⁷ γυναικας, ἐν καταστολῇ κοσμίῳ μετὰ αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης κοσμεῖν ἑαυτάς· μὴ ἐν πλέγμασιν ἥ⁸ χρυσῷ ἥ μαργαρίταις ἥ ἱματισμῷ πολυτελεῖ, 10 ἀλλ', ὁ πρέπει γυναιξὶν ἐπαγγελλομέναις θεοσέβειαν, δι' ἔργων ἀγاثῶν.

About women

11 Γυνὴ ἐν ἡσυχίᾳ μανθανέτω, ἐν πάσῃ ὑποταγῇ. 12 Γυναικὶ δὲ διδάσκειν¹⁰ οὐκ ἐπιτρέπω, οὐδὲ αὐθεντεῖν ἀνδρός, ἀλλ' εἶναι ἐν ἡσυχίᾳ. 13 Ἄδαμ γὰρ πρῶτος ἐπλάσθη, εἴτα Εὕα. 14 Καὶ Ἄδαμ οὐκ ἡπατήθη· ἡ δὲ γυνὴ, ἀπατηθεῖσα,¹¹ ἐν παραβάσει γέγονεν. 15 Σωθήσεται δὲ διὰ τῆς Τεκνογονίας—ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ καὶ ἀγιασμῷ, μετὰ σωφροσύνης.

¹ εὐχαριστιας *rell* || εὐχαριστειας [15%]

² ηρεμον *rell* || ήρεμον [20%]

³ γαρ **F⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΑ [3%] NU

⁴ χριστος ιησους *rell* || ~ 21 [10%] CP

⁵ εν χριστω **F⁵** Ν [85%] RP,HF,OC,TR,CP || --- A [15%] NU (OC has small print.)

⁶ διαλογισμου *rell* || διαλογισμων [10%]

⁷ και τας **F⁵** (94.7%) RP,HF,OC,TR,CP || 1 (3.4%) [NU] || --- ΝΑ (1.5%) || two other variants (0.3%) (τας γυναικας is parallel to τους ανδρας, so the majority variant is correct.)

⁸ η **F⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || και ΝΑ [4%] NU || --- [1%]

⁹ χρυσω **F⁵** Ν [85%] RP,HF,OC,TR || χρυσιω Α,Ι [5%] NU || αργυριω και χρυσιω [10%] (CP)

¹⁰ γυναικι δε διδασκειν **F⁵** [90%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 321 ΝΑ [10%] NU

¹¹ απατηθεισα **F⁵** [94%] RP,HF,OC,TR,CP || εξαπατηθεισα ΝΑ [6%] NU

Qualifications

Of overseers

3 Πιστὸς ὁ λόγος: εἴ τις ἐπισκοπῆς ὄρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ. **2** Δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον¹ εἶναι, μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα, νηφάλιον,² σώφρονα, κόσμιον, φιλόξενον, διδακτικόν, **3** μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ,³ ἀλλ ἀπεικῆ, ἀμαχον, ἀφιλάργυρον. **4** τοῦ ἰδίου οἴκου καλῶς προϊστάμενον, τέκνα ἔχοντα ἐν ὑποταγῇ μετὰ πάσης σεμνότητος **5** (εἰ δέ τις τοῦ ἰδίου οἴκου προστήναι οὐκ οἶδεν, πῶς ἐκκλησίας Θεοῦ ἐπιμελήσεται?). **6** μὴ νεόφυτον, ἵνα μὴ τυφωθεὶς εἰς κρῆμα ἐμπέσῃ τοῦ διαβόλου. **7** Δεῖ δὲ αὐτὸν⁵ καὶ μαρτυρίαν καλὴν ἔχειν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, ἵνα μὴ εἰς ὄνειδισμὸν ἐμπέσῃ καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου.

Of deacons

8 Διακόνους ώσαύτως σεμνούς, μὴ διλόγους, μὴ οὕνω πολλῷ προσέχοντας, μὴ αἰσχροκερδεῖς. **9** ἔχοντας τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἐν καθαρᾷ συνειδήσει. **10** Καὶ οὗτοι δὲ δοκιμαζέσθωσαν πρῶτον· εἶτα, διακονείτωσαν, ἀνέγκλητοι ὅντες.

Of deaconesses'

11 Γυναῖκας ώσαύτως σεμνάς, μὴ διαβόλους, νηφαλίους,⁶ πιστὰς ἐν πᾶσιν.

Of deacons, again

12 Διάκονοι ἔστωσαν μιᾶς γυναικὸς ἄνδρες, τέκνων καλῶς προϊστάμενοι καὶ τῶν ἰδίων οἴκων. **13** Οἱ γὰρ καλῶς διακονήσαντες βαθμὸν ἔαυτοῖς καλὸν περιποιοῦνται καὶ πολλὴν παρρησίαν ἐν πίστει τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

God in flesh

14 Ταῦτά σοι γράφω, ἐλπίζων ἐλθεῖν πρός σε τάχιον,¹ **15** ἐὰν δὲ βραδύνω, ἵνα εἰδῆς πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ Θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἥτις ἔστιν ἐκκλη-

¹ ανεπιληπτον **f⁸⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || ανεπιλημπτον ΝΑ [3%] NU

² νηφαλιον **f⁸⁵** ΝΑ [40%] OC,CP,NU || νηφαλεον [50%] RP,HF,TR || νηφαλαιον [8%] || νηφαλειον [2%]

³ μη αισχροκερδη **f⁸⁵** (69.9%) RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΑ (30.1%) NU (Who wants to offend those with the means to make substantial contributions to the church coffers? So why talk about shady dealings? The omission is surely inferior.)

⁴ αλλ **f⁸⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || αλλα ΝΑ [3%] NU

⁵ αυτον **f⁸⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΑ,Ι [3%] NU

⁶ νηφαλιους **f⁸⁵** ΝΑ,C [40%] OC,CP,NU || νηφαλεονς [50%] RP,HF,TR || νηφαλαιους [8%] || νηφαλεας [2%]

σία Θεοῦ ζῶντος, στῦλος καὶ ἐδραίωμα² τῆς ἀληθείας. 16 Καὶ, ὁμολογούμενως μέγα ἔστιν τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον: Θεὸς³ ἐφανερώθη ἐν σαρκὶ, ἐδικαιώθη ἐν πνεύματι, ὥφθη ἀγγέλοις, ἐκηρύχθη ἐν ἔθνεσιν, ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ, ἀνελήφθη⁴ ἐν δόξῃ!

About doctrine

Things taught by demons

4 Τὸ δὲ Πνεῦμα ῥήτως λέγει ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονται τινες τῆς πίστεως, προσέχοντες πνεύμασιν πλάνοις⁵ καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων 2—ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων κεκαυτηριασμένων⁶ τὴν ἰδίαν συνείδησιν, 3 κωλύοντων γαμεῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων ἢ ὁ Θεὸς ἔκτισεν εἰς μετάληψιν⁷ μετὰ εὐχαριστίας⁸ τοῖς πιστοῖς καὶ ἐπεγνωκόσι⁹ τὴν ἀληθειαν. 4 Ὅτι πᾶν κτίσμα Θεοῦ καλόν, καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον μετὰ εὐχαριστίας λαμβανόμενον, 5 ἀγιάζεται γὰρ διὰ λόγου Θεοῦ καὶ ἐντεύξεως.

A good servant of Jesus Christ

6 Ταῦτα ὑποτιθέμενος τοῖς ἀδελφοῖς καλὸς ἔσῃ διάκονος Ἰησοῦ Χριστοῦ,¹⁰ ἐντρεφόμενος¹¹ τοῖς λόγοις τῆς πίστεως καὶ τῆς καλῆς διδασκαλίας ἢ παρηκολούθηκας. 7 Τοὺς δὲ βεβήλους καὶ γραώδεις μύθους παραιτοῦ· γύμναζε δὲ σεαυτὸν πρὸς εὐσέβειαν. 8 Ἡ γὰρ σωματικὴ γυ-

¹ ταχιον **f⁸⁵** Ν (92.5%) RP,HF,OC,TR,CP || ταχειον (5.4%) || εν ταχει Α,C (2%) NU

² ἐδραιωμα *reI* || εδραιωμα [15%]

³ Θεος **f⁸⁵** A,C^v [98.5%] RP,HF,OC,TR,CP || ος Ν [1%] NU || ο D || ω 061 || ος θεος 256 (For an explanation of this statement of evidence, and a discussion of the implications, please see my book, ‘The Identity of the New Testament Text IV’, footnote 3, on pages 115-117’) [The variant chosen by NU is a grammatical impossibility (no antecedent for the pronoun), besides being a stupidity. What is a ‘mystery’ about any human male being manifested in flesh? All human beings have bodies. In the absence of concrete evidence, the claim that this is a quote lifted from a known hymn or poem becomes no more than a desperate attempt to ‘save’ a choice that besides being stupid is also perverse (because of the theological consequences).]

⁴ ανεληφθη **f⁸⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || ανελημφθη ΝA,C [3%] NU

⁵ πλανοις **f⁸⁵** ΝA,C [70%] RP,HF,OC,TR,NU || πλανης [30%] CP

⁶ κεκαυτηριασμενων **f⁸⁵** C,I [85%] RP,HF,TR,CP || κεκαυτηριασμενων ΝA [10%] OC,NU || και καυ(σ)τηριασμενων [5%]

⁷ μεταληψιν **f⁸⁵** C [97%] RP,HF,OC,TR,CP || μεταληψιν ΝA [3%] NU

⁸ ευχαριστιας **f⁸⁵** ΝC [90%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || ευχαριστειας A [10%] (Also in verse 4.)

⁹ επεγνωκοσι **f⁸⁵** ΝC [80%] HF,OC,CP,NU || επεγνωκοσιν A [20%] RP,TR (Some TRs have the shorter form.)

¹⁰ ιησου χριστου **f⁸⁵** [80%] RP,HF,OC,TR || ~ 21 ΝA,C [20%] CP,NU

¹¹ εντρεφομενος *reI* || εκτρεφομενος [2%] CP

μνασία πρὸς ὄλιγον ἐστὶν ὡφέλιμος, ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὡφέλιμός ἐστιν, ἐπαγγελίας¹ ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης.

A trustworthy word

9 Πιστὸς ὁ λόγος καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος 10 (εἰς τοῦτο γὰρ καὶ² κοπιῶμεν καὶ ὄνειδιζόμεθα):³ ὅτι ἡλπίκαμεν ἐπὶ Θεῷ ζῶντι, ὃς ἐστιν Σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα⁴ πιστῶν.

Watch your life and doctrine

11 Παράγγελλε⁵ ταῦτα καὶ δίδασκε. 12 Μηδείς σου τῆς νεότητος καταφρονεῖτω, ἀλλὰ τύπος γίνου⁶ τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι,⁷ ἐν πίστει, ἐν ἀγνείᾳ. 13 Ἔως ἔρχομαι πρόσεχε τῇ ἀναγνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ. 14 Μή ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος, δὲ ἐδόθη σοι διὰ προφητείας μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου. 15 Ταῦτα μελέτα· ἐν τούτοις ἵσθι, ἵνα σου ἡ προκοπὴ φανερὰ ἥτις⁸ πᾶσιν. 16 Ἔπεχε σεαυτῷ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ· ἐπίμενε αὐτοῖς, τοῦτο γὰρ ποιῶν καὶ σεαυτὸν σώσεις καὶ τοὺς ἀκούοντάς σου.

Relationships

5 Πρεσβυτέρῳ μὴ ἐπιπλήξῃς, ἀλλὰ παρακάλει ὡς πατέρα, νεωτέρους ὡς ἀδελφούς, 2 πρεσβυτέρας ὡς μητέρας, νεωτέρας ὡς ἀδελφάς, ἐν πάσῃ ἀγνείᾳ.

Honor true widows

3 Χήρας τίμα τὰς ὄντως χήρας. 4 Εἰ δέ τις χήρα τέκνα ἥτις⁹ ἔκγονα¹⁰ ἔχει, μανθανέτωσαν πρῶτον τὸν ἴδιον οἶκον εὐσεβεῖν καὶ ἀμοιβάς ἀποδιδόναι τοῖς προγόνοις, τοῦτο γάρ ἐστιν¹¹ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. 5 Η δὲ

¹ επαγγελίας **F⁵** [60%] OC || επαγγελιῶν ΝΑ [40%] RP,HF,TR,CP,NU (The form being ambiguous between genitive singular or accusative plural, copyists who took the form to be genitive would naturally change it to accusative, leaving it singular. In the context the accusative plural makes excellent sense, there being many promises.)

² καὶ **F⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΑ,C [5%] NU

³ ονειδιζόμεθα **F⁵** [93%] RP,HF,OC,TR,CP || αγωνιζόμεθα ΝΑ,C [7%] NU (Is not the variant chosen by NU inferior?)

⁴ μαλιστα *reīl* || 1 δε [10%]

⁵ παραγγελλε *reīl* || παραγγελε [10%] CP (Also in 5:7 and 6:17.)

⁶ γινου **F⁵** ΝΑ,C [90%] RP,HF,OC,TR,NU || γενου [10%] CP

⁷ εν πνευματι **F⁵** (90.9%) RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΑ,C,I (9.1%) NU (The omission could be a not very difficult case of homoioarcton.)

⁸ εν **F⁵** (97.4%) RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΑ,C (2.4%) NU || one other variant (0.2%)

⁹ εκγονα *reīl* || εγγονα [10%]

¹⁰ εστιν **F⁵** ΝΑ,C [85%] RP,HF,NU || 1 καλον και [5%] OC,TR,CP || καλον και 1 [10%]

όντως χήρα καὶ μεμονωμένη ἥλπικεν ἐπὶ τὸν¹ Θεὸν, καὶ προσμένει ταῖς δεήσεσιν καὶ ταῖς προσευχαῖς νυκτὸς καὶ ἡμέρας. 6 Ἡ δὲ σπαταλῶσα ζῶσα τέθνηκεν.

7 Καὶ ταῦτα παράγγελλε, ἵνα ἀνεπίληπτοι² ὁσιν. 8 Εἰ δέ τις τῶν ἰδίων, καὶ μάλιστα τῶν³ οἰκείων, οὐ προνοεῖ, τὴν πίστιν ἥρνηται καὶ ἔστιν ἀπίστου χείρων.

9 Χήρα καταλεγέσθω μὴ ἔλαττον ἐτῶν ἑξήκοντα γεγονοῦται, ἐνὸς ἀνδρὸς γυνή, 10 ἐν ἔργοις καλοῖς μαρτυρουμένη—εἰ ἐτεκνοτρόφησεν, εἰ⁴ ἑξενοδόχησεν, εἰ ἀγίων πόδας ἔνιψεν, εἰ θλιβομένοις ἐπήρκεσεν, εἰ παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ ἐπηκολούθησεν.

About younger widows

11 Νεωτέρας δὲ⁵ χήρας παραιτοῦ· ὅταν γὰρ καταστρηνιάσωσιν τοῦ Χριστοῦ, γαμεῖν θέλουσιν, 12 ἔχουσαι κρῆμα ὅτι τὴν πρώτην πίστιν ἡθέτησαν. 13 Ἄμα δὲ καὶ, ἀργαὶ μανθάνουσιν, περιερχόμεναι τὰς οἰκίας· οὐ μόνον δὲ ἀργαὶ, ἀλλὰ καὶ φλύαροι καὶ περίεργοι, λαλοῦσαι τὰ μὴ δέοντα. 14 Βούλομαι οὖν νεωτέρας⁶ γαμεῖν, τεκνογονεῖν, οἰκοδεσποτεῖν, μηδεμίαν ἀφορμὴν διδόναι τῷ ἀντικειμένῳ λοιδορίας χάριν. 15 (Ἡδη γάρ τινες ἑξετράπησαν ὄπίσω τοῦ Σατανᾶ.)

16 Εἴ τις πιστὸς ἦ⁷ πιστὴ ἔχει χήρας, ἐπαρκείτω αὐταῖς καὶ μὴ βαρείσθω ἡ ἐκκλησία, ἵνα ταῖς ὄντως χήραις ἐπαρκέσῃ.

Honor elders

17 Οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι διπλῆς τιμῆς ἀξιούσθωσαν, μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ. 18 Λέγει γὰρ ἡ Γραφή: “Βοῦν ἀλοῶντα⁸ οὐ φιμώσεις”, καί “Ἄξιος ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ”.

¹ τὸν **f⁸⁵A** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- NC [3%] NU

² ανεπίληπτοι **f⁸⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || ανεπίλημπτοι ΝΑ,C [3%] NU

³ τῶν **f⁸⁵C** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΑ,I,048 [3%] NU

⁴ εἰ *reI* || η [2%] CP

⁵ δε *reI* || --- [10%]

⁶ νεωτέρας **f⁸⁵** ΝΑ,C [85%] RP,HF,OC,TR,NU || 1 χηρας [15%] CP

⁷ πιστὸς η **f⁸⁵** (97.6%) RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΑ,C,048 (2.2%) NU || one other variant (0.2%) (Might the ‘Alexandrian’ variant be the result of homoioarcton?)

⁸ ἀλοῶντα **f⁸⁵** [30%] || αλοῶντα *reI* || αλοούντα [5%] (The noun equivalent is everywhere spelled with rough breathing; since collators have generally not registered aspiration, it is hard to know what the witness of the mass of minuscules may be.)

19 Κατὰ πρεσβυτέρου κατηγορίαν μὴ παραδέχου ἐκτὸς εἰ μὴ ἐπὶ δύο ἡ τριῶν μαρτύρων. **20** Τοὺς ἀμαρτάνοντας ἐνώπιον πάντων ἔλεγχε, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φόβον ἔχωσιν.

Watch your step

21 Διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ¹ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων ἵνα ταῦτα φυλάξῃς χωρὶς προκρίματος, μηδὲν ποιῶν κατὰ πρόσκλισιν.² **22** Χεῖρας ταχέως μηδενὶ ἐπιτίθει, μηδὲ κοινώνει ἀμαρτίαις ἀλλοτρίαις. Σεαυτὸν ὄγνὸν τήρει.

23 Μηκέτι ὑδροπότει, ἀλλ᾽³ οὕνωρ ὀλίγῳ χρῷ διὰ τὸν στόμαχόν σου⁴ καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας.

24 Τινῶν ἀνθρώπων αἱ ἀμαρτίαι πρόδηλοί εἰσιν, προάγουσαι εἰς κρίσιν, τισὶν δὲ καὶ ἐπακολουθοῦσιν. **25** Ωσαύτως καὶ τὰ καλὰ ἔργα⁵ πρόδηλά ἐστιν·⁶ καὶ τὰ ὄλλως ἔχοντα κρυβῆναι οὐ δύνανται.⁷

Slaves honor owners

6 Ὅσοι εἰσὶν ὑπὸ ζυγὸν δοῦλοι τοὺς ἰδίους δεσπότας πάσης τιμῆς ἀξίους ἡγείσθωσαν, ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ διδασκαλία βλασφημῆται. **2** Οἱ δὲ πιστοὺς ἔχοντες δεσπότας μὴ καταφρονείτωσαν ὅτι ἀδελφοί εἰσιν· ἀλλὰ μᾶλλον δουλευέτωσαν, ὅτι πιστοί εἰσιν καὶ ἀγαπητοὶ οἱ τῆς εὐεργεσίας ἀντιλαμβανόμενοι.

Conclusion to 'Relationships'

Ταῦτα δίδασκε καὶ παρακάλει. **3** Εἴ τις ἐτεροδιδασκαλεῖ καὶ μὴ προσέρχεται ὑγιαίνουσιν λόγοις, τοῖς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῇ κατ' εὐσέβειαν διδασκαλίᾳ, **4** τετύφωται, μηδὲν ἐπιστάμενος· ἀλλὰ νοσῶν περὶ ζητήσεις καὶ λογομαχίας, ἐξ ὧν γίνεται φθόνος, ἔρις,⁸ βλασφημίαι, ὑπόνοιαι πονηραί, **5** διαπαρατριβαὶ⁹ διεφθαρμένων

¹ κυριου ιησου χριστου **f⁸⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || 23 [2%] || ~ 32 ΝΑ [3%] NU (Is not the full form more appropriate for a solemn charge?)

² προσκλισιν **f⁸⁵** Ν [25%] TR,CP,NU || προσκλησιν **f^{85pt}** A [75%] RP,HF,OC

³ αλλ **f⁸⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || αλλα ΝΑ [3%] NU

⁴ σου **f⁸⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΑ [4%] NU

⁵ καλα εργα **f⁸⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 2 τα 1 ΝΑ [5%] NU

⁶ εστιν **f⁸⁵** [80%] RP,HF,OC,TR,CP || εισιν [10%] || --- ΝΑ [10%] NU

⁷ δυνανται **f⁸⁵** A [70%] RP,HF,OC,NU || δυναται Ν [30%] TR,CP

⁸ ερις **f⁸⁵** ΝΑ,048 [90%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || ερεις [10%]

⁹ διαπαρατριβαι **f⁸⁵** ΝΑ [90%] RP,HF,CP,NU || παραδιατριβαι [5%] OC,TR || διατριβαι [3%] || παρατριβαι [2%]

ἀνθρώπων τὸν νοῦν καὶ ἀπεστερημένων τῆς ἀληθείας, νομιζόντων πορι-
σμὸν εἶναι τὴν εὐσέβειαν. Ἀφίστασο ἀπὸ τῶν τοιούτων.¹

Concluding considerations

Godliness with contentment

6 Ἔστιν δὲ πορισμὸς μέγας ἡ εὐσέβεια μετὰ αὐταρκείας. 7 Οὐδὲν γὰρ
εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, δῆλον² ὅτι οὐδὲ ἔξενεγκεῖν τι δυνάμεθα.
8 Ἐχοντες δὲ διατροφὰς³ καὶ σκεπάσματα τούτοις ἀρκεσθησόμεθα.⁴ 9 Οἱ
δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα καὶ ἐπι-
θυμίας πολλὰς ἀνοήτους⁵ καὶ βλαβεράς, αἴτινες βυθίζουσιν τὸν
ἀνθρώπους εἰς ὅλεθρον καὶ ἀπώλειαν. 10 ρίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν
ἔστιν ἡ φιλαργυρία· ἡς τινες ὄρεγόμενοι ἀπεπλανήθησαν⁶ ἀπὸ τῆς πίστε-
ως καὶ ἔαυτοὺς περιέπειραν ὁδύναις πολλαῖς.

Lay hold on eternal life

11 Σὺ δέ, ὁ ἄνθρωπε τοῦ⁷ Θεοῦ, ταῦτα φεῦγε· δίωκε δὲ δικαιοσύνην,
εὐσέβειαν, πίστιν, ἀγάπην, ὑπομονὴν, πραότητα.⁸ 12 Αγωνίζου τὸν καλὸν
ἀγῶνα τῆς πίστεως· ἐπιλαβοῦ τῆς αἰώνιου ζωῆς εἰς ἥν καὶ⁹ ἐκλήθης—καὶ
ώμοιλόγησας¹⁰ τὴν καλὴν ὄμοιλογίαν ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων.
13 Παραγγέλλω σοι¹¹ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τοῦ ζωοποιούντος¹² τὰ πάντα, καὶ
Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ μαρτυρήσαντος ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου τὴν καλὴν ὄμο-
λογίαν, 14 τηρήσαί σε τὴν ἐντολὴν ἀσπιλον, ἀνεπίληπτον¹³ μέχρι τῆς ἐπι-
φανείας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, 15 ἦν καιροῖς ιδίοις δείξει¹⁴—ὅ
μακάριος καὶ μόνος Δυνάστης, ὁ Βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καὶ Κύριος
τῶν κυριευόντων· 16 ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον· ὃν

¹ αφίστασο (-σω 3.6%) απὸ τῶν τοιούτων **f⁵⁵** (96.9%) RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝA,048 (2.8%) NU || two other variants (0.3%) (How could a gloss dominate the stream of transmission to the tune of 97%?)

² δῆλον **f⁵⁵** [98%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝA,048 [2%] NU

³ διατροφας **f⁵⁵** ΝA [90%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || διατροφην 048^v [10%]

⁴ αρκεσθησομεθα *re//* || αρκεσθησωμεθα [5%] CP

⁵ ανοήτους *re//* || ανονητους [3%] CP

⁶ απεπλανηθησαν *re//* || αποπλανηθησαν CP

⁷ τον **f⁵⁵** [98%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝA,I [2%] NU

⁸ πραοτητα **f⁵⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || πραυτητα [2%] || πραυπαθιαν ΝA [3%] NU

⁹ και **f⁵⁵** [40%] OC,TR || --- ΝA [60%] RP,HF,CP,NU (OC has small type.)

¹⁰ ωμοιλογησας *re//* || ομοιλογησας [10%]

¹¹ σοι **f⁵⁵** A [98%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- Ν [2%]

¹² ζωοποιουντος **f⁵⁵** Ν [95%] RP,HF,OC,TR,CP || ζωογονουντος A [5%] NU

¹³ ανεπιληπτον **f⁵⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || ανεπιλημπτον Ν [3%] NU

¹⁴ δειξει *re//* || δειξη [2%] CP || δειξαι [1%]

εῖδεν οὐδεὶς ἀνθρώπων οὐδὲ ἵδεν δύναται· φὰ τιμὴ καὶ¹ κράτος αἰώνιον.
Ἀμήν.

To the rich

17 Τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι παράγγελε μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μηδὲ ἡλπικέναι² ἐπὶ πλούτου ἀδηλότητι ἀλλ’ ἐν³ τῷ⁴ Θεῷ τῷ ζῶντι,⁵ τῷ παρέχοντι ἡμῖν πάντα πλουσίως⁶ εἰς ἀπόλαυσιν· 18 ἀγαθοεργεῖν, πλουτεῖν ἐν ἔργοις καλοῖς, εὐμεταδότους εἶναι κοινωνικούς 19—ἀποθησαυρίζοντας ἑαυτοῖς θεμέλιον καλὸν εἰς τὸ μέλλον, ἵνα ἐπιλάβωνται τῆς αἰωνίου⁷ ζωῆς.

A closing exhortation

20 Ὡ Τιμόθεε, τὴν παραθήκην⁸ φύλαξον! Ἐκτρεπόμενος τὰς βεβήλους κενοφωνίας καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδωνύμου γνώσεως 21—ἥν τινες ἐπαγγελλόμενοι περὶ τὴν πίστιν ἡστόχησαν.

Ἡ χάρις μετὰ σοῦ.⁹ Ἀμήν.^{10,11}

¹ καὶ **f⁵⁵** ΝΑ [85%] RP,HF,OC,TR,NU || --- [15%] CP

² ἡλπικεναι *reII* || ελπικεναι [10%] || ελπιζειν [2%]

³ εν **f⁵⁵** (78.6%) RP,HF,OC,TR,CP || επι ΝΑ,I (19.8%) NU || --- (0.3%) || three other variants (1.2%)
(This and the following two sets are all handled together in *TuT* as a single set, but with thirteen variants; I separated them so as to highlight the basic choices.)

⁴ τῳ **f⁵⁵** A,I (91.7%) RP,HF,OC,TR,CP || --- Ν (7.1%) NU || three other variants (1.2%)

⁵ τῷ ζῶντι **f⁵⁵** (88.4%) RP,HF,OC,TR,CP || 2 (3.6%) || --- ΝΑ,I (6.8%) NU || three other variants (1.2%)
(If the original form were επι θεω, as in NU, who would change it to the longer, more complex form? The choice of NU is surely inferior.)

⁶ πάντα πλουσιως **f⁵⁵** Ν [92%] RP,HF,OC,CP,NU || 2 [1%] || ~ 21 [5%] TR || τα 12 A [2%]

⁷ αιωνιου **f⁵⁵** [92%] RP,OC,TR,CP || αινωιου HF || οντως ΝΑ [6%] NU || οντως 1 [2%]

⁸ παραθηκην **f⁵⁵** ΝΑ [80%] RP,HF,NU || παρακαταθηκην [20%] OC,TR,CP

⁹ μετα σου **f⁵⁵** 048 [97%] RP,HF,OC,TR,CP || μεθ υμων ΝΑ [3%] NU
(The letter is addressed to a single individual, and in case anyone should forget, the previous verse begins with “O Timothy”. The Alexandrian variant is clearly in error. To trot out the ‘harder reading’ canon in a case like this I consider to be irresponsible.)

¹⁰ αμην **f⁵⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΑ [3%] NU

¹¹ The citation of **f⁵⁵** is based on thirty-seven MSS—18, 35, 201, 204, 328, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 959, 986, 1072, 1075, 1100, 1247, 1249, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1876, 1892, 1897 [1:1-3:16], 2080, 2466, 2554, 2587 and 2723—all of which I collated myself.

1761 and 2554 are ‘perfect’ representatives of **f⁵⁵** in 1 Timothy, as they stand, and the exemplars of 444 and 2466 probably were. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Athens, Mt. Athos [eight different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant, within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I had to revert to von Soden and the apparatus of N-A²⁷, supplementing from other sources where possible (Scrivener and Tischendorf)—

the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 3\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 15\%$. But I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ Β'

Greeting

1 Παῦλος, ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ¹ διὰ θελήματος Θεοῦ, κατ' ἐπαγγελίαν ζωῆς τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, 2 Τιμοθέῳ, ἀγαπητῷ τέκνῳ: Χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν.

Paul addresses Timothy's spiritual crisis

Paul encourages Timothy

3 Χάριν ἔχω τῷ Θεῷ, φ̄ λατρεύω ἀπὸ προγόνων ἐν καθαρᾷ συνειδήσει, ὡς ἀδιάλειπτον ἔχω τὴν περὶ σοῦ μνείαν ἐν ταῖς δεήσεσίν μου, νυκτὸς καὶ ἡμέρας, 4 ἐπιποθῶν σε ἵδειν (μεμνημένος σου τῶν δακρύων), ἵνα χαρᾶς πληρωθῶ² 5 ὑπόμνησιν λαμβάνων³ τῆς ἐν σοὶ ἀνυποκρίτου πίστεως—ἥτις ἐνώκησεν πρῶτον ἐν τῇ μάμψῃ σου Λωΐδι⁴ καὶ τῇ μητρὶ σου Εὐνείκῃ,⁵ πέπεισμαι δὲ ὅτι καὶ ἐν σοί. 6 Δι’ ἣν αἰτίαν ἀναμιμνήσκω σε ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ ὃ ἐστιν ἐν σοὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου. 7 Οὐ γάρ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ Θεὸς πνεῦμα δειλίας, ἀλλὰ δυνάμεως καὶ ἀγάπης καὶ σωφρονισμού.

Don't be ashamed to suffer for Christ

8 Μὴ οὖν ἐπαισχυνθῆς τὸ μαρτύριον τοῦ Κυρίου ἡμῶν μηδὲ ἐμὲ τὸν δέσμιον αὐτοῦ, ἀλλὰ συγκακοπάθησον τῷ εὐαγγελίῳ κατὰ δύναμιν Θεοῦ 9—τοῦ σώσαντος ἡμᾶς καὶ καλέσαντος κλήσει ὄγίᾳ, οὐ κατὰ τὰ ἔργα ἡμῶν ἀλλὰ κατ'⁶ ἴδιαν πρόθεσιν καὶ χάριν, τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ πρὸ χρόνων αἰώνιων, 10 φανερωθεῖσαν δὲ νῦν διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ,⁷ καταργήσαντος μὲν τὸν θάνατον, φωτίσαντος δὲ ζωὴν καὶ ὀφθαρσίαν διὰ τοῦ εὐαγγελίου· 11 εἰς ὃ ἐτέθη ἐγὼ κῆρυξ καὶ ἀπόστολος καὶ διδάσκαλος ἐθνῶν.⁸ 12 Δι’ ἣν αἰτίαν καὶ

¹ ιησου χριστου **f⁸⁵A** [60%] RP,TR || ~ 21 Ν [40%] HF,OC,NU || --- CP[?]

² πληρωθῶ **f⁸⁵ΝΑ,C** [90%] RP,HF,OC,TR,NU || πλησθῶ [10%] CP

³ λαμβανων **f⁸⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || λαβων ΝΑ,C [4%] NU

⁴ λωιδι **re//** || λοιδι [3%] || λωιδη [2%] CP

⁵ ευνεικη **f⁸⁵** [50%] TR || ευνικη ΝΑ,C [45%] RP,HF,OC,CP,NU || ευνηκη [5%]

⁶ κατ **f⁸⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || κατα ΝΑ,C [5%] NU

⁷ ιησου χριστου **f⁸⁵C** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 ΝΑ [3%] NU

⁸ εθνων **f⁸⁵C** (99%) RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΑ,I (1%) NU (It is improbable that NU could be correct here; even the Coptic abandons them.)

ταῦτα πάσχω, ἀλλ’ οὐκ ἐπαισχύνομαι, οἶδα γὰρ ὃ πεπίστευκα καὶ πέπει-
σμαι ὅτι δυνατός ἔστιν τὴν παραθήκην¹ μου φυλάξαι εἰς ἐκείνην τὴν
ἡμέραν.

Be loyal—the example of Onesiphorus

13 Ὑποτύπωσιν ἔχει ὑγιαινόντων λόγων ὡν παρ’ ἐμοῦ ἥκουσας, ἐν
πίστει καὶ ἀγάπῃ τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. 14 Τὴν καλὴν παραθήκην² φύλα-
ξον διὰ Πνεύματος Ἅγιου τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν ἡμῖν.

15 Οἶδας τοῦτο, ὅτι ἀπεστράφησάν με πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὡν ἐστιν
Φύγελλος³ καὶ Ἐρμογένης. 16 Δῷῃ ἔλεος ὁ Κύριος τῷ Ὁνησιφόρου οἴκῳ,
ὅτι πολλάκις με ἀνέψυξεν καὶ τὴν ἄλυσίν μου οὐκ ἐπησχύνθη.⁴ 17 ἀλλὰ
γενόμενος ἐν Ῥώμῃ σπουδαιότερον⁵ ἐζήτησέν με καὶ εὗρεν 18 (δῷῃ αὐτῷ
ὁ Κύριος εὐρεῖν ἔλεος παρὰ Κυρίου ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ)· καὶ ὅσα ἐν
Ἐφέσῳ διηκόνησεν βέλτιον σὺ γινώσκεις.

Be strengthened

2 Σὺ οὖν, τέκνον μου, ἐνδυναμοῦ ἐν τῇ χάριτι τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.
2 Καὶ, ἂ ἥκουσας παρ’ ἐμοῦ διὰ πολλῶν μαρτύρων, ταῦτα παράθου πι-
στοῖς ἀνθρώποις οἵτινες ἰκανοὶ ἔσονται καὶ ἐτέρους διδάξαι.

3 Σὺ οὖν κακοπάθησον⁶ ὡς καλὸς στρατιώτης Ἰησοῦ Χριστοῦ.⁷

4 Οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις,⁸ ἵνα τῷ
στρατολογήσαντι ἀρέσῃ. 5 Εάν δὲ καὶ ἀθλῆ τις, οὐ στεφανοῦται ἐὰν μὴ
νομίμως ἀθλήσῃ 6—τὸν κοπιῶντα γεωργὸν δεῖ πρῶτον τῶν καρπῶν μετα-
λαμβάνειν. 7 Νόει ἀριθμοῦ δῷῃ¹⁰ γάρ σοι ὁ Κύριος σύνεσιν ἐν πᾶσιν.

¹ παραθήκην **f⁵⁵** ΝΑ, C [85%] RP, HF, OC, TR, NU || παρακαταθηκην [15%] CP

² παραθηκην **f⁵⁵** ΝΑ, C [90%] RP, HF, OC, CP, NU || παρακαταθηκην [10%] TR

³ φυγελλος **f⁵⁵** A [60%] OC, TR || φυγελος ΝC [35%] RP, HF, CP, NU || φρυγελλος [5%]

⁴ επησχυνθη **f⁵⁵** Ν [50%] TR || επαισχυνθη A, C [49%] RP, HF, OC, CP, NU || καταισχυνθη [1%] (Apparently we have alternate forms of the aorist passive indicative, so the meaning is the same.)

⁵ σπουδαιοτερον **f⁵⁵** (94.3%) RP, HF, OC, TR, CP || σπουδαιοτερως A (1.7%) || σπουδαιως Ν(C) (3.8%) NU || one other variant (0.2%)

⁶ συ ουν κακοπαθησον **f⁵⁵** (94.1%) RP, HF, OC, TR, CP || συγκακοπαθησον Ν(A, C) I (3.8%) NU || conflation (1.6%) || three other variants (0.5%) (The Alexandrians missed the point, creating an inferior reading. The joint suffering was handled in 1:8.)

⁷ ιησου χριστου **f⁵⁵** [95%] RP, HF, OC, TR, CP || ~ 21 ΝΑ, C [5%] NU

⁸ πραγματειαις **f⁵⁵** [90%] RP, HF, OC, TR, CP, NU || πραγματιαις ΝΑ, C [10%]

⁹ α **f⁵⁵** [98%] RP, HF, OC, TR, CP || ο ΝΑ, C [2%] NU

¹⁰ δωη **f⁵⁵** [95%] RP, HF, OC, TR, CP || δωσει ΝΑ, C [5%] NU (The immediately following γαρ presumably motivated the Alexandrian alteration.)

Encouragement by example

8 Μνημόνευε Ἰησοῦν Χριστὸν, ἐγηγερμένον ἐκ νεκρῶν, ἐκ σπέρματος Δαυίδ· κατὰ τὸ εὐαγγέλιον μου, 9 ἐν ᾧ κακοπαθῶ μέχρι δεσμῶν ὡς κακούργος, ἀλλ᾽¹ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ δέδεται. 10 Διὰ τοῦτο πάντα ὑπομένω: διὰ τοὺς ἐκλεκτούς, ἵνα καὶ αὐτοὶ σωτηρίας τύχωσιν τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, μετὰ δόξης αἰωνίου. 11 Πιστὸς ὁ λόγος: Εἰ γὰρ συναπεθάνομεν, καὶ συζήσομεν· 12 εἰ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν· εἰ ἀρνούμεθα,² κάκεῖνος ἀρνήσεται ἡμᾶς· 13 εἰ ἀπιστοῦμεν, ἐκεῖνος πιστὸς μένει—ἀρνήσασθαι³ ἔαυτὸν οὐ δύναται.

14 Ταῦτα ὑπομίμησκε, διαμαρτυρόμενος ἐνώπιον τοῦ Κυρίου⁴ μὴ λογομαχεῖν εἰς⁵ οὐδὲν χρήσιμον—ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἀκουόντων.

Approved and disapproved

15 Σπουδασον σεαυτὸν δόκιμον παραστῆσαι τῷ Θεῷ, ἐργάτην ἀνεπαίχυντον, ὅρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. 16 Τὰς δὲ βεβήλους κενοφωνίας περιῆστασο, ἐπὶ πλεῖον γὰρ προκόψουσιν ὀσεβείας, 17 καὶ ὁ λόγος αὐτῶν ὡς γάγγραινα νομήν ἔξει—ῶν ἐστιν Ὑμέναιος καὶ Φιλητός, 18 οἵτινες περὶ τὴν ἀλήθειαν ἡστόχησαν, λέγοντες τὴν⁶ ἀνάστασιν ἥδη γεγονέναι· καὶ ἀνατρέπουσιν τὴν τινων πίστιν.

19 Ὁ μέντοι στερεὸς θεμέλιος τοῦ Θεοῦ ἔστηκεν, ἔχων τὴν σφραγίδα ταύτην: “Ἐγνω Κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ”, καὶ ἀποστήτω ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὄνομάζων τὸ ὄνομα Κυρίου.⁷ 20 Ἐν μεγάλῃ δὲ οἰκίᾳ οὐκ ἔστιν μόνον σκεύη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, ἀλλὰ καὶ ξύλινα καὶ ὀστράκινα· καὶ ἡ μὲν εἰς τιμήν, ἡ δὲ εἰς ἀτιμίαν. 21 Ἐὰν οὖν τις ἐκαθαρῇ ἔαυτὸν ἀπὸ τούτων, ἔσται σκεῦος εἰς τιμήν, ἡγιασμένον καὶ⁸ εὐχρηστὸν τῷ Δεσπότῃ, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἡτοιμασμένον.

The true source of opposition

22 Τὰς δὲ νεωτερικὰς ἐπιθυμίας φεῦγε· δίωκε δὲ δικαιοσύνην, πίστιν, ἀγάπην, εἰρήνην, μετὰ τῶν ἐπικαλουμένων τὸν Κύριον ἐκ καθαρᾶς καρ-

¹ αλλ ῥεῇ || αλλα ΝΑ, C [2%] NU

² αρνουμεθα **Ῥ** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || αρνησομεθα ΝΑ,C,048 [5%] NU (A little assimilation by attraction to the following future?)

³ αρνησασθαι **Ῥ** [85%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 γαρ ΝΑ^v,C,048^v [15%] NU

⁴ κυριου **Ῥ** A,048 [87%] RP,HF,OC,TR,CP || θεου ΝC,I [10%] NU || χριστου [3%]

⁵ εις **Ῥ** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || επ ΝΑ,C,I,048 [3%] NU

⁶ την **Ῥ** A,C [98%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- Ν048 [2%]

⁷ κυριου **Ῥ** ΝΑ,C [90%] RP,HF,OC,CP,NU || χριστου [10%] TR

⁸ και **Ῥ** C [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΑ,048 [3%] NU

δίας. 23 Τὰς δὲ μωρὰς καὶ ἀπαιδεύτους ζητήσεις παραίτουν, εἰδὼς ὅτι γεννῶσιν μάχας. 24 Δοῦλον δὲ Κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι ἀλλ᾽¹ ἥπιον εἶναι πρὸς πάντας, διδακτικόν, ἀνεξίκακον, 25 ἐν προσότητι² παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους, μήποτε δῷ³ αὐτοῖς ὁ Θεὸς μετάνοιαν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας 26 καὶ ἀνανήψωσιν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος (ἐξωγρημένοι ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκείνου θέλημα).

Paul addresses Timothy's future ministry

What relativistic humanism produces

3 Τοῦτο δὲ γίνωσκε: ὅτι ἐν ἐσχάταις ἡμέραις ἐνστήσονται καιροὶ χαλεποί· 2 ἔσονται γὰρ οἱ⁴ ἄνθρωποι φίλαυτοι, φιλάργυροι,⁵ ἀλαζόνες, ὑπερήφανοι, βλάσφημοι, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀχάριστοι, ἀνόσιοι, 3 ἄστοροι, ἄσπονδοι, διάβολοι, ἀκρατεῖς, ἀνήμεροι, ἀφιλάγαθοι, 4 προδόται, προπετεῖς, τετυφωμένοι, φιλήδονοι μᾶλλον ἢ Φιλόθεοι. 5 ἔχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἡρνημένοι!

Καὶ τούτους ἀποτρέπου· 6 ἐκ τούτων γάρ εἰσιν οἱ ἐνδύοντες⁶ εἰς τὰς οἰκίας καὶ αἰχμαλωτίζοντες⁷ γυναικάρια⁸ σεσωρευμένοι ἀμαρτίαις, ἀγόμενα ἐπιθυμίαις ποικίλαις, 7 πάντοτε μανθάνοντα καὶ μηδέποτε εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν δυνάμενα. 8 Ὄν τρόπον δὲ Ἰαννῆς καὶ Ἰαμβρῆς ἀντέστησαν Μωϋσῆν,⁹ οὕτως καὶ οὗτοι ἀνθίστανται τῇ ἀληθείᾳ—ἄνθρωποι κατεφθαρμένοι τὸν νοῦν, ἀδόκιμοι περὶ τὴν πίστιν—9 ἀλλ' οὐ προκόψουσιν ἐπὶ πλειον,¹⁰ ἢ γὰρ ἄνοια αὐτῶν ἔκδηλος ἔσται πᾶσιν, ὡς καὶ ἡ ἐκείνων ἐγένετο.

¹ αλλ ἢ || αλλα ΝΑ [2%] NU

² πραοτητι **f⁸⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || πραυτητι ΝΑ,C [5%] NU

³ δω **f⁸⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || δω ΝΑ,C [3%] NU

⁴ οι **rell** || --- Ν [5%] CP

⁵ φιλαργυροι **rell** || φιλαργυροι CP

⁶ ενδύοντες **f⁸⁵** [20%] || ενδυνοντες ΝΑ,C [77%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || εισδυνοντες [3%] (ενδυνω ορ ενδυω? The basic meaning of ενδυω is 'to enter', which over time was obscured by the statistically predominant use with reference to entering clothes (in English we speak of 'putting on' clothes), except that for this use the verb is normally in the middle voice, not the active, as here. But in the context the description of such persons, given in verses 2-5, does not agree with 'sneaking' or 'warming'—they enter openly, exuding confidence and competence. ενδυω is probably correct.)

⁷ αιχμαλωτιζοντες **f⁸⁵** ΝΑ,C [50%] OC,CP,NU || αιχμαλωτευοντες [45%] RP,HF,TR || αιχμαλωτευον [5%]

⁸ γυναικαρια **f⁸⁵** ΝΑ,C [85%] RP,HF,OC,CP,NU || τα 1 [15%] TR

⁹ μωση **f⁸⁵** [60%] RP || μωσει ΝC [30%] HF,OC,TR,CP,NU || μωσει A [10%]

¹⁰ πλειον **f⁸⁵** ΝΑ,C [90%] RP,HF,OC,TR,NU || πλειστον [10%] CP

"Continue in the things you have learned"

10 Σὺ δὲ παρηκολούθηκάς¹ μου τῇ διδασκαλίᾳ, τῇ ἀγωγῇ, τῇ προθέσει, τῇ πίστει, τῇ μακροθυμίᾳ, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ. 11 τοῖς διωγμοῖς, τοῖς παθήμασιν οἵα μοι ἐγένετο² ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν Ἰκονίῳ, ἐν Λύστροις—οἵους διωγμοὺς ὑπήνεγκα· καὶ ἐκ πάντων με ἐρρύσατο ὁ Κύριος. 12 Καὶ, πάντες δὲ οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διωχθήσονται· 13 πονηροὶ δέ ἄνθρωποι καὶ γόντες προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, πλανῶντες καὶ πλανώμενοι.

14 Σὺ δὲ μένε ἐν οἷς ἔμαθες καὶ οῖς³ ἐπιστώθης,⁴ εἰδὼς παρὰ τίνος⁵ ἔμαθες, 15 καὶ ὅτι ἀπὸ βρέφους τὰ⁶ Ἱερὰ Γράμματα οἶδας, τὰ δυνάμενά σε σοφίσαι εἰς σωτηρίαν διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. 16 Πᾶσα Γραφὴ Θεόπνευστος καὶ ὡφέλιμος πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς ἔλεγχον,⁷ πρὸς ἐπανόρθωσιν, πρὸς παιδείαν τὴν ἐν δικαιοσύνῃ, 17 ἵνα ἄρτιος ἢ ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἔξηρτισμένος.⁸

Proclaim the Word!

4 Διαμαρτύρομαι οὖν ἐγὼ,⁹ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Κυρίου¹⁰ Ἰησοῦ Χριστοῦ,¹¹ τοῦ μέλλοντος κρίνειν ζῶντας καὶ νεκροὺς, κατὰ¹² τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ: 2 Κήρυξον τὸν Λόγον· ἐπίστηθι εὐκαίρως ἀκαίρως· ἔλεγχον, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον, ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ διδαχῇ. 3 Ἔσται γὰρ καιρὸς ὅτε τῆς ὑγιαινούσης διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται· ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἰδίας¹³ ἑαυτοῖς ἐπισωρεύσουσιν διδασκάλους κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν 4—καὶ, ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας τὴν ἀκοήν ἀποστρέψουσιν, ἐπὶ δὲ τοὺς μύθους ἐκτραπήσονται. 5 Σὺ δὲ νῆφε ἐν πᾶσιν, κακοπάθησον, ἔργον ποίησον εὐαγγελιστοῦ, τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον.

¹ παρηκολουθηκας **f⁵⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || παρηκολουθησας ΝA,C [3%] NU

² εγένετο *re/l* || εγενοντο A [5%] OC,CP

³ οις **f⁵⁵** [20%] || --- ΝA,C [80%] RP,HF,OC,TR,CP,NU

⁴ επιστωθης **f⁵⁵** ΝA,C [87%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || επιστευθης [10%] || επιστοθης [3%]

⁵ τινος **f⁵⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || τινων ΝA,C [4%] NU

⁶ τα **f⁵⁵** A,C [98%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- Ν [2%]

⁷ ελεγχον **f⁵⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || ελεγμον ΝA,C,I [4%] NU

⁸ εξηρτισμενος *re/l* || εξηρτημενος [10%] || εξηρτιμενος [5%] || εξηρτυμενος CP[?]

⁹ ουν εγω **f⁵⁵** (85.9%) RP,HF,OC,TR,CP || 1 (4%) || 2 (1%) || --- ΝA,C,I (9.1%) NU

¹⁰ του κυριου **f⁵⁵** [90%] RP,HF,OC,TR || 2 [3%] || --- ΝA,C [5%] NU || 12 ημων [2%] CP

¹¹ ιησου χριστου **f⁵⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || ~21 ΝA,C [5%] NU

¹² κατα **f⁵⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || και ΝA,C [3%] NU

¹³ επιθυμιας τας ιδιας **f⁵⁵** (69.8%) RP,HF,OC,TR,CP || ~31 ΝA,C (30.1%) NU || one other reading (0.2%)

Timothy will no longer have Paul to help him

6 Ἐγὼ γὰρ ἡδη σπένδομαι καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως¹ ἐφέστηκεν. 7 Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν² ἡγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα. 8 Λοιπὸν ἀπόκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ Κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὃ δίκαιος Κριτῆς· οὐ μόνον δὲ ἐμοί, ὀλλὰ καὶ πᾶσιν τοῖς ἡγαπηκόσιν τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ.

Concluding remarks

"Please come quickly"

9 Σπουδασον ἐλθεῖν πρός με ταχέως· 10 Δημᾶς γάρ με ἐγκατέλιπεν,³ ἀγαπήσας τὸν νῦν αἰῶνα, καὶ ἐπορεύθη εἰς Θεσσαλονίκην—Κρίσκης⁴ εἰς Γαλατίαν, Τίτος εἰς Δαλματίαν.⁵ 11 Λουκᾶς ἐστιν μόνος μετ' ἐμοῦ. Μάρκον ἀναλαβὼν ἄγε⁶ μετὰ σεαυτοῦ, ἔστιν γάρ μοι εὑχρηστος εἰς διακονίαν. 12 Τυχικὸν δὲ ἀπέστειλα εἰς Ἱερεσον. 13 Τὸν φελόνην⁷ ὃν ἀπέλιπον⁸ ἐν Τρῳάδι παρὰ Κάρπω ἐρχόμενος φέρε—καὶ τὰ βιβλία, μάλιστα τὰς μεμβράνας. 14 Ἀλέξανδρος ὁ χαλκεὺς πολλά μοι κακὰ ἐνεδείξατο· ἀποδῷ⁹ αὐτῷ ὁ Κύριος κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. 15 ὃν καὶ σὺ φυλάσσου, λίαν γὰρ ἀνθέστηκεν¹⁰ τοῖς ἡμετέροις λόγοις.

People will disappoint you

16 Ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ οὐδείς μοι συμπαρεγένετο,¹¹ ὀλλὰ πάντες με ἐγκατέλιπον.¹² Μὴ αὐτοῖς λογισθείη. 17 Ο δὲ Κύριος μοι παρέστη καὶ ἐνεδυνάμωσέν με, ἵνα δι' ἐμοῦ τὸ κήρυγμα πληροφορηθῇ καὶ ἀκούσῃ¹³ πάντα τὰ ἔθνη. Καὶ ἐρρύσθη ἐκ στόματος λέοντος· 18 καὶ¹⁴ ὥστεταί με ὁ Κύριος ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηροῦ καὶ σώσει εἰς τὴν βασι-

¹ εμῆς αναλυσεως **f⁵⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 2 μον ΝΑ,C [5%] NU

² αγωνα τον καλον **f⁵⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 31 ΝΑ,C [4%] NU

³ εγκατελιπεν *reI* || εγκατελειπεν A,C [15%]

⁴ κρισκης **f⁵⁵** [60%] CP || κρησκης ΝΑ,C [40%] RP,HF,OC,TR,NU

⁵ δαλματιαν *reI* || δελματιαν C [8%] || δερματιαν A [2%]

⁶ αγε **f⁵⁵** ΝC [85%] RP,HF,OC,TR,NU || αγαγε A [15%] CP

⁷ φελονην **f⁵⁵** ΝΑ,C [65%] RP,CP || φαιλονην [29%] HF,OC,TR,NU || φελωνην [5%] || φαιλωνην [1%]

⁸ απελιπον *reI* || απελειπον A,C [15%] || απεστειλα [2%]

⁹ αποδω **f⁵⁵** [90%] RP,HF,OC,TR,CP || αποδωσει ΝΑ,C [10%] NU

¹⁰ ανθεστηκεν **f⁵⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || αντεστη ΝΑ,C [3%] NU

¹¹ συμπαρεγενετο **f⁵⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || παρεγενετο ΝΑ,C [4%] NU

¹² εγκατελιπον *reI* || εγκατελειπον A,C [15%]

¹³ ακουση **f⁵⁵** [90%] RP,HF,OC,TR,CP || ακουσωσιν ΝΑ,C [10%] NU

¹⁴ και **f⁵⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΑ,C [4%] NU

λείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον· ὃς ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων.
Ἄμήν.

Farewell

19 Ἀσπασαι Πρίσκαν¹ καὶ Ἀκύλαν, καὶ τὸν Ὄνησιφόρου οἶκον.
20 Ἐραστος ἔμεινεν ἐν Κορίνθῳ, Τρόφιμον δὲ ἀπέλιπον² ἐν Μιλήτῳ ἀσθενοῦντα.
21 Σπούδασον πρὸ χειμῶνος ἐλθεῖν. Ασπάζεται σε Εύβουλος, καὶ
Πούδης καὶ Λίνος καὶ Κλαυδία καὶ οἱ ἀδελφοὶ πάντες. 22 Ο Κύριος Ἰη-
σοῦς Χριστὸς³ μετὰ τοῦ πνεύματός σου. Ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν. Άμήν.^{4,5}

¹ πρισκαν **f⁵⁵** ΝΑ, C [85%] RP, HF, OC, TR, NU || πρισκιλλαν [15%] CP

² απελιπον **rell** || απελειπον C [15%]

³ κυριος ιησους χριστος **f⁵⁵** C [94%] RP, HF, OC, TR, CP || 12 A [3%] || 1 Ν [3%] NU

⁴ αμην **f⁵⁵** [97%] RP, HF, OC, TR, CP || --- ΝΑ, C [3%] NU

⁵ The citation of **f⁵⁵** is based on thirty-six MSS—18, 35, 201, 204, 328, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 959, 986, 1072, 1075, 1100, 1247, 1249, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1876, 1892, 2080, 2466, 2554, 2587 and 2723—all of which I collated myself. 824, 1072 and 1864 are ‘perfect’ representative of **f⁵⁵** in 2 Timothy, as they stand, as were the exemplars of 1503, 1075, 1865 and 2723. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Athens, Mt. Athos [seven different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant, within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I had to revert to von Soden and the apparatus of N-A²⁷, supplementing from other sources where possible (Scrivener and Tischendorf)—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 3\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 15\%$. But I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ

Greeting

1 Παῦλος, δοῦλος Θεοῦ, ἀπόστολος δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ πίστιν ἐκλεκτῶν Θεοῦ καὶ ἐπίγνωσιν ἀληθείας τῆς κατ’ εὐσέβειαν, **2** ἐπ’ ἐλπίδι ζωῆς αἰώνιου—ἥν ἐπηγγείλατο ὁ ἀψευδὴς Θεὸς πρὸ χρόνων αἰώνιων, **3** ἐφανέρωσεν δὲ καιροῖς ἴδιοις τὸν λόγον αὐτοῦ ἐν κηρύγματι, ὃ ἐπιστεύθη ἐγὼ κατ’ ἐπιταγὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ· **4** Τίτῳ, γνησίῳ τέκνῳ κατὰ κοινὴν πίστιν: χάρις, ἔλεος,¹ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ,² τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν.

Qualifications for elders

5 Τούτου χάριν κατέλιπόν³ σε ἐν Κρήτῃ, ἵνα τὰ λείποντα ἐπιδιορθώσῃ καὶ καταστήσῃς κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους ὡς ἐγώ σοι διεταξάμην **6**—εἴ τις ἐστιν ἀνέγκλητος, μιᾶς γυναικὸς ἀνήρ, τέκνα ἔχων πιστά, μὴ ἐν κατηγορίᾳ ἀσωτίας⁴ ἢ ἀνυπότακτα. **7** Δεῖ γὰρ τὸν ἐπίσκοπον ἀνέγκλητον εἶναι ὡς Θεοῦ οἰκονόμον· μὴ αὐθάδη, μὴ ὄργιλον, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ· **8** ἀλλὰ φιλόξενον, φιλάγαθον, σώφρονα, δίκαιον, ὅσιον, ἐγκρατῆ· **9** ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ἥ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαινούσῃ καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν.

They must face opposition

10 Εἰσὶν γὰρ πολλοὶ κοὶ⁵ ἀνυπότακτοι,⁶ ματαιολόγοι καὶ φρεναπάται, μάλιστα οἱ ἐκ⁷ περιτομῆς, **11** οὓς δεῖ ἐπιστομίζειν—οἵτινες ὄλους οἴκους⁸ ἀνατρέπουσιν, διδάσκοντες ὡς μὴ δεῖ, αἰσχροῦ κέρδους χάριν! **12** Εἶπεν τις ἐξ αὐτῶν, ἴδιος αὐτῶν προφήτης, “Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γα-

¹ χαρις ελεος **f⁵A** (91.3%) RP,HF,OC,TR,CP || 12 καὶ (2.1%) || ~ 21 καὶ (1.7%) || 1 καὶ NC,088 (4.2%) NU || 1 (0.5%) || 1 υμιν καὶ (0.2%) (Three nouns in a row without a conjunction was too much for the Alexandrians.)

² κυριου ιησου χριστου **f⁵I** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 32 ΝΑ,C,088 [5%] NU

³ κατελιπον **f⁵I** [70%] RP,HF,OC,TR,CP || απελιπον Ν [9%] NU || απελειπον A,C,088,0240 [20%] || καταλειποντα [1%]

⁴ ασωτιας **reII** || ασωτειας [10%] CP

⁵ και **f⁵I** [80%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- ΝΑ,C,088 [20%] (OC has small print.)

⁶ ανυποτακτοι **reII** || 1 καὶ [10%]

⁷ εκ **f⁵A** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 της NC,I,088 [5%] NU

⁸ ολους οικους **reII** || ~ 21 CP

στέρες ἀργαί". 13 Ἡ μαρτυρία αὕτη ἐστὶν ἀληθής. Δι' ἣν αἰτίαν ἔλεγχε αὐτοὺς ἀποτόμως, ἵνα ὑγιαίνωσιν ἐν τῇ πίστει, 14 μὴ προσέχοντες Ἰουδαϊκοῖς μύθοις καὶ ἐντολαῖς ἀνθρώπων ἀποστρεφομένων τὴν ἀλήθειαν. 15 Πάντα μὲν¹ καθαρὰ τοῖς καθαροῖς· τοῖς δὲ μεμιασμένοις² καὶ ἀπίστοις οὐδὲν καθαρόν, ἀλλὰ μεμίανται αὐτῶν καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ συνείδησις. 16 Θεὸν ὄμολογούσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται, βδελυκτοὶ ὅντες καὶ ἀπειθεῖς καὶ πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἀδόκιμοι.

Qualities to be taught

2 Σὺ δὲ λάλει ἂν πρέπει τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ: 2 πρεσβύτας νηφαλίον³ εἶναι, σεμνούς, σώφρονας, ὑγιαίνοντας τῇ πίστει, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ· 3 πρεσβύτιδας ώσαύτως ἐν καταστήματι ἱεροπρεπεῖς, μὴ διαβόλους, μὴ οὖν φολλῷ δεδουλωμένας, καλοδιδασκάλους 4—ἵνα σωφρονίζωσιν τὰς νέας φιλάνδρους εἶναι, φιλοτέκνους, 5 σώφρονας, ἀγνάς, οἰκουρούς⁴ ἀγαθάς, ὑποτασσομένας τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ἵνα μὴ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ βλασφημῆται.⁵

6 Τοὺς νεωτέρους ώσαύτως παρακάλει σωφρονεῖν, 7 περὶ πάντα σεαυτὸν παρεχόμενος τύπον καλῶν ἔργων: ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ἀδιαφθορίαν,⁶ σεμνότητα, ἀφθαρσίαν⁷ 8—λόγον ὑγιῆ, ἀκατάγνωστον—ἵνα ὁ ἔξ ἐναντίας ἐντραπῇ, μηδὲν ἔχων περὶ ἡμῶν⁸ λέγειν⁹ φαῦλον. 9 Δούλους ἰδίοις δεσπόταις ὑποτάσσεσθαι ἐν πᾶσιν, εὐαρέστους εἶναι, μὴ ἀντιλέγοντας, 10 μὴ νοσφιζομένους, ἀλλὰ πίστιν πᾶσαν¹⁰ ἐνδεικνυμένους ἀγαθήν, ἵνα τὴν διδασκαλίαν¹¹ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν¹² Θεοῦ κοσμῶσιν ἐν πᾶσιν.

¹ μεν **f⁸⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝA,C [4%] NU (OC has small print.)

² μεμιασμένοις **f⁸⁵** [90%] RP,HF,TR || μεμιαμμένοις ΝA,C [8%] OC,NU || μεμιαμενοις [2%] CP (Did the Alexandrians get their spelling from the LXX?)

³ νηφαλίους **f⁸⁵** ΝA,C [40%] OC,TR,CP,NU || νηφαλεονς [40%] RP,HF || νηφαλαιους [20%]

⁴ οικουρους **f⁸⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || οικουργους ΝA,C,I [3%] NU (Who knows where the Alexandrians got their spelling, but the mystery doesn't make it correct.)

⁵ βλασφημηται *reII* || βλασφημεται [5%] CP

⁶ αδιαφθοριαν **f⁸⁵** (83.2%) RP,HF,OC,TR,CP || αδιαφοριαν (8%) || αφθοριαν ΝA(C) (6.9%) NU || αφθονιαν P³² (1.4%) || two other readings (0.5%) (Both the longer stem and the double consonant have over 90% attestation, but with different alignments. φθ → φ would presumably be an easier alteration than the reverse. Might the Alexandrian reading be a case of homoiarcton?)

⁷ αφθαρσιαν **f⁸⁵** (82.8%) RP,HF,OC,TR,CP || --- P^{32v} ΝA,C (17.2%) NU (The idea of ‘immortality’ didn’t seem to fit, so the Alexandrians omitted it.)

⁸ ημων **f⁸⁵** ΝC [80%] RP,HF,OC,CP,NU || υμων A [20%] TR

⁹ περι ημων λεγειν **f⁸⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 312 ΝA,C [5%] NU

¹⁰ πιστιν πασαν **f⁸⁵** (89.6%) RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 A,C (9.7%) NU || 2 Ν (0.5%) || --- (0.2%)

¹¹ διδασκαλιαν **f⁸⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 την ΝA,C [5%] NU (Why add the article?)

¹² ημων *reII* || υμων some TRs

Saving grace

11 Ἐπεφάνη γὰρ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ¹ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις,
 12 παιδεύουσα ἡμᾶς ἵνα, ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς
 ἐπιθυμίας, σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰώνι,
 13 προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα, καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ
 μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ, 14 ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν
 ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσηται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας καὶ καθαρίσῃ ἑαυ-
 τῷ λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων. 15 Ταῦτα λάλει καὶ πα-
 ρακάλει καὶ ἔλεγχε μετὰ πάσης ἐπιταγῆς. Μηδείς σου περιφρονείτω.

The difference the Gospel makes

3 Ὑπομίνησκε αὐτοὺς ἀρχαῖς καὶ² ἔξουσίαις ὑποτάσσεσθαι, πειθαρχεῖν,
 πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐτοίμους εἶναι, 2 μηδένα βλασφημεῖν, ὀμάχους
 εἶναι, ἐπεικεῖς, πᾶσαν ἐνδεικνυμένους προστητα³ πρὸς πάντας
 ἀνθρώπους. 3 Ἡμεν γάρ ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόντοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι,
 δουλεύοντες ἐπιθυμίαις καὶ ἰδοναις ποικίλαις, ἐν κακίᾳ καὶ φθόνῳ
 διάγοντες, στυγητοί, μισοῦντες ἀλλήλους.

What a marvelous salvation!

4 Ὁτε δὲ ἡ χρηστότης καὶ ἡ φιλανθρωπία ἐπεφάνη τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν
 Θεοῦ 5—οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ ὅν⁴ ἐποιήσαμεν ἡμεῖς ἀλλὰ
 κατὰ τὸν αὐτὸν ἔλεον⁵—ἔσωσεν ἡμᾶς διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας καὶ
 ἀνακαινώσεως Πνεύματος Ἅγιου, 6 οὗ ἐξέχεεν ἐφ' ἡμᾶς πλουσίως διὰ
 Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, 7 ἵνα δικαιοθέντες τῇ ἐκείνου χάριτι
 κληρονόμοι γενώμεθα⁶ κατ' ἐλπίδα ζωῆς αἰώνιου.

So let's do good

8 Πιστὸς ὁ λόγος, καὶ περὶ τούτων βούλομαί σε διαβεβαιοῦσθαι, ἵνα
 φροντίζωσιν καλῶν ἔργων προϊστασθαι οἱ πεπιστευκότες τῷ⁷ Θεῷ. Ταῦτα

¹ η **f55** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || --- (N)A,C [4%] NU

² καὶ **f55** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || --- NA,C [5%] NU (OC has small print.)

³ προστητα **f55** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || πραυτητα A,C [3%] NU || σπουδην τα N (Aleph really got lost.)

⁴ ον **f55** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || α NA,C [3%] NU (The Alexandrians confused the referent.)

⁵ τὸν αὐτὸν ελεον **f55** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || τὸ αὐτὸν ελεος NA [4%] NU || το ελεος αυτον [1%]
 (Liddell & Scott give the masculine as the original form, with the neuter appearing later.)

⁶ γενωμεθα **f55** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || γενηθωμεν NA,C [4%] NU (The middle voice is presumably correct.)

⁷ τω **f55** [50%] OC,TR || --- NA,C [50%] RP,HF,CP,NU

έστιν τὰ¹ καλὰ καὶ ὠφέλιμα² τοῖς ἀνθρώποις. 9 Μωρὰς δὲ ζητήσεις καὶ γενεαλογίας καὶ ἔρις³ καὶ μάχας νομικὰς περιίστασο, εἰσὶν γὰρ ἀνωφελεῖς καὶ μάταιοι.

10 Αἱρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νουθεσίαν παραίτου,
11 εἰδὼς ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος καὶ ἀμαρτάνει, ὃν αὐτοκατάκριτος.

Farewell

12 Ὄταν πέμψω Ἀρτεμᾶν πρός σε ἡ Τυχικόν, σπουδασον ἐλθεῖν πρός με εἰς Νικόπολιν, ἐκεῖ γὰρ κέκρικα παραχειμάσαι. 13 Ζηνᾶν τὸν νομικὸν καὶ Ἀπολλὼ⁴ σπουδαίως πρόπεμψον, ἵνα μηδὲν αὐτοῖς λείπῃ.
14 Μανθανέτωσαν δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι καλῶν ἔργων προϊστασθαι, εἰς τὰς ἀναγκαίας χρείας, ἵνα μὴ ὅσιν ἄκαρποι.

15 Άσπαζονται σε οἱ μετ' ἐμοῦ πάντες. Ἅσπασαι τοὺς φιλοῦντας ἡμᾶς ἐν πίστει. Ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν.^{5,6}

¹ τα **f^{ss}** [90%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΑ,C,I [10%] NU

² ωφελιμα *rell* || ωφελημα [30%]

³ ερις **f^{ss}** [20%] || εριν Ν [1%] || ερεις A,C [75%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || ερειν [2%] || εριδας [2%]

⁴ απολλω **f^{ss}** C [95%] RP,HF,OC,TR,CP || απολλων Ν [4%] NU || απολλωνα [1%]

⁵ αμην **f^{ss}** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΑ,C,048 [5%] NU

⁶ The citation of **f^{ss}** is based on thirty-six MSS—18, 35, 201, 204, 328, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 959, 986, 1072, 1075, 1100, 1247, 1249, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1876, 1892, 2080, 2466, 2554, 2587 and 2723—all of which I collated myself. 35, 1072, 1503, 1855, 1864, 1892, 2080, 2587 and 2723 are ‘perfect’ representatives of **f^{ss}** in Titus, as they stand, and the exemplars of another four probably were too. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Athens, Mt. Athos [seven different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant, within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I had to revert to von Soden and the apparatus of N-A²⁷, supplementing from other sources where possible (Scrivener and Tischendorf)—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 3\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 15\%$. But I guarantee the witness of Family 35.

ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ

Greeting

1 Παῦλος, δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ,¹ καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφός, Φιλήμονι τῷ ἀγαπητῷ καὶ συνεργῷ ἡμῶν, 2 καὶ Απφίᾳ τῇ ἀγαπητῇ² καὶ Ἀρχίπῳ τῷ συστρατιώτῃ ἡμῶν, καὶ τῇ κατ' οἶκόν σου ἐκκλησίᾳ: 3 Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Paul commends Philemon

4 Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου πάντοτε μνείαν σου ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, 5 ἀκούων σου τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πίστιν ἣν ἔχεις πρὸς τὸν Κύριον Ἰησοῦν, καὶ εἰς πάντας τοὺς ἀγίους, 6 ὅπως ἡ κοινωνία τῆς πίστεώς σου ἐνεργής γένηται ἐν ἐπιγνώσει παντὸς³ ἀγαθοῦ τοῦ ἐν ὑμῖν⁴ εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν.⁵ 7 χάριν⁶ γὰρ⁷ ἔχομεν⁸ πολλὴν⁹ καὶ παράκλησιν ἐπὶ τῇ ἀγάπῃ σου, ὅτι τὰ σπλάγχνα τῶν ἀγίων ἀναπέπαυται διὰ σοῦ, ἀδελφέ.

Paul intercedes for Onesimus

8 Διό, πολλὴν ἐν Χριστῷ παρρησίαν ἔχων ἐπιτάσσειν σοι τὸ ἀνῆκον, 9 διὰ τὴν ἀγάπην μᾶλλον παρακαλῶ—τοιοῦτος ὥς Παῦλος πρεσβύτης, νῦν δὲ καὶ δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ.¹⁰ 10 Παρακαλῶ σε περὶ τοῦ ἐμοῦ

¹ ησου χριστου **f⁸⁵** [40%] || ~ 21 ΝΑ [60%] RP,HF,OC,TR,CP,NU (Though Paul uses the sequence ‘Christ Jesus’ in verses 6 and 23, I take it that here and in verse 9 it is properly ‘Jesus Christ’—he alternates them.)

² αγαπητη **f⁸⁵** (94.8%) RP,HF,OC,TR,CP || αδελφῃ ΝΑ,I,048 (4.9%) NU || conflations (0.3%)

³ παντος **f⁸⁵** ΝΑ,C [80%] RP,HF,OC,TR,NU || 1 εργου [20%] CP

⁴ υμιν **f⁸⁵** Ν [45%] TR || ημιν A,C,048^v [55%] RP,HF,OC,CP,NU (The 3rd person is correct. It is as Philemon understands the resources available in his local congregation that the sharing of his faith will become more powerful.)

⁵ ησουν **f⁸⁵** [98%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΑ,C [2%] NU

⁶ χαριν **f⁸⁵** (88.1%) RP,HF,OC,TR || χαραν ΝΑ,C,048 (11.9%) CP,NU (The first four words of verse seven offer four variant sets—observe how the attestation fluctuates, word by word.)

⁷ γαρ **f⁸⁵** ΝΑ,C,048 (86.3%) RP,HF,OC,TR,CP,NU || δε (0.5%) || --- (13.2%)

⁸ εχομεν **f⁸⁵** (84.7%) RP,HF,OC,TR,CP || εχωμεν (4.2%) || εσχον ΝΑ,C,048 (7.4%) NU || εχω (2.5%) || five other variants (1.3%)

⁹ εχομεν πολλην **f⁸⁵** (88.4%) RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 ΝΑ,C,048 (10.5%) NU || five other variants (1.1%)

¹⁰ ησου χριστου **f⁸⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 ΝΑ,C [5%] NU

τέκνου, ὃν ἐγέννησα ἐν τοῖς δεσμοῖς μου,¹ Ὄνήσιμον 11—τὸν ποτέ σοι ἄχρηστον, νυνὶ δὲ² σοὶ καὶ ἐμοὶ εὔχρηστον—όν ἀνέπεμψα.

12 Σὺ δὲ³ αὐτόν, τοῦτ' ἔστιν τὰ ἐμὰ σπλάγχνα, προσλαβοῦ⁴ 13—όν ἐγὼ ἐβουλόμην πρὸς ἐμαυτὸν κατέχειν, ἵνα ὑπὲρ σοῦ διακονῇ μοι,⁵ ἐν τοῖς δεσμοῖς τοῦ εὐαγγελίου, 14 χωρὶς δὲ τῆς σῆς γνώμης οὐδὲν ἡθέλησα ποιῆσαι, ἵνα μὴ ὡς κατὰ ἀνάγκην τὸ ἀγαθόν σου ἥ, ἀλλὰ κατὰ ἑκούσιον.

15 Τάχα γὰρ διὰ τοῦτο ἐχωρίσθη πρὸς ὕραν, ἵνα αἰώνιον αὐτὸν ἀπέχῃς 16—οὐκέτι ὡς δοῦλον, ἀλλ’ ὑπὲρ δοῦλον, ἀδελφὸν ἀγαπητόν, μάλιστα ἐμοί, πόσῳ δὲ μᾶλλον σοὶ, καὶ ἐν σαρκὶ καὶ ἐν Κυρίῳ.

Paul asks for obedience

17 Εἰ οὖν με⁶ ἔχεις κοινωνόν, προσλαβοῦ αὐτὸν ὡς ἐμέ. 18 Εἰ δέ τι ἡδίκησέν σε ἡ ὄφείλει, τοῦτο ἐμοὶ ἐλλόγει.⁷ 19 Ἐγὼ, Παῦλος, ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί, “Ἐγὼ ἀποτίσω” (ἵνα μὴ λέγω σοι ὅτι καὶ σεαυτόν μοι προσοφείλεις!). 20 Ναί ἀδελφέ, ἐγώ σου ὀναίμην ἐν Κυρίῳ· ἀνάπαυσόν μου τὰ σπλάγχνα ἐν Κυρίῳ.⁸

21 Πεποιθώς τῇ ὑπακοῇ σου ἔγραψά σοι, εἰδὼς ὅτι καὶ ὑπὲρ ὅ⁹ λέγω ποιήσεις. 22 Ἀμα δὲ καὶ ἐτοίμαζέ μοι ξενίαν, ἐλπίζω γὰρ ὅτι διὰ τῶν προσευχῶν ὑμῶν χαρισθήσομαι ὑμῖν.

Farewell

23 Ἀσπάζονται¹⁰ σε Ἐπαφρᾶς ὁ συναιχμάλωτός μου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ,¹¹ 24 Μᾶρκος, Ἀρίσταρχος, Δημᾶς, Λουκᾶς, οἱ συνεργοί μου.

25 Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν¹² Ἰησοῦ¹ μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν. Ἀμήν.^{2,3}

¹ μου **f⁵C** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΑ [3%] NU

² δε **f⁵A,C** [98%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 καὶ Ν [2%] [NU]

³ συ δε **f⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || σοι ΝΑ,C [2%] NU || σοι 12 [1%]

⁴ προσλαβοῦ **f⁵C**(048) (98.7%) RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΑ (1.3%) NU

⁵ διακονῇ μοι **f⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 ΝΑ,C [5%] NU

⁶ με **f⁵** ΝΑ,C [90%] RP,HF,OC,CP,NU || εμε [10%] TR

⁷ ελλογει **f⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || ελλογα ΝΑ,C,048 [5%] NU

⁸ κυριω **f⁵** (74.3%) RP,HF,OC,TR,CP || χριστω ΝΑ,C (20.3%) NU || --- (3.3%) || part of a larger omission (2.2%) [homoioteleuton] (The repetition of εν κυριω so soon bothered the Alexandrians' sense of style.)

⁹ ο **f⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || α ΝΑ,C [3%] NU

¹⁰ ασπαζονται **f⁵** [85%] RP,HF,TR,CP || ασπαζεται ΝΑ,C [15%] OC.NU

¹¹ ηησου *reI* || --- CP

¹² ημων **f⁵** A,C [98%] RP,HF,OC,TR,CP || --- Ν [2%] NU

¹ τησουν **f⁸⁵** [20%] || 1 χριστου ΝΑ, C [80%] RP, HF, OC, TR, CP, NU (Being a very personal letter, Paul is less formal.)

² αμην **f⁸⁵** NC [98] RP, HF, OC, TR, CP || --- (P⁸⁷)A, 048^v [2%] NU

³ The citation of **f⁸⁵** is based on thirty-six MSS—18, 35, 201, 204, 328, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 959, 986, 1072, 1075, 1100, 1247, 1249, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1876, 1892, 2080, 2466, 2554, 2587 and 2723—all of which I collated myself. All except 328, 394, 959, 986, 1892 and 2080 are ‘perfect’ representatives of **f⁸⁵** in Philemon, as they stand, the others having a single variant each. The uniformity is impressive. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Athens, Mt. Athos [seven different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant, within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I had to revert to von Soden and the apparatus of N-A²⁷, supplementing from other sources where possible (Scrivener and Tischendorf)—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 3\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 15\%$. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΡΟΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ

The supremacy of the Son

1 Πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ Θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις, **2** ἐπ’ ἑσχάτου¹ τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Υἱῷ, ὃν ἔθηκεν κληρονόμον πάντων, δι’ οὐ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν.² **3** ὃς ὅν ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, δι’ ἑαυτοῦ³ καθαρισμὸν ποιησάμενος τῶν ἀμαρτιῶν⁴ ἡμῶν⁵ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ⁶ τῆς μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς, **4** τοσούτῳ κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων ὕσφι διαφορώτερον παρ’ αὐτοὺς κεκληρονόμηκεν ὄνομα.

He is superior to angels

5 Τίνι γὰρ εἶπέν ποτε τῶν ἀγγέλων, “Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε”, καὶ πάλιν, “Ἐγὼ ἔσομαι αὐτῷ εἰς Πατέρα, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι εἰς Υἱόν”? 6 “Οταν δὲ, πάλιν, εἰσαγάγῃ τὸν Πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην λέγει, “Καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ὄγγελοι Θεοῦ”. 7 Καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἀγγέλους λέγει, “Ο ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα”. 8 πρὸς δὲ τὸν Υἱόν: “Ο θρόνος σου, ὁ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.⁷ ‘Ράβδος Εὐθύτητος’ ἡ ῥάβδος⁸ τῆς βασιλείας σου. 9 Ἡγάπησας δικαιοσύνην καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν, διὰ τοῦτο ἔχρισέν σε ὁ Θεός, ὁ Θεός σου, ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου.” 10 Καί: “Σὺ κατ’ ἀρχάς, Κύριε, τὴν γῆν ἐθεμελίωσας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σού εἰσιν οἱ οὐρανοί· 11 αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις—καὶ πάντες ὡς ἴμάτιον παλαιωθήσονται· 12 καὶ

¹ εσχάτου **f⁵⁵** P⁴⁶NA,B [95%] RP,HF,OC,CP,NU || εσχατων [5%] TR

² τοὺς αἰῶνας εποιησεν **f⁵⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 312 P⁴⁶NA,B,I [3%] NU

³ αυτοῦ δι εαυτου **f⁵⁵** (89.3%) RP,HF,OC,TR,CP || 1 NA,B (5.2%) NU || 23 (1%) || 121 (3.4%) || ~ 21 P⁴⁶ (0.3%) || --- part of a larger omission [homoioteleuton] (0.7%)

⁴ ποιησαμενος των αμαρτιων **f⁵⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 231 P⁴⁶NA,B [5%] NU

⁵ ἡμῶν **f⁵⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶NA,B [3%] NU

⁶ δεξια **f⁵⁵** P⁴⁶NA,B [90%] RP,HF,OC,TR,NU || 1 του θρονου [10%] CP

⁷ αιωνος **f⁵⁵** (98.6%) RP,HF,OC,TR,CP || 1 και η P⁴⁶NA,B (1.4%) NU

⁸ ευθυτητος η ραβδος **f⁵⁵** (98.3%) RP,HF,OC,TR,CP || της 13 P⁴⁶A,B (1.2%) NU || 13 (0.3%) || --- Ν
(I take it that ‘Scepter of Uprightness’ is a proper name, like ‘Excalibur’; the Alexandrians missed it.)

ώσει περιβόλαιον ἐλίξεις αὐτούς¹ καὶ ἀλλαγήσονται, σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἰ καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσιν.”

13 Πρὸς τίνα δὲ τῶν ἀγγέλων εἴρηκέν ποτε, “Κάθου ἐκ δεξιῶν μου ἵως ἂν θῷ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου”? 14 Οὐχὶ πάντες εἰσὶν λειτουργικὰ πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν?

Do not neglect the great salvation

2 Διὰ τοῦτο, δεῖ περισσοτέρως ἡμᾶς προσέχειν² τοῖς ἀκουσθεῖσιν, μήποτε παραρρυθμεν.³ 2 Εἰ γὰρ ὁ δι’ ἀγγέλων λαληθεὶς λόγος ἐγένετο βέβαιος, καὶ πᾶσα παράβασις καὶ παρακοὴ ἔλαβεν ἔνδικον μισθαποδοσίαν, 3 πῶς ἡμεῖς ἐκφευξόμεθα τηλικαύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας?—ἡτις ἀρχὴν λαβοῦσα λαλεῖσθαι διὰ τοῦ Κυρίου, ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη, 4 συνεπιμαρτυροῦντος τοῦ Θεοῦ σημείοις⁴ καὶ τέρασιν καὶ ποικίλαις δυνάμεσιν καὶ Πνεύματος Ἅγιου μερισμοῖς κατὰ τὴν αὐτοῦ θέλησιν.

Temporarily lower than angels

5 Οὐ γὰρ ἀγγέλοις ὑπέταξεν τὴν οἰκουμένην τὴν μέλλουσαν, περὶ ᾧς λαλοῦμεν· 6 διεμαρτύρατο δέ πού τις λέγων: “Τί ἐστιν ἄνθρωπος ὅτι μιμνήσκῃ αὐτοῦ, ἢ νιὸς ἀνθρώπου ὅτι ἐπισκέπτη αὐτόν? 7 Ἡλάττωσας αὐτὸν βραχὺ τι παρ’ ἀγγέλους δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτόν,⁵ 8 πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ.” Ἐν γὰρ τῷ⁶ ὑποτάξαι αὐτῷ⁷ τὰ πάντα, οὐδὲν ἀφῆκεν αὐτῷ ἀνυπότακτον. Νῦν δὲ οὕπω ὄρθωμεν αὐτῷ τὰ πάντα ὑποτεταγμένα.

9 Τὸν δὲ ‘βραχὺ τι παρ’ ἀγγέλους ἥλαττωμένον’ βλέπομεν, Ἰησοῦν (διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου), ‘δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφανωμένον’—ὅπως χάριτι Θεοῦ ὑπὲρ παντὸς γεύσηται θανάτου.

¹ αυτοὺς **f⁸⁵** (98.8%) RP,HF,OC,TR,CP || 1 ως ιματιον P⁴⁶NA,B (1.2%) NU

² ημας προσεχειν **f⁸⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 P⁴⁶NA,B [5%] NU

³ παραρρυωμεν **f⁸⁵** [90%] RP,HF,OC,TR,CP || παραρυωμεν P⁴⁶NA,B [10%] NU

⁴ σημειοις **f⁸⁵** [35%] || 1 τε P⁴⁶NA,B [65%] RP,HF,OC,TR,CP,NU

⁵ αυτον **f⁸⁵** P⁴⁶B (74.7%) RP,HF,OC,NU || 1 και κατεστησας 1 επι τα εργα των χειρων σου NA,C (25.3%) TR,CP

⁶ γαρ τω **f⁸⁵** P⁴⁶A,C [97%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 NB [3%] NU

⁷ αυτω **f⁸⁵** NA,C [98%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- P⁴⁶B [2%]

“Bringing many sons into glory”

10 Ἔπειπεν γὰρ αὐτῷ, δι’ ὃν τὰ πάντα καὶ δι’ οὗ τὰ πάντα, πολλοὺς νίοὺς εἰς δόξαν ἀγαγόντα, τὸν Ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας αὐτῶν διὰ παθημάτων τελειώσαι. 11 Ὁ τε γὰρ ἀγιάζων καὶ οἱ ἀγιαζόμενοι ἐξ ἑνὸς πάντες· δι’ ἣν αἰτίαν οὐκ ἐπαισχύνεται ἀδελφοὺς αὐτοὺς καλεῖν, 12 λέγων, “Ἄπαγγελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου· ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὑμνήσω σε”. 13 καὶ πάλιν, “Ἐγὼ ἔσομαι πεποιθὼς ἐπ’ αὐτῷ”. καὶ πάλιν, “Ιδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία ἡ μοι ἔδωκεν ὁ Θεός.”

14 Ἐπεὶ οὖν τὰ παιδία κεκοινώνηκεν σαρκὸς καὶ αἵματος,¹ καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχεν τῶν αὐτῶν, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸ τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου—τοῦτ’ ἔστιν τὸν διάβολον—15 καὶ ἀπαλλάξῃ τούτους, ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας. 16 (Οὐ γὰρ δήπου ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραὰμ² ἐπιλαμβάνεται.) 17 Ὁθεν ὥφειλεν κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὅμοιωθῆναι, ἵνα ἐλεήμων γένηται καὶ πιστὸς ἀρχιερεὺς, τὰ πρὸς τὸν Θεόν, εἰς τὸ ἱλάσκεσθαι τὰς ἀμαρτίας τοῦ λαοῦ. 18 Ἐν ᾧ γὰρ πέπονθεν αὐτὸς πειρασθείς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι.

The Apostle and High Priest of our confession

3 Ὁθεν, ἀδελφοὶ ἄγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι, κατανοήσατε τὸν Ἀπόστολον καὶ Ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν, Ἰησοῦν Χριστόν!³ 2 πιστὸν ὅντα τῷ ποιήσαντι αὐτὸν, ώς καὶ Μωϋσῆς⁴ ἐν ὄλω⁵ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. 3 Πλείονος γὰρ δόξης οὗτος⁶ παρὰ Μωϋσῆν ἡξίωται, καθ’ ὅσον⁷ πλείονα τιμὴν ἔχει τοῦ οἴκου ὁ κατασκευάσας αὐτὸν 4—πᾶς γὰρ οἴκος κατασκευάζεται ὑπό τινος, ὁ δὲ τὸ⁸ πάντα κατασκευάσας Θεός—5 καὶ, Μωϋσῆς

¹ σαρκὸς καὶ αἵματος **f⁸⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 321 P⁴⁶ΝΑ,B,C [3%] NU

² ἀβραὰμ **f⁸⁵** [40%] || ἀβραὰμ *reI* (This name is aspirated throughout the book, and the statement of evidence also obtains throughout the book.) [When Jehovah changed Abram’s name to Abraham (Genesis 17:5) the intervocalic aspiration in Hebrew is adequately represented in English by ‘h’; but so far as I know, there is no way in Greek to indicate intervocalic aspiration within a word—the only alternative to losing the aspiration altogether would be to place it at the beginning of the word.]

³ ιησοῦν χριστὸν **f⁸⁵** [97%] RP,HF,OC,CP || 1 P⁴⁶ΝΑ,B,C [3%] NU || ~ 21 TR

⁴ μωσῆς *reI* || μωσῆς ΝΑ,B [10%] TR (TR has the short form of the name throughout the book; the attestation varies, but does not exceed 25%).

⁵ ολω **f⁸⁵** ΝΑ,C [98%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- P^{13,46v}B [2%]

⁶ δοξῆς οὐτος **f⁸⁵** P¹³ [97%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 P^{46v}ΝΑ,B,C [3%] NU

⁷ καθ’ ὅσον *reI* || καθόσον **f⁸⁵** [30%] (I include this for the record, and so as not to lose sight of it, but since there is evidently no difference in meaning I stay with the conventional pointing. Because of the *theta* there is no ambiguity.)

⁸ τα **f⁸⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P^{13,46}ΝΑ,B,C [3%] NU

μὲν πιστὸς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ὡς θεράπων, εἰς μαρτύριον τῶν λαληθησομένων, **6** Χριστὸς δὲ ὡς Υἱὸς ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, οὗ οἰκός ἐσμεν ἡμεῖς, ἔανπερ¹ τὴν παρρησίαν καὶ τὸ καύχημα τῆς ἐλπίδος μέχρι τέλους βεβαίαν² κατάσχωμεν.

The Holy Spirit's warning

7 Διό—καθὼς λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον: “Σήμερον, ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, **8** μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ, κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ, **9** οὐδὲ πείρασάν με³ οἱ πατέρες ὑμῶν, ἐδοκίμασάν με⁴ καὶ εἶδον τὰ ἔργα μου τεσσαράκοντα⁵ ἔτη. **10** Διὸ προσώχθισα⁶ τῇ γενεᾷ ἐκείνῃ⁷ καὶ εἰπον,⁸ ‘Ἄει πλανῶνται τῇ καρδίᾳ· αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔγνωσαν τὰς ὁδούς μου.’ **11** ὡς ὄμοσα ἐν τῇ ὁργῇ μου, ‘Εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου!’”—**12** βλέπετε, ἀδελφοί, μήποτε ἔσται ἐν τινι ὑμῶν καρδία πονηρὰ ἀπιστίας, ἐν τῷ ἀποστῆναι ἀπὸ Θεοῦ ζῶντος. **13** ἀλλὰ παρακαλεῖτε ἑαυτοὺς καθ’ ἐκάστην ἡμέραν, ἔχρις οὗ τὸ ‘Σήμερον’ καλεῖται, ἵνα μὴ σκληρυνθῇ ἐξ ὑμῶν τις⁹ ἀπάτη τῆς ἀμαρτίας. **14** Μέτοχοι γὰρ γεγόναμεν τοῦ Χριστοῦ,¹⁰ ἔανπερ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑποστάσεως μέχρι τέλους βεβαίαν κατάσχωμεν, **15** ἐν τῷ λέγεσθαι, “Σήμερον, ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ.” **16** Τίνες γὰρ ἀκούσαντες παρεπίκραναν? Ἀλλ’ οὐ πάντες οἱ ἔξελθόντες ἐξ Αἰγύπτου διὰ Μωϋσέος?¹¹ **17** Τίσιν δὲ προσώχθισεν τεσσαράκοντα¹² ἔτη? Οὐχὶ τοῖς ἀμαρτήσασιν, ὃν τὰ κῶλα ἔπεσεν¹³ ἐν τῇ ἐρήμῳ? **18** Τίσιν δὲ ὄμοσεν μὴ εἰσελεύσεσθαι εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἀπειθήσασιν? **19** Καὶ βλέπομεν ὅτι οὐκ ἡδυνήθησαν εἰσελθεῖν διὰ¹⁴ ἀπιστίαν. **1** Φοβηθῶμεν οὖν, μήποτε κατα-

4

¹ εανπερ **f⁵⁵** P⁴⁶A,C [97%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || εαν P¹³B [3%] || καν Ν

² μεχρι τέλους βεβαιαν **f⁵⁵** ΝA,C (98%) RP,HF,OC,TR,CP || 3 (1.2%) || --- P^{13,46}B (0.8%) NU

³ με **f⁵⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P^{13,46}ΝA,B,C [3%] NU

⁴ εδοκιμασαν με **f⁵⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || εν δοκιμασια P^{13,46}ΝA,B,C [3%] NU

⁵ τεσσαρακοντα **f⁵⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || τεσσερακοντα (P¹³)P⁴⁶ΝA,B,C [3%] NU

⁶ προσώχθισα *reI* || προσωχθησα [15%]

⁷ εκεινη **f⁵⁵** C [97%] RP,HF,OC,TR,CP || ταυτη P^{13,46}ΝA,B [3%] NU

⁸ ειπον *reI* || ειπα CP

⁹ εξ υμων τις **f⁵⁵** B [90%] RP,HF,OC,CP || ~ 312 P¹³ΝA,C [10%] TR,NU

¹⁰ γεγοναμεν του χριστου **f⁵⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 231 (P¹³)P⁴⁶ΝA,B,C [5%] NU

¹¹ μωσεος **f⁵⁵** [40%] CP || μωσεως ΝB,C [45%] RP,HF,OC,NU || μωσεως A [15%] TR

¹² τεσσαροκοντα **f⁵⁵** [98%] RP,HF,OC,TR,CP || τεσσερακοντα P⁴⁶ΝA,B,C [2%] NU

¹³ επεσεν *reI* || επεσον [18%] || επεσαν [2%]

¹⁴ δια **f⁵⁵** C [40%] || δι *reI*

λειπομένης ἐπαγγελίας εἰσελθεῖν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, δοκῆ¹ τις ἔξ
ὑμῶν ὑστερηκέναι.

There is still a promised rest

2 Καὶ, γάρ ἐσμεν εὐηγγελισμένοι καθάπερ κάκεῖνοι,² ἀλλ’ οὐκ ὠφέλησεν ὁ λόγος τῆς ἀκοῆς ἐκείνους, μὴ συγκεκραμένους³ τῇ πίστει τοῖς ἀκούσασιν. 3 Εἰσερχόμεθα γὰρ εἰς τὴν⁴ κατάπαυσιν οἱ πιστεύσαντες, καθὼς εἴρηκεν, “Ως ὅμοσα ἐν τῇ ὄργῃ μου, ‘Εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου!’”—καίτοι τῶν ἔργων ἀπὸ καταβολῆς κόσμου γεννθέντων, 4 εἴρηκεν γάρ που περὶ τῆς ἐβδόμης οὔτως, “Καὶ κατέπαυσεν ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ.” 5 καὶ ἐν τούτῳ, πάλιν, “Εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου!” 6 Ἐπεὶ οὖν ἀπολείπεται τινας εἰσελθεῖν εἰς αὐτήν, καὶ οἱ πρότερον εὐαγγελισθέντες οὐκ εἰσῆλθον δι’ ἀπειθειαν, 7 πάλιν τινὰ ὥριζει ἡμέραν, “Σήμερον”, ἐν Δαυὶδ λέγων, μετὰ τοσοῦτον χρόνον (καθὼς εἴρηται),⁵ “Σήμερον, ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν.” 8 Εἰ γὰρ αὐτοὺς⁶ Ἰησοῦς κατέπαυσεν, οὐκ ἂν περὶ ἄλλης ἐλάλει μετὰ ταῦτα ἡμέρας. 9 Ἄρα, ἀπολείπεται σαββατισμὸς τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ. 10 Ο γὰρ εἰσελθῶν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ καὶ αὐτὸς κατέπαυσεν ὀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὥσπερ ἀπὸ τῶν ἰδίων ὁ Θεός.

We must give an account

11 Σπουδάσωμεν οὖν εἰσελθεῖν εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν, ἵνα μὴ ἐν τῷ αὐτῷ τις ὑποδείγματι πέσῃ τῆς ἀπειθείας. 12 Ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνεργής, καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον, καὶ διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε⁷ καὶ πνεύματος, ὀρμῶν τε καὶ μυελῶν· καὶ, κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας. 13 Καὶ οὐκ ἔστιν κτίσις ἀφανῆς ἐνώπιον αὐτοῦ, πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος.

¹ δοκη *reI* || δοκει [25%]

² κακεῖνοι *f⁵⁵* P⁴⁶ΝA,B,C [90%] RP,HF,OC,TR,NU || εκεῖνοι [10%] CP

³ συγκεκραμένους *f⁵⁵* [83%] RP,HF,OC,CP [συγκεκραμμένους 10%] || συγκεκραμένος TR || συγκεκρασμένους (P⁴⁶A,B)C [7%] NU || συνκεκρασμένος Ν

⁴ την *f⁵⁵* ΝA,C [99%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- P^{13v,46}B [1%]

⁵ ειρηται *f⁵⁵* [92%] RP,HF,OC,TR,CP || προειρηται P⁴⁶ΝA,C [5%] NU || προειρηκεν B [3%]

⁶ αυτους *f⁵⁵* P⁴⁶ΝA,B,C [85%] RP,HF,OC,TR,NU || 1 ο [5%] || αυτος [10%] CP

⁷ τε *f⁵⁵* [90%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝA,B,C [10%] NU

We have a Great High Priest

14 Ἐχοντες οὖν Ἀρχιερέα Μέγαν διεληλυθότα τοὺς οὐρανούς, Ἰησοῦν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, κρατῶμεν τῆς ὁμολογίας. **15** Οὐ γὰρ ἔχομεν ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμπαθῆσαι ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν, πεπειραμένον¹ δὲ κατὰ πάντα, καθ' ὁμοιότητα, χωρὶς ἀμαρτίας. **16** Προσερχώμεθα² οὖν μετὰ παρρησίας τῷ Θρόνῳ τῆς χάριτος, ἵνα λάβωμεν ἔλεον³ καὶ χάριν εὔρωμεν, εἰς εὔκαιρον βοήθειαν.

Qualifications for high priesthood

5 Πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς ἐξ ἀνθρώπων λαμβανόμενος ὑπὲρ ἀνθρώπων καθίσταται τὰ πρὸς τὸν Θεόν, ἵνα προσφέρῃ δῶρά τε καὶ θυσίας ὑπὲρ ἀμαρτιῶν, **2** μετριοπαθεῖν δυνάμενος τοῖς ἀγνοοῦσιν καὶ πλανωμένοις, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς περίκειται ἀσθενειαν. **3** Καὶ διὰ ταύτην⁴ ὄφείλει, καθὼς περὶ τοῦ λαικοῦ, οὕτως καὶ περὶ ἑαυτοῦ⁵ προσφέρειν ὑπὲρ⁶ ἀμαρτιῶν. **4** Καὶ, οὐχ ἑαυτῷ τις λαμβάνει τὴν τιμὴν, ἀλλὰ⁷ καλούμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καθάπερ⁸ καὶ⁹ Λαρών.

Christ meets the qualifications

5 Οὕτως καὶ ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασεν γενηθῆναι ἀρχιερέα, ἀλλ᾽ ὁ λαλήσας πρὸς αὐτόν, “Γίός μου εἶ σύ· ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε”. **6** καθὼς καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει, “Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ”. **7** ὅς, ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, δεήσεις τε καὶ ἰκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σώζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου, μετὰ κραυγῆς ἴσχυρᾶς καὶ δακρύων, προσενέγκας, καὶ εἰσακούσθεις ἀπὸ τῆς εὐλαβείας, **8** καίπερ ὥν Υἱός, ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθεν τὴν ὑπακοήν. **9** Καὶ τελειωθεὶς ἐγένετο τοῖς ὑπακούονσιν αὐτῷ πᾶσιν¹⁰ αἴτιος σωτηρίας αἰώνιου, **10** προσαγορευθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. **11** περὶ οὗ πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος καὶ δυσερμήνευτος λέγειν, ἐπεὶ νωθροὶ γεγόνατε ταῖς ἀκοαῖς.

¹ πεπειραμένον **f⁵⁵** C [98%] RP,HF,OC,TR,CP || πεπειρασμένον P^{46v}ΝA,B [2%] NU

² προσερχωμέθα *reli* || προσερχομέθα [25%]

³ ελεον **f⁵⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || ελεος P⁴⁶ΝA,B,C [4%] NU

⁴ δια ταυτην **f⁵⁵** (90.7%) RP,HF,OC,TR,CP || δι αυτην P⁴⁶ΝA,B,C (6.2%) NU || 1 ταυτης (1.9%) || 1 ταυτα (1.2%)

⁵ εαυτου **f⁵⁵** ΝA,C [98%] RP,HF,OC,TR,CP || αυτου P⁴⁶B [2%] NU

⁶ υπερ **f⁵⁵** (93.1%) RP,HF,OC,TR,CP || περι P⁴⁶ΝA,B,C (6.4%) NU || --- (0.5%)

⁷ αλλα **f⁵⁵** P⁴⁶ΝA,B,C [70%] RP,OC,CP,NU || αλλ ο [30%] HF,TR

⁸ καθαπερ **f⁵⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || καθωσπερ P⁴⁶ΝA,B [3%] NU || καθως C

⁹ και **f⁵⁵** P⁴⁶ΝA,B,C [95%] RP,HF,OC,CP,NU || 1 ο [5%] TR

¹⁰ τοις υπακουουσιν αυτω πασιν **f⁵⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 4123 P⁴⁶ΝA,B,C [5%] NU

"Let's move on toward perfection"

12 Καὶ γὰρ ὁφείλοντες εἶναι διδάσκαλοι διὰ τὸν χρόνον, πάλιν χρείαν ἔχετε τοῦ διδάσκειν ὑμᾶς τινα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ, καὶ γεγόνατε χρείαν ἔχοντες γάλακτος, καὶ¹ οὐ στερεάς τροφῆς! 13 Πᾶς γὰρ ὁ μετέχων γάλακτος ἄπειρος λόγου δικαιοσύνης, νήπιος γάρ ἐστιν. 14 Τελείων δέ ἐστιν ἡ στερεὰ τροφή, τῶν διὰ τὴν ἔξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἔχόντων πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ.

6 Διό, ἀφέντες τὸν τῆς ἀρχῆς τοῦ Χριστοῦ λόγον, ἐπὶ τὴν τελειότητα φερώμεθα,² μὴ πάλιν θεμέλιον καταβαλλόμενοι μετανοίας ἀπὸ νεκρῶν ἔργων καὶ πίστεως ἐπὶ Θεόν, 2 βαπτισμῶν διδαχῆς, ἐπιθέσεώς τε χειρῶν, ἀναστάσεώς τε νεκρῶν, καὶ κρίματος αἰωνίου. 3 Καὶ τοῦτο ποιήσομεν³ ἐάνπερ ἐπιτρέπῃ⁴ ὁ Θεός.

No one kills Jesus twice

4 Ἀδύνατον γὰρ τοὺς ὅπαξ φωτισθέντας, γευσαμένους τε τῆς δωρεᾶς τῆς ἐπουρανίου καὶ μετόχους γενηθέντας Πνεύματος Ἅγιου, 5 καὶ καλὸν γευσαμένους Θεοῦ ρήμα δυνάμεις τε μέλλοντος αἰώνος, 6 καὶ παραπεσόντας, πάλιν ἀνακαινίζειν εἰς μετάνοιαν—ἀνασταυροῦντας ἑαυτοῖς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ παραδειγματίζοντας.

7 Γῇ γὰρ ἡ πιοῦσα τὸν ἐπ’ αὐτῆς πολλάκις ἐρχόμενον⁵ ὑετὸν καὶ τίκτουσα βοτάνην εὔθετον ἐκείνοις δι’ οὓς καὶ γεωργεῖται μεταλαμβάνει εὐλογίας ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· 8 ἐκφέρουσα δὲ ἀκάνθας καὶ τριβόλους, ἀδόκιμος, καὶ κατάρας ἐγγύς, ἥς τὸ τέλος εἰς καῦσιν.

A word of encouragement

9 Πεπείσμεθα δὲ περὶ ὑμῶν, ἀγαπητοί, τὰ κρείσσονα⁶—καὶ ἔχόμενα σωτηρίας—εἰ καὶ οὕτως λαλοῦμεν. 10 Οὐ γὰρ ἄδικος ὁ Θεὸς ἐπιλαθέσθαι τοῦ ἔργου ὑμῶν, καὶ τοῦ κόπου⁷ τῆς ἀγάπης ἥς ἐνεδείξασθε εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, διακονήσαντες τοῖς ἀγίοις καὶ διακονοῦντες. 11 Ἐπιθυμοῦμεν δὲ ἔκαστον ὑμῶν τὴν αὐτὴν ἐνδείκνυσθαι σπουδὴν, πρὸς τὴν πληροφορίαν

¹ καὶ **f⁵⁵** A,B [98%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- P⁴⁶NC [2%]

² φερώμεθα *re/l* || φερομεθα [15%]

³ ποιησομεν **f⁵⁵** P⁴⁶NB,I^v [40%] OC,TR,CP,NU || ποιησωμεν A,C [59%] RP,HF || ποιησαντες [1%]

⁴ επιτρεπη *re/l* || επιτρεπει [15%]

⁵ πολλάκις ερχομενον **f⁵⁵** A,C [92%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 P⁴⁶NB [5%] NU || 2 [1%] || one other variant [2%]

⁶ κρεισσονα **f⁵⁵** P⁴⁶NA,B,C [85%] RP,HF,CP,NU || κρειττονα [15%] OC,TR

⁷ του κοπου **f⁵⁵** (87.8%) RP,HF,OC,TR,CP || 12 και (1%) || 1 σκοπου (1.9%) || --- P⁴⁶NA,B,C (9.3%) NU

τῆς ἐλπίδος, ὅχρι τέλους· 12 ἵνα μὴ νωθροὶ γένησθε, μιμηταὶ δὲ τῶν διὰ πίστεως καὶ μακροθυμίας κληρονομούντων τὰς ἐπαγγελίας.

Our secure anchor

13 Τῷ γὰρ Ἀβραὰμ ἐπαγγελάμενος ὁ Θεός, ἐπεὶ κατ’ οὐδενὸς εἶχεν μείζονος ὁμόσαι, ὥμοσεν καθ’ ἑαυτοῦ, 14 λέγων, “⁹Η μὴν¹ εὐλογῶν εὐλογήσω σε καὶ πληθύνων πληθυνῶ σε.” 15 Καὶ οὕτως, μακροθυμήσας, ἐπέτυχεν τῆς ἐπαγγελίας.

16 Ἀνθρωποι μὲν² γὰρ κατὰ τοῦ μείζονος ὄμνύουσιν, καὶ πάσης αὐτοῖς ἀντιλογίας πέρας εἰς βεβαίωσιν ὁ ὄρκος, 17 ἐν φὶ περισσότερον βουλόμενος ὁ Θεὸς ἐπιδεῖξαι τοῖς κληρονόμοις τῆς ἐπαγγελίας τὸ ἀμετάθετον τῆς βουλῆς αὐτοῦ, ἐμεσίτευσεν ὄρκῳ, 18 ἵνα διὰ δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων, ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι³ Θεόν, ἵσχυρὸν παράκλησιν ἔχωμεν,⁴ οἱ καταφυγόντες κρατῆσαι τῆς προκειμένης ἐλπίδος· 19 ἦν ὡς ἄγκυραν ἔχομεν τῆς ψυχῆς, ἀσφαλῆ τε καὶ βεβαίαν, καὶ εἰσερχομένην εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος, 20 ὅπου Πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν Ἰησοῦν, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ Ἀρχιερεὺς γενόμενος εἰς τὸν αἰῶνα.

Melchizedek, priest and king

7 Οὗτος γὰρ ὁ Μελχισεδέκ—βασιλεὺς Σαλήμ, ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ⁵ ὑψίστου, δέ⁶ συναντήσας Ἀβραὰμ ὑποστρέφοντι ἀπὸ τῆς κοπῆς τῶν βασιλέων καὶ εὐλογήσας αὐτόν, 2 φὶ καὶ δεκάτην ἀπὸ πάντων ἐμέρισεν Ἀβραάμ (πρῶτον μὲν ἐρμηνεύμενος βασιλεὺς δικαιοσύνης, ἐπειτα δὲ καὶ βασιλεὺς Σαλήμ, ὃ ἐστιν βασιλεὺς εἰρήνης), 3 ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος· μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν μήτε ζωῆς τέλος ἔχων, ἀφωμοιωμένος δὲ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ—μένει ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές.⁷

Melchizedek greater than Abraham

4 Θεωρεῖτε δὲ πηλίκος οὗτος, φὶ καὶ⁸ δεκάτην Ἀβραὰμ ἔδωκεν ἐκ τῶν ἀκροθινίων ὁ πατριάρχης: 5 Καὶ, οἱ μὲν ἐκ τῶν νιῶν Λευὶ τὴν ἱερατείαν

¹ η μην **f⁵⁵** [90%] RP,HF,OC,TR,CP || ει 2 P⁴⁶NA,B [8%] NU || ει μη C || two other readings [2%] (If η is the older form, how could the change, ει → η, come about in the middle ages?)

² μεν **f⁵⁵C** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶NA,B [3%] NU

³ ψεύσασθαι **f⁵⁵B** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 τον P⁴⁶NA,C [5%] [NU]

⁴ εχωμεν **f⁵⁵P⁴⁶NA,B,C** [70%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || εχομεν [30%]

⁵ του **rell** || --- CP

⁶ ο **f⁵⁵P⁴⁶C** [92%] RP,HF,OC,TR,NU || ος NA,B,I [8%] || ω CP

⁷ διηνεκες **rell** || 1 εν ω οτι και του αβρααμ προετιμηθη CP

⁸ και **f⁵⁵NA,C** [98%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- P⁴⁶B [2%]

λαμβάνοντες ἐντολὴν ἔχουσιν ἀποδεκατοῦν τὸν λαὸν, κατὰ τὸν νόμον—τοῦτ’ ἔστιν, τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν—καίπερ ἐξεληλυθότας¹ ἐκ τῆς ὁσφύος Αβραάμ· 6 ὁ δὲ μὴ γενεαλογούμενος ἐξ αὐτῶν δεδεκάτωκεν τὸν² Αβραάμ καὶ τὸν ἔχοντα τὰς ἐπαγγελίας εὐλόγηκεν. 7 Χωρὶς δὲ πάσης ἀντιλογίας τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται. 8 Καὶ, ὥδε μὲν δεκάτας ἀποθνήσκοντες ἄνθρωποι λαμβάνουσιν, ἐκεὶ δὲ μαρτυρούμενος ὅτι ζῇ 9—καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν, διὰ³ Αβραὰμ καὶ Λευΐ, ὁ δεκάτας λαμβάνων, δεδεκάτωται, 10 ἔτι γὰρ ἐν τῇ ὁσφύῃ τοῦ πατρὸς ἦν ὅτε συνήντησεν αὐτῷ ὁ⁴ Μελχισεδέκ.

Melchizedek greater than Aaron

11 Εἰ μὲν οὖν τελείωσις διὰ τῆς Λευϊτικῆς ἱερωσύνης ἦν (ό λαὸς γὰρ ἐπ’ αὐτῇ⁵ νενομοθέτητο),⁶ τίς ἔτι χρεία κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ ἔτερον ἀνίστασθαι ιερέα, καὶ οὐ κατὰ τὴν τάξιν Ααρὼν λέγεσθαι? 12 (Μετατιθεμένης γὰρ τῆς ἱερωσύνης, ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμου μετάθεσις γίνεται.) 13 Ἐφ’ ὃν γὰρ λέγεται ταῦτα, φυλῆς ἐτέρας μετέσχηκεν, ἀφ’ ἣς οὐδεὶς προσέσχηκεν τῷ θυσιαστηρίῳ. 14 Πρόδηλον γὰρ ὅτι ἐξ Ἰούδα ἀνατέταλκεν ὁ Κύριος ἡμῶν, εἰς ἣν φυλὴν οὐδὲν περὶ ἱερωσύνης⁷ Μωϋσῆς^{8,9} ἐλάλησεν. 15 Καὶ περισσότερον ἔτι κατάδηλόν ἔστιν εἰ κατὰ τὴν ὁμοιότητα Μελχισεδὲκ ἀνίσταται ιερεὺς ἔτερος, 16 ὃς οὐ κατὰ νόμον ἐντολῆς σαρκινῆς¹⁰ γέγονεν, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν ζωῆς ἀκαταλύτουν. 17 Μαρτυρεῖ¹¹ γὰρ ὅτι “Σὺ¹² ιερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ.”

18 Αθέτησις μὲν γὰρ γίνεται προαγούσης ἐντολῆς διὰ τὸ αὐτῆς ἀσθενὲς καὶ ἀνωφελές 19 (οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος), ἐπεισαγωγὴ δὲ κρείττονος ἐλπίδος, δι’ ἣς ἐγγίζομεν τῷ Θεῷ.

¹ εξεληλυθοτας *reI* || εξεληλυθοτες CP

² τον **f⁵⁵** A [96%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝB,C [4%] NU

³ δια **f⁵⁵** A,C [92%] RP,HF,OC,TR,CP || δι P⁴⁶ΝB [8%] NU

⁴ ο **f⁵⁵** A [92%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝB,C [8%] NU

⁵ αυτη **f⁵⁵** [90%] RP,HF,OC,TR,CP || αυτης P⁴⁶ΝA,B,C [5%] NU || αυτην [5%]

⁶ νενομοθετητο **f⁵⁵** [94%] RP,HF,OC,TR,CP || νενομοθετηται P⁴⁶ΝA,B,C [6%] NU

⁷ ιερωσυνης **f⁵⁵** (90.4%) RP,HF,OC,TR,CP || ιεροσυνης (6.4%) || ιερεων P⁴⁶ΝA,B,C (3.1%) NU
(Wherever ιερωσυνης occurs, the alternate spelling also occurs, its attestation not exceeding 10%).

⁸ μωσης **f⁵⁵** P⁴⁶ΝA,B,C (75.3%) RP,HF,OC,CP,NU || μωσης (24.7%) TR

⁹ ουδεν περι ιερωσυνης μωσης **f⁵⁵** (95.1%) RP,HF,OC,TR,CP || ~ 2314 A,B,C (1.7%) NU ||
~ 2341 P⁴⁶Ν (1.9%) || ~ 1423 (1.2%)

¹⁰ σαρκινης **f⁵⁵** P⁴⁶ΝA,B,C [50%] NU || σαρκικης [50%] RP,HF,OC,TR,CP

¹¹ μαρτυρει **f⁵⁵** C [97%] RP,HF,OC,TR,CP || μαρτυρειται P⁴⁶ΝA,B [3%] NU

¹² συ **f⁵⁵** ΝA,B,C [70%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || 1 ει P⁴⁶ [29%] || --- [1%]

Our eternal High Priest represents us eternally

20 Καὶ, καθ' ὅσον οὐ χωρὶς ὄρκωμοσίας 21—οἱ μὲν γὰρ χωρὶς ὄρκωμοσίας εἰσὶν ἱερεῖς γεγονότες, ὁ δὲ μετὰ ὄρκωμοσίας διὰ τοῦ λέγοντος πρὸς αὐτόν: “Ωμοσεν Κύριος καὶ οὐ μεταμεληθήσεται· σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ”¹—22 κατὰ τοσοῦτον² κρείττονος³ διαθήκης γέγονεν ἔγγυος Ἰησοῦν. 23 Καὶ, οἱ μὲν πλειόνες εἰσιν γεγονότες ἱερεῖς διὰ τὸ θανάτῳ κωλύεσθαι παραμένειν· 24 ὁ δὲ, διὰ τὸ μένειν αὐτὸν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀπαράβατον ἔχει τὴν ἱερωσύνην. 25 Ὁθεν καὶ σώζειν εἰς τὸ παντελὲς δύνναται τοὺς προσερχομένους δι’ αὐτοῦ τῷ Θεῷ, πάντοτε ζῶν εἰς τὸ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ⁴ αὐτῶν.

26 Τοιοῦτος γὰρ ἡμῖν⁵ ἔπρεπεν ἀρχιερεύς—ὅσιος, ἄκακος, ἀμίαντος, κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἀμαρτωλῶν, καὶ ὑψηλότερος τῶν οὐρανῶν γενόμενος—27 ὃς οὐκ ἔχει καθ' ἡμέραν⁶ ἀνάγκην, ὥσπερ οἱ ἀρχιερεῖς, πρότερον ὑπὲρ τῶν ἴδιων ἀμαρτιῶν θυσίας ἀναφέρειν, ἔπειτα τῶν τοῦ λαοῦ· τοῦτο γὰρ ἐποίησεν ἐφάπαξ ἐαυτὸν ἀνενέγκας. 28 Ὁ νόμος γὰρ ἀνθρώπους καθίστησιν ἀρχιερεῖς ἔχοντας ἀσθένειαν, ὁ λόγος δὲ τῆς ὄρκωμοσίας, τῆς μετὰ τὸν νόμον, Υἱὸν εἰς τὸν αἰῶνα τετελειωμένον.

Priest and Mediator of a better covenant

8 Κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις: Τοιοῦτον ἔχομεν Ἀρχιερέα, ὃς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς Μεγαλωσύνης ἐν τοῖς οὐρανοῖς, 2 τῶν ἀγίων Λειτουργὸς, καὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς, ἣν ἔπηξεν ὁ Κύριος, καὶ⁷ οὐκ ἄνθρωπος. 3 Πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς εἰς τὸ προσφέρειν δῶρά τε καὶ θυσίας καθίσταται (ὅθεν ἀναγκαῖον ἔχειν τι καὶ τοῦτον ὃ προσενέγκοι)⁸ 4—εἰ μὲν γὰρ⁹ ἦν ἐπὶ γῆς, οὐδ’ ἂν ἦν ἱερεύς, ὅντων τῶν ἱερέων¹⁰ τῶν προσφερόντων κατὰ τὸν¹¹ νόμον τὰ δῶρα· 5 οἵτινες ὑποδείγματι καὶ σκιᾷ λατρεύουσιν

¹ κατὰ τὴν ταξιν μελχισεδεκ **f⁵⁵** A (97.9%) RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶B,C (1.9%) NU || Ν omits whole quote

² τοσοῦτον **f⁵⁵** [94%] RP,HF,OC,TR,CP || τοσοῦτο P⁴⁶ΝA,B,C [5%] NU || τοσοῦτω [1%]

³ κρείττονος **f⁵⁵** P⁴⁶A [96%] RP,HF,OC,TR,CP || καὶ 1 ΝB,C [3%] [NU] || --- [1%]

⁴ εντυγχανειν υπερ *rell* || ~ 21 CP

⁵ ημιν **f⁵⁵** ΝC [98%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 καὶ P⁴⁶A,B [2%] NU

⁶ καθ' ἡμεραν *rell* || καθημέραν **f⁵⁵** [30%] (I include this for the record, and so as not to lose sight of it, but since there is evidently no difference in meaning I stay with the conventional pointing. Because of the *theta* there is no ambiguity.)

⁷ καὶ **f⁵⁵** A [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝB [3%] NU

⁸ προσενεγκοι **f⁵⁵** [20%] || προσενεγκη *rell* (Optative or Subjunctive?)

⁹ γαρ **f⁵⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || ουν P⁴⁶ΝA,B [4%] NU

¹⁰ των ιερεων **f⁵⁵** [93.8%] RP,HF,OC,TR,CP || 2 (1.7%) || --- P⁴⁶ΝA,B (4.5%) NU

¹¹ τον **f⁵⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝA,B [5%] NU

τῶν ἐπουρανίων (καθὼς κεχρημάτισται Μωϋσῆς μέλλων ἐπιτελεῖν τὴν σκηνήν: “Ορα γάρ”, φησιν, “ποιήσεις¹ πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα σοι ἐν τῷ ὅρει”—6 νυνὶ² δὲ διαφορωτέρας τέτευχεν³ λειτουργίας, ὅσῳ καὶ⁴ κρείττονός ἐστιν διαθήκης Μεσίτης, ἡτις ἐπὶ κρείττοσιν ἐπαγγελίαις νενομοθέτηται.

A new covenant

7 Εἰ γὰρ ἡ πρώτη ἐκείνη ἦν ἄμεμπτος, οὐκ ἀν δευτέρας ἐζητεῖτο τόπος· 8 μεμφόμενος γὰρ αὐτοῖς⁵ λέγει:

“Ιδοὺ, ἡμέραι ἔρχονται”, λέγει Κύριος, “καὶ συντελέσω ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰσραὴλ καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰούδα διαθήκην καινήν—9 οὐ κατὰ τὴν διαθήκην ἦν ἐποίησα τοῖς πατράσιν αὐτῶν ἐν ἡμέρᾳ ἐπιλαβομένου μου τῆς χειρὸς αὐτῶν ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ὅτι αὐτοὶ οὐκ ἐνέμειναν ἐν τῇ διαθήκῃ μου, κἀγὼ ἡμέλησα αὐτῶν,” λέγει Κύριος.

10 “Οτι αὕτη ἡ διαθήκη ἦν διαθήσομαι τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας”, λέγει Κύριος, “διδοὺς νόμους μου εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς· καὶ ἔσομαι αὐτοῖς εἰς Θεόν καὶ αὐτοὶ ἔσονται μοι εἰς λαόν. 11 Καὶ οὐ μὴ διδάξωσιν ἔκαστος τὸν πλησίον⁶ αὐτοῦ καὶ ἔκαστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, λέγων, ‘Γνῶθι τὸν Κύριον!’ ὅτι πάντες εἰδήσουσίν με, ἀπὸ μικρού αὐτῶν⁷ ἔως μεγάλου αὐτῶν. 12 ”Οτι ἰλεως⁸ ἔσομαι ταῖς ἀδικίαις αὐτῶν, καὶ τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν⁹ οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι.”

13 Ἐν τῷ λέγειν ‘καινὴν’ πεπαλαίωκεν τὴν πρώτην· τὸ δὲ παλαιούμενον καὶ γηράσκον ἐγγὺς ἀφανισμοῦ.

¹ ποιησεις **f⁵⁵** ΝA,B [95%] RP,HF,OC,CP,NU || ποιησης [5%] TR || --- P⁴⁶

² νυνὶ **f⁵⁵** ΝA [98%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || νυν P⁴⁶B [2%]

³ τετευχεν **f⁵⁵** B [40%] OC,TR || τετυχεν P⁴⁶ΝA [50%] RP,HF,NU || τετυχηκεν [10%] CP (These are alternate forms of the perfect [apparently], so the meaning remains the same; τετυχεν appears to be a simplification of the older form.)

⁴ καὶ *reīl* || --- [10%] CP

⁵ αυτοῖς **f⁵⁵** P⁴⁶B [90%] RP,HF,OC,TR,CP || αυτοὺς ΝA,I [10%] NU

⁶ πλησίον **f⁵⁵** [35%] TR || πολιτην P⁴⁶ΝA,B [65%] RP,HF,OC,CP,NU

⁷ αυτων **f⁵⁵** [85%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝA,B [15%] NU

⁸ ἰλεως *reīl* || ἰλεος [15%]

⁹ καὶ τῶν ανομιῶν αυτῶν **f⁵⁵** A (94.4%) RP,HF,OC,TR,CP || 123 (1.8%) || --- P⁴⁶NB (3.5%) NU ||

12 αδικιῶν 4 (0.4%)

The earthly sanctuary

9 Εἶχε μὲν οὖν καὶ¹ ἡ πρώτη² δικαιώματα λατρείας τό τε ἄγιον κοσμικόν. 2 Σκηνὴ γὰρ κατεσκευάσθη: ἡ πρώτη, ἐν ᾧ ἡ τε λυχνία καὶ ἡ τράπεζα καὶ ἡ πρόθεσις τῶν ἄρτων, ἥτις λέγεται Ἱερὸν· 3 μετὰ δὲ τὸ δεύτερον καταπέτασμα σκηνὴ ἡ λεγομένη Ἱερὸν Ἅγιον, 4 χρυσοῦν ἔχουσα θυμιατήριον καὶ τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης περικεκαλυμμένην πάντοθεν χρυσίῳ, ἐν ᾧ στάμνος χρυσῇ ἔχουσα τὸ μάννα καὶ ἡ ράβδος Ἀαρὼν ἡ βλαστήσασα καὶ αἱ πλάκες τῆς διαθήκης· 5 ὑπεράνω δὲ αὐτῆς Χερουβὶμ³ δόξης κατασκιάζοντα τὸ ἱλαστήριον (περὶ ὧν οὐκ ἔστιν νῦν λέγειν κατὰ μέρος).

The service of that sanctuary

6 Τούτων δὲ οὕτως κατεσκευασμένων, εἰς μὲν τὴν πρώτην σκηνὴν διὰ παντὸς εἰσίασιν οἱ ιερεῖς, τὰς λατρείας ἐπιτελοῦντες, 7 εἰς δὲ τὴν δευτέραν ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνος ὁ ἀρχιερεὺς, οὐ χωρὶς αἵματος, ὃ προσφέρει ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων· 8 τοῦτο δηλοῦντος τοῦ Πλεύματος τοῦ Ἅγιου μήπω πεφανερώσθαι⁴ τὴν τῶν Ἅγίων ὁδὸν ἔτι τῆς πρώτης σκηνῆς ἔχούσης στάσιν· 9 ἥτις παραβολὴ εἰς τὸν καιρὸν τὸν⁵ ἐνεστηκότα, καθ' ὃν⁶ δῶρά τε καὶ θυσίαι προσφέρονται μὴ δυνάμεναι κατὰ συνείδησιν τελειώσαι τὸν λατρεύοντα—10 μόνον ἐπὶ βρώμασιν καὶ πόμασιν καὶ διαφόροις βαπτισμοῖς καὶ⁷ δικαιώμασιν⁸ σαρκός, μέχρι καιροῦ διορθώσεως ἐπικείμενα.

Christ serves in the heavenly sanctuary

11 Χριστὸς δὲ παραγενόμενος Ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων⁹ ἀγαθῶν διὰ τῆς μείζονος καὶ τελειοτέρας σκηνῆς οὐ χειροποιήτου, τοῦτ' ἔστιν, οὐ ταύτης τῆς κτίσεως, 12 οὐδὲ δι' αἵματος τράγων καὶ μόσχων, διὰ δὲ τοῦ ἰδίου αἵματος, εἰσῆλθεν ἐφάπαξ εἰς τὰ Ἱερά, αἰωνίαν λύτρωσιν εύρομε-

¹ καὶ **f⁸⁵** ΝΑ [97%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- P⁴⁶νB [3%]

² πρωτη **f⁸⁵**P⁴⁶ΝΑ,B [70%] RP,HF,CP,NU || 1 σκηνη [30%] OC,TR

³ χερουβὶμ **f⁸⁵**(A) [98%] RP,HF,OC,TR,CP || χερουβὶν P⁴⁶Ν (B) [2%] NU

⁴ πεφανερώσθαι *rell* || πεφανωσθαι CP

⁵ τὸν *rell* || τουτον CP

⁶ ον **f⁸⁵**[95%] RP,HF,OC,TR,CP || ην ΝΑ,B [5%] NU

⁷ καὶ **f⁸⁵**B (95.4%) RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝΑ (4.6%) NU

⁸ δικαιωμασιν **f⁸⁵**(94.2%) RP,HF,OC,TR,CP || δικαιωματα P⁴⁶ΝΑ,B (5.5%) NU || two other readings (0.4%)

⁹ μελλοντων **f⁸⁵** ΝΑ (97.5%) RP,HF,OC,TR,CP || 1 των (1.4%) || γενομενων (P⁴⁶)B (1.1%) NU

νος.¹ 13 Εἰ γὰρ τὸ αἷμα ταύρων καὶ τράγων,² καὶ σποδὸς δαμάλεως ῥαντίζουσα τοὺς κεκοινωμένους, ἀγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα, 14 πόσῳ μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ὃς διὰ Πνεύματος Ἅγιου³ ἔσυτὸν προσήνεγκεν ἄμωμον τῷ Θεῷ, καθαριεῖ τὴν συνείδησιν ὑμῶν⁴ ἀπὸ νεκρῶν ἔργων εἰς τὸ λατρεύειν Θεῷ ζῶντι? 15 Καὶ διὰ τοῦτο διαθήκης καινῆς Μεσίτης ἐστίν, ὅπως—θανάτου γενομένου εἰς ἀπολύτρωσιν τῶν ἐπὶ τῇ πρώτῃ διαθήκῃ παραβάσεων—τὴν ἐπαγγελίαν λάβωσιν οἱ κεκλημένοι τῆς αἰωνίου κληρονομίας.

The earthly sanctuary inaugurated with blood

16 Ὄπου γὰρ διαθήκη, θάνατον ἀνάγκη φέρεσθαι τοῦ διαθεμένου.⁵ 17 διαθήκη γὰρ ἐπὶ νεκροῖς βεβαία, ἐπει μήποτε ίσχύει ὅτε ζῇ ὁ διαθέμενος. 18 Ὁθεν οὐδὲ⁶ ἡ πρώτη χωρὶς αἵματος ἐγκεκαίνισται· 19 λαληθείσης γὰρ πάσης ἐντολῆς κατὰ⁷ νόμον ὑπὸ Μωϋσέος⁸ παντὶ τῷ⁹ λαῷ, λαβὼν τὸ αἷμα τῶν μόσχων καὶ τράγων,¹⁰ μετὰ ὕδατος καὶ ἐρίου κοκκίνου καὶ ὑσσώπου, αὐτό τε τὸ βιβλίον καὶ πάντα τὸν λαὸν ἐρράντισεν,¹¹ 20 λέγων, “Τοῦτο τὸ αἷμα τῆς διαθήκης ἡς ἐνετείλατο πρὸς ὑμᾶς ὁ Θεός.” 21 Καὶ τὴν σκηνὴν δὲ καὶ πάντα τὰ σκεύη τῆς λειτουργίας τῷ αἵματι ὁμοίως ἐρράντισεν. 22 Καὶ σχεδὸν ἐν αἵματι πάντα καθαρίζεται κατὰ τὸν νόμον, καὶ χωρὶς αἵματεκχυσίας οὐ γίνεται ἄφεσις.

The heavenly sanctuary inaugurated with Christ's blood

23 Ἀνάγκη οὖν τὰ μὲν ὑποδείγματα τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς τούτοις καθαρίζεσθαι, αὐτὰ δὲ τὰ ἐπουράνια κρείττοσιν θυσίαις παρὰ ταύτας.¹² 24 Οὐ γὰρ εἰς χειροποίητα ἄγια εἰσῆλθεν¹³ ὁ¹⁴ Χριστός, ἀντίτυπα τῶν

¹ ευρομενος **f⁵⁵** [20%] || ευραμενος **re//** (2nd aorist or 1st aorist? There is apparently no difference in meaning.)

² ταυρῶν καὶ τραγῶν **f⁵⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 321 P⁴⁶ΝA,B [3%] NU

³ αγιου **f⁵⁵** [29%] || 1 αιωνιου [1%] || αιωνιου **re//** (The majority reading is certainly inviting.)

⁴ νμων **f⁵⁵** Ν [85%] RP,HF,OC,TR || ημων A [15%] CP,NU (Codex B is no longer available from here to the end.)

⁵ διαθεμενον **f⁵⁵** ΝA,B [88%] RP,HF,OC,TR,NU || διατιθεμενον [12%] CP

⁶ ουδε **f⁵⁵** A,C [55%] NU || ουδ Ν [45%] RP,HF,OC,TR,CP || ουθ P⁴⁶

⁷ κατα **f⁵⁵** Ν [85%] RP,HF,TR,CP || 1 τον P⁴⁶A,C [15%] OC,NU

⁸ μωσεος **f⁵⁵** [35%] CP || μωσεως ΝC [45%] RP,HF,OC,NU || μωσεως A [20%] TR

⁹ τω **re//** || --- CP

¹⁰ και τραγων **f⁵⁵** (78%) RP,HF,OC,TR,CP || 1 των 3 ΝA,C (5.1%) [NU] || --- P⁴⁶(16.2%) || two other readings (0.7%)

¹¹ ερραντισεν **f⁵⁵** [85%] RP,HF,OC,TR,CP,N-A || εραντισεν P⁴⁶ΝA,C [15%] UBS (Also in verse 21.)

¹² ταυτας **re//** || ταυταις CP

¹³ αγια εισηλθεν **f⁵⁵** C [95%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 P⁴⁶ΝA [5%] NU

¹⁴ ο **f⁵⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝA,C [5%] NU

ἀληθινῶν, ἀλλ’ εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανόν, νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν· 25 οὐδ’ ἵνα πολλάκις προσφέρῃ ἑαυτόν, ὥσπερ ὁ ἀρχιερεὺς εἰσέρχεται εἰς τὰ Ἅγια κατ’ ἐνιαυτὸν ἐν αἴματι ἀλλοτρίῳ 26— ἐπεὶ ἔδει αὐτὸν πολλάκις παθεῖν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· νῦν¹ δὲ, ἅπαξ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων, εἰς ἀθέτησιν² ἀμαρτίας διὰ τῆς θυσίας αὐτοῦ πεφανέρωται. 27 Καὶ, κοθ’ ὅσον ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἅπαξ ἀποθανεῖν, μετὰ δὲ τοῦτο κρίσις, 28 οὕτως καὶ³ ὁ Χριστός, ἅπαξ προσενεχθεὶς εἰς τὸ πολλῶν ἀνενεγκεῖν ἀμαρτίας—ἐκ δευτέρου χωρὶς ἀμαρτίας ὀφθήσεται τοῖς αὐτὸν ἀπεκδεχομένοις εἰς σωτηρίαν.

Animal blood is insufficient

10 Σκιὰν γὰρ ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, οὐκ αὐτὴν τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων, κατ’ ἐνιαυτὸν ταῖς αὐταῖς θυσίαις ἀς προσφέρουσιν εἰς τὸ διηνεκές οὐδέποτε δύναται⁴ τοὺς προσερχομένους τελειώσαι. 2 Ἐπεὶ οὐκ⁵ ἀν ἐπαύσαντο προσφερόμεναι, διὰ τὸ μηδεμίαν ἔχειν ἔτι συνείδησιν ἀμαρτιῶν τοὺς λατρεύοντας, ἅπαξ κεκαθαρμένους?⁶ 3 Ἀλλ’ ἐν αὐταῖς ἀνάμνησις ἀμαρτιῶν κατ’ ἐνιαυτόν, 4 ἀδύνατον γὰρ αἷμα ταύρων καὶ τράγων ἀφαιρεῖν ἀμαρτίας.

"I have come to do your will, O God"

5 Διὸ εἰσερχόμενος εἰς τὸν κόσμον λέγει: “Θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἡθέλησας, σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι· 6 ὄλοκαυτώματα καὶ περὶ ἀμαρτίας οὐκ εὐδόκησας.⁷ 7 Τότε εἶπον, “Ιδοὺ ἡκω—ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ—τοῦ ποιῆσαι, ὁ Θεός, τὸ θέλημά σου’.” 8 Άνωτερον λέγων ὅτι “Θυσίαν καὶ προσφορὰν⁸ καὶ ὄλοκαυτώματα καὶ περὶ ἀμαρτίας οὐκ ἡθέλησας, οὐδὲ εὐδόκησας” (αἵτινες κατὰ τὸν⁹ νόμον προσφέρονται), 9 τότε εἴρηκεν, “Ιδοὺ ἡκω τοῦ ποιῆσαι, ὁ Θεός, τὸ θέλημά σου”.¹⁰ Άναιρεῖ

¹ νῦν **f⁸⁵** [92%] RP,HF,OC,TR,CP || νῦντι ΝA,C [8%] NU

² αθετησιν **f⁸⁵** P⁴⁶C [98%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 τῆς ΝA,I [2%] [NU]

³ καὶ **f⁸⁵** P⁴⁶ΝA,C [95%] RP,HF,OC,CP,NU || --- [5%] TR

⁴ δύναται **f⁸⁵** P⁴⁶ [40%] OC,TR,CP,NU || δύνανται ΝA,C [59%] RP,HF || --- [1%] (The subject of the verb is ‘the law’ [sg], not ‘the sacrifices’ [pl]; P⁴⁶ preserves the correct reading.)

⁵ οὐκ *rell* || --- [5%] CP

⁶ κεκαθαρμένους **f⁸⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || κεκαθαρισμένους P⁴⁶Ν [4%] NU || κεκαθερισμένους Α,C [1%]

⁷ ευδοκησας *rell* || ηδοκησας C [15%] (This statement obtains in verse 8 below as well.)

⁸ θυσιαν και προσφοραν **f⁸⁵** I [96%] RP,HF,OC,TR,CP || θυσιας 2 προσφορας ΝA,C [4%] NU

⁹ τον **f⁸⁵** [90%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝA,C [10%] NU

¹⁰ ο θεος το θελημα σου **f⁸⁵** (71.6%) RP,HF,OC,TR || 12 μου 345 (2.6%) || ~ 34512 (5.4%) ||

~ 34512 μου (4.5%) CP || 345 P⁴⁶ΝA,C (15.1%) NU || three other variants (0.9%)

τὸ πρῶτον ἵνα τὸ δεύτερον στήσῃ. 10 Ἐν ᾧ θελήματι ἡγιασμένοι ἐσμὲν οἱ¹ διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ σώματος² Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐφάπαξ.

Christ perfects forever

11 Καὶ πᾶς μὲν ἱερεὺς³ ἔστηκεν καθ' ἡμέραν λειτουργῶν καὶ τὰς αὐτὰς πολλάκις προσφέρων θυσίας, αἵτινες οὐδέποτε δύνανται περιελεῖν ἀμαρτίας· 12 αὐτὸς⁴ δὲ, μίαν ὑπὲρ ἀμαρτιῶν προσενέγκας θυσίαν εἰς τὸ διηνεκὲς, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ· 13 τὸ λοιπὸν ἐκδεχόμενος ἔως τεθῶσιν οἱ ἔχθροι αὐτοῦ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ, 14 μιᾶ γὰρ προσφορὰ τετελείωκεν εἰς τὸ διηνεκὲς τοὺς ἀγιαζομένους.

15 Μαρτυρεῖ δὲ ἡμῖν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, μετὰ γὰρ τὸ προειρηκέναι:⁵ 16 “Ἄυτη ἡ διαθήκη ἣν διαθήσομαι πρὸς αὐτοὺς μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας”, λέγει Κύριος, ‘διδοὺς νόμους μου ἐπὶ καρδίας αὐτῶν καὶ ἐπὶ τῶν διανοιῶν⁶ αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς,⁷ 17 καὶ τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ⁸ ἔτι’.” 18 “Οπου δὲ ἄφεσις τούτων,⁹ οὐκέτι προσφορὰ περὶ ἀμαρτίας.

Hold fast the confession of hope

19 Ἔχοντες οὖν, ἀδελφοί, παρρησίαν εἰς τὴν εἰσόδον τῶν Ἅγιων ἐν τῷ αἴματι¹⁰ Ἰησοῦ, 20 ἣν ἐνεκαίνισεν ἡμῖν ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν, διὰ τοῦ καταπετάσματος, τοῦτ’ ἔστιν, τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, 21 καὶ ἱερέα μέγαν ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, 22 προσερχώμεθα¹¹ μετὰ ἀληθινῆς καρδίας ἐν πληροφορίᾳ πίστεως, ἐρραντισμένοι¹² τὰς καρδίας ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς καὶ λελουμένοι¹³ τὸ σῶμα¹⁴ ὕδατι καθαρῷ. 23 Κατέχωμεν¹⁵ τὴν ὄμολογίαν τῆς ἐλπίδος ἀκλινῆ, πιστὸς γὰρ ὁ ἐπαγγειλάμενος. 24 Καὶ κα-

¹ οἱ **f⁵⁵** [90%] RP,HF,TR,CP || --- P⁴⁶ΝΑ,C [9%] OC,NU || ημεις [1%]

² σώματος **f⁵⁵** P⁴⁶ΝΑ,C [95%] RP,HF,CP,NU || 1 του [5%] OC,TR

³ ιερευς **f⁵⁵** P^{46,79v}Ν [80%] RP,HF,OC,TR,NU || αρχιερευς A,C [20%] CP

⁴ αυτος **f⁵⁵** [92%] RP,HF,OC,TR,CP || ουτος P^{13,46,79v}ΝΑ,C [8%] NU

⁵ προειρηκεναι **f⁵⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || ευτηκεναι P^{13,46}ΝΑ,C [5%] NU

⁶ επι των διανοιων **f⁵⁵** (91.6%) RP,HF,OC,TR,CP || 1 την διανοιων P^{13,46}ΝΑ,B,C,I (4.2%) NU || εις την διανοιαν (3.5%) || --- [homoioteleuton] (0.7%)

⁷ αυτους *reI* || 1 υστερον λεγει [15%] || 1 τοτε ειρηκεν [1%]

⁸ μνησθω **f⁵⁵** P⁴⁶ [97%] RP,HF,OC,TR,CP || μνησθησομαι P¹³ΝΑ,C,I [3%] NU

⁹ τουτων **f⁵⁵** P⁴⁶A,C [95%] RP,HF,OC,TR,NU || αυτων [5%] CP || --- Ν

¹⁰ αιματι *reI* || 1 του OC

¹¹ προσερχωμεθα **f⁵⁵** P¹³ΝΑ,C [60%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || προσερχομεθα (P⁴⁶) [40%]

¹² ερραντισμενοι **f⁵⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || ρεραντισμενοι P⁴⁶ΝΑ,C [3%] NU

¹³ λελουμενοι **f⁵⁵** P⁴⁶A,C [95%] HF,OC,TR,CP || λελουσμενοι Ν [5%] RP,NU

¹⁴ το σωμα *reI* || τω σωματι [15%]

¹⁵ κατεχωμεν *reI* || κατεχομεν [20%]

τανοῦμεν ἀλλήλους εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης καὶ καλῶν ἔργων, 25 μὴ ἐγκαταλείποντες τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυτῶν (καθὼς ἔθος τισίν), ἀλλὰ παρακαλοῦντες, καὶ τοσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ βλέπετε ἐγγίζουσαν τὴν ἡμέραν.

A severe warning

26 Ἐκουσίως γὰρ ἀμαρτανόντων ἡμῶν μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, οὐκέτι περὶ ἀμαρτιῶν ἀπολείπεται θυσία, 27 φοβερὰ δέ τις ἐκδοχὴ κρίσεως καὶ πυρὸς ζῆλος ἐσθίειν μέλλοντος τοὺς ὑπεναντίους. 28 Ἀθετήσας τις νόμον Μωϋσέος¹ χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν ἦ τρισὶν² μάρτυσιν ἀποθνήσκει. 29 Πόσῳ, δοκεῖτε, χείρονος ἀξιωθήσεται τιμωρίας ὁ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθῆκης κοινὸν ἡγησάμενος ἐν φῷ ἡγιάσθη, καὶ τὸ Πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσας? 30 Οἴδαμεν γὰρ τὸν εἰπόντα, “Ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει Κύριος”.³ καὶ πάλιν, “Κύριος κρινεῖ⁴ τὸν λαὸν αὐτοῦ.” 31 Φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος!

A word of encouragement

32 Ἀναμιμνήσκεσθε δὲ τὰς πρότερον ἡμέρας ἐν αἷς, φωτισθέντες, πολλὴν ἄθλησιν ὑπεμείνατε παθημάτων: 33 τοῦτο μὲν ὄνειδισμοῖς τε καὶ θλίψειν θεατριζόμενοι, τοῦτο δὲ κοινωνοὶ τῶν οὕτως ἀναστρεφομένων⁵ γενηθέντες. 34 Καὶ γὰρ τοῖς δεσμοῖς μου⁶ συνεπαθήσατε· καὶ, τὴν ἀρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε, γινώσκοντες ἔχειν ἑαυτοῖς⁷ κρείττονα ὑπαρξιν ἐν οὐρανοῖς⁸ καὶ μένουσαν.

35 Μὴ ἀποβάλητε οὖν τὴν παρρησίαν ὑμῶν, ἢτις ἔχει μισθαποδοσίαν μεγάλην.⁹ 36 Ὑπομονῆς γὰρ ἔχετε χρείαν ἵνα, τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ποιήσαντες, κομίσησθε τὴν ἐπαγγελίαν. 37 “Ἐτι γὰρ μικρὸν ὅσον ὅσον,¹⁰ ὁ ἐρχόμενος ἥξει καὶ οὐ χρονιεῖ.”¹¹ 38 Ο δὲ δίκαιος¹² ἐκ πίστεως ζήσεται,

¹ μωυσεος **f⁸⁵** [30%] CP || μωυσεως NC [55%] RP,HF,OC,NU || μωσεως A [15%] TR

² τρισιν *reI* || τρισι OC

³ λεγει κυριος **f⁸⁵** A (96%) RP,HF,OC,TR,CP || --- P^{13v,46}Ν (4%) NU

⁴ κυριος κρινει **f⁸⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 ΝA [4%] NU || 2 [1%]

⁵ αναστρεφομενων *reI* || αναστρεφωμενων CP

⁶ δεσμοις μου **f⁸⁵** Ν (92.1%) RP,HF,OC,TR,CP || 1 P⁴⁶ (1.6%) || δεσμιοις A (6.3%) NU

⁷ εαυτοις **f⁸⁵** [91%] CP,RP,HF || εν 1 [4%] OC,TR || εαυτους P^{13,46}ΝA [4%] NU || --- [1%]

⁸ εν ουρανοις **f⁸⁵** (97%) RP,HF,OC,TR,CP || 1 τοις 2 (0.9%) || --- P^{13,46}ΝA (1.7%) NU || two other variants (0.3%)

⁹ μισθαποδοσιαν μεγαλην **f⁸⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 P⁴⁶ΝA [5%] NU

¹⁰ οσον *reI* || --- [15%] || οθεν [1%]

¹¹ χρονιει **f⁸⁵** A [98%] RP,HF,OC,TR,CP || χρονισει P⁴⁶Ν [2%] NU

¹² δικαιος **f⁸⁵**P¹³ [97%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 μου P⁴⁶ΝA [3%] NU

καὶ ἐὰν ὑποστείληται, οὐκ εὐδοκεῖ ἡ ψυχὴ μου ἐν αὐτῷ.” 39 Ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ὑποστολῆς εἰς ἀπώλειαν, ἀλλὰ πίστεως εἰς περιποίησιν ψυχῆς.¹

About faith

11 Ἐστιν δὲ πίστις ἐλπίζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων. 2 Ἐν ταύτῃ γὰρ ἐμαρτυρήθησαν οἱ πρεσβύτεροι. 3 Πίστει νοοῦμεν κατηρτίσθαι τοὺς αἰῶνας ρήματι Θεοῦ, εἰς τὸ μὴ ἐκ φαινομένων τὰ βλεπόμενα² γεγονέναι.

Abel, Enoch, Noah

4 Πίστει πλείονα θυσίαν Ἄβελ³ παρὰ Κάιν προσήνεγκεν τῷ Θεῷ, δι’ ἣς ἐμαρτυρήθη εἶναι δίκαιος, μαρτυροῦντος ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ· καὶ δι’ αὐτῆς, ἀποθανὼν, ἔτι λαλεῖται.⁴ 5 Πίστει Ἐνὼχ⁵ μετετέθη τοῦ μὴ ιδεῖν θάνατον, καὶ οὐχ εὑρίσκετο⁶ διότι μετέθηκεν⁷ αὐτὸν ὁ Θεός· πρὸ γὰρ τῆς μεταθέσεως αὐτοῦ⁸ μεμαρτύρηται εὐηρεστηκέναι⁹ τῷ Θεῷ.

6 Χωρὶς δὲ πίστεως ἀδύνατον εὐαρεστῆσαι, πιστεῦσαι γὰρ δεῖ τὸν προσερχόμενον τῷ Θεῷ ὅτι ἔστιν καὶ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν μισθαποδότης γίνεται. 7 Πίστει, χρηματισθεὶς Νῶε περὶ τῶν μηδέπω βλεπομένων, εὐλαβηθεὶς, κατεσκεύασεν κιβωτὸν εἰς σωτηρίαν τοῦ οἴκου αὐτοῦ, δι’ ἣς κατέκρινεν τὸν κόσμον καὶ τῆς κατά πίστιν δικαιοσύνης ἐγένετο κληρονόμος.

Abraham and Sarah

8 Πίστει, καλούμενος Ἀβραὰμ, ὑπῆκουσεν ἐξελθεῖν¹⁰ εἰς τὸν¹¹ τόπον ὃν ἦμελλεν¹² λαμβάνειν εἰς κληρονομίαν καὶ ἐξῆλθεν, μὴ ἐπιστάμενος ποῦ ἔρχεται. 9 Πίστει παρώκησεν¹³ εἰς¹ γῆν τῆς ἐπαγγελίας ὡς ἀλλοτρίαν,

¹ ψυχῆς *reīl* || --- CP

² τα βλεπομενα **f⁸⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || το βλεπομενον P¹³ΝΑ [4%] NU

³ αβελ **f⁸⁵** [80%] RP,OC,TR,CP || ἀβελ ΝΑ [20%] HF,NU

⁴ λαλειται **f⁸⁵** [91%] RP,HF,OC,TR,CP || λαλει P^{13,46}ΝΑ [8%] NU || μαρτυρειται [1%]

⁵ ενωχ **f⁸⁵** [80%] OC,TR,CP || ἐνωχ ΝΑ [20%] RP,HF,NU

⁶ ευρισκετο **f⁸⁵** [92%] RP,HF,OC,TR,CP || ηνυισκετο P⁴⁶ΝΑ [8%] NU

⁷ μετεθηκεν *reīl* || μετετεθηκεν Ν [10%] || μετατεθηκεν [2%] CP

⁸ αυτου **f⁸⁵** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P^{13,46}ΝΑ [4%] NU

⁹ ευηρεστηκεναι **f⁸⁵** P⁴⁶Ν [75%] RP,HF,OC,TR,CP || ευαρεστηκεναι Α [25%] NU (Soden here mentions **K^t** specifically for the second time and assigns it to the minority reading, but he is certainly in error.)

¹⁰ εξελθειν *reīl* || εξελθων CP

¹¹ τον **f⁸⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝΑ [3%] NU

¹² ημελλεν **f⁸⁵** P⁴⁶ΝΑ [75%] RP,HF,TR,NU || εμελλεν [25%] OC,CP

¹³ παρωκησεν **f⁸⁵** P⁴⁶ΝΑ [90%] RP,HF,OC,TR,NU || 1 αβρααμ [10%] CP

ἐν σκηναῖς κατοικήσας, μετὰ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ, τῶν συγκληρονόμων τῆς ἐπαγγελίας τῆς αὐτῆς· **10** ἐξεδέχετο γὰρ τὴν τοὺς θεμελίους ἔχουσαν πόλιν, ἥς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ Θεός.

11 Πίστει καὶ αὐτὴ Σάρρα² δύναμιν εἰς καταβολὴν σπέρματος ἔλαβεν, καὶ παρὰ καιρὸν ἡλικίας ἔτεκεν,³ ἐπεὶ πιστὸν ἡγήσατο τὸν ἐπαγγειλάμενον. **12** Διὸ καὶ ὅφ' ἐνὸς ἐγεννήθησαν,⁴ καὶ ταῦτα νενεκρωμένου, καθὼς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλάθθει, καὶ ὡς ἡ⁵ ἄμμος⁶ ἡ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης ἡ ἀναρίθμητος.

Seeking a heavenly homeland

13 Κατὰ πίστιν ἀπέθανον οὗτοι πάντες—μὴ λαβόντες⁷ τὰς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ πόρρωθεν αὐτὰς ἰδόντες⁸ καὶ ἀσπασάμενοι, καὶ ὁμολογήσαντες ὅτι ζένοι καὶ παρεπίδημοί εἰσιν ἐπὶ τῆς γῆς. **14** Οἱ γὰρ τοιαῦτα λέγοντες ἐμφανίζουσιν ὅτι πατρίδα ἐπιζητοῦσιν. **15** Καὶ εἰ μὲν ἐκείνης ἐμνημόνευσον ὁφ' ἥς ἐξῆλθον,⁹ εἶχον ἀν καιρὸν ἀνακάμψαι. **16** Νῦν¹⁰ δὲ κρείττονος ὀρέγονται, τοῦτ' ἔστιν, ἐπουρανίου. Διὸ οὐκ ἐπαισχύνεται αὐτοὺς ὁ Θεὸς Θεὸς ἐπικαλεῖσθαι αὐτῶν· ἡτοίμασεν γὰρ αὐτοῖς πόλιν.

Patriarchs

17 Πίστει προσενήνοχεν Ἀβραὰμ τὸν Ἰσαὰκ, πειραζόμενος· καὶ, τὸν μονογενῆ προσέφερεν ὁ τὰς ἐπαγγελίας ἀνοδεξάμενος. **18** πρὸς ὃν ἔλαλήθη ὅτι “Ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεται σοι σπέρμα”, **19** λογισάμενος ὅτι καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγείρειν δυνατὸς ὁ Θεός· ὅθεν αὐτὸν καὶ ἐν παραβολῇ ἐκομίσατο.

20 Πίστει¹¹ περὶ μελλόντων εὐλόγησεν Ἰσαὰκ τὸν Ἰακὼβ καὶ τὸν Ἡσαῦ.¹² **21** Πίστει Ἰακὼβ, ἀποθνήσκων, ἔκαστον τῶν νιῶν Ἰωσὴφ

¹ εἰς **f⁸⁵** P⁴⁶ΝΑ [80%] RP,HF,CP,NU || 1 την [20%] OC,TR (Soden here mentions **K^t** specifically for the third time and assigns it to the minority reading, but he is certainly in error.)

² σαρρα **f⁸⁵** P^{13v}ΝΑ [84%] RP,HF,OC,TR || 1 στειρα P⁴⁶ [2%] NU || 1 η στειρα [4%] || 1 στειρα ουσα [10%] CP

³ ετεκεν **f⁸⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P^{13v,46}ΝΑ [3%] NU

⁴ εγεννηθησαν **f⁸⁵** Η [90%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || εγεννηθησαν P⁴⁶A [10%] N²⁴

⁵ ως η **f⁸⁵** P⁴⁶ΝΑ [95%] RP,HF,OC,TR,CP || ωσει [5%] TR

⁶ αμμος *rell* || αμος CP

⁷ λαβοντες **f⁸⁵** P⁴⁶ (90.3%) RP,HF,OC,TR,CP || κομισαμενοι ΝΙ (8.8%) NU || προσδεξαμενοι A [alone] || --- (0.7%)

⁸ ιδοντες **f⁸⁵** P⁴⁶ΝΑ [98%] RP,HF,OC,CP,NU || 1 και πεισθεντες [2%] TR

⁹ εξηλθον **f⁸⁵** (96.8%) RP,HF,OC,TR,CP || εξεβησαν P^{46v}ΝΑ (2.8%) NU || two other variants (0.4%)

¹⁰ νυν **f⁸⁵** P⁴⁶ΝΑ [95%] RP,HF,OC,CP,NU || νυνι [5%] TR

¹¹ πιστει **f⁸⁵** Η [92%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 και P⁴⁶A [8%] NU

¹² ήσαν **f⁸⁵** [30%] || ησαν ΝΑ [70%] RP,HF,OC,TR,CP,NU

εὐλόγησεν, καὶ προσεκύνησεν ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ράβδου αὐτοῦ. **22** Πίστει Ἰωσὴφ, τελευτῶν, περὶ τῆς ἔξοδου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐμνημόνευσεν καὶ περὶ τῶν ὀστέων αὐτοῦ ἐνετείλατο.

Moses

23 Πίστει Μωϋσῆς, γεννηθεὶς, ἐκρύβη τρίμηνον ὑπὸ τῶν πατέρων αὐτοῦ, διότι εἶδον ἀστεῖον τὸ παιδίον, καὶ οὐκ ἐφοβήθησαν τὸ διάταγμα τοῦ βασιλέως. **24** Πίστει Μωϋσῆς, μέγας γενόμενος, ἡρνήσατο λέγεσθαι νίδιος θυγατρὸς Φοραώ, **25** μᾶλλον ἐλόμενος συγκακουχεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ ἢ πρόσκαιρον ἔχειν ἀμαρτίας ἀπόλαυσιν, **26** μείζονα πλοῦτον ἥγησάμενος τῶν Αἰγύπτου¹ θησαυρῶν τὸν ὀνειδισμὸν τοῦ Χριστοῦ· ἀπέβλεπεν γὰρ εἰς τὴν μισθαποδοσίαν. **27** Πίστει κατέλιπεν Αἴγυπτον, μὴ φοβηθεὶς τὸν θυμὸν τοῦ βασιλέως, τὸν γὰρ Ἀόρατον ως ὄρῳ ἐκαρτέρησεν. **28** Πίστει πεποίηκεν τὸ Πάσχα καὶ τὴν πρόσχυσιν τοῦ αἵματος, ἵνα μὴ ὁ ὀλοθρεύων τὰ πρωτότοκα θίγῃ αὐτῶν. **29** Πίστει διέβησαν τὴν Ἐρυθρὰν Θάλασσαν ως διὰ ἔγραψεν,² ἃς πεῖραν λαβόντες οἱ Αἰγύπτιοι κατέποθησαν.

30 Πίστει τὰ τείχη Ἱεριχὼ³ ἔπεσεν,⁴ κυκλωθέντα ἐπὶ ἐπτὰ ἡμέρας. **31** Πίστει Ραὰβ ἡ πόρνη οὐ συναπάλετο τοῖς ἀπειθήσασιν, δεξαμένη τοὺς κατασκόπους μετ' εἰρήνης.

Exploits achieved through faith

32 Καὶ τί ἔτι λέγω? Ἐπιλείψει γάρ με⁵ διηγούμενον ὁ χρόνος περὶ Γεδέων, Βαράκ τε καὶ⁶ Σαμψὼν καὶ⁷ Ἰεφθάε, Δαυίδ τε καὶ Σαμουὴλ καὶ τῶν προφητῶν, **33** οἵ διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο βασιλείας, εἰργάσαντο δικαιοσύνην, ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν, ἔφραξαν στόματα λεόντων, **34** ἔσβεσαν δύναμιν πυρός, ἔφυγον στόματα μαχαίρας,⁸ ἐνεδυναμώθησαν⁹ ἀπὸ ἀσθενείας, ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, παρεμβολὰς ἔκλιναν ἀλλοτρίων. **35** Ἐλαβον γυναῖκες ἔξ ἀναστάσεως τούς νεκροὺς αὐτῶν· ἄλλοι δὲ ἐτυπανίσθησαν, οὐ προσδεξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν, ἵνα κρείττονος

¹ αιγυπτιον **Φ5** Ν [84%] RP,HF,OC,CP,NU || εν αιγυπτω [15%] TR || αιγυπτιων [1%]

² ξηρας **Φ5** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 γης P^{13,46}ΝΑ,0227 [5%] NU

³ ιεριχω **Φ5** [80%] OC,TR,CP || ιεριχω ΝΑ [20%] RP,HF,NU

⁴ επεσεν **Φ5** P⁴⁶ [94%] RP,HF,OC,TR,CP || επεσαν ΝΑ [3%] NU || κατεπεσεν [2%] || επεσον [1%]

⁵ γαρ με **Φ5** P^{13,46} I [95%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 ΝΑ [3%] NU || 2 [2%]

⁶ τε και **Φ5** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P^{13,46}ΝΑ,I [4%] NU

⁷ και **Φ5** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P^{13,46}ΝΑ,I [5%] NU

⁸ μαχαιρας **Φ5** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || μαχαιρης P⁴⁶ΝΑ [3%] NU

⁹ ενεδυναμωθησαν **Φ5** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || εδυναμωθησαν P^{13,46}ΝΑ [3%] NU

ἀναστάσεως τύχωσιν. 36 Ἔτεροι δὲ ἐμπαιγμῶν καὶ μαστίγων πεῖραν ἔλαβον, ἔτι δὲ δεσμῶν καὶ φυλακῆς. 37 Ἐλιθάσθησαν, ἐπρίσθησαν, ἐπειράσθησαν,¹ ἐν φόνῳ μαχαίρας² ἀπέθανον. Περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν· ύστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι³ 38—ὅν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος—ἐν⁴ ἐρημίαις πλανώμενοι καὶ ὅρεσιν καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς.

39 Καὶ οὗτοι πάντες, μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως, οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν, 40 τοῦ Θεοῦ περὶ ἡμῶν κρείττον τι προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσιν.

"Let us run with endurance"

12 Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς, τοσοῦτον ἔχοντες περικείμενον ἡμῖν νέφος μαρτύρων, ὅγκον ἀποθέμενοι πάντα καὶ τὴν εὐπερίστατον⁵ ὄμαρτίαν, δι’ ὑπομονῆς τρέχωμεν⁶ τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα, 2 ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως Ἀρχηγὸν καὶ Τελειωτὴν, Ἰησοῦν, ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς ὑπέμεινεν σταυρόν, αἰσχύνης καταφρονήσας, ἐν δεξιᾷ τε τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ κεκάθικεν.⁷

All legitimate children receive discipline

3 Ἀναλογίσασθε γὰρ⁸ τὸν τοιαύτην ὑπομεμενηκότα ὑπὸ τῶν ὄμαρτωλῶν εἰς αὐτὸν⁹ ἀντιλογίαν, ἵνα μὴ κάμητε, ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν ἐκλυόμενοι. 4 Οὕτω μέχρις αἴματος ἀντικατέστητε¹⁰ πρὸς τὴν ὄμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι. 5 Καὶ ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως ἡτις ὑμῖν ὡς υἱοῖς διαλέγεται: “Ὕιέ μου, μὴ ὀλιγάρει παιδείας Κυρίου, μηδὲ ἐκλύουν ὑπ’ αὐτοῦ ἐλεγχόμενος· 6 ὃν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται.”

¹ επιρισθησαν επειρισθησαν **F⁵** P¹³ A (88.4%) RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 (N048) (3.4%) || 1 P⁴⁶ (7.5%) NU || Two other variants (0.7%)

² μαχαιρας **F⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || μαχαιρης P⁴⁶NA [3%] NU

³ κακουχουμενοι *rell* || κακοχουμενοι [20%]

⁴ εν **F⁵** [94%] RP,HF,OC,TR,CP || επι P^{13,46}NA [3%] NU || επ [3%]

⁵ ευπεριστατον *rell* || απεριστατον CP

⁶ τρεχωμεν *rell* || τρεχομεν [20%]

⁷ κεκαθικεν **F⁵** NA [95%] RP,HF,OC,CP,NU || εκαθισεν P⁴⁶ [5%] TR

⁸ γαρ **F⁵** P⁴⁶NA [90%] RP,HF,OC,TR,NU || ουν [10%] CP

⁹ αυτον **F⁵** (91.8%) RP,HF,OC,TR,CP || αυτους P^{13,46} (3.6%) || εαυτον A (2.7%) NU || εαυτους N (1.1%) || four other readings 048 (0.9%)

¹⁰ αντικατεστητε **F⁵** NA [83%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || αντεκατεστητε [15%] || αντικατεστηκεν P⁴⁶ || αντεστητε [2%]

7 Εἰ¹ παιδείαν ὑπομένετε, ὡς νίοις ὑμῖν προσφέρεται ὁ Θεός· τίς γάρ ἐστιν² νὺὸς ὃν οὐ παιδεύει πατήρ; 8 Εἰ δὲ χωρίς ἐστε παιδείας (ἥς μέτοχοι γεγόνασιν πάντες), ἄρα νόθοι ἐστὲ καὶ οὐχ νίοι.³ 9 Εἶτα τὸν μὲν τῆς σαρκὸς ἡμῶν πατέρας εἴχομεν παιδευτὰς καὶ ἐνετρεπόμεθα. Οὐ πολλῷ⁴ μᾶλλον⁵ ὑποταγησόμεθα τῷ Πατρὶ τῶν πνευμάτων καὶ ζήσομεν? 10 Οἱ μὲν γὰρ πρὸς ὀλίγας ἡμέρας κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς ἐπαίδευνον, ὁ δὲ ἐπὶ τὸ συμφέρον, εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἀγιότητος αὐτοῦ. 11 Πᾶσα δὲ παιδεία πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι’ αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσιν δικαιοσύνης.

Watch your step!

12 Διὸ τὰς παρειμένας χεῖρας καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα ἀνορθώσατε, 13 καὶ τροχιὰς⁶ ὄρθας ποιήσατε⁷ τοῖς ποσὶν ὑμῶν, ἵνα μὴ τὸ χωλὸν ἐκτραπῇ, ίαθῇ δὲ μᾶλλον.

14 Εἰρήνην διώκετε μετὰ πάντων, καὶ τὸν ἀγιασμόν οὐ χωρὶς οὐδεὶς ὅψεται τὸν Κύριον· 15 ἐπισκοποῦντες μή τις ὑστερῶν ἀπὸ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, μή τις ρίζα πικρίας ἄνω φύουσα ἐνοχλῇ καὶ διὰ ταύτης⁸ μιανθῶσιν πολλοί, 16 μή τις πόρνος, ἢ βέβηλος ὡς Ἡσαῦ,⁹ ὃς ἀντὶ βρώσεως μιᾶς ἀπέδοτο¹⁰ τὰ πρωτόκια αὐτοῦ.¹¹ 17 Ἰστε γὰρ ὅτι καὶ μετέπειτα θέλων κληρονομῆσαι τὴν εὐλογίαν ἀπεδοκιμάσθη· μετανοίας γὰρ τόπον οὐχ εὑρεν, καίπερ μετὰ δακρύων ἐκζητήσας αὐτήν.

Sinai vs Zion

18 Οὐ γὰρ προσεληλύθατε ψηλαφωμένῳ ὄρει καὶ¹² κεκαυμένῳ πυρὶ καὶ γνόφῳ καὶ σκότῳ¹³ καὶ θυέλλῃ· 19 καὶ σάλπιγγος ἥχῳ καὶ φωνῇ ρήμάτων, ἥς οἱ ἀκούσαντες παρητήσαντο μὴ προστεθῆναι αὐτοῖς λόγον

¹ εἰ **f⁵⁵** [35%] OC,TR,CP || εις ΝΑ [65%] RP,HF,NU

² εστιν **f⁵⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P¹³ΝΑ,I [3%] NU

³ εστε καὶ ουχ νιοι **f⁵⁵** [97%] RP,HF,OC,TR(CP) || ~ 2341 P⁴⁶ΝΑ [3%] NU

⁴ πολλῷ **f⁵⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || πολὺ P⁴⁶ΝΑ [2%] NU || --- [1%]

⁵ μαλλὸν **f⁵⁵** ΝΑ,I,048 [98%] RP,HF,OC,TR,CP || δε 1 P^{13,46} [2%] NU

⁶ τροχιὰς *reli* || πραχιὰς CP

⁷ ποιησατε **f⁵⁵** A [96%] RP,HF,OC,TR,CP || ποιειτε P⁴⁶ΝC [3%] NU || ποιησετε 048 [1%]

⁸ δια ταύτης **f⁵⁵** Ν (84.3%) RP,HF,OC,TR,CP || δι αυτης P⁴⁶A,048 (15.7%) NU

⁹ ήσαν **f⁵⁵** [30%] || ησαν ΝΑ [70%] RP,HF,OC,TR,CP,NU

¹⁰ απεδοτο **f⁵⁵** Ν [97%] RP,HF,OC,TR,CP || απεδετο P⁴⁶A,C [3%] NU

¹¹ αυτου **f⁵⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || εαυτου ΝΑ,C [3%] NU || --- P⁴⁶

¹² ψηλαφωμενῳ ορει και **f⁵⁵** (94%) RP,HF,OC,TR,CP || ~ 213 (2.3%) || 12 (1.6%) ||

¹³ P⁴⁶ΝΑ,C,048 (2.1%) NU || scattered among the variants (1%) have ψηλαφωμενῳ

¹³ και σκοτω **f⁵⁵** (93.3%) RP,HF,OC,TR,CP || 1 σκοτει P⁴⁶ (0.5%) || 1 ζιφω ΝΑ,C,048 (4.8%) NU
|| --- (1.4%)

20 (οὐκ ἔφερον γὰρ τὸ διαστελλόμενον: “Κἀν θηρίον θίγῃ τοῦ ὄρους, λιθοβοληθήσεται!”¹ **21** καὶ οὕτως² φοβερὸν ἦν τὸ φανταζόμενον, Μωϋσῆς εἶπεν, ““Ἐκφοβός εἰμι καὶ ἔντρομος!”· **22** ἀλλὰ προσεληλύθατε Σιών Ὁρει, καὶ πόλει Θεοῦ ζῶντος, Ἱερουσαλὴμ³ ἐπουρανίω, καὶ μυριάσιν ἀγγέλων πανηγύρει, **23** καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων,⁴ καὶ Κριτῇ Θεῷ πάντων, καὶ πνεύμασιν δικαίων τετελειωμένων, **24** καὶ διαθήκης νέας Μεσίτῃ, Ἰησοῦ, καὶ αἴματι ράντισμοῦ κρείττον⁵ λαλοῦντι παρὰ τὸ⁶ Ἀβελ.⁷

Warning: “Our God is a consuming fire”

25 Βλέπετε μὴ παραιτήσησθε τὸν λαλοῦντα. Εἰ γὰρ ἔκεῖνοι οὐκ ἔφυγον,⁸ τὸν ἐπὶ⁹ γῆς παραιτησάμενοι¹⁰ χρηματίζοντα, πολλῷ¹¹ μᾶλλον ἡμεῖς οἱ τὸν ἀπ’ οὐρανοῦ¹² ἀποστρεφόμενοι! **26** οὐδὲ ή φωνὴ τὴν γῆν ἐσάλευσεν τότε, νῦν δὲ ἐπήγειλται λέγων, ““Ετι ἄπαξ ἐγὼ σείω¹³ οὐ μόνον τὴν γῆν ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανόν”. **27** Τὸ δὲ ‘ἔτι ἄπαξ’ δηλοῖ τῶν σαλευομένων τὴν¹⁴ μετάθεσιν (ώς πεποιημένων), ἵνα μείνῃ τὰ μὴ σαλευόμενα.

28 Διὸ βασιλείαν ἀσάλευτον παραλαμβάνοντες, ἔχωμεν¹⁵ χάριν δι’ ἧς λατρεύομεν¹⁶ εὐαρέστως τῷ Θεῷ, μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας.¹⁷ **29** καὶ γὰρ ὁ Θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον.

¹ λιθοβοληθῆσεται *re//* || 1 η βολιδι κατατοξευθῆσεται [4%] TR

² ουτως C [70%] RP,TR,CP || ουτω **f⁸⁵** ΝA [30%] HF,OC,NU (I include this to illustrate that many MSS do not drop the final ζ before a consonant, even in the minuscule period; which reinforces my suspicion that the practice did not obtain in the Autographs.)

³ ιερουσαλημ **f⁸⁵** [80%] RP,OC,TR,CP || ιερουσαλημ ΝA [20%] HF,NU

⁴ εν ουρανοις απογεγραμμενων **f⁸⁵** 0228 [85%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 312 P⁴⁶ΝA,C,048 [15%] NU

⁵ κρειττον **f⁸⁵** ΝA,C [95%] RP,HF,OC,CP,NU || κρειττονα P⁴⁶ [5%] TR

⁶ το **f⁸⁵** P⁴⁶ [30%] HF || τον ΝA [70%] RP,OC,TR,CP,NU

⁷ αβελ **f⁸⁵**[80%] OC,TR,CP || ἀβελ ΝA [20%] RP,HF,NU

⁸ εφυγον **f⁸⁵** P⁴⁶ [97%] RP,HF,OC,TR,CP || εξεφυγον ΝA,C,I,048 [3%] NU

⁹ επι *re//* || 1 της (1.2%) OC,TR

¹⁰ τον επι (+ της OC) γης παραιτησαμενοι **f⁸⁵** P⁴⁶ (91.8%) RP,HF(OC)TR,CP || ~ 4123 (4.1%) || 123 (1.2%) || ~ 2341 ΝA,C,I,048 (2.3%) NU || three other variants (0.5%)

¹¹ πολλω **f⁸⁵** P⁴⁶ [96%] RP,HF,OC,TR,CP || πολν ΝA,C [3%] NU || ποσω [1%]

¹² ουρανον **f⁸⁵** Ν [40%] CP || ουρανων P⁴⁶A,C [60%] RP,HF,OC,TR,NU

¹³ σειω **f⁸⁵** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || σεισω P⁴⁶ΝA,C,I,048 [3%] NU

¹⁴ των σαλευομενων την **f⁸⁵** (94%) RP,HF,OC,TR,CP || 12 P⁴⁶048 (2.1%) || ~ 312 ΝA,C (3.4%) [NU] || one other variant (0.5%)

¹⁵ εχωμεν **f⁸⁵** A,C [75%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || εχομεν P⁴⁶Ν [25%]

¹⁶ λατρευομεν **f⁸⁵** Ν [85%] CP,RP,HF || λατρευωμεν A,C,048 [15%] OC,TR,NU || λατρευσωμεν P⁴⁶

¹⁷ αιδονς και ευλαβειας **f⁸⁵** (90.4%) RP,HF,OC,TR,CP || ~ 321 (3.2%) || ~ 32 δεους (P⁴⁶) ΝA,C(048) (3.4%) NU || δεους 23 (1.2%) || ~ 32 φοβου (1.4%) || 12 ευσεβιας (0.4%)

Practical instructions

13 Ἡ φιλαδελφία μενέτω. **2** Τῆς φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε, διά ταύτης γὰρ ἔλαθόν τινες ξενίσαντες ἀγγέλους. **3** Μιμνήσκεσθε τῶν δεσμίων ὡς συνδεδεμένοι, τῶν κακουχουμένων¹ ὡς καὶ αὐτοὶ ὅντες ἐν σώματι. **4** Τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσιν καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος, πόρνους δὲ² καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ Θεός. **5** Άφιλάργυρος ὁ τρόπος, ἀρκούμενοι τοῖς παροῦσιν, αὐτὸς γὰρ εἴρηκεν, “Οὐ μή σε ἀνῶ, οὐδ’ οὐ μή σε ἐγκαταλίπω”.³ **6** Ωστε θαρροῦντας ἡμᾶς λέγειν: “Κύριος ἐμοὶ βοηθός, καὶ⁴ οὐ φοβηθήσομαι. Τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος?”

7 Μνημονεύετε τῶν ἡγουμένων ὑμῶν, οἵτινες ἐλάλησαν ὑμῖν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ὃν ἀναθεωροῦντες τὴν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς, μιμεῖσθε τὴν πίστιν. **8** Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς⁵ καὶ σήμερον, ὁ αὐτὸς, καὶ εἰς τὸν αἰώνας. **9** Διδαχαῖς ποικίλαις καὶ ξέναις μὴ παραφέρεσθε,⁶ καλὸν γὰρ χάριτι βεβαιοῦσθαι τὴν καρδίαν, οὐ βρώμασιν, ἐν οἷς οὐκ ὠφελήθησαν οἱ περιπατήσαντες.⁷

Join Jesus outside the camp

10 Ἐχομεν θυσιαστήριον ἐξ οὐδὲ φαγεῖν οὐκ ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ τῇ σκηνῇ λατρεύοντες.

11 Ὡν γὰρ εἰσφέρεται ζῷων τὸ αἷμα, περὶ ἀμαρτίας, εἰς τὰ Ἅγια διὰ τοῦ ἀρχιερέως, τούτων τὰ σώματα κατακαίεται ἐξω τῆς παρεμβολῆς, **12** διὸ καὶ Ἰησοῦς, ἵνα ἀγιάσῃ διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος τὸν λαόν, ἐξω τῆς πύλης ἔπαθεν. **13** Τοίνυν ἐξερχώμεθα⁸ πρὸς αὐτὸν ἐξω τῆς παρεμβολῆς, τὸν ὄνειδισμὸν αὐτοῦ φέροντες. **14** οὐ γὰρ ἔχομεν ὥδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν⁹ ἐπιζητοῦμεν.

15 Δι’ αὐτοῦ οὖν¹⁰ ἀναφέρωμεν¹¹ θυσίαν αἰνέσεως διὰ παντὸς τῷ Θεῷ, τοῦτ’ ἔστιν, καρπὸν χειλέων ὁμολογούντων τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. **16** (Τῆς δὲ

¹ κακουχουμένων *reI* || κακοχουμενον (C) [30%]

² δε **f⁵⁵** C [96%] RP,HF,OC,TR,CP || γαρ P⁴⁶NA [3%] NU || --- [1%]

³ εγκαταλιπω **f⁵⁵** [50%] OC,TR,CP,NU || εγκαταλειπω P⁴⁶NA,C [50%] RP,HF

⁴ καὶ **f⁵⁵** P⁴⁶A [97%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- NC [3%]

⁵ χθες **f⁵⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || εχθες P⁴⁶NA,C [5%] NU

⁶ παραφερεσθε **f⁵⁵** P⁴⁶NA,C [85%] RP,HF,OC,CP,NU || περιφερεσθε [15%] TR

⁷ περιπατησαντες **f⁵⁵** C [98%] RP,HF,OC,TR,CP || περιπατουντες P⁴⁶NA [2%] NU

⁸ εξερχωμεθα *reI* || εξερχομεθα [20%]

⁹ μελλουσαν *reI* || μενουσαν CP

¹⁰ ουν **f⁵⁵** A,C [98%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- P⁴⁶N [2%]

¹¹ αναφερωμεν *reI* || αναφερομεν [20%]

εὐποιίας καὶ κοινωνίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε, τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ Θεός.)

Concluding requests

17 Πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν καὶ ὑπείκετε, αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν ὡς λόγον ἀποδώσοντες, ίνα μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιῶσιν καὶ μὴ στενάζοντες (ἀλυσιτελές γὰρ ὑμῖν τοῦτο).

18 Προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν πεποιθαμεν¹ γὰρ ὅτι καλὴν συνείδησιν ἔχομεν, ἐν πᾶσιν καλῶς θέλοντες ἀναστρέφεσθαι· 19 περισσοτέρως δὲ παρακαλῶ τοῦτο ποιῆσαι ίνα τάχιον ἀποκατασταθῶ ὑμῖν.

Benediction

20 Ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης—οὐ ἀναγαγάων ἐκ νεκρῶν τὸν Ποιμένα τῶν προβάτων τὸν μέγαν ἐν αἴματι διαθήκης αἰώνιου, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν²—21 καταρτίσαι ὑμᾶς ἐν παντὶ ἔργῳ³ ἀγαθῷ εἰς τὸ ποιῆσαι τὸ θέλημα αὐτοῦ, ποιῶν ἐν ὑμῖν⁴ τὸ εὐάρεστον ἐνώπιον αὐτοῦ, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, φῶν⁵ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.⁵ Ἄμήν.

Sign off

22 Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ἀνέχεσθε τοῦ λόγου τῆς παρακλήσεως, καὶ γὰρ διὰ βραχέων ἐπέστειλα ὑμῖν. 23 Γινώσκετε τὸν ἀδελφὸν⁶ Τιμόθεον ἀπολελυμένον, μεθ' οὗ ἐὰν τάχιον ἔρχηται, ὅψομαι ὑμᾶς.

24 Άσπάσασθε πάντας τοὺς ἡγουμένους ὑμῶν καὶ πάντας τοὺς ἀγίους. Άσπαζονται ὑμᾶς οἱ ἀπὸ τῆς Ἰταλίας.

25 Ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἄμήν.^{7,8}

¹ πεποιθαμεν **f⁵⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || πειθομεθα P⁴⁶A,C [3%] NU || πειθομαι [2%] || οτι καλην θα Ν (Aleph really got lost.)

² ιησουν **f⁵⁵** P⁴⁶ΝA,C [90%] RP,HF,OC,TR,NU || 1 χριστον [10%] CP

³ εργα **f⁵⁵** C (96.9%) RP,HF,OC,TR,CP || 1 και λογω A (1.4%) || --- Ν (1.4%) NU || τω P⁴⁶

⁴ υμιν **f⁵⁵** A,C [70%] RP,HF,OC,TR,CP || ημιν P⁴⁶Ν [30%] NU

⁵ των αιωνων **f⁵⁵** ΝA(C) [85%] RP,HF,OC,TR[NU] || --- P⁴⁶ [15%] CP

⁶ αδελφον **f⁵⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 ημων P⁴⁶ΝA,C [5%] NU

⁷ αμην **f⁵⁵** A,C [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁴⁶ΝI [3%] NU

⁸ The citation of **f⁵⁵** is based on thirty-five MSS—18, 35, 141, 201, 204, 328, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 959, 1072, 1075, 1100, 1248, 1249, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1892, 2080, 2466, 2554, 2587 and 2723—all of which I collated myself. 2554 is a ‘perfect’ representative of **f⁵⁵** in Hebrews, as it stands, and the exemplars of 35, 1637, 2080 and 2723 may have been, while several others were off by only one variant. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Aegean, Constantinople, Bucharest, Trikala, Mt. Athos [six different monasteries], Athens, Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant, within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I had to revert to von Soden and the apparatus of N-A²⁷, supplementing from other sources where possible (Scrivener and Tischendorf)—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 3\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 15\%$. However, I guarantee the witness of **f⁸⁵**. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΙΑΚΩΒΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

1 Ἰάκωβος, Θεοῦ καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦλος, ταῖς δώδεκα φυλαῖς ταῖς ἐν τῇ Διασπορᾷ χαίρειν.

Various exhortations

2 Πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε, ἀδελφοί μου, ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις, 3 γινώσκοντες ὅτι τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως κατεργάζεται ὑπομονήν· 4 ἡ δὲ ὑπομονὴ ἔργον τέλειον ἔχετω, ἵνα ἦτε τέλειοι καὶ ὄλόκληροι, ἐν μηδενὶ λειπόμενοι.

About wisdom

5 Εἰ δέ τις ὑμῶν λείπεται σοφίας, αἴτείτω παρὰ τοῦ διδόντος Θεοῦ πᾶσιν ἀπλῶς καὶ οὐκ¹ ὄνειδίζοντος, καὶ δοθήσεται αὐτῷ. 6 Αἴτείτω δὲ ἐν πίστει, μηδὲν διακρινόμενος, ὃ γὰρ διακρινόμενος ἔοικεν κλύδωνι θαλάσσης ἀνεμιζομένῳ καὶ ῥιπιζομένῳ—7 μὴ γὰρ οἰέσθω ὃ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ὅτι λήψεται² τι παρὰ τοῦ³ Κυρίου, 8 ἀνὴρ δίψυχος ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ.

9 Καυχάσθω δὲ ὁ ἀδελφὸς ὃ ταπεινὸς ἐν τῷ ὕψει αὐτοῦ, 10 ὁ δὲ πλούσιος ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ, ὅτι ὡς ἄνθος χόρτου παρελεύσεται. 11 Ανέτειλεν γὰρ ὁ ἥλιος σὺν τῷ καύσωνι καὶ ἐξήρανεν τὸν χόρτον, καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσεν καὶ ἡ εὐπρέπεια τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἀπώλετο. Οὕτως καὶ ὁ πλούσιος ἐν ταῖς πορείαις αὐτοῦ μαρανθήσεται.

About testing

12 Μακάριος ἀνὴρ ὃς ὑπομένει πειρασμόν, ὅτι δόκιμος γενόμενος λήψεται⁴ τὸν στέφανον τῆς ζωῆς ὃν ἐπηγγείλατο ὁ Κύριος⁵ τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. 13 Μηδεὶς πειραζόμενος λεγέτω ὅτι “Ἄπὸ⁶ Θεοῦ πειράζομαι”, ὁ

¹ οὐκ F⁵ (70.3%) RP,HF,OC,CP || μη ΝA,B,C (29.7%) TR,NU (James is stating a fact; God doesn't reproach.)

² ληψεται F⁵ [98.5%] RP,HF,OC,TR,CP || λημψεται (Ν)A,B(C) [1.5%] NU

³ τον rell || --- [15%]

⁴ ληψεται F⁵ C [98.5%] RP,HF,OC,TR,CP || λημψεται P²³ΝA,B [1.5%] NU

⁵ ο κυριος F⁵ (89%) RP,HF,OC,TR,CP || 2 C (4.8%) || 1 θεος (3.6%) || --- P²³ΝA,B (2%) NU ||

1 αφευδης θεος (0.6%) (The Alexandrian omission of the subject of the verb produces an inferior text; to use the ‘harder reading’ canon to foist the inferior reading on James I consider to be unfair and illegitimate.)

⁶ απο F⁵ A,B,C [93%] RP,HF,OC,CP,NU || υπο Ν [2.5%] || 1 του [4%] TR || παρα [0.5%]

γὰρ Θεὸς ἀπείραστός ἐστιν κακῶν, πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα. 14 Ἔκαστος δὲ πειράζεται ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας, ἐξελκόμενος καὶ δελεαζόμενος. 15 Εἶτα ἡ ἐπιθυμία, συλλαβοῦσα, τίκτει ἀμαρτίαν, ἡ δὲ ἀμαρτία ἀποτελεσθεῖσα, ἀποκύει θάνατον.

16 Μὴ πλανᾶσθε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί: 17 πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δώρημα τέλειον Ἀνωθέν ἐστιν, καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων, παρ' ᾧ οὐκ ἔνι παραλλαγὴ ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα. 18 Βουληθεὶς, ἀπεκύνησεν ἡμᾶς λόγῳ ἀληθείας, εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς ἀπαρχήν τινα τῶν αὐτοῦ κτισμάτων.

19 Ὡστε,¹ ὀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἔστω² πᾶς ἄνθρωπος ταχὺς εἰς τὸ ἀκοῦσαι, βραδὺς εἰς τὸ λαλῆσαι, βραδὺς εἰς ὀργήν· 20 ὄργὴ γὰρ ἀνδρὸς δικαιοσύνην Θεοῦ οὐ κατεργάζεται.³

About obeying the Word

21 Διὸ ἀποθέμενοι πᾶσαν ῥυπαρίαν καὶ περισσείαν κακίας, ἐν πραύτῃ⁴ δέξασθε τὸν ἔμφυτον λόγον τὸν δυνάμενον σῶσαι τὰς ψυχὰς ὑμῶν.⁵ 22 Γίνεσθε δὲ ποιηταὶ λόγου⁶ καὶ μὴ μόνον ἀκροαταί,⁷ παραλογιζόμενοι ἑαυτούς. 23 Ὄτι εἴ τις ἀκροατὴς νόμου⁸ ἐστὶν καὶ οὐ ποιητής, οὗτος ἔστιν ἀνδρὶ κατανοοῦντι τὸ πρόσωπον τῆς γενέσεως αὐτοῦ ἐν ἐσόπτρῳ· 24 κατενόησεν γὰρ ἑαυτὸν καὶ ἀπελήλυθεν καὶ εὐθέως ἐπελάθετο ὅποιος ἦν. 25 Ο δὲ παρακύψας εἰς νόμον τέλειον τὸν τῆς ἐλευθερίας καὶ παραμείνας, οὗτος⁹—οὐκ ἀκροατὴς ἐπιλησμονῆς γενόμενος ἀλλὰ ποιητὴς ἔργου—οὗτος μακάριος ἐν τῇ ποιήσει αὐτοῦ ἐσται.

¹ ωστε **f^s** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || ιστε ΝB,C [3%] NU || ιστε δε A [1%] || --- [1%] (Another Alexandrian infelicity that should not be imputed to James.)

² εστω **f^s** [97%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 δε ΝB,C [2%] NU || και 1 A [1%]

³ ου κατεργαζεται **f^s** C (82.9%) RP,HF,OC,TR,CP || ουκ εργαζεται ΝA,B (16.3%) NU || 2 (0.8%)

⁴ πραυτητι **f^s** ΝA,B,C [92%] RP,HF,OC,TR,NU || πραοτητι [8%] CP

⁵ υμων **reII** || ημων [25%]

⁶ λογου **f^s** ΝA,B,C [89%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || νομου [6%] || λογων [4%] || two other variants [1%]

⁷ μονον ακροαται **f^s** ΝA,C (94%) RP,HF,OC,TR,CP,NU || ~ 21 B (4.4%) ECM || 2 (1.2%) || two other variants

⁸ νομου **f^s** [30%] || λογου ΝA,B,C [69%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || λογων [1%] (Comparing verse 23 with verse 25, James is now talking about ‘law’, but copyists, having already written ‘word’ twice, could make the change, of ‘law’ to ‘word’, almost without thinking. If the original were ‘word’ there would be no pressure to change it to ‘law’.)

⁹ ουτος **f^s** (87.6%) RP,HF,OC,TR,CP || ουτως (6.8%) || --- ΝA,B,C,0173 (5.2%) NU || και (0.4%) (The Alexandrians didn’t like the repetition of the emphatic pronoun.)

26 Εἴ τις δοκεῖ θρῆσκος εἶναι ἐν ὑμῖν,¹ μὴ χαλιναγωγῶν γλῶσσαν αὐτοῦ ἀλλ'² ἀπατῶν καρδίαν αὐτοῦ, τούτου μάταιος ἡ θρησκεία. 27 Θρησκεία καθαρὰ καὶ ὁμίαντος παρὰ³ Θεῷ καὶ Πατρὶ αὕτη ἔστιν: ἐπισκέπτεσθαι ὄφρανοὺς καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, ἀσπιλον ἔαυτὸν τηρεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου.

About partiality

2 Άδελφοί μου, μὴ ἐν προσωποληψίαις⁴ ἔχετε τὴν πίστιν τοῦ Κυρίου ὑμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς Δόξης! 2 Εἳναν γὰρ εἰσέλθη εἰς τὴν⁵ συναγωγὴν ὑμῶν ἀνὴρ χρυσοδακτύλιος, ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ, εἰσέλθη δὲ καὶ πτωχὸς ἐν ῥυπαρᾷ ἐσθῆτι, 3 καὶ ἐπιβλέψητε⁶ ἐπὶ τὸν φοροῦντα τὴν λαμπρὰν ἐσθῆτα⁷ καὶ εἴπητε αὐτῷ, ⁸ “Σὺ κάθου ὅδε⁹ καλῶς”, καὶ τῷ πτωχῷ εἴπητε, “Σὺ στῆθι ἐκεῖ”, ἢ “Κάθου¹⁰ ὅδε¹¹ ὑπὸ τὸ ὑποπόδιόν μου”, 4 οὐ¹² διεκρίθητε ἐν ἑαυτοῖς καὶ ἐγένεσθε κριταὶ διαλογισμῶν πονηρῶν?

5 Ἀκούσατε, ὀδελφοί μου ἀγαπητοί. Οὐχ ὁ Θεὸς ἔξελέξατο τοὺς πτωχοὺς τοῦ κόσμου¹³ πλουσίους ἐν πίστει καὶ κληρονόμους τῆς βασιλείας ἦς ἐπηγγείλατο τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν? 6 Υμεῖς δὲ ἡτιμάσατε τὸν πτωχόν. Οὐχ οἱ πλούσιοι καταδυναστεύουσιν ὑμῶν, καὶ αὐτοὶ ἔλκουσιν ὑμᾶς εἰς κριτήρια? 7 Οὐκ αὐτοὶ βλασφημοῦσιν τὸ καλὸν ὄνομα τὸ ἐπικληθὲν ἐφ' ὑμᾶς? 8 Εἰ μέντοι νόμον τελεῖτε βασιλικὸν κατὰ τὴν Γραφήν, “Ἄγαπήσεις

¹ εἶναι εν νημιν **f⁵** (80.3%) RP,HF,OC,TR [12 νημιν (1.6%)] || ~ 231 (8.2%) CP [~ 2 νημιν 1 (0.4%)] || 1 ΝΑ,Β,C,0173 (9.4%) NU

² αλλα **f⁵** [35%] OC,TR || αλλα ΝΑ,Β,C,0173 [65%] RP,HF,CP,NU (The MSS supporting the shorter form come from a considerable number of rivulets within the transmission spectrum, many of them non-Byzantine.)

³ παρα **f⁵** Ν [80%] RP,HF,CP || 1 τω A,B,C [20%] OC,TR,NU (OC is in small print.) (The phrase ‘God and Father’ works like a proper noun; being its first occurrence the article isn’t called for.)

⁴ προσωποληψίαις **f⁵** [99%] RP,HF,OC,TR,CP || προσωπολημψίαις ΝΑ,Β,C [1%] NU

⁵ την **f⁵** A [96.5%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΑ,Β,С [3.5%] NU

⁶ καὶ επιβλέψητε **f⁵** ΝΑ [93%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 2 δε Β,С [7%] NU

⁷ λαμπραν εσθῆτα **f⁵** [30%] || ~ 2 την 1 ΝΑ,Β,С [70%] RP,HF,OC,TR,CP,NU

⁸ αυτω **f⁵** [91%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΑ,Β,С [9%] NU (Would not James, a Jew, write ‘to him’?)

⁹ ὅδε *reII* || ὅδε **f⁵** [40%] (Since there appears to be no difference in meaning, I follow the usual spelling, but wish to record the variant for possible future reference; a similar statement will obtain wherever the word occurs.)

¹⁰ εκει η καθου **f⁵** ΝΑ (97%) RP,HF,OC,TR,CP,NU || ~ 231 B (2%) ECM || 1 και 3 C (0.6%) || two other variants

¹¹ ωδε **f⁵** Ν (93.2%) RP,HF,OC,TR,CP || --- A,B,C (6.8%) NU

¹² ου **f⁵** ΝΑ,С (26.8%) NU || και 1 (72.2%) RP,HF,OC,TR,CP || και (0.6%) || --- B (0.4%) (The protasis occupies verses 2 and 3; the και looks to me like an infelicitous gloss introduced by copyists who lost the flow of the argument.)

¹³ του κοσμου **f⁵** (90.7%) RP,HF,OC,CP || 12 τοντου (5.6%) TR || τω κοσμω ΝΑ,Β,С (2.4%) NU || εν τω κοσμω (0.4%) || και τω κοσμω (0.2%) || εν κοσμω (0.8%)

τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν”,¹ καλῶς ποιεῖτε· 9 εἰ δὲ προσωποληπτεῖτε,² ἀμαρτίαν ἐργάζεσθε, ἐλεγχόμενοι ὑπὸ τοῦ νόμου ὡς παραβάται. 10 Ὁστις γὰρ ὅλον τὸν νόμον τηρήσει,³ πταίσει⁴ δὲ ἐν ἐνὶ, γέγονεν πάντων ἔνοχος. 11 Ὁ γὰρ εἰπὼν, “Μὴ μοιχεύσῃς”, εἶπεν καὶ, “Μὴ φονεύσῃς”.⁵ Εἰ δὲ οὐ μοιχεύσεις, φονεύσεις⁶ δέ, γέγονας παραβάτης νόμου.

12 Οὕτως λαλεῖτε καὶ οὕτως ποιεῖτε ὡς διὰ νόμου ἐλευθερίας μέλλοντες κρίνεσθαι 13 (ἢ γὰρ κρίσις ὄντις ἀνήλεος⁷ τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος). Κατακαυχᾶται⁸ ἔλεον⁹ κρίσεως.

Faith and works

14 Τί τὸ ὄφελος, ἀδελφοί μου, ἐὰν πίστιν λέγῃ τις¹⁰ ἔχειν, ἔργα δὲ μὴ ἔχει?¹¹ Μὴ δύναται ἡ πίστις σῶσαι αὐτόν? 15 Ἐὰν δὲ¹² ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ γυμνοὶ ὑπάρχωσιν, καὶ λειπόμενοι ὥσιν¹³ τῆς ἐφημέρου τροφῆς, 16 εἴπῃ δέ τις αὐτοῖς ἐξ ὑμῶν, “Ὑπάγετε ἐν εἰρήνῃ, θερμαίνεσθε καὶ χορτάζεσθε”, μὴ δῶτε δὲ αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια τοῦ σώματος, τί τὸ ὄφελος? 17 Οὕτως καὶ

¹ σεαυτὸν **f⁵** ΝΑ(Β)C [50%] RP,HF,OC,TR,NU || εαυτὸν [50%] CP (It would be easy to drop one of the two sigmas—ΩCCEAYTON)

² προσωποληπτεῖτε **f⁵** [98.5%] RP,HF,OC,TR,CP || προσωπολημπτεῖτε ΝΑ,B,C [1.5%] NU

³ τηρησει **f⁵** [89.5%] RP,HF,TR,CP || τηρηση ΝΒ,C [1.5%] OC,NU || τελεσει [3%] || πληρωσει A [5%] || three other variants (Since the apodosis is indicative, the protasis is too; James isn't being hypothetical.)

⁴ πταίσει **f⁵** [96.5%] RP,HF,TR,CP || πταίση ΝΑ,B,C [3%] OC,NU || two other variants

⁵ μη μοιχευσης . . . μη φονευσης **f⁵** A,B [74%] OC,TR,CP,NU || μη μοιχευσεις . . . μη φονευσεις [7%] RP,HF [EMC says that Ν [3%] are ambiguous as to these first two variants—in uncial script they are very similar] || μη μοιχευσης . . . ου φονευσεις [1%] || μη μοιχευσεις . . . ου φονευσεις [5%] || μη φονευσης . . . μη μοιχευσης C [4%] || μη φονευσης . . . ου μοιχευσεις [3%] || μη φονευσεις . . . μη μοιχευσεις [0.5%] || μη φονευσης . . . ου μοιχευσης [1.5%] (There are two other variants plus another ambiguity that account for [1%].)

⁶ μοιχευσεις φονευσεις **f⁵** [74%] RP,HF,OC,TR,CP || μοιχευεις φονευεις ΝΑ,B,C [5%] NU || μοιχευσης φονευσης [8%] || μοιχευσης φονευσεις [4%] || μοιχευσεις φονευσης [1%] || μοιχευεις φονευσεις [1%] || μοιχευσεις φονευεις [1.5%] || φονευσεις μοιχευσεις [4%] || φονευεις μοιχευεις [1%] || two other variants

⁷ ανηλεος **f⁵** [20%] || ανελεος ΝΑ,B,C [30%] RP,HF,OC,NU || ανιλεως [50%] CP,TR (That someone would have introduced an Attic form in the middle ages is scarcely credible, so **f⁵** is early.)

⁸ κατακαυχαται **f⁵** ΝΒ,C [85%] RP,HF,OC,CP,NU || 1 δε [10%] || και 1 [3%] TR || κατακαυχασθω [1%] || κατακαυχασθω δε A [1%] || two other variants

⁹ ελεον **f⁵** C [80%] RP,HF,CP || ελεος ΝΑ,B [20%] OC,TR,NU (I take ‘the law of liberty’ to be the subject of the verb, κατακαυχαται, and ‘mercy’ its direct object—“*That law* exalts mercy over judgment”. But that subject is in a prior sentence, and one has to stop and think.)

¹⁰ λεγη τις **f⁵** ΝΒ [70%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || ~ 21 A,C [1%] || λεγει 2 [28%] || three other variants

¹¹ εχει **f⁵** [46%] || εχη ΝΑ,B,C [47%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || εχειν [4.5%] || σχη [2.5%] (James is stating a fact; the person doesn’t have works.)

¹² δε **f⁵** A,C [84%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΒ [15%] NU || two other variants

¹³ ωσιν **f⁵** A [95%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΒ,C [5%] NU

ἡ πίστις, ἐὰν μὴ ἔργα ἔχῃ,¹ νεκρά ἐστιν, καθ' ἑαυτήν. **18** (Ἄλλ' ἐρεῖ τις: “Σὺ πίστιν ἔχεις καγὼ ἔργα ἔχω. Δεῖξόν μοι τὴν πίστιν σου ἐκ² τῶν ἔργων σου,³ καγὼ δείξω σοι⁴ ἐκ τῶν ἔργων μου τὴν πίστιν μου.”)⁵ **19** Σὺ πιστεύεις ὅτι ὁ Θεὸς εἰς ἐστιν.⁶ Καλῶς ποιεῖς. Καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουσιν—καὶ φρίσσουσιν!) **20** Θέλεις δὲ γνῶναι, ὡς ἄνθρωπε κενέ, ὅτι ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά⁷ ἐστιν?

Examples

21 Ἀβραὰμ⁸ ὁ πατὴρ ἡμῶν οὐκ ἔξ ἔργων ἐδικαιώθη ἀνενέγκας Ἰσαὰκ τὸν νιὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον? **22** Βλέπεις ὅτι ἡ πίστις συνήργει τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ἔργων ἡ πίστις ἐτελειώθη. **23** Καὶ ἐπληρώθη ἡ Γραφὴ ἡ λέγουσα, “Ἐπίστευσεν δὲ Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην”. Καὶ ‘φίλος Θεοῦ’ ἐκλήθη. **24** Ορᾶτε τοίνυν ὅτι⁹ ἔξ ἔργων δικαιοῦται ἄνθρωπος, καὶ οὐκ ἐκ πίστεως μόνον. **25** Όμοιώς δὲ καὶ Ταὰβ ἡ πόρνη οὐκ ἔξ ἔργων ἐδικαιώθη ὑποδεξαμένη τοὺς ἀγγέλους καὶ ἐτέρᾳ ὁδῷ ἐκβαλοῦσα? **26** Ὡσπερ γὰρ τὸ σῶμα χωρὶς πνεύματος νεκρόν ἐστιν, οὕτως καὶ ἡ πίστις χωρὶς τῶν¹⁰ ἔργων νεκρά ἐστιν.

¹ εργα εχῃ **f⁵** [75%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 ΝA,B,C [24%] NU || three other variants

² εκ **f⁵** (88.2%) RP,HF,OC,TR,CP || χωρὶς ΝA,B,C (10.8%) NU || two other variants (This delightful verse is generally misunderstood to this day. [At least three of the four Alexandrian variants in this verse derive from misunderstanding.] The translations that close the quote after the first ‘works’ don’t make sense. The hypothetical objector has disclaimed faith, so for James to say, “Show me your faith,” doesn’t follow. James clearly teaches salvation by faith, a faith that is alive [if you’re alive you do things]. But an orthodox Jew believes in salvation by works, so here James [who had once been one] anticipates an objection from that quarter. The salvation-by-works person has a different faith.)

³ σου **f⁵** C [92%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝA,B [8%] NU

⁴ δειξω σοι **f⁵** A,C [92%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 ΝB [8%] NU

⁵ μου **f⁵** A [93%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝB,C [7%] NU || one other variant

⁶ ο θεος εις εστιν **f⁵** (80.4%) RP,HF,OC,TR,CP || 234 (9.9%) || ~ 324 B (4.2%) || ~ 3124 C (1.6%) || ~ 3412 ΝA (1.8%) NU || ~ 342 (0.8%) || 124 (0.6%) || 24 (0.6%) || ~ 42 (0.2%) (In his retort James cites a central tenet in Judaism. Since the demons believe the same thing, and it doesn’t do them any good, something more or different is needed.)

⁷ νεκρα **f⁵** ΝA (98.2%) RP,HF,OC,TR,CP || αργη B,C (1.6%) NU || κενη (0.2%)

⁸ ἀβρααμ **f⁵** [50%] || ἀβρααμ ΝA,B,C [50%] RP,HF,OC,TR,CP,NU (This statement of evidence obtains in verse 23 as well.) [When Jehovah changed Abram’s name to Abraham (Genesis 17:5) the intervocalic aspiration in Hebrew is adequately represented in English by ‘h’; but so far as I know, there is no way in Greek to indicate intervocalic aspiration within a word—the only alternative to losing the aspiration altogether would be to place it at the beginning of the word.]

⁹ τοινυν οτι **f⁵** (87.5%) RP,HF,OC,TR,CP || 2 ΝA,B,C (11.3%) NU || ~ 2 ουτως (1.2%)

¹⁰ των **f⁵** A,C [92%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P²⁰ΝB [8%] NU

Careful with your tongue!

3 Μὴ πολλοὶ διδάσκαλοι γίνεσθε, ἀδελφοί μου, εἰδότες ὅτι μεῖζον κρῖμα ληψόμεθα.¹ 2 Πολλὰ γὰρ πταίομεν ἄπαντες. Εἴ τις ἐν λόγῳ οὐ πταίει, οὗτος τέλειος ἀνήρ, δυνάμενος² χαλιναγωγῆσαι καὶ ὅλον τὸ σῶμα. 3 Ἰδε,³ τῶν ἵππων τοὺς χαλινοὺς εἰς τὰ στόματα βάλλομεν πρὸς τὸ⁴ πείθεσθαι αὐτοὺς ἡμῖν, καὶ ὅλον τὸ σῶμα αὐτῶν μετάγομεν. 4 Ἰδοὺ καὶ τὰ πλοῖα: τηλικαῦτα ὅντα καὶ ὑπὸ ἀνέμων σκληρῶν⁵ ἔλαυνόμενα, μετάγεται ὑπὸ ἐλαχίστου πηδαλίου ὅπου ἀν⁶ ἡ ὄρμὴ τοῦ ἰθύνοντος⁷ βούληται.⁸ 5 Οὕτως καὶ ἡ γλῶσσα μικρὸν μέλος ἐστὶν καὶ μεγαλαυχεῖ.⁹

‘Ιδοὺ, ὀλίγον¹⁰ πῦρ ἥλικην ὕλην ἀνάπτει! 6 Καὶ ἡ γλῶσσα πῦρ! Ὁ κόσμος τῆς ἀδικίας, οὕτως¹¹ ἡ γλῶσσα καθίσταται ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, ἡ σπιλοῦσα ὅλον τὸ σῶμα καὶ φλογίζουσα τὸν τροχὸν τῆς γενέσεως, καὶ φλογίζομένη ὑπὸ τῆς Γεέννης. 7 Πᾶσα γὰρ φύσις θηρίων τε καὶ πετεινῶν, ἐρπετῶν τε καὶ ἐναλίων, δαμάζεται καὶ δεδάμασται τῇ φύσει τῇ ἀνθρωπίῃ. 8 Τὴν δὲ γλῶσσαν οὐδεὶς δύναται ἀνθρώπων δαμάσαι¹²—ἀκατάσχετον¹³ κακόν, μεστὴ ἵον θανατηφόρου. 9 Ἐν αὐτῇ εὐλογοῦμεν τὸν Θεὸν¹⁴ καὶ Πατέρα, καὶ ἐν αὐτῇ καταράμεθα τοὺς ἀνθρώπους τοὺς καθ' ὅμοιώσιν Θεοῦ γεγονότας. 10 Ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος ἔξερχεται εὐλογία

¹ ληψόμεθα **f^s** [97.5%] RP,HF,OC,TR,CP || ληψόμεθα ΝA,B,C [1%] NU || ληψεσθε [1.5%]

² δυνάμενος **f^s** Ν [23%] || δυνατος Α,Β [76.5%] RP,HF,OC,TR,CP,NU (Two other variants, and *ECM* lists codex C as ambiguous.) (Is it not more likely that the present participle [unexpected] would be changed to the adjective than vice versa?—but it makes great sense, ‘being able to bridle’.)

³ ιδε **f^s** [60%] RP,HF,OC,CP || ει δε [38.5%] NU || ιδου [0.5%] TR (*ECM* lists six uncials as ambiguous, including ΝA,B,C. The variant chosen by NU scarcely makes sense. The καὶ at the beginning of verse 4 presupposes an imperative at the beginning of verse 3.)

⁴ προς το **f^s** A (97%) RP,HF,OC,TR,CP || εις 2 ΝB,C (2.4%) NU || τω (0.6%)

⁵ ανεμων σκληρων **f^s** ΝB,C [44%] NU || ~ 21 A [56%] RP,HF,OC,TR,CP

⁶ αν **f^s** A,C [99.5%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝB [0.5%] NU

⁷ ιθύνοντος **f^s** [21%] || ευθύνοντος ΝA,B,C [79%] RP,HF,OC,TR,CP,NU (At issue is a mere question of spelling, the first variant being classical Greek. It seems to me more probable that the unfamiliar classical form would be changed to the familiar *koine* than vice versa [most lexicons don't even list the classical form].)

⁸ βουληται **f^s** A,C [89%] RP,HF,OC,TR,CP || βουλεται ΝB [10%] NU || βουλοιτο [1%]

⁹ μεγαλαυχει **f^s** P²⁰Ν [95%] RP,HF,OC,TR,CP || μεγαλα αυχει Α,B,C [5%] NU

¹⁰ ολιγον **f^s** A^v,C [95%] RP,HF,OC,TR,CP || ηλικον ΝB [3%] NU || ολιγων [2%] (The Alexandrian variant goes against James' argument.)

¹¹ ουτως **f^s** [83%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 και [8%] || --- P²⁰ΝA,B,C [9%] NU

¹² δυναται ανθρωπων δαμασαι **f^s** (84.1%) RP,HF,OC,TR,CP || ~ 132 ΝA (11.9%) || ~ 312 B,C (1%) NU || 13 (1.4%) || 1 (0.8%) || three other variants plus an ambiguity

¹³ ακατασχετον **f^s** C (97.4%) RP,HF,OC,TR,CP || ακαταστατον ΝA,B (2.6%) NU

¹⁴ θεον **f^s** [96%] RP,HF,OC,TR,CP || κυριον P²⁰ΝA,B,C [4%] NU (The title used in 1:27 is repeated, and being a repetition it comes with the article.)

καὶ κατάρα. Οὐ χρή, ἀδελφοί μου,¹ ταῦτα οὕτως γίνεσθαι. 11 Μήτι ἡ πηγὴ ἐκ τῆς αὐτῆς ὥπης βρύει τὸ γλυκὺν καὶ τὸ πικρόν?² 12 Μὴ δύναται, ἀδελφοί μου, συκῆ ἐλαίας ποιῆσαι, ἢ ἄμπελος σῦκα? Οὕτως³ οὐδεμία πηγὴ ἀλυκὸν καὶ⁴ γλυκὸν ποιῆσαι ὕδωρ.

True wisdom

True contrasted with demonic

13 Τίς⁵ σοφὸς καὶ ἐπιστήμων ἐν ὑμῖν? Δειξάτω ἐκ τῆς καλῆς ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πραύτητι σοφίας. 14 Εἰ δὲ ζῆλον πικρὸν ἔχετε καὶ ἐριθείαν ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν, μὴ κατακαυχᾶσθε⁶ καὶ ψεύδεσθε κατὰ τῆς ἀληθείας—15 οὐκ ἔστιν αὕτη ἡ σοφία Ἀνωθεν κατερχομένη, ἀλλ᾽⁷ ἐπίγειος, ψυχική, δαιμονιώδης. 16 Ὅπου γάρ ζῆλος καὶ ἐριθεία, ἐκεῖ ἀκαταστασία καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα. 17 Ἡ δὲ Ἀνωθεν σοφία πρῶτον μὲν ἀγνή ἔστιν, ἔπειτα εἰρηνική, ἐπιεικής, εὐπειθής, μεστὴ ἐλέους καὶ καρπῶν ἀγαθῶν, ἀδιάκριτος καὶ⁸ ἀνυπόκριτος. 18 Καρπὸς δὲ⁹ δικαιοσύνης ἐν εἰρήνῃ σπείρεται τοῖς ποιοῦσιν εἰρήνην.

Is not worldliness

4 Πόθεν πόλεμοι καὶ¹⁰ μάχαι ἐν ὑμῖν? Οὐκ ἐντεῦθεν, ἐκ τῶν ἡδονῶν ὑμῶν τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν? 2 Ἐπιθυμεῖτε καὶ οὐκ ἔχετε· φονεύετε καὶ ζηλοῦτε καὶ οὐ δύνασθε ἐπιτυχεῖν· μάχεσθε καὶ πολεμεῖτε. Οὐκ ἔχετε¹¹ διὰ τὸ μὴ αἰτεῖσθαι ὑμᾶς. 3 Αἰτεῖτε καὶ οὐ λαμβάνετε διότι κακῶς αἰτεῖσθε, ἵνα ἐν ταῖς ἡδοναῖς ὑμῶν δαπανήσητε. 4 Μοιχοὶ

¹ μου **f⁵** ΝA,B,C [84%] RP,HF,OC,TR,NU || 1 αγαπητοι [16%] CP

² γλυκυν και το πικρον **f⁵** ΝA,B,C [85%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || 124 [4%] || 1234 υδωρ [3%] || ~ 4231 [8%]

³ ουτως **f⁵** Ν [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- A,B,C [3%] NU

⁴ ουδεμια πηγη αλυκον και **f⁵** [96%] RP,HF,OC,TR(CP) || ουδε αλυκον Ν [1.6%] || ουτε αλυκον A,B,C [1.8%] NU || three other variants (Who knows what got into the Alexandrians here.)

⁵ τις **f⁵** ΝA,B,C [90%] RP,HF,OC,TR,NU || ει 1 [4%] CP || --- [6%]

⁶ κατακαυχασθε *rell* || καυχασθε A [15%]

⁷ αλλ **f⁵** P¹⁰⁰A,C [99.4%] RP,HF,OC,TR,CP || αλλα ΝB [0.6%] NU

⁸ και **f⁵** P¹⁰⁰ [90%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C [10%] NU

⁹ δε **f⁵** A,B,C [56.6%] NU || δε της [42%] RP,HF,OC,TR,CP || δε ο Ν [0.4%] || --- [1%] (The article is inappropriate here. Who knows what motivated whoever added it, but it is a mistake.)

¹⁰ και **f⁵** [90%] RP,HF,OC,TR,CP || και ποθεν Ν(A)B(C) [10%] NU (The unnecessary repetition of the adverb is not characteristic of the Alexandrians, but that doesn't make it right.)

¹¹ ουκ εχετε **f⁵** P¹⁰⁰A,B [64%] RP,HF,NU || και 12 Ν [35%] OC,CP || 12 δε [1%] TR || one other variant (OC is in small print.) (I suppose the conjunction was added in an effort to make a parallel to “you murder and covet and are not able to obtain.”)

καὶ¹ μοιχαλίδες! Οὐκ οἴδατε ὅτι ἡ φιλία τοῦ κόσμου ἔχθρα τοῦ Θεοῦ ἐστιν? Ὡς ἀν² οὖν³ βουληθῆ φύλος εἶναι τοῦ κόσμου ἔχθρὸς τοῦ Θεοῦ καθίσταται. 5 Ἡ δοκεῖτε ὅτι κενῶς ἡ Γραφὴ λέγει, πρὸς φθόνον ἐπιποθεῖ τὸ Πνεῦμα ὃ κατώκησεν⁴ ἐν ἡμῖν? 6 Μείζονα δὲ δίδωσιν χάριν· διὸ λέγει, “Ο Θεὸς⁵ ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσιν χάριν”.

Is submitting to God

7 Υποτάγητε οὖν τῷ Θεῷ· ἀντίστητε⁶ τῷ διαβόλῳ καὶ φεύξεται ἀφ' ὑμῶν. 8 Ἐγγίσατε τῷ Θεῷ καὶ ἐγγιεῖ ὑμῖν. Καθαρίσατε χεῖρας, ἀμαρτωλοὶ, καὶ ἀγνίσατε καρδίας, δίψυχοι! 9 Ταλαιπωρήσατε καὶ πενθήσατε καὶ κλαύσατε! Ο γέλως ὑμῶν εἰς πένθος μεταστραφήτω⁷ καὶ ἡ χαρὰ εἰς κατήφειαν. 10 Ταπεινώθητε ἐνώπιον τοῦ Κυρίου⁸ καὶ ὑψώσει ὑμᾶς.

Does not judge the different brother

11 Μὴ καταλαλεῖτε ἀλλήλων, ἀδελφοί. Ὁ γὰρ⁹ καταλαλῶν ἀδελφοῦ καὶ¹⁰ κρίνων τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ καταλαλεῖ νόμου καὶ κρίνει νόμον. Εἰ δὲ νόμον κρίνεις, οὐκ εἰ ποιητὴς νόμου ἀλλὰ κριτής. 12 Εἰς ἐστιν ὁ¹¹ Νομοθέτης καὶ Κριτής,¹² ὃ δυνάμενος σῶσαι καὶ ἀπολέσαι. Σὺ δὲ¹³ τίς εἰ ὃς κρίνεις¹⁴ τὸν ἔτερον?

¹ μοιχοι και **f⁵** (97.6%) RP,HF,OC,TR,CP || --- P¹⁰⁰ΝΑ,B (2%) NU || 1 (0.4%) (The Alexandrian variant is an easy case of homoiarcton: MOIX . . . MOIX.)

² αν **f⁵** A [93%] RP,HF,OC,TR,CP || εαν ΝΒ [7%] NU

³ ουν **f⁵** ΝΑ,B [58%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || --- [42%] (The omission would be an easy case of homoioteleuton.)

⁴ κατωκησεν **f⁵** [88%] RP,HF,OC,TR,CP || κατωκισεν ΝΒ [10%] NU || κατωκεισεν A [2%]

⁵ ο θεος **f⁵** ΝΑ,B [94%] RP,HF,OC,TR,NU || κυριος [6%] CP

⁶ αντίστητε **f⁵** [47.5%] OC,TR,CP || 1 δε ΝΑ,B [50%] RP,HF,NU || 1 ουν [2.5%] (The conjunction looks to me like an infelicitous gloss. The conjunction at the beginning of the verse links it to the prior context, but the string of imperatives—‘submit’, ‘resist’, ‘draw near’, ‘cleanse and purify’, ‘lament and mourn and weep’—are not linked by conjunctions.)

⁷ μεταστραφητω **f⁵** ΝΑ [93.5%] RP,HF,OC,TR,CP || μετατραπητω P¹⁰⁰B [6%] NU || two other variants

⁸ τον κυριου **f⁵** P¹⁰⁰ [82%] RP,HF,OC,TR,CP || 2 ΝΑ,B [16%] NU || 1 θεου [2%] (The article is correct.)

⁹ γαρ **f⁵** [26%] || --- ΝΑ,B [74%] RP,HF,OC,TR,CP,NU (The conjunction makes the reason for the exhortation overt; without it that semantic connection is not clear.)

¹⁰ και **f⁵** (84.3%) RP,HF,OC,TR,CP || η P¹⁰⁰ΝΑ,B (15.3%) NU || --- (0.4%)

¹¹ ο **f⁵** ΝΑ [96.5%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- P¹⁰⁰B [3.5%]

¹² και κριτης **f⁵** ΝΑ,B [62%] OC,NU || --- [38%] RP,HF,TR,CP (The omission could be the result of homoioteleuton: -THC . . . -THC.)

¹³ δε **f⁵** P¹⁰⁰ΝΑ,B [94%] RP,HF,OC,CP,NU || --- [6%] TR

¹⁴ ος κρινεις **f⁵** [85%] RP,HF,OC,TR,CP || ο κρινων P¹⁰⁰ΝΑ,B [15%] NU

Does not boast about tomorrow

13 Ἄγε νῦν, οἱ λέγοντες, “Σήμερον καὶ² αὔριον πορευσώμεθα³ εἰς τήνδε τὴν πόλιν καὶ ποιήσωμεν⁴ ἐκεῖ ἐνιαυτὸν ἔνα⁵ καὶ ἐμπορευσώμεθα⁶ καὶ κερδήσωμεν”.⁷ 14 οὕτινες οὐκ ἐπίστασθε τὸ τῆς αὔριον. Ποία γὰρ⁸ ἡ ζωὴ ἡμῶν?⁹ Ατμὶς γάρ ἐστιν¹⁰ ἡ πρὸς ὀλίγον φαινομένη, ἔπειτα¹¹ ἀφανιζομένη. 15 Ἀντὶ τοῦ λέγειν ὑμᾶς, “Εὰν ὁ Κύριος θελήσῃ,¹² καὶ ζήσωμεν¹³ καὶ ποιήσωμεν¹⁴ τοῦτο ἡ ἐκεῖνο”. 16 Νῦν δὲ καυχᾶσθε ἐν ταῖς ἀλαζονείαις ὑμῶν. Πᾶσα καύχησις τοιαύτη πονηρά ἐστιν. 17 Εἰδότι οὖν καλὸν ποιεῖν καὶ μὴ ποιοῦντι, ἀμαρτία αὐτῷ ἐστιν.

The coming of the Lord

Rich oppressors will be judged

5 Ἄγε νῦν, οἱ πλούσιοι, κλαύσατε ὄλολύζοντες ἐπὶ ταῖς ταλαιπωρίαις ὑμῶν ταῖς ἐπερχομέναις! 2 Ὁ πλοῦτος ὑμῶν σέσηπεν καὶ τὰ ἴμάτια ὑμῶν σητοβρωτα γέγονεν. 3 Ὁ χρυσὸς ὑμῶν καὶ ὁ ἄργυρος κατίωται, καὶ ὁ ἵὸς αὐτῶν εἰς μαρτύριον ὑμῖν ἔσται καὶ φάγεται τὰς σάρκας ὑμῶν ὡς πῦρ— ἐθησαυρίσατε ἐν ἐσχάταις ἡμέραις. 4 Ἰδοὺ, ὁ μισθὸς τῶν ἐργατῶν τῶν ἀμησάντων τὰς χώρας ὑμῶν, ὁ ἀπεστερημένος ἀφ.¹⁵ ὑμῶν, κράζει, καὶ αἱ βοαὶ τῶν θερισάντων εἰς τὰ ὅτα Κυρίου Σαβαὼθ εἰσεληλύθασιν.

¹ επειν F⁵ [88%] RP,HF,OC,TR,CP || πλησιον ΝA,B [12%] NU [The Alexandrian variant destroys the point of the paragraph. Each person is different (background, experiences, personality, training) and we must recognize that God can and will deal differently with different people. He uses one ‘law’ with me, another ‘law’ with you, and so on. A law is a set of rules or demands, so when I judge a brother I am questioning the way (‘law’) that God is working on him. As He is both Lawgiver and Judge, I will have to answer to Him for how I judged my ‘brothers’.]

² καὶ F⁵ A [95%] RP,HF,OC,TR,CP || η ΝB [5%] NU

³ πορευσωμεθα F⁵ A [76%] RP,HF,TR,CP || πορευσομεθα P^{100v}ΝB [24%] OC,NU || one other variant

⁴ ποιησωμεν F⁵ ΝA [89%] RP,HF,TR,CP || ποιησομεν P¹⁰⁰B [11%] OC,NU

⁵ ενα F⁵ A [96%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝB [4%] NU

⁶ εμπορευσωμεθα F⁵ [84%] RP,HF,TR,CP || εμπορευσομεθα P^{100v}ΝA,B [16%] OC,NU

⁷ κερδησωμεν F⁵ [88%] RP,HF,TR,CP || κερδησομεν ΝA,B [12%] OC,NU || one other variant

⁸ γαρ F⁵ P¹⁰⁰A [97.4%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝB [2.6%] NU

⁹ ημων F⁵ [26%] || υμων (P¹⁰⁰)ΝA(B) [74%] RP,HF,OC,TR,CP,NU (The question is properly inclusive, 1st person.)

¹⁰ εστιν F⁵ [52%] TR || εσται (A) [41%] RP,HF,OC,CP || εστε B [7%] NU || --- Ν (James answers the question with a statement of fact, not a prophecy.)

¹¹ επειτα F⁵ [29.5%] || 1 δε και [46%] RP,HF,OC,CP || 1 δε [15%] TR || 1 και ΝA,B [9.5%] NU (OC has δε in small print.)

¹² θεληση F⁵ P^{100v}ΝA [81%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || θελησει [12%] || θελη B [7%]

¹³ ζησωμεν F⁵ [90%] RP,HF,TR,CP || ζησομεν ΝA,B [10%] OC,NU

¹⁴ ποιησωμεν F⁵ [89%] RP,HF,TR,CP || ποιησομεν P^{100v}ΝA,B [11%] OC,NU || one other variant

¹⁵ αφ F⁵ ΝA,B [95%] RP,HF,OC,TR,NU || υφ [5%] CP

5 Έτρυφήσατε ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐσπαταλήσατε, ἐθρέψατε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς¹ ἐν ἡμέρᾳ σφαιγῆς. **6** Κατεδικάσατε, ἐφονεύσατε τὸν δίκαιον—οὐκ ἀντιτάσσεται ὑμῖν.

Patience and perseverance

7 Μακροθυμήσατε οὖν, ἀδελφοί, ἵως τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου. Ἰδοὺ, ὁ γεωργὸς ἐκδέχεται τὸν τίμιον καρπὸν τῆς γῆς, μακροθυμῶν ἐπ’ αὐτὸν² ἵως ἄν³ λάβῃ ὑετὸν⁴ πρώϊμον⁵ καὶ ὄψιμον. **8** Μακροθυμήσατε καὶ ὑμεῖς. Στηρίζατε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου ἥγικεν. **9** Μὴ στενάζετε κατ’ ἀλλήλων, ἀδελφοί,⁶ ἵνα μὴ κριθῆτε.⁷ Ἰδοὺ, ὁ Κριτὴς πρὸ τῶν θυρῶν ἔστηκεν! **10** Υπόδειγμα λάβετε, ἀδελφοί,⁸ τῆς κακοπαθείας καὶ τῆς μακροθυμίας τοὺς προφήτας οἵ ἐλάλησαν ἐν τῷ⁹ ὀνόματι Κυρίου. **11** Ἰδοὺ, μακαρίζομεν τοὺς ὑπομένοντας¹⁰—τὴν ὑπομονὴν Ἰὼβ ἡκούσατε, καὶ τὸ τέλος Κυρίου εἴδετε,¹¹ ὅτι πολὺσπλαγχνός¹² ἐστιν¹³ καὶ οἰκτίρμων.

12 Πρὸ πάντων δέ, ἀδελφοί μου, μὴ ὄμνύετε, μήτε τὸν οὐρανὸν μήτε τὴν γῆν μήτε ἄλλον τινὰ ὄρκον. "Ητω δὲ ὑμῶν τὸ Ναὶ ναὶ καὶ τὸ Οὐ οὐ, ἵνα μὴ εἰς ὑπόκρισιν¹⁴ πέσητε.

¹ ως **f⁵** 048^v [98.5%] RP,HF,OC,TR,CP || --- Ν(A)B [1.5%] NU

² αυτὸν **f⁵** [80%] RP,HF,CP || αυτῷ ΝA,B,048 [20%] OC,TR,NU

³ αν **f⁵** Ν [53%] TR,CP || --- A,B,048 [45.5%] RP,HF,OC,NU || ου [1.5%] (The farmer doesn't really know if it's going to rain, or not.)

⁴ λαβῇ υετὸν **f⁵** A (96.8%) RP,HF,OC,TR,CP || 1 B,048 (1.8%) NU || 1 καρπὸν (1%) || 1 καρπὸν τον Ν || one other variant

⁵ πρωιμον **f⁵** (92.7%) RP,HF,OC,TR,CP || προιμον ΝA,B (7.3%) NU

⁶ κατ αλληλων αδελφοι **f⁵** (Ν) (79.6%) RP,HF,OC,TR,CP || ~312 B (7.6%) NU || ~3 μου 12 A (4.6%) || 12 (7.4%) || μετ 23 (0.8%)

⁷ κριθῆτε **f⁵** ΝA,B [98%] RP,HF,OC,CP,NU || κατακριθῆτε [1%] TR || two other variants

⁸ αδελφοι **f⁵** (A)B [35%] NU || 1 μου (Ν) [62%] RP,HF,OC(TR)CP || --- [3%] (The possessive pronoun would be a natural addition.)

⁹ εν τῳ **f⁵** B [40%] NU || 2 A [58%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 Ν [0.6%] || επι 2 [1.4%] (The preposition makes the semantic connection overt, which we would expect of a Jewish author.)

¹⁰ υπομενοντας **f⁵** [86%] RP,HF,OC,TR,CP || υπομειναντας ΝA,B [14%] NU

¹¹ ειδετε **f⁵** ΝB [53%] HF,OC,TR,CP.NU || ιδετε A [45%] RP (One other variant, and *ECM* lists four MSS as ambiguous.) (The indicative is correct. The imperative does not fit the context, probably arising from haplography.)

¹² πολυσπλαγχνος **f⁵** ΝA,B [65%] RP,HF,OC,TR,NU || πολυευσπλαγχνος [35%] CP

¹³ εστιν **f⁵** (88.2%) RP,HF,CP || 1 ο κυριος ΝA(B) (11.8%) OC,TR,NU

¹⁴ εις υποκρισιν **f⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || υπο κρισιν ΝA,B [5%] NU (The more one talks, the more he pretends; the Alexandrian variant is inferior.)

Righteous prayer is powerful

13 Κακοπαθεῖ τις ἐν ὑμῖν; Προσευχέσθω. Εὐθυμεῖ τις? Ψαλλέτω.
 14 Άσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν? Προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας, καὶ προσευξάσθωσαν ἐπ' αὐτὸν, ἀλείψαντες αὐτὸν¹ ἐλαίφ ἐν τῷ ὄνόματι τοῦ Κυρίου. 15 Καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα, καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν ὁ Κύριος· καὶ ἀμαρτίας ἡ πεποιηκώς, ἀφεθήσεται αὐτῷ.
 16 Ἐξομολογεῖσθε² ἀλλήλοις τὰ παραπτώματα³ καὶ εὑχεσθε ὑπὲρ ἀλλήλων, ὅπως ιαθῆτε. Πολὺ ἴσχύει δέησις δικαίου, ἐνεργούμενη. 17 Ἡλίας ἄνθρωπος ἦν ὁ μοιοπαθῆς ἡμῖν, καὶ προσευχῇ προσηγένετο τοῦ μὴ βρέξαι· καὶ οὐκ ἔβρεξεν ἐπὶ τῆς γῆς ἐνιαυτοὺς τρεῖς καὶ μῆνας ἔξ. 18 Καὶ πάλιν προσηγένετο καὶ ὁ οὐρανὸς ὑετὸν ἔδωκεν καὶ ἡ γῆ ἔβλαστησεν τὸν καρπὸν αὐτῆς.

Help the wanderer

19 Ἀδελφοί,⁴ ἔάν τις ἐν ὑμῖν πλανηθῇ ἀπὸ⁵ τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπιστρέψῃ τις αὐτὸν, 20 γινωσκέτω ὅτι ὁ ἐπιστρέψας ἀμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ σώσει ψυχὴν ἐκ θανάτου⁶ καὶ καλύψει πλῆθος ἀμαρτιῶν.⁷

¹ αυτον **f⁵** ΝΑ [95.5%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- B [4.5%]

² εξομολογεῖσθε **f⁵** [89%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 ουν ΝΑ,B,048^v [11%] NU

³ τα παραπτωματα **f⁵** (90.4%) RP,HF,OC,TR,CP || τας αμαρτιας ΝΑ,B,048^v (9.6%) NU

⁴ αδελφοι **f⁵** [72%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 μου ΝΑ,B,048 [28%] NU (Again, a natural addition.)

⁵ απο *reīl* || 1 της οδου **Ν** [18%]

⁶ εκ θανατου **f⁵** (92.2%) RP,HF,OC,TR,CP || αυτου 12 Ν(A)048^v (6.4%) NU || 12 αυτου B (1.4%)
 (The Alexandrian addition is unwarranted.)

⁷ The citation of **f⁵** is based on forty-four MSS—18, 35, 141, 149, 201, 204, 328, 386, 394, 432, 604, 664, 757, 824, 928, 986, 1072, 1075, 1100, 1248, 1249, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1754, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1876, 1897, 2221, 2303, 2352, 2431, 2466, 2554, 2587, 2626 and 2723—all of which I collated myself. 18, 1864, 2554 and 2723 are ‘perfect’ representatives of **f⁵** in James as they stand, as were the exemplars of 35, 1503, 1865, 2221 and 2303. For 18, 1864, 2554 and 2723 to have no variants after all the centuries of transmission is surely an eloquent demonstration of the faithfulness and accuracy of that transmission. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Meteora, Athens, Sparta, Ochrida, Mt. Athos [nine different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

ECM collated 162 continuous text manuscripts (MSS) for James, including some fragments, which number represents a full 25% of the extant (known) MSS. By a careful comparison of *TuT* and ECM I believe we can arrive at some reasonably close extrapolations. Thus I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error will hardly exceed $\pm 2\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error will rarely exceed $\pm 5\%$. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΕΤΡΟΥ Α'

To elect pilgrims

1 Πέτρος, ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐκλεκτοῖς παρεπιδήμοις διασπορᾶς Πόντου, Γαλατίας, Καππαδοκίας, Ασίας καὶ Βιθυνίας,¹ 2 κατά πρόγνωσιν Θεοῦ Πατρός, ἐν ἀγιασμῷ Πνεύματος, εἰς ὑπακοὴν καὶ ῥαντισμὸν αἴματος Ἰησοῦ Χριστοῦ: Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθείη.

Don't take your inheritance for granted

Begotten into an incorruptible inheritance

3 Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ὑμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ κατὰ τὸ πολὺ ἔλεος αὐτοῦ² ἀναγεννήσας ὑμᾶς εἰς ἐλπίδα ζῶσαν δι’ ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ νεκρῶν, 4 εἰς κληρονομίαν ἄφθαρτον καὶ ἀμίαντον καὶ ἀμάραντον, τετηρημένην ἐν οὐρανοῖς εἰς ὑμᾶς,³ 5 τοὺς ἐν δυνάμει Θεοῦ φρουρουμένους διὰ πίστεως εἰς σωτηρίαν ἐτοίμην ἀποκαλυφθῆναι ἐν καιρῷ ἐσχάτῳ.

Genuineness of faith proved by testing

6 Ἐν ᾧ ἀγαλλιάσθε, ὀλίγον ὅρτι, εἰ δέον ἐστίν,⁴ λυπηθέντες⁵ ἐν ποικίλοις πειρασμοῖς, 7 ἵνα τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως (πολὺ τιμιώτερον⁶ χρυσίου τοῦ ἀπολλυμένου, διὰ πυρὸς δὲ δοκιμαζομένου) εὑρεθῇ εἰς ἔπαινον καὶ δόξαν καὶ τιμὴν⁷ ἐν ἀποκαλύψει Ἰησοῦ Χριστοῦ 8—ὸν οὐκ εἰδότες⁸ ἀγαπᾶτε, εἰς ὃν (ὅρτι μὴ ὄρῶντες) πιστεύοντες δὲ ἀγαλ-

¹ [Peter evidently expected his letter to have a rather wide distribution!]

² ελεος αυτου **f⁸⁵** P⁷² [38%] || ~ 21 ΝA,B,C [60%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || 1 [2%] (**f⁸⁵** [K^x] is independent of K^x and has the earliest attestation. ‘His great mercy’ or ‘His great mercy’, which?)

³ υμας **f⁸⁵** ΝA,B,C [95%] RP,HF,OC,CP,NU || ημας P^{72v} [5%] TR (Some TRs, including the one underlying the AV, have ημας.)

⁴ εστιν **f⁸⁵** P⁷²A,C [98.6%] RP,HF,OC,TR,CP [NU] *ECM* || --- NB [1.4%]

⁵ λυπηθεντες **f⁸⁵** P⁷²A,B,C [75%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || λυπηθεντας Ν [23.5%] *ECM* || two other variants

⁶ πολυ τιμιωτερον **f⁸⁵** [80%] RP,HF,TR,CP || πολυτιμοτερον P⁷²ΝA,B,C [20%] OC,NU

⁷ δοξαν και τιμην **f⁸⁵** P⁷²ΝA,B,C [35%] NU || ~ 321 [28%] OC,TR,CP || ~ 32 εις 1 [37%] RP,HF (K^x is divided over whether to add the preposition, but is agreed as to the word order. Again **f⁸⁵** [K^x] is independent of K^x and has the earliest attestation.)

⁸ ειδοτες **f⁸⁵** A [93%] RP,HF,OC,TR,CP || ιδοντες P⁷²ΝB,C [7%] NU

λιάσθε χαρᾶ ἀνεκλαλήτῳ καὶ δεδοξασμένῃ, 9 κομιζόμενοι τὸ τέλος τῆς πίστεως ὑμῶν,¹ σωτηρίαν ψυχῶν.

Salvation foretold by prophets

10 Περὶ ᾧς σωτηρίας ἔξεζήτησαν καὶ ἔξηρεύνησαν² προφῆται οἱ περὶ τῆς εἰς ὑμᾶς χάριτος προφητεύσαντες, 11 ἐρευνῶντες³ εἰς τίνα, ἢ ποῖον καιρὸν, ἐδήλου τὸ ἐν αὐτοῖς Πνεῦμα Χριστοῦ προμαρτυρόμενον τὰ εἰς Χριστὸν παθήματα καὶ τὰς μετὰ ταῦτα δόξας· 12 οἵς ἀπεκαλύφθη ὅτι οὐχ ἔαυτοῖς, ὑμῖν⁴ δὲ, διηκόνουν αὐτά, ἢ νῦν ἀνηγγέλη ὑμῖν διὰ τῶν εὐαγγελισμένων ὑμᾶς, ἐν⁵ Πνεύματι Ἅγιῳ ἀποσταλέντι ἀπ' οὐρανοῦ—εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι.

Be serious, be holy, be fearful

13 Διὸ ἀναζωσάμενοι τὰς ὄσφυάς τῆς διανοίας ὑμῶν, νήφοντες, τελείως ἐλπίσατε ἐπὶ τὴν φερομένην ὑμῖν χάριν ἐν ἀποκαλύψει Ἰησοῦ Χριστοῦ 14—ώς τέκνα ὑπακοῆς, μὴ συσχηματιζόμενοι ταῖς πρότερον ἐν τῇ ἀγνοίᾳ ὑμῶν ἐπιθυμίαις, 15 ἀλλὰ κατὰ τὸν καλέσαντα ὑμᾶς ἄγιον, καὶ αὐτοὶ ἄγιοι ἐν πάσῃ ἀναστροφῇ γενήθητε, 16 διότι γέγραπται,⁶ “Ἄγιοι γίνεσθε,⁷ ὅτι ἐγὼ ἄγιός εἰμι”.⁸

17 Καὶ, εἰ Πατέρα ἐπικαλεῖσθε τὸν ἀπροσωπολήπτως⁹ κρίνοντα κατὰ τὸ ἑκάστου ἔργον, ἐν φόβῳ τὸν τῆς παροικίας ὑμῶν χρόνον ἀναστράφητε, 18 εἰδότες ὅτι οὐ φθαρτοῖς (ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ) ἐλυτρώθητε ἐκ τῆς ματαίας ὑμῶν ἀναστροφῆς πατροπαραδότου, 19 ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι, ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου, Χριστοῦ· 20 προεγνωσμένου μὲν πρὸ καταβολῆς κόσμου, φανερωθέντος δὲ ἐπ’ ἐσχάτων¹⁰ τῶν χρόνων δι’ ὑμᾶς,

¹ υμῶν **f⁸⁵** ΝA,C [96%] RP,HF,OC,TR,CP[NU]*ECM* || ημῶν [3%] || --- B [1%]

² εξηρευνησαν **f⁸⁵** C [99%] RP,HF,OC,TR,CP || εξηραυνησαν **P⁷²** ΝA,B [1%] NU

³ ερευνωντες **f⁸⁵** A,C [93.2%] RP,HF,OC,TR,CP || εξερευνωντες [5%] || ερευνωντες **P⁷²** ΝB [0.8%] NU || --- [1%]

⁴ υμιν **f⁸⁵** **P⁷²** ΝA,B,C [86%] RP,HF,OC,CP,NU || ημιν [14%] TR

⁵ εν **f⁸⁵** ΝC [96%] RP,HF,OC,TR,CP[NU]*ECM* || --- **P⁷²** A,B [4%]

⁶ γεγραπται **f⁸⁵** **P⁷²** ΝA,C [98%] RP,HF,OC,TR,CP,*ECM* || 1 οτι B [2%] [NU]

⁷ γινεσθε **f⁸⁵** [52%] RP,HF,OC || γενεσθε [36%] TR,CP || εσεσθε **P⁷²** ΝA,B,C [12%] NU || two other variants (The early uncials presumably assimilated to the LXX; I take Peter’s point to be that since God is holy all the time, we are to be also [present tense—we have to work at it].)

⁸ ειμι **f⁸⁵** **P⁷²** C [99.2%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝA,B [0.8%] [NU]*ECM*

⁹ απροσωποληπτως **f⁸⁵** [98.5%] RP,HF,OC,TR,CP || απροσωπολημπτως **P⁷²** ΝA,B,C [1.5%] NU || two other variants (Liddell & Scott don’t mention the longer spelling.)

¹⁰ εσχατων **f⁸⁵** (**P⁷²**) [91%] RP,HF,OC,TR,CP || εσχατου (Ν)A,B,C [9%] NU

21 τοὺς δι’ αὐτοῦ πιστεύοντας¹ εἰς Θεὸν, τὸν ἐγείραντα αὐτὸν ἐκ νεκρῶν καὶ δόξαν αὐτῷ δόντα, ὥστε τὴν πίστιν ὑμῶν καὶ ἐλπίδα εἶναι εἰς Θεόν.

Born again through an eternal Word

22 Τὰς ψυχὰς ὑμῶν ἡγνικότες ἐν τῇ ὑπακοῇ τῆς ἀληθείας διὰ Πνεύματος,² εἰς φιλαδελφίαν ἀνυπόκριτον, ἐκ καθαρᾶς³ καρδίας ἀλλήλους ἀγαπήσατε ἐκτενώς, **23** ἀναγεγεννημένοι οὐκ ἐκ σπορᾶς φθαρτῆς ἀλλ'⁴ ἀφθάρτου, διὰ λόγου ζῶντος Θεοῦ καὶ μένοντος εἰς τὸν αἰῶνα.⁵ **24** Διότι: “Πάσα σὰρξ ὡς⁶ χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου⁷ ὡς ἄνθος χόρτου. Ἐξηράνθη ὁ χόρτος, καὶ τὸ ὄνθος αὐτοῦ⁸ ἔξεπεσεν, τὸ δὲ ὅμια Κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα.” **25** Τοῦτο δέ ἐστιν τὸ ὅμια τὸ εὐαγγελισθὲν εἰς ὑμᾶς.

To grow you must eat

2 Ἀποθέμενοι οὖν πᾶσαν κακίαν—καὶ πάντα δόλον καὶ ὑποκρίσεις καὶ φθόνους, καὶ πάσας καταλαλιάς—**2** ὡς ἀρτιγέννητα βρέφη τὸ λογικὸν ἄδολον γάλα ἐπιποθήσατε, ἵνα ἐν αὐτῷ αὐξηθῆτε εἰς σωτηρίαν,⁹ **3** εἴπερ¹⁰ ἐγεύσασθε ὅτι χρηστὸς¹¹ ὁ Κύριος. **4** Πρὸς ὅν προσερχόμενοι, λίθον ζῶντα—ὑπὸ ἀνθρώπων μὲν ἀποδεδοκιμασμένον παρὰ δὲ Θεῷ ἐκλεκτόν, ἔντιμον—**5** καὶ αὐτοὶ, ὡς λίθοι ζῶντες, οἰκοδομεῖσθε¹² οἶκος πνευματικός, ιεράτευμα¹³ ἄγιον, ἀνενέγκαι πνευματικὰς θυσίας εὐπροσδέκτους τῷ¹⁴ Θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

¹ πιστεύοντας **f⁸⁵** P⁷²NC [94.2%] RP,HF,OC,TR,CP || πιστευσαντας [5%] || πιστους A,B [0.8%] NU

² δια πνευματος **f⁸⁵** (92.4%) RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁷²NA,B,C (7.6%) NU

³ καθαρας **f⁸⁵** P⁷²NC (99.4%) RP,HF,OC,TR,CP[NU]ECM || --- A,B (0.6%)

⁴ αλλ **f⁸⁵** C [40%] || αλλα P⁷²NA,B [60%] RP,HF,OC,TR,CP,NU

⁵ εις τον αιωνα **f⁸⁵** (90.2%) RP,HF,OC,TR,CP || 13 (2.6%) || 1 τους αιωνας (1.2%) || --- P⁷²NA,B,C (6%) NU

⁶ ως *reII* || ωσει Ν || --- A [9%]

⁷ ανθρωπου **f⁸⁵** [90%] RP,HF,OC,TR,CP || αντης P⁷²A,B,C [9%] NU || αντου Ν || one other variant

⁸ αντον **f⁸⁵** C [90%] RP,HF,OC,TR,CP || αντης [1%] || --- P⁷²NA,B [9%] NU

⁹ εις σωτηριαν **f⁸⁵** (P⁷²)NA,B,C [65%] OC,NU || --- [35%] RP,HF,TR,CP (OC is in small print.)

¹⁰ ειπερ **f⁸⁵** C [99%] RP,HF,OC,TR,CP || ει (P⁷²)NA,B [1%] NU

¹¹ χρηστος **f⁸⁵** NA,B,C [48%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || χριστος P⁷² [52%] (The change from ‘gracious’ to ‘Christ’ is so obvious as to be almost involuntary; if ‘Christ’ were original it is scarcely credible that anyone would change it to ‘gracious’.)

¹² οικοδομεισθε **f⁸⁵** P⁷²A,B [75%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || εποικοδομεισθε NC [25%]

¹³ ιερατευμα **f⁸⁵** [90%] RP,HF,OC,TR,CP || εις 1 P⁷²NA,B,C [10%] NU

¹⁴ τω **f⁸⁵** P⁷² [96.5%] RP,HF,OC,TR,CP[NU]ECM || --- NA,B,C [3.5%]

The Chief Cornerstone

6 Διότι¹ περιέχει ἡ² Γραφῆ: “Ιδοὺ, τίθημι ἐν Σιών λίθον ἀκρογωνιαῖον, ἐκλεκτόν, ἔντιμον, καὶ ὁ πιστεύων ἐπ’ αὐτῷ οὐ μὴ καταισχυνθῇ.” **7** Υμῖν οὖν ἡ τιμὴ τοῖς πιστεύουσιν, ἀπειθοῦσιν³ δὲ, “λίθον⁴ ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας”, **8** καὶ “λίθος προσκόμματος καὶ πέτρα σκανδάλου”· οἵ προσκόπτουσιν τῷ λόγῳ ἀπειθοῦντες, εἰς ὅ, καὶ, ἐτέθησαν.⁵

A royal priesthood

9 Υμεῖς δὲ γένος ἐκλεκτόν, βασίλειον ιεράτευμα, ἔθνος ὄγιον, λαὸς εἰς περιποίησιν, ὅπως τὰς ἀρετὰς ἔξαγγείλητε τοῦ ἐκ σκότους ὑμᾶς καλέσαντος εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς· **10** οὕτως οὐ λαός νῦν δὲ λαὸς Θεοῦ, οἱ οὐκ ἡλεμένοι νῦν δὲ ἐλεηθέντες.

Your practice should be consistent with your standing

11 Ἀγαπητοί, παρακαλῶ (ώς παροίκους καὶ παρεπιδήμους) ἀπέχεσθαι⁶ τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, αἴτινες στρατεύονται κατὰ τῆς ψυχῆς, **12** τὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν ἔχοντες καλὴν ἐν τοῖς ἔθνεσιν,⁷ ἵνα, ἐν ᾧ καταλαλοῦσιν⁸ ὑμῶν ὡς κακοποιῶν, ἐκ τῶν καλῶν ἔργων ἐποπτεύσαντες⁹ δοξάσωσιν τὸν Θεὸν ἐν ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς.

Respect civil authority

13 Υποτάγητε οὖν¹⁰ πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κτίσει διὰ τὸν Κύριον, εἴτε βασιλεῖ ὡς ὑπερέχοντι, **14** εἴτε ἡγεμόσιν ὡς δι’ αὐτοῦ πεμπομένοις, εἰς ἐκδίκησιν μὲν¹¹ κακοποιῶν ἔπαινον δὲ ἀγαθοποιῶν. **15** Ὅτι οὕτως ἐστὶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀγαθοποιοῦντας φιμούν τὴν τῶν ἀφρόνων ἀνθρώπων

¹ διοτι **f⁵⁵** P⁷²ΝΑ,Β,C [98%] RP,HF,OC,CP,NU || διο καὶ [1%] TR || διο [1%]

² ἡ **f⁵⁵** C [35%] || εν τῇ [59%] RP,HF,OC,TR,CP || εν P⁷²ΝΑ,Β [6%] NU (η γραφη is the subject of the verb, περιέχει, active voice; the change to the familiar ‘in the’ would be almost unthinking.)

³ απειθοῦσιν **f⁵⁵** A [92%] RP,HF,OC,TR,CP || απιστευσιν P⁷²ΝΒ,С [8%] NU

⁴ λιθον **f⁵⁵** Ν [95%] RP,HF,OC,TR,CP || λιθος P⁷²Α,Β,С [5%] NU

⁵ [What is the antecedent of ὅ, the finite verb or the participle? Being higher in rank the finite form presumably takes precedence.]

⁶ απεχεσθαι **f⁵⁵** ΝΒ [65%] RP,HF,TR,CP,NU || απεχεσθε P⁷²Α,С [35%] OC (Direct, or indirect, speech?)

⁷ εχοντες καλην εν τοις εθνεσιν **f⁵⁵** [86%] RP,HF,OC,CP || ~ 34512 (Ν)Α,С [9%] TR,NU || ~ 34521 P⁷² [1.4%] || ~ 21345 [1%] || ~ 3452 B || three further variants

⁸ καταλαλουσιν **f⁵⁵** P⁷²ΝΑ,Β,С [52%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || καταλαλωσιν [48%]

⁹ εποπτευσαντες **f⁵⁵** А [83%] RP,HF,OC,TR,CP || υποπτευσαντες [5%] || εποπτευοντες P⁷²ΝΒ,С [12%] NU (The critics have already observed the good deeds—they know their criticism is false.)

¹⁰ ουν **f⁵⁵** [95%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁷²ΝΑ,Β,С [5%] NU

¹¹ μεν **f⁵⁵** С [52%] OC,TR,CP || --- P⁷²ΝΑ,Β [48%] RP,HF,NU (OC is in small print.)

ἀγνωσίαν· 16 ὡς ἐλεύθεροι (καὶ μὴ ὡς ἐπικάλυμμα ἔχοντες τῆς κακίας τὴν ἐλευθερίαν), ἀλλ’ ὡς δοῦλοι Θεοῦ.¹ 17 Πάντας τιμήσατε· τὴν ἀδελφότητα ἀγαπήσατε.² τὸν Θεὸν φοβεῖσθε· τὸν βασιλέα τιμάτε.

A word to servants

18 Οἱ οἰκέται, ὑποτασσόμενοι ἐν παντὶ φόβῳ τοῖς δεσπόταις, οὐ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς καὶ ἐπιεικέσιν ἀλλὰ καὶ τοῖς σκολιοῖς. 19 Τοῦτο γὰρ χάρις,³ εἰ διὰ συνείδησιν Θεοῦ⁴ ὑποφέρει τις λύπας, πάσχων ἀδίκως. 20 Ποῖον γὰρ κλέος εἰ ἀμαρτάνοντες καὶ κολαφιζόμενοι ὑπομενεῖτε?⁵ Ἀλλ’ εἰ ἀγαθοποιοῦντες καὶ πάσχοντες ὑπομενεῖτε, τοῦτο χάρις παρὰ τῷ⁶ Θεῷ.

Christ gave the example

21 Εἰς τοῦτο γὰρ καὶ⁷ ἐκλήθητε, ὅτι καὶ Χριστὸς ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν,⁸ ὑμῖν⁹ ὑπολιμπάνων ὑπογραμμὸν ἵνα ἐπακολουθήσητε τοῖς ἵχνεσιν αὐτοῦ· 22 ὃς ἀμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ· 23 ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἥπείλει παρεδίδου δὲ τῷ κρίνοντι δικαίως· 24 ὃς τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν αὐτὸς ἀνήνεγκεν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ξύλον, ἵνα ταῖς ἀμαρτίαις ἀπογενόμενοι τῇ δικαιοσύνῃ ζήσωμεν· οὗ τῷ μώλωπι αὐτοῦ¹⁰ ιάθητε. 25 Ἡτε γὰρ ὡς πρόβατα

¹ δοῦλοι Θεοῦ **f⁵⁵** A [90%] RP,HF,OC,TR(CP) || ~ 21 (P⁷²)NB,C [10%] NU

² ἀγαπησατε **f⁵⁵** [71%] RP,HF || αγαπατε P⁷²NA,B,C [24%] OC,TR,CP,NU || --- [5%]

³ χαρις **f⁵⁵** P⁷²NA,B [81.6%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || 1 παρα τω Θεω C [9%] || 1 παρα Θεω [8%] || 1 Θεω [0.8%] || 1 θεου [0.6%]

⁴ Θεου **f⁵⁵** NB [84%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || αγαθην C [14%] || αγαθη 1 P⁷² [0.4%] || 1 αγαθην A [0.6%] || --- [1%]

⁵ υπομενειτε *rell* || υπομενετε P⁷² [14%]

⁶ τω **f⁵⁵** A [47%] || --- P^{72,81v}NB,C [53%] RP,HF,OC,TR,CP,NU

⁷ καὶ **f⁵⁵** P⁷² [23%] CP || --- NA,B,C [77%] RP,HF,OC,TR,NU (**f⁵⁵** [K^x] is independent of K^x and has the earliest attestation; the καὶ is emphatic.)

⁸ ημων **f⁵⁵** (85.3%) RP,HF,OC,TR,CP || υμων (P^{72,81v})(NA)B,C^v (14.7%) NU

⁹ νμιν **f⁵⁵** (P^{72,81v}NA,B,C^v) (85%) RP,HF,OC,CP,NU || ημιν (15%) TR (For the four word sequence, επαθεν υπερ ημων ννιν, there are at least sixteen variations. Taking these last two sets together, NU has both pronouns in the 2nd person, while TR has both in the 1st person.)

¹⁰ αυτου **f⁵⁵** Ν [71%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P^{72,81v}A,B,C [29%] NU [Note that μωλωπι is singular ('wound'), not plural ('stripes').]

πλανώμενα,¹ ἀλλ² ἐπεστράφητε³ νῦν ἐπὶ τὸν Ποιμένα καὶ Ἐπίσκοπον τῶν ψυχῶν ἡμῶν.⁴

A word to wives

3 Όμοίως, αἱ⁵ γυναῖκες, ὑποτασσόμεναι τοῖς ἴδιοις ἀνδράσιν, ἵνα καὶ εἴ τινες⁶ ἀπειθοῦσιν τῷ λόγῳ, διὰ τῆς τῶν γυναικῶν ἀναστροφῆς, ἄνευ λόγου, κερδηθήσονται⁷ 2 (ἐποπτεύσαντες τὴν ἐν φόβῳ ἀγνὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν), 3 ὃν ἔστω οὐχ ὁ ἔξωθεν ἐμπλοκῆς τριχῶν καὶ περιθέσεως χρυσίων, ἢ ἐνδύσεως ἰματίων κόσμος, 4 ἀλλ' ὁ κρυπτὸς τῆς καρδίας ἀνθρωπος, ἐν τῷ ἀφθάρτῳ τοῦ πραέος καὶ ἡσυχίου⁸ πνεύματος, ὃ ἔστιν ἐνώπιον τοῦ⁹ Θεοῦ πολυτελές. 5 Οὕτως γάρ ποτε καὶ αἱ ἄγιαι γυναῖκες αἱ ἐλπίζουσαι ἐπὶ τὸν¹⁰ Θεὸν ἐκόσμουν ἑαυτάς, ὑποτασσόμεναι τοῖς ἴδιοις ἀνδράσιν, 6 ὡς Σάρρα ὑπῆκουσεν τῷ Ἀβραάμ,¹¹ κύριον αὐτὸν καλοῦσα, ἥς ἐγενήθη-τε¹² τέκνα ἀγαθοποιοῦσαι καὶ μὴ φοβούμεναι μηδεμίαν πτόησιν.

¹ πλανώμενα **f⁵⁵** P⁷²C [96.5%] RP,HF,OC,TR,CP || πλανώμενοι ΝA,B [3.5%] NU

² αλλ **f⁵⁵** P⁷²ΝA,C [99.8%] RP,HF,OC,TR,CP,ECM || αλλα B [alone] NU

³ επεστραφῆτε **f⁵⁵** P⁷²A,B [75%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || επιστραφῆτε Ν [20%] || επεστρεψατε C [2.5%] || επιστρεψατε [2.5%] (Indicative or imperative? With this verb the aorist passive is commonly used with active sense.)

⁴ ημων **f⁵⁵** [50%] CP || υμων P⁷²ΝA,B,C [50%] RP,HF,OC,TR,NU (Both make good sense; to be, or not to be, inclusive.)

⁵ αι **f⁵⁵** P⁷²C [94%] RP,HF,OC,TR,CP[NU]ECM || και 1 [3%] || δε και 1 [2%] || --- P⁸¹ΝA,B [1%] || two other variants

⁶ και ει τινες **f⁵⁵** P⁷²ΝA [80%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || ~ 213 C [10%] || 23 P^{81v}B [3%] || 1 οιτινες [6%] || οιτινες [1%]

⁷ κερδηθησονται **f⁵⁵** P⁷²ΝA,B,C [98%] RP,HF,OC,CP,NU || κερδησονται [1%] || κερδηθησονται [1%] TR

⁸ πραεος και ησυχιουν **f⁵⁵** A,C [74%] RP,HF,OC,TR,CP || 13 Ν [0.4%] || πραεως 23 P⁷² [25%] NU || ~ 32 πραεως B [0.2%] || two more variants

⁹ του *rell* || --- [20%]

¹⁰ επι τον **f⁵⁵** Ν [81%] OC,TR,CP || εις 2 [7%] || 1 [3%] RP,HF || εις P⁷²A,B,C [9%] NU

¹¹ ἀβρααμ **f⁵⁵** [50%] || ἀβρααμ ΝA,B,C [50%] RP,HF,OC,TR,CP,NU (When Jehovah changed

Abram's name to Abraham [Genesis 17:5] the intervocalic aspiration in Hebrew is adequately represented in English by 'h'; but so far as I know, there is no way in Greek to indicate intervocalic aspiration within a word—the only alternative to losing the aspiration altogether would be to place it at the beginning of the word.)

¹² εγενηθητε **f⁵⁵** P^{81v}ΝA,B,C [63%] RP,HF,OC,TR,NU || εγεννηθητε P⁷² [35%] CP || εγεννηθη [2%] (The extra *nu* is presumably a mistake.)

A word to husbands

7 Οἱ ἄνδρες, ὁμοίως, συνοικοῦντες κατὰ γνῶσιν ὡς ἀσθενεστέρῳ σκεύει τῷ γυναικείῳ, ἀπονέμοντες τιμήν ὡς καὶ συγκληρονόμοι¹ χάριτος ζωῆς,² εἰς τὸ μὴ ἐγκόπτεσθαι³ τὰς προσευχὰς ὑμῶν.

The golden rule

8 Τὸ δὲ τέλος, πάντες ὁμόφρονες, συμπαθεῖς, φιλάδελφοι, εὔσπλαγχνοι, φιλόφρονες,⁴ 9 μὴ ἀποδιδόντες κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἢ λοιδορίαν ἀντὶ λοιδορίας, τούναντίον δὲ εὐλογοῦντες, εἰδότες⁵ ὅτι εἰς τοῦτο ἐκλήθητε ἵνα εὐλογίαν κληρονομήσητε. 10 “Ο γὰρ θέλων ζωὴν ἀγαπᾶν καὶ ἡμέρας ἰδεῖν⁶ ἀγαθὰς πανσάτω τὴν γλώσσαν αὐτοῦ⁷ ἀπὸ κακοῦ καὶ χείλη αὐτοῦ⁸ τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον· 11 ἐκκλινάτω ἀπὸ⁹ κακοῦ καὶ ποιησάτω ἀγαθόν· ζητησάτω εἰρήνην, καὶ διωξάτω αὐτήν. 12 Ὄτι¹⁰ ὁφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ ὥτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν· πρόσωπον δὲ Κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας κακά.”¹¹

Better to suffer than to sin

13 Καὶ τίς ὁ κακώσων ὑμᾶς ἔὰν τοῦ ἀγαθοῦ μιμηταὶ¹² γένησθε? 14 Ἀλλ’ εἰ καὶ πάσχοιτε¹³ διὰ δικαιοσύνην, μακάριοι. “Τὸν δὲ φόβον αὐτῶν μὴ φοβηθῆτε, μηδὲ ταραχθῆτε.” 15 Κύριον δὲ τὸν Θεὸν¹⁴ ὄγιάσατε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἔτοιμοι δὲ¹⁵ ἀεὶ πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος,¹⁶ μετὰ πραύτητος¹ καὶ φόβου·

¹ συγκληρονομοὶ **f⁵⁵** (A,C) [90%] RP,HF,OC,TR,CP || συγκληρονομοὶ **P⁸¹** (**P⁷²B**) [9%] NU ||

συνκληρονομους Ν || two other readings

² χαριτος ζωης **f⁵⁵** **P⁸¹B,C** [58%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || 1 ζωσης [35%] || ποικιλης 12 ΝΑ [7%] || 12 αιωνιου **P⁷²**

³ εγκοπτεσθαι **f⁵⁵** **P⁸¹(Ν)A,B** [70%] RP,HF,OC,CP,NU || εκκοπτεσθαι **P⁷²C** [30%] TR

⁴ φιλοφρονες **f⁵⁵** (73.3%) RP,HF,OC,TR,CP || ταπεινοφρονες **P^{72.81v}ΝΑ,B,C** (22.3%) NU || several conflations that garner 4.4%

⁵ ειδοτες **f⁵⁵** (90.3%) RP,HF,OC,TR,CP || --- **P^{72.81}ΝΑ,B,C** (9.7%) NU

⁶ ημερας ιδειν **f⁵⁵C** [26%] || ~ 21 **P^{72.81v}ΝΑ,B** [74%] RP,HF,OC,TR,CP,NU (**f⁵⁵[Κ]** is independent of Κ^x)

⁷ αυτου **f⁵⁵** Ν [95%] RP,HF,OC,TR,CP || --- **P^{72.81}A,B,C** [5%] NU

⁸ αυτου **f⁵⁵** [89%] RP,HF,OC,TR,CP || --- **P^{72.81v}ΝΑ,B,C** [11%] NU

⁹ απο **f⁵⁵** Ν [93%] RP,HF,OC,TR,CP || δε 1 **P⁷²A,B,C** [7%] NU

¹⁰ οτι **f⁵⁵** **P^{72.81}ΝΑ,B,C** [98%] RP,HF,OC,CP,NU || 1 οι [2%] TR

¹¹ κακα **f⁵⁵** **P⁷²ΝΑ,B,C** [93%] RP,HF,OC,TR,NU || 1 του εξολοθρευσαι αυτους εκ γης [7%] CP

¹² μιμηται **f⁵⁵** [75%] RP,HF,OC,TR,CP || ζηλωται (**P⁷²Ν**)A(B)C [25%] NU

¹³ ει και πασχοιτε **f⁵⁵** **P⁷²(Ν)B,C** [82%] RP,HF,OC,TR,NU || ~ 213 [8%] || 12 πασχετε [5.5%] CP || 1 δε 23 A [4.5%]

¹⁴ θεον **f⁵⁵** [94%] RP,HF,OC,TR,CP || χριστον **P⁷²ΝΑ,B,C** [6%] NU

¹⁵ δε **f⁵⁵** [83%] RP,HF,OC,TR,CP || --- **P⁷²ΝΑ,B,C** [17%] NU

¹⁶ ελπιδος **f⁵⁵** [81%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 αλλα **P⁷²ΝΑ,B,C** [19%] NU

16 συνείδησιν ἔχοντες ἀγαθήν, ἵνα ἐν ὧ καταλαλοῦσιν² ὑμῶν ὡς κακοποιῶν,³ καταισχυνθῶσιν οἱ ἐπηρεάζοντες ὑμῶν τῇ ἀγαθῇ ἐν Χριστῷ ἀναστροφῇ.⁴ **17** Κρείττον γὰρ ἀγαθοποιοῦντας, εἰ θέλοι⁵ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, πάσχειν ἢ κακοποιοῦντας.

Follow Christ's example to victory

18 Ὅτι καὶ Χριστὸς ἄπαξ περὶ ἀμαρτιῶν ἔπαθεν,⁶ δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων, ἵνα ἡμᾶς⁷ προσαγάγῃ τῷ Θεῷ· θανατώθεὶς μὲν σαρκί ζωοποιηθεὶς δὲ⁸ πνεύματι· **19** ἐν ὧ καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασιν πορευθεὶς ἐκήρυξεν, **20** ἀπειθήσασίν ποτε, ὅτε ἀπεξεδέχετο⁹ ἡ τοῦ Θεοῦ μακροθυμία ἐν ἡμέραις Νῷε, κατασκευαζομένης κιβωτοῦ, εἰς ἣν ὥλιγαι,¹⁰ τοῦτ' ἔστιν ὁκτώ, ψυχαί διεσώθησαν δι' ὕδατος· **21** δὲ¹¹ ἀντίτυπον, νῦν καὶ ἡμᾶς¹² σῷζει, βάπτισμα (οὐ σαρκὸς ἀπόθεσις ρύπου, ἀλλὰ συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώτημα εἰς Θεόν) δι' ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, **22** ὃς ἔστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ¹³ Θεοῦ, πορευθεὶς εἰς οὐρανόν, ὑποταγέντων αὐτῷ ὀγγέλων καὶ ἔξουσιῶν κοὶ δυνάμεων.

¹ πραντητος *re/l* || πραοτητος [15%]

² καταλαλουσιν **f⁵⁵** ΝA,C (44.4%) RP,OC,CP || καταλαλωσιν (50%) HF,TR || καταλαλεισθε P⁷²B (5%) NU || two other readings

³ υμων ως κακοποιων **f⁵⁵** ΝA,C (92.4%) RP,HF,OC,TR,CP || υμας 23 (2.4%) || --- P⁷²B (5.2%) NU

⁴ τη αγαθη εν χριστω αναστροφη **f⁵⁵** [20%] || την αγαθην 34 αναστροφην (Ν)A,B [50%]
RP,HF,OC,TR,CP,NU || ~ την 34 αγαθην αναστροφην P⁷² [24%] || την 34 αγνην αναστροφην C [1%] || την καλην 34 αναστροφην [4%] || --- [1%] (The dative is correct for the object of επηρεοζω, but if copyists were not familiar with the verb they would naturally ‘correct’ to the accusative. *ECM* lists 15 variations for the 6-word phrase.)

⁵ θελοι **f⁵⁵** P⁷²ΝA,B,C [92%] RP,HF,OC,CP,NU || θελει [3%] TR || --- [5%]

⁶ επαθεν **f⁵⁵** B [78%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || υπερ ημων 1 [6%] || απεθανεν C [3%] || υπερ ημων απεθανεν (Ν) [10%] || υπερ υμων απεθανεν P⁷²A [3%]

⁷ ημας **f⁵⁵** A,C [64%] OC,TR,CP || υμας P⁷²B [36%] RP,HF,NU || --- Ν

⁸ δε **f⁵⁵** ΝA,B,C [96%] RP,HF,OC,CP,NU || 1 τω [4%] TR || 1 εν P⁷²

⁹ απεξεδεχετο **f⁵⁵** P⁷²ΝA,B,C [88%] RP,HF,OC,CP,NU || απαξ εδεχετο [11%] || απαξ εξεδεχετο TR || three other readings

¹⁰ ολιγαι **f⁵⁵** C [87%] RP,HF,OC,TR,CP || ολιγοι P⁷²ΝA,B [12%] NU || ο λογος [1%]

¹¹ ο **f⁵⁵** A,B,C [84%] RP,HF,OC,TR,NU || ω [12%] CP || ου [1.5%] || --- P⁷²Ν [2.5%]

¹² αντιτυπον νυν και ημας **f⁵⁵** [74%] RP,HF,OC,(CP) || 123 υμας [2%] || ~ 3412 C [8%] TR ||

~ 3 υμας 12 P⁷²A,B [12%] NU || ~ 3 υμας 21 Ν (There are seven further variants that together garner 4%; ημας has about 85%).

¹³ του **f⁵⁵** P⁷²A,C [99.4%] RP,HF,OC,TR,CP[NU]ECM || --- ΝB [0.6%]

Some concluding instructions

Pursue the will of God

4 Χριστοῦ οὖν παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν¹ σαρκὶ, καὶ ὑμεῖς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ὀπλίσασθε (ότι ὁ παθὼν σαρκὶ² πέπονται ἀμαρτίας) 2 εἰς τὸ μηκέτι ἀνθρώπων ἐπιθυμίαις ἀλλὰ θελήματι τοῦ³ Θεοῦ τὸν ἐπίλοιπον ἐν σαρκὶ βιωσαι χρόνον. 3 Ἀρκετὸς γὰρ ὑμῖν⁴ ὁ παρεληλυθώς χρόνος⁵ τὸ θέλημα⁶ τῶν ἔθνῶν κατεργάσασθαι⁷—πεπορευμένους ἐν ἀσελγείαις, ἐπιθυμίαις, οἰνοφλυγίαις, κώμοις, πότοις, καὶ ἀθεμίτοις⁸ εἰδωλολατρίαις⁹—4 ἐν ὧ ξενίζονται, μὴ συντρεχόντων ὑμῶν εἰς τὴν αὐτὴν τῆς ἀσωτίας ἀνάχυσιν, βλασφημοῦντες· 5 οἱ ἀποδώσουσιν λόγον τῷ ἑτοίμως ἔχοντι κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς 6 (εἰς τοῦτο γὰρ καὶ νεκροῖς εὐηγγελίσθη, ἵνα κριθῶσι μὲν κατὰ ἀνθρώπους σαρκί, ζῶσι δὲ κατὰ Θεὸν πνεύματι).¹⁰

Redeem the time

7 Πάντων δὲ τὸ τέλος ἥγγικεν· σωφρονήσατε οὖν καὶ νήψατε εἰς τὰς¹¹ προσευχάς. 8 Πρὸ πάντων δὲ¹² τὴν εἰς ἑαυτοὺς ἀγάπην ἐκτενῆ ἔχοντες, ὅτι ἡ¹³ ἀγάπη καλύπτει¹⁴ πλῆθος ἀμαρτιῶν. 9 φιλόξενοι εἰς ἀλλήλους ἄνευ γογγυσμῶν.¹⁵ 10 ἔκαστος καθὼς ἔλαβεν χάρισμα, εἰς ἑαυτοὺς αὐτὸν¹⁶ διακονοῦντες ὡς καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος Θεοῦ. 11 Εἴ τις λαλεῖ, ὡς

¹ υπερ ημων **f⁸⁵** A (88.4%) RP,HF,OC,TR,CP || 1 ημων (Ν) (7.2%) || --- P⁷²B,C (4.4%) NU

² σαρκὶ **f⁸⁵** P⁷²ΝΑ,B,C [76%] NU || εν 1 [24%] RP,HF,OC,TR,CP (OC is in small print.)

³ του **f⁸⁵** [22%] || --- P⁷²ΝΑ,B,C [78%] RP,HF,OC,TR,CP,NU

⁴ ημιν **f⁸⁵** Ν (41.7%) HF,OC,CP || ημιν C (47.1%) RP,TR || --- P⁷²A,B (11.2%) NU

⁵ χρονος **f⁸⁵** P⁷²ΝΑ,B,C [26%] NU || 1 του βιου [74%] RP,HF,OC,TR,CP

⁶ θελημα **f⁸⁵** [87%] RP,HF,OC,TR,CP || βουλημα P⁷²ΝΑ,B,C [13%] NU

⁷ κατεργασασθαι **f⁸⁵** [89%] RP,HF,OC,TR,CP || κατειργασασθε C^v [3%] || κατειργασθαι P⁷²(Ν)A,B [6%] NU || three further variants [2%]

⁸ καὶ αθεμίτοις *reI* || --- [1%] CP

⁹ ειδωλολατριαις **f⁸⁵** ΝΑ,C [70%] OC,CP,NU || ειδωλολατρειαις B [30%] RP,HF,TR

¹⁰ [This delightful verse has given commentators no end of exercise. Verse 5 ends with “judge living and dead”, but anyone who is dead was once alive, obviously, and the judgment will be based on what they did while alive, which is why everyone needs to be evangelized while in this life. There is no definite article with ‘dead’, either in verse 5 or 6, so Peter is referring to the ones who were evangelized in this life—he is not saying that everyone has been or will be evangelized. Everyone will be judged, but to ‘live according to God in spirit’ one must respond adequately to the Gospel.]

¹¹ τας **f⁸⁵** [70%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁷²ΝΑ,B [30%] NU

¹² δε **f⁸⁵** [98%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁷²ΝΑ^v,B [2%] NU

¹³ η **f⁸⁵** [49%] OC || --- P⁷²ΝΑ,B [51%] RP,HF,TR,CP,NU (OC is in small print.)

¹⁴ καλυπτει **f⁸⁵** A,B [60%] NU || καλυψει P⁷²Ν [40%] RP,HF,OC,TR,CP

¹⁵ γογγυσμων **f⁸⁵** [83%] RP,HF,OC,TR,CP || γογγυσμου ΝΑ,B [17%] NU || γογγζμου P⁷² || one other variant

¹⁶ αυτο *reI* || αυτω [12%]

λόγια Θεοῦ. Εἴ τις διακονεῖ, ώς ἐξ ἵσχυος ώς¹ χορηγεῖ ὁ Θεός, ἵνα ἐν πᾶσιν δοξάζηται Θεὸς² διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃ ἔστιν³ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας.⁴ Άμήν.

Suffering in the will of God

12 Άγαπητοί, μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει πρὸς πειρασμὸν⁵ ὑμῖν γινομένῃ, ώς ξένου ὑμῖν συμβαίνοντος, 13 ἀλλὰ καθὸ κοινωνεῖτε τοῖς τοῦ Χριστοῦ παθήμασιν, χαίρετε, ἵνα καὶ ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς δόξης αὐτοῦ χαρῆτε ἀγαλλιώμενοι. 14 Εἰ ὄνειδίζεσθε ἐν ὀνόματι Χριστοῦ, μακάριοι, ὅτι τὸ τῆς δόξης⁶ καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα ἐφ' ὑμᾶς ἀναπέπαυται.⁷ Κατὰ μὲν αὐτοὺς βλασφημεῖται, κατὰ δὲ ὑμᾶς δοξάζεται.⁸ 15 Μὴ γάρ τις ὑμῶν πασχέτω ώς φονεὺς ἢ κλέπτης ἢ κακοποιὸς ἢ ώς ἀλλοτριοεπίσκοπος.⁹ 16 εἰ δὲ ώς Χριστιανός, μὴ αἰσχυνέσθω, δοξάζετω δὲ τὸν Θεὸν ἐν τῷ μέρει¹⁰ τούτῳ. 17 Ὄτι ὁ¹¹ καιρὸς τοῦ ἄρξασθαι τὸ κρῆμα ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ· εἰ δὲ πρῶτον ἀφ' ἡμῶν,¹² τί τὸ τέλος τῶν ἀπειθούντων τῷ τοῦ Θεοῦ εὐαγγελίω? 18 Καὶ, ‘Εἰ ὁ δίκαιος μόλις σώζεται, ὁ ἀσεβὴς καὶ ἀμαρτωλὸς ποῦ φανεῖται?’ 19 Ὡστε καὶ οἱ πάσχοντες κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ώς¹³ πιστῷ Κτίστῃ, παρατιθέσθωσαν τὰς ψυχὰς αὐτῶν¹⁴ ἐν ἀγαθοποιίᾳ.¹⁵

¹ ως **f⁸⁵** [69%] RP,HF,OC,CP || ης **P⁷²**NA,B [28%] TR,NU || --- [3%]

² δοξάζηται Θεος **f⁸⁵** [20%] || 1 ο 2 **P⁷²**NA,B [73%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || ~ο 21 [6%] || three other readings (The lack of the article emphasizes the inherent quality of the noun.)

³ εστιν *re//* || --- A [13%]

⁴ αιωνας **f⁸⁵** **P⁷²** [27%] || 1 των αιωνων NA,B [73%] RP,HF,OC,TR,CP,NU (The reading of **f⁸⁵** [K^r] is independent of K^x and has the earliest attestation.)

⁵ πειρασμὸν *re//* || πειρασμῶν [4%] CP

⁶ δοξης **f⁸⁵** **P⁷²** [75.7%] RP,HF,TR,CP,NU || 1 και δυναμεως (N)A (24.3%) OC

⁷ αναπεπαυται **f⁸⁵** [39%] CP || επαναπαυεται A [6%] || επαναπεπαυται **P⁷²** [2%] || αναπαυεται NB [52%] RP,HF,OC,TR,NU || αναπεμπεται [1%]

⁸ κατα μεν αυτους βλασφημειται κατα δε υμας δοξαζεται **f⁸⁵** [83%] RP,HF,OC,TR,CP || --- **P⁷²**NA,B [17%] NU

⁹ αλλοτριοεπισκοπος **f⁸⁵** [89%] RP,HF,OC,TR,CP || αλλοτριος επισκοπος A [4%] || αλλοτριοις επισκοπος **P⁷²** || αλλοτριεπισκοπος NB [7%] NU

¹⁰ μερει **f⁸⁵** [88%] RP,HF,OC,TR,CP,ECM || ονοματι **P⁷²**NA,B [11%] NU || conflation [1%]

¹¹ ο **f⁸⁵** **P⁷²** [80%] RP,HF,OC,TR,CP[NU]ECM || --- NA [20%]

¹² ημων *re//* || υμων N [13%]

¹³ ως **f⁸⁵** [94%] RP,HF,OC,TR,CP || --- **P⁷²**NA,B [6%] NU

¹⁴ αιτων **f⁸⁵** **P⁷²**NA [95%] RP,HF,OC,CP,NU || εαντων [5%] TR || --- B (Four of TR's five percent actually have εαντων ψυχας.)

¹⁵ αγαθοποια *re//* || αγαθοποιαις **P⁷²**A [13%] || one other reading

How to be a shepherd

5 Πρεσβυτέρους τοὺς¹ ἐν ὑμῖν παρακαλῶ, ὁ² συμπρεσβύτερος καὶ μάρτυς τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων, ὁ καὶ τῆς μελλούσης ἀποκαλύπτεσθαι δόξης κοινωνός: **2** ποιμάνατε τὸ ἐν ὑμῖν ποίμνιον τοῦ Θεοῦ, ἐπισκοποῦντες³ μὴ ἀναγκαστῶς ἀλλ ἔκουσίως⁵ μηδὲ αἰσχροκερδῶς ἀλλὰ προθύμως: **3** μηδὲ⁶ ως κατακυριεύοντες τῶν κλήρων, ἀλλὰ τύποι γινόμενοι⁷ τοῦ ποιμνίου. **4** Καὶ φανερωθέντος τοῦ Ἀρχιποίμενος κομιεῖσθε τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον.

Humility is a must

5 Όμοιώς,⁸ νεώτεροι, ὑποτάγητε πρεσβυτέροις. Πάντες δὲ ἀλλήλοις ὑποτασσόμενοι,⁹ τὴν ταπεινοφροσύνην ἐγκομβώσασθε, ὅτι “Ο¹⁰ Θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσιν χάριν”. **6** Ταπεινώθητε οὖν ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ Θεοῦ, ἵνα ὑμᾶς ὑψώσῃ¹¹ ἐν καιρῷ.¹² **7** πᾶσαν τὴν μέριμναν ὑμῶν ἐπιρρίψαντες¹³ ἐπ’ αὐτὸν, ὅτι αὐτῷ μέλει¹⁴ ὑπερ¹⁵ ὑμῶν.

Guard against the devil

8 Νήψατε, γρηγορήσατε! ὅτι¹⁶ ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος, ως λέων ὀρυζόμενος, περιέρχεται,¹⁷ ζητῶν τίνα¹ καταπιεῖν.² **9** ὃ ἀντίστητε, στερεοὶ

¹ τοὺς **f⁸⁵** [78%] RP,HF,OC,TR,CP || οὐν 1 Ν [17%] || οὐν P⁷²A,B [4%] NU || --- [1%]

² ο **f⁸⁵** P⁷²ΝΑ,B [89%] RP,HF,OC,TR,NU || ως [11%] CP || two other readings

³ επισκοπούντες **f⁸⁵** P⁷²A (99.2%) RP,HF,OC,TR,CP[NU]ECM || --- ΝΒ (0.8%)

⁴ αλλ ἄ **f⁸⁵** A [97%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || αλλα P⁷²ΝΒ [3%] ECM

⁵ εκουσιως **f⁸⁵** B [86%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 κατα Θεον P⁷²ΝΑ [14%] NU

⁶ μηδε **f⁸⁵** P⁷² [49%] RP,HF,CP || μηδ ΝΑ [50%] OC,TR,NU (B omits v. 3; two other readings.)

⁷ γινομενοι *rell* || γενομενοι [20%]

⁸ ομοιως **f⁸⁵** P⁷²A,B [74%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || 1 δε Ν [1%] || 1 οι [5%] || 1 δε και [1%] || 1 δε οι [7%] || 1 και οι [5%] || 1 δε και οι [7%] || one other reading

⁹ υποτασσομενοι **f⁸⁵** (94%) RP,HF,OC,TR,CP || υποταγωμεν (1.4%) || --- (P⁷²)ΝΑ,B (4.2%) NU || two other readings

¹⁰ ο **f⁸⁵** ΝΑ [99%] RP,HF,OC,TR,CP[NU]ECM || --- P⁷²B [1%]

¹¹ υμας υψωση **f⁸⁵** P⁷²ΝΑ,B [79%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || ~ 21 [4%] || 1 υψωσει [14%] || ~ υψωσει 1 [3%]

¹² καιρω **f⁸⁵** P⁷²ΝΒ [85%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || 1 επισκοπης A [14%] || 1 εν τω μελλοντι αιωνι [1%]

¹³ επιρριψαντες **f⁸⁵** [93%] RP,HF,OC,TR,CP || επιριψαντες ΝΑ,B [4%] NU || αποριψαντες P⁷² || επιρριψατε [3%]

¹⁴ μελει *rell* || μελλει [20%]

¹⁵ υπερ **f⁸⁵** [35%] || περι P⁷²ΝΑ,B [65%] RP,HF,OC,TR,CP,NU (God does the caring for them, in their place.)

¹⁶ οτι **f⁸⁵** P⁷² [50%] TR || --- ΝΑ,B [50%] RP,HF,OC,CP,NU

¹⁷ περιερχεται **f⁸⁵** [24%] || περιπατει P⁷²ΝΑ,B [76%] RP,HF,OC,TR,CP,NU (The lion isn't ambling aimlessly; he is circling the prey, looking for an opening.)

τῇ πίστει, εἰδότες τὰ αὐτὰ τῶν παθημάτων τῇ ἐν³ κόσμῳ ὑμῶν ἀδελφότητι ἐπιτελεῖσθαι.⁴

Benediction

10 Ο δὲ Θεὸς πάσις χάριτος, ὁ καλέσας ὑμᾶς⁵ εἰς τὴν αἰώνιον αὐτοῦ δόξαν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ,⁶ ὀλίγον παθόντας, αὐτὸς καταρτίσαι⁷ ὑμᾶς⁸—στηρίξαι,⁹ σθενώσαι,¹⁰ θεμελιώσαι.¹¹ **11** Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος¹² εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων.¹³ Άμήν.

Sign-off

12 Διὰ Σιλουανοῦ ὑμῖν τοῦ πιστοῦ ἀδελφοῦ, ὡς λογίζομαι, δι’ ὀλίγων ἔγραψα, παρακαλῶν καὶ ἐπιμαρτυρῶν ταύτην εἶναι ἀληθῆ χάριν τοῦ Θεοῦ εἰς ἣν ἐστήκατε.¹⁴ **13** Ασπάζεται ὑμᾶς ἡ ἐν Βαβυλῶνι συνεκλεκτὴ· καὶ Μάρκος, ὁ νιός μου. **14** Ασπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγάπης.

Εἰρήνη ὑμῖν, πᾶσιν τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.¹⁵ Άμήν.^{16,17}

¹ τινα **f⁵⁵** P⁷²ΝΑ [99%] RP,HF,OC,TR,CP[NU]ECM || --- B [1%]

² καταπιειν **f⁵⁵**(Ν)B [53%] CP,NU || καταπιει [25%] || καταπιη P⁷²A [22%] RP,HF,OC,TR

³ εν **f⁵⁵** A [99.4%] RP,HF,OC,TR,CP,ECM || 1 τω P⁷²(Ν)B [0.6%] [NU]

⁴ επιτελεισθαι *reīl* || επιτελεισθε ΝΑ,B [12%] || επιτελειται P⁷²

⁵ υμας **f⁵⁵**P⁷²ΝΑ,B [92%] RP,HF,OC,CP,NU || ημας [8%] TR

⁶ ιησου **f⁵⁵**P⁷²A [97%] RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- Ν(B) [3%] ECM

⁷ καταρτισαι **f⁵⁵**[88%] RP,HF,TR,CP || καταρτισει P⁷²ΝΑ,B [12%] OC,NU || two other readings

⁸ υμας **f⁵⁵**[88%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁷²ΝΑ,B [12%] NU

⁹ στηριξαι **f⁵⁵**[33%] TR,CP || στηριξει P⁷²ΝΑ,B [66%] RP,HF,OC,NU || στηριξοι [1%] (Future indicative or aorist optative?)

¹⁰ σθενωσαι **f⁵⁵**[30%] TR,CP || σθενωσει ΝΑ,B [66%] RP,HF,OC,NU || σθενωσοι [1%]

|| --- P⁷² [3%] || one other variant

¹¹ θεμελιωσαι **f⁵⁵**[30%] TR,CP || θεμελιωσει P⁷²Ν [66%] RP,HF,OC,NU || θεμελιωσοι [1%]

|| --- A,B [3%]

¹² η δοξα και το κρατος **f⁵⁵** Ν (59.6%) RP,HF,OC,TR,CP || 125 (31.3%) || ~ 45312 (7%) || το (-το P⁷²) κρατος P⁷²Α,B (0.8%) NU (Three other readings; the evidence for η δοξα is massive.)

¹³ των αιωνων **f⁵⁵** ΝΑ [91%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁷²B [9%] NU

¹⁴ εστηκατε **f⁵⁵**[92%] RP,HF,OC,TR,CP || στητε P⁷²ΝΑ,B [8%] NU || two other readings

¹⁵ ιησου **f⁵⁵** Ν [95%] RP,HF,OC,TR,CP || --- A,B [5%] NU

¹⁶ αμην **f⁵⁵** Ν [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- A,B [3%] NU (P⁷² omits the whole last sentence.)

¹⁷ The citation of **f⁵⁵** is based on forty-three MSS—18, 35, 141, 149, 201, 204, 328, 386, 394, 432, 604, 664, 757, 824, 928, 986, 1072, 1075, 1100, 1248, 1249, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1754, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1876, 1892, 1897, 2221, 2352, 2431, 2466, 2554, 2587, 2626 and 2723—all of which I collated myself. 1865, 2554 and 2723 are very pure representatives of **f⁵⁵** in 1 Peter, with not a single variant, as were the exemplars of 35 and 824. For 1865, 2554 and 2723 to have no variants after all the centuries of transmission is surely an eloquent demonstration of the faithfulness and accuracy of that transmission. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Athens, Meteora, Sparta, Ochrida, Mt. Athos [nine different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

ECM collated 127 continuous text manuscripts (MSS) for 1 Peter, apart from a few fragments, which number represents about 20% of the extant (known) MSS. By a careful comparison of *TuT* and *ECM* I believe we can arrive at some reasonably close extrapolations. Thus I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error will hardly exceed $\pm 2\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error will rarely exceed $\pm 10\%$. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΠΕΤΡΟΥ Β'

To fellow believers

1 Συμεὼν¹ Πέτρος, δοῦλος καὶ ἀπόστολος Ἰησοῦν Χριστοῦ, τοῖς ἰσότιμον ἡμῖν λαχοῦσιν πίστιν ἐν δικαιοισύνῃ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν καὶ Σωτῆρος, Ἰησοῦν Χριστοῦ: **2** Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθείη ἐν ἐπιγνώσει τοῦ Θεοῦ καὶ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν,² **3** ὃς³ πάντα ἡμῖν τῆς θείας δυνάμεως αὐτοῦ τὰ πρὸς ζωὴν καὶ εὐσέβειαν δεδωρημένης, διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς,⁴ **4** δι’ ὅν τὰ τίμια ἡμῖν καὶ μέγιστα ἐπαγγέλματα⁵ δεδώρηται, ἵνα διὰ τούτων γένησθε θείας κοινωνοὶ φύσεως, ἀποφυγόντες τῆς ἐν κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς.⁶

Take the Truth seriously!

Our 'entrance' depends on us

5 Καὶ αὐτὸ δὲ τοῦτο,⁷ σπουδὴν πᾶσαν παρεισενέγκαντες, ἐπιχορηγήσατε ἐν τῇ πίστει ὑμῶν τὴν ἀρετήν, ἐν δὲ τῇ ἀρετῇ τὴν γνῶσιν, **6** ἐν δὲ τῇ γνώσει τὴν ἐγκράτειαν, ἐν δὲ τῇ ἐγκρατείᾳ τὴν ὑπομονήν, ἐν δὲ τῇ ὑπομονῇ τὴν εὐσέβειαν, **7** ἐν δὲ τῇ εὐσέβειᾳ τὴν φιλαδελφίαν, ἐν δὲ τῇ φιλαδελφίᾳ τὴν ἀγάπην. **8** Ταῦτα γὰρ ὑμῖν ὑπάρχοντα καὶ πλεονάζοντα, οὐκ ἀργοὺς οὐδὲ ἀκάρπους καθίστησιν εἰς τὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστοῦ ἐπιγνωσιν. **9** Ω γὰρ μὴ πάρεστιν ταῦτα τυφλός ἐστιν, μυωπάζων, λήθην λαβὼν τοῦ καθαρισμοῦ τῶν πάλαι αὐτοῦ ἀμαρτιῶν.⁸

¹ συμεὼν **f⁸⁵** ΝΑ [75%] RP,HF,OC,TR,NU || σιμων **P⁷²B** [25%] CP

² ιησου τον κυριου ημων **f⁸⁵** (**P⁷²**)B,C [68%] RP,HF,OC,TR,NU || 234 [1.4%] || 1 χριστου 234 ΝΑ [15%] (CP) || χριστου 1234 [8%] || σωτηρος 1 χριστου 234 [1.2%] || ~2341 χριστου [6%] || one other reading [0.4%]

³ ως *reI* || 1 τα ΝΑ [8%]

⁴ δια δοξης και αρετης **f⁸⁵** **P⁷²B** [81%] RP,HF,OC,TR,CP || ιδια δοξη και αρετη ΝΑ,C [19%] NU

⁵ τιμια ημιν (υμιν 3.4%) και μεγιστα επαγγελματα **f⁸⁵** Ν (81.6%) RP,HF,OC,CP || ~ 13425 B (6.6%) NU || ~ 13452 P⁷² (0.4%) || 1345 (0.6%) || ~ 43125 (A)C (8.6%) || ~ 42315 (1.2%) TR || three further variations (1%)

⁶ κοσμω εν (- εν 5%) επιθυμια φθορας **f⁸⁵** [87%] RP,HF,OC,TR,CP || τω 1234 A,B [alone] NU || τω 1 επιθυμιαν 4 (φθοραν P⁷² Ν [alone] || 1 επιθυμιας και 4 C [5.6%] || 1 επιθυμιας 4 [2%] || τω 1 επιθυμιας και 4 [4%] || three other variants [0.6%]

⁷ δε τουτο **f⁸⁵** Ν [66%] || ~ 21 P⁷²B,C [32%] RP,HF,OC,TR(CP)NU || 1 A [1%] || 2 [0.8%] || one other reading [0.2%] (Curiously, this early majority reading is apparently not to be found in any other printed edition.)

⁸ αμαρτιων *reI* || αμαρτηματων ΝΑ [21%]

10 Διὸ μᾶλλον, ἀδελφοί, σπουδάσατε¹ βεβαίαν ὑμῶν τὴν κλῆσιν καὶ ἐκλογὴν ποιεῖσθαι,² ταῦτα γὰρ ποιοῦντες οὐ μὴ πταίσητέ ποτε. 11 Οὕτως γὰρ πλουσίως ἐπιχορηγηθήσεται ὑμῖν ἡ εἰσόδος³ εἰς τὴν αἰώνιον⁴ βασιλείαν τοῦ Κυρίου ὑμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ.⁵

Peter's death imminent

12 Διὸ οὐκ ἀμελήσω⁶ ἀεὶ ὑμᾶς ὑπομινήσκειν περὶ τούτων,⁷ καίπερ εἰδότας καὶ ἐστηριγμένους ἐν τῇ παρούσῃ ἀλληθείᾳ. 13 Δίκαιον δὲ ἥγονμαι, ἐφ' ὅσον⁸ εἰμὶ ἐν τούτῳ τῷ σκηνώματι, διεγείρειν ὑμᾶς ἐν ὑπομνήσει, 14 εἰδὼς ὅτι ταχινή ἔστιν ἡ ἀπόθεσις τοῦ σκηνώματός μου, καθὼς καὶ ὁ Κύριος ὑμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδήλωσέν μοι. 15 Σπουδάσω δὲ καὶ ἐκάστοτε ἔχειν ὑμᾶς, μετὰ τὴν ἐμὴν ἔξοδον, τὴν τούτων μνήμην ποιεῖσθαι.

The prophetic Word is trustworthy

16 Οὐ γὰρ σεσοφισμένοις μύθοις ἔξακολουθήσαντες ἐγνωρίσαμεν ὑμῖν τὴν τοῦ Κυρίου ὑμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δύναμιν καὶ παρουσίαν· ἀλλ’ ἐπόπται γενηθέντες τῆς ἐκείνου μεγαλειότητος 17—λαβὼν γὰρ παρὰ Θεοῦ Πατρὸς τιμὴν καὶ δόξαν φωνῆς ἐνεχθείσης αὐτῷ τοιᾶσδε ὑπὸ τῆς μεγαλοπρεποῦς δόξης, “Οὐδός ἔστιν ὁ Υἱός μου, ὁ ἀγαπητός,⁹ εἰς ὃν ἐγώ εὐδόκησα”¹⁰—18 καὶ ταύτην τὴν φωνὴν ἡμεῖς ἡκούσαμεν ἐξ οὐρανοῦ ἐνεχθεῖσαν σὺν αὐτῷ ὅντες ἐν τῷ ὄρει τῷ ἀγίῳ.¹¹

19 Καὶ ἔχομεν βεβαιότερον τὸν προφητικὸν λόγον, φί καλῶς ποιεῖτε προσέχοντες ως λύχνῳ φαίνοντι ἐν αὐχμηρῷ τόπῳ, ἔως οὗ ἡμέρα διαυ-

¹ σπουδάσατε *reI* || 1 ινα δια των καλων εργων Ν(A) [14%]

² ποιεισθαι *reI* || ποιησθε ΝA [13%] || ποιεισθε [6.6%] || ποιησεσθε [0.4%]

³ εισοδος *reI* || 1 η P⁷² [25%]

⁴ αιωνιον **f⁸⁵** P⁷² ΝA,B [98%] RP,HF,OC,TR,NU || αιωνιαν C [2%] CP

⁵ ημων και σωτηρος ιησου χριστου **f⁸⁵** P⁷² ΝB,C [85%] RP,HF,OC,TR,NU || ~ 23145 A [7%] || 145 [8%] CP || one other reading

⁶ ουκ αμελησω **f⁸⁵** (95.8%) RP,HF,OC,TR,CP || ου μελλησω (P⁷²) (1%) || μελλησω ΝA,B,C (2.8%) NU || two other readings (0.4%) (Since Peter goes on to predict his imminent death, the majority reading seems to be at odds with that prediction, so the early uncials took evasive action.)

⁷ αει υμος υπομινησκειν περι τουτων **f⁸⁵** P⁷² B,C [90%] RP,HF,OC,CP,NU || ~ 21345 A [3%] TR || ~ 32145 [3.2%] || ~ 14532 Ν [alone] || ~ 13245 [1.4%] || 2345 [1.4%] || two other readings [0.8%]

⁸ εφ' ὄσον *reI* || εφόσον **f⁸⁵** (I include this for the record, and so as not to lose sight of it. But since there is evidently no difference in meaning, I stay with the conventional pointing.)

⁹ ουτος εστιν ο υιος μου ο αγαπητος **f⁸⁵** ΝA,C^c (98.8%) RP,HF,OC,TR,CP || ~ 3456712 P⁷²B (alone) NU || three other readings C (0.8%)

¹⁰ ευδοκησα *reI* || ηδοκησα A [12%]

¹¹ ορει τω αγιω **f⁸⁵** ΝA (97.6%) RP,HF,OC,TR,CP || ~ 31 P⁷²B,C (2.4%) NU

γάση καὶ φωσφόρος ἀνατείλῃ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν· 20 τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες, ὅτι πᾶσα προφητεία Γραφῆς ιδίας ἐπιλύσεως οὐ γίνεται· 21 οὐ γὰρ θελήματι ἀνθρώπου ἡνέχθη ποτὲ προφητεία,¹ ἀλλ² ὑπὸ Πνεύματος Ἅγιου φερόμενοι ἐλάλησαν ἄγιοι Θεοῦ³ ἀνθρωποι.

Wath out for false teachers!

Their teachings are destructive

2 Ἐγένοντο δὲ καὶ ψευδοπροφῆται ἐν τῷ λαῷ, ὡς καὶ ἐν ὑμῖν ἔσονται ψευδοδιδάσκαλοι, οἵτινες παρεισάξουσιν αἱρέσεις ἀπωλείας, καὶ τὸν ἀγοράσαντα αὐτοὺς Δεσπότην ἀρνούμενοι (ἐπάγοντες ἑαυτοῖς ταχινὴν ἀπώλειαν). **2** Καὶ πολλοὶ ἔξακολουθήσουσιν αὐτῶν ταῖς ἀσελγείαις,⁴ δι’ ἣς⁵ ή ὁδὸς τῆς ἀληθείας βλασφημηθήσεται. **3** Καὶ ἐν πλεονεξίᾳ πλαστοῖς λόγοις ὑμᾶς ἐμπορεύσονται· οἵς τὸ κρῖμα ἔκπαλαι οὐκ ἀργεῖ, καὶ ἡ ἀπώλεια αὐτῶν οὐ νυστάξει.⁶

Their doom is sure

4 Εἰ γὰρ ὁ Θεὸς ἀγγέλων ἀμαρτησάντων οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ σειραῖς ζόφου ταρταρώσας παρέδωκεν εἰς κρίσιν τηρουμένους,⁷ **5** καὶ ἀρχαίου κόσμου οὐκ ἐφείσατο ἀλλ⁸ ὅγδοον Νῷε δικαιοσύνης κήρυκα ἐφύλαξεν, κατακλυσμὸν κόσμῳ ἀσεβῶν ἐπάξας, **6** καὶ πόλεις Σοδόμων καὶ Γομόρρας τεφρώσας καταστροφῇ⁹ κατέκρινεν (ὑπόδειγμα μελλόντων ἀσεβεῖν¹⁰ τεθεικώς), **7** καὶ δίκαιον Λώτ, καταπονούμενον ὑπὸ τῆς τῶν ὀθέσμων ἐν ἀσελγείᾳ ἀναστροφῆς, ἐρρύσατο **8** (βλέμματι γὰρ καὶ ἀκοῇ ὁ δίκαιος, ἐγκατοικῶν ἐν αὐτοῖς, ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ψυχὴν δικαίαν ἀνόμοις ἔργοις

¹ ποτε προφητεια **f⁸⁵** ΝΑ [84%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 B,C [15%] NU || ~ η 21 P⁷²[1%] || two other readings

² αλλ² **f⁸⁵** A,C [90%] RP,HF,OC,TR || αλλα P⁷²ΝB [10%] CP,NU

³ αγιοι θεου **f⁸⁵** Ν (84.8%) RP,HF,OC,CP || οι 12 (4.2%) TR || 1 του 2 A (2.6%) || απο 2 P⁷²B (5.6%) NU || ~ απο 21 C (1.2%) || 1 (0.8%) || 12 προφηται (0.8%)

⁴ ασελγειαις *rell* || απωλειαις TR

⁵ ας **f⁸⁵** [20%] || ους P⁷²ΝA,B,C [80%] RP,HF,OC,TR,CP,NU (The people, or the licentious conduct? Is it not really the bad conduct that sullies the reputation of the Way?)

⁶ νυσταξει **f⁸⁵** [79%] RP,HF,OC,CP || νυσταζει P⁷²ΝA,B,C [21%] TR,NU

⁷ τηρουμενους **f⁸⁵** P⁷²B,C [89%] RP,HF,OC,CP,NU || τετηρημενους [2%] TR || κολαζομενους τηρειν ΝΑ [8%] || four other readings [1%]

⁸ αλλ² **f⁸⁵** [82%] HF,TR || αλλα P⁷²ΝA,B,C [18%] RP,OC,CP,NU

⁹ καταστροφη **f⁸⁵** ΝΑ [97%] RP,HF,OC,TR,CP[NU]ECM || --- P⁷²B,C [3%]

¹⁰ ασεβειν **f⁸⁵** ΝΑ,C [92%] RP,HF,OC,TR,CP,ECM || ασεβεστιν P⁷²B [4%] [NU] || --- [3%] || three other readings [1%]

έβασάνιζεν) 9—οἶδεν Κύριος εὐσεβεῖς ἐκ πειρασμῶν¹ ῥύεσθαι, ἀδίκους δὲ εἰς ήμέραν κρίσεως κολαζομένους τηρεῖν, 10 μάλιστα δὲ τοὺς ὀπίσω σαρκὸς ἐν ἐπιθυμίᾳ² μιασμοῦ πορευομένους, καὶ κυριότητος καταφρονοῦντας.

Their depravity is ‘unreal’

Τολμηταί, αὐθάδεις, δόξας οὐ τρέμουσιν βλασφημοῦντες, 11 ὅπου ἄγγελοι, ἰσχύϊ καὶ δυνάμει μείζονες ὄντες, οὐ φέρουσιν κατ’ αὐτῶν παρὰ Κυρίῳ³ βλάσφημον κρίσιν. 12 Οὗτοι δέ, ως ἄλογα ζῷα, γεγενημένα φυσικὰ⁴ εἰς ἄλωσιν καὶ φθοράν, ἐν οἷς ἀγνοοῦσιν βλασφημοῦντες, ἐν τῇ φθορᾷ αὐτῶν καταφθαρήσονται,⁵ 13 κομιούμενοι⁶ μισθὸν ἀδικίας. Ἡδονὴν ἡγούμενοι τὴν ἐν ἡμέρᾳ τρυφήν, σπίλοι καὶ μῶμοι, ἐντρυφῶντες ἐν ταῖς ἀπάταις αὐτῶν συνευωχούμενοι ὑμῖν, 14 ὁφθαλμοὺς ἔχοντες μεστοὺς μοιχαλίδος καὶ ἀκαταπάυστους⁷ ἀμαρτίας, δελεάζοντες ψυχὰς ἀστηρίκτους· καρδίαν γεγυμνασμένην πλεονεξίας⁸ ἔχοντες, κατάρας τέκνα· 15 καταλιπόντες⁹ εὐθεῖαν¹⁰ ὁδὸν ἐπλανήθησαν, ἐξακολουθήσαντες τῇ ὁδῷ τοῦ Βαλαὰμ τοῦ Βοσόρ, ὃς μισθὸν ἀδικίας ἤγαπησεν· 16 ἔλεγξιν δὲ ἔσχεν ιδίας παρανομίας—ὑποζύγιον ἄφωνον ἐν ἀνθρώπου φωνῇ φθεγξάμενον ἐκώλυσεν τὴν τοῦ προφήτου παραφρονίαν. 17 Οὗτοί εἰσιν πηγαὶ

¹ πειρασμῶν **f⁸⁵** Ν [33%] CP || πειρασμού (P⁷²)A,B,C [67%] RP,HF,OC,TR,NU || one other reading (I take the plural to be clearly superior in the context.)

² επιθυμια τεll || επιθυμιατις (P⁷²)NC [12%]

³ παρα κυριο **f⁸⁵** ΝB,C [81%] RP,HF,OC,TR,CP,ECM || 1 κυριου P⁷² [8%] NU || --- A [11%]

⁴ γεγενημένα φυσικα **f⁸⁵** Ν [26%] CP || ~ 21 [54%] RP,HF,OC,TR || γεγενημένα 2 A,B,C [3%] NU || ~ 2 γεγενημένα [12%] || 1 [4.2%] || 2 P⁷² [0.4%] || two other readings [0.4%] (The majority variant, by putting the adjective next to the noun, seems to make a more natural construction, but I take it that φυσικα is acting like a noun in apposition to ζῷα, and to help us see this Peter places it after the participle: render, “as unreasoning animals, creatures of instinct made to be caught and destroyed”.)

⁵ καταφθαρησονται **f⁸⁵** [95%] RP,OC,TR,CP || και φθαρησονται (P⁷²)ΝA,B,C [4%] NU || --- [1%] || και 1 HF

⁶ κομιούμενοι **f⁸⁵** A,C (97.6%) RP,HF,OC,TR,CP || αδικουμενοι P⁷²ΝB (2%) NU || one other variant (0.4%) (Is the Alexandrian variant not inferior?)

⁷ ακαταπαυστους τεll || ακαταπαυστου [15%]

⁸ πλεονεξιας **f⁸⁵** P⁷²ΝA,B,C [95%] RP,HF,OC,CP,NU || πλεονεξιαις [2%] TR || πλεονεξιαν [2%] || πλεονεξια [1%]

⁹ καταλιποντες **f⁸⁵** P⁷²C [90%] RP,HF,OC,TR,ECM || καταλειποντες ΝA,B [9%] CP,NU || two other readings

¹⁰ ευθειαν **f⁸⁵** P⁷²ΝA,B,C [98%] RP,HF,OC,CP,NU || την 1 [2%] TR

ἄνυδροι,¹ νεφέλαι² ύπὸ λαίλαπος ἐλαυνόμεναι, οἵς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς αἰώνας³ τετήρηται.

Their victims lose out

18 Ὑπέρογκα γάρ ματαιότητος φθεγγόμενοι δελεάζουσιν ἐν ἐπιθυμίαις σαρκὸς, ἀσελγείας,⁴ τοὺς ὄντας⁵ ἀποφυγόντας⁶ τοὺς ἐν πλάνῃ ἀναστρεφομένους, 19 ἐλευθερίαν αὐτοῖς ἐπαγγελλόμενοι, αὐτοὶ δοῦλοι ὑπάρχοντες τῆς φθορᾶς· ὡς γάρ τις ἥτηται, τούτῳ καὶ⁷ δεδούλωται. 20 Εἰ⁸ γάρ, ἀποφυγόντες τὰ μιάσματα τοῦ κόσμου ἐν ἐπιγνώσει τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος⁹ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τούτοις δὲ πάλιν ἐμπλακέντες ἥττωνται, γέγονεν αὐτοῖς τὰ ἔσχατα χείρονα τῶν πρώτων. 21 Κρείττον¹⁰ γάρ ἦν αὐτοῖς μὴ ἐπεγνωκέναι τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης, ἢ ἐπιγνοῦσιν ἐπιστρέψαι ἐκ¹¹ τῆς παραδοθείσης αὐτοῖς ἀγίας ἐντολῆς. 22 Συμβέβηκεν δὲ¹² αὐτοῖς τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας: κύων ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἐξέραμα¹³ καὶ ὃς λουσαμένη εἰς κύλισμα¹⁴ βορβόρου.

So take the Truth seriously!!

3 Ταύτην ἥδη, ἀγαπητοί, δευτέρων ὑμῖν γράφω ἐπιστολήν (ἐν αἷς διεγείρω ὑμῶν ἐν ὑπομνήσει τὴν εἰλικρινή¹⁵ διάνοιαν), 2 μνησθῆναι τῶν προειρημένων ρήμάτων ὑπὸ τῶν ἀγίων προφητῶν, καὶ τῆς τῶν ἀποστόλων ὑμῶν¹⁶ ἐντολῆς τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος.

¹ ανυδροί **f⁸⁵** (87%) RP,HF,OC,TR,CP || 1 καὶ P⁷²ΝΑ,B,C (13%) NU

² νεφελαι **f⁸⁵** (87.4%) RP,HF,OC,TR,CP || ομιχλαι P⁷²ΝΑ,B,C (11.4%) NU || conflation (1.2%)

³ εἰς αιωνας **f⁸⁵** (25.1%) || 1 αιωνα A,C (70.3%) RP,HF,OC,TR,CP || 1 τον αιωνα (2.4%)

|| --- P⁷²ΝΒ (2.2%) NU

⁴ ασελγειας **f⁸⁵** [40%] || ασελγειαις P⁷²ΝΑ,B,C [60%] RP,HF,OC,TR,CP,NU

⁵ οντως **f⁸⁵** ΝC [93%] RP,HF,OC,TR || ολιγως P⁷²A,B [3%] NU || ολιγον [3%] CP || οντως ολιγον [1%]

⁶ αποφυγοντας **f⁸⁵** [93%] RP,HF,OC,TR,CP || αποφευγοντας (P⁷²)ΝΑ,B,C [7%] NU

⁷ καὶ **f⁸⁵** A,C,048 [99.4%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁷²ΝΒ [0.6%] NU

⁸ ει **f⁸⁵** P⁷²ΝΑ,B,C [94%] RP,HF,OC,TR,NU || οι [6%] CP

⁹ καὶ σωτηρος **f⁸⁵** B (75%) RP,HF,OC,TR,CP || ημων 12 P⁷²ΝΑ,C,048 (14.6%) [NU]ECM || 12 ημων (7.8%) || ημων (1.6%) || --- (1%)

¹⁰ κρείττον *rell* || κρεισσον ΝΑ [10%]

¹¹ επιστρεψαι εκ **f⁸⁵** (83.7%) RP,HF,OC,TR,CP || εις τα οπισω 12 (4.6%) || 1 εις τα οπισω 2 (1.4%) || υποστρεψαι 2 (P⁷²)B,C (4.8%) NU || υποστρεψαι εις τα οπισω 2 (1%) || 2 (0.4%) || εις τα οπισω ανακαμψαι απο ΝΑ,048 (4.2%)

¹² δε **f⁸⁵** C [96%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁷²ΝΑ,B,048^v [3%] NU || γαρ [1%]

¹³ εξεραμα *rell* || εξερασμα [13%] || εμετον [7%]

¹⁴ κυλισμα **f⁸⁵** ΝΑ [95%] RP,HF,OC,TR,CP || κυλισμον P⁷²B,C [5%] NU

¹⁵ είλικρινη **f⁸⁵** [20%] || ειλικρινη *rell*

¹⁶ ημων **f⁸⁵** P⁷²ΝΑ,B,C [70%] RP,HF,OC,CP,NU || ημων [28.8%] TR || --- [1.2%]

Scoffers will come

3 Τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες: ὅτι ἐλεύσονται ἐπ' ἐσχάτου¹ τῶν ἡμερῶν² ἐμπαῖκται, κατὰ τὰς ἴδιας ἐπιθυμίας αὐτῶν³ πορευόμενοι 4 καὶ λέγοντες: “Ποῦ ἔστιν ἡ ἐπαγγελία τῆς παρουσίας αὐτοῦ? Ἀφ' ἣς γὰρ οἱ πατέρες ἐκοιμήθησαν πάντα οὕτως διαμένει ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως.” 5 Λανθάνει γὰρ αὐτοὺς τοῦτο θέλοντας, ὅτι οὐρανοὶ ἡσαν ἐκπαλαι καὶ γῆ (ἐξ ὕδατος καὶ δι' ὕδατος) συνεστῶτα⁴ τῷ τοῦ Θεοῦ λόγῳ, 6 δι' ὧν⁵ ὁ τότε κόσμος ὕδατι κατακλυσθεὶς ἀπώλετο.

This world will be destroyed

7 Οἱ δὲ νῦν οὐρανοὶ, καὶ ἡ γῆ, τῷ αὐτοῦ⁶ λόγῳ τεθησαυρισμένοι εἰσὶν πυρὶ, τηρούμενοι εἰς ἡμέραν κρίσεως καὶ ἀπωλείας τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων.

The Lord is longsuffering

8 Ἔν δὲ τοῦτο⁷ μὴ λανθανέτω ὑμᾶς, ἀγαπητοί, ὅτι μία ἡμέρα παρὰ Κυρίῳ ὡς χίλια ἔτη, καὶ χίλια ἔτη ὡς ἡμέρα μία.⁸ 9 Οὐ βραδύνει ὁ⁹ Κύριος τῆς ἐπαγγελίας, ὡς τινες βραδυτῆτα ἡγούνται, ἀλλὰ μακροθυμεῖ εἰς ἡμᾶς,¹⁰ μὴ βουλόμενός τινας ἀπολέσθαι ἀλλὰ πάντας εἰς μετάνοιαν χωρῆσαι.

Hasten the day of God

10 Ἡξει δὲ ἡ¹¹ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτης ἐν νυκτί,¹² ἐν ἦ¹ οὐρανοὶ² ὥριζηδὸν παρελεύσονται, στοιχεῖα δὲ κανούμενα λυθήσονται³—καὶ γῆ

¹ εσχάτου **f⁸⁵**[87%] RP,HF,TR,CP || εσχάτων P⁷²NA,B,048^v [13%] OC,NU || εσχάτω C

² ἡμερῶν **f⁸⁵**[88%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 εν εμπαιγμον NA,B,048^v [5.6%] NU || 1 εμπαιγμων (P⁷²)C [5%] || 1 εμπαιγμωνης [1.2%] || one other reading [0.2%]

³ επιθυμιας αυτων **f⁸⁵**B,C(048) [79%] RP,HF,OC,CP,NU || ~ 21 NA [20%] TR || 1 P⁷² [1%] || one other reading

⁴ συνεστῶτα **f⁸⁵** Ν [23%] || συνεστῶσα P⁷²A,C(048) [76%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || συνεστῶσαι [1%] || συνεστῶσης B (The nominative plural neuter perfect active participle works with ησαν as a periphrastic construction whose subject includes both ‘heavens’ [m] and ‘earth’ [f]. Peter’s syntax is almost as convoluted as Paul’s, at times. **f⁸⁵**[K] is early and independent of K^x.)

⁵ ὥν **f⁸⁵**P⁷²NA,B,C,048 [97%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || ov [2%] ECM || o [1%]

⁶ τῷ αὐτοῦ **f⁸⁵**NC [90%] RP,HF,OC,CP || 1 αυτῷ P⁷²A,B [9%] NU || 2 TR || two other variants

⁷ τοῦτο *rell* || τοῦτῳ P⁷² [22%]

⁸ ἡμέρα μια **f⁸⁵**P⁷²NA,B,C [98%] RP,HF,OC,TR,NU || ~ 21 [2%] CP

⁹ ο **f⁸⁵**[81%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁷²NA,B,C,048 [19%] NU

¹⁰ εις ημας **f⁸⁵**[80%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 ημας P⁷²,B,C,048^v [13%] NU || δι ημας ΝΑ [4%] || δι 2 [2%] || εφ ημας [1%] (Some copyists assimilated to the 2nd person in verse 8, but here in verse 9 Peter is making a general statement that is properly inclusive.)

¹¹ η **f⁸⁵**ΝΑ [82%] RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁷²B,C,048 [18%] NU

¹² εν νυκτι **f⁸⁵**C (88%) RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁷²NA,B,048 (12%) NU

καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαήσεται.⁴ 11 Τούτων οὖν⁵ πάντων λυομένων, ποταποὺς δεῖ ὑπάρχειν ὑμᾶς⁶ ἐν ἀγίαις ἀναστροφαῖς καὶ εὔσεβειαις, 12 προσδοκῶντας καὶ σπεύδοντας τὴν παρουσίαν τῆς τοῦ Θεοῦ ἡμέρας, δι’ ἣν⁷ οὐρανοὶ, πυρούμενοι, λυθήσονται, καὶ στοιχεῖα καυσούμενα τήκεται?⁸

A better world is coming

13 Καινοὺς δὲ οὐρανοὺς καὶ γῆν καινὴν⁹ κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ¹⁰ προσδοκῶμεν, ἐν οἷς δικαιοσύνη κατοικεῖ.

So be serious!

14 Διό, ἀγαπητοί, ταῦτα προσδοκῶντες, σπουδάσατε ἄσπιλοι καὶ ἀμώμητοι¹¹ αὐτῷ εὐρεθῆναι ἐν εἰρήνῃ· 15 καὶ τὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν μακροθυμίαν σωτηρίαν ἡγεῖσθε—καθὼς καὶ ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς Παῦλος, κατὰ τὴν αὐτῷ δοθεῖσαν¹² σοφίαν, ἔγραψεν ὑμῖν, 16 ὡς καὶ ἐν πάσαις ταῖς¹³ ἐπιστολαῖς (λαλῶν ἐν αὐταῖς περὶ τούτων, ἐν οἷς¹⁴ ἐισὶν¹⁵ δυνσόητά τινα), ἃ οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι στρεβλοῦσιν,¹⁶ ὡς καὶ τὰς λοιπὰς Γραφὰς, πρὸς τὴν ἴδιαν αὐτῶν ἀπώλειαν. 17 Ὑμεῖς οὖν, ἀγαπητοί, προγινώσκοντες φυλάσσεσθε, ἵνα μὴ, τῇ τῶν ἀθέσμων πλάνη συναπα-

¹ η **f⁵⁵** Ν,048 [67%] OC || 1 οι P⁷²A,B,C [33%] RP,HF,TR,CP,NU (Just as in verse 5 ‘heavens’ occurs without the article, so here.)

² ουρανοὶ *rell* || 1 μεν Ν [11%]

³ λυθήσονται **f⁵⁵** A [94%] RP,HF,OC,TR,CP || λυθησεται P⁷²ΝB,C,048^v [6%] NU

⁴ κατακαήσεται **f⁵⁵** A (90.2%) RP,HF,OC,TR,CP || κατακαησονται (3.4%) || ευρεθησεται ΝB (3.2%) NU [ευρεθησεται λοιμενα P⁷²(alone)] || αφανισθησονται C (alone) || --- [part of a larger omission] (2.8%) || ουχ ευρεθησεται [0%] *ECM* (*ECM* follows essentially the Sahidic version.) (The reading of NU is inferior to the point of being almost nonsensical.)

⁵ ουν **f⁵⁵** ΝA,048 (87.6%) RP,HF,OC,TR,CP || ουτως (P⁷²)B (6.2%) NU || δε ουτως C (3%) || δε (2%) || 1 ουτως (1.2%)

⁶ υμας **f⁵⁵** A,C,048^v [90%] RP,HF,OC,TR,CP[NU]*ECM* || ημας Ν [8.6%] || --- P⁷²B [1%] || εαυτους [0.4%]

⁷ ην *rell* || 1 οι [20%]

⁸ τηκεται **f⁵⁵** P⁷²ΝA,B,048^v [91%] RP,HF,OC,TR,NU || τακησεται C [7%] CP || τακησονται [1.4%] || two other readings [0.6%]

⁹ γην καινην *rell* || ~ 21 ΝA,048 [17%]

¹⁰ επαγγελμα αυτου *rell* || ~ 21 CP

¹¹ αμωμητοι *rell* || αμωμοι A [13%]

¹² αυτω δοθεισαν **f⁵⁵** [60%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 P⁷²(Ν)A,B,C,048 [40%] NU

¹³ ταις **f⁵⁵** Ν (96.8%) RP,HF,OC,TR,CP,*ECM* || --- P⁷²A,B,C (3.2%) NU (A not very difficult case of homoioteleuton, 3 x –αις; *ECM* is certainly correct in abandoning NU here.)

¹⁴ οις **f⁵⁵** C [83%] RP,HF,OC,TR,CP || αις P⁷²ΝA,B [17%] NU

¹⁵ εισιν **f⁵⁵** A [33%] || εστιν P⁷²ΝB,C [67%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || one other reading

¹⁶ στρεβλουσιν **f⁵⁵** ΝA,B [95%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || στρεβλωσουσιν P⁷²C^v [5%] *ECM*

χθέντες, ἐκπέσητε τοῦ ἴδιου στηριγμοῦ. 18 Αὐξάνητε¹ δὲ ἐν χάριτι καὶ γνώσει τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ νῦν καὶ εἰς ἡμέραν αἰώνος. Άμήν.^{2,3}

¹ αὐξανητε **f^{s5}** [27%] || αὐξανετε ΝΑ,Β [60%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || αὐξανεσθε P⁷²C [5%] || αὐξανησθε [3%] || αὐξανοιτε [5%] (Imperative or Subjunctive? I take it that Peter is offering a gentler alternative to falling from their steadfastness; render “rather, may you grow in grace . . .”)

² αμην **f^{s5}** P⁷²ΝΑ, C (97.4%) RP,HF,OC,TR,CP[NU] || --- B (2.6%) ECM

³ The citation of **f^{s5}** is based on forty-three MSS—18, 35, 141, 149, 201, 204, 328, 386, 394, 432, 604, 664, 757, 824, 928, 986, 1072, 1075, 1100, 1248, 1249, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1754, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1876, 1892, 1897, 2221, 2352, 2431, 2466, 2554, 2587, 2626 and 2723—all of which I collated myself. 35, 1725, 1864, 2554 and 2723 are very pure representatives of **f^{s5}** in 2 Peter, with not a single variant, and so for the exemplars of 18, 141, 824, 1072, 1075, 1503, 1865 and 1897. For 35, 1725, 1864, 2554 and 2723 to have no variants after all the centuries of transmission is surely an eloquent demonstration of the faithfulness and accuracy of that transmission. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Athens, Meteora, Sparta, Ochrida, Mt. Athos [nine different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

ECM collated 127 continuous text manuscripts (MSS) for 2 Peter, apart from a few fragments, which number represents about 20% of the extant (known) MSS. By a careful comparison of *Tut* and *ECM* I believe we can arrive at some reasonably close extrapolations. Thus I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error will hardly exceed $\pm 2\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error will rarely exceed $\pm 10\%$. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

IΩΑΝΝΟΥ Α'

Prologue

1 Ὁ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ὁ ἀκηκόαμεν, ὁ ἐωράκαμεν τοῖς ὄφθαλμοῖς ἡμῶν, ὁ ἐθε-
ασάμεθα καὶ αἱ χειρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ λόγου τῆς Ζωῆς—
2 καὶ ἡ Ζωὴ ἐφανερώθη, καὶ ἐωράκαμεν καὶ μαρτυροῦμεν καὶ ἀπαγ-
γέλλομεν ὑμῖν τὴν Ζωὴν τὴν αἰώνιον ἥτις ἦν πρὸς τὸν Πατέρα καὶ ἐφα-
νερώθη ἡμῖν—3 ὁ ἐωράκαμεν καὶ ἀκηκόαμεν ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν,¹ ἵνα καὶ
ὑμεῖς κοινωνίαν ἔχητε μεθ' ἡμῶν· καὶ ἡ κοινωνία δὲ² ἡ ἡμετέρα μετὰ τοῦ
Πατρὸς καὶ μετὰ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, Ἰησοῦ Χριστοῦ. 4 Καὶ, ταῦτα γράφομεν
ὑμῖν³ ἵνα ἡ χαρὰ ἡμῶν⁴ ἡ πεπληρωμένη.

The conditions of fellowship

God is light

5 Καὶ ἔστιν αὕτη⁵ ἡ ἀγγελία⁶ ἦν ἀκηκόαμεν ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἀναγγέλλομεν⁷
ὑμῖν, ὅτι ὁ Θεὸς φῶς ἐστιν καὶ σκοτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν οὐδεμία. 6 Εἳν
εἴπωμεν ὅτι κοινωνίαν ἔχομεν⁸ μετ' αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ σκότει περι-
πατοῦμεν,⁹ ψευδόμεθα καὶ οὐ ποιοῦμεν τὴν ἀλήθειαν. 7 Εἳν δὲ¹⁰ ἐν τῷ
φωτὶ περιπατῶμεν ὡς αὐτός ἐστιν ἐν τῷ φωτί, κοινωνίαν ἔχομεν μετ'
ἀλλήλων, καὶ τὸ αἷμα Ἰησοῦ Χριστοῦ¹¹ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ καθαρίζει ἡμᾶς
ἀπὸ πάσης ἀμαρτίας.

¹ υμιν **f⁸⁵** [94%] RP,HF,OC,TR,CP || καὶ 1 (ἢ)A,B,C [6%] NU

² δε *rell* || --- C [10%]

³ υμιν **f⁸⁵** C [98.8%] RP,HF,OC,TR,CP || ημεις ΝΑ'Β [1.2%] NU

⁴ ημων **f⁸⁵** ΝΒ [59%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || υμων A,C [41%] (Some TRs read ‘your’. Either pronoun makes sense, and the difference is in only one letter, but ‘our’ has the better attestation, as well as making better sense.)

⁵ εστιν αὐτη **f⁸⁵** ΝB,C [78%] RP,HF,CP,NU || ~ 21 A [22%] OC,TR

⁶ αγγελια **f⁸⁵** A,B [79%] RP,HF,CP,NU || επαγγελια C [21%] OC,TR || απαγγελια Ν || one other reading

⁷ αναγγελλομεν **f⁸⁵** ΝA,B,C [85%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || απαγγελλομεν [15%]

⁸ εχομεν *rell* || εχωμεν [14%]

⁹ περιπατουμεν **f⁸⁵** [29%] || περιπατωμεν ΝA,B,C [71%] RP,HF,OC,TR,CP,NU (The verb ‘say’ is properly Subjunctive, being controlled by *εαν*, but the verbs ‘have’ and ‘walk’ are part of a statement and are properly Indicative—only if we are in fact walking in darkness do we become liars for claiming to be in fellowship. So περιπατουμεν is correct.)

¹⁰ δε *rell* || --- [1.6%] ECM[!?]

¹¹ χριστου **f⁸⁵** A [95%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝB,C [5%] NU

God forgives confessed sin

8 Εὰν εἴπωμεν ὅτι ἀμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἐαυτοὺς πλανῶμεν καὶ ἡ Άλήθεια οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν.¹ **9** Εὰν ὄμολογῶμεν τὸς ἀμαρτίας ἡμῶν, πιστός ἔστιν καὶ δίκαιος ἵνα ἀφῇ ἡμῖν τὰς ἀμαρτίας καὶ καθαρίσῃ² ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀδικίας. **10** Εὰν εἴπωμεν ὅτι οὐχ ἡμαρτήκαμεν, ψεύστην ποιοῦμεν αὐτόν καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν.

Jesus Christ is our Advocate

2 Τεκνία μου, ταῦτα γράφω ὑμῖν ἵνα μὴ ἀμάρτητε· καὶ ἐάν τις ἀμάρτῃ, Παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν Πατέρα, Ἰησοῦν Χριστὸν δίκαιον 2—καὶ αὐτὸς ἰλασμός ἔστιν περὶ τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν· οὐ περὶ τῶν ἡμετέρων δὲ μόνον³ ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλου τοῦ κόσμου.

We must keep His commandments

3 Καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐγνώκαμεν αὐτόν, ἐὰν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν. **4** Ο λέγων,⁴ “Ἐγνωκα αὐτόν”, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ μὴ τηρῶν, ψεύστης ἔστιν, καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν. **5** Ός δ’ ἂν τηρῇ αὐτοῦ τὸν λόγον, ἀληθῶς ἐν τούτῳ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ τετελείωται: ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐν αὐτῷ ἐσμεν. **6** Ο λέγων ἐν αὐτῷ μένειν ὁφείλει καθὼς ἐκεῖνος περιεπάτησεν καὶ αὐτὸς οὗτος⁵ περιπατεῖν.

An old/new commandment

7 Άδελφοί,⁶ οὐκ ἐντολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν, ὀλλ’ ἐντολὴν παλαιάν ἥν εἴχετε ἀπ’ ἀρχῆς· ἡ ἐντολὴ ἡ παλαιά ἔστιν ὁ λόγος ὃν ἡκούσατε ἀπ’ ἀρχῆς.⁷ **8** Πάλιν, ἐντολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν, ὃ ἔστιν ἀληθὲς ἐν αὐτῷ καὶ ἐν ὑμῖν, ὅτι ἡ σκοτία παράγεται καὶ τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν ἥδη φαίνεται. **9** Ο λέγων ἐν τῷ φωτὶ εἶναι καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ ἔστιν ἔως ἄρτι. **10** Ο ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῷ φωτὶ μένει, καὶ σκάνδαλον ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν. **11** Ο δὲ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῇ σκοτίᾳ

¹ οὐκ εστιν εν ημιν *reI* || ~ 3412 A.C [19%]

² καθαρισῃ *reI* || καθαρισει A [12%]

³ μονον *reI* || μονων B [13%]

⁴ λεγων *f^{ss}C* [80%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 οτι ΝA,B [20%] NU

⁵ ουτως *f^{ss}NC* [95%] RP,HF,OC,TR,CP[NU]*ECM* || --- A,B [5%]

⁶ αδελφοι *f^{ss}*(83.7%) RP,HF,OC,TR,CP || 1 μου (1%) || αγαπητοι ΝA,B,C (14.9%) NU || two other variants (0.4%)

⁷ απ αρχης *f^{ss}*(87.5%) RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C (8.1%) NU || omit whole sentence (4.3%) [homoioiteleuton]

ἐστὶν καὶ ἐν τῇ σκοτίᾳ περιπατεῖ· καὶ οὐκ οἶδεν¹ ποῦ ὑπάγει ὅτι ἡ σκοτία ἐτύφλωσεν τοὺς ὄφθαλμοὺς αὐτοῦ.

Look out for the enemy!

A bit of poetry

12 Γράφω ὑμῖν τεκνία, ὅτι ἀφέωνται ὑμῖν οἵ ἀμαρτίαι διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ
 13—γράφω ὑμῖν πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς· γράφω ὑμῖν νεανίσκοι, ὅτι νενικήκατε τὸν πονηρόν· γράφω² ὑμῖν παιδία, ὅτι ἐγνώκατε τὸν Πατέρα—14 ἔγραψα ὑμῖν πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς· ἔγραψα ὑμῖν νεανίσκοι, ὅτι ἰσχυροί ἔστε, καὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐν ὑμῖν μένει καὶ νενικήκατε τὸν πονηρόν.

We must not love the ‘world’

15 Μὴ ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον, μηδὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ· ἐάν τις ἀγαπᾷ τὸν κόσμον, οὐκ ἔστιν ἡ ἀγάπη τοῦ Πατρὸς ἐν αὐτῷ. 16 Ὄτι πᾶν τὸ ἐν τῷ κόσμῳ—ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὄφθαλμῶν καὶ ἡ ἀλαζονεία³ τοῦ βίου—οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Πατρός ἀλλ’ ἐκ τοῦ κόσμου ἔστιν. 17 Καὶ ὁ κόσμος παράγεται, καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ, ὁ δὲ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ μένει εἰς τὸν αἰώνα.

A bunch of little antichrists

18 Παιδία, ἐσχάτη ὥρα ἔστιν, καὶ καθὼς ἡκούσατε ὅτι ὁ⁴ Ἀντίχριστος ἔρχεται, καὶ νῦν ἀντίχριστοι πολλοὶ γεγόνασιν, ὅθεν γινώσκομεν ὅτι ἐσχάτη ὥρα ἔστιν. 19 Ἐξ ἡμῶν ἐξηλθον⁵ ἀλλ’ οὐκ ἡσαν ἐξ ἡμῶν, εἰ γὰρ ἡσαν ἐξ ἡμῶν,⁶ μεμενήκεισαν ἀν μεθ' ἡμῶν—ἀλλ’ ἵνα φανερωθῶσιν, ὅτι οὐκ εἰσὶν πάντες ἐξ ἡμῶν.

20 Καὶ ὑμεῖς Χρῖσμα ἔχετε ἀπὸ τοῦ Ἅγιου καὶ οἴδατε πάντα.⁷ 21 Οὐκ ἔγραψα ὑμῖν ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ’ ὅτι οἴδατε αὐτήν, καὶ ὅτι πᾶν ψεῦδος ἐκ τῆς Ἀληθείας οὐκ ἔστιν.

¹ οιδεν *rell* || ειδεν [12%]

² γραφω **f⁸⁵** (80.8%) RP,HF,TR,CP || εγραψα ΝA,B,C (18.2%) OC,NU || omit whole verse (1%) [homoioteleuton] (Verse 12 is an introductory cover statement; in verse 13 John divides the cover group into three sub-categories; in verse 14 he returns to the first two categories.)

³ αλαζονεια *rell* || αλαζονια ΝA,B [28%]

⁴ ο **f⁸⁵** (A) [97%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝB,C [3%] NU

⁵ εξηλθον **f⁸⁵** Ν [97.4%] RP,HF,OC,TR,CP || ηλθον [2%] || εξηλθαν A,B,C [alone] NU

⁶ ησαν εξ ημων **f⁸⁵** ΝA (92.7%) RP,HF,OC,TR,CP || ~ 231 B,C (5.3%) NU || --- (2%) [homoioteleuton]

⁷ παντα **f⁸⁵** A,C (97.2%) RP,HF,OC,TR,CP || παντες ΝB (2.4%) NU || --- (0.4%) [homoioteleuton]

We must abide in the Truth

22 Τίς ἐστιν ὁ ψεύστης εἰ μὴ ὁ ἀρνούμενος ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ὁ Χριστός? Οὗτός ἐστιν ὁ Ἀντίχριστος, ὁ ἀρνούμενος τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν. 23 Πᾶς ὁ ἀρνούμενος τὸν Υἱὸν οὐδὲ τὸν Πατέρα ἔχει.¹ 24 Ὅμεις οὖν,² ὃ ἡκούσατε ἀπ' ἀρχῆς ἐν ὑμῖν μενέτω· ἐὰν ἐν ὑμῖν μείνῃ ὃ ἀπ' ἀρχῆς ἡκούσατε, καὶ ὑμεῖς ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ἐν τῷ Υἱῷ³ μενεῖτε.

25 Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία ἣν αὐτὸς ἐπηγγείλατο ὑμῖν: τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον. 26 Ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν περὶ τῶν πλανώντων ὑμᾶς· 27 καὶ ὑμεῖς, τὸ Χρῖσμα ὃ ἐλάβετε ἀπ' αὐτοῦ ἐν ὑμῖν μένει,⁴ καὶ οὐ χρείαν ἔχετε ἵνα τις διδάσκῃ⁵ ὑμᾶς· ἀλλ' ὡς τὸ αὐτὸ⁶ Χρῖσμα διδάσκει ὑμᾶς περὶ πάντων, καὶ ἀληθές ἐστιν καὶ οὐκ ἔστιν ψεύδος—καὶ καθὼς ἐδίδαξεν ὑμᾶς, μενεῖτε⁷ ἐν αὐτῷ.

Remember the accounting at our Lord's return

28 Καὶ νῦν, τεκνία, μένετε ἐν αὐτῷ,⁸ ἵνα ὅταν⁹ φανερωθῇ ἔχωμεν¹⁰ παρρησίαν καὶ μὴ αἰσχυνθῶμεν ἀπ' αὐτοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. 29 Ἐὰν εἰδῆτε¹¹ ὅτι δίκαιος ἐστιν, γινώσκετε¹² ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην ἔξ αὐτοῦ γεγέννηται.¹³

"We are children of God"

3 "Ιδετε ποταπὴν ἀγάπην δέδωκεν¹⁴ ὑμῖν ὁ Πατὴρ, ἵνα τέκνα Θεοῦ κληθῶμεν!¹¹ Διὰ τοῦτο ὁ κόσμος οὐ γινώσκει ὑμᾶς,² ὅτι οὐκ ἔγνω αὐτόν.

¹ εχει **f⁵⁵** (79.2%) RP,HF,OC,TR,CP || 1 ο ομολογων τον νιον και τον πατερα 1 ΝA,B,C (20.8%) NU
(Some TRs have the addition. John is making the point that to deny either the Father or the Son is to deny them both—the addition is unnecessary, if not distracting.)

² νμεις ουν **f⁵⁵** [92.4%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 ΝA,B,C [7%] NU || ~ και 1 [0.6%]

³ πατρι και εν τω νιω **f⁵⁵** Ν [35%] CP || ~ 52341 A(B)C [65%] RP,HF,OC,TR,NU (John returns to the order in verse 22, a ‘sandwich’.)

⁴ εν νηιν μενει **f⁵⁵** [87.2%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 312 ΝA,B,C [1.2%] NU || ~ μενετω 12 [8.4%] || 12 μενετω [3.2%]

⁵ διδασκη **f⁵⁵** ΝA,B [71%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || διδασκει C [28%] || two other variants [1%]

⁶ αυτο **f⁵⁵** A [82%] RP,HF,OC,TR,CP || αυτου ΝB,C [18%] NU

⁷ μενειτε **f⁵⁵** [87.4%] RP,HF,OC,TR,CP || μενετε ΝA,B,C [12%] NU || μεινατε [0.6%]

⁸ και νην τεκνια μενετε εν αυτω **f⁵⁵** A,B,C [85%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || --- Ν [15%]

⁹ οταν **f⁵⁵** (92.6%) RP,HF,OC,TR,CP || εαν ΝA,B,C (6.2%) NU || οτε (1.2%)

¹⁰ εχωμεν **f⁵⁵** Ν (80.4%) RP,HF,OC,TR,CP || σχωμεν A,B,C (8.5%) NU || εχομεν (11.1%)

¹¹ ειδητε **f⁵⁵** ΝB,C [37%] RP,HF,OC,TR,NU || ιδητε A [59%] CP || οιδατε [4%] (An itacism? The trouble is, it changes the verb. The third variant is based on οιδα, so it's 41:59. There appears to be a consensus that the minority reading is correct.)

¹² οτι **f⁵⁵** B [90.5%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 και ΝA,C [9.5%] NU

¹³ γεγεννηται *re//* || γεγενηται [30%]

¹⁴ δεδωκεν *re//* || εδωκεν A [14%]

2 Ἀγαπητοί, νῦν τέκνα Θεοῦ ἐσμεν καὶ οὕπω ἐφανερώθη τί ἐσόμεθα, οἵδαμεν δὲ³ ὅτι ἔάν φανερωθῆ ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα, ὅτι ὀψόμεθα αὐτὸν καθώς ἔστιν **3**—καὶ πᾶς ὁ ἔχων τὴν ἐλπίδα ταύτην ἐπ' αὐτῷ ἀγνίζει ἑαυτόν, καθὼς ἐκεῖνος ἀγνός ἔστιν.

"Whoever abides in Him does not sin"

4 Πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἀμαρτίαν καὶ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ· καὶ ἡ ἀμαρτία ἔστιν ἡ ἀνομία. **5** Καὶ οἴδατε ὅτι ἐκεῖνος ἐφανερώθη ἵνα τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν⁴ ἄρρη—καὶ ὀμαρτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν. **6** Πᾶς ὁ ἐν αὐτῷ μένων οὐχ ὀμαρτάνει· καὶ,⁵ πᾶς ὁ ὀμαρτάνων οὐχ ἐώρακεν αὐτὸν οὐδὲ ἔγνωκεν αὐτόν.

7 Τεκνία, μηδεὶς πλανάτω ὑμᾶς· ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην δίκαιος ἔστιν, καθὼς ἐκεῖνος δίκαιος ἔστιν. **8** Ό ποιῶν τὴν ὀμαρτίαν ἐκ τοῦ διαβόλου ἔστιν, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ὁ διάβολος ὀμαρτάνει. Εἰς τοῦτο ἐφανερώθη ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ: ἵνα λύσῃ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου. **9** Πᾶς ὁ γεγεννημένος⁶ ἐκ τοῦ Θεοῦ ὀμαρτίαν οὐ ποιεῖ, ὅτι σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει· καὶ, οὐ δύναται ὀμαρτάνειν ὅτι ἐκ τοῦ Θεοῦ γεγέννηται.⁷

Children of God vs children of the devil

10 Ἐν τούτῳ φανερά ἔστιν τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ τέκνα τοῦ διαβόλου: πᾶς ὁ μὴ ποιῶν⁸ δικαιοσύνην οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ. **11** Ὁτι αὕτη ἔστιν ἡ ἀγγελία⁹ ἣν ἡκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους **12**—οὐ καθὼς Καΐν, ἐκ τοῦ πονηροῦ ἦν καὶ ἔσφαξεν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. Καὶ χάριν τίνος ἔσφαξεν αὐτόν? Ὁτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρὰ ἦν, τὰ δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ δίκαια.

13 Μὴ¹⁰ θαυμάζετε, ἀδελφοί μου,¹ εἰ μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. **14** Ήμεῖς οἴδαμεν ὅτι μεταβεβήκαμεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν ὅτι ἀγαπῶμεν

¹ κληθωμέν **f⁵** (85.4%) RP,HF,OC,TR,CP || 1 καὶ εσμεν ΝA,B,C (14.6%) NU (The addition is out of place here, since John takes up that point in verse two.)

² ημας **f⁵** A,B [36%] TR,NU || νμας NC [63.5%] RP,HF,OC,CP || --- [0.5%] (John is making a general statement, so it is properly inclusive—first person.)

³ οιδαμεν δε **f⁵** [90.4%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 ΝA,B,C [5.6%] NU || --- [4%]

⁴ ημων **f⁵** Ν,C [95.8%] RP,HF,OC,TR,CP || --- A,B [4.2%] NU

⁵ καὶ **f⁵** [20%] CP || --- ΝA,B,C [80%] RP,HF,OC,TR,NU (I take the conjunction to be emphatic, ‘indeed’.)

⁶ γεγεννημένος **reI** || γεγενημένος [15%]

⁷ γεγενηται **reI** || γεγενηται [16%]

⁸ ποιων **reI** || 1 την A,C [18%]

⁹ αγγελια **reI** || επαγγελια NC [10%]

¹⁰ μη **f⁵** A,B [93%] RP,HF,OC,TR,CP || και 1 NC [7%] [NU]ECM

τοὺς ἀδελφούς· ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν² μένει ἐν τῷ θανάτῳ. 15 Πᾶς ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἀνθρωποκτόνος ἔστιν, καὶ οἴδατε ὅτι πᾶς ἀνθρωποκτόνος οὐκ ἔχει ζωὴν αἰώνιον ἐν ἑαυτῷ³ μένουσαν.

Love in deed and truth

16 Ἐν τούτῳ ἐγνώκαμεν τὴν ἀγάπην: ὅτι ἐκεῖνος ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔθηκεν· καὶ ἡμεῖς ὁφείλομεν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς τιθέναι.⁴ 17 Ὁς δ' ὅν ἔχῃ⁵ τὸν βίον τοῦ κόσμου καὶ θεωρῆ⁶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ χρείαν ἔχοντα, καὶ κλείσῃ⁷ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἀπ' αὐτοῦ—πῶς ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ μένει⁸ ἐν αὐτῷ?

18 Τεκνία μου,⁹ μὴ ἀγαπῶμεν λόγῳ μηδὲ τῇ¹⁰ γλώσσῃ, ἀλλ' ἐν¹¹ ἑργῷ καὶ ἀληθείᾳ 19—καὶ,¹² ἐν τούτῳ γινώσκομεν¹⁴ ὅτι ἐκ τῆς Ἀληθείας ἐσμέν καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ πείσωμεν¹⁵ τὰς καρδίας¹⁶ ἡμῶν· 20 ὅτι ἐὰν καταγινώσκῃ¹⁷ ἡμῶν ἡ καρδία, ὅτι μείζων ἔστιν ὁ Θεὸς τῆς καρδίας ἡμῶν καὶ γινώσκει πάντα.

Confidence toward God

21 Ἀγαπητοί, ἐὰν ἡ καρδία ἡμῶν¹⁸ μὴ καταγινώσκῃ¹⁹ ἡμῶν,²⁰ παρρησίαν ἔχομεν πρὸς τὸν Θεόν, 22 καὶ ὁ ἐὰν αἰτῶμεν λαμβάνομεν²¹ παρ'¹

¹ μου **f⁵⁵** [88%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C [12%] NU

² τὸν αδελφὸν **f⁵⁵C** (80.5%) RP,HF,OC,TR,CP || 12 αυτοῦ (14.7%) || --- ΝA,B (3.8%) NU || three other variants (1%)

³ εαυτῷ **f⁵⁵** ΝA,C [70%] RP,HF,OC,CP || αυτῷ B [30%] TR,NU

⁴ τιθεναι **f⁵⁵** [92%] RP,HF,OC,TR,CP || θειναι ΝA,B,C [8%] NU

⁵ εχῃ *rell* || εχει [15%]

⁶ θεωρῃ **f⁵⁵** ΝA,B,C [47%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || θεωρει [53%] (An itacism? Θεωρῃ is parallel to εχῃ and κλεισῃ; all are in the Subjunctive because of αν.)

⁷ κλεισῃ *rell* || κλεισει [14%]

⁸ μένει **f⁵⁵** [80%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || μενει [17%] || ambiguous ΝA,B,C [1%] || μενη [2%]

⁹ μου **f⁵⁵** [87%] RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝA,B,C [13%] NU

¹⁰ τη **f⁵⁵A,B,C** [85%] RP,HF,OC,CP,NU || --- (Ν) [15%] TR

¹¹ αλλ Κ⁵⁵B,C [97.5%] RP,HF,OC,TR,CP || αλλα ΝA [2.5%] NU

¹² εν **f⁵⁵** ΝA,B,C [65%] RP,HF,OC,CP,NU || --- [35%] TR

¹³ και **f⁵⁵** ΝC [93.6%] RP,HF,OC,TR,CP[NU]*ECM* || --- A,B [6%] || αλλ [0.4%]

¹⁴ γινωσκομεν **f⁵⁵** [80%] RP,HF,OC,TR,CP || γνωσμεθα ΝA,B,C [17%] NU || γινωσκομεθα [1%] || three other variants [2%]

¹⁵ πεισωμεν **f⁵⁵** [43%] || πεισομεν ΝA,B,C [56%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || two other variants [1%] (The assuring is not automatic and is up to us—the Subjunctive is correct.)

¹⁶ τας καρδιας **f⁵⁵** ΝC [97.8%] RP,HF,OC,TR,CP || την καρδιαν A,B [2.2%] NU

¹⁷ καταγινωσκη *rell* || καταγινωσκει [24%]

¹⁸ ημων **f⁵⁵** Ν^νC [97%] RP,HF,OC,TR,CP[NU]*ECM* || --- A,B [3%]

¹⁹ καταγινωσκη *rell* || καταγινωσκει A [29%]

²⁰ ημων **f⁵⁵** Ν^νA [97.8%] RP,HF,OC,TR,CP || --- B,C [2.2%] NU

²¹ λαμβανομεν *rell* || λαμβανωμεν A [16%]

αύτοῦ, ὅτι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηροῦμεν² καὶ τὰ ἀρεστὰ ἐνώπιον αὐτοῦ ποιοῦμεν. 23 Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ, ἵνα πιστεύσωμεν³ τῷ ὀνόματι τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, καθὼς ἔδωκεν ἐντολήν.⁴ 24 Καὶ ὁ τηρῶν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει, καὶ αὐτὸς ἐν αὐτῷ. Ἐν⁵ τούτῳ γινώσκομεν ὅτι μένει ἐν ἡμῖν: ἐκ τοῦ Πνεύματος οὐκ ἡμῖν ἔδωκεν.⁶

Various instructions

Test the spirits

4 Αγαπητοί, μὴ παντὶ πνεύματι πιστεύετε, ἀλλὰ δοκιμάζετε τὰ πνεύματα, εἰ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστιν, ὅτι πολλοὶ ψευδοπροφῆται ἔξεληλύθασιν εἰς τὸν κόσμον. 2 Ἐν τούτῳ γινώσκεται⁷ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ: πᾶν πνεῦμα ὃ ὄμολογει Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστιν, 3 καὶ πᾶν πνεῦμα ὃ μὴ ὄμολογει⁸ Ἰησοῦν Χριστὸν⁹ ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα¹⁰ ἐκ¹¹ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἐστιν· καὶ, τοῦτο ἐστιν τὸ τοῦ Ἀντιχρίστου, ὃ ἀκηκόατε ὅτι ἔρχεται—καὶ, νῦν ἐν τῷ κόσμῳ ἐστὶν ἥδη.

4 Ὅμεις ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστε, τεκνία, καὶ νενικήκατε αὐτούς, ὅτι μείζων ἐστὶν ὁ ἐν ἡμῖν ἢ ὁ ἐν τῷ κόσμῳ. 5 Αὐτοὶ ἐκ τοῦ κόσμου εἰσίν· διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ κόσμου λαλοῦσιν, καὶ ὁ κόσμος αὐτῶν ἀκούει. 6 Ἡμεῖς ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐσμεν: ὁ γινώσκων τὸν Θεὸν ἀκούει ἡμῶν· ὅς οὐκ ἐστιν ἐκ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἀκούει ἡμῶν—ἐκ τούτου γινώσκομεν τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας καὶ τὸ πνεῦμα τῆς πλάνης.

¹ παρ f⁸⁵ [91.5%] RP,HF,OC,TR,CP || απ ΝA,B,C [8.5%] NU

² τηροῦμεν *rell* || τηροῦμεν ΝA [10%]

³ πιστευσωμεν f⁸⁵ B (66.9%) RP,HF,OC,TR,CP,NU || πιστευωμεν ΝA,C (26.5%) || πιστευομεν (5.4%) || πιστευσομεν (1.2%)

⁴ εντολην f⁸⁵ [80%] RP,HF,OC,CP || 1 ημιν ΝA,B,C [20%] TR,NU

⁵ εν f⁸⁵ Ν [30%] CP || και 1 A,B,C^v [70%] RP,HF,OC,TR,NU (Given John's fondness for the conjunction, scribes could add it almost without thinking.)

⁶ ημιν εδωκεν f⁸⁵ A,B [75%] RP,HF,OC,TR,NU || ~ 21 Ν [25%] CP

⁷ γινωσκεται f⁸⁵ [67%] RP,HF,CP || γινωσκετε A,B,C [25%] OC,TR,NU || γινωσκομεν Ν [8%] (Since most versions are based on TR or NU, we are used to the 2nd person, which may have contributed to the use of this passage as a 'litmus' test for demonization.)

⁸ ομολογει f⁸⁵ Ν (73.5%) RP,HF,CP || 1 τον A,B (24.2%) OC,TR,NU || omit sentence [homoioteleuton] (2%) || one other variant (0.2%)

⁹ χριστον f⁸⁵ (91.4%) RP,HF,OC,TR,CP || --- A,B (6%) NU || κυριον Ν (alone) || omit sentence [homoioteleuton] (2%) || two other variants (0.4%)

¹⁰ εν σαρκι εληλυθοτα f⁸⁵ Ν (94.8%) RP,HF,OC,TR,CP || --- A,B (2.6%) NU || omit sentence [homoioteleuton] (2%) || three other variants (0.6%)

¹¹ εκ *rell* || --- [30%]

Love one another

7 Ἀγαπητοί, ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὅτι ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ Θεοῦ ἔστιν καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ γεγέννηται καὶ γινώσκει τὸν Θεόν. 8 Ο μὴ ἀγαπῶν οὐκ ἔγνω τὸν Θεόν, ὅτι ὁ Θεὸς ἀγάπη ἔστιν. 9 Ἐν τούτῳ ἐφανερώθη ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμῖν: ὅτι τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἀπέσταλκεν ὁ Θεὸς¹ εἰς τὸν κόσμον ἵνα ζήσωμεν δι' αὐτοῦ. 10 Ἐν τούτῳ ἔστιν ἡ ἀγάπη, οὐχ ὅτι ἡμεῖς ἡγαπήσαμεν² τὸν Θεόν ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ἡγάπησεν ἡμᾶς—καὶ ἀπέστειλεν τὸν Υἱὸν αὐτοῦ ἰλασμὸν περὶ τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν. 11 Ἀγαπητοί, εἰ οὕτως ὁ Θεὸς ἡγάπησεν ἡμᾶς καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ἀλλήλους ἀγαπᾶν.

As He is so are we in this world

12 Θεὸν οὐδεὶς πώποτε τεθέαται. Ἐὰν ἀγαπῶμεν ἀλλήλους ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν μένει καὶ ἡ ἀγάπη αὐτοῦ τετελειωμένη ἔστιν ἐν ἡμῖν.³ 13 Ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐν αὐτῷ μένομεν καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν, ὅτι ἐκ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ δέδωκεν ἡμῖν. 14 Καὶ, ἡμεῖς τεθεάμεθα καὶ μαρτυροῦμεν ὅτι ὁ Πατὴρ ἀπέσταλκεν τὸν Υἱὸν Σωτῆρα τοῦ κόσμου. 15 Ὅς ἀν⁴ ὄμολογήσῃ⁵ ὅτι Ἰησοῦς ἔστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ μένει καὶ αὐτὸς ἐν τῷ Θεῷ. 16 Καὶ ἡμεῖς ἐγνώκαμεν καὶ πεπιστεύκαμεν τὴν ἀγάπην ἦν ἔχει ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν. Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἔστιν, καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐν τῷ Θεῷ μένει, καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ.⁶ 17 Ἐν τούτῳ τετελείωται ἡ ἀγάπη μεθ' ἡμῶν: ἵνα παρησίαν ἔχωμεν⁷ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὅτι καθὼς ἐκεῖνός ἔστιν καὶ ἡμεῖς ἔσμεν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ.

There is no fear in love

18 Φόβος οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ἀγάπῃ· ἀλλ' ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον, ὅτι ὁ φόβος κόλασιν ἔχει· ὁ δὲ φοβουμένος οὐ τετελείωται ἐν τῇ ἀγάπῃ. 19 Ἡμεῖς ἀγαπῶμεν αὐτόν⁸ ὅτι αὐτὸς πρῶτος⁹ ἡγάπησεν ἡμᾶς.

¹ ο θεος *rell* || --- [15%]

² ηγαπησαμεν **f⁵⁵** A [98.2%] RP,HF,OC,TR,CP || ηγαπηκαμεν B [1.6%] NU || ηγαπησεν Ν

³ τετελειωμενη εστιν εν ημιν **f⁵⁵** (90.7%) RP,HF,OC,TR,CP || ~3412 A (7.9%) NU || ~1342 ΝΒ (0.8%) || three other variants (0.6%)

⁴ αν **f⁵⁵** Ν,Α [92.5%] RP,HF,OC,TR,CP || εαν B [7.5%] NU

⁵ ομολογηση *rell* || ομολογησει [16%] || ολολογη Α [1%] || ομολογει [1%]

⁶ αυτω **f⁵⁵** A [37%] OC,TR || 1 μενει ΝΒ [63%] RP,HF,CP,NU (Since the repetition of the verb is unnecessary, does it become the harder reading?)

⁷ εχωμεν *rell* || εχομεν Ν [12%] || σχωμεν [1%]

⁸ αυτον **f⁵⁵** [84%] RP,HF,OC,TR,CP || --- A,B [2.6%] NU || τον θεον Ν [13,4%]

⁹ πρωτος *rell* || πρωτον [15%]

20 Ἐάν τις εἴπῃ ὅτι “Ἄγαπῶ τὸν Θεόν”, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισεῖ,¹ ψεύστης ἐστίν. Ὁ γὰρ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ² ὃν ἔώρακεν, τὸν Θεόν ὃν οὐχ ἔώρακεν πᾶς³ δύναται ἀγαπᾶν? **21** Καὶ, ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔχομεν ἀπ' αὐτοῦ: ἵνα ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

Our faith overcomes the world

5 Πᾶς ὁ πιστεύων ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ Χριστός ἐκ τοῦ Θεοῦ γεγέννηται· καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν τὸν γεννήσαντα ὄγαπᾶ καὶ⁴ τὸν γεγενημένον ἐξ αὐτοῦ. **2** Ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἀγαπῶμεν τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ, ὅταν τὸν Θεὸν ἀγαπῶμεν καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν.⁵ **3** Αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἵνα τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν· καὶ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσίν, **4** ὅτι πᾶν τὸ γεγενημένον ἐκ τοῦ Θεοῦ νικᾷ τὸν κόσμον· καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν κόσμον: ἡ πίστις ἡμῶν.⁶ **5** Τίς ἐστιν⁷ ὁ νικῶν τὸν κόσμον εἰ μὴ ὁ πιστεύων ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ?

Receive the witness of God

6 Οὖτός ἐστιν ὁ ἐλθὼν δι' ὕδατος καὶ αἷματος,⁸ Ἰησοῦς⁹ Χριστός—οὐκ ἐν τῷ ὕδατι μόνον, ἀλλ’ ἐν τῷ ὕδατι καὶ¹⁰ τῷ αἷματι. Καὶ τὸ Πνεῦμά ἐστιν τὸ μαρτυροῦν, ὅτι τὸ Πνεῦμα ἐστιν ἡ ἀλήθεια· **7** ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες¹¹—**8** τὸ Πνεῦμα καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα—καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἐν εἰσιν. **9** Εἰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀνθρώπων λαμβάνομεν, ἡ μαρτυρία τοῦ Θεοῦ μείζων ἐστίν· ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ Θεοῦ ἦν¹² μεμαρτύρη-

¹ μισει **f55** [74%] || μιση **N,A,B** [26%] RP,HF,OC,TR,CP,NU (The point of the argument hinges on the hating being fact, so the Indicative is correct.)

² αὐτου *rell* || --- [1%] OC

³ πῶς **f55** A (95.8%) RP,HF,OC,TR,CP || οὐ **NB** (4.2%) NU

⁴ καὶ **f55** (**N**)A [98%] RP,HF,OC,TR,CP[NU]**ECM** || --- B [2%]

⁵ τηρομεν **f55** **N**A [89%] RP,HF,OC,TR,CP || ποιωμεν B [11%] NU

⁶ ημων **f55** **N,A,B** [56.4%] RP,OC,TR,NU || νυμων (43.2%) HF,CP || --- (0.4%) (John is making a general statement, that is properly inclusive—first person.)

⁷ εστιν **f55** A [88%] RP,HF,OC,TR,CP || δε 1 **N** [12%] [NU]**ECM** || 1 δε B

⁸ αιματος **f55** B (77.2%) RP,HF,OC,TR,CP,NU || 1 και πνευματος **N**A (14.2%) || πνευματος και 1 (4.8%) || πνευματος (3.2%) || two other variants (0.6%)

⁹ ιησους **f55** **N,A,B** [97%] RP,HF,OC,CP,NU || 1 ο [3%] TR

¹⁰ καὶ **f55** **N** [70%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 εν (A)B [30%] NU

¹¹ μαρτυρουντες **f55** **N,A,B** (99%) RP,HF,CP,NU || 1 εν τῷ ουρανῷ ο πατηρ ο λογος και το αγιον πνευμα και ουτοι οι τρεις εν εισεν και τρεις εισιν οι 1 εν τῃ γῃ (1%) OC,TR—the (1%) breaks down like this: (61) [16th], (629) [14th], (918) [16th], 2318 [18th], 2473 [17th], wherein the cursives in () all differ from each other; the two that agree verbatim with TR were probably copied from it. The only one that is clearly early enough to have served as TR's exemplar, 629, is far too different—it lacks the seven last words in TR, omits another five, changes five and adds two—19 out of 40 words is too much. (OC is in very small print.)

¹² ην **f55** [91%] RP,HF,OC,TR,CP || οτι **N,A,B** [9%] NU

κεν περὶ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ. 10 Ὁ πιστεύων εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἔχει τὴν μαρτυρίαν ἐν ἑαυτῷ.¹ ὁ μὴ πιστεύων τῷ Θεῷ² ψεύστην πεποίηκεν αὐτόν, ὅτι οὐ πεπίστευκεν εἰς τὴν μαρτυρίαν ἣν μεμαρτύρηκεν ὁ Θεὸς περὶ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ. 11 Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία: ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔδωκεν ὁ Θεός ἡμῖν,³ καὶ αὕτη ἡ ζωὴ ἐν τῷ Υἱῷ αὐτοῦ ἐστιν. 12 Ὁ ἔχων τὸν Υἱὸν ἔχει τὴν ζωήν· ὁ μὴ ἔχων τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὴν ζωὴν οὐκ ἔχει.

13 Ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἵνα εἰδῆτε ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔχετε,⁴ καὶ ἵνα πιστεύητε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.⁵

Our confidence

14 Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ παρρησία ἣν ἔχομεν πρὸς αὐτόν: ὅτι ἐάν τι αἰτώμεθα κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἀκούει ἡμῶν. 15 Καὶ ἐὰν οἴδαμεν ὅτι ἀκούει ἡμῶν, ὃ ἐὰν⁶ αἰτώμεθα, οἴδαμεν ὅτι ἔχομεν τὰ αἰτήματα ἂν ἡτήκαμεν παρ⁷ αὐτοῦ.

Sins not leading to death

16 Ἔάν τις ἴδῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἀμαρτάνοντα ἀμαρτίαν μὴ πρὸς θάνατον, αἰτήσει, καὶ δώσει αὐτῷ ζωὴν τοῖς ἀμαρτάνουσιν μὴ πρὸς θάνατον. Ἔστιν ἀμαρτία πρὸς θάνατον· οὐ περὶ ἐκείνης λέγω ἵνα ἐρωτήσῃ.⁸ 17 Πᾶσα ἀδικία ἀμαρτία ἐστίν, καὶ ἔστιν ἀμαρτία οὐ πρὸς θάνατον.

18 Οἴδαμεν ὅτι πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ Θεοῦ οὐχ ἀμαρτάνει· ἀλλ’ ὁ γεννηθεὶς ἐκ τοῦ Θεοῦ τηρεῖ ἑαυτόν,⁹ καὶ ὁ πονηρὸς οὐχ ἄπτεται αὐτοῦ.

19 Οἴδαμεν ὅτι ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐσμεν, καὶ ὁ κόσμος ὅλος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται.

¹ εαυτῷ **f⁵⁵** Ν [48%] TR,CP,NU || αυτῷ A,B [52%] RP,HF,OC

² θεω *rell* || νιω A [11%]

³ ο θεος ημιν **f⁵⁵** B [24%] CP || ~312 ΝA [76%] RP,HF,OC,TR,NU

⁴ τοις πιστεύουσιν εἰς τὸ ονόμα του νιου (-του νιου 2.5%) του θεου ινα ειδητε (ιδητε 7%) οτι ζωην αιωνιον εχετε (εχητε 7%) (εχετε αιωνιον 2.5% TR) **f⁵⁵** (89.9%) RP,HF,OC(TR)CP || ινα ειδητε οτι ζωην εχετε αιωνιον (αιωνιον εχετε Ν) οι πιστευοντες (τοις πιστευουσιν ΝB 1% NU) εις το ονόμα του νιου του θεου ΝA,B (3.8%) (NU) || τοις πιστευουσιν εις το ονόμα του νιου του θεου (4.7%) || ινα ειδητε οτι ζωην εχετε αιωνιον (1.6%)

⁵ και ινα πιστευητε (πιστευσητε 10.2%, πιστευετε 2.4%) εις το ονόμα του νιου του θεου **f⁵⁵** (90.3%)

RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝA,B (4.4%) NU || part of a larger lacuna (5.2%) (The longer form does seem to be awkward—more than sufficient stimulus for Alexandrian editors to delete.)

⁶ εαν **f⁵⁵** Ν [86%] RP,HF,CP,NU || αν A,B [13%] OC,TR || --- [1%]

⁷ παρ **f⁵⁵** A [95%] RP,HF,OC,TR,CP || απ ΝB [4%] NU || --- [1%]

⁸ ερωτηση *rell* || ερωτησει [13%] || ερωτησηε [1%]

⁹ εαυτον **f⁵⁵** Ν [92%] RP,HF,OC,TR,CP,ECM || αυτον A,B [8%] NU

Conclusion

20 Οἰδαμεν δὲ¹ ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἡκει καὶ δέδωκεν² ἡμῖν διάνοιαν, ἵνα γινώσκωμεν³ τὸν Ἀληθινόν⁴ καὶ ἐσμεν ἐν τῷ Ἀληθινῷ, ἐν τῷ Υἱῷ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστῷ. Οὗτος ἐστιν ὁ ἀληθινὸς Θεὸς, καὶ ἡ ζωὴ ἡ⁵ αἰώνιος.

21 Τεκνία, φυλάξατε ἔαντοὺς⁶ ἀπὸ τῶν εἰδώλων. Άμήν.^{7,8}

¹ οιδαμεν δε *rell* || ~ καὶ 1 A [15%] || 1 [11%]

² δεδωκεν *rell* || εδωκεν A [15%]

³ γινώσκωμεν **f⁵⁵** [66%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || γινώσκομεν ΝA,B [34%]

⁴ αληθινὸν *rell* || 1 θεον A [24%]

⁵ η ζωη η **f⁵⁵** [60%] HF || 2 ΝA,B [26%] RP,OC,CP,NU || 12 [6%] TR || 23 [4%] || --- [4%] (The omission of the second article could be an easy case of homoioteleuton. Why the ‘Alexandrians’ omitted the first article is hard to say, but that doesn’t make them right.)

⁶ εαντοὺς **f⁵⁵** A [75%] HF,OC,TR,CP || εαντα ΝB [25%] RP,NU

⁷ αμην **f⁵⁵** (82%) RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝA,B (18%) NU

⁸ The citation of **f⁵⁵** is based on forty-three MSS—18, 35, 141, 149, 201, 204, 328, 386, 394, 432, 604, 664, 757, 824, 928, 986, 1072, 1075, 1100, 1248, 1249, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1754, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1876, 1892, 1897, 2221, 2352, 2431, 2466, 2554, 2587, 2626 and 2723—all of which I collated myself. 204, 824, 1100 and 2554 are very pure representatives of **f⁵⁵** in 1 John, with not a single variant, and so for the exemplars of 35, 1503, 1637, 1725, 1732, 1864, 1865, 1897 and 2723. For 204, 824, 1100 and 2554 to have no variants after all the centuries of transmission is surely an eloquent demonstration of the faithfulness and accuracy of that transmission. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Athens, Meteora, Sparta, Ochrida, Mt. Athos [nine different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

ECM collated 132 continuous text manuscripts (MSS) for 1 John, including some fragments, which number represents about 20% of the extant (known) MSS. By a careful comparison of *TuT* and *ECMI* believe we can arrive at some reasonably close extrapolations. Thus I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error will hardly exceed $\pm 2\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error will rarely exceed $\pm 10\%$. However, I guarantee the witness of Family 35. Please see the last footnote for Matthew for further information.

IΩΑΝΝΟΥ Β'

Salutation

1 Ὁ πρεσβύτερος, ἐκλεκτῇ κυρίᾳ καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῆς, οὓς ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ—καὶ οὐκ ἐγὼ μόνος, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἐγνωκότες τὴν ἀλήθειαν—2 διὰ τὴν ἀλήθειαν,¹ τὴν μένουσαν ἐν ἡμῖν καὶ μεθ' ἡμῶν ἔσται εἰς τὸν αἰώνα: 3 Ἐσται μεθ' ὑμῶν² χάρις, ἔλεος, εἰρήνη παρὰ³ Θεοῦ Πατρὸς καὶ παρὰ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ,⁴ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Πατρός, ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἀγάπῃ.

Walk in Christ's commandments

4 Ἐχάρην λίαν ὅτι εὕρηκα ἐκ τῶν τέκνων σου περιπατοῦντας⁵ ἐν ἀληθείᾳ, καθὼς ἐντολὴν ἐλάβομεν παρὰ τοῦ Πατρός. 5 Καὶ νῦν ἐρωτῶ σε, κυρίᾳ (οὐχ ὡς ἐντολὴν γράφων σοι καινήν,⁶ ἀλλ᾽⁷ ἦν ἔχομεν⁸ ἀπ' ἀρχῆς): ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους. 6 Καὶ αὕτη ἔστιν ἡ ἀγάπη, ἵνα περιπατῶμεν κατὰ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ—αὕτη ἔστιν ἡ ἐντολή,⁹ καθὼς ἡκουύσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα¹⁰ ἐν αὐτῇ περιπατήτε.¹¹

¹ δια την αληθειαν *reI* || --- [10%] [homoioteleuton]

² εσται μεθ υμων **f⁸⁵** [48.5%] OC,CP(AV'sTR) || 12 ημων ΝB,0232 [48%] RP,HF,TR,NU || ~ νμιν [1.5%] || --- A [2%] (I imagine that the difficulty arose from the use of the future indicative with the verb ‘to be’, when the optative or subjunctive would be expected. We expect “may mercy . . . be with you,” not the affirmation that it will be. If “in truth and love” is understood as modifying the pronoun, then the use of the indicative is explained. Anyone who is in truth and love will have grace, mercy and peace. The 2nd person is presumably correct.)

³ παρα **f⁸⁵** A,B,048,0232 [80%] RP,HF,OC,TR,NU || απο Ν [20%] CP

⁴ κυριου ιησου χριστου **f⁸⁵** Ν (91.6%) RP,HF,OC,TR,CP || 23 A,B,048,0232 (6.2%) NU || ~ 32 (1.2%) || --- (0.8%) (part of a larger omission—homoioteleuton) || one other reading (Is not the reading of the eclectic text inferior?)

⁵ περιπατουντας *reI* || περιπατουντα [15%]

⁶ γραφων σοι καινην **f⁸⁵** B (73.8%) RP,HF,OC,CP || γραφω 23 (12.9%) TR || ~ 312 ΝA,048 (8.9%) NU || ~ 3 γραφω 2 (3.6%) || four other variants (0.8%)

⁷ αλλ **f⁸⁵** A,048 [85%] || αλλα ΝB [15%] RP,HF,OC,TR,CP,NU

⁸ εχομεν **f⁸⁵** [32%] || ειχομεν (ΝA)B,048 [68%] RP,HF,OC,TR,CP,NU [Understood as part of a parenthetical aside, the present makes good sense; render “(not as though writing a new commandment to you, but one that we have from the beginning)”.]

⁹ εστιν η εντολη **f⁸⁵** (Ν)048 [85%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 231 A,B,0232 [15%] NU

¹⁰ καθως ηκουυσατε απ αρχης ινα *reI* || ~ 51234 [20%] || 123451 ΝA,048v,0232 [2%]

¹¹ περιπατητε *reI* || περιπατειτε [15%]

Beware of deceivers

7 Ὄτι πολλοὶ πλάνοι εἰσῆλθον¹ εἰς τὸν κόσμον, οἱ μὴ ὁμολογοῦντες Ἰησοῦν Χριστὸν ἐρχόμενον ἐν σαρκὶ—οὗτός ἐστιν ὁ πλάνος καὶ ὁ ἀντίχριστος! 8 Βλέπετε ἑαυτούς, ἵνα μὴ ἀπολέσωμεν² ἢ εἰργασάμεθα,³ ἀλλὰ μισθὸν πλήρη⁴ ἀπολάβωμεν.⁵

9 Πᾶς ὁ παραβαίνων⁶ καὶ μὴ μένων ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ Χριστοῦ Θεὸν οὐκ ἔχει· ὁ δὲ⁷ μένων ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ Χριστοῦ,⁸ οὗτος καὶ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν ἔχει. 10 Εἴ τις ἔρχεται πρὸς ὑμᾶς καὶ ταύτην τὴν διδαχὴν οὐ φέρει, μὴ λαμβάνετε αὐτὸν εἰς οἰκίαν· καὶ “Χαίρειν” αὐτῷ μὴ λέγετε· 11 ὁ γὰρ λέγων⁹ αὐτῷ¹⁰ “Χαίρειν” κοινωνεῖ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ τοῖς πονηροῖς.

Farewell

12 Πολλὰ ἔχων ὑμῖν γράφειν, οὐκ ἐβουλήθην¹¹ διὰ χάρτου καὶ μέλανος, ἀλλ᾽¹² ἐλπίζω ἐλθεῖν¹³ πρὸς ὑμᾶς καὶ στόμα πρὸς στόμα λαλῆσαι, ἵνα ἡ χαρὰ ἡμῶν¹⁴ ἦν πεπληρωμένη.¹⁵

13 Άσπαζεταί σε τὰ τέκνα τῆς ἀδελφῆς σου τῆς ἐκλεκτῆς. Άμήν.¹⁶

¹ εισηλθον **f85** [82%] RP,HF,OC,TR,CP || εξηλθον (NA)B,048,0232 [18%] NU || one other variant

² απολεσωμεν **f85** (75.5%) RP,HF,OC,TR,CP || απολεσομεν (5.2%) || απολεσαμεν (0.4%) || απολεσητε A,B,048^v,0232^v (17.1%) NU || απολεσεται (0.4%) || απολητε (0.6%) || απολησθε Ν (alone) || three other variants (0.6%)

³ ειργασαμεθα **f85** (B) [82%] RP,HF,OC,TR,NU || 1 καλα [3%] CP || ειργασασθε NA,048^v,0232^v [15%]

⁴ πληρη rell || πληρης [10%]

⁵ απολαβωμεν **f85** (76.1%) RP,HF,OC,TR,CP || απολαβομεν (5.2%) || απολαβητε NA,B,0232^v (17.9%) NU || απολαβετε (0.6%) || one other variant (0.2%)

⁶ παραβαινων **f85** (99%) RP,HF,OC,TR,CP || προαγων ΝA,B,048,0232 (1%) NU (Is not the ‘Alexandrian’ reading inferior?)

⁷ δε **f85** [20%] || --- ΝA,B [80%] RP,HF,OC,TR,CP,NU (Would not John, a Jew, be more likely to write the conjunction?)

⁸ τον χριστου **f85** (89.6%) RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝA,B,048 (4.4%) NU || part of a larger omission—homoioteleuton (6%) (The ‘Alexandrian’ omission agrees nicely with their notions of style.)

⁹ γαρ λεγων **f85** [93%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 ΝA,B,048^v [5%] NU || 2 [2%]

¹⁰ αυτω rell || --- [30%]

¹¹ εβουληθην **f85** ΝA,B,048 [70%] RP,HF,CP,NU || ηβουληθην [30%] OC,TR

¹² αλλ **f85** [45%] || αλλα ΝB [45%] RP,HF,OC,TR,CP,NU || ~ γαρ A,048 [9%] || ~ δε [1%]

¹³ ελθειν **f85** (87.8%) RP,HF,OC,TR,CP || γενεσθαι ΝA,B,048 (12.2%) NU

¹⁴ ημων rell || νυμων A,B [20%]

¹⁵ η πεπληρωμενη **f85** A,048^v [98.5%] RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 B [1.5%] NU || ~ 1 η Ν

¹⁶ αμην **f85** (89.4%) RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝA,B,048 (8.8%) NU || η χαρις μετα σου (0.4%) || η χαρις μετα σου 1 (1.4%)

IΩΑΝΝΟΥ Γ'

Salutation

1 Ο πρεσβύτερος, Γαϊώ τῷ ἀγαπητῷ, ὃν ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ.

2 Ἀγαπητέ, περὶ πάντων εὔχομαι σε εὐόδουσθαι καὶ ὑγιαίνειν, καθὼς εὐόδουταί σου ἡ ψυχή. 3 Ἐχάρην γὰρ λίαν, ἐρχομένων ἀδελφῶν καὶ μαρτυρούντων σου τῇ ἀληθείᾳ, καθὼς σὺ ἐν ἀληθείᾳ περιπατεῖς. 4 Μειζοτέραν τούτων¹ οὐκ ἔχω χαράν, ἵνα ἀκούω τὰ ἐμὰ τέκνα ἐν² ἀληθείᾳ περιπατοῦντα.

Gaius is commended

5 Ἀγαπητέ, πιστὸν ποιεῖς ὃ ἐὰν ἐργάσῃ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ εἰς τοὺς³ ξένους 6 οἵ ἐμαρτύρησάν σου τῇ ἀγάπῃ ἐνώπιον ἐκκλησίας—οὓς καλῶς ποιήσεις προπέμψας ἀξίως τοῦ Θεοῦ, 7 ὑπὲρ γὰρ τοῦ Ὄνοματος⁴ ἐξῆλθον, μηδὲν λαμβάνοντες ἀπὸ τῶν ἐθνῶν.⁵ 8 Ἡμεῖς οὖν ὄφείλομεν ἀπολαμβάνειν⁶ τοὺς τοιούτους, ἵνα συνεργοὶ γινώμεθα⁷ τῇ ἀληθείᾳ.

Diotrephes is criticized

9 Ἔγραψα⁸ τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλ’ ὁ φιλοπρωτεύων αὐτῶν Διοτρεφὴς οὐκ ἐπιδέχεται ἡμᾶς. 10 Διὰ τοῦτο, ἐὰν ἔλθω, ὑπομνήσω⁹ αὐτοῦ τὰ ἔργα ὃ ποιεῖ, λόγοις πονηροῖς φλυαρῶν ἡμᾶς. Καὶ μὴ ἀρκούμενος ἐπὶ τούτοις, οὕτε αὐτὸς ἐπιδέχεται τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τοὺς βουλομένους κωλύει, καὶ ἐκ¹⁰ τῆς ἐκκλησίας ἐκβάλλει.

¹ τούτων *reI* || ταυτης [10%]

² εν **f⁵⁵** Ν048^v [97%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 τη A,B,C^v [3%] NU

³ εις τους **f⁵⁵** (90.1%) RP,HF,OC,TR,CP [2 (1.9%)] || τουτο ΝA,B,C,048 (7.4%) NU || two other variants (0.6%) (Is the reading of the eclectic text not inferior?)

⁴ ονοματος *reI* || 1 αυτου [15%] (AV's TR)

⁵ εθνων **f⁵⁵** (88.3%) RP,HF,TR,CP || εθνικων ΝA,B(C)048 (11.7%) OC,NU

⁶ απολαμβανειν **f⁵⁵** (91.8%) RP,HF,OC,TR,CP || υπολαμβανειν ΝA,B,C,048 (7.2%) NU || λαμβανειν (0.6%) || two other variants (0.4%)

⁷ γινωμεθα *reI* || γενωμεθα 048 [30%] CP || γινωμεθα C [3%]

⁸ εγραψα **f⁵⁵** C [88%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 τι ΝA(B) [2%] NU || 1 αν 048 [10%]

⁹ υπομνησω *reI* || υπομησων CP

¹⁰ εκ *reI* || --- Ν048 [20%]

Demetrius is commended

11 Ἀγαπητέ, μὴ μιμοῦ τὸ κακόν, ἀλλὰ τὸ ἀγαθόν. Ό ἀγαθοποιῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ ἔστιν ὁ δὲ¹ κακοποιῶν οὐχ ἐώρακεν τὸν Θεόν. 12 Δημητρίῳ μεμαρτύρηται ὑπὸ πάντων—καὶ ὑπὸ² αὐτῆς τῆς ἀληθείας. Καὶ ἡμεῖς δὲ μαρτυροῦμεν, καὶ οἴδαμεν³ ὅτι ἡ μαρτυρία ἡμῶν ἀληθής ἔστιν.

Farewell

13 Πολλὰ εἶχον γράφειν,⁴ ἀλλ’ οὐ θέλω διὰ μέλανος καὶ καλάμου σοι γράψαι.⁵ 14 ἐλπίζω δὲ εὐθέως ἵδεῖν σε,⁶ καὶ στόμα πρὸς στόμα λαλήσομεν.⁷

15 Εἰρήνη σοι. Ἀσπάζονται σε οἱ φίλοι. Ἀσπάζου τοὺς φίλους κατ’ ὄνομα.⁸

¹ δε **f⁸⁵** [25%] TR || --- ΝA,B,C,048 [75%] RP,HF,OC,CP,NU (Would not John, a Jew, be more likely to write the conjunction?)

² υπ **f⁸⁵** A,B,048 [99%] RP,HF,OC,TR,CP || υπο ΝC [1%] NU

³ οιδαμεν **f⁸⁵** (23%) CP || οιδατε (61.5%) RP,HF,OC,TR || οιδας ΝA,B,C,048 (15.1%) NU || οιδα (0.4%) (Soden mentions **K^r** once in 2 John but not at all in 3 John, when he definitely should have. In 3 John 12 *TuT* lists **ALL** 78 basic **f⁸⁵** MSS (± 0 to ± 3) for οιδαμεν, but Soden does not mention **K^r** in support of this variant. Since he doesn't mention **K^r** anywhere in 3 John, we should not trust his silence. The first person was unexpected and was changed to the expected second person—in the context I would say that the singular is a ‘better’ correction than the plural.)

⁴ γραφειν **f⁸⁵** [85%] RP,HF,OC,TR,CP || γραψαι σοι ΝA,B,C(048^v) [11%] NU || 1 σοι [4%]

⁵ σοι γραψαι **f⁸⁵** [85%] RP,HF,OC,TR,CP || 1 γραφειν ΝB,C [3%] NU || ~ γραφειν 1 A,048 [8%] || ~ 21 [4%]

⁶ ιδειν σε **f⁸⁵** Ν (95%) RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 A,B,C,048 (4.8%) NU || 1 (0.2%)

⁷ λαλησομεν *reI* || λαλησωμεν [20%] || λαλησαι [1%] || λαλησαι σοι [2%]

⁸ ονομα *reI* || 1 αμην [13%] CP

ΙΟΥΔΑ

Salutation

1 Ἰούδας, Ἰησοῦν Χριστοῦ¹ δοῦλος, ἀδελφός δὲ Ἰακώβου, τοῖς ἐν Θεῷ Πατρὶ ἡγιασμένοις² καὶ Ἰησοῦν Χριστῷ³ τετηρημένοις, κλητοῖς: 2 Ἔλεος ὑμῖν καὶ εἰρήνη καὶ ἀγάπη πληθυνθείη.

Why he is writing

3 Ἀγαπητοί, πᾶσαν σπουδὴν ποιούμενος γράφειν ὑμῖν περὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας,⁴ ἀνάγκην ἔσχον γράψαι ὑμῖν παρακαλῶν ἐπαγωνίζεσθαι τῇ⁵ ἄπαξ παραδοθείσῃ τοῖς ἀγίοις πίστει. 4 Παρεισέδυσαν γάρ τινες ἄνθρωποι, οἱ πάλαι προγεγραμμένοι εἰς τὸντο τὸ κρῖμα· ἀσεβεῖς, τὴν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν χάριν⁶ μετατιθέντες εἰς ἀσέλγειαν καὶ τὸν μόνον Δεσπότην Θεὸν, καὶ⁷ Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἀρνούμενοι.

Examples from ancient history

5 Ὑπομνῆσαι δὲ ὑμᾶς βούλομαι, εἰδότας ὑμᾶς⁸ ἄπαξ τὸντο, ὅτι ὁ Κύριος⁹ λαὸν ἐκ γῆς Αἴγυπτου σώσας, τὸ δεύτερον τοὺς μὴ πιστεύσαντας ἀπώλεσεν. 6 Ἀγγέλους τε¹⁰ τοὺς μὴ τηρήσαντας τὴν ἑαυτῶν ἀρχήν, ἀλλ’¹

¹ ιησου χριστου **f⁵⁵** P⁷² Ν A,B (65.2%) RP,HF,OC,TR,NU || ~ 21 (34.4%) CP || 2 (0.4%)

² ηγιασμενοις **f⁵⁵** (90.8%) RP,HF,OC,TR,CP || αγιαπημενοις P⁷² Ν A,B (9.2%) NU [Is the Alexandrian variant not inferior?]

³ χριστω *reII* || χριστου (26.8%) || --- (3%)

⁴ σωτηριας **f⁵⁵** (85.2%) RP,HF,OC,TR,CP || ημων 1 P⁷² A,B (10.6%) NU || ημων 1 (2.6%) || ημων ζωης (0.4%) || ημων ζωης (0.4%) || ημων 1 και ζωης Ν (0.4%) || two others (0.4%) || Ν has a conflation [The addition of the pronoun was a ‘natural’, but not necessary.]

⁵ τῇ *reII* || --- CP

⁶ χαριν **f⁵⁵** NC (99.2%) RP,HF,OC,TR,CP || χαριτα P⁷² A,B (0.8%) NU [Another inferior Alexandrian variant; the proper form of the accusative is χαριν, occurring over 40 times in the NT. Χαριτα occurs only as an Alexandrian variant and even so only here and in Acts 24:27 (where they just dropped the sigma).]

⁷ δεσποτην θεον και **f⁵⁵** (79.4%) RP,HF,TR || 1323 (2.6%) || ~ 231 τον (4%) CP || 23 (0.6%) || 13 (P⁷²) Ν A,B,C (13%) OC,NU || 1 P⁷⁸ (0.4%) [Is the Alexandrian variant not inferior?]

⁸ υμας **f⁵⁵** ΝB (81.2%) RP,HF,OC,TR,CP,[Ν]U || --- P⁷² A,C (17.2%) || ημας (1.6%) (Ν-A uses brackets, but UBS does not [corrected in the 4th ed.].)

⁹ απαξ τοντο οτι ο κυριος **f⁵⁵** (79.4%) RP,HF,OC,TR,CP || 1235 (4.8%) || ~ 21345 (5.4%) ||

1234 θεος (0.6%) || ~ παντα 3451 (3%) [ΝU] || ~ παντα 351 Ν (0.4%) || ~ παντα 34 ιησους 1 (0.4%) || ~ παντα 3 ιησους 1 (2%) || ~ παντα 34 θεος 1 (1.2%) || 1 παντα 3 ιησους A,B (0.8%) || 1 παντα 34 θεος (1%) || 1 παντα 3 θεος χριστος P⁷² || five other variants (1%) [The Alexandrians really had fun with this one.]

¹⁰ τε *reII* || δε A (10.2%)

ἀπολιπόντας τὸ ὕδιον οἰκητήριον, εἰς κρίσιν μεγάλης ἡμέρας δεσμοῖς ἀϊδίοις ὑπὸ ζόφου τετήρηκεν. 7 Ὡς Σόδομα καὶ Γόμορρα, καὶ αἱ περὶ αὐτὰς πόλεις—τὸν ὅμιον τούτοις τρόπον² ἐκπορνεύσασαι καὶ ἀπελθοῦσαι ὀπίσω σαρκὸς ἐτέρας—πρόκεινται δεῖγμα, πυρὸς αἰωνίου δίκην ὑπέχουσαι.

Evil men are in the church

8 Ὄμοίως μέντοι καὶ οὗτοι ἐνυπνιαζόμενοι σάρκα μὲν μιαίνουσιν, κυριότητα δὲ ἀθετοῦσιν, δόξας δὲ βλασφημοῦσιν. 9 Ο δὲ Μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος, ὅτε τῷ διαβόλῳ διακρινόμενος—διελέγετο περὶ τοῦ Μωσέως³ σώματος—οὐκ ἐτόλμησεν κρίσιν ἐπενεγκεῖν⁴ βλασφημίας, ἀλλ᾽⁵ εἶπεν, “Ἐπιτιμήσαι σοι⁶ Κύριος!” 10 Οὗτοι δὲ ὅσα μὲν οὐκ οἴδασιν βλασφημοῦσιν, ὅσα δὲ φυσικῶς ὡς τὰ ἄλογα ζῷα ἐπίστανται—ἐν τούτοις φθείρονται. 11 Οὐαὶ αὐτοῖς, ὅτι τῇ ὁδῷ τοῦ Καΐν ἐπορεύθησαν, καὶ τῇ πλάνῃ τοῦ Βαλαὰμ μισθοῦ ἐξεχύθησαν, καὶ τῇ ἀντιλογίᾳ τοῦ Κορὲ ἀπώλονται!

12 Οὗτοί εἰσιν⁷ ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν σπιλάδες, συνευωχούμενοι ἀφόβως,⁸ ἔαυτοὺς ποιμαίνοντες· νεφέλαι ἄνυδροι, ὑπὸ ἀνέμων παραφερόμεναι⁹ δένδρα φθινοπωρινά, ἄκαρπα, δίς ἀποθανόντα¹⁰ (ἐκριζωθέντα). 13 κύματα ἄγρια θαλάσσης, ἐπαφρίζοντα τὰς ἔαυτῶν αἰσχύνας· ἀστέρες πλανῆται, οἵς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς¹¹ αἰῶνα τετήρηται.

14 Προεφήτευσεν δὲ καὶ τούτοις ἔβδομος ἀπὸ Αδὰμ, Ἐνώχ,¹² λέγων: “Ιδοὺ, ἥλθεν Κύριος ἐν ἀγίαις μυριάσιν¹ αὐτοῦ 15 ποιῆσαι κρίσιν κατὰ

¹ αλλα **f⁵⁵C** [50%] || αλλα **P⁷²NA,B** [50%] RP,HF,OC,TR,CP,NU

² τούτοις τροπὸν **f⁵⁵** (88.6%) RP,HF,OC,TR,CP || ~ 21 **P⁷²NA,B,C** (9%) NU || 1 (0.4%) || 2 (1.6%)
|| --- (0.4%)

³ μωσεως **f⁵⁵A** (60%) HF,OC,TR || μωσεως **P⁷²NB,C** (38.8%) RP,NU || μωσεος CP || ambiguous (1.2%)

⁴ επενεγκειν **re//** || υπενεγκειν (11.4%) || εξενεγκειν (0.4%)

⁵ αλλ **re//** || αλλα **P⁷²A,B** (1%) NU

⁶ σοι **re//** || σε (4.4%) CP

⁷ εισιν **f⁵⁵N** (85.4%) RP,HF,OC,TR,CP || 1 οι **P⁷²A,B** (14.6%) NU [Is the Alexandrian variant not inferior?]

⁸ αφοβως **re//** || υμιν 1 C (12.2%) CP

⁹ παραφερομεναι **f⁵⁵ NA,C** (87.6%) RP,HF,OC,CP,NU || παραφερομενoi **P⁷²B** (3.8%) || περιφερομεναι (4.6%) TR || φερομεναι (3%) || four other variants (1%)

¹⁰ αποθανοντα **re//** || 1 και (15.8%)

¹¹ εις **f⁵⁵P⁷²NA,B,C** (65%) RP,HF,CP,NU || 1 τον (35%) OC,TR

¹² ενωχ **f⁵⁵** [70%] OC,TR,CP || ἐνωχ [30%] RP,HF,NU

πάντων καὶ ἐλέγξαι² πάντας τοὺς ἀσεβεῖς³ αὐτῶν⁴ περὶ πάντων τῶν ἔργων ἀσεβείας αὐτῶν ὃν ἡσέβησαν, καὶ περὶ πάντων τῶν σκληρῶν⁵ ὃν ἐλάλησαν κατ’ αὐτοῦ—ἀμαρτωλοὶ ἀσεβεῖς!” 16 Οὗτοί εἰσιν γογγυσταί, μεμψίμοιροι, κατὰ τὰς ἐπιθυμίας ἑαυτῶν⁶ πορευόμενοι· καὶ τὸ στόμα αὐτῶν λαλεῖ ὑπέρογκα, θαυμάζοντες πρόσωπα ὥφελείας χάριν.

Exhortation

17 Ὑμεῖς δέ, ἀγαπητοί, μνήσθητε τῶν ῥημάτων τῶν προειρημένων ὑπὸ τῶν ἀποστόλων τοῦ Κυρίου ὑμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ: 18 ὅτι ἔλεγον ὑμῖν ὅτι⁷ ἐν ἐσχάτῳ χρόνῳ⁸ ἔσονται ἐμπαῖκται κατὰ τὰς ἑαυτῶν ἐπιθυμίας⁹ πορευόμενοι τῶν ἀσεβειῶν. 19 Οὗτοί εἰσιν οἱ ἀποδιορίζοντες,¹⁰ ψυχικοί, πνεῦμα μὴ ἔχοντες.

20 Ὑμεῖς δέ, ἀγαπητοί, τῇ ἀγιωτάτῃ ὑμῶν πίστει ἐποικοδομούντες ἑαυτούς,¹¹ ἐν Πνεύματι Ἅγιῳ προσευχόμενοι,¹² 21 ἑαυτοὺς ἐν ἀγάπῃ Θεοῦ

¹ αγιαῖς μυριασιν **f⁸⁵** A,B (90.2%) RP,HF,OC,CP,NU || ~ 21 C (5.2%) TR || 12 αγγελῶν (2%) || ~ 2 αγιῶν αγγελῶν Ν (2%) || αγιῶν αγγελῶν 2 P⁷² || two other variants (0.4%)

² ελεγξαι **f⁸⁵** P⁷²ΝA,B,C (89.6%) RP,HF,OC,CP,NU || εξελεγξαι (10.4%) TR

³ παντας τους ασεβεις **f⁸⁵** A,B,C (95.8%) RP,HF,OC,TR,CP || 13 (1.4%) || 23 (0.6%) || πασαν ψυχην P⁷²Ν1852 (alone) NU || --- part of a larger omission (1.6%) [The reading chosen by NU is bad. Certain very evil persons have been rather graphically described in verses 4, 8 and 10-13. In verse 14 Jude introduces a prophecy "about these men", the same ones he has been describing, and the quotation continues to the end of verse 15. Verse 16 continues the description of their perversity, but verse 17 draws a clear distinction between them and the believers that Jude is addressing. So, Enoch cannot be referring to "every soul"—the NU reading is clearly wrong, introducing an aberration on the flimsiest of evidence. In fact, Nestle²⁵ and UBS² stayed with the Majority, reading "all the ungodly". UBS³ changes to "every soul", without comment! Is this not a curious proceeding? The UBS editors reverse an earlier position, following just three MSS and the Sahidic version, and do not even mention it in their apparatus.]

⁴ αυτων **f⁸⁵** (80%) RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁷²ΝA,B,C (18.2%) NU || part of a larger omission (1.8%)

⁵ σκληρων *re//* || 1 λογων ΝC (14%)

⁶ εαυτων **f⁸⁵** C (49.4%) NU || αυτων ΝA,B (49.6%) RP,HF,OC,TR,CP || part of a larger omission P⁷² (1%)

⁷ οτι **f⁸⁵** P⁷²A,C (98.4%) RP,HF,OC,TR,CP,[Ν]U || --- ΝB (1.6%)

⁸ εν εσχατω χρονω **f⁸⁵** (80.1%) RP,HF,OC,TR,CP || 12 χρονων (0.6%) || 12 τω 3 (1.2%) || επ 23 (0.4%) || επ εσχατου χρονου P⁷²B,C (1.4%) NU || επ εσχατου του χρονου Ν(A) (5.2%) || επ εσχατου των χρονων (4.2%) || επ εσχατων των χρονων (5.8%) || three other readings (1%)

⁹ εαυτων επιθυμιας *re//* || αυτων 2 (3.4%) || ~ 21 (5.8%) CP || ~ 2 αυτων Ν (3.4%) || two other variants (0.6%)

¹⁰ αποδιοριζοντες *re//* || 1 εαυτους C (18.4%)

¹¹ τη αγιωτατη υμων πιστει εποικοδομουντες εαυτουν **f⁸⁵** (79.8%) RP,HF,OC,TR || 12 ημων 456 (5.6%) CP || 12456 (1.2%) || ~ 561234 ΝA,B (10.2%) NU || ~ 5612 ημων 4 C (3%) || ~ 1 εαυτων 24 ανοικοδομεισθε P⁷²

¹² προσευχομενοι *re//* || 1 εαυτοις P⁷² (10%) (basically this same group omits the immediately following εαυτους)

τηρήσατε, προσδεχόμενοι τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ζωὴν αἰώνιον.

22 Καὶ οὓς μὲν ἐλεεῖτε,¹ διακρινόμενοι² 23 οὓς δὲ ἐν φόβῳ σώζετε, ἐκ πυρὸς ἀρπάζοντες,³ μισοῦντες καὶ τὸν ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἐσπιλωμένον χιτῶνα.

Doxology

24 Τῷ δὲ δυναμένῳ φυλάξαι αὐτοὺς⁴ ἀπταίστους,⁵ καὶ στῆσαι κατενώπιον τῆς δόξης αὐτοῦ ἀμώμους ἐν ἀγαλλιάσει—25 μόνῳ σοφῷ⁶ Θεῷ,⁷ Σωτῆρι ἡμῶν,⁸ δόξα καὶ⁹ μεγαλωσύνη, κράτος καὶ ἔξουσία,¹⁰ καὶ¹¹ νῦν καὶ εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας! Ἀμήν.¹²

¹ ελεεῖτε **F⁵** (89.8%) RP,HF,OC,TR,CP || ελεεῖτε ΝΒ (2%) NU || ελεγχεῖτε A,C (8%) || --- (P⁷²)

² διακρινομένοι **F⁵** (89.8%) RP,HF,OC,TR,CP || διακρινομένους (P⁷²) ΝΑ,B,C (10.2%) NU [If the accusative were original, who would change it to nominative? Why? The Alexandrians either didn't understand, or didn't like, the original nominative and changed it to suit.]

³ εν φοβῳ σωζετε εκ (+ του 10.4% OC,TR,CP) πυρος αρπαζοντες **F⁵** (81%) RP,HF(OC,TR,CP) || ~ 345612 C (2%) || 3456 (1.4%) || ~ 3456 ους δε ελεεῖτε (ελεεῖτε 1.6%; ελεγχεῖτε 3.6%) 12 ΝΑ,B (10.4%) NU || a variety of conflations (4.4%) || four other variants P⁷² (1%) (OC is in small print.) [Is the Alexandrian variant not inferior?]

⁴ αυτοὺς **F⁵** (67.6%) RP,HF,OC,TR,CP || νμας ΝΒ(C) (29.8%) (the AV's TR)NU || ημας A (1%) || --- (1.4%) || P⁷² is wild (Virtually all versions in English read 'you', but in the context 'them' makes good sense. Jude is assuring his readers that it is worth the effort to snatch people from the very jaws of hell (v. 23), because God is able to secure them (one's natural tendency would be to doubt that). In commenting the parable of the lost sheep, the Lord Jesus affirmed that "there will be more joy in heaven over one sinner who repents than over ninety-nine just persons who need no repentance." It seems that God gets special pleasure out of cheating the Lake. If νμας were original, who would change it to αυτοὺς?)

⁵ απταίστους *re//* || 1 καὶ ασπιλονς C (11.4%) || P⁷² is wild

⁶ σοφο **F⁵** (92%) RP,HF,OC,TR,CP || --- P⁷² ΝΑ,B,C (8%) NU [Is the Alexandrian variant not inferior?]

⁷ θεω *re//* || --- (5.6%) CP

⁸ ημων **F⁵** (78.4%) RP,HF,OC,TR,CP || 1 δια υπου χριστου του κυριου 1 (P⁷²) ΝΑ^v,B,C (21.6%) NU

⁹ καὶ **F⁵** P⁷² (88%) RP,HF,OC,TR,CP || --- ΝΑ,B,C (12%) NU

¹⁰ εξουσια **F⁵** (78.8%) RP,HF,OC,TR,CP || 1 προ παντος του αιωνος ΝΑ,B,C (13%) NU || 1 προ παντος αιωνος (8%) || --- P⁷² [Is not the Alexandrian gloss obviously infelicitous?]

¹¹ καὶ *re//* || --- (12.1%)

¹² The citation of **F⁵** is based on forty-six MSS—18, 35, 141, 149, 201, 204, 328, 386, 394, 432, 444, 604, 664, 757, 824, 928, 986, 1072, 1075, 1100, 1247, 1248, 1249, 1503, 1548, 1628, 1637, 1725, 1732, 1754, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1876, 1892, 1897, 2221, 2352, 2431, 2466, 2554, 2587, 2626 and 2723—all of which I collated myself. 141, 204, 386, 824, 928, 1072, 1075, 1100, 1637, 1855, 1864, 2221, 2554 and 2723 are very pure representatives of **F⁵** in these three books, with not a single variant, and so for the exemplars of fourteen others. For all those MSS to have no variants after all the centuries of transmission is surely an eloquent demonstration of the faithfulness and accuracy of that transmission. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Athens, Meteora, Sparta, Ochrida, Mt. Athos [nine different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

For Jude I used Tommy Wasserman's complete collation of over 500 MSS (*The Epistle of Jude: Its Text and Transmission*, Almqvist & Wiksell International, 2006), so I imagine the percentages given are very close to the true picture. For 2&3 John I used *ECM*, extrapolating from a comparison with *TuT*, which presumably allows a reasonably close approximation. So I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 3\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 10\%$. However, I guarantee the witness of \mathbf{f}^{85} , that represents around 17% of the total of extant MSS for these books. Please see the last footnote for Matthew for further information.

ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ

Introduction

1 Αποκάλυψις Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἣν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ Θεός δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ—ἄλλη δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει. Καὶ ἐσήμανεν, ἀποστείλας διὰ τοῦ ἀγγέλου αὐτοῦ τῷ δούλῳ αὐτοῦ Ἰωάννῃ, 2 δὲς ἐμαρτύρησεν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ Χριστοῦ—ὅσα¹ εἶδεν, καὶ ἄτινα εἰσιν καὶ ἄλλη γενέσθαι μετὰ ταῦτα.² 3 Μακάριος ὁ ἀναγινώσκων καὶ οἱ ἀκούοντες τοὺς λόγους τῆς προφητείας, καὶ τηροῦντες τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα· ὁ γάρ καιρὸς ἐγγύς.

4 Ἰωάννης, ταῖς ἐπτὰ ἐκκλησίαις ταῖς ἐν τῇ Ἀσίᾳ: Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ³ ὃ ὠν καὶ ὅ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος, καὶ ἀπὸ τῶν ἐπτὰ Πνευμάτων ἄλλες⁴ ἐστιν⁵ ἐνώπιον τοῦ θρόνου αὐτοῦ, 5 καὶ ἀπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁ μάρτυς ὁ πιστός, ὁ πρωτότοκος ἐκ⁶ τῶν νεκρῶν, καὶ ὁ ὅρχων τῶν βασιλέων τῆς γῆς.

Τῷ ὀγαπήσαντι⁶ ἡμᾶς καὶ λούσαντι⁷ ἡμᾶς ἀπὸ¹ τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ—6 καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς βασιλείαν,² ἰερεῖς τῷ Θεῷ καὶ

¹ οσα *rell* || 1 τε **M**^{ept} TR

² εἰδεν καὶ ατινα εἰσιν καὶ α (ατινα **M**^{d,e}, - α **M**^e) χρη γενεσθαι μετα ταντα (- μ)τ) **M**^{ept}) **f⁵⁵** **M**^{a1/6,d,e,g} CP || 1 **M**^{a,b,e1/6,f,h,i} ΝA,C,RP,HF,OC,NU,TR (The long form has attestation from all three main lines of transmission—**f⁵⁵** is solid, as are **d-e** and **g**; **h** goes with the bulk of the third line for the short form. εἰδεν would be ‘He saw’, referring to Christ—compare 22:20—He is the one passing on the ‘revelation’; the whole book is what Jesus Christ is testifying, as an eye witness; I assume that early copyists missed the point, applying εἰδεν to John, but then they couldn’t make sense of the full text and so proceeded to omit the awkward parts.) [Since modern critics often reason like early copyists, I suspect that this variant at the outset of the book pre-disposed them against **f⁵⁵** (= **M^e** / **K²**).]

³ απο **f⁵⁵** **M**^{d,e2/3,g,hpt} P¹⁸ ΝA,C,CP,NU || 1 θεου **M**^{a,b,e1/3,fpt,hpt,i} RP,HF,OC || 1 του **M**^{ept} TR (OC is in small print.) (I would say that θεου was added to help the reader make the correct association; see the next note.)

⁴ α εστιν **f⁵⁵** **M**^{d1/4,e,g,hpt,ipt} CP,TR || 1 **M**^{a,b,f,hpt,ipt} P¹⁸C,RP,HF,OC,NU || των **M**^d ΝA (Render ‘the seven-fold Spirit that is’; απο ο ων . . . και απο των επτα . . . και απο ιησου . . . presumably refers to the Trinity, so ‘the seven-fold Spirit’ refers to the Holy Spirit—if the Godhead can be three in one, why may not the Holy Spirit be seven in one? The grammatical anomaly of a plural subject with a singular verb may have given rise to the other variants.)

⁵ εκ **f⁵⁵** **M**^{d1/4,c} CP,TR || --- **M**^{a,b,d,e1/4,f,g,h,i} P¹⁸ ΝA,C,RP,HF,OC,NU (The figure of death as a huge womb was too strong; by omitting the preposition the interpretation becomes ambiguous; ‘firstborn’ can receive the derived meaning of ‘boss’, or whatever. However, the point is precisely that Jesus Christ was the first one to be ‘born’ from that particular ‘womb’—but only the first!)

⁶ τω αγαπησαντι **f⁵⁵** **M**^{d,e} CP,TR || 1 αγαπωντι **M**^{a,f,gpt(pt),h,ipt(pt)} P¹⁸(Ν)A,C,RP,HF,OC,NU || ος ηγαπησεν **M**^b

⁷ λουσαντι **f⁵⁵** **M**^{a,d1/4,ept,f,g,hpt,ipt} CP,RP,HF,OC,TR || λυσαντι **M**^{d,upt,g1/4,hpt,ipt} P¹⁸ ΝA,C,NU || ελουσεν **M**^b

Πατρὶ αὐτοῦ—αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Αμήν.

7 Ἰδοὺ, ἔρχεται μετὰ τῶν νεφελῶν, καὶ ὄψεται αὐτὸν πᾶς ὀφθαλμὸς, καὶ οἵτινες αὐτὸν ἐξεκέντησαν. Καὶ κόψονται ἐπ’ αὐτὸν πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς. Ναί, ἀμήν!

8 “Ἐγὼ εἰμι τὸ Ἄλφο³ καὶ τὸ Ὡ”,⁴ λέγει Κύριος ὁ Θεός,⁵ “Ο ὁν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὁ Παντοκράτωρ.”

John is commissioned

9 Ἔγὼ Ἰωάννης, ὁ⁶ ἀδελφὸς ὑμῶν καὶ κοινωνὸς⁷ ἐν τῇ θλίψει καὶ⁸ βασιλείᾳ καὶ ὑπομονῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ,⁹ ἐγενόμην ἐν τῇ νήσῳ τῇ καλουμένῃ Πάτμῳ διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ¹⁰ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ Χριστοῦ.¹¹

10 Ἐγενόμην ἐν πνεύματι ἐν τῇ Κυριακῇ ἡμέρᾳ καὶ ἤκουσα φωνὴν ὅπίσω μου, μεγάλην¹² ως σάλπιγγος, 11 λεγούσης,¹³ “Ο βλέπεις γράψον εἰς βιβλίον καὶ πέμψον ταῖς ἐπτά¹⁴ ἐκκλησίαις:¹⁵ εἰς Ἐφεσον καὶ εἰς Σμύρναν καὶ εἰς Πέργαμον καὶ εἰς Θυάτειρα¹⁶ καὶ εἰς Σάρδεις καὶ εἰς Φιλαδέλφειαν¹⁷ καὶ εἰς Λαοδίκειαν.” 12 Καὶ ἐκεῦ¹⁸ ἐπέστρεψα βλέπειν τὴν φωνὴν ἣτις ἐλάλει¹⁹ μετ’ ἐμοῦ. Καὶ ἐπιστρέψας εἶδον ἐπτὰ λυχνίας χρυ-

¹ απὸ **f⁸⁵M^{a,b,e1/4,f,g,i}** CP,RP,HF,OC,TR || εκ **M^{d,e,h}** P¹⁸NA,C,NU

² βασιλείαν **f⁸⁵M^{a,b,e1/6,f,g,h,j}** P¹⁸NA,C,CP,RP,HF,OC,NU || βασιλεις και **M^{a1/6,d,e}** TR

³ αλφα **f⁸⁵M^{a,b,d2/3,e1/3,f,h1/4,i}** NA,C,CP,RP,HF,NU || A **M^{d1/3,e2/3,g,h}** OC,TR

⁴ Ω **f⁸⁵M^{a,f,g,h,ip}** A,C,CP,RP,HF,OC,NU || 1 αρχη και τελος **M^{b,e,i1/4}** Σ,TR || 1 η αρχη και το τελος **M^d**

⁵ κυριος ο θεος *reI* || ~ 21 TR

⁶ ο *reI* || 1 και TR

⁷ κοινωνος **f⁸⁵M^{a,f,g,h1/4,i}** CP,RP,HF || συγκοινωνος **M^{a1/6,b,d,e,h,i1/4}** A(NC)OC,NU,TR

⁸ και **f⁸⁵M^{a,b,d,f,h,i}** NA,C,CP,RP,HF,OC,NU || 1 εν τη **M^{e,g,i1/5}** TR || 1 εν **M^{h1/5}**

⁹ εν χριστω ιησου **f⁸⁵M^{a,b,f,g,h1/4,i}** CP,RP,HF || ~ 132 OC || 12 A || ~ 3 χριστου **M^{d,e,h1/4}** TR || 13 **M^{hpt}** NC,NU

¹⁰ δια **f⁸⁵M^{a,e,fpt,g,h1/4,i}** Σ,CP,RP,HF,OC,TR || --- **M^{b,d,fpt,h}** A,C,NU

¹¹ χριστου **f⁸⁵M^{a,b,dpt,e2/3,f,g,i}** CP,RP,HF,OC,TR || --- **M^{dpt,e1/3,h}** NA,C,NU

¹² φωνην οπισω μου μεγαλην **f⁸⁵M^{a,b,f,g,h1/4,i}** CP,RP,HF,OC || ~ 2314 **M^{d,e,h}** Σ,NC,NU,TR || ~ 1423 (A)[7 other mss]

¹³ λεγουσης **f⁸⁵M^{a,b,d,e1/6,f,h,i}** NA,C,CP,RP,HF,OC,NU || 1 εγω το Α και το Ω ο πρωτος και ο εσχατος και **M^{c,(g)}** TR

¹⁴ επτα *reI* || --- TR

¹⁵ εκκλησιαις *reI* || 1 ταις εν ασια TR

¹⁶ εις θυατειρα *reI* || 1 θυατηρα [16 assorted mss] || 1 θυατηραν **M^{b3/5,hpt}** || 1 θυατηραν A,C || εν θυατειροις **M^{ept}**

¹⁷ φιλαδελφειαν **f⁸⁵M^{a2/3,b,dpt,epf,f,gpt,h2/3,i}** CP,RP,HF,OC,NU,TR || φιλαδελφιαν **M^{a1/3,dpt,epf,gpt,h1/3,i1/4}** NA,C

¹⁸ εκει **f⁸⁵M^{a,f,g,h1/4,i}** CP,RP,HF,OC || --- **M^{b,d,e,h}** NA,C,NU,TR (It was at that point that he turned.) (OC is in small print.)

¹⁹ ελαλει *reI* || ελαλησεν **M^{c2/3,g,h1/5}** TR || λαλει A || ελαλη [13 assorted mss]

σᾶς, 13 καὶ ἐν μέσῳ τῶν ἐπτὰ¹ λυχνιῶν ὅμοιον υἱῷ² ἀνθρώπου, ἐνδεδυμένον ποδόρη καὶ περιεζωσμένον πρὸς τοῖς μαζοῖς³ ζώνην χρυσῆν.⁴ 14 Ἡ δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ, καὶ αἱ τρίχες, λευκαὶ ὥσει⁵ ἔριον, λευκόν ὡς χιών· καὶ οἱ ὄφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς φλὸξ πυρός· 15 καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ, ὡς ἐν καμίνῳ πεπυρωμένοι·⁶ καὶ ἡ φωνὴ αὐτοῦ ὡς φωνὴ ὑδάτων πολλῶν· 16 καὶ ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ αὐτοῦ⁷ ἀστέρας ἐπτά, καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ῥομφαία δίστομος ὁξεῖα ἐκπορευομένη· καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ ὡς ὁ⁸ ἥλιος φαίνει ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ.

17 Καὶ ὅτε εἶδον αὐτὸν ἐπεσα⁹ πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ ὡς νεκρός. Καὶ ἐπεθηκεν¹⁰ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ χεῖρα¹¹ ἐπ’ ἐμὲ λέγων:¹² “Μὴ φοβοῦ. Ἐγώ εἰμι ὁ Πρωτος καὶ ὁ Ἔσχατος, 18 καὶ ὁ ζῶν—καὶ ἐγενόμην νεκρός, καὶ ἴδού, ζῶν εἰμι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων! Ἀμήν!¹³ Καὶ ἔχω τὰς κλεῖς¹⁴ τοῦ Θανάτου καὶ τοῦ Ἄδου.¹⁵ 19 Γράψον οὖν¹⁶ ἡ ἐιδες, καὶ ἡ εἰσιν, καὶ ἡ μέλλει γενέσθαι¹⁷ μετὰ ταῦτα. 20 Τὸ μυστήριον τῶν ἐπτὰ ἀστέρων ὃν¹⁸ εἶδες ἐπὶ τῆς δεξιᾶς μου, καὶ τὰς ἐπτὰ λυχνίας τὰς χρυσᾶς: οἱ ἐπτὰ

¹ επτα **f⁵⁵** M^{a,b,e1/4,f,g,hpt,i} Ν,CP,RP,HF,OC,TR || --- M^{d,e,hpt} A,C,NU

² νιω **f⁵⁵** M^{apt,d,e,hpt} A,C,CP,RP,OC,TR || νιον M^{apt,b,f,g,ip} Ν,HF,NU

³ μαζοῖς **f⁵⁵** M^d A,CP [M^{apt} in comm] || μαστοῖς M^{a,b,e,f,h,i} C,RP,HF,OC,NU,TR || μασθοῖς M^{d1/5,e1/4,g} Ν
(It is possible that μαζοῖς was more commonly used of males, and μαστοῖς of females; since the figure was clothed, the nipples would not be visible, so the point is presumably to give the position of the belt—across the middle of the chest [see 15:6].)

⁴ χρυσην rell || χρυσαν ΝA,C,NU || three other spellings [6 mss]

⁵ ωσει **f⁵⁵** M^{a,c2/3(1/3),hpt,ip} C,CP,TR || ως M^{apt,f,g,hpt,ip} ΝA,RP,OC,NU || και ως M^{apt,b} HF (Since ως occurs twice immediately following, and twice more in the next verse, there may have been an assimilating influence.)

⁶ πεπυρωμενοι rell || πεπυρωμενης A,C,NU || πεπυρωμενω Ν[+ 12 assorted mss] || six further spellings [11 mss]

⁷ χειρι αντου **f⁵⁵** M^{b,d,e1/3,f,hpt,i1/4} ΝA,C,CP,OC,NU || ~ 21 M^{a,g,h1/4,i} RP,HF,TR || 2 M^{e1/3(1/4)h1/3}

⁸ ο rell || --- M^{a1/6,d1/4,e1/3,g1/4,h1/3}

⁹ επεσα **f⁵⁵** M^{a3/5,b,e2/3,g,hpt,ip} ΝA,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR || επεσον M^{a2/5,d,e1/3,f,hpt,ip}

¹⁰ επεθηκεν **f⁵⁵** M^{d,e,h1/4} Ν,CP,TR || εθηκεν M^{a,b,f,g,h,i} A,C,RP,HF,OC,NU

¹¹ χειρα **f⁵⁵** M^{d,e} CP,OC,TR || --- M^{a,b,f,g,h,i} ΝA,C,RP,HF,NU (OC is in small print.)

¹² λεγων rell || 1 μοι M^{c2/5} TR

¹³ αμην **f⁵⁵** M^{a,b,d,e1/3,f,g,hpt,i} CP,RP,HF,TR || --- M^{c2/3,hpt} ΝA,C,OC,NU

¹⁴ κλεις **f⁵⁵** M^{a1/5,b,d,e,g,h2/3,ip} (A,C),RP,OC,NU,TR || κλειδας M^{a,e1/6,f,h1/3,ip} Ν,CP,HF

¹⁵ θανατου και του αδου **f⁵⁵** M^{a,b,d1/3,ept,f,g,h,i} ΝA,C,CP,RP(HF)OC,NU || ~ 4231 M^{d2/3,cpt,h1/4} TR

¹⁶ ουν rell || --- M^{c2/5} TR

¹⁷ γενεσθαι **f⁵⁵** M^{d,ept,fpt,ip} P^{98v} ΝC,CP,NU || γινεσθαι M^{a,b,ept,fpt,g,h,ip} RP,HF,OC,TR || γεινεσθαι A

¹⁸ ουν **f⁵⁵** M^{a,b,d,f,g,h1/3,i} CP,RP,HF,OC,TR || ους M^{d1/4,e,h2/3} ΝA,C,NU

ἀστέρες ἄγγελοι τῶν ἐπτὰ ἐκκλησιῶν εἰσιν, καὶ αἱ ἐπτὰ λυχνίαι¹ ἀς εἶδες ἐπτὰ² ἐκκλησίαι εἰσιν.

The seven letters

To Ephesus

2 “Τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Ἐφέσῳ³ ἐκκλησίας γράψον: Τάδε λέγει ὁ κρατῶν τοὺς ἐπτὰ ἀστέρας ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, ὁ περιπατῶν ἐν μέσῳ τῶν ἐπτὰ λυχνιῶν τῶν χρυσῶν: 2 Ὁἶδα τὰ ἔργα σου, καὶ τὸν κόπον,⁴ καὶ τὴν ὑπομονήν σου, καὶ ὅτι οὐ δύνῃ βαστάσαι κακούς. Καὶ ἐπείρασας⁵ τοὺς λέγοντας ἑαυτὸν ἀποστόλους εἶναι⁶ καὶ οὐκ εἰσίν, καὶ εὑρες αὐτοὺς ψευδεῖς· 3 καὶ ἐβάστασας καὶ ὑπομονὴν ἔχεις⁷ διὰ⁸ τὸ ὄνομά μου, καὶ οὐκ ἐκοπίασας.⁹

4 Ἄλλὰ¹⁰ ἔχω κατὰ σοῦ ὅτι τὴν ἀγάπην σου τὴν πρώτην ἀφῆκας.¹¹ 5 Μνημόνευε οὖν πόθεν ἐκπέπτωκας¹² καὶ μετανόησον, καὶ τὰ πρώτα ἔργα ποίησον· εἰ δὲ μή, ἔρχομαι σοι ταχὺ¹³ καὶ κινήσω τὴν λυχνίαν σου ἐκ τοῦ τόπου αὐτῆς—ἐὰν μὴ μετανοήσῃς. 6 Ἄλλὰ τοῦτο ἔχεις, ὅτι μισεῖς τὰ ἔργα τῶν Νικολαϊτῶν, ἂ κάγῳ μισῶ.’

7 “Ο ἔχων οὓς ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. Τῷ νικῶντι δώσω¹⁴ φαγεῖν ἐκ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, ὃ ἔστιν ἐν μέσῳ τοῦ Παραδείσου¹⁵ τοῦ Θεοῦ μου.¹⁶

To Smyrna

8 “Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Σμύρνῃ ἐκκλησίας¹ γράψον: Τάδε λέγει ὁ Πρῶτος καὶ οἱ Ἐσχατος, ὃς² ἐγένετο νεκρὸς καὶ ἔζησεν: 9 Ὁἶδά σου τὰ

¹ αἱ επτα λυχνιαι **f85** **M**^{b,d,e,2/3(1/3),hpt} (N)CP,TR || ~ 1312 **M**^{a,f,g,hpt,i} A(C)RP,HF,OC,NU

² αἱ εἶδες επτα **f85** **M**^{a1/6,d,e} CP,TR || 3 **M**^{a,f,g,h,i} ΗΑ,C,RP,HF,OC,NU || αἱ 3 **M**^{b,h1/4}

³ εν εφεσω *reI* || εφεσινης TR || εφεσιων **M**^{c2/5} || ~ εκκλησιας 2 CP

⁴ κοπον **f85** **M**^{d,e1/4,i1/4} A,C,CP,NU || 1 σου **M**^{a,b,e,f,g,h,i} Η,RP,HF,OC,TR

⁵ επειρασας *reI* || επειρασω TR

⁶ λεγοντας εαντους αποστολους ειναι *reI* || 123 ΗΑ,C[+ 10 assorted mss]NU || ~ φασκοντας 43 TR

⁷ εβαστασας και υπομονην εχεις **f85** **M**^{d,εpt(ptg,hpt} CP,TR || ~ 3421 **M**^{a,b,f,hpt,i} [Η]A,C,RP,HF,OC,NU

⁸ δια *reI* || και 1 TR

⁹ και ουκ εκοπιασας **f85** **M**^{a,b,d,εpt,f,gpt,hpt,i} Η,CP,RP,HF || 1 ου κεκοπιακες (A)C,NU || 1 ου κεκοπιακας OC || 1 κεκοπιακας **M**^{ptg1/3} || κεκοπιακας 1 ου κεκμηκας **M**^{hpt} TR

¹⁰ αλλα **f85** **M**^{a,b,f,g1/4,h1/3,i2/3} Η,CP,RP,HF,OC,NU || αλλ **M**^{b1/5,d,e,g,h2/3,i1/3} A,C,TR

¹¹ αφηκας *reI* || αφηκες ΗC,NU

¹² εκπεπτωκας **f85** **M**^{d,e,g,h1/3} CP,TR || πεπτωκας **M**^{a,b,f,h2/3,i} (Η)A,C,RP,HF,OC,NU (They had not taken a sudden fall, they had drifted from their moorings, a process so gradual that it may go unnoticed for some time.) [It can happen to us too.]

¹³ ταχυ *reI* || --- ΗΑ,C[+ 6 mss]NU || ταχει TR

¹⁴ δωσω **f85** **M**^{c1/5} Η,CP || 1 αυτω **M**^{a,b,d,e,f,g,h,i} A,C,RP,HF,OC,NU,TR (The pronoun is redundant.)

¹⁵ μεσω του παραδεισου **f85** **M**^{a1/6,b,d,e,h,i} CP,TR || τω παραδεισω **M**^{a,f,g} (ΗΑ,C)RP,HF,OC,NU

¹⁶ μου **f85** **M**^{a,b,f,g,h,i} CP,RP,HF,OC || --- **M**^{d,e,i1/4} ΗΑ,C,NU,TR

ἔργα καὶ³ τὴν θλῖψιν καὶ τὴν πτωχείαν (ἀλλὰ πλούσιος⁴ εἶ), καὶ τὴν βλασφημίαν⁵ τῶν λεγόντων Ἰουδαίους εἶναι ἐαυτούς καὶ οὐκ εἰσίν, ἀλλὰ συναγωγὴ τοῦ Σατανᾶ. **10** Μηδὲν φοβοῦ ἢ μέλλεις πάσχειν.⁶ Ἰδοὺ δὴ,⁷ μέλλει βαλεῖν⁸ ὁ διάβολος ἐξ ὑμῶν⁹ εἰς φυλακήν, ἵνα πειρασθῆτε, καὶ ἔξετε θλῖψιν ἡμερῶν¹⁰ δέκα. Γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς.

11 “Οἱ ἔχων οὓς ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. Οἱ νικῶν οὐ μὴ ἀδικηθῇ ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ δευτέρου.

To Pergamos

12 “Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Περγάμῳ ἐκκλησίας γράψον: Τάδε λέγει ὁ ἔχων τὴν ρόμφαιαν τὴν δίστομον τὴν ὁξεῖαν: **13** ‘Οἶδα τὰ ἔργα σου, καὶ¹¹ ποῦ κατοικεῖς, ὅπου ὁ θρόνος τοῦ Σατανᾶ. Καὶ κρατεῖς τὸ ὄνομά μου καὶ οὐκ ἡρνήσω τὴν πίστιν μου¹² ἐν ταῖς ἡμέραις ἐν αἷς¹³ Ἀντίπας ὁ μάρτυς μου ὁ πιστός,¹⁴ ὃς ἀπεκτάνθη παρ’ ὑμῖν, ὅπου ὁ Σατανᾶς κατοικεῖ.¹⁵

14 “Ἄλλο¹⁶ ἔχω κατὰ σοῦ ὄλιγα, ὅτι ἔχεις ἐκεῖ κρατοῦντας τὴν διδαχὴν Βαλαάμ, ὃς ἐδίδαξεν¹⁷ τὸν Βαλάκ¹⁸ βαλεῖν σκάνδαλον ἐνώπιον τῶν νιῶν Ἰσραὴλ,¹⁹ φαγεῖν εἰδωλόθυτα καὶ πορνεῦσαι. **15** Οὕτως ἔχεις καὶ σὺ κρατοῦντας τὴν διδαχὴν τῶν²⁰ Νικολαϊτῶν ὄμοιώς.²¹ **16** Μετανόησον!²² Εἰ δὲ

¹ εν σμυρνῃ εκκλησιας *reI* || 1 σμυρνης 3 A || 1 σμυρνην 3 Ν^v || σμυρναιων 3 **M**^{d2/3} || ~ 3 σμυρναιων TR

² ος **f5** **M**^{a1/4,b,d,e,f3/5,g,h,i} ΝA,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR || --- **M**^{a,f2/5,h1/4}

³ τα εργα και *reI* || --- A,C,NU

⁴ αλλα πλουσιος *reI* || ~ 2 δε TR

⁵ βλασφημιαν **f5** **M**^{d,e,g} CP,TR || 1 εκ **M**^{a,b,f,h,i} A,C,RP,HF,OC,NU || 1 την εκ Ν

⁶ πασχειν **f5** **M**^{b,d,e,g,hpt} ΝA,C,CP,NU,TR || παθειν **M**^{a,f,hpt,i} RP,HF,OC

⁷ δη **f5** **M**^{a,c1/4,f1/2/3} CP,RP,HF,OC || --- **M**^{b,d,e,g,h,i1/3} ΝA,C,NU,TR

⁸ βαλειν **f5** **M**^{a2/3,d,e1/3,f,g,h,ip} CP,RP,HF,OC,TR || βαλλειν **M**^{a1/3,b,e2/3,ip} A(C)NU || βαλλειν βαλιν Ν

⁹ ο διαβολος εξ νυμων *reI* || ~ 3412 **M**^{ept} Ν,TR

¹⁰ ημερων **f5** **M**^{b,d,e,g,hpt} ΝA,C,CP,RP,NU,TR || ημερας **M**^{a,f,hpt,i} HF,OC

¹¹ τα εργα σου και *reI* || ~ 3124 [12 assorted mss] || --- **M**^{hpt} ΝA,C,NU

¹² μου **f5** **M**^{b,d,e,f,g,hpt,i} Ν,CP,RP,HF || 1 και **M**^{hpt} A,C,OC,NU,TR (OC is in small print.)

¹³ εν αις **f5** **M**^{b,d,e,g,h,i1/3} CP,RP,TR || 1 ταις Ν || 2 **M**^{f,h1/3,i} HF,OC || --- **M**^{h1/3} A,C,NU

¹⁴ πιστος *reI* || 1 μου A,C,[+ 5 mss]NU || 1 οτι πας μαρτυς 1 **M**^e

¹⁵ ο σατανας κατοικει *reI* || ~ 312 TR

¹⁶ αλλ **f5** **M**^{a1/6,b,d,e2/3,g,h,ip} ΝA,C,CP,RP,NU,TR || αλλα **M**^{a,e1/3,f,h1/4,ip} HF,OC

¹⁷ εδιδαξεν **f5** **M**^{a,b,c1/4,f,g,h1/4,i} CP,RP,HF,OC || εδιδασκεν **M**^{d,e,h} ΝA,C,NU,TR

¹⁸ τον βαλακ **f5** **M**^{a,b,d,e1/4,f,g,h,i} CP,RP,HF,OC || τω 2 A(C),NU || εν τω 2 **M**^{ept} TR || εν τω βαλασμ

¹⁹ 12 **M**^{c1/3} || --- Ν [βαλασακ **M**^{a1/6,d1/5,e1/3,fpt,gpt,h1/6,i1/3}]

²⁰ ισραηλ **f5** **M**^{d,e,h} ΝA,C,CP,NU,TR || 1 και **M**^{a,b,f,gpt,h1/4,i} RP,HF,OC || 1 του **M**^{a1/6,gpt}

²¹ των **f5** **M**^{a1/5,d,e,g,h,i1/3} Ν,CP,RP,OC[NU]TR || --- **M**^{a,b,f,i2/3} A,C,HF

²² ομοιως *reI* || ο μισω TR || ην μισω **M**^{e1/3} || 1 ο μισω **M**^{e1/3} || ην μισω **M**^{e1/6} || --- [4 mss]

²³ μετανοησον **f5** **M**^{d,e2/3,hpt} Ν,CP,TR || 1 ουν **M**^{a,b,e1/3,f,g,hpt,i} A,C,RP,HF,OC,NU

μή, ἔρχομαί σοι ταχὺ καὶ πολεμήσω μετ' αὐτῶν ἐν τῇ ρόμφαιᾳ τοῦ στόματός μου.'

17 “Ο ἔχων οὓς ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. Τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φαγεῖν ἀπὸ τοῦ μάννα¹ τοῦ κεκρυμμένου. Καὶ δώσω αὐτῷ ψῆφον λευκήν, καὶ ἐπὶ τὴν ψῆφον ὄνομα καινὸν γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς οἶδεν² εἰ μὴ ὁ λαμβάνων.

To *Thyatira*

18 “Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν θυατείροις³ ἐκκλησίας γράψον: Τάδε λέγει ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ἔχων τοὺς ὄφθαλμοὺς αὐτοῦ ὡς φλόγα πυρός, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ: 19 ‘Οἶδά σου τὰ ἔργα—καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πίστιν καὶ τὴν διακονίαν⁴—καὶ τὴν ὑπομονήν σου· καὶ τὰ ἔργα σου⁵ τὰ ἔσχατα πλείονα τῶν πρώτων.

20 “Ἄλλ⁶ ἔχω κατὰ σοῦ⁷ ὅτι ἀφεῖς⁸ τὴν γυναικά σου⁹ Ἰεζάβελ,¹⁰ ἥ λέγει¹¹ ἐαυτὴν προφῆτιν καὶ διδάσκει καὶ πλανᾷ τοὺς¹² ἐμοὺς δούλους πορνεῦσαι καὶ φαγεῖν εἰδωλόθυτα.¹³ 21 Καὶ ἔδωκα αὐτῇ χρόνον ἵνα μετανόησῃ, καὶ οὐ θέλει μετανοήσαι¹⁴ ἐκ τῆς πορνείας αὐτῆς.¹⁵ 22 Ἰδοὺ,¹⁶ βάλλω αὐτὴν εἰς κλίνην, καὶ τοὺς μοιχεύοντας μετ' αὐτῆς εἰς θλῖψιν μεγάλην, ἐὰν μὴ μετανοήσωσιν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῆς.¹⁷ 23 Καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς ἀποκτενὼ ἐν θανάτῳ· καὶ γνώσονται πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι ὅτι ἐγώ

¹ φαγεῖν απὸ τοῦ μαννα **f⁸⁵M^{a1/6,d,e,g,h1/3,i1/3}** CP,TR || ~ 341 **M^b** || 34 **M^{a,f,h2/3,i2/3}** A,C,HF,OC,NU || 1 εκ 34 Ν [+ 10 assorted mss] || 134 [4 mss] RP

² οιδεν *re//* || εγνω TR || ειδεν [12 assorted mss]

³ θυατείροις *re//* || θυατείρη **M^{a1/i1/4}** || θυατηροις **M^{d2/3,e1/3,i1/4}** || θυατηροις A,C || θυατηρη **M^{e1/4}**

⁴ την αγορην και την πιστιν και την διακονιαν *re//* || 1235678 C[+ 4 mss] || ~ 18342675 **M^{e1/4}** || ~ 12348675 TR || 12345 Ν[+ 4 mss]

⁵ σου *re//* || 1 και TR

⁶ αλλ **f⁸⁵M^{d,e,f,g,h,ipt}** NC,CP,RP,TR || αλλα **M^{a,b,h1/4,ipt}** A,HF,OC,NU

⁷ σου **f⁸⁵M^{a,b,e2/3,f,g,h,i}** A,C,CP,RP,HF,NU || 1 πολυ **M^{c1/3}** Ν || 1 πολλα **M^d** || 1 ολιγα OC,TR

⁸ οτι αφεις *re//* || 1 αφιης **M^{bpt,h1/4}** || 1 εας TR || 1 αφηκας **M^{e1/5}** || --- **M^{c1/3}**

⁹ σου **f⁸⁵M^{a,b,d,e1/5,f,h1/4,i2/3}** CP,RP,HF,OC || 1 την A || --- **M^{e,g,h,i1/3}** NC,NU,TR (“your wife” is presumably the original; which means that the ‘messengers’ are men, not angels.)

¹⁰ ιεζαβελ *re//* || ιεζαβηλ TR || ιαζαβελ Ν

¹¹ η λεγει **f⁸⁵M^{a,b,d,f,g,h1/3,i}** CP,RP,HF,OC || την λεγουσαν **M^{c,h2/3}** TR || 1 λεγουσα ΝA,C,NU

¹² και διδασκει και πλανα τους *re//* || διδασκειν 3 πλανασθαι TR

¹³ φαγειν ειδωλοθυτα *re//* || ~ 21 **M^{e1/5}** TR

¹⁴ και ου θελει μετανοησαι *re//* || 1 ουκ θηελησεν 4 A || --- **M^{e,h1/3}** Ν,TR

¹⁵ αυτης *re//* || 1 και ου μετενοησεν **M^{ept}** TR || ταυτης Ν

¹⁶ ιδου *re//* || 1 εγω TR

¹⁷ αυτης **f⁸⁵M^{a,b,e1/3,f,g,h,i}** NC,CP,RP,HF,OC,NU || αυτων **M^{a1/6,d,c2/3,h1/4,i1/4}** A,TR (“her” works—what is involved here is spiritual adultery.)

είμι ό ἐρευνῶν¹ νεφροὺς καὶ καρδίας, καὶ δώσω ὑμῖν ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα ὑμῶν.

24 “Ὑμῖν δὲ λέγω, τοῖς² λοιποῖς τοῖς ἐν Θυατείροις—ὅσοι οὐκ ἔχουσιν τὴν διδαχὴν ταύτην,³ οἵτινες οὐκ ἔγνωσαν τὰ βαθέα⁴ τοῦ Σατανᾶ, ὡς λέγουσιν—οὐ βαλῶ⁵ ἐφ’ ὑμᾶς ἄλλο βάρος· **25** πλὴν ὃ ἔχετε κρατήσατε ἄχρις⁶ οὐδὲ ἂν ἥξω.⁷ **26** Καὶ ὁ νικῶν καὶ ὁ τηρῶν ἄχρι τέλους τὰ ἔργα μου, δώσω αὐτῷ ἔξουσίαν ἐπὶ τῶν ἔθνῶν· **27** καὶ ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ· ὡς τὰ σκεύη τὰ κεραμικὰ⁸ συντριβήσεται⁹—**28** ὡς κἀγὼ εἴληφα παρὰ τοῦ Πατρός μου. Καὶ δώσω αὐτῷ τὸν ἀστέρα τὸν πρωΐνόν·”

29 “Οἱ ἔχοντες οὖς ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

To *Sardis*

3 “Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Σάρδεσιν ἐκκλησίας γράψον: Τάδε λέγει ὁ ἔχων τὰ ἐπτὰ¹⁰ πνεύματα τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς ἐπτὰ ἀστέρας: ‘Οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι¹¹ ὄνομα ἔχεις ὅτι¹² ζῆς, καὶ νεκρός εἰ. **2** Γίνου γρηγορῶν! Καὶ στήρισον¹³ τὰ λοιπὰ ὃ ἔμελλες ἀποβαλεῖν,¹⁴ οὐ γὰρ εὔρηκά σου τὰ ἔργα πεπληρωμένα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ μουν.¹⁵ **3** Μνημόνευε οὖν πῶς εἴληφας καὶ

¹ ερευνῶν *reI* || εραυνῶν A,C,NU

² τοῖς *reI* || 1 εν Ν || καὶ TR

³ ταῦτην *reI* || 1 καὶ TR

⁴ βαθεῖα **f⁸⁵M**^{a,b,d1/4,f,g,h2/3,i} A,C,CP,RP,HF,OC,NU || βαθη Μ^{d,e,h1/3} Ν,TR

⁵ βαλω **f⁸⁵N,TR** || βαλλω **M**^{a,b,d,e,f,g,h,i} A,C,CP,RP,HF,OC,NU (Representatives of **M**^{a,d,c,h,i} also have the future.)

⁶ αχρις [ΝU] *reI* || αχρι ΝC,RP || εως A

⁷ αν ηξω **f⁸⁵M**^{a1/6,b,d,e,f/5,g,h,i} ΝA,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR || ανοιξω **M**^{a,f,2/5,g,1/4,h,1/4,i/4}

⁸ κεραμικα *reI* || κεραμεικα **M**^{a1/3,c1/5,d1/5,e1/6,f2/3,h1/6,i1/4}

⁹ συντριβησοται **f⁸⁵M**^{a,b,d,ept,f,g2/3,hpt,i} CP,RP,HF,OC || συντριβεται **M**^{d1/5,ept,g,1/3,hpt} ΝA,C,NU,TR

¹⁰ επτα *reI* || --- TR

¹¹ οτι *reI* || 1 το TR

¹² οτι **f⁸⁵M**^{b,d,e,g,h2/3} ΝA,C,CP,RP,OC,NU,TR || και **M**^{a,f,h1/3,i} HF

¹³ στηρισον **f⁸⁵M**^{apt,f,hpt,ipt} A,C,RP,OC,NU || στηριζον **M**^{a1/6,b,d1/3,e} Ν,CP,TR || στηριζων **M**^g || τηρησον **M**^{a1/3,d2/3} HF (The evidence for στηριζω is overwhelming against τηρεω; the aorist is stronger than the future.)

¹⁴ εμελλες αποβαλειν **f⁸⁵** (CP) || 1 αποβαλλειν **M**^{apt,f,ipt} RP,HF || ημελλες αποβαλλειν **M**^{apt,e1/3} || εμελλον αποθανειν **M**^{b,ept,hpt} (Ν)A,C,NU || ημελλεν αποθανειν **M**^g || εμελλον αποθνησειν **M**^d OC || μελλει αποθανειν TR (‘throw’ is supported by **f⁸⁵M**^{a,e1/3,f,i} [66%]; ‘die’ is supported by **M**^{b,d,ept,g,hpt} ΝA,C [33%]; ‘throw away’ was possibly thought to be too harsh, but is presumably correct [the verb controls the person: “they die”; “you throw”]. The atticized form of the imperfect, η- [27%], loses to ε- [72%]. The aorist is supported by **f⁸⁵M**^{b,ept,g,hpt} ΝA,C; the present is supported by **M**^{a,d,ept,f,i}. Putting it all together, **f⁸⁵** preserves the correct reading.)

¹⁵ μου *reI* || --- **M**^e TR

η̄κουσας, καὶ τήρει¹ καὶ μετανόησον· ἐὰν οὖν μὴ γρηγορήσῃς η̄ξω ἐπὶ σὲ² ώς κλέπτης, καὶ οὐ μὴ γνῶς³ ποίαν ὥραν η̄ξω ἐπὶ σέ.

4 Ἀλλ ὁλίγα ἔχεις ὀνόματα⁵ ἐν Σάρδεσιν ἀλλού οὐκ ἐμόλυνναν τὰ ίμάτια αὐτῶν· καὶ περιπατήσουσιν μετ' ἐμοῦ ἐν λευκοῖς, ὅτι ἄξιοί εἰσιν. **5** Ο νικῶν οὔτως⁷ περιβαλεῖται⁸ ἐν ίματίοις λευκοῖς, καὶ οὐ μὴ ἔξαλείψω τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ τῆς Βίβλου τῆς Ζωῆς, καὶ οὐ μόλογήσω⁹ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ Πατρός μου καὶ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ.

6 “Ο ἔχων οὓς ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

To *Philadelphia*

7 “Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Φιλαδελφείᾳ¹⁰ ἐκκλησίας γράψον: Τάδε λέγει ὁ Ἅγιος, ὁ Ἄληθινός, ὁ ἔχων τὴν κλεῖν¹¹ τοῦ Δαυΐδ, ὁ ἀνοίγων καὶ οὐδεὶς κλείσει¹³ αὐτὴν, εἰ μὴ ὁ ἀνοίγων,¹⁴ καὶ οὐδεὶς ἀνοίξει:¹⁵ **8** ‘Οἶδά σου τὰ ἔργα. Ἰδοὺ, δέδωκα ἐνώπιόν σου θύραν ἀνεῳγμένην,¹⁶ ἷν¹⁷ οὐδεὶς δύναται κλεῖσαι αὐτὴν· ὅτι μικρὰν ἔχεις δύναμιν καὶ ἐτήρησάς μου τὸν λόγον καὶ οὐκ ἡρνήσω τὸ ὄνομά μου. **9** Ἰδοὺ, δίδωμι¹⁸ ἐκ τῆς συναγωγῆς τοῦ Σατανᾶ, τῶν λεγόντων ἑαυτοὺς Ἰουδαίους εἶναι καὶ οὐκ εἰσίν, ἀλλὰ

¹ καὶ η̄κουσας καὶ τήρει **f85** $M^{a1/6,b1/3,c,g,h,ipt}$ ΝA,C,CP,RP,HF,NU,TR || 124 $M^{d2/3}$ || --- $M^{a,f,h1/4,ipt}$ || 123 τήρει OC (OC is in small print.)

² επὶ σε **f85** $M^{a,b,ept,f,g,h,ipt,i}$ Ν,CP,RP,HF,OC,TR || --- $M^{d,ept,hpt}$ A,C,NU (OC is in small print.)

³ γνως **f85** $M^{d,e,f,gpt,h1/3,ipt}$ A,C,CP,RP,NU,TR || γνωσῃ $M^{a,b,gpt,h2/3,ipt}$ Ν,HF,OC

⁴ αλλ **f85** $M^{a,b,d,ept,f,g,hpt,i}$ CP,RP,HF || αλλα M^{hpt} ΝA,C,OC,NU || --- M^{ept} TR

⁵ οὐλγα εχεις ονοματα **f85** $M^{a,b,ept,fpt,g,h1/3,ipt}$ CP,RP,HF || ~ 213 $M^{d,ept,h2/3}$ (Ν)A,C,OC,NU || ~ 132 $M^{fpt,i,1/4}$ || ~ 213 καὶ TR

⁶ α *reI* || οι $M^{d,e,h1/3}$

⁷ ουτως **f85** $M^{a1/3,hpt,i,1/4}$ Ν(A)C,OC,NU || ουτος $M^{a2/3,b,c1/5,d,e,f,g,hpt,i}$ CP,RP,HF,TR (ουτως links ‘white’ in verse 5 to ‘white’ in verse 4—the three ancient versions got it right.)

⁸ περιβαλειται *reI* || περιβαλλειται CP || περιβαλλεται C || περιβαλειτε A

⁹ ομολογησω *reI* || εξομολογησομαι TR [Compare Matthew 10:32.]

¹⁰ φιλαδελφεια **f85** $M^{apt,b2/3,d,e3/5,f2/3,g1/4,hpt,i,1/3}$ CP,RP,HF,OC,NU,TR || φιλαδελφια $M^{apt,b1/3,d1/4,e2/5,f1/3,gpt,hpt,i,2/3}$ NC || φιλαδελφιας $M^{g1/4}$ A

¹¹ κλειν **f85** $M^{a,b,f,h2/3,i,2/3}$ CP,RP,HF,OC,NU || κλιν ΝA,C || κλειδα $M^{d,e,g,h1/3,i,1/3}$ TR

¹² του *reI* || --- A,C [+ 7 mss] NU

¹³ κλεισει **f85** $M^{a,b,f,g,h,i}$ CP,RP,HF,OC,NU || κλισει ΝA,C || κλειει M^e TR || κλειων M^d

¹⁴ αυτην ει μη ο ανοιγων (+ και κλειων M^g) **f85** $M^{a,fpt,g,h1/4,ipt}$ CP,RP,HF || και κλειων $M^{b,dpt(pt)e,f1/4,hpt}$

Ν,OC,NU || κλειων A || και κλειει $M^{f1/4}$ C,TR (We are accustomed to the more balanced form, but the basic point remains the same.)

¹⁵ ανοιξει **f85** $M^{a,b,f,g,h,i}$ Ν,CP,RP,HF,OC || ανοιγει M^e A,C,NU,TR || ανοιγων M^d

¹⁶ ανεῳγμενην *reI* || ηνεῳγμενην $M^{b,e1/3}$ Ν,NU

¹⁷ ην *reI* || και M^{ept} TR

¹⁸ διδωμι *reI* || διδω A,C,NU || δεδωκα Ν

ψεύδονται—ίδοù, ποιήσω αὐτοὺς ἵνα ἡξουσιν¹ καὶ προσκυνήσωσιν² ἐνώπιον τῶν ποδῶν σου καὶ γνῶσιν ὅτι³ ἡγάπησά σε. 10 Ὅτι ἐτήρησας τὸν λόγον τῆς ὑπομονῆς μου, κάγω σε τηρήσω ἐκ τῆς ὥρας τοῦ πειρασμοῦ τῆς μελλούσης ἔρχεσθαι ἐπὶ τῆς οἰκουμένης ὅλης, πειράσαι τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς.

11 Ἔρχομαι⁴ ταχύ. Κράτει ὁ ἔχεις, ἵνα μηδεὶς λάβῃ τὸν στέφανόν σου. 12 Ο νικῶν, ποιήσω αὐτὸν στῦλον ἐν τῷ νοῷ τοῦ Θεοῦ μου, καὶ ἔξω οὐ μὴ ἔξελθῃ ἔτι. Καὶ γράψω ἐπ’ αὐτὸν⁵ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μου, καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως τοῦ Θεοῦ μου—τῆς καινῆς Ιερουσαλήμ, ἣ καταβαίνει⁶ ἐκ⁷ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ μου—καὶ τὸ ὄνομά μου⁸ τὸ καινόν.’

13 Ὁ ἔχων οὓς ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

To Laodicea

14 “Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Λαοδικείᾳ ἐκκλησίας⁹ γράψον: Τάδε λέγει ὁ Ἀμήν, ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς καὶ ἀληθινός, ἡ Ἀρχὴ τῆς κτίσεως τοῦ Θεοῦ: 15 Ὁιδά σου τὰ ἔργα, ὅτι οὕτε ψυχρὸς εἶ οὕτε ζεστός. Ὅφελον ψυχρὸς ἦς ἢ ζεστός.¹⁰ 16 Οὕτως, ὅτι χλιαρὸς εἶ, καὶ οὐ¹¹ ζεστός οὕτε ψυχρός,¹² μέλλω σε ἐμέσαι ἐκ τοῦ στόματός μου. 17 Ὅτι λέγεις,¹³ “Πλούσιός είμι, καὶ πεπλούτηκα, καὶ οὐδενὸς¹⁴ χρείαν ἔχω”, καὶ οὐκ οἶδας ὅτι σὺ εἶ ὁ ταλαιπωρος—καὶ, ὁ¹⁵ ἐλεεινὸς καὶ πτωχὸς καὶ τυφλὸς καὶ γυμνός—18 συμβουλεύω

¹ ηξουσιν **f⁵⁵M^{a1/6,d2/3,e1/5,f2/5,h1/3}** ΝA,C,CP,OC,NU || ηξωσιν **M^{a,b,c2/5,d1/3,e,f3/5,g,h2/3,i}** RP,HF,TR (One's first impression is that the three verbs controlled by *ινα* are parallel and should be in the same mode, namely subjunctive—*γνωσιν* is home free, *προσκυνησωσιν* has a heavy majority [including **f⁵⁵**] but with some dissent; with *ηξωσιν* the dissent becomes stronger, including 3/5 of Family 35 [a preponderance of the better representatives read the indicative]. The generalized splitting suggests that the ‘norm’ of subjunctive with *ινα* was at work in the minds of the copyists, the more so since the other two verbs are in that mode; but the indicative isn't all that infrequent, and in this case presumably emphasizes certainty—they **will** come.)

² προσκυνησωσιν **f⁵⁵M^{a,b,d2/3,e,f,g,h,i2/3}** CP,RP,HF,TR || προσκυνησουσιν **M^{b1/5,d1/3,e1/5,h1/4,i1/3}** ΝA,C,OC,NU

³ οτι **f⁵⁵M^{a,b,fh1/4,i}** CP,RP,HF || 1 εγω **M^{d,e,g,h}** ΝA,C,OC,NU,TR

⁴ ερχομαι **f⁵⁵M^{a,b,d1/3,e,f,g,h,i}** ΝA,C,CP,RP,HF,OC,NU || ιδου 1 **M^{i2/3}** TR

⁵ αυτον *reI* || αυτου CP || αυτω **M^{d,dept}**

⁶ καταβαινει **f⁵⁵M^{a,b,d2/5,e1/3,f,g,h1/3,i}** CP,RP,HF,OC || καταβαινουσα **M^{d3/5,e2/3,h2/3}** ΝA,C,NU,TR

⁷ εκ **f⁵⁵M^{a1/3,d,e,h,i3/5}** ΝA,C,CP,RP,OC,NU,TR || απο **M^{a2/3,b,f,g,h1/4,i2/5}** HF

⁸ μου **f⁵⁵M^{a1/6,b,d,e,hpt,ipt}** ΝA,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR || --- **M^{a,e1/6,f,g,hpt,ipt}**

⁹ εν λαοδικεια (λαοδικια ΝA,C) εκκλησιας *reI* || ~ 3 λαοδικεων TR

¹⁰ οφελον ψυχρος ης η ζεστος *reI* || 12 ειτης 45 TR || --- **M^{e1/3}A**

¹¹ ου **f⁵⁵M^{a,b,c1/3,f,g,hpt,i2/3}** CP,RP,HF || ουτε **M^{d,c2/3,hpt,i1/3}** ΝA,C,OC,NU,TR

¹² ζεστος ουτε ψυχρος *reI* || ~ 321 A,TR || ζεστρος 23 ει Ν

¹³ λεγεις **f⁵⁵M^{a,d1/4,e,gpt,h1/4,i2/3}** Ν,CP,RP,HF || 1 οτι **M^{b,d,e1/6,f,gpt,h,i1/3}** A,C,OC,NU,TR

¹⁴ ουδενος *reI* || ουδεν **M^{c1/4}** A,C,NU

¹⁵ ο **f⁵⁵M^{a,b,e1/4,f,g,h2/3,ipt}** A,CP,RP,HF,OC || --- **M^{a1/4,d,e,h1/3,ipt}** ΝC,NU,TR

σοι ἀγοράσαι χρυσίον παρ' ἐμοῦ,¹ πεπυρωμένον ἐκ πυρὸς, ἵνα πλουτήσῃς· καὶ ίμάτια λευκὰ, ἵνα περιβάλῃ, καὶ μὴ φανερωθῇ ἡ αἰσχύνη τῆς γυμνότητός σου· καὶ κολλούριον² ἔγχρισον ἐπὶ³ τοὺς ὁφθαλμούς σου, ἵνα βλέψῃς. 19 Ἔγὼ ὅσους ἔὰν φιλῷ ἐλέγχῳ καὶ παιδεύῳ· ζήλωσον⁴ οὖν καὶ μετανόησον!

20 Ἰδοὺ, ἔστηκα ἐπὶ τὴν θύραν καὶ κρούω. Ἐάν τις ἀκούσῃ τῆς φωνῆς μου καὶ ἀνοίξῃ τὴν θύραν, καὶ⁵ εἰσελεύσομαι πρὸς αὐτὸν καὶ δειπνήσω μετ' αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς μετ' ἐμοῦ. 21 Ὁ νικῶν δώσω αὐτῷ καθίσαι μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ θρόνῳ μου, ώς κάγῳ ἐνίκησα καὶ ἐκάθισα μετὰ τοῦ Πατρός μου ἐν τῷ θρόνῳ αὐτοῦ·

22 “Οἱ ἔχων οὓς ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.”

“The things that must happen after these”

4 Μετὰ ταῦτα εἶδον καὶ ίδου—θύρα ἀνεῳγμένη⁶ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἡ φωνὴ ἡ πρώτη ἦν ἥκουσα ώς σάλπιγγος λαλούσης μετ' ἐμοῦ, λέγουσα,⁷ “Ἄναβα ὥδε καὶ δείξω σοι ἃ δεῖ γενέσθαι μετὰ ταῦτα.”

The Throne Room

2 Καὶ⁸ εὐθέως ἐγενόμην ἐν πνεύματι καὶ ίδου, θρόνος ἔκειτο ἐν τῷ οὐρανῷ (καὶ ἐπὶ τοῦ θρόνου⁹ καθήμενος) 3 ὄμοιος¹⁰ ὄράσει λίθῳ, ιάσπιδι καὶ σαρδίῳ,¹¹ καὶ ἵρις κυκλόθεν τοῦ θρόνου, ὄμοιά¹² ὄράσει¹³ σμαρα-

¹ χρυσίον παρ εμού **f⁸⁵M^{a,f,g,h2/3,i2/3}** CP,RP,HF || ~ 231 **M^{d,e,h1/3,i1/3}** ΝA,C,OC,NU,TR || 1 **M^b**

² κολλούριον **f⁸⁵M^{d1/5,e1/4}** A(CP)[NU]TR || κολλούριον **M^{d3/5}** || κολλυριον **M^{a,b,ept,f,g,h2/3,i}** ΝC,RP,HF,OC
(There are at least nine variants, but the only real question is whether to read a single vowel or a diphthong after the double lambda: for the diphthong—**f⁸⁵M^{a1/5,d,ept,f,l/6,h1/3}** A; for the vowel—**M^{a,b,ept,f,g,h2/3,i}** ΝC.)

³ εγχρισον επι **f⁸⁵CP** || 1 **M^{ept} TR** || ινα εγχριση **M^{a,b,f,ipt}** RP,HF,OC || ινα εγχρισαι A,C || εγχρισαι **M^{gpt}** (Ν)NU (There are over 25 variants; **M^{d,ept,gpt,h,ipt}** are badly splintered; but **f⁸⁵M^{d,e,g,h}** agree in omitting ινα, which takes the subjunctive with it, which leaves the imperative in control.)

⁴ ζηλωσον **f⁸⁵M^{d,e,g,h,pt}** Ν,CP,RP,TR || ζηλευε **M^{a,b,f,hpt,i3/5}** A,C,0169,HF,OC,NU

⁵ καὶ **f⁸⁵M^{a,b,f,h1/4,i2/3}** Ν,0169,CP,RP,HF,OC[NU] || --- **M^{d,e,g,h,i1/3}** A,TR

⁶ ανεῳγμένη **f⁸⁵M^{a,b,d,e3/5,f,g,hpt,i}** 0169,CP,RP,HF,OC || ηνεῳγμενη **M^{c2/5,hpt}** ΝA,NU,TR

⁷ λεγουσα **f⁸⁵M^{a1/5,d,e,h1/4,i1/3}** CP,TR || καὶ λεγουσης **M^g** || λεγων **M^{a,b,f,h,i2/3}** ΝA,0169,RP,HF,OC,NU
(The subject of the verb is ‘voice’, feminine.)

⁸ καὶ **f⁸⁵M^{b,d,e,g,h1/3,i}** CP,RP,OC,TR || --- **M^{a,f,h2/3,i1/4}** ΝA,0169,HF,NU (OC is in small print.)

⁹ τον θρονον **f⁸⁵M^{d,e,g,i1/4,i1/3}** CP,TR || τον θρονον **M^{a,b,f,g,h,i2/3}** ΝA,0169,RP,HF,OC,NU

¹⁰ ομοιος **f⁸⁵M^{a,b,d,e,f,gpt,hpt,i3/5}** CP,RP,HF,OC || καὶ ο καθημενος 1 **M^{a1/5,gpt,hpt,i1/3}** ΝA,0169,NU || καὶ ο καθημενος ην 1 TR (I suppose the parenthetical observation that closes verse 2 got some copyists off the track, but it was the throne, not the One, that was like jasper.)

¹¹ σαρδιω rell || σαρδινω **M^{e2/3}** TR || σαρδεω **M^{a1/3}**

¹² ομοιω **f⁸⁵M^{b,g}** CP || ομοιος **M^{d,e,fpt,hpt,i}** A,NU,TR || ομοιως **M^{a,fpt,hpt}** RP,HF,OC (The adjective is modifying ‘rainbow’.)

¹³ ορασει **f⁸⁵M^{b,d,e,fpt,g,hpt,ipt}** A,CP,NU,TR || ορασις **M^{a,fpt,hpt,ipt}** RP,HF,OC

γδίνῳ.¹ 4 Καὶ κυκλόθεν² τοῦ θρόνου θρόνοι³ εἴκοσι τέσσαρες,⁴ καὶ ἐπὶ τοὺς θρόνους εἶδον⁵ τοὺς⁶ εἴκοσι τέσσαρας⁷ πρεσβυτέρους καθημένους, περιβεβλημένους ἐν ἱματίοις λευκοῖς, καὶ⁸ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν στεφάνους χρυσοῦς. 5 Καὶ ἐκ τοῦ θρόνου ἐκπορεύονται ἀστραπαὶ καὶ φωναὶ καὶ βρονταί,⁹ καὶ ἐπὶ τὰς λαμπάδες πυρὸς καιόμεναι ἐνώπιον τοῦ θρόνου αὐτοῦ,¹⁰ αἱ εἰσιν¹¹ ἐπτὰ¹² πνεύματα τοῦ Θεοῦ. 6 καὶ ἐνώπιον τοῦ θρόνου ὡς¹³ θάλασσα ὑαλίνη,¹⁴ ὁμοία κρυστάλῳ.¹⁵

The four living beings

Καὶ ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου καὶ κύκλῳ τοῦ θρόνου τέσσαρα ζῷα γέμοντα ὄφθαλμῶν, ἔμπροσθεν καὶ ὅπισθεν. 7 Καὶ τὸ ζῷον τὸ πρῶτον ὄμοιον λέοντι, καὶ τὸ δεύτερον ζῷον ὄμοιον μόσχῳ, καὶ τὸ τρίτον ζῷον ἔχον¹⁶ τὸ πρόσωπον ὡς ἀνθρώπος,¹⁷ καὶ τὸ τέταρτον ζῷον¹ ὄμοιον ἀετῷ πετομένῳ.²

¹ σμαραγδινῷ **f⁸⁵M^{a,e,fpt,g,h,i}** A,CP,NU,TR || σμαραγδινῷ **M^{a,fpt}** RP,HF,OC || σμαραγδῷ **M^b**

² καὶ κυκλοθεν **f⁸⁵M^{a1/4,b,e,f2/3,g,h2/3,i2/3}** A,CP,RP,OC,NU,TR || 1 κυκλῳ θεν **M^{a,f1/3,h1/3,i1/3}** HF
(OC is in small print.)

³ θρονοι *re//* || θρονους **M^{b,h1/3}** NU

⁴ εἰκοσι τέσσαρες **f⁸⁵M^{a1/4}** CP,RP,HF,OC,NU || κδ' **f⁸⁵M^{a^{pt,b,pt,d1/3,ept,gpt,hpt}}**

² **M^{bpt,d1/3,gpt}** ΝA,TR (The split in virtually every group suggests that some factor other than conviction as to the original form was at work [especially since there is no difference in meaning]; the distribution of MSS to the three variants is roughly 40:50:10 % [the abbreviation loses 15 MSS below]; the economic factor behind the use of abbreviated forms for numbers and sacred names would presumably make itself felt when copies began to be proliferated, not when the Autographs were being penned; I conclude that the abbreviation is not original.)

⁵ εἰδον **f⁸⁵M^{a1/3}** CP,TR || --- **M^{a,b,d,e,f,g,h,i2/3}** A,RP,HF,OC,NU (Are the elders to receive separate treatment, or not? Given their prominence in what follows, probably so. Verses 2-3 are without an independent verb, so it is about time. Note also that the definite article occurs with the first mention of the elders.)

⁶ τοὺς *re//* || --- **M^{d2/3,c2/3,i1/3}**

⁷ εἰκοσι τέσσαρας **f⁸⁵M^{a1/4}** CP,RP,HF,OC,NU || κδ' **f⁸⁵M^{a^{pt,b,dpt,e1/3,g}}**

|| 1 καὶ 2 **M^{d1/4,e1/4,h}**

TR

⁸ καὶ *re//* || 1 εσχον TR

⁹ φωναι και βρονται *re//* || ~ 321 TR

¹⁰ αυτου **f⁸⁵M^{a,b,d,e2/5,f,g2/3,h1/4,i}** CP,RP,HF || --- **M^{c3/5,g1/3,h,i1/4}** ΝA,OC,NU,TR

¹¹ αι εισιν *re//* || α 2 **M^{a1/8,e1/3}** NU || α εστιν A || Ν omits ten words

¹² επτα **f⁸⁵M^{a,b,e3/5,f,g2/3,h1/3,i}** CP,RP,HF || τα 1 **M^{d2/5,h2/3}** A,OC,NU,TR (Without the article the reference is presumably not to the Holy Spirit.)

¹³ ως *re//* || --- **M^{c2/3}** TR || αυτου 1 **M^b**

¹⁴ ναλινῃ *re//* || νελινῃ **M^{a1/6,b1/5,c1/4,ept,h1/3}** CP

¹⁵ κρυσταλω **f⁸⁵M^{a1/8,c1/6,g1/3,h1/4}** || κρυσταλλω **M^{a,b,c3/7,d,e,f,g2/3,h,i}** ΝA,CP,RP,HF,OC,NU,TR (Although λλ→λ would presumably be easier as a transcriptional error than the reverse, in 21:12 John apparently invents the verb κρυσταλλω, spelling it with a single ‘l’—I take it that he did the same thing with the noun, here and in 22:1, but the unusual spelling led copyists to ‘correct’ him, especially in a matter perceived to be of virtually no consequence.)

¹⁶ εχον *re//* || εχων **M^{a1/4,b1/3,d1/5,e1/3,f1/5,g,h1/5,i2/5}** A,NU

¹⁷ το (-- **M^g**) προσωπον ως ανθρωπος **f⁸⁵M^{d,e,g,h2/3,i1/3}** CP,TR || 2 ανθρωπου **M^{a,b,c1/5,f,h1/3,i2/3}** RP,HF ||

123 ανθρωπου A,OC,NU || 123 ομοιον ανθρωπω Ν

8 Καὶ τὰ³ τέσσαρα ζῷα, ἐν καθ'⁴ ἐν αὐτῶν,⁴ ἔχον⁵ ἀνὰ πτέρυγας ἔξ, κυκλόθεν καὶ ἔσωθεν γέμουσιν⁶ ὄφθαλμῶν. Καὶ ἀνάπαυσιν οὐκ ἔχουσιν, ἡμέρας καὶ νυκτὸς, λέγοντα:⁷ “Ἄγιος, ἄγιος, ἄγιος· Ἅγιος, ἄγιος· Ἅγιος, ἄγιος, ἄγιος·⁸ Κύριος ὁ Θεὸς ὁ Παντοκράτωρ, ὁ ἦν καὶ ὁ ἀντίκρυστος!”

The twenty-four elders

9 Καὶ ὅταν δῶσιν⁹ τὰ ζῷα δόξαν καὶ τιμὴν καὶ εὐχαριστίαν τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου,¹⁰ τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, **10 πεσοῦνται οἱ εἴκοσι τέσσαρες¹¹ πρεσβύτεροι ἐνώπιον τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ προσκυνήσουσιν¹² τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, καὶ βαλοῦσιν¹³ τοὺς στεφάνους αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ θρόνου λέγοντες: 11 “Ἄξιος εῖ, ὁ Κύριος καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ Ἅγιος,¹⁴ λαβεῖν τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὴν δύναμιν, ὅτι σὺ ἔκτισας τὰ¹⁵ πάντα, καὶ διὰ τὸ θέλημά σου εἰσὶν¹⁶ καὶ ἐκτίσθησαν!”**

¹ ζῷον **f⁵⁵M^{a1/5,d,e,g,h,ipt}** ΝA,CP,RP,OC,NU,TR || --- **M^{a,b,c1/5,f,h1/4,ipt}** HF

² πετομενω rell || πετωμενω [15 assorted mss] CP,TR

³ τα **f⁵⁵M^{a1/3,b,d,fpt,g,h,i3/5}** ΝA,RP,HF,OC,NU || --- **M^{a2/3,c,fpt,i2/5}** CP,TR

⁴ εν αυτων **f⁵⁵M^{d,e2/3,g,hpt,i1/3}** ΝA,CP,OC,NU || 12 εστως **M^b** || 1 **M^{a,c1/3,f,i2/3}** RP,HF || εαυτο TR || 1 εκαστον **M^{hpt}** Ν

⁵ εχον **f⁵⁵M^{a,bpt,d1/3,e3/5,f,h1/4,i3/5}** CP,RP,HF,OC || εχων **M^{a1/5,bpt,c2/5,g,h1/5,i1/3}** A,NU || εχει **M^d** || ειχον Ν,TR || εχοντα **M^{hpt}** (The neuter singular is correct.)

⁶ γεμουσιν rell || γεμοντα **M^{h1/3}** TR

⁷ λεγοντα **f⁵⁵M^{h1/3}** CP,TR || λεγοντες **M^{a,b,c1/3,d,e,g,h2/3,i}** ΝA,RP,HF,OC,NU (The Subject of the participle is τα ζωα, neuter, so the neuter form is correct, in spite of the slim attestation. It seems clear from verse 9 that it is only the four living beings who are repeating ‘holy’, but if copyists thought the elders were in chorus with the living beings, they would naturally change the gender to masculine. In spite of the split in **f⁵⁵**, most of the better representatives of the family attest the first variant.)

⁸ αγιος (nine times) **f⁵⁵M^{a2/3,b,f}** (Ν)CP,HF || αγιος (three times) **M^{a1/3,d,e,g,h,i}** A,RP,OC,NU,TR (Surely it is more likely that ‘nine’ would be changed to ‘three’ than vice versa; in fact, try reading ‘holy’ nine times in a row out loud—it starts to get uncomfortable! Since in the context the living ones are repeating themselves endlessly, the ‘nine’ is both appropriate and effective; three ‘holies’ for each member of the Trinity.)

⁹ δωσιν **f⁵⁵M^{a,b,c2/5,f,h1/4,ipt}** RP,HF,OC || δωσωσιν **M^{ept,g}** Ν || δωσουσιν **M^{a1/6,d,h,ipt}** A,NU,TR || δωσει CP

¹⁰ τον θρονον rell || τω θρονω ΝA[+ 6 mss]NU

¹¹ εικοσι τεσσαρες **f⁵⁵M^{a,b,d1/4,ept,f,g1/3,hpt,ipt}** ΝA,CP,RP,HF,OC,NU || κδ' **f⁵⁵M^{apt,d,ept,g2/3,hpt}** || 1 και 2 TR

¹² προσκυνησουσιν rell || προσκυνουσιν TR

¹³ βαλουσιν rell || βαλλουσιν **M^{e1/4,g1/3}** Ν,CP,TR

¹⁴ ο κυριος και ο θεος ημων ο αγιος **f⁵⁵M^{a,b,c1/5,f,h1/4,i2/3}** CP,RP,HF || 123456 **M^{h1/3}** A,NU || 12356 Ν,OC || κυριε 456 **M^{d,e2/3,g,h1/3}** || κυριε TR

¹⁵ τα **f⁵⁵M^{d,e,h,i1/3}** ΝA,CP,OC,NU,TR || --- **M^{a,b,c1/4,f,g,h1/4,i2/3}** RP,HF

¹⁶ εισιν **f⁵⁵M^{b,d,e,g,hpt,i1/3}** CP,TR || ησαν **M^{a,f,hpt,i2/3}** ΝA,RP,HF,OC,NU || ουκ ησαν **M^{h1/3}**

The Lamb takes the scroll

5 Καὶ εἶδον ἐπὶ τὴν δεξιὰν τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου βιβλίον, γεγραμμένον ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν,¹ κατεσφραγισμένον σφραγῖσιν ἐπτά. **2** Καὶ εἶδον ἄγγελον ἵσχυρὸν κηρύσσοντα² φωνῇ μεγάλῃ, “Τίς ἄξιός³ ἀνοίξαι τὸ βιβλίον καὶ λῦσαι τὰς σφραγίδας αὐτοῦ?” **3** Καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο⁴ ἐν τῷ οὐρανῷ οὐδὲ⁵ ἐπὶ τῆς γῆς οὐδὲ⁶ ὑποκάτω τῆς γῆς ἀνοίξαι τὸ βιβλίον οὐδὲ⁸ βλέπειν αὐτό. **4** Καὶ ἐγὼ⁹ ἔκλαιον πολύ,¹⁰ ὅτι οὐδεὶς ἄξιος εὑρέθη ἀνοίξαι καὶ ἀναγνῶναι¹¹ τὸ βιβλίον, οὕτε βλέπειν αὐτό.

5 Καὶ εἶς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων λέγει μοι: “Μὴ κλαῖε! Ἰδοὺ, ἐνίκησεν ὁ λέων ὁ¹² ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα, ἡ ρύζα Δαυίδ, ἀνοίξαι¹³ τὸ βιβλίον καὶ¹⁴ τὰς ἐπτὰ σφραγίδας αὐτοῦ.” **6** Καὶ εἶδον¹⁵ ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου καὶ τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων, Ἀρνίον ἐστηκὸς¹⁶—ώς ἐσφραγμένον, ἔχον¹⁷ κέρατα ἐπτὰ καὶ ὀφθαλμοὺς ἐπτά, ὃ¹⁸ εἰσιν τὰ ἐπτὰ¹⁹ πνεύματα τοῦ Θεοῦ²⁰ ἀποστελλόμενα²¹ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν. **7** Καὶ ἦλθεν καὶ εἴληφεν²² ἐκ τῆς δεξιᾶς τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου!

¹ εξωθεν **f⁵⁵M^{a,b,d,e2/3,f,g,h,i}** CP,RP,HF,OC || οπισθεν **M^{e1/3}(N)A,NU,TR**

² κηρυσσοντα **f⁵⁵M^{d,εpt,hpt}** CP,TR || 1 εν **M^{a,b,εpt,f,g,hpt,i}** NA,RP,HF,OC,NU

³ αξιος **f⁵⁵M^{εpt,h}** NA,CP,NU || 1 εστυ **M^{a,b,d,εpt,f,g,i}** RP,HF,OC || εστιν 1 TR (Does the absence of the verb emphasize the adjective?)

⁴ εδυνατο **f⁵⁵M^{a,b,d1/3,c2/5,f,g1/3,hpt,ip}** N,CP,RP,HF,OC,NU || ηδυνατο **M^{d2/3,εpt,g2/3,hpt,ip}** A,TR

⁵ ουρανω **f⁵⁵M^{d,e,h2/3}** NA,CP,OC,NU,TR || 1 ανω **M^{a,b,e1/4,f,g,h1/3,i}** RP,HF

⁶ ουδε **f⁵⁵M^{εpt,g,h,i1/5}** A,CP,NU,TR || ουτε **M^{a,b,εpt,f,h1/4,i2/3}** NA,RP,HF,OC

⁷ ουδε **f⁵⁵M^{εpt,g,h,i1/5}** A,CP,NU,TR || ουτε **M^{a,b,εpt,f,h1/4,i2/3}** RP,HF,OC || --- **M^{a1/6}N**

⁸ ουδε **f⁵⁵M^{εpt,hpt}** CP,TR || ουτε **M^{a,b,εpt,f,g,hpt,i}** NA,RP,HF,OC,NU

⁹ εγω *reI* || --- **M^{εpt}** N,NU || A omits the whole verse

¹⁰ πολυ *reI* || πολλα TR || A omits the whole verse

¹¹ και αναγνωναι **f⁵⁵M^{d1/5,e,g1/3,i1/3}** CP,TR || --- **M^{a,b,d,e1/5,f,g2/3,h,i2/3}** N,RP,HF,OC,NU (The clause forces an awkward meaning upon βλεπειν αυτο, which now must really mean ‘look at it’.)

¹² ο *reI* || 1 αν **M^{b1/4}** TR || --- **M^{b2/3}** N

¹³ ανοιξαι **f⁵⁵M^{d,e,g,h}** NA,CP,OC,NU,TR || ο ανοιγων **M^{a,b,f,i}** RP,HF

¹⁴ και *reI* || 1 λυσαι N,TR

¹⁵ ειδον *reI* || ιδον [22 assorted mss] || 1 και ιδον **M^Φ** CP,TR || ιδου και A

¹⁶ εστηκος *reI* || εστηκως **M^{b2/5,e1/3,g1/4}** N

¹⁷ εχων *reI* || εχων **M^{d1/5,e1/4,g,h1/4}** P²⁴NA,NU

¹⁸ α **f⁵⁵M^{a,b,d,f,g,i}** CP,RP,HF,OC || οι **M^{e,h}** NA,NU,TR (The gender agrees with ‘horns’, not ‘eyes’, which is unexpected.)

¹⁹ επτα *reI* [NU] || --- **M^{εpt}** A

²⁰ πνευματα του θεου *reI* || ~ 231 **M^{εpt}** TR

²¹ αποστελλομενα **f⁵⁵M^{a,b,e1/4,f,i3/4}** CP,RP,HF,OC || τα 1 **M^{c1/4,g,i1/5}** || τα απεσταλμενα **M^{d3/4,εpt}** TR ||

απεσταλμενοι **M^{εpt}** P²⁴N || απεσταλμενοι A,NU

²² ειληφεν *reI* || 1 το βιβλιον TR || add το βιβλιον at end of verse **M^{εpt}**

A new song

8 Καὶ ὅτε ἔλαβεν τὸ βιβλίον τὰ τέσσαρα¹ ζῷα καὶ οἱ εἴκοσι τέσσαρες² πρεσβύτεροι ἐπεσον³ ἐνώπιον τοῦ Ἀρνίου, ἔχοντες ἕκαστος κιθάρας,⁴ καὶ φιάλας χρυσᾶς γεμούσας θυμιαμάτων, αἱ εἰσιν αἱ⁵ προσευχαὶ τῶν ἀγίων.
9 Καὶ ἄδουσιν φόδην καινὴν λέγοντες: “Ἄξιος εἰ̄ λαβεῖν τὸ βιβλίον καὶ ἀνοίξαι τὰς σφραγίδας αὐτοῦ· ὅτι ἐσφάγης, καὶ ἡγόρασας τῷ Θεῷ ἡμᾶς⁶ ἐν τῷ αἵματί σου ἐκ πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης καὶ λαοῦ καὶ ἔθνους;
10 καὶ ἐποίησας αὐτοὺς⁷ τῷ Θεῷ ἡμῶν βασιλεῖς καὶ ἰερεῖς,⁸ καὶ βασιλεύσουσιν⁹ ἐπὶ τῆς γῆς.”

All the angels

11 Καὶ εἶδον, καὶ ἤκουσα ὡς¹⁰ φωνὴν ἀγγέλων πολλῶν, κύκλῳ¹¹ τοῦ θρόνου καὶ τῶν ζῷων καὶ τῶν πρεσβυτέρων. Καὶ ἦν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν μυριάδες μυριάδων καὶ χιλιάδες χιλιάδων, **12** λέγοντες φωνῇ μεγάλῃ: “Ἄξιόν ἐστιν τὸ Ἀρνίον τὸ ἐσφαγμένον λαβεῖν τὴν δύναμιν καὶ¹² πλοῦτον καὶ σοφίαν καὶ ἴσχυν καὶ τιμὴν καὶ δόξαν καὶ εὐλογίαν!”

Every creature

13 Καὶ πᾶν κτίσμα ὃ ἐστιν¹³ ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς¹⁴ καὶ ὑποκάτω τῆς γῆς, καὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης (ἄ ἐστίν¹⁵ καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς)—

¹ τεσσαρα **f^{52/5}** **M^{a,b,d,e,f,gpt,h,i}** CP,RP,HF,OC,NU,TR || τεσσερα **NA** || δ' **f^{53/5}** **M^{gpt}**

² εικοσι τεσσαρες **f^{51/4}** **M^{a1/3,b,dpt,epf,gpt,hpt,i}** **NA**,CP,RP,HF,OC,NU,TR || κδ' **f⁵⁵** **M^{a2/3,dpt,epf,gpt,hpt}**

³ επεσον *re//* || επεσον **M^{a1/4,e1/4,g}** **NA,OC,NU**

⁴ κιθαρας **f⁵⁵** **M^{d1/3,e,g,ipt}** CP,TR || κιθαραν **M^{a,b,d2/3,c1/4,f,h,ipt}** **NA,RP,HF,OC,NU**

⁵ αι **f⁵⁵** **M^{a1/6,b2/5,d,e,g,h,ipt}** A,CP,OC,NU,TR || --- **M^{a,b3/5,c1/4,f,g1/4,ipt}** **NA,RP,HF**

⁶ τῷ θεῷ ημας **f⁵⁵** **M^{a,d,e2/3,f,h,i3/5}** **NA,CP,RP,HF,OC,TR** || ~ 312 **M^{b,g,i2/5}** || 3 **M^{e1/3}** || 12 A,NU [Why do you suppose NU follows a single MS, of demonstrably inferior quality in Revelation (objectively so), against virtually all others (perhaps six scattered cursives have ‘our’ for ‘us’) plus lat,syr,bo? And why do the editors of modern versions follow their lead? Why? (Hoskier says the word was ‘lost’ in the transition from one column to the next—I don’t have access to a facsimile of the codex to check it, but assuming that Hoskier is correct about the location then the omission was probably inadvertent, one of the many slips that disfigure the MS.)]

⁷ αυτους *re//* || ημας TR

⁸ βασιλεις και τερεις *re//* || βασιλειαν 23 **M^{hpt}** A,NU || βασιλιαν 2 τερατειαν **NA**

⁹ βασιλευσουσιν **f⁵⁵** **M^{apt,b,d3/5,c2/3,f2/3,g,h1/3,i}** **NA,RP,HF,OC,NU** || βασιλευσουσιν **M^{apt,d2/5,e1/3,f1/3,g1/4,h2/3}** A,CP || βασιλευσομεν TR

¹⁰ ως **f⁵⁵** **M^{a,b,d1/4,epf,f,g,hpt,i}** **NA,CP,RP,HF,OC** || --- **M^{d,dept,hpt}** A,NU,TR

¹¹ κυκλω *re//* || κυκλοθεν TR

¹² και **f⁵⁵** **M^{a1/6,d,e,h}** **NA,CP,NU,TR** || 1 τον **M^{a,b,e1/5,f,g,i}** RP,HF,OC (OC is in small print.)

¹³ εστιν **f⁵⁵** **M^{b,d,e,h1/4,i1/3}** CP,TR || --- **M^{a,f,g,h,i2/3}** **NA,RP,HF,OC,NU**

¹⁴ επι της γης **f⁵⁵** **M^{a,b,e,f,g,h,i}** **NA,CP,RP,HF,OC,NU** || 13 **M^{d,g1/4}** || εν τη γη **M^{d1/7,e1/4}** TR

¹⁵ α εστιν **f⁵⁵** **M^{a1/6,d1/4,e,h1/3,ipt}** CP,TR || οσα 2 **M^b** || 2 **M^{a,f,g,h1/3,ipt}** A,RP,HF,OC || --- **M^{d,h1/3}** **NA,NU**

πάντας¹ ἥκουσα λέγοντας: “Τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου² καὶ τῷ Ἀρνίῳ: ἡ εὐλογία καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς οἰώνας τῶν αἰώνων! Ἄμην!”³ 14 (καὶ τὰ τέσσαρα ζῷα λέγοντα τὸ⁴ Ἅμην). Καὶ οἱ⁵ πρεβύτεροι ἔπεσον⁶ καὶ προσεκύνησαν.⁷

The Lamb opens the seals

The first seal

6 Καὶ εἶδον ὅτι⁸ ἤνοιξεν τὸ Ἀρνίον μίαν ἐκ τῶν ἑπτὰ σφραγίδων,⁹ καὶ ἥκουσα ἐνὸς ἐκ τῶν τεσσάρων ζῷων λέγοντος, ώς φωνὴ¹⁰ βροντῆς, “Ἐρχου!” 2 Καὶ εἶδον καὶ ἴδοὺ,¹¹ ἵππος λευκός! Καὶ ὁ καθήμενος ἐπ’ αὐτὸν¹² ἔχων τόξον. Καὶ ἐδόθη αὐτῷ στέφανος· καὶ ἐξῆλθεν νικῶν, καὶ ἵνα νικήσῃ.

The second seal

3 Καὶ ὅτε ἤνοιξεν τὴν δευτέραν σφραγίδα¹³ ἥκουσα τοῦ δευτέρου ζῷου λέγοντος, “Ἐρχου!” 4 Καὶ¹⁴ ἐξῆλθεν ἄλλος ἵππος, πυρρός,¹⁵ καὶ τῷ

¹ παντας **f⁸⁵** **M**^{a2/3,d1/4,ep,fpt,g,hpt,i3/5} CP,RP,HF || καὶ 1 **M**^{d3/5} || παντα **M**^{a1/5,ep,fpt,hpt,i1/5} A,OC,NU,TR || παντα και **M**^{b,d1/5} Ν

² τον θρονου **f⁸⁵** **M**^{a1/3,d,e,g1/3,h,i2/3} Ν,CP,RP,OC,TR || τω θρονω **M**^{a2/3,b,f,g2/3,i1/3} A,HF,NU

³ αμην **f⁸⁵** **M**^{a,d,e,f,gpt,hpt,i} CP,RP,HF || --- **M**^{b,e1/6,gpt,hpt} ΝA,OC,NU,TR

⁴ λεγοντα το **f⁸⁵** **M**^{a,f,ipt} CP,RP,HF || ελεγεν 2 **M**^b || ελεγον 2 **M**^{g,i1/4} || ελεγον **M**^{a1/4,d,e,h} ΝA,OC,NU,TR
(The participle is controlled by ηκουσα; the article should be read in any case.)

⁵ οι *reI* || 1 εικοσι τεσσαρες TR

⁶ επεσον **f⁸⁵** **M**^{a2/3,d,e3/5,f,h,i} CP,RP,HF || επεσαν **M**^{a1/3,b,e2/5,g,h1/4,i2/7} ΝA,OC,NU,TR

⁷ προσεκυνησαν *reI* || 1 ζωντι εις τους αιωνας των αιωνων TR

⁸ οτι **f⁸⁵** **M**^{a,b,d1/4,e1/3,f,i2/3} CP,RP,HF,OC || οτε **M**^{d,e2/3,g,h,i1/3} ΝA,C,NU,TR (Assimilation to the following seals?)

⁹ επτα σφραγιδων **f⁸⁵** **M**^{a,b,d1/3,ep,f,g,h,i} A,C,CP,RP,HF,OC,NU || 2 **M**^{d2/3,ep} TR || 1 Ν

¹⁰ φωνη *reI* || φωνης **M**^{e2/3} TR || φωνη Ν [+12 assorted mss] || **M**^{d2/3} transpose

¹¹ ειδον (ιδον A,C) και ιδου **f⁸⁵** **M**^{d,ep,t,h,i1/3} (A,C)CP,OC,NU || ιδε και ιδου **M**^{a,b,e1/3,f,i1/3} RP,HF || βλεπε και ειδον και ιδου TR || ιδε και ειδον (ιδον **M**^{e2/3}) και ιδου **M**^{g,i1/3} Ν (Note that Ν conflates the minuscule groups, so they must be older; the “Come!” was directed to the horse, not to John [since he was right there, there would be no need to address him with a thunderous roar]; each of the living beings called out a horse.)

¹² αυτον *reI* || αυτο TR

¹³ δευτεραν (β' **M**^{dpt}) σφραγιδα **f⁸⁵** **M**^{a,d,e1/4,f,g,h2/3,i} CP,RP,HF,TR || ~ 2 την 1 **M**^{b,e,h1/3} ΝA,C,OC,NU

¹⁴ και *reI* || 1 ιδε 1 ειδον 1 ιδου **M**^b || 1 ιδε 1 ιδον 1 ιδου Ν || 1 βλεπε 1 TR

¹⁵ πυρρος **f⁸⁵** **M**^{a1/4,d1/3,ep,f2/3,hpt,i2/5} ΝC,CP,OC,NU,TR || πυρος **M**^{a,b,c1/4,d2/3,ep,f1/3,g,hpt,i3/5} A,RP,HF (πυρρος is the reading of all the more faithful members of **f⁸⁵**. As an unintentional error, ρρ→ρ would be much easier than ρ→ρρ.)

καθημένῳ ἐπ’ αὐτὸν¹ ἐδόθη αὐτῷ λαβεῖν τὴν εἰρήνην ἐκ² τῆς γῆς,³ ἵνα ἀλλήλους σφάξωσιν.⁴ καὶ ἐδόθη αὐτῷ μάχαιρα μεγάλη.

The third seal

5 Καὶ ὅτε ἦνοιξεν τὴν σφραγίδα τὴν τρίτην,⁵ ἤκουσα τοῦ τρίτου ζῷου λέγοντος, “Ἐρχουν!” Καὶ εἶδον καὶ ἴδού,⁶ ἕπος μέλας! Καὶ ὁ καθήμενος ἐπ’ αὐτὸν⁷ ἔχων⁸ ζυγὸν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. **6** Καὶ ἤκουσα⁹ φωνὴν ἐν μέσῳ τῶν τεσσάρων ζῷων λέγουσαν: “Χοῖνιξ σίτου δηναρίου, καὶ τρεῖς χοίνικες κριθῆς¹⁰ δηναρίου· καὶ τὸ ἔλαιον καὶ τὸν οἶνον μὴ ἀδικήσῃς.”

The fourth seal

7 Καὶ ὅτε ἦνοιξεν τὴν σφραγίδα τὴν τετάρτην, ἤκουσα φωνὴν¹¹ τοῦ τετάρτου ζῷου λέγοντος,¹² “Ἐρχουν!” **8** Καὶ εἶδον καὶ ἴδού,¹³ ἕπος χλωρός! Καὶ ὁ καθήμενος ἐπάνω αὐτοῦ, ὄνομα αὐτῷ Θάνατος,¹⁴ καὶ ὁ Ἄδης ἀκολουθεῖ¹⁵ μετ’ αὐτοῦ.¹⁶ Καὶ ἐδόθη αὐτῷ¹⁷ ἔξουσία ἐπὶ τὸ τέταρτον τῆς γῆς, ἀποκτεῖναι¹⁸ ἐν ῥομφαίᾳ καὶ ἐν λιμῷ καὶ ἐν θανάτῳ, καὶ ὑπὸ τῶν θηρίων τῆς γῆς.

¹ αὐτὸν *reI* || αὐτῷ **M^c** TR

² εκ *reI* || απὸ **M^{dpt}** TR || --- **M^{c1/3,g}** A

³ γῆς **f⁸⁵** **M^{a,d,e1/6,f,g,h1/4,i}** CP,RP,HF || 1 καὶ **M^{b,c,h}** ΝA,C,OC,NU,TR

⁴ σφάξωσιν *reI* || σφάξουσιν A,C+[5 mss]NU || κατασφάξωσιν **M^d**

⁵ την σφραγίδα την τρίτην *reI* || ~342 [6 mss]TR || **M^d** alter and transpose

⁶ εἶδον (ιδον A) καὶ ιδου **f⁸⁵** **M^{d,lept,h,i1/3}** (A)C,CP,OC,NU || ιδε 23 **M^{a,b,c1/3,f,i1/3}** RP,HF || βλεπε 2123 TR
|| ιδε 21 εἶδον **M^{e2/3,g}** 23 **M^{g,i1/3}** Ν (Ν conflates again.)

⁷ αὐτὸν *reI* || αὐτῷ **M^{c1/4}** TR

⁸ εχων *reI* || εχον [8 mss]CP

⁹ ηκουσα *reI* || 1 ως **M^{e,lept,f,i1/3}** ΝA,C,OC,NU

¹⁰ κριθης *reI* || κριθον **M^{e,hpt}** ΝA,C,NU

¹¹ φωνην **f⁸⁵** **M^{d,e1/3(1/3)hpt}** P²⁴ ΝA,CP,OC,NU,TR || --- **M^{a,b,c1/3,f,g,hpt,i}** C,RP,HF

¹² λεγοντος *reI* || λεγουσαν TR

¹³ εἶδον (ιδον A,C) καὶ ιδου **f⁸⁵** **M^{d,lept,h,i1/3}** (A,C)CP,OC,NU || ιδε 23 **M^{a,b,ept,f,ipt}** RP,HF || βλεπε
2123 TR || ιδε 21 (ιδον **M^g**) 23 **M^g** Ν (Ν conflates again.)

¹⁴ θανατος **f⁸⁵** **M^{hpt}** ΝC,CP || ο 1 **M^{a,b,d,e,f,g,hpt,i}** RP,HF,OC[NU]TR || ο αθανατος A (The Text does not say that Hades was on a horse.)

¹⁵ ακολουθει **f⁸⁵** **M^{d,dept}** CP,TR || ηκολουθει **M^{a,b,c1/4,f,h,ipt}** C,RP,HF,OC,NU || ηκολουθη **M^{c1/4,g,i1/3}** ||
ηκολουθη Ν(A) (John is stating a fact of human existence: Hades follows death—so it has been for 6000 years.)

¹⁶ μετ αυτου **f⁸⁵** **M^{d,lept,g,h1/5}** A,C,CP,OC,NU,TR || αυτῳ **M^{a,b,ept,f,h2/5,i}** Ν,RP,HF || οπισω αυτου **M^{h2/5}**

¹⁷ αυτῳ **f⁸⁵** **M^{a,b,ept,f,g,h1/3,i2/3}** CP,RP,HF,OC || αυτοις **M^{d,lept,h2/3,i1/3}** ΝA,C,NU,TR (It is death that does the killing: Hades just collects the dead.)

¹⁸ επι το τεταρτον της γης αποκτειναι (C)*reI* || ~612345 TR || 123 μερος 456 **M^d**

The fifth seal

9 Καὶ ὅτε ἤνοιξεν τὴν πέμπτην σφραγίδα, εἶδον ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρωπῶν¹ τῶν ἐσφαγμένων διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεού καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἄρνιου² ἣν εἶχον. **10** Καὶ ἔκραξαν³ φωνῇ μεγάλῃ,⁴ λέγοντες: ““Ἐως πότε, ὁ Δεσπότης, ὁ ἄγιος καὶ⁵ ἀληθινός, οὐ κρίνεις καὶ ἐκδικεῖς τὸ αἷμα ἡμῶν ἐκ⁶ τῶν κατοικούντων ἐπὶ τῆς γῆς?”” **11** Καὶ ἐδόθη⁷ αὐτοῖς ἑκάστῳ⁸ στολὴ λευκὴ,⁹ καὶ ἐρρέθη αὐτοῖς ἵνα ἀναπαύσωνται¹⁰ ἔτι χρόνον,¹¹ ἔως οὗ¹² πληρώσωσιν¹³ καὶ οἱ σύνδουλοι αὐτῶν καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν,¹⁴ οἱ μέλλοντες ἀποκτένεσθαι¹⁵ ὡς καὶ αὐτοί.

The sixth seal

12 Καὶ εἶδον, καὶ¹⁶ ὅτε ἤνοιξεν τὴν σφραγίδα τὴν ἕκτην, καὶ¹⁷ σεισμὸς μέγας ἐγένετο· καὶ ὁ ἥλιος μέλας ἐγένετο¹⁸ ὡς σάκκος τρίχινος, καὶ ἡ σελήνη¹⁹ ἐγένετο ὡς αἴμα. **13** Καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἐπεσον²⁰ εἰς τὴν γῆν, ὡς συκῆ βάλλει²¹ τοὺς ὄλύνθους αὐτῆς ὑπὸ μεγάλου ἀνέμου²² σειο-

¹ τῶν ανθρωπῶν **f55** **M**^{a.e.h1/3} **N**(CP) || --- **M**^{a.b,d,f,g,h2/3,i} A,C,RP,HF,OC,NU,TR (Animals also have souls, and they are excluded here.)

² τον αρνιου **f55** **M**^{a.ept,f,g,i} CP,RP,HF,OC || ιησου χριστου **M**^b || --- **M**^{d,ept,h} **N**A,C,NU,TR

³ εκραξαν **f55** **M**^{a,b,f,g,i} **N**A,C,CP,RP,HF,OC,NU || εκραζον **M**^{d,e,h} TR

⁴ φωνῇ μεγαλῃ **f55** **M**^{a1/5,d,e,g,h,i3/5} **N**A,C,CP,RP,OC,NU,TR || φωνῃ μεγαλην **M**^{a,b,f,i2/5} HF

⁵ καὶ *reI* || 1 ο [10 assorted mss]OC,TR

⁶ εκ **f55** **M**^{a,b,f,hpt,i} **N**A,C,CP,RP,HF,OC,NU || απο **M**^{d,e,g,hpt} TR

⁷ εδοθη *reI* || εδωθη **M**^e || εδοθησαν TR

⁸ αυτοις εκαστω **f55** **M**^{b,e,g,h,ipt} **N**A,C,RP,OC,NU || 1 **M**^{a,f,ipt} HF || ~ 2 αυτων **M**^d || εκαστοις TR
|| --- (CP) [homoioteleuton] (OC is in small print.)

⁹ στολὴ λευκῃ *reI* || στολαι λευκαι TR || --- (CP)

¹⁰ αναπαυσωνται *reI* || αναπαυσονται **M**^{d1/4,ept,g2/3} A,NU

¹¹ ετι χρονον **f55** **M**^{a,b,f,g,i3/5} CP,RP,HF || 12 μικρον **M**^{d,e,h3/5,i1/3} (A)C,OC,NU,TR || επι 2 μικρον **N** (OC is in small print.)

¹² ου **f55** **M**^{d,e,i2/5} CP,TR || --- **M**^{a,b,f,g,h3/5,i3/5} **N**A,C,RP,HF,OC,NU || αν **M**^{h2/5}

¹³ πληρωσωτιν **f55** **M**^{a,b,d1/3,c,f,g,h,i2/3} RP,HF,OC || πληρωσουτιν **M**^{d2/3,e1/6,h1/5,i1/3} || πληρωθωσιν A,C,CP,NU || πληρωσονται TR

¹⁴ αυτων **f55** **M**^{b,d,e2/3,g,h,i3} **N**A,C,CP,OC,NU,TR || 1 και **M**^{a,e1/3,f,i2/3} RP,HF

¹⁵ αποκτενεσθαι **f55** **M**^{a3/5,d2/3,e1/4,fpt,g,h1/3,i3/5} CP,RP,HF || αποκτενεσθαι **M**^{a1/4,b,e1/6,fpt,h1/5,i1/5} **N**C,OC,NU || αποκτεινεσθαι **M**^{a1/6,d1/3,ept(e1/6)hpt,i1/5} A,TR (The single vowel is clearly stronger than the diphthong, and the single consonant than the double.)

¹⁶ και **f55** **M**^{e2/3} CP || --- **M**^{a,b,d,e1/3,f,g,h,i} **N**A,C,RP,HF,OC,NU,TR (The second και is emphatic.)

¹⁷ και *reI* || 1 ιδου A,TR

¹⁸ μελας εγενετο **f55** **M**^{a,b,e1/5,f,g,i2/3} **N**,CP,RP,HF,OC || εγενετο μελας **M**^{a1/6,d,e,h,i1/3} A,C,NU,TR

¹⁹ σελενη **f55** **M**^{a1/6,b,d1/4,e,h2/5} CP,TR || 1 ολη **M**^{a,d,e1/6,f,g,h3/5,i} **N**A,C,RP,HF,OC,NU

²⁰ επεσον *reI* || επεσαν **N**A,C,OC,NU,TR

²¹ βαλλει **f55** **M**^{e,hpt,ipt} A,C,CP,NU,TR || αποβαλλει **M**^d || βαλλουσα **M**^{b,g1/3} **N**,OC || βαλουσα **M**^{a,c1/4,f,gpt} RP,HF (The present is stronger than the aorist.)

²² μεγαλου ανεμου **f55** **M**^{a,d,e} CP,TR || ~ 21 **M**^{a,b,d1/4,c1/5,f,g,h,i} (**N**)A,C,RP,HF,OC,NU (A great wind knocks down all figs.)

μένη. 14 Καὶ ὁ οὐρανὸς ἀπεχωρίσθη, ὡς βιβλίον ἐλισσόμενον,¹ καὶ πᾶν ὄρος καὶ νῆσος ἐκ τῶν τόπων αὐτῶν ἐκινήθησαν.

15 Καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ οἱ μεγιστᾶνες καὶ οἱ χιλίαρχοι καὶ οἱ πλούσιοι² καὶ οἱ ἰσχυροί,³ καὶ πᾶς δοῦλος καὶ πᾶς ἐλεύθερος,⁴ ἔκρυψαν ἔαυτοὺς εἰς τὰ σπήλαια καὶ εἰς τὰς πέτρας τῶν ὄρεων. 16 Καὶ λέγουσιν τοῖς ὄρεσιν καὶ ταῖς πέτραις: “Πέσετε⁵ ἐφ’ ἡμᾶς καὶ κρύψατε ἡμᾶς ἀπὸ προσώπου τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου⁶ καὶ ἀπὸ τῆς ὥργῆς τοῦ Ἀρνίου! 17 Ὄτι ἥλθεν ἡ ἡμέρα ἡ μεγάλη τῆς ὥργῆς αὐτοῦ,⁷ καὶ τίς δύναται σταθῆναι?”

Parenthesis

The sealed of Israel

7 Καὶ⁸ μετὰ τοῦτο⁹ εἶδον τέσσαρας ἀγγέλους ἐστῶτας ἐπὶ τὰς τέσσαρας γωνίας τῆς γῆς, κρατοῦντας τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τῆς γῆς, ἵνα μὴ πνέῃ ἄνεμος ἐπὶ τῆς γῆς, μήτε ἐπὶ τῆς θαλάσσης, μήτε ἐπὶ πᾶν¹⁰ δένδρον. 2 Καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον ἀναβαίνοντα¹¹ ἀπὸ ἀνατολῆς ἡλίου, ἔχοντα σφραγίδα Θεοῦ ζῶντος. Καὶ ἔκραξεν φωνῇ μεγάλῃ τοῖς τέσσαρσιν ἀγγέλοις, οἵς ἐδόθη αὐτοῖς ἀδικῆσαι τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, 3 λέγων: “Μὴ ἀδικήσητε τὴν γῆν, μήτε τὴν θάλασσαν, μήτε τὰ δένδρα, ἄχρις οὗ¹² σφραγίσωμεν τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐπὶ τῶν μετώπων¹³ αὐτῶν.” 4 Καὶ ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐσφραγισμένων, ἑκατὸν καὶ¹⁴ τεσσαράκο-

¹ ελισσομενον **f⁵⁵** **M^{a1/4,b,gpt,h1/3}** A,C,CP,RP,OC,NU || ειλισσομενον **M^{b1/4,d1/4,e2/3}** TR || ελισσομενος **M^{a,c1/4,f,gpt,hpt,i2/5}** N,HF || ειλισσομενος **M^{d,i1/3}** (The Ionic spelling need not detain us, but what of the gender? In the context the participle modifies ‘scroll’, not ‘sky’, so the neuter is correct.)

² οι χιλιαρχοι και οι πλουσιοι **rell** || ~45312 **M^{ept,h1/4}** TR

³ και οι ισχυροι **rell** || 13 N || --- **M^{e1/3}** || 12 δυνατοι TR

⁴ πας ελευθερος **f⁵⁵** **M^{a,b,c,hpt,i1/3}** CP,TR || 2 **M^{a,b,f,g,hpt,i2/3}** A,C,RP,HF,OC,NU || --- N (Remember Granville Sharp; since ‘slave’ and ‘free’ obviously refer to distinct groups, the adjective should be repeated.)

⁵ πεσετε **rell** || πεσατε **M^{dpt,gpt,h1/3}** A,OC || πεσεται **M^{e1/3,i1/3}** NC

⁶ του θρουου **f⁵⁵** **M^{a1/5,d,e,gpt,h,i2/3}** A,C,CP,RP,OC,NU,TR || τω θρουω **M^{a,b,f,gpt,i1/3}** N,HF (As far as the speakers are concerned, the One on the throne is leaning forward, taking an active interest in the proceedings [genitive].)

⁷ αυτου **rell** || αυτων **M^{hpt}** NC,NU

⁸ και **rell** || --- **M^{b1/4}** A,C,NU

⁹ τουτο **f⁵⁵** **M^{a,b,f,g,h,i}** NA,C,CP,RP,HF,OC,NU || ταυτα **M^{a1/6,d,e,i1/4}** TR

¹⁰ παν **f⁵⁵** **M^{d,e,hpt}** N,CP,OC,NU,TR || τι **M^{a,b,f,g,hpt,i}** C,RP,HF || --- A

¹¹ αναβαινοντα **rell** || αναβαντα TR

¹² αχρις ου **f⁵⁵** **M^{a,b,ept,f,g,h,i}** CP,HF,OC,TR || 1 αν **M^d** || 1 N || αχρι **M^{ept,h1/4}** A,C,NU || αχρι 2 RP

¹³ μετωπων **rell** || μετωπων **M^{a1/5,e1/3,h1/4,i1/3}** CP

¹⁴ εκατον και **f⁵⁵** **M^{a2/5,b,f,g,l1/4,hpt,i2/5}** C,CP,RP,HF || 1 **M^{a1/8,d1/3,ept,f1/4,gpt,h1/5,i1/5}** NA,OC,NU || ρ' **M^{a1/7,d2/3,e1/3,g1/4,h1/5,i1/3}** TR || --- **M^{a1/3,e1/6,f1/6}**

ντα τέσσαρες¹ χιλιάδες, ἐσφραγισμένοι² ἐκ πάσης φυλῆς νίῶν Ἰσραήλ: 5 ἐκ φυλῆς Ἰούδα δώδεκα³ χιλιάδες ἐσφραγισμένοι,⁴ ἐκ φυλῆς Ρουβίμ⁵ δώδεκα⁶ χιλιάδες,⁷ ἐκ φυλῆς Γὰδ δώδεκα χιλιάδες, 6 ἐκ φυλῆς Ἀσὴρ δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Νεφθαλεὶμ⁸ δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Μανασῆ δώδεκα χιλιάδες, 7 ἐκ φυλῆς Συμεὼν δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Λευὶ δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Ἰσάχαρ⁹ δώδεκα χιλιάδες, 8 ἐκ φυλῆς Ζαβουλὼν δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Ἰωσὴφ δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Βενιαμὶν δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι.¹⁰

A multitude from the Great Tribulation

9 Μετὰ ταῦτα εἶδον καὶ ἴδοὺ, ὅχλος πολύς ὃν ἀριθμῆσαι¹¹ οὐδεὶς ἐδύνατο,¹² ἐκ παντὸς ἔθνους καὶ φυλῶν καὶ λαῶν καὶ γλωσσῶν, ἐστῶτες¹³ ἐνώπιον τοῦ Θρόνου καὶ ἐνώπιον τοῦ Ἀρνίου, περιβεβλημένοι¹⁴ στολὰς λευκάς, καὶ φοίνικας¹⁵ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν. 10 Καὶ κράζουσιν¹⁶ φωνῇ

¹ τεσσαροκοντα τεσσαρες **f⁸⁵M^{apt,b,d1/3,ept,f,g,h,i3/5}** (A)CP,RP,HF,OC || τεσσεροκοντα 2 (-2 Η) (Η)C,NU || μδ' **M^{a1/7,d2/3,e1/3,g1/4,h1/5,i1/3}** TR || --- **M^{a1/3,e1/6,f1/6}**

² εσφραγισμένοι **f⁸⁵M^{d1/3,e,h,i,pt}** ΗΑ, C, CP, OC, NU, TR || εσφραγισμενων **M^{apt,b,d2/3,f,g,pt}** RP, HF || --- **M^{a1/3,c1/6}** (The nominative is presumably correct, the genitive being an assimilation to the same form earlier in the verse.)

³ δωδεκα **f^{85/2}M^{apt,b,dpt,e2/3,f,hpt,i3/5}** ΗΑ, C, CP, RP, HF, OC, NU || ιβ' **f^{85/3/5}M^{apt,dpt,c1/3,g,hpt,i2/5}** TR

⁴ εσφραγισμένοι **f⁸⁵M^{a1/6,b,d,e,g2/3,h,pt}** ΗΑ, C, CP, OC, NU, TR || εσφραγισμεναι **M^{e1/6,f,g1/3,pt}** RP, HF

⁵ ρουβιμ **f⁸⁵M^{apt,b1/4,d,e,gpt,h1/3,pt}** RP, HF || ρουβειμ **M^{b1/4,c1/3,fpt}** || ρουβ(ε)ιν **M^{a1/6,b1/3,f1/3,h1/3}** CP || ρουβην **M^{a1/4,f1/4,gpt,h1/3,pt}** ΗΑ, C, OC, NU, TR (Over half of the **f^{85/1/3}** are from one monastery.)

⁶ δωδεκα **M^{a1/3,b,ept,f,hpt,pt}** ΗΑ, C, CP, RP, HF, OC, NU || ιβ' **f⁸⁵M^{a2/3,d,ept,g,hpt,pt}** TR (A similar statement obtains for all the following tribes.)

⁷ χιλιαδες **f⁸⁵M^{a,b,d,e,f,g,h,i}** ΗΑ, C, CP, RP, HF, OC, NU || 1 εσφραγισμενοι **M^{a1/9,c1/6}** TR (This statement obtains for all the remaining tribes except the last, Benjamin, with the further exception that **d, e^{1/3}, g^{pt}** side with TR for Ruben [only].)

⁸ νεφθαλειμ **reII** || νεφθαλιμ [22 assorted mss] ΗΑ, NU || νεφθαλι Η || νεφθαλιν C || νεφθαλημ [20 assorted mss]

⁹ ισαχαρ **reII** || ισαχαρ [21 assorted mss] ΗΑ, OC, NU

¹⁰ εσφραγισμενοι **f⁸⁵M^{a1/3,b,d,ept,f1/4,g1/4,h,i3/5}** ΗΑ, C, CP, OC, NU, TR || εσφραγισμεναι **M^{a2/3,c1/5,f,g,h1/4,i2/5}** RP, HF || --- **M^{c1/3}**

¹¹ αριθμησαι **f⁸⁵M^{a,b,d,e2/5,g,h1/3,i}** CP, RP, HF || 1 αντον **M^{c3/5,g1/5,h2/3,i1/5}** ΗΑ, C, OC, NU, TR

¹² εδυνατο **f⁸⁵M^{a,f,g,hpt,i3/5}** ΗΑ, C, CP, RP, HF, OC, NU || ηδυνατο **M^{b,d,e,hpt,i2/5}** TR

¹³ εστωτες **f⁸⁵M^{a1/6,d1/3,e,pt}** ΗΑ, CP, NU, TR || εστωτας **M^{a,b,d2/3,f,g,hpt,pt}** RP, HF, OC || εστωτων **M^{e1/4,h1/3}** C (The nominative is correct; it agrees with οχλος.)

¹⁴ περιβεβλημενοι **f⁸⁵M^{d2/3,e,h1/3,pt}** CP, TR || περιβεβλημενους **M^{a,b,d1/3,e1/4,f,g,h2/3,pt}** ΗΑ, C, RP, HF, OC, NU (The nominative is correct; it agrees with οχλος.)

¹⁵ φοινικας **f⁸⁵M^{a,d,f,g3/5,i}** Η, RP, HF || φοινικες **M^{b,d1/4,e,g2/5,h}** ΗΑ, C, CP, OC, NU, TR (The accusative is correct, being the direct object of the implicit verb.)

¹⁶ κραζουσιν **reII** || κραζοντες TR

μεγάλη, λέγοντες, “Η σωτηρία τῷ Θεῷ ἡμῶν¹ τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνῳ,² καὶ τῷ Ἀρνίῳ!”

11 Καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι εἰστήκεισαν³ κύκλῳ τοῦ θρόνου, καὶ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν τεσσάρων ζῷων, καὶ ἐπεσον⁴ ἐνώπιον τοῦ θρόνου⁵ ἐπὶ τὰ πρόσωπα⁶ αὐτῶν καὶ προσεκύνησαν τῷ Θεῷ, 12 λέγοντες: “Ἄμην! Ἡ εὐλογία καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ σοφία καὶ ἡ εὐχαριστία καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ ἰσχὺς τῷ Θεῷ ἡμῶν εἰς τὸν αἰῶνας τῶν αἰώνων! Ἄμην.”

13 Καὶ ἀπεκρίθη εἶς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων, λέγων μοι, “Οὗτοι οἱ περιβεβλημένοι τὰς στολὰς τὰς λευκὰς, τίνες εἰσὶν, καὶ πόθεν ἥλθον?”

14 Καὶ εἶπον⁷ αὐτῷ, “Κύριέ μου,⁸ σὺ οἶδας”. Καὶ εἶπέν μοι: “Οὗτοί εἰσιν οἱ ἐρχόμενοι ἐκ τῆς θλίψεως τῆς μεγάλης, καὶ ἐπλυναν⁹ τὰς στολὰς αὐτῶν καὶ ἐλεύκαναν αὐτὰς¹⁰ ἐν τῷ αἴματι τοῦ Ἀρνίου. 15 Διὰ τοῦτο εἰσιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ, καὶ λατρεύουσιν αὐτῷ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ. Καὶ ὁ καθήμενος ἐπὶ τῷ θρόνῳ¹¹ σκηνώσει ἐπ’ αὐτούς. 16 Οὐ πεινάσουσιν ἔτι, οὐδὲ διψήσουσιν ἔτι·¹² οὐδ’ οὐ¹³ μὴ πέσῃ ἐπ’ αὐτοὺς ὁ ἥλιος, οὐδὲ πᾶν καῦμα· 17 ὅτι τὸ Ἀρνίον τὸ ἀνὰ μέσον τοῦ

¹ τῷ θεῷ ημῶν *reI* || του θεου 3 A || 23 **M**^{c2/7} || --- TR

² τῷ θρονῷ **f85** **M**^{a,b,c2/5,f,gpt,hpt,ipt} ΙΑ, C, RP, HF, NU || του θρονου **M**^{c1/3} OC || του θρονου του θεου ημῶν **M**^{a1/4,d,c2/7,gpt,hpt,ipt} CP, TR || του θρονου θεω ημῶν **M**^{c2/7} (The Father is firmly seated, dative. Almost all of the **M**^{c1/3} are among the least faithful members of the family, but they are followed by OC.)

³ ειστηκεισαν *reI* || εστηκεσαν TR || ιστηκεισαν A || εστηκισαν C || ιστηκισαν Ι || at least 10 further spellings

⁴ επεσον *reI* || επεσαν **M**^{a1/4,e1/4,g} ΙΑ, C, OC, NU

⁵ θρονου **f85** **M**^{a1/6,d,e,h,ipt} ΙΑ, C, CP, RP, OC, NU, TR || 1 αυτου **M**^{a,b,f,g,ipt} HF (Here is a clear example that **a,b,f,g,i** share a common influence, vouching for an infelicitous gloss.)

⁶ τα προσωπα *reI* || προσωπον **M**^{c1/5} TR

⁷ ειπον **f85** **M**^{a,b,f,g,hpt,i} CP, RP, HF || ειρηκα **M**^{d,e,hpt} ΙΑ, OC, NU, TR

⁸ μου *reI* || --- **M**^{c1/3} A, TR

⁹ επλυναν *reI* || επλατυναν **M**^{a2/3}

¹⁰ αυτας **f85** **M**^{d,e,h,i1/4} ΙΑ, CP, OC, NU || --- **M**^{a,b,f,g,i} RP, HF || στολας αυτων TR (Another clear example of a common influence for **a,b,f,g,i**.)

¹¹ τῳ θρονῳ **f85** **M**^{a,c2/7,f,g,ipt} CP, RP, HF || του θρονου **M**^{a1/6,b,d,e,h,ipt} ΙΑ, OC, NU, TR (He is still firmly seated, dative.)

¹² ετι *reI* || --- **M**^{b,e2/3,h,i1/3}

¹³ ουδ' ου **f85** **M**^{a,b,d1/4,c2/3,f,g,h2/3,i2/3} CP, RP, HF, OC || ουδε **M**^{d,e1/3,h1/3,i1/3} ΙΑ, NU, TR

θρόνου ποιμαίνει¹ αὐτούς καὶ ὁδηγεῖ² αὐτοὺς ἐπὶ ζωῆς³ πηγὰς ὑδάτων. Καὶ ἔξαλείψει ὁ Θεὸς πᾶν δάκρυνον ἐκ⁴ τῶν ὄφθαλμῶν αὐτῶν.”

The seventh seal

8 Καὶ ὅτε⁵ ἦνοιξεν τὴν σφραγίδα τὴν ἑβδόμην, ἐγένετο σιγὴ ἐν τῷ οὐρανῷ ὡς ἡμιώριον. 2 Καὶ εἶδον τοὺς ἑπτὰ ἀγγέλους οἵ τοις θεοῖς ἐστήκασιν, καὶ ἐδόθησαν αὐτοῖς ἑπτὰ σάλπιγγες.

3 Καὶ ἄλλος ἀγγελος ἥλθεν καὶ ἐστάθη ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου,⁶ ἔχων λιβανωτὸν χρυσοῦν. Καὶ ἐδόθη αὐτῷ θυμιάματα πολλά ἵνα δώσει⁷ ταῖς προσευχαῖς τῶν ἀγίων πάντων ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυσοῦν τὸ ἐνώπιον τοῦ θρόνου. 4 Καὶ ἀνέβη ὁ καπνὸς τῶν θυμιαμάτων ταῖς προσευχαῖς τῶν ἀγίων ἐκ χειρὸς τοῦ ἀγγέλου ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. 5 Καὶ εἴληφεν ὁ ἀγγελος τὸν λιβανωτὸν καὶ ἐγέμισεν αὐτὸν ἐκ τοῦ πυρὸς τοῦ θυσιαστηρίου καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν γῆν. Καὶ ἐγένοντο φωναὶ καὶ βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ⁸ καὶ σεισμός. 6 Καὶ οἱ ἑπτὰ ἀγγελοι οἱ ἔχοντες τὰς ἑπτὰ σάλπιγγας ἤτοι μασαν ἑαυτοὺς⁹ ἵνα σαλπίσωσιν.

The first trumpet

7 Καὶ ὁ πρῶτος¹⁰ ἐσάλπισεν, καὶ ἐγένετο χάλαζα καὶ πῦρ μεμιγμένα ἐν¹¹ αἷματι, καὶ ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, καὶ τὸ τρίτον τῆς γῆς κατεκάη.¹² καὶ, τὸ τρίτον τῶν δένδρων κατεκάη¹³ καὶ πᾶς χόρτος χλωρὸς κατεκάη.

The second trumpet

8 Καὶ ὁ δεύτερος ἀγγελος ἐσάλπισεν, καὶ ὡς ὄρος μέγα¹ καιόμενον ἐβλήθη εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐγένετο τὸ τρίτον τῆς θαλάσσης αἷμα.

¹ ποιμαίνει **f55** **M^{a,b,f,i2/5}** RP,HF,OC || ποιμαίνει **M^{a1/4,c1/3,d,e,g,h,i3/5}** ΝA,CP,NU,TR (The better representatives of **f55** have the present tense.)

² οδηγεῖ **f55** **M^{a,b,f,g,i2/5}** RP,HF || οδηγησει **M^{c2/5,d,e,h,i3/5}** ΝA,CP,OC,NU,TR (The better representatives of **f55** have the present tense.)

³ ζωης *reI* || ζωσας **M^{e2/3,hpt}** TR

⁴ εκ *reI* || απο **M^d** Ν,TR

⁵ οτε *reI* || οταν A,C,NU

⁶ τοι θυσιαστηρίου *reI* || το θυσιαστηρίου **M^{gpt}** A,TR || 1 θυσιαστηρίου C

⁷ δωσει **f55** **M^{a2/5,b,d,e,I1/3,f1/3,h1/3,i3/5}** ΝA,HF,OC,NU || δωση **M^{a3/5,b1/4,c1/4,d1/4,e2/3,f2/3,g,h1/3,i2/5}** CP,RP,TR (The generalized splitting suggests that the ‘norm’ of subjunctive with *ινα* was at work in the minds of the copyists; but the indicative isn’t all that infrequent, and in this case presumably emphasizes certainty.)

⁸ φωναι και βρονται και αστραπαι **f55** **M^{a1/5,d,e,ipt}** CP,TR || ~ 12543 **M^{gpt}** || ~ 32145 **M^{a,b,f,g1/3,h1/4,ipt}** P¹¹⁵Ν,RP,HF,OC,NU || ~ 32541 **M^{hpt}** A

⁹ εαντους *reI* || αντους ΝA,NU

¹⁰ πρωτος **f55** **M^{a,b,eI/3,f,g,hpt,i}** ΝA,CP,RP,HF,OC,NU || 1 αγγελος **M^{d,c2/3,hpt,i1/4}** TR

¹¹ εν *reI* || --- **M^e** TR

¹² και το τριτον της γης κατεκαι *reI* || --- TR

¹³ και το τριτον των δενδρων κατεκαι *reI* || --- [15 assorted mss]CP

9 Καὶ ἀπέθανεν τὸ τρίτον τῶν κτισμάτων² ἐν τῇ θαλάσσῃ, τὰ ἔχοντα ψυχάς. Καὶ τὸ τρίτον τῶν πλοίων διεφθάρησαν.³

The third trumpet

10 Καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος ἐσάλπισεν, καὶ ἐπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀστὴρ μέγας, καιόμενος ὡς λαμπάς, καὶ ἐπεσεν ἐπὶ τὸ τρίτον τῶν ποταμῶν καὶ ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων. **11** Καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀστέρος λέγεται ὁ Ἄψινθος.⁴ Καὶ ἐγένετο⁵ τὸ τρίτον τῶν ὑδάτων εἰς ἄψινθον, καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἀπέθανον ἐκ τῶν ὑδάτων ὅτι ἐπικράνθησαν.

The fourth trumpet

12 Καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος ἐσάλπισεν, καὶ ἐπλήγη τὸ τρίτον τοῦ ἥλιου καὶ τὸ τρίτον τῆς σελήνης καὶ τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων, ἵνα σκοτισθῇ τὸ τρίτον αὐτῶν· καὶ ἡ ἡμέρα μὴ φαινῇ τὸ τρίτον αὐτῆς,⁶ καὶ ἡ νύξ ὁμοίως.

13 Καὶ ἐίδον καὶ ἤκουσα ἐνὸς ἀετοῦ,⁷ πετομένου⁸ ἐν μεσουρανήματι, λέγοντος φωνῇ μεγάλῃ τρὶς:⁹ “Οὐαί, οὐαί, οὐαὶ τοῖς κατοικοῦσιν¹⁰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκ τῶν λοιπῶν φωνῶν τῆς σάλπιγγος τῶν τριῶν ἀγγέλων τῶν μελλόντων σαλπίζειν!”

The fifth trumpet

9 Καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐσάλπισεν, καὶ εἶδον ἀστέρα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεπτωκότα εἰς τὴν γῆν. Καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἡ κλεὶς τοῦ φρέατος τῆς Ἀβύσσου. **2** Καὶ ἤνοιξεν τὸ φρέαρ τῆς Ἀβύσσου,¹¹ καὶ ἀνέβη καπνὸς ἐκ τοῦ φρέατος ὡς καπνὸς καμίνου καιομένης¹² καὶ ἐσκοτίσθη¹³ ὁ ἥλιος καὶ ὁ ἀὴρ ἐκ τοῦ καπνοῦ τοῦ φρέατος. **3** Καὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ ἐξῆλθον ἀκρίδες εἰς τὴν γῆν. Καὶ ἐδόθη αὐταῖς ἔξουσία ὡς ἔχουσιν ἔξουσίαν οἱ σκορπίοι

¹ μεγα. **f85** **M**^{a.e2/7,f,g,i2/3} CP,RP,HF || 1 πυρι **M**^{b,d,e,h,i1/3} ΝΑ,OC,ΝU,TR (OC is in small print.)

² κτισμάτων **f85** **M**^{a,d,epi,f,g,h1/4,i} CP,RP,HF || 1 των **M**^{b,d1/5,epi,h,i1/4} Ν,OC,ΝU,TR

³ διεφθαρησαν **f85** **M**^{d,e1/3,h1/4} Ν(A)CP,ΝU || διεφθαρη **M**^{a,b,c2/3,f,g,h,i} RP,HF,OC,TR (*ad sensum*, or not?)

⁴ ο αψινθος *reI* || 2 **M**^{c2/3,g1/3} TR || αψινθιον Ν

⁵ εγενετο *reI* || γινεται **M**^{ept} TR || λεγεται και εγενετο Ν

⁶ η ημερα (+ ινα **M**^d) μη φαινη (ουκ εφαινεν **M**^b) (φανη **M**^h ΝΑ,ΝU) το τριτον (τεταρτον A) αυτης
f85 **M**^{b,d,e,h,ipt} (ΝΑ)CP(ΝU)TR || ~ 567 (αυτων **M**^{apt}) μη φαινη 12 **M**^{a,f,g,ipt} RP,HF,OC

⁷ αετου **f85** **M**^{a,b,e1/3,f,gpt,h,i2/3} P¹¹⁵ ΝΑ,CP,RP,HF,OC,ΝU || αγγελου **M**^{d,e2/3,gpt,i1/3} TR

⁸ πετομενου *reI* || πετωμενου [24 assorted mss]TR

⁹ τρις **f85** **M**^{d,e1/6,gpt} CP || --- **M**^{a,b,e,f,gpt,h,i} ΝΑ,RP,HF,OC,ΝU,TR (Who would have added τρις; why?)

¹⁰ τοις κατοικουσιν **f85** **M**^{d,e,g2/3,h2/3,ipt} A,CP,RP,TR || τονς κατοικουντας **M**^{a,b,f,g1/3,h1/3,ipt} Ν,HF,OC,ΝU (The dative is presumably correct.)

¹¹ και ηνοιξεν το φρεαρ της αβυσσου **f85** **M**^{b,d,e,g,h,ipt} A,CP,RP,HF,OC,ΝU,TR || --- **M**^{a,c1/3,f,h1/4,ipt} Ν (OC is in small print.)

¹² καιομενης **f85** **M**^{a,b,f,g,ipt} RP,HF,OC || μεγαλης **M**^{d,e,hpt,ipt} ΝΑ,CP,ΝU,TR || μεγαλης καιομενης **M**^{hpt}

¹³ εσκοτισθη *reI* || εσκοτωθη A,0207,ΝU

τῆς γῆς. **4** Καὶ ἐρρέθη αὐταῖς ἵνα μὴ ἀδικήσωσιν¹ τὸν χόρτον τῆς γῆς οὐδὲ πᾶν χλωρὸν οὐδὲ πᾶν δένδρον, εἰ μὴ τοὺς ἀνθρώπους μόνους² οἴτινες οὐκ ἔχουσιν τὴν σφραγίδα τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῶν μετάποντων αὐτῶν.³ **5** Καὶ ἐδόθη αὐταῖς⁴ ἵνα μὴ ἀποκτείνωσιν αὐτούς, ἀλλ’ ἵνα βασανισθῶσιν⁵ μῆνας πέντε. Καὶ ὁ βασανισμὸς αὐτῶν ὡς βασανισμὸς σκορπίου ὅταν πλήξῃ⁶ ἀνθρωπον. **6** Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ζητοῦσιν⁷ οἱ ἄνθρωποι τὸν θάνατον, καὶ οὐ μὴ εὑρήσουσιν⁸ αὐτόν· καὶ ἐπιθυμήσουσιν ἀποθανεῖν, καὶ φεύξεται⁹ ἀπ’ αὐτῶν ὁ θάνατος.¹⁰

7 Καὶ τὰ ὄμοιώματα τῶν ἀκρίδων ὄμοια ἵπποις ἡτοιμασμένοις εἰς πόλεμον, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ὡς στέφανοι χρυσοῖ,¹¹ καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν ὡς πρόσωπα ἀνθρώπων. **8** Καὶ εἶχον τρίχας ὡς τρίχας γυναικῶν, καὶ οἱ ὁδόντες αὐτῶν ὡς λεόντων ἥσαν. **9** Καὶ εἶχον θώρακας ὡς θώρακας σιδηροῦντος, καὶ ἡ φωνὴ τῶν πτερύγων αὐτῶν ὡς φωνὴ ἀρμάτων ἱππων πολλῶν τρεχόντων εἰς πόλεμον. **10** Καὶ, ἔχουσιν οὐρὰς ὄμοιάς σκορπίους, καὶ κέντρα, καὶ¹² ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν! Ἐξουσίαν ἔχουσιν τοῦ¹³ ἀδικῆσαι τοὺς ἀνθρώπους μῆνας πέντε, **11** ἔχουσαι βασιλέα

¹ αδικησωσιν *reI* || αδικησουσιν A,NU

² μονους **f85** CP,TR || --- **M**^{a,b,d,e,f,g,h,i} ΝA,RP,HF,OC,NU (The adjective emphasizes that it is only those without God's mark; all greenery has already been excluded, and here people with God's mark are expressly excluded.)

³ αυτων **f85** **M**^{a,b,c2/3,f,g,h,i} CP,RP,HF,OC,TR || --- **M**^{d,e1/3,h1/4} ΝA,NU

⁴ αυταις *reI* || αυτοις **M**^{e1/3,gpt} ΝA,NU

⁵ βασανισθωσιν *reI* || βασανισθησοται **M**^{c2/3(1/6)} ΝA,NU

⁶ πληξη **f85** CP || παιση **M**^{a,b,d3/5,e,f,g1/3,h,i} RP,HF,OC,NU,TR || πεση **M**^{a1/6,b2/7,g2/3,h2/7} ΝA (It is difficult to imagine medieval monks changing παιση to πληξη; on what basis would they do so? On the other hand, the unfamiliar πληξη could be changed to παιση, and even πεση, early on [πλησσω having been used with the 2nd aorist in 8:12 above, the 1st aorist would be unexpected]. πλησσω is used for sudden, violent strikes, like from lightning or God's wrath; it is used expressly of a scorpion's sting in the 1st century AD [Sammelb.1267.6]. In this context πληξη is precisely appropriate, although the difference in meaning is slight.)

⁷ ζητουσιν **f85** **M**^{a1/3,p1/3} CP || ζητησουσιν **M**^{a2/3,b,c1/5,d,e,f2/3,g,h} ΝA,RP,HF,OC,NU,TR

⁸ ου μη ευρησουσιν **f85** **M**^{a2/3,ept,f,g1/3,h1/3,ipt} Ν,CP,RP,HF,OC,NU || 12 ευρησωσιν **M**^{a1/5,gpt} || 12 ευρωσιν **M**^{b,d,epth1/3,ipt} A || ουχ 3 **M**^{h1/4} TR

⁹ φευξεται *reI* || φευγει **M**^{c2/3,h2/3} A,NU || φυγη Ν

¹⁰ απ αυτων ο θανατος **f85** **M**^{a,b,f,gpt,i} CP,RP,HF,OC || ~3412 **M**^{d,e,h} ΝA,NU,TR || 12 **M**^{gpt}

¹¹ χρυσοι **f85** **M**^{a,f,g,i} 0207,CP,RP,HF || ομοιοι χρυσω **M**^{b,d,e,h} A,NU,TR || ομοιοι χρυσιω ΟC || ομοιοι Ν

¹² και **f85** **M**^{a,f,gpt,h2/3,i} ΝA,CP,RP,HF,OC,NU || --- **M**^{a1/6,b,d,e,gpt,h1/3} || ην TR

¹³ εξουσιαν εχουσιν του **f85** **M**^{a,gpt,(pt),h1/3,i2/3} CP,RP,HF,OC || 12 **M**^{d1/3,f,i1/3} || και 12 **M**^{d2/3} || και η

εξουσια αυτων **M**^c TR || η εξουσια αυτων **M**^{b,e1/6,h2/3} P⁴⁷ ΝA(0207)NU

ἐπ' αὐτῶν¹ ἄγγελον τῆς Αβύσσου—ὄνομα αὐτῷ Ἐβραϊστὶ Αββαδδών,² ἐν δὲ³ τῇ Ἑλληνικῇ ὄνομα ἔχει Ἀπολλύων.

12 Ἡ οὐαὶ ἡ μία ἀπῆλθεν. Ἰδοὺ, ἔρχεται⁴ ἔτι δύο οὐαὶ μετὰ ταῦτα.

The sixth trumpet

13 Καὶ ὁ ἕκτος ἄγγελος ἐσάλπισεν, καὶ ἤκουσα φωνὴν μίαν ἐκ τῶν τεσσάρων⁵ κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ χρυσοῦ τοῦ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, **14** λέγουσαν⁶ τῷ ἕκτῳ ἄγγέλῳ, ὁ ἔχων⁷ τὴν σάλπιγγα, “Λῦσον τοὺς τέσσαρας ἄγγέλους τοὺς δεδεμένους ἐπὶ τῷ ποταμῷ τῷ μεγάλῳ Εὐφράτῃ”. **15** Καὶ ἐλύθησαν οἱ τέσσαρες ἄγγελοι—οἱ ήτοι μασμένοι εἰς τὴν ὥραν καὶ τὴν ἡμέραν⁸ καὶ μῆνα καὶ ἐνιαυτόν—ἴνα ἀποκτείνωσιν τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων. **16** Καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν⁹ στρατευμάτων τοῦ ἵππου¹⁰ μυριάδες¹¹ μυριάδων (ἥκουσα¹² τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν). **17** Καὶ οὕτως εἶδον τοὺς ἵππους ἐν τῇ ὁράσει: καὶ τοὺς καθημένους ἐπ' αὐτῶν, ἔχοντας θώρακας πυρίνους καὶ ὑακινθίνους καὶ θειώδεις· καὶ αἱ κεφαλαὶ τῶν ἵππων ὡς κεφαλαὶ λεόντων· καὶ ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν ἐκπορεύεται πῦρ καὶ καπνὸς καὶ

¹ εχουσαι βασιλεα επ αυτων **f⁵⁵** M^{a,f,gpt(pt),i} CP,RP,HF || εχουσι 234 τον OC || και εχουσιν 234 M^b || ~ και (--- P⁴⁷A,NU[and some of the cursives]) εχουσιν 342 τον M^{d,e,h,i,l/4} (P⁴⁷A)(NU) || ~ και εχουσιν εφ 42 τον TR || εχουσιν εαυτων τον 2 τον N

² αββαδδων **f⁵⁵** || αββαδων M^{a1/4,c2/5,d,e2/3,f} CP,RP,HF || αββααδων M^{a1/6,bpt} || αββααδων M^{a1/4,g1/3} || αβαδδων M^{bpt,e1/4,gpt,hpt,ipt} NA,OC,NU,TR || βαττων P⁴⁷ (There are some 25 variants, half being singular readings. There are three basic questions: how many ‘betas’, ‘alphas’ and ‘deltas’. The evidence looks like this: ββ – **f⁵⁵** M^{a pt,bpt,d,e2/3,f,g1/3,h1/4,i2/3} VS β – M^{a pt,bpt,e1/3,g2/3,h,i,l/3} P⁴⁷ NA; αα – M^{a pt,bpt,g1/3,h1/4} VS α – **f⁵⁵** M^{a pt,bpt,d,e,f,g2/3,h,i} P⁴⁷ NA; δδ – **f⁵³** M^{a1/4,bpt,e1/4,g2/3,hpt,ipt} (P⁴⁷) NA VS δ – **f⁵²** M^{a,bpt,d,e,f,g1/3,hpt,ipt}. Putting it all together, the single vowel appears certain; the evidence for the double ‘beta’ is stronger, as also for the single ‘delta’, except that almost all of the better representatives of **f⁵⁵** have the double delta, while most of the least faithful ones show the single delta, so there is little question but that the family archetype read two deltas, that also have a better geographical distribution. The Hebrew has a double δ but a single β, the reading of OC,NU,TR, but the evidence for ββ is quite strong—probably the archetypal spelling for all three main lines of transmission.)

³ εν δε **f⁵⁵** M^{a,b,d,f,g,i} CP,RP,HF,OC || ~ και 1 M^{a,b} P⁴⁷ NA,NU,TR

⁴ ερχεται **f⁵⁵** M^{a,c1/3,f,g,h2/5,i3/5} P⁴⁷ NA,CP,RP,HF,NU || ερχονται M^{a1/6,b,d,e2/3,h3/5,i2/5} 0207,OC,TR

⁵ τεσσαρων rell [NU] || --- M^{a,b,h1/3} P⁴⁷A,0207 || N omits five words

⁶ λεγουσαν **f⁵⁵** M^{a1/4,b,d,e,gpt,h3/5,i1/4} P⁴⁷ 0207,CP,RP,TR || λεγοντος M^{a,f,gpt,h2/5,i} HF,OC || λεγοντα NA,NU

⁷ ο εχων rell || τω εχοντι M^b || ος ειχε TR

⁸ και την ημεραν **f⁵⁵** M^{d,hpt} || 1 εις 23 M^{a,b,f,g,i} RP,HF,OC || 13 M^{d1/4,c,hpt} P⁴⁷A,NU,TR || --- N,CP (For εις we have **a,b,f,g,i**; against we have **f⁵⁵** d,e,h,P⁴⁷ NA; the evidence for την is tranquil.) (A clear instance of **a,b,f,g,i** working as a group.) (OC is in small print.)

⁹ των rell || --- TR

¹⁰ ιππου **f⁵⁵** M^{a,b,f3/5,gpt,ipt} CP,RP,HF,OC || ιππικου M^{d,e,f2/5,gpt,h,ipt} P⁴⁷ NA,NU,TR ('horse' or 'horsy'?)

¹¹ μυριαδες **f⁵⁵** M^{a,b,epth,f3/5,g,h2/3,i} CP,RP,HF || δυο 1 M^d P⁴⁷(N)OC,TR || δις 1 M^{ept,f2/5,h1/3} A,NU (Just one hundred million.) (OC is in small print.)

¹² ηκουσα rell || και 1 TR

θεῖον. 18 Ἀπὸ¹ τῶν τριῶν πληγῶν τούτων ἀπεκτάνθησαν τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων—ἐκ² τοῦ πυρὸς καὶ³ τοῦ καπνοῦ καὶ⁴ τοῦ θείου τοῦ ἐκπορευομένου ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν. 19 Ἡ γὰρ ἔξουσία τῶν ἵππων⁵ ἐν τῷ στόματι αὐτῶν ἐστιν⁶—καὶ ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν, οἵ τις οὐραὶ αὐτῶν ὅμοιαι ὄφεσιν,⁷ ἔχουσαι κεφαλάς, καὶ ἐν αὐταῖς ἀδικοῦσιν.

20 Καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, οἵ τις οὐκ ἀπεκτάνθησαν ἐν ταῖς πληγαῖς ταύταις, οἵ⁸ μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτῶν, ἵνα μὴ προσκυνήσωσιν⁹ τὰ δαιμόνια, καὶ τὰ εἰδωλα,¹⁰ τὰ χρυσᾶ καὶ τὰ ἀργυρᾶ καὶ τὰ χαλκᾶ¹¹ καὶ τὰ λίθινα καὶ τὰ ξύλινα, ἢ οὔτε βλέπειν δύναται¹² οὔτε ἀκούειν οὔτε περιπατεῖν. 21 καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν φόνων αὐτῶν οὔτε ἐκ τῶν φαρμακειῶν¹³ αὐτῶν οὔτε ἐκ τῆς πορνείας αὐτῶν οὔτε ἐκ τῶν κλεμμάτων αὐτῶν.

Parenthesis

John eats a little book

10 (Καὶ εἶδον¹⁴ ὄγγελον ἰσχυρὸν καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, περιβεβλημένον νεφέλην, καὶ ἡ ἱρις¹⁵ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ.¹⁶ καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς στῦλοι πυρός· 2 καὶ εἶχεν¹⁷ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ βιβλιδάριον¹⁸ ἀνεῳγμένον.¹⁹ Καὶ ἔθηκεν τὸν πόδα αὐτοῦ τὸν δεξιὸν ἐπὶ τῆς θαλάσσης,²⁰ τὸν δὲ εὐώνυμον ἐπὶ τῆς γῆς,¹ 3 καὶ ἔκραξεν

¹ απὸ *rell* || υπὸ HF,TR

² εκ **f⁵⁵M^{a,b,e,h}** P⁴⁷NA,C,CP,OC,NU,TR || απὸ **M^{a,b,c1/5,f,g,i}** RP,HF

³ καὶ **f⁵⁵M^{a,b,e1/4,f,g,h2/5,i}** NA,CP,RP,HF,OC,NU || 1 εκ **M^{e,h2/5}** P⁴⁷C,TR

⁴ καὶ **f⁵⁵M^{a,b,e1/4,f,g,h2/3,i}** NA,C,CP,RP,HF,OC,NU || 1 εκ **M^{d,e,h1/3}** P⁴⁷,TR

⁵ η γαρ εξουσια των ιππων *rell* || 1234 τοπων A || ~ ην 21345 P⁴⁷ || αι 2 εξουσιαι αυτων TR

⁶ εστιν *rell* || εισι TR

⁷ οφεσιν **f⁵⁵M^{d,c3/5,i,1/3}** P⁴⁷(NA,C)CP,OC,NU,TR || οφεων **M^{a,b,e2/5,f,g,i2/3}** RP,HF (ομοιος normally takes the dative, but the genitive does occur.)

⁸ ου **f⁵⁵M^{a,b,d,e1/4,f,g,h2/5,i}** C,CP,RP,HF,OC || ουτε **M^{e,h1/5}** A,TR || ουδε **M^{hyp}** P⁴⁷Ν,ΝU

⁹ προσκυνησωσιν *rell* || προσκυνησουσιν P⁴⁷NA,C,NU

¹⁰ καὶ τα ειδωλα *rell* || 13 TR || --- P⁴⁷

¹¹ καὶ τα χαλκα **f⁵⁵M^{b,d,e,h,p}** P⁴⁷(Ν)A,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR || 13 **M^{e1/6,h2/5,i1/4}** || --- **M^{a,f,g,ip}**

¹² δυναται **f⁵⁵M^{a,e1/4,f,gpt,i1/3}** P⁴⁷CP,RP,HF,OC,TR || δυνανται **M^{a1/4,b,d,e,gpt,h,12/3}** P^{85,115}NA,C,ΝU

¹³ φαρμακειων **f⁵⁵M^{d,h2/3,i}** RP,OC,TR || φαρμακιων **M^{d1/5,e1/4,gpt}** A,CP || φαρμακων

M^{a,b,f,gpt,h1/3} P⁴⁷NC,ΗF,ΝU

¹⁴ ειδον **f⁵⁵M^{a,d,e2/5,f,gpt}** CP,RP,HF || 1 αλλον **M^{b,e3/5,g,h,ip}** P⁴⁷NA,C,OC,NU,TR (OC is in small print.)

¹⁵ η ιρις **f⁵⁵M^{a,b,f,gpt,h2/3,i}** P^{47,115vid}(A)(C)CP,RP,HF,OC,NU || 2 **M^{e,gpt,h1/3,i1/4}** TR || ιριν **M^d** || 1 θριξ Ν

¹⁶ αυτου *rell* || --- TR

¹⁷ ειχεν **f⁵⁵M^{d,e,gpt,h2/5,i1/3}** CP,TR || εχων **M^{a,b,f,gpt,h3/5,i2/3}** NA,C,RP,HF,OC,NU

¹⁸ βιβλιδαριον **f⁵⁵M^{d,e1/3,gpt,h,i3/5}** CP || βιβλαριδιον **M^{c2/3}** NA,C,ΝU,TR || βιβλιον

M^{a,b,f,gpt,i2/5} P⁴⁷,RP,HF,OC

¹⁹ ανεῳγμενον **f⁵⁵M^{a,d,e1/4,f,gpt,h2/3,i}** CP,RP,HF,OC,TR || ηνεῳγμενον **M^{b,e,gpt,h1/3}** P⁴⁷NC,ΝU || --- A

²⁰ της θαλασσης *rell* || την θαλασσαν TR

φωνῆ μεγάλη, ὡσπερ λέων μυκάται. Καὶ ὅτε ἔκραξεν, ἐλάλησαν αἱ ἐπτὰ βρονταὶ τὰς ἑαυτῶν φωνάς. **4** Καὶ ὅτε ἐλάλησαν αἱ ἐπτὰ βρονταὶ² ἔμελλον³ γράφειν· καὶ ἥκουσα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσαν,⁴ “Σφράγισον ἀ· ἐλάλησαν αἱ ἐπτὰ βρονταί”, καὶ “Μετα ταῦτα γράφεις”.⁵ **5** Καὶ ὁ ἄγγελος ὃν εἶδον ἐστῶτα ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ἦρεν τὴν χεῖρα αὐτοῦ τὴν δεξιὰν⁶ εἰς τὸν οὐρανὸν **6** καὶ ὤμοσεν ἐν⁷ τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων, ὃς ἕκτισεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ τὴν γῆν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, ὅτι χρόνος οὐκέτι ἔσται.⁸ **7** ἀλλ⁹ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς φωνῆς τοῦ ἐβδόμου ἀγγέλου, ὅταν μέλλῃ σαλπίζειν, τελεσθῇ¹⁰ τὸ μυστήριον τοῦ Θεοῦ, ὃ¹¹ εὐηγγελίσατο¹² τοὺς δούλους αὐτοῦ τοὺς προφήτας.¹³

8 Καὶ ἡ φωνὴ ἣν ἥκουσα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πάλιν λαλοῦσα¹⁴ μετ' ἐμοῦ καὶ λέγουσα:¹⁵ “Ὑπαγε, λάβε τὸ βιβλιδάριον¹⁶ τὸ ἀνεῳγμένον¹⁷ ἐν τῇ χειρὶ τοῦ¹⁸ ἀγγέλου τοῦ ἐστῶτος ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς γῆς.” **9** Καὶ

¹ τῆς γῆς *reI* || την γην TR

² βρονται *reI* || 1 τας φωνας εαντων TR

³ εμελλον **f55** **M**^{apt,b,d,e3/5,f,g,ipt} Ν,CP,RP,HF,OC,TR || ημελλον **M**^{apt,e2/5,h,ipt} A,C,NU || και ημελλον αντα P⁴⁷

⁴ λεγουσαν *reI* || λεγουσης P⁴⁷ || 1 μοι TR

⁵ μετα ταυτα γραφεις **f55** **M**^{d2/3,e3/5,i,1/4} CP || μη 2 γραψης **M**^{e1/4} TR || μη αντα γραψης **M**^{a,b,d1/3,e1/6,f,g,h,i} ΝA,C,RP,HF,OC,NU (The text has been generally misunderstood since the beginning. Having been told to seal what the thunders uttered, why would John be told he would write it later? So many copyists altered the text, reinforcing the prohibition. However, I take it that the voice was giving two unrelated instructions: not to record the thunders; and to put his notebook aside until later—he is going to be busy interacting with the angel and eating a book, and the voice doesn't want him to be distracted by trying to write at the same time.)

⁶ την δεξιαν *reI* || --- **M**^{e1/3} A,TR

⁷ εν **f55** **M**^{d,c,f2/3,gpt,h2/5,ipt} A,C,CP,OC,NU,TR || --- **M**^{a,b,e2/7,f1/3,gpt,h3/5,ipt} P⁴⁷ Ν,RP,HF

⁸ ουκετι εσται *reI* || 1 εστιν Ν || ουκ 2 ετι **M**^{e1/3} TR

⁹ αλλ *reI* || αλλα TR

¹⁰ τελεσθη **f55** **M**^{a1/6,e1/6} CP || και 1 **M**^{d,e,gpt,pt} TR || και ετελεσθη **M**^{a,b,f,h,i} P⁴⁷ ΝA,C,RP,HF,OC,NU (The subjunctive is presumably correct; the indicative doesn't fit; the και could be emphatic, otherwise it doesn't fit either.)

¹¹ ο **f55** **M**^{d,e1/3} CP || ως **M**^{a,b,e2/3,f,g,i} P⁴⁷ ΝA,C,RP,HF,OC,NU,TR

¹² ευηγγελισατο **f55** **M**^d CP || ευηγγελισεν **M**^{a,b,epf,f,g,h,i} ΝA,C,RP,HF,OC,NU,TR || ευηγγελησε **M**^{e1/3} (I take it that this is an instance of the double accusative with the passive voice [see the related variant sets above and below]; render ‘which was announced to His slaves’.)

¹³ τους δουλους αντου τους προφητας **f55** **M**^{a,b,f,g,h1/2,i,2/3} CP,RP,HF,OC || ~ τοις 3 δουλοις τοις

προφηταις **M**^d || ~ 1 εαντου 245 **M**^{e2/3,h3/5} A,C,NU || ~ 1 εαντου 2 και 45 P⁴⁷ Ν || ~ τοις εαντου δουλοις τοις προφηταις **M**^{e1/3,i,1/3} TR

¹⁴ λαλουσα *reI* || λαλουσαν **M**^{e1/3} ΝA,C,NU

¹⁵ λεγουσα *reI* || λεγουσαν **M**^{e1/3} ΝA,C,NU

¹⁶ βιβλιδαριον **f55** **M**^{a,b,d,e1/4,f,g,hpt,i} CP,RP,HF,OC || βιβλαριδιον **M**^e Ν,TR || βιβλιον **M**^{h2/5} A,C,NU

¹⁷ ανεῳγμενον **f55** **M**^{a,d,e1/3,f,g,h,i} P⁴⁷,CP,RP,HF,OC || ηνεῳγμενον **M**^{b,e2/3} ΝA,C,NU,TR

¹⁸ του *reI* || --- TR

ἀπῆλθον¹ πρὸς τὸν ἄγγελον λέγων αὐτῷ, “Δός² μοι τὸ βιβλιδάριον”.³ Καὶ λέγει μοι: “Λάβε καὶ κατάφαγε αὐτό· καὶ πικρανεῖ σου τὴν κοιλίαν, ἀλλ’ ἐν τῷ στόματί σου ἔσται γλυκὺ ώς μέλι.” **10** Καὶ ἔλαβον τὸ βιβλιδάριον⁴ ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ ἀγγέλου καὶ κατέφαγον αὐτό, καὶ ἦν ἐν τῷ στόματί μου ώς μέλι γλυκύ. Καὶ ὅτε ἔφαγον αὐτό ἐπικράνθη ἡ κοιλία μου. **11** Καὶ λέγει⁵ μοι, “Δεῖ σε πάλιν προφητεύσαι ἐπὶ λαοῖς, καὶ ἐπὶ⁶ ἔθνεσιν καὶ γλώσσαις καὶ βασιλεῦσιν πολλοῖς.”

The two witnesses

11 Καὶ ἐδόθη μοι κάλαμος ὅμοιος ῥάβδῳ. Καὶ εἰστήκει ὁ ἄγγελος λέγων:⁷ “Ἐγειραι⁸ καὶ μέτρησον τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ θυσιαστήριον, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας ἐν αὐτῷ. **2** Καὶ τὴν αὐλὴν τὴν ἔξωθεν⁹ τοῦ ναοῦ ἐκβαλε ἔξωθεν,¹⁰ καὶ μὴ αὐτὴν μετρήσῃς, ὅτι ἐδόθη τοῖς ἔθνεσιν· καὶ τὴν πόλιν τὴν ἀγίαν πατήσουσιν μῆνας τεσσαράκοντα δύο.¹¹ **3** Καὶ δώσω τοῖς δυσὶν μάρτυσίν μου, καὶ προφητεύσουσιν ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἑξήκοντα, περιβεβλημένοι σάκκους.”

4 Οὗτοί εἰσιν αἱ δύο ἐλαῖαι, καὶ αἱ δύο λυχνίαι αἱ ἐνώπιον τοῦ Κυρίου¹² τῆς γῆς ἐστῶσαι.¹³ **5** Καὶ εἴ τις αὐτοὺς θέλει¹⁴ ἀδικῆσαι, πῦρ ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν καὶ κατεσθίει τοὺς ἔχθροὺς αὐτῶν. Καὶ εἴ τις θέλει αὐτοὺς ἀδικῆσαι,¹⁵ οὕτως¹⁶ δεῖ αὐτὸν ἀποκτανθῆναι.

¹ απῆλθον *reII* || απηλθα **M**^{g1/3} P⁴⁷A,OC,NU

² δος **f5** **M**^{d,e,h3/5,i1/4} CP,TR || δουναι **M**^{a,b,f,g,h2/5,i} P⁴⁷ΝA,C,RP,HF,OC,NU

³ βιβλιδάριον **f5** **M**^{a,b,d,e1/3,f,g,h1/3,i} CP,RP,HF,OC || βιβλαριδιον **M**^{c2/3} P^{85,115}C,NU,TR || βιβλιον **M**^{h3/5} P⁴⁷Ν || βιβλαριον A

⁴ βιβλιδάριον **f5** **M**^{d,e1/4,hpt,i3/5} CP || βιβλιον **M**^{a,b,f,g,hpt,i2/5} Ν,RP,HF,OC || βιβλαριδιον **M**^c A,C,NU,TR

⁵ λεγει **f5** **M**^{d,e,fpt,gpt,h3/5,ipt} CP,TR || λεγουσιν **M**^{a,b,fpt,gpt,h2/5,ipt} P⁴⁷ΝA,RP,HF,OC,NU (Where is the subject for the plural verb?)

⁶ επι **f5** **M**^{a,b,d,f,g,ipt} CP,RP,HF || --- **M**^{a1/6,c,h,ipt} P⁴⁷ΝA,C,OC,NU,TR

⁷ και ειστηκει ο αγγελος λεγων **f5** **M**^c Ν^c,CP || 1 φωνη λεγουσα **M**^d || 5 **M**^{a,e,f,g,h,i}

P⁴⁷A,RP,HF,OC,NU,TR || λεγει Ν (I take it that the angel shifted position, perhaps with both feet on land—his legs had been spread or straddled, now he stands normally.)

⁸ εγειραι **f5** **M**^{apt,b2/3,dpt,e1/3,fpt,h} CP,RP,TR || εγειρε **M**^{apt,b1/3,dpt,cpt,fpt,g,i} P⁴⁷ΝA,HF,OC,NU || εγειρον **M**^{c1/6}

⁹ εξωθεν *reII* || εσωθεν **M**^{b,e1/3} Ν

¹⁰ εξωθεν **f5** **M**^{d,e,dep,h2/3} A,CP,NU || εξω **M**^{a,cpt,f,g,h1/3,i} P⁴⁷,RP,HF,OC,TR || εσω Ν

¹¹ τεσσαρακοντα δυο **M**^{a1/4,b,c1/8,d1/3,e2/5,f1/3,g1/3,h,ipt} (Ν)CP,OC,TR || 1 και

2 **M**^{a1/2/3,g2/3,h1/4,i1/3} (A)RP,HF([NU]) || μβ **f5** **M**^{d2/3,c3/5,i1/6} P⁴⁷

¹² κυριου **f5** **M**^{a,b,c1/4,f,g,h,i} Ν(A)C,CP,RP,HF,OC,NU || θεου **M**^{d,e,i1/4} TR

¹³ εστωσαι **f5** **M**^{a1/3,d,e,g2/3,h,i2/3} CP,RP,OC,TR || εστωτες **M**^{a2/3,b,f,g1/3,i1/3} ΝA,C,HF,NU

¹⁴ αυτους θελει *reII* || ~ 21 **M**^b Ν || 1 θελη TR || 1 θελησει P⁴⁷

¹⁵ θελει αυτους αδικησαι **f5** **M**^{a,b,e1/6,f,g2/3,h1/4,i2/3} C,CP,RP,HF,OC || ~ 213 **M**^{c2/3} || ~ 2 θελη

1 **M**^{e1/4,g1/3} TR || 12 αποκτεναι **M**^d || θεληση 23 **M**^h A,NU || ~ θεληση 32 Ν(P⁴⁷)

¹⁶ ουτως *reII* || ουτω [30 assorted mss] OC,TR || --- A

6 Οὗτοι ἔχουσιν ἔξουσίαν κλεῖσαι τὸν οὐρανὸν¹ ἵνα μὴ ὑετὸς βρέχῃ τὰς ἡμέρας² τῆς προφητείας αὐτῶν³ καὶ ἔξουσίαν ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ὑδάτων στρέφειν αὐτὰ εἰς αἷμα, καὶ πατάξαι τὴν γῆν ἐν πάσῃ πληγῇ, ὁσάκις ἐὰν θελήσωσιν.⁴

7 Καὶ ὅταν τελέσωσιν τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν τὸ Θηρίον τὸ ὀναβαῖνον ἐκ τῆς Ἀβύσσου ποιήσει μετ' αὐτῶν πόλεμον, καὶ νικήσει αὐτοὺς καὶ ἀποκτενεῖ αὐτούς 8—καὶ τὰ πτώματα⁵ αὐτῶν ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς πόλεως τῆς μεγάλης (ἥτις καλεῖται πνευματικῶς Σόδομα καὶ Αἴγυπτος), ὅπου καὶ⁶ ὁ Κύριος αὐτῶν⁷ ἐσταυρώθη.

9 Καὶ βλέπουσιν⁸ ἐκ τῶν λαῶν καὶ φυλῶν καὶ γλωσσῶν καὶ ἐθνῶν τὰ πτώματα⁹ αὐτῶν ἡμέρας τρεῖς¹⁰ ἡμισυ, καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν οὐκ ἀφήσουσιν¹¹ τεθῆναι εἰς μνῆμα.¹² 10 Καὶ οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς χαίρουσιν¹³ ἐπ' αὐτοῖς, καὶ εὐφρανθήσονται¹⁴ καὶ δῶρα πέμψουσιν¹⁵ ἀλλήλοις, ὅτι οὗτοι οἱ δύο προφῆται ἐβασάνισαν τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς.

11 Καὶ μετὰ¹⁶ τρεῖς ἡμέρας καὶ ἡμισυ πνεῦμα ζωῆς ἐκ τοῦ Θεοῦ εἰσῆλθεν επ' αὐτούς¹ καὶ ἔστησαν ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ φόβος

¹ εξουσιαν κλεισαι τον ουρανον **f85** $\mathbf{M}^{d,e,h1/5,i2/5}$ Ν,CP,TR || την 1234 $\mathbf{M}^{h3/5}$ P^{47} (A,C)NU || ~ 3412 $\mathbf{M}^{a,b,f,g,i2/5}$ RP,HF || ~ 1342 OC

² νετος βρεχη τας ημερας **f85** $\mathbf{M}^{a,b,d2/3,c3/5,f,g,hpt(pt),i2/3}$ P^{47} ΝΑ,C,CP,RP,HF,OC,NU || 1 βρεχει 34 $\mathbf{M}^{d1/3,i1/3}$ || ~ 21 εν ταις ημεραις $\mathbf{M}^{c1/4}$ || ~ 21 εν ημεραις TR

³ της προφητειας αυτων *reell* || ~ 312 \mathbf{M}^{gpt} TR

⁴ εν (--- P^{47} ,TR) παση πληγη οσακις (ωσακις $\mathbf{M}^{c1/3}$) εαν (αν $\mathbf{M}^{h1/4}$ C) θελησωσιν (θελησουσιν C; θελωσιν P^{47}) **f85** $\mathbf{M}^{d,e,h1/4}$ (P^{47})ΝΑ(C)CP,OC,NU(TR) || ~ 4 (ωσακις \mathbf{M}^{gpt}) 56123 $\mathbf{M}^{a,b,f,g,i}$ RP,HF

⁵ τα πτωματα **f85** $\mathbf{M}^{b,d,e,g1/3,h3/5,ipt}$ P^{47} Ν,CP,TR || το πτωμα $\mathbf{M}^{a,f,g2/3,h2/5,ipt}$ A,C,RP,HF,OC,NU (The plural is presumably correct.)

⁶ και **f85** $\mathbf{M}^{a,d,e1/5,f,g2/3,h,i3/5}$ ΝΑ,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR || --- $\mathbf{M}^{b,e,g1/3,i2/5}$ P^{47}

⁷ αυτων *reell* || ημων TR || --- P^{47} Ν

⁸ βλεπουσιν *reell* || βλεψουσιν TR

⁹ τα πτωματα **f85** $\mathbf{M}^{d,e,h3/5,ipt}$ CP,TR || το πτωμα $\mathbf{M}^{a,b,f,g,h2/5,ipt}$ P^{47} Ν(A)C,RP,HF,OC,NU (The plural is presumably still correct.)

¹⁰ τρεις **f85** $\mathbf{M}^{a,b,e,g,h2/5,i}$ CP,RP,HF || 1 και $\mathbf{M}^{d,e,h1/5,h3/5}$ P^{47} Ν(A,C)OC,NU,TR (ημισυ following a numeral occurs both with and without the intervening και since ancient times.)

¹¹ αφησουσιν **f85** $\mathbf{M}^{a,b,ept,f,g,hpt,i}$ CP,RP,HF,OC,TR || αφιουσιν $\mathbf{M}^{d,ept,hpt}$ ΝΑ,C,NU

¹² μνημα *reell* || μνηματα TR || μνημιον C

¹³ χαιρουσιν *reell* || χαρουσιν TR

¹⁴ ευφρανθήσονται **f85** $\mathbf{M}^{a,b,e1/4,f,g,hpt,i}$ CP,RP,HF,OC,TR || ευφραινονται $\mathbf{M}^{d,e,hpt}$ P^{47} Ν(A)C,NU

¹⁵ πεμψουσιν **f85** $\mathbf{M}^{d1/5,e,gpt,h}$ A,C,CP,OC,NU,TR || πεμπουσιν \mathbf{M}^d Ν || δωσουσιν $\mathbf{M}^{a,b,e1/6,f,gpt,i}$ RP,HF ('send' is stronger than 'give').

¹⁶ μετα **f85** $\mathbf{M}^{a1/5,d2/5,e3/5,h2/5,i2/5}$ Ν,CP || 1 τας $\mathbf{M}^{a,b,d3/5,e2/5,f,g,h3/5,i3/5}$ P^{47} A,C,RP,HF,OC,NU,TR (One would expect the article, except that it is this resurrection that defines the time the bodies were in the street.)

μέγας ἐπέπεσεν² ἐπὶ τοὺς θεωροῦντας αὐτούς. 12 Καὶ ἥκουσα³ φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λεγούσης⁴ αὐτοῖς, “Ἄνάβητε⁵ ὁδε!” Καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸν οὐρανὸν ἐν τῇ νεφέλῃ, καὶ ἐθεώρησαν αὐτοὺς οἱ ἔχθροὶ αὐτῶν. 13 Καὶ ἐν⁶ ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ⁷ ἐγένετο σεισμὸς μέγας καὶ τὸ δέκατον τῆς πόλεως ἐπεσεν, καὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῷ σεισμῷ ὄνόματα ἀνθρώπων χιλιάδες ἐπτά. Καὶ οἱ λοιποὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο καὶ ἔδωκαν δόξαν τῷ Θεῷ τοῦ οὐρανοῦ.)

14 Ἡ οὐαὶ ἡ δευτέρα ἀπῆλθεν. Ἡ οὐαὶ ἡ τρίτη, ἵδοὺ,⁸ ἔρχεται ταχύ!

The seventh trumpet

15 Καὶ ὁ ἔβδομος ἄγγελος ἐσάλπισεν, καὶ ἐγένοντο φωναὶ μεγάλαι ἐν τῷ οὐρανῷ λέγουσαι:⁹ “Ἐγένετο ἡ βασιλεία¹⁰ τοῦ κόσμου τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων!” 16 Καὶ οἱ εἴκοσι τέσσαρες¹¹ πρεσβύτεροι, οἵ¹² ἐνώπιον¹³ τοῦ Θεοῦ κάθημενοι¹⁴ ἐπὶ τοὺς θρόνους αὐτῶν, ἐπεσον¹⁵ ἐπὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν καὶ προσεκύνησαν τῷ Θεῷ 17 λέγοντες: “Ἐὺχαριστοῦμέν σοι, Κύριε ὁ Θεὸς ὁ Παντοκράτωρ, ὁ ὃν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος,¹⁶ ὅτι εἴληφας τὴν δύναμίν σου τὴν μεγάλην καὶ ἐβασίλευσας. 18 Καὶ τὰ ἔθνη ὠργίσθησαν,

¹ επ αυτους **f⁵⁵M**^{a1/6,d1/4,gpt,ipt CP,TR || εις 2 **M**^{a,b,e1/3,f,gpt,ipt P⁴⁷N,RP,HF,OC || εν αυτοις **M**^{d,e1/6,h1/3 A,NU}}}

|| αυτοις **M**^{ept,hpt C} (επι with the accusative emphasizes that the ‘breath’ had just arrived.)

² μεγας επεσεν **f⁵⁵M**^{a1/3,e1/3,g,hpt,i A,C,CP,OC,NU || ~21 **M**^{d2/3} || 1 επεσεν **M**^{a2/3,b,e2/3,f,hpt,ipt P⁴⁷N,RP,HF,TR}}

³ ηκουσα **f⁵⁵M**^{a,b,d,e,f,g,hpt,i P⁴⁷CP,RP,HF,OC || ηκουσαν N,A,C,[+ 4 mss]NU,TR || ακουσονται **M**^{hpt}}

⁴ φωνης μεγαλης . . . λεγουσης **f⁵⁵M**^{d,e,h1/3,i1/5 P⁴⁷N,C,CP,NU || φωνην μεγαλην . . . λεγουσαν **M**^{a,b,f,g,h,i P¹¹⁵A,RP,HF,OC,TR}}

⁵ αναβητε *reI* || αναβατε **P⁴⁷N,A,C,NU**

⁶ και εν **f⁵⁵M**^{b,d,e,gpt,h3/5,ipt P⁴⁷N,A,C,CP,RP,OC,NU,TR || 2 **M**^{a,f,gpt,h2/5,ipt HF}}

⁷ ημερα **f⁵⁵M**^{b,d,e1/4,f,g,h1/5,i CP,RP,HF,OC || ωρα **M**^{e,h,i1/4 N,A,C,NU,TR}}

⁸ η ουαι η τριτη ιδου **f⁵⁵M**^{a,b,e1/6,gpt,i CP,RP,HF,OC || ~51234 **M**^{e1/3,gpt,h (N)A,C,NU,TR || ~5342 **M**^d || 1234 **M**^{e1/4} || ~342 **M**^{e1/5}}}

⁹ λεγουσαι **f⁵⁵M**^{apt,b,d,e,f,gpt,h,i P^{47,115}N,C,CP,RP,OC,TR || λεγοντες **M**^{apt,f1/4,gpt A,HF,NU (The subject of the verb is ‘voices’, fem. pl.)}}

¹⁰ εγενετο η βασιλεια (N) *reI* || εγενοντο αι βασιλειαι **M**^{e,g1/3 TR}

¹¹ οι εικοσι τεσσαρες **M**^{apt,b,c1/5,d1/3,e2/3,f,hpt,i C,CP,RP,HF,OC,NU || 1 κδ' f⁵⁵M^{apt,d2/3,e1/3,g,h1/3 P⁴⁷ || 12 και 3 TR || 23 N}}

¹² οι *reI* [NU] || --- **M**^{e,gpt,h1/4 P⁴⁷A}

¹³ ενωπιον **f⁵⁵M**^{d,e,h1/3 P⁴⁷N,A,C,CP,NU,TR || 1 του θρονου **M**^{a,b,f,g,i2/3 RP,HF,OC (OC is in small print.)}}

¹⁴ καθημενοι **f⁵⁵M**^{d,e,f1/5,hpt P¹¹⁵0308A,CP,RP,NU,TR || οι καθηνται **M**^{a,b,f,g,i N,HF,OC || καθηνται **M**^{hpt P⁴⁷C}}}

¹⁵ επεσον **f⁵⁵M**^{apt,b2/3,d,ept,f,h,i2/3 CP,RP,HF || επεσαν **M**^{apt,b1/3,ept,g,i1/3 P⁴⁷N,A,C,OC,NU,TR}}

¹⁶ και ο ερχομενος **f⁵⁵M**^{d,e1/6,hpt,i1/3 CP,OC,TR || 1 P^{47,115}0308N,C || --- **M**^{a,b,f,g,hpt,i2/3 A,RP,HF,NU (OC is in small print.)}}

καὶ ἥλθεν ἡ ὄργή σου, καὶ ὁ καιρὸς τῶν νεκρῶν¹ κριθῆναι καὶ δοῦναι τὸν μισθὸν τοῖς δούλοις σου τοῖς προφήταις, καὶ τοῖς ἀγίοις καὶ² τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομά σου, τοῖς μικροῖς καὶ τοῖς μεγάλοις,³ καὶ διαφθεῖραι τὸν διαφθείραντας⁴ τὴν γῆν.” 19 Καὶ ἤνοιγη⁵ ὡνάδος τοῦ Θεοῦ⁶ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ὥφθη ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης τοῦ Κυρίου⁷ ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ. Καὶ ἐγένοντο ἀστραπαὶ καὶ φωναὶ καὶ βρονταὶ⁸ καὶ χάλαζα μεγάλη.

Parenthesis—partly historical

The woman, the Child, the dragon

12 Καὶ σημεῖον μέγα ὥφθη ἐν τῷ οὐρανῷ: γυνὴ περιβεβλημένη τὸν ἥλιον, καὶ ἡ σελήνη ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς στέφανος ἀστέρων δώδεκα. 2 Καὶ ἐν γαστρὶ ἔχουσα⁹ ἔκραζεν ὡδίνουσα¹⁰ καὶ βασανιζομένη τεκεῖν.

3 Καὶ ὥφθη ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ: καὶ ἴδοὺ, δράκων μέγας πυρρὸς,¹¹ ἔχων κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ἑπτὰ διαδήματα.¹² 4 Καὶ ἡ οὐρὰ αὐτοῦ σύρει τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν.

Καὶ ὁ δράκων ἔστηκεν ἐνώπιον τῆς γυναικὸς τῆς μελλούσης τικτεῖν,¹³ ἵνα ὅταν τέκῃ τὸ Τέκνον αὐτῆς καταφάγῃ. 5 Καὶ ἔτεκεν Υἱὸν, ἄρρενα,¹ ὃς

¹ νεκρῶν *rell* || εθνῶν **M**^{hpt} OC

² καὶ *rell* || --- **M**^{d,e} OC

³ τοῖς μικροῖς καὶ τοῖς μεγαλοῖς *rell* || τοὺς μικροὺς 3 τοὺς μεγαλούς (P⁴⁷) ΝA,C,NU

⁴ διαφθείραντας **f⁸⁵** **M**^{a1/6,b,dl/5,fpt,gpt,ipt} C,OC || διαφθείροντας **M**^{a,c1/5,d,dept,fpt,gpt,h,ipt}

P⁴⁷ ΝA,CP,RP,HF,NU,TR || φειροντας **M**^{ept} (The context calls for the aorist tense, but this verb usually appears in the 2nd aorist, so the unfamiliar 1st aorist was changed to the present, a change of just one letter. The aorist receives some attestation from all nine groups, which means that it was not invented in the middle ages—if the present were original, why would copyists from all traditions change it to an unfamiliar form? Hoskier lists nine variants.)

⁵ ηνοιγη **f⁸⁵** **M**^{b,d,e,gpt,h} P⁴⁷ A,C,CP,RP,OC,NU,TR || ηνοιχθη **M**^{a,f,gpt,i} HF || ηνυγη Ν

⁶ θεου *rell* || 1 ο **M**^{b,h} A,C,OC,NU

⁷ τον κυριου **f⁸⁵** **M**^{a,f,gpt,i} P⁴⁷ CP,RP,HF || 1 θεου **M**^{h1/4} Ν || αυτου **M**^{b,d,e,hpt} A,C,NU,TR || 2 OC

⁸ φωναι και βρονται **f⁸⁵** **M**^{e,f,g,ipt} CP,RP,HF || 1232 σεισμος **M**^{e,h2/3,ipt} ΝA,C,OC,NU,TR ||

~ 3212 σεισμος **M**^{(b),d,h1/3}

⁹ εχουσα *rell* || 1 και ΝC,NU || εχουσαν και P⁴⁷

¹⁰ εκραζεν (εκραξεν **M**^{a1/5,b1/3,gpt}) ωδινουσα **f⁸⁵** **M**^{a,b,c1/4,f,g,i} (C)CP,RP,HF,OC || κραζει 2 **M**^{d,dept,h}

(P⁴⁷) Ν(A)(NU)TR || ~ 2 κραζει **M**^{c1/5}

¹¹ μεγας πυρρος **f⁸⁵** **M**^{d1/3,c1/3,i1/5} A,CP,NU,TR || 1 πυρος **M**^{d2/3,c2/3,h1/5} || ~ 21 **M**^{a1/6,fpt,gpt,h2/5,i1/4} P^{47,115} Ν,OC || ~ πυρος 1 **M**^{a,bpt,fpt,gpt,h1/3,ipt} C,RP,HF (All the families have some division; the evidence for the word order looks like this: ‘great, fiery’ **f⁸⁵** **M**^{a1/8,b1/5,d,e,h1/3,i1/5} A; ‘fiery, great’ **M**^{a,b,e1/6,f,g,h2/3,i} P^{47,115} ΝC. The evidence for the spelling looks like this: πυρρος **f⁸⁵** **M**^{a1/4,b1/3,d1/3,c2/5,fpt,gpt,hpt,ipt} P^{47,115} ΝA; πυρος

M^{a,b2/3,d2/3,c3/5,fpt,gpt,hpt,ipt} C.)

¹² επτα διαδηματα *rell* || ~ 21 TR || διαδηματα **M**^{ept}

¹³ τικτειν **f⁸⁵** **M**^{h1/4} CP || τεκειν **M**^{a,b,d,e,f,g,h,i} ΝA,C,RP,HF,OC,NU,TR (Representatives of **M**^{a,d,e} join **f⁸⁵**.)

μέλλει ποιμαίνειν πάντα τὰ ἔθνη ἐν² ῥάβδῳ σιδηρῷ. Καὶ ἡρπαγῇ³ τὸ Τέκνον αὐτῆς πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ πρὸς⁴ τὸν θρόνον αὐτοῦ. **6** Καὶ ἡ γυνὴ ἔφυγεν εἰς τὴν ἔρημον ὅπου ἔχει ἐκεῖ⁵ τόπον ἡτοιμασμένον ἀπὸ⁶ τοῦ Θεοῦ, ἵνα ἐκεῖ εκτρέφωσιν⁷ αὐτὴν ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἑξήκοντα.

Satan excluded from heaven

7 Καὶ ἐγένετο πόλεμος ἐν τῷ οὐρανῷ· ὁ Μιχαὴλ καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ τοῦ πολεμῆσαι⁸ μετὸ⁹ τοῦ δράκοντος· καὶ ὁ δράκων ἐπολέμησεν, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ, **8** καὶ οὐκ ἴσχυσεν,¹⁰ οὐδὲ¹¹ τόπος εὑρέθη αὐτῷ¹² ἔτι ἐν τῷ οὐρανῷ. **9** Καὶ ἐβλήθη ὁ δράκων ὁ μέγας, ὁ ὄφις¹³ ὁ ἀρχαῖος, ὁ καλούμενος Διάβολος καὶ¹⁴ Σατανᾶς, ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην ὅλην· ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ¹⁵ ἐβλήθησαν. **10** Καὶ ἤκουσα φωνὴν μεγάλην ἐν τῷ οὐρανῷ λέγουσαν:¹⁶ “Ἄρτι ἐγένετο ἡ σωτηρία καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἡμῶν καὶ ἡ ἔξουσία τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, ὅτι κατεβλήθη¹⁷ ὁ κατήγορος¹⁸ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, ὁ κατηγορῶν αὐτῶν¹⁹ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἡμέρας καὶ νυκτός. **11** Καὶ αὐτὸι ἐνίκησαν αὐτὸν διὰ τὸ αἷμα τοῦ Ἀρνίου καὶ διὰ τὸν λόγον τῆς μαρτυρίας αὐτῶν, καὶ οὐκ ἡγάπησαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν, ἄχρι θανάτου. **12** Διὰ τοῦτο

¹ αρρενα rell || αρσεν A,C,NU || αρσενα **M^{ept,hpt}**

² εν rell || --- **M^{dpt,epth,hl/3}** C

³ ηρπαγῃ **f⁵⁵M^{a17,i,i/4}** Ν,CP || ηρπασθη **M^{a,b,d,e,f,g,h,i}** P⁴⁷A,C,RP,HF,OC,NU,TR (Both are passive indicative, the choice being between 2nd or 1st aorist.)

⁴ προς rell || --- **M^e** TR

⁵ εκει rell || --- **M^{e1/3,hpt}** C,TR

⁶ απο **f⁵⁵M^{d1/4,c,h}** P⁴⁷ΝA,C,CP,OC,NU,TR || υπο **M^{a,b,d,f,g,i}** RP,HF

⁷ εκτρεφωσιν **f⁵⁵M^{a,f,g,i2/3}** CP,RP,HF || τρεφωσιν **M^{a1/5,b,d,e,h,i1/3}** A,OC,NU,TR || τρεφουσιν **M^{e1/5}** ΝC

⁸ του πολεμησαι **f⁵⁵M^{h1/3,i1/3}** A,C,CP,OC,NU || 2 **M^{a,b,d,e,f,g,h2/3,i2/3}** P⁴⁷Ν,RP,HF || επολεμησαν TR (Render ‘were to fight’; the dragon knew that Michael had received the order, so he decided to get in the first blow.) (OC is in small print.)

⁹ μετα rell || κατα TR

¹⁰ ισχυσεν **f⁵⁵M^{a,b,f,g,i}** A,CP,RP,HF,OC,NU || ισχυσαν **M^{a1/6,d,e,h}** P⁴⁷C,TR || ισχυσαν προς αυτον Ν

¹¹ ουδε rell || ουτε **M^e** TR

¹² ευρεθη αυτω **f⁵⁵M^{a,b,e1/5,f,g,h1/5,i2/3}** CP,RP,HF,OC || 1 αυτων **M^{e,h3/5,i1/3}** A,C,NU,TR || ~ αυτων

¹³ 1 **M^{d,h1/5}** P⁴⁷ || 1 Ν

¹⁴ ο μεγας ο οφις rell || ~ 3412 **M^{a1/10,h1/4}** OC

¹⁵ και **f⁵⁵M^{a,b,d,e1/6,f,g,h1/5,i2/3}** CP,RP,HF || 1 ο **M^{e,h1/3}** A,C,OC,NU,TR || ο Ν (OC is in small print.)

¹⁶ μετ αυτου rell || --- **M^{d,e}**

¹⁷ εν τω ουρανω λεγουσαν rell || ~ 4123 **M^{ept}** TR

¹⁸ κατεβληθη **f⁵⁵M^{e,g1/3,i1/3}** CP,TR || εβληθη **M^{a,b,d,f,g2/3,h,i2/3}** P⁴⁷ΝA,C,RP,HF,OC,NU (Since the simple form of the verb has already occurred three times in the verse above, there may have been assimilation to it. If I were that voice I would cheerfully use the heightened form!)

¹⁹ κατηγορος rell || κατηγωρ A,NU

²⁰ αυτων **f⁵⁵M^{a,b,e2/5,f,g,h2/3,i}** ΝC,CP,RP,HF,OC,TR || αυτους **M^{d,e3/5,g1/4,h1/3}** P⁴⁷A,NU

ευφραίνεσθε, οἵ¹ οὐρανοὶ, καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς σκηνοῦντες! Οὐαὶ τῇ γῇ καὶ τῇ θαλάσσῃ!² ὅτι κατέβη ὁ διάβολος πρὸς ὑμᾶς ἔχων θυμὸν μέγαν, εἰδὼς ὅτι ὀλίγον καιρὸν ἔχει.”

Satan persecutes the woman

13 Καὶ ὅτε εἶδεν ὁ δράκων ὅτι ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, ἐδίωξεν τὴν γυναῖκα ἡτις ἔτεκεν τὸν ἄρρενα.³ 14 Καὶ ἐδόθησαν τῇ γυναικὶ⁴ δύο πτέρυγες τοῦ ἀετοῦ τοῦ μεγάλου, ἵνα πέτηται εἰς τὴν ἔρημον, εἰς τὸν τόπον αὐτῆς, ὅπως τρέφηται⁵ ἐκεῖ καιρὸν καὶ καιροὺς καὶ ἥμισυ καιροῦ, ἀπὸ προσώπου τοῦ ὄφεως. 15 Καὶ ἔβαλεν ὁ ὄφις ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ὀπίσω τῆς γυναικὸς⁶ ὕδωρ ὡς ποταμόν, ἵνα αὐτὴν ποταμοφόρητον ποιήσῃ.⁷ 16 Καὶ ἐβοήθησεν ἡ γῆ τῇ γυναικὶ, καὶ ἤνοιξεν ἡ γῆ τὸ στόμα αὐτῆς καὶ κατέπιεν τὸν ποταμὸν ὃν ἔβαλεν ὁ δράκων ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ. 17 Καὶ ὠργίσθη ὁ δράκων ἐπὶ τῇ γυναικὶ καὶ ἀπῆλθεν ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τῶν λοιπῶν τοῦ σπέρματος αὐτῆς, τῶν τηρούντων τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ καὶ ἔχόντων τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ.⁸

Various Vignettes

A beast from the sea

13 Καὶ ἐστάθη⁹ ἐπὶ τὴν ὄμμον τῆς θαλάσσης, καὶ εἶδον ἐκ τῆς θαλάσσης Θηρίον ἀναβαῖνον, ἔχον κέρατα δέκα καὶ κεφαλὰς ἐπτά,¹⁰ καὶ ἐπὶ τῶν κεράτων αὐτοῦ δέκα διαδήματα καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ὄνοματα¹¹ βλασφημίας. 2 Καὶ τὸ Θηρίον ὃ εἶδον ἦν ὅμοιον¹² παρδάλει, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς ἄρκτου,¹³ καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ ὡς στόμα λέοντος. Καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ δράκων τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ καὶ ἔξουσίαν μεγάλην. 3 Καὶ¹⁴ μίαν ἐκ¹ τῶν κεφαλῶν αὐτοῦ ὡσεὶ² ἐσφαγ-

¹ οἱ **f⁵⁵M^{a1/6,b1/4,d,e2/3,h2/3,ip}** A,CP[NU]TR || --- **M^{a,b,e1/3,f,g,h1/3,ip}** NC,RP,HF,OC

² τῇ γῇ καὶ τῇ θαλασσῇ **f⁵⁵M^{a,b,e1/3,f,g,hpt,i}** CP,RP,HF || την γην 3 την θαλασσαν **M^{d,e2/5,hpt}** (Ν)C,OC,NU
|| τοις κατοικουσι την γην 3 την θαλασσαν **M^{e1/4}** TR || την αγαπην 3 την θαλασσαν A

³ αρρενα *re//* || αρσενα **M^{hpt}** NC,NU || αρσεναν A

⁴ γυναικι **f⁵⁵M^{a,b,e1/3,f,gpt,hpt,i}** P⁴⁷N,CP,RP,HF,OC,TR || 1 αι **M^{d,e2/3,gpt,hpt}** A,C,NU

⁵ οπως τρεφηται **f⁵⁵M^{a,b,e1/3,f,g,i2/3}** CP,RP,HF,OC || οπου τρεφεται **M^{a1/6,d,e2/3,hpt}** P⁴⁷ΝA,C,NU,TR

⁶ εκ του στοματος αυτου οπισω της γυναικος (P⁴⁷)*re//* || ~ 5671234 **M^{e1/3}** TR

⁷ αυτην ποταμοφορητον ποιηση *re//* || ~ 312 C || ταυτην 23 **M^e** TR

⁸ ιησουν *re//* || του 1 **M^{e1/3,gpt}** CP || του θεου Ν || του 1 χριστου TR

⁹ εσταθην *re//* || εσταθη P⁴⁷ΝA,C,NU

¹⁰ κερατα δεκα και κεφαλας επτα *re//* || ~ 45312 TR

¹¹ ονοματα **f⁵⁵M^{a,b,e1/4,f,g,h3/5,i}** A,CP,RP,HF,OC[NU] || ονομα **M^{d,e,h2/5}** P⁴⁷NC,TR

¹² ην ομοιον **f⁵⁵M^{a,f,g,h,i}** ΝA,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR || ~ 21 **M^{b,d}** || 2 **M^e** P⁴⁷

¹³ αρκτου **f⁵⁵M^{d1/3,e1/4,gpt,hpt,i1/3}** CP,TR || αρκου **M^{a,b,d2/3,c,f,gpt,hpt,i2/3}** P⁴⁷ΝA,C,RP,HF,OC,NU

¹⁴ και *re//* || 1 ειδον TR

μένην εἰς θάνατον, καὶ ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐθεραπεύθη. Καὶ ἔθαυμασεν³ ὅλη ἡ γῆ ὀπίσω τοῦ Θηρίου.

4 Καὶ προσεκύνησαν τῷ δράκοντι⁴ τῷ δεδωκότι⁵ τὴν⁶ ἐξουσίαν τῷ Θηρίῳ· καὶ προσεκύνησαν τῷ Θηρίῳ⁷ λέγοντες, “Τίς ὄμοιος τῷ Θηρίῳ, καὶ⁸ τίς δύνατος⁹ πολεμῆσαι μετ’ αὐτοῦ?” 5 Καὶ ἐδόθη αὐτῷ στόμα λαλοῦν μεγάλα, καὶ βλασφημίαν.¹⁰ καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία πόλεμον ποιῆσαι¹¹ μῆνας τεσσαράκοντα δύο.¹² 6 Καὶ ἤνοιξεν τὸ¹³ στόμα αὐτοῦ εἰς βλασφημίαν¹⁴ πρὸς τὸν Θεόν, βλασφημῆσαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, τοὺς¹⁵ ἐν τῷ οὐρανῷ σκηνοῦντας. 7 Καὶ ἐδόθη αὐτῷ ποιῆσαι πόλεμον¹⁶ μετὰ τῶν ἀγίων καὶ νικῆσαι αὐτούς. Καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ἐπὶ πᾶσαν φυλὴν¹⁷ καὶ γλώσσαν καὶ ἔθνος. 8 Καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ¹⁸ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, ὃν οὐ¹⁹ γέγραπται τὸ ὄνομα²⁰ ἐν τῷ Βιβλίῳ²¹ τῆς Ζωῆς τοῦ Ἀρνίου, τοῦ ἐσφαγμένου ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.

¹ εκ rell || --- M^c TR

² ωσει f⁸⁵ M^{a,b,f,g,i2/3} CP,RP,HF || ως M^{d,e,h,i1/3} P⁴⁷ ΝA,C,OC,NU,TR

³ εθαυμασεν f⁸⁵ M^{a,b,e1/4,f,g,h,i} Ν,CP,RP,HF,OC || εθαυμασθη εν M^{d12/3,e} TR || εθαυμασθη M^{d1/5} P⁴⁷ A,NU
|| εθαυμαστωθη C

⁴ τῷ δρακοντι rell || τον δρακοντα Ν,TR

⁵ τῷ δεδωκοτι f⁸⁵ M^{a,e1/4,f,g,i} CP,RP,HF,OC || οτι εδωκεν M^{b,d,ept,h} P⁴⁷ ΝA,C,NU || ος εδωκεν M^{c1/4} TR

⁶ την rell || --- TR

⁷ καὶ προσεκυνήσαν τῷ θηριῳ rell || 12 τῷ θηριον M^d A,TR || --- M^{ept} || P⁴⁷ omits a further four words

⁸ καὶ f⁸⁵ M^{a1/5,b,d,e,h,ipt} P⁴⁷ ΝA,C,CP,RP,NU || --- M^{a,f,g,ipt} HF,OC,TR

⁹ δυνατος f⁸⁵ M^{a,f,g,i} CP,RP,HF || δυναται M^{a1/5,b,d,c,h} P⁴⁷ ΝA,C,OC,NU,TR

¹⁰ βλασφημιαν f⁸⁵ M^{a,c3/5,f,gpt,i1/4} CP,RP,HF,OC || βλασφημα M^{b,d,e1/5,h2/5,i1/4} A || βλασφημιας M^{a1/7,c1/5,h1/3,ipt} P⁴⁷ ΝC,NU,TR || βλασφημια M^{g1/3,h1/5}

¹¹ εξουσια πολεμον ποιησαι f⁸⁵ M^{a,b,ept,f,g,i2/3} CP,RP,HF,OC || 13 M^{d,ept,h,i1/3} P⁴⁷ A,C,NU,TR || 3 ο θελει Ν

¹² τεσσαρακοντα δυο rell || τεσσερακοντα 2 ΝC || 1 και 2 M^{gpt} (A)[NU] || μβ M^{d,e1/3,h1/4} P⁴⁷

¹³ το rell || --- M^{a1/3,fp}

¹⁴ εις βλασφημιαν rell || 1 βλασφημιας M^b ΝA,C,NU || βλασφημησαι P⁴⁷

¹⁵ τους f⁸⁵ M^{a,b,f,g,h,ipt} ΝA,C,RP,HF,OC,NU || και 1 M^{a1/5,d,e,h,ipt} CP,TR || --- P⁴⁷

¹⁶ ποιησαι πολεμον f⁸⁵ M^{a,d,e1/6,f,g,h,i} Ν,CP,RP,HF,NU || ~ 21 M^b OC,TR || --- M^c P⁴⁷A,C (These MSS omit the whole first compound clause.)

¹⁷ φυλην f⁸⁵ M^{c2/3} P⁴⁷,CP,TR || 1 και λαον M^{a,b,d,c1/3,f,g,h,i} ΝA(C)RP,HF,OC,NU

¹⁸ αυτω f⁸⁵ M^{a1/5,d1/5,e,gpt,h3/5,i2/3} Ν,CP,RP,TR || αυτον M^{a,b,d,f,gpt,h2/5,i1/3} P⁴⁷A,C,HF,OC,NU

¹⁹ ον ον rell || 1 ουτε M^{a2/3,g1/4} || ον ον C,NU || 1 Ν || ονται A

²⁰ το ονομα f⁸⁵ M^{a,b,ept,f,g,i} CP,RP,HF,OC || 12 αυτον M^{b2/5} A,C,NU || τα ονοματα M^{d,ept,i1/4} TR || τα ονοματα αυτων M^{h2/5} P⁴⁷N

²¹ τω βιβλιω P¹¹⁵ rell || 2 C || βιβλω Ν[+ 11 assorted mss] || τη βιβλω M^{c1/3} P^{47v},TR

9 Εἴ τις ἔχει οὖς, ἀκουσάτω. **10** Εἴ τις ἔχει αἰχμαλωσίαν, ὑπάγει.¹ εἴ τις ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτένει,² δεῖ αὐτὸν ἐν μαχαίρᾳ³ ἀποκτανθῆναι. ⁴Ωδέ ἐστιν ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ πίστις τῶν ἀγίων.

A beast from the land

11 Καὶ εἶδον ἄλλο θηρίον ἀναβαῖνον ἐκ τῆς γῆς, καὶ εἶχεν κέρατα δύο⁴ ὅμοια ἀρνίῳ καὶ ἐλάλει ως δράκων. **12** Καὶ τὴν ἔξουσίαν τοῦ πρώτου Θηρίου πᾶσαν ποιεῖ ἐνώπιον αὐτοῦ· καὶ ἐποιεῖ⁵ τὴν γῆν καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας⁶ ἵνα προσκυνήσωσιν⁷ τὸ Θηρίον τὸ πρώτον, οὗ ἐθεραπεύθη ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. **13** Καὶ ποιεῖ σημεῖα μεγάλα, καὶ πῦρ ἵνα⁸ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνῃ⁹ ἐπὶ¹⁰ τὴν γῆν ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων. **14** Καὶ πλανᾷ τοὺς ἐμοὺς,¹¹ τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς, διὰ τὰ σημεῖα ἡ ἐδόθη αὐτῷ ποιῆσαι ἐνώπιον τοῦ Θηρίου, λέγων τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς ποιῆσαι εἰκόνα τῷ Θηρίῳ, ὃ εἶχεν¹² τὴν πληγὴν¹³ τῆς μαχαίρας καὶ ἔζησεν.¹⁴ **15** Καὶ ἐδόθη αὐτῷ πνεῦμα δοῦναι¹⁵ τῇ εἰκόνι τοῦ Θηρίου, ἵνα καὶ λαλήσῃ ἡ εἰκὼν τοῦ Θηρίου, καὶ ποιήσῃ¹⁶ ὅσοι¹⁷ ἐὰν¹⁸ μὴ προσκυ-

¹ εχει αιχμαλωσιαν υπαγει **f55** $\mathbf{M}^{a,c1/6,f,gpt,i}$ CP,RP,HF || εις 23 $\mathbf{M}^{dpt,h}$ ΝC || 2 συναγει $\mathbf{M}^{el/3}$ ||

2 συναγει εις 23 TR || εις 2 εις 23 A,NU || εις 2 απαγει εις 23 \mathbf{M}^b OC || αιχμαλωτιζει εις 23 \mathbf{M}^{gpt} || 5 other readings (Render, “if anyone has captivity, he goes away”—anyone who has been appointed to captivity will certainly be taken away; being less than transparent the Text gave rise to evasive action.)

² αποκτενει (-εινει $\mathbf{M}^{d2/3}$ Ν; -εννει $\mathbf{M}^{bpt,h1/4}$ OC) **f55** $\mathbf{M}^{a,b,d,e,g,h,ipt}$ ($\mathbf{\Sigma}$)C,CP,RP(OC)TR || --- $\mathbf{M}^{a,fp,i}$ HF || αποκτανθηαι A,NU (OC is in small print)

³ εν μαχαιραι **f55** $\mathbf{M}^{b,d,e,g,h}$ (ΝA,C)CP,RP,OC(NU)TR || --- $\mathbf{M}^{a,fi}$ HF

⁴ δυο **f55** $\mathbf{M}^{a1/4,b,d,e,g,h,i2/7}$ (\mathbf{P}^{47})ΝA,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR || --- $\mathbf{M}^{a,fi}$ (OC is in small print.)

⁵ εποιει **f55** $\mathbf{M}^{a,e1/6,f,g1/4,h1/3,ipt}$ CP,RP,HF || ποιει $\mathbf{M}^{d,e,g,h,ipt}$ \mathbf{P}^{47} ΝA,C,OC,NU,TR || ποιησει \mathbf{M}^b

⁶ εν αυτῃ κατοικουντας rell || ~ 312 C,TR

⁷ ινα προσκυνησωσιν rell || 1 προσκυνησουσιν \mathbf{P}^{47} A,C,NU || προσκυνιν Ν

⁸ και πυρ ινα **f55** $\mathbf{M}^{a,f,g,i}$ CP,RP,HF,OC || ~ 312 ποιη $\mathbf{M}^{ept,h}$ ΝA(C)NU,TR || ~ 312 ποιει \mathbf{M}^{ept} || ~ 312 ποιηση \mathbf{M}^b \mathbf{P}^{47} || ~ 3 εν πλανη ποιη 2 \mathbf{M}^d

⁹ εκ του ουρανου καταβαινη **f55** $\mathbf{M}^{a,f,g,i}$ CP,RP,HF,OC || 123 καταβηναι \mathbf{M}^b \mathbf{P}^{47} || 123 καταβαινειν $\mathbf{M}^{d,hpt}$ A(C)NU || ~ καταβαινειν 123 $\mathbf{M}^{e,plt}$ Ν,TR

¹⁰ επι **f55** $\mathbf{M}^{a,f,g,i}$ \mathbf{P}^{47} ,CP,RP,HF || εις $\mathbf{M}^{b,d,e,h}$ ΝA,C,OC,NU,TR

¹¹ τους εμους **f55** $\mathbf{M}^{a,fp,i}$ CP,RP,HF || --- $\mathbf{M}^{b,d,e,g,h,ipt}$ \mathbf{P}^{47} ΝA,C,OC,NU,TR

¹² ο ειχει **f55** $\mathbf{M}^{a,e1/3,f,h1/3,i}$ CP,RP,HF || ω 2 \mathbf{M}^g || 1 εχει $\mathbf{M}^{ept,hpt}$ Ν,TR || ος εχει $\mathbf{M}^{b,d,c1/4}$ \mathbf{P}^{47} A,C,NU || ος 2 OC

¹³ την πληγην **f55** $\mathbf{M}^{b,d,e,g,h,i1/3}$ \mathbf{P}^{47} A,C,CP,RP,OC,NU,TR || 2 $\mathbf{M}^{a,fi2/3}$ HF || πληγης Ν

¹⁴ της μαχαιρας και εζησει **f55** $\mathbf{M}^{b,d,e,h,i1/3}$ CP,OC,TR || 1 μαχαιρης 34 (\mathbf{P}^{47})ΝA,C,NU || ~ 34 απο 12 $\mathbf{M}^{a,fp,i2/3}$ RP,HF || ~ 34 απο της πληγης 12 \mathbf{M}^{gpt}

¹⁵ πνευμα δουναι **f55** $\mathbf{M}^{a,b,e1/4,f,g,i2/3}$ CP,RP,HF,OC || ~ 21 $\mathbf{M}^{d,e,h,i1/3}$ ΝA,NU,TR || 1 C

¹⁶ ποιηση rell || ποιησει $\mathbf{M}^{bpt,dpt,e1/5,g}$ Ν || C omits whole sentence

¹⁷ οσοι rell || ινα 1 A[NU]

¹⁸ εαν **f55** $\mathbf{M}^{a,b,f,g,h1/5,i}$ A,RP,HF,OC,NU || αν $\mathbf{M}^{d,e,hpt}$ Ν,TR || --- $\mathbf{M}^{h1/3}$ CP

νήσωσιν τῇ εἰκόνι¹ τοῦ Θηρίου ἵνα² ἀποκτανθῶσιν. 16 Καὶ ποιεῖ πάντας—τοὺς μικροὺς καὶ τοὺς μεγάλους, καὶ τοὺς πλούσιους καὶ τοὺς πτωχούς, καὶ τοὺς ἐλευθέρους καὶ τοὺς δούλους—ἵνα δῶσιν³ αὐτοῖς χαράγματα⁴ ἐπὶ τῆς⁵ χειρὸς αὐτῶν τῆς δεξιᾶς, ἥ ἐπὶ τῶν μετώπων⁶ αὐτῶν, 17 καὶ ἕνα μή τις δύνηται⁷ ἀγοράσαι ἥ πωλήσαι εἰ μὴ ὁ ἔχων τὸ χάραγμα, τὸ ὄνομα τοῦ Θηρίου⁸ ἥ τὸν ἀριθμὸν τοῦ ὄνοματος αὐτοῦ. 18 Ὡδε ἡ σοφία ἐστίν: ὁ ἔχων νοῦν⁹ ψηφισάτω τὸν ἀριθμὸν τοῦ Θηρίου, ἀριθμὸς γὰρ ἀνθρώπου ἐστίν—καὶ¹⁰ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ ἐστίν¹¹ χξς'.¹²

The Lamb and the 144,000

14 Καὶ εἶδον καὶ ἴδοὺ,¹³ Ἀρνίον ἐστηκὸς¹⁴ ἐπὶ τὸ "Ορος Σιών, καὶ μετ' αὐτοῦ¹⁵ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες¹⁶ χιλιάδες, ἔχουσαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ¹⁷ τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ, γεγραμμένον ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. 2 Καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὡς φωνὴν ὑδάτων πολλῶν, καὶ ὡς φωνὴν βροντῆς μεγάλης· κοὶ ἡ φωνὴ ἦν ἤκουσα ὡς¹⁸ κιθαρῳδῶν κιθαριζόντων ἐν ταῖς κιθάραις αὐτῶν. 3 Καὶ ἀδουσιν¹⁹ ψόδὴν καινὴν

¹ τῇ εικονὶ rell // την εικονα. **M^{ept}** A, TR

² ινα **f⁵⁵M^{ept}** CP, OC, TR // --- **M^{a,b,d,ept,f,g,h,i}** P^{47v} ΝA, C, RP, HF, NU (OC is in small print.)

³ δῶσιν **f⁵⁵M^{b,d2/7,ept,bpt,i1/4}** ΝA, C, CP, NU // δωσωσιν **M^{apt,d3/5,i2/3,g,ipt}** RP, HF // δωσουσιν **M^{al1/3,e1/6,fl/3,i1/5}** OC // δωση **M^{e1/3,hpt}** TR

⁴ χαραγματα **f⁵⁵M^{a,f,g,ipt}** P⁴⁷, CP, RP, HF // χαραγμα **M^{b,d,e,h,ipt}** ΝA, C, OC, NU, TR

⁵ της **f⁵⁵M^{a1/3,b,d,e,g,h,i1/5}** P⁴⁷ ΝA, C, CP, RP, HF, OC, NU, TR // --- **M^{a2/3,f,i2/2}**

⁶ των μετωπων **f⁵⁵M^{a1/3,b1/4,d,e}** P⁴⁷(CP)OC, TR // το μετωπον **M^{a2/3,b,f,g,h,i}** ΝA, RP, HF, NU // του μετωπου C

⁷ δυνηται **f⁵⁵M^{a2/5,b,d1/5,e1/5,h2/5,i1/3}** P⁴⁷ ΝA, C, CP, OC, NU, TR // δυνναται **M^{a3/5,d,e,f,g,h3/5,i2/3}** RP, HF

⁸ το ονομα του θηριου rell // η 1234 P⁴⁷, CP, TR // του ονοματος 34 **M^{e1/3}** C // ~ 34 η 12 αυτου **M^{h1/3}** Ν

⁹ νουν rell // τον 1 **M^{ept}** TR // ουν P⁴⁷ // ους **M^{ept}** Ν

¹⁰ και **f⁵⁵M^{a1/6,d,e,h,ipt}** A, C, CP, RP, OC, NU, TR // --- **M^{a,b,(e1/4),f,g,ipt}** (P⁴⁷Ν)HF

¹¹ εστιν **f⁵⁵M^{e2/2,3,h,i1/3}** P⁴⁷C, CP, RP // --- **M^{a,b,e1/3,f,g,i2/3}** ΝA, HF, OC, NU, TR

¹² χξς' rell // εξακοσια εξηκοντα εξ **M^{a1/6,e1/4,g,h1/3}** RP // εξακοσιοι εξηκοντα εξ (Ν)A, CP, NU // χξ και ζ **M^{e1/4}** // εξακοσιαι δεκα εξ C // χις P¹¹⁵ (I have argued elsewhere that the economic factor that dictated abbreviated forms for numbers and frequent nouns would not have been present when the Auto-graphs were being penned, but since this particular number has to fit on hands and foreheads—of course a chip under the skin [that some are already receiving] will hold any amount of information—and the middle letter does resemble a snake . . .)

¹³ ιδου **f⁵⁵M^{b,d2/3,e}** P⁴⁷, CP, TR // 1 το **M^{d1/3,f,g,h,i}** ΝA, C, RP, HF, OC, NU

¹⁴ εστηκος **f⁵⁵M^{a,e1/4,f,gpt,i2/3}** CP, RP, HF, OC, TR // εστηκως **M^{ept,i1/3}** // εστος **M^{dpt}** ΝA, C, NU // εστως **M^{b,dpt,e,h}** P⁴⁷

¹⁵ αυτου **f⁵⁵M^{d,e,h}** P⁴⁷ ΝA, C, CP, OC, NU, TR // 1 αριθμος **M^{a,b,e1/5,f,g,i}** RP, HF

¹⁶ εκατον τεσσαρακοντα τεσσαρες **M^{a1/3,b,c1/8,d1/3,ept,g,h2/3,i1/3}** CP, RP, OC, TR // 1 τεσσερακοντα

¹⁷ 3 ΝA, C, NU // ρμδ' **f⁵⁵M^{a2/3,d2/3,ept,f,h1/3,i2/3}** P⁴⁷HF (A similar statement obtains in verse 3 below.)

¹⁸ το ονομα αυτου και rell // --- TR

¹⁹ η φωνη ηη ηκουσα ως **f⁵⁵M^{a,b,e1/6,f,g,h,i2/3}** ΝA, C, CP, RP, HF, OC, NU // φωνην 4 **M^{dl/3,e,i1/3}** P⁴⁷, TR // φωνην 45 **M^{d2/3}**

²⁰ αδουσιν **f⁵⁵M^{a,b,e1/3,f,g,h2/3,i}** P⁴⁷Ν, CP, RP, HF, OC // 1 ως **M^{d,e2/3,h1/3}** A, C[NU]TR

ἐνώπιον τοῦ θρόνου, καὶ ἐνώπιον τῶν τεσσάρων ζῷων καὶ τῶν πρεσβυτέρων· καὶ οὐδεὶς¹ ἐδύνατο² μαθεῖν τὴν φόδην εἰ μὴ οἱ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χλιάδες, οἱ ἡγορασμένοι ἀπὸ τῆς γῆς. **4** Οὗτοί εἰσιν οἱ μετὰ γυναικῶν οὐκ ἐμολύνθησαν, παρθένοι γάρ εἰσιν. Οὗτοί εἰσιν³ οἱ ἀκολουθοῦντες τῷ Ἀρνίῳ ὅπου ἀν⁴ ὑπάγῃ. Οὗτοι ὑπὸ Ἰησοῦ⁵ ἡγοράσθησαν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἀπαρχὴ τῷ Θεῷ καὶ τῷ Ἀρνίῳ. **5** Καὶ ἐν τῷ στόματι αὐτῶν οὐχ εὐρέθη ψεῦδος,^{6,7} ἄμωμοι γάρ⁸ εἰσιν.⁹

Three angels

6 Καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον¹⁰ πετόμενον¹¹ ἐν μεσουρανήματι, ἔχοντα εὐαγγέλιον αἰώνιον εὐαγγελίσασθαι¹² τοὺς καθημένους¹³ ἐπὶ τῆς γῆς—καὶ ἐπὶ¹⁴ πᾶν ἔθνος καὶ φυλὴν καὶ γλώσσαν καὶ λαόν—7 λέγων¹⁵ ἐν φωνῇ μεγάλῃ, “Φοβήθητε τὸν Θεὸν¹⁶ καὶ δότε αὐτῷ δόξαν, ὅτι ἥλθεν ἡ ὄρα τῆς κρίσεως αὐτοῦ, καὶ προσκυνήσατε τῷ ποιήσαντι¹⁷ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν¹⁸ θάλασσαν καὶ πηγὰς ὑδάτων.”

8 Καὶ ἄλλος ἄγγελος, δεύτερος,¹⁹ ἡκολούθησεν λέγων: “”Ἐπεσεν, ἔπεσεν,¹ Βαβυλὼν ἡ μεγάλη!² Ἐκ³ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς πορνείας αὐτῆς⁴ πεπότικεν πάντα τὰ ἔθνη.”⁵

¹ ουδεὶς *re//* || ουδεὶς εἰς **M**^{a2/3,f1/3,i1/3} || ουδὶς C

² εδυνατο **f55** **M**^{a2/3,f,g,h2/5,i2/3} P⁴⁷ ΝA,C,CP,RP,HF,OC,NU || ηδυνατο **M**^{a1/3,b,d,e,h3/5,i1/3} TR

³ εισιν **f55** **M**^{a,b,d1/3,e1/3,f,g,i} CP,RP,HF,OC,TR || --- **M**^{d2/3,c2/3,h} ΝA,C,NU

⁴ αν **f55** **M**^{a1/5,b,d,e,h,i1/3} ΝA,C,CP,RP,OC,NU,TR || εαν **M**^{a,f,g,i2/3} HF

⁵ υπο ιησου **f55** **M**^{a,f,g,i} CP,RP,HF || --- **M**^{b,d,e,h} P⁴⁷ ΝA,C,OC,NU,TR

⁶ εν τω στοματι αυτων ουχ ευρεθη ψευδος **f55** **M**^{d,e,gpt,h,i1/3} P⁴⁷ ΝA,C,CP(TR)NU ||

~ 5612347 **M**^{a,b,f,gpt,i2/3} RP,HF || ~ 5671234 OC

⁷ ψευδος *re//* || δολος **M**^{e1/3} TR

⁸ γαρ *re//* || --- **M**^{e1/3} A,C,NU

⁹ εισιν *re//* || 1 ενωπιον του θρονου του θεου TR

¹⁰ αλλον αγγελον **f55** **M**^{b1/4,d2/3,h3/5} A,C,CP,OC,NU,TR || ~ 21 **M**^b || 2 **M**^{a,d1/3,e,f,g,h2/5,i} P⁴⁷ Ν,RP,HF

¹¹ πετομενον *re//* || πετωμενον TR || πεταμενον Ν

¹² ευαγγελισασθαι **f55** **M**^{b,d,h2/5} P⁴⁷(Ν)CP || ευαγγελισαι **M**^{a,e,f,g,h3/5,i} A,C,RP,HF,OC,NU,TR

¹³ τους καθημενους **f55** **M**^{a,c1/5,f,g,h2/5,i} CP,RP,HF || επι 12 **M**^{b,h3/5} P⁴⁷ ΝC,OC,NU || 1 κατοικουντας

M^{d,e1/6} TR || επι 1 κατοικουντας A || κατοικουντας P¹¹⁵ || 121 κατοικουντας **M**^{e3/5} [Now there is a proper conflation!]

¹⁴ επι **f55** **M**^{a,b,epi,f,g,h,i} P⁴⁷ ΝA,C,CP,RP,HF,OC,NU || --- **M**^{d,epi} TR

¹⁵ λεγων *re//* || λεγοντα P⁴⁷[+ 14 mss]TR || λεγον [4 mss] || --- Ν

¹⁶ θεον **f55** **M**^{d,e,h} P⁴⁷ ΝA,C,CP,NU,TR || κυριον **M**^{a,b,f,g,i} RP,HF,OC

¹⁷ τω ποιησαντι **f55** **M**^{b,c,h} P⁴⁷ ΝA,C,CP,OC,NU,TR || αυτω 12 **M**^g || αυτον τον ποιησαντα **M**^{a,d,f,i} RP,HF

¹⁸ την *re//* || --- **M**^{e1/3,h1/3} A,C,NU,TR

¹⁹ αγγελος δευτερος **f55** **M**^{d,e3/5,h1/3,i2/5}(C)CP,NU || ~ 21 **M**^{a,b,c2/7,f,g,h1/3,i3/5} A,RP,HF,OC || 1 TR || 2 (β P⁴⁷) **M**^{h1/3} Ν

9 Καὶ ἄλλος ἄγγελος, τρίτος,⁶ ἡκολούθησεν αὐτοῖς, λέγων ἐν φωνῇ μεγάλῃ: “Εἴ τις προσκυνεῖ τὸ Θηρίον⁷ καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ λαμβάνει⁸ χάραγμα ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτοῦ ἢ ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ, **10** καὶ αὐτὸς πίεται ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ κεκερασμένου ἀκράτου ἐν τῷ ποτηρίῳ τῆς ὁργῆς αὐτοῦ. Καὶ βασανισθήσεται ἐν πυρὶ καὶ θείῳ ἐνώπιον τῶν ἀγίων ἀγγέλων⁹ καὶ ἐνώπιον τοῦ Ἀρνίου.” **11** Καὶ ὁ καπνὸς τοῦ βασανισμοῦ αὐτῶν εἰς αἰώνας αἰώνων ἀναβαίνει.¹⁰ καὶ οὐκ ἔχουσιν ἀνάπταυσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς, οἱ προσκυνοῦντες τὸ Θηρίον καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ εἴ τις λαμβάνει τὸ χάραγμα τοῦ ὄντος αὐτοῦ.

12 Ὡδε ἡ¹¹ ὑπομονὴ τῶν ἀγίων ἐστίν, ὥδε¹² οἱ τηροῦντες τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν πίστιν τοῦ Ἰησοῦ.¹³ **13** Καὶ ἥκουσα φωνῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λεγούσης μοι,¹⁴ “Γράψον: ‘Μακάριοι οἱ νεκροὶ, οἱ ἐν Κυρίῳ ἀποθνήσκοντες ἀπ’ ἄρτι’ (λέγει “Ναί”¹⁵ τὸ Πνεῦμα), “ἴνα ἀναπαύσωνται¹⁶ ἐκ τῶν κόπων αὐτῶν, τὰ δὲ¹⁷ ἔργα αὐτῶν ἀκολουθεῖ μετ’ αὐτῶν’.”

The earth is harvested

14 Καὶ εἶδον καὶ ἴδοὺ, νεφέλη λευκή, καὶ ἐπὶ τὴν νεφέλην καθήμενος ὅμοιος¹⁸ υἱῷ¹ ἀνθρώπου, ἔχων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ στέφανον χρυσοῦν,

¹ επεσεν επεσεν **f⁵⁵M**^{a1/5,d,e,hpt,i1/4} P⁴⁷A,CP,OC,NU,TR || επεσεν **M**^{a,b,d1/5,e1/4,f,g,hpt,i} C,RP,HF (An easy case of homoioteleuton, or -arcton, or both.)

² βαβύλων η μεγαλη *reII* || ~ 231 **M**^{e1/3} || 12 πολις 23 TR

³ εκ **f⁵⁵M**^{a,d,e2/5,f,g,h1/5,i2/3} P⁴⁷,CP,RP,HF || η 1 **M**^{a1/6,b,h} A,C,OC,NU || οτι 1 **M**^{e3/5,i1/4} TR

⁴ αυτης **f⁵⁵M**^{a,pt,b,d2/7,fpt,g1/b,i} P⁴⁷NA,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR || ταυτης **M**^{apt,fpt,g2/3,i1/5} || 1 ης **M**^d

⁵ παντα τα εθνη *reII* || ~ 231 **M**^{e2/3} || 13 OC,TR

⁶ αλλος αγγελος τριτος *reII* || ~ 132 **M**^{e1/4} || ~ 32 TR

⁷ προσκυνει το θηριον (N) *reII* || ~ 231 **M**^{apt} TR || 1 τω θηριω C || 12 θυσιαστηριον A

⁸ λαμβανει **f⁵⁵M**^{a,d1/5,e,f,g,h,i} P⁴⁷NA,C,CP,RP,HF,NU,TR || 1 το **M**^{b,d,h1/4,i1/5} OC

⁹ των αγιων αγγελων *reII* || ~ 32 **M**^{e2/3,h} NC,NU || 13 A

¹⁰ εις αιωνας αιωνων αναβαινει **f⁵⁵M**^{a,b,c1/5,pt,h3/5(2/5),i} P⁴⁷(N)A,CP,RP,HF,OC,NU || ~ 4123 **M**^{apt} TR || 1 αιωνα 34 **M**^{a1/7,e1/4,fpt,g1/3} || 1 αιωνα αιωνος 4 **M**^{d,e1/5} C || 1 αιωνα αιωνων αναβαινων **M**^{e1/5}

¹¹ η *reII* || --- **M**^{f1/3,g1/4} CP,TR

¹² ωδε **f⁵⁵M**^{d,e,g} CP,TR || --- **M**^{a,b,f,h,i} P⁴⁷(N)A,C,RP,HF,OC,NU

¹³ του ιησου **f⁵⁵CP** || 2 **M**^{a,b,e,f,g,h,i} P⁴⁷NA,C,RP,HF,OC,NU,TR || 2 χριστου **M**^d (του receives votes from four other groups, but they add up to only 12 MSS; it preserves the symmetry in the verse—each genitive noun is preceded by an article.)

¹⁴ μοι **f⁵⁵M**^{d,e,h3/5,i1/3} CP,TR || --- **M**^{a,b,f,g,h2/5,i2/3} P⁴⁷(N)A(C)RP,HF,OC,NU

¹⁵ λεγει ναι **f⁵⁵M**^{a,fpt} CP,RP,HF || ~ 21 **M**^{b,d,e,g1/3,h,ipt} A,C,OC,NU,TR || 1 **M**^{apt} P⁴⁷N

¹⁶ αναπαυσωνται **f⁵⁵M**^{a,b,d,ept,f,h,ipt} CP,RP,HF,OC,TR || αναπαυσονται **M**^{b1/5,d2/7,ept,g,ipt} C || αναπαυσονται P⁴⁷NA,NU,[no cursives]

¹⁷ δε *reII* || γαρ P⁴⁷NA,C,NU

¹⁸ καθημενος ομοιος **f⁵⁵M**^{d1/3,e2/3,g,ipt} CP,OC,TR || καθημενον ομοιον **M**^{a,b,d2/3,f,h,ipt} NA,C,RP,HF,NU || καθημενος ομοιον P⁴⁷ (There are some seven further variants, which is why the numbers don't all add up; P⁴⁷ would appear to have a rather early conflation; I take it that the grammar calls for the nominative.)

καὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ δρέπανον ὁξύ. 15 Καὶ ἄλλος ἄγγελος ἔξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ² κράζων ἐν φωνῇ μεγάλῃ³ τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῆς νεφέλης, “Πέμψον τὸ δρέπανόν σου καὶ θέρισον, ὅτι ἥλθεν⁴ ἡ ὥρα τοῦ⁵ θερίσαι, ὅτι ἔξηράνθη ὁ θερισμὸς τῆς γῆς”. 16 Καὶ ἔβαλεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τὴν νεφέλην⁶ τὸ δρέπανον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἐθερίσθη ἡ γῆ.

17 Καὶ ἄλλος ἄγγελος ἔξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ (τοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ), ἔχων καὶ αὐτὸς δρέπανον ὁξύ. 18 Καὶ ἄλλος ἄγγελος ἔξῆλθεν⁷ ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου (ἔχων⁸ ἔξουσίαν ἐπὶ τοῦ πυρός), καὶ ἐφώνησεν κραυγῇ⁹ μεγάλῃ τῷ ἔχοντι τὸ δρέπανον τὸ ὁξύ λέγων, “Πέμψον σου τὸ δρέπανον τὸ ὁξύ καὶ τρύγησον τοὺς βότρυας τῆς ἄμπελου τῆς γῆς, ὅτι ἥκμασαν αἱ σταφύλαι ἀντῆς”.¹⁰ 19 Καὶ ἔβαλεν¹¹ ὁ ἄγγελος τὸ δρέπανον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν καὶ ἐτρύγησεν τὴν ἄμπελον τῆς γῆς, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν ληνὸν τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ, τὸν μέγαν.¹² 20 Καὶ ἐπατήθη ἡ ληνὸς ἔξωθεν¹³ τῆς πόλεως, καὶ ἔξηλθεν αἷμα ἐκ τῆς ληνοῦ ἄχρι τῶν χαλινῶν τῶν ἵππων, ἀπὸ σταδίων χιλίων ἔξακοσίων.¹⁴

Here come the bowls!

15 Καὶ εἶδον ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ, μέγα καὶ θαυμαστόν: ἀγγέλους ἐπτὰ ἔχοντας πληγὰς ἐπτὰ τὰς ἐσχάτας, ὅτι ἐν αὐταῖς ἐτελέσθη ὁ θυμὸς τοῦ Θεοῦ.

¹ υἱω **f85** **M**^{a1/3,b,dpt,e2/3,f2/3,g,h,ipt} P⁴⁷ C,CP,RP,OC,TR || υἱον **M**^{a2/3,dpt,f1/3,ipt} ΝA,HF,NU || υἱος **M**^{e1/3}

² ναον **f85** **M**^{a,b,f,h2/3,ipt} A,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR || ουρανου **M**^{d,e,g,ipt} || 1 αυτου **M**^{h1/3} Ν

³ εν φωνῃ μεγαλη *reI* || ~ 132 TR || 23 P⁴⁷

⁴ ηλθεν **f85** **M**^{a,b,d2/3,c2/5,f,g,h,i} ΝA,C,CP,RP,HF,OC,NU || 1 σου **M**^{d1/3,c3/5} || 1 σοι **M**^g TR

⁵ του **f85** **M**^{a1/3,c1/3,h,i1/3} Ν,CP,OC,TR || --- **M**^{a2/3,b,d,e2/3,f,g,i2/3} A,C,CP,RP,HF,NU (OC is in small print.)

⁶ την νεφελην *reI* || τη νεφελη **M**^{a,g1/4} || της νεφελης **M**^{hpt,i1/3} ΝA,NU

⁷ εξηλθεν *reI* [NU] || --- P^{47v},A

⁸ εχων *reI* || ο 1 A,C,[NU]

⁹ κραυγη **f85** **M**^{a1/3,d,e,f1/4,i1/3} (P⁴⁷)C,CP,RP,OC,TR || εν 1 **M**^{apt,b,c1/5,f,g,i2/3} HF || φωνῃ **M**^b ΝA,NU

¹⁰ ηκμασαν αι σταφυλαι αυτης **f85** **M**^{d,e,h,ipt} P⁴⁷Ν(A)C,CP,RP,NU,TR || ηκμασεν η σταφυλη της γης **M**^{a,b,ipt} HF,OC || 123 της γης **M**^g

¹¹ εβαλεν **f85** **M**^{a1/5,d,e,g2/3,h,ipt} P⁴⁷ΝA,C,CP,RP,OC,NU,TR || εξεβαλεν **M**^{a,b,f,g,l1/3,ipt} HF

¹² του θυμου του Θεου τον μεγαν **f85** **M**^{a,e3/5,f,h1/5,l2/3} (A)C,CP,RP,HF,NU || 1234 την μεγαλην

M^{c1/5,d,e2/5,g,h2/3} Ν,OC,TR || ~ 561234 **M**^b || 1234 του μεγαλου **M**^{l1/4} P⁴⁷ (Is ‘the great’ modifying ‘wrath’ or ‘wine-press’?)

¹³ εξωθεν **f85** **M**^{a,b,f,g,h3/5,ipt} P⁴⁷A,C,CP,RP,HF,NU || εξω **M**^{d,e,g1/4,h2/5,ipt} Ν,OC,TR

¹⁴ χιλιων εξακοσιων **f85** **M**^{a2/5,b,d1/5,ept,g,h2/3,i} (P⁴⁷)A,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR || αχ' **M**^{a3/5,ept,f,h1/3} || αχς' **M**^d || 1 διακοσιων Ν

The song of the victors

2 Καὶ εἶδον ώς θάλασσαν ὑελίνην¹ μεμιγμένην πυρί, καὶ τὸν νικῶντας ἐκ τοῦ Θηρίου καὶ ἐκ τῆς εἰκόνος² αὐτοῦ καὶ³ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ὄντος αὐτοῦ ἐστῶτας ἐπὶ τὴν θάλασσαν τὴν ὑελίνην,⁴ ἔχοντας κιθάρας⁵ τοῦ Θεοῦ. 3 Καὶ ἥδουσιν τὴν φόδην Μωϋσέος,⁶ τοῦ⁷ δούλου τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν φόδην τοῦ Ἀρνίου, λέγοντες: “Μεγάλα καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου, Κύριε, ὁ Θεὸς ὁ Παντοκράτωρ! Δίκαιαι καὶ ἀληθιναὶ αἱ ὁδοὶ σου, ὁ Βασιλεὺς τῶν ἐθνῶν!⁸ 4 Τίς οὐ μὴ φοβηθῇ σε,⁹ Κύριε, καὶ δοξάσῃ¹⁰ τὸ ὄνομά σου? Ὁτι μόνος ἄγιος εἰ¹¹ ὅτι πάντα τὰ ἔθνη¹² ἡξουσιν καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιόν σου, ὅτι τὰ δικαιώματά σου ἐφανερώθησαν.”

The angels are commissioned

5 Καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ¹³ ἡνοίγη ὁ ναὸς τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἐν τῷ οὐρανῷ. 6 Καὶ ἔξηλθον οἱ ἐπτὰ ἄγγελοι, οἱ¹⁴ ἔχοντες τὰς ἐπτὰ πληγὰς, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ,¹⁵ οἵ ἡσαν¹ ἐνδεδυμένοι λίνον καθαρὸν λα-

¹ υελίνην **f⁸⁵** **M^{a1/3,b1/4,d1/5,ept.fl/4,hpt.i/1/4}** **P⁴⁷**,CP || υαλινην **M^{a2/3,b,d,ept.f,g,hpt.i}** ΝA,C,RP,HF,OC,NU,TR (Hellenistic or Attic, which?)

² τον θηριου και εκ της εικονος **f⁸⁵** **M^{b,d,e,h2/5,ipt}** A,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR || 12356 **M^{g,h2/7}** **P^{47v}** Ν || ~ 563412 **M^{a,f,h2/7,ipt}**

³ και **f⁸⁵** **M^{a,f,gpt(pt),h,ipt}** **P^{47v}** A,C,CP,RP,HF,OC,NU || 1 εκ του χαραγματος αυτου 1 **M^{a1/6,b,d,e,fl/5,ipt}** || 1 εκ του χαραγματος αυτου TR

⁴ υελινην **f⁸⁵** **M^{a1/3,b1/4,d1/5,ept.fl/5,g2/3,hpt.i/1/4}** **P^{47v}**,CP || υαλινην **M^{a2/3,b,d,ept.f,g1/3,hpt.i}** ΝA,C,RP,HF,OC,NU,TR

⁵ κιθαρας **f⁸⁵** **M^{a1/3,d,e,fl/4,h,ipt}** **P⁴⁷** ΝA,C,CP,RP,NU,TR || τας 1 **M^{a2/3,b,f,g,h1/4,ipt}** HF,OC (OC is in small print.)

⁶ μωσεος **f⁸⁵** **M^{a1/3,d1/5,fl/4,h1/4}** CP || μωσεως **M^{apt,b,c2/3,f,g,hpt,i}** ΝA,RP,HF,OC,NU || μωσεως **M^{d2/3,e1/4}** **P⁴⁷**,TR

⁷ τον *reI* || --- **M^{a1/6,b,g,i1/4}** TR

⁸ εθνων **f⁸⁵** **M^{a,b,d,e,f,g,hpt,i}** A,CP,RP,HF,OC,NU || αιωνων **M^{hpt}** **P⁴⁷** NC || αγιων TR (Some modern versions follow the middle reading, an alteration dating to the 2nd century—‘king of the nations’ would definitely not be politically correct in the Roman empire in those early centuries.)

⁹ ου μη φοβηθη σε **f⁸⁵** **M^{a,b,dl/5,e1/5,f,g,i}** CP,RP,HF,TR || 123 **M^{d,e,h1/3,i1/5}** A,C,OC,NU || ~ 4123 **M^{h2/5}** **P⁴⁷** || ~ 413 **M^{h1/3}** Ν

¹⁰ δοξαση **f⁸⁵** **M^{apt,b2/3,d2/7,ept,g1/3,h2/3,i1/3}** Ν,CP,RP,HF,OC,TR || δοξασει **M^{apt,b1/3,d,ept,f,g2/3,h1/3,i2/3}** (**P⁴⁷**) A,C,NU

¹¹ αγιος ει **f⁸⁵** **M^{h1/4,i1/3}** CP || 1 **M^{a,b,e(1/4)f,g,ipt}** RP,HF || 2 **P⁴⁷** || οσιος **M^{d,e,h}** ΝA,C,OC,NU,TR (αγιος ει has slight support from four other families as well; the verb, before or after the adjective, is supported by **f⁸⁵** **M^{a1/9,e1/3,hpt,ipt}** **P⁴⁷**; being the song of Moses and the Lamb, both Jews, we should presumably expect the fuller form.)

¹² παντα τα εθνη **f⁸⁵** **M^{a1/5,d,e,fl/5,h,i1/4}** **P⁴⁷** ΝA,C,CP,RP,OC,NU,TR || παντες **M^{a,b,f,g,i}** HF

¹³ και *reI* || 1 ιδου TR

¹⁴ οι *reI* || --- **M^{dpt,h1/4}** **P⁴⁷** Ν,TR

¹⁵ εκ του ουρανου **f⁸⁵** CP || 12 ναου **M^{a1/6,d,e,g,h}** **P⁴⁷** ΝA,C,RP,OC,NU,TR || --- **M^{a,b,f,i}** HF (At first glance the context seems to call for ναου; so much so that if ουρανου were original some might have omitted while others made the obvious change—if ναου were original, why would anyone omit or change? On the other hand, there are at least three heavens, 2 Cor. 12:2, and they may have come out of the third, into the second. This is the only mention of the tabernacle of the testimony in Revelation, so the

16

μπρὸν² καὶ περιεζωσμένοι περὶ τὰ στήθη ζώνας χρυσᾶς. 7 Καὶ ἐν ἐκ τῶν τεσσάρων ζῷων ἔδωκεν τοῖς ἐπτὰ ἀγγέλοις ἐπτὰ φιάλας χρυσᾶς γεμούσας τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ ζῶντος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. 8 Καὶ ἐγεμίσθη ὁ ναὸς³ καπνοῦ ἐκ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, καὶ οὐδεὶς ηδύνατο⁴ εἰσελθεῖν εἰς τὸν ναὸν ἄχρι τελεσθῶσιν αἱ ἐπτὰ πληγαὶ τῶν⁵ ἀγγέλων. 1 Καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης⁶ ἐκ τοῦ ναοῦ⁷ λεγούσης τοῖς ἐπτὰ ἀγγέλοις, “Ὑπάγετε,⁸ ἐκχέατε τὰς⁹ φιάλας τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν γῆν.”

The first bowl

2 Καὶ ἀπῆλθεν ὁ πρῶτος¹⁰ καὶ ἐξέχεεν τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ¹¹ τὴν γῆν, καὶ ἐγένετο ἔλκος κακὸν καὶ πονηρὸν εἰς¹² τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἔχοντας τὸ χάραγμα τοῦ Θηρίου καὶ τοὺς προσκυνοῦντας τῇ εἰκόνι αὐτοῦ.¹³

The second bowl

3 Καὶ ὁ δεύτερος ἀγγελος¹⁴ ἐξέχεεν τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐγένετο αἷμα, ὡς νεκροῦ· καὶ πᾶσα ψυχὴ ζῶσα¹⁵ ἀπέθανεν ἐν τῇ θαλάσσῃ.¹⁶

throne of God wasn't there and none of the action related by John up to this point took place there—there have been several references to the temple, with angels coming out of it, but I doubt that temple and tabernacle are to be equated.)

¹ οἱ ησαν **f⁵⁵M^{a,b,c2/5,f,g,i}** CP,RP,HF,OC || --- **M^{d,e3/5,h}** P⁴⁷NA,C,NU,TR

² λινον καθαρον λαμπρον *reI* || λινουν 23 P⁴⁷ || ~ καθαρους λινους λαμπρους Ν || λιθον 23 A,C || 12 και 3 TR

³ ναος **f⁵⁵M^{d,e,g,h,ipt}** NA,C,CP,RP,NU,TR || 1 εκ του **M^{a,b,f2/3(1/3),ipt}** P^{47v},HF,OC

⁴ ηδυνατο **f⁵⁵M^{a1/5,b,d,e,g1/5,h3/5,ipt}** Ν,CP,TR || εδυνατο **M^{a,e1/6,f,g,h2/5,ipt}** A,C,RP,HF,OC,NU (Both spellings are known since classical times and apparently don't affect the sense.)

⁵ των **f⁵⁵M^{d,e}** CP || 1 επτα **M^{a,b,e1/4,f,g,h,i}** NA,C,RP,HF,OC,NU,TR

⁶ φωνης μεγαλης *reI* || ~ 21 **M^{a,f2/3,h1/3}** A,C,OC,NU

⁷ εκ του ναου **f⁵⁵M^{b,d,e,h,i1/3}** NA,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR || --- **M^{a,f,g,i2/3}**

⁸ υπαγετε **f⁵⁵M^{a1/7,dept,g,i2/5}** CP || 1 και **M^{a,b,epf,f,h,i3/5}** NA,C,RP,HF,OC,NU,TR

⁹ τας **f⁵⁵M^{d,e,i1/5}** CP,TR || 1 επτα **M^{a,b,e2/7,f,g,h,i}** NA,C,RP,HF,OC,NU

¹⁰ πρωτος **f⁵⁵M^{a,e,f,g,h,i}** P⁴⁷NA,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR || 1 αγγελος **M^{b,d}**

¹¹ επι **f⁵⁵M^{d,e,h,i1/5,i1/3}** Ν,CP,TR || εις **M^{a,b,f,g,h,i2/3}** P⁴⁷A,C,RP,HF,OC,NU

¹² εις **f⁵⁵M^{d,c,i1/3}** CP,TR || επι **M^{a,b,c1/4,f,g,h,i2/3}** P⁴⁷NA,C,RP,HF,OC,NU

¹³ τους προσκυνουντας τη εικονι αυτου **f⁵⁵M^{a,b,epf,f,h,i}** P⁴⁷A,C,CP,RP,HF,OC,NU || 2345 **M^{d,g1/3(2/3)}** || ~ 13452 TR || 12 την εικονα 5 **M^{e1/5}** Ν || ~ 1 την εικονα 25 **M^{c1/4}**

¹⁴ αγγελος *reI* || --- **M^{hpt}** A,C,NU

¹⁵ ζωσα **f⁵⁵M^{d,e,g,h2/3,i1/3}** P⁴⁷Ν,CP,RP,OC,TR || ζωης **M^{h1/3}** (A)C,NU || --- **M^{a,b,f,i2/3}** HF

¹⁶ απεθανεν εν τη θαλασση *reI* || ~ 2341 **M^{i2/3}** || απεθανον 234 P⁴⁷ || 1 επι της θαλασσης Ν || 1 τα 234 A,C,NU

The third bowl

4 Καὶ ὁ τρίτος ὄγγελος¹ ἔξέχεεν τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὸν ποταμὸν καὶ² τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, καὶ ἐγένετο αἷμα. **5** Καὶ ἤκουσα τοῦ ἀγγέλου τῶν ὑδάτων λέγοντος: “Δίκαιος³ εῖ, ὁ ὃν καὶ ὁ ἦν, ὁ⁴ Ὁσιος, ὅτι ταῦτα ἔκρινας. **6** Ὅτι αἷμα ἀγίων καὶ προφητῶν ἔξέχεαν, καὶ αἷμα αὐτοῖς ἔδωκας⁵ πιεῖν. Ἀξιοί⁶ εἰσιν!” **7** Καὶ ἤκουσα⁷ τοῦ θυσιαστηρίου λέγοντος: “Ναί, Κύριε ὁ Θεὸς, ὁ Παντοκράτωρ! ἀληθιναὶ καὶ δίκαιαι αἱ κρίσεις σου!”

The fourth bowl

8 Καὶ ὁ τέταρτος ὄγγελος⁸ ἔξέχεεν τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἥλιον, καὶ ἐδόθη αὐτῷ καυματίσαι τὸν ἀνθρώπους ἐν πυρί.⁹ **9** Καὶ ἐκαυματίσθησαν οἱ ἄνθρωποι καῦμα μέγα, καὶ ἐβλασφήμησαν οἱ ἄνθρωποι¹⁰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ τοῦ ἔχοντος τὴν¹¹ ἔξουσίαν ἐπὶ τὰς πληγὰς ταύτας. Καὶ οὐ μετενόησαν δοῦναι αὐτῷ δόξαν.

The fifth bowl

10 Καὶ ὁ πέμπτος ὄγγελος¹² ἔξέχεεν τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν θρόνον τοῦ Θηρίου, καὶ ἐγένετο ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἐσκοτωμένη· καὶ ἐμασῶντο¹³ τὰς γλώσσας αὐτῶν ἐκ τοῦ πόνου. **11** Καὶ ἐβλασφήμησαν τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ ἐκ τῶν πόνων αὐτῶν, καὶ ἐκ τῶν ἐλκῶν αὐτῶν· καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν.

The sixth bowl

12 Καὶ ὁ ἕκτος ὄγγελος¹⁴ ἔξέχεεν τὴν φιάλην αὐτοῦ¹⁵ ἐπὶ τὸν ποταμὸν τὸν μέγαν¹ Εὐφράτην, καὶ ἐξηράνθη τὸ ὑδωρ αὐτοῦ, ἵνα ἐτοιμασθῇ ἡ

¹ αγγελος **f55** M^{b,d,e,h1/3,i1/3} CP,TR || --- M^{a,f,g,h2/3,i2/3} P⁴⁷ NA,C,RP,HF,OC,NU

² καὶ **f55** M^{d,e1/3,b} NA,C,CP,NU || 1 εἰς M^{a,b,d1/5,e2/3,f,g,i} RP,HF,OC,TR

³ δικαιος *reli* || 1 κυριε TR

⁴ ο **f55** M^{a1/3,d,upt,fpt,h1/4,i1/4} NA,CP,RP,OC,NU || καὶ 1 M^{d1/5,e1/4,h1/4,i1/4} TR || καὶ M^{e1/6,h1/4,i1/3} P⁴⁷ || --- M^{a2/3,b,fpt,g,h1/5} A,C,HF

⁵ αυτοις εδωκας *reli* || ~ 21 NA || 1 δεδωκας A,C[NU]

⁶ αξιοι *reli* || 1 γαρ TR || οπερ 1 NA

⁷ ηκουσα *reli* || 1 εκ M^{empt} CP || 1 αλλου εκ TR

⁸ αγγελος **f55** M^{a1/4,b,d,e,hpt,ipt} NA,CP,RP,TR || --- M^{a,f,g,hpt,ipt} P⁴⁷ A,C,HF,OC,NU

⁹ τοὺς ανθρωπους εν πυρι **f55** M^{d,e,g1/5,h1/2/5} A,C,CP,NU,TR || 124 NA || ~ 3412 M^{a,b,e1/4,f,g,i3/5} RP,HF,OC

¹⁰ οι ανθρωποι **f55** M^{a,b,e1/4,f,g,i2/3} CP,RP,HF,OC || --- M^{d,e,h1/3} NA,C,NU,TR

¹¹ την **f55** M^{dl/5,upt,f1/3,h1/3,i1/3} NA,CP,NU || --- M^{a,b,d,upt,f2/3,g,h2/3,i2/3} C,RP,HF,OC,TR

¹² αγγελος **f55** M^{b,d,e,h1/3,i1/4} CP,TR || --- M^{a,f,g,h2/3,i} NA,C,RP,HF,OC,NU

¹³ εμασωντο **f55** M^{upt,dpt,e1/3,fpt,g2/3,h2/3,ipt} NA,C,RP,HF,OC,NU || εμασωντο M^{apt,b,dpt,e2/3,fpt,g1/3,h1/3,ipt} CP,TR

¹⁴ αγγελος **f55** M^{b,d,e3/5,gpt,h1/3,i1/4} CP,TR || --- M^{a,c2/5,f,gpt,h2/3,i} P⁴⁷ NA,C,RP,HF,OC,NU

¹⁵ την φιάλην αυτου *reli* || ~ 312 M^{a2/3,f,g2/3}

όδὸς τῶν βασιλέων τῶν ἀπὸ ἀνατολῶν² ἡλίου. 13 Καὶ εἶδον ἐκ τοῦ στόματος τοῦ δράκοντος καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ Θηρίου καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ Ψευδοπροφήτου πνεύματα τρία ἀκάθαρτα,³ ὡς βάτραχοι.⁴ 14 Εἰσὶν γὰρ πνεύματα δαιμόνων⁵ ποιοῦντα σημεῖα, ἢ ἐκπορεύεται⁶ ἐπὶ τοὺς βασιλεῖς⁷ τῆς οἰκουμένης ὅλης, συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς τὸν⁸ πόλεμον τῆς ἡμέρας ἐκείνης τῆς μεγάλης⁹ τοῦ Θεοῦ τοῦ Παντοκράτορος. 15 (“Ιδού, ἔρχομαι ὡς κλέπτης. Μακάριος ὁ γρηγορῶν καὶ τηρῶν τὰ ἴμάτια αὐτοῦ, ἵνα μὴ γυμνὸς περιπατῇ καὶ βλέπωσιν τὴν ἀσχημοσύνην αὐτοῦ.”) 16 Καὶ συνήγαγεν αὐτοὺς εἰς τὸν τόπον τὸν καλούμενον Ἐβραϊστὶ Ἀρμαγεδών.¹⁰

The seventh bowl

17 Καὶ ὁ ἔβδομος ἄγγελος¹¹ ἔξεχεεν τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς¹² τὸν ἀέρα, καὶ ἐξῆλθεν φωνὴ μεγάλη ἀπὸ¹³ τοῦ ναοῦ τοῦ οὐρανοῦ, ἀπὸ τοῦ θρόνου,¹⁴ λέγοντα, “Γέγονεν!” 18 Καὶ ἐγένοντο ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ καὶ φωναί.¹⁵ καὶ σεισμὸς ἐγένετο¹⁶ μέγας, οὗσ οὐκ ἐγένετο ἀφ' οὗ οἱ ἄνθρωποι ἐγένοντο¹⁷ ἐπὶ τῆς γῆς, τηλικοῦτος σεισμὸς, οὕτως μέγας! 19 Καὶ ἐγένετο ἡ πόλις ἡ μεγάλη εἰς τρία μέρη, καὶ αἱ πόλεις τῶν ἐθνῶν ἔπεσον.¹⁸ Καὶ Βαβυλὼν ἡ μεγάλη ἐμνήσθη ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, δοῦναι αὐτῇ τὸ ποτήριον τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς ὄργῆς αὐτοῦ. 20 Καὶ πᾶσα νῆσος ἔφυγεν, καὶ ὅρη

¹ μεγαν **f⁵⁵M^{a,c2/5,f,g,hpt,i}** Ν,CP,RP,HF || 1 τον **M^{b,d,e3/5,hpt,i1/4}** P⁴⁷A,C,OC,NU,TR (OC is in small print.)

² ανατολων **f⁵⁵M^{a1/5,d,e3/5}** A,CP,TR || ανατολης **M^{a,b,c2/5,f,g,h,i}** P⁴⁷ΝC,RP,HF,OC,NU

³ τρια ακαθαρτα **f⁵⁵M^{d,e,g,h,i1/5}** P⁴⁷ΝA,C,CP,OC,NU,TR || ~ 21 **M^{a,b,fh1/5,i}** RP,HF || 2 **M^{e1/5}**

⁴ ως βατραχοι **reI** || ομοια βατραχοις C,TR || ωσει βατραχους P⁴⁷ || ειωσει βατραχους Ν
|| --- **M^{c1/3}**

⁵ δαιμονων **f⁵⁵M^{d,e,i1/4}** CP,TR || δαιμονιων **M^{a,b,f,g,h,i}** P⁴⁷ΝA,RP,HF,OC,NU

⁶ α εκπορευεται **f⁵⁵M^{a,b,d1/5,e1/3,f,hpt,ipt}** A,CP,RP,HF,OC,NU || 1 εκπορευονται **M^{g,i1/4}** || εκπορευεσθαι
M^{d,e2/3,hpt,i1/5} P⁴⁷Ν,TR

⁷ βασιλεις **reI** || 1 της γης **M^{e1/3}** || 1 της γης και TR

⁸ τον **reI** || --- **M^e** P⁴⁷,TR

⁹ της ημερας εκεινης της μεγαλης **reI** || 1245 Ν,NU || ~ 452 P⁴⁷A

¹⁰ αρμαγεδων **f⁵⁵M^{a1/6,b,d1/4,c2/3,g,h2/3,ipt}** ΝA,CP,RP,OC,NU || αρμαγεδων **M^{e1/4}** TR || μαγεδων **M^{a,d3/5,f,ipt}**
HF || μαγεδων **M^{h1/4}**

¹¹ αγγελος **f⁵⁵M^{a1/7,b,d,e,h1/5,i1/4}** CP,TR || --- **M^{a,f,g,h,i}** A,RP,HF,OC,NU

¹² εις **f⁵⁵M^{a1/7,d,e,h1/4,i1/4}** CP,TR || επι **M^{a,b,f,g,h,i}** ΝA,RP,HF,OC,NU

¹³ απο **reI** || εκ **M^{e,h,ipt}** ΝA,OC,NU

¹⁴ του ναου του ουρανου απο του θρονου **f⁵⁵M^{a,b,e1/3,f,g,ipt}** CP,RP,HF,OC,TR || 34567 **M^{d,e2/3,ipt}** ||

12567 **M^h** P^{47v}A,0163^v(NU) || 123 θεου Ν || 676 θεου **M^{a1/5}**

¹⁵ αστραπαι και βρονται και φωναι **f⁵⁵M^{a,b,f,g,h1/4,i2/3}** P⁴⁷,CP,RP,HF || 123 **M^{ept}** ||

~ 14523 **M^{d,h,i1/3}** A,0163,OC,NU || ~ 52341 **M^{e1/3}** TR || ~ 3214523 Ν

¹⁶ εγενετο **f⁵⁵M^{d,e,h,i1/4}** P⁴⁷ΝA,CP,OC,NU,TR || --- **M^{a,b,f,g,i}** RP,HF

¹⁷ οι ανθρωποι εγενοντο **f⁵⁵M^{a,b,e3/5,f,g,i}** CP,RP,HF,OC,TR || 23 **M^{d,e2/5,h2/3,i1/4}** Ν || ανθρωπος εγενετο
Α,NU || εγενετο ανθρωπος **M^{h1/3}** || ανθρωπος 3 P^{47v}

¹⁸ επεσον **f⁵⁵M^{a2/3,b,d1/3,c2/3,f,h,i}** CP,RP,HF,TR || επεσαν **M^{a1/3,d2/3,e1/3,g,h1/4}** P⁴⁷A,OC,NU || επεσεν Ν

ούχ εύρέθησαν. **21** Καὶ χάλαζα μεγάλη, ὡς ταλαντιαία, καταβαίνει ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ ἐβλασφήμησαν οἱ ἄνθρωποι τὸν Θεὸν ἐκ τῆς πληγῆς τῆς χαλάζης, ὅτι μεγάλη ἔστιν ἡ πληγὴ αὐτῆς¹ σφόδρα.

About Babylon

17 Καὶ ἦλθεν εἰς ἐκ τῶν ἐπτὰ ἀγγέλων τῶν ἔχοντων τὰς ἐπτὰ φιάλας καὶ ἐλάλησεν μετ' ἐμοῦ λέγων,² “Δεῦρο, δείξω σοι τὸ κρίμα τῆς πόρνης τῆς μεγάλης τῆς καθημένης ἐπὶ τῶν ὑδάτων τῶν πολλῶν,³ 2 μεθ' ἣς ἐπόρευσαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ ἐμεθύσθησαν οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν ἐκ τοῦ οἴνου τῆς πορνείας αὐτῆς.”⁴

A woman and a beast

3 Καὶ ἀπήνεγκέν με εἰς ἔρημον ἐν⁵ πνεύματι. Καὶ εἶδον γυναῖκα καθημένην ἐπὶ θηρίον⁶ κόκκινον γέμον ὄνομάτων⁷ βλασφημίας, ἔχον⁸ κεφαλὰς ἐπτὰ καὶ κέρατα δέκα. **4** Καὶ ἡ γυνὴ ἥν⁹ περιβεβλημένη πορφύραν¹⁰ καὶ κόκκινον,¹¹ κεχρυσωμένη¹² χρυσῷ¹³ καὶ λίθῳ τιμίῳ καὶ μαργαρίταις, ἔχουσα χρυσοῦν ποτήριον¹⁴ ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς γέμον βδελυγμάτων καὶ τὰ ἀκάθαρτα τῆς πορνείας αὐτῆς.¹⁵ **5** Καὶ ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῆς ὄνομα γεγραμμένον:

ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ, ΒΑΒΥΛΩΝ Ἡ ΜΕΓΑΛΗ, Ἡ ΜΗΤΗΡ ΤΩΝ
ΠΟΡΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΒΔΕΛΥΓΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΓΗΣ.

¹ αυτῆς **f⁸⁵M^{a.pt,bpt,e.g.1/3.h.2/3}P^{47v}N**A,C,CP,RP,NU,TR || αυτῇ **M^{a.pt,bpt,d.e.1/4,f,g2/3,h1/4,i1/3}HF,OC**

² λεγων **f⁸⁵M^{a.b.e1/4,f,g,h.i}P⁴⁷N**A,CP,RP,HF,OC,NU || 1 μοι **M^{b,d.e}TR**

³ τῶν υδάτων τῶν πολλῶν **f⁸⁵M^{a.f.g.i}CP,RP,HF,TR || 234 P^{47v} || 24 M^{b,d.e,h}N**A,OC,NU

⁴ οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν εκ του οινου τῆς πορνείας αυτῆς (N)reI || ~ 56789101234 M^{e1/3}TR

⁵ εν **f⁸⁵M^{a1/4,b,d.e,f,g,h.i}N**A,CP,RP,HF,OC,NU,TR // τῷ **M^{c1/4}** || --- **M^a**

⁶ θηριον **f⁸⁵M^{a1/4,bpt,d.e,f,g,h.i}N**A,CP,RP,NU,TR || 1 τῷ **M^{a,bpt}HF** || το 1 τῷ OC (OC is in small print.)

⁷ γεμον ονοματων **f⁸⁵M^{b,d.e2/3,f.h1/5,i1/4}CP,TR || 1 ονοματα M^{a,e1/3,g,hpt,i}RP,HF,OC** || γεμοντα ονοματα **M^{h1/4}N**A[NU]

⁸ εχον reI || εχων A+[+ 40 assorted mss]NU || εχοντα N

⁹ ην reI || η TR

¹⁰ πορφυραν **f⁸⁵M^{bpt,d.e,f,i2/5}CP** || πορφυρα TR || πορφυρουν **M^{a,bpt,g,h,i3/5}N**A,RP,HF,OC,NU

¹¹ κοκκινον reI || κοκκινω TR

¹² κεχρυσωμενη **f⁸⁵M^{d.e,c2/3,f.h1/4,ipt}CP,RP,HF** || περικεχρυσωμενη **M^b** || και 1 **M^{d1/5,c1/3,g,h,ipt}N**A,OC,NU,TR

¹³ χρυσω **f⁸⁵M^{d.e,h,i1/5}N**,CP,TR || χρυσω **M^{a,b,d1/5,e1/5,f,g,h1/5,i}A,RP,HF,OC,NU**

¹⁴ χρυσουν ποτηριον **f⁸⁵M^{d.e,hpt,i1/5}CP,TR** || ~ 21 **M^{a,b,f,g,hpt,i}N**A,RP,HF,OC,NU

¹⁵ αυτης **f⁸⁵M^{b,d.e,gpt,h3/5,ipt}A,CP,RP,NU(TR)** || της γης **M^{a,f,gpt,h2/5,ipt}HF,OC** (N conflates both, which shows that the minuscule families are earlier.)

6 Καὶ εἶδον τὴν γυναικα μεθύουσαν ἐκ¹ τοῦ αἵματος τῶν ἀγίων, καὶ² ἐκ τοῦ αἵματος τῶν μαρτύρων Ἰησοῦ. Καὶ ἐθαύμασα, ἵδων αὐτὴν, θαῦμα μέγα.

The vision explained

7 Καὶ εἶπέν μοι ὁ ἄγγελος: “Διὰ τί ἐθαύμασας? Ἐγὼ σοι ἐρῶ³ τὸ μυστήριον τῆς γυναικὸς καὶ τοῦ Θηρίου τοῦ βαστάζοντος αὐτήν, τοῦ ἔχοντος τὰς ἑπτὰ κεφαλὰς καὶ τὰ δέκα κέρατα. **8** Τὸ⁴ Θηρίον ὃ εἶδες ἦν, καὶ οὐκ ἔστιν, καὶ μέλλει ἀναβαίνειν ἐκ τῆς Ἀβύσσου καὶ εἰς ἀπόλειαν ὑπάγειν.⁵ Καὶ θαυμάσονται⁶ οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς,⁷ ὡν οὐ γέγραπται τὰ ὄνόματα⁸ ἐπὶ τὸ Βιβλίον⁹ τῆς Ζωῆς ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, βλεπόντες¹⁰ τὸ Θηρίον ὅτι ἦν¹¹ καὶ οὐκ ἔστιν καὶ παρέσται.¹² **9** Ὡδε ὁ νοῦς ὁ ἔχων σοφίαν: Αἱ ἑπτὰ κεφαλαὶ ἑπτὰ ὄρη εἰσίν¹³ ὅπου ἡ γυνὴ κάθηται ἐπ’ αὐτῶν. **10** Καὶ βασιλεῖς ἑπτὰ εἰσιν.¹⁴ οἱ πέντε ἔπεσον,¹⁵ ὁ¹⁶ εἰς ἔστιν, ὁ ἄλλος οὕπω ἥλθεν. Καὶ ὅταν ἔλθῃ ὀλίγον αὐτὸν δεῖ¹⁷ μεῖναι. **11** Καὶ τὸ Θηρίον ὃ ἦν καὶ οὐκ ἔστιν, καὶ αὐτὸς¹⁸ ὄγδοος ἔστιν, καὶ ἐκ τῶν ἑπτά ἔστιν, καὶ εἰς ἀπόλειαν ὑπάγει. **12** Καὶ τὰ δέκα κέρατα ἀ εἶδες δέκα βασιλεῖς εἰσιν, οἵτινες βασιλείαν οὕπω ἔλαβον, ἀλλ¹⁹ ἔξουσίαν ὡς βασιλεῖς μίαν ὥραν λαμβάνουσιν μετὰ τοῦ Θηρίου. **13** Οὗτοι μίαν γνώμην

¹ εκ **f⁵⁵M**^{a1/5,bpt,d,e,f1/5,gpt,h,i} CP,RP,OC,NU,TR || --- **M**^{a,bpt,f,gpt,h,1/4,i,1/4} (Ν)HF

² καὶ **f⁵⁵M**^{1/6,d1/5,e,f1/5,gpt,h,i} ΝA,CP,OC,NU,TR || --- **M**^{a,b,(d),f,gpt,i,1/5} RP,HF

³ σοι ερω **f⁵⁵M**^{(d,e,h,1/5,i,1/4} Ν,CP,TR || ~ 21 **M**^{a,b,f,g,h,i} A,RP,HF,OC,NU

⁴ to *rell* || --- TR

⁵ υπαγειν *rell* || υπαγει A,NU

⁶ θαυμασονται *rell* || θαυμασθησονται A,NU

⁷ επι της γης **f⁵⁵M**^{bpt,d,e,f,gpt,h,1/2/3} ΝA,CP,RP,OC,NU,TR || την γην **M**^{a,bpt,e,1/4,gpt,i,1/3} HF

⁸ τα ονοματα **f⁵⁵M**^{bpt,d,e,f,gpt,h2/5,i,2/3} Ν,CP,RP,TR || το ονομα **M**^{a,bpt,gpt,h3/5,i,1/3} A,HF,NU || 1 ονομα OC

⁹ επι το βιβλιον **f⁵⁵M**^{bpt,d1/5,e,f,g1/5,hpt,ipt} ΝA,CP,RP,OC,NU,TR || 1 του βιβλιου **M**^{a,bpt,g,ipt} HF || εν βιβλω **M**^d || εν τω βιβλω **M**^{h,2/5}

¹⁰ βλεποντες **f⁵⁵M**^{a1/7,d1/5,e1/3,i,1/3} CP,TR || βλεποντων **M**^{a,b,d,e2/3,f,g,h,1/2/3} ΝA,RP,HF,OC,NU (The subject is nominative.)

¹¹ το Θηριον οτι ην **f⁵⁵M**^{d,e,h,i,1/3} ΝA,CP,OC,NU,TR || ~ 3412 **M**^{a,b,e,1/4,f,g,i,2/3} RP,HF

¹² και παρεσται **f⁵⁵M**^{a,b,ept,f,g,h,i} A,CP,RP,HF,OC,NU || 1 παρεστιν **M**^{d,dept,i,1/5} || 1 παλιν παρεστε Ν || και περ εστιν TR

¹³ επτα ορη εισιν *rell* || ~ 231 **M**^{e,1/3} TR || ~ 213 OC

¹⁴ επτα εισιν **f⁵⁵M**^{d,e,h,i,2/3} (Ν)A,CP,OC,NU,TR || ~ 21 **M**^{a,b,f,g,i,1/3} RP,HF

¹⁵ επεσον **f⁵⁵M**^{apt,b,d1/3,e2/5,f,gpt,hpt,i,2/3} CP,RP,HF || επεσαν **M**^{apt,d2/3,e3/5,gpt,hpt,i,1/3} ΝA,OC,NU,TR (The meaning is evidently the same, which may account for the widespread division [involving a single letter].)

¹⁶ o *rell* || και 1 TR

¹⁷ αυτον δει **f⁵⁵M**^{d,c3/5,h,2/3} A,CP,OC,NU,TR || ~ 21 **M**^{a,b,e2/5,f,g,h,1/3,i} RP,HF

¹⁸ αυτος **f⁵⁵M**^{bpt,d,e,f,h3/5,ipt} A,CP,RP,OC,NU,TR || ουτος **M**^{a,bpt,g,h2/5,ipt} (Ν)HF

¹⁹ αλλ *rell* || αλλα ΝA,NU

έχουσιν¹ καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὴν² ἔξουσίαν αὐτῶν³ τῷ Θηρίῳ διδόασιν.⁴ **14** Οὗτοι μετὰ τοῦ Ἀρνίου πολεμήσουσιν, καὶ τὸ Ἀρνίον νικήσει αὐτούς, ὅτι Κύριος κυρίων ἐστίν καὶ Βασιλεὺς βασιλέων· καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ κλητοὶ καὶ ἐκλεκτοὶ καὶ πιστοί.”

15 Καὶ λέγει μοι: “Τὰ ὕδατα ἂ εἶδες, οὗ ἡ πόρνη κάθηται, λαοὶ καὶ ὄχλοι εἰσὶν, καὶ ἔθνη καὶ γλώσσαι. **16** Καὶ τὰ δέκα κέρατα ἂ εἶδες, καὶ⁵ τὸ Θηρίον, οὗτοι μισήσουσιν τὴν πόρνην καὶ ἡρημωμένην⁶ ποιήσουσιν αὐτὴν καὶ γυνμῆν ποιήσουσιν αὐτὴν⁷ καὶ τὰς σάρκας αὐτῆς φάγονται καὶ αὐτὴν κατακαύσουσιν ἐν πυρί. **17** Ο γάρ Θεὸς ἔδωκεν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν ποιῆσαι τὴν γνώμην αὐτοῦ, καὶ ποιῆσαι γνώμην μίαν⁸ καὶ δοῦναι τὴν βασιλείαν αὐτῶν τῷ Θηρίῳ, ἀχρι τελεσθήσονται οἱ λόγοι⁹ τοῦ Θεοῦ. **18** Καὶ ἡ γυνὴ ἣν εἶδες ἐστιν ἡ πόλις ἡ μεγάλη ἡ ἔχουσα βασιλείαν ἐπὶ τῶν βασιλέων τῆς¹⁰ γῆς.”

Her fall proclaimed

18 Καὶ¹¹ μετὰ ταῦτα εἶδον ἄλλον ἄγγελον¹² καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἔχοντα ἔξουσίαν μεγάλην, καὶ ἡ γῆ ἐφωτίσθη ἐκ τῆς δόξης αὐτοῦ. **2** Καὶ ἐκραζεν ἐν ίσχυρᾷ φωνῇ¹³ λέγων: “Ἐπεσεν, ἐπεσεν,¹⁴ Βαβυλὼν ἡ μεγάλη! καὶ ἐγένετο κατοικητήριον δαιμόνων,¹⁵ καὶ φυλακὴ παντὸς πνεύματος ἀκαθάρτου, καὶ φυλακὴ παντὸς ὄρνεου ἀκαθάρτου καὶ μεμι-

¹ γνωμῆν εχουσιν **f⁸⁵M^{d,e,fl/5,h,i1/5}** ΝΑ,CP,OC,NU,TR || ~ 21 **M^{a,b,e1/6,f,g,i}** RP,HF

² την **f⁸⁵M^{a1/3,bpt,d,e,fl/5,h2/5,ipt}** Ν,CP,RP,OC,TR || --- **M^{a2/3,bpt,f,g,h3/5,ipt}** A,HF,NU

³ αυτων *reI* || εαυτων TR

⁴ διοδασιν **f⁸⁵M^{a,b,e,f,g,h,i}** ΝΑ,CP,RP,HF,OC,NU || δωσουσιν **M^d** || δεδωκασιν **M^{e1/5}** || διαδιδωσουσιν TR

⁵ και *reI* || επι TR

⁶ ηρημωμενην **f⁸⁵M^{a,b,d2/5,ept,f,g,h,i}** ΝΑ,CP,RP,HF,OC,NU,TR || ερημωμενην **M^{a1/5,d3/5,cpt}**

⁷ και γυνμην ποιησουσιν αυτην **f⁸⁵M^{a2/3,b,f,g,ipt}** CP,RP,HF || 12 **M^{d,e1/4,h,ipt}** ΝΑ,OC,NU,TR || --- **M^{a1/5,c2/3}**

⁸ και ποιησαι γνωμην μιαν **f⁸⁵M^{a,bpt,e1/6,f,g2/3,i2/3}** CP,RP,HF || ~ 12 (-σε Ν) 43 **M^{e,g1/3,h3/5}** (Ν)OC,NU,TR || 123 αυτων **M^{bpt}** || --- **M^{d,i1/5}** A

⁹ τελεσθησονται οι λογοι **f⁸⁵M^{d,c,hpt}** ΝΑ,CP,NU || τελεσθωσιν 23 **M^{a,b,e1/4,f,g,hpt,i}** RP,HF,OC || τελεσθη τα ρηματα TR

¹⁰ της **f⁸⁵M^{a1/4,b,d,e,f,g,l/5,h,i}** ΝΑ,CP,RP,OC,NU,TR || επι 1 **M^{a,g1/3,i1/4}** HF || των επι 1 **M^{gpt}**

¹¹ και **f⁸⁵M^{b,d,e,gpt,h1/3,ipt}** CP,TR || --- **M^{a,e1/6,f,gpt,h2/3,ipt}** ΝΑ,RP,HF,OC,NU

¹² αλλον αγγελον *reI* || ~ 21 **M^{bpt,e1/5,f,i1/4}** || 2 TR

¹³ εν ισχυρᾳ φωνῃ **f⁸⁵M^{d,hpt}** A,CP,OC,NU || 123 μεγαλη **M^{e1/5}** || 123 και μεγαλη **M^{i1/4}** ||

¹⁴ 23 **M^{a3/5,b,d1/5,f,g,l/5,h,i1/5,ipt}** Ν,RP,HF || 23 μεγαλη **M^{ept}** || 23 και μεγαλη **M^{i1/4}** || ισχυραν φωνην **M^{a1/4,g,i1/5}** || 1 ισχυι φωνη μεγαλη TR (The only real question is whether or not to read ev.)

¹⁵ επεσεν επεσεν **f⁸⁵M^{bpt,d,e,gpt,h,i1/3}** A,CP,OC,NU,TR || επεσεν **M^{a,bpt,f,gpt,i2/3}** Ν,RP,HF (An easy case of homoioteleuton [or -arcton, or both]; since the result made good sense, there would be no need to question it.)

¹⁶ δαιμονων *reI* || δαιμονιων ΝΑ,OC,NU

σημένου.¹ 3 Ὄτι ἐκ τοῦ θυμοῦ τοῦ οἴνου² τῆς πορνείας αὐτῆς πέπωκεν³ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς μετ' αὐτῆς ἐπόρνευσαν, καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ στρήνους αὐτῆς ἐπλούτησαν.”

4 Καὶ ἥκουσα ἄλλην φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσαν: “Ἐξέλθετε⁴ ἐξ αὐτῆς, ὁ λαός μου,⁵ ἵνα μὴ συγκοινωνήσητε ταῖς ἀμαρτίαις αὐτῆς, καὶ ἐκ τῶν πληγῶν αὐτῆς ἵνα μὴ λάβητε.⁶ 5 ὅτι ἐκολλήθησαν⁷ αὐτῆς αἱ ἀμαρτίαι ἄχρι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐμνημόνευσεν αὐτῆς⁸ ὁ Θεὸς τὰ ἀδικήματα αὐτῆς. 6 Ἀπόδοτε αὐτῇ ως καὶ αὐτὴ ἀπέδωκεν ὑμῖν,⁹ καὶ διπλώσατε αὐτῇ διπλᾶ¹⁰ κατὰ τὰ ἔργα αὐτῆς· ἐν τῷ ποτηρίῳ¹¹ ὃ ἐκέρασεν, κεράσατε αὐτῇ διπλούν. 7 Ὅσα ἐδόξασεν ἑαυτὴν¹² καὶ ἐστρηνίασεν, τοσοῦτον δότε αὐτῇ βασανισμὸν.¹³ ὅτι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς λέγει ὅτι¹⁴ ‘Κάθημαι¹⁵ βασίλισσα, καὶ χήρα οὐκ εἰμί, καὶ πένθος οὐ μὴ ἴδω’. 8 Διὰ τοῦτο ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἤζουσιν αἱ πληγαὶ αὐτῆς—θάνατος καὶ¹⁶ πένθος καὶ λιμός—καὶ ἐν πυρὶ κατακαυθήσεται· ὅτι ἰσχυρὸς Κύριος ὁ Θεὸς ὁ κρίνας¹⁷ αὐτήν.

¹ καὶ φυλακὴ παντος ορνεου ακαθαρτου και μεμισημενου **f85 M^{a,e1/3,fpt,gpt,hpt,ipt}** Ν,CP,RP,HF,OC,TR || 123 θηριου 567 A || 1234567123 θηριου 5 **M^{bpt(1/3)}** || 12345123 θηριου 567 [NU] || 67 **M^{d,e2/3,fpt,gpt,h1/4,i1/5}**

² τον θυμου του οινου **f85 M^{bpt,d,e1/5}** CP || ~ 3412 **M^{a,bpt,f,g,h,i}** Ν,RP,HF,OC,NU,TR || 12 A

³ πεπωκεν **f85 M^{ept}** CP,TR || πεπωκασιν **M^{a1/4,b,f,h1/3,i1/3}** HF || πεποτικεν **M^d** || πεπτοκοσιν **M^{a,ept,g,hpt,ipt}** Ν,RP || πεπτωκαν A,C || πεπωκαν OC,NU (For ‘drink’ we have **f85 M^{a1/4,b,(d),ept,f,hpt,ipt}**; for ‘fall’ we have **M^{a,ept,g,hpt,ipt}** ΝA,C.) (Two cursives, 1828 and 2329, save the reading of OC,NU from being a morphological ‘patchwork quilt’.)

⁴ εξέλθετε **f85 M^{a1/7,d2/3,e,h1/3,ipt}** CP,TR || εξέλθε **M^{a,b,f,g,h2/3,ipt}** C,RP,HF,OC || εξέλθατε **M^{d1/3}** A,NU || εξέλθαται Ν

⁵ εξ αυτης ο λαος μου rell || 45 **M^{ept}** || ~ 34512 ΝC,NU

⁶ και εκ των πληγων αυτης ινα μη λαβητε (λαβηται ΝC; βλαβητε **M^{d2/3}**) **f85 M^{a,b,d2/3,ept,f,g,h,i}** (Ν)A(C)CP,RP,HF,NU || ~ 16782345 TR || ~ 16234578 OC || 678 **M^{e1/4,d1/5}**

⁷ εκολληθησαν rell || ηκολουθησαν TR

⁸ αυτης **f85 M^{a2/3,bpt,1/3}** CP,HF || --- **M^{a1/3,bpt,d,e,f,g,h,i2/3}** ΝA,C,RP,OC,NU,TR (The pronoun seemed awkward or redundant.)

⁹ υμιν **f85 M^{a1/6,d,e,f,g,l/4,i1/3}** CP,TR || --- **M^{a,b,g,h,i2/3}** ΝA,C,RP,HF,OC,NU

¹⁰ αυτη (αυτα **M^{bpt}**) διπλα **f85 M^{b,d,e,f,g,hpt,i2/3}** CP,RP,OC,TR || τα 2 Ν(C)NU || τα 2 ως και 1 και **M^{a,c1/4,i1/3}** HF || 2 **M^{bpt}** A

¹¹ ποτηριω **f85 M^{a1/6,bpt,d,e,f,gpt,h2/3,i2/3}** A,C,CP,RP,OC,NU,TR || 1 αυτης **M^{a,bpt,e1/4,gpt,h1/3,i1/3}** Ν,HF

¹² εαυτην **f85 M^{a1/5,b,d,e2/3,f,g1/3,h,i}** CP,OC,TR || αυτην **M^{a,e1/3,f1/5,g2/3,h1/4,i1/4}** ΝA,C,RP,HF,NU

¹³ βασανισμον **f85 M^{ept}** CP || 1 και πενθος **M^{a,b,d,ept,f,g,h,i}** ΝA,C,RP,HF,OC,NU,TR (The woman’s statement, immediately below, may have suggested the phrase.)

¹⁴ οτι rell || --- **M^{ept,g}** TR

¹⁵ καθημαι **f85 M^{a2/7,d,e,f,g,h,i}** ΝA,C,CP,RP,HF,NU,TR || εγω 1 **M^b** || 1 καθω OC || καθως **M^a** (OC is in small print.)

¹⁶ και **f85 M^{a1/5,d,e,g,h,ipt}** ΝA,C,CP,RP,OC,NU,TR || --- **M^{a,b,f,ipt}** HF

¹⁷ κρινας **f85 M^{a,bpt,e2/3,g,h,i2/3}** (Ν)(A)C,CP,RP,HF,OC,NU || κρινων **M^{bpt,e1/3,f,i1/3}** TR || παντοκρατωρ ο κρινων **M^d**

Her fall lamented

9 “Καὶ κλαύσουσιν¹ καὶ κόψονται ἐπ’ αὐτὴν² οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς οἱ μετ’ αὐτῆς πορνεύσαντες καὶ στρηνιάσαντες, ὅταν βλέπωσιν τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς, 10 ἀπὸ μακρόθεν ἐστηκότες διὰ τὸν φόβον τοῦ βασανισμοῦ αὐτῆς, λέγοντες: ‘Οὐαὶ, οὐαί,³ ἡ πόλις ἡ μεγάλη Βαβυλών, ἡ πόλις ἡ ἴσχυρά! ’Οτι μιὰ ὥρᾳ⁴ ἥλθεν ἡ κρίσις σου.’

11 “Καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς κλαίουσιν καὶ πενθοῦσιν⁵ ἐπ’ αὐτῇ,⁶ ὅτι τὸν γόμον αὐτῶν οὐδεὶς ἀγοράζει οὐκέτι: 12 γόμον χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, καὶ λίθου τιμίου καὶ μαργαρίτου,⁷ καὶ βύσσου⁸ καὶ πορφυροῦ⁹ καὶ σηρικοῦ καὶ κοκκίνου,¹⁰ καὶ πᾶν ξύλον θύϊνον καὶ πᾶν σκεῦος ἐλεφάντινον καὶ πᾶν σκεῦος ἐκ ξύλου τιμιωτάτου καὶ χαλκοῦ καὶ σιδήρου καὶ μαρμάρου, 13 καὶ κινάμωμον¹¹ καὶ¹² θυμιάματα καὶ μύρον καὶ λίβανον, καὶ οἶνον καὶ ἔλαιον καὶ σεμίδαλιν¹³ καὶ σῖτον, καὶ κτήνη καὶ πρόβατα¹⁴ καὶ ὄπων καὶ ῥαιδῶν,¹⁵ καὶ σωμάτων καὶ ψυχὰς ἀνθρώπων!” 14 (‘Καὶ, ἡ ὁπώρα τῆς ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς σου¹⁶ ἀπῆλθεν¹⁷ ἀπὸ σοῦ, καὶ πάντα τὰ λιπαρὰ καὶ τὰ λαμπρὰ ἀπώλοντο¹⁸ ἀπὸ σοῦ, καὶ οὐκέτι οὐ μὴ εὑρήσεις

¹ κλαύσουσιν **f85 M^{a,b,f,g,h,ipt}** C.CP,RP,HF,NU || 1 αυτην **M^{d,e1/3}** OC || κλαυσονται αυτην **M^{e2/3}** TR || κλαυσονται **M^{a1/6,i1/4}** ΝΑ

² αυτην **f85 M^{a,b,e1/6,f,g2/3,i}** NC,CP,RP,HF,NU || αυτη **M^{d,e,g1/3,b}** A,OC,TR

³ ουαι ουαι **reII** || ουαι ουαι ουαι **M^e** || ουαι **M^{ept}**

⁴ μια ωρα **reII** || μιαν ωραν A II || εν 12 **M^{ept,hpt}** TR

⁵ κλαιουσιν (κλεουσιν C) και πενθουσιν **f85 M^{c,h}** ΝΑ(C)CP,NU,TR || κλαυσουσιν 2 πενθησουσιν **M^{a,b,f,g1/3,i}** RP,HF,OC || κλαυσονται **M^{d1/4}** || κλαυσουσιν **M^{d1/5}** || 1 **M^{dpt,g2/3}**

⁶ επ αυτη **f85 M^{a,bpt,e1/4,f,gpt,h,i2/3}** CP,RP,HF,OC,TR || εν 2 A || 1 αυτην **M^{b1/3,gpt,i1/5}** NC,NU || εφ εαυτους **M^{e1/3}** || εφ εαυτοις **M^{e2/5}** || εν εαυτοις **M^d** four further readings

⁷ μαργαριτου **reII** || μαργαριτων **M^{bpt,hpt}** Ν,NU || μαργαριτας C || μαργαριταις A

⁸ βυσσου **f85 M^{a,b,6,d,e,ipt}** CP,TR || βυσσινou **M^{a,b,f,g,h,ipt}** A,C,RP,HF,OC,NU || βυσσινων Ν

⁹ και πορφυρου **f85 M^{a,d,e2/3,f,ipt}** CP,RP,HF || 1 πορφυρας **M^{b,c1/3,g,ipt}** ΝC,OC,NU,TR || --- A (The use of the adjective as a noun was not appreciated, but it preserves the effect of a sequence of -ou.)

¹⁰ σηρικου και κοκκινου **reII** || σηρικου 23 ΝΑ,C,NU || ~ 32 συρικου **M^{e1/3}**

¹¹ κιναμωμον **f85 M^{a2/3,b,d,e2/3,f,pt,g1/4,h1/4,i2/3}** Ν,CP,RP,HF,OC,TR || κινναμωμον **M^{b1/5,c1/6,h1/4}** A,C,NU || κιναμωμον **M^{a1/4,e1/6,f,pt,g,hpt,i1/4}**

¹² και **f85 M^{a,d1/3,e,f,g,h,ipt}** CP,RP,HF,TR || 1 αμωμον 1 **M^{b,d2/3,c1/4,f1/4,hpt,i1/4}** ΝΑ,C,OC,NU

¹³ οινον και ελαιον (ελεον C) και σεμιδαλιν **f85 M^{a1/5,b1/5,d,e,h,ipt}** ΝΑ(C)CP,RP,HF,OC,NU,TR || ~ 54123 **M^{e1/3}** || ~ 32145 **M^{bpt,f,i1/4}** || 345 **M^{a,g,i1/5}**

¹⁴ κτηνη και προβατα **f85 M^{d,e,h}** ΝΑ,C,CP,OC,NU,TR || ~ 321 **M^{a,b,f,g,i}** RP,HF

¹⁵ ραιδων **f85 M^{a,bpt,bpt,f,g,h,i}** CP,RP,HF || ρεδων **M^{a,bpt,bpt,d,e}** ΝΑ,C,OC,NU,TR

¹⁶ της επιθυμιας της ψυχης σου **reII** || ~ 51234 **M^{h1/4}** ΝΑ,C,NU || 512345 **M^{bpt,h1/4}**

¹⁷ απηλθεν **reII** || απωλετο OC

¹⁸ απωλοντο **f85 M^{ept,g,i1/4}** Ν,CP || απωλετο **M^{a,bpt,f,h,i2/3}** A,C,RP,HF,NU || απηλθεν **M^{a1/4,d,e}** OC,TR (The plural is presumably correct.)

αὐτὰ!')¹ 15 “Οἱ ἔμποροι τούτων οἱ πλουτήσαντες ἀπ' αὐτῆς, ἀπὸ μακρόθεν στήσονται διὰ τὸν φόβον τοῦ βασανισμοῦ αὐτῆς,² κλαίοντες καὶ πενθοῦντες 16 καὶ λέγοντες:³ ‘Οὐαὶ, οὐαί,⁴ ἡ πόλις ἡ μεγάλη, ἡ περιβεβλημένη βύστινον⁵ καὶ πορφυροῦν καὶ κόκκινον, καὶ κεχρυσωμένη ἐν χρυσῷ⁶ καὶ λίθῳ τιμίῳ καὶ μαργαρίταις!⁷ 17 Ὄτι μιὰ ὥρᾳ ἡρημώθη ὁ τοσοῦτος πλοῦτος.’

“Καὶ πᾶς κυβερνήτης καὶ πᾶς ὁ ἐπὶ τῶν πλοίων πλέων⁸—καὶ ναῦται καὶ ὄσοι τὴν θάλασσαν ἐργάζονται—ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν 18 καὶ ἔκραζον, βλέποντες⁹ τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς λέγοντες, ‘Τίς ὁμοία τῇ πόλει τῇ μεγάλῃ?!’ 19 Καὶ ἔβαλον χοῦν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ ἔκραζον, κλαίοντες καὶ πενθοῦντες καὶ¹⁰ λέγοντες: ‘Οὐαὶ, οὐαί, ἡ πόλις ἡ μεγάλη, ἐν ᾧ ἐπλούτησαν πάντες οἱ ἔχοντες τὰ¹¹ πλοῖα ἐν τῇ θαλάσσῃ, ἐκ τῆς τιμιότητος αὐτῆς! ’Οτι μιὰ ὥρᾳ ἡρημώθη.’

Her doom is final

20 “Εὐφραίνου ἐπ’ αὐτῇ,¹² Οὐρανέ, καὶ οἱ ἄγιοι καὶ οἱ¹³ ἀπόστολοι καὶ οἱ προφῆται, ὅτι ἔκρινεν ὁ Θεὸς τὸ κρῦμα ὑμῶν ἐξ αὐτῆς!” 21 Καὶ ἦρεν εἰς ἄγγελος ἵσχυρὸς λίθον ὡς μύλον¹⁴ μέγαν καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν θάλασσαν λέγων:¹⁵ “Ορμήματι βληθήσεται Βαβυλὼν ἡ μεγάλη πόλις, καὶ οὐ μὴ εὑρεθῇ ἔτι. 22 Καὶ φωνὴ κιθαρωφδῶν καὶ μουσικῶν καὶ αὐλητῶν καὶ σαλ-

¹ οὐ μη ευρησεις αυτα **f⁵⁵M^{a1/5,upt,h2/5}** CP || ~1243 OC || 12 ευρησης 4 **M^{a1/5,upt,h2/5}** TR || 12 ευρης

4 **M^{d,fh1/3,ii/3}** || 12 ευρησουσιν 4 **M^{bpt}** || ~124 ευρησουσιν **M^{bpt,h1/4}** NA,NU || ~412 ευρης

M^{a3/4,e1/4,gpt(pj)1/3} RP,HF || ~412 ευρησουσιν C (The evidence for the word order is adequate

[**f⁵⁵M^{a1/5,bpt,d,e,f,hpt,upt}**

² αυτης **f⁵⁵M^{a1/4,b,d,e,f,g1/4,h,i}** NA,C,CP,RP,OC,NU,TR || 1 και **M^{a,g}** HF

³ και λεγοντες **f⁵⁵M^{a2/5,b,d,upt,f1/4,g1/3,h2/3,i}** CP,RP,HF,TR || 2 **M^{bpt,f,h1/4}** NA,C,OC,NU || --- **M^{e1/3,gpt}**

⁴ ουαι ουαι **f⁵⁵M^{d,c,f,gpt,h,ipt}** NA,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR || ουαι ουαι ουαι **M^b** || ουαι **M^{a,gpt,ipt}**

⁵ βυσινον **f⁵⁵M^{a1/6,b,d,e,f,gpt,ii/3}** NA,C,CP,RP,OC,NU,TR || βυσσον **M^{a,c1/6,gpt,i2/3}** HF

⁶ εν χρυσω **f⁵⁵M^{d,e,h1/3}** N,CP,TR || 1 χρυσιω C,OC[NU] || χρυσιω **M^{a,b,f,g,h1/3,i}** A,RP,HF || 2 **M^{h1/3}**

⁷ μαργαριταις *rell* || μαργαριτ **M^{bpt}** NA,C,NU

⁸ ο επι των πλοιων πλεων **f⁵⁵M^{a1/3,ii/3}** CP || 2345 **M^{d2/3,upt,f}** || 234 ομιλος **M^{c1/4}** || ~2341 ομιλος TR ||

12 τοπον 5 **M^{a,bpt,g,hpt,upt}** A,C,RP,HF,OC,NU || 12 τον τοπον 5 **M^{bpt}** N (ο επι is the best attested, by far

[**f⁵⁵,a,b,g,h,i**] NA,C against **d,e,f**; των πλοιων has better attestation than τοπον; the sequence πλοιων πλεων presumably gave rise to evasive action.)

⁹ βλεποντες *rell* || ορωντες TR

¹⁰ κλαιοντες και πενθουντες και **f⁵⁵M^{a,bpt,dl/5,e,f,g,i}** CP,RP,HF || 123 **M^{bpt,d,e1/5,h}** NC,OC,NU,TR || --- A

¹¹ τα **f⁵⁵M^{a,bpt,e2/5,g,h,i}** NA,C,CP,RP,HF,OC,NU || --- **M^{bpt,d,e3/5,f}** TR

¹² επ αυτη **f⁵⁵M^{a,bpt,dl/5,f,g,h,ipt}** NC,CP,RP,HF,OC,NU || 1 αυτην **M^{a1/6,bpt,d,e,h1/4,i1/3}** TR || εν 2 A

¹³ και οι *rell* || --- **M^{upt,h1/4}** C,TR

¹⁴ μυλον *rell* || μυλινον A,NU || μυλικον C || λιθον N

¹⁵ λεγων **f⁵⁵** || 1 ουτως *rell*

πιστῶν οὐ μὴ ἀκουσθῆ ἐν σοὶ ἔτι. Καὶ πᾶς τεχνίτης πάσης τέχνης οὐ μὴ εύρεθῇ ἐν σοὶ ἔτι. Καὶ φωνὴ μύλου οὐ μὴ ἀκουσθῆ ἐν σοὶ ἔτι.¹ 23 Καὶ φῶς λύχνου οὐ μὴ φανῆ ἐν σοὶ ἔτι.² Καὶ φωνὴ νυμφίου καὶ νύμφης οὐ μὴ ἀκουσθῆ ἐν σοὶ ἔτι. “Οτί³ οἱ ἔμποροί σου ἥσαν οἱ μεγιστᾶνες τῆς γῆς, ὅτι ἐν τῇ φαρμακείᾳ⁴ σου ἐπλανήθησαν πάντα τὰ ἔθνη.” 24 Καὶ ἐν αὐτῇ αἴματα⁵ προφητῶν καὶ ἀγίων εὑρέθη, καὶ πάντων τῶν ἐσφαγμένων ἐπὶ τῆς γῆς.

Her fall celebrated

19 Καὶ⁶ μετὰ ταῦτα ἤκουσα ώς⁷ φωνὴν ὄχλου πολλοῦ, μεγάλην,⁸ ἐν τῷ οὐρανῷ λεγόντων:⁹ “Ἄλληλούϊα! Ἡ σωτηρία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα¹⁰ τοῦ Θεοῦ¹¹ ἡμῶν! 2 Ὁτι ἀληθιναὶ καὶ δίκαιαι αἱ κρίσεις αὐτοῦ, ὅτι ἔκρινεν τὴν πόρνην τὴν μεγάλην ἣτις διέφθειρεν¹² τὴν γῆν ἐν τῇ πορνείᾳ αὐτῆς· καὶ ἔξεδίκησεν τὸ αἷμα τῶν δούλων αὐτοῦ ἐκ¹³ χειρὸς αὐτῆς.” 3 Καὶ δεύτερον εἰρηκεν:¹⁴ “Ἄλληλούϊα! Καὶ ὁ καπνὸς αὐτῆς ἀναβαίνει εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων!” 4 Καὶ ἔπεσαν¹⁵ οἱ πρεσβύτεροι οἱ εἴκοσι τέσσαρες^{16,1} καὶ τὰ τέσσαρα ζῷα καὶ προσεκύνησαν τῷ Θεῷ τῷ καθημένῳ

¹ καὶ φωνὴ μύλου οὐ μὴ ακουσθῇ (φωνὴ **M^{a1/3,f}** εν σοι ετι **f⁸⁵M^{a2/3,bpt,d,e,f,g,h,i}** A,C,CP,RP,HF,OC,NU,TR
|| --- **M^{a1/3,bpt,c1/4,i/4}** Ν

² καὶ φως λύχνου οὐ μὴ φανῇ (ακουσθῇ **M^{ept}** ευρεθῇ **M^{e1/50}** εν σοι ετι **f⁸⁵M^{a,b2/3,d2/5,e,f,g,h,i}**
Ν(C)CP,RP,HF,OC,NU,TR || --- **M^{b1/3,d3/5}** A

³ οτι **f⁸⁵M^{a1/4,b,d,e,f,g,h,i}** ΝA,C,CP,RP,OC,NU,TR || --- **M^{a1/4}** HF

⁴ φαρμακεία *reI* || φαρμακία **M^{b1/3,ept,gpt}** ΝA,C

⁵ αἷματα **f⁸⁵M^{a,b,c,f,g,h,1/4,i}** CP,RP,HF,OC || αἷμα **M^{d,h,1/4}** ΝA,C,NU,TR

⁶ καὶ **f⁸⁵M^{a1/6,d,e,h,1/3,i,1/4}** CP,TR || --- **M^{a,b,f,g,h2/3,i}** ΝA,C,RP,HF,OC,NU

⁷ ως *reI* || --- **M^{e,g}** TR

⁸ φωνὴν ὄχλου πολλοῦ μεγαλην **f⁸⁵M^{g1/5}** CP,TR || ~ 1423 **M^{a,b,f,g,h,i2/3}** ΝA,C,RP,HF,OC,NU || 1 (φωνῆς
M^{d,e,1/6}) 23 **M^{b1/5,d,e}** (The emphatic use of μεγαλην was not understood—some omitted while others
'corrected' the order; the reading of **f⁸⁵** gets isolated support from four further families.)

⁹ λεγοντων *reI* || λεγοντος TR

¹⁰ η δυναμις και η δοξα **f⁸⁵M^{a,b,f,g,i2/3}** CP,RP,HF || ~ 45312 **M^{d,e1/4,h}** A,C,OC,NU || ~ 4531 τιμη
312 **M^{c2/3,i1/3}** TR || 12 Ν

¹¹ του θεου *reI* || κυριω τω θεω **M^{e1/3}** TR || τω θεω **M^{e1/5,i1/3}**

¹² διεφθειρεν **f⁸⁵M^{a,bpt,e1/5,f,g,i}** CP,RP,HF,OC || εφθειρεν **M^{bpt,d,e3/5,g1/5,h}** (Ν)C,NU,TR || εκρινεν A
|| --- **M^{c1/5}**

¹³ εκ **f⁸⁵M^{a,b,f,gpt,h,i}** (Ν)A,C,CP,RP,HF,OC,NU || 1 της **M^{d,e,gpt,i1/4}** TR

¹⁴ δευτερον ειρηκεν **f⁸⁵M^{a,e1/6,f,g,i}** CP,RP,HF || 1 ειρηκον **M^{d,e3/5}** ΝA,OC,NU,TR || 1 ειπαν C || 1 ειπον
M^{h1/3} || εκ 1 ειρηκων **M^{bpt}** || εκ 1 ειρηκασιν **M^{ept}** || 1 ειρηκασιν **M^{a1/6,e1/6,hpt}**

¹⁵ επεσαν **f⁸⁵M^{a1/3,dpt,c2/5,(g),h1/4,i1/3}** ΝA,C,OC,NU,TR || επεσον **M^{a2/3,b,c2/7,dpt,e3/5,f,h,i2/3}** CP,RP,HF (There
being no difference in meaning, evidently, the spelling fluctuated.) (Although a significant minority of
the **f⁸⁵** representatives read επεσον, the quality and geographic distribution of those reading επεσαν is
sufficiently superior so that these presumably reflect the archetype.)

¹⁶ εικοσι τεσσαρες **f⁸⁵M^{a1/3(1/6),b,(d1/3),ept,f,g2/3,hpt,ipt}** Ν(A)C,CP,RP,HF,NU || κδ' **f⁸⁵M^{a1/3(1/7),(dpt),e1/3,g1/4,h1/3}**
1 και 2 **M^{e1/6}** (OC)TR

ἐπὶ τοῦ θρόνου² λέγοντες: “Ἄμήν! Ἀλληλούϊα!” 5 Καὶ φωνὴ ἐκ³ τοῦ θρόνου ἔξηλθεν, λέγουσα, “Αἴνεῖτε τὸν Θεὸν⁴ ἡμῶν, πάντες οἱ δοῦλοι αὐτοῦ καὶ⁵ οἱ φοβούμενοι αὐτόν,⁶ οἱ μικροὶ καὶ οἱ μεγάλοι!”

The wedding of the Lamb

6 Καὶ ἥκουσα ως⁷ φωνὴν ὅχλου πολλοῦ καὶ ως φωνὴν ὑδάτων πολλῶν καὶ ως φωνὴν βροντῶν ἵσχυρῶν λεγόντας:⁸ “Ἀλληλούϊα! Ὅτι ἐβασίλευσεν Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν,⁹ ὁ Παντοκράτωρ! 7 Χαίρωμεν καὶ ὄγαλλιώμεθα¹⁰ καὶ δῶμεν¹¹ τὴν δόξαν αὐτῷ,¹² ὅτι ἥλθεν ὁ γάμος τοῦ Ἄρνιου, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἡτοίμασεν ἑαυτήν.” 8 Καὶ ἐδόθη αὐτῇ ἵνα περιβάληται βύσινον λαμπρὸν καὶ καθαρόν,¹³ τὸ γὰρ βύσινον τὰ δικαιώματα τῶν ἀγίων ἐστίν.¹⁴

9 Καὶ λέγει μοι, “Γράψον: ‘Μακάριοι οἱ εἰς τὸ¹⁵ δεῖπνον τοῦ γάμου τοῦ Ἄρνιου κεκλημένοι.’” Καὶ λέγει μοι, “Οὗτοι οἱ λόγοι ἀληθινοί εἰσιν τοῦ Θεοῦ”.¹⁶ 10 Καὶ ἔπεσον¹⁷ ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν αὐτοῦ προσκυνῆσαι αὐτῷ. Καὶ λέγει μοι: “Ορα μή! Σύνδουλός σου είμι καὶ τῶν ἀδελφῶν σου τῶν ἔχοντων τὴν μαρτυρίαν¹⁸ Ἰησοῦ. Τῷ Θεῷ προσκύνησον! Ἡ γὰρ μαρτυρία τοῦ¹⁹ Ἰησοῦ ἐστιν τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας.”

¹ πρεσβυτεροί οι εικοσι τεσσαρες *rell* || ~ 23 και 41 OC

² τον θρονον **f⁵⁵M^{a1/4,d,e,g2/3,h1/4,ipt}** CP,RP,TR || τω θρονω **M^{a,b,f,g1/3,h,ipt}** ΝA,C,HF,OC,NU

³ εκ **f⁵⁵M^{d,e,f,ipt}** (Ν)CP,TR || απο **M^{a,b,g,h,ipt}** A,C,RP,HF,OC,NU

⁴ τον θεον *rell* || τω θεω **M^{d1/3,e1/6}** ΝA,C,NU

⁵ και *rell*[NU] || --- NC

⁶ αυτον *rell* || 1 και **M^{d1/5,e1/5}** TR

⁷ ως **f⁵⁵M^{a,b,p,t,d,e1/3,f,p,g,h,i}** ΝA,CP,RP,HF,OC,NU,TR || --- **M^{bpt,e2/3,fpt}**

⁸ λεγοντας **f⁵⁵M^{a1/4,e,grp}** TR || λεγοντες **M^{a,bpt,fpt,grp,i1/3}** RP,HF || λεγοντων **M^{bpt,d,fpt,h,i2/3}** A,CP,OC,NU || λεγουσων Ν (The accusative is correct, modifying the direct object of the main verb.)

⁹ κυριος ο θεος ημων *rell*[NU] || 123 A,OC,TR || 23214 Ν || 234 **M^{ept}**

¹⁰ αγαλλιωμεθα **f⁵⁵M^{a,bpt,d1/5,e1/3,f,g,i}** CP,RP,HF,OC,TR || αγαλλιωμεν **M^{bpt,d,e2/3,h}** ΝA,NU

¹¹ δωμεν **f⁵⁵M^{a,b,d2/5,e3/5,f,g,h,i}** Ν,CP,RP,HF,OC,TR || δωσωμεν **M^{dpt,e1/4}** NU || δωσομεν **M^{e1/6}** A

¹² αυτω **f⁵⁵M^{a,bpt,d,grp,i3/5,g,h,i}** A,CP,RP,HF,OC,NU,TR || αυτου **M^{bpt,grp,i2/5}** || αυτων Ν

¹³ λαμπρον και καθαρον **f⁵⁵M^{a,b,f,g1/4,i2/3}** CP,RP,HF || 13 **M^{g2/3,h2/3}** ΝA,OC,NU || ~ 31 **M^{d,e2/5}** || ~ 321 **M^{e3/5}** TR

¹⁴ των αγιων εστιν *rell* || ~ 312 **M^{ept}** TR

¹⁵ το **f⁵⁵M^{a2/3,bpt,d,e,f,g2/3,h2/3,grp}** (Ν)CP,RP,OC,NU,TR || των **M^{a1/3,bpt,e1/5,g1/3,h1/3,grp}** HF (All lexicons that mention the masculine form say it was a late arrival; if it didn't exist in the first century it can't be original, and so in verse 17 below.)

¹⁶ εισιν του Θεου **f⁵⁵M^{d,e,g1/4,h1/3}** Ν,CP,TR || ~ 231 **M^{a,b,f,g,h1/3(1/3),i}** A,RP,HF,OC,NU

¹⁷ επεσον **f⁵⁵M^{bpt,bpt,d2/5,e2/5,f,h1/3,i}** CP,TR || επεσα **M^{bpt,bpt,c1/4,d3/5,e3/5,g,h2/3,i1/4}** ΝA,RP,HF,OC,NU (There being no difference in meaning, evidently, the form fluctuated.)

¹⁸ μαρτυριων *rell* || 1 των TR

¹⁹ του **f⁵⁵M^{a,b,d1/5,e1/3,f,g,i}** CP,RP,HF,OC,TR || --- **M^{a1/7,d,e2/3,h}** ΝA,NU

The battle of Armageddon

11 Καὶ εἶδον τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγμένον,¹ καὶ ἵδοὺ, ἵππος λευκός, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτόν, καλούμενος Πιστὸς καὶ Ἀληθινός,² καὶ ἐν δικαιοσύνῃ κρίνει καὶ πολεμεῖ. 12 Οἱ δὲ ὄφθαλμοὶ αὐτοῦ³ φλὸξ πυρός, καὶ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ διαδήματα πολλά, ἔχων ὄνόματα γεγραμμένα, καὶ⁴ ὄνομα γεγραμμένον ὃ οὐδεὶς οἶδεν εἰ μὴ αὐτός. 13 καὶ περιβεβλημένος ἴμάτιον βεβαμμένον⁵ αἴματι, καὶ καλεῖται⁶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ. 14 Καὶ τὰ στρατεύματα τὰ⁷ ἐν τῷ οὐρανῷ ἡκολούθει αὐτῷ ἐπὶ ἵπποις λευκοῖς,⁸ ἐνδεδυμένοι βύσσινον λευκὸν⁹ καθαρόν. 15 Καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐκπορεύεται ρόμφαία δίστομος¹⁰ ὁξεῖα, ἵνα ἐν αὐτῇ πατάξῃ¹¹ τὰ ἔθνη. Καὶ αὐτὸς ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ράβδῳ σιδηρᾷ. Καὶ αὐτὸς πατεῖ τὴν ληνὸν τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς¹² ὄργῆς τοῦ Θεοῦ, τοῦ Παντοκράτορος. 16 Καὶ ἔχει ἐπὶ τὸ ἴμάτιον καὶ ἐπὶ τὸν μηρὸν αὐτοῦ¹³ ὄνομα γεγραμμένον:

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΒΑΣΙΛΕΩΝ ΚΑΙ ΚΥΡΙΟΣ ΚΥΡΙΩΝ.

A feast for vultures

17 Καὶ εἶδον ἔνα¹⁴ ἄγγελον ἐστῶτα ἐν τῷ ἥλιῳ· καὶ ἔκραξεν φωνῇ¹⁵ μεγάλῃ, λέγων πᾶσιν τοῖς ὀρνέοις τοῖς πετομένοις¹⁶ ἐν μεσουρανήματι, “Δεῦτε, συνάχθητε¹⁷ εἰς τὸ¹ δεῖπνον τὸ μέγα τοῦ² Θεοῦ, 18 ἵνα φάγητε

¹ ανεῳγμένον *reI* || ηνεῳγμένον ΝΑ,ΝU

² καλούμενος πιστὸς καὶ αληθινὸς **f85** **M**^{a,b,e1/6,g,h,i} CP,RP,HF,OC[NU]TR || 234 **M**^{d,e3/5,f,i1/4}(A) || ~ 2341 **M**^{e1/4} || ~ 2134 Η

³ αὐτοῦ **f85** **M**^{a,d,e,f,g,h,p,t,i} Η,CP,RP,HF || 1 ως **M**^{b,c2/7,hpt} A,OC[NU]TR

⁴ ονόματα γεγραμμένα καὶ **f85** **M**^{a,b,d1/4,c3/5,(gpt),h1/3,ipt} (Η)CP,RP,HF,OC || --- **M**^{a1/5,d,c2/5,f,gpt,h2/3,ipt} A,ΝU,ΤR
(The shorter form would be an easy omission, but to explain the longer form as an addition is difficult.) (OC is in small print.)

⁵ βεβαμμένον *reI* || 1 εν **M**^{b1/3,f,i1/4} OC (OC is in small print.)

⁶ καλεῖται **f85** **M**^{a1/7,bpt,d,e,f,g,h1/4,ipt} CP,RP,TR || κεκληται **M**^{a,bpt,h,ipt} (Η)A,HF,OC,ΝU

⁷ τα **f85** **M**^{a3/5,bpt,d1/4,fpt,h1/3,ipt} CP,RP,HF,OC[NU] || --- **M**^{a2/5,bpt,d,e,fpt,g,h2/3,ipt} ΝΑ,ΤR

⁸ επι ταποις λευκοις **f85** **M**^{a,b,d1/4,f,i} CP,RP,HF,OC || εφ 23 **M**^{c2/3,g,h} ΝΑ,ΝU,ΤR || εφ ταποι πολλοι **M**^{d3/5,c1/4}

⁹ βύσσινον λευκον *reI* || ~ 21 A || 12 και **M**^{c2/3,g1/3} Η,ΤR

¹⁰ διστομος **f85** **M**^{a,b,d1/4,ept,f,g,h1/3,i} CP,RP,HF || --- **M**^{d,ept,h2/3} ΝΑ,ΝU,ΤR || ~ οξεια 1 OC (OC is in small print.)

¹¹ παταξη *reI* || πατασση OC,ΤR || παταξει **M**^g Η

¹² της **f85** **M**^{a,b,f,g,h,i} (Η)A,CP,RP,HF,OC,ΝU || και 1 **M**^{d,e,i1/4} TR

¹³ αυτου *reI* || 1 το **M**^{c1/3} TR

¹⁴ ενα **f85** **M**^{a1/6,e,gpt,h2/3,i2/5} A,CP,OC,ΝU,ΤR || 1 αλλον **M**^b || αλλον **M**^{h1/6,i1/5} Η
|| --- **M**^{a,d,e1/6,f,gpt,h1/6,i2/5} RP,HF

¹⁵ φωνη **f85** **M**^{1/4,bpt,d,e,f,g2/3,h,i2/3} A,CP,RP,TR || εν 1 **M**^{a,bpt,g1/3,i1/3} Η,HF,OC[NU]

¹⁶ πετωμενοις *reI* || πετωμενοις **M**^{i1/3} [+ 20 assorted mss]TR

¹⁷ συναχθητε *reI* || και συναγεσθε TR || --- **M**^{ept}

σάρκας βασιλέων καὶ σάρκας χιλιάρχων καὶ σάρκας ἰσχυρῶν καὶ σάρκας ἵππων καὶ τῶν καθημένων ἐπ' αὐτῶν, καὶ σάρκας πάντων, ἐλευθέρων τε³ καὶ δούλων καὶ μικρῶν τε⁴ καὶ μεγάλων.”

19 Καὶ εἶδον τὸ Θηρίον καὶ τὸν βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ τὰ στρατεύματα αὐτῶν συνηγμένα ποιῆσαι πόλεμον⁵ μετὰ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ ἵππου καὶ μετὰ τοῦ στρατεύματος αὐτοῦ. **20** Καὶ ἐπιάσθη τὸ Θηρίον, καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ⁶ Ψευδοπροφήτης, ὁ ποιήσας τὰ σημεῖα ἐνώπιον αὐτοῦ (ἐν οἷς ἐπλάνησεν τὸν λαβόντας τὸ χάραγμα τοῦ Θηρίου καὶ τὸν προσκυνοῦντας τῇ εἰκόνι αὐτοῦ). Ζῶντες ἐβλήθησαν οἱ δύο εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς τὴν καιομένην⁷ ἐν⁸ θείῳ. **21** Καὶ οἱ λοιποὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῇ ρόμφαιᾳ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ ἵππου, τῇ ἐξελθούσῃ⁹ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ. Καὶ πάντα τὰ ὄρνεα ἔχορτάσθησαν ἐκ τῶν σαρκῶν αὐτῶν.

The Millennium

Satan bound

20 Καὶ εἶδον ὄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἔχοντα τὴν κλεῖν¹⁰ τῆς Αβύσσου καὶ ἄλυσιν μεγάλην ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ. **2** Καὶ ἐκράτησεν τὸν δράκοντα, τὸν ὄφιν τὸν ἀρχαῖον,¹¹ ὃς ἐστιν¹² διάβολος καὶ ὁ¹³ Σατανᾶς, ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην ὅλην,¹⁴ καὶ ἔδησεν αὐτὸν χίλια ἔτη. **3** καὶ ἔβαλεν αὐτὸν εἰς τὴν Ἀβύσσον καὶ ἔκλεισεν¹⁵ καὶ ἐσφράγισεν ἐπάνω αὐτοῦ ἵνα μὴ πλανᾷ¹⁶ ἔτι τὰ ἔθνη¹ ἄχρι τελεσθῆ τὰ χίλια ἔτη. Καὶ² μετὰ ταῦτα δεῖ αὐτὸν λυθῆναι³ μικρὸν χρόνον.

¹ το **f5** **M**^{a2/3,d1/3,e,gpt,hpt,ipt} (ΝΑ)CP,RP,OC,NU,TR || τον **M**^{a1/3,b,d2/3,f,gpt,hpt,ipt} HF

² το μεγα το **f5** **M**^{a2/3,e1/5,gpt,hpt,i3/5} ΝΑ,CP,RP,OC,NU || τον μεγαν 3 **M**^{a1/4,b,f,gpt,hpt} HF || τον μεγαλου **M**^{d,e} TR

³ τε *rell* || --- **M**^{ept} TR (OC is in small print.)

⁴ τε **f5** **M**^{a1/4,g,h1/3,i} CP,RP,HF,OC || --- **M**^{b,d,e,f,h2/3,i1/5} ΝΑ,NU,TR (OC is in small print.)

⁵ πολεμον **f5** **M**^{a1/3,b,d,e,f,g1/4,h1/2/3} CP,RP,TR || τον 1 **M**^{a2/3,f1/4,g,h1/4,i1/3} ΝΑ,HF,OC,NU

⁶ μετ αυτον ο **f5** **M**^{d,ept,hpt} Ν,CP,NU || οι 123 A || μετα τουτον 3 **M**^{ept} TR || ~ 312 **M**^{a,b,f,g,hpt,i} RP,HF,OC

⁷ την καιομενην *rell* || της καιομενης A,NU || της κεομενης Ν

⁸ εν **f5** **M**^{a,c1/3,f2/5,g,h,i} ΝΑ,CP,RP,HF,OC,NU || 1 τω **M**^{b,d,e2/3,f3/5,i1/5} TR

⁹ εξελθουση *rell* || εκπορευομενη TR

¹⁰ κλειν *rell* || κλιν ΝΑ || κλειδα **M**^{ept,gpt} TR

¹¹ τον οφιν τον αρχαιον *rell* || ο οφις ο αρχαιος A,NU

¹² εστιν *rell* || 1 ο **M**^{a1/8,c1/4,d,h,ipt} Ν

¹³ ο **f5** **M**^{apt,b,d,f,h,i2/5} ΝΑ,CP,RP,HF,OC,NU || --- **M**^{apt,d1/4,e,g,h1/4,i3/5} TR (OC is in small print.)

¹⁴ ο πλανων την οικουμενην ολην **f5** **M**^{a,b,fpt,g,i} CP,RP,HF || 1234 OC || --- **M**^{d,ept,h} ΝΑ,NU,TR (Since most versions are based on TR or NU, very few contain this important clause.) (OC is in small print.)

¹⁵ εκλεισεν **f5** **M**^{a,b,d1/4,e3/5,f,g,h,i} ΝΑ,CP,RP,HF,OC,NU || εδησεν **M**^{d,e2/7} || 1 αυτον TR

¹⁶ πλανα **f5** **M**^{a,b,d1/5,e2/5,f,g,i} CP,RP,HF,OC || πλανηση **M**^{d,e3/5,h} A,NU,TR || πλανησει Ν

Saints reign

4 Καὶ εἶδον θρόνους, καὶ ἐκάθισαν ἐπ’ αὐτούς, καὶ κρῖμα ἐδόθη αὐτοῖς, καὶ τὰς ψυχὰς τῶν πεπελεκισμένων διὰ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ οἵτινες οὐ προσεκύνησαν τῷ Θηρίῳ⁴ οὕτε⁵ τῇ εἰκόνι⁶ αὐτοῦ καὶ οὐκ ἔλαβον τὸ χάραγμα ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῶν⁷ καὶ ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτῶν. Καὶ ἔζησαν καὶ ἐβασίλευσαν μετὰ τοῦ⁸ Χριστοῦ χίλια⁹ ἔτη. **5** (Καὶ οἱ λοιποὶ τῶν νεκρῶν οὐκ ἔζησαν ἄχρι τελεσθῆ τὰ χίλια ἔτη.)¹⁰ Αὕτη ἡ ἀνάστασις ἡ πρώτη. **6** Μακάριος καὶ ἅγιος ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ· ἐπὶ τούτων ὁ δεύτερος θάνατος¹¹ οὐκ ἔχει ἔξουσίαν, ἀλλ’ ἔσονται ιερεῖς τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ βασι- λεύσουσιν μετ’ αὐτοῦ¹² χίλια¹³ ἔτη.

The final rebellion

7 Καὶ ὅταν τελεσθῇ¹⁴ τὰ χίλια ἔτη λυθήσεται ὁ Σατανᾶς ἐκ τῆς φυλακῆς αὐτοῦ, 8 καὶ ἔξελεύσεται πλανῆσαι τὰ ἔθνη τὰ ἐν ταῖς τέσσαρσιν γωνίαις τῆς γῆς, τὸν Γῶγ καὶ τὸν¹⁵ Μαγώγ, συναγαγεῖν¹⁶ αὐτοὺς εἰς τὸν¹⁷ πόλεμον, ὃν ὁ ἀριθμὸς¹⁸ ὡς ἡ¹⁹ ἄμμος τῆς θαλάσσης. 9 Καὶ ἀνέβησαν ἐπὶ τὸ πλάτος τῆς γῆς καὶ ἐκύκλευσαν²⁰ τὴν παρεμβολὴν τῶν ἀγίων καὶ τὴν

¹ ετι τα εθνη rell || ~ 231 TR || 23 Μ^{ερτ}

² κατ ^{fs5}M^{a1/6,b3/5,d,e,f,ipt} CP,RP,TR || --- M^{a,b2/5,g,h,ipt} SA,HF,OC,NU

³ αρτού λιθηναὶ **M**^{bpt,d,e,f2/3,h1/3,ipt} Σ CP RP OC TR || ~?1 **M**^{a,bpt,f1/3,g,h2/3,ipt} A HE NI

⁴ το θνοιον **f55** Μa1/4.bpt,e,f2/3.g,h2/5.ipt CP TR || το θνοιον Μa.bpt,d,f1/3,g1/4.h3/5.ipt ΣΑ RP HE OC NI

5 **סָבִיב** **מְאַלְיָה** 6.bpt.d.c.f2/3.int CP OC TR || **סָבִיב** **מְאַלְיָה** bpt.fl/3.g.h.int סָבִיב RR LIE NI

$\vdash \text{oute } P \text{ M}_{a1/0,b1/c1,i2/3,j1} \text{ CP,OC,TR } \parallel \text{ oude } M_{a,b,p1,i1/3,g,a,apt} \text{ SA,RP,HF,NU}$

⁶ τη εικονή **F³M^{c3/3,g;uz/3,11/3 CP}** || την εικονα **M^{a,b,d;ez/3,i,g1/4,11,5,12/3 SA,RP,HF,OC,NU,TR}**

το μετωπον αυτων **F5 M^{d1/5,e3/5,f1/5}** CP,OC,TR || των μετωπων 3 **M^{d,e1/5,f1/5}** || 12 **M^{a,b,e1/5,f1/5}**

NA,RP,HF,NU || των μετωπων $M^{g,h1/4}$

⁸ τον *reli* || --- Μ^{c2/3} TR

⁹ $\chi_{111\alpha} f^{55} M^{bpt,d,e,f3/5,h2/5,i1/3}$ WA,CP,OC,NU || $\tau\alpha 1 M^{a,bpt,d1/5,e1/5,f2/5,g,h3/5,i2/3}$ RP,HF,TR

¹⁰ και (--- A,TR) οι (+δε $M^{1/4}$,TR) λοιποι των νεκρών (ανθρωπών M^{hyp}) οικείου εξήσαν αχρι (ανεστησαν αχρι $M^{2/7}$; ανεξήσαν εως $M^{1/4}$,TR)(εως OC) τελεσθή (τελεσθώσιν M^d ; τελεσθήναι M^{hyp}) τα χιλια
ετη $F^{55} M^{al.4.b,d,e,f,g.l/4.h.i2/3}(A)CP,RP,HF(OC)NU(TR)$ || omit sentence $M^{a,g,i1/3}N$

¹¹ ο δευτερος θανατος **f⁸⁵M**^{a,b,ept,f,g,h,i} NA,CP,RP,HF,OC,NU || ~ 1312 **M**^{d,ept,g1/4} TR

¹² μετ αυτού ^{f35} M^{a2/7,b,d,e,f2/3,g3/5,h,i} SA.CP.RP.HF.OC.NU.TR || μετα ταυτα M^{a,f1/3,g2/5,i1/}

¹³ γιλια τελ || τα 1 8[ΝΥ]

¹⁴ σταγονής λεπτού **95%** Μ_{b,d,e1/3,f,h,ipt} (%) A CP RP OC NI U TR || σταγονής λεπτού **95%** Μ_{e1/3} || σταγονής λεπτού **2%** Μ_{e1/5} ||

¹⁵ τον **55M**a,b,d1/4,e2/5,f,g,h,i CP RR HE OC TP || **M**d,e3/5,f2/7,h1/4 ΣΛ NLI

15 **15** **to** **F³M_{a,b,D/4-8,C/3,I,g,h,i}** CP,RP,HF,OC,TR || --- M_{d,C/3,I2/7,J}

¹⁶ συναγαγειν Φ³ Μ^{a,β3/3,ε2/3,1/2,γ,η,ι} A,CP,RP,HF,OC,NU,IR || και Τ Μ^{β2/3,δ,ε3/3}

17 τον **f⁵** **M^{a,bpt,g,h,i}** ΝΑ,CP,RP,HF,OC,NU || --- **M^{bpt,d,e,f}** TR

¹⁸ αριθμος **f³⁵M^{a1/b,6,bpt,d,e,fil/3}** CP,RP,TR || 1 αυτων **M^{a,bpt,g,h,i2/3}** ΝΑ,ΗΦ,ΟC,ΝU

¹⁹ ως η **f⁵⁵M**^{apt,b,d,e3/5,f5/7,h,i} CP,RP,HF,OC,NU,TR || ωσει **M**^{apt,c2/5,f2/7,g,h1/4,i1/}

²⁰ εκυκλευσαν **f⁵⁵M**^{a,h1/4,i1/5} A,CP,HF,OC,NU || εκυκλωσαν **M**^{a1/4,b,d,e,f,g,h,i}

quite similar in form and apparently virtually identical in meaning.)

πόλιν τὴν ἡγαπημένην. Καὶ κατέβη πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ¹ καὶ κατέφαγεν αὐτούς. 10 Καὶ ὁ Διάβολος, ὁ πλανῶν αὐτοὺς, ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς καὶ² θείου, ὅπου καὶ³ τὸ Θηρίον καὶ ὁ Ψευδο-προφήτης. Καὶ βασανισθήσονται ἡμέρας καὶ νυκτὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

The Great White Throne

11 Καὶ εἶδον θρόνον μέγαν λευκὸν⁴ καὶ τὸν καθήμενον ἐπ’ αὐτόν,⁵ οὐ ἀπὸ⁶ προσώπου ἔφυγεν ὁ οὐρανός καὶ ἡ γῆ.⁷ Καὶ τόπος οὐχ εὑρέθη αὐτοῖς. 12 Καὶ εἶδον τοὺς νεκρούς, τοὺς μεγάλους καὶ τοὺς μικρούς, ἐστῶτας⁸ ἐνώπιον τοῦ θρόνου,⁹ καὶ βιβλία ἀνεῳχθησαν.¹⁰ Καὶ ἄλλο Βιβλίον ἀνεῳχθη,¹¹ ὃ ἐστιν τῆς Ζωῆς. Καὶ ἐκρίθησαν οἱ νεκροὶ ἐκ τῶν γεγραμμένων ἐν τοῖς βιβλίοις, κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. 13 Καὶ ἔδωκεν ἡ θάλασσα τοὺς ἐν αὐτῇ νεκρούς,¹² καὶ ὁ Θάνατος καὶ ὁ Ἄδης ἔδωκαν τοὺς ἐν αὐτοῖς νεκρούς.¹³ Καὶ ἐκρίθησαν ἕκαστος κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν.¹⁴ 14 Καὶ ὁ Θάνατος καὶ ὁ Ἄδης ἐβλήθησαν εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός. Οὗτος ἐστιν ὁ θάνατος ὁ δεύτερος,¹⁵ ἡ λίμνη τοῦ πυρός.¹⁶ 15 Καὶ εἴ τις οὐχ εὑρέθη ἐν τῇ Βίβλῳ¹ τῆς Ζωῆς γεγραμμένος ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός.

¹ πυρ εκ του ουρανου απο του θεου **f⁸⁵M^{a,b,dI/5,eI/5,f,(g3/5),i}** CP,RP,HF,OC || 1234 **M^{d,h1/4(1/4)}** A,NU ||

~ 127534 **M^{eI/5}** || ~ 1267534 **M^{eI/4}** || ~ 2671534 **M^{eI/5}** || ~ 1567234 **M^{g2/5,h3/5}** TR || --- Ν

² καὶ **f⁸⁵M^{a,e,f,ipt}** (A)CP,RP,HF,NU,TR || 1 του **M^{b,d,eI/5,h,ipt}** (Ν)OC || του **M^g**

³ καὶ *reI* || --- **M^{c,ipt}** Ν,TR

⁴ μεγαν λευκον **f⁸⁵M^{a,bpt,f2/7,g,h2/3,i}** ΝA,CP,RP,HF,OC,NU || ~ 21 **M^{aI/5,bpt,d,e,f,h1/3,i,1/5}** TR

⁵ επ αυτον *reI* || 1 αυτον A,TR || επανω αυτον Ν || 1 αυτω OC

⁶ απο *reI* || 1 του ΝA,NU

⁷ ο ουρανος και η γη **f⁸⁵CP** || ~ 45312 **M^{a,b,d,e,f,g,h,i}** ΝA,RP,HF,OC,NU,TR (Representatives of **M^{a,d,e,h}** join **f⁸⁵.**)

⁸ τους μεγαλους και τους μικρους εστωτας **f⁸⁵M^{bpt,d,e,g,h,ipt}** A,CP,RP,HF,OC,NU || ~ 645312 **M^{bpt,f,i,1/5}** || ~ 323456 Ν || ~ 5326 **M^{h1/5}** TR || 6 **M^{a,1/5}**

⁹ ενωπιον του θρονου *reI* || 12 θεου **M^{dI/5,eI/4}** TR || 123 του θεου **M^{eI/4}** || επι 23 Ν

¹⁰ ανεῳχθησαν **f⁸⁵M^{h1/4}** CP || ηνεῳχθησαν **M^{e,g2/5,h1/3,i,1/5}** RP,TR || ηνοιχθησαν **M^{b,d,f,h1/4,i,2/5}** A,OC,NU || ηνεῳχθη Ν || ηνοιχξαν **M^{a,(g3/5),i,1/3}** HF (Apparently we have alternate spellings that do not affect the meaning.)

¹¹ ανεῳχθη **f⁸⁵M^{f1/4,h,1/4}** CP || ηνεῳχθη **M^{a,b,l1/3,e,1/3,f,g,h,pt,i}** RP,HF(TR) || ηνοιχθη **M^{bpt,d,pt}** A,OC,NU || --- Ν

¹² εν αυτη νεκρους **f⁸⁵M^{a1/6,e}** CP,TR || εαυτης 3 **M^{eI/4}** || ~ 3 τους 12 **M^{a,b,d,f,g,h,i}** ΝA,RP,HF,OC,NU (The dead have already been introduced, emphatically, in verse 12, so here the unmarked form is appropriate.)

¹³ εν αυτοις νεκρους **f⁸⁵M^{a1/4,e}** TR || εαυτων 3 **M^{g1/3}** CP || ~ 3 τους 12 **M^{a,b,d,f,gpt,h,i}** ΝA,RP,HF,OC,NU

¹⁴ αυτων **f⁸⁵M^{apt,d,e,f2/7,g,h}** ΝA,CP,RP,OC,NU,TR || αυτου **M^{apt,b,f,i}** HF

¹⁵ εστιν ο θανατος ο δευτερος **f⁸⁵CP** || ~ 1453 **M^{l,1/4,eI/4,h1/3,ipt}** TR || ~ 23451 **M^{apt,b,eI/4,f,gpt,h1/4,ipt}**

A,RP,HF,OC,NU || ~ 2351 **M^d** || --- **M^{a1/6,upt}** || ~ 4531 **M^{h1/3}** Ν

¹⁶ η λιμνη του πυρος *reI* || --- **M^{apt,c2/3,h1/4,ipt}** OC,TR

New heaven, new earth

21

Καὶ εἶδον οὐρανὸν καινὸν καὶ γῆν καινήν, ὁ γὰρ πρῶτος οὐρανὸς καὶ ἡ πρώτη γῆ παρῆλθεν² καὶ ἡ θάλασσα οὐκ ἔστιν ἔτι. 2 Καὶ³ τὴν πόλιν τὴν ἀγίαν, Ἱερουσαλὴμ Καινὴν, εἶδον⁴ καταβαίνουσαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ,⁵ ἡτοιμασμένην ως νύμφην κεκοσμημένην τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς. 3 Καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ⁶ λεγούσης: “Ιδοὺ, ἡ σκηνὴ τοῦ Θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ σκηνώσει μετ’ αὐτῶν, καὶ αὐτοὶ λαὸς⁷ αὐτοῦ ἔσονται, καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς ἔσται μετ’ αὐτῶν.⁸ 4 Καὶ ἐξαλείψει πᾶν⁹ δάκρυον ἀπὸ¹⁰ τῶν ὄφθαλμῶν αὐτῶν, καὶ ὁ θάνατος οὐκ ἔσται ἔτι, οὕτε πένθος οὕτε κραυγὴ οὕτε πόνος—οὐκ ἔσται ἔτι, ὅτι τὰ πρῶτα¹¹ ἀπῆλθον.”¹²

5 Καὶ¹³ εἶπεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου,¹⁴ “Ιδοὺ, καινὰ ποιῶ πάντα!”¹⁵ Καὶ λέγει μοι,¹⁶ “Γράψον, ὅτι οὗτοι οἱ λόγοι ἀληθινοὶ καὶ πιστοί¹⁷ εἰσιν!”¹⁸ 6 Καὶ εἶπεν μοι: “Γέγονα¹⁹ τὸ Ἄλφα¹ καὶ τὸ Ὡ, Ἀρχὴ καὶ

¹ εν τῃ βιβλῳ **f⁸⁵M^{(d).e.g2/7.h.i1/3}** ΝA,CP,OC,NU,TR || 1 τῳ βιβλιῳ **M^{a,b,f,g3/5,i2/3}** RP,HF || εις την βιβλον **M^{e1/5}**

² παρηλθεν **f⁸⁵M^{d,e,g,h1/6}** CP,TR || απηλθεν **M^{bpt,i1/5}** || απηλθον **M^{a,bpt,f,h,ipt}** RP,HF,OC || απηλθαν ΝA,NU (The earth with its atmosphere is treated as a unit.)

³ και *reI* || 1 εγω ιωαννης ειδον TR

⁴ ειδον *reI* || --- TR

⁵ απο του θεου εκ του ουρανου **f⁸⁵M^{d,e}** CP,TR || ~ 456123 **M^{a,b,e1/5,f,g,h,i}** ΝA,RP,HF,OC,NU

⁶ ουρανου *reI* || θρονου ΝA,NU

⁷ λαος **f⁸⁵M^{a,b,e1/3,f,g,i}** CP,RP,HF,OC || λαοι **M^{d,e2/3,h}** ΝA,NU,TR

⁸ εσται μετ αυτων **f⁸⁵M^{a1/6,bpt,e3/5}** Ν,CP,RP || ~ 231 **M^{a,bpt,f2/7,g,i1/3}** HF,OC || 123 θεος

⁹ 3 **M^{d,e2/5,f,h1/4(pt),i2/3}** TR || ~ 2313 θεος A[NU]

¹⁰ απο *reI* || εκ ΝA,NU
οτι τα πρωτα **f⁸⁵M^{a,b,e,f,g,i}** CP,RP,HF,OC[NU]TR || 2 γαρ 3 **M^d** || 23 **M^{e1/5,h}** A || 2 προβατα Ν

¹¹ απηλθον **f⁸⁵M^{a1/4,bpt,d,e,gpt,h1/4,ipt}** CP,RP,OC,TR || απηλθεν **M^{a,bpt,f,gpt,h,ipt}** Ν,HF || απηλθαν A,NU

¹² και *reI* || --- **M^{a2/3}**

¹³ επι του θρονου **f⁸⁵M^{a1/5,ept,hpt,ipt}** CP,TR || 1 τῳ θρονῳ **M^{a,bpt,ept,f,g,hpt,ipt}** ΝA,RP,HF,OC,NU || εν τῳ θρονῳ **M^{bpt(d)}** (Is the Creator relaxed on His throne [dative], a little bored or sad, saying, “Well, you know, I guess I’ll have to start over,” or is He sitting on the edge of His chair [genitive], exited, saying, “Hey, I’m going to make everything new!”? We know that as an eye witness John was good at observing detail [Jn. 19:34]; I imagine that it looked to John like He was going to get up and start right then!)

¹⁴ καινα ποιω παντα **f⁸⁵M^{bpt,e1/4,h,i1/3}** (Ν)A,CP,OC,NU || καινοποιω 3 **M^{d,e1/5}** || ~ 132 **M^{ept}** TR || ~ 312 **M^{a,bpt,f,g,i2/3}** RP,HF

¹⁵ μοι **f⁸⁵M^{a1/3,bpt,d,e,f,h2/3,i2/3}** Ν,CP,RP,OC,TR || --- **M^{a2/3,bpt,g,h1/3,i1/3}** A,HF,NU (OC is in small print.)

¹⁶ αληθινοι και πιστοι **f⁸⁵M^{a1/7,bpt,d,e,f}** CP,RP,TR || ~ 321 **M^{a,bpt,f2/7,g,h,i}** ΝA,HF,OC,NU

¹⁷ εισιν **f⁸⁵M^{a1/6,d,e,h,i1/4}** ΝA,CP,RP,OC,NU,TR || 1 του θεου **M^{bpt,f,i1/4}** || του θεου 1 **M^{a,bpt,f2/7,g,ipt}** HF

¹⁸ γεγονα **f⁸⁵M^{a,ept,gpt,i1/3}** CP,RP,HF || γεγονε **M^{a1/6,e1/4}** || 1 εγω **M^{a1/6,b,d,e1/3,f,gpt,h1/4,i1/3}** Ν || γεγονεν εγω OC || γεγοναν εγω ειμι A[NU] || γεγονε εγω ειμι TR || γεγονασιν εγω ειμι **M^{bpt,i1/3}**

Τέλος.² Ἐγὼ τῷ διψῶντι δώσω³ ἐκ τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος τῆς ζωῆς δωρεάν. 7 Ο νικῶν κληρονομήσει ταῦτα⁴ καὶ ἔσομαι αὐτῷ Θεὸς, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι οὐίος.⁵ 8 Τοῖς δὲ δειλοῖς⁶ καὶ ἀπίστοις καὶ ἀμαρτωλοῖς καὶ⁷ ἐβδελυγμένοις καὶ φονεῦσιν καὶ πόρνοις καὶ φαρμακοῖς⁸ καὶ εἰδωλολάτραις, καὶ πᾶσιν τοῖς ψευδέσιν, τὸ μέρος αὐτῶν ἐν τῇ λίμνῃ τῇ καιομένῃ⁹ πυρὶ καὶ θείῳ, ὃ ἔστιν ὁ θάνατος ὁ δεύτερος.”¹⁰

The New Jerusalem

9 Καὶ ἥλθεν¹¹ εἰς ἐκ¹² τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων τῶν ἐχόντων τὰς ἑπτὰ φιάλας γεμούσας τῶν¹³ ἑπτὰ πληγῶν τῶν ἐσχάτων, καὶ ἐλάλησεν μετ' ἐμοῦ λέγων, “Δεῦρο, δείξω σοι τὴν γυναικὰ τὴν νύμφην τοῦ Ἀρνίου”.¹⁴ 10 Καὶ ἀπήνεγκέν με ἐν Πνεύματι ἐπ'¹⁵ ὄρος μέγα καὶ ὑψηλόν, καὶ ἔδειξέν μοι τὴν πόλιν τὴν μεγάλην, τὴν ἀγίαν¹⁶ Ἱερουσαλήμ, καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ¹⁷ τοῦ Θεοῦ, 11 ἔχουσαν τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Ὁ¹⁸ φωστὴρ αὐτῆς ὅμοιος λίθῳ τιμιωτάτῳ, ὡς λίθῳ ίάσπιδι κρυσταλίζοντι,¹⁹

¹ αλφα *re//* || Α OC,TR

² αρχή καὶ τελος **f⁸⁵M^{a,b,f}** CP || η 12 το 3 **M^{a1/4,b,d,g,h,i}** ΝA,RP,OC,NU,TR || 2 η 12 το 3 **M^{a,e1/4}** HF (The absence of the article emphasizes the inherent quality of the nouns.)

³ δωσω **f⁸⁵M^{d,e,g,h,i}** ΝA,CP,RP,OC,NU,TR || 1 αυτω **M^{a,b,f}** HF

⁴ κληρονομησει ταυτα **f⁸⁵M^{a1/6,d,e2/3,gpt,h,i1/3}** (Ν)A,CP,RP,NU || εσται ουτω 2 OC || 1 παντα **M^{e1/3}** TR || δωσω αυτω 2 **M^{a,b,f,gpt,i2/3}** HF

⁵ αυτος εσται μοι (μον M^{a1/4%} νιος **f⁸⁵M^{a,b,e1/4,f,g,hpt,i}** Ν,CP,RP,HF,OC,NU || 234 **M^{bpt}** A || 123 ο 4 TR || αυτοι εσονται 3 νιοι **M^{d,dept}**

⁶ τοις δε δειλοις *re//* || ~ 32 **M^{ept}** TR || 12 ως διλοις Ν^v

⁷ και αμαρτωλοις και **f⁸⁵M^{a,b,ept,f,g,i}** CP,RP,HF || 1 **M^{d1/3,e1/5,b}** ΝA,OC,NU,TR || --- **M^{d2/3,e2/7}**

⁸ φαρμακοις *re//* || φαρμακευσι TR

⁹ καιομενη *re//* || 1 εν OC

¹⁰ ο θανατος ο δευτερος **f⁸⁵M^{a,b,f3/5,g,h3/5,i}** ΝA,CP,RP,HF,OC,NU || 24 **M^{dpt,h1/3}** || 234 **M^{a1/7,f2/5}** || ~ 142 **M^{ept}** || ~ 42 **M^{d1/3,e1/7}** TR || --- **M^{e1/5}**

¹¹ ηλθεν *re//* || 1 προς με TR

¹² εκ **f⁸⁵M^{a,bpt,f,g,hpt,i}** ΝA,CP,RP,HF,NU || --- **M^{a1/7,bpt,d,e,hpt}** OC,TR

¹³ γεμουσας των **f⁸⁵M^{bpt,e2/7,f,gpt,i1/3}** CP,RP,HF || τας 12 **M^{dpt,e2/5,gpt,hpt,i2/5}** OC,TR || 1 **M^a** || 2 γεμοντων 2 **M^{e1/5,hpt,i1/5}** ΝA,NU || 2 γεμοντων **M^{bpt}** || τας εχουσας 2 **M^{bpt}**

¹⁴ την γυναικα την νυμφην του αριου **f⁸⁵M^{a,f,g,i2/3}** CP,RP,HF || ~ 341256 **M^{b,h}** ΝA,OC,NU || ~ 345612 **M^{d,e1/3}** TR

¹⁵ επ *re//* || επι **M^{bpt,hpt}** ΝA,NU

¹⁶ την μεγαλην την αγιαν **f⁸⁵M^{c1/6}** CP,RP,TR || 12 και 4 **M^{bpt,d,e,f3/5,ip}** || 34 **M^{a,bpt,f2/7,g,h,ip}** ΝA,HF,OC,NU (“the great” [**f⁸⁵,a^{1/6},b^{ip},d,e,f,ip**] has better attestation than ‘omit’ [a,b^{ip},f^{2/7},g,h,ip,ΝA], and “the holy” [**f⁸⁵,a,b^{ip},e^{1/4},f^{2/5},g,h,ip,ΝA**] than “and holy” [b^{ip},d,e,**f⁸⁵,ip**]; so **f⁸⁵** preserves the original.)

¹⁷ απο **f⁸⁵M^{1/4,d,e,gpt,h,i2/3}** ΝA,CP,RP,OC,NU,TR || και 1 **M^{c1/5}** || εκ **M^{a,bpt,(pt),f2/5(3/5),gpt,i1/3}** HF

¹⁸ ο **f⁸⁵M^{a,bpt,d,c2/7,f,g,hpt,i2/3}** Ν(A)CP,RP,HF,OC,NU || και 1 **M^{bpt,e,g1/4,hpt,i1/3}** TR

¹⁹ κρυσταλιζοντι **f⁸⁵M^{1/3,b3/5,d,e3/5,f3/5,g3/5,h,i3/5}** CP || κρυσταλλιζοντι

M^{a2/3,b2/5,d1/5,e2/5,f2/5,g2/5,h1/4,i2/5} ΝA,RP,HF,OC,NU,TR (It would appear that John invented this verb, so he could spell it as he wished. Each of the MS groups has some division, but the single consonant has the edge in all except **a**. Since the noun is spelled with a double consonant, there would be an obvious

12 ἔχουσα¹ τεῖχος μέγα καὶ ὑψηλόν, ἔχουσα² πυλῶνας δώδεκα καὶ ἐπὶ τοῖς πυλῶσιν ἀγγέλους δώδεκα,³ καὶ ὄνόματα ἐπιγεγραμμένα, ἡ ἐστιν⁴ τῶν δώδεκα φυλῶν τῶν οὐών⁵ Ἰσραήλ. 13 ἀπὸ⁶ ἀνατολῶν⁷ πυλῶνες τρεῖς, καὶ ἀπὸ βορρᾶ⁸ πυλῶνες τρεῖς, καὶ ἀπὸ νότου⁹ πυλῶνες τρεῖς, καὶ ἀπὸ δυσμῶν¹⁰ πυλῶνες τρεῖς. 14 Καὶ τὸ τεῖχος τῆς πόλεως ἔχον¹¹ θεμελίους δώδεκα, καὶ ἐπ’ αὐτῶν¹² δώδεκα¹³ ὄνόματα τῶν δώδεκα ἀποστόλων τοῦ Ἀρνίου. 15 Καὶ ὁ λαλῶν μετ’ ἐμού εἶχεν μέτρον,¹⁴ κάλαμον χρυσοῦν, ἵνα μετρήσῃ τὴν πόλιν καὶ τοὺς πυλῶνας αὐτῆς.¹⁵ 16 Καὶ ἡ πόλις τετράγωνος κεῖται, καὶ τὸ μῆκος αὐτῆς ὅσον¹⁶ τὸ πλάτος. Καὶ ἐμέτρησεν τὴν πόλιν¹⁷ τῷ καλάμῳ ἐπὶ σταδίους¹⁸ δώδεκα¹⁹ χιλιάδων δώδεκα.²⁰ Τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος καὶ τὸ ὄψος αὐτῆς ἵσα ἐστίν. 17 Καὶ ἐμέτρησεν²¹ τὸ τεῖχος αὐτῆς,

pressure to ‘correct’ John’s invention; if the verb started out with a double consonant who would want to change it?)

¹ εχουσα **f⁵⁵M^{a,bpt,d,e3/5,f,g,h,i}** A,RP,HF,OC,NU || εχουσαν **M^{bpt}** CP || 1 τε **M^{e2/5}** || εχουσαν τε TR || εχοντι Ν

² εχουσα *rell* || εχουσαν **M^{bpt}** TR || εχοντας Ν

³ δωδεκα **f⁵⁵M^{a1/4,bpt,d,e3/5,f,h,i2/3}** CP,RP,OC,NU,TR || δεκαδυο **M^{a,bpt,g,i1/3}** HF || 1β Ν || --- **M^{e2/7}A**

⁴ εστιν **f⁵⁵M^{a,bpt,g,h,i2/3}** Ν,CP,TR || 1 ονοματα **M^{a,bpt,g,h,i2/3}** RP,HF,OC || 1 τα ονοματα **M^{bpt,h1/3,i1/5}** A[NU] (OC is in small print.)

⁵ των ιωων **f⁵⁵M^{a1/4,c2/3,gpt,h2/5}** CP,RP,OC,TR || του **M^{a1/7,d,e1/3,i1/5}** || 2 **M^{a3/5,b,f,gpt,h3/5,i2/3}** ΝA,HF,NU (The reading of ΝA is an easy instance of homoioteleuton, -WN -WN -WN, wherein they dropped the middle one.)

⁶ απο *rell* || απ **M^{e1/3}** OC,TR

⁷ ανατολων **f⁵⁵M^{a,b,e1/4,f,g,i2/3}** CP,RP,HF,OC || ανατολης **M^{d,e,h,i1/3}** ΝA,NU,TR

⁸ και απο βορρα **f⁵⁵M^{a2/3,b,d1/5,f,g,h,i}** ΝA,CP,RP,HF,OC,NU || 23 **M^{a1/7,d,e,h1/4}** TR || 12 δυσμων **M^{a1/7}**

⁹ και απο νοτου **f⁵⁵M^{a2/3,b,d,f,g,h,i1/5}** CP,RP,HF,OC,NU || 23 **M^{a1/8,ept}** TR || 12 δυσμων **M^{a1/3}** A ||

2 δυσμων **M^{e2/5}** || 12 βορρα **M^{a1/6}** Ν

¹⁰ και απο δυσμων **f⁵⁵M^{a2/3,b,d,f,g,h,i2/3}** CP,RP,HF,OC,NU || 23 **M^{a1/8,ept}** TR || 12 νοτου **M^{a1/8,i1/3}** ΝA || 2 μεσημβριας **M^{e1/4}**

¹¹ εχον *rell* || εχων **M^{c1/7,d1/4,e1/3,g1/3,ipt}** A,NU || --- Ν

¹² επ αυτων *rell* || εν αυτοις TR

¹³ δωδεκα **f⁵⁵M^{a,b,dpt,c3/5,f,g,hpt,i2/3}** ΝA,CP,RP,HF,OC,NU || 1β' **M^{a1/4,d1/5,e1/4,h1/4}** || --- **M^{d1/3,h1/5,i1/4}** TR

¹⁴ μετρον **f⁵⁵M^{a,b,d1/4,e2/7,fpt,g,h,i}** ΝA,CP,RP,HF,OC,NU || --- **M^{d,e,fpt}** TR

¹⁵ αυτης **f⁵⁵M^{ag}** CP || 1 και το τειχος 1 **M^{b,d,e,f,h,i}** ΝA,RP,HF,OC,NU,TR (The city didn’t have a free standing wall outside the main structure; it was like a modern high-rise.)

¹⁶ οσον *rell* || και **M^{e2/3}** || 1 και A,OC[NU] || τοσουτον εστιν 1 και TR (OC is in small print.)

¹⁷ πολιν **f⁵⁵M^{a,bpt,g,h,i}** ΝA,CP,RP,HF,NU,TR || 1 εν **M^{b,d,e,fpt}** OC (OC is in small print.)

¹⁸ σταδιους **f⁵⁵M^{a,bpt,f,g,h}** A,CP,RP,HF,OC || σταδιων **M^{bpt,d,e,i}** Ν,NU,TR

¹⁹ δωδεκα **f⁵⁵M^{bpt,d,e,gpt,h,i}** ΝA,CP,RP,OC,NU,TR || δεκαδυο **M^{a,bpt,f}** HF || 1β' [24 assorted mss]

²⁰ δωδεκα **f⁵⁵M^{a,bpt,f,gpt}** CP,RP,HF || --- **M^{bpt,e,h,i}** ΝA,OC,NU,TR || αυτης **M^d** (A delightful bit of detailed accuracy; the gates [12] were 1,000 stadia apart and each gate was a stadium wide, so the circumference was precisely 12,012 stadia!)

²¹ εμετρησεν **f⁵⁵M^{a,d,e,g,h,i}** ΝA,CP,RP,OC,NU,TR || --- **M^{a,b,f}** HF

έκατὸν τεσσαράκοντα τεσσάρων¹ πηχῶν, μέτρον ἀνθρώπου (ὅ ἐστιν ἀγγέλου). **18** Καὶ ἡν² ἡ ἐνδόμητις³ τοῦ τείχους αὐτῆς ἵασπις· καὶ ἡ πόλις χρυσίον καθαρόν, ὅμοιον⁴ ύέλφ⁵ καθαρῷ· **19** καὶ⁶ οἱ θεμέλιοι τοῦ τείχους τῆς πόλεως παντὶ λίθῳ τιμίῳ κεκοσμημένοι· οἱ θεμέλιοι ὁ πρῶτος ἵασπις, ὁ δεύτερος σάπφειρος,⁷ ὁ τρίτος χαλκηδών,⁸ ὁ τέταρτος σμάραγδος, **20** ὁ πέμπτος σαρδώνυξ,⁹ ὁ ἕκτος σάρδιος,¹⁰ ὁ ἔβδομος χρυσόλιθος, ὁ ὅγδοος βήρυλλος, ὁ ἔνατος¹¹ τοπάζιον, ὁ δέκατος χρυσόπρασος,¹² ὁ ἑνδέκατος ύάκινθος,¹³ ὁ δωδέκατος ἀμέθυστος.¹⁴ **21** Καὶ οἱ δώδεκα πυλῶνες δώδεκα μαργαρῖται—ἀνὰ εἷς ἕκαστος τῶν πυλώνων ἦν ἔξι ἐνὸς μαργαρίτου. Καὶ ἡ πλατεῖα τῆς πόλεως χρυσίον καθαρὸν, ὡς ὕελος¹⁵ διαυγής.¹⁶

Her glory

22 Καὶ ναὸν οὐκ εἶδον ἐν αὐτῇ, ὁ γὰρ Κύριος ὁ Θεὸς ὁ Παντοκράτωρ ναὸς αὐτῆς ἐστιν, καὶ τὸ Ἀρνίον. **23** Καὶ ἡ πόλις οὐ χρείαν ἔχει τοῦ ἥλιου οὐδὲ τῆς σελήνης ἵνα φαίνωσιν ἐν¹⁷ αὐτῇ, ἡ γὰρ δόξα¹⁸ τοῦ Θεοῦ ἐφώτισεν αὐτήν, καὶ ὁ λύχνος αὐτῆς τὸ Ἀρνίον. **24** Καὶ περιπατήσουσιν τὰ ἔθνη

¹ εκατὸν τεσσαράκοντα τεσσάρων **M**^{a1/3,b,c1/8,d,e,f,gpt,hpt,ipt CP,RP,HF,OC(NU)TR || ρμδ'}

f55M^{a2/3,d1/5,c2/7,f1/5,gpt,hpt,ipt || 1 μδ' Ν || Δ καὶ 12 Α}

² ην *reI* || --- **M**^{c1/4,h1/4} Α,ΝU

³ ἡ ενδόμητις *reI* || 1 ενδωμητις Α,ΝU || εν δωμασι Ν

⁴ ομοιον **f55M**^{a,b,d1/3,e1/6,f,gpt,h,i} ΝA,CP,RP,HF,OC,NU || ομοιο **M**^{d2/3,c,gpt} TR (The adjective modifies ‘gold’, neuter.)

⁵ υελο **f55M**^{apt,b1/4,d1/5,ept,g2/5,hpt,ipt} CP,RP,HF || ναλω **M**^{apt,b,d,ept,f,g3/5,hpt,ipt} ΝA,OC,NU,TR (In the same standoff in verse 21 below, the attestation for the *epsilon* is clearly stronger.)

⁶ καὶ **f55M**^{a1/6,b2/5,d,e,gpt,h,ipt} Ν,CP,TR || --- **M**^{a,b3/5,gpt,h,ipt} Α,RP,HF,OC,NU

⁷ σαπφειρος *reI* || σαπφιρος ΝU

⁸ χαλκηδων *reI* || χαλκιδων **M**^{ept} || χαλκεδων **M**^{h1/3} || καρχηδων **M**^{bpt} || at least six further spellings

⁹ σαρδωνυξ **f55M**^{a1/6,b3/5,d,f2/3,h1/4,i1/4} CP || σαρδιωνυξ Α || σαρδονυξ **M**^{a,b2/5,c2/5,e,f1/3,g,h,i}

Ν,RP,HF,OC,NU,TR (If the *omega* is not original, one wonders where it came from, unless some identified the stone with Sardinia [Σαρδὼ]. But there is a stone called σαρδω, and we may be missing some relevant information that would clean up the mystery. That representatives of almost all groups, plus A, have the *omega* suggests that it may be original. Why would copyists change a common, expected form to an uncommon one?)

¹⁰ σαρδοιος **f55M**^{a,b,e,gpt,hpt,i2/3} CP,TR || σαρδιον **M**^{a,b,f,gpt,hpt,i1/3} ΝA,RP,HF,OC,NU

¹¹ ενατος **f55M**^{a2/3,b,dpt,e1/5,f,g2/3,h3/5,i3/5} Α,CP,RP,HF,OC,NU,TR || εννατος **M**^{a1/3,dpt,e2/3,f1/4,g1/3,i2/5} || θ' **M**^{h1/4} Ν

¹² χρυσοπρασος *reI* || χρυσοπασος **M**^{a1/3} || χρυσοπρασον Α || at least twelve further spellings

¹³ υακινθος *reI* || υακινθινος CP

¹⁴ αμεθυσος **f55M**^{a,bpt,d,e,f,g,hpt,i} RP,HF || αμεθυστος **M**^{bpt,d1/4,hpt} Α,CP,OC,NU,TR || αμεθυστινος Ν

¹⁵ υελος **f55M**^{a,bpt,c1/3,f1/4,g,h2/3,ipt} CP,RP,HF || ναλος **M**^{bpt,d,e2/3,f,h1/3,ipt} ΝA,OC,NU,TR

¹⁶ διαυγης *reI* || διαφανης TR

¹⁷ εν **f55M**^{a1/6,d,ept,h1/3} CP,TR || --- **M**^{a,b,ept,f,g,h2/3,i} ΝA,RP,HF,OC,NU (A not very difficult case of homoioteleuton; since the resulting reading made good sense, there was no reason to question it.)

¹⁸ η γαρ δοξα **f55M**^{a1/6,b,d,e,f,h,i} ΝA,CP,RP,OC,NU,TR || ~ 213 **M**^{a,fl/4,g} HF

διὰ τοῦ φωτὸς αὐτῆς,¹ καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς φέρουσιν τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν αὐτῶν εἰς αὐτήν.² 25 Καὶ οἱ πυλῶνες αὐτῆς οὐ μὴ κλεισθῶσιν ἡμέρας (νῦξ γὰρ οὐκ ἔσται ἐκεῖ). 26 Καὶ οἴσουσιν τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν τῶν ἐθνῶν εἰς αὐτήν.³ 27 Καὶ οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν πᾶν κοινὸν⁴ καὶ ποιοῦν⁵ βδέλυγμα καὶ ψεῦδος, εἰ μὴ οἱ γεγραμμένοι ἐν τῷ Βιβλίῳ τῆς Ζωῆς τοῦ Ἀρνίου.

Her river

22 Καὶ ἔδειξέν μοι ποταμὸν καθαρὸν⁶ ὕδατος ζωῆς, λαμπρὸν ὡς κρύσταλλον,⁷ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἀρνίου, 2 ἐν μέσῳ τῆς πλατείας αὐτῆς· καὶ τοῦ ποταμοῦ ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν⁸ ξύλον ζωῆς ποιοῦν καρποὺς δώδεκα, κατὰ μῆνα ἔκαστον ἀποδιδούς⁹ τὸν καρπὸν αὐτοῦ. Καὶ τὰ φύλλα τοῦ ξύλου εἰς θεραπείαν τῶν ἐθνῶν. 3 Καὶ πᾶν κατάθεμα¹⁰ οὐκ ἔσται ἐκεῖ,¹¹ καὶ ὁ θρόνος τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἀρνίου ἐν αὐτῇ ἔσται, καὶ οἱ δοῦλοι αὐτοῦ λατρεύσουσιν¹² αὐτῷ. 4 Καὶ ὄψονται τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. 5 Καὶ νῦν οὐκ ἔσται ἐκεῖ¹³ καὶ χρείαν οὐκ ἔχουσιν¹⁴ λύχνου καὶ φωτὸς ἡλίου,¹⁵ ὅτι

¹ περιπατησουσιν τα εθνη δια του φωτος αυτης *reIff* || ~ 23 των σωζομενων εν τω φωτι 71 TR || ~ 23 των σωζομενων τω φωτι 71234567 **M^{c1/3}**

² την δοξαν και την τιμην αυτων εις αυτην **f85 M^{a1/6.e1/5.gpt.upt}** CP,OC,TR || 12678 **M^{d,upt,h}** ΝA,NU || 12345 των εθνων 78 **M^b** || αυτω 235 των εθνων 78 **M^{a,f,gpt.upt}** RP,HF (την has stronger attestation than αυτω, and αυτων than των εθνων; **f85** preserves the original.)

³ αυτην **f85 M^{a1/6.b,d,e,gpt.h,upt}** ΝA,CP,RP,OC,NU,TR || 1 ινα εισελθωσιν **M^{a,e1/4,f,gpt.h1/4,upt}** HF

⁴ κοινον *reIff* || κοινουν TR

⁵ ποιουν **f85 M^{a1/4,b2/3,d,e,f,h1/3,upt}** CP,RP,TR || ποιων **M^{b1/3,h1/3}** A || ο ποιων **M^{a,g,h1/3,upt}** Νv,HF,OC[NU] (OC is in small print.)

⁶ ποταμον καθαρον **f85 M^{b,pt,d,e,f,gpt,h1/3,upt}** CP,RP || ~ 21 TR || 1 **M^{a,bpt,gpt,h2/3,upt}** ΝA,HF,OC,NU

⁷ κρυσταλλον **f85 M^{a1/6,b1/3,d1/5,e2/5,gpt.upt}** || κρυσταλλον **M^{a,b2/3,c2/5,d,e3/5,f,gpt,h,upt}** ΝA,CP,RP,HF,OC,NU,TR
(Having spelled the verb with just one ‘I’, John handles the noun the same way; the unusual spelling led copyists to ‘correct’ him.)

⁸ εντευθεν **f85 M^{a1/6,bpt,d,e,hpt,upt}** CP,TR || εκειθεν **M^{a,bpt,f,g,hpt,upt}** A,RP,HF,OC,NU

⁹ εκαστον αποδιδον **f85 M^{dpt,e1/5}** Ν,CP,RP || 1 αποδιδον **M^{dpt,upt}** || 1 αποδιδον **M^{d1/3,c2/3,h1/3}** A,OC,NU,TR || ~ 21 **M^{a2/5,bpt,fl/3,gpt}** HF || αποδιδον εκαστος **M^{a1/3,gpt}** (-δους [b^{pt},a,b^{pt},d^{pt},e^{1/4},f^{1/3},g,h^{pt},i^{pt},Ν] has stronger attestation than both -δουν [a^{1/7},d^{1/3},e,h^{1/3},i^{pt},A] and -δον [b^{pt},f^{pt}]; and ε. α. [**f85**,b^{pt},d,e,f^{2/3},h,i^{pt},ΝA] than α. ε. [a,b^{pt},f^{1/3},g,i^{pt}]; so **f85** has the correct reading.)

¹⁰ καταθεμα *reIff* || καταναθεμα TR || καταγμα Ν

¹¹ εκει **f85 M^{bpt,d,e,gpt,hpt,upt}** CP || ετι **M^{a,bpt,gpt,hpt,upt}** A,RP,HF,OC,NU,TR || --- Ν

¹² λατρευσουσιν **f85 M^{a3/5,b2/3,d,e2/3,g2/3,h2/3,i}** ΝA,CP,RP,OC,NU,TR || λατρευσουσιν **M^{a2/5,b1/3,c1/3,f1/3,g1/3,h1/3}** HF

¹³ εκει **f85 M^{a1/4,bpt,d,e,f,g,hpt,i}** CP,RP,TR || ετι **M^{bpt,hpt}** ΝA,OC,NU || --- **M^a** HF

¹⁴ χρειαν ουκ εχουσιν **f85 M^{a1/4,b,d,e,f,i}** CP,RP,TR || ~ 231 **M^{h,i1/4}** Ν(A)NU || ου χρεια **M^{a,g}** OC,HF

¹⁵ λυχνου και φωτος (φως **M^{dpt,e1/4,f}**) ηλιου **f85 M^{a1/4,bpt,d,e,f,i2/3}** CP,RP,OC,TR || φως 12 φως **4 M^{dpt,hpt}** || ~ 31234 **M^{bpt,i1/3}** Ν(A)NU || 123 **M^{a,g}** HF || 34 **M^{bpt}**

Κύριος ὁ Θεὸς φωτιεῖ¹ αὐτούς. Καὶ βασιλεύσουσιν εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων.

Conclusion

6 Καὶ λέγει² μοι: “Οὗτοι οἱ λόγοι πιστοὶ καὶ ἀληθινοί. Καὶ³ Κύριος ὁ Θεὸς τῶν πνευμάτων τῶν⁴ προφητῶν ἀπέστειλεν τὸν ἄγγελον αὐτοῦ δειξαὶ τοῖς δούλοις αὐτοῦ⁵ ἂν δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει. **7** Ἰδού,⁶ ἔρχομαι ταχύ! Μακάριος ὁ τηρῶν τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου.”

8 Κἀγὼ⁷ Ἰωάννης, ὁ ἀκούων καὶ βλέπων ταῦτα,⁸ καὶ ὅτε ἥκουσα καὶ ἔβλεψα,⁹ ἔπεισον¹⁰ προσκυνῆσαι ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν τοῦ ἀγγέλου τοῦ δεικνύντος¹¹ μοι ταῦτα. **9** Καὶ λέγει μοι: “Ορα μή! Σύνδουλός σού¹² εἰμι καὶ τῶν ἀδελφῶν σου τῶν προφητῶν, τῶν¹³ τηρούντων τοὺς λόγους τοῦ βιβλίου τούτου. Τῷ Θεῷ προσκύνησον!” **10** Καὶ λέγει μοι: “Μὴ σφραγίσῃς τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου, ὅτι ὁ καιρὸς¹⁴ ἐγγύς ἐστιν. **11** Οἱ ἀδικῶν ἀδικησάτω ἔτι, καὶ ὁ ὥνπαρὸς ὥνπαρευθήτω ἔτι,¹⁵ καὶ ὁ δίκαιος δικαιοσύνην ποιησάτω¹⁶ ἔτι, καὶ ὁ ἄγιος ἀγιασθήτω ἔτι.”

Jesus' final word

12 “Ιδοὺ,¹⁷ ἔρχομαι ταχύ, καὶ ὁ μισθός μου μετ' ἐμοῦ, ἀποδοῦναι ἐκάστω ως τὸ ἔργον ἔσται αὐτοῦ.¹⁸ **13** Ἐγὼ¹ τὸ Ἄλφα² καὶ τὸ Ὡμοίωτον³ τοῦ Ἄλφου⁴ τοῦ Ἀρχή⁵ καὶ

¹ φωτιεὶς **f85** $M^{a,bpt,d1/4,e,g,h2/3,i1/3}$ Ν,CP,RP,HF,OC || φωτιζεὶς $M^{bpt,d,e1/6,f,i1/3}$ TR || φωτισεὶς $M^{h1/3,i1/3}$ A,NU

² λεγεὶς **f85** $M^{a,bpt,g}$ CP,RP,HF,OC || εἰπεν $M^{a1/5,bpt,d,e,f,h,i}$ ΝA,NU,TR

³ καὶ *reI* || 1 ο ΝA,NU

⁴ πνευματῶν τῶν **f85** $M^{a,f,g,h,ipt}$ ΝA,CP,RP,HF,OC,NU || 12 αγιων M^b || αγιων $M^{a1/5,d,e,g1/4,ipt}$ TR

⁵ δειξαὶ τοῖς δούλοις αυτοῦ **f85** $M^{a1/4,b,e,f,g,h,i}$ (Ν)A,CP,RP,HF,OC,NU,TR || διδαξαὶ 234 M^d || --- $M^{a2/3}$

⁶ ιδου **f85** $M^{a1/5,bpt,e,f,g,h1/4,hpt,ipt}$ CP,TR || καὶ 1 $M^{a,bpt,d,g,hpt,ipt}$ ΝA,RP,HF,OC,NU

⁷ καγω **f85** $M^{a,bpt,c1/5,gpt,hpt,ipt}$ ΝA,CP,RP,HF,OC,NU || καὶ εγω $M^{a1/6,bpt,d,e,f,gpt,hpt,ipt}$ TR

⁸ ακουων και βλεπων ταυτα **f85** $M^{a,bpt,e1/5,g,hpt,ipt}$ A,CP,RP,HF,OC,NU || ~ 3214 $M^{bpt,d,e,f,hpt}$ Ν || ~ 3421 $M^{a1/6,ipt}$ TR

⁹ εβλεψα **f85** $M^{a1/4,bpt,d,e,f,h,ipt}$ Ν,CP,RP,OC,NU,TR || εβλεπον $M^{h1/4}$ A || οτε ειδον $M^{a3/5,g,ipt}$ HF || ειδον $M^{a1/6,bpt}$

¹⁰ επεισον **f85** $M^{a,bpt,d,e3/5,f,g,hpt,i}$ CP,RP,HF || επεσα $M^{a1/5,bpt,c2/5,hpt,i1/4}$ ΝA,OC,NU,TR

¹¹ δεικνυντος **f85** $M^{apt,f1/3,g,h2/3}$ (Ν)(CP)HF || δεικνυνοντος $M^{apt,b,d,e,f2/3,h1/3,i}$ (A)RP,OC,NU,TR

¹² σου *reI* || 1 γαρ TR

¹³ των **f85** $M^{a1/6,e,f2/3}$ CP || καὶ 1 $M^{a,b,d,e1/4,f1/3,g,h,ipt}$ ΝA,RP,HF,OC,NU,TR

¹⁴ οτι ο καιρος **f85** $M^{a1/4,c,f1/4,ipt}$ CP,TR || ~ 23 γαρ $M^{a,b,fpt,gpt,h,ipt}$ ΝA,RP,HF,OC,NU || ~ 2 γαρ 3 $M^{d,h1/6}$ || 23 $M^{f1/4,gpt}$

¹⁵ και ο ρυπαρος ρυπαρευθητω ετι *reI* || 123 ρυπανθητω 5 Ν,NU || 2 ρυπων ρυπωσατω 5 TR || --- M^b A

¹⁶ δικαιοισυνην ποιησατω *reI* || δικαιωθητω M^d TR

¹⁷ ιδου *reI* || και 1 M^{cpt} TR

¹⁸ ως το εργον εσται αυτου **f85** $M^{a,bpt,gpt,hpt,ipt}$ CP,RP,HF,OC || ~ 12354 $M^{a1/4,bpt,d1/3,e,f,gpt,hpt,ipt}$ TR ||

123 εστιν 5 ΝA,NU || κατα τα εργα 5 $M^{d2/3}$

Τέλος, ό Πρώτος καὶ ό "Εσχατος."³ 14 (Μακάριοι οἱ ποιοῦντες τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ,⁴ ἵνα ἔσται ἡ ἔξουσία αὐτῶν ἐπὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, καὶ τοῖς πυλῶσιν εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν. 15 Ἔξω⁵ οἱ κύνες καὶ οἱ φαρμακοὶ καὶ οἱ πόρνοι καὶ οἱ φονεῖς καὶ οἱ εἰδωλολάτραι, καὶ πᾶς φιλῶν καὶ ποιῶν⁶ ψεῦδος.) 16 "Ἐγὼ Ἰησοῦς, ἔπειμψα τὸν ἄγγελόν μου μαρτυρῆσαι ὑμῖν ταῦτα ἐπὶ τοῖς ἐκκλησίαις. Ἐγὼ εἰμι ἡ Ρίζα καὶ τὸ Γένος⁷ Δαυίδ, ὁ⁸ Ἀστὴρ ὁ λαμπρὸς ὁ πρωΐνος.⁹ 17 Καὶ τὸ Πνεῦμα καὶ ἡ νύμφη λέγουσιν, "Ἐρχου!"¹⁰ Καὶ ὁ ἀκούων εἰπάτω, "Ἐρχου!" Καὶ ὁ διψῶν ἐρχέσθω.¹¹ Ο θέλων, λαβέτω¹² ὕδωρ ζωῆς δωρεάν.

A serious warning¹³

18 "Μαρτυρῶ ἐγὼ¹⁴ παντὶ¹⁵ ἀκούοντι τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου: Εάν τις ἐπιθῇ ἐπ' αὐτά,¹⁶ ἐπιθήσαι¹⁷ ἐπ' αὐτὸν ὁ Θεὸς¹⁸ τὰς ἐπτὰ¹⁹ πληγὰς τὰς γεγραμμένας ἐν τῷ²⁰ βιβλίῳ τούτῳ! 19 Καὶ ἐάν τις ἀφέλῃ²¹ ἀπὸ τῶν λόγων τοῦ βιβλίου τῆς προφητείας ταύτης,¹ ἀφέλοι² ὁ

¹ εγὼ *re//* || 1 εἰμι TR

² αλφα **f⁵⁵M**^{a,b,dl/3,e1/6,f,gpt,ipt} ΝA,CP,RP,HF,NU || A **M**^{a1/4,c1/5,d2/3,e,gpt,h,ipt} OC,TR

³ αρχῇ καὶ τελος ο πρωτος καὶ ο εσχατος **f⁵⁵M**^{a1/6,d,e,f,h1/4,ipt} CP,TR || ~45678123 OC || 45678 **M**^{e1/6} || ~45678 η 12 το 3 **M**^{a,b,g,h2/3,ipt} Ν,RP,HF,NU || ~568 η 12 το 3 A

⁴ ποιουντες τας εντολας αυτου *re//* || πλυνοντες 2 στολας αυτων ΝA,NU

⁵ εξω *re//* || 1 δε TR

⁶ φιλων και πιων **f⁵⁵M**^{a,gpt,htp} A,CP,RP,NU || ~321 Ν || ο 123 **M**^{a1/4,d,e,gpt,htp,i} HF,OC,TR || ~ο 321 **M**^{bpt,f} || ~ο 32 ο 1 **M**^{bpt}

⁷ γενος *re//* || 1 του TR

⁸ ο **f⁵⁵M**^{a,e1/3,f,gpt,ht} ΝA,CP,RP,HF,OC,NU,TR || και 1 **M**^{b,d,e2/3,gpt,h1/4}

⁹ ο πρωινος *re//* || και 12 (A) || και 2 **M**^{h1/4} || 121 αυτος **M**^{e1/4} || και ορθινος TR || ~12 1 λαμπρος **M**^{l2/3}

¹⁰ Instead of ερχου twice, TR has ελθε twice. Only 3 MSS—Gregory 296, 2049, 2075—have ελθε, all three being XVI century and under suspicion of having copied Erasmus' printed edition. No one knows where Erasmus got ελθε, but certainly it wasn't from John.

¹¹ ερχεσθω *re//* || 1 και OC,TR

¹² λαβετω *re//* || λαβειν **M**^{e1/3} || λαμβανετω το TR

¹³ [I find it to be curious that in spite of the serious warning contained in verses 18 and 19, a warning issued by the glorified Christ Himself, the Apocalypse suffered more textual alteration than any other New Testament book. I suppose that the explanation one gives will depend on his presuppositions.]

¹⁴ μαρτυρω εγω *re//* || μαρτυρομαι 2 **M**^{bpt,f} || η 12 Ν || συμμαρτυρομαι γαρ TR

¹⁵ παντι **f⁵⁵M**^{l1/5,dpt,epi,fl/5,i1/4} CP,TR || 1 τω **M**^{a,b,dpt,epi,f,g,h,i} ΝA,RP,HF,OC,NU

¹⁶ επιθη επ αυτα *re//* || επιθησ 23 **M**^{dpt} || επιτιθη προς ταντα TR || 1 επι ταντα OC || --- Ν

¹⁷ επιθησαι **f⁵⁵M**^{a,gpt,ipt} CP,RP,HF || επιθησει **M**^{bpt,d2/3,c2/3,f,gpt,h2/3,i1/3} ΝA,OC,NU,TR || επιθηση **M**^{dl1/3} || επιθησεται **M**^{bpt}

¹⁸ επ αυτον ο Θεος **f⁵⁵M**^{bpt(d)epi,f,ipt} Ν,CP || ~3412 **M**^{a,bpt,g,h,ipt} RP,HF,OC,NU,TR || ~34 αυτω **M**^{e1/4} || 34 A

¹⁹ επτα **f⁵⁵M**^{a1/6,bpt,e,f,ipt} CP || --- **M**^{a,bpt,d,g,h,ipt} ΝA,RP,HF,OC,NU,TR

²⁰ τω *re//* || --- TR

²¹ αφελη *re//* || αφεληται **M**^{e1/4} || αφαιρη TR

Θεὸς τὸ μέρος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ξύλου³ τῆς ζωῆς καὶ ἐκ τῆς πόλεως τῆς ἀγίας,⁴ τῶν γεγραμμένων ἐν τῷ⁵ βιβλίῳ τούτῳ!”

John signs off

20 Λέγει ὁ μαρτυρῶν ταῦτα, “Ναι, ἔρχομαι ταχύ!” Ἀμήν! Ναι!⁶ Ἔρχου, Κύριε Ἰησοῦ!⁷

21 Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ⁸ μετὰ πάντων τῶν ἀγίων.⁹ Ἀμήν.^{10,11}

¹ τον βιβλιου της προφητειας ταυτης **f⁸⁵M^{a,b,c3/5,f,g,h,i}** A,CP,RP,HF,OC,NU || βιβλου 345 TR || τουτων 12345 Ν || ~ 3412 τοντου **M^{d,e1/4}**

² αφελοι **f⁸⁵M^{a3/5,bpt,e1/6,h1/3,i1/3}** CP,RP,HF || αφελει **M^{bpt,d,e2/3,f,gpt,h2/3,ipt}** A,OC,NU || αφελαι **M^{a1/6,gpt}** || αφελι Ν || αφαιρησει **M^{a1/4,c1/6}** TR

³ τον ξυλου *reI* || βιβλου TR

⁴ αγιας *reI* || 1 και TR

⁵ τω *reI* || --- TR

⁶ ναι **f⁸⁵M^{a,bpt,d,e1/3,g,h1/3,i2/3}** CP,RP,HF,OC,TR || --- **M^{bpt,e2/3,f,h2/3,i1/3}** ΝA,NU

⁷ ιησου **f⁸⁵M^{a,b,g,hpt,ipt}** ΝA,CP,RP,HF,OC,NU,TR || 1 χριστε **M^{a1/4,d,e,f,hpt,ipt}**

⁸ ιησου χριστου *reI* || 1 ΝA,NU || ημων 12 TR

⁹ παντων των αγιων *reI* || 23 Ν || 1 A,NU || 1 υμων TR

¹⁰ ομην **f⁸⁵M^{a,b,dpt,c2/3,f,g,h,i}** Ν,CP,RP,HF,OC,TR || --- **M^{dpt,c1/3}** A,NU

¹¹ The statements of evidence are based almost entirely on Herman C. Hoskier's monumental work, *Concerning the Text of the Apocalypse* (London: Bernard Quaritch, Ltd., 1929; 2 vols.). I follow H-F in using **M^{a-e}**. **M^{f-i}** are my invention—**M^f** was included by Hodges in his **M^a** and he ignored **M^{f-i}** (H-F is also based on Hoskier). For the composition of the **M** families see the Appendix. Many minor variants have not been included in the apparatus, which is why the fractions for a family do not always add up to 100%. Where a fraction is $\frac{1}{4}$ or less I show the family without fraction for the other variant.

The citation of **f⁸⁵** is based on the 32 MSS that Hoskier assigned to **M^a** (his “Complutensian”) [but he did not cite 243, and 231 is a mere fragment containing only the first two verses, but has the diagnostic reading at the end of verse 2]. To these the following ten MSS should be added: 1064, 1903 [his 243], 2201, 2323, 2431, 2434, 2554, 2656, 2669 and 2723. After determining that they belonged to the family, by checking a list of diagnostic readings, I then checked them individually at the ± 110 places where three or more family members share a variant. At the 40 or so places where the dissent involved seven or more MSS I re-checked most of the MSS done by Hoskier [I had to make a number of corrections, but nothing serious]. I have taken account of every extant MS that belongs to Family 35, so far as I know. Please see the last footnote for Matthew for further information.

Appendix I

MSS of Revelation—Gregory

This list is based on Hoskier's groupings of MSS, but giving the Gregory numbers (with additions and changes as noted).

Odd Uncials—P18 P24 P43 P47 P85 P98 P115 ς, A, C, 025,
051,0163,0169,0207,0308¹ MS Count: 16

M^c—35,432,757^[1:1-21:9],824,986,1064²,1072,1075,1248,1328,
1384³,1503,1551,1617,1637,1652^{frag},1732,1733,1740,1745,
1746,1771,1774,1864,1865,1894^[3:12-22:21],1903^[5:12-22:21],1957,
2023,2035,2041,2061,2196,2201,2323,2352,2431,2434,2554,
2656,2669,2723⁴,2821,{61,69,2351}
MS Count: {3} + 43

M^d—88,1854,1876,2014,2015,2030[2034]⁵2036,2037,
2042^[11:1-22:21],2043,2046,2047,2074,2082
MS Count: (14) 15

M^e—181[205,205^{abs}]209,598,1894^[1:1-3:12],2022,2026,2028[2029]
2031,2033,2038,2044,2045,2049,2052,2054,2056,2057,2059,
2060,2065,2068,2069,2081,2083,2091,2186,2286,2302,2814
{522,743,2042^[1:1-10:11],2051,2055,2064,2067,2087}
MS Count: {7} + (28) 31

M^h—052,911,1006,1611,1678,1778,1841,2020,2050,2053,2062,
2080,2329 MS Count: 13

¹ Hoskier does not have P43,47,85,98,115,0207,0308, of course.

² 1064, 1903, 2201, 2323, 2431, 2434, 2554, 2656, 2669 and 2723 are not in Hoskier's collation.

³ Josef Schmid assigned 1384 to **M^c** and I agree; Hoskier assigned it to **M^d**. Hoskier also assigned 1732 to **M^d**, but I have changed it to **M^c** (it has a curious mixture of the two profiles).

⁴ I have done a thorough collation of 2723—it is a very high quality representative of the family in the 11th century.

⁵ I have enclosed in [] MSS indicated by Hoskier as copies of other extant MSS. Thus, in **M^d** cursive 2034 is a copy of 2036; in **M^e** cursive 2029 is a copy of 2028, and both 205 and 205^{abs} are copies of 209; in **M^a-M^b** cursive 2258 is a copy of 2076; in **Mⁱ** cursive 2078 is a copy of 2436. If we ignore these known duplicates, **M^d** comes out with 16 MSS, **M^e** with 28, **M^a-M^b** with 16, and **Mⁱ** with 10. The sub-groups within { } are related to the main group, but not totally aligned.

M^b—172,250,424,616,1828,1862,1888,2018,2032,2084
MS Count: 10

M^f—91,175,242,314,617,664,1094,1934,2016(2070-2305^[1:1-11:19])
2075,2077
MS Count: 11

M^g—104,336,459,582,620,628,680,922,1918
MS Count: 9

M^a—046,82,93,141,218,254,632,919,1719,1893,1955,2004,2024,
2073,2079,2200,2254,2824
MS Count: 18

M^a-M^b—18,177,180,337,498,920,1704,1859,2027,2039,2058
(2070-2305^[12:1-22:21])2076,2138,2256[2258]
MS Count: (16) 17

M^a-M^c—42,367,468,757^{s[21:10-22:21]},1626
MS Count: 4

M^a-M^d—149,201,203,368,386,452,467,506,935,1597,1728,
1734,1849,1948,2021,2025
MS Count: 16

M^a-M^e—385,429,808,2325(?)
MS Count: 4

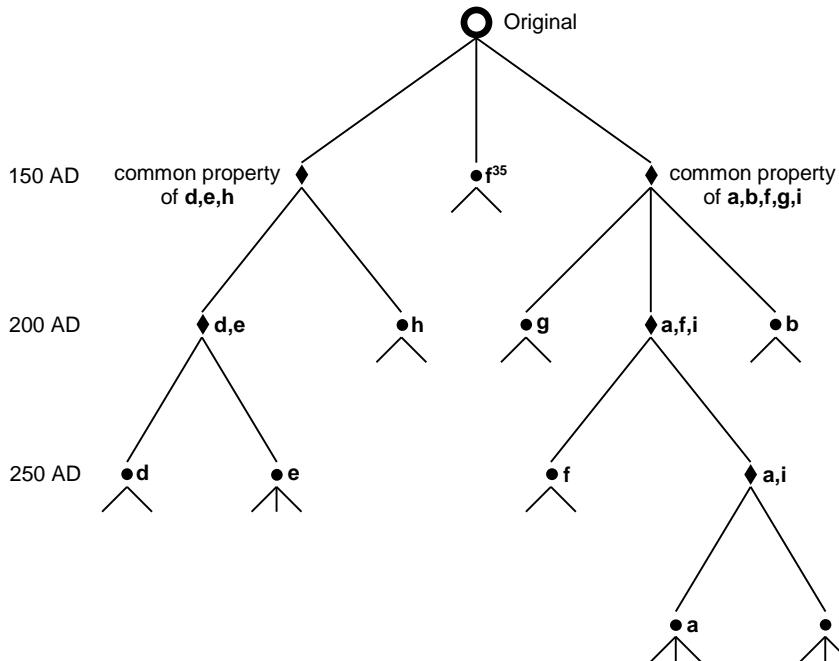
Ma-Mg—110,325,456,517,627,2048
MS Count: 6

Mⁱ—94,241,256,469,792,1852,2017,2019,2071[2078]2436
MS Count: (10) 11

misc.—296,699,1775,1777,1903^[1:1-5:11]
MS Count: 4

Total MS Count: 238

Stemma—Ἀποκαλύψις

Comment: As illustrated by this stemma, I posit three main lines of transmission. It follows that if **h** agrees with **f³⁵** against **d, e** (and **a, b, f, g, i**) then in 150 we could have two lines against one. Similarly, if **g** or **b** agrees with **f³⁵** against the rest, then in 150 we could have two lines against one. In such an event there would have to be comparison going on—in the first case either **h** assimilated to **f³⁵** (if the rest have the true reading) or **d, e** assimilated to **a, b, f, g, i** (or **f³⁵** did the assimilating).

Appendix II

Where to Place a 'Comma'--Acts 12:25

Since Acts was written at least two years after Paul arrived in Rome in chains, it would not have been 'published' until into the 60s. When Jerusalem was destroyed in 70, it disappeared from the Christian map for centuries—the center of gravity of the Church was now Asia Minor. Although Luke himself was no doubt very fluent in Greek, for most Christians in Asia Minor it would be a second language. If this was also true of most people who made copies of NT books (especially in the early decades), and since those books were written without punctuation (or even spaces between words), it was predictable that now and again someone would put a 'comma' in the wrong spot. I imagine that it would have been just such an event that gave rise to the peculiar set of variants that we encounter in Acts 12:25.

Throughout the NT there are numerous places where there is a more or less serious split within Family 35, with two competing readings (usually involving just one letter). But this is the **only** place (yes, only) in the whole NT where the family splinters—there are no fewer than seven variants, five of them being of some consequence.

Instead of "Barnabas and Saul returned to Antioch, having fulfilled their mission", someone (or several someones) put the comma after 'returned', resulting in "Barnabas and Saul returned, having fulfilled their mission to Antioch"—but with that punctuation 'Antioch' must be changed to 'Jerusalem'. (Having done that, we have two ways of saying essentially the same thing—if you get the 'comma' right!) Following that hypothesis, that change must have occurred rather early on, and in circumstances that resulted in that change dominating the transmission of Acts down through the years. To see what I mean we need to have the evidence before us:

1) υπεστρεψαν εις αντιοχειαν	(f ³⁵ =27.8%) (5.1%)
2) υπεστρεψαν απο ιερουσαλημ	(f ³⁵ =8.9%) D (10.9%)
3) υπεστρεψαν απο ιερουσαλημ εις αντιοχειαν	(f ³⁵ =12.7%) (7.3%)
4) υπεστρεψαν εξ ιερουσαλημ	(f ³⁵ =1.3%) ΙΑ (3.6%)
OC,TR
5) υπεστρεψαν εξ ιερουσαλημ εις αντιοχειαν	(f ³⁵ =11.4%) (12.2%) CP

6) υπεστρεψαν εις ιερουσαλημ	(f ³⁵ =36.7%) B (60%) RP, HF, NU
7) υπεστρεψαν εις ιερουσαλημ εις αντιοχειαν	(f ³⁵ =1.3%) (0.6%) [not a conflation, being nonsense; the copyist was aware of both, and didn't know how to choose]

It is evident that variants 2) - 5) were created deliberately; the copyists were reacting to the meaning of the whole phrase within the context (in this situation it will not do to consider the name of each city in isolation; the accompanying preposition must also be taken into account). But they were reacting to variant 6), not variant 1). However, once they were created, and as they became exemplars, those who made copies would see no problem and simply reproduce what was in front of them [so we may not add the percentages for 2) - 6) and say that Jerusalem has over 90% of the vote]. Having myself collated at least one book in over 70 MSS (and over ten entire MSS), I have observed repeatedly that the copyist faithfully reproduced a nonsensical reading—either they weren't paying attention, or their respect for the Text was such that they did not venture to change it (or in later years the monks may have been instructed to not make changes, precisely to preserve the variety of readings that had come down to them [their superiors may not have felt that they had the competence to choose one form to the exclusion of others])—so the 60% does not mean that all those copyists agreed with what they copied, or even that they understood it.

Since the normal meaning of the syntax here is the first one (they returned to Antioch), and since both the Holy Spirit and Luke knew how to write good Greek (Koine), my presuppositions lead me to choose it. But it is not only my presuppositions; consider:

- a) Acts 11:30, ο και εποιησαν αποστειλαντες, "which they also did, having sent . . . by B. & S." An aorist participle is prior in time to its main verb, in this case also aorist—their purpose is stated to have been realized. The author clearly implies that the offering did arrive, or had arrived, in Judea/Jerusalem. [In Acts the author seems almost to use "Jerusalem" and "Judea" interchangeably, perhaps to avoid repetition. E.g.: 11:1 Judea, 11:2 Jerusalem (were the apostles not in Jerusalem, or immediate environs?); 11:27 Jerusalem, 11:29 Judea, 11:30 the elders (would not the ruling elders be in Jerusalem?); 12:1-19 took place in Jerusalem,

- but v. 19 says Herod went down from Judea to Caesarea; 15:1 Judea, 15:2 Jerusalem; 28:21 letters from "Judea" probably means Jerusalem.] Note that the next verse (12:1) places us in Jerusalem.
- b) Acts 12:25 (12:1-24 is unrelated, except that verses 1-19 take place in Jerusalem), βαρναβας και σαυλος—the action includes **both**.
 - c) Acts 12:25, *υπεστρεψαν . . . πληρωσαντες την διακονιαν*, "they returned . . . having fulfilled the mission". Again, both the participle and the main verb are aorist, and both plural. "Having fulfilled the mission" defines the main verb. Since the mission was to Judea, which of necessity includes Jerusalem as its capital city, the 'returning' must be to the place where the mission originated.
 - d) Acts 12:25, "also taking with them John, the one called Mark"—we have no record that John Mark had ever been in Antioch before this, so how could he return to Jerusalem if he was already there? Acts 13:13 raises the same question.

Barnabas could be viewed as returning to Jerusalem, having completed his mission to Antioch, but this could not be said of Saul. I conclude that 'to Jerusalem' cannot be correct here even though attested by 60% of the MSS. We observe that the other 40% of the MSS, plus the three ancient versions, are agreed that the motion was away from Jerusalem, not toward it. It seems to me that there is only one way to 'save' the majority variant here: place a comma between *υπεστρεψαν* and *εις*, thereby making 'to Jerusalem' modify 'the ministry'. (This was my opening hypothesis.) But such a construction is unnatural to the point of being unacceptable—had that been the author's purpose we should expect *την εις ιερουσαλημ διακονιαν* or *την διακονιαν εις ιερουσαλημ* (assuming that both the Holy Spirit and Luke were good at Greek). The other sixteen times that Luke uses *υποστρεφω εις* we find the normal, expected meaning, 'return to'. As a linguist (PhD) I would say that the norms of language require us to use the same meaning in Acts 12:25. Which to my mind leaves *εις αντιοχειαν* as the only viable candidate for the Original reading in this place. (Which, however, would not prevent copyists who were not native speakers of Greek from putting the 'comma' in the wrong spot.)

The whole contour of the evidence is troubling, strange, and as I have already observed, it is absolutely the only place in the whole NT where Family 35 splinters. Variants 1) through 5) are all votes against

6), but we must choose one of them to stand against 6)—the clear choice is 1). "To Jerusalem" has 'Number', 'Antiquity' and 'Continuity'. "To Antioch" has 'Antiquity', 'Variety', 'Continuity' and 'Reasonableness'. As Burgon would say, this is one of those places where 'Reasonableness' just cannot be ignored. I believe he would agree that his 'notes of truth' give the nod to Antioch.